

11266

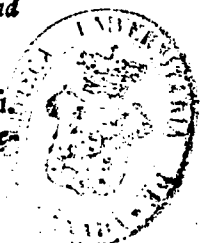
Qvarta hæc est Annalium Ecclesiasticorum editio, ab Auctore recognita, emendata, aucta, atque locupletata; quam & aliarum postea ab alijs cudendarum editionum idem vult esse prototypum, nisi forte contingat adhuc aliam ab ipso cudi. Si qua igitur ab aliquo in posterum editio facta ab hac inuenta fuerit discrepare, eam minime esse germanam, Lector intelligat. Quæ autem primo huic tomo addita sint, sequens index palam faciet.

I N D E X
P R A E C I P V A R V M R E R V M
I N H O C P R I M O T O M O A D D I T A R V M.

- De templo Pacis soluitur obiectio. Pag. 47. A. 6. ibi. Nec est quod. vsque ad C. 2. ibi. Qui quod dicunt.
- De Simeonis cæcitate commentum resellitur. Pag. 57. B. 1. Porro commentum. vsque ad 61. Verum.
- De Lazari ætate. Pag. 140. A. 8. Sed quid? vsque ad B. 3. Quid autem.
- Corona Domini an ex unco marino. Pag. 167. D. 3. At nullatenus. vsque ad E. 2. Sed accipe.
- De forma Crucis. Pag. 169. C. 9. Sed cum. vsque ad finem paginae.
- De vino myrrhato solvantur obiectioes. Pag. 172. D. 8. Ad hæc insuper. vsque ad 175. B. 8. Magna consideratione.
- De modo crucifigendi apud antiquos. Pag. 177. E. 5. id quidem. vsque ad finem paginae.
- De funeribus Iudæorum. Pag. 244. C. 2. Apud Rabbi. vsque ad C. 8. Ceterum.
- Obiectio & eius solutio de tempore conversionis S. Pauli. Pag. 261. D. 4. Sed bene. vsque ad 262. C. 4. Quod ad Pauli.
- De nomine Pauli elucidatio. Pag. 265. D. 4. Quod nobis. vsque ad D. 9. Sed de his satis.
- De Philone Hebræo, an fuerit aliquando Christianus, & defecerit a Christianitate ad Iudaismum. Pag. 304. D. 8. Scimus tamen. vsque ad E. 4. Ceterum.
- De priori epistola Petri, quod data sit ad Hebræos. Pag. 348. B. 8. Cum hæc. vsque ad 349. C. 10. Quod enim idem.
- Vnde vsus de osculandi tabellam ex otculo pacis. Pag. 350. D. 8. Nam &. vsque ad E. 5. Quod vero. & Pag. 351. A. 4. At autem. vsque ad B. 1. Et hæctenus.
- De homilia nomine Athanasij de Assumptione Virginis obiectioes. Pag. 374. B. 1. Quas quidem voces. vsque ad 375. A. 5. Demum vt.
- De peruerfis traditionibus Rabbinorum. Pag. 413. D. 5. Sed & quod illi. vsque ad D. 11. Ceterum quæ.
- De signis annulorum. Pag. 463. E. 9. Ceterum quod. vsque ad 464. A. 6. cum Paulus.
- De locis in ecclesia distinctis dexteræ & sinistrae. Pag. 489. B. 9. In Ecclesia quoque. vsque ad D. 3. Sed ad hæc.
- De nomine Episcopi elucidatio. Pag. 524. E. 3. & sanctus Augustinus. vsque ad E. 10. Ceterum sicut.
- De panis fractionis & decussationis antiquo vsu. Pag. 545. E. 7. Quod autem S. Augustinus. vsque ad 547. B. 10. Cum igitur.
- De situs templorum veteri vsu. Pag. 563. B. 10. Itidem Lucianus. vsque ad C. 4. Qui igitur.
- De ratione capitis diuersis ex causis apud diuersos. Pag. 572. A. 8. Erat enim. vsque ad B. 10. Sed iam.
- De nauium Alexandrinarum differentia ab alijs. Pag. 591. E. 11. Porro quod Apostolus. vsque ad 592. B. 4. Quod vero.
- De Iacobo aliqua ex traditionibus Hebræorum. Pag. 629. A. 8. Sed his omnibus. vsque ad B. 11. Reliquit Iacobus.

258582971

4
3-182
4
19-88

40
Don Manuel Fernandez de Cordova. Præmogenito sine successione.

43
D. Pedro Alcantara Fernandez de Cordova; aequal Duque de Medinaceli.

42
Don Luis Antonio Fernandez de Cordova, CON Doña Teresa de Moncada.

41
D. Nicolas Fernandez de Cordova, CON Doña Geronyma Espinola y la Cerda.

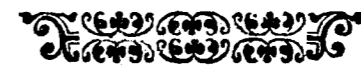
39
Don Luis Manrico Fernandez de Cordova, CON Doña Feliche de la Cerda.

38
Don Luis Ignacio Fernandez de Cordova, CON Doña Mariana Fernandez de Cordova.

A
35
67

Quarta hæc est Annalium Ecclesiasticorum editio, ab Auctore recognita, emendata, aucta, atque locupletata; quam & aliarum postea ab alijs cudendarum editionum idem vult esse prototypum, nisi forte contingat adhuc aliam ab ipso cudi. Si qua igitur ab aliquo in posterum editio facta ab hac inuenta fuerit discrepare, eam minime esse germanam, Lector intelligat. Quæ autem primo huic tomo addita sint, sequens index palam faciet.

I N D E X
P R A E C I P V A R V M R E R V M
I N H O C P R I M O T O M O A D D I T A R V M.

- D**E templo Pacis soluitur obiectio. Pag. 47. A. 6. ibi. Nec est quod. vsque ad C 2. ibi. Qui quod dicunt.
- De Simeonis cæcitate commentum refellitur. Pag. 57. B 1. Porro commentum. vsque ad C 1. Verum.
- De Lazari ætate. Pag. 140. A 8. Sed quid? vsque ad B 3. Quid autem.
- Corona Domini an ex iunco marino. Pag. 167. D 3. At nullatenus. vsque ad E 2. Sed accipe.
- De forma Crucis. Pag. 169. C 9. Sed cum. vsque ad finem paginae.
- De vino myrrhato soluuntur obiectiones. Pag. 172. D 8. Ad hæc insuper. vsque ad 175. B 8. magna consideratione.
- De modo crucifigendi apud antiquos. Pag. 177. E 5. id quidem. vsque ad finem paginae.
- De funeribus Iudæorum. Pag. 244. C 2. Apud Rabbi. vsque ad C 8. Ceterum.
- Obiectio & eius solutio de tempore conuersionis S. Pauli. Pag. 261. D 4. Sed huic. vsque ad 262. C 4. Quod ad Pauli.
- De nomine Pauli elucidatio. Pag. 265. D 4. Quod nobis. vsque ad D 9. Sed de his satis.
- De Philone Hebræo, an fuerit aliquando Christianus, & defecerit a Christianitate ad Iudaismum. Pag. 304. D 8. Scimus tamen. vsque ad E 4. Ceterum.
- De priori epistola Petri, quod data sit ad Hebræos. Pag. 348. B 8. Cum hæc. vsque ad 349. C 10. Quod enim idem.
- Vnde vsus deosculandi tabellam ex otculo pacis. Pag. 350. D 8. Nam &. vsque ad E 5. Quod vero. & Pag. 351. A 4. Ait autem. vsque ad B 1. Et hætenus.
- De homilia nomine Athanasij de Assumptione Virginis obiectiones. Pag. 374. B 1. Quas quidem voces. vsque ad 375. A 5. Demum vt.
- De peruersis traditionibus Rabbinorum. Pag. 413. D 5. Sed & quod illi. vsque ad D 11. Ceterum quæ.
- De signis annulorum. Pag. 463. E 9. Ceterum quod. vsque ad 464. A 6. cum Paulus.
- De locis in ecclesia distinctis dexteræ & sinistræ. Pag. 489. B 9. In Ecclesia quoque. vsque ad D 3. Sed ad hæc.
- De nomine Episcopi elucidatio. Pag. 524. E 3. & sanctus Augustinus. vsque ad E 10. Ceterum sicut.
- De panis fractionis & decussationis antiquo vsu. Pag. 545. E 7. Quod autem S. Augustinus. vsque ad 547. B 10. Cum igitur.
- De situs templorum veteri vsu. Pag. 563. B 10. Itidem Lucianus. vsque ad C 4. Qui igitur.
- De racione capitis diuersis ex causis apud diuersos. Pag. 572. A 8. Erat enim. vsque ad B 10. Sed iam.
- De nauium Alexandrinarum differentia ab alijs. Pag. 591. E 11. Porro quod Apostolus. vsque ad 592. B 4. Quod vero.
- De Iacobo aliqua ex traditionibus Hebræorum. Pag. 629. A 8. Sed bis omnibus. vsque ad B 11. Reliquit Iacobus.

258582977

4
3-182
4
19-88

40
Don Manuel Fernandez de Cordova. Primogenito sine successione.

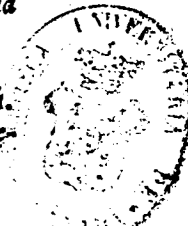
41
D. Nicolas Fernandez de Cordova. CON Doña Geronyma Espinola y la Cerda.

39
Don Luis Mauricio Fernandez de Cordova. CON Doña Feliche de la Cerda.

38
D. Luis Ignacio Fernandez de Cordova. CON Doña Mariana Fernandez de Cordova.

42
Don

A
35
67

De prerogatiua Alexandrinæ ciuitatis. Pag. 636. E 9. Merito igitur. vsque ad 637. A 4. Merito.

Quomodo Christiani sub Nerone vrerentur in vsum nocturni luminis. Pag. 639. B 6. Sed quomodo. vsque ad C 10. Subdit autem.

De Cornelio Senecione, & eius obitu. Pag. 641. E 8. Hic vero obiter. vsque ad 642. C 9. Hoc item.

De martyrio S. Andreæ prætermissa. Pag. 676. B 6. Postquam autem. vsque ad D 5. Verum enimvero.

De martyribus in Tuscia sub Nerone passis. Pag. 680. C 11. At non longe. vsque ad D 5. At non Romæ.

Elucidatio difficultatis ex Iosephi textu de die

Paschatis anni excidij Hierosolymæ. Pag. 690. D 2. Sed antequam. vsque ad 691. A 1. qui intus.

Numismata de Iudæa capta, & allusio ad Threnos Hieremiæ. Pag. 701. B 3. quorum subiicimus. vsque ad E 2. adhuc visitur.

Cur Domitianus dici voluit filius Palladis. Pag. 725. E 7. Sed cur filius. vsque ad 726. A 1. Sed hæc.

De Apocalypsi Ioannis an. in canone Nicæno facta sit mentio. Pag. 738. B 6. ex quibus inducimur. vsque ad B 11. in his omnibus.

Numinus Neruæ de tributo Iudaico sublato: et explicatur palmæ hieroglyphicum. Pag. 745. D 7. prout hic ex nummo. vsque ad 746. A 9. Sed quod.

Habes etiam in calce libri post Indices alia ab eodem Auctore superaddita, occasione recens emergentium questionum.

SANCTISSIMO
AC BEATISSIMO
PATRI
ET D. N. SIXTO QUINTO
PONTIFICI MAXIMO

CAESAR BARONIVS CONGREGATIONIS
Oratorij Presbyter sempiternam felicitatem.

QVOD a Beato Apostolo Paulo in re maximi momenti aliquando dictum est: Non qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus: id ego, Pater Beatissime, in Annalibus meis Ecclesiasticis conficiendis plane sum expertus. Neque enim deliberate ac consulto tantum opus ante annos circiter triginta aggressus sum; nec meis viribus fretus, quas nullas aut perexiguas esse intelligebam, ad vniuersam historiam Ecclesiasticam maximis difficultatibus inuolutam explicandam accessi; qui id ab initio ne cogitare quidem ausus essem: sed Deo ipso, a quo omne datum optimum descendit, ita disponente, ac paulatim, me propemodum inscio, incrementum dante, ex paruulo semine non parua arbor est exorta.

1. Cor. 3.

Nota est Sanctitati vestrae vetus consuetudo Oratorij nostri; in quo singulis diebus, pomeridianis horis, panis verbi Dei sic paruulis frangitur, vt non illo sublimi dicendi genere, quod in sacris concionibus adhiberi solet, sed aliquanto submissiore, ac magis familiari, verum ad permouendos audientium animos (vt diuturno experimento comprobatum est) valde accommodato, res cominus, quasi ex æquo loco, cum vnoquoque agi videatur. Quam ob causam inter alia ex varijs diuersisq. sanctorum Patrum scriptis ad mores optimos instituendos accepta, Sanctorum vitæ, & Ecclesiastica gesta narrantur; quòd ad virtutis & pietatis studium in auditorum animis excitandum, exempla magnam vim habeant. Cum ergo ea de causa res gestas Ecclesiæ, atque Vitas Sanctorum legerem; cœpi illius auctoritate & hortatu, qui mihi & ceteris fratribus meis parentis loco est in Christo præfectus, in ea electione paulo accuratius ac diligentius versari; eodemq. suo fore atque impulsore, ad veteres Ecclesiasticæ historiæ scriptores agnoscendos examinandosq. animum penitus appuli. Cumq. delectatione ipsa iam trahente, longius pergerem, multaq. exciperem & notare, suisq. locis seponerem ac distribuere; sensim ac paulatim factum est, vt magnam rerum copiam tamquam in aliquam cellam penariã vna congererem, præsertim contra Nouatores nostri temporis, pro sacrarum traditionum antiquitate, ac S. Romanæ Catholicæ Ecclesiæ potestate. Sicq. cum iam sex lustris ipsa Ecclesiastica historia fuerit a me septies ordine temporum repetita; ac-

cidit

cidit, vt amicorum cohortatione, & mea sponte de Annalibus Ecclesiasticis pertexedis serio cogitarem.

Deo igitur bene iuuante, e portu soluens, cum in quamdam immensam maris altitudinem inuectus essem; ad multiplices, permagnas, ac pene inexplicabiles difficultates penitus superandas, præcipue in temporum serie distinguenda, & chronologia recte constituenda (quæ in omni antiqua historia in primis obscura est & difficilis) multo labore, magno studio, & diligentia opus fuit. Non enim satis erat in hoc genere eos Historicos legere, qui ad manum sunt; sed omnia Patrum monumenta peruoluere, scriptos codices in bibliothecis scrutari, latentem rerum notitiam apud externos etiam scriptores sæpenumero peruestigare, necessarium fuit: verum ad omnia suis ponderibus expendenda, iudicij trutinam adhiberi oportuit; cum nihil periculosius sit in historia, quàm cuius scribenti de quacumque re fidem habere. Nec vero, Pater Sancte, hæc a me propterea dicuntur, quòd me omnia perlegisse iactem, aut id alios de me existimare velim: sed potius, quòd ob summam rerum difficultatem, si quæ minus feliciter fuerim assecutus, mihi ab æquis iudicibus ignosci cupiam. Ego quidem quid profecerim, aut omnino an operæpretium in scribendo fecerim, haud satis compertum habeo: nam cui timorem non incutit illa S. Ambrosij sententia, de suis ipsius scriptis sibi adeo parum fidentis, atque hæc ad Sabinum scribentis? Vnumquemque fallunt sua scripta, & auctorem prætereunt: atque vt filij etiam deformes

Ambrosij lib. 6.
epist. 40.

a 4 dele-

delectant, sic etiam scriptorem indecores sermones
sui palpant.] Ceterum illud certo scio, me impigre la-
borasse: aut verius, non ego id operatus, sed, cui in-
nitor, gratia Dei mecum. Verum, quicquid sit, hoc
alij iudicabunt: Tuq. in primis, Beatissime Pater,
cuius & singularis doctrina, & acerrimum est iudi-
cium. Iam enim in tuo nomine primum Annalium
nostrorum volumen e tua nobili Typographia Vati-
cana prodit, quam nuper, nullis parcens impensis,
instituísti: vt pro tua pastorali sollicitudine, hac quo-
que in re, communi Ecclesiæ vtilitati optime consu-
las, sacris videlicet, sanctorumq. Patrum libris emen-
datissime imprimendis. Etsi enim timide admo-
dum tam erudito sæculo lucubrationes has meas in
lucem mittebam, easq. diutius intra domesticos pa-
rietes comprimendas censebam: me tamen optimi
& de me optime meriti Cardinalis Antonij Carafæ
Bibliothecarij Apostolici auctoritas impulit, vt hoc
tamquam æs alienū aliquando dissoluere inciperem.

Tibi igitur, Pater Sanctissime, Sacerdoti Dei summo
has laborum meorum tenues primitias offero: tibi, in-
quam, Christi Domini nostri Vicario, & Beati Petri
Apostolorum Principis successori, veluti viuenti Pe-
tro, ac per ipsum Christo, grati animi consecro monu-
mentum. Et perinde ac olim Iacob, vt a patre primam
benedictionem posset facilius promereri, Rebeccæ
matris consilio & industria e grege sumptum cibum il-
li paratum attulit: ita pariter ego non e saltibus inuijs,
locisq. siluestribus, pijs omnibus inaccessis, sed acce-
ptum

ptum ex ouili Dominico, & ex sanctæ matri Ecclesiæ
sententia præparatum, quo potissimum certum est San-
ctitatem tuam libentissime vesci, edulium offero (vo-
lumina quippe in cibum etiam diuinitus impartiri soli-
ta, diuinæ Scripturæ monstrant exempla) appositeq.
verba illius vsurpans, quem imitandum suscepi, di-
cam, tua fretus humanitate, confidenter: Surge Pater,
& comede de venatione mea, vt benedicat mihi ani-
ma tua. Primam, inquam, illam, Sanctissime Pater, be-
nedictionem expeto, qua æterna semperq. manens
hereditas impartitur: quam & Fidelibus omnibus Pe-
trus exoptat; nimirum vt cælestem hereditatem bene-
dictione possideant: cuius virtute pariter mihi his ma-
iora conanti fauor diuinus adspiret; quo & cetera, quæ
paro volumina, singula annis singulis (quod est in ani-
mo) ad pedes Sanctitatis tuæ impressa deferam. Bene-
dic vna mecum & seruis tuis, fratribus meis, qui pro te
assidue orant, & in vinea magni Patris familias, quæ ti-
bi credita est, pro virili laborant. Deus interea te, Pater
Sanctissime, incolumem seruet; vt ad magna, quæ tam
breui Pontificatus tui spatio egisti, maiora addas; &
præclara multa, quæ inchoasti, quæq. semper moliris &
meditaris, ad Dei gloriam & Ecclesiæ vtilitatem feli-
cissime absolvas.

1. Petr. 3.

ANTO.

ANTONIO CARAFÆ

S. R. E. TT. SS. IOANNIS ET PAULI

PRESBYTERO CARD. AMPLISSIMO

BIBLIOTHECARIO APOSTOLICO

CAESAR BARONIVS

felicitem.

IVA grauiſſima auctoritate permotus, Cardinalis Ampliſſime, tuiſq. cohortationibus confirmatus, in lucem emitto primum Annalium noſtrorum Eccleſiaſticorum volumen; cuius editionem in diem ex die, nec fine cauſa (vt arbitror) differebam. Non enim ignoro quàm difficile ſit id pro rei dignitate præſtare, quod libri indice ſum pollicitus; quàmq. arduum ſit, viris doctis, & veteris hiftoriæ peritis, quibus ætas noſtra abundat, in hoc ſcriptionis genere cumulate ſatiſfacere. Tuum vero in primis peracre iudicium perhorreſco, qui ad multiplicem doctrinam, qua præclare excultus es, magnam quoque totius Eccleſiaſticæ antiquitatis notiã adiunxiſti. Sed me tua ſingularis recreat humanitas: teque, ſi minus expectationem tuam expleuero, tuoq. exemplo ceteros eruditos homines, ſi, quod omni ſtudio ſecutus ſum, minime aſſecutus fuero, imbecillitati meæ veniam daturus ſpero. Quòd ſi hoc qualecumque tandem eſt opus, laborioſum certe & multarum vigiliarum, aliq̄uid adiuventi ad ædificationem templi Dei, quod eſt Eccleſia ſancta Catholica, attuliſſe videbitur; primum quidem Deo optimo bonorum omnium auctori gratiæ agenda erunt, deinde etiam tibi, qui iam pridem ſtudiorum meorum patrocinio peramanter ſuſcepto, ſedulitatem & induſtriam meam excitavi, omniq. officiorum genere perpetuo ſubleuavi. Suſcipe igitur, Cardinalis Illuſtriſſime, veteris clientis librum in fidem & tutelam tuam, vt hæc prima Annalium noſtrorum pars in aliorum manus, te patrono, commendatior perueniat; dum ſecundam non ita multos poſt meſes, ſi Deo placuerit, imprimendam paramus, ac perpolimus. Interèa Deum oro, vt quod agis, diu agas; & de Eccleſia, de ſacris ſtudijs, de viris eruditis & pijs, tu pietate & eruditione excellens, ſemper optime merearis.

TYPO.

TYPOGRAPHVS LECTORI.

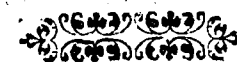
SVbiſcimus hic tibi, Lector, de triplici Annalium Eccleſiaſticorum translatione, in Italicum, Germanicum, Polonumq. ſermonem, datas hætenus vltro citroq. litteras, cum cupiant & aliæ nationes ſua ipſarum lingua Auctorem loqui: vt vel ex his intelligas, quàm cupidiffime ijdem Annales ab omnibus ſint accepti.

DE TRANSLATIONE ANNALIUM
in linguam Italicam.

ADMODVM ILL.^{RI} AC REVER.^{MO}

F. FRANCISCO PANICAROLAE
EPISCOPO ASTENSI
ET COMITI

CAESAR BARONIVS S. P.

SICVT perpetua obruenda eſſe ſilentio impie dicta, nec in aures populi notiori ſermone ſinendas illabi blaſphemias, exemplo admonemur diuina Scriptura, dum prudentiſſimè Hebræorum cohibere conati ſunt blaſphemos Syros, ne lingua loquerentur Hebraica: ita e contra præconia veritatis omnium nationum debere ſermone proferri, diuini Spiritus impartiendo Fidelibus diuerſarum dona linguarum, reddidit manifeſtum. Hæc tu ipſe conſiderans, ampliſſime Præſul, Chriſtiana eloquentia decus, cum Romæ populum pro concione doceres, non ſatis tibi viſum coram frequentiſſimo cætu ſummis laudibus noſtros Annales eſſe ferre; ſed & quo eos in omnium animos penetrari inſinuare, vt ex illis omnes aque proficerent, in Italicum idioma reddendi eos conſilium inieci: explorataq. noſtra voluntate, & facultate conſeſſa, mox inſtan Prophetæ, linguam in calamus ſcribæ velociter ſcribentis conuertens, primum Annalium totum compendioſa translatione lingua maternæ, dicto citius, reddidiſti; ceteriſq. id ipſum in alijs linguis præſtandi, viam aperuiſti. Verum vrgens neceſſitas a cæptis te inuitum auulſit; ipſa inquam inſiſſio Pontificia, qua Legato a Latere lateri te conſultorem adiunxit. Sed accidit plane feliciter, vt tunc areſcentes Gallia ſiccitate, irriguo Verbi Dei e tuo pectore copioſe manante, viſcere cæperint atque floſcere. Cum & primaria ipſa Pariſiorum ciuitas, infracti roboris Catholica fidei & Chriſtiana conſtantia dignum exemplum, longiori obſidione vallata, erumnoſaq. fame conſecta, te concionante, ſæpe experimento didicit, quod auditu ex diuinis Scripturis acceperat, non in ſolo pane viuere hominem, ſed omni verbo quod procedit de ore Dei: expertaq. pariter eſt, Fidelium arma non eſſe carnalia, ſed potentia Deo, ad deſtructionem munitionum; dum tu ibidem ampliſſimum pateſceris horreum Verbi Dei, & diuina Scriptura armamentarium reſeraueris, quorum altero paſceres eſurientes, altero vero armares ad pugnam. Sed tandem, licet ſero, intelligens impius ille Benadad fruſtra oppugnari ciuitatem qua Eliſcum ſecum haberet, ſpe vane concepta eluſus ſoluit obſidionem. Cum iam feliciter conſecto negotio, redeuntem te auctum coronis hilaris tua recepit. Eccleſia, detinuitq. tui cupida arcibus, adeo vt nec ſiuerit vel oculos ad externa conuertere. Vixq. demum te obtinuiſſe, tuis litteris ſignificavi, vt cæptas in Annalibus lucubrationes proſequereris: quo magnopere gauſus ſum nuncio, Deoq. immenſas gratias egi, qui dedit hanc ſollicitudinem in corde Titi. Perge feliciter, opusq. inchoatum abſolue, quod omnes exoptant, expetunt, atque expectant: hæc enim ſibi via probe conſultum exiſtimant; cum quem longe abſentem audire concionantem non liceat, dum ſcripta legunt, cumulatiuſ id ipſum ſe aſſecutos intelligant: quòd in audiendo non hora vnius breui ſpatio coarctentur, nec baſilica, licet ampliſſima, anguſtijs ex confluentium auditorum compreſſione vrgeantur, ſed qualibet hora & loco, die noctuque, quoties libuerit, pro pulpito librum, & pro concione habeant lectionem: Sicq. fiat, vt licet munere paſtorali cathedra inſideas ſemper Aſtenſi, aſtes tamen vbique omnibus iugiter profuturus. Vale digniſſime Præſul tui Baronij memor, quem ſanctis tuis ad Deum precibus iugiter foue.

MARCI

MARCI FUGGERI
 BARONIS IN KIRCHBERG
 ET VVEISSENHORN
 RODVLPHO CAES. AVGVSTO
 A CONSILIIS
 Epistola ad Auctorem

DE TRANSLATIONE ANNALIVM
 in linguam Germanicam.

ADMODVM REVER. D. CAESARI BARONIO
 CONGREGATIONIS ORATORII PRÉSBYTERO
 Amico carissimo S. P.

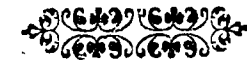
LABOREM meum in vertendo primo tomo tuorum Annalium in linguam paternam tibi probari, perlibenter ex tua accepi epistola XV. Kal. Decemb. ad me data: quem sane laborem inter multas occupationes, quibus quotidie premor, non laudis aut ambitionis ergo, quarum numquam fui cupidus, in me suscepi, sed propter communem Reipublicae Christianae utilitatem. Expertus enim sum, multa in Ecclesia nostra Catholica Romana a multis improbari, quorum fundamenta & prima principia si haberent cognita, proculdubio equiores se nobis indices exhiberent. Cum ergo in primum tomm tuorum Annalium incidissem: statim intellexi me id inuencurum, quod tantopere desiderabam, nempe veram & solidam narrationem rerum Ecclesiasticarum, ex qua prima principia & incrementa multis possent innotescere. Nam licet multi historias scripserint Ecclesiasticas: animadverti tamen multos erroribus implicatos minus dextre, aliquos autem negligentiores in chronographia minus vere, aliquos vero ita obscure scripsisse, ut quid velint, a paucis intelligatur. In tuis autem Annalibus nihil horum inuenitur: omnia sunt dextre & maxima obseruatione temporum vere & dilucide scripta, ut nihil amplius in illis desiderari possit. Quare ita sum permotus, & in eam spem erectus, quod dubitare non ausim, me magnam utilitatem multis, qui praeter patriam linguam nullam callent, allaturum ad antiquitatem Ecclesiasticam cognoscendam. Aggressus igitur sum animo magno primum tomm interpretari, in eoq. haecenus laboravi sedulo. Sed hic labor meus plane erit irritus, si tu manum tuam non porrexeris. Nam ex praefixa Epistola Summi Pontificis in editionem primi tomi, satis intellexi, nemini licere tuos Annalium tomos alieno idiomate in lucem emittere absque tuo permissu. Peto igitur, ut pro tua humanitate studium ac beneuolentiam tuam mihi hac in parte deferas, concedasq. ut GERMANIA nostra virtutibus ac laboribus tuis per me fruatur & gaudeat. Ego Deum Optimum Maximum precabor, ut tibi & aetatem & gratiam largiatur, quo omnes tomos, sicut inccepisti, perficias: magnum enim Respublica Christiana acciperet detrimentum, si tantum opus permaneret imperfectum: mea vero imbecillitati opem ferat, ut unum aut alterum tomm (si anni plures non permiserint) cum utilitate multorum perficiam. Bene vale. Augusta, 16. die Decembris, Anno Domini M. D. LXXXIX.

Tuus addictissimus

Marcus Fuggerus.

ADMO-

ADMODVM ILLVSTRI
 AC GENEROSO DOMINO
 D. MARCO FUGGERO
 BARONI IN KIRCHBERG
 ET VVEISSENHORN
 RODVLPHO CAES. AVGVSTO
 A CONSILIIS S. P.

SVMMO, vir clarissime, fuerat mihi pretio redimendum, ut amplitudo tua dignaretur accipere, quod amantiisimis litteris a me sibi postulat impertiri. Quid enim gratius atque incundius, quidve honorificentius accidere potuisset, quam ut nostri Annales Ecclesiastici in Germanicam linguam germane atque fideliter verterentur, a tali tantoq. potissimum viro, cuius pura atque sincera omnibusq. spectata religio esset (nam tuo vigilantissimo studio & conspicuo vita exemplo Catholici in officio continentur, & in haereses lapsi ad Ecclesiam reuocantur) cuius quoque munificentia eruditi quique proficiunt, & bona litterae penes Catholicos in Germania coalescunt, quorum lucubrationibus ab eisdem tibi dicatis Bibliotheca illa tua emula Philadelphiæ illustratur. Talia igitur de Annalibus a me editis & edendis a te praestari, ne mente quidem concipere mihi fas esse videbatur, nedum sperare: ut plane intelligam id te diuino aggressum esse consilio. Quis enim ducat in animum, hominem curis innumeris pressum, laboribus assiduis fatigatum, ac senio insuper pregrauatum, adeo laboriosam prouinciam suscepisse: nisi diuinus Spiritus suauisset, imperasset, ac vehementiori quoque impetu compulisset? Etenim vel legisset tantum Annalium tomos, haud mediocris laboris videri poterat esse negotium: eos vero sapius attente perlegere, accuratius atque solertius perscrutari, & in aliud insuper idioma transferre; neque tantum sententias ex sententijs, sed dum licet, verba etiam verbis reddere: opus quidem eiusdem esse Spiritus, cuius quoque munus est interpretari sermones, omnes intelligent. Studueram (probe nosti) susceptum laborem aliqua saltem ex parte minuere, cum superioribus meis datis ad te litteris suaderem, ut praetermissis quibusdam proluxioribus questionibus, licet ad historicam facultatem ac veritatem maxime pertinentibus, alijsq. nonnullis quae rudis lector esset haud facile percepturus, ex eis Epitomen potius Germanica lingua conficeres: sed redditis ad me litteris, id facere renuisti, ac plane exhorruisti; perinde quasi religio esset ex illis vel apicem unum excidere; sic in omnibus fidelis & accurati munere perfunditur interpretis. Quo quidem officio illustratum olim Marci nomen in eo qui Euangelista & Petri pariter praedicatur Interpres, ut in te quoque feliciter propagetur, sancte pieq. emulatus esse videris. Dum enim res a Petro, Petriq. successoribus, eiusdemq. Petri nomine in Ecclesia Catholica gestas potissimum interpretaris: quodammodo & tu Petro accessisse putaris Interpres. Sed & de te illud Pauli de Marco ad Timotheum usurpare liceat: Assume Marcum, & adduc tecum: est mihi utilis in ministerio. hanc Paulus cum esset Roma (ut ait) solus cum Luca Apostolorum Acta scribente; non satis sibi esse Lucam existimans sine Marco, sed tunc bene consultum, si Marcum sibi Lucaeq. coniungat. Opportune sane Luca in sacra historia laboranti Marcus inhaesit, eidem profuturus ac Paulo. Perutilis plane Apostolo in ministerio Marcus noster, qui eius exemplo ingemiscens ac deplorans assidue cladem suorum gentilium, astuansq. pro illorum salute immenso charitatis ardore, omnia peruestigat, seduloq. semper studio collaborans, nihil prorsus omni ex parte intentatum relinquit, ut immanissimae ex haeresi inflictae cladi prospicere valeat, atque mederi. Desideriorum sane vir, qui Danielis instar, inter captiuos liber, & in obscurissimis tenebris fulgore Catholicae religionis elucens, populi tui acerbissime perferens captiuitatem, in pristinam

1. Cor. 12.
 & 14.

2. Tim. 4.

Dan. 9.

pristinam eum libertatem vindicare desideras, & in antiquum patrium solum, in Catholicam inquam Ecclesiam, postliminio restituere. Annuat votis Deus, ut merearis instar Abrahae, Pater dici recte credentium, & occinat tibi propheticum illud: Quiescat vox tua a ploratu, & oculi tui a lacrymis: quia est merces operi tuo, & spes nouissimis tuis: reuertentur filij ad terminos suos.] Has demum, optime Marce, quas exposcis a me, accipe litteras, concessionis testes, amoris pignus, & mei erga te studij indices: quae in secundo hoc Annalium tomo excusa, veluti publico in archiuo repositae, perspicuae omnibus, tibiq. integra conferuentur. Vale: tibiq. strenue laboranti pro fide Catholica, & pro Germanis tuis egregiam operam nauanti praesto sit Deus: cuius potentia, ad subeundos labores renouetur ut aquila iuuentus tua.

Admodum Illustris D. tuæ

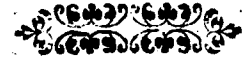
Seruus obsequentissimus

Cæsar Baronius.

STANISLAI CARNCOVII
ARCHIEPISCOPI GNESNENSIS
METROPOLITANI REGNI POLONIAE
Epistola ad Auctorem

DE TRANSLATIONE ANNALIVM
in linguam Polonam.

ADMODVM REVERENDĒ IN CHRISTO PATER
nobis carissime & obseruandissime.

OFFICIUM fraternæ charitatis, qua Christiana fidei religionisq. communionem colligamur, hoc a me (licet tibi de facie non sum notus) iure quodam suo postulat, ut tibi commune in Christianam Rempublicam abs te profectum bonum gratuler, Annales nempe Ecclesiasticos nuper abs te editos; gaudiumq. meum non vulgare, quo sum ex hoc laborum tuorum fructu eximie affectus, apud te expromam. Cum enim primum atque alterum eorum Annalium volumen auide perlegissem (sero enim in manus meas peruenerunt) egi tantas, quantas animus meus capere potuit, Deo bonorum omnium auctori gratias, qui in necessarijs Ecclesie suae prouidit opportuno tempore, tibiq. non modo mentem & voluntatem indidit ad opus arduum, difficile, propeq. immensum laboris, in quo annos (ut scribis) triginta defudasti, suscipiendum, sed etiam vires facultatemq. praestitit ad perficiendum. Tuum vero peccus plenum pietatis & amoris in Deum, plenum omnis doctrinae ac scientiae, absens, absentis tamquam praesentis, dum libros euoluere, cupidissime sum exosculatus, atque incredibili tui studio accensus. Natura enim ipsa optima duce, cupide ferimur in eorum amorem, qui insigni una aliqua virtute excellent: in eorum vero qui pluribus, cupidius: qui autem non modo pleni ipsi sunt caelestibus istis diuinisq. dotibus, sed & alios istis locupletare solent, hos uti vasa diuini Spiritus, eiusq. donorum a Deo data, omnium maxime suspicimus & veneramur, capimurq. summo & admirabili eorum amore. Imprimis ego de te multa a nostris hominibus, qui te in nostram gentem suauiter effusum narrabant, & a magna cum voluptate audieram, perspexeramq. emendato Martyrologio tuam pietatem, & studium Dei gloriae propagandae, usq. Ecclesiae ornandae. Sed cum Annalium volumen primum, ac postea alterum in manus nostras uenisset, hac mihi in te tanto illustriora visa sunt, quanto es vastius pelagus non modo ingressus, sed prope exiensus. Ac repetenti quidem mihi memoria diuina bonitatis consuetudinem, quam in Ecclesia istius militantis regimine ab ipsis eius incunabulis retinet, videntur semper nouis morbis noua remedia fuisse subministrata. Ita (ut recentiora, & quae sub aspectum nostrum uenerunt, tantum attingam) cum Lutherus haeresis suae virus effundere cepisset, quo maxima Europae pars infecta fuit, quodq. sectas innumeris inter se admodum dissectas peperit: excitatus fuit clarissimus Societatis IESV ordo, qui cum alijs pro Ecclesia laborantibus, hac pestifera lue mortalium animos liberaret: ex qua cum alij plurimi viri Dei spiritu pleni, omniq. genere scientiae ac doctrinae instructi, tamquam ex equo Troiano prodierunt, tum nuper Robertus Belarminus prodijt, quem tu inexpugnabilem aduersus haesim turrim, editis in lucem disceptationibus de fidei nostrae controuersis, extruxisse scribis. Ita cum Centuriatores figmentis mendacisq. suis, historijs Ecclesiasticis tenebras offudissent: te potissimum elegit Dominus, qui tenebras istas depelleres, lumenq. clarissimum Orbi uniuerso afferres: totumq. Ecclesiasticum edificium, tecta nimirum, parietes, & fundamenta, atque adeo Hierarchiam ipsam, non modo vallo, muroq. inexpugnabili, historiae nimirum ueritate, cingeres & munires, sed etiam armatura aduersus haereses, dum controuersas quaestiones doctissime pertractas & explicas, cumulate instrueres. Ostendisti igitur, uti optimus artifex, augustissimi edificij, militantis nimirum Ecclesiae origines, pugnas, uictorias, trophaea, & incrementa: ostendisti perpetuam & non interruptam Romanorum Pontificum a Petro Apostolorum principe successionem: ostendisti denique summae nostrae fidei firmamenta, utpote traditiones Apostolicas, fidei dogmata, Petri in Ecclesia primatum, SS. Romanae Ecclesiae maiestatem, Conciliorum auctoritatem, uetustissimumq. sanctorum Patrum de diuinis Scripturis sensum: quibus omnibus Catholica fides magnopere firmatur, omnisq. impietas & haeticorum figmenta ita deficiunt, sicut deficiunt

citissimus, & sicut sunt cera a facie ignis, sic illa quoque peribunt & evanescent. Iam si tuae narrationis modum, genusque dicendi, quo ego magnopere delector, depradicem; principium facilius quam finem inueniam; tuque ipse fortasse, quamlibet verissima scriberem, assentari me tibi putares. Sed vere tibi a me dictum velim credas, admirari me in hoc immenso opere magnarum variarumque rerum in te scientiam, multarum linguarum peritiam; historiarum tam sacrarum quam profanarum cognitionem, accuratamque & exactam antiquitatis investigationem, siue ex veterum lectione, siue ex numismatibus, siue denique ex vetustissimis arcuum triumphalium, columnarum, porticum, templorum, aliarumque vetustissimarum aedium inscriptionibus: quae omnia ita historiae tuae accommodas, ut manifestum sit, necessarias eas res unicuique fuisse ad texendum tantum opus. Igitur tam magna & ampla talenti tibi crediti lucra atque proventus, bonorumque omnium studia, qui pro tua incolumitate mecum una Deum optimum maximum precantur, ex animo gratulor. Et ut alia omnia, quae restant, volumina, quaeque de futurum editurumque promittis, quam citissime nobis prodas, ad IESV Christi gloriam ex animo opto, atque abs te maximum in modum peto: operamque tibi meam & facultates omnes, tanta quantae sunt, ad eam rem polliceor & defero. Et, si permittes, curabo, ut in Collegio Patrum Societatis IESV Calisij, nuper a me fundato & erecto, in linguam nostram Annales isti transferantur; ut tu veluti civis Polonus, de uniuersa Republica Ecclesiastica optime meritis, nostro nobiscum idiomate loquaris. Data ex Arce nostra Louicem. V. Mensis Augusti, Anno Domini M. D. XCI.

Reu. P. V.

Studiofiss. amicus & frater

Stanislaus Carncouius Dei gratia Archiepiscopus Gnesnen.
Legatus Natus, Regni Poloniae Primas, Primusque Princeps.

ILLVSTRISSIMO
AC REVERENDISSIMO D.
STANISLAO CARNCOVIO
ARCHIEPISCOPO GNESNENSI,
LEGATO NATO, REGNI POLONIAE PRIMATI,
PRIMOQUE PRINCIPI S. P.

LITTERARVM tuarum ipsa dumtaxat inspectione, Praesul amplissime, magna admiratione affectus sum, ubi eas a viro tanto datas ad me noui, nempe ab Archiepiscopo Gnesnense, Legato, Poloniae totius Primati, primoque Principe, natalibus praefecturisque adeo nobilitato, & quod ceteris praestat, ob res praclare gestas, egregia vita meritis summa gloria insignito: qui regalis sacerdotij functione, & sacerdotalis principatus ministerio, sacerdotem simul agens & Principem, principem locum in utroque sis facere consecutus; dum Archiepiscopi sedulam vigilantiam, Legati sollicitum fidumque ministerium, Primatis praecipuam diligentiam, ac denique Principis robur indefessum, inuictumque animum in omnibus quam absolutissime exhibes: adeo ut perditissimis his deploratisque temporibus, maximo Dei beneficio, cum quatuor hisce muneribus factus sis plurimis causa salutis, de te Propheticum illud occinere iure liceat: Quadriga tua saluatio: itemque faustis vocibus acclamare: Currus Israel & auriga eius: qui & una simul quadripertito munere, quatuor munia expleas personarum Moysis, Aaron, Hur, atque Iosue, sicque insint quatuor facies vni, dum quorum personam geris, eorumdem quatuor virtutes reddas, officiaque persoluas. Ad haec, inquam, adeo admiranda, ipso primo tuarum litterarum intuitu, immenso fulgore praestricis oculis pallens obstupui: verum ipsas perlegens, mox excusso pallore, erubescere coepi, ubi inspexi immensas, quas mihi laudes aggeras, exaggerasque dicendi facundia, cum me illis longe imparem ac prorsus immeritum esse sentirem. Sed caue, ne exactius cuncta scrutatus, inuenias (quod est in fabulis) pro virgine ceruam, vel si ex diuinis Scripturis petatur exemplum, conspicias peltitum pro Dauide simulacrum; suffundarisque ipse rubore, dum ab illa imagine abhorre me senseris, quam finxeras tibi animo, atque stylo formaueras. Sed est plane, ut hoc quoque nomine immortales tibi gratias agam, quod probe intelligam, vehementem amoris vim, quo me prosequeris, haud patientem angusti arctari limitibus, redundantia quadam in plures laudationum exitus erupisse, fluxisseque magno impetu in flumina beneficentiae, cum adeo liberaliter non solum operam tuam spondeas, sed & facultates, tanta quantae sunt, ut ais, sponte offeras. Verum liceat illud Apostolicum usurpare: Quaro vos, non vestra. In his enim quae opus sunt, satis abunde suppeditat mihi Romani Pontificis Clementis munificentia. Ceterum quod ad tuam amplitudinem spectat: plus quam satis abs te meis rebus consultum erit, si me inter clientes tuos annumeres; si vero & inter amicos, summum adicies gratia cumulum, generoso animo tuo dignum.

Quod autem a me exigit, impartiri tibi licentiam, ut Annales nostri in Polonorum linguam vertantur, ipseque Polonus effectus, cum Polonis communi idiomate loquar, cum id existimes ad expugnandos haereticos haud leuiter profuturum: imitari plane visus es mihi fidei patrem Abraham, qui ad debellandos quinque Reges, satis sibi putauit armare vernaculos; & sequi Davidem, qui regijs neglectis armis, rusticis telis est progressus ad pugnam: quippe qui probe noueris, noua bella Dominum elegisse, in quo qui est infirmior, ille potentior habeatur. Accurro igitur summa alacritate tanto classico excitatus ad bellum, inhaerens tibi strenuo ac pugnandi perito, ut armiger Ionatha. Appuat votis Deus, ut tuos labores ac studia, diuina aspirante potentia, lata victoria consequatur: concedatque mihi Euangelica promissione, ut qui lingua locuturus sum noua, serpentes pariter tollam. Sciant velim Poloni mei, omnia nostra patere ipsis: nec id quidem recens, sed iam pridem ipsdem nostros oppigneratos esse labores, cum olim Roma iaciebantur Polonorum Collegij fundamenta. Sed quod ille plane visus est ad experiendas vires amoris nostri erga

SIXTVS PAPA V.

Dilecto Filio Cæsari Baronio Sorano
Presbytero Congregationis
Oratorij nuncupatæ.

Polonos angustus palæstra locus : ecce vocati in latum campum , lati progredimur , non paucis tantum , sed vniuersæ prouinciæ profuturi , sub tanto ductore fortes , licet vires nostras pertenuis formidemus . Quod vero per viros religiosissimos , eosdemq. eruditos ac maxime pios , affirmas nostros Annales fore reddendos linguæ Polonæ : nihil hoc potuit nunciari gratius atque iucundius . Si enim Doct̃or Gentium Paulus , aduentu Titi , quo utebatur interprete , magno affectus est gaudio : quanta ego debeo gestire lætitia , tot simul nactus Apostolicos viros interpretes ? Porro huius adeo grata petitionis tuas ipsas litteras testes , futuras posteris perpetuum monumentum , nostri qui sub prelo est quarti Annalium tomi frontispicio perspicuas cunctis affigendas curabimus , vocalem titulum , & semper loquentem inscriptionem prægrandibus signatam notis summa tua erga me beneuolentiæ . Quin & has nostras eisdem subiiciemus litteras , quæ pro foribus eorundem Annalium veluti ianitores excubent , patentes indices non concessionis solum , sed & mei erga amplitudinem tuam studij & obseruantia : quæ itidem cunctis ingredientibus notum faciant , & quæ intus sunt , & omnia denique nostra , nostris exposita esse Polonis , ipsis dicata , ipsorum semper inseruitura commodis : Quibus bene precamur , ac cupimus acceptam eos a maioribus Catholicam fidem integram illibatamq. seruare , utpote digito Dei scriptam , cum innumeris ipse eam miraculis confirmarit : agnoscantq. pastorem suum , sanctorum Antistitum legitimum successorem , veræq. fidei & paternarum traditionum heredem , earundemq. acerrimum defensorem : cuius Apostolatus vos ipsi credentes (quos appello) signa estis in Domino , qui ab eo pastoralis studio reuocati estis ad causas ; & cum essetis oues errantes , iam conuersæ fuistis ad pastorem & Episcopum animarum vestrarum ; quod pro magno miraculo sit posteris commendandum : cum , ut taceam alia multa , in amplissima ciuitate , ubi duos Catholicos vix fuerat reperiri , ægre totidem nunc hereticos numerari contingat : ut hac ex parte sit Magno illi Thaumaturgo Gregorio comparandus , ne temere dicere videar , præferendus : nam ille & plures numero Christianos reperit ; diemq. obiens , totidem Gentiles , nempe septemdecim post se reliquit .

At tu ipse , validum Ecclesiæ Catholicæ propugnaculum , vale : tibiq. iam ætate longæuo concedat Deus , ut instar sanctissimi Simeonis , antequam ex hac vita recedas , exoptatam , diuq. expectatam plenam videas redemptionem Israel , vniuersum inquam Polonorum populum fidei Catholicæ restitutum . Romæ. prid. Kal. Octobr. M. D. XCII.

Illustrissimæ ac Reuerendis. D. V.

Seruus addictissimus Cæsar Baronius.

DILECTE Fili, Salutem, & Apostolicam benedictionem. Cum dilectus filius noster Antonius t. SS. Ioannis & Pauli presbyter Cardinalis Carafa nuncupatus Bibliothecarius Apostolicus nobis retulerit, a te primum Annalium Ecclesiasticorum volumen editum, aliaq. propediem edenda esse, opus non minus docte quam fideliter a te scriptum, & ad totius antiquitatis Ecclesiasticæ notitiam comparandam valde vtile: quibus nimirum non tantum res gestæ exacte per annos singulos recensentur, & quæ de his obortæ sunt controuersæ elucidantur, sed etiam ipsi Apostolicarum traditionum fontes purissimi aperiuntur, atque hæreticorum mendacia confutantur: Nos, qui eruditorum omnium fouere solemus ingenia: cum tuam in primis industriam, & egregiam pro Catholica Ecclesiâ nauatam operam magnopere in Domino commendemus: Cupientes, ut iidem a te editi, vel edendi Annales Ecclesiastici ad integram rerum veritatem custodiendam seruentur penitus incorrupti, & quam diligentissime fieri potest, typis excudantur: ac demum ne a quoquam seu negligentia, seu malitia, mendis deformari, aut aliter etiam forsan titulo mutato vel forma, mutari, corrumpi, vel deprauari possint: **MOTV PROPRIO** & certa nostra scientia, omnibus, & singulis Christi fidelibus, præsertim librorum impressoribus, ac Bibliopolis, quouis nomine nuncupatis, tam in Vrbe, & illius districtu, ac statu, & ditione temporali nobis & S. R. E. mediate, vel immediate subiecta, sub quingentorum ducatorum auri Cameræ Apostolicæ eo ipso applicandorum, necnon amissionis librorum atque typorum; quam etiam per totam Italiam & extra eam vbiuis gentium, & locorum constitutis, sub Excommunicationis maioris lætæ sententiæ pœnis eo ipso absque alia declaratione incurrendis; Auctoritate Apostolica, tenore præsentium interdiciamus & inhibemus, ne per decem annos a Data præsentium computandos, primum Tomum Annalium a te editum, & alios singulos a te edendos totidem annorum spatio ab vniuscuiusque eorum editione numerando, absque tua licentiâ imprimere, aliove titulo, vel forma, quouis prætextu mutatos, vel alio quocumque idiomate versos edere, vel sic editos vendere seu venales tenere audeant, vel præsumant. **MANDANTE S** vniuersis, & singulis venerabilibus fratribus nostris Patriarchis, Archiepiscopis, & alijs locorum ordinarijs, eorumq. Vicarijs, seu officialibus in spiritualibus, generalibus, ac in dicto nostro statu Ecclesiastico Legatis, Vicelegatis, Gubernatoribus, Potestatibus, & alijs officialibus: ut quando, & quoties per te, vel tuo nomine fuerint requisiti, præmissa contra inobedientes exequantur, & obseruari faciant, inuocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij sæcularis. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac statutis, & consuetudinibus, iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, priuilegijs quoque, indultis, & litteris Apostolicis quibusuis personis quomodolibet concessis, & confirmatis. Quibus omnibus, illorum tenores, ac si ad verbum insererentur præsentibus, pro sufficienter expressis habentes, hac vice dumtaxat specialiter & expresse derogamus, ceterisq. contrarijs quibuscumque. Volumus autem ut præsentium litterarum exemplis etiam in ipsis voluminibus impressis eadem vbiq. habeatur, quæ ipsis præsentibus haberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Datum Romæ apud sanctum Marcum, sub annulo Piscatoris. Die xxvi. Iunij, M. D. LXXXVIII. Pontificatus nostri Anno quarto.

Tho. Thom. Gualterutius.

I N
CAESARIS BARONII
ANNALES ECCLESIASTICOS
LAE VINI TORRENTII
EPISCOPI ANTVERPIENSIS

Elegia.

NON Cyrum hic filius educimus, atque Quirinum,
 Expositos foetae quos aluere ferae,
 In spes imperij magnas, seu Solis ad ortum,
 Seu qua se fessis condit anhelus equis.
 Nec narrare iuuat captas cum ciuibus vrbes,
 Erutaq. hostili maenia celsa manu,
 Aut Troiae cineres, & nil nisi nomen Athenas,
 Thebas ve, atque alijs oppida vasta locis,
 Prostrataq. acies, & foeda cruoribus arua,
 Aut tinctum riuis sanguinis Oceanum,
 Linthea cum tabulaq. inhumataq. corpora fluctant
 Iactantur miseris per freta falsa modis.
 Non ita fert animus, nec tantum est gloria, crescat
 Caedibus auditis caedis ut ater amor.
 Scilicet exemplo peccat qui talia narrat,
 Quodq. alios docuit, perpetrat ipse nefas.
 Qui legit Aeaciden, ut nil non arroget armis,
 Aeacide similis, qua pote, seus erit.
 Vnus Pellao iuueni cur non satis Orbis?
 Audierat plures, ambijt, interijt.
 Aequasti hunc votis, Caesar Romane, nec impar
 Exitus; imperij terminus vrna fuit.
 Quod tamen, Octaui, te non deterruit: hostes
 Vicisti, patria sed pereunte, tuos.
 Sic igitur toto Mars seuijt impius Orbe,
 Bella ferens cunctis accumulata malis.
 Nam quis tunc Regum vitam non traxit in armis?
 Quis non hanc caelo credidit esse viam?
 Tamquam si solio propior Iouis hereat alto,
 Qui plures Orco miserit inferias.
 O caecas hominum mentes, & inania veri
 Pectora! qui lucem fingimus in tenebris,
 Luctamurq. umbris, pretiumq. imponere rebus.
 Spernimus hinc stultos fallit ineptus amor,
 Fallimur & votis; nec sunt tam somnia vana,
 Quam spes nos vanis ludit imaginibus.
 Non res humanae, perituraq. regna beatos
 Efficiunt, nec quas colligit Indus opes,
 Non aurum, & lapides; nec rubri concha profunae,
 Aut Tyrijs ardens purpura cocta focis,
 Nec vires, aut forma fugax, & gratia linguae,
 Ac cultum varijs artibus ingenium,
 Aut aliud terris communi sorte creatum.
 Orta etenim pereunt, & male sulca cadunt.
 Trans Lunae Solisq. vias super aetheris ignes
 Querendum est summum, si haec tua cura, bonum.
 Hoc ipsum DEVS est, solus rerumq. bonumque,
 Certa ad aeternam semita laetitiam:
 Quo sine nec virtus, nec honor, nec gratia fluxis
 Rebus inest, quibus & nomen & esse dedit,

Tunc cum principio sic omnia fecit, ut vni
 Parerent homini cetera, at ipse Deo.
 Quid facis, infelix? parent tibi cetera; tu cur
 Detrectas, contra nec pudet ire Deum?
 Ecquid erat vetita non tollere ab arbore poma?
 Quo gustum recrees est aliunde tuum:
 Est & quo saties oculos. quocumque moueris,
 En viola, & varijs lilia mixta rosis.
 Ipsa tuo gaudens natura applaudit honori,
 Inq. tuum sollers comitur obsequium.
 Fortunata nimis, si nil quae fueris extra
 Auctorem: tibi namque omnia solus erit.
 Serpentem mulier, tuq. hanc vxorius audis.
 Turpe alijs Dominum posthabuisse suum.
 Nudus, inops, longi condemnatusq. laboris,
 I, fuge: qua stabas gratia fortis abest:
 Gratia diuini semper mansura fauoris,
 Mansisset semper si tua certa fides.
 Peccasti miser, at peccati poena fuit mors,
 Quae sibi iure tuum vindicat atra caput,
 Vindicat & stirpem: neque enim mortalibus ortos
 Fas est non simili conditione mori.
 Ut neque fas fontes animas ascendere Olympo:
 Depressae Stygijs excipiuntur aquis.
 O quam difficile est talem dissoluere nexum!
 Pone scelus, sceleri mox grauis ultor adest.
 Sed quem afflicti superant solatia? Tantis
 Sola Dei bonitas est medicina malis.
 Discite iustitiam numenq. timere: sed vna
 Discenda est bonitas, vnde oriatur amor.
 Vnius ut noxam laimus sub iudice iusto,
 Sic bonus & patiens attulit vnus opem:
 Vnus, at idem alius qui tam letalia curet,
 Cohubui hunc hominem, nec minus esse Deum:
 Esse Deum, ne impar sit maiestate parenti:
 Esse hominem, ut possit morte piare nefas.
 Filius, aeterni vis & Genitoris imago,
 Aeternum calo cum Genitore manens,
 Virginis in gremium matris se condidit: illic
 Auctus, & hinc certo tempore natus homo:
 Natus homo Deus ille Deus Seruator IESVS,
 Ut faciat, caros quos habet, esse Deos.
 Quem tu, Baroni Caesar, doctissime, felix
 Ingenij, sacrae conditor historiae,
 Describens late Regem, dominumque, patremq.
 (Non qui foeta malis bella cruentus amet,
 Expilet socios, Patres, plebemq. tributis
 Vexet, ut effusas mox male perdat opes:
 Sed lenis placidusque, & nil nisi lene iubendo,
 Pacata populos qui ditione regat,
 Mortis & exemplo doceat nos dura ferendo
 Vincere, & obiectis non trepidare malis,
 Nec corpus praeserre animae, sanctumq. pudorem
 Sperrere, quo spreto profilit omne nefas)
 Historicos inter tanto caput altius effers,
 Quotquot habet Latium, Graecia quotquot habet,
 Seu domitos narrent Medos, seu Punica fata,
 Pyrrhumque, & belli fulmina Scipiadas:
 Quanto splendidius lucent vaga sidera, quam quae
 Accensa est nostris parua lucerna focis.
 Macste igitur virtute, iuuat te incumbere chartis,
 Tam bene dum ceptum perficiatur opus.
 Grandis adhuc susperat via, sed tu perge: laboris
 Qui tibi principium est, hic quoque finis erit.

P R A E F A T I O
I N A N N A L E S
E C C L E S I A S T I C O S .

A D L E C T O R E M .

Primus Annalium Tomus complectitur annos centum , nimirum ab Aduentu Domini vsque ad Traiani Imperij exordium.

STIVM^a nobis apertum est magnum & evidens, ^{a 1. Cor. 16.} sed aduersarij multi.] Scripturi Annales Ecclesiasticos, ijs potissimum verbis Apostoli exordimur. Sicut enim, siue dignitatem spectemus argumenti, nihil hac tractatione excellentius; siue vtilitatem, nihil quod maiora praestare emolumenta, vel ad res dijudicandas, vel ad gerendas, possit: siue iucunditatem quaeramus animi nostri, nihil suauius accidere valeat, quam Christianae Ecclesiae per tot annorum spatia ab ipsius incunabulis mirabilia ac prorsus diuina gesta & euenta dignoscere & contemplari: vt merito magnum ostium ad larum pateat campum, per quem exultans decurrat oratio: Ita multa sunt, quae ex aduerso opposita eius alacritatis impetum retineant; vt non tam cito sint ad cursum laxandae habenae, sed mature admodum, opusq. sit Hieremiae auscultare dicenti^b: State super vias, & videte, & interrogate de semitis antiquis, ^{b Hier. 6.} quae sit via bona, & ambulate in ea.] Fuere namque e recentioribus nonnulli ab Ecclesia Catholica extorres, qui antiquorum res gestas se collecturos professi, nihil aliud conati sunt, nisi vt mendacia coaceruantes, aditum hunc nobis apertum obstruerent, & patentem viam regiam impedirent; & perinde ac si aduersus veritatem iunctis armis bellum iurassent, falsissima quaeque cumularunt, omniaq. immutarunt, ac prorsus inuerterunt, nihil aliud molientes, quam nouam turrim confusionis ad caelum, si fieri posset, pertingentem, qua aduersus Deum & sanctos eius dimicarent, caeco perciti furore, construere^c. Et sicut olim Pa^c Gen. 17. laestini^d puteos illos, quos Abrahae serui fideles effoderant, bitumine obstruere^d Gen. 26. contenderunt: ita isti veritatis fontem mendaciorum aggeribus obruere tentarunt. Ac denique, non secus ac si quis imaginem Regis^e alicuius e gemmis ad^e Iren. lib. 7. c. 2. mirabili pulchritudine contextam rescindat, iisdemq. gemmis monstri alicuius aspectum deformissimum fingere conatus fuerit, & adhuc impudenter affirmare praesumpserit hanc ipsam, quod ex iisdem gemmis sit opus compositum, esse

pristinam illam nobilissimam Regis imaginem: eodem sane modo ijdem pulcherrimam Ecclesiæ faciem, non habentem maculam neque rugam, labefactantes, ac penitus destruentes, ex iisdem scriptis, quibus speciosissima redditur, synagogam Satanæ ex Ecclesia, ex Hierosolymis Babylonem, ac denique (quod horrendum est dicere) ex Christo reddiderint Antichristum.

Sed ad horum conatus infringendos, commenta detegenda, ac imposturas aperiendas, non multa opus est consultatione, vel factio. Satis superq. puto, si germana illa ac sincera Ecclesiæ vultus imago ex antiquo prototypo demonstratur; cuius tantum inspectione, nullo negotio fiet, ut portenti turpissimi simulacrum, cuiusnam imaginem referat, cognoscatur. In hoc igitur nobis omni diligentia incumbendum, ut in primum illud exemplar semper mentis oculos intendentes, Ecclesiæ effigies illa pristina pristino decori formæq. reddatur, quæ suo splendore sic tenebras disijciat, caliginemq. dispellat, ut oculi intuentium maxima cum iucunditate clarissimo veritatis aspectu perfruantur. Et sicut magno miraculo olim ab Aaronis^a virga diuinitus concessa, Aegyptiorum magorum virgæ præstigij inuolutæ, & in dracones fallaciter conuersæ, deuoratae sunt; ita pariter veritate semel in medium posita, ipsorum omnium imposturæ continuo euanescent.

^a Exod. 7.

At maior ex alijs, atque ex nostris ipsis, qui in eo scribendi genere versati sunt, quàm ex hæreticis, nostra quidem sententia, superest labor: cum (liceat ingenue fateri) nulla res in Ecclesia ita hæctenus negligi visa sit, ac rerum Ecclesiasticarum gestarum vera, certa, atque exacta diligentia perquisita narratio. Et ut de antiquioribus loquar, qui eiusdem argumenti commentarios ediderunt; inuenire difficile est, qui veritatem in omnibus fuerit assecutus. Ecce enim Eusebius, qui primas tenere videtur, Arianismo semel male imbutus, tametsi fidelis in ceteris habeatur, cum in his quæ spectant ad dogmata Arianorum, tum etiam in rebus gestis Constantini Augusti, cuius Vitam in gratiam Constantij Augusti, Arianorum patroni, conscripsit, multa mentitus est, ut suo loco, Deo dante, opportunius ostendemus. Claudicat æque veritas in Socrate sectæ Nouatianorum addicto, & Sozomeno eadem tincto fuligine. Coarctatur eadem atque obscuratur interdum nimia Orosij atque Seueri breuitate. Sed non est propositum modo de singulis dicere. Quod si posteriores rerum Ecclesiasticarum historicos consulas, magnam profecto eorum esse classem intelliges, qui absque delectu quæcumque vel ab alijs scripta ad manus eorum venerint, vel leui auditu perceperint, conscripserunt, & absque aliqua altiori veritatis indagine, sæpe aniles fabulas, senum deliramenta, vulgi rumores, non sine magno ceterarum rerum solida firmitate subsistentium præiudicio, intexuerunt. Omittimus de Ethnicis dicere, qui si quando res nostras vel leuiter attigerunt, easdem insensissimo animo, canino dente dilacerarunt, & eneruarunt potius, quàm enarrarunt. Sed quid de temporibus illis dicendum, quæ scriptorum inopia, & nimia paucitate remanserunt prorsus obscura, ut opus sit ex abditis penetralibus ac latebris magno labore res gestas depromere, & quod dicitur^b de Sapientia, veritatem ab occultis trahere, eandemq. in lucem producere? At vero tot tantaq. nemo feliciter poterit superare; etiam si magnos sumat animos, omnesq. neruos intendat, nisi ad hæc inuestiganda ac dignoscenda diuino quodam numine adiutus fuerit: Qui enim separat^c pretiosum a vili, quasi os Domini prædicatur.

^b Job. 28.

^c Hierem. 15.

Sed ut institui nostri tandem rationem aliquam asseramus, nos certe olim, velut

velut exili cymba prope littus maris huius adnauigantes, pene inscij, recurrentibus interdum fluctibus, sic fumus paulatim e terra subducti, ut prosperis afflantibus ventis, quod antea horruissemus, sensim vasta maria cœperimus penetrare, non tamen sine illius imperio, qui Petro Apostolo dixit^a: Duc in altum. Si quidem cum ætate florente huiuscemodi studijs oblectaremur; qui Christi loco præpositus tunc nobis Pater erat, ad hæc impulit, inuitos licet, cum plus oneris certe, quàm nostræ imbecillæ vires ferre possent, imponeret: sicq. triginta circiter annos in his pro viribus, Dei gratia fauente, insudauimus: pene enim imberbes eramus, cum hæc exordiremur, nunc vndique canis aspersi hæc scribimus; semperq. in Vrbe versati, diuersas, quæ in ea sunt, bibliothecas nobiles, Vaticanam præcipue, quam ditissimum rerum antiquarum penu, promptuariumq. dicere consueuimus, perlustrauimus, ac cum eruditis viris, quorum magna copia hic esse solet, omnia contulimus, modo consulentes, modo differentes; vnde magna facta est rebus nostris accessio. Hæc autem de nobis ipsis, licet inuiti, præfati fumus more maiorum: nobilissimi enim Græcorum scriptores, qui res Romanorum historiæ mandarunt, idem efficere consueuerunt. E quibus omnibus hoc vnum exemplum, ut reliqua taceam, Dionysij Halicarnassei, quem honoris causa nomino, satis sit in medium protulisse; qui nullo validiori argumento lectoris fidem sibi conciliaffe visus est, quàm asserens complures se annos Romæ versatum, eiusdemq. Urbis vetera monumenta & abdita quæque sedulo perscrutatam fuisse. Sed missis his, iam tempus est ut rerum omnium, quarum instituenda nobis narratio erit, argumentum proponentes, de ordine etiam, quo sunt omnia disponenda, breuiter differamus.

In primis igitur, quod ad titulum spectat: Cur potius Annales Ecclesiasticos, quàm Historiam, huiuscemodi lucubrations nostras maluerimus nuncupare, hanc asserimus rationem: eo nēpe discrimine veteres ab Historia Annales distinxerunt, quod illa^b proprie res suorum temporum gestas, quas auctor vel vidit, vel potuit videre, pertractet, neque tantum quid gestum sit, sed & qua ratione, quoque consilio, indicet: Annalium contra scriptores antiquas, ut plurimum, quas sua non nouit ætas, easdemq. per annos singulos monumentis commendat. Nos autem, quoniam non tantum res antiquas, sed Ecclesiasticas potissimum pertractamus, in quibus non solum, ut in ceteris historijs, ipsa veritas prima sibi vindicare locum debet, sed vel latum vnguem ab ea recessisse, religio est: hanc ob causam, ne prodita veritatis vel leui saltem suspitione pulsemur, Christianis legibus obsequentes, præcipientibus^c, Sit sermo vester: est est, non non: quod autem his abundantius est, a malo est] relinquemus historicis Ethnicis locutiones illas per longiorem ambitum periphrastice circumductas, orationesq. summa arte concinnatas, fictas, ex sententia cuiusque compositas, ad libitumq. dispositas; & Annales potius, quàm Historiam scribemus. Et quod Ecclesiasticam maiestatem ac grauitatem maxime decet dicendi genus sectantes; quæ dicenda sunt, sancte, pure, sincereq. absque villo prorsus fuce, vel figmento, prout gesta sunt, per annos singulos digesta narrabimus. Numquam enim (inquit Arnobius^d rerum nostrarum grauissimus assertor) veritas sectata est fucum; neque, quod exploratum est ac certum, circumduci se patitur orationis per ambitum longiorem: collectiones, entymemata, definitiones, omniaq. illa ornamenta, quibus fides quæritur assertioni, suspicantes adiuuant, non veritatis lineamenta demonstrant.] Fuit quoddam tempus (ait Gregorius Nazianzenus^e)

^b Cell. lib. 5. c. 18.

^c Isid. Orig. lib. 1. in fin.

^d Math. 23.

^e Arnob. adu. Gen. lib. 1.

^e Gregor. Naz. orat. in laud. Athanasii.

cum

cum res nostræ florent, & præclare se haberent, cum nimium superflua hæc, & verborum lepore arte fucata dicendi ratio ad diuinas caulas nec aditum quidem habebat.] Huc denique accedit in Annalibus conscribendis minus adhiberi solitus sententiarum & verborum ornatus: id quidem auctor dialogi de Oratoribus, siue is Tacitus^a fuerit, siue alius, testatur atque demonstrat. Quamobrem res ipsas Ecclesiasticas ad suum principium reducentes, sic res gestas recensebimus, vt Ecclesiastica Ecclesiastice pertractemus. Cumque in omnibus testimonio nitamur antiquorum, veritatiq. consultum velimus; illorum potius verba singula vt plurimum reddere, quamuis horridula & incompressa aliquando videri possint, quam nostra apponere, ac describere, a nobis est constitutum. Atque vt magis magisque eadem veritas elucescat, indiscussum nihil, quod ambiguum, vel veritati contrarium esse senserimus, vsquam relinquemus.

Ab ipso igitur Christi Redemptoris nostri aduentu sumpto narrationis exordio, res gestas cuiusque anni, exacta in omnibus habita (quoad eius fieri poterit) temporis ratione, referre conabimur. Sic enim clarissimi tam Latinorum quam Græcorum historici, Polybius, Dionysius, Liuius, Tacitus, Dio, & ceteri, quæ ab alijs falso ac perperam dicta sunt, supputatione temporum facillime confutarunt: Contra vero in innumeros impegisse errores eos cognouimus, qui in conscribendis historijs, vel nullam, vel certe modicam habuerunt temporum rationem. Vnde quod ad res nostras pertinet, apposite admodum Augustinus^b: Per Olympiadas, inquit, & Consulatum nomina, multa sæpe quærentur a nobis; & ignorantia Consulatus, quo natus est Dominus, & quo passus est, nonnullos coegit errare.] Nos itaque maiores imitando, qui annos singulos per Consulatus numerarunt & distinxerunt, Annales nostros per vnus cuiusque anni Consulatus sic diligenter perduximus, vt eisdem Romanorum Pontificum & Imperatorum iungamus annos. Hanc esse regiam viam, per cuiusque anni Consulatus tempora consignare, Patres docuerunt, cum ipsa publica Ecclesiastica gesta eodem temporum ordine adnotarunt.

Nec vero hic quispiam de suspectis vel allectis Consulatus ad tempora confundenda imperite nimis ac superstitione scrupulum ingerat: quandoquidem in Consulatus Fastis, ex quibus anni singuli dinumerari consueuerunt, nonnisi ordinarij Consulatus etiam si post modicum temporis spatium esse desissent (vt auctor est Dio^c) conscribebantur: ceterum de reliquis cum Aufonio Gallo^d hoc dixerimus, sub quibus Consulatus hi Consulatus gessissent, oportuisse quæri. Conabimur & in eo Thucydiden imitari, vt non tantum quid quolibet anno sit factum, sed & quid hieme, quid æstate, ac quid denique quibusque mensibus, cum licuerit, enarremus. Rem sane arduam & perdifficilem, ac nondum alicuius præuij ductoris calcatam vestigijs inimus viam. Nam etsi complures historicorum res Ecclesiasticas perpetuæ memoriæ commendarint; nullum tamen ad hanc ætatem extitisse scimus, nisi forte qui suorum tantummodo temporum res gestas sunt profecuti, qui se his tam arctis necessitatis vinculis adstrinxerit, vt res gestas singulas singulis annis adscribere sit conatus.

Quæ vero Annalibus contineantur, iam summatim perstringamus. Laudatos nouimus historicos illos, qui vna cum rebus gestis, populi illius cuius scripserunt historias, originem retulerunt, mores, leges, magistratus, ac cetera quæ ad eius statum nouerint pertinere, explicarunt. quo sane exemplo adducti, nos operæ pretium facturos existimamus, si vna cum nascentis Ecclesiæ primordijs, ipsa

Christianæ

Christianæ Religionis fundamenta primitus iacta, diuinas leges, pias functiones, sacra Concilia, editos canones (vt instituti ratio postulabit) sigillatim recensuerimus.

Ad hæc Catholicæ Ecclesiæ visibilem monarchiam a Christo Domino institutam, super Petrum fundatam, ac per eius legitimos verosque successores, Romanos nimirum Pontifices, inuiolate conseruatam, religiose custoditam, neque vnquam interruptam, vel intermissam, sed perpetuo continuatam; semperque huius mystici corporis Christi^a, quod est Ecclesia, vnum caput visibile, cui parent membra cetera, esse cognitum & obseruatum, per singula tempora demonstrabimus.

Quibus porro incrementis Christiana Religio per totum se orbem terrarum diffuderit, ac successione temporum longe lateque in vnus visibilis capitis coniunctione coagmentata, atque in vno Spiritu fuerit propagata, aperiemus. Bella insuper, siue externa, siue ciuilia, quæ a tyrannis, alijsque hostibus, quæve ab hæreticis, vel schismaticis aduersus Catholicam Ecclesiam sunt conflata, eademque Christi veritate quomodo profligata atque extincta fuerint, adijciemus.

Res gestas Imperatorum, ac ceterorum Principum, quæ tamen ad Ecclesiæ statum spectare videbuntur, vna cum ceteris rebus Ecclesiasticis, annis singulis intexemus.

Clades etiam diuinitus immixtas ad eos puniendos, qui contra Dei Ecclesiam superbire, & in ea quid temere moliri ausi sunt, quibus diuinum quoddam consilium ac prouidentia in Ecclesia gubernanda ac protegenda admirabili quodam modo declaratur, suo quoque ordine referemus.

Qui item cunctis sæculis viri sanctitate conspicui atque eruditione sublimes claruerint, quandoque ex hac vita decesserint (quod & ab antiquis historicis & Annalium scriptoribus peruigili studio curatum esse liquido constat) subinde adnotabimus.

In his omnibus percensendis, nec ab instituto alienum; nec ingratum nos facturos putamus, si obscuras Ecclesiasticas voces, & glossemata, quæ inter legendum occurrunt, loca insuper perplexa & obscura, quæ in antiquorum auctorum scriptis interdum reperiuntur, pro viribus elucidare conabimur.

Hæc itaque omnia, & alia complura, quæ breui summa perstringi vix possunt, sic pertractabimus, vt nihil dicamus leuiter aut inconsiderate, nihil inaniter, nihil quod non probatissimis testibus fulciatur, ratione demonstratur, probetur coniecturis, ac denique, quantum licet, perspicua solidaque veritate firmetur. Non enim doctas fabulas secuti sumus hæc scribentes (dicimus confidenter) sed grauissimis vsi testibus, quos ipsa chartarum margo, ne singulorum auctorum molestum præ nimia longitudine texamus catalogum, facile demonstrabit. In quibus peruestigandis sic comparati sumus, vt quantumuis graues, quantumuis eruditos, in omnibus sequi, quasi errare non potuerint, plus nomini quam veritati tribuentes, nequaquam obstinata quadam mente statuerimus: nec contra quempiam, tametsi infimæ classis auctorem, omnino contempserimus; memores Plinianæ^b sententiæ, quam sæpenumero veram experti sumus: Non esse librum tam malum, quin aliqua ex parte profit. Atque ita legimus omnia, vt ne ab improbatis quidem (superiorum tamen permisso) & apocryphis abstinerimus; ac prout monet Apostolus^c: Omnia probate, quod bonum est tenete] quæ vera certa que apud quemlibet inuenerimus, eadem sic vindicauerimus, vt

de tenebris

^a Apud Tacit. de Orator. dialog.

^b Aug. de doctrina Christi. lib. 2. c. 28.

^c Dio hist. Rom. lib. 43. ^d Auf. Gall. in grat. a. E. pro suo Consulatu.

^a Coloss. 1.

ⁱ

ⁱ

ⁱ

^b Plin. ad Marc.

^c 1. Thess. 5.

Præfatio in Annales Ecclesiasticos.

b Gelaf. de Ana-
thema. de tenebris eruerimus in lucem. Extat enim de his Gelasij^a Romani Pontificis di-
gna tanto Patre sententia, in hæc verba: Numquid in ipsorum hæreticorum li-
bris non multa quæ ad veritatem pertinent, posita releguntur? Numquid ideo
veritas refutanda est, quia illorum libri, vbi prauitas inest, refutantur?]

c Aug. epist. 131.
ad Memor. Verum, vt præfationi tandem finem faciamus, non excidit memoria, quod
ad Memorium S. Augustinus^b scribens admonuit, fieri non posse, vt historiarum
scriptores, absque diuina ope Spiritus sancti, in omnibus veritatem, quam profi-
rentur, agnoscant, atque conscribant; dum ait: Historia sane, cuius scriptores
fidem se perspicue narrationibus suis habere profitentur, fortassis habeat aliquid
cognitione dignum liberis, cum siue bona, siue mala hominū, tamen vera narra-
tur. Quamuis in eis cognoscendis, qui Spiritu sancto non adiuti sunt, rumoresq.
colligere humanæ conditionis infirmitate compulsi sunt, quemadmodum non fal-
lerentur in plurimis, omnino non video. Est tamen eis aliqua propinquitas li-
bertatis, si voluntatem mentiendi non habent, nec homines fallunt, nisi cum ab
hominibus humana infirmitate falluntur.] Hæc cum dicat ille, longissime a veri-
tatis scopo illos aberrare necesse est, qui ab Ecclesia Dei, vbi solum Spiritus san-
ctus inhabitat, sese hæretica prauitate diuiserint: quiq. prauis moribus inqui-
nati, scientia tantum inflati, longe absunt vt tantam gratiam valeant promere-
e Sapien. 1. ri, dicente diuina Scriptura^c: Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, & au-
feret se a cogitationibus quæ sunt sine intellectu, & corripietur a superueniente
d Ioan. 14. iniquitate.] His igitur admoniti, ipsum Spiritum sanctum, Spiritum veritatis^d,
cuius est munus, vt doceat nos omnia, & suggerat nobis omnia, quanta maxi-
ma possumus animi demissione & reuerentia, assiduitate, & sedulitate, ac studio
inuocamus: vt nobis istæc conantibus adesse dignetur, & gratiam, quam alijs
sæpe impartiri liberaliter consuevit, nobis itidem, quamlibet indignis, non de-
neget. At quo magis hæc immerentes postulamus, eo enixius apud sanctissimam
Dei genitricem Virginem Mariam, rerum nostrarum omnium semper auspitem,
ducem, ac moderatricem, precibus contendimus: vt hæc apud eum qui aperit
e Sapien. 10. os mutorum^e, & linguas infantium facit esse disertas, quiq. dat omnibus af-
fluenter, & plus quam petimus, instanter exoret: vt verbis, scriptis, ac maxime
omnium vitæ moribus veritatem profitentes, attestantes, & prædicantes, lingua,
calamo, animiq. virtutibus ipsum laudemus, confiteamur, ac celebremus; cui
est in Trinitate perfecta laus, virtus, & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

HIC tibi, Lector, opportune cudendam putauimus Appendicem
illam, quam Auctor secundo Annalium tomo apposuit ad
Lectorem extra Ecclesiam Catholicam positum, his verbis
conscriptam.

APPENDIX AD LECTOREM extra Catholicam Ecclesiam positum.

AT non te despiciamus, Lector qui a Catholica religione procul abhorres,
neque insectamur iurgijs, conuicijs laceessimus, vel appetimus contume-
lijs: nulla enim animi perturbatione commoti sumus in homines, cum men-
dacia insectamur. Sed humanissime tecum agimus: vt plane rem tibi po-
tius, ipsam inquam veritatem intelligas aduersari, quam hominem. Agemus
inquam tecum liberalissime: vsque adeo, vt omni indulgentia & animi de-
missione non vereamur te ipsum, si tamen veritatis tantum es cupidus, ac-
curate istæc nostra legentem, æquum arbitrum constituere. Iustæ namque
causæ confisi, tantum tibi concedimus, vt non dedignemur tuum quoque
de rerum veritate in re tanta tunc subire iudicium, cum (quod æquissi-
mum iudicem decet) tranquilla ratio mente integra atque sincera, omni
animi perturbatione semota, depositisq. priuatis affectibus, in neutram par-
tem inclinans, sublimiori throno in medium collocato confideat. Si talem te
iudicem præstas, te ipsum mente turbatum ad te ipsum puro mentis ob-
tutu cuncta exactius disquirentem libentissime prouocamus. Ingens sane vis
humanæ insidet rationi, si tamen nullis adstricta compedibus, in omnibus li-
bera libere agere permittatur. Hac quidem ex causa maiores nostri sum-
ma freti fiducia veritatis, vbi aduersus obstinatissimos hæreticos agendi se-
se occasio obtulit, cum illi omne iudicium Ecclesiasticum declinarent atque
contemnerent, eo indulgentiæ adacti sunt, vt non recusarint Gentilium
quoque hominum experiri iudicium, eorumdemq. sententiam expectare.
Hisce iudicibus Iudæi^a de Samaritis pugnacissime altercantibus tandem vi-
ctoriam retulere. Ethnico^b quoque philosopho arbitro ex consensu dele-
cto, cuius standum esset iudicio, Origenes quinque perditissimos hæreti-
cos superauit, ipsumq. iudicem ad fidem Christianam capeffendam induxit.
Sed & sanctissimus Episcopus^c in Mesopotamia Archelaus, coram Gentilibus^c
adhibitis ex consensu iudicibus, Manetem hæresiarcham nefandissimum con-
futaui. Sunt & alia de his exempla, quibus appareat, eos qui veritate pol-
lerent, nullius recusasse iudicium, vel refugisse sententiam, nec eorum qui-
dem qui Domini auctoritate viderentur esse damnati, ipso dicente^d: Qui
non credit, iam iudicatus est.] Sed & nos liberalius videmur tecum agere,
qui te ipsum, cum ad rectæ rationis compositus fueris ordinem, arbitrum
non refugimus: certissimi plane redditi atque securi, adiudicaturum te no-
bis causam, atque nobiscum pariter consensurum, si amantissima æqui-
ratio libenter audiat veritatem: quod cupimus nobis laborum sit præmium;

a Ioseph. Antiq.
lib. 13. c. 6.
b Orig. Dialog.

c Epiph. hæres.
66.

d Ioan. 8.

^a Cant. 8.
^b Ioan. 2.

vt te ipsum tandem sic a te ipso recte iudicante iustissime condemnatum, absolutum erroribus videamus. Faxit Deus, vt aliquando tibi recte sentienti hilares occurrentes, amplectamur, exosculemurq. te iam fratrem nostrum^a fugentem vbera matris nostræ. At vero cum modo, summo corde dolore, non liceat te, prohibente Apostolo^b, salutare, nec dicere saltem, Aue: nemo tamen prohibet, quin tibi salutem plurimam cupientes, eam vt Deus impertiat, enixis precibus contendamus.

S. GREGORII NAZIANZENI
Ad Nicobolum de Historia legenda elogium.

PRÆCLARVM est mentem historiarum cognitione instructam ac refertam habere. Historia enim conglobata quædam & coaceruata sapientia est, hominumq. multorum mens in vnum collecta.

APPARATUS AD ANNALES ECCLESIASTICOS!

AD commodiorem Annalium usum: ut, cum citandi erunt, loca ipsa certiori nota consignata facilius inueniantur: non per capita annos partitos habes, sed numeris tantum in margine positis, antiquioribus characteribus exaratis.

De Aduentu Filij Dei!

D **E** **C** **C** **L** **E** **S** **I** **A** **M**, cuius gesta narraturi sumus, esse omnium plane antiquissimam, adeo verum est, ut sine fidei iactura in dubium reuocari non liceat. Eius namque fundamentum primum, cui cetera omnia cohæreant & innitantur, non est aliud, nisi Christus Iesus Dei Filius, non in tempore creatus, sed a Patre ante omnia tempora genitus, eiusdem cum Patre substantiæ, sine quo nihil factum est, ac per quem facta sunt omnia. Cum autem venit plenitudo temporis (ut ait Apostolus^a) misit Deus ipsum Filium suum factum ex muliere: qui diuinæ naturæ associavit humanam, tantoq. foedere vtramque naturam hypostatica vnione coniunxit, ut nec inferiorem (ut ait S. Leo^b) consumeret glorificatio, nec superiorem minueret assumptio. Quocirca hic est Agnus ab origine mundi (ut habetur in Apocalypsi^c) occisus; qui sui sanguinis effusione, & qui ante fuerant homines, & qui post futuri erant, ablueret, secumq. perduceret in gloriam caelestem: principium & finis^d: aeterna Sapientia, quæ^e attingit a fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter: lapis^f angularis, qui caelestia pariter atque terrena, præterita, præsentia, & futura, vna eademq. suimetipsum compagine conglutinata solidaret: ut merito Apostolus dicat^g: Christus heri & hodie, ipse & in sæcula] et in confessio sit apud omnes Patres, quotquot vnumquam fuerint ab exordio mundi, non nisi a Christo, & per Christum salutem consecutos.

Iure itaque censuit grauissimus doctor Iustinus^h martyr, Christianos esse nominandos, quotquot e Gentibus, licet aduentum Christi præcesserint, ratione *κατὰ λόγον* (dixit ille sermone Græco) vixerant. In quam sententiam sic Augustinusⁱ: Hic demonstrat

I.
DE ECCLESIAE
ANTIQUITATE.

a Galat. 4.
b Leo epist. 10.
c Apoc. 13.
d Apoc. 1. 22.
e Sap. 8.
f Iob. 38.
g Isai. 28.
h Ephes. 2.
i 1. Petr. 2.
g Hebr. 13.

II.
h Iustin. orat. ad Antioch.
i Aug. lib. 10. confess. c. 43.

monstratus est antiquis sanctis, vt ita ipsi per fidem futuræ passionis eius, sicut nos A per fidem præteritæ, salui fierent.] et alibi: Ab initio generis humani, alias oc-

Aug. ad Op. grat. epist. 49. 2. in fine. b Aug. epist. 99. contr. Pelag.

Idem ad Op. zar. de orig. anim. epist. 157. d Aug. de cat. rud. c. 19.

Lib. de p. tien. c. 27. item de ciuit. Dei lib. 10. c. 25. e lib. 18. cap. 42. Contra epist. Pelag. lib. 3. c. 4. f Orig. tom. 2. cõment. in Ioan. g cont. Cels. lib. 2.

Enseph. de præp. Euang. & hist. lib. 1. c. 3. h Gregor. Naz. orat. de Machab.

III.

cut a nobis facta annunciat: eademq. c fides est nostra, & illorum; quoniam hoc illi crediderunt futurũ, quod nos credimus factum.] hæc Augustinus; qui satis ele-

i Baruch. 3. k Genes. 49. l Iulian. Apo- stat. apud Cy- ril. Alex. con- tra Iul. lib. 8. HEBRAEI QUANDO VO- CATI IYDAEI.

m Ioseph. antiq. lib. 11. c. 5. n Cyril. lib. 8. contra Iul. o Hieronym. in Sopr. c. 1. & in Exch. c. 21.

III.

Nos autem, quamuis vna sit ab initio mundi Christi Ecclesia, tamen superiora illa & antiquissima relinquentes, scriptis nostris ea tantum complectemur, quæ contigerunt C ex quo Christus, qui inuenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Iacob puero suo & Israel dilecto suo, e caelo in terras est dilapsus, & post hæc visus est, & cum ho-

p Paral. c. 3. 3. Esdr. c. 5. q Matth. 1. Luc. 3.

r 1. Mach. 3. s Ioseph. antiq. lib. 12. c. 8. TRANSLATVM REGNVM AD ASSAMONAEOS. t 1. Paral. c. 24. u Ioseph. antiq. lib. 20. cap. 8. & contra Apion. lib. 1.

Quod enim ad Zerobabel & complures successores eius pertinet; nulla est dubitatio ex Dauid stirpe fuisse progenitos, id tã veteri quam nouo Testamento sæpe testan- tibus: Assamonæos autem, penes quos fuit summa rerum vsque ad Herodem, constat fuisse ex genere sacerdotali, tribu Leuitica, ex filiis (vt habet liber primus Machabæo- rum) Ioiarib: sic enim legendum est loco Ioarim: nam Iosephus Assamonæum di- cit sacerdotem fuisse ex vice Ioiarib: quæ quidem inter viginti quatuor vices facer- dotales principem locum tenuit. Sacerdotum namque successiones ab Aaron vsque ad sua tempora, non Hierosolymis tantum, sed vbicumque gentium Iudæi essent, scriptis semper eorum nominibus in publicis tabulis, testatur sæpe Iosephus esse legi- time conseruatas, nec aliquando labefactatas, vel aliqua ratione mutatas. Vt igitur sceptrum Iudæ in tribu Iuda vsque ad Herodem Idumæum permanfisse dicatur, inde accidit, quod Assamonæi, qui erant ex tribu Leuitica, foedere nupularum (quod licitum fuisse, Philo Iudæus in libro quem scripsit de Monarchia, testatur) tribui Iudæ; ipsiq. familiae Dauid coniuncti essent. Sicq. factum est, vt horum coniunctione sacerdoti- um simul & regnum pariter iungerentur, perseveraritq. sceptrum Iudæ in Assamona- nâis in linea feminina vsque ad Herodem. Assamonæos enim ex materno genere fuisse ex tribu Iuda, nulla est dubitatio, Rabbinis etiam id testantibus: nullo enim alio iure tribu Leuiticæ licitum fuisset vna cum sacerdote absque tyrannidis iube adficeretur sibi regnum.

v Ioseph. antiq. lib. 12. c. 8. w Dio histor. Rom. lib. 49.

Videas eiusmodi coniunctionis occasione nomina quoque facta esse communia, quæ peculiaria alteriusque tribus esse solerent; vt nomen Iudæ, nomen Leui Ma- thathæ, & aliorum in genealogia Saluatoris, quam texuit Lucas, esse sæpius re- petita; ipsosq. Assamonæos, licet essent ex tribu Leuitica, nominatos tamen esse viros Iuda ob sceptrum Iudæ ex materno genere sibi iunctum. In libro enim Machabæorum primo hæc leguntur de illis qui male pugnarunt: Ipsi non erant de semine illorum, per quos salus facta est in Israel: & viri Iuda magnificati sunt valde in conspe- ctu omnis Israel.] Porro viros Iuda, qui ex tribu Iuda prognati essent, diuina Scriptu- ra dicere consuevit, sed Assamonæos intellexit ob genus Iuda, ac eius sceptrum illi de- bitum sibi coniunctum; licet alij velint a Iuda Machabæo dictos, non a tribu. Sed hac in re contentiosum funem minime trahimus: quamuis sciamus nobis fauere Vul- gata lectionem, qua legitur, Viri Iuda, non, Iudæ, vel, Vir Iudas. Haud enim ad- eo portentosum, vt illi dici voluerint Viri Iuda, cū Hebræi omnes (vt nuper diximus) soluta captiuitate, maluerint dici Iudæi.

1. Machab. 5.

V. TRIBVS IYDA QVA RATIONE REGNASSE DICITVR VSQVE AD HERODEM.

Ioseph. antiq. lib. 17. cap. 1. De bello Iud. lib. 1. c. 18.

Quod igitur Hieronymus atque Cyrillus sceptrum Iuda in tribu Iuda & familia Dauid vsque ad Herodem Idumæum perseuerasse dixere, non nisi de materno genere est intelligendum: vt de multis quoque alijs regnis accidisse videmus, cum deficientibus masculis domus regiæ, per feminas regni successio vna cum nomine perseueret. Sed ces- sasse visum est penitus sceptrum Iudæ, cum Herodes Idumæus, Gentilis homo, postea profelytus, Iudæorum regnum capessiuisset, quod transmisit ad Archelaum, ac deinde ad Herodem Antipã, qui ex alienigena femina geniti sunt, nempe (vt auctor est Iosephus) ex Malthace Samaritide. Cum hæc autem apud Iudæos omnes æque essent in confesso, defecisse nimirum sceptrũ de tribu Iuda, quo sublato, Christus venturus esset: complu- res ea occasione arrepta, adulandi studio, ipsum Herodem Christum esse dixere; confia- tumq. mox est nomen ex secta, vt ijdem Herodiani dicerentur; sicq. Iesum, qui vere Christus erat, spernentes, Herodem eidem prætulere. Vnde quoque accidit, vt posteri Iudæorum, quod post Herodem Idumæum, Archelaum, Herodem Antipam, nulla ex parte Iudæ tribui inhærentes, regnasse viderent Agrippam Aristobuli filium, qui ab He- rode genitus erat ex Mariamne Hyrcani Assamonæi Pontificis nepte, ex eademq. stirpe Reges ad Vespasianum Imperatorem vsque perseuerasse: quasi ad illud etiam tempus permanfisset sceptrum Iudæ, occasione qua diximus sobolis Mariamnes: ipsi eidem Vespasiano (vt suo loco dicemus) quæ de Christo prænunciata fuerant, tribuerent, cum & complures pseudoprophetae confurgerent, se Christum esse dicentes. Sed quis horum omnium fuerit vere Christus, etsi non alia, tamen euentus facile demonstrat. Nam si non Herodes, neque Vespasianus potuit esse Christus: qui vere prædictus fuerat Chri- stus, Iesus fuit. Numquam ante, perinde ac in aduentu Christi, defecerat sceptrum Iudæ: nam etsi Iudæi alias in captiuitatem redacti, regnare desierint, numquam tamen aliquis suffectus est alienigena Rex, qui in Iudæa regnauerit, nisi cum Herodes Idu- mæus regnum obtinuit. Verum qua ratione ad Herodem rerum Iudaicarum summa potestas peruenerit, id nobis est explicandum.

VI. DE HERODIS REGNI EXOR- DIO.

Ioseph. antiq. lib. 14. c. 8. d Ibidem c. 10. e Ibidem c. 12. f Ibidem c. 12. g Ibidem c. 17. h Ibidem lib. 14. c. 20.

Constat, post Iudæam a Pompeio Magno debellatam, populoq. Romano redditam vectigalem, & ex parte in formam prouinciæ redactam, ac per Scaurum primum, dein- de Gabinium administratam: post etiam expilatam templum a Crasso, clademq. maximam a Calsio inuectam, & a Caio Cæsare rursus imperatum tributum, atque aliam a Calsio depopulationem miserrime factam: post denique M. Antonij admi- nistrationem, digladiantibus inter se odio pertinacissimo Assamonæis, ad extremum Olympiade centesima octuagesima quarta, Domitio Caluino iterum & Asinio Pol- lione Coss. Herodem Antipatris filium Idumæum profelytum ex S. C. Romæ re- gnum Iudæorum (vt tradit Iosephus) accepisse. Quando post hæc Antigonus Assa- monæus, qui fauore Parthorum eiecto Hyrcano, vltimus Rex Iudæorum principatum inuaserat, bello victus cum esset, non tantum (quod idem scribit Iosephus) in eum se- curi animaduerti iussit, sed (vt auctor est Dio Calsius) eidem cruci alligato ac fustibus cæso Antonius caput truncari mandauit. Hic vltimus fuit Regum Iudæorum, in quo & desijt Iudæorum principatus: nam licet post eius occubitum, adhuc qui fuerat pul- sus, in humanis esset Hyrcanus; tamen redactus in ordinẽ, moderante Herode habenas regni, eiusdem dolo sublatus est. Quocirca cū fuisset ereptum tribui Iuda regiũ sceptrũ,

Ioseph. lib. 15. c. 2. k Dio histor. Rom. lib. 49.

per feminas in alios ac denique in ipsos Assamonæos delatum; nihil supererat, nisi vt is mitteretur, ex antiquorum prædictionibus, qui cælitus dilapsus in Israel regnaret, Gentes regeret; regnumq. Iudaicum, quod acto in crucem Antigono fuerat extinctum, per crucem, quam subiret, restitueret, & amplioribus spatijs propagaret.

VII.

Verum enimverò non modo regnum, sed & legitima summi sacerdotij institutio per hæc tempora defecerat. E familia namque Assamonæorum fuit ad alios translatum: nam Hyrcanus^a quidem Pontifex Maximus ab eodem Herode necatus est; cui cum substituisset Aristobolum^b gentis eiusdem, mox & hunc interfici iussit; & Ananelum quemdam ignobilem Iudæum Babylone accersitum (quem, viuentem adhuc Hyrcano; Pontificem delegerat, & paulo post gradu mouerat) extulit rursus ad tantam dignitatem. Post hunc, nonnullos alios, nulla habita diuinarum legum ratione, vel quòd magnam pecuniarum vim loco pretij offerrent, vel quòd plurimum gratia apud ipsum possent, pro libito suffecit, atque dimouit. Sunt harum rerum testes locupletissimi Iosephus^c, Eusebius^d, Hieronymus^e, & alij plerique. Nec his contentus Herodes, insignem^f pontificium nobilissimum, stolam scilicet sacerdotalem, vt sibi ius omne & ornamentum summi sacerdotij prorsus arrogaret, & in potestatem suam redigeret, in loco munificentissimo custodiri iussit. Regno itaque ac sacerdotio Iudæorum collapsò & funditus euerso, quid aliud restabat, nisi vt Sanctus sanctorum vngeretur? Postremo, quòd omnium maximum existimari debet: ipsa rectorum dogmatum sincera doctrina, plurimis vndique erroribus erumpentibus, fere penitus erat obscurata; ita vt Iudæi pene omnes altissima caligine inuoluerentur, neque satis quid verum foret, dignoscere ac diiudicare possent: quòd quale foret, bene erit breuiter, vt instituti argumenti ratio potulat, attigisse.

VIII.

Tres præcipuæ his temporibus (vt auctor est Iosephus^h) apud Hebræos sectæ vigebant, Pharisaeorum, Sadducæorum, & Essenorum: quibus & duæ aliæ accesserunt postremo institutæ, Galilæorum, atque Herodianorum. His, vt cuique in animo erat, quamplurimi e Iudæis adhærebant. Sed cum maxime inter se dissiderent, in causa erant, vt animi illorū qui veritatem quærebant, innumeris quæstionibus impliciti distinerentur. Et de Pharisaïs quidē quæ scripta reliquerit Hieronymusⁱ, paucis attingemus. Testatur enim, quòd non multo ante aduentum Christi, exorti sunt in Iudæa Sammai & Hillel; ex his Scribæ, & Pharisaï. horum posterius duas illas familias constituerunt, quæ (vt recte veteres interpretes existimant) Christum non receperunt, & ceteris ruinæ fuerunt: Sammai merito dissipator, ex interpretatione nominis, vocatur; & Hillel profanus, quòd per traditiones, & *ἄντερόν* suas, legis præcepta dissipauerint, atque maculauerint. Horum scholam primus accepit Achibas, post eum Meir, tertio loco Ioannan, inde Eliezer, post quem Delphon, cui successit Ioseph Galilæus, atque vltimo loco vsque ad cladem Hierosolymorum per Titum illatam Iosue. Ex his qui Legi interpretandæ nauabant operam, Scribæ dicebantur, ceteri communi nomine Pharisaï. Omnes autem superstitionibus cum pertinacia inhærentes, obdurantes se contra veritatem (vt est Euangelicus sermo^k) cæci facti sunt, & duces cæcorum. Erant horum hæc dogmata a veritate deuia. Fato hi^l cuncta tribuebant: animarum iudicia sub terra fieri affirmabant: transanimationem Pythagoræam^m hoc temperamento astruebant, vt solas bonorum transire in alia corpora, malorum autem animas interminato supplicio cruciandas assererent. hæc de illis Gentilis ipsorum, & ipse Pharisaus secta, Iosephusⁿ. Suppetunt de his & ex Euangelio testimonia, dum in Christum quidam ipsorum putantes transmeasse animam Eliæ^o, alij Hieremiæ, alij vero Ioannis Baptistæ, dicebant illum esse Eliam, vel Hieremiam, vel Ioannem Baptistam, siue alium quempiam ex Prophetis. Astronomiæ quoque cultui eosdem vehementer fuisse addictos, in hisq. Græcorum vanitates esse sectatos, auctor est Epiphanius^p. Insuper ijdem vitiosa interpretatione Legem corrupisse, Christi Domini nostri testimonio sapius conuincuntur. Sed non est de his modo dicendum per singula.

IX.

Porro quòd ad vitæ statum pertinet, nundinaria quadam sanctitate sic animos omnium sibi conciliabant, vt quòd ipsi dicerent, vel facerent, ius fasq. ab omnibus esse crederetur. Vnde hæc de ijs Iosephus^q: Tanta est eorum auctoritas apud populum, vt etiam si Regi obloquerentur, aut Pontifici, fidem tamen vulgus eis habeat.] et alibi^r: Genus hominum altutum, arrogans, & interdum Regibus quoque infestū, vt eos etiam aperte

A aperte impugnare non vereantur.] hæc ille. Vita^a autem ab illis sic erat instituta, vt eorum victus simplex esset, nullisq. mollitus delicijs. Dehinc ipsorum tyrocinia si quis attendat, quid dignum equidem vehementi admiratione inueniet: descriptum illud habes ab Epiphaniob^b his verbis: Quidam enim ipsorum, cum se exercebant, præscribebant decennium, aut octennium, aut quadriennium virginittatis & continentiae: et frequentius orantes, crebrius certamen hoc aggrediebantur, vt ne videlicet corporale quid eis accideret, aut clandestine per somnia tristis corporis defluxio contingeret. Et alij ex ipsis asseres sibi ipsis parabant dodrantis tantum latitudine, & in his se ad vesperam locabant, vt si quis dormisset, in pavementum decideret, & rursus excitaretur ad orationem, per hoc quòd vigilantem vitam haberent, quantum fieri posset. Alij lapillos ex aquis collectos sibi ipsis sternebant, vt dum his pungerentur, non in profundum somnū deferrentur, sed vigilantiam sibi ipsis parare cogerentur. Alij spinas proftrato habebant ob eandem causam. Ieiunabant bis in sabbato, secunda & quinta die; decimabant decimationes; dabant primitias, trigemas, & quinquagesimas; sacrificia & vota exactissime exolvebant. In prædicto vero Scribarum habitu progrediebantur, per amicula, & alios ornatus, ac muliebria pallia, in latis crepidis & calceamentorum ligulis procedentes^c. Nam simbrias ac prætextus quosdam in quatuor alis amiculi vnusquisque habebat ex ipso stamine illigatos, quo tempore continenter agebant, aut virginittatem exercebant: singuli enim determinatum castitatis aut continentiae tempus habebant; & hæc ipsorum exemplaria erant ad declarandum hominibus suam professionem, vt nemo contingeret scilicet sanctificatos. Dicebantur^d autem Pharisaï, eo quòd separati essent ab alijs, propter spontaneam superfluum religionem apud ipsos receptam.] hæc Epiphanius.

Per hæc, inquit Iosephus, magnam sibi Pharisaï auctoritatem parauerunt apud populum; & quicquid ad solemnes preces & cultum diuinum attinet, iuxta horum interpretationem & præscriptum solet fieri: tantum habent a ciuitatibus sapientiae, temperantiae, & vitæ honestioris testimonium.] hæc de his ille. Cum autem eiusmodi sanctitatis speciem extrinsecus præferrent, & ad decipiendos homines compositam laruam induerent: quales intus essent, qui nouit corda hominum, egregie quibusdam quasi coloribus depinxit, cum ait^e: Væ vobis Scribæ & Pharisaï, hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ a foris parent hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcicia: sic & vos foris quidem parietis hominibus iusti, intus autem pleni estis hypocrisis & iniquitate.] et quòd habet inferius: D Serpentes gemina viperarum, quo modo fugietis a iudicio gehennæ?]

Non his certe meliores erant Sadducæi, qui longe deteriora dogmata, quàm Pharisaï, sectabantur: siquidem (vt referunt Acta Apostolorum^f) dicebant non esse resurrectionem mortuorum, neque Angelum, neque Spiritum; cum alioqui Pharisaï e contrario hæc tenerent & faterentur. His turpiora multo Iosephus^g iisdem tribuit, dum eos de animarum immortalitate delira quædam tradidisse, animasq. vna cū corporibus simul & eodem tempore extingui putasse testatur. In reliquis cum Samaritis idem sensisse, nisi tantum quòd Hierosolymis agentes, vna cum Iudæis sacrificarent, confirmat Epiphanius^h, qui eosdem a Saddoc sacerdote nomen accepisse, sed a præceptoris sui doctrina defecisse, narrat. Ad hæc, hos inter se feris moribus discrepasse, & erga exteros illiberales & inhumanos fuisse, quam ob causam auersatum eos populum, & Pharisaïs potius obedientem fuisse, Iosephusⁱ tradit, additq. eius sectæ fuisse paucos, sed fere dignitate præcipuos. In hos æque ac in Pharisaeos Ioannes Baptista inuectus est his verbis^k: Progenies viperarū, quis demonstrat vobis fugere a ventura ira?]

Qui tertio loco recensentur Esseni, a ceteris omnibus schismate erant diuisi, qui^l nec sacrificarent in templo, quòd (vt dicebant) sanctioribus vterentur caerimonijs. Ceterum vitæ moribus fuisse conspicuos, omnes vno ore fatentur. Sed de illorum vitæ institutione, accommodatiori loco agemus inferius. Quòd ad dogmata spectat, quorum causa præsens susceptus est sermo: Epiphanius^m eosdem inter Samaritas adnumerat, quos in quatuor sectas fuisse distinctos affirmat. Quinam vero fuerint Samaritæ, nemo in diuinis versatus Scripturis ignorat. Hi sunt, qui cum diuisi essent a Iudæis, non templum, non sacrificia, vel caerimonias communes cum illis habebant; cumq. quinque tantum Moysis libros reciperent, Prophetas ac cetera diuinæ Scripturæ volumina

^a Ioseph. antiq. lib. 18. c. 2.

^b Epiph. lib. 1. Panar. c. 10.

^c Epiph. eod. lib. 1. c. 15.

^d Epiph. lib. 1. Panar. c. 10.

X. PHARISAEORVM HYPOCRISIS.

^e Matth. 23.

XI. f. Act. 23. DE SADDUCÆIS. g. Ioseph. antiq. lib. 18. c. 2.

^h Epiph. lib. 1. Panar. c. 14.

ⁱ Ios. de bel. Iud. lib. 2. c. 7. in fa. & antiq. lib. 18. c. 2. k. Matth. 23.

XII. l. Ioseph. antiq. lib. 18. c. 2. DE ESSENIIS.

^m Epiph. Panar. lib. 1. c. 10. SAMARITANO RVM SECTAR DIVERSAR.

negligentes reijciebant, non credentes resurrectionem mortuorum, negantes & Spiritum sanctum. hæc & his plura Epiphanius^a in Panario. Præterea horum (quod in quatuor sectas essent distincti) alios tradit fuisse Essenos, quos diximus; alios Sebuæos^b, qui cum in omnibus cum illis consentirent, tamen quod transposuissent tempora solennium festiuitatum, a ceteris sunt segregati. Gortheni tertio loco positi, his aduersantes, diuersam ab illis dierum festorum rationem habuerunt, Essenis potius in hoc adhærentes.

XIII.

Quartum genus erat Samaritanorum, qui Dosithei^c sunt nominati, a dictis omnibus differentes, resurrectionem mortuorum profitentes, superstitiosa tamen nonnulla ad nouum vitæ genus instituendum accommodarunt: siquidem ab animatis abstinebant; insuper, quod scribit Origenes^d in Periarchon, adeo superstitiose colebant sabbatum, ut quo quisque eorum habitu, loco, situ, die sabbati inuentus fuisset, siue stans, sedensve, intus vel foris, eo loco eademq. positione ea die vsque ad vesperam permaneret. Sane haud ingratum fore existimamus, ex quo in hæc de sabbati superstitione obseruatione semel incidimus, si quod scribit Synesius ad Euoptium de navigatione sua hic opportune recensuerimus: Cum, inquit, exorta tempestate, peracta esset dies parasceues, & vespere decidente Sole, Iudæi qui nautæ erant, sabbatum inchoarent: qui clauum tenebat, mox ut Solem reliquisset terram coniecit, relicto clauo, prostermit se, seq. cuique calcandum exhibuit. Rati autem nauigantes id ex desperatione eum fecisse, omnes consternabantur: cum autem causam accepissent, quidam gladio euaginato necem eidem intendebant, ut in opus incumberet: ille vero immobilis librum legebat legis, nec minus quam Machabæus aliquis mortem comminatum contemnebat. sicq. tota nocte, cum sequenti die, vsque ad dimidium noctis, sedit Iudæus otiosus; tunc vero sponte surrexit, & clauum omissum recepit.] hucusque Synesius. Sed iam omissa repetamus. Eosdem Dositheos præ ceteris Prophetas repudiasse, Tertullianus^e refert; monogamos fuisse, & nonnullos ex his virginitatem seruasse, Epiphanius tradit^f, qui & de Dositheo eorum auctore historiam quamdam narrat. Sed hæcenus de Samaritis.

XIII.

Non prætereundum genus hominū illud, qui a Pharisæis aliqua, aliqua vero a Sadducæis mutuati, monstrū quoddam conlarunt. Hi etenim simul cum Pharisæis cetera sentientes, cum Sadducæis mortuorum resurrectionē negabant. Præter hæc autem præcipuum hæc secta habebat, quod vere, autumno, hieme, & æstate, qui illi essent addicti, quotidie baptizarentur; rati nimirum hominem non posse viuere, nisi quis singulis diebus in aqua mergeretur, atque ita ablueretur, ac proinde sanctificaretur; quos eam ob causam Hemerobaptistas esse appellatos, Epiphanius^g docet: qui & his addit Nazaræos, qui nec sacrificia, nec libros Moyse cum ceteris haberent communia, abstinereq. ab animatis, velut immundis.

XV.

His proximos dicit^h esse Offenos: ac nouissimo loco ponit Herodianos, quorum hæresis temporibus regnantis Herodis est exorta, ipsumq. dicebant esse Christum: quod scilicet secundum diuinum oraculum, cum defecisset penitus sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, ipse ille esse videretur qui mittendus erat, eo quod ex S. C. Rex Iudæorum fuisset declaratus. Horum gregales fuerunt qui vna cum Pharisæisⁱ conspirarunt contra Christum, & cauillosam de tributo persoluendo Cæsari^k proposuerunt quæstionem. De secta vero Galilæorum, quæ tempore census est exorta, suo loco opportunius dicemus inferius. Prædictas hæreses Tertullianus^l breui compendio recensens, hæc ait: Taceo Iudaismi hæreticos: Dositheum, inquam, Samaritanum, qui primus ausus est Prophetas, quasi non in Spiritu sancto locutos, repudiare. Taceo Sadducæos, qui ex huius erroris radice surgentes, ausi sunt ad hanc hæresim etiam resurrectionem carnis negare. Prætermitto Pharisæos, qui additamenta quædam Legi astruendo, a Iudæis diuisi sunt: vnde etiam hoc accipere ipsum, quod habent, nomen digni fuerunt: Cum his etiam Herodianos, qui Christum Herodem esse dixerunt.] Atque his Tertulliani similia fere Hieronymus^m.

XVI.

Hic erat status rerum Iudaicarum, & quidem perditissimus ac profligatissimus omnium: quippe e loco motis atque collapsis firmissimis columnis illis diuina operatione statutis, Regno, Sacerdotio, atque Lege, status Iudæorum illis subnixus ingenti est fragore prostratus; quem posse erigere, atque in integrum restituere, non erat

A erat hominis opus, sed tantum diuinæ virtutis atque potentia: Quod se facturum Deus per Amos^a Prophetam olim pollicitus est, dicens: In die illa suscitabo tabernaculum Dauid, quod cecidit, & reedificabo aperturas murorum eius; & ea quæ corruerant, instaurabo, & reedificabo eum sicut in diebus antiquis, ut possideant reliquias Idumææ, & omnes nationes, eo quod inuocatum sit nomen meum super eos, dicit Dominus hæc faciens.] Id quidem Deum implese per Filium suum, quem ad hoc misit in mundum, Iacobus^b Apostolus in illo sacrosancto Apostolorum conuentu pro concione egregie professus est. In tam acerba rerum Iudaicarum iactura (quod prædixerat Isaias^c) sicut perpauca spicæ post messem, vel post vindemiam esse solet racemus, aut duæ vel tres quæ post excussam oleam in summitate rami oliuæ remanent; ita fere cunctis in errorem adductis, vix exiguus numerus illorum remanserat, qui sacramentum veræ religionis, quod a sanctis Patriarchis ac Prophetis acceperant, retinerent atque seruarent. Pusillus plane grex iustorum, redemptionem Israel expectantium: inter quos ætate maiores Simeon Iustus, Anna vidua, Zacharias sacerdos, Elizabeth eius coniux, & qui remanserant ex stirpe Dauid, Ioseph, atque Maria, & si qui alij diuinæ legis cultores & amantes, in veritate persistarent, auidiusq. illum cuperent, qui collapsum Regnum, Sacerdotium, atque Legem ipse Rex, & Sacerdos, atque Legifer Emmanuel restitueret: et (quod olim Isaias^d locutus) idem Dominus Iudæ noster, Dominus Legifer noster, Dominus Rex noster ipse saluaret nos.

Quod si lumen, quod in mundo erat, tenebræ factæ sunt (secundum Euangelicam^e ad hanc rem accommodatā loquimur analogiā) ipsæ tenebræ quantæ erant? Si ipsa, inquam, Iudæa, vbi notus erat Deus^f; & Israel, vbi magnum nomen eius, tanta erat obuolutus caligine: quid putandum de Gentibus, quæ Deum ignorantes, in idolis prauos colebant dæmones? Talibus enim ducibus, iisdemq. hostibus, quænam possit infelix homo bona capessere, vel mala vitare? Iam & collapsæ erant, quæ apud Gentes fuerant optimis legibus institutæ Respublicæ: et ipsa Romanorū, qui egregijs animi virtutibus sibi subegerant Orbem, relicta illa antiqua recte viuendi consuetudine, plus ceteris omnium vitiorum genera sectabatur, eisdemq. velut cœnoso gurgite obruta mergebatur; id enim scriptores eorum sæpius exclamantes conquerebantur. vnde & in hanc sententiam Augustinus^g: Ecce, inquit, Romana Respub. (quod non ego primus dico, sed auctores eorum, vnde hoc mercede didicimus, tanto ante dixerunt Christi aduentum) paulatim mutata, & ex pulcherrima atque optima, pessima atque flagitiosissima facta est, &c.] Quid memorem ceteras nationes? multiplicium deorum in vnaquaque prouincia superstitiosissimum cultum, ferales Gentium ritus, portentosas populorum inolitas vbique consuetudines, turpissimos hominum mores cuncta labefactantes, ipsaq. iura naturæ violantes? Bene ergo, ac peropportuno tempore a Deo consultum est, ut vnigenitum Filium, per quem cuncta creauerat, in mundum mitteret, ut omnia restauraret ac stabiliret, ipseq. Via, Veritas, & Vita, a recto tramite deuios, fidei religione ac morum compositione reuocaret ad viam; cunctosq. per veritatem errores auferens, iter aperiret ad vitam.

Quapropter cum cælitus ad salutem vtriusque populi, Iudæi atque Gentilis, a Patre Filius mittendus esset in terram: quo totius humani generis reciperetur consensu, conuulsum Dei fuit, ut longe ante eius aduentum, tantæ rei sacramentum Iudæis atque Gentilibus innotesceret: Illis quidem multifariam (quod ait Paulus^h) multisq. modis loquens patribus in Prophetis, hæc prædixit, ac figuris adumbravit: Gentiles autem, quod a veritate veri cultus procul abessent, nec facile externæ religionis hominibus ad mouerent aures, per suos ipsorum vates, de his quæ ventura erant, voluit præmoneri. Erant hiⁱ Mercurius Trismegistus, Hydaspes, atque Sibyllæ, sic dictæ a Dei consilijs denunciandis, quasi θεοβούλαι, decem numero, ut aiunt, omnes virgines; quibus ob virginitatis insigne meritum diuinationem esse concessam, Hieronymus^k existimauit: quam & ob causam eas appellare Patres^l consueuerunt Prophetissas Gentilium; quibus & tantum tribuit Heraclitus^m, ut eas non humanitas, sed diuinitus apparuisse putarit.

Vsi sunt crebro sancti Patres, ad conuincendos errores Gentilium, Sibyllarum oraculis: quam ob rem Gentiles ipsi (ut auctor est Origenesⁿ) Christianos, Sibyllistas nominabant. Memoria sane dignum, quod de Paulo Apostolo scribit Clemens Alexandrinus^o his verbis: Quo modo Deus Iudæos saluos esse voluit, dans eis Prophetas;

ita etiam Græcorum spectatissimos propriæ suæ linguæ exercitatos, prout poterant **A** capere Dei beneficentiam, a vulgo secrevit. Præter Petri prædicationem, declaravit Paulus Apostolus dicens: Libros quoque Græcos sumite, agnoscite Sibyllam, quo modo vnum Deum significet, & ea quæ sunt futura: Hydaspem sumite, & legite, & inuenietis Dei filium multo clarius & apertius esse scriptum, & quemadmodum aduersus Christum multi Reges infruerent aciem, qui cum habent odio, & eos qui nomen eius gestant, & eius fideles, & aduentum, & tolerantiam.] Hæc cum recitet Clemens antiquus Theologus ex Paulo; non utique ex epistolis eius, sed ex concionibus ad populos habitis, quarum nonnulla verba in audientium aures sic esse illapsa putandum est, vt numquam ea deleat obliuio. Quid ni Paulus ex Græcorum libris aliquando testimonium petendum putarit, cum & Græcos poetas citare consueuerit, & prudenti consilio, cum concionaretur Athenis in Arcopago^a, aræ titulum ad sui argumenti rationem accommodarit? **B**

a Act. 17.

XX.

POENA MOR-
TIS DECRE-
TA LEGENTI-
BUS LIBROS
SIBYLLINOS.
b Infr. mar. in
orac. ad Ant.
Pium.

Quam præterea frequentes fuerint Christiani in legendis libris Sibyllinis, quantam ve ad conuincendos Gentiles ex ijs vim & auctoritatem sibi comparare studuerint, ex eo facile potest intelligi, quod pœna mortis ab eorum lectione eos absterre legibus oportuerit: quod his verbis Iustinus^b martyr testatur, cum ait: Opera autem, & instantu malorum dæmonum, mortis supplicium aduersus librorum Hydaspis & Sibyllæ aut Prophetarum lectores constitutum est; vt per timorem homines ab illis, quo minus scripta ea legentes, rerum bonarum notitiam percipiant, sed in feruitute eorum retineantur, absterrentur. quod quidem efficere, & ad finem suum perducere nequiverunt. Non enim absque timore tantum huiusmodi scripta legimus; verum etiam vobis ad inspiciendum quæ in eis traduntur, vt videtis, offerimus, grata acceptaq. omnibus fore scientes. Atque hoc etiam si paucis persuaferimus, maximum tamen inde feremus lucrum: nam, vt boni agricolæ, amplam a Domino capiemus mercedem.] hæc Iustinus. Non fuisse autem securum Christianis Sibyllinos libros legere atque scrutari, ex his quæ Valerianus Imp.^c ad Senatum rescripsit, cognosci perspicue potest: Miror, inquit, vos, patres sancti, tamdiu de aperiendis libris Sibyllinis dubitasse, perinde quasi in Christianorum Ecclesia, & non in templo omnium deorum tractaretis.] hæc ille. **C**

c Apud Flau.
Vopiscum Valer.
Imp.

XXI.

SIBYLL. CAR-
MINA QVAESI
TA.

Admiramur magnopere quidē consiliū Dei, qui sic Gentibus, quæ Deum ignorarent, prospexit, vt non Sibyllina tantum carmina in eorū manus venire, sed eadem conflagrata, diligenti inuestigatione ac publica alibi legatione perquiri, conquisita examinari, ac denique examinata, spurijs, quæ eorum iudicio sunt inuenta, reiectis, probari, eademq. **D** probata custodiri voluerit: hæcq. omnia ante Christi aduentum: tum vt quæ aduersus eos Christiani adducere possent in testimonium, haberent; tum etiam vt ea citantes, & ex libris ipsorum testimonium petentes, nulla imposturæ suspitione moueri iure possent. Siquidem carmina illa Sibyllina temporibus Tarquinij Superbi Romam allata, Syllanis temporibus, cremato Capitolio, Olympiade (vt numerat Dionysius^d) centesima quinquagesima tertia, Scipione^e & Norbano Coss. ab Vrbe condita anno sexcentesimo septuagesimo primo, conflagrarunt. Post annos vero septem, Capitolio restituto, sub Consulatu Curionis (vt testatur Lactantius^f) ex S. C. tres Legati, P. Gabinius, M. Octacilius, & L. Valerius, Erythras missi sunt, qui carmina Sibyllina conquisita Romam portarent; qui scriptos a priuatis versus circa mille Romam detulerunt. atque hæc Lactantius ex Varrone. **E**

d Dionys. Ha-
lic. hist. Rom.
lib. 4.
e Cassiod. in
ehron.
f Lactant. lib. 2.
c. 6.

XXII.

SIBYLLINA
CARMINA SAE-
PE RECOGNI-
TA.g Tacitus lib. 5.
Annal.
h Dio hist. Rom.
lib. 54.
i Tacitus lib. 5.
Annal.

Porro non Erythris modo, sed in alijs etiam Orbis prouincijs ab iisdem esse quæ sita, ac Romam delata, auctor est Tacitus^g; additq. eadem iussu Augusti Imperatoris fuisse recognita, atque purgata: quod, quantum ex Dione^h colligitur, contigit sub Consulatu Cornelij Lentuli & Marcellini, anno ab Vrbe condita septingentesimo trigesimo sexto: quando, inquit Tacitusⁱ, sanxit Augustus quem intra diem ad Prætorem Vrbanum ferrentur, neque habere priuatim liceret. Quod a maioribus quoque decretum erat, post exustum sociali bello Capitolium quæsitis Samo, Ilio, Erythris, per Africam etiam ac Siciliam & Italicas colonias carminibus Sibyllæ, seu vna, seu plures fuere; datoq. sacerdotibus negotio, quantum humana ope potuissent, vera discernere.] hucusque Tacitus. Suetonius^k etiam de eadem per Augustum facta cognitione & expurgatione hæc dilucidius: Postquam vero pontificatum maximum, quem numquam

k Suet. in Oâ.
Aug. c. 31.

A numquam viuo Lepido auferre sustinuerat, mortuo demum suscepit: quicquid fatidicorum librorum Græci Latiniq. generis, nullis vel parum idoneis auctoribus vulgo ferebatur, supra duo millia contracta vndique cremavit; ac solos retinuit Sibyllinos, hos quoque delectu habito; condiditq. duobus forulis auratis sub Palatini Apollinis basi.] hæc Suetonius.

Hæc itaque tā diligenti studio ab Ethnicis Deus curari voluit, vt cum ad eos redarguendos citaretur a nostris carmina Sibyllina, nulla (vt diximus) posset iure obijci imposturæ calūnia; licet neque adeo illis parcerent: vnde in eos Lactantius^a: His, inquit, testimonijs quidam reuicti, solent eo confugere, vt dicant, non illa esse carmina Sibyllina, sed a nostris ficta atque composita: quod profecto non putabit, qui Ciceronem, Varronemq. legerit, aliosq. veteres, qui Erythream Sibyllam, ceterasq. commemorant, **B** ex quarum libris ista exempla proferimus; qui auctores obierunt, antequam Christus secundum carnem nasceretur.] hæc Lactantius. Quod spectat ad Cumanæ Sibyllæ carmina: quod Dionysius^b, quem citauimus, Solinus^c, Plinius^d, & alij dicunt, eadem vna cum Capitolio conflagrasse: non sic accipias, vt ea penitus interierint, nec illorum remanserit aliquod exscriptum exemplar. Constat^e enim, etsi non ab alio, certe ab Attilio Duumviro ea fuisse exscripta priuatim, eundemq. eam ob causam insutum in culeum fuisse mari iniectum. Equidem Lactantius^f expresse testatur, Cumanæ Sibyllæ carmina suis etiam temporibus extitisse, eademq. recondita, non ab alio quàm a Quindecimviris inspicere consueuisse. Certe non aliunde Cicero^g de Rege venturo Sibyllinum recitat vaticinium, eiusq. interpretationem, quod aliter homines salui esse non possent, nisi eundem Regem exciperent. ac licet ipse Reip. studiosissimus illud vt humanum **C** inuentum ad inuadendam Rempublicam detestetur; quoddamque eius rei certum tempus non fuisset definitum, eam ad decipiendum dicat adhibitam esse latebram obscuritatis: tamen ipsa adesse tempora, ex iisdem carminibus ore multorum iactari solitum, manifestum facit. Siquidem Lentulus^h ex iisdem Sibyllinis carminibus regnum sibi adsciscere conatus, Catilinæ se iunxit: eodemq. prætextuⁱ M. Antonius in Lupercalibus Cæsari coronam Regis imposuit. Hæc enim iam esse præ foribus, ex iisdem Sibyllinis carminibus cecinit Maro^k; sed nescius mysteriorum, quæ de Christo ex Virgine nascituro prædicta erant, tribuit magna adulatione Salonino filio Pollionis: sed de Verbi incarnatione ea esse intelligenda, Constantinus Imp.^l aduersus Gentes egregie pro concione disputauit. Potuit idem Maro ab Hebræis etiam de his aliqua accepisse: nam Herodes Rex Iudæorum cum Romam venit, sæpe eodem Pollione (vt scribit Iosephus^m) vtebatur hospite, Virgilij amicissimo. **D**

Sic etiam & quod de Christo antiquitus prædictum fuerat, ex Iudæa venturum Regem, qui summa rerum potiretur, rerum ignari scriptoresⁿ Vespasiano Augusto esse tribuendum putarunt, quod Iudæos domuisset, atque ex Iudæa in Urbem triumphans vna cum Tito venisset. Id enim Tacitus^o his verbis narrat: Pluribus persuasio inerat, antiquis sacerdotum litteris contineri, eo ipso tempore fore, vt valesceret Oriens, profectiq. Iudæa rerum potirentur: quæ ambages Vespasianum ac Titum prædixerant.] hæc ille. Et Suetonius^p: Percrebuerat, inquit, Oriente toto vetus & constans opinio, esse in fatis, vt eo tempore Iudæa profecti rerum potirentur. Id de Imperatore Romano, quantum euentu postea patuit, prædictum, Iudæi ad se trahentes, rebellarunt, &c.] Ad hæc etiam de Rege nascituro spectant ea quæ recitat idem Suetonius^q in hæc verba: **E** Auctor est Iulius Marathus, ante paucos menses quàm nasceretur Octavius, prodigium Romæ factum publice, quo denunciabatur, Regem populo Romano Naturam parturire: Senatum exterritum censuisse, ne quis illo anno genitus educaretur.] hæc Suetonius. Quodnam vero fuerit illud prodigium, seu prodigia, Dio^r his verbis narrat: In Capitolio multæ statuæ de cælo tactæ, liquefactæq. fluxerant; deiectæq. erant tū alia simulacra, tum Iouis columnæ insistentes. Præterea imago lupæ cum Remo ac Romulo consecrata ceciderat: litteræ etiam in columnis, in quibus leges scribebantur, confusæ atque oblitteratæ erant.] hæc Dio anno ab Vrbe condita sexcentesimo nonagesimo. Sequenti autem; sub Consulatu M. Antonij & Ciceronis (vt tradit Suetonius^s) natus est Augustus. Iam vero hæc & alia omnia Gentiles, quod nescirent diuinæ dispensationis mysterium, Christum Regem venturum, qui idololatriam pessumdaret atque destrueret, ac nouas leges præscriberet, in alium quemuis sensum trahentes, interpretabantur.

Proxime

XXIII.

a Lact. lib. 4. c. 15.

CUMANÆ SIBYLLÆ CARMINA HAVD EXTINCTA.

b Dionys. Halic. lib. 2.

c Solin. in Polyb. hist. c. 8.

d Plin. lib. 13. c. 13.

e Dionys. Halic. lib. 4.

f Lactant. lib. 2. c. 13.

g Cic. de diuin. lib. 2.

h Luc. Flor. lib. 4. cap. 1.

i Cic. Philip. 2.

k Virg. ecio. 4.

l Con. ant. orat. ad sanct. eorum c. 20.

m Ioseph. antiq. lib. 15. c. 13.

n Ioseph. de bel. lib. 7. c. 12.

o Tacit. Annal. lib. 21.

p Suet. in Vespas. c. 4.

q Suet. in Oâ. Aug. c. 94.

r Dio Rom. hist. lib. 37.

s Suet. in Oâ. c. 5.

XXV. Proxime autem ante dicta tempora, illustrissimum illud, totoq. Orbe celeberrimum Apollinis Delphici oraculū occlusum erat, nec vltra vfitata responsa dabat, horrescente dæmone, vt qui optime nosse poterat mala sua annunciari non tantum per oracula Sibyllina, sed & Prophetarum prædictionibus: de quo perbelle hæc Ethnicus orator: Sed, inquit, quod caput est: cur isto modo iam oracula Delphis non eduntur, non modo nostra ætate, sed iamdiu, iam vt nihil possit esse contemptius? Hoc loco cum vrgentur, euanuisse aiunt vetustate vim loci eius, vnde anhelitus ille terræ fieret, quo Pythia mente incitata oracula ederet. De vino aut falsamento putes loqui, quæ euanescunt vetustate.] hæc Cicero: cui si audientes Gentiles fuissent, de falsitate ac vanitate deorum (dicam cum Arnobio^b) perorata causa fuisset. Sed quænam esset causa tanti silentij Apollinis obmutescens, idem ipse, licet inuitus, aliquando effari coactus est. Cum enim Augustus Apollinis studiosissimus^c, vt qui crederetur Apolline genitus, quiq. in coena illa, quæ *Ἰσθμια* vulgo dicebatur, pro Apolline ornatus solebat accumbere, cui & templum in Palatio erexerat, eidem sacrificasset hecatombem; hæc tandem ab eo responsa, vt ferunt^d; elicuit:

*Me puer Hebraeus diuos Deus ipse gubernans
Cedere sede iubet, tristemq. redire sub Orcum.
Aris ergo dehinc tacitus abscedito nostris.]*

XXVI. Ad hæc addunt, Augustū Romam reuersum, aram in Capitolio erexisse hac inscriptione notatam: ARA PRIMOGENITI DEI. hæc Nicephorus, ac Suidas, quibus ceteri fidem adhibuerunt. Putatur hic ille esse locus in Capitolio, e regione rupis Tarpeia, vbi nobilissimum templum antiquitus erat Iouis Capitolini: sed eo prostrato, eodem in loco erecta est basilica in memoriam Dei genitricis Mariae, atque dicta ex causa, ARA CÆLI, titulo nuncupata; vel quod aiunt, Dei genitricem Mariam infantem in vlnis habentem, monente Sibylla, sublimem in aere ab eodem Augusto illic esse conspectam. Quod tamen ita velim intelligant, qui ei rei maiorem fidem adhibendam putant, quàm his quæ ex Græcis auctoribus recensuimus: non quod Sibylla aliqua Augusti temporibus, quæ illum hæc docuerit, superstes fuerit: siquidem Cumæa, quæ nouissima omnium fuisse traditur, quinquagesima Olympiade (auctore Solino^e) vixit, temporibusq. Tarquinij Regis Romæ fuit: sed sic accipiendum, vt ea ipsa Augustus a Sibylla, hoc est, Sibyllinis carminibus, quæ Sibyllæ nomine citari a maioribus consueuerunt, acceperit; non autem a Sibylla, quasi adhuc viuente vate, quæ diximus, ei ostensa fuerint. Augustum namque multū fuisse in cognoscendis, scrutandis, expurgandisq. carminibus Sibyllinis; quæ proxime diximus, satis superq. ostendunt.

XXVII. Sunt & alia complura, quæ Augusti Imperatoris temporibus cum accidissent, eiusdem Imperatoris causa esse facta, Romanarum rerum scriptores existimarunt: quæ tamen rerum nostrarum nobilis historicus Paulus Orosius, fuisse Christi aduentus præfagia, ac futurorum bonorum prænuncia, attestatur. Sed haud adeo nouum, mirumve erit, si quæ in Augusto contigerunt, eadem Christi aduentus præmonstrandi causa obuennisse dixerimus: quippe qui sciamus omnes, eundem Christum in Cyro Rege Persarum fuisse expressum; vt de illo dixerit Dominus^f: Assimilauit te, & non cognouisti me.] Si enim ad soluendum iugum Iudaicæ captiuitatis, & populum illum in libertatem vindicandum, atque ad templum restituendum Cyrus merito subiit personam Christi: quid, inquam, nouum aut mirandum, si multa quæ in Augusto vel sub Augusto sunt facta, Christi aduentum, cum ad redimendum genus humanum, & Ecclesiam excitandam & erigendam, & cæleste regnum impartendum aduenit, velut signis quibusdam expresserint? Sed singula recensamus. Hoc, inquit Orosius^g, commemorasse ideo par fuit, vt per omnia venturi Christi gratia præparatum Cæsaris Imperium comprobetur. Nam cum primum, Caio Cæsare auunculo suo interfecto, ex Apollonia rediens, Urbem ingrederetur: hora circiter tertia, repente liquido ac puro sereno circulus ad speciem cælestis arcus orbē Solis ambiit: quasi vnum eum ac potissimum in hoc mundo, solumq. clarissimum in Orbe monstraret; cuius tempore venturus esset, qui ipsum Solem solus, mundumq. totum & fecisset & reget.] hæc Orosius de circulo ambiente Solem a Suetonio^h mutuatus. Scribunt eadem Senecaⁱ, Plinius^k, Dio^l, & alij. Atque hæc sub Consulatu Antonij, anno ab Vrbe condita septingentesimo decimo contigerunt.

Addit

A Addit insuper Dio, sequenti anno, Hircio & Panfa Coss. visum Solē intra tres circulos effulgere, quorū vnum corona spicarum ignita circumdaret: quæ tamen futuri Triumviratus causa fuisse demonstrata putauit. Ipso primo anno Triumviratus, Lepido & Planco Coss. tres Soles esse visos, post Plinium^a, idem Dio^b testatur. Anno vero tertio (vt testis est Eusebius^c) Romæ e taberna meritoria Transiberim oleum e terra erupit, fluxitq. toto die sine intermissione. Quo signo, inquit Orosius^d, quid euidentius, quàm in diebus Cæsaris toto Orbe regnātis futura Christi natiuitas declarata est? Christus enim vnctus interpretatur. Itaque cum eo tempore, quo Cæsari perpetua Tribunicia potestas decreta est, Romæ fons olei per totum diem defluxit; sub principatu Cæsaris, Romanoq. Imperio per totum diem, hoc est, per omne Romani tempus Imperij, Christum, & ex eo Christianos, id est, vnctum, & ex eo vnctos, de meritoria taberna, hoc est, de hospitali largaq. Ecclesia affluenter atque incessabiliter processuros, &c.] hæc Orosius. Meruit locus ille nobilissima memoria illustrari, ecclesia nimirum amplissima Dei genitricis titulo, a Callisto Pontifice, prima omnium, quarum extet memoria, olim erecta.

Habitabant Augusti tempore qui erant Romæ Iudæi Transiberim (vt auctor est Philo^e) permisi iure maiorum viuere: quod & Ethnicis scriptores testantur; vnde vnus^f ex ipsorum poetis Iudæum hominem, Transiberinum ambulatorem, appellat, cum ait:

*Hoc quod Transiberinus ambulator,
Qui pallentia sulphurata fractis
Permutat vitreis.]*

C Sed quamuis viles atque abiecti essent: tamen quoniam ex Iudæis salus ventura erat, regio, vbi degerent, eo meruit miraculo illustrari. Addit idem Orosius^g alia id genus multa, quæ ab Augusto facta, ad ea quæ per Christum essent facienda, deducit: vt de tabulis debitorum ærarij exustis^h, de Iano clausoⁱ, deq. Augusti nomine illi indito octauo Idus Ianuarij, quo die Christus a Magis colitur Rex Iudæorum, vel a Patre & Spiritu sancto accepit in Iordane de diuinitate testimonium: sed in his non immoramur. Corrigendi tamen ex his quæ diximus, sunt illi, qui inconsulte nimis ea ipsa accidisse putarunt ipso Christi Domini nostri natali die.

Venturus itaque in mundum Dei Filius, Verbum Patris, cuius generatio inenarrabilis^k, ex genere Abrahæ, ex tribu Iuda, & stirpe Dauid (quod ante promiserat, ac sanctissimis viris Deo dignis sæpius reuelauerat) vt ex dispositione diuini consilij fuerat ordinatum, delegit humanam carnem assumere, & similis nobis per omnia, absque peccato, homo fieri. Cuius genealogiam summam^l potius quàm gradatim per continuatam successionum omnium seriem descripserunt Euangelistæ, Matthæus^m & Lucasⁿ, sed diuerso ordine. Vnde S. Augustinus in hanc sententiam hæc ait^o: Ideo numerus generationum in Matthæo & Luca diuersus est, quia vterque sub diuersa Christi persona diuersam texit genealogiam. Matthæus quidem, quia regiam in Christo personam instituerat insinuare, naturales Christi ex Regibus Iudæorum generationes numerat. Lucas vero sacerdotalem in Christo personam ostendere volens, generationes adoptionis Christi percurrit.] hæc ille pluribus: eadem ante ipsum Hilarius^p, & postea Iulianus Toleranus^q, & alij. Cuius rei illud est argumentum, quod Matthæus per Salomonem, Lucas vero per Nathan eiusdem Christi genealogiam describit: sicq. admirabili quadam consensione, vtriusque vnctionis mysterium, regni scilicet ac sacerdotij, in vna eademq. persona Christi, qui regnum acciperet & sacerdotium, ac regale sacerdotium institueret, simul iungerent.

Quod pertinet ad Dauidicam stirpem; ex ea progenitam esse sanctissimam Dei genitricem Mariam, apud omnes Catholicos in confesso est, id Prophetis^r, Angelis^s, Euangelistis^t testantibus, id ipsum denique Iudæis impijs consentientibus. Cum enim Christum secundum carnem esse filium Dauid, ipsumq. ex beatissima Deipara humanam carnem sumpsisse; omnes quotquot vnquam fuerunt Catholici sint profeksi; plane & eandem ex Dauidico stemmate esse progenitam, necesse est affirmare. Confirmant stabiliuntq. hac etiã ratione hoc idem Euangelistæ, dum texentes Christi genealogiam, Ioseph virum Mariæ e regia Dauidis stirpe originem ducere demonstrant. Cum certum exploratumq. habeatur, nec feminae alterius tribus virum, nec viro alterius tri-

bus

XXVIII.
ALIA OSTENSA
PRODIGIA.
^a Plin. nat. hist. lib. 2. c. 31.
^b Dio hist. Rom. lib. 47.
^c Euseb. in chron. d. Oros. hist. lib. 6. c. 20.

XXIX.
IYDAEI ROMAE
TRANSIBERIM
HABITABANT.
^e Philo lib. de leg. ad Caium.
^f Mart. epigr. lib. 1. in Caciliu.

^g Oros. lib. 6. c. 20. 21. 22.
^h Suet. in Oct. c. 32.
ⁱ Ibid. c. 22.

XXX.
^k Isai. 53.
DE CHRISTI GE-
NEALOGIA.
^l Epiph. in compend.
^m Matth. 1.
ⁿ Luc. 3.
^o Aug. de consensu Euangeli. lib. 2. c. 3. 4.

^p Hilari. can. 1. in Euangel. Matth.
^q Iul. cont. Iul. lib. 3.
^r Isai. 9.
^s Psal. 86. 137.
^t Hier. 33. & alij.

XXXI.
CHRISTVS EX
STIRPE DAVIDICA.
^f Matth. 1.
^{Luc.} 1.
^t Matth. 1.
^{Luc.} 1. 3.
^{Matth.} 22.
^{Mar.} 12.

^a Cic. lib. 2. de diuinat.

ORACVLVM DELPHICVM MVTVM REDDITVM.

^b Arnob. aduers. Gent. lib. 3.

^c Suet. in Oct. c. 94. c. 70. c. 29.

^d Niceph. hist. lib. 1. cap. 17. Suid. in histor. verb. Augustus. Cedrenus in comp. hist.

CHRISTVS QVOMODO INNOTVIS. SE AVGVSTO POTVIT.

^e Solin. Poly. hist. c. 8.

SIGNA VISA DE CHRISTI ADVENTV.

^f Isaiæ 45.

^g Oros. hist. lib. 6. c. 18.

^h Suet. in Oct. c. 95.

ⁱ Senec. lib. 1. natur. quæst. c. 2.

^k Plin. nat. hist. lib. 2. c. 28.

^l Dio hist. Rom. lib. 45.

Num. xli. bus feminam sibi matrimonio iungere licuisse, id iubente diuina Scriptura^a, atque dicente: Nubant quibus volunt, tantum ut suæ tribus hominibus; ne commisceatur possessio filiorum Israel de tribu in tribum. Omnes enim viri ducent uxores de tribu & cognatione sua: et cunctæ feminæ de eadem tribu maritos accipient, ut hereditas permaneat in familijs, nec sibi misceantur tribus, sed ita maneant, ut a Deo separatæ sunt.] hæc lex diuina. Deducentes itaque Euangelistæ genus Ioseph ex Dauid, perinde est, ac si ex eodem principio Mariæ profapiam deriuarent. Sed cur non potius Mariæ quam Ioseph genealogias descripserint: ea suppetit certa ratio, quod cum genealogiæ describerentur in publicis chartis; virorum, & non mulierum series texebatur. id cum in numeri fere sanctorum Patrum affirmant; ex Iosepho^b Iudæo historico, in his quæ scripsit aduersus Apionem, paruo negotio confirmatur, dum ait: Mittunt enim Hierosolymam conscribentes a patre nomen nuptæ, & antiquorum progenitorum, &c.] hæc ille de antiquis libris agens, in quibus genealogias conscriptas Hierosolymis summa diligentia asseruabant. Atque de his fatis, quæ ad progeniem Dauid facere videbantur.

XXXII.

EX GENERE ETIAM SACERDOTALI CHRISTVS.

c Luc. 1.

d Epiph. hares. 78. & alij eum secuti.

e Exod. 6.

f 2. Paral. 22.

XXXIII.

g Philo lib. 2. de Monarchia. DE CONNUBIIS SACERDOTALI- BVIS.

b Luc. 1.

XXXIII.

DE NOMINE HELI DVBITATIO.

i Apud Euseb. hist. lib. 1. c. 9.

k Hier. in Mat. 1. & alij.

Iam autem quod ad stirpem sacerdotalem attinet: communis est sanctorum Patrum consensus, Dei genitricem Mariam eo genere natam: cognatione quoque tunc temporis coniunctam fuisse generi sacerdotali, liquet testificatione Lucæ^c Euangelistæ, Angelo apud eum ita loquente Mariæ: Ecce Elizabeth cognata tua, &c.] Cuius vero stirpis illa esset, quæ cognata Mariæ dicitur, antea idem Euangelista declarat, cum dicit: Uxor illius, nempe Zacharia, de filiabus Aaron.] ex quibus intelligas admisceri solitam stirpem regiam cum genere sacerdotali. Nec est quod quis obijciat de tribubus non miscendis ex diuina lege superius recitata. Nam primo dicimus, peculiariter sacerdotali tribui esse concessum^d, ut cum regia stirpe posset inire nuptias: in exemplum adducentes Aaron^e, qui de tribu Iuda Elizabeth filiam Aminadab, sororem illius Naason, qui tribus Iudæ tunc princeps & dux erat, accepit: addunt & de Ioiada Pontifice maximo^f, qui filiam Ioram Regis Iudæ, sororem Ochoziæ, nomine Iosabeth, duxit in uxorem. His Patres omnes qui hæc tractant, ne laboremus singulos enumerare, assentiuntur.

At his addimus, quæ de connubijs sacerdotum scribit Philo^g Iudæus vir disertissimus, qui res Iudaicas præ ceteris calluit: in libro enim, quem scripsit de Monarchia, hæc ait, loquens de summo Pontifice: Quin & de genere futurarum vxorum diligenter præscribitur, ut Pontifici spondeatur non solum virgo, sed sacerdotalis generis, ut sponsus sponsaq. gentiles sint, & quodammodo consanguinei, quo magis per totam vitam moribus conueniant. Ceteris conceditur, ut quamuis ipsi sacerdotes sint, possint tamen ducere non sacerdotum filias: siue quod leue sit hoc piaculum, siue quod non expediat plebem in totum submoueri a sacerdotum affinitatibus. Ideo licitum est sacerdotibus huiusmodi connubium, ut cognationi proximum: nam generi loco filiorum sunt soceris, & hi loco parentum sunt generis.] hæc de coniugio & cura procreandi liberos Philo, secundum eam quæ suo tempore vigeat apud Iudæos consuetudinem. Porro Christi sæculo vixisse Philonem, ex suis ipsius scriptis liquido apparet. Ex his igitur cum demonstratum sit, excepto summo Pontifice, cui ineundum esset coniugium cum stirpe sua, reliquis sacerdotibus licuisse uxorem ducere ex ceteris tribubus: quantumlibet de Zacharia constet^h, ex filiabus Aaron accepisse uxorem Elizabeth: non tamen dicimus fuisse summum Pontificem, sed potius vnum ex sacerdotibus de vice Abia: quam quidem sententiam paulo inferius firmissimis probatam attestatamq. rationibus ostendemus.

Sed quod ad Christi genealogiam per Euangelistas monumentis & litteris commissam spectat; non est quod quis adeo miretur, si quem Matthæus nominat Iacob, parentem Ioseph, Lucas eundem appellet Heli. Vetus dubitatio, & antiqua est ista quaestio, de qua Africanus Theologorum antiquissimus æque ac disertissimus, in epistola, quam scripsit ad Aristidemⁱ, longam de Christi genealogia disputationem inferens, hæc habet in fine: Vterini, inquit, erant fratres Heli & Iacob: Heli absque prole decedente, Iacob illi semen suscitauit, & genuit Ioseph, qui natura filius eius erat, lege vero Heli: ita vtriusque filius erat Ioseph.] hæc Africanus: cui Hieronymus^k ac ceteri antiquorum Patrum mira consensione adstipulati sunt; quibus & nos magis tribuimus

A buimus, quam recentioribus^a quibusdam, qui Heli eundem putant esse & Ioachim dictum, ac patrem Virginis Mariæ, socerum Ioseph, patremq. eius, quod (sicut diximus ex Philone) generi loco filiorum haberentur: quamuis liber inscriptus, Philo de Temporibus, testetur, penes Assyrios & Ægyptios Heli, Heliachim, & Ioachim esse synonyma. Ista sunt, quæ de Christi genealogia ad veritatem historicam pertinere existimamus; cetera interpretibus relinquentes, memores instituti, nos non horum, sed historicorum fungi munere.

B Ex his dictis refelluntur, quæ impius Iulianus Apostata^b in Christum tam falso, quam impudenter effutijt, ipsum non esse ex tribu Iuda progenitum; & quæ eiusdem impietatis farina Faustus Manichæus^c delirans dixit, Dei genitricem Mariam ex tribu Leui originem ducere. Sed neque illud omittendum, olim Gnosticos (quod & proxime dicturi sumus) portentosum librum quemdam confinxisse de stirpe Mariæ: in quos summo iure acerrime S. Epiphanius^d inuehitur. Ad hæc insuper dicimus, Iudæos rebus Christianorum infensissimos de Christi genealogia multa solitos esse garrere; cuius rei exemplum Hieronymus^e narrat his verbis: Audiui ego quemdam de Hebræis, qui se Romæ in Christum credidisse simulabat, de genealogijs Domini nostri Iesu Christi, quæ scripta sunt in Matthæo & Luca, facere quaestionem: quod videlicet a Salomone vsque ad Ioseph, nec numero sibi, nec vocabulorum æqualitate consentiant: qui cum corda simplicium peruertisset, quasi ex adytis & oraculo deferebat quasdam, ut sibi videbatur, solutiones, &c.]

C Sed parua sunt hæc, si cum ceteris conferantur, quæ Theodosius Iudæorum princeps temporibus Iustiniani Imperatoris, de sacerdotum genealogia, & Christi sacerdotio effinxit, multosq. decepit. Quam quidem imposturam a Suida^f recitatam, ac nimis temere comprobata, cum ab omnibus impugnetur, contineatq. aperta mendacia Euangelicæ veritati palam obuiantia, confutare omittimus. Vnum tantum euertemus fundamentum, super quo tota fabula innititur, dum vigintiduos tantum sacerdotes in templo ministrasse historia tradit: nam Iosephus^g Iudæus, qui illis fere vixit temporibus, de numero sacerdotum longe aliter sensit ac testatur: nimirum vigintiquatuor fuisse sacerdotum vices, quarum singulæ habebant hominum plusquam quinque milia, qui statis diebus ministrarent in templo. Sane quidem ad septingentos sacerdotes ministrare quotidie in templo solitos esse cædendo victimas, insuper & ingentem fuisse multitudinem offerentium libamina, tradit Aristæas in historia quam scripsit de Septuagintaduobus interpretibus. Verum quod spectat ad prædictam fabulam; non fuit nouum inuentum prædicti Theodosij, quod scribit de obstetrice Deiparæ virginis exploratrice. Nam Clemens Alexandrinus septimo Stromatum testatur hæc eadem a quibusdam suo tempore iactari: sed hæc ex apocryphorum insomnijs.

D Quomodo autem codices de genealogijs Iudæorum conscripti, Herodis Regis iussu periclitati sint, Eusebius^h hunc in modum rem gestam conscribit: Cum, inquit, familia, non Hebræorum solum, verum etiam eorum qui vsque ad profelytos genus suum referebant, ut ad Achior Amanitæ, & Ruth Moabitidem, qui ex Ægypto elapsi, commiscebantur cum Israelitis, ad illud tempus scriptis prodita, in tabularijs seruarentur: Herodes, quoniam illorum stirpem nihil ad se pertinere, nihilq. ad suam dignitatem illustrandam afferre adiumenti animaduertebat, suæ ignobilitatis & obscuri generis conscientia exagitatus, annales illos de genere & familiarum antiquitate incendit: arbitratus se nobilem visum iri, cum nemo suum genus ex publicis illis monumentis depromptum, ad Patriarchas, vel ad profelytos, vel ad eos qui γῆραι, id est, terræ incolæ, qui cum Israelitis permiscebantur, vocati sunt, omnino posset reducere. Erant tamen nonnulli antiquitatis replicandæ studiosi, qui nomina auitæ stirpis vel tenentes memoria, vel ex scriptis annalibus promentes, priuatim sibi indices eorum conficiebant: magnopereq. propterea gloriabantur, quod ipsorum nobilitas ita foret ad posteritatem reseruata. Inter quos erant, tum qui propter generis cognationem, quo Christo Saluatori coniungebantur, ex Domini tribu & familiaⁱ orti, δαβῶνας nuncupati sunt: tum qui ex Nazaris & Cochaba Iudæorū pagis prognati, in reliquas Iudææ partes commearunt: istamq. genealogiam a nobis supra commemoratam, ab Euangelistis conscriptam, partim ex libro annalium, siue dierum, sumentes, partim complectentes memoria, aperte, quoad poterant, explanarunt, &c.] hæc Eusebius: quibus plane

a Lucid. de emē dat. temp. & alij eum secuti.

XXXV.

DE CHRISTI GENEALOGIA MENDACIA REFELLVNTVR.

b Apud Cyrill. Alex. lib. 1. contra Iul.

c Apud August. contra Faustū lib. 23. cap. 6.

d Epiph. hares. 26.

e Hier. commēt. in epist. ad Tit. lib. 1. c. 3.

XXXVI.

DE THEODOSII IVDÆI IMPOSTVRA.

f Suid. in hist. verb. Iesus Christi.

g Ioseph. lib. 2. contra Apionem in vita sua, in princip.

XXXVII.

h Euseb. lib. 2. cap. 7.

IX

IIX

a Ioseph. lib. 1. contra Apionem. contraria, quod saltem ad genus spectat sacerdotale, scribit Iosephus^a, dum agens contra Apionem, inuolatas duorum millium annorum apud Iudæos remanere sacerdotum genealogias, easdemq. ex antiquis libris iterum nouas esse descriptas dicit. Sane quidem, quod pertinet ad genus Dauid, magna incessit Domitianum Imperatorem libido, ut de ea stirpe, si qui superessent, mandaret inquiri, ut omnes e medio tolleret, quod vetus fama esset, ex eo genere nasciturū Regem, qui cunctis gentibus dominaretur. Scribit hæc Hegesippus^b, & nos de his suo loco pluribus acturi sumus inferius. Iā cetera, quæ præcesserunt Christi Saluatoris aduentū, ex instituto prosequamur, atque in primis de Dei genitricis parentibus, eiusdemq. cælo terraq. celeberrimo natali.

XXXVIII.

DE SANCTISSIMAE DEI GENITRICIS PARENTIBVS.

Satis sibi esse putarunt Euangelistæ, quod promissum patribus antiquitus erat, Dei Filium vnigenitum ex genere Abraham, ex tribu Iuda, progenie Dauid, atque ex ipsa sanctissima Virgine Maria, secundum inscrutabile diuinum consilium, humanam sibi sumpsisse carnem, testatum relinquere, ad ipsius Christi facta, cuius causa opus susceperant, enarranda, tantum intenti. Ceterum non adeo obscura remansit de Mariæ parentibus historia, quam tum scriptis, tum etiam traditionibus consignatam fuisse, auctor est Epiphanius^c, dum ait: Tametsi enim historia Mariæ, & traditiones habent, quod dictum est patri ipsius Ioachim in deserto: Vxor tua concepit: tamen non quod sine coniugio hoc factum, neque sine femine viri, &c.] Porro integra ipsa historia excidisse videtur, ex eaq. tantummodo hinc inde sparsa remansisse fragmenta: quæ etsi deessent, satis esse deberet pijs hominibus ipsa traditio, cuius idem meminit Epiphanius. Quod enim, inquit Augustinus^d, vniuersa tenet Ecclesia, nec Concilij institutum, sed semper retentum est: non nisi Apostolica auctoritate traditum, rectissime creditur.] Quod igitur Orientalis, quod Occidentalis semper prædicauit Ecclesia, in dubium vsque adeo reuocare, summæ esse dementiae, non est qui non satis intelligat.

XXXIX.

REFELLUNTVR COMMENTICIA DE GENERE S. MARIAE.

e Epiph. aduers. Gnois. hæres. 26.

Nos interim spurij, quæ de parentibus sanctissimæ Deiparæ aliquando fuere scripta, reiectis, quæ de vera historia supersunt fragmenta colligentes, ac ea simul iungentes, ut licuerit, contexamus. Execrandum (quod diximus) de stirpe Mariæ olim a Gnosticis, scelestissimis omnium hæreticorum, fuisse excogitatum figmentum, Epiphanius^e aduersus ipsos agens, testis est, dum his vtitur verbis: Stirpem quoque Mariæ, librum quemdam esse dicunt, in quo horrenda quædam ac perniciofa exprimentes, referunt, &c.] moxq. subdit fabulam ex eodem libro petitam, de homine formam asini habente, qui Zachariæ in templo thus adolenti apparuit. Eiusdem quoque argumenti de Mariæ ortu a Seleuco Manichæo insana ac delira quædam esse commenta, incertus auctor^f, licet Hieronymus hætenus existimatus fuerit, eiusq. nomine opus illud editum reperiatur, affirmat, ac iure quidem. Non enim aliunde Faustus^g, & ipse Manichæus, suos quos scripsit, mutuatus videtur errores de Maria Virgine, quod fuerit ex Leuitica stirpe, quàm a Seleuco confodali, egregio mendaciorum concinnatore, qui & de Apostolorū rebus veritati pugnantia multa habuit: nominat vero eum S. Augustinus^h Leucium, quem procul reijcit. Eiusdem generis & existimationis habentur, quæ ex pseudoeuangelio Iacobo attributo leguntur, quæ a nostris chartis procul repellimus. Proferunt etiam nonnulliⁱ ex antiquo Rabbinio, nomine Hæccados, summæ apud Iudæos auctoritatis viro, historiam quamdam de parentibus Virginis, eiusq. natali, prophetice scriptam ad quemdam Antoninum Romanum Consulem: sed cum ante Christi aduentum nullus eius nominis reperiatur Consul Fastis adscriptus; eam esse commenticiam, facile existimamus, sicut & alia id genus, quæ referre omittimus.

XL.

Magna quidem & per omnia admiranda, quæ nec verbis satis digne persequi vlli possint, præcessisse natalem Dei genitricis Mariæ, non puto adeo angusti pectoris & emotæ mentis reperiri hominem, qui non intelligat; si mente reuoluat, atque animo expendat, tot tantaq. seruis Dei ante ipsorum ortum impartita diuinitus priuilegia. Quis enim apud se repetens, quæ Sampsonis, Samuelis, Hieremiæ, & Ioannis Baptistæ natalitia præcesserunt, mox non firmiter credat, non tantum illis non caruisse Dei genitricem Mariam, sed longe amplioribus, augustioribusq. ornatam, auctamq. esse muneribus? ac quis abiecte nimis, atque adeo humiliter de Deo sentiens, eum plura atque maiora elargitum esse seruis quàm matri, & amico sponsi quàm sponsæ, mente captus dixerit? Sed iam quid de his a Patribus scriptum reperiatur, adducamus in medium.

k Apud Niceph. lib. 2. c. 3.

XLI.

De S. Anna, Dei genitricis matre, eiusq. sororibus, earūdemq. sobole, hæc Hippolytus^k martyr:

A martyr: Tres fuere sorores Bethlehemiticæ, filiæ Mathan sacerdotis, & Mariæ coniugis eius, sub Cleopatæ & Casoparis Persæ regno, ante Herodis Antipatris filij regnū: primæ Mariæ, secundæ Sobe, tertiæ Annæ, nomen erat. Nupsit prima in Bethlehem Maria, & peperit Salomen obstetricem: Nupsit quoque secunda itidem in Bethlehem, Sobe, & genuit Elizabeth: Nupsit postremo & tertia Anna in terra Galilæa, & protulit Mariam Dei genitricem, ex qua nobis natus est Christus.] hæc Hippolytus. Ex his & alijs refellitur illorū sententia, qui dixerunt S. Annam tertio nuptam, & singulas ex singulis viris genuisse filias; vel eorum, qui conati sunt afferere, ex eodem viro Ioachim tres peperisse filias, nulla alia adducti ratione, nisi quod in Euangelio^a mentio habeatur de eiusdem Dei genitricis sorore Maria Cleophæ; eandemq. putarunt progenitā Salome, cuius meminit Marcus^b. Sed cum de his alij aliter senserint, penes prudentem lectorem sit iudicium. Nam si, cum in diuinis Scripturis sorores nominatas inuenerint, velint hi germanas intelligere, in portentosos eos labi errores necesse est; cum apud Matthæum^c, & Marcum^d, Christi sorores & fratres nominentur, dicentibus conciui-
a Ioan. 19.
b Matth. 15.
c Matth. 13.
d Marc. 6.

Sed ut ad rem redeamus: præter illa quæ de S. Annæ genere ex Hippolyto recitauimus, Germanus Episcopus Constantinopolitanus hæc de eius stirpe summam colligens, eam natam esse dicit ex genere sacerdotali, tribu Aaronica, radice prophetica, & regia Dauid & Salomonis, & eorum qui deinceps fuere. Quod ad Ioachim eius viri spectat genealogiam, S. Ioannes Damascenus^e his verbis eam nobis testatā reliquit: Ex stirpe Dauid, Leui genuit Melchi & Pantheren: Panther autem genuit Barpantheren; nā ita vocabatur: Barpanther rursus genuit Ioachim: Ioachim denique genuit sanctā Dei genitricem.] hæc quo ad stirpem Ioachim. At Epiphanius^f Iacob cognominatū fuisse Pantheren, genitum patre Panthera, & ex prædicto Iacob genitum Ioseph esse vult. Iterum autem Ioannes Damascenus addit hæc de genere Ioseph: Rursus ex stirpe Salomonis filij Dauid, ex vxore sua Mathan genuit Iacob. Mortuo autem Mathan, Melchi ex tribu Nathan, filius Leui, ac frater Pantheris vxorem ipsius Mathan, quæ etiam Iacobi mater erat, sibi matrimonio copulauit, atque ex ea genuit Heli. Ita vterque ni fratres erant Iacob & Heli, ille nimirum ex tribu Salomonis, hic ex tribu Nathan oriundus. Porro Heli, qui ex tribu Nathan erat, nullis liberis susceptis e vita migravit: ea de causā Iacob ipsius frater semen excitauit, ac Ioseph progenuit. Ioseph quidē natura filius Iacob erat a Salomone oriundus: legis autem ratione patrem habebat Heli, ex Nathan prouenientem. Quæ cum ita sint, Ioachim selectissimam illam, ac summis laudibus dignam mulierem Annam matrimonio sibi copulauit. Verum quemadmodum prisca illa Anna cum sterilitatis morbo laboraret, per orationem ac promissionem Samuelem procreauit; eo modo hæc etiam per obsecrationem & promissionem Dei genitricem a Deo accepit; ut ne hic quidem cuiquam ex illustribus matronis cederet. Itaque gratia (nam & id sonat Annæ vocabulum) Dominam parit; id enim Mariæ nomine significatur.] hæc Damascenus.

Sed melius ac dilucidius Epiphanius^g, qui claruit tēporibus Constantij Imperatoris: agens quippe aduersus Collyridianos hæreticos, qui Dei genitricem Mariam humanæ naturæ prorsus expertem, ac diuinæ tantum participem fuisse dicebant, ad illos conuincendos hæc ait: Genita est ab Anna, & ex Ioachim donata est Annæ: quæ & per precēs & omnem diligentiam, secundum promissionem patri ac matri data est: non tamen aliter genita præter humanam naturā, sed sicut omnes, ex femine viri, & vtero mulieris. Tametsi enim historiæ Mariæ traditiones habent, quod dictum est patri ipsius Ioachim in deserto: Vxor tua concepit: tamen non quod sine coniugio hoc factū, neque sine femine viri, sed futurū Angelus missus præuaticinatus est, ut ne qua hæsitatio fieret propter id quod in veritate factū est, & iam ex Deo ordinatū, & iusto promissum.] hæc Epiphanius Iudaicarum rerū antiquarum accuratissimus inuestigator, probatusq. assertor.

Annal. Eccl. Tom. I.

B 2 Gregorius

DE SANCTA ANNA MATRE S. MARIAE.

XLII.

DE IOACHIM ANNAE MARI- TO.

*e Ioan. Damasc. de fide Orthod. lib. 4. c. 15.**f Epiph. hæres. 26. aduers. Antidicomar.*

XLIII.

g Epiph. hæres. 26. aduers. Collyrid. PROGENIES MARIAE.

XLIV.

Gregorius vero Nyssenus^a, qui licet ætate iunior, eodem tamen sæculo claruit, rem gestam hinc describit: Audiui, inquit, arcanam & occultam quamdam historiam, tales de ea prodentem narrationes. Insignis quidam in illa exacta secundum legem viuendi ratione, & nobilis propter summam virtutem pater Virginis erat: sed expertis solum confescebat, propterea quod coniux eius ad liberorum procreationem apta non esset: habebatur autem matribus a lege quidam honor, cuius honoris steriles participes non erant. Imitatur igitur hæc quoque ea, quæ de matre Samuelis^b narratur; & Sanctum sanctorum ingressa, supplicat Deo, ne legum beneficio priuetur, quæ nihil in legem peccasset, sed vt mater fieret, ac Deo, quod gigneretur, consecraret: confirmata autem nutu diuino, donum quod petijt accepit. Cum autem nata esset puella, nomen quidem imposuit ei Mariam, vt etiam per nomen impositum, diuinitus datum munus significaretur.] hæc de his, quæ ad natale Virginis spectant, Nyssenus: de ceteris autem quæ subdit, agemus inferius: eadem ceteri Patres, qui de ea tractationem instituerunt. Nec innitimur scriptioni illi, quæ hæcenus Hieronymi^b nomine ad Cromatiū & Heliodorū scripta vulgata est: nam licet in ea complura veritate constantia conscripta reperiantur, quæ a dictis auctoribus sibi vendicent auctoritatem & fidem; tamen non tantum eam Hieronymi non esse dixerimus, sed auctoris plane vt ignoti, sic prorsus imperiti, qui in ea condenda & conscribenda non nouit aperta vitare mendacia, dum ait illis temporibus, quibus ea acciderunt, fuisse Isachar summum Pontificem: cum clarius ipsa luce habeatur notum, tunc temporis post Hyrcanum Ananelo ab Herode traditum Pontificium, inde Aristobulo, & iterum Ananelo, Iesu Faberi post eum, inde Simoni, Anano postea, ac demum ceteris, quos per successionem Iosephus^c singulatim recenset; inter quos, vsque ad cladem Hierosolymorum per Titum illatam, nullus eius nominis reperitur institutus Pontifex.

^a Greg. Nysseni orat. in natal. Domini.

^b Apud Hieron. tom. 9.

^c Ioseph. antiq. lib. 15. c. 17. & de bel. Iud. lib. 1. c. seq.

^d Extat tom. 7. Biblioth. sancti.

^e Mar. collect.

XLV.

Sed ad Epiphanium redeamus, qui vnus instar omnium nobis est: hic in luculenta oratione illa, quam habuit de laudibus Mariæ Virginis^d, hæc de eius parentibus atque natali: Huius, ait, parentes fuerunt Ioachim & Anna, qui quidem in vita sua Deo placuerunt; atque etiam fructum huiusmodi germinarunt, sanctam Virginem Mariam, templum simul & matrem Dei. Ioachim porro, Anna, & Maria, hi tres Trinitati palam sacrificium laudis offerebant. Ioachim enim interpretatur preparatio Domini, eo quod ex illo preparatum sit templum Domini, nempe Virgo. Anna rursum similiter gratia interpretatur, propterea quod Ioachim & Anna gratiam acceperunt, vt accedentibus precibus, talem fructum germinarent, sanctam Virginem adepti: Ioachim siquidem precabatur in monte, Anna in horto suo. Anna vero grauida effecta, cælum & thronum Cherubicum peperit sanctam puellam Mariam. Illa enim reperitur esse cælum, templum, & thronus: quia Mariam interpretari solemus Dominam, &c.] plura id genus habet Ioannes Damascenus, Andreas Cretensis, Germanus Episcopus, & alij recentiores. Sed in his, ad rerum gestarum seriem enarrandam intenti, non immoramur.

XLVI.

Verum antea monemus, ne alicui inferat scrupulum, si Augustinus^e agens contra Faustum Manichæum, excipiat non esse canonicum librum illum, quem in testimonium adducebat de Ioachim, quod esset ex tribu Leui sacerdos, & non ex tribu Iuda: nam illum plane diuersum esse ab his quæ de eodem sunt superius enarrata, liquido constat. Sed audiamus verba ipsius: Quod de generatione Mariæ Faustus posuit, quod patrem habuerit ex tribu Leui sacerdotem quemdam nomine Ioachim: quia canonicum non est, non me constringit: sed etiam si hoc crederem, ipsum potius Ioachim dicerem aliquo modo ad Dauid sanguinem pertinuisse, & aliquo modo ex tribu Iuda in tribum Leui fuisse adoptatum, &c.] hæc & alia ibi Augustinus, excipiens de libro non canonico, vt sic eludat Fausti argumentationem, ne aliquo modo cogere non ex Dauid, sed tribu Leui descendisse Mariam, quod ille amens nitebatur astruere. Iam vero reliquum est, vt cognitis his quæ præcesserunt natalem Dei genitricis Mariæ; quo potissimum ipsa nata sit anno, certis quibus licet argumentis inuestigemus.

XLVII.

Si fidem adhibendam esse putamus Nicephoro^f, dum ex Euodio Episcopo Antiocheno Apostolorum successore fragmentum, quod recitat, se accepisse dicit ex eius epistola quadam, cui titulus, Lumen, inscribatur: perfacile erit annum natalis Dei genitricis

^f Niceph. hist. lib. 2. c. 3.

genitricis Fastis adscribere: quippe qui testetur anno decimo quinto suæ ætatis eam Christum Dominum peperisse. Reddam ipsa verba, quæ Euodij esse dicit: Trimula, inquit, cum esset, in templum præsentata, ibi in Sanctis sanctorum traduxit annos vnde decim: deinde vero sacerdotum manibus Ioseph ad custodiam est tradita; apud quem cum menses peregisset quatuor, ab Angelo lætum illud accepit nuncium. Peperit autem huius mundi lucem, annum agens quindecim, vigesima quinta die mensis Decembris.] hæc Euodius apud Nicephorum. Quod quidem scriptum alicui antiquorum innotuisse, nondum reperimus. Verumtamen vt ab hac sententia non recedamus, tum aliorum auctoritas, tum ratio persuadet. Neminem veterum adhuc inuenimus, qui aliam de ætate Virginis, cum peperit Christum, sententiam sit affirmare conatus. Suadet, inquam, hæc ratio: quod vigeat tunc ea apud Iudæos consuetudo, cum filiæ ipsorum adultæ essent, eas nuptui tradere; vertebaturq. ignominia, si quis aliter faceret, & postquam adulta esset, expectaret vt esset superadulta. In quam sententiam Paulus Apostolus^a: Si quis, inquit, turpem se videri existimat super virgine sua, quod sit superadulta, & ita oportet fieri; quod vult, faciat.]

Ex his igitur dicere necesse est, incidisse sacratissimum diem natalem Dei genitricis Mariæ sub Consulatu Furnij Nepotis & Iunij Silani, anno ab Vrbe condita septingentesimo trigesimo septimo^b, Augusti Imp. a Triumviratu vigesimo sexto, Olympiade centesima nonagesima^c, anno tertio: nam Christum Dominum natum esse sub Consulatu Lentuli & Messalini, suo loco demonstrabimus. Ac subinde refelluntur^d, qui post sequentem annum, sub Consulatu Liuij & Pisonis, eam ortam esse tradunt. Natam ferunt Nazareth: eademq. trimulam, quod parentes vouerant, in templum allatam, ac Deo oblatam, vnde decim illic egisse annos, ijdem, quos iam retulimus, auctores testantur, nimirum Euodius^e, Gregorius Nyssenus^f, Ioannes Damascenus^g, Germanus Episcopus Constantinopolitanus^h, Andreas Cretensisⁱ, Georgius Episcopus Nicomedie^k, & alij^l, a quibus nullum Orthodoxorum dissensisse hæcenus, sed nouatoribus tantum nostri temporis displicuisse, cognouimus. Sed æqua lance primum cuncta expendamus, videamusq. si quid sit impedimento, quo minus hæc vera esse possint.

Satis scimus, lege diuina^m tam de masculis quam feminis Deo dicatis, votoq. promissis, statutam esse redemptionem, quot per annos singulos quisque siclos persolueret sacerdotibus. Porro huiusmodi redemptionem fuisse liberam, & ex arbitrio vouentis, si vellet potius in templo seruire Deo, quam annuam pecuniam soluere, satis Samuelisⁿ exemplum demonstrat, qui a tenerrima ætate ministravit in templo, nullo a parentibus persoluto pretio redemptionis. Cum itaque diuina lex nemini vouenti redimendi necessitatem imposuerit; vouentis arbitrio, vel in templo ministrare, vel censum persolueri, relictum esse, manifeste apparet. ex quibus inferimus, necesse fuisse locum in templo esse, vbi femina, quæ se Deo vouerant, absque aliqua nota vel labe suspensionis simul agerent.

Porro & qui structuram templi considerat, diuersoria ad hoc opus valde accommodata in eo fuisse animaduertet. Nam (quod exacte describit Iosephus^o) Salomon in circuitu templi construxit in primis in inferiori loco triginta cellas, quæ inter se confinatae externe parietes templi fulciebant, erantq. inter se peruiæ, & patebant singulae in longum viginti quinque cubitos, ac totidem in latum, & viginti cubitis attollebantur. Super has alia series cellarum erat exstructa, super quas rursus alia, omnes inter se numero & amplitudine pares, ita vt coniunctæ inferius æquarent ædificium altitudine; nam superius non erat circumædificatum. fuerunt autem omnes cedro contextæ, erantq. omnes simul numero nonaginta. Hæc vero etsi de templo a Salomone constructo scribat Iosephus: tamen quod sub Zerobabel fuit restitutum, etsi prioris templi non æquaret altitudinem, nihilominus ad instar illius esse constructum, docent diuinæ litteræ: p. 1. Esdr. 3. ac illud demum quod ab Herode Rege fuit excitatum, æqualis priori illi altitudinis & amplitudinis fuisse, eiusdem Iosephi^q testimonio comprobatur. In his ergo, quas diximus, nonaginta amplissimis cellis, non solum feminas Deo voti causa oblatas, sed alias insuper diuersi ordinis personas separatim degere potuisse, nullum puto rationis participem dubitare.

At vero nullatenus placet, quod nonnulli putarunt, locum illum in interiori templo,

Annal. Eccl. Tom. 1.

B 3 muro

LI.

DE S. MARIA IN TEMPLIO PRÆSENTATA.

^b Secun. lib. sup. pur. Dionys.

^c Secun. lib. sup. pur. Euseb. alior. Ioseph.

^d Mar. Scot. in chron. & alij cum secuti.

^e Euod. apud Niceph. hist. lib. 2. c. 3.

^f Greg. Nyss. orat. in natal. d. s. Christi.

^g Io. Damasc. de Orthod. fid. c. 13.

^h Ger. ser. de presen. i Andr. Creten. s. serm. de s. Dei. para.

ⁱ Georg. ser. de presen. i Codren. in comp. hist. & alij recent. historici. m. Leuit. 27.

^k Georg. ser. de presen. i Codren. in comp. hist. & alij recent. historici. m. Leuit. 27.

^l Georg. ser. de presen. i Codren. in comp. hist. & alij recent. historici. m. Leuit. 27.

^m Leuit. 27.

ⁿ Leuit. 27.

^o Ioseph. antiq. lib. 8. c. 2.

^q Ioseph. lib. 15. antiq. c. 14. & De bello Iud. lib. 6. c. 2.

a Ioseph. de bell. Iud. lib. 2. c. 6. LOCUS ORATIONIS FEMINARVM IN TEM- PLO.

b Ioseph. contra Apion. lib. 2. c. Orig. in Mat. tract. 20. d Cyril. aduers. Anthrop. c. 27. e Theophylact. in Mat. lib. 6. c. 23. & recentiores.

LII.
IN ECCLESIA DISTINCTAE FEMINAE A VIRIS. f Clem. constit. li. 2. c. 61. g Greg. Nazian. zen. in somnio de Anastasi. h Ambros. ad vir. Iapham. c. 6.

LIII.
i 4. Reg. 11. k Exod. 38.

l Collegit omnes Canis. lib. 1. de Mari. Despara c. 12. HABITATIO FEMINARVM IN TEM- PLO. m Luc. 2.

n Mach. lib. 2. c. 3. o Ambros. lib. 1. de virg.

LIV.

muro discretum, quo feminae, tam indigenae, quam peregrinae, orationis causa conuenirent, fuisse ipsarum habitationem: nam ex his quae idem scribit Iosephus^a, liquido constat, locum illum precum officio fuisse tantummodo adscriptum, dum haec ait de interiori templo, a quo alienigenae excludebantur: Necessario namque proprius locus religionis causa mulieribus destinatus, muro discernebatur: altera quoque porta opus fuisse videbatur. Contra primam vero secreta erat, ex alijs regionibus vna porta meridiana, & vna septentrionalis, quibus ad mulieres introibatur: per alias enim transire ad mulieres non licebat: sed nec suam portam, interiecto muro, transgredi licebat: patebat enim locus ille pariter indigenis & hospitibus feminis, religionis causa venientibus.] haec Iosephus. At quomodo dixerimus illic feminas habitasse, & quae sunt necessaria ad victum ibidem sibi parasse, cum illuc nec vas inferre, nec comedere fas fuisse, idem Iosephus^b scribens contra Apionem testetur? Erat ergo locus ille intra templum orationis causa discretus, & non habitationis, sicut & Origenes^c de virginibus testatur, seorsum a nuptis in templo orare consueuisse; eoq. accedere solitam Dei genitricem Mariam, etiam postquam peperit Christum, affirmat: cui ad stipulatur Cyrilus Alexandrinus^d, agens aduersus Anthropomorphitas, & alij^e: sed nihil ad rem nostram, qui de loco habitationis, & non orationis, in praesentia agimus.

Perseueravit aliquandiu & in Ecclesia laudabilis usus, vt seorsum a viris feminae conuenirent in ecclesia, necnon seorsum ab alijs virgines orantes consisterent. Habes id in primis egregie expressum a Philone de Essenis, seu (quod mauult Hieronymus) de Christianis apud Alexandriam habitantibus; haec dilucidius apud Clementem^f, Gregorium Nazianzenum^g, & Ambrosium^h. Sed nec adeo facile admittimus, quod Origenes, ac ceteri praefati auctores testantur, Dei genitricem Mariam post contractas nuptias, in templo seorsum a nuptis orare voluisse cum virginibus. sed de his alias pluribus, cum agemus inferius de nece Zachariae. Atque vt vnde digressi sumus, eodem reuertamur: iam satis monstratum est superius, in exteriori parte templi exaedificatas fuisse amplissimas cellas, ad habitationem aptas & accommodatas; vt iam nulla de ea re possit oriri quaestio. Quod ergo reliquum est, videamus an exemplo aliquo & auctoritate diuinarum Scripturarum ostendi possit, in aliqua templi parte habitasse aliquando feminas.

Quod in primis occurrit: Iosabaⁱ filia Regis Ioram clam subtraxit e gladio Athaliae in necem filiorum Ochoziae debacchantis, Ioas filium dicti Regis; quem vna cum nutrice in templum adductum, ibidem per sex annorum spatium enutriuit, quousque palam factum perduxit ad regnum. Insuper habetur in Exodo^k, a Moyse factum labrum aeneum cum basi sua de speculis mulierum, quae excubabant in ostio tabernaculi. Qui illum locum sunt interpretati^l, fuisse dicunt mulieres, quae saeculi pompae atque delicijs renunciantes, sese vna cum suis rebus, his praesertim quae essent peccatorum illecebrae, ministerijs Domini mancipantes, assiduis intentae precibus excubarent ad ostium tabernaculi: quod quidem pietatis officium, extructo postmodum templo, non tantum non cessasse, sed magnifice auctum, par est credere. Ex harum numero fuisse Annam Prophetissam, filiam Phanuel, existimant; de qua scribit Lucas^m Euangelista, quod annos octoginta quatuor nata, iam vidua ab adolescentia sua, cum vixisset cum marito septem tantum annis, vacans precibus die ac nocte, non discedebat de templo. Mentio habetur & in libris Machabaeorumⁿ de reclusis virginibus in templo, quae procurrebant ad Oniam summum Pontificem. De his S. Ambrosius^o, cum de virginibus agit, his verbis meminit: Etiam templo Hierosolymis fuisse legimus virgines deputatas. Sed quid Apostolus dicit? Haec in figura contingebant illis, vt essent indicia futurorum: figura enim in paucis est, vita in pluribus.] haec Ambrosius. Ex his omnibus tam ex diuinis Scripturis quam ex sanctis Patribus depromptis veritatis oraculis, satis clarum redditur atque perspectum, non tantum quicquam obstare, quo minus ea quae dicti auctores de praesentatione & mansione Dei genitricis in templo dixere, sint vera, sed eidem historiae omnia summopere suffragari, eandemq. firmiter stabilire. At quoniam in his diutius immorari, instituti ratio non patitur; semel coeptam de Dei genitrice Maria prosequamur historiam.

Cum iam aetatis annum attigisset decimum quintum; de maritandis eam, inter sacerdotes inquitur consilium. Qui enim Deo deuoti erant homines, nubebant statuto tempore

A tempore, vt de Samuele & ipso in templo oblato scimus contigisse: certum enim exploratumq. habetur, ipsum vxorem duxisse, ac liberos suscepisse. Deligitur in maritum Virginis vir iustus Ioseph, eius contribulis, ex stirpe Dauid oriundus, sed officio faber. Neque enim ad pecuniam, neque ad honores inspicere, sed ad genus per antiquam lineam ductum atque probatum, in contrahendis nuptijs penes Iudaeos fuisse consuetudinem, testatur Iosephus^a, cum agit de matrimonijs sacerdotum: vt non mireris, si viro fabrilis artis, sacerdotum consilio, quorum esset officium, de his quae semel Deo essent oblata, disponere, nuptui traditam audias. Sed haec cum agerent illi, diuina tamen prouidentia mariti nomine fidissimus custos & testis Mariae virginitatis integerrimus parabatur. Rem gestam ijdem qui supra citati^b auctores enarrant.

B Sic autem desponsata Virgo parentibus redditur, qui eam domum reducant, & quae ad futuras nuptias sunt necessaria praeparant. Erant sponsalia eiusmodi apud Hebraeos non minoris momenti, quam ipsae nuptiae, vt auctor est Philo^c: siquidem in solemni amicorum conuentu mariti vxorisq. nomina scribebantur in tabulis; & si quid sponsa in domo paterna manens deliquisset, aequae plecebatur ac nupta, vt lapidibus obrueretur, si adulterij rea inuenta esset. Quanam vero, cum interim Maria desponsata maneret in domo paterna, contigerint, Lucas^d Euangelista his verbis recenset: Mensis autem sexto missus est Gabriel Angelus a Deo in ciuitatem Galilaeae, cui nomen Nazareth, ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph, de domo Dauid: et nomen virginis, Maria. et ingressus Angelus ad eam dixit: Ave gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus. Quae cum audisset, turbata est in sermone eius, & cogita-

C bat qualis esset ista salutatio. Et ait Angelus ei: Ne timeas Maria, inuenisti gratiam apud Dominum: ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum. Hic erit magnus, & filius Altissimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in aeternum, & regni eius non erit finis. Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Et respondens Angelus dixit ei: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: ideoq. & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.]

Sed antequam cetera prosequamur, aliquid de voto virginitatis ab eadem sanctissima Virgine Deo nuncupato, quod ad institutum spectare arbitremur, afferamus in medium. Cum enim illa de futura prole concipienda accepto nuncio excipiat de sui corporis integritate, dicens: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?] ne praeter sententiam eam fuisse responsum, & elusionem potius, quam iustam exceptionem (quod omnino absit) dicere cogamur: eam de virginitate seruanda votum emisisse, fateri necesse est. Quid enim? Ecce concipies, ait Angelus. Virum non cognosco, illa respondet. nihil certe ad rem: nam post haec cognoscere potuisset, ac concipere (quod dictum erat) in utero. Verum enimvero quam maxime opportune, se non cognoscere virum, excepit: quod impossibile existimaret, semel Deo deuota virginitate, se virum aliquando cognituram: alioqui nulla fuisset in ea admirandi, vel sciscitandi leuis saltem occasio, quin promissis ab Angelo acquiesceret. In hanc sententiam S. Augustinus, assertor nuncupati voti virginitatis Mariae, haec ait^e: Ipsa quoque virginitas eius ideo gratior & acceptior; quia non eam conceptus Christus viro violaturo, quam conseruaret ipse, praeripuit; sed priusquam conciperetur, iam Deo dicatam, de qua

E nasceretur, elegit. Hoc indicant verba, quae sibi foetum annuncianti Angelo Maria reddidit: Quomodo, inquit, fiet istud, quoniam virum non cognosco? quod profecto non diceret, nisi Deo virginem se ante vouisset. Sed quia hoc Israelitarum mores adhuc recusabant, desponsata est viro iusto non violenter ablaturo, sed potius contra violentos custodituro, quod illa iam vouerat. Quamquam, etiam si hoc solum dixisset; Quomodo fiet istud: nec addidisset; Quoniam virum non cognosco: non quaesisset utique, promissum sibi filium quomodo femina paritura esset, si concubitura nupsisset. Poterat & iuberi virgo permanere, in qua Dei filius formam serui congruenti miraculo exciperet: sed exemplo sanctis futura virginibus, ne putaretur sola virgo esse debuisse, quae prolem etiam sine concubitu concipere meruisset, virginitatem Deo dicauit, cum adhuc quid esset conceptura nesciret: vt in terreno mortaliq. corpore caelestis vitae imitatio voto fieret, non praercepto, amore eligendi, non necessitate feruendi.

Itaque

S. MARIA VIRGO DESPONSATA.

a Ioseph. contra Apion. lib. 2.

b Gregor. Nyss. orat. de sancta Christi natiuitate.

c Philo lib. de special. legis.

d Luc. 1. ANNUNCIATIO S. MARIAE.

e August. lib. de sanct. Virg. c. 4.

LVI.
DE VOTO VIRGINITATIS AB EA NVNCUPATO.

Itaque Christus nascendo de virgine, quæ, antequam sciret quis de illa esset nasciturus, virgo statuerat permanere: virginitatem sanctam approbare maluit, quam impurare: ac sic etiam in ea femina, in qua formam serui accepit, virginitatem esse liberam voluit.] hæc Augustinus, Latinorum Ecclesiæ doctorum facile princeps, quem & ceteri complures sunt secuti.

LVII.

a Gregor. Nyss. orat. de Christi natiuitate.

DE VOTO VIRGINITATIS S. MARIE SENTENTIA PATRVM.

E Græcis nobilissimus Theologorum Gregorius Nyssen^a eadem constanter affirmat, cum ait: Si Maria liberorum causa ducta fuisset a Ioseph; quomodo parituram Angelo prænuncianti, se rem nouam & alienam audire prætulisset, cum ipsa quoque sese adstrinxisset naturæ legi, vt aliquando mater esset? Verum quia carnem Deo consecratam, tamquam sanctum aliquod oblatum munus, oportebat intactam integramque præstare: idcirco, licet, inquit, Angelus sis, licet de cælo venias, licet id quod ostendis, naturam superet humanam; tamen me virum cognoscere nefas est: Quomodo sine viro mater ero? Ioseph enim sponsum noui, sed virum non cognosco.] hæc ille, cui ceteri Græcorum, qui de ea re egerunt, sunt adstipulati. At non patitur ratio instituti, vt singulorum hic verba recenscam: sed satis visum, tam e Latinis quam e Græcis testatam veritatem insinuasse; a qua scio neminem dissentire, nisi stolidissimorum hæreticorum factionem & satellitium, qui ad impugnanda sacra vota virginitatis & continentiæ, egregiam diabolo nauant operam. Sanctissimæ igitur nostræ Virgini in perpetuæ virginitatis Deo dicendæ proposito primæ sunt deferendæ; cuius exemplo fecunda semper virginum germina in Ecclesia pullularunt: quod prophético spiritu ante tot sæcula præuidens Dauid, dixerat: Adducentur Regi virgines post eam, proximæ eius adducentur tibi in lætitia & exultatione.] Præcinuit tympanistria nostra canticum illud^b, quod non nisi virgines concinere possunt, quod subinde nobilissima illa agmina virginum centum quadraginta quatuor millium succinuerunt.

b Apoc. 14.

LVIII.

c Num. 30.

DE TEMPORE EMISSI VOTI.

At si quis roget, quonam tempore augustissima Virgo atque sanctissima, voto nuncupato, perpetuam virginitatem Domino consecrauerit? Vt hæc inuestigemus, prius videndum est, quid de voto puellæ, antequam fuerit desponsata, vel postea, lex diuina fanciuerit. Locutus Deus per Moysen^c, hæc de puellari voto populo seruanda mandauit: Mulier si quippiam vouerit, & se constrinxerit iuramento, quæ est in domo patris sui, & in ætate adhuc puellari: si cognouerit pater votum quod pollicita est, & iuramentum quo obligauit animam suam, & tacuerit; voti rea erit: quicquid pollicita est & iurauit, opere complebit. Sin autem statim vt audierit, contradixerit pater: & vota & iuramenta irrita crunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni, eo quod contradixerit pater. Si autem maritum habuerit, & vouerit aliquid, & semel de ore eius verbum egrediens animam eius obligauerit iuramento: quo die audiuerit vir, & non contradixerit, voti rea erit, reddetque quodcumque promiserit. Sin autem audiens statim contradixerit, & irritas fecerit pollicitationes eius, verbaque quibus obligauerit animam suam; propitius erit ei Dominus.] hæc diuina sanctio de puellæ voto antequam nubat, vel nuptæ adhuc in domo parentum permanentis: nam de ea quæ est in domo viri, ibidem paulo post eadem lex definiuit. His visis, haud putamus a veritatis via quempiam aberrare, si dixerit sanctissimam Virginem, antequam fuerit desponsata Ioseph, parentibus scientibus, nec dissentientibus, votum virginitatis nuncupasse: conceperant namque illi maximam de puellæ sanctitate expectationem. [Hæc autem (si credimus Cedreno^d, qui vndecimo anno ætatis Virginis parentes ex hac luce subtractos testatur, licet de re tam antiqua haud libenter recenti auctori hæc sine teste affirmanti assensum præbeamus) ante parentū obitum contigisse oportuit. Adueniente vero ætatis nubilis tempore, quid de ipsa quæ se voto virginitatis perpetuæ Deo consecrasset, agendum esset, opus erat consulto. Magni certe pretij fuisse apud eos virginitatem, iam superius, cum egimus de Phariseis, satis diximus. Laudabantur^e in hac parte apud eos Esseni, qui ducentes vitam sine vxore, perpetuæ se continentiaë mancipient.

d Cædr. in comp. bist.

e Ioseph. de bello Iud. lib. 2. c. 7.

f Greg. orat. de sancta Christi natiuitate.

LIX.

DIVINVM CONSILIVM DE VIRGINE DESPONSANDA.

Quid autem non sine diuino consilio de Virgine statutum esset, Gregorius Nyssen^f his verbis recitat: Cum puella creuisset, & adulta esset; sacerdotes consilium agitare, ne quid de sacro illo corpore statuentes in Deum peccarent, coeperunt. Nam subiugare eam legi naturæ, & addicere quasi seruam, si quis eam in matrimonium duceret, res longe absurdissima, minimeque decora videbatur. Sacrilegum enim prorsus existi-

stima-

A stimabatur, si homo ius ac potestatem in donarium, quod Deo consecratum & dedicatum esset, haberet: quoniam legibus sancitum & constitutum est, vt vir potestatem habeat in vxorem: vt autem intra templum vna cum sacerdotibus mulier versaretur, & in sanctis conspiceretur, neque consuetum, neque vsitatum erat, & simul grauitas & honestas rei non aderat. Deliberantibus igitur eis super hac re, diuinitus incidit consilium, vt darent eam cuidam viro nomine desponsationis, is autem ad custodiendam virginitatem eius esset idoneus. Inuentus est igitur Ioseph talis, qualem ratio consilij requirebat, ex eadem cum Virgine familia & tribu: isque de consilio sacerdotum sibi puellam despondet; coniunctio autem non ultra sponsalia progrediebatur.] hæc Gregorius.

His consentientia Epiphanius^a scripsit, cum ait: Primum enim, quando Virgo tra-

B debatur ipsi Ioseph, fortibus cogentibus ipsam ad hoc venire; non tradita est ipsi ad coniunctionem (si verum dicere oportet) quoniam viduus erat: sed propter legem quidem vir ipsius vocatus est. Iuxta consequentiam vero, ex Iudæorum traditione ostenditur, quod non coniunctionis gratia ipsi tradebatur Virgo, sed quo conseruaretur in testimonium futurorum, quod non spuria dispensatio aduentus in carne accessit, sed quæ testimonia haberet in veritate, extra semen viri in Spiritu sancto dispensata in veritate.] hæc ille. Sed quod affirmat viduum fuisse Ioseph, exactiorem requirit indaginem. Cum itaque iidem dicant, ex sacerdotum consilio, diuino confirmante assensu, datum Ioseph sponsum Virgini, non ad opus coniugij, sed potissimum ob virginitatis custodiam, & non prolis causa; votum Deo factum de ea conseruanda, satis affirmare videntur. Fuit tamen de Mariæ voto aliorum sententia, nimirum beatissimam Virginem, postquam est desponsata, votum virginitatis, quod animo diu conceperat, sponso assentiente, verbis expressisse. Horum auctor est sanctus Thomas^b, quem complures sunt secuti. Perfacile fuit id suaderi homini iusto, ab illa præsertim, quæ & Deum ipsum (si ita licet dicere) in suum traxit obsequium. Quid ni præstaret hoc iustus, quod Pharisei ad præscriptum tempus, & Esseni in perpetuum ea ætate obseruabant?

Iam vero reliquum est, antequam coeptam historiam vterius prosequamur, de sancti Ioseph sanctissimæ Virginis sponsi statu differere; viduus ne fuerit, an cælibem vitam vsque ad Mariæ desponsationem duxerit, sicque semper virgo permanserit. Antiqua est hæc quæstio, quæ & vtriusque partis grauissimos habuit assertores. Inualuit olim nonnullorum antiquorum Patrum opinio, illos qui in Euangelio fratres Domini dicti inueniuntur, Iudam Thadaum, Simonem, Ioseph, & Iacobum Minorem nominatum, ex Ioseph, & vxore quam longe ante sponsalia Virginis duxerat, esse susceptos. Habuit, inquit Epiphanius^c, hic Ioseph primam suam vxorem ex tribu Iudæ, & peperit hæc ipsi liberos numero sex, quatuor masculos, & duas femellas, quemadmodum Euangelium secundum Matthæum, & secundum Marcum declarauerunt.] hæc Epiphanius, existimans nimirum omnes quos fratres, vel sorores Domini Euangelistæ nominant, esse ex Ioseph, ex prima, quam putat habuisse, vxore progenitos. Qui huic opinioni adhæserunt, recensentur complures antiquorum Patrum, ac in primis Hippolytus Portuensis^d, qui ait, Ioseph ex vxore sua Salome genuisse quatuor masculos, Iacobum, Simonem, Iudam, & Ioseph; duas itidem feminas, Esther, & Thamar: testatur de filijs Ioseph etiam Origenes^e, Eusebius^f, idem qui supra Epiphanius^g sapius, Gregorius Nyssen^h, Ioannes Chrysostomusⁱ, & alij^k Græcorum, Latinorum autem Hilarius^l & Ambrosius^m.

Quo autem fundamento innitantur hi qui in hanc sententiam abierunt, & e quo fonte ista hauserint, Origenesⁿ testatur his verbis: Fratres autem Iesu putabant nonnulli esse ex traditione Hebræorum, sumpta occasione ex Euangelio, quod titulum habet, Iuxta Petrum, aut ex libro Iacobi, filios Ioseph ex priore vxore, quæ conuixerat ipsi, antequam duceret Mariam.] hæc ille. Hieronymus^o aduersus hos qui ex apocryphis istæc hauserunt, declamans, hæc ait: Quidam fratres Domini de alia vxore Ioseph filios suspicantur, sequentes deliramenta apocryphorum, & a quadam Escha muliercula confingentes. Nos autem (sicut in libro quem contra Heluidium scripsimus, continetur) fratres Domini, non filios Ioseph, sed consobrinos Saluatoris, Mariæ liberos intelligimus materteræ Domini, quæ esse dicitur mater Iacobi Minoris, & Ioseph, & Iudæ, quos in alio loco Euangelij fratres Domini legimus appellatos.

Fr atres

LX.

a Epiph. in Panar. haresi 78. aduersus Antidicomar. c. in Ancorato fufius. JOSEPH MARIÆ DATVS OB CUSTODIAM.

b Tom. 3. par. 4. 28. art. 4.

LXI.

DE S. JOSEPH STATV.

c Epiph. haresi 78. aduersus Antidicomar. d Apud Niceth. lib. 2. c. 2.

e Orig. in Mat. 12. f Euseb. hist. lib. 2. c. 1.

g Epiph. haresi 28. 51. 28. c. in Ancorato.

h Gregor. Nyss. homil. de resur. Christi orat. 2.

i Chrys. hemil. de annun. Virg. k Theophil. in Mat. c. 27.

l Euthym. in Mat. c. 2.

LXII.

JOSEPH CELIBS. NON VIDVVS.

l Hist. in Mat. c. 1.

m Ambr. in epist. ad Galat. c. 1.

n Orig. vsu sup. in Mat. 3.

o Hieronym. in Mat. 12. in fin.

Fratres autem consobrinos dici omnis scriptura demonstrat.] hæc Hieronymus, ac docte quidem. Quæ enim vel Petri aut Iacobi nomine ferebantur pseudoeuangelia, a Leucio, seu Seleucio quodam fuisse conficta, testatur Innocentius a Papa. De his & Gelasius b: Euangelium, inquit, nomine Petri apocryphum: Euangelium nomine Iacobi minoris apocryphum.]

LXIII.

Fuit igitur de his aliorum magis probabilis ac recepta sententia, Ioseph non bigamum, nec aliud ante sanctissimam Virginem inisse coniugium: huius fortissimus adstipulator, seu potius auctor Hieronymus c aduersus Heluidium infamem hæresiarcham pugnans, hæc ait: Tu dicis Mariam, virginem non permansisse: ego mihi plus vindico, etiam ipsum Ioseph virginem fuisse per Mariam, vt ex virginali coniugio virgo filius nasceretur. Si enim in virum sanctum fornicatio non cadit, & aliam eum vxorem habuisse non scribitur; Mariæ autem, quam putatus est habuisse, custos potius fuit, quam maritus: relinquitur eum virginem mansisse cum Maria, qui pater Domini meruit appellari.] hæc ille. In eadem sententiam etiam Augustinus d: Habe, inquit, Ioseph cum Maria coniuge tua communem virginitatem membrorum: quia de Virginis membris virtus nascitur Angelorum. Sit Maria sponsa Christi in carne sua, virginitate seruata: sis autem & tu pater Christi, cura castitatis, & honorificentia virginitatis; vt de virgineis membris genitricis, sæculis Christianis nulla sit zelotypia.] Idem & paulo post: Gaude itaque Ioseph, nimiumq. congaude virginitati Mariæ, qui solus meruisti virginalem affectum possidere coniugij: quia per meritum virginitatis ita separatus es a concubitu vxoris, vt pater dicaris Saluatoris.] Consentit & his Theodoretus e, dum ait: Vocatur quidem Iacobus frater Domini, sed non erat natura; sed nec fuit Iosephi filius, vt quidam existimarunt, ex priori matrimonio natus, sed erat quidem Cleophae f filius, Domini enim consobrinos.] Huic sententiæ ceteri omnes f, qui postea vixerunt, Latinorum Orthodoxi scriptores consenserunt: adeo vt Petrus Damiani, suorum temporum scriptor nobilissimus, dicat magnæ fiducia, Ecclesiæ fidē in eo esse, vt non modo Deipara, verum etiam putatiuus pater atque nutricius virgo habeatur. Certe quidem, quantum probabilibus coniecturis agere licet; quomodo non homini virgini Deus virginem, ex qua carnem suscepturus erat, tradidisset, si factus homo, ex hoc mundo migraturus ad Patrem, eandem iam senescentem nonnisi virgini commendauit?

LXIV.

Quod autem ad historicam veritatē spectat: totius huius quæstionis cardo in eo vertitur, vt efficaci demonstretur ratione, illos, qui in Euangelio dicti sunt fratres Domini, alterius potius esse filios, nec ad Ioseph vllatenus pertinere. Sane quidem vsitatam in diuinis Scripturis esse consuetudinem, quisque curiosus inuestigator facile intelliget, vt nomini proprio filij, nomen etiam proprium patris subiungatur; vt cū dicimus Iacobum Zebedæi, filium ipsius Zebedæi intelligamus. Ex qua quidem regula, mille exemplis in Scriptura testata, illud infertur, quod qui dicti sunt fratres Domini, non alium habuerunt patrem, quam eum, cuius esse dicuntur. Vnde Iacobus & ipse dictus frater Domini, cum Iacobus Alphæi ab Euangelistis g nominatus habeatur; eum vtique non alio quam Alphæo patre genitum, iure dixerimus. An vero eodem parente procreati sint ceteri, qui & fratres Domini a Matthæo h dicuntur, dum ait: Fratres eius Iacobus, & Ioseph, & Simon, & Iudas, & sorores eius, nonne omnes apud nos sunt?] de Ioseph nulla est dubitatio, fuisse germanum Iacobi, testantibus id Euangelistis. De ceteris autem haud facile his consenserimus, qui putant hos omnes fuisse germanos, ijdemq. parentibus natos, nulla alia de causa, nisi quod simul sint nominati. Sed eadem ratione, quod dum nominantur Iacobus minor & Ioseph filij Mariæ vxoris Alphæi, vt modo dicemus, prætermittuntur vero Simon & Iudas; eos alijs parentibus esse genitos, credere suademur. Sed quibusnam parentibus exorti sint Simon & Iudas, dicemus inferius. Cum igitur ex nuper dictis probe nouerimus, quis fuerit pater Iacobi minoris & Ioseph: restat vt de eorumdem matre, quænam extiterit, inquiramus, ac demum de ceteris qui dicti sunt fratres Domini, inuestigemus.

LXV.

Quod ad Iacobi & Ioseph matrem spectat: eam dictam esse Mariam, Euangelicus i sermo testatur, dum ait: Erant autem & mulieres a longe aspicientes, inter quas erant Maria Magdalene, & Maria Iacobi minoris, & Ioseph mater, & Salome.] Quænam autem fuerit ista Salome, Matthæus k declarat, sic eundem sermonem retexens: Erant ibi mulieres multæ a longe, inter quas Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Ioseph

mater,

A mater, & mater filiorum Zebedæi.] Ecce tibi, quam Marcus Salomen nominat, eam matrem filiorum Zebedæi Matthæus appellat. Ex quibus errare conuincuntur, qui dixerunt Salomen vxorem fuisse Ioseph, sponsi Virginis, & ex ea dictos suscepisse liberos. Sicut etiam erroris argui necesse est eos, qui ipsam Mariam Iacobi matrem & Ioseph, esse dixerunt vxorem eiusdem Ioseph Mariæ sponsi. Nam si viuebat illa adhuc tempore passionis Christi, absurdum illud, auribusq. piorum omnium molestissimum dicere opus esset, eundem Ioseph eodem tempore duas habuisse vxores, nempe Mariam Iacobi matrem, & sanctissimam Dei genitricem; quod vel cogitare, animus horret.

Ex eo vero quod dictum est, Mariam, cuius Matthæus & Marcus meminerunt, eorundem auctoritate constare, fuisse matrem Iacobi minoris, eandemq. Alphæi vxorem, a quo idem Iacobus nomen accepit, vt diceretur Alphæi: suboritur dubitatio, num eadem vna sit cum ea quam Ioannes a Mariam Cleophe nominat. Hieronymus b post multa de his disputata, sic concludens ait: Restat conclusio, vt Maria ista, quæ Iacobi minoris scribitur mater, fuerit vxor Alphæi, & soror Mariæ matris Domini: quam Mariam Cleophe Ioannes Euangelista cognominat, siue a patre, siue a gentilitate familiæ, aut quacumque alia ex causa ei nomen imponens. Si autem inde tibi alia atque alia videtur, quod alia dicatur Maria Iacobi minoris mater, & hic Maria Cleophe: disce Scripturæ consuetudinem, eundem hominem diuersis nominibus nuncupari.] hæc Hieronymus. Theophylactus c etiam tradit, dictam Mariam Cleophe sic nuncupatam, quod fuerit filia Cleophae, eademq. vxor Alphæi. Dixerunt alij, Mariam Cleophe sic esse dictam, quod fuerit Cleophae vxor, solitasq. vxores Iudæorum a viris suis cognominari; eademq. ratione Gregorium Nyssenum d eodem vti argumento, cum probare intendit, Mariam sororem Moyfi fuisse virginem, quod semper fratrum, & non viri nomine nuncupetur, dictaq. reperiatur Maria soror Moyfi & Aaron. At hæc irrita erunt, si credimus Iosepho Iudæo e Iudaicarum antiquitatum disertissimo; cuius auctoritate exploratum habetur, Mariam sororem Moyfi virum habuisse Vr, qui orantis Moyfi manus sustinebat; ex eoq. filium suscepisse, nomine Beselehel, cuius frequens & clara est in diuinis Scripturis mentio. Non autem omnia expressa esse in sacris litteris, & sæpe ab alijs esse dicta, quæ in illis silentur, haud difficulter eruditus quisque concedet.

Verum quod spectat ad Mariam Cleophe: eam non filiam Cleophae, sed vxorem fuisse putamus: missisq. ceteris, in his omnibus inhæremus, vt par est, Hegesippo f, omnium antiquissimo, ac proximo Apostolorum temporibus, qui ait Cleopham fratrem fuisse Ioseph, eoq. genitum Simonem, seu dicere velimus, Simeonem, qui Iacobo minori in sede Hierosolymitana successit: cuius dum meminit g, & non dicit eos fuisse inter se germanos; facile inducor, vt opiner diuersos prorsus fuisse Cleophen & Alphæum, distinctasq. esse inter se Mariam Cleophe, & Mariam quæ ab ijdem Euangelistis mater dicitur Iacobi minoris & Ioseph; eandemq. Mariam Cleophe (vt habet Ioannes h) sororem fuisse sanctissimæ Virginis, non germanam ex Anna genitam, vt superius dictum est, sed consobrinam ex sorore vel fratre patris vel matris genitam. Nec est quod quis possit arguere, eandem esse Mariam Iacobi & Ioseph matrem cum Maria Cleophe; quasi, quod plerumque accidit, Ioannes expresserit, quod ceteri Euangelistæ tacuerint: nam diuersus prorsus est eorumdem sermonum contextus, dum Matthæus h & Marcus i Mariam matrem Iacobi & Ioseph a longe stantem cum ceteris mulieribus tradunt: Ioannes k vero de Maria Cleophe habens sermonem, eandem cum Maria Virgine iuxta crucem manentem constituit. Hæc sentiens, puto, Hieronymus l, haud fixus in priori permansit sententia, vt eadem fuerit Maria mater Iacobi cum Maria Cleophe. Sed quid ait in fine disputationis? Verum, inquit, in hac parte contentiosum funem non traho: alia fuerit Maria Cleophe, alia Maria Iacobi & Ioseph, &c.]

His igitur de S. Ioseph sanctissimæ Virginis sponsi virginitate stabilitis; iam reliquam de Verbi incarnatione ex Euangelio historiam prosequamur. Cælestis nuncius m Gabriel Angelus, vt trepidantem Virginem magis magisq. firmaret, sicq. assensum eius eliceret: quod non impossibile, vt ait, apud Deum omne verbum, recens de Elizabeth eius cognata exemplum, ad confirmandam tanti sacramenti veritatem, adducens, ait:

a Inno. epist. 3.
ad Exuperium.
b Gelas. Conc.
Rom. tit. de
scrip. apocryph.

c Hieron. in Heluid. prope finem.

d Aug. ser. 14. in Nati. Dom.

e Theod. in Epi. ad Gal. cap. 1. in fine.
f Beda, Albinus Flac. Bern. Anf. Ruper. Tho. Gerfon. & alij recentiores, et Lipom. vberius in schol. præposita hom. Chryf. de annuntiat. Petr. Dam. epist. 1. cap. 4. ad Nicol. Rom. Pontif. His similia Gerf. serm. de nat. Maria.

g. Matth. 10.
Marc. 3.
Luc. 6.
Act. 15.
h Matth. 13.

i Marc. 15.
k Ioan. 19.
l Hieron. contra Heluid.

m Luc. 1.

DE SALOME.

LXVI.

a Ioan. 19.
b Hieron. contra Heluid.

c Hieron. contra Heluid.

d Greg. Nyf. lib. de virg. cap. 9.

e Ioseph. antiq. lib. 3. cap. 2. & 4.

LXVII.

f Apul. Encl. hist. lib. 3. cap. 10. & 26.

g Encl. hist. lib. 2. cap. 1.
FRATRES DOMINI EX DIVERSIS MATRIBVS.

h Matth. 27.

i Marc. 15.

k Ioan. 19.

l Hieron. contra Heluid.

LXVIII.

m Luc. 1.

IOANNIS BAPTISTAE CONCEPTIONIS TEMPVS.

a Chryso. in Luc. 1.

LXIX. DE SACERDOTIO ZACHARIAE.

b Aug. in Ioan. tra. 49. Ambros. in Luc. 1.

Beda in Luc. 1. Euth. in Luc. 1.

c Lev. 15. 23. Num. 29.

LXX. *d Luc. 22. e Act. 23.*

f Beda in Luc. 1.

LXXI.

g Ioseph. de bell. Iud. lib. 4. c. 5.

ait: Et ecce Elizabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua: et hic mensis est sextus illi, quæ vocatur sterilis. Hæc autem de conceptione Ioannis a Gabriele inculcata, quomodo se habuerint, idem diuinus historicus Lucas Euangelista perpetuæ scripturæ monumentis commendauit. Nos autem rem vulgatam, omniumq. ore versatam, superfluum ducimus hic describere; satis esse putantes, eiusdem tempus insinuare secundum a nobis inferius initam rationem. Anno igitur ab Vrbe condita septingentesimo quinquagesimo, Coss. Sabino & Rufo, Olympiadis centesimæ nonagesimæ quartæ anno primo, Augusti Imp. a Triumuiratu inito anno trigesimo nono, octauo Kalendas Octobris, post æquinoctium, solemnem ieiunij tempore^a, Ioannes Baptista est in vtero materno conceptus; cum eius pater Zacharias sacerdos de vice Abia, in templo adolens incensum, de eiusdem conceptione, Angelo admonente, diuinum accepisset oraculum.

Quod autem ad Zachariam spectat: ea in primis videtur enodanda quæstio, An ipse re vera fuerit summus sacerdos, sicut a compluribus summæ auctoritatis doctoribus^b communi velut quadam consensione affirmatum esse scimus. Inuiti ad hæc disquirenda trahimur, nec aliqua perciti altercandi libidine; sed quod ex ratione instituti, pro veritate elucidanda aduersus quoscumque obniti, cum oportet, necessitate quadam inueniamur adstricti. Qui de summo Zachariæ sacerdotio sententiam sectati sunt, ea potissimum ratione id suadere sunt conati, quod (vt dicit Lucas Euangelista) ipso ad adolendum incensum in templum ingresso, populus staret foris expectans; rati nimirum Zachariam adijisse ipsa intima templi adyta, Sancta sanctorum, quæ semel tantum in anno ipsum solummodo summum Pontificem penetrare fas esset. His respondet & tempus, quod decima die mensis septimi summus sacerdos lege diuina^c in Sancta sanctorum ingredi iuberetur; quo etiam mense Zachariam de conceptione Ioannis ab Angelo esse præmonitum, ea quæ superius diximus, facile monstrant. Hæc sunt quæ de summo sacerdotio Zachariæ apud quamplurimos certam fidem sibi vendicarunt.

Quam vero hæc sint leuia, & quam facillime redarguantur, ea quæ dicturi sumus aperta luce significabunt. In primis enim in ipso Luca^d, qui hæc scribit, dicendi more attendamus oportet: nam cum ipse de summo Pontifice agit, non Sacerdotem simpliciter, sed Principem sacerdotum nominare consuevit^e; cum alioqui de Zacharia longum texens sermonem, eundem tantummodo Sacerdotem appellet. Sed quid insuper addit? quod dum fungeretur munere vicis suæ, sorte obtigit vt incensum poneret. Porro functionem summi Pontificis, ipsi tantummodo debitam, forti fuisse subiectam quis dixerit; cum ea solum sorte consueuerint definiri, quæ multos haberent simul competitors? Sane quidem, sicut vnicum erat sacerdotium summum, ita necesse est nonnisi ad vnum spectare potuisse eiusdem sacerdotij functionem. Hanc inextricabilis argumentationis rationem vitare conatus Beda^f, illud affert, vt sortem cuius meminit Lucas, non ad incensum referri velit, sed ad ipsam summi sacerdotij institutionem: sed nullo modo hanc interpretationem verbis Euangelistæ conuenire, perfacile quisque iudicabit. Reddam ipsius Euangelistæ verba, quo hæc manifestiora reddantur: Factum est, inquit, cum sacerdotio fungeretur in ordine vicis suæ ante Deum, secundum consuetudinem sacerdotij, sorte exijt vt incensum poneret ingressus in templum Domini, &c.] sunt hæc adeo clara, vt nulla videantur interpretatione opus habere.

Verum quo omnis de sorte sacerdotij tergiuersatio conuincatur; dicimus, nullum certe exemplum, neque in diuinis Scripturis, neque apud profanos historicos, qui res Hebræorum sunt profecuti, inueniri, quo vel saltem semel ad hæc tempora sorte collatum fuisse summum sacerdotium dici possit: neque certe perditissimis Herodis Regis temporibus, quibus, vt diximus, sacerdotium venale erat, summum sacerdotem sorte delectum fuisse aliquando reperitur. Semel tantum nefas contra legem præsumptum fuit (quod Iosephus^g vehementer deplorat, qui omniū sacerdotum institutiones, vsque ad cladem Hierosolymitanam per Titum illatam, recenset) quando Vespasiano Iudæam cum exercitu afflictante, ea factio Iudæorum, quæ dicebatur Zelotum, ceteris præualens, vi publica deposito redactoq. in ordinem Anania summo Pontifice, successorem sorte delegit, quæ obtigit homini rustico, Phani nomine, cunctis derisioni exposito.

His

His de sorte sacerdotij confutatis, iam reliquum est, vt de ingressu Zachariæ in templum ad adolendum incensum, & populo foris expectante, vnde de summo eius sacerdotio falsa dimanauit opinio, elucidemus historiam. Philo Iudæus^a, qui hoc sæculo vixit, & hæc de quibus agimus, ob oculos habuit, scribens de templi altaribus ac sacerdotalibus functionibus, ait: Testatur lex iubendo poni duo altaria, materia, loco, vsuq. differentia. Alterum enim e faxis collectitijs impolitis extruitur in atrio iuxta templi vestibulum, ad immolandas victimas: alterum vero aureum situm est post primum velum in penetralibus, nemini perspicuum, nisi sacerdotibus functionis suæ tempore castitatem seruantibus, quod factum est adolendis odoribus.] hæc Philo de duobus altaribus, quorum alterum in atrio positum erat extra primū velum, alterum intra idem velum locatum. Porro primum velum nominat respectu secundi, quod S. Paulus^b secundum velamentum appellat; intra quod erat tabernaculum, quod dicitur, Sancta sanctorum; diuina vero Scriptura^c vtrumque appellat interius velum, & exterius: Idem vero Apostolus primum quod dicimus velum & secundum, nominat primum & secundum tabernaculum, sicq. ait: Tabernaculum enim factum est primum, in quo erant candelabra, & mensa, & propositio panū, quæ dicitur Sancta. Post velamentū autem secundū, tabernaculum, quod dicitur Sancta sanctorum, aureum habens thuribulum, & arcam testamenti circumtectā ex omni parte auro, in qua vna aurea habens manna, & virga Aaron, quæ frondauerat, & tabulæ testamenti, & alia. His ita compositis, in priori quidē tabernaculo semper introibant sacerdotes sacrificiorū officia consummantes, in secundo autem semel in anno solus Pontifex.] hæc Paulus. Ex quibus illud manifestum redditur, populum non tantum a secundo tabernaculo, quod erat Sancta sanctorum, sed a primo, in quod tantummodo intrabant sacerdotes, fuisse seclusum: nam (quod ait Philo) nemini erat perspicuum, nisi sacerdotibus, nec illis semper, nisi functionis suæ tempore. Vnde dum de populo ait Lucas, quod omnis multitudo populi erat orans foris hora incensi; haud dubium liquet esse intelligendum, extra primū velum ipsam constitisse, Zachariam autem intra ipsum velum ad incensum adolendum ingressum.

Hæc insuper manifestiora redduntur ex his quæ de templo eiusq. partium vna, populi ac sacerdotum sedibus distinctis & officijs in hunc modum Iosephus^d describit: Templum quatuor porticus habuit in circuitu, & harum singulæ propriam secundum legem habere custodiam. In exteriorem itaque ingredi licentia fuit omnibus, etiam alienigenis; mulieres tantum menstruatae transire prohibebantur. In secundam vero porticum cuncti Iudæi ingrediebantur, eorumq. coniuges, cum essent ab omni pollutione mundæ. In tertiam masculi Iudæorum mundi existentes, atque purificati. In quartam autem sacerdotes, stolis induti sacerdotalibus. In adytum vero soli Principes sacerdotum, propria stola circumamicti.] hæc Iosephus: quæ & alibi^e fusius explicat, cum templum describit: vbi agens de primo tabernaculo, illic mensam, candelabrum, & thuribulum habens tredecim odorum suffitum, posita refert. Neque quis existimet vnum tantum fuisse thuribulum aureum in templo, quod Paulus^f ponit in secundo tabernaculo, quod dicitur Sancta sanctorum.

Plura enim fuisse thuribula in templo, eaq. aurea, diuina Scriptura^g pluribus in locis testatur: dicebaturq. altare thymiamatis, quod erat in primo tabernaculo, intra primum velum: illudq. ipsum Lucas^h nominat altare incensi, a cuius dextera visus est Angelus Zachariæ. Adolebatur in eo incensum, inquit Philoⁱ, summo mane, antequam foris hostiæ immolarentur, cum lucernæ componerentur; & vespere, quando, vt ait Scriptura^k, eadem collocarentur. Porro cum essent omnium sacerdotum vices vigintiquatuor, olim sorte ductæ; illa quæ erat Abiæ, ordine numerabatur octaua. Attamen non mediocre inter eas fuisse discrimen, licet eiusdem muneris essent, testatur Iosephus^l; qui adeo auctum esse sacerdotum numerum refert, vt cuiusque vicis essent plusquam quinque millia: cumq. ad inuicem sibi singulæ vices statutis temporibus ad ministerium sacrarū functionum succederent, sortiebantur inter se, qui in exteriori altari in cadendis victimis ministrarent, quisve intra velum incensum adoleret: at non sacerdotes tantum, sed & inferioris ordinis ministri ipsi per vices succedentes (quod scribit Philo^m) sortiebantur ministeria. Ex dicta igitur occasione Zacharias sacerdos sortito sacram incensi adolendi peregit functionem.

Etsi ex his omnibus satis superq. appareat Zachariam sacerdotem solummodo, &

Annal. Eccl. Tom. I.

C

non

LXXII.

a Philo lib. de viâ. offeren. DE TEMPO ET LOCIS EIUS DISTINCTIS.

b Hebr. 9. c Levit. 21. Exod. 35. 40.

LXXIII. *d Ioseph. cont. Apion. lib. 2.*

TEMPLI ET OFFICIORVM DESCRIPTIO.

e Ioseph. de bell. Iud. lib. 6. c. 6.

f Hebr. 9.

LXXIV.

g Exo. 25. 37.

3. Reg. 7.

1. Paral. c. 28.

Exod. 30. 37.

h Luc. 1.

DE XXIV. VICIBVS.

i Philo lib. de viâ. offeren. d.

k Exod. 30.

1. Paral. c. 24.

l Ioseph. in Vita sua in princ. c. cōtra Apion. lib. 2.

Philo lib. de Monarch.

m Philo de sacer. honorib.

LXXV.

non summum Pontificem extitisse: ne quis tamen remaneat dubitandi locus; ad eam rem confirmandam satis sufficere existimamus, quod Zacharias minime adscriptus reperitur inter summos Pontifices, qui illis vixere temporibus, quorum catalogus integer, & nulla ex parte corruptus haecenus extat, quem Iosephus^a exacte contexuit vna cum historijs Iudæorum; habitaq. cuiusque successione ratione, anno quo hæc contigerunt Zachariæ, Matthias Theophili Pontificatum gessisse reperitur, qui Simonem successit. Ab Aaron quidem vsque ad Phani, qui intrusus est a Zelotis, tempore Vespasiani Augusti, ad duorum millium annorum spatium seruatas esse inuolatas publicisq. monumentis consignatas successiones Iudæorum Pontificum, idem Iosephus^b aduersus Apionem agens, apertissime tradit, dum ait: Indicium vero integritatis hoc maximum est: quia Pontifices apud nos a duobus millibus annis denominati filij a patre conscripti sunt, &c.] Porro easdem tabulas ex antiquis litteris nouas sæpe esse restitutas & exemplaribus auctas, testatur; adeo vt nec tempore cuiusuis cladis acceptæ, eadem successiones aliquo modo deperdi potuerint. Haecenus de Zachariæ inferioris ordinis sacerdotio, quo quidē magis illustratur, quam summo Pontificatu, quippe qui his tēporibus ab Herode contra ius fasq. ex animi sententia in immeritos conferri consueuisset: præstatq. magis Zachariæ Dei sacerdotē, quam arbitrio Herodis Pontificē dici.

LXXVI.

DE VERBI INCARNATIONE.

Iam vero, vnde digressa est, ad Gabrielis nuncium de sublimi ac per omnia inscrutabili Verbi incarnationis mysterio, reuertatur oratio. Cum ille omnia non humanitus, sed diuinitus esse perficienda, sanctissimam Virginem monuisset, ac exemplo cognatæ sterilis Elizabeth eandem certiore reddidisset, ac firmasset: illa haud cunctata, mira animi submissione præbens suæ voluntatis assensum, hæc ait^c: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.] Moxq. sic dilapsum est Verbum in veterum Virginis, vt ex ea carnem assumens, quod semper fuisset, esse non desineret; vniatq. sibi indiuisæ & inconfuse humanæ naturæ substantia, in vna eademq. persona ex duabus naturis vnus Christus, idemq. perfectus Deus, atque perfectus homo, in vetero virgineo formaretur. Nouum plane miraculum, atque adeo inusitatū, vt (quod olim prædixerat Hieremias^d) mulier circumdaret virum: siquidem vno eodemq. momento conceptus est Christus perfectus Deus & homo. Contigerunt hæc Coss. Cornelio Lentulo & Valerio Messalino, Augusti Imp. anno ab inito per menses fere quatuor Triumuiratu, quadragesimo, octauo Kalen. Aprilis, eadem die qua primus homo formatus est Adam.

LXXVII.

e Luc. 1.

DE CIVITATE IUDA IN MONTANIS.

His peractis, sanctissima Virgo exurgens^e, abiit in montana cum festinatione in ciuitatem Iuda, & intrauit in domum Zachariæ, & salutauit Elizabeth.] Nemo, quantumuis sibi videatur sapiens, instar Iuliani atque Porphyrij, diuinum historicum S. Lucam Euangelistam redarguat oscitantia, quod nomen ciuitatis, quam incolebat Zacharias, ad quam sanctissima Virgo festinans accessit, non exprimat: nam satis expressit, dū ciuitatem Iuda in montanis positam, ibiq. Zachariam habitare scribit: sicq. ob eam causam ciuitatem sacerdotalem fuisse demonstrans; quænam esset, cum de nulla alia ambiguitas possit oriri, antonomastice signat. Sed vt hæc clariora reddantur, altius necesse est historiæ principium petamus. Diuisit ex instituto Moysis Iosue^f tribui Leuiticæ filijs Aaron quadraginta octo ciuitates ad habitandum, easdemq. non simul positas, sed quod e ceteris tribubus essent acceptæ e diuersis Palæstinæ locis, vbi singulæ degerent, ab inuicem longioribus interdū spatijs separatas. Cum itaque easdem ciuitates fortirentur; prima, quæ egressa est forte, data est familiæ Caath Leuitici generis ex filijs Aaron, ciuitas e tribu Iuda, quæ Cariatharbe, aliter vero Hebron, siue Chebron est nominata, posita (vt eadem diuina Scriptura testatur) in monte Iuda, in qua quidem regione nulla alia erat ciuitas sacerdotalis.

LXXVIII.

DE CHEBRON CIVITATE SACERDOTALI.

g Ioseph. antiq. lib. 5. cap. 1.

h Ioseph. de bell. Iud. lib. 5. c. 7.

Quanto nobilior ceteris Palæstinæ vrbibus, Hierosolymis exceptis, esset hæc ciuitas, tum ob sui antiquitatem, tum etiam ob egregia rerum gestarum monumenta, quandoquidem ibi habitauit Abraham, vnctus est Dauid, ibiq. celeberrima erant sepulchra Patriarcharum; post diuinam Scripturam testatur & Iosephus^g historicus, qui hæc de eius antiquitate refert: Chebron septem annis est antiquius, quam vrbs Ægypti Tanis.] & alibi^h hæc pluribus: Chebron autem indigenæ ferunt non eius terræ modo ciuitatibus, verū etiam Ægypti Memphi antiquiorem: denique bis mille & trecenti eius connumerantur anni: hoc autem narrant Abraham quoque parenti Iudæorū fuisse domici-

A domicilium, posteaquam Mesopotamiæ sedes reliquit; eiusq. posteros hinc ad Ægyptum esse profectos: quorum nunc etiam monumenta extant in eadem ciuitate peroptimo marmore liberaliter fabricata. Cernitur autem sexto ab oppido stadio arbor maxima terebinthus, eamq. memorant ab initio mundi creati nunc vsque durare.] hæc Iosephus. De eadem ciuitate Hieronymus^a his verbis: Ascendit Chebron, hæc est Cariatharbe, id est oppidum virorum quatuor, Abraham, Isaac, Iacob, & Adam magni, quem ibi conditum, iuxta librum Iesu Naue, Hebræi autumant, licet plerique Caleb quartū putent; cuius ex latere memoria monstratur.] et alibi idem auctor^b: Est quercus Mambre iuxta Chebron, in qua vsque ad ætatem infantia meæ & Constantij Regis Imperium, terebinthus monstratur peruetus, & annos magnitudine indicans, sub qua habitauit Abraham: miro enim cultu ab Ethnicis habita est, & velut quodam insigni nomine consecrata.] hæc Hieronymus.

Qui vero regionis illius loca descripserunt^c, vigintiduoobus milliaribus Chebron ab Hierosolymis distare testantur. Quomodo autem idem locus, quod ibi fuisset quercus Mambre, vbi tres visi sunt Abraham Angeli, qui vnum adorauit, summa veneratione a Christianis, Iudæis, pariterq. Gentilibus haberetur, Sozomenus^d pluribus scribit. Sed de his nos suo loco deinceps agemus. Iam ex dictis satisfactum putamus de prætermissio nomine ciuitatis: nimirū non incuriæ historici esse tribuendū: cum, quod diximus, sufficienter eam nominasse videatur. Etenim cum dicat Zachariæ in illa sedem fuisse, constat sacerdotalem fuisse ciuitatem: cum vero adijciat^e in montanis Iuda sitam, Chebron necessario significatam esse apparet. Vnde & certum est, errare illos, qui per ciuitatem Iuda in montanis positam, putant Hierosolymam esse intelligendam: nam non est annumerata inter ciuitates sacerdotales apud Iosue^f Hierusalem, quæ potius regia erat ciuitas; quod tantum tempore vicis suæ sacerdotes, qui in suis habitabant ciuitatibus, accedere consueuerunt. Burchardus^g autem in descriptione Terræ sanctæ, domū Zachariæ sic ponit in montanis Iudææ, vt tamen ab Hebron, seu Chebron, nouem leucis distare, eademq. non in ciuitate, sed in campestribus sitam dicat: at certe auctore Luca Euangelista, intra ciuitatem Iuda positam fuisse Zachariæ domum, non in campestribus, constat. Quæ autem (vt ad rem redeamus) ibi ea salutatione sunt facta, nempe quod infans in vetero Elizabeth exultauit, simulq. sanctificatus est, de Mariæ cantico, spirituq. prophetico, Ioannis natali, atque Zachariæ recepta loquela, & gratiarum actione, exacte S. Lucas describit; vt non sit opus aliud addere, vel verbis alijs recensere. At de his haecenus: iam reliqua prosequamur.

D His enarratis, mox subdit Euangelista: Factum est autem in diebus illis, exijt editum a Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus Orbis. Hæc descriptio prima facta est a Præsede Syriæ Cyrino: et ibant omnes, vt profiterentur, singuli in suam ciuitatem. Ascendit autem & Ioseph a Galilæa de ciuitate Nazareth in Iudæam, in ciuitatem Dauid, quæ erat Bethlehem, eo quod esset de domo & familia Dauid, vt profiteretur cum Maria desponsata sibi vxore prægnante.] hæc Lucas^h. At quoniam, etsi non interpretis, historiographi certe fungimur munere; nostri esse putamus officij, vt hæc ipsa multis perplexa nodis & obuoluta obscuritatibus enodemus, ac quantum vires suppetunt, elucidemus. Magna sane vrgensq. est obiectio illa, quæ ex Iosephi Iudæi historiaⁱ exoritur, qua dicitur, descriptionem factam sub Quirino Præsede, non Herodis tempore, quo ponitur ab Euangelista, immo nec sub regno eius filij Archelai; sed post illum exactum, nouem saltem annis ab Herodis interitu contigisse. Mirati sumus vehementer Eusebium^k, ad confirmandam Euangelicam veritatem de censu acto sub Quirino, citasse dictum auctorem, quem in his quæ ad tempus spectant, contradicere certum est; vsque adeo, vt illius assertione historiam a Luca conscriptam in dubium reuocari sit necesse.

Sed mirum in modum obstupimus ad nouatorum vesaniam, dum Iosepho Iudæo plus tribuunt, quam Euangelio a Luca conscripto: quippe qui adeo irrefragabilem esse ducant illius historiam, vt potius quam velint Iosephum errasse, dicere non erubescant, textum Euangelij alteratum, vel potius adulteratū, eaq. verba quibus dicitur: Hæc descriptio facta est a Præsede Syriæ Cyrino] non esse Euangelistæ, sed alicuius otiosi hæc scribentis in margine, eademq. inde irrepisse in textum. Sed doceant, velim, quando sine iisdem verbis a Patribus idem textus citatus alicubi reperitur, vel si quis

LXXIX.

c Apud Bed. de locis sanctis, c. 9.

d Sozom. hist. lib. 2. c. 3.

LUCAS EVANGELISTAE

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

EPISTOLARUM HISTORICARUM

Græcus aut Latinus codex inueniatur antiquus, in quo ea verba desiderentur. At cum (vt & nunc habet textus) semper a temporibus Apostolorum, æque in omnibus Christiani orbis ecclesijs ea verba in Euangelio sint lecta; quæ tanta temeritas & impudentia, vt ea velint expungi? Inepta prorsus est illa responsio, qua dicitur, eo tempore quod scribit Lucas, promulgatum esse edictum de Orbis descriptione; sed ob ingruentia bella, quibus Palæstina vexata est, post decimumquartum annum census exactio nem esse dilatam. Digna risu potius quam confutatione sententia: cum constet his temporibus nullo grani externo bello vexatam fuisse Palæstinam, regnante Herode, & Archelao post ipsum: sed ex ipsius Euangelij etiam refellitur verbis, quibus dicitur, quod ibant omnes, vt profiterentur, singuli in ciuitatem suam; nec aliud erat ipsa professio, quam census solutio, vt docet Iuriconsultus ^a.

^a l. r. & seq. ff. de censib.

LXXXII. IOSEPHI HISTORIA INFERIOR COLLATA CVM EVANGELIO.

Verum quid tam magnum, tam nouum & inusitatum, immo quid tam verum & frequens, quam si dixerimus Iosephum esse hallucinatum? Quid, inquam, tam magnum? cum certe, etsi nulla subesset ratio eum erroris arguendi, Euangelistæ quidem auctoritas satis superq. sit ad quantumlibet testatam & ob signatam probatamq. eius opinionem infringendam. Sed hæc apud Christianos: quid si de his agendum esset cum Gentilibus, qui non obediunt nec credunt Euangelio? certe nec in re tanta eorumdem arbitrium subterfugerem. Quis enim, licet Ethnicus, veri tamen amator & æquis iudex, cum de veritate historiarum quaritur, non maiorem putet esse adhibendam fidem illi qui propinquior illis temporibus fuerit, cuius fides adeo sincera probetur, vt numquam errasse reperiri possit; quiq. vitæ integritate sic polleat, & veritatem colat, vt pro ea millies, si liceret, vitam profundere non recuset? Sane quidem his omnibus & mille alijs partibus Lucas Euangelista Iosepho historico præstat, & maxime antecellit. Sed quid amplius? Non est opus, vt modo ex Ethnicis æquum iudicem interpellem; cum diu ante hæc iudicari perditissimus ille Christianorum hostis Iulianus Apostata, dum Lucæ citat testimonium de descripto Christo vna cum Maria & Ioseph sub Quirino. Sed missis his, ad rem propositam redeamus.

^b Apud Cyrill. Alex. lib. 1. contra Iul.

LXXXIII.

Quid, inquam, tam nouum & inusitatum, vt Iosephum in his errasse dixerimus: cum & alias sæpe eundem in diuersos lapsus esse errores, nemo non dixerit? Ad quod, ne longe petita ab his adducamus exempla, accipe illud in primis, quod ipse in locis citatis de Antiquitatibus Iudæorum ^c profitetur: post exactum Archelaum e regno, Quirinum esse missum in Syriam, ac Iudæum populum censuisse, idq. incidisse dicit ^d in annum trigesimum septimum post deictum a Cæsare Augusto in Actiaca pugna M. Antonium. Verum si hæc ad exactam temporum rationem referas, falsa esse procul dubio inuenies: nam si numeres annos qui intercurrunt ab Actiaca pugna, quæ contigit Augusto tertium & Messala Coss. ^e annos esse quadraginta colliges. Dum etiam in locis nuper citatis meministi de eiusdem Quirini Consulatu, quasi de re admodum recenti, Fastos Consulares eum ignorasse certum est: nam Quirinum vna cum Æmiliano collega ante annos vigintiduos Consulatum gessisse, est exploratissimum.

^c Ioseph. antiq. lib. 17. c. 10. & lib. 2. c. 1.

^d Ioseph. antiq. lib. 18. c. 5.

^e ALIUS IOSEPHI ERROR.

^f Dio lib. 50.

LXXXIII.

Inquam præterea absurda & portentosa mendacia incidat necesse est, qui de annis Herodis Regis inconsulte nimis Iosepho fidem adhibendam putarit: ex se ipso quisque poterit perfacile intelligere, dum obitum Herodis ipse recenset biennio ante Christum natum: adeo vt ea ratione non tantum quæ S. Lucas de Herode scribit, sed & quæ Matthæus ^f narrat, si Iosepho demus aures, fide careant (quod nefas est dictu) necesse sit. Verum eundem auctorem in annis regni Herodis computandis esse mirum in modum hallucinatum, adeo vt non annos numerare prætermiserit, ex suis ipsius scriptis aperta luce paulo inferius, cum agemus de tempore natalis Christi, aperiemus; vt nullus de ea re (ni fallimur) dubitandi locus relictus videatur. Quanta est insuper in eodem auctore inconstantia, dum anno decimosexto Herodis Regis, Varum fuisse Præsidem Syriæ tradit ^g; postea vero ait, eum successisse Sentio Saturnino, anno ante ipsius Herodis obitum; cū inter vtrumque temporis spatium anni intercurrant saltem viginti: nec est quod possit dici, eundem Varum iterum eo missum, cum nec ipse Iosephus, nec alij id testentur. Hæc dicta sint aduersus eos qui tanti faciunt eiusdem historici testimonium, vt eius causa Euangelicam veritatem non vereantur impudenter nimis adducere in controuersiam, & dubij iudicij lance suspendere. Verum quocadē ipsa Euangelica veritas sua firmitate subsistens, manifestior habeatur: ope

^f Matth. 2. IOSEPHI ENORMES PANDUNTUR ERRORÉS.

^g Ioseph. antiq. lib. 15. c. 23. & lib. 17. c. 7.

rapretium duximus successionem Syriæ Præsidentum ex antiquis probatisq. historicis comparatam, a tempore regni Herodis, vsque ad Augusti Imperatoris obitum, hic intextere; qua etiam non Iosephus tantum, sed alij, qui eandem aliter confinxerunt, erroris redarguantur.

Cum decretum esset ex Senatusconsulto Iudæorum regnum Herodi, & illud inuasisset Antigonus ^a: ab Antonio res Orientales administrante Caius Sosius Syriæ Præficus creatus est: id quidem ipse Iosephus & Dio ^b testantur. Contigit (vt idem Dio tradit) Sosij præfectura sub Consulatu Claudij & Norbani, anno ab Vrbe condita septingentesimo decimo septimo. Sosio est subrogatus Q. Didius, quem auctore Dione ^c constat præfuisse Syriæ saltem vsque ad tempus Actiacæ pugnae, quæ facta est anno ab Vrbe condita septingentesimo vigesimo quarto, quando eodem auctore liquet Augustum parta

LXXXV. DE IUDÆAE PRÆSIDIBVS. ^a Ioseph. lib. 24. cap. 27. ^b Dio lib. 49. ^c Dio hist. Rom. lib. 51.

Victoria venisse in Syriam. Huic est successus Messala, cuius & Dio ^d meminit: hic præfuisse videtur vsque ad annum ab Vrbe condita septingentesimum trigesimum primum, quando M. Agrippa tam Syriæ, quam toti Orienti præficitur; qui (vt idem testatur Dio ^e) est reuocatus anno ab Vrbe condita septingentesimo trigesimo tertio, quo ipse Augustus in Syriam profectus reperitur ^f, vbi mansit saltem triennij temporis spatio; nā sub Consulatu Sentij Saturnini adhuc agebat in Oriente, componens res prouinciarū, vt testatur Velleius Paterculus, circumferens, vt ait, orbi terrarū præsentia sua pacis suæ bona. Anno vero Urbis septingentesimo trigesimo octauo, iterum illo redijt, ac tenuit vsque ad annum septingentesimum quadragesimum primum.] hæc ex Dione ^g; cui consentit Iosephus ^h, dum ait Agrippam præfuisse Orienti annis decem; putamus tamen dilatam magistratum Agrippæ vsque in sequentem annum Urbis septingentesimum

^d Dio eod. lib. 51. ^e Dio hist. Rom. lib. 53. ^f Idem lib. 54. ^g Dio ibidem. ^h Ioseph. antiq. lib. 10. c. 6. in fin.

quadragesimum secundum, quo anno Consulatum gessit vna cum Valerio Messala Quirinus: quo profecto magistratu, eundem Quirinum esse missum in Syriam Præsidentem, satis annuere videtur Tacitus ⁱ, dum agens de eius funere, post Consulatum mox debellasse, inquit, per Ciliciam castella Homonadensium, ac sic insignia meruisse triumphi.

ⁱ Tacit. lib. 3. Annal.

At dubium non est, illos consueuisse in prouincijs bella gerere, qui illis præessent Proconsules, siue Præsides: nec vlla dubitatio est, sub prouincia Syriæ Ciliciam esse redactam: quibus rationibus fateri opus est, Quirinum in Syriam Præsidentem missum esse post suum Consulatum, anno ab Vrbe condita septingentesimo quadragesimo tertio. Post ipsum vero subrogatos putamus, quos scribit Iosephus ^k, Sentium Saturninum, & Volumnium; quorum præfecturam diuturniorem fuisse, idem auctor testatur. Anno vero ab Vrbe condita septingentesimo quadragesimo octauo præficitur Syriæ, totiq. Orienti C. Cæsar, Augusti filius adoptiuus: quo defuncto, nullus alius subrogatus reperitur, nisi qui ab Euangelista ^l recensetur, idem qui supra Quirinus, idemq. dictus Cyrinus; quem præfectum tunc Syriæ, ea quæ de eodem Quirino citato loco scribit Tacitus, persuadent, dum ait, proficiscenti dicto C. Cæsari ad bellum Armenicum, quando diximus ex Dione ^m & Velleio Paterculo, Syriæ simul & totius Orientis illi creditam præfecturam; datum insuper fuisse eidem adhuc adolescentulo necdū vigesimum annum agenti rectorem eundem P. Sulpitium Quirinum. Illo vero (vt ex Dione diximus) in prouincia defuncto, cum nullus alius substitutus legatur; Quirinum remansisse Syriæ Præsidentem, nulla debet esse dubitatio. Hic autem habuit successorem Quintiliū Varum, quem eodem auctore ⁿ constat mansisse in eo magistratu vsque ad Consulatum Sulpitij Camerini, & Poppæi Sabini, anno Christi Redemptoris nostri vndecimo. Cui non Quirinus, vt

LXXXVI. SVCCESIO PRÆSIDVM SYRIÆ.

^k Ioseph. antiq. lib. 10. c. 13. & seq.

^l Luc. 2.

^m Dio hist. Rom. lib. 53. & Velleius hist. Rom.

ⁿ Dio lib. 56.

Iosephus habet, sed M. Ambiuus est subrogatus; nisi velimus dicere, eundem Quirinum adhuc tertio in Syriam Præsidentem missum. Ambiuo autem est successus Annus Rufus, cuius tempore (vt idem Iosephus ^o testatur) Octavianus Augustus mortuus est. hæcenus de successione Præsidentum Syriæ.

^o Ioseph. antiq. lib. 18. cap. 2.

Quod autem spectat ad censum per Quirinum in Iudæa actum: si ad historicam veritatem indagandam ipsius Lucæ verba pensemus, cognoscemus non semel tantum, sed iterum actum esse sub eodem Præsidente censum. Sic enim ait: Hæc descriptio prima facta est a Præsidente Syriæ Cyrino, &c.] Quod primam dixit; nemo prudens intelliget, tunc primum census fuisse Iudæos, atque redactos sub tributo, factosq. Populo Romano victigales. Siquidem longe antea, sub Consulatu Ciceronis & Antonij, Pompeius eos domuit, & tributum ab eis exegit: idq. ipse Cicero ^p in primis testatur; id Iosephus ^q, & alij ^r. Neque id semel factum est: nam eundem Pompeium (vt auctor

LXXXVII. IUDÆAE SÆPE CENSI. ^p Cic. orat. pro Flacco. ^q Ios. antiq. lib. 10. cap. 8. in fin. ^r Ammian. lib. 14. Aug. de cit. Dei lib. 18. c. 45. Hieron. in Dan. cap. 9.

^a *Cæsar in com. de bello civ. lib. 3. & Ioseph. antiq. lib. 14. c. 17.*
^b *Dio hist. Rom. lib. 39.*

est Cæsar^a) tempore belli civilis a Regibus, Dynastis, & Tetrarchis Asiæ totius & Syriae, sub qua continebatur & Palæstina, constat ingentes pecunias corrasisse: quin etiam auctore Dione^b scimus, & Gabinium Syriae Præsidentem tributum Iudæis imperasse: hoc ipsum & Cassium & ceteros fecerunt qui post successerunt Præsides Syriae, certum est; ac viginti novē annis Iudæos Romanis tributa pependisse, antequam Antipater, Herodis pater, Iudææ procurator a Romanis institueretur, nec postea unquam cessasse, tradit Epiphanius^c. Nec licet ea provincia a Romanis Herodi ac ceteris Regibus concessa esset, desijt tamen aliquando tributum solvere: quod ex Euangelio etiam testatum habemus, cuius auctoritate compertum est, eisdem Iudæos tempore Herodis Regis Rom. Imperatori censum persoluisse; perseverasseque usque ad Vespasiani tempora eiusdem pensationem, omnes^d æque affirmant.

^c *Epiph. in Panar. hares. 51.*

^d *Epiph. hares. 51. Ioseph. antiq. lib. 14. c. 17. Iud. & alij.*

LXXXVIII

DIVERNIORES SYRIAE PRÆSIDES.

^e *Colligitur ex Ioseph. numerando tempus ingressus & egressus.*

^f *Ioseph. antiq. lib. 18. cap. 3. & eod. c. 5.*

^g *Ioseph. antiq. lib. 18. c. 12. De bello Iud. lib. 2. c. 1.*

^h *Ioseph. de bello Iud. lib. 1. c. 17.*

ⁱ *Ioseph. antiq. lib. 16. c. 13.*

LXXXIX.

DE CENSU SVB SATVRNINO.
^k *Tert. aduersus Marcionem lib. 4. c. 19.*
^l *Iud. eod. c. 36.*

^m *Pamel. ibi notat. 276.*

ⁿ *Fas. Conf. Panuin. ex Dione & alijs collecti.*

XC.

^o *Tertull. lib. de carne Christi.*

^p *Lañ. lib. 5. c. 1.*

Sed Tertullianum^k interim audiamus. Agens ipse pro veritate carnis Christi aduersus Marcionem, hæc ait: Sed & census constat actos sub Augusto nunc in Iudæa per Sentium Saturninum, apud quos genus eius inquirere potuissent.] hæc ille. Sed quid est, quod dicit, nunc? quid insuper, quod per Sentium Saturninum ait census exactos? Sed iungamus his, quæ rursus de eodem censu inferius habet his verbis^l: Nemo facile ignorari de genere potuisset, vel de recentibus Augustianis censibus adhuc tunc fortasse pendentibus.] hæc Tertullianus: scabrosus plane locus, nec facile superandus. Minime enim placet quod dicitur^m, Quirinum per Sentium Saturninum egisse censum in Iudæa: nam qui fuerint Saturnini collegæ in administratione provinciae, iam nuper vidimus. Rursus præfectura Saturnini nullo pacto ad Christi tempora potuit peruenisse; cum post eum, usque ad Quirinum, præfuisse illic ad multos annos Quintilius Varus dicatur. Nec puto dicendum, Quirinum Præsidentem ad exigendum censum usum fuisse administro eodem Varo, quem constat amplissima Consulatus dignitate, non, ut Quirinum, semel tantum, sed secundo auctumⁿ; primum vna cum collega Vespillo, secundo vna cum Ælio Cato: indignumque prorsus haberi, ut Varus fuerit Quirini minister.

Sed de his acturis, illud in primis videndum est: Cur dum agit Tertullianus de censu, in quo descriptus est Christus, non potius Euangelij auctoritate dicat a Præsidente Syriae Quirino fuisse exactum? Agebat ille aduersus hæresiarcham, qui non recipiebat Euangelistam de Christi carne loquentem^o: vnde non adeo mirandum, si posthabito antiquas tabulas. Sed cur potius (forte quispiam sciscitabitur) actum dicit per Saturninum, quam per Quirinum? Siste, quæso, parumper & attende: nam in auctore qui est in eloquendo (ut & docte quidem Lactantius^p refert) parum facilis, minus comptus, & multum obscurus, non tantum ipsius orationis periodi atque sententiæ, sed singula verba, ac dictiones, sunt omni studio examinanda. Quid enim quod cum de eodem censu

A censu agit, diuerso admodum vitur loquendi genere? Dum enim Saturnini interponit personam, sic ait: Census constat actos nunc in Iudæa per Sentium Saturninum.] Cum vero de Saturnino tacet, mutans stylym, his vitur verbis: Nemo facile ignorari de genere potuisset, vel de recentibus Augustianis censibus adhuc tunc fortasse pendentibus.] Quorsum hic dicit, tunc? illic vero, nunc? quodque hic ait, Adhuc fortasse pendentibus] inibi vero, Constat exactos?]

Mea quidem sententia, quam volens libensque eruditorum quorumcumque censuræ subijcio, Tertullianus cum non satis exploratum haberet ex Luca Euangelista de Christo nato, cum Ioseph & Maria venirent in Bethlehem: an ante absolutam descriptionem natus, atque sic descriptus fuerit, nec ne: ut in re dubia, illis vitur verbis: Adhuc tunc fortasse pendentibus.] Porro ne ob eam causam eluderetur tota illa argumentatio, de probanda ex parentibus in censu descriptis veritate Christi carnis; argute ad censum sequenti lustro peractum, in quo necesse fuit tam Christum, quam qui dicebantur pater & mater eius, describi, prouocat Marcionem: eoque sensu accipienda illa verba: Actos nunc per Sentium Saturninum] ac si diceret, exactos postea. Contigit enim sequens lustrum, quo (ut diximus) more Romano census agebatur, sub Consulatu eiusdem Sentij Saturnini & Ælij Cati^a, post annos quinque a Christo nato, secundum quod ipse numerat Christi annos. Nam cum ipse dicat agens aduersus Iudæos, superuixisse Augustum annos quindecim, ex quo natus est Christus; sane quidem Consulatum Sentij Saturnini incidere in annum quintum Christi, certum est. Sicque quod dicit census actos nunc in Iudæa per Sentium Saturninum, idem est, ac si diceret, census actos postea in Iudæa sub Consulatu Sentij Saturnini: Consulatum enim nominibus solitas census cuiuslibet tabulas notari, nullus est qui nesciat. Nec quidem in Tertulliano magis propriam locutionem, excultioreque dictionem requirendam esse, qui eius lectioni est assuetus, haud difficulter iudicabit. Nec mirabitur, si quod sub Saturnino Consule factum est, per eundem actum dixerit.

Non erat adeo leuis in Tertulliano^b dubitandi occasio, an in tabulas census Quirini Christus relatus esset: quippe qui in primis nesciret, an ante clausas census tabulas fuisset natus: verum etsi certum habuisset natum esse; tamen ante dies octo, cum nondum illi esset inditum nomen, quod (ut testatur Euangelista^c) post circumcisionem accepit, impossibile erat in tabulas census inferri, in quibus cuiusque profrentis scriberetur nomen. Constat enim iure antiquo Romanorum^d omnes cuiusque ætatis & sexus, quantumlibet infantes, censeri solitos; itemque & Iurisconsultum postea respondisse, eum qui post descriptionem natus infans esset, ante tamen quam eadem descriptio absoluta esset, in ipsas census tabulas adscribendum: scimus tamen, non tantum (ut diximus) apud Iudæos ante octauum diem, quo nomen indebatur infanti, id fieri minus licuisse, sed nec apud ipsos Gentiles quidem; quippe qui (ut habet Festus Pompeius^e) feminae die octauo, masculo autem die nono (qui dicebantur lustrici dies) nomen imponere consueuerant. At licet de his Tertullianus iure dubitare potuisset: tamen pendente adhuc census descriptione sub Quirino, Iesum Christum Dominum nostrum esse natum, circumcisum, atque descriptum, Patres omnes pari consensione confirmare videntur. Circumcisum ipsum eodem loco quo natus est, auctor est Epiphanius^f: Iustinus^g martyr sub Quirino descriptum fuisse profiteretur: id apud Cyrillum^h Iulianus Apostata; id Orosius, dum ait: Romano censui, statim ut natus est, adscriptus est, dicendus utique ciuis Romanus census Romani professione.] hæc ille iure antiquo Romanorumⁱ, quo ex descriptione in chartis censuum quis argueretur ciuis esse Romanus: qua etiam ratione omnes, qui in orbe Romano sunt, inquit Iurisconsultus^k, ciues Romani dici possunt, quod censu Romano descriptus sit uniuersus Orbis.

Quod vero ad descriptionem infantium pertinet, postea concessa est immunitas provinciae Syriae, sub qua & Iudæa censebatur, ut non nisi puberes adscriberentur in tabulis censuum, & qui non illam attigissent ætatem, haberentur immunes, prout & Iurisconsultus^l de his agens testatur. Sed (ut iam non nihil intermissa repetamus) quod diximus descriptionem per Quirinum factam, fuisse lustralem, & quolibet quinquennio repeti solitam; sic accipiendum esse proponimus, ut lustralis census quolibet quinquennio agi solitus, Augusti illo edicto, cuius meminit Euangelista, auctus fuerit, magnumque.

TERTULLIANI LOCVS DIFFICILIS MVSV ELYCI DATVR.

XCI.

^a *Fas. Panuin. ex Dione.*

XCII.

^b *Tert. aduersus Iud. c. 8.*

^c *Luc. 2.*

^d *Dionysius Hal. lib. 4. l. atatem. ff. de c. 8.*

^e *Fest. Pomp. in verb. lustrici.*

^f *Epiph. lib. 1. c. 17.*

^g *Iust. orat. ad Anton. Pium. CHRISTVS DEScriptVS SVB QVIRINO.*

^h *Cyrrill. in Iul. lib. 6.*

ⁱ *Notat Sig. ex Luitio, Cic. & alijs lib. 1. c. 14. de iur. antiq. Rom. k. l. in orbe. ff. de stat. hom.*

XCIII.

^l *l. forma. ff. de censib.*

QUALIS CENSUS SVB QVO CHRIS-
TVS DESCRIP-
TVS.
a *Conf. de die
nat. c. 15.*
b *Tertul. de pal.
c. 2.*
c *Cassiod. Var.
lib. 3. epist. 52.*
CENSUS AVGV-
STI RATIO.
d *Suid. hist. verb.
Σωζαση?*

gnumq. acceperit incrementum. Sæpe namque census descriptionis mutatam esse for-
mam, qui Liuium & Dionysium legerit, facile intelliget. Porro perseverasse in futurum
lustralis census exactionem vsque ad Vespasiani Imp. tempora, Censorinus^a fidem fa-
cit: sed Tertullianus^b in libro de Pallio, suis adhuc temporibus census scribi solitos te-
statur, cum ait: Deo tot Augustis in vnum fauente, quot census transcripti, quot po-
puli propaginati?] Cassiodorus^c de Orbis descriptione ab Augusti edicto imperata
eam affert causam, quod cum ob bella ciuilia immensis vniuersus Orbis afflictatus cla-
dibus esset, ipsaq. rerum dominia haberentur incerta atque confusa; his prospicere cu-
rans Augustus, Romanum orbem agris diuisit, censumq. describi voluit, vt possessio
sua nulli haberetur incerta, quam pro tributorum susceperat quantitate soluenda.] hæc
ibi. Illa adhuc affertur causa, quam Suidas^d sic scribit: Cæsar Augustus monarcha viros
viginti probatissimæ vitæ delectos in omnes prouincias misit, per quos & homines &
opes descripsit, edixitq. vt iustam inde in ærarium partem inferrent. Hæc descriptio
prima facta est; cum hi, qui eum antecesserunt, quid non possessoribus eriperent? vt lo-
cupletibus publico essent crimini diuitiæ.]

XCIV.

Quod vero ad numerum censorum spectat, idem inferius cum de Augusto agit, hæc
ait: Huic cum visum esset numerare omnes Romani Imperij incolas, vt sciret quanta
esset multitudo; reperit myriades quatuor centum decem mille, & tredecim viros.]
Sed corrigendus mendosus textus, vt dicat, quater centum. Alia insuper redditur huius
census ratio^e; quod cum Augustus vectigalia omnia prouinciarum sustulisset, tributa
ordinaria instituit, alia in agros, alia in capita; itaque censum in toto Imperij Roma-
ni orbe indixit, vt capitum fortunarumq. summam, quæ in Imperio esset, cognosceret.
Verum præter lustralem censum, ob exhaustum nimis ciuilibus bellis ærarium, alias
sæpius idem Augustus tributum imperauit: ac primum (vt scribit Dio^f) Marcio & Sa-
bino Coss. anno ab Vrbe condita septingentesimo decimo quinto, noua vectigalia ex-
cogitauit, estq. ille ipse annus quartus Triumuiratus, quo & ab Æra, numeri nota, in
Hispanijs coepti sunt anni numerari. Rursus etiam ipso sextum Consule vna cū Agrip-
pa, census nomine pecuniam exegit^g. Sub Consulatu insuper Poppæi Sabini & Sul-
pitij Camerini, inuidiosam illam de caducis hereditatibus legem, Poppæi nomine, fe-
rendam curauit^h. Quid dicam de collatione vigesimæ imperata? Quid de censo Se-
nato, quando tam ingens est exacta pecunia, vt multi sponte a Senatu abierint? Quid
insuper de censu per Italiam exigi iusso? Meminit de his omnibus Dioⁱ. De censu
etiam tribus Gallijs ab eodem imperato agit Florus^k.

XCV.

Iam vero admirari fortasse aliquis posset, ac perinde quærere: Quid est quod nul-
lus Ethnicorum historicorum, qui res Romanorum sunt profecuti, de tam celebri de-
scriptione ac nobilissimo censu aliquando meminerit? Ceterum haud adeo admiran-
dum esse cognoscat, qui nobilissimorum præstantissimorumq. historicorū monumenta,
illorum præsertim temporum, quibus hæc contigerunt, excidisse consideret. De Li-
uio sciunt omnes: de Dione & Tacito, qui res Romanorum per annos singulos diligē-
ti cura studioq. conscripserunt, quid dicam, in promptu est: nimirum Dionis histo-
riam a Consulatu Antistij & Balbi vsque ad Consulatum Messalæ & Cinnæ, nempe
per decem annorum spatium, quinque ante Christum natū, totidem post, e commen-
tarijs sublata, omnino periisse. Taciti vero Annales incipere ab Imperio Tiberij
Cæsaris, omnes sciunt. Suetonius, qui restat, sic scripsit Vitas Romanorum Imperato-
rum, vt nullum sibi præscripserit seruandi temporis ordinem: quamobrem multa
prætermisisse, collatione facta illorum qui in scribendo per Consules res gestas cuiusque
anni memoriæ commendarunt, per facile conuinci potest.

XCVI.

CHRISTI SVB
QUIRINO CER-
TA DESCRIPTIO

Certe rem tam patentem & claram, ex ipsis Romanis archiuis, in quibus cuiusque
census tabulæ asseruabantur, quas nostri citare consueuerunt, certam, testatam, ob-
signatamq. sibi fidem publicam vendicasse, certum est: adeo vt non Celsi, non Porphy-
rij, non denique Iuliani, vel si qui alij Christianæ fidei extiterunt acerrimi oppugnato-
res, negare sint ausi; nisi tantum ceteris omnibus impudentiores, quos diximus, no-
stri sæculi nouatores: qui, quod ait Iudas Apostolus, quæcumque ignorant, blasphe-
mant; quæcumque autem norunt, in his corrumpuntur.] Ecce quam libere Iustinus^l
martyr publica defensione Christianæ fidei apud Antoninum Pium, eiusq. filios Cæ-
sares, ipsumq. Senatū, necnon populum Romanum agens, de descriptione census
sub Qui-

sub Quirino his meminit verbis: Vicus, inquit, quidam est Bethlehem in regione Iu-
dæorum, trigintaquinque stadijs Hierosolymis distans: vbi natus est Christus Iesus:
quemadmodum & ex descriptionibus census acti, quæ sub Quirino primo vestro in Iu-
dæa procuratore sunt confectæ, intelligere potestis.] Rursus & Tertullianus^a de iisdem
descriptionibus tabulis hæc contra Marcionem reijcientem Euangelium: De censu, inquit,
Augusti, quem testem fidelissimum Dominicæ natiuitatis Romana archiua custodiunt.]
Non tantum itaque Euangelica veritate, sed & publica fide Romani archiui, illis tem-
poribus probata ob signataq. erat historia de Christo a Quirino in tabulis census scri-
pto. Meminit eiusdem Quirini Suetonius^b, eumq. hominem fuisse prædiuitem testa-
tur: hunc & vsque ad Tiberij Imperatoris annum septimum superuixisse, asserit Tacit-
us^c, qui eius natales, res gestas, ac funus compendio scribit.

His de facta ab Augusto Orbis descriptione narratis, præterijisse nolumus aliam ab
hæc diuersam, sed quæ huic haud parum conferret, ab eodem Augusto absolutam Or-
bis descriptionem, nempe geometricam: quæ nimirum ad Romani Imperij censendas
prouincias, loca, atque personas, maxime conduceret. Hanc a Iulio Cæsare inchoa-
tam Augustus absoluit: sed quo ordine & tempore, Æthicus rem gestam describens,
sic demonstrat: Itaque Iulius Cæsar bissextilis rationis inuentor, diuinis humanisq. re-
bus singulariter instructus, cum Consulatus sui fasces erigeret, ex Senatusconsulto cen-
suit omnem Orbem iam Romani nominis admetiri per prudentissimos viros, & om-
ni philosophiæ munere decoratos. Ergo a Iulio Cæsare & M. Antonio Coss. Orbis
terrarum metiri coepit: id est, a Consulatu supra scripti, vsque ad Consulatum Augusti
tertium & Crassi, annis * vigintiuno, mensibus quinque, diebus nouem a Zeno,
Cæsaris & M. Antonij, vsque ad Consulatum Augusti decimum, annis * viginouem,
mensibus octo, diebus decem a Theodoto Septentrionalis pars dimensa est, vt euiden-
ter ostenditur. A Consulatu similiter Iulij Cæsaris, vsque ad Consulatum * Saturnini
& Cinnæ, a Polycleto Meridiana pars dimensa est annis trigintaduobus, mense vno, die-
bus decem, sic vt definita monstratur. At sic omnis Orbis terræ intra annos triginta-
duos a dimensoribus peragratus est, & de omni eius continentia perlatum est ad Sena-
tum.] hucusque auctor.

Absoluta sunt hæc atque perfecta ante Christum natum anno decimo, secundum
præscriptum annorum numerum, licet in prænotatis Coss. error inesse appareat. Ex
his factum est, vt dimensis atque distinctis Romani Imperij prouinciarum, ciuitatum,
ac locorum limitibus, facilius aditus pateret tum ad hanc de qua agimus, tum ad alias
Romani Orbis per censum descriptiones faciendas. Meminisse visus est^d Plinius eiu-
dem descriptionis, dum se in describenda Italia sequi profiteretur eam quæ est ab Augu-
sto facta descriptio. Idemq. dum hæc alibi^e ait: In diuo quoque Augusto, quem vni-
uersa mortalitas in hac censura nuncupat] nempe eam, quam Vespasianus, & Titus
recens egerunt, de qua idem^f inferius meminit: significare videtur, in quolibet repetito
in Orbe Romano lustris singulis censu, mentionem Augusti fieri, quod primus om-
nium vniuersum Orbem Romano subiectum Imperio censuisset. At de censibus satis.

Quibus vero Consulibus, qua Olympiade, quoto insuper Augusti Imperij anno, si-
mul & Herodis Regis, potissimum hæc sit facta descriptio; quo etiam & natus Redem-
ptor noster Dominus Iesus Christus perhibeatur, reliquum est vt perquam studiose in-
uestigemus. Hæc basis quædam ac fundamentum Annalium esto. Perspecto etenim
vero, quo Christus natus est anno, ceteri qui ab eo dinumerantur, veri certiq. suppu-
tabuntur. Quod si quem in hoc primo anno errare contigerit, in singulis alijs errare,
quisquis fuerit, licet inuitus, cogetur; quod multis, licet non mediocriter eruditis, ac-
cidisse vidimus. Quapropter omni studio ac diligentia videndum nobis est, vt certus
annus, quo natus est Christus, firmiter testatus habeatur, in quo velut cardine quodam
tempora futura voluantur.

In eo itaque peruestigando, certior ille modus est habitus, quo per Coss. & Olym-
piadas tempora disquiri consueuerunt. Vnde in hanc sententiam Augustinus^g: Per
Olympiadas, & Consulū nomina, multa sæpe quæruntur a nobis; & ignorantia Con-
sulatus, quo natus est Dominus, & quo passus est, nonnullos coegit errare.] Ergo quod
ad Consules spectat, quibus natus est Iesus: tres, eademq. diuersæ reperiuntur fuisse
antiquo-

12 23 7 10 11
12 23 7 10 11
a *Tertul. cont.
Marc. lib. 4. c. 7.*

b *Suet. in Tibe-
rio c. 49.*
c *Tacit. lib. 3.
Annal.*

XCVII.
DESCRIPTIO
GEOMETRICA
AVGVSTI.

2 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

* *al. Corniui*

* *al. xx.*

* *al. xx.*

* *al. Messalæ &
Quirini.*

XCVIII.
DESCRIPTIO
VNIVERSALIS.

d *Plin. lib. 3. c. 5*

e *lib. 7. c. 45.*

f *lib. 7. c. 40.*

XCIX.
DE ANNO DE
NATVS EST
CHRISTVS.

12 23 7 10 11
12 23 7 10 11
12 23 7 10 11
12 23 7 10 11

C.
g *Aug. de doct.
Christ. lib. 2. c.
28.*

antiquorum sententiæ; quarum primæ auctor est Epiphanius, secundæ Cassiodorus, tertiarum vero est Seuerus assertor. Testatur Epiphanius^a natum esse Dominum Iesum humani generis Salvatorem Augusto decimumtertium & Siluano Coss. Cassiodorus^b natalem Domini, Cornelij Lentuli & Valerij Messalæ seu Messalini Consulatu consignat, præcedentis scilicet anni Coss. Seuerus^c autem neutri horum consentiens, annum anticipans, natum Christum dicit Sabino & Ruffino Coss. Nos vero harum trium duabus extremis reiectis, quasi regiam viam gradientes, mediam sequimur.

CI. Scimus in his defudasse disertorum virorum ingenia; & eum qui inter recentiores de Fastis Consularibus fufius disputauit^d, eius fuisse sententiæ, vt, quod sensit Epiphanius, natus fuerit Dominus Augusto & Siluano Coss. In quam & nos alias pedibus ieramus. Re tamen ipsa accuratius peruestigata, Cassiodoro potius acquiescimus, a quo nec re vera dissensisse videtur Epiphanius, nisi quod dum ipse de die natalis Christi est secutus Ægyptios, qui sexta Ianuarij Christum natum esse dicebant^e, non oportuit sub dictis Coss. Lentulo & Messalino, sed sub dictis sequentis anni Coss. Augusto & Siluano, natalem Domini constituere. Quod si ipse æque cum Latinis & Græcis, natum Dominum existimasset vigesima quinta Decembris, sub iisdem Coss. natalem Christi vtique collocasset: nam eius^f sententia est, vt passus sit Christus anno trigesimo tertio per tres menses inchoato: nec quantumlibet dicat Dominum natum quadragesimo secundo Augusti, ab ea sententia discrepare videtur, vt paulo inferius suo loco dicemus. Illud insuper, vt Cassiodorum sequamur, maxime persuadet, quod homo Romanus, litterarum omni genere excultissimus, & in his apprime versatus; vt qui non tantum Consulares Fastos, sed & de computo Paschali libellum conscripsit, magna adhibita consideratione; nec aliter quàm Romana profiteretur Ecclesia, sub dictis Coss. Christi natalem posuisse videatur. Secutus est Cassiodori sententiam Marianus Scotus, qui ante quingentos annos claruit chronographus nobilissimus; eandemq. nouissime Cuspinianus pariter est secutus in suis ad Cassiodorum commentarijs.

CII. Hæc igitur esse vera certaq. ex ipsa etiam supputatione Olympiadum certius demonstrabimus. Natus est enim Dominus Olympiade centesima nonagesima quarta, anno ipsius secundo. Id sentit Eusebius, dum in Chronico descriptionem factam a Præsidente Syriæ Quirino (quo anno, vt dictum est, & Christus est natus) sub eodem anno secundo Olympiadis centesimæ nonagesimæ quartæ ponit: errore tamen liberariorum factum est, vt natalis Domini, sequenti anno, nempe tertio eiusdem Olympiadis, positus habeatur: cum toto cælo appareat, tam descriptionem a Quirino factam, quàm natalem Domini vno eodemq. anno recensenda fuisse. Sed hæc clariora redduntur, si quæ idem auctor alibi scripsit^g, accuratius expendantur. Cum enim dicat, annū decimum quintum Tiberij Imp. incidisse in annum quartum Olympiadis ducentesimæ primæ, quod etiam in Chronico proficitur; idemq. affirmet^h eum annum fuisse ætatis Christi trigessimum: ab eo tempore superiores Olympiadas numerans, proculdubio inuenies natum Dominum dicta Olympiade centesima nonagesima quarta, anno secundo. Nam cum septem intersint plenæ Olympiades, & duo reliqui sint anni nuper dictæ Olympiadis: septenario quater reuoluto, superq. additis illis duobus annis, trigessimus Christi ætatis impletur annus. Cum igitur Consules a Cassiodoro positi, Consulatum inijsse reperiantur dicta Olympiade, anno secundo; fateri necesse est, sub dictis Coss. eodemq. anno secundo Olympiadis, Dominum esse natum.

CIII. Quo insuper anno Imperij Octauiani Augusti Christus sit natus; cum alij ab alijs diuersam inierint rationem in annis eius Imperij supputandis, diuersarū etiam sententiarum auctores fuere; dum alij quadragesimo secundo, alij vero quadragesimo primo, rursusq. alij vigesimo octauo eiusdem Octauiani Imperij anno ipsum Dominum natū esse dixere. Quod vero idem Eusebiusⁱ Christi natiuitatem incidisse dicat in annum quadragesimum secundum Augusti Imp. constat coepisse numerare annos Augusti a nece Caij Iulij Cæsaris: a quo tempore deducendo annos quadragintaduos, natalis Christi in Olympiadem centesimam nonagesimam quartam & annum ipsius secundum (vt diximus) incidisse dicendus est. Sed aduertendum in eo illud, quod licet Eusebius^k eodem anno, quo occisus est Cæsar, Octauiani ponat ingressum, idq. anno primo Olympiadis centesimæ octogesimæ quartæ; tamen errore librariorum factum, vt primus Augusti annus anno secundo dictæ Olympiadis positus habeatur. Quotquot igitur anti-

ti qui scriptores Christum natum anno quadragesimo secundo Augusti dixerunt, a nece C. Iulij Cæsaris annos numerare coepisse videntur. Reperies Ethnicos antiquiores auctores ab eo tempore annos eiusdem Imperatoris numerare solitos esse, & in primis Horatium^a his versibus:

----- Nam tibi quo die
Portus Alexandria supplex,
Et vacuum patefecit aulam:
Fortuna lustro prospera tertio
Belli secundos reddidit exitus,
Laudemq. & optatum peractis
Imperij decus arrogauit.]

B Cum itaque lustro tertio Imperij ea potitum victoria, & Alexandriam cepisse dicat; ipsum a nece Cæsaris annos Augusti numerare, satis apparet. Alexandriam enim non eodem anno quo Actiaca pugna est victus Antonius, sed sequenti, sexto Kal. Aprilis esse debellatam, notatur in Fastis. Tacitus etiam, siue alius auctor dialogi de Oratoribus, non nisi a nece Cæsaris numerat Augusti annos, dum imperasse annos quinquaginta & octo testatur. Iosephus^b quoque cum dicat eundem regnasse annis quinquaginta septem, sex mensibus, & amplius diebus duobus; & ipsum a morte Cæsaris annos illius Imperij numerare coepisse, certissimum est. Cum ergo vetustiores, & qui ceteris auctoritate præstarent auctores, a nece Cæsaris Augusti annos numerando deduxissent; complures nostrorum eandem ineuntes numeri rationem, more maiorum, natum dixerunt Christum Dominum anno quadragesimo secundo Augusti Imperatoris:

C est idem quoque annus Lentulo & Messalino Consulibus in Fastis adscriptus: fuerunt hi post Eusebium, Epiphanius^c, Chrysofostomus^d, Orosius^e, Beda^f, & alij^g; quod & ipsa S. R. Ecclesia in suo Martyrologio^h profitetur. Porro non ea tantum ratione quia heres institutus a Cæsare illi successit Octauius: sed quoniam suprema ac maxima omnium potestas eidem ex S. C. cum eum armauit in Antonium, collata est; ab eo tempore inchoari visum est eius Imperium. Habes id egregie testatum ex Brutiⁱ litteris ad Ciceronem, dum de ornato & aucto Octauio summa Imperij potestate conqueritur, dicens: Itaque timeo de Consulatu, ne Cæsar tuus altius se ascendisse putet decretis tuis, quàm inde, si Consul factus sit, descensurum.] & alia plura id genus. Quæ etiam idem auctor refert, cum in Antonium agit vndecima Philippica, appellatq. illud Imperium extraordinarium: quod cum duci qui vicisset, daretur nomen vi-

D toriæ, acclamareturq. a militibus Imperator, ipsi Octauio fuerint hæc ante pugnam collata.

Rursus vero alij reperiuntur numerasse Augusti tempus ab anno sequenti a nece Cæsaris, quo Hircio & Pansa Consulibus in bello desideratis, idem Octauius Consulatum inuasit decimoquarto Kal. Septembris, vt Tacitus & Dio testantur, dum aiunt, Augustum illum diem habuisse supremum, quo primum inierat Consulatum: Quo item anno, ante quintum Kal. Decembris, cum Lepido & Antonio foedus iniens, Triumviratum instituit, quod ex antiquis lapidibus tabulisq. Panuinius^k testatum prodidit. His ita se habentibus, complures, qui numerarunt annos Imperij Augusti ab arrepto Consulatu, & Triumviratu proxime nondum per mensem inito, cum idem Octauius annum ætatis ageret vigesimum; natum dixerunt Christum Dominum anno quadragesimo primo eiusdem Imperatoris Augusti, quo Lentulus & Messalinus Consules erant: porro non aliam eos inijsse rationem annorum Augusti, exploratissimum est, cum nulla subesset causa, vt a sequenti anno, vel reliquis, annum primum illius Imperij auspiciari potuissent. Fuerunt autem ex antiquis auctoribus, qui natum Dominum dixerunt anno quadragesimo primo Augusti: vt Irenæus^l, Tertullianus^m (licet hic memoria lapsus, a morte Cleopatrarum eos deducat) Hieronymusⁿ, & alij recentiores, qui omnes secundum assertam nuper rationem, Christum natum esse sub præfatis Consulibus Lentulo & Messalino, nobiscum æque consentiunt. Non prætermittimus, alia adhuc habita ratione annorum Augusti, alios dixisse Dominum natum anno vigesimo octauo eiusdem Imperij: fuerunt hi Clemens^o Alexandrinus & Eusebius^p, qui quidem putarunt tot intercedere annos ab Actiaca pugna vsque ad natalem Domini: nam Eusebius in Chronico debellatos ab Augusto Antonium & Cleopatram ponit Olympiade centesima

^a Horat. lib. 4. oda 14.

CIV. NUMERATI AVGVSTI ANNI A NECE CAES.

^b Ioseph. antiq. lib. 18. c. 3.

^c Epiph. her. 51.
^d Chrysof. hom. Grace scripta de Indiæ.
^e Oros. lib. 1. c. 1. c. 7.
^f Be. a. de sex atat.
^g Alb. Flav. de diuinis offi.
^h Ro. Mart. 25. Decembr.
ⁱ Apud Cicer. epist. ad Bruti.

CV. QVI NUMERARVNT ANNO AVGV. A TRIVM VIRATV.

^k Panuin. com. in 2. lib. Fast.

^l Iren. adu. heres. lib. 3. c. 25.
^m Tertul. contr. Iud.
ⁿ Hieronym. in Isa. c. 2. in Dan. c. 9.
^o Clem. Alexan. Strom. lib. 1.
^p Euseb. hist. lib. 1. c. 5.

centesima octogesima septima, anno tertio; a quo numerare incipiens dictos annos vigintiocto, æque confirmat natum Dominum Olympiade ceterima nonagesima quarta, anno secundo, dictis Coss. Lentulo & Messalino: cum tamen, auctore Dione & alijs, reperiat ur contigisse ea victoria anno ab Vrbe condita septingentesimo vigesimo tertio, quarto Nonas Septembris, Augusto tertium & Messala Coss. dictæ Olympiadis anno secundo.

Dio lib. 50. c. 31.

CVI.

ANNVS NATALIS CHRISTI DE DVCTVS A TEMPORIBUS BAPTISMI.
b Luc. 3. c Consule Cornelium Iansen. Concord. Euag. d Epiph. bar. 51. e Corzel. Iansen. eod. lib. AETAS CHRISTI CVM BAPTIZATVS FUIT.
f Tertul. contra Iud. g African. apud Hieron. Daniel. c. 9. h Laëtan. lib. 4. c. 10. i Bened. Perer. com. in Daniel. lib. 1. c. 6.

Sic igitur dicta Cassiodori sententia omnium auctorum attestacione firmata atque stabilita habeatur: quæ potissimum Lucæ Euangelistæ testimonio solidatur, dum baptismum Christi contigisse narrat anno quintodecimo Imperij Tiberij Cæsaris: quando, inquit, ipse Iesus erat incipiens quasi annorum triginta, &c.] Quorum verborum cum multiplex sensus a Patribus afferatur; quis potior sit, & quis omnium maxime præferendus & eligendus, accurate perscrutemur. Fuit Epiphanijs sententia, Christum baptismi tempore sic dictum ab Euangelista fuisse quasi triginta annorum, vt exactis vigintinouem annis, ac mensibus decem, duobus mensibus minor fuerit ætate annorum triginta: hæc ille ea ratione, quod baptizatum fuisse Dominum existimavit ad sextum Idus Nouembris. Fauet huic opinioni Cornelius Iansenius, vigilantissimus sacrarum litterarum interpres. Sed communior illa videtur antiquorum Patrum sententia, afferentiũ Christum Dominum eo anno, quo est baptismate initiatus, iniisse annum trigessimũ, cui omnes sunt adstipulati, qui Christum passum existimarunt ipso ætatis suæ anno trigesimo, vt Tertullianus, Africanus, Lactantius, & alij; sed primum auctorem sanctum Ignatium constituunt, quod ipse scribens ad Trallianos, dicat Christum triginta annos agentem baptizatum esse a Ioanne: cui sententiæ cum nonnulli ex recentioribus faueant, nouissime R. P. Benedictus Pererius, vir sacris litteris nobiliter imbutus, & eas apprime callens, eandem confirmavit.

CVII.

TEMPVS CHRISTI BAPTISMI.
k Io. Chrysof. hom. 10. in Mat. l Euthym. in Matth. c. 3. m Marr. Braub. lib. can. Græc. c. 20. n Bedæ de ras. temp. c. 45. o Ber. ser. 2. de Epiph. p Lirin. Luc. 3. q nouis. Scal. de emend. temp. lib. 6. c. 1. prope fin. q Hier. de Scrip. Eccl. c. 16.

Tertia opinio fuit afferentium Christum baptizatum esse trigesimo suæ ætatis anno expleto, & trigessimoprimo inchoato, quasi tunc re vera dici posset triginta annorum, cum illos expleffet: non enim dictionem illam, quasi, numeri diminutionem semper importare, nec dubitatiue semper poni, sed assertiue, pluribus diuinæ Scripturæ locis demonstrari potest. Huius opinionis primus assertor habetur Ioannes Chrysofostomus, quem sequitur Euthymius. Complures vero Græcorum idem sensisse, argumento est canon ab illis statutus, quo hæc descripta habentur: Si quis triginta ætatis annos non impleuerit, nullo modo presbyter ordinetur, etiam si valde sit dignus: quia & ipse Dominus trigesimo anno baptizatus est, & sic cœpit docere.] innuentes illi nimirum ad illud Lucæ, quod hoc ordine Græce traducitur: Erat ipse Iesus quasi annorum triginta, incipiens.] sicut & Origenes interpunctione distinguit illud, incipiens, a superioribus; quasi Lucas dicere voluerit: Ea ætate erat Dominus, cum cœpit munus suum peragere. Rursus Beda, Bernardus, & alij complures recentiores eandem interpretationem sunt secuti: quorum rationes non morabor singulas recensere; sed vnus mihi satis superq. atque omnium instar Ignatius erit, qui cum vixerit Christi tempore, eumq. in carne viderit (vt de eo testatur Hieronymus) quo potissimum ætatis suæ anno Christus fuerit baptizatus, ignorasse non potuit: certe fidelio rem verioremq. Lucæ Euangelistæ interpretem Ignatio neminem quis iure dixerit: dum quæ de Christo scripsit, ob oculos habuit.

CVIII.

r Habetur in som. 1. Bibl. San. S. IGNATI SENTENTIA IRREFRAGABILIS.

Mirati sumus vehementer locum illum Ignatij epistolæ ad Trallianos ab omnibus qui eam quæstionem fufius disputarunt, vitiosa translatione esse citatũ, atque in eum sensum allegatum, vt ipse affirmarit, Dominum trigesimo suæ ætatis anno (vt habet vetus ac perperam facta ex Græco in Latinum versio) esse baptizatum: sed recens versio eademq. germana atque sincera sic habet: Et expletis tribus annorum decãdibus vere baptizatus est a Ioanne.] Græce autem sic: *Καὶ ἔως δέκαδὺς ἐτῶν πολιτευσάμενος ἐβπτίσθη ἐν ὕδω Ἰωάννης.*] Aduersus igitur tam patens apertumq. de ætate Christi Ignatij testimonium, nemo vel mutire, nedum refragari iure debet; cum præsertim S. R. Ecclesia istud ipsum professã videatur in antiquo Rituali, quod Ordinem Romanum appellant; vbi cum agitur de Epiphania, hæc verba descripta habentur: Solemnitas hæc Græcis *ἑορτασία*, siue *ἐπιφασία* nuncupatur, Latine autem apparitio, siue ostensio, vel manifestatio interpretatur. Expletis namque Christus quasi triginta annorum curriculum, venit in Iordanem ad Ioannem, vt baptizaretur ab eo.] hæc Ordo Romanus, quæ etiam

etiam recitat Albinus Flaccus. Quod vero hæc dictio, quasi, non dubitatiue vel diminutiue sit posita, velut aliquid desit de expleto triginta annorum numero, sed potius affirmatiue, vt illud Ioannis: Quasi vnigeniti a Patre] et illud Pauli ad Corinthios: In eandem imaginem transformamur a claritate in claritatẽ tamquam a Spiritu Domini] satis expresse colligitur. Nam nisi Epiphanio consenserimus, qui ait Christum baptizatum esse sexto Idus Septembris, a cuius sententia Romana Ecclesia semper abhorruit: nulla ratio patitur, vt Christus baptizatus sit ad finem anni trigesimi: cum constet de die baptismi, nẽpe sexta Ianuarij, vt antiqui Patres & ipsamet Ecclesia profitentur. Itaque vel oportuit ipsum baptizatũ esse ipso initio anni trigesimi, vel illo expleto, anno sequenti a Kalendis Ianuarij per dies sex inchoato: sicq. Ordinem Romanum esse intelligendum, prudens quisque cognosceret.

a Albin. Flaccus de offic. eccl. c. 6. b Ioan. 1. c 1. Cor. 3.

At vero si ex his manifestũ indubitatumq. reddatur (vt profecto redditur) Christum Dominum tempore sui baptismi, anno decimoquinto Imperij Tiberij Cæsaris, iam expleffe trigessimũ annum & trigessimoprimum inchoasse: equidem si ceteros Christi annos ad suũ principium reducas, plane inuenies ipsum natum sub dictis sæpe Lentulo & Messalino Coss. Olympiade, vt dictum est, centesima nonagesimaquarta, anno secundo: sicq. firmam ratamq. haberi de tempore natalis Domini nuper Cassiodori recitatam sententiam, quam in omnibus cum Romana Ecclesia esse concordem, vel saltem ex eo videre possis, dum idem auctor in suo Paschali cyclo, post Consulatum Basilij vicies semel, annos Domini numerat quingentos & sexagintaduos: qua ratione, per singulos annos vsque in hodiernum sæcula numerando, æque in omnibus consentientem cum Romana Ecclesia eundem numerum annorum inuenies: Quomodo vero in Fastis Onuphrij Panuinij annus superabũdet, suo loco inferius facile demonstrabimus. His igitur examinatis atque discussis breuiter quantum potuimus; esto velut *γνώμων* totius futuri temporis fixus atque firmatus primus Christi annus sub Consulatu Lentuli & Messalini, Olympiade centesima nonagesimaquarta, anno secundo, ab Vrbe condita secundum Varronianam ab antiquis magis probatam atque receptam supputationem, anno septingentesimo quinquagesimoprimo.

CIX.
 PROBATA A ROM. ECCLESIA CHRONOGRAPHIA.

Sequimur in annis Urbis Varronẽ magis, quàm alios secus supputantes, quod rerum antiquarũ Varrone doctiorem neminem fuisse constet, testificacione Ciceronis & aliorum omnium eidem absque dubitatione aliqua primas deferentium; cum tamen alios aliter supputare annos Urbis consueuisse certo sciamus, nec Varronem omnes esse secutos intelligamus: nam Aufonius Gallus, annum sui Consulatus Urbis annis consi-gnans, mille centum decem & octo annos interlapfos testatur his versibus:

CX.
 ANNI AB VRBE CONDITA VARRI.

*Vrbis ab aterna deductam Rege Quirino
 Annorum seriem cum Proculæ accipies;
 Mille annos, centumq. & bis fluxisse nouenos
 Consulibus Aufonij nomen adusque leges.] vel cum ait:
 Annis undecies centum, coniunge quaternos
 Undecies, vnãq. super trieterida nocte:
 Hæc erit aeternæ series ab origine Romæ.]*

Quæ quidem Aufonij supputatio Varroniana minor est annis viginti. Nec arroget sibi quisquã ex Olympiadũ annis certũ posse deducere inchoatæ Urbis exordiũ. Nam quis Varrone in Olympiadũ supputatione peritior? nouit & calluit ipse eas, nec aliunde quàm ex illis annos Urbis creditur consi-gnasse. Sed quod nec adeo omnino absque controuersia stabilita inueniatur Olympias & annus eius quo cœpta est Vrbs condi, idcirco non eadẽ omnium ea de re vna sententia. Sed & nec a quo anno incipiendi sint numerari Urbis anni, an ab excitatis moenijs eius, vel ante, penes antiquos vna fuit assertio. Hæc idcirco dixisse voluimus, quo intelligamus haud tuto & certo posse Christi annos a conditæ Urbis tempore numerari.

CXI.

Licet igitur ex dictis satis testatus annus, quo indicta descriptio, ac natus est Christus, tam per Romanos Consules, quàm per Græcorum Olympiadas habeatur: tamen ex consuetudine sanctorum Prophetarum, qui ex chronologia Regum Iuda consueuerunt signare tempora; & nos, quo potissimum anno Herodis Regis Christus sit natus, perquiremus: etiam si rem haud facilem, immo satis molestam aggrediamur, quam eruditissimorum virorum hætenus ingenia & mentes torsisse videmus. Nam qui sibi Iosephum in omnibus sequendum proposuerit, ab Euangelica veritate (proh nefas) declinet necesse est. Et quoniam dicere, illum errasse, nec erroris monstrare causam, &

QVO ANNO REGIS HERODIS CHRISTVS NATVS.

veritatem patefacere, parum liberalis & eruditi hominis esse videtur; age, in primis **A** quæ idem auctor de annis Herodis Regis scriptis mandavit, adducamus in medium.

CXIII.

a Ioseph. antiq. lib. 14. c. 26.
b Dio hist. Rom. lib. 49.

Collatum Herodi regnum Romæ ex Senatusconsulto, Domitio Caluino & Asinio Pollione Consulibus, Olympiade centesima octogesimaquarta, Iosephus^a testatur, cui & Dio Cassius^b assentitur. Verum Antigono Iudæorum regnum inuadente, Herodes non est eo potitus, nisi eo debellato; quâdo Marci Antonij ope & voluntate, per Sosium Syriæ Præsidentem restitutus, liberæ regni habenas moderatus est: quod factum esse M. Agrippa & Caninio Gallo Consulibus, Olympiade centesima octogesimaquinta, idem

c Ioseph. antiq. lib. 14. c. 28.

DE ANNIS HERODIS IOSEPHI SVPPVTATIO.

Iosephus^c affirmat; qui colligens Herodis regni annos, numerat ab institutione facta ex S. C. vsque ad eius obitum annos trigintaseptem, a restitutione vero per Antonium facta annos trigintaquatuor. Si igitur dictos annos trigintaseptem Herodis regni numeres per Consules & Olympiadas subsequentes; proculdubio Herodem ante Redemptoris nostri natalem ex humanis desijisse, certissimum est, tam si illos trigintaseptem per sequentes Consulatus deducas annos, quàm si per Olympiadas: sed tunc opus est vt ab anno quarto dictæ Olympiadis, qui est & primus sequentis centesimæ octogesimaquartæ, numerare incipias; nullus enim alius annus Consulatu ipsorum cohæret. Nam ex supputatione Eusebij & Phlegontis, quam omnes sequuntur, centesima octogesimaquarta Olympias inchoatur sub quinto Cæsaris Consulatu, in fine mensis Iunij: ipso enim initio æstiuæ solstitij Olympiadum annos numerari solitos^d, exploratissimum est: quamobrem idem annus dictorum Consulū sex menses habet centesimæ octogesimaquartæ Olympiadis, & totidem octogesimaquintæ sequentis. Cum vero testetur Iosephus^e, Herodem explese annos regni sui trigintaseptem, eundemq. obiisse prope Paschale tempus: dicere necesse est, eum vixisse vsque ad dictum Consulatum Lentuli & Messalini, quo natum diximus Christum: ipso enim expletur annus primus centesimæ nonagesimaquartæ Olympiadis, quo circa dictum Paschale festum est mortuus Herodes, & auspiciatur eiusdem Olympiadis annus secundus, cuius mense sexto natus est Dominus: vt ex his videas sub eodem Consulatu (secundum numerum annorum regni Herodis a Iosepho statutum) circa finem mensis Martij Herodem obiisse, & post nouem menses vigesimaquinta Decembris natalem Domini diem contigisse. Qui vero natum Christum dicunt anno sequenti, sub Consulatu Augusti & Siluani; ante annum vnum & nouem circiter menses, quàm Dominus nasceretur, Herodem vita functum esse dicant, necesse est. Hi^f vero, vt quoquo modo Iosephum cum Euangelista concilient, errasse in eo Iosephum affirmant, dum numerat ipse trigintaseptem illos annos regni Herodis ab institutione Romæ facta ex S. C. eosq. esse numerandos dicunt a Consulatu M. Agrippæ & Caninij Galli, quo anno occiso Antigono, est potitus regni habenis pacificis, a quo tempore idem numerat tantum trigintaquatuor: sed qua ratione, cuiusve auctoritate id faciant, non satis compertum habemus. **D**

d Vide Panuin. in cōmen. Fast. lib. 1. de Olymp.

e Ioseph. antiq. lib. 17. c. 10. & de bello Iud. lib. 2. c. 21.

f Panuin. in Fast. & alij eum secuti.

CXIII.

g Eusebius in Chronic. h Cyriill. catech. 12. i Epiph. hares. 57. & 58. IOSEPHVS MALVS CHRONOGRAPHVS.

Ceterum Eusebius^g alia ratione a Iosepho longe diuersa numerat Regis Herodis annos, nimirum ab Olympiade centesima octogesima sexta, anno tertio; Cyrillus Hierosolymorum Episcopus^h anno quarto eiusdem: Epiphaniusⁱ etiam, dum tradit Dominum nostrum natum esse anno trigesimalotertio Herodis Regis, Cyrillo potius consentire videtur. Sed quam hi omnes, sic numerando Herodis Regis annos, inierint rationem, & quos sectati sint auctores, nos certe præterit. Quamobrem attentiori studio, quæ de annis Herodis a Iosepho sunt scripta, disquirenda esse censemus. Atque in primis illud monendum putamus, eundem auctorem in his quæ sunt temporis, sæpe hallucinatum esse; quod tum in Herodis annis, tum in ceteris accidisse, suis locis inferius facile demonstrabimus. Sed in præsentiarum, quod ad annos eiusdem Herodis spectat: cum idem auctor^k dicat Herodem eo tempore, quo Iulius Cæsar, confecto bello Alexandrino, tradidit Antipatro eius patri Iudææ prouinciæ administrationem, natum annos quindecim fuisse: rursumq. affirmet^l ipsum vixisse vsque ad annum suæ ætatis ferme septuagesimum; hac ratione numerando ceteros Herodis annos a Consulatu Caleni & Vatini, quæ a Cæsare tributa est Iudæa Antipatro, quando Herodes agebat annum decimum quintum, ipsum vixisse vsque ad annum nonum ætatis Christi negari non potest. Vide, quæso, quanta sit in eodem auctore leuitas & inconstantia, & quot labyrinthos & inextricabiles offendere errores & in eis mergi necesse sit eos, qui de annis Herodis regni tam facile eidem Iosepho acquiescendum existimant.

CXV.

Reliquum est igitur, vt aperiamus erroris causam, qua ille idem auctor, numerando to-

A do toties dictos Herodis annos, deceptus est. Sicut enim Sole clarius esse probatur, quod annos ferme septuaginta Herodem vixisse testatur, & quod tempore Consulatus Caleni & Vatini annos erat natus quindecim: sic e contra errore lapsus est, dum annorum numerum regni eius incipit numerare a Consulatu Domitij & Pollionis. Huius autem erroris inde fluxit occasio; quod cum in confesso esset apud omnes, Herodis regni annos trigintaseptem esse adnumeratos; rursumq. certum esset, ipsum ex Senatusconsulto regnum accepisse; factum est, vt ipse ad primam institutionem Romæ sub dictis Consulibus factam verterit oculos, & ab eo tempore numerare cœperit annos regni ipsius Herodis. Ceterum tunc occupato eodem regno ab Antigono, nondum vsque ad mortem eius potitus est; quando (vt dictum est) iussu opeq. Antonij per Sosium Syriæ Præsidentem est restitutus. Porro quoniam in bello ciuili contra Octavianum Augustum eidem M. Antonio fauit, illud demeruisse visus est. Quamobrem cum idem Augustus, Antonio & Cleopatra deuictis, summa rerum potitus esset: mox idem ipse Herodes suæ culpæ conscius, supplex ad veniam impetrandam, Rhodum ad eundem illic agentem se contulit, depositoq. diademate, ac precibus fufis, ab eodem regnum promeruit, quod & decreto Senatusconsulti fuit eidem stabilitum.

VNDE ERROR IOSEPHI OSTENDITUR.

XIXO

Hæc omnia non ab alio, quàm ab eodem ipso Iosepho^a, qui ea pluribus scribit, accepimus. Facta sunt hæc eo ipso anno, quo idem Augustus nauali bello Antonium & Cleopatram debellauit, eodem Augusto tertium & Messala Coss. Olympiade (vt diximus) centesima octogesima septima, anno secundo. Ab eo igitur tempore in publicis monumentis adscriptum primum annum Herodis regni, ac deinceps ceteros sequentes esse adnumeratos, ea potissimum ratione constare videtur; quod cum Augustus ex Senatusconsulto rescidisset; irritaq. reddidisset quæ ab Antonio in Imp. perduelle gesta essent; non licuit Herodi illos regni sui numerare annos, quibus regnauit postquam illud ab Antonio sibi restitutum accepit, sed ab eo tempore quo ab Augusto sibi redditum fuit, & ex Senatusconsulto firmatum. Quid enim non in eius gratiam Herodes egisset, qui quicquid haberet, eidem acceptum ferens, ob id ciuitates, theatra, templa (vt idem testatur Iosephus) eius nomine dedicasset? Hæc itaque cum tam aperta veritate subsistant: duplici ratione dicimus ab eo tempore numerandos esse trigintaseptem illos Regis Herodis annos; tum vt dictum septuaginta annorum ætatis illius tempus impleatur (aliter idem auctor sibi contrarius reperitur) tum etiam ob nouam regni eius ab Augusto ex Senatusconsulto restitutionem tunc tam insigniter factam.

CXVI.

a Ioseph. antiq. lib. 15. c. 10.
QUANDO COEPTI NUMERARI ANNI REGNI HERODIS.

Est igitur in numero primus annus regni Herodis sub Augusto tertium & Messala **D** Coss. Olympiade centesima octogesima septima, anno secundo: qua ratione dicimus, Christum Dominum Redemptorem nostrum natum anno regni Herodis vigesimo nono inchoato. Ex his itaque luce euidentius & clarius constare videtur, cum nonnisi eiusdem auctoris auctoritate hæc affirmemus, ipsum Iosephum numerando a Consulatu Domitij & Pollionis annos trigintaseptem Herodis regni, nouem saltem annis eius obitum anticipasse. Vnde & portentosus ille manauit error, vt descriptionem a Quirino factam tempore natalis Domini, post nouem annos factam esse describat: quot enim annis in obitu Herodis errauit, totidem in eadem descriptione errasse oportuit: eiusmodi enim naturæ sunt errores temporum, vt cum quis a recta linea semel exciderit, per deuia semper ferri, licet inuitus, cogatur.

CXVII.

QUOTO ANNO REGNI HERODIS CHRISTVS NATVS.

Reliquum iam illud tantum esset, vt dictum tempus, quo ea descriptio facta est, & **E** natus est Christus, more maiorum, Hebraicis chronologijs etiam consignemus. Scimus veterrimam hanc esse quæstionem, in qua sudarint & alserint tum antiquorum tum recentiorum ingenia: nouissime vero, Christum natum esse quatermillesimo vigesimo secundo anno ab origine mundi, noster Pererius^b in suis eruditis commentarijs in Daniellem adnotauit. Ceterum ob diuersitatem exemplarium, & quod non eandem omnes in illis numerandis seruent methodum & rationem; mirum dictu, quod quot sunt capita (vt communi fertur prouerbio) totidem de iisdem scriptæ reperiantur sententiæ. Sedere autem arbitrum, & cuius sint potiora iura disquirere, & antiquissimam omnium quæstionem lata sententia definire, non est præsentis otij, nec nostrarum virium tantum opus. Illud tamen non omnino prætermittendum videtur, Sanctam Dei Ecclesiam antiquitus consueuisse supputare annos ab origine mundi, non secundum Hebraicam editionem, sed secundum Septuagintaduos interpretes. est

CXVIII.

QUOTO ANNO AB ORIGINE MUNDI CHRISTVS NATVS. *b Bened. Pererius in Daniel. lib. 12. q. 5.*

a Aug. de Civ. Dei lib. 15. c. 12
b Tul. cōtr. Iud. lib. 8.
c Anast. Sinait. in Hexam. lib. 7.
 eius rei fides apud S. Augustinum ^a, dum de iisdem interpretibus hæc ait : Porro illos in auctoritatem celebriorem suscepit Ecclesia, & credentes Iudæorū potius quàm istos non habere quod verum est.] Rursus Iulianus Episcopus Toletanus ^b, falso cognominatus Pomerius, hæc in eandem sententiam : Ergo, inquit, illa nobis & sola pro his annis est obseruanda auctoritas Septuaginta interpretum, quæ merito omnibus editionibus & translationibus antefertur, quam etiam hucusque omnes doctores Ecclesiastici tenuerunt, & in hac præcipue annorum supputatione secuti sunt.] hæc ille. Adijcimus & Græci hominis insigniter eruditi de eadem re testimonium, videlicet Anastasij Sinaitæ Episcopi Antiocheni ^c, æqualis Magno nostro Gregorio, qui sic ait : Sciendum est quòd aliter computant Hebræi, & aliter Romanæ Ecclesiæ traditio.] hæc ille.

CXIX. Addamus & hic apte catalogum antiquorum Patrum, qui licet diuerse inter se, ob diuersitatem Græcorum codicum & interpretationem, tamen æque omnes secundum Septuaginta interpretes, annos ab origine mundi, vsque ad ortum Christi numerare consueuerunt. Incipiam ab antiquiori; ab ipso, inquam, Theophilo Episcopo Antiocheno, qui a mundi principio, vsque ad obitum Lucij Veri, quo tempore ipse sedit, intercurrisse ait annos quinquies mille sexcentos octogintaquinque. Eandem inijsse rationem Cyprianus ^d videtur, cum numerat annos secundum eosdem Septuaginta interpretes, atque hæc ait : Sex millia annorum plane complentur, ex quo hominem diabolus impugnat, &c.] Clemens Alexandrinus ^e ab Adam vsque ad mortem Commodi annos numerat quinquies mille septingentos octogintaquatuor. Sed quid tam diu in singulis immoror? Hippolytus ^f, Iulius Africanus ^g, Origenes ^h, Eusebius Pamphili ⁱ, Lactantius ^k, Epiphanius ^l, Hieronymus ^m, Philastrius ⁿ, Orosius ^o, Augustinus ^p, duo Anastasij, Sinaita ^q, & Nicænus ^r, Nicephorus ^s, Suidas ^t, & alij recentiores complures eadem numeri ratione consignare consueuerunt Acta Synodica : cuius rei exemplum est in sexta Synodo Oecumenica, vbi a mundi origine vsque ad illud tempus celebrati Concilij, anni numerantur sex mille centum nonagintanouem. Profitetur & Romana Ecclesia in suo Martyrologio, se annos supputare secundum eosdem interpretes. Verum propter exemplarium diuersitatem, & alias innumeras difficultates, perdifficile est veritatem consequi, dum inemendata de inemendatis scribuntur, vt testatur Hieronymus ^u. Sed hoc nomine plurimum debent omnes eruditi, immo & tota Dei Ecclesia Illustrissimo ac Reuerendissimo Antonio Carafæ, S. R. E. Cardinali Bibliothecario, qui multo labore ac studio tandem Græcam Septuagintaduorum interpretum editionem, iam pene antiquatam, in lucem vindicauit, eandemq. Latine redditam, non minori labore emendatam, ac perpolitam edendam curauit : opus plane diuinum, ac diuinitus inspiratum; quod a S. D. N. Sixto V. Romano Pontifice merito comprobatum, ac magnopere laudatum, vt Ecclesiæ Catholicæ esset vsui, idem sacro diplomate in fronte eius affixo cunctis Fidelibus significauit. Sed de his hæcenus.

CXX. His igitur, quæ ad annum natalis Domini pertinent, stabilitis; superest, vt de mense ac die, quibus natus est, narrationem instituentes, in primis quæ de ea re ab hæreticis vel alijs perperam scripta sunt, refellentes, tandem veritatem ipsam, Patrum auctoritate testatam, & Catholicæ Ecclesiæ longo vsu receptam atque probatam in medium adducamus. Sunt (inquit Clemens ^x Alexandrinus) qui curiosius natali Domini non solum annum, sed etiam diem addunt : quem quidem dicunt decimo octauo anno Augusti, vigesima quinta mensis Pacon esse natum; ea est apud Latinos decima quinta mensis Maij.] Rursus etiam quidam, inquit, tradunt eum natum esse vigesima quarta vel vigesima quinta mensis Pharnuthi, hoc est, vigesima vel vigesima prima Aprilis.] Porro hæc hæretici phanaticæ, nulla vel saltem verisimili ratione, vel auctoritate nixi, sed sicut & alia deliramenta, ex proprij animi sententia, perciti furore protulere. Fuit de eadem re Ægyptiorum, eorumdemq. Orthodoxorum opinio, vt existimarent Christum Dominum natum vndecima mensis Tybi, quæ est apud Latinos sexta dies Ianuarij, qua Epiphaniam Domini Ecclesia celebrare consuevit, cum illi vtrumque mysterium eodem die peractum volunt, nimirum Christum natū, ac etiam baptizatum; sed & eadem die illud insigne miraculum, vinum ex aqua factum esse, Epiphanius ^y auctor est, licet ipse baptismum ad aliud tempus referat : at de eo pluribus suo loco. Quod autem ad dictam de natali die sententiam pertinet, idem Epiphanius ^z eandem constanter affirmat, sed Hieronymus ^b refellit.

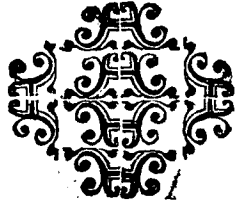
VARIÆ SENTENTIÆ DE MVNDI ANNIS.
d Cyprian. in pras. lib. de exhort. mart.
e Clem. Alex. Strom. lib. 1.
f Hipp. in can. temp.
g Tul. Afric. ad Arist.
h Orig. in Mat. tract. 20.
i Eusebius in Chron. & in frag. ad Marin.
k Lact. lib. 7. c. 25.
l Epiph. hares. 66.
m Hier. in epist. ad Tit. c. 1.
n Phil. hist. de hares. c. 112.
o Oros. lib. 1. c. 1.
p Aug. de Civ. Dei lib. 12. c. 12.
q Anast. Sinait. in Hexam. lib. 7.
r Anast. Nicæn. lib. quæst. 9. c. 2.
s Nicephorus in Chronic.
t Suid. in hist.
u Hier. in epist. ad Tit. c. 3.
x Clem. Alex. Strom. lib. 1.
y Cassian. col. lat. 10. cap. 1. ex pras. Paschal. epist. Theoph. Episc. Alexand.
z Epiph. hares. 51.
a Idem ibid.
b Hieron. in Euseb. cap. 1.

A - Ceterum his omnibus de die natalis Domini reiectis assertionibus, tam Latinorum quàm Græcorum Ecclesiæ pari consensione in eam conueniunt sententiam, vt Redemptor noster sit natus vigesima quinta mensis Decembris. Nam præter ea quæ habentur apud Clementem ^a, Augustinus ^b ex traditione Ecclesiæ idem affirmat, dum ait : Ioannes natus est, sicut tradit Ecclesia, octauo Kal. Iulias, cum iam incipiunt minui dies : Dominus autem natus octauo Kalend. Ianuarias, quando iam incipiunt dies crescere.] et alibi ^c : Octauo, inquit, Kal. Aprilis conceptus creditur, quo & passus : natus autem traditur octauo Kal. Ianuarias. Ab illo ergo die ad istum vsque computati ducenti septuaginta & sex dies reperiuntur, &c.] hæc Augustinus, eadem & ceteri Latinorum. De Græcis vero; non alia sentire eos, Anastasius Nicænus Episcopus ^d, Græcorumq. Menologium, & alia ipsorum antiqua monumenta fidem faciunt.

B At nec est prætermittendū de hebdomadis die, atque (quod maius est) hora, quibus natus est Christus Dominus, dicere. Fuit nonnullorum sententia, vt eadem die, ipsaq. hora, qua primus homo creatus est, eadem omnino & secundus homo (sic enim Christum appellat Apostolus ^e) fuerit natus. Hinc ait Hesychius ^f : Natus est mense Decembris, die sexto, hora tertia diei.] hæc ille : Anastasius ^g Sinaita eadem die, sed ad vesperam diei sextæ; & Anastasius Nicænus ^h eadem, sed hora diei septima. Verum quod ad diem spectat : die Dominico natum esse Dominum, in sexta Synodo Græci profitentur, dum aiunt ⁱ : In eo die manna in cremo pluit, in eo nasci dignatus est, in eo stella Magis refulsit, in eo de quinque panibus & duobus piscibus quinque millia hominum paut, in eo baptismum in Iordane suscepit, in eo ipse pius Redemptor humani generis sponte pro salute nostra a mortuis surrexit.] hæc illi.

C Quod autem pertinet ad eius diei tempus : Dominum nostrum nocte esse natum, Lucas Euangelista ^k non obscure insinuare videtur, dum de natali Christi locutus, mox subdit : Pastores erant in regione eadem vigilantes, & custodientes vigilias noctis super gregem suum.] Id ipsum profitentur interpretes; id etiam vetus traditio Ecclesiastica persuadet, atque sacræ noctis illius anniuersarijs functionibus docet ^l : rursumq. ea parte noctis, quæ de media nocte dicta, ad sequentem pertinet diem, Christum Dominum natum multi existimant, secundum quod propheticè ^m dictum fuerat : Dum quietum silentium tenerent omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus exiliens e cælo, e regalibus sedibus venit.]

Iam reliquum est, vt omnia quæ dicta sunt, contrahentes in vnum, dicamus, Redemptorem nostrum Dominum Iesum Christum ob salutem humani generis natum esse vigesima quinta Decembris, C. Cornelio Lentulo & M. Valerio Messalino Coss. Augusti Imperatoris ab inito Triumviratu, quadragesimo primo, a nece Cæsaris quadragesimo secundo, Herodis Regis anno vigesimo nono inchoato, ab Vrbe condita septingentesimo quinquagesimo primo, Olympiadis centesimæ nonagesimæ quartæ anno secundo. Quæ autem in eius natali contigerint, iam aggredimur enarrare. His itaque de Aduentu Domini pertractatis atque discussis, ad ipsos Annales Ecclesiasticos percensendos commodior patefactus est aditus, vt iam e scopulosis & confragosis locis enauigasse videatur oratio : cui ad immensum pelagus superandum pandenti vela, ipsa Dei genitrix, cuius diuinum puerperium ipso ingressu enarrandum occurrit, diuini numinis conciliatrix semper assistat.

A N N A L E S ECCLESIASTICI

VM rerum omnium conditor & moderator Deus cælum^a creasset & terram; nec vlla vtrisque gratia vel pulchritudo inesse posset sine luce; omniaq. essent tenebris obuoluta, ipsaq. terra inanis & vacua: opportune consuluit, vt primum omnium ipsis rerum principijs lucem crearet, cuius fulgore tā quæ facta essent, quàm etiam quæ essent facienda, velut quodam claritatis & gloriæ indumento circumamicta, naturali suo splendore niterentur. Hæc autem cum in Orbis institutione sint facta: rursus cum tempus aduenit, in eiusdem restitutione sunt felicius adimpleta. Cum enim vniuerso humano generi, peccati culpa, sempiternæ noctis esset offusa caligo, cunctaq. vndique dēsis tenebris obscurata, & squallens horrensque esset omnium rerum facies: immensa suæ bonitatis largitate prospexit Deus, vt noua luce cuncta perfunderet, mitteretq. ex se genitum, suæq. substantiæ Filium, ipsum cælestē iubar, candorem^b lucis æternæ, lumen de lumine, lucem^c veram, iustitiæ^d Solem; nouumq. institueret diem, illū scilicet, de quo olim est propheticè dictum: Hæc^e dies, quam fecit Dominus.] Cuius cum iam crepusculum & auroram præfatisimus; quod reliquum est, ipsum Solem orientem spectemus, eundemq. apposite leuissime nube contactum, quo minus aciem oculorum perfringeret, & dispensationem implere posset, quam consummandam acceperat. Age nunc, Verbum ipsum carne velatum, Deum hominem factum, e Virgine sanctissima natum spectemus; atque de ipso, quæ in primis Euangelista nos docuit, enarremus.

Cum igitur (quod ante diximus) edicto cogente, e Nazareth Galilææ in Bethlehem Iudæ Ioseph atque beatissima Virgo Maria, vt profiterentur, ascendissent: Factum est, inquit^f Lucas, cū essent ibi, impleti sunt dies vt pareret: et peperit filiū suum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præsepio: quia non erat ei locus in diuerforio.] hæc Euangelista. Quod in primis ad locum ipsum, vbi Christus est natus, pertinet: spelunca fuit in suburbij Bethlehemiticis posita, de qua^g Origenes contra Celsū scribens, hæc ait: Quod autem in Bethlehem sit genitus Iesus, si velit aliquis post Michææ vaticiniū & post Euāgelij per Iesu discipulos conscriptam historiam fieri alias certior, intelliget vt subsequenter in Euangelio, cum eius natiuitas enarratur, & in Bethlehem speluncam ostendi, vbi ille fit natus: quod vtique & in illis locis percelebre est; vel apud eos quidem, qui a fide sunt alieni, fama & nomine circumfertur, eadem & in

I.
a Genes. 1.
PRAELOGVTO.

b Sap. cap. 7.
et symb. Nicæ.
c Ioan. 1.
d Apoc. 1.
e Psal. 117.

II.
NATIVITAS
DOMINI.
f Luc. 2.

g Orig. lib. 1.
DE SPELVNC
BETHLEHEMI
TICA.

& in spelunca Iesum quemdam, quē Christiani adorent & demirentur, genitum esse.] **A** hęc Origenes. Porro eandem speluncam foris in agro suburbano positam fuisse, Eusebius^a Pamphili monstrat his verbis: Hodie quoque, qui illum locum incolunt, tamquam a patribus eorū accepta memoria, his qui visendi gratia Bethlehē petere consueverunt, testimoniū suum afferunt, veritatem fidei facientes, agrūq. demonstrantes, vbi Virgo enixa infantem posuit.] hęc ille. Eiusdem speluncę meminit Iustinus martyr in dialogo cum Tryphone, & Epiphanius^b: sed ceteris omnibus S. Hieronymus, qui illic etatem transegit, locupletius scribit, dum sic litteris suis Marcellam^c alloquitur: Quo, inquit, sermone, qua voce speluncam Saluatoris exponam? et illud pręsepe, in quo infantulus vagijt, silentio magis, quàm infimo sermone honorandum est.] & paulo post: Bethleheim ecce in hoc paruo terrę foramine cęlorum conditor natus est, hic inuolutus pannis, hic visus a pastoribus, hic demonstratus a stella, hic adoratus a Magis. Sanctiq. locus est rupe Tarpeia, quę de cęlo sępius fulminata, ostendit quod

^a Euseb. de demost. Euan. lib. 7. cap. 5.

^b Epiph. lib. 1. in fin.

^c Hier. epist. 18.

^d Burchard. in descript. Terra sanctę par. 1. c. 7. s. 59. e Cyprian. de operib. Card. in nat. Christi. f Athan. ser. de natiuit. Christi apud Lip. 10. 2. Ioan. Damas. in earm. de nat. Christi.

III. BOS ET ASINVS IN PRAESEPE DOMINI. ^g Habacu. c. 3. secundum 72. ^h Hier. epist. 27. ⁱ Greg. Nazian. orat. de Christi natiuit. ^k Greg. Nyss. de Christi generat. ^l Paulin. ad Ser. epist. 12. ^m Cyril. catech. 12.

IV. AQUA FLUXIT E PETRA. ⁿ Prud. in cath. die 8. Kal. Ian. ^o Ioan. Damas. in earm. de nat. Christi. ^p Bedę de locis sanct. c. 8.

V. CULTVS BETHLEHEM. ^q Paulin. ad Ser. epist. 12.

^r Chrysostom. in Luc. 2. ^s German. & Euthym. in orat. de fascijs Dam. apud Lip. tom. 6. die 31. Aug. ^t Oros. lib. 6. cap. 22.

Deo displiceat.] hęc ad Marcellam. Erat Bethleheim supra collem in longum porrectū sita; in cuius extremitate, Orientem versus, sub rupe quadam existente tunc temporis iuxta muros ciuitatis, erat^d stabulum ac pręsepe Domini excisum in rupe, vbi natus est Christus. At vero qui loca illa ignorarunt, nihil de spelunca dixerunt, quod putarint in alicuius rusticę domunculę stabulo Christum natum. Hinc apud Cyprianum^e hęc leguntur: Nullum arcta domus diuersorium occultabat, nec secreti recessus erant illius casulę; incrustaturam tectum & soli parietes per circuitum vestiebant.] hęc ibi. Porro de spelunca non dicti tantum auctores, sed & alij^f testimoniū ferunt.

III. Adhęc (quod tacet Euangelista) non illic tantum fuisse pręsepe, sed bouem & asinum ad illud alligatos (quod olim Propheta^g cecinerat) cum Hieronymus, tum etiam complures antiquorum Patrum testantur. ille ad Eustochem^h de Paula scribens, hęc ait: Inde Bethleheim ingressa, in specum Saluatoris introiens, postquam vidit sacrum Virginis diuersorium, & stabulum in quo agnouit bos possessorem suum, & asinus pręsepe Domini sui: vt illud impleret, quod in eodem Propheta scriptum est: Beatus qui seminat super aquas, vbi bos & asinus calcant: me audiente, iurabat, cernere se oculis fidei infantem pannis inuolutum, vagientem in pręsepe Dominum, Magos adorantes, stellam fulgentem desuper, matrem Virginem, nutricium sedulum, pastores nocte venientes, vt viderent Verbum, quod factum erat, &c.] Eadem de boue & asino Gregoriusⁱ Nazianzenus, itemq. Nyssenus^k, Paulinus^l, Cyrillus^m, Prudentiusⁿ, & alij^o.

IV. Nec tacendum, quod tunc etiam in eodem puerperio accidisse fertur miraculum; nimirum, quod in eadem spelunca, ad ea quę vsus quotidianus exposcebat, e petra fluxit aqua, quę numquam potuit exhauriri, sed mansit diutius diuinę virtutis egregium monumentum: siquidem adhuc Bedę temporibus vigeat cunctis perspicuum tantę rei prodigium: quod ipse, a teste qui hęc viderat sanctissimo Episcopo acceptum, his verbis scriptis mandauit^p: Hęc spelunca tota interiori specioso marmore tecta, supra ipsum locum, vbi Dominus natus specialiter traditur, sanctę Marię grandem gestat ecclesiam. Petra iuxta murum cauata, primum Dominici corporis lauacrum de muro missum suscipiens, hęc tenus seruat: quę si qua forte occasione vel industria fuerit exhausta, nihilominus continuo dū respicit, sicut ante fuerat, plena redundat.] hęc ille.

V. Vix credi potest, in quanta veneratione & cultu Christiani semper habuerint locum illum: vt quantumlibet Hadrianus Imp. ad abolendā tantę rei memoriam (quod scribit Paulinus^q & alij) Veneris & Adonidis templum desuper erexisset, nihilominus (vt nuper ex Origene vidimus) percelebris etiam apud Gentiles esset tanti loci memoria. Sed reddita pace Ecclesię, spelunca illa mirifico est opere exornata, ipsumq. pręsepe honoris causa tectum argento: de quo hęc apud Chrysostomum^r: O si mihi videre liceret illud pręsepe, in quo Dominus iacuit! Nunc nos Christiani quasi pro honore tulimus lateritium, & posuimus argentum: Sed mihi pretiosius est illud quod ablatum est: argentum autem & aurum meretur Gentilitas: Christiana fides meretur illud luteum. Non tamen condemno eos, qui honoris causa fecerunt; neque illos condemno, qui in templo fecerunt vasa aurea: sed admiror Dominum; qui creator est mundi, non inter aurum & argentum, sed in luto nascitur.] hęc ille, putans fortasse vas illud

A illud argento tectum, fuisse luteum, quod tamen constat fuisse ligneum: vel eundem auctorem non de vase ipso esse locutum, sed de exigua lateritia illa structura, quę ipsum pręsepe, Christi cunabula continebat, existimandum. Porro Christi natalis nobilissimum monumentum ex ligno confectum, nullaq. argenti vel auri cęlatura contentum, post multa tempora inde translatum, Roma possidet, eoq. multo felicius illustratur, quam tugurio Romuli, quod intextum ex stipula, eorum^a maiores ad multa scęcula de industria conseruarunt.

^a Dionys. Hal. hist. Rom. lib. 1.

Sed iam ad ipsum sacrosanctum Virginis puerperium redeamus. Cum naturę Dominus gignitur, naturę legibus non tenetur: quę conceperat sine viro, parit sine dolore; & quę virgo semper fuerat ante partum, æque permansit in partu, ac proinde eadem perseuerauit post partum: vnde ipsa in Ecclesia Dei a perpetua virginitate consecuta est cognomentum. Nam quantumuis Dei mater esset, quo excellentior nullus est titulus: tamen numquam nominari a maioribus consuevit sine superaddito cognomine Virginis. In quam sententiam hęc Epiphanius: ^b Quis vmquā, aut quo sæculo ausus est proferre nomen S. Marię, & interrogatus, non statim intulit Virginis vocem? Ex ipsis enim nominibus epithetis, etiā virtutis signa elucet: dignitates enim appellationum acceperunt iusti, vnusquisque deceat, vt congruum fuit. Et Abrahā quidem impositum est epitheton, Amicus Dei, & non dissoluetur: Iacob vero, vt Israel vocetur, & non alternabitur: Apostolis, Boanerges; hoc est, filij tonitruui, & non relinquetur: et S. Marię vox, Virgo, & non mutabitur; impolluta enim permansit & sancta.] hęc Epiphanius. Quę ergo & in partu & post partum virgo diuina virtute permansit, æque sine dolore parturit, nec aliquo indignitatis obsequio; sed ipsa genitrix^c & obstetrix deuotam dilectę soboli exhibet clientelam, attrectat, amplectitur, iungit oscula, porrigit mammam: totum negotium plenum gaudio, nullus dolor, nulla naturę contumelia in puerperio.] hęc apud Cyprianum. Nihil sane commune cum ceteris mulieribus in hoc habuit, vt, sicut illę, peccati poena id exposcente, cum dolore pareret, vel quę partum sequuntur, experiretur molestias lassitudinis. Vnde & S. Zeno^d Episcopus Veronensis de his agens, hęc ait: Non mater eius tanti partus pondere exhausta, totis pallens iacuit resoluta visceribus: non filius matris aut suis est vllis fordidus delibutus: neque enim re vera aliquid circa se habere posset immundum, qui humani generis peccata sordes & maculas vnerat mundaturus. Denique purgationes, quę sunt tarditate periculose, nullo puerum maternorum viscerum secutę sunt damno; nulla adhibita rudifortę sueto more fomēta: neque enim, fratres, his poterat indigere, quę accipere in vterum meruerat animarum omnium Saluatorem.] hęc

VI. MARIAE VIRGINITATIS INTEGRITAS. ^e Epiph. hares. 78. ^f Luc. 2.

EXPERTVS PARTVS MOLESTIARVM MARIA. ^g Apud Cyprian. de oper. card. in nat. Christi.

^h S. Zeno Episc. serm. 6. de nat.

B est titulus: tamen numquam nominari a maioribus consuevit sine superaddito cognomine Virginis. In quam sententiam hęc Epiphanius: ^b Quis vmquā, aut quo sæculo ausus est proferre nomen S. Marię, & interrogatus, non statim intulit Virginis vocem? Ex ipsis enim nominibus epithetis, etiā virtutis signa elucet: dignitates enim appellationum acceperunt iusti, vnusquisque deceat, vt congruum fuit. Et Abrahā quidem impositum est epitheton, Amicus Dei, & non dissoluetur: Iacob vero, vt Israel vocetur, & non alternabitur: Apostolis, Boanerges; hoc est, filij tonitruui, & non relinquetur: et S. Marię vox, Virgo, & non mutabitur; impolluta enim permansit & sancta.] hęc Epiphanius. Quę ergo & in partu & post partum virgo diuina virtute permansit, æque sine dolore parturit, nec aliquo indignitatis obsequio; sed ipsa genitrix^c & obstetrix deuotam dilectę soboli exhibet clientelam, attrectat, amplectitur, iungit oscula, porrigit mammam: totum negotium plenum gaudio, nullus dolor, nulla naturę contumelia in puerperio.] hęc apud Cyprianum. Nihil sane commune cum ceteris mulieribus in hoc habuit, vt, sicut illę, peccati poena id exposcente, cum dolore pareret, vel quę partum sequuntur, experiretur molestias lassitudinis. Vnde & S. Zeno^d Episcopus Veronensis de his agens, hęc ait: Non mater eius tanti partus pondere exhausta, totis pallens iacuit resoluta visceribus: non filius matris aut suis est vllis fordidus delibutus: neque enim re vera aliquid circa se habere posset immundum, qui humani generis peccata sordes & maculas vnerat mundaturus. Denique purgationes, quę sunt tarditate periculose, nullo puerum maternorum viscerum secutę sunt damno; nulla adhibita rudifortę sueto more fomēta: neque enim, fratres, his poterat indigere, quę accipere in vterum meruerat animarum omnium Saluatorem.] hęc

C Quę autem mox subdit de poena incredulę obstetricis, & sospitate eidem restituta, haud dubiū ex apocryphis est mutuatus; sic enim ait: Maria incorrupta concepit, post conceptum virgo peperit, & post partum virgo permansit. Obstetricis incredulę periclitantis, enixa in testimonium reperta eiusdem esse virginitatis, incenditur manus; qua tacto infante, statim edax illa flamma sopitur: sicq. illa medica feliciter curiosa, dum admirata mulierem virginem, admirata infantem Deū, ingenti gaudio exultat, quę curatum venerat, curata recessit.] hęc tenus Zeno; sed non aliunde, vt diximus, quàm ab apocryphis accepta. Refellūtur istę de obstetricis obsequio, ex his quę Athanasius^e scribit his verbis: Quę sine dolore aliquo mater fuit, eadē & obstetricis munere functa est, cum a nulla muliere didicisset: non enim permisit quemquam impuris manibus attrectare partum ab omni labe purum: illa per se eum, qui ab ipsa & pro ipsa genitus est, suscepit, pannis inuoluit, & in pręsepio reclinauit.] hęc ille.

VII. APOCRYPHA DE OBSTETRICE. ^f Luc. 2.

D Quę autem mox subdit de poena incredulę obstetricis, & sospitate eidem restituta, haud dubiū ex apocryphis est mutuatus; sic enim ait: Maria incorrupta concepit, post conceptum virgo peperit, & post partum virgo permansit. Obstetricis incredulę periclitantis, enixa in testimonium reperta eiusdem esse virginitatis, incenditur manus; qua tacto infante, statim edax illa flamma sopitur: sicq. illa medica feliciter curiosa, dum admirata mulierem virginem, admirata infantem Deū, ingenti gaudio exultat, quę curatum venerat, curata recessit.] hęc tenus Zeno; sed non aliunde, vt diximus, quàm ab apocryphis accepta. Refellūtur istę de obstetricis obsequio, ex his quę Athanasius^e scribit his verbis: Quę sine dolore aliquo mater fuit, eadē & obstetricis munere functa est, cum a nulla muliere didicisset: non enim permisit quemquam impuris manibus attrectare partum ab omni labe purum: illa per se eum, qui ab ipsa & pro ipsa genitus est, suscepit, pannis inuoluit, & in pręsepio reclinauit.] hęc ille.

E Porro quod ad ipsos pannos pertinet, quibus dicit Euangelista^f Christum a matre fuisse inuolutum: admirabili quadam diuina dispensatione factum est, vt sacratissima illę fascię ad tantę rei memoriam futuris temporibus seruarentur, in quarum honorem nobilissima erigeretur basilica, & anniuersaria festa dies a Christiano populo ageretur, prout significant Patrum^g encomia, ea die in Ecclesia dici solita. Sed iam reliqua prosequamur, quę tunc temporis contigisse dicuntur.

VIII. SACRÆ FASCIAE. ^g German. & Euthym. in orat. de fascijs Dam. apud Lip. tom. 6. die 31. Aug.

Quę autem mox subdit de poena incredulę obstetricis, & sospitate eidem restituta, haud dubiū ex apocryphis est mutuatus; sic enim ait: Maria incorrupta concepit, post conceptum virgo peperit, & post partum virgo permansit. Obstetricis incredulę periclitantis, enixa in testimonium reperta eiusdem esse virginitatis, incenditur manus; qua tacto infante, statim edax illa flamma sopitur: sicq. illa medica feliciter curiosa, dum admirata mulierem virginem, admirata infantem Deū, ingenti gaudio exultat, quę curatum venerat, curata recessit.] hęc tenus Zeno; sed non aliunde, vt diximus, quàm ab apocryphis accepta. Refellūtur istę de obstetricis obsequio, ex his quę Athanasius^e scribit his verbis: Quę sine dolore aliquo mater fuit, eadē & obstetricis munere functa est, cum a nulla muliere didicisset: non enim permisit quemquam impuris manibus attrectare partum ab omni labe purum: illa per se eum, qui ab ipsa & pro ipsa genitus est, suscepit, pannis inuoluit, & in pręsepio reclinauit.] hęc ille.

F Cum multa, quę Augusti Imperatoris tempore generi humano commoda & utilia contigerunt, ex antiquioribus historicis scribat^h Orosius, rerum omnium auctori illa tribuens, qui eo tempore quo venturus esset in mundum, multis bonis locupletauerat Orbem: de pace post tot ciuilia atque externa bella populo restituta, cuius causa

IX. ^h Oros. lib. 6. cap. 22.

templum

templum Iani dicit ab eodem ter clausum, agit; atque æquissimi Principis modestiam **A** commendat, quod ne Dominus diceretur, edicto vetuit: cūq. alia multa prodigia referat^a, vt de fonte olei ex Transtiberina taberna meritoria fluente, de arcu cælesti Solem ambiente, & si quæ alia id genus recenset: complures sunt, qui inconsulte nimis ea ipsa omnia, eadem qua Dominus natus est die, contigisse scripserunt: certe hoc non dicit Orosius. Nā quod ad prodigia pertinet: quibus Augusti Imperij annis longe ante Christum natum acciderint, ex Dione ac ceteris antiquis historicis, superius, cum de signis quæ aduentū Domini præcesserunt, pertractauimus, satis egimus. Quod vero spectat ad Iani fores ab eodem Imperatore ^b ter clausas: quàm longe id ante Christi natalē diem acciderit, ex Dione, qui res Romanorum per singulos annos descripsit, facile intelligemus. Primo ^c enim post Actiacū bellum, Augusto quintū & Sexto Apuleio Coss. idem Imperator Iani portas clausit; quæ iterum referatæ bello Cantabrico, rursus eo feliciter **B** confecto sunt occlusæ ^d, eodem Augusto nonū & M. Silano Coss. Sed iisdem Cantabris sæpius rebellantibus, ac Germaniæ populis tumultuantibus, apertæ denuo, Ælio Tubærone & Fabio Max. Coss. ab eodem ^e iussæ sunt claudī: verum ne id fieret, Daci Istrum transgressi, fuerunt impedimento. hæc ex Dione; cuius auctoritate constat, primo ante annos vigintiseptem, ac iterū ante annos vigintitres, quàm Dominus nasceretur, Iani fores occlusas esse; demū ante annos decem de iisdem claudendis fuisse decretum: Ad hæc quod Domini nomen oblatū Augustus recusauerit, id accidisse sub Conf. Ælij Cati & Sentij Saturnini, ex eodem ^f Dione colligi potest; est is annus sextus a Christo nato.

X. Porro hæc omnia & alia, diuina quadam dispensatione esse facta, omniaq. cælestis Regis aduentui inseruisse, nemo sapiens vmq. negare poterit. Quod si, vt Athenis fecit Apostolus ^g, ea ipsa quæ Ethnici alia occasione peragere consueuerunt, in nostrarū rerū **O** argumentum trahere velimus: certe nec illud prætermittendum est, quod his temporibus, eodemq. ipso anno quo Iani portæ sunt iterum clausæ, accidit; cum idem Augustus collata sibi pecunia a Senatu populoq. Romano ad imagines faciendas: nullam

inquit ^h Dio, sibi, sed tantum Saluti publicæ, Concordiæq. & Paci posuit. Sane quidem non me præterit, ipsorum ⁱ Gentilium auctoritate constare, ex carminibus Sibyllinis esse prædictum, affore Regem, a quo tantum speranda salus esset: hunc quidem fuisse Christum, ex ipso nomine Saluatoris, non est qui nesciat. Ipsum etiam propheticum ^k sermone Principem pacis esse dictum, quis adeo ærum omnium ignarus aut ignorat, aut negat? De cuius concordia inæstimabili quid dicam? quā nullis maioribus, euidentioribusq. signis demonstrare, vel melius exprimere ipso diuino vate, quisquam potest: **D** alio enim ille: Habitabit lupo cum agno, & pardus cum hædo accubabit: vitulus & leo & ovis simul morabuntur, & puer paruulus minabit eos.]

XI. At sicut veris innitimur, & verisimilibus non contradicimus; ita quæ sunt a veritate prorsus aliena, procul (vt instituiimus) abijcimus atque refellimus; cuiusmodi sunt ea quæ de templo Pacis Romæ collapsæ ea nocte qua natus est Christus, a multis vt vera: certa q. scribuntur: Inuenimus hæc primum narrata in homilia quadam incerti auctoris, titulo tamen Petri ^m Damiani prænotata: sed cum ille diem obierit annis circiter quinquaginta, antequam S. Bernardus, quem citat, ea conscriberet, facile tantus Pater falsi tituli calumnia liberatur. Sed quod magis displicet, complures rerum Ecclesiasticarum scriptores non ignobiles, falso decepti titulo, eadem tamquam vera affirmasse, scriptis mandasse, vel pro concione narrasse reperiuntur: taceo de industria illorū nomina, ne videar in homines potius inuehi, quam aduersus mendacia agere pro veritate. Sed antequam **E** istæc refellamus, operæpretium ducimus, ea quæ in dicta homilia incerto auctore narrantur, hic velut ex scripto recitare: sunt huiusmodi: Templum Romæ, quod vocabatur Æternū, corruit, omnibus impensis & Urbis & Orbis consummatū. Cum enim Romani in victoriosæ antiquitatis memoriā templum singulari schemate facere decreuissent, ab omni illa deorum, immo dæmoniorum multitudine quæsierunt, vsquequod durare posset tā excellentis operis operosa constructio. Responsum est: Donec virgo pareret. Illi ad impassibilitatem oraculū retorquentes, Templum Æternum, solemnem illam machinā vocarunt. Nocte autem ista, cum de virginali thalamo virgineus flos Mariæ egressus est, ita cecidit & contractum est illud murale & columnarum opus, vt vix apparerent vestigia ruinarum.] hæc ibi. Porro omnes qui eandem rem describunt, illud quod dicitur templum Æternum, idem fuisse cum templo Pacis, æque consentiunt.

Sed

A Sed quomodo hæc non facillime erroris redarguuntur, cum ostenditur templū Pacis nondum Christi tempore Romæ esse erectum; quod testimonio omnium antiquorum historicorum constat, domitis Iudæis per Titum, a Vespasiano Imp. fuisse constructum? Id quidem in primis Suetonius ^a, Iosephus ^b Iudæus, Plinius ^c, & alij complures, qui scripserunt Vitas Imperatorum, testantur: fuisse autem ante Vespasiani tempora Romæ tantæ molis aliquod templum Pacis, nullus vmq. monstrare poterit. Nec est quod quis adhibendā fidem putet Clementi Alexandrino ^d, dicenti a Numa erectū esse templū Fidei & Pacis; nam antiquorum nullus rerū Romanarum tractator de templo Pacis a Numa erecto quid affirmare inuenitur, & Tertullianus expresse in Apologético profitetur nullum Romæ templū fuisse erectum sub Numa: quod & alij confirmant scriptores per scholiasten Pamelium ibi citati: aduersus quos nec audiendus incertus auctor, qui de templo Pacis Romæ a temporibus Romuli erecto testatur. Quod enim a recentiore auctore de rebus adeo antiquis sine alicuius vetustioris auctoritate profertur, contemnitur. Sed esto verum sit aliquod fanum a Numa erectum, putas ne tantæ molis fuisse opus, vt templum dici deberet? Habes in secundo Annalium tomo, testimonio Varronis, illa a Romanis solita dici templa, quæ sumptuosissime essent extracta; adeo vt perpauca inuenirentur in Vrbe templa, cum tamen plurimæ essent dijs dicatæ ades. Quin nec quod Vestalium erat in Vrbe fanum, templum dici meruisse, eiusdem auctoris fide monstratum est. Vbi ergo erat Romæ tempore Romuli, vel Numæ, templum Pacis, cuius nulla penitus quouis sæculo a Gentilibus scriptoribus facta mentio reperitur? At certe templum Pacis, de quo ea prænunciata esse testantur, immensæ fuisse molis opus, iisdem ipsi confirmant: nam de templo Pacis quod collapsum sciunt, cuius **C** & ruinæ spectantur, eos intellexisse, quis dubitat?

Qui quod dicunt de inscriptione Templi Æterni, fortasse ad illam alludunt, quæ hactenus in illustri antiquitatis monumento marmori insculpto, Romæ legitur his verbis ^e:

PACI AETERNÆ
DOMVS
IMP. VESPASIANI
CAESARIS AVG.
LIBERORVMQ. EIVS
SACRVM
TRIB. SVC. IVNIOR

DEDIC. XV. K. DEC
L. ANNIO BASSO
C. CAECINA PAETO COS

Inscriptæ in eodem marmore leguntur singulæ tribus, quæ in ædificationem templi, **D** vt iustum fuerat, pecuniam contulerunt. Porro (vt Herodianus ^f est auctor) sub Commodi Imp. idem templum incendio conflagrauit: verum non penitus fuisse flammis absumptum credimus: nam (quod ait Ammianus ^g Marcellinus) Constantinus Imp. Romam veniens, inter cetera admiranda Urbis ædificia, ipsum templum Pacis spectans, in admiratione habuit. Sed de his satis. Eadem ratione habenda putamus alia nonnulla id genus, quæ nullo vel incerto auctore feruntur. Iam cetera quæ sunt historiæ Euangelicæ prosequamur.

Pastores, inquit ^h Euangelista, erant in regione eadem vigilantes, & custodientes vigilias noctis super gregem suum. Et ecce Angelus Domini stetit iuxta illos, & claritas Dei circumfulsit illos, & timuerunt timore magno. Et dixit illis Angelus: Nolite timere: Ecce enim euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: quia **E** natus est vobis hodie Saluator, qui est Christus Dominus in ciuitate Dauid. Et hoc vobis signum: inuenietis infantem pannis inuolutum, & positum in præsepio. Et subito facta est cum Angelo multitudo militiæ cælestis laudantium Deum, & dicentium: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Et factum est, vt discesserunt ab eis Angeli in cælum, pastores loquebantur ad inuicem: Transeamus vsque ad Bethlehem, & videamus hoc verbum, quod factum est, quod fecit Dominus, & ostendit nobis. Et venerunt festinantes, & inuenerunt Mariam, & Ioseph, & infantem positum in præsepio. Videntes autem cognouerunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc. Et omnes, qui audierunt, mirati sunt, & de his quæ dicta erant a pastoribus ad ipsos. Maria autem conseruabat omnia verba hæc conferens in corde suo. Et reuersi sunt pastores glorificantes & laudantes Deū in omnibus, quæ audierant & viderant, sicut dictum est ad illos.] hactenus S. Lucas. Erat locus ipse, inquit ⁱ Hieronymus, turris

XII.

REPELLITVR
COMMENTVM
DE TEMPLO PA
CIS.
^a Suet. in Vespas. cap. 9.
^b Ioseph. de bell. Iud. lib. 7. c. 24.
^c Plin. lib. 36. cap. 25.
^d Clem. Alex. Strom. lib. 5.

XIII.

^e Extat in adibus Farnesianis. descriptus Aldus.

XIV.

^h Luc. 2. PASTORES A D. PRAESEPE.

ⁱ Hieron. epist. 27.

^a Idem lib. 6. cap. 20.

QVAE TRIBVANTVR NASCENTI CHRISTO.

^b Suet. in Aug. cap. 22.

^c Dio hist. Rom. lib. 51.

^d Dio hist. Rom. lib. 53.

^e Dio hist. Rom. lib. 54. in fin.

^f Dio hist. Rom. lib. 55.

^g Act. Apost. cap. 17.

^h Dio hist. Rom. lib. 54.

ⁱ Cic. de diuinatione lib. 2.

^k Isaiæ 9.

^l Isaiæ 11.

^m DE PACIS TEMPLO.

ⁿ Legitur apud Lip. tom. 8. & Syr. tom. 6.

DE PASTORIBVS turris Ader, id est, gregis, iuxta quā Iacob pavit greges suos, & pastores nocte vigilantes audire meruerunt: Gloria in excelsis Deo, & super terram pax hominibus bonæ voluntatis; dumq. seruant oues, inuenerunt Agnum Dei puro & mundissimo vellere, quod in ariditate totius terræ cælesti rore complutum est, & cuius sanguis tulit peccata mundi, & exterminatorem Ægypti litus in postibus fugauit.] hæc Hieronymus.

a Mich. 4.

b Beda de locis sancti. cap. 8.

XV. CHRISTI NATALIS EX LIBRIS SIBYLLINIS NOTVS.

c Suet. in Oſa. cap. 93.

d Dio hist. Rom. lib. 55.

XVI. Philo de leg. ad Caium.

AVGVSTVS FAVET IYDAEIS.

XIX. Suet. in Oſa. cap. 93.

f Suet. in Oſa. cap. 93.

g Dio hist. Rom. lib. 54.

XVII.

Præterea sicut Christi Domini nostri natali lætati sunt Angeli, & sacrum hymnum, cū hæc essent annunciata pastoribus, cecinerunt: ita & mali dæmones perterriti atque turbati, de nato puero Hebræo, qui suas ipsorum vires eneruaret atque contereret, licet inuiti, responsa dedere: quæ cum innotuissent Augusto, qui & ex Sibyllinis versibus de eodem complura perceperat, ea quæ præfati sumus, dum egimus de Aduentu Domini, debitæ religionis persoluit obsequia. Sane quidem admiratione digna est in tanto homine contraria de eadē re sententia, ac repentina mutatio: quippe qui antea Iudæorum cultui adeo erat infensus, vt (quod testatur c Suetonius) Caium nepotem laudauerit, quod Iudæam præteruehens, apud Hierosolymam non supplicasset. Contigit autem Caij in eā regionem aduentus (vt ex Dione d auctore colligimus) sub Consulatu C. Antistij Veteris & Lælij Balbi, anno ab Vrbe condita septingentesimo quadragesimo octauo; est is annus ante natum Dominum tertius.

Porro quantū posthac Iudæorum religionem in pretio habuerit, Iudæisq. tū Romæ, tum etiam vbique terrarum commorantibus fauerit; Philonem e hæc ipsa apud Caium Augustum referentem audire, pergratum erit: Ipsum, inquit, Augustum numquam inflatum talibus obsequijs, hinc certo colligitur, quod numquam sustinuit se appellari Deum vel Dominū, auersatus hanc adulationem, nec dissimulans probari sibi Iudæos, qui abominarentur talia. Alioquin non passus fuisset Transiberim bonā Urbis partem teneri a Iudæis, quorum plerique erāt libertini; quippe qui belli iure in potestatem redacti, ab heris suis manumissi, fuerant permitti iure maiorum viuere. Hos sciebat habere suas profeuchas, id est, synagogas, in quibus coetus facerent, præsertim sabbatis iuxta religionem patriā. Sciebat eos collectas primitiarum mittere Hierosolymam, & certos homines, qui pro ipsis offerrent victimas. Eos tamen nec Vrbe iussit excedere, nec multauit iure ciuiū: quandoquidem ne in Palæstina quidem extinctam volebat eorū religionem & Rempubl. nec circa profeuchas quicquā nouauit; nec coetus in quibus leges discerentur, fieri vetuit; nec solemnem modū primitiarum offerendarum vllō edicto sustulit: sed tam sancte nostra sacra habuit, vt pene omnium eius domesticorū dona extant in templo nostro, in quo mandauit quotidianas mactari victimas suis sumptibus Deo votas altissimo: quæ sacra in hodiernum peraguntur, durabuntq. perpetuo, monumentum virtutum Imperatoris. Domi queque quoties menstruas pecunias frumentive distributiones populus acciperet, Iudæorum rationem haberi voluit: quæ liberalitas si in sabbatum incideret, quando nostris nec dare licet, nec accipere, nec operis quicquam facere, præsertim quæstus gratia; iuebantur diribitores Iudæis in posterum reponere publicum beneficium. quapropter omnes vbique gentes, suo pte ingenio Iudæis parū propitiæ, verebantur tamen violare iura Iudaica.] hæc Philo, qui habet postmodum permulta alia, quæ cumulate reperiuntur in supplici illo Agrippæ ad Caium misso libello, quem ipse Philo recenset in sua quam scripsit legatione ad Caium, quem nos quoque, cum tempus postularit, inferius his nostris scriptis inferemus: quæ quidem omnia eo magis sunt admiratione digna; quod idem Augustus (vt Suetonius f tradit) non tantum, quod diximus, abominaretur olim religionem Iudæorum, sed & superstitiones peregrinas, quamuis Gentilium, contemneret, vt Atticam, & Ægyptiam, quam etiam in Urbem se inferentem (vt auctor est s Dio) edicto repressit, vetuitq. ne quis Ægyptia sacra nec in suburbano intra quingentos passus ageret.

Hæc itaque satis de natali Domini. Restat vt de eius infantia quælibet exacte profequamur; primumq. ipsius annum (cum non nisi huius, quō natus est, supersint sex dies) ab

A dies) ab ipsis Kal. Ianuarijs numerare, more maiorum, feliciter auspiciemur, quibus Consulatum Augustus decimumtertium & Plautius Siluanus inierunt.

IESV CHRISTI ANNVS

ANNVS PRIMVS CHRISTI.

AVGVSTI IMP. ANNVS

R Edemptor humani generis Christus Dominus postquam in Bethlehem natus est (quoniam, vt ait Apostolus a, missus est a Patre in similitudinem carnis peccati) octauo die, ipsis Kal. Ianuarij, Augusto decimumtertium & Plautio Siluano Consulatum gerentibus, eodem in quo natus est loco circumciditur; nomenq. IESVS, quod ab Angelo fuerat præmonstratum, eidem est inditum. Cuius gestæ rei historiam Euangelista paucis enarrat, cum ait b: Postquam consummati sunt dies octo vt circumcideretur puer: vocatum est nomen eius IESVS, quod vocatum est ab Angelo, priusquam in vtero conciperetur.] hæc Lucas. In spelunca circumcisum esse Dominum, c Epiphanius testatur: neque enim aliqua adstringebantur lege Iudæi, vt circumcidendum infantem deferrent in templum. Cum itaque in circumcisione nomen accepisset, censu Cæsaris (quod superius fufius dictum est, dum egimus de descriptione ac censu Quirini) d descriptus est. Quiq. in hunc mundum (quod ait Ioannes e) ad hoc venit, vt dissoluat opera diaboli, ipsas Kal. Ianuarias præ ceteris anni diebus Gentilium superstitionibus pollutas, fuso sanguine consecrauit; sibiq. ipsas primitias temporis, diaboli tyrannide occupatas, primitijs sui sanguinis vendicauit: quod mysterium symbolicis quibusdam verbis olim inuoluerat Isaias, cum diceret f: Delectabitur infans ab vbere super foramine aspidis.] Quibus autem ritibus Ecclesiasticis dictam diem Christi sanguine adeo illustratam Christiani consueuerint solemniter celebrare, alibi s pluribus diximus. Cetera vero quæ spectant ad sanctissimum ac diuinitus inditum nomen IESV super omne nomen admirabile, cui omne genu h cælestium, terrestrium, ac infernorum, diuino cogente imperio, flecti debeat; relinquimus interpretibus, qui hæc copiosius pertractarunt: nos interim, quod est nostri instituti, Euangelicæ historiæ seriem percurramus.

Matthæus Euangelista i describens Magorum aduentum ad Christum infantulum adorandum, hæc ait: Cum natus esset Iesus in Bethlehem Iuda in diebus Herodis Regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Hierosolymam, dicentes: Vbi est qui natus est Rex Iudæorum? vidimus enim stellam eius in Oriente, & venimus adorare eum. Audiens autem Herodes Rex, turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo. Et congregans omnes Principes sacerdotum & Scribas populi, sciscitabatur ab eis, vbi Christus nasceretur. At illi dixerunt ei: In Bethlehem Iuda: sic enim scriptum est per Prophetam: Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda: ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israel. Tunc Herodes clam vocatis Magis, diligenter didicit ab eis tempus stellæ, quæ apparuit eis: et mittens illos in Bethlehem, dixit: Ite, & interrogate diligenter de puero; & cum inueneritis, renunciate mihi, vt & ego veniens adore eum. Qui cum audissent Regem, abierunt: et ecce stella, quam viderant in Oriente, antecedebat eos, vsque dū veniens staret supra vbi erat puer. Videntes autem stellam gauisi sunt gaudio magno valde: et intrantes domū, inuenerunt puerum cum Maria matre eius, & procidentes adorauerunt eum: et apertis thesauris suis, obtulerunt ei muneram, aurum, thus, & myrrhā. Et responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem, per aliam viam reuersi sunt in regionem suam.] hæc de Magorum aduentu Matthæus.

Quoniam vero non ipsam tantum rerum historiam narrandam suscepimus; sed quæ in ea sunt difficultates & nodi, dissoluere & enodare pro nostris viribus polliciti sumus: complures quæ in Matthæi de Magis historia oboriuntur quæstiones, explicandas nobis proposuimus; quas aggressurus Ioannes Chrysofomus k, in hunc modum præfatus est: Multa, inquit, nobis opus est vigilantia, multis precibus, vt præsentis loci difficultatem possimus absoluere, & discere, quinam sint Magi, & vnde venerint, & quonam modo, quoque suadente; quænam etiam illa stella fuerit, quæ Magos vsque ad Christum perduxerit.] hæc ille. Quod in primis ad gestæ rei narrationem spectat: cum Matthæus, qui primus omnium Euangelium scripsit, eam adeo diligenter ac copiose fuerit profecutus; inde accidit, vt ceteri, qui post eum Euangelicam historiam scriptis mandarunt,

XVIII. Rom. 8. CIRCVMCISIO DOMINI.

b Luc. 2.

c Epiph. in Pan. lib. 1. tit. 1. circa finem.

d Oros. lib. 5. c.

e Ioan. 3.

f Isai. 11.

g In Notat. in Martyrologium Rom. die 1. Ian.

h Ad Philip. c. 2.

XIX. MAGORVM ADVENTVS.

i Matth. 2.

XX.

k Chrysof. hom. 6. in Matth. 2.

CONSTANS FIDES HISTORIÆ MAGORVM.

darunt, Euangelistæ referre eandem prætermiserint : quam et si Iosephus Iudæus silentio præterierit, sicut & alia quamplurima; certe si ab externis testimonium quis quaeratur, habet Macrobius^a, hominem alioqui rebus Christianorum infensissimum, sed dum loquitur de Herodis infanticidio, eiusdem veritatis æquum ad stipulatorem. Hæc dixerimus contra recentiores Anabaptistas, qui eo infantiæ peruenerunt, ut eidem historiae aduersantes, impietate superarint Manichæos omnium hæreticorum scelestissimos; cum illi aduersus Matthæi^b Euangelium mira contradicendi libidine infanientes, nullam tamen de Magorum historia controuersiam mouere sint ausi; sicut neque ceteri impietatis alumni, qui (quod dicitur) omnem uoluerunt lapidem, si quo modo notam potuissent inurere Euangelicæ veritati, ut Celsi, Porphyrij, & Iuliani. Sed missis his, de ipsis Magis, quinam fuerint, primum omnium instituemus orationem.

^a Macrobius lib. 2. Saturn.

^b Augustinus contra Faust. lib. 17. 18. 19. & 23.

XXI.

^c Iust. Martyr in dial. cū Tryph. MAGI QVI FVERINT.

^d Origen. contra Cels. lib. 1.

Cum de ea re diuersæ reperiantur scriptæ sententiæ, ab antiquioribus sumemus exordium. Iustinus^c Philosophus & Martyr de Magis his scribit, quod malis artibus, magicisq. excantationibus atque prestigijs sibi dæmones conciliauerant: quibus cum additi penitus essent, cognita per Christi aduentum, indicante stella, veritate, ab illis, ad rerum Dominum venientes, defecerint. Dixerat eadē ante ipsum Ignatius ad Ephesios scribens in hæc verba, dum agit de Magis: Hinc euanuit mundi sapientia, præstigiæ factæ sunt nugæ, Magia risus, omnes ritus malitiæ aboliti, ignorantia caligo fugata, & tyrannicus principatus destructus, cum Deus ut homo apparuit, & homo ut Deus operabatur.] hæc ille. His haud discrepantia Origenes^d contra Celsum agens, scribit: ac quam rem gestam putauit, his verbis enarrat: Si scrutanda fuerint quæ nato Domino de Magis & stella scribuntur, secus equidem Græcos ac Iudæos affabor. Nam Græcis id dixerim; Magos hosce, quia dæmonibus assueuissent, ut quos pro eorum consuetudine & pro arbitrio inuocarent, idcirco id agere & dæmones colere, quia nihil diuinius his aut fortius, vel carminibus, quibus hos prouocarent, potentius ducerent & faterentur. Quod si maioris ac veræ diuinitatis vis quædā appareat, tollentur mox dæmonum operationes, quippe qui nequeant obiectā diuinitatis lucem spectare. Iure ergo secundum hanc Iesu natiuitatem cum cælestis exercitus multitudo (ut Lucas scripsit, & ipse teneo) Deum collaudando, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis, decantarent: dæmones ipsi attriti sunt, & infirmiores sunt redditi, ubi eorum deprehensæ sunt & conuictæ præstigiæ, & actiones omnes non modo per Angelos prorsus deletæ, qui ob Iesu natiuitatem ad terram hanc cælitus commigrarunt, sed per Iesu animam ipsam & diuinitatem omnino sublata.

XXII.

DE MAGIS SENTENTIA ORIGENIS.

^e Orig. hom. 13. in Numer.

Magi itaque, qui Iesum postea adoratum venerunt, cum vellent, quæ soliti fuerant, magicis quibusdam carminibus factitare, apparentis stellæ causam conquirentes, & non mediocre esse hanc contemplati; cum in cælo signum spectarent, quod diuina, non humana præferret; cepit cupido animum, quid illud portenderet, peruidere. Et ut nobis apparet, cum haberent & hi ex Balaam prophetias, quas Moyses ipse, ut erat ingenio acer, conscripserat, & in his de stella quod traditur comperissent: intellexerunt hominem demigrasse ad vitam, & natum esse quem Prophetæ cum stellæ indicio iam pridem venturum denunciauissent. Et cum hunc, ut potiore, dæmonibus prætulissent, qui soliti essent vanis rerum imaginibus ludificari, in Iudæam eundem adoraturi se contulerunt; certiores iam redditi, esse Regem aliquem natum, ignari tamen quale hic esset imperium habiturus, & vbinam gentium nasceretur, &c.] hæc Origenes in Celsum; & alibi^e de iisdem rursus in hunc modum: Si, inquit, a Moysē prophetiæ Balaam sacris insertæ sunt voluminibus, quanto magis descriptæ sunt ab his qui habitabant tunc Mesopotamiam, apud quam magnificus habebatur Balaam, quosq. artis eius constat fuisse discipulos? Ex illo denique fertur Magorum genus & institutio in partibus Orientis vigere: qui descripta habentes apud se omnia quæ prophetauerat Balaam, etiam hoc habuerunt scriptum, quod orietur stella ex Iacob, & exurget homo ex Israel. Hæc scripta habebant Magi apud semetipsos: et ideo quando natus est Iesus, agnouerunt stellam, & intellexerunt adimpleri prophetiam magis ipsi, quàm populus Israel, qui sanctorum Prophetarum audire verba contempsit. Illi ergo ex his tantum quæ Balaam scripta reliquerat, agnoscentes adesse tempus, venerunt, & requirentes eum, statim adorauerunt.] hæc ille.

XXIII.

Porro his quæ diximus de excantationibus dæmonum ab iisdem fieri solitis, assentitur

titur Basilii^a, atque ad stipulatur Hieronymus^b, & alij, qui eos fuisse Chaldæos, eodemq. ab Erythræa Sibylla de Christo venturo edoctos esse testantur. Inter alios qui hos Magos Chaldæos fuisse dixerunt, Chalcidius Platonius fuit, qui hæc habet in suis commentarijs in Timæum Platonis: Est, inquit, alia sanctior & venerabilior historia, quæ perhibet de ortu stellæ cuiusdam, non morbos mortefq. denunciantis, sed descensum Dei venerabilis ad humanæ conuersationis rerumq. mortalium gratiam: quæ stellam cum nocturno itinere suspexissent Chaldæorum profecto sapientes viri, & consideratione rerum cælestium satis exercitati, quæsisse dicuntur recentem Dei ortum, repertaq. illa maiestate puerili, venerati esse, & vota Deo tanto conuenientia nuncupasse.] hæc ille.

MAGI CHALDÆI
^a Basil. orat. de hum. Christi generat.
^b Hieron. in Isa. 19. & 47.

Fuit autem ab his diuersa complurium Patrum ea sententia, eosdem Magos fuisse sapientes Persarum, quorum sententia eius gentis Principes cuncta facere consueuissent, ut veteres tradunt historici, ac etiam testatur S. Hieronymus^c. Hæc senserunt Clemens^d Alexandrinus, Ioannes Chrysostromus^e, Cyrillus Alexandrinus^f, Theodoretus^g, S. Leo^h Papa, & alij; quorum aliquos, qui dixerunt eosdem Magos fuisse Reges Persarum, errasse certum est: quandoquidem longe ante Christi aduentum Magi regnarunt in Perside: nam post mortem Cambyfis, duos Magos fratres tantum mensibus septem regnasse in Perside, Herodotusⁱ & alij tradiderunt. Errat tamen Ammianus^k, qui Magos septem post Cambysem regnasse testatur. Erant enim Magi in Media populi, ut idem Herodotus tradit. Verum Persas a popularibus suis appellatos esse Magog & Magusæos, testatur Suidas in verbo μαγῶν, & in verbo μάγιστρον: unde iidem Persæ Magi æque dici potuerunt. Postero Magos ab Hiestaspe famosissimo Rege sapientiam didicisse, Ammianus^k testatur; hisq. adeo studuisse Persas constat, ut tradat Cicero de diuinatione, Regem Persarum esse non potuisse, qui non ante Magorum disciplinam atque scientiā percepisset.

XXIV.
MAGI PERSAR.
^c Hier. in Dan. c. 2.
^d Clem. Alexan. lib. 1. Strom.
^e Io. Chrysostr. in Matth. homil. 6.
^f Cyril. in Isa. c. 49. orat. 4. lib. 4.
^g Theodor. lib. 5. hist. c. 39.
^h S. Leo serm. 1. in Epiph.
ⁱ Herod. lib. 3. Euseb. in chron.
^k Ammian. lib. 24.
^l Iustin. dialog. cum Tryphone.

Ceterum non e terra Chaldæorum, nec e Perside, sed ex Arabia Magos venisse, alij complures affirmant, ut Iustinus Martyr^l, Tertullianus^m, Cyprianusⁿ, vel qui alius ille fuerit auctor, qui scripsit de Operibus cardinalibus, Epiphanius^o, & alij, secundum id quod in Psalmo scriptum est: Reges Arabum & Saba dona adducent.] quæ de Mesofia esse intelligenda, tam nostri interpretes, quàm etiam Rabbini complures æque assentiuntur; sicut & illa quæ scribuntur ab Isaia^q: Surge illuminare Hierusalem.] & inferius: Inundatio camelorum operiet te, dromedarij Madian & Epha: omnes de Saba venient aurum & thus deferentes, & laudem Domino annunciantes.] Madian, inquit Hieronymus^r, & Epha, regiones sunt trans Arabiam, omnisq. prouincia appellatur Saba.] Huic sententiæ, quod Magi venerint ex Arabia, cum nos, ut veriori libentius adhæreamus: perapte, quo & ipsa certior firmiorq. reddatur, harum gentium sunt repetenda principia, & unde ita sint denominatæ, causa & ratio perquirenda. Atque hoc quidem factu haud multum difficile: constat enim ex diuina Scriptura^s, Abraham ex Cætura multos genuisse filios, & inter alios Iexan & Madian: ex Iexan vero ortus est Saba, & ex Madian Epha, & alij; quos omnes Arabiam incoluisse constat, atque ex ipsorum nominibus loca ipsa esse sortita nomina, ac populos denominatos Sabæos & Madianitas, quorum (ut diximus) meminit Isaia. Rursus etiam Balaam, qui de stella prædixerat vaticinium hoc^t: Orietur stella ex Iacob] licet ipse Mesopotamenus esset, Haran incolens, ut ipse profitetur dicēs: De Haran adduxit me Balac Rex Moabitarum] tamen in Arabia constat ea de oritura stella esse vaticinatū. Nam Moab, cuius Rex erat Balac, qui eum mercede conduxit, erat (ut tradit Hieronymus^x) ciuitas atque prouincia eius nominis in Arabia. Sicq. siue scripturam, siue traditionem de stella & Rege futuro penes Arabes, quibus prænunciata fuerat, perpetua memoria viguisse, par est credere: quibus admoniti, & nouæ stellæ visu excitati simulq. directi, quæsitum Regem Iudæorum in Iudæam venerunt.

XXV.
MAGI ARABES.
^m Tertul. lib. aduers. Iudæos, & lib. 3. contr. Advers. Iudæos.
ⁿ Cypri. de oper. card. de Stella & Magis.
^o Epiph. in comp. doctr.
^p Psal. 71.
^q Isa. 60.
^r Hieron. in Isa. c. 60.

Quod insuper obseruatione dignum est: Abraham cum ex Cætura & Agar filios genuisset, nequaquā illos cū Isaac heredes instituit; sed separans eos ab illo, plagā Orientalem illis tribuens, ac sic dimittēs, largitus est illis munera. hæc ex Scripturæ^y sacre auctoritate didicimus. Quænam autem fuerint munera quæ Cæturæ filij acceperint, Epiphanius^z ex Hebraicis traditionū fontibus hisce declarat: Filij Cæturæ dona erant, pecunia præsentis, aurum, argentum, ac vestitus: et in mysterio conclusit Abraham in peris thus, & myrrham, & aurum Regum Sodomorum & Gomorrhæ, quando^a Codorla-

DE STELLA VATICINIUM.
^t Num. 24.
^u Num. 23.
^x Hier. de locis Hebraicis. & in Isa. 15.
XXVI.
EX FILIIS ABRAHÆ EX CAETVRA MAGI.
^y Genes. 25.
^z Epiph. in comp. doctrin.
^a Genes. 14.

A homor & Bersa ac reliqui a Sodomis & Gomorrhis ac reliquis acceperunt, & equos de-
 prædati sunt, & hominum multitudinē captiuam adduxerunt, & ab vnoquoque opu-
 lentiam pecuniarū & aliarū rerum multitudinem diripuerunt: quam reduxit Abrahā
 tunc a cæde Regum: et neque auertere ea quæ iam Deo destinata erant, ausus fuit; sed
 dedit ipsa cum alijs donis filijs suis ex Cætura, veluti in traditionibus Hebræorū repe-
 rimus. At vero in Christi aduentu, cum ijdem filij Abraham & discessissent & habitaf-
 sent in partibus Arabicis Magodiæ regionis; Magi, qui ex successione serminū illorum
 descenderunt, eadem dona in participatione eiusdem spei Christo in Bethlehem obtu-
 lerunt, quando stellam conspicati venerunt. Quorum donorum manifestam certitudi-
 nem^a Propheta declarat, dicens: Antequam sciat puer vocare patrem suum & matrem
 suam, capiet vim Damasci, & spolia Samariæ contra Regem Assyriorum. Hæc enim
 a Damasco in temporibus Abraham (velut antea dixi) a Regibus qui venerant, accepta
 sunt. Quando ergo accepit ipsa^b priusquam nosset vocare patrem aut matrem, quando

^a Isaiæ 8.

^b Iust. Martyr
 in dialog. cum
 Tryph.
^c Tert. lib. 3. con-
 tra Marc. c. 13.
 Iustin. ubi sup.
 & Petrus Alex.
 c. 13.
^d Burchard. in
 descript. Terra
 Sanct. par. 1. c. 1.

XXVII.

ARABIA ORIEN-
TALIS.

^e Matth. 2.
^f Genes. 25.

^g Tacit. histor.
lib. 5.

^h Chrysof. hom.
6. in Matth.
ⁱ Hier. in Ezech.
6. 5.

^k Cyril. in Isai.
c. 49. lib. 4. or. 4.

XXVIII.

DE REGINA SA-
BA.

^l 3. Reg. 10.

^m Num. 24.

XXIX.

Cur vero ijdem Magi sint nominati, superest inuestigare; simulq. an ijdem ipsi Reges fuerint

venerunt Magi, & aperuerunt peras suas, siue thesauros, veluti aliqua exemplaria ha-
 bent, & obtulerunt myrrham, thus, & aurum.] hæc Tertullianus. In eundem fer-
 me sensum interpretatus est Iustinus^b Martyr dictum Isaiæ textum, dum agens cū Try-
 phone Iudæo de veritate fidei Christianæ, Magos ex Arabia venisse, eosdemq. Arabes
 fuisse dicit, itemq. Damascum olim in Arabia ciuitatem positam. hæc ipsa etiam Ter-
 tullianus^c ingenuè fatetur: ipsa quippe Syria Damasci, Arabia nominata^d reperitur.
 Idem Tertullianus per Regem Assyriorum, vsitato Scripturæ loquendi modo, Hero-
 dem esse intelligendum, prout & idem Iustinus & Petrus Alexandrinus, affirmat.

Ex omnibus his tam ex diuinæ Scripturæ auctoritate ac antiquorum interpretatione,
 quàm etiam ex Hebræorum traditionibus enarratis, satis elucidatum videtur quod
 dicti auctores dixerunt, Magos ex illa regione Arabiæ venisse, quæ vergit ad Orientem
 (inde enim eos venisse, Euægelista^e testatur) præsertim ex dicto illo diuinæ Scripturæ lo-
 co^f, quo dicitur, Cæturæ filios in Oriente ab Abraham esse locatos. Qui insuper Iudææ
 situm describere, eam ex Orientali parte spectare dixerunt Arabiam: inter quos Tacit-
 us^g de his agens, hæc ait: Terra finesq. qua ad Orientem vergunt, Arabia terminan-
 tur: a Meridie Ægyptus obiacet, ab Occasu Phœnices & mare, Septentrionem a late-
 re Syriæ longe prospectat.] hæc ille: quod eo verius est, sibi hiemalis solstitij ratio ha-
 beatur: secundum quod creditur locus Euægelista, cum Christus sit natus media
 hieme. Ceterum quod spectat ad Persidem, vnde complures, venisse Magos affirmat:
 Ioannes^h Chrysofomus eam Septentrionem versus positam affirmare videtur; quod
 & testatur S. Hieronymusⁱ hæc scribens in eadem sententiam: Operatus est salutem
 in medio terræ: a partibus Orientis cingitur plaga quæ appellatur Asia, a partibus Oc-
 cidentis ea quæ appellatur Europa, a Meridie & Austro Libya & Africa, a Septentrio-
 ne Scythis, Armenia, & Perside, & cunctis Ponti nationibus.] hæc Hieronymus. At ve-
 ro^k Cyrillus Alexandrinus, qui eosdem Magos a Perside venisse contendit, eam provin-
 ciam ex Oriente Iudæam spectare testatur; quod & qui Ptolemæi tabulas perlegerit,
 exploratum & euidentem esse cognoscet. Verum si consideretur Magorum aduentus tem-
 poris spatium, nempe dierum tredecim (vt pluribus paulo inferius demonstrabimus)
 eos certe non e Perside, vel e Chaldæa, sed ex Arabia Orientali venisse, perfacile quif-
 que percipere poterit.

Sed & consideratione dignum est, quòd Regina Saba, ex iisdem & ipsa Cæturæ fi-
 lijs originem ducens, illā incolens regionem quæ a parte Austri est confinis Arabiæ, ve-
 nit Regem Israel explorare; cui & eadem, quæ Magi, munera attulit, nempe aurum &
 aromata, licet & gemmas superaddiderit, prout his verbis docet diuina Scriptura^l: Re-
 gina Saba, audita fama Salomonis in nomine Domini, venit tentare eum in ænigmati-
 bus. Et ingressa Hierusalem multo cū comitatu & diuitijs, camelis portantibus aroma-
 ta, & aurum infinitum nimis, & gemmas pretiosas, venit ad Regem Salomonem.] Quæ,
 obsecro, tanta cupido tum illius, tum Magorum, qui ex iisdem (vt dictum est) progeni-
 toribus descendebant, incescit animū de Rege, qui in Israel regnaret, peruestigando; nisi
 quòd in illis regionibus de re tanta Balaam^m oraculo erant admoniti? At quòd illa cre-
 didit esse impletum in Salomone, qui & ipse Christi venturi typum gerebat; isti, duce
 stella, adhuc perquirendum putarunt Regem Israel, quem & feliciter inuenerunt.

Cur vero ijdem Magi sint nominati, superest inuestigare; simulq. an ijdem ipsi Reges fuerint

A fuerint, perquirere. Penes antiquos triplicis generis Magos fuisse, tradit^a Eusebius:
 quorum primi erant doctissimi atque abstinentissimi, vt excepta farina & olere, nihil
 aliud in cibum haberent: alij erant sacerdotes, vt videmus perseuerasse in Perside, quo-
 rum sacerdotes constat Magos esse appellatos: tertij vero generis illi fuere, qui inuo-
 cationibus malorum dæmonum intendentes, vel ad commouendos animorum affectus
 in contraria studia, vel ad futura prænoscentia, & occulta diuinanda, maleficia exer-
 cerent: cuius magiæ genus maxime proprio vocabulo malas artes dici, testatur Phi-
 lo^b, qui tamen veram magiam, vt scientiam libero homine dignam, summopere lau-
 dat. Porro tertij generis Magi Romanorum legibus, inquit Tertullianus^c, cum dam-
 nati sint atque proscripti: cumq. magia punitur, cuius species est, ait, astrologia, iudi-
 ciaria scilicet; vtique & species in genere damnatur.] hæc ille, qui eius generis hos fuis-
 se Magos est opinatus, sic dicens: Magi & Astrologi ab Oriente venerunt: scimus ma-
 giæ & astrologiæ inter se societatem. Primi igitur stellarum interpretes natum Chri-
 stum annunciarunt, primi munerarunt.] hæc Tertullianus^d, qui & eosdem Reges
 fuisse assentiri videtur, dum sic ait^e: Reges Arabum & Saba dona afferent illi; nam &
 Magos Reges fere habuit Oriens.] hæc ille, alludens nimirum ad Plinium^f, qui ait ma-
 giam in Oriente Regum Regibus imperasse: vel ad id quod ante Philo dixerat hoc
 modo: Non solum eam plebei sectantur, sed etiam Reges Regum maximi, præsertim
 Persici, tam curiosi harum artium, vt regnare non liceat, nisi cum Magis versato familia-
 riter.] hæc ille.

At quòd Magi fuerint Reges, etiam Theophylactus^h afferit, idemq. Fidelium pia
 traditio tenet: eosdemq. tres numero fuisse, secundum tria munerum genera, æque
 confirmat; quod & S. Leoⁱ in suis sermonibus sæpe testatur. Hos igitur fuisse Reges
 dixerimus, vsitato more diuinæ Scripturæ, quæ cuiusque oppidi dominum Regem ap-
 pellare consuevit; vt patet de quinque Regibus, quos Abraham^k armatis suis vernaculis
 debellauit. Nec quidem propinquioris Iudææ Arabiæ eos fuisse Reges putamus; nam
 illi præerat Syllæus, cuius Iosephus frequenter meminit: sed potius interioris partis
 prouinciæ illius, quæ longe lateq. ad Orientem & Meridiem sese diffundit. Quòd ve-
 ro eosdem Matthæus Magos appellet; in eam sententiam sumus procliuiores, vt existi-
 memus, illius magiæ studiosos, quæ ex rerum naturalium cognitione percipitur, exi-
 titisse. cui quidem nostræ sententiæ adstipulatus videtur Chalcidius Plonicus, dum
 suis in Timæum Platonis commentarijs hæc ait: Est quoque alia sanctior & venera-
 bilior historia (alludit enim ad Matthæi Euangelium) quæ perhibet ortu stellæ cuius-
 dam non morbos mortefq. denunciatas, sed descensum Dei venerabilis ad humanæ
 conuersationis rerumq. mortalium gratiam. Chaldæorum profecto sapientes viri, &
 consideratione rerum cælestium satis exercitati, quæfisse dicuntur recentem ortū Dei;
 repertaq. illa maiestate puerili, venerati esse, & vota Deo tanto conuenientia nuncupa-
 se.] hucusque ille, ratus tamen hos fuisse Chaldæos. Cum autem Epiphanius^l dicat,
 dictos Cæturæ filios, Magorum progenitores, habitasse in partibus Arabicis Magodiæ
 regionis: haud inepte quis dixerit, Magos, non a magica facultate, sed ab eadem Ma-
 godia regione esse denominatos.

De tempore autem quo Magi Bethlehem venerint, inter se dissentiunt antiqui scri-
 ptores: quorum aliqui, vt Eusebius Pamphili^m, Epiphaniusⁿ, ac ceteri hos secuti,
 in ea fuerunt sententia, vt post biennium a Christo nato Magos in Bethlehem ad Chri-
 stum venisse dicerent; ea nimirum ratione adducti, quòd Herodes (vt testatur Euan-
 gelista^o) omnes pueros occidi iussit a bimatu & infra secundum tempus quod exqui-
 sierat a Magis. Sicq. anno Augusti Imp. quadragesimoquarto Magos Bethlehem per-
 uenisse asseruerunt. Alij vero dixerunt, decimotertio a natiuitate Domini die Magos
 Bethlehem aduenisse, verum biennio ante Christum natum illis stellam apparuisse:
 cuius sententiæ Augustinus^p fuisse reperitur, & alij, nec alia ex causa, quàm quòd a bi-
 matu & infra Herodes pueros omnes necandos curauit. Sed vt ab his omnibus dissen-
 tiamus, multa persuadent. Dicant, rogo, qui post biennium a Christo nato eos adue-
 nisse tradunt, an id acciderit, quia non statim vt viderunt stellam, se itineri commi-
 serunt? At non ea est causa: quandoquidem eos, confestim vt stellam inspexerunt,
 esse profectos, Euægelista non obscure insinuare videtur: alioquin ea mora ipsos red-
 didisset suspectos posteris nomine ignauia, si tā insolito signo admoniti, adhuc annū &
 multos

MAGI AN RE-
 GES FVERINT.
^a Apud Hier.
 tom. 9. de reg.
 monach.

^b Philo. lib. de
 special. legibus.
^c Tertul. lib. de
 Idololatr.

^d Tertul. lib. ad-
 uers. Iudæos.
^e Tertul. ibid.
 Pamel. not. ad
 Tertul. lib. de
 Idololatr. num. 12.
^f Plin. nat. hist.
 lib. 30. c. 2.
^g Philo. lib. de
 special. legibus.
 XXX.

MAGI RECLS.
^h Theophylact.
 in Matth. 2.
ⁱ Serm. de Epi-
 phan. 1. 3. 5. 6.
^k Genes. 14.

^l Epiph. in cõp.
 doct.

XXXI.
 MAGI QUANDO
 VENERUNT.
^m Eusebius in
 chron.
ⁿ Epiph. in Pa-
 nar. lib. 1. tom. 1.
 prope fin. & tom.
 2. hæref. 30. cõt.
 Ebionæos.
^o Matth. 2.
^p Aug. ser. 7. de
 Epiph. de temp.
 31. & in aduit.
 ser. de Epiph. e-
 dit. Louan. pag.
 431.

multos menses oscitanter nimis iter capeffere detrectassent. Si vero statim vt in cælo visa est stella, iter arripuerunt; quidnam fuit causæ vt biennij tempus insumpserint in itinere? cum, non dico si e Perside vel Babylone, sed etsi ab extremis Indijs Orientalibus profecti fuissent, illud licet longissimum itineris spatium sex mensibus eos conficere potuissent, quilibet æquus rerum æstimator diiudicare possit. Insuper si, vt dicunt, post biennium Magi aduenerunt: quo modo (quod refert sanctus ^a Matthæus) cum in Bethlehem inuenerunt, quem (vt testatur sanctus Lucas ^b Euangelista) post quadraginta dies, secundum Moyfi legis mandatum, tulerunt Hierusalem, vt sisterent eum Domino, hisq. impletis officijs Ioseph & Maria Virgo sanctissima vna cum infanulo sunt reuersi in Galilæam, atque Nazareth habitauerunt? Aliqui vero ex his qui hanc sententiam firmare conati sunt, non valentes his respondere, commentum excogitarunt, dicentes, iterum parentes cum puero, occasione cuiusdam festi, esse reuersos Bethlehem. Sed quod festum fuerit illud, dicant obtestor. Nam si aliquod fuit ex legalibus; Hierosolymam, & non Bethlehem eundum fuisset. Si vero aliquod spectaculum Bethlehem ederetur, absit vt eius causa vel pedem extra domus limen integerrima Virgo produxisset credatur. Atque hæc satis sint ad hanc sententiam refellendam.

XXXII.

ARGVTVR ER-
ROR DE MORA
BIENNII.^c Chryf. homil.
7. in Matth.CVRA BIMATV
CAEDES IVSSA.

Quod autem ad illos pertinet, qui stellam ante biennium apparuisse putarunt: etsi satis esse possent quæ paulo ante de tam longo temporis spatio in itinere insumpto dicta sunt: tamen quia & ijdem vna cum illis ea nituntur ratione, quod dicat Euangelista, Herodem occidi iussisse infantes omnes a bimatu & infra secundum tempus quod exquisierat a Magis: ad hæc primum inferimus id quod Ioannes ^c Chrysofomus ijdem respondens ait: Quod Herodes a biennio & infra pueros interfici iussit, non mireris: siquidem conueniunt in eum tyrannum pauor & furor: pro abundantia cautionis maius tempus inclusit, ne quis vel proximæ ætatis effugeret.] hæc ille, & prudenter sane. Quis enim infanientis tyranni, & metu perdendi regni, in proprios filios immaniter debacchantis, furorem intra terminum rationis vel temporis metâ putauerit continendum? Tyrannorum est cuncta pauere, nec quantauis adhibita cautela atque custodia posse reddi securum. Didicit ille a Magis tempus stellæ; & licet ex ortu stellæ potuisset simul intelligere tempus nascentis infantis; tamen veritus ne fortassis antea natus esset quàm illi stellam vidissent, ea sibi arte consulendum putauit, ne vltius quod in ea re suspicaretur, reliquum esset: sicut cum nulla subesset ratio, vt qui extra Bethlehem nati essent, occiderentur; eo quod ex diuina Scriptura per Principes sacerdotum & Scribas certior factus esset, quod Christus in Bethlehem nasceretur; tamen omnes, qui in omnibus finibus eius essent, necari præcepit.

XXXIII.

Sed cum illud biennij spatium Euangelista referat ad ea quæ a Magis dicta essent Herodi, cum ait: A bimatu & infra secundum tempus quod exquisierat a Magis] dici posse viderur, quod etsi Herodes omnes pueros a bimatu & infra occidi mandauit; tamen quod dicitur: Et infra secundum tempus quod exquisierat a Magis] illud, secundum tempus; non esse referendum ad id quod dixerat, A bimatu; sed ad illud potius, quod subdit, Et infra: sicq. Euangelistam significare voluisse, eo cædis edicto non includendos eos qui geniti essent post Christum natum, & stellam visam a Magis, quorum nulla posset esse suspicio; atque ita voluisse cædendorum puerorum terminum esse secundum tempus quod exquisierat a Magis. Sicq. ex his, ni fallor, sublata illa videtur de biennio & tempore a Magis perquisito difficultas. Eundem locum sic declaratum vidi postea a Cornelio Iansenio Episcopo Gandauenfi, viro quidem Theologicis facultatibus nobiliter exculto; quo non mediocriter delectatus sum, ne ego noui sensus Euangelicæ interpretationis, quantumlibet veri atque germani, dicerer primus auctor.

XXXIV.

ADVENTVS MA-
GORVM.^d Isai. 6.

Itaque ea magis nobis probatur sententia, quæ Catholica Ecclesiæ consuetudine magis recepta videtur: nempe, Magos tunc, cū natus est Christus, statim vidisse stellam; eosdemq. mox Iudæam versus iter suscepisse, ac Iudæorum metropolim Hierosolymam accessisse, atque interrogasse de nato puero; totumq. itineris spatium termino dierum tredecim confecisse, atque Bethlehem peruenisse eodem die quo S. Dei Ecclesia tantam solemnitatem anniuersaria memoria celebrare consuevit. Quod quidem haud mirum videri debet, si ex Arabia Iudæa adiacente (quod superius demonstrauimus) eosdem aduenisse dixerimus, & (vt prædixerat ^d Propheta) ad celeritatem itineris dromedarijs

A medarijs vfos fuisse, quos velociore esse ad cursum equis Nyssæis ^a, Aristoteles tradit. Constans insuper est de his sanctorum Patrum sententia, Magos Bethlehem aduenientes, in præsepe, vbi natus est, Christum Dominum reperisse, id Chrysofomo ^b, Augustino ^c, Hieronymo ^d sapius, & alijs fere omnibus attestantibus. Vnde summo iure redarguuntur qui aliter senserunt, ea leui ratione permoti, quod Matthæus nullam de præsepe fecerit mentionem, sed dixerit ^e eos intrasse domum, & inuenisse puerum cum Maria matre eius: quasi vero non sit diuinæ Scripturæ satis frequens phrasis, locum quemlibet, ad habitandum tamen accommodatum, quantumlibet exiguū, domum appellare: cum & nidum auium, domum quoque nominet, vt videre est in Psalmo: Herodij domus.] vnde Euthymius ^f sic optime: Hic, inquit, tugurium domum appellat.

B Quod ad stellam pertinet, quæ ijdem Magis apparuit: cuius generis astrorum fuerit; iam penes omnes antiquos Patres in confesso est, nequaquam ex illis fuisse, quibus cælos videmus ornatos, nec etiam ex illis, quæ ex vaporibus coagmentatis accensæ in aere, cometae sunt dictæ: quod Origenes ^g, Basilus ^h, Chrysofomus ⁱ, & alij optime intellexerunt. Cum autem diuino miraculo cælitus apparuerit, naturæ superans facultatem; cuius substantiæ fuerit, non est facile definire: vnde in eo consentiunt omnes, diuinam quamdam fuisse virtutem, quæ non aspicientium tantum oculos sui fulgoris radijs illustraret, sed quæ & mentes illorū diuina luce perfunderet, atque ad Christum natum perquirendum excitaret; idq. præ ceteris affirmat S. ^k Leo his verbis: Agente sine dubio in eorum cordibus diuina inspiratione, vt eos tantæ visionis mysterium non latere; & quorum oculis ostendebatur insolitum, animis non esset obscurum.] id ipsum Chrysofomus ^l, Fulgentius ^m, & alij. Gregorius ⁿ Nyssenus existimauit esse Angelum, qui ea figura stellæ apparuerit. Quicquid sit, illud exploratissimum est, ipsum Deum omnipotentem, qui visibilibus illis signis, columna ignis per noctem, & nubis columna in die populum tot annis per desertam regionem deduxit, eundem ipsum stellæ signo Magos ad præsepe perduxisse. Certe non eius fulgoris, quo ceteras nitere videmus stellas, fuisse, sed longe fulgentioris, S. Ignatius ^o proximus illis temporibus declarat his verbis, ad Ephesios scribens: Stella fulsit splendore exuperans omnes quotquot ante fuerant: lux enim illius inenarrabilis erat, & stuporem incussit omnibus aspicientibus eam rei nouitas. Omnia autem reliqua astra vna cum Sole & Luna chorus fuere stellæ illius, ipsa vero claritate exuperabat omnes.] hæc ille. Hinc Prudentius cecinit de ipsa dicens:

D *Stella que Solis rotam
vincit decore ac lumine, &c.]*

Ex quibusdam autem apocryphis Seth nomine scriptis libris, multa de Magis feruntur, deq. stella quæ illis apparuit, quod formam pueri crucem gestantis exprimeret: sed quia hæc commenta ab hæreticis ^p Sethianis excogitata videntur, vt inania prætermittimus.

Cetera autem quæ huius historiæ sunt mysteria, ipsaq. a Magis oblata mystica mu- nera, qui hæc cupit, interpretes consulat; nos vero nostri instituti limites non excedimus. Illud tantummodo non prætereundum putamus, eiusmodi Magorum ad Christum aduentum, quod ex eo vocatio Gentium ad Christum expressa fuerit, per celebri anniuersario cultu Ecclesiam consueuisse celebrare, ac magnificentissime colere, vt sanctorum Patrum fere innumeræ de ea re descriptæ homiliæ declarant: adeo vt extorris prorsus a Christiana religione videretur, qui tantæ eius diei celebritati non interfuisset. Vnde de Iuliano Apostata Ammianus ^q scribit, quod licet clam dæmonibus immolaret, tamen ne detegeretur quod erat idolorum cultor, voluit suam præsentiam exhibere his ferijs, quas, inquit, Christiani celebrantes mense Ianuario, Epiphaniæ nomine nuncupant. Eadem de Valente Imp. testatur Gregorius ^r Nazianzenus. At iam de his satis.

Postquam autem Magi, vt decebat, Christo infanti debitum exhibere religionis obsequium, in somnis admoniti, per aliam viam reuersi sunt in regionem suam: qui tantum abest, vt Hierosolymam ad Herodem redierint, vt nec in his quæ esse solent in via, publicis hospitarentur hospitij, sed in montibus & in speluncis agerent, cum post labores itineris, quiescendi tempus aduenisset. Atque hæc quidem ex his quæ

^a Aristot. hist. animal. 9. & vlt.
^b Chrysof. in Matth. 2. hom. 6. & 7.
^c Aug. ser. 2. de Epiph.
^d Hier. epist. 14. 17. 18. & 27.
^e Fulgentius, & alij recentioris.
^f Matth. 2.

^g Euthym. in Matth. 2.

XXXV.
DE STELLA.

^g Orig. lib. 1. contra Cels.
^h Basil. de hom. Chryf. generat.
ⁱ Chrysofomus in Mat. 2. hom. 6.

^k S. Leo ser. 4. in Epiph.
^l Chrysof. ubi supra.

^m Fulgent. ser. de Epiph.
ⁿ Nyss. dialog. de anima.

^o Ignat. ad Ephes. epist. 14.

^p Epiph. hæres. 26. & 39.

XXXVI.

FESTVM EPI-
PHANIAE.

^q Ammian. Mar. cel. lib. 21.

^r Greg. Nazian. erat. in funere Basilij.

XXXVII.
MAGORVM RE-
DITVS.

a Exat Cyrilli
historia de vita
Theodosij apud
Mesaph. die 22
Jan.

Cyrillus^a fidelis historicus scribit in rebus gestis S. Theodosij coenobiarchæ, facile pos-
sunt intelligi; qui dum agit de monte & spelunca, quam sibi ad habitandum sanctissi-
mus vir ille delegit, hæc ait: Quædam enim fama ab alto a parentibus tradita ad nos
vsque peruenit, quæ dicit, fideles illos Magos, qui Bethlehem venerunt ab Oriente,
cum Deo, qui ex superna specula in Occidentem huius mundi venerat, aurum, thus,
& myrrham pie admodum obtulissent; deinde ab Angelo responsum accepissent, in
eamdem viam rursus inirent, sed per aliam prorsus redirent in suam regionem: hos,
inquam, dicit Magos in hac spelunca in reditu fuisse diuersatos; cumq. hic noctu dor-
missent, mane ingressos esse viam quæ ducebat in patriam. Tale quidem esse id quod
dicitur, nulla labefactat improbabilitas. Nam primum quidem cum statuissent non in-
gredi iter per Hierosolymam, non est admodum facile, vt ij alia via ex Bethlehem do-
mum reuerterentur: sicut etiam nunc videmus, eos qui a Bethlehem, vel ab ea quæ **B**

XXXVIII.

b Luc. 2.
IESVS OFFER-
TUR IN TEM-
PLO.

Postquam^b impleti sunt dies purgationis Mariæ, secundum legem Moyse, tulerunt
illum in Hierusalem, vt sisterent eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini: Quia
omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum Domino vocabitur. et vt darent ho-
stiam, secundum quod dictum est in lege Domini, par turturum, aut duos pullos co-
lubarum. Et ecce homo erat in Hierusalem, cui nomen Simeon, & homo iste ius-
tus & timoratus, expectans consolationem Israel, & Spiritus sanctus erat in eo. Et
responsum acceperat a Spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Chri-
stum Domini. Et venit in spiritu in templum. Et cum inducerent puerum Iesum pa-
rentes eius, vt facerent secundum consuetudinem legis pro eo: et ipse accepit eum in
vlnas suas, & benedixit Deum, & dixit: Nunc dimittis seruum tuum Domine, &c. Et **C**
erat pater & mater eius mirantes super his quæ dicebantur de illo. Et benedixit illis
Simeon, & dixit ad Mariam matrem eius: Ecce positus est hic in ruinam, & in resur-
rectionem multorum in Israel, & in signum, cui contradicetur: et tuam ipsius animam
pertransibit gladius, vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes.] hæc Lucas. Por-
ro hæc omnia, vt legi obsequerentur, legalia exhibuerunt officia; quod & Lucas, dum
ipfas citat leges, insinuat, cum alioqui nullatenus astringeretur Virgo sanctissima:
quippe quæ sicut cum concepit filium, nulla est ex parte foedata, sed mirifice illustra-
ta; ita cum peperit, nullam virginalis claustrum iacturam sentiens, remansit in omnibus
illibata, atque prorsus impolluta, magis magisq. donis cælestibus aucta.

XXXIX.

VIRGINITAS
ILLIBATA.

c Tertul. lib. de
carne Christi. in
fine.

d Orig. in Luc.
homil. 14.

e Ambr. in Luc.
com. lib. 2.

f Ezech. 44.
g Contr. Pelag.
lib. 2.

h De Ciuit. Dei
lib. 22. c. 8.

Non est igitur quod quis requirat in natura modum, dum qui supra naturam ha-
bet imperium, hæc miraculo operatur, & superexcellenti quadam diuinæ operatione **D**
naturæ: qui enim e mortuis exurgendo signaculum sepulturæ non soluit, quomodo
nascendo virginalis claustrum violauit? nisi quis impie dixerit, qui peperit lapidi, non
pepercisse matri. Si quid autem contra hæc loqui visi sunt Tertullianus^c, Origenes^d,
& Ambrosius^e: ita accipiendæ sunt eorum sententiæ, vt sic Christus per sacra virginei
vteri claustra transierit, vt eadem clausa remanserint, secundum illud quod de porta
Orientali^f propheticè dictum est: Porta hæc clausa erit: non aperietur, & vir non tran-
sibit per eam: quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam, eritq. clausa Prin-
cipi.] quod ad specialem Saluatoris natiuitatem esse referendum, ait^g Hieronymus,
vt sic dicatur Christus aperuisse claustra ipsius virginalis pudoris, vt tamen eadem iu-
giter clausa permanserint. Augustinus^h nouo miraculo in re minima edito, vetus in re
omnium maxima factum demonstrat, cum agit de annulo ad zonam ligato, atque **E**
sine ipsius annuli vel zonæ fractura foras in terram elapso. Sicut ergo ea ratione lege
soluta erat sanctissima Virgo: ita etiam (quod non sicut ceteræ feminae, viri semine con-
ceperit, nec vt alia, cum dolore pepererit) omnium quæ ex peccati culpa proueniunt,
infirmittatis atque languoris expers omnino fuit: hinc sibi tempus purgationis expe-
ctandum non erat; & nihilominus hæc omnia libens volensque, vt sacræ legi obseque-
retur, sibi implenda proposuit.

XXXX.

i Timoth. presb.
serm. de proph.
simeone.

Sed ad ipsum Simeonem veniamus, de quo hæc scriptis mandasse reperitur Ti-
motheusⁱ presbyter Hierosolymitanus: Cum, inquit, Simeon esset in templo, vidit
quidem multas matres cum suis filijs templū ingredienti ad peragendum sacrificium
purificationis; in quarum medio erat quæ portabat venerandum foetum, & nullis for-
dibus contaminatum. Iustus autem Simeon huc & illuc oculos circumferens, post-
quam

quam vidit multas matres in priuato habitu humanitatis, solam autem Virginem infi-
nito & diuino lumine circumdatam, separauit reliquas matres, clamans & dicens co-
ram omnibus: Date mihi locum, vt teneam eum, qui desideratur: vidi eum, qui me
præuidit; vnde & meus germinauit spiritus. Cur quæ estis ancillæ, cum libera & do-
mina concertatis? cur infantes vestros aræ offertis? huc conuertimini, & eos offerte huic
puero, qui est antiquior Abraham, &c.] hæc ille; sed, vt putamus, pia potius medita-
tione, quàm historica assertione. Idem Simeon, de quo agimus, inter Prophetas an-
numeratur: de cuius vita & obitu^a Epiphanius agens, hæc habet in fine: Vita functus
est Simeon iste quidem pluribus annis obitus, bene confectus: nec tamen a sacerdoti-
bus postremum honorem consecutus, humatus est.] hæc ille. Cur autem id acciderit,
nullam affert causam; sed ea putatur, quod palam Christi aduentum annuncians, [in
B se sacerdotum ceterorum inuidiam & odium concitarit. Porro commentum illud de
Simeone, quod cæcus fuerit, sed cum Iesum accepit in vlnas, visum receperit, nec di-
gnum quidem putauimus, qui Annalibus intexeretur: nam diuinæ Scripturæ aduer-
sari constat. Leuitici enim capite vigesimoprimum sententia Domini declaratum sci-
mus, ne cæcus in templo Domini fungeretur munere sacerdotis: functionem autem il-
lam sacerdotalem fuisse, cum Lucas insinuat, tum Patres ferme omnes agnoscunt,
& Ecclesiam in sacris imaginibus profiteri, certum est. Auctor autem eius historiæ est
qui præfationem habet versionis dialogi Iasonis cum Papisco, quæ extat in calce ope-
rum Cypriani editionis Pamelij, ex quo alij accepisse videntur. Sed cum nullus anti-
quorum Patrum Simeonis cæcitatatis reperiatur assertor: equidem eam historiam vt apo-
crypham esse reiectam, argumento est.

C Verum enim vero non tantum cum accepisset puerum in vlnas suas Simeon, illud
de aduentu Christi palam canticum occinuit, & propheticè, quæ de illo essent ventu-
ra, prædixit: sed, Et erat, inquit Lucas^b, Anna prophetissa, filia Phanuel, de tribu A-
ser: hæc processerat in diebus multis, & vixerat cum viro suo annis septem a virginita-
te sua. Et hæc vidua erat vsque ad annos octogintaquatuor: quæ non discedebat de
templo ieiunij & obsecrationibus seruiens nocte, ac die. Et hæc, ipsa hora superue-
niens, confitebatur Domino, & loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redem-
ptionem Israel.] hæc de ipsa Lucas Euangelista. Quomodo autem Anna numquam
e templo discessisse dicatur, vt merito eamdem S. Cyrillus^c Hierosolymitanus religiosi-
simam monialem appellet, consule quæ superius dicta sunt de præsentatione Dei geni-
tricis in templo. At quomodo Præsentationis Christi solemnitas, quam & Purificatio-
nem, siue Occursum maiores nuncupauerunt, ad abolenda Lupercalia, Romæ cœpta sit
anniuersaria festa die celebrari, suo loco dicturi sumus inferius.

D Cum vero hæc Hierosolymis non in angulo, sed in templo agerentur, & tam ex Si-
meonis cantico & prophetia, quàm etiam (vt dictum est) ex Annæ attestatone, iam
spargerentur in vulgus, & in Herodis aures illaberentur: qui nuper de nato Rege lu-
dæorum ex relatione Magorum magnum timorem conceperat; his denuo de aduentu
Christi nuncijs exacerbatus, in furorem actus, vt se eo metu liberaret, necem medita-
tur infantis. Sed tanto facinori, per Angelum Ioseph monens, occurrit Deus: tunc
enim accidit, quod post Magorum discessum contigisse Matthæus^d Euangelista scribit
his verbis: Cum recessissent, ecce Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, di-
cens: Surge, accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Ægyptum, & esto ibi vsque
dum dicam tibi. Futurum est enim vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum.
E Qui confurgens, accepit puerum, & matrem eius nocte, & secessit in Ægyptum, &
erat ibi vsque ad obitum Herodis: vt adimpleretur quod dictum est a Domino per
Prophetam dicentem: Ex Ægypto vocaui filium meum.] hæc Matthæus. Quæ au-
tem Domino nostro Iesu Christo Ægyptum aduenti contigerint, ex Sozomeno^e hæc
scribente describimus:

Memorant, inquit, arborem esse, quæ Persis dicitur, Hermopoli, quod est oppidū
Thebaidis; cuius fructus aut folium aut particula aliqua corticis ægrotis admota, mor-
bos a compluribus depulerit. Nam traditum est, Ioseph cum propter Herodem, as-
sumptis secum Christo & Maria sancta Deipara, fugisset, atque venisset Hermopolim,
simul vt portæ appropinquauit, statim arborem, licet plane maximam, aduentu Chri-
sti curuatam esse, atque ad solum vsque se inflexisse, & Christum adorasse. Atque hæc
quidem

IESVS A. SIMEO-
NE VSCIPITVR

a Epiph. de Pro-
phet. vir. & in-
terit. c. 24.

XLI.

DE SIMEONE.

b Luc. 2.

ANNA VIDVA.

c Cyril. caesob.

10.

XLII.

d Matth. 2.

IESVS DVCITVR

IN AEGYPTVM.

e Sozom. hist.

lib. 5. c. 21. & Ni-

ceph. ex ipso lib.

20. c. 31.

XLIII.

quidem de hac arbore, sicut a multis audiui, a me commemorata sunt. Quæ quidem, si quid ego iudico, vel significabant iam Christum in vrbe adesse; vel, vt est verisimile, non modo arborem, quam incolæ propter magnitudinem & pulchritudinem lege gentilia venerabantur, dæmone iam qui ibi colebatur, ob Christum talium rerum euerforem, qui in eo loco comparebat, perhorrescente, sua sponte commotam esse; verum etiam omnes Ægyptiorum statuas, aduentante tum Christo, iuxta prophetiam Isaïæ, concussas. Itaque dæmone inde abacto, arbor, quo rei gestæ testimonio esset, remansit ibi, fidelesq. morbis liberavit. Atque vt Ægyptij & Palæstini istarum rerum, sic alij singuli aliarum, quæ apud ipsos gestæ sunt, testes locupletes existunt.] hætenus Sozomenus. At vero Isidi consecratam fuisse Perseam arborem, Plutarchus a ait; ea de causa, quod eius fructus cordis, folium linguæ speciem referat.

a Plutarch. in Iside.

XLIV. Quod pertinet ad Ægypti simulacra: de illis olim hæc prædixerat Isaïas b: Ecce Dominus ascendet super nubem leuem, & ingredietur Ægyptum, & commouebuntur simulacra Ægypti a facie eius, & cor Ægypti tabescet in medio eius.] Eusebius c Pamphili de his agens, hæc ait: Hi qui prius incolebant Ægyptum prauis vitiosq. dæmones per multa sæcula in simulacris latitantes, animasq. Ægyptiorum omnis superstitionis errore addicentes ac subijcientes, cum sensissent nouam quamdam diuinamq. virtutem ad se accessisse, illico commoti sunt, & fluctuationem ac perturbationem in semetipsis pertulerunt; corq. eorum & vis intelligendi intrinsecus ab ipsis conuicta sunt; cesseruntq. & fugati sunt ab eadem virtute, quæ vi effugere eos compellebat, & ignis instar ineffabili quadã ratione adducebat: et tunc quidem inuisibiliter dæmones talia passi sunt, cum Saluator noster in Ægyptum cum visibili corpore peruenit.] hæc Eusebius. Sed & S. Athanasius d Alexandrinus Episcopus, non tantum commota esse, sed corruisse simulacra Ægypti testatur his verbis: Quis iustorum aut Regum in Ægyptum descendit, & eius descensu idola in Ægypto ceciderunt? Abraham descendit, nihilominus tamen idololatria vbique viguit: natus est ibi Moyfes, æque illic hæsit religionis error.] & inferius: Ægyptiorum superstitio non quieuisset, nisi Dominus omnium in corpore, quasi in nube vectus, eo descendisset, & idolorum errores compe-scuisset.] hæc ille.

SIMVLACRA COLLAPSA.

d Athanas. lib. de incar. Verbi.

XLV. Origenes e & ipse Ægyptius in hunc modum: Fuge in Ægyptum, propterea vt destruantur manufacta eorum, & confringantur & pereant idola ipsorum; propterea vt dæmones turbentur, & Regum fabricæ in idolis destruantur, vt fiat in aduentu Domini fugitiuorum seruorum & malorū interitus.] hæc ille, & alia multa id genus: eadem alij complures sanctorum Patrum: quæ quidem omnia sic accipienda esse putamus, non vt cuncta quæ tunc erant in Ægypto corruerint simulacra, sed de his aliqua; non tam in signum quod ille aduenisset, quàm quod idololatriam esset penitus euerfurus. Demum in Vitis Patrum, quod opus Euagrii esse putatur, hæc scripta leguntur: Vidimus & alium sanctum virum, nomine Apollonium, apud Thebaidem in finibus Hermopolis; ad quam ciuitatem Saluatorem cum Maria & Ioseph de Iudææ finibus venisse tradunt, secundum prophetiam.] vidimus ergo ibi & templum ipsum, in quod ingresso Salvatore, corruisse omnia idola in terram, & comminuta esse, memorabantur.] hæc ibi. Sane quidem illinc fluxisse in Græcos fontem idololatriæ, qui Herodotum legerit in Euterpe, plane intelliget.

XLVI. Porro non modo Ægyptum Domini præsentia illustratam, sed & ipsam solitudinem, per quam transiuit, esse nobilitatã tradunt: quæ tunc quodammodo semen benedictionis suscipiens, postea suo tempore (quod idem ait f Propheta; Exultabit solitudo, & florebit quasi filium: germinans germinabit) tot sanctorum monachorū, illic quaquaueversum incolentium, produxit sacra germina. At non prætermittendum putamus nobile monumentum habitationis Christi in Ægypto; quod traditione piorum cognitum posteris, ab his qui religionis ergo ad illa peregrinati sunt loca, & inter alios ab eo qui ceteris habetur g fidelior, sic describitur: Inter Heliopolim & Babyloniam, medio ferme loco, est balsami hortus.] & post multa: Rigatur, inquit, hortus ille ex paruulo fonte, sed vberè; in quo fama est beatam Virginem Iesum paruulum pluries lauuisse, panniculosq. eiusdem mundasse, cum esset in Ægypto propter metum Herodis. est & ibidem lapis, super quem dicitur eosdem excisse. hæc omnia venerantur a Christianis & Sarracenis. Verum quia fons Iesu paruulus est, non sufficiens irrigatio-

g Burchar. in descript. Terra S. par. 2. cap. 4. MEMORIA CHRISTI IN ÆGYPTO.

ni totius

A ni totius horti, Sarraceni alium profundum foderunt puteum iuxta illum, ex quo quatuor boues per rotam aquam extrahunt, sperantes ex vicinitate fontis Iesu aquam alterius fontis fore virtuosam. At se deceptos animaduertentes, construxerunt canalem, per quem transmittunt aquam illam in fontem Iesu, vt sic ex eis mixtis foecundaretur hortus. Nec eos fefellit opinio: nunc enim sufficienter & virtuosè foecundatur ex aquis sic mixtis.] hæc & alia admiranda, quæ auctor oculis contemplatus est, refert; cui, vt diximus, ceteri qui eiusdem argumenti libros scripserunt, adstipulantur: qui & addunt a, locum illum in quo habitasse ferebatur sancta Deipara, ab ipsis etiam Sarracenis magna veneratione haberi, adeo vt ibi lampadem perpetuo ardentem in memoriam Iesu illic olim habitantis conseruent: locumq. illum ab incolis Ægyptijs Matuream nominari tradunt. Sunt & alia multa de his quæ tum in itinere, tum etiam cum manerent in Ægypto, contigisse dicuntur: quæ quoniam firma carent auctoritate, libentius silentio præterimus: accepta enim putamus ab apocrypho illo De Infantia Saluatoris inscripto libello, qui legibus b Ecclesiasticis est interdictus. Sed his omissis, Euangelicam iam prosequamur historiam.

a Vide Cornel. Ians. concord. Euang. c. 22.

b Gelas. in can. de lib. apocryph.

Cum vero Christus ex Iudæa recessisset: Tunc, inquit Matthæus Euangelista c, videns Herodes quoniam illusus esset a Magis, iratus est valde, & mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem, & in omnibus finibus eius, a bimatu & infra secundum tempus quod exquisierat a Magis. Tunc adimpletum est quod dictum est per Hieremiam Prophetam, dicentem: Vox in Rama audita est ploratus, & vlulatus multus: Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.] hætenus de his Matthæus. Non sensit ante dictum tempus dierum quadraginta Herodes se illusum a Magis: siquidem cum illi magno silentio recessissent, spe sua frustratos atque delusos esse putauit, vitasseq. in itinere Hierosolymam, ne populi totius derisioni paterent. Hæc rarus ille, quæ Magi dixerant de Christo nato, humanum existimauit esse figmentum. Cum primum autem de eodem ex his quæ accidissent in templo (vt diximus) certior factus esset; tunc se a Magis, qui se redituros Hierosolymam ad ipsum spondissent, illusum fuisse cognouit: magnoq. furore percitus, quoslibet mox infantes, qui Bethlehem essent, ac in finibus eius, necandos esse mandauit; eos videlicet qui essent bimuli ac inferioris ætatis, vsque ad illud tempus quo stella Magis apparuisset, & de Christo nato certam fidem fecisset. Cur autem a bimatu & infra Herodes pueros occidi iusserit; satis superius dictum est, cum de tempore apparentis stellæ sermonem habuimus.

XLVII. HERODES IN INFANTES SÆCULI.

c Matth. 2.

D Hic tantum refellendum est illorum commentum, qui dixerunt idcirco bimulos ab Herode esse iussos occidi, quod tunc temporis ipse Romam abierit accusatus a filiis, neque vsque ad biennium in Palæstinam redierit. Hæc licet conficta omnino videantur, tamen esse falsa, Iosephi testimonio conuincuntur. Constat quippe eiusdem d auctoritate, Herodem tempore regni sui Romam bis concessisse: primo quidem non accusatus a filiis, sed potius ipse accusaturus filios, illuc se contulit; indeq. in Palæstinam est reuersus ante annum vigesimum octauum regni ipsius; quo anno, Olympiade centesima nonagesimasecunda, Cæsaream in honorem Cæsaris dedicauit. Quod certe tempus neque secundum annos regni Herodis ab eodem Iosepho supputatos, neque secundum initam superius a nobis rationem eiusdem regni, tempori natalis Domini aptari potest, & multo minus posterior eiusdem Romam aduentus, cuius idem e meminit, vt recte intuenti veritas se ante oculos offert. Itaque illa tum Eusebij f, tum etiam aliorum g asserentium infanticidium perpetratum post biennium a Christo nato, sententia prorsus irrita redditur.

XLVIII. ARGVITVR ERROR DE MORA HERODIS.

d Ioseph. antiq. lib. 16. c. 7. 8. 9.

e Idem eod. lib. c. 13.

f Eusebius in Chron.

Necantur miserando modo interea infantes: luxit tunc Bethlehem infantulos suos: et quod prædixerat Hieremias h Propheta, vox in Rama audita fuit: nimirum, siue (quod habet Hebraica lectio) immensum de tam miserabili infantium strage lamentum auditum est in excelso, siue in Rama ciuitate in sorte Benjamin contra Hierusalem, cuius est frequens mentio in diuinis h Scripturis; siue in Rama, quæ erat in Arabia (vt Iustinus i Martyr, disserens cum Tryphone, putat intelligendum) longe lateq. fama percubuit: eademq. non tantum Ramam, sed Romam perlata est, & peruenit ad aures Imperatoris; quod Ethnicus auctor testatur. Macrobius k enim eiusdem infanticidij his verbis meminit, dum agit de Augusto: Cum, inquit, audisset, inter eos quos in Syria Herodes Rex Iudæorum inter bimatum iussit interfici, filium quoque

XLIX. Hierem. 31.

h Iosue 18. Iudic. 19.

i Iust. Mart. dialog. de verit. Christi. vsq. k Macrobi. lib. 2. c. 4.

g Hierem. 31.

quoque

quoque eius occisum, ait: Melius est Herodis porcum esse, quam filium.] hæc ille.

L. His sane consentientia scribuntur apud Philonem Iudæum (quamvis non eius credatur a multis liber, qui inscribitur de Temporibus) his verbis: Anno vero trigesimo principatus sui tyrannici Zanedrin de domo Dauid deleuit, & Annanelum quemdam atque Zanedrin ex profelytis suffecit, qui nimirum videbantur in lege eruditi: tum & Salomen sororem suam, & virum eius de tribu Iuda, itemque proprium filium, quem ex vxore eiusdem tribus susceperat, interfecit, quod diceretur in lege promissus Christus natus.] hæc tamen scimus a nonnullis impugnari, quasi non sit vere Philo eius Chronici auctor, sed qui illud edidit, Annus. Sane quidē hæc non posuissem, nisi Eusebium eadem fere in suo Chronico firmiter asserere reperissem, eadem Olympiade qua natus est Christus, anno primo; vbi hæc ait: Herodes ad ea quæ supra crudeliter gesserat, etiam hoc addidit: virum sororis suæ Salomes interfecit; & cum eam alij tradidisset vxorem, etiam hunc necat: Scribas quoque & interpretes diuinæ legis pariter necat.] hæc ille. Quæ quidem cum apud Iosephum non reperiantur (sunt enim multa ab eo prætermissa) non aliunde quam ab aliquo digno auctore Eusebius mutuatus videtur, qui eadē breuiori summa contraxit. Quod vero idē qui inscribitur Philo, ibi distinguat Herodis principatum tyrannicum a legitimo; ea ratione fecisse constat, quod licet ab Augusto ex S. C. legitime Rex institutus fuisset; tamen, vt qui erat alienigena, a Iudæis minus legitimus habebatur: legitimum vero tunc reputatum a Iudæis esse, cum illi in eius regnum iurassent; quod tandem extortū ab eodem fuisse dicemus.

LI. Immo & Iosephus his consentientia scribit, dum his vtitur verbis: Ad sex millia Phariseorum noluisse iurare Herodi, nec Cæsari, cum tota gens Iudæorum fidem suam eidem Regi iureiurando obligasset; ac eadem de causa ab eodem Herode male exceptos esse.] Sic etiam, quod idem qui supra auctor dicit, Synedrin ab Herode deletum, etiam Eusebius ait, Scribas quoque & interpretes diuinæ legis ab Herode simili scelere occisos. Hæc igitur nomine Philonis scripta in hunc modum testata firmiter posuimus, quod (vt diximus) liber ille commenticius habeatur. Sane quidem non imus inficias, multos in eo reperiri errores: quos cum potius tribuendos aliqui putent scriptoribus; cetera quæ aliunde etiam sibi fidem vendicant, cur non recipere debeamus, nullam inuenimus causam. Hæc modo de eo Chronico satis. Interfecit Herodes & tres alios filios, sed alijs temporibus, alijsque de causis: videlicet Antipatrum, qui venenum patri parauerat: sed id factum est (vt narrat Iosephus) quinto die ante eiusdem Herodis obitum. Iussi sunt item ab eo occidi alij duo, sed longe ante hæc tempora: fuerunt hi Aristobulus & Alexander; qui non furore Herodis de medio sublatis sunt, sed ipso Augusto permittente, & Concilio centumquingenta virorum Beryti ad hoc coram Syria Præsidibus conuocato, mature id iureque decernente; prout idem Iosephus, qui rei gestæ seriem pluribus scripsit, testatur: quod & ante Christum natum contigisse, ex eodem auctore facile percipi potest.

LII. Quod pertinet ad necatos infantes: quod pro Christo occisi sint, immo & in singulis Christus videatur occisus, merito magno honore eos semper Ecclesia affecit, & vt martyres coluit, atque anniuersaria memoria celebrare consuevit. vnde Origenes: Bene, inquit, & secundum voluntatem Dei eorum memoriam sancti Patres mandauerunt sempiternam in ecclesijs celebrari, veluti pro Domino morientium, veluti pro Iudæis & Gentibus credituris, vel etiam ipsis parentibus; quorum parentes, vt diximus, præ nimio dolore percutiebantur, vt eis intercessio filiorum ad Deum plurimum profuisset.] hæc Origenes: et S. Augustinus ex Latinis de cultu sanctorum Innocentium ab Ecclesia recepto testatur agens contra Pelagianos, & in sermonibus de iisdem habitis. Addunt nonnulli (quod modo diximus) iisdem temporibus Herodem complures Phariseorum occidi mandasse, eo quod non sicut alij Iudæi, Cæsari & sibi iurassent. Timore enim nuper nati Regis tyrannus exagitatus, ne regni dispendium pateretur; quo sibi illud magis magisque firmaret, populum ad iuramentum adegit: sed hæc fusius anno sequenti, quo sunt facta, dicentur. Narrat Eusebius Herodem post necem infantum perpetratam in multas calamitates incidisse, morboque protinus vexatum esse, sicque ad extremum vsque spiritum perseuerasse. Verum quod ad morbum pertinet, illæ ærumnæ alio tempore acciderunt: deceptus est enim ipse, quod infanticidium (vt vidimus) post biennium a Christo nato esse perpetratum putarit.

Ad hæc

A Ad hæc etiam spectare videtur quod scribit S. Petrus Episcopus Alexandrinus & martyr in suis regulis Ecclesiasticis, quas recepit atque probauit sexta Synodus; occasione huius infanticidij, Zachariam sacerdotem Ioannis patrem, quod ad necem quaesitū filium subtraxisset, ab eodem Herode inter templum & altare occidi iussim: scribit hæc istis verbis: Cum quibus Herodes & alium prius natum infantem cum interfecturus quaesiuisset, & non inuenisset; patrem eius Zachariam interfecit inter templum & altare, cum effugisset filius cum matre Elizabeth.] hæc Petrus: non quod edicto Herodis includeretur Ioannes, qui nec in Bethlehem, nec in finibus eius, sed in domo paterna in montanis Iudææ (vt superius dictum est) alebatur; sed quod Herodes ea suspitione nati Regis Iudæorum vehementer exagitatus esset: cum enim ad aures eius peruenissent admiranda illa, quæ in conceptione & natiuitate Ioannis contigissent, eum Christum esse ratus (sicut & Iudæi postea eodem errore lapsi sunt) ipsum speciali mandato necari iussit, vt se ea suspitione liberaret. Magna certe fuerant signa illa, atque in ore omnium peruulgata. nam, quod ait Euangelista: Factus est timor super omnes vicinos eorum: et super omnia montana Iudææ diulgabantur omnia verba hæc: et posuerunt omnes qui audierant in corde suo, dicentes: Quis, putas, puer iste erit? Equidem sicut cum tantus sacerdos, pater eius Zacharias, offerens incensum in templo mutus est redditus; quod visionem vidisset, cognouit populus: sic etiam reddita illi loquela, ac ministrante ipso in templo, tantæ rei causa neminē latuit. At quod sciebant omnes, Herodem vnum præterisse ac ignorasse, stultitia est dicere; sicut & obtusæ mentis, existimare Herodem hæc tanta dissimulasse, & patientia tolerasse.

Hæc dixerimus, quo magis nobis probetur Zachariæ necis causa a Petro allata, licet ex apocryphis accepta noſcatur; quam his quoque verbis recenset Cyrillus Alexandrinus: Hic Zacharias prophético spiritu ad occultorū cognitionē deductus, cum mysterium Virginis de eximio partu probe intelligeret, non arcuit incontaminatam purissimamque matrem ab eo templi loco, qui virginibus ex lege designatus erat: docens nimirum Iudæos, quod creator totius vniuersi & omnis creaturæ Rex humanam naturam, vt reliqua etiā omnia, subiectam habet, pro suo arbitratu eā ad quodcumque velit ducens, non autem ipse creaturæ addictus: adeo vt in ipsius potestate sit sitū, nouam creaturam creare, quæ matrem effectā virginitate non priuet. idcirco non arcuit eam a loco templi virginibus dicato: erat enim locus hic inter altare & templū intermedius. Quando igitur audierunt Regem totius creationis ad humanā natiuitatem diuino consilio procedere; veriti ne in eius Regis potestatem & imperiū venirent, cum qui hæc de partu testificatus erat, interficerent, sacerdotem sacrificantes.] hæc Cyrillus: narrat eadem Origenes, Gregorius Nyſſenus, Basilus, & alij post eos. Haud tamen dubiū est de his intellexisse Hieronymū, dum ait: Alij Zachariam patrem Ioannis intelligi volunt: ex quibusdā apocryphorum somnijs approbantes, quod propterea occisus sit, quia Saluatoris prædicauerit aduentū. hoc quia de scripturis non habet auctoritatem, eadem facilitate contemnitur, qua probatur.] hæc ille, in eā sententiā magis inclinans, vt Zacharias ille, quem Dominus, exprobrans Iudæis, interfectū dicit inter templū & altare, non fuerit pater Ioannis de quo agimus, sed ille potius qui a Ioas Rege inter templum & altare in Regū historia occisus dicitur: quem tamen Ioiadæ fuisse filiū, eadem diuina Scriptura testatur; quamuis, quod citat, in Euangelio Nazarenorū pro filio Barachia filium Ioiadæ scriptum esse dicat; ex quo etiam Epiphanius eundem Ioannis patrem Ioiada genitum esse tradit, qui & Zachariā Prophetam Barachia natū scribit. Certe si fides præstanda est Hippolyto martyri, auctori grauissimo; eius testimonio exploratum habetur, Zachariam Ioannis parentem, filium fuisse Barachia sacerdotis.

De patre Ioannis Christum Dominū esse locutum, illa etiā ratio persuadet; quod dicens: Vt veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram, a sanguine Abel iusti vsque ad sanguinem Zachariæ filij Barachia] voluerit primum & nouissimum iustum occisum significare, omnesque simul his duobus extremis includere. Nam si de Zacharia filio Ioiadæ, qui a Ioas Rege occisus est, intelligere voluisset; quæ subest ratio diuersitatis, vt sanguis iustus, qui post illum vsque ad Christi tempora effusus est, non esset (quod minatur) super illos venturus? Nec satisfacit his illa responsio, qua dicitur, quod Scriptura tantū explicat petitionem vindictæ in Abel & Zacharia. In Abel, cum dicitur: Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.] et in Zacharia, cum

Annal. Eccl. Tom. I.

F narrat

a Petrus Alex.
can. 3.
b Sex. Syn. c. 1.
apud Theo. Balsam.
ZACHARIAE FINIS.

d Cyril. acnerv.
anthropometaphias.
DE ZACHARIAE
NECE TESTES.

narrat eum morientem dixisse: Videat Dominus, & requirat.] quasi etsi reliqui iusti A
ultionem non expetierint, non sint confertæ diuinæ Scripturæ testimonijs & exemplis,
quod Dominus vindicat sanguinem seruorum suorum, & vindictam tribuit in hostes
eorum. Certe sicut sanguis Abel, ita & omnium iustorū sanguinem a Deo vindictam
a Apoc. 6. exposcere, ostenditur in Apocalypsi^a. An non & Machabæi fratres, cum ab Antiocho
b Mach. 2. c. 7. cruciarentur, futuram in illum Dei ultionem sunt comminati? cum dixerint^b: Domi-
nus Deus aspiciet veritatē, &c.] Ceterū quod ad veritatem historiæ pertinet: non dicti
tantum auctores Petrus, Origenes, Basilius, Gregorius, & Cyrillus Zachariam Ioan-
nis patrem occisum tradunt inter templum & altare, licet de causa necis non æque con-
ueniant: sed id ipsum testatur Epiphanius^c, sic dicens: Hunc Herodes ille tyrannus
iuxta aram domumq. Dei occidit, effususq. est sanguis eius in vestibulo templi.]

^c Epiph. de vit.
et interitu Pro-
phet. c. 23.

LIV. Sed quod ad effusum sanguinem spectat: Hieronymus simplicitati credentium po- B
tius tribuens, quàm historiæ veritati, æque reijcit quod dicebatur de saxo templi inde-
lebili nota conspersis sanguine Zachariæ, hæc habens^d: Simpliciores fratres inter rui-
nas templi & altaris, siue in portarum exitibus qui Siloam ducunt, rubra saxa mon-
strantes, Zachariæ sanguine putant esse polluta. Non condemnamus errorem, qui de
odio Iudæorum, & fidei pietate descendit.] hæc ille. Sed certe non erat de ea re vulgi

recens rumor: quandoquidem Tertullianus^e, qui tot sæculis præcessit Hieronymum,
in Scorpiaco hæc testata reliquit his verbis: Zacharias intra altare & ædem trucidatur,
perennes cruoris sui maculas filicibus adsignans.] hæc Tertullianus. Memini me ali-
quando incidisse in antiquum codicem scriptum bibliothecæ Vaticanæ, de Peregrina-
tione ad loca sancta, in quo eadem de Zachariæ sanguine lapidibus templi indelebili

nota inhærente certa fide consignata erant. Sed missis his, de Zachariæ Ioannis paren- C
tis nece illata Christi tempore, ac de ultione in interfectores secuta, Valentinianus^f
Imp. etiam in epistola quam scripsit ad Episcopos Asiæ, his verbis breuiter meminisse
videretur: Ne in ea, quæ testamenti Christi sunt, damna incurratis, id quod in Za-
chariæ sanguine eueniebat: nam funesti illi, perinde ac pestifer dæmon, qui cædis il-
lius socius erat, mortis supplicio traditi, adueniente cælitus Rege nostro Iesu Christo,
disrupti perirerunt.] hæc ibi: quæ quidem ad priorem Zachariam, de quo diximus,
nullo modo aptari posse videntur.

LVI. Quin insuper Gnostici etiam hæretici temporibus Apostolorū propiores, de Zacha-
ria Ioannis patre, quod occisus fuerit in templo, pro constanti affirmarunt; verū cau-
sam necis eius ridiculam prætexerunt, quam recitat ac refellit S. Epiphanius^g, dum
contra illos scribit in Panario. Quod vero superius auctore Petro Alexandrino diximus D
causam necis Zachariæ fuisse, quod filium suum Ioannem, qui quærebatur vt occide-
retur, prodere nolisset, illumq. vna cū matre Elizabeth fuga lapsū celasset: Quod ad

Ioannem pertinet, Nicephorus^h cum agit de Herodis infanticidio, tradit his verbis:
Saluator quidem, ita vt dictū est, in Ægypto exulabat: filius autem Zachariæ Ioannes,
in cuius natiuitate patris vox soluta est, cum primum ab illo Ioannis nomen in tabula
fuisse exaratum, alterum cum dimidio annum agebat, & vna cum matre Elizabeth
in spelunca quadam ad regionem montanā saluus conseruabatur, fortasse Herodis san-
guinariam effugiens manum: atque inde in solitarijs locis libenter versari solitus, An-
geloq. duce vsus, in remotiores siluarum recessus secessit, &c.] hæc de his ille: ea-
dem Cedrenusⁱ, qui addit, Elizabeth post dies quadraginta in eadem spelunca diem

obiisse, Ioannis vero curam ab Angelo esse susceptam. Sed licet hæc tam antiqua ab eo E
sine certo auctore ferantur; tamen quod ait de suscepta cura ab Angelo, haud adeo im-
possibile videri debet, si quis mente recolat, Ismaeli a matre proiecto Angelum^k adsti-
tisse. Hæc satis de Zachariæ nece, & Ioannis latebris. Sed non prætermittamus, adhuc
de alio Zacharia Iosephum^l agere, qui ipsum & in medio templo a factione Zelotum
temporibus Vespasiani Augusti interemptū affirmat, hominem cum primis illustrem,
probum, ac diuitem, quem Baruch filium fuisse testatur. Iam reliqua prosequamur.

LVII. Hoc ipso anno, quo Christus est natus atque descriptus censu Quirini, eiusdem de-
scriptionis occasione Iudas Galilæus, indignum ratus & contra leges patrias, Iudæos
alienigenis tributum pendere, populum ad defectionem sollicitauit. Causam autem er-
roris in Iosepho^m, qui hæc post annum nonum, nimirum post Archelaum e regno exa-
ctum recenset, iam superius diximus, dum de annis Herodis Regis exactam peruesti-
gationem

^m Ioseph. antiq.
lib. 18. c. 1. et
de bello Iud.
lib. 2. c. 7.

A gationem instituimus; vt non sit opus eadem secundo repeterere. Meminit eius defe-
ctionis Gamaliel in eo Iudæorum conuentu, in quo causam dicere iussi sunt Apostoli;
aitq. post alia^a: Ante hos dies extitit Theodas, dicens se esse aliquem; cui consensit nu-
merus virorum circiter quadringentorum: qui occisus est; & omnes, qui credebant ei,
dissipati sunt, & redacti ad nihilum. Post hunc extitit Iudas Galilæus in diebus pro-
fessionis, & auertit populum post se: et ipse periit; & omnes quotquot consenserunt
ei, dispersi sunt.] hæc Gamaliel apud Lucam: quæ hoc ipso anno contigisse, ea quæ
superius diximus, dum de annis regni Herodis fusius differuimus, facile monstrant.
Verum si in his quæ ad tempus spectant, Iosephum^b consulas; non tantum (quod di-
ximus) Quirini censum, & Iudæ defectionem nouem post annos a Christo nato conti-
gisse affirmare inuenies; sed, quod magis mireris, contra Gamalielis assertionem, pri-
mum extitisse Iudam, inde post longum tempus Theodam seduxisse populum, testari.
Sed quod omnia excedit ac pro monstro habendum est, longe post dictum Concilium
Iudæorum, vbi Gamaliel ea dixit, Theodam vixisse, eaq. molitum esse tradit, nimi-
rum sub Cuspide Fado Iudææ Procuratore, qui a Claudio Imp. vna cum Longino Sy-
riæ Præside eidem prouinciæ legatus est; cum alioqui præfatum Concilium sub Tibe-
rio Imp. fuisse coactum, certum sit, prout suo loco facile inferius demonstrabimus.
Quoniam igitur pacto potuit Gamaliel in Senatu retulisse, quæ non facta essent?

Sed antequam de Iuda Galilæo agamus, quæ de Theoda, qui Iudam præcessit, LVIII.
idem Iosephus^c scribat, in medium afferamus: Fado, inquit, Procuratore apud Iu-
dæam, præstigiator quidam nomine Theodas persuasit magnæ vulgi multitudini, vt
assumptis suis facultatibus sequerentur se ad Iordanem fluuium: Prophetam enim se
C iactabat, promittens se verbo scissurum fluuium, & facilem præbiturum transirum;
taliq. promissione permultos seduxit. At Fadus effecit, vt nihil lucri facerent ex sua in-
sipientia, immisis in eos turmis equitum; qui ex improviso irruentes, ex his multos
interemerunt, multos viuos ceperunt, & in his ipsum Theodam, cuius caput abscis-
sum reportarunt Hierosolymam.] hæc Iosephus. Post Theodam vero, Iudam
Galilæum, de quo est sermo, populum ad defectionem permouisse, Gamalielis attē-
statione cognouimus.

De hoc acturi, in primis videamus, quomodo hic sibi ex diuina lege compararit au-
toritatem, Iudæos non debere pendere tributum alienigenis; an ea nimirum ex causa,
quod scriptum esset in Deuteronomio^d: Non erit vectigal pendens ex filijs Israel] quæ
in Vulgata editione desideratur, sed apud Septuaginta interpretes eadem verba legun-
D tur: ex quibus Tertullianus^e citat dictum locum, necnon ex eodem auctore Hiero-
nymus^f scribens ad Damasum. Vel motus ille, quod scriptum esset^g: Dominū Deum
tuum timebis, & illi soli seruias] ea ratione Deum tantum, Dominum, & non He-
rodem, vel Cæsarem, esse dicendū, Iudas Galilæus in populo prædicaret; auertere eum
studens, ne censu Cæsaris describeretur, quo se illi esse subditos declararent. Cuius de-
nique rei tunc gesta seriem describit Iosephus^h his verbis: Extitit quidam Iudas Gau-
lanites, ortus ex oppido Gamala, qui adiuncto sibi Pharisæo Sadoch, sollicitauit ad de-
fectionem populos: censum nihil aliud esse quàm manifestam seruitutis professionem
dictitans, & vniuersam gentem ad tuendam libertatem adhortans. Fore enim, vt re-
bene gesta, fortunis suis fruantur feliciter, & confirmati in earum possessione, laudem
quoque sibi parent fortitudinis; nec sperandum auxilium cælestis numinis, nisi quo-
que ipsi suis rebus consulant. Accipiuntur hæc pronis vulgi auribus, ita vt accenderen-
tur ad audendum aliquid: atque ita dici vix potest, quantum hi viri totam gentem
conturbauerint, dum omnia miscunt cædibus & latrocinijs, promiscuisq. nullo vel
amicorum vel inimicorum respectu prædationibus, & insignium virorum cædibus,
prætextu quidem propugnandæ libertatis publicæ, re vera priuatorum lucrorum stu-
dio. Itaque conficientibus se mutuo ciuibus, & furiosissima contentione certantibus,
ne externus quidem hostis cessabat interim: ac ne extrema quidem fames forte super-
ueniens potuit eos compescere, quo minus sæuirent expugnandis oppidis: donec eo ma-
lum progressum est, vt hostilis flamma Dei templū inuaderet.] sed hæc postea. Idem
inferiusⁱ: Hi cetera cū Pharisæis consentiunt, nisi quod constantissimo libertatis amo-
re flagrant, credentes solum Deum Dominū habendum ac Principē, facilius vel exqui-
sitissima poenarum genera laturi vna cum cognatis suis ac carissimis, quàm mortalem

LIX. De hoc acturi, in primis videamus, quomodo hic sibi ex diuina lege compararit au-
toritatem, Iudæos non debere pendere tributum alienigenis; an ea nimirum ex causa,
quod scriptum esset in Deuteronomio^d: Non erit vectigal pendens ex filijs Israel] quæ
in Vulgata editione desideratur, sed apud Septuaginta interpretes eadem verba legun-
D tur: ex quibus Tertullianus^e citat dictum locum, necnon ex eodem auctore Hiero-
nymus^f scribens ad Damasum. Vel motus ille, quod scriptum esset^g: Dominū Deum
tuum timebis, & illi soli seruias] ea ratione Deum tantum, Dominum, & non He-
rodem, vel Cæsarem, esse dicendū, Iudas Galilæus in populo prædicaret; auertere eum
studens, ne censu Cæsaris describeretur, quo se illi esse subditos declararent. Cuius de-
nique rei tunc gesta seriem describit Iosephus^h his verbis: Extitit quidam Iudas Gau-
lanites, ortus ex oppido Gamala, qui adiuncto sibi Pharisæo Sadoch, sollicitauit ad de-
fectionem populos: censum nihil aliud esse quàm manifestam seruitutis professionem
dictitans, & vniuersam gentem ad tuendam libertatem adhortans. Fore enim, vt re-
bene gesta, fortunis suis fruantur feliciter, & confirmati in earum possessione, laudem
quoque sibi parent fortitudinis; nec sperandum auxilium cælestis numinis, nisi quo-
que ipsi suis rebus consulant. Accipiuntur hæc pronis vulgi auribus, ita vt accenderen-
tur ad audendum aliquid: atque ita dici vix potest, quantum hi viri totam gentem
conturbauerint, dum omnia miscunt cædibus & latrocinijs, promiscuisq. nullo vel
amicorum vel inimicorum respectu prædationibus, & insignium virorum cædibus,
prætextu quidem propugnandæ libertatis publicæ, re vera priuatorum lucrorum stu-
dio. Itaque conficientibus se mutuo ciuibus, & furiosissima contentione certantibus,
ne externus quidem hostis cessabat interim: ac ne extrema quidem fames forte super-
ueniens potuit eos compescere, quo minus sæuirent expugnandis oppidis: donec eo ma-
lum progressum est, vt hostilis flamma Dei templū inuaderet.] sed hæc postea. Idem
inferiusⁱ: Hi cetera cū Pharisæis consentiunt, nisi quod constantissimo libertatis amo-
re flagrant, credentes solum Deum Dominū habendum ac Principē, facilius vel exqui-
sitissima poenarum genera laturi vna cum cognatis suis ac carissimis, quàm mortalem

Annal. Eccl. Tom. 1. F 2 aliquem

a Act. 5.
GALILAEORVM
SECTA.

b Ioseph. antiq.
lib. 20. c. 2. in fine.

c Ioseph. ibid.
DE THEODA.

d Deut. 23.

e Terrul. lib. de
pudicitia.
f Hieron. epist.
146. et consule
schol. Mariam
Victorij in eam-
dem epist.
IYDAE GALI-
LAEI SEDITIO.
g Deut. c. 6.
h Ioseph. antiq.
lib. 18. c. 1.

i Ioseph. eod. lib.
c. 2. in fine.

aliquem appellaturi Dominū : quod quia multis sæpe spectatum scio, plura de hoc non libet dicere.] hætenus Iosephus de origine Galilæorum ex Iuda Galilæo : quem esse diuersum a Simone, de quo alibi idem agit, suo loco dicemus.

a Ioseph. de bello Iud. lib. 2. c. 7

LX.

Ceterum etsi Gamaliel (vt vidimus) testetur & hæresis auctorem perijsse, & omnes quotquot consenserunt ei; tamen eadem hæresis dimanauit ad posteros : siquidem Iudæ filij, Iacobus & Simeon, sub Claudio crucis supplicium subiere, eadem, vt putatur, ex causa. Inualuisse eandem sectam in Ægypto apud Iudæos qui eam regionem incolebant, idem auctor testatur : qui & de his quæ post cladem Hierosolymitanam illis acciderint, instituens narrationem, hæc inter alia de Galilæis : Omni enim genere tormentorum & vexatione corporum in eos excogitata, ob hoc solummodo, vt Cæsarem Dominum faterentur, nemo cessit, neque dicere velle visus est; sed omnes illa necessitate validiorem sententiam conseruauere; tamquam brutis corporibus, non animis etiam cruciatus ignemque susciperent. Maxime vero puerorum ætas miraculo spectantium fuit : nec enim vel eorum quisquam commotus est, vt Dominum Cæsarem nominaret : vsque adeo corporum infirmitatem vis audaciæ superabat.] hætenus de his ille.

b Ioseph. antiq. lib. 20. c. 3.

c Ioseph. de bello Iud. lib. 7. c. 29.

LXI.

Hacigitur ratione credimus permotum Herodem, vt compulerit Iudæos sibi ac suis posteris regnum iurare. Sed quia hæc facta sunt trigesimalimo primo anno regni eius, fusius dicenda loco suo, in præsentia relinquimus. Huius vero sectæ homines fuisse illos quorum Lucas meminit, quod Pilatus miscuit eorum sanguinem cum sacrificijs eorum, tradunt Græci auctores Oecumenius, & Anastasius Nicænus, qui addit etiam hos statuisse, non esse pro Romano Imperatore vel alijs Ethnicis offerendū Deo sacrificiū. Huius vero hæresis occasione, quod vigeret temporibus Christi Domini nostri, ac etiam Apostolorum; accidit, vt quoniam tam ipse Christus, quam Apostoli Galilæi essent, in suspicionem adducti sint, ne eadem sentirent cū Galilæis : eo enim nomine sectatores eius hæresis dicebantur. Quamobrem (vt obseruat Hieronymus) Pharisei volentes experiri (quod ait Matthæus) acceperunt ad Iesum, tentantes eum, rogantesque num liceret censum dari Cæsari, necne? Quibus Dominus prudenter cauteque respondens, ait: Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari: et quæ sunt Dei Deo.] sicut diuersa licet ratione aliàs, ne scandalum inferret, iubet Petrum piscari, & ex statere in piscis ore inuento, mandat eidem pro vtroque pendere tributum. Eadem denique consideratione & Paulus (vt idem testatur Hieronymus) sæpe aduersus Galilæorum dogma iaculatur sententias, vt cum dicit: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.] et scribens ad Titum: Admone, inquit, illos Principibus & potestatibus subditos esse. vel cum item Romanos instituit, dicens: Reddite omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal.] et his similia.

d Luc. 13.

e Oecum. in Añ. Apost. c. 6.

f Anst. Nicæn. lib. quæst. 9. c. 7.

g Hier. in epist. ad Tit. c. 3.

h Matth. 22.

i Matth. 17.

k Hier. in epist. ad Tit. 3.

l Rom. 13.

m Tit. 3.

n Rom. 13.

IESV CHRISTI

A N N V S

2.

AVGVSTI IMP.

A N N V S

43.

I. Secundum agente annum Redemptore nostro Domino Iesu Christo, Cossio Cornelio Lentulo & L. Calpurnio Pisone Coss. cum Herodes in regno ageret annum trigesimalimum primum, Iudæos iuramento adigit, sibi ac posteris subditos ac fideles fore: quando (vt habetur apud Philonem) Hebræi tandem fessi, vltro ipsi ac eius posteris regnum obtulerunt, iurantes in fide ipsius ac posterorum sese permanentes. hæc auctor; qui mox subdit: Regnauit hic primus Herodes tyrannico principatu annis triginta vno vsque ad præsens tempus, legitimo vero sex.] qua autem ratione Iudæi distinguerent principatum Herodis legitimum ab illegitimo (detrahunt his enim qui res Iudaicas minus callent) dictum est superius, cum de infanticidio actum est. His autem apud Philonem conscriptis Iosephus ad stipulatur, dum agens de Herode, quomodo in Phariseos iurare renuentes vltus sit, hæc ait: Hi Pharisei vocantur, genus hominum astutum & arrogans, & interdum Regibus quoque infestum, vt eos iam aperte impugnare non vereantur. Nam cum tota gens Iudæorum fidem suam iureiurando obligasset Herodi Regi, & Cæsari; hi soli non iurauerunt, excedentes sex millium numerum: quibus hoc nomine a Rege mulctatis, Pheroræ Herodis Regis fratris vxor pro eis mulctam persoluit: cui reponentes gratiam, quoniã credebantur futura præscire ex Dei

o Dio lib. 55. hist. Rom.

p Philo lib. 2. de temp.

IVDAEI IVRANT HERODI.

q Ioseph. antiq. lib. 17. c. 3.

Dei colloquijs, prædicebant decretum esse Deo, regnum ablatum ab Herode & eius progenie, transferre in ipsam & maritum Pheroram, ac communes liberos. Sed hoc quoque Regi per Salomen innotuit, & quod aulicorum quosdam sollicitarent atque corrumpere: qua in culpa Phariseorum aliquot deprehensos interfecit, &c.] hæc de nece Phariseorum iurare denegantium scribit Iosephus.

Quod vero pertinet ad Salomen Herodis sororem, cuius non hic tantum meminit Iosephus, sed & eam superstitem post fratris obitum dicit: aperte his contradicit Eusebius, & dictus auctor, qui Philo de Temporibus inscribitur, qui eam anno trigesimalimo sui regni vna cum viro de tribu Iuda neci traditam esse testatur. Verum Iosephus sibi ipsi inconstans esse reperitur, dum quam sororem Herodis dicit, eandem cum agit de eius obitu (nisi scribenti vel typographo vitio & errori tribuatur) vxorem eius appellat.

II. DE SALOME HERODIS SORORE. a Eusebius in Chron. b Philo lib. 2. de temp. c Ioseph. lib. 18. antiq. c. 13.

IESV CHRISTI

A N N V S

3. 4.

AVGVSTI IMP.

A N N V S

44. 45.

Anno Christi tertio C. Cæsar & L. Æmilius Paulus, sequenti vero Vinucius Nepos & Alfinius Varus Consulatum gesserunt: quibus, sicut & ceteris inferius positus, licet nihil dignum reperiatur quod Ecclesiasticis inseratur Annalibus: tamen vt in serie temporis cuiusque anni ratio habeatur; necessario, prout in Fastis adscripti habentur, suis locis per singulos annos describendos eos esse putauimus.

IESV CHRISTI

A N N V S

5.

AVGVSTI IMP.

A N N V S

46.

Quinto autem Christi anno creati sunt Consules Ælius Lamia & M. Seruilius Geminus.

IESV CHRISTI

A N N V S

6.

AVGVSTI IMP.

A N N V S

47.

Sex. Ælio Cato & C. Sentio Saturnino Consulibus, Sexto postmodum anno, Christus sextum ætatis suæ agebat annum: quo (vt auctor est Velleius) Tiberius Nero ab Augusto adoptatur, cui in Imperio successit.

IESV CHRISTI

A N N V S

7.

AVGVSTI IMP.

A N N V S

48.

Septimo vero anno Lucius Valerius Messala & Cornelius Cinna Consules creati sunt. Sedenim quoniam qui breui summa enumerati sunt anni vsque ad Herodis obitum, nulla re memorabili, quæ ad rerum Ecclesiasticarum statum pertineat (vt dictum est) sunt insignes: incipiemus hoc anno, quo contigit, de Herodis insanabili morbo agere; ac sequenti, de eiusdem interitu miserando. In eas enim calamitates virum alioqui felicissimum diuina vltione ob persecutionem in Christum excitatam, & immanem eius sæuitiam, quam in infantes Bethlehemiticos exercuit, incidisse, omnium Ecclesiasticorum est sententia, id in primis Eusebio testante, qui sic ait: Verum deinceps post necatos infantes, quæ merces crudele Herodis facinus contra Christum & pueros eius æquales admissum subsécuta sit; & quo pacto statim post, nulla ne minima quidem dilatione interposita, diuina vltio illum, dum adhuc in vita manebat, exagitauerit, & quasi proœmia rerum ei post discessum e vita obuenturarum euidenter ostenderit, operæpretium est intelligere. Qua autem ratione prosperum & florentem regni sui statum, quo se tum frui putabat, domesticis calamitatibus,

IN HERODEM VLTIO DIVINA.

d Euseb. hist. Eccl. lib. 1. c. 8.

* *al. fororem* quarum aliæ ex alijs ortæ sunt, ipse obscurarit, dum * vxorem & liberos, dumq. reliquos, quibuscum propter propinquitatem generis & amoris coniunctionem maxima ei intercessit necessitudo, nefaria cæde afficeret; in præsentia commode explicare non possumus: præsertim cum istarum rerum argumentum omnem illam crudelitatem, quæ a poetis in tragœdijs describi solet, longe superet. Quod quidem si quis scire desiderat, legat Iosephi historiam, qui idem vberime plenissimeq. persequitur.] hæc Eusebius; qui eiusdem Herodis interitum ex eodem Iosepho mutuatus, compendio describit. Sed nos gratius fore existimamus, si ex verbis eiusdem auctoris eadem describamus, sed anno sequenti, quo facta sunt.

IESV CHRISTI

ANNVS

8.

AVGVSTI IMP.

ANNVS

49.

I. **A** Nno igitur Domini octauo, M. Aemilio Lepido & L. Arruntio Nepote Consulibus, Herodes moritur, regni sui trigesimo septimo inchoato, prope tempus Paschale, cum annum ætatis ageret sexagesimum septimum, vt ex Iosepho ^a colligitur, dum ait, ipsum iam egisse annum ætatis quintumdecimum, cum pater eius Antipater a C. Iulio Cæsare Iudææ Procurator est institutus, Fusio Caleno & Vatinio Consulibus. Vnde ne sibi ipsi auctor contrarius penitus esse videatur; quod indefinite dicit ipsum ad annum septuagesimum suæ ætatis appropinquasse, ad ea quæ de ætate eius superius dixerat, est accommodandum. At quoniam alij, iidemq. diuersi, in alia atque diuersa tempora Herodis obitum referunt: ne nos temere contra aliorum sententias hoc ipso anno Herodem ab humanis desijisse affirmare videamur, consule quæ de annis eius regni exactissima diligentia peruestigata sunt superius, cum de tempore nati Christi Domini egimus; quibus & demonstratum est, anno eiusdem Regis vigesimo nono Iesum Redemptorem natum, ac postinde Herodem octo annis superuixisse, atque vsque ad Consulatum præsentis anni fuisse superstitem.

II. Sed age modo quæ de portentoso illius morbo, qui obitum præcessit, Iosephus suis scriptis memoriæ mandauit, eiusdem verbis hic enarremus; simulq. de his in quibus vacillet fides auctoris, admoneamus: Interea, inquit ^b, Legati instructi mandatis ac litteris Romam properant, nimirum vt innotescat Augusto Antipatri filij detecta proditio in patrem, quem veneno comparato necare parauerat, cuius causa ille conuictus asseruaretur in carcere. Interea morbo Rex correptus, testamentum condidit, successi-
nem regni relinquens natorum minimo, exasperatus in Archelaum & Philippum calumnijs Antipatri: Cæsariq. legauit mille talenta, & vxori Iuliæ liberisq. eius, amicis, atque libertis talenta quingenta. Suis quoque filijs distribuit pecunias, & agros, ac redditus, similiter etiam nepotibus. Salomes etiam ratio est habita, quam propter perpetuam & inconcussam beneuolentiam ditauit egregie. Desperata deinde salute, quod iam ad septuagesimum ætatis annum accederet, mirum in modum efferatus est, iræ impatiens, & amarulentus in rebus omnibus: in causa erat opinio contemptus, quòd existimaret gentem lætari suis infortunijs: quam opinionem confirmauit quorundam apud populum gratiosorum seditio mota ex causa tali.

III. Iudas Sarriphæi filius, & Matthias Margalothi, doctissimi erant Iudæorum, & interpretes patriæ legis præstantissimi, ob idq. cari populo, quod iuuentutē disciplinis instituerent: totis enim diebus eis dabant operam quotquot cupiebant in virtute proficere. Hi postquam cognouerunt morbum Regis esse incurabilem, concitauerunt iuuentutem, vt sublatis operibus quæ Rex præter patriam consuetudinem fecerat, propugnatores pietatis se ostenderent, debitum inde expectantes præmium. Nam hanc esse Regi causam cum calamitatum domesticarum, tum postremo præsentis morbi; videlicet quòd contemptis legibus, multa nouare ausus sit: nam hac parte multis in rebus pietatem Regis hi doctores desiderabant. Inter cetera supra maiorem portā templi dedicauerat donum pretiosum, aquilam auream magni ponderis: cum lex nostros homines vetet imagines statuere, aut consecrare animantium effigies. Quamobrem hi doctores auctores erant discipulis, vt aquilam illam detraherent: Etsi enim res videatur non carere periculo, tamen etiam iucundæ vitæ præponendum esse honestum obitum, si con-

A si contemnatur propter tuendas leges patrias: quandoquidem sempiterna fama nullo sæculo passura sit gloriam eorum intermori: et alioquin ignauos iuxta ac fortes eundem manere interitum: proinde recte facturos virtutis cultores, si ex communi necessitate honorem sibi decerperent, & cum hoc solatio de præsentis vita recederent: magnum enim leuamen esse honestis conatibus immori, & periculi non contemnendum præmium laudem transmissam ad nepotes ac posteros, cuius in partem tota cognatio tam viri quàm feminae veniant: quo quid esse possit optabilius?

Hac exhortatione accensis iuuenibus, rumor superuenit extinctum Regem nuncios, & propensos iam ad facinus perpulit. Itaque claro meridie ascendentes, detractâ aquilam conciderunt securibus, inspectante congregata in templum multitudine. Quod vt renunciatum cognouit dux regius, maiorem aliquâ conspirationem metuens, occurrit eo cum valida suorum manu, cohibiturus demolitores aquilæ: et irruens in vulgus rude & imparatum ac conglobatum temere, facile reliquis disiectis & cedentibus, circiter quadraginta iuuenes resistere ausos comprehendit, cumq. his auctores facinoris Iudam & Matthiam, turpe putantes cedere; omnesq. ad Regem perduxit. Quo rogante, quo freti ausi sint sacratam imaginem demere; aiunt, & deliberasse id multo antea, & deliberatum executos, vt fortes viros decuit. Nam & honori diuino, inquit, succurrimus, & legem, cuius discipuli sumus, vindicauimus. Nec est quod mireris, si tuis decretis leges præponimus, quas nobis Moyse auctore & doctore Deo pertulit: nec recusamus mortem ac supplicium quodcumque nobis intuleris, conscij nos non maleficij, sed pietatis causa hæc perpeti. Hæc illi, non minore animo quàm verbis præferentes fortitudinem, æque tum ad constanter patiendum alacres, atque antea ad fortiter agendum fuerant.

Eos Rex vincetos misit Hiericunthem: moxq. accitis Iudæorum primoribus, in concionem eorum lectica ob imbecillitatem delatus, coepit commemorare labores suos exhaustos pro Republica, tum instauratum templum impendijs ingentibus, quale opus per ducentos vigintiquinque annos nemo Assamonæorum Regum ad honorem Dei valuisset perficere: nec extructum id tantum a se, verum etiam ornatum votiuus muneribus ac donarijs templo dignissimis: et ob hæc facta sperasse se vel post obitum sempiternam & memoriam & gloriam. Nunc, proh nefas, viuo etiam ac superstite, pro beneficijs reponi iniuriam, & medio die, inspectante multitudine, sua dona sacrata violari ac detrahi: quæ iniuria licet in ipsum intentata, re tamen vera ad Deum magis pertineat, cuius sacra compilata sunt. Tum honoratiores quique, veriti crudelitatem eius, ne forte efferatus in se quoque grauius animaduerteteret, negauerunt hæc facta ex ipsorum sententia; videriq. sibi, admissam rem dignam supplicio. Ille in ceteros mitior, Matthiæ Pontifici adimit sacerdotium, quasi non alieno ab hoc consilio; eiq. successorem dedit fratrem vxoris suæ Ioazarum. Huius Matthiæ Pontificatu accidit etiam alium Pontificem ad vnam diem substitui, qua Iudæi populariter ieiunium celebrant: nam Matthias ea nocte quæ præcedebat diem ieiunij, visus est sibi per somnum cum vxore congredi; & cum ob eam causam rem diuinam facere non esset idoneus, Iosephus Ellemi filius adiutor vicarius propter cognationem ei datus est. Ceterum Herodes post multatum Matthiâ sacerdotio, alterum Matthiam seditiois auctorem, eiusq. socios viuos exussit, in quam noctem etiam defectus Lunæ incidit.]

Hæc de horum supplicio Iosephus, cuius causa est opinatus Herodem crudeli morbo esse vexatum, omnia illius adscribens crudelitati, quòd hos viros ob insigne factum tam crudeli morte multasse. Sed dicat auctor, quonam pacto morbus Herodis huic culpæ tribui possit, qui iam ante, quàm hæc accidissent, vt ipse ait, eum vexare inceperat? Verius illud, quod & ceteri existimarunt, Heredis plagas diuinitus inflctas, non in alterius criminis quàm infanticidij culpâ reijciendas. Rursum, quantum adhuc coniectura assequi licet, facile adducimur, vt opinemur hos populi doctores, quòd scientia omnes facile antecellerent, ex illorum numero fuisse, quorum Herodes rogauit sententiam (vt habet ^a Euangelista) vbi Christus nasceretur: et quantumuis verba certa ex scripturis sanctis deprompta respondissent; ipsi nihilominus, licet ex his alijsq. permultis de aduentu Messiæ certiores redditi essent, illum requirere, & vt par erat, venerari prætermiserunt; non sine suspitione adhuc (iuxta illud Euangelicum dictum ^b: Qui non est mecum, contra me est; & qui non colligit mecum, dispergit) in
obscuran-

IV.

CAPTI IUVENES FOR TITER AGVNT.

V.

QVOD HERODES AD IVDÆOS.

VI.

CAUSA CAEDIS IUSTIOR.

^a Matth. 2.^b Luc. II.

si con-

Obscurando aduentu Christi eundem cum Herode funem traxisse, atque eam ob causam meritis poenas dedisse. Certe Angeli loquentis ad Ioseph testimonio constat, non vnum tantum Herodem, sed & alios (forte hos ipsos) Christi interitum procurasse, cum ait: Defuncti sunt enim qui querebant animam pueri.] Sed iam de morbo Herodis ex Iosepho cetera prosequamur.

VII.

a Ioseph. antiq. lib. 17. cap. 8. CRUCIATVS HERODIS.

Regi vero, inquit ^a, morbus factus est grauior, poenam impietatis exigente numine. Lento enim calore torrebatur, qui non tam externo tactu deprehenderetur, quam intus popularetur viscera. aderat & vehemens voracitas, cui necesse esset continuo cibos suggerere: simulq. vexabatur intestinorum exulceratione & colicis passionibus: pedes tumbant phlegmate humido & pellucido, similiterq. inguina: ipsa quoque verenda putrefacta scatebant vermiculis, accedente foeda nec minus molesta tentigine, non sine foetore grauissimo: super hac omnia neruorum contractione laborabat, & difficultate anhelitus. Quamobrem constans erat inter viros diuinos & fatidicos opinio, Regem tot modis laesa pietatis Deo poenas expendere. Qui tamen grauius affligeretur, quam ut videretur posse morbo perferendo sufficere; tamen euasurum se sperabat, accersendis medicis intentus, & medicamentis conquirendis vndique. Profectus etiam ultra Iordanem fluuium, calidis aquis se fouebat apud Callirhoen, quae praeter vim medicam potu quoque iucundae sunt. Hae aquae in lacum bituminis feracem effluunt: ibi de medicorum consilio immixtus fouendus in refertum oleo solium, visus est illis iam agere animam. Quare exorta comploratione familiarium excitatus, & ad se reuersus, nullamq. amplius salutis spem superesse intelligens, donatium militibus quinquagenas drachmas iussit distribui: magna denique liberalitate vsus in duces atque amicos, rursus Hiericunthem reuersus est: vbi atra bile praegravante, eo immanitatis prolapsus est, ut facinus animo conciperet longe atrocissimum.

VIII.

ATROX MANDATVM HERODIS.

Nam cum e tota ditione nobiliores Iudaeorum ad eum conuenissent, euocati minaci edicto, poenam capitis intentante non parentibus, insensus ex aequo siue fontibus siue innoxijs, vniuersos conclusit in circo: accita deinde Salome sorore, maritoq. eius Alexandra, ait instare sibi terminum vitae succumbenti tantis doloribus: quod quidem ferendum esse, quando iuxta communem mortalium sortem accidat. Illud permolestum esse, si carendum sit extremo honore luctus, qui debeatur Regibus: non enim ignotam sibi Iudaeorum mentem esse, quod optatam suam mortem laetis accepturi sint animis; quandoquidem vel a viuentis non abstinuissent contumelia: sed illorum esse officij, leuamen aliquod praesentis huius doloris decernere: nam si assensum consilio suo praebant, fore funus longe quam aliorum Regum honoratius, & manibus suis gratius, omnibus per totam ditionem non fide lugentibus. Ergo quamprimum viderint se exhalasse animam, debere eos clausam circo nobilium multitudinem cingere militibus, ignorantibus etiam suum obitum, non prius vulgandum, quam mandatum executi sint: iubere deinde, ut circumactos vna omnes iaculis configerent. Quibus hoc modo caesis, duplicem se eis habiturum gratiam, vel quod mandatorum fuerint memores, vel quod obitum suum publico luctu honorauerint. Hae ille cum lacrymis lamentabundus cognatos per mutuam fidem & beneuolentiam perq. omnia sacra obtestabatur, ne se extremo hoc honore fraudatum vellent: eis contra pollicentibus duros se operam, ut cuncta iuxta eius mandatum fierent.] & paulo post:

IX.

HERODES INTERFERENDI SIBI NECEM CUPIDVS.

Dum haec mandata cognatis dat, superuenerunt a Roma litterae a Legatis missis ad Caesarem, quarum summa erat: Acmen ab irato Caesare occisam esse (*parauerat haec venenum propinandum Herodi*) propter locatam Antipatro operam: ipsumq. Antipatrum relinqui arbitrio & Regis & patris, siue in exilium vellet eum pellere, siue capite plectere. His auditis, Herodes paululum recreatus est, voluptate nuncij poenae Acmes, & permissa sibi potestatis libere statuendi de filio. Mox repetitus graui dolore, cibi tamen avidus, malum simul & cultellum poposcit: solebat enim & antea per se paulatim incidendo comedere: tunc vero circumspiciebat, ferire se ipsum cupiens: perpetrassetq. facinus, ni Achiabus nepos ictum praueuiens, clamore sublato, cohibuisset eius dexteram: moxq. denuo luctus cum trepidatione ac tumultu occupauit palatium, quasi Rege iam agente animam. Quem strepitum vbi persensit Antipater, rarus patrem vere vitam finisse, spem concepit fore, ut solutus vinculis sine difficultate regnum acciperet: coepitq. cum custode carceris de missione agere, multa & in praesens & in futu-

rum post acquisitam potestatem pollicens. Ille vero adeo non paruit, ut mox conatus eius Regi renunciaret, utq. sollicitatus ab eo sit ostentato praemio.

Tum Herodes, qui iam ante male affectus erat erga filium, postquam audiuit eundem carceris, exclamans praer indignatione, & caput sibimet verberans, quamuis morti proximus, erexit se in cubitum, iussitq. vnum e satellitio sine mora cum occidere, & corpus obscuro funere condi in castello Hyrcanio. Deinde ^a mutata voluntate, mutauit etiam testamentum: Antipam enim, quem prioribus tabulis regni successorem destinauerat, Galilaeae simul ac Peraeae Tetrarcham constituit: regnum vero Archelao largitus; Trachoniticam, Gaulaniticam, Bataneam, & Paneada regiones tetrarchiae nomine assignauit Philippo filio, germano fratri Archelai: Iamnam autem, Azotum, & Phaelida Salomae sorori suae tribuit, & argenti signati quingenta millia. Habita est ceterorum cognatorum ratio, abundeq. prospectum singulis leganda pecunia, & redditibus annuis. Caesari quoque legauit argenti signati centies centena millia, praeterq. sua vasa tam aurea quam argentea, magnumq. vestis pretiosae numerum: Iuliae autem Caesaris uxori & quibusdam amicis quinquages centena millia. His ita ordinatis, quinta die postquam Antipatrum filium occidit, vita functus est.] haecenus Iosephus de Herodis obitu: prosequitur cetera de missione nobilium in circo inclusorum, deq. funere eius sumptuosissime per Archelaum regni heredem curato: quae qui scire cupit, eundem auctorem consulat: quem etsi in ceteris probemus; in his quae de Salome Herodis sorore eiusq. viro narrat, secundum ea quae nuper diximus, & auctoritate Eusebij mendacij redarguitur. Contigit vero Herodis obitus hoc anno prope tempus Paschale, ut ex his quae de Archelao idem qui proxime auctor inferius tradit, facile percipi potest.

Verum quod ad ceteros Herodis mores spectat: praeter incomparabilem hominis immanis saeuitiam, constat, haec testantibus ac perorantibus Iudaeis in Senatu Romano eundem fuisse moribus turpissimum, ut qui ex libidine effrenata virgines constupraret, & thoros alieni coniugij saepius vi adhibita violaret ac foedaret. Nullum denique tam magnum scelus & immane facinus reperiri potuit, ad quod ille vel illecebris voluptatis vel impetu furoris ac crudelitatis non impelleretur. Cuius rei cum pleni sint omnes libri, plena antiquorum monumenta, plena denique omnia; alio nos, ut res ipsa postulat, transeamus.

Archelaus autem, curato funere patris, etsi ex eius testamento regni heres fuisset institutus, tamen a Regis nomine abstinuit; quod non tam a patris, quam ab Augusti Imp. arbitrio id penderet: ceterum cuncta quae patris erant, in ipsius potestate fuerunt, illiq. parebat exercitus; a quo quantumuis saepe Rex acclamaretur, Regem se dici non tulit, donec constaret de Imperatoris animo. Interim compluribus seditiosorum expositibus de nece doctorum ac iuuenum occasione deiectione atque concisa aquilae interemptorum in quosdam Herodis amicos vindictam: Archelao detrectante, & blandis verbis eos placare studente; illi maiori ira perciti, templum adeuntes, ibi ceteram multitudinem ad rebellionem sollicitarunt (erat prope infinitus numerus, cunctis ad sacrum celebrandum Pascha Hierosolymam vndique confluentibus) Saxi insuper ferientes, complures occiderunt cohortalium militum, qui ad eos compescendos missi erant Archelao; a quo immisso in eos equitatu, ad tria millia virorum caesa sunt ipsis diebus Paschalibus. Post haec Archelaus pro stabilimento regni & firmandis patris tabulis testamenti, Romam ad Augustum ad nauigauit. Profectus & Herodes Antipas Tetrarcha Galilaeae, ut contra Archelaum ageret, & sibi ex prioribus tabulis debitum regnum, quod posteriores esse inualidas diceret, ab Augusto impetraret. Verum re in Senatu pertractata, placuit Augusto ex vltimis tabulis, quas firmas rataq. esse voluit, Archelaum Regem institutum regnare. Sicq. hoc anno exordium regni auspiciatus, tenuit annis nouem. Haec omnia pluribus Iosephus describit, quae nos summatim contraximus.

Inter haec: Defuncto Herode, inquit Euangelista, ecce Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph in Aegypto, dicens: Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & vade in terram Israel: defuncti sunt enim qui querebant animam pueri. Qui confurgens, accepit puerum, & matrem eius, & venit in terram Israel. Audiens autem quod Archelaus regnaret in Iudaea pro Herode patre suo, timuit illo ire: et admonitus in somnis

XIII.

Matth. 2. IESVS REDVCTVS IN PALASTINAM.

Somnis, secessit in partes Galilææ: Et veniens habitavit in ciuitate, quæ vocatur Nazareth: vt adimpleretur quod dictum est per Prophetas: Quoniam Nazareus vocabitur.] hætenus Euangelista. Scimus de reditu Domini ex Ægypto diuersas esse sententias: vt enim variarunt scriptores in supputatione annorum regni Herodis, ita etiam de tempore Christi reditus diuersa inter se sentire coacti sunt: quandoquidem statim post Herodis obitum ab Angelo de reuerfione Ioseph fuisse admonitum, Euangelij auctoritate omnes æque consentiunt. Quid de accessu & recessu ab Ægypto senserit Epiphanius^a, ipse his verbis declarat: Descendit, inquit, in Ægyptum trigesimoquinto anno Herodis: redijt autem ab Ægypto post mortem Herodis: quapropter trigesimo septimo anno principatus ipsius Herodis, puer erat quatuor annorum, quando Herodes impletis annis trigintasetem, vitam finiuit. Archelaus vero nouem annos regnat; in cuius regni principio egressus Iosephus de Ægypto vna cum Maria & puero, cum audisset Archelaum regnare, secessit in partes Galilææ, & habitavit tunc in Nazareth.] hæc Epiphanius; qui iterum Christum in Ægypto biennio tantum mansisse testatur^b, Nicephorus^c vero triennio, quinquennio alij^d, vel sexennio, nonnulli vix^e anno vno: quos omnes decipi certum est: nam vsque ad octauum Christi annum Herodem superuixisse, cuius regni anno vigesimo nono inchoato natus est, iam satis superius demonstrauimus. Eusebius sexto Christi ætatis anno Herodis obitum recenset, septimo autem Archelai institutionem. Porro vno eodemq. anno & Herodem defunctum, & Archelaum ab Augusto in regno confirmatum esse, iam superius vidimus. Ceterum etsi hoc anno Herodes obiit, & Archelaus regnum accepit, & Angelus de reditu Ioseph admonuit: tamen quoniam tum Martyrologium^f Romanum, tum^g cetera testantur contigisse Christi reditum ex Ægypto septima Ianuarij: reliquum est dicamus, id nequaquam factum hoc anno, sed sequentis initio: quandoquidem prope Paschatis celebritatem hoc anno Herodem efflasse animam, ac subinde Archelaum auctoritate Augusti cœpisse regnare, cognouimus.

XIV.

Dū ergo adhuc Romæ ageret Archelaus, a Varo Syriæ Præsidente, inquit Iosephus^h, uenerunt litteræ, defectionem Iudæorum significantes. Hi enim post discessum Archelai cum tumultuarentur, ad eos compescendos cum Hierosolymam aduenisset Varus, supplicio affecit auctores: reuersusq. Antiochiam, vbi Præsides agere consueuerant, Hierosolymis legionem vnā reliquit, vt Iudæis nouandarum rerum facultatem præriperet: præerat illi Sabinus Iudææ Procurator, qui militum insolentia in Iudæos abutens, maximæ omnium dissensionis in populo præbuit occasionem. Cum enim aduenisset sacra dies Pentecostes apud eos celeberrima, & more patrio vndecumque Iudæi religionis ergo Hierosolymam conuenirent: excitati illi omnes acerbissimo odio in Sabinum, partiti trifariam, inclusos vndique Romanos oppugnare etiam parabant. Insuper dum hæc Hierosolymis aguntur, quod prouincia sine Rege esset, quam plurimorum studia regnum affectantium increbuerunt, vt Iudæ Ezechia filij ductoris latronum, Simonis serui Herodis, & Atrongis pastoris obscurissimi, qui sibi regni diadema & regium nomen vsurparunt; quorum omnium conatus, & damna, quæ tum ipsis Iudæis, tū externis intulerunt, idem Iosephusⁱ pluribus tractat. Interim Sabinus Procurator Iudææ, his perterritus, extemplo Vari Præsidis, quo periclitantē legionem ab interitu eriperet, postulauit auxilium, pugnantibus interea aduersus Iudæos Romanis militibus, qui & sacræ pecuniæ conditorio potiti sunt, Iudæorum compluribus desideratis. Inde vero accessione militum Archelai, & aduentu Vari cum duabus alijs legionibus, & finitimorum Regum ac Tetrarcharum copijs, omnibus quæ in itinere sunt inuenta ab illis igni ferroq. absumptis, & inrer alia oppida Emmaus igne cremato, fugæ se commiserunt Iudæi, qui obsidebant legionem. Varus vero, peruestigatis seditionis auctoribus, egit in crucem ea de causa circiter duo millia Iudæorum: insuper decem millia illorum qui in vnum confluxerant, inuadens, non ausis illis manus conferere, sed deditionem facientibus, dimissis ceteris, in aliquos necessarios Herodis Regis animaduertit; sicq. rebus Iudæorum compositis, Antiochiam redijt, quando eiusdem Vari permissu quinquaginta Legati a Iudæis missi ad Augustum Imp. Romanam venire, quibus etiam præsto fuere qui Romæ agebant Iudæi, vt numerat Iosephus^k, plusquam octo millia. Erat omnium illa petitio, vt eis liceret suis legibus vivere, nec amplius esse sub Regibus; sed tantum Romanis subditi aggregarentur prouinciæ

A uinciæ Syriæ. Auditi sunt ab Augusto in æde Apollinis, quam magnificentissime in Palatino monte construxerat: aderat Archelaus, necnon & Philippus Tetrarcha Herodis filius. Orantes primo loco in Senatu Iudæorum Legati, quæ fuerant sub sauisissimo ac impurissimo Rege Herode passis, pro concione dixere, multa q. in Archelaum iactauere; sed Nicolaus Damascenus orator aduersus eos pro Herode & Archelao respondens, quæ ab illis essent dicta, confutauit.

Dimisso his auditis Senatu, Augustus^a paucos post dies Archelaum non Regem declarat, sed dimidia parte ditioris, quæ Herodis fuerat, ei concessa, Tetrarcham constituit, regnum quoque pollicitus, cum primum se tali honore dignum redderet: alterum dimidium partitus est inter alios duos filios Herodis, Philippum, & Antipam. Huic Transammana regio cecidit cum Galilæa, & ducenta talenta annua: Bathanaea vero cum Trachonitide & Auranitis, cum parte quadam Zenodori, vt vocant, domus, obtigit Philippo, & centū talenta annui redditus: Archelao vero Iudæa, & Idumæa, præterq. has Samaria, cui ex auctoritate Cæsaris tributorum quarta pars remissa est, eo quod ceteris tumultuantibus soli quiete manserant in officio. In Archelai ditioris comprehendebantur vrbes Stratonis turris, Sebaste, Ioppe, & Hierosolyma: nam Gazam, Gadaram, & Hippon, Græcanici instituti vrbes Cæsar ob id separatas a regni terminis, Syriæ contribuit. Sexcenta autem talenta quorannis redibant ad Archelaum.] hæc Iosephus de partitione Iudæorum regni ab Augusto facta tunc temporis, cum Romæ Herodis heredum causa acta est in Senatu.

Rebus itaque in hunc modum firmatis ac stabilitis, Archelaus, Philippus, & Antipas, ceteriq. Iudæorum Legati in Iudæam reuersi sunt. Horum meminit breui compendio

C Tacitus^b, sic dicens: Post mortem Herodis, nihil expectato Cæsare, Simon quidam regium nomen inuaserat. is a Quintilio Varo obrinente Syriam punitus; & gentem coercitam liberi Herodis tripartito rexere.] hæc ille. Post hæc autem quidam vultu simillimus Alexandro Herodis filio, qui vna cū Aristobulo fratre ex sententia Præsidis & Herodis patris fuerat morte mulctatus, se a nece clam substractum simulans, paternū regnum ab Augusto petere non dubitauit; sed impostura detecta, pseudo-Alexander ille sententia eiusdem Imperatoris in ordinem remigum est redactus. Hæc omnia cum describat Iosephus^c; admirari libet, quot ludibria, quæ damna coactus sit subire populus Iudæorum, postquam verum legitimumq. a Deo promissum ac datum Regem, Christum ipsum recipere ac venerari contempsit: quo semel spreto, & in fugam adacto, non vnum tantum Herodem, sed complures compulsus est pati tyrannos; nec fuit ipsi amplius a vexatione quies aliqua, donec a Romanis funditus deletus est. Reuersus autem in Iudæam Archelaus, Ioazarum summum sacerdotem, quem Herodes abrogato Matthiæ suffecerat, in ordinem rededit, eiusq. fratrem Eleazarum nomine in eam dignitatem prouexit: qui nec ea diu potitus est; sed & ipso sublato, Iesum Siæ filium in eius locum substituit. Hæc omnia de successione Pontificum Iudæorum Iosephus cum scribat; quantum tamen temporis ea quisque administratione sit functus, non explicat.

IESV CHRISTI
ANNVS

9.

AVGVSTI IMP.
ANNVS

50.

E Anno Christi nono, A. Licinio Nerua Siliano & Q. Cæcilio Metello Silano Coss. idem Iesus Christus Redemptor noster, cum superiori anno (vt diximus) monitus ab Angelo Ioseph ex Ægypto recessisset, septima Ianuarij in Palæstinam^d redactus, ac in Galilæam perductus, Nazareth habitavit. Memorabilis fuit antiquitas in Ecclesia ea dies, quæ cum in Martyrologio^e Romano, tum in ceteris^f anniuersaria commemoratione recolitur. Est Nazareth, vbi Christus egit, inquit Hieronymus^g, viculus in Galilæa iuxta montem Thabor; vnde & Dominus noster Iesus Christus Nazarenus vocatus est: habetq. ecclesiam in loco quo Angelus ad beatam Mariam euangelizaturus intrauit; sed & aliam vbi Dominus est nutritus.] de iisdem duabus domibus & Beda^h meminit, cum agit de locis sanctis. Porro domus illa, in qua de Verbi incarnatione sanctissima Virgo cæleste accepit nuncium, adhuc magno miraculo non tantum integra perseverat, sed Angelorum ministerio ab infidelium manibus vindicata, in

XV.

a Ioseph. antiq.
lib. 1. c. 13.
PALÆSTINÆ
IN TETRARCHIAS
DIVISIO.

XVI.

b Hist. lib. 5.

SYMPTVM DE
IMPOSTORIB
SVPLIICVM.c Ioseph. antiq.
lib. 17. cap. 14.e Martyr. Rom.
7. Ianuar.
f Beda, V. guard.
A. lo. ead. die.
g Hieron. de loc.
Hebraiis.h Beda de locis
sanctis. cap. 16.

ta, in Dalmatiam primum, inde in Italiam translata est in agrum Lauretanum Pice-
ni prouinciæ: quod perinsigne ac nobilissimum vetustatis monumentum totus Chri-
stianus Catholicus Orbis veneratur ac colit. Nec est quod quis de re gesta dubitet, qui
memoria repetat illic dictum esse ab Angelo, non esse impossibile apud Deum omne
verbum. Fidei Christianæ esse, prædixit Christus, vt & montes Christianorum im-
perio e loco in locum transferrentur: præstiterunt hoc complures sancti, & inter alios
Gregorius ille Magnus^a, cognomento Thaumaturgus. complura enim id generis cer-
ta auctorum fide reperiuntur miracula edita: sed in his modo non immorandum. Qui
Nazareth inuiferunt, eiusdem domus situm eadem omnino mensura signatum inspe-
xerunt; accolis, quod factum est, fideliter attestantibus. Sed hæc obiter: neque enim
est in animo rei gestæ historiam egregie testatam hic enarrare; agemus de ea suo tem-
pore, quo facta scribitur. Interim his frueri, lector, quæ venerandus Pater Petrus Ca-
nisius^b, cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias, non minus pie, quam ornate
atque erudite, suo more, conscripsit. Sed relicta repetamus.

^a Greg. Nyss. in
Vita ipsius.

^b Canis. de san-
cta Maria Dei-
para lib. 3. c. 25.

II. Ex eo autem quod Dominus noster fuit incola Nazareth, iuxta sermonem propheti-
cum, Nazarenus est appellatus; quæ etiam vox ignominie causa inscripta est titulo
Crucis. Perro & Angelus apud Marcum^c, & Apostoli honoris causa Iesum Nazare-
num dicere consueuerunt^d. Quinetiã ipso principio nascentis Ecclesiæ, a Iesu Nazare-
no omnes item Christiani, Nazaraei dicebantur; & ipsa Christiana religio, secta Na-
zarenorum. Nam qui accusabant Paulum Iudæi, vt habent Acta Apostolorum^e, In-
uenimus, dicebant, hunc hominem pestiferum, & concitantem seditiones omnibus
Iudæis in vniuerso Orbe, & auctorem seditionis sectæ Nazarenorum, &c.] Perseuerauit
vero eiusmodi nomenclatura, vt Christiani dicerentur Nazaraei, quousque omnes æque
coeperunt dici Christiani: tunc etenim Nazaraeorum nomen remansit hæreticis: quorum
duplex erat differentia: alij namque fuerunt ante Christum, nec Christum nouerunt:
alij vero, qui sic in Christum credebant, vt tamen in obseruatione legalium Iudæi esse
non desinerent, de quibus pluribus Epiphanius^f.

^f Epiph. in Pa-
nar. hares. 29.

III. Ad hæc insuper, eo quod Dominus in prouincia Galilæa habitasset, ab impijs nomi-
natus est Galilæus, & ab eisdem Christiani etiam Galilæi sunt appellati: eo quippe nomine
insignes impietate viri Porphyrius & Iulianus Apostata, & alij his similes nuncupare
Christianos consueuerunt. Sunt autem & duæ Galilææ in Palæstina; quarum altera confi-
nis est Iudææ, altera vero contermina Phœnicibus (sic eas describit Cyrillus^h, quas
Iosephusⁱ superiorem & inferiorem nominat) Prior posita in tribu Nephtalim, Ga-
lilæa Gentium dicta est; posterior autem in tribu Zabulon circa Tiberiadem, & sta-
gnum Genesareth (vt tradit Hieronymus^k) sita est. in harum posteriori est Nazareth,
vbi Christus Dominus habitauit. Sed & de Galilæorum natura hæc breuiter Iose-
phus^l: Sunt, inquit, pugnaces ab infantia Galilæi, & omni tempore plurimi; neque
aut formido vniquam viros, aut penuria regiones illas occupauit, quoniam totæ opti-
mæ & fertiles sunt, &c.] Atque hæc satis.

^g Greg. Naz. in
Iul. orat. 1.

GALILÆAE
DVÆ.

^h Cyrill. Alex. in
Iul. 2.

ⁱ Ioseph. de bello
Iud. lib. 3. c. 2.

^k Hieron. de lo-
cis Hebraicis.

^l Ioseph. ubi su-
pra lib. 3. cap. 2.

IESV CHRISTI
ANNVS
10.

AVGVSTI IMP.
ANNVS
51.

^m Diobis. Rom.
lib. 55. **Q** Vi sequitur annus habuit Consules^m Furium Camillum & Sextum Nonium
Quintilianum, quando Dominus Iesus Christus agebat suæ ætatis annum
decimum.

^m Diobis. Rom.
lib. 55.

IESV CHRISTI
ANNVS
11.

AVGVSTI IMP.
ANNVS
52.

I. **V**ndecimus autem consignatus est Consulibusⁿ Q. Sulpitio Camerino & C. Pop-
pæo Sabino: quo anno (vt omittamus cetera quæ ab instituti nostri ratione ab-
horrent) illud consideratione dignum ducimus, quod cum Augustus Imp. recensito
equitum Romanorum numero, inuenisset superiorem esse numerum illorum qui cæ-
libes

ⁿ Dio hist. Rom.
lib. 56.

A libes essent, quàm eorum qui haberent vxorem; grauisima oratione coniugium
cum primis laudans, cælibatum deinde vehementer exagitauit; quod scilicet Vrbe ob
bella ciuilia ciuibus Romanis exhausta, eandem, sobolis fœcunditate suscepta, vt olim
floquentissimã numero ciuium cupiebat: itaque sicut coniugium præmijs ac priuilegijs
honorari, ita & cælibatum poenis voluit notari. Porro cum talia tantaq. statuisset; non
a poenis tantum cælibum immunes esse voluit quæ perpetuam virginitatem seruassent;
sed, inquit Dio^a, eisdem eadem quæ matribus præmia largitus est. Oderat enim ille
in primis fictum cælibatum: vnde pro concione in illos inuectus qui simulate illum co-
lerent, exemplo Vestalium virginum, æque illos esse puniendos, iisdemq. suppli-
cijs subiiciendos, si pudicitiam non seruassent, est comminatus. Vt ex his videas æ-
que apud omnes virginalis vitæ maxime omnium esse habitam rationem: quandoqui-
dem (quod pluribus docet Hieronymus^b scribens contra Iouinianum) apud Græcos
& barbaros pariter, apud omnes tam poeticis quàm historicis litterarum monumen-
tis semper ante omnia reperitur virginitas commendata: iam vero Christi Dei & ho-
minis admirabili conceptione ac partu nobilitata, atque insigniter exaltata, ad quan-
tum fastigium celsitudinis sit prouecta, non est humanæ facultatis explicare.

AVGVSTILEGES
CONTRA CÆ-
LIBATVM.

^a Dio hist. Rom.
lib. 56.

VIRGINITAS
LAUDATA.

^b Hieron. contr.
Iouin. lib. 1.

Eodem anno (quod auctore Dione^c etiam superius dictum est) Quintilius Varus Sy-
riæ Præses, cuius paulo ante facta est mentio, e Syria auocatus, eodem præfecturæ mu-
nere ornatus ad administrandam Germaniam prouinciam amandatur: qui dum aspe-
re nimis ac dure barbaram gentem illam tractaret, ad defectionem impulit; atque adeo
cum aduersus eisdem bello decerneret, profligatis ac cæsis Romanorum copijs, ipse de-
speratione actus, sibi ipsi mortem consciiuit.] hæc Dio; sed de morte inferius. Ceterum
quod ad rationem temporis spectat, hallucinatum reperies Iosephum, qui Varum per-
seuerasse in prouincia Syriæ vsque ad successorem Quirinum, quem vult illi successisse
post expulsam e regno Archelaum, affirmat. Habita enim ratione annorum regni He-
rododis, quos numerat triginta septem a Consulatu Domitij & Pollionis, necnon successo-
ris eius Archelai; ex eius sententia quadriennio ante præsentem annum Varum e Syria
recessisse, & Quirinum subrogatum esse, dicere opus esset. Sed de his, alijsq. Syriæ Præ-
sidibus ea consulas, quæ superius a nobis dicta sunt, cum egimus de Quirino.

II.

^c Dio hist. Rom.
lib. 56.

VARVS REVOCA-
TVR E PALÆ-
STINA.

IESV CHRISTI
ANNVS
12.

AVGVSTI IMP.
ANNVS
53.

D **C** Vm Iesus Christus Dominus noster ageret suæ ætatis annum duodecimum, Cos.
P. Cornelio Dolabella & C. Iunio Silano; & a parentibus duceretur ex more Hiero-
solymam ad diem festum Paschatis; nescientibus illis, remansit Hierosolyms; ac tri-
duo quæsitus ab eis, est inuentus in templo. Rem gestam his verbis S. Lucas^d descri-
bit: Puer autem crescebat, & confortabatur plenus sapientia: et gratia Dei erat in illo.
Et ibant parentes eius per omnes annos in Hierusalem in die solemni Paschæ. Et cum
factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis Hierosolymam secundum consue-
tudinem diei festi, consummatisq. diebus, cum redirent, remansit puer Iesus in Hieru-
salem, & non cognouerunt parentes eius. Existimantes autem illum esse in comitatu
venerunt iter diei, & requirebant eum inter cognatos & notos. Et non inuenientes, re-
gressi sunt in Hierusalem, requirentes eum. Et factum est, post triduum inuenerunt il-
lum in templo sedentem in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem eos.
Stupebant autem omnes, qui eum audiebant, super prudentia & responsis eius. Et vi-
dentes admirati sunt. Et dixit mater eius ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic? ecce pa-
ter tuus & ego dolentes quærebamus te. Et ait ad illos: Quid est quod me quærebatis?
nesciebatis quia in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse? Et ipsi non intellexerunt
verbum, quod locutus est ad eos.]

I.

IESVS HIEROSO-
LYMAM DVCI-
TVR.

^d Luc. 2.

Hæc vt intelligamus; sciendum, Iudæorum morem fuisse, vt non in synagogis tantum
legem explicarent, & de lege dissererent, sed etiam in templo. Vnde Paulus^e Apосто-
lus, cum suam coram Felice Præsede dixit defensionem, hæc ait: Neque in templo inue-
nerunt me cum aliquo disputantem, aut concursum facientem turbæ, neque in synago-
gis, &c.] In eiusmodi autem publico conuentu is ab illis ordo seruari consuevit, qui
apud

II.

^e Act. 24.

a Ambr. in epist. ad Corinth. c. 14.
b Matth. 23.
Marc. 12.
Luc. 11, 20.
c 1. Cor. 14.

apud Ambrosium^a descriptus habetur: nimirum, ut sedentes disputarent, seniores dignitate sederent in cathedris, quæ ordine erant dispositæ (erant hæc illæ cathedræ, de quibus Dominus in Phariseos^b ait: Amant primas cathedras in synagogis) ceteri minoris ordinis in subsellijs; nouissimi omnium in pauimento super mattas, quibus & dabatur dicendi locus, cum eis quid reuelatum esset; quæ omnia maiores dijudicabant. Hunc quidem morem, ut rem valde laudabilem, Paulus conatus est inferre in Christi Ecclesiam, ut ea epistola quam scripsit ad Corinthios^c ipse affirmat. Sed de his inferius suo loco pluribus. In eiusmodi vero congressum volens incidit Dominus Iesus, apud quem etiam inuentus est a parentibus.

III. Sed quænam fuit causa, ut a sanctissimorum parentum oculis, qui in alendo puero vigilantissimum semper studium adhibuerint, tam inopinate sese Iesus subduxerit? Reducendum in primis est in mentem, quod de templo Hierosolymorum & Iudæorum consuetudine Iosephus^d tradit. Ipse quidem dum templum ab Herode restitutum describit, hæc inter alia: Necessario, inquit, proprius locus, qui religionis causa mulieribus destinatus muro discernebatur, altera quoque porta opus habere videbatur. Contra primam vero secreta erat ex alijs regionibus vna porta meridiana, & vna septentrionalis, quibus ad mulieres introibatur: per alias enim transire ad mulieres non licebat. Sed nec suam portam interiecto muro transgredi licebat: patebat enim ille locus pariter indigenis & hospitibus feminis religionis causa venientibus.] & inferius: Aliarum quidem portarum magnitudo par fuit; quæ vero super Corinthiam posita, quo mulieres conueniebant, ab Oriente aperiebatur, porta templi sine dubio maior erat: quinquaginta enim cubitis surgens, quadraginta cubitorum fores habebat, ornatumque magnificentiore; quoniam crassiori argento atque auro vestiebatur, quod quidem no- uem portis infuderat Tiberij pater Alexander. Gradus autem quindecim a muro, qui mulieres segregabat, ad maiorem portam ducebant: namque illis qui in alias portas iter dirigerent, quinque gradibus erant breuiores.] hæc de his auctor: ex quibus quidem probe intelligi potest, tam in ingressu templi, quam etiam intra templum, & portis diuersis & parietibus interpositis, mulieres a viris fuisse distinctas. Porro pueros innocentes, de quibus nulla posset esse peccati suspicio, matres sequi, si vellent, non erat vetitum; quibus etiam liberum esset, si voluissent, magis patribus inhærere. Ceterum non portis tantum ac muris separati erant a mulieribus viri, sed & diuersis porticibus, prout idem auctor^e contra Apionem scribens tradit his verbis: Templum quatuor porticus habuit in circuitu, & harum singulæ secundum legem habuere custodiã. In exteriorem itaque ingredi licentia fuit omnibus, etiã alienigenis; mulieres tantummodo menstruatæ transire prohibebantur. In secundam vero porticum cuncti Iudæi ingrediebantur, eorumque coniuges, cum essent ab omni pollutione mundæ. In tertiam masculi Iudæorum mundi existentes ac purificati. In quartam autem sacerdotes, & c.] hucusque Iosephus.

IV. Ex his igitur de loco distinctis in hunc modum viris a mulieribus, quod apud alterutrum quisque parentum existimaret esse puerum Iesum, ea occasione perditum esse fuit opinio; sed quæ minus probetur, ut dicitur inferius. Beda^f aliam ab hac paulo diuersam affert causam; dicens fuisse apud Iudæos consuetudinem, ut ad festa venientes vel redeuntes in patriam, seorsum viri a mulieribus choros ducentes, incederent; exemplo petito (ut opinor) quod olim mari rubro transmissio, Iudæorum viri ac mulieres seorsum ab inuicem procedentes, laudes Deo cecinerint. Verum id tantum ab ijs templum adeuntibus, non autem redeuntibus domum, fieri solitum arbitramur. Sed & repugnat Bedæ quod ait Lucas^g, parentes existimasse puerum esse in comitatu inter cognatos & notos, non autem apud alterutrum ipsorum; quod æquius fuisset opinari, si seorsum ab inuicem processissent. Refellitur insuper quod dictum est superius, id in templo contingere potuisse, non autem foris: nam licet vera sint quæ recitata sunt ex Iosepho; tamen cum Lucas pariter dicat, consumptis diebus, *καὶ τὸν Ἰησοῦν μετὰ τὸν οὐρανὸν ἔλαβεν*, in ipso actu redeundi remansisse Hierosolymis puerum Iesum; plane significat, expletis octo illis Paschæ diebus, cum discederent Hierosolymis, contigisse.

V. Alia igitur in parentibus non sentientibus Iesu subductionem est causa quærenda: quam inter multas quæ accidere potuissent, illam veriore esse putamus; nimirum quod illi Hierosolymis recessuri vna cum cognatis & notis ac reliquo comitatu, ceteris præcedenti-

d Ioseph. contra Apion. lib. 2.
e Ioseph. contra Apion. lib. 2.
f Beda in Luc. c. 2.

DE CAUSA DE-
 PERDITI IESU
 OPINIONES.
f Beda in Luc. c. 2.

g Luc. 2.

DE SVBVOCATIO
 NE IESU.

A dentibus, improuisa aliqua, sed Dei prouidentia oborta (ut accidere solet) occasione detenti, mox velociter consecuturi præmiserint cum cognatis & notis puerum Iesum: qui paululum cum illis progressus, non autem ciuitate egressus, veluti parentum cupidus (ut pueri esse solent) vel loco steterit, illos expectaturus; vel ad illos rediturus, hospitium versus tendens, iter alio flexerit; eoque modo, parentibus & cognatis ac notis inscijs, diuino consilio se subduxerit; nec id illis sentientibus, nisi emenso eius diei itinere. Sed nec tunc eo inuento, sequenti die iidem eius parentes Hierosolymam sunt reuersi: et cum ad tertium vsque diem quæsisent, tandem post triduum (inquit Lucas) inuenerunt eum sedentem in medio doctorum. Reliqua autem quæ post hæc acciderunt, idem exacte prosequitur.

Inuentus a parentibus Iesus (inquit Euangelista^a) descendit cum eis, & venit Nazareth, & erat subditus illis.] his tantum verbis totam Christi adolescentiam ac iuuentutem perstrinxit; ut nihil præterea de eo scripserit vel ipse, vel ex quatuor aliquis alius; sed hoc solum, quod erat subditus illis. Cetera enim quæ ex libro de Infantia Saluatoris, vel ex aliquo alio apocrypho sunt accepta, non probat, quinimmo repudiat ac reiicit Dei Ecclesia. Valentiniani enim hæretici quædam ridicula commenti sunt de infantia Saluatoris; de quibus Irenæus^b: Assumunt, inquit, in hoc & illam falsationem, quasi Dominus cum puer esset & disceret litteras, cum dixisset magister eius, quemadmodum in consuetudine est, Dic A, respondit A. Rursum cum magister iussisset dicere eum B, respondisse Dominum: Tu prior dic mihi quid est A, tunc ego dicam tibi quid est B.] sed facessant delira hæc.

Quod ad miracula spectat, hæc egregie Ioannes^c Chrysofomus: Si antea cum iunior esset, miracula fecisset; non indignisset Israel, qui ipsum manifestaret. Vir enim factus, miraculorum multitudine non Iudæis modo, sed & Syris, & longinquiora colentibus cognitus est tribus annis dumtaxat. Qui igitur tam breui miraculis claruit, longe magis a prima infantia, si ea fecisset, claruisset: fuisset enim maiori admirationi, utpote puer, quam vir; neque tam diu in obscuro latuisset. Sed nihil a pueris operatus est.] hæc & alia plura Chrysofomus in eandem sententiam. Sed quid interim Iesus? Inseruisse ipsum adultum nutricio Ioseph, eidemque fabro in fabrilis exercitatione, testimonio Iudæorum testatum habetur apud Marcum^d Euangelistam; quorum assertione non tantum filius fabri, sed & ipse faber dicebatur, aientibus illis, non externis solum, sed eiusdem patriæ viris: Nonne hic est faber, filius Mariæ, frater Iacobi, & Ioseph, & Iudæ, & Simonis? nonne & sorores eius hic nobiscum sunt?] His optime consentiunt quæ Iustinus^e martyr in dialogo cum Tryphone Iudæo his verbis ait: Cum fabri tignarij filius haberetur, informis videlicet, quemadmodum Scripturæ annunciauerant, apprensus, faber atque adeo & ipse putaretur esse; fabrilis namque, cum in hominibus esset, faciebat opera, aratra & iuga conficiens.] hæc Iustinus. Inde fortasse (quod tractant fabrilis fabri) sub iugi & aratri symbolicis verbis Euangelium proposuit, cum dixit^f: Tollite iugum meum super vos.] item de aratro: Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei.]

Sane quidem quod ad Iosephum spectat: si tam grandæuæ ætatis erat, nempe (ut ait Epiphanius^g) agens annum fortassis octogesimum & ultra, cum sanctissima Virgo Maria illi est desponsata: iam in Christi adolescentia decrepitæ ætatis, ad subeundos artis fabrilis labores minus fuisse idoneus existimari posse videtur: adeo ut lignariæ officinæ labores omnes refunderentur in Iesum: atque eo magis, si eidem auctori acquiescimus^h dicenti, Ioseph post repertum Iesum puerum in templo haud multo post ex hac vita migrasse, & propterea in Euangelica scriptura nullam amplius de eo haberi mentionem. Sunt & hæc Epiphanius verba: Sed neque post reditum ab Ægypto idem Ioseph multis annis vixit.] et paulo post: Duodecimo anno, ascendentibus illis ad Hierosolyma, quæsitus est Iesus, quando non reperiebatur in itinere, velut habet Euangelium secundum Lucam. Post hos annos moritur Ioseph, & educatus est non amplius a Ioseph, sed in domo Ioseph. Vnde non amplius dicit Euangelium quod venit pater ipsius; sed: Ecce, inquit, mater tua & fratres tui foris stant, quærentes te.] Neque enim nuptijs in Cana Galilææ celebratis, quibus tum sanctissimam Virginem, tum Iesum præsto fuisse constat, interfuisse legitur, neque Christo morienti adfuisse reperitur: nam si tunc Ioseph superstes fuisset, haud dubium non Ioanni a

XI

VI

VII

d Marc. 6.

VIII

h Epiph. ibid.

filio

IX.

filio commendata fuisset, cui superesset fidissimus ac probatissimus custos virginitatis. **A**
 Hæc de ætate ac tempore obitus quamvis ab Epiphano & alijs ipsum secutis affirmantur, scimus tamen non esse omnium eandem sententiam: sunt enim qui velint eum fuisse iuniorem ad subeundos peregrinationis labores: quasi non potuerit esse senex robustarum virium & infracti roboris, nec valuerit promereri a Deo benedictionem illam, quæ Aser est impartita, cum dixit illi ^a Moyses: Sicut dies iuventutis tuæ, ita & senectus tua.] Hæc quidem non ea ratione dixerimus, vt affirmemus Ioseph fuisse octogenarium, cum desponsata est illi beatissima Virgo; quod nec ipse Epiphanius certe affirmat, cum dubie id asserat, dum eius fortasse ætatis fuisse dicit: sed quod libentius illorum inhæreamus sententiæ, qui traditione quadam, quæ per singulas ætates ad posteros dimanauit, illum maturioris fuisse ætatis, cum sanctissimam Virginem etfi in coniugem, tamen in custodiam fidissimam suscepit, dicunt. Sicut & illis magis assentimur, qui vna cum Epiphano, eum dicto tempore diem obiisse dixerunt, quam ceteris qui post resurrectionem Domini adhuc fuisse superstitem tradiderunt: cuius opinionis asseror reperitur auctor cuius apud Cyprianum ^b habetur editus commentarius de Operibus cardinalibus: sed & Augustinus ^c eiusdem sectator fuisse videtur.

^a Denter. 33.
^b Apud Cyprianum de operibus cardinalium.
^c Augustinus de temporibus ser. 81.

X.

Isdem Consulibus, contigit memorabilis illa Variana clades in Germania, cum Romanus exercitus sub Varo est penitus profligatus; qua accepta, idem Varus sibi ipsi intulit manus, dans meritas poenas de expilata a se Syria: de eo enim Velleius tradit, quod Syriam diuitem pauper ingressus, diues egrediens pauperem reliquit. Prosecuti sunt hæc pluribus idem Velleius ^d, Suetonius ^e, ac Dio ^f. Ex his videas, quam insigniter Orosius ^g errore labatur, dum cladem Varianam ante Christum natum accidisse commemorat.

^d Velleius Patroculus hist. Rom. 2.
^e Suetonius in Orosio. 33.
^f Dio lib. 56.
^g Orosius lib. 6. c. 21.

IESV CHRISTI
ANNVS
13.

AVGVSTI IMP.
ANNVS
54.

Annus Christi decimustertius Consulibus M. Aemilio Lepido & T. Statilio Tauro in Fastis signatur.

IESV CHRISTI
ANNVS
14. & 15.

AVGVSTI IMP.
ANNVS
55. & 56.

Decimusquartus annus T. Iulio Germanico & Fonteio Capitone Coss. adscribitur: quo, vt in præcedente, nihil gestum reperitur quod ad nostrum institutum spectare videatur: sicut nec in sequenti, quo inierunt Consulatum C. Silius Nepos & L. Munatius Plancus.

IESV CHRISTI
ANNVS
16.

AVGVSTI IMP.
ANNVS
57.

Anno Christi decimosexto, duobus Sextis, isdemq. Nepotibus, Pompeio & Apuleio Coss. Archelaus Ethnarcha Romæ a Legatis Samaritanorum ac Iudæorum iudicio postulatus, nono principatus sui anno (vt Iosephus testatur ^k) damnatus Viennam Galliæ ciuitatem in exilium mittitur, pecunia eius fisco adiudicata, & ditione sua contributa Syriæ. hæc pluribus Iosephus; qui tamen sibi parum constans, alibi dicit ^l id accidisse anno regni eius decimo. Porro quod spectat ad tempus damnationis Archelai: Dio ^m Iosephum secutus (cum enim post multos annos, nempe Seueri Imperatoris temporibus, scripserit; res Iudæorum a Iudæo historico mutuatus creditur) damnatum dicit Herodem Palæstinum (sic enim Archelaum nominat) & trans Alpes relegatum, ac partem eius ditionis in publicum esse redactam sub Consulatu M. Aemilij Lepidi & L. Arruntij, anno ab Vrbe condita septingentesimo quinquagesimonono, quo ipso anno a Iosepho exactus ponitur, prout ex numero annorum regni Herodis patris eius ab eodem auctore descripto perfacile quis intelliget. Sed quam manifeste-

^k Iosephus de bell. Iud. lib. 2. c. 6.
^l Iosephus antiq. lib. 17. cap. 15.
^m Dio hist. Rom. lib. 56.

A manifeste erret, satis superius demonstrauiimus, cum de tempore nati Christi superius egimus. Assentitur & nostræ huic chronologiæ Eusebius ^a, dum anno Augusti Imp. vltimo contigisse ait exilium Archelai in Galliam.

^a Eusebius in Chronico.

Quænam autem obiecta sint illi crimina, vt sic damnatus fuerit, Iosephus ^b his verbis rem gestam enarrat: Primates tam Iudæorum quam Samaritarum, non ferentes eius tyrannidem, detulerunt eum ad Cæsarem; maxime cum scirent, eum contra ipsius mandatum fecisse, a quo iussus fuerat ex æquo ac bono præesse subditis. Hoc audito Cæsar commotus accersit procuratorem eius Romæ agentem, & ipsum Archelaum nomine: nec dignatus quicquam scribere, Vade, inquit, & quamprimum illum ad nos adducito. Qui accelerata nauigatione in Iudæam delatus, reperit eum cum amicis in conuiuio; indicataq. voluntate Cæsaris, ad profectionem hortatus est. Mo. vbi venit, Cæsar auditis eius accusationibus & ipsius defensione, misit eum Viennam in exilium, quæ est vrbs Galliæ, mulctatum prius omni pecunia.] hæc ille.

^b Iosephus antiq. lib. 17. c. 15. OBIECTA IN ARCHELAUM.

B venit, Cæsar auditis eius accusationibus & ipsius defensione, misit eum Viennam in exilium, quæ est vrbs Galliæ, mulctatum prius omni pecunia.] hæc ille.

Ex his itaque certior causa redditur, cur Ioseph monitu Angeli reuersus ab Ægypto idcirco noluit in Iudæam venire, quod audisset illic regnare Archelaum Herodis filium loco patris sui: nam & in Galilæa, quo secessit, itidem filius Herodis regnabat: vnde patet illum non extimuisse successores Herodis, sed Archelai tyrannidem iam omnibus notam. His peractis, ac finibus Archelai principatus in prouinciam redactis, inquit Iosephus ^c, Procurator Coponius quidam eques Romanus in Iudæam missus est, ea sibi a Cæsare potestate mandata. Hoc disceptante, Galilæus quidam, Simon nomine, defectionis arguebatur: quia indigenas increparet, si tributum Romanis pendere paterentur, dominosq. post Deum ferre mortales.] hæc Iosephus: quem, dū ^d alibi id factum ait per Quirinum Consularem tunc a Cæsare in Syriam missum, & cum eo Coponium, iam superius cum de annis Regis Herodis egimus, confutauimus, ipsumq. errore temporis lapsum ostendimus.

^c Iosephus de bell. Iud. lib. 2. c. 7.
^d Iosephus antiq. lib. 17. c. 17. & lib. 18. c. 1.

C tum ait per Quirinum Consularem tunc a Cæsare in Syriam missum, & cum eo Coponium, iam superius cum de annis Regis Herodis egimus, confutauimus, ipsumq. errore temporis lapsum ostendimus.

Videas eundem auctorem, confusus semel temporibus, & res gestas simul confundere; vt cum scribit ^e tempore census Quirini, Iudam Gaulanitem vna cum Sadocho Phariseo nouam hæresin de non pendendo tributo Romanis peruulgasse, idq. post Archelai obitum contigisse: alibi ^f tamen (vt vidimus) id ipsum factum scribit a Simone quodam homine Galilæo: sed verius existimamus, cum diuersa sint nomina, diuersas etiam fuisse personas, ac tempora; Iudamq. auctorem sectæ, Simonem vero assertatorem; & illa de Iuda temporibus nascentis Christi sub Præside Syriæ Quirino, ista vero de Simone post exactum Archelaum, cum Iudæa est iuncta Syriæ; illa occasione census, ista vero contigisse ea ex causa, quod Iudæa sit in prouinciam redacta, facta haud dubium deterioris conditionis. Quantumuis enim Archelaus tyrannus esset, circumcisis tamen profelytus ex patre itidem circumciso profelyto natus erat, ac proinde eorum gentilis videretur: sed redacta semel Iudæa in prouinciam, regnum Iudæorum iam penitus videretur abscissum: qua nouitate, compressa semel secta Galilæorum, in Simone reuixit. Sapius enim, post excisas etiam Hierosolymas, Galilæos eadem solitos prædicare, turbasq. ciere ac mouere, ob idq. libenti animo mortem oppetere; iam superius, cum de Galilæorum origine egimus, satis manifestauiimus. Nec est quod quis dicere possit, eundem fuisse Iudam atque Simonem, eandemq. personam nominatam duobus nominibus: nam etfi in Scriptura diuina id frequens est, ab eodem tamen Iosepho haud facile vsurpatum inuenitur.

^e Iosephus antiq. lib. 18. c. 1.
^f Iosephus de bell. Iud. lib. 2. c. 7.

D ne census, ista vero contigisse ea ex causa, quod Iudæa sit in prouinciam redacta, facta haud dubium deterioris conditionis. Quantumuis enim Archelaus tyrannus esset, circumcisis tamen profelytus ex patre itidem circumciso profelyto natus erat, ac proinde eorum gentilis videretur: sed redacta semel Iudæa in prouinciam, regnum Iudæorum iam penitus videretur abscissum: qua nouitate, compressa semel secta Galilæorum, in Simone reuixit. Sapius enim, post excisas etiam Hierosolymas, Galilæos eadem solitos prædicare, turbasq. ciere ac mouere, ob idq. libenti animo mortem oppetere; iam superius, cum de Galilæorum origine egimus, satis manifestauiimus. Nec est quod quis dicere possit, eundem fuisse Iudam atque Simonem, eandemq. personam nominatam duobus nominibus: nam etfi in Scriptura diuina id frequens est, ab eodem tamen Iosepho haud facile vsurpatum inuenitur.

E Eodem anno, decimoquarto Kal. Septembris, qua die quondam primum Consulatum inierat, Octauianus Augustus e vita excessit, cum annos septuagintaquinque, menses decem, & dies vigintissex vixisset: siquidem natus est nono Kal. Octobris. Solus summum Imperium gessit a victoria Actiaca annos quadragintaquatuor, depris diebus tredecim. hæc Dio ^s post Tacitum. Qui autem numerant annos eius Imperij a Triumuiratu inchoato, regnasse colligunt annos quinquaginta sex, & menses sex; vt Epiphanius ^h, & alij, quos superius recensuimus: Qui vero supputant annos a nece Cæsaris, quo anno eidem armato in Antonium (vt diximus) collata est a Senatu summa Imperij potestas, quinquaginta septem annos, menses sex, ac dies duos annumerant, vt Iosephus ⁱ, & alij: ea ratione auctor libri de Oratoribus, longe alius haud dubie quam Tacitus ^k, eum regnasse ait annos quinquaginta & octo, quod scilicet eius vltimi anni dimidium & amplius regnasset. At de annis Augusti fusius superius actum est.

^s Dio hist. Rom. lib. 55.
^h Epiphanius in Anacorato.
ⁱ Iosephus antiq. lib. 18. c. 3. & de bello Iud. lib. 2. c. 8.
^k Tacitus lib. de Orat.

VI. Sed antequam ad Tiberium Octaviani Augusti successorem conuertamus styllum; ea quæ de eodem Augusto scribit Suetonius, attendamus; dum ait, ipsum haud diu ante obitum togas distribuisse ac pallia, vestimenta nimirum Romanorum atque Græcorum, lege proposita (si tamen res serio facta est) vt Romani Græco, Græci Romano habitu & sermone vterentur. Hæc cum Suetonius^a de illo scribat, tamen antea irrepserat in Italiam vsus pallij; de quo sic Tertullianus^b: Pallium etsi Græcum magis, sed lingua iam penes Latium est: cum voce vestis intrauit.] Porro pallij vsus haudquaquam visus est a Romanis fuisse receptus: nam Plinius^c meminit, quod qui aqua & igne interdicerentur, togis exuebantur, & pallijs amiciebantur, quasi peregrino induendi modo. Reus item constituebatur^d peregrinitatis, si quis aduena toga indutus videri vellet esse Romanus: non tamen Romanis vti pallio vetitum esse videtur; vt de Scipione, cum esset in gymnasium, & de Catone minore, cum ius diceret, quos pallio vsos esse traditur, videre licet: constat etiam, quod de Tiberio scribit Suetonius^e, ipsum abiecta toga, ferme biennio permansisse in pallio.

VII. Græco etiam vti sermone, haudquaquam vsu in Vrbe receptum fuisse intelligitur: vnde de eodem Tiberio, qui successit Augusto, hæc idem^f auctor scribit: Sermone Græco, quamquam alias promptus & facilis, non tamen vsquequaque vsus est: abstinuitque maxime in Senatu; adeo quidem, vt monopolium nominaturus, veniam postularit, quod sibi verbo peregrino vtendū esset; atque in quodam decreto Patrum, cum ἑμβλημα recitaretur, commutandam censuerit vocem, & pro peregrina nostratē requirendam, aut si non reperiretur, vel pluribus & per ambitum verborum rem enunciandam. Militem quoque Græce testimonium interrogatum, nisi Latine respondere, vetuit.] hæc Suetonius: eadem fere de ipso testatur Dio^g. Atque de Claudio^h traditur, quod splendidum virum, Græciæque prouinciæ principem, verum Latini sermonis ignarum, non modo albo iudicum erasit, sed etiam in peregrinitatem redegit. Ad hæc spectant, quæ narrat Ciceroⁱ de Lucullo, quod dicere solebat, se libenter Græcis barbara admiscuisse, vt se Romanum probaret. Commendat Valerius^k de eadem re Romanorum magistratum pristinum vsus, cum ait: Magistratus vero prisca quantopere suam populique Romani maiestatem retinentes se gesserint, hinc cognosci potest, quod inter cetera obtinendæ grauitatis indicia, illud quoque magna cum perseuerantia custodiebant, ne Græcis vmquam nisi Latine responsa darent: quinetiam ipsa linguæ volubilitate, qua plurimum valent, excussa, per interpretem loqui cogebant, non in Vrbe tantum nostra, sed etiam in Græcia & Asia; quo scilicet Latinæ vocis honos per omnes gentes venerabilior diffunderetur. nec illis deerant studia doctrinæ, sed vlla non in re pallium togæ subijci debere arbitrabantur; indignum esse existimantes, illecebris & suauitate litterarum, Imperij pondus & auctoritatem domari.] hæc ille.

VIII. Vnde inferri potest, in titulo Crucis Domini, quem scripsit Pilatus Hebraice, Græce, & Latine, non eo ordine quo recensentur ab Euangelistis^l, inscriptiones esse positas: nam diuersi cum inter se reperiantur, non ordinem ipsos secutos esse, sed tantum quod factum esset, insinuasse: sed Latinam inscriptionem primo loco positam esse. Nam & Nicolaus^m Papa in Michaelē impium Imperatorem furore quodam percitum in Latinam linguam insultantem ait: Hæc cum Hebræa & Græca in titulo Domini a reliquis discreta, insignem principatum tenens, omnibus nationibus prædicat Iesum Nazarenum Regem Iudæorum.] Sed de tituli Crucis inscriptione plura inferius. Porro eadem Latina lingua Christi fidei sacramentis in Romana Ecclesia magis magisque nobilitata, sicut illa totius Catholice fidei semper tenuit principatum, eodem modo & ipsa est præ ceteris exaltata. Vnde Marcianus Imperator in Chalcedonensi sacrosancto Concilio coram amplissimo Patrum conuentu concionaturus, licet homo Græcus, & inter Græcos, & in ditione ac regione Græcorum, eandem orationem Latine prius, postmodum Græce dixit, vt ex ipsius Synodiⁿ Actis constat. Legati etiam Apostolicæ sedis, Ecclesiæ Romanæ, litteras Romanorum Pontificum ad Synodos Græcorum Episcoporum conscriptas, non nisi Latine legi, ac coram omnibus ex scripto recitari iubere consueuerunt; & nisi efflagitantibus omnibus eius confessus Episcopis, Græce reddere. Fidem facit horum omnium vnus ex Legatis eiusdem sedis Philippus presbyter in SS. Concilio Oecumenico Ephesino; vbi recitatis Cælestini Papæ litteris Latine scriptis, vniuersi Episcopi petierunt, vt eadem epistola Græce translata, denuo recitaretur. Tunc

his ver-

A his verbis sic interlocutus Philippus Legatus: Vetus, inquit, consuetudo habet, vt Apostolicæ sedis diplomata Latine proponantur, & hoc factum esse solet. Nunc vero quoniam beatitudo vestra efflagitat, vt litteræ allatæ Græce itidem relegantur, necesse fuit vestræ beatitudinis desiderio satisfacere, &c.] hæc habent ipsa Acta SS. Synodi^a Ephesinæ. In sacris etiam Missarum solemnibus penes Græcos ea semper viguit consuetudo, vt tam lectiones Euangelicæ, quàm Apostolicæ, primum Latine, inde Græce eadem in ecclesia publice recitarentur, vt idem qui supra Nicolaus^b Papa ad eundem Imperatorem scribens testatur. Sed quando occasione edicti Augusti Imp. pene non sentientes longius digressi sumus, nunc ad propositum reuertamur.

Post obitum Augusti Imperatoris, ipsa die XIV. Kal. Septembris, Tiberius^c Nero, Iulii Augusti filius, cepit Imperium, tenuitque annis vigintiduo, mensibus sex, diebus vigintifex. erat ipse tunc annum agens quinquagesimum quintum. Mittitur vero tunc ab eo mox ad procurandam Iudæam Valerius Gratus, mansitque in eo magistratu annis vndecim, vt testatur Iosephus^d. Tunc Herodes Tetrarcha, qui & Antipas, receptus in amicitiam Tiberij, de ipsius nomine urbem a se conditam vocauit Tiberiada, electo ad hoc optimo agro ad ora lacus Genezareth, vnde non longe ab Emmaus sunt aquæ calidæ: hæc partim a conuenis, partim a Galilæis habitata est, quorum nonnulli eo commigrare coacti sunt; quidam etiam e nobilitate sedes illic sibi optauerunt: at quo maior esset frequentia, recepti sunt ad incolendum etiam tenuissimi quique vndecumque confluentes.] hæc & alia de Tiberiade narrat idem Iosephus^e. Porro & lacus ipse ab eadem ciuitate cognominatus est Tiberiadis: huius est frequens mentio apud sanctos Euangelistas; in ea enim regione frequenter versabatur Dominus noster.

Hic non omittendum, ipsum Herodem olim, Augusti tempore, Sephori ciuitatem cinxisse mœnibus, & totius Galilææ caput constituisse, & in honorem Iulii Augusti Iuliana nomen imposuisse: quo etiam tempore Philippus^f Tetrarcha pari æmulatione in gratiam eiusdem Augusti Cæsaris Paneada sitam ad Iordanis fontes, auctam ædificijs, Cæsaream dici voluit; & vicum situm in ripa lacus Genezareth, Bethsaida dictum, in speciem vrbis nobilitatum, nomine Cæsaris filia, Iuliam nuncupauit. Fuit vero Bethsaida patria Petri, Andreae, atque Philippi Apostolorum^g. Hæc præstiterunt hi paterno exemplo ducti, qui ex turri Stratonis Cæsaream maritimam amplissimam ciuitatem in honorem Augusti construxerat^h. Horum non piguit meminisse, quod in Euangelio & Actibus Apostolorum sæpe eorumdem locorum mentio habeatur. Verum enimvero in eo Herodem parentem Antipas & Philippus imitari minime potuerunt, vt sicut ille, qui in honorem Augusti templa erexerat, vnum Cæsareæ, cuius meminit Philoⁱ, alterum in Panio, de quo Iosephus^k; ita & isti eadem in Tiberij gratiam præstarent. Nam is primis annis sui Imperij, adeo optimi Principis & ab omni fastu alienissimum specimen dedit; vt non tantum (quod ait Suetonius^l) se Dominum dici vetuerit; sed (quod scripsit Dio^m) neque vllum templum sibi proprium extrui, neque se in villo alio coli passus fuerit; edicto etiam palam, ne quis priuatus, neque vrbs vllam statuat ipsi poneret iniussu suo; addideritque se numquam id concessurum. hæc & alia id genus digna optimo Principe de Tiberio memoria commendauit Dio Cassius; additque Tacitusⁿ, ingestum a populo sæpius nomen Patris patriæ ipsum repudiasse, vetuisseque in acta sua iurare, etiam si Senatus id censuisset: ac dicitare solitum, cuncta mortalium incerta; quantoque plus aliquis adeptus foret, tanto magis esse expositum ludibrio. eadem & Suetonius^o pluribus.

IESV CHRISTI ANNVS 17.

TIBERII IMP. ANNVS 1.

Sequenti anno, Druso Cæsare & C. Norbano Flacco Coss. Valerius Gratus Iudææ Praeses, adempto summo sacerdotio Annano Pontifici, in locum eius Ismaelem Fabi filium subrogauit: quo etiam paulo post in ordinem redacto, in Eleazarum Annani Pontificis filium honorem transtulit.] hæc Iosephus^p. Redacta semel, quod diximus, post Archelaum exactum Iudæa in prouinciam, qui illuc Praesides mittebantur ab Imperatore,

LEX DE GRAECO SERMONE. a Suet. in Oct. c. 98. b Tertul. lib. de pallio. c. 3. c Plin. lib. 4. epist. 11. d Suet. in Claudio. cap. 15. e Suet. in Tib. c. 13. f Dio hist. Rom. lib. 57. g Suet. in Claudio. c. 16. h Cicero ad Att. lib. 1. epist. 16. i Valer. Max. lib. 2. c. 2. j Dio hist. Rom. lib. 57. k Suet. in Claudio. c. 16. l Cicero ad Att. lib. 1. epist. 16. m Valer. Max. lib. 2. c. 2. n Dio hist. Rom. lib. 57. o Suet. in Claudio. c. 16. p Dio hist. Rom. lib. 57.

A. Act. Synod. Ephes. edit. Petr. tom. 2. c. 23. b Nicol. epist. ad Mich. Imp. IX. TIBERIVS. c Ex Tacito. Sueton. Ioseph. Dione, & alijs. d Ioseph. antiq. lib. 18. c. 3. e Ioseph. antiq. lib. 18. c. 3. f Ioseph. antiq. lib. 18. c. 3. g Ioan. 1. h Ioseph. antiq. lib. 16. c. 9. i Philo de leg. ad Caium. k Ioseph. antiq. lib. 15. c. 13. l Sueton. in Oct. c. 27. m Dio hist. Rom. lib. 57. n Tacit. lib. 1. Annal. o Suet. in vita Tib. c. 26. & 27. p Ioseph. antiq. lib. 18. c. 3.

a Ioseph. antiq. lib. 18. cap. 6.

DE STOLA PONTIFICIA.

peratore, veluti rerum domini sibi etiam in sacra ius vendicabant, atque ex animi libidine summum sacerdotium tribuebant itidem & auferbant. Stolam siquidem pontificiam, quasi regni hereditariam, in suam potestatem redegerant: quomodo autem acciderit, id totum Iosephus^a his verbis describit: Hyrcanus Pontifex eius nominis primus, extructa prope templum turri, degebat in ea maiorem temporis partem: et quoniam hanc stolam habebat in sua custodia, qua nemo præter illum utebatur; recepturus priuatum habitum, eo loci illam deponebat: idem mos fuit etiam successoribus posteris. Herodes autem regnum adeptus, turrim hanc opportuno loco sitam, magno sumptu exædificatam, denominauit ab amico Antonio; & stolam ita vt ibi reperta est, detinuit, ratus eo magis obnoxium se habiturum populum. Idem fecit Archelaus filius eius & successor: cuius regno in prouinciam mutato, Romani simul & pontificiæ stolæ possessionem nacti sunt, in cella ad hoc ipsum structa repositæ, & obsignatæ sigillo Pontificum atque custodum sacri ærarij, Præfecto castelli accendente ibi lucernam quotidie. Hanc septimo ante festum die Præfectus exhibebat Pontifici: qua purificata indutus sacrorum tempore, sequenti die rursus eam reponebat in cellam, vbi antea condita fuerat. Id fiebat singulis annis ter, ieiunij tempore.] hæc ille.

II. VESTES SACERDOTALES. *b Ioseph. antiq. lib. 3. cap. 9.*

Porro adiuncta erant stolæ duo alia indumenta, quorum alterum superhumeralale, alterum vero pectorale dicebatur, amboq. pretiosis lapidibus erant insignia. de his hæc alibi idem auctor^b memoria digna testatus: Ex lapillis, inquit, quos Pontifex in humeris gestabat (sardoniches erant, quorum naturam nulli non notam narrare superuacuum puto) micabat alter, quoties litatum esset, is qui dextrum humerum occupabat: tantumq. fulgorem emittebat, vt procul etiam intuentibus conspiceretur, idq. præter naturam suam & consuetudinem: quod certe admirationem meretur apud omnes, nisi si qui ex contemptu religionis sapientiæ opinionem aucupantur. Sed mirabilius est quod nunc dicturus sum. Per duodecim gemmas, quas in pectore Pontifex insutas rationali gestat, in bello victoriam Deus prænunciare solebat: nam priusquam exercitus se moueret, tantus fulgor ex eis emicabat, vt toti populo per facile innotesceret adesse Deum, opemq. & auxilium suum inuocantibus esse allaturum. Quapropter Græci, quotquot a nostra religione non abhorrent, cum hoc miraculum pro compertissimo habeant, ita vt negari non possit, rationale vocant λογιον, hoc est, oraculum. Desijt tam rationale quam sardonix fulgorem emittere annis ducentis antequam hæc commentaremur, irato Deo propter legum suarum præuaricationem.] hæcenus de his Iosephus. Porro Philo^c gemmas illas, quas Iosephus appellat sardonichas, dicit smaragdos; agensq. tam de his quam de rationali, eleganter eorum mysterium declarat.

RATIONALE.

c Philo lib. de Monarchia.

IESV CHRISTI

A N N V S

18.

TIBERII IMP.

A N N V S

2.

I. *d Dio lib. 57. Tacit. lib. 2.*

Anno Christi Domini nostri decimo octauo Statilius^d Taurus & L. Libo Consules creati sunt: quo tempore Valerius Gratus Præfes in Iudæa, quem nuper tribuebat Pontificatum Eleazaro Annani Pontificis filio, abrogauit; eamq. dignitatem Simoni Camithi filio contulit, qui in Pontificatu annum tantummodo exegit. Hæc Iosephus^e in Iudæa tradit euenisse. Romæ autem (vt auctor est Dio^f) Tiberius Imperator inter alia laudatissima edicta quæ promulgauit, vt de veste serica non utenda, neque vasis aureis, nisi in sacris, aliud addidit aduersus magos, & quoslibet diuinationes exercentes, quos omnes seuerissimo edicto exagitauit. Causam autem eius ferendæ legis idem auctor narrat his verbis: Porro Tiberius, etsi Thrasillo assidue utebatur, ac singulis diebus vaticinia accipiebat; tamen re accurate considerata, cum aliquando per somnum iussus esset cuidam argentum dare, hominem interemit, quod intelligebat per magicam artem dæmonem immisum fuisse: reliquos omnes astrologos, magos, aut quicumque aliquopiam modo diuinationes exercent, externos necauit; ciues, qui (etiamnum neglecto priore edicto, quo prohibitum fuerat vsu harum artium omnibus qui in Vrbe essent) tractare eiusmodi res deferrentur, ex-

e Ioseph. antiq. lib. 18. cap. 3. f Dio hist. Rom. lib. 57. sub di-ctis Cons. TIB. IMP. MAGE EXAGITAT.

E

torres

torres egit: qui vero destitissent, impunitatem consequerentur.] hæc Dio. Addit ad hæc Tacitus^a, sub idem tempus, iisdem Coss. Libonem Drusum Vrbanum Prætorem: quod inuocationibus dæmonum inferuisset, multis accusationibus iudicio postulatum, testibusq. conuictum, domi mortem voluntariam oppetiisse, se ipsum necando: item eiusdem criminis reum L. Pituanium e saxo Tarpeio deiectum; & in P. Marcium extra portam Exquilinam, præcinente classico, more prisco, Consules aduertisse. Sicq. magiæ crimen, quod per multos annos, vt ait^b, Romanam Vrbe exedit, hoc anno primum repressum est, atque seuerè punitum. Meminit eiusdem aduersus magos Tiberij sanctionis etiam Plinius: vt plane consideratione sit dignum, adueniente Christo in mundum, Magos ex Oriente venientes, ipsum Dominum cognouisse & adorasse; dæmones in Ægypto perterrefactos; Roma vero, itemq. ab Italia magos expulsos, & in eisdem seuerissime lege actum esse. Venerat quippe in Orbem ille qui aduersus dæmones bellum indiceret, eorumq. vires infringeret, & sub eodem Imperatore crucem perferendo, sibi cuncta subijceret.

II. *a Tacit. Annal. lib. 2. sub iisdem Coss. b Tacit. lib. 1. hist. c Plin. nat. hist. lib. 30. c. 1.*

IESV CHRISTI

A N N V S

19.

TIBERII IMP.

A N N V S

3.

Post hæc, anno qui sequitur, Redemptoris nostri decimonono, C. Coelio^d Rufo & L. Pomponio Flacco Coss. Simon^e Camithi filius summus sacerdos, anno tantum eo honore perfunctus, a Valerio Grato Iudææ Præsede in ordinem redactus est, successusq. ab eodem in locum ipsius Iosephus qui cognominabatur Caiphas: huius sacerdotium diuturnius fuit, de quo plura suo loco inferius dicturi sumus.

I. *d Dio lib. 57. Tacit. lib. 2. c. alij. CAIPHAE SACERDOTIVM.*

Iisdem Coss. cum oracula vana quædam, tamquam Sibyllina, de Urbis interitu anno nongentesimo ab eius origine obuenturo ferrentur; Tiberius tamquam falsa redarguit, eaq. occasione adiecit animum, vt omnes fatidicos libros inspiceret, eorumq. alios probaret quos legitimos sciret, spurios vero rejiceret. Hæc ex Dione^f referimus, quo manifestius reddatur, Christianis, qui (vt superius dictum est) in prædicando Gentilibus aduentum Christi veri Dei, & idolorum falsitatem, ex Sibyllinis carminibus interdum, quod illi diuinæ Scripturæ non crederent, peterent testimonia, non nisi ab expurgatis toties per ipsos libris id facere licuisse, vt nulla de in postura iure obijci posset calumnia. ab Augusto id etiam factitatum, iam præfati sumus.

II. *e Ioseph. antiq. lib. 18. c. 3. f Dio histor. Rom. lib. 57. sub his Coss.*

Sub idem tempus, Iudæis fessi oneribus tributorum, pro releuatione apud Tiberium Imperatorem suppliciter egerunt, simulq. Syria de eadem re conquesta: cum his alijsq. casibus Oriente exagitato, ab eodem Tiberio Germanicus, quem ex Druso Germanico fratre suo, Liuiæ filio genitum, in filium adoptauerat, ad res prouinciarum componendas in Syriam mittitur. Tiberius enim æque atque Augustus Iudæis fauit; eisdemq. Romæ degentibus, in ciues distributiones fieri solitas, sicut & ille fecerat, impertiri voluit, vt Philo^h testatur: quæ autem iisdem Romæ agentes passi sint dolo Seiani, suo loco narrabimus.

III. *g Tacit. lib. 2. h Philo lib. de legat. ad Caium.*

IESV CHRISTI

A N N V S

20.

TIBERII IMP.

A N N V S

4.

Christi annus vigesimus habuit Consules Tiberium Aug. tertio, & Germanicum secundo, vt Annales Tacitiⁱ demonstrant. Tunc temporis idem Tiberius, Christiano quidem nedum philosopho Principe dignum, de histrionibus Vrbe pellendis promulgauit edictum, iisdemq. ea arte interdixit, vt Dio^k testatur: Tacitus autem id post quinquennium factum, sub Consulatu Asinij & Antistij, tradit. Præterea hoc anno, scribit Dio^l, iisdem Coss. ex Senatusconsulto statuisse Tiberium, ne sententia mortis damnatus intra decimum diem duceretur: quod quidem edictum latioribus spatijs Theodosius^m Augustus Christianus Imp. ampliavit, nimirum vt triginta etiam diebus executio capitalis sententiæ differretur. Ex his corrigendus est Sidoniusⁿ Apollinaris, qui eiusmodi dilationem triginta dierum tribuit Senatusconsulto Tiberiano: nam

i Tacit. lib. 2. Annal. sub iisdem Coss. k Dio hist. lib. 57. sub iisdem Coss. TIB. IMP. LEGES. l Dio ibidem. c. 75. m l. s. v. iudicari. c. de panis. Ruffin. lib. 2. c. 18. c. 24. n Sidon. lib. 2. epist. 8. in fin.

nam decem tantum dies ab illo sunt dati, ceteri autem viginti a Theodosio Imperatore sunt additi.

IESV CHRISTI ANNVS

TIBERII IMP. ANNVS

I. Sequenti anno, Iunio Silano & Norbano Flacco Conss. iubente Tiberio, grauissimis Senatus decretis feminarum libido, quae etiam in Senatorias grassabatur, est coercita; cautumque ne quæstum corpore faceret, cui auus, aut pater, aut maritus eques Romanus fuisset. Hæc pluribus Tacitus a, qui Vestiliæ, quæ causam dedit edicto, narrat impudicitiam: quibus autem poenis conuictæ Romanæ feminae essent addicendæ, B Suetonius b tradit; & mox subdit c: Externas cærimonias, Ægyptios Iudaicosque ritus compefcuit: coactis qui ea superstitione tenebantur, religiosas vestes cum instrumento omni comburere. Iudæorum iuuentutem per speciem sacramenti in prouincias grauioris cæli distribuit: reliquos gentis eiusdem, vel similia sectantes, Vrbe submouit, sub poena perpetuæ seruitutis, nisi obtemperassent. hæc Suetonius. id enim dicitis Conss. Silano atque Norbano actum, testatur Tacitus d; qui ait, quatuor millia Iudæorum libertini generis in insulam Sardiniam amandatos sub specie coercendorum latrociniorum, re ipsa tamen vt ob aeris grauitatem interirent.

a Tacit. Annal. lib. 2. sub iisdem Conss. b Suet. in Tib. cap. 35. c Suet. in Tib. cap. 36. IYDAEI ROMAE VEXATI.

d Tacit. Annal. lib. 2. sub iisdem Conss.

II. Quenam autem huius decreti aduersus Iudæos causa præcesserit, Iosephus e in hunc modum describit: Erat quidam Iudæus, qui ne legibus poenas daret, metu solum verterat, vir modis omnibus pessimus. Is Romæ agens, gerebat se pro Mosaicæ legis interpreter, adscitis in societatem tribus alijs per omnia sui similibus. His cum se in disciplinam dedisset Fulvia mulier nobilis amplexa legem Mosaicam, persuaserunt ei, vt purpuram & aurum in Hierosolymitanum templum mitteret: quæ accepta in proprios vsus verterunt, quod ante destinauerant. Id postquam Tiberius ex amico suo Saturnino, ipsius Fulviæ marito, de iniuria coniugi facta questo cognouit; iussit vniuersos Iudæos ex Vrbe pelli: ex quibus Consules; delectu habito, quatuor millia militum miserunt in Sardiniam: plurimos etiam, qui ob patriam religionem detrectabant militiam, affecerunt poenis grauissimis. Ita propter quatuor scelerosos, omnes Iudæi coacti sunt Vrbe cedere. hæc de his Iosephus f; qui & de immani scelere perpetrato ab Ægyptijs sacerdotibus aduersus Paulinam clarissimam feminam, quo ex facinore ijdem Ægyptij sacerdotes sunt in crucem acti, de quo diruto Isidis templo, eiusdemque statua in Tiberim D mersa textit historiam. at cum vera narret; tamen cum post Christi Domini nostri crucis supplicium contigisse hæc asserat, more suo plurimum a veritate temporis discrepat: id enim annis ante tredecim esse factum, Taciti testimonio, qui per annos singulos res tunc Romæ gestas digessit, comprobatur.

f Ioseph. antiq. lib. 18. c. 4.

III. Manserunt ita exules extra Urbem pulsii Iudæi vsque ad necem Seiani, cuius calumnijs (vt scribit Philo g) tam dire a Tiberio exagitati sunt: qui demum (vt ait) comperita Iudæorum innocentia, res illorum in feliciorum statum restituit, atque multa in eisdem contulit beneficia: hoc enim idem Philo his verbis testatur: Itidem iura Iudæorum sub Tiberio conseruata sunt, licet Seiano res nouas moliente in Italia. Cognouit enim ille mox post necem insidiatoris, meras calumnias fuisse, delata de Iudæis Urbem incolentibus crimina conficta a Seiano, vt gentem e medio tolleret, quam norat E vel solam vel præcipue repugnaturam conatibus impijs, & conspirationi caput Imperatoris petenti. Proinde mandauit omnibus prouinciarum Præsidibus, vt oppidatim huic genti parcerent, exceptis conscijs paucis admodum; ceterum de ritibus eorum nihil nouarent, sed commendatos haberent tum viros ipsos, vt pacis amantissimos, tum mores eorum, legesque vt conferentes ad tranquillitatem publicam. hæc Philo. Quæ vero pro Iudæis, conquerente de illis Pilato Iudææ Præside, Imperator rescripserit, suo loco opportunius ex eodem auctore narrabimus. Si enim temporis ratio habeatur, haud dubium hæc pro Iudæis Tiberius rescripsisse anno Domini nostri trigesimo tertio inuenietur.

III. Eodem anno, Germanico Cæsare Orientis Præfecto, arte Pisonis tunc in Syria Præsidis, morte sublato: Tiberius (inquit h Dio) cum antehac plurima egregie fecisset; tum in

A tum in contraria omnia mutatus imperauit crudeliter, & ad omnia impulsorem habuit & administrum Ælium Seianum, Seij Strabonis filium. Porro Suetonius a, Tacitus b, Dio c, & alij portentosa Tiberij facinora proluxe describunt, ad quos ea nosse optantes remittimus.

a Suet. in Tiber. b Tacit. lib. 2. c Dio lib. 57. 58

IESV CHRISTI ANNVS

TIBERII IMP. ANNVS

A Nno sequenti, Valerius d Messala & Aurelius Cotta Consules creati sunt. Hos secuti e sunt Tiberius quartum & Drusus secundum ineuntes Consulatum. Sub hoc tempus P. Sulpitius Quirinus, qui olim præfuerat Syriæ, ac censum egerat, sub quo B descriptus est Dominus noster Iesus Christus, ex hac vita migravit; cuius funus iussu Tiberij publicis exequijs frequentatum est a Senatu: de rebus ab eo gestis hæc summam Tacitus f: Nihil ad veterem & patriciam Sulpitiorum familiam Quirinus pertinuit, ortus apud municipium Lanuuium: sed impiger militiæ, & acribus ministerijs Consulatum sub Diuo Augusto, mox expugnatis per Ciliciam Homonadensium castellis, insignia triumphi adeptus, datusque rector Caio Cæsari Armeniam obtinenti, Tiberium quoque Rhodi agentem coluerat; quod tunc patefecit in Senatu, laudatis in se officijs, & incusato M. Lollio, quem auctorem Caij Cæsaris prauitatis & discordiarum arguebat. Sed ceteris haud læta memoria erat Quirini, ob intentata (vt memorauit) Lepidæ vxori repudiatae pericula, sordidamque & præpotentem senectam. hæc de Quirino Tacitus.

d Tacit. lib. 3. sub iisdem Conss. e Idem ibidem sub iisdem Conss. f Tacit. ibi dem sub iisdem Conss.

C Sub hoc ipso Consulatu quarto Tiberij Imperatoris, consignata erant falsa illa aduersus Redemptorem nostrum conficta a Maximino Imp. & alijs Acta s Pilati: quæ falsitatis certa ratione arguit Eusebius; quod tanti mendacij assertores, rerum nostrarum ignari, sub hoc Consulatu & sub Pilato contigisse scripserint, quando necdum Pilatus in Iudæam missus fuerat Præses; quod anno duodecimo eiusdem Imp. factum esse, Iosephus h testatur. Hæc repetens Eusebius i sic ait: Idem scriptor in decimo octauo antiquitatis libro, anno regni Tiberij duodecimo, Pontium Pilatum Iudææ regimen obtinuisse, atque eundem decem annos continuos ad Tiberij fere occasum ibidem commoratum enarrat. Quocirca commentum eorum, qui heri prope & nudius tertius commentarios contra Saluatorem nostrum ediderunt, perspicue refutatur: in quibus primo D omnium temporis ipsius ratione falso ab illis obseruata, mendacium eorum qui talia commenti sunt, euidenter & aperte coarguit. Nam ad quartum Consulatum Tiberij Cæsaris, qui fuit anno regni eius septimo, facinora a Iudæis in salutari Saluatoris nostri passione admissa fuisse, commentarij isti complectuntur: quo quidem tempore satis liquet Pilatum nondum ad Iudææ præfecturam gerendam aduentasse. hæc ille. Porro de Actis Pilati suo loco paulo post plenius atque exactius agemus.

II. g Euseb. hist. lib. 1. c. 9. ACTA PILATI FALSA. h Ioseph. antiq. lib. 18. c. 3. i Euseb. hist. lib. 1. c. 9.

IESV CHRISTI ANNVS

TIBERII IMP. ANNVS

I Post prædictos C. Sulpitius k & D. Haterius gesserunt Consulatum. Hos secuti sunt anno sequenti C. Asinius l & C. Antistius.

k Tacit. lib. 3. l Idem lib. 4.

IESV CHRISTI ANNVS

TIBERII IMP. ANNVS

I Nde vero anno Domini nostri vigesimo sexto Consulatum inierunt Cornelius m Cethegus & Visellius Varro: post quos Cossus Cornelius & Asinius Agrippa n eo functi sunt magistratu: quibus omnibus annis nihil memoria dignum, quod ad res nostras pertineat, gestum est.

m Idem lib. 4. n Idem lib. 4.

I. **A**nno Christi vigesimo octavo Cn. Lentulo Getulico & C. Calvisio Sabino Coss. cum Valerius Gratus Iudææ Præfes annum in magistratu egisset vndecimum, successorem habuit Pontium Pilatum, qui in eadem functione annis decem perman-
a Ioseph. antiq. lib. 1. c. 3. & 4. in fin. & de bello Iud. lib. 2. c. 8. b Euseb. hist. lib. 7. c. 9. c Ioseph. de bello Iud. lib. 2. c. 8.
 sit.] hæc Iosephus^a, & alij^b. Quid autem idem Præfes, cum primum in Iudæã veni-
 aduersus Iudæos egerit, idem auctor recenset his verbis^c: Pilatus cum curandam acce-
 pisset regionem, nocte intempesta opertas Hierosolymam intulit imagines Cæsaris:
 quæ res post triduum ingentem inter Iudæos suscitauit tumultum. Nam qui adera nt,
 stupore permoti sunt, quasi iam profanatas leges suas viderent: nullum enim fas esse
 collocari in vrbe simulacrum. Ad querelam autem eorum qui in ciuitate erant, subito
 etiam ex agris multitudo confluit. Euntes autem illico Cæsaream ad Pilatum, inten-
 tissime deprecabantur, vt ab Hierosolymis auferrentur imagines, & eis iura patria ser-
 uarentur. Pilato autem supplicantibus abnuente, circa domũ eius proni corruerunt, &
 immobiles quinque diebus noctibusq. continuis mansere. Post autem Pilatus tribunal
 ascendens, studio magno conuocat multitudinem Iudæorũ, quasi qui velit eis dare re-
 sponsum. Cũ subito milites accepto signo (sic enim iam fuerat præparatum) armati cir-
 cumsteterunt Iudæos; circumdataq. triplici acie, Iudæi quidem stuporis erant pleni, vi-
 dentes insperatam rerum faciem. Tunc Pilatus denunciãns trucidaturum se omnes,
 nisi imagines Cæsaris susciperent, annuit militibus vt educerent gladios. Iudæi autem
 quasi vno consilio omnes subito corruerũt, & ceruices nudatas excipiendis ictibus para-
 runt: vociferantes, vniuersos se interfici magis velle, quàm legẽ profanari. Tunc Pilatus
 circa religionem studiũ populi demiratus, confestim de Hierosolymis statuas iussit au-
 ferri.] hæc Iosephus de Bello Iudaico, eadem & in libris de Antiquitatibus^d narrans.

PONTIVS PILA-
TVS PRAESES.
a Ioseph. antiq.
lib. 1. c. 3. & 4.
in fin. & de bel-
lo Iud. lib. 2. c. 8.
b Euseb. hist. lib.
7. c. 9.
c Ioseph. de bello
Iud. lib. 2. c. 8.

IUDAEI A PILA-
TO VEXATI.

d Ioseph. antiq.
lib. 18. cap. 3.

e Philo de legat.
ad Caium.

QVAE PILATVS
EX PHILONE.

II. Porro Philo Iudæus, qui his ipsis viuebat temporibus, rem a Pilato aduersus Iudæos
 gestam longe aliter contigisse scribit^e, sic dicens: Quid alter auus tuus (*alloquitur Cai-
 um Augustum*) Tiberius Cæsar? nonne manifeste voluntatem eandem habuit? Certe
 per vigintitres annos, quibus imperauit, antiquissimam religionem templi conserua-
 uit incolumem, immotamq. modis omnibus. et possum quidam in laudẽ eius profer-
 re, quamuis mille sub ipso iactatus casibus. Sed amica est & tibi quoque grata veritas.
 Pilatus erat Procurator Iudææ: hic non tam in gratiam Tiberij, quàm in odium po-
 puli, auratos clypeos dedicauit intra sanctam urbem in Herodis regia, nulla insignes
 imagine, nec habentes quicquam vetitum: tantum titulus continebat nomen dedican-
 tis, & eius cui dedicabantur. Id vbi diuulgatum est in populum, aduocatis vsi quatuor
 regijs filijs fortuna dignitateq. regia præditis, reliquisq. huius familiae, atque optima-
 tibus ceteris, orabant vt tolleretur illa clypeorum nouitas, nec violarentur ritus patrij
 conseruari a superioribus Regibus & Imperatoribus. Cumq. ille aduersaretur rigide, vt
 erat pertinaci duroq. ingenio; conclamatum est: Desine seditiones bellaq. ciere; de-
 sine pacem profligare: non honoratur Imperator per legum contumeliam: noli hunc
 iniuriæ prætextum quærere: Tiberius nihil vult temerari de ritibus nostris: aut osten-
 de illius edictum, vel epistolã, aliudve simile: vel da, vt te omisso, per Legatos oremus
 Dominum. Id vero magis eum exasperauit, veritum, ne si mitteretur legatio, cetera
 quoque detegerent eius crimina, venditatas sententias, rapinas, iniurias, clades, tor-
 menta, crebras cædes indemnatorum, crudelitatem sæuissimam. Iratus igitur homo
 iracundus, anceps erat animi, quod neque demere semel dedicatas res auderet, nec sub-
 ditis gratificari vellet, non ignorans Tiberij talibus in rebus constantiam. Quod vbi
 viderunt optimates, & animaduenterunt eum poenitere coepti, quantumuis dissimu-
 laret; scripserunt Tiberio litteras humili deprecatione plenissimas: Qui cognito quid
 dixerit Pilatus, quid minatus sit, non est opus vt dicam, quantum excanduerit; quam-
 uis non commoueretur temere: ipsa res iram eius indicat. Confestim, nihil procrastina-
 ns, scribit litteras, valde obiurgando eius audaciam, iubendo vt sine mora clypeos il-
 los tolleret: et translati sunt Cæsaream maritimam, ab Augusto proauo tuo denomina-
 tam, quo in eius sacro templo dedicarentur; sicut factum est. Ita consultum fuit &
 Impera-

A Imperatoris honori, & ciuitatis antiquis moribus. hæc sunt decreta Tiberij.] hæc
 Philo; cui potius, quàm Iosepho, fidem adhibendam, nemo non dixerit: vt ex his pla-
 ne intelligas, quantum in auctore vacillat fides historica, qui non tantum a nostris scri-
 ptoribus, sed a suis gentilibus mendacij arguatur.

Addidit post hæc idem Pilatus aduersus Iudæos eiusmodi scelus: Est (inquit Iose-
 phus^a) apud Iudæos sacer thesaurus, quem Corban dicunt: hunc Pilatus ad inductio-
 nem aquarum iussit expendere: erat autem inducenda aqua ab stadijs trecentis. ob
 hoc itaque vulgi oriebantur querelæ; ita vt etiam Pilati, qui Hierosolymam venerat,
 cum clamore circumdarent tribunal. Ille autem præuiderat tumultum eorum: siqui-
 dem populo permiscuit armatos milites, qui tunc essent priuatorum vestibus induti;
 præcepitq. vt gladijs quidem non vterentur, fustibus autem acclamantes ferirent. Sicq.
 compositis rebus, dat ex tribunali signum, confestimq. cædebantur Iudæi: quorum
 multi quidem plagis, multi vero se iniucem conculcantes in fuga, misera protritione
 perierunt. Tunc ad calamitatem interfectorum stupens multitudo conticuit: atque ob
 hoc accusator Herodis Tetrarchæ Agrippa, qui fuit filius Aristobuli, quem pater He-
 rodes interfecit, ad Tiberium venit. Illo vero non suscipiente accusationem, residens
 Romæ, reliquorum quidem potentium notitias ambiebat, maximis autem colebat
 officijs Germanici filium Caium, cum adhuc esset priuatus.] hæc Iosephus. Quæ nã ve-
 ro post hæc eidem Agrippæ Romæ obuenerint, quove modo sit, iubente Tiberio, de-
 trusus in carcerem, & inde exaltatus in regnum, suo loco dicemus. Hæc itaque ipso
 Pilati ingressus initio recitata sunt, non quod eodem primo sui magistratus anno facta
 esse contendamus: sed cum incertum plane sit tempus, quo eadem sunt perpetrata,
 hic maluimus recensere; vt quale fuerit ingenium hominis, & quibus moribus com-
 paratum, ex his facilius innotescat. Duxit vna secum Pilatus in prouinciã vxorem suam,
 vt ex Euangelista exploratum habetur: nuper enim sub quarto^b Consulatu Tiberij, Se-
 uero Cæcinna grauissima oratione censente ne vxores maritos in prouinciam profici-
 scentes comitarentur, intercedente Valerio Messala, ac per omnia commodius esse, si
 illæ maritos affectarentur, ostendente, legis rogatio elusa est.

III.
a Ioseph. de bel-
lo Iud. lib. 2. c. 8.
c antiq. lib. 2. c. 8.
c. 4.
QVAE RVRVSVM
PILATVS IN IV-
DAEOS.

b Tacit. Annal.
lib. 3.

c Idem lib. 4.

D Annus Christi vigesimus nonus habuit Consules M. Liciniũ & L. Calphurnium,
 fuitq. Romanis ingentibus cladibus memorabilis: nam collapsõ apud Fidenas
 amphitheatro, quinquaginta millia hominum obruta sunt, Romæq. totus mons Cæ-
 lius conflagrauit: sed hæc omnia pluribus Tacitus^c.

Sequenti anno inierunt Consulatum Iunius Silanus & Silius Nerua. Nihil tamen
 his, quod pro Annalibus nostris Ecclesiasticis faciat, aut ijs dignũ sit, reperimus:
 licet a nonnullis, hoc ipso anno suæ ætatis trigesimo Christum esse baptizatum, affir-
 metur: sed id accidisse anno sequenti, aperte demonstrant quæ a nobis dicta sunt supe-
 rius, dum de anno quo natus est Christus, in Apparatu fusius disputauimus.

Proximus sequitur annus decimus quintus Imperij Tiberij Cæsaris, Euangelica^d
 attestatione celeberrimus, quo gesserunt Consulatum Rubellius atque Fusius,
 ambo Gemini^e. Annus quippe idem qui ab Isaia^f placabilis per antonomasiam di-
 ctus est, & acceptabilis^g: quo nimirum orbi terrarum profundis tenebris obuoluto,
 Annal. Eccl. Tom. 1. H Redem-

I.
d Luc. 3.
e Tacit. lib. 5.
f Isai. 61.
g Luc. 4.
secundum 72.
interpr.

Redemptor humani generis Christus Deus noster, lux vera, lumine prædicationis cœpit affulgere.

II.

EVANGELICAE
HISTORIAE DIS-
GNITAS.

a Ezech. 1.
b 2. Cor. 3.

Huius quidem rei præclarissime gestæ historia, non a quibuscumque, sed a Deo tantum præordinatis testibus, ab ipsis inquam sanctissimis quatuor Euangelistis, monumentis meruit diuinitus consignari: quorum admirabilem excellentiam atque præstantiam Ezechiel^a Propheta sub quatuor animalium symbolicis speciebus in diuina illa cœlurus ostensa visione gloriæ Domini præcognouit. Si enim, quod ait Apostolus^b, ministratio mortis (ipsa inquam legis scriptio) litteris deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita ut non possent intendere filij Israel in faciem Moyfi propter gloriam vultus eius, quæ euacuatur: quo modo non magis ministratio spiritus erit in gloria? Fuerunt hi ministri Noui testamenti, non littera tantum, sed spiritu: ut non solum ipsorum scriptis res gestæ narrentur; sed quod superat humanum captum, vim quamdam spiritus ipsis Deus indiderit, ac perinde diuinam illam Ezechieli ostensam præferant imaginem, ut appareat aspectus eorum velut carbonum ignis ardentium, & quasi aspectus lampadarum, splendor ignis, sed & de igne fulgur egrediens ad destructionem^c munitionum, consilia destruens, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, in captiuitatem redigens omnem intellectum in obsequium Christi. Porro etsi diuersis in locis, varijsq. temporibus & occasionibus in eodem argumenti genere singuli versati sint; tamen admirabili quodam modo, ac nonnisi diuino consilio factum est, ut consensione quadã harmonica, quod simul omnes, hoc singuli quique in scribendo præstitisse videantur: ut merito, iuxta propheticum illud ænigma, sic propria a ceteris distincta esset facies singulorum, ut tamen eadem quatuor facies singulis coniunctæ essent.

III.

CONCORDIA E-
VANGELICA.
d Hieron. epist.
252. quæst. 6.

e Hieron. præ-
fat. in quatuor
Euang. ad Da-
mas. epist. 123.
f Habes eã tom.
2. biblioth. S.
Marg.

Fuit antiquorum scriptorum studium, ut quatuor sancta Euangelia in vnum coniungentes, ex iisdem quatuor vnum intexerent. Id conatum esse scimus primum omnium Theophilum Antiochenæ Ecclesiæ Episcopum, ut Hieronymus^d ad Algafiam scribens testatur his verbis: Theophilus Ecclesiæ Antiochenæ septimus post Petrum Apostolum Episcopus, qui quatuor Euangelistarum in vnum opus dicta compingens, ingenij sui nobis monumenta reliquit. Id ipsum præstitit Tatianus: id item tertio loco Ammonius, quem (inquit idem Hieronymus^e) secutus est Eusebius Episcopus Cæsariensis. Hi quidem de conuenientia ipsorum Euangelistarum canones quosdam scripserunt, quos idem Hieronymus Latinitate donauit. Meminit horum Victor Episcopus Capuanus in præfatione^f quam Tatiani Euangeliorum quatuor Harmoniæ præfixit. hæc de antiquioribus. Ceterum complurium recentiorum in eadem re enituit studium, quorum præcipuum sibi locū vendicare videtur eruditus æque ac pius Cornelius Ianfenius Episcopus Gandauensis; cuius sic nobis proponimus sequenda vestigia, ut tamen liberi interdū esse velimus, per aliã viã, quæ rectior videatur, incedere.

III.

Age, ipsam Euangelicam historiam prosequamur, quam Lucas Euangelista egregia certitudine temporum, more maiorum, testatam sic exorditur: Anno quintodecimo Imperij Tiberij Cæsaris, procurante Pontio Pilato Iudæam, Tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre eius Tetrarcha Iturææ & Trachonitidis regionis, & Lysania Abilinæ Tetrarcha, sub Principibus sacerdotum Anna & Caipha: factum est verbum Domini super Ioannem Zachariæ filium in deserto. Et venit in omnem regionem Iordanis, prædicans baptismum poenitentiae, &c.]

V.

g Ioseph. antiq.
lib. 17. c. 10.
h Ioseph. antiq.
lib. 17. c. 13.
i Ioseph. antiq.
lib. 13. c. 13.
k Dio lib. 49.
hist. Rom.
TETRARCHIA-
RVM DISTIN-
CTIO.
l Ioseph. antiq.
lib. 18. c. 8. in fi.
m Ioseph. antiq.
lib. 19. c. 4. & de
bello Iud. lib. 2.
c. 11.

Etsi aliam interpretis, aliam vero historici sciamus in scribendo esse rationem: tamen nos debere difficultates ac nodos ad historiam elucidandam dissoluere, neminem negaturum esse putamus. Quamobrem in ijs quæ tum hic tum alibi occurrant, enodandis de rebus gestis difficultatibus (quod præfando polliciti sumus) studium nostrum non deerit. Quod vero in primis pertinet ad tetrarchias, quarū meminit Euangelista: iam superius dictum est, tam ex testamento Herodis^g, quàm ex diuisione ab Augusto^h facta, Iosephum scripsisse consentientia Euangelistæ; nimirum Herodi Antipæ Galilæam cum Transammana regione esse tributam, Philippo autem Trachonitidem regionem, vna cum Auranitide, & parte quadam, quæ fuerat Zenodori, olim Herodi traditaⁱ, quas S. Lucas & post eum Dio^k Ituræam appellat. Fuisse & his temporibus tetrarchiam Lysaniæ, idem auctor consentire videtur, dum eandem primum a Caio^l Tiberij successore, inde a Claudio Agrippa^m donatam affirmat.

Quisnam

VI. Quisnam fuerit iste Lysanias: sicut errare certum est illos qui dixerunt^a Herodis fuisse filium, ac Herodis Antipæ & Philippi fratrem; ita etiam errore labi eos^b constat, qui hos corrigentes, & ipsi correctione sunt digni, dum Lysaniam hunc, de cuius tetrarchia hic mentio habetur, illum putant esse filium Ptolemæi Mennæi, cuius Iosephus^c meminit: nam eiusdem auctoris testimonio^d expressum habetur, eundem Lysaniam Cleopatæ arte fuisse necatum, ut eius potiretur ditione, quæ erat apud Libanum posita; idque, Dione^e auctore, contigisse constat sub Consulatu Publicolæ & Neruæ, anno ab Vrbe condita septingentesimo decimo octauo.

Cleopatra vero simul cum Antonio sublata de medio, rebus in integrum restitutis, Actisq. Antonij irritis; Lysaniæ alteri, eiusdem cum priori nominis, ea tetrarchia fuisse videtur ab Augusto restituta: nam cum idem Iosephus^f longe post obitum dicitur Lysaniæ senioris meminit Zenodori, quod conduxisset ditionem Lysaniæ, certe non de priori Lysania Tetrarcha, sed de posteriori necesse est intellexisse. Erat Abila, ex qua dicta est tetrarchia Abilina, ciuitas vna (ut ait Plinius^g) in prouincia Decapoleos; cuius Lysanias (ut Lucas tradit) Tetrarcha erat. Quod insuper ad vocem ipsam Tetrarchiæ pertinet; in ea potius vsus loquendi, quam vocabuli proprietatis attendi debet; cum auctore Plinio^h certum sit, non quartam regni vel prouinciæ partem esse eo nomine intelligendam, sed potius Principis cuiusque dominium, etiam si vnus tantummodo fuerit ciuitatis: quippe qui dicat, prouinciam in Palæstina Decapoleos dictam, cuius est mentio in Euangelioⁱ, cum decem habuerit ciuitates, earundem fuisse tetrarchias singulas, regnorum instar, & in regna solere contribui.

Quod præterea S. Lucas Euangelista non Tetrarcharum dictorum tantummodo, sed Principum sacerdotum Annæ & Caiphæ temporibus prædicationem Ioannis inchoatam tradat: res haud mediocri difficultate obuoluta videtur: tum cum vnum tantummodo, non duos simul, & ante & post hæc tempora summum sacerdotem penes Iudæos fuisse, certum exploratumq. habeatur: tum etiam, si Iosepho credimus, quod non Anna (ut vidimus) sed Caiphas hoc tempore summi sacerdotij munere frungeretur. Scimus & vicariam eiusdem sacerdotij præfecturam nemini solere concedi, nisi aliqua necessitate urgente, & ad modicum temporis spatium: cum & idem Iosephus testetur^k, Matthiæ summo sacerdoti, quod inter dormiendum pollutus esset, rem diuinam facere lege verito, ad vnus tantum diei spatium vicarium adiutorem esse datum Iosephū Ellemi filium. Nec insuper constare posse videtur quod dicant, summos sacerdotes fuisse Annam & Caipham, ita tamen ut alternis annis sacerdotalem functionem obtinerent. Nam nonnisi alterius horum tempore potuit Ioannes prædicationem exordiri: cum, quo tempore alter esset summus sacerdos, alterum cessasse, dicere necesse sit. Nec demum esse verum quod scribit Eusebius^l, delectos a Præsidibus Romanis summos sacerdotes, & vnumquemque illorum vno tantum anno eo ministerio perfunctum esse, nemo non videt. nam etsi (quod scribit Iosephus^m) primis annis Valerij Grati Præsidis, qui a Tiberio illuc primo sui Imperij anno missus est, per annos illos tres primos totidem mutati sunt summi sacerdotes; tamen qui vltimo loco creatus est Caiphas anno tertio Tiberij Imperatoris, absque alio successore non ad præsentem tantum annum, sed (quod constat ex Euangelistis) vsque ad Redemptoris nostri crucem, immo & post resurrectionem (ut testantur Acta Apostolorumⁿ) eundem Caipham in eadem functione perseuerasse, ac sic per annos saltem decem & septem ipsum eodem munere functum fuisse apparet: cui veritati & Iosephus^o ad stipulatur, dum creationem Caiphæ sub tertio anno Valerij Grati constituens, nullum alium ei datum successorem vsque ad Vitellij Præsidis, qui Pilato successit, tempora, testatur: tunc vero ipsum redactum in ordinem, & Ionatham Anani filium subrogatum tradit.

Quod ergo ab Euangelista eodem tempore Anna, perinde ac Caiphas, Princeps sacerdotum dicatur, alia est peruestiganda ratio. Ac primum illud dicimus, quod etsi vnus idemq. summus Pontifex apud Iudæos esset; tamen complures alios sacerdotales ordinis dictos esse Principes sacerdotum, quorum frequens est mentio in diuinis Scripturis, certum est: hos fuisse viginti quatuor numero, sicut & totidem erant vices sacerdotales, ex his quæ leguntur in libris Paralipomenon^p, facile intelligitur: p Paralip. 1. c. 24.

Annal. Eccl. Tom. 1.

H 2

At non

VI.

DE LYSANIA.
a Eusebii in
Chronic. anno
Domini 7.
b Corn. Ianf. in
cœcord. Euang.
c Ioseph. antiq.
lib. 14. c. 23. in p.

VII.

LYSANIAS IV-
NIOR.
d Ioseph. antiq.
lib. 5. c. 4.
e Dio hist. Rom.
lib. 49.
f Ioseph. antiq.
lib. 13. c. 13.
g Plin. hist. nat.
lib. 5. c. 18.
h Plin. ibid.

VIII.

FNCTIO SA-
CERDOTALIS.
i Matth. 4.
Marc. 5. & 7.

k Ioseph. antiq.
lib. 17. c. 8.

l Euseb. histo.
lib. 1. c. 23.

m Ioseph. antiq.
lib. 18. c. 3.

n Act. 4.

o Ioseph. antiq.
lib. 18. c. 6.

At non dicimus Annam hac tantum ratione esse dictum Principem sacerdotum, sed & alia prorsusq. diuersa, quam subinferimus.

X. Erat quidem apud Iudæos ex senioribus atque magistris conflatum collegium,

CONCILIUM

LXXII.

* al. Sanedrin

a Num. 11.

quod ab illis Synedrin* dicebatur, constabatq. ex septuagintaduobus viris. Huius originem a Deo per Moysen institutam habes in libro Numeri^a, quando Deus Moysi præcepit vt septuaginta viros deligeret, quos senes & magistros populi esse nosset. Hoc seniorum collegium, iunctis duobus alijs qui Heldad & Medad personas agerent (qui licet remansissent in castris, eodem tamen afflati Spiritu prophetarunt) numero septuagintaduorum semper perseuerauit in posteris. Erat horum summa auctoritas, vt qui de lege cognoscerent, & de Propheta, ac simul de Regibus iudicarent. Horum namque iudicio Herodes Rex postulatus est; in quos postea crudeliter sæuijt, vt testatur Iosephus^b. At de horū munere pluribus acturi sumus inferius: modo autem (quod

b Ioseph. antiq.

lib. 14. c. 17.

ad rem propositam pertinet) qui septuagintaduorum seniorum primus haberetur, idem Princeps sacerdotum dicebatur; cum alioqui summus sacerdos primū omnium locum teneret, cunctisq. præfesset Principibus sacerdotum: seq. habebat amborum perfunctio instar præfecturæ Moysi & Aaron, quorum quamdam similitudinem exprimebant. Sicq. Anna cum esset eiusmodi collegij princeps, merito, sicut & Caiphas, Princeps sacerdotum dicebatur, licet vtriusque functio esset omnino distincta. In eo libro qui Philonis nomine de Tēporibus inscriptus habetur, non prorsus contemnendo, si purgatis mendis integer redderetur, hæc, quæ id ipsum monstrant, habentur: Herodes anno trigesimo principatus sui tyrannici, Synedrin ex domo Dauid deleuit; & Ananelum quemdam (quod nomen idem est quod Anna) atque Synedrin ex profelytis suffecit, qui nimirum in lege videbantur eruditi.] hæc ibi. Videas insuper in Euangelio^c, cum Christi causa ageretur, ac subinde de vero Propheta quæstio esset, An ille ipse

c Ioan. 18.

Christus esset: eundem primo ad Annam, tamquam ad Principem sacerdotum illius collegij, esse perductū, cuius muneris erat de Propheta iudicare: ac demū ad Caipham, sine cuius assensu sententia ferenda non erat. Videas etiam apud Acta Apostolorū, cum de lege esset iudicium, nimirum de fide Christi, quam prædicabant Apostoli, in eo confesso primo loco nominatum Annam, inde Caipham, postea vero iuxta confessus ordinem, Ioannem, Alexandrum, ac ceteros. Hæc sunt quæ de Annæ & Caiphæ principatu sacerdotum inter se distincto habuimus dicere: iam cetera prosequamur.

XI.

Eodem itaque anno, dictorumq. Principum sacerdotum tempore, Ioannes Zachariæ filius, qui ea occasione quam superius recensuimus, secesserat adhuc infantulus in desertum, afflatus diuino Spiritu venit in omnem regionem Iordanis, prædicans baptismum poenitentiae. Describitur tanti Prophetæ locus, habitus, atque victus: vt qui nimirum habitasset in^d deserto loco, indutus vestimento ex pilis^e camelorum confecto, ac zona cingeretur pellicea: esca^f vero locustæ essent, & mel siluestre. At primum, quod ad habitationis locum spectare videtur; quomodo idem ipse post multa tempora Fidelibus innotuerit, sincera attestatione Sophronij^g, qui eiusmodi scribit historiam, enarremus: Erat, inquit, senex quidam habitans in monasterio Abbatris Eustorgij, Ioannes nomine: quem S. Elias Episcopus Hierosolymorum voluit ducem monasterij constituere. Ille vero non acquiescebat, dicens: In montem Sina orationis causa pergere volo. Archiepiscopus autem cogebat eum, vt prius Abbas fieret, & postea pergeret quo vellet. Cum vero senex non acquiesceret, dimisit eum, spondentem, se, postquam reuersus esset, suscepturum regiminis curam. Et ita salutato Archiepiscopo, iter arripuit, vt ad Sina montem proficisceretur, assumpto secum & discipulo suo: transuadatoq. Iordane fluuio, cum vix vno lapide processissent, coepit senior rigore detineri, ac post paululum inuasit eum febris. Cum vero in tantum excre-

d Luc. 3.

e Matth. 3.

f Marc. 1.

g Sophron. Præf.

spir. c. 1.

sceret ardor febris, vt ambulare non posset, inuenerunt speluncam paruulam, in quam ingressi sunt, vt requiescerent. Cum vero febris ita inualuisset, vt se vix mouere posset, in ipsa spelunca tres dies commorati sunt. Tunc senex in somnis aspexit quemdam adstantem sibi, & dicentem: Dic senex, Quo ire vis? Respondit: In montem Sina. Dicit ei: Ne, quæso, recedas hinc. Cum vero seni id persuadere non posset, abcessit: febris vero seni acrius infesta erat. Rursus nocte sequenti idem seni adstitit eodem habitu, & ait: Quid, senior, affligi vis? audi me, & nusquam hinc proficiscaris. Ait illi senex: Tu quisnam es? Respondit is qui apparuerat: Ego sum Ioannes Baptista, & ideo tibi iubeo vt

IOANNIS HABITATIO.

TATIO.

nusquam

A nusquam recedas: nam spelunca ista breuis, maior est monte Sina, quippe in hanc sapius Dominus noster Iesus, cum me visitaret, ingressus est. Pollicere mihi, quod hic habitabis; & ego mox tibi sanitatem restituo. Quod senex audiens, libenter spon-

a Bed. de loc. sanct. cap. 13.

dit, se in eadem spelunca permanurum; & continuo sanus effectus, perseuerauit ibidem toto vitæ suæ tempore: speluncam vero illam fecit ecclesiam, congregauitq. fratres. Appellatur locus ille Sapsas. Fuit in eodem loco Sapsas commorans in spelæo senex alius tantæ virtutis, vt leones secum in eadem spelunca susciperet, atque cibum in sinu suo ipsis præberet.] hæc tunc Sophronius. Eiusdem monasterij meminisse videtur Beda^a, cum agit de locis sanctis. Porro quod locus hic tam proximus fuerit Iordanis ripæ, existimamus speluncam istam fuisse potius Ioannis habitationem, cum e deserto veniens baptizaret in Iordane, quam vbi antehac in deserto commorans ageret.

Quod autem ad eiusdem integerrimi nostri Præcursoris vestimentū pertinet: quale nam esse soleret illud ex pilis camelorum intextum indumentum, persfacile est demonstrare. Sed prætermittimus innumeras pene de Ioannis vestis asperitate sanctorū Patrum scriptas sententias: satis namque sit ex verbis Euangelistæ, materiam ipsam ex qua esset confecta, describentis, qualis esset, certo experimento cognoscere. Ex pilis camelorum non nisi rude atque asperum intexi solere indumentum, quod cilicium appellatur, certum est: id enim S. Paulinus^b Nolanus Episcopus, dum de Melania Romana clarissima femina agit, asserit in hunc modum: De pallijs, quæ ex camelorum pilis texta, asperitate setarum compungebant homines, & in mentem reuocabant Ioannem, quem pili camelorum hirtio tegmine vestiebant.] Alius item Paulinus Consularis de eodem amictu in carmine de Ioanne Baptista sic ait^c:

XII. IOANNIS VESTITVS.

b Paulinus ad Sauer. epist. 10.

c Exat in collect. poet. Chri- stian.

Vestis erat curui setis conferta cameli;

Contra luxuriam molles duraret vt artus;

Arcebatq. graues, compuncto corpore, somnos.]

Iam autem quod ad zonam attinet: cum in Palæstina Iudæi zonis vterentur laneis, Ioannes ex zona etiam comparans sibi corporis afflictionem, pellicea cingebatur: vnde Hieronymus: Stupebat, inquit^d, ad conuersationem Eliæ & Ioannis Baptistæ, quorum vterque zona pellicea adstrinxit ac mortificauit lumbos suos.] hæc Hieronymus. Nunc denique quod ad cibum spectat: exacte, qualis fuerit, recenset Euangelista: nimirum locustis & melle siluestri Ioannem consueuisse famem pellere: pane enim & vino caruisse, Saluatore id testante^e, didicimus. Porro nec baccis, feminibus, vel oleribus vsus esse, Clemens^f Alexandrinus certo credit, dum ait: Matthæus Apostolus feminibus, baccis, oleribusq. absque carnibus utebatur: Ioannes continentiam vltius extendens, locustas & mel siluestre comedebat.] Quod enim non adeo communibus vteretur cibus, ea de causa de ipso Saluator noster testatus est dicens^g: Venit Ioannes neque manducans, neque bibens.] Quæ cum ita sint, vt profecto sunt: proculdubio Ioannes, qui longe ab hominum consuetudine agebat, non communibus ceteris vsus est cibus, sed eo qui præ manibus haberetur, nec villo labore longe quæsitus, vel arte paratus esset. Locustas in Palæstina, genus fuisse animalium ad cibi vsus, diuina Scriptura^h plane demonstrat, dum locustam inter comestibilia, quæ munda essent, recenset. Sane quidem auctor est Straboⁱ, genus quoddam Æthiopum locustas in cibum habere, quibus sale permixto in massas confectis vescantur: de Parthis eadem tradit Plinius^k: de Orientalibus & Libycis eadem scribit Hieronymus^l: iisdem vsus in cibum fuisse Ioannem, tradit Augustinus^m, & Bedaⁿ, qui & a sancto Episcopo Archulpho, qui ad ea loca peregrinatus erat, hæc quæ didicit, suis scriptis testata reliquit: nimirum notissimas esse locustas in Palæstina, quæ corpusculis in modum digitimanus exiguis & breuibus in herbis facile captæ, coctæq. oleo, pauperem victum parent: easdem solitas exiccari fumo, & sic comedi, habereq. malum odorem, & grauem gustum, Euthymius scribit. De siluestri melle, quidnam fuerit, cum multi multa eq. diuersa scribant, hæc Beda a dicto Episcopo fide dignissimo accepta conscripsit: In eodem deserto sunt arbores folia lata habentes & rotunda, lactei coloris, & melliti saporis, quæ natura fragilia manibus confricantur & eduntur, hocq. esse mel siluestre dicitur.] hæc ille.

XIII.

d Hieronym. ad Demet. p. 1. 8.

IOANNIS VICTVS.

e Luc. 7.

f Clem. Alex.

Padag. lib. 2.

c. 1.

g Matth. 11.

h Leuit. 11.

i Strabo lib. 16.

k Plin. nat. hist.

lib. 11. c. 29.

l Hier. aduers.

Iouin. lib. 2. c.

in Ion. c. 4.

m August. Confess. lib. 10. c. 31.

n Bed. de locis sanct. c. 14.

D vel oleribus vsus esse, Clemens^f Alexandrinus certo credit, dum ait: Matthæus Apostolus feminibus, baccis, oleribusq. absque carnibus utebatur: Ioannes continentiam vltius extendens, locustas & mel siluestre comedebat.] Quod enim non adeo communibus vteretur cibus, ea de causa de ipso Saluator noster testatus est dicens^g: Venit Ioannes neque manducans, neque bibens.] Quæ cum ita sint, vt profecto sunt: proculdubio Ioannes, qui longe ab hominum consuetudine agebat, non communibus ceteris vsus est cibus, sed eo qui præ manibus haberetur, nec villo labore longe quæsitus, vel arte paratus esset. Locustas in Palæstina, genus fuisse animalium ad cibi vsus, diuina Scriptura^h plane demonstrat, dum locustam inter comestibilia, quæ munda essent, recenset. Sane quidem auctor est Straboⁱ, genus quoddam Æthiopum locustas in cibum habere, quibus sale permixto in massas confectis vescantur: de Parthis eadem tradit Plinius^k: de Orientalibus & Libycis eadem scribit Hieronymus^l: iisdem vsus in cibum fuisse Ioannem, tradit Augustinus^m, & Bedaⁿ, qui & a sancto Episcopo Archulpho, qui ad ea loca peregrinatus erat, hæc quæ didicit, suis scriptis testata reliquit: nimirum notissimas esse locustas in Palæstina, quæ corpusculis in modum digitimanus exiguis & breuibus in herbis facile captæ, coctæq. oleo, pauperem victum parent: easdem solitas exiccari fumo, & sic comedi, habereq. malum odorem, & grauem gustum, Euthymius scribit. De siluestri melle, quidnam fuerit, cum multi multa eq. diuersa scribant, hæc Beda a dicto Episcopo fide dignissimo accepta conscripsit: In eodem deserto sunt arbores folia lata habentes & rotunda, lactei coloris, & melliti saporis, quæ natura fragilia manibus confricantur & eduntur, hocq. esse mel siluestre dicitur.] hæc ille.

Verum his omnibus aduersatur Isidorus Pelusiota, qui & ipse monasticam vitam

XIV.

Epist. 132. lib. 1. LOCUSTAR ET MEL SILVESTRÆ.

Lib. 2. epist. 5.

XV. IOANNES AVCTOR VITAE MONASTICAE. Chrysof. in Marc. homil. 1. d. Item homil. de Ioan. Bapt.

Hieron. epist. 22.

CHRISTVS BAPTIZATVR.

f Matth. 3. Marc. 1.

Luc. 3. Ioan. 1.

g Matth. 3. h Marc. 1.

i Matth. 3.

k Luc. 3.

XVII. DE CHRISTI AETATE TEMPORE BAPTISMI.

l Orig. hom. 1. in Ezech. m Hieronym. in Ezech. c. 1. n Epiph. in Panar. hares. 51.

o Iren. lib. 2. c. 39.

cum diutius excoluerit, ea quæ scribit, potuit a Palæstinæ monachis didicisse: sic enim ait ad Timotheum lectorem scribens: Locustæ, quibus Ioannes alebatur, non animalia sunt (vt quidam imperite putant) scarabæis familia (absit) verum herbarum ac plantarum summitates. Eodemq. modo rursus non herba quædam est mel siluestre, verum mel montanum, quod ab agrestibus apibus conficitur, summeq. amarum est, & gustatui omni infestum atque inimicum. Quibus ex rebus singularem quamdam ac pene incredibilem corporis afflictationem Ioannes præferebat: vt qui non inedia dumtaxat, verum etiam victus asperitate omnem corporis appetitionem amaram redderet.] hucusque Isidorus ad Timotheum. Ad Nilum item scribens, eadem quoque habet, additque: Quocirca sic cibos & vestitum monasticæ vitæ iuxta Deum perfectæ omnibusq. numeris absolutæ in Ioanne Baptista didicimus.] Hæc cum scribat Isidorus, & nonnisi maiorum auctoritate; quid de his sentiendum sit, definiendum nobis non est, sed totum relinquimus lectoris arbitrio. Nam constat, Græcam dictionem ἀκριδῶς, & locustam insecti genus infirmas habens alas ad volandum, & summitates herbarum significare.

Porro eiusmodi vitæ genere Ioannem iecisse vitæ monasticæ fundamenta, non tantum qui supra Isidorus, sed & Catholici omnes fatentur: eaq. de causâ Chrysofomus eundem Ioannem monachorum principem nominat, cū ait: Sicut sacerdotum principes sunt Apostoli, ita & monachorum princeps Ioannes Baptista.] et iterum: Considerate, monachi, dignitatem vestram: Ioannes princeps vestri est dogmatis; ipse monachus, statim vt natus, in eremo viuit, in eremo nutritur.] et ad Eustochium Hieronymus in hunc modum: Huius vitæ auctor Paulus, illustrator Antonius, & vt ad superiora conscendam, princeps Ioannes Baptista.] hæc ille. His cum inuideant Nouatores, eo deuenerunt stultitiæ, vel potius iniquitatis, vt malint corrumpere verbum Dei, & Ioannem vitæ otiosæ & deliciosæ infamare, quàm monasticam ab eo dimanasse vitam, in Ecclesia altissimis defixam radicibus, Euangelica nempe attestazione, vt subripi aut euelli nequeat, ad stipulari, vel profiteri. Sed in his non immoramur diutius: quandoquidem, omnium sententia, sibilis potius & risu, quàm ampliori confutatione digni sunt: licet ad illos imperitiæ, dementiæ, ac (vt vno verbo dicam) perfidiæ summo iure redarguendos, non defuerit vigilans studium eruditissimi ac maxime pij viri Petri Canisij, ad quem, qui talia cupit, amandamus; nos interim textum ipsum historiæ Euangelicæ prosequemur.

Cum plurimos ad se venientes Ioannes exciperet, ad pietatem institueret, eosdemq. baptizaret, ac etiam de Christo, quod venisset, illis annunciarer: venit & Iesus, & ab ipso est baptizatus. Rem gestam Matthæus his verbis enarrat: Tunc venit Iesus a Galilæa in Iordanem ad Ioannem, vt baptizaretur ab eo. Ioannes autem prohibebat eum, dicens: Ego a te debeo baptizari, & tu venis ad me? Respondens autem Iesus dixit ei: Sine modo: sic enim decet nos implere omnem iustitiam. Tunc dimisit eum: et baptizatus est a Ioanne in Iordane. Baptizatus autem Iesus, confestim ascendit de aqua. Et ecce aperti sunt ei cæli: et vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se. Et ecce vox de cælis dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Et ipse Iesus erat incipiens quasi annorum triginta, vt putabatur filius Ioseph.]

De tempore baptismatis Christi diuersæ admodum sunt antiquorum sententiæ: Sunt enim qui baptizatum esse dicunt, cum inciperet annum trigessimum agere, ipso mense Ianuarij: id quidem Origenes, id Hieronymus, & alij. Discrepat ab his Epiphanius, qui hæc ait: In trigésimo Consulatu a natiuitate sua circa decimum mensem venit ad Ioannem, & baptizatus est in Iordane fluuio, trigésimo anno natiuitatis in carne, hoc est, secundum Ægyptios, Athyr mensis duodecima, ante sextum Iduum Nouembrium.] et infra: Trigésimo anno baptizatus impleuit annos viginouem, & menses decem (velut dixi) duodecima mensis Athyr, ante sextum Idus Nouembris.] hæc ille, intelligens nimirum Euangelistam illis verbis significare voluisse, Iesum prope esse cœpisse, hoc est, prope impleuisse trigessimum annum, vt sic diceretur esse triginta annorum: sicut & Irenæus intellexisse videtur, dum ait: Ad baptismum venit, qui nondum triginta annos suppleuerat, sed qui inciperet esse tamquam triginta annorum.]

Discrepat

A Discrepat vero Ignatius ab his omnibus: qui secundū germanam ex Græco factam translationem, ad Trallianos scribens, hæc dicit: Expletis tribus annorum decadibus, vere baptizatus est a Ioanne, & triennium prædicauit Euangelium.] quam sententiam sequi Chrysofomus, & alios complures nobiles Græcorum & Latinorum auctores, immo & S. R. Ecclesiam istud ipsum profiteri; superius, cum de anno quo natus est Christus, plenissime differuimus, exacte demonstraui in Apparatu; eamq. veriorrem, ac merito ceteris præferendam fusius diximus: ea consulat lector, qui hæc audius cupit. quamuis enim hic opportunior videretur locus quo istæ explicanda fuissent; tamen, quoniam ad peruestigandum, quo Christus natus est, annum, in huius loci Euangelistæ interpretatione tota vis erat, illic potissimum de tempore & anno, quo baptizatus est Dominus, fuit agendum. Quod vero ad mensem & diem, quibus baptizatus est Christus, spectat; id factum esse sexta Ianuarij, ex communi & antiqua traditione Eusebius Pamphili ad Marinū scribens testatur: confirmat hoc ipsum Hieronymus, ac denique omnes scriptores Ecclesiastici, vno dumtaxat excepto Epiphano, vt vidimus: qui sicut audiendus non est, dum ait Christum natū sexta Ianuarij, ita nec cum dicit baptizatum esse sexto Idus Nouembris, cum & eidem contradicant Ægyptij, licet de die natali Domini æque ipsi consentiant.

B Locus ipse fluminis, quo Dominus voluit baptizari, remansit posteris perpetua memoria celebris, & virtute miraculorum conspicuus: de eo enim hæc scribit Gregorius Turonensis: In Iordane habetur locus in quo Dominus baptizatus est. In vno etenim reflexu aqua ipsa reuoluitur, in qua nunc leprosi mundantur. Cum enim aduenerint, sæpius lauantur in flumine, donec ab infirmitate purgentur: de publico tamen, dum ibi commorati fuerint, victum accipiunt, sanati autem ad propria discedunt. Ipse quoque Iordanis ab eo loco in quinto milliario mari commixtus mortuo, nomen amittit.] hæc Gregorius; qui & alia multa de locis sanctis dicit a suo diacono, qui (vt ipse ait) illuc peregrinatus est. De eodem hæc etiam Beda: In loco, inquit, in quo Dominus baptizatus est, Crux lignea stat vsque ad collum alta, quæ aliquoties aqua transcendente absconditur: a quo loco ripa vltior, id est, Orientalis in iactu fundæ est. Superior vero ripa in supercilio monticuli grande monasterium gestat, beati Ioannis Baptistæ ecclesia clarum, de quo per pontem arcubus suffultum solent ascendere ad illam Crucem, & orare. In extrema fluminis parte quadrata ecclesia quatuor lapideis cancris superposita est, costili creta desuper tecta; vbi vestimenta Domini, cum baptizaretur, seruata esse dicuntur. Hanc non homines intrare, sed vndique cingere ac penetrare solent.] hæc Beda. His scilicet perpetuæ memoriæ monumentis locus ille nobilitatus est, quem Christus baptismate consecrauit, quo nobis iter ad cælum aperuit.

C Postquam autem Christus Dominus noster baptizatus est a Ioanne: Tunc, inquit, Matthæus, Iesus ductus est in desertum a spiritu, vt tentaretur a diabolo, &c.] texit enim totius rei gestæ seriem. Quod vero ad veritatem historicam pertinet: rejicitur sententia auctoris illius, quisquis fuerit, qui scripsit de Operibus cardinalibus (quod quidem opus Cypriani nomine est insignitum) dum ait: Et si re vera Christus est ductus a spiritu in desertum, atque tentatus: tamen quod dicit Euangelista assumpsisse eum diabolus in sanctam ciuitatem, atque statuisse super pinnaculum templi, id non esse factum locali motu, sicut contigit Habacuc, qui de Iudæa in Babylonem delatus est; vel Philippo, cum occurrit Eunucho: sed quo modo, inquit, Ezechiel, cum super fluuium Cobar sederet, Hierosolymam raptus in spiritu ciuitatem ædificat & metitur, & muros & templum instaurat, hoc modo super culmen templi Christum in spiritu esse delatum.] Hæc cum dicat ille; nos libentius ceteris tam antiquis quàm recentioribus assentimur auctoribus, qui loco Christum motum affirmant.

D E iam vero cum tot tantaq. de Ioanne in Iordane baptizante audirentur; Iudæi qui erant Hierosolymis, sacerdotes & Leuitas ad eum miserunt, vt interrogarent an ipse esset Christus: qui ingenue confessus est, se non esse Christum, neque Eliam, neque Prophetam, illum scilicet a Deo per Moysen olim promissum. Existimamus hanc ipsam fuisse publicam legationem missam a Concilio seniorum, quod Synedrin appellabant, de quo ante mentionem fecimus: nam illorum muneris erat in primis de Propheta cognoscere. Post hæc vero, idem subdit Euangelista: Altera die vidit Ioannes Iesum

XVIII.

DE DIE BAPTISMI CHRISTI.

a Eusebius ad Marinum. Hæc dicitur illius fragmenta in editione Chrysofthori post histor. Euagry.

XIX.

BAPTISMI LOCVS.

b Hieronym. in Ezech. c. 1. c Greg. de gloria martyru c. 17.

d Idem eod. lib. cap. 1. e Beda de locis sanct. s. 23.

XX.

f Matth. 4.

g Apud Cypri. lib. de Operib. card. cap. de st. inno.

XXI.

h Ioan. 1. LEGATIO DAËORVM.

sum venientem ad se, & ait: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Hic est, de quo dixi: Post me venit vir, qui ante me factus est: quia prior me erat. et ego nesciebam eum, sed ut manifestetur in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans. Et testimonium perhibuit Ioannes, dicens: Quia vidi Spiritum descendentem quasi columbam de caelo, & mansit super eum. Et ego nesciebam eum: sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto. Et ego vidi, & testimonium perhibui quia hic est filius Dei.] hęc Ioannes.

XXII.

Ecce quàm gloriosa coram legatis Ioannis de Christo confessio; quam illi Hierosolymam redeuntes, ijs a quibus missi fuerant, retulerunt: sed ab illis speratam esse, ea quæ postea contigerunt, facile demonstrant. Sed quid post hęc? Non satis habuit Ioannes dicta attestatone facta de Christo omnes admonuisse Iudæos; sed data sibi iterum occasione, eundem esse Messiam, discipulis suis aperuit: qui eo audito, Iesum sequi cœperunt. rem peractam sic describit Euangelista: Altera die iterum stabat Ioannes, & ex discipulis eius duo. Et respiciens Iesum ambulatam, dicit: Ecce Agnus Dei. Et audierunt eum duo discipuli loquentem, & secuti sunt Iesum. Conuersus autem Iesus, & videns eos sequentes se, dicit eis: Quid quæritis? Qui dixerunt ei: Rabbi (quod dicitur interpretatum Magister) vbi habitas? Dicit eis: Venite, & videte. Venerunt, & viderunt vbi maneret, & apud eum manserunt die illo: hora autem erat quasi decima. Erat autem Andreas frater Simonis Petri vnus ex duobus, qui audierant a Ioanne, & secuti fuerant eum. Inuenit hic primum fratrem suum Simonem, & dicit ei: Inuenimus Messiam, quod est interpretatum Christus. Et adduxit eum ad Iesum. Intuirus autem eum Iesus, dixit: Tu es Simon filius Ioanna: tu vocaberis Cephas: quod interpretatur Petrus.] hęc Ioannes Euangelista de primordijs Christi Ecclesiæ iam coalescere incipientis.

a Ioan. 1.

ANDREAS ET
PETRVS AD IE-
SYM.

XXIII.

De his agens Epiphanius, hęc ait: Neque vero de hoc quisquam ambigens curiosus perscrutetur, cum videat, quod Andreas primus obuiam venit Iesu, deinde Petrus, & per ipsum vocatus est: neque hoc ægre ferre incipiat. Occursus enim Andrea primus contigit, cum minor esset Petrus tempore ætatis: postea enim rursus, quando perfecta renunciatio facta est, ipse fratrem suum præcessit. Insuper autem & in hoc Deus est, qui nouit vocationes cordiũ, & scit quis dignus sit primo loco locari; & elegit Petrum, vt dux esset suorum discipulorum, velut omnino clare indicatum est.] hęc Epiphanius: qui de ætate Andrea magis audiendus, quàm alij, qui postea dixerunt Petrum maiorẽ natu Andrea. Prælati vero Andrea Simon Petrus a Christo merito confessionis: etenim non in renunciatione tantũ, sed & in summæ fidei professione Simonẽ tum Andrea, tum etiã ceteris Apostolis præstitisse constat; vt merito ille eligeretur, qui ceteris præesse deberet: tuncq. implendũ, quod nunc tantummodo pollicetur, nempe

PETRI NOMEN.

vt Cephas, hoc est, Petrus, appellaretur: quod magis veritati consentaneum videtur, quàm (quod nonnulli sunt arbitrati) ex hoc tempore, habito respectu ad ea quæ de Petro Christus futura præuiderat, Petrum esse nominatum. De iisdem Andrea & Simone hęc Sophronius Hierosolymitanus: Andreas cælibem vitam ducens, Præcurforis Domini factus est discipulus. Petrus negotijs intendebat; qui vxori, & familiæ, & patris senio prouidebat.]

e Sophr. homil.
de cert. SS. Pe-
tri & Pauli.

XXIV.

Ex his apparet, quàm turpiter errent qui primatum putant Petro collatum, quod senior ceteris esset. Nam quod ad hoc spectat, etsi non alij, certe Andreas maior ætate, prior in vocatione, & in perfectioris vitæ electione Petro præstabat. sed si diuini consilij rationem humanæ menti concessum est aliquando perscrutari; illa in Petro, quam diximus, causa præcessisse videtur, vt princeps omnium constitueretur Apostolorum, quod in professione fidei ceteris antecelluit. Sed quod insuper consideratione dignum existimamus: hoc ipso inirio Ecclesiæ erigendæ (quæ ædificatio Dei est) Christus Dominus tantæ molis excitandæ sapientissimus architectus, de primario lapide in fundamento locando statim cogitans, Simoni mox dixit: Tu vocaberis Cephas.] Vox Syriaca Latine interpretata, idem quod Petra, significat; ex Græca autem lingua dicitur Petrus; nam apud illos ὁ πέτρος idem est quod ἡ πέτρα: sicq. apud nos idem sit Petrus quod Petra; nec a Petra Petrus, sed ipse Petra, quo nomine a Christo appellatus cognoscitur; quod nũc pollicetur, cum ait: Tu vocaberis Cephas] ac si diceret: Tu vocaberis

d Paul. 1. ad
Corinth. 3. &
ad Ephes. 2.e Hier. in Epi-
st. ad Galat. c. 2.
& alij.

Petra.

Petra. Ex his quidem solida firmaq. veritate constantibus redarguuntur qui minus caute sciteq. dixere, non dictum esse Petro, Tu es Petra: sed, Tu es Petrus: quod scilicet petra esset Christus, quem confessus Simon, dictus sit Petrus. Quod quamuis Augustinus aliquando dixisset: tamen in retractationibus, an Petrus ipse sit petra, vel a petra Petrus sit dictus, nihil definiens: Quæ, inquit, duarum harum sententiarum sit probabilior, eligat lector.] sed idcirco, quod Syriacam vocem haud fuerit ipse Africanus assecutus, quæ proprie petram ipsam significat; quam Latinus interpres e Græco πέτρος, quod est petra, Petrum transtulit.

a August. tract.
7. in Ioan. &
ult. Item de ver-
bis Domini ser-
mone 13.
b Aug. retract.
lib. 1. c. 21.

Sed idem S. Augustinus in sermone de Cathedra Petri, ipsum Petrum Petram dictum esse, manifeste profitetur his verbis: Denique pro soliditate deuotionis Ecclesiarum, Petra dicitur, sicut ait Dominus: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meã. Petra enim dicitur, eo quod primus in nationibus fidei fundamenta posuerit, & tamquam saxũ immobile totius operis Christiani compagem molemq. contineat. Petra ergo pro deuotione Petrus dicitur, & petra pro virtute Dominus nuncupatur, sicut ait Apostolus: Bibebant de spiritali, conseqente eos petra: petra autem erat Christus. Recte consortium meretur nominis, qui consortiũ meretur & operis. Petrus fundamentum ponit, Petrus plantat: Dominus incrementum dat, Dominus irriguum subministrat.] hęc Augustinus. Ac iterum de Petro in eadem verba: Tu es Petrus, & super hanc petram, &c.] Dignus certe, inquit, qui ædificandis in domo Dei populis Petrus esset ad fundamentum, columna ad sustentaculum, clavis ad regnum.] Sed vt ad proposita redeamus: nemo equidem sibi constans affirmauerit, Christum locutum esse Latine, vt dixerit, Petrus; sed, quod habet Euangelista, Syriace, Cephas, quod est, Petra. at, Petrus, dixit interpres, mutans nomen femininũ in masculinum, quod viro magis conueniens esset. Certe adhuc, si Petrus deriuatiue diceretur a petra, non Petrus, sed Petreus potius fuisset Latine dicendus. Sed in re adeo perspicua non amplius immorandum.

XXV.
PETRVS PETRA.c Aug. serm. de
sanctis.d Aug. serm. de
sanctis.

Ceterum Cephas cum Syriace petram significet; non tamen quamlibet petram, sed quæ sit omnium durissima, nempe cautem. Sed cur potius Dominus eum appellauit petram, quàm aliam quampiam materiam solidissimam, nempe æs, ferrum, vel quid simile? id quidem non ob aliam causam factum esse apparet, nisi quia & ipse Christus petra dictus est; vt quem sui gregis relinqueret vicarium successorem, eundem suo nomine insigniret. Vnde Tertullianus in hanc sententiam: Sed cur, inquit, de Simone Petrum? Si ob vigorem fidei, multæ materiæ solidæ nomen de suo accommodarent. An quia & petra & lapis Christus? siquidem & legimus eum positum in lapidem offendiculi, & petram scandali: omitto cetera. Itaque affectauit carissimo discipulorum de figuris suis peculiariter nomen communicare, puto, proprius, quàm de non suis.] hęc Tertullianus: eadem fere Basilus, atque Hieronymus. et S. Leo ex persona Christi: Cum ego sim inuiolabilis petra, ego lapis angularis, qui facio vtraque vnum, ego fundamentum, præter quod nemo potest aliud ponere: tamen tu quoque petra es, quia mea virtute solidaris, vt quæ mihi potestate sunt propria, tua sint mecum participatione communia. et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: super hanc, inquit, fortitudinem æternam extruam templum, &c.] hęc Leo. Cum itaque Petrus petra, vt & Christus petra, dicatur; hac ratione dici potest nomen Petri deriuatum a Christo, non tamen deriuatiuum nominis Christi. Sicq. accipe illud Hieronymi: Nomen, inquit, nouum accipiet, quod ei Dominus imposuerit, dicens ad Apostolum Petrum: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. quod vocabulum a nomine Domini deriuauit, vt dicatur Dominicum.]

XXVI.
SIMON CVR PE-
TRVS DICTVS.
e Canisius in
loc. noui test.f 1. Cor. 10.
g Tertull. contra
Mar. lib. 4. c. 13.h Basil. lib. 20.
de pen.
i Hieron. in Isa.
cap. 62.
k S. Leo serm. 3.
in Annuerf.
assumpt. sua.l Hieron. in Isa.
cap. 62.

Nouerunt & hoc ipsum antiquiores Theologi, quorum nobilissimus Hippolytus martyr hęc ait: Princeps Petrus fidei petra, quem beatum iudicauit Christus Deus noster: ille doctor Ecclesiæ, ille primus discipulorum, ille qui regni clauis habet, docuit nos, dicens, &c.] his nominibus exornat Petrum Hippolytus. Porro sunt ex nostris scriptoribus complures, & primus omnium Optatus Mileuitanus, qui nomen Cephas, non a Syra lingua, sed a Græca ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, caput interpretantur; nec quidem reprehendendi: eiusmodi enim interpretandi modum ab alijs nonnullis, quorum in Ecclesia Dei est memoria celebris, vsurparum scimus, dum Hebraicam vocem in

XXVII.
PETRVS CEPHASm Hippol. de cõ-
sum. mundi.
n Optat. lib. 2.
const. Parmen.
& alij.

Græcam

a Gregor. Naz. orat. de Pascha 2. Græcam significationem transire fecerunt. Gregorius enim Nazianzenus^a Hebraicum A nomen Phasæ cum sciret in Pascha mutatum, aliam ex eo mysterio congruam reddidit interpretationem: ut quod in Hebræo significat transitum, apud Græcos *πρόσθεν* interpretetur. Id ipsum cum plures alij præstiterint, hoc etiam & de nomine Christi Iustinum^b martyrem fecisse constat; quod & ante hos omnes sæpius factitatum a Septuaginta interpretibus, Origenes dum agit de prino & schino arboribus, scribens ad Africanum, testatur. Alia sunt de his exempla in diuina Scriptura; ut cum nomina siderum non secundum voces Hebraicas, sed secundum Græcam^c nomenclaturam sunt posita, idq. ob notiores significationem. obseruat hoc ipsum ex Photio in quæstionibus ad Amphiloichium Episcopum Cyzici Turrianus^d. Vnde apposite, quod apud Syros petram solidam sonat nomen Cephæ, apud Græcos caput significat: ac sic diuina quadam dispensatione factum videtur, ut vna eademq. voce, duabus linguis, B Petri principatus exprimeretur. Hæc iam de nomine Cephæ satis, nec quidem præter institutum: quandoquidem de obscuris vocibus interdum agere, in præfatione polliciti sumus.

XXVIII. Post hæc de vocatione Petri ab Euangelista^e narrata, de Philippo a Christo vocato subinfertur historia: ad hunc vero Dominum hæc ipsa verba dixisse, Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos] tamquam rem minime dubiam, testatur Clemens Alexandrinus^f. Idem vero Philippus Nathanaelem de Christo, quod venisset, admonuit, & ad Christum perduxit, qui & in ipsum credidit: negotium peractum pluribus Ioannes^g describit. Putarunt vero aliqui^h Nathanaelem eundem esse cum Bartholomæo, leuibis quibusdam coniecturis permoti: quibus minime assentimur, sed Augustinoⁱ tutius inhaeremus, dum ait, idcirco Nathanaelem non fuisse a C Domino electum inter Apostolos, quod esset legis doctor. Post de Nathanaele recensitam historiam, quid subinde die tertia actum sit, idem Euangelista^k eiusmodi instituit narrationem:

XXIX. Et die tertia nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ: et erat mater Iesu ibi. Vocatus est autem & Iesus, & discipuli eius ad nuptias. Et deficiente vino, dicit mater Iesu ad eum: Vinum non habent. Et dicit ei Iesus: Quid mihi, & tibi est mulier? nondum venit hora mea. Dicit mater eius ministris: Quodcūque dixerit vobis, facite. Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ secundum purificationem Iudæorum, capientes singulæ metretas binas, vel ternas. Dicit eis Iesus: Implete hydrias aqua. Et impleuerunt eas vsque ad summum. Et dicit eis Iesus: Haurite nunc, & ferte architriclino. Et tulerunt. Vt autem gustauit architriclinus aquam vinum factam, & non sciebat unde esset, ministri autem sciebant, qui hauserant aquam: vocat sponsum architriclinus, & dicit ei: Omnis homo primum bonum vinum ponit; & cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. tu autem seruasti bonum vinum vsque adhuc.] hæc de nuptijs: de quibus aliqua quæ ad historiam veritatem pertinent, elucidanda proponimus. Ac primum illud occurrit: Cum eiusmodi nuptiæ, eo quod inter edendum defecerit vinum, pauperis alicuius hominis fuisse credantur: quidnam est, quod non secus ac si ditissimi cuiuspiam essent, ministris abundauerint, nec quicquam defuerit quod desideraretur in lautis conuiujs, ut copia ministrorum, & qui triclinijs præesset architriclinus? Verum ad hæc intelligenda, quænam esset consuetudo Hebræorū in parandis nuptijs, dicere opus est. S. Gaudentius^l Brixianus Episcopus, æqualis Ambrosio, de his agens, hæc ait: Nuptiæ apud Iudæos cum fierent, vnus (quantū ex traditione comperimus) E dabatur de sacerdotali ordine, qui morem disciplinæ legitimæ gubernaret, curamq. pudoris ageret coniugalis, simul & conuiuiorum apparatus, ministros, atque ordinem dispensaret, & hoc pro officio architriclinus, hoc est, triclinij præpositus diceretur.] hæc Gaudentius: ut non mireris, si rebus adeo bene dispositis, cum censor morum adesset, non Iesus tantum, qui etiam cum publicanis & peccatoribus aliquando discumberet, sed & ipsa sanctissima Virgo Dei genitrix interesset. Porro verisimili coniectura creditum est, eiusmodi nuptias fuisse alicuius qui Christo esset aliqua cognatione coniunctus.

XXX. Proditum est a nonnullis, has fuisse nuptias Ioannis Euangelistæ, qui cum duxisset uxorem, & nuptias celebrasset, tamen viso miraculo de aqua in vinum per Christum mutata, coniugem dimiserit, ac Christum secutus fuerit. Sunt hæc omnia commenticia, ac nuper

A nuper excogitata, cum penes antiquos Patres nulla prorsus mentio de his habeatur. Si hæc scissent veteres, quantum^a putas negotij fecisset Hieronymo Iouinianus hæresiar-cha, qui tam pertinaci animo Ioannem Apostolum & Euangelistam virginem fuisse negabat? Si hic, inquam, quoquo modo, vel per coniecturam saltem dicere potuisset, nuptias factas in Cana Galilææ fuisse Ioannis: quis thalami secreta scrutatus, Ioannem adhuc post nuptias virginem permansisse, confirmare valuisset? Quomodo^b & Manichæi, qui & apocrypha quæcumque aduersus nuptias congerere soliti sunt, tam optata non sunt vsi occasione, ut ex dirempto Ioannis coniugio, Christum odisse nuptias affirmarent; non veriti & Paulum in exemplum adducere, quod sua prædicatione Theclam, sponso oppigneratam, e nuptijs terrenis diuulserit? Certe tantū abest ut hæc de Ioannis nuptijs illi vel saltem meditentur, vel a Patribus qualibet alia occasione eadem B dicerentur; ut potius ex iisdem nuptijs, quibus Saluator sui augustissimam præsentiam exhibuit, contrarium prorsus adstruerent atque firmarent: nimirum Christum probasse nuptiarum sacramentum, ac suamet præsentia consecrasset.

Ceterū de calibatu Ioannis, quod numquā contraxerit nuptias, non Hieronymus^c tantum aduersus Iouinianum agens, sed & Ignatius^d, non mediocris auctoritatis vir, grauiissimus assertor est. Id ipsum vero non de Ioanne tantum, sed & de Iacobo quoque Epiphanius^e testatur: quibus Augustinum^f consentire, nemo sanæ mentis non viderit, dum ait, ea de causa Ioannem a Christo plus ceteris amatum, quod neque uxorem duxerit, & ab ineunte pueritia castissimus vixerit. Quod si apocryphis interdum uti licet: apud Abdiam habetur, eundem Ioannem Christi persuasionem numquam coniugium appetiisse. Verum enim vero ne leuiter res graues attingere videamur, dicamus vnde commentū illud de Ioannis nuptijs sit deductum, ut & intelligatur quàm parum iudicio valeant, qui talia fingunt. Augustinus in præfatione in Ioannem Euangelistam hæc habet: Iste siquidem est Ioannes, quem Dominus de fluctuaga nuptiarum tempestate vocauit, & cui matrem Virginem virgini commendauit.] hæc igitur Augustini verba in eum sensum accipiunt isti & adducunt, quasi Ioannes obligatus nuptijs, a Christo vocatus fuerit: non animaduertentes, sic Augustinum dixisse vocatum a nuptijs, non quod cum uxorem duxisset, eam reliquerit, sed quod eam prorsus non acceperit, prout idē ipse Augustinus in fine eiusdem operis aperte testatur, cū his utitur verbis: Plus amatum, quod neque uxorem duxerit, & ab ineunte pueritia castissimus vixerit.] nam (quod omnes sciunt) non est uxorem ducere, eam a domo parentum ad propria traducere, sed se coniugio obligare, iuxta illud^g Comici: Pamphilus uxorem duxit.] Nec aliud ab his de Ioanne Augustinum sensisse, exploratissimum est: nam dictum Euangelium de nuptijs explicans (quod in primis dicendum fuisset) nullam prorsus mentionem de Ioanne habuit. Sed hæc satis ad refellendam ridiculam de nuptijs Ioannis sententiam. Qua in re potius Nicephoro^h assentiendum esset, affirmanti fuisse eiusmodi nuptias Simonis Cananæi, qui vnus ex duodenario Apostolorum numero, Zelotes est dictus. Ceterum & Nathanael erat e Cana Galilææ, oppido (ut tradit Hieronymusⁱ) posito in Galilæa Gentium.

In his nuptijs primum omnium ac perinsigne miraculum Christus Dominus operatus est, cum aquam mutauit in vinum: quod ob sui excellentiam, longe antequam fieret, Isaiæ Prophetæ fuit diuinitus demonstratum. Vnde ille Christi prædicationem, & aquam in vinum mutandam propheticum spiritu noscens, in hæc verba erupit^k: Hoc primum bibe, velociter fac regio Zabulon, terra Nephtalim, & reliqui qui iuxta mare estis trans Iordanem, &c.] Epiphanius^l id factum scribit vndecima mensis Tybi, quæ est apud nos sexta dies Ianuarij, qua die etiam Catholica Ecclesia recolit anniuersaria solemnitate tantæ rei celebritatem: quam annuis miraculis in pluribus Orbis locis illustrari consueuisse, idem auctor testatur, dum ait: Post annos triginta factum est primum miraculum in Cana Galilææ, quando aqua facta est vinum. Quapropter etiam in multis locis vsque in hunc diem hoc fit quod tunc factum est diuinum signum, in testimonium incredulis: velut testantur in multis locis fontes ac fluuij in vinum conuersi. Cibyses quidem vrbs Cariæ fons, qua hora hauserunt ministri, & ipse dixit: Date architriclino. Testatur & in Gerasa Arabiæ fons similiter. Nos bibimus de Cibyses fonte, fratres vero nostri de eo qui est in Gerasa in martyrum templo. Sed & multi in Ægypto de Nilo hoc testantur. Quare in vndecima Tybi apud Ægyptios, omnes

a Hieron. lib. 2. cont. Iouin.

b Aug. contra Faust. lib. 30. cap. 4.

c Tob cap. 9. Amos c. 5.

d Terr. aduersus Magdab. c. 3.

e Ioan. 1.

f Clem. Alexan. Strom. lib. 3.

g Ioan. 1. h Rupert. Abb. & Lansen.

i Aug. in tract. super Ioan. tract. 17. c. 1.

k Ioan. 2.

l Gaudentius tract. 9.

Jesus cum matre ad nuptias.

XXXI.

c Hier. contra Iouin. lib. 1. IOANNES CAE-LEBS.

d Ignat. epist. ad Philadel.

e Epiph. hæres. 58.

f Aug. in Ioan. tract. ult. propositum.

g Terentius in And.

h Niceph. hist. lib. 8. cap. 30.

i Hier. in lib. de locis Hebraic.

XXXII.

PRIMUM CHRISTI MIRACULUM.

k Isaiæ 9. secundum 72. interp. & Hier. ibidem.

l Epiph. hæres. 51.

AQUA IN VINUM MUTATA PLVRIBVS IN LOCIS.

omnes hauriunt aquam & reponunt, tum in ipsa Ægypto, tum in multis regionibus, &c.] hæc Epiphanius.

XXXIII.

Plin. nat. hist. lib. 2. c. 103. lib. 4. c. 12.

Enimvero & Plinius a similis rei alibi quoque fieri solitæ egregius videtur assertor, licet vnus tantum diei spatio discrepet, dum sic ait: In Andro insula, templo Liberi patris, fontem Nonis Ianuarij vini sapore fluere, Mutianus ter Consul tradit: Diotecnosia vocatur.] hæc ille. Sed accolæ, causam quam diximus, ignorantes, Baccho hoc tribuerunt, ædificato ei templo. Apud Naxum quoque insulam fontem fuisse, ex quo nonnumquam vinum, & illud quidem suavissimum fluere consueuisset, auctor est Ctesias in suis Indicis. Vnde accidisse credimus insulam illam Dionysiada esse nominatam, siue, vt vult Plinius, a fertilitate vinearum. Sed hæc longe ante Christi tempora contigerunt, nempe quæ dicta sunt de Naxo ex Ctesia auctore; si tamen eū fide dignum putauerimus: nã Lucianus b, & alij complures auctores veteres commentarium eius de rebus Indicis, vbi ea de Naxi fonte memoriæ tradidit, fabulosum existimant; multaq. scripsisse aiunt, quæ nec ipse audierat, neque ab alio, qui vera narraret, acceperat. Quæ autem a Plinio ex Mutiano Consulari accepta, scripta sunt, satis firmiter testata videntur: claruit enim Mutianus temporibus Vespasiani, cui ad Imperiū capessendum, cum esset Præses in Syria, maxime studuit: citat eum Plutarchus, sed frequenter ipse Plinius illi æqualis. Meminit insuper Tertullianus c de Lyncestis quoque in Macedonia vena vinosa, sed diuersa ab alijs nuper dictis, quippe quæ aceti potius quam vini saporem redderet; de qua Plinius d: Lyncestis aqua, quæ vocatur acidula, & vini modo temulentos facit.] de eadem item Seneca e. Ceterum de dictis fontibus, diuersis locis positis, vinum scaturientibus, nullum antiquorum, qui ante Christum vixerit, auctorem mentionem fecisse, memini me legisse: vt plane intelligas, ea omnia virtute huicmodi Christi miraculi facta esse. Videas ex his admirabilem quamdam capitis cū ceteris corporis membris consensionem, nempe Christi cum Ecclesia: cum diem, quam in tantæ rei gestæ memoriæ solemniter ipsa celebrat, ille his miraculis voluerit annis singulis illustrare. His similia erant illa olim fieri quolibet anno consueta miracula, dum plerisque in locis orbis Occidentalis (vt suo loco dicemus inferius) Paschali tempore, quo solemne baptisma in Ecclesia peragi consuevit, e sicco aridoq. fonte lapideo copiosæ ad baptismi vsum aquæ exundare consueuerunt: non quidem ad ipsam insinuandam diem qua baptizatus est Christus; sed quòd tunc temporis solemne baptisma in Ecclesia peragi consuevit.

XXXIV. DE TEMPORIBUS MIRACVLI.

At minime assentimur illis, qui dictum miraculum sequenti anno, ea ipsa die qua baptizatus est Dominus, factū esse dixerunt: quod etiam quasi auctoritate Ecclesiæ, quæ vna cum Magorum aduentu, & Christi baptismo, idem quoque miraculum de aqua in vinum mutata recolat, firmare nituntur. Sane cū eadem hæc tria ad ostensionem Christi virtutis facta dicantur, non vna eademq. die singulis quibusque annis sunt peracta; sed ipsorum tantum memoriã eadem die ab Ecclesia recenseri solitam, testantur antiqui Patres, ac in primis S. Augustinus f his verbis: Licet de solemnitate huius diei veterum sit diuersa traditio, vna tamen sanctæ deuotionis est fides. Nam quamuis nonnulli Dominum nostrum stella duce a Magis existiment adoratum; alij asserant aquam in vinum mutasse; quidam vero baptizatum esse a Ioanne confirmant: in omnibus tamen Dei filius creditur, in omnibus festiuitas est vera.] hæc Augustinus. et S. Maximus g in hunc modum: In hac, dilectissimi, celebritate, sicut relatu paternæ traditionis instruimur, multiplici est festiuitate lætandum: ferunt enim, Christū hodie vel stella duce a Gentibus adoratum, vel inuitatum ad nuptias aquã vertisse in vinum, vel suscepto a Ioanne baptismo, Iordanis fluentia consecrassè: sed quid potissimum præsentem hoc factum sit die, nouerit ipse qui fecit.] hæc tamen Maximus. Sed & hæc ipsa prius S. Paulinus h cecinit his versibus, agens de eadem solemnitate diei Epiphaniæ:

Qua puerum stella duce mystica dona ferentes
Suppliciter videre Magi: seu qua magis illum
Iordanis trepidans lauit, tingente Ioanne,
Sacramentum cunctas recreandis gentibus undas.
Sive dies eadem magis illo sit sacra signo,
Quo primum Deus egit opus, cum flumine verso
Permutauit aquas prædulcis nectare vini.]

Auctor

f S. Aug. serm. 27. de temp.

g S. Max. serm. de Epiph.

h Paulin. in natal. 9. S. Felic.

A Auctor item illè, qui falso nomine Eusebij Emiffeni circumfertur, re vera autem Eucherius Lugdunensis, hæc in eadem sententiam habet: Hodie per documenta certissima Deus in homine declaratus, aquas ad salutem humani generis suo baptismo consecrauit: siue hæc eadem illius mirandi dies sit, qua primum in Cana Galilææ in nuptiali conuiuio aquas in vinum conuertit, &c.] Isidorus a etiam de Officijs ecclesiasticis sic ait: Tribus ergo ex causis hæc dies vocabulum sumpsit; siue quia baptismo Christus populis ostensus fuerit; siue quòd eo die sideris ortu Magis est proditus; siue quòd primo signo per aquam in vinum versam, multis est manifestatus.] hæc ille. Sicq. videas prædictos omnes antiquos auctores, quænam potissimum ex tribus his recëditis rebus insignibus acciderit, fuisse ambiguos. Quòd si certam habuissent de iisdem Ecclesiæ auctoritatem, equidem rei veritatem certa assertione firmassent. Quòd vero Dei Ecclesia in ea celebritate canit: Hodie vinum ex aqua factum est ad nuptias] idem est, ac si diceret vsitato more quodam: Hodie eius rei memoria agitur.] reperies enim Ecclesiæ phrasim eam esse, atque vsitatam dicendi consuetudinem.

Insuper irrefragabili plane id monstramus ratione firmatum, ex his quæ S. Augustinus scribit in sermone tertio feriæ sextæ Paschatis, qui est centesimus quinquagesimus quartus de Tempore: vbi hæc signa sic facta esse vno die testatur, non vt anniuersaria recurrente die miraculum de aqua facta vinum acciderit; sed quòd vno eodemq. die, nempe Dominico, a Domino editum fuerit: sic enim ait, dum admiranda Dei opera die Dominico perpetrata describit: Venerabilis est hic dies, qui Dominicus dies, & dies primus atque perfectus est, & dies clarus; in quo visa est prima lux; in quo transgressi sunt filij Israel mare rubrum siccis pedibus; & in quo pluit manna filijs in deserto; & quo Dominus baptizatus est in Iordane; quo vinum de aqua factum est in Cana Galilææ; quo benedixit Dominus quinque panes, & satiauit quinque millia hominum; in quo resurrexit Dominus a morte; quo intrauit Dominus in domos clausas, vbi erant discipuli congregati propter metum Iudæorum; in quo Spiritus sanctus descendit in Apostolos; & in quo speramus Dominum Iesum Christum ad iudicium venturum, &c.] hæc Augustinus.

Si igitur tam Christi baptismus, quàm ex aqua vinum factum miraculum, die Dominico contigit; manifeste probatur, ac in apertam deducitur consequentiam, nequaquam illud eadem die post annum interlapsum accidisse, sed prorsus diuersa: nam si præsentem anno in diem Dominicum incidat festum Epiphaniæ, sequenti anno in alteram incurrat diem necesse est. Non igitur diuerso anno, sed vno eodemq. Christi baptismus, & dictum miraculum est celebratum: quod & alia multa demonstrant.

Cum enim constet Dominum hoc anno post baptismum allegere coepisse discipulos, Euangelijq. prædicationem auspiciatum esse; nulla patitur ratio, vt per anni spatium nullum miraculum ediderit: nam primum illud constat coram discipulis factum esse signum, cum aquam mutauit in vinum. Rursus ex contextu Ioannis apparet, ea cuncta facta esse primo anno ab alijs Euangelistis prætermisso, quæ ipse magna adhibita diligentia, & quid diebus singulis vsque ad nuptias celebratas sit actum, ordinate digessit. Absurdum insuper sequeretur, vt nouum esset addendum Pascha: sicq. Euangelij prædicationem, contra omnium antiquorum sententiam, ultra quadriennium perdurasse, dicere oporteret. Certe Ignatij testimonio, qui eo vixit sæculo, constat Dominum in prædicatione Euangelij triennium tantum explessè. Sunt & multa quæ in hanc sententiam dicenda essent; sed quia hæc satis esse putamus, prætermittimus. Quòd autem ad rei gestæ historiam spectat: non tacendum existimamus, locum illum Canæ Galilææ, qui tam celebri est illustratus miraculo, S. Helenam Constantini Imp. matrem nobili ecclesia ibi erecta nobilitasse, vt Nicephorus b auctor est: sed ea iam collapsa, excrecente aggere, locum illū sic subtrus remansisse, vt opus esset per scalā deorsum ad locum ferri, recentiores c, qui de locis sanctis scripsere, memoriæ prodiderunt.

Post nuptias celebratas, descendit Iesus (inquit Ioannes d) Capharnaū ipse, & mater eius, & fratres eius, & discipuli eius: et ibi manserunt non multis diebus.] Post hæc autem sanctissimam Deiparam rediisse Nazareth ad propria, & illic habitasse, certum est. Nam Nazarenorum apud Matthæum e hic est sermo: Nonne hic est fabri filius? Nonne mater eius dicitur Maria: & fratres eius, Iacobus, & Ioseph, & Simon, & Iudas: & sorores eius, nonne omnes apud nos sunt?]

Annal. Eccl. Tom. 1.

I Interim

a Isid. de Offic. eccles. c. 26.

XXXV.

XXXVI. EODEM ANNO BAPTISMVS ET MIRACVLVM.

b Niceph. hist. lib. 8. c. 30.

c Burchar. par. 1. c. 6. S. 1.

XXXVII. d Ioan. 2. S. MARIA NAZARETH HABITAT e Matth. 13.

XXXVIII. Interim vero, appropinquante Pascha, ascendit Iesus Hierosolymam, & facto quasi flagello de funiculis, eiecit ementes & vendentes in templo. Cumq. multa operarentur miracula, multi ea videntes crediderunt. Hæc sunt ex Ioanne summam collecta, qui rei gestæ seriem fufius est profecutus. At cum hæc vidissent, atque dixissent Iudæi: Quod signum ostendis nobis quia hæc facis?] respondit Iesus: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.] Tunc illi: Quadraginta & sex annis ædificatum est templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud?] Pari consensione omnes interpretes in eam abierunt sententiam, vt de templo quod sub Zerobabel est ædificatum, Iudæi intellexerint: quod licet aliquo interposito spatio, tamen tot annorum numero & paulo maiori constat ædificatum. Sed his mirum in modum contradicere videntur quæ Iosephus^b testatur, Herodem vetus illud templum sub Zerobabel erectum, fuisse demolitum a fundamentis, & nouum desuper ab eo ædificatum, idemq. octo annis esse absolutum: sunt hæc eius verba: Sublatis deinde veteribus fundamentis & nouis repositis, desuper templum extruebat, &c.] ostendit pluribus tam exteriores, quàm interiores templi porticus, & tam quod foris in atrio, quàm quod erat intrinsecus, ipsa penetralia, ac tandem (vt vno dicam verbo) integrum ipsum templum a fundamentis per Herodem esse excitatum. Quæ ergo causa vt Iudæi ab ædificatione sub Zerobabel facta deducere argumentum voluerint, cum illud amplius non extaret? Vel quonam modo de templo quod tunc extabat, dicere potuerunt: Quadraginta & sex annis ædificatum est templum hoc] quod scilicet præ oculis erat: cum illud ipsum (vt idem Iosephus^c testatur) annis octo & nonnihil supra extruxisset Herodes?

^a Eusebius in Chronic. Ioseph. antiq. lib. 11. c. 4. ^b Ioseph. antiq. lib. 15. c. 14.

^c Ioseph. ibid. XXXIX.

Certe adeo res in angusto posita esse videtur, vt dicere alterum de duobus sit opus: vel Iosephum mentitum esse, vel Iudæos esse hallucinatos: quos quidem, cum de rebus omnibus notis agerent, & eo argumento Christi verba redarguere vellent, nulla potest esse suspicio, tam nota atque patentia esse locutos mendacia, adeo vt non a Christo tantum, vel a discipulis eius, sed a quouis e vulgo homine redargui erroris potuissent. In Iosepho ergo vacillat fides historica; atque eo magis, quod sua ipsius sententia redarguitur: quippe qui^d prius dixerit, cum de templo ab Herode extructo ageret, vetus templum integrum esse demolitum, & aliud nouiter constructum^e: alibi autem, cum agit de rebus Iudæorum sub Nerone gestis, porticum Orientalem, Salomonis maximam opus, adhuc integram permanisse testatur: & certo quidem: habetur enim eiusdem mentio in Euangelio^f, & in Actis^g Apostolorum. Sed non patitur ratio vt illi de templo Salomonis voluerint intelligere, quod longe minori annorum numero est ædificatum, scilicet annis septem, vt testatur diuina Scriptura^h. Nos autem verius existimamus, Iudæos de templo ab Herode restituto esse locutos; fuisseq. veram eorum sententiam hoc sensu acceptam, vt cum dixerunt: Quadraginta & sex annis ædificatum est templum hoc] tempus respexerint a quo ab Herode coeptum est ædificari, ac inde vsque ad præsentem annum numerauerint annos quadraginta sex. Nam quantumlibet Iosephusⁱ affirmet ipsum templum octo annis fuisse ab Herode absolutum; tamẽ eiusdem^k assertionem certissimum est, perseverasse ipsam templi structuram vsque ad tempus Neronis, operantibus in eo circiter octodecim millibus opificum. Sicq. illos dicere voluisse, concludendum est: Hoc opus, quod oculis cernitur, quadraginta & sex annis absolutum est, & tu in tribus diebus excitabis illud? Sed etsi hæc dicere voluerimus, nihilominus Iosephus in eo corrigendus est, quod ait, Herodem anno decimo octauo sui regni auspiciatum esse ædificationem templi: nam secundum dictum numerum quadraginta sex annorum, dicere opus esset, templum coeptum esse ædificari anno decimo quinto eiusdem Regis, numerando scilicet ab Actiaca pugna, ex quo tempore annos eiusdem Herodis esse numerandos, superius diximus. Sed hæc hæcenus.

¹ Iosephus sibi INCONSTANS. ^d Idem ibidem. ^e Ioseph. antiq. lib. 20. c. 8.

^f Ioan. 10. ^g Act. 3. 5. ^h 3. Reg. 6.

ⁱ Ioseph. antiq. lib. 15. c. 14. ^k Ioseph. antiq. lib. 20. c. 8.

XL. ^l Ioan. 3.

Cum hæc Hierosolymis acta essent, Nicodemus^l Iudæorum nobilissimus & inter illos facile princeps (nam eum Ioannes principem Iudæorum appellat) nocte venit ad Iesum, & habito cum eo sermone, ab eodem docetur mysteria fidei. Post hæc (inquit Ioannes^m) venit Iesus, & discipuli eius in terram Iudæam: et illic demorabatur cum eis, & baptizabat.] Quinam autem fuerint a Christo baptizati, ex his quæ scribit Euodiusⁿ Episcopus Antiochenus, facillime dignoscitur; ait enim: Christus manibus suis Petrum tantummodo baptizauit, Petrus porro Andream & filios Zebedæi, ij denique reliquos Apostolos: septuaginta autem illos Petrus, & Ioannes Theologus dictus, baptizauerunt.] hæc ille.

^m Ioan. 3. ⁿ Apud Niceph. hist. lib. 2. c. 3. BAPTIZATI A CHRISTO.

A hæc ille. Eadẽ de Petro a Christo baptizato testatur Clemens^a Stromataus; qui in quinto Hypotyposeon, Apostolicum illud exponens dictum: Gratias ago, quia neminem vestrum baptizauit] Christus, inquit, dicitur Petrum solum baptizasse; Petrus Andream, Iacobum, & Ioannem; illi autem reliquos.] hæc Clemens. De baptisate Apostolorum pluribus agit Tertullianus^b, necnon Augustinus^c aduersus eos qui negabant illos fuisse baptizatos, sed ipsos baptizasse alios tunc temporis, cum Christus baptizasse dicitur. Nam baptizandi opus a se inchoatum per suos eum perfecisse, omnes æque affirmant, ex Ioannis^d sententia, qui ait, quod Iesus non baptizaret, sed discipuli eius.

^a Apud Sophr. in Praso spirit. c. 76.

^b Tertull. lib. de baptis. ^c Aug. epist. 108.

^d Ioan. 4.

Pergit post hæc Euangelista^e: Erat autem & Ioannes baptizans in Ænnon iuxta Salim: quia aquæ multæ erant illic, & veniebant, & baptizabantur.] additurq. ex postulatione discipulorum Ioannis de eo quod omnes properarent ad baptismum Christi: quâ occasione idem Ioannes egregiam iterum de Iesu, quod ipse vere esset Christus, confessionem instituit, deq. illius exaltatione, sui vero humiliatione prædixit, multaq. alia in eius commendationem est locutus. Hæc autem cum in Ænnon iuxta Salim facta esse dicat Euangelista; de ipso loco disquirere ex instituto, operæpretium ducimus. Sanctus Hieronymus^f ad Euagrium scribens, ac de his agens, idem esse ait Salim, quod Salem, eo quod Hebræi vocalibus in medio perraro vtantur; putatq. Ænnon esse prope Salem iuxta Sichen, vbi olim regnabat Melchisedec: cui sententiæ & alij interpretes inhæsisse videntur.

XLII.

^e Ioan. 3.

^f Hieron. epist. 126.

At vero quod me maxime ab hac sententia distrahit, illud in primis est, quod Ænnon iuxta Salim ab Euangelista poni videtur in Iudæa: quo, inquit, Christus venit cum discipulis suis, & baptizabat. quod videntes discipuli Ioannis, conquesti sunt, dicentes: Ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum.] sicq. Christum baptizasse haud longe ab Ænnon, vbi baptizabat Ioannes, aperte constare videtur; locumq. illum fuisse in Iudæa, quo venerat Iesus, Euangelista satis expressit. Porro Ænnon illud iuxta Sichen fuisse in tribu Ephraim, qui scripserunt de locis sanctis, testantur^g. Certe fuisse in terra Samariæ locum illum, ex eodem Hieronymo^h, qui dicit Salem fuisse iuxta Sichen, satis manifestum est. Demum Samariam a Iudæa esse distinctam, & appellatione Iudææ duas tantum includi tribus quæ quondam Iudæ vocabantur; ad distinctionem Galilææ & Samariæ, aliarumq. in terra repromissionis regionum, idem auctorⁱ testatur. Rursus in Sichen, alijq. locis qui ei adiacent, nulla erant aquarum fluentia, quæ baptismi (nam his tradit Euangelista Ænnon abundasse) inseruire potuissent: puteis enim vtebatur homines regionis illius; eratq. & ibi puteus, qui & fons Iacob dictus est, vbi sedens Christus sermonem habuit cum muliere Samaritana. Vnde existimamus Ænnon idem esse quod Ænan (vtrumque enim nomen fontem interpretatur Hieronymus^k) qui erat locus inter Æliam & Diospolim, vt idem Hieronymus asserit^l, qui & ait: Est & fons in suprascripto Ænan loco: vnde & Ænan, id est, fontis nomen accepit.] hæc ille. Quod vero ad Salim siue Salem pertinet: non tantum idem^m ait fuisse Salem in Sichen, vel secundum Iosephum, Salem dictam olim fuisse Hierusalem: sed eius nominis, inquit, alia villa ostenditur vsque in præsentem diem iuxta Æliam, contra Occidentalem plagam.] In eadem quoque plaga esse Diospolim ad Ægyptum vergentem, cuius nuper facta est mentio, eodẽ auctore liquet. Eo igitur in Iudææ loco, quod (vt ait Euangelistaⁿ) aquæ multæ ibi essent, Christum atque Ioannem proxime baptizasse putamus: veniens enim Iesus in Iudæam, longe aberat a Iordane.

XLII.

^g Burchard. par. 1. c. 7. 5. 25. ^h Hieron. epist. 126. Cr. de locis Hebr.

ⁱ Hieron. de loc. Hebræic. in Act. Apost.

^k Hieron. de loc. Hebr. Cr. de nominib. Hebr.

^l Idem eodem. ^m Idem eodem.

ⁿ Ioan. 3.

E Si quis quærat quantum temporis manserit Iesus in Iudæa, cum dicat Ioannes quod illic morabatur cum discipulis suis, & baptizabat: dicendum videtur, haud continuo recessisse: longiores enim illic traxisse moras, ea ratione necessario concludendū, quod inde recedens, ac per Samariam transiens, allocutus suos discipulos, dixit: Vos dicitis quod adhuc quatuor menses sunt & messis venit.] Si ergo quatuor mensibus ante messem ex Iudæa recessit Dominus: manifestum est illic permanisse saltem vsque ad Nouembris mensem: nam certum est ex diuinæ Scripturæ auctoritate, quod mense primo, altera die Paschæ^p, manipulum spicarum offerebat sacerdos. Vt autem inde recederet, & in Galilæam rediret, duæ ab Euangelistis causæ redduntur: quarum prior est, quod audierat, Ioannem, qui redierat in Galilæam, ab Herode esse detrusum in carcerem: altera autem est, vt cederet inuidiæ Phariseorum; qui cum magis Ioannem obseruarent quàm Christum, iniquo ferebant animo, quod plures accederent ad Christi baptismū,

XLIII.

^o Ioan. 4.

^p Leuit. 23. MORA CHRISTI IN IUDÆA.

quàm Ioannis. Sed antequam de his quæ ad priorem causam spectant, agamus, monemus lectorem, nos sic res gestas Domini ab Euangelistis narratas ordine profequi: non quòd hoc anno Domini trigésimoprimum cuncta quæ hic ponimus, facta esse affirmemus, quorum multa haud dubie in sequentem annum essent referenda. Sed hanc licet inuitos nos rationem inijsse oportuit, quòd nullo alio caractere, quàm Paschatis festiuitate, annus ab anno distingui possit. Sic igitur quemque annum prædicationis Christi vsque ad eius passionem a Paschate auspicari, & in sequens Pascha producere, consultius visum est, quàm a Kalend. Ianuarij inchoantes, quid certo suo quoque anno sit factum, diuinare. Sed ad propositam narrationem redeamus.

XLIV.

a Marc. 1.

Postquam autem traditus est Ioannes (inquit Marcus^a) venit Iesus in Galilæam, prædicans Euangelium regni Dei, & dicens: Quoniam impletum est tempus, & appropinquauit regnum Dei: poenitemini, & credite Euangelio.] hæc Marcus. Sed de aduentu Iesu in Galilæam agemus inferius: nunc autem agendum de Ioanne; ac in primis quænam causa præcesserit, vt Ioannes ab Herode in vincula conijceretur: quæ sic describitur ab Euangelistis^b: Herodes autem Tetrarcha cum corripere ab illo de Herodiade vxore fratris sui, & de omnibus malis quæ fecit Herodes, adiecit & hoc super omnia: ipse enim misit, ac tenuit Ioannem, & alligauit eum, & posuit in carcerem propter Herodiadem vxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam. Dicebat enim Ioannes Herodi: Non licet tibi habere vxorem fratris tui. Herodias autem insidiabatur illi, & volebat occidere eum, nec poterat. Herodes enim metuebat Ioannem, sciens eum virum iustum & sanctum: et custodiebat eum, & audito eo multa faciebat, & libenter eum audiebat. Et volens illum occidere, timuit populum: quia sicut Prophetam eum habebant.]

b Matth. 14.

Marc. 6.

Luc. 3.

Concor. Euang.

Iuhsen. c. 22.

XLV.

c Ioseph. antiq. lib. 18. c. 7.

DE IOANNIS

CARCERE ET

HERODIADIS

De amoribus autem Herodis cum Herodiade agens Iosephus^c, in hunc modum rem gestam describit: Herodes, inquit, Tetrarcha vxorem habebat Aretæ filiam, cum quam iam multo tempore conuixerat. Romam deinde iter faciens, diuertit ad Herodem fratrem, sed genitrice natum alia, Simonis Pontificis filia. Huius vxoris Herodiadis amore captus, quæ erat Aristobuli communis fratris filia, & Agrippæ maioris soror, ausus est de impetrando eius coniugio mentionem facere. Qua assentiente, conuenit inter eos, vt quamprimum ipse Roma reuerteretur in patriam, mulier migraret in eius domicilium. Intercessit autem & hoc pactum, vt Aretæ filiam eijsiat. Post hæc Romam nauigat. Vbi postquam expediuit negotia propter quæ venerat, domum reuersum vxor, comperto quid pactus sit cum Herodiade, dissimulanter rogat vt se mittat Macheruntem, castrum situm in confinijs regionis Aretæ subditæ, quantum poterat celans suum propositum. Morem gessit Herodes mulieri, putans eam nihil sensisse. Illa quæ iam ante curauerat apud Macheruntem patri suo tunc obnoxia ad iter omnia parari, a Præfecto eius excepta, deducuntibus Arabibus, magna celeritate peruenit ad ædes patris, eiq. indicauit Herodis animum, &c.] pergit agere de bello ea causa inter Herodem & Aretam conflato, deq. strage exercitus Herodis ab Areta illata: moxq. de carcere & nece Ioannis Baptistæ hæc subdit:

XLVI.

DE NECEOIANIS.

Apud Iudæos autem fuit opinio, iusta vltione numinis deletum Herodis exercitum, propter Ioannem, qui Baptista cognominatus est. Hunc enim Tetrarcha necauit, virum optimum, Iudæos excitantem ad virtutum studia, & in primis pietatis ac iustitiæ, simulq. ad baptismi lauacrum; quod ita demum Deo gratum aiebat fore, si non ab vno tantum alterove peccato abstineant, sed animis prius per iustitiam mundatis, addant & puritatem corporis. Cumq. magni ad eum concursus essent, plebe talis doctrinæ auida: Herodes veritus ne tanta hominis auctoritas defectionem aliquam pareret, quòd viderentur nihil non facturi ex eius consilio; iudicauit satius esse, priusquam aliquid noui oriretur, illum tollere, quàm rebus turbatis seram poenitentiam agere. itaque vincitum missum in Macheruntem supradictam, illic occidi imperat: quod factum secuta est Iudæorum existimatio, ab irato Deo perditum esse Herodis exercitum.] hætenus de carceris & necis Ioannis causa Iosephus; quæ quidem non tantum quòd diuersa sit ab ea quam refert Euangelista, sed alia etiam ratione nobis non probatur. Nam si frequens populi ad Ioannem concursus inuidiam Herodis in eum concitauit: quanto magis ille sollicitus fuisset post hæc, vt Christum ipsum in carcerem truderet, ad quem longe frequentior, & a remotioribus quoque

quoque prouincijs erat accessus? Sed negligebat hæc ille, quòd sciebat hos longe esse diuersos, immo contrarios sectæ illi Galilæorum, de qua superius egimus, quæ prohibebat tributa Romanis solui.

Dum vero idem Iosephus dicit cladem illam ab Areta illatam contigisse sub Vitellio Præside; necesse est affirmare, eam post sex saltem annos a nece Ioannis accidisse, & non confestim. Nam cum L. Vitellius Consulatum gesserit vna cum Paulo Persico anno Domini trigésimosexto, ac idcirco Proconsulatum Syriæ non nisi sequenti anno Domini trigésimosextimo obtinuisse more maiorum potuerit, anno videlicet Tiberij vigésimoprimum; necesse est affirmare, quinquennium saltem intercessisse a Ioannis obitu vsque ad illatam ab Areta cladem sub Vitellio Syriæ Præside. Sed de Proconsulatu Vitellij suo loco agemus.

Quod insuper idem Iosephus^a subdit inferius de Herodiade, Herode, atque Philippo, non mediocri indiget animaduersione. Nam dum stemma Herodis recenset, ait Herodiadem filiam Aristobuli Herodis maioris filij nupsisse Herodi filio dicti Herodis maioris ex Mariæne filia Simonis summi sacerdotis, ex quo genuerit Salomen, quæ primo nupta sit Philippo Tetrarchæ, ac deinde post eius mortem Herodi filio Aristobuli, Herodis maioris filio, ex quo tres susceperit liberos, Herodem, Agrippam, & Aristobulum: ipsam vero Herodiadem, spreto primo viro, nempe Herode filio maioris Herodis ex Mariæne, ex quo genuerat Salomen, nupsisse Herodi Antipæ Galilææ Tetrarchæ. Videas hominem more suo (vt alias sæpe vidimus ac diximus) hallucinarum haudquaquam sibi ipsi constantia loqui: quippe qui, quod ad Herodiadem spectat, dicat^b eam nuptui traditam, non Philippo Tetrarchæ (vt habet Euangelista) sed Herodi filio maioris Herodis ex alia Mariæne filia Simonis Pontificis. Mirum quidem videtur, vnde nouus iste Herodes emerferit: nam cum idem Iosephus^c agit de testamento Herodis iterum instituto, additq. de regno Herodis maioris inter filios ipsius ex Senatusconsulto ab Augusto^d diuiso, nulla huius Herodis facta est ab eo vquam mentio, nec de eo habita aliqua ratio. Rursus cum dicit, filiam Herodiadis ex eodem incognito Herode genitam, nuptui traditam Philippo Tetrarchæ, insigniter errat: nulla siquidem alia legitur Herodiadis filia, nisi puella saltatrix.

Equidem Iosepho ceteri omnes historici contradicunt^e; sed in primis triū Euangelistarum scribentium res gestas suorum temporum testimonio manifesti erroris accusatur. Errare etiam videtur qui^f dictam Herodiadem filiam fuisse Aretæ Regis Petreæ Arabiæ testatur, non Euangelistis tantum Iosepho contradicentibus, sed ceteris aduersantibus, asserentibusq. eam (quod diximus) filiam fuisse Aristobuli Herodis maioris filij. Quod vero pertinet ad Philippum virum Herodiadis, cuius Euangelistæ meminerunt; summopere ab eodem Iosepho^g laudatur his verbis: Vir, inquit, perpetuo modestus, & amator quietis & otij. Degebat enim semper in sua ditione: quoties domo progrediretur, iter faciebat cum paucis selectis comitibus, subsequente sella, in qua sedens, solitus est iura reddere; & si quis ex occurso opem eius inuocaret, sine dilatione mox ibi sella posita residens, causam cognoscebat, aut fontem damnaturus, aut absoluturus innoxium.] hæc Iosephus: qui & testatur eundem sine liberis ex hac vita excessisse anno vigésimo Tiberij Imperatoris. Non prætermittimus dicere, locum istum Euangelistarum de Herode, quòd duxisset fratris sui vxorem, a Montanistis fuisse deprouatum: qui ad struendam hæresim de monogamia, non licere viduæ ulterius virum ducere, vt ex Euangelio id ipsum probare possent, adiecerunt, vt perperam legerent, Herodem duxisse fratris sui defuncti vxorem, prout & Tertullianus^h, qui eandem cum illis defendebat sententiam, legebat. Sed hæc ille, dum agit contra Marcionem Euangelium contemnentem: ceterum cum agit aduersus Catholicos, quos Psychicos nominat, in libro de Monogamia, a falsa eiusmodi citatione abstinet.

Recedens autem Iesus a Iudæa, venturus in Galilæam, transiens per Samariam, peruenit ad fontem Iacob, ibiq. cum Samaritana muliere sermonem habuit: quam prius auersantem ipsius tamquam hominis Iudæi consuetudinem, paulatim instillans in aures eius verba salutis, ad veritatis cognitionem pedetentim, ac denique ad meliorem frugem perduxit. rem gestam fusius describit S. Ioannesⁱ Euangelista. Cur autem tam infensi hostes inter se essent Iudæi ac Samaritani, causam breuiter recensimus, quam tum Regum Iudæ sacre historiae, tum etiam Iosephus perpetuis mo-

XLVII.

XLVIII.

DE HERODIS FILII.

a Ioseph. antiq. lib. 18. c. 7.

DE HERODIADIS

b Idem Ioseph. antiq. lib. 18. c. 7.

c Ioseph. antiq. lib. 17. c. 8. et 10.

d Ioseph. antiq. lib. 27. c. 13.

e Hier. in Mat. c. 24. Euseb. lib. 1. c. 23. Vitiosæ translatione Rufini restituta a Christoфор. lib. c. c. 11.

f Hier. in Mat. c. 24. Euseb. lib. 1. c. 23. Vitiosæ translatione Rufini restituta a Christoфор. lib. c. c. 11.

g Ioseph. antiq. lib. 18. c. 6.

h Tert. aduers. Marcionem lib. 4. c. 34.

i Ioan. 4. Concord. Euang. c. 23.

L. SAMARITANO - RVM ET IVDAB ORVM CONCERTATIONES.

i Ioan. 4. Concord. Euang. c. 23.

a 4. Reg. 17. 18. *Ioseph. antiq. lib. 9. in fine.* *Ioseph. antiq. lib. 11. c. 7. 8. Euseb. in chron.* *DISSIDIA IV-DAEORVM CVM SAMARITIS.*

umentis testatam reliquerunt. Anno igitur a sexto Ezechiae Regis, Salmanazar Rex Assyriorum expugnauit Samariam, transtulitq. filios Israel in Assyrios; numerant hunc annum ab origine mundi, secundum Hebraicam veritatem, ter millesimum ducentissimum vigesimum septimum, ab Vrbe condita annum duodecimum. Porro regionem illam Assyriorum colonis tradidit habitandam. Accidit autem prodigium, ut iidem paulatim a leonibus absumerentur: et quando nullum ad eam cladem auertendam poterat inueniri remedium: ratus Rex id mali illis accidere, quod alterius legis essent ab illis qui inde captiui ducti sunt; misit illuc vnum ex sacerdotibus Iudaeorum, qui captiui in Assyria detinebantur, ut illos Dei legem edoceret, optimisq. institueret disciplinis. Coloni tamen sic leges Iudaicas didicerunt, ut nequaquam Gentiles ritus desererent, dedicerentq. superstitiones quibus hactenus uti consueuerant. Post haec vero b Sanaballath a Dario Rege missus Samariam, in monte Garizim templum aedificauit, quod factum est ab origine mundi anno ter millesimo sexcentesimo trigesimo tertio; ab Vrbe condita quadringentesimo decimo septimo, Olympiadis centesimae vndecimae anno secundo, qui & fuit Alexandri Magni annus secundus. Etenim occasione schismatis inter Iudaeos oborti, quod hactenus intentatum fuerat, persuasione schismaticorum Iudaeorum templum illud fuit nouiter excitatum. Nam Manasses frater Iaddi summi Pontificis, cum filiam Sanaballath, feminam alienigenam (quod Iudaeis non licebat) vxorem duxisset, cogere utq. lege patria dimittere eam, defecit a Iudaeis, adhærens Samaritis; augustissimumq. illud templum sacro aedificandum persuasit, seq. ipsum in schismate summum Pontificem appellauit: qua occasione semper inter Samaritas & Iudaeos agitata est de religione controversia: adeo ut non tantum in Palaestina, vbi vtrique populi agerent, mutuo ea de causa digladiarentur quotidie; sed quibusuis in locis iidem reperirentur, easdem inter se lites assidue exercebant. Quid autem inter Iudaeos & Samaritas gestum sit, cum eius rei altercatio Alexandriae penes Iudices ex partium consensu ad hoc delectos haberetur; ut rem memoria dignam a Iosepho c conscriptam, proprijs eius verbis referre, æquum duximus; ait enim:

LI. Apud Alexandriam inter Iudaeos & Samaritas, qui sub Alexandro Magno Garizitani templi religionem induxerunt, seditio est orta de sacris ipsorum, ita ut res ad Regis cognitionem perueniret: dum Iudaei contendunt iuxta Moysi praescripta, Hierosolymorum templum esse legitimum, Samaritae vero Garizitanum: prouocatumq. est ad Regem & amicorum eius confessum, ut ab eis causa audiretur; & vtrius partis caudici succumberent, morte multarentur. Patrocinebatur Samaritis Sabbæus cum Theodosio, Hierosolymitanis Iudaeis Andronicus Messalami filius: iuraueruntq. per Deum d & Regem, quod ex lege probationes allaturi essent: et rogauerunt Regem, ut necaret eum qui iusiurandum non seruasse deprehenderetur. Itaque Rex, multis amicis in consilium adhibitis, confedit causam auditurus. Iudaei vero, qui Alexandriam habitabant, valde erant solliciti pro defensione iurium Hierosolymitani templi, ægre ferentes antiquissimi & nobilissimi templi auctoritatem in discrimen vocari. Sed cum Sabbæus & Theodosius concessissent Andronico, ut prior diceret: orsus ex lege approbare eius sanctitatem & religionem, ostendens per continuam Pontificum successionem sacerdotij vsque ad sua tempora propagationem, & ab omnibus Asiae Regibus maiestatem eius loci honoratam donarijs; Garizitani vero, ac si omnino nullum esset, numquam ab eis habitam rationem: his & talibus rationibus persuasit Regi, ut decerneret Hierosolymitanum esse ex sententia Moysi conditum, Sabbæum vero & Theodosium ad diceret supplicio. Atque haec sunt quae Alexandrinis Iudaeis acciderunt tempore Ptolemæi Philometoris.] haec Iosephus.

LII. Porro tantum absuit, ut Samaritae sapientissimi Regis sententiae acquiescerent, ac primas templo Hierosolymorum deferrent, ut ea de causa maiori in Iudaeos odio successi fuerint, neque vllam occasionem praetermiserint Iudaeorum templi violandi, Iudaeosq. laedendi; quippe qui illis temporibus, quibus praefecturam Iudaeae totiusq. Syriae Quirinus, sub quo Christus Dominus noster natus est, ageret, Hierosolymorum templum in hunc modum profanarint: In festo etenim Azymorum (inquit Iosephus d) quod Pascha vocamus, mos est sacerdotibus per mediam noctem aperire templi ianuas. Tunc igitur quamprimum apertae sunt, Samaritae quidam clam ingressi Hierosolymam, sparserunt ossa humana per porticus, & per totum templum: quo factum est, ut

A est, ut posthac sacerdotes solito diligentiores custodias agerent.] haec ille. Iusta itaque ratione, cum Christus, Iudaeus homo, a Samaritana femina aquam ad bibendum postulasset, excipiens illa de inimicitijs inter Iudaeos & Samaritas conflatis, dixit a: Quo modo tu Iudaeus cum sis, bibere a me poscis, quae sum mulier Samaritana? non enim conturuntur Iudaei Samaritanis.] sed de his hactenus. Quae quidem referre non piguit, tum ad historiam Euangelicam elucidandam, tum etiam ut sapientissimi Regis ac optimatum de re tanta, solummodo ex legitima Pontificum successione tunc data sententia, atque ex ea ratione Iudaeis causa adiudicata, aduersus schismaticos & haereticos in exemplum perpetuo permaneret: cum ex cuiusuis hominis, qui compos sit rationis, sententia, certum exploratumq. habeatur, illic esse legitimum templum, ipsam inquam Catholicam Ecclesiam, apud quam successio Pontificum ab eius exordio est legitime conseruata ac custodita.

Quod autem spectat ad ipsum puteum Iacob, qui & fons dictus est, praesentia Domini eiusq. sessione mirifice illustratum, egregijq. a Christianis postea monumentis nobilitatum: haec scribit Beda b: Prope ciuitatem, inquit, Sichem, quae nunc Neapolis dicitur, ecclesia quadrifida est, hoc est, in modum crucis facta; in cuius medio fons Iacob habetur quadraginta cubitos altus, de quo Dominus aquas a Samaritana muliere petere dignatus est.] haec ille. Meminit eiusdem ecclesiae ante Bedam Hieronymus c cum agit de locis Hebraicis, aitq. ad latus montis Garizim positam esse.

Cum igitur Iesus d apud Samaritanos ipsum benigne habentes, duos peregrisset dies, & complures ex eis credidissent in eum; inde recedens, abiit in Galilaeam; diuertensq. a Nazareth, testimonium perhibuit quod Propheta in sua patria honorem non habeat.

C A ceteris vero Galilaeis humanissime exceptus est: quippe qui viderant quae fecisset Hierosolymis, cum & ipsi ad diem festum se illuc contulissent. Venit ergo (inquit Ioannes e) iterum in Cana Galilaeae, vbi fecit aquam vinum. Et erat quidam Regulus, cuius filius infirmabatur Capharnaum. Hic cum audisset quia Iesus adueniret a Iudaea in Galilaeam, abiit ad eum, & rogabat eum ut descenderet, & sanaret filium eius: incipiebat enim mori. Dixit ergo Iesus ad eum: Nisi signa & prodigia videritis, non creditis. Dicit ad eum Regulus: Domine descende priusquam moriatur filius meus. Dicit ei Iesus: Vade, filius tuus viuit. Credit homo sermoni, quem dixit ei Iesus, & ibat. Iam autem eo descendente, serui occurrerunt ei, & nunciauerunt dicentes quia filius eius viueret. Interrogabat ergo horam ab eis, in qua melius habuerit, Et dixerunt ei: Quia heri hora septima reliquit eum febris. Cognouit ergo pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei Iesus: Filius tuus viuit. Et credidit ipse, & domus eius tota. Hoc iterum secundum signum fecit Iesus, cum venisset a Iudaea in Galilaeam.] hactenus Ioannes.

Quod ad praefatae historiae elucidationem pertinet: non arbitror esse deceptum interpretem (quod aliqui putant) ut βασιλικὸν Regulū reddiderit potius, quam Regium, sed legisse βασιλιστον, cum & sic legitur noscantur antiqui Patres, qui itidem Regulum dixerunt: nec adeo antiquam lectionem conuellendam esse existimo; quantumuis sanctus Hieronymus f legens βασιλικὸν, Palatinum pro Regulo interpretandum putarit. Magis itaque placet, ut hic fuerit loci alicuius dominus, & ob eam causam sit Regulus appellatus. Erat enim in eadem Galilaea posita prouincia, Decapoleos dicta, quod in ea decem essent ciuitates, inter quas vna annumerabatur g Capharnaum. De illis agens

E Plinius h, testatur in singulis decem illis ciuitatibus fuisse singulas tetrarchias, regnorum instar, & in regna solere conferri. Haec cum ille dicat, in eam sententiam magis adducor, ut iste sic Regulus dicatur, quod eius loci dominus esset; sic tamen ut Tetrarchae Galilaeae Herodi Antipae subisset, vel saltem Romano Praefidi, cui & ceteri Tetrarchae parebant, qua ratione & βασιλικὸς recte dici potuisset, nempe quod alteri subisset Principi: quem puto Euangelistam Regulum potius, quam iuxta Plinium, Tetrarcham nominasse, ne dictum existimaretur de Herode totius Galilaeae Tetrarcha; nec etiam secundum eundem dixisse Regem, quod nullus eo titulo amplius in Palaestina regnaret.

Cum vero aduentus Iesu in Galilaeam, eam causam fuisse scribant Euangelistae, quod Ioannes Baptista ab Herode detrusus esset in carcerem: ut vbi coeperat praedicatio Euangelicae veritatis, ibi etiam magis ac magis coalesceret; idem Iesus, quod cessasset Ioannes, vbi

LIII.

b Beda de locis sanctis c. 15. DE PVTEO IACOB. c Hier. de locis Hebraicis in Act. Apost.

LIV.

d Ioan. 4.

e Ioan. 4.

LV.

DE REGVLO.

f Hier. in Isa. c. 65. in princ.

g Burchard de locis sanctis part. 1. c. 6. §. 6. h Plin. nat. hist. lib. 5. c. 18.

LVI.

nes, vbi ille defierat, inde sibi exordiendum putauit: nimirum poenitentiam prædicare, idq. secundum propheticum vaticinium Isaia, prout Euangelistæ de eadem re in hæc verba texunt historiam: Relicta^a ciuitate Nazareth, venit, & habitauit in ciuitate Capharnaum maritima, in finibus Zabulon & Nephtalim: vt adimpleretur quod dictum est per Isaia^b Prophetâ: Terra Zabulon, & terra Nephtalim, via maris trans Iordanem Galilææ Gentium: populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: et sedentibus in regione vimbæ mortis, lux orta est eis. Exinde coepit Iesus prædicare Euangelium regni Dei, & dicere: Quoniam impletum est tempus, & appropinquauit regnum Dei: poenitemini, & credite Euangelio.] Quod ad incolatum Christi Capharnaum spectat: constat quidem ibidem adeo frequenter versatum esse, vt Matthæus appellet Capharnaum ciuitatem ipsius. Quod autem illic potius, quàm in alijs Galilææ ciuitatibus Dominus diutius egerit, ea ratio afferri solet, quod frequentior illuc esset accessus hominum, cum tam hi qui Transamnanam habitarent regionem, quàm ceteri e longinquo mercaturæ causâ eo confluerent.

LVII.

Quid vero post hæc secutum sit, in hunc modum narrant Euangelistæ^c: Ambulans autem Iesus iuxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem eius, mittentes rete in mare (erant enim piscatores) & ait illis: Venite post me: et faciam vos fieri piscatores hominum. At illi continuo relictis retibus secuti sunt eum.] nouerat eum Andreas ante apud Ioannem, & per ipsum idem Iesus innotuerat (vt vidimus) Petro. Sed post hæc idem pergit Euangelista: Et procedens inde pusillum, vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem eius in naui cum Zebedæo patre eorum reficientes retia sua: et statim vocauit eos. Illi autem relictis retibus, & patre suo Zebedæo in naui cum mercenarijs, secuti sunt eum^d.

a Matth. 4. Marc. 1. Luc. 4. Concor. Euang. c. 25. b Isai. 9.

c Matth. 4. Marc. 1. Luc. 5. Concor. Euang. c. 26.

IOANNES ET JACOBVS SE- QVINTVR IE- SVM.

e Euseb. hist. lib. 1. c. 13.

* Augarus, vel Agabarus

LVIII.

Insignes illas virtutes & curationes, quæ abs te sine medicamento, & sine herbis factæ sunt, auditione accepi. Cæcos enim (vt fama est) videre efficis, claudos ambulare; & leprosos mundas; spiritus iracundos & dæmones eicis; eos etiam, qui diutius morbis pressi sunt, sanas; mortuos denique ad vitam reuocas. Quæ quidem cum de te audiuissem, de duobus hisce alterum verum esse cogitabam: te aut Deum esse, & cæli fastigio delapsum: aut Dei filium saltem, qui ista tam stupenda edas miracula. Quapropter hæc ad te scripsi, magnopere precatus vt laborem ad me accedendi suscipere, huncq. quo crucior morbum curare non graueris. Etenim audio Iudæos tibi obstrepere maleuole, & velle libenter aliquo magno malo afficere. Est mihi ciuitas perexigua quidem, sed ornata sane & illustris; quæ vtrique nostrum rerum necessariorum suppeditabit satis.] hæc tibi epistola. sequitur Eusebius: Ista, diuino splendore ei tū paululum elucente, ad Iesum hoc modo perscripsit. Operæpretium est porro, epistolam, licet breuem, plenam tamen virtutis & efficacitatis, audire; quæ per eundem tabellarium a Iesu ad illum missa fuit, cuius quidem hæc erat sententia:

LIX.

Abagare, beatus es, qui cum non videris me, in me tamen credidisti. De me enim scriptis proditum est; eos qui me viderunt, in me non credere; vt hi qui me non viderunt, credant, & vitam consequantur. Quod scribis ad me, te velle vt ad te veniam: eas res, quarum gratia sum missus, debeo hic necessario obire; quas cum plene perfecero, ad eum recipi qui me misit. Quo simulac assumptus fuero, aliquem ex discipulis meis

EPIST. IESV AD ABAGARVM.

A meis mittam ad te, qui morbo quo tantopere torqueris, faciat medicinam, & vitam tibi tuisq. impertiat.] hæc tibi Iesu litteræ, de quarum fide hæc idem auctor paulo superius: Harum rerum insigne & locuples testimonium ex tabulario Edeffæ ciuitatis, id temporis a Rege gubernatæ, depromptum habes. Nam in tabulis publicis, quæ nedum veteres, sed recentes etiam res nuper ab Abagaro gestas continebant, hæc eadem in hanc nostram ætatem referuata reperiuntur. Quare nihil commodius esse putauit, quàm ipsas epistolas a veteribus illis annalibus petitas, atque adeo ad verbum ex lingua Syriaca hoc loco citare; quæ ita vt sunt positæ, se habent.] hæc Eusebius: cetera autem quæ ipse de eodem scribit, suo loco inferius dicemus: nos vero nunc hæc recitauimus ea occasione, quod dicatur ab Euangelista, in omnem Syriam Christi famam fuisse peruulgatam; non tamen vt dicamus hoc anno epistolam scriptam; nam dictus Princeps multa in ea recenset a Christo & in Christum facta, quæ post præsentem annum contigisse certum est.

Quod pertinet ad dictarum epistolarum fidem: eo quod non reperiantur ab Euangelistis conscriptæ, idcirco Gelasius^a Papa recenset illas inter apocrypha, quasi non hagiographa: non tamen vt eas ab Ecclesia omnino proscribat, sicut nec complures alios libros quos proxime recensuit. Eas vero absque aliqua dubitatione ab antiquioribus fuisse receptas, euidenter testatur epistola Darij Comitum ad S. Augustinum scripta, in qua earumdem argumentum recenset, & ex eis ad persuadendum Augustino^b vt sua scripta ad se mittat, exemplum adducit. Sed & ante Augustini tempora ipse S. Ephræm diaconus eiusdem ciuitatis Edeffæ, in eo opusculo quod nouissimum omnium scripsit, cuius est titulus, Testamentum Ephræm, de iisdem epistolis egregiam habuit mentionem. De his etiam agit Theodorus Studita in epistola^c ad Paschalem Papam in fine. Exiitque integra epistola Iesu ad Abagarum missa, adhuc temporibus Michaelis Paphlagonis Imp. qui Imperium auspicatus est anno Domini millesimo trigesimo quinto, & in honore habitam, Cedrenus tradit in suo historiarum compendio. Hæc vero non sic a nobis sunt recitata, vt apocrypha in hagiographa transferri velimus; sed tum ne quid lectorem prætereatur, tum etiam ne ea quis omnino contemnenda existimet, quæ maiores complures venerati esse noscuntur.

Quin & ab ipso Christo sui imaginem, non arte hominis elaboratam, sed ab ipso summo rerum architecto & opifice Domino nostro, ad Abagarum missam post datam epistolam, a compluribus grauiissimis auctoribus scriptum reperimus. Euagrius Scholasticus id testatur^d; at non fuit ipse eius rei primus auctor: sed quoniâ miracula inde prodita recenset, occasione eius rei meminit: quæ vero ab ipso scripta recitata sunt in Concilio Nicæno^e secundo, a Patribus, vt egregie testata, fideq. digna, comprobata habentur. Quomodo autem ea imago non manufacta dicatur, Ioannes^f Damascenus sic scribit: Historiæ quoque proditum est: cum Abagarus Edeffæ Rex eo nomine pictorem misisset, vt Domini imaginem exprimeret; neque id pictor ob splendorem ex ipsius vultu manantem consequi potuisset; Dominum ipsum diuinæ suæ ac viuificæ faciei pallium admouisse, imaginemq. suam ei impressisse: sicq. illud ad Abagarum, vt ipsius cupiditati satisfaceret, misisse.] hæc Damascenus; nec diuersa Nicephorus^g. De eadem præterea luculenta oratio^h Constantini Porphyrogeniti extat, & eadem celebrant anniuersariam solemnitatem decimo septimo Kalendas Septembris, vt constat ex eorum Menologio. At quod ad Latinos pertinet: testimonio Hadriani Papæ^k scribentis ad Carolum Magnum, testatur haberi, eandem de imagine ad Abagarum missa historiam cognitam & receptam esse a Stephano Papa in Concilio Romano, cuius fidei ad stipulator est grauiissimus. Crebra certe & insignia miracula ex eadem imagine prodita eius rei veritatem abunde declarant & demonstrant, quæ & recenset Euagrius^l de temporibus Chosroes, & alij. Theophanes^m etiam auctor est, ingentes Persarum copias præsidio huius sine manu factæ imaginis, quam secum in acie duxisset Philippicus dux sub Mauritio Imp. esse penitus profligatas. Sed de his opportunius suis locis agemus. Nunc ad institutam de Christi rebus gestis Euangelicâ historiam reuertamur, a qua, occasione famæ de operibus Christi per omnem Syriam peruulgatis, paululum digressi sumus.

Cum ergo Dominus noster Iesus Christus (vt vidimus) prædicationem auspicans,

LX. *a Gelasius in Concil. Rom. in decreto de lib. apocryph. script. DE FIDE HARVM EPISTOLARVM. b Aug. epist. 263. edit. Louan.*

c Extat inscript. in Cod. Vat. post epist. Hormisdæ Pape.

LXI.

d Euagr. hist. lib. 4. c. 26. e Nicæn. Cōc. 2. f Io. Damasc. de fide Orthod. lib. 4. c. 17.

g Niceph. hist. lib. 2. c. 7. h Apud Metaph. die 10. Augusti. i Apud eund. 15. Nouemb. in vita S. Alexij. k Hadr. ad Carol. Magn. epist. extat tom. 3. Conc. noue edit. l Euag. hist. lib. 4. c. 26. m In Actis præd. sanct. apud Metaph. n Apud histor. Miscell. lib. 17.

LXII.

cam-

a Matth. 4.
Marc. 3.
b Luc. 5.
Concor. Euang.
Iansen. c. 26.
DE PISCATIONE
PETRI.

eandemq. signis ac miraculis pluribus illustrans, Galilæam peragraret, fama rerum ubique peruulgata: Secutæ sunt eum (inquit Matthæus^a) turbæ multæ de Galilæa, & Decapoli, & de Hierosolymis, & de Iudæa, & de trans Iordanem. Tunc^b factum est, cum turbæ multæ irruerent in eum, vt audirent verbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genesareth. Et vidit duas naues stantes secus stagnum: piscatores autem descenderant, & lauabant retia. Ascendens autem in vnâ nauim, quæ erat Simonis, rogauit eum e terra reducere pusillum. Et sedens docebat de nauicula turbas. Vt cessauit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam. Et respondens Simon dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete. Et cum hoc fecissent, concluderunt piscium multitudinem copiosam: rumpebatur autem rete eorum. Et annuerunt socijs, qui erant in alia naui, vt venirent, & adiuuarent eos. Et venerunt, & impleuerunt ambas nauiculas, ita vt pene mergerentur. Quod cum videret Simon Petrus, procidit ad genua Iesu, dicens: Exi a me Domine, quia homo peccator sum. Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo erant, in captura piscium, quam ceperant. Similiter autem Iacobum & Ioannem filios Zebedæi, qui erant socij Simonis. Et ait ad Simonem Iesus: Noli timere: ex hoc iam homines eris capiens. Et subductis ad terram nauibus, relictis omnibus secuti sunt eum.]

LXIII.

Consideratione quidem dignum esse videtur, quod diuina Sapiencia, quæ in terra apparuit, & cum hominibus in carne versata est, quæ & in sui dispositione non fallitur, singulari quadam prouidentia erga Petrum esse propensior visa est: quippe quæ ipso primo intuitu eandem admirabili nomine illo, vt Cephas, hoc est, petra, diceretur, insigniuit. Post inde concionaturus ipse Iesus ad populum, non in alteram, cum duæ essent naues in littore, sed in eam quæ ipsius Simonis erat, ascendit, quam pro pulpito habuit ad docendas turbas: eandemq. mox in altum iubet duci, & ingenti piscium multitudine onerari voluit: his scilicet tamquam quibusdam lineamentis adumbrans quæ postmodum in Ecclesia futura erant: nimirum stabiliendam primum fore Ecclesiam super petram, quæ Christo primario lapidi firmiter inhærens, nulla posset vnquam concussione conuelli. Sed alio signo eadem Ecclesia rursus nauis comparatur, quod turbis mundi huius esset exposita, ex qua Christus vniuersum populum docturus esset. Petro insuper, nec alij imperatum vt ducat in altum, & laxet retia in capturam: eiq. tantummodo datum, vt tantam multitudinem piscium rete concluderet; quod futurum esset, vt Catholica Ecclesiæ, quasi nauis, Petrus vti princeps clauum teneret, nec non calcaret altas huius sæculi vndas, & verbi Dei prædicatione omnes gentes per se, vel alios, in Ecclesiam adduceret: hæc enim symbolice facta esse, Dominus declarauit, cum dixit: Ex hoc iam homines eris capiens.]

LXIII.

DE LACU GENESARETH.
a Ioseph. de bello Iud. lib. 3. c. 26.

At quoniam de Genesareth lacu frequens incidit mentio in Euangelio: operæpretiū duximus, illum ex Iosepho descriptum ob oculos ponere; sic enim ille ait^c: Lacus Genesar a terra continente appellatur: quadraginta vero stadijs in latitudine patens, centumq. in longitudine, aquæ dulcis est, atque potabilis. Palustri enim crassitudine tenuiores habet latices; & vndique in littora & arenas desinens, purus est, ac præter hoc temperatus ad hauriendum: et fluuio quidem siue fonte lenior est; semper autem frigidior, quàm lacus diffusio patitur, manet: æstiuusq. noctibus eius aquæ sub diuo pertinetæ nequaquam æstibus cedunt: id enim facere indigenis moris est. Varia autem sunt in eo piscium genera, ab alterius loci piscibus tam sapore, quàm specie discreta: medijsq. fluuio Iordane secatur.] hæc Iosephus de lacu. Quod autem spectat ad regionis vbertatem & pulchritudinem, hæc addit^d: Ad Genesar vero lacum, eiusdem nominis terra prætenditur, natura simul & pulchritudine admirabilis: nullum enim ipsa præ vbertate sua negat arbutum, totamq. plantis conseruere cultores. Cæli vero temperies etiam diuersis aptissima est: nuces enim, quæ arborum maxime frigoribus gaudent, infinitæ florescunt: vbi etiam palmæ, quas nutrit calor æstiuus: has iuxta ficus & oleæ, quibus aurâ mollior destinata est: vt naturæ magnificentiam hanc esse quis dixerit, vim adhibentis, vt in vnum conueniant inter se repugnantia, anniq. temporum contentionem bonam, velut singula peculiari studio terræ fauerent: non enim solū nutrit præter opinionem poma varia, sed etiam seruat, egregia quidē, & quodammodo regnantia. Vuas sanæ & caricas sine intermissione decem mensibus suggerit, ceteros vero fructus anni

d Idē ibidem.

III.

A spatio senescentes. Nam præter aeris lenitatem, fonte quoque irrigatur vberissimo, qui Capernaum ab indigenis appellatur: eum nonnulli venam esse Nili fluminis opinantur, quod similes coracino Alexandrino generat pisces. Longitudo autem regionis, secundum littora cognominis lacus, triginta stadijs extenditur, & latitudo viginti.] hactenus de ea regione Iosephus.

Porro non fons tantum, sed & ab eo denominatum erat oppidum Capharnaum; eiq. proxima ad secundum lapidem erat Corozain, vt tradit Hieronymus^a. Erat & in eius lacus ripa Tiberias, sic dicta (vt superius meminimus) a Tiberio, in cuius honorem ab Herode Tetrarcha est ædificata; vbi primo fuisse vicum nomine Chephira, idem testatur^b. Denique ab eodem oppido Tiberiadis, factum est, vt & ipse lacus appellatus sit Tiberiadis. Erat ibidem ad ripam ipsius Bethsaida oppidum, quod Herodes nomine Iulia, Cæsaris filia, Iuliam nuncupauit. Sed de his supra.

Sub idem tempus ingressus Iesus Capharnaum^c, diebus sabbati in synagoga docebat populum, ibiq. dæmoniacum curauit, inde focrum^d Simonis Petri, & multos alios ægrotos ac dæmoniacos. exhibantq. dæmonia a multis, clamantia, & dicentia: Quia tu es filius Dei. sed ipse increpans, non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum. Inde exeuntem comitatus est Simon, & alij qui cum eo erant. At requirens eum turba cum inuenisset, non sinebat inde recedere. Sed ille alijs se oportere regnum Dei prædicare testatus, Galilæam peragrans, docebat in synagogis, & eiciebat dæmonia. Vniq. ex Scribis, cum se sub eius disciplina professurum iactaret, dixit: Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. Alteri autem, vt se sequeretur, imperauit, nec sepultura patris voluit retardari.

C Alteri insuper nec domum reuerti permisit. Ascendens^e inde in nauiculam vna cum discipulis suis, cum sero esset, somno se dedit: magna vero tempestate agitante nauiculam, excitatus ab illis, imperauit vento & mari, factaq. est tranquillitas magna. Appulit inde ad regionem Gerasenorum, liberauitq. duos dæmoniacos de monumentis exeuntes, sæuos nimis: dæmones vero permissu ipsius in porcos se immittentes, dederunt eos in mare præcipientes. quam ob causam timore percussæ gentes regionis illius, ipsum rogauerunt vt inde recederet: qui rursus mare transfretauit, & redijt in Galilæam.

Quæ a Matthæo dicta sunt de dæmonibus atque porcis facta esse in terra Gerasenorum, apud Marcum & Lucam leguntur contigisse in terra Gadarenorum; licet apud Matthæi Græce redditum Euangelium γερζαζων, id est, Gergesinorum, sit scriptum. Neque vero, vt putant multi, vna ciuitas tribus his nominibus dicta erat; sed Gergesæi dicti, sicut Euæi, Cetthæi, & Iebusæi, erant populi trans lacum Genesareth positi, quorum ciuitates ab Hebræis sunt excisæ, vt Iosephus^g testatur, harumq. nomen tantum remansit: licet S. Hieronymus, de locis Hebraicis agens, dicat superesse viculum super montem, iuxta stagnum Tiberiadis, qui Gergesæi dictus sit, ibiq. factum miraculum de porcis. Porro in ea Gergesæorum regione inter alias duæ erant ciuitates trans lacum Genesareth positæ: quarum altera Gadara dicta erat a tribu Gad, cui ea in sortem venit; quæ cum a Iudæis destructa esset, Pompeius^h in gratiam liberti sui Demetrii Gadarenis eam restaurauit: Altera diuersa prorsus ab ea erat Gerasa dicta, seu Gerasis, vt ex Iosephoⁱ colligitur: nam a Gadara Gadarenses^k, & a Gerasa Geraseni dicti sunt populi.

At quod pertinet ad dæmoniacos qui dicuntur exiisse de monumentis, sic accipe. E S. Epiphanius^l cum agit contra Ebionæos, de Gadara ciuitate, dicit fuisse prope ipsam tumbas, sepulchra scilicet, in speluncis quæ erant in petris excisæ, ac desuper structæ: illicq. præstigiatores dæmonum inuocationes exercuisse tradit. Idem auctor agit de balneis, aquis calidis scilicet, quæ erant in Gadareno agro, ad quas erat frequens accessus. Ad eas potius quàm ad lacum Genesareth porcos esse mersos, conijci potest, eo quod locus ille impudicitijs & illusionibus dæmonum esset expositus: sic enim idem Epiphanius ait: Proficiscuntur ad Gadara, ad aquas calidas, quo loco singulis annis conuentus celebratur. Accedunt enim vndiquaque qui lauare volunt ad dies aliquot, morborum videlicet deponendorum gratia: id quod diabolicum est stratagema. Vbi enim miracula a Deo facta sunt, ibi aduersarius perniciosus sua retia ponere anticipauit: nam viri & feminae illic lauantur, &c.] Subdit de muliere Christiana perpulchrum exemplum, quod signi Crucis virtute liberata sit a lasciuo iuvene sibi arte dæmonum illudente.

LXV.

a Hieron. de locis Hebraicis.

b Idem de locis sanctis.

LXVI.

c Marc. 1. Luc. 4.

d Iansen. Cōcor. Euang. c. 27.

e Marc. 1. Luc. 4.

RES GESTAE IN GALILAEA.

f Matth. 8. Luc. 8.

g Luc. 9.

h Matth. 8. Marc. 4. Luc. 8.

i Luc. 8.

LXVII.

DAEMONES IN PORCOS.

g Ioseph. antiq. lib. 3. c. 6.

h Ioseph. de bello Iud. lib. 1. c. 5.

i Ioseph. de bello Iud. lib. 3. c. 2.

k Ioseph. de bello Iud. lib. 5. c. 3.

LXVIII.

l Epiph. cont. Ebion. hæres. 30.

DE GADARA.

^a Strabo lib. 10. dente. Meminit & Strabo de aquis Gadarenis in hunc modum: In agro etiam Gadareno est aqua quaedam pessima ex lacu: qua degustata, pecora pilos, vngues, & cornua amittunt.]

LXIX. Fuisse autem dictas aquas calidas ad radicem montis, super quem erat Gadara ciuitas aedificata trans Iordanem, contra Scythopolim & Tiberiadem ad Orientalem plagam, tradit S. Hieronymus: licet ipse dicat porcos in stagnum Genesareth esse praecipitatos. Quod si prior sententia magis placeat, nulli faciat dubium quod dicat Euangelista eos esse in mare praecipitatos: quandoquidem penes Hebraeos, quantumlibet parua aquarum congregatio, mare dici consuevit; vnde & in diuina Scriptura habes mare aeneum, vas in templo ad sacerdotum vsum aquam continens. Nunc vero quod ad suariam artem pertinet: cum populi illi essent Iudaei, illicite illam exercuisse putantur: adeo enim sues apud Iudaeos in abominatione erant, vt nec eos suo nomine Iudaei nuncupare dignarentur: Iosephus enim cum nefanda dicit animalia, porcos intelligit. Porro ad suppeditandam annonam Romanis militibus, certum est, sicut & in alijs prouincijs, in Palaestina sues ali consueuisse: ea de causa & multa suarijs concessa priuilegia leguntur.

^b Hier. de locis Hebraeis. ^c Ioseph. de bello Iud. lib. 5. c. 2. ^d Cod. Theod. de iur.

LXX. Rediens Iesus in Galilaeam inferiorem, Galilaeam inquam Minorem dictam (nam alia Gentium nominata est Superior, seu Maior, & regio Transamnana) iterum venit Capharnaum: Quo cum venissent Pharisei & legis doctores ex Galilaea, Iudaea, & e ciuitate Hierusalem, essentq. in domo sedentes, & turba foris vndique circumfusa, desuper per tegulas paralyticum demittunt ante illum: qui eum sanauit, reprehensis prius Phariseis de his quae in ipsum corde meditantur. Humilem plane fuisse domum illam, in quam ascendentes vectores paralytici, aperto tecto, per tegulas eum deorsum intulerunt, satis est etiam argumento, quod Iudaeorum sublimiores domus non essent imbricibus tegulisq. contextae, sed solaria haberent desuper pauimento constrata; in quibus manere ac deambulare liberum esset, cum haberent circumcirca repagula ex legis praescripto haec iubentis: Cum aedificaueris domum nouam, facies murum tecti per circuitum: ne effundatur sanguis in domo tua, & sis reus labente illo, & in praecipitamento.] Sic & Dauid, refert diuina Scriptura, deambulasse in solario domus suae, & Bethsabea lauasse itidem se in suae domus solario. Ex his etiam facile rem accipias, quid sit quod Dominus dixit: Qui fuerit in tecto, ne descendat.] Quod autem per tegulas paralyticus demitteretur, fidei ardore factum commendatur, cum alioqui maximo vitio verteretur in domum alienam submitti per tegulas: quod Antonio obiecit Cicero in secunda Philippica. Sed prosequamur cetera.

^e Ioseph. de bello Iud. lib. 3. c. 2. ^f Matth. 9. ^g Marc. 2. ^h Concord. Euang. cap. 39. ⁱ Domus Iudaeorum quales.

LXXI. Post haec autem idem Dominus Matthaeum Publicanum sedentem ad telonium vocans, se sequi iussit: qui & sumptuosum illi conuiuium, in quo discubuit ipse Iesus cum discipulis suis, simulq. multi Publicani & peccatores, parauit. Cumq. Pharisei redarguerent Dominum, ac discipulos eius, quod manducarent cum Publicanis & peccatoribus: breui responsione ipse Iesus instituit apologiam, dicens non esse opus sanis ac bene valentibus medico, sed his qui male se habent. Sane quidem tam ex his quae hic habentur, quam etiam ex plerisque alijs locis Euangelij constat, penes Iudaeos, Publicanos fuisse malae existimationis homines. Vnde & cum alias a Zachaeo Publicanorum principe exceptus esset Dominus, de eo murmurabant Pharisei, quod apud hominem peccatorem diuertisset. et ipse Iesus, de incorrigibili peccatore dum loquitur, ait: Sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.] Rursumq. parabola dicens de Phariseo & Publicano in templo orantibus, illum in his quae foris sunt, iustum hominem, hunc autem peccatorem representare demonstrat. Tertullianus existimauit Publicanos omnes fuisse Gentiles: quem S. Hieronymus redarguens, ait: Vehementer admiror Tertullianum in eo libro quem de Pudicitia aduersus poenitentiam scripsit, & sententiam veterem noua opinione dissoluit, hoc voluisse sentire, quod Publicani & peccatores, qui cum Domino vescebantur, Ethnicus fuerint, dicente Scriptura: Non erit vinctigal pendens ex filijs Israel. quasi vero & Matthaeus non ex circumcissione fuerit Publicanus; & ille, qui cum Phariseo in templo orans, oculos ad caelum non audebat erigere, non ex Israel fuerit Publicanus, &c.] haec Hieronymus.

^g Deut. 22. ^h 2. Reg. 11. ⁱ Luc. 17.

LXXII. Sed quinam fuerint Publicani; e loco vnde sumpserunt originem, interpretatio sumenda est. Iurisconsulti, qui Romanorum leges sunt interpretati, illos dixere esse Publicanos,

^m Tertul. lib. de pudicitia. ⁿ Hieron. epist. 146.

A blicanos, qui vectigalia a fisco conducunt: id Vlpianus & Caius affirmauerunt; addit Marcianus, non tantum horum fuisse munus, vectigalia a subditis, verum etiam professionem ab illis exigere: Huius quidem muneris functio apud Romanos honestissima erat, vt quae nonnisi equestris ordinis nobilibus Romanis conferri solet. quod ex his accipies. Scribit Cicero ad M. Brutum de Terentio Varrone, quod se in Publicanorum societatem contulerit: quod, inquit, homo versatus in vtrisque subsellijs existimauit honorem honestissimu.] Idem in oratione pro Plancio, cum agit de Publicanorum ordine, haec ait: Qui ordo quanto adiumento sit in honore, quis nescit? Flos enim equitum Romanorum, ornamentum ciuitatis, firmamentum Reipublicae, Publicanorum ordine continetur, &c.] Rursum etiam id scribens ad Q. fratrem de regimine praefecturae Asiae, plura habet de dignitate Publicanorum, & quantum profint Romanae Reipubl. pluribus differit, additq. nomen Publicanorum non tantum Iudaeis, sed & Graecis fuisse insensissimum ac plane inuidiosum.

B Mittebantur hi in prouincias ad vectigalia exigenda; qui ex iisdem prouincijs homines, quos eidem muneri adscriberent, sibi eligebant, qui item Publicani dicebantur; cuius ordinis Matthaeus erat, & Zachaeus dictus princeps Publicanorum, qui dicebatur Hebraice Gabbe, ceteri vero Publicani Gabbain, vnde fortasse deductum nomen Gabella. Verum in Hebraico textu Euangelij S. Matthaei, quod peruetustum habetur, Publicanos Parisim inuenimus appellatos, quod est proprium nomen illorum latronum qui maceriam vel sepes dissipant, vt ad furandum atque praedandum pateat aditus. Eo etiam nomine vitur Hieremias, dum ait: Numquid ergo spelunca latronum facta est domus ista? quod Hebraice, loco Latronum, habet, Parisim. Latronum ergo nomine Publicanos Iudaei appellabant, quod libertatis asylum viderentur effringere, atque ad seruitutem aditum aperire. Hac ergo de causa ab illis iisdem habebantur infames, atque vna cum ceteris turpibus personis a magistratibus publicis arcebantur: nam apud Thalmudistas, vbi agitur de Iudicum reiectione, inter alios infames, quos ab ea functione excludebant, Publicani nominati erant. Cur autem eo nomine notati essent, nulla alia subest causa, nisi quod Iudaei, genus Abraham ex libera, liberos se esse profiterentur, nec quicquam alijs debere, nisi decimas Deo; legeq. statutum esse, ne esset vectigal pendens ex filijs Israel. Vnde quantumlibet inuiti ad vectigal & tributum pendendum adigerentur, nefas tamen execrandumq. existimabant Iudaeos a contribulibus suis ad id Romanis praestandum compelli, cum illud nomine Imperatoris ab illis exigerent. His accedit, quod (vt Suidas scribit ex Iamblichio) ob duras acerbasq. exactiones, nomen Publicanorum erat inuisum; additque: Vita Publicanorum aperta est violentia, impunita rapina, negotiatio nulla ratione constans, inuerecunda mercatura.] haec de Publicanis apud Suidam.

C Sed iam ad Euangelicam historiam redeamus. Post haec vero rogatus Iesus ab Archifsynagogo vt filiae suae in extremis laboranti succurreret, abiens obuiam habuit mulierem, quae annis duodecim sanguinis fluxum passa, tactu simbriarum vestimenti eius curata est; quae quod fecerat, & quod a Christo acceperat, palam confessa est. haec pluribus Euangelistae; nos historiam cunctis notam summatim collegimus. Ambrosius hanc mulierem fuisse Martham Mariae sororem, in libro quem de Salomone scripsit, sentire videtur, cum haec ait: Dum largum sanguinis fluxum siccata in Martha, dum daemones pellit ex Maria, dum corpus rediuiui spiritus calore constringit; & quod mors sibi vindicauerat ad poenam, lux denuo recepit ad vitam, &c.] At vero quaecumque illa fuerit mulier nobilissima aequae ac ditissima, tanti non immemor beneficii, ne illud aliquando memoria hominum excideret, egregio monumento testatum posteris omnibus cupiens, aeneis simulacris tam Iesu quam sui effigiem referentibus, rei gestae memoriam futuris saeculis in perpetuum commendandam voluit. Quamobrem non est quod dici possit, eam fuisse Martham Mariae & Lazari sororem Iudaeam feminam: cum non liceret vllto pacto Iudaeis simulacrum cuiusuis quauis occasione formare.

D Quod vero spectat ad statuas ab hac fieri iussas; rem credo nemini ignotam sic breuiter describit Eusebius, dum de Caesarea Philippi, quam Phoenices Paneada vocabant, agit his verbis: Sed quoniam in huius ciuitatis mentionem incido, opera pretium arbitror historiam hoc loco citare, quae digna plane videtur, quam memoriae ad posteritatem commendemus. Mulierem illam sanguinis profluuio afflicta, quam

E Annal. Eccl. Tom. 1. **K** sanctorum

LXXIII. ^e l. i. s. qui. ff. de Publican. ^f Canin. de locis noui testam. ^g Hier. 7. ^h Canin. de locis noui testam. **LXXIII.** ⁱ Matth. 9. ^g Marc. 5. ^h Luc. 8. ⁱ Concord. Euang. c. 34. ^k Ambros. in lib. de Salom. c. 3. ^l DE MULIERE CVRATA A FLV XV SANGVINIS. ^m Eusebius hist. lib. 7. c. 14.

sanctorum Euangeliorum testimonio a Salvatore nostro morbi remedium inuenisse A
 cognouimus, ex ea ciuitate oriundam, illiusq. domum ibi ostendi, & admirabilia quædam Saluatoris in eam beneficij monumenta & quasi trophæa ad hoc tempus durare memorant. Pro foribus enim domus illius æneam mulieris effigiem genibus flexis, & manibus instar supplicantis in anteriorem partem extensis, super editum lapidem collocatam: huic e regione, viri erectam imaginem ex eadem materia confiatam, vestitu ad talos demisso decenter ornatam, & manum mulieri porrigentem: ad cuius pedes in ipsa basi peregrinam quamdam & inusitatam herbæ speciem enasci: quam quidem, vbi ad apei vestitus fimbriam excreuerit, morbi cuiusque generis medicandi vim & facultatem habere. Hanc statuam effigiem Iesu exprimere dicunt: quam ad nostram vsque ætatem manentem, ipsi ad eam ciuitatem profecti, oculis cernebamus. Nec plane mirum, eos qui ex Gentilibus prognati, a Salvatore, dum inter homines viuebat, beneficijs affecti fuissent, ita fecisse: cum & nos Petri & Pauli Apostolorum, & Christi etiam ipsius imagines in picturis colorum varietate expressas conseruataq. aspexerimus; idq. propterea, sicut verisimile est, quod maiores nostri ad Gentilis consuetudinis similitudinem quàm proxime accedentes, eos qui tamquam Saluatores illis fuissent, id est, qui illis aliquid salutis & subsidij attulissent, apud se honore ad hunc modum afficere consueuerant.] haftenus de his Eusebius. Porro recenset Ioannes Damascenus a ex Chronico Ioannis Antiochiæ Episcopi cognomento Malalæ, supplicem libellum oblatum Philippo Tetrarchæ Trachonitidis regionis, vt de beneficio quod acceperat, liceret in perpetuum eius rei monumentum erigere statuas. Sed cum in multis eius scripti fides vacillet, & compluribus scaterere mendacijs cognoscatur; indignum putauimus his nostris chartis intexere. Qui locum cupit, habet numerum citatum in margine, qui facile indicet.

LXXVI. Itaque iam Euangelicam narrationem pro instituto prosequamur. Curata a sanguinis fluxu muliere, mox de morte filia Archisynagogi nunciij venerunt b: at nihilominus Christus in domum eius se contulit: vbi ingentem de puellæ morte luctum excitatum, ipsosq. tibicines ad hoc vocatos, vt lugubre canerent, reperit. Morem quidem fuisse Iudæorum ad luctum tibicines adhibere, ex Iosepho c etiã facile cognosci potest, dum ait: Luctus ducis publicus erat: et hi quidem hospites, alij propinquos, amicos alij, nonnulli etiam fratres flebant, Iosephum autem vniuersi, adeo vt per dies triginta numquã lamenta in ciuitate cessarent, magnaq. mercede conducerentur tibicines nariarum.] hæc Iosephus. Verum id equidem non ex diuinæ legis præscripto, sed potius more Gentilium, tam Latinorum, quàm Græcorum: nam in funere nobilium æneatores & tibicines adhiberi solitos, docet Seneca in Ludo Claudij, Plutarchus de consolatione ad vxorem, & alij complures. Erat eorum Romæ frequentior vsus, vbi (vt docet Valerius d) tibicines tecto capite, nempe personati, sonare consueuerant; nam & personam a personando Gellius e dictam tradit. Hinc est, puto, quod in compluribus antiquis sepulchris marmoreis personæ patentibus buccis habentur insculptæ. Nisi potius dignius est existimare, eiusmodi imagines sic ab illis in sepulchris effigiari solitas, quod essent hieroglyphicū animarum, quæ absque lumine apud inferos detinentur: sic enim defunctorū animas eiusmodi facie, instar personæ, effingi solitas, auctor est Orus Apollo antiquissimus scriptor in Hieroglyphicis. Ceterum non tantū funebre carmen, quod dicebatur nænia (vt auctor est Festus) canebatur ad tibiam: sed (vt docet Lucianus f) ipsæ in luctu iterari solitæ pectoris tunctiones attemperabantur ad modos tibiæ.

LXXVII. Quod igitur in Iudæa etiam frequens esset eius rei vsus, inde erat quod prouerbium vertebatur illud apud Lucam g: Cantauimus vobis tibijs, & non saltaftis: lamentauimus (ysdem nempe tibijs) & non plorastis.] Porro cum Paulus moneat ne contristemur de dormientibus, sicut ceteri qui spem non habent; tibicines nequaquam adhiberi soliti sunt in funeribus Christianorum: vnde Tertullianus h: Mortuus etiam tuba inquietabitur æneatoris, qui excitari a tuba Angeli expectat? Sed historiam prosequamur. Ingressus igitur Iesus vna cum patre & matre vbi puella mortua iacebat, apprehensa manu eis, imperansq. puellæ, iussit surgere: quæ surgens continuo ambulauit; cibumq. iubente Domino, ei dederunt. Cum vero Iesus, ne cui hæc dicerent, monisset eos; fama tamen rei gestæ in vniuersam regionem illam effusa est. Sed hæc pluribus Euangelistæ i.

DE STATVA ANEAE CHRISTO ERECTA.
 a Ioan. Damas. de imag. orat. 3.
 b Matth. 9. Marc. 5.
 c Ioseph. de bel. Iud. lib. 3. c. 25.
 d Valer. lib. 2. c. 5. 7. 4.
 e Gell. lib. 5. c. 7.
 f Lucian. lib. de luctu.
 g Luc. 7.
 h Tertull. de coron. milit. cap. 21.
 i Matth. 9. Marc. 5. Luc. 8.

A Subdit Matthæus a de duobus cæcis & dæmoniaco muto curatis a Domino per breuem historiam: quando cœperunt Pharisei ipsum calumniari, quod malis artibus dæmones eijceret, nimirum non virtute Dei, sed principis dæmoniorum. Hic incipiunt calumniæ Phariseorum aduersus Christum: hicq. merito finem imponimus præsentis anno primo prædicationis Christi, neque illum Consulibus (vt diximus) modo metimur; quippe qui certo sciamus, maiorem partem rerum gestarū in Galilæa, quas narrauimus, contigisse ipso initio anni sequentis trigesimifecundi Christi Domini: nam (quod diximus) vsque ad mensem Nouembris saltem mansit Dominus hoc anno in Iudæa. Sed cum non sit certum quid quo die vel mense factum sit; eam inimus rationem in annis Christi prædicationis recensendis, vt primum annum, quem propterea acceptabilem prædixit Isaias, quod prædicatione tempore illo facta, ab omnibus acciperetur, his Christi rebus gestis concludamus more maiorum termino Paschatis, & pacifico statu Euangelicæ prædicationis. De eodē enim anno scribit hæc Epiphanius b: A baptismo Ioannis Iesus prædicabat annum acceptabilem, ita vt nemo ipsi contradiceret, neque Iudæi, neque Græci, neque Samaritæ, neque quisquam alius: deinde vero contradictionem sustinens, prædicauit annum secundum, & facti sunt anni decem & nouem eiusdem Herodis, Saluatoris vero trigesimus secundus.] hæc ille. Sane quidem etsi aliqua leuis intercessit contentio Phariseorum cum Christo hoc primo anno prædicationis eius, non fuit tamen eius generis, vt inimicitia graues oborirentur, & quærent eum perdere, quod sequenti anno fecerunt: cuius iam aggredimur ex Euangelistis acceptam atque in breue compendium perstrictam narrationem, incipientes a Paschate sequentis anni: nulla enim alia aliqua ratione quis primus, quisve secundus, vel tertius sit annus prædicationis Christi, nisi distinctione diuersorum Paschatum, posse discriminari, certum est.

IESV CHRISTI ANNVS 32.

TIBERII IMP. ANNVS 16.

A Nno igitur Domini trigesimofecundo, Longino & Quartino Consulibus c, cum adesset dies d festus Iudæorum, Pascha scilicet; venit Iesus Hierosolymā, & languentem hominem annis triginta octo excubantem in probatica piscina, Bethsaida e dicta, sanauit: quod quidem quomodo peractum sit, enarrat Ioannes; qui idcirco acta superioris anni maiori ex parte prætermisisse visus est, quod cum nouissimus omnium scriberet Euangelium, quæ ab alijs tribus Euangelistis essent abunde narrata, repetere non curauit; quæ vero prætermisissa vidisset, ipse suppleuit; eo enim consilio in scribendo Euangelio vsus fuisse, testatur S. Hieronymus e. Sed iam quod multi f dictū diem festum fuisse Pentecosten sunt interpretati; nulla sane ratione id posse dici cognoscat, qui exactam temporis rationem habuerit. Si enim ad superioris anni Pascha Dominus veniens, Hierosolymis non ante mensem Decembris comperitur recessisse (id enim patens est ex verbis Domini inde recedentis, & per Samariam transeuntis, dicentisque: Vos dicitis: Adhuc quatuor menses sunt, & messis venit] quæ Paschali tempore, quo offerebatur spicarum manipulus, adesse consueuerat) certe cum Hierosolymam ad diem festum iterum rediisset, plane perspicuum est, id minime contingere potuisse nec Pentecoste, nec etiam festo Tabernaculorum illius anni, quæ iam elapsa essent. Porro de festo Paschatis Ioannem intellexisse, Irenæus g egregie testatur his verbis: Post hæc, inquit, iterum secunda vice ascendit in diem festum Paschæ in Hierusalem, quando paralyticum, qui iuxta Natatoriam iacebat triginta octo annos, curauit, iubens vt surgeret, & tolleret grabatum suum.] hæc ille.

Curato agroto, excitantur turbæ in Iesum a Phariseis, ea nimirum ex causa (dicit Euangelista h) quod sabbato, quo illum curasset, grabatum tollere iussisset, & patrem suum Deum dixisset: quamobrem de eo interficiendo cogitare cœperunt, quantumuis Iesus apud ipsos de rebus a se bene gestis insignem apologiã instituisset. Quod quidem odium noua ex causa iterum refricatur, magisq. ac magis exasperatur: nimirum quod sabbato i secundo-primo, Iesu transeunte per sata, esurientes eius discipuli spicas velentes, ac manibus confricantes, triticū ex illis purgatū comederent: quamobrem indignati

ANNVS ACCEPTABILIS QVI.
 b Epiph. in Panar. lib. 1. tit. 1. prope fin. & h. ref. 51.
 c Suet. in Tib. c. 65.
 d Ioan. 5. Bethsaida
 e Hier. de script. Eccl. c. 9. f Ioan. Chrysost. & Cyril. Alex. & alij ees scripti.
 g Iren. lib. 2. c. 10.
 h Ioan. 5. i Matth. 12. Marc. 2. Luc. 6. Concord. c. 3. DE SABBATO VIOLATO QVIÆ RELATA PHARISEORVM.

funt Pharifæi, quòd id illi facerent in fabbatis. Cum enim tunc segetes fuiffè maturas A
 infinuet Euangelifta, fuiffè etiam tempus Pafchæ interpretes omnes affirmant; immo
 id contigiffè feptima Pafchatis, quæ & fabbatum dicebatur, multi^a exiftimarunt: verū
 cum in his diebus parare quæ ad cibum pertinent, lex^b diuina minime prohiberet; non
 potuit ea de caufa negotium factum effè difcipulis, quòd fpicas vellentes, inde sibi ci-
 bum captaffent. Vt igitur Pharifæi aliquo prætextu iuftitiæ, eo nomine illos reprehē-
 dere potuiffent: vel oportuit eos id feciffè, antequam manipulus fpicarum offerretur in
 templo, lege^c prohibente ex fegete aliquid edi ante oblationem manipuli (fiebat idem
 altera die fabbati, nempe fecunda azymorū) vel ipfos id egiffè die fabbati, nim irū fepti-
 ma hebdomadis die, qua nec quæ fpectarent ad victum, parare^d liceret. Quamobrem
 cum eam diem fabbatum appellet ex fabbato, vel fabbatū *δευτερον*, fecundo pri-
 mum, feu fabbatum fabbatorum: magis placet quod Ifidorus Pelufiota^e de hac re con-
 fultus fcribit ad Ifidorum diaconum: nimirum illam fuiffè diem, quæ post primā azy-
 morum mox fequitur, ficq. dictū fabbatum fecundo primum, feu fabbatum ex fabbato:
 adhuc infuper, quòd eadem dies incidiffet in fabbatum hebdomadariū, duorum fe-
 ftorum coniunctione dictum effè fabbatum fabbatorum. Huic igitur Ifidori fententiæ,
 ex his quæ a nobis nuper funt dicta, libentius fubfcripferimus, quàm ceterorum varias
 ac diuerfas caufas afferentiū; cum id ipfum fenfiffè videatur Epiphanius, dicens^f: Post
 factam azymorum diem, & definitam fabbati diem, in fabbato ex natura, quod post
 azymorum diem in fabbatum computatum fuit, inuenti funt tranfeuntes per fata, &
 euellentes fpicas, &c.] hæc q. ipfa aliqua faltem ex parte affirmaffe uifus fit Ioannes
 Chryfoftomus^g, qui tradit fabbatum ex fabbato feftum fuiffè duplex, nimirum quòd
 vna cum fabbato hebdomadariū aliqua alia feftiuitas iuncta effet; hacq. de caufa repre-
 henfos a Pharifæis, quòd id egiffent (vt Euangeliftæ dicūt) in fabbatis. Conſentit his &
 Suidas^h, dum ait fuiffè eam diem fecundam Pafchatis, quam tamen nominat primam
 azymorum. At hæc de his fati. Vetus hæc eſt quæſtio, de qua obiter Hieronymusⁱ ro-
 gans Gregorium Nazianzenum, lepida ab eo tergiuerfatione elufus eſt.

^a Epiph. haref. 31. & alij.
^b Exod. 35.

^c Leuit. 23.

^d Exod. 12.

^e Ifid. lib. 2. epif. 110.

SABBATVM BK
 SABBATO.

^f Epiph. haref. 30.

^g Chryfoft. in Matth. hom. 40.

^h Suidas verb. οὐβασαν.
ⁱ Hieron. epif. ad Nepotian.

III.

Quòd igitur facta hæc effè Pafchali tempore, quo segetes in Iudæa maturefcere in-
 ciipiunt ad meſſem, certum habeatur: putarunt aliqui^k hac auctoritate, quaſi nouo Pa-
 ſchate adiuuato, quinque effè Pafchata numeranda ab illo primo poſt nuptias cele-
 brato: ea q. ratione affirmare funt auſi, Chriſtum crucifixum effè anno trigefimoquin-
 to per tres meſes inchoato. Sed hæc repugnare multis, ſuo loco, cum agemus de paſ-
 ſionis Chriſti tempore, pluribus demonſtrabimus: interea cetera proſequamur.

IV.

Reuerſus^l poſt hæc Ieſus e Hieruſalem in Galilæam, alia die fabbati eſt ingreſſus in D
 ſynagogam: cumq. Scribæ & Pharifæi iunctis animis obſeruarent an in fabbato cura-
 ret, ipſe inuentum ibi hominem habentem manum aridam reddidit ſanitati. Huius rei
 geſtæ historia paulo fuſius recitatur in Euangelio Nazarenorum, quod S. Hieronymus
 de Hebræo ſermone in Græcum tranſtulit: vbi homo iſte aridam habens manū cæmen-
 tarius fuiffè ſcribitur, atque iſtiusmodi vocibus auxilium precatus: Cæmentarius erā,
 manibus victū quæritans: precor te Ieſu, vt mihi reſtituas ſanitatem, ne turpiter mendi-
 cem cibos.] hæc ex eo Hieronymus^m. Domino vero, quòd fabbatum effet, facta eſt ca-
 lumnia ab iſdē, quòd ea die, qua operari non liceret, hominē curaffet: idcirco exeuntes
 ſtatim cum Herodianis inierunt aduerſus eum conſilium, quomodo eū perderent. Qui-
 nam fuerint Herodiani, qui aduerſus Chriſtum Dominū vna cum Pharifæis ſæpe con-
 ſpiraffe inueniuntur, iam ſupra, cum de ſectis Iudæorū locuti ſumus, cumulate diſſerui-
 mus; vt non ſit opus de iſdem hic agere. Cū vero in dies frequentior effet ad Chriſtum
 concurſus venientium non a Galilæa tantū atque Iudæa, ſed ab Idumæa Tranſamnana
 regione, & illorū etiam qui apud Tyrum & Sidonem habitarent (Hierofolymis enim
 in Galilæam redierat) ne comprimeretur a turba, nauiculam parari iuſſit: omnes ete-
 nim vel ſaltem tangere eum optabant, quo ab ægri tudinibus, quibus afflictabantur,
 ſanarentur: cumq. arreptitij prociderent ad pedes eius, ac palam confiterentur quòd
 Chriſtus filius Dei effet, habitantes in eis dæmones ea q. clamantes ab eo arguebantur.

V.

Ascendensⁿ deinde in montem vt oraret, elegit mox duodecim ex diſcipulis, vt mit-
 teret eos ad prædicandū; quibus & dedit poteſtatem curandi morbos, & eiiciendi dæ-
 monia; eoſq. Apoſtolos nominauit. Viſitatum nomen fuit apud Hebræos, vt Apoſtolos
 illos nominarent, qui aſſidue verſarentur cum ſummo ſacerdote conſulendi gratia,
 qui &

ⁿ Matth. 5.
^o Marc. 3.
^p Luc. 6.
^q Concor. Euang. 6. 38. 39.

qui & ad ipſum referrent ea quæ funt in lege; quos etiam ipſe ſibi legare conſueuiſſet
 ad componendos optimos mores ſacerdotū, ipſas ſynagogas inſpiciendas, prauos mo-
 res corrigendos, atque ipſos denique miniſtros, qui non ſecundū legem vixiſſent, in or-
 dinem redigendos; vt ex his colligitur quæ Epiphanius^a de Iosepho apud Iudæos Apo-
 ſtolo, agens contra Ebionæos, conſcribit. Perſeuerauit eadē functio ordinis apud eos.
 dem etiam ad tempora Arcadij & Honorij Imp. in quorum reſcripto^b de iſdem ha-
 betur mentio, quòd mitterentur ab eorum Patriarcha certo tempore ad exigendum au-
 rum & argentum a ſingulis ſynagogis, exactamq. ſummam ad eundem reportarent.
 Iam vero quod ad Chriſti Apoſtolos ſpectat, ea de caufa illos elegit Chriſtus, vt verbi
 prædicatione Orbi caligine offuſo lumen veritatis impartirent. Quinam vero hi fuerint,
 ab Euangeliftis hoc ordine recenſentur:

B Elegit^c Simonem, quem cognominauit Petrū, & Andream fratrem eius, Iacobum, VI.
 & Ioannem, & impoſuit eis nomina Boanerges, quod eſt Filij tonitruī: Philippum, &
 Bartholomæum, Matthæum, & Thomam, Iacobum Alphæi, & Simonem, qui vo-
 carur Zelotes, Iudam Iacobi, & Iudam Iſcariothē, qui fuit proditor.] Ordinem fuiſ-
 ſe inter Apoſtolos, vt ſcilicet ex his aliquis tamquam caput inter eos præſtaret, apud
 omnes antiquos Patres & ceteros in conſeſſo fuit; illumq. ipſum fuiffè Petrū, pro com-
 perto ſemper ab omnibus eſt habitum: vnde Gregorius Nazianzenus hæc ait^d: Vis
 aliud quoque ordinis ac diſciplinæ exemplum in medium proferam, idq. præclarum
 ac laudabile, atque præſenti commemoratione atque admonitione in primis di-
 gnū? Vides quemadmodum ex Chriſti diſcipulis, magnis vtique omnibus & excel-
 ſis & electione dignis, hic Petra vocetur, atque Eccleſiæ fundamenta fidei ſuæ credita
 habeat? &c.] hæc ille: quibus haud diſcrepantia (ne ſingulos commemorando, tædium
 afferam) quotquot ab exordio naſcentis Eccleſiæ Orthodoxi fuere ſcriptores, abſque
 aliqua ſunt ambiguitate profeſſi. Si enim ex ordine temporis, quo quiſque a Domino
 vocatus eſt, recenſendus fuiffet numerus Apoſtolorum; Andreas certe primo loco no-
 minandus fuiffet. Si etiam ætatis ea in re ratio fuiffet habenda, eidem primæ fuiffent
 deferendæ; quandoquidem (vt dictum eſt) Epiphanius teſtatur^e, Andream Petro æta-
 te præſtaſſe. Si denique ille primo loco ponendus fuiffet, quem Ieſus præ cunctis amaſ-
 ſet: Ioannes in hoc ceteros antecellens, fuiffet primus omnium numerandus. Cur ita-
 que Petro, & non Ioanni inter Apoſtolos primatus delatus eſt? S. Hieronymus^f agens
 aduerſus Iouinianum, hæc ait: Propterea inter duodecim Apoſtolos vnus eligitur, vt
 capite conſtituto, ſchiſmatis tollatur occaſio. Sed cur non Ioannes electus eſt virgo?
 ætatis delatum, quia Petrus ſenior erat, ne adhuc adoleſcens & pene puer progreſſæ
 ætatis hominibus præferretur.] hæc ille. Sed de caufa plenius alibi.

C Quod autem ad genus Apoſtolorum omnium ſpectat: omnes fuiffè Galilæos, Ange- VII.
 lorū hominūq. teſtimonia ſuffragantur: illos enim ſimul Angeli allocuti ſic dixerunt 8:
 Viri Galilæi quid ſtatis aſpicientes in cælum? &c.] eadem de ipſis etiam Iudæi palam
 teſtati ſunt, cum dixerunt^h: Nonne ecce omnes iſti, qui loquuntur, Galilæi ſunt?]
 Ceterum Galilæis inſitam a natura, Iosephusⁱ teſtatur, animoſitatem quamdam, qua
 intrepidi ſemper ingentem animi vim roburq. corporis in omnibus præferrent: Nā,
 inquit, & pugnaces ſunt ab infantia Galilæi, & omni tempore plurimi, neque aut
 formido vnquam viros, aut eorū regiones penuria occupauit, &c.] Hinc videas Petrum
 ingentes ſumentem ſpiritus, ſolum aduerſus cohortem militum intrepide gladium eua-
 ginariſe, ſeruum Principis ſacerdotum vulnerariſe, longe q. his audaciora experturum,
 niſi verbis Domini cohibitus eſſet. Quod vero ad ſtirpem pertinet: ipſorum aliqui ex
 tribu Iuda, ceteri autem ex tribubus Zabulon & Nephtalim fuiffè putantur, ſecundū
 quod prædictum habetur in Pſalmo^k: Principes Iuda, duces eorum: Principes Zabu-
 lon, principes Nephtalim.] Putantur enim, qui dicti ſunt fratres Domini, ex tribu Iuda
 fuiffè, vnde & ipſe Dominus ſecundum carnem ducebat originem; ceteri vero, quòd
 in terra Zabulon & Nephtalim habitarent, ex iſdem tribubus fuiffè prognati: id S.
 Hieronymus^l, Theodoretus^m, atque alij complures affirmant.

Nec quis obijciat de duabus dictis tribubus, quòd anteⁿ alias octo fuerint ductæ
 captiuae, nec amplius poſtliminio ſint reuerſæ. Nam quantumlibet Iſraeliticus popu-
 lus totus abactus fuerit captiuus e Palæſtina; nihilominus maior fortaiſe numerus il-
 loꝝ erat, qui tunc extra eam regionē in diuerſis mundi partibus agerent; quos libe-
 rauerunt.

D ætatis delatum, quia Petrus ſenior erat, ne adhuc adoleſcens & pene puer progreſſæ
 ætatis hominibus præferretur.] hæc ille. Sed de caufa plenius alibi.
E Quod autem ad genus Apoſtolorum omnium ſpectat: omnes fuiffè Galilæos, Ange- VII.
 lorū hominūq. teſtimonia ſuffragantur: illos enim ſimul Angeli allocuti ſic dixerunt 8:
 Viri Galilæi quid ſtatis aſpicientes in cælum? &c.] eadem de ipſis etiam Iudæi palam
 teſtati ſunt, cum dixerunt^h: Nonne ecce omnes iſti, qui loquuntur, Galilæi ſunt?]
 Ceterum Galilæis inſitam a natura, Iosephusⁱ teſtatur, animoſitatem quamdam, qua
 intrepidi ſemper ingentem animi vim roburq. corporis in omnibus præferrent: Nā,
 inquit, & pugnaces ſunt ab infantia Galilæi, & omni tempore plurimi, neque aut
 formido vnquam viros, aut eorū regiones penuria occupauit, &c.] Hinc videas Petrum
 ingentes ſumentem ſpiritus, ſolum aduerſus cohortem militum intrepide gladium eua-
 ginariſe, ſeruum Principis ſacerdotum vulnerariſe, longe q. his audaciora experturum,
 niſi verbis Domini cohibitus eſſet. Quod vero ad ſtirpem pertinet: ipſorum aliqui ex
 tribu Iuda, ceteri autem ex tribubus Zabulon & Nephtalim fuiffè putantur, ſecundū
 quod prædictum habetur in Pſalmo^k: Principes Iuda, duces eorum: Principes Zabu-
 lon, principes Nephtalim.] Putantur enim, qui dicti ſunt fratres Domini, ex tribu Iuda
 fuiffè, vnde & ipſe Dominus ſecundum carnem ducebat originem; ceteri vero, quòd
 in terra Zabulon & Nephtalim habitarent, ex iſdem tribubus fuiffè prognati: id S.
 Hieronymus^l, Theodoretus^m, atque alij complures affirmant.

Nec quis obijciat de duabus dictis tribubus, quòd anteⁿ alias octo fuerint ductæ
 captiuae, nec amplius poſtliminio ſint reuerſæ. Nam quantumlibet Iſraeliticus popu-
 lus totus abactus fuerit captiuus e Palæſtina; nihilominus maior fortaiſe numerus il-
 loꝝ erat, qui tunc extra eam regionē in diuerſis mundi partibus agerent; quos libe-
 rauerunt.

APOSTOLI ELI-
 GVNTVR.
^a Epiph. in Pa-
 nar. haref. 30.
^b l. 24. de Iu-
 daiis. C. Theod.
^c Luc. 6.
^d Marc. 3.
^e d'Gregor. Naz.
 in orat. de mo-
 der. ſeruanda.
^f PETERVS PRIN-
 CEPS APOSTO-
 LORVM.
^g Act. c. 1.
^h Act. c. 2.
ⁱ Ioseph. de beb-
 lo Iud. lib. 3. c. 2.
^k Pſal. 67.
^l Hieron. in Iſa.
 c. 9.
^m Theodoret. in
 Pſal. 67.
ⁿ Hier. in Iſa.
 c. 9.
 0.4. REG. 17.

Dio Hist. Rom. lib. 55. cognomine dicta erat, in Iudæa degere consuevit, vt auctor est Dio^a: cuius legionis vnum ex Centurionibus eum fuisse existimamus, qui post hæc pro seruo suo sollicitus Dominum interpellauit, cuius fides adeo insigni Domini elogio commendatur. Postmodum vero progrediens Iesus in ciuitatem Naim, filium viduæ defunctum, qui ad sepulchrum efferebatur, e mortuis reuocatum, vitæ restituit.

XVI. Interim Ioannes^b, qui detinebatur in vinculis, cum tam insignia ac tam præclara audisset opera Christi, duos ex discipulis suis legauit ad Iesum, vt ab eo percunctarentur & interrogarent, an ipse Christus esset: qui nullam aliam dedit responsonem, nisi vt de signis, quæ audierant ac viderant a se facta, Ioannem redderent certiolem. De frequenti miraculorū Christi operatione hæc Arnobius^c aduersus Gentes: Vnus, inquam, fuit e nobis, qui debilitatibus varijs morbisq. vexatos centum, aut hoc amplius, semel vna intercessione sanabat. Illis vero ad Ioannem redeuntibus, Iesus de eo ad populum qui aderat, magna ac mirifica tantoq. viro dignissima prædicauit: multaq. in Phariseos locutus, quod spreuissent Ioannis baptismum; simulq. aduersus Capharnaum & Corozaim ciuitates, apud quas egregia esset operatus miracula, immensa mala ventura prædixit. Hæc autem omnia hic compendio descripta, pluribus narrant Euangelistæ; additq. Matthæus, post hæc Iesum laudasse Deum Patrem, quod ea mysteria abscondisset sapientibus & prudentibus, & reuelasset paruulis.

XVII. Subdit Lucas^d post hæc de Simone, qui Dominum Iesum conuiuio excepit, sic dicens: Rogabat autem illum quidam de Phariseis vt manducaret cum illo. Et ingressus domum Pharisei discubuit. Et ecce mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit quod Iesus accubisset in domo Pharisei, attulit alabastrum vnguenti: et stans retro secus pedes eius, lacrymis coepit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes eius, & vnguento vngebat. Haud facile quis ex integro rem tunc gestam assequi poterit, nisi complura quæ ad historiam pertinent, exactiori diligentia expendantur. Ex quo enim semel polliciti sumus non Ecclesiasticam tantum historiam Annalibus nostris intexere, sed & omnes quæ in eis reperiuntur difficultates pro viribus enodare: ex instituto cogimur de antiqua quæstione differere, Nū vna vel plures fuerint Magdalene: immo, An vna eademq. sit mulier, quæ hic peccatrix dicta vnxit pedes Iesu, cum illa quæ soror Lazari, Magdalena ab Euangelistis nuncupata, eiusdem Domini alias vnxit pedes & caput. Quæstionem satis prolixam, multisq. inter differendum perplexitatibus auctam aggredimur: in qua breuitati studentes, quid veritati consentaneum sit, multipliciterq. testatum, summam tractabimus. Scimus quidem in his peruestigandis tam antiquorum quam etiam recentiorum scriptorum magnum studium magnumq. laborem collocatum: vt iam non mediocris laboris sit, singula ab ijs scripta pensare, & quid certius ac quid verius dictum sit, diiudicare. At nos non tanti sumus, nec nobis tantum sumimus, vt de his supremam ferre sententiam præsumamus, vel proponamus: sed potius nostrum esse munus existimamus, vt Catholicæ sectantes Ecclesiæ vestigia, quod ipsa de ea re sensisse videatur, id ipsum vere probatum firmiterq. stabilitum relinquere studeamus. Qua in re certe non esset nobis laborandum, si quæ post tot ea de re antiquitus agitata controuersias, ipsa Ecclesia vsu probasse videtur, Sexti & Pyrrhones (sic dixerimus eos qui de omni re dubitandi & semper contradicendi libidine quadam exagitantur) iterum in dubium reuocantes, eadem conuellere editis commentarijs non statuisent; hi scilicet, qui de tribus Magdalenis sententiam firmare conati sunt. Si enim (quod pluribus monstrat Tertullianus^f) tanta est Ecclesiæ auctoritas, vt quod longioris temporis spatio dixisse vel fecisse videtur, id ipsum vt diuinitus institutum haberi debeat, satisq. sit ad conuincendos omnes hæreticos: quanto magis hæc immunitas a Catholicis probanda est, & inuolabiliter custodienda? Sed esto: aduersus veritatem mendacium numquam præscribit. Equidem hæc in re veritatem ipsam traditam non leuis vna vel alia coniectura, sed manifestissima ostendit demonstratio. Ceterum cum hæc deest, & leuibus quibusdam argumentis res agitur; aliter sentire, quam quod probasse videtur Ecclesia, temerarium esse censemus. Sed age, rem ipsam aggrediamur.

XVIII. Dubitatio vetus illa tuit, An mulier, cuius hic Lucas meminit, illa ipsa sit quæ soror Lazari & Marthæ fuit, de qua scribit Ioannes^g, quod in Bethania vnxit pedes Iesu. Rursumq. an vna eademq. sit cum illa, quæ in domo Simonis leprosi fracto alabastrum effudit vn-

RECEPTAE A B
ECCLESIA OPI-
NIONI INHAE-
RENDVM.

e Clidoneus & Faber de trib. Magdalenis. f Tertul. de præscrip. aduersus hæret.

g Ioan. 12. VNA AN PLVRES MAGDALENÆ.

A dit vnguentum super caput ipsius; cuius rei gestæ historiam Matthæus^a & Marcus^b conscripserunt: Insuper num & ipsa sit, quæ Maria Magdalene dicta, Christi passioni præfens fuit, & vna cum ceteris ad Domini sepulchrum vnguentum attulit, cuius omnes Euangelistæ^c meminerunt. In primis igitur, quid de his veteres scriptores senserint, opus est diligenter peruestigare, necnon quæ a recentioribus sunt apposita, examinare. Clementis Romani nomine, in libro qui inscribitur Constitutiones Apostolorum, hæc verba scripta habentur: Erant nobiscum mater Domini, & sorores eius, præterea Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Martha, & Maria soror Lazari, & Salome, & quædam alia.] hæc ibi: quibus distinguitur Maria Magdalene a Maria sorore Lazari & Marthæ; vt secundum hanc sententiam dicendum esset, duas fuisse Marias inter se diuersas, quæ vnixerunt Dominum. Sed vno verbo his liberari possemus, si apocryphum esse librum, exciperemus. Sane quidem, si hæc dicta sunt a Clemente, quomodo ea latere potuerunt tot antiquos Patres, qui de ea re scripserunt? cum præsertim tanti auctoris præcipua fuerit auctoritas in Ecclesia: adeo vt licet eius epistola ad Corinthios scripta penitus exciderit; tamen quod sæpius citata reperiatur, pene reuiuiscat integra in fragmentis. Certe cuiuslibet adiudicata causa fuisset, qui auctoritate Clementis id demonstrare potuisset.

B Sed prætermisso hoc quantumuis honesto de apocryphi exceptione confugio; in primis dicimus, attestazione Ioannis^e Euangelistæ, immo Christi, apertissime constare, vnam eademq. personam fuisse Mariam Lazari & Marthæ sororem cum Maria Magdalena. Nam cum in Bethania eadem soror Lazari vnxisset pedes Iesu, ac Iudas ob eam causam ei esset infensus: ipse Iesus furentis discipuli audaciam reprimens, dixit: Sinite illam vt in diem sepulturæ meæ seruet illud.] Ceterum eandem ipsam, quæ ad vngendum corpus Iesu paratum vnguentum ad sepulchrum attulit, Marcus^f Euangelista fuisse Mariam Magdalenam affirmat, quæ cum Maria Iacobi & Salome id officij exhibuerit: cumq. nec aliqua apud eum vel alios Euangelistas habeatur mentio de Maria sorore Lazari ad illud munus præstandum a Domino præmonstrata; cognosci perfacile potest, vnam eademq. fuisse Mariam, quæ vtramque obierit functionem, Quod vero spectat ad refellendam Clementis nomine suppositam auctoritatem; dicimus ab aliquo alio ea verba esse addita longe post Clementis tempora; idq. euidenti coniectura. Origenes^g enim testatur, complures, qui ante se vixerunt, scriptores Ecclesiasticos, vnam tantum, eademq. fuisse mulierem, quæ sæpius Iesum vnxit, esse professos: nec aliquem dicit extitisse, qui de pluribus sententiam adstruere ausus sit: nouit quippe ipse non tantum authentica scripta Clementis, sed etiam apocrypha; nam eodem ipso tractatu, alia tamen occasione, ex eiusdem Clementis Itinerario citat quamdam Petri sententiam.

C Primus autem auctor, qui plures, scilicet tres vel quatuor inter se distinctas feminas quæ Iesum vnixerint, ponat, fuit aliquando idem ipse Origenes, quem ex Græcis secuti sunt Theophylactus^h atque Euthymiusⁱ. Verū idem Origenes sanioris iudicij effectus, longe diuersam firmat sententiam: nimirū vnam eademq. fuisse mulierem, quæ in domo Simonis vnxit pedes Iesu, cum Maria sorore Marthæ, ac Magdalena, quæ ad sepulchrum cum vnguento accessit. Id quippe ipse profitetur in insigni illa ac tam celebri homilia de Magdalena, in qua totius Atticæ eloquentiæ vela pandit. Reddam ipsius verba, quo hæc certius cognoscantur; sic enim ait in apostrophe ad Magdalenam: Fortasse nescis an diligat te. Olim te diligebat; a Phariseo te defendebat; a sorore tua diligenter excusabat: olim laudabat te, quando vnguento pedes eius vngebas, lacrymis rigabas, capillis tergebas: dolorem tuum mulcebat, peccata dimittebat, &c.] rursum in fine hæc habet: Ploret vnusquisque ad Iesum, quærat fideliter Iesum, quia non celauit quærenti se peccatrici. Disce peccator homo a peccatrice muliere, cui tamen dimissa sunt peccata sua, &c.] Ex his plane perspicue intelligitur, eundem Origenem profiteri vnam eademq. esse Magdalenam, quæ vnxit olim pedes in domo Simonis, cum sorore Marthæ, atque illa quæ dicta Maria Magdalene ad sepulchrum cum vnguento accessit.

D Post Origenem Eusebius^k Pamphili de duabus Magdalenis ponit opinionem; cum ipse tamen nihil prohibere dicat, quin vna eademq. dicatur. Ioannes^l Chrysostomus de his differens, duas inter se diuersas dicit fuisse mulieres quæ Christum vnixerunt; alteram innomi-

XIX.
NON DVAE, SED
VNA MARIA.
e Ioan. 12.

f Marc. 16.

g Orig. in Mat. tract. 35.

XX.
ORIGENIS POSTERIOR SENTENTIA.
h Theophylact. in Marc. 14. i Euthym. in Matth. 26.

XXI.
k Euseb. Pamphil. ad Marin. l Chrysost. in Marthæum ho. mil. 91.

A Luc. 7. innominatam, cuius tum Lucas^a, tum alij meminerunt; alteram vero Mariam sororem Lazari atque Marthæ: confirmas & hæc ipsa alibi distinguit^b peccatricem a sorore Lazari, sicq. vnam eandemq. fuisse testari videtur, quæ vnxit pedes in domo Simonis, & quæ postea vnguentū super caput Iesu recumbentis effudit. Hieronymus^c & ipse duas fuisse affirmare videtur, sed non eo modo quo Chrysostomus: nam cum vnam eandemq. putat, quæ vnxit pedes, ac inde caput in Bethania; ab ea tamen esse diuersam dicit, quæ apud Lucam ponitur in ciuitate peccatrix. at dum hæc subdit verba: Nec enim poterat statim capite digna fieri meretrix] plane insinuat, se nec negare, quin & illa quæ effudit vnguentum super caput, ipsa peccatrix fuerit. Idem^d vero ad Marcel- lam scribens, Mariam Magdalenam & mulierem illam peccatricem vnam eandemq. fuisse, affirmat his verbis: Maria Magdalene ipsa est a qua septem dæmonia expul- rat, vt vbi abundauerat peccatum, superabundaret gratia.] hæc ille: qui & alibi dum numerat Marias, nec recenset inter eas Mariā sororem Lazari, plane eandem & vnam esse cum Maria Magdalene, quam quartam ponit, aperte significat. Ambrosius^e au- tem non dubitat, quin eadem sit, quæ vnxit pedes & caput in Bethania: an vero eadem fuerit illa peccatrix, affirmare non audet, sed sic ait: Potest autem non eadem esse, ne sibi contrarium Euangelistæ dixisse videantur: potest autem quæstio metiri, & ex tem- poris diuersitate dissolui, vt adhuc illa peccatrix, ista perfectior: etsi non personam mut- at Ecclesia, tamen mutat profectum.] hæc Ambrosius: qui in sua præfatione dici so- lita in Ecclesia, celebritatis die S. Mariæ Magdalene, eandem ipsam vnamq. cum pec- catrice fuisse confirmat: quod etiam demonstrat, dum recenset^f miracula in tribus illis Martha, Maria, & Lazaro facta, dicens: Dum largum sanguinis fluxum siccant in Mar- tha: dum dæmones pellit ex Maria: dum corpus rediuiui spiritus calore constringit.]

B Augustinus^g aliquando de ea re anceps, quid certi affirmare non audet, dum sic ait: Ecce ipsa soror Lazari (si tamen ipsa est quæ pedes Domini vnxit vnguento, & terfit capillis suis, quos lauauerat lacrymis) melius suscitata est, quàm frater eius.] Idem^h ta- men dum hæc accuratius expendit, ac subtilius disputat, veram confirmat esse senten- tiam, vnam eandemq. fuisse sororem Lazari cum peccatrice. Gregoriusⁱ istud ipsum sæpius profitetur, Beda^k etiam, & ceteri.

XXII. At quoniam incidimus in scriptum quoddam nostri temporis hominis, cuius idcir- co nomen subtricemus, quod illud nondum edidit, nec ab eo edendum putamus, qui di- stinguit Mariam Magdalenam ab ea quæ erat in ciuitate peccatrix; eas quibus ille niti- tur, rationes in medium afferre ac confutare, operæpretium ducimus. Ad stabiliendam enim suam sententiam illud in primis conatur ostendere; peccatricem illam, cuius Lu- cas meminit, non fuisse Iudæam, sed Gentilem feminam: cum e contra de Magdalena exploratum habeatur fuisse Iudæam: Lex, inquit,^l diuina præcipit, vt non sit mere- trix ex filiabus Israel. porro Pharisei legis diuinæ obseruantissimi cū essent, haud pas- si fuissent filiam Israel esse quæstuariam.] Studet & id ipsum ex verbis Euangelistæ ex- torquere, quod apud illum Simon dicat: Hic si esset Propheta, sciret vtique quæ & qualis est mulier, quæ tangit eum] quasi illud, quæ, patriam significet, & quod esset Gentilis insinuet. Sed inania profus hæc sunt. Quid enim? licet lex diuina prohiberet esse meretricem in Israel; nonne eadem lex omnia peccata vetuit, & tamen nedum vul- gares homines, sed nec ipsi legis custodes Pharisei eam obseruabant; exprobrante illis Domino, ac dicente: Nemo ex vobis facit legem?] Ceterum cum nulla poena statuta a lege aduersus Israelitas meretrices, sicut contra adulteras, reperiatur; non esse id gene- ris crimen, quod per iudices puniretur, sed quod haberet tantummodo Deum vltor- em, satis apparet: nisi dixerimus ea tantum poena meretrices affectas videri, quod ea- rum oblatio non reciperetur a sacerdotibus, prohibente hoc diuina Scriptura: quæ & mox vt prohibuit, ne sit meretrix ex filiabus Israel, subdit: Non offeres mercedem prostibu- li.] Sed an non meretrices Israelitæ illæ erant, quarum causam adeo sapienter Salo- mon^m iudicauit, nec vllum illis, quod meretrices essent, negotium fecit? Certe quod ad legem diuinam spectat, facilius Iudæi passuri essent esse meretrices Israelitas, quàm alienigenas atque Gentiles: cū ad alienigenam accedentem hominem Iudæum ab om- nibus occidi posse, licitum esse videretur: nam ea de causa tantopere laudatus est Phi- nees, quod Israelitamⁿ cum Madianitide in lupanari cubantem aggressus, ambos con- fodit gladio. Rursum si non essent permissæ Israelitæ meretrices in Iudæa, inanis ea esset legis

A legis diuinæ præceptio, qua^a prohibebatur ne sacerdos duceret vxorem meretricem, a Leuit. 21. haud dubie ex feminis Israelitis: nam alienigenam ne virginem quidem fas erat habere coniugem. Ex his itaque satis constare videtur, peccatricem illā quæ vnxit pedes Iesu in domo Simonis, fuisse Iudæam mulierem; nec quicquam esse impedimento, quo minus vna sit cum Magdalena. Equidem liquido constat, quod si Gentilis fuisset femina, Euangelistæ, quemadmodum de Chananæa, vel Syrophœnissa, vt de re inusitata lo- quentes, nequaquam silentio prætermisissent.

Adhuc obijcit, quod & alij eandem sectantes sententiam obiecerunt: peccatricem hanc feminam, cuius meminit Lucas, habitasse in Galilæa, & quod a multis creditur, in ciuitate Naim; illam autem sororem Lazari atque Marthæ in Bethania prope Hiero- solymam egisse cum suis; constare^b. At quid volunt meretricem feminam vno loco consistere, nec in aliam regionem commigrasse: cum de his loquens diuina Scriptu- ra^c, meretricem dicat garrulam, vagam, & quietis impatientem, nec valentem domi consistere? certe eiusmodi feminas suam patriam auersari, & alienas quærere ciuitates, quo liberius pudoris laxent habenas, nec a cognatis vel optimis amicis commoneantur, plus satis docet experimentum. Sic vt de hac, cuius maxime meminit Lucas, iure dice- re possimus, a suis secessisse, atque in Galilæā commigrasse, inde vero meliorem factam ad propria rediisse: licet alia honestior causa afferri posset, vel quod ibi nupsisset, vel quod quippiam aliud actura in Galilæam profecta esset. Verum non indigenam, sed na- tam esse in Galilæa testantur; eo quod in Galilæa sit oppidū in tribu Nephtalim^d, Mag- dalel dictum, vnde Magdalenam volunt esse cognominatam. Dicere ad hæc possemus, Magdalenam dictam a Magdal^e oppido in tribu Iuda posito, vel a Magdalo apud Ægy- ptum^f. Sed concedamus ita esse denominatam a Magdalel Galilææ ciuitate: numquid eam ob causam fateri cogimur illic esse natam? cum certum sit, morem fuisse Hebræo- rum, a loco vbi quis habitat, nomen accipere; vt Euangelista de Domino ait, quod Nazarenus sit appellatus, quia Nazareth habitauit.

Porro cum peccatrix mulier, quæ in Galilæa pedes Christi vnxit, eadem Magdalena fuisse dicatur (quod tradant Euangelistæ^g Magdalenam vnam ex illis mulieribus esse, quæ e Galilæa secutæ sunt Dominum, ministrantes ei) cumq. superius ostenderimus ex ipsius Domini verbis vnam eandemq. esse sororem Marthæ & Lazari cum Magdalena quæ ad sepulchrum vnguentum attulit: iam satis constare videtur, peccatricem feminā, Mariam Magdalenam, atque sororem Marthæ, vnam eandemq. esse personam, sicq. iam peroratum esse causam, nisi adhuc leuibis quibusdam obiectionibus satisfacien- dum esset: vt cum dicitur: Si Magdalena, a qua Dominum septem dæmonia eiecisse testantur Euangelistæ^h, ipsa vna eademq. est cum illa peccatrice: tunc aut septem illa ab ea dæmonia eiecit ante vnctionem pedum, vel postea. Si antea; quomodo non tunc, sicut libera a dæmonijs, ita etiam desierit esse meretrix? quod si deijisset, cur apud Lu- cam peccatrix dicitur, & mox ea de causa quod magno animi amantis ardore pium il- lud officium exhibuerit, fuisse illi peccata dimissa, quod Christi testimonio compro- batur dicentis: Remittuntur ei peccata multa?] Si vero postea a septem illis dæmonijs est liberata; cur post dimissa illi peccata a dæmonijs est obsessa? Hoc dilemmate niteba- tur scriptor ille, de quo antea, dum Magdalenam a peccatrice muliere esse diuersam statuere & affirmare conaretur. Sed quæ necessitas vrget, vt ante vel post vnctionem curata fuerit peccatrix illa; cum eodem ipso tempore, quo illa pietatis præstabat offi- cia, septem illi dæmones ab ea exire potuissent? quod si nihil eiusmodi scribat Lucas Euangelista; nec idemⁱ, cum paulo post de Maria Magdalena habet mentionem, di- cens ab ea exiisse septem dæmonia, quando id factum sit narrat; adeo vt multa de ea ab ipso esse prætermissa, necesse sit affirmare. Adhæc quid impedit quo minus hæc ante vnctionem contingere potuissent: nimirum vt liberata a septem illis eam obsidentibus immundis spiritibus, mox in se reuerfa, delictorum poenitens, illud grati animi obse- quium præstiterit? Nec est etiam quod aliquod sequatur absurdum, si postea eam ob- fessam ab illis nequam spiritibus dixerimus: cum, magna Dei prouidentia, etiam pios ac iustos viros his aliquando cruciari sit permisū, vt pluribus monstrat Ioannes^k Chry- sostomus, & Hieronymus ad Paulam^l sic scribens: Quæ causa est, inquit, vt sæpe bi- muli, trimulq. & vbera materna lactentes, a dæmonio corripantur? Inscrutabilia hæc inscrutabili altissimi Dei iudicio sunt referenda.] Certe quidem eiusmodi facinorosas mulie-

m 3. Reg. 3. MULIER PECCATRICE EADEM IVDÆA.

n Num. 25.

c Prouer. 7. MERETRICES VAGAE.

d Iosue 19.

e Iosue 15.

f Exod. 14.

g Hier. 44.

h Num. 33.

i Hieron. de lo- cis Hebraicis.

g Matth. 27.

h Marc. 15.

i Luc. 8. & 23.

h Luc. 8.

h Marc. 16.

DILEMMA SOL- VITVR.

i Luc. 8.

k Ioan. Chryf.

l lib. de prouid. Dei.

l Hieronymus

epist. 25.

mulieres, quantumvis poenitentes ac Deo per omnia placentes affectu fuerint suorum indulgentiam delictorum, nihilominus acerbioribus solere infestationibus dæmonum exagitari, qui res gestas Pelagiæ poenitentis, & Mariæ Ægyptiacæ, & aliarum legerit, plane intelliget.

XXV.

Hæc cum ita se habeant, non tamen sic dicimus, ut affirmemus illam post vnctionem pedum id passam esse: cum enim non scribat Euangelista quando id acciderit, nec nos præsumimus definire. Bene quidem demonstrasse voluimus quolibet id tempore accidere potuisse, nihilq. omnino veritati repugnare, si vnâ eademq. & peccatricem illam dictam mulierem, & Magdalenam existimandam esse affirmemus. At vero cum tam insigniter testetur Ioannes Euangelista^a, Mariam sororem Lazari & Marthæ eadem esse cum illa, quæ vnxit Dominum vnguento, & pedes capillis extersit; nulla videtur relicta dubitatio, quin vna eademq. sit, quæ in primis peccatrix, inde Maria soror Lazari & Marthæ, & Magdalena demum est appellata: cum præsertim superius ostenderit ex ministerio exhibitio sepulturæ, eadem Lazari sororem esse cū Magdalenam: licet verba illa Ioannis, quibus loquens de Maria sorore Lazari & Marthæ, in hunc modum: Maria erat, quæ vnxit Dominum vnguento, & extersit pedes eius capillis suis: cuius frater Lazarus, &c.] dicta esse velint ab Euangelista per recapitulationem, alludente non ad illam pedum vnctionem factam in Galilæa, sed eam potius, quæ facta est in Bethania, cuius idem Ioannes meminit sequenti capitulo; sicq. distorquent cauillanturq. germanum sensum Euangelistæ; cum aperte constet ex eo ministerio, quænam esset illa Maria Marthæ soror, voluisse nostrum Euangelistam monstrare ac patefacere: qui quidem si non de illa quæ vnxit in Galilæa intellexisset, non tantum eo signo quænam esset, non significasset, sed potius obscurasset, ac confudisset; nimirum quia illa prima, quæ vnixerat in Galilæa, videretur esse descripta. At quoniam de illa loquebatur, non alio ad eam demonstrandam opus erat signo; quod quidem non suffecisset, sed aliud necessario addendum fuisset, ut hanc ab illa distingueret, si de alia ab ea diuersa intelligere voluisset.

XXVI.

His in hunc modum solutis obiectionibus, & de vna Magdalenam stabilita sententia: de iterato ab eadem sæpius vnctionis officio paucis adhuc agendum putamus. Post primam vnctionem factam in Galilæa in domo Simonis a Luca^b descriptam, secundo^c in Bethania ante sex dies Paschæ eadem quoque vnxit pedes Iesu, & capillis tersit, ut prius egerat. Res plane erat inusitata ut pedes vnguento vngerentur, præsertim nardi pistici, hoc est, non adulterati, cuius excellentiæ meminit Plinius^d: non enim nisi Athenis apud aliquos qui delicijs dediti essent, fuisse in vsu pedes vnguento perungi, & a virginibus, reperitur apud Athenæum^e; sed de Iudæis nullum exemplum extat; immo nec Romæ quidem, vbi omne genus deliciarum affluere potissimum illis temporibus consueuerat, nec de Imperatoribus ipsis, pedes eorum vnguento vngi solitos legimus. Nam quasi pro miraculo recitat Plinius^f de Othone, qui hoc primum Nerone docuit, dum ait: Vidimus etiã vestigia pedum tingi, vnguentis scilicet: quod Marcum Othonem monstrasse Neroni Principi ferebant. Quæso, ut qualiter sentiretur iuaretq. ab ea parte corporis?] hæc ille. Quin & Xenophon in Symposio plane demonstrat, fuisse mulierum, & non virorum, vnguento vngi: ut ex his etiam conijcere possis, inusitatum opus non fuisse nisi ab vna tentatum ac iteratum muliere: quæ & tertio vnxit, quando biduo ante Pascha, ut tradit Marcus^g, itidem Bethaniæ in domo Simonis leprosi, fracto alabaastro, effudit id genus vnguenti super caput Iesu recumbentis. Hæc autem cum Evangelica veritate liquido constent: nihilominus qui de pluribus Magdalenis sententiam stabilire conati sunt, non veriti germanum sensum cauillationibus obscurare, dixerunt vnam eademq. esse coenam factam in Bethania ante sex dies Paschæ, cum ea quam dicit Marcus factam biduo ante Pascha: quasi illud biduum non ad conuiuium, sed concilium sit referendum, nec possit dici eo tempore conuiuium factum esse, quod scilicet eo ipso die sit factum concilium Hierosolymis sacerdotum, ad quos Iudas proditurus Iesum accessit; quasi minime esse potuerit in Bethania in conuiuium, cui interfuisse perhibetur, qui Hierosolymis ageret, proditorem contra Dominum moliturus: atque ex his inferunt, vnum idemq. conuiuium a Ioanne, Marco, & Matthæo descriptum; diuersasq. inter se mulieres dicunt, quæ ab iisdem Euangelistis recensentur, quarum altera pedes, altera vero caput vnxisset.

Sed pla-

A Sed plane contrarium, duoq. distincta fuisse conuiuia, vnam eademq. mulierem, & in priori pedes, in posteriori caput vnxisse, facile demonstrabimus. Si enim vnum idemq. fuit conuiuium cum alio, illudq. ante sex dies Paschæ peractum; cum constet Matthæi testimonio, tunc abiisse Iudam ad Principes sacerdotum, & de proditioe Christi conuenisse; necesse esset nos dicere, ante sex dies Paschæ eiusmodi de prodendo Christo pactum esse conuentum: quod nemo sane iurè dicere poterit, cum Marcus expresse testetur, id factum biduo ante Pascha. Sed ad ea quæ dicunt, non potuisse Iudam interesse concilio Hierosolymis, qui aderat Bethaniæ in conuiuium: nullus certe Euangelistarum^a de Iuda scribit, quod concilio interfuerit: sed conuenisse quidem dicunt Principes sacerdotum eo tempore, quo nimirum Iudas in Bethania e mensa recedens, Hierosolymam petijt, ad perficiendum quod animo conceperat facinus. Nam si erat Bethania sita in latere montis Oliueti (ut tradit Hieronymus^b) nec amplius quam duobus milliariis ab Hierosolymis distans; immo cum dicat Euangelista^c: Erat Bethania iuxta Hierosolymam quasi stadijs quindecim] stadio vno minus duobus milliariis aberat: potest a quocumque intelligi, nihil esse impedimento, quo minus eadem die Iudas e conuiuium recedens, adiuerit Principes sacerdotum: potissimum vero ex hoc quod excesserit, nulla interposita mora, post defensionem ab Iesu factam de vnguenti effusione, ut aperte sic docet Matthæus^d: Abijt vnus de duodecim, qui dicebatur Iudas Iscariothes, ad Principes sacerdotum, & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? &c.]

Ex his itaque iam satis liquido declaratum videtur, duo diuersa diuersisq. diebus exhibitum fuisse Iesu conuiuia: quorum primum factum dicitur in domo Lazari^e a mortuis excitati, in quo & Lazarus ipse vnus ex discumbentibus fuit, Martha ministravit, Maria eius soror pedes vnxit, & Iudas ei detraxit^f: alterum vero apud Simonem cognomento Leprosam, quo accedens mulier habens alabastrum (vas scilicet ex alabaastro factum) effudit super caput recumbentis; quando non vnus Iudas, sed & ceteri discipuli indignati sunt, ac tunc Dominus secundam pro illa habuit defensionem a prima diuersam, & addidit dicens^g: Amen dico vobis, vbicumque prædicatum fuerit Euangelium istud in vniuerso mundo, & quod fecit hæc, narrabitur in memoriam eius.] Certe quidem etsi nulla alia subesset ratio, qua hæc ipsa mulier, & peccatrix, eademq. Maria soror Lazari, Magdalena cognominata, dici posset; tamen ut iustificetur Iesus in sermonibus suis, ne falsi vaticinij (quod nefas est dictu) arguatur, affirmare necesse est, vnam eademq. esse Magdalenam, nec diuersas seu plures, dum vnam tantum longe lateq. per Orbem diffusa Ecclesia prædicat Magdalenam. Hæc hæctenus. Accipimus eodem argumento a Roffensi perillustri nostrorum temporum martyre aduersus Nouatores egregium esse editum commentarium, a quo abundantius forte hæc haurire possis: nos tamen nondum in eum incidimus, sed citatum ab alijs tantum auctoribus nouimus.

Quod vero ad alabastrum vnguenti pertinet, ne quid de hoc dicere prætermittamus: magni pretij munus fuisse alabastrum vnguenti, ex eo facile possumus intelligere, dum scribit Herodotus in Thalia, Cambysæ Regi Persarum omnium potentissimum dono misisse ad Regem Æthiopum inter alia munera alabastrum vnguenti. At cur alabastrum? Docet Plinius^h alabastrum lapidem ad vasa vnguentaria excuari solere, quod quæ intus ponuntur, incorrupta conseruari soleant. Licet Epiphanius in libro de mensuris, de alabaastro vnguenti aliam afferat rationem, dicens: Alabastrum vnguenti, vasculum est vitreum, capiens libram olei, mensura vero est sextarij dimidij: Alabastrum autem appellatū est propter fragilitatem.] sed magis in his Plinio assentimur. De diuersis vnguentorum generibus quæ in delicijs essent cū agit Clemens Alexandrinus, illud quod dicitur Nardus, maximi fuisse pretij testatur. Ex quibus omnibus facile intelligere quisque possit, dictam mulierem opulentissimam fuisse, quæ sæpe tanti pretij ad vnctionem Domini vnguentum pie liberaliterq. profuderit. At nec illud præterijisse volumus, testari Suidam^k, vrcum vnguenti, quo Christus inunctus fuit, depositum fuisse vna cum multis alijs sacris reliquijs a Constantino Magno in foro Constantinopolitano, sed a Theodosio Magno inde sublatum, & honestiori loco esse reconditum.

Nunc autem Evangelicam, a qua digressi sumus, historiã persequamur, & compendiose

a Ioan. 11.
EX EVANGELI-
ST. CERTA VE-
RITAS.

b Luc. 7.
c Ioan. 12.
DE VNCTIONE
TERTIVM ITE-
RATA.
d Plin. Nat. hist.
lib. 13. c. 1.
e Arud Athen.
in Dipnosoph.
lib. 12. cap. 30.

f Plin. Nat. hist.
lib. 13. cap. 3.

g Marc. 14.
Matth. 26.

a Matth. 26.

Marc. 14.

Luc. 22.

b Hieronymus

de loc. Hebraic.

c Ioan. 11.

XXVIII.

e Ioan. 12.

f Matth. 26.

CONCLUSIO DE

VNA MAGDALE-

NA.

g Marc. 14.

Matth. 26.

XXIX.

DE ALABASTRO

VNGVENTI.

h Plin. lib. 16.

c. 8.

i Clem. Alex. in

Pedag. lib. 2. c. 8.

k Suid. ven.

DIOG.

a *Matth. 12.* diose, quantum fas est, repetamus. Conuenit² Christum turba multa, adeoq. importune detinebat eum, vt nec aliquantulum quiescere, vel cibum sumere discipulos permitteret: cumq. sibi oblatum dæmoniacum cæcum & mutum curasset, rursus Pharisæi calumniati sunt eum, quòd in Beelzebub principe dæmoniorum eijceret dæmonia: aduersus quos egregiam suo more diuinamq. instituit defensionem, peccataq. ipsorum redarguit, ac denique acrius in eos inuehitur, quòd signum peterent, qui facta miracula contempserunt. Ea^b vero dum loqueretur, extollens vocem quædam mulier de turba dixit illi: Beatus venter, qui te portauit, & vbera, quæ suxisti. At ille dixit: Quin immo beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.] Accurrerunt inde sui, vt tenerent eum, falsa quadam fama decepti, quòd in furorem versus esset: et adhuc eo loquente, qui aderant, interpellabant eum de matre sua, & fratribus qui foris starent quærentes illū alloqui. Tunc ille: Quæ est, inquit, mater mea, & qui sunt fratres mei? **B** Et extendens manū in discipulos suos, dixit: Ecce mater mea, & fratres mei. Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est; ipse frater meus, & soror mea, & mater est.] Aderat mater sanctissima cum ceteris, sed non eo affectu quo alij, vt existimaret filium in furorem esse conuersum, ac teneret eum: sed maternis visceribus filio hæc patienti compatiens præsto erat, sicut & passionis tempore nouimus accurrisse, et quemadmodum tunc cum operaretur salutem in medio terræ, eam non proprio nomine, sed communi, mulierem appellauit: sic & in præsentiarum verbo prædicationis intentus, quasi nullo moueretur carnis affectu, in eum modum voluit respondisse.

XXX. Exiens^c inde domo, accedensq. ad Tiberiadis mare, cum vndique frequens turba conflueret: conscendens nauiculam, ex ea concionabatur ad populum; sermonemq. parabolis texens, de seminante similitudinē primo loco recensuit, addiditq. alias^d, nempe de superfeminatis zizanijs, de grano sinapis, & de fermento, de thesauro^e, margarita, & sagena^f. His absolutis, inde recedens, venit Nazareth, & ingressus synagogam, ex Isaiâ^g Propheta ea legit verba: Spiritus Domini super me, &c.] ostenditq. eo tempore prophetiam illam esse impletam. Qui aderant, audientes doctrinam eius non vulgarem, sed quæ magnam præferret scientiam & sapientiam, mirum in modum mirabantur, quòd putarent filium esse fabri, ipsumq. olim fabrum, cuius nouerant matrem, fratres, & sorores, quorum causa eum contempserant, nec, vt par erat, in honore habuerant. Vnde cum apte illos Dominus admonuisset, Prophetas vbique gentium præterquam in patria in existimatione esse; illi indignati, eijcientes eum extra ciuitatem, & vsque ad montis supercilium perducentes, inde ipsum præcipitare parabant: sed Iesus transiens illæsus, per medium illorum abiens recessit, cum nonnisi **D** paucos illic infirmos curasset propter incredulitatem ipsorum. Addunt^h aliqui, auctore Beda, eiusmodi historiam: Dominum manus prædictorum violentas euadere volentem, cum ad radicem montis descenderet, sub rupe latuisse, saxumq. tunc eidem cecidisse, ac latebris locum præbuisse, in quo corporis Domini remanserint impressa signa, pedumq. vestigia: sed nihil huiusmodi apud Bedam.

XXXI. Inde recedens Dominus (Matthæusⁱ ait) circuibat omnes ciuitates ac castella Galilææ, prædicans Euangelium, & curans omnem languorem; erantq. cum eo duodecim Apostoli, & mulieres aliquæ, quæ curatæ erant a spiritibus malignis & infirmitatibus, Maria quæ vocatur Magdalena, de qua septem dæmonia exierant, & Ioanna vxor Chusæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ, quæ ministrabant ei de facultatibus suis. Videns autem tunc turbas tamquam oues sine pastore, misertus eorum, statuit mittere Apostolos ad prædicandum Euangelium: quibus ad se vocatis, dedit illis potestatem super dæmones, vt eijcerent eos, & curarent omnem ægritudinē, misitq. illos binos: quorum nomina, eo ordine quo sunt missi, recenset^k Euangelista sic dicens: Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc. Primus: Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius, Iacobus Zebedæi, & Ioannes frater eius, Philippus, & Bartholomæus, Thomas, & Matthæus publicanus, Iacobus Alphæi, & Thaddæus, Simon Chananæus, & Iudas Iscariothes.] sic mittens ipsos nulla rerum temporalium voluit sollicitudine prægrauari, multaq. admonuit, quæ seruare deberent; atque nonnulla quæ ipsis essent obuentura, prædixit; & vt insignis belli dux, ad fortitudinem excitauit. Ea omnia quidē non secus magnanimi ac generosi illi abeuntes præstiterunt, ac Euangelium prædicarunt, sed & dæmonia eiecerunt; vngenteq. oleo multos ægro-

ros, ma-

A ros maxima cum omnium admiratione curarunt. quod autem spectat ad eiusmodi ægotantiū vnctionem, inferius opportuniori loco agemus. His de secundo anno prædicationis Christi ex Euangelica historia recitatis: quoniam quæ sequuntur, sequenti anno prope Paschale tempus facta esse noscuntur; præsentis anno finem imponimus. Cum enim (quod alias diximus) annos prædicationis Christi nonnisi a Paschali tempore metiri possimus: secundum cuiusque anni Pascha, annum Domini consignare necesse est.

IESV CHRISTI
ANNVS
33.TIBERII IMP.
ANNVS
17.

B Anno Domini trigesimotertio², Augusto quintum & Ælio Seiano Coss. prope Paschalem^b celebritatem S. Ioannes Baptista ab Herode Antipa Tetrarcha Galilææ iussus est capite truncari: id autem quomodo se habuerit, rem gestam in hunc modum recensent Euangelistæ^c: Cum dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui coenam fecit principibus, & tribunis, & primis Galilææ. Cumq. introisset filia ipsius Herodiadis, saltauit in medio, & placuit Herodi. Vnde cum iuramento pollicitus est ei dare quodcumque postulasset ab eo. Et cum saltasset, & placuisset Herodi, simulq. recumbentibus: Rex ait puellæ: Pete a me quod vis, & dabo tibi: et iurauit illi: Quia quicquid petieris, dabo tibi, licet dimidium regni mei. Quæ cum exisset, dixit matri suæ: Quid petam? At illa dixit: Caput Ioannis Baptistæ. At illa præmonita a matre sua, cum introisset statim cum festinatione ad Regem, petiuit dicens: Volo vt protinus des mihi in disco caput Ioannis Baptistæ. Et contristatus est Rex: propter iusiurandum autem, & propter simul discumbentes noluit eam contristare: et misso spiculate præcepit afferri & dari caput eius in disco. Misitq. & decollauit Ioannem in carcere, & attulit caput eius in disco, & dedit illud puellæ, & puella dedit matri suæ. Quo audito, discipuli eius venerunt, & tulerunt corpus eius, & posuerunt illud in monumento: & venientes nunciauerunt Iesu.] hætenus Euangelistæ de nece Ioannis.

De festo die natalis Herodis Regis a Iudæis Romæ solemniter celebrari solito putamus Persium esse locutum, cum ait:

*At cum Herodis venere dies, vnctaq. fenestra
Disposita pinguem nebulam vomuere lucerna,
Portantes violas.]*

D Non tamen de Herodis Regis, de quo est sermo, natali die hæc sunt intelligenda, sed potius Herodis Agrippæ vltimi Iudæorum Regis; quo tempore Persius claruit, natus (vt ait Eusebius in Chronico) anno vigesimoprimo Tiberij, mortuus vero nono anno Neronis. In regijs vero conuiujs eiusmodi saltatrices adhiberi consueuisse, Iosephus alio demonstrat exemplo, dum de Iosepho Tobia filio hæc ait^d: Cum aliquando venisset Alexandriam cum patre ducente secum filiam nubilem, vt eam alicui nobili Iudæo nuptui traderet: coenans cum Rege, ingressam in conuiuium formosam saltatriculam adamauit.] idq. a Græcis etiam in conuiujs factitari solitum declarat Xenophon in Symposio. Ceterum nihil esse tam vehemens ad animum quamuis durissimum inflectendum emolliendumq. perinde ac ipsa ad modos musicos accommodata saltatio; Lucianus^e, scripto de hac re commentario, complurium antiquorum philosophorum docet sententijs, ac multis probat exemplis, & eorum quæ sub Nerone suo tempore acciderunt experimentis. Vnde illa iure facta est admonitio in Ecclesiastico^f: Cum saltatrice ne assiduus sis: nec audias illam, ne forte pereas in efficacia illius.] Hoc igitur omnium potissimo telo vsus est diabolus, vt Herodis animum ad tam immane facinus perpetrandum, ad inferendam scilicet Ioanni necem, induceret.

Non tamen aliquod apud Iudæos, vel Gentes quantumuis Deum ignorantes reperitur exemplum; vt in conuiuium eiusmodi apophoretum, præcisum nempe caput hominis præsentaretur in disco: nisi (quod pro monstro atque portento apud Romanos habitum fuit) cum s. Q. Flaminius, Placentiæ dum esset cum fascibus proconsularibus, vt discumbenti secum meretriculæ talis spectaculi auidæ morem gereret, non quempiam iustum hominem, sed vnum ex damnatis ante triclinium capite cædi præcepit:

Annal. Eccl. Tom. 1.

L 2 quod

I.
*a Tacit. lib. 5.
Dio lib. 58.
b Bed. in Marc.
c. 6.
c Matth. 14.
Marc. 6.
Concord. Euang.
cap. 50.
DE NECE IOANNIS.*

II.

*d Ioseph. antiq.
lib. 2. c. 4.*

*e Lucian. de sal.
147.*

f Eccl. 9.

III.
*CRVDELITAS
HERODIS.
g Seneca contra
uers. lib. 5. E.
nius lib. 30. &
Hieron. in Mat.
c. 24.*

A Plutarch. in quod facinus adeo Romani sunt detestati, vt in eundem reum maiestatis ea de causa **A**
 Mario. factum omnes rhetores nobiles declamarint. Sed & rabies belli ciuiliis eo furoris ade-
 Val. Maxim. git Marium, vt exectum caput Antonij Consularis inter epulas summa animi insolentia
 lib. 9. c. 2. Luc. Flor. lib. 3. c. 21. latis manibus attrectaret.

IV. Agit & Iosephus^b de nece Ioannis, quem mirifice laudat: eiusq. facinoris causa He-
 rodem poenas dedisse ait, vt exercitus eius funditus profligaretur a Parthis: cumq. idē
 b Ioseph. antiq. auctor aliam causam afferat carceris ac necis Ioannis, refellimus eam superius, cum de
 lib. 18. c. 7. HERODIADIS IMMANE FACINVS.
 c Hier. in Ruf. fin. Apolog. eodem Ioanne in carcerem detruso egimus. Insultasse Herodiadem præciso capiti, at-
 que acu discriminati sanctissimam illam linguam perforasse, Hieronymus^c in Ruffi-
 num [agens tradit, sic dicens: Nec magnopere glorieris, si facias quod faciunt scorpiones, atque cantharides. Fecerunt hoc & Fulvia in Ciceronem, & Herodias in Ioannem: quia veritatem non poterant audire, linguam veriloquam discriminati acu confode-
 runt.] hæc ille. Idem ait^d corpus Ioannis sublatum a discipulis eius sepultum fuisse **B**
 d Hier. epist. 27. se Sebaste, quæ est Samaria, longe a Macherunte, vbi^e in carcerem actus atque necatus
 e Ioseph. antiq. fuit: caput vero nequaquam cum corpore concessum ad sepeliendum fuisse, id pro-
 lib. 18. c. 7. hibente Herodiade, de qua hæc Nicephorus^f:

V. At ipsa Ioannis reprehensionē verita, coniungere id rursus reliquo corpori timens,
 apud se, remotis arbitris, in abstrusiore regiæ loco sepeliendum duxit: truncum autem
 SEPVLTVRA IO- abijcere quopiam iussit: eum porro solum discipuli eius furtim sublatum cum solemnī
 ANNIS. veneratione in celebri quodam sepeliere loco.] hæc Nicephorus. Quod vero Ioannis
 corpus Samaritam vsque discipuli detulerint, ea ratio afferri posse videtur, quod ea
 prouincia non esset sub Herodis Antipæ ditione: sed quoniam coniuncta Iudææ conce-
 sa fuerat ab Augusto & Archelao Regi, illo semel in ordinem redacto, tã Samaria, quàm **C**
 Iudæa & Idumæa, quæ erant Archelao subiectæ, redactæ^h sunt per Tiberium in pro-
 uinciam, quæ & per Romanos Præfides administrari solebant: sicq. ne Herodias rur-
 sus de trunco negotium exhiberet, illum Samaritam detulerunt: sed eo potius, quàm
 alio extra ditionem Herodis, quod Samaritæ hostes essent (vt prius cumulate diximus)
 Iudæorum, ac pro patrijs rebus pugnacissimi. Quis autem exitus tandem saltatricis fe-
 minæ scelestissimæ fuerit, & quod supplicium acceperit feralis impietas, Nicephorus
 rem gestam his verbis conscribit:

VI. Furibunda sedenim & adultera incestaq. adeo illa, quæ quidem Herodis habeba-
 tur, re vera autem Philippi erat coniux, vita longius acta, cum prius filiam saltatricem
 acerbo fato sublatam vidisset, deinde ipsa quoque decessit, futuri sæculi iudicio & sup-
 plicio referuata, meras ibi quamcitissime diuinæ iræ faces, intolerabilisq. indignatio-
 nis Domini calicem haustura. Filia autem eius (dignus est enim qui memoriæ com-
 menderetur) talis fuit obitus. Eundem ei quodam brumali tempore erat, & fluuius **D**
 traijciendus: qui cum glacie constrictus coagmentatusq. esset, pedes eum transibat:
 glacie autem rupta, idq. non sine Dei numine, demergitur illa statim capite tenus, &
 inferioribus corporis partibus lasciuiens, molliusq. se mouens saltat, non in terrâ, sed
 in vndis: caput vero scelestum, frigore & glacie concretum, deinde etiam conuulnera-
 tum, & a reliquo corpore non ferro, sed glaciei crustis resectum, in glacie ipsa saltatio-
 nem letalem exhibet; spectaculoq. eius omnibus præbito, in memoriam ea quæ fecer-
 rat, spectantibus reuocat.] hæc Nicephorus. At quoniam huiusmodi historiæ haud
 constans habetur veritas, esto fides apud auctorem.

VII. Porro quantumuis necatus esset Ioannes Baptista, tamen tantæ erat existimationis, vt **E**
 putaretur a quibusdam resurrexisse, & ipse Christus esse Ioannes: existimabat hoc
 inter alios Herodes, de quo hæc Marcus^k: Et audiuit Rex Herodes, opera scilicet quæ
 faciebat Christus: & dicebat: Quia Ioannes Baptista resurrexit a mortuis, & propte-
 rea virtutes operantur in illo. Alij autem dicebant: Quia Elias est. Alij vero dicebant:
 Quia Propheta est, quasi vnus ex Prophetis. Quo audito Herodes ait: Quem ego decol-
 laui Ioannem, hic a mortuis^l resurrexit.] hæc Marcus, eadem fere Matthæus & Lucas.
 Itaque patet, aliqua miracula mox post obitum Ioannis facta esse a Christo, quæ non
 videntur esse ab Euangelistis recensita: multa enim ab illis esse prætermissa, Ioannes^m
 quoque testatur. His permotus Herodes existimauit Ioannem resurrexisse a mortuis.
 Videas hominem stimulis conscientia exagitatam, timere Ioannem, licet occisum: et
 quantumlibet alij aliter sentirent de Christo, ipse tamen in ea erat sententia, ter-
 rore quo-

Marc. 6. OPINIO HERO-
 DIS DE CHRISTO.
l Matth. 14.
Luc. 9.
m Ioan. vlt.

A rore quodam affectus, ipsum esse Ioannem, qui surrexisset a mortuis. Res quidem
 magna, planeq. admiratione digna, quomodo hæc Herodes de Christo existimare po-
 tuisset, qui iam biennio, vbi ipse regnabat, prædicasset in Galilæa, fama q. miraculo-
 rum eius non Galilæam tantū, Iudæam, atque alia propinquiora loca, sed (quod dixi-
 mus) omnem Syriam peruasisset. Quod igitur omnes scirent, vnum latuisse Herodem,
 quasi prodigium videtur: cum præsertim Iesus sapius circuisset Galilæam, & frequens
 vndique populus in dies ad eum confluisset.

Putamus nihilominus fuisse in causa quo minus Herodes ea sciuerit, quod dictis
 temporibus absens esset in expeditione Arabica bellum agens aduersus Aretā Regem;
 quod multis annis durasse oportuit, nimirum vsque ad Vitellium Præsidem, successo-
 rem Pilati, vt Iosephus^a testatur. Ceterum ante detrusum Ioannem in carcerem, He-
 rodem Romam venisse, idem auctor affirmat: post reditum autem mox abductam **B**
 fuisse Herodiadem, & inchoatum fuisse aduersus Aretam bellum Arabicum, idem Io-
 sephus enarrat. Vt ex his videas, Herode absente, & bellicis negotijs occupato, non
 adeo mirum videri debere, vel impossibile, si hæc de Christo ipsum præteriere. His
 adde & incredibilem fuisse in homine de Christo cognoscendo socordiā atque desidiā:
 nam cum dicat hic Marcus, quod Herodes ex hoc tempore quærebat Christum vide-
 re; tamen neglexit, nec per annum integrum, quo Christus egit in Galilæa, vnumquam
 vidit, sed Hierosolymis tantummodo tempore passionis, quando ad ipsum missus est
 a Pilato, & gauisus est valde, quod (vt ait Lucas^b) ex multo tempore erat cupiens eum
 videre, eo quod audierat multa de eo. Sed hæc quasi nihil amplius ad rem nostram fa-
 cientia deferamus, atque cetera prosequamur.

C Post necem Ioannis, Apostoli, qui missi fuerant ad prædicandum Euangelium, re-
 dierunt, & quæ fecissent narrarunt. Interim Iesus, quod nuncium accepisset de nece
 Ioannis, inde secessit; ac conscendens nauiculā, sese recepit in locum desertum. Cumq.
 turba nihilominus sequeretur eum; ipse Dominus eos omnes^c primum prædicationis
 verbo, deinde vero quinque panibus ordeaceis & duobus piscibus admirando quodam
 modo multiplicatis, abunde paut; adeo vt quinque millibus virorum, exceptis mu-
 lieribus & paruulis, saturatis, superfuerint duodecim cophini fragmentorum. Hæc au-
 tem facta sunt (vt auctor est Ioannes Euangelista) cum proximum esset Pascha, dies fe-
 stus Iudæorum: quod & tertium numeratur a tempore quo Redemptor noster Euan-
 gelij prædicationem est auspicatus. **IX.**

D Quod autem numerus discumbentium quinque millium hominum fuisse dicatur,
 exceptis feminis atque paruulis; plane innuit Euangelista seruasse Dominū antiquam **X.**
 Iudæorum consuetudinem, qui tam in templo, quàm in synagoga, alijsq. conuenti-
 bus publicis, seorsum viros, seorsum vero collocare feminas (quod & superius nos di-
 xisse meminimus, & postmodū dicturi sumus) consueuerunt; paruulosq. infantes apud
 matres esse, grandioris autem ætatis intra pubertatem vbi magis vellent. Vnde quod
 Marcus ait: Præcepit illis, vt accumbere facerent omnes secundum contubernia] non
 sic accipiendum, vt omnes per familias singulas promiscue recumberent: nã proprius
 explicat Græca dictio συμπόσια συμπόσια, hoc est, conuiuia, conuiuia: nam idem mox
 subdit Euangelista: Et discubuerunt in partes per centenos, & quinquagenos.] Hæc il-
 la erant conuiuia, seu contubernia, quæ magis proprie dicimus mensas. In conuiujs
 seorsum viros dextrum latus tenentes, seorsum feminas sinistrum occupantes accum-
 bere consueuisse, & non sine lectisternio, vel stramento aliquo, Philo de Esenis^d testa-
 tur: qua de causa & in hoc conuiuio Domini, loco strati, fuit foenum.

Magna itaque^e creuit ex his opinio apud Iudæos, quod Iesus vere ille esset Propheta
 magnus, qui prædictus erat in mundū venturus; adeo vt cogitarent facere eū Regem.
 Quare cū Iesus cognouisset, quod venturi essent vt raperent eū, ac Regem crearent, com-
 pulit discipulos suos ascendere in nauiculā, & præcedere trans fretum Bethsaidā, donec
 ipse dimitteret turbas: interim vero ascendit solus in montem orare. Porro discipuli,
 qui vespere conscenderant nauim, orta subinde tempestate, cum ea magis magisq. vr-
 gerentur, & vsque ad quartā noctis vigiliā iactarentur fluctibus, resq. in vltimo discrimine
 versaretur: adfuit continuo Iesus ambulans supra mare. quem videntes discipu-
 li, putantes esse phantasma, amplius conterriti atque turbati sunt; donec se aperiens
 dixit illis: Habete fiduciam: ego sum, nolite timere. Tunc Petrus ad illū: Domine si tu

Annal. Eccl. Tom. 1. L 3 es, iube

VIII.
 a Ioseph. antiq.
 lib. 18. c. 7.
 CVR HERODES
 CHRISTVM NE-
 SCIERIT.

IX.
 ACTA IESV A
 NECE IOANNIS.
 c Matth. 14.
 Marc. 6.
 Luc. 9.
 Ioan. 6.
 Concord. c. 39.

X.
 ORDO IN CON-
 VIVIS IVDÆ-
 CIS.

XI.
 FUGIT IESVS, NE
 REX FIERET.
 e Matth. 14.
 Marc. 6.
 Ioan. 6.
 Concord. c. 38.

es, iube me ad te venire super aquas. At ipse ait: Veni. Et descendens Petrus de nauicula, ambulabat super aquam, vt veniret ad Iesum. Videns vero ventum validum, timuit: et cum coepisset mergi, clamauit dicens: Domine, saluum me fac. Et continuo Iesus extendens manum, apprehendit eum, & ait illi: Modicæ fidei, quare dubitasti? Post hæc acceperunt eum in nauim, & adorauerunt eum: et cum appulissent in terram Genesareth, omnes qui in illa erant regione, vt cognouerunt de aduentu eius, obtulerunt infirmos, & male se habentes, cupientes vel saltem tangere fimbriam vestimenti: quotquot vero tetigerunt eum, sanati sunt.] hæc pluribus Euangelistæ.

XII.

*a Ioan. 6.
Concord. c. 19.
IESVS DE EV-
CHARISTIA
DISSERIT.*

Alter^a die cum turba quæretet Iesum, nec inuenirent, conscendentes nauiculas, nauigarunt Capharnaum: vbi Dominus eos docturus, in primis illorum impetum retundens, & ad celsiora eos perducere cupiens, sic est eos affatus: Amen, amen dico vobis: quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducaftis ex panibus, & saturati estis. Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, &c.] Hac itaque occasione, longiori sermone multa de manducando pane cælesti differit; carnemque suam vere esse cibum, quem sumpturi essent, qui vellent vitam habere æternam, dicit. Cumque hæc audientes Iudæi, minime caperent, neque assequerentur quid sibi veller, inuicem differebant: offensionemque ex ipsdem verbis passi sunt etiam complures discipulorum, vt iam ab illo recederent, nec vltius sequerentur. Quod videns Iesus, conuersus ad duodecim Apostolos dixit: Numquid & vos vultis abire? Tunc Petrus ex persona omnium (quod esset ipsorum caput) profitetur dicens: Domine, ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes. et nos credimus, & cognouimus quia tu es Christus filius Dei.]

XIII.

*PETRI CONFES-
SIO.
b Cypr. ad Flor.
epistol. 69. edit.
Pamel.*

Huius equidem singularis, ac quæ aureis scribi & commendari debeat in perpetuum litteris, opportunæ veræque Petri confessionis sensum altiore, quo cumulatissime referta est, perscrutatus Cyprianus^b, hæc ait: Loquitur illic Petrus, super quem ædificata fuerat Ecclesia, Ecclesiæ nomine, docens & ostendens, quia etsi contumax & superba obaudire nolentium multitudo discedat, Ecclesia tamen a Christo non recedit: et illi sunt Ecclesia, plebs sacerdoti adunata, & pastori suo grex adherens. Vnde scire debes Episcopum in Ecclesia esse, & Ecclesiam in Episcopo.] hæc Cyprianus. Non prætermittimus dicere, vnum ex his, qui a Christo Domino recesserunt, tradi fuisse Marcum, qui postea Euangelium scripsit, sed per Petrum ad Dominum reuocatum: id enim Epiphanius^c his verbis testatur: Hic, *Marcus scilicet*, vnus erat de septuagintaduobus, dispersis ob verbum quod dixerat Dominus: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis; velut Euangelij verba legentibus clare indicant. tamen per Petrum reuocatus, dignus efficitur repleri Spiritu sancto, & Euangelium scribere.] hucusque Epiphanius. Monuit interim Iesus duodecim Apostolos, quantumlibet ipse eos elegisset, nihilominus vnum ex ipsis esse diabolium, intelligens nimirum Iudam Iscariothen, qui eum traditurus erat.

XIII.

*d Matth. 15.
Marc. 7.
Concord. c. 60.*

Sub idem tempus peragrabat^d Iesus Galilæam, a Iudæa declinans, quod iam Iudæi quærent illum interficere. Accedentes autem ad eum Pharisei, de discipulis Domino, quod non lauarent manus cum manducarent, negotium faciunt. sed redarguit eos Iesus, quod quæ sunt foris tantum, emundent; quæ autem sunt intrinsecus, cordis nempe immunditias, negligant; & quod maximum omnium est, Dei mandata pessumdent, & suas seruandas constituent traditiones, nimirum baptismata vrceorum & calicum, & his similia; quod addit Euangelista: Pharisei, & omnes Iudæi, nisi crebro lauerint manus, non manducant, tenentes traditionem seniorum: et a foro venientes, nisi baptizentur, non comedunt: et alia multa sunt, quæ tradita sunt illis seruare.] Addit Epiphanius^e, fuisse quoddam genus Scribarum & Phariseorum, qui singulis anni diebus baptizarentur, eaq. de causa appellatos esse Hemerobaptistas, statuentes hominē non posse viuere, nisi singulis diebus in aquam mergeretur, ac ita ablueretur, & sanctificaretur ab omni culpa. At de his iam supra non nihil attigimus. Exprobrabat insuper Dominus, quod & in eo illi irritum facerent mandatum Dei propter traditionem hominū, dum contra legem Dei parentes negligenter, quodque illis debebatur, tribuerent sacerdotibus. Demum docet quæ sint quæ hominem possint inquinare, nimirum non quæ intrant in os hominum, sed quæ progrediuntur ex ore; & quæ illa sint, numerat.

*e Epiph. in Pa-
nar. hares. 17.*

Secessit

A Secessit^a post hæc Dominus in partes Tyri & Sidonis: quando Gentilis femina Syrophenissa, ex stirpe Chanaan, indeque Chanaanæa nominata, habitans in Phœnicia maritima regione Syriæ, egressa e finibus suis, conueniens Dominum pro filia sua, quod male a dæmonio torqueretur, plurimum interpellat: quam cum aliquandiu quasi auersatus fuisset, quod Gentilis esset femina; tandem illa instantius & importunius magnis precibus contendens, ab eo postulatam accepit. Inde vero recedens, reuersus est ad mare Galilææ per medios fines Decapoleos: cuius prouinciæ ciuitas erat omnium maxima (vt auctor est Iosephus^b) Scythopolis, Tiberiadi vicina. at eam prouinciam Plinius^c & recentiores auctores^d describunt. Cum autem eo accessisset Dominus, adducunt ad eum surdum & mutum; cuius liniens linguam sputo, mirifice curauit^e. Ascendentē deinde in montem, turbæ multæ secutæ sunt eum, offerentes mutos, cæcos, claudos, ac debiles; quos omnes curauit. Cumque iam turba triduo apud Iesum perseverasset, nec haberet quid manducaret; septem panes & paucos pisciculos quos habebant discipuli, benedicens, iussit illis apponi: quibus cibo expletis, superfuerunt adhuc septem sportæ fragmentorum, cum hi qui comedissent, ad quatuor millia fuissent, exceptis mulieribus atque paruulis. Post hæc vero ascendens nauiculam, venit in fines Maggedon & Dalmanutha, loca (vt tradit Hieronymus^f) trans mare Galilææ circa Gerezan. Accesserunt^g interim ad eum Pharisei & Sadducei, quærentes ab eo signum de cælo: sed reiecit eos Dominus, quod prauo animo id exquirerent; eosque reprehensos dimittens, conscendens nauim transfretauit. Inde discipulos de pane sollicitos redarguit, monuitque cauere fermentum Phariseorum, Sadduceorum, necnon Herodis; ipsorum hæreses signans, quarum antea meminimus. Peruenerunt simul Bethsaidam, vbi Christus cæcum curauit, sputo eius oculos tangens.

XV.

*a Matth. 15.
Marc. 7.
CHANANÆA
FILIA SANATVR*

*b Ioseph. de bel-
lo Iud. lib. 3. c.
16.*

*c Plin. lib. 5. c.
12.*

*d Burchard. de
loc. sanct. par. 1.
c. 4.*

*e Matth. 15.
Marc. 8.*

*f Hieron. de loc.
Hebr.*

*g Matth. 16.
Marc. 8.*

*h Matth. 16.
Marc. 8.*

*i Hieron. de loc.
Hebr.*

*k Ioseph. antiq.
lib. 20. c. 16.*

*l Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*m Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*n Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*o Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*p Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*q Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*r Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*s Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*t Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*u Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*v Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*w Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*x Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*y Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*z Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*aa Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*ab Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*ac Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*ad Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*ae Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*af Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*ag Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*ah Luc. 9.
Concord. c. 66.*

XVI. Venit post hæc in partes^h Cæsareæ Philippi: et cum solus esset orans, cum discipulis suis, interrogabat eos, dicens: Quem dicunt homines esse filium hominis? At illi dixerunt: Alij Ioannem Baptistam, alij autem Eliam, alij Hieremiam, alij vero quæsi vnus de Prophetis, & quia vnus Propheta de prioribus surrexit. Tunc dicit illis Iesus: Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus, dixit ei: Tu es Christus, filius Dei viui. Respondens autem Iesus, dixit ei: Beatus es Simon Bariona: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: et portæ inferi præualebunt aduersus eam. Et tibi dabo clauas regni cælorum. Et quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: et quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cælis.] hæc cum dixisset, comminatus est eis, ne cui dicerent quia ipse esset Christus; adiiciens eundem sibi Hierosolymam, in qua multa pateretur, nouissime vero dirum mortis supplicium, tertiamque die gloriose virtute sua resurgeret. Verum, quod monuisset cauendum a fermento Herodis, quem aliquando vulpem nominauit; ab eius tetrarchia cum iam recessisset, ad Philippi Tetrarchæ ditionem commigrare voluit, profectusⁱ Cæsaream Philippi, sic dictam ex Panneade, ac postea Neroniam ab Agrippa in Neronis^k gratiam nuncupatam, de qua & antea verba fecimus. Admirandum est quàm maxime in Galilæa fuerit illa Phariseorum hæresis propagata, qua (quod diximus superius, dum de sectis Iudæorum egimus) defunctorum animas in alia corpora pro meritis cuiusque personæ commigrare dicebant; dum post tot signa a Domino in Galilæa edita, ea de Christo inualuisset opinio, ipsum esse Ioannem Baptistam, vel Hieremiam, aut quempiam alium ex prioribus Prophetis illis: quos quidem omnes cum constet fuisse defunctos; sic intellexisse certum est, quod anima alicuius ex his in Christum migrasset.

XVI.

*h Matth. 16.
Marc. 8.*

*i Ioseph. antiq.
lib. 13. c. 3.*

*k Ioseph. antiq.
lib. 20. c. 16.*

*l Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*m Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*n Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*o Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*p Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*q Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*r Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*s Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*t Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*u Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*v Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*w Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*x Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*y Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*z Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*aa Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*ab Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*ac Luc. 9.
Concord. c. 66.*

*ad Luc. 9.
Concord. c. 66.*

XVII. Hic pedem sistat, atque paulum attendat diligens lector rem animaduersione dignissimam. Eiusmodi namque tanti ponderis & auctoritatis actio Christi, typum quemdam exprimit celebrandi Concilij: Cum missis ceteris, solus cum discipulis, post preces Deo oblatas, de summa rerum quæstionem proponit: et admirabili quodam ordine, vt prius destruantur errores, ac subinde solida firmitate veritas stabilita locetur; in primis interrogat, quæ sit illorum qui foris sunt, opinio de filio hominis: sed cum deliramenta potius & insana ab illis dicta ferrentur, quid demum ipsi de ea sentirent, rogat sententias omnium. Petrus primus omnium, licet non ætate, vt sæpius diximus, sed dignitate, talem fert sententiam, vt causam ipse definiat, & quid ab omnibus

nibus sentiendum esset, erudiat atque decernat, ac fidei canonem perpetuo permanfurum constituat: ut nihil ferme iam esset opus consulere ceteros tunc Apostolos, ac rogare quanam essent aliorum de ea re sententiæ ac opiniones. Idcirco etiam satis fuit Christo, Petrum fuisse locutum; ac quid de fide sentiendum esset, clauum fixisse. Quin & laudauit sententiam eius; eamque non esse habendam ut communem vel vulgarem, aut ex sensibus humanis depromptam; sed diuinitus a Deo Patre illi per Spiritum sanctum infusam, ceteris audientibus, patefecit.

XVIII.

DE SUMMO SACERDOTIO.

Hinc etiam, quoniam diuina illa Sapientia præuidebat fore, ut in Ecclesia sapius eiusmodi quæ ad fidem pertinent, orirentur controuersiæ ac disceptationes, iure consuluit, ut a quo quid quolibet tempore decernendum foret, in comperto esset: et ne cuiusque animi sententia fide in diuersa distracta, diuina in Ecclesia collata sacramenta vilescerent, vnum idemque visibile omnibus caput statuendum putauit, cui ceteri subessent ac parerent. Quod quidem iure diuino humanoque semper ubique gentium factitatum esse, compertissimum est. Apud Hebræos enim summum Pontificem, qui ceteris præesset sacerdotibus, a Deo institutum esse, non est qui nesciat: de quo præter illa quæ leguntur in diuinis Scripturis, hæc Iosephus aduersus Apionem agens habet his verbis: Quæ poterit lex esse melior, aut iustior, quam ea quæ Deum Principem omnium esse confirmat, sacerdotibus in communi quidem res præcipuas dispensare permittit, summo vero Pontifici aliorum sacerdotum principatum competenter iniungit? hæc Iosephus. Sed & quanam apud Gentes optimis legibus reperitur instituta Respublica, in qua non vnus esset summus sacerdos, qui iure & auctoritate ceteros antecelleret sacerdotes? Non morabimur hæc in singulis demonstrare: satis ad exemplum ipsa in primis Romana Respub. in qua Pontifex maximus maximum omnium tum in ceteros sacerdotes, tum in alios magistratus sibi vendicabat imperium. In Atheniensium quoque Republica summus etiam sacerdos erat, qui in Areopago rogabat singulorum sententias ac colligebat: est de his exemplum in decreto, quod Iosephus recitat factum sub Principe Agathocle.

XIX.

PETRI PRINCIPATVS.

Quod igitur diuino humanoque iure, hac optima rationique in omnibus consentanea institutione, sancte pieque ab omnibus, non nisi numine impellente, vel naturæ iure id exigente, mutua velut quadam consensione factum esse reperiretur: Iesus, qui non legem scriptam venisset abrogare, iusve naturale a Deo menti cuiusque insitum labefactare, sed numeris omnibus omnia absolutissima reddere, instituto iam in Ecclesia collegio Apostolorum, ex illis vnum omnium maximum ac principem, qui ceteris præesset, elegit. Fuit hic Simon Ioannis, siue dixerimus Ionæ (est idem Ioannes quod Ionas abbreviate apud Hebræos) hic inquam, qui (ut vidimus) tam prompto & alacri animo, quæ diuinitus acceperat de Christi diuinitate, palam confessus fuit; & ab eo gratiam rependente, sponsonem illam omnium maximam, quod Cephas vocandus esset, acceperat; in præsentiarum est id feliciter consecutus, dicente ei Domino: Tu es Cephas (sic enim vocem hanc, ut a Domino Syriace est prolata, describimus) & super hanc Cephan (quod significat durissimam petram) ædificabo Ecclesiam meam: Latine sic dicenda sententia: Tu es Petra, & super hanc Petram, &c.] sed vsitatus loco Petræ, Petrus, quod magis conueniat viro vox masculina, dici consuevit. At de nomine Petri, quod idem sit ac Petra, & non deriuatiuum ab ea, satis superius ostensum est, cum de Cephæ nomine disseruimus; eosque insigniter decipi ignorantia vocis Syriacæ demonstrauius, qui Petrum non esse petram, sed a petra deductum esse, existimarunt.

XX.

c 1. Cor. 3.

d 1. Cor. 11.

Quoniam vero hoc sacro Apostolorum conuentu Dominus noster Iesus Christus Ecclesiæ suæ sanctæ iactus fundamentum, primarium lapidem ponit, dicens: Tu es Petrus, &c.] quod instituti ratio postulat, de ipso Ecclesiæ fundamento paulo fusius agamus. Nemo quid abiectum vel humile cogitet, dum audit super Petrum a Christo esse superædificatam Ecclesiam, quasi tanta structura super hominem quempiam innitatur: nam sic eam dicimus supra Petrum esse a Christo fundatam, ut idem ipse Christus basis quædam sit, ac potius structuræ fundamentum, de quo Paulus ait: Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus.] Et quoniam sicut caput est Ecclesiæ Christus, ita & caput Christi (ut idem ait Apostolus) Deus est: merito affirmandum sit, tantam molem ædificij potissimum

supra

supra Deum inniti, in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino. Verum quantumlibet Deus omnipotens totum hoc quod oculis cernitur, admirabili quadam sapientia ac prouidentia moderetur: nihilominus tamen in cælo quam in terra statuit principatus, quibus qui sunt subditi pareant. quamobrem licet ipse sit auctor Ecclesiæ, protector, ac moderator; tamen principatum quemdam in ea esse voluit, ac monarchiam, quam Petro contulit, ac in eius successores propagauit. Sicut ergo (quod certum est) nemo potest aliud ponere fundamentum, præter id quod positum est, quod est Christus; ita etiam nec aliud quispiam ponet, quam quod posuit Christus, neque conuellet, quod ipse firmavit, dicens: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.]

ECCLESIAE FVNDAMENTA.

Hanc nihilominus sententiam, quantumuis apertam ac perspicuam, Nouatores destruire volentes caillationibus, eo amentia proeecti sunt, ut dicere non erubescerent eam non esse intelligendam de Petro, sed de Christo, in alienum prorsus sensum & longe a vero diuersum distrahere hæc verba non veriti sint; adeo ut non magis Petri, quam aliorum Christianorum hominum, de quibus Apostolus dicit: Et vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu sancto] velint habitam esse rationem. Verum quam germane, quam pie ac sancte ea Christi verba sancti Patres semper acceperint; instar omnium vnus satis idoneus posset esse testis Cyprianus, qui temporis antiquitate, doctrinæ præstantia, martyrij denique dignitate & amplitudine ceteros facile antecellere videatur: quem, quid in eam sententiam dixerit, audiamus: in primis enim ad Cornelium scribens hæc ait: Petrus tamen, super quem ædificata a Domino fuerat

XXI.

SVPER PETRVM QVOMODO ECCLESIA SIT.

Ecclesia, vnus pro omnibus loquens, & Ecclesiæ respondens voce, ait: Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes, &c.] hæc eadem scribens ad Florentium Pupianum, cuius verba superius recitauimus. Idem de habitu virginum sic: Petrus etiam, cui oues suas Dominus pascendas tuendasque commendat, super quem posuit & fundauit Ecclesiam, aurum quidem sibi esse & argentum negat.] Idem de vnitatis Ecclesiæ: Super illum vnum (Petrum scilicet) ædificat Ecclesiam suam.] & infra hæc etiam verba, post multa de primatu Petri: Hoc erant vtrique & ceteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi honoris & potestatis: sed exordium ab vnitatis proficiscitur. Primatus Petro datur, ut vna Christi Ecclesia, & cathedra vna monstretur; & pastores sunt omnes, sed grex vnus ostenditur.] alia id genus multa ibi habet, quæ breuitatis causa præmittimus. Rursum de bono patientiæ: Item, inquit, Petrus, super quem Ecclesia Domini dignatione fundata est, &c.] hæc Cyprianus, qui de Petro sæpe eadem inculcat. Antiquior ipso quidem Tertullianus, licet alioqui in Romanam Ecclesiam parum æquus, hæc de Petro nihilominus: Latuit aliquid Petrum ædificandæ Ecclesiæ petram dictum? Idem in libro de monogamia: Petrum solum inuenio maritum per focum: monogamum præsumo per Ecclesiam, quæ super illum ædificata, omnem gradum ordinis sui de monogamis erat collocatura.] & in libro de pudicitia: Qualis es, inquit, euertens atque commutans manifestam Domini intentionem, personaliter hoc Petro conferentem: Super te, inquit, ædificabo Ecclesiam meam.]

b Cypri. epist. 55.

c Cypri. epist. 59.

d Tertull. lib. de prescrip. c. 22.

Origenes item in hunc modum: Petro summa rerum de pascendis ouibus cum traderetur, & super ipsum velut super petram fundaretur Ecclesia, nullius confessio virtutis alterius ab eo nisi charitas exigitur.] idem ipse alibi: Petrus, super quem Christus fundauit Ecclesiam, duas tantummodo epistolas scripsit.] Epiphanius vero non minus eleganter profitetur eadem; cuius idcirco verba audiamus: Ipse Dominus, inquit, constituit eum primum Apostolorum, petram firmam, super quam Ecclesia Dei ædificata est, & portæ inferorum non valebunt aduersus illam: portæ enim inferorum sunt hæreses & hæresiarchæ, &c.] At quid Hilarius de Petro? O in nuncupatione nominis felix Ecclesiæ fundamentum, dignaque ædificatione illius petra, quæ infernas leges, & tartari portas, & omnia mortis claustra dissolueret. O beatus cæli ianitor, cuius arbitrio clauis æterni aditus traduntur, cuius terrestre iudicium præiudicata auctoritas sit in cælo.] hæc ille. Hieronymus insuper scribens ad Damasum, egregius ceterorum veritati adstipulantium socius inuenitur, sic dicens: Beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri communionem confocior: super illam petram ædificatam Ecclesiam scio: Quicumque extra domum hanc agnum comederit, profanus est.] idem alibi: Si-

XX II.

PATRVM OMNIUM VNA SENTENTIA.

e Orig. in epist. ad Rom. cap. 6. lib. 5.

f Orig. in Mas. de can. noui testamenti.

g Epiph. in Anacorat. h Hilari. in Mas. c. 16.

i Hier. epist. 37.

a Hier. aduers. Palagian. b Hier. in Isa. c. 2. c Hier. in Mat. c. 10. contra Iovinian. lib. 1. ad biarcell. epist. 54. **bi** a: Sicut ille princeps philosophorum, ita hic Apostolorum fuit, super quem Ecclesia Domini stabili mole fundata est, quæ nec impetu fluminis, nec vlla tēpestare concutitur.] ac iterum **b**: Super vnum montium Christus fundat Ecclesiam, & loquitur ad eum: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.] atque hæc eadem alibi sæpius **c**.

Ambrosius etiam id ipsum multoties testatum reliquit, vt cum ait **d**: Vos autem quem me esse dicitis? Petrus statim, loci non immemor sui, primatum egit, primatum confessionis vtique, non honoris, primatum fidei, non ordinis.] hæc de Petro Ambrosius, cum nondum caput Ecclesiæ fuerat a Domino constitutus. sed quid subdit? Hic est ergo Petrus, qui respondit pro ceteris Apostolis, immo pro ceteris, & ideo fundamentum dicitur.] & post pauca: Fides ergo est Ecclesiæ fundamentum: non de carne Petri, sed de fide dictum est: quia portæ inferi non præualebunt, sed confessio fidei vicit infernum.] hanc idcirco Ambrosius de carne Petri & fide Petri habet distinctionem, ne videretur cum Petro etiam interiisse Ecclesia: ceterum non nisi ex fidei confessione eam Petrus prærogatiuam promeruit. vnde idem Ambrosius **e** hæc alibi: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: petra enim dicitur, eo quod primus in nationibus fidei fundamenta posuerit, & tamquam saxum immobile totius operis Christiani compagem molemq. contineat, &c.] Certe ipsum Ambrosium non aliud quàm hoc ipsum sensisse, quod Petrus sit petra, super quam Ecclesia sit fundata, Augustinus testatur **f**.

XXIII. Sic etiam eodem sensu super fidem Petri & aliqui alij dixerunt fundatam esse Ecclesiam; non quod illam separarent a persona Petri, sed ne vno extincto Petro, etiam fides Christi, ipsaq. Ecclesia corruisse videretur; cum & Dominus sit Petro pollicitus, fides ipsius nullo vmquam tempore desituram. Nam & Cyrillus **g**, qui istud ipsum dixerat in libris de Trinitate, quid alibi **h** profiteatur, attendamus: Non Simon, inquit, fore iam nomen sibi, sed, Petrus, prædicit: vocabulo ipso commode significans, quod in eo tamquam in petra lapideq. firmissimo suam esset ædificaturus Ecclesiam.] In eodem sensu Basilii **i** etiam hæc de Petro: Quoniam fide præstabat, Ecclesiæ in se ædificationem suscepit.] & alibi **k**: Etsi, inquit, Petrus petra est, non vt Christus petra est, sed vt Petrus petra est. Christus enim re vera petra est immobilis & inconcussa, Petrus vero propter hanc petram: largitur enim Deus suas dignitates, non euacuans se, sed habens dat. Lux est: Vos estis, inquit, lux mundi. Sacerdos est: sacerdotem facit. Petra est: petram facit, &c.] Rursus etiam Gregorius **l** Nazianzenus hæc habet verba, dum agit de Petro: Vides quemadmodum ex Christi discipulis, magnis vtique omnibus, & excelsis, atque electione dignis, hic petra vocetur, atque Ecclesiæ fundamenta fidei suæ credita habeat?] hæc Gregorius. Chrysostomus item, qui in eadem sententiam locutus videbatur, hæc, locum illum Matthæi explicans **m**, ait: Pater ad Hieremiam dicebat **n**: Sicut columnam ferream, & sicut murum æneum posui te. sed ipsum quidem genti vni Pater, hunc autem vniuerso terrarum orbi Christus præposuit.] & paulo post sic: Ego tibi dico, inquit, tu es Petrus, & ego super te ædificabo Ecclesiam meam.] & alibi: Princeps Apostolorum Petrus, super quem Christus fundauit Ecclesiam, vere immobilis petra, & firma confessio, nonne pauper erat? &c.]

XXIV. Non prætereamus Augustinum, qui & istæc de Petro in Ecclesia aduersus Donatistas cani voluit his versibus **o**:

*Numerate sacerdotes vel ab ipsa Petri sede,
Et in ordine illo Patrum quis cui successit, videte.
Ipsa est petra, quam non vincunt superba inferorum portæ.]*

Hæc cum dicat, atque occini in Africana Ecclesia ipse velit: cur Nouatores de eodem Patre quæstionem mouent, quasi hæc verba, Et super hanc petram] intelligenda dixisset de Christo? Sed ad hæc & alia quæ superius ex eodem auctore citauimus, dum de Cephæ nomine egimus, prouoco illos. Quod si idem ipse in Retractationibus suis legentium arbitrio relinquat, quam velint ex duabus sententijs altera sequi; hæc idcirco tunc ipse (quod alias diximus) quod vim vocis Syriacæ minus fuerit affectus, dum putauit (quod ait) nomen Petri non esse idem quod petra, sed deriuatum ab ea. At ne eadem sæpe repetere cogamur, consule quæ superius dicta sunt de nomine Cephæ. Porro

AVGVSTINI SENTENTIA.

A Porro nullum est dubiū, quin idem Pater sit fidissimus assertor primatus Petri, vt cum ait **a**: Quis enim nesciat Apostolorum principem beatissimum esse Petrum? &c.] In hanc sententiam hæc S. Leo **b**: De toto mundo vnus sanctus Petrus eligitur, qui & vniuersarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis, cunctisq. Ecclesiæ Patribus præponatur: vt quamuis in populo Dei multi sacerdotes sint, multiq. pastores, omnes tamen proprie regat Petrus, quos principaliter regit & Christus, &c.] hæc ille, qui plura habet id genus. Istæc ipsa omnia etiam in sacrosancto Concilio Oecumenico Ephesino **c** coram Patribus, Apostolicæ sedis Legatus Philippus his professus est verbis: Non ignara est vestra beatitudo, totius fidei, ceterorumq. omnium Apostolorum caput beatum Apostolum Petrum extitisse.] idemq. inferius hæc verba **d**: Nulli dubium, immo sæculis omnibus notum est; sanctum beatissimumq. Petrum Apostolorum principem, & caput, fideiq. columnam, Ecclesiæ Catholicæ fundamentū, a Domino nostro Iesu Christo, Saluatore nostro, humaniq. generis Redemptore, cælestis regni clauces accepisse; soluendi atque ligandi potestate, quam acceperat, vsum fuisse; necnon per successores suos hucusque semper viuere, causas decernere, semperq. victurum esse.] hæc ille in frequenti ac plena Synodo.

Denique ne vltius longiori digressionem vagemur, sed vno verbo dicamus: quotquot post recitatos fuerunt scriptores Ecclesiastici Orthodoxi, quotquot etiā fuerunt Synodi in Spiritu sancto legitime congregatæ, id ipsum omnes æque constanter inueniunt professæ sunt, Petrum scilicet a Christo Domino fundamentū Ecclesiæ esse constitutū: atque adeo, vt sicut (quod diximus) nemo potest fundamentum aliud ponere; præter id quod positū est, quod est Christus; ita nemo reuellere aut dissoluere vmquam valeat Ecclesiæ fundamentum, quod posuit Christus, compaginatum Christo, ac stabilitū verbo Christi. Hæc itaque adeo solida atque constantia, verbo Domini ac totius Catholicæ Ecclesiæ consensione recepta atque probata, velle iterum in dubium reuocare, non nisi emoræ mentis, perfrictæ frontis, infrenis linguæ, ac denique vecordis hominis esse potest. Sed insaniant licet: firmata tamen semel verbo Domini supra firmam petram Ecclesia, portæ inferi non præualebunt, sicut nec præualuerunt, aduersus eam. Verum stabit & in hoc verax sententia Domini, qua dicit **e**: Qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: super quem vero ceciderit, conteret eum.] Ceterum quod pertinet ad primatum Petri iam verbis Domini stabilitum: quomodo alias in futurum frequentius fuerit demonstratus, & certis quibusdam signis euidentissime declaratus, ac subinde in posteros propagatus, suis locis opportunius dicemus; nec suo etiam loco tacebimus, quomodo Dominus pollicitus sit se daturum clauces Petro, & quando id impleuerit. Nunc vero ad ipsam Euangelicam historiam redeamus.

In hunc modū stabilito Ecclesiæ Catholicæ fundamento; Dominus comminatus **f** ne cui dicerent quod ipse Christus esset, docens eos quid passurus Hierosolymis, & quomodo postea tertia die resurrecturus esset, palam prædixit. Tunc Petrus apprehendens eum, coepit increpare illum, dicens: Absit a te Domine, non erit tibi hoc. Ad quem conuersus Iesus, redarguens eum dixit: Vade post me satana, scandalum es mihi: quia non sapias quæ Dei sunt, sed quæ sunt hominum.] Hinc certe videmus (inquit Ioannes Chrysostomus **g**) non a se ipso, sed ex reuelatione priora illa dixisse: quia in his quæ reuelata non sunt, turbatur, & percellitur, & centies audiendo non sentit quod dicitur. Didicerat quæ professus fuerat rudimenta fidei, quod Christus esset filius Dei; sed nondum didicerat mysterium Crucis: non enim adhuc, sicut illud, fuerat ei reuelatum a Patre: vt merito dicatur sapere quæ sunt hominum, & non quæ sunt Dei, appareatq. humano spiritu ea dixisse; & quia immenso quodam **h** amore illius tenebatur, non nisi quæ pacifica ac iucunda essent, cupiebat illi: vt cum in monte Tabor dixit: Faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, &c.] Sicq. quantumlibet appellet eum satanam, non tamen **i** afflatum dicit spiritu satanæ, sed humano potius, quippe quod sapiat quæ sunt hominum. Porro sic appellat eum satanam, non quod sit spiritus ille nequam (quomodo enim vel esse, vel agi poterat diabolico spiritu, cum Dominus illum, quod quæ sunt hominum & non Dei sapiat, tantum accuset?) sed satanam appellat, hoc est, aduersarium (id enim proprie hæc vox *σατανᾶς* significat) vt qui Cruci ipsius aduersaretur: sic & eundem sibi esse scandalum dicit, quasi impedimento siue offensiculo in via, dum obsistit Domino, ne pateretur. Eo vero velut terræmotu et si concussus est

XXVI.

XXVII.

XXVIII.

XXIX.

XXX.

XXXI.

XXXII.

XXXIII.

XXXIV.

XXXV.

XXXVI.

XXXVII.

XXXVIII.

XXXIX.

XL.

fus est Petrus, non tamen conuulsa est ipsa petra, verbis Domini compaginata & stabili-
lita, quam immobilem fore permanfuram promisit.

XXIX. Post hæc^a conuocata turba, de tollendo ab vnoquoque crucē suam, & vt sequerentur se, tradidit disciplinam; & quæ foret poena non confitentis, sed erubescētis, admonuit, prædixitq. de suo aduentu cum gloria. Inde^b post dies ferme octo assumens secum Petrum, Iacobum, & Ioannem, ducit eos in montem excelsum seorsum; & dum oraret, transfiguratus est ante eos, adeo vt sicut Sol facies eius resplenderet. Visi sunt Moyses & Elias loquentes cum eo de excessu quem Hierosolymis impleturus erat: quid tunc Petrus dixerit, ac cetera quæ sunt secuta, Euangelistæ fufius prosequuntur. Montem illum excelsum, fuisse Tabor in Scripturis diuinis celeberrimum, apud omnes est in confesso. Hunc Iosephus^c Itabyrion nominans, situm scribit inter Scythopolim & Campū magnum protensum in altitudinem triginta stadijs, ex Septentrionali parte esse inaccessum, in vertice habentem planiciem viginti stadiorū, De eo item Hieronymus^d hæc habet: Tabor terminus Zabulon: est autem mons in medio Galilææ campo, mira rotunditate sublimis, distans a Diocæsarea decem millibus contra Orientalem plagam: qui confinium quoque inter tribum Issachar & Nephtalim fuit.] hæc ille. Idemq. superius, distare ait ab eo Naim duobus milliarijs contra Meridiem, Nazareth vero contra Orientalem plagam ab eo distare quindecim milliarijs. Auctor est Beda^e, in memoriam tam gloriosi mysterij, tres illic in montis vertice esse ædificatas ecclesias, secundum quod dixerat Petrus: Faciamus hic tria tabernacula] grande insuper apud eas monasterium esse constructum. Fuisse totam planiciem montis verticis muro cinctam, atque munitam aduersus Romanos, idem qui supra Iosephus testatur. Christianos illo accedere consueuisse religionis causa, affirmat S. Hieronymus^f, qui de Paula hæc scribit: Scandebat montem Tabor, in quo transfiguratus est Dominus: aspiciebat procul montes Hermon & Hermonium, & campos latissimos Galilææ, in quibus Silara, & omnis exercitus eius, Barach vincente, prostratus est: Torrens Cisson, qui mediam planiciem diuidebat; & oppidum iuxta Naim, in quo viduæ fuscitatus est filius, monstrabatur.] hæc ille. Sed iam ceteras res a Domino gestas prosequamur cœpto ordine.

XXX. Sequenti vero die cum iam descendisset de monte, dæmoniacum curat, quem discipuli eius curare non potuerant, quos incredulitatis redarguit, & quanta tribuenda essent habenti fidem, adiunxit. Post hæc Galilæam^h peragrans, rursus de futura sua passione sermonem ingressus: quo contristati sunt discipuli eius, ac timentes non ausi sunt quicquam eum rogare. Cū vero aduenisset Capharnaum, exactor tributi de didrachmate persoluen- do a Domino, Petrum interpellat. Iesus quamuis se ab eo tributo esse liberum demonstraret, tamen ne offenderentur homines, iussit Petrum piscari, & de staterem inuento in ore piscis persolui tributum. Quod cum didrachma sit dictum, non aliud esse videtur, quam illudⁱ quod a Domino est imperatum filijs Israel: nimirum vt viri omnes a vigesimo anno & supra pro redēptione & propitiatione sua darent in vsum tabernaculi dimidium sicli, quod est didrachma: duo autem didrachmata vnum faciunt staterem, duo autem stateres vnam vnciam, prout Epiphanius^k docet his verbis: Libra habet duodecim vncias: vncia habet stateres duos: stater quidem est dimidium vnciæ, habet autem duo didrachmata. Siclus, qui & quadrans dicitur, quarta pars est vnciæ, dimidium stateris, habens duas drachmas: vnciæ enim erant octo drachmæ.] hæc Epiphanius, quibus consentientia scribit Hieronymus^l, & alij.

XXXI. Vsq̄ue autem ad Vespasiani tempora perseuerasse eiusmodi tributis solutionem, vt singuli duas drachmas offerrent in templo, Iosephus^m auctor est: qui addit, templo destructo, ac subactis Iudæis, illud ipsum didrachma ab omnibus Iudæis vbique gentium habitantibus in Capitolium ferri iussū. sunt hæc verba ipsius: Stipendiū vero, vbicūque degerent, Iudæis indixit, binasq. drachmas singulis annis deferre in Capitoliū iussit, ita vt antehac Hierosolymorū templo pendebant.] sic namque vbicūque gentiū agere solerent Iudæi, singulos eorum eiusmodi didrachma pendere solitos, idemⁿ auctor affirmat. Putarunt nonnulli, eo quod dixerit Dominus, interrogans Petrum: Reges terræ a quibus accipiunt tributum vel censum? a filijs suis, an ab alienis?] dictum didrachma, tributum esse, quod tunc Iudæi Romanis persoluerent. Sed hæc minime nobis probantur: quandoquidem id quod in exemplum deducitur, non est id ipsum de quo agitur. Porro ea de Regibus gentium exempli causa a Domino fuisse inducta, nulli dubiū est:

Matth. 16. Marc. 8. Luc. 9. Concord. Euāg. c. 66. b Matth. 17. Marc. 9. Luc. 9. Concord. c. 97. TRANSFIGURATIO DOMINI. c Ioseph. de bel. Iud. lib. 4. c. 2. d Hier. de locis Hebraic. e Beda. de locis sanct. c. 17. f Hier. epist. 27. g Matth. 17. Marc. 9. Luc. 9. Concord. c. 68. h Concord. c. 69. DE PERSOLVENDO DIDRACHMATE. i Exod. 30. h Epiph. lib. de mens. & pōd. l Hier. & Ezech. c. 4. & Ioseph. antiq. lib. 3. c. 9. m Ioseph. de bel. Iud. lib. 7. c. 26. in fin. n Idem antiq. lib. 1. c. 12. IUDÆI ROMANIS DIDRACHMA SOLVERUNT.

A nam quo modo veritate consistere potest, & ad Christum inferri quod dicitur de Regibus gentium, qui non exigunt tributum a filijs? num ex Regibus gentium erat progenitus Christus, vt immunis esset a pensione tributi? Sed optime illud inferitur: sicut Reges gentium a filijs tributum non exigunt, eadem ratione Dei filiū esse immunem a tributo, quod Deo penditur ad vsum templi. Verum enim vero diuersi generis fuisse tributum, quod Iudæi persoluebant Romanis, opportunius suo loco agemus, cum de numismate census, quod ostensum est Christo, fufius differemus. Qui ergo venit in omnibus legem implere, didrachma etiam, ne quisquam ex Iudæis offenderetur, persolvere non recusauit.

B Sed quod præ ceteris Petrus interpellatur pro Domini tributo, eidemq. de eo soluendo præ ceteris mandatur cura, ac ad piscandum mittitur; & inuento staterem, pro Domino ac pro se exactori soluere iubetur: quid aliud nisi Petri primatum insinuat? Verum cum Reges non a filijs tributum exigere solere, Dominus monstrasset: inde nec se nec suos tributi lege teneri, perspicue inferre voluit. vt & hinc videas quàm perperā ex his Nouatores nouam inferant sententiam, sacerdotes ac clericos non esse immunes a Principum vectigalibus. Quid de his dicam, cum Reges gentium tantum detulerint sacerdotibus suis, vt absque tributo eos liberos agere voluerint, hisq. maiora præstiterit Phara^a Rex Ægyptiorum sacerdotibus suis? Apud Romanos tantum absuit vt ipsi tributa persoluerent, vt potius sumptus acciperent ex ærario, vt Dionysius^b Halicarnassensis testatur. Ceterum non subest amplius aliqua ratio vitandi scandali, qua pro se & Petro voluit Iesus staterem pendere: nam tunc venerat implere legem, & necdum a Patre acceperat gentes hereditatem suam. At cum ille Rex Regum mundo innotuit, & regale instituit sacerdotium: quænam subest ratio vitandi scandali, si tributum a suis sacerdotibus non soluatur? Vnde & Hieronymus^c optime hoc in loco: Nos, inquit, pro illius honore tributa non reddimus, & quasi filij Regis a vectigalibus immunes sumus.] quod scilicet immunes essent sacerdotes, ac omnis Ecclesiasticus ordo a pensione tributi, Christi causa, cuius respectu Principes Christiani nullum illis de ea re negotium exhiberent. atque hæc obiter, sed alias locupletius. Et vt redeamus vnde digressi sumus: hæc declarauit Christus de primatu Petri: nam quantumlibet antea id sæpius demonstrasset, tamen quod^d suborta fuisset in itinere contentio inter Apostolos, quis eorum videretur esse maior, Iesus factis potius, quam verbis, voluit eos admonuisse. Ceterum non prætermisit admonere eos: nam cum essent domi, ac de his quæ tractassent in via, rogaret eos; ea occasione de humilitate sectanda egregiam instituit orationem: et ne inuidiæ stimulis exagitarentur, aperte monstrauit, eo maiores fore homines in regno cælorum, quo hic humiliores animo extiterint, nec nisi humiles illic ingressuros.

C Inter hæc Ioannes Iesum interpellat de homine, qui in eius nomine dæmonia eiiceret. At ille nullum ea de causa negotium ei faciendum dixit, quod non esset aduersarius, qui suo nomine aduersus dæmones vteretur. Rursus institutam semel persequens orationem; sicut præmium illi qui paruulū quempiam nomine suo reciperet, vel quid minimum eidem impartiretur eodem nomine, fore prædixit; ita^e etiam grauissimis poenis esse subiiciendum præmonet, si quis aliquem ex pusillis qui in ipsum crederent, quoquo modo offenderet; habereq. illos Angelos defensores ac testes, qui semper videant faciem Dei Patris: omniaq. insuper hic a nobis sufferenda, quantumlibet graua, quàm pati extorres esse a regno cælorum, admonuit: seq. venisse in hunc mundū saluatorem, perinde ac pastor solet, relictis ceteris, ouem perditam quærere in deserto. Postmodum peccantes^f admonendos esse docuit, & quo ordine id faciendū esset, commouit Apostolos: in eorumq. esse arbitrio eosdē soluere atque ligare: et quod ipsi statuisent in terris, haberi ratum in cælo. Roganti tum Petro, quoties peccanti homini deberet ignoscere, num septies? respondit: Non tantum septies, sed etiam septuagies septies. Post hæc vero exemplo duorum conseruorum debitorum, eosdē ad remittenda aliorum errata eleganter instituit: quorum alterum a domino suo debiti remissionem consecutum, quod conserui sibi pauca debentis non misertus fuisset, dominus iratus tradidisset cruciandum tortoribus, quoad vsq̄ue redderet vniuersum debitum.

D Tortoribus quidem iure antiquo Romanorum tradi olim debitores, nulla est dubitatio: habes apud Liuium^g id sæpe testatum, nimirū debitores, qui soluendo non essent, nam

E Tortoribus quidem iure antiquo Romanorum tradi olim debitores, nulla est dubitatio: habes apud Liuium^g id sæpe testatum, nimirū debitores, qui soluendo non essent, nam

XXXII. A TRIBUTO QUI SINT LIBERI. a Genes. 47. b Dionys. hist. Rom. lib. 2. c Hier. in Mat. c. 17. d Petri PRIMATVS ITERVM DECLARATVS. d Matth. 19. Marc. 9. Luc. 9. Concord. c. 70. e Matth. 18. Marc. 9. Concord. c. 71. f Matth. 18. Concord. c. 72. g Liu. decad. 1. lib. 1. & 6.

DEBITORVM
ANTIQUAE
POENAE.
a Dionys. Malic.
hist. Rom. lib. 6.
b Gell. lib. 20.
c. 1.

dari in seruitium creditoribus, ab illis in ergastulum trudi, ac verberibus flagellari. **A** Dionysius quoque idem testatur, additq. non debitores tantum, sed & eorum filios creditoribus tradi solitos. Certe longe his immitior erat ac inhumanior lex duodecim tabularum, quæ his verbis conscripta recitatur a Gellio^b: Æris confessi, rebusq. iure iudicatis, triginta dies iusti sunt: post deinde manus iniectio esto, in ius ducito: ni iudicatum facit, aut quis endo eo in iure vindicet, secum ducito, vincito, aut neruo, aut compedibus quindecim pondo, non minore, aut si volet maiore vincito. si volet, suo viuito. ni suo viuit; qui eum vincitum habeat, libram farris endo dies dato. Si volet, plus dato.] Erat, subdit auctor, ius interea paciscendi: ac nisi pacti forent, habebantur in vinculis dies sexaginta. Inter eos dies trinis nudinis continuis ad Prætorem in comitium producebantur, quantæq. pecuniæ iudicati essent prædicabatur: tertijs autem nudinis capite poenas dabant, aut trans Tiberim peregre venum ibant: sed eam **B** capitis poenâ, sancientiæ, sicuti dixi, fidei gratia, horrificâ atrocitatis ostentu, no uisq. terroribus metuendam reddiderunt. Nam si plures forent, quibus reus esset iudicatus, secare si vellent, atque partiri corpus addicti sibi hominis, permisissent. Et quidem verba ipsa legis dicam, ne existimes me inuidiam istam forte formidare: Tertijs, inquit, nudinis partes secanto, si plus minusve secuerunt, sine fraude esto.] hæc apud Gellium lex duodecim tabularum. Porro quantumlibet mitiores Romani redditi, a nece debitorum & sectione abstinuisse visi sunt: tamen vsque ad Constantini tempora, debitores, eorum legibus, plumbatis cædi consueuisse constat: siquidem idem Imperator^c Christiana mansuetudine imbutus, a plumbatarum ictibus primus exemit debitores. Apud Iudæos legibus Romanorum adstrictos, iisdem poenis affici debitores consueuisse, a Domino recitata parabola non obscure indicat.

XXXV.

CHRISTI MIRACULA.
d Matth. 19.
Marc. 10.
Luc. 9.
Ioan. 7.
Concord. c. 73.
e Luc. 17.
Concord. c. 74.
f Ioan. 7.
Concord. c. 75.
g Ioan. c. 8.
h 9.
Concord. c. 76.
i 7.
h Ioan. 9.
Concord. c. 78.

Post hæc autem^d ea oratione absoluta, Dominus noster inde recessit, atque e Galilæa migravit: cumq. Hierosolymam ad festum diem, qui Scenopogia dicebatur, iturus, a Samaritanis prohiberetur hospitio; discipulos paratos vlcisci, redarguit. In itinere^e adhuc posito, apud quoddam castellum, occurrunt decem viri leprosi a longe stantes, ac clamantes implorabant eius opem: quos Dominus abire iussit ad sacerdotes: cūq. illi obtemperantes irent, mundati sunt: at ex illis vnus tantum rediens, gratias illi egit. Perueniens^f inde Hierusalē, ipso die festo ascendit in templū, ac docuit populum, laudantibus alijs, alijs mirantibus, & alijs aduersantibus ac apprehendere conantibus, quos Dominus sermone repressit. Perrexit^g inde ad montem Oliueti, qui adiacet Hierosolymis a plaga Orientali: vnde in templum rediens, sedens docebat populum: tunc oblatam sibi mulierem deprehensam in adulterio, deficientibus accusatoribus, **D** absoluit, perseuerans docere populum: at contradicentibus Pharisæis, & lapidare eum querentibus, se ab illorum subduxit aspectu, & exiit de templo. Præteriens^h autem, videns hominem cæcum a natiuitate, faciensq. lutum ex sputo, liniuit ex eo oculos eius, præcepitq. abire ad Natatoriam Siloæ, illicq. oculos lauare: quod vt ille fecit, visum recepit.

XXXVI.

i Hier. in Isai.
c. 8.
DE FONTE
SILOE.

k Epiph. de vita
& interitu
Proph. c. 7.

Quod spectat ad aquas Siloæ, hæc de ijs tradit Hieronymusⁱ: Siloam autem fontem esse ad radices montis Sion, qui non iugibus aquis, sed in certis horis diei ebulliat; & per terrarum concaua ad antra saxi durissimi cum magno fonitu veniat, dubitare non possumus, nos præsertim, qui in hac habitamus prouincia.] hæc Hieronymus. Quomodo vero fons ille primum eruperit precibus Isaiæ, & vnde nomen acceperit, Epiphanius^k his verbis eiusmodi recenset historiam: Fontem quippe Deus Siloam causâ Prophetæ effecit: quoniam priusquam moreretur, pusillum precatus est, vti vndas illinc emittere dignaretur: et confestim dimisit illi cælitus aquam viuentem, vnde sortitus est locus ille appellationem Siloam, quod si quis interpretetur, sonat demissum. Sub Ezechia quoque Rege, antequam stagnum piscinæq. fabricasset, precibus Isaiæ effectum vt exigua lympha scaturiret, quod populus in obsidione hostium teneretur; ne ipsa periret vndis destituta ciuitas. Milites igitur perscrutabantur vndique vbinâ sedare sitim daretur, ignorabant enim. Vrbe quippe iam potiti, obsidebant Siloam. Quandocumque itaque indigentes Iudæi aquatū venerant, scaturiebat eis vnda, & aquabant: exterarum vero nationū homines reperire nesciebant; latex namque aufugiebat. Eoq. vsque ad hodiernum diem eruatur clanculum, quo significetur mysterium. Ceterum quandoquidem Isaiæ Prophetæ istud acceptū referunt, in perennem

A eius rei memoriam, populus accurate Prophetam isti solo cum gloria & honore reddidit; vt per eius intercessionem, in consummationem vsque sæculi, aquæ huiusmodi fructus impetretur, cui scilicet vsus referebant acceptum.] hæc Epiphanius, cum agit de sepulchro Isaiæ apud Siloam posito. Huius quoque fontis meminit & Iosephus.

At huic fonti Siloæ haud valde dissimilis videtur fons ille seu fluuius item in Palæstina, Sabbaticus dictus, quod die tantum sabbati flueret, ceteris diebus alueo sicco, non apprensus, de quo his verbis mentionem facit Iosephus^a, dum agit de Vespasiano Imperatore, qui illum vidit: Conspicit in itinere fluuium cognitione dignissimū: is fluit medius inter Arcas & Raphaneas Agrippæ regni ciuitates: habet autem quoddam peculiare miraculum: nam cum sit, quando fluit, plurimus, neque meatu segnis; tamen interpositis sex diebus, a fontibus deficiens, siccum exhibet locum: deinde quasi nulla mutatione facta, septimo die similis exoritur: atque hunc ordinem eum semper seruare, pro certo compertū est: vnde etiam Sabbaticus appellatus est, a sacro Iudæorum septimo die sic denominatus.] hæc Iosephus: ex quo erroris arguitur Plinius^b, qui de eodem amne agens, semper fluere, sed sabbatis omnibus sicari testatur. Sed de his hætenus. Post reprehensos qui miraculum de cæco illuminato obscurare conabantur, idem Dominus^c de bono pastore subintulit orationem; qua etiam, mercenarius quis sit, egregie demonstrat. Quibus traditis, calumniabantur alij ipsum esse arreptum a dæmone, alij contra excusabant atque laudabant.

Post^d inde vero designauit Dominus & alios septuagintaduos, & misit illos binos ante faciem suam in omnem ciuitatem & locum quo erat ipse venturus: quos etiam de his quæ agere deberent, admonuit. Quod vero de numero discipulorū textus Euan-

C gelij reperiantur diuersi, dum alij codices habent, septuagintaduos, alij vero septuaginta tantummodo: inde in ore omnium versatur disputatio, Num septuaginta tantum, vel septuagintaduo rei veritate discipuli fuerint. Si auctoritate antiquorum res agitur, septuagintaduo reperiuntur. Tatiatus enim in sua Euangelica harmonia legit septuagintaduos, Ammonius^e itidem, Epiphanius^f, Hieronymus^g, Augustinus^h, Beda, & alij recentiores quamplurimi: nec prætermittimus testimonium ex constitutionibus Clementisⁱ, apud quem septuagintaduo discipuli leguntur. Sed obijcitur Hieronymus septuaginta discipulos numerare: cum enim^k agit de quadragintaduabus mansionibus ad Fabiolam, sic ait: Nec dubium quin de duodecim Apostolis sermo sit, de quorum fontibus deriuata aquæ totius mundi siccitatem rigant. Iuxta has aquas septuaginta creuerunt palmæ, quos & ipsos secundi ordinis intelligimus præceptores,

D Luca Euangelista testante duodecim fuisse Apostolos, & septuaginta discipulos minoris gradus.] Verum cum idem ipse perpurgatū omniq. labe emaculatum eiusdem Lucæ Euangelium vna cum alijs tribus ad Damasum mittit, ex emendatioribus codicibus restituit^l numerum septuagintaduorum. Porro de egregia a se nauata opera in emendandis codicibus deprauatis quatuor Euangeliorum, idem ad Damasum scribens hæc ait^m: Igitur præfens præfatiuncula pollicetur quatuor tantum Euangelia, quorum ordo hic est, Matthæus, Marcus, Lucas, Ioannes, codicum Græcorum emendata collatione, sed veterum; quæ ne multum a lectionis Latine consuetudine discreparent, ita calamo temperauimus, vt ijs tantum quæ sensum videbantur mutare correctis, reliqua manere pateremur, vt fuerant.] hæc ille, ac plura id genus de labore a se suscepto in tanto negotio obeundo.

E Ceterum haud mirandum, si penes aliquos septuaginta tantum nominatos discipulos quis inueniat: id enim perinde accidit, ac cum citati reperiuntur Septuaginta interpretes, quos absque vlla dubitatione constat fuisse septuagintaduos, sex e singulis tribubus; tamen breuitatis causa apud nonnullos vsu receptum esse videtur, vt cum illos allegant, Septuaginta tantū dicant interpretes. Sicut & olim apud Romanos collegium Centumvirum dicebatur, cum tamen re vera constaret fuisse centum & quinque Iudices, qui lites iudicarent; nam tres eligebantur ex singulis tribubus, quæ erant trigintaquinque. Porro si dicere voluerimus, eo numero alludere voluisse Dominū ad illos seniores, quos Deus præcepitⁿ Moyfi vt eligeret, qui in administranda tanti populi cura essent illi adiumento: plane constat eos fuisse septuagintaduos, additis nimirū Eldad & Medad, qui in castris remanserant: nā & ipsi (inquit diuina Scriptura) descripti fuerant. quo exemplo perseuerauit apud Iudæos concilium seniorum septuagintaduorū, quod

XXXVII.

DE SABBATICO
FLVMINE.
a Ioseph. de bello
Iud. lib. 7. c.
24.

b Plin. hist. nat.
lib. 31. c. 2.

c Ioan. 10.
Concord. c. 79.

XXXVIII.

d Luc. 10.
Concord. c. 8.
DE LXXII. DISCIPVLIS.

e Ammon. in
Concord. Euang.

f Epiph. in Pa-
nar. lib. 1. c. vlt.

g Hieron. in can.
Luc. Euang. c. 10.

h Aug. quæst.
Euang. lib. 2. c.
14. Galij. locis.

i Clem. const. lib.
2. c. 59.

k Hieron. epist.
127. mans. 6.

l Hier. in can.
Euang. Luc. c. 10.

m Hier. in præ-
fat. in 4. Euang.
ad Damas.

XXXIX.

DE VSV ABBRE-
VIANDI NUME-
RVM.

n Num. 11.

* Sinedrin Synedrin * appellabāt, totidemq. fuerunt interpretes magna cura ab Eleazaro Pontifice ad Ptolemæum Regem missi, qui sacros codices in Græcam linguam verterent. **A**

XL. Nomina autem discipulorum, qui a Domino fuerunt electi, dum singula exprimere conati sunt aliqui: omnes fere, quorum inuenerunt in epistolis Pauli fieri mentionem, quos eiusdem Apostoli constat fuisse discipulos, simul confarcinantes, nulla prorsus habita ratione veritatis, inter discipulos Domini adnumerarunt: et quod deterius est, eos admiscuerunt, qui nec Apostolorum discipuli fuisse noscuntur. Primus post Hippolytum (quod inuenerimus) eius rei auctor fuit Dorotheus, qui falso cognomine, Tyri Episcopus inscribitur, immo & ab aliquibus martyris titulus eidem adjicitur: sed quàm diuersus sit ab illo Dorotheo Tyrio, qui multa passus est temporibus Iuliani Apostatæ, dicemus suo loco: tu consule quæ notauimus in Martyrologio Romano, dum de Dorotheo Tyrio egimus. Hic inquam Dorotheus Cæsarem quemdam vnum fuisse **B** dicit ex discipulis Domini: Et huius, inquit, meminit Paulus², cum scribens ad Philippenses dicat: Salutant vos omnes sancti, maxime autem qui de domo Cæsaris sunt.] perinde ac si de priuato aliquo homine, & non de Imperatore Paulus loquatur. Sed hæc potius risu sunt digna, quàm confutatione, cum nullum illis temporibus Cæsarem dici potuisse certum sit, nisi qui Imperator futurus eligeretur.

XLII. At vero magna certe cautela adhibita, Lucas in Actis^b, dum de Iasone Domini discipulo mentionem facit, quo a recentioribus Apostolorum discipulis distinguat, antiquum discipulum nominat. Ex illis aliquot recenset Epiphanius^c, dum ait: Misit & alios septuagintaduos ad prædicandum, ex quorum numero fuerunt septem viduis præfecti, Stephanus, Philippus, Prochorus, Nicanor, Timon, Parmenas, & Nicolaus; & Matthiam ante ipsos, Marcum, Lucam, Iustum, Barnabam, Appellem, Rufum, Nigrum, & reliquos septuagintaduos.] hæc Epiphanius. Sed quod de Luca ait, res est accuratius inferius examinanda. At Eusebius^d, qui in his perquirendis haud parum laboris videtur insumpsisse, aperte fatetur, nusquam inueniri catalogum eiusmodi septuagintaduorum discipulorum: recenset tamen aliquos, quos ipse hinc inde expiscatus est, videlicet Barnabam, Sosthenem, Cepham, diuersum a Petro, Matthiam, & Thaddæum: putarem & Ananiam inter eos adnumerandum. Papias^e antiquus Theologus, auditor Ioannis Euangelistæ, recenset inter eosdem Domini discipulos Aristionem, & Ioannem alium, ab Euangelista quoque diuersum. Hactenus de nominibus discipulorum Domini^f: qui a prædicatione reuersi, gloriantes quòd dæmones etiam suo subijcerentur imperio, a Domino repressi sunt.

XLII. Interim^g interpellatus Iesus a quodam legis perito de salute consequenda, cum docuisset quid agere deberet, parabolam de homine qui incidit in latrones, & de Samaritano subiunxit. Inde^h Hierosolymis discedens, Bethaniam veniens, apud Martham diuertit; vbi Maria soror eius, ad pedes Domini sedens, audiebat verba illius. Alio post hæc in loco constitutus, multa de orando Deum discipulos suos admonuit. Deindeⁱ inuitatus a Phariseo, aduersus iustitiam Pharisaicam multa disseruit; suosq. discipulos, ne illis essent similes, rursusq. ne corporis mortem timerent, & alia id genus plura ad virtutes capeffendas instituit. Rogatus postea ab altero duorum fratrum, vt communem inter eos diuideret hereditatem, facere recusauit; deq. abijcienda diuitiarum sollicitudine & cura, vt alias sæpius, multa disseruit: paratosq. esse debere ad diem nouissimum, atque ad poenitentiam de admissis iniquitatibus agendam, recenti exemplo vehementius inculcauit. His ita^k intento Domino, de Galilæis occisis a Pilato, cum seorsum sacrificarent, nuncium est delatū, deq. turri illa Siloæ collapsa, cuius ruina decem & octo homines oppressi fuerunt. Constat quidem hos proculdubio fuisse, qui non sacrificarent cum ceteris, sed seorsum, quippe qui sectæ Galilæorum gregales erant, quorum superius meminimus. Hi quòd negarent tributum pendendum Romanis, vel pro eis victimas cædendas, cum hæc omnia Iudæi facerent, templo abstinebant; seorsumq. conuentus agebant, ac sacrificia offerebant: quos cum sacrificantes nactus esset Pilatus, immixtis in eos militibus, immaniter trucidauit. Sed magnopere considerandum est, quales essent ceteri Iudæorum, si comparatione horum, quos constat fuisse hæreticos, nihilo meliores istis fuisse testetur Dominus.

XLIII. Interim^l vero cum sabbati die doceret in synagoga, oblatamq. sibi contractam mulierem sanasset: mox ab Archisynagogo de die sabbati, quo curasset, mora est contro- uersia:

A uersia: quem Dominus multis redarguit, adeo vt aduersantes iam erubescerent: cumq. multa in eam dixisset sententiam, regnum cælorum grano sinapis, ac fermento, accommodatis ad eam rem collationibus, comparauit. Peragrans^a postmodum Galilææ ciuitates ac castella, docebat omnes: tumq. de multitudine pereuntium, & paucitate eorum qui saluandi essent, admonuit; ob eamq. causam contendendum sedulo, ac studendum, non secus ac si per angustissimam portam intrandum esset, persuasit. Hæc cum diceret, de Herode, quòd quæreret eum occidere, Pharisei ipsum monuerunt, illincq. recedere suaserunt: quibus ipse respondit, sibi non alibi præterquam Hierosolymis fore moriendum: insuper mala, quibus illi perdendi essent, prædixit. Inuitatus^b post hæc, die sabbati apud Phariseum quemdam discubuit, vbi sanauit hydropticum, nihilq. ea opera præiudicij allatum esse festo diei, pluribus docuit, eisdemq. accommodatis exemplis ad meliorem vitam peragendam instituit. Inde vero turbis astantibus, de abnegatione rerum temporalium multa disseruit. Hieme^c vero adueniente, Hierosolymam contendit ad festum diem Encæniorum, qui agebatur vigesima quinta die mensis Cassæ^d (hic est nonus mensis) vsque ad diem octauam: et ad templum veniens, deambulat in porticu Salomonis (eam enim integram remansisse post tot templi ruinas, Iosepho auctore inferius dicemus) vbi cum doceret populum, rursus obortæ sunt contentiones, & quærebant eum Iudæi lapidare. Inde vero recedens, abiit trans Iordanem, vbi turbam sequentem multa docuit^e, ac de oue & drachma perditis, filio prodigo, ac de villico iniquo subintulit parabolas, elegantes quidem, & ad persuadendum magnam vim habentes. Inde^f autem Phariseis rogantibus, de matrimonij coniunctione seruanda multa locutus est.

C Postea vero de diuite epulone, & mendico Lazaro narrationem intexuit. Quæ quidem parabola ne esset, an rei gestæ vera historia, plurimum fuit dubitatio. Nos vero illis potius adstipulamur, qui putarunt eam esse historiam. eam certe antiquiores tamquam veram historiam de poenis damnatorum apud inferos, citare consueuerunt; vnde Tertullianus^g: Animas torqueri foueriq. penes inferos, licet nudas, licet adhuc exules carnis, probauit Lazari exemplum.] hæc ille. Euthymius^h ex traditione quadam Hebræorum, rem vere gestam fuisse tradit, diuitemq. illum Nynensem nominatum esse affirmat. Quæ quidem sententia iam rata firmaq. haberi debet, quòd multis in locis in memoriam eiusdem Lazari ecclesiæ erectæ habeantur, deq. eo in eisdem anniuersaria celebritas peragi consueuerit. Nec quemquam mouere debet, quòd in eadem recensita per Lucam historia, quædam dicantur, quæ re vera consistere non possunt, vt de lingua, de digito, de sinu Abrahæ; cum animæ solutæ corporibus, his membris careant, necesse sit. Nam vsitatum est in diuinis Scripturis, ad faciliorem intelligentiam, vt corporea membra, quibus carent, non tantum animabus & Angelis, sed etiam ipsi Deo optimo maximo adscribantur.

Hæc locutusⁱ Dominus, de non inferendo scandalo, & alia plura suos admonuit. De Phariseo insuper & Publicano exemplum proposuit. Inde vero paruulis ad se perductis manus imposuit: adolescentem^k denique ad perfectiora sectanda instituit: quibus tamen auditis cum ille tristis abiret, quàm difficile esset diuitem intrare in regnum Dei, exemplo cameli per foramen acus deducendi, Dominus monstrauit. De hac quidem similitudine placet quòd Caninius^l de Hebraicis deducens fontibus scribit: fuisse nimirum inter cetera Iudæorum adagia, illis adeo peculiaria ad designandam rem quamlibet factū impossibilem, apud eos illud frequenti vsu, quo dicerent: Elephantem per foramen acus. Sed pro elephante camelum dixisse Dominum, quòd magis notum esset animal audientibus. Idemq. auctor tam de rudente, quem volunt κέρμηλον dictum esse a Græcis, quàm & de acus foramine, quo nomine quòd dictam aliqui velint portam Hierosolymarum paruam, commentum scite refellit. Cum autem hæc adeo admiranda discipuli eius audissent: Et quis, dixerunt, potest saluus fieri? Dominus vero, possibilis esse apud Deum, quæ hominibus impossibilia viderentur, edocuit.

Tunc Petrus, vt caput omnium, exq. persona omnium subdit: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis? Iesus autem dixit illis: Amen dico vobis, quòd vos, qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit filius hominis in sedem maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Et omnis, qui reliquerit domū, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrē, aut uxorem,

a Luc. 13.
Concord. c. 94.b Luc. 14.
Concord. c. 102.c Ioan. 10.
Concord. c. 93.
IESVS AD EN-
CAENIA.d 1^a Mach. 4.e Luc. 15. 16.
Concord. c. 94.
c. 95.f Matth. 19.
Marc. 10.
Luc. 16.Concord. c. 98.
97.XLIV.
DE LAZARO HI-
STORIA.g Tertull. de ve-
surrect. carnis
c. 27.h Euthym. in
Luc. c. 16.

XLV.

i Luc. 17.
Concord. c. 98.k Matth. 19.
Marc. 10.Luc. 18.
Concord. c. 100.l Canin. de bo-
cis noui Testa-
menti.DE CAELO
ET ACV.

XLVI.

aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam aeternam possidebit.] Ac subdit: Amen dico vobis, nemo est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, at patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter me, & propter regnum Dei, & Evangelium, qui non accipiat centies tantum nunc, & in saeculo futuro vitam aeternam.] Ex his sane verbis S. Hieronymus, cum ad Iulianum scribit, & cum agit aduersus Iouinianum, optime infert: Apostolos, ex quo a Domino electi ipsum secuti sunt, vxoribus relictis, qui coniugati erant, a carnali copula abstinuisse: sicq. reliquisse vxores, vt quod pertinet ad illum actum, desierint esse viri. Cum demum Dominus sententiam illam protulisset, quod videretur paradoxum, qua dixit: Multi autem erunt primi nouissimi, & nouissimi primi] quo eius rei facilius sensus esset, mox de operariis in vineam conductis parabolam b proposuit. Quae vero post haec secuta sunt, quoniam ad sequentem annum pertinere certum est, ordine temporum ex instituto de ijs suo loco agemus. Non enim secundum tempus ineuntis anni ab ipsis Kal. Ianuarijs, quod nulla eius ratio certa haberi possit, sed ex Paschalibus festis, quae habentur expressa in Euangelio, nos annos Domini distinguere ac numerare oportere, alias saepius diximus.

APOSTOLICA LIBATVM AMPLEXI. Hieron. epist. 34. & aduers. Iovin. lib. 1.

b Matth. 20. Concord. c. 102.

XLVII.

Quod pertinet ad res Romanas: hoc eodem anno perijt Seianus, qui cum Tiberio inijt Consulatum: fuit hic ille toto Orbe celeberrimus, qui non solum, vt ceteri, amplissimas occupauit & assecutus est dignitates & administrationes, sed diutius absente Tiberio, & apud Capream insulam multo tempore otiante, se ipsum pro Imperatore, Tiberium vero pro insulae rectore habuit: eoq. existimationis prouectus est, vt ipsi tamquam deorum alicui res sacra fieri soleret, essetq. hoc anno delatus Consulatus cu pro rogatione quinquennij: insuper & in litteris publicis a Senatu, sicut Tiberij, ita & Seiani nomen inscriberetur, & sicut Imperator, aureo curru in theatrum adueheretur, irarentq. omnes per fortunam eius: Hic, inquam (audi rerum humanarum inconstantiae admirandum exemplum) conuocato Senatu, vt recitarentur litterae Imperatoris, quibus collata sibi potestas Tribunitia credebatur: mox inuersa alea, quas sibi ipse laetas atque iucundas sperabat, contrarias omnino, ac ipsimet perniciosas, omnibus audientibus, contra opinionem & expectationem percepit. Vnde statim infelix ipse depositus, iussu Reguli Consulis suffecti, consentiente Senatu, in vincula ducitur, atque ibidem capite mulctatus, deinceps in Gemonias vnco trahitur: sicq. demum per triduum a populo maximo ludibrio habitus, in Tiberim tandem immititur. Liberi quoque ex S. C. necati sunt, ante vero filia, quam pater pactus fuerat Claudij filio, prius (o inauditam rem) a carnifice constuprata: haec pluribus Dio Cassius, quae nobis exemplo sane egregio rerum humanarum inconstantiae & mobilitatis esse debent, ne quis sibi arridenti & blandienti felicitati admodum credat, sed in rebus prosperis modeste, & non superbe sese gerat. Sed ad rem redeamus.

SEIANI CASVS.

e Dio hist. Rom. lib. 58.

XLVIII.

Haec cum hoc anno facta esse asserat idem auctor, ac etiam Tacitus d: vides errasse Eusebium in Chronico, dum post annos tres Seianum adhuc vixisse vult: itemq. Paulum Orosium e, dum ait rogatum esse a Tiberio Senatum, vt Christus, quem constaret tot insignia miracula edidisse, ac e mortuis resurrexisse, Deus haberetur: verum quo minus id fieret, Seianum intercessisse, atque pertinaciter contradixisse. nam iam ante Christi mortem, ex dictis satis liquet, Seianum vitam cu morte commutasse. Sed decepti sunt ipsi, quod Iosephus f de Seiani interitu agat vltimo tempore Tiberij Imp. putantes nimirum tunc eum esse necatum: verum quod ibi Iosephus de Seiani agat occubitu, non temporis ratio, sed quod complures res gestas Tiberij, diuersis temporibus factas, vna eademq. narratione perstrinxit, fuit in causa. Constat tamen, auctore Philone g, Seianum fuisse animo infensissimo in Iudaeos, quippe qui vt illam gentem e medio tolleret, confinxerit quaedam crimina aduersus eos, qui tunc Romae agerent, Iudaeos, cognoscens quidem eam solam praecipue gentem repugnaturam conatibus suis: sed per mortem eius detectas fuisse calumnias dicit. Putamus causam odij Seiani aduersus Iudaeos ea occasione constata esse, quod non sicut ceteri, ipsi statuas (prohibentibus hoc eorum legibus) erexissent, nec erectas venerati essent: nam & ad id spectare videtur, quod ait Suetonius, solas Syriacas legiones nullam Seiani imaginem inter signa coluisse: Hebraei enim agre ferebant, Romanos militaria insignia imaginibus picta per eorundem ditionem circumferre, vt Iosephus h testatur, cum de Vitellio agit.

f Ioseph. antiq. lib. 18. c. 8.

g Philo in leg. ad Caium. SEIANVS INFENSVS IVDAEIS.

h Ioseph. antiq. lib. 18. c. 7.

Absolute trigesimaltertio anno Domini, & trigesimoquarto inchoato, Cn. Domitio Aenobarbo, & Vitellio Nepote, vel (vt a Cornelio Tacito ponitur) Camillo Scriboniano Consulibus, Paschatis ipsa die, idem Dominus noster Iesus Christus humani generis Redemptor, pro salute omnium, volens libensq. crucis supplicium subijt. Quae autem haec praecesserint, eo ordine quo sunt gesta, summatim recensentes, exactam subinde temporis rationem (quod sumus polliciti) afferemus.

I. ANNVS CHRISTI PASSIONIS.

B Iam proxime aduentante Paschali tempore, cum Iesus a Dominus noster in Galilaea ageret, Marthae & Mariae sororum nuncio accersitur, vt Lazaro fratri Bethaniae morbo languenti opem ferret: sed consulto moras neccens, cum eo tandem accessisset, iam quatruido illum esse defunctum inuenit; quem a mortuis excitauit. Auctor est Hieronymus b, ob tam insigne miraculum, quo non tantum rei gestae Ioannis Euangelio testatae, sed & loci illius in quo erat Lazari sepulchrum, perpetuum esset posteris monumentum, erectam fuisse nobilem ecclesiam Bethaniae super ipsam Lazari tumbam. Quod castellum quindecim stadijs Hierosolymis distans, non sic dicitur (vt multi decipiuntur) Marthae & Mariae sororum, quasi dominae loci illius essent, sed vsu loquendi: sicut & alibi Euangelista Matthaeus de Capharnaum & de Domino illuc accedente cum meminit, suam c ipsius dixit ciuitatem: sicut & Nazareth Domini ciuitatem Lucas d appellat, nimirum quod Dominus in illis habitaret: quo modo & Ioannes e Bethsaidam dicit ciuitatem Andreae & Petri. Nam redacta semel ea parte Iudaeae in prouinciã, non tantum nulli ex Iudaeis quantumlibet illustribus, sed nec ipsi Tetrarchae, Herodes & Philippus, castellum sibi aliquod vendicasse putantur.

II. a Ioan. 11. Concord. c. 102.

b Hieron. de locis Hebraicis. LAZARI RESUSCITATIO.

c Matth. 6. Luc. 2. d Ioan. 1.

Peruulgato tam admirando de Lazari resurrectione miraculo: tanta re Iudaei percussif, coegerunt e concilium, vt quid de Iesu statuendum esset, consultarent. Erat illud magnum Sanedrini dictum, septuagintaduorum seniorum, de cuius institutione superius actum est: horum erat officium grauiore iudicare causas, vtpote cum de Propheta ageretur, de lege sacra, vel Rege. Huic praesidens summus sacerdos Caiphas, Christum morti addicendum esse, sententiam tulit in haec verba: Vos nescitis quicquam, nec cogitatis quia expedit nobis vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Hoc autem (inquit Euangelista) a semetipso non dixit: sed cum esset Pontifex anni illius, prophetauit. Porro quod dicit, anni illius fuisse Pontificem, idem est ac si diceret, eo anno, eo scilicet tempore, ille Pontificatum gerebat, & non (vt quidam putant) ipsum vna cum Anna anniuersarijs vicibus summi sacerdotij functionem administrasse, prout superius anno Christi trigesimo primo pluribus demonstrauimus. Lata itaque de occidendo Christo sententia, ipse se subtraxit, indeq. recedens abiit Ephren ciuitatem iuxta desertum positam in tribu f Iuda; illic tantisper moratus, donec tempus Paschatis propius esset. Tunc assumens secum s duodecim Apostolos, iter aggressus Hierosolymam versus, omnia quae obuentura essent de sua passione ac resurrectione, praedixit. Tunc mater filiorum Zebedaei interpellans eum, pro filijs rogauit, vt sederet alter ad dexteram sedem, ad sinistram alter in regno suo. Cum vero in itinere constitutus, appropinquaret h Hiericho, quae haud longe distabat ab Ephren, caecum secus viam mendicantem illuminat. Ingressus Hiericho, apud Zachaeum Publicanorum principem diuertit: vbi eos qui aderant docens, apposite de patrefamilias, qui seruis pecuniam ad negociandum tribuisset, parabolam dixit. Hiericho egrediens i, duos item caecos in via repertos curauit.

III. e Ioan. 11. Concord. c. 103. DE CONCILIO ADVERSVS CHRISTVM COACTO.

f Hieron. de locis Hebraicis. g Matth. 20. Marc. 10. Luc. 19. Concord. c. 104.

h Luc. 18. 19. Concord. c. 105. 106. 107. i Matth. 20. Marc. 10. Concord. c. 108.

Ante sex k dies Paschae peruenit Iesus Bethaniam, vbi dum coenaret, Lazarus fuit vnus ex discumbentibus, Martha ministravit, & Maria soror eius vnguento nardi preciosi (de quo superius) vnxit pedes Iesu. Diuertisse apud Lazarum, & apud ipsum coenasse, etsi Euangelista id taceat, par est credere: nam & alias illac transuentem apud eosdem mansisse, & Matthiam id ipsum ministerium exhibuisse, auctor est Lucas l Euangelista. haud enim assensimur ijs qui hanc coenam confundunt cum ea quae ibidem Bethaniae facta est in domo Simonis Leprosi: diuersas enim, diuersisq. diebus factas esse

IV. k Ioan. 12. DE COENA IN BETHANIA FACTA.

l Luc. 10.

has coenas, superius etiam demonstrauius, cum de tribus Magdalenis errorem confutauimus, vnamq. tantummodo fuisse differuimus. Ne autem hic eadem, quae dicta sunt superius, repetamus, eo amandamus lectorem: nos interim reru gestarum seriem prosequemur. De eo ministerio effusionis vnguenti tunc oblatrante Iuda, Iesus pro Maria defensionem habuit. Cum vero frequens populus Bethaniam conflueret, non tantum Iesu causa, sed vt Lazarum a mortuis rediuuium videret: eo furoris acti sunt Principes sacerdotum, vt Lazarum cogitarent interficere, quod eius causa multi Iudaeorum in Christum crederent. Sed quid? mira res: voluit Dominus Lazarum, quem suscitauit, diutius viuere, vt tantae rei miraculum cunctis innotesceret, totiq. perspicuum fieret Orbi: Epiphanius enim agens contra Manichaeos, testatur Lazarum post resurrectionem annos vixisse triginta: nam ait: Sed & in traditionibus inuenimus, quod triginta annorum tunc erat Lazarus, quando est suscitatus: postquam vero suscitatus est, annos triginta vixit.]

V. Quid autem actum sit sequenti die, qui numeratur quintus ante diem festum Paschae, his verbis idem Ioannes Evangelista recenset: In crastinum autem turba multa, quae venerat ad diem festum, cum audissent quia venit Iesus Hierosolymam: acceperunt ramos palmarum, & processerunt obuiam ei, & clamantes: Hosanna benedictus, qui venit in nomine Domini.] narrantur haec fusius a ceteris tribus Evangelistis. Scimus de voce Hosanna complures esse veterum sententias, quas praetermittimus recensere. conueniunt plures, vt sit idem, quod Latine dicimus: Salua quaeso. Vox vsitata in festo Tabernaculorum, quando Deum deprecantibus sacerdotibus populus respondere consueuerat (vt nos in Litanis facimus) Hosanna: Libera, seu, Salua quaeso. Haec autem quantumlibet vera esse dixerimus; minime tamen conuenire videtur, quod turba clamantes, Hosanna, adderent, Filio Dauid. Nam, Salua quaeso filio Dauid, vitiosa esset locutio, quae nullum congruentem refert sensum orationis. Nisi dicere velimus esse Hebraismum, idemq. sonare, ac si diceretur, Salus nostra a filio Dauid, vt notat Ioannes Drusus. Sed magis placent cum quae ipse ex Helia narrat, tum etiam quod Caninius rerum Hebraicarum peritissimus, ea refellens, ex Hebraicis fontibus tradit, Hosanna, non duas, sed vnam tantum esse dictionem, eandemq. significare proprie ramos salicum; verum vsur pari consueuisse pro ramis etiam aliarum arborum: atque adeo in Scenophegia moris fuisse portare Hosanna, ac circumire cum Hosanna, hoc est, cum arboris ramo. Sicq. optime conuenire quod hic dicitur ab Evangelistis, turbam conclamasse: Hosanna filio Dauid, hoc est, Rami filio Dauid. Quod quidem honoris genus non nisi Deo impartiri consueuisse, inde facile est cognoscere, quod ea sacerdotum & Scribarum obiecto Christo tunc temporis facta est in hunc modum: Audis quid isti dicunt?] quasi ipsum arguerent, quod honor Deo exhiberi solitus, ipsi videretur attributus. Sed haec pluribus auctor, cui non inuiti adstipulamur. Certe quidem neque in diuinis Scripturis, neque apud profanos auctores, qui res Iudaeorum sunt profecuti (quantum legere potuimus) vllum plane huic simile exemplum inuenimus, vt ingredientibus Regibus Hierosolymam, quis occurreret cum ramis arborum. Vnde diuinum quodpiam ac plane insolitum Christo Domino exhibitum fuisse ministerium, nulla est dubitatio.

VI. His insuper vt acquiescamus, magnopere persuadet, quod in Paraphrasi Chaldaica in Esther haec leguntur: *בחדשה עשר כיה מטללן מטלן איגר ביתיהון לכוסתנא ושטפן לולבנא וקטפן אתרוגנא ומפשהן חילפנא ועבדן להן הושענא וקרן בכפריהון ומצלן וחדין וחדין בהושענא ושרדן ומרקדן הק גרין* Quod idem est, ac si diceret: Die decimoquinto eiusdem (nempe mensis Tisri) innumbrabant opaca tectorum domorum suarum in hortis, & praecidebant ramos dactylorum, & fumebant cedros, & incidebant chilfana (quam alij dicunt esse salicem, rosmarinum alij, alij vero carices) & faciebant sibi ipsis Hosciahna, & legebant in libris suis, & orabant, & gaudentes gaudebant cum Hosciahanna, & cantabant, & exultabant sicut haedi] ex quibus plane apparet, ramos arborum, quos in ea solemnitate gestabant, dicere consueuisse Hosciahna. Et obtinuit quidem vsus vsque hodie ex eiusmodi veterina consuetudine, vt si quis salicis ramum Iudaeo ostendat, eiusq. nomen ab eo requirat, mox dicat, Hosciahna vocari. Sed vnde accidit, vt arborum rami in ea solemnitate adhi-

te adhiberi soliti, Hosciahna dicti sint? non aliunde puto, nisi quod sic illi circueuntes altare & exultantes canerent illud psalmi centesimi decimiseptimi: O Domine saluum me fac: O Domine bene prosperare] vt aperte testantur libri Rituales Hebraeorum, qui extant: inter quae verba, Hosciahna, vox חושענא expressa habetur, quae repetitur in singulis versibus septem hymnorum, qui seprimo die canuntur: quam quoties illi concinerent, ramum illum extollebant, dicentes, Hosciahna: vnde illi nomen est inditum, vt & ipse diceretur Hosciahna.

Porro non tantum in Scenophegia in honorem Dei praecidebantur ac circumferbantur rami arborum, sed etiam id factum reperies alias, cum Simon, recuperata Hierusalem, ac potitus arce, expurgata ea ab immunditijs, ingressus est in eam, laudans Deum cum ramis palmarum & canticis: cuius rei causa instituta est annua celebritas, vt vigesima mensis secundi diem festum omnes agerent. Est & eiusdem rei aliud exemplum; vt cum Iudas Machabaeus, expurgato templo, diem solemnem constituit: vt satis appareat ea Iudaeos facere solitos tantummodo in honorem Dei. Ceterum morem fuisse Graecorum, vt in triumphis milites ferrent ramos palmarum, eandemq. consuetudinem postea ad Romanos dilapsam, auctor est Liuius. Haud iniucundum erit modo, quoniam huiusmodi diuinum honorem Deo exhibitum constat, scire palmam illam, ex qua Iudaei ramos acceperunt, vt obuiarent Iesu, quasi egregium Christi triumphii monumentum, quantumlibet arbores omnes tempore obsidionis sub Tito excisae fuissent, diuina quadam providentia intactam ad multa saecula perdurasse: adducit eam in testimonium post Crucem Cyrillus Hierosolymitanus, sic dicens: Palma quae est in Pharinge testatur, ramos exhibens his qui tunc benedicebant.] sed cetera prosequamur.

Cum e monte Oliueti Iesus Hierosolymam spectaret, flens super illam, quae illi obuentura essent, praedixit. Est res obseruatione certe ac stupore digna, in eodem monte Oliueti, vbi Christus aspiciens Hierosolymam, fudit lacrymas, Romanos cum essent obfessuri eandem ciuitatem, ac funditus vastaturi & euerfuri, primum castra posuisse; quod his verbis testatur Iosephus: His, inquit, praecipuum erat sexto ab Hierosolymis stadio castra ponere, qua in parte mons, qui appellatur *ελαιων*, id est oliuarum, contra ciuitatem ab Oriente situs est, altaq. interiacente valle discernitur, cui nomen est Cedron.] haec ille. Ingressus igitur ciuitatem Dominus cum esset, nouo spectaculo vniuersus commotus est populus: cumq. omnes abirent post eum, discruciabantur Pharisaei, dicentes intra semetipsos: Videtis quia nihil proficimus? ecce mundus totus post eum abiit. Venit deinde in templum, vbi caeci & claudi, qui ad eum venerant, ab eo curati sunt. Dūq. Hierosolymis moraretur, Gentiles homines, qui ad diem festum conuenerant vt orarent, apud Philippum agunt vt viderent Iesum. Haec cum ab Andrea illi renunciata essent, de fructu passionis suae multa locutus est, & rogans Patrem vt clarificaret Filium suum, facta est vox de caelo dicens: Et clarificaui, & iterum clarificabo. Cumq. alia de passione sua Iesus praedixisset; inde recedens, reuersus est in Bethaniam, vbi vsque ad diem sequentem mansit.

te adhiberi soliti, Hosciahna dicti sint? non aliunde puto, nisi quod sic illi circueuntes altare & exultantes canerent illud psalmi centesimi decimiseptimi: O Domine saluum me fac: O Domine bene prosperare] vt aperte testantur libri Rituales Hebraeorum, qui extant: inter quae verba, Hosciahna, vox חושענא expressa habetur, quae repetitur in singulis versibus septem hymnorum, qui seprimo die canuntur: quam quoties illi concinerent, ramum illum extollebant, dicentes, Hosciahna: vnde illi nomen est inditum, vt & ipse diceretur Hosciahna.

Porro non tantum in Scenophegia in honorem Dei praecidebantur ac circumferbantur rami arborum, sed etiam id factum reperies alias, cum Simon, recuperata Hierusalem, ac potitus arce, expurgata ea ab immunditijs, ingressus est in eam, laudans Deum cum ramis palmarum & canticis: cuius rei causa instituta est annua celebritas, vt vigesima mensis secundi diem festum omnes agerent. Est & eiusdem rei aliud exemplum; vt cum Iudas Machabaeus, expurgato templo, diem solemnem constituit: vt satis appareat ea Iudaeos facere solitos tantummodo in honorem Dei. Ceterum morem fuisse Graecorum, vt in triumphis milites ferrent ramos palmarum, eandemq. consuetudinem postea ad Romanos dilapsam, auctor est Liuius. Haud iniucundum erit modo, quoniam huiusmodi diuinum honorem Deo exhibitum constat, scire palmam illam, ex qua Iudaei ramos acceperunt, vt obuiarent Iesu, quasi egregium Christi triumphii monumentum, quantumlibet arbores omnes tempore obsidionis sub Tito excisae fuissent, diuina quadam providentia intactam ad multa saecula perdurasse: adducit eam in testimonium post Crucem Cyrillus Hierosolymitanus, sic dicens: Palma quae est in Pharinge testatur, ramos exhibens his qui tunc benedicebant.] sed cetera prosequamur.

Cum e monte Oliueti Iesus Hierosolymam spectaret, flens super illam, quae illi obuentura essent, praedixit. Est res obseruatione certe ac stupore digna, in eodem monte Oliueti, vbi Christus aspiciens Hierosolymam, fudit lacrymas, Romanos cum essent obfessuri eandem ciuitatem, ac funditus vastaturi & euerfuri, primum castra posuisse; quod his verbis testatur Iosephus: His, inquit, praecipuum erat sexto ab Hierosolymis stadio castra ponere, qua in parte mons, qui appellatur *ελαιων*, id est oliuarum, contra ciuitatem ab Oriente situs est, altaq. interiacente valle discernitur, cui nomen est Cedron.] haec ille. Ingressus igitur ciuitatem Dominus cum esset, nouo spectaculo vniuersus commotus est populus: cumq. omnes abirent post eum, discruciabantur Pharisaei, dicentes intra semetipsos: Videtis quia nihil proficimus? ecce mundus totus post eum abiit. Venit deinde in templum, vbi caeci & claudi, qui ad eum venerant, ab eo curati sunt. Dūq. Hierosolymis moraretur, Gentiles homines, qui ad diem festum conuenerant vt orarent, apud Philippum agunt vt viderent Iesum. Haec cum ab Andrea illi renunciata essent, de fructu passionis suae multa locutus est, & rogans Patrem vt clarificaret Filium suum, facta est vox de caelo dicens: Et clarificaui, & iterum clarificabo. Cumq. alia de passione sua Iesus praedixisset; inde recedens, reuersus est in Bethaniam, vbi vsque ad diem sequentem mansit.

Mane autem facto (hic est dies quartus ante festum Paschae) dum reuerteretur Hierosolymam, arborem ficu in via positam, quod fructus non inuenisset in ea, arefecit.] Non praetermittimus hic dicere, vt inde magis possis rei gestae mysterium assequi; maiorum traditione perlatum, ficum fuisse illam arborem, ex qua primi parentes post peccatum legentes folia, pudenda texerunt. Inter alios enim qui haec testantur, Isidorus Pelusiota, scribens ad Theopompum Tribunum, haec ait: Exaruit igitur arbor, vt hominibus terrorem iniiciat: quin in hac quoque re arcanus quidam sermo adnexus est, a senibus sapientibus ad nos grassatus, nempe hanc transgressionis arborem esse, cuius etiam folijs ad corpus tegendum, hi qui mandatum violarunt, vsi sunt.] hucusque Isidorus. sed prosequamur cetera. Regrediens in ciuitatem, est ingressus templum, vbi quotidie docebat. Tum circumstantes Principes sacerdotum, ac seniores, in qua potestate id faceret, eum rogant: cumq. multa aduersus eos dicta essent ab illo, parabolis de patrefamilias qui plantauit vineam, atque de Rege qui fecit nuptias filio suo, eosdem magis magisq. perstrinxit.

His in hunc modum oratione Domini debellatis, ac profligatis, nouam artem excogitant Pharisaei coniuncti cum Herodianis; cum vt eum caperent sermone suo, rogant, an liceret tributum dari Caesari, nec ne? id nimirum conantes, vt vel si negaret, hostem

His insuper vt acquiescamus, magnopere persuadet, quod in Paraphrasi Chaldaica in Esther haec leguntur: *בחדשה עשר כיה מטללן מטלן איגר ביתיהון לכוסתנא ושטפן לולבנא וקטפן אתרוגנא ומפשהן חילפנא ועבדן להן הושענא וקרן בכפריהון ומצלן וחדין וחדין בהושענא ושרדן ומרקדן הק גרין* Quod idem est, ac si diceret: Die decimoquinto eiusdem (nempe mensis Tisri) innumbrabant opaca tectorum domorum suarum in hortis, & praecidebant ramos dactylorum, & fumebant cedros, & incidebant chilfana (quam alij dicunt esse salicem, rosmarinum alij, alij vero carices) & faciebant sibi ipsis Hosciahna, & legebant in libris suis, & orabant, & gaudentes gaudebant cum Hosciahanna, & cantabant, & exultabant sicut haedi] ex quibus plane apparet, ramos arborum, quos in ea solemnitate gestabant, dicere consueuisse Hosciahna. Et obtinuit quidem vsus vsque hodie ex eiusmodi veterina consuetudine, vt si quis salicis ramum Iudaeo ostendat, eiusq. nomen ab eo requirat, mox dicat, Hosciahna vocari. Sed vnde accidit, vt arborum rami in ea solemnitate adhi-

VII. OBSEQUIVM TANTVM DEO EXHIBITVM.

a2. Mach. 10.

b Tim. decad. 2. lib. 1. o. in fin.

c Cyrill. Alex. catech. 10.

VIII. DE MONTE OLIVETI,

d Ioseph. de bel. Iud. lib. 6. c. 9.

e Matth. 21. Ioan. 12. Concord. c. 211.

IX. DE FICU ARFACTA.

f Matth. 21. Ioan. 12. Concord. c. 211.

g Isid. ad Theopompum lib. 1. epist. 51.

X. EX TRIBVTI PENSIONE PARANT IVDAEI CHRISTO INSEDIAS.

hostem Cæsari, reumq. maiestatis accusarent; vel si affirmaret, populi offensam incur-
reret. At ille comperta illorū fraude, ostendi sibi præcepit numisma census, in quo erat
Cæsaris imago ac superscriptio: responditq. reddenda esse Cæsari quæ sunt Cæsaris, &
Deo quæ essent Dei. qua illi responsione elusi, abierunt. Apposite sane Dominus nos-
ter, inspecto eiusmodi numismate census, atque cognita imagine ac superscriptione
ipsum, reddenda ait quæ sunt Cæsaris Cæsari: vt quæ essent a Cæsare profecta numis-
mata, ad ipsum redirent. Moris enim fuit apud Romanos, vt numismata pro ratione
tributi vel census ab Imperatoribus cuderentur, nec vno semper modo eadem permane-
rent; sed numismata tributorum a ceteris vsualis pecuniæ nummis in eo differrent, quòd
istorum pretium semper idem esset; numismata vero census vel tributi, cum mutaretur
tributi qualitas, eadem ad rationē tributi recens formarentur. Est eius rei locuples testis
Ælius Lampridius in Alexandro Imp. dum ait: Vectigalia publica ita contraxit, vt qui
decem aureos sub Heliogabalo præstiterant, tertiam partem aurei præstarent, hoc est,
tricesimam partem: tuncq. primum semisses aureorum formati sunt: tunc etiam cum
ad tertiam partem aurei vectigal decidisset, tremisses; dicente Alexandro etiam quar-
tarios futuros, quòd minus non posset: quos etiam formatos in moneta detinuit, expe-
ctans, vt si vectigal contrahere potuisset, eosdem ederet. Sed cum non potuisset propter
publicas necessitates, conflare eos iussit, & tremisses tantum, solidosq. formari, &c. Jhac
Lampridius: ex quibus colligere possis, quale esse solet numisma tributi, quòd subditi
Cæsari penderent. Quanti esset pretij dictum numisma, dicere aliud non possumus, nisi
quòd Marcus & Lucas pro numismate dixerunt denarium, modestum plane tributum.
Sane quidem cum nonnisi post debellatos Iudæos a Tito, ipsos didrachma Imperatori
soluere coepisse, superius sit demonstratum: æquum est existimare hoc tempore nonnisi
denarium ratione tributi soluisse. Laudat Dio² Cassius Augustum, quòd pro restituendo
Palatio, quòd incendio conflagrarat, a priuatis denarium, a singulis vero conuenti-
bus aureum tantummodo accepisset, quòd constabat ex denarijs viginti quinque.

XI. Iam vero Principibus sacerdotū primum, inde Phariseis Domini sermone superatis;
Sadducæi^b nouum certamen ineunt, & de resurrectione mortuorum, quam impugna-
bant, quæstionem proponunt. Sed & his etiam deuictis, Pharisei iterum pugnam repe-
tunt, ac rogant quòd esset magnum mandatum legis. quibus cum Dominus satisfacif-
set, ipse illos de Christo, cuius filius esset, interrogat: et cum ea occasione de diuinitate
Filij Dei differuisset; ad populum conuersus, multa aduersus hypocrisim Phariseo-
rum locutus est: quæ cum perorasset, & contra^c Gazophylacium sedens, offerentes pe-
cuniam inspiceret, laudauit præ ceteris pauperem viduam, quæ duo æra minuta obtu-
lisset. Hæc Dominum esse locutum in templo, cum omnes Euangelistæ confirmant;
non existimet quis, in parte interiori templi, vbi Iudæi Deum precari consueuissent, sed
vel in porticu, vt alias fecisse legitur, vel in atrio populum docuisse; sicut olim Hiere-
miæ^d Dominus præceperat dicens: Sta in atrio domus Domini, & loqueris ad omnes
ciuitates Iuda, de quibus veniunt vt adorent in domo Domini.] Egressus est^e post hæc
Dominus de templo, & in nobilem ædificij structuram discipulis oculos conuertenti-
bus, vnus ex illis ad Iesum ait: Magister aspice quales lapides, & quales structuræ.] quæ
occasione ille permotus, eiusdem templi ruinam prædixit.

XII. Erat plane templi structura ab Herode recens excitata eiusmodi, vt merito omnium
oculos in se conuerteret, & intuentium animos admiratione afficeret: nam quòd ad la-
pides ibi positos spectat, ad quos aspiciendos ille discipulus Dominum inuitauit, dicens:
Aspice quales lapides] Iosephus^f de his agens, hæc scribit: Constabat autem structura
e lapidibus candidis firmissimis, magnitudine viginti cubitorum in longum, octo in al-
tum, latitudine vero cubitorum duodecim.] & paulo post: Saxorum enim magnitudo
a fronte est conspicua, interiora ferro vineta, iuncturas continent contra omniū tempo-
rū iniurias firmissimas.] hæc ille de lapidibus templi. Idem de magnitudine columna-
rum, quæ porticus suffulciebant, hæc habet: In eius porticibus stabant paribus interual-
lis quatuor columnarum ordines, quorum quartus intextum habebat lapideum parie-
tem: crassitudo autem cuiusque columnæ, quantum possent tres homines confertis in-
ter se complecti brachijs, longitudo vigintiseptem pedum: numerus vniuersarum fuit
centum sexagintaduo, capitellis sculptis opere Corinthio, pulchris vsque ad miracu-
lum.] hæc ipse. Cetera admiranda de eiusdem templi ædificio recensere prætermitti-
mus, cum

A mus, cum idem auctor cuncta accurate sit profectus, quæ præ manibus cunctis esse so-
lent. Hierosolymis vero egressus Dominus, cum peruenisset ad montem Oliueti, ibiq.
e regione templi federet: interrogantibus eum secreto Petro, Iacobo, Ioanne, & Andrea
de ijs quæ de templo prædixerat, deq. aduentu^a ipsius, & consummatione sæculi; mul-
ta signa futura significauit, & quid ipsi agere deberent admonuit. adiecit in eam sen-
tentiam parabolam de decem virginibus: aliam insuper addidit de distributis talentis:
modum^b denique aperuit futuri iudicij.

Hos^c cum consummasset Iesus sermones, dixit discipulis suis: Scitis quia post biduū
Pascha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifigatur. Hæc cum dixisset, e monte Oliueti
venit Bethaniam, vbi cum esset in domo Simonis Leprosi, accessit ad eum mulier ha-
bens alabastrum vnguenti pretiosi, & effudit super caput ipsius recumbentis. Videntes
autē discipuli, indignati sunt dicentes: Vt quid perditio hæc? potuit enim istud venun-
dari multo, & dari pauperibus.] hæc Euangelistæ. Vnam eandemq. fuisse mulierem,
eamq. Mariam sororem Lazari, quæ ante sex dies Paschæ item Bethaniæ vnxit pedes
Iesu, cum hac quæ biduo ante Pascha in domo Simonis vnguentum super caput effudit,
iam superius demonstrauius, dū aduersus eos qui plures Magdalenas inducunt, plu-
ribus differuimus. Cur autem quæ prius semel atque iterum vnixerat pedes, iam tertio
vnctura Dominum, caput illius vnguento aspergat: mihi certe (vt interim de mysterio
agere prætermittamus) nulla magis probatur ratio, quàm illa, quòd Iudam indignan-
tem & oblatrantem audierat: rata enim inde offensum esse Iudam, quòd pedes vnxisset
(quod a nullo vnquam hætenus factum esse, nec Romæ quidem vsque ad Neronis
tempora, superius ex Plinio satis demonstrauius) ne vltius offensionis eandem oc-
casionem præberet; quòd & ceteri frequentius in conuiujs factitare consueuissent, ipsa
sibi absque aliquo scandalo caput Domini vnguento vngere concessum putauit. At ni-
hilominus non vnus Iudas, sed omnes qui aderant discipuli indignati sunt: quos Do-
minus compefcuit, nec tantum mulieris opus laudauit, verum in posterum in vniuer-
so mundo opus ipsum celebrandum fore prædixit.

Tunc (inquit Matthæus^d) abiit vnus de duodecim, qui dicebatur Iudas Iscariotes,
ad Principes sacerdotum: et ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam?
At illi constituerunt ei triginta argenteos. Et exinde quærebat opportunitatem vt eum
traderet.] Eadem^e etenim die congregati erant Principes sacerdotum, & seniores populi
in atrium Principis sacerdotum, qui dicebatur Caphas: et consilium fecerunt vt Iesum
dolo tenerent, & occiderent. Non interfuit tum Iudas; nullus enim Euangelistarum
illum concilio interfuisse scribit, sed tantum conuenisse Principes sacerdotum, & de pro-
dendo Christo cum illis conuenisse. Neque repugnat, quo minus Iudas, qui reperitur in
Bethania in domo Simonis cum ceteris accubuisse Apostolis, idem ipse eadem die Hie-
rosolymis esse potuerit, & de Christi prodicione cum Principibus sacerdotum pactum
inisse: nam cum (vt ante docuimus ex Euangelista^f) Bethania distaret Hierosolymis
duobus milliarijs, stadio vno minus; furenti animo & diabolico spiritu agitato per-
breue iter illud videri poterat: quippe qui etiam si de concilio ea die agendo ignorasset,
tamen puto sciebat iam ante fuisse aliud concilium^g celebratum, & de perdendo Christo
sententiam Caiphæ esse prolatam, atque ex ea die Iesum interficere statutum esse; quan-
do Dominus inde se subducens, migravit in Ephren. Hæc itaque de vnctioe capitis, &
concilio seniorum atque prodicione Iudæ facta cum constet biduo ante Pascha; feria
quarta hebdomadis habita esse, certum est.

Sed antequam cetera, quæ post hæc sunt subsecuta, narremus; prætermisisse penitus no-
lumus de pecunia dicere, quam Iudas cum Principibus sacerdotum pactus est sibi dari,
vt Christum proderet. Cum ipse (quòd diximus) ait ad illos: Quid vultis mihi dare, &
ego vobis eum tradam? At illi constituerunt ei triginta argenteos.] Lucas eandem te-
xens historiam, ait de iisdem Principibus sacerdotum^h: Gauisi sunt, & pacti sunt pecu-
niam illi dare.] vt appareat non fuisse datam tunc pecuniam, sed tantummodo stipula-
tam. Quanti autem fuerit pretij istiusmodi summa argenteorum triginta, quam illi Iu-
dæ se daturos polliciti sunt, diuersæ quidem reperiuntur sententiæ: nempe illorum qui
putarunt quemlibet argenteum fuisse pretij decem denariorum, ac proinde triginta ar-
gentei implerent summam trecentorum denariorum, quorum doluisset in vnguenti ef-
fusionem factam esse iacturam. Recitat hanc, aliasq. diuersas opiniones, easq. diserete Cor-
nelius

HIV
MVIOTHO
OEO H
MVIOTHO

OT-OM-OM

OT-OM-OM

a Dio hist. Rom.
lib. 55.

XI.

QVAESTIO DE
RESURRECTIONE.

b Matth. 21.

22.

Marc. 12. 13.

LUC. 20.

Concord. c. 127.

118. 119.

c Marc. 12.

LUC. 21.

Concord. c. 121.

d Hier. 26.

e Matth. 24.

Marc. 13.

LUC. 21.

Concord. c. 122.

f Ioseph. antiq.
lib. 15. c. 14.

DE STRUCTURA
TEMPLI.

X

OT-OM-OM

a Matth. 24.

Marc. 13.

LUC. 17. 18. &

21.

Concord. c. 121.

b Matth. 25.

Concord. c. 127.

XIII.

DE COENA FA-
CTA IN DOMO
SIMONIS.

c Matth. 26.

Marc. 14.

XIV.

d Matth. 26.

Marc. 14.

e Matth. 26.

IUDAS PRODI-
TIONEM PARAT

f Ioan. 11.

g Ioan. 11.

XV.

DE ARGENTEIS
DARIS IUDAR.

h Luc. 22.

a Iansen. com. in Cæcor. Euāg. cap. 128.

nelius Iansenius^a confutat; illi tamen ipse innitens, vt idem fuerit argenteus ille nummus, qui & siclus in diuina Scriptura nominatus sæpius reperitur; quod & sicli nummi argentei essent: colligitq. summam illorum triginta argenteorum fuisse florenorum argenteorum quindecim: hæc q. ipse multis. Ceterum (quod addit) si triginta argentei illi eius generis fuerunt, cuius nunc sunt qui visuntur argentei nummi tum Romæ, tum Parisijs asseruati, qui ex illis ipsis esse dicuntur, impressiq. hominis facie, a tergo habentes flosculū; dicta summa argenteorū triginta dimidio minor erit, nempe septem & semis florenorum argenteorū, quod singuli eorū didrachmi ponderis esse videantur, quod in diuina Scriptura itidem argenteus nominatus inuenitur didrachmū. hæc ille pluribus.

XVI.

DE SYMMA ARGENTEORVM.

At nos sic affirmamus, nummos illos argenteos eo modo signatos, qui Romæ atque Parisijs, vel alio loco habentur, ex illis esse qui a Principibus sacerdotum numerati sunt Iudæ; vt tamen non triginta tantum ex illis fuerint numerati; sed quod illius monetæ argenti signati certam summam, quam dicemus, Iudas acceperit. In reliquis vero, vt diuersam ab his de appensi argenti quantitate incamus rationem, multa sunt quæ nobis non tantum persuadent, sed propemodum cogunt: ac in primis illa consideratio, quod tradit Matthæus^b, cum Iudas retulisset triginta argenteos Principibus sacerdotum, eos consilio inuito, emisse ex eis agrum figuli in sepulturam peregrinorum, ex quo & ager nomen acceperit, vt sit dictus Acheldema, hoc est, Ager sanguinis. Sed & Lucas in^c Actis plane insinuat, non nisi ex ea pecunia illum esse emptum agrum, dum ait: Possedit agrum de mercede iniquitatis.] plane significans, nullam aliam pecuniam ad agri pretium esse additam.

XVII.

d Ioseph. de bello Iudaico lib. 7. cap. 1.

e Hieron. de locis Hebraicis in Añ. Apostolorū. AGER FIGVLI QVALIS.

His sic se habentibus, considerandus est ipse ager, cuius pretij esse potuerit, vt ex eo triginta argenteorum summam, qua emptus est, æstimare possimus. Erat hic ager non tantum in suburbij (quæ, auctore^d Iosepho, speciosissima ac pretiosissima erant) sed & ceteris suburbanis propinquior Hierosolymis, vt qui inhæretet monti Sion; nam hæc de eo leguntur apud Hieronymum: Acheldema, qui hodie quoque demonstratur in Ælia ad Australem plagā montis Sion: et hæcenus iuxta Iudæorū consilium mortuos ignobiles alios terra tegit, alios sub diuo putrefacit.] His accedit, quod ille dictus habetur Ager figuli, nempe nominatus ager, ac proinde non ignobilis; quem si velimus dictum esse Agrum figuli, quod ibi figlina esset, indeq. suppeditaretur argilla ad vasā fingenda, maioris fuisse pretij certum est. Rursum etiam in agrorum emptionibus apud Hebræos fieri solitis illud est obseruandum, omnes possessiones vendi solitas vsque ad annum Iubilei, sic statuente diuina lege^f, vt anno Iubilei omnes possessiones redirent ad dominos suos: quanto autem plures anni remanerent post Iubileum, tanto (inquit^d diuina lex) cresceret & pretium. Hac igitur habita ratione, quod venditus sit ager figuli non vsque ad annum Iubilæi, vel vltra, sed penitus & in perpetuum fuerit eius directum translatum dominium, numquam amplius ad venditorem reuersurus; quippe qui vsui sepulturæ peregrinorum semel adscriptus, sic semper esset permansurus: ceteri cum venditum esse pretio, quemque prudentem facile existimare debere, certum est. Quæ cum ita sint; quis, rogo, mente concipere poterit, vt ager suburbanus, Hierosolymis propinquior, nominatus figuli, perpetua dominij translatione venderetur (vt ipse tradit) septem vel quindecim florenis argenteis, vel trecentis (vt alij dixerunt) denarijs? cum præfertim latiore illum campum fuisse, existimare liceat, vbi omnium peregrinorum cadauera infoderentur: nam eam ciuitatem peregrinis fuisse refertam, vt metropolim omnium Iudæorum toto Orbe agentium, Iosephus sæpe testatur.

XVIII.

AUCTORIS SENTENTIA DE ARGENTEIS.

Aliam ergo putamus habendam esse rationem illorum triginta argenteorum; illam nempe, quam Elias Leuita Iudæus in libro cuius est titulus, Tisebi, ex maiorum diligentibus obseruatione describit: nimirum hanc vocem, argenteus, si posita reperiatur in Pentateucho, selagh, hoc est, siclum vnum significare: si vero reperiatur in Prophetis, littin, nempe libram intelligi debere: si autem in Hagiographis, eadem voce exprimi canterim, quod dicimus talentum, aliter cantarum. Eandem distinctionem ex Rabinis alijs recitat ac probat Arias Montanus in dictionario Syrochaldaico in verbo Cheseph. Cum ergo Matthæus Euangelista de triginta argenteis agens, prophetiam de ea re prædictionem afferat, dicens: Tunc impletum est, quod dictum est per Hieremiam Prophetam, dicentem: Et acceperunt triginta argenteos pretium appetiati, quem appetiauerunt a filijs Israel: & dederunt eos in agrum figuli] plane necessario dicendum est, Mat-

g Matth. 27.

est, Matthæum eius pretij triginta argenteos expressisse, quod a Prophetis accipi consuevit, nimirum pro triginta libris argenti; quarum auiditate Iudas illectus, proditorem sit pollicitus, atque molitus: quibus ab eo redditis, vt de summa non exigua Principes sacerdotum coegerunt concilium; & quid de ea agerent, rogauerunt singulorum sententiam: decretumq. fuit, pecuniam illam debere conuerti in pretium agri figuli emendi ad sepulturam peregrinorum.

At non Elias tantum nuper citatus, alijq. Rabini, per argenteum, libram interdum intelligi tradiderunt; sed & Epiphanius in libro de Mensuris atque ponderibus, prope finem, dum ait argenteorum nummorum diuersam esse rationem; addit tamen, hoc nomen, argenteum, idem significare quod apud Romanos Miliaresum, quod est donatiuum militare. et cum inferius agit de Phole: Pholes, inquit, quod & talentū vocatur, duplex est, ex duobus argenteis compositum, & fiunt ducenti & octo denarij] qua ratione quemlibet argenteum centū & quatuor docet denarios continere. Sic igitur (vt dictum est) accepit Iudas in proditorem præmium triginta libras: quas cum facti poenitens proiecisset in templum, suburbanus ager figuli emptus est in sepulturam peregrinorum; cuius quidem rei gestæ typum iam Dominus expresserat in Zacharia, cum ait: Appenderunt mercedem meam triginta argenteos. Et dixit Dominus ad me: Projice illud ad statuarium decorum pretium, quo appetiatus sum ab eis. Et tuli triginta argenteos, & proieci illos in domum Domini ad statuarium.] his velur lineamentis quibusdam exprimitur Iudæ facinus, & Iudæorum: nempe quod hi putarunt esse decorum pretium, nempe magnum, datum Iudæ proditorem spondenti: quod ille, facti poenitens (vt ait Euangelista) proiecit in templum, & a Iudæis est collatum ad statuarium, nempe, quod Hieronymus interpretatur, ad figulum in pretium agri. Quod vero non Zacharias, sed Hieremias citatus habeatur apud Matthæum: cum de antiqua quæstione diuersæ diuersorum habeantur opiniones; illa tamen nobis sententia magis placet, vt nomen Hieremiæ aliunde in textum illapsum sit: tum quod temporibus Augustini, vt ipse testatur, Hieremiæ nomen non haberent codices omnes, nec omnino Syriacum: tum etiam, quod Matthæus^b sæpe alias Prophetam citans, quem intelligat, numquam exprimere consuevit.

His de agri figuli pretio elucidatis: non tam qui dixerunt agrum figuli emptum triginta siclis, erroris arguuntur; quam qui etiam agentes de agro vendito Hieremiæ^c (vt habet Vulgata) stateris septem & decem argenteis, dixerunt emptum tantummodo siclis decem & septem: nam in primis paraphrasis Chaldaica, quod habetur Hebraice, Sciechalim, minas intelligit, nempe minas septem argenti; id ipsum Rabbi David Chimchi. Sic igitur, cum constet Iosephi^d auctoritate, Iudaicā minam continere libras duas & semis; septem minæ erunt decem & septem libræ cum dimidia: quibus si addas decem Cheseph, hoc est, decem argenteos, nempe secundum citatam superius Rabinorum auctoritatem, totidem argenti libras; fiet Hieremiæ agri pretium, vigintiseptem & semis libræ argenti: nec certe putandum minoris fuisse pretij agrum illum hereditarium, qui semel in diuisione regionis in sortem acceptus, non nisi in eiusdem familiæ propinquiores distrahi consuevit. Agros namque Iudæorum prouinciæ magni fuisse pretij, ex eo quis facile conijcere potest, si immensam populi multitudinem in angusta Syriæ parte habitasse consideret; nam totius Palæstinæ fines a Plinio^e ponuntur centū octoginta millia passuum a confinio Arabiæ vsque ad Phœnicem: adeo vt nulla in orbem terrarum reperiatur esse regio, quæ tantam caperet hominū multitudinem. Quamobrem nulla ratio persuadet, vt ille figuli ager suburbanus, triginta tantum siclis, nempe dimidia vnus minæ parte, & Hieremiæ campus tertia parte minæ vnus, minus siclis tribus, fuerit emptus. Sic igitur de triginta argenteis a Pontificibus Iudæ traditis, & in agri pretium collatis sententiam antiquorum Rabinorum auctoritate probatā, alijq. rationibus stabilitam, veriore certioremq. putamus. At de his satis: iam reliqua historiæ Euangelicæ prosequamur.

Illuxit in crastinum prima dies Azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha, quando misit Iesus Petrum^f, & Ioannem, dicens: Euntes parate nobis Pascha, vt manducemus.] Totam rei gestæ seriem fusius explicant Euangelistæ. Hæc facta sunt feria quinta hebdomadis (vt ait^g Ioannes) ante diem Paschæ: Quod ad domum spectat, vbi Iesus Pascha sibi parari mandauit: Nicephorus^h & alij tradiderunt fuisse domum

Annal. Eccl. Tom. I.

N Ioannis

XIX.
ARGENTEVS LIBRA ARGENTIS.

a Zach. 13.

b Matth. 12. 13. 21. 27. Iansen. Concord. c. 148.

XX.
c Hier. 32. DE PRETIO AGERI HIEREMIAN.

d Ioseph. antiq. lib. 14. c. 22.

e Plin. lib. 5. c. 13.

XXI.
f Luc. 22. Matth. 26. Marc. 14. Concord. c. 148. g Ioan. 12. h Niceph. hist. lib. 1. c. 28.

Ioannis Euangelistæ: sic enim ille ait: Hæc coena paratur in domo, vt aiunt, Ioannis A
Euangelistæ: quam ille possessione sua (non exigua autem ea fuit) in Galilæa, Caiphæ
eius temporis Iudææ Pontifici vendita (cuius gratia etiam illi notus extitit, sicuti ipse
alicubi sacro suo testimonio astruit) in locis circum Sion montem sitis comparauerat.]
hæc illi: eadem & Cedrenus^a, & alij. Hieronymus item^b de Ioanne testatur, ipsum
propter nobilitatem generis notum fuisse Pontifici. Quicquid sit, Euangelistæ^c testi-
monio ipsum fuisse piscatorem, & retia consarcinasse constat; ditio-rem tamen ceteris
Apostolis piscatoribus fuisse, ea est coniectura, quod mercenarios ad piscationem con-
ductos habebat: nam Marcus^d de ipso, & Iacobo fratre ipsius ait, quod relicto patre
suo Zebedæo in nauis cum mercenarijs, secuti sunt Iesum: habuisseq. Hierosolymis do-
mum, in quam post Christi passionem, Dei genitricem recepit, æque assentimur.

^a Cedren. in An-
nal.
^b Hier. epist. 16.
^c Matth. 4.

^d Marc. 1.

XXII.

An vero apud ipsum Dominus noster hoc anno celebrauerit Pascha, dubium valde B
redditur, quod Lucas scribat ipsum Ioannem cum Petro missum ad perquirendum vbi
Pascha parandum foret; nec vt in domo sua pararet, Dominum præcepisse, nec illos
id compertum habuisse; sed rogantes apud quem parandum esset, iussos esse sequi ho-
minem lagenam aquæ portantem. Quapropter Alexander Monachus^e, qui res ge-
stas sancti Barnabæ profecutus est, affirmat celebratum esse sacrum Pascha a Domino
in domo alterius Ioannis, illius scilicet filij Mariæ, qui cognominatus est Marcus, cu-
ius meminit Lucas^f, & Paulus^g; nam eius domum Hierosolymis fuisse, atque Apo-
stolis patuisse, eiusdem Lucæ^h testimonio satis perspicuum exploratumq. habetur. De
vtraque domo, tam Ioannis filij Zebedæi, quam illius qui cognominatus Marcus,
Mariæ filius fuit, mentio habetur in Tragoedia de Christo patiente apud Gregorium
Nazianzenum (quamuis credatur fuisse potius Apollinaris opus illud) his versibus: C

^e Habes eum
apud Measphr.
die 11. Iunij.
LOCVS VBI PA-
SCHA PERA-
CTVM EST.
^f Act. 12.
^g Coloss. 4.
^h Act. 12.

*Eamus hinc citis silentes gressibus,
Aedes petendo, femina in quibus manent
Vt hospites cum matre Marci Maria.
Quo & conuolabit, vt reor, sacer chorus:
Ibiq. dulcem præstolabimur diem.
Potiusve eamus in noui gnati domum,
Quem filius mihi arrogauit vnicus.]*

hactenus ille ex persona Deiparæ. fatiq. de domo vbi Dominus noster vna cum suis
exoptatum Pascha peregit.

XXIII.

DE TEMPORE
PASCHATIS.

At quoniam in historia Ecclesiastica enarranda, & ijs quæ spectant ad exactam tem- D
porum rationem, peruestigandis, omne nostrum studium polliciti sumus: antequam ad
ceteras res gestas recensendas vltius progrediatur oratio, de ipso die quo Dominus
noster Pascha celebravit, primum omnium ex instituto nobis agendum proponimus.
Ac in primis, quid de ea re testatum reliquerint Euangelistæ, ipso narrationis exordio
adducamus in medium. Statuto igitur aⁱ lege die, ipsa decimaquarta luna primi men-
sis ad vesperum, Dominum nostrum commune Iudæis omnibus Pascha cum suis cele-
brasse ipsa feria quinta ad vesperam, Matthæus, Marcus, ac Lucas absque vlla contro-
uerfia affirmare videntur: Matthæus^k enim ait: Prima die Azymorum accesserunt di-
scipuli ad Iesum, dicentes: Vbi vis paremus tibi comedere Pascha? At Iesus dixit: Ite in
ciuitatem ad quemdam, & dicite ei: Magister dicit: tempus meum prope est, apud te
facio Pascha cum discipulis meis. Et fecerunt discipuli sicut constituit illis Iesus, & pa-
rauerunt Pascha. Vespere autem facto, discumbebat cum duodecim discipulis suis, &c.] E
Marcus^l id ipsum his verbis: Primo die Azymorum, quando Pascha immolabant, di-
cunt ei discipuli: Quo vis eamus, & paremus tibi vt manduces Pascha? &c.] Lucas^m
etiam in hanc eandem sententiam: Appropinquabat dies festus Azymorum, qui dicitur
Pascha.] & paulo inferius: Venit dies Azymorum, in qua necesse erat occidi Pa-
scha. Et misit Petrum, & Ioannem, dicens: Eantes parate nobis Pascha vt manduce-
mus, &c.] Nisi enim commune cum ceteris Iudæis Dominus Pascha egisset, non vtique
ex improviso hospitem adeo paratum offendisset: nec enim erat eiusmodi ministerium
quod continuo exhiberi potuisset: lege enim cautum erat, vt qui immolandus esset agnus
decimaquarta luna ad vesperam, lunaⁿ decima domum introduceretur.

ⁱ Exod. 12.
^l Num. 23.
^m Num. 28.

^k Matth. 26.

^l Marc. 14.

^m Luc. 22.

ⁿ Exod. 12.

XXIV.

Cum itaque horum auctoritate satis perspecta res habeatur, Dominum nostrum
celebrasse

A celebrasse Pascha decimaquarta luna ad vesperam, quando & Iudæi ceteri illud ipsum
agebant: de Ioanne Euangelista, quod a ceteris discrepare videatur, suboritur contro-
uerfia. Ille enim in primis agens de lotionem pedum, quam peractam constat in coena
Domini, sic ait^a: Ante diem festum Paschæ, sciens Iesus, &c.] Rursus idem de Iudæis
agens: Erat, inquit^b, mane: & ipsi non introierunt in prætorium, vt non contamina-
rentur, sed vt manducarent Pascha.] hæc ille, quasi dicere vellet, Iudæos non egisse
Pascha præterito vespere diei quintæ, sed quod sequenti diei sextæ vespere Pascha co-
mesturi essent. Idemq. inferius appellat eam diem parasceue Paschæ, quasi in crastinū
Pascha fuisset celebrandum. Rursum cum absoluta coena, dixisset Iesus Iudæ: Quod
facis, fac citius] subdit idem Ioannes^c, existimasse aliquos discipulorum, dictum il-
li vt emeret quæ opus erant ad diem festum. Idemq. dum illud sabbatum, magnum ap-
pellat, Pascha in illud fuisse translatum videtur annuere.

^a Ioan. 13.
^b Ioan. 18.

^c Ioan. 13.
^d Idem 19.

B Hæc autem omnia tanti momenti existimarunt nonnulli, vt cum minime affecuti
fuerint Euangelistæ verborum sensum, nouas diuersasq. sententias excogitarint. Et inter
alios eo dementiae progressi sunt nouantes quidam Græculi, vt non erubuerint affirma-
re, Ioannem Euangelistam, qui vltimus omnium Euangelium scripsit, ceteros Euange-
listas temporis errore lapsos voluisse corrigere. At facebant hæc, vt hæretica, ab auri-
bus ac mente cuiusque Fidelis. Fuit aliorum Græcorum, sed plane antiquorum, ea opi-
nio, vt Dominus in celebrando Paschate, non sicut Iudæi ceteri, decimaquarta luna ad
vesperam, sed diem anticipando, luna decimatertia illud egerit; sicq. apposite Ioannem
volunt dixisse: Ante diem Paschæ, &c.] Fuit eius sententiæ Epiphanius^e, Euthymius^f,
& alij hos secuti. Rursus vero quorundam Latinorum ea fuit assertio, Dominum non

XXV.

^e Epiph. her. 51.
^f Euthym. in
Matth. c. 16.
DIVERSAE SEN-
TENTIAR.

C anticipasse Pascha, sed legitimum celebrasse, nimirum luna decimaquarta ad vesperam,
Iudæos vero mutasse illud, ac distulisse in diem sabbati: cuius quidem dilationis qui-
dam ipsorum eam afferunt causam, vt quamcitissime Christum crucifigere possent,
nec expectare cogentur donec præterissent omnes illi dies septem Azymorum; quos
Herodem Agrippam his religiosiorem expectasse constat^g, vt Petrum, quem vinxerat,
neci traderet. Alij^h vero illam ex lacunis recentiorum Hebræorum de dilato in sabbat-
um Paschate causam adducunt; quod dicant, post restitutionem templi, diuina qua-
dam præuia reuelatione, ex decreto magni ipsorum concilij comprobata, statutum es-
se, ne sexta die Pascha villo tempore celebrari deberet; ea scilicet ratione, ne duo simul
festa coniungerentur, quod perdifficile esset in biduum parare cibum. Dixeruntⁱ ad-
huc alij, ea ex parte tantum, quæ ad feriacionem spectat, Pascha fuisse dilatum: ceterū
D quod ad esum agni pertinet, legitime celebratum. Hæc sunt, quæ occasione Ioannis
Euangelistæ, quod visus sit ceteris aduersari, sunt a diuersis excogitata. Verum non pa-
titur ratio, Euangelicam veritatem per tot diuersos ac varios anfractus circumduci.
Dicimus itaque, ea quæ scripta sunt a Ioanne, esse in omnibus consentientia ijs quæ a
tribus ceteris Euangelistis sunt tradita; ac proinde vnum idemq. Pascha vno eodemq.
die a Domino nostro atque Iudæis esse celebratum.

^g Act. 12.
^h Paul. Bur. Lu-
ca. & alij eum
secuti.

ⁱ Ruper. Abb. in
Leuit. lib. 2. c.
36. et alij ipsum
secuti.

E Ante autem quam hæc demonstramus; de antiquo vsu Iudæorum in die Paschatis
celebrando, tam ex diuinis Scripturis, quam etiam ex antiquis auctoribus, quo cun-
cta planiora fiant, narrationem perbreuem instituendam putamus. Ac primum illud
monendum, ex diuinæ legis institutione solemnitas Paschalem esse diuersam ab ea
quæ dicitur Azymorum, sicut in Leuitico^k his verbis notatum habetur: Mense primo,
quartadecima die mensis ad vesperum Phase Domini est: et quintadecima die mensis
huius solemnitas Azymorum Domini est. Septem diebus Azyma comedetis. dies
primus erit vobis celeberrimus, &c.] Habentur eadem in Exodo, & libro Numeri.
quæ quidem duplex solemnitas ex diuersis rebus gestis, ac duplici beneficio a Deo acce-
pto, originem duxit: nimirum quia Dominus transfiliens domos filiorum Israel, Ægy-
pti primogenita interfecit: & quod populus Israel ex Ægypto liber egressus, comedit
Azyma. Verum celebrabantur Pascha & Azyma non diuersis diebus, sed vna eademq.
die. nam licet dicat diuina Scriptura: Decimaquarta die primi mensis ad vesperum Pha-
se Domini est, & quintadecima die solemnitas Azymorum] tamen vespere decimæ-
quartæ diei reputatur initium diei sequentis: ante vesperum enim auspiciari consue-
uisse dies festos Iudæos, suo loco dicemus; quod ex ea re manifestius redditur, dum
eo vespere Azyma comedebant, nimirum quod esset initium quintadecimæ lunæ:

XXVI.

^k Leuit. 23.
^l Exod. 12.
^m Num. 28.

ex qua die, non autem ex præcedenti, septem dies Azymorum numerare necesse erat, **A** cum terminus septem dierum sit dies vigesima prima^a ad vesperam. Rursum vero quod ad feriandos eos dies pertinet, hæc erat institutio legis diuinæ: Nihil operis facietis in eis, exceptis his quæ ad vescendum pertinent.]

XXVII.

RITVS CELEBRANDI PASCHATIS.

^b Apud Euseb. hist. lib. 7. c. 20.
^c Philo in vita Moysi.

His ex diuinis Scripturis depromptis, reliquum est, vt quæ Iudæi in celebrando Paschali festo circa hæc Christi tempora obseruare solerent, ex antiquis auctoribus proponamus. Anatolius^b Episcopus Laodicensis ex Philone, Iosepho, & alijs antiquioribus Iudæis, monstrat tempore celebrandi Paschatis ab illis obseruatum fuisse æquinoctium, videlicet vt Pascha & Azyma post æquinoctium agerentur. Philo^c, qui his Tiberij temporibus viuebat, hæc de ritu feruari solito in Paschate celebrando: Eius mensis, inquit, die quartadecima, sub ipsum tempus quo Luna suum orbem solet implere lumine, celebratur migrationis publica festiuitas, quam Chaldaice Pascha nominant: quo tempore non, vt alias, plebeij homines victimas adducunt ad altare mañtandas a sacerdotibus: sed iubente lege, tota gens sacrificat, dum pro se quisque mañtat hostiam suis manibus: tunc vniuerso populo celebrante lætas epulas, quisque se gerit pro sacerdote, &c.]

^d Philo in decalog.
^e Ioseph. de bel. Iud. lib. 7. c. 12.

Idem alibi, hæc ipsa vna eadem die ab omnibus fieri solita, testatur^d. De tempore autem quo cædi victimæ inciperent, Iosephus^e hæc ait: Cum dies festus adesset, qui Pascha vocatur, quando a nona hora quidem vsque ad vndecimam hostias cædunt, per singulas vero hostias contubernia non pauciorum quam decem fiunt; solum enim epulari non licet; multi autem etiam vicini conueniunt: hostiarum quidem ducenta & quinquaginta sex millia & quingentas numerauerunt. Fiunt autem (vt denos epulatores per singulas imputemus vices) centena & septingenta millia, sancti omnes, & puri.]

^f Ioseph. de bell. Iud. lib. 5. c. 9.

hæc ille. Idemq. de vsu indicendi tempus, quo auspiciandus esset dies festus, hæc ait^f: Quarta turris supra verticem Pastophoriorum condita erat, vbi moris est, vnum de sacerdotibus astantem post meridiem, quod septimus quisque dies inciperet, tuba significare: rursumq. vesperi, quod desineret: nunc ferias populo, nunc vt opus faciat, denunciantem.] hæc Iosephus. Probat^g istud ipsum ex rescripto Augusti Imperatoris pro Iudæis ad prouinciæ Præsides, in quo hæc post alia scripta habentur: Neque Iudæos cogi ad præstanda vadimonia sabbatis, aut pridie sabbatorum post horam nonam in parasceue.] hæc ibi. Ex his itaque duobus locis citatis, de tempore quo Paschatis festum, quove diem sabbati auspicari illi solerent, plus certo testatum habetur.

XXVIII.

SOLVUNTUR OBIECTA.

His visis, iam reliquum est, vt his quæ ex Euangelio Ioannis de translato in sabbatum Paschali festo obijciunt, respondeamus: ac primum, cum ipse pedum lotionem factam in coena Domini, dicat ante diem festum Paschæ contigisse; haud repugnat ceteris Euangelistis, qui coenam Dominicam factam dicunt ipsa Paschatis & Azymorum die: constat enim communi loquendi vsu Ioannem esse locutum: nam crastinum diem cum dicimus, non de legali accipimus, qui a vespere diei præcedentis incipit numerari, sed cum nocte transacta Sol oriens nouum adducit diem. Nec vero est ista vulgaris tantum loquendi consuetudo, sed quæ reperitur etiam in diuinis Scripturis sapius vsurpata, atque etiam ab ipsis Euangelistis. Lucas^h enim sic ait: Dies erat parasceues, & sabbatum illucescebat, &c.] cum tamen ex legali institutione parasceue desisset præcedenti die hora nona, & tunc dies sabbati incepisset. Eodem modo & Matthæusⁱ, cum dicit: Vesperæ autem sabbati, quæ lucefcit in prima sabbati.] cum tamen vespera præcedentis diei non esset re vera sabbati, sed primæ sabbati, quam ipse ab illucescente die denominat. Marcus^k etiam in hunc modum: Et cum iam sero esset factum (quia erat parasceue, quod est ante sabbatum) venit Ioseph, &c.] certe proprie loquendo, illud sero non erat parasceue, sed principium sabbati. Sic itaque eodem modo Ioannes vesperæ illud decimæ quartæ lunæ, quando facta est coena, nominat ante diem festum Paschæ, cum tamen esset principium Paschæ.

XXIX.

Ioan. 18.

QVID MANDUCARE PASCHA.
^m Abul. 2. part. def. c. 8.

Rursum vero ad illud Ioannis^l quo ait: Erat autem mane: & ipsi non introierunt in prætorium, vt non contaminarentur, sed vt manducarent Pascha] non sic accipiendum est, vt ad vesperam eius diei, qua sabbatum auspicabantur, comesturi essent Iudæi Paschalem agnum; sicq. in ipsum sabbatum, quod dicunt, Pascha translaturum esset: sed quod tradit ex diuinæ Scripturæ testimonijs Abulensis^m, manducare Pascha, non tantum de agno Paschali dici solitum, sed etiam de quocūque sacrificio, quod illis septem

A septem diebus festis^a offerri solet, quibus agni, vituli, arietes, hirci, boues, & tauri immolarentur diebus singulis, eorumq. pars vna consumebatur in holocaustum, alia vero cedebat sacerdotibus, tertiamdemum a populo comedebatur: quæ quidem sacrificia & ipsa, sicut & agni, Pascha dicebantur. Sunt de his complures diuinæ Scripturæ auctoritates, vt cum ait Dominus in Deuteronomio^b: Obserua mensẽ nouarum frugum, & verni primum temporis, vt facias Phasẽ Domino Deo tuo: quoniam in isto mense eduxit te Dominus Deus tuus de Ægypto nocte. Immolabisq. Phasẽ Domino Deo tuo de ouibus, & de bobus, &c.] Eadem in Paralipomenon^c, vbi habetur, quod septem diebus agebatur Phasẽ, & comedebatur Phasẽ (quod idem est quod Pascha) quocum non nisi qui sanctificati essent ac mundi, vesci solerent; merito Pharisei noluerunt mane ingredi prætorium, ne contaminarentur, vt possent manducare Pascha, quod eo

B ipso die ac sequentibus solet offerri.

Quod insuper idem Ioannes^d ipsam sextam diem, qua crucifixus est Dominus, appellet parasceuen Paschæ: Erat, autem, inquit, parasceue Paschæ, hora quasi sexta, &c.] haud dubium de sabbati parasceue est intelligendū; nam & singuli illi septem dies Pascha dicebantur. Sic etiam habes apud Lucam^e, dum ait de Herode, quod post Pascha, expletis scilicet diebus Azymorum, Petrus occisurus esset: Paschatis enim festi nullum legitur in diuinis Scripturis parasceue fuisse, quod non essent Iudæi diuina lege prohibiti eo die ac ceteris sequentibus parare ea quæ ad cibum pertinent, cuius rei causa parasceue tantum sabbati legitur institutum, quod ea die nec quæ ad cibum spectarent, curare liceret, secus vero in Paschatis diebus, sic dicente diuina Scriptura^f: Dies prima

C erit sancta atque solemnis, & dies septima eadem festiuitate venerabilis: nihil operis facietis in eis, exceptis his quæ ad vescendum pertinent.] sic nihil impedit, immo maxime congruit, vt vna eademq. dies & Pascha sit dicta, & parasceue Paschæ, quod erat sabbatum. Porro etsi superius dixerat, parasceue Paschæ, inferius perspicue significat fuisse sabbati parasceuen, dum ait^g: Iudæi ergo (quoniam parasceue erat) vt non remanerent in cruce corpora sabbato, &c.] Eadem quoque ratione satisfactum constat ijs, quæ ex eodem Ioanne adducunt, existimasse aliquos Apostolos, Dominum in coena dicere voluisse Iudæ vt emeret quæ opus essent ad diem festum, quasi illa die non fuerit Pascha, sed sequenti. Nam (vt dictum est) ipso die Paschatis emere licebat, immo necesse erat, ea quæ spectarent ad cibum, non tantum diei illius, sed sequentis sabbati, quod eadem dies & Pascha esset, & parasceue sabbati.

D Ad postremum vero, quod ex eodem ipso Euangelista obijciunt in sabbatum translatum fuisse Pascha, ea videlicet ratione, quod ipse dicat^h de eodem sabbato: Erat enim magnus dies ille sabbati] quod ea de causa dictum putant, quasi in eam diem Pascha translatum esset. Respondeant velim, qua ratione idem Euangelista vltimum diem Scenophegiæ æque magnum appellet, dicensⁱ: In nouissimo autem die magno festiuitatis stabat Iesus, & clamabat dicens: Si quis sitit, &c.] nihil est quod dicant: nisi forte, quod sicut prima dies, ita & nouissima a lege æque sanctificari iuberetur^k. Qua ratione & nos etiam dicere possumus, dictum esse magnum diem sabbati, quod non tantum sabbatum esset, sed etiam secunda Paschæ diceretur; sicq. vnam eandemq. diem duplici auctam celebritate, magnam esse merito nuncupatam. Reperies eiusmodi nomenclaturam apud Isaiam^l, secundum Septuaginta interpretes, sicut citauit Tertullianus^m in his verbis: Neomenias vestras, & sabbata, & diem magnum non sustinebo.] Idemq. Tertullianus in illa verba Pauli ad Galatas: Dies obseruatis, & mensis, & tempora, & annos] & sabbata, vt opinor, & coenas puras, & ieiunia, & dies magnos.] Hæc satis de his quæ ex Ioanne Euangelista erant obiecta: quibus exploratum habetur, ipsum nihil a ceteris dissentire, immo illis esse in omnibus consentientem, quippe qui expresse testeturⁿ eadem ipsa sexta die fuisse Pascha, dum verba Pilati reddens, hæc ait: Est autem consuetudo vobis vt vnum dimittam vobis in Pascha.]

E Hæc cum expresse quatuor Euangelistæ testentur; alia rursus obijciunt, qui dicunt Pascha in sabbatum esse translaturum; nimirum quod in concilio seniorum^o fuerit illa omnium sententia, ne in die festo Iesus esset tenendus & occidendus, scilicet ne tumultus fieret in populo: quod illi non religionis causa, sed vt commodius fieret, istud ipsum visi sunt consultasse. Verum postquam Iudas (vt dictum est) accessit ad Principes sacerdotum, & suum officium pollicitus est: nihil melius nec opportunius rati, quam

a *Matth. 26.* quod Iudas spopondisset, ab ea sententia discesserunt. Ille vero ^a quærebat opportunitatem, quomodo eum traderet: et quo minus tumultus fieret in populo, noctu & extra ciuitatem id faciendum putauit, vt sic Iudæis omnibus satisfaceret, nimirum vt sine tumultu populi, Dominus Iesus teneretur ac duceretur. Instant rursus, non licuisset Iudæis Paschatis festo Christum crucifigere. Sed satis redarguuntur ex ipsa Iudæorum consultatione, qui meditantes necem Christi, nullam habuisse rationem diei festi visi sunt, cum dicerent abstinendum esse ne id fieret in die festo, non pietatis ergo, sed ne tumultus fieret in populo. Ceterum Pilati ministerio id eos fecisse constat: nam a Pilati militibus tentus, & perductus, ab iisdem flagellatus, ac denique cruci affixus est. Nec etiam id alicuius momenti est quod obijciunt ex Matthæo, quod dicat: Consilio autem inuito emerunt ex illis agrum figuli.] quasi id minime licuisset, si festa dies fuisset. Verum Euangelista nequaquam id eo die factum dicit, sed quod postea factum fuit **B** insinuat. Porro quod ad concilium spectat, non videtur fuisse lege vetitum, quo minus festo die simul coirent, & comitia agerent; nam ipso sabbato, quo duplex erat solemnitas, simul conuenisse, ac Pilatum adiisse, atque apud eum de custodiendo sepulchro egisse, Matthæus ^b testatur.

b *Matth. 27.* XXXIII. Vrgent adhuc ea ratione: Quomodo, inquiunt, si festum Paschatis fuisset, licuisset ad sepulcrum Domini sindonem emere, & myrrhæ & aloes quasi libras centum parare ^d? Sed cum dicant Euangelistæ ^e hæc facta esse a Ioseph ab Arimathia, cum sero iam factum esset; nihil est quod pertineat ad diem Paschæ, qui iam (vt diximus) Iudæorum more, ab ipsa hora nona elapsus esset, & iam sabbatum incepisset. Et quamuis Marcus sero illud, non sabbatum, sed parasceue, quæ erat ante sabbatum, nominet; tamen id factum constat solito more: nã quantumlibet festa dies inciperet ab hora nona, tamen **C** reliqua pars eius diei vsque ad occasum Solis non denominabatur a die sequenti, sed præcedenti: sicut videmus toties esse repetitum in diuinis Scripturis, agnum occidendum esse decimaquarta luna ad vesperam; cum tamen illa vespera non ad quartamdecimam lunam spectaret, sed ad diem sequentem, quam (vt dictum est) post horam nonam auspiciari Iudæi horum temporum consueuerunt. At cū dicant Euangelistæ sindonis emptionem & aromatum mixturam vespere factam esse, ac sic sabbati die: non tamen putamus hominem maxime pium Moyse legem transgressum esse: nam ministerium sepulcræ non videtur fuisse lege prohibitum festo die, cum Tobiam ^f constet id ipsum fecisse. Nec aliquem puto dicere iure posse, opera legis festo die esse vetita; vt cum lex mandat infantulum circumcidendum esse octaua die; nam si in sabbatum ea dies incidisset, nihil erat impedimento quo minus infans circumcideretur. Lege ^g etenim etiam **D** sancitum erat, vt qui in patibulo appensus esset, eadem die sepeliretur: de qua lege ^h Philo de spec. leg. id consueuisse fieri ante Solis occasum testatur. Si licebat igitur die festo sepeliri defunctum; vtique & cetera concessa erant quæ ad illud opus conducere videbantur: porro testatur Euangelista ⁱ, eo modo quo sepultus est Dominus, consueuisse Iudæos suos mortuos sepelire; sicq. nihil in sepultura Domini factum esse constat contra legem & morem.

f *Tob. 2.* **g** *Deut. 21.* **h** *Philo de spec. leg.* **i** *Ioan. 19.*

XXXIV. His ergo in hunc modum de efficto commento translatis Paschatis ex Iudaicis fabulis confutatis: iam videamus quàm firmiter atque constanter mandauerit Deus ^k seruari, ne alia die quàm quartadecima luna ad vesperam sacrum Pascha celebraretur. Vsq. adeo id ratum atque inuiolabile esse voluit: vt si qui, eo quod essent immundi, ea illud celebrare non possent, non in sequentem, tertium, quartumve diem id illis facere permiserit, sed expectare eos eamdem quartamdecimam lunam mensis secundi præcepit. Sic videmus tempore ^l Ezechie Regis, cum legitima ex causa, ob raritatem scilicet sacerdotum, Pascha in aliam diem transferendum esset, non nisi ex legis instituto in decimamquartam lunam secundi mensis esse dilatatum. Facebant igitur qui ex reuelationibus quibusdam inanibus, & commenticijs scriptis nomine Gamalielis vel aliorum, ac denique ex simulato Iudæorum concilio, de translato Paschate nouã in Ecclesiam Dei inuenerunt opinionem: quam quidem permultis ac grauib. disertisq. rationibus & Patrum testimonijs confutat ac rejicit noster Marcellus, litteris Ecclesiasticis excultissimus; in commentario quem diserte admodum scripsit de Horis canonicis, vbi hanc pertractantem quæstionem eodem tempore quo nos istæc scriberemus, in omnibus nobis consentientem inuenisse, gauisi sumus, atque grato accepimus animo.

Quod

A Quod si quis hæc vberius tractata cupit, ipsum consulat: nostri enim instituti ratio non patitur his diutius immorari.

His igitur firmiter stabilitis, fileant & ij qui Pascha intercisum fuisse tradunt, dicuntq. alia die agni comestionem, alia vero festum ipsum esse celebratum: taceantq. qui dixerunt non commune cum ceteris Dominum Pascha celebrasse, sed priuatum, illudq. anticipatum egisse. Stet vero firma sententia, quatuor Euangelistarum & totius diuinæ Scripturæ attestatone suffulta: Dominum nostrum Iesum Christum luna decimaquarta ad vesperam commune Iudæis omnibus egisse Pascha, illud ipsum etiam Iudæis ceteris celebrantibus; nullamq. causam vel ipsius anticipandi, vel intercedendi, aut denique transferendi intercessisse. Congruit & historiæ veritas sacro mysterio; vt ille ipse Agnus, qui venit peccata omnium & culpas, licet integerrimus & innocentissimus, **B** sibi assumere, ipso Paschatis die pro salute omnium immolaretur in cruce. Sed hæc quantumlibet longiora, maiori qua licuit breuitate contraximus. Nunc iam cetera, quæ ad historiam pertinent, enarremus.

Vespere ^a autem facto, Pascha celebraturus Dominus, domum venit, discubuit cum duodecim, agnum comedit, lauitq. pedes illorum, & de humilitate seruanda eosdem admonuit; ac denique sacramentum augustissimum Eucharistiæ instituit. hæc pluribus Euangelistæ. Factam esse ablutionem pedum ante sacræ Eucharistiæ institutionem, sed post esum agni, facile persuademur ex multis, quæ inferius explicabimus. Scimus tamen aliquos existimasse, Dominum nostrum, primum omnium, antequam etiam comederit agnum, lauisse pedes Apostolorum: quod etiam probari posse videtur ex multis, & ex eo in primis, quod apud Lucam ^b olim exprobrans Dominus Simon dixit: Intraui domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti.] hoc idcirco, quod statim post ingressum conuiuiarum pedes lauari esset in vsu: hospitibus enim ingredientibus eiusmodi officium exhiberi solitum esse, de Abraham & Lot testatur diuina ^c Scriptura: inde vero sic lotis mensa apponebatur: vnde & illud libri Iudicum ^d: Postquam lauerunt pedes suos, recepit eos in conuiuium.] De Romanis nulli est dubium, lotos prius in balneo accumbere consueuisse; quod si loti non essent, pedes saltem lauabant: vnde illud Plauti ^e: Locus hic tuus est, hic accumbe: ferte aquam pedibus, præbe tu puer.]

Sane quidem ex quo Iudæi a Romanis subiugati sunt, more Romano coenare didicisse, eruditus vir meiq. amantissimus Petrus Ciacconus dignæ memoriæ, in breui illa, sed non breuis eruditionis tractatione, quam scripsit de modo conuiuandi apud priuos Romanos, pluribus docet: nimirum, quod sicut illi, Iudæi quoque in conuiujs lauantur, vngerentur, veste coenatoria vterentur, itemq. accumberent, & non sederent, & alia id genus. Verum quod hæc illi a Romanis acceperint, affirmare non audeo: nam eundem fere epulandi vsus apud Indos seruatum esse, apud quos numquam Romani suo Imperio peruenerunt, Philostratus ^f auctor est. Testimonio insuper diuinæ Scripturæ ^g describentis conuiuium Assueri Regis, exploratum habetur, conuiuas illos super lectulos accubuisse, qui erant aurei & argentei, super pauimentum smaragdino & pario lapide stratum dispositi. Vetus esse triclinij nomen & vsus apud Hebræos, de Samuele eadem agens diuina Scriptura testatur, dum ait ^h: Assumens itaque Samuel Saulem, & puerum eius, introduxit eos in triclinium, & dedit eis locum in capite.] Accumbentes item consueuisse conuiuari Iudæos, multa sunt exempla, vt cum dicitur de Tobia ⁱ, quod cum fecisset conuiuium contribulibus suis, cum accubisset, & de Iudæo quod occisus in platea iaceret, nuncium accepisset: statim exiliens de accubitu suo, relinquens prandium, ieiunus peruenit ad corpus.] & infra iterum de discubitu.

Ceterum quod spectat ad ipsam pedum lotionem, de qua agimus: factam tunc esse post coenam agni existimamus, multis iisdemq. efficacibus rationibus persuasi: atque in primis, quod Ioannes expresse dicat, id contigisse coena facta, ac rursus Dominum e coena surrexisse, accepisse linteam, & lauisse pedes Apostolorum: quantumlibet illud, coena facta, hoc est, coena parata, aliqui sint interpretati. Quod vero dictum est, ipso ingressu domus, solitos esse conuiuiarum pedes lauari: id quidem verum esse dicimus, cum qui accubituri erant, non essent loti, vt idem qui supra auctor exacte demonstrat: verum cum conuiuæ loti essent, absque alia mora recumbere consueuisse, idem docet.

Lotos

XXXV.
SENTENTIA
DE PASCHATE.XXXVI.
DE LOTIONE
PEDVM.*a* *Matth. 26.**Marc. 14.**Luc. 22.**Ioan. 13.**Concord. c. 29.**Et 130.**b* *Luc. 7.**c* *Genes. 18.**19. Et 43.**d* *Iudic. 19.**e* *Plaut. in**Persa.*

XXXVII.

DE ACCUBITU

IN MENSA.

f *Philostr. in vi-**ta Apoll. lib. 3.**g* *Esther. 1.**h* *1. Reg. 9.**i* *Tob. 2.*

XXXVIII.

LOTIO PEDVM

QUANDO FA-

CTA.

a Ioan. 13. Lotus vero fuisse discipulos Domini, satis expressisse videtur Iesus, cum dixit Petro: **A** Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lauet, & est mundus totus.] Sane quidem solitos fuisse Iudaeos in Paschali conuiuio iterum lauare pedes ac manus, ex libro Rituali Hebraeorum constat; cuius rei illa habetur expressa ratio, quod eius conuiuij duplex esset coena coniuncta, vel, si dicere velimus, vnius coenae duplex mensa; in cuius priori Iesus agni, in posteriori vero caerimonia agebatur Azymorum. Porro non tantum in Paschate, sed & in alijs maximis Iudaeorum solemnibus diebus, ut Pentecoste, & Scenophegia, eiusmodi duplices coenas exhiberi consueuisse, ex canone Ritualis eorundem apparet. Sed ea erat inter eas differentia, quod in alijs semel tantum pedes lauarent, in Paschatis coena iterum, primum scilicet ante esum agni, postea vero ante secundam mensam & caerimonia Azymorum. His igitur in hunc modum se habentibus, cum ritus Paschalis, qui tunc penes illos in usu erat, bis lauare pedes exposceret: primam pedum lotionem ante esum agni factam esse, dicere opus est; secundam vero a Domino ante secundam mensam. Verum ex verbis Domini, qui dixit Petro: Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lauet] in omnibus lotos accubuisse in prima mensa discipulos (ut dictum est) nisi ea verba ad baptismi mysterium referamus, opus est affirmare. Primam igitur illam agni coenam iam fuisse consumptam, cum inde confurgens Dominus lauit pedes discipulorum, illud etiam certo persuadet, quod idem Ioannes^b scribit his verbis: Surgit a coena, & ponit vestimenta sua: et cum accepisset linteam, praecinxit se, &c.]

XXXIX. Quod vero dicatur Dominus posuisse non vestimentum, sed vestimenta sua, cum pedes discipulorum lauit; par est credere, eum in veste coenatoria remansisse; absque eiusmodi enim veste Iudaeos accumbere, religio erat: quod plane idem Dominus^c demonstrat in parabola illa de nuptijs filij Regis, in qua male mulctatus legitur ille, qui sine veste coenatoria, quam ob nuptias nuptialem appellat, discumbere praesumpisset. Sed non coenatoria tantum indutum veste, sed maioris decoris gratia proprijs superindutum vestimentis Dominum coenasse, putandum: nam & palliatos atque togatos conuiuas interdum accumbere solitos, deserto viro Fulvio Vrtino, quibus id monstret, non desunt exempla^d. Apostolos etiam eadem indutos veste in coena accubuisse credendum. Sindon enim esse solebat, eademque proluxa, ut merito fugam arripiens, abiecerit eam adolescens ille existimatus^e Ioannes Euangelista, qui quod (ut creditur) maerore oppressus, non recepisset vestimenta sua, ut erat in mensa, remansit amictus sindone super nudo. Eiusdem plane generis fuisse vestes illas coenatorias, non tantum pluribus antiquorum auctoritatibus, sed ex ipsis tricliniaribus mensis marmoribusque sculptis idem **D** auctor facile monstrat. Sic igitur cum dicat Euangelista, post ablutionem pedum Iesum recepisse vestimenta sua; satis significat, absoluta iam coena, lotisque pedibus discipulorum, coenatoriam vestem exuisse, ac propriam induisse. Aliud enim longeque a priori diuersum cum ipse suis esset exhibiturus conuiuium, diuerso etiam a solito coenandi habitu, decentiori cultu (ut tantum mysterium exposcere videbatur) illud sibi instituendum putauit. Nouum ergo Dominus paraturus conuiuium (quod conuiuatoris videbatur esse munus) primum omnium conuiuiarum voluit lauare pedes, ac subinde diuinum illud ferculum propinare. Sed antequam de hac secunda agamus mensa; de prima, quae imago quaedam videbatur esse secundae, ac de ipso in coena accubitu, quid idem auctor scripserit, referamus.

XL. Constat Ioannis^f Euangelistae assertionem, ipsum dilectum praeter ceteris a Christo discipulum, in sinu Domini in eadem coena recubuisse. Quid autem sit in mensa in sinu recumbere, cum idem qui supra auctor pluribus demonstrasset, ac prius ostendisset Iudaeos in mensa more Romano accumbere consueuisse, haec ait: Romani liberos suos, aut quos caros habebant, in conuiujs infra se, hoc est, in sinu suo, collocabant: nam id esse in sinu recumbere, superius ostendi. Et Ioannes Christo maxime carus, in ipsius sinu recubuit, & in eius pectore se quam familiariter composuit, dum ex eo quaerit quis illum esset traditurus. Ambrosius^g ad illud: Cecidit in collum eius: Nonne, inquit, tibi videtur Christum cecidisse in collum Ioannis, quando erat Ioannes in sinu Iesu ceruice recubens reflexa? & ideo Verbum apud Deum vidit, qui erectus est ad superna.] Addit ille: Regem sacrorum, qui apud Romanos maximae dignationis erat inter Pontifices, summum locum in pontificalibus coenis occupare solitum, neminemque

supra

A supra eum accubare diximus. Et in his pontificalibus coenis, Christus vere Rex & sacerdos secundum ordinem Melchisedech, eundem locum occupat, nec quisquam super eum accubat: alioquin non potuisset olim Maria Magdalena in domo Simonis alabastrum unguenti effundere super caput ipsius recubentis, si in medio loco accubuisset; aut ipse Ioannem in sinu habere, si in imo. Romani non raro quini in lectis discumbentibus, quod idem auctor pluribus monstrat. Et Christi discipuli (ut verisimile est) quini in singulis lectis discubere, in reliquo autem tres tantum, ipse nempe, & Ioannes^a, & Petrus: is enim veluti proximus Ioanni innuit, ut ex Domino auctorem tanti facinoris quaereret. In commune illi vescabantur, ut ex Plutarcho retuli; & hi in commune vescuntur, omnesque in eandem patinam manus porrigunt: Qui intingit, inquit Dominus^b, mecum manum in paropside, hic me tradet.] et post multa: Denique ut **B** omnia, quemadmodum dixi, semel ostendam ex Romanorum moribus tracta, qui conuiujs abeuntibus grata & pretiosa solebant apophoreta conferre: liberalissimus ac suum nimium profusus Dominus, ex hoc mundo ipse discedens, pretiosissimum corpus suum & sanguinem conuiujs in apophoretis dedit, ut sibi haberent, & secum domum deducerent, & iter ingredientibus etiam pro viatico foret.] haec de his ille. Sed qui vberius haec scire cupit, libellum de ea re ab ipso accurate conscriptum petat.

Verum quod ad hanc agni coenam spectat: his admodum aduersari ea videntur quae lege statuta essent, cum agnum ipsum Paschalem a stantibus, non vero recumbentibus esse comedendum iubetur. Sed qui antiquum illum commentarium Hebraeorum legerint, quem Ritualement librum seu Caerimonialem appellant; plane intelligent, fuisse usum illum intermissum & antiquatum a tempore exilij Babylonici. Et ne recedamus a superius dictis; ratione accubitus Ioannis, qui in ea coena primum locum post Christum obtinuit, suborta esse videtur in eadem coena illa inter Apostolos contentio: occasio, quis eorum^c videretur esse maior; dum viderent ceteri, in coenae illius accubitu omnibus praelatum esse Ioannem.

Est obseruatione dignum, numquam Apostolos de primatu quaestionem mouisse, nec indigne tulisse Petrum praepositum ceteris esse: verum haud aequanimiter tolerare potuisse, Ioannem vel Iacobum fratres apud Christum primos haberi. Hinc videas eosdem Apostolos eadem indignatione percitos, cum mater ipsorum pro duobus filijs suis dextram & sinistram in regno petijt; de quibus haec Marcus^d: Et audientes decem indignati sunt de Iacobo & Ioanne.] Rursum etiam, cum iidem selecti a ceteris ducti essent a Domino vna cum Petro in montem Tabor: Intrauit, inquit Lucas^e, cogitatio in eos, quis eorum maior esset.] Immo, ut ait Marcus^f, & in via inter se disputauerunt, quis eorum maior esset. Ceterum quantumlibet vidissent Petrum omnibus a Domino praelatum, ac prerogatiuis quamplurimis auctum; numquam tamen id in seculo animo tulisse sunt visi. Porro quantumlibet Ioannes primum locum post Christum accepisset in mensa: tamen in pedum ablutione ceteris Petrum esse praepositum, primumque omnium Iesum pedes Petri lauisse, S. Augustinus^g testatur; quod & multis etiam rationibus demonstratur^h. Sed de his haecenus.

Ceterum, ut quae scripta sunt ab Euangelistis de sacratissima Eucharistiae institutione, facilius intelligantur; operae pretium existimaui hic intexere quae in antiquo Hebraeorum libro Rituali habentur. In canone enim eorum haec continentur: In Paschali conuiuio; posterior quae esset mensa, non ut in alijs dierum festorum secundis coenarum mensis bellaria apponebantur, sed tantum a lege statutus cibus, nimirum primo loco embamma ex intybis & lactucis agrestibus factum, alijsque rebus conditum: in quo eum primum paterfamilias intingebat offam azymam, mox ceteri, sicque consumebarur. Deinde idem paterfamilias tortam azymam (seu, ut alij textus habent, dimidiam) sub mappa haecenus seruata, in frustra frangebat, in tot particulas illam diuidens, quot essent in coena discumbentes, sicque diuisam singulis porrigebat: quo facto, ipse poculum degustatum tradebat proximo, ille secundo, donec poculum per totum conuiuium circumferretur. Insuper quoniam secundae illae mensae Iudaeorum erant ob accepta beneficia ad gratias Deo agendas potissimum comparatae: cum in ceteris secundis mensis esset visitata quaedam communis benedictionis formula, in Paschali secunda mensa post illam benedictam, cum distribuerebatur torta azyma, haec verba idem paterfamilias dicebat: **Iste est panis aegyptiae, quem comederunt patres nostri in terra Aegypti: quis**

quis

quis esurit, accedat & peragat Pascha.] Post hæc idem accepto poculo benedicebat his verbis: Benedictus es Domine, qui fructum vitis creasti, &c.] sicq. delibatum (vt dictum est) poculum tradebat proximo, ille secundo, & sic deinceps: hæc ex libro Rituali Hebræorum. Ceterum (quod est notatu dignissimum) non tantum apud Iudæos vetus illa erat consuetudo, vt in secundis mensis sic libantes, gratias Deo agerent, sed & Gentiles ipsi in iisdem secundis mensis merum libarent dijs, & alia sacra facerent, vt Athenæus^a tradit, & alij: sed in his non immoramur. Hæc igitur ex Rituali veteri Hebræorum libro accepta, quantum conferant ad ipsam Euangelicam historiam de coena Domini intelligendam, facile perspici potest. Dominus enim, seruato eo ipso antiquo Iudæorum ritu, illud effecit, vt nouis benedictionibus additis, nouum institueret sacramentum; & quæ in memoriam veterum beneficiorum fuerant instituta, in commemorationem omnium præstantissimi nouiter accepti beneficij mutarentur.

XLIV. Quod vero (ne longius digredi videamur, quàm res postulet) nonnulli dicunt, post ablutos discipulorum pedes, iterum recubentem Iesum cum suis, quod reliquum erat coenæ agni absumpsisse (volunt enim Dominum inter coenandum a mensa recessisse) ex superius dictis arguuntur fati; atque ex eo etiam, quod lege diuina statutum erat, agnum Paschalem comedendum esse festinanter^b: qua ex parte certe Dominus legem minus impleisset, si agno ex parte comesto, e mensa recessisset, pedesq. discipulorum lauisset, ac post longam moram^c ad esum agni iterum rediisset. Vnde quod dicit Matthæus^d: Coenantibus autem eis, accepit Iesus panem, & benedixit] & quod Marcus^e ait: Et manducantibus illis, accepit Iesus panem, & benedicens fregit] idem est ac si dixisset, Recumbentibus illis: hæc etenim in hunc modum esse intelligenda, Lucas aperit, dum testatur Eucharistiam esse institutam post coenam, dicens^f: Similiter, & calicem, postquam coenauit, dicens: Hic est calix, &c.] quod & ipse testatur Paulus scribens ad Corinthios.

XLV. Quod vero ablutione pedum facta (vt tradit Ioannes^h) immo (vt testatur Lucasⁱ) post institutam Eucharistiam de discipulo proditore Dominus sermonem habuisse dicatur, Matthæus^k vero & Marcus^l ante mysticam illam mensam id contigisse tradant: nihil prorsus est absurdi, de ea re bis in priori, ac inde posteriori mensa (hoc discrimine coenam ab esu Eucharistiæ placet distinguere) Dominum esse locutum, cum præsertim de perditione illius adeo sollicitus esset; dicente de se Apostolo^m: Eadem vobis scribere, mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium. Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem.] Constat ex his itaque, coenam Domini (sic enim Patresⁿ appellare consueuerunt institutionem sacratissimæ Eucharistiæ; idemq. esse manducare coenam Dominicam, quod Eucharistiam sumere, Augustinus^o demonstrat: licet ea voce, vt alijs, abuti soleant Nouatores) fuisse distinctam a coena agni Paschalis, ac post illam fuisse administratam. In qua primum illud sacramentum ineffabile est institutum, quo transubstantiatio fit panis & vini in carnem & sanguinem Christi, in ipsum Christi corpus sub vtraque specie integrum. Tunc & Apostoli, cum ipsis Dominus præcepit id ipsum facere in sui memoriam, sacerdotes sunt facti, atque ipsum sacrificiū quod offerrent, est ordinatum. Id Apostoli ipsi, id Patres omnes, id traditio Ecclesiastica, atque ipsa Catholica fides ab ipso exordio nascentis Ecclesiæ prædicauit, & hæcenus profiteri non desinit.

XLVI. Atque vt de his singulis (quod instituti ratio postulat) breuiter interea agamus: in huius sacramenti institutione in primis considerandum est ipsum tempus. Cum enim ipsa prima die Azymorum, decimaquarta luna ad vesperam, cū Pascha secundum legis Moyfi ritum ageretur, post esum agni sacra Eucharistia fuerit instituta; nulla est dubitatio, esse confectam in azymis, & non in fermentato: quem etiam ritum seruatum esse ab Apostolis, ac eorum successoribus, Epiphanius^p, quantumlibet (vt dictum est superius) ipse dicat legitimum Pascha esse a Domino anticipatum, agens contra Ebionæos hæreticos, qui primi fuerunt Apostolorum temporibus (Ebion enim primus post Simonem magum ab Ignatio^q recensetur hæresiarcha) testatur, sic dicens: Mysteria autem faciunt ad imitationem sanctorum in Ecclesia, ab anno in annum, per azymos, hoc est, non fermentatos panes.] hæc ille. Si igitur illi ad imitationem sanctorum in Ecclesia in azymis Mysteria conficiebant (hoc enim nomine antiqui Eucharistiam nominabant) nulla est dubitatio, maiores omnes eundem seruasse ritum, vt in azymis

eadem

A eadem Mysteria sacrosancta confecerint. At vnde hoc illi, nisi a suis ipsorum Patribus, Apostolis Domini, & illi a Christo id facere didicissent? Sed in his non immoramur. Agedum, antequam de re ipsa agamus: quibus nominibus maiores nostri consueuerint sacram Eucharistiam nuncupare, quo ex ipsis nominibus tanta res facilius cognoscatur, adducamus in medium. In primis, habito respectu ad Fideles, qui eam accipientes Christo per omnia maxime vniuntur, eodem nomine quo nos in præsentiarum vtimur, Communionem seu Communicationem ab Apostolis illam esse dictam, fidem facit Paulus Apostolus, dum ad Corinthios scribens, hæc ait^a: Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est?] Lucas^b item in Actis: Erāt, inquit, perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis.] Insuper ob admirabilem ac ineffabilem rerum diuinarum secretam quamdam coniunctionem, a Græcis *μυστηριον*, a Latinis vero Sacramentum inuenies nominatam. Tertullianus^c plane Eucharistiæ Sacramentum appellat, & alij^d post eum. Nomen vero Eucharistiæ a gratiarum actione deductum, commune esse reperitur ex æquo Græcis pariter ac Latinis. Rursus etiam quoniam Dominus^e dixit: Pater meus dat vobis panem de cælo verum: Panis enim verus est, qui de cælo descendit, & dat vitam mundo] ea ratione Ignatius^f Apostolorum discipulus ipsam Eucharistiam, Panem Dei, Panem cælestem frequenter appellat; & ad Romanos scribens hæc ait: Non gaudeo corruptibili nutrimento, nec voluptatibus huius vitæ: Panem Dei volo, Panem cælestem, quæ est caro Christi filij Dei.]

Eadem igitur ratione, quatenus continet ipsum Christi corpus, maiores idem Sacramentum appellare consueuerunt Corpus Christi. Eiusmodi nuncupationem sæpius a Tertulliano vsurpatam inuenies, vt cum ait^g in libro de Oratione: Quod oratio soluenda sit, Corpore Domini accepto.] & paulo post: Accepto Corpore Domini & seruato.] & ^h in libro de Idololatria: Eas manus admouere Corpori Domini.] & alibiⁱ: Caro Corpore & sanguine Christi vescitur, vt anima Deo saginetur.] & de^k Pudicitia sic: Opimitate Domini Corporis vescitur.] Sunt de his alia innumera aliorum testimonia, Cypriani, Hieronymi, Ambrosij, Augustini, & aliorum, quæ præterimus. Istud ipsum Sacramentum, quod non esset cibus omnibus communis, sed caro Christi oblata pro sæculi vita, ea ratione Africani Fideles Vitam proprio nomine dicere consueuerunt: vnde Augustinus^l: Optime, inquit, Punici Christiani baptismum ipsum, nihil aliud quàm Salutem; & sacramentum Corporis Christi, nihil aliud quàm Vitam vocant.] Demum habito respectu, quod pro peccatis hostia offertur, Oblatio, Sacrificium, Liturgia, ac Missa dicta antiquitus reperitur. Sed de his suo loco paulo inferius.

Quod autem rei veritate, non per figuram, vel similitudinem, allusionemve, vel quouis alio modo fictitio, ipsa Eucharistia sit illud ipsum viuificū corpus Christi, quod natum de sanctissima Virgine, in ara Crucis oblatum est, & ineffabili quodam modo manentibus specierum panis & vini accidentibus in ipsum transubstantiatum, quod semper Catholica veritas est professa, ex innumeris sanctorum Patrum locis, alijsq. firmissimis rationibus esset facile demonstrare. Ceterum cum sciamus complures disertissimos ac integerrimos, atque de fide Catholica optime meritos viros, eo argumento commentarios fere innumeros omni prudentia, doctrina, ac fide sincera cumulate refertos, facilitate illustratos, ac denique (vt multa paucis complectar) plane diuinos, suggerente id ijs Spiritu sancto, conscripsisse: superuacaneum existimamus, ac lectori onerosum, eadem hic repetere, vel aliqua ijs velle addere: illos igitur consulant omnes quicumque earum rerum cupidi sunt, eo se conferant, ac tamquam ad sacram quamdam anchoram confugiant, aduersus prauorum dogmatum in nostram fidem adeo certam atque firmiter stabilitam vibrata venenosa tela.

Nos interim ne lectorem frustremur, cum præfando polliciti simus in nostris Annalibus, more maiorum, Christianæ religionis institutorum originem ac firmitatem repetere & intexere, hæc libando potius, atque summis labris (vt dicitur) degustando, quàm fusius tractando (ne ieiunum penitus lectorem abire sinamus) illud vnum modo dicemus de Eucharistia, quatenus est sacrificium a Domino institutum, ac sacerdotibus nouæ legis traditum offerendum. Tam ampli sacerdotij ac sacrificij symbola cum mille fere modis fuerint olim per veterem legem diuinitus præmonstrata atque prædicta, fatis fit

XLVII.

NOMINA EUC
CHARISTIAE.

a 1. Cor. 10.

b Act. 2.

c Tertull. de corona militis.
d Ambros. in lib. de Sacram.
Aug. lib. de pecc. merit. contra Pelag. lib. 2. c. 24.
e alibi sapius.
f Ioan. 6.
g Ignatius epist. 15.

XLVIII.

CORPVS CHRIS
TI.g Tertull. de orat. c. vlt.
h Tertull. de Idol. cap. 7.
i Idem de resur. carn. c. 8.
k Idem de pud.

l Aug. de pecc. merit. contra Pelag. lib. 2. cap. 24.

XLIX.

VERE CORPVS
CHRISTI.

L.

fatis sit in presentiarum illa paucis commemorasse, quæ in Rege & sacerdote Melchisedech sunt quibusdam non obscuris certe figuris expressa, atque oraculo prophetico consignata; dicente de Christo David, & quid dico David? immo ipso Deo Patre: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.] Vnde in hanc sententiam Cyprianus²: Item, inquit, in sacerdote Melchisedech sacrificij Dominici sacramentum præfiguratum videmus, secundum quod diuina Scriptura testatur, & dicit^b: Et Melchisedech Rex Salem, protulit panem & vinum. Fuit autem sacerdos altissimi, & benedixit Abraham. Quod autem Melchisedech typum Christi portaret, declarat Spiritus sanctus in Psalmis, ex persona Patris ad Filium dicentis^c: Ante Luciferum genui te: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Qui ordo utique hic est de sacrificio illo veniens, & inde descendens, quod Melchisedech sacerdos Dei summi fuit, quod panem & vinum obtulit, quod Abraham benedixit. Nam quis magis sacerdos Dei summi, quam Dominus noster Iesus Christus, qui sacrificium Deo Patri obtulit, & obtulit hoc idem quod Melchisedech obtulerat, id est, panem & vinum, suum scilicet corpus, & sanguinem?] hæc Cyprianus.

LI. Dum vero idem Dominus istud ipsum Apostolis suis faciendum præcepit: satis expressit, suum sacerdotium & cum eo sacrificium voluisse ad posteros propagari. Vnde idem Cyprianus^d de iisdem agens, hæc subdit: Si Iesus Christus Dominus & Deus noster ipse est summus sacerdos Dei Patris, & sacrificium Patri se ipsum primus obtulit, & hoc fieri in sui commemorationem præcepit: utique ille sacerdos vice Christi vere fungitur, qui id quod Christus fecit, imitatur; & sacrificium verum & plenum tunc offert in Ecclesia Deo Patri, si incipiat offerre, secundum quod ipsum Christum videat obtulisse.] & inferius: Et quia passionis eius mentionem in sacrificijs omnibus facimus (passio enim Domini, sacrificium est quod offerimus) nihil aliud quam quod ille fecit, facere debemus.]

LII. Id ipsum fecisse Apostolos, & vniuersam Ecclesiam ab illis edoctam in vniuerso mundo facere perseverasse, Irenæus^e Polycarpi Ioannis Apostoli discipuli auditor testatur sic dicens: Suis discipulis Dominus dans consilium primitias Deo offerre ex suis creaturis non quasi indigenti, sed ut ipsi nec infructuosi, nec ingrati sint, eum qui ex creatura panis est, accepit, & gratias egit, dicens: Hoc est corpus meum. et calicem similiter, qui est ex ea creatura quæ est secundum nos, suum sanguinem confessus est; & noui testamenti nouam docuit oblationem, quam Ecclesia ab Apostolis accipiens, in vniuerso mundo offert Deo.] & inferius^f: Igitur Ecclesiæ oblatio, quam Dominus docuit offerri in vniuerso mundo, purum sacrificium reputatum est apud Deum, & acceptum est ei.] & post multa, dum in hæreticos inuehitur: Quomodo, inquit, constabit eis, eum panem in quo gratiæ actæ sint, corpus esse Domini sui, & calicem sanguinis eius, si non ipsum fabricatoris mundi filium dicant, id est, Verbum eius? Quomodo autem rursus dicunt carnem in corruptionem deuenire, & non percipere vitam, quæ a corpore Domini & sanguine alitur? Ergo aut sententiam mutant, aut abstineant offerendo quæ prædicta sunt. Nostra autem consonans est sententia Eucharistiæ, & Eucharistia rursus confirmat sententiam nostram. Offerimus ei, quæ sunt eius, congruenter communicationem & vnitatem prædicantes carnis & spiritus. Quemadmodum enim qui est e terra panis, percipiens inuocationem Dei, iam non communis panis est, sed Eucharistia ex duabus rebus constans, terrena & cælesti: sic & corpora nostra percipientia Eucharistiam, iam non sunt corruptibilia, spem resurrectionis habentia. Offerimus autem ei, non quasi indigenti, sed gratias agentes donationis eius, & sanctificantes creaturam.] Itemq. alibi hæc in eadem sententiam, agens aduersus eosdem hæreticos carnis resurrectionem negantes:

Quando ergo, inquit^g, & mixtus calix, & fractus panis percipit verbum Dei, fit Eucharistia sanguinis & corporis Christi, ex quibus augetur & consistit carnis nostræ substantia: quomodo carnem negant capacem esse donationis Dei, qui est vita æterna, quæ sanguine & corpore Christi nutritur, & membrum eius?] hæc Irenæus^h martyr, Apostolorum temporibus proximus, & discipuli Apostolorum auditor.

LIII. Ignatiusⁱ ipso antiquior, Apostolorum discipulus, sacerdotes nouæ legis consueuisse sacrificium offerre, sæpe testatur, & de ipsa Eucharistia ad Philadelphios in hunc modum scribit: Obsecro vos, ut vna fide, vna prædicatione, vna Eucharistia utamini: vna est enim caro Domini nostri Iesu Christi, & vnus illius sanguis, qui pro nobis effusus

est, &

A est, & vnus calix, qui pro omnibus nobis distributus est; vnus panis, qui omnibus fractus est; vnus altare omni Ecclesiæ, & vnus Episcopus cum presbyterorum collegio & diaconis conseruis meis.] et ad Smyrnenes²: Rata Eucharistia habeatur, quæ sub Episcopo fuerit, vel cui ipse concesserit. Non liceat sine Episcopo baptizare, neque offerre, neque sacrificium immolare.] hoc ipsum aliud non esse, quam sacram Eucharistiam conficere, eandemq. panem esse cælestem, ac ipsam denique carnem & sanguinem Christi, ad diuersos scribens inculcat. Quinetiam locum eiusdem Ignatij in dicta epistola ad Smyrnenes Theodoretus in Impatibili, tertio dialogo, ex verbis ipsius sic recitat: Eucharistias & oblationes non admittunt; quod non confiteantur Eucharistiam esse carnem Saluatoris nostri Iesu Christi, quæ pro peccatis nostris passa est, quam Pater sua benignitate suscitauit.] hæc Ignatius apud Theodoretum; quæ miramur, siue librariorum, siue interpretum vitio, excidisse. Rursus idem ad Ephesios ait^b: Date itaque operam ut sæpius cogregemini ad Eucharistiam.] et in fine: Obedientes Episcopo & presbytero, frangentes panem vnum, quod pharmacum immortalitatis est, mortis antidotum, vitam quoque Deo concilians per Iesum Christum, medicamentum purgans vitia, & omnia pellens mala.] Quid ergo is panis sit, planius ad Romanos his verbis explicat^c: Panem Dei volo, panem cælestem, quæ est caro Filij Dei.]

Iustinus Martyr^d, & ipse etiam Apostolorum temporibus vicinus, de eiusmodi Eucharistiæ sacrificio satis explicite in ea oratione, quam ad Antoninum Pium Augustum scripsit, loquitur in hæc verba: Precibus finitis, mutuis nos inuicem osculis salutamus. Deinde ei qui fratribus præest, offertur panis & poculum aquæ & vini: quibus ille acceptis, laudem & gloriam rerum vniuersarum Patri, per nomen Filij & Spiritus sancti offert, & Eucharistiam siue gratiarum actionem, pro eo quod nos donis hisce dignatus sit, prolixè exequitur. Atque vbi ille preces & gratiarum actionem absoluit, populus qui adest omnis fausta approbatione acclamat dicens, Amen. Amen autem voce Hebræa, Fiat, significat. Præsiciens vero postquam gratiarum actionem perfecit, & populus vniuersus approbatione læta eam comprobauit; qui apud nos vocantur diaconi atque ministri, distribuunt vnicuique presentium, ut participant eum, in quo gratiæ actæ sunt, Eucharistiam, panem, vinum, & aquam, & ad absentes perferunt. Porro alimentum hoc apud nos appellatur Eucharistia: quod nulli alij participare licitum est, quam veram esse nostram doctrinam credenti, lauacro propter remissionem peccatorum & regenerationem abluto, & ita ut Christus tradidit, viuenti. Non enim ut communem panem, neque communem potum, ista sumimus: sed quemadmodum

D per verbum Dei caro factus Iesus Christus Saluator noster, & carnem & sanguinem salutis nostræ causa habuit: ad eundem modum etiam eam alimoniam, in qua per preces verbi eius ab ipso profecti gratiæ sunt actæ, vnde sanguis & caro nostra per mutationem aluntur, incarnati illius Iesu carnem & sanguinem esse, edocti sumus. Nam Apostoli in commentarijs a se scriptis, quæ Euangelia vocantur, ita tradiderunt præcepisse sibi Iesum: Eum enim, pane accepto, cum gratias egisset, dixisse: Hoc facite in meam commemorationem: Hoc est corpus meum. Et poculo similiter accepto, & gratijs actis, dixisse: Hic est sanguis meus: ac solis ipsis ea tradidisse.] hæc Iustinus, de cuius excellenti doctrina, & rerum Ecclesiasticarum peritia, integritate, sanctitate, & fide suo loco vberius dicturi sumus.

Plura hic essent intexenda ex Tertulliano & Cypriano loca, nisi nos nimia prolixitas ab hac re auocaret. Sane quidem siue Cypriani sit, siue alterius, certe tamen eiusdem ferme ætatis auctoris & probatæ fidei est commentarius ille de Operibus cardinalibus: vbi cum agitur de coena Domini, de vero & viuifico sacrificio Eucharistiæ, deq. vera certaq. panis & vini in corpus Christi verum transubstantiatione est verax atque fidelis assertio. Sed non est presentis negotij, singulos Orthodoxos scriptores commemorare, qui a temporibus Apostolorum vsque in præsens in Ecclesia floruerunt: satis sit prædictorum antiquorum Patrum testimonijs recensitis, pauca addere, quæ postea celebriores in Ecclesia doctores in eadem sententiam sunt locuti; ac potissimum doctrina & pietate celeberrimus Hieronymus, sic dicens^e: Recurre ad Genesim, & Melchisedech Regem Salem huius principem inuenies ciuitatis, qui iam tunc in typo Christi panem & vinum obtulit, & mysterium Christianum in Saluatoris sanguine & corpore dedicauit.] et rursus de ipsis Christianis sacerdotibus^f: Absit, inquit, ut de ipsis quicquam

Annal. Eccl. Tom. I.

O sinistrum

IIV. 13.

Cyprianus ad Caecilium epistolam 63. edit. Pamel.

b Genes. 14.

c Psal. 109.

d Cyprianus ad Caecilium epistolam 63.

SACERDOTIVM CVM SACRIFICIO PROPAGATVM.

e Irenæus lib. 4. c. 32. APOSTOLI SACRIFICARVNT.

f Idem eod. lib. c. 34.

g Irenæus lib. 5. c. 1.

h Hieronymus de Scrip. Ecclesiast.

i Ignatius epistolam 9.

aliquas epistolam. DE SACRIFICIO EUCCHARISTIÆ EX IGNATIO.

b Ignatius epistolam 14.

c Idem epistolam 15.

LIV. d Iustinus martyr orat. ad Antoninum. prope finem. EX IUSTINO MARTYRE.

LV.

e Hieronymus epistolam 27. EX HIERONYMO.

f Hieronymus epistolam 1.

sinistrum loquar, qui Apostolico gradui succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt, & per quos nos Christiani sumus; qui claves regni caelorum habentes, quodammodo ante Iudicij diem iudicant; qui sponsam Domini sobria castitate conseruant.] Idemq. rursus alibi in haec verba^a: Ad Episcoporum & presbyterorum preces, Christi corpus sanguisq. conficitur.] Idem ad Damasum de filio prodigo: Christus, inquit, quotidie Fidelibus immolatur.] et alibi^b: Nec Moyfes dedit nobis panem verum, sed Dominus Iesus; ipse conuiuia, & conuiuium; ipse comedens, & qui comeditur: illius bibimus sanguinem, & sine ipso potare non possumus: et quotidie de sacrificijs eius, de genimine vitis eius verae & vineae Soree, quae interpretatur electa, rubentia musta calcamus.]

LVI. Non possum tacere Ambrosium^c, cum de eodem sacrificio his vsus est verbis: Ego, Domine, memor venerandae passionis tuae, accedo ad altare tuum, licet peccator, vt offeram tibi sacrificium, quod tu instituisti, & offerri praecipisti in commemorationem tui pro salute nostra.] id quomodo conficiatur, alibi sic explicat^d: Tu forte dicis: Meus panis est vsitatus. Sed panis iste, panis est ante verba sacramentorum: vbi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi: Hoc igitur astruamus. Quomodo potest, qui panis est, corpus esse, Christi? consecratione. Consecratio igitur quibus verbis est, & cuius sermonibus? Domini Iesu. Nam reliqua omnia quae dicuntur, laudem Deo deferunt: oratio praemittitur pro populo, pro Regibus, pro ceteris. Vbi venit vt conficiatur venerabile sacramentum, iam non suis sermonibus sacerdos, sed vtitur sermonibus Christi. Ergo sermo Christi hoc conficit sacramentum. Quis sermo Christi? nempe is quo facta sunt omnia.] et paulo post: Ego tibi vt respondeam, non erat corpus Christi ante consecrationem, sed post consecrationem dico tibi quod iam corpus est Christi: Ipse dixit, & factum est: ipse mandauit, & creatum est.]

LVII. Augustinus itidem de eodem ipso sacrificio haec ait^e: Id enim sacrificium successit omnibus illis sacrificijs veteris testamenti, quae immolabantur in umbra futuri: propter quod etiam vocem illam in Psalmo decimonono eiusdem mediatoris per prophetiam loquentis agnoscimus: Sacrificium & oblationem noluisti, corpus autem perfecisti mihi: quia pro illis omnibus sacrificijs & oblationibus corpus eius offertur, & participantibus ministratur.] et alibi^f de oblato eodem sacrificio ad pellendos daemones haec ait: Rogauit nostros, me absente, presbyteros, vt aliquis eorum illo pergeret, cuius orationibus cederent. Perrexit vnus, obtulit ibi sacrificium corporis Christi, rogans quantum potuit, vt cessaret illa vexatio: Deo protinus miserante, cessauit.] itemq. alibi^g: Iam Christiani peracti eiusdem sacrificij memoriam celebrant sacrosancta oblatione & participatione corporis & sanguinis Christi.] sed quomodo id fiat, alibi sic declarat^h, agens contra Faustum Manichaeum: Noster autem panis & calix, non quilibet (quasi propter Christum in spicis & in sarmentis ligatum, sicut illi desipiunt) sed certa consecratione mysticus fit nobis, non nascitur. Proinde quod non ita fit, quamuis sit panis & calix, alimentum est refectionis, non sacramentum religionis, &c.] Nonne eadem & Graeci?

LVIII. Cyrillus Hierosolymitanus de eodem sacrificio Catechesim mystagogicamⁱ conscripsit, idemq. de eiusdem veritate ac certitudine haec ait^k: Non ergo consideres tamquam panem nudum, & vinum nudum: corpus enim est & sanguis Christi, secundum ipsius Domini verba, quamuis enim sensus tibi hoc non suggerit, tamen fides te confirmet, quin potius habeas ex fide pro certissimo, ita vt nulla subeat dubitatio.] et paulo post: Hoc sciens, proq. certissimo habens, panem hunc, qui videtur a nobis, non esse panem, etiam si gustus panem esse sentiat; sed esse corpus Christi.] haec ille. et Chrysostomus in eandem sententiam^l: Non enim homo est, qui proposita de consecratione mensae Domini, corpus Christi facit & sanguinem; sed ille, qui crucifixus est pro nobis Christus. Sacerdotis ore verba proferuntur, & Dei virtute consecrantur & gratia: Hoc est, ait, corpus meum: hoc verbo proposita consecrantur. Et sicut illa vox, quae dicit; Crescite & multiplicamini, & replete terram; semel quidem dicta est, sed omni tempore sensit effectum, ad generationem operante natura: ita vox illa semel quidem dicta est, sed per omnes mensas Ecclesiae vsque ad hodiernum diem & vsque ad eius aduentum praestat sacrificio firmitatem.]

LIX. Multa his essent addenda, sed haec nos cursim ad alia festinantes. Neque tamen praetermittendum, quod cum multa sint huius sacrificij nomina, illud est antiquissimum, & apud Latinos vsitatus atque frequentissimus, Missa; quod quidem (sicut & Christiana fides profiteretur)

^a Hier. epist. 85. ad Euagr.
^b Hier. epist. ad Hedib. 150. q. 2.
^c Ambros. orat. praep. ad miss. 1.
^d Ambr. de Sacram. lib. 4. c. 4.

^e Aug. de Civ. Dei lib. 17. c. 20.
^f Aug. de Civ. Dei lib. 22. c. 8.
^g Aug. contra Faustum lib. 20. c. 18.
^h Aug. contra Faust. lib. 20. c. 13.

ⁱ Cyrillus Catech. mystag. 5.
^k Cyril. Catech. myst. 4.

^l Chrysost. hom. de prod. Iud.

lex Hebraica vel Chaldaica nomenclatura acceptum esse videtur. Quod enim in nostra Vulgata legitur, Spontanea^a oblatio, Hebraice & Chaldaice dicitur, Missah, quam offerebant Domino in gratiarum actionem de fructibus terrae, qua & vescerantur in templo cum recordatione praeteritae seruitutis, & ab eadem liberationis. Quae quidem omnia cum optime conueniant praedicto a Christo instituto sacrificio; eo potius maiores nostri vsi sunt nomine, quam cuiuspiam alterius sacrificij: nam & ea potissimum ratione ab illis id factum esse videtur, quod spontanea recolatur prima illa sui ipsius a Domino nostro Iesu Christo facta oblatio, de qua Isaias^b: Oblatus est quia ipse voluit] et Dominus de se ipso^c: Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam.] et quod scriptum est in Psalmo^d: Holocaustum & pro peccato non postulasti: tunc dixi: Ecce venio.] Sane quidem creditur eiusmodi nomen ab ipsis Apostolis Petro & Paulo, ex Hebraicis fontibus, traditum esse Romanis: quod & Iacobus Hierosolymorum Episcopus, idemq. Apostolus & frater Domini tradidit suis; nam eadem vsus est voce in sua, quam posteris reliquit, Missa: de cuius certa fide ac veritate suo loco pluribus agemus.

Ea voce vsa videtur suo ipsius exordio Romana Ecclesia: nam Pius Papa proximus Apostolorum temporibus, scribens ad Iustum Episcopum Viennensem, idem sacrificium Missam vocans, sic dicit^e: Soror nostra Euprepia, sicut bene recordaris, titulum domus suae pauperibus assignauit: vbi nunc cum pauperibus nostris commorantes Missas agimus.] haec ille. Item Cornelius Papa epistola ad Lupicinum Viennensem Episcopum his vtitur verbis: Publice, neque cryptis notioribus Missas agere Christianis licet.] Eodem vsi sunt nomine ceteri Romani Pontifices, quos longum esset singulim recensere. In Concilio Romano^f sub Siluestro, in Concilio Carthagenensi^g secundo, in Concilio Agathensi^h, & alijs, Patres qui interfuerunt, eodem quoque Missae nomine ipsum incruentum sacrificium nominarunt, sicut & Ambrosiusⁱ, Augustinus^k, Victor Vitensis^l, ac denique ceteri, & post ipsos recentiores omnes. Ceterum quod ad ipsum sacrificij ritum spectat, opportuniori loco agemus.

Vt autem ad ipsam Dominicam coenam redeamus, quam ceptam esse a Domino eius diei hora vespertina constat: remansit ea consuetudo apud nonnullas Ecclesias, vt etiam vespere, sed a ieiunis, idem sacrificium offerretur. Viguisse eundem vsum in Ecclesia Africana olim, auctor est Cyprianus^m. Id ipsum, sed post sumptum cibum, de Ecclesia Alexandrina testatur Sozomenusⁿ. Augustinus^o autem ad Ianuarium scribens, id semel in anno in Coena Domini, & non nisi a ieiunis fieri solitum asserit, dum ait: Quaeis enim his verbis, quid per quintam feriam vltimae hebdomadis Quadragesimae fieri debeat: an offerendum sit mane, & rursus post coenam, propter illud quod dictum sit: Similiter postquam coenatum est: An ieiunandum, & post coenam tantummodo offerendum: an etiam ieiunandum, & post oblationem, sicut facere solemus, coenandum? &c.] Vespertinarum etiam Missarum mentio habetur in Concilio^p Agathensi.

Ceterum quoniam diuersa erat aliquarum Ecclesiarum consuetudo, passimq. post coenam sacrificium offerebatur, eam sustulit in Africa Concilium Carthagenense^q tertium, statuens vt a ieiunis semper, excepta ipsa die anniuersaria Coenae Domini, offerretur. Sed haec etiam fuerunt contrarijs legibus abrogata^r ac penitus antiquata, ob eam potissimum causam, quod vniuersalis Ecclesiae vetus consuetudo contraria esset: cum vt non nisi a ieiunis sacra Eucharistia sumeretur, antiquitus obseruatum esse videretur. id affirmat Tertullianus^s, dum ad vxorem scribens ait: Non sciet maritus quid secreto ante omnem cibum gustes.] Cyprianus^t (vt vidimus) id ipsum confirmat, & quod in melius mutatum sit, rationem reddit. Itemq. Augustinus de his agens, ait: Liquido apparet, quando primum acceperunt discipuli corpus & sanguinem Domini, non eos accepisse ieiunos. Numquid tamen propterea calumniandum est vniuersae Ecclesiae, quod a ieiunis semper accipitur? Et hoc placuit Spiritui sancto, vt in honorem tanti sacramenti, in os Christiani prius Dominicum corpus intret, quam ceteri cibi. Nam ideo, per vniuersum Orbem mos iste seruetur. Neque enim quia post cibos dedit Dominus, propterea pransi vel coenati fratres ad illud sacramentum accipiendum conuenire debent, aut sicut faciebant quos Apostolus arguit & emendat, mensis suis ista miscere.] haec & alia de his Augustinus, reddens rationem qua de causa id Dominus voluerit vespere instituisse. Graecos etiam conficere ac sumere consueuisse semper ieiunos:

^a Deut. 16.
^b Missae NOMEN.
^c Isaias 35.
^d Ioan. 10.
^e Psal. 39.

^f VSVS VOCIS EIVS IN ROM. ECCLESIA.
^g Habetur 20. 2. Bibliothec. f. 20. 2. f. 20. 2. f. 20. 2.
^h Conc. Rom. sub Siluestro in fine.
ⁱ Concil. Carthag. 2. can. 3.
^k Conc. Agath. c. 47.
^l Ambros. ad Marc. epist. 33.
^m Aug. serm. de tempore 252.

ⁿ Viti. de pers. vnan. lib. 2.
^o VSVS COENAE DOMINICAE.
^p Cyprian. epist. ad Cecil. 63.
^q Sozom. hist. lib. 7. c. 19.
^r Aug. ad Ian. epist. 118.
^s Conc. Agath. apud Gratian. de consecr. dist. 5. c. conuenit.

^t IEIUNI COMMUNICANT.
^u Conc. Carth. 3. can. 29.
^v Concil. Laod. can. 5. & Sext. Synod. c. 29.
^w Tertull. ad vxor. lib. 2. c. 5.
^x Cyprian. epist. 63.

ante coenam, testatur Gregorius Nazianzenus; qui & multis disputat, Ecclesiam Dei non omnia quae a Christo facta sunt, eodem tempore quo ille, facienda, maiorum traditione suscepisse: idemq. aduersus illos inuehitur, qui eo praetextu differebant sanctum baptisma in annum suae aetatis trigessimum, quod eundem annum agens Christus voluerit baptizari.

LXII. Confecta igitur a Domino Iesu Christo sacratissima Eucharistia, distribuit ipsam Apostolis. An autem eandem Iudae impartierit, cum tradidit eidem buccellam intinctam, & post buccellam introiuit in eum satanas, atque ad acceleranda proditorem inde recessit? Scimus S. Augustinum eius fuisse sententiae, ac firmiter affirmasse, Iudam nequaquam tunc sacram Eucharistiam cum ceteris participasse; sicq. dicit: Non, ut putant quidam negligenter legentes, tunc Iudas Christi corpus accepit: intelligendum est enim, quod iam his omnibus distribuerat Dominus sacramentum corporis & sanguinis sui, ubi & Iudas erat, sicut S. Lucas euidentissime narrat. et deinde ad hoc ventum est, ut secundum narrationem Ioannis apertissime Dominus per buccellam intinctam atque porrectam, suum exprimat traditorem: fortasse per panis tinctionem, illius significans fictionem.] haec ille, qui tamen sicut ibi, ita & alijs in locis, Eucharistiam eum accepisse tradit, dum ait: Christus quid nobis fecit, qui traditorem suum tanta patientia pertulit, ut ei primam Eucharistiam, confectam manibus suis, & ore suo commendatam, sicut ceteris Apostolis, tradiderit.] et alibi: Traditorem enim suum, qui iam pretium eius acceperat, usque ad vltimum pacis osculum, inter innocentes secum esse perpeffus est: quibus non tacuit, esse inter illos tanti sceleris hominem: et tamen primum sacramentum corporis & sanguinis sui, nondum illo excluso, communiter omnibus dedit.] haec Augustinus. Affirmat hoc ipsum S. Ioannes Chrysostomus, dum ait: Adfuit Iudas, & illius sacrificij communicationem meruit.] et paulo post: In illum post communicationem diabolus intrauit, non quia contempserat Dominicum corpus: sed quia impudentia Iudae, & malignitas mentis, ut aduersarius in eo habitaret, effecit: ut discas quod indigna & fucata mente mysteriorum secreta celebrantibus a diabolo praeparantur insidiae.] haec eadem Cyrillus, & alij complures, quos omittimus numerare.

LXIII. Ceterum & nos his assentientes, sic dicimus Iudam vna cum ceteris sacratissimam Eucharistiam participasse, ut tamen nequaquam illis assentiamur qui putarunt buccellam illam intinctam fuisse Eucharistiam; sed potius existimamus panem illum, quem (ut dictum est) initio secundae mensae intingebant in pultem, seu embamma ex lactucis agrestibus confectum, ut ex Rituali libro antiquo Iudaeorum superius est demonstratum: sicq. intinctio illa, ex more, Eucharistiam praecesserit. Secundum igitur dictum Iudaeorum ritum, dicere opus est, rem gestam eo esse ordine, quo a Ioanne recensetur; nimirum post pedum abluionem de sua proditione Iesum sermonem habuisse, tunc & Ioanni de proditore roganti signum illud per intinctam buccellam dedisse. Sed quod dicit, accepta buccella, continuo exisse; id quidem non ita accipiendum putamus, ut tunc temporis statim, & nulla interposita mora, abierit: sed quod velut turore quodam percitus, non expectauerit prolixam illam mirificam post coenam habitam a Domino orationem: nam S. Lucas aperte testatur, Iudam cum ceteris permanisse usque ad finem communicationis Eucharistiae, postquam nihil iam videbatur esse reliquum in mensa (secundum praedictum Iudaeorum ritum) quo potuerit panis intingi. sicq. nec dici posse videtur, illum panem intinctum, fuisse Eucharistiam: nam Euangelistarum testimonio constat, non simul vtrumque, sed seorsum, primoq. panem, inde vero vinum suis verbis sacrasse, ac propinasse. Sed haec satis. Non praeterimus tamen dicere, quod calix ille, in quo Redemptor noster Iesus Christus sacratissimam Eucharistiam consecrauit, ut egregium tantae rei monumentum, a communi vsu selectus, ac summa industria asseruatus, adhuc Bedae temporibus Hierosolymis visebatur, de quo haec ipse: In platea, quae Martyrium & Golgotha continuat, exedra est, in qua calix Domini scriniolo reconditus, per operculi foramen tangi solet, & osculari: qui argenteus calix, hinc induas habens ansulas, sextarij Gallici mensuram capit, in quo illa est spongia Domini potus ministra.] hactenus Beda.

LXIII. Nox aduenerat, cum Iudas, peracta coena, e mensa exijt, & ad perficiendum quod in animo habebat, festinauit. Cum sic ille recessisset, obortam interim contentionem inter discipulos de primatu Dominus sedauit: et eos consolatus, quod eos cito relicturus esset,

A rus esset, admonuit. Petrus, tacentibus reliquis, ut princeps omnium, quonam iturus esset, rogauit; secuturumq. non segniter promittit; & si opus sit, pro eius vita atque dignitate tuenda, vitam ipsam profundere, ardentem pollicetur: denique cum Dominus ei perfidiam futuram ac sui ipsius negationem praediceret, obnititur, seq. id numquam esse facturum multoties contestatur. haec Euangelistae pluribus verbis prosequuntur. His absolutis, nouissimum illum admirabilem sermonem habuit, quem Ioannes diligentiori cura conscripsit. Eo postmodum dicto, simul & hymno absoluto, inde egressus cum suis, secundum consuetudinem, abiit in montem Oliuarum.

Quisnam vero fuerit hymnus ille, quem Dominus post coenam dixit, haud certo compertum habetur. Scimus auctore Augustino ad Ceretium Episcopum scribente, olim circumferri solitum hymnum quemdam hac inscriptione notatum: Hymnus Domini, quem dixit secrete sanctis Apostolis discipulis suis: quia scriptum est in Euangelio: Hymno dicto, ascendit in montem.] sed in scripturis apocryphis illum reperiri, quibus Priscillianistae haeretici potissimum vterentur, idem testatur: qui & ex eo nonnulla verba recitans, illorum imposturam detegit. Verum quisnam hymnus ille fuerit, quem Iudaei post esum Paschae dicere consueuerint, ex antiquo eorum Rituali libro, ubi ipsorum caeremoniae habentur descriptae, proditur: nimirum moris fuisse in aliorum solemnium coenis alios ac diuersos dicere psalmos ad mysterium eius diei accommodatos, in Paschali autem coena recitari solitum psalmum centesimum decimum tertium, qui incipit: In exitu Israel de Aegypto] & alios perbreues. Ceterum haud ignorandum est, exemplo Domini laudabilem illam consuetudinem in Ecclesia coaluisse, ut in mensa gratiarum actiones ab omnibus dicerentur. quales illae essent, quibus Orientales uti consueuerint, Ioannes Chrysostomus docet: ceteras vero antiqui Ecclesiae Rituales libri exhibent.

Cum accessisset Iesus in montem Oliueti, ingressus in villam quae dicitur Gethsemani, ubi erat hortus, suos orare admonens: assumptis secum Petro, Ioanne, & Iacobo seorsum a ceteris, pauore ac maerore affectus (eas enim communes ceteris animi passionibus prudens volensq. suscepit) auulsus ab illis iactu lapidis, Patrem rogans, ut, si possibile esset, a se calicem passionis transferret: eundem sermonem non semel, sed iterum ac tertio repetijt, cum interdum dormientes discipulos excitaret. Ei vero sic oranti apparuit Angelus confortans eum: sed cum prolixus oraret, in agonia positus est, factusq. sudor eius sicut guttae sanguinis decurrentis in terram. Locus ille ubi haec contigerunt, ad radices montis Oliueti positus, tantae rei nobilitatus insignibus, quasi trophaeis victoriae Christi, praecleara postmodum desuper erecta ecclesia (ut auctor est Hieronymus) est mirifice illustratus. Addit Beda, petram ipsam, super quam Dominus orans flexis genibus innixus est, quasi mollem ceram celsisse, in seq. genuum eius vestigia recepisse; ipsumq. lapidem, ut insigne tanti miraculi monumentum, intra ecclesiam translatum, & parieti affixum, cunctisq. factum perspicuum. Accepimus ab his qui haec viderunt, etiam in imo vallis, quam torrens Cedron praeterfluit, in lapidibus ipsis eiusdem Christi Domini nostri vestigia pedum impressa remansisse, hactenusq. seruata esse.

At historiam Euangelicam persequamur. Venit interim Iudas cum militum cohorte, quibus signum dederat (ne noctis tenebris decepti, in alium quempiam manus iniicerent) ut, quem ipse osculatus esset, tenerent ac ducerent. Cumq. osculatus eum esset, ipse Dominus se vltro obtulit illis, rogans quem quaererent: seq. illum esse manifestans, retrorsum abeuntibus illis, atque in terram cadentibus, iterum eodem modo interrogans, tandem se ab illis teneri permisit. Sed quid tunc magno animo Petrus, amans cupidusq. Christi salutis, generoso accensus amoris ardore; quid, inquam, fortiter gesserit; quomodo enses exerens, Malchum seruum Principis sacerdotum inuaserit, & auriculam dexteram eidem amputauerit, omnes sciunt. At Iesus eiusmodi tumultum compescens, & Malcho amputatam aurem restituit, & Petrum cohibuit; ac perquam modeste conuersus ad Principes sacerdotum, & alios Iudaeorum qui venerant cum militibus, redarguit.

Discipuli dehinc omnes relicto eo fugerunt; & qui sequebatur eum adolescens amictus sindone super nudo, cum teneretur, ea relicta, nudus aufugit. Creditur hic fuisse Ioannes, veste adhuc coenatoria indutus, ut superius est dictum, cum de coena

Gregor. Naz. erat in sancto baptis. Aug. in Ioan. 13. tract. 62. AN IVDAS ACCEPERIT EUCCHARISTIAM. Aug. in Psal. 10. Aug. in epist. 163. Chrysost. hom. ut prod. Iuda. Cyrill. in Ioan. 2. 7. Cyrill. Hierosol. 4. 13. IVDAS QUANDO DISCESSIT. Beda de locis sanctis c. 2.

PETRI ANIMO SA PROMISSIO. a Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioan. 13. Concord. c. 133. LXV. DE HYMNIO IN COENA DICTO. b Ioan. 13. 14. 15. 16. 17. Concord. c. 134. c Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioan. 18. Concord. c. 137. d August. epist. 253. LXVI. DE LOCO VBI CHRISTVS ORAVIT. f Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioan. 18. Concord. c. 137. LXVII. QUID CHRISTVS CVM INVADITVR. i Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioan. 18. Concord. c. 137. LXVIII. IOANNES IN SINDONE. k An. ras. in Psal. 26.

Domini actum est. Par est existimare (si in rebus dubijs agere coniectura licet) aman-
tissimum Iesu discipulum, cum Iudæ prodicionem ceteris manifestius cognouisset, ve-
hementi quodam mæore affectum, Dominiq. tantum memorem, profunda sui ip-
sius obliuione sepultum, nihil de sumendis suis vestibus cogitasse; & cum nox esset,
quando e coenaculo recesserunt, perfacile id ipsum & alios præterisse potuit. Fuisse hūc
Ioannem Euangelistam, Ambrosius in primis testatur, itemq. Gregorius^a, Beda^b, &
alij complures. Si quis autem ex recentioribus ab hac opinione dissentit, inde potissi-
mum accidit, quod causam, cur Ioannes super nudo sindone amictus esset, ignorauit.

^a Greg. lib. 14.
Moral. c. 13.
^b Bed. in Marc.
c. 14.

LXIX.
NON IACOBVS
IN SINDONE.

Sicut igitur in hanc de Ioanne opinionem procliuiore sumus: ita ab illis penitus
dissentimus, qui opinati sunt hunc adolescentem amictum sindone fuisse Iacobum
fratrem Domini, cognomento Iustum; ea potissimum adducti ratione, quod Hegesip-
pus de eo scripserit (vt dicemus suo loco) atque alij testati sint, ipsum amictum sindone
incedere solitum esse. Nam tantum abest, vt Iacobus his temporibus adolescens ætate
fuerit, quin potius iam senex dicendus esset: etenim de eo testatur Epiphanius^c, ipsum
fuisse ætatis annorū nonagintasex, cum martyriū consummauit; quod contigit (vt au-
ctore Iosepho, Eusebio, atque Hieronymo inferius dicemus) anno septimo Neronis
Imperatoris, qui est Domini sexagesimustertius: qua ratione dicendum est, Iacobum
annis trigintatribus Domino ætate fuisse maiorem. Certe quidem, quod his temporibus
tantæ fuerit æstimationis apud omnes, vt ob virtutum excellentiam, cognomen-
to Iustus ab omnibus diceretur (quem titulum nonnisi post diuturnū experimentum
absolutissimæ vitæ consecutum fuisse, est æquum existimare) eum nonnisi prouectio-
rem ætate fuisse, dicendum esse videtur. Quamobrem cum hæc de adolescente dicta,
potius Ioanni quàm alteri cuiquam aptari possint; nihil est quod a Domino tutus est
redditus, quod dixisset: Si ergo me queritis, finite hos abire.] nam & illud imple-
ndum erat, quod idem Dominus nuper prædixerat^d: Venit hora, & iam venit, vt di-
spergamini vnusquisque ad propria, & me solum relinquatis.] & illud: Percutiam
pastorem, & dispergentur oves gregis.] Sed licet fuerit casu concussus; tamen vis amo-
ris, vt ad Dominum in domum Pontificis reuerteretur, effecit. Sed de his infra. At sci-
mus de hac re diuersam diuersorum esse sententiam. Quicquid autem sit, non am-
plius immorandum in his, sed cetera magis necessaria scitu ex instituto nobis perse-
quenda sunt.

^d Ioan. 16.
Marc. 14.

LXX.
^e Matth. 26.
Marc. 14.
Luc. 22.
Ioan. 8.
Concord. c. 138.
CVR IESVS PRI-
MO AD ANNAM
f Ioan. 18.

In hunc^e modum Iesus Dominus noster a militibus pressus, primo ad Annam duci-
tur, non quod ipse esset summus sacerdos, eo quippe Caiphas munereungebatur; sed
(quod diximus superius anno quintodecimo Tiberij Imperatoris, ac fusius de eadem
re disputauimus) quoniam tunc ipse Anna præfectus erat magno Concilio septuaginta-
duorum seniorum, quod Sanedrin appellabant, cuius officium erat de Propheta at-
que doctrina cognoscere & iudicare. Vnde Anna Pontifex iure ex officio Christum in-
terrogabat^f de discipulis eius atque doctrina. Cum autem responderet Iesus se nihil vs-
quam in occulto esse locutum, sed palam docuisse populū: hac dicendi libertate in de-
teriorem partem accepta, vnus ex ministris inflixit illi alapam. At quoniam non erat
liberum Annæ, absque magno illo Concilio causam iudicare, ac ferre sententiam,
misit Iesum ligatum ad Caiphas summū sacerdotem, apud quem comitia haberentur.

LXXI.
^g Ioan. 18.
Marc. 15.
Matth. 26.
Luc. 22.
PETRI NEGA-
TIO.

Interim^g Petrus, qui Iesum sequebatur a longe, introducit ab alio discipulo, qui
Ioannes putatur, in atrium summi sacerdotis: vbi tertio requisitus ab ancilla ostiaria an
Christi discipulus esset, tertio negauit. Cantante interim gallo, recordatus Petrus quod
dixerat ei Iesus; Priusquam gallus cantet bis, ter me negabis: egressus foras, facti pœ-
nitens, coepit flere. Sed hæc longe pluribus Euangelistæ, quæ breui quadam summa
contraximus: qui quidem nec sibi inuicem aduersantur, dum alij a Domino dictum
Petro tradunt: Antequam gallus cantet, ter me negabis.] Marcus vero dicat: Prius
quàm gallus cantet bis.] nam^h duplex fertur gallicinium, primum post sextam ho-
ram noctis, secundum post horam decimam in quarta vigilia. Hæc omniaⁱ Petro con-
rigisse in atrio Caiphæ summi sacerdotis, libentius assentimur. nam etsi ex verbis Ioan-
nis in domo Annæ primum facta esse videantur: tamen verba illa de Petro prius nar-
rata ea occasione videntur, quod cum de eo semel dicere coepisset ipsum & alterum
discipulum secutos esse Iesum, cetera quæ Petro contigerunt postea, eidem orationi si-
mul iunxit.

^h Cor. Ians. Cō-
cord. cap. 138.
Marc. de horis
can. c. 47.
ⁱ Cor. Ians. Cō-
cord. c. 138.

Cum

Cum igitur ad Caiphas summū Pontificem Christus perductus esset, quo magnum
illud septuagintaduorum seniorum summo^a mane cogendum Concilium erat, atque
hoc expectaretur: viri^b qui tenebant Iesum, illudebant ei. Et quoniam quæstio de eo
habenda erat, an esset Propheta: id prius illi experturi, velantes eum, percutiebant fa-
ciem eius, & interrogabant eū, dicentes: Prophetiza, quis est qui te percussit? & alia
multa blasphemantes dicebant in eum.] Hæc ergo cum ante coactum Concilium Lu-
cas accidisse conscribat, Matthæus^c vero atque Marcus post sententiam mortis in eum
latam facta dicant: eisdem contumelias a perfidissimis atrocissimisq. ac procacibus il-
lis ministris iterum repetitas esse aduersus Dominum Iesum, facile possumus intelli-
re. Mane^d ergo coacto Concilio, Principes sacerdotum^e, & omne Concilium quære-
bant falsum testimonium contra Iesum, vt eum morti traderent: & non inuenerunt, cū
multi falsi testes accessissent. Nouissime autem veniunt duo falsi testes, & dixerunt: Hic
dixit: Possū destruere templum Dei, & post triduum reedificare illud.] cumq. hæc
& alia ab alijs aliter dicerentur, nec conuenientia essent eorum testimonia, nec Christus
ad ea responderet: summus sacerdos Caiphas, cupidus mortis Iesu, vt qui antea in alio
eorumdem conuentu, Christum occidendum esse, sententiam tulerat; moræ impa-
tiens, paucis causam absoluturus, sic capriose demum Iesum alloquitur: Adiuuro te per
Deum viuum, vt dicas nobis si tu es Christus filius Dei. Dicit illi Iesus: Tu dixisti.
verumtamen dico vobis, amodo videbitis filium hominis sedentem a dextris virtu-
tis Dei, & venientem in nubibus cæli. Tunc Princeps sacerdotum scidit vestimenta
sua, dicens: Blasphemauit, quid adhuc egemus tēstibus? ecce nunc auditis blasphe-
miam, quid vobis videtur? At illi respondentes dixerunt: Reus est mortis.] hæc Mat-
thæus & Marcus.

LXXII.
LVDIBRIA QVAB
EXPERTVS EST
IESVS.

^a Matth. 27.

Marc. 15.

Luc. 22.

^b Luc. 22.

^c Matth. 27.

Marc. 14.

^d Matth. 26.

Marc. 15.

Luc. 22.

^e Matth. 26.

Marc. 14.

Quod autem dicunt, scidisse Caiphas vestimenta sua, ac de dicta blasphemia calum-
niatum esse Iesum: scire debemus, moris fuisse apud Hebræos, cum quid contra diui-
num honorem factum dictumve esset; qui hæc audirent, sua vestimenta scindere con-
sueuissent. Vnde apud Hieremiam^f datum est crimini Regi & seruis eius, quod cum pro-
pheticus liber igni traditus esset, ipsi videntes, non scidissent vestimenta sua; sicut^g se-
gisse constat Ezechiam Regem, cum Rabfacis blasphemias audisset. Quamobrem & se-
uerissime^h vltus est Deus in Herodem Agrippam, qui cum diuinos honores faustis
acclamationibus populi sibi impartitos non repulisset, nec, vt par erat, vestem re-
giam scidisset, continuo percussus interiit. Hac autem consuetudine ceteri, haud
tamen sacerdotes tenebantur: nam diuina legeⁱ sacerdotibus vetitum erat, ne sua
scinderent vestimenta: sed Caiphas illa contempta, quo ceterorum astantium ani-
mos in Christi prodicionem magis ac magis concitaret, furore quodam percitus,
primus summorum omnium Pontificum (quorum sit memoria) sic sua vestimenta
scidit.

LXXIII.

CAIPHAS SCI-
DIT VESTES
SVAS.

^f Hier. 36.

^g Isaiæ 37.

^h Reg. 19.

ⁱ Act. 12.

^j Act. 12.

^k Act. 12.

^l Act. 12.

^m Act. 12.

ⁿ Act. 12.

^o Act. 12.

^p Act. 12.

^q Act. 12.

^r Act. 12.

^s Act. 12.

^t Act. 12.

^u Act. 12.

^v Act. 12.

^w Act. 12.

^x Act. 12.

^y Act. 12.

^z Act. 12.

^{aa} Act. 12.

^{ab} Act. 12.

^{ac} Act. 12.

^{ad} Act. 12.

^{ae} Act. 12.

^{af} Act. 12.

^{ag} Act. 12.

^{ah} Act. 12.

^{ai} Act. 12.

^{aj} Act. 12.

^{ak} Act. 12.

^{al} Act. 12.

^{am} Act. 12.

^{an} Act. 12.

^{ao} Act. 12.

^{ap} Act. 12.

^{aq} Act. 12.

^{ar} Act. 12.

Igitur cum sententia^k summi Pontificis Caiphæ, ac totius Concilij, morte damnatus
esset Dominus Iesus, eundem vincitum tradiderunt Pontio Pilato Præsidi. Tunc vi-
dens Iudas, qui eum tradidit, quod damnatus esset, pœnitentia ductus retulit triginta
argenteos Principibus sacerdotum, detestans quod patrarat grande scelus. Illi inito
consilio emerunt agrum in sepulturam peregrinorum: qui, quod ex pretio sanguinis
emptus esset, appellatus est Acheldema, hoc est, ager sanguinis. Iudas vero in despera-
tionem tanto crimine actus, abiens laqueo se suspendit, sicq. suspensus^l crepuit medius,
& diffusa sunt omnia viscera eius. Atque hæc cumulatius Euangelistæ. De miserando
Iudæ interitu S. Augustinus^m agens, eum non statim ac retulit triginta denarios, sibi
manus intulisse, sed post mortem Saluatoris, testatur. Græci auctoresⁿ ex Papiæ, vt
aiunt, eiusmodi de interitu Iudæ narrant historiam: Iudas suspendio e vita non disco-
sit, sed superuixit: suspensus enim deiectus est, priusquam suffocaretur. hoc autem pla-
nius scripsit Papias Ioannis Apostoli discipulus, dicens: Ad magnum impietatis exem-
plum in hoc mundo permansit Iudas. In tantum enim corpore inflatus, vt progredi
non posset, cum currus leui cursu pertransiret, curru compressus est, ita vt effunderen-
tur eius intestina. Vel alio modo sic (duplex enim est lectio) Corpore enim adeo infla-
tus est, vt neque posset progredi, qua currus leui cursu pertransibat. Immo nec solus
capitis tumor: siquidem & palpebras oculorum eius adeo intumuisse ferunt, vt lumen
omnino videre non posset; oculi vero eius neque medici instrumenti adminiculo aperi-
ri possent,

LXXIII.

CAIPHAS SCI-
DIT VESTES
SVAS.

^f Hier. 36.

^g Isaiæ 37.

^h Reg. 19.

ⁱ Act. 12.

^j Act. 12.

^k Act. 12.

^l Act. 12.

^m Act. 12.

ⁿ Act. 12.

^o Act. 12.

^p Act. 12.

^q Act. 12.

^r Act. 12.

^s Act. 12.

^t Act. 12.

^u Act. 12.

^v Act. 12.

^w Act. 12.

^x Act. 12.

^y Act. 12.

^z Act. 12.

^{aa} Act. 12.

^{ab} Act. 12.

^{ac} Act. 12.

^{ad} Act. 12.

^{ae} Act. 12.

^{af} Act. 12.

^{ag} Act. 12.

^{ah} Act. 12.

^{ai} Act. 12.

^{aj} Act. 12.

^{ak} Act. 12.

^{al} Act. 12.

^{am} Act. 12.

^{an} Act. 12.

^{ao} Act. 12.

^{ap} Act. 12.

^{aq} Act. 12.

^{ar} Act. 12.

ri possent, tanta profunditate ab exteriori aspectu erant separati: porro sanies ac vermes contumeliose confluentes ex toto ipsius corpore ferebantur, egredientes per sola loca secretiora. Post vero multa tormēta & iustas vltiones, cum in suo prædio, vt aiunt, mortuus esset; præ foetore illud desertum permansit, & inhabitatum vsque ad hodiernum diem: sed neque ad hoc vsque tempus locum illum quisquam prætereire potest, nisi obturatis manu naribus.] hæc illi, vt dicunt, ex Papiæ, interpretantes Euangelistam Lucam dicentem in Actis: Suspensus crepuit medius, & diffusa sunt omnia viscera eius] vt quæ facta sint, non quod simul statimq. alterum post alterum fuerit subsecutum, dixisse voluerit. Sed an prædictæ historiæ vere Papias ille sit auctor, vt vera certaq. habenda sit, relinquimus prudentis lectoris arbitrio. nam ne contradicant diuinæ Scripturæ in his quæ Euangelistæ scripserunt de Iuda, aliqua, vt vera esse probentur, indigent declaratione, siue censura; cum præsertim magis vera plurium testificatione Patrum probetur illa sententia, Iudam ante Christi obitum laqueo sibi impacto viuendi finem imposuisse: quo enim impetu stimulo grauis culpæ adactus est reddere nummos, eodem pariter videri potest ad necem impulsus.

LXXV.

a Iuenc. hist. Euang. lib. 4. ARBOR SVSPENSIONIS IVDÆÆ.

At nec illud prætermittimus dicere, maiorum traditione acceptum esse, arborem illam, in qua Iudas laqueo se suspendit, fuisse ficum. Iuencus enim poeta de his agens, hæc cecinit:

*Exorsusq. suas laqueo sibi sumere pœnas,
Informem rapuit ficus de vertice mortem.]*

b Beda de locis sanctis cap. 4.

Beda de locis sanctis scribens, hæc habet in eandem sententiam: Portam David egredientibus fons occurrit in Austrum per vallem directus, ad cuius medietatem ab Occasu Iudas se suspendisse narratur: nam & ficus magna ibi & vetustissima stat, iuxta quod Iuencus ait, &c.] Haud mirum videri debet, adhuc Bedæ temporibus illam ficum fuisse superstitem: nam de ficu Romulea, Nerone tertium & Messala Consulibus, in trunco ac ramis arefcente, hæc scribit Tacitus: Eodem anno Ruminalem arborem in Comitio, quæ per octingentos & quadraginta ante annos Remi Romuliq. infantiam texerat, mortuis ramalibus, & arefcente trunco diminutam, prodigij loco habitum est, donec in novos foetus reuiuisceret.] hæc Tacitus. De loco autem illo qui in sepulturam peregrinorū emptus est pretio sanguinis, hæc scribit Hieronymus: Acheldema ager sanguinis hodie quoque demonstratur in Ælia ad Australem plagam montis Sion: & hæcenus iuxta Iudæorum consilium, mortuos ignobiles, alios terra tegit, alios sub dio putrefacit.]

c Tacit. Annal. lib. 23. in fine.

d Hieron. de locis Hebraicis lib. 1. cap. 1.

LXXVI.

e Matth. 27. Marc. 15. Luc. 23. Ioan. 18. Concord. c. 141.

Cum ergo Principes sacerdotum introducturi Iesum essent ad Pilatum, foras manserunt, nolentes ingredi Prætorium, vt non contaminarentur. Pilatus ad eos foras exiens, rogans causam cur eum adduxissent, cum nullam idoneam inueniret, in eos refundere iudicium cupiens, dixit: Accipite eum vos, & secundum legem vestram iudicate eum. At illi: Nobis, inquit, non licet interficere quemquā. Quibus sane verbis haud putandum illos intelligere voluisse de ferenda sententia capitis, quippe qui iam ante (vt ait Marcus) condemnauerant eum esse reum mortis: sed de executione ipsius sibi interdicta per septem dies illos Azymorum: quibus item diebus & Petrus ab Herode Agrippa est detentus in carcere, nec ad supplicium ductus; volente illo, transactis diebus Azymorū, producere eum populo, ac in eum lege agere. hæc enim in hanc sententiam esse accipienda, Augustinus, Cyrillus, & alij persuadent: sic enim ait Cyrillus: Vetari aiunt ab impia cæde Pascha celebraturi: nam aliter ministerium Pilati non quæsisent. Velox enim semper animus Iudæorum ad omne malum est. Petunt ergo a Pilato, vt Iudaicam crudelitatem imitatus, suæ in præsentia insanie feruiat.] hæc ille. Porro horum successores quàm egregie patrum suorum in eo potissimum genere sectati sint mores, Ambrosius fidem facit, dum ait: Hi enim arte insinuant se hominibus, domos penetrant, ingrediuntur Prætoria, aures Iudicum & publica inquietant, & ideo magis prævalent, quo magis sunt impudentes. Hoc enim non recens in ipsis, sed inueteratum & originarium malum est: nam olim iam & Dominum Saluatorem intra Prætorium persecuti sunt, & Præsidis eum iudicio condemnarunt. In Prætorio ergo a Iudæis innocentia opprimitur, secretum proditur, religio, condemnatur: cum enim Christus occiditur, omnis in eo veritas & iustitia condemnatur; quoniam ipse est veritas, iustitia, religio, sanctitas, atque mysterium.] hucusque Ambrosius.

b Aug. in Ioan. tract. 114. i Cyrill. in Ioan. lib. 12. c. 6. k Chrysost. hom. 82. in Ioan.

l Ambros. serm. de Kal. Ian. STUDIA IVDÆORVM CONTRA CHRISTVM.

Ceterum

Ceterum quod ad humanitatem & mansuetudinem spectat Pontificum, etiam apud Ethnicos Pontifices maximi a cæde hominum temperabant: vnde (quod consideratione dignū est) Titus, qui Iudæos debellauit, ea de causa fieri Pontifex maximus optauit, vt seruans manus puras, a cæde etiam noxiorum abstineret; cum e contra Iudæorum Pontifices innoxium quoque sanguinem condemnarint. Suetonius enim hæc de Tito habet: Pontificatum maximum ideo se professus accipere, vt puras seruaret manus, fidem præstitit, nec auctor post hæc cuiusquam cædis, nec conscius, quamuis interdum vlciscendi causa non deesset; sed periturum se potius, quàm puniturum adiurans.] Porro hæc omnia facta esse, inquit Euangelista, vt sermo Iesu impletur, quem dixit, significans qua morte esset moriturus. Iam enim prædixerat suis, se Hierosolymis crucis supplicium subiturum, quod non nisi ex Præsidis sententia fieri potuit. nam cum in Iudæorum Concilio calumniante Caipha, Iesus quod dixisset blasphemiam, sententia mortis damnatus esset, plane secundum legem Moy si lapidandus erat.

LXXVII. PONTIFICES A CAEDE IMMVNES.

a Suet. in Tito cap. 9.

b Leuit. 24.

Cum igitur Iudæi viderent Pilatum Iesum supplicium detrectare, nouas e ingerunt aculationes: maiestatis reum Iesum faciunt, calumniantes quod subuertisset Iudæos, prohibuissentq. tributum dari Cæsari, seq. ipsum Christum Regem esse dixisset: miram quadam calliditate Præsidem in Iesum concitantes, quem viderant nuper in homines illos Galilæorum sectæ addictos, quod negarent tributa alienigenis Regibus esse pendenda, vel pro eis victimas esse offerendas, adeo sauisse, vt immittens in eos milites, miscuisset (vt tradit Euangelista) ipsorum sanguinem cum sacrificijs, dum seorsum a ceteris victimas immolarent. His vero commotus Pilatus, ingressus Prætorium, vocato ad se Iesu, a grauiori delicto exorditur quæstionem, interrogans an ipse Rex esset Iudæorum. sed cognito quod regnum eius non esset de hoc mundo, iterum exiens extra Prætorium ad Principes sacerdotum, qui erant foris expectantes, nullam testatus est se mortis causam in eo inuenire. Secum duxerat & Iesum: quem multi Iudæi cum accusarent, nec ad ea quicquam responderet, quamuis causam suam agere a Præside esset impulsus; admiratus vehementer Pilatus, anceps quid esset acturus: cum a Iudæis eum accusantibus, quod Iesus Galilæus esset, audisset ad Herodem Galilææ Terrarcham, qui opportune Hierosolymis aderat, Iesum amandauit: qui vehementer gauisus est, quod multa de eo audisset, & iamdiu eum videre optasset: et cum multa rogaret, nec quicquam Christus responderet; quasi fatuum quemdam ac morionem illudens, veste alba indutum ad Pilatum remisit. his officijs se inuicem prouocantes Pilatus & Herodes, scissam olim amicitiam redintegrarunt.

LXXVIII.

b Matth. 27.

Marc. 15.

Luc. 23.

Ioan. 18.

Concord. c. 141.

NOVA IN CHRISTVM CALVMNIA.

LXXIX.

DE VESTE ALBA.

d Iosaph. Concord. c. 141. in fine.

e Iacob. 2.

f Iosaph. anst. lib. 14. c. 17.

Ceterum quod ad vestem albam pertinet: cuiusnam generis eiusmodi vestimentum esset, operæpretium ducimus accuratius peruestigare. Obseruat, & recte quidem mea sententia; Cornelius Ianfenius Græcam dictionem non proprie, quam dicimus albam, significare, sed potius splendidam, quam magis proprie candidam dicere consueuimus: Non enim, inquit, λευκὴν, sed λευκὴν ὄρειον apud Euangelistam legitur.] quæ quidem vox reperitur etiam a Iacobo Apostolo vsurpata, cum ait: Si introierit in conuentum vestrum vir aureum anulum habens in veste candida, &c.] Quibus cum nobilissimum quempiam virum describat; inde idem auctor deducit, vestem illam, qua ab Herode Saluator indutus est, fuisse regium indumentum, & proinde eo modo Dominum illudum esse quasi fatuum insignibus regijs. Verum in his eidem auctori minime assentior, dum existimat vestem candidam fuisse regium indumentum: quod Iosepho auctore constat fuisse purpuram, qui alicubi ait: Herodes cædis reus, & tam graui obnoxius crimini, adstat hic purpuratus, &c.]

LXXX.

LOCVS IACOBI ELVCIDATVS.

g Exod. 28.

Hæc igitur vt explorata habeantur, non minimum conferre existimamus, si nuper citatus Iacobi textus dilucidius explicetur. Errasse siquidem videntur omnes, qui putarunt a Iacobo nobilissimum descriptum hominem, qui anulum aureum, vt egregium nobilitatis insigne, gestaret in digito, & candido indumento esset decoratus. nam quod ad anulum spectat, non ornabatur illo manus, sed vestis: & ita anulus in veste candida idem erat quod aurea fibula, qua vestis perstringeretur: pro annulo enim fibulam intelligi, satis modo declarat ille locus Exodi, quo dicitur: Stringatur rationale annulis suis, &c.] Sed hæc omnia expressius a Iosepho declarata habentur, dum tradit in more fuisse apud Hebræos, fibulam auream, siue dicamus anulum, gestare Regis

Regis affines in veste, eumq. cui magna ex gratia Rex hoc concessisset: sunt enim hæc verba ipsius: Misit ei, virtutis ergo, fibulam auream, quod gestamen solis cognatis Regis concedebatur.] quod habetur expressum sæpius in primo Machabæorum. Erat autem eius fere generis ornamentum, quale apud Romanos nobilissimos latus clavius. Sic igitur quod dicit Iacobus: Si introierit in vestram conuentum vir anulum aureum habens in veste] quempiam regium virum designat, cui huiusmodi ornamentum gestare liceret in veste candida.

LXXXI. Eiusmodi igitur fuisse vestem illam qua Herodes Iudibrij causa induit Redemptorem, nulla debet esse dubitatio. At magnum profecto & admirandum plane diuinum consilium, quo & certius intelligatur, cor Regis, quantumlibet scelestissimi, in manu Dei esse. Cum enim apud Iudæos etiam ea vigeret consuetudo, vt alicuius criminis reus, iudicio postulatus, atratum se sifteret, quod Iosephus non semel testatur, vt cum ait: Quisquis hætenus apud hunc confessum (nempe Iudæorum Concilium) iudicandum se præbuit, humilis venit, & habitu timentis periculum, ac captantis misericordiã, atratus, & promisso capillitio] & alibi f: His auditis, confestim mutata veste, atratus eum adiit] ac de se ipso f: Mutataq. veste, atratus prodij, suspensum a ceruice gestans gladium] Iesus vero contra: nam non tamquam criminis reus, atratus; sed vt innocentissimus, candidatus iubetur incedere, & Pilati iterum iudicio sisti. Sic igitur innocentie causa candidatus ad Pilatũ ab Herode cum missus esset; ipse Pilatus, conuocatis Principibus sacerdotum & magistratibus & plebe, palam professus est, neque se, neque Herodem causam vllam mortis dignam in eo inuenisse:

LXXXII. Quoniam vero ea solemnitate vinctus vnus reus mortis erat ex consuetudine dimittendus: quo ea occasione sibi liberum esset Christum dimittere, Pilatus Barabbam latronem seditiosum & homicidam, ac Iesum innocentem, in quo nullam se mortis causam inuenisse sæpe testatus erat, in optionem populo dat, cui optandi ius competeat, vt vtrum vellet ex his duobus eligeret: sed suadentibus Principibus sacerdotum, conclamantes simul omnes, Barabbam liberari, Christum vero crucifigi petierunt. Interea Pilato sedente pro tribunali, misit ad eũ vxor, dicens: Nihil tibi, & iusto illi. multa enim passa sum hodie per visum propter eum:] ad hæc Ignatius scribens ad Polycarpum: Cum, inquit, paranda esset crux, diabolus tumultuabatur, & poenitentiam immisit proditori, & laqueum illi monstrauit, & suspensum, quo strangularetur, edocuit; & mulierculam, turbans eamdem insomnijs, vt a crucifigendo cessarent, inducere moliebatur, qui prius omnem lapidem mouerat, vt eadem crux pararetur: non quod poenitudine duceretur ob tantum malum; hac enim parte minus fuisset sceleratus: sed sentiebat suam ipsius perniciem.]

LXXXIII. Post hæc vero contestans Pilatus iam tertio nullam in Iesu reperiri causam satis dignam morte, aliam rationem ipsum dimittendi tentat, nimirum, vt quo Iudæis aliã qua saltem ex parte satisfaceret, Iesum flagellis subijceret, ac sic flagellatum dimitteret. Apud Romanos duplex erat flagellorum vsus, quorum alter vltimum supplicium præcedere consueuerat, nimirum vt cum quis capite plectendus esset, prius virgis caderetur: alter vero, qui ad alicuius leuioris delicti emendationem inferretur, non tamen vsque ad mortem: licet ministrorum immanitate multi etiam sub eiusmodi flagellis interiisse reperti sint, vt Vlpianus & Iurisconsultus testatur. Sed obseruatione quidem dignum est, etiam in hoc ipso apparere Christum Dominum Redemptorem nostrum (quod ait Paulus) seruilem formam induisse: siquidem non virgis ac fustibus, sed permisit se cædi flagellis. Liberos quidem homines virgis ac fustibus, seruos vero flagellis affici solitos, Paulus, Marcellus, Vlpianus, atque Callistratus tradiderunt.

LXXXIV. Ceterum Præsides prouinciarum ad coercendos delinquentes citra mortem vel exilium, eiusmodi poenas, tradit Callistratus, exhibere consueuisse, videlicet fustium admotionem, flagellorum castigationem, vel vinculorum verberationem. Ministros vero, qui ad has inferendas poenas Præsilibus ministrabant, fuisse Brutios, tradit Festus Pompeius, & A. Gellius: qui hos, in poenam quod a Romanis ad Annibalem defecissent, hac ignominia notatos tradit, vt magistratibus in prouincias euntibus apparerent, & ad infligenda supplicia delinquentibus suam operam exhiberent: Picentes vero populos, quod ad eumdem descuissent, Romana ciuitate priuatos, loco militie

g l. ff. de poenis. h Philip. 2. i l. ff. de inced. ruin. & nauis. k l. in seruorum. ff. de poenis. l. l. leuia. ff. de accus. m l. Capitolium. s. non omnes. ff. de poenis. n t. o. in fin. & l. 7. ff. de poen. o Fest. Pomp. in verbo Brutiani. p A. Gell. lib. 10. cap. 3.

litie, cursores ac tabellarios esse, eoq. munere Reipublice inseruire damnatos, auctor est Strabo. An vero a dictis fuerit Christus flagellatus, asserere non auderem. nam alicubi, vt in Ægypto, diuersorum ministrorum id erat munus; siquidem honoris causa, qui erant Alexandrini, non a Præsidium licitoribus, sed tantum ab Alexandrinis, virgis cædebantur; ceteri vero Ægyptij a communibus Præsidium apparitoribus hisce poenis afficiebantur, vt Philo testatur. Sed vt Brutios hac calumnia omnino reddamus liberos; dicimus, quod etsi olim Brutij eiusmodi fuerint adscripti muneribus, tamen postea id ceteris cuiusque regionis militibus constat cessisse officium, vt ex lege, iussu iudicum, fontes punirent. certe quidem non de Brutijs tantum, sed de omnibus militibus loquitur Tertullianus, dum suadens homini Christiano ne militet, hæc ait: Et vincula, & carcerem, & tormenta, & supplicia ministrabit, nec suarum vltor iniuriarum?] Sic igitur cum hæc factitari solita indistincte a cuiusque nationis militibus ille demonstret: nihil est quod magis Brutijs, quam ceteris, Christo illatae poenae atque crucifixio adscribantur. Hæc autem noluimus præterisse, quod audierimus sæpe hæc in Brutios Iudibrij causa imperite iactari. Sed iam reliqua passionis eius persequamur acta.

Cum Dominus noster flagellandus esset, cum ad columnã fuisse ligatum, auctor est S. Hieronymus, dum ad Eustochium de Paula matre scribens, hæc ait: Ostendebatur illi columna ecclesie porticum sustinens, infecta cruore Domini, ad quam vinctus dicitur & flagellatus.] hæc ille. Tempore Bedæ in medio ecclesie eam fuisse sitam, ipse testatur. De eadem hæc etiam Gregorius Turonensis: Ad hanc, inquit, columnam multi fide pleni accedentes, corrigias textiles faciunt, eamq. circumdant: quas rursus pro benedictione recipiunt, diuersis infirmitatibus profuturas.] Sic igitur flagellatus Dominus Iesus Christus, a militibus in atrium Prætorij ducitur, exiit, ac chlamyde coccinea superinduitur; & vt omni ex parte, quasi in scena, Regem ex ludibrio representarent, coronam spineam in capite & sceptrum arundineum in manu eius dextera milites posuerunt.

Huic plane similem actum iocum ab Alexandrinis, quam irrideret Iudæorum Regem Agrippam Alexandriam appulsum, describit Philo: sed de eo opportunius agemus inferius. Auctor est Clemens Alexandrinus, Christianos ob reuerentiam spinee coronae Domini nostri, coronis intertextis floribus tempora ornare, Gentilium more, exhoruisse. Sed & Tertullianus eadem pluribus, vulgatamq. ait fuisse disciplinam Christianorum, vt coronis abstinerent. De ipsdem Domini nostri coronae spinis hæc Gregorius Turonensis: Ferunt ipsas coronae sentes quasi virides apparere, quæ tametsi videantur aruisse folijs, quotidie tamen reuirescere virtute diuina.] hæc Gregorius. At nullatenus audiendos puto, qui ex iunco-marino Domino coronam contentam fuisse dixerunt: cum certum sit, Lucæ & Ioannis Euangelistarum assertione, ex spinis esse compactam; ambobus ita dicentibus: Plectentes coronam de spinis.] longe enim diuersa est iunci ac spinarum ratio: nam iunco marino nullæ nec in fuste vel ramis inhærent spinæ, sed eius tantum acumina in spinas desinunt. Sed & vnde, rogo, præ manibus agentibus Hierosolymis militibus marinus iuncus, cum ea ciuitas longe distet a littore maris? Ex spinis igitur, quæ circa urbem illam nasci solerent, paratam ab illis coronam Domino, ratio persuadet, & docet experimentum, cum quæ hætenus asseruatae reperiuntur ex eadẽ corona spinæ, vere ex sentibus esse decerptæ noscantur, proculq. abesse vt aliqua ex parte cum iunco marino communicent.

Sed accipe perelegantem Isidori Pelusiota de corona spinea Domini analogiam, sic scribentis ad Eutonium diaconum: Quandoquidem execrationis illius, qua terra post mandatum a nobis violatum mulctata est, seges spinea erat; Dominus autem, vt omnem in se ipso morbum curaret, aduenerat: idcirco spinea corona vt victor redimitus est: quemadmodum scilicet clari & celebres victores faciunt, qui hoc ipsum telum, cuius ope victoriam consecuti sunt, in triumphum gestant.] eadem Ruffinus in expositione Symboli.

Quod vero ad chlamydem coccineam spectat: fuisse chlamydem vestem militarem, omnes norunt; quam rubri coloris esse consueuisse, distichon illud admonet: Roma magis fuscis vestitur, Gallia rufis: Et placet hic pueris militibusq. color.]

Serab. lib. 5. in fine. EXECUTORES VLTIMI SUPPLICII. Philo in Flac. Terrull. de coron. milit. c. 11. DE COLUMNNA. Hier. epist. 27. Bedæ de locis sanctis. Greg. Turon. de gloria martyrum c. 2. Matth. 27. Marc. 15. Luc. 23. Ioan. 18, 19. Contord. c. 142. DE SPINEA CORONA. Philo lib. in Flac. Clem. Alex. in Padag. lib. 2. Tertull. de corona milit. c. 11. DE IUNCO MARINO. LXXXVII. Isidorus lib. 1. epist. 95. LXXXVIII. DE CHLAMYDE. in Martial. epigram. lib. 14.

Purpuram, quæ nobilior esset, rubri fuisse coloris, instar sanguinis concreti, auctor est Plinius^a. Ad huiusmodi colorem alludit Tertullianus^b, cum agens de milite Christiano, ait: Et nunc ruffatus sanguine suo.] & post multa: Illic purpuræ tuæ, sanguis Domini, &c.] Cur autem milites vterentur eiusmodi vestimentis, rationem affert Plutarchus in Laconicis institutis, dum id ipsum Spartanos facere consueuisse tradit. Veste igitur purpuræa militari in hunc modum Creator ac Redemptor humani generis, velut scenica larua Regem fictitium ac ridiculum agens, ab iisdem militibus illuditur: qui speciem adorationis genuflexi præferentes, loco tributi sputa alapaq. pendebant, & arundine caput eius percutiebant. Sic male affectus, a Pilato foras educitur, cunctisq. aspiciendus proponitur: sed conclamantibus Pontificibus ac ministris, ut crucifigeretur; Pilatus cum iterum contestaretur nullam se in eo mortis causam reperire, cupiebat adhuc eum dimittere. Tandem tamen, suggerentibus illis & inculcantibus, si illum dimitteret, fore inimicum Cæsaris; sedit pro tribunali: nullamq. putans relictam esse facultatem eum liberandi, cum illi importunius acclamarent, ac maior tumultus fieret: contestans se rem aggredi iniquissimam, accepta aqua coram populo lauit manus, dicens: Innocens ego sum a sanguine iusti huius: vos videritis. Cui respondit populus: Sanguis eius super nos, & super filios nostros. Tunc Pilatus, dimisso Barabba, tradidit Iesum eis crucifigendum.

PILATUS INVI-
TUS DAMNAT
CHRISTVM.

LXXXIX.
DE EXCVSATIONE
PILATI.

c Deut. 21.

d Psal. 57.

e Hilarius in
Psal. 57.
f Theod. in Psal.
57.

XC.

g Clem. const.
lib. 2. c. 10. s.
RITVS FEREN-
DÆ SENTEN-
TIÆ.

b Basil. epist. 79.

XCI.

c Deut. 21.

d Psal. 57.

e Hilarius in
Psal. 57.
f Theod. in Psal.
57.

g Clem. const.
lib. 2. c. 10. s.
RITVS FEREN-
DÆ SENTEN-
TIÆ.

b Basil. epist. 79.

Sed ut in his quæ a Pilato sunt gesta, paululum immoremur: quod lauerit manus, suamq. eo facto innocentiam sit professus, haud ex Romana consuetudine aliove Gentilium ritu, sed potius ex cærimonijs Iudæorum videtur mutuatus exemplum. Lege enim^c Moyfi iussum erat, ut quo se quis innocentem esse a nece hominis demonstraret, manus suas lauret super cæsam vitulam, ac diceret: Manus nostræ non effuderunt sanguinem hunc, nec oculi viderunt. propitius esto populo tuo Israel, quem redemisti Domine.] subdit legislator: Et auferetur ab eis reatus sanguinis: tu autem alienus eris ab innocentis cruore, qui fusus est, cum feceris quod præcepit Dominus.] hæc ibi. Ad quæ etiam alluisse Propheta videtur, dum ait^d: Lætabitur iustus cum viderit vindictam: manus suas lauabit in sanguine peccatoris] nimirum ut sic lauando manus, suam contestaretur innocentiam, ut Hilarius^e & Theodoretus^f interpretantur, & alij.

Scimus tamen alios prouinciarum Iudices alijs ritibus consueuisse sententiam ferre, & se immunes a cæde viri, quem legibus iudicarent, solitos declarare. Hæc etenim apud Clementem^g scripta leguntur: Aspiciate mundana iudicia, quorum potestati videmus tradi homicidas, adulteros, veneficos, sepulchrorum perfossores, latrones: De quibus cum quæsiuerunt præfecti iudicio ab ijs qui illos in iudicium adduxerunt, deum interrogant reos an illa ita se habeant? Quibus affirmantibus, non continuo eos ad supplicium mittunt, sed per plures dies quæstiones exercent, cum multo consilio, & velo interiecto. Tandem vero is qui sententiam mortis in reum pronunciaturus est, sublatiis manibus aduersus Solem, se innocentem ab illius sanguine contestatur. Quod illi faciunt, quamquam Ethnici, & diuini numinis ignari, vltionisq. a Deo propositæ propter innocentem damnationem.] hæc ille. et in eandem sententiam Basilii^h itidem hæc verba habet: Qui enim rerum in hoc mundo potiuntur, quando facinorosum aliquem morti sunt adiudicaturi, cortinas obducunt, & expertissimos quosque ad causæ tractationem aduocant, multumq. temporis insumunt, nunc legis rigorem contuentes, nunc naturæ communionem suspicientes; multumq. ingemiscetes, ac iudicandi necessitatem deplorantes, nemini non manifestum faciunt, quod non ex propria libidine, sed ex necessario legis ministerio condemnationis inferunt sententiam.] hæc tenus Basiliius.

Ceterum, ut ad Pilatum redeamus; ipsum in leges Romanas etiam grauius deliquisse tradendo Christum crucifigendum, nec ablutione manuum facinus expiasset, facile demonstrari potest. Quantumlibet enim Iudæi in suo ipsorum concilio de nece Christi æquam tulissent sententiam, quam fuisse iniquissimam certum est: nihilominus eius sententiæ executio ad decem saltem dies propaganda fuisset: recens quippe erat Senatusconsultum Tiberianum, sic dictum, quod Tiberio Imp. a quo ipse Præses in Iudæam est missus, factum erat ante annos duodecim, ipso Tiberio quartum & Druso Coss. quo cautum fuerat, ut supplicia damnatorum in decimum vsque diem differ-

differrentur, ut Suetonius^a, Dio^b, & alij testantur. Certe quidem ad omnem Iudæorum coercendum impetum, & comprimendum furorē, eiusdem Cæsaris (cuius voluntatem de nece Christi illi prætexuerant ad impellendum Pilatum) plus faris sufficere poterat dictum Senatusconsultum. Nec est quod quis existimet posse excusari aliqua ex parte Pilatum ea ratione, qua permotus Vlpianus^c ad Sabinum scripsit, licite præter legum præscripta posse Iudicem supplicium accelerare damnato, si aliqua popularis timeatur seditio, ut iuste Pilatus timere posse videbatur, iam populari concitato tumultu. Nam Iudææ Procuratores Romanorum militum legionibus vallabantur, ut nihil esset quod Pilatus metuere debuisset, cum nonnisi magno damno suo Iudæi semper fuerint tumultuati.

Sed his omissis: quænam causa fuit, ut Pilatus Christum a Iudæis ut blasphemum damnatum in crucem adigendum statueret? Nam si eorum lege agenda res erat (ut nuper diximus) lapidationi erat subijciendus: si iure Romanorum; famosis latronibus eiusmodi supplicium debebatur. T, enim littera, quod crucis figuram exprimat, notari consueuisse fures, apud Lucianum^d testatum habetur. Erat & apud Iudæos crux in vsu, sed ea poena afficiebantur homicidæ, ut Philo^e tradit. Ex his itaque videas, supplicium crucis, quod Barabbæ duplici ex causa debebatur, tum ut latroni, tum quia homicidium fecerat in seditione, iniuste prorsus irrogatum esse Domino nostro Iesu Christo. Videas insuper Iudæos numquam antea aduersus Christum, ut crucifigeretur, conclamasse, quàm cum optionem dedit illis Pilatus, ut alterum de duobus quem vellent, Iesum, vel Barabbam peterent: ut intelligas, non satis illis fuisse latronem & homicidam liberasse, nisi etiã supplicium crucis duplici ex causa illi debitum in ipsum Christum conuertissent. Sed hæc diuina quadam dispensatione agebantur, ut Dei Filius pro redemptione humani generis crucis supplicium pateretur: cuius mysterium a sanctis Patribus toties decantatum, hic prætermittimus enarrare. Satis sit in præsentiarum scire, tam apud Iudæos, quàm etiam apud Gentiles, crucis figuram fuisse salutis insigne. Signados esse signo T hau, qui liberandi essent ab ira Dei, Ezechieli Propheta^f fuit diuinitus demonstratum. Apud Ægyptios istud ipsum crucis signum in ipsorum litteris sacris significasse vitam, Rufinus^g, Socrates^h, Sozomenusⁱ, & alij complures testantur.

Sed cum diuersa genera crucum essent, ut in Notis ad Martyrologium diximus: cuius formæ esset parata crux Domino, audi Iræneum^k hæc dicentem: Ipse habitus crucis fines & summitates, hoc est, extremitates, habet quinque, duos in longitudinem, duos in latitudinem, & vnum in medio, vbi requiescit qui clavis configitur.] hæc ipse. Sed & cum Tertullianus^l dicat stipites trophæorum fuisse cruces, & ipsa signa militaria recta hasta & transuersa hastula formam crucis repræsentasse; qualis esset figura crucis, plus certo descripsit. Verum cum eadem ab alijs Patribus, ut ab Ambrosio describatur^m, & ab vniuersa Ecclesia antiquis imaginibus sculpta vel picta reddatur; de his ambigere, infantiæ potius quàm inscitia adscribendum esse putamus. Sed & vide quàm graphice ipsa crux describatur ab Augustinoⁿ, cum ait: Lata est quippe in transuerso ligno, quo extenduntur pendentes manus; & significat bona opera in latitudinem charitatis. Longa est a transuerso ligno vsque ad terram, vbi dorsum pedesq. figuntur; & significat perseuerantiam in longitudine temporis vsque ad finem. Alta est in cacumine, quod transuersum lignum sursum versus excedit; & significat supernum finem, quo cuncta opera referuntur.] hæc Augustinus, quibus plane intelligas eam fuisse crucis formam, quam in hunc modum diuersis in locis videmus expressam. Aufonius vero cum singulorum Græcorum elementorum figuras exprimit, & vnamquamque alicui comparat formæ; hac ex causa, quod (ut dictum est ex Augustino) super transuersum crucis lignum stipes prominere, crucis signo ipse assimilatur Φ, a Palamede inuentam litteram, vbi ait:

Hæc crucis effigies Palamedica porrigitur Φ.] Nisi dicere velimus Aufonium per elementi illius formam significare voluisse crucem cum homine crucifixo, dum appensis brachijs hinc inde, inhaerente stipiti reliqua parte corporis, eandem ferme reddit quam elementum illud imaginem, cum aperta hinc inde duo illa foramina ampla relinquat.

XCIV. Sed ad institutam ab Euangelistis de Christi Domini nostri crucis supplicio narrationem redeamus: quam summam perstringemus, ut rem omnibus notam, ac multis sanctorum doctorum scriptis illustratam. Ducendus^a Redemptor noster exiit chlamyde, & proprijs induitur vestimentis: Crux, cui affigendus erat, super humeros eius imponitur: cogitur & Simon Cyrenæus altera ex parte eandem post Iesum portare. comitabatur eum frequens populus: mulieresq. miseratione commotæ lugebant: ad quas Iesus conuersus, quæ euentura illis essent mala prædicens, se ipsas potius ac filios suos flere admonuit. Perductus inde est in Golgotha montem: et antequam cruci affigeretur, propinatum illi fuisse vinum myrrhatum, tradit Marcus^b Euangelista: vinum vero felle admixtum eidem tributum, scribit Matthæus: sed noluisse myrrhatum accipere, Marcus ait; licet vinum felle dilutum gustasse saltem, Matthæus narret: diuersa vero admodum hæc inter se fuisse monstrabimus. **B** Constat insuper, auctore Ioanne, vas etiam aceto plenum illuc fuisse allatum, ut etiam crucifixorum vsui inferuaret. Sed vnde hæc omnia deducta sint, est exactius perquirendum.

XCv. Vigebat apud Hebræos ea consuetudo, ut damnatis solatium aliquod impenderent (ut videmus hodie quoque inter nos fieri) vinum illis propinare perquam optimum, secundum illud Prouerbiorum^c: Date siceram mærentibus, & vinum his qui amaro sunt animo: ut bibant, & obliuiscantur egestatis suæ, & doloris sui non recordentur amplius.] Est & alibi^d mentio de vino damnatorum. Vnde cum Christus Dominus noster cruci damnatus esset: pro affectu animorum, siue commiserationis ergo, allatum est vinum myrrhatum: siue ex odio, quo in eum Iudæi flagrabant, conditum est vinum felle: acetum vero ad alium vsum fuisse paratum, suo loco dicemus. **C** Ceterum myrrhatum vinum nequaquam (ut multi explicant) amarum erat & insuaue, sed perquam iucundum & gratum: sic enim dictum, quod in vasis myrrhinis ad saporem odoremq. quærendum calidum poneretur: ea enim vasa apud antiquos in magno erant pretio; quod cum vinum calidum in ea infunderetur, odorem ac saporem quemdam mirificum ex illis contraheret, ex quo præ ceteris gratissimum suauissimumq. ad potum redderetur. De huiusmodi enim vino in hunc modum condito habes Martialis^e distichon:

*Si calidum potas ardenti myrrha Falerno,
Conuenit, & melior fit sapor inde mero.]*

XCvi. Eadem vina, a myrrha, myrrhina etiam ab antiquis sæpe dicta reperiuntur, de quibus agens Plinius^f, hæc ait: Lautissima apud præcisos vina erant myrrhæ odore condita, ut apparet in Plauti fabula quæ Persa inscribitur, quamquam in ea & calamum addi iubet. Ideo quidam aromatite delectatos maxime credunt: sed Fabius Dossennus his verbis decernit:

Mittebat vinum pulchrum, myrrhinam.

Et in Acharistione:

Panem, & polentam, vinum, myrrhinam.

Scauolam quoque, & Lælium, & Atteium Capitonem in eadem sententia fuisse video: quoniam in Pseudolo fit:

*Quod si opus est ut dulce promat
Indidem, ecquod habet? rogas?
Myrrhinam, passum, defrutum, mella.*

Quibus apparet, non inter vina modo myrrhinam, sed inter dulcia quæque nominatam.] hucusque Plinius.

XCvii. Ex his manifesti erroris arguuntur, qui dixerunt vinum myrrhatum fuisse amarissimum: nam dulcedinem etsi non ex myrrha, ex alijs tamen admixtis speciebus contraheret. Errant pariter, qui tradiderunt vinum myrrhatum fuisse potionem soporiferam, quæ hausta a mente alienet; solitamq. esse vltimum supplicium passuris propinari, quo mortem imminet minus attenderent. Verum tantum abest ut myrrhatum

A tum vinum soporē afferret ex temulentia quadam per vapores sursum in caput ascendentes, ut potius ab ebrietate bibentes præseruaret, surgentesq. vapores digereret. Est de his insignis locus Athenæi ex Aristotele acceptus, quo etiam declaratur quibus aromatis eiusmodi vinum myrrhatū condi consueuerat, sic dicentis^a: Aristoteles in libro de ebrietate; Ollulæ, inquit, etiam quæ Rhodiæ dicuntur, tum ob voluptatem inferuntur in conuiuia, tum quia cum vinum calefaciant, minus ebrietatem inferri patiuntur. Nam si myrrha, mastiche, resq. huiusmodi in aquam iniecta coquantur, ac mox vino misceantur; minus, qui bibunt, fiunt ebrii. Et alibi hic idem: Fiunt ollulæ Rhodiæ myrrha, lentisciq. floribus, croco, balsamo, amomo, ac cinnamomo simul coctis; ex quibus quæ vino mixta fuerit aqua, ita sistit ebrietatem, ut vel venerem sedet, surgentesq. etiam spiritus digerat.] hæc Athenæus. Quod ad vsum præterea myrrhæ attinet, adeo veteribus probatus fuit, ut Parthi, Carmani, & alij Orientales populi, qui myrrhæ prouentum habent, ex ea etiam vasa conficere consueuerint, quæ myrrhina dicuntur.

Sed quænam re vera esset myrrha, & ex ea confecta vasa myrrhina, & quod in eis conditur vinum myrrhinum seu myrrhatum, dilucidius intelligere ut valeremus, diu multumq. peruestigauimus. Sed feliciter occurrit nobis Michael Mercatus Miniatenfis Protonotarius Apostolicus, S. D. N. intimus familiaris, celebris ætate nostra Philosophus, rerum naturalium eruditissimus: qui haud assentitur Plinio^b dicenti, naturam vi caloris humorem sub terra densare, ac glebam ex eo procreare, ex qua myrrhina cauari possint: quin potius ipsam materiam ex myrrhæ arbore incisa fluentem in massam coagmentari tradit; coloribusq. ad speciem inductis, artem inde potiora fingere, quæ in summis populi Romani delicijs essent. Confirmabat hæc ille rationibus, quas quidem explicat in opere quod omnium rerum fossilium naturam complectitur: ubi & demonstrat myrrham esse (nam opinio recentiorum in hac re varia est) quam Indi hac nostra tempestate, Benzui, vocant: idemq. talem phialam ex India per Lusitanos aduectam, donoq. sibi datam promebat ex sua Metallotheca Vaticana, quam omnium naturæ varietate instruxerat. Certe quidem idem est color benzui, qui myrrhæ describitur, nempe maculosus: nam Martialis^c ait:

*Plorat Eros, quoties maculosa pocula myrrha
Inspicit.]*

Sapor quoque idem videtur: vinum enim in ea phiala (quod nos experiri voluimus) magnam haurienti cum odore simul gratiam saporis exhibet.

D Istud de myrrhinis iudicium in prioribus huius tomi editionibus quidam reprehendit, opinionem asserens Georgij Agricolæ^d, qui materiam myrrhinorum gemmam esse onychem existimauit. Sed ille non videtur animaduertisse, myrrhina, & onychina vasa, simul vtraque commemorari ab auctoribus, tamquam diuersa; ut a Iulio Capitolino^e, qui Imperatoris Heliogabali luxuriam describens, in myrrhinis eum & onychinis lotium reddidisse tradit. Quæ onychina non fiebant ex onyche gemma, sed (veluti Plinius^f ostendit) ex marmore, quod alabastritis speciem esse Dioscoridi^g visum est. Huius marmoris onychini, quibusdam in locis reperti, fuit tanta pulchritudo, ut pocula ex eo facta æstimationi gemmarum accederent, quemadmodum & myrrhina, quamuis fictilia, & quæ nostra ætate vocant porcellana. Plurimum tamen onyx marmor ab onychis gemmæ natura distat, quæ sardonichi & sardæ cognata est: **E** nam marmoris ea teneritudo inuenitur, ut ex ipso pocula & alabastris torno perficiantur: quod nulla ratione onyx gemma patiatur ob duritiem, quæ longa attritione infringi debet, adhibita scobe smyridis & adamantis ad rotas æneas & verticillos. Quamobrem Plinius^h, onychis gemmæ naturam persequens, non tradit fuisse vsum sculpendi ex ea pocula, quemadmodum neque ex achate, neque ex iaspide, neque prasio, quæ sunt gemmæ eiusdem fere duritiei: sed nostra ætate quædam sculpta ex ijs vascula in Principum delicijs conspiciuntur; ita ut eorum cælatura, Plinij æuo recentius appareat fuisse inuenta.

Verum ne diutius alienæ materiæ inhæreamus: satis erit indicare, hanc opinionem de onyche, & plures alias a diuersis scriptoribus circa myrrhinorum materiam excitate, confutari latius a Michaelæ Mercato, qui ex notis omnibus, quæ myrrhinis tribuuntur, nullam ostendit conuenire onychi, præter vnam, quod a Plinioⁱ traditur

traditur in Carmania nasci, vbi myrrhina quoque proueniunt. hinc tamen ne verifimile quidem argumentum duci potest: nam eodem auctore, etiam alabastrites, callais, asteria, & alia complures gemmae in Carmania reperiuntur: et in Parthico regno, in quo etiam myrrhina fiunt, nullum onychem recensuit: sed e contrario in alijs regionibus gigni prodit onychem, in quibus myrrhina prouenire, nec ipse Plinius, nec alius quispiam meminit.

CI. Nunc rationes aliquot adscribendae sunt, quibus Michael iam dictus myrrhina ex myrrhae arboris lacryma olim fuisse conflata demonstrat. Nulla iaspidis, vel achatis, vel onychis, vel alterius gemmae variegatae species existit, siue ea antiqua est a Romanis quondam possessa, & haecenus intra limites Europae conseruata, siue recens a Meridie atque Oriente nobis aduecta, cui temperamentum substantiae & coloris peculiariter competat, quod myrrhinis Plinius^a attribuit. Deinde splendor sine viribus, nitorque verius quam splendor, qui myrrhinis inesse dicitur, gemmae naturae non conuenit, quae multo acrius quam marmor effulget. Illud vero, quod aliqua myrrhinorum in odore commendatio est, ne lapideae quidem naturae conuenit. Multo minus etiam sapor; quem addit Martialis^b, scribens calidum vinum ex myrrhino calice iucundius sapere: nam lapis ab Aristotele^c ponitur inter exempla corporum, quae odore & sapore carent: et praecipue gemma talis esse existimari debet, quae corpus maxime solidum habet, vt alieno etiam odore imbui nequeat, praesertim expolita.

^a Plin. lib. 37. cap. 2.

^b Mart. lib. 14.

^c Arist. de sensu & sens. c. 3.

CII. Cum igitur indicia myrrhinorum ab antiquis praescripta sint eiusmodi, vt nullus lapis suapte natura proueniens ijs queat esse praeditus; necessario iudicandum est, myrrhina fuisse olim fictilia. Et quamquam huic iudicio auctoritas Plinij^d opponitur, dicentis myrrhinum existimari humorem sub terra calore densatum: non desunt tamen ex altera parte auctores, qui Plinio obijciantur, eiusque sententiam refellant, sicut Propertius^e, qui myrrhina esse fictilia aperte docet hoc versu:

^d Plin. lib. 37. c. 2.

^e Propert. lib. 4. elegia 5.

Myrrhaeq. in Parthis pocula cocta focis.

^f Arrianus de nauigatione maris rubr.

Et Arrianus^f ex nauigatione maris Rubri compertum esse scribit, in Moscophagorum regionem cum alias merces venales comportari, tum etiam lapidea vasa diuersi generis, & vasa myrrhina, quae fiunt Diospoli. Itaque ratione naturae, & auctorum testimonij constat, myrrhina fuisse conformata opere figlino: quorum materia odora, sapida, & remissi nitoris, quanam alia existimari debet, quam illa, quae nomine ipsorum exprimitur, nempe myrrha? Quod etiam antiqui poetae indicant, qui numeris astricti, nomen huius materiae vsurpant vice operis, myrrham pro vase myrrhino dicentes, vt Lucanus^g, Papinius^h, Martialisⁱ. Nec mirum videtur, myrrham, quae tantum placuit vinis condiendis, translatae aliquando fuisse ad pocula; quod etiam Graeci aliquando tentarunt, vt de Rhodiaceis ollulis dictum est. Addimus nos his, quae Fulgentius Mythologiarum libro tertio, octauo capite, dum agit de fabula Myrrhae atque Adonis, habet; quibus manifeste demonstratur, myrrham genus esse arboris; ex qua incensa lacrymae quae defudant, myrrham itidem esse dictam, inde vero fingendae fabulae argumentum esse suppeditatum.

^g Lucan. lib. 4.

^h Statius Pap. siluar. lib. 3.

ⁱ Mart. lib. 4. c. 14.

CIII. Ad haec insuper ob quaestionem nuper obortam nonnulla addere in hac editione compellimur. Vir enim cum primis eruditus Nicolaus Faber Parisiensis clarissimus I. C. omni genere litterarum egregie excultus, familiaribus agens litteris, in eam sententiam cum pluribus nos potius abijisse, se optasse, de vino myrrhato declarat, vt soporiferam, quae mentem abalienaret a sensu, eam potionem Domino propinatam extitisse professi essemus, quam fuisse vinum myrrhinum, quod myrrha conditum in magnis consueuisset esse delicijs: Cum, vt ait, apud Hebraeos antiquus mos ille vigeret, vt omnes licet vilissimi cruciarj ante supplicium potarent propinatum myrrhatum vinum, quo penitus dementati ac stupore quodam in omnibus corporis membris consopiti, efficerentur doloris expertes. Id quidem apud Hebraeos fuisse vsu receptum, Galatinum adducit in medium: sensisse hoc ipsum quoque Patres, & haud dubiam inter alios tradit esse sententiam sancti Hieronymi^k in Matthaeum his verbis: Usque hodie Iudaei, & omnes increduli Dominicae resurrectionis aceto & felle potant Iesum, & dant ei vinum myrrhatum, vt eum consopiant, & mala eorum non videat. Rursum vero myrrhae esse, soporem inferre, ex Dioscoride^l sibi vendicat. Sed & apud Gentiles eum fuisse vsu myrrhae, probare

^k Hier. in Mat. c. 27.

^l Diosc. lib. 1. c. 88.

Aronatur, vt ex ipsa condita potio illis daretur qui graues essent subituri dolores, ne eos sentirent, consopitis ex ea sensibus: idque ex duobus Apuleij locis, quorum prior se habet his verbis^a: Indidem sese multimodis commulcat ictibus, mire praesumptione munus.] & alibi^b: Obfirmatus mira praesumptione, nullis verberibus, ac ne ipsi quidem succubuit igni.] Sed ipse quidem hos sic restituendos textus esse putauit, vt ad germanam lectionem sit, myrrhae, pro mire, seu mira, vtrobique reddendum: sed absque exemplo aliorum antiquorum scriptorum, vel alicuius codicis, haud facile admittendum.

^a Apul. lib. 8.

^b Idem. lib. 10.

CIV. At vbinam, rogo, ad obtupefacienda ad sectionem membra reperiri potest medicos vsos myrrha? Vel vbi in reorum iudiciarijs quaestionibus mentio facta est de reo aliquo eludente myrrha seuerum iudicem? Aut quo alio exemplo Miacus aliquis ad futuros ictus praemunisse se myrrha legitur? Vel quo probari potest exemplo, vocem illam, praesumptionem, ab ipso Apuleio pro manducatione acceptam? cum pro audacia, vel temeritate, sicut ab alijs plurimis, vsurpata ab ipso reperiat, vt cum ait^c: Contra vesanarum praesumptionem modestiam meam approbarem.] & rursum: Sacrilega praesumptione Dei, quem praedicabat vnicum, &c.] Quamobrem haud facile lectionem antiquam couellendam existimo, quam retinent omnes codices, & interpretes secuti sunt.

^c Idem. lib. 9.

CV. At quod spectat ad antiquum illum Iudaeorum morem propinandi vinum myrrhatum ijs qui essent vltimum supplicium subituri: non imus incicias, quod in Thalmudicis scriptis id sit facile reperiri: Sed an ob eam causam, vt myrrharum vinum bibentes, mentis alienationem passi, carerent sensu doloris, hoc peruestigandum est. Id ne sit myrrhae praestare, haud adeo facile concedendum esse videtur ex ijs quae superius sunt recitatae ex Aristotele & Athenaeo: quorum illa sententia est, myrrhae esse praeseruare potius ab ebrietate, quam deliquium mentis adducere. Quibus consentientia sunt quae tradit Plutarchus item ex Aristotele in libro de Iside ex Aegyptiorum sententia; ijs namque ob loci propinquitatem & frequentiore rei vsu notior myrrha erat: ait enim: Myrrham Aegyptij Bal nominant; quae vox (si interpreteris) delirij significat amolitionem.] haec ipse. Non tamen negamus, quod ait Galenus^d, myrrham, si largius bibatur, aut dementare, aut mortem afferre; cum hoc & vinum ipsum absque myrrha abundantius sumptam praestare soleat.

^d Gal. simpl. medic. lib. 15. c. 19. prope finem.

MYRRHAE NATURA

CVI. Sed & ex effectu rem quoque pensemus, & cognoscamus exemplo. Si enim ex antiqua Iudaeorum traditione propinatum vinum myrrhatum Domino volumus, illud pariter & latronibus item cum ipso aequale supplicium subituris oblatum fuisse dicendum est: solemne enim eis erat, vt omnibus ad supplicij locum perductis delinquentibus, peccatumque ibi suum, cuius causa damnati essent, publice confessis, myrrhata potio propinaretur, sicque potatos affigerent illos cruci. At cum constet ex Evangelistis, latrones in cruce positos mentis fuisse compotes; eaque locutos quae sibi constantes eos fuisse significarent; plane declaratur haud extitisse eam naturam myrrhati vini, vt bibentes illud homines dementaret: sed quod exhilararet potius, dareturque damnatis, secundum sententiam illam superius recitatam^e: Date siceram marentibus, & vinum his qui sunt amaro animo: vt bibant, & obliuiscantur egestatis suae, & doloris sui non recordentur amplius.] Cur igitur non in eam cum multis de myrrhato vino sententiam iuerimus, cum ex his quae superius dicta sunt, tum etiam ijs quae hic addidisse volumus, satis potest cuique fieri manifestum. Ceterum lectori liberum esto, quam velit sententiam sequi. Quod enim myrrhae sit obfirmare mentem potius, quam amentem reddere hominem; quodque latrones, ex vsu myrrhae poti, permanserint sensibus integri; in hanc nos iure traxere sententiam.

^e Thalmud. sic. Anel. Kabbari. c. 2.

^f Prouer. vlt.

CVII. Sed posterioribus litteris quae noster Faber addiderit, hic describamus: post multa enim officij plena haec ait: Addi etiam posset, quod habetur cap. vlt. Prouerb. Date siceram marentibus; Hebraice legi, Date quod inebriet, morientibus. Hebraicum enim vocabulum, sichar, vel vt expolierunt Graeci, σίκαρα, significat, inquit sanctus Basiliius Magnus, καὶ τὸ δυνάμενον μὲν δὲ ἰμποῖσιν. & Rabbi Moses Aegyptius, morientes, interpretatur reos, damnatos. Id etiam quod habetur Psalmo LIX. Potasti nos vino compunctionis; B. Hieronymus venit, Potasti nos vino consopiente; & Chaldaicus Paraphrastes, Calice maledictionis: nempe quia cruciarj maledictis a lege dabatur. eiusmodique phrasi summam crucem designari, adnotant interpretes Hebraici: inter ceteros vero Rabbi Sclomoh vinum illud esse ait cor obuoluens, & cerebrum feriens,

sternutareq. faciens: quod quid aliud est dicere, quam vinum istud sensus deturbare & adimere? a qua sententia nec Septuaginta longe recefferunt, qui οἶνον καταλύεως transfulerunt. Nam Alexandrino idiomate, quo modo sacrorum librorum idioma grammatici Græci nuncupant, καταλύεως alium soporem & veterum significat. ita B. Paulus ad Rom. xi. Isaiæ locum xxi. cap. explicans, spiritum soporis, πνεύματος καταλύεως oculis exprimit: cuius etiam effectus ex eiusdem Prophetæ sexto cap. subijcit, ὄφθαλμοῖς τὸ μὴ βλέπειν, καὶ ὄτα τὸ μὴ ἀκούειν, a compunctione toto cælo alienos. quod agnovit Syriacus, qui, spiritum stupiditatis, transfudit. Ex eo more etiam phrasæ illæ deductæ censeri possunt, quibus Dominus per Prophetas impijs exitium denunciâns, se potui daturum eis vinum siue calicem soporis, vertiginis, torporis, stuporis, ac ebrietatis interminatur.] hæc ipse, ad postremum id addens: Hæc tamen apud me minime tanti sunt ponderis, vt non in tuam sententiam concedam, cuius auctoritatem mihi pro summa lege & ratione præscripsi.] hæcenus de his Faber, qui Christiana modestia, magna animi demissione, amico victoriam cedit, qua iam prope potiturus videri possit. Sed nihil inferat præiudicij veritati adeo liberalis ab amico facta spontanea iuris cessio. Integrum (iterum dico) liberumq. esto lectori, quam veriore putat sententiam, sequi. Inter nos autem ita sciat esse transactum, vt vincente veritate, cuius professores atque cultores sumus, victoriam assecutus vterque dicatur.

VII

CVIII

Addicimus ad hæc omnia corollarium, de vsu vini conditi sanctis martyribus etiam propinati egregium exemplum ex Actis sanctorum martyrum Fructuosi Episcopi Tarracônensis & sociorum, quæ (vt suo loco dictum est) nouerunt atque probarunt S. Augustinus atque Prudentius. Hæc enim ibi leguntur: Cum ad locum vbi essent subituri supplicium ducerentur, cumq. multi ex fraterna charitate ei offerrent condimentum vti permixtum poculum sumeret, ait: Nondum est hora soluendi ieiunium. Agebatur enim hora diei quarta, &c.] & de vsu & natura myrrhæ in potu quæ habet Fulgentius tertio Mythologiarum ex antiquis deprompta scriptoribus, vbi post multa de myrrhæ natura, hæc de condito ex ea confecto: Petronius Arbiter ad libidinis concitamentum myrrhinum se poculum bibisse refert.] citat & Subrium veterem comicum istud ipsum per Glyceram asserentem: vt plane appareat, non soporis inducendi causa, sed ad remissas vires reuocandas, roborandasq. in vsu fuisse ex myrrha conditum apud antiquos.

CIX

Hæc quidem longius pertractare, præter sententiam nobis accidit, cogente tamen necessitate ob emergentes post primam editionem ea de re quæstiones. Qua item ratione & illi pariter de myrrhato vino obiectioni satisfacere æque tenemur, quæ ex Gellio, & qui eum citat, recentiore auctore, mota est: Myrrhina inter vina nequaquam recensenda esse, eo quod illis vti liceret Romanis mulieribus, quæ vini vsu interdictæ penitus essent: sunt enim hæc Gellij verba: Bibere autem solitas ferunt loream, passum, myrrhinam, & quæ id genus optant potu dulcia.] sic ipse. Errat, mea sententia, qui ex hoc sugillat Plinium, a quo mutati sumus auctoritatem, quod inter lautissima vina myrrhinam recensuerit, quæ potius inter Dulcia tantum erat adnumeranda, quibus Romanæ feminae patria lege abstemiæ licite vti possent: errat, inquam, qui differera putat esse specie a vino. Dulcia: nã appellatione Dulcium, contineri quoque dulcia vina, Paulus I. C. expresse testatur, dum ait: Dulcibus legatis, sapa, defrutum, mullum, dulce quoque vinum, &c. legata videbuntur.] Quin & passum, quod inter Dulcia a Gellio recensetur, non solum Plinij testificatione, vini nomine continetur, sed & Vlpiani I. C. cum ait: Si quis vinum legauerit; Oenomeli plane, id est, dulcissimum vinum continebitur, & passum.] hæc ipse. Nihil igitur prohibet, quin vini nomine significantur hæc Dulcia: nec impedit, quo minus ex sententia Plinij myrrhina inter lautissima vina atque etiam Dulcia recensatur. Nec quod myrrhinam Romanæ feminae licite biberent, negarim ob eam causam esse vinum: sicut nec inficiari quisquam potest passum esse vinum, quod sententia Gellij atque Varronis illud Romanæ mulieres lege abstemiæ comperant.

CX

Et enim hæc licet vina dicta essent, tamen eam ob causam quod inebriare minime solerent, mulieres vti, haud vitium erat: nam quod essent sui natura dulcia, nequaquam vim habebant inebriandi, sed ebrietati potius resistendi, quod Plutarchus atque Macrobius inter alios attestantur. Passum quidem, vinum per dulce, quod non inebriaret

OBJECTIONE FACTA QUOD MYRRHINVM NON SIT VINVM.
Gel. lib. 10. c. 23.
Plin. lib. 14. c. 23.
Paul. lib. 1. sent. tit. 7. §. 73.
d. l. 9. ff. de trit. vni. c. 1.
Plutar. symp. 5. §. 1.
f. vii. rob. Saturn. lib. 7. q. 7.

A inebriaret, Romanas feminas citra delictum bibere potuisse, testatur Varro, ac proinde multo magis myrrhinam, quæ non tantum ob dulcedinem, sed & ob sui naturam (vt dictum est) absque ebrietate mentem liberam conseruaret. Ex quibus omnibus illud inferitur, vina cuncta mulieribus Romanis vetita esse, illa vero tantum permiffa, quæ aliqua arte confecta, effectaq. dulcia, essent inducendæ ebrietatis expertia, iuxta illam Plutarchi sententiam: Dulcia admixta vino, reprimunt ebrietatem.] Ceterum & illud scimus: sicut ex vinaceis pressis, iisdemq. aqua lotis loram confici, ita & passo vino peracto, ex aqua addita, teste Plinio, effici secundarium passum: sicq. potuisse accidere de myrrhina, vt priori vino educto, aqua iniecta super residua, myrrhina alia conficeretur instar loræ, hisq. Romanæ feminae vti legitime possent: atque ita, si cui magis libet, Gellius interpretandus sit, vt non ipsum primum vinum, sed quod ex aqua iniuncta vinaceis postea redderetur, iure Romanæ feminae biberent, dum ipse Gellius non loram ait, sed loream, siue lorea: vt omnia scilicet, quæ spectarent ad loram, atque instar loræ confici solerent, nempe (quod Columella testatur) vt dulcis aqua conijciatur super vinacea vino pressa, eis potare liceret. At hæc satis, immo superflua ad significandum myrrhinam recte ex Plinij sententia inter vina lautissima recensitam; cum alioqui non desint innumeri plane testes, qui myrrhinam vinum appellent. His de myrrhato vino absolutis controuersijs, vt vnde digressa est reuocemus orationem: magna consideratione dignum est, quod scribit Euangelista, Dominum myrrhatum vinum non accepisse: quippe qui prudens volensq. omnes ærumnas sponte susceperat, quamlibet quauis occasione oblatam consolationem admittere recusauit: cum e contra vinum felle mixtum saltem gustasse, & oblatum calamo acetum accepisse, tradant Euangelistæ. Sed reliqua prosequamur.

Quod in primis ad Golgotha spectat, locum illum quo ad supplicium crucis ductus est Iesus; hæc Hieronymus: Locus, inquit, est Caluarie, & vsque hodie ostenditur in Ælia ad Septentrionalem plagam montis Sion.] Hunc eundem esse montem, in quo Abraham iussus est immolare filium suum Isaac, ex maiorum traditione per generationes singulas ad posteros dilapsa, complures antiquorum Patrum testantur, inter quos hæc Augustinus: Hieronymus presbyter scripsit, ab antiquis & senioribus Iudeis se certissime cognouisse, quod ibi immolatus sit Isaac, vbi postea Christus crucifixus est. Denique ab eo loco, vnde B. Abraham iussus est proficisci, tertio die ad locum vbi Christus crucifixus est, peruenitur.] hæc de Golgotha Augustinus. Ceterum vbi hæc dixerit Hieronymus, non inuenimus, nisi tantum in commentarijs in Marcum, qui illi falso attribuuntur, Beda: hæc in eadem sententiam: In loco autem illo, quo Abraham altare ad immolandum filium construxit, mensa est lignea non parua, in quam pauperum elemosynæ solent a populo deferri.]

Cur vero idem mons Golgotha dictus sit Caluarie locus: maiores omnes antiquorum etiam firma acceperunt traditione, sic esse nominatum montem illum, quod ibi primus homo sepultus sit. Id in primis Tertullianus, in carmine quod scripsit aduersus Marcionem, testatur his versibus:

Golgotha * locus est capitis, Caluarie quondam:
Lingua paterna prior sic illum nomine dixit.
Hic medium terra est: hic est victoria signum.
Os magnum hic veteres nostri docuere repertum:
Hic hominem primum suscepimus esse sepultum, &c.]

Hæc Tertullianus. Origenes etiam hæc in eadem sententiam: Locus Caluarie dicitur non qualemcumque dispensationem habere, vt illic qui pro hominibus fuerat mortuus, moreretur. Venit ad me traditio quedam talis, quod corpus Adæ primi hominis ibi sepultum est, vbi crucifixus est Christus: vt sicut in Adam omnes moriuntur, sic in Christo omnes viuificantur: vt in loco illo qui dicitur Caluarie locus, id est, locus capitis, caput humani generis resurrectionem inueniat cum populo vniuerso, per resurrectionem Saluatoris, qui ibi passus est, & resurrexit.] hæc Origenes. Item & Basilus: Obtinuit, inquit, fama quedam in Ecclesia memoriã conseruans, non quidem scripto proditam, que talis est: Quod prima vtique Iudæa hominem habebat ac colam: nimirum Adam, simul atque excidit delicijs Paradisi, in hac terra collocatum, ad mitigandam iacturam bonorum, quibus fuerat exutus. Prima igitur etiã mortuum hominem

FEMINIS CVR MYRRHINA CONCESSA.
Plin. lib. 14. c. 24.
Colum. lib. 2. c. 40.
Marc. 15.
Matth. 27.
Ioan. 19.
CXI.
DE GOLGOTHA.
Hier. de locis Hebraicis.
Aug. de temp. serm. 71.
Hier. in Mar. c. 15.
Beda de locis sanctis c. 2.
CXII.
lib. 2. contra Marcionem.
ADAM IN GOLGOTHA SEPULTVS.
Orig. tract. 35. in Matth.
Basil. in Let. lit. 65.

hominem excepit, qui & illic eam, cui addictus erat, sententiam condemnationis ple-
ne est executus. Itaque insolens esse ac nouum videbatur illius ætatis hominibus spe-
ctaculum, os capitis defluente carne nudum: at illi recondentes cranium, loco illi in-
diderunt nomen Cranion, id est, Caluariam. Probabili ratione potuit Noe non igno-
rassè sepulchrum principis huius, & mortalium omnium primigenij: siquidem de hac
re fama a diluuiò mox per Orbem propagata est ab ipso & dimanauit: eòq. Dominus,
excussa origine humanæ mortis, in Caluariæ loco est passus.] hucusque Basilius. Et ne
singulorum sententias velut ex scripto recitando prolixiores videamur, nomina tantū
auctorum, qui eadem pene scripserunt, hic referamus, nimirum Athanasium^a, Epi-
phanium^b, Ioannem Chrysostomum^c, & alios recentiores Græcorum: ex Latinis ve-
ro, post Tertullianum, auctorem illum, siue Cyprianum, siue illi ferme æqualem, qui
scripsit de Operibus cardinalibus, Ambrosium^d, Augustinum^e, & apud Hieronymū
ad Paulam & Eustochium & Marcellam in hæc verba: In hac vrbe, immo in hoc tunc
loco, & habitasse dicitur, & mortuus esse Adam; vnde & locus, in quo crucifixus est
Dominus noster, Caluaria appellatur, scilicet quòd ibi sit antiqui hominis caluaria
condita: vt secundi Adam, id est, Christi sanguis de cruce stillans, primi Adam & ia-
centis protoplasti peccata dilueret, & tunc sermo ille Apostoli compleretur: Excitare
qui dormis, & exurge a mortuis, & illuminabit te Christus.] hæc ille.

CXIII. Ipse autem Hieronymus hæc ipsa recitans, haud libenter his adstipulari videtur,
immo & contradicit, cum ait^h: Audiui quemdam exposuisse Caluariæ locum, in quo
sepultus est Adam, & ideo sic appellatum esse, quia ibi antiqui hominis sit conditum
caput, & hoc quòd Apostolus dicat: Surge qui dormis, & exurge a mortuis, & illu-
minabit te Christus. Fauorabilis interpretatio, mulcens aurem populi, nec tamen ve-
ra. Extra urbem enim, & foras portam loca sunt in quibus truncantur capita damna-
torum, & Caluariæ, id est, decollatorum, sumpserunt nomen. Propterea autem ibi cru-
cifixus est Dominus, vt vbi prius erat area damnatorum, ibi erigerentur vexilla mar-
tyrij: et quo modo pro nobis maledictum crucis factus est, & flagellatus est, & cruci-
fixus, sic pro omnium salute quasi noxius inter noxios crucifigeretur. Sin autem quis-
piam contendere voluerit, ideo ibi Dominum crucifixum, vt sanguis eius super Adæ
tumulum distillaret: interrogamus eum, quare & alij latrones in eodem loco crucifixi
sunt? Ex quo apparet, Caluariam non sepulchrum primi hominis, sed locum significa-
re decollatorum: vt vbi abundauit peccatum, superabundet gratia. Adam vero: se-
pultū iuxta Hebron & Arbee, in Iesu filij Naue volumine legimus.] hæc Hieronymus:

CXIV. At (tanti Patris in primis rogata venia) his nequaquam adduci possumus, vt quod
non ab vno vel alio, sed ab omnibus fere antiquis Patribus, nec vt quidpiam recens
excogitatum, sed a maioribus traditum & scriptum est, tam facile conuellamus: cum
præsertim ea quæ ad hæc impugnanda inducit, non videantur esse huiusmodi quæ nos
ab illis penitus dissentire compellant. Quid enim repugnat, vt locus ille, vbi primus
homo sepultus dicitur, postmodum electus fuerit (quòd in edito loco situs sit & Hie-
rosolymis proximus) ad supplicia damnatorum? Nec illud probatur, a capitibus de-
collatorum, quòd illic truncarentur capita damnatorum, locum illum appellatum ef-
se Caluariam: eiusmodi enim supplicium apud Hebræos nec lege esse sancitum, nec
consuetudine inuenimus approbatum: apud Romanos enim erat in vsu, quos haud
multo ante hæc tempora Iudæis dominari coepisse, certum est. Rursum vero quod
ad illum Adam pertinet, qui diuinæ Scripturæ testimonio dicitur sepultus in Hebron:
haud putamus locum adeo parentem præterisse tot disertissimos viros, vt ad hoc inconsul-
te, ne dicam temere, ea de primi parentis sepultura conscripserint, si existimassent
tanto testimonio mendacij posse redargui, & accusari: nisi & ipsi sensissent, de altero
potius Adam, quàm de primo omnium patre, diuinam Scripturam esse locutam.

CXV. Hæc vero vt certiora habeantur, ipsa eiusdem ciuitatis origo ex eodem Scripturæ lo-
co petenda est, quæ sic se habet: Nomen Hebron ante vocabatur Cariatharbe. Adam
maximus ibi inter Enacim situs est.] hæc ibi. Porro Cariatharbe idem est, quòd ciui-
tas Arbe. Fuit Arbe pater Enac, vt paulo inferius sequenti capitulo dicitur: Enac ve-
ro fuisse giganteum, & parentem gigantum, habet liber Numeri his verbis: Ibi in
Hebron scilicet, vidimus monstra quadam filiorum Enac de genere giganteo, quibus
comparati, quasi locusta videbantur.] Ab Enac stirpem Enacim ipsos gigantes ea-
dem

^a Athanas. de
pass. & cruce.
^b Epiph. her. 46.
^c Chrysost. in Io.
homil. 84.
^d Ambros. lib. 5.
epist. 9.
^e Aug. de temp.
ser. 71. & q. in
Genes. 161.
^f Hier. epist. 17.

^g Hier. in epist.
ad Ephes. c. 5.
^h Hier. in Mat-
thæum c. 27.
DE HIERONYMI
SENTENTIA.

ⁱ Iosue 14.
CXIV.

^k Iosue 15.
m Num. 13.

A dem diuina Scriptura^a nominare consuevit. Quòd igitur Adam maximus inter filios
Enacim sepultus dicatur, non de alio quàm de vno ex gigantum numero, qui cetero-
rum maximus haberetur, quiq. Adam sit appellatus, dictum existimamus. Testatur
Iosephus^b, adhuc temporibus suis monstrari solita ossa gigantum, qui in Hebron se-
pulti erant, adeo magna, qualia, inquit, vix credant, qui non viderunt ipsi. Persuadet
id ipsum illud maxime, quòd inusitata sit ea in diuina Scriptura nomenclatura, vt pri-
mus omnium parens Adam sit maximus appellatus. Sed hæc de his satis.

Quòd vero idem locus in medio terræ situs dicatur, ac secundum propheticum ser-
monem, Deus operatus sit salutem in medio terræ: Hieronymus^c in illa Ezechielis
verba: Hæc dicit Dominus Deus: Ista est Hierusalem, in medio gentium posui eam, &
in circuitu eius terras] ait: Hierusalem in medio mundi sitam, hic idem Propheta te-
statur, vmbilicum terræ esse demonstrans.] & inferius: Operatus est salutem in medio
terræ: a patre enim Orientis cingitur plaga quæ appellatur Asia; a partibus Occidentis,
eius quæ appellatur Europa; a Meridie & Austro, Libya & Africa; a Septentrione Scy-
thia, Armenia, atque Perside, & cunctis Ponti nationibus. In medio igitur gentium
posita est, vt quia notus erat in Iudæa Deus.] hæc Hieronymus. Iosephus^d aliam inijt
rationem, dum Iudæam describens, hæc ait: Media vero eius est Hierosolyma: vnde
quidam non sine ratione vmbilicum eius terræ eam vocauerunt.] Victorinus Pictauien-
sis de eodem loco his agit versibus:

*Est locus ex omni medium quem credimus Orbe,
Golgotha Iudæi patrio cognomine dicunt.]*

B Beda^e, qui eadem Victorini recitat carmina, hæc ait: Columna celsa stat, quæ æstiuo
solstitio vmbra non facit: vnde putant ibi mediam esse terram, & historice dictum:
Deus autem ante sæcula operatus est salutem in medio terræ.] hæc ille. Sed profecto fie-
ri non potest quod asserit Beda: nam si id ita esset, necesse omnino foret Hierosoly-
mam ponere intra zonam torridam, & tropico saltem cancri subijcere: at ab illo longius
abesse, omnes qui terras describunt, apertissime tradunt, & certissimis experimentis
etiam nunc cognosci potest. Sed illud non male, vel Hierosolymam sitam in medio ter-
ræ habitabilis, vel in medio Palæstinæ. Animaduertit atque correxit eundem Bedæ
errorem noster Thomas Bozius vir cum primis eruditus.

His igitur quæ ad Golgotha spectant, in hunc modum enarratis; quæ reliqua sunt
passionis Christi, breui quodam compendio perstringam. Exuerunt^f suis vestibus mi-
lites Iesum, easq. in quatuor diuiserunt partes, & quisque militum partem suam acce-
pit: super tunicam vero inconsutilem miserunt sortem. Errare illos existimo, qui pu-
tarunt Christi vestem inconsutilem fuisse pretiosam: nam haud credendum est eius ge-
neris vestibus Dominum vsu esse, qui Ioannis prædicans sanctitatem, dixerat: Qui
mollibus vestiuntur, in domibus Regum sunt.] Vnde considerandum, quòd Isidorus
Pelusiota ad Cratonem^g scribens, hæc ait: Erat autem tunica eius desuper contexta
per totum. Quis autem vestis illius vilitatem ignorat? vt qua Galilæorum pauperes
vtantur: apud eos enim maxime huiusmodi vestis genus fieri solet, arte quadam, vt pe-
ctoralia, retractim confutum.] hæc Isidorus. Erat illa (ait Ioannes) inconsutilis: quod
sane genus vestis haud facile scissuram patitur, quin tota pariter retextatur. Contex-
tam illam fuisse a sanctissima Virgine, par est credere: nam in Oriente hominum ves-
tes a feminis confici solitas, liber qui dicitur Esdræ testatur, cum ait^h: Ipsæ faciunt
stolas omnium hominum.] eadem etiam in Prouerbijⁱ de optima muliere dicuntur:
Confidit in ea cor viri sui, & spolijs non indigebit.] & postea: Domestici eius vestiti
sunt duplicibus.]

Sic spoliatum Redemptorem mundi cruci affixerunt tribus, vel (vt tradit Gregorius^k
Turonensis) quatuor clavis: id quidem secundum antiquum crucifigendi ritum: nam
Plautus^l: Ego dabo ei talentum, primus qui in crucem excucurrerit: Sed ea lege, vt af-
figantur bis pedes, bis brachia.] Ceterum interdum martyres pluribus etiam clavis
in cruce confixos, dicemus tertio Annalium tomo. At de Christo Domino nostro anti-
quiores imagines, quatuor ipsum affixum clavis repræsentant, nempe seorsum singu-
lis pedibus singulis confixis clavis. Sed aliam sententiam de tribus clavis recentior
probauit vsus.

Post hæc autem scriptus est a Pilato causæ titulus, qui super crucem affigitur eo or-
dine

^a Dent. 1. 2.
^b Iosue 11.
^c Iosue. antiq.
lib. 5. c. 2.

CXVI.
HIERUSALEM
IN MEDIO TER-
RÆ.
^e Hieronym. in
Ezech. 6. 5.

^d Iosue. de bel-
lo Iud. lib. 3. c. 2.

^e Bedæ de locis
sanctis 6. 3.

CXVII.
^f Matth. 27.
Marc. 15.
Luc. 23.
Ioan. 19.
Concord. c. 248.
DE VESTE IN-
CONSUTILI.

^g Isidorus lib. 2.
epist. 74.

^h 3. Esdr. 4.
ⁱ Prouerb. 31.

CXVIII.
^k Greg. Turon. de
glor. mart. c. 6.
DE TITULO
CRVCIS.
^l Plaut. in Mu-
stell.

CXIX.
dine

dine quo ponitur a Ioanne, nempe Hebraice, Græce, & Latine, vt apparet in partetuli, quæ Romæ extat: ita tamen, vt secundum ea quæ a nobis superius dicta sunt^a, & quæ I. C. habet^b, in ipsius ordine nobilior locus, ac proinde prior ille sit visus, qui Christo vicinior esset: sicq. Latina prior, nouissima vero Hebraica, vt quæ Græca inferior & barbara a Romanis haberetur, posita esset inscriptio. Siquidem apud eos in teatro locus infimus Senatorum, summus vero plebis^c, & in triumpho postremus Imperatoris, sed & in triclinio nouissimus Consulis erat^d; sicq. sedendo, procedendo, & recumbendo, locus vltimus primus esset. Crucifixi sunt cum eo pariter duo latrones, vnus a dextris, alter vero a sinistris. Tunc pro persecutoribus exorauit, dicens: Pater mitte illis: non enim sciunt quid faciunt. Ad hæc, Principes sacerdotum, & qui cum eis erant, irridebant eum & blasphemabant: illudebant eidem & milites. Insuper cum & vnus ex latronibus, qui cum eo affixi cruci erant, conuiciaretur ei: mox alter illum blasphemantem redarguens, Christum confessus, se eidem commendauit. qui & ab eo meruit audire: Hodie mecum eris in Paradiso. Stabat interim iuxta crucem Iesu Maria mater eius, & soror matris eius Maria Cleophe, & Maria Magdalene; aderat & Ioannes. Cum vidisset ergo Iesus matrem, & discipulum stantem quem diligebat, dixit matri suæ: Mulier ecce filius tuus. deinde discipulo: Ecce mater tua. et ex illa hora accepit eam discipulus in sua.

CXX. Dum hæc agerentur, hora sexta^e factæ sunt tenebræ super vniuersam terram, vsque ad horam nonam. Cumq. his addat Lucas Euangelista & Solem esse obscuratum; satis perspicue declaratur, non ipsam Iudæam tantum (vt aliquando Origenes^f dixit) sed vniuersum plane terrarum orbem offusum fuisse tenebris. Porro ille ipse Origenes auctor huius sententiæ, cum agit^g aduersus Celsum philosophum Epicureum, Christianorum hostem infensissimum, de admiranda tunc facta Solis eclipsi, non ex Euangelistarum testimonio, quibus Ethnicus homo non crederet, sed ex Phlegonte Hadriani Imperatoris liberto, insigni chronographo, de quo plura scribit Suidas, testimonium citat his verbis: De Sole autem Tiberij Cæsaris tempore obscurato, quo imperante Iesus creditur eruci fuisse affixus, & de magnis terræ tunc motibus factis, scripsit Phlegon in tertiodecimo vel decimoquarto (vt arbitror) de temporibus libro.] & inferius: Putat autem prodigij loco ducendum, quod moriente Iesu contremuerit terra, & cuncta sint tenebris obuoluta: de quibus tamen, vt licuit, supra respondimus; cum & Phlegonta ipsum produximus, Saluatoris temporibus patientis, historiam fuisse complexum, &c.] porro ipsius Phlegontis verba Eusebius^h recitat, sic dicens: Scripsit vero super his & Phlegon, qui Olympiadum egregius supputator est, in libro decimoquarto ita dicens: Quarto autem anno ducentesimæ secundæ Olympiadis, magna & excellens inter omnes quæ ante eam acciderant, defectio Solis facta est: dies hora sexta ita in tenebrosam noctem versus, vt stellæ cæli visæ sint: terræq. motus in Bithynia Nicænæ vr-

bis multas ædes subuerit.] hæc Phlegon. Tertullianusⁱ item aduersus Gentiles agens, non ex Euangelio testimonium, sed ex ipsorum scriptis adducit, cum ait: Eodem quidem momento dies, medium orbem signante Sole, subducta est: deliquium vtique putauerunt, qui id quoque super Christum prædicatum nescierunt. Et tamen eum mundi casum relatam in archiuis vestris habetis.] hæc Tertullianus. Lucianus^k iridem aduersus Gentes agens: Perquirite, inquit, in Annalibus vestris, & inuenietis temporibus Pilati, fugato Sole, interruptum tenebris diem.

CXXI. Quomodo autem eiusmodi Solis defectio facta sit, Dionysius Areopagita scribens ad Polycarpum, cum inuehitur in Apolophanem philosophum, narrat his verbis: Quid de illo, qui tempore crucis Dominicæ factus est, Solis defectu dicturus es? Eramus tunc ambo apud Heliopolim, amboq. simul incidentem mirabiliter Soli Lunæ globum notabamus (non enim eiusce coniunctionis tunc aderat tempus) ipsamque rursus ab hora nona ad vesperum, ad Solis diametrum supra naturæ vires restitutam. In memoriam autem illius reuoca etiam aliud quoddam; nempe enim (vt ipse non ignorat) eam Lunæ incidentiam ab Oriente cœpisse, & vsque ad solaris corporis finem peruenisse, ac tum demum resilisse notauimus; neque vero eadem ex parte, vt assolet, & incidentia illa & repurgatio facta est, sed ex aduerso diametri. hæc sunt quæ tunc temporis contingere, naturam profecto superantia, ac soli Christo possibilis, qui auctor est omnium, facitq. magna ac stupenda, quorum non

est nu-

A est numerus. ista illi, si licuerit, dicito.] hæc Dionysius ad Polycarpum. Idemq. de eadem re scribens ad ipsum Apolophanem, agit his verbis: Heliopoli tu quidem pene mihi cœuus, & ego quinque & viginti fere annorum tempus exoluens, vna morantes constiteramus, cum feria quadam sexta, & hora etiam pene sexta, Sol horribilibus subito est obsitus tenebris, Luna ipsum intercurrente: quia non Deus, sed creatura Dei in ipsius veræ lucis occubitu lucere non potuit. Quærebam enim tunc apud te, qui mihi sane sapientissimus videbaris, quid ipse inde sentiret: tu vero mirabili prudentia subintulisti, quod vsque adeo penetralibus mentis meæ alte inhæsit, vt nulla obliuione deleri, nulla vmquam valeat mortis imagine deterreri. Offusi enim tenebris ipsi eramus, orbem Solis vndiquaque & ex æquo occupante caligine: et postquam repurgatio & restitutio facta est, Luna ad Solis diametrum conuersa au-
B fugit. Et tunc quoque regulam Philippi Aridæi assumpsimus: Cumq. reperissemus, quod & erat notissimum, eo tempore Solem eclipsis molestias laboresq. minime perpeti debuisse, ac nihilominus Lunam ab Oriente solarem splendorem pullis nigrantibusq. velis obduxisse, cum soleat ex occidua parte Solem ingredi: tunc autem opifices lucis thesauros caliginibus, quas ipsa genuerat, ad occiduos vsque Solis fines peruagata (vt ipsi putauimus) occultauit: cum tamen & Lunæ id tempus deesset, nec coitus vicinum tempus esse cognosceretur: Aio ad te (neque enim adhuc mysterij tantæ rei conscius eram) O ingentis prudentiæ promptuarium: quid, inquam, o doctrinæ speculum Apolophanes, his secretis adscribis? Ad hæc, nescio quo pacto, diuino quodam afflatu, & non humani sensus sermonem subintulisti: Hæc, o bone Dionysi, diuinarum vicissitudines sunt rerum. Denique vero adnotatum diligenter feriæ diem, & annum, annunciatione quam facer Paulus nostris attentis auribus infudit, consentientibus signis conspirare & concordare expertus, manus veritati submissi, & ex falsitatis nexibus sum absolutus: quam quidem veritatem mirifice efferro, quam & tibi communico.] hæc tunc de his Dionysius.

De eodem quoque Solis defectu admirando Hieronymus^a agit, Augustinus^b etiam pluribus, qui & fuisse præter omnem naturæ ordinem, scribens^c ad Hesyrium, his demonstrat: Non erat, inquit, talis ille Solis defectus, quando Christus crucifixus est, & ideo vere mirabilis erat & prodigiosus. Pascha enim fuerat Iudæorum, quod non nisi in plenitudine Lunæ celebratur. Secundum autem Astrologorum numeros, certum est, Solem, quando Luna plena est, non posse deficere, sed quando finis est Lunæ; non quidem semper, sed aliter numquam, cum secundum illos numeros deficit. Quid ergo tale vmquam meminit apparuisse de cælo, ex quo Dominus illa prædixit, quale apparuit, quando passus est?] hæc Augustinus.

Cum hæc igitur agerentur, circa^d horam nonam exclamauit Iesus voce magna, dicens: Eli Eli lammasabaethani? quod est interpretatum, Deus meus, Deus meus vt quid dereliquisti me? Postea dixit: Sitio. oblatumq. tunc acetum accepit. Hæc pluribus Euangelistæ. Quod ad propinationem aceti spectat, nulla inter sanctos Euangelistas est discrepantia, quantumlibet Ioannes dicat spongiam aceto plenam hyssopo circumpositam Christi ori admotam, Matthæus vero & Marcus eam arundini seu calamo tradant impositam; vt ex his quæ dicturi sumus, facile apparebit. Sed in primis illud peruestigandum est: Quorsum hæc omnia parata ex industria erant, nimirum vas aceto plenum, spongia, hyssopus, & arundo? certe hæc non casu in monte extra vr-
E bem posito sunt inuenta. Sed si consideremus attentius, quis esset horum singulorum vsus ac virtus; rem integram proculdubio intelligemus; simulq. esse commentum certo sciemus, quod aliqui dixerunt, ad accelerandam reorum mortem consueuisse Iudæos cruci affixis propinare acetum. Vt igitur de hoc primum agamus: virtutem a natura insitam esse aceto sistendi sanguinem, eandemq. hyssopo simul & spongiæ inhærere, pluribus in locis testatur Plinius^e: cuius est in primis locus egregius & ad rem de qua agimus valde accommodatus, cum ait acetum fasciculo hyssopi conditum sistendi sanguinis vim quamdam & efficaciam habere, siue spongiæ superponatur, siue ad potandum detur: tribuit & Dioscorides^f eandem acetum virtutem, cum ait: Acetum erumpentem vndecumque sanguinem potu sistit.] Si vero acetum iunctum sit hyssopo; maiorem inde haurire efficaciam ad sistendum sanguinem ex clauorum vulneribus manantem, cum pendentem in cruce spongia su-

per

^a supra an. 10.
^b l. de eza. ff.
de re iud.

^c Sigon. de Tur.
antiq. Rom. lib.
2.
^d Plutarch. in
Symposiac. lib. 2.
quæst. 3.

^e Matth. 27.
Marc. 15.
Luc. 23.
^f Orig. in Mat.
traç. 35.
^g Orig. contra
Cels. lib. 2.
DE SOLIS DEFECTU.

^h Euseb. in Chron.
nic. an. 33. Christi
31.

ⁱ Tertul. in Apolog.

^k Lucianus in
Actis sui mar.

QVID DIONYSIUS.

CXXII.

CXXIII.

CXXIV.

^e Plin. nat. hist.
lib. 23. c. 1. in s.

^f Dioscor. lib. 5.
c. 14.

per arundinem affixa admouetur, iure dici posse videtur. hac quod ad potum A pertinet.

CXXV. Verum non potu tantum, sed earumdem rerum applicatione; & facta vulneribus admotione, eadem hæc ipsa præstari solebant. De spongia quidem cum loquitur Plinius^a, hæc ait: Veteres spongiæ conglutinant vulnera.] & paulo post: Spongijs vulnera vtilissime fouentur.] ac rursum: Ipsæ inflammationibus vulnerum ponuntur nunc sicca, nunc aceto conspersa.] ac denique: Sanguinis profluuium sistunt ex aceto, vel frigida.] His autem quæ scribit Plinius, antiquus rei vsus consentit: siquidem mos erat, vt gladiatori vulnerato, ad siccandum fluentem sanguinem spongia continuo ministraretur. Vnde Tertullianus^b in libro de Spectaculis, de his mentionem habens, sic ait: Poterit & de misericordia moueri defixus in morsus vsorum, & spongijs retiariorum.] Id ipsum & in marmoribus nobiliter sculptis vidimus, nimirum Adonidi ab apro recenter vulnerato, continuo a ministro quopiam admotam spongiam, ac vulneri superpositam, vt fluentem cruorem sisteret. Habentur hæc in antiquo sarco-phago ea historia egregie admodum effigiato, quod Romæ asseruatur in ædibus Tiberij Ceuoli, Via Triumphali.

CXXVI. Sic igitur (vt ad rem, cuius causa huiusmodi est suscepta digressio, redeamus) ex industria omnia potiora medicamenta quæ sanguinem sisterent, a Iudæis parari solita, cum quis cruci affigeretur, satis superq. demonstratum esse videtur, elucidatūq. quod ait Ioannes^c: Vas ergo erat positum aceto plenum. Illi autem spongiam plenam aceto, hyssopo circumponentes, obtulerunt ori eius.] in quo & magis veritati consentaneum esse videtur, quod ex Græco textu colligitur, & ex Theophylacto, qui hunc locū est interpretatus, acetum illud hyssopo fuisse permixtum, atque conditum, sicq. ex aceto & hyssopo spongiam fuisse imbutam, atque arundini affixam, ad potum Domino propinandum. Ceterum medicamentum illud sic compositum, non potus causa fuisse præcipue institutum putamus, sed magis vt eo sic infusa spongia recentibus admota vulneribus, fluentem largiter sanguinem continuo sisteret. Est & eius rei coniectura non leuis: quia (vt accepi ab his qui eam viderunt) spongia qua potatus est Dominus Iesus Christus, quæ vsque hodie summo honore asseruatur Romæ in basilica Lateranensi, quasi aliquando sanguine tincta fuisset, ruborem quemdam adhuc retinet, quem semel imbibisset: sicq. putamus madidam prius sanguine spongiam, atque pressam, aceto postea & hyssopo superinfusam (proh scelus) sacratissimo ori Domini propinatam. Verum quod, cum accepisset, dixerit: Consummatum est: et inclinato capite tradidit spiritum: id non idcirco euenit, quod eiusmodi potus sui natura (quod nonnulli perperam dixerunt) mortem accelerandi vim haberet; sed potius Deo sic dispensante, ne longiore vita referuaretur ad crucifragium: quod de eo propheticè scriptum esset: Os non comminuetis ex eo.] Quamobrem, quod maxima omnium poena crucifragium esse soleret: haud putamus, humanitatis intuitu, his ad sistendum sanguinem eos consueuisse vti remedijs, sed potius ferali sæuitia, vt sic diutius poenis atque ærumnis cruci affixi distinerentur, ac demum crudelissima fractura ossium ante Solis occasum (vt mos erat) ad vesperum necarentur.

CXXVII. Cum igitur (vt dictum est) acerum Dominus accepisset, dixissetq. Consummatum est: clamans subinde voce magna, ac dicens: Pater in manus tuas commendo spiritum meum: inclinato capite, tradidit spiritum. Tunc vero velum templi scissum est in duas partes, a summo vsque deorsum.] Quale autem eiusmodi genus veli esse soleret; præter illa quæ in diuina Scriptura de eo scripta leguntur, Iosephus^f, qui vidit, sic vna cum loco in quo appensum erat, describit: Interior porta inaurata erat, & circum ipsam auratus paries desuper habebat auratos pampinos, vnde racemi statura hominis pendebant, & fores habebat auratas, quinquaginta & quinque cubitis altas, sexdecim vero latas. Ad hæc aulaum longitudine pari, hoc est, velum Babylonium, hyacintho, & bysso, & cocco, & purpura variatum, admirabili opere factum, neque contemplationis expers colorum permixtione: cocco enim videbatur ignem imitari, bysso terram, & hyacintho aerem, & mare purpura, partim quidem coloribus, bysso autem & purpura origine; quoniam byssum quidem terra, mare autem purpuram gignit: eratq. in eo per scripta omnis cæli ratio, præter signa.] hætenus Iosephus de velo exterius posito ante primum tabernaculum, vbi candelabrum erat, mensa, atque thuribulum: additq. alterum

A alterum fuisse velum, quo intima pars templi, quæ dicebatur Sancta sanctorum, operiebatur. Ex his quidem erroris arguuntur, qui existimarunt vnum tantum fuisse velum in templo. Porro hoc tempore conscissum fuisse velum exterius positum, quod erat cunctis perspicuum, & populum segregabat a sacerdotibus, Hieronymus^a iure affirmat. Quid vero portenderit tantum prodigium, relinquimus interpretibus hæc fufius explicanda. Addit ad hæc S. Ephræm Syrus^b, cuius summam in scribendo fuisse auctoritatem, Hieronymus tradit^c: tunc cum velum templi scissum est, columbam etiam e templo egredi visam esse.

Tunc etiã & magnus factus est terræmotus, adeo vt ea concussione scissæ sint petrae de quo testimonium ex Phlegonte ab Origene & Eusebio recitatum superius descripsimus. Meminit Plinius^d sub Tiberio ingenti terræmotu dirutas esse duodecim ciuitates in Asia; ad quas subleuandas factam ab eodem Imp. tributorum remissionem, Suetonius tradit^e; eadem & Dio^f. Quæ cum ad hæc tempora passionis Domini referre conetur Orosius, plane a Tacito ac Dione arguitur, qui ambo sub Consulatu Coelij Rufi atque Pomponij Flacci ea ponunt, anno Domini scilicet decimonono, Eusebius vero in Chronico anno vigesimo. Ceterum quis neget terræmotus hoc anno iterum repetitos, id ipsum præsertim post Euangelistas testante Phlegonte, etsi non Asiam tunc concussisse, certe in alijs Orbis regionibus sui magnitudine prodigiosos fuisse: De lapidibus eo terræmotu conscissis, hæc Cyrillus Hierosolymorum Episcopus: Hætenus Golgotha monstrat, vbi propter Christum petra scissæ sunt.] Porro non Hierosolymis tantum, sed & in plerisque alijs orbis terrarum partibus, scissos montes eodem terræmotu, incola firmâ traditione testantur, nempe in Herruria montem Aluerniæ dictum, & prope littus Campani Caietæ promontoriū. Ad hæc insuper addimus, tradere S. Hieronymum^h ex Euangelio Nazaræorum, quod in Latinum transtulit, eodem quoque terræmotu templi superliminare collapsum esse: tum & Angelos præses templi auditos esse, dicentes: Transeamus ex his sedibus.] id & Eusebius quoque tempore Christi passionis accidisse testatur; licet Iosephus ad Pentecostes referat tempus. Sed quàm facile homo ille, siue inconsiderantia, siue dolo malo in his quæ sunt temporis, errore lapsus inueniatur, superius sæpe demonstrauius. Eodem insuper terræmotu & monumenta sepulchrorum aperta esse, & multa corpora sanctorum a mortuis surrexisse, Hierosolymamq. venisse (nam sepulchra foris erant posita) & apparuisse multis, Euangelicaⁱ docet historia.

At quoniam de prodigijs agimus, non prætermittimus dicere quæ scribit Plutarchus his Tiberij temporibus accidisse, quæ & Eusebius^k recitat (qualiacumque sint, fides esto penes auctorem) in hæc ipsa verba: De morte vero dæmonū, audiui ego ab Æmiliano viro prudente simul atque modesto, quem credo multos vestrum cognouisse: Cum in Italiam pater suus nauigaret circa insulas, quas Echinadas appellant, flatu ventorum deficiente, noctu prope Paxas deuenisse: cumq. omnes pene qui simul nauigabant, attentiores vigilarent; repente a Paxis insula vocem magnam auditâ fuisse, qua Thramnus quidam vocabatur; quæ vox nouitate rei omnes magno perculit miraculo. Thramnus enim ille qui vocabatur, homo erat Ægyptius, eius ipsius nauis gubernator: qui bis vocatus nihil respondit: tertio vero vocatus, morem gessit vocanti, atque respondit. Illum vero multo maiore voce sic exclamasse: Quando iuxta paludem fueris, annuncia tunc, Pana magnum mortuum esse. Qua re audita, magno dicebat Epitherses (sic enim Æmiliani pater vocabatur) omnes terrore perculsos fuisse. Cumq. dubitarent, vtrum obtemperandum esset voci illi, an non: hoc Thramni consilium ab omnibus approbatum esse: si secundi quidem spirarent venti, nihil esse dicendum; sin vero tranquillitas maris esset, & ventorum flatus, cum in eo loco essent, omnino deficerent, non esse retinenda quæ audiuerent. Cum igitur iuxta paludem essent, quia nullus esset flatus ventorum, tunc Thramnum in mare pronum respicientem magna voce dixisse quæ audiuit: Magnus Pan mortuus est. Qua re nunciata, magnus multorum gemitus, immo vero innumerabilium, miraculo quodam commixtus subito auditus fuerat.

Et quoniam multi fuerant qui ea in nauis nauigabant, cito ac facile cum Romam venissent, huiusmodi rei rumores vniuersam Urbem repleuere; & a Tiberio Cæsare, qui tunc gubernacula Reipublicæ gerebat, Thramnum accersitum fuisse. Cui rei tantam Annal. Eccl. Tom. I. Q tam fi-

^a Plin. nat. hist. lib. 31. c. 11. VSVS SPONGIAR

^b Tert. de spect. c. 25.

^c Ioan. 19.

POST CRUCEM CRVIFRAGIVM

CXXVII. d Ioan. 19. e Luc. 23.

^f Ioseph. de bel. Iud. lib. 6. c. 6.

VELVM TEMPLI VNALI.

^a Hieron. epist. 150. q. 8.

^b Ephram serm. de pass. Dom. c Hier. de scrip. Eccles.

CXXVIII. TERRAEMOTVS TEMPORE PASSIONIS.

^d Plin. nat. hist. lib. 2. c. 84. e Suet. in Tib. c. 48. f Dio lib. 57.

^g Cyril. Catech. 13.

^h Hieron. epist. 150. q. 8.

ⁱ Matth. 27.

CXXIX. ^k Euseb. de prep. lib. 5. cap. 9. ex Plutarch. lib. de defect. oracul. DE ALIO PRODIGIO.

^{*} Thamus

CXXX.

tam fidem Tiberius præbuit, vt philosophis, qui tunc Romæ reperti erant, accitis, diligenter quisnam esset ille Pan, ac curiosè scrutaretur. Omnes autem illos quibusdam in idem conuenisse coniecturis, ac dixisse, de illo sibi videri nunciatum fuisse, qui a Mercurio & Penelope natus fuit. Cum hæc de morte Pan Philippus dixisset: nonnulli eorum qui aderant, eadem ipsa ab Æmiliano sene audisse se testabantur.] hætenus de Pane Eusebius ex Plutarcho. Hæc quidem ab aliquibus in eum sensum sunt accepta, vt Pan Christus Dominus vniuersorum intelligeretur, eiusq. mortem vt suam ipsorum cladem luxisse dæmones, quippe qui adhuc ipso viuente sapius fuissent lamentati se ab ipso torqueri. Sane quidem, si rei gestæ fidem adhibendam esse putamus, nequaquam de illo Pane quem Gentiles colebant, ea possunt intelligi. nam si Panem, vt illi dicebant, hominem fuisse dixerimus; longe ante hæc sæcula ipsum obiisse humanum diem, certum est: si vero aliquem dæmonum fuisse affirmauerimus; intellectuales ipsas creaturas morti non subiacere, exploratissimum est. Sed ad Euangelicam historiam redeamus.

CXXXI. Cum igitur tot tantaq. diuina operatione prodigia facta essent: Centurio² hæc videns, ac præcipue admiratus quod Iesus voce magna clamans expirasset, glorificauit Deum, & publica confessione testatus, Vere, inquit, filius Dei erat iste. Omnes insuper his visis reuertebantur, præ dolore admissi facinoris pectora sua percutientes. Porro Centurionem hunc, Longinum nomine appellatum fuisse, Christi q. fidem secutum, abdicasse se a militia, ac denique ad martyrij palmam aduolasse, qui eius res gestas scripserunt^b, testantur. Ex quibus redarguuntur, qui ex apocryphis quibusdam scriptis tradiderunt, Longinum nomine, eundemq. cæcum fuisse militem illum, qui lancea latus Domini aperuit.

CXXXII. Cum^c vero appropinquasset initium dei sabbati, quem post horam nonam Iudæos publico signo auspicari consueuissent, Iosephi auctoritate superius demonstrauius: ne remanerent in cruce corpora sabbato, cum alioqui a lege diuina statutum esset, vt apensi in patibulo^d eadem die, & (vt addit Philo^e) ante occasum Solis, sepelirentur: Iudæi adierunt Pilatum, vt iam viuentes adhuc in cruce, ex more, crurifragio necarentur, eorumq. corpora tollerentur. Aduenientes ad hoc milites, vtriusque latronis fregerunt crura, idem cum Iesu acturi: sed cum mortuum vidissent, abstinerunt: vnus tamen militum lancea latus eius aperuit, ac continuo fluxit sanguis & aqua. Porro Dei genitricem, quæ cum ceteris prius enarratis feminis aderat, magna cum reuerentia collegisse, quantum licuit, sanguinem & aquam quæ e Domini latere fluxerat, ex antiquioribus monumentis recitat Metaphrastes^f: qui & hæc insuper addit: Dicunt hi qui de his rebus tractantur, eam ab initio vsque ad finem se fortiter atque constanter gessisse, honeste quidem, & non indecore vtentē motu animi. factis etiã ostendens se esse matrē, sed matrem omnino illius, qui motum animi certis finibus continuit: mortuumq. videns filium, eo motu animi vsa est, vt oportuit: quinetiam in eo de cruce deponendo maternis manibus inseruiuit, & clauos qui extrahebantur, in sinu suo accepit; & membra illius amplexa est, partim quidem vlnis astringens, partim quidem suis lacrymis plagas emundans. Deinde tota toti corpori circumfusa: Ecce tibi ab omni sæculo præfinitum mysterium ad finem vsque venit, o Domine, placida voce dicit: et Iosepho in manus tradens sudarium, ait: Tibi autem deinceps curæ erit, vt sepulturæ tradens, hoc cum honeste componas, myrrha condias, & ei iusta facias.] hæc ille; additq. Iosephum adhuc occultum discipulum propter metum Iudæorum, & timentem illos, hortatu tamen Deiparæ, grande opus ac plane arduum aggressum esse, & omni exussa formidine audacter introisse (vt ait Euangelista^g) ad Pilatum, ac petiisse corpus Iesu.

CXXXIII. Scimus alios animi affectus in sanctissima Deipara expressos inueniri in tragoedia illa inscripta, Christus patiens, quæ ab eruditis Apollinaris Laodiceni potius, quam Gregorij Nazianzeni esse opus, merito existimatur. Scimus præterea complura a S. Anselmo & alijs nonnullis pijs viris de Christi passione ferri, quæ ex deuota meditatione ac contemplatione potius, quam ex historica antiqua veraq. narratione fluxisse noscuntur. Si quid autem alicui sancto viro diuinitus reuelatum fuerit, non rejicimus, sed his non ea miscemus, quod non Apocalypsim, sed historiam conscribere, instituti ratio exigat. Sed iam reliqua prosequamur.

CXXXIII. Scimus alios animi affectus in sanctissima Deipara expressos inueniri in tragoedia illa inscripta, Christus patiens, quæ ab eruditis Apollinaris Laodiceni potius, quam Gregorij Nazianzeni esse opus, merito existimatur. Scimus præterea complura a S. Anselmo & alijs nonnullis pijs viris de Christi passione ferri, quæ ex deuota meditatione ac contemplatione potius, quam ex historica antiqua veraq. narratione fluxisse noscuntur. Si quid autem alicui sancto viro diuinitus reuelatum fuerit, non rejicimus, sed his non ea miscemus, quod non Apocalypsim, sed historiam conscribere, instituti ratio exigat. Sed iam reliqua prosequamur.

Iosephus

A. Iosephus^a igitur, accepto Iesu corpore, sepulturam eius diligenter curauit: nam (si-
cut mos est Iudæis defunctorum corpora sepelire) mixtura myrrhæ & aloes librarum
quasi centum conditum corpus Iesu & linteis inuolutum sepeliuit illud in monumento
suo nouo, quod exciderat in petra. Ponendi autem in nouo sepulchro Christi corporis
quænam ratio fuerit, colligitur ex compendio Thalmud, quod dicitur Alpheti, &
Rabbinis Iacob Turim, & Moyse Ægyptio: qui aiunt, cadauera damnatorum vetita
esse inferri in sepulchra ceteris communia, sed in priuata seorsum ab alijs esse ponenda:
rursusq. separatim esse pariter sepelienda instrumenta illa, quibus mors illata fuisset,
nempe cruces, clauos, enses, lapides, pro mortis genere, quo quis affectus esset: eaq.
ratione vetitum pariter fuisse tradunt, aliquem suffigi arbori, sed ex ligno exciso iube-
ri componi crucem, eandemq. seorsum sepulturæ mandandam cum reliquis ad mor-
tem inferendam adhibitis instrumentis. In petra autem excidi solitas sepulturas apud
Iudæos, iam superius dictum est: eandemq. consuetudinem ad Christianos esse di-
lapsam, coemeteria quæ tum Romæ, tum alibi in cryptis arenarijs sunt antiquitus
instituta, fidem faciunt: in his enim, non in terra deorsum, sed desuper in lateribus
cryptarum fornices sustinentibus, in excauatis ibi loculis reponi cadauera, moris fuit.

Quænam vero in reliquis esset Iudæorum in mortuis sepeliendis consuetudo, quam
in Christi sepultura esse seruatam Ioannes affirmat^b: eam ex parte in defuncto Lazaro
idem insinuat, dum ait^c: Ligatus pedes & manus institis, facies illius sudario erat li-
gata.] Addimus ad hæc insuper quæ Rabbi^d Iacob memoriæ prodidit ex Rabbi
Moyse Ægyptio: nimirum viros virorum, & feminas feminarum curare consueuissent
cadauera, in hunc scilicet modum: oculos in primis & ora claudere defuncto, ac
stringere fascia, tondere capillos, corpus lauare, vnguentis vngere, hisq. delibutum
cadauer obuoluere linteis, sicq. curatum ponere in sepulchro. Quod vero pertinet ad
capillorum tonsuram, extat eius rei egregium monumentum apud Sozomenum^e de
corpore Zachariæ Prophetæ sub Honorio Imperatore diuinitus inuento atque refoffo;
vbi hæc inter alia habentur: Propheta vero tametsi sæculis iam plurimis sub terra ia-
cuisset, viuus tamen adhuc apparebat, capite raso, naso oblongo, barba modice pro-
minenti, &c.] Ponuntur item hæc ibi de puero regio apud eundem inuento, qui cre-
ditus est Ioadis Regis filius, regali pompa tumulato: Iacebat, inquit, puer regali ap-
paratu sepultus: habebat enim in capite coronam auream, & aurea in pedibus calcia-
menta, & vestem pretiosam.]

Ceterum quod spectat ad sepulturam damnatorum: quod maledictioni legis ob-
noxij essent, abstinebant pollinctores a capillorum incisione: idemq. ea quæ damna-
torum corporibus inhæsisent, vna cum eis sepeliebant. qua ratione ducimur, vt exi-
stimemus, clauos spineamq. coronam eodem cum Domino esse sepulchro inclusam;
cruce vero, quam locus sepulturæ non caperet, in propinquiori aliquo specu esse
reconditam. Nec præternittimus dicere, tantum olim excreuisse apud Hebræos im-
pensam funerum, vt eius magnitudine cognati perterriti, relicto cadauere, se ali-
quando subducerent. Sed qui hæc idem Rabbi Iacob testatur, addit ea moderata
fuisse a Gamaliele seniore, cuius tam in sacerdotibus quam populo potissima auctoritas
erat: eiusq. sententia factum est, vt nonnisi lineis linteaminibus, eisdemq. haud ma-
gni pretij, corpora defunctorum obuoluerentur: nec in his vllam esse rationem haben-
dam cuiusuis ordinis & dignitatis, etiam si regali effulgeret amplitudine, voluit, eoq.
modo seipsum sepeliri mandauit: quod a posteris inuiolate idem tradit fuisse seruatam.
Sed prosequamur cetera.

Interea die sabbati inchoato, Principes sacerdotum & Pharisei adierunt Pilatum,
rogaruntq. muniri sepulchrum, & adhiberi custodiam, ne discipuli Iesu corpus au-
ferrent, & resurrexisset falso iactarent. Ille vero ad eiusmodi officium, vt perquam di-
ligenter curaretur, datis ad custodiam militibus, illis obtemperauit: qui abeuntes, mu-
nierunt sepulchrum, signantesq. lapidem, milites ad custodiam reliquerunt. Qualis
fuerit eiusmodi sepulchri munitio, a Nicephoro sic describitur^f: Primum, inquit, si-
gillum sepulchro est impressum, quod & intactum permansit, & custodia militaris, illa
& genere alienigena, quæ in propinquo sigillum obseruabat. Præterea ingens ille lapis
ad os sepulchri appositus.] et paulo post: Traditum est nobis ab antiquis, Iudæos lapi-
dem illū, qui in salutiferum sepulchrum illud pro operculo positus fuerat, ad summum

Annal. Eccl. Tom. 1.

Q 2 monu.

VXXXVIII monumenti labrum, petramque inferne se illi coniungentem, ferramentis quibusdam **A** fabrilis lapidarum arte perforasse, ferrumque ingens a fabro ex propinquo acceptum per vtrumque foramen immisisse, & in circuli siue annuli formam circumegisse, atque ita firmiter capitibus commissis, omni ex parte quasi vinculum circumduxisse, ut lapis qualicumque modo loco suo reuelli, aut saltem ratione aliqua remoueri (nisi arte quadam & vi adhibita, necessario aut ferrum confringeretur, aut petra rumpetur) non potuerit: atque in hunc modum cum magna cura, atque etiam signo impresso, cum sepulchrum firmissime communissent, custodia insuper competenti adhibita, eos abiisse.] hæc Nicephorus. His consentientia testatur Beda^a, dum ait, etiam suis temporibus illum superpositum lapidem monstrasse vestigia ferreorum vinculorum.

^a Beda de locis sanctis c. 2.

CXXXVIII Remanserunt omnia illa passionis Christi atque sepulchri instrumenta, ipsaque **B** ca ubi hæc facta sunt, tantæ rei digna memoria consecrata, velut quædam trophæa victoriæ, eademque facta toto Orbi conspicua, atque proficua, ex quibus velut e perennibus quibusdam fontibus fluenta gratiarum atque miraculorum eruperint. Ipsas spinas coronæ Iesu, columnam ad quam alligatus est cum flagellis cæderetur, arundinem, atque spongiam qua fuit aceto potatus, magna fuisse diligentia asseruata, tradit Gregorius^b Turonensis, simul & Beda^c. Tunicam etiam illam inconsutilem, a militibus forte datam, a Christianis redemptam & conseruatam, auctor est idem Gregorius Turonensis^d, qui suis temporibus in Galatia fuisse repositam tradit. Ipsum sudarium insuper, quo caput Domini est inuolutum in sepulchro, quod diuina virtute ab incendio remanserat illæsum, esse translatum ad posteros, Beda^e testatur. Ab hoc diuersum sudarium illud existimatur, quod a Berenice faciei Domini sanguine & sudore aspersæ admotum, eiusdem Dominici vultus effigiem in se retinuit, ut habet Christiana traditio, & libellus manuscriptus de translatione eius Romam facta, qui asseruatur in Vaticana bibliotheca, testatur. De eadem Berenice, quæ & Veronica dicta habetur, de qua eadem Christi imagine velo excepta, Methodius Episcopus antiquus chronographus meminit^f. Permanit integra, diuina operante virtute, illæsaque hæc **C** tenus sanctissima sindon illa, quæ corporis Domini nostri Iesu Christi delibuta vnguento, in sepulchro posita fuit veluti operimentum & stratum, quæ & in se imaginem in sepulchro Domini iacentis expressit, asseruaturque summo honore in ecclesia Taurinensi.

^b Greg. Turon. de glor. martyr. c. 7.

^c Beda de locis sanctis c. 20.

^d Greg. Turon. de glor. martyr. c. 2.

^e Beda de locis sanctis c. 5.

^f Apud Marian. Scor. in Chron. anno Dom. 39.

CXXXIX. Sed quid de ipsa sanctissima Cruce Domini dicam, quæ quantumuis siue Iudæorum inuidia, siue alia causa diutius occultata subtus terram permanerit, tandem sic **D** diuina prouidentia disponente, in lucem prodita, fulgoris sui radijs vniuersum Orbem illustrat, adeo ut vix sit reperiri personam & locum, in quo non sit aliqua eiusdem sacratissimi ligni particula? Nam & S. Paulinus^g hæc de ipsa testatur, sic dicens: Quæ quidem Crux in materia insensata vim viuam tenens, ita ex illo tempore innumeris pene quotidie hominum votis lignum suum commodat, ut detrimenta non sentiat, & quasi intacta permaneat, quotidie diuidua sumentibus, & semper tota venerantibus. sed istam imputribilem virtutem & indetribilem soliditatem de illius profecto carnis sanguine bibit, quæ passa mortem, non vidit corruptionem.] hæc Paulinus. At Cyrillus^h: Lignum Crucis, inquit, testatur ad hodiernum diem apud nos apparens, & apud eos, qui secundum fidem ex illo capientes, hinc vniuersum Orbem fere iam repleuerunt.]

^g Paulin. ad Sever. epist. c. 1. DE CRUCE, ET TERRA SEPULCHRI.

^h Cyrill. caesoch. 20.

CXL. Terra ipsa insuper, quæ Domini adiacet sepulchro, diuinam quamdam ex Dominico corpore proxime posito virtutem hausit; ut merito Fideles illuc peregrinantes auide solerent accipere, qua tum ad morbos curandos, tum etiam ad dæmones perfugandos uti consueuerint. Est eius rei locuples testis S. Augustinusⁱ, dum hæc ait de Hesperio viro Tribunitio: Acceperat autem ab amico suo terram sanctam de Hierosolymis allatam, ubi sepultus Christus die tertio resurrexit; eamque suspenderat in cubiculo suo, ne quid mali etiam ipse pateretur. At ubi domus eius ab illa infestatione purgata est, quid de illa terra fieret, cogitabat, quam diutius in cubiculo suo reuerentiæ causa habere volebat. Forte accidit, ut ego & collega meus Episcopus Sinicensis Ecclesiæ Maximinus in proximo essemus: ut veniremus rogauit, & venimus: cumque nobis omnia retulisset, etiam hoc petiuit, ut infoderetur alicubi, atque ibi orationum **E** locus

ⁱ S. August. de Ciuit. Dei lib. 22. c. 8. DE TERRA SEPULCHRI.

A locus fieret, ubi etiam possent Christiani ad celebranda quæ Dei sunt, congregari.] hæc Augustinus: ex quibus videas antiquam Christianorum pietatem, qui non modo loca illa sancta, in quibus Dominus est conuersatus & passus, ædificiorum molibus illustrarint, sed tenuem ex sepulchri loco sumptum puluisculum eodem honore habendum existimarint, adeo ut eiusdem condendi causa etiam ecclesiam excitarint. Ex eadem terra, aqua admixta, formari consueuisse tortulas quasdam, easdemque per diuersas mundi partes transmitti solitas ad morbos curandos, aliasque diuinas gratias impartendas, testatur Gregorius^a Turonensis. Atque de his satis.

^a Greg. Turon. de glor. mar. c. 7.

Quod reliquum est, antequam de resurrectione Domini historiam aggrediamur, operæpretium existimamus de ipso tempore passionis Christi, quo potissimum anno ætatis suæ sit passus, narratione breui quædam examinantes, perquirere; cum præfertim (ut sæpius diximus) ex certa ratione temporum, historiæ veritas soleat maxime confirmari. De anno itaque, quo passus est Christus, quidam agentes, exorbitarunt absurde nimis, cum putarent eum cruci affixum natum annum quadagesimum sextum: idque nulla habita ratione temporis quando sit natus vel passus; sed tantum quod eo annorum numero ædificatum fuerit templum, quod ipsius Christi typum gerebat. Horum errores Augustinus refellens, hæc ait^b: Per Olympiadas & Consulul nomina, multa sæpe quærentur a nobis; & ignorantia Consulatus quo natus est Dominus, & quo passus est, multos coegit errare, ut putarent quadagesimum sextum annorum ætate passum esse Dominum, quia per tot ædificatum esse templum, dictum est a Iudæis, quod imaginem Dominici corporis habebat. Et annorum triginta fere baptizatum esse, retinemus auctoritate Euangelica: sed postea quot annos in vita egerit, quamquam textu ipso actionum eius animaduerti possit; tamen ne aliunde caligo dubitationis orietur, de historia gentium collata cum Euangelio liquidius certiusque colligitur. Tunc enim videbitur non frustra dictum esse, quod quadraginta & sex annis templum ædificatum sit: ut cum referri iste numerus ad ætatem Domini non potuerit, ad secretiorem instructionem humani corporis referatur, quo indui propter nos dignatus est vnicus Dei Filius, per quem facta sunt omnia.] hucusque Augustinus.

CXLI.
DE ANNO CHRISTI PASSIONIS.

^b Aug. de doctr. Chr. lib. 2. c. 28.

Rursus vero & inde irrepsit error, ut, cum Iudæi ad Dominum dixerint^c: Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti?] quasi huic ætati proximus accessisset: scriptum inueniatur apud Irenæum^d, passum Dominum post annum suæ ætatis quinquagesimum. Hæc licet apud ipsum legantur; quod ab ipso sint scripta, negamus omnino: nam eodem capitulo superius his contraria profiteretur, cum baptizatum Dominum dicit existentem annorum triginta, ac subinde tria numerat Paschata, quorum tertio ipsum Iesum esse passum affirmat; quibus temporibus Dominum prædicasse Euangelium, testantibus id ipsum quatuor Euangelistis. Augetur insuper de impostura suspicio, dum auctor in fine confirmare ac stabilire nititur tam patens mendacium maiorum auctoritate, discipulorum nempe Ioannis, qui id ipsum ab eo acceperint, & ab alijs Apostolis; cogens in primis in hunc modum Euangelium per Ioannis discipulos, ac ipsum denique Ioannem, ceterosque Apostolos manifestissimo errori adstipulari ac consentire.

CXLII.
c Ioan. 8.

^d Iren. lib. 2. c. 39.

DE CHRISTI ÆTATE SENTENTIAE.

Fuit ea præterea Tertulliani de anno passionis Christi sententia, ipsum subiisse crucis supplicium anno suæ ætatis trigesimo: idque profiteretur scribens aduersus Iudæos, sic dicens^e: Huius (Tiberij videlicet) quintodecimo anno Imperij passus est Christus, annos habens quasi triginta cum pateretur.] Nec est quod dici possit textum esse deprauatum, ac legendum esse loco, passus, baptizatus: nam cum^f ipse agens contra Marcionem affirmer ipsum reuelatum esse, hoc est, auspiciatum prædicationem Euangelicam anno duodecimo Tiberij Imperatoris, plane significat triennio prædicationis peruenisse ad annum decimum quintum eiusdem Imperatoris. Sed & dum illud ipsum tempus Consulibus signat; quid in ea re senserit, manifestissime declaratur; sic enim ait^g: Passio huius exterminij intra tempora septuaginta hebdomadarum perfecta est sub Tiberio Cæsare, Coss. Rubellio Gemino & Fusio Gemino, mense Martio, temporibus Paschæ, die octauo Kal. Aprilium.] hæc ille. Porro hi Consules reperiuntur iniisse Consulatum ipso anno^h decimo quinto Tiberij Imperatoris, qui numeratur a nobis Christi trigessimus primus, quo inchoato est baptizatus. Ceterum huius sententiæ non Tertullianus, sed primus assertor videtur fuisse Valentinus hæresiarca, de quo

CXLIII.
TERTULLIANI SENTENTIA.

^e Tertull. aduers. Iudæos c. 8.

^f Tertull. cont. Marc. lib. 2. c. 15.

^g notat. Pamel.

^h Tertull. aduers. Iudæos c. 8.

ⁱ Tacitus, Dio. & alij.

Epiph. heres. hæc Epiphanius: Primus Valentinus, qui triginta nobis sæcula confinxit, ab eo quod triginta annos educationis vitæ ac virilis ipsius ætatis fuisse putavit, ignorans quod non solum triginta annos complevit, &c.] Complures antiquorū legentes apud Tertullianum his Consulibus consignatum esse annum passionis Christi, nec aduertentes ipsum errore lapsum, aperta in hunc modum semel erroris via, & ipsi in eundem lapidem offenderunt, affirmantes Christum Dominum ipsdem Consulibus passum esse. Fuerunt hi scriptores non ignobiles, sed spectatissimi in Ecclesia Dei, nimirum Iulius Africanus in eo libro quem scripsit de Temporibus, Lactantius, Hieronymus item: sed & Augustinus etiam sub ipsdem Coss. a Tertulliano appositis Christum passum esse confirmavit; qui & ad Hefychium scribens, hæc ait: A natiuitate Domini computantur anni ferme quadringenti viginti; a resurrectione autem vel ascensione eius, anni plus minus trecenti nonaginta.] Ex quibus plane videas, ætatem Christi circa annum trigessimum ea ratione terminasse. sic & Seuerus s. Ex Græcis antiquior Clemens Alexandrinus, trigesimo impleto anno, eundem crucis supplicium subiisse tradit.

CXLIV. Fuit & opinio Gnosticorum, qua affirmabant, Dominum nostrum anno tantum Euangelium prædicasse. Apollinaris Laodicensis diuersæ fuit sententiæ, Christum dicens biennio post baptismum prædicasse: quem secutus videtur Cassiodorus. Id ipsum visus est sensisse Cyrillus Alexandrinus, dum tradit, Christum duobus annis docendo peragrassè Iudæam. Philastrius vero Christum vixisse vno & triginta annis tradit, quod Seuerus probat, totidem annos Christo tribuens, vt videre est, si ad calculum reducas annos Christi ex numero annorum Regum Iudæorum ab ipso computatos. Sed & S. Gaudentius Episcopus Brixianus in tractatu tertio de prima Dominica Paschæ hæc expressius: Anniculus est (Christus nempe) quia post illud baptismum, quod pro nobis in Iordane suscepit, vsque ad passionis suæ diem, vnus anni tempus implevit, & illa tantum scripta sunt in Euangelij, quæ in illo anno vel docuit vel fecit, &c.] His proximus accedit Orosius, dum anno decimo septimo Tiberij Imperatoris Christum Dominum passum affirmat: fuerunt & huius sententiæ nonnulli ex recentioribus, quos recensere prætermittimus.

CXLV. S. Epiphanius per Consulares Fastos Christi annos enumerans, Redemptorem nostrum passum esse tradit anno suæ ætatis trigesimo tertio, dum ait: Comperitur trigesimo tertio anno aduentus incarnationis suæ Vnigenitus passus esse.] et post multa: Trigesimo tertio suæ dispensationis in carne, postquam transgressus est duos Consulatus quos diximus, duorum Geminorū, & Fusij ac Rubellij, deinceps in tertio Consulatu, in tertio ipsius mense post Ianuariū & Februariū, in mense Martio perfecit mysterium passionis.] Sed plane constat ipsum in mendaces Fastos incidisse, cum anno trigesimo Domini alios diuersos ponat Consules, distinguatq. Consulatum duorum Geminorum a Consulatu Rubellij & Fusij; sic etiam superius dicens: Post illum Consularum, qui trigesimo ipsius anno indicatus est, Siluani scilicet & Neruæ, alius Consulatus fuit duorum Geminorum appellatus; deinde alius Fusij & Rubellij: & sic in medio Consulatu eo, qui post Rubellij Consulatum successit, Vinucij & Longini Casij appellatus, patitur Saluator ante diem decimum tertium Kal. Aprilis.] hæc ipse: cum tamen liqueat omnium antiquorum assertione & tabulis Consularibus, duorum Geminorum Consulatum fuisse Rubellij & Fusij Geminorum.

CXLVI. Sunt plerique alij, qui dixerunt Dominum nostrum passum anno trigesimo tertio suæ ætatis per tres menses inchoato: Sed cum eo potissimum innitantur fundamento, quod Dominus fuerit baptizatus ipso trigesimali anni exordio: cum in hoc errent, in ceteris quoque deducendis annis errare, non mirum est. Sane quidem ipsum Dominum non nisi expleto anno suæ ætatis trigesimo, & trigesimo primo inchoato, esse baptizatum, superius ex Olympiadum supputatione, Consulatum positione, Patrum auctoritate, & Romanæ Ecclesiæ testimonio satis demonstratum est, cum de anno Christi primo disseruimus; ad quæ, qui ista vberius scire cupit, remittimus: fixa enim semel chronologia, quoto Christus natus est anno, ceteri qui inde sequuntur anni facile dinumerantur. Attamen quia cupidi facilitatis sumus, & in hoc totis viribus elaboramus, vt vnusquisque veritatem manu attingere, & quasi attrahere possit; eadem aliqua saltem ex parte reperere, potissimum quæ adeo vera ac necessaria sunt,

ria sunt, non vitamus: nam etsi certe quæ sunt dicta satis esse possent ad tempus ipsum passionis colligendum; tamen ne etiam suo loco hæc prætermisissè videremur, aliqua repetere, & alia quoque addere instituiamus. Res est in confesso apud omnes recentiores, qui exactiori diligentia Paschata ab Euangelistis recensita numerarunt, post baptismum Christi quatuor per annos singulos esse Paschata reuoluta, de quibus singulis per singulos annos, vt res postulabat, egimus. Hæc cum ita se habeant, exacteq. probatum sit primum Pascha a Ioanne recensitum incidisse in annum Domini trigessimum primum: concludendum necessario erit, vltimum, quo passus est, in annum eius ætatis trigessimum quartum incurrisse.

Quod ab his recentiores aliqui dissentiant, non ea ex causa factum est, quod negent quatuor Paschata in Euangelio esse descripta, sed quod putarint (vt dictum est) ab anno trigesimo primum esse Pascha numerandum, Ignatij textus vitiosa translatione decepti: cum tamen verba in epistola ad Trallianos in hunc modum conscripta habeantur, vt iam explicauimus alias, cum de his egimus: *κατὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας ἡμετέρας ἡμεῖς ἐβαπτίσθημεν ὑπὸ Ἰωάννου*: Et expletis tribus annorum decadibus, baptizatus est a Ioanne.] post hæc vero idem Ignatius hæc subdit: Et vbi triennium prædicauit Euangelium, signa & prodigia patrauit, a falsis Iudæis & Præsede Pilato iudicatus est, &c.] quibus plane significatur, Christum passum esse annos natum triginta quatuor. Itaque Ignatius proximus ætati Christi, immo qui eadem vixit ætate, qui & Christum post resurrectionem se vidisse in carne testatur, scribens ad Polycarpum (qui locus a Hieronymo citatur) nostræ sententiæ non tantum assertor, sed auctor habetur, qua dicitur Christus affectus supplicio crucis anno trigesimo tertio ac mense tertio suæ ætatis: Nam expleto anno trigesimo esse baptizatum, & triennio prædicationis euoluto esse crucifixum, ex eius sententia affirmare necesse est; eundemq. Redemptorem nostrum in humanis fuisse annis triginta tribus, & quod superest a natalis tempore vsque ad ipsum mensem Martium: quam sententiam in hisce nostris Annalibus profitemur. Sed quod istæ certiora reddantur; quibus nos adhuc persuasi, hanc potius quam aliam sectati fuerimus sententiam, dicere prosequamur. Non immorabimur autem in refellendis de ea re multorum sententijs, qui vel trigesimo, vel trigesimo primo, siue secundo, vel tertio suæ ætatis Christum crucifixum esse dixerunt: nam nostris rebus firmiter stabilitis, sua sponte contraria quæque corruant necesse est.

Huius sententiæ, qua Christus asseritur cruci affixus anno suæ ætatis trigesimo tertio, & mense tertio, nequaquam quidem (prout multi existimant) fuit Beda primus assertor, cuius Ignatium fuisse auctorem diximus, qui potius sectator accessit, vt eiusdem auctoris assertione probatur: nam eius sententiæ ipsam Sanctam Romanam Ecclesiam assertricem & obseruatricem fuisse (quod ceteris omnibus præstare debet auctoribus) idem ipse testatur his verbis: Habet, ni fallor, Ecclesiæ fides, Dominum in carne paulo plus quam triginta tres annos, vsque ad sua tempora passionis, vixisse.] & inferius: Sancta siquidem Romana & Apostolica Ecclesia hanc se fidem tenere & ipsis testatur indiculis, quæ suis in cereis annuatim scribere solet; vbi tempus Dominicæ passionis in memoriam populis reuocans, numerum triginta annorum semper & tribus annis minorem quam ab eius incarnatione Dionysius ponat, adnotat. Denique anno ab eius natiuitate, iuxta Dionysium, septingentesimo secundo (non primo, vt habent deprauata exemplaria) indictione quartadecima, fratres nostri, qui tunc Romæ fuere, hoc modo se in natali Domini in cereis Sanctæ Mariæ scriptum vidisse, & inde descripsisse referebant: A passione Domini nostri Iesu Christi anni sunt sexcenti sexaginta octo. Quoniam igitur (vt supra memorauimus) quingentis triginta duobus annis circulus Paschalis circumagitur: his adde triginta tres, vel potius triginta quatuor, vt illum ipsum quo passus est Dominus, attingere possis annum, fiunt quingenti sexaginta sex: ipse est ergo annus Dominicæ passionis & resurrectionis a mortuis.] hæc tamen Beda, ex quibus concludit Dominum nostrum passum esse post trigessimum tertium annum, & menses tres. Nec ab his discrepat (quod multi putant) quod alibi dicat Christum natum quadragesimo secundo Augusti anno, & decimo octauo Tiberij passum: nam numerando annos Augusti a nece Cæsaris, & inchoando annorum Christi numerum a dictis Consulibus Lentulo & Messalino, æque inter se consentiunt Christum passum anno suæ ætatis trigesimo tertio expleto, & amplius tribus mensibus,

DE TEMPORIBUS PRAEDICATIONIS CHRISTI. i. Iren. aduers. haeres. lib. 2. c. 28. h. Apud Hieron. in Dan. c. 9. l. Cassiodorus in Chron. m. Cyril. in Isa. cap. 29. n. Philast. de haeres. l. 1. c. 7.

Oros. lib. 7. c. 4.

EPIPHANII SENTENTIA. p. Epiph. heres.

CXLVI.

IGNATII PRIMA SENTENTIA

Hieronymus de script. Eccles. c. 16.

CXLVIII.

ECCLESIAE ROMANAE SENTENTIA.

Beda de ras. temp. c. 45.

Et etiam viderit Scalig. lib. de emend. temp.

Beda de sent. atibus.

CXLIX.

bus, idq. accidisse anno decimo octavo Tiberij Imperatoris.

Denique (vt paucis dicam) quotquot dixerunt Christum natum quadragesimo secundo Augusti anno, ac passum decimo octavo Tiberij (quorum est ingens numerus) huic nostrae sententiae aequae consentiunt; sed in numero annorum Christi illi a nobis discrepant, qui parum attente considerantes quando natus & baptizatus est Christus, trigintaduos annos & tres menses tribuunt eius aetati: quod quantum a maiorum assertione, vsu Ecclesiae, & germana Euangelij interpretatione abhorreat, est dictum superius. Non tantum igitur (vt diximus) his nostris fauet Ecclesia Romana, ad stipulatur & Beda, sed & Marianus^a Scotus, qui ante quingentos vixit annos, nobilis chronographus assentitur, qui & sub dictis Coss. Christum natum, annoq. Tiberij decimo octavo passum, annum suae aetatis agentem trigessimum quartum per tres menses inchoatum, testatur. Id ipsum etiam Victorinus, qui a baptismo Dominico vsque ad vltima Iustiniani Imperatoris tempora per Coss. Paschales cyclos perducens, in anno trigesimo quarto Domini, ex aduerso laterculi annum passionis Domini adnotauit. Graecos itidem in eadem ire sententiam certum est; Chrysostomum in sermone de Ioanne Baptista, Nicetam, Cedrenum, & alios. Videas & perbelle his respondere a Hieronymo^b assertam chronographiam, quam Romanae Ecclesiae potius quam Hieronymi esse dixerimus^c; quippe qui passum dixerit Dominum (vt dictum est) anno trigesimo. Sed cum ait a passione Domini vsque ad secundum Neronis annum, quo Paulus Romam mittitur, annos excuisse viginti quinque, rursusq. numerat ab eadem passione Dominica vsque ad eiusdem Neronis Imperatoris annum decimum quartum annos trigintaseptem: omnia ad amissim (vt aiunt) dicta a nobis assertae respondent Romanae Ecclesiae chronographiae, illi traditae haud dubium ab Apostolorum Principibus, qui eandem suo sanguine consecrarunt: appellat enim eam S. Irenaeus locuplex Petri & Pauli depositorium, in quod illi omnia quae sunt doctrinae & traditionum intulerunt; vt nulli sit dubium, eisdem tempus aetatis quo passus est Christus, ijs qui tunc Romae erant, Christianis notum fecisse.

CL.

Ex his igitur tam ex antiquo Romanae Ecclesiae vsu, maiorum traditione, Ignatijq. in primis, qui saeculo Christi vixit, assertione, & complurium tum Latinorum tum Graecorum auctorum ad stipulatione, satis superq. firmatum ac stabilitum habemus, passum Dominum nostrum anno suae aetatis trigesimo tertio & mense tertio, agente Tiberio in Imperio annum decimum octauum. Qui vero consentiunt passum Christum dicto suae aetatis anno, sed Tiberij decimonono, inde illis erroris causa accidit, quod tempus quo natus est Christus, parum exploratum habuere, vitiosaq. Ignatij textus translatione decepti, natum dixerunt eum sub Augusto & Siluano Coss. Id ipsum etiam illis errandi tribuit occasionem, qui aequae nobiscum sentiunt passum Dominum anno Tiberij decimo octavo, sed tamen suae ipsius aetatis trigesimo tertio per tres menses inchoato, quod natum putant Dominum sub dictis Consulibus.

CLI.

Vnum est tamen quod his obstare videtur, nempe Phlegontis auctoritas, dum ait anno quarto Olympiadis ducentesima secundae factum esse illud praeter naturae ordinem Solis deliquium: cumq. Olympiaci anni numerari incipiant a solstitio aestiuo circa finem mensis Iunij; quartus annus dictae Olympiadis inchoatus dicto anno decimo octavo Tiberij Imp. in decimum nonum eiusdem producit, adeo vt ea defectio Solis non sit facta hoc anno decimo octavo, sed sequenti decimonono. Haud enim putamus haec praeteriisse Eusebium^d, qui ad verbum testimonium Phlegontis recitat, exacteq. Olympiadas suppurat, & tamen secundum eiusdem sententiam passum ponit Dominum anno decimo octavo eiusdem Imperatoris Tiberij, eundemq. baptizatum tradit eiusdem anno decimo quinto, quarto anno Olympiadis ducentesimae primae; vt videas ipsum interpretatum esse Phlegontem, vt quod dicit accidisse illam Solis eclipsim anno quarto Olympiadis ducentesimae secundae, accipiendum sit de anno Romano, quo dictus annus quartus, ipso Tiberij anno decimo octavo, inchoatur. Reddam eiusdem Eusebij verba, testimonio Ioannis Euangelistae dictam interpretationem firmantis associata: postquam enim Phlegontis verba recitauit, haec mox addidit: Argumentum autem huius rei, quod Saluator isto anno passus sit, Euangelium praebet Ioannis, in quo scribitur post annum decimum quintum Tiberij Caesaris, annis tribus Dominum praedicasse.] haec ille, non (vt puto) ex verbis Ioannis, nisi aliud a

^a Marian. Scot. in Chron.

CONFIRMATA VSV ASSERTA CHRONOGRAPHIA.

^b Hieron. de script. Eccles. c. 5. in Paulo. ^c Panvin. in Euseb.

^d Euseb. in Chron. EX PHLEGONTE OBIECTIO.

A communi ipse nactus sit exemplar eius Euangelij, sed tot Paschatibus a Ioanne commemoratis.

Opinati etiam sumus aliquando, cum ab Eusebio ponatur Christi passio Olympiadis illius anno tertio, rursusq. se id ex sententia Phlegontis facere profiteatur; omnino in notam numeri errorem irrepsisse: nam cum ille tradat, anno quarto eius Olympiadis illam eclipsim accidisse, & ipse nihilominus ponat anno tertio, manifestus error apparet: sicq. quod dicit anno quarto illud contigisse deliquium, restituendum sit, anno tertio, prout ab eodem Eusebio sub eadem nota numeri ponitur, atque scriptis confirmatur: longe enim verisimilius est in numeri notam errorem irrepsisse, quam tam egregium, & quem vnicum habemus Olympiadum supputatorem, quasi imperitissimum vna eademq. sententia (quod vix nisi amens quispiam, vel certe infans, qui adhuc numerare nesciat, facere posset) contraria prorsus scripsisse, dum profiteretur se sequi Phlegontem, & anni spatio ab illo mox discrepat. Sed haec legentium linquantur arbitrio. At magis placet quod superius dictum est, Phlegontem, cum non scribat quoto anni mense illa eclipsis acciderit, sic dixisse anno quarto eius Olympiadis contigisse, quod sub dictis Consulibus, eo anno decimo octavo Tiberij, dictus annus quartus incipiat. Sic enim consueuisse maiores ab anni exordio ipsum integrum denominare, multis exemplis esset facile demonstrare. Sed de his haecenus.

Quod vero ad eius anni Dominicae passionis mensem pertinet: fere omnium fuit sententia, Dominum nostrum passum esse mense Martij; paucissimorum, mense Aprilis. Sed quoto potissimum die mensis Martij? Quamuis antiquorum nonnullorum opinio ea fuerit, ipsum Redemptorem nostrum cruci affixum vigesima quinta: tamen cum tabulae astronomicae non his aequae consentiant, eademq. adeo inter se diuersae tradantur, nec quid in his statuisse videantur quod constans solidumq. permaneat, sed contrarijs obiectionibus vacillet: viri harum facultatum consultissimi, desperatione penitus superati, certum quid affirmare impossibile rati, rem inabsolutam alijs reliquerunt. Si consulatur antiquitas quid de his fuerit opinata, reperimus in Concilio Caesariensi sub Theophilo^a eius ciuitatis Episcopo tempore Victoris Romani Pontificis, dictum Theophilum sic esse locutum: Passus namque Dominus ab undecimo Kalendarum Aprilium, qua nocte a Iudaeis traditus est, & septimo Kalend. resurrexit.] haec ille, cui & ceteri consenserunt: qua ratione dicendum esset, Christum passum esse nono Kalendarum Aprilis. Quod ad diem passionis pertinet: exploratum est omnibus, & Euangelij auctoritate firmatum, passum esse Dominum hebdomadis sexta die, quam Iudaei sextam sabbati, Gentiles diem Veneris, Christiani Graeci parasceuen, Latini sextam feriam dicere consueuerunt.

Ceterum quod ad parasceuen spectat: licet Graeca vox sit, ea tamen Iudaeos vti consueuisse, Augustinus^b testatur his verbis: Isto verbo Graeco libenter vtuntur Iudaei in huiusmodi obseruationibus, etiam qui magis Latine quam Graece loquuntur.] Verum quod alij putarunt ab iisdem appellari solitam sextam feriam Coenam puram; res se longe aliter habet: minime enim assecuti videntur sensum verborum S. Augustini^c, quae citant: sunt huiusmodi: Acceleratam vult intelligi sepulturam, ne aduerseretur, quando iam propter parasceuen, quam Coenam puram Iudaei Latine visitatius apud nos vocant, facere tale quid non licebat.] Extat de Coenis puris etiam locus Tertulliani^d, dum ait: Dies obseruatis, & tempora, & annos, & sabbata, vt opinor, & Coenas puras, & dies magnos.] Sed vt haec facilius assequamur; in primis quaenam a senioribus dicta sit Coena pura, ac subinde quam etiam Iudaei intelligerent Coenam puram, res est exactius perquirenda; cum neminem praesertim inuenerimus, qui rem ipsam nobis videatur penitus assecutus. Quae apud Festum^e Coena pura dicitur, cum in ea apposita dicatur ossa porcina, nihil est quod ad Iudaeos pertineat. Apud Philonem Iudaeum, in libro quem scripsit de Vita contemplatiua, haec leguntur: Mensa pura est a eruentis dapibus: pro cibo panis apponitur, sal pro opsonio, pro condimento hyssopus.] Tertullianus^f haec in eadem ferme sententiam: Passum & potum pura nosse non ventris scilicet, sed animae causa.] hancq. fuisse Coenam puram, quam alibi & Xerophagiam nominat, nimirum aridorum ciborum vsu. His assentiuntur^g quae ab Apuleio^h in haec verba dicuntur: Hoc optantes, conuertimus ad puram & sine animalibus coenam.] Testatur id ipsum Plutarchus in libro de Esu carniuum, nem-

CLII.

PROBATVR MEM DVVM IN CODICE.

CLIII.

QVO MENSE ET DIE CHRISTVS SIT PASSVS.

^a Extat apud Bedam in fin. lib. de aquinoctio uernali.

CLIII.

^b Aug. in Ioan. tract. 117. DE COENA PURA.

^c Aug. in Ioan. tract. 76.

^d Tertull. aduers. Marcion. lib. 5. c. 4.

^e Fest. in verbo panem.

^f Tertull. lib. de panis. c. 9.

^g Idem aduers. Ptoch. c. 1. & 9. ^h Apul. in A. Selept. fin.

pe coenam

pe coenam puram illam esse, quæ absque animatis paratur. Sic igitur quantum ex his colligere licet, non quodlibet ieiunium coenam puram maiores dixerunt, sed in quo abstinentius vitarentur: cum alioqui austeri & tetrici fuisse Iudæorum ieiunia, Philo testetur in vita Moyse; eosque non nisi sub stellæ ortu coenare consuevisse, Hieronymus tradat.

Hieron. lib. 2. cont. Iovin.

CLV. IUDÆORVM IEIUNIA AUSTERA. b Suet. in Oct. cap. 75.

Erant quidem abstinentissima Iudæorum ieiunia, atque adeo ut apud Gentiles eadem essent in proverbio. Suetonius enim hæc recitat ex litteris Augusti ad Tiberium scriptis: Dum lectica ex regia domo redeo, panis vnciam cum paucis acinis vna duracina comedi.] ac rursus: Ne Iudæus quidem, mi Tiberi, tam libenter sabbati ieiunium seruat, quam ego hodie seruavi: qui in balneo demum post horam primam noctis duas buccas manducaui, priusquam vngi inciperem.] hæc Augustus apud Suetonium. Trogus Pompeius ait sabbata Iudæorum a Moyse in omne æuum ieiunio esse dicata. ex quo Iustinus id ipsum: sed & Martialis ait:

c Trog. Pom. lib. 37. d Iustin. lib. 36. e Martialis. lib. 4. epigram. ad Bassam. f Persius Saty. 5.

Quod ieiunia Sabbatariorum]

appellat enim Sabbatarios Iudæos. Quin apud Persium etiam hæc de ieiunijs Iudæorum:

Recutitaq. sabbata palles]

perinde ac si diceret, Iudaica sabbata. A circumcissione enim Iudæos dictos esse Recutitos, alio loco opportunius demonstrabimus. Strabo etiam meminit de ieiunio sabbati, dum ait, Pompeium Magnum Hierosolymam cepisse, obseruato ieiunij die, dum videlicet Iudæi ab omni opere cessarent.

CLVI. Ieiunium Sabbati Iudæorum. g Moys. Aegypt. de car. mon. lib. 3. de rep. p. c. æ sabbato, & cap. de ieiunio. h Iudith 3.

Sed cur ab his omnibus ieiunium sabbati nominatur, cum nefas esset Iudæis sabbatis ieiunare? Nam Rabbi & Moyses Aegyptius expresse testatur, vetitum fuisse Iudæis sabbato ieiunare: nec in aliqua afflictione fuisse licitum indicere ieiunium sabbato tradit, nisi vno casu tantummodo, cum videlicet ab hostibus ciuitas esset obsessa: poenamque ait fuisse statutam, ut qui sabbato ieiunaret, sequenti etiam die ieiunare deberet. idemque cum agit de ieiunio Purim, cum illud incidisset in sabbatum, anticipandum esse, & quinta sabbati persoluendum tradit. Est expressum de Iudith, quod omnibus diebus vitæ suæ ieiunabat, præter sabbata & Neomenias & festa domus Israel. Quid ad hæc certi respondeamus, haud facile est inuenire. Suppetunt tamen eius nominis nonnullæ causæ, ut illa in primis quæ a Iosepho in Vita sua ponitur, consuevisse nimirum Iudæos ieiunij tempore pene feriatos esse, synagogam adire, & cum alijs preces fundere; qua forsasse ex causa eadem ieiunia ab illis sabbataria, seu sabbati dicerentur. Alia insuper ratio occurrit eius nomenclaturæ, quod scilicet cum Iudæi dies omnes, adiectione tamen numeri, sabbata nominarent, videlicet primam sabbati, secundam sabbati, & sic de ceteris: quacumque die ieiunassent, sabbato ieiunare putarentur: visitatus enim apud eos sermo fuit, ut quod in hebdomadæ diebus singulis facerent, in sabbato se illud agere dicerent: unde apud Lucam Phariseus: Ieiuno, inquit, bis in sabbato] duobus videlicet diebus hebdomadis, nempe (ut superius diximus ex Epiphanio) secunda & quinta die.

CLVII. At si neutrum horum placet: illud ingeram: Quis requirat apud Gentiles scriptores de rebus externis agentes, magis proprium loquendi modum, cum in his quæ spectant ad res Iudaicas, complures eorum, licet consultissimos, æque esse hallucinatos, nulli sit dubium? Et ne aliunde petamus exempla: quod ad sabbatum spectat ex hac voce tantum Plutarchus Iudæos Bacchum colere existimauit, credens nimirum sabbatum a Græco deductum σαβάζου, quod significet debacchari, nam Bacchus Σαβάζου a Græcis dictus reperitur; idque rerum Iudaicarum ignorantia. Porro non ipse tantum, sed & alij Ethnici scriptores in eundem lapidem impegunt: nam & Tacitus calumniatus etiam Iudæos Bacchum colere, alijs id quoque additis rationibus affirmabat: sunt enim hæc eius verba: Sed quia sacerdotes eorum tibia tympanisque concinebant, hedera vinciebantur, vitisque aurea in templo reperta, Liberum patrem colidominatorem Orientis, quidam arbitrati sunt, nequaquam congruentibus institutis: quippe Liber festos lætosque ritus posuit, Iudæorum mos absurdus sordidusque.] hæc Tacitus, qui omnino fallitur; nam Iudæos hedera redimitos sacra peragere solitos, quis unquam poterit reperire? Non enim habenda ratio est, quod aliquando coacti ab Antiocho, id videantur egisse, ut habet secundus Machabæorum his verbis: Ducebantur autem

i Plutarch. Sympos. lib. 4. q. 3. GENTILES DE REBUS IUDÆORVM MVLTÀ FALSA. k Tacit. lib. 5. histor. l Mach. 6.

autem cum amara necessitate in die natalis Regis ad sacrificia: et cum Liberi sacra celebrarentur, cogebantur hedera coronati Libero circuire.] nam longe aliud est id quod aiunt, ex præscripto legis ipsorum facere eos semper consuevisse; aliud, ad id inuitos esse aliquando coactos ab hoste.

Et quod ad vitem auream in templo repertam spectat: ut hac etiam calumnia eodem liberemus: ex multis Tacitus hanc potuit de Iudæis concepisse opinionem, & in primis, quod (ut Iosephus est auctor) Pompeius Magnus donatam sibi vitem auream ab Aristobulo Rege Iudæorum, ut rem magni pretij posuit in templo Iouis Capitolini, inscriptione eius qui donauerat consignatam, quam se legisse, cum Romæ esset, idem ipse Iosephus testatur: donum plane quod a Bacchi cultoribus solet offerri. Insuper quod dicit vitem auream in templo repertam: idem Iosephus addit alibi, in superliminari portæ templi, cui primum velum erat appensum, vitem itidem fuisse auratam, miræ arte fabricatam, tantæ magnitudinis, ut botri eius hominis æquarent staturam. Nec prætermittimus dicere de mensa illa aurea, egregio Ptolemæi Philadelphi dono, in qua etiam ex auro & gemmis vitis & hedera & ornamentum eius composita erant, quæ ab eodem Rege in templum missa, fuit Deo dicata, ut Iosephus & Aristæas testantur. His igitur decepti Gentiles, de Iudæis, quod colerent Bacchum, falso opinati sunt. Quin etiam ob rem exactum cultum & diligens studium diei sabbati, quod ab Ethnicis Saturno dicatus esset, perperam quidam existimauerunt Iudæos eundem Deum colere, quod & Tacitus asseuerat: omittimus dicere de Varrone, qui existimauit Iudæos Iouem colere. Sunt & alia multa a Gentilibus excogitata, quæ quidem Iosephus singularim in Apionem agens refellit: de quibus & nos alias opportunius.

CLVIII. DE VITÆ AVREÆ a Ioseph. antiq. lib. 14. c. 5. b Ioseph. antiq. lib. 11. c. 14. & de bello Iud. lib. 6. c. 6. c Ioseph. antiq. lib. 12. c. 2. d Arist. de 72. interpr. e Tacit. Annal. lib. 22. f Aug. de conf. Euang. lib. 1. c. 22. & de Ciuit. Dei lib. 6. c. 6. & lib. 7. c. 5.

Sed ut tandem ad Coenam puram, cuius gratia est suscepta narratio, redeamus: sicut Iudæis nefas fuit sabbato ieiunare; ita etiam ieiunare solitos qualibet sexta die, nusquam reperitur. quamobrem omnis cessare videtur ratio, quod ieiunij causa, sexta sabbati appellata sit Coena pura. Alius ergo verborum Augustini requirendus est sensus; quem illum esse verum atque germanum non dubitamus asserere, qui ex alijs eiusdem auctoris scriptis accipitur. Dicimus igitur Augustinum eo loco voces illas, Parasceuen, & Coenam puram, nequaquam ea significatione sumpsisse, ut sextam diem cuiuslibet hebdomadis significare voluerit, sed parasceuen Paschæ; nempe diem qui Pascha præcedit, secundum eam sententiam, qua aliqui dicerent, Iudæos eo anno Pascha sabbato celebrasse, ac proinde sextam diem vere fuisse parasceuen Paschæ: id quidem ipsum sensisse, ea quæ nuper dixerat in eodem commentario in Ioannem tractatu centesimo decimo septimo, facile monstrant: sed multo apertius quæ ante disseruerat, tractans eandem quæstionem locupletius in libro tertio de Consensu Euangelistarum, ad quæ ipse lectorem reijcit, hæc ipsa declarant. Siquidem narrat, vna eademque die fuisse duplicis Paschæ parasceuen, sed diuerso tempore auspiciatam; nimirum hora nona noctis Christi Paschæ coepisse parasceuen, Iudæorum autem serius, eosdemque vespere eius diei sextæ coepisse comedere azyma: quam quidem sententiam ab alijs assertam tantum abest ut reijceret, quin potius confirmasse videretur, cum diceret: Quis fidelis non huic faueat solutioni quæstionis? &c.] Ex his igitur, quæ ab eo dicta superius recitauimus de parasceue & Coena pura, non esse intelligenda de parasceue sabbati, sed Paschæ, plus certo monstratur. Sic & intelligas illud Irenæi: Parasceue, quæ dicitur Coena pura, id est, sexta feria, quam & Dominus ostendit, passus in ea.]

CLIX. AVGVSTINI VERBORVM SENSVS. g Aug. de conf. Euang. lib. 3. c. 23. h Iren. lib. 5. c. 23.

At licet hæc de parasceue Paschæ dicta, ex his quæ suo loco superius sunt disputata, remaneant confutata; tamen non ad eam probandam sententiam sunt hæc a nobis adducta, sed ut ex verbis eius, quid per parasceuen & Coenam puram intellexerit, appareat declaratum: nimirum Iudæos appellare solitos Coenam puram, vespere ante Pascha, quo ipsi inciperent azyma manducare. Refellit etiam eadem opinio de sexta die & Coena pura, ex his quæ Tertullianus scribit aduersus Marcionem, vbi agens de loco illo epistolæ Pauli ad Galatas: Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos] addit: Et sabbata, ut opinor, & Coenas puras, & ieiunia, & dies magnos.] citat & superius Iudaicos Fastos, quibus eiusmodi Iudaicæ obseruationes descriptæ essent. Si enim Coena pura, ut aiunt, sextam quamlibet diem hebdomadis monstrat; quæ ratio erat, ut Coenæ puræ inter dies celebres Fastis adscriberentur, cum neque ieiunium, neque aliqua alia esset ea die celebritas? Eodem quoque Tertulliani loco, quæ superius diximus,

CLX. i Tertull. aduers. Marc. lib. 5. c. 4. k Galat. 4. l Tertull. aduers. Marc. lib. 4. c. 3.

diximus, validius confirmantur, nimirum per Coenam puram non esse intelligendum A
ieiunium: quandoquidem dum post Coenas puras addit ieiunia, plane demonstrat ea
ab inuicem esse distincta.

CLXI. Cum igitur ex his dictis fatis appareat declaratum, per Coenas puras nec ieiunia, nec
sextam diem significari: reliquum est, ut cum Augustino dicamus, Iudaeos per Coenam
puram intelligere consueuisse Paschae pasceuen, quando ad vesperam primo azyma
comedebant, dignam ob celebrem solemnitatem, quae scriptis consignaretur in Fastis.
Sed quod spectat ad nomen: sic Coenam puram esse nominatam dicimus, quod puro
pane iidem ipsi puri vesci soliti essent: per fermentum enim, quicquid esset impurum,
significari, fati admonet Paulus^a, dum ad Corinthios scribens, haec ait: Nescitis quia
modicum fermentum totam massam corrumpit? Expurgate vetus fermentum, ut sitis
nova conspersio, sicut estis azymi] significans nimirum idem esse azymos, quod pu- B
ros: idq. amplius declarans; mox subdit: Itaque epulemur, non in fermento veteri,
neque in fermento malitiae, & nequitiae, sed in azymis sinceritatis, & veritatis.] ut me-
rito ab his Coena pura dici solet, quae gereret typum absolutissimae puritatis. Sed de
Coena pura esto iam finis.

a I. Cor. 5.

CLXII. His igitur de anno, mense, & die dictis, quibus Christus Dominus summus omnium
rerum opifex crucifixus est: non putamus aut lectori iniucundum, aut ab instituto alien-
um, non nihil & de hora diei illius salutaris attigisse. Euangelistarum^b testimonio
exploratum habetur, cruci affixum fuisse Dominum ante horam sextam; nam post-
quam crucifixus est, ab hora sexta usque ad horam nonam factae sunt tenebrae. Marcus
item hora sexta tenebras factas esse super vniuersam terram affirmat, qui & ait crucifi- C
xum Christum hora tertia: cui cum aduersari videatur Ioannes Euangelista, quod di-
cat fuisse horam quasi sextam, cum in eum Pilatus esset laturus sententiam; complures
tam antiquorum quam recentiorum scriptorum ad has soluendas ambages defudasse
cognouimus: quorum omnium singulas hic de ea re recitare sententias praetermitti-
mus; illam tamen, quam veriore putamus, referemus. Sicut igitur apud Iudaeos nox
in quatuor vigilias, ita dies in quatuor horas seu stationes diuidebatur, sed diuersimo-
de quoque id effici quidam volunt, diuidentes in hunc modum, dicentesq. a diluculo
usque ad horam diei tertiam exclusiue, ut aiunt, horam esse Primam: Secunda a ter-
tia usque ad horam diei sextam dicebatur ab ijs hora Tertia, eo quod a tertia initium
sumpsisset: Tertia vero partem eam, quae ab hora sexta usque ad nonam progredere-
tur, Sextam nuncupabant, quod similiter ab hora sexta inchoaretur: Quartam deni-
que incipientem a nona, & usque ad Solis occasum perdurantem, Nonam itidem seu D
Vesperam dixere.

b Matth. 27.
Marc. 15.
Luc. 23.
Ioan. 19.
DE HORA PAS-
SIONIS.

c Cor. Iansen.
Concord. c. 142.
et alij.

CLXIII. Alij vero & melius, ut nobis videtur, hanc inierunt rationem numerandi quatuor
illas diei partes, quas volunt esse aequales, ut singulae trium horarum spatio constituantur,
eademq. non a principio, sed a fine nomen accipiant: sicq. prima pars diei illa, a
mane usque ad tertiam horam producta, Tertia diceretur: Secunda, quae ad sextam ho-
ram diei perueniens, Sexta nominaretur: Tertia vero pars diei, usque ad nonam ho-
ram deducta, Nona appellaretur: Quarta, quae usque ad noctem durans, Vespera nun-
cuparetur. Quam quidem sententiam ut veriore amplectimur, quam & Petri^d Apo-
stoli auctoritate firmamus: sic enim in Actis loquitur: Non enim, sicut vos aestimatis,
hi ebrij sunt, cum sit hora diei Tertia.] Sane quidem si (ut illi volunt) hora Tertia pro-
ducebatur usque ad Sextam; quid adeo mirum & inusitatum significasset Petrus, illos E
non esse ebrios, eo quod esset hora diei Tertia, cum iam pranos esse ea hora quae termina-
retur ad Sextam, potuisse, non sit dubium? Vnde cum ad defensionem illorum, quod
ebrij non essent, Petrus, eo quod tunc esset hora diei Tertia, in argumentum deducat;
manifestissime significat, horam diei Tertiam esse terminum partis primae diei, nec
tertia horae fines excedere.

CLXIV. Quod igitur Ioannes ait, fuisse horam quasi Sextam, cum Pilatus in Christum sen-
tentiam iam proxime dicturus esset, sic accipiendum est, ut vltima hora primae diei par-
tis, quae Tertia dicta est, iam coepta esset, & proxime iam inchoanda foret secunda pars
diei, quae Sexta est nominata: sicq. merito ab Euangelista dictum, fuisse tunc horam
quasi Sextam, nondum videlicet Tertia absoluta: ac ita eandem nouissimam horam
primae partis diei fuisse terminum eius iam desinentis, & secundae partis, quae Sexta di-
cta est

CONSENSIO
EVANGELISTA-
RVM.

d Act. 2.

A eta est, iam proxime incipientis: qua ipsa hora Dominus noster a Pilato sententiam mor-
tis accepit, ac paulo post cruci affixus est. Nec absurdum, si quod hora Tertiae proxi-
mum erat, Marcus eidem tribuerit horae Tertiae, cum id loquendi usus obtinuerit, mul-
taq. suppetant de his exempla. Nec quis, puto, dixerit, scrupulosa quadam circumscri-
ptione per singulos suos punctos enumeratas horas Euangelistas posuisse, sed potius
communi quadam loquendi consuetudine, quod saepe alias in descriptione temporum
fecisse videntur, cum iidem & interdum hyperbolice locuti esse noscantur.

Ex his igitur dicimus, hora Tertia in Christum esse prolatam sententiam a Pilato, CLXV.
quam illi eius necis sitibundi ac famelici Iudaei repente exequenda curantes, ac sibi ipsis
satisfacientes, continuo nulla interiecta mora, nisi quam opus exigeret, per Gentiles eum
cruci affixerunt: quo sic in cruce pendente, iamq. facta hora Sexta, vel appropinquan-
te (quod ait Lucas) tenebrae factae sunt usque ad horam Nonam. Sed quod ipse dicit,
fere hora Sexta; Marcus & Matthaeus absque vlla distinctione dixerunt, hora Sexta: ut
ex his cognoscas, Euangelistas in conscribendis horis, horologium non habuisse pra-
manibus, ut per sua puncta singulas horas distinguere potuissent, sed de horis scripsisse
quod tunc opinati essent. De singulis horis passionis Christi Ignatius, qui eo vixit te-
pore, haec ait, scribens ad Trallianos: Hora Tertia sententiam accepit a Pilato, permit-
tente id Patre: hora Sexta crucifixus est, Nona expirauit, ante Solis occasum sepultus
est.] haec ipse, quae secundum dictas quatuor horarum seu diei partes enumeratas, sunt
accipienda. In quatuor enim partes, sicut noctem (ut paulo ante diximus) in quatuor
vigilias, diem diuidi solere, auctor est Censorinus^a: eandemq. fuisse consuetudinem
apud Hebraeos, ex diuina Scriptura colligitur, vbi de dictis quatuor horis frequens ha-
betur mentio, perraro de ceteris. Videasq. eandem rem expressam in parabola a Mat-
thaeo^b recitata de patrefamilias conducente operarios in vineam, qui dicitur exiisse pri-
mo mane ad eos conducendos, hora Tertia, Sexta, Nona, & vndecima; quasi insinuare
velit id factum per omnes horas. mane enim ponitur tamquam diei principium, &
vndecima tamquam hora nouissima operandi, cum duodecima claudatur dies. Porro
dictae horae egregijs Domini operibus consecratae, ab Apostolis obseruatae, ad posteros
sacris precum officijs transmissae esse noscuntur, ut docent Tertullianus in libro de ieu-
nio, Cyprianus de oratione Dominica, Chrysostomus^c demum ad populum Antio-
chenum, & alij plures. Sed haec alias fusius.

CLXV.

B te (quod ait Lucas) tenebrae factae sunt usque ad horam Nonam. Sed quod ipse dicit,
fere hora Sexta; Marcus & Matthaeus absque vlla distinctione dixerunt, hora Sexta: ut
ex his cognoscas, Euangelistas in conscribendis horis, horologium non habuisse pra-
manibus, ut per sua puncta singulas horas distinguere potuissent, sed de horis scripsisse
quod tunc opinati essent. De singulis horis passionis Christi Ignatius, qui eo vixit te-
pore, haec ait, scribens ad Trallianos: Hora Tertia sententiam accepit a Pilato, permit-
tente id Patre: hora Sexta crucifixus est, Nona expirauit, ante Solis occasum sepultus
est.] haec ipse, quae secundum dictas quatuor horarum seu diei partes enumeratas, sunt
accipienda. In quatuor enim partes, sicut noctem (ut paulo ante diximus) in quatuor
vigilias, diem diuidi solere, auctor est Censorinus^a: eandemq. fuisse consuetudinem
apud Hebraeos, ex diuina Scriptura colligitur, vbi de dictis quatuor horis frequens ha-
betur mentio, perraro de ceteris. Videasq. eandem rem expressam in parabola a Mat-
thaeo^b recitata de patrefamilias conducente operarios in vineam, qui dicitur exiisse pri-
mo mane ad eos conducendos, hora Tertia, Sexta, Nona, & vndecima; quasi insinuare
velit id factum per omnes horas. mane enim ponitur tamquam diei principium, &
vndecima tamquam hora nouissima operandi, cum duodecima claudatur dies. Porro
dictae horae egregijs Domini operibus consecratae, ab Apostolis obseruatae, ad posteros
sacris precum officijs transmissae esse noscuntur, ut docent Tertullianus in libro de ieu-
nio, Cyprianus de oratione Dominica, Chrysostomus^c demum ad populum Antio-
chenum, & alij plures. Sed haec alias fusius.

a Censor. de die
natal. c. 10.

b Matth. 20.

C betur mentio, perraro de ceteris. Videasq. eandem rem expressam in parabola a Mat-
thaeo^b recitata de patrefamilias conducente operarios in vineam, qui dicitur exiisse pri-
mo mane ad eos conducendos, hora Tertia, Sexta, Nona, & vndecima; quasi insinuare
velit id factum per omnes horas. mane enim ponitur tamquam diei principium, &
vndecima tamquam hora nouissima operandi, cum duodecima claudatur dies. Porro
dictae horae egregijs Domini operibus consecratae, ab Apostolis obseruatae, ad posteros
sacris precum officijs transmissae esse noscuntur, ut docent Tertullianus in libro de ieu-
nio, Cyprianus de oratione Dominica, Chrysostomus^c demum ad populum Antio-
chenum, & alij plures. Sed haec alias fusius.

c Chrys. ad pop.
Antioch. homil.
59.

Quod insuper ad ritus Christianae religionis spectat: constat quidem non solum sex-
tam diem passione Dominica consecratam; in honore habitam, sed & feriam quartam,
D itemq. ipsam totam hebdomadam, quam Maiorem, ob grandia in ea operata mysteria,
sive Poenosam, ob Christi dolores in ea perlatos, maiores nostri dicere consueuerunt;
quam etiam in dolore & lacrymis marentes, in memoriam poenarum quas pro nobis
Christus Dominus subiit, ex traditione Apostolica Christiani transigere soliti sunt. Est
harum obseruationum locuples testis S. Epiphanius^d, dum ait: A quo vero non assen-
sum est in omnibus orbis terrarum regionibus, quod quarta & profabbato ieiunium est
in Ecclesia decretum? Si vero etiam oportet constitutionem Apostolorum proferre, quo
modo illi decreuerunt quarta & profabbato ieiunium per omnia, excepta Pentecoste, &
sex diebus Paschatis, quomodo praecipunt nihil omnino accipere, quam panem & salem
& aquam, &c.] & de ieiunio Maioris hebdomadae idem superius agens aduersus eos-
dem Aerianos haereticos, sic in illos inuehitur: In diebus autem Paschatis, quando apud
nos fiunt humi dormitationes, castitates, afflictiones, siccorum esus, preces, vigiliae, ac
ieiunia, & omnes animarum salutes per sanctas afflictiones: ipsi a summo mane opso-
nantur, ridentes ac subsannantes eos qui sanctum hunc cultum hebdomadis Paschatis
perficiunt.] et alibi^e: Per sex dies ipsius Paschatis, omnes populi in siccorum esu per-
seuerant, pane, inquam, & sale, & aqua tunc vtentes ad vesperam.] ibidem etiam re-
petit de ieiunio quartae & sextae feriae. Eadem apud Clementem^f leguntur. Huic si-
mile erat ieiunium, quod Tertullianus Graeca voce *ἐνεσφαιρία* appellare consuevit, de
quo aduersus Psychicos agens, haec ait: Arguunt nos, quod ieiunia propria custo-
diamus, quod stationem plerumque ad vesperam perducamus, quod etiam xerophagias
obseruemus, siccantes cibum ab omni carne & iurulentia, & vuidioribus quoque
pomis: ne quid vinositatis edamus, vel potemus.] idemq. inferius ab Apostolorum
temporibus *ἐνεσφαιρία* fuisse in usu testatur. Habes eiusdem ferme generis ieiunium

CLXVI.

d Epiph. bar. 75.

e Epiph. Comp.

f Clem. const. lib.
5. c. 19.

g Tertull. aduer.
Psychicos c. 2.
c. 9.

a Philo de vita contemplatiua.
b Hier. de scrip. Eccl. in Philon.
expressum apud Philonem, dū agit de Essæis, quos fuisse Christianos, & Marci discipulos, Hieronymus^b est opinatus: ipse igitur dum de eorum agit ieiunio, hæc ait: In mensa cibus ille sacratissimus panis fermentatus, cum sale apponitur & hyssopo, ob reuerentiam mensæ dedicatæ in templi vestibulo: nam & in ea solent apponi panes cum sale, absque condimento alio, sed panes non fermentati.]

CLXVII. DE IEIUNIIS OB CHRISTI PASSIONEM SYSCIPTIS.
De eodem ieiunio Maioris hebdomadæ hæc scribit Dionysius Episcopus Alexandrinus in epistola canonica ad Basilidem: Alij quidem, vel omnes sex ieiuniorum dies transmittunt ieiuni permanentes, alij duos, alij tres, alij quatuor, alij nullum. Et ijs quidem qui in illis transmittendis valde laborauerunt, ignoscendum est, quod celerius gustent. Si qui autem non modo transmissis, sed ne ieiunatis quidem, vel etiam in delicatis opiparisq. conuiujs consumptis præcedentibus quatuor diebus, ad duos, eosq. solos extremos dies cum venerint, illis a se cibo non gustato, transmissis parasceue & sabbato, magnum quid & egregium se facturos existimant, si ad auroram vsque permanserint: non existimo eos ex æquo certamen subijisse cum his, qui se pluribus diebus prius exercuerant.] hæc^c Dionysius: qui & eam fuisse in Ecclesia consuetudinem narrat, Fideles nequaquam soluere solitos ieiunium magni sabbati, nisi ad eam horam frequentis noctis, qua Christus resurrexisset crederetur. Est admiratione dignum, adeo religiosum ac sacrum habitum esse eiusmodi quod Pascha præcedit ieiunium, vt & Reges illud implere pro viribus non prætermiserint. Procopius^d enim hæc testatur de Iustiniano Imperatore: Omnibus, inquit, illis diebus, qui Paschalē solemnitatem præcedunt, ieiunio addictus, duram quamdam vitam egit, nedum Regi alienam, sed neque priuato alicui aliquo modo acceptabilem. Per dies abstinebat: summo mane itidem e lecto confurgens, Reipublicæ inuigilauit, cuius negotia verbo & opere pertractans, matutinum, meridianum, & non minus nocturnum tempus impleuit: nam in seram noctem lectum petens, mox surrexit, quasi plumarum pertæsus. Cibi appetens, vinum, panem, & alia id genus cibaria abesse voluit, brassicam solum & agrestes herbas longo tempore sale & aceto maceratas edebat; potus aqua erat sola; neque his ad saturitatem utebatur, sed petitum cibum paulisper degustatum mox dimisit, non eo sumpto quod naturæ satis erat.] hæc Procopius.

CLXVIII. DE IEIUNIO QUARTAE ET SEXTAE FERIAE.
Ceterum non Maiorem tantum hebdomadam, in memoriam passionis Christi, eiusmodi cum abstinentia & carnis afflictione transigere consueuerunt maiores nostri: sed & ceteris diebus, quos diximus, cuiusque hebdomadæ, nempe feria quarta & sexta, quod in illa de morte Christi sit in initum consilium, & in ista fuerit affixus cruci, ieiunare. Extat de eo non solū Apostolicus^e canon, & Clementis^f nomine edita constitutio, sed & expressum habetur S. Ignatij^g testimoniū, quo his verbis tam religiosam obseruationem inculcat: Quartis & sextis ferijs ieiunare non negligatis, ciborum reliquias pauperibus largientes, &c.] De his hæc etiam Clemens Alexandrinus^h: Nouit, Christianus ænigmata ieiunij quoque horum dierum, quarti inquam, & sexti; ille quidem Mercurij, hic vero Veneris.] hæc ille, qui ieiunij ænigmata appellat mysticam allusionem, cuius causa eadem ipsa ieiunia celebrantur: quam Augustinusⁱ, ad Casulanū scribens, his verbis tradit: Cur autem quarta & sexta maxime ieiunet Ecclesia, illa ratio reddi videtur, quod considerato Euangelio, ipsa quarta sabbati, quam vulgo quartam feriam vocant, concilium reperiuntur ad occidendum Dominum fecisse Iudæi. Intermissa autem vno die, cuius vespera Dominus Pascha cum discipulis manducauit, qui finis fuit eius diei quem vocamus quintā sabbati, deinde traditus est ea nocte, quæ iam ad sextam sabbati, qui dies passionis eius manifestus est, pertinebat.] & paulo post: Hoc ergo die, quinto scilicet, intermissa, passus est Dominus, quod nullus ambigit, sexta sabbati: quapropter & ipsa sexta recte ieiunio deputatur; ieiunia quippe humilitatem significant.] hucusque Augustinus. Meminerunt præterea horum dierum ieiunij Origenes^k, Tertullianus^l, & alij. Ex quibus omnibus tum hic tum superius a nobis enarratis, satis perspectum exploratumq. habetur, non tantum loca, sed tempora, dies, & horas, & quælibet sacratissima passionis Christi instrumenta, in tantæ rei memoriam, magno venerationis cultu fuisse semper a Fidelibus celebrata. Iam vero ad cetera quæ sunt historiae Euangelicæ, quæ horum causa liqueramus, redeamus.

CLXIX. Cum transisset^m sabbatum, Maria Magdalene, & Mariæ Iacobi, & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerent Iesum. Et valde mane vna sabbatorum, veniunt ad monumentum

A numentum, orto iam Sole.] hæc Marcus. Condire aromatibus corpora defunctorum, ab Ægyptijs Iudæos esse mutuatos, auctor est Tacitus^a: Illi enim per quadraginta dies eiusmodi vnctiones iterare consueuerunt. Vnde de Patriarchæ Iacob corpore sic in Ægypto condito hæc leguntur in Genesi^b: Præcepit Ioseph feruis suis medicis, vt aromatibus condirent patrem. Quibus iussa explentibus, transferunt quadraginta dies: iste quippe mos erat cadauerum conditorum.] ea etenim arte Ægyptij ita siccabant cadauera defunctorum, vt quasi ænea redderent, quæ & lingua sua Gabaras appellabant, vt tradit S. Augustinus^c. Hinc cum idem mos ad Hebræos transfisset, vt dictum est; non satis illis fuit vnctum semel corpus Iesu sepeliuisse; quin & vt iterum vngerent, emerunt aromata, ac ad sepulchrum festinis passibus properarunt: quo cum peruenissent diluculo, ait Matthæus^d, terræ motus factus est magnus. Angelus enim Domini descendit de cælo, & accedens reuoluit lapidem, & sedebat super eum.] Cum adhuc autem in itinere essent, nec ad sepulchrum peruenissent, dicebant (inquit Marcus^e) Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? Cumq. peruenissent, inspicientes inuenerunt reuolutum lapidem; erat quippe magnus valde. Et introeuntes in monumentū viderunt iuuenem sedentem in dextris, coopertum stola candida, & obstupuerunt. qui dicit illis: Nolite expauescere: Iesum quæritis Nazarenum crucifixum: surrexit, non est hic, ecce locus vbi posuerunt eum.] hæc Marcus. His consentientia, eademq. pluribus de apparitione Angeli scribit Matthæus, Lucas^f vero duos tradit apparuisse Angelos: sed non ob id, quod quæ alij tacuerunt, vnus expresserit, contrarij inter se fuisse dicendi sunt.

Sed magna in eo apparet contradictio, dū Marcus^g, Lucas, & Ioannes dicunt dictas mulieres venisse mane ad monumentū; vnus Matthæus contrarium videtur affirmare, dum non mane, sed Vespere, inquit, sabbati, quæ lucefcit in prima sabbati, venit Maria Magdalene, & altera Maria videre sepulchrum. Et ecce terræ motus factus est magnus. Angelus enim Domini descendit de cælo.] Antiquiores Ecclesiæ scriptores in ea sententia fuisse videntur, vt per vesperam sabbati, nox ipsa intelligeretur; sic Dionysius^h Alexandrinus, sic Augustinusⁱ, sic & apud sextam Synodū in canone nonagesimo, & alios complures: qui per illud, Vespere sabbati, tempus post mediam noctem acceperunt. S. Hieronymus non semel, sed sæpius mulieres illas cucurrisse & recurrisse sedulæ visitationis officio existimauit, sicq. & vespere abiisse, & mane rediisse ad monumentū. Sed has omnes interpretationes Matthæi textus minime pati posse videtur; dū quod ait, in illarum aduentu terræ motum factum esse magnum, & Angelum locutum esse mulieribus, plane demonstrat mane id factum esse, non vespere præcedente, vel post summam noctem. Augetur ex eo etiā difficultas, quod sibi ipsi contraria proferre videatur idem Euangelista, dum de vespere agens, lucefcere eā ait in prima sabbati: cum, si de vespere communi vsu loquendi intellexisset, obtenebrescere potius quàm lucefcere in diem primam sabbati dicere debuisset. Sed esto (quod ait Cornelius^k Iansenius, qui ceterorū recitat & reijcit sententias) idem esse clarescere in prima sabbati, quod inchoari primā sabbati, sicut & Lucas^l de pridie eius diei agens vespere, sic dicit: Et dies erat parasceues, & sabbatū illucescebat:] tamē negare, quod dicit Euangelista, venisse mulieres videre sepulchrū, sed tantū tunc emisse aromata, certe vim infert litteræ, & negare compellit Euangelistā, quod alioquin profiteretur expresse, tunc scilicet venisse mulieres videre sepulchrū, tuncq. terræ motū factum esse magnū, & Angelum apparuisse, locutūq. esse mulieribus.

E xquirendus igitur eius historiae, quam Matthæus recitat, sensus est, quomodo idem sit vesperum lucefcere in prima sabbati; quod alij dicunt fuisse valde mane, vt ait Marcus^m, vel valde diluculo, vt tradit Lucasⁿ, seu, quod scribit Ioannes^o, mane, cum adhuc tenebræ essent. Sane quidem est locus perdifficilis, & qui sedulum postulet exactumq. studium, cum & in eo non parum fatigata fuerint doctissimorum virorum ingenia: quorum diuersarum opinionum illa nobis magis persuadetur, quam scribit sanctus Hieronymus^p ad Hedibiam, vbi post multa hæc ait: Mihi quidem videtur, Euangelistam Matthæum, qui Euangelium Hebraico sermone conscripsit, non tam vespere dixisse, quàm sero; & eum, qui verba interpretatus est, verbi ambiguitate deceptum, non sero interpretatum esse, sed vespere: sicq. quod superius ait, Vespere sabbati, sero sabbati intelligendum, hoc est, appropinquante iam luce sequentis diei. Similem huic dicendi vsu sæpe diuina Scriptura vsurpat, vt vesperam

accipiat aliquando non pro vltima diei parte, sed pro eo quod nouissimum tempus dicimus. sic in Psalmo^a: Conuertentur ad vesperam.] & in Iob^b: Quasi meridianus fulgor confurget tibi ad vesperam: et cum te consumptum putaueris, orieris vt lucifer.] sicq. illud: Vespere autem sabbati, quæ lucefcit in prima sabbati] idem esse, ac si diceretur, vltima hora, quæ lucefcit in prima sabbati.

CLXXII. At nos in eam opinionem adducimur, vt existimemus Matthæum Euangelistam non de vespere, hoc est, vltima diei parte, intellexisse, sed de stella sic dicta: quæ cum eadem sit cum ea quæ mane ante Solem oriatur, ob idq. Lucifer dicta, vt Plinius^c & Higinius^d & alij testantur; tamen vnico nomine ab antiquis Latinis, vt Plauto^e, & Varro^f, Vesperugo appellata reperitur, vt notat Augustinus^g, eademq. ab Homero dictam *ἑσπερος* ait: a Pharisæis vero, qui nomina planetarum ex Græca astronomia in Hebraicam linguam transtulerunt, Seruha Lued, esse appellatam, Epiphanius^h tradit. De ipsa itaque stella credimus Euangelistam Matthæum intellexisse; atque dixisse, mulieres venisse ad sepulchrum ortu stellæ eius diei, quæ lucefcit in prima sabbati: interpretem vero non curasse aliam eiusdem nominis distinctionem, cum præsertim additamento illorum verborum, Quæ lucefcit in prima sabbati] eam satis expressam esse existimaret. Hæc si accipiamus, mox omnis de ea re quæstio ac controuersia conquiescet: sin minus, certe quantumlibet quis Euangelistæ verba distorqueat, quo Matthæum cum ceteris consentientem in omnibus reddat, haudquaquam ex sententia efficiet, nec æque omnibus in omnibus satisfaciatur. Ceterum hæc nostra sic asserimus, vt eruditorum arbitrio diligentiori examine expendantur. Certe quidem his quæ diximus, nihil certius atque verius quod pertinet ad historicam conciliationem, dici posse videtur. In huiusmodi enim difficultatibus, ex coniecturis interdum, præsertim ijs quæ ita verisimiles sunt vt veritatem ipsam quodammodo necessario præferant, magna solet ad indagandam veritatem accessio fieri. At de his satis.

CLXXIII. Quod vero Marcusⁱ dicat: Et valde mane vna sabbatorum, veniunt ad monumentum, orto iam Sole:] non recedimus ab interpretatione maiorum: Dionysius enim Alexandrinus ad Basilidem scribens sic explicat: Valde enim mane hic quoque dixit, quod idem sit ac summo diluculo; & subiunxit: Orto iam Sole. Professio quidem & iter earum summo diluculo, & valde mane incepit: in itinere autem, & circa monumentum moram traxerunt vsque ad ortum Solis.] hæc Dionysius, quem complures alij secuti sunt, licet & alij aliter explicarint. Omnium vero (vt tandem dubiorum solutionibus finem imponamus) omnium, inquam, Euangelistarum testimonio expressum cum sit, ea ipsa nocte quæ clarescit in prima sabbati, Dominum a mortuis surrexisse: quotanam hora potissimum surrexerit, accuratius exquirendum putamus. Ambiguitas quidem dictorum verborum Matthæi Euangelistæ, quibus dicit, vespere quæ lucefcit in prima sabbati, mulieres adijisse sepulchrum, quando & de resurrectione Domini certiores sunt redditæ, quamplurimos tenuit suspensos animo, vt aliquid de ea re affirmare non auderent. Vnde Gregorius Nyssenus hæc ait^k: Neque enim sacri Euangelij scriptores vel vespere sabbatorum, vel maiori parte noctis præterita, vel diluculo rursus, vel post Solis radij emersum, surrexisse Dominum dixerunt. Sic enim contrarietas esset, si vnum factum, non vno, sed diuersis temporibus accidisse, scriptores memoriæ prodidissent. sed mulieres, scripserunt, alio tempore ad sepulchrum venisse; omnes similiter audisse ab Angelis de Salvatore: Surrexit, non est hic. non adiecto quando: quasi in illa diuina nocte absque controuersia, & in hoc omnibus consentientibus, factum sit, & Dominus surrexerit; nemo autem horam notauerit, quæ omnibus ignota erat, præterquam Deo, qui surrexit; & Patri, qui ita cognoscit Filium, sicut cognitus est a Filio; tum Spiritui sancto, qui omnia scrutatur.] hæc Gregorius.

CLXXIV. Porro cum ea nocte omnes Dominum surrexisse testentur, tamen id ante noctis dimidium, accidisse, asserere velle, temerarium admodum esse antiquiores Patres existimarunt; inter quos Dionysius^l Alexandrinus ea ratione ieiunium sabbati, quod solui non licebat olim, nisi transacto mæroris tempore, quo Dominus surrexisse crederetur, ne ante noctis dimidium solueretur, admonuit; idemq. de Romanæ Ecclesiæ consuetudine hæc ait: Qui enim Romæ sunt fratres, vt aiunt, gallum expectant: innuens quidem eius Ecclesiæ fuisse opinionem, in primo gallicinio

A gallicinio Dominum surrexisse.] Verum id non sic accipiendum, vt ea potissimum hora Dominum Iesum Christum surrexisse Romana Ecclesia professâ sit, sed quod a media nocte dies sit solita numerare; quod etiam Orientales facere consueuerunt, vt canon^a sextæ Synodi indicat, & Theodorus, cum ait: Qui sunt religiosiores, toto sabbato vsque ad horam sextam noctis in ecclesia assident, & hora sexta diuinis sacramentis communicantes, panem & aquam gustant, fortasse autem & modicum vini: septima autem hora matutinas psalmodias audientes, quando etiam Christus surrexisse dicitur, domum suam reuertuntur, magni Dominici sacrorum celebrationem expectantes. Quod autem a septima hora noctis, quæ est ante Dominicam, incipiat dies Dominicus, manifestum est, eo quod ortus Solis siue diei illuminatio est a septima hora noctis quæ eum præcessit, &c.] In hoc consensisse ceteros Græcorum auctores, testatur Euthymius^b; Hieronymus^c etiam disputando idem affirmat, Dominum nostrum scilicet medio noctis tempore surrexisse.

Verum Romana Ecclesia expresse absque aliqua ambiguitate profiteri videtur, Dominum nostrum surrexisse Dominico die diluculo, dum sacro hymno in Ecclesiasticis officijs Paschali tempore sic canit:

*Aurora lucis rutilat,
Cælum laudibus intonat,
Mundus exultans iubilat,
Gemens infernus ululat:
Cum Rex ille fortissimus,
Mortis confractis viribus,
Pede conculcans tartara,
Soluat a pœna miseros.
Ille qui clausus lapide,
Custoditur sub milite,
Triumphans pompa nobili,
Victor surgit de funere.]*

Quin & ipse antiquus ritualis, qui Ordo Romanus inscribitur, liber hæc habet: In vigilia Resurrectionis Domini, ante mediam noctem populus non est dimittendus de ecclesia, iuxta canonum sanctiones. In ipsa nocte, matutina luce rumpente tenebras, surgentes in ecclesiam veniant, & mutua charitate se inuicem osculantes dicant: Surrexit Dominus de sepulchro.] hæc ibi: quæ cum non medio noctis tempore, sed mane diluculo esse facienda dicantur; eo sane tempore Dominum surrexisse, eadem significare videtur Ecclesia. Id quidem & Marcus^d Euangelista expresse testari videtur, cū ait: Surgens autem Iesus mane, prima sabbati, apparuit primo Mariæ Magdalenæ.]

Ceterum qui de media nocte id firmare conati sunt, diuersa interpunctione illum textum legi voluerunt, nempe vt diceret: Surgens autem, mane prima sabbati apparuit, &c.] Verum germanam esse primam lectionem, ac prorsus veriore, S. Ignatius^e qui (vt diximus ante) Christi sæculo vixit, omnimode persuadet, dum scribens ad Trallianos hæc ait: Illucescente Dominico die, surrexit ex mortuis, iuxta id quod dixerat: Sicut^f Ionas fuit in ventre ceti tres dies & tres noctes. Complectitur itaque parasceue passionem, sabbatum sepulturam, Dominicus dies resurrectionem.] hæc Ignatius; qui & paulo ante intra triduum eum surrexisse testatur. Augustinus^g etiam resurrexisse Dominum mane diluculo profitetur, & alij quamplurimi.

Quomodo vero secundū Domini sententiam, quam nuper citatam vidimus ab Ignatio, sicut Ionas in ventre ceti, tribus diebus totidemq. noctibus Christus manserit, in sepulchro, perquiramus. Quod ad tres dies pertinet, solutam ab Ignatio habes quæstionem, nimirum quod vespere feriæ sextæ, toto sabbato, & parte diei Dominici Dominus manserit in sepultura: quod apud omnes tam antiquos quam recentiores scriptores Ecclesiasticos est in confesso; vnus enim qui ab his discrepat, de quo paulo inferius agemus, non putamus habendam esse rationem. Quod vero ad tres spectat noctes: cum plures de ea rescripserint, & alij alias diuersasq. rationes inierint: complures penuria temporis eo vsque progressi sunt, vt trium horarum spatium, quo eclipsi illa admiranda dies est conuersus in tenebras, in noctis vnus numerum receperint. Fuit & quidam^h affirmare ausus, tribus diebus

POST MEDIAM
NOCTEM RE-
SURRECTIO.^a Sexta Synod.
c. 90. ibid. Theod.
dor. Bal.^b Euthym. in
Matth.^c Hier. ad He-
br. epist. 150.
9. 3.

CLXXV.

AVRORE TEM-
PORE RESURRE-
CTIO.^d Marc. 16.

CLXXVI.

^e Ign. epist. 15.
GERMANA LE-
CTIO.^f Matth. 12.^g Aug. in Psal.
58. prop. fin. &
lib. 4. de Trin.

CLXXVII.

^h Paul. Midel.
in Paul. lib. 1. 6.
a. & lib. 2. 6. 2.

& noctibus expletis Christum in sepulchro fuisse: qui totam Ecclesiae oeconomiam inuertit, dum vel Christum non esse passum feria sexta, vel non surrexisse die Dominico, vel rursus hebdomadam illam non ex septem, sed octo diebus conflata esse, probare nititur. Sed apage eiusmodi fabulosum commentum, nec diutius aures Ecclesiae Dei pulset. Vnus nobis quasi instar omnium sit Ignatius, qui (vt ipse scribit, & Hieronymus^a testatur) Christum in carne vidit: quem vel mentitum esse, vel istaec ignorasse, religio sit dicere. Non parum certe interest, in veritate historica disquirenda, auctorum, qui res gestas scripserunt, quo vixerint tempore, cuiusve fuerint eruditionis atque existimationis, habere rationem; potissimumq. si huiusmodi scriptores rerum perspectarum, ac eorum aetate editarum, pietatem & virtutem cum doctrina & veritate coniunxerint: vt plane digni sint, quibus fides integra adhibeatur; soli sint, quibus ceteri assentiantur; soli denique sint, quibus reliqui quae sciuerint, vel scripserint, tamquam ab ijs accepta, referant. At sane talis est noster Ignatius, omnibus numeris absolutissimus, qui a se visa pene omnia, veraq. profequitur. Ipse equidem est, in quo nihil amplius desiderari posse videatur: vt merito eundem praeter ceteris auscultemus, & quae ab eo scripta sunt, amplectamur, atque ceteris anteponamus. Certe nihil iam ulterius dicendum esset de his tribus in sepulchro peractis a Christo noctibus (praesertim cum non sit praesentis instituti longiorem de ijs instituere disputationem) si Ignatium tamquam diuinum oraculum omnes audirent. Verum quia infinitis prope chartis haec scripta sunt, eoq. argumento complures editi commentarij reperiuntur, haecq. etiam recentiorum sunt scriptis aucta: rem ipsam perpauca attingemus.

^a Hier. de scrip. Eccl. in Ignat. IGNATHII AUCTORITAS.

^b Isidor. lib. 1. epist. 114.

^c Isidor. lib. 1. epist. 222.

^d Isidor. lib. 1. epist. 224.

^e Hier. de scrip. Eccl. in Iacobo cap. 2.

CLXXVII.

CLXXIX.

CLXXX.

Inter alios scriptores veteres, quos recensere omittimus, Isidorus^b Pelusiota, Ioannis Chrysostomi discipulus, clarissimus suorum temporum scriptor, de eadem quaestione iterum consultus, solutiones plures afferens, copiose differuit: quarum quae ceteris praestare videntur, in medium afferemus. Ad Timotheum enim Lectorem scribens, in primis haec ait: Is igitur, qui se Ionae typum expressurum receperat, cum eum exacte nosset, quippe qui etiam Ionae adesset cum in profundum praecipuus ageretur, atque e profundo eijceretur, eum quoque haud dubie expleuit; tanto nimirum temporis spatio in sepulchro commoratus, quanto Ionas in ceti ventre.] ea enim mensura tres illos dies ac noctes mensus est, vt sicut ille, non tres integros dies totidemq. perfectas noctes, sed ex illis duobus extremis partem permanserit, vt ait, in corde terrae. Idem rursus ad Theognostum^c scribens, eandemq. iniens rationem, satis impletum esse tempus demonstrat, cum ea in sepulchro mora tres dies ac noctes attigerit: declaratq. loquendi vsu frequenter accidere, vt quod vel extrema eius diei hora contigerit, id ea die factum describatur. Sic igitur hac ratione stabilita, vult Dominum ex tribus diebus medium tam die quam nocte integrum absoluisse, ex duobus vero extremis tam diem quam noctem participasse. Sed qua ratione, id accuratius perspicendum est.

In primis enim quod ad tres noctes pertinet: si secundum communem vsum Hebraeorum, quo a media nocte diem auspiciantur, & in sequentem mediam noctem producebant, diem accipiamus; de tribus noctibus nulla est difficultas: siquidem mediae diei noctem integram, extremorum autem dierum singulorum noctem mediam numerabimus: dierum vero, primae dimidium, secundae integrum, tertiae vero diluculum recensendo: nam (quod diximus ex Ignatio, illucescente Dominico die Dominum surrexisse) tres vtique dies constituemus. Qui vero putarunt Dominum media nocte surrexisse, aliam inierunt numeri rationem: vt sic de duobus diebus extremis triduum illud participauerit, & medium inclusit, vt tamen nullam putauerint diei vel noctis habendam esse rationem; sed satis esse, si dierum extremorum, diei vel noctis aliquam partem inclusissent. Addit his Isidorus^d, exemplo resurrectionis Dominicae obtinuisse vsum in Ecclesia, vt sic tertia die defuncti ageretur memoria, vt tamen dies numerando, vnus tantummodo integer haberetur, duorum vero solummodo partes: nam ait: Sic autem nos quoque eorum, qui mortem obeunt, memoriam celebrare consueuimus. Quaecumque hora diei quispiam vitam cum morte commutarit, postero dumtaxat die interiecto, altero post die tertianum ipsius diem agimus.] haec Isidorus.

Qui & ad tollendam de tribus diebus expletis obiectionem; tertia vtique die, non post tres dies, se Dominum fore resurrecturum praedixisse, ait, vel cum dixit apud Matthaeum

A Matthaeum^a, & Lucam^b: Oportet filium hominis multa pati, & tertia die resurgere] vel cum apud Ioannem^c ad Iudaeos ait: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.] Haec cum dixerit ipse Dominus, non est quod quis Marcum^d reprehendere iure possit, quod a ceteris discrepans, cum praedicta refert, dicat: Et post tres dies resurgere.] sicut nec calumniae Iudaeos arguimus, quod dixerunt ad Pilatum^e: Domine recordati sumus quia seductor ille dixit adhuc viuens: Post tres dies resurgam.] nam non eadem ipsa verba Christi iidem retulerunt, sed quod vsitato loquendi more, quod faciendum dicitur tertia die, id post tres dies, nimirum inchoatos, agendum aequè diceretur. Ad quam rem indicandam, illud sit in exemplum, quod cum lege diuina^f mandetur, vt die octauo circumcidatur infantulus: tamen Lucas^g post dies octo circumcisum Iesum fuisse, his ait: Postquam consummati sunt dies octo vt circumcideretur puer.] **B** consummatos ait dies octo, cum scilicet aduenisset iam dies octauus, quo ex legis praescripto Iesus erat circumcidendus: sicq. quod illi dixerunt: Post tres dies] vsitato dicendi more, postquam tertius dies aduenisset, debet intelligi. At nec illud aliter Iudaeos accepisse, vel significare voluisse, quae mox addiderunt, satis significant: Iube, inquit, custodiri sepulchrum vsque in diem tertium] & non vtique post diem tertium, vel ultra diem tertium. Sed de his satis.

^a Matth. 16. ^b Luc. 9. ^c Ioan. 2. ^d Marc. 8. ^e OBJECTIO EX MARCO. ^f Manu. ^g Leuit. 12. Luc. 2.

Firma igitur stabilisq. his paucis sententia maneat, tribus diebus, totidemq. noctibus (quod ipse praedixerat) Christum Dominum in sepulchro mansisse, ac Dominica denique die diluculo surrexisse. In cuius tantae rei memoriam, ac gratiarum actionem, ipsa prima dies, qua Dominus resurrexit, Dominica est appellata, non ab alijs, quam ab ipsis Apostolis: nam & Ioannes Euangelista de eadem die sic dicta meminit in Apocalypsi, necnon Ignatius, & alij Apostolorum temporibus proximi: eamq. celebrandam statuerunt, non anniuersario reuoluto tantum mensium orbe, sed cuiuslibet hebdomadis eadem prima recurrente die. At iam historiam profequamur.

CLXXXI. FIRMATI SENTENTIA.

Cum igitur Angelus de resurrectione Christi admonuisset mulieres, quae venerant ad sepulchrum, haec insuper verba subintulit^h: Sed ite, dicite discipulis eius, & Petro, quia praecedet vos in Galilaeam: ibi eum videbitis, sicut dixit vobis.] haec Angelus; qui Petrum potissimum nominasse, tum ob primatum, quem inter ceteros a Domino fuerat consecutus, tum vero vt eum maerore ac dolore prostratum erigeret, ac subleuaret, existimatur. Quantumlibet enim Christum Petrus negasset, tamen eum non ob eam causam a primatu excidisse, idem Christus pluribus demonstrauit: prius etenim ipsi, quam cuiquam Apostolorum, apparuisse, testimonio Pauli Apostoli affirmari posse videtur, immo & pro constanti ac certo id Ambrosiusⁱ habuit, cum ait: Sicut ex mulieribus Mariae, & aliae Mariae Magdalenae, ita ex viris Petro visus est primo mane. et Paulus sic ait: Resurrexit tertia die secundum Scripturas, & visus est Cephae. Et ideo Marcus specialiter induxit iuuenem mandantem, vt Petro & discipulis dicerent mulieres, quia surrexit Dominus. Petrus ergo solus vidit Dominum, alibi cum Ioanne, alibi solus, vbique tamen impiger currit, vbique aut solus, aut primus.] haec Ambrosius. Sed quam amplioribus priuilegijs a Domino, postquam resurrexit, Petrus sit auctus, suis locis inferius dicemus.

CLXXXII. h Marc. 16. CHRISTVS PRIVS PETRO QUAM CETERIS APOSTOLIS VISVS.

ⁱ Ambrosius in Luc. lib. 2. cap. 6. 24.

Porro quamuis non omnia, quae a Christo sunt gesta, Euangelistae memoriae Fidelium commendarint: tamen vetus traditio per manus maiorum, ac per subsequencia saecula ad posteros dilapsa testatur, eundem Dominum nostrum apparuisse primum omnium sanctissimae genitrici Mariae: quod nemo pius, puto, negarit. Quod insuper eodem fere tempore & Iacobo, qui frater ipsius dictus est, apparuerit, ex Euangelio Matthaei, quo Nazaræi utebantur, haec Hieronymus^k recitat, dum prius ait: Euangelium quoque, quod appellatur secundum Hebraeos, & a me nuper in Graecum Latinumq. sermonem translatum est, quo & Origenes saepe vitur, post resurrectionem Saluatoris refert: Dominus autem cum dedisset sindonem seruo sacerdotis, iuit ad Iacobum, & apparuit ei. Iurauerat enim Iacobus se non comesturum panem ab illa hora qua biberat calicem Domini, donec videret eum resurgentem a mortuis. Rursumq. post paululum: Afferte, ait Dominus, mensam & panem. Statimq. additur: Tulit panem, & benedixit, ac fregit, & post dedit Iacobo Iusto, & dixit ei: Frater mi, comede panem tuum, quia resurrexit filius hominis a dormientibus.] haec tenus ex dicto Euangelio Nazaræorum Hieronymus; qui cum non excipiat de apocrypho (vt de alijs aslolet)

CLXXXIII. CHRISTVS PRIVM OMNIUM MARIAE VISVS.

^k Hier. de scrip. Eccl. in Iacobo cap. 2.

CLXXXIV affolet) se eiusdem historiae fidem haud impugnasse demonstrat. **A**

His visis, Euangelicam coeptam perfequamur historiam: quae licet ab Euangelistis diuerse referatur, dum quod vnus vel alius tacuit, non defuerit alius exprimendo: tamen neque hac de causa quis rem propius spectans, contrarietatem esse aliquam affirmavit. Hieronymus^a, & Graeci nonnulli, non semel easdem mulieres, de quibus iam supra, sed iterum atque iterum eadem die ad sepulchrum venisse testantur, multa- que idem Hieronymus^b ad Hedibiam scribens obiectionibus affert solutiones: sed in illis certe admirati sumus vehementer, ac proinde dubitauimus num idem ipse sit auctor, quod ibidem non vereatur in discrimen adducere vltimum caput Euangelij S. Marci, dum sic ait: Huius quaestio- nis duplex est solutio: aut enim non recipimus Marci testi- monium, quod in raris fertur Euangelij, omnibus Graeciae libris pene hoc capitulum in fine non habentibus, &c.] Equidem cum Marcus Romae, Latinis (vt vtar verbis **B** Gregorij Nazianzeni^c) & Latine (vt dicemus) scripserit Euangelium; si diuersa essent eiusdem exemplaria, nostri potius quam Graecorum auscultandi fuissent. Ceterum capitulum illud vltimum Marci, non tantum ab antiquioribus Latinorum, Tertullia- no, Cypriano, & alijs, sed a Graecis ipsis frequenter citatum inuenies. At ne in singulis recensendis, ab instituto longius digredientes, moram trahamus, satis idem ipse Hiero- nymus erit, qui sibi & omnibus satisfaciatur, & de iactura vltimi capituli Marci Euange- lij suspicionem purget.

CLXXXV. Nam eius testificatione constat, tantum abesse vt eo capitulo Graeci caruerint, vt il- lud cum additamento potius quodam legerent, quod in Latinis exemplaribus desi- deraretur. Reddam singula ipsius verba, quae eiusmodi sunt, dum contra Pelagianos agit, atque illorum cunctis responderet obiectionibus^d: Tu dicis possibile esse omni tem- pore peccata vitare. In quibusdam exemplaribus, & maxime in Graecis codicibus iuxta Marcum^e in fine eius Euangelij sic scribitur: Postea cum accubissent vndecim, ap- paruit eis Iesus, & exprobrauit incredulitatem, & duritiam cordis eorum, quia ijs qui viderant eum resurgentem non crediderunt. Et illi satisfaciebant, dicentes: Saeculum istud iniquitatis & incredulitatis substantia est, quae non finit per immundos spiritus veri Dei apprehendi virtutem: idcirco iam nunc reuela iustitiam tuam.] haec ibi: ex quibus patet, Graecorum codices non tantum eo vltimo capitulo non caruisse, sed di- cto additamento auctos esse: quod cum Manichaeorum sapiat haeresim, vt qui mundi substantiam a malo principio esse dicerent, ab aliquo illorum esse superadditum, facile coniectamus. Aliquos codices diuinæ Scripturae ab illis fuisse deprauatos, aliosq. loco illorum suppositos, cum de his agemus suo loco, non reticebimus: quamobrem Dei **D** Ecclesia ad instar Latinorum correxisse Graecorum exemplaria, certum est. In hac ve- ro digressi sumus, ne tanti Patris testimonio fides capituli illius Marci vacillet, & infir- mum animum suspicio pulset: consultiusq. dicendum esse putamus, Hieronymum (si tamen ille ipse est) vt humana fert infirmitas, memoria lapsus, quam Euangelicam veritatem in discrimen adducendam: & pro eo quod dicere debuisset, in Graecis codici- bus Marci vltimum caput quibusdam auctum reperiri, illud ipsum in eis desiderari dixisse: vel ipsum posterioribus scriptis corrigere voluisse priora: citatus enim liber con- tra Pelagianos vltimo loco ab eo scriptus est, vt suo tempore dicturi sumus. Haec qui- dem omnia si comperta satisq. explorata habuisset quidam^f ex recentioribus, nequa- quam adeo temere in re tanta Catholico homine indignam tulisset sententiam, dicens vltimum Marci capitulum non esse solidae auctoritatis ad firmandam fidem. Atque de **E** his satis: ad omisa festinemus.

CLXXXVI Non igitur vna tantum Maria Magdalene, quam nominat Ioannes^g, nec altera solum Maria, quam recenset Matthaeus^h, venerunt ad monumentum, sed & Salome, quam inter alias numerat Marcusⁱ, atque etiam omnes quae secuta fuerant Iesum a Ga- lilaea, vt post dictas, Ioanna vxor Chusae procuratoris Herodis, ac ceterae, vt tradit **k** Lucas^k, quae cum eis erant, quarum ignorantur nomina. In Ordine Romano, ex ma- iorum puto traditione, additur & Martha, dum sic antiphona canitur: Maria & Martha cum venissent ad monumentum, Angeli splendentes apparuerunt, dicentes: Quem quaeritis viuentem cum mortuis.] Haec igitur omnes, sicut in passione Domini fuerant vna in Caluariae monte, ita & ad monumentum eodem pietatis officio accurre- runt, nec (quod alij putant) diuersae diuersis temporibus eiusmodi visitationis offi- cium

A cium exhibuere, vt egregia concinnatione in sua Concordia Cornelius^a Ianfenius^a monstrat: cetera vero relinquimus interpretibus. Tum ergo illae redeuntes, vt acce- perant ab Angelo, haec quae viderant, properarunt nunciare discipulis; & quae prior inter eas nominabatur Maria Magdalene, ea primum^b Simoni Petro & Ioanni narra- uit: qui auulsi a ceteris, praegaudio cucurrerunt ad monumentum. Ioannes cum per- uenisset citius Petro, non tamen introiuit, sed inclinans se vidit linteamina. Petrus ve- ro cum venit, introiuit in monumentum, & vidit (inquit Ioannes) linteamina posita, & sudarium, quod fuerat super caput eius, non cum linteaminibus positum, sed separ- ratim inuolutum in vnum locum. Tunc ergo introiuit & ille discipulus, qui venerat prius ad monumentum: et vidit, & credidit.]

Ad elucidationem rerum gestarum ab Apostolis ac mulieribus in sepulchro, condu- cere magnopere arbitramur, si quale fuerit sepulchrum Domini, tum ex antiquioribus, **B** tum ex his qui ad sancta loca inuisenda Hierosolymam sunt peregrinati, qui & haec me- moriae commendarunt, adducamus in mediū. Sed ante haec omnia illud admonemus, moris fuisse Iudaeis (quod & superius diximus) in speluncis habere sepulchra excaua- ta. Constat de Abraham^c, ad sepeliendam Saram, emisse ab Ephron Hethaeo spelun- cam duplicem: ceteros Hebraeorum, quibus diuitiarum facultas suppeteret, id ipsum facere solitos, argumento sunt ea quae Epiphanius^d narrat his verbis: Ducunt mise- rum adolescentem post occasum Solis in propinquas tumbas; sepulchra enim sic ap- pellantur; spelunca videlicet in petris effossae atque constructae, &c.] Qualis igitur fuerit spelunca in qua Dominus Saluator noster sepultus est, difficile est ex his quae re- centiores scripsere, assequi: nam ex nobilibus murorum structuris, alijsq. superadditis **C** ornamentis, prima illa spelunca forma est penitus mutata, vt recte quidem S. Cyril- lus^e Hierosolymorum Episcopus, qui claruit temporibus Constantij Imperatoris, te- statur his verbis: Et vnde resurget Saluator? Dicit in Canticis canticorum: Surge, pro- pera amica mea. Et in sequentibus: In foraminibus petrae. Foramen petrae dicit id quod tunc ante ostium Saluatoris monumenti erat foramen ex eadem petra, sicut hic esse so- let ante monumentum excisum. Nunc enim non apparet, quoniam erasum est vesti- bulum, propter praesentem ornatum. Nam ante hunc regalem ornatum & appara- tum, sepulchri vestibulum erat ante petram. Sed vbi est petra quae habuit vestibulum? Numquid in his quae sunt circa ciuitatem posita, aut circum muros, aut circa monu- menta? & vtrum in antiquis muris est, aut in his qui posterius facti sunt antemurali- bus? Dicitur in Canticis: In cauerna maceriae habentis petras.] haec Cyrillus de vesti- **D** bulo quod in spelunca erat ante sepulchrum Domini positum, quod ob ornatum ec- clesiae desuper structae fuisse demolitum testatur.

Ceterum locus ipse sepulturae Domini, qui excisus erat in petra, integer perman- se cognoscitur; testantibus id omnibus qui de locis sanctis commentarios edidere; quo- rum prior ex ijs qui extant, est ille ab Adamnano^f conscriptus, quem Beda rededit in **E** compendium, qua de causa nos nomine Bedae citare consueuimus. In eo igitur libro, vbi describitur ecclesia in Occidentali parte Caluariae montis erecta, haec de Domini sepulchro narrantur: Huius in medio monumentum Domini rotundum in petra exci- sum est, cuius culmen extrinsecus stans homo manu contingere potest, ab Oriente ha- bens introitum, cui lapis ille maximus appositus est, quod intrinsecus ferramentorum vestigia vsque ad praesens ostendunt: nam extrinsecus vsque ad culminis summitatem totum marmore tectum est; summum vero culmen auro ornatum, auream magnam gestat crucem. In huius ergo monumenti Aquilonari parte sepulchrum Domini in ea- dem petra excisum, longitudinis septem pedum, trium mensura palmorum, pau- mento altius imminet, introitum habens a latere Meridiano; vbi die noctuq. duode- cim lampades ardent, quatuor intra sepulchrum, octo super in margine dextro: lapis qui ad ostium monumenti positus erat, nunc fissus est: cuius pars minor quadratum altare ante ostium nihilominus eiusdem monumenti stat; maior in Orientali eiusdem loco quadrangulum aliud altare sub linteaminibus extat. Color autem eiusdem monumenti & sepulchri, albo & rubicundo permixtus videtur.] haec Beda ex Adamnano, quae alijs^h in locis recitat iterum. Qui vero recentius eadem inuisit loca atque descripsitⁱ, his in omnibus aequae consentit; nisi diceret ante speluncam Dominici sepulchri aliam esse cryptam eiusdem magnitudinis & figurae, solo pariete intermedio **DE SITV SE- PVLCHRI.** segrega-

^a Hier. in Mar. vlt. Epist. 150. ad Hedib. q. 4. in fine.

^b Hieron. epist. ad q. 3. 4. 5. 6. 7.

^c Greg. Naz. in car. de A. Euan.

^d Hier. aduers. Pelag. lib. 2.

^e Marc. 16.

^f Caesari. vide Xyfl. Senen. bi- blioth. lib. 6. c. 332.

^g Ioan. 20.

^h Matth. 28.

ⁱ Marc. 16.

^k Luc. 22. 23.

^a Cor. Iamf. con- cord. c. 145. PETRVS ET IOANNES CVR- RVNT AD MO- NVMENTVM. **b** Ioan. 20.

CLXXXVII. DE SEPVLCHRO DOMINI.

^c Genes. 23.

^d Epiph. contra Ebion. har. 30.

^e Cyrill. Hieros. catech. 14.

CLXXXVIII. ^f Beda de gest. Ang. lib. 5. c. 16. ^g Beda de locis sanctis c. 2.

DE SITV SE- PVLCHRI.

^h Beda de gest. Ang. lib. 5. c. 17. ⁱ in Marc. 2. vltimo. ^k Burchard. de locis sanctis.

segregatam; & ad hanc primo descendi, ex qua per ostium intermedij parietis peruenitur ad speluncam Dominici sepulchri; quod ostium clausum fuisse dicit, quando mulieres tempore resurrectionis dicebant ad inuicem: Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? Sed quoniam cum de his agitur, antiquioribus potius standum est, cum multa tempore posteriori mutari potuerint: vnam tantum speluncam fuisse, qua sepulchrum Christi contineretur, ex Bedæ descriptione apparet, eamq. medio postea constructo pariete fuisse diuisam: sicq. ostium lapide clausum, non fuisse illud quod apertum extat in pariete, sed quod in ingressu eius speluncæ, quam Beda secundum Euangelistas appellat monumentum, ab Orientali parte positum erat, cui, inquit, lapis ille maximus superpositus erat.

CLXXXIX

Ex his igitur omnibus hæc breui quadam summa perstringimus; nimirum fuisse in parte Occidentali Caluarie montis speluncam in petra excisam, eamq. per amplam in modum vestibuli, quæ aliam intus contineret specum; rursusq. intra eam excisum fuisse sepulchrum Domini. Porro vestibulum, primam ipsam speluncam, extruendæ ecclesiæ causa (vt vidimus ex Cyrillo) fuisse demolitam constat, lapidemq. illum prægrandem non nisi secundæ speluncæ, quam Euangelistæ & Beda appellant monumentum, fuisse ostio superpositum. Quod ergo dicit Ioannes^a de se ipso, primum venisse ad monumentum, sed non introisse, verum cum se inclinasset, vidisse linteamina; sic accipias: ipsum in speluncam primam ingressum, ad secundam peruenisse, sed in eam non introisse, verum ex ostio illius inspexisse, & sepulchrum Domini, quod erat in eiusdem speluncæ parte Aquilonari, apertum tamen a Meridie, intuitum esse, in eoq. posita linteamina conspexisse. Quod insuper dicit Lucas^b: Petrus procumbens vidit linteamina sola posita] & Ioannes de se refert, quod cum se inclinasset, viderit linteamina; illud quod est dictum demonstrat, nimirum locum sepulturæ Domini deorsum positum, tribus tantum palmis a pavimento altius excisum fuisse, nec nisi accuruum ac deorsum inclinatum quempiam illud intus a sinistris positum inspicere valuisse. Ex his insuper facile quis accipiet, quid sit quod dicunt Euangelistæ, mulieres ingressas esse in monumentum, & Angelum dixisse: Venite, & videte locum, vbi positus erat Dominus] & quod ingressæ non inuenerunt corpus Domini: Quid sit insuper quod addit Ioannes, dicens: Maria stabat ad monumentum foris, plorans: dum ergo flet, inclinavit se, & prospexit in monumentum: & vidit duos Angelos in albis, sedentes vnum ad caput, & vnum ad pedes, vbi positum fuerat corpus Iesu.] vt ex his videas, etiam si quis foris staret, nec monumentum ingrederetur, dum tamen se inclinans per ostium aspiceret monumenti, sepulchrum Domini satis videre potuisset. At hæc de his sufficiant in præsentiarum: pergamus reliqua recensere.

CXC.

^c Ioan. 20.
^d Marc. 16.

Cum ergo Maria ad monumentum plorans persisteret, apparuit ei Dominus quasi hortulanus: quam cum nomine appellasset, ipsa eum agnouit. describit hæc^c Ioannes pluribus, Marcus vero his tantummodo verbis^d: Surgens autem Iesus mane prima sabbati, apparuit primo Mariæ Magdalene, de qua eiecerat septem dæmonia.] Hæc facta esse cum constat in monumento, relatione Ioannis, primumq. omnium Magdalene apparuisse testetur Marcus; plane constat hanc apparitionem fuisse distinctam ab ea quam scribit Matthæus his verbis^e: Ecce Iesus occurrit illis, dicens: Auete. Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum. Tunc ait illis Iesus: Nolite timere: ite nunciate fratribus meis vt eant in Galilæam, ibi me videbunt.] sicq. satis liquet, non tantum Mariam Magdalenam, sed & ceteras mulieres illas iam secundo ad sepulchrum Domini rediisse. Cum illæ igitur^f abiissent, inquit Matthæus: Ecce quidam de custodibus venerunt in ciuitatem, & nunciauerunt Principibus sacerdotum omnia, quæ facta fuerant. Et congregati cum senioribus consilio accepto, pecuniam copiosam dederunt militibus, dicentes: Dicite quia discipuli eius nocte venerunt, & furati sunt eum, nobis dormientibus. Et si hoc auditum fuerit a Præsidente, nos suadebimus ei, & securos vos faciemus. At illi accepta pecunia, fecerunt sicut erant edocti. Et diuulgatum est verbum istud apud Iudæos, vsque in hodiernum diem.] hæc Matthæus.

CXCI.

^g Metaphr. 15.
^h Mart. L. p. tom. 6.
ⁱ Sur. som. a.

His minime discrepantia, immo consentientia, & vberius enarrata ex vetustioribus monumentis Metaphrastes^g in rebus gestis sancti Longini Centurionis martyris recitat in hunc modum, incipiens a sepulchri custodia: Postquam, inquit, sepulturæ mandatum fuit viuificum Christi corpus; Longino Centurioni rursus iussit Pilatus Vitæ sepul-

A sepulchrū tueri custodia militari. Et ille quidem fecit quod erat imperatum, etsi esset eiusmodi cum Pilato sententiæ, vt iam didicimus. Cum autem peractum esset magnum mysterium resurrectionis, & milites miracula, quæ erant maiora quam vt ea caperet humana cogitatio, Principibus sacerdotum & presbyteris Iudaici coetus annunciasent: hoc illi ignominiam & dedecus sibi afferre existimantes, & miraculum volentes extinguere, pecunijs persuaserunt militibus, vt calumniarentur Christi resurrectionem. Illi igitur ad Pilatum accedentes, falsam esse dixerunt resurrectionem. Verum non sic Longinus, sed mendacij quidem fuit præclarus confutator: verax enim testis veritatis, vt qui non sustinuerit calumniari Christum, tamquam furto subreptum; sed lingua & mente libera eum verum esse Deum prædicauit, & e mortuis esse excitatum affirmauit. Quo factum est, vt & ipse Pilatus, & Iudæorum synagogæ Principes, inuidiam quam prius mouebantur in Christum, & quem in eum animo concipiebant furorem, eum nunc in Longinum transferrent, ei adeo irascentes, vt quicquid pateretur Longinus, existimarent eum non satis daturum esse pœnarum. Hinc ea res deuenit ad aures Longini, & eorum ira fuit ei significata. Quapropter magis volens abijci cum Christo, quam habitare in tabernaculis Iudæorum; cum veste & cingulo dignitatis, ipsam quoque simul quamprimum exiit militiam: et acceptis duobus militibus, qui habebant eundem zelum pro Christo & veritate, declinat cum populo congressionem, & cum Deo solo & secum versatur. Nec multum intercessit temporis, relictis Hierosolymis, venit in Cappadociam prece simul & Apostolus Christi admirabilium operum, & quæ sunt præter opinionem cum duobus illis militibus effecta.] hucusque de confessione Longini. Quomodo vero, agentibus Iudæis apud Tiberium aduersus Longinum, iussus sit a Pilato teneri ac duci, idem auctor pluribus narrat.

Rursus vero (quod ad eundem Centurionem & milites pertinet) illud recensere minime prætermittimus, quod de Ioseph ab Arimathia, qui (vt habent Euangelistæ^a) audacter ingressus ad Pilatum petijt corpus Iesu, & sepeliuit in monumento suo nouo, quod exciderat in petra, his verbis refert Gregorius Turonensis^b, non nisi ex Actis, vt ait, Pilati ad Tiberium Romam transmissis: Apprehensus, inquit, & Ioseph, qui eum aromatibus conditum in suo monumento recondidit, in cellam includitur, & ab ipsis sacerdotum Principibus custoditur, maiorem in eum habentes sæuitiam (vt Gesta Pilati ad Tiberium missa referunt) quam in ipsum Dominum, cum ille a militibus, hic a sacerdotibus custodiretur. Sed resurgente Domino, custodibus visione Angelica territis, cum non inueniretur in tumulo: nocte parietes de cellula, in qua Ioseph tenebatur, suspenduntur in sublimi; ipse vero de custodia, absolute Angelo, liberatur, parietibus restitutis in locum suum. Cumq. Pontifices militibus exprobrarent, & sanctum corpus ab iisdem instanter requirerent; dicunt eis milites: Reddite vos Ioseph, & nos reddimus Christum: sed, vt verum cognouimus, nec vos benefactorem Dei, nec nos filium Dei reddere nunc valemus. Tum illis confutatis, milites ab hac accusatione liberantur.] hæc Gregorius, quæ & in pseudoeuangelio nomine Nicodemi scripto recitata habentur: qualia autem sint ea omnia, fides apud auctores remaneat: nos vero sic ponimus, ne quæ ab antiquis sunt enarrata, inconsulte prætermisisse videamur. Lector itaque boni consulat; & quod monet Paulus, omnia probet, & quod bonum est teneat.

Rursus^c eadem die Dominus noster duobus discipulis (horum alter Cleophas dictus est, nomen vero alterius silentio prætermittitur) euntibus Emmauntem, & in via de his quæ acciderant Hierosolymis, sermonem habentibus apparuit, sed vultu diuerso, ita vt non cognosceretur ab illis: qui tamen diuinis Scripturis ab eo explicatis sensim proficientes, die iam ad vesperam declinante, cum coegissent illum fingentem se longius ire, vna cum ipsis manere; tandem recumbentem simul ad mensam cognouerunt eum: cum enim panem frangeret, & daret illis; oculi eorum, inquit Lucas, aperti sunt. Sic vero manifeste cognitus, se confestim ab illorum visu subtraxit. Qui eadem hora surgentes, regressi Hierosolymam; quod Dominum vidissent, testati sunt. Apostoli rursus, quod apparuisset Iesus Simoni, eosdē certiores reddiderunt. hæc Lucas pluribus. Quod ad Emmauntem spectat: cum Cleopham Emmauntis fuisse indigenam testetur Hieronymus^d, iam satis liquet ipsum tædio expectationis superatum ad propria remeare voluisse. Castellum Emmauntem, quod dicit Euangelista, nobile fuisse olim oppidum

CXCII.

^a Matth. 27.
^b Marc. 15.
^c Luc. 23.
^d Ioan. 19.
^e Greg. Turon.
hist. lib. 1. c. 21.
DE IOSEPHO
AB ARIMATHIA.

CXCIII.

^c Marc. 16.
^d Luc. 24.
DE DVOBUS DISCIPVLIS EVANGELISTIS EMMAUNTEM.

^e Hier. de locis
Hebræicis.

pidum constat; sed ob casos illic Romanos milites, haud multum ante tempus a Varo A Syria Praefide crematum a est: quae postea Nicopolis appellata b, nobilis extitit ciuitas Palaestinae.

CXCIV. Eiusdem meminit Sozomenus c; deq. fonte, qui e Christi pedibus in eo ablutis virtutem medicam est consecutus, agit his verbis: Est vrbs Palaestinae, quae iam Nicopolis dicitur, cuius quidem tum pagi (sic enim iam tum fuit) diuinus Euangeliorum liber facit mentionem, eamq. Emmaus appellat. At Romani, capta Hierosolyma, & parata contra Iudaeos victoria, eam Nicopolim nuncupabant, nomine ex euentu belli imposito. Ante hanc urbem, prope triuium, in quo Christus, post resurrectionem a mortuis, cum Cleopha incedens, simulabat se ad alterum pagum propere contendere, est fons quidam salutaris, in quo non homines modo qui aegrotant, loti curantur, verum etiam animalia quae varijs morbis laborant. Nam ferunt Christum vna cum discipulis quodam tempore e via ad fontem illum diuertisse, inq. eo lauisse pedes, & aquam ex eo tempore vim medendi morbis habuisse.] haec Sozomenus. At quaquam Iosephus d id naturali aquarum virtuti potius quam miraculo tribuere videatur, dum ait: Ammaus (est idem quod Emmaus) si quis nomen interpretetur, aquae calidae vocantur: ibi enim eiusmodi fons est sanandis corporum vitijs idoneus] tamen cum Plinius e testetur Emmauntem pluribus fontibus fuisse irriguam, in aliquo ipsorum ab alijs diuerso, quod scribit Sozomenus, contingere facile potuit. Sed iam ad propositam Euangelicam historiam redeamus.

CXCV. Cum summo vespere (vt ex his quae Lucas f scribit, manifeste patet) Cleophas vna cum comite cognouisset Iesum in fractione panis: licet eadem hora, vt idem ait, redituri Hierosolymam inde recessissent: nonnisi in fine primae vigiliae noctis, tertia videlicet hora illuc peruenisse oportuit; cum constet, eodem auctore Euangelista, sexaginta stadiorum, hoc est, septem ac dimidij milliariorum fuisse illius itineris spatium. Addit Lucas: Dum haec loquuntur, stetit Iesus in medio eorum, & dicit eis: Pax vobis: ego sum, nolite timere. Conturbati vero, & conterriti, existimabant se spiritum videre. Et dixit eis: Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra? Videte manus meas, & pedes, quia ego ipse sum, palpate, & videte: quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.] Haud dubium eadem est haec manifestatio cum illa quam Ioannes g in hunc modum describit: Cum ergo sero esset die illo, vna sabbatorum, & fores essent clausae, vbi erant discipuli congregati propter metum Iudaeorum: venit Iesus, & stetit in medio, & dixit: Pax vobis. Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus, & latus.] vt ex his manifeste intelligas, quod factum est non ante tertiam horam noctis, Ioannem dicere id accidisse sero illius diei, vsualis scilicet, qui (vt superius diximus) vsque ad mediam noctem extendebatur.

CXCVI. Meminit huius apparitionis proculdubio Ignatius, cuius de hac re testimonium recitat Hieronymus h his verbis: Ego vero & post resurrectionem in carne eum vidi, & credo quia sit. et quando venit ad Petrum, & ad eos qui cum Petro erant, dixit eis: Ecce palpate me, & videte quia non sum daemionium incorporale. Et statim tetigerunt eum, & crediderunt.] haec tenus verba Ignatij a Hieronymo recitata ex epistola ad Polycarpum, quae tamen in ea quae hodie legitur, desiderantur: verum Eusebius i eadem ex ipso met quoque Ignatio repetit, sed ex epistola ad Smyrneses, vbi re vera ea scripta erant verba, licet tamen in recentiori editione k nonnihil mutata habeantur, fortasse quia interpretes deprauata nactus est exemplaria, vel alia ex causa non est assecutus: sic enim ibi legitur: Ego vero non modo in carne venisse ipsum cognosco ex natiuitate & crucifixione; sed & post resurrectionem scio eum in carne fuisse, & credo etiam nunc esse. et quando ad Petrum venit, inquit ipsis: Accedite, palpate, & videte quod non sum daemionium incorporale; spiritus enim carnem & ossa non habet, quemadmodum me videtis habere.] haec ibi, quae haud dubium secundum lectionem antiquam eandemq. germanam, vt Eusebius & Hieronymus legebant, restituenda sunt. Verum illa verba Domini: Palpate, & videte quod non sum daemionium incorporale] licet in ceteris Euangelistis minime legantur, sed recte illa: Quia spiritus carnem & ossa non habet] legi tamen eadem ipsa in Euangelio Matthaei nomine, quod dicebatur Nazaraeorum, & a se translatum esse ait, testatur ipse Hieronymus l. In recentiori vero Eusebij translatione cum eadem verba desiderantur, non dicam oscitantia interpretis, sed codicis deprauatione

a Ioseph. antiq. lib. 17. c. 2. b Hieronym. de loc. Hebr. c Soz. hist. lib. 5. c. 20. d Ioseph. de bel. Iud. lib. 4. c. 1. e Plin. nat. hist. lib. 5. c. 14. f Luc. 24. g Ioan. 20. h Hieronym. de script. Eccl. in Ignatio c. 16. i Euseb. hist. lib. 3. c. 50. k Tom. 1. Bibl. sanct. l Vbi supra in Ignatio.

A uatione hoc accidere potuit: nam in Ruffini versione eadem vltima verba, sicut a Hieronymo posita sunt, aequae recitantur; quam quidem recentiori in his merito anteposimus. Sed iam cetera prosequamur.

Quae subdit Lucas de Domino, quod appositum sibi cibum manducauit, & reliquias dedit discipulis, & quae verba Domini refert; ea in nouissima manifestatione contigisse, ex eo facile colligi potest, quod ijs illi a Domino admonerentur, ne recederent Hierosolymis, sed illic expectarent promissum Spiritum sanctum: cum alioqui hac prima die (vt vidimus) iussi sint per mulieres a ab Angelo in Galilaeam proficisci: sicq. post ipsorum reditum ex Galilaea Hierosolymam ea facta esse, necesse est affirmare. Ceterum quae post ostensionem manuum atque lateris sint secuta, ex narratione Ioannis b satis aperte significantur, dum ait, Dominum post illa, pacis salutationem imminasse, sicq. dixisse: Pax vobis. Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Hoc cum dixisset, insufflauit, & dixit eis: Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: et quorum retinueritis, retenta sunt.] Munere suo Christus, a Patre missus in hunc mundum (vt ait Apostolus c) peccatores saluos facere, iam prope perfectus: consulturus Ecclesiae suae, eandem quam vt homo accepit a Patre potestatem dimittendi peccata, per Spiritum sanctum, quem insufflationis visibili signo est impartitus, transfudit in discipulos suos, & illi in posteros succedentes sibi inuicem vsque ad praesentem diem. Si enim (quod habet liber Numeri d) auferens Deus de Spiritu qui erat in Moyse, ac tradens septuaginta viris, eandem prophetandi gratiam in illos contulit; quomodo non magis decuit Spiritum Christi in posteros propagari? Participant proculdubio Spiritum Christi, quotquot vice Christi inchoantur in Ecclesia sacerdotio: qui sicut in coena Dominica faciendi, hoc est (quod diximus etiam fusius in Notationibus ad Rom. Martyrologium) sacrificandi facultatem acceperunt, ita etiam nunc peccata dimittendi vel retinendi adepti sunt potestatem. Quod enim olim promiserat dicens e: Quaecumque alligaueritis super terram, erunt ligata & in caelo: et quaecumque solueritis super terram, erunt soluta & in caelo] nunc impartiens illis Spiritum sanctum, feliciter implet. Et cum ratum certumq. sit neminem peccata dimittere nisi solum Deum; tradendo suis hanc facultatem, in quod sublime dignitatis fastigium sacerdotes nouae legis euexerit, vt in hac parte etiam super Angelos sublimauerit, facile potest intelligi. Agunt de his pluribus tum Ioannes Chrysostomus f, tum ceteri Orthodoxorum Patrum.

Cum igitur in horum arbitrio munus soluendi & ligandi, remittendi ac retinendi peccata hominum, a Christo Domino per Spiritum sanctum fuisse positum liquido constet: hos adeant necesse est (cum facultas subest) qui peccatorum suorum a Domino veniam consequi cupiunt. Sed quoniam eorum munus est inter peccata atque peccata distinguere, & conditionem delinquentium disquirere & examinare, & quos soluere, quosve ligare, quorum peccata remittere, quorum denique retinere debeant, exacta peruestigatione cognoscere; hinc fit, vt sua illis poenitentes confiteri peccata, ac quantum fas est, singillatim conditiones aperire debeant: quod necessaria assumptione consequi, illi tantum non vident qui rebelles sunt lumini. Concessa itaque semel a Christo Apostolis soluendi atque ligandi, remittendi atque retinendi peccata hominum facultate; hos ad illa confitenda, & sic ad veniam promerendam, obligare voluisse, exploratissimum est. Porro hanc esse puram sinceramq. Christi doctrinam, Apostolorum traditione receptam, & vsu Catholicae Ecclesiae confirmatam, opportuniori loco inferius demonstrabimus: propositam interim, quantum breuiter licet, Euangelij prosequamur historiam.

Thomas (inquit Ioannes g) vnus ex duodecim, non erat cum eis quando venit Iesus.] Porro quantumlibet absentem, collatae gratiae per Spiritum sanctum remittendi peccata ceteris impartitae, fuisse Thomam expertem, nemo iure dixerit, qui attenta consideratione recogitet quod olim factum esse in Hildad & Medad diuina Scriptura commemorat h: na licet cum ceteris praesentes non essent, cum ceteros Dominus imbuisset spiritu prophetandi; tamen quod semel scripto fuissent inter alios recensiti, eiusdem prophetici muneris, admirantibus ceteris, participes facti sunt. At vero inuisibilem illam gratiam visibili signo tunc a Domino praesentibus collatae Apostolis atque discipulis, vniuersis etiam qui iisdem legitima ordinatione in posterum successuri essent vsque

CXCVII. a Matth. 28. b Ioan. 20. SPIRITUM SANCTVM IESVS SVIS IMPARTITVR. c 1. Tim. 1. d Num. 11. e Matth. 18. f Chryf. de dig. sacer. & alij tum Graeci, tum Latini. g Ioan. 20. h Num. 11. POTESTAS PROPAGATA AD POSTEROS. Annal. Eccl. Tom. 1. S ad con-

ad consummationem sæculi, æque esse tributam, nemo est qui negare possit; nisi qui una cum Apostolis atque discipulis extinctis, funditus periisset Ecclesiam, stulte admodum impieque nimis dicere ausus fuerit. Ceterum (vt cœpta prosequamur) Thomas, de quo est suscepta narratio, audiens a discipulis Dominum illis apparuisse, cupiens & ipse eodem quo illis nuper modo tribuentem sibi quoque manus & latus videnda atque palpanda, manifestari Dominum, atque incredibili æstuans eiusmodi desiderio, in eâ sic contestatus erupit verba: Nisi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam.] Præstitit & hoc ipsum Iesus Thomæ post dies octo: quando iterum ingressus ad discipulos ianuis clausis, pacis salutationem suo more impartiens illis, ad Thomam conuersus, aperiens eidem manus & latus, vt inferret digitum, & admoueret ad latus manum, & ne esset incredulus, sed fidelis, admonuit. Cum ille his superatus, ac plus certo persuasus, ipsum suum Dominum ac Deum esse confessus est. Tunc ad eum Iesus: Quia vidisti me Thoma, credidisti: beati qui non viderunt, & crediderunt.] Facta sunt hæc omnia Hierosolymis.

a Ioan. 20.

IESVS AD THOMAM.

CC.

b Matth. 28.

c I. Cor. 15.

APOSTOLI IN GALILÆAM ABEVNT.

d Ioan. 21.

e Ioan. 21.

CCI.

PETRI PISCATOR.

CCII.

QUAE COMMUNIA APOSTOLIS OMNIBVS.

f Luc. 22.

g Matth. 28.

b Matth. 18.

Post hæc vero Apostoli, vt admoniti per mulieres ab Angelo fuerant, abierunt in Galilæam, non tamen confestim in illum montem, quem (vt ait Matthæus) constituerat illis Iesus. Nam cum Pauli testimonio constet, illuc conuenisse plusquam quingentos fratres (de illa enim Paulum esse locutum, consentiunt omnes, cum omnium solemnissima fuerit facta manifestatio) haud facile fuit dispersos septuagintaduos discipulos in vnum colligere; ceterosque qui tum in Iudæa, tum etiam in Galilæa erant Christo credentes, admonere vt ad certam diem omnes vno loco sisterentur. Ex his igitur quæ Ioannes scribit, colligi potest, Petrum ac ceteros quos recenset Apostolos, in Galilæam proficiscentes, ad propria remeasse, illicque donec ceteri omnes credentes colligerentur in vnum, moras traxisse: tunc etiam (quod idem scribit Euangelista) ipsis piscantibus, Dominum apparuisse. quam cum tertiam ordine factam apparitionem fuisse dicat; haud dubium ante manifestationem in monte factam eam contigisse, necesse est affirmare. Rem gestam exacte admodum describit idem Ioannes Euangelista, postquam præcedenti capitulo finem videretur imposuisse Euangelicæ scriptio- ni: vt appareat hæc eo consilio addidisse, quod videret ea esse a ceteris prætermissa; quodque magni essent ponderis, non inuoluendam silentio nobilissimam Christi actionem, qua Petro totius vniuersalis Ecclesiæ contulit præfecturam, existimauit.

Ioannes igitur post descriptam a se Petri ac sociorum piscationem, Christi factam illis manifestationem ad mare Tiberiadis, ac admirandam piscium capturam, & mensam ipsis a Christo paratam, hæc addit: Cum ergo prandissent, dicit Simoni Petro Iesus: Simon Ioannis, diligis me plus his? Dicit ei: Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos. Dicit ei iterum: Simon Ioannis, diligis me? Ait illi: Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei iterum: Pasce agnos meos. Dicit ei tertio: Simon Ioannis, amas me? Contristatus est Petrus, quia dixit ei tertio, Amas me? et dixit ei: Domine tu omnia nosti: tu scis quia amo te. Dixit ei: Pasce oues meas.] Iam ipsa piscatione typus quidam ac figura Petri primatus fuerat præsignata, dum ipse primus piscandi iniit consilium, & piscationem aggreditur: et licet alij simul rete iactarent in mare, & ad littus traherent; educere tamen illud ex aquis in terram, Petri solius fuit opus: Ascendit (inquit Ioannes) Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piscibus centum quinquagintatribus. Et cum tanti essent, non est scissum rete.] Quem igitur piscationis symbolo nouimus coryphæum Apostolorum, Dominus alia ab his diuersa metaphora, gregis scilicet atque pastoris, eundem vniuersalem totius Ecclesiæ demonstrat esse pastorem. Iam olim prædixerat: Tu vocaberis Cephas] Petra scilicet, super quam suam esset ædificaturus Ecclesiam. Rursus eidem ipsi pollicitus erat clauis, dicens: Tibi dabo clauis regni cælorum.] in præsentiarum vero hæc felicitus implens, ait: Pasce agnos meos: Pasce oues meas.]

Sicut enim quæ ceteris Apostolis æque ac Petro contulit, & communia omnibus esse voluit, euidenter expressit; nimirum cum dixit de his quæ ad sacrificium pertinent: Hoc facite in meam commemorationem] & quæ ad verbi prædicationem, quæque ad baptismum: Euntes & docete omnes gentes, baptizantes eos] quæ insuper ad remissionem peccatorum spectarent: Quæcumque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo:

in cælo: et quæcumque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo] vel cum dixit: Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: et quorum retinueritis, retenta sunt] siue cum aperuit illis sensum, vt intelligerent Scripturas: Ita etiam quæ peculiaria voluit esse Petri, aperte significauit, siue cum dixit: Tu vocaberis Cephas] vel cum ait: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam] aut cum subdit: Et tibi dabo clauis regni cælorum] ac denique cum eadem modo perficiens atque adimplens ait: Pasce agnos meos, & pasce oues meas.]

Ex his igitur videas, Dominum nostrum, certo quodam discrimine adhibito, quæ communia essent omnibus Apostolis, & quæ Petro tantummodo contulisset, egregie distinxisse: vt non mireris, si eadem adhibita distinctione, Patres dixerint aliquando, omnes Apostolos pari fuisse præditos potestate; aliquando vero, Petrum ceterorum caput, & principem: vt Cyprianus fecisse videtur, cum secundum germanam lectionem sic ait: Loquitur Dominus ad Petrum: Ego dico tibi quia tu es Petrus, & super istam petram ædificabo Ecclesiam meam: et portæ inferorum non vincent eam. Et tibi dabo clauis regni cælorum: et quæ ligaueris super terram, erunt ligata & in cælis; & quæcumque solueris super terram, erunt soluta & in cælis. Et iterum eidem post resurrectionem suam dicit: Pasce oues meas. Super vnum illum ædificat Ecclesiam suam, & illi pascendas mandat oues suas. Et quamuis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat, & dicat: Sicut misit me Pater, & ego mitto vos: Accipite Spiritum sanctum: si cui remiseritis peccata, remittuntur illi; si cui retinueritis, retinebuntur: tamen vt vnitatem manifestaret, vnam cathedram constituit, & vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem, sua auctoritate disposuit. Hoc erant vtique & ceteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi honoris & potestatis: sed exordium ab vnitatem proficiscitur. Primatus Petro datur, vt vna Christi Ecclesia, & cathedra vna monstraretur. Et pastores sunt omnes, sed grex vnus ostenditur, qui ab Apostolis omnibus vnanimi consensione pascatur. Quam vnam Ecclesiam etiam in Cantico canonicorum Spiritus sanctus ex persona Domini designat, & dicit: Vna est columba mea, perfecta mea, vna est matri suæ, electa genitrici suæ. Hanc Ecclesiæ vnitatem qui non tenet, tenere fidem se credit? Qui Ecclesiæ renititur & resistit; qui cathedram Petri, super quam fundata est Ecclesia, deserit, in Ecclesia se esse confidit? hæc Cyprianus: qui & multa alia in eadem sententiâ, cum ibi, tum alijs in locis per eruditeque admodum coagmentat: qui & sæpe firmiter contestatur, non aliunde obortas hæreses esse, ac nata schismata, quam inde, quod vnus in Ecclesia Dei sacerdos, qui Christi vice fungatur, non cogitetur, ac pariter cognoscatur; quem esse Petri successorem Romanum Pontificem, pro constanti & absque aliqua controuersia sæpius asseuerat.

D

Assertæ distinctioni etiam æque respondet, quod S. Hieronymus modo super omnes Apostolos fundatam dicit Ecclesiam, paremque eisdem adeptos a Domino potestatem: modo vero Petrum caput & principem appellat Apostolorum, ac super eum fundatam testatur Ecclesiam. Vt in primis cum ait: At dicis: Super Petrum fundatur Ecclesia. licet id ipsum in alio loco super omnes Apostolos fiat, & cuncti clauis regni cælorum accipiant, & ex æquo super eos Ecclesiæ fortitudo solidetur: tamen propterea inter duodecim vnus eligitur, vt capite constituto, schismatis tollatur occasio.] hæc Hieronymus, qui & aliàs pluries super Petrum fundatam esse tradit Ecclesiam, eumque principem Apostolorum & Ecclesiæ sæpe nominat: cuius successori qui non communicat, esse ab Ecclesia Catholica alienum, nec esse Christi, sed Antichristi, graui assertione confirmat. Ioannes Chrysostomus, dum de his agit verbis, quibus Christus affatus est Petrum, hæc ait: Quid tandem, alijs ommissis, de his dumtaxat Petrum affatus? Os erat Apostolorum, & princeps & vertex ipsius cœtus; propterea & Paulus eum præter alios visurus ascendit: simul vt ei ostenderet iam sibi fiduciam habendam: tamquam enim negationis obliuisceretur, fratrum curam ei committit, neque negationis meminit, neque exprobrat, sed tantum dicit: Si amas me, fratrum curam suscipias.] hæc Chrysostomus, alludens, vt apparet, ad illud a Domino Petro dictum: Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.]

Ceterum vt ad sententiam S. Hieronymi reuertamur, qua dicit cunctos Apostolos clauis regni cælestis accepisse: sic eam accipiendam esse existimamus, vt Apostoli æque

a Luc. 24.

b Ioan. 1.

c Matth. 16.

d Ioan. 21.

CCIII.

e Cyprian. de vniuers. Eccles. PETRI PRIMATUS.

f Cyprian. ad Corn. epist. 55. ad Rogat. epist. 205. ad Flo. Pupian. 69.

CCIV. PATRVM ASSERTIONES.

g Hier. aduers. Iouin. lib. 1.

h Hier. eod. lib. 1. epist. 54. ad Marcellian. epist. 57. ad Damas. & lib. 1. contra Pelag. in Mar. 116.

i Contra Pelag. lib. 1. De Script. Eccl. c. 1. in Petro. In epist. ad Galat. cap. 5. In epist. ad Ephes. c. 1.

k Hier. ad Damas. epist. 57.

l Chrysostomus in Ioan. hom. 87.

m Luc. 21.

CCV.

ac Petrus earumdem clauium vsu habuerint, ordinaria potestate scilicet dimittendi peccata. Verum quod spectat ad supremum dominium & auctoritatē, quam per clauium traditionem significatam esse ex clauē^a Dauid satis confirmatur: constat Euangelij testimonio, Petro tantūmodo a Domino tunc temporis fuisse promissas, ac Petro dumtaxat esse datas, atque sic supremam potestatem, hoc ipso scilicet tempore, cum a Domino eidem vniuersus grex pascendus committitur. Vnde Optatus^b Mileuitanus: Bono vnitatis, inquit, beatus Petrus (cui satis erat, si postquam negauit, solam veniam consequeretur) & præferri omnibus Apostolis meruit, & clauēs regni cælorum communicandas ceteris solus accepit.] et post nonnulla: Stant tot innocentes, & peccator accipit clauēs: vt vnitatis negotium formaretur, prouisum est vt peccator aperiret innocentibus, ne innocentes clauderent contra peccatores, & quæ necessaria est, vnitas esse non posset.] hæc ille, & alia plura id genus: qui^c & non semel expresse firmiterq. testatur, vniuersalem totius Ecclesiæ præfecturam, quam a Christo Petrus est consecutus, transfusam esse in Romanos Pontifices, Petri cathedræ legitimos successores, vt cum hæc ait: Igitur negare non potes, scire te in vrbe Roma Petro primo cathedram Episcopalem esse collatam, in qua federit omnium Apostolorum caput Petrus, vnde & Cephas est appellatus: in qua vna cathedra vnitas ab omnibus seruetur, ne ceteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent; vt iam schismaticus & peccator esset, qui contra singularem cathedram, alteram collocaret. Ergo cathedra vnica, quæ est prima de dotibus. Sedit prior Petrus, cui successit Linus, &c.]

CCVI. Et vt agamus exemplo prudentis patrisfamilias, qui profert de thesauro suo noua & vetera, his addamus quæ scribit S. Bernardus ad Eugenium Romanū Pontificem, cum ait: Tu es, cui clauēs traditæ, cui oues commissæ sunt. Sunt quidem & alij cæli ianitores, & gregum pastores, sed tu tanto gloriosius, quanto differentius vtrumque præ ceteris nomen hereditasti. Habent illi sibi assignatos greges, singuli singulos. Tibi vniuersi crediti sunt, vni vnus: nec modo ouium, sed & pastorum tu vnus omnium pastor. Vnde id probem, quæris? Ex verbo Domini. Cui etiam non dico Episcoporum, sed & Apostolorum sic absolute, sic indiscrete totæ commissæ sunt oues? Si me amas Petre, pascue oues meas. Quas? illius vel illius populos ciuitatis, aut regionis, aut certe regni? Oues meas, inquit. Cui non planum, non designasse aliquas, sed designasse omnes? &c.] Sic igitur cum omnes Christi oues & agnos Petrus a Domino post resurrectionem eius pascendos acceperit, vniuersi gregis pastoris nomen est consecutus, quod nemini Apostolorum constat esse concessum. Vnde Arnobius^d hæc in eam sententiam, & quidem egregie: Apostolo poenitenti succurritur, qui est Episcoporum Episcopus: et maior gradus redditur ploranti, quam sublatus est deneganti.] addit: Quod vt doceam, illud ostendo, quod nullus Apostolorum pastoris nomen accepit. Solus enim Dominus Iesus Christus dicebat: Ego sum pastor bonus. et iterum: Me, inquit, sequuntur oues meæ. Hoc ergo nomen sanctum, & ipsius nominis potestatem post resurrectionem suam Petro poenitenti concessit; & ter negatus, negatori suo hanc, quam solus habuit, tribuit potestatem.]

CCVII. Sed & S. Leo^e: Inter beatissimos Apostolos, inquit, in similitudine honoris fuit quædam discretio potestatis: et cum omnium par esset electio, vni tamen datum est vt ceteris præemineret; de qua forma, Episcoporum quoque est orta distinctio.] Gregorius^f itidem: Certe, ait, Petrus Apostolus primum membrum sanctæ & vniuersalis Ecclesiæ est: Paulus, Andreas, Ioannes, quid aliud quàm singularum sunt plebium capita?] hæc quidem secundum dictam distinctionem, habita ratione eorum quæ præ ceteris a Domino collata sunt Petro: cum alioqui quod pertinet ad Apostolicum munus Euangelij prædicandi, atque peccata soluendi, æque omnes Apostolos plenissima potestate in vniuersum mundum missos esse, idem ipse Gregorius^g profiteatur: qui & eadem ratione, Paulum Apostolum caput Gentium effectum esse, & totius Ecclesiæ principatum obtinuisse, testatur. Ceterum quantumlibet amplissimus fuerit eius Apostolatus, quem accepit ad Gentes saluandas; tamen nihil est, quod potestate æquari possit principi Apostolorum omnium Petro, quem cum præfecerit Dominus vniuerso gregi, Gentes etiā eiusdem subdidit potestati: futuræ enim erant & ipsæ Christi oues, de quibus ait aliquando^h: Alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili: et illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnus ouile, & vnus pastor.]

^a Isa. 22.
^b Apoc. 3.
^c Quid prae ceteris Petro collatum.
^d Optat. contra Parm. lib. 7.
^e Optat. contra Parm. lib. 1.
^f Arnobius in Psal. 138.
^g Greg. in lib. 1. Reg. c. 4. PAVLVS IN QVO MINOR PETRO.
^h Ioan. 10.

A Cum itaque nonnisi omnium ouium dicat vnus ouile esse futurum, vnumq. pastorem, cuius Dominus oues suas omnes & agnos curæ subiecerit: illum ipsum fuisse Petrum, nec alium præter ipsum, eadem potestate qua ipsum, in vniuersali Ecclesia vnicum institutum esse pastorem, ex his quæ dicta sunt, neminem puto, nisi forte delirum & mente captum, non intelligere. Nec quia Petrus eos potissimum, qui ex circumcissione erant, erudiendos suscepit, angustiorem finibus Apostolatū suū amplissimum coarctauit: sicut nec cum Dominus de se dicat atque profiteatur, non esse missum nisi ad oues quæ perierunt ex domo Israel, excluditur hereditate Gentium, quam postulat a Patre, vt non æque Gentium ac Iudæorum pastor esse dicatur.

Est igitur Christi ouile vnus, eiusdemq. pastor vnus, idemq. Petrus electus a Domino, ac maxima omnium præfectura nobilitatus: quam ne extinctam esse cum Petro, & vnus tantum hominis vita superstiti Christi Ecclesiam perdurasse; ac subinde gregem sine pastore, corpus sine capite, fundamentum sine structura, seu sine fundamento structuram penitus remansisse, stulte nimis æque ac impie dicere cum Ethnicis ceterisq. Christianæ fidei hostibus compellamur: fateri necesse est, eandem collatam a Domino in Petrum summam omnium potestatem, in posteros eius cathedræ successores esse deriuatam. Istud ipsum denique est, quod Augustinus^a sæpe testatur, Dei Ecclesiam in Petro clauēs accepisse, & in se Petrum totius Ecclesiæ figuram repræsentasse: ne videlicet tantum munus videretur in Petri personam solummodo esse collatum, ac cum illo pariter extinctum; sed potius in ipsum, tamquam in totius corporis caput mysticum, quod non extingueretur, sed semper viueret in successoribus. Vnde idem ipse Augustinus ad cathedram Petri sæpe prouocat Donatistas, vt cum scribit ad Generosum his verbis^b: Si, inquit, ordo Episcoporum sibi succedentium considerandus est, quanto certius & vere salubriter ab ipso Petro numeramus, cui totius Ecclesiæ figuram gerenti Dominus ait: Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferorum non vincent eam. Petro enim successit Linus, &c.] Post recensitos singulos Romanos Episcopos, Petri successores, vsque ad Anastasium, qui tunc sedebat, hæc subdit: In illum autem ordinem Episcoporum, qui ducitur ab ipso Petro, vsque ad Anastasium, qui nunc eandem cathedram sedet, etiam si quispiā traditor per illa tempora subrepsisset, nihil præiudicaret Ecclesiæ & innocentibus Christianis, quibus Dominus prouidens ait de præpositis malis: Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite.] Ex quibus liquet priuilegia sic a Christo fuisse Petro concessa, vt idem ipse velut persona propria exprimeretur in singulis successoribus, atque in Ecclesia viueret semper; nec eiusmodi veritatis signum posse successoris alicuius criminibus vnquam vel leuiter labefactari.

CCIX. Id ipsum de Petro, ac de Romanæ Ecclesiæ Pontificibus testati sunt, quotquot ab ipso exordio nascentis Ecclesiæ extiterunt nostrarum rerum Catholici tractatores, & quotquot etiam fuerunt vnquam sacra Concilia in Spiritu sancto legitime congregata: hoc ipsum omnes denique Sancti, quorum vita est illustrata miraculis, sunt semper absque aliqua dubitatione professi. Non est autem præsentis instituti prædictorum omnium singula hic intexere testimonia: nam cœpta atque inita semel rerū gestarum tractandarum ratione, ab ea diuelli non patimur: cum alioqui eadem ipsa in nostrorum Annalium singulis fere annis recensendis lector inueniat vbique testata, ac facile explicata. Hæc yero summatim perstricta in præsentiarū prætermisissæ minime oportuit, quod in præfatione polliciti simus, non tantum res gestas proficere, sed ipsius Ecclesiæ institutionis originem, & quæ ad eam spectant ordinationes atque traditiones, iisdem nostris Annalibus interserere. His igitur sic cursim explicatis, quæ reliqua sunt narrationis Euangelicæ proficere.

CCX. Post hæc omnia de primatu Petri a Domino stabilita; quo ipse genere mortis ad postremū clarificaturus esset Deum, eidem prædixit: quem & quod curiose de Ioannis futuro statu perquireret, Dominus ab ea rogatione dimouit. Hæc cum narrasset Ioannes, suo Euangelio finem imponit, multa (vt ipse testatur) prætermittens: satis enim sibi visa sunt ea quæ scripsit, tū ad veritatem Euangelicam adstruendā, tum etiam ad hæreticos arguendos, quorū causa eiusmodi suscepisse negotium, Hieronymus^c & alij attestantur. Iam vero sequitur, rerum ac temporū ordine, celeberrima omnium Domini illa manifestatio in Galilæa, in monte facta, qui Tabor fuisse, ab omnibus existimatur;

a *Matth. 28.* de qua agens Matthæus ^a, hæc ait: Vndecim autem discipuli abierunt in Galilæam in monte, ubi constituerat illis Iesus, &c.] Porro non ille tantum discipulorum numerus, qui Hierosolymis in Galilæam profectus est, tunc interfuit: sed fere quotquot videbantur fuisse in Christo credentes, nimirum post Apostolos, ac septuaginta duos discipulos, reliqui omnes qui tam in Iudæa, quam etiam in Galilæa Christi fidem fuerant amplexati, eidem manifestationi omnium celeberrimæ præsentibus fuere: hanc enim

b *1. Cor. 15.* omnes fere existimant fuisse illam, cuius meminit Paulus Apostolus ^b, dum ceteras numerans ait: Visus est Cephæ, & post hoc vndecim: deinde visus est plusquam quingentis fratribus simul: ex quibus multi manent vsque adhuc, quidam autem dormierunt.] Hæc enim non sicut reliquæ a Domino factæ manifestationes, inopinato & præter spem accidit; quæ quidem a Domino primum prænunciata, & locus in quo agenda esset; ab eodem destinatus ac constitutus est; quæ etiam ab Angelo post resurrectionem fuerat indicata, ac Apostolis per mulieres significata. Quamobrem certa dies ab Apostolis paratur esse condita, qua prædicti omnes vno loco sese sisterent, atque aduenientem Dominum expectarent. Cum igitur illuc venissent, inquit Matthæus ^c, videntes eum adorauerunt: quidam autem dubitauerunt. Et accedens Iesus locutus est eis, dicens: Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra. Euntes ergo docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: docentes eos seruire omnia, quæcumque mandavi vobis: et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem sæculi.] hætenus Matthæi Euangelium.

c *Matth. 28.* Quod vero post hæc addit Paulus, apparuisse Dominum Iacobo: nulla penitus de ea re apud Evangelistas habetur mentio: quæ vero ex Euangelio Nazaræorū a Hieronymo ^d recitatur Iacobo fratri Domini facta manifestatio, contigisse creditur prima die, & existimatur esse ab hac diuersa, quæ remanet prorsus obscura. Quod insuper adhuc manifestationem aliam post eam omnibus Apostolis factam esse idem Paulus affirmat, proculdubio illam nouissimam omnium esse credimus, quæ a Marco ^e Evangelista ac Luca ^f narratur, licet ab alijs alio loco ponatur. Postquam enim e Galilæa Hierosolymam Apostoli sunt reuersi, eiusmodi manifestationem Domini contigisse Lucas non obscure significat ex verbis Domini, quibus iussi sunt Apostoli manere in ciuitate, donec acciperent Spiritum sanctum: cum alias, antequam inde recessissent, admoniti essent ab Angelo proficisci in Galilæam: vt manifeste appareat, post reditam e Galilæa Hierosolymam, factam esse.

d Apparuisse autem hac vltima vice Dominum Apostolis recumbentibus, Marcus testatur, cum ait: Nouissime recumbentibus illis vndecim apparuit, & exprobrauit incredulitatem eorum, & duritiam cordis.] Lucas de eadem mensa testari videtur, dum ait: Adhuc autem illis non credentibus, & mirantibus præ gaudio, dixit: Habetis hic aliquid, quod manducetur? At illi obtulerunt ei partem piscis assi, & fauim mellis. Et cum manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis:] ac subinde ex Scripturarum testimonio suam resurrectionem confirmans, tunc aperuit illis sensum vt intelligerent Scripturas, admonuitq. ne inde secederent, sed Hierosolymis manerent, donec induerentur virtute ex alto. quibus dictis, educens eos foras, Bethaniam versus, eleuatis manibus benedixit eis, & cælum conscendit. Hæc omnia Lucas, sed pluribus Marcus; qui (vt diximus) de hac nouissima Domini manifestatione agens, dixisse adhuc Apostolis ait: Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creature. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur. Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur: In nomine meo demonia eiicient, &c.] addit demum: Dominus quidem Iesus postquam locutus est eis, assumptus est in cælum, & sedet a dextris Dei.] vt ex his manifeste appareat, vnam eamdemq. manifestationem a Marco & Luca descriptam, eandemq. esse nouissimam, de qua quod alter scripsisse videretur, vel prætermisisse, alter tacuit vel expressit. Quin & Lucas, quod tam Marcus quam ipse etiam in narratione Euangelica præterijisse visi essent; scribens postea Acta Apostolorum, ipso eorum exordio superaddidit, dicens: Igitur qui conuenerant, interrogabant eum, dicentes: Domine si in tempore hoc restitues regnum Israel? Dixit autem eis: Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate: sed accipietis virtutem superuenientis Spiritus sancti in vos, &c.]

e *Marc. 16.* **f** *Luc. 24.*

CCXI. APPARITIO FACTA IACOBO. *a Hieronymi. de script. Eccl. in Iacobo c. 2.*

CCXII. DE NOVISSIMA MANIFESTATIONE.

g *Act. 1.*

At quo-

A At quoniam hac sua nouissima manifestatione, præter alias dotes quas Christus Dominus noster suæ Ecclesiæ liberaliter contulit, duas superaddidisse videtur, vnam a Marco positam, alteram vero a Luca enarratam; illam de operatione miraculorum collatam Fidelibus, quæ communis omnibus Christianis esse posset, istam de diuinarum Scripturarum intelligentia Apostolis tantum peculiariter concessam: non possumus leuiter sic rem percurrere, vt non aliquantulum eiusmodi dona consideremus: quæ eo quod non nisi in Ecclesia Catholica reperiri, nec ab alijs vsurpari possint, merito dotes Ecclesiæ sunt a Patribus appellata: sunt enim signa quædam firmiter inhærentia veræ Christi Ecclesiæ, quibus eadem ab hæreticorum conuentibus, Satanae synagogis, distingui possit: quæ tamen sic ei data esse noscuntur, vt non singulis qui sunt in Ecclesia, sint concessa. non enim quibuscumque Catholicis est miraculorum gratia impartita, vel semper: neque setiam omnes, qui loco Apostolorum successerunt Episcopi, affecuti sunt sensum & intelligentiam Scripturarum; vel eos ipsa semper excelluisse gratia fuerit necessarium. Nam sanctissimos Patres, quos Doctores Ecclesiæ ob illorum sublimem eruditionem merito nominamus, quantumlibet ea Spiritus sancti gratia præ ceteris imbutos esse liqueat, in interpretatione Scripturarum non semper ac in omnibus Catholica Ecclesia sequitur. Sed sic dicta Spiritus sancti charismata a Christo suæ Ecclesiæ concessa esse dicuntur, vt eius sint propria, nec penes alios, qui foris sunt, inueniri queant.

Et vt agamus de singulis. Quod in primis ad miraculorum virtutem spectat, numquam ad falsæ doctrinæ attestationem ab hæreticis aliquod factum aliquando miraculum reperitur, quod vere miraculum dici posset, vt suis locis inferius declarabimus. Cui enim, quod ad eam rem pertinet, nihil aliud sit miraculum, quam a Deo omnipotente patenter editum testimonium: secundum quod & ipse Dominus aliquando ad eam confirmandam veritatem ait ^a: Vt autem sciatis quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata (ait paralytico) tibi dico: Surge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam] vel cum inculcat de testimonio Patris ^b: quod & Sancti sæpissime fecisse noscuntur. Certe penes quos veritas doctrinæ non est (quoniam Deus verax est, nec fallere, nec falli potest) nec per miracula facta diuina attestatio vniquam accedet: repugnant enim & omnino contraria sunt inter se, vt veritas mendacio adstipuletur, ac Deus consentiat falsitati. Ceterum quotiescumque expedire visum est ad confirmationem veræ doctrinæ, & vtilitatem electorum, ac reproborum confusionem, exhiberi miracula; Deus numquam Ecclesiæ suæ defuit, nec deerit, cum se ipsum (vt ait Apostolus ^c) negare non possit. Suppetunt innumera de his exempla, quæ suis locis secundum temporum ordinem opportunius enarrabimus: addemus pariter de nonnullis hæreticis, qui eiusmodi dotem Ecclesiæ æmulantes, gratiam miraculorum affectantes, per fictionem saltem, cum non liceret per veritatem, eam vsurpare conati sunt; sed confusi sunt, quoniam Deus spreuit eos.

C Quod autem pertinet ad intelligentiam Scripturarum a Christo collatam Apostolis, ac transfusam per eosdem in sanctam Ecclesiam: nemo tanti muneris amplitudinem facile mente concipiet, nisi quæ eiusdem sit Scripturæ altitudo, latitudo, sublimitas, & profundum, perfecte nouerit. Ecce enim, qui tam immensum pelagus nauigarunt, (quod ait Psalmista ^d) facientes operationem in aquis multis, viderunt mirabilia in profundo. Audi quid de his, quod didicit experimento, Augustinus ^e testetur: Tanta est, inquit, Christianarum profunditas litterarum, vt in eis quotidie proficerem, si eas solas ab eunte ætate vsque ad decrepitam senectutem maximo otio, summo studio, meliore ingenio conarer addiscere: non quod ad ea quæ necessaria sunt saluti, tanta perueniatur difficultate; sed cum quisque ibi fidem tenuerit, sine qua pie recteq. non viuitur, tam multa, tamq. multiplicibus mysteriorum vmbraculis opaca intelligenda proficientibus restant, tantaq. non solum in verbis quibus ista dicta sunt, verum etiam in rebus quæ intelligendæ sunt, latet altitudo sapientiæ, vt annosissimis, acutissimis, flagrantissimis cupiditate discendi hoc contingat, quod eadem Scriptura quodam loco habet: Cum consummauerit homo, tunc incipit.] hæc Augustinus. Gregorius ^f etiam in eandem sententiam: Multa quidem, inquit, in illa ita aperta sunt, vt pascant paruulos: quædam vero obscurioribus sententijs, vt exercent fortes, quatenus cum labore intellecta, plus grata sint. Nonnulla autem in ea ita clausa sunt, vt dum ea non

D **E**

CCXV. DIVINAE SCRIPTURAE ALTITUDO.

d Psal. 106. *e Aug. ad Voluf. epist. 2.*

f Greg. i. Execl. homil. 17.

intelli-

CCXV. intelligimus, agnoscentes infirma nostræ cæcitatibus, ad humilitatem magis quàm ad intelligentiam proficiamus. Sunt enim quædam, quæ ita de cælestibus loquuntur, ut solis illis supremis ciuibus in patria sua persistentibus pateant, ac necdum nobis peregrinantibus referentur, &c.]

CCXVI. Quamobrem Patres omnes æque consentiunt, sensum diuinæ Scripturæ, absque mentis illustratione diuinitus facta, posse percipi, impossibile esse: unde apud Iustinum^a martyrem diuinus catechista hæc in eam sententiam: At tu, inquit, votis & precibus tibi ante omnia lucis portas aperiri opta: neque enim ab aliquibus perspiciuntur atque intelliguntur, præterquam si cui Deus & Christus eius concesserit intelligentiam.] hæc ad Iustinum philosophum incognita, sed a Deo missa persona, quæ illum imbueret Christiana fide, locuta est. Irenæus^b hæc etiã: Scripturæ quidem perfectæ sunt, quippe a Verbo Dei & Spiritu eius dictæ: nos autem secundum quod minores sumus & nouissimi a Verbo Dei & Spiritu eius, secundum hoc & scientia mysteriorum eius indigemus. Et non est mirum, si in spiritualibus cælestibus, in his quæ debent reuelari, hoc patimur nos: quandoquidem etiam eorum quæ ante pedes sunt (dico autem quæ sunt in hac creatura, & quæ coneruntur a nobis, & videntur, & sunt nobiscum) multa fugerunt nostram scientiam, & Deo hæc ipsa committimus.] Chrysoström^c eadem his verbis: Neque enim vel syllaba, vel apiculus est in sacris litteris, in cuius profundo non sit grandis quispiam thesaurus: proinde nobis opus est diuina gratia ducamur, & Spiritu sancto illustrati, eloquia diuina adeamus: Neque opus habet diuina Scriptura hominum sapientia, ut intelligatur, sed reuelatione Spiritus; ut hausto inde vero sensu, magnum nobis hinc lucrum accrescat.] hæc ille. Id denique ceteri omnes Ecclesiasticarum rerum scriptores: quippe qui sciunt Petrum^d Apostolorum principem sic esse locutum: Hoc primũ intelligentes, quod omnis prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia: sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.] Quomodo igitur eadem diuinæ Scripturæ, alio spiritu ab eo quo scriptæ sunt, possent intelligi? Unde & Gregorius^e in illa Domini verba ad Ezechielem: Comede volumen istud. Et aperui os meũ, & cibauit me volumine illo.] Hoc ipsum, inquit, sumere, nostrarum virium non est, nisi ipse cibauerit, qui ut comedatur iussit. Ille enim cibatur, qui per se edere non potest: et quia ad capienda verba cælestia, idonea nostra infirmitas non est, ipse nos cibabat, qui nobis in tempore mensuram tritici temperat; quatenus in sacro verbo dum hodie intelligimus quod hesternæ die nesciebamus, cras quoque comprehendimus quod hodie nescimus, per diuinæ dispensationis gratiam quotidiano alimento nutriamur. Omnipotens enim Deus quasi toties ad os cordis nostri manum porrigit, quoties nobis intellectum aperit, ut cibum sacri eloquii in nostris sensibus mittat: cibatur ergo nos volumine, cum sensum nobis Scripturæ suæ dispensando aperit, & eius dulcedine nostras cogitationes replet.] hæc Gregorius.

CCXVII. Alia multa id genus in eandem sententiam a Patribus dicta sunt, quæ, ne nimia prolixitate simus onerosi, consulo prætermittimus. Hic itaque lapis est offensionis, & petra scandali: quotquot enim temeraria præsumptione, proprii ingenij freti viribus, non per ostium (quod tantum clavis Dauid cum aperit, nemo claudit; & cum claudit, nemo aperit) ad diuinam Scripturam sibi aditum patefaciunt, ut fures habendi sunt & latrones; quippe qui spiritu inflati superbiæ, profundis offusi tenebris, errantes in inuio & non in via, hæresum auctores vel sectatores esse inueniuntur: Quos, inquit Gregorius^f, ad intellectum prauum intentio peruersa non raperet, nisi prius superbia inflaret. Dum enim se præ ceteris sapientes arbitrantur, sequi alios ad melius intellecta despiciunt; atque ut apud imperitum vulgus scientiæ sibi nomen extorqueant, student summopere & ab alijs recte intellecta destruere, & sua peruersa roborare.] hæc ipse.

CCXVIII. Quantumlibet igitur quis sit moribus vitæ sublimis, eruditione præclarus, ingenij acumine pollens, adde si placet, ab aliquo cælesti Angelo, immo etiam ab ipso Deo quolibet modo edoctus & eruditus: adhuc tamen aliquid sibi deesse, ut apud alios fidei firmitate constare debeant quæ tradit, intelliget; donec eadem illa ab Ecclesia Catholica fuerint cognita & confirmata: ipsa enim non modo priuata cuiuspiam scripta probare, sed & quæ sint canonica, definire consuevit. hæc de causa, inquit Augustinus

CCXIX. Augustinus^a de Paulo, quod a Deo licet instructus, mittitur ad Ananiam; item addit de Cornelio Centurione, qui ab Angelo traditur Petro imbuendus. et ipse Paulus^b qui hoc didicit, docens alios, de se ait, scribens ad Galatas, quod cum non ab homine, sed a Deo accepisset Euangelium; tamen Hierosolymam ascendit, ut illud conferret cum Apostolis. Idemq. ex his quæ fecerat, alios similiter docens: Sed licet nos, inquit, aut Angelus de cælo euangelizet vobis præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit.] Itaque sicut (quod ait Augustinus^c) diuina Scriptura demonstrat Ecclesiã: ita & Ecclesia diuinam Scripturam interpretatur. Non nisi Ecclesiæ Scripturas esse, Tertullianus^d agens aduersus hæreticos, monstrat. Unde & merito Augustinus^e: Ego vero, inquit, Euangelio non crederem, nisi me Catholica Ecclesiæ commoueret auctoritas.] Cuius ergo sunt Scripturæ diuinæ, eiusdem esse etiam illarum interpretationem, quis neget? Est igitur solius Ecclesiæ munus, non tantum diuinarum Scripturarum veram intelligentiam assequi, sed & cuncta quæ ad illas pertinent, cognoscere, simulq. vera probare, & quæ sunt falsa reijcere. Sed in his non amplius immorandum.

Cum eiusmodi munera Christus Redemptor noster vltima sui manifestatione (ut vidimus) impartitus esset Ecclesiæ; iam proxime ascensurus in cælum, eleuatis manibus suis, inquit Lucas^f, benedixit eis.] Hoc quippe signum, ut eleuatis manibus benedictio traderetur, apud Hebræos in vsu fuisse apparet: nam & de Aaron^g legitur, quod extendens manum ad populum, benedixit ei. Diuini numinis imprecationem eo actu significari solere, satis expressum habemus in Exodo^h, dum extensione manus ea signa a Moyse & Aaron fiebant. Vsu receptum est, haud aliunde quàm ex traditione Apostolorum, apud Christianos etiam, ut benedicendo, manum extendant, ac in super crucis signum eadem manu deducant. Sed de crucis signo opportuniore loco dicemus inferius.

Factum est igitur (inquitⁱ Lucas) cum benediceret illis, recessit ab eis, & ferebatur in cælum.] In Actibus^k autem idem hæc paulo fusius his verbis: Et cum hæc dixisset, videntibus illis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum. Cumq. intuerentur in cælum euntem illum, ecce duo viri astiterunt iuxta illos in vestibus albis, qui & dixerunt: Viri Galilæi quid statis aspicientes in cælum? hic Iesus, qui assumptus est a vobis in cælum, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cælum. Tunc reuersi sunt Hierosolymam a monte, qui vocatur Oliueti, qui est iuxta Hierusalem, sabbati habens iter.] quantum autem esset sabbati iter, hæc, qui ex secta Phariseorum essent, solebant dicere: Rab. Achiba, & Simeon, & Hillel, magistri nostri tradiderunt nobis, ut bis mille pedes ambularem in sabbato.] hæc apud Hieronymum^l. Sed apud Suidam^m: Sabbati via est, inquit, duorum millium cubitorum: tanto enim spatium arca castra antecedebat, tanroq. intervallo, quibus id fas erat, arcam mouebant in sabbato.] hæc ibi.

Ceterum quod mons Oliueti non amplius mille passibus (quod Beda & alij tradunt qui scripserunt de locis sanctis) ab Hierosolymis distet: quantum iter sabbati esset, eo facile metiri licet. Verum quod Iosephusⁿ de Romanis agens, qui primo Hierosolymam obsederunt, dicat montem Oliueti sexto ab Hierosolymis distare stadio; quarta parte minus vno milliario fuisse iter sabbati, dici posse videtur. Sed longe minus erat illud iter sabbati Phariseorum positum a Hieronymo, nempe duorum millium pedum: nam si stadium (quod scribit Plinius^o) habet sexcentos & viginti quinque pedes, sex stadia continent ter mille septingentes quinquaginta pedes. Sed missa istæ. De eadem ipsorum reuersione item Lucas in Euangelio habet hæc verba: Et ipsi adorantes regressi sunt in Hierusalem cum gaudio magno.] Quod vero addit: Et erant semper in templo, laudantes & benedicentes Deum] iunxisse prædictis, quæ postea facta sunt, certum est: sicut & cum de ascensione locutus esset Marcus, mox subdit P: Illi autem profecti prædicauerunt vbique, &c.] cum alioqui de Apostolis & discipulis constet, decem illis diebus qui medij sunt ab ascensione Domini vsque ad Pentecosten, non alibi quàm in domo vna mansisse.

Ex quatuor Euangelistis Marcus tantum & Lucas de ascensione Domini meminerunt. quæ enim ab alijs prætermissa vel dicta essent, ab alijs addita vel tacita ut plurimum fuisse, ex eisdem Euangelistis exploratissimum est. Multa præterea obuoluta silentio remansisse, satis testatur Ioannes^q, qui nouissimus omnium Euangelium scripsit, & quæ

A Augustinus^a de Paulo, quod a Deo licet instructus, mittitur ad Ananiam; item addit de Cornelio Centurione, qui ab Angelo traditur Petro imbuendus. et ipse Paulus^b qui hoc didicit, docens alios, de se ait, scribens ad Galatas, quod cum non ab homine, sed a Deo accepisset Euangelium; tamen Hierosolymam ascendit, ut illud conferret cum Apostolis. Idemq. ex his quæ fecerat, alios similiter docens: Sed licet nos, inquit, aut Angelus de cælo euangelizet vobis præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit.] Itaque sicut (quod ait Augustinus^c) diuina Scriptura demonstrat Ecclesiã: ita & Ecclesia diuinam Scripturam interpretatur. Non nisi Ecclesiæ Scripturas esse, Tertullianus^d agens aduersus hæreticos, monstrat. Unde & merito Augustinus^e: Ego vero, inquit, Euangelio non crederem, nisi me Catholica Ecclesiæ commoueret auctoritas.] Cuius ergo sunt Scripturæ diuinæ, eiusdem esse etiam illarum interpretationem, quis neget? Est igitur solius Ecclesiæ munus, non tantum diuinarum Scripturarum veram intelligentiam assequi, sed & cuncta quæ ad illas pertinent, cognoscere, simulq. vera probare, & quæ sunt falsa reijcere. Sed in his non amplius immorandum.

Cum eiusmodi munera Christus Redemptor noster vltima sui manifestatione (ut vidimus) impartitus esset Ecclesiæ; iam proxime ascensurus in cælum, eleuatis manibus suis, inquit Lucas^f, benedixit eis.] Hoc quippe signum, ut eleuatis manibus benedictio traderetur, apud Hebræos in vsu fuisse apparet: nam & de Aaron^g legitur, quod extendens manum ad populum, benedixit ei. Diuini numinis imprecationem eo actu significari solere, satis expressum habemus in Exodo^h, dum extensione manus ea signa a Moyse & Aaron fiebant. Vsu receptum est, haud aliunde quàm ex traditione Apostolorum, apud Christianos etiam, ut benedicendo, manum extendant, ac in super crucis signum eadem manu deducant. Sed de crucis signo opportuniore loco dicemus inferius.

Factum est igitur (inquitⁱ Lucas) cum benediceret illis, recessit ab eis, & ferebatur in cælum.] In Actibus^k autem idem hæc paulo fusius his verbis: Et cum hæc dixisset, videntibus illis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum. Cumq. intuerentur in cælum euntem illum, ecce duo viri astiterunt iuxta illos in vestibus albis, qui & dixerunt: Viri Galilæi quid statis aspicientes in cælum? hic Iesus, qui assumptus est a vobis in cælum, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cælum. Tunc reuersi sunt Hierosolymam a monte, qui vocatur Oliueti, qui est iuxta Hierusalem, sabbati habens iter.] quantum autem esset sabbati iter, hæc, qui ex secta Phariseorum essent, solebant dicere: Rab. Achiba, & Simeon, & Hillel, magistri nostri tradiderunt nobis, ut bis mille pedes ambularem in sabbato.] hæc apud Hieronymum^l. Sed apud Suidam^m: Sabbati via est, inquit, duorum millium cubitorum: tanto enim spatium arca castra antecedebat, tanroq. intervallo, quibus id fas erat, arcam mouebant in sabbato.] hæc ibi.

Ceterum quod mons Oliueti non amplius mille passibus (quod Beda & alij tradunt qui scripserunt de locis sanctis) ab Hierosolymis distet: quantum iter sabbati esset, eo facile metiri licet. Verum quod Iosephusⁿ de Romanis agens, qui primo Hierosolymam obsederunt, dicat montem Oliueti sexto ab Hierosolymis distare stadio; quarta parte minus vno milliario fuisse iter sabbati, dici posse videtur. Sed longe minus erat illud iter sabbati Phariseorum positum a Hieronymo, nempe duorum millium pedum: nam si stadium (quod scribit Plinius^o) habet sexcentos & viginti quinque pedes, sex stadia continent ter mille septingentes quinquaginta pedes. Sed missa istæ. De eadem ipsorum reuersione item Lucas in Euangelio habet hæc verba: Et ipsi adorantes regressi sunt in Hierusalem cum gaudio magno.] Quod vero addit: Et erant semper in templo, laudantes & benedicentes Deum] iunxisse prædictis, quæ postea facta sunt, certum est: sicut & cum de ascensione locutus esset Marcus, mox subdit P: Illi autem profecti prædicauerunt vbique, &c.] cum alioqui de Apostolis & discipulis constet, decem illis diebus qui medij sunt ab ascensione Domini vsque ad Pentecosten, non alibi quàm in domo vna mansisse.

Ex quatuor Euangelistis Marcus tantum & Lucas de ascensione Domini meminerunt. quæ enim ab alijs prætermissa vel dicta essent, ab alijs addita vel tacita ut plurimum fuisse, ex eisdem Euangelistis exploratissimum est. Multa præterea obuoluta silentio remansisse, satis testatur Ioannes^q, qui nouissimus omnium Euangelium scripsit, & quæ

& quæ ab alijs eo argumento litteris commendata essent, probe nouit; dum his vitur **A** verbis: Multa quidem, & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc. Hæc autem scripta sunt, vt credatis quia Iesus est Christus Filius Dei, & vt credentes vitam habeatis in nomine eius.] rursus hæc ille in fine: Sunt autem & alia multa, quæ fecit Iesus: quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros.] Vt ex his videas eam inijsse rationem Euangelistas in Euangelica historia conscribenda, vt non singulas res gestas susciperent enarrandas, sed quantum satis esset ad fidem adstruendam; & ex eius operibus demonstrarent (quod ait Ioannes) ipsum Iesum esse Christum Filium Dei, satisq. ea esse ad salutem, vt sic credentes vitam haberent in nomine eius. At quoniam scimus eiusmodi Euangelistæ sententiam a Christianæ religionis hostibus solitam derideri, ipsumq. Ioannem sugillari, quod ea hyperbole vsus in historia, minus perfunctus sit partibus perspicacis historici: operæpretium ducimus, quid de ea re Isidorus^a ad Aphrodisium scripserit, hic intexere: **B**

**DE IOANNIS
HYPERBOLE.**

^a Isidor. Pelus.
lib. 2. epist. 99.

CCXXIV.

Quoniam, inquit, Iudæus quidam (vt ad me scripsisti) inscitæ plenus, diuinum Euangelistam, quod his verbis vsus sit: Ne ipsum quidem mundum capere posse arbitror eos, qui scribendi sunt, libros: hyperbolice locutionis damnans, negotium tibi facessit: operæpretium est ex veteri Testamento, quod ipse quoque probat, ac diuinum existimat, ea quæ per hyperbolem dicta sunt, in medium producere; vt ille intelligat, Euangelistam quoque veterem illam Scripturam sequentem ea scripsisse quæ scripsit. Quidnam igitur scriptum sit, discamus. De Cananæis quidē vrbibus^b: Vrbes muro cinctæ sunt vsque ad cælum. De terra autem eorum dictum est^c: Terram fluentem lacte & melle. Denique de nauigantibus^d: Ascendunt vsque ad cælos, & descendunt vsque ad abyssos. Hæc igitur ille rustice sapiens exponat, non ad allegoriam confugiens, nec moralem sensum afferre studens, sed res ipsas explicans. Quod si non potest, (necesse enim est, vt vel hæc hyperbolice dicta esse fateatur, vel interpretatione opus habere) quid est, quamobrem extremæ inscitæ aduersum se argumentum præbens, Euangelistam carpat? qui etiam si hyperbolem adhibuisse videatur, eam tamen mitigauit, dum dixit, puto. Etenim illic quidem mera est hyperbole, hic autem temperata: nec eam simpliciter dimisit, sed castigauit ac leniuit. Porro qui hyperbolas castigat, duplicem rem facit: nam & cupiditatem suam indicat, & veritatem attingit. Quia illud quoque probabile est, ne hyperbolice quidem hoc dictum esse. Neque enim dictum est, Iesum multa quoque alia signa in hoc mundo fecisse, sed indefinite, fecisse. Sunt autem alia ipsius miracula hoc mundo antiquiora, quæ quidem nec scripto, nec libris tradi possunt, non modo propter multitudinem & magnitudinem, sed etiam quia sermonis & mentis viam superant. Quis enim cælestium agminum naturam, ordinem, ornatum, concordiam, concinnationem, charitatem, pacem referre poterit, aliaq. omnia, quæ ne enumerando quidem recenseri possunt?] hæc Isidorus. **C**

^b Deut. 1.
^c Exod. 3.
^d Psal. 106.

CCXXV.

Ioannes igitur, qui a diuinitate Filij Dei exorsus est Euangelium, cum ad calcem illud perducit, vltima prioribus iungens, ineffabilia dicit esse illius opera, per quem omnia, vt præfatus erat, facta sunt, & sine ipso factum est nihil: ac ita mira quadam concinnatione, quod aiebat Propheta^e: Domine consideravi opera tua, & expaui] admirabili quadam, & quæ humanum captum superat, admiratione affectus, non tantum quæ facta sunt in carne existente opera Iesu, sed quæ ab initio & ante sæcula sit diuinitate operatus, quantum homini licet, mente complectens, ea vltima periodo (quod scribendum suscepit) Filij Dei diuinitatem insinuat. Atque in hunc modum Ioannem hæc etiam ex parte numeros omnes absolutissimi historiarum scriptoris absoluisse constat; quippe qui non quæ sunt hominis tantum, sed quæ eiusdem Dei & hominis sunt gesta, enarranda suscepisset: sed cum quæ Dei sunt, superent vires hominum, necessario appositeq. ea sibi vtenda fuit vltimo loco sententia. In hunc quoque sensum inuenimus Dionysium Alexandrinum in epistola priori aduersus hæresim Samosatani hunc locum explicasse, nempe Ioannem intellexisse de Christo Verbo: licet sciamus tam a dicto auctore, quam ab Augustino^f, & alijs, alium adhuc esse allatum sensum illorum verborum; nimirum, mundum haud satis capere posse omnem perfectissimæ Euangelicæ prædicationis excellentiam. Ceterum sicut nec cuncta Christi facta, ita multo minus omnia dicta ab eo verba, Euangelistæ sunt profecuti. Citat Paulus Apostolus Christi sententiam **D**

^e Habac. 3.
Secund. 72.

^f Aug. in Ioh.
17. vlt.

A rentiam ab illis prætermittam; cum Ephesios alloquens, sic ait^a: Meminisse verbi Domini Iesu, quoniam ipse dixit: Beatius est magis dare, quam accipere.] Rursus illa in ore multorum adhuc Domini versatur sententia: Estote probati nummularij.] recitat eam Hieronymus^b sic scribens ad Minerium: Sciat me illud Apostoli libenter audire: Omnia probate: quod bonum est, tenete. et Saluatoris verba, dicentis: Estote probati nummularij.] vsurpat eandem Cassianus: sed & illud: Vbi te inuenero, ibi te iudicabo] & si quæ alia huiusmodi sit inuenire.

Post sanctos Euangelistas, Iosephus^c Iudæus reperitur, qui post annos quinquaginta Græco sermone res gestas Iudæorum est profecutus: qui res etiam gestas Christi addens, eas his paucis perstrinxit: Eo, inquit, tempore fuit Iesus, vir sapiens (si tamen virum eum fas est dicere: erat enim mirabilium operator, & doctor eorum qui libenter vera suscipiunt, plurimosq. tam de Iudæis quam de Gentibus sectatores habuit) Christus hic erat: quem accusatum a nostræ gentis Principibus, Pilatus cum addixisset cruci, nihilominus non destiterunt eum diligere qui ab initio coeperant. Apparuit enim eis tertia die viuus, ita vt diuinitus de eo vates hoc & alia multa miranda prædixerunt: et vsque in hodiernum diem Christianorum genus ab hoc denominatum non deficit.] hæc Iosephus: cuius testimoniū in peruetusto Iudæorum codice, in quo eius historiarum e Græco in Hebraicum translata, antiquitus scriptæ sunt, cū hic Romæ requireretur (o perfidorum impudentiam!) abrasum inuentum est, adeo vt nulla ad excusandum scelus posset afferri defensio, cum membrana ipsa id exclamare videretur. Habes eiusdem Iosephi de Christo testimonium ab Eusebio^d recitatum, atque ab alijs compluribus. **CCXXVI.**

^c Ioseph. anriq.
lib. 18. c. 4.
IOSEPHI TESTE
MONIUM.

^d Eusebius hist.
lib. 1. c. 11.

Ceterum de rebus Christi ab eodem Iosepho scriptis, parum aut nihil est quod illi debeamus: quippe qui temporum ordinem interuertendo, complura (vt superius est demonstratum) ambigua potius & obscura, quam clara & certa reddidit. Vnde minus diligentis historici munus exoluisse & hac in parte impleuisse iudicandus est; atque ex eo præsertim, quod res nobilissimas tunc temporis gestas, ac summa memoria dignas, surda aure præterierit, atque sic obuolutas circumfusasq. tenebris ignobiliter reliquerit. At certe credo, hunc, quatenus Christum Dei filium esse fatetur, non nisi Dei virtute compulsus atque coactus fecisse: quandoquidem cum agit^e de immensa clade Iudæis a Tito illata, illius belli causam Iacobi potius neci, quam Christi atroci supplicio adscribendam putauit: vt videre sit ipsum erga Christum & res Christianorum parum æquum, & sibi minime constantem fuisse historicum. Hinc merito de eo conqueritur Hegesippus^f Iudaicarum rerum scriptor (non ille, vt falso quidem multi existimant, qui proximus fuit temporibus Apostolorum, sed, vt ex eius scriptis probatur, qui scripsisse noscitur post tempora Constantini) sic dicens: Vtinam tam religioni & veritati attentus, quam rerum indagini & sermonum sobrietati fuisset: consortem se enim perfidiæ Iudæorum etiam in ipso sermone exhibuit, quem de eorum supplicio manifestauit: et quorum arma deseruit, eorum tamen sacrilegia non dereliquit: deplorauit flebiliter ærumnam, sed ipsius causam ærumnæ non intellexit.] hæc iuste in eum expostulat Hegesippus. Quamobrem nemo, quæso, in deteriore partem accipiat, si cuius frequenter adducitur testimonium, idem a me sapius Iosephus sugilletur, ac mendacij arguatur; videarq. fortasse hoc nomine pugnax & audax: cum alioqui non ignorem laudatissimum haberi historicum, quem & noster Hieronymus^h celebri ac præclaro illo exornet titulo, cum honoris causa Liuium Græcum appellat. Sed cum multa ab eo aliter quam ab Euangelistis esse scripta legantur, cumq. etiam a se ipso interdum discrepasse reperiatur, vel alijs certioribus testimonijs erroris arguatur; plus æquo illi a me tribui, veritas quam profiteor, minime patitur. Sed vt redeamus ad Hegesippum: idem in sua Anacephaleosi de morte & resurrectione Christi, Pilati Præsidis epistolam ad Claudium scriptam recitat: cui si qua est adhibenda fides, in titulo tamen certus est error, qui aliunde fortasse irrepsit, dum Claudium loco Tiberij positum habet: quamquam ante Imperium idem Tiberius Claudius diceretur, est autem his verbis concepta: **CCXXVII.**

^e Apud Euseb.
hist. lib. 1. c. 22.

^f Hegesipp. de
Excid. Hierosol.
in præfat.
g. Idem lib. 3.
cap. 5.

^h Hier. epist. 22.

Nuper accidit, quod & ipse probaui, Iudæos per inuidiam se suosq. posteros crudeli condemnatione punisse. Denique cum promissum haberent patres eorum, quod illis Deus mitteret de cælo Sanctum, qui eorum Rex merito diceretur; & hunc se promiserit per virginem missurum in terram: Istum itaque, me Præside in Iudæa, Deus Hebræorum **III.**

<sup>DE RELATIONE
PILATI.</sup>

rum cum misisset, & vidissent eum cæcos illuminasse, leprosos mundasse, paralyticos curasse, dæmones ab hominibus fugasse, mortuos etiã fuscitasse, imperasse ventis, ambulasse siccis pedibus per vndas maris, & multa alia fecisse: cū omnis populus Iudæorum eum Dei filium esse diceret, inuidiam contra eum passi sunt Principes Iudæorum, & tenuerunt eum, mihiq. tradiderunt, & alia pro alijs mihi de eo mentientes dixerunt, asserentes eum magum esse, & contra legem eorum agere. Ego autem credidi ita esse, & flagellatum tradidi illum arbitrio eorū. Illi autem crucifixerunt eum, & sepulchro custodes adhibuerunt. Ille autem, militibus meis custodientibus, die tertio resurrexit. In tantū enim exarsit nequitia Iudæorum, vt darent pecuniã custodibus, & dicerent: Dicite quia discipuli eius corpus ipsius rapuerunt. Sed cum accepissent pecuniã, quod factū fuerat tacere non potuerunt: nã & illū surrexisse, testati sunt se vidisse, & se a Iudæis pecuniã accepisse. Hæc ideo ingessi, ne quis aliter mentiatur, & existimet credendū esse mendacijs Iudæorū.] hætenus epistola: quæ quidem an eadem ipsa sit, quã a Pilato ad Tiberium tunc temporis scriptam esse constat, relinquimus lectoris prudentis iudicio.

CCXXIX. Certe quidem consueuisse Præsides prouinciarum res magni momenti, quæ contigissent in prouincijs, ad Imperatores scribere, mille exemplis exploratissimum est. Pilatum vero hæc nunciassse Tiberio Imperatori, ex his quæ scribit Tertullianus^a facile potest intelligi, dum ait: Tiberius ergo, cuius tempore nomen Christianum in sæculum introiuit, nunciatum sibi ex Syria Palæstina, quod illic veritatem illius diuinitatis reuelauerat, detulit ad Senatum cum prærogatiua suffragij sui. Senatus quia non in se probauerat, respuit. Cæsar autem in sententia mansit, comminatus periculum accusatoribus Christianorum.] et post multa: Ea omnia super Christo Pilatus, & ipse iam pro sua conscientia Christianus, Cæsari tum Tiberio nunciauit.] hæc ille. Eiusdem etiam

epistolæ meminisse videtur Gregorius^b Turonensis, cum ait: Resurgens autem Dominus, per quadraginta dies cū discipulis de regno Dei disputans, videntibus illis, in nube susceptus, auectusq. est in cælos, & ad Patris dexteram residet gloriosus. Pilatus autem Gestas ad Tiberium Cæsarem mittit, & ei tam de virtutibus Christi, quàm de passione vel resurrectione eius insinuat: quæ Gestas hodie apud nos retinētur scripta. Tiberius autem hoc ad Senatum recensuit: quod Senatus cum ira respuit, pro eo quod non ad eum primitus aduenisset. Hæc etenim contra Christianos prima odiorum germina pullularunt.] hæc Gregorius: eadem longe ante ipsum scripsit Orosius^c; sed quæ de Seiano subdit, multo ante hæc tempora contigisse, superius demonstraui. tribuit

namque (vt dictum est) ipsi occasionem errandi Eusebius^d, qui res gestas a Seiano aduersus Iudæos apud Tiberium in annū sequentem reijcit: quando autē ea contigerint, suo loco superius enarraui. Quod vero ad dictam epistolam Pilati ad Tiberium spectat: in eo quod dicit Iesum a Iudæis magiæ insimulatum; ad illud quod Iudæi in eum dicerent, In Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia] videtur Pilatus habuisse respectum, & apposite magiæ fecisse mentionem, quo sic melius causam suam defenderet: quippe qui sciret ab eodem Imperatore aduersus magos (vt vidimus superius) sancitum fuisse edictum, multosq. ea ex causa morte mulctatos fuisse: sicq. se excusaret, si in Iesum magiæ reum ita animaduertisset; licet hæc omnia in Iudæorum culpam reijciat, qui liuore, & malevolentia inducti, eum morte mulctandum curassent.

CCXXX. Porro hæc de Pilati ad Tiberium de Christo facta relatione Eusebius, nescimus qua ratione, post annos quinque, Olympiade ducentesimatertia anno quarto recenset, quo anno Tiberius decimasexta Martij mortuus est. Sed hæc statim post Christi resurrectionem palam factam contigisse, verius existimamus. Ceterum non tantum Pilati litteris ad Tiberium scriptis hæc de Christi rebus gestis Romæ innotuerunt, sed etiã ex publicis monumentis, quæ a notario exceptore in publicis tabulis ex more descripta fuerant, Romam missis; quæ aliquandiu inter publica Gestas sunt asseruata: ad ea enim Iustinus philosophus Christianus Antoninum Pium, ad quem scribit Apologiam, prouocat, dicens: Hæc ita gesta esse, cognoscere ex Actis quæ sub Pilato sunt scripta, potestis.] et rursus post multa: Et quod ista fecerit, ex eis qui sub Pilato scripti sunt commentarij, cognoscere potestis.] Atque cum hæc ita se habeant, monendum putamus lectorem, post dicta vera certaq. Pilati Acta de Christo, alia rursus ab his longe diuersa fuisse conficta, eaq. duplicis generis: horum enim alteris vtebantur Quartodecimani hæretici, vt Epiphanius^e auctor est; sed eadem fuisse inter se diuersa, nec de die pas-

sionis

A sionis Christi consentientia, ille idem testatur: altera vero fuisse excogitata a Maximiano tyranno Christianis infensissimo, tradit Eusebius^a his verbis: Pilati præterea & Saluatoris nostri rerum gestarum tamquam commentarios quosdam omni blasphemia & conuicio contra Christum refertos confinxerunt: quos de sententia Imperatoris, in totum regnum quod eius ditioni parebat, mittunt; perq. litteras iubent, vt in quibusuis locis, agris, & ciuitatibus hi palam omnibus ponerentur, & ludimagistri pro alijs disciplinis pueros in hisce sedulo exerceant, hosq. illis memoriæ mandandos traderent.] hæc Eusebius; qui eosdem commentarios manifestæ arguit^b falsitatis: nam dum sub quarto Tiberij Consulatu Christi passio accidisse in eis dicitur, Tiberium septimū tantum declaratur tunc in Imperio egisse annum, quo necdum Pilatus missus fuerat in Iudæam. Hic apocrypha quædam, quæ legimus de legatione Volusiani cuiusdam a Pilato ad Tiberium missi, quod nulla antiquorum fide probentur, intexere prætermittimus: sicut & fabulosa illa quæ scripta sunt a Suida^c de Nerone, quod iusserit Annam Caipham, & Pilatum ad dicendam causam de Christi morte iudicio Romæ sisti, & alia multa quæ addit: nam longe ante Neronis Imperium Pilatum ex humanis desijisse, inferius suo loco dicemus.

Quoniam vero de Actis Pilati Romam transmissis verba facimus, non tacenda putauimus quæ apud Ethnicos scriptores, qui res Christianorum consulto narrare neglexerunt, scripta inueniuntur; scilicet de carminibus Sibyllinis hoc anno Romæ tum in Senatu, tum apud Quindecimviros diligenter discussis atque examinatis, occasione (vt ait Tacitus^d) quorundam Sibyllinorum carminum nouiter inuentorum: qui quidem Tacitus rem gestam sub dictis huius anni Coss. Domitio Aenobarbo & Camillo Scriboniano his verbis enarrat: Relatum est inde ad Patres a Quintiliano Tribuno plebis de libro Sibyllæ, quem Caninius Gallus Quindecimvir recipi inter ceteros eiusdem vatis, & de ea re Senatusconsultum postulauerat: quo per discessionē factō, misit litteras Cæsar, modice Tribunum increpans, ignarum antiqui moris ob iuuentam: Gallo exprobrabat, quod scientiæ, cærimoniarumq. vetus, incerto auctore, ante sententiam collegij, non vt assolet, lecto per magistrōs æstimateq. carmine, apud infrequentem Senatū egisset. Simul commonefecit: quia multa vana sub nomine celebri vulgabatur, sanxisse Augustum, quem intra diem ad Prætores Vrbanum deferrentur, neque habere priuatim liceret: quod a maioribus quoque decretum erat, post exustum sociali bello Capitolium, quæsitis Samo, Ilio, Erythris, per Africam etiam, ac Siciliam, & Italicas colonias carminibus Sibyllæ, vna seu plures fuere; datoq. sacerdotibus negotio, quantum humana ope potuissent, vera discernere. Igitur nunc quoque notioni Quindecimvirum is liber subiicitur.] hæc Tacitus: quæ quidem omnia mira Dei prouidentia esse facta, quis dubitat? Sic enim carmina Sibyllina antea disquiri, examinari, atque probari in omnibus voluit, ne cum ea aduersus Gentiles citarentur a Christianis, ijdem falsitatis vel imposturæ argui potuissent, tamquam minus recepta, ac recens ab illis essent excogitata. Atque hæc satis, quæ occasione Actorum Pilati Romam transmissorum breuiter perstrinximus: iam ea quæ post Christi ascensionem contigerunt, ordine prosequamur.

Egregium plane monumentum suæ ad cælos ascensionis Dominus Redemptor noster non modo suis Apostolis, sed posteris quoque spectandum reliquit: nimirum suorum sacrorum pedum terræ impressa vestigia. De his olim Zacharias^e Propheta intellexisse videtur, cum propheticè hæc locutus est: Stabant pedes eius in die illa supra montem Oliuarū, qui est contra Hierusalem ad Orientē.] Secundū huiusmodi situs rationem, eam consuetudinem ad posteros esse dilapsam, vt Christiani ad Orientem conuersi precarentur, Athanasius^f auctor est. Quod vero ad impressa vestigia Domini pertinet, hæc apud Hieronymum^g: Mons Oliueti ad Orientem Hierosolymæ, torrente Cedron interfluente, vbi vltima vestigia Domini humo impressa hodieq. monstrantur. Cumq. terra eadem quotidie a credentibus hauriatur; nihilominus tamen eadem sancta vestigia pristinum statum continuo recipiunt. Denique cum ecclesia, in cuius medio sunt, rotundo schemate & pulcherrimo opere conderetur; summum tantum cacumen, vt perhibent, propter Dominici corporis meatum nullo modo contegi & concamerari potuit: sed transitus eius a terra ad cælum vsque patet apertus.] hæc ibi auctor. quæ etsi satis testata sint; tamen quoniam (iuxta illud Euangelicū) in ore duorum

rum aut triū stat omne verbum] haud grauabimur hic item intexere quæ alij antiqui A Patres de eadem re scripsere . Ad ea enim alluisse videtur Optatus Mileuitanus a : qui cum meminit de Ecclesia Orientali , inter alia ; Ibi , inquit , eius sancta sunt impressa vestigia .]

a Optat. Mileit. Parm. lib. 6.

CCXXXIII S. Paulinus b Nolanus Episcopus ad Seuerum scribens , eadem fufius testatur his verbis : Mirum vero inter hæc , quod in basilica Ascensionis , locus ille tantum , de quo in nube susceptus ascendit , captiuam in sua carne ducens captiuitatem nostram , ita sacratus diuinis vestigijs dicitur , vt numquam tegi marmore , aut pauiri receperit , semper excuffis , solo respuente , quæ manus adornandi studio tentauit apponere . Itaque in toto basilicæ spatio solus in sui cæspitis specie virens permanet , & impressa diuinorum pedū venerationem calcari Deo pulueris perspicua simul & attigua venerantibus arena conferuat : vt vere dici possit : Adorauimus vbi steterunt pedes eius .] hætenus Paulinus : quæ accepit a Melania illustrissima ac spectatissima femina , cum Hierosolymis Romam illa rediens , apud eum , Nolam veniens , diuertisset . Rursum & Sulpitius c Seuerus in hæc verba : Illud mirum , quod locus ille , in quo postremum institerant diuina vestigia , cum in cælum Dominus nube sublatuſ est , continuari pauimento cum reliqua stratorum parte non potuit : siquidem quæcumque applicabantur , in solens humana suscipere terra respueret , excuffis in ora apponentium sæpe marmoribus . Quin etiam calcati Deo pulueris adeo perenne documentum est , vt vestigia impressa cernantur : et cum quotidie confluentium fides certatim Domino calcata diripiat , damnatum tamen arena non sentiat : et eadem adhuc sui speciem , velut impressis signata vestigijs , terra custodit .] hæc Seuerus .

DE IISDEM DOMINI VESTIGIIS. c Seuer. sacr. histor. lib. 2.

CCXXXIV Auger sane miraculum , quod cum eodem in loco (vt superius Iosepho auctore monstrauimus) Romanus exercitus sub Tito castrametatus est , Hierosolymam obsessurus , non tantum (vt in talibus accidere consuevit) leui terræ toties percalcata impressa non potuissent remanere vestigia , sed nec si celte lapidi fuissent insculpta , eadem aliqua ex parte integra apparuissent . Porro huiusmodi miracula edita in monte Oliueti in loco Ascensionis Domini , non dictorum tantum auctorum tempore cunctis perspicua permanebant : sed post septingentos fere annos eodem statu perseuerasse , Beda d , dum de his agit , his verbis significat : In eius summo vertice , vbi Dominus ad cælos ascendit ; ecclesia rotunda grandis ternas per circuitū cameratas habet porticus desuper tectas . Interior namque domus , propter Domini corporis meatum , camerari & tegi non potuit , altare ad Orientem habens augusta culmine protectum , in cuius medio vltima Domini vestigia , cælo desuper patente , vbi ascendit , visuntur : quæ cum quotidie a credentibus terra tollatur , nihilominus manent , eademq. adhuc speciem sui , velut impressis signata vestigijs , seruat .] et post nonnulla : In die Ascensionis Dominicæ , per annos singulos Missa peracta , validi flaminis procella desursum venire consuevit , & omnes qui in ecclesia fuerint , terræ profertere . Tota illa nocte lucernæ ardent , vt non illustrari tantum , sed & ardere mons & supposita loca videantur .] hucusque Beda . Porro lapidem illum , qui Domini continebat impressa vestigia , Christianæ fidei hostium inuidia inde sublatum , in porta Orientali eius ecclesiæ ab eis clausa positum esse , recentiores e , qui eadem loca sancta descriperunt , testati sunt .

d Beda de loc. sanct. c. 7.

PERENNE MIRACVLVM.

e Burch. par. 1. c. 7. & alij.

CCXXXV Supereſt nobis , vt qui de Christo hætenus , quanta tamen potuimus breuitate , vt in re omnibus plane perspicua ac propemodum cunctis nota , tractauimus ; quod iam reliquum esse videtur , deinceps Actorum quoque Apostolorum , secundum ordinem temporum , sacram historiam a Luca descriptam æquis passibus prosequamur ; de qua Hieronymus f ad Paulinum scribens , hæc ait : Actus Apostolorum nudam quidem sonare videntur historiam , & nascentis Ecclesiæ infantiam texere : sed si nouerimus scriptorem eorum esse Lucam medicum , cuius laus est in Euangelio ; animaduertemus pariter , omnia verba illius , animæ languentis esse medicinam .] Non sic quidem alia Apostolorum nomine Acta conscripta , vt quæ habentur Petri vel Pauli , Andreæ , Ioannis , Thomæ , Philippi , vel aliorum nomine insignita : quæ Patres merito Ecclesiastica censura proſcripserunt ; vt quæ non legitima , sed spuria , & ab hæreticis inueniantur esse commenta g . Porro quod ad titulum spectat huius , de quo agimus , commentarij , scilicet Actorum Apostolorum : sic nomen inditum est (inquit Chrysoſtomus h) non quod acta omnia , nequè omnium , sed vnus tantum

g Gelaf. in Cœc. Rom. c. de lib. apoc. Epiph. hæres. 30. Athan. in epist. fid. Cath. Hier. de script. Eccl. in Per. Phil. last. de her. h Chrysoſt. lib. contra Gentil.

A vel alterius , eademq. facilia numeratu contineat .] sed rem ipsam aggrediamur . Cum igitur regressi essent e monte Oliueti Apostoli & alij Hierosolymam ; ascendunt (inquit a Lucas) in coenaculum , vbi simul manebant Petrus , ac ceteri , quos recenset , Apostoli , alijq. omnes fere centum viginti : additq. omnes hos fuisse persequentes vnanimiter in oratione cum mulieribus , & Maria matre Iesu , & fratribus eius . Creditur hæc eadem domus esse illa , cuius idem Lucas b inferius meminit , eamq. fuisse ait Mariæ matris Ioannis , qui cognominatus est Marcus , quo Petrus e carcere liberatus accessit , vbi & ceteros illic ad precum officium congregatos inuenit discipulos . Consentiant his Acta Barnabæ c , vbi de eadem domo hæc fufius habentur scripta : In illo coenaculo Dominus Pascha fecit : in illo apparuit Thomæ Apostolo , cum a mortuis surrexisset , illuc , postquam in cælum assumptus est , discipuli cum reliquis fratribus centum viginti , in quibus erat Barnabas , & Marcus , ex monte Oliuarum conuenerunt : illuc Spiritus sanctus in linguis igneis ad discipulos descendit in die Pentecostes . Illic collocata nunc est magna & sanctissima Sion , omnium ecclesiarum maxima .] hæc ibi . Meminit eiusdem ecclesiæ in Sion positæ S. Hieronymus d , in eaq. fuisse postea locatam columnam illam , ad quam vincetus ductus est Dominus ac flagellatus , testatur ; quod Beda e etiam narrat .

CCXXXVI. Act. 1. Act. 12.

e Scripta ab Alexan. Mon. exiit apud Sur. rom. 3.

d Hier. epist. 27.

e Beda de locis sanct. c. 3.

Cum igitur illic cum ceteris congregati essent Apostoli ; Petrus Apostolorum Princeps f , cuius curæ commissi ceteri videbantur (dixerat enim Dominus ad illum : Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos) vt Ecclesiæ afflictatæ , & Iudæ proditoris perditione concussæ consuleret , de substituendo aliquo ex discipulis in locum illius perditum hominis , concionem habuit . Pastoralem Petri sollicitudinem , ac peruigilem non solum gregis , sed & pastorum curam admirans Ioannes Chrysoſtomus g , hæc ait : Quàm est feruidus ? quàm cognoscit creditum sibi a Christo gregem ? quàm in hoc choro princeps est , & vbique primus omnium incipit loqui ?] & post multa : Primus omnium auctoritatem vsurpat in negotio , vt qui omnes habeat in manu . Ad hunc enim dixit Christus : Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos .] hæc ipse . Oecumenius h vero in eadem sententiâ : Surgit , inquit , Petrus , & non Iacobus , tamquam feruentior , & velut is cui discipulorum præſidentia commissa erat .] Cum vero Petrus perorasset : statuerunt (inquit Lucas i) duos , Ioseph , qui vocabatur Barſabas , qui cognominatus est Iustus ; & Matthiam . Et cum orassent , dederunt sortes eis , & cecidit fors super Matthiam , & annumeratus est cum vndecim Apostolis .] Ambos illos fuisse ex numero septuagintaduorum discipulorum , Clemens Alexandrinus affirmat k : quorum Ioseph idē dictus est Barſabas , qui plane diuersus est ab alio Ioseph l qui cognominatus est Barnabas , & alius quoque ab illo cuius in iisdem Apostolicis Actis habetur mentio , qui & cognominatus m est Iudas , quem vna cum Sila Apostoli miserunt Antiochiam : in iisdem enim Apostolorum Actis hi tres non solum nomine vel cognomine , sed & rebus gestis inter se distinguuntur .

CCXXXVII. Act. 1. DE ELECTIONE MATTHIAE.

f Act. 1. DE ELECTIONE MATTHIAE.

g Chrysoſtom. in Act. Apost. hom. 3.

h Oecum. in Act. Apost. c. 2.

i Act. 1.

k Clem. Alex. citat cum Beda in retract. in Act. Apost.

l Act. 4.

m Act. 15.

Quod vero ad sortem pertinet , quam super illos duos dederunt Apostoli : cum ab alijs diuersa dicantur ; quid de ea Dionysius n scribat , in medium adduxisse satis erit : sic enim ait : De illa sorte diuina quæ Matthiæ diuinitus obtigit , alij quidem alia sensere ; meo iudicio non recte : aperiam autem & ipse quid sentiam . Videtur mihi Scripturam sortem appellasse diuini quiddam & præcipui muneris , per quod illi choro sacratissimo insinuaretur , qui esset diuina electione declaratus .] hæc Dionysius . Circumferebatur olim liber , titulo prænotatus , Sortes Apostolorum ; sed censura o Gelasij est reiectus inter apocrypha . Eadem insuper occasione , quod Apostoli quem eligerent , fortiti sint , irrepſit aliquando in Christianos genus quoddam sortilegij , quod honesto nomine diceretur , Sortes sanctorum : sed a sanctis Patribus Ecclesiasticis p sanctionibus ab Ecclesia Dei procul reiectum est . Sed eam licentiam non nisi ante aduentū Spiritus sancti Apostoli vsurpasse inueniuntur ; nec id tentasse , nisi præuia precatione : cum alioqui sacros fortiri ministros ad solitam functionem obeundam , tam ex Luca Euangelio , quàm ex Iosepho , apud Iudæos in vsu fuisse , cum de Zacharia actū est superius , dixerimus . Ceterum vt forte quis eligeretur in summum Pontificem , numquam prius esse tentatum , quàm paulo ante Hierosolymorum excidium , sed a factiosis hominibus , ex q Iosepho est pariter dictum . Quin & apud Gentiles vetitum fuisse , ne sacerdotes deligerentur sorte , sicut nec pretio , auctor est Dionysius r Halicarnassæus .

o Gelaf. in Cœc. Rom. c. de lib. & dist. 15. c. Sanct. Romana.

p Conc. Vien. c. 16. & Concl. Aurel. c. 32. & alij.

q Ioseph. de bell. Iud. lib. 4. c. 5.

r Dionys. Halic. hist. Rom. lib. 2.

CCXXXIX. Elapsis iam ab ascensione Domini decem diebus: Dum (inquit^a Lucas) complerentur dies Pentecostes, erant omnes pariter in eodem loco: et factus est repente de caelo sonus tamquam aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totam domum ubi erant sedentes. Et apparuerunt illis dispersitae linguae, tamquam ignis, seditq. supra singulos eorum: et repleti sunt omnes Spiritu sancto.] hęc Lucas. Locus ille (vt dictum est) ubi erant discipuli congregati cum venit Spiritus sanctus, nobili postmodum basilica est illustratus, quę dicta est Ecclesia Apostolorum, cuius meminit Cyrillus Hierosolymorum Episcopus, cum ait: Spiritus sanctus, qui locutus est per Prophetas, in die Pentecostes descendit super Apostolos in specie linguarum ignearum, hic Hierosolymis in superiori Apostolorum ecclesia.] Cyrillo assentiuntur ceteri qui de locis sanctis scripserunt. Quod autem ad tempus pertinet, seu diem: facta hęc esse die Dominico, sanctorum Patrum^b assertio, sacrorum Conciliorum^c canones, Ecclesiastica traditio firmant, ac ipsa denique ratio monstrat. Numerandi enim ex legis^d praescripto erant dies Pentecostes ab altero die Paschae, quo manipulus offerendus erat: id ipsum tunc seruasse Iudaeos, Iosephus^e plane demonstrat, dum ait: Secunda die Azymorum, quę est mensis huius decimafexta, frugibus demessis & hactenus intactis incipiunt frui: æquumq. rati Deum huius vbertatis auctorem per gratitudinem honorari, hordei primitias offerunt in hęc modum. Spicarum manipulum igni torrent, hordeum deinde pinsunt, atque ita in alicę modum fracti assaronem ad aram offerunt: inde pugillo vno in eam iniecto, reliquũ sacerdotum vsui cedit: & ex eo licitum fit publicas & priuatas messes metere.] hęc Iosephus. Verum cum hoc anno die sequenti Paschatis esset sabbatum, quo falcem in messem mittere vetitum esset (speciali enim lege^f die sabbati metere prohibitum erat, sicut nec quę ad cibum pertinerent, ea die parare licebat) manipulum hoc anno constat oblatum fuisse ipso die Dominico, quo Dominus resurrexit, cuius ipse eleuatus manipulus figuram exprimebat: id Epiphanius^g & alij testantur. Sic igitur ab eo tempore quinquaginta dies numerando vsque ad diem Pentecostes, Spiritum sanctum datum esse ipso die Dominico, certum est.

CCXL. Tanto caelitus misso illi potiti munere, coeperunt loqui (inquit Lucas^h) varijs linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis.] Hęc audiebant Iudaei agentes Hierosolymis ex omni natione, inquit, quę sub caelo est. Licet hęc videatur hyperbole; tamen auctore Philoneⁱ, qui his temporibus viuebat, Iudaeos non in Palæstina tantum, sed in Asia, Africa, & Europa magno numero habitare consueuisse, exploratissimum est. Verum ex omnibus quindecim tantum numerat nationes, nimirum Parthos, Medos, Elamitas, habitantes Mesopotamiam, Iudæam, & Cappadociam, Pontum, Asiam, Phrygiam, Pamphiliam, Ægyptum, Libes, Cyrenenses, Romanos, Cretenses, & Arabes. Cum vero Iudaeos inter praedictos æque recenset esse admiratos, quod ipsorum loquerentur lingua: plane significat Galilaeos diuersa a Iudaeis vti lingua consueuisse: vnde & ancillam ostiariam merito apparet dixisse olim Petro: Galilaeus es: nam & loquela tua manifestum te facit.] Sententia fuit Chrysostomi^k tot linguarum locutiones impartitas fuisse Apostolis, quot erant Hierosolymis externae nationes quę eos loquentes audirent; & si plures fuissent, plures etiam accepturos fuisse: ac denique cum dispersi sunt per orbem terrarum, lingua omnium gentium ad quas profecti fuissent, esse locutos.

CCXLI. Quod vero spectat ad linguarum genera quę essent in orbe terrarum: Clemens Alexandrinus^l recitat testimonium scriptorum Gentilium, qui non aliunde quàm ex Iudaeorum libris linguas septuagintaquinque fuisse testentur, cum ait: Ephorus autem & multi alij historici, & gentes & linguas dicunt septuagintaquinque, cum audissent vocem Moyse, dicentis: Erant autem omnes animæ ex Iacob septuagintaquinque, quę descenderunt in Ægyptum. Videntur autem ex vera ratione, linguae seu dialecti, vt vocant, & sermones generales, esse septuagintaduę, vt nostrę tradunt Scripturę. Fiunt autem alię per communionem duarum, vel trium, vel etiam plurium dialectorum, &c.] Quod vero ex diuinis Scripturis id se deducere Clemens testatur, aliam plane rationem inijsse videtur Augustinus^m, qui septuagintaduas linguas fuisse putat: Quod, inquit, ex illis tribus hominibus Noe filijs, septuagintatres, vel potius (vt ratio declaratur est) septuagintaduę gentes, totidemq. linguae per terras esse coeperunt, quę crescendo, & insulas impleuerunt. auctus est autem & numerus gentium

^b Clem. cõst. lib. 5. c. ult. August. ser. 154. de tẽp. S. Leo ad Diosc. epist. 81. c. 1. Isidor. de offi. Eccl. c. 24. Alb. Flaec. de diu. offi. c. Sex. Synod. c. 8. rom. 2. Concil. d. Leuit. 23. Exod. 16. e Ioseph. antiq. lib. 3. c. 10. f Exod. 34.

^g Epiph. in Panar. har. 51.

EXTOTO ORBE HIEROSOLYMAM. ^h Act. 2. ⁱ Philo lib. contra Flac. & lib. de leg. ad Cuiũ.

^k Hanc citat etiam Glyc. in Annal.

^l Clem. Alexan. lib. 1. Strom.

^m Aug. de Ciu. Dei lib. 16. c. 6. & 11.

A gentium multo amplius quàm linguarum. Nam & in Africa barbaras gentes in vna lingua plurimas nouimus.] hęc Augustinus. Ante ipsum eadem Epiphanius^a, eadẽq. ratione, cum ait: Septuagintaduõ viri tunc turrim ædificabant, quando in septuagintaduas linguas ex vna confusi sunt.] Pacianus^b vero cum numerat centum viginti linguas, respectum habuisse videtur ad numerum eorum qui simul in vna^c domo fuerant congregati, super quos omnes putatur descendisse Spiritus sanctus: quasi velit non omnes illos omnia affecutos esse linguarum genera, sed singulos singulas.

B Sed hęc communi interpretum sententia reiiciuntur: sic enim linguarum donũ accepisse constat Apostolos, vt quiuis eorum linguis omnibus loqueretur, non (vt aliqui existimarunt) vno ex illis vna lingua loquente, omnes qui audirent, licet essent diuersarum linguarum, intelligerent. Cum possint multa ad hanc firmandam sententiam adduci, vnius modo Gręgorij^d Nazianzeni testimonium afferam, acturus praesertim de eadem re alibi inferius. hęc enim ait: Audiebant autem. Verum hic paululum consistite, atque addubita, quomodo distinguenda sit oratio. Textus enim nonnullam ambiguitatem habet, puncto dirimendam. Vtrum enim audiebant sua quisque dialecto, ita vt verbi gratia, vox quidem vna resonaret, ceterum multę audirentur, sic videlicet pulsato ac perstrepe aere, pluribusq. vocibus (vt magis perspicue dicam) ex vna voce effectis? An potius in hoc verbo, Audiebant, punctum statuendum est, atque hęc verba, Loquebantur suis linguis, cum his quę sequuntur iungenda sunt, vt sic legatur: Loquentes linguis, proprijs scilicet audientium, hoc est externis? qui sensus mihi magis aridet: Nam si priorem modum sequar, eorum potius qui audiebant, quàm qui verba faciebant, hoc miraculum fuerit; at iuxta posteriorem sensum, eorum qui loquebantur, qui etiam temulentia insimulantur, haud dubie, quia ipsi Spiritus afflatu noui miraculi aliquid circa voces designabant.] hęc Gregorius. cetera quę ad alia spectant, relinquimus interpretibus.

C Cum sic audientes obstupescerent: rei vero causam ignorantes, admirantesq. dicerent: Quidnam vult hoc esse? Alij irridentes dicebant: Quia musto pleni sunt isti. Stans autem Petrus cum vndecim, leuauit vocem suam, & locutus est eis: Viri Iudaei, & qui habitatis Hierusalem vniuersi, hoc vobis notum sit, & auribus percipite verba mea. Non enim sicut vos aestimatis, hi ebrij sunt, cum sit hora diei tertia, &c.] recitat quasi ex scripto Lucas Petri tunc ad populum habitam concionem, qua non tantum pro suis apologiam dixit, sed de Christi passione, resurrectione, ascensione, & Spiritus sancti missione, sacrarum Scripturarum auctoritate disseruit. Sed quod excipit de hora tertia: quid tam insolens mirumve videri debet quod ad suorum excusationem adducit, eos ebrios esse non potuisse, quod esset hora diei tertia? nam (quod & superius vidimus) cum apud Hebraeos etiam singuli quique dies duodecim horis terminarentur; plane hora tertia quartam diei partem continebat. Cumq. horę æstiuę ceteris longiores esse solerent: quid tam mirum, inquam, nouumve, si ea hora illi pransi fuissent, homines praesertim peregrini & piscatores? Qui hunc nodum soluerit, hactenus non inuenimus: sed perfacilis erit eius solutio, si nouerimus Hebraeorum illam fuisse a maioribus traditam & vsu receptam ac tamquam lege probatam consuetudinem, vt non liceret diebus festis cuiquam ante sextam horam prandere. Meminit eius consuetudinis Iosephus in Vita sua, dum hęc ait: Plebs autem non assentiebat horum orationibus; & proculdubio exorta fuisset seditio, nisi concionem soluisset sexta hora superueniens, quę nostros ad prandium vocare solet sabbatis.] tubę enim sonitu certas horas Hebraeis significari solitas, alibi dictum est. Merito igitur Petrus excipit de hora diei tertia, cum ante sextam horam diebus festis prandere, religio esset.

E Hęc ex alio loco etiam declarantur, immo ex his elucidatur alius locus Actorum^e, CCXLIV. quo dicitur: Ascendit Petrus in superiora vt oraret circa horam sextam: Et cum esuriret, voluit gustare. Parantibus autem illis, cecidit super eum mentis excessus.] Fuisse autem eam diem sabbatum, qua non nisi hora sexta prandere liceret, illud in primis persuadet, quod tunc pararentur quę apponenda essent mensę, quę videlicet die parasceues erant ad esum accommodata: nam qua ratione eadem sexta hora illa parari potuissent, nisi fuissent pridie praeparata? Quod insuper dicat Angelus ad Petrum: Surge, descende, & vade cum eis nihil dubitans] & inferius Lucas: Sequenti autem die surgens profectus est cum illis] plane demonstrat, illa ipsa

^a Epiph. lib. de mens. & pond. ^b Pacian. ad Symp. epist. 2. ^c Act. 11.

^d Greg. Nazian. orat. in die Pentecostes.

^e QVOMODO LOQUEBANTVR LINGVIS.

CCXLIII.

DE HORA DIEI TERTIA OBIECTIO SOLVTA.

^e Act. 10. LOCVS ACTORVM ELVCIDATVR.

illa ipsa die ob festum id facere minus licuisse. Sed iam cetera prosequamur.

CCXLV. Quod vero eadem oratione Petrus, quæ de Dauide dicta sunt, de Christo esse intelligenda testatur, meminitq. de eiusdem Dauidis sepulchro, dicens: Et sepulchrum eius est apud nos vsque in hodiernum diem] obseruatione quidem dignum est, sepulchrū illud, quod & Salomonis dictum est, quod & ipse illic conditus esset, remansisse integrū vsque ad extremam omniumq. nouissimam Iudæorū cladem per Hadrianum illatam: tunc temporis enim antequam illa sequeretur, quasi in prodigium futuri ultimi Iudæorum gentis exterminij, sponte corruit, vt Dio Cassius auctor est in Hadriani Vita, quam scripsit. Eiusdem sepulchri Iosephus sæpe meminit, quod non tantum augustis ædificijs Salomonis opera extructis erat insigne, sed & thesauro nobilitatum: ingentem enim vim auri ab eodem Salomone illic fuisse reclusam, haud dubium est; testatur namque idem auctor, Hyrcanum, cum obsideretur ab Antiocho, cognomento Pio, ablatis e sepulchro Dauidis tribus millibus talentorum, ijs totius populi vexationem redemisse. Rursum vero quid Herodi idem sepulchrum perscrutanti obuenerit, idem testatur his verbis:

DE SEPULCHRO
DAUID.

a Ioseph. antiq.
lib. 7. c. ult.

b Idem lib. 10.
antiq. c. 21.

CCXLVI. Herodes multum pecuniarum domi forisq. profundens, audito quod Hyrcanus, qui ante eum regnauit, recluso Dauidis sepulchro, tria milla talentorum argenti extulisset, superessetq. multo plura, quæ possint quantumuis magnis sumptibus sufficere; multo tempore animum habuit idem aggredi. Tunc vero noctu apertum sepulchrum ingreditur, cum prius accurate cauisset ne hoc sciret populus, assumptis tantum amicorum fidissimis: depositas tamen pecunias, sicut Hyrcanus, non inuenit, sed mundi pretiosi & aureorum ornamentorum vim magnam inde sustulit. His inuitatus ad diligentius scrutandū, interius processit vsque ad conditoria Salomonis, ac Dauidis: ibi duos farellites amisit, erumpente (vt fertur) ex adytis flamma contra progressos temere: quo casu exterritus, exiuit, & tactus religione, ad expiandum se, in aditu sepulchri monumentum e candido marmore condidit sumptuosissimis impendijs. Eius operis & Nicolaus illius temporis scriptor meminit, sed non item de descensu Regis, præter decorum id factū existimans: idq. more suo fecit. Viui enim Regis hæc auribus dedit, captans gratiam, &c.] hæc Iosephus. Sepultum fuisse Dauidem in ciuitate sua, quæ dicta est Sion, habet diuina Scriptura. Hierosolymis nimirum, vbi est Sion, a Salomone tumulatum fuisse Dauidem, item Iosephus testatur. Admiratione sanè dignum, quod a Tito ea ciuitate funditus excisa, nihilominus idem sepulchrum remanserit integrum, nec nisi temporibus Hadriani (vt ex Dione dictum est) sponte corruerit: verum quid dico corruerit? Id quidem non sic accipiendum est, vt solo adæquatum, sed tantum aliqua ex parte collapsum fuerit: nam Hieronymus ad Marcellam scribens, relegens loca sancta; ac si ipsum integrum remaneret, in Mausoleo Dauidis precari solitum tradit. Sed hæc satis occasione Petri in sua concione de sepulchro Dauidis mentionem facientis.

HERODES APE-
RUIT SEPUL-
CHRVM DAUID.

c 2. Reg. 5.

d 3. Reg. 2.

e Ioseph. antiq.
lib. 7. c. ult.

f Hier. epist. 17.
prope fin.

CCXLVII. Cur autem Petrus præ ceteris, tam ad suorum defensionem, quàm aliorum ad fidem conuersionem, verbi prædicationem exorditur, nisi quia primatum tenet inter Apostolos? Vnde Chrysofomus: Petrus, inquit, agit causam omnium, primus verbum Dei prædicat, qui primus est omnium, & Prophetarum testimonijs de Spiritus sancti futura missione testimonia profert, docetq. eadem tunc fuisse impleta, &c.] His auditis, inquit Lucas, compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apostolos: Quid faciemus viri fratres? Petrus vero ad illos: Poenitentiam, inquit, agite, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum: et accipietis donum Spiritus sancti.] subdit vero: Qui ergo receperunt sermonem eius, baptizati sunt: et appositæ sunt in die illa animæ circiter tria millia.] De his agens Tertullianus: Primus, inquit, in Christi baptismo Petrus reserauit aditum cælestis regni.]

i Terr. de pudicitia.

CCXLVIII. Quod vero Lucas dicit, conuersos ad fidem iussos a Petro baptizari in nomine Christi: non sic accipiendum, vt Patris, & Spiritus sancti, non æque ac Filij, nomina, qui baptizarent, expresserint: nam Iustinus martyr in oratione ad Antoninum Pium Imp. Ex Apostolica, inquit, institutione in baptismo Parentis omnium & Domini Dei nomen nominatur.] & paulo post: In nomine etiam Iesu Christi crucifixi sub Pontio Pilato, atque in nomine Spiritus sancti, qui per sacros Prophetas pronunciauit res Christi

DE BAPTISMO
IN CHRISTI NO-
MINE.

A res Christi omnes, abluitur is qui illuminatur.] hæc Iustinus. Cyprianus sic in eamdem sententiam: Iesu Christi mentionem facit Petrus, non quasi Pater ommitteretur, sed vt Patri quoque Filius adiungeretur.] Ceterum ex Ecclesiæ antiqua traditione ratum fuisse baptismum in nomine tantum Christi collatum, scripsisse Stephanum Romanum Pontificem, idem Cyprianus in epistola ad Iubaianum, licet ab eo dissenferit, aperte testatur. Verum enimvero ne a Petri digna commendatione longius recedamus (hæc enim de baptismo quasi per digressionem dixisse satis est) Ioannes Chrysofomus admirans Petri præclara & tali Præsule dignissima facta, hæc dicit: Erat Petrus os omnium, causam fidei agit pro omnibus, doctrina sua instruit omnes; ipse præcipuus fidei assertor est, præcipuus catechista habetur, & primus extitit verbi concionator, & primus coegit Ecclesiam, eamq. non ex Hierosolymitanis & circumcirca habitantibus Iudæis, sed ex Parthis, Medis, Phrygijs, Libycis, Ægyptijs, Arabibus, aduenis Romanis, & alijs. Et qui omnium pastor fuit a Domino institutus, ex omnibus nationibus cogere coepit oues: docuit eos fidem simul & Apostolicos mores, nempe renuciare omnibus, simul conuenire in oratione, & panis a Christo edocta fractione.] hucusque Chrysofomus.

a Cyprian. in
epist. ad Iuba-
ian. 73.

b Ioan. Chrysof.
in Act. Apost. ho-
mil. 4.

DE PETRI
PRAEDICA-
TIONE.

B Erant autem (inquit Lucas) perseuerantes in doctrina Apostolorum, & communica-
tione fractionis panis, & orationibus. Fiebat autem omni animæ timor.] quamobrem non tantum Christi fidem auide susceperunt; sed & quæ habebant, in communem omnium vsum contulerunt. Omnes enim qui credebant (addit Lucas) erant pariter, & habebant omnia communia. Possessiones & substantias vendebant, & diuidebant illa omnibus, prout cuique opus erat.] Hæc erat (ait Chrysofomus) Angelica respublica, nihil dicere proprium: hoc protulit primum germen nascens Ecclesia. Petrus plantat verbo, rigat baptismo; sed qui incrementum dat, Deus est.] ac rursus Petrus piscator hos superauit, quasi cum mutis piscibus certamen fuisset: nec enim aliter quam piscator mutos pisces, ita hic illos superauit.] et paulo post: Vbi nunc Græcia: fastus, vbi nomen Athenarum, vbi philosophorum deliramenta? Ille Galilæus, ille Bethsaidæ natus, ille rusticanus, vniuersos illos deuicit. Agedum, non ad nominatam patriam illius, qui hos deuicit, erubescitis? quod si nomen ipsum hominis audieris. (Cephas enim dictus est) multo magis obtegetis faciem.] hæc ille, Christi in Petro admirabilem virtutem prædicans.

CCXLIX.
Act. 2.

d Ibidem.
PRIMA CHRIS-
TIANITAS.

e Chryf. in Act.
Apost. hom. 7.

f Chryf. hom. 5.
in Act. Apost.

C Ceterum verbi prædicationi adiuncta etiam fuisse miracula, testatur Lucas, dum ait: Multa quoque prodigia & signa per Apostolos in Hierusalem fiebant.] additq. post alia, sic ab Apostolis esse distributa officia per loca singula, vt quotidie in templo perseuerarent, nimirum orantes, vel Dei verbum annunciantes: in domibus vero panem frangerent, sacram videlicet Eucharistiam ministrantes, mira quadam diuinitus impartia spiritus discretionem, quæ domi, quæve in templo sibi essent agenda, distinguentes: ad sacra nimirum celebranda mysteria domos priuatas habentes; ad verbi Dei vero prædicationem, & communem omnium precationem, templum adeuntes. Vnde subdit Lucas: Petrus autem & Ioannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam.] Cur autem (ait Chrysofomus) tunc ascenderunt in templum? Numquid Iudaice viuebant? minime: sed vtiliter hoc faciunt.] Nunc vero in adeundo templo, ipsorum consilium quodnam fuerit, satis exprimitur, cum ad horam orationis nonam eos ascendisse, Lucas dicit. Quæ enim scripta in lege, vel consuetudine laudabili introducta essent apud Hebræos præcepta moralia, eadem non modo Apostoli non spreuisse, sed etiam in Ecclesiam transfudisse noscuntur. Vnde S. Leo Papa in hanc sententiam: Apostolica, inquit, institutio, dilectissimi, quæ Dominum Iesum Christum ad hoc venisse in hunc mundum nouerat, vt legem non solueret, ita veteris Testamenti sacramenta distinxit, vt quædam ex eis, sicut erant condita, Euangelicæ cruditioni profutura decerperet; & quæ dudum fuerant consuetudinis Iudaicæ, fierent obseruantia Christianæ. Quamuis enim varietates hostiarum, differentia baptismatum, & otia sabbatorum cum ipsa carnis circumcisione cessauerint; manent tamen ex ipsis voluminibus & apud nos præcepta plurima moralia.]

h Act. 3.

i Chryf. hom. 8.
in Act.

QVAE EX IUDÆIS
PETRVS
IMITATVS.

k Leo Pap. serm.
7. de ieiun. sepe-
mens.

E Quod igitur spectat ad antiquum certis horis orandi ritum, ex Iudæorum fontibus ab Apostolis in Ecclesiam deductum; Tertullianus tradit in primis hisce verbis: Salua indifferentia semper & vbiq. & omni tempore orandum: tamen tres istas horas, vt insigniores

CCLI.
DE HORIS CA-
NONICIS.

l Terr. aduers.
Pyschic. c. 10.

insigniores in rebus humanis, quæ diem distribuunt, quæ negotia distinguunt, quæ publice resonant, ita & solemniore fuisse in orationibus diuinis; quod etiam suadet Danielis argumentum ter in die orantis, utique per aliquarum horarum exceptionem, non aliarum autem, quam insigniorum exinde Apostolicarum, Tertiæ, Sextæ, Nonæ. Hinc itaque & Petrum dicam ex veteri potius vsu Nonam obseruasse, tertio orantem supremæ orationis munere, &c.] hæc enim ex Petri instituto & exemplo in Ecclesia obseruari confirmat. De iisdem tribus horis, alijsque superadditis, ac omnibus etiam diuinis mysterijs feliciter consecratis, in Ecclesia seruari solitis, Cyprianus a scribit his verbis: In orationibus vero celebrandis inuenimus obseruasse tres pueros cum Daniele, tres pueros in fide fortes & in captiuitate victores, horam tertiam, sextam, nonam, sacramento scilicet Trinitatis, quæ in nouissimis temporibus manifestari debebat. Nam & prima hora in tertiam veniens, consummatum numerum Trinitatis ostendit. Itemq. ad sextam quarta procedens, declarat alteram Trinitatem: & quando a septima nona completur per ternas horas, Trinitas perfecta numeratur. Quæ horarum spatia iam pridem spiritualiter determinantes adoratores Dei, flatis & legitimis ad precem temporibus seruabant: et manifestata postmodum res est, sacramenta olim fuisse, quod ante sic iusti precabantur. Nam super discipulos hora tertia descendit Spiritus sanctus, qui gratiam Dominicæ passionis impleuit. Item Petrus hora sexta in tetrum superius ascendens, signo pariter & voce monentis instructus est, ut omnes ad gratiam salutis admitteret, cum de emundandis Gentilibus ante dubitaret. Et Dominus hora sexta crucifixus, ad nonam peccata nostra suo sanguine abluit; & ut redimere & viuificare nos posset, tunc victoriam suam passione perfecit. Sed nobis, fratres dilectissimi, præter horas antiquitus obseruatas orandi, nunc & spatia & sacramenta creuerunt. Nam & mane orandum est, ut resurrectio Domini matutina oratione celebretur; quod olim Spiritus sanctus designabat in Psalmis dicens: Rex meus, & Deus meus, quoniam ad te orabo Domine, mane assistam tibi, & contemplabor te. Et iterum per Prophetam loquitur Dominus: Diluculo vigilabunt ad me, dicentes: Eamus, & reuertamur ad Dominum Deum nostrum. Recedente item Sole, ac die cessante, necessario rursum orandum est. Nam quia Christus Sol verus, & dies est verus: Sole a die sæculi recedente, quando oramus & petimus ut super nos lux denuo veniat, Christi precamur aduentum, lucis æternæ gratiam præbiturum.]

a Cypri. de oras. Domin.

XLIX.

magis

magis

magis

magis

magis

magis

magis

magis

magis

magis

magis

magis

magis

magis

magis

magis

magis

magis

magis

magis

magis

CCLII. Quinque his horis canonicis duæ aliæ reperiuntur superadditæ, eademq. alijs diuinis consignatæ mysterijs, & septenario numero consecratæ, de quibus Magnus Athanasius b his verbis meminit: Oriens Sol videat librum in manibus tuis. Post Tertiam synaxes conficies; quoniam ea hora defixum est lignum crucis. Sexta hora absolues deprecationes cum psalmis, ploratu, & supplicationibus; quoniam hac hora pependit Filius Dei in cruce. Nona hora rursum in hymnis & glorificationibus eris, cum lacrymis & confessione peccatorum tuorum Deo supplicabis; quoniam hac hora Dominus in cruce pendens reddidit spiritum: et post synaxim horæ Nonæ comede panem tuum.] & post nonnulla: Si, inquit, ingredieris in templum duodecima hora, maiorem & longiorem facies synaxim cum virginibus tecum concordibus: quod si nullam habeas concordem, sola synaxim absolues, Deo præsentem & audientem. Bonum autem est lacrymas effundere coram Domino, memoremq. esse duodecimæ horæ, quod in illa Dominus ad inferos descendit. Inferius vero hæc addit: Media nocte excitaberis, & hymnis celebrabis Dominum Deum tuum: ea enim hora surrexit a mortuis Dominus Deus tuus, & Patrem suum hymnis celebrauit: atque ideo nobis iniunxit, ut eadem hora hymnos Deo diceremus. Cum primum surgis, hunc versum recita: Media nocte surgebam ad confitendum tibi, super iudicij iustitiæ tuæ. et precare, & incipe recitare psalmum quinquagesimum, donec absoluas. Et hæc tibi certa sint pensa per singulos dies, & tot psalmos dices, quot poteris, & ad quemlibet psalmum preces & genuum flexio cum lacrymis addantur, pronunciando Domino peccata tua, orandoq. ut tibi remittantur.] & paulo post: Ceterum matutino tempore hunc psalmum dicito: Deus Deus meus ad te de luce vigilo, &c.]

SEPTEM ORANDI HORAR.

e Ioan. Chrysof. hom. 49. ad pop. Antioch. et hom. de laud. mon. e hom. 14. in 1. epist. ad Tim. et in psalm. Beati immaculati.

CCLIII. De septem item orandi horis, quatuor diurnis, & tribus nocturnis, agit saepe Ioannes c Chrysofomus, & ante ipsum Basilus d, qui de iisdem agit multis & frequenter: licet alicubi octauam videatur addidisse horam; tamen ipsam quam ponit post mediam noctem

A noctem ante diluculum, iungere simul consuevit Ecclesia, easdemq. pro vna numerat hora, quam Matutinum officium nominat Hieronymus a, qui de his etiam septem horis hæc paucis: Horam tertiam, sextam, nonam, diluculum quoque & vesperam nemo est qui nesciat.] et paulo post: Noctibus bis terq. surgendum, reuoluenda quæ de Scripturis memoriter retinemus.] Idem alibi de tribus horis in veteri Testamento seruari b solitis, tertia, sexta, & nona, Ecclesiastica traditione receptis agit: rursumq. de horis vespertinis, mediæq. noctis, & matutinis meminit, scribens ad c Demetriadem, & ad Lætam d, & Eustochium e. Casianus f de iisdem pluribus, Isidorus g, & alij fere innumeri, quos enumerare nimis longum esset. Hæc igitur ex antiqua sanctorum virorum institutione, ac maxime Dauidis dicentis, Septies in die laudem dixi tibi] per Apostolos semel in Ecclesiam translata, feliciter perseverant. Quod vero pertinet ad nocturnas preces, ipsas sacras vigilias, accommodatius agemus inferius.

a Hieron. ad Eustoch. epist. 22. DE IISDEM ORANDI HORIS.

b Hier. in Daniel. c. 7. c Hieron. epist. 8. d Idem epist. 7. e Idem epist. 22. f Casian. col. 7. g Isid. de Eccles. offic. c. 19.

B Hæc vero satis ad insinuandas ex instituto Ecclesiæ Catholice antiquas ab Apostolis acceptas traditiones. Quarum vsu non ceteras tantum diei horas precibus consecratas didicimus, sed & locum, quo ad preces Deo fundendas conuenire debeant Fideles, admoniti sumus. Quantumlibet enim priuatas quis orationes domi agere intra cubiculum suum (vt Dominus docuit) debeat esse sollicitus: tamen exemplo Apostolorum templum adeuntium, ad publicas preces in vnum conuenire debere locum, ipsam scilicet ecclesiam, admonentur Christiani: Quod quidem faciendum esse, S. h Ignatius, qui iisdem vixit temporibus, scribens ad Magnesianos inculcat, sic dicens: Omnes ad orandum in idem loci conuenite: sit vna communis precatio, vna mens, vna spes in charitate, & fide inculcata in Christum Iesum, quo nihil est præstantius. Omnes velut vnus quispiam ad templum Dei concurrite, velut ad vnum altare, ad vnum Iesum Christum summum sacerdotem Dei vnigenitum.] At de his hæcenus: iam coeptam historiam percurramus.

CCLIV. LOCVS ORATIONIS.

h Ignat. epist. 6.

C Quidam vir (inquit i Lucas) qui erat claudus ex vtero matris suæ, baiulabatur: quem ponebant quotidie ad portam templi, quæ dicitur Speciosa, vt peteret eleemosynam ab introeuntibus in templum, &c.] claudi enim narrat historiam sanati miraculose a Petro; additq. simul, quo modo eius rei nouitate perculsi populi, ad eisdem ad porticum Salomonis concurrerint. Hæc quidem cum tam dilucide ab Euangelista Luca narrentur; de locis ipsis, de porta inquam Speciosa, quænam fuerit, & porticu Salomonis, vbinam sita esset, soluendæ remanent magnæ in eadem historia difficultates: quas fortasse prætermissem, nisi animaduertissem in his errasse nonnullos, dum existimauerunt nullam prorsus Herodis temporibus reliquam fuisse porticum antiquioris templi illius a Salomone constructi, quod diuinæ Scripturæ auctoritate constat conflasse temporibus k Sedechiæ: dumq. etiam illam esse putarunt portam Speciosam, per quam pateret aditus ad porticum Salomonis. Cui igitur hi omnes manifeste errare noscantur: operæpretium existimauimus de ipsa porticu Salomonis ac portis templi fusius agere. Res sunt scitu dignissimæ, quæ non ad præsentis historiæ tantum elucidationem, sed ad alia nonnulla noui Testamenti loca declaranda conducant.

CCLV. Act. 3. DE CLAVDO SANATO.

k 4. Reg. ult.

D Cum vero templum (vt superius dictum est) cuius est frequens mentio in nouo Testamento, non illud primum a Salomone ædificatum, nec secundum tempore Zerobabel restitutum, sed tertium, ab Herode scilicet excitatum, constat fuisse; nec ab aliquo antiquorum scriptorum, perinde ac a Iosepho descriptum illud per singulas partes distincte inueniatur: ab ipso in primis petenda est harum rerum cognitio. Age vero, antequam de ipsius templi portis agamus, de ipsa in primis porticu Salomonis orationem instituemus: ac primum de illa, cuius non tantum hic Lucas & inferius l, sed & Ioannes m mentionem fecit. Agens igitur Iosephus n aduersus Apionem, hæc habet de quadruplicibus porticibus templi atque earum vsu: Quatuor porticus habuit in circuitu, & harum singulæ propriam secundum legem habuere custodiam. In exteriorem itaque ingredi licentia fuit omnibus etiam alienigenis: mulieres tantummodo menstruatae transire prohibebantur. In secundam vero porticum cuncti Iudæi ingrediebantur, eorumq. coniuges, cum essent ab omni pollutione mundæ. In tertiam masculi Iudæorum, mundi existentes, atque purificati. In quartam autem sacerdotes stolis induti sacerdotalibus. In adytum soli Principes sacerdotum, propria stola circumamicti.] hæc Iosephus.

CCLVI.

l Act. 5. m Ioan. 10. n Ioseph. aduers. Apion. lib. 2. e antiq. lib. 15. c. 14. PORTICVS QUARTVS.

Quæ

CCLVII. Quæ autem harum porticum Salomonis diceretur, idem alijs in locis non obscure declarat: ut cum agit^a de templo ab Herode restituto, partem templi exteriorem porticu Salomonis fuisse nobilitatam tradit, & qualis esset, describit in hunc modum: Tantis fundamentis digna erant opera imposita. Duplices porticus omnes, quas columnæ sustinebant, quinque & vicenis cubitis altæ, de singulis faxis marmore candido, & laquearia cedrina protegebant: quorum naturalis magnificentia, quodq. ligno rasili erant, apteq. cohærebant, operæpretium spectantibus exhibebat, nulloq. aut pictoris aut sculptoris opere extrinsecus ornabatur. Latæ autem triginta cubitos erant: omnisq. gyrus earum sex mensura stadiorum cum Antonia concludebatur. Torum autem sub dio spatium variabatur omnium quidem generum lapide stratum; qua ad secundum templum ibatur.] hæc de exteriori porticu, quæ Salomonis dicebatur, Iosephus; de qua & alibi quoque his verbis^b: Suasit Regi ut Orientalem instrueret porticum: ea templi extrema claudebat profundæ valli & angustæ imminens, ac proinde subnixa muro quadringentos alto cubitos, faxis constructo quadratis, valde candidis: eratq. cuiusque faxi longitudo cubitorum viginti, sex vero altitudo, opus Salomonis Regis, qui primus integrum templum condidit.] hucusque ipse. Ex quibus etiam facile causam intelliges, cur post tot templo illatas clades, post denique eiusdem demolitionem (ut vidimus) ac restitutionem ab Herode factam, adhuc porticus Salomonis remanserit etiã cum suo nomine integra: nimirum propter solidam firmiterq. fundatam ac stabilitam tantæ structuræ molem, quam lapidibus inter se plumbo compactis, ferroq. intrinsecus vinctis fuisse firmatam, alibi idem^c auctor affirmat: ut non sit mirum, si post totius templi bustum temporibus Sedechiæ igne consumpti, porticus Salomonis remanserit adhuc integra.

CCLVIII. Appellatur dicta porticus Salomonis a Iosepho interdum primum templum, aliquando prima porticus, quæ patebat etiam alienigenis. Per eius atrium lapidibus nobiliter stratum, ad secundum (idem inquit Iosephus) templum ibatur cancellis septum faxeis ad tres cubitos altis, nimirum grato opere factis: ubi æquis dispositis interuallis columnæ stabant, legem castimoniam præmonentes, aliæ Græcis, aliæ Latinis litteris, in locum sanctum transire alienigenas non debere: Sanctum enim vocabatur alterum sanum, & quatuordecim gradibus ascendebatur a primo.] & infra: Post quatuordecim autem gradus, spatium erat vsque ad murum trecentis cubitis planum. Hinc rursus alij quinque gradus & scilicet ad portas ducebant, a Septentrione quidem atque Meridie octo, duæ vero ex Oriente.] paulo vero post de ornamento agens hæc ait: Portarum autem aliæ quidem auro & argento vndique tectæ erant, itemq. postes ac frontes: vna autem extra templum ære Corinthio, quæ multum argento inclusas & inauratas honore superabat. et binæ fores quidem in singulis ianuis erant, tricenis cubitis altæ, quinque denis etiam latæ. Post introitum vero, ubi latiores fiebant, tricenis vtrinque cubitis exedras habebant, exemplo quidem turrium longas & latas, supra vero quam viginti cubitis celsas: singulas autem binæ columnæ duodecim cubitorum crassitudine sustinebant. Et aliarum quidem portarum magnitudo par fuit: quæ vero supra Corinthiam posita, quo mulieres conueniebant, ab Oriente aperiebatur, porta templi sine dubio maior erat; quinquaginta enim cubitis surgens, quadraginta cubitorum fores habebat, ornatumq. magnificentiore: quoniam crassiori argento & auro vestiebatur, quod quidem nouem portis infuderat Tiberij pater Alexander.] hæc Iosephus de portis secundi, quod vocat, templi: ac paulo inferius agit de porta interioris templi, quod ad distinctionem prioris, quod Sanctum dixerat, Sacrosanctum appellat, dum ait: Ipsum vero templum in medio positum, hoc est, sanum Sacrosanctum, duodecim gradibus ascendebatur.] & paulo post de portis: Prima vero eius porta septuaginta cubitis alta erat, & viginti quinque lata, neque fores habebat; cælum enim vndique conspicuum lateq. patens significabat: erantq. totæ frontes inauratæ.] et post aliqua, de porta interiori hæc ait: Interior vero porta tota inaurata erat, & circum eam auratus paries: desuper autem habebat auratos pampinos, vnde racemi statura hominis pendebant: fores habebat auratas quinquaginta & quinque cubitis altas, sexdecim vero latas. ad hæc aulam longitudine pari, hoc est, velum Babylonium, &c.] pergit agere de intima parte templi, quæ dicebatur Sancta sanctorum. Idem alibi de templi portis agens, hæc^d ait: Ianuæ quidem templi altitudine cubitorum erant sexaginta, latitudine vero viginti, omnes deauratæ.

A nes deauratæ, & pene auro puro confectæ: has claudebant non minus quam viri ducenti diebus singulis, & relinquere eas apertas nefandum nimis erat.] hæc ipse. Eisdem item templi portas Aristæ^a admiratus, hæc de illis scribit: Portarum vero aspectus, & lapidum connexiones, & superliminarium mirum decus summa claritudine fulgent, utpote quæ nulla sumptuum parsimonia, ob magnificentiam cuncta abundantissime constructa fuerant.] hæc Aristæas.

His igitur de templi portis sic se habentibus; quænam ex his Speciosa porta diceretur, peruestigandum est. Constat in primis nullam de portis tertiæ partis templi, quod dicebatur Sacrosanctum, ad quod sacerdotes tantum accessum habebant, dictam esse Speciosam: nam per eam, auctore Luca^b, constat non solum Petrum & Ioannem, sed & claudum illum iam sanatum esse ingressos. reliquum est igitur, eam vel in porticu Salomonis, quæ (ut nuper est dictum) extrema erat, vel in secunda porticu, quæ & secundum dictum templum, quod & Sanctum dicebatur, fuisse locatam. Porro de portis porticus Salomonis, licet nihil expresse a Iosepho dicatur: tamen dum agens contra Apionem^c dicit claudi templum ianuis cubitorum sexaginta altitudine, & viginti latitudine; cum ea mensura nec secundæ, nec tertiæ templi porticibus conueniat: primæ porticus, Salomonis dictæ, eas fuisse, affirmare necesse est. An vero ex his aliqua dicta fuerit Speciosa, ut aliqui existimarunt, res accuratius examinanda est. Existimaui aliquando, aliquam ex his quæ erant in ipsa fronte porticus Salomonis, fuisse portam illam Speciosam de qua agimus: id quidem ex eo deducens, quod fuisset olim illud in prouerbium apud Hebræos^d: Cæcus & claudus non intrabunt in templum.] ob idq. non licuisse, claudum hominem, in illud quod intra templum erat, exponere. Verum cum de cæcis & claudis id non reperitur Moyse lege veritum, constatq. Iosephi^e auctoritate cæcos in templum admitti, immo si essent ex genere sacerdotali, etiam inter sacerdotes residere, absque tamen amictu sacerdotali; & de claudis etiam nulla dubitatio esse videatur, eosdem intra templum admitti licuisse, ac multo magis intra atrium porticus Salomonis, quod (ut eodem auctore vidimus) etiam patebat Ethnicis: nihil est quod affirmare cogamur Speciosam portam fuisse in porticu Salomonis; præsertim cum nulla ex illis æque celebretur, ac illæ quæ erant in secunda porticu, quam secundum templum Iosephus appellat, quarum ornatum mirificum prædicat.

Ceterum attentius, quæ ab eodem auctore scribuntur, consideranda sunt: parum enim sibi constare videri potest, dum alibi^f (ut vidimus) fuisse templi portas decem, a Meridie quatuor, totidemq. a Septentrione, ab Oriente duas, affirmat; alibi^g vero de iisdem agens, cum describit nouum templum ab Herode restitutum, auctum, atque nobilitatum, manifeste tradit ternas tantum a Meridie, ex aduerso totidem, & vnam magnam ad Orientis partem fuisse locatam. Sed præstat ut eiusmet verba reddamus, quo certiora ac manifestiora habeantur hæc quæ dicimus: sunt ergo eiusmodi: Post primum ambitum, interius non longo interstitio, secundus paucis gradibus scansilis septum habebat lapideum, cum inscriptione quæ vetaret transgredi alienigenam, sub interminatione poenæ capitis: hoc interius septum tam Austrino quam Septentrionali latere patebat ianuis ternis æque distantibus, ab Oriente vero vna magna, per quam intrarent casti vna cum vxoribus. Interiora autem sani mulieribus nefas erat ingredi. Tertium vero spatium intimum solis sacerdotibus accessibile.] hæc ibi; quæ non tantum, quod pertinet ad portarum numerum, pugnare videas cum superius dictis, sed & in eo quod mulieres per se sine viris intrare dixit, hic vero vnam tantum ait fuisse portam ad Orientem positam, per quam castos viros vna cum vxoribus intrare solitos tradit. Certe nec structuræ ratio pati posse videtur, ut in eodem frontispicio ad Orientem vergente duæ portæ fuerint inæquales constructæ; quarum altera tricenis, ut ait, cubitis alta, quindenis lata, altera vero quinquaginta cubitis eminens esset: quam cum eius templi portam maiorem appellat, respectu ceterarum quas in eodem secundo templo positas dixit; illam ipsam esse mihi persuadeo, quam alibi idem auctor maiorem appellans, locatam super eam ab Herode seniore aquilam auream tradit^h; quam non fuisse extra templum in porticu Salomonis, efficax illa ratio persuadet, quod ibidem auctor affirmet, detraxisse e porta iuuenes illos dictam aquilam auream, inspectante, ut ait, congregata in templum multitudine: adeo ut opus fuerit,

-tam audax facinus non foris, sed intra Salomonis porticum esse patratum. Denique quod spectat ad locum in templo feminis tantum adscriptum; medijs parietibus a ceteris fuisse distinctum, nec vnam, vel ab vno latere, sed plures ad eundem patuisse portas, idem Iosephus non obscure significat, dum hæc ait: Necessario namque proprius locus religionis causa mulieribus destinatus muro discernebatur. Altera quoque porta opus esse videbatur: contra primam vero secreta erat ab alijs regionibus vna porta Meridiana, & vna Septentrionalis, quibus ad mulieres introibatur: per alias enim ad mulieres transire non licebat, sed nec suam portam interiecto muro transgredi licebat; patebat enim locus ille pariter indigenis atque hospitibus feminis religionis causa venientibus.] hæc ille.

CCLXI. Vt autem quæ idem auctor inter se diuersa ac plane contraria diuersis in locis narrat, aliqua ratione conciliari mutuo possint: accuratius considerandum est, quod aduersus Apionem ^b agens, cum secundam porticum tribuat feminis mundis, tertiam vero masculis purificatis; in eodem secundo quod dicit templo, duplicem fuisse porticum; feminis alteram, alteram masculis destinam, significare videtur: cum alias (vt vidimus) in eodem secundo templo, licet inter se separatos, viros, ac mulieres pariter agere consueuisse testetur; sicq. priorem eiusdem loci porticum tributam esse feminis, posteriori denique viris æque mundis esse concessam. quæ tantum ratione dici posse videtur, duas portas eiusdem templi ad Orientem vergentes esse positas, non in eodem frontispicio, sed alteram ipsarum in prima eiusdem loci porticu, alteram vero in secunda, prioremq. ad aliam fuisse peruiam; & quod maior ceteris esset, viris ac feminis, vt ait, fuisse communem; ingressas vero hanc illas, per alias portas sua ingredi septa muro distincta, viros vero interiorem eius loci adire porticum: et hoc ipsum esse quod ait ^c, Orientalem magnam portam castos simul intrare vna cum vxoribus, interiora autem fani mulieribus nefas ingredi: hacq. item ratione effici potuisse, quod ait, fuisse eiusdem secundi templi decem portas, quarum tres primæ porticui vbi mulieres agerent, inferuirent; Maioremq. dictam positam fuisse ad Orientem, per quam tum ipsæ, tum viri æque transirent: duas reliquas, vt ait, alteram a Meridie, alteram a Septentrione priuato illarum vsui destinatas. Rursum vero in interiori porticu septem fuisse portas, sex a lateribus, ternas hinc inde positas; & vnâ quæ spectaret ad Orientem, quæ primæ ac maiori portæ e regione posita esset: hancq. fuisse illam Corinthiam, super quam Iosephus Maiorem portam locatam fuisse testatur; quam sic extra templum positam dicit, quod scilicet non esset in primæ illius templi porticus frontispicio, sed extra illud, nimirum in secunda porticu posita: nulla etenim ratio patitur, vt in prima esset porticu, quæ minor altitudine & latitudine haberetur. Hæc de portis templi quod Sanctum dicebatur, quo tum viri tum feminæ purificati omnes conuenire consueuerant. De portis vero interioris templi, quod sacerdotes tantum adibant, nihil ad præsentem rerum tractationem.

CCLXII. His visis, quanam dictarum omnium fuerit illa templi porta, quam Lucas Speciosam appellat, iam reliquum est vt dicamus. Cum enim ceterarum portarum duæ in primis omnium pulcherrimæ haberentur, Maior illa, atque Corinthia: illa quidem, quod (vt idem Iosephus ^d testatur) crassiori argento & auro vestiretur; ista vero, quod ære Corinthio fabricata, multum (vt idem ait) argento inclusas & auratas honore superaret: Quanam harum dicta fuerit Speciosa; in eam libentius adducor sententiam, vt Corinthia illa, quæ pulchritudine ceteras antecelluit, appellata fuerit Speciosa: cum præsertim illi primæ suæ videretur inditum esse nomen: nam porta Maior nominata ab omnibus erat. cum ergo non ad portam Maiorē, sed ad Speciosam claudū illū Lucas excubasse testetur; non de alia, quā de Corinthia ceteris pulchriore, intelligi posse videtur.

CCLXIII. Claudus ille igitur ibi agens, cum a Petro & Ioanne eleemosynam peteret; Petrus se nec aurum nec argentum, quod daret, habere excusans, apprehensa ^e manu eius dextera, alleuauit eum: et protinus, inquit Lucas, consolidatæ sunt bases eius, & plantæ. Et exiliens stetit, & ambulabat, & intrauit cum illis in templum ambulans, & exiliens, & laudans Deum. Et vidit omnis populus eum ambulantem, & laudantem Deū. Cognoscebant autem illum, quod ipse erat qui ad eleemosynam sedebat ad Speciosam portam templi: et impleti sunt stupore & extasi in eo quod contigerat illi.] hæc Lucas. Negat se aurum & argentum habere quod tribuat: Cum enim rerum pretia defer-

rentur

A tur ad pedes Apostolorum: sicut a Christo vnus ex omnibus delectus erat, qui loculos habens, quæ essent necessaria ad victum curaret; id ipsum factum ante electionem diaconorum ab Apostolis, par est credere. Non enim ob eam causam, quod Dominus dixisset: Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris] prohibiti erant Apostoli eadem secum ferre. Non igitur vsuram rerum, sed prauum affectum, & temporalium rerum sollicitudinē a Christo esse interdictam, monstrant Augustinus ^b, Hieronymus ^c, & alij. Ceterum quod spectat ad Petrum, adeo pauperem sibi viuendi genus præscripsit, vt (quod ait Gregorius Nazianzenus in oratione de amore pauperum) lupinis famem urgentem expelleret. Sic igitur carens auro, abundans gratia, claudo restituit incolumitatem.

Non impar sane miraculum claudi a natiuitate a Petro sanitati restituti, est illi, quo **CCLXIV.** Dominus cæco homini nato lucem reddidit: vnde merito ab Euangelista accurate esse descriptum, intelligendū est. quantumlibet enim prodigia ac signa ab Apostolis antehac facta esse testetur ^d; tamen ab eo quod tam insigniter est editum ab Apostolorum Principe, ceteris prætermis, narrationem instituit: vt tum rei gestæ, tum etiā personæ quæ gessit illam, innotesceret claritudo. Rursum vero quale mysteriū contineretur eo miraculo, S. Ambrosius ^e, & egregie quidem, paucis enarrat, sic dicens: Primum ergo signum mirabilium suorum Petrus fecit, claudo pedum restituendo vestigia. Diximus frequenter ipsum, Petrum a Domino nuncupatum, sicut ait: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Si ergo Petrus petra est, super quam ædificatur Ecclesia; recte prius pedes sanat: vt sicut in Ecclesia fidei fundamentum continet, ita & in homine membrorum fundamenta confirmet. Recte, inquam, primum in Christiano pedes curat, vt iam non trepidus nec imbecillis possit supra petram Ecclesiæ, sed robustus & fortis incedere.] hæc ipse. Iam vero (vt quid peractum sit, videamus) magna turba ob rei nouitatem vndique confluente, cum ingressi templum fuissent Petrus & Ioannes, redeantes ad porticum Salomonis, illic populi frequentis corona vallabantur. Tunc Petrus, ea Christum annunciandi arrepta digna satis occasione; haud propria, quin potius Christi virtute factum esse miraculum, est concionatus ad populum. Superuenientes ^f vero interea sacerdotes, & magistratus templi cum Sadducæis, & ægre ferentes tam Petrum quàm Ioannem docere populum, & ex mortuis resurrectionem prædicare, iniecerunt in eos manus, inq. carcerem detruferunt in crastinum; erat enim iam vespera: cum interim eorum qui Petri prædicationem audierant, numero quinque millia ad Christi fidem conuersa essent. Sed hæc pluribus Lucas.

CCLXV. Sequenti vero die (quod esset causa grauissima, quæ ad Synedrion, illud scilicet magnum Concilium septuagintaduorum seniorum, spectaret) habentur comitia, conueniuntq. Principes sacerdotum, & seniores, & Scribæ: nimirum (vt inquit Lucas) Annas Princeps sacerdotum, & Caiphas, & Ioannes, & Alexander, & quotquot erant de genere sacerdotali. Non sic quidem (vt aliqui putant) Annas hic nominatur Princeps sacerdotum, quod Caiphas, qui ante duos menses tempore mortis Christi, testimonio Euangelistarum, summus Pontifex fuisse dicitur, ea functione priuatus, reductus in ordinem fuerit, & loco ipsius Annas suffectus, dum non tantum sacerdotum Princeps, sed & primus omnium nominatur: sed quod dicto seniorum Concilio præesset, eo nomine appelletur; & ea ratione, qua Christus ad eundem primum est ductus; eadem hic primo loco recenseatur. At cum de his superius actum sit, eadem hic repetere, superuacaneum ducimus. Ioannes vero, qui a Luca tertio loco ponitur, fuit Annæ Principis sacerdotum filius, qui in administratione rerum Iudaicarum pollebat, cuius Iosephus ^h meminit. Alexandrum vero, qui quartus ordine numeratur, haud alium puto ab illo, qui sicut ditissimus omnium Iudæorum, ita etiam maxime pius erga Deum habebatur, vt idem Iosephus ⁱ auctor est. Hic Alexander Lysimachus, Alabarcha est cognomento dictus, quod illum magistratum Alexandria gessit ^k: hic idem a Caio Imp. postea est coniectus in vincula, demum a Claudio eius in Imperio successore solutus atque honorifice habitus. huius pater Tiberius appellatus (vt nuper vidimus) portas templi argento & auro sumptuosissime exornauit. habuit Alexander filium, qui nomine aui Tiberius ^l nominatus, desertor paternæ religionis effectus, temporibus belli Iudaici Romanis aduersus Iudæos adhærens, ob insignem aduersus eos nauatam operam, exercitui præfici meruit.

Annal. Eccl. Tom. I.

V

Coasto

^a Ioseph. de bel. Iud. lib. 6. c. 6.

^b Ioseph. aduer. Apion. lib. 2.

LOCA IOSEPHI ELVICIDANTVR.

^c Ioseph. antiq. lib. 7. c. 24.

^d Ioseph. de bel. Iud. lib. 6. c. 6. SPECIOSA PORTA.

^e Act. 3. CLAUDVM A NATIVITATE PETRVS SANAT.

^a Matth. 10.

^b Aug. de conf. Euangel. lib. 2. cap. 30. ^c Hieron. contra Pelag. lib. 2. ^d ad Hedib. epist. 250. q. 1. in fine.

^d Act. 2. MYSTERIVM EX MIRACVLO.

^e Ambros. ser. 3. in nat. Apost.

^f Act. 4.

^g Act. 4.

ANNAS CAPVT CONCILII.

^h Ioseph. de bel. Iud. lib. 2. c. 25. ⁱ Ioseph. antiq. lib. 20. cap. 3. ^k Ioseph. antiq. lib. 19. c. 6.

^l Ioseph. antiq. lib. 20. c. 3. ^m de bello Iud. lib. 6. cap. 2. in fine.

CCLXVI. Coacto igitur Iudæorum magno Concilio, sistuntur iudicio^a Petrus & Ioannes, iu-
benturq. causam dicere, ac præsertim qua virtute vel nomine tantū miraculum edidif-
sent, exhibito & illo, qui ante claudus a Petro curatus fuerat. Tunc Petrus libera vo-
ce, repletus Spiritu sancto (inquit Lucas) ita exorsus est: Principes populi, & seniores
audite. Si nos hodie dijudicamur in benefacto hominis infirmi, in quo iste saluus fa-
ctus est, notum sit omnibus vobis, & omni plebi Israel, quia in nomine Domini nostri
Iesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitauit a mortuis, in hoc
iste adstat coram vobis sanus. Hic est lapis, qui reprobatus est a vobis ædificantibus,
qui factus est in caput anguli: et non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen
est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.] hætenus Petrus. Sub-
dit Lucas hæc de ijs, qui in eo erant Concilio congregati: Videntes autem Petri con-
stantiam, & Ioannis, comperto quod homines essent sine litteris & idiotæ, admira-
bantur, & cognoscebant eos quoniam cum Iesu fuerant. hominem quoque videntes
stantem cum eis, qui curatus fuerat, nihil poterant contradicere. Iusserunt autem eos
foras extra Conciliū secedere: et conferebant ad inuicem, dicentes: Quid faciemus ho-
minibus istis? quoniam quidem notum signum factum est per eos omnibus habitanti-
bus Hierusalem: manifestum est, & non possumus negare. Sed ne amplius diuulgetur
in populum, comminemur eis, ne vltra loquantur in nomine hoc vlli hominum. Et
vocantes eos, denunciauerunt ne omnino loquerentur, neque docerent in nomine Iesu.
Petrus vero & Ioannes respondentes, dixerunt ad eos: Si iustum est in conspectu Dei
vos potius audire quàm Deum, iudicate. Non enim possumus, quæ vidimus & audi-
uimus, non loqui. At illi comminantes dimiserunt eos, non inuenientes quomodo pu-
nirent eos propter populum, quia omnes clarificabant id, quod factum fuerat in eo
quod acciderat:] hucusque Lucas de rebus gestis in Concilio seniorum.

CCLXVII. Reuertente^b vero Petro vna cum Ioanne ad suos; cum ambo, quæ coram seniori-
bus essent facta, narraissent; & vniuersa quæ tum congregata in vnum erat multitudo
Deum laudasset, oransq. petijisset vt Euangelij prædicatio magis magisq. signis atque
prodigijs illustraretur: factus est terræmotus, omnesq. Spiritu sancto desuper venien-
te repleti sunt: eratq. omnium sicut vna voluntas idemq. animus, ita temporalium
bonorum vsus communis: Quotquot enim (inquit Lucas) possessores agrorum, aut
domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, & ponebant an-
te pedes Apostolorum.] et inter alios Barnabas Cyprius genere, agrum quem habe-
bat vendens, attulit & ipse eius pretium, vt ceteri, ad pedes Apostolorum. Quod
Barnabas præ ceteris, qui id ipsum præstiterunt, nominetur ab Euangelista, id in
causa fuisse putatur, quod ipse ditissimus cum esset, non agellum quempiam, sed lati-
fundium Christi causa vendiderit. hæc qui eius res gestas scriptis mandauit Alexan-
der^c testatur: addens, eundem origine Cyprium, Hierosolymis habitasse, atque a
Gamaliele vna cum Stephano ac Saulo sacris litteris imbutum fuisse; ad Christum
demum venisse vna cum eius consobrino Ioanne Mariæ filio, apud quem (vt vidimus)
Christi noua Ecclesia coalescere cœpit. Sane Eusebius^d & Epiphanius^e inter antiquos
Christi discipulos ipsum adnumerant: nec est quod de hoc aliqui dubitent ob eam cau-
sam, quod nondum Barnabas vsque ad hanc diem omnia sua dimisisset, cum illa a Do-
mino lex discipulis præscripta esset: Si quis non renunciauerit omnibus quæ possidet,
non potest meus esse discipulus.] Nam & Ioseph ab Arimathia nobilis Decurio, &
ipse diues, erat discipulus Iesu, vt Matthæus^f atque Ioannes^g testantur: animi enim af-
fectu id implendum erat.

CCLXVIII. Quod vero tam Barnabas, quàm & alij ad pedes Apostolorum rerum pretia posuisse
dicantur: considerans hæc Ioannes^h Chrysoftomus: Magnus, inquit, honor: quando-
quidē non in manus, sed ad pedes Apostolorum ponebant.] et alibi iterumⁱ: Ponebant
ad pedes Apostolorum: non ad manus ipsorum ponebant, sed ad pedes, declarando fi-
dem, & pietatem, & reuerentiā, quam habebant Apostolis, & quod maioris ducebant
quod ab eis reciperentur, quàm quod ab eis darentur dona.] hæc & alia plura in eam-
dem sententiam disserit. Accedere ad sanctorum virorum pedes venerationis ergo, an-
tiquus fuit Christianorum vsus: vnde illa dici vel scribi solita summissi animi obtesta-
tio; Per vestigia vestra. Equidem idem qui supra Ioannes Chrysoftomus, adiri mo-
nachos, ad eorumq. prouolui vestigia suadet, cum ait^k: Ad eos abi, hospitare, accede,
sanctos

A. sanctos tange pedes; multo namque honestius est illorum pedes tangere, quàm aliorum
caput. Dic enim mihi: Si quidam statuarum pedes apprehendunt, quoniam regiam
tantum habent figuram: tu ipsum in se habentem Christum non pedibus tenebis, &
saluus eris? Sancti sunt pedes, licet viles sint; inquinatum vero neque caput veneran-
dum est. Sanctorum namque pedes magna potuerunt; quamobrem & vlciscuntur,
cum pedibus puluerem excusserint.] hæc Chrysoftomus. Plura hic essent adducenda
exempla, quæ in alium locum differimus magis accommodatum.

Post hæc vero S. Lucas^a Ananiæ & Saphiræ eius vxoris pauendum recenset interi-
tium. Vendiderant agrum; cuius pretij, quod delaturi erant ad pedes Apostolorum,
dolosa calliditate mentientes, partem fraudarunt. Inquirat quidem de crimine Petrus,
detegit fraudem, sed Deus pœnam infligit. Videas ex his Petrum, sicut in ceteris, ita
etiam in iudiciaria potestate præferre primatū: primus quippe omnium ac solus inter
ceteros de perpetrato peccato reos interrogat; quos conuictos, mox a Deo dira pœna
immissa consequitur. Hæc quidem tanta non casu sunt facta, sed vt experimento omni
Ecclesiæ innotesceret, illum quem Petrus criminis arguit, Deum eius iudicio annuen-
tem, mox experturum vltorem. At Porphyrius, impius ac dolosus nugigerulus, eo-
dementiæ venit, vt hæc legens non erubuerit Petrum nimis seueritatis arguere, quasi
ipse in eos pœnam mortis inflixerit. Sed S. Hieronymus^b in primis quodnam fuerit il-
lorum peccatum, vt tantam Dei iram mererentur, insinuans, demum Porphyrio gar-
rienti respondet, sic dicens: Ananias & Saphira dispensatores timidi, immo corde du-
plici, & ideo condemnati: quia post votum obtulerunt quasi sua, & non eius cui semel
ea vouerant, partemq. sibi iam alienæ substantiæ reseruauerunt, metuentes famem,
quam vera fides non timet; præsentem meruere vindictam, non crudelitate sententiæ,
sed correctionis exemplo. Denique & Apostolus Petrus nequaquam imprecatur eis
mortem, vt stultus Porphyrius calumniatur, sed Dei iudicium propheticum spiritu an-
nunciat, vt pœna duorum hominum sit doctrina multorum.] hæc Hieronymus. Ori-
genes^c quoque non putat adscribendum esse Petro interitum Ananiæ, vt ex eius verbis
paulo inferius demonstrabimus. Maximus^d etiam hanc ipsos commeruisse iram ait,
quia quod Deo promiserant, non reddiderunt: eadem Athanasius^e tradit de voto,
item & Gregorius^f, & alij. Porro non solum, quod quæ Deo vouerant non præstite-
rint, eam meruerunt experiri a Deo sententiam, sed & quod (vt ingerit Petrus) men-
titi sint Spiritui sancto. Nihil sane in Ecclesia, quæ est columna & firmamentum ve-
ritatis, tam infaustum atque alienum inueniri potest, quàm simulatio, cui si semel
tribuatur assensus, omnis Ecclesiastica disciplina turbabitur: meritoq. tam in hos,
quàm etiam in Simonem Magum, qui dolose in fide agebat, Petrus disciplinæ vigo-
rem exercuit.

Ceterum hanc pœnam non ad supplicium sempiternum, sed ad expiationem pec-
cati, vt sic salui esse possent in futuro sæculo, a Domino esse illatā, Origenes existima-
uit, dum ait: Digni enim erant in hoc sæculo recipere peccatum suum, vt mundiores
exeant ab hac vita, mundati castigatione sibi illata per mortem communem; quoniam
credentes erant in Christum. Puto autem, quoniam audiens Ananias hæc verba, ideo
cadens expirauit, quod non sustinuit reprehensionem Petri, sed cruciatus in se adeo
est punitus, vt etiam expiraret, verbis videlicet Petri catechizantibus animā eius. Nec
Petrum hic debemus existimare interfecisse Ananiam; sed illum non sustinuisse acri-
moniam verborum Petri dicentis ad se: Vt quid repleuit satanas cor tuum?] Id ipsum
Augustinus^h agens contra Parmenianum sentire videtur, dum de Paulo sic ait: Quid
ergo agebat Apostolus, nisi vt per interitum carnis, saluti spirituali consulere? vt siue
aliqua pœna vel morte corporali, sicut Ananias & vxor eius ante pedes Apostoli Petri
cecidissent: siue per pœnitentiam, quoniam satanæ traditus erat, interimeret in se sce-
leratā carnis concupiscentiam.] hæc Augustinus. Cassianusⁱ etiam hæc in eam senten-
tiam: Inuenimus sane etiam pro leuioribus culpis nonnullos eamdem mortis ad præsens
excepisse sententiam; qua sunt & illi puniti, quos prædiximus extitisse sacrilegæ præ-
uaricationis auctores: vt factum est in illo qui sabbato ligna collegerat, vel in Anania
& Saphira, qui parum quid de substantia sua clam, infidelitatis errore, seruauerant: non
quod æqualia fuerint pondera peccatorum, sed quia nouæ transgressionis præsump-
tes reperti, debuerunt præbere ceteris, quemadmodum peccati, ita etiam pœnæ ac tel-

roris exemplum : vt quisquis ea deinceps affectare tentasset, nosset sibi secundum eam **A** formam qua illi damnati sunt, etiam si in presentis supplicium differatur, in futuri iudicij examinatione reddendum.] hæc ille. His denique veluti corollarium addimus, quod Isidorus Pelusiota ad Orionem monachum in hæc verba rescripsit : Non crudelitatis atque amentiae fuit, vir studiosissime, quod sapientissimus Petrus eos qui peccauerant, morte affecit; verum præscientis doctrinae multa hominum peccata præfantis. Nam cum tunc Euangelij sementem facere incepissent, ac statim enata zizania conspexissent : sapienti consilio ea confestim euulserunt, ne vna cum tritico aucta, futuro igni ad exustionem seruantur. Ad eundem enim modum diuinus quoque Moyses, legem ab initio statim violatam perspiciens, etsi ob exiguum peccatum, saxum tamen eum obrui iussit, qui die sabbati ligna collegerat : Deum videlicet hanc sententiam tulisse scribens.] hucusque Isidorus : ac de his fatis.

CCLXXI. Nunc vero quod ad dictam frequenter superius in communem usum bonorum colationem pertinet : non eiusmodi fuit, vt quicumque Christianus esse vellet, non aliter id consequi posset, nisi substantia rerum suarum prius vendita, Christo nomen dedisset; vel quod factus Christianus id ipsum præstare compelleretur, sic vt eadem viuendi norma ceteris omnibus, qui credituri essent, Christianis præscriberetur. Nam de Paulo **B** a Apostolo constat, Corinthios per epistolam monuisse, sic eos indigentibus elemosynas impartiri debere, ne esset nimis profusa largitio : Non enim (ait) vt alijs sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex æqualitate. In presenti tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat.] Sed hæc facta sunt ipso exordio nascentis Ecclesiae, priuato quodam Spiritus sancti impulsu, & quidem multis ex causis, atque in primis vt excultioris vitæ quoddam posteris imitandum formaretur exemplum. Inde enim quot **C** quot religiosiorem viuendi normam sunt amplexati, & ad eandem viuendi rationem ceteros perfectioris vitæ cupidos instituendos susceperunt, formam sumptisse noscuntur. Vnde S. Augustinus ad suos alloquens clericos, ait : Quomodo autem viuere velimus, quomodo Deo propitio iam viuamus; quamuis de Scriptura sancta multa noueritis, tamen ad commemorandos vos, ipsa de libro Actuum Apostolorum lectio recitabitur; vt videatis vbi descripta sit forma, quam desideramus implere.] legit Lazarus diaconus, quæ in Actis Apostolorum scripta sunt capite quarto, & inter alia, verba illa : Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna : nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.] et quod paulo inferius habetur : Quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum. diuidebatur autem singulis, prout cuique opus erat.] quibus lectis, Augustinus eadem & ipse repetijt, deq. his ad suos præclaram habuit orationem. Eadem, Basilus **D**, ac denique omnes qui monachis selectas viuendi regulas præscripserunt.

CCLXXII. Quid ad hæc impij, qui in Christianismo sectantes Epicurismum, his licet Apostolorum doctrina & exemplo firmatis ac stabilis, adhuc tamen perfrecta fronte procaq. animo non verentur in sanctas regulariter viuentium institutiones obloqui atque furere? Sed de his aliàs vberius atque opportunius. Ceterum præter illa quæ dicta sunt, afferuntur insuper de distractione rerum temporalium in usum pauperum aliæ diuini consilij rationes. Excitanda enim erat in Fideles vehemens persecutio, quæ non bona tantum, quæ haberent, auferret, sed & in ipsorum personas sæuiret. Sic igitur vt prima Ecclesiae fundamenta nullo persecutionis impetu quaterentur, sed solida firmitate subsisterent; optime, diuina prouidentia disponente, consultum est, vt eiusmodi periculum Fideles rerum temporalium lucrosa iactura redimerent. Testis enim est Paulus **E**, diuitiarum cupidos tentationibus facile superari, & laqueis diaboli irretiri. Narratis iam his quæ in Ananiam & Saphiram sunt diuinitus acta, hæc subdit Lucas **F** :

CCLXXIII Per manus autem Apostolorum fiebant signa, & prodigia multa in plebe. Et erant vnanimiter omnes in porticu Salomonis.] Locum illum licet fuisse constet extra templum, vt etiã pateret Gentilibus, tamen etiã frequentius templum appellatum esse ab Euangelistis inuenies, quod eo ambitu vniuersa templi constructio clauderetur. Exemplo igitur Domini Redemptoris, qui cum Hierosolymis esset, docebat in templo, Apostoli etiam illic doctrinae cathedram exerunt : ad quam alludit Tertullianus **G**, dum ait :

Quid

A. Quid ergo Athenis, & Hierosolymis? quid Academiae, & Ecclesiae? quid hæreticis, & Christianis? Nostra institutio de porticu Salomonis est, qui & ipse tradiderat Dominum in simplicitate cordis esse querendum.] hæc Tertullianus. addit Lucas : Ceterorum autem nemo audebat se coniungere illis : sed magnificabat eos populus. Magis autem augebatur credentium in Domino multitudo virorum, ac mulierum, ita vt in plateas eijcerent infirmos, & ponerent in lectulis ac grabatis, vt veniente Petro, saltem umbra illius obumberaret quemquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus suis. Concorrebat autem & multitudo vicinarum ciuitatum Hierusalem, afferentes ægros, & vexatos a spiritibus immundis, qui curabantur omnes.]

Cum vero non Petrus tantum, sed & ceteri Apostoli Hierosolymis essent : quidnam **CCLXX-** est, quod oculi omnium conuertuntur in Petrum? quid ista in plateis ægrotantium exhibitio, vt veniente Petro, umbra saltem illius obumberaret quemquam illorum, & liberarentur omnes non ab vno vel altero, sed ab omnibus, quibus tenerentur, morbis? Certe quidem non per Petrum tantum, sed per ceteros etiã Apostolos fieri solita signa & prodigia, idem (vt nuper vidimus) qui hæc scribit, testatur Lucas. Verum sicut inter omnes Apostolos Petrus a Christo primatu in omnes est auctus, ita etiam præclariora quædam & insigniora ab eo miracula edi concessit. Hinc solius Petri fuisse curare languentes umbra corporis transeuntis, satis Euangelista declarat. nam si id ceterorum Apostolorum umbra præstitisset; quid tanta compressio in exponendis infirmis, quos Petri transeuntis umbra curaret? Vnde Arator diaconus, qui heroico carmine eadem cecinit Acta Apostolorum, dum de his agit, hæc egregie :

C
Excute Petre gradus : tecum medicina salutis
Ambulat : addæ viam : pes is est ad gaudia velox,
In pedibus non esse moram : tua semita vita est.
Si properas, iam nemo iacet : tu motibus umbra
Corpora cuncta lenas, atque hoc simul inscia voti
Sumit turba tacens ; quod cum rogat accipit vnus.
Quærite, quos agitat tanti reuerentia facti,
Quid typicum res ista ferat : libriq. volutis
Nescite quod soli concessa est gloria Petro :
Quæve sub hac specie lateant documenta videte, &c.]

Quod etiam hic in umbra per Petrum agitur (nam in imagine pertransit homo) in celo veritate præstari, idem pluribus versibus docet.

D. Quid insuper umbra Petri, nisi imago expressa corporis Petri? certe quidem non aliunde, quam ex eiusmodi imaginibus umbra formatis, picturam duxisse originem ferunt. vt ex his videas imaginum pium cultum in umbra Petri a Deo primitus in primori illa Ecclesia tot tantisque miraculis esse diuinitus consecratum. Rursus vero nec illud prætermittimus (ex quo in rebus gestis mysteria latere noscuntur) quod cum eadem Deus virtutem umbræ Petri indiderit, quam & corpori Petri; illud certe typice expressum esse videtur, tantam a Deo Principi Apostolorum gratiarum copiam esse collatam, vt eadem dona Petri personæ concessa, sic in umbram transfulerit, vt eadem in successoribus; qui referunt personam Petri, feliciter propagari voluerit : nimirum, vt quamuis non omnes æque sancti ac Petrus, sed ex ipsis aliqui moribus essent futuri dissimiles, tamen quia eiusdem gererent personam Petri, eandem etiam retinuerint a Deo illi traditam potestatem; scirentq. omnes respectu Petri in honore habendos esse, qui umbram saltem Petri hac ex parte referrent.

Tantam Christi gloriam in Petro ac ceteris Apostolis diuinitus illustratam inuidentes **CCLXX-** Principes sacerdotum, furore quodam exagitati, iniicientes in illos manus, in carcerem detruserunt. At Angelus Domini (inquit Lucas **b**) per noctem aperiens ianuas carceris, eduxit illos, iussitq. intrepide Euangelium prædicare : qui diluculo templum ingressi coeperunt confluentem docere populum. Cum interim coacto Concilio seniores, ipsos qui adhuc in carcere detineri putarentur, Apostolos adduci iussissent : quæsi sunt in carcere, nec inuenti, licet clausum esset ostium : sed in templo eos prædicare Euangelium, nunciatum est. tunc qui sunt missi magistratus, ac ministri, absque vi aliqua sistunt eos seniorum Concilio : cumq. arguerentur sprete mandati, Petrus pro ceteris ex more ad facti excusationem magna animi libertate hæc in primis effatus ait : Obedire oportet **VI.**

Annal. Eccl. Tom. 1.

V 3

Deo

Deo magis, quàm hominibus.] alijsq. verbis tum Christi gloriam, tum ipsorum in illum admissa exaggerans, peroravit. **A**

CCLXX-
VII.

Cum illi interim de inferenda illis nece inirent consilium; surgens Gamaliel legis peritus, iubens primum Apostolos foras ad modicum spatium temporis duci, in hæc verba sententiam dixit: Viri Israelitæ attendite vobis super hominibus istis quid acturi sitis. Ante hos enim dies extitit Theodas, dicens se esse aliquem, cui consensit numerus virorum circiter quadringentorum: qui occisus est: et omnes, qui credebant ei, dissipati sunt, & redacti ad nihilum. Post hunc extitit Iudas Galilæus in diebus professionis, & auertit populum post se, & ipse periit: et omnes, quotquot consenserunt ei, dispersi sunt. Et nunc itaque dico vobis, discedite ab hominibus istis, & finite illos: quoniam si est ex hominibus consilium hoc, aut opus, dissoluetur: si vero ex Deo est, non poteritis dissolvere illud, ne forte & Deo repugnare inueniamini. Consenserunt autem illi. Et conuocantes Apostolos, cæsis denunciauerunt ne omnino loquerentur in nomine Iesu, & dimiserunt eos. Et illi quidem ibant gaudentes a conspectu Concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Omni autem die non cessabant in templo, & circa domos docentes, & euangelizantes Christum Iesum.] hæc Lucas. Ex quibus Iosephus (vt dictum est superius) errasse deprehenditur, dum Theodæ res gestas ad tempora a Cuspij Fadi Iudææ procuratoris refert, quem, eiusdem testificatione, anno quarto Claudij Imp. in prouinciam missum constat, post annos vndecim ab hoc tempore. **B**

DE GAMALIELIS
CONSILIO.

CCLXX-
VIII.

b Ioan. 10.

Ceterum non Gamalielis tantum auctoritate id affirmantis, & Lucæ hæc etiam describentis, sed & Domini testimonio, extitisse Theodam ante Christi passionem, Patres omnes consentiunt: locum enim illum Ioannis interpretantes quo Dominus dicit: **C** Omnes quotquot venerunt, fures sunt & latrones] de Theoda & Iuda Galilæo intellexisse, pari consensione confirmant. Certe quidem nequaquam ad antiquiora tempora Dominum hæc dicentem respectum habuisse, facile potest intelligi, ne sugillasse cum pseudopropheta etiam probatos ac a Deo missos Prophetas calumniose ab aliquo dici posset: sed ad propinquiora tempora potius respexisse, & vt de rebus iam omnibus notis, quæ explicatione non indigerent, ea locutum esse: nam de antiquioribus pseudopropheta nulla iam memoria erat, recens vero recordatio de his quos tum præfens sæculum infelici germine propagauit: nam non modo Iudas, eiusq. successores, atque Theodas, sed & Herodes maior, quippe qui ab Herodianis Christus haberetur, notari potuit. Sic igitur Ioannes Chrysofomus, Cyrillus Alexandrinus, Isidorus Pelusiota, & alij omnes hos secuti, Dominum de Theoda intellexisse, iure existimarunt. Porro Theodæ facinus in hunc modum contigisse, Iosephus describit: non piget enim **D** rem superius alia occasione narratam, iterum rei argumento exigente, hic repetere:

e Chrysim Ioan.
hom. 59.
d Cyril. in Ioan.
lib. 7. c. 3.
e Isidor. lib. 3.
epist. 119.
f Ioseph. antiq.
lib. 20. c. 2.

CCLXXIX

DE THEODA ET
IUDA GALI-
LÆO.

Apud Iudæam, inquit, præstigiator quidam, nomine Theodas, persuasit magnæ vulgi multitudini, vt assumptis suis facultatibus sequeretur se ad Iordanem fluuiū: Prophetam enim se iactabat, pollicens scissurum se verbo Iordanem fluuium, ac facilem præbiturum transitum: taliq. promissione permultos seduxit. At Fadus effecit vt nihil lucri facerent ex sua insipientia, missis in eos equitum turmis: qui ex improviso irruentes, ex his multos interemerunt, multos viuos ceperunt, & in his ipsum Theodam, cuius caput abscissum reportauit Hierosolymam.] hætenus de eo Iosephus. At ex verbis Lucæ Euangelistæ maior inde oritur difficultas, quod de Theoda exemplum adducens, quasi rem nuper factam recenset: Ante hos dies, inquit, extitit Theodas.] tamen inferius cum post hunc dicat extitisse Iudā Galilæum tempore professionis, illius scilicet celeberrimæ sub Quirino Præside factæ: hac quidē ratione ante annos trigintaquatuor Theodam vixisse, opus est dicere. quo modo igitur ante hos dies factū dicit, quod ante tot annos contigisse probatur? Quod vero in primis Theodam a Iosepho descriptū existimarunt aliqui alium esse ab illo de quo hic meminit Lucas: cum hæc nulla auctoritate probentur, æque reiicienda putamus: At magis placet, vt idem sit, ante hos dies, quod, ante hæc tempora, vñtato dicendi modo: vel vt ille Lucæ verborum sit sensus, dum ait: Post hunc extitit Iudas Galilæus] *μετά* loco *πρὸ* sit positum, vt diceret, Ultra dictum Theodā extitit Iudas Galilæus, &c. sicq. noluisse dicere, post Theodam extitisse Iudā; sed potius post recensitū de Theoda quod nuper acciderat nouū exemplum, illud addidisse de Iuda quod antiquitus factum erat, cuius tamen recens erat memoria: **E**

g Gagn. in Act.
Apost.

amoria: nam (vt suo loco superius dictum est) adhuc Apostolorum temporibus illius sectatores supererant Galilæi. Sed hæc relinquimus lectoris arbitrio: lectionem certe mutare non præsumimus.

Ceterum quod spectat ad Gamalielē: non prætermittimus dicere, ipsum fuisse Christianum, sed consilio Apostolorum sic occultum inter seniores, vt ea ratione melius consulere Ecclesiæ posset, permanisse, in libris Recognitionum Clementis haberi, quos licet apocryphos citat Beda, & hæc eadem de Gamalielē recitat. Certe illum adhæsisse Christianis, & inter Christianos esse professum, certum plane eius rei indicium illud est, quod a Christianis apud Stephanū protomartyrem sepultus est. Cum enim diuina reuelante prouidentia, corpus sancti Stephani repertum est, vna cum ipso etiam est inuentum corpus Gamalielis, qui olim cum ipsius Stephani, tum Sauli (postea Pauli) ac Barnabæ magister fuerat. habentur hæc certa fide testata a Luciano presbytero, in libello illo quem de Stephani protomartyris corporis inuentione, cui præfens fuit, conscripsit. Quod vero eodem Luca auctore dictum est, Apostolos nonnisi plagis affectos a Concilio fuisse dimissos; id plane nequaquam ex sententia Gamalielis esse factum, sed voluntate Caiaphæ, Annæ, & Alexandri, in eiusdem qui supra Clementis nomine scripto commentario legitur. **C**

CCLXXX.
DE GAMALIELE.

a Clem. recog.
lib. 1. c. 9. & 10.
b Beda in re-
tract. in Act.
Apost. c. 5.

c Clem. confis.
lib. 5. c. 3.

CCLXXXI

His iam fortiter ab Apostolis superatis, alia arte aggreditur veritatis hostis diabolus vexare Fideles. Cum enim quos aduersus Ecclesiam concitauerat aduersarios, iam victos prostratosq. conspiceret: per eos qui intus in Ecclesia erant, longe periculosius certamen aggreditur; tentans nimirum, si admirabilem illam vnitatem, mutuamq. nusquam antea visam animorum concordiam aliqua posset dissensione turbare, ac diuidere schismate. Sed quonam vsque progressus sit eius conatus, Lucas narrat his verbis: In diebus illis crescente numero discipulorum, factum est murmur Græcorum aduersus Hebræos, eo quod despicerentur in ministerio quotidiano viduæ eorum.] hæc Lucas. Porro non sic in hoc loco accipiendi sunt Græci, quasi Gentiles, ad distinctionem Hebræorum: nam nondum Gentilibus Christi Ecclesiæ patebat ostiū, quod Petrus postmodum referauit: sed quod (vt superius Philone auctore diximus) sicut in ceteris Orbis partibus, ita etiam in Græcorum regionibus Iudæi agerent: cum alioqui etiam Lacedæmones nobiles in Græcia populi ab Abraham se originem ducere gloria-rentur: id quidem eorum Regis ad Oniam Pontificem Iudæorum prebreues litteræ scriptæ testantur his verbis: **D**

d Act. 6.
PRIMA DISCOR-
DIA IN ECCLIE-
SIA.

Incidimus in quamdam scripturam antiquam, in qua inuenimus cognationem intertercessisse inter nostras origines, & nostrum quoque genus non esse alienum a posteris I I. Abrahæ. Æquum igitur est, vt cum fratres nostri sitis, petatis a nobis quæcumque libuerit. idem nos quoque faciemus, & res vestras tamquam nostras existimabimus, nostras item vobiscum communes habituri. Demoteles est, qui has vobis reddit litteras in pagina quadrangula scriptas, & obsignatas aquilæ sigillo draconem tenentis vnguibus.] hæc continebat epistola, quam Iosephus suis de Antiquitatibus libris intexuit; qui item recitat Ionathæ Pontificis litteras in eadem fere sententiā ad Senatū Lacedæmoniorum conscriptas. In Ionia item Græcorum prouincia quamplurimos habitasse Iudæos, idem auctor affirmat; quos M. Agrippa Orientis Præfectus, Augusti temporibus, a Gentilium indigenarum vindicauit iniurijs, & patrijs eos vti posse legibus absque impedimento, præcepit. Idem Iosephus scribens contra Apionem testatur, Iudæos tam Antiochiæ habitantes in Syria, quàm Ephesi in Asia, alijsq. ciuitatibus nobilibus, fuisse earum municipes; sic dicens: Qui Antiochiam habitant Iudæi, Antiocheni nominantur: ius enim ciuium eis dedit conditor Seleucus. Similiter & qui in Epheso commorantur, & alia Ionia, cum ciuibus exinde natis eandem appellationem habent, hæc præbentibus eis regni successoribus.] Græci igitur dicebantur a Iudæis, qui in Græcia Hebræi agerent; Palæstinæ vero indigenas, proprio nomine appellabant Hebræos, vt hic etiam Lucas fecisse cognoscitur. **E**

CCLXXX-

I I.

I I.

I I.

I I.

I I.

I I.

I I.

I I.

I I.

I I.

I I.

I I.

I I.

I I.

I I.

I I.

I I.

I I.

I I.

I I.

I I.

I I.

I I.

I I.

Quodnam vero fuerit huiusmodi ministerium, a quo Græcorum viduæ videbantur exclusæ: duplex reperitur de ea re fuisse sententia. Existimarunt alij certas Hebræorum viduas mensarum seruitio fuisse præfectas: nam & mulieres Domino ministrasse, testantur Euangelistæ. Alij vero idem ministerium quotidianum esse putarunt ipsam eleemosynarum quotidie fieri solitā distributionem, ac in singulos partitionem, de qua

Lucas

a. Act. 4. Lucas^a superius: Diuidebatur, inquit, singulis prout cuique opus erat.] Ceterum secundum priorem sententiam ministerium illud esse potius accipiendum, ea quæ inferius Lucas^b scribit de electione septem diaconorum, facile persuadent, dum ait: Conuocantes autem duodecim multitudinem discipulorum, dixerunt: Non est æquum nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Considerate ergo fratres, viros ex vobis boni testimonij septem, plenos Spiritu sancto & sapientia, quos constituamus super hoc opus. Nos autem orationi, & ministerio verbi instantes erimus. Et placuit sermo coram omni multitudine. Et elegerunt Stephanum, virum plenum fide & Spiritu sancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum aduenam Antiochenum. Hos statuerunt ante conspectum Apostolorum: et orantes imposuerunt eis manus.] hæc Lucas: cuius rei gestæ narratio etsi plana & facilis habeatur, aliqua tamen indiget discussione: vt illud in primis; quænam mensæ illæ fuerint, sacræ ne, an communes, quibus sunt præfecti diaconi.

CCLXXX-IV. Si quis primitiuæ illius nascentis Ecclesiæ principia repetat, & discat consuetudinem; quænam fuerint illæ mensæ, cognoscet: nimirum easdem fuisse sacras æque atque communes. Sicut enim Dominus ac Redemptor noster in vltima illa memorabili cœna (vt vidimus) vtramque mensam vna coniunxit, communem, & sacram, in quarum prior agnum ex more comederent, in altera vero mox consecuta sacratissimum suum corpus & sanguinem propinavit: ita etiam temporibus Apostolorum eadem in Ecclesia consuetudo noscitur conseruata, vt simul vtramque mensam coniungerent. Est de his perspicuum Pauli Apostoli testimonium in prima, quam ad Corinthios^c scribit, epistola, vt omnes notant illic interpretes. Cum enim ait: Vnusquisque suam cœnam præsumit ad manducandum: et alius quidem esurit, alius autem ebrius est] ecce cœna communis, hoc est, non sacra. Cum vero rursus inferius subdit post deductum exemplum cœnæ Dominicæ, verbis illis: Quotiescumque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis donec veniat, &c.] de mensa sacra intelligere, nullus poterit dubitare.

CCLXXX-V. His igitur in hunc modum se habentibus; ministerium quotidianum nihil aliud fuit, quàm eiusmodi mensis inferuire, quæ quotidie parabantur. Vnde Lucas^d: Erant perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus.] et paulo post: Quotidie quoque perdurantes vnanimitè in templo, & frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione, & simplicitate cordis.] verum non communem tantum cibum per fractionem panis debere intelligi, Paulus docet, cum ait^e: Panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?] Faceat ergo sententia affirmantium diaconos mensis tantum communibus fuisse præfectos: Quos rogo, dicant quid tantum oportuit Apostolos adhibuisse studium in deligendis, qui prandia cœnasque pararent, ministris, vt non ex triuio quosque petitos viros, sed boni testimonij, plenos insuper Spiritu sancto & sapientia, eisdemque (vt tradit Epiphanius^f) ex numero septuagintaduorum discipulorum accersitos eligerent: cum alioqui ad id quod maioris esset operis, nempe iudiciorum præfecturæ, qui essent contemptibiles, si forte sapientes deessent in Ecclesia, Paulus^g præficiendos esse mandabit. Quid insuper ad communium mensarum ministros instituendos, tantis opus fuisset religiosis ritibus, vt nonnisi præuia communi omnium oratione, ac manus impositione, ad tale munus obeundum idonei censerentur? Tanti enim ponderis erat manus impositio, vt eodem ferme ministerio Paulus & Barnabas initiari fuerint ad

CCLXXX-VI. Apostolatam^h. Quod si communium tantum mensarum ministri erant; quomodo & aliquando Euangelij prædicatio illis est credita, cuius causa Apostoli a ceteris vacare muneribus cupierunt? certe Stephanum, & Philippum, qui Euangelicæ prædicationis causa Euangelista dici meruit, eo munere functos esse, nullus ignorat. Tanti ne etiam meriti, qui curarent cibaria, diaconi exquirendi essent, vt iisdem moribus, quibus Episcopi, absolutissimi esse deberent? nam Apostolusⁱ Paulus eandem fere consummatam perfectamque. morum integritatem a diacono æque exigit, atque ab Episcopo, sicut & Ignatius^k ac Polycarpus^l tradunt.

Hæc in re tam clara superflua fortasse videri possunt, sed tamen necessaria existimauimus ad refellendam quorundam (præsertim recentioris^m hominis tamen Catholici) sententiam, affirmantium diaconos ab Apostolis electos, non fuisse ministros altaris.

Sed

A Sed etsi ex his satis ostensum sit, hos errasse: adhuc tamen ad eos penitus confutandos, non alium quàm qui diaconorum ministerium quodnam esset, oculis spectauit, adhibeamus testem, Ignatium inquam, qui iisdem temporibus (vt toties diximus) vixit; existimantes neminem fore adeo refractariū & impudentem, qui tanto testimonio obniti audeat. Ipse^a igitur scribens ad Trallianos hæc habet: Oportet & diaconos mysteriorum Christi ministros per omnia placere: nec enim ciborū & potuum ministri sunt, sed Ecclesiæ Dei administratores.] et inferius: Quid vero diaconi, quàm imitatores angelicarum virtutum? qui purum & inculpatum ministerium illis exhibent (*sacerdotibus scilicet*) vt sanctus Stephanus beato Iacobo, Timotheus & Linus Paulo, Anacletus & Clemens Petro. Qui igitur his non obedit, atheos prorsus & impius est, &c.] rursus ad Heronem diaconum^b: Nihil, inquit, sine Episcopis facito: sacerdotes enim sunt, tu vero sacerdotum minister: baptizant, sacrificant, eligunt, manus imponunt: tu vero illis ministras, vt S. Stephanus Iacobo, & presbyteris qui erant Hierosolymis.] hæc Ignatius. Plura in hanc sententiam coaceruanda fuissent sanctorum Patrum testimonia, nisi huius sanctissimi viri ac martyris, atque eorum quæ scripsit oculati testis, iterum atque iterum repetitam, firmiterque testatam assertionem abunde sufficere existimarem. Quàm vero ex his etiam arguatur spurius ille canon^c sextæ Synodo affixus, quo dicitur, septem diaconos ab Apostolis electos non ministrasse sacris mysterijs, omniū eruditorum appello sententiam.

Porro quod superius dictum est, septem diaconos mensis communibus etiam fuisse præfectos: non sic accipienda res est, vt (quod ministrorum mensarum est) ceteris accumbentibus, quæ ad cibum potumque pertinebant, illuc inferrent: sed quod ea, quibus cuique opus esset, elemosynas diuidendo curarent: quod etiam vsu retentum esse, S. Leo in sermone de S. Laurentio testatur, cum de ipso ait: Non solum ministerio sacramentorum, sed etiam dispensatione Ecclesiasticæ substantiæ præminebat.] Id ipsum S. Prosper^d de Tito diacono, qui Romæ pecunias pauperibus distribuens, interfectus est, tradit. Extrat apud S. Gregorium^e ipsa scripti formula, cum alicui committeretur diaconia. Rursus vero eosdem diaconos diuitijs Ecclesiæ esse præpositos, vt ex eis ministrarent pauperibus, affirmant Hieronymus^f & Ambrosius^g, qui ait diacono: Cum solueris auctori debitum, licet vt opera tua in beneficentiam & adiumenta hominum conferas, atque opem feras necessitatibus aut pecunia, aut officio, aut etiam quocumque munere, quod late patet in vestro ministerio: pecunia, vt subuenias, debito obligatum liberet, &c.] Adeoq. erat diaconis commissâ cura rerum Ecclesiæ, vt aduersus Episcopos eas dilapidantes se constanter erigerent. Est de his exemplum apud Gregorium^h de Honorato archidiacono Ecclesiæ Salonitanæ. Porro diaconos non omnia ministeria Ecclesiastica per se obijisse, sed alios complures habuisse ordine sub se positos ministros, ex his quæ idem sanctus Ignatiusⁱ scribit ad Antiochenos, satis exploratum habetur, dum ait: Saluto sacros diaconos.] et paulo post: Saluto hypodiconos, lectores, cantores, ianitores, laborantes, exorcistas, confessores. Saluto custodes sacrorum vestibulorum diaconissas.] Horum autem singulorum ordinum quænam fuerint munera, satis constare putamus, cum in Ecclesia eadem perseverent. Sed de laborantibus tantum, & diaconissis, hic obiter nonnulla dicenda sunt.

Quinam fuerint in Ecclesia ministri, qui dicti sunt laborantes, Epiphanius^k dilucide satis explicat, dum ait: Laborantes, corpora eorum qui obdormierunt, obuolunt & cooperiunt.] Alio nomine hos fossarios dictos esse, constat ex^l epistola incerti cuiusdam auctoris ad Rusticum Narbonensem scripta. Quod vero spectat ad diaconissas: constat quidem post diaconorum electionem, viduas illas quæ præerant ministerio quotidiano, ab eo desijisse ac cessasse, verum non penitus in ordinem esse redactas, sed alijs functionibus mancipatas: de quarum electione agens Paulus, non minus quàm sexaginta annorum viduam eligendam, eamque moribus probatam, præcepit. De muneribus quæ diaconissa obitura erat: sicut foribus, qua ingrederentur viri, ianitores, qui & ostiarij dicti sunt, præfecti erant; ita & portis mulieribus tantum parentibus præerant diaconissæ, quas (vt vidimus) appellat S. Ignatius sacrorum vestibulorum custodes: sicut enim in templo (quod dictum est) erant feminarum portæ, & loca orationis a viris seiuncta, sic etiam laudabilem illum morem in Christianorum ecclesiis fuisse translatum constat: sed de his agemus inferius. Ceterum erant & alia munera quibus

^a Ignat. epist. 5. DE VERO DIACONORVM MINISTERIO.

^b Idem epist. 13.

^c Sext. Synod. c. 18. apud I. heod. Balf.

CCLXXX-VII. DISPENSATIO BONORVM ECCLESIAE DIACONIS CREDITA.

^d Prosper in Chron. anno Domini 429. ^e Greg. lib. 6. in dict. 4. epist. 24. ^f Hieronym. in Ezech. c. 48. ^g Ambros. lib. de offic. c. 116.

^h Greg. regist. lib. 2. epist. 13.

ⁱ Ignat. epist. 12.

CCLXXX-VIII. LABORANTES ET DIACONISSAE. ^k Epiph. in comp. doct. ^l Extrat apud Hier. som. 9.

A quibus diaconissae fungerentur, de quibus haec apud Clementem legantur: Elige quae diaconissam fidelem & sanctam, ad mulierum ministeria. nam accidit aliquando, cum in aliquorum domos diaconum ad mulieres mittere non potes, propter infideles: mittes igitur mulierem diaconissam, propter improborum cogitationes. Nam ad multos usus muliere diaconissa indigemus: ac primum, cum illuminantur mulieres, Episcopus vngit frontes ipsarum oleo sancto, deinde diaconissa eas abstergit: non est enim necesse mulieres aspici a viris.] Epiphanius b & ipse vberius de diaconissarum ministerio agit his verbis: Ministrarum quidem diaconissarum appellatarum ordo est in Ecclesia, non ad sacrificandum, neque ut quicquam aggredi permittantur, verum reuerentiae gratia muliebris generis, aut propter horam lauacri, aut visitationis affectionis, aut laboris: et quando nudatum fuerit corpus mulieris, ut ne a viris sacrificantibus aspiciatur, sed a ministrante muliere, cui praescribitur a sacerdote, ut curam gerat ad tempus indigentis mulieris in tempore denudationis corporis eius; ita ut ordo bonae disciplinae ac Ecclesiasticae bonae institutionis valde scientificè munitus sit in mensura regulae.] Quantumlibet praedicta diaconissae curarent, non tamen erant eiusmodi, ut sicut diaconi, manus impositionem acciperent, vel aliquo sacramento initiatae essent: nam sacrosancta Nicæna c Synodus ea ex causa easdem inter laicas adnumerat.

B Rursum vero (ex quo in haec incidimus) nec illud praetermittendum putamus, quod sicut diaconissarum mentio frequens est apud Ecclesiasticarum rerum scriptores, ita etiam in iisdem saepe nomen presbyterae, & aliquando etiam episcopae reperitur: sed non sic quidem, ut supra diaconissas positae aliquo fungerentur munere in Ecclesia; sed quod aliquando ob aetatem, viduae seniores dicerentur presbyterae, ut declarat canon vndecimus Concilij Laodicensi posterioris translationis. Aliquando vero (quod **C** frequentius usurpatum inuenitur) dictae esse presbyterae reperiuntur, quarum viris in presbyteros electis, ipsae interim vitam caelibem agerent: quo etiam sensu & illae habentur episcopae appellatae, quarum viri fuissent in Episcopos postea consecrati; cum illae ab ipsis diuinae spectata viuerent sanctitudine: sicq. eiusmodi nomina non ab aliquo Ecclesiastico ministerio accepta esse, sed potius a virorum ordinibus deducta, vulgari quodam usu potius, quam aliqua vera ratione, fuisse illis indita noscuntur. qua etiam denominatione interdum, quae vxor fuisset viri qui ad diaconatum promotus esset, diaconissa nominabatur; & subdiaconissa, coniux viri illius qui ad subdiaconatus ordinem adscitus esset. Habes haec omnia nomina expressa in Concilio Turonensi d secundo, vbi etiam agitur de episcopa e. sicq. accipiendum quod scribit Gregorius f de presbytera. Est decretum Zachariae s Papae de non admittenda in contubernium presbytera, diacona, vel monacha; & Basilij epistola ad Peragorium presbyterum de iisdem. Est item canon Antiochenis Concilij h, quo inhibetur ne presbytera cum suo presbytero dormiat. Apud Athanasium i, secundum Graecae vocis etymologiae, presbytera, senior femina dicta est. Notat & Photius k in Nomocanone, tam ex Concilio Nicæno, quam ex Laodicensi & Chalcedonensi, prorsus diuersam fuisse presbyteram a diaconissa. Sed de his satis: iam eo, vnde digressa est, reuertatur oratio.

D Quod vero Lucas recensendo singulorum septem diaconorum nomina, primum ordine ponat Stephanum; S. Augustinus l ex eo accidisse putauit, quod primatum ageret inter diaconos: vnde haec ait: Inter diaconos nominatus primus, sicut inter Apostolos Petrus.] idemq. primicerius m diaconorum, & archidiaconus n, ut a Luciano & alijs nonnullis tam Graecis quam Latinis appellatus habetur. Sed iam reliqua prosequamur, quae hoc anno ab Apostolis, ac Petro praesertim, facta esse reperiuntur. Ceterum nemo prudens inficias ierit, non omnes res a Petro gestas prosecutum esse Lucam Evangelistam, cum Acta Apostolorum conscripsit: immo & multa quae essent maximi ponderis, ab eo fuisse praetermissa, Hieronymus o docet.

E Hoc igitur anno, quo Redemptor noster Dominus Iesus Christus, consummato redemptionis humanae mysterio, caelos ascendit: cum credentium in Christo numerus in dies magis magisque augetur: inter cetera quae ad coagmentandam nascentem Ecclesiam sunt ab Apostolis salubriter instituta; Iacobus Alphæi, cognomento Iustus, idemq. frater Domini dictus, a Petro Apostolorum Principe ordinatur Hierosolymorum Episcopus, seditq. annis vigintiquem: de quo Chrysostomus p. Si quis, inquit, a me percontaretur, quomodo Iacobus sedem Hierosolymitanam accepit: responderem ego,

a Clem. const. lib. 3. c. 15.
b Epiph. haer. 79.
c Concil. Nicæna c. 10.
d Concil. Turon. a. c. 20.
e Eodem Concil. c. 13. 14.
f Gregor. dialog. lib. 4. c. 12.
g Cod. manus. script. apud nos pag. 111.
h Concil. Antioch. can. 21.
i Athanasius ad Virgin.
k Photius in Nomoc. tit. 1. c. 37.
l Aug. serm. 94. de diuers. STEPHANVS ARCHIDIACONVS.
m Aug. ser. 1. de Sanctis.
n Lucian. epist. de eius inuentione.
o Hier. epist. ad Galat. c. 2.
p Chrysost. in Ioan. hom. 87.

A ego, hunc totius Orbis magistrum praeposuisse Petrum.] Porro ipsum ordinationis mysterium, quod consecrationem visitatori vocabulo dicere consueuimus, ab eodem Petro, Ioanne, ac Iacobo fratribus esse consummatum, epistola quae dicitur Anacleti a testatur, traditamq. a Petro formam esse, ut non minus quam a tribus Episcopis, electus Antistes consecraretur. Id quidem hoc anno contigisse cum testatur Eusebius b, de iisdem tribus Apostolis, qui Iacobum ordinauerunt, ex Clemente Alexandrino haec recitat: Clemens in sexto libro c de eo scribens sic refert: Petrum, & Iacobum, & Ioannem, post Saluatoris ad caelos ascensum, cum essent a Domino summum dignitatis gradum adepti, non de gloria & honore contendisse inter se, sed vno consensu Iacobum Iustum Hierosolymorum Episcopum designasse. Idem etiam in septimo libro eiusdem operis, de eo praeterea haec memorat: Iacobo Iusto, Ioanni, & Petro Dominus post ascensionem suam singularem quamdam impertijt cognitionem, quam illi reliquis Apostolis tradiderunt, reliqui autem Apostoli septuaginta discipulis, ex quibus vnus erat Barnabas. Duos item Iacobos fuisse ferunt: vnum cognomento Iustum, qui de templi fastigio praecipuus deiectus, fullonisq. veste caesus occubuit: alterum, qui capite abscisso migravit e vita.] haec Eusebius. Aduersus eos autem qui dicunt tres fuisse Iacobos; & Alphæi dictum, diuersum esse a Iacobo Iusto, quem audent etiam extra duodenarium Apostolorum numerum constituere; pluribus disputat S. Hieronymus in commentario aduersus Heluidium scripto, nosq. alias fusius: ad quorum refellendum commentum, modo fontem vnde ista deduxerint, demonstrasse, confutasse est: ex peruulgato enim Clementis Romani nomine libro Recognitionum apocrypho id eos liquet esse mutuos.

C Quod vero ad Iacobi ordinationis diem pertinet, in Martyrologio Bedae facta ponitur vigesima septima mensis Decembris. Insignia quaedam Episcopatus eius, non tantum memoria, sed & usu ad posteros esse delapsa, antiquorum scriptorum auctoritate exploratum habetur. Et quod in primis spectat ad eius cathedram, haec de ea scribit Eusebius c: Iacobi Apostoli cathedram (qui primus erat ad Hierosolymitanam Ecclesiam Episcopatum a Salvatore & ceteris eius Apostolis delectus, quemq. fratrem Christi nuncupatum diuina perhibent eloquia) ad istud tempus seruatam, Episcopi qui illic ordine successerunt, permagni aestimant: vnde declarant perspicue, quemadmodum veteres Patres ad nostram vsque aetatem sanctis viris, ob eorum veram erga Deum pietatem, debitam venerationem & tribuerint, & adhuc tribuere non cessent.] haec de cathedra Eusebius.

D Insuper ad Episcopalis dignitatis ornamentum, eundem Iacobum gestare in capite consueuisse laminam seu bracteam auream, Epiphanius d, Hieronymus e, ac ceteri pene omnes Ecclesiastici scriptores testantur. rationem autem eius rei hanc affert Epiphanius f, dicens: Folium siue bracteam in capite gestare ipsi licebat, quemadmodum relati fide digni viri Clemens & Eusebius in suis commentarijs testati sunt. Sacerdos itaque est (velut dixi) Iesus Christus in aeternum, secundum ordinem Melchisedech; simulq. Rex iuxta ordinem ex supernis, ut transferat sacerdotium simul cum lege: ex femine vero Dauid propter Mariam sedens in throno in aeternum, & regni eius non erit finis. Oportebat enim ipsum nunc transferre ordinem tum sacerdotij tum regni.] et paulo post: Largitus est autem sub se constitutis regnum, ut ne diceretur a paruis ad maiora procedere. Manet enim thronus ipsius, & regni eius non erit finis: et sedit super thronum Dauid: ita ut regnum Dauid vna cum pontificatu transfulerit, ac largitus sit seruis suis, hoc est, Pontificibus Catholicae Ecclesiae.] haec Epiphanius, cum pluribus superius monstrasset tum sacerdotium tum thronum Dauid, ipsam regiam dignitatem vna cum pontificio, in Ecclesiam suam, ac successores Pontifices in aeternum permanuram transfuisse. In signum igitur regalis sacerdotij (sic ipsum appellat Petrus g) eiusmodi capitis ornamentum gestare consueuisse Christianae legis Pontifices, satis ex his quae idem scribit, declaratum videtur.

E Ceterum non Iacobum tantum eiusmodi regiae dignitatis insignibus uti consueuisse, sed & ceteros Apostolos; par est credere: nam etsi haec de singulis non scribantur, satis tamen ad rei veritatem demonstrandam esse videtur, quod non modo Iacobus, quem diximus, sed & Ioannes Euangelista eo usus capitis ornamento perhibetur: testatur enim id Polycrates h Ephesorum Episcopus in ea quam ad Victorem Romanum Pontificem

A
B
C
D
E

a Anaclet. ad Episcop. Ital. re. i. Conciliorum.
b Eusebius in Chron. & hist. lib. 2. c. 1.
c Eusebius hist. lib. 7. cap. 14. in fine.
d Epiph. haer. 29. c. 78.
e Hier. de Script. Eccl. in Iacobus & in epist. ad Galat. 2.
f Epiph. haer. 29.
g 1. Petr. 2.
h Polycrates in Epist. ad Victor. Rom. Pontificem.

tificem scripsit epistola, in qua inter alia hæc leguntur : His accedit Ioannes, qui supra pectus Domini in coena recubuit, qui sacerdos fuit, qui laminam auream gestavit, qui martyr & doctor extitit, qui tandem Ephesi morte confopitus occubuit, &c.] recitant eadem ex eodem auctore Eusebius^a ac Hieronymus^b. Erat autem eiusmodi capitis ornamentum sacerdotibus antiquæ legis a Deo olim concessum : quod in amplius ac perfectius Christianæ legis sacerdotium translatum est.

^a Euseb. hist. lib. 5. c. 23.
^b Hier. de Scrip. Eccl. in Polycr.

CCXCV. Vt igitur eius repetamus originē: hæc in libro Exodi^c scripta habentur: Facies & laminam de auro purissimo: in qua sculpes opere cælatoris, SANCTVM DOMINO. Ligabisq. eam vitta hyacinthina, & erit super tiaram, imminens fronti Pontificis.] ac rursum^d: Pones tiaram in capite eius, & laminam sanctam super tiaram, & oleum vntionis fundes super caput eius: atque hoc ritu consecrabitur.] et post multa^e: Fecerunt & laminam sacræ venerationis de auro purissimo, scripseruntq. in ea opere gemmario, SANCTVM DOMINI: et strinxerunt eam cum mitra vitta hyacinthina.]

^c Exod. 28. DE LAMINA AVREA.
^d Exod. 29.
^e Exod. 39.

f Leuit. 8. idem in Leuitico^f his verbis: Cydari quoque textit caput: et super eam contra frontem posuit laminam auream consecratam in sanctificatione, sicut præceperat Dominus.] Cum ceteris sacerdotibus vti cydari, seu mitra, concessum esset; lamina tamen aurea ornari caput, peculiare tantum erat summi Pontificis: quod ornamentum, **g** Eccles. 45. corona etiam appellatur in diuina Scriptura, vt cum dicitur^g: Corona aurea super mitram eius expressa signo sanctitatis.]

CCXCVI. Iosephus^h autem cum agit de antiquitatibus Iudæorum, quale fuerit ornamentum capitis summi sacerdotis, exacte describit, monstratq. non tantum lamina aurea, sed & corona aurea triplici ordine ducta mitram ornatam fuisse: sic enim ait: Porro pileo (ita appellat cydarim, seu mitram, communem pariter ceteris sacerdotibus) vtebatur, quali ceteri sacerdotes, super quem extabat alius confutulis ex hyacintho variatus: hunc aurea corona triplici ordine circumdabat, in qua spectabantur caliculi aurei, quales videmus in herba quæ apud nos vocatur daccharus, apud Græcos herbarios hyoscyamus.] qualisnam fuerit, quoque describit: Eiusmodi corona, inquit, ab occipitio circa tempora vtraque procedebat: nam frontem isti caliculi non ambiabant, sed lorum quoddam latum aureum, quod sacris characteribus Dei nomen incisum habebat.] hætenus ille de mitra summi Pontificis. Qualis autem esset illa qua ceteri sacerdotes vtebantur, sic aitⁱ: Supra caput autem gestabant pileum, non fastigiatum, neque rotum caput comprehendentem, sed paulo plus quam medium: est autem tali apparatu, vt videatur vitta linea sæpe in orbem replicata & confuta; quam superne alia tela integit vsque ad frontem descendens, & per superficiem verticis futurarum deformitatem occultans: hic adaptatur accurate, ne inter sacrificandum delabatur.] Cum eiusmodi mitræ essent byssinæ, aliquis tamen adhuc illis accedebat ornatus; nam in

^h Ioseph. antiq. lib. 3. c. 8. CORONA TRIPLEX SUMMI SACERDOTIS.

ⁱ Idem ibid.

Exod. 39. Exodo^k sic legitur: Fecerunt mitras cum coronulis suis ex bysso.]

CCXCVII. Quid vero eiusmodi ornatus capitis significaret, Philo sic declarat^l: Quod autem caput eius perpetuo mitra tegitur, significat diadema regium, insigne potestatis, non summæ quidem, sed proregiæ, alioqui mirificæ, &c.] Hieronymus^m ad Fabiolam scribens de indumentis antiqui sacerdotij, omnia in Christo perfectius esse consummata demonstrat, aitque: Habet cydarim, & nomen Dei portat in fronte: diademate ornatus est regio.] et inferius, qualis esset mitra communis omnibus sacerdotibus, exacte describit. Non prætermittimus dicere de Brachmanis sacerdotibus, quos testatur Philostratusⁿ vti consueuisse mitra gemmis ornata, veste linea, baculo insuper & annulo.

^l Phil. lib. de profugis. in Hieron. epist. 228.

PONTIFICVM AVREA CORONA.
ⁿ Philost. in Tiansæ lib. 2. c. 3.

CCXC-VIII. At vt de nostris agamus: ex institutione, immo & vsu (vt vidimus) Apostolorum manasse certum est, vt Episcopi Christianæ Ecclesiæ, quod regali fungerentur sacerdotio, tamquam Reges, & sacerdotes mitra in sacris vterentur pretiosa: eam fuisse maximi pretij, satis Ammianus^o Marcellinus demonstrat, dum agit de Maseizel tyranno in Africa; qui a Theodosio profligatus, vt aliquo modo sibi Theodosium conciliaret, Militaria (inquit) signa, & coronam sacerdotalem cum ceteris quæ interceperat, nihil

CHRISTIANO-RVM PONTIFICVM CORONA.
^o Ammianus Marc. lib. 29.

A cunctatus restituit, vt præceptum est.] De mitra S. Ambrosij Ennodius in epigrammate de ipso scripto agit his versibus:

*Serta redimitus gestabat lucida fronte
Distincta gemmis: ore parabat opus.]*

Ad sacerdotalem quidem coronam alludit Eusebius^a, dum panegyrica oratione sic exorsus ait: Amici Dei, & sacerdotes, qui sacrosancto podere, indumento cælesti, gloriæ corona, diuina vntione, & sancta Spiritus sancti stola circumuestiti.] Et Gregorius Nazianzenus^b de se ipso, dum est ordinatus Episcopus, cum ex fuga redijisset, hæc habet in Apologetico: Idcirco me Pontificem vngis, ac podere cingis, capitique cydarim imponis, atque spiritualis holocausti altari admoues, &c.] Licet autem eodem nomine eiusmodi capitis Antistitis ornamentum, mitra, seu cydaris, tam apud sacerdotes antiquæ legis, quam nouæ, appellaretur: tamen fuisse diuerso modo concinnatum atque dispositum, satis ex his quæ diximus, perspicuum esse videtur. sicut enim pristina illa forma quid mysticum præseferbat; ita & sub noua lege, mitræ diuersa figura, diuersum etiam mysterium repræsentat; vt qui agunt de Ecclesiasticis officijs ac ritibus, pluribus docent; quos consulat qui ea cupit: de his enim pluribus agere, ab instituto suscepto alienum esse putamus. At quoniam occasione Episcopatus Iacobi, eiusmodi de insignibus Episcoporum est suscepta narratio; plura alia de eodem Apostolo essent dicenda, quæ ab antiquioribus Ecclesiasticis scriptoribus accepta, Eusebius, Epiphanius, Hieronymus, & alij referunt: sed ea nos ad martyrij tempus enarranda distulimus, cuius occasione ab iisdem sunt auctoribus scripta: ibi etiam de annis sedis eius exactam asferemus rationem.

^a Euseb. hist. lib. 10. c. 4.
^b Greg. Nazianz. Apol. 3.

C Quod vero S. Ignatius testetur (vt nuper vidimus, cum de ordinatione septem diaconorum egimus) Stephanum ministrasse Iacobo: si consenserimus Bedæ^c dicenti ipsum ordinatum fuisse Episcopum Hierosolymorum vigesima septima mensis Decembris, plane ante eius ordinationem illi ministrasse oportuit; cū Stephanus (vt dicemus) hoc eodem anno, vigesima sexta eiusdem mensis Decembris fuerit martyrio coronatus. at nec quicquam est absurdi, vt ante Episcopatum illi Stephanus ministrauerit: quippe qui Apostolus atque sacerdos a Christo Domino iā institutus fuisset; quem & pro egregia spectataq. sanctitate, etiam Christi hostes honore prosequerentur, ita vt (quod scribit Hegesippus^d) concederent illi ingredi in Sancta sanctorum. Quod vero frater Domini esset, eundem ceteri Apostoli ac discipuli mirifice obseruabant.

CCIC.
^c Bedæ in Mart. 27. Decembr. IACOBVS CVLTVS AB OMNIBVS.

^d Apud Euseb. hist. lib. 2. c. 22.

Hoc igitur anno, iisdem Coss. Domitio Ænobarbo, & Camillo Scriboniano, vigesima sexta mensis Decembris, S. Stephanus primus diaconorum, primus omnium Christianorum martyrio coronatur. Rem gestam, nobile eius certamen, ac triumphum egregium S. Lucas in Actis^e Apostolorum exacte conscripsit. Quod vero ad tempus spectat: cum diuersæ ab his nonnullorum ferantur sententiæ: quænam sit quæ magis veritate nitatur, diligentiori studio in primis peruestigandum putamus. Fuit quorundam opinio, eodem ipso anno quo Dominus passus est, haud multo postquam est electus diaconus, Stephanum a Iudæis occisum esse: idq. ea tantum coniectura permoti sensere, quod Lucas mox post electionem diaconorum, de eius martyrio narrationem instituat. Sed meminisse hi debent, quod cum idem auctor de ipso testetur, fecisse signa & prodigia multa in populo, nec vel vnum ipsorum recenseat; eadem ipsa atque alia multa fuisse ab eodem prætermissa, exploratissimum est. Qui eius fuerunt sententiæ, etiam sunt opinati eundem Stephanum coronatum fuisse martyrio III. Nonas Augusti, quo die de illius corporis inuentione, quæ contigit sub Honorio Imperatore mense Decembris, memoria annua agitur in Ecclesia. Sed eius celebritatis aliam ab his plane diuersam fuisse rationem, in nostris Notationibus^f in Martyrologium Romanum nuper editis satis perspicue demonstraui.

CCC.
DE MARTYRIE STEPHANI TEMPORE.
^e Act. 6.7.8.

Rursum fertur Hippolyti^g Thebani nomine de tempore necis Stephani ab his procul abhorrens sententia: nimirum ipsum anno septimo ab eius electione, martyrio vita functum, eodemq. tempore & Paulum a Christo vocatum. adscribit hæc eadem Nicephorus^h Euodio: quæ cum repugnent his quæ de se ipso idem Paulus scribit ad Galatas (vt suo loco manifeste monstrabimus) nihil est quod tam de his quæ de vocatione Pauli, quæ post necem Stephani facta est, quam de eius martyrio ipsos auscultare

CCCI.
Apud Glyc. in 3. par. Annal. DE TEMPORE NECIS STEPHANI DIVERSA OPINIO.
^h Niceph. hist. lib. 4. c. 3.

& Principibus sacerdotum in Hierusalē pro Christi fide extra portam quæ est ad Aquilonem, quæ ducit ad Cedar . ibi die ac nocte iacuit proiectus, vt sepultura non daretur secundum mandatum impiorum Principum, vt a feris consumeretur corpus eius . Ex Domini autem voluntate non tetigit eum vnum ex his, non fera, non auis, non canis. Ego Gamaliel compatiens Christi ministro, & festinans habere mercedem a Domino, & partem cum sancto viro fidei, misi per noctem quantos poteram religiosos Christianos, & in Christo Iesu fideliter credentes, habitantes Hierusalem in medio Iudæorum; et hortatus sum eos, & necessariam substantiam ministraui, ac persuasi illis ire occulte vt portarent corpus eius meo in vehiculo ad villam meam, hoc est, in Caphargamalam (quod interpretatur villa Gamalielis) viginti millia habēs a ciuitate. Et ibi feci illi plantum fieri diebus septuaginta, & poni eum in meo monumento nouo in Orientali theca: et præcepi meis, vt quæcumque necessaria erant pro eius planctu, de meo darent.] B hætenus ille de sepultura Stephani .

CCCIX. Nec aliter quidem S. Hieronymus a plantum magnum, quem factum narrat Lucas in funere Stephani, nisi magnificentiam funeris, intelligendū esse ait, scribens ad Paulam his verbis: Quod Stephano fecerint Hierosolymæ fratres plantum magnum: vtique plantus magnus non in plangentium exanimatione, vt tu putas, sed in pompa funeris & exequiarum frequentia intelligendus sit.] idemq. alibi aduersus Vigilantium ad Riparium b scribens: Ergo, inquit, martyrum immundæ sunt reliquæ? Et quid passi sunt Apostoli, vt immundum Stephani corpus tanta funeris ambitione præcederent, vt facerent ei plantum magnum, vt eorum luctus in nostrum gaudium verteretur?] hæc Hieronymus, superius ex Luciani epistola enarratis consentiens; qui etiam ex pluribus diuinæ Scripturæ locis egregie monstrat, plantum magnum, funeris amplitudinem significare. Apud Rabbi Iacob in Turim Iora Degha capite trecentesimo quinquagesimo secundo legitur, adeo sumptuosæ esse consueuisse funera Iudæorum, vt interdum euenerit, vt qui fufissimis impensis impares essent, ad tempus fugam arripuerint, Qui autem hæc corrigenda curarit, tradidit fuisse seniore Gamalielem, qui vili funeris pompa voluit sepeliri, & inter alia, lineis tantum amictum sepulturæ mandari. quem & posteros esse imitatos affirmat, vt superius diximus.

CCCX. Ceterum ipsorum Apostolorum exemplo adeo splendide per Gamalielē curantium Stephani sepulturam, laudabilis in Ecclesia Dei in curandis defunctorum corporibus consuetudo permansit, vt eadem in primis aromatibus condirentur. vnde Tertullianus c: Si Arabia quærentur; sciant Sabæi pluris & carius suas merces Christianis sepeliendis profligari, quàm dijs fumigandis.] Gregorius d Nyssenus hæc in funere Meletij: Sindones mundæ, & panni serici, vnguentorum & aromatum largitas, liberalitas mulieris ornata & honesta, &c.] Gregorius e Nazianzenus non sine myrrha, Casariorum fratrem sepeliuit. De qua etiam consuetudine pristina Prudentius agit his versibus f:

Candore nitentia clare
Prætendere lintea mos est,
Aspersaq. myrrha Sabæo
Corpus medicamine seruat.] et in fine:
Nos tuta fouebimus ossa
Violis ac fronde frequenti,
Titulumq. & frigida saxa
Liquido spargemus odore.]

CCCXI. Rursum vero accensis cereis, cantu profano qui pompam funeris, apud Christianos antiquo vsu receptum esse, multis habetur testatum exemplis; vt quod habet Pontius diaconus g de funere sancti Cypriani martyris his verbis: Inde cum cereis & scholaribus in area cuiusdam Candidi procuratoris magno triumpho sepultum est.] quod in super Gregorius Nyssenus h factum tradidit in funere Meletij, cum ait: Quomodo vtrinque quasi ignei amnes continentibus facibus, tractu continuo perpetuoq. fluentes, quoad oculi longissime prospicere solent, porrigebantur?] Gregorius Nazianzenus i de matre sua in funere Casarij filij gestante facies, hæc habet: Cum multiplici hymnorum cantu deducitur, celebriq. pompa ad martyrum sedem effertur, sanctiq. parentum manibus honoratur, matre accensas facies gestante.] eadem plane cum agit

a Hier. ad Paul. epist. 23. PVNVS AMPLISSIMVM.

b Hier. epist. 53. ad Rip.

c Tertull. in Apolog. d Greg. Nyss. orat. in fun. Meletij. e Greg. Naz. ad Sophr. epist. 28. f Prudent. in Casabem. hym. de defunctis.

g Pontius in Act. pass. S. Cypri. in fin. h Greg. Nyss. orat. in fun. Meletij. LVMINA ET CANTVS IN FVNERE. i Greg. Nazian. orat. in funere Casarij.

agit de funere Constantij in oratione prima aduersus Iulianum Apostatam. hoc etiam idem qui supra Gregorius Nyssenus a, cum meminit de funere S. Macrinæ sororis, testatur: id ipsum Eusebius b in funere Constantini. sed & Hieronymus de funere S. Paulæ hæc ait c: Translata Episcoporum manibus, & ceruicem feretro subijcientibus, cum alij Pontifices cereos lampadesque, alij choros psallentium ducerent, in medio ecclesiæ speluncæ Saluatoris est posita.] Athanasius d eadem feliciter & explicat & probat, cum ait: Si quis diem obierit, licet in aere deponatur inhumatus, ne omiseris oleum & ceram, inuocato Christo Deo, ad sepulchrum accendere: accepta enim Deo sunt, plurimamq. secum referunt retributionem: oleum & cera holocaustum est; incruentæ vero hostiæ oblatio, propitiatio est.] Quid vero e Chrysostomus? Quid, ait, ardentibus, quæso, lampades sibi volunt? nonne tamquam athletas eos comitamur? Quid autem hymni? nonne glorificamus Deum, & illi gratias agimus, quia iam defunctum coronauit, & ab incertitudine sublatus penes se retinet?] idemq. f alias laudatissimam Christianorum consuetudinem in celebrandis exequijs defunctorum saepe commendat.

Sed quoniam nihil est tam sanctum, quod non possit humana prauitate peruertere, vult Synodus Eliberina g, ne accensis cereis super defunctorum sepulchra, eorum animæ inquietarentur. Sed qui nouerit ex diuina Scriptura quid sit mortuos inquietare, intelliget profecto a sancta Synodo non facum accensionem, sed defunctorum animarum superstitiosis ritibus euocationem esse prohibitam. Porro inquietare animas defunctorum, nihil aliud esse quàm carminibus magicis, alijsve superstitionibus adhibitis eas aduocare, satis expressum habetur in libro Regum h ex persona Samuelis sic dicentis: Quare inquietasti me vt suscitarem?] Consueuisse quidem & Gentiles ad sepulchra defunctorum faces accendere, Suetonius i tradit. Solicitari quoque solitas ab ipfis animas defunctorum, Plinius k plane significat, cum de communi illo loquendi vsu pristino hæc ait: Cur ad mentionem defunctorum testamur memoriam eorum a nobis non solicitari?] Id quidem non alia de causa, nisi ob frequentem vsu aduocandi, ac (vt aiebant) solicitandi seu inquietandi animas defunctorum, loquendi consuetudine receptum erat. Abstulit ergo SS. Synodus superstitiosam facum accensionem ad solicitandas animas defunctorum: sic & SS. Synodus Tridentina superstitiosum numerum candelarum alijs ex causis interdixit. Inceso etiam thure defunctos honorari consueuisse; idq. prætermisisse, piaculum grande existimatum esse, satis declarant Acta l sacrosanctæ Synodi Chalcedonenfis, vbi recitatur libellus accusationis aduersus Dioscorum, oblatum ab Ischyryone diacono; quo inter alia datur crimini, quod eius auaritia factum sit, vt in funere Peristeriæ pientissimæ feminae, quæ sua legauerat sanctis locis, oblatio incensi (quantum ad ipsum pertinuit) fuerit prætermissa.

Ceterum quod de Stephani funere dictum est, non vna die, sed pluribus, vsque ad septuagenarium numerum, ipsum curatū esse: Apostolica traditione in Ecclesia etiam consuetudo illa probata videtur, vt item non vna die tantū, sed pluribus, pia Christianorum officia, ac religiosa Fidelium illis persoluerentur obsequia: vnguentis enim primum delibuta cadauera remanere duorum vel trium dierum spatio insepulta consueuerant: Quo tēpore apud ipsa excubantes Fideles, sacras hymnodias cantantes, Deum laudabant, sacras hostias immolabant: ac postea ad sepulchrum ducebant: inde post sepulturam etiā psalmodiarum cantica repetebant. At cum multa de his sint exempla, quæ in medium adduci possent, satis illud esse putauimus, quod in Paulæ funere factū Hieronymus m narrat his verbis: Hebræo, Græco, Latino, Syroq. sermone psalmos in ordine ne personabant, non solum triduo, donec subter ecclesiam & iuxta specum Domini conderetur; sed per omnem hebdomadam; cunctis qui venerunt, suum funus & proprias credentibus lacrymas.] et de sacrificijs offerri tunc solitis testis locupletissimus est S. Augustinus, dum agit de transitu matris. Rursum octaua, vigesima, trigesima, quadragesima, ac sexagesima die agi consueuisse memoriam defunctorum, antiqui libri Rituales testantur. Itemq. anniuersaria die eadem pietatis officia reperere maiores consueuisse, multa sunt certissima testimonia. Tertullianus n enim ait: Pro defunctis annuam die facimus.] & alibi o: Pro anima eius, inquit, oret, & refrigerium interim adpostulet ei, & in prima resurrectione consortium: offerat annuis diebus dormitionis eius.] Gregorius Nazianzenus p hæc item in eadem sententiam: Alia quidem persoluimus, alia vero daturi sumus; anniuersarios enim honores & commemorationes offerentes

a Greg. Nyssen. orat. in funere S. Macrinæ. b Euseb. in vit. Const. lib. 4. c Hieron. epist. 27. in funere S. Paulæ. d Recitat Ioan. Damasc. lib. de mort. suffrag. e Chrys. homil. 70. ad popul. Anrioch. f Chrys. homil. 14. in 2. epist. Paul. ad Tim. c. 5. ad popul. Anrioch. g 4. in epist. Paul. ad Hebræos. CCCXII. g Concil. Eliber. c. 34. h 1. Reg. 28. i Suet. in Tib. c. 98. k Plin. lib. 28. c. 2. l Concil. Chalced. Act. 1. m Hier. epist. 27. n Terr. de coron. milit. o Lib. de Monog. p Greg. Nazian. orat. in fun. Casarij.

ij quidem certe qui superstites relinquuntur.] At vero ne in his diutius immoremur: exequia Christianorum ex traditione (vt vidimus) Apostolorum accepta, non tantum apud Fideles, sed etiam Christianorum hostes, sibi conciliarunt honorem ac reuerentiam: nam Iulianus Apostata, rerum nostrarum acerbissimus inimicus, eiusmodi religiosum officium in suas partes transferre studuit: vt ex his videas, quantum homine illo perditio ac peruerso sit infelicio, qui detrahens subsannat eadem atque irridet.

Epist. Iul. ad Arfacium apud Sox. lib. 3. c. 15.

CCCXIV. Sed occasio postulat, vt quae his coniuncta esse videntur, de suffragijs ab Ecclesia pro defunctis exhiberi solitis, ex instituti ratione saltem paucis agamus. Res enim est non recens in Ecclesia adinuenta, sed quae ex iisdem Apostolicarum traditionum fontibus manat: quod Augustinus his verbis constanter affirmat: Orationibus vero sanctae Ecclesiae, & sacrificio salutari, & eleemosynis, quae pro eorum spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adiuuari, vt cum eis misericordius agatur a Domino, quam eorum peccata meruerunt. Hoc enim a Patribus traditum vniuersa obseruat Ecclesia, vt pro eis qui in corporis & sanguinis Christi communiione defuncti sunt, cum ad ipsum sacrificium loco suo commemorantur, oretur, ac pro illis quoque offerri commemoretur.] multa insuper in eadem sententiam locutus, reddit exactam omnium rationem. Quod igitur ait id a Patribus traditum; haud ab alijs, quam ab Apostolis, voluit intellexisse, secundum ea quae idem scribit in libro de Baptismo contra Donatistas, sic dicens: Quod vniuersa tenet Ecclesia, nec Concilij institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur.] Est videre huius traditionis antiquiora vestigia apud Tertullianum, cum ait, oblationes pro defunctis non nisi ex traditione prouenisse. qui & per quos faciendae essent eiusmodi oblationes, sic alibi declarat: Repete apud Deum, pro cuius spiritu postules, pro qua oblationes annuas reddas. Stabis ergo ad Deum cum tot vxoribus, quot illa oratione commemoras, & offeres pro duabus, & commemorabis eas duas per sacerdotem.]

Aug. serm. 32. de verb. Apost. DE SVFFRAGIIS PRO DEFUNCTIS

Aug. de bap. c. 24.

Tert. de coron. mil. c. 3.

Tertul. lib. de exhor. ad castitatem.

CCCXV. Sed ad quid eiusmodi oblationes, nisi vt per eas defuncti anima refrigerium a Deo consequatur? vnde & alio in loco: Pro anima eius (mariti videlicet) oret, & refrigerium interim adpostulet ei, & in prima resurrectione consortium, & offerat annuis diebus dormitionis eius.] haec quidem ille non certe ex schola Montani tum primum aperta: nam quo pacto agens cum Catholicis, prouocat eos ad totius Ecclesiae traditionem inueteratam, quam consuetudo iam firmasset, ac fides obsignasset; si ea ex his essent, quae in Orbis angulo, nempe in Phrygia, eo tempore Montanus docuisset? An Montani erant sectarij sanctissimi Episcopi Africani, qui ante Cyprianum vixerunt, vel ipse denique Cyprianus, qui a deo probasse leguntur offerri pro defuncti anima sacrificium, vt eo pietatis officio quempiam priuasse, magnum esset illi supplicium intulisse? An ne Origenes, qui eodem vixit tempore, Montani assecla erat, qui tam egregie defunctorum suffragijs adstipulatur, sic dicens? Memorias sanctorum facimus, & parentum nostrarum vel amicorum in fide morientium deuote memoriam agimus, tam illorum refrigerio gaudentes, quam etiam nobis piam consummationem in fide postulantes.] et paulo post: Celebramus nimirum, religiosos cum sacerdotibus conuocantes, Fideles vna cum clero, inuitantes adhuc egenos & pauperes, pupillos & viduas saturantes, vt fiat festiuitas nostra in memoriam requiei defunctis animabus, quarum memoriam celebramus, nobis autem efficiantur in odorem suauitas in conspectu aeterni Dei.] haec Origenes.

OBLATIONES PRO DEFUNCTIS.

Cypr. epist. 66.

Orig. in Iob homil. 3.

CCCXVI. Epiphanius agens contra Aerium istac impugnantem, eadem ex maiorum indissolubili traditione fluxisse defendit, cum ait: Profunt autem & preces pro illis factae, etiam si totam culpam non abscindant, nempe mortalem. Verum enimvero, eo quod nos saepe, dum in mundo sumus, fallimur & erramus, tum inuiti, tum voluntarie: quo id quod perfectius est, significetur; & pro iustis & peccatoribus memoriam facimus: pro peccatoribus quidem misericordiam Dei implorantes.] et infra: Ecclesia necessario hoc perfecit, traditione a Patribus accepta. Quis autem poterit statutum matris dissoluere, aut legem patris? velut Salomon dicit: Audi, fili, sermones patris tui, & ne repudies statuta matris tuae. ostendens per haec quod & in scriptis & sine scripto docuit Pater & Filius & Spiritus sanctus. Mater autem nostra Ecclesia habet statuta in se posita, indissolubilia, quae dissolui non possunt.] Sed quam insigniter Ioannes Chrysostomus eadem haec ab Apostolis esse instituta, saepe testetur, audiamus: populum enim

Chryf. ad pop. Antioch. homil. 69.

lum enim Antiochenum alloquens, vbi Petrus & Paulus praecipui Ecclesiae vertices docuerunt, non nisi quae ab ipsis ea accepisset Ecclesia repetens, ait: Non temere ab Apostolis haec sancita fuerunt, vt in tremendis mysterijs defunctorum agatur commemoratio: sciunt enim illis inde multum contingere lucrum, vtilitatem multam. Cum enim totus constiterit populus extensis manibus, sacerdotalis plenitudo, & tremendum proponitur sacrificium, quomodo Deum non exorabimus pro his deprecantes? Sed hoc quidem de his qui in fide migrarunt.] idem alibi eadem prorsus repetit verba, & ex Spiritus sancti institutione factum ait, vt in sacro ac tremendo sacrificio diuinus clamet: Pro his qui defuncti sunt in Christo.]

Chryf. ad Phil. hom. 3. Chryf. in Act. hom. 21.

Cyrillus quoque Hierosolymitanus haec de iisdem: Cum hoc sacrificium offerimus, Missae nempe, postea facimus mentionem etiam eorum qui ante nos obdormierunt: primum Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, vt Deus orationibus illorum & deprecationibus suscipiat preces nostras: deinde pro defunctis Patribus & Episcopis, denique pro omnibus oramus, qui inter nos vita functi sunt; maximum esse credentes animarum iuuamen, pro quibus offertur obsecratio sancti illius & tremendi, quod in altare positum est, sacrificij. Quod exemplo monstrare volumus: scio enim multos dicere; Quid iuuat animam in peccatis ex hoc mundo decedentem, etiam si in hoc sacrificio mentio illius fiat? An enim si Rex aliquis, eos a quibus offensus est, in exilium pepulerit; postea vero illorum propinqui coronam aliquam conficientes, pro his qui sunt in supplicio exulibus, eidem offerrent: nonne condonationem aliquam suppliciorum ipsis dederit? Ad eundem modum & nos pro defunctis preces adhibentes, quamuis sint peccatores; non quidem coronam plectimus, sed Christum pro nostris peccatis maciatum offerimus, vt & nobis, & illis, cum qui est benignissimus, propitium reddamus.] haec Cyrillus, non aliunde quidem, quam ex traditione Iacobi eiusdem Ecclesiae primi Episcopi, vt ex eius liturgia suo loco monstrabimus.

CCCXVII. Cyrill. caesah. mystag. 5.

De eadem traditione Apostolica post alios & Ioannes Damascenus; qui eadem pro defunctis suffragia ad suum principium reducens, vnde prouenerint, monstrat his verbis: Porro autem Verbi discipuli atque conspectores, a quibus Orbis vniuersus captus est; illi, inquam, Saluatoris discipuli ac diuini Apostoli, vt in tremendis ac puris vitamq. afferentibus mysterijs, eorum qui cum fide diem extremum clausissent, memoria fieret, instituerunt: quod etiam firme atque constanter, ac sine vlla controuersia Catholica & Apostolica Ecclesia ab extremis finibus ad extremos vsque fines, ab eo tempore ad hunc vsque diem semper retinuit, ac tantisper dum mundus erit hic retinebit.] Habes insuper (vt praetermittamus magnam copiam auctorum haec testantium) eius rei vsum in Ecclesia Apostolica ex traditione Apostolorum Romae representatum ex epistola Paulini ad Aletium S. Paulae generum, cum in funere Ruffinae vxoris defunctae, in basilica Vaticana tanto theatro dignum spectaculum fuit ab eo exhibitum. At quid ibi ageretur, nisi quod eidem Ecclesiae, quam Petrus & Paulus docuerunt, ijdem tradidissent? in illa enim, velut thesauro, esse ab Apostolis collocatas sacras traditiones, & inuiolabiliter custoditas, auctor est Irenaeus. An non insuper censenda est traditio Apostolica, quae tot tantisque est comprobata miraculis? sunt ea plane innumera, quae tum Gregorius Papa, tum alij fide probati auctores memoriae prodidere. Sed quid diuinitus facta miracula, nisi quod per ea diuinum suffragium declaratur?

CCCXVIII. Ioan. Damasc. de Fidel. defun. oratione.

Paulin. epist. 32.

Iren. lib. 3. c. 8. 4.

Cum igitur Ecclesiastici tractatores, insignis nominis viri (vt vidimus) vna eademque consensione firmiter asseuerent, ex Apostolica traditione sacrificia & alia pietatis opera offerri consueuisse pro defunctis: necessario compellimur dicere, eosdem pariter ex Apostolica traditione affirmare, esse locum in quo post obitum animae purgentur, donec ab omni peccati macula expiatae reddantur. Si enim viuentium suffragijs eas adiuuari ac liberari posse, Apostolica traditio (vt dictum est) docuit: sane non omnium Fidelium animas continuo post obitum in caelum recipi, nec item omnes in infernum mergi (pro quibus nulla sunt offerenda suffragia, cum nec illi his opus habeant, nec istis profint) certum est: sed tertium adhuc esse locum necesse est affirmare, quo illae quae adhuc venialium peccatorum inquinatae sunt sordibus, & mortalium licet culpa exsoluta, poenae tamen temporariae sunt obnoxiae, detinentur. Ex his omnibus itaque est ratum firmumque de Purgatorio fidem atque doctrinam ex Apostolorum traditione fluxisse. Multa ad haec probanda, & confirmanda, essent ex diuinis Scripturis in medium afferenda

CCCXIX. EX TRADITIONE DOCTRINA.

renda testimonia: at quoniam nostri instituti est, doctrinam ex traditione, non traditionem ex doctrina deducere (nam id complures nostri temporis Ecclesiastici Orthodoxi scriptores feliciter præstiterunt) his in præsentiarum omiſſis, illud vnum, sed breuiter tamen, præstabis, vt Apostolicam traditionem Catholice Ecclesie vsu receptam, & Patrum testimonio roboratam apertissime demonstremus.

CCCXX. Certum est enim, tam Latinos quam Græcos antiquos Patres testimonio pari ac confessione in vnam eandemq. sententiam conspirasse, animas solutas corpore, peccatis aliquibus obnoxias, pœnis sic subijci, vt ijs purgata, æternæ tandem participes fiant beatitudinis: et licet de modo & loco quo id fiat, alius aliter senserit; quod tamen faciendum sit, omnes æque consentiunt. Ex antiqua Ecclesie traditione Tertullianus ^a, vt de re cuius nulla sit dubitatio, idem profitetur: nam cum tractat illam sententiam Domini in Matthæo ^b: Non exies inde, donec reddas nouissimum quadrantem] ait: Iudex te tradat Angelo executionis, & ille te in carcerem mandet infernum, vnde non dimittaris, nisi modico quoque delicto mora resurrectionis expenso.] et infra: In summa, cum carcerem illum, quod Euangelium demonstrat, inferos intelligimus; & nouissimum quadrantem, modicum quoque delictum mora resurrectionis illic luendum interpretamur: nemo dubitabit animam aliquid pensare penes inferos, salua resurrectionis plenitudine per carnem quoque.] hæc ille. Sed nec præiudicium Catholice affert veritati, si etiam, quod ait, id Montanus senserit. Non enim labefactatur veritas, si quis hæreticus eandem interdum profiteatur. Cyprianus id ipsum plenissime docet, dum scribens ad Antonianum ^c hæc ait: Aliud est, missum in carcerem non exire inde, donec soluat nouissimum quadrantem: aliud statim fidei & virtutis accipere mercedem: aliud pro peccatis longo dolore cruciatum emundari & purgari diu igne: aliud ^C peccata omnia passione purgasse.] Est etiam eiusdem veritatis Origenes ^d, qui eodem sæculo cum Tertulliano, & vsque ad Cypriani tempus vixit, assertor, dum ait: Cum illuc venitur, si quis multa opera bona, & parum aliquid iniquitatis attulerit; illud parum, tamquam plumbum, igni resoluitur ac purgatur, & totum remanet aurum purum. Et si quis plus illuc plumbi detulerit; plus exurit, vt amplius decoquatur: vt etsi parum aliquid sit auri, purgatum tamen resideat. Quod si aliquis illuc totus plumbeus venerit; fiet de illo hoc quod scriptum est: Demergetur in profundum, tamquam plumbum in aqua validissima.] hæc Origenes.

CCCXXI. Id ipsum Gregorius ^e Nyssenus in hunc ferme modum in magna illa oratione catechetica, quam sæpius citat Theodoretus: Quoniam, inquit, opus est vt illius quoque, quæ ex peccato ingenerata infederunt maculae, per medicinam aliquam auferantur: propterea in præsentem quidem vitam adhibuitur medicamentum virtutis ad hæc curanda vulnera: quod si curari non possint, in futura vita referuatur curatio. Sed quo modo in corpore sunt affectionum quædam differentia, quarum alia quidem facilius, alia vero difficilius admittunt curationem; in quibus & sectiones, & cauteria, & acerbissima medicamenta adhibentur ad tollendam affectionem, quæ insedit corpori: tale quid etiam in posterum denunciat futurum iudicium ad curandos morbos animæ, quod pigris quidem & lentis minatur.] Hieronymus ^f id etiam in hæc verba: Sicut diaboli, & omnium negatorum, atque impiorum, qui dixerunt in corde suo, Non est Deus, credimus æterna tormenta: sic peccatorum atque impiorum, & tamen Christianorum, quorum opera igne probanda sunt atque purganda, moderatam arbitramur & mixtam clementiæ sententiam Iudicis] vt scilicet non puniantur in æternum: nam de his est instituta disputatio. Et in Oseam ^g: Infernus, inquit, est locus, in quo animæ recluduntur siue in refrigerio, siue in pœnis pro qualitate meritum.] et alibi ^h: Peccatores qui consentunt rectam fidem, sed propter vitiorum sordes purgantibus se indigent flammis, idcirco nunc Dominus ad ignem iudicium vocare se monstrat, vt vniuscuiusque opus quale sit, ignis probet.] Appellat ⁱ alibi purgatoriam pœnam, baptismum ignis, quo (inquit) baptizabimur in futuro sæculo.

CCCXXII. Ambrosius ^k de eodem baptismo, purgatorio scilicet igne, hæc ait: Est etiam baptismum in Paradisi vestibulo, quod ante non erat; sed posteaquam peccator exclusus est, coepit esse romphæa ignea, quam posuit Deus; quæ antea non erat, quando peccatum non erat: culpa coepit, & baptismum coepit, quo purificentur qui in Paradisum redire cupiebant, vt regressi dicerent: Transiimus ^l per ignem & aquam: hic per aquam

A per aquam, illic per ignem: per aquam, vt abluantur peccata; per ignem, vt exurantur.] idem alibi ^a: Caue ne ligna, caue ne stipulam ad iudicium Dei tecum deferas, quæ ignis exurat: caue ne cum in vno aut duobus habeas quod probetur, in pluribus operibus deferas quod offendit. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur; potest tamen & ipse per ignem saluari. vnde colligitur, quia idem homo & saluatur ex parte, & condemnatur ex parte.] idem dum ait ^b de vltimo exsoluendo quadrante, illum de ijsdem pœnis interpretatur.

At Augustinus ^c de his vberius ceteris agit in Enchiridio ad Laurentium, & de Ciuitate Dei, vbi & falsas de his aliorum sententias refutat, idemq. alijs ^e plerisque in locis eiusdem veritatis fidelis assertor: cuius singulas de his sententias hic recitare præmittimus, ne nimia prolixitate legentibus molestiam afferamus, præsertim cum illæ potissimum sint iam præ manibus omnium. Ceterum tantum abest vt penes quempiam antiquorum Orthodoxorum fuerit de eadem re aliqua dubitatio, vt potius laborandum fuerit Patribus aduersus nonnullos, qui crederent omnia peccata quantumuis capitalia, excepto tamen infidelitatis errore, eodem igne purgari posse: quos non tantum Augustinus citato loco, sed & Cæsarius Arelatensis Episcopus egregia sanctitate & eruditione Pater (hic, vt alibi notauimus ^f, fama notissimus claruit temporibus Symmachii Papæ, longe ante Gregorij tempora) refellit sic dicens ^g: Multi lectionem istam magis intelligentes, falsa securitate decipiuntur, dum credunt, quod supra fundamentum Christi crimina capitalia ædificata, peccata ipsa per ignem transitorium possint purgari, & ipsi postea ad vitam æternam peruenire. Intellectus iste, fratres carissimi, corrigendus est; quia ipsi se seducunt, qui sibi blandiuntur. Illo enim transitorio igne, de quo dixit Apostolus: Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem: non capitalia, sed minuta peccata purgantur.] et post multa: Sed dicit aliquis: Non ad me pertinet quamdiu moras habeam, tantum vt ad vitam æternam perexeam. Nemo hoc dicat, fratres carissimi: quia ille ipse purgatorius ignis durior erit, quam quod potest pœnarum in hoc sæculo aut videri, aut cogitari, aut sentiri.] hæc Cæsarius. Plura his ac ferre innumera addenda essent aliorum, qui postea claruerunt, testimonia Ecclesiasticorum scriptorum; sed non patitur ratio instituti in his diutius immorari. Vnum tamen sic habeto: omnium, qui post dicta tempora vixere Orthodoxi scriptores, vsque in præsens, nullum reperiri, qui Apostolicæ traditioni, maiorumq. assertioni, ac denique tot sæculis præscriptæ Ecclesiasticæ consuetudini ausus sit contradicere: quin potius eandem Catholicam veritatem non tantum ex Patribus ratam atque firmatam, sed miraculorum editione diuino calculo sæpius comprobata, pronis manibus excipientes, sunt pie sancteq. venerati. Adeo vt nulla habenda sit ratio, si Nouantes & economiæ Ecclesiasticæ inuersores ab his aliter senserint. At hæc iam satis ad Apostolicas traditiones, & Ecclesie mores insinuandos, quibus nos astrinximus, esse putantes: ad ipsam rerum gestarum historiam, ad idq. vnde digressa est oratio, redeamus.

Die illa qua lapidatus est Stephanus, facta est (inquit Lucas ^h) persecutio magna in Ecclesia, quæ erat Hierosolymis, & omnes dispersi sunt per regiones Iudææ, & Samariæ præter Apostolos.] Est ⁱ qui dicat, eodem quo passus est Stephanus die, Nicanore, vnum ex septem diaconis, ac ducentos insuper Christianos a Iudæis fuisse necatos; quod tamen haud tutum est affirmare, cum Græcorum Menologium de Nicanore testetur, tempore Vespasiani Imperatoris fuisse in Cypro occisum. Sed quod ad Nicanorem spectat, contentiosum funem non trahimus. ceterum quod attinet ad reliquos; complures post necem Stephani occisos esse, absque dubitatione aliqua affirmamus, testante hæc potissimum Paulo coram Festo ^k Præside & Agrippa Rege, cum suam causam peroraret, sic dicens: Multos sanctorum ego in carceribus inclusi, a Principibus sacerdotum potestate accepta: et cum occiderentur, detuli sententiam.] Lucas autem hæc omnia innuens, potius quam describens, duobus verbis (vt vidimus) rem totam absoluit, dum ait: Facta ^l est in illa die persecutio magna in Ecclesia, quæ erat Hierosolymis.] Præterea accidisse tunc temporis creditur, quod ex relatione Gamalielis Lucianus ^m memoriæ prodidit, de Nicodemo Christi discipulo sic dicens: Cognoscentes Iudæi illum esse Christianum, amouerunt eum e principatu suo, & anathematizauerunt eum, & de ciuitate expulerunt. Tum ego Gamaliel, quasi persecutionem pro Christo passum, sustuli eum in meum agrum, & alui, & vestiui vsque ad finem vitæ eius, & defunctum

^a Terrull. lib. de anima, c. 55. & cap. vlt. ^b Matth. 5.

^c Cyprian. epist. 52.

^d Orig. in Exod. homil. 6.

^e Greg. Nyssen. orat. catech. 8. PATRVM CONSENSIO.

^f Hieron. in Isa. c. vlt. in fine.

^g Idem in Ose. cap. 14. ^h Hieronym. in Amos. c. 7.

ⁱ Hieronym. in Matth. c. 3.

^k Ambr. in Psal. 118. serm. 3.

^l Psal. 65.

^a Ambr. in Psal. 118. serm. 20. in fine.

^b Ambr. in Luc. c. 12.

CCCXXIII ^c Aug. in Enchir. c. 67. 68. 69.

^d Aug. de Ciuitate Dei lib. 21. c. 18. & seq.

^e Aug. de Genesi contra Manich. lib. 2. c. 20. Lib. de 8. quæst. q. 1. hom. 1. 6. & alijs locis.

^f In Martyrol. Rom. die 27. Augusti.

^g Cæsar. hom. 7.

^h Lucas.

ⁱ Dorosh. in Synop. DE PERSECUTIONE IN CHRISTIANOS.

^k Act. 26.

^l Act. 8.

^m Lucian. in epist. de inuerm. S. Stephani.

CCCXXV. defunctum honorifice sepeliui iuxta dominum Stephanum.] hæc ille. **A**
 Sed cur tunc omnes Christiani Hierosolymis pulsi sint, Apostolis vero tantum, quorū causa turbæ omnes a Iudæis fuerant concitata, Hierosolymis manere concessum fuerit, admirari non desino. Tribuunt id alij^a opera ac studio Gamalielis, cuius industria Apostoli seruati fuerint. Adscribunt & alij non modestiæ, sed timori Iudæorum: quippe qui timerent populi, quod erga illos propensior esset, tumultum atque seditionem. Sed mea sententia, neutra harum causa tanti ponderis fuisse videtur, quæ magistratus adeo furore exagitatōs, ac plane rabie efferuescētēs cohibere potuisset. Vnde id nonnisi miraculo, & illius tantum virtuti existimo tribuendum, qui statuit^b mare quasi in vtre, & posuit terminos eius arenam exiguam, & dixit ei^c: Vsq̄ huc venies; & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.] Ceterum quod ad Apostolos pertinet: Apollonius^d antiquus Theologus, agens aduersus Cataphrygas, testatur se traditione accepisse, Saluatorem mandatū dedisse Apostolis, ne vsque ad duodecim annos Hierosolymis decederent. Qui ergo hæc præcepit, vt inter infensissimos hostes tamdiu versarentur, dedit etiam illis implere quod iusserat. sed de hac re alibi: quæ vero ad discipulorum dispersionem pertinent, reijcimus in annum sequentem, quo ea omnia facta esse noscuntur.

Occurr. in Act. 6. 8.
b Psal. 77.
c Job 38.
d Apud Euseb. hist. lib. 5. c. 17. in fine.

IESV CHRISTI
ANNVS
35.

TIBERII IMP.
ANNVS
19.

I. **S**equenti anno Domini trigesimoquinto, Sulpitio Galba & Cornelio Sulla Coss. pulsus eiectisq̄. post necem Stephani, qui erant Hierosolymis, Christianis; proficiscentibus illis in diuersas ac longe positas regiones, ac prædicantibus Euangelium, Ecclesia Dei feliciter propagatur. Non enim tantū (quod tradit hic Lucas^e) dispersi sunt per regiones Iudææ atque Samariæ; sed Palæstinæ fines egressos, externas quoque regiones peragrassæ, eiusdem auctoris testimonio satis perspectum habetur: ait enim inferius^f: Illi quidem qui dispersi fuerant a tribulatione, quæ facta fuerat sub Stephano; perambulauerunt vsque ad Phœnicen, & Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes verbum, nisi solis Iudæis.] Insuper eorum, qui Hierosolymis pulsi sunt, ingens numerus migravit in Asiā: qui eo nomine a ceteris Iudæis distincti sunt, nominatiq̄. Hebræi aduenæ dispersionis: ad quos præcipue postmodum Petrus^g Apostolus scribens epistolam, eiusmodi eam titulo prænotauit: Petrus Apostolus Iesu Christi electis aduenis dispersionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ, & Bithyniæ.] Quod enim ad Galatiam pertinet: eos signasse videtur Paulus^h Apostolus, scribens ad Galatas, qui Hierosolymis quondam fuissent tempore passionis Christi, dum ait, eos sic obiurgans: O infensati Galatæ, quis vos fascinauit non obedire veritati, ante quorum oculos Iesus Christus proscriptus est, in vobis crucifixus?] Ad eiusdem etiā dispersionis homines Iacobus Apostolus suam dedit epistolam, eiusmodi inscriptione signatam: Iacobus Dei & Domini nostri Iesu Christi seruus, duodecim tribubus, quæ sunt in dispersione, salutem.]

DISPERSIO DISCIPULORVM.
e Act. 8.
f Act. 11.
g 1. Petr. 1.
h Galat. 3.

II. Neque enim de alia dispersione, quàm quæ facta est post lapidatum Stephanum, tam Petrus quàm Iacobus potuerunt intelligere: quandoquidem (vt antea dictum est) auctore Philone) Iudæi cum nequaquam Palæstinæ terminis continerentur, sed longe lateq̄. in Asia, Africa, & Europa, in cunctis fere prouincijs Romano subiectis Imperio habitarent; cum nemine impellente, sed antiquitus eo sponte migrassent: numquam vel a Philone, aut Iosepho, vel alijs qui res Iudaicas sunt persecuti, dicti inueniuntur dispersi, aut ex dispersione collecti Iudæi, sed coloni & indigenæ. Etenim post illam tempore Sedechiæ Regis illatam cladem, quantumuis dira ac graua ab alijs finitimis Regibus sint passi Iudæi, ac denique a Romanis subacti: numquam tamen ipsos e Palæstina pulsos, ac in exteris Orbis prouincias amandatos fuisse, aliqua est memoria apud antiquos historicos: vt nulla sit ratio, cur prædicti nominati sint Iudæi dispersionis, nisi quod (vt dictum est) post necem Stephani, Hierosolymis pulsi, in diuersas prouincias, vt cuique libuit, commigrarint. Horum fuisse ingentem numerum, certum est: nam si quis omnium credentium habeat rationem, cogitetq̄. tantum Apostolos (quod Lucas ait) Hierosolymis remansisse; inueniet profecto, multa millia Christianorum ea fuisse exturbatione dispersa.

Numerum

A Numerum autem sic collige. Antequam Christus cælos ascenderet, plusquam quingentos fratres Paulus^a numerat, quibus ipsum apparuisse testatur. Post eius ascensionem, prima Petri prædicatione facta est accessio circiter^b trium millium. Rursum^c concionante eodem Petro in porticu Salomonis, auctus est numerus credentiū quinque millibus. Postea vero ceteros qui Christo crediderunt, Lucas (victus fortasse ad fidem venientium multitudine) numerare prætermisit. Sed nouis editis signis atque miraculis, concionante iterum atque iterum Petro, quid ait? Magis^d augebatur creditium in Domino multitudo virorum, ac mulierum.] ac rursus post verberatos Apostolos: Verbum Domini, inquit^e, crescebat & multiplicabatur numerus discipulorum in Hierusalem valde: multa enim turba sacerdotum obediebat fidei.] Quocirca si horum omnium ratio habeatur (licet certus credentium numerus definiri non possit) haud longius a vero numero ij inuenientur aberrasse, qui vltra quindecim millia credentium in ea persecutione dixerint fuisse dispersa: vt nihil iam sit quod quis miretur, si in tam varias ac diuersas prouincias ea dispersione Fideles, testimonio Petri & aliorum, audiat esse profectos.

B De hac ipsa discipulorum dispersione Athanasius^f agens, ac sementi eā comparans: Habes, inquit, in Actis Apostolorum, post lapidatum Stephanum, discipulos dispersos, & quasi feminatos: non quod imbecillitate disiecti, sed fidei gratia ita diuisi essent: sed enim ita dispersi, vt feminatoris frumenta effecti ad panem supercælestem, vniuersumq̄. Orbē peragrantes, viuificæ doctrinæ virtutes efficaciasq̄. disseminarint.] Agens de his item Gregorius Nyssenus^g occasione Stephani protomartyris, eiq̄. hæc omnia tribuens, sic ait: Quemadmodum periti athletæ subeuntes corpus aduersariorum, per quamdam artificiosam agilitatem atque habilitatem, grauiorem lapsum illis struunt: ita magnus quoque Stephanus humi prostratus, grauem illam aduersarij contusionem effecit. Hinc in orbem terrarum discipuli currere cœperunt: hoc omnes in partes sermonis diuulgationis initium est: nam nisi ab illius cæde populus Iudæorum in discipulos sæuisset, forsitan solummodo Hierosolymis Euangelij gratia inclusa esset: nunc vero agitati a Iudæis, alius alio gentium per orbem terrarum dispersi sunt, vndique per mysteriorum doctrinam diabolus exturbantes. hoc modo Samaria verbum recepit: hoc modo obiter in via salus Eunuchi a Philippo conficitur: ita magnum illud Ecclesiæ instrumentum Paulus ira minisq̄. a diabolo armatus, aduersus ipsum armatorem tela vertit, ex omni eum exterminans orbe terrarum, vt nullum relinqueret locum fidei Christianæ inaccessum. hinc Ægyptij, Syri, Parthi, & Mesopotamitæ, Itali, Illyrici, Macedones Christum agnoscunt: et omnes vtique gentes sermo percurrrens ad fidem adducit.] hæc ille.

C Hac ipsa dispersione Ananias discipulus profectus Damascum, collegit Ecclesiam. Insuper colligere possumus, hoc quoque tempore Lazarum, Mariam Magdalenam^h, Martham, & Marcellam pedisequam, in quos Iudæi maiori odio exardecebant, non tantū Hierosolymis pulsos esse, sed vna cum Maximino discipulo, nauis absque remigio impositos, in certum periculum mari fuisse creditos: quos diuina prouidentia Massiliam traduntⁱ appulisse: comitemq̄. ferunt eiusdē discriminis Iosephum ab Arimathea nobilē Decurionem, quem tradunt ex Gallia in Britanniam nauigasse, illicq̄. post prædicatum Euangelium diem clausisse extremum. Sed quis valeat singulorum hic recensere vias, & fructus numerare ex prædicatione collectos? Nam etsi nondum Gentibus reseratum erat ostium Euangelij: tamen contribulibus Iudæis illud annunciare, liberum erat. vnde & Lucas: Igitur, inquit, qui dispersi erant, pertransibant, euangelizantes verbum Dei.]

D Sed quid interim Hierosolymis? Saulus autem (inquit^k Lucas) deuastabat Ecclesiā: per domos intrans, & trahens viros, ac mulieres, tradebat in custodiam.] Qui enim non essent egressi cum ceteris, sed latebras domi quæssissent, a Saulo sollicita cura perquisiti ac tēti ducebantur in carcerem, atque etiam necabantur. Ad hæc ipse Paulus allusisse videtur, cum de se ait^l: Blasphemus fui, & persecutor, & contumeliosus.] nam non viros tantum, sed mulieres trahebat, ac custodiæ mancipabat. Hæc prima in feminas persecutio a Saulo est excitata; quæ etiam tempore Christi passionis absque aliqua offensione intrepida ipsum secuta ad Caluariæ locum, steterunt iuxta crucem secuta, ac denique militarem custodiam irrumpentes illæ ad adiere sepulchrum: Vt ex his facile

E **VI.** Qui enim non essent egressi cum ceteris, sed latebras domi quæssissent, a Saulo sollicita cura perquisiti ac tēti ducebantur in carcerem, atque etiam necabantur. Ad hæc ipse Paulus allusisse videtur, cum de se ait^l: Blasphemus fui, & persecutor, & contumeliosus.] nam non viros tantum, sed mulieres trahebat, ac custodiæ mancipabat. Hæc prima in feminas persecutio a Saulo est excitata; quæ etiam tempore Christi passionis absque aliqua offensione intrepida ipsum secuta ad Caluariæ locum, steterunt iuxta crucem secuta, ac denique militarem custodiam irrumpentes illæ ad adiere sepulchrum: Vt ex his facile

VI. Qui enim non essent egressi cum ceteris, sed latebras domi quæssissent, a Saulo sollicita cura perquisiti ac tēti ducebantur in carcerem, atque etiam necabantur. Ad hæc ipse Paulus allusisse videtur, cum de se ait^l: Blasphemus fui, & persecutor, & contumeliosus.] nam non viros tantum, sed mulieres trahebat, ac custodiæ mancipabat. Hæc prima in feminas persecutio a Saulo est excitata; quæ etiam tempore Christi passionis absque aliqua offensione intrepida ipsum secuta ad Caluariæ locum, steterunt iuxta crucem secuta, ac denique militarem custodiam irrumpentes illæ ad adiere sepulchrum: Vt ex his facile

III. 1. Cor. 15.
Act. 2.
Act. 4.
d Act. 5.
e Act. 6.
IV.
f Athan. homil. de semente.
g Greg. Nyss. ser. de S. Stephano.
V.
h Act. Magdal. & socior.
i Manuscript. 2. hist. Angl. qui habetur in Vatic. biblioth.

k Act. 8.
l 1. Tim. 1.

his facile videre sit, quanto animi furore ac rabie Saulus præ ceteris in Christianos sæuiret. Sed hæc non aliunde melius quam ex suis ipsius verbis colligi possunt, cum coram Festo Præfide & Agrippa Rege sic est locutus^a: Ego quidem existimaueram, me aduersus nomen Iesu Nazareni debere multa contraria agere. quod & feci Hierosolymis, & multos sanctorum ego in carceribus inclusi, a Principibus sacerdotum potestate accepta: et cum occiderentur, detuli sententiam. Et per omnes synagogas frequenter puniens eos, compellebam blasphemare. Sed non fatis illi fuit, eos qui Hierosolymis essent, Christianos vexasse: addidit quippe, & in illos qui foris essent, extra etiam Iudææ terminos positos, manus intulisse, eaq. de causa a Principe sacerdotum accepisse litteras in Damascum. Sed hæc postea, cum iam quid amplius Hierosolymis in Christianos ageret, non inueniret: quare de his suo loco inferius agendum differimus.

VII. Interea Philippus diaconus, qui vna cum ceteris Hierosolymis pulsus erat; cum ciuitatem Samariam adijisset, illic Euangelium prædicauit. Recens adhuc erat apud Samaritanos Christi memoria, in quem iam complures ex illis crediderant^b. Ceterum nemo existimet Lucam sibi esse contrarium, dum inferius^c de dispersis discipulis agens, dicit eos nemini Dei verbum nisi solis Iudæis annunciaffe, hic vero Samaritis etiam Euangelium prædicatum affirmat. Nam ibi sic de Iudæis meminit, vt excludat Gentiles; de quibus tunc consultatio erat, an essent in Ecclesiam admittendi. Porro Samaritani etsi Iudæis essent infensi, & diuersam ab illis religionem excolerent: tamen non erant eiusmodi, vt appellarentur Gentiles; quippe qui a Iudæis olim circumcisionem & legem acceperant, qua ex parte Iudæorum nomine censabantur, & a Gentilibus distinguebantur, vt apparet ex his quæ dixit Dominus^d: In viam Gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis: sed potius ite ad oues, quæ perierunt domus Israel.]

VIII. Sed & in his illud attendendum, non vetitum esse Apostolis, Gentibus & Samaritis Dei verbum annunciare; sed iussum, vt potius, hoc est, prius illud Israelitis impertirent: sicut & de se Dominus ait^e: Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israel] cum tamen & Gentiles receperit, & Samaritas adierit. Philippus igitur primus omnium post ascensionem Domini prædicat Euangelium Samaritis: vnde & fortasse consecutus est nomen Euangelista. Confirmat ratumq. habet Deus, opus eius sequentibus signis: Multi enim (inquit Lucas) eorum qui habebant spiritus immundos, clamantes voce magna, exhibant. Multi autem paralytici, & claudi curati sunt.] adeo vt Samaritæ alacriter acciperent Euangelium: et inter eos Simon magus, populi illius seductor, cui omnes auscultabant, & dicebant eum esse Virtutem Dei magnam, cum tot tantisq. signis se imparem, nec illis obniti posse videret, & ipse credidit, & a Philippo baptizatus, illi adhæsit.

IX. Perferuntur hæc tam noua, tamq. grandia & admiranda Hierosolymam. Cumq. audissent Apostoli qui ibi erant, quod recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum, & Ioannem. Hæc vero cum de eorum legatione testetur Lucas^f, attentius sunt disquirenda: scilicet cur Petro Apostolorum Principi, ac Ioanni fuerit opus iniunctum. Samaritanorum quidem causa haud sane ita facilis erat, vt alij cuiquam quam Apostolorum Principi crederetur. Hinc admirabilis Dei sapientia patet, vt cui potissimum clauis regni cælorum sunt traditæ, ipse primus, sicut postea Gentibus, ita modo Samaritis Ecclesiæ ostium referret. De vtroque enim (quod prius dictum est) præceptum Domini erat^g: In viam Gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis.] Occasione enim dispersionis potius, quam ex Apostolorum consilio, penetrauerat Samaritas prædicatio Euangelij: quam sic Deus signis atque miraculis comprobauit, vt tamen operis consummationem, nempe Spiritus sancti donum, in aduentum Petri, a Petro impartendum differret: quod præ ceteris signis admirabantur Fideles. vnde cum primum in Gentiles Petri prædicatione conuersos descendisset Spiritus sanctus: Obstupuerunt, inquit Lucas^h, ex circumcisione Fideles, qui venerant cum Petro: quia & in nationes gratia Spiritus sancti effusa est.] At mea quidem sententia, maiori admiratione digna res erat, in Samaritanos descendere Spiritum sanctum, quam in Gentiles: nam hi, an esset Spiritus sanctus, ignorabant; illi vero impugnant. Inter ceteras enim hæreses quæ in Samaritanos irreperant (vt auctor est Epiphaniusⁱ) ea erat, quod Spiritum sanctum non admitterent. quam hæresim vt ab eorum

mentibus

A mentibus auferret Dominus, loquens olim cum muliere Samaritana, visus est laborasse, dum eam recta fide imbuendo, ait^a: Spiritus est Deus: et eos, qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare.] quem locum, vt de diuinitate Spiritus sancti irrefragabile testimonium, Ariani aliquando (vt tradit Ambrosius^b) deprauare, immo e codice prorsus eradere conati sunt.

Opus igitur, quod non dico Philippus tantum, sed & Dominus aggressus fuerat, Petro Apostolorum Principi a Deo traditur consummandum. Quanti enim ab ipsis Samaritis præ ceteris miraculis, eiusmodi donum Spiritus sancti æstimaretur, factum Simonis testatur, qui non miraculorum virtutem, quam esse viderat in Philippo, est æmulatus (illa enim etsi non vera facere, magia tamen quoquo modo fingere potuisset) sed cum (vt & ait Lucas) vidisset ipse Simon quia per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam dicens^c: Date mihi hanc potestatem, vt cuicumque imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum.] Ecce tibi cur diuina prouidentia primum, ac subinde Apostolorum consilio factum sit, vt Petrus, qui primatum gereret inter Apostolos, præ ceteris vna cum Ioanne Samariam missus sit: nempe vt (quod muneris eius potissimum esse videretur) quæ essent acta, cognosceret; ac non tantum illis Ecclesiam referret, sed & clauibus sibi traditis cælum illis, vnde Spiritus sanctus ad eos descenderet, aperiret. Quantæ hæc essent auctoritatis, vel ex eo saltem poterit quisque intelligere: quod cum, sententia Domini, Samaritæ eodem loco quo Gentiles æstimarentur: quantumlibet prædicatione Petri apertum postea fuerit ostium Gentibus, & quantumuis visibili omnibus signo in eisdem Spiritus sancti gratia descendisset; nihilominus in communi adhuc omnium Apostolorum consensu rogatur Petrus tantæ rei causam dicere, sicq. quod factum erat consensu omnium comprobari: cum hic contra absque discrimine, quid esset de Samaritanis agendum, liberæ eius dispositioni relinquatur. Honorificentissima plane hæc omnium est existimata legatio, & sola digna quæ Apostolorum omnium Principi crederetur, simulq. Ioanni, qui Petri comes indiuiduus visus est.

Hinc videas quantopere hallucinentur Nouatores, qui cæco furore in Petrum insipientes, illius primatui detrahere non erubescunt, eo quod a ceteris mittatur Apostolis: quasi inferioris numeri sit habendus is qui mittitur, ab eis qui miserunt illum. Sapient ipsi hac ratione, & idem dicant quod Arius: Filium, quod a Patre sit missus, esse Patre minorem. Ignorare insuper conuincuntur complura in Scriptura diuina, & innumera quæ sunt de his in profanis scriptis exempla: quibus satis superq. perspicuum redditur, ad ea quæ maximi omnium visa sunt esse momenti peragenda, qui inter ceteros primatum gererent, legatos missos: cum ipsi non sic quidem mitti dicerentur, quasi a maiore minores, & vt a domino subditi, sed quod rogarentur ob salutem omnium eam suscipere functionem. Subijciam de his alterum ex veteri, alterum vero ex nouo Testamento exemplum; addam & tertium ex auctore profano, vt res omni scripturarum genere testata reddatur. Legitur in primis in libro Iosue^d, filios Israel, vt de re magna, ad inuestigandum de altari quod trans Iordanem erexerant filij Ruben & Gad & media tribus Manasses in terra Galaad, misisse Phineen, qui habebatur omnium princeps, & decem alios, qui in singulis decem tribubus primatum gerebant. Rursum simili huic urgente causa, ad perquirendum quid de Gentilibus, qui Christo crederent, agendum esset, num circumcidi deberent: tunc qui erant Antiochiæ Fideles, Paulum & Barnabam miserunt ad consulendum Apostolos Hierosolymam; quod S. Lucas^e testatur in Actis. Sed quid profanus auctor, etiam in his quæ sunt Iudæorum, Iosephus^f Iudæus in hanc sententiã scribat, adducamus in mediũ: Iudæos nempe, qui erant Hierosolymis, cum aduersus Agrippam suum ipsorum Regem, necnon aduersus Festum Præfidem causam haberent, misisse Romam ad Neronem Imp. non solum ex primoribus Iudæorum decem legatos, sed & cum eis Ismaelem summum Pontificem, & qui huic secundus ordine videbatur, Chelciam sacri custodem ærarij. Ecce quam inualidis & plane inefficacibus rationibus illi obnitantur in primatum Petri, cum omnium Principem eadem hæc ipsa potius declarare videantur. Sed hæc obiter, quod non sit nostrum consilium aduersus eiusmodi homines disputare, quos sua ipsorum refellit incitiam.

Venientes ergo Samariã Petrus & Ioannes, orauerunt pro his qui baptizati erant, vt

Act. 26.

b Ioan. 4.

c Act. 11.

DE SAMARITIS
CREDITIBVS.

d Matth. 10.

VIII.

e Matth. 5.

SIMON MAGVS
CREDIT.

IX.

f Act. 8.
DE PETRI ET
IOANNIS LEGATIONE.

g Matth. 10.

b Act. 10.

i Epiph. lib. 1.
hæres. 9.

a Ioan. 4.

b Ambros. de
Spir. sanct. lib.
2. c. 11.

X.

c Act. 8.

XI.

REFELLITVR
OBJECTIO NO-
VATORVM.

d Iosue 22.

e Act. 15.

f Ioseph. antiq.
lib. 20. c. 7.

A Act. 8. acciperent Spiritum sanctum : Nondum enim (inquit Lucas ²) in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Iesu. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.] Videre est ex his in primis, in Ecclesia Dei iam fuisse Hierarchicum ordinem institutum : vt non omnia omnibus indistincte, nulla ordinis habita ratione, licerent. Sic quippe Philippus diaconus credentes baptizat, vt tamen Apostolicum munus, ipsam manus impositionem Apostolis concessam, nequaquam vsurpet. Vnde S. Ignatius ^b ad Heronem diaconum scribens, hæc ait : Nihil sine Episcopis facito : Sacerdotes enim sunt, tu vero sacerdotum minister : baptizant, sacrificant, eligunt, manus imponunt ; tu vero illis ministras.] et ad Smyrnenfes ^c scribens, sic summam Ecclesiasticam Hierarchiam perstringens, ait : Laici diaconis subijciantur, diaconi presbyteris, presbyteri Episcopo, Episcopus Christo, & ipse Patri.] Sed & Hieronymus agens contra Luciferianos, eiusmodi Hierarchicum ordinem in Ecclesia ex iisdem causis sic planius explicans, ait : Quod si hoc loco quæris, quare in Ecclesia baptizatus, nisi per manus Episcopi non accipiat Spiritum sanctum, quem nos asserimus in vero baptisate tribui : discite hanc obseruationem ex ea auctoritate descendere, quod post ascensum Domini, Spiritus sanctus ad Apostolos descendit, & multis in locis idem factitatum reperimus ad honorem potius sacerdotij, quam ad legis necessitatem. Alioqui si ad Episcopi tantum imprecationem Spiritus sanctus descendit ; lugendi sunt qui in viculis, aut in castellis, aut in remotioribus locis per presbyteros & diaconos baptizati ante dormierunt, quam ab Episcopis inuiserentur. Ecclesie enim salus in summi sacerdotij dignitate pendet : cui si non exors quædam & ab hominibus eminens detur potestas, tot in ecclesijs efficientur schismata, quot sacerdotes.] hæc Hieronymus de Ecclesiastica Hierarchia, Domini & Apostolorum institutione formata.

XIII. Hæc quidem in Ecclesia perseuerans, distincta cuiusque gradus docet esse ministeria ; ipsamq. manus impositionem, qua post baptismum confertur Spiritus sanctus, sicut olim tantum Apostolis, sic solum Episcopis esse concessam : et Apostolicæ institutionis exemplo, baptizatos manus impositionem ab Episcopis, sicut olim ab Apostolis, accipere. Vnde agens de his Cyprianus ^d in epistola ad Iubaianum, hæc ait : Quod deerat, id a Petro & Ioanne factum est, vt oratione pro eis habita & manu imposita, inuocaretur & infunderetur super eos Spiritus sanctus : quod nunc quoque apud nos geritur, vt qui in Ecclesia baptizantur, præpositis Ecclesie offerantur, & per nostram orationem ac manus impositionem Spiritum sanctum consequantur, & signaculo Dominico consummentur.] hæc Cyprianus. Hieronymus ^e hæc in eadem sententiam ex persona Luciferiani : An nescis etiam Ecclesiarum hunc esse morem, vt baptizatis postea manus imponantur, & ita inuocetur Spiritus sanctus? Exigis vbi scriptum sit? In Actibus Apostolorum. Etiam si Scripturæ auctoritas non subesset, totius Orbis in hanc partem consensus instar præcepti obtineret : nam & multa alia, quæ per traditionem in Ecclesijs obseruantur, auctoritatem sibi scriptæ legis vsurpauerunt.] et paulo inferius ex parte Orthodoxi : Non quidem abnuo hanc esse Ecclesiarum consuetudinem, vt ad eos, qui longe in minoribus vrbibus per presbyteros & diaconos baptizati sunt, Episcopus ad inuocationem Spiritus sancti manum impositurus excurrat.]

XIV. Porro eiusmodi mysterium constat ab antiquis esse appellatum Sacramentum : vnde in Concilio Carthagineusi, eiusdem S. Cypriani tempore celebrato, hæc leguntur dicta quinto loco a Nemesiano Episcopo : Male ergo sibi quidam interpretantur, vt dicant quod per manus impositionem Spiritum sanctum accipiant, & sic recipiantur : cum manifestum sit utroque sacramento debere eos renasci in Ecclesia Catholica.] Sic & Cyprianus ^f ad Stephanum Papam scribens, itidem Sacramentum appellat, a baptisimo distinctum. S. Augustinus ^g etiam agens contra litteras Petiliani, ac iterum agens de baptisimo ^h contra Donatistas, itemq. alibi his ⁱ verbis vtitur : Vnctio spiritualis, ipse Spiritus sanctus est, cuius sacramentum est in vnctione visibili.] et alibi ^k : Continuo tulit illum ad presbyteros, baptizatus est, sanctificatus est, vnctus est, imposita est ei manus : completis omnibus sacramentis, assumptus est.] Rursum vero ob eam causam, quod huiusmodi qui baptizati essent, eadem manus impositionem accipientes, signo Crucis etiam signarentur, idem sacramentum est appellatum Signaculum : ad quod Paulus ^l Apostolus alluisse videtur, dū ad Ephesios scribens, ait : Nolite contri-

stare

A stare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in die redemptionis.] eodem quoque nomine Cyprianus (vt nuper vidimus ^a) Signaculum Dominicum ipsum dicit. Sed & Cornelius ^b Papa scribens ad Fabium Episcopum Antiochenum, idem in eodem sensu Signaculum nominat, dum de Nouatiano schismatico agens, hæc ait : In lecto, in quo decumbat, aqua circumfusus, baptismum accepit, si modo talem hominem baptismum accepisse dicendum sit : verum morbo tandem elapsus, neque cetera, quibus post baptismum secundum Ecclesie canonem imbui oportuerat, acquisiuit, neque Domini sigillo ab Episcopo obsignatus fuit : quo quidem nequiquam potitus, quomodo, quæso, Spiritum sanctum adeptus est?] Clemens etiam Alexandrinus ^c, agens de illo adolescente, qui a Ioanne Euangelista ad Christum conuersus est, hæc in eadem sententiam : Ad extremum baptismi sacramento illuminauit : postea vero vbi sigillo Domini (id est, sacramento Confirmationis) tamquam perfecta tutaq. animi eius custodia, obsignasset, non nihil de cura & obseruatione in eo instituendo suscepta remisit.] Hac eadem voce vtitur quoque Ambrosius ^d.

B Adhuc insuper, quoniam non manus impositione tantum, ac signaculo Crucis, sed & sacra vnctione eiusmodi sacramentum consummari solitum fuit : merito a nonnullis vltiori vocabulo Sacrum chrisma nuncupari consuevit. Tertullianus horum omnium sacrorum rituum testis fidelis habetur, qui ait ^e : Caro abluitur, vt anima emaculetur : caro vngitur, vt anima consecretur : caro signatur, vt anima muniatur : caro manus impositione obumbratur, vt anima Spiritu illuminetur.] hæc ille. S. Cyprianus ^f itidem ait : Vngi quoque necesse est eum qui baptizatus est, vt accepto chrismate, hoc est, vnctione, esse vnctus Dei, & habere in se gratiam Christi possit. Porro autem

C Eucharistia, & vnde baptizati vnguntur, oleum in altari sanctificatur.] hæc ille, qui & alibi ^g de eodem sacro chrismate agit vberius. De hoc quoque chrismate in ecclesia feruari solito, hæc Optatus ^h, cum nefaria scelera Donatistarum recenset : Ampullam quoque chrisomatis per fenestram, vt frangerent, iactauerunt : et cum casum adiuuaret abiectio, non defuit manus angelica, quæ ampullam spiritali subuectione deduceret : proiecta casum sentire non potuit, Deo muniente, illæsa inter saxa confedit.]

Sed & S. Augustinus ⁱ eadem sæpe vtitur voce. Et eodem modo Prudentius in hymno nocturno, cum ait :

*Cultor Dei memento
Te fontis & lauacri
Rorem subisse sanctum,
Et chrismate innouatum.]*

D Et in Ppsychomachia his versibus :

*Quis furor insanas agitat caligine mentes?] et paulo post :
Vt mitra cesariem cohibens aurata virilem,
Combibat infusum croceo religamine nardum,
Post inscripta oleo frontis signacula, per qua
Vnguentum regale datum est, & chrisma perenne.]*

Idem in Apotheosi ex persona sacerdotis Iuliani Apostatæ in hunc modum :

*Lotus procul absit & vnctus,
Dixit.] et paulo post de Iuliano :*

*Ipse quoque exanimis posito diademate Princeps
Pallet, & astantes circumspicit : equis alumnus
Chrisomatis inscripto signaret tempora signo,
Qui Zoroastræos turbaret fronte susurros.]*

E hæc ille eam ob causam, quod Christianus in fronte signatus chrismate, adeo diabolus esset horrore, vt inde abire cogeretur. Idemq. ^k contra Symmachum de populo Romano :

*Cæcibus aut magnis Lateranas currit ad ades,
Vnde sacrum referat regali chrismate signum.]*

Rursum vero Cyrillus ^l Hierosolymorum Episcopus de eodem sacro chrismate orationem habuit, vbi hæc inter alia reperiuntur : Et nobis, postquam similiter ex aquis sacri lauacri ascendimus, datum est chrisma, quod imaginem gerit eius qui vnctus est Christus.] et post alia multa : Sanctum hoc vnguentum, non amplius est vnguentum nudum,

Annal. Eccl. Tom. 1.

Y 2

nudum,

^a Act. 8.
^b Ignat. epist. 33.
^c Ignat. epist. 20.
HIERARCHICVS
ORDO IN EC-
CLESIA.

^d Cyprian. epist. 73.
^e Hier. contra Luciferian.

^f Cyprian. epist. 72.
^g Aug. contra Iul. Petil. lib. 2. c. 104.
^h De baptis. lib. 3. c. 16.
ⁱ Aug. in epist. 1. tom. tract. 3.
^k Aug. de diuer. serm. 33.
^l Ephes. 4.

^a Cyprian. epist. 73.
^b Apud Euseb. hist. lib. 6. c. 35.
^c Apud Euseb. hist. lib. 3. c. 17.

^d Ambros. de sacram. lib. 3. c. 2.
^e Tertull. lib. de resur. carnis.

^f Cyprian. epist. 70.

^g Idem de operibus eard. & de vnct. chris. h Operat. contr. Parm. lib. 2.

ⁱ Aug. contra Iul. Petil. lib. 2. c. 140.

ROSTES ID PATRI COMPVLSI

^k Prud. in Symm. lib. 1. de pop. Romano.

^l Cyrill. catech. mystag. 3.

SACRAMENTI
VIRTUS.

nudum, neque (si quis ita appellare malit) commune, postquam iam consecratum est; sed est chrisma Christi, quod aduentu Spiritus sancti per ipsius diuinitatem, energiam habet, quo frons & alij sensus corporis tui symbolice inunguntur: et corpus quidem isto visibili vnguento perungitur, anima vero sancto viuificoq. Spiritu sanctificatur.] Multo plura his adderemus ex Dionysio, Clemente, exq. decretis Romanorum Pontificum, ac sacris Conciliorum canonibus; nisi hæc satis esse videremus ad antiquas sacrarum rerum traditiones ex instituto insinuandas. Denique si quis hac in re, quod ad vñtionem spectat, auctoritatem Apostolicam quærat; quid in idem argumentum S. ^a Augustinus dixerit, audiat: Quod, inquit, vniuersa tenet Ecclesia, nec Concilij institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur.] Sic igitur tam in Orientali quàm in Occidentali Ecclesia longe lateq. vbique Christianarum gentium eam semper viguisse consuetudinem, tum horum, tum etiam aliorum sanctorum Patrum testimonio confirmatur.

^a Aug. de bapt. cõtra Donatist. lib. 4. c. 24.

XVIII.

^b Theodoret. hær. fabul. lib. 3. de Nouato.

Inter omnia hæreticorum antiquorum examina, solos notatos ^b inuenimus Nouatianos, qui baptizatos non inungeret sacro chrismate; ea certe ex causa, quod (vt nuper vidimus) eorum auctor Nouatianus a Cornelio Papa notatus est, quod in lecto baptizatus, necdum eiusmodi sacramentum ab Episcopo consecutus, voluerit fieri Episcopus, cum nondum Spiritum sanctum accepisset. Ceteros autem scimus eadem charismata Ecclesiæ esse æmulatos: vt inter alios de Valentinianis, licet perditissimis hæreticis, tradit Irenæus ^c, quod opobalsamo vngerent baptizatum. Sed de his qui foris sunt, nihil ad nos, qui hæc non aliunde quàm ex antiqua Apostolica traditione mutuati sumus: vnde sanctus Basilius ad Amphiloichium: Benedicimus aquam baptismatis, & oleum vñtionis, insuperq. ipsum qui baptizatur: Ex quibus scriptis? nonne a tacita & arcana traditione? Ipsam vero olei illitionem quæ doctrina scripta docuit? At ter mergi hominem vnde est? Reliqua item quæ circa baptismum fiunt, renunciare satanæ & angelis eius; ex qua sunt scriptura? nonne ex hac non publicata & arcana doctrina, quæ in minime curioso ac sollicito silentio Patres nostri conseruarunt? recte illi, vt pote docti mysteriorum reuerentiam ac auctoritatem silentio custodire.] et post nonnulla in eadem sententiam dicta, hæc addit: Ad eundem modum etiam hi qui ab initio res Ecclesiasticas sanxerunt Apostoli & Patres in occulto ac silentio mysterijs auctoritatem conseruarunt. Neque enim omnino mysterium est, quod ad populares ac vulgares aures effertur: hæc est ratio cur aliqua tradita sunt citra scriptum, vt ne dogmatum cognitio negligetur & in contemptum veniret apud vulgus propter consuetudinem.] hæc Basilius ^d.

^c Iren. lib. 2. c. 28.

APOSTOLICA
DE HIS TRA-
DITIO.

^d Basili. lib. 1. de Spiritu sancto.

XIX.

^e Aug. de bapt. cõtra Donatist. lib. 3. c. 16.
DONA SPIRITVS
EADDEM ABSQVE
MIRACVLIS.

Conferrum autem eo mysterio Spiritum sanctum (etsi non eadem charismata, nempe linguarum, infundantur hodie in Ecclesia; æque ac tempore Apostolorum) S. Augustinus ^e docet his verbis: Spiritus autem sanctus quod in sola Catholica Ecclesia per manus impositionem dari dicitur, nimirum hoc intelligi maiores nostri voluerunt, quod Apostolus ait: Quoniam charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.] et inferius: Neque enim temporalibus & sensibilibus miraculis attestantibus, per manus impositionem modo datur Spiritus sanctus, sicut antea dabatur ad commendationem rudis fidei, & Ecclesiæ primordia dilatanda. Quis enim nunc hoc expectat, vt ij, quibus manus ad accipiendum Spiritum sanctum imponitur, repente incipiant linguis loqui? Sed inuisibiliter & latenter intelligitur per vinculum pacis eorum cordibus diuina charitas inspirari, vt possint dicere: Quoniam charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.] hæc Augustinus. Sed dicere non prætermittimus, aliud ab hoc distinctum esse ministerium sacræ vñtionis, qua presbyteri recenter baptizatos vngunt in vertice; cuius meminerunt Ambrosius ^f, Innocentius ^g, & alij complures. His autem, quantum pertinet ad impositionem manuum, visis, cetera quæ sunt eiusdem historiæ prosequamur.

^f Ambros. de sacr. lib. 1. cap. 2. lib. 2. c. 7. lib. 3. c. 1. & de his qui inuasiuntur. cap. 6.

^g Innocent. ad Decent. c. 3.

XX.

^h Act. 8.
DE SIMONE
MAGO.

Cum vidisset Simon ^h quia per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam, dicens: Date & mihi hanc potestatem, vt cuiuscumque imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum. Petrus autem dixit ad eum: Pecunia tua tecum sit in perditionem: quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri. Non est tibi pars, neque fors in sermone isto. cor enim tuum non est rectum coram Deo. Poenitentiam itaque age ab hac nequitia tua: et roga Deum, si forte

^a si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse. Respondens autem Simon, dixit: Precamini vos pro me ad Dominum, vt nihil veniat super me horum, quæ dixistis.] hæc de Simone Lucas. Sed quid præterea de eodem Simone mago veteres scripserint, adducamus in mediū. Iustinus ^a martyr eius gentilis (nam & ipse Samarita fuit) natum ipsum dicit in prouinciæ Samariæ vico, cui Gitton nomen est: testatur id ipsum Epiphanius ^b: Hic igitur tantum abfuit, vt vsus consilio Petri, de perpetrato scelere ageret poenitentiam; vt etiam, cum inde recessissent Apostoli, contra eos obniti, eorumq. aduersari doctrinæ non dubitaret: et qui olim dementarat Samaritas, dicens se esse magnam Dei virtutem; Iudæos etiam iisdem artibus aggressus, quos videbat esse inensos Apostolis, ea vsus occasione, se esse Dei Filium, illis suadere conatus est: scribit hæc de eo Irenæus ^c his verbis: Hic, inquit, a multis quasi Deus glorificatus est, & docuit semetipsum esse, qui inter Iudæos quidem, quasi Filius apparuerit; in Samaria autem, quasi Pater descenderit; in reliquis vero gentibus, quasi Spiritus sanctus aduentauerit. Esse autem se sublimissimam virtutem, hoc est, eum qui sit super omnia Pater, & sustinere vocari se quodcumque eum vocant homines. Hic Selenem ^{*} quamdam, quam ipse a Tyro ciuitate Phœnices quæstuarium cum redemisset, secum circumducebat, dicens hanc esse primam mentis eius conceptionem, matrem omnium, per quam initio mente concepit Angelos facere & Archangelos. Hanc enim Ennoiam exilientem ex eo, cognoscentem quæ vult pater eius, digredi ad inferiora, & generare Angelos & Potestates, a quibus & mundum hunc factum dixit: posteaquam autem generauit eos, hæc detenta est ab ipsis propter inuidiam, quoniam nolent progenies alterius cuiusdam putari esse. Ipsum enim se in totum ignoratum ab ipsis: Ennoiam autem eius detentam ab ijs quæ ab ea emissæ essent Potestates & Angeli; & omnem contumeliã ab ijs passam, vt non recurreret sursum ab suū patrem; vsque adeo vt in corpore humano includeretur, & per sæcula veluti de vase in vas transmigraret in altera muliebria corpora.

Fuisset autem eam & in illa Helena, propter quam Troianum contractum est bellum: quapropter & Stesichorum per carmina maledicentem eam, orbatum oculis; post deinde poenitentem, & scribentem eas quæ vocantur palinodias, & in quibus hymnizauit eam, rursus vidisse. Transmigrantem autem eam de corpore in corpus ex eo vt semper contumeliã sustinentem, in nouissimis etiã in fornice prostituisse: et hanc esse perditam ouem; quapropter & ipsum venisse, vt eam assumeret primam, & liberaret eam a vinculis, hominibus autem salutem præstaret per suam agnitionem. Cum enim male moderarentur Angeli mundum, quoniam vnusquisque eorum concupisceret principatum; ad emendationem venisse rerum; & descendisse eum transfiguratum & assimilatum Virtutibus & Potestatibus & Angelis; vt & in hominibus homo appareret ipse, cum non esset homo; & passum autem in Iudæa putatum, cum non esset passus. Prophetas autem a mundi fabricatoribus Angelis inspiratos dixisse prophetias: quapropter nec ulterius curarent eos hi qui in eum & Selenem eius spem habeant, & vt liberos agere quæ velint: secundum enim ipsius gratiã saluari homines, sed non secundum operas iustas. Non enim esse naturaliter operationes iustas, sed ex accidenti: quemadmodum posuerunt qui mundum fecerunt Angeli, per huiusmodi præcepta in seruitutem deducentes homines. Quapropter & solui mundum, & liberari eos qui sunt eius, ab imperio eorum qui mundum fecerunt, repromisit. Igitur horum mystici sacerdotes libidinosè quidem viuunt, magias autem perficiunt, quemadmodum potest vnusquisque ipsorum: exorcismis & incantationibus vtuntur: amatoria quoque, & agogima, & qui dicuntur paredri, & oniropompi, & quæcūque sunt alia parerga, apud eos studio exercentur. Imaginem quoque Simonis habent factam ad figuram Iouis, & Selenæ in figuram Mineruæ, & has adorant: habent quoque & vocabula a principe impijssimæ sententiæ Simone dicti Simoniani; a quibus falsi nominis scientia accipit initia, sicut ex ipsis assertionibus eorum adest dicere.] hucusque de Simone Irenæus.

Idem S. Irenæus mox ad eius discipulos stylum conuertit, Menandrum videlicet, Saturninum, Basilidem, Carpocratem, Cherinthum, Ebionem, Nicolaum, Cerdonem, & Marcionem: non ita quidem vt hi omnes eadem vixerint ætate cum Simone, sed quod ab eo doctrinam accepissent. Et licet quædam addendo, vel mutando, nouarum hæresum extitisse

^a Iustin. orat. ad Anton. Pii. b Epiphani. hæresi 21.

^c Iren. lib. 2. c. 20.

^{*} alias Helenam.

XXI.
DE SIMONIS
HELENA.

XXII.
DISCIPULI
SIMONIS.

^a *Iren. lib. 1. c. 30.* ^b *Theod. lib. ha- res. fab. in Si- monis.* ^c *Clem. lib. 7. Strom.* ^d *Orig. contra Celsum lib. 6.* ^e *Dionys. de di- um. nom. cap. 6.*

videri possent auctores: Etenim (idem inquit Irenæus ^a) Simonis Samaritani magi discipuli & successores sunt: quamuis non confiteantur nomen magistri, attamen illius sententiam docent; Christi quidem nomen tamquam irritamentum præferentes, Simonis autem impietate varie introducentes.] Addit his Theodoretus ^b Dositheanos, Cleobanos, Gorthenos, Masbothæos, Hadrianistas, Entychitas, Canistas, & alia portenta potius quam nomina. Hinc S. Ignatius scribens ad Trallianos, iure appellat Simonem primogenitum satanæ, dum ait: Fugite malas soboles diaboli, Simonem dico primogenitum sobolis eius, & Menandrum, & Basilidem, & totam illam ipsius malitiæ colluuiem,] Eisdem Simonis sectatores a nefandis suis operibus dictos fuisse Entychitas, auctor est Clemens ^c Alexandrinus: tradit enim Epiphanius, eosdem execranda sacrificia ex mulierum menstruo & virorum semine admiscere consueuisse. Scribit adhuc de Simone Origenes ^d, ipsum suos docuisse vitare martyrium, & indiscrete idola adorare. Libros etiam ab eo editos, Contradictorios appellatos, aduersus Christi fidem, testatur Dionysius ^e. Cetera autem, quæ tunc ad Simonem, tum etiã ad eius discipulos spectant, suo loco inferius dicemus: hæc modo quæ ad praua dogmata facere videbatur.

XXIII. Quoniam hæc est (inquit Epiphanius ^f) prima hæresis quæ post Christum initium accepit, & in nomine Christi non recte neque facili ductu, sed iuxta adulteratam apud ipsos corruptionem præstigijs multos seduxit.] videas ex his antiqui hostis nequitiam & fraudulentum dolum iterum repetitum: quippe qui non in cælo tantum Dei æmulatus est gloriam, sed & in terra diuinos sibi assumere honores studuit. Etenim cum iam virtute Crucis, idola, in quibus coleretur, demolienda prænosceret, suasque vires summopere debilitatas & eneruatas, quod sæpius a corporibus obsessis pelleretur, sentiret: noua molitur consilia, nouaque artes aggreditur. Tantæ igitur Christi gloriæ inuidus, cum videret florentem Ecclesiam felicissime surgere, aliam huic simile quoque conflare statuit: et ne quid minus haberet synagoga satanæ ab Ecclesia Christi; omnia quæ in ea posita esse videret insignia, in suam quoquo modo transferre conatus, etiam & illa sua esse mentitus est. Cum enim in Christi nomine signa adeo miranda fieri, illudque celebre longe lateque reddi, & magis ac magis illustrari, atque in nomine sanctissimæ Trinitatis Patris & Filij & Spiritus sancti initiari credentes, sicque Ecclesiam coalescere, ac insigniter propagari videret: tum ipse, Simonem fuisse Christum, Dei virtutem magnam, eundemque ipsum pro diuersarum gentium ratione Patrem esse, eundemque Filium, & Spiritum sanctum, impudenter ac falso iactitare cepit. Et sicut Christi fuit redimere atque saluare quod perierat: ita ipsum ouis perditæ saluatorem, & mundi redemptorem atque curatorem esse confinxit. Et quemadmodum ad hoc etiam Christus venerat, vt dissolueret (quod Ioannes ^g Apostolus ait) opera diaboli: eodem modo illum aduersus prauos angelos, qui Selenem matrem omnium cælo expulissent, bellum acturum in hunc mundum venisse, fallaciter simulauit. Et ne quid deesse videretur; pro miraculorum virtute magiam, & loco corporis & sanguinis Christi sacrificij, ipse ex sanguine & semine, quo cuiusque corpus efficitur, execranda mysteria turpiter coagmentauit.

XXIII. Ac denique quod super Simonem Petrum a Christo (vt dictum est) Ecclesiam ædificatam vidisset ac firmiter stabilitam: idem humani generis hostis ipse suo noluit caruisse Simone, super quem impietatis omnis fundamenta iacta confurgerent. Hic enim hæreticorum omnium princeps & auctor habetur, ex quo sunt ceteræ hæreses propagatæ: Nam & eiusmodi patriarcha gloriari etiã possunt Nouatores, quem ipsorum suorum dogmatum cognoscant auctorem. Simonis quippe prima vox fuit: Per gratiam tantum saluari homines, & non secundum opera iusta: et liberos esse sibi credentes, vt quæ velint, possent agere] prout modo recitauimus ex Irenæo. Sed quid valeat fictio atque mendacium aduersus certam, veram, ac Dei verbo declaratam solidam veritatem, quid in Christum diabolus, synagoga satanæ in Ecclesiam, quid denique Simon magus in Simonem Petrum, iam experimento mutui vtriusque congressus perspectum est. Sed & ex perpetuitate discere satis vales, quodnam fuerit Dei consilium atque opus. Etenim licet multis palmitibus crescere coeperit Simonis hæresis, tamen tamquam adulterinæ plantæ haud sunt diutius vel longius propagatæ: nam testatur Origenes ^h, ex Dositheanis, qui ceteris Simonianis præstabant numero, suo tempore vix ad triginta fuisse reliquos.

ALIVM SIBI SIMONEM QUALISIVIT DIABOLVS.

^b *Contra Celsum lib. 6.*

A Sed quod ad Simonem pertinet: non possum hic non mirari magnopere diuinum consilium, quo sic præ ceteris Apostolis Petrum Apostolorum Principem missum esse Samariam certum est, vt primum omnium hæresiarcham ipso ortus sui principio condemnaret: sicque Petri partes esse ostenderetur (vt præcipui veritatis custodis) aduersus Catholicam fidem insurgentes hæreticos, eorumque hæreses Apostolica auctoritate damnare. Relinquens exemplo doctrinam Dominus consignatam, quam Catholica recepit, atque continuo vsu & obseruantia probauit Ecclesia: nimirum sicut Petri id fuit ministerij, ita & Petri successorum esse emergentes cognoscere hæreses, easdemque cum ipsarum auctoribus condemnare. Sed de his sæpe inferius.

Quod vero ad Samaritanos spectat: saltem eorum aliquam partem post discessionem Apostolorum ab eodem Simone fuisse seductam, ex his quæ scribit ^a Iustinus ^a *Iust. de veris. Christi. relig. SAMARITAE ADHÆSERUNT SIMONE.*

B martyr, & ipse genere Samaritanus, satis liquet: quippe quem ad illos compescendos implorasse constat auxilium Cæsaris: quod idem ipse testatur, his verbis Tryphonem Iudæum alloquens: Atque ista, inquam, quod nihil omnino, præterquam vt vera loquar curem, dico, neminem porfuso veritus, quantumuis euestigio in partes a vobis discerpar: neque enim curam aut rationem aliquam popularium etiam meorum, Samaritanorum dico, habui, scripto Cæsarem compellans: cum imposturis seduci eos affirmarem, qui Simoni gentis suæ mago parerent, quem Deum esse supra principatum & potestatem & virtutem omnem dicunt.] Haud quidem puto alium a Simone mago impostorem fuisse illum, quem Samaritanos seducentem Pilatus immisso equitatu disiecit vna cum suis. huius rei gestæ seriem Iosephus ^b his verbis describit: ^b *Ioseph. antiq. lib. 18. c. 5.*

C Interea ne Samaritani quidem tumultu caruere. Concitauit enim eos impostor quidam, pro nihilo ducens mendacium, & omnia comminiscens ad populi gratiam; iubens vt conuenirent in montem Garizim apud eam gentem sanctissimum, asseuerans se illic eis ostensurum sacra vasa reposita, quæ ibi Moyses deposuerit. Illi creduli, sumptis armis, Tirathebam vicum infederunt, expectantes ibidem confluentes ceteros, vt magno agmine montem ascenderent. Sed Pilatus prior montis cliuium occupat equitibus suis & peditibus: qui proelio congressi cum Samaritis apud vicum collectis, alios fuderunt, alios in fugam compulerunt, multos etiam viuos captos abduxerunt, quorum præcipuos ac potentiores Pilatus multauit capite.] hæc Iosephus: quæ tamen non hoc anno, sed paulo ante Pilati discessionem a magistratu contigisse, eiusdem auctoris testimonio declaratur.

D Petrus ^c igitur & Ioannes, cum ea quæ dicta sunt, in Samaria operati essent; Hierosolymam reuersuri, peragrantes Samariæ regiones, ijs qui in eis agebant, populis Euangelium prædicauerunt, ac demum se Hierosolymam receperunt. Philippus vero ^d *Act. 8. DE EVNUCHO REGINAE CANDACIS.* diaconus cum remansisset (Hierosolymam enim illi adire, minus, vt dictum est, liberum erat) ab Angelo admonitus, ire iubetur in occursum Eunuchi Candacis Regiæ Æthiopum, viri potentissimi: quippe qui omnibus illius diuitijs præfectus erat. Venerat hic Hierosolymam religionis ergo; ac rediens, dum in curru, cui insidebat, legeret Isaiam Prophetam, accurrens illi Philippus, cum tam idonea sese offerret occasio, ea arrepta, illi Christum annunciauit, ac demum credentem sacro baptismate imbuuit: Cum mox diuinus Spiritus ab oculis eius Philippum rapiens, admirabili quodam modo transtulit in Azotum. Hæc vero prolixius atque exactius S. Lucas scriptis suis perpetuæ memoriæ commendauit. Eusebius ^e in eadem recensenda historia, mea sententia, perspicue errasse videtur, dum hunc fuisse Gentilem, ac primum ex Gentibus baptizatum tradit: nam (vt ex eiusdem Lucæ Actis apparet) nondum Gentibus ad Christi Ecclesiam erat aditus referatus, qui primo omnium patuit Cornelio Centurioni, vt suo loco dicemus inferius. Porro hunc fuisse profelytum ex Gentibus ad Iudæorum religionem adductum, ceteri omnes Ecclesiastici scriptores æque consentiunt: ad Paschalem ^f enim celebritatem, ad quam Hebræi omnes conuenire soliti essent, Hierosolymam idem se contulisse putatur. Ceterum Æthiopus antiquitus circumcisionem ab Ægyptijs didicisse (sic Iudæos, quod in Ægypto habitassent, appellans) testatur Herodotus, quem & Iosephus ^g Iudæus citat. Quod enim ad Æthiopum religionem spectat: auctor est Strabo ^g, eos primum colere Deum immortalem, qui omnium rerum causa sit; ac rursus alterum mortalem, qui nomine careat, nec sit cognitu facilis: vt ex his appareat eos cum Iudæis eadem penes sensisse, & a Christianis non adeo discre-

XXVI.

^a *Iust. de veris. Christi. relig. SAMARITAE ADHÆSERUNT SIMONE.*

^b *Ioseph. antiq. lib. 18. c. 5.*

XXVII.

^c *Act. 8. DE EVNUCHO REGINAE CANDACIS.*

^d *Euseb. lib. 2. c. 1. in fin.*

^e *Chryso. in Act. hom. 19.*

^f *Ioseph. antiq. lib. 8. c. 4. g* *Strab. lib. 17.*

VXX discrepasse. unde libenter imbibit Eunuchus de Christo Deo pariter & homine olim mortali doctrinam, quam etiam tum euidenti Isaiæ Prophetæ testimonio in eius animum Philippus diaconus instillauit. Eodem constat auctore, ad sua quoque tempora feminas in Æthiopia regnare consueuisse, easdemque esse Candaces appellatas; quæ vero sua ætate viueret, virilem sane fuisse mulierem, altero tamen oculo captam.

XXVIII. Ceterum quod ad Eunuchum iam a Philippo baptizatum spectat: postquam redijt in Æthiopia, Christum palam illis prædicasse, Irenæus^a testatur his verbis: Ipse Eunuchus credens, & statim postulans baptizari, dicebat: Credo Filium Dei esse Iesum. Qui & missus est in regiones Æthiopiæ, prædicaturus hoc quod ipse crediderat: Deum quidem vnum per Prophetas prædicatum; huius vero Filium fecisse, secundum hominem, aduentum, & vt ouem ad victimam ductum, & reliqua quæcumque de eo Prophetæ dicunt.] Itemque in eius persona impletum esse quod olim cecinerat Dauid^b: Æthiopia præueniet manus eius Deo.] Eusebius^c id in primis testatur, atque Cyrillus Hierosolymitanus^d, sicut & Hieronymus^e, cum ait: Hoc testimonium Isaiæ, cum in Actis Apostolorum Regina Candacis Eunuchus rheda veheretur, & legens non intelligeret, interpretante Philippo super passione & nomine Saluatoris, intellexit; & statim baptizatus in Agni sanguine, quem legebat, vir meruit appellari, & Apostolus genti Æthiopum missus est.] et alibi admirans ait^f: Nec sanctior sum hoc Eunuchis, nec studiosior: qui de Æthiopia, id est, de extremis mundi finibus venit in templum: reliquerat aulam regiam, & tantus amator legis diuinæque scientiæ fuit, vt etiam in vehiculo sacras litteras legeret: et tamen cum librum teneret, & verba Domini cogitatione conciperet, lingua volueret, labijs personaret, ignorabat eum quem in libro nesciens venerabatur. Venit Philippus, & ostendit ei Iesum, qui clausus latebat in littera. O mirâ doctoris virtus! Eadem hora credit Eunuchus, baptizatur, & fidelis & sanctus factus est, ac de discipulo magister: plus in deserto fonte Ecclesiæ, quam in aurato synagogæ templo, reperit.] hucusque Hieronymus: qui & de fontis situ, vbi iste Eunuchus est baptizatus, hæc ait^g: Bethsur in tribu Iuda, siue Benjamin, & est hodie Bethsuron vicus, euntibus nobis ab Ælia Chebron, in vigesimo lapide; iuxta quem fons ad radicem montis ebulliens, ab eadem in qua gignitur, sorbetur humo. et Apostolorum Acta referunt, Eunuchum Candacis Regina in hoc esse baptizatum a Philippo.] De eodem quoque Nicephorus^h agit. Addam his, quæ de eodem Eunuchis a Dorotheoⁱ scriptis mandata sunt: ait enim: Eunuchus Candacis Regina Æthiopum in Arabia Felici, & in insula Taprobana, inque vniversa Erythra Euangelium Domini nostri Iesu Christi prædicauit. Ferunt & martyrium gloriose tulisse, ibique sepultum esse. Et coemiterium ipsius, munimentum insuperabile est Fidelibus, barbaros sceleratos fugans, morbos pellens, & sanationes operans vsque ad præsentem diem.] hæc ille.

XXIX. Quod vero ad res Romanas pertinet (vt eas saltem leuiter attingamus) hoc item anno, iisdem Consulibus^k, Tiberij crudelitas in Senatores adeo progressa est, vt iam qui magistratum gerent, magno labore reperirentur. putat Orosius^l in vltionem contempti Christi numinis hæc illis obuennisse: quod scilicet (vt iam dictum est superius) agente ex relatione Pilati Tiberio, vt inter deos Christus recenseretur, Senatus rogationi illius restitisset. De Senatorum atque aliorum nece hoc anno iussu Tiberij perpetrata, hæc Tacitus: Iacuit immensa strages: omnis sexus, omnis ætas, illustres, ignobiles, dispersi, aut aggregati. neque propinquis, neque amicis adfistere, illacrymare, nec visere quidem diutius dabatur. Sed circumiecti custodes, & in marem cuiusque intenti, corpora putrefacta adfectabantur, dum in Tiberim traherentur: vbi fluitantia, aut ripis appulsa, non cremare quispiam, non contingere. Interciderat sortis humanæ commercium vi metus: quantumque sæuitia glisceret, miseratio arcebatur.] hæc Tacitus. Dio^m vero hæc addit: Tantus sub Tiberio Senatorum (ne reliquos dicam) numerus periijt, vt forte ducti prouinciarum Præfecti, Prætorij quidem per triennium, Consulares per sexennium præfuerint, cum non suppeterent successores.] eadem & Suetoniusⁿ. Porro hoc ipso anno idem Tiberius in Imperium euexit Caium Caligulam nepotem suum, eo nimirum consilio (vt ferebatur) quod sciret Caium pessime victurum; sicque sua facinora Caij grauioribus flagitijs occultarentur, ac reliqua pars Senatus post mortem suam interficeretur: hæc idem sub prædictis Coss. recitat Dio^o. Atque hæctenus de his, quæ hoc anno facta cognoscuntur: sequentem iam aggrediamur.

• Irenæus lib. 3. cap. 12. EVNUCHVS PRÆDICAT EVANGELIVM ÆTHIOPIBVS.

b Psal. 67. c. Euseb. lib. 2. c. 1. in fine. d. Cyrill. cathech. 17. e. Hieronym. in Isa. c. 53.

f Hieron. epist. 103.

g Hier. de locis Hebr.

h Niceph. hist. lib. 2. c. 6. 7. i. Dorothe. in Synopsi.

k Tacit. Annal. lib. 6. l. Oros. lib. 7. c. 4. QVANTA PASSI ROMANI OB CONTEMPTVM VERI NVMINIS.

m Dio lib. 58.

n Suet. in Tib. cap. 61.

o Dio lib. 58.

A Nno Domini trigefimosexto, Paulo Fabio Persico & L. Vitellio Nepote Coss. octauo Kal. Februarij, Saulus cum aduersus Christianos, qui erant Damasci, litteras accepisset, & iam ad locum appropinquasset, cælitus luce perflatus, & Christi voce percussus, atque prostratus, a coepto desistens, ad Christum conuertitur. Rei gestæ seriem Lucas^a in Actis, & ipse Paulus^b suam causam agens, diligenti studio est iterum profecutus. Hæc autem facta esse hoc ipso anno, nempe secundo ab ascensione Domini, Romana^c Ecclesia profitetur. Non enim illis assentimur, qui eodem anno quo lapidatus est Stephanus, tradunt Paulum ad Christum conuersum: neque in illorum imus sententiam, qui id factum dixerunt anno septimo a Domini passione; quorum opinionem refellimus, cum actum est de martyrij Stephani tempore: vbi etiam cum perspicue ostenderimus, non Augusti mense (vt aliqui existimarunt) sed vigesima sexta Decembris Stephanum consummasse martyrium; nulla prorsus ratio persuadet, vt nonnisi post dies qui medij sunt a nece Stephani, vsque ad conuersionem Pauli, id acciderit: quandoquidem multa interim facta esse noscuntur, quæ tam breui temporis spatio minime arctari possunt: nimirum persecutio excitata aduersus discipulos, rursus Sauli studia in illis perquirendis qui essent domesticis latebris occulti, Ananiæ in Damascum profectio, illicque ab eo edita Euangelij prædicatio, Ecclesiæ collectio ac propagatio: qui huius rei fama etiam Hierosolymis diuulgata mouerit summum Pontificem, vt ad Christianos ibi agentes exturbandos, Saulum, iam satis sua sponte ad id incitatum, mitteret. His si addas quæ ante Pauli conuersionem facta recenset Lucas, nimirum prædicationem Philippi Samariæ, Petri & Ioannis illuc accessum, ac deinceps reditum Hierosolymam, denique Candacis Eunuchi baptismum: certe longiori opus fuisset temporis spatio ad ea omnia, quæ dicta sunt, perficienda, nemo prudens negare posse videtur: ea enim, antequam Paulus acciperet epistolam iturus Damascum, facta esse, Lucas plus satis declarasse visus est: quippe qui cum enarrasset quæ a Saulo aduersus discipulos gesta sunt Hierosolymis, cum nihil esset quod impediret, quo minus cetera quæ ab eodem sunt facta, persequeretur; ne nimis remota tempore postea simul iungeret, functus optimi historici munere, earum rerum quæ prius contigissent, historiam (temporis accurata habita ratione) contexit. Hæc si quis attentiori animo velit disquirere; his quæ dicta sunt de Pauli conuersionis tempore, æque consentiet. Huic sententiæ de conuersione Pauli facta anno secundo, ad stipulatur etiam^d Oecumenius.

Sed huic statuta a nobis sententiæ, post primam editionem, auctoritate Ioannis Chrysofomi, aduersati sunt præstantissimi pietate atque doctrina Academici Herbipolenses, intercurrentibus inter nos de eiusmodi quæstione familiaribus litteris: cum affirmant ipsi, anno superiori, Galba & Sylla Coss. Paulum ad Christum esse conuersum. Urgebat ex illis meus Nicolaus Serarius (quem ob egregiam eruditionem, & validum ab eo susceptum patrocinium Catholicæ fidei, plurimi facio) testificatione Chrysofomi in homilia de Principibus Apostolorum Petri & Pauli ita dicentis de ipso Paulo: *Ἐπίκουρος πάντε ἰδουλόσοι τῶ κρείω μὲ πιδόσα; ἀεθουμάς*] quæ verba longe aliter quam Vossius, ita vertit: Trigintaquinque seruiuit Domino cum promptitudine animi.] Videat ipse Vossius, qui aliter sic reddidit: Trigintaquinque viros summa ad seruiendum alacritate Domino mancipauit.] Quod igitur numerandi sint ex sententia Chrysofomi trigintaquinque anni a conuersione Pauli vsque ad obitum, quem contigisse constat anno Domini sexagesimonono: plane ante præsentem annum ipsum ad Christum conuersum esse, necessario affirmandum esse videbatur. Sed dico oportere ex eius quidem sententia, numerum illum trigintaquinque annorum, quem ipse vult expletum, non ab anno superiori, sed ab eo qui ipsum præcedit, deducere, vt anno obitus eiusdem Pauli congrueret: quod quidem absurdissimum esset, ante Christi mortem numerare annos Pauli conuersionis.

Nec est quod iure quis dicere possit, trigintaquinque illos annos non expletos esse intelligendos, sed nouissimum eorum inchoatum per menses quinque & dies quatuor:

I. a Act. 9. b Act. 22. 26. c Mar. Rom. 25. 1. annuar. DE CONVERSIO- NE PAULLI.

d Oecum. in Act. Apost. cap. vlt. II. OBJECTIO DE TEMPORE CONVERSIONIS PAULLI.

III.

DILVTIO OBIE-
CTORVM.

tuor : nam ne sic quidem satis intercedit temporis ad numerum illum annorum explendum. Ceterū nec est quod quis sententiam illam Chrysoſtomi de trigintaquinque annis inuolabili fide feruandam eſſe exiſtimit : ſiquidē idem ipſe Chryſoſtomus alibi vix triginta annorum ſpatia eidem Paulo a conuerſionis tempore vſque ad obitum tribuit : accipe, rogo, quæ ipſe dicat homilia quarta de laudibus Pauli hiſce verbis : Vix triginta annorum ſpatio & Romanos, & Perſas, & Parthos, & Medos, & Indos, & Scythas, & Sauromatas, & Sarracenos, & omne prorsus humanū genus ſub iugū mitteret veritatis, &c.] quibus cum eū videas non eſſe ſibi conſtantem ; nihil eſt quod quis figere pedes, aut inniti valeat dictæ Ioannis Chryſoſtomi de tempore conuerſionis Pauli aſſertæ ſententiæ. Quamobrem concedendum Eccleſiaſtica antiquitati, veteriq. aſſentiendum traditioni, publicis tabulis conſignatæ, annis ſingulis in eccleſijs ſingulis publico præconio indiſſolubili ; nimirū contigiſſe conuerſionem Pauli anno ſecundo a Domini aſcenſione. Sed qui refragantur, & anno ſuperiori eam volunt eſſe peractam, ſic numerant annos duos ab aſcenſione Domini, vt primum annum vltima Decembris die terminent, ſecundum vero a Kalendis Ianuarij inchoent, abſoluantq. ipſum vigefimaquinta eiufdem menſis, qua memoria eiufdem conuerſionis agitur ; ſicq. totum ſpatium temporis duorum annorum, periodo dumtaxat octo menſium & dierum viginti claudant. At meminiffe oportet, longe ante Dionyſium Exiguum, qui (vt Caſſiodorus teſtatur) primus extitit auctor eo modo numerandi annos Domini, ſcripta & lecta eſſe in Eccleſia Martyrologia : quibus cum definiatur, anno ſecundo ab aſcenſione Domini Paulum eſſe conuerſum, vtique aſſerendum eſt annum integrum intercurriſſe, ſequentis vero menſis octo diesq. viginti euolutos eſſe. His ſatisfactum ſit noſtris fratribus Herbiſpolenſibus, quorum luculentam ipſam ac maxime piam eruditamq. lucubrationem aduerſus oblatrantes Nouatores ac nugatores de duodecim Apoſtoliſ nuper editam (vt par eſt) laudabimus ſemper. Iam vero noſtra proſequamur.

III.

Quod ad Pauli conuerſionis & rei geſtæ hiftoriam pertinet: illud quidem vehementer admiror, qualis quantave etiam apud hoſtes fuerit Iudaicæ religionis obſeruantia. Cum enim inimicitia, odia, atque bella conſtata eſſent inter Aretam Regem Damafci, atque Herodem ; fueritq. (vt Iosephus^a eſt auctor) diutius conſtitutum, nec inter eos pax compoſita eſſet : nihilominus tantum ſibi iuris vendicabat apud exteros, immo & apud hoſtes ſummus Pontifex in his quæ ad religionem ſpectare viderentur, vt non tantum quæ ad decimarum pertinerent collectionem, ſed quæ ſummi eſſe imperij viderentur, ſibi ſumens, daret litteras ad ſynagogas Damafci, vt qui reperti eſſent Iudæi Chriſto credentes, vincti Hieroſolymam ducerentur. Vtinam tanta ſaltem, etſi non ampliori (vt par eſſet) apud Chriſtianos Principes Chriſtiana religio, ſummumq. omnium regale Chriſti ſacerdotium hodie auctoritate polleret, quanta apud Reges externos, ac denique hoſtes, cultus Iudaicus habebatur. Infelicia enim noſtra tempora, hæc me, inuitum licet & præter morem, exclamare compellunt. Sed iam cetera quæ ad Paulum ſpectant, cuius gratia a Luca huiuſmodi eſt inſtituta narratio, ordine proſequamur.

V.

Cum autem Lucas agens de nece Stephani, Saulum appellet adoleſcentem, hic vero virum nominet: cumq. nonniſi (vt vidimus) anni vnus ac menſis ſpatium ab eo tempore vſque ad conuerſionem eius interceſſerit: hiftorica veritas perſuadet ac poſtulat, vt accuratius de eius ætate agamus. Quod antequam faciamus, illud in primis moneendum putamus: quod habet Latina verſio; Secus pedes adoleſcentis] loco adoleſcentis, legi Græce *νεανίς*: cuius quidem vocis ſi vis exprimitur, non tam ætate adoleſcentem, quam audacem, vehementisq. animi, quiq. magnos ſibi ſumat ſpiritus, virum ſignificat, vt notat Budæus, & alij. Admonet quidem S. Auguſtinus^b, conſulenda eſſe interdū Græca exemplaria, vnde aliqua ſunt in Latinū ſubobſcure trãslata, quo certior de diuina Scriptura poſſit ſenſus haberi: actum præſertim, cum inter legendum in eodem auctore aliqua diuerſitas reperitur, vt hic videmus accidere. Audacem plane virum ea voce Lucas ibi ſignificauit, qui hic eundem ſpirantem minarum & cædis virum fuiſſe deſcribit. Quot vero ætatis annos ageret Paulus, cum ad Chriſtum conuerſus eſt hoc anno, dictis Conſulibus, perueſtigemus.

VI.

Scribens ipſe Paulus ad Philemonem dum Romæ eſſet, anno ſecundo ſui carceris (vt ſuo loco dicitur) ſe ipſum ſenem dicit, cum ait: Paulus ſenex, nunc autem & vin-

ctus

A. Etus Ieſu Chriſti.] erat ille annus Neronis Imperij quartus (vt ſuo loco aperiemus) cum eam ſcripſit epiſtolam, ab hoc vero tempore anni viginti quatuor tantum. qua ratione ſi dixerimus, Paulum, cum ſe eſſe ſenem ait, fuiſſe ſexagenarium; numerando eos annos ab ipſius natali vſque ad quartum Neronis annum, quo illam ſcripſit epiſtolam; dicere opus eſſet, ipſum ad Chriſtum conuerſum eſſe anno ſuæ ætatis trigefimoquinto. Ceterum de ætate Pauli certiores nos reddit Ioannes Chryſoſtomus: qui ſua homilia quam ſcripſit de Principibus Apoſtolorum, vbi agitur de vtriuſque martyrio, tradit eundem capite caſum quieuiſſe anno ſuæ ætatis ſexageſimo octauo: qua ratione aſſerere opus eſt (quod diximus) ad Chriſtum eſſe conuerſum annum agentem trigefimum quintum, atque poſthac vixiſſe vſque ad decimum tertium Neronis annum, & Conſulatam Capitonis & Ruſi (quo cum Petro martyrio triumphaffe dicemus) annis triginta tribus. Licet enim dicta homilia annos trigintaquinque numerare dicatur Ioannes Chryſoſtomus a tempore eius conuerſionis vſque ad obitum: at id quidem minime poſſe conſiſtere, nuper docuimus; eiufdemq. aliter alibi aſſerentis auctoritate demonſtrauimus hæud adeo conſtantem eam eſſe Chryſoſtomi aſſertionem, vt clauum figere ſit neceſſe: cum in ceteris maxime quidem & ad amuſſim (vt dicunt) inter ſe conſentiant quæ ſcribit Chryſoſtomus, cum his quæ de ſe tradit Apoſtolus in epiſtola ad Philemonem; & cum ſe dicit ſenem, fuiſſe ætatis ſexaginta annorum. Ex his itaque ſatis perſpicue colligitur, Paulum natum eſſe Lentulo & Piſone Coſſ. anno elapſo a natali Domini. atque hæc ſatis de ætate illius.

Hac occasione operæpretium exiſtimamus, de loco in quo natus eſt, paulo attentius perquirere: cum hætenus ea opinio inualuiſſe videatur, vt Giſchalæ Iudææ oppido natus ſit: idq. auctore S. Hieronymo^b, omnibus aſſerentibus, cum ait: Paulus Apoſtolus, qui antea Saulus, extra numerum duodecim Apoſtolorum, de tribu Benjamin, & oppido Iudææ Giſchalis fuit: quo a Romanis capto, cum parentibus ſuis Tarſum Ciliciæ commigravit.] Sed an hæc ſubſiſtant, veraq. ſint, exacte eſt diſquirendum. Conſtat quidem fuiſſe Giſchalam^c oppidum Galiliæ, ſed munitiſſimum: quod Titus (vt Iosephus^d teſtatur) non ſine labore expugnauit. Cum ergo Hieronymus natum Giſchalæ Paulum, capto a Romanis oppido illo, cum parentibus migraffe Tarſum dicat: quonam, rogo, tempore accidit, vt Giſchala a Romanis caperetur, vt inde Paulus Tarſum migrarit? Sane quidem Iudæam a Romanis primū Pompeio duce ſubactam fuiſſe conſtat, Antonio & Cicerone Coſſ. Olympiade centeſima ſeptuageſimanona, anno ſecundo, vt tradunt Iosephus^e & Eusebius^f, ab Vrbe condita (vt habet Dio) ſexcentoſimo nonageſimo primo, ante annos ab hoc tempore nonaginta ſex: ruruſq. Iudæis rebellantibus ſub Nerone, eandem prouinciam a Veſpaſiano ac Tito eſſe perdomitam. Cū ergo neutrū tempus minori ætati Pauli poſſit aptari, hæc manifeſti redarguuntur erroris, & fabulam potius eſſe conuincitur; quo nomine ipſe quidem S. Hieronymus eam appellat, dum in commentario in epiſtolam Pauli ad Philemonem, ad finem hæc ait: Quis ſit Epaphras concaptiuus Pauli, talem fabulam accepimus: Aiunt parentes Apoſtoli Pauli de Giſchali regione fuiſſe Iudææ; & eos, cum tota prouincia, Romana valtaretur manu, & diſpergerentur in Orbem Iudæi, in Tarſum urbem Ciliciæ fuiſſe tranſlatos; parentum conditionem adoleſcentulum Paulum ſecutum.] hæc Hieronymus. Sane quidem commentum id totum, fabulaq. merito dicenda: nam regnante Herode ſeniore, ſub quo Paulus natus eſſe videtur, Archelao deinde eidem ſuccedente, reſignoq. in tetrarchias diuiſo, nullam vel leuem a Romanis Iudææ oppida paſſa ſunt contumeliam: nam ſubdita illis parebat prouincia in omnibus, & per Romanos magiſtratus adminiſtrabatur: nulla ergo fuga vel diſperſio Iudæorum illis temporibus potuit contigiſſe, qua Paulus adoleſcentulus Tarſum cum parentibus ſit coactus migrare. Si ergo natus eſt Giſchalæ, ſpontanea profectione potius ipſum cum parentibus ſuis Tarſum migraffe oportuit.

Sed nec id quidem admittimus; quod eidem Paulo repugnet: nam cui, quæſo, magis quam ipſi Paulo, quo natus ſit loco aperte teſtanti, credendum? Ipſe quidem pro conſuetudine hæc eſt locutus: Ego ſum vir Iudæus, natus in Tarſo Ciliciæ, nutritus autem in iſta ciuitate, ſecus pedes Gamalielis eruditus, &c.] recitat hæc Lucas^g in Actis. Quid his clarius dici potuit? Certe quidem Epiphanius^h diſputans contra Ebionæos, qui Paulum dicebant fuiſſe origine Græcum, factum vero poſtea proſelytum: eundem

natum.

DE ANNIS
RPARDICATIONIS
PAVLI.
a Habetur com.
s. edit. Parisim
addit.

VII.

b Hieronym. de
ſcript. Eccl. c. 5.DE PAVLI PA-
TRIA.
c Ioseph. de bell.
Iud. lib. 4. c. 4.
d Idem eodem.e Ioseph. antiq.
lib. 14. c. 8.
f Eusebius in
Chron.DE NATALI SO-
LO PAVLI.

VIII.

PAVLVS NON
GISCHALAE, SED
TARSI NATVS.
g Act. 23.
h Epiphanius
heresi 20.a Ioseph. antiq.
lib. 18. c. 7.
DIGNA CONSI-
DERATIO.DE ÆTATE
PAVLI.b Aug. de doct.
Chryſ. lib. 2. cap.
14. 15.

natum Tarfi, sed ex Iudæis affirmat; de Gischala vero ne verbum quidem: cum alio- qui ipse Paulus se non tantum Iudæum ex Iudæis, sed & inter Iudæos, ad conciliandum sibi Iudæorum animos (quod multis argumentis alias fecerat sæpe) gloriose profes- sus esset. Si igitur parentes Pauli Gischala Tarsum aliquando migrarunt; id volun- taria factum discessione (vt de multis alijs contigisse Philo testatur, cum tradit totum iam pene Orbem colonijs Iudæorum esse repletum) vel si aliqua belli occasione euenit, id facile accidere potuit sub Antiocho Illustri, vt Epiphanius^a affirmare videtur. Quod vero se ciuitate Romana donatum fuisse dicat: opportunius suo loco de ea re inferius agemus. Hæc modo satis de ætate Pauli atque natali solo.

^a Epiphanius hæres. 30.

IX. Rursum vero quod ad veritatem historiæ pertinet: & illos errasse certum est, qui dixe- runt, Paulum tunc temporis, cum a Christo vocatus, mansit tribus diebus (vt ait Lu- cas^b) non videns, nec manducans, nec bibens, raptum fuisse ad tertium cælum, & au- diuisse illa arcana verba, quæ essent ineffabilia, vt de se ipsemet testatur, scribens ad

c. 2. Cor. II.

X. Fuit Ambrosij^d sententia, cum Paulus ad Christum conuersus, ab Anania Damasci est baptizatus, ex Saulo fuisse Paulum nominatum: sic enim ait: Vbi pluuia super eum lauacri cælestis influxit, necatur blasphemus, necatur persecutor, necatur & Saulus: viuificatur Apostolus, viuificatur iustus, viuificatur & Paulus. Vsq̄ adeo autem per- didit veterem cum actibus hominem, vt cum moribus mutaret & nomen.] hæc Am- brosius. et Augustinus^e in eam sententiam: Hinc, inquit, & ipse primo Saulus, postea Paulus, id est, primo superbus, postea humilis: Saul enim dictum est nomen Sauli: no- stis quia Rex superbus & infrenis fuit. Non quasi iactantia aliqua sibi nomen mutauit Apostolus, sed ex Saulo factus est Paulus, ex superbo modicus.] hæc & alia plura mul- tis in^f locis in eadem fere verba eundemq̄. sensum de Saulo in Paulum mutato idem scriptis tradidit. Sed & de ea re ceteri Ecclesiastici antiqui scriptores quid senserint, ac demum quæ nobis magis probetur sententia, videamus. S. Hieronymus^g, quando eiusmodi mutationem nominis fieri contigit, & qua ex causa, hæc ait: Audacter ita- que faciam, si forte vere, de Actibus Apostolorum suspensiones meas affirmans. Legi- mus^h in eis, quod Spiritus sanctus Antiochiæ dixerit: Separate mihi Barnabam & Saulum in opus ad quod assumpsi eos. Tunc ieiunantes & orantes, imponentesq̄. eis manus, dimiserunt illos. Qui cum Seleuciam Syriæ descendissent, & nauigantes Sala- minam Cypri, quæ nunc Constantia dicitur, peruenissent, haberentq̄. secum in mini- sterio Ioannem (propter quem postea ædificatorium Ecclesiæ iurgium concitatum est) & omni insula peragrata, Paphum vsque venissent; inuenerunt quemdam magum pseudopphetam, nomine Bar-Ieu, cum Proconsule Sergio Paulo, viro prudente: qui accitis Barnaba & Saulo, desiderabat Dei sermonem ab eis audire. Resistente itaque ma- go, & a fide recta Sergium deprauante: Saulus (ait Scriptura) qui & Paulus, repletus Spiritu sancto, intuens in eum dixit: O plene omni dolo & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiæ, non desinis subuertere vias Domini rectas? Et nunc ecce manus Domini super te, & eris cæcus, non videns Solem vsque ad tempus. Confestimq̄. cecidit super eum caligo & tenebræ; & circuiens quærebat qui ei manum daret. Tunc Pro- consul, cum vidisset factum, credidit, admirans super doctrina Domini. Et cum a Pa- pho nauigassent Paulus & qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphiliæ. Diligenter attende, quod hic primū Pauli nomen inceperit. Vt enim Scipio, subacta Africa, Afri- cani sibi nomen assumpsit; & Metellus, Creta insula subiugata, insigne Cretici suæ fami- liæ reportauit; & Imperatores nunc vsque Romani Adiabeni, Parthici, Sarmatici nun- cupantur: ita & Saulus ad prædicationem Gentium missus, a primo Ecclesiæ spolio Pro- consule Sergio Paulo victoriæ suæ trophæa retulit, erexitq̄. vexillum, vt Paulus dice- retur e Saulo. Si vero & interpretationem nominis quæras; Paulus in Hebræo, mirabi- lem sonat.] hucusque Hieronymus.

^d Ambrosius ser. 31. edit. Rom.

^e August. tract. 72. super Psal.

^f August. ser. de Apost. Paul. de spirit. & litter. ex eodem apud Bed. in epist. ad Rom. c. 1. & in epist. 1. ad Cor. inth. cap. 1. g Hier. in epist. ad Philem.

^h Act. 13.

XI. Porro hæc quidem non omnibus probantur, cum a modestia & humilitate Pauli abhorreere videantur: quippe qui cum sæpe contestetur se minimum Apostolorum, nec dignum esse eo nomine, seq̄. abortiuum, peccantiumq̄. omnium primum esse

Corinthios^c: nam cū ipse illa contigisse dicat ante annos quatuordecim a tempore quo illā scribebat epistolam; sane quidem non hoc quo conuersus est anno, sed post octen- nium ea facta esse, affirmare necesse est: nam ab hoc anno, vsque ad tempus illius epi- stolæ, annos vigintiduos intercurrisse, suo loco inferius aperte demonstrabimus.

est baptizatus, ex Saulo fuisse Paulum nominatum: sic enim ait: Vbi pluuia super eum lauacri cælestis influxit, necatur blasphemus, necatur persecutor, necatur & Saulus: viuificatur Apostolus, viuificatur iustus, viuificatur & Paulus. Vsq̄ adeo autem per- didit veterem cum actibus hominem, vt cum moribus mutaret & nomen.] hæc Am- brosius. et Augustinus^e in eam sententiam: Hinc, inquit, & ipse primo Saulus, postea Paulus, id est, primo superbus, postea humilis: Saul enim dictum est nomen Sauli: no- stis quia Rex superbus & infrenis fuit. Non quasi iactantia aliqua sibi nomen mutauit Apostolus, sed ex Saulo factus est Paulus, ex superbo modicus.] hæc & alia plura mul- tis in^f locis in eadem fere verba eundemq̄. sensum de Saulo in Paulum mutato idem scriptis tradidit. Sed & de ea re ceteri Ecclesiastici antiqui scriptores quid senserint, ac demum quæ nobis magis probetur sententia, videamus. S. Hieronymus^g, quando eiusmodi mutationem nominis fieri contigit, & qua ex causa, hæc ait: Audacter ita- que faciam, si forte vere, de Actibus Apostolorum suspensiones meas affirmans. Legi- mus^h in eis, quod Spiritus sanctus Antiochiæ dixerit: Separate mihi Barnabam & Saulum in opus ad quod assumpsi eos. Tunc ieiunantes & orantes, imponentesq̄. eis manus, dimiserunt illos. Qui cum Seleuciam Syriæ descendissent, & nauigantes Sala- minam Cypri, quæ nunc Constantia dicitur, peruenissent, haberentq̄. secum in mini- sterio Ioannem (propter quem postea ædificatorium Ecclesiæ iurgium concitatum est) & omni insula peragrata, Paphum vsque venissent; inuenerunt quemdam magum pseudopphetam, nomine Bar-Ieu, cum Proconsule Sergio Paulo, viro prudente: qui accitis Barnaba & Saulo, desiderabat Dei sermonem ab eis audire. Resistente itaque ma- go, & a fide recta Sergium deprauante: Saulus (ait Scriptura) qui & Paulus, repletus Spiritu sancto, intuens in eum dixit: O plene omni dolo & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiæ, non desinis subuertere vias Domini rectas? Et nunc ecce manus Domini super te, & eris cæcus, non videns Solem vsque ad tempus. Confestimq̄. cecidit super eum caligo & tenebræ; & circuiens quærebat qui ei manum daret. Tunc Pro- consul, cum vidisset factum, credidit, admirans super doctrina Domini. Et cum a Pa- pho nauigassent Paulus & qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphiliæ. Diligenter attende, quod hic primū Pauli nomen inceperit. Vt enim Scipio, subacta Africa, Afri- cani sibi nomen assumpsit; & Metellus, Creta insula subiugata, insigne Cretici suæ fami- liæ reportauit; & Imperatores nunc vsque Romani Adiabeni, Parthici, Sarmatici nun- cupantur: ita & Saulus ad prædicationem Gentium missus, a primo Ecclesiæ spolio Pro- consule Sergio Paulo victoriæ suæ trophæa retulit, erexitq̄. vexillum, vt Paulus dice- retur e Saulo. Si vero & interpretationem nominis quæras; Paulus in Hebræo, mirabi- lem sonat.] hucusque Hieronymus.

affirmet;

A affirmet; nulla patitur ratio, vt ex adepta victoria insigne gloriæ nomen sibi more Gen- tium vendicauerit. Quin potius (si verum esse dixerimus, non antea, sed tunc pri- mum ex Saulo Paulum nominatum, cum Proconsulem ad veritatem vindicauit) ea inditi nominis causa potius putanda est; vt idem Paulus Proconsul, quod Romani li- bertis de se optime meritis, vel aliquibus ex clientibus, vel hospitibus, alijsq̄. sæpe im- partiri familiæ cognomen consueuerunt; Saulo id ipsum cognomen suum, Paulus sci- licet, quod etiam Æmiliorum familiæ fuit, quo sibi magis arctiusq̄. eo vinculo Apосто- lum deuinciret, indiderit, sicq̄. Paulum dici voluerit: quod quidē cognomen ab habitu- dine corporis, quod idem sit Paulus, quod Paruus, olim Æmiliorum quoque adhæsisse familiæ tradunt^a: ob idq̄. a Paulo minime respuendum. Ceterum Ioannes^b Chrysosto- mus istud ipsum nomen non ab hominibus, sed a Deo inditum esse, vt olim Parriar- chis, ac denique Petro, qui dictus est Cephias, Iacobo & Ioanni, qui cognominati sunt Boanerges, existimauit. Sed neque id, statim vt ad Christum conuersus est, fieri voluit, vt ex Sauli nomine qui persecutor fuisset, agnosceretur: sed tunc demum, cum iam ex prædicatione, quisnam esset, probe satisq̄. cognitus esset. Origenes^c vero pluribus de his agens, in eam procliuior visus est esse sententiā, vt asserat, sicut multis alijs Iudæo- rum, vtrumque proprium illi nomen esse impositum; nempe quod vt Iudæo ex tribu Benjamin, Sauli nomen fuerit inditum; & quia Romanus, Romano nomine, Paulus fuerit appellatus. Qui ergo (vt de se testatur) factus est omnibus omnia, vt omnes lucrifaceret; dum apud Hebræos versatur, Hebraico nomine Saulus maluit appellari; su- scepto postea ad Gentiles Apostolatu, Romano nomine vsus, Paulus potius voluit no- minari. hæc Origenes pluribus.

^a Notas Sigen. de nom. Rom. b Chrysost. hom. de conuers. S. Paul. rom. 3.

^c Orig. in præf. epist. ad Rom.

B His visis, cuique liberum linquimus, vt quam magis veritati consentientem puta- rit, sequatur sententiam. Certe quidem cum a tempore congressus cum Sergio Paulo Proconsule Saulus primum Paulus appellatus inueniatur, nec posthac aliquando nomi- ne alio quàm Pauli sit dictus: fateri quodammodo cogimur, tunc illi Pauli nomen fuis- se inditum: non ea quidem ratione, quam ex Hieronymo recitauimus: sed quia potius (quod diximus) a Sergio Paulo, amicitia gratia, familiæ suæ cognomine fuerit nobili- tatus: sicut (ne longe petamus exemplum) Iosephus Iudæus in Iudaico bello^d captus, & Ioseph. in Vit. liberatus, ac ciuitate donatus a Tito, Flauia quoque familiæ cognomine ab eodem in- signitus est, vt Flauius Iosephus sit appellatus: sicq̄. (quod Lucas ait) & Saulus dictus sit Paulus; eoq̄. ipse cognomine Romanæ familiæ sit libentius vsus, quod & ipse Ro- manus ciuis iure municipij natus esset, vt Euangelium prædicaret in Gentibus: atque sic Gentilicio nomine (factus nimirum^e cum Gentibus tamquam Gentilis) maluerit appellari; cum de cetero etiam in minimis (vt multis constat exemplis) nullam præ- termitteret occasionem, quam ad propagationem Euangelij conducere posse videret: quod nobis magis probatur, quàm quod Origenes ait, eadem duo nomina ab exordio, cum circumcisionis tempore Iudæi solent inderē nomina, fuisse imposita, quod Iu- dæus pariter esset atque Romanus; cum non sit exemplum, vere Iudæos (vt tacea- mus de proselytis) iungere consueuisse Hebræorum nominibus nomina Romano- rum: filius enim Herodis Aristobulus ex proselytis primus reperitur qui filium no- mine Romano vocarit Agrippam, dictum & aui nomine quoque Herodem. Sed de his satis.

XII. CVR DENIQVE PAVLVS.

^d Ioseph. in Vit. suam sine.

e 1. Cor. 9.

Quod vero pertinet ad Pauli tunc temporis res gestas Damasci, postquam ab Anania est initiatus sacro baptisate; Lucas eas his verbis narrat: Fuit autem cum discipulis, qui erant Damasci, per dies aliquot. Et continuo ingressus in synagogas prædicabat Ie- sum, quoniam hic est Filius Dei. Stupebant autem omnes, qui audiebant, & dicebant: Nonne hic est, qui expugnabat in Hierusalem eos, qui inuocabant nomen istud; & huc ad hoc venit, vt victos illos duceret ad Principes sacerdotum? Saulus autem multo magis conualescebat, & confundebat Iudæos, qui habitabant Damasci, affirmans quoniam hic est Christus.] hæc Lucas: quem reliqua Pauli, vt professionem eius in Arabiam, reditum Damascum, & post annos tres eius accessum Hierosolymam (quæ omnia idem Paulus^f de se ipso scribit ad Galatas) prætermisisse, certum est: cum mox post hæc narrata, ad ea quæ Hierosolymis ab eo sunt facta, stylum conuertat. sed de his anno sequenti agemus. Ceterum ne quid omisisse videamur, quod ad con- uersionis Pauli historiam pertineat: addimus de loco illo prope Damascum posito;

XIII. PAVLVS PRÆ- DICAT DAMA- SCI.

II

f Galat. 1.

Annal. Eccl. Tom. 1. Z vbi ipsi

vbi ipsi Christus apparuit : Ille quidem Christianis cognitus fuit; cum vt posteris innotesceret, ad tantæ rei perpetuam memoriam conseruandam, nobili ecclesia desuper structa illustratus fuerit; ad quam Augustinus^a, agens de Pauli conuersione, alluisse videtur, cum ait : Hodie in illis regionibus etiam ipsa loca testantur quod tunc gestum est, & nunc legitur, & creditur.]

^a Aug. serm. 24. de conuersione S. Pauli.

XIV. ALII PERSECUTORES MISSI A IYDAEIS.

Porro non Paulus tantum ad Christianos vexandos est missus Damascum; sed alij quoque in alias regiones a Principibus sacerdotum ad vexandam & infamandam Ecclesiam, quasi impietate refertam, sunt missi legati. Nam cum Luca auctore sit dictum, eos qui Hierosolymis expulsi sunt Fideles, in omnes profectos regiones; eos quidem etsi nondum Gentilibus, Iudæis tamen Christum annunciare non prætermisisse constat, & longioribus spatijs ea occasione Euangelium propagasse. Quod Principes sacerdotum indigne ferentes, rursus in eos nouam persecutionem excitarunt. Hæc licet a Luca fuerint prætermissa: tamen Iustinus martyr, qui cum esset Samaritanus, res Iudæorum præceteris calluit, per occasionem, dum de alijs disserit, in Iudæos persecutores inuectus, hæc ait^b: Non enim aliæ nationes tantum iniquitati in nos & in ipsum Christum patratae sunt obnoxia, quantū vos: quibus etiam pessimæ voluntatis erga iustum illum fuistis occasio. Posteaquam enim illum vnicum irreprehensibilem & iustum hominem in crucem egistis, cuius vibicibus sanitas eis prouenit qui per ipsum ad Patrem adeunt; cū cum cognouissetis resurrexisse a mortuis, atque in cælum conscendisse, sicut Prophetae prædixerant; tantum abest vt respiscentes poenitentia de malis commissis duceremini, vt etiam viros eximios Hierosolymis delectos in terram omnem tunc legaueritis, dicentes, hæresim sectamq. Christianorum nullius numinis cultricem, a dijs extitisse; atque ea contra nos sermonibus spargentes, quæ cuncti, qui nos non norunt, iactant.] hæc Iustinus. Quo autem anno eiusmodi per Orbem fuerint missæ legationes, licet non explicet; non antea tamen eas missas esse putamus, quàm cum per dispersos vbique discipulos Euangelij prædicatio late diffusa est.

^b Iustin. de ver. Christi. relig.

IESV CHRISTI
ANNVS
37.

TIBERII IMP.
ANNVS
21.

I. Præsenti anno, qui numeratur Domini trigessimusseptimus, C. Cestio Gallo & Seruilio Ruffo Coss. Paulus cum iam Damasci primo Euangelium prædicasset, in Arabiam profectus, iterum est reuersus Damascum. Hæc enim idem ipse Paulus scribens ad Galatas testatur his verbis^c: Cum autem placuit ei, qui me segregauit ex utero matris meæ, & vocauit per gratiam suam, vt reuelaret Filium suum in me, vt euangelizarem illum in Gentibus: continuo non acquieui carni & sanguini, neque veni Hierosolymam ad antecessores meos Apostolos, sed abij in Arabiam: et iterum reuersus sum Damascum: deinde post annos tres veni Hierosolymam videre Petrum, &c.] Lucas vero, his de Arabia & triennij temporis spatij prætermisissis, tantummodo insidias Iudæorum in illum fabricatas, eiusq. clandestinum discessum Damasco, & Hierosolymas accessum recenset^d: quæ quidem Iudæorum in Paulum molitiones non cum primum recessit Damasco, iturus in Arabiam, sed cum illuc reuersus est, antequam iterum inde recessisset, contigerunt: quod & sancto Hieronymo^e magis probari videtur: ratio enim ipsa nullo modo patitur, vt vnde clanculum recessit, eo manifeste rursus accesserit.

PAVLVS REVERSVS DAMASCVM

^c Galat. 1.

^d Act. 9.

^e Hier. in epist. ad Galat. c. 1.

II. Eodem anno L. Vitellius, cum præteriti anni Consulatum gessisset, Proconsul in Syriam mittitur: cui cum etiam subiaceret Palæstina, iustrans ex more prouinciam, Hierosolymam petens, honorificentissime a Iudæis exceptus, de illis optime meritus est: quæ vero in eos contulerit officia ac beneficia, Iosephus in hæc verba describit^f: Vitellius autem in Iudæam profectus, peruenit Hierosolymam in ipsa festiuitate quàm Pascha dicimus: vbi exceptus honorificentissime, remissis ciuibus totum vestigial fructuum venalium, & stolam cum ornatu pontificij permisit in templo asseruari a sacerdotibus, quemadmodum & olim hoc ius habuerant: sed eo tempore deponebatur in Antonia (sic dicta turris prope templum edificata) ob hanc

^f Ioseph. antiq. lib. 18. c. 6.

A ob hanc causam. Hyrcanus Pontifex huius nominis primus, extructa prope templum turri, degebat in ea maiorem temporis partem: et quoniam hanc stolam habebat in sua custodia, qua nemo præter illum utebatur, recepturus priuatum habitum, eo loci illa deponebat. Idem mos fuit etiam successoribus ipsorum posteris. Herodes autem regnum adeptus, turrim hanc opportuno loco sitam, magno sumptu exædificatâ denominauit ab amico Antonio; & stolam, ita vt ibi reperta est, detinuit, ratus eo magis obnoxium se habiturum populum. Idem fecit Archelaus filius eius & successor: cuius regno in prouinciam mutato, Romani simul & pontificiæ stolæ possessionem nacti sunt, in cella ad hoc ipsum structa repositæ, & obsignatæ sigillo Pontificum, atque custodiam sacri ærarij, Præfecto castelli accendente ibi lucernam quotidie. Hanc autem se primo ante festum die Præfectus exhibebat Pontifici: qua purificata indutus sacrorum tempore, sequenti die rursus reponebat in cellam, vbi antea condita fuerat. id fiebat singulis annis ter ieiunij tempore. Vitellius autem in nostrorum sacerdotum potestatem eam stolam tradidit, volens securum esse Præfectum, quoniam illa reponatur, aut quomodo proferatur in usum Pontificum. Hoc gratificatus genti, & in locum Iosephi Caiphæ Pontificis subrogato Ionatha Anani Pontificis filio, iter fecit versus Antiochiam.] hucusque Iosephus, de quibus alias supra: cetera autem de rebus gestis eiusdem Vitellij aduersus Pilatum, quamuis superiori capitulo ab eo recensentur, tamen quia post hæc facta esse noscuntur, suo loco, anno scilicet sequenti, agemus.

C Quod vero ad Caipham spectat; satis perspicuum est ex his quæ dicta sunt, eius summum sacerdotium vsque in præsentem annum perdurasse, & Annam, quem Ananum appellat, alterius functionis dictum esse Pontificem, prout superius, cum de his fusius actum est, exacte monstrauius. Ceterum ipsum Caipham vitæ pertæsum, mortem sibi conscisse, apud Clementem^a legitur. Neque vero tantum ipsum, sed & Annam male periisse, Nicephorus^b tradit; sed de Anna inferius. Post hæc de Vitellio recitata, Iosephus^c de Philippi Tetrarchæ obitu agens, hæc subdit: Tunc etiam Philippus Herodis frater diem suum obiit, anno Tiberij principatus vigesimo, cum ipse præfuisset trigintasetem annis Trachonitidi, & Gaulanitidi, ac Batanæ; de cuius vitæ institutione dictum est superius. Obiit autem Iuliade, & illarus in monumentum quod ante sibi construxerat, magnifice ac sumptuose funeratus est: et quia sine liberis decesserat, ditionem eius Tiberius prouinciæ Syriæ attribuit, ita tamen, vt tributa in ea tetrarchia collecta seruari intra ipsius regionis terminos.] hæc de obitu Philippi Iosephus; quæ post aduentum Vitellij in prouinciam, non anno superiori, quo, mense Augusti vigesimum Tiberius annum auspiciatur, sed præsentem, quo desinit, facta esse, necesse est affirmemus. Quod vero spectat ad annos trigintasetem, quibus ipsum tetrarchiæ præfuisse dicit: quàm aperte in errorem labatur, consule quæ superius dicta sunt, cum de Herodis obitu actum est.

III.

^a Clem. constit. lib. 8. c. 1.
^b Niceph. lib. 2. c. 10.
^c Ioseph. antiq. lib. 8. c. 6. PHILIPPI TETRARCHÆ OBIVS.

IESV CHRISTI
ANNVS
38.

TIBERII IMP.
ANNVS
22.

E Anno Domini trigesimo octauo, Coss. Q. Plautio Plautiano & Sex. Papinio Galieno: Agrippa Iudæus, filius Aristobuli, Herodis senioris nepos, cum aliquandiu Romæ versatus esset in officijs primum Drusi, inde vero Caij, Tiberij Imperatoris nepotum; delatione liberti sui Eutychi, quod mortem Tiberio, & Imperium Caio precatus esset, eodem Tiberio agente in Tusculano, mancipari vinculis iubetur: vbi per sex menses vsque ad eiusdem Tiberij obitum mansit. hæc pluribus Iosephus^d enarrat. quomodo vero, mortuo Tiberio, solutus vinculis, Iudæorum regnum sit consecutus, suo loco dicemus. Antehac autem idem Agrippa Herodem^e Tetrarcham apud Tiberium iudicio postulauerat: qui eius accusationem, quod in Herodem esset propensior, non suscepit.

I. AGRIPPÆ CAESERIS.

^d Ioseph. antiq. lib. 18. c. 8.

^e Ioseph. de bel. Iud. lib. 2. c. 8.

Eodem quoque anno cum Pilatus occasione impostoris^f cuiusdam, qui Samaritanos armauerat, immisso milite, maiore ex parte illos occidisset; a magistratibus Samaritanorum apud Vitellium Syriæ Præsidem, patratae cædis accusatur: qui sic reus

II. Ioseph. antiq. lib. 18. c. 10.

constitutus, dum eius causa ageretur, in ordinem redactus est, inq. eius locum ab eodem Præfide ad procurationem Iudææ Marcellus eius amicus mittitur. Verum non eius tantum criminis Pilatum reum fuisse, certum est; quippe qui (vt Philo^a testatur) solitus esset sententias vendere, cuncta rapere, iniurias inferre, innocentes punire, tormentis cruciare, ac demum morte eosdem afficere, atque id genus alia patrare. Rursum, si fidem adhibendam putamus Actis Longini Centurionis a Metaphra^b recitatis, constat eiusdem crudelitate eundem Centurionem vna cum duobus militibus, quod Christum libere confiteretur, fuisse capite truncatos, ac etiam post mortem ignominia affectos. Porro Vitellio^c Præfidi visum est, Pilatum Romam mittere, vt ibi coram Imperatore suam causam ageret, & apud Cæsarem obiecta dilueret. Contigit autem eius profectio anno sequenti: quo antequam peruenisset, Tiberius ex hac vita sublatus est. Quæ vero de ipso reliqua sunt, suo loco dicemus, agemusq. simul de eiusdem miserando interitu.

IESV CHRISTI
ANNVS
39.

CAII IMP.
ANNVS
I.

I. SEQUITUR annus Christi trigessimus nonus, qui habuit Consulēs Cn. Proculum, & Pontium Nigrinum: quo Tiberius Augustus anno suæ ætatis septuagesimo octavo, cū imperasset (vt ferunt) annis vigintiduobus, mensibus sex, & diebus viginti, ex hac vita migravit, decimosextimo Kalend. Aprilis, relicto Caio Caligula nepote ex Germanico Imperij herede: quomodo autem hæc se habuerint, Suetonius^d, Tacitus^e, & alij^f fusius narrant; licet ab his discrepans Dio^g Cassius dicat eum defunctum septimo Kalend. Aprilis, vixisseq. annos septuagesimoseptem, menses quatuor, & dies nouem, imperasseq. annis vigintiduobus, mensibus quinque, diebus tredecim. Ceterum numerando annos Tiberij ab obitu Augusti sequenti die, affirmare opus est imperasse annis vigintiduobus, & mensibus septem, minus quatuor diebus: nam ille decimanona Augusti vita functus est, Tiberius vero decimasexta Martij. Qualis autem Caius fuerit, Seneca^h ad Albinum hac vna sententia declarat: Hunc, inquit, mihi videtur rerum naturam edidisse, vt ostenderet quid summa vitia in summa fortuna possent.]

II. Dum hæc Romæ aguntur, Vitellius Syriæ Præses ad bellum paratus Arabicum aduersus Aretam Regem, assumptis duabus legionibus, & leuis armaturæ militibus, atque equitum auxilijs missis a socijs Regibus, properans versus Petram, peruenit Ptolemaidem. Cumq. vellet per Iudæam exercitum ducere, occurrerunt eius regionis Principes, deprecantes transitum: Neque enim patrios ritus permittere dicebant, vt inferantur vllæ imagines, quales Romana signa habebant pleraque. Quorum precibus ille flexus, mutauit sententiam de itinere proposito: missoq. per Magnum campum exercitu, ipse cum Herode Tetrarcha & amicis ascendit Hierosolymam sacrificaturus Deo in festiuitate, quæ tunc instabat, publica. Quo postquam ventum est, honore summo exceptus a populo, hæsit ibi triduo: et interim a Ionatha in fratrem eius Theophilum pontificatum transtulit. Quarta die acceptis litteris de obitu Tiberij, populum sacramento adegit in fidem Caij noui Principis: reuocatasq. ex itinere copias in hiberna dimisit; ipse vero Antiochiam repetijt.] hæc Iosephusⁱ.

III. Interea Romæ Agrippa, Aristobulo Herodis filio natus, cum a Tiberio detineretur in carcere, iussu Caij solutus est: quem^k elapsis non multis diebus accersitum ad se domum, tonderi, vestemq. mutare præcepit: imposito deinde in eius caput diademate, tetrarchiæ quæ Philippi fuerat, Regem constituit, adiecta Lyfaniæ quoque tetrarchia; & pro ferrea catena, dedit auream pari pondere: sicq. nobilitatus mansit Romæ vsque in annum sequentem. Iudæi igitur in hunc modum nouo aucti sunt Rege.] hæc omnia ex Iosepho.

IV. Hic idem annus, qui tertius a Pauli conuersione numeratur, ille ipse est quo idem Paulus Damasco Hierosolymam venit, cuius aduentus scribens ad Galatas^l his verbis meminit: Deinde post annos tres veni Hierosolymam videre Petrum, & mansi apud eum diebus quindecim.] Siue ergo dictos tres annos a reditu de Arabia, siue a

A conuersione ad Christum numeres, parum interesse videtur. Lucas enim cum nihil de eius accessu in Arabiam scribat; quasi rei nullius momenti & modici temporis, nullam habuisse illius rationem, ac merito prætermisisse videtur. Nec est quod quis iure dicere possit, antequam proficisceretur in Arabiam, Hierosolymam venisse (quasi id Lucas significet, cū illius accessum in Arabiam prætermisit.) Nam ipse de se testatur, se antea abiisse in Arabiam, quàm ad antecessores Apostolos Hierosolymam veniret. Quænam vero obuenerit occasio recedendi Damasco, ac Hierosolymam proficiscendi, Lucas^a his verbis declarat: Cum autem implerentur dies multi (nempe triennium) conuersionem fecerunt in vnum Iudæi, vt eum interficerent. Notæ autem factæ sunt Saulo infidiæ eorum. Custodiebant autem & portas die ac nocte, vt eum interficerent. Accipientes autem eum discipuli eius nocte, per murum dimiserunt eum, submittentem in porta.] hæc Lucas. Eadem & ipse Paulus ad Corinthios^b scribit his verbis: Damasci Præpositus gentis Aretæ Regis, custodiebat ciuitatem Damascenorum, vt me comprehenderet: et per fenestram in porta dimissus sum per murum, & effugi manus eius.] Cum enim (vt nuper dictum est) acre bellū inter Romanos & Aretam Regem conflatum esset; facile fuit dicto Regi ac ministris eius a Iudæis Pauli hostibus suaderi de Paulo, quod ciuitatē ac regionem, alterius prætextu occasionis, idem venisset exploraturus: quippe qui non modo Damascum, sed & Arabiam, in quam vis belli conuerti videbatur, inuisere abiisset: sicq. Regis ministri adeo in eum concitati, omni studio inuigilarint vt eum caperent, atque necarent.

Cum ergo (inquit Lucas^c) venisset in Hierusalem, tentabat se coniungere discipulis, & omnes timebant eum, non credentes quod esset discipulus. Barnabas autem apprehensum illum duxit ad Apostolos: et narrauit illis quomodo in via vidisset Dominum, & quia locutus est ei, & quomodo in Damasco fiducialiter egerit in nomine eius.] Timor quippe ille ceterorum discipulorum plane significat, tum primum post suam conuersionem Paulum Hierosolymam concessisse: nam si (vt nonnulli putarunt) iam antequam in Arabiam proficisceretur, Hierosolymam venisset; quænam timoris noua causa illos afficere potuisset, quem iam ante Christianum esse experimento nouissent? Cur vero Damasco fugiens, Hierosolymam contenderit, vbi maius sane periculum sibi imminere, intelligere potuisset, quippe qui fuisse paternæ legis desertor videretur & transfuga: nulla sane alia causa se ad hoc fuisse impulsurum, quàm ea scilicet, vt ipsum Petrum Principem omnium Apostolorum inuiseret, ipsemet testatur; sic enim ait^d: Deinde post annos tres veni Hierosolymam videre Petrum, & mansi apud eum diebus quindecim.] Non (inquit S. Hieronymus^e) vt oculos, genas, vultumq. eius aspiceret; vtrum macilentus, an pinguis; adunco naso esset, an recto; & vtrum frontem vestiret coma, an (vt Clemens in Periodis eius refert) caluitium haberet in capite. Nec puto Apostolicæ fuisset grauitatis, vt post tantam triennij præparationem, aliquid humanum in Petro voluerit aspiciere. Sed his oculis aspexit, quibus & modo in epistolis suis videtur: his oculis Paulus vidit Cephā, quibus nunc a prudentibus quibusque Paulus ipse conspicitur. quod si cui non videtur, cum superiori sensu iungat hæc omnia: quod nihil Apostoli sibi contulerint. Nam & quod iussus sit ire Hierosolymam: ad hoc ipse vt videret Apostolum, non discendi studio, qui & ipse eundem prædicationis haberet auctorem, sed honoris priori Apostolo deferendi.] hucusque S. Hieronymus.

Item S. Ambrosius^f: Dignum, inquit, fuit vt cuperet videre Petrum: quia primus erat inter Apostolos, cui delegauerat Saluator curam Ecclesiarum.] Rursum Chrysostomus: Ascendit, ait, velut ad maiorem & seniore[m.] et paulo post: Vides quàm maiorem beneuolentiam habuit erga Petrum? huius enim causa peregrinationem suscepit, & apud eundem commoratus est. Hæc & dico frequenter, & memoria retineri volo: vt si quæ audieritis, quæ ab eo aduersus Petrum dicta videbantur; ne quis suspectum habeat Paulum Apostolum: veluti cum dicit: Restiti Petro. Neque hæc verba putet esse simultatis aut contentionis: nam honorat virum, & diligit plus omnibus, nec ob vllum aliorum Apostolorum narrat se ascendisse Hierosolymam, sed propter hunc solum.] hæc ipse. Porro non id actum tantum (vt dictum est) beneuolentiæ causa, qua erga ceteros quoque Apostolos æque affectus erat; sed honoris, cum sciret Petrum a Christo omnibus esse præfectum: Theodoretus^g sic ait: Etenim cum Paulus humana doctrina non indigeret, vt qui ab vniuersorum Deo illā accepisset:

A tamen Apostolorum Principi honorem, quem par est, tribuit.] Item Oecumenius^a: Per tot tantaq. certamina abiit, vt videret Petrum tamquam maiorem; aut etiam maneret causa honoris, quem Petro deferebat.]

VII. Illa etiam videtur Paulus fuisse impulsus causa veniendi Hierosolymam videre Petrum, vt cum aggressus esset predicare Euangelium, illud cum Petro conferret: sicut cum predicaturus Euangelium Gentibus, iterum Hierosolymam venit, vt illud a ceteris probaretur Apostolis: quod ipse profitetur his verbis^b: Deinde post annos quatuordecim, iterum ascendit Hierosolymam cum Barnaba, assumpto & Tito. Ascendi autem secundum reuelationem: et contuli cum illis Euangelium, quod predico in Gentibus, seorsum autem ijs, qui videbantur aliquid esse: ne forte in vacuum curerem, aut curtrissem.] Quocirca cum Paulus ob has causas illuc peruenisset; sed adhuc memoria eorum qua aduersus Ecclesiam gessisset, a discipulis timeretur: a Barnaba^c introducit ad Apostolos: ex antiquo enim familiaritatis vsu, qua inter vtrumque olim, cum ambo vna cum Stephano^d a Gamaliele erudirentur, intercesserat, praeceteris Barnabas id facere aggressus est, nempe, vt (quod ait Lucas) apprehensum cum duceret ad Apostolos, non autem omnes: nam idem Paulus cum de eodem suo Hierosolymam agit^e aduentu: Praeter Petrum, ait, alium Apostolum vidi neminem, nisi Iacobum fratrem Domini] Quibus (inquit Lucas^f) narrauit quomodo in via vidisset Dominum, & quia locutus est ei, & quomodo in Damasco fiducialiter egerit in nomine Iesu. Et erat cum illis intrans & exiens in Hierusalem, & fiducialiter agens in nomine Domini. Loquebatur quoque Gentibus, & disputabat cum Graecis: illi autem querebant occidere eum. Quod cum cognouissent fratres, deduxerunt eum Caesaream, & dimiserunt Tarsum.] haec Lucas de Paulo, qui (vt testatur^g) spatio tantum dierum quindecim Hierosolymis haesit. Haec autem facta esse huius anni exordio, antequam Tiberius Imperator extremum vitae diem clauderet; qua paulo post dicentur, non obscure indicabunt.

VIII. Qualis autem esset praefens status Ecclesiae, Lucas^h his verbis significat: Ecclesia quidem per totam Iudaeam, & Galilaeam, & Samariam habebat pacem, & edificabatur ambulans in timore Domini, & consolatione sancti Spiritus replebatur.] Tam optata igitur & tam opportuna a Deo praestita Ecclesiae suae tranquillitate Petrus optime vsus est: quippe qui Hierosolymis egressus, regiones circumpositas peragrans (quod sui muneri erat vniuerso gregi prospicere) Ecclesias visitabat. Id quidem Lucasⁱ paucis his tantum verbis significat, subdens: Factum est autem, vt Petrus dum pertransiret vniuersos, deueniret ad sanctos, qui habitabant Lydda, &c.] Intentus enim ipse Lucas (vt apparet) miracula insigniora a Petro edita memoriae commendare, ceteras eius res gestas in hac lustratione prouinciae obuolutas silentio praetermisit, & inter alia institutionem Ecclesiae Antiochenae; quam hoc ipso anno ab eo fuisse erectam, maiorum testificatione facile demonstrabimus. Per multa enim, praeter haec, alia quoque grauissima fuisse a Luca praetermissa, S. Hieronymus^k manifeste satis testatur his verbis: Nec mirum esse, si Lucas hanc rem tacuerit, cum & alia multa, qua Paulus sustinuisse se replicat, historiographi licentia praetermiserit: et non esse contrarium, si quod alius ob causam dignum putauit relatu, alius inter cetera dereliquit. Denique primum Episcopum Antiochenae Ecclesiae Petrum fuisse accepimus, & Romam exinde translatus: quod Lucas penitus omisit.] haec Hieronymus.

IX. Ceterum quod spectat ad Ecclesiam Antiochenam hoc anno a Petro institutam, & septem annis ab eodem administratam: non aliunde certius quam ab eiusdem Ecclesiae antiquioribus monumentis Eusebius Caesareae Episcopus, & sedi Antiochenae proximus accepisse videtur, quod ait^l, Olympiade ducentesima tertia anno quarto, antequam Tiberius moreretur, Petrum Antiochenam fundasse Ecclesiam, ibiq. cathedram adeptum fuisse. sunt haec eius verba sub hoc anno: Petrus Apostolus Antiochenam Ecclesiam fundauit, ibiq. cathedram adeptus sedit.] haec habet editio Parisiensis a Michaele Sonnio elaborata, & Basileenses diuersis temporibus editae. Verum quod additur numerus quo sedit, annorum viginti quinque: in Eusebij Chronicon mendum irrepsisse certum est: cum constet eiusdem Eusebij testimonio, nonnisi septem annis eam curasse Ecclesiam; nam inferius anno secundo Claudij Imperatoris de eodem Petro sic ait: Cum primum Antiochenam fundasset Ecclesiam, Romam proficiscitur.] ibi vere ponitur

^a Oecumen. in epist. ad Gal. 1.
^b Galat. 2.
^c Barnabas Praesto fuit Paulo.
^d Act. 9.
^e A ex. mon. in Encom. Barn.
^f Galat. 1.
^g Act. 9.
^h Galat. 1.
ⁱ Act. 9.
^k Hier. ad Galat. 2.
^l Eusebius in Chron.
PETRVS ANTI-CHENAM FVN-DAT ECCLESIAM

A
B
C
D
E

A ponitur numerus annorum viginti quinque, quibus Romae eum sedisse ostendit. Porro quamuis Romam eo anno peruenisset; tamen nonnisi sequenti, qui est tertius Claudij, Ecclesiae Antiochenae subrogatum ponit Euodium: vsque enim ad illud tempus Petrum illam administrasse Ecclesiam, nulli dubium esse potest. Ceterum de septem annis sedis Antiochenae non tantum Eusebius, sed & liber Pontificalis^a, qui tamen falso adscribitur Damaso, & Gregorius^b Papa, atque alij testati sunt; vt cum hic ad Eulogium Episcopum Alexandrinum scribens, haec habet de sede Antiochena: Ipse firmavit sedem, in qua septem annis, quamuis discessurus, sedit.]

Sicut enim idem Petrus (vt dictum est) ad eos qui Samariae in Christum crediderant; ab Apostolis est missus, quod res esset magni ponderis, & Apostolorum Principe digna legatio videretur: ita etiam, cum ex his qui post necem Stephani dispersi fuerunt discipuli (vt testatur Lucas^c) venissent Antiochiam, Iudaeis Euangelium predicantes, & ceteri (quod accidit etiam Damasci) multos Iudaeorum conuertissent ad fidem, atque Ecclesiam collegissent: omnium Apostolorum sententia (vt aequum est credere) factum est, vt Petrus Apostolorum Princeps, totius Syriae principi ciuitati atque metropoli, cui & Palaestina, ipsaq. Hierosolyma subiaceret, praeficeretur Episcopus. Maiores enim in institutis sedibus Ecclesiarum, non aliam iniisse rationem, quam secundum prouinciarum diuisionem & praerogatiuas a Romanis antea stabilitas, quamplurima sunt exempla. Sed satis modo erit, vnum vel alterum huc in praesentiarum afferre: ac in primis illud haud longe petitur de sede Antiochena: qua quantumlibet a Petro ante Alexandrinam fuerit instituta; tamen quoniam praefectura Alexandrina Augustalis dicta; ab Augusto eo nomine insignita, magnificentissime praeceteris ab eodem fuerat nobilitata (quod in nostris Notationibus^d ad Romanum Martyrologium pluribus diximus) longe praestabat Syriae praefecturae: ea de causa factum apparet, vt quamuis sedes Antiochena ante Alexandrinam a Marco nomine Petri erectam, fuerit instituta: tamen illi postposita habeatur. Sic etiam quoniam inter omnes Orientales praefecturas, Syriae Proconsulatus praestabat: cum eius prouinciae metropolis esset Antiochia; inde etiam accidit, vt prima omnium Antiochena Ecclesia haberetur: et quantumuis Hierosolymorum Ecclesia prima omnium origine temporis, & nobilitate rerum in ea consummatarum merito dici posset, ceterisque ea de causa, qua in Oriente essent, Ecclesiae iure praeferenda videretur; illi tamen subijceretur.

Secundum eandem quoque (vt apparet) rationem, non ipsa Hierosolymorum Ecclesia est instituta metropolis Palaestinae; sed quod totius illius prouinciae metropolis Caesarea maritima a Romanis esset effecta, illic etiam sedes metropolitana eiusdem prouinciae est decreta, seruato tamen aliquo Hierosolymorum Ecclesiae honore. Habes id perspicue declaratum ex his qua S. Hieronymus^e ex Apologia Ioannis Episcopi Hierosolymitani missa ad Theophilum Alexandrinum, ad Pammachium scribit, dum sic ait ex verbis illius: Responde mihi: Ad Alexandrinum Episcopum Palaestina quid pertinet? Ni fallor, hoc ibi decernitur (in Concilio Nicano scilicet) vt Palaestinae metropolis Caesarea sit, & totius Orientis Antiochia.] haec ille. Ceterum longe ante Nicenum Concilium Caesarea Palaestinae metropolim esse institutam, ipse canon^f Concilij Nicani non obscure significat, cum sic ait: Quia consuetudo obtinuit, & antiqua traditio, vt Aelia Episcopus honoretur; habeat honoris consequentiam, salua metropolis propria dignitate.] haec erat Caesarea, qua, auctore Iosepho^g, maxima omnium Iudaeae prouinciae ciuitatum erat. Sic igitur (vt dictum est) Antiochena Ecclesiae, qua potissima tunc temporis haberetur, Petrus, quod inter Apostolos primatum ageret, curam suscepit: cuius quidem institutionis memoriam antiquitus Ecclesia Catholica anniuersaria celebritate peragere consuevit vigesima secunda Februarii^h.

Denique quod pertinet ad eandem Ecclesiam Antiochenam: dissimulare non possumus, quod ex recentioribus quidamⁱ, nullam prorsus habens rationem antiquorum Patrum & Ecclesiasticae antiquae traditionis, qua sunt omnium stabilita consensu, inuertens, & inaudita hactenus ac noua statuens, affirmare conatus est, Antiochenam Ecclesiam post Romanam fuisse a Petro institutam; ea tantum ratione persuasus, quod tam ex Actis Apostolicis, quam ex epistola Pauli ad Galatas^k constare ait, Petrum nunquam ex Iudaea excessisse: Sed vbi haec Lucas, & quo in loco Paulus affirmat? nullibi prorsus, nisi forte dicere velit; quoniam neuter horum de accessu Petri Antiochiam meminisset

A
B
C
D
E

X.
XI.
XII.

^a Lib. Pontif. in Petro.
^b Greg. in regis. lib. 6. in di. 1. 1. epist. 37.
^c Act. 11.
^d Die 20. Octob. d. in Artemio.
^e Hier. epist. ad Ioh. 1.
^f Conc. Nic. c. 7.
^g Ioseph. de bel. Iud. lib. 3. c. 14.
^h Martyrolog. Rom. & alia ea die.
ⁱ Onuphr. in ad. dit. in Platin.
^k Galat. 2.

meminisset, idcirco e Iudæa non recessisse probari. Leuis admodum, atque nullius plane ponderis argumentatio, sed peculiaris nostrorum temporū Nouatoribus, qui in promptu habent vt negent quicquid in Scripturis non reperitur expressum. Sed quis est qui dubitet de rebus gestis Apostolorum permulta a Luca esse prætermissa? quod cum ex multis alijs, tum etiam ex Pauli epistolis (vt suis locis videbimus) sæpe demonstrabitur. Certe quidem si quis historiæ Actorum a Luca scriptorum assueuit, atque ea omnia recta temporis ratione digessit; inuenisse certum est, ipsum in scribendis Actis Apostolorum illud inijsse consilium, vt res, quibus præsens non adfuit, vel omnino silentio obuolutas relinqueret, vel plurium annorum spatia vnus fere periodi sententia perfringeret: quibus vero interfuit, cunctas singillatim atque exacte conscriberet.

XII. At quam ratione idem auctor ipsum Eusebium suæ cogit adstipulari sententiæ, qui tam expresse Antiochenam sedem hoc anno fundatam esse ab eodem Apostolo Petro testatur? Nec certe curandum, si ea Eusebij assertio in aliquibus exemplaribus, haud tamen in antiquis (vt experti sumus) desideretur: nam eadem eiusdem Eusebij testificatione firmissime testata habentur. Cum enim constans sit, tam traditione quam scriptis, Petrum Antiochenam Ecclesiam annis septē administrasse; pateatq. (vt vidimus eiusdem assertione) ipsum anno secundo Claudij, cum primum Ecclesiam Antiochenam fundasset, Romam esse profectum: ex necessaria propemodum assumptione dicendum est, hoc vltimo anno Tiberij (vt eiusdem Chronicon habet) ab eo fuisse sedem Antiochenam erectam: ac rursus (vt pluribus suo loco dicitur) eundem ipsum anno secundo Claudij, non prius, ex Oriente Romam esse profectum. Ex his igitur in primis confutatur quod dicitur, Petro ante suum carcerem minus licuisse erigere Ecclesiam Antiochenam, quod Lucas Petri acta profectus, de ea re nihil omnino dixerit.

XIII. At certe quidem vidimus, hoc potissimum anno, Petrum bene vsus Ecclesiæ pace, peragrassæ omnes Ecclesias in Syria erectas. Quid enim aliud sibi voluit illa Luca^a verba: Factum est autem, vt Petrus dum pertransiret vniuersos, deueniret ad sanctos, qui habitabant Lyddæ, &c.] An putandum, qui vniuersas tunc inuisit Ecclesias, Antiochenam præterijisse, quæ maxima omnium haberetur? Illuc enim (vt idem tradit Lucas^b) complures ex persecutione facta sub Stephano commigrarant, et licet idem dicat eos nemini locutos esse verbum, nisi Iudæis; non putet quis fuisse exiguum, ac plane contemnendum numerum Iudæorum Antiochiæ agentium: nam illorum qui a Seleuco ciuitate donati fuerant, ingentem plane fuisse numerum, eosdemq. nobilissimos possiderent, Iosephus^c agens contra Apionem testatur: quod quidem ius, nec dirutis Hierosolymis, & Iudæorum rebus funditus pene collapsis, a Vespasiano fuisse sublatum, contra nitentibus licet ceteris Gentilibus ciuibus Antiochenis, idem auctor affirmat^d: æneis enim tabulis hæc scripta erant priuilegia Iudæorum, quas Titus^e indelebiles seruari voluit. Erat autem adeo ingens Iudæorum Antiochiæ degentium numerus, vt tempore belli a Tito illati, cum Syri & Palæstini Gentiles, qui apud se essent Iudæos occiderent, vel saltem vinculis manciparent: Antiocheni quantumlibet in eos animo essent infenso, tamen propter eorum multitudinem ab illorum inuasionē abstinentiisse, crediti sint^f. Hæc ergo diximus, ad insinuandum quod licet apertum non esset ostium fidei Gentibus, tamen ex Iudæis Antiochenis nobilis potuit colligi Ecclesia Antiochiæ, cui peculiariter præesset Petrus Apostolus. Cum vero post referatam Gentilibus fidei ianuam, maior ex illis fieret in dies ad Christianam fidem accessio; tunc euenit quod idem Lucas tradit^g, vt illuc Barnabas Hierosolymis mitteretur. Nihil ergo repugnat, quin antea a Petro, ex his qui erant ex circumcissione credentes, erecta fuerit sedes Antiochena.

XV. Eadem quoque facilitate illa ratio confutatur, qua dicitur Petrus a Paulo visitatus post triennium Hierosolymis, & non Antiochiæ; vbi nonnisi post annos quatuordecim ab eo tempore quo Hierosolymis illum primo conuenit, postea nactus est; quando ea inter ipsos amica altercatio facta est, vt idem Paulus scribit ad Galatas^h. At quanti nam ponderis hæc obiectio? An quia Paulus Hierosolymis Petrum hoc anno reperit, mansitq. (vt ait) apud eum diebus quindecim, impedimento necessario esse potuit, ne ipse

A ipse perrexerit Antiochiam, eamq. stabilierit Ecclesiam: cum præsertim (vt vidimus ex Actis Luca^a) hoc ipso anno idem Petrus Hierosolymis egressus, vniuersos inuisit qui erant in Syria, Christianos? Huic quidem simile illud est: Paulus post annos quatuordecim Petrum nactus est Antiochiæ: ergo quod tunc temporis Petrus illic erat agens, numquam ante alias illam adiit ciuitatem; neque hoc, quo posuimus, sed illo potius tempore Antiochenam ille erexit Ecclesiam. Sed quid hæc his nostris obstant, quominus hoc anno Petrus sedere cœperit Antiochiæ, tenueritq. eam sedem vsque ad annum secundum Claudij? Quæ ratio cogit, vt, cum Paulus post annos quatuordecim Petrum conuenerit Antiochiæ, non ante tempus illud Petrus federit Antiochiæ, sed tunc primum ibi ageret eius ciuitatis Episcopum? Sed relegamus seriem rerum gestarum. Cum enim (vt dictum est) Petrus eidem sedi præfuisset Episcopus annis septem, anno secundo Claudij Romam venit, vbi mansit ad illud vsque tempus, quo Claudij edicto Iudæi Roma sunt pulsī: tunc enim Petrus reuersus in Orientem, non Hierosolymam tantum, sed etiam profectus est Antiochiam, tuncq. illic eum Paulus conuenit. sicq. cum hæc omnia magna inter se consensione cohæreant, nulla est quæ ex his iure oriri possit obiectio.

Sed & illud exactius perquiramus, quod maxime omnium ad huius historiæ veritatem intelligendam conferre posse videtur: Quidnam proprie sit, quod dicitur Petrus fundasse Ecclesiam Antiochenam, in eaq. annis septem sedisse. Errant, mea sententia, qui existimarunt ad hoc opus fuisse vt Petrus petierit Antiochiam, & ibi iugiter permanserit annis septem. Nam si præsentia Petri quamlibet Ecclesiam primariam effecisset; tot essent numerandæ sedes Patriarchales, quot a Petro fuerunt Ecclesiæ institutæ: quomodo Petrus erexit sedem Antiochenam. Cuius namque earum immensum plane numerum, nemo puto inficias irit. Cum vero ex aduerso sedes Alexandrina, in qua aliquando fuisse Petrum, certa aliqua assertione nequaquam monstrari potest, post Romanam sedem omnium maxima ab eo fuerit instituta: plane perspicue intelligi posse videtur, non præsentiam Petri, sed eius potissimum requisitam esse auctoritatem ad constituendam sedem aliquam Patriarchalem. Modo igitur, vt dicamus a Petro fundatam seu erectam sedem Antiochenam; non est intelligendum, quod ibi Petrus primo prædicauerit Euangelium: id enim factum esse ab illis qui post necem Stephani pulsī Hierosolymis sunt, discipulis, Luca testimonio (quod diximus) exploratum satis atque perspectum habetur: Sed accipiendum est, sic a Petro fundatam dici Ecclesiam Antiochenam; quod scilicet illi a Petro præcipua dignitas sit collata, vt Orientalium sedium maxima diceretur, & esset. nam si ante Petrum alij prædicauerit discipuli Euangelium Antiochiæ, a quibus iactum videretur Ecclesiæ fundamentum: quamuis Petrus & Paulus postea iisdem Euangelium prædicassent, certe hac ex parte fundatores dici non poterant, secundum quod idem Paulus ad Romanos scribens ait^b: Sic prædicauit Euangelium hoc, non vbi nominatus est Christus, ne super alienum fundamentum ædificarem.] Quod si quoquo modo, quia Petrus post alios Antiochiæ Euangelium prædicauit, fundasse eam Ecclesiam dicendus esset; nihil certe hac de causâ tribuendum amplius Petro quam Paulo, cum & ipse ibidem eadem in re egregiam operam nauauerit. Etenim quod ad hoc spectat, non plus Petro, Ignatius scribens ad Magnesianos, quam Paulo tribuit, affirmans ab utroque esse fundatam Ecclesiam Antiochenam. Quamobrem vt a Petro peculiariter dici possit (quod tradunt omnes) fundatam esse Ecclesiam Antiochenam: dicendum est, Petrum primo erexisse, seu instituisse sedem Patriarchalem Antiochenam: Ad quod agendum (si velimus & hoc dicere) nulla profecto incubuit necessitas vt Petrus abierit Antiochiam; cum vbicumque ageret, id sua, qua pollebat, auctoritate præstare potuisset.

Sic igitur erecta atque fundata a Petro Ecclesia Antiochena, omnium quæ hæcenus erectæ fuissent Ecclesiæ præcipua atque potissima, nullius certe nisi Apostolorum omnium Principis potuit sedes esse. Hierarchicus enim ordo, quem Christus in sua Ecclesia seruari voluit (de quo præter illa quæ diximus, plura dicturi sumus) haud pati posse videtur, vt in prima sede alius quispiam quam primus Apostolus sederet Episcopus. Sed quod sedere dicimus, neminem adeo rudem putamus, vt cum dictum sit Petrum sedisse Antiochiæ annis septem (tot enim numerantur ab eius institutione vsque ad Romanam sedem firmiter stabilitam) numquam velit per illud spatium temporis ipsum

QUOMODO AN- NIS SEPTEN- PRAEFUIT PE- TRVS AN- TIOCHENAE.

Antiochia recessisse: sicut cum fertur eundem sedisse Romae annis viginti quinque- numquam eo tempore profectum alio esse contendat. Nam cui non tantum vnus ciui- tatis, sed totius Christiani orbis onus incumberebat, ac sollicitudo eum simul vrgebat; quiq. omnibus prospicere, omnes (si posset) inuisere, instituere, monere, hortari, ac denique vniuersum gregem sibi creditum pascere tenebatur; quoniam pacto, illis praesertim tem- poribus, cum fides Christiana a Gentibus atque Iudaeis vbique vexaretur, vnus ciuita- tis, licet amplissima, valuit angustijs contineri; & non potius (quod ab eo factum hoc anno ex Luca vidimus) circuiens regiones, vniuersas adiret Ecclesias? Sic igitur accipien- dum est, Petrum annis septem praefuisse Episcopum sedi Antiochenae; quod donec alia ab eo sedes, nempe Romana, quam maximam omnium esse voluit, esset erecta, ipse Pe- trus sit dictus Episcopus Antiochenus, inde vero Episcopus Urbis fuerit appellatus.

XVIII.

His igitur de sede Antiochena elucidatis: omnia quae frustra obijci possunt de Petro, quod non fuerit his temporibus Antiochiae (licet & id falsum esse dixerimus) vel quod non integris annis septem ibidem sederit, irrita prorsus cassa. redduntur. Quod vero ab Eusebio a post expletam functionem ipsius septem annorum sedis Antiochenae, di- catur Euodius primus Episcopus Antiochenus: hoc ille monstrat, quod post Petrum, Apostolum primus hic federit: ex his enim quae ab eodem auctore antea dicta sunt, haec de Euodio in necessariam ducuntur consequentiam: quae etsi essent obscura, satis ab Ignatio b declarantur, qui eiusdem sedis fuit Episcopus; cum ad eandem Ecclesiam An- tiochenam sic scribit: Mementote Euodij beatissimi Patris vestri, qui primus post Apo- stolos gubernacula vestrae Ecclesiae sortitus est. Non ergo primus Euodius est institutus Episcopus Antiochenus; sed post Apostolos, nempe Petrum (pluralem numerum pro singulari, vt assolet, ponens) eum ordinatum dicit Episcopum. Sic primus igitur Euodius est dictus Episcopus Antiochenus, quod a Petro primus eam rexit Ecclesiam, licet ordine esset dicendus secundus: Sed alia etiam ratione primus; quod qui post Pe- trum est creatus eius ciuitatis Episcopus, non proprie nec in omnibus posset dici Petri successor: translata enim semel Romam Petri sede, ille re vera tantum dicendus erat Pe- tri successor, qui post eius obitum successit in locum ipsius Romanus Episcopus. Qui vero post eum Ecclesiae Antiochenae est praefectus Antistes, nequaquam summam om- nium sedis est ius consecutus; hoc enim personae coniunctum, ipse Romanae, quam ere- xit, Ecclesiae contulerat: sicq. hac ex parte Euodius nouus & primus sedis Antiochenae Episcopus habebatur.

a Eusebii in Chron.

QUOMODO EVO- DIVS PRIMVS EPISCOPVS AN- TIOCHENVS.

b Ignatius epist. 12.

XIX.

Sed & ex his ipsis aduersus contraria asserentem instamus. Si (quod nec quisquam hactenus negare visus est) Euodius anno tertio Claudij (vt ponitur ab Eusebio) est crea- tus Episcopus primus Antiochenus: quanam ratione, quove iure dici potest, Petrum post erectam Romanam Ecclesiam, iterum Claudij edicti occasione in Orientem re- uersum, instituisse seu fundasse eam Ecclesiam, quae multo ante iam habebat Episcopum ordinatum? Vel quo modo illic sedit, vbi iam ex sententia ipsius & omnium, sedebat Euodius? An fortasse dicendum, quod Petrus Euodium, vt ipse sederet, in ordinem re- degit, vel vna cum eo sedit, vel eo defuncto (quod non probatur) successit in locum Euodij? Has omnes non nisi inanes esse nugas, quis non intelligit? At fortasse dicet, sic Petrum fundasse Ecclesiam Antiochenam dici debere, quod eam tunc sedem Patriar- chalem instituerit, non tamen quod ipse in ea sederit. Sed hac stante sententia, negan- dum esset, quod in hanc diem Graeci omnes, & inter eos Ioannes Chrysostomus c eius Ecclesiae olim presbyter, ac Latini pariter vna eademq. consensione suis ipsorum scriptis professi sunt, Petrum Apostolorum Principem Antiochiae sedisse Episcopum: quinim- mo multo eum tempore illic sedisse, idem Chrysostomus his verbis significat: Petrus, cui clauis regni caelorum dedit, cuius arbitrio & potestati cuncta permisit; hunc hic longo tempore iussit commorari: quamobrem vniuerso Orbi ex altera parte ciuitas no- stra respondet.] haec ipse. Alij vsque ad annum septimum sedisse dixerunt: quod tam Eusebii (vt dictum est) quam Latini omnes, qui numerant annos sedis Antiochenae, testantur; licet ex Graecis vnus tantum Nicephorus d ponat annos duos.

BILVTIO OB- IECTORVM.

c Chryf. homil. de translac. sancti Ignatij.

d Nicephor. in Chron.

XX.

Sed quoniam neminem negaturum existimo, Petrum non tantum instituisse sedem Antiochenam, sed & in ea etiam sedisse Episcopum: quo modo, rogo, eodem tempore Romae & Antiochiae sedit, qui Romanam sedem semel instituens, illic sedisse ab omni- bus traditur annis viginti quinque? Tot igitur annos a Romana Petri sede quis minuat

neccesse

A necesse est, quot Antiochenae Petri sedi dederit; ac etiam totidem sedem Romanam va- casse annos, aequae affirmare opus sit. Insuper dicere Petrum vna cum Euodio sedisse, qui numquam vsque ad obitum cessasse inueniri poterit; habendum esset pro monstro: sicut si quis etiam dixerit, sic sedisse annis septem Antiochiae, vt etiam eo tempore, li- cet absens, Romae per corepiscopos sedere non desierit. Primo enim casu, idem esset vnam Ecclesiam duos habere praesidentes Episcopos, quod in vno corpore duo esse ca- pita: secundo autem, vnum caput duobus corporibus esse insitum: sic enim accipiendum esset, vno eodemq. tempore Romae sedisse, & Antiochiae, nimirum in vtraque Ecclesia vnum caput visibile ostentare, & contra hierarchicum Ecclesiae ordinem, monarchiam vno tantum loco consistentem, duorum locorum diuersitate disiungere; nec vnam esse sedem quae summa omnium praedicetur, sed duas aequae sublimes: eo enim nomine il- lum oportuit praefuisse Ecclesiae Antiochenae; cum alioqui negari non possit, Petrum sua auctoritate, qua vniuersi gregis pastorem agit, omnibus Christiani orbis Ecclesijs praesidere. Qua ratione si diceremus eodem quoque modo Petrum praefuisse Ecclesiae An- tiochenae: cum sic aequae cuiusque ciuitatis Ecclesiae Petrus quoque esset dicendus Epi- scopus; nequicquam praeter ceteris vendicare sibi posset Ecclesia Antiochena. Vide, ob- secro, per quos anfractus, ac loca deuia, planeq. inuia, ducenda sit huiusmodi de sede Antiochenae Ecclesiae disputatio; quo omnem aditum mendacio vndique occlusum esse monstremus.

Nec illud confutare praetermittimus (licet vt res nullius plane momenti dissimulari absque aliquo veritatis praedicio posset) quod dicitur, impossibile fuisse, Petrum, ante- quam Romam migrasset, sedisse septem annis Antiochiae; eo quod a tempore quo Petrus Antiochenam sedem instituisse traditur, vsque ad tempus anni secundi Claudij, quo elapsus e carcere Romam venit, non amplius (vt qui aduersatur affirmat) quam anni quinque intercedant. Sed vt patenter monstremus, haec affirmantem, in anno- rum supputatione manifestissime decipi; redigamus annorum numeri rationem ad cal- culum. Eusebii (vt dictum est) ponit Ecclesiam Antiochenam fundatam a Petro an- no vltimo Tiberij Imperatoris, Olympiade ducentesima tertia, anno quarto: rursus vero Olympiade ducentesima quinta, anno secundo, quo ab eo adscribitur Claudij Imp. secundus annus, ab eodem ponitur Petri Romam profectio. Numerando igitur ab anno quarto dictae ducentesimae tertiae Olympiadis vsque ad annum secundum du- centesimae quintae, septem colligi annos, quis non videt? vnum videlicet ducentesimae tertiae, quatuor ducentesimae quartae, ac duos ducentesimae quintae Olympiadis. Sicq. septem saltem inchoati numerantur anni a tempore institutae sedis Antiochenae, vsque ad Petri Romam versus profectioem: immo plenos esse numerandos septem annos se- dis Antiochenae, inferius suo loco, cum de Euodio successore erit sermo, apertius de- monstrabimus.

Nec est denique quod quis obijciat post haec omnia confutata, de Apollonij a anti- qui Theologi sententia, ex traditione maiorum (vt ait) accepta; qua dicitur, Saluato- rem mandatum suis dedisse Apostolis, ne ad duodecim annos Hierosolymis decede- rent: quasi non licuerit Petro proficisci Antiochia. Sed profecto maioris esse fidei Acta Apostolorum a Luca conscripta, quauis auctoritate maiorum, nemo negarit. Certe quidem ante illud tempus Petrum & Ioannem Hierosolymis recessisse, ac Samariam petiisse; quin & ipsum Petrum (vt vidimus) Syriam Palaestinam, visitando Ecclesias; peragrassae; immo (vt suo loco monstrabimus) eundem ante dictum tempus e carcere ab Angelo liberatum, non tantum Hierosolymis, sed e Iudaea etiam excessisse, ex ijs- dem Actis certum exploratumq. habetur; adeo vt omnis prorsus de duodecim anno- rum mora sententia Apollonij confutetur. Si enim id Dominus iussisset, haud putan- dum contra Domini praecipuum Apostolos Hierosolymis profectos esse. Sed quantum- libet ab Apollonio dicta, vera esse dixerimus; eadem secundum illam Domini senten- tiam essent accipienda, qua dixerat, ac iisdem Apostolis praeeperat, ne in vias Gen- tium abirent; nec in ciuitates Samaritanorum intrarent: et tamen (quod dictum est) constat, Petrum cum Ioanne Hierosolymis recessisse, ac Samariam adiisse, rursusq. Gentibus ad Ecclesiam aditum referasse, & Gentium regiones peragrassae: vt appareat, eotendisse Christi iussioem atque mandatum, vt Apostoli ante omnia Iudaeis, quo- rum erant promissiones; intenderent. quo etiam sensu accipienda sunt. quae de se ipso

XXI.

SEPTEN ANNI SEDIS AN- TIOCHENAE.

XXII.

a Apud Euseb. lib. 5. c. 17. DE SENTENTIA APOLLONII.

XXIII.

Dominus

Matth. 15. Dominus dixerat: Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israel.] At de his hæcenus.

XXIII. His igitur leuibus de Antiochena sede obiectionibus confutatis, breui compendio quæ fufius dicta sunt colligentes, dicimus, Ecclesiam Antiochenam hoc potissimum anno a Petro Apostolorum Principe institutam, eundemq. septem eidem præfuisse annis, quousque scilicet Romanam Ecclesiam erigens, vna cum persona, omne summum Pontificij ius in eam transtulit: idq. ratum ac firmum haberi etiam maiorum traditione, sacrorum antiquorum Ritualium attestacione librorum, confirmatione vetustissimi commentarij de Romanis Pontificibus, qui fertur nomine Damasi: his insuper adstipulari Romanos Pontifices (quamuis gratior ea illis sententia videri potuisset, qua asseritur, Romanam Ecclesiam fuisse a Petro primitus institutam) post Anacleum^b, Antherum^c, atque Marcellum^d, quorum scriptorum fides adducitur in controuersiam, etiam ceteros, quorum scriptorum fides nulla in re vacillat, nempe Leonem^e Magnum, Gelasium^f, Pelagium^g, Gregorium^h, atque alios Romanæ sedis Episcopos: iunge his Hieronymumⁱ id ipsum iterum profitentem, Isidorum, Bedam^k, Adonem^l, & alios his recentiores fere innumeros. Sed (quod omnibus præstat) hæc ipsa Romanorum Conciliorum decretis sunt firmata ac prorsus stabilita; vt iam ab ijs dissentire, maxime temerarium debeat iudicari. Est quippe canon Concilij Romani sub Damaso, quod continet Collectio Cresconiana (est in nostro codice numero 236.) qui habet hæc verba: Tertia vero sedes apud Antiochiam beatissimi Apostoli Petri habetur honorabilis: eo quod illam primitus quàm Romam venisset, habitauit: et illic primum nomen Christianorum nouella gentis exortum est.] hæc ibi. Eadem repetita habentur in Concilio septuaginta Episcoporum Romæ sub Gelasio Papa habito.

XXIV. Sic igitur traditione, Conciliorum auctoritate, sanctorum Patrum assertione, rata firmaque sunt quæ de Ecclesia Antiochena sunt dicta: a quibus dissentientes, in aperta mendacia ac plane portenta incidere sit necesse: quale in primis est, id velle negare, quod est in confesso apud omnes, tenuisse Petrum Romanam sedem vsque ad obitum annis viginti quinque; tot enim annos ex his minuas necesse est, quot tribueris sedi Antiochenæ, si hanc post Romanam ab eo constitutam, & in ea annis septem sedisse fatearis. Rursum (quod absurdum est dicere) fateri compelleris, Romanam sedem Antiochiam fuisse translata. Et si velis dicere, Petrum sic erexisse sedem Antiochenam, non tamen vt desierit esse Romanus Episcopus: tunc dicere opus esset, non vnam in vna Ecclesia vniuersali (vt par erat) summam sedem instituisse Pontificiam, sed plane duas, Romanam, & Antiochenam; sicq. (quod turpe monstrum referat) vnum summum caput duobus fuisse iunctum corporibus, immo & alteri eorum duo simul capita fuisse coniuncta (quod diximus) Petrum videlicet, & Euodium, qui Antiochiæ tunc sedebat. Quod si dicas, nequaquam Antiochiæ sedisse Petrum; sed tantum hoc illi præstitisse, vt quæ primitus fuisset ab alijs instituta, eadem a Petro aucta fuerit priuilegio, vt Patriarchalis Ecclesia diceretur: At quam causam, rogo, in Ecclesia Catholica celebrari consuevit antiquitus anniuersaria solemnitate cathedra Antiochena, si in ea Petrus non sedit? Si dicas id agi, quod a Petro fuerit instituta in ea Ecclesia sedes Patriarchalis: cur, inquam, si hanc causam prætexis, non magis Alexandrinæ sedis antiqua celebritas agitur, quæ maiori quàm Antiochena ab eodem Petro aucta est dignitatis amplitudine? Vides igitur mendacium latebras quaquauerfum quæritans, & effugium vndique captans, manifestæ tamen lucis veritate redargui.

XXV. Facessat itaque de sede Antiochena recenter asserta sententia: sed quod antiqua traditio docuit, quodq. Patres testati sunt, ac semper tenuit & hæcenus tenet & obseruat Ecclesia, maneat firmum, ac suo robore inconcussum, nec villo nouitatis labefactetur accessu: ipsam scilicet Antiochenam sedem primitus a Petro esse erectam atque institutam, in eaq. sedisse septem annis; exinde vero Romam eandem transtulisse, ac firmiter stabilisse, sedisseq. in ea vsque ad susceptum in cruce pro Christi fide martyrium: non tamen quod semper Romæ permaneret; quippe qui vniuersi gregis cura adstrictus, vt omnibus prospiceret, officio & consilio non deerat: sicut (quod etiam antea diximus) eundem annis septem præfuisse Ecclesie Antiochenæ, non sic accipiendum de locali situ, vt numquam loco motus, semper eo tempore sederit, sed potius auctori-

DE ERECTIONE
SEDIS ANTIO-
CHENAE FIDES
CERTA.

^b Anaclet. epif.
^c Anther. ad
Epif. Beric.
^d Marcell. ad
Epif. Antioch.
^e Leo ferm. c. in
Natal. Apost.
^f Gelas. n. Con-
cil. Rom. c. 1.
^g Pelag. 2. epist.
^h Benignum.
ⁱ Gregor. lib. 6.
in dist. 15. epist.
^k Beda de sex.
atq.
^l Ado in Chron.

ILXX
ANTIOCHENAE
CATHEDRA

A auctoritate præfuerit: nec sic quidem, vt eius ciuitatis & prouinciæ ambitu illius potestas fuerit circumscripta; sed sic sedisse dicatur, vt Apostolica præfectura & potestate in omnes Ecclesias sibi a Christo collata, vniuersum gregem pastorali regimine gubernaret. Sic videas Petrum his temporibus numquam fere eodem loco consistere; sed vt opus esse videret, peragrarè prouincias, inuisere Ecclesias, ac denique omnes quæ sunt vniuersalis præfecturæ functiones, pastorali sollicitudine exequi ac consummare. vnde Lucas^a: Factum est, inquit, vt Petrus dum pertransiret vniuersos, deueniret ad sanctos, qui habitabant Lyddæ.] Intentus enim ipse Lucas (vt dictum est) præclariora quæ a Petro sunt facta miracula recensere, vnico tantum verbo inuoluit potius quàm explicauit innumeras fere res gestas Petri, & inter alia, quam proxime diximus institutionem Ecclesie Antiochenæ.

B Quidnam, quæso, sibi volunt verba illa: Dum pertransiret vniuersos] nisi (vt diximus) quod eam Petrus nactus occasionem pacis Ecclesie, quæ vbique gentium collectæ erant, Ecclesias visitauit? Non enim de alijs Apostolis id scribit Lucas, sed de Petro, cuius tantum muneris fuit vniuerso gregi prospicere: vt ex his etiam, sicut & multis alijs superius adnotatis, luce clarius Petri in Ecclesia primatum inspicias. Vnde Chrysostomus^b in hæc Lucæ verba: Factum est, cum Petrus pertransiret vniuersos] Quemadmodum, inquit, dux in exercitu obambulans, considerabat quæ pars sit coadunata, quæ ornata, quæ suo aduentu egeat. Vide vbique illum circumcurrere, & primum inueniri. Quando eligendus Apostolus, hic primus. quando loquendum Iudæis, non esse Apostolos ebrios: quando curandus claudus: quando concionandum, hic præ alijs est. quando agendum contra principes: quando contra Ananiam: quando ab umbra sanationes fiebant, hic erat. Et vbi erat periculum, hic; & vbi moderatio: vbi autem tranquillitate res plenæ, communiter omnes: sic non exigit honorem maiorem. Iterum quando fieri miracula opus erat, ipse prosilit. et hic iterum ipse per se laborat, ac iter facit.] hæc Chrysostomus. Cum igitur visitaret Ecclesias Petrus, quis dubitat Antiochiam perrexisse, & cuncta quæ opus erant, composuisse? Quam diu autem illic Petrus manserit, quantumve insumpserit temporis in inuisendis ceteris, quæ in Palæstina & Syria erant, Ecclesijs: quantum ex his quæ Lucas in Actis scribit, colligere licuit; dicendum videtur, non minori quàm biennij temporis spatio ea omnia consummasse. quæ igitur post hæc persequitur Lucas, inferius suo loco dicemus.

C quando ab umbra sanationes fiebant, hic erat. Et vbi erat periculum, hic; & vbi moderatio: vbi autem tranquillitate res plenæ, communiter omnes: sic non exigit honorem maiorem. Iterum quando fieri miracula opus erat, ipse prosilit. et hic iterum ipse per se laborat, ac iter facit.] hæc Chrysostomus. Cum igitur visitaret Ecclesias Petrus, quis dubitat Antiochiam perrexisse, & cuncta quæ opus erant, composuisse? Quam diu autem illic Petrus manserit, quantumve insumpserit temporis in inuisendis ceteris, quæ in Palæstina & Syria erant, Ecclesijs: quantum ex his quæ Lucas in Actis scribit, colligere licuit; dicendum videtur, non minori quàm biennij temporis spatio ea omnia consummasse. quæ igitur post hæc persequitur Lucas, inferius suo loco dicemus.

D IESV CHRISTI
ANNVS
40.

CAII IMP.
ANNVS
2.

S Equenti anno Domini quadragesimo, M. Aquilio Iuliano & P. Nonio Asprenate Coss. Agrippa qui anno superiori a Caio Augusto tetrarchiæ Philippi Rex fuit ordinatus, Roma recedens, redijt in Iudæam, vt Iosephus^d testatur, dum ait: Altero deinde anno principatus Caij Cæsaris, Agrippa petijt veniam nauigandi in suum regnum, ordinandi illud gratia, reuersurumq. se hoc peracto pollicitus.] Sed quid cum nauis Alexandriam primum delatus esset, illi contigerit, Philonem^e hæc narrantem audiamus: Discedenti autem in suum regnum Caius iuasit, ne a Brundisio solueret petiturus Syriam, quod nauigatio ea longa esset atque difficilis: vteretur potius compendiarie per Alexandriam, expectatis Etesijs: aiebat enim Ægyptias onerarias celerimas, & gubernatores harum egregios, qui more aurigarum certantium rectum cursum teneant. Paruit ille, vt domino consulenti vtilia. Cumque descendisset Puteolos, & naues Alexandrinas in portu paratas ad soluendum inuenisset; prospera nauigatione vsus, post paucos dies inexpectatus & improuisus appulit; iussis gubernatoribus, cum sub vesperam Pharus se proferret, vela contrahere, & ibi circa ipsum in salso manere vsque ad crepusculum, ac noctu demum portum subire: vt excedens, omnibus iam dormientibus, nemini conspectus perueniret ad suum hospitem. Tanta ille venit cum modestia, volens, si fieri posset, omnibus inscijs urbem excedere: non enim visendæ huius causa venerat, quam ante adierat, Romam nauigaturus ad Tiberium;

E audiamus: Discedenti autem in suum regnum Caius iuasit, ne a Brundisio solueret petiturus Syriam, quod nauigatio ea longa esset atque difficilis: vteretur potius compendiarie per Alexandriam, expectatis Etesijs: aiebat enim Ægyptias onerarias celerimas, & gubernatores harum egregios, qui more aurigarum certantium rectum cursum teneant. Paruit ille, vt domino consulenti vtilia. Cumque descendisset Puteolos, & naues Alexandrinas in portu paratas ad soluendum inuenisset; prospera nauigatione vsus, post paucos dies inexpectatus & improuisus appulit; iussis gubernatoribus, cum sub vesperam Pharus se proferret, vela contrahere, & ibi circa ipsum in salso manere vsque ad crepusculum, ac noctu demum portum subire: vt excedens, omnibus iam dormientibus, nemini conspectus perueniret ad suum hospitem. Tanta ille venit cum modestia, volens, si fieri posset, omnibus inscijs urbem excedere: non enim visendæ huius causa venerat, quam ante adierat, Romam nauigaturus ad Tiberium; Annal. Eccl. Tom. 1.

Act. 9.

XXVI.
PETRI MVNVS
OMNES ECCL-
SIAS VISITARE.

Chrysost. hom.
21. in Act. Apost.

I.
D. o. hist. Rom.
l. b. 59.
Ioseph. antiq.
lib. 18. c. 6. in fr.
Philo in Flac.

DE AGRIPPAS
REDITV IN IV-
DARAM.

sed quærebat compendiosum ad suos reditum.] hæc ille; subdit deinde:

II. At Ægyptij rumpebantur inuidia, quod ipsis est natium vitium; & alienam felicitatem suam interpretabantur infortunium: tum etiam ob inueteratam cum Iudæis similitudinem, ægre ferebant extitisse Iudæorum Regem quempiam, haud aliter, quam si ipsi auito regno exturbarentur singuli. Rursumque miserum Flaccum Ægypti Præfectum irritabant, incitando ad eandem inuidiam his vocibus: Tua perniciosa erit hic aduena: maiore quam tu splendore & fastu septus est: omnes in se conuertit spectantes satellitium argenteis clypeis & inauratis armis nitidum. Et quid opus erat venire ad alienam prouinciam, cum posset in suam ditionem tuto deduci classibus? nam etiam si Caius permitteret, atque adeo cogeret, debuerat deprecari hanc profectionem, ne sua felicitate officeret Præsidi, suo splendore obscurando eius gloriam. His ille auditis, magis etiam turgebat, quam antea: palam quidem socium & amicum simulans, quod timeret Imperatorem, a quo missus erat: priuatim tamen odium & æmulationem aperiens, & ex obliquo eum contumelijs appetens, quando id non audebat in faciem. Nam vrbanam multitudinem otiosam segnemque nec alia re occupatam quam garulitate, conuitijs passus est Regi maledicere: siue ab ipso Præsidi fuerit exortum obloquendi principium, siue alios etiam huc impulerit, per eos qui non grauiter offerunt ad talia suum ministerium. qui occasionem nacti, totos dies traducebant in gymnasio sermonibus scurrilibus, iactantes in eum diçteria: nonnumquam etiam mimographorum & id genus poetarum ludicris carminibus abutebantur ad prodendam obscenitatem ingenij, ad talia magis quam ad honestas artes prompti ac dociles. alioqui Præsides indignatus obiurgasset, mulctassetque arrogantem maledicentiam. Immo etiam si Rex non fuisset, familiaris tamen Cæsaris, non debuerat habere aliquod honoris priuilegium? quæ certe argumenta sunt manifestissima, Flaccum eius maledicentiæ fuisse conscium. Nam qui castigare, aut saltem cohibere valens, non cohibuit, satis appareret quod permiserit.

III. Vbi vero vulgus incompositum occasionem peccandi accepit, non facile desistit, nouis erratis priora cumulans. Erat quippe quidam infans, nomine Carrabas, non ex illo conspicuo furiosorum genere, sed leuiore correptus infania. Is interdum noctuque nudus oberrabat per compita, nec æstus nec frigus deuigans, puerorum & adolescentum ludibrium. Hunc miserum propulsum ad gymnasium, in superiori loco statuunt, ut spectari posset ab omnibus: moxque capiti diadema imposuerunt papyraceum, pro paludamento corpori stoream induunt, pro sceptro frustum arundinis humo sublatum quidam ei dedit in manum: sic ornatum regijs insignijs, & in Regem transformatum, more histrionico, adolescentes perticas in humeris gestantes stipabant pro satellitio: tum alij salutatum accedebant, alij sibi reddi iura petebant, alij consulebant eum de Republica. post hæc acclamatum est a circumstantibus, magna voce Marim appellantis, quod nomen Syris significat Dominum: norant enim Agrippam Syrum genere, & regnare in bona portione Syriae. His auditis, immo visis, Flaccus cum debuisset illum infanum conijcere in carcerem, ne illusoribus præberet materiam petulantia; atque etiam ipsos subornatores, quod Regem Cæsaris amicum, a Senatu Romano honoratum ornamentis prætorijs, quasi sint apertis obliquisq. contumelijs lacessere: non solum eos non castigauit, sed nec cohibere quidem dignatus est; licentiam dans malitiosis, & quicquid videbat audiebatq. dissimulans.] hæcenus Philo de his quæ in Regem Iudæorum Agrippam facta sunt Alexandria: quæ quidem si quis attentiori consideratione perpendat atque examinet, & altius causam repetendo disquirat, profecto nescio quid vehementi admiratione dignum inueniet. Ecce tibi nouus post Christum, idemque primus atque nouissimus Rex Iudæorum, qui regnarit Hierosolymis (filius enim nequaquam Rex Hierusalem fuit) quam insigniter est illusus in Carraba; quorum Rex verus idemque Christus olim sub Pilato regio habitu illusorie personatus est, atque derisus ab illis, qui Barrabam sibi dari petentes, in Christum crucis supplicium conclamarunt. Magna sane rerum gestarum ac nominis conuenientia: immo fortasse idem Carrabas quod Barrabas, sed pro B, K, errore librarium est Græce scriptum. Sed præsentem ludum luctus ingens secutus est, quem

post recensita idem Philo mox aggreditur enarrare, his scilicet verbis:

IV. Quod ubi sensit populus, non dico vllum ciuilem & bene moratum, sed vulgus curiosum

A. riosum otio segnitiaque per totam vitam deditum, tumultibus omnia miscere solitum, aggressi rem inuidiosam, confluxerunt summo mane in theatrum, redempto iam Flacci fauore, quem ille miser ambitione corruptus venditabat, nullo respectu securitatis vel suæ, vel publicæ: et vnanimiter conclamarunt, dedicandas esse in profuechis statuas (ipsis scilicet synagogis Iudæorum) petentes licentiam numquam prius auditi facinoris. Quod intelligentes (sunt enim ad nequitiam ingeniosissimi) commenti sunt ad prætextum nomen Cæsaris, quod hunc non liceat in ius vocari. Quid igitur tunc egit Præsides prouinciæ? Cum sciret ciuitatem habere incolarum duo genera, nostros homines, & illos alteros, totamque Ægyptum similiter: et quod non minus quam decies centena millia Iudæorum habitent Alexandriam, totamque regionem, quanta patet a Catabathmo Libyæ vsque ad terminos Æthiopiæ; & hunc conatum aduersari his omnibus, nec esse e Republica remoueri patrias consuetudines: neglectis his omnibus, permisit dedicationem fieri, cum liceret ei pro potestate afferre plurima remedia, vel saltem expedire amica consilia. At ille, ut iniuriarum conscius ac socius, quo plus poterat, eo magis seditionem accendebat, & quantum in se fuit, Orbem repleuit bellis ciuilibus: nec enim obscurum erat quod fama occupatarum profuecharum apud Alexandriam exorta spargenda esset per omnes Ægypti præfecturas, inde propaganda in gentes Orientales, pariterque ab ora maritima & Mareotide, quod est initium Libyæ, vsque ad Occidentem, & nationes tractus illius. Iudæos enim vna regio non capit, propter hominum multitudinem: quamobrem plurimas ac fortunatissimas vrbes in Europæ Asiæque prouincijs ac insulis incolunt, pro metropoli habentes sanctam ciuitatem, in qua templum altissimo Deo sacratum est; auitas autem & proauitas sedes colentes tamquam patriam ubi nati educatiq. sint. In quibusdam etiam mox ut conditæ sunt, migrauerunt in conditoris cuiusque gratiam. Et metuendum erat ne per hanc occasionem Iudæi vbique molestarentur a suis ciuibus, si quid nouaretur circa profuechas & ritus patrios.] Et post aliqua:

Ergo postquam is contra legem conatus visus est Præsidi succedere profuechas tollenti: ut ne nomen quidem reliquum sineret, rursum aggressus est alia nostra instituta pessumdare: ut his abscisis, quibus solis nostra vita sustinetur tamquam sacra anchora, ademptoque iure ciuitatis, in calamitates incideremus maximas, destituti omni præsidio. Post paucos enim dies edictum proposuit, in quo nos appellabat inquilinos & exteros, ne causæ quidem dicendæ potestatem faciens, sed iniudicatos condemnans: quo quid potest esse magis tyrannicum? Ipse sibi vsurpabat partes delatoris, amici, testis, iudicis, poenarum exactoris. Tertiū quoque scelus addidit, non contentus duobus prioribus, passus quoslibet in Iudæos tamquam bello captos seruire: qui nacti licentiā, quid fecerunt? Quinque sunt vrbes regiones denominatæ a primoribus litteris: harum duæ dicuntur Iudaicæ, quod in his plurimi Iudæi habitent, quamuis & in alijs non pauci sparsim habeant domicilia. Quid igitur fecerunt? e quatuor litteris expulsos Iudæos concluderunt in vnus partem angustissimam. At illi, quod plures essent quam is locus eos caperet, egrediebantur ad littora, & monumenta, & sterquilinia, exuti rebus suis omnibus. Inimici vero, facto in desertas domos impetu, prædas, tamquam iure belli partas, diuidebant: effractisq. Iudæorum officinis, quæ tum propter luctum mortis Drusillæ clausæ fuerant, hinc quoque plurima egresserunt, quæ in mediū forum translata verterunt in vsus proprios. Sed minus nocebant rapinæ, quam abrupta negotiatio, cum creditores amisissent pignora, nec sineretur vllus agricola, nauta, negotiator, opifex exercere artes solitas. Ita non simplex eis parabatur pauperies, vel quod vna die spoliabantur suis facultatibus, vel quod non dabatur quæstum facere more solito. Hæc quamuis molesta, videbantur tamen tolerabilia, collata cum ceteris.] Et post multa hæc sequuntur:

Post domos direptas, exactis habitatoribus, atque ita desolatas partes vrbes plebasque, tamquam obsessi vndique ab inimicis, & oppressi graui rerum victui necessariorum inopia, inspectantesque paruos liberos & vxores ante ora sua fame deficere, inducta per aduersarios (nam de cetero felix annona erat vbique, & flumen stagnationibus iustis arua inundarat largiter, & campi frugiferi frumenti copiam magnam protulerant) iam egestatis impatientes, quidam ad cognatorum & quondam amicorum ædes ibant, præter solitum petituri stipem necessariam: alij generosiores, asper-

FAMES ET CAE-
DES IYDAEO-
RYM.

nati mendicorum fortunam, vt illiberalem, prodibant in forum, tantum vt sibi suisq. A
cibos emerent miseri: mox enim a vulgo seditioso correpti sunt, occisique: corpora
quoque horum per totam vrbem raptata, vt ne ad sepulturam quidem vllum mem-
brum fieret reliquum. Eadem rabie perierunt & alij plurimi, nouis crudelitatis formis
excogitatis per efferatam in mores belluinos plebeculam. Nam vbicumque Iudæi con-
spicerentur, aut saxis coniectis enecabantur, aut inflictis fustibus, nec statim plagis
letalibus appetebantur, ne accelerata morte cito eriperentur cruciatibus. Alij ferocio-
res abusi præfenti licentia, contemptis hebetioribus, arma acceperunt efficacissima,
ignem, ferrumque; & multos gladijs confecerunt, nec pauciores concremauerunt.
Interdum familias integras, maritos cum vxoribus, paruulos cum parentibus in me-
dio foro exurebant immaniter, nec senium, nec teneram ætatem miserati, nec eius in-
nocentiam: et quoties ligna deerant, collectis sarmentis, non tam igne quàm fumo ne-
cabant eos, quo diutius morerentur & miserius: quorum cadauera femiustulara con-
fertim iacebant & promiscue: triste horrendumq. spectaculum. Quod si lignatores
sarmenta inferrent tardius, impositos lignæ supellectili vrebant eius dominos, subtra-
cta pretiosiore, viliori vtendo pro lignis vulgaribus ad rogos extruendos. Multos etiã
vivos in alterum pedem fune iniecto trahebant, interim insultando calcibus, excogita-
to genere mortis acerbissimo: nec in extinctos remittebant iram, grauius sæuiendo in
cadauera propemodum per omnes vrbis angiportus raptata, donec lacerata cute cum
neruis & carnibus & frustis sparsim in aspero solo hærentibus minutim concerperen-
tur.] Pergit post hæc Philo his verbis:

VII.

IYDAEI FLA-
CIS CARS.

Interea quidam eorum tamquam in teatro se indolescere simulabant ad talia spe-
ctacula: ceterum qui vere dolebant suorum vicem, cognati, amicique, confestim poe-
nas dabant intempestiuæ (vt inimicis videbatur) misericordiæ, arreptiq. flagris cæde-
bantur, & post omnia tormenta quæ poterant excipere corporibus, tandem in crucem
agebantur. Postquam autem Flaccus perfodit omnium Iudæorum parietes, & nihil
intactum reliquit, in eorum perniciem immane quiddam commentus est, nouarum
semper inuentor iniuriarum: nam e senatu nostro (quem Augustus seruator optime de
nobis meritis instituit, ceu publicum Iudæorum consilium, missis super ea re litteris
ad Maximum designatū Ægypti Præsidem) triginta octo comprehensos in suis priua-
tis ædibus confestim vinciri iussit: traductosq. egregia pompa per medium forū senes,
reductis in tergū manibus, ligatos partim loris, partim ferreis catenis, induxit in thea-
trū: spectaculum miserabile, nec illi tempori aut loco debitum: statutosq. corā inimi-
cis eorum sedentibus, ad maiorem ignominiam iussit nudatos flagellari, tamquam scele-
stos & nocentissimos; vt conscissi verberibus, aliquot mox vt inde sunt elati, exhala-
rint animam; reliqui desperata salute, cum diuturno morbo conflictati sint. Quod faci-
nus etsi aliàs deprehensum est, nihilominus hic quoque declarabitur. Ex dicto se-
natu tres, Euodius, Tryphon, Andron, bonis spoliati fuerant, direptis eorum ædibus
vno impetu: nec id latuit Præsidem; didicerat enim, accitis nostris magistratibus, qua-
si acturus de concordia; & tamen quamuis sciret spoliatos fuisse, verberabat in conspe-
ctu eorum qui spoliarent: vt alteris calamitatem geminaret, addito ad paupertatem
cruciatu corporis; alteri duplicem voluptatem caperent, ex concessis sibi alienis opi-
bus, & inimicorum ignominia.

VIII.

FLAGRORVM
DIFFERENTIA.

Dicam paruum quiddam, quod an inter tanta mala dicendum sit, dubito; sed
quamuis paruum, non paruam tamen indicat malitiam. Est in illa vrbe flagrorum E
differentia, pro eorum conditione qui cæduntur: aliter enim Ægyptij flagellantur
ab alijs: Alexandrini vero virgis cæduntur ab Alexandrinis lictoribus, quos vocant
Spatephoros: hunc morem & in nostris hominibus seruarunt superiores Præsides, &
ipse quoque Flaccus primis sui magistratus temporibus. Est certe non paruum quod-
dam solatium & in cruciatu remissionis non nihil, quando res ita vt sunt sinuntur, nec
augetur malitiose molestia. Sed cum accedit odium, nihil æquitati relinquitur. An non
fuit iniquissimum, cum de plebe Alexandrina Iudæi liberalibus & civilibus flagris pu-
nirentur, si quando viderentur commeriti; magistratus senatoresq. honoratos vel ipsis
appellationibus hac parte inferiores haberi suis subditis, & ex æquo cum Ægyptiorum
obscurissimis maximorum flagitiorum poenam luentibus corpore?] Prosequitur dein-
de eadem, sic dicens:

Omitto

A Omitto dicere, quod etiam si peccassent grauissime, debuerat habere temporis ra-
tionem atque reuerentiam, & differre mulctationem in aliud. Nam bonis Præsibus, IX.
& recte non insolenter administrantibus Rempublicam, mos est, in neminem damna-
tum animaduertere, donec solemnnes celebritates, natalitiaq. Augustorum festa præ-
tereant. At ille per hos ipsos dies iniustis poenis affligebat homines innoxios: An non
poterat postea, si voluisset, easdem ab illis exigere? Sed properabat, vrgebatq. nego-
tium, vt turbis aduersariorum gratificaretur, ratus eo modo se impetraturum eorum
fauorem ad exequenda consilia quæ agitabat animo. Atqui noui, quosdam iam cruci-
fixos, instante tali festo, de cruce depositos, & ad sepulturam ex more cognatis reddi-
tos; quandoquidem decebat vel ad mortuos redire aliquem fructum ex Imperatoris
natalibus, simulq. celebritati suum sacrum honorem seruari. At iste non mortuos de-
poni de crucibus, sed viuos crucifigi iubebat: quibus ipsum tempus non quidem abso-
lutionem, breuem tamen dabat veniam, & poenæ procrastinationem: nihilominus
ante flagellabantur in medio teatro, & igne ferroq. torquebantur, spectaculis distri-
butis in hunc modum. Mane vsque ad horam tertiam quartamve Iudæi flagellaban-
tur, suspendebantur, loris alligabantur, damnabantur, per mediam orcheltram du-
cebantur ad supplicium: deinde post hæc tam præclara exempla edita inducebantur
saltatores, mimi, tibicines, aliaq. ludicra scenicorum certaminum.] Qui iuste tibi
queri videris, Philo, de cæsis ac crucifixis Iudæis festis diebus: reuoca in memoriam
quid ante annos sex actum sit Hierosolymis ipso die Paschatis in Iesum Christum,
quem, obnitente licet Pilato Præsidente, Iudæi tui ea die crucifixerunt. En sanguis iustus
exquiritur. Sed quæ hæc secuta sint, narrare pergit his verbis:

C Quid multis? excogitata est secunda vastatio, vt militaris quoque multitudo in nos
armaretur per occasionem nouæ calumniæ, quasi Iudæi haberent arma in ædibus. X.
Accitus itaque a Præsidente Castus Centurionum fidiissimus, iubetur assumpto a sua co-
horte audacissimo quoque, in domos eorum irrumpere, scrutari num quid armorum
ibi lateat. Properauit ille mandata exequi. At Iudæi non præmoniti, primum obstu-
perunt, vxoribus ac liberis eos complectentibus, effusis in lacrymas metu captiuita-
tis; hoc enim malum expectabant reliquum. Vt vero audierunt a quodam e scrutato-
ribus, Quo reposuistis arma? respirarunt paululū, & intima quæque aperientes osten-
debant, partim læti, partim gementes: læti, quia coarguebantur calumniæ: solliciti pri-
mum, quia tantæ calumniæ tam facile contra eos vel fingerentur, vel crederentur: de-
nique quia mulierculæ inclusæ, numquam e conclauis egredi solitæ, & virgines præ pu-
dore declinantes etiam aspectum familiarium, tunc non solum ignotis, verum etiam
militari ferociæ spectabantur pauidæ. Nihilominus accurata facta scrutatione, non in-
ueniebantur ista quæ solent esse in armamentarijs, galeæ, lorice, clypei, conti, gladij,
neque balistæ, arcus, fundæ, sagittæ, iacula, immo ne cultri quidem apti quotidianis
culinæ vsibus. Vnde statim apparuit victus simplicitas, nihil delicatum aut magno
emptum in cibos admittentium, ex qualibus fere nascitur saturitas, & ex hac porro
petulantia malorum initium: quin & Ægyptijs paulo ante arma dempta fuerant per
Bassum quemdam a Flacco iussum id curare.] et inferius:

Totum id negotium dolus erat Flacci pertinaciter nobis infensi, & vulgum exaspe-
rantis in nos, non parcendo vel mulieribus. Nam non solum in foro, sed & in medio
theatro, tamquam captiuæ corripiebantur, & ob quamuis calumniam in scenam tra-
hebantur non sine grauissimis contumelijs: deinde cognito eas esse alterius generis, di-
mittebantur: multas quasi Iudæas comprehendebant, priusquam rem diligentius dis-
picerent. Quoties autem nostræ comperiebantur, ex spectatoribus facti tyranni & do-
mini, iubebant eis carnes suillas afferri: quas quotcumque metu tormentorum gusta-
bant, sine alia maiore vexatione dimittebantur: quæ vero sibi temperabant, tortori-
bus tradebantur ad cruciatu maximos; quod fuit eximium argumentum earum inno-
centiæ.] hucusque Philo de iniurijs per Flaccum illatis in Iudæos Alexandrinos: pro-
sequitur istæ etiam in libro quem scripsit de legatione ad Caium, vbi de ignominia sy-
nagogis illata pluribus agit. Sed quid his additum sit, audi.

Hoc item anno secundo Imp. (vt ex eodem auctore colligitur) post morte sublatum a
Caio Tiberium Drusi filium, Tiberij Imp. nepotem, & ex testamento decretum col-
legam Imperij; post occisum Macronem, cui acceptum ferebat Imperium, necatumq. XII.
Annal. Eccl. Tom. I. CAIUS IMP. CO-
LI VVLT DEVS.

Annal. Eccl. Tom. I.

Aa 3

sponta-

spontanea morte M. Silanum focerum; Caius disruptis quibus ab impetu scelestioris A vitæ videbatur retineri habenis, eo flagitij atque insaniam peruenit, vt diuinos æmulatorum honores, deus ab omnibus coli voluerit, vt Suetonius^a, Dio^b, ac ceteri testantur; sed fufius Philo, qui & quanta passi sint Iudæi id facere reuolentes, pluribus scribit; & de statuis illatis in synagogas Alexandriae, agit his verbis^c: Proseuchas quotquot diruere incendere non poterant, quod accolerentur magna Iudæorum frequentia, alio modo perdidit, vnâ euerfis moribus & ritibus. Nam effigies Caii statuerunt in omnibus, in maxima vero ac celeberrima sublimem quadrigis aheneis: idemq. tam præpostero studio, vt cum non carerent nouis quadrigis, veteres, æruginosas, auribus, caudis, pedibusq. mutilatas e gymnasio raperent, olim dicatas (vt fertur) Cleopatras, quæ fuerat vltimæ huius nominis Reginae proauia: qua in re quantum crimen sit admissum, cuius puto perspicuum. Numquid enim decorum erat vel nouas dedicari quæ B fuissent feminae? numquid vel viriles vetustas adeo, aut qualescumque, alienas tamen, & iam ante dicatas alteri? Et cum istis talibus donarijs non verebantur ne offenderent Imperatorem iracundum, & omnes honores sibi deposcentem egregie splendidos atque magnificos? At illi ob hoc præclare factum laudem sperabant insuper, maioremq. gratiam, quod proseuchas in noua phana verterent, auerentq. consecratorum Cais templorum numerum, non tam in eius honorem, quam vt odium suum exaturarent omnifarijs nostræ nationis cladibus. Idq. liquet argumentis certissimis: primo quia nullis Regum, quos circiter decem in trecentis annis deinceps annumerant, vllam in proseuchis dedicarunt effigiem aut statuam, quamuis hos sui generis deos censerent, appellarentq. titulis.] hæc & alia Philo pluribus, qui ea de re, vt tanta mala ab Ægyptijs in Iudæos illata auerteret, publica Romam ad Caium est defunctus legatione, de C qua agemus suo loco, anno scilicet sequenti.

XIII.

Hæc quidem aduersus Iudæos Alexandriae gesta non latebant Caium: qui cum sic ab Ægyptijs deliniretur, vt Deus appellaretur; ratus etiam illos quod dicerent credere, cuncta auide accipiebat. Quod cum Ægyptij cognouissent; quid per dies singulos contra Iudæos gereretur, quotidianis actis transmissis, omnia illi significare curarunt: quæ (vt ait Philo) Caius libentius lectitabat, quam vllum poema, vel historiam. His quippe officijs Flaccus Ægypti Præfectus gratiam Caii promereri studebat, quam olim temporibus Tiberij Imp. vehementer demeruisse, quod (vt idē testatur Philo^d) vnus fuisset ex his quorum insidijs Caii mater delata perierat. Ceterum iniuriæ memor Cæsar, hoc eodem anno, autumnii tempore, quo Iudæi agunt scenopegiam, misso Basso Centurione Alexandriam, eundem Flaccum in conuiuio discumbentem offendit, ac captum, Romamq. perductum, multatum bonis in Andrum insulam relegauit: quem haud post multum temporis, missis militibus, occidi præcepit.] hæc pluribus Philo, eodem quem in Flaccum scripsit libello.

XIV.

EVDAEORVM
VLTIO INCIPIIT
NVMQVAM DESITVRA.

Quod spectat ad Iudæos; non casu quidem est factum, vt permetteret Deus tam immanem bestiam in eos scuire. Peccatum quippe illorum, quo Christum Deum crucifixerunt, scriptum (quod ait Propheta) stylo ferreo in vngue adamantino, in ipsos clamans, meritas exposcebat poenas. At sunt hæc initia dolorum, & diuinæ vltionis in Iudæos præludia; quæ in Ægypto hoc anno cœpta, in alijs orbis terrarum prouincijs, vbi Iudæi agerent, in dies magis magisque aucta, atque eorum magno dolore propagata, ne ipsa quidem immani atque asperrima Hierosolymorum excisione finem acceperunt. Agemus ex instituto de his, sequentibus annis, singula recensentes quæ ad E eam rem spectare videbuntur. Nunc ad Agrippam Regem reuertamur, quem Alexandriam appellentem, consilio Flacci Præsidis (vt dictum est) Alexandrini magno excedere ludibrio. Huic Alexandria discedenti, Iudæi^e qui ibi erant, dederunt ad Caium libellum supplicem de his quæ ab Alexandrinis patiebantur.

XV.

Joseph. de bell.
Iud. lib. 2. c. 8.
in fin.
HERODES IN
AGRIPPAM
QVOD MOLLI-
TVR.
Joseph. antiq.
lib. 18. c. 9.

Cum autem^f venisset in regnum Agrippa, Herodis Tetrarchæ cupiditates per inuidiam suscitauit. Irritabat autem eum maxime in spem regni Herodias vxor, exprobrans ei socordiam, & dicens, quia per hoc quod noluerat ad Cæsarem nauigare, careret potestate maiore: nam cum Agrippam ex priuato Regem fecisset, quomodo dubitaret illum ex Tetrarcha eodem honore donare? His adductus Herodes, venit ad Caium. Agrippa vero (inquit Iosephus^g) cognita eorum mente ac apparatu, ipse quoque se accinxit ad resistendum: et quàm primum eos e portu soluisse didicit, ipse etiam Romam

A Romam misit Fortunatum suum libertum ad Imperatorem cum muneribus & litteris scriptis contra Herodem: simulq. mandauit, vt per occasionem amplius cum Principe super hoc negotio differeret. Qui subsecutus Herodem, & secunda nauigatione vsus, tantum modo a tergo relictus est, quod tum primum illo ad Cæsarem admissio superuenit, litterasq. reddidit: vterque enim Puteolos appulit; & Caius tum forte apud Baias repertus est. Itaque Caius simulac ab Herode saluatus est (priorem enim eum admiserat) simul Agrippæ perlegit litteras accusantes Herodem, quod prius cum Seiano conspirasset in Tiberium, & nunc iterum Artabano Partho faueret contra Caii nouum imperium. Argumento erat ipsius Tetrarchæ apparatus, qui in armamentarijs suis haberet tantum armorum, quantum instruendis virorum septuaginta millibus sufficeret.

B Qua re Cæsar commotus, percontatus est Herodem, vera ne essent quæ nunciarentur de armorum numero. Quo annuente (neque enim vera negare poterat) satis approbatam putans defectionem, adeptam illi tetrarchiam ad Agrippæ regnum adiecit, pecuniam quoque eius donans Agrippæ indici: Herodem vero perpetuo damnauit exilio apud Lugdunum urbem Galliarum. Cognito deinde sororem Agrippæ esse Herodiadem, pecuniam ei propriam concessit: et ratus non libenter fore marito calamitatis sociam, in Agrippæ gratiam se illi parsum promisit. Ad hæc illa: Tu quidem Imperator, vt tua maiestate dignum est, loqueris: sed mihi coniugalis amor impedimento est, quo minus fruar hac indulgentia: non enim æquum censo, vt cui secundæ fortunæ sui sociam, cum nunc in aduersa deseram. At ille indigne ferens tam excelsum animum in femina, ipsam quoque cum Herode expulit, & bona eius Agrippæ largitus est. Atque hæc fuit vindicta, quam Deus intulit tum Herodiadi, fratris successus indigne ferenti, tum Herodi ad obsequendum vaniloquentiæ vxoris nimis facili.] hæc omnia Iosephus: qui parum sibi constans, alibi^a his diuersa narrat: nimirum Agrippam secutum esse Herodem Romam ad Caium; itemq. Herodem vna cum vxore fugisse in Hispaniam. hunc secutus Hegesippus^b, addit, Herodem mærore animi consumptum interiisse. Porro huius diuinæ plane in Herodem & Herodiadem vltionis causam si quis altius petat, non in Agrippæ felicitatis inuidiam eam reijciat; sed tum ob Ioannem Baptistam immaniter occisum, tum etiam ob Christum ab eo spretum ac male habitum, hæc ipsos passos esse, neminem puto non intelligere. Quod vero pertinet ad Agrippæ Regis Romam aduentum; sequenti anno potius contigisse, ex Philo-^c colligitur.

D Eodem quoque anno (quantum intelligitur ex Luca^d Actis) accidit, vt Petrus Apostolus iam biennio institutas (vt dictum est) Ecclesias visitans, venerit ad Christianos, qui Lyddæ collecti erant. est Lydda^e ciuitas ad litus maris mediterranei sita, quæ ipso exordio belli Iudaici a Cestio^f est incensa; restaurata denique, appellata est Diospolis. De ea vero, quam illic Petrus egit tū temporis, curatione paralytici, Lucas^g hæc narrat: Inuenit autem ibi hominem quemdam nomine Æneam, ab annis octo iacentem in grabato, qui erat paralyticus. Et ait illi Petrus: Ænea sanet te Dominus Iesus Christus: surge, & sterne tibi. Et continuo surrexit. et viderunt eum omnes, qui habitabant Lyddæ, & Saronæ: qui conuersi sunt ad Dominum.] Non est autem Saronæ nomen oppidi, sed regionis Cæsareæ Palæstinæ vsque ad oppidum Ioppæ pertingentis: Campestris enim, Saronas interpretatur, locus pascendis gregibus aptus: qui (inquit S. Hieronymus^h) iuxta soli qualitatem, Petro prædicante, fidei continuo fructus germinauit.

Mortua interim Ioppe Tabitha sanctissima femina Christiana: Cum (inquit Lucasⁱ) prope esset Lydda ad Ioppen, discipuli audientes quia Petrus esset in ea, miserunt duos viros ad eum, rogantes: Ne pigriteris venire vsque ad nos. Exurgens autem Petrus venit cum illis. Et cum aduenisset, duxerunt illum in coenaculum (illic enim Tabitha mortua posita erat) et circumsteterunt illum omnes viduæ fientes, & ostendentes ei tunicas, & vestes; quas faciebat illis Dorcas (quod est idem quod Tabitha.) Eiectis autem omnibus foras, Petrus ponens genua orauit: et conuersus ad corpus, dixit: Tabitha surge. At illa aperuit oculos suos: et viso Petro, resedit. Dans autem illi manum, erexit eam. Et cum vocasset sanctos, & viduas, assignauit eam viuam. Notum autem factum est per vniuersam Ioppen: et crediderunt multi in Domino. Factum est autem vt dies multos

XVI.

HERODES PRIVATVR ET RELEGATVR.

Joseph. de bello Iud. lib. 2. c. 8. in fine.
Hegesipp. de excid. Hierosol. lib. 2. c. 5.

Phil. deleg. ad Caium.

XVII.

Act. 9.

Hier. de locis Hebraicis. Cap. 77.

Petrus quid Lyddæ. Joseph. de bello Iud. lib. 2. c. 23.

Act. 9.

Hier. de locis Hebraicis.

XVIII.

Act. 9.

DE TABITHA AD VITAM REVOGATA.

multos moraretur in Ioppe, apud Simonem quemdam coriarium.] hæc Lucas: cuius cum (vt vidimus) sit vsitata locutio, vt cum multos dies dicit, longioris temporis moram significet; ea de causa, quæ subdit inferius de Cornelio Centurione, in sequentem potius annum rejicienda putamus.

IESV CHRISTI
ANNVS
41.

CAII IMP.
ANNVS
3.

I. **A** Nnus Christi quadragesimus primus, qui sequitur ordine temporis, a Dione consignatur Consulatu Caii Augusti iterum & L. Apronij Cæsiani. Sed antequam ad rerum gestarum huius anni narrationem veniamus; pauca hic de ordine Consulatum horum temporum dicturi sumus. Nescimus quo consilio, Fastos Consulares^a alij inuertentes, ponant anno superiori horum Consulatum, & Consules eius anni in hunc rejiciant. Certe quem in his sequamur, præter Dionem, auctorem vel antiquiorem vel fidiorem inuenimus neminem. Quod si Suetonius, non semel tantum Caium gessisse Consulatum, sed & quater, dicat his verbis^b: Consulatus quatuor gessit, primum ex Kalendis Ianuarij per duos menses, secundum ex Kalendis Ianuarij per triginta dies, tertium vsque in Idus Ianuarij, quartum vsque ad septimum Idus eiusdem] singulis plane sui Imperij annis ipsum Consulem ordinarium esse creatum significans: non ab eo discrepat Dio, qui & ipse testatur anno septingentesimo nonagesimo ab Vrbe condita, post Consulatum Proculi & Nigrini, ipsum deinceps quotannis Consulatum gessisse. Eo vero anno, quo Imperium adiit, cum ijdem Proculus & Nigrinus Consules creati inuenirentur, post sex menses ipse cum Claudio patruo iniit Consulatum: sed non ponitur is Consulatus in Fastis, quod suffectus potius quam Consul ordinarius haberetur. Ceterum non omnes illi anni quatuor Caii Consulatu notantur ab eodem Dione & alijs, sed duo vltimi a suffectis Coss. Vnde autem id acciderit, non inuenimus: cum præsertim eiusdem Dionis^c auctoritate constet, ordinarios Consules qui ab anni exordio cœperint, solitos semper dare nomen anno, etiam si paucis diebus eo munere functi, ceteris postea suffectis cesserint: constetq; testimonio Taciti^d, quantumuis criminoforum Consulatum & Reipublicæ rebellium nomina e Fastis expungi haud solita. Sed missis his; quæ de rebus gestis hoc anno reperiuntur, agamus.

^a Panuin. in Fastis. CONSULATVS CAII.

^b Suet. in Caiso cap. 17.

^c Dio lib. 43.

^d Tacit. lib. 3. Annal. cū agit de Pisono.

II. DE CORNELIO CENTURIONE.

Hoc igitur anno, ijdemq; Coss. Petrus monitu diuino, primus omnium, Gentilem hominem Cornelium Centurionem baptizans, ceteris Gentibus aditum ad Ecclesiam referauit. Quo autem ordine hæc facta sint, Lucas, vt rem maximi ponderis, diligentiori studio scriptis mandauit; atque quisnam fuerit iste, qui primus omnium ex Gentibus sacro meruit initiari baptisate, egregie aperit. Cornelium quippe ait nomine nuncupatum, professione militem, munere Centurionem cohortis Italicæ. Nec dubium eius nationis illos fuisse milites, ex qua cohors tota erat denominata, nempe Italos: Centurionem vero e Romano nomine, Romanum etiam genere fuisse, coniectura facile persuadet: erantq; cohortium nomina, sicut & legionum, quæ etiam denominatæ^e sæpe reperiuntur a prouincijs, ex quibus milites delecti essent.

^e Observat Panuin. lib. de Imper. Rom.

III. Non tamen opus fuit vt Italica cohors (quod multi perperam sunt opinati) legionis Italicæ esset: sicut nec necesse erat vt Italica legio nonnisi ex Italicis militibus constaret: nam ex alijs interdum nationibus suffici solitæ erant legiones: cuius rei probandæ causa, antiquam inscriptionem lapidis sepulchralis hic describam^f.

^f Roma in adibus Conalerijs.

D. M

GN. POMPEIO. POMPEIANO. EQVO. PVBLICO
TRIBVNO. LEGIONIS. III. ITALICAE
PRAEFECTO. COHORTIS. AFRORVM. IN. DACIAM
POMPEIA. CLEOBVLA. ET. CLEOPATRA
FRATRI. KARISSIMO

His addenda essent quæ in hanc sententiam libro secundo scribit Vegetius, cum agit de officio Præfecti legionis. Non est ergo quod quis existimet cohortem, quam Lucas nominatam dicit Italicam, vnam fuisse ex cohortibus legionis Italicæ primæ, secundæ, vel tertiæ

A vel tertiæ (tot enim erant eius nominis legiones.) nam post hæc tempora, prima Italica a Nerone, secunda & tertia a Marco Aurelio Antonino institutæ esse noscuntur: id etenim Dio^a manifeste testatur: quo etiam auctore^b liquet Iudæam prouinciam ad hiberna fuisse traditam legioni Ferratæ vocabulo insignitæ, quæ & Sexta (quod eo ordine scripta esset) dicta erat; in qua Cornelius Centurio ducebat ordinem in vna cohortium, quæ appellabatur Italica: ab Augusto enim ea legio sic ibi locata, numquam recessisse reperitur vsque ad Neronis tempora, quando alio est amandata, nempe in Armeniam; iterum vero reddita Syriæ, ac inde a Mutiano ducta est in Italiam contra Vitellium. Sic igitur non a legione, sed a natione inditum est cohorti nomen, vt Italica diceretur: cum alioqui si fuissent ex legione Italica, potuissent non esse Itali.

^a Dio lib. 55.
^b Dio ibidem. LEGIO FERRATA IN PALÆSTINA.

B Qualis vero Cornelius Centurio fuerit, quibusve compositus moribus, Lucas quoque sic describit^c: Vir autem quidam erat in Cæsarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis, quæ dicitur Italica, religiosus, ac timens Deum cū omni domo sua, faciens elemosynas multas plebi, & deprecans Deum semper.] Quoniam duce vel monitore affectus fuerit Euangelicam veritatem, docet his verbis: Is vidit in visu manifeste, quasi hora diei nona, Angelum Dei introeuntem ad se, & dicentem sibi: Corneli. At ille intuens eum, timore correptus, dixit: Quis es Domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ, & elemosynæ tuæ ascenderunt in memoriã in conspectu Dei. Et nunc mitte viros in Ioppen, & accersi Simonem quemdam, qui cognominatur Petrus: hic hospitatur apud Simonem quemdam coriarium, cuius est domus iuxta mare: hic dicet tibi quid te oporteat facere. Et cum discessisset Angelus, qui loquebatur illi, vocauit duos domesticos suos, & militem metuentem Dominum ex his qui illi parebant. Quibus cum narrasset omnia, misit illos in Ioppen.]

IV. ^c Act. 10. CORNELII PISTAS.

C Sed quid interim Petrus? Postera, inquit, die iter illis facientibus, & appropinquantibus ciuitati, ascendit Petrus in superiora vt oraret circa horam sextam.] Antiquus plane Hebræorum mos erat, vt Deum precaturi, loca superiora conscenderent. Ante enim quam templum ædificaretur, in excelsis montibus immolare consueuerunt, secundum illud Regum^d: Populus immolabat in excelsis: non enim ædificatum erat templum.] Habetur^e de Christo, qui ascendebat in montem solus orare: et de Christi Ecclesia^f: Cū introissent in coenaculum, ascenderunt vbi manebant Petrus, & Ioannes, & alij.] De Paulo quoque constat^g, synaxim fecisse Troade in superiori domus parte: nam liquet de tertio coenaculo prolapsum esse auditorem Eutychem adolescentem. Et (quod præterieramus) de Iudith habetur^h, fecisse sibi secretum cubiculum in superioribus domus suæ. Sed ad Petrum redeamus: Qui (inquit Lucas) cum esuriret, voluit gustare. Parantibus autem illis, cecidit super eum mentis excessus: et vidit cælum apertū, & descendens vas quoddam, velut linteum magnum, quatuor initijs submitti de cælo in terram, in quo erant omnia quadrupedia, & serpentina terræ, & volatilia cæli. Et facta est vox ad eum: Surge Petre, occide, & manduca. Ait autem Petrus: Absit Domine, quia numquam manducaui omne commune & immundum. Et vox iterum secundo ad eum: Quod Deus purificauit, tu commune ne dixeris. Hoc autem factum est per ter: et statim receptum est vas in cælum.] hæc Lucas.

V. ^d 3. Reg. 3. ^e Matth. 14. ^f Act. 1. ^g Act. 20. ^h Iudith. 8. PETRI VISIO.

E Quidnam autem sibi voluerit cælitus ostensa visio, plane exitus declarauit; ita vt humana interpretatione non videatur indigere: nimirum eo mysterio, Ecclesiam ex Gentibus colligendam esse, significatum. Illæ quidem erant, de quibus olim dixerat Dominusⁱ: Alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili: et illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile, & vnus pastor.] quæ & agnorum nomine, quod posteriores in Christo natæ sint, designatæ, diuina institutione Petri curæ commissæ fuerunt, cum illi dixit: Pasce oues meas: pasce agnos meos.] Tunc quippe eos pascere cœpit, cum illis pasci iubetur, ac dictum est ei: Occide, & manduca.] sicut & Dominus de se ipso, dum cibaret verbo Samaritanam, quod æque pasceret, ait ad suos: Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis.] Merito igitur non alicui aliorum Apostolorum, sed Petro tantum diuinitus est apertum mysterium: quia nonnisi ipsi præceptum fuerat: Pasce oues meas: pasce agnos meos.] Cumq; idem ipse Petra a Domino fuerit cognominatus; vterque paries, Iudæorum scilicet & Gentium populus, in ædificatione Ecclesiæ hac vna simul erat petra iungendus. Hæc cum sint plana, omnibusq; perspicua; videamus quidnam symbolicis illis signis, quod linteum qua-

VI. ⁱ Ioh. 10. VISIONIS MYSTERIUM.

tuor submittebatur initijs, quoddq. tertio factum sit, significetur.

VII. Licet non interpretis, sed historici fungamur munere: tamen quia res sunt huiusmodi, quæ ad Gentium spectant conuersionem, & collectionem Ecclesiæ, cuius gratia scribendorum Annalium ratio est potissimum instituta: quid de ea re Patres scripserint, hic intexere, vtile duximus. Per linteum quippe, quod tinea non corrumpitur, & nitore splendet, Ecclesiam significari non habentem maculam, neque rugam, Ambrosius a, Augustinus b, ac ceteri denique Patres sunt interpretati. et vt omitteremus singulorum citare sententias, satis sit adducere S. Augustini verba: Fortassis (inquit ille) quæritur etiam quare linteum erat, in quo erant illa animalia? Non vtique sine causa. Nouimus enim quodd linteum tinea non consumit, quæ vestes alias corrumpit. Excludat vnusquisque de corde suo corruptiones malarum concupiscentiarum, atque ita incorruptibiliter firmetur in fide, vt prauis cogitationibus tamquam tineis non penetretur, si vult ad sacramentum illius linteï pertinere, quo figuratur Ecclesia. Quare ter de cælo submissum est? quia ipsæ omnes Gentes, quæ pertinent ad quatuor partes orbis terræ, qua disseminatur Ecclesia, quam significabant quatuor lineæ quibus vas illud connectebatur, in nomine Trinitatis baptizantur; in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti credentes innouantur; vt pertineant ad societatem communionemq. sanctorum, &c.] eadem quoque Cyrillus Alexandrinus c, Gregorius d, & alij.

a Ambr. ser. in Natal. Apost. 2. b August. de diuers. ser. 26. c Ecclesiae ty. pvs.

e Cyvill. in Leuit. lib. 7. d Greg. Moral. lib. 33. c. 10.

VIII. Immundæ autem & feræ bestia, erant Gentes omnes Deum verum ignorantes, vt quæ turpibus ferisq. imbutæ moribus, nec mansuescere, nec pie recteq. viuere nouerant: idq. Dominus, cum præceptum dedit de non vescendis immundis, plane per ea Gentes significans, sic docuit dicens e: Separate ergo & vos iumentum mundum ab immundo, & auem mundam ab immunda: ne polluatis animas vestras in pecore, & auibus, & cunctis quæ mouentur in terra, & quæ vobis ostendi esse polluta. Eritis mihi sancti, quia sanctus sum ego Dominus, & separavi vos a ceteris populis, vt essetis mei.] Sicigitur quodd separasset eos a Gentibus, ab immundis præcipiens animalibus abstinere, per ea Gentes significatas esse monstrauit. Has Petrus piscator, idemq. venator, verbi cassibus prehendere, easq. sic iubetur occidere, vt melioris vitæ viuificaret vsura. hæcq. metro canens Arator diaconus, in fine ait:

Non deerit tua fama locis. Petrus omnia prendens Bethsaida satis vrbe fuit: quæ nomine Hebræo Venatorum est dicta domus. Quam verus ab illa Ecclesiæ venator adest, qui cuncta peragrans, Cinxit, & ad fidei collegit retia Gentes.] Prædictum enim fuerat ab Hiero-

f Hier. 16. mia f non solum de piscatione, sed & de venatione Apostolorum. Sed iam, quod est reliquum historiæ, prosequamur.

IX. Suscepta a Cornelio missa legatione, Petrus diuino monitu cum illis Cæsaream petijt, Cornelium conuenit, & quæ ille de sua salute acceperat diuina responsa cognouit. Cumq. tum ipsum, tum ceteros qui aderant, Euangelica imbueret disciplina: Adhuc loquente Petro (ait Lucas) cecidit Spiritus sanctus super omnes, qui audiebant verbum. Et obstupuerunt ex circumcisione Fideles, qui venerant cum Petro: quia & in nationes gratia Spiritus sancti effusa est. Audiebant enim illos loquentes linguis, & magnificantes Deum. Tunc respondit Petrus: Numquid aquam quis prohibere potest, vt non baptizentur hi, qui Spiritum sanctum acceperunt sicut & nos? Et iussit eos baptizari in nomine Domini Iesu Christi. Tunc rogauerunt eum vt maneret apud eos aliquot diebus.] hæc Lucas. Quæ autem post hæc facta sunt a Cornelio, Metaphrastes g describit: quæ cum antiquiori careant auctore, ac proinde fide vacillent, libentius prætermittimus. Porro factum fuisse, sed post Zacchæum, Cornelium Episcopum Cæsareensem, Romanum Martyrologium h testatur: quod & apud Clementem i legitur; licet sine auctore k alibi feratur creatus Episcopus Ilij.

CORNELIUS CVM SVIS BAPTIZATVR.

g Metaph. 13. Septemb. h Mart. Rom. 2. Februarij. i Clem. constit. lib. 7. c. 46. k Orat. de Apost. apud Mesaphr. die 29. Iunij.

X. Ceterum Cornelij domum in ecclesiam Christi fuisse conuersam, & adhuc Hieronymi tempore extitisse, ipsemet S. Hieronymus l, S. Paulæ nauigationem ac iter relagens, tradit, dum ait ipsam Cæsareæ inuississe domum Cornelij, iam Christi factam ecclesiam. Verum enim vero quod spectat ad res Petri Cæsareæ gestas: multa alia sunt in apocryphis Recognitionum libris, nomine Clementis insignitis; quæ vt mendacijs conferta, indigna sane existimamus, quæ vna cum his, quæ vera certa q. ac in omnibus

DOMVS CORNELII. l Hieron. epist. 27.

denique

A denique habentur explorata, iungantur. Quantumlibet enim Clemens Romanus res ab eodem Petro gestas scripisset, eas tamen ab Ebionæis hæreticis fuisse deprauatas, auctor est Epiphanius, qui ait de illis a: Vtuntur autem & alijs libris, nimirum Circuitionibus Petri appellatis, per Clementem scriptis, multa corrumpentes in ipsis, & pauca vera relinquentes, velut ipse Clemens ipsos per omnia redarguit in epistolis Encyclicis, quæ in sanctis ecclesijs leguntur.] hæc Epiphanius. Testatur id ipsum Ruffinus b, qui existimauit eos esse etiam deprauatos ab Arianis, seu Eunomianis. Quamobrem merito liber ille a Patribus tam Græcis quam Latinis inuenitur esse proscriptus, ab Epiphanio c, Athanasio d, Philastrio e, Gelasio f, & alijs. Ceterum eosdem esse libros Recognitionum Clementis, cum his quos ab alijs Circuitus seu Periodos appellatos esse constat, nulla est dubitatio.

a Epiphanius hæresi 30. b Ruffin. in Apo. log. pro Origen. Hieron. in Apo. log. aduer. Rufinum. c Epiphanius hæresi 30. d Athanas. in Synopsi. e Philastr. de hæresi. f Gelas. in Concil. Rom. XI.

B Quæ autem post hæc Cæsareæ ab Apostolo Petro facta, Hierosolymis, cum illuc idem Petrus est reuersus, contigerint, Lucas s sic scribit: Audierunt autem Apostoli, & fratres qui erant in Iudæa, quoniam & Gentes receperunt verbum Dei. Cum autem ascendisset Petrus Hierosolymam, disceptabant aduersus illum qui erant ex circumcisione, dicentes: Quare introisti ad viros præputium habentes, & manducaisti cum illis?] Quisnam fuit horum omnium inuentor & instigator? nullus quidem Apostolorum, sed qui post Simonem primus omnium fuit hæresiarcha Cherinthus. Id sane Epiphanius h testatur his verbis: Hic quidem vnus ex his fuit qui restiterunt sancto Petro, quando venit ad S. Cornelium, quando accersiu it ipsum dignus factus visione Angeli, & Petrus dubitauit, & vidit visionem linteï, & quæ in ipso erant, & audiuit a Domino, vt nihil inquinatum & immundum diceret. Hic igitur, vbi Petrus reuersus est in Hierusalem, multitudinem circumcisorum commouit, dixitq. quodd ingressus esset ad viros præputium habentes. Fecit autem hæc Cherinthus, priusquam in Asia prædicaret prædicationem suam, & in profundius perditionis suæ barathrum incideret. Nam cum ipse circumciscus esset, aduersandi videlicet gratia contra Fideles in præputio, per circumcisionem venabatur prætextum & occasionem. Cum autem Dominus semper curam hominum habuerit, & claritatem veritatis in filijs veritatis munierit, & sancto Petro Apostolo dederit, vt & ipsum & socios redarguerit; manifesta facta est Cherinthi amentia. Dixit enim S. Petrus: Ego eram in ciuitate Ioppe, &c.] Recitat dicta a Petro tunc Hierosolymis repetita: ac demum post hæc: Verum, inquit, hæc tunc quidem tractata sunt & commota a prædicto pseudoapostolo Cherintho; quemadmodum etiam aliàs tum ipse, tum socij ipsius excitauerunt in ipsis Hierosolymis, quando Paulus redijt cum Tito, & hic dixit quodd viros præputium habentes secum duxisset.] hæc Epiphanius.

g Act. 11. h Epiphanius hæresi 28. DE GENTIVM ACCEPTATIONE MOT A QVAESTIO.

C Ceterum admiranda plane visa est omnibus Petri modestia: qui cum potestate sibi tradita, vnico tantum verbo omnes illas potuisset dirimere controuersias, illa in præsentiarum omissa, perinde ac si ex æquo cum socijs causa agenda esset, nonnisi ratione eorum obiectioni satisfaciendum putauit. Hæc namque considerans & admirans S. Gregorius, scribens ad Theotistam Patriciam i post multa de prærogatiuis Petro concessis enarrata, hæc addit: Et tamen idem Apostolorum primus tanta donorum gratia repletus, non ex potestate, sed ratione respondit, causam per ordinem exposuit.] et inferius: Si enim cum a Fidelibus culparetur, auctoritatem quam in sancta Ecclesia acceperat, attendisset: respondere poterat, vt pastorem suum oues, quæ ei commissæ fuerant, reprehendere non auderent. Sed si in querela Fidelium aliquid de sua potestate diceret, profecto doctor mansuetudinis non fuisset.] hæc Gregorius. Cum igitur Petrus cunctarum a se gestarum rerum rationem exactam petentibus reddidisset: Qui aderant (inquit Lucas) his auditis tacuerunt: et glorificauerunt Deum, dicentes: Ergo & Gentibus poenitentiam dedit Deus ad vitam.]

XII. PETRI MODESTIA. i Greg. lib. 9. epist. 39.

D Ex hoc namque tempore ostio fidei iã Gentibus referato, non Petrus tantum, & Apostoli ceteri, sed ex discipulis complures, qui hactenus nonnisi Iudæis prædicauerant Euangelium ex tunc cum occiso Stephano dispersi fuerant, Gentibus etiam Christum annunciare coeperunt, vt & idem Lucas k subdit his verbis: Et illi quidem, qui dispersi fuerant a tribulatione quæ facta fuerat, sub Stephano, perambulauerunt vsque Phoenicem, & Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes verbum, nisi solis Iudæis. Erant autem quidam ex eis viri Cyprij, & Cyrenæi, qui cum introissent Antiochiam, loque-

XIII. A PERTVM OSTIVM GENTIVM. k Act. 11.

bantur

bantur & ad Græcos, annunciantes Dominum Iesum. Et erat manus Domini cum eis: multusque numerus credentium conuersus est ad Dominum.] hæc Lucas: quæ autem post hæc narrare pergit, quoniam alio tempore facta sunt, opportunius suo loco inferius referemus. cetera tamen, quæ hoc eodem anno facta esse noscuntur, hic secundum rationem Annalium describemus.

XIV.

Hoc eodem anno, Olympiade ducentesima quarta, anno tertio, Matthæus Euangelista primus omnium (vt auctor est Eusebius^a) Hebraico sermone Euangelium scripsit. Sed quod ad tempus spectat, his contradicere videtur Irenæus^b, cum ait: Postquam surrexit Dominus noster a mortuis, & induti sunt Apostoli superueniente Spiritu sancto virtutem ex alto, de omnibus adimpleti sunt, & habuerunt perfectam agnitionem; exierunt in fines terræ, ea quæ a Deo nobis bona sunt, euangelizantes, & cælestem pacem hominibus annunciantes, qui quidem & omnes pariter habentes Euangelium Dei. Ita Matthæus in Hebræis ipsorum lingua scripturam edidit Euangelij, cum Petrus & Paulus Romæ euangelizarent, & fundarent Ecclesiam.] hæc Irenæus. Sed vtra horum auctorum sententia probetur verior, diligentiori studio perquiramus.

XV.

Si igitur Irenæi verba eo sensu quis putet esse accipienda, vt nonnisi post Petri, ac demum Pauli Romam aduentum, Matthæum Euangelium scripsisse dicat; magna profecto inde sequerentur absurda: siquidem Paulus non ante tertium Neronis annum Romam accessit, anno scilicet Domini, secundum a nobis initam rationem, quinquagesimonono. Quod si ex sententia Irenæi velimus, non ante dictum tempus a Matthæo scriptum esse Euangelium; illud in primis quod est in confesso apud omnes, negare opus esset, Matthæum primum omnium Euangelistarum scripsisse Euangelicam historiam: siquidem non Marcus tantum, sed & Lucas ante Matthæum Euangelium scriptis mandassent: quandoquidem (vt ex his quæ inferius suis locis dicentur, appareret) ante aduentum Pauli Romam, vterque edidisse suum Euangelium reperitur. Sic igitur, si id Irenæo concedimus, affirmandum esset Matthæum non primum omnium, sed tertium ordine Euangelium scripsisse: quod non ceterorum omnium tantum, sed & ipsius Irenæi repugnat sententiæ, dum & ipse, sicut alij omnes, Euangeliorum scriptores recensens, primo loco Matthæum numerat. Rursum & illud quod omnes æque confirmant, irritum redderetur ac falsum, nimirum Matthæum, antequam Apostoli in diuersas Orbis prouincias proficiscerentur, Euangelium scriptis tradidisse: siquidem ante aduentum Pauli Romam, fuisse diuisos per Orbem terrarum Apostolos, nulla est dubitatio. Ceterum, quod spectat ad Irenæi sententiam: cum dicat tunc a Matthæo Euangelium scriptum esse, cum a Petro & Paulo Romana Ecclesia fundaretur: non sic accipienda esse putamus eius verba, vt nonnisi post Pauli Romam aduentum id factum esse voluerit significare; sed potius intellexisse, ipso initio foundationis Romanæ Ecclesiæ, a Matthæo Euangelium esse conscriptum, cum scilicet Petrus Romam accessit, & tantæ molis erigendæ posuit fundamentum; quod factum est post quatuor annos, anno scilicet secundo Claudij Imp. Dominiq. quadragesimoquinto. Nec enim sic Irenæum de Paulo meminisse credimus, quasi non ante Pauli Romam aduentum Matthæus scripserit: sed communi potius tum ipsius, tum ceterorum Patrum vsu loquendi, cum de Romanæ Ecclesiæ foundatione fit mentio, Paulum æque ac Petrum nominasse: non quod Paulus eodem quo Petrus tempore Romam venerit, ac simul cum Petro primum fundamentum iecerit; sed quod desuper ædificauerit, ac denique eandem Ecclesiam vna cum Petro sanguine consecrauerit.

XVI.

Diuersa ab his, de tempore Matthæi Euangelij, est Nicephori^c assertio, sic dicentis: Primus Matthæus Hebræis salutifero verbo prædicato (quandoquidem alio ad Gentes maturabat) sermone patrio Euangelium suum quintodecimo post Christi ascensionem anno scripsit; atque eos relinquens, absentiam suam scripto compensauit.] hæc ille. Sed erroris arguitur, dum putauit Apostolos non ante decimum quintum annum ab ascensione Domini ad Euangelij prædicationem per Orbem fuisse diuisos: quod plane falsum esse, suo loco demonstrabimus. Ad hæc, illud esse conscriptum antequam ad externas prouincias Euangelium prædicaturi proficiscerentur Apostoli, nulla esse potest dubitatio: nam Bartholomæum profecturum ad Indos, Matthæi Euangelium descriptum

^a Eusebius in Chron.
^b Irenæus lib. 3. cap. 1.
DE MATTHÆI EVANGELIO.

^c Niceph. hist. lib. 3. cap. 45.
RATIO MATTHÆI SCRIBENDI EVANGELII.

A scriptum secum detulisse, illisq. reliquisse, testantur Eusebius^a atque Hieronymus^b. Eandem enim Matthæum inisse ratione scribendi Euangelium, vt profecturus ad Gentes, eisdem quos prædicatione Euangelica imbuisset, scriptum a se Euangelium relinqueret, Eusebius^c tradit his verbis: Matthæus cum iam antea Hebræis verbum Dei prædicasset, simulac in animo habuit ad Gentes proficisci, Euangelium suum patrio sermone conscripsit: et quod illis, a quibus decessit, deesse, dum præsens apud eos esset, videbatur, illud sedulitate & labore scribendi omnibus suis quasi numeris expleuit.] hæc Eusebius. Porro non in ipso procinctu profectionis Matthæus Euangelium scripsisse putandus est, sed cum primum referato diuinitus Gentibus aditu ad Ecclesiam (quod hoc anno factum esse diximus) de profectione ad Gentes consilium inierunt atque sermonem habuerunt Apostoli. Sic igitur, de tempore quo scriptum est Matthæi Euangelium, Eusebio potius quam ceteris assentimur.

Tantum vero opus aggressum esse Matthæum, Iudæis, qui crediderant, exposcentibus, tradit Ioannes Chrysostomus^d; verum & id iniungentibus ei Apostolis, Epiphanius^e testatur his verbis: Matthæus enim primus incepit Euangelium annunciare: huic enim commissum erat ac impositum, vt Euangelium prædicaret ab initio.] et paulo post: Hic itaque Matthæus Euangelium suscipere dignus iudicatur: et iustissimum hoc erat. Oportebat enim a multis peccatis conuersum, & a telonio digressum, in exemplum nobis futurorū saluari ab eo, qui ob salutem generis humani venit, ac dixit, Non veni vocare iustos, sed peccatores ad poenitentiam: et ex telonio educto, atque ab iniquitate conuerso, salutis prædicationem exhiberi, quo ab ipso discerent homines aduentum benignitatis.] hæc Epiphanius. Athanasius^f de eodem sic meminit: Euangelium secundum Matthæum ab ipsa Hebraica dialecto conscriptum est, & editum Hierosolymis; & interpretante Iacobo fratre Domini secundum carnem expositum est.] De eodem Tertullianus^g magna cum laude meminit, sic dicens: Matthæus fidissimus Euangelij commentator & comes Domini, non aliam ob causam, quam vt nos originis Christi carnis compotes faceret, ita exorsus est: Liber generationis, &c.] Idq. eo consilio factum est, vt qui ad Hebræos scriberet secundum carnem Christum expectantes, eum iam venisse, & ex Abraham stirpe & semine Dauid exortum in primis esse monstraret.

Porro quod primum omnium Matthæi Euangelium esset editum, exscriptum illud fuisse ab Apostolis, non tantum Bartholomæi, sed & Barnabæ suadent exempla: hic quidem quantumlibet vna cum Paulo Apostolorum accepisset ad Gentes, secum tantum tulisse Hebraicum Euangelium a Matthæo conscriptum, & apud se semper habuisse, atque vna cum eo sepultum fuisse, certissimum est: resosso enim Barnabæ corpore anno quarto Zenonis Imperatoris, vna cum eo illiq. inhærens inuentum fuisse Euangelium secundum Matthæum Hebraice conscriptum, historicorum illorum temporum vera assertione constare, suo loco dicemus. Cum igitur Matthæi Euangelij plura exscripta essent exemplaria, Nazaræi illud etiam nacti sunt: erant enim complures, qui cum ex Iudæis facti essent Christiani, & cum Euangelio Legem etiam esse seruandam contenderent, ab Ecclesia eiectioni sunt: Ceterum hi Euangelium Matthæi, quod semel acceperant, aliquandiu illibatum incorruptumq. seruarunt; de his enim Epiphanius^h sic scribit: Habent autem Matthæi Euangelium perfectissimum Hebraice; apud ipsos enim hoc clare, quemadmodum ab initio scriptum est, Hebraicis litteris adhuc seruat.] Sanctus Hieronymusⁱ istud ipsum in Latinum sermonem se transtulisse testatur: sic enim in primis, cum agit de Matthæi Euangelio, scribit: Porro ipsum Hebraicum habetur vsque hodie in Cæsariensi bibliotheca, quam Pamphilus martyr studiosissime confecit: mihi quoque a Nazaræis, qui in Berocea vrbe Syriæ hoc volumine vtuntur, describendi facultas fuit. In quo animaduertendum, quod vbiicumque Euangelista, siue persona sua, siue Domini Saluatoris, veteris Scripturæ testimonijs vtitur, non sequatur Septuaginta translatorum auctoritatem, sed Hebraicam.] idem alibi: In Euangelio quo vtuntur Nazaræi, quod nuper in Græcum de Hebræo sermone transtulimus, quod vocatur a plerisque Matthæi authenticum, homo iste, &c.]

Quod ad Ebioncos spectat: etsi Matthæi vterentur Euangelio; deprauatum illud ab eis fuisse, insuper & mutilatum, Epiphanius^k docet: nec hoc tantum Nazaræi, &

^a Euseb. hist. lib. 5. c. 10.
^b Hier. de scrip. Eccles. in Partem. 1. 36.
^c Eusebius hist. lib. 3. c. 18.

XVII.
^d Chrysost. hom. 1. in Matth.
^e Epiph. hares. 51.
IUDÆIS EXIGENTIBVS MATTHÆVS EVANGELIUM SCRIPSIIT.

^f Athanas. in Synop.

^g Tertull. carn. Christi. c. 22.

XVIII.
EVANG. MATTHÆI EXSCRIPTVM AB APOSTOLIS.

^h Epiph. hares. 29.

ⁱ Hier. de scrip. Eccl. in Matth. & comment. in Matth. c. 10.

XIX.
^k Epiph. hares. 30.

^a Epiph. ^{ibid.} in ^{serius.} Ebionē a, sed Cherinthus & Carpocras Matthæi Euangelium descripserunt: sed eo plane abusi, e genealogia Saluatoris a Matthæo contexta sic Christi humanitatem tantummodo didicerunt, vt diuinitatem negarent. Quod vero Beda ^b Euangelium Matthæi, quo Nazaræi utebantur, non esse adnumerandum inter apocrypha existimauit; (fortasse quod in decreto Gelasij nulla de eo, sicut de ceteris, habeatur mentio) haud facile assentimur: nam cum Hieronymi testimonio in plerisque locis ab eo citatis appareat nonnulla in eo diuersa ferri ab his quæ reperiuntur in Matthæi Euangelio quo Ecclesia vtitur; periculosum esse putamus, id in aliam quàm in apocryphorum classem referre, cum nonnisi vna possit veritas esse. Atque hætenus de Matthæi Euangelio.

XX. Sub hac eadem Olympiade ducentesima quarta, anno tertio, Pilatum olim Iudææ Procuratorem miseranda morte interiisse, Eusebius scribit his verbis: Pontius Pilatus in multas incidens calamitates, propria se manu interfecit, vt scribunt Romani historici.] hæc Eusebius: affirmat id ipsum Cassiodorus in Chronico. Viennæ autem in Gallijs id contigisse cum multi referant, Ado ^c eiusdem ciuitatis Episcopus in hunc modum rem scribit: Pilatus, qui sententiam damnationis in Christum dixerat, & ipse perpetuo exilio Viennæ recluditur; tantisq; ibi irrogante Caio languoribus coarctatus est, vt sua se transfuerberans manu, multorum malorum compendium mortis celeritate quaesierit.] sunt hæc verba Orosij ^d, licet ipse de Vienna nihil. Quod vero recentiorum Græcorum ^e aliqui dicant Pilatum de nece Christi a Maria Magdalena Romæ iudicio postulatam, vt commentum refellimus. Ceterum de eius interitu omnes æque consentiunt, ipsum summa desperatione actum, sibi necem intulisse.

XXI. Hoc eodē anno (vt ex Iosepho colligitur ^f) amoto Vitellio a Syriæ præfectura, Petronius a Caio ad eam prouinciam administrandam subrogatur: cui ipse (cum ab omnibus coli vt deus vellet, ac ne Ioui quidem cederet, quippe ^g qui de inferendo Iouis Olympij simulacro Romam, deq; illius effigie in suam mutanda, consilium iniisset) in mandatis dedit vt suam statuam Hierosolymis in templo locaret: quæ tamen res a Petronio in annum sequentem dilata est, vt idem auctor testatur his verbis: Caius autem indigne ferens a solis Iudæis ita se despici, Legatum in Syriam mittit Petronium successurum Vitellio, iubetq; vt cum valido exercitu inuadat Iudæam: & si sponte id admittant, statuam in templo Dei collocaret: quod si detrectent, bello deuictos imperata facere adigat. Is sumpta administratione rerum Syriæ, dedit operam, vt exequerentur mandata Cæsaris: contractisq; quantum poterat auxilijs, cum duabus legionibus hibernauit apud Ptolemaidem, primo vere bellum illaturus: quod & Caio significauit per litteras. qui collaudata eius industria, hortatus est eum ad agendum gnauiter, & frangendam bello gentis contumaciam.] hæc Iosephus. Sed vt quis fuerit iste Petronius intelligatur: sciendum est fuisse equestris ordinis, militia clarum, qui & sub Augusto (vt de eo testatur pluribus Strabo ^h) aduersus Æthiopes copias duxerat: ceterum eum humili loco natum, ad equestrem peruenisse dignitatem, auctor est Valerius Maximus ⁱ.

XXII. Iam vero quænam proxima causa indignationis Caij in Iudæos præcesserit, vt de colosso in templo erigendo consilium inierit, atque decreuerit: Philo ^k, id Capitonis Quæstoris litteris adscribens, edocet: Is, inquit, in Iudæa præest exigendis tributis, insensus prouincialibus: pauper enim eo profectus, nunc illis fraudatis ditatus, & accusationem metuens, decreuit eos præuenire, & calumnijs veras criminationes auertere, casu quodam nactus occasionem. Iamnam vrbe Iudææ cum primis frequentem populo colunt promiscue, Iudæi quidē pars maxima, nonnulla tamen etiam alienigenæ, qui malo fato subreperunt e finitimis regionibus: et cum sint inquilini, facessunt indigenis negotia, semper aliquid moliendo aduersus ritus Iudaicos. Hi cum audirent ab aduenis quantopere Caius pro deo coli cupiat, & quàm insensus vniuersæ Iudæorum genti sit; rati se nactos occasionem struendis insidijs, ex tempore aram excitant e materia vilissima, luto formato in lateres, tantum vt molesti essent ciuib; sciebant enim non laturus violari leges patrias, quod & secutum est. Conspicati enim & indignati regionis sacratæ ritus sacros sic aboleri, coorti eam sustulerunt de medio. Aduersarij vero mox Capitonem adiuerunt, qui fuit auctor totius huius tragœdiæ. Is lucrum sibi oblatum existimans, cuius iam dudum

A cupidus erat, scribit Caio; exaggerando rem, & amplificando. His cognitis ille, vt opulentus & magnificus, iubet pro altari lateritio subuerso in Iamnia, poni colossus inauratum in ipso templo vrbs primariæ, consultoribus vsus optimis & sapientissimis, Helicone veteratore scurrâ nobili, & Apelle quodam tragœdo, qui prius ætatis florem, vt fertur, venditauerat, tū vero fastiditus se in scenam contulerat. Scenici autem, quorum est negotium & studium vt theatris placeant, profligato pudore, probris & turpitudini sunt deditissimi: quibus artibus Apelles peruenit in consiliariorum ordinem: vt posset consulere Caius, alterū quomodo canendum, alterum quomodo ludendum salibus, ommissa cura iustitiæ tuendæ, pacisq; publicæ. Ita Helicon mancipium scorpionum simile Iudæos petebat veneno Ægyptiaco, Apelles vero Ascalonio, nam inde oriundus erat. Est autem Ascalonitis perpetua similtas cum finitimis Iudæis sacrae terræ incolis. Verum illi bonorum consiliorum boni auctores paulo post impietatis suæ mercedem inuenerunt: alter a Caio vincit ferreis compedibus propter alia crimina, tortusq; in rota ex interuallo sapius, sicut quidam morbi solent statis diebus recurrere: Helicon vero interfectus a Claudio Germanico Cæsare propter alias itidem culpas insani capitis. sed ista post acciderunt. Litteræ a Caio de statua dedicanda scriptæ sunt non temere, sed quantum fieri potuit accuratissime. In eis imperatum est Petronio Syriæ prouinciæ Præsidi, vt ripensis exercitus, contra irruptiones Orientalium Regum & nationum oppositi, dimidium ab Euphrate aduersus Iudæos duceret, vt prosequerentur statuam: non quo angustior dedicatio fieret, sed vt confestim periret si quis obsisteret.] et paulo post:

Ceterum Petronius, perlectis litteris, hærebat anceps consilij: quippe qui nec detrectare poterat præ metu, non ignarus illum ne moram quidem laturum æquo animo, nedum tergiuersationem. Nec rem aggredi putabat tutum ac facile. Sciebat enim Iudæos non vnam, sed mille, si fieri posset, mortes subituros citius quàm sustinerent vitium aliquid facere. Omnes enim gentes libenter seruant ritus patrios, sed Iudæi præ ceteris. Cum enim leges suas credant oraculis proditas, easq; discant a pueritia, in animis circumferunt harum expressas imagines, & semper intuendo admirantur vt honestissimas: alienigenas quoque harum obseruatores amplectuntur pro suis ciuib; osiores autem earum ac vituperatores habent pro hostibus; & in tantum abhorrent a quauis re suis legibus vetita, vt omnibus fortunis felicitatibusq; humanis ad præuaricationem adduci nequeant. Sed nihil religiosius quàm templum colunt, vel hoc argumento, quod certissima mors proponitur vltra septem interius penetrantibus: nam intra exterius accipiunt vndecumque venientes suæ gentis homines. Hæc secum reputans Petronius, rem cunctanter aggrediebatur, ratus (vt erat) facinus audax: aduocatisq; tamquam in animæ consistorium rationibus omnibus, scrutabatur singularū sententias: quas consentientes inueniebat, nihil in sacris nouandum: primum quia sic ius naturæ pietatisq; postulet: deinde propter imminens periculum, non solum a Deo, verum etiam a læsis irritatisq; hominibus. Illud quoque cogitabat, quàm populosa esset hæc natio, non vt aliæ comprehensa vnius regionis spatio, sed totum pene Orbem passim incolens: diffusa est enim per continentes prouincias omnes atque insulas, adeo vt non multo pauciores sint indigenis. Tam multas hostium myriadas in se prouocare, an non periculosa videri poterat alea? ne forte illis per omnes terras conspirantibus, & ad vim arcendam certatim in vnum confluentibus, bellū exoriretur insuperabile: absque eo quod ipsam Iudæam innumera multitudo incolet, viri tum corpore valentissimi, tum animo fortissimi; parati prius generosam mortem oppetere, quàm deserere mores ac ritus patrios, quantumuis calumniatorū opinione barbaros, cum re vera sint liberales ac nobiles.

Terrori etiam erant Transsephratenes copiarum: nam Babylonem & multas alias satrapias a Iudæis teneri, non auribus solum, sed & oculis compertum habebat: quod singulis annis sacra pecunia misitaretur inde in templum primitiarum nomine, quamquam per vias difficiles & asperas, quæ tamen illis viæ regiarum viderentur, ad pietatem recta properantibus.] hæc Philo; qui mox subdit: Merito igitur timens, ne cognita hac noua dedicatione, subito expeditionem susciperent, & hinc atque inde coorti, iunctis copijs, inclusos in medio clade ingenti afficerent; retardabatur talibus cogitationibus: sed in diuersum trahebatur contrarijs: Dominum hæc iubere

XXIII.

XXIV.

PETRONIUS MA
TRIVS AGIT.

XXV.

RATIONES DIP
FERENDI PRÆ
CEPTA CAII.

iuuenem, vtile iudicantem quicquid ipsi collibuerit: et semel decreta exequi contemnentem quamlibet noxia (vt qui præ superbia peruicaciaq. transfiliens hominis terminos, in deos se ipse referat) impendere sibi capitale periculum, siue imperata faceret, siue non. sed si pareat, cum bello, cuius euentus anceps sit: sin iussa detrectet, certissimam a Caio perniciem. Ad bellum proniores erant multi Romani adiutores in administratione rerum Syriacarum, quod scirent in se primum sæuiturum Principem, vt auctores inobedientiæ. Dabatur spatium deliberandi, dum pararetur statua: nam neque transmissa fuit ex Italia, Deo volente (opinor) & suos occulto fauore protegente ab iniuria: neque iustus est e tota Syria lectissimam fumere: alioqui præpropere, violatis legibus, exortus fuisset repentinus tumultus, priusquam experiri posset vtile consilium: nam subitanei casus ingruentes vim rationis hebetant. Itaque Petronius in propinquo iubet parari statuam; & accitis a Phœnicia peritissimis artificibus, præbet materiam, officina Sidone instituta.] hæc Philo de his quæ hoc anno hæctenus sub silentio gesta Iudæos latebant. Cetera vero vt contigerunt, suo loco dicemus. Hæc enim de Iudæorum ærumnis ad Annales Ecclesiasticos pertinere quis dubitat? nam his Dei vindicta in Iudæos Cæsarem appellantes, & Christum negantes, Caij furore progredi armata, numine impellente, conspicitur.

IESV CHRISTI
ANNVS

42.

CAII IMP.
ANNVS

4.

I. Anno Christi quadragesimosecundo Caius solus tertium Consul Fastis Consularibus adscribitur; non quidem id data opera, vt qui collegam habere spreuisset; sed (vt testatur Dio^a) quod ei, qui designatus fuerat, mortuo, tam breui spatio in concione alius subrogari non potuerit. Ceterum ab eodem auctore Pomponius secundus Consul eodem anno creatus nominatur: susceptus ne in locum Caij, qui Consulatum tenuit tantum (vt Suetonius^b tradit) vsque ad Idus Ianuarij, an ordinarius fuerit electus in locum demortui Consulis designati, non liquet.

^a Dio hist. lib. 59.

^b Suet. in Caio 6. 17.

II. Hoc igitur anno, non antea (vt alij putant) Philo Iudæus vna cum collegis a Iudæis Alexandriae agentibus legatus ad Caium Imperatorem mittitur: ab Alexandrinis vero alij aduersus eos sunt missi legati (inter quos Apion grammaticus, Iudæorū infensissimus hostis) ad eundem Imperatorem. Rem gestam summam sic Iosephus^c complectitur: Cum inter Iudæos & Græcos Alexandriam habitantes exorta esset seditio; terni ab vtraque parte delecti legati ad Caium missi sunt. Apion vero, Alexandrinorum legationis princeps, multa in Iudæos iactauit crimina, interq. cetera, quod Cæsarem non prosequerentur debitis honoribus: nam cum quàm late patet orbis Romanus, Caio extruantur templa & altaria, & pari honore colatur cum ceteris numinibus; solos istos turpe putare dedicare illi statuas, aut iurare per nomen Cæsaris. His acerbe inuecto Apione, multisq. alijs quæ ad exasperandum Caium facerent; Philo e Iudæorum legatis prior, vir per omnia clarissimus, Alexandri Alabarchæ frater, & non imperitus philosophiæ, parabat causam suæ gentis agere. Sed repulsus est a Cæsare, iubente illum abire, & per iracundiam vix temperante ab iniuria. Quapropter eiectus conuitio; conuersus ad Iudæos affectatores: Nunc, inquit, oportet bono esse animo, quando Caius iratus est: nunc enim Deus contra illum aderit.] hæc Iosephus.

^c Ioseph. Antiq. lib. 18. cap. 10. DE LEGATIONE IUDÆORVM AD CAIYM.

III. Sed ipsum tamen errare certum est, dum ait ternos legatos ab vtraque parte missos; cum ipse Philo, qui vnus ex legatis fuit, quinque a Iudæis esse missos testetur: qui & egregium commentarium de sua ad Caium legatione conscripsit; ex quo aliqua ad historiam spectantia decerpta hic intexere, nec inutile nec iniucundum fore duximus. Cum ergo venissent Romam, quid egerint post frustra tentatam gratiam Heliconis apud Imperatorem viri præcipui, sic scribit^d: Placuit offerri Caio libellum continentem summam calamitatum, & earum deprecationem: id erat ferme compendium supplicationis prolixioris, quam per Agrippam Regem paulo ante miseramus: nam is forte fortuna venerat Alexandriam, nauigaturus in Syriam in suum

^d Philo lib. de leg. ad Caium.

A in suum regnum, quod ab Imperatore acceperat. Sed ignorabamus etiam tum quàm falleremur. Ex quo enim primum oram soluimus, putabamus nos inuenturos redudentem iura iudicem: at ille erat hostis implacabilis, alliciens, vt tum videbatur, vultu hilari, & appellationibus comibus. Exceptos enim nos primum in Campo Martio, cum e maternis hortis exiret, resalutauit, & dextera innuit se propitium; missoq. ad nos Romulo, qui legationibus admittendis præerat, pollicitus est se cogniturum nostram causam per otium: ira vt tota corona circumstantiū gratularetur nobis, tamquam voti compositibus, atque etiam nostrates quotquot ex aspectu de rebus iudicant. Ego vero, qui plus per ætatem & eruditionem sapere videor, suspecta habebam illa quæ exhilarabant alios. Sic enim cogitabam: Quid sibi vult, quod cum tot adsint legationes propemodū ex omnibus Orbis regionibus, ait se nos solos auditurum? nec enim

B nescit nos esse Iudæos, contentos si æquaremur ceteris: ceterum prærogatiuam sperare apud alienigenam iuuenem & liberæ potestatis dominum, non procul abfuerit ab infania: atque vtinam iudicem præstet partibus, non patronum illis, nobis aduersarium: Hæc reputans, trepidabam, inquietus noctu & interdium. Ita mærentē me, gementemq. (nec enim tutum erat interpellari Principem) alius casus inopinatus repente perterritus, non parti Iudæorum, sed vniuersis periculum afferens.

QVID LEGATI ROMAN.

Veneramus ex Vrbe Puteolos, Caium secuti: descenderat enim ad mare, morabaturq. circa eum sinum, nunc hanc villam visendo, nunc aliam, quæ multæ ibi sunt & splendidae. Nos vero de agenda nostra causa sollicitos, quippe qui accersiri expectabamus continuo, accedit quidam suffusus trepidusq. oculis obtuens & anhelus: cumq. paululum seduxisset (adstabant enim quidam in proximo) Audistis ne, inquit, noui quippiam? Simulq. conatus rem eloqui, fletu oborto impeditus est: deinde rursus exorsus narrare, iterum atque tertio fuit ad eundem modum inhibitus. Nos vero conspectu eius territi, obsecrabamus indicaret quamobrem venisset: non enim venisse propalam flendi gratia: quod si quid esset dignum lacrymis, faceret nos earum participes, assuetos iam calamitatibus. Tandem ille, crebro singultiens: Perijt nobis templum. Iubet Caius poni sibi colossum in adytis intimis, adscito in titulum Iouis cognomine. Nobis vero attonitis miraculo, & in vestigio præ stupore hærentibus (muti enim stabamus & enerues, defectis corporis viribus) superuenerunt alij doloris eiusdem nuncij: deinde omnes simul conclauē ingressi, & inclusi, deplorabamus fortunā priuatam atque publicam, suggerente dolore querimonias: nihil enim calamitosius loquacius. Tædebat enim, ac poenitebat, quod ad deprecandum iniurias, quas quotidie pateremur, medio hiemis traiecissimus vasta maria, ignari nobis imminere tempestatem in terris longe sæuiorem iactatione maritima.] hæc ille; qui dehinc quam percontati erant a nuncijs tanti mali causam, & de rebus gestis Iamniæ, deq. litteris ad Petronium scriptis de statua in templo locanda (quod nos suo loco superius diximus) acceperunt, enarrat. At licet quod Iamniæ factum esset, cunctis innotescere potuisset; tamen quid Caius in Iudæos statuisset, hæctenus latuisse videtur: Petronius enim, qui non nisi transacta hieme consilium Caij detegere, eiusdemq. iussionem aperire, scriptis ad Caium litteris (vt vidimus) statuerat; adueniente iam statuto tempore, rem in hunc modum, vt ijdem nuncij retulerunt, & Philo descripsit, aggressus est:

IV.

DE STATVA IN TEMPLVM INFERENDA NVNCIYM.

Dum statua colossæ Sidone pararetur; honoratiores Iudæorum sacerdotes & magistratus euocat, indicaturus eis Caij mandata, simulq. suafurus vt patienter ferant iussa domini, & cauerent mala imminencia: paratum enim esse robur exercitus Syriaci ad edendas per totam eorum regionem fruges maximas: putabat enim si horum præmolliret animos, posse per eos moueri ad obsequium ceteram multitudinem. Sed valde sua opinione deceptus est: perculsi enim ad primam eius rei mentionem, tamquam in præsentī calamitate, obmutuere, quasi e fonte profundendo lacrymas, capillos barbasq. vellendo cum lamentis huiusmodi: En quo nimis beati senescendo peruenimus, vt quod nemo maiorum vmquam vidit, nos spectaremus: quibus tandem oculis? hos enim prius abijciemus cum ærumnosa vita & miserabili, quàm tantum nefas inspiciamus, quod nec auditus, nec mens sustinet. Interea qui in sancta vrbe ceteraq. regione famam huius conatus audierant, velut de communi sententia coorti, tesseram dante dolore publico, profecti sunt vno agmine, desertis oppidis, castellis, & ædibus; continuatoq. itinere venerunt in Phœniciam,

V. DE STATVA CAII LOCANDA IN TEMPLO.

vbi tunc agebat Petronius. Id Petroniani quidem conspicati, cursim ei renunciarunt A
caueret sibi a turbis, infestum agmen existimantes: moxq. nullis stipata satellitijs mul-
tudo Iudæorum, ceu nubes, repente superuenit; totam Phoenicem occupans; vt mi-
raculo esset nescientibus gentis frequentiam. Ac primum tātus clamor cum fletu plan-
ctuq. sublatus est, vt hebetaret aures præsentium: nam & postquam desijt, durabat eius
sonitus. Secutæ sunt compellationes ac preces, quales dictare solent calamitosa tempo-
ra. Erant autem distributi in sex ordines, seniorum, iuniorum, puerorum: rursus alia
parte anuum, mulierum, virginum. Vbi vero Petronius in loco superiore conspectus
est, vniuersi ordines velut ad vnum edictum humi procumbunt, supplices cum vlu-
latu quodam flebili: iussiq. surgere, & accedere propius, vix tandem surrexerunt, &
conspersi multo puluere, defluentescq. lacrymis accedebant, reductis in tergum more
damnatorum ambabus manibus.

VI.

QVID IVDÆI
SUPPLICES AD
PETRONIUM.

Tum Senatus (*ipsum scilicet Concilium septuagintaduorum seniorum, Synedrin appella-
tum*) stans sic locutus est: Inermes (vt vides) adsumus, ne quis nos dicat venire ho-
stilitate: manus autem pro armis a natura datas retro fleximus otiosas; præbemus &
corpora ad certos ictus ferire volentibus. Vxores, & liberos, familiaq. adduximus:
supplices tibi, & per te Caio aduoluimur, domi relicto nemine, orantes vt aut omnes
feruetis, aut omnes internecione deleatis. Sumus, Petroni, & natura pacis cupidi &
studio, ad quam nos trahit cura alendorum liberorum ex nostris laboribus. Caio Im-
perium adepto, primi ex tora Syria gratulati sumus, Vitellio, cuius successor es, tunc
in nostra vrbe degente, qui super hac re litteras acceperat, & a nobis ad ceteras ciuita-
tes fama lætum nuncium pertulit: primum nostrum templum excepit pro Imperio Caii
victimas; vt primum aut etiam solum priuaretur religione patria. Decedimus vrbibus, C
cedimus priuatis ædibus & possessionibus: suppellectilem vel pretiosissimam vltro vobis
in prædam offerimus, eo animo, vt nos putemus non dare, sed accipere. Vnum pro
his omnibus petimus, ne quid in templo nouetur, vtq. seruetur tale, quale a maioribus
nobis est traditum. Id si non impetramus, necandos nos præbemus, ne videamus vi-
ui quod est morte grauius. Audimus, pedestres equestresq. aduersus nos parari co-
pias, si dedicationem impediamus. Nemo ita insanit, vt feruus se opponat domino:
libenter iugulabimur, cædant, maectent, frustatim concidant; sine certamine ac suo
sanguine agant quicquid libet victoribus. Quid opus est exercitu? Nos ipsi egregij sa-
cerdotes immolabimus victimas: adducemus ad templum mulieres, vxoricidæ; fra-
tres sororesq. fratricidæ; pueros puellasq. innocentem ætatem, puericidæ (tragicis vo-
cabulis vtendum est in tragicis calamitatibus) Deinde in medio eorum stantes abluti D
cognato sanguine (nam talia lauacra ad inferos properantibus conueniunt) admisce-
bimus & proprium, nosmetipsos iugulando insuper. Morientium hoc mandatum erit
vltimum: ne Deus quidem nos accuset, qui vtriusque rationem habuerimus, & Impe-
ratori debitæ reuerentiæ, & sacrarum legum custodiæ. id fiet, si vitam haud viuendam
contempserimus.

VII.

Audiuimus præscam fabulam e Græca litteratura profectam, tantam vim fuisse Gor-
gonei capitis, vt hac visa, homines confestim verterentur in saxeos: id quamquam fa-
bulosum videatur, negari tamen non potest simile quiddam magnos nec opinatos ca-
sus efficere. Ira domini mortem affert, aut quiddam morti proximum. Putas, Petro-
ni, si (quod absit) aliqui nostrates viderent in templum deduci statuam, non in saxa
mutatum iri, oculis stupentibus, & per singula membra sopito naturali motu corporis? E
Extremum, Petroni, hoc erit nostrum votum æquisissimum: non contendimus ne im-
perata facias: dilationem tantum petimus; & oramus supplices, vt nobis liceat lega-
tos ad dominum mittere. Fortassis impetrabimus, ne religio cælestis numinis, ne leges
sanctissimæ aboleantur, neve vltimis etiam posthabeamur gentibus, quibus sui ritus
manent incolumes; ne decreta eius aui proaiq. temerentur, nostros mores approban-
tia, diligenterq. confirmantia: Forsan his auditis fiet mollior: Non semper eadem sunt
voluntates Principum, iratorum vero vanescunt celerrime. Petiti sumus calumnijs,
permitte adhibeamus remedium: Durū est iniudicatos damnari: Si nihil impetramus;
quid vetat, ne quæ nunc vult, tunc faciat? Ante missam legationem noli præcidere spē
tot millium, non de lucro, sed de pietate contendentium, immo & de lucro: quod
enim homini lucrum est sanctitate vtilius? Hæc tum dicta sunt magna contentione
magnoq.

magnoq. desiderio ab honoratissimis, singultientibus & anhelis, lacrymis simul ac su-
dore diffluentibus, vt iam Petronio ceterisq. miserationem mouerent: erat enim mitis
ingenio, & verbis factisq. flexibilis; & videbantur æquum postulare: aspectu quo-
que nihil erat miserabilis.] hæcenus Philo.

Sed quid tum qui erant ex Iudæis Christo credentes? Par est credere, contribulibus VIII.
suis, ea accepta occasione, ad memoriam reuocasse execrandum facinus in Christum in-
nocentissimum, & de omnibus optime meritum, perpetratum: quod illum primum
abiecissent, ac in crucem agendum sic clamassent: Tolle hunc, crucifige. Nam & il-
lud ipsum crucis Christi voluebatur tempus, nempe Paschale, quo fruges in Iudæa ma-
turæ iam erant ad messem, cum hæc coram Petronio facta sunt, vt idem Philo paulo
inferius tradit: Paschali enim tempore manipulus spicarum^a offerebatur. Adiecisse in-
super, quod cum Christum negantes, se non nisi Cæsarem habere Regem contestati es-
sent, iuste modo digneq. Cæsarem sibi iratum experirentur. Ac denique, quod qui
contempserant, carceri mancipassent, ac flagellis subiecissent salutis viam admonentē
Petrum; Petronium adire, pedibusq. illius aduolui & colla subijcere cogerentur. Ad-
huc etiam addidisse, hæc ipsa & his maiora a Christo prædicta fuisse: nimirum abomi-
nationem desolationis in templo esse videndam, ciuitatē sanctam ex pugnandam, tem-
plumq. excidendum. Hæc q. & alia id genus commemorasse, non quidem insultantes,
sed commiserantes, & cum flentibus flentes: sicut olim Ruben fratribus suis^b calum-
nias patientibus in Ægypto, & hæc loquentibus; Merito hæc patimur, quia peccauim-
us in fratrem nostrum, videntes angustiam animæ illius, dum deprecaretur nos, &
non audiuius: idcirco venit super nos ista tribulatio.] dixerat: Numquid non dixi
vobis: nolite peccare in puerum: et non audistis me? En sanguinis eius exquiritur.] C
Eisdemq. rursus tunc summis a Deo precibus contendisse putamus (vt olim Hieremias,
Daniel, & alij viri sancti fecere) ne tam cito de rebellante sibi populo vindictam fume-
ret, sed adhuc expectaret, si forte admissi sceleris poenitentes, viam salutis ingredien-
tes (quod fecerant plurimi) Christum, quem eiecerant, auidius reciperent, ac prædi-
carent. Quorum preceationibus etiam factum existimamus, vt Caii consiliū irritum red-
deretur, & flagellum imminens differretur.

At vero quid tum Petronius (vt quod narrandum suscepimus, finiamus) decreuerit,
Philo persequitur: Habita igitur, inquit, consultatione cum assessoribus; animaduertens
partim nutare & ambigere qui modo rigide aduersati fuerant, partim præiudica- IX.
re, & miserationem non dissimulare; gaudebat eorum voluntatibus: et quamuis nos-
set iram Imperatoris implacabilem, & naturalem sæuitiam; tamen videbatur afflatus
aura quadam philosophiæ, pietatisq. Iudaicæ; siue iam ante vir doctus ex litteris ali-
quid hauserat, siue ex quo præfecturam adeptus est prouinciarum Asiæ Syriaq. in qui-
bus oppidatim degunt Iudæi plurimi; siue suapte natura erat ad res cognitu dignas do-
cilis. Solet autem Deus bonis viris bona suggerere consilia, tum ipsis, tum Reipublicæ
commoda: quod tunc quoque contigit. Quid igitur decretum est? Ne properarent opi-
fices, sed darent operam vt statua summo expoliretur artificio, & quantum fieri pos-
set exprimerent exemplaria laudatissima, quo sit durabilior: Nam opera extempora-
nea non temere diuturna fieri; accurata ætatem ferre melius. Ceterum legationē mit-
tere, non est concessum Iudæis: nec enim ipsis tutum esse rem committere domino, qui
possit omnia.

Interim postulatis nec annui nec renui placuit, quod vtrumque periculosum esset; X.
sed litteras ad Caium mitti sine accusatione Iudæorum, dissimulatis eorum supplicatio-
nibus: causam autem dilatae dedicationis referri in opifices, quibus necesse sit dari cer-
tum spatium temporis: eas moras afferre posse amplioris dilationis occasionem, &
fortasse tandem ipsum Caium exorari se passurum. Erant enim tum maturæ segetes;
& timendum erat ne deplorata religione, homines quoque vitam contemnerent, & va-
statis agris suasmet fruges late per campos collesq. incenderent. Solicitabat etiam cura
colligendorum fructuum tum arborum tum arualium. Ferebatur enim, constituis-
se Imperatorem nauigare in Ægyptum Alexandriam: nec videbatur verisimile, tantū
Principem per altum mare se obiecturum periculis, vel propter comitantis classis
magnitudinem, vel propter curam corporis, facilius iter circumeunti per Asiam & Sy-
riam: sic enim quotidie fore illi copiam vel conscendendi naues, vel exscendendi, præ-
sertim

CHRISTIANO-
RVM ERGA IV-
DAËOS OFFICIA

^a Leuit. 23.

^b Genes. 42.

PETRONII CON-
SILIUM IVDÆI-
IS VTILE.

PRAETERTVS
DILATIONIS.

fertim ducenti longas, non onerarias, quibus ora legitur vtilius: sicut onerarijs per al-
tum fit velificatio. Erat igitur opus, pabulum & annonam parari per omnes vrbes Sy-
riae, praecipue maritimas: expectabatur enim ingens multitudo terra mariq. ventura,
non solum ab Vrbe atque Italia, sed & ab intermedijs prouincijs, partim honoratorum,
partim militarium, equitum, peditum, naualiū nec minor seruatorum numerus quā
militum: et requirebatur non tantum modus necessarius, verum etiam Caio digna re-
rum copia. Eas litteras postquam perlegit Imperator, daturus putabatur veniam, atque
etiam prudentiam laudaturus eorum qui moras necerent, non in Iudaeorum gratiam,
sed propter conuectionem fructuum. Ea sententia comprobata, scriptae sunt litterae, &
expeditis nuncijs traditae assuetis itinerum compendio.

XI. His acceptis, ille inter legendum excandescit, vultu praefereens iracundiam. Vbi
vero desijt; complois manibus, Euge Petroni, inquit, non didicisti audire Imperato-
rem, tumens continuatis haecenus magistratibus? Videris ne ex fama quidem Caium
nosse, quem experieris non multo post. Cordi tibi sunt leges Iudaeorum, gentis mihi
inimicissimae; Principis mandata negligis? Timuisti multitudinem? quasi non haberes
militum copias formidatas Orientalibus, atque adeo ipsis Parthorum Regibus. Sed mi-
seratus es? ergo minus apud te valuit Caius, quā miseratio? Causaris messem? tibi bre-
ui sine excusatione ferro caput demetetur. Causaris collectionē fructuum: in aduentum
nostrum parandorum? scilicet si Iudaea fieret sterilis, deerant finitimae prouinciae, quae
victum praerberent, vnus inopiam suppleturā suis prouentibus. Sed cur tempero a ma-
nibus? cur meam voluntatem enuncio? Ille mercedem accepturus, cladem suam primus
sentiat. Desino minari; irasci non desino. Tum breui mora interiecta, cuidam ab epi-
stolis dicitur responsum ad Petronium, laudans in speciem eius prouidentiam, & in pro-
spiciendis futuris solertia: vehementer enim timebat Praesides, quod illis promptū esset
res novas moliri, praefertim in magnis prouincijs apud magnos exercitus, qualis est ad
Euphratē tractus Syriae. Delinito igitur per litteras homine, ad tempus irā regebat im-
placabilem. Deinde mandatum addidit, ne vllam curam praerueret dedicationis ne-
gotio. iam enim messes conuectae esse poterant, & cessabat illa seu vera, seu affectata
excusatio. Nec multo post aduenit Agrippa Rex, more suo Caium salutaturus, plane
ignarus epistolae Petronij, quidve Caius rescripsisset: conspiciebat tamen statim e vul-
tus nubilo, eum latentem iram coquere: retractabatq. intra se, ne quid magnum aut
paruum dicto factove commiserit, quod illum offenderet: cumq. nihil inueniret, col-
ligebat id quod erat, irasci eum alijs: ac rursus cum animaduerneret illum torue in se
solum intueri, metuebat; & sapius volens rogare, cohibuit se, ne forte minas alio ten-
dentes, temeraria curiositate in se conuerteret.

XII. Tunc Caius, vt erat callidus ex aspectu deprehendere cogitationes hominum; post-
quam vidit timentem haesitantemq. Dubitas, inquit, Agrippa? hanc tibi ego dubita-
tionem eximam. Tam diu mecum versatus, ignoras me oculis non minus quā voce
loqui solere? Boni honestiq. ciues tui, qui soli ex omni hominum genere dedignantur
Caium habere pro Deo, videntur iam mortem sibi per contumaciam quaerere; dum me
iubente in ipsorum templo consecrari Iouis simulacrum, populariter ex vrbe agrisq.
occurrerunt specie supplicum, sed re vera mandatum meū proculcaturi. Plura intona-
turus erat: cum Rex anxius, & praemetu per singula momenta colore mutato, rubi-
cundus, luridus, liuidus, a vertice ad calcem horrore corripitur; & tremore membra
quatiente, solutisq. neruis collapsus fuisset, ni eum sustentassent proximi: qui iussi, do-
mum illum retulerunt nil sentientem, & subitanea vi mali sopitum, ac stupidum. At
Caius magis etiam exasperabatur in gentis odium: Si Agrippa, inquit, familiaris &
amicissimus, plurimisq. deuinctus beneficijs, tantum tribuit patrijs ritibus, vt ne ver-
bo quidem eos violari ferat, sed deliquio pene exanimatus sit: quid expectandum est
ab alijs, qui nihil habent quod se in diuersum retrahant?

XIII. Agrippa vero tota die, parteq. insequentis maxima, graui sopore pressus, sui com-
pos non erat. Tandem sub vesperam, paululum erecto capite, aegre diductis palpe-
bris, caligantes etiam circumferebat oculos, circumstantium facies vix dum no-
scitans: rursusq. somno redditus, iā sanior quiescebat, vt apparebat e respiratione &
corporis habitu. Aliquanto post experrectus sciscitabatur: Vbi nunc sum? num apud
Caium? adest ne ipse dominus? Responsum est: Bono sis animo; domi es; Caius non
adest;

A adest: satis dormisti; erige te in cubitum, agnosce praesentes, omnes sunt domestici,
amici, liberti, famuli, dilecti & tui amantissimi. Tum vero coepit respicere, singu-
los condolere aspiciens. Cumq. medici iussissent turbam secedere, vt vnctionibus &
cibo tempestiuo corpusculum eius reficerent: Scilicet, inquit, curandum est vobis de
parando mihi victu delicatiore: an non sufficit misero famem pellere vsu rerum vilissi-
marum simplicissimarūque? quas ipse non admitterem, nisi leuis quaedam spes me te-
neret extremi auxiliij ferendi genti infelicissimae. Haec cum lacrymis locutus, necessario
cibo contentus fuit sine opsonijs: ac ne vinum quidem sibi misceri passus, aquam tan-
tum gustauit: Habet, inquit, miser venter quod reposebat debitum: mihi quid fa-
ciendum, nisi Caius suppliciter interpellandus de rebus praesentibus? Sumptisq. tabel-
lis, scribit has litteras:

B Ne coram te appellem, metus obstat, domine, ac reuerentia, quod & minis terrear,
& tanta maiestate sim attonitus: haec litterae melius preces meas indicabunt, quas sup-
plex pro verbis offero. Omnibus mortalibus, Imperator, a natura inditus est amor
patriae, & legum patriarum religio: id quod non est opus vt te doceam, pium erga
patriam, & leges eius colentem ex animo. Cuique sua, etiam si non sint, videntur ho-
nestissima, nimirum quae affectu magis quā ratione iudicantur a singulis. Equidem
(vt nosti) Iudaeus natus sum, natale solum mihi sunt Hierosolyma, vbi altissimi Dei
templum sanctissimum situm est. auos proauosq. Reges habui, & ex his aliquot etiam
summos Pontifices; quam illi dignitatem pluris faciebant, quā regiam: rati quanto
Deus antestat homini, tanto pontificatum regno excellentiorem: ad illius enim cu-
ram diuinas res, humanas ad huius pertinere. Huic genti, patriae, templo cum sim
tot modis coniunctissimus, pro cunctis deprecor: pro gente, ne a vera persuasione trans-
ire cogatur ad contrariam, cum iam inde ab initio vestram familiam persancte colue-
rit: quatenus enim licet saluis patriae pietatis legibus, hac parte nulli genti cedit in tota
Europa & Asia; vota pro incolunitate Imperij tui faciendo, dona offerendo, mactan-
do victimas, non solum in celebritatibus publicis, verum & quotidianas: atque ita non
tam ore linguaq. iactat suam pietatem erga Caesares, quā re ipsa declarat propensis-
simum erga illos animum.

Pro sancta vero ciuitate, patria mea, haec afferre licet: eā esse metropolim non vnus
regionis Iudaeae, sed & multarum, propter colonias inde olim deductas, vel propius
in finitimam Aegyptum, Phoenicem, Syriam tum citeriorem, tum eam quae Coele
cognominatur, vel longius in Pamphiliam, Ciliciam, plerasque Asiae partes vsque Bi-
thyniam, & Ponti sinus intimos: pari modo in Europae Thessaliam, Boeotiam, Mace-
doniam, Aetoliam, Atticam, Argos, Corinthumq. Peloponnesi partes praecipuas. nec
tantum continentes prouinciae plenae sunt colonijs Iudaicis, sed & insularum celeberrimae
Euboea, Cyprus, Creta, ne quid dicam de Transuephratensibus: excepta enim
parua parte Babylonis, aliarumq. praefectarum, omnes vrbes quae bonum agrum ha-
bent, a Iudaeis incoluntur. Itaque si exorat mea patria tuam clementiam, praeter ipsam
alias ciuitates demereberis plurimas, sitas in diuersis Orbis tractibus, Asia, Europa,
Africa, insulares, maritimas, mediterraneas.

Conuenit autem tuae fortunae amplissimae, collato in vnam beneficio, plurimas de-
uinciri alias, vt per omnes Orbis partes decantetur tua gloria, & gratiarum actioni-
bus laudibusq. vbique omnia perstreant. Amicorum aliquot patrias integras ciui-
tate Romana donasti; & qui modo serui fuerant, fecisti aliorum dominos; nec magis
gaudent hoc beneficio, qui fruuntur, quā eius auctores. Ego quoque scio me habe-
re herum & dominum, sed inter amicos censei dignitate paucis secundum, beneuo-
lencia nemini, immo primum potius, vel quia mihi est hereditaria, vel quia maxi-
mis cumulata beneficijs: non audeo tamen patriae meae petere, non dico ciuitatem Ro-
manam, sed ne libertatem quidem aut immunitatem: peto gratiam ipsis vtilissimam,
tibi autem innoxiam: quae enim est subditorum maior felicitas, quā habere propi-
tium Principem? Hierosolymis primum audita est, Imperator, exoptata tua succes-
sio, e sancta ciuitate diffusa est eius fama ad finitimas prouincias; digna est quae impe-
tret tuam gratiam. Quemadmodum enim maximi natu filij honoratiores sunt, quod
primi faustum patris matrisq. nomen parentibus dederint: eodem modo quoniam
prima Orientalium haec ciuitas te Imperatorem consalutauit, aequum est vt a te tractetur li-

IUIV

CAIUS IN PE-
TRONIVM COM-
MOVETVR.

XI.

CAIUS IN PE-
TRONIVM COM-
MOVETVR.

XI.

AGRIPPA DEFI-
CIT SENSIBVS.

XII.

AGRIPPA DEFI-
CIT SENSIBVS.

XIII.

AGRIPPAE DO-
LOR NON MI-
NVITVR.AGRIPPAE LI-
BELLVS SV-
PLEX AD CA-
IVM.

XV.

IYDAEY VBIQVE
SPARSY.

XVI.

tur liberalius, aut certe ne sit deteriore conditione quam ceteræ. Hactenus pro patria A
deprecatus, postremas pro templo preces adhibeo.

XVII. Hoc templum, Cai domine, iam inde ab initio nullam umquam admisit manufa-
tam effigiem, cum sit Deo domicilium. pictorum enim atque statuariorum opera
fuit sensibilibus deorum imagines: illum autem inuisibilem pingere aut fingere, nefas
duxerunt nostri maiores. Agrippa tuus auus inuisit hoc templum & honorauit: Au-
gustus quoque per litteras iussit vndecumque illuc mitti primitias, instituto ibi etiam
quotidiano sacrificio: honorauit id & tua proauia. Non Græcus, non barbarus, non
Rex, Satrapave vllus vel infensissimus, non seditio, non bellum, non captiuitas, non
vastatio, non alia res vlla umquam tantam cladem intulit, vt contra veterem morem
effigies manufacta in id importaretur: quamuis enim infensos haberet accolas, semper
tamen sua religione tutum fuit, vt sacratum conditori patriq. rerum omnium. Scie-
bant enim violationem eius expiatam sæpe. grauissimis calamitatibus. Quamobrem
veriti sunt iacere impietatis semina, ne sibi perniciem inde meterent. Nec est opus exter-
nis testibus, cum possim tibi citare domesticos.

XVIII. M. Agrippa tuus autis maternus Iudæam, Herode auo meo regnante, adiit, nec
grauatus est a mari ad metropolim mediterraneam ascendere: cumq. spectasset tem-
plum, & decoros ritus sacerdotum, puritatemq. ciuium, delectatus est spectaculo vt
mirifico & ineffabili, adeo vt inter familiaria colloquia nihil tunc in ore haberet aliud,
quam laude templi, eiusq. ornamentorum. Ergo quamdiu hæsit ibi in Herodis gra-
tiam, accedebat id quotidie, oblectans animum contemplatione sacri apparatus, &
sacrificiorum ordine, verendæq. maiestatis in summo Sacerdote sacro cultu ornato,
præsidenteq. ceteris. Dein vbi templum donis honorauit, & ciuibus indulgit quan-
tum potuit saluis vectigalibus; laudato Herode, ipse vicissim laudatus plurimum, ad
mare deductus est, prosequentibus non vnus ciuitatis populis, & flore frondeq. illum
ob pietatis admirationem aspergentibus.

XIX. Quid alter tuus auus Tiberius Cæsar? nonne manifeste eandem voluntatem habuit?
certè per vigintitres annos, in quibus imperauit, antiquissimam religionem templi
seruauit incolumem immotamq. modis omnibus: et possum quiddam in laudem eius
proferre, quamuis mille sub ipso iactatus casibus. sed amica est & tibi quoque grata
veritas. Pilatus erat Procurator Iudææ: hic non tam in gratiam Tiberij, quam in
odium populi, auratos clypeos dedicauit intra sanctam urbem in Herodis regia, nul-
la insignes imagine, nec habentes quicquam vetitum: tantum titulus continebat no-
men dedicantis, & eius cui dedicabantur. Id vbi diuulgatum est in populum; aduoca-
tis viris quatuor regijs filijs, fortuna dignitateq. regia præditis, reliquisq. huius fami-
liæ, atque optimatibus ceteris, orabant vt tolleretur illa clypeorum nouitas, nec viola-
rentur ritus patrij, conseruati a superioribus Regibus & Imperatoribus. Cumq. ille
aduersaretur rigide, vt erat peruicaci duroq. ingenio; conclamatum est: Desine sedi-
tiones bellaq. ciere, desine pacem profligare: Non honoratur Imperator per legum
contumeliam: noli hunc iniuriæ prætextum querere: Tiberius nihil vult temerari
in nostris ritibus: aut ostende illius edictum, vel epistolam, aliudve simile; aut da, vt
te omisso, per legatos oremus dominum. Id vero eum magis exasperauit, veritum ne
si mitteretur legatio, cetera quoque detegeret eius crimina, venditatas sententias, rap-
inas, iniurias, clades, tormenta, crebras cædes indemnatorum, crudelitatem sæuissi-
mam. Iratus igitur homo iracundus, anceps erat animi; quod neque demere semel de-
dicatas res auderet; nec subditis gratificari vellet, non ignorans Tiberij talibus in re-
bus constantiam.

XX. Quod vbi viderunt optimates, & animaduertent eum poenitere coepti, quamuis
dissimularet; scripserunt Tiberio litteras humili deprecatione plenissimas. qui cogni-
to quid dixerit Pilatus, quid minatus sit, non est opus vt dicam quantum excanduit,
quamuis non commoueretur temere: res ipsa iram eius indicat. Confestim, nihil pro-
crastinans, scribit litteras, valde obiurgando eius audaciam, iubendoq. vt sine mora
clypeos tolleret, et translatis sunt Cæsaream maritimam, ab Augusto proauo tuo de-
nominatam, quo in ei sacro templo dedicarentur, sicut factum est. ita consultum
fuit & Imperatoris honori, & ciuitatis antiquis moribus. Tunc dicabantur clypei nul-
la picti effigie, nunc colossa statua: tunc in priuatis Procuratoris ædibus; nunc (vt fer-
tur) po-

XXI. Quid proauus tuus, omnium quotquot umquam fuerunt Imperatorum optimus,
primus ob virtutem & fortunam Augustus cognominatus, qui pacem terra mariq. dif-
fudit vsque ad extremos Orbis terminos? nonne postquam audiuit ab his quos de hoc
templo percontabatur, nullum ibi esse simulacrum manu factum, quod visibili forma
naturam inuisibilem exprimeret, religiose admiratus est? quippe qui non summis la-
bris philosophiam gustauerat, sed plerumque in conuiujs, quæ fere quotidiana erant,
memoria retractabat quæ a philosophis didicerat, aut ex doctorum virorum, quos
domi alebat, consuetudine: nam coenæ tempus vt plurimum tribuebatur eruditæ fabu-
lis, vt non solum corpus, verum & anima suis reficeretur delicijs. Huius Augusti pro-
auui tui cum possim exempla proferre aliquot, contentus ero duobus. Primum, cognito
quod negligerentur sacræ primitiæ, per litteras mandauit prouinciarum Asiæ Procu-
ratoribus, vt finerent Iudæos solos in synagogis coetus facere: non enim hæc esse Bac-
chanalia, vel seditiosorum conuenticula turbandæ pacis causa, sed scholas iustitiæ
temperantiæq. in quibus studium virtutis floreat: primitias vero quotannis conferri,
vnde fiant sacrificia, missa in hoc sacra legatione ad templum Hierosolymas. Deinde
edicit, ne quis sit impedimento Iudæis coetus collectasve facientibus, aut Hierosoly-
mas eas mittentibus more patrio. Hæc enim etsi non his verbis, in eam tamen senten-
tiam mandata sunt per litteras. Subijciam exemplum vnus epistolæ, quo facilius cre-
das, domine: quam C. Norbanus Flaccus scribit, indicans quid ipsi Cæsar significaue-
rit. Epistolæ verba sunt hæc:
C. Norbanus Flaccus Proconsul, Ephesiorum magistratibus salutem. Cæsar mihi
scripsit, Iudæos, vbicumque sint, antiquo more suos coetus facere, conferreque pecunias
quas mittant Hierosolymas: hos non vult vetari. Ideo vos certiores facio, me iubere ita
fieri.] hæc Norbanus. Subdit vero Agrippa:
An non hæc manifesta fides, Imperator, voluntatis Cæsaris, quam pie fuerit affe-
ctus erga templum nostrum, dum permittit Iudæos in publico celebrare suos conuen-
tus propter primitiarum collationem, ceteraq. pietatis officia? Est & aliud argumen-
tum priore non minus, ex quo liquet Augusti sententia, iussit e suis ipsius redditibus
offerri quotidie victimas rite in holocaustum altissimo Deo, quæ hodie quoque offe-
runtur, videlicet taurus, & agni duo: quas Cæsar altari destinauit, quamuis sciret ibi
nullum simulacrum esse vel in occulto, vel in propatulo: nihilominus tantus Prin-
ceps, cogitatione philosophiæ nulli secundus, animaduertit necessum esse vt in
terris eximium sanum dicaretur inuisibili Deo sine vlla effigie, vbi homines cum
bona spe vota faciant. Hoc magistro vsa proauia tua Iulia Augusta, ornauit tem-
plum hoc aureis phialis, & calicibus, alijsq. donis plurimis ac pretiosissimis. Cur
tandem, cum nullum ibi esset simulacrum? Imbecilliores sunt mentes mulierum,
& nihil nisi sensibile possunt percipere: at illa sicut ceteris rebus totum sexum,
sic hac quoque superabat, eruditione meditationeq. affecta quod natura nega-
uerat; & virilem rationem adepta, in tantum euasit perspicax, vt intelligibilia magis
quam sensibilia cerneret, & hæc umbras illoquum esse censeret. Cum igitur habeas, do-
mine, tot exempla domestica optimæ erga nos voluntatis maiorum tuorum, a quibus
prognatus, & ad hoc rerum fastigium prouectus es: serua quæ illi ad vnum omnes con-
seruarunt. Deprecantur pro nostris legibus Imperatores apud Imperatorem. Augusti
apud Augustum, qui proauiq. apud nepotem, plures apud vnum: tantum non dicen-
tes: Noli decreta nostra, quæ in hanc vsque diem permanserunt, facere irrita. Etenim
vt nihil inausum antiquationem eorum sequatur, tamen incertitudo futuri temporis
non sinit securos esse vel audacissimos, modo ne sint plane contemptores numinis.
Si vellem

tur) ponetur in intimo Sanctuario, quod semel quotannis Pontifex introgreditur ieiunij tempore, tantum odores incensurus, & ex more vota facturus, vt felix annus & pax contingat omnibus hominibus. De cetero si quis non dico plebeius Iudæus, sed sacerdos, vel summo proximus, immo is ipse Pontifex, si duobus anni diebus, vel eadem die ter quaterve introiuerit, capite luet absque venia. Tantam religionem adytorum voluit esse legislator, vt hæc sola inaccessa intactaq. seruentur. Quam multos sacrificos putas vltro mortem obituros, si videant importari statuas? Equidem puto illos, iugulatis vxoribus & liberis, postremo se ipsos mactaturos super domesticorum cadauera. Hæc sunt decreta Tiberij.

XXI. Quid proauus tuus, omnium quotquot umquam fuerunt Imperatorum optimus, primus ob virtutem & fortunam Augustus cognominatus, qui pacem terra mariq. diffudit vsque ad extremos Orbis terminos? nonne postquam audiuit ab his quos de hoc templo percontabatur, nullum ibi esse simulacrum manu factum, quod visibili forma naturam inuisibilem exprimeret, religiose admiratus est? quippe qui non summis labris philosophiam gustauerat, sed plerumque in conuiujs, quæ fere quotidiana erant, memoria retractabat quæ a philosophis didicerat, aut ex doctorum virorum, quos domi alebat, consuetudine: nam coenæ tempus vt plurimum tribuebatur eruditæ fabulis, vt non solum corpus, verum & anima suis reficeretur delicijs. Huius Augusti proauui tui cum possim exempla proferre aliquot, contentus ero duobus. Primum, cognito quod negligerentur sacræ primitiæ, per litteras mandauit prouinciarum Asiæ Procuratoribus, vt finerent Iudæos solos in synagogis coetus facere: non enim hæc esse Bacchanalia, vel seditiosorum conuenticula turbandæ pacis causa, sed scholas iustitiæ temperantiæq. in quibus studium virtutis floreat: primitias vero quotannis conferri, vnde fiant sacrificia, missa in hoc sacra legatione ad templum Hierosolymas. Deinde edicit, ne quis sit impedimento Iudæis coetus collectasve facientibus, aut Hierosolymas eas mittentibus more patrio. Hæc enim etsi non his verbis, in eam tamen sententiam mandata sunt per litteras. Subijciam exemplum vnus epistolæ, quo facilius credas, domine: quam C. Norbanus Flaccus scribit, indicans quid ipsi Cæsar significaue- rit. Epistolæ verba sunt hæc:

C. Norbanus Flaccus Proconsul, Ephesiorum magistratibus salutem. Cæsar mihi scripsit, Iudæos, vbicumque sint, antiquo more suos coetus facere, conferreque pecunias quas mittant Hierosolymas: hos non vult vetari. Ideo vos certiores facio, me iubere ita fieri.] hæc Norbanus. Subdit vero Agrippa:

XXII. An non hæc manifesta fides, Imperator, voluntatis Cæsaris, quam pie fuerit affectus erga templum nostrum, dum permittit Iudæos in publico celebrare suos conuentus propter primitiarum collationem, ceteraq. pietatis officia? Est & aliud argumentum priore non minus, ex quo liquet Augusti sententia, iussit e suis ipsius redditibus offerri quotidie victimas rite in holocaustum altissimo Deo, quæ hodie quoque offeruntur, videlicet taurus, & agni duo: quas Cæsar altari destinauit, quamuis sciret ibi nullum simulacrum esse vel in occulto, vel in propatulo: nihilominus tantus Princeps, cogitatione philosophiæ nulli secundus, animaduertit necessum esse vt in terris eximium sanum dicaretur inuisibili Deo sine vlla effigie, vbi homines cum bona spe vota faciant. Hoc magistro vsa proauia tua Iulia Augusta, ornauit templum hoc aureis phialis, & calicibus, alijsq. donis plurimis ac pretiosissimis. Cur tandem, cum nullum ibi esset simulacrum? Imbecilliores sunt mentes mulierum, & nihil nisi sensibile possunt percipere: at illa sicut ceteris rebus totum sexum, sic hac quoque superabat, eruditione meditationeq. affecta quod natura negauerat; & virilem rationem adepta, in tantum euasit perspicax, vt intelligibilia magis quam sensibilia cerneret, & hæc umbras illoquum esse censeret. Cum igitur habeas, domine, tot exempla domestica optimæ erga nos voluntatis maiorum tuorum, a quibus prognatus, & ad hoc rerum fastigium prouectus es: serua quæ illi ad vnum omnes conseruarunt. Deprecantur pro nostris legibus Imperatores apud Imperatorem. Augusti apud Augustum, qui proauiq. apud nepotem, plures apud vnum: tantum non dicentes: Noli decreta nostra, quæ in hanc vsque diem permanserunt, facere irrita. Etenim vt nihil inausum antiquationem eorum sequatur, tamen incertitudo futuri temporis non sinit securos esse vel audacissimos, modo ne sint plane contemptores numinis.

XXIII.

AG RIP PA RECO
LIT ACCEPTA
BENEFICIA.

Si vellem numerare quæ in me contulisti beneficia, dies me deficeret, nec opus est id me obiter facere: sed ut ego taceam, res ipsæ loquuntur. Exemisti me ferreis vinculis. quis nescit? Obsecro, Imperator, ne me astringas grauioribus: illa partem premebant corporis, at hæc vereor ne totam onerent animam. Impendentem mihi metum mortis depulisti, & metu præmortuum ceu rediuuium excitasti e funere. Velis, Imperator, hoc beneficium esse perpetuum, ne tuus Agrippa vitam abrumpat: alioqui videbor seruatus, non ut viuerem, sed ut nouis calamitatibus insignis morerer. Donasti mihi regnum, qua forte nulla inter mortales felicior: id cum prius vnam regionem non excederet, adiunxisti mihi mox maiorem alteram, Trachonitim & Galilæam. Ergo cum superflua ditione me auxeris, domine, noli adimere quæ sunt necessaria: noli productum in lucem clarissimam, rursus in tenebras altissimas abijcere. Libenter cedo isti splendori, & pristinam fortunam deprecor. Vnum peto pro cunctis ceteris, incolumitatem ritus patrij. Quid enim de me loquentur vel tribules, vel vniuersi homines? Alterutrum enim sequetur: aut ut appeller meorum proditor, aut ut inter tuos amicos posthac non habeat: quo utroque quid potest esse infelicius? Nam si adhuc in amicis numeror, proditoris insimulabor, si nec patriam iam indemnem, nec templum inuiolatum præstitero. Nam vos præpotentes soletis amicorum ad Imperatoriam opem confugientium rebus consulere. Quod si qua in re animo tuo molestus sum; noli me vincire, ut Tiberius: sed ne toties vincula timeam, iube mox interim: quid enim mihi vita opus est, cui spes vnica salutis fuit in tua beneuolentia? haec Agrippa. subdit Philo:

XXIV.

Has litteras obsignatas mittit Caius; & inclusus domi expectabat anxius de euentu, sollicitusque ne illum interpellaret parum commode: nam non mediocri periculi iecerat aleam, nimirum de libertate saluteque non solum terram sanctam incolentium, verum etiam omnium in toto Orbe disperforum Iudæorum. Ille inter legendum nunc offendebar, quod coepta non succederent; nunc fledebatur, vel iure ipso causæ tam bonæ, vel adiunctis precibus. et Agrippam partim laudabat, partim inculabat: vitio vertebat, quod tribules suos nimis diligeret, solos contumaciter auersantes ipsius consecrationem: laudabat, quod non celaret suam sententiam; id quod aiebat indicium generosi animi. Mitigatus igitur, ut videbatur, respondit clementius, & Agrippæ donauit ceu maximam gratiam, ne fieret dedicatio. Simulque iussit scribi P. Petronio Syriae Præsidi, ne quid in Iudæorum templo nouaret. Ne autem solida esset ea gratia, terrorem admiscuit, sic scribens:

XXV.

QVID CAIUS AD
PETRONIUM.

Quod si extra vnam metropolim in finitimis vrbibus quicumque volentes altaria, templave, aut statuas, imaginesve mihi, meisque ponere, vetiti fuerint: quisquis obstiterit, plectatur continuo, aut ad me mittatur. haec Caius ad Petronium. pergit Philo: Id vero nihil aliud erat, quam seditionum initium bellorumque ciuiliū, & gratiæ, quæ videbatur concessa simpliciter, obliqua quædam abrogatio. Nam aduersarij magis in odiū Iudæorum, quam in Caij honorem, repleturi putabantur totam regionem anathematibus; hi contra violari suos ritus in conspectu suo non passuri, etiam si essent patientissimi: ut Caius, si quis se moueret, seuerè puniens, rursus in templo dedicari iuberet statuam suam. Sed diuina prouidentia iustissimi numinis factum est, ut nemo finitimorum quicquam moueret, occasionemque præberet: quamuis ne accusatione quidem vel mediocri expectata, imminabant casus grauissimi.

XXVI.

CAII INCON-
STANTIA.

At quid hæc quies profuit? dicat aliquis: nec enim Caius quiescebat cum ceteris, iam poenitens concessa gratiæ, resuscitansque pristinam concupiscentiam. Nam iussit Romæ fieri alium colossum æreum inauratum, omisso illo Sidonio, ne quem motum excitaret in populo; utque nauibus transportatum per silentium, repente clam, priusquam sentiretur, in templo poneret. Id autem facturum erat obiter in Ægyptum nauigans: tenebatur enim miro visendæ Alexandriae desiderio; magna cura profectionem instituens, ut ibi diu degeret, ratus consecrationem suam, quam somniabat, in hac vna ciuitate posse succedere; atque inde huius religionis exemplum manaturum ad minores ceteras, propter situm eius vrbis in regione opportunissima. Solent enim minores vel homines, vel ciuitates, ad maiorum æmulationem se componere. Et erat alioqui etiam inconsistens ingenio; ut mox poenitens, si quid boni fecisset, irritum infectumque ad cuperet, ut fieret molestior ac nocentior. Verbi gratia, victos soluit aliquot, mox nihil committor vinxit denuo, omni spe adempta iam miseris: alios damnauit exilio

exilio, mortem expectantes, non quod conscirent sibi capitalem culpam, aut quauis poena dignam vel leuissima, sed ob nimiam iudicis inclementiam desperabundos. hi rati se euasisse, lucro imputabant exilium, quo non minus gaudebant, quam alij reditu in patriam. Sed non multo post, nihil noui molientes, insulas tamquam natale solum incolentes, ferentesque fortiter infortunium, submissis militibus occidit vniuersos, luctum inopinatum in Vrbe afferens familijs nobilissimis. Quod si quibus donauit pecuniam, postea repetebat, non ut mutuatitiam cum fœnorum fœnoribus, sed ut furtiuam cum maximo damno eorum qui acceperant: non enim satis erat miseros donata reddere, sed omnia sua bona supererogabant siue patrimonij hereditarumque iure quæsita, siue industria propria. Qui vero maxime probatos & caros ei se putabant, alio modo multabantur suauiter prætextu amicitiae, ingentes sumptus faciendo in repentinas & inconsideratas profectiones, atque in conuiuia: aliquando enim facultates omnes in vnam cœnam infumebantur, ita ut opus esset mutuum accipere a fœeneratoribus: tantum erat splendoris & magnificentiae. quo factum est, ut quidam auersarentur eius gratias, ut non modo inutiles, sed damnosas etiam, & inelcitrices insidiosas.

Hæc fuit eius morum inæqualitas atque inconstantia, præsertim erga Iudæos sibi exosos maxime: quorum profectus, exorsus ab Alexandria, sibi usurpauit, & repleuit statuis effigiem suam referentibus, nemine non cedente ipsius auctoritati atque violentiæ. Supererat vnum sanctæ ciuitatis templum cum iure asyli; id conabatur in suum proprium templum demutare cum titulo NOVI IOVIS ILLVSTRIS CAII. Quid ais? Tu cum sis homo, ætherem & cælum quæris insuper, non contentus Imperio tot prouinciarum, insularum, gentium? Deo in terra nihil vis relinquere? non agrum, non ciuitatem, non sanum quidem tam modicum illi dedicatum ex oraculis, ut ne hic supersit vllum vestigium, monumentumve pietatis ac religionis vero Deo debitæ? Egregiam de te spem facis humano generi. Ignoras te aperire fontes malorum cunctorum, dum moliris quæ nec facere nec cogitare fas est? Libet commemorare hic & illa quæ vidimus audiimusque. quando ad Reipublicæ nostræ causam agendam acciti sumus. In primo statim congressu cognouimus ex vultu gestuque pro iudice nos cum habituros accusatorem & aduersarium. Iudicis enim officium erat, sedere in optimatum consistorio, examinare causam per quadringentos annos dissimulatam, & tum primum reuocatam in dubium, vbi ageretur de tam multis Iudæorum Alexandrinorum millibus: citare horum aduersarios, vicissim partes audire ad clepsydrarum numerum: consultare cum assessoribus, palam proferre sententiam iustissimam.

At ille cum herili supercilio se gessit ut tyrannus inclementissimus. Nam his omisis quæ modo dixi, accersit curatores duos hortorum Mœcenatis & Lamiae, qui & inter se & vrbi propinqui sunt, in quibus iam tribus diebus quatuorve habitauerat, vbi nobis præsentibus agenda erat totius gentis fabula. Iubet villas omnes sibi aperiri, velle enim se singulas diligenter inspicere. Tum nos introducti, ad primum conspectum cum reuerenter adorauimus, & Imperatoris Augusti que appellatione salutauimus. Ille resalutauit tam comiter, ut de vita, nedum de causa, desperaremus. Ringendo enim rogauit: Vos ne estis illi dijs inuisi, qui me omnium confessione deum declaratum soli aspernamini, mauultisque vestrum innominatum colere? Simulque sublatis in cælum manibus, erupit in vocem quam ne audire quidem fas est, nedum perloqui verbis totidem. ac mox exorta est aduersæ partis ingens lætitia, quod hoc audito iam tum se victores in hac causa fore ominarentur: itaque gestiebant & exultabant præ gaudio, deorum omnium ei acclamantes cognomina. His appellationibus humanam naturam excedentibus gaudentem conspicatus Isidorus sycophanta amarulentus: Magis, inquit, detestareris, domine, homines istos, eorumque tribules, si scires eorum erga te impietatem atque maleuolentiam: omnibus enim pro salute tua votiuas cadentibus victimas, isti soli non sustinuerunt sacra facere: Cum dico isti, de cunctis Iudæis loquor. Exclamauimus vnanimiter: Domine Cai, calumnijs petimur. Immolauimus hecatombas, libatoque ad aram sanguine, carnes domum non retulimus ad epulas, ut quorundam est mos, sed integras victimas exurendas sacro igni tradidimus, idque ter: primum, quando successisti in Imperium: iterum, quando grauem illum morbum euasisti, cui totus Orbis condoluit: tertio, votum pro victoria Germanica.

Esto, inquit, sacra fecistis, sed alteri, nec pro me: quid igitur prodest? mihi certe non sacrificastis. Ibi nos horror peruasit hac noua voce attonitos, qui se in cute quoque exeruit.

XXVIII.

CAIUS DE ESU
PORCINAE CAR-
NIS COMPEL-
SAT IYDAEOS.

Ille interim villas obibat, inspectans aulas & conclauia in imis ædibus & in coenaculis quorundam locorum reprehendens vitia, & mandans quid mutari vellet in melius: nos vero affectabamur eum, sursum deorsum protrusi, & cauillis conuicijsq. petiti ab aduersarijs, non aliter, quàm histriones in scenis; nam hoc quoque negotium erat quædam fabula. Iudex personam accusatoris sumpserat; accusatores agebant nequam iudicem, simultatis, non veritatis memorem. Sub tanto autem accusatore simul atque iudice necessarium est silentium. Nam hoc quoque quoddam defensionis genus est, præsertim quando nihil ei gratum respondere poteramus, linguam cohibente ritu patrio, oriq. claustra imponente. Vbi vero quædam mandata dedit de ædificijs, serio grauitertq. interrogauit: Cur abstinetis a porcina? Ad hanc percontationem rursus risus magnus aduersariorum exortus est, partim gaudentium, partim vt festiuo falsoq. dicto arridentium, & sic quoque captantium dominicam gratiam: adeo vt quidam e famulatio moleste ferrent tam contemptim eos se coram Principe gerere; quo præsentem vel subridere, periculosum sit alijs, præterquam admodum familiaribus. Cumq. nos respondissemus, esse mores alibi alios, & aduersarijs itidem vt nobis interdictum vsu rerum quarundam; alius vero quidam subiecisset, multos ne agnina quidem vesci vbique parabili: ridens ille, Recte, inquit, insuauis est enim. His magis iridebamur ipsi anxij.]

XXIX.

ÆGYPTII AB-
STINENT ESU
OUIVM.

a Herodot. in
Eur. rpe.
b Genes. 46.

c Iuuenal. Sa-
tyra. 15.

Haud dubium legati Iudæorum, sic respondentes de his qui abstinerent ab esu agnorum, fugillarunt Ægyptios. Thebanos enim agnis temperasse, nec apud eosdem oues solitas immolari, tradit Herodotus^a. Ad hæc spectare arbitramur quod in Genesi^b scriptum legitur, Iosephum dixisse: Detestantur Ægyptij omnes pastores ouium.] Contra vero idem scribit Herodotus, caprarios in honore fuisse apud Ægyptios. At sicut ab esu ouium, ita & caprarum eos abstinuissent, his versibus testatur Iuuenalis^c:

— Lanatis animalibus abstinet omnis

Mensa: nefas illic factum iugulare capella.]

d Exod. 8.

Ad hæc item spectat quod habetur in Exodo^d, respondisse Moysen Pharaoni, dicenti sibi: Ite & sacrificate Deo vestro in terra hac] Non potest ita fieri: abominationes enim Ægyptiorum immolabimus Domino Deo nostro? quasi minus licuisset oues in Ægypto immolare, vel hircum, vel bouem; quod ea animalia (vt idem testatur Herodotus) sacrosancta apud Ægyptios haberentur. ob quam causam subdit Moyses: Quod si maclauerimus ea quæ colunt Ægyptij, coram eis: lapidibus nos obruent.] Sed ad Philonem reuertamur, qui hæc pergit narrare de Caio:

XXX.

QVAE RELIQUA
CAII CVM IV-
DAEIS.

Tandem non sine stomachatione: Cupio scire, inquit, quod ius illius ciuitatis prætenditis. Nobis vero exorlis orationem; cum ex primo gustu intelligeret afferri quædam non contemnenda, & allatum iri vehementiora: abruptis sermonem, & cursu se in magnam aulam proripuit: obambulansq. iussit claudi fenestras vitro candido, simili specularibus lapidibus, quibus lux admittitur, ventus & Sol excluditur. Postea ad nos lento gradu accessit, & moderatius iam rogauit: Quid dicitis? Nobis autem deinceps rem in compendium contrahentibus, rursus procurrit in aliud cubiculum, vbi tabulas antiquæ picturæ iubeat reponi. Cumq. ad hunc modum causæ nostræ actio interrumpetur, immo frustatim concideretur; lassus desperantesque, nec aliud quàm mortem expectantes, vix animi compotes præ anxietate, suppliciter ad Deum verum confugimus, vt nos e falso nominati Dei minis eriperet. Qui nos miseratus, furorẽ eius mitigauit. Itaque deposita iam ferocia, tantum hoc præfatus; Homines isti non tam mihi videntur mali quàm miseri; quia sibi persuaderi non sinunt, me esse naturæ diuinæ participem: abiit, simulq. nos iussit abscedere.

XXXI.

LEGATI MALO-
RVM TIMORE
PRESSI.

Postquam hoc non tam iudicium quàm carcerem & theatrum effugimus (nam quasi in teatro exhibabamur, subsannabamur, & iridebamur supra modum: nec secus quàm in carcere cruciabamur, ferebamusq. tormenta totius animæ, dum blasphemias in Deum, & contra nos comminationes Imperatoris tam potentis audiremus, vnâ ob rem infensi & implacabilis, quod insanæ cupiditati, qua deus haberi am-

biebat,

A biebat, solos Iudæos assensuros non putabat, ac ne posse quidem ei subscribere) vix respirauimus: non quod amore vitæ mortẽ horreremus, quam auide vt immortalitatem arripissemus, si quidem profururum existimassemus nostris legibus: sed quod sciremus nostrum exitium fore non solum inutile Reipubl. verum ignominiosum etiã (nam legatorum infortunium solet imputari his a quibus missi sunt) ea de causâ emersissemus aliquando e miserijs. De cetero enim solliciti eramus, quid decreturus, quidve pronunciaturus esset: quomodo enim poterat causam pernoscere, qui multas eius circumstantias ne audire quidem dignatus fuerat? An non erat onerosum, a nobis quinque legatis pendere omnes Iudæos, quotquot vsquam habitant? Si enim gratificaretur nostris inimicis, quænã alia quiesceret ciuitas? quænã inquilinis parceret? quænã profuecha relinqueretur incolomis? quænã iura seruarentur Iudæis patrio iure viuentibus? Imminebat subuersio, iactura, naufragiumq. priuilegiorum quæ gens ea habebat in singulis ciuitatibus. Tot curis oppressi, succumbebamus miseri: nam qui nobis fauere antea videbantur, prorsus desperauerant: quapropter cum ad illum accersiremur, subdixerunt se præ metu, quod bene scirent dementiam hominis gerentis se pro deo. Diximus in summa causam odij, quo Caius nationem Iudæorum profuebatur: superest vt dicamus eam, qua vsi sumus apud eum, palinodiam.] hætenus Philo; cetera desunt.

Quod autem pertinet ad Apionem, vnum pro Alexandrinis legatum: huic non factis fuit coram Caio, atque compluribus alijs, in Iudæos orasse: quinctiam ipsum pro Alexandrinis & Ægyptijs aduersus Iudæos Alexandriae agentes, ac denique (vt verius loquar) omnes, commentarium conscripsisse, sciendum est, illudq. calumniosum, at-

C que adeo confertum mendacijs & blasphemijs, vt nil odiosius eo videri possit, potissimum miseris Iudæis. Erat hic Ægyptius, extrema eius parte quæ^a Oasis dicitur, oriundus, ac denique ciuitate Alexandrina donatus, fastuosus ac per omnia arrogans homo, de quo hæc Plinius^b Secundus: Apion quidem grammaticus hic, quem Tiberius Cæsar cymbalum mundi vocabat, cum publicæ famæ tympanum potius videri posset, immortalitate donari a se scripsit ad quos aliqua componebat.] Gellius^c etiam de eodem sic scribit Apione: A vitio studioq. ostentationis fit loquacior: est enim fanè quàm in prædicandis doctrinis suis venditor.] hæc Gellius. Ceterum Iosephus^d, qui duos libros aduersus eundem Apionem conscripsit, cunctasq. in Iudæos ab eo sparsas calumnias egregie confutauit, qualis ille fuerit, suis coloribus pinxit: qui & eiusdem miserandum interitum his paucis narrauit: Recte mihi videtur Apion propter patriæ suæ leges poenas dedisse blasphemias. Etenim necessario circumciso circa genitalia, vulnera ei facta nihil profuerunt; & putrefactis, in magnis doloribus expirauit.] hætenus Iosephus.

Hæc de Apione breuiter recensuisse volumus, quod impiæ in res Iudaicas ab eo prolatae calumniae, in Christianos etiam, quod ex Iudæis progeniti essent, sunt illapsæ, Gentilibus Fideles æque carpentibus, & diæterijs exagitantibus, quod caput asini adorarent, prout Tertullianus^e & alij antiquorũ, qui calumniã refellunt, suis scriptis prodidere. huius quidem concinnator strophæ fuit Apion, qui hæc inter alia execranda est commentus de Iudæis, sic dicente Iosepho^f: In hoc enim sacrario Apion præsumpsit dicere asini caput collocasse Iudæos, & id colere, ac dignum facere tanta religione: et hoc affirmat esse depalatum, dum Antiochus Epiphanes & expoliasset templum, & illud caput inuenisset ex auro compositum, multis pecunijs dignum.] hæc Iosephus, qui aperti mendacij procacem hominem redarguit: cuius rei suspicionem Cornelium Tacitum inuexisse, idem putauit Tertullianus; dum ille egregie mentitus, dixit^g Iudæos effigiem asini siluestris, qui aquam monstrauerit in deserto, in penetralibus consecrasse. Sed de his aliàs.

Quod vero spectat ad legationem Philonis ac sociorum pro Iudæis Alexandrinis susceptam: quem finem sortita fuerit, haud satis liquet; nisi quod Caio sequentis anni exordio nece sublato, quæ ab illo in Iudæos Alexandrinos, vel in templum de colosso in eo erigendo statuta fuerant, omnino irrita facta esse intelligimus. Verũ antequam ad alias res gestas styllum conuertamus, illud dissimulare non possumus, quod hæc omnia de rebus gestis Caij atque Petronij aduersus Iudæos, aliter a Iosepho narrantur, quàm ex Philone sunt superius recitata. Neminem tamen putamus adeo imprudentem, qui

XXXII.

DE APIONE
GRAM. LEGA-
TO PRO ALE-
XANDRINIS.

a Ioseph. contra
Apion. lib. 2.
b Plin. in præf.
ad hist. Plinij
Senioris.

c Gell. lib. 5.
c. 14.

d Ioseph. lib. 2.
contra Apion.

XXXIII.

CALUMNIAE
APIONIS IN IY-
DAEOS.

e Tertul. in A-
polog. c. 16.

f Ioseph. lib. 2.
contra Apion.

g Tacit. lib. 2.

tem, qui in his non Philoni potius acquiescendum, vt antiquiori, & qui hæc oculis spectarit, existimet, quam Iosepho, qui hoc tempore plane infans, natus erat annos tantummodo tres: quippe qui (vt ipse de se testatur) genitus fuerit anno primo eiusdem Caij Imp. Hæc opportune ob oculos legentium ponimus, ac perspicue inspicienda proferimus, sicut & de alijs eius erroribus superius fecimus; vt non adeo quis miretur, si interdum videat eundem auctorem ab Euangelistis longe dissentire, cum nec Philoni consentiat, in re præsertim tam certa, & auctoris qui interfuit, fide testata.

XXXV.

Nam quod primum occurrit: ecce tibi, tradit Philo, Iudæos semel tantum conuenisse Petronium in Phœnicia agentem messis tempore: Iosephus vero, tempore serendorum agrorum, idq. iterum accidisse, & Ptolemaide primum, inde Tiberiade Petronium conuenisse affirmat. Rursum, alio argumento esse scriptas a Petronio litteras ad Caium, atque diuerso ab eo quod narrat Philo, Iosephus significat. Demeritam insuper Caij gratiam ab Agrippa occasione conuuij, cum idem scribat Iosephus; longe aliter per Philonem rem se habere facile cognoscimus. Redditas denique a Caio ad Petronium litteras diuersas plane ab his quas Philo vere nos docuit, ipsum asserere, nemo non videt. Caium vero antea occisum esse quam ab eo scriptæ litteræ ad Petronium peruenirent, quod & ipse ait; quis, quæso, esse commentum, ex ijs quæ ex Philone recitauimus, non intelligit? Ex his igitur alijsq. eiusdem auctoris superius notatis

erroribus, quam vacillet talis historici fides, & quam leuiter nonnulli qui veritatem historicam vix summis labijs attigerunt, eidem plurimum tribuant, omnes facile iudicabunt. Ceterum nos tam de eo quam ceteris auctoribus eam ducimus habendam esse rationem; vt non idcirco, quod iterum atque iterum erroris arguantur, cetera ab eis scripta reijciamus: sed cunctis exacte discussis, ea nobis probentur, quæ non facile improbari possint; veritatemq. dixisse putemus eos qui aperti mendacij conuinci nequeant.

XXXVI.

Quod insuper ad Philonem spectat; ne quis errore labatur: constat ipsum legatum bis agentem, iterum venisse Romam; primum quidem vna cum quatuor socijs, tempore Caij Imperatoris; rursum vero tempore Claudij, vt his S. Hieronymus indicat verbis: Aiunt hunc sub Caio Caligula Romæ periclitatum, quo legatus gentis suæ missus fuerat; cum secunda vice venisset ad Claudium, in eadem vrbe locutum esse cum Apostolo Petro, eiusq. habuisse amicitias, &c.] Non prætermittimus dicere, eundem a Philone conscriptum librum de legatione ad Caium, alio etiam titulo fuisse prænotatum, nempe, de Virtutibus, vt Eusebius scribit: sed per antiphrasim, vt putatur, fuit idem titulus inditus. Sed an fuerit Philo Christianorum studiosus nec ne, agemus de his inferius. ceterum Alexandrum illum Alabarcham, quem Iosephus germanum Philonis fuisse dicit, sedisse vna cum Caipha summo sacerdote aduersus Apostolos, ex Actis Apostolorum superius significauimus: eodem ipsum in illos fuisse animo potius quam illis studuisse, quiuis facile conijciat; præsertim quod nullis scriptis ipsorum expresse meminerit, cum pluries daretur occasio: verum, cum dicat Hieronymus, Petrum habuisse amicum, & de Christianis Alexandrinis scripsisse sub nomine Essæorum, aliud de eo nos opinari suadet. Scimus tamen Photium in Bibliotheca de Philone dixisse, ipsum de Christianæ legis clarissima luce ad Iudaismi tenebras defecisse. Sed quo auctore id post annos octingentos sexaginta iste prodit, quod a nullo antiquorum Patrum scitum est? Quamobrem eadem facilitate qua asseritur, confutatur: nec enim tantæ ipse æstimationis in Ecclesia Dei fuit, vt illud, *ipse dixit*, satis sit ad irrefragabilem illi auctoritatem conciliandam: quem frequenter grauissime errasse, sæpe inferius suis locis demonstrare continget.

XXXVII.

Ceterum quod pertinet ad reliquas res Iudaicas: admiratione equidem dignum est, quantopere Iudæos hoc tempore vltio diuina vexarit, non tantum his perturbationibus tum in Ægypto tum etiam in Syria agentes exagitans, sed trans Ephratem apud Babylonem habitantes maxima omnium clade afficiens; qui vero Babylone male habitati fugerunt Seleuciam, conspirantibus simul Syris cum Græcis illic agentibus, omnes supra quinquaginta millia virorum ex improviso occisi sunt; adeo vt ne vllus quidem euaserit, nisi quem amici aut vicini seruarit misericordia. hæc Iosephus pluribus. Lentis velut passibus in eos indignatio diuina procedens, sic primum & eos qui sub Romano Imperio, & qui apud externas nationes essent, afflixit. Peccauerant qui-

dem in

dem in Christum non tantum qui Hierosolymis habitabant Iudæi, sed & ceteri omnes qui ex diuersis Orbis partibus ad Paschale festum illuc ex more confluerant, omnes æque in eum infanientes, & cruci affigendum clamantes, & a Pilato istud ipsum clamoribus extorquentes. Ceterum quoniam qui Hierosolymas ac Iudæam habitabant Iudæi, longe grauius deliquisse videbantur, quod tamdiu admoniti Christi miraculis, tantam gratiam contempserunt, nec Apostolorum prædicatione resipuerunt, grauioribus relinquuntur plectendi supplicijs, illis ipsis scilicet quæ in eos obuentura Christus ante prædixerat: vasa enim illa iræ Dei in ipsos effundenda ac penitus consummanda, ad tempus dilata, diuino consilio seruabantur, vt interim ex his aliqui per Euangelij prædicationem salui fierent, sicut est in Psalmis: Dedisti metuentibus te significationem, vt fugiant a facie arcus: vt liberentur dilecti tui.]

Sed consideratione quoque digna res est, Deum optimum maximum eodem tempore, quo in Iudæos gladium iræ suæ coepit exerere, Gentes sibi conciliare coepisse, illisque (vt vidimus) ad salutem per baptismum aditum referasse, cum Petrum in primis tam patenti diuinitus ostensa visione de illis admonuisset. Sed quo magis magisque ex Gentibus colligenda propagaretur Ecclesia: quem ad hoc opus elegerat, Paulum adhuc Tarfi agentem, & (quod dictum est de Hieremia) quasi sagittam electam adhuc in sua pharetra latitantem, Deus ad faciendam (quod habet Psalmus) vindictam in nationibus, & increpationes in populis, educere in medium festinauit: sed hæc anno sequenti.

IESV CHRISTI

ANNVS

43.

CLAVDII IMP.

ANNVS

I.

Anno Domini quadragesimotertio, Coff. Caio Augusto quartum & Sentio Saturnino, Kal. Februarij idem Caius Augustus anno suæ ætatis vigesimonono, coniuratione Cassij Chereæ & Cornelij Sabini Tribunorum Prætorianorum militum, occiditur, cum imperasset annis tribus, mensibus decem, & diebus octo, numerando a die obitus Tiberij Imperatoris, vt testatur Suetonius: licet Dio annis tribus, mensibus nouem, & diebus vigintiocto ipsum Imperium tenuisse dicat. Sed longius aberrat Iosephus, dum Caij Imperio tantum tribuit tres annos atque sex menses: qui tamen rem gestam ceteris fusius est prosecutus: quem consulat, qui ea plenius scire cupit; pro instituto autem ad certam temporum rationem exquirendam accommodato, hæc satis esse putamus. Occisi igitur (inquit Suetonius) cadaver eius clam in hortos Lamianos asportatum, & tumultuario rogo semiambustum, leui cæspite obrutum est: postea per sorores ab exilio reuersas erutum, crematum, atque sepultum. Satis constat, priusquam id fieret, hortorum custodes vmbri inquietatos; in ea quoque domo, in qua occubuerat, nullam noctem sine aliquo terrore transactam, donec ipsa domus incendio consumpta sit. Perijt & vnà vxor Cæsonia, gladio a Centurione confossa, & filia parieti illisa.] hæc Suetonius. Porro tam Caius, quam qui eum præcessit Tiberius, non sunt recepti in numerum Imperatorum, quorum Consules in iuramentis & votis concipiendis mentionem facere consueuerunt, vt auctor est Dio.

Post Caium vero Tiberius Claudius Drusus Germanicus, Drusi Neronis & Antonia: filius, Liuiæ Augustæ nepos, annos natus quinquaginta, factione Prætorianorum militum capessit Imperium, tenuitq. annos tredecim, menses octo, & dies viginti. Quomodo autem Caio de medio sublato, excussus sit omnis timor quem Iudæis intulerat; & quonam pacto regnum olim Agrippæ a Caio delatum, eidem a Claudio sit confirmatum & auctum; & qua ratione tumultus ac turbæ aduersus Iudæos Alexandriae agentes, quorum causa (vt vidimus) Philo cum socijs ad Caium Romam legatione functus est, eiusdem Claudij litteris hoc ipso primo anno sui Imperij compressæ sint atque sedatæ, Iosephus in hæc verba describit: Claudius porro ablegatis militibus quicumque suspecti esse poterant, edictum proposuit, quo Agrippam in regno per Caium ante concessio confirmabat, collaudans simul eius operam & industriam: addita insuper Iudæa & Samaria, quod olim ad eius aui Herodis regnum pertinuerant. has igitur velut familiæ debitas restituit: Abilam autem, & finitimam eius ditionem in

Annal. Eccl. Tom. I.

Cc 3

Libano,

Libano, quæ Lyfania fuerat, adiunxit de suo. Foedus deinde Regis cū Romano populo in æs incisum est in Urbis foro medio.] et paulo post: Dimisit etiam Alexandrum Lyfimum Alabarchā, veterem amicum, & olim procuratorem suæ matris Antonia, quæ Caius iratus vinxerat; cuius filio Marco Berenice desponsata fuerat, Agrippæ filia.

III.

TMVLTVS ALEXANDRINI SEDATI.

Per idem tempus, quod morte Caij, Iudæi qui erant Alexandria animos sumpsissent, & iam ad arma ventum esset: idem Claudius per epistolam mandat Ægypti Præsidi, vt seditionem illam compescat; & ad preces Agrippæ Regis mittit edictum Alexandria & in Syriam.] hæc cum scribat Iosephus, dicatq. ad hæc agenda persuasum Claudium non tantum Agrippæ, sed & Herodis Regum precibus fuisse: non quidem Herodes hic ille putandus est Tetrarcha, iam (vt vidimus) redactus in ordinem, & multatus exilio; sed alius Herodes Rex Chalcidis, eiusdem Agrippæ Regis frater, vt idem Iosephus inferius declarat. Eiusdem quoque Herodis, Agrippæ fratris, meminit Dio his verbis: Agrippæ regnum auxit, honores Consulares tribuit, fratriq. eius Herodi prætoriam dignitatem & principatum quemdam concessit; in Senatūq. ingredi eos, ac gratias ipsis Græce agi mandauit. hæ Claudij actiones laudatæ erant ab omnibus.] Sed iam quodnam tunc pro Iudæis edictum a Claudio datum sit, hic describamus. est autem huiusmodi:

III.

EDICTA PRO IYDAEIS.

Tiberius Claudius Cæsar Augustus Germanicus Trib. potest. edicit. Quoniam cognitum habemus Alexandrinos Iudæos iam inde ab initio ius eius ciuitatis ex æquo cum Alexandrinis ceteris consecutos a Regibus, sicut patet ex instrumentis super hoc conscriptis, & constitutionibus regijs, post adiectamq. imperio nostro per Augustum Alexandria mansisse illis iura integra, conseruata permissos illo diuersis temporibus Præsides, nullamq. de eorum iure controuersiam extitisse, cum Aquila præfuit Alexandria: permissumq. eis ab Augusto, vt in defuncti Ethnarchæ locum, alium suis suffragijs substituerent, vt quisque in suis ritibus maneat, neque cogatur religionem patriam deserere: ceterum Alexandrinos concitatos contra conciuces suos Iudæos Caij Cæsaris temporibus, propter insolentem illius insaniam; dum contra patriam gentis religionem, pro Deo coli ab eis postulat, & recusantibus infensus est: Volo inconcussa esse iura eorū a Caij insania, eisq. ius esse perseuerandi in patrijs ritibus. Iubeoq. vtramque partem, quoad fieri potest, dare operam ne quid turbatum commoueatur: idq. proposito hoc edicto, ita statuo.] Atque hæc erant, quæ in illō edicto continebantur. In reliquum orbem Romanum tale missum est:

V.

ALIVD CLAVDII PRO IYDAEIS EDICTVM.

Tiberius Claudius Cæsar Augustus Germanicus Pont. Max. Consul designatus secundum, edicit. Petentibus a me Agrippa & Herode Regibus mihi amicissimis, vt permitterem Iudæis in Imperio nostro degentibus vti suo iure quemadmodum antea, sicut & Alexandria habitantibus concessimus: libenter precibus eorum annuimus, non deprecatorum tantum causa, sed quia ipsos dignos iudicamus hoc nostro beneficio, propter seruatum populo Romano fidem & amicitiam. Æquissimum igitur cenfeo, nullam ne Græcam quidem urbem negare illis ius suum: quandoquidem & subdiui Augusti principatu conseruatum eis fuit integrum. Licebitq. in posterum Iudæis per totum nostrum Imperium sparsim habitantibus, vti maiorum suorum moribus: Quos iam nunc moneo, vt hac nostra gratia contenti, modestius se gerant, neque conspuant religiones externarum gentium: suis autem suo arbitrato viuant legibus. Atque hoc meum edictum ciuitatibus, colonijs, & municipijs Italicis, ac prouincialibus per magistratus publicari volo, ad Reges quoque atque dynastas transmitti non minus triginta continuis diebus ita proponendum, vt ab omnibus humi stantibus possit perlegi.

VI.

Ioseph. antiq. lib. 19. c. 5. IYDAEI ROMAE COHIBITI.

Dio lib. 60.

His edictis Alexandria & per totum Imperium dimissis, Claudius Cæsar declarauit quomodo in Iudæos animatus fuerit.] Hæc cum a Iosepho scribantur concessa esse Iudæis, qui tum Alexandria, tum etiam in ceteris Romani Imperij prouincijs agent: ijs tamen qui Romæ essent, quod frequentissimus esset populus, non eadem sunt iura concessa: sed hoc Claudij Imperij exordio primum cohibiti, demum (vt suo loco dicemus) Vrbe sunt pulsati. Dio enim sub Claudij anni primi Consulibus hæc ait: Cum Iudæi adeo iterum Romæ frequentes fierent, vt difficulter sine tumultu propter multitudinem Vrbe possent exigi, non eiecit quidem eos, patrijs tamen legibus vitam tolerantibus non passus est conuenire.] Nec certe mirum: nam & cetera conuenticula

aboleuit

aboleuit: Et quia intelligebat (inquit idem auctor) nihil profici, si qua re vulgo inter-diceretur, nisi vita quoque eius quotidiana transformaretur; cauponum tabernas, in quas coeuntes potabant, demolitus est: edixitq. ne quis carnem elixam, aut aquam calidam venderet; in quosdamq. contra delinquentes animaduertit.] sic igitur coniu-rationes timens, omnino conueniendi simul occasionem quacumque ex causa am-putauit.

Post hæc vero (inquit Iosephus) mox Agrippam ad curam sui regni misit, auctum maioribus honoribus, commendatumq. per litteras Præsidibus prouinciarum, simul & procuratoribus omnibus. Ille autem, vt re bene gesta, magna celeritate reuersus est: et quàm primum peruenit Hierosolymam, votiua sacrificia persoluit, nihil omit-tens eorum quæ lege præscripta sunt. Vnde & multos Nazaræos tonderi mandauit: et

catenam auream a Caio donatam, pondere parem illi ferreæ, quæ regias manus vinxerat, monumentum aduersæ fortunæ mutata in prosperam, suspendit in sacratio super Gazophylacium: quæ doceret spectatores & sublimia posse corruiere, & Deum valere omnia erigere denuo. Omnes enim admonebantur per hanc catenam consecratam, quod Agrippa leui de causa priuatus dignitate, sit vinctus, pauloq. post compedibus solutus, splendidiorem quàm ante principatum adeptus sit: eam esse naturam rerum humanarū omnium, vt celsissima quæque prolabantur facile, rursūq. inclinata resti-tuantur in pristinum fastigium. Rite igitur votis Deo redditis, Agrippa Theophilum Anani filium submouit a summo sacerdotio, & Boethi filium Simonem cognomine Cantharam in eius locum substituit.] et post pauca: Constituro deinde pontificatu, Rex Hierosolymitis beneuolentiæ gratiam retulit, remisso eis tributo quod soliti erant

in singulas ædes pondere: decorum putans, si non pateretur se vinci amore mutuo.] Quomodo autem in gratiam Iudæorum, Iacobū fratrem Ioannis occiderit, & Petrum detruserit in carcerem, dicemus anno sequenti, quo ea contigisse noscuntur. Nam cum ante Paschale tēpus occisus ab eo Iacobus fuerit, atque Petrus carceri mancipatus: non patitur temporis ratio, vt istæc omnia hoc primo anno Claudij facta fuerint: cum necdum eo anni tempore, ad nauigationem minus idoneo, Agrippa Roma recessisse pu-tandus sit; cum præsertim illic ob dicta negotia obeunda, diutius eum apud Claudium detineri oportuerit.

Quid insuper hoc primo anno Claudij, cum Petronio Syriæ Præsidi nondum succes-sum esset, egerit Agrippa Rex apud eundem aduersus Dorenses pro temerata patria religione, idem Iosephus his verbis describit: Paulo post, Dorenses quidam iuuenes natura temerarij, religionis specie, posuerunt in Iudæorum synagoga statuam Cæsaris: quod Agrippam vehementer commouit ad iracundiam, quod ea res perditum iret in-stituta patriæ. Quare sine mora ad Petronium Syriæ Præsidem profectus, questus est de Dorensium audacia: qui & ipse non minus ægre ferens hoc facinus vt impium, noua-toribus illis asperius scripsit in hanc ferme sententiam:

Publius Petronius, Legatus Tiberij Claudij Cæsar Augusti Germanici, Magistrati-bus Dorensium. Quoniam tam audax est quorundam vestrum insolentia, vt etiam contra edictum Claudij Cæsar Augusti Germanici, quo Iudæi permittuntur suis legibus viuere, synagogam eorum profanauerint, illata Cæsar Augusti statua, quod religioni ipso-rum non est licitum: atque hoc facto non Iudæorum tantum pietas læsa est, sed nu-men etiam Cæsar Augusti, cui rectius in proprio templo statua poneretur, quàm in alieno, maxime in synagoga: cum iustum sit, & Imperatoris iudicio comprobatum, vt sui quisque loci sit dominus: ne mea decreta commemorem post contemptam auctorita-tem Cæsar Augusti, qui Iudæis non tantum religionem permisit, verum etiam æquum ciui-tatis ius cum Græcis cohabitantibus. His ergo de causis, eos qui contra edictum Au-gusti ausi sunt talia, indignantibus etiam proprijs magistratibus, hæc furore populi, non suo consensu facta esse asseuerantibus; iubeo per Centurionem Vitellium Procu-lum ad me duci, rationem reddituros. Magistratus autem hortor, vt si videri volunt his consensum suum non accessisse, Centurioni fontes indicent, dentq. operam ne quid turbæ aut rixæ oriatur, quam quidem captare videntur: cum contra ego & mihi ca-rissimus Rex Agrippa nihil æque curemus, quàm ne vlla Iudæis detur occasio excitandi tumultus, defensionis prætextu. Quo autem melius cognoscatis quanam sit super hoc negotio voluntas Augusti, adiunximus eius edictum apud Alexandrinos propo-

tum:

VII.

REDITVS AGRIPPÆ.

VIII.

Ioseph. antiq. lib. 19. c. 5. DORENSES TV MVLTVS.

IX.

PETRONII LIT-TERAE AD DO-RENSES.

tum: quod iam ante satis notum omnibus, carissimus Rex Agrippa mihi sedenti pro tribunali recitauit, ius suum postulans, & vt suis beneficium Caesaris maneat incolu- me. Quamobrem iubeo, vt in posterum nullam quæratu seditionum materiam, & cæleste numen suis quisque colat ritibus. Hucusque Petronius: qui ita rem curauit, vt admissum erratum corrigeretur, & in posterum caueretur, ne quid tale quispiam audeat.] atque hæc Iosephus. Porro in locum Petronij in Syriae prouinciam, subrogatus est Marsus: cuius præfecturæ tempore quæ gesta sint, dicemus suis lo- cis inferius.

X. Quod ad res pertinet Ecclesiasticas: referato semel aditu Gentibus ad Christi fidem, Antiochiæ primum ex Gentibus magna facta est accessio Fidelium ad Ecclesiam, adeo vt ibi primum Christianum nomen exortum fuerit, & feliciter propagatum: quibus vero progressibus hæc facta sint, Lucas a his verbis significat: Erant autem quidam ex eis viri Cyprij, & Cyrenæi, qui cum introissent Antiochiam, loquebantur & ad Græcos, annunciantes Dominum Iesum. Et erat manus Domini cum eis: multusq. numerus credentium conuersus est ad Dominum. Peruenit autem sermo ad aures Ecclesiæ, quæ est Hierosolymis, super istis: et miserunt Barnabâ vsque ad Antiochiam. Qui cum peruenisset, & vidisset gratiam Dei, gauisus est: et hortabatur omnes in proposito cordis permanere in Domino: quia erat vir bonus, & plenus Spiritu sancto, & fide. Et apposita est multa turba Domino. Profectus est autem Barnabas Tarsum, vt quæreret Saulum: quem cum inuenisset, perduxit Antiochiam. Et annum totum versati sunt ibi in Ecclesia: et docuerunt turbam multam; ita vt cognominarentur primum Antiochiæ discipuli, Christiani.] hæc Lucas: cetera autem quæ postea narrat, quando sint facta, suo loco dicemus.

XI. In sede igitur Petri, in ipsa Antiochena Ecclesia a Petro erecta, a discipulis aucta, a Barnaba multiplicata, & Pauli prædicatione cumulatissime fecundata, felicissimum nomen Christianorum est inchoatum. De his Ignatius b ad Magnesianos, nempe de nomine Christiano iam ante oraculo prophetico prædicato, hæc ait: Simus itaque digni cognomento quod accepimus. Qui enim alio nomine appellatur præter hoc, hic non est Dei, nec accepit prophetiam loquentem de nobis c: Et vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominauit, & erit populus sanctus. Antiochiæ enim primum discipuli appellati sunt Christiani, cum Petrus & Paulus Ecclesiam fundarent.] hæc Ignatius. Ioannes Chrysostomus d de eodem munere Antiochenæ Ecclesiæ concessio hæc ait: Sicut Petrus inter Apostolos primus Christum prædicauit; sic inter ciuitates hæc prima, tamquam coronam quamdam admirabilem, Christianorum tulit appellationem.] et alibi sic alloquitur Antiochenos e: Vos autem, si quidem aliquod de honore certamen oriatur, omni ambitione contenditis, vt vel vniuerso præsideatis Orbi, illo scilicet vobis priuilegio blandientes, quod hæc prima ciuitas Fidelibus Christianorum nomen imposuit.]

XII. Qua vero occasione pristinum nomen Discipulorum sit mutatum in Christianorū, S. Athanasius f hanc affert causam: Omnes, inquit, qui credebant in Domino nostro Iesu Christo, non Christiani, sed Discipuli tantummodo vocabantur. Et quia multi nouorum dogmatum auctores extiterant, doctrinæ obuiantes Apostolicæ, omnes sectatores suos Discipulos nominabant, nec vlla erat nominis discretio inter veros falsosq. Discipulos, siue Christi, siue Dosithei, siue Iudæ cuiusdam, siue Ioannis sectatores, qui se quasi Christi Ecclesiæ fatebantur, quin potius vno Discipulorum nomine ferebantur: Tunc Apostoli conuenientes Antiochiæ (sicut horum, Luca narrante, Acta testantur) omnes Discipulos vno nomine, id est, Christianos appellant, discernentes a communi Discipulorum vocabulo, & vt diuini per Isaiam oraculi sermo compleretur, quo ait: Seruientibus mihi vocabitur nomen nouum. Hanc ergo ab Apostolis traditam de nouis vtendis nominibus formam Ecclesia tenens contra diuersos hæreticos (vt sanæ fidei ratio postulat) diuersas edidit nominum nouitates.] hæc ille. Porro deductum esse nomen Christianum a Christo, & Christi a chrismate, regali nempe vnctione, nemo est qui ignoret.

XIII. De huius nominis excellentia cum tam multa magnaq. a sanctis Patribus sint prædicata, vnam hanc tantum Gregorij Nysseni g sententiam scriptam hic referre contenti erimus: Participatione, inquit, Christi, Christiani appellationem sortiti sumus: ita &

Act. 11. PROPECTVS ECCLESIAE ANTIOCHENAE.

DE NOMINE CHRISTIANO.

Ignat. epist. 6.

Chryso. hom. 3. ad popul. Antioch.

Idem. homil. 9. in Matth.

Athanas. in disput. contra Arium. CVR EX DISCIPVLIS DICTI SVNT CHRISTIANI.

Gregor. Nyss. de profess. Christi.

A per consequens conuenit, omnium quoque sublimiū nominum nos adsciscere communionem & societatem: quemadmodum in catena, qui eum qui in extremitate est anulum attraxerit, eos qui continenter inter se coherent, per vnū attraxerit.] Ceterū qui aduersus Gentiles, huius nominis originis ignaros, Ecclesiastici tractatores egerunt, aliunde eius nominis interpretationem deducere consueuerunt. Occasione enim, quod Gentiles homines, Christianos corrupto vocabulo Chrestianos, & Christum, Chrestum (quod nomen vsitatum reperitur apud Romanos) nominare consueuerunt; inde etiam eius nominis interpretationem ex Græca voce χριστός, quod est, bonum & commodum, sunt aucupati: de cuius vocis significatione hæc Suidas: χριστός, bonus est charitate, sed non necessitate. χριστός, oleo vnctus, & Christus Dominus Deus noster.] Nec aliam sane ob causam Iustinus a martyr in oratione ad Antoninū Pium sic ait: Chrestiani enim esse deserimur: atqui χριστός, hoc est, commodum & bonum, odisse, iniustum est.] sic enim esse legendum, ea quæ in eandem sententiam scribit Tertullianus b, declarant, dū sic ait: Quæ accusatio vocabulorū, nisi si aut barbarum aliquod sonat vox nominis, aut infaustum, aut maledicum, aut impudicum? Christianus vero (quantum interpretatio est) de vnctione deducitur. Sed & cum perperam Chrestianus pronunciat a vobis (nam nec nominis certa est notitia penes vos) de suauitate vel benignitate compositum est. Oditur ergo in hominibus innocuis etiam nomen innocuum.] Et Lactantius: Sed exponenda, inquit, huius nominis ratio est, propter ignorantium errorem, qui cum immutata littera Chrestum solent dicere, &c.] sic item legendum esse apud Suetonium c, prout apud Lucianum etiam legitur, qui eodem vixit tempore, certum est.

C Quod vero ad hæreticos spectat: etsi (vt vidimus) ad distinctionem aliarum sectarum Apostoli Christianum nomen credentibus indiderunt: tamen haud multo post & istud ipsum idem æmulati sunt hæretici, qui suos sectatores, Christianos etiam appellare consueuerunt. Fecisse id primum inueniuntur Carpocratiani, vt auctor est Epiphanius d. Licet vero peculiare propriumq. nomen credentium fuerit, vt Christiani appellarentur: tamen alijs quoque nominibus, quibus antea ab iisdem Apostolis, nominati reperiuntur, & frequentius dicti Fratres: qua nomenclatura sæpe vsus est Christus e, & Apostoli frequentius; idemq. perseverauit in Ecclesia. sic & Fraternitas, ipse Christianorum coetus dictus reperitur. Cuius nominis, cum infamareretur a Gentilibus, Tertullianus f rationem reddidit in hæc verba: Sed & quod Fratres nos vocamus; non alias opinor, infamat, quàm quod apud ipsos omne sanguinis nomen de affectatione simulatum est. Fratres autem etiam vestri sumus iure naturæ, matris vnus, etsi vos parum homines, quia mali fratres. At quanto dignius fratres & dicuntur & habentur, qui vnum patrem Deum agnouerunt, qui vnum spiritum biberunt sanctitatis, qui de vno vterò ignorantia eiusdem ad vnam lucem expauerint veritatis? Sed eo fortasse minus legitimi existimamur, quia nulla de nostra fraternitate tragœdia exclamat, vel quia ex substantia familiari fratres sumus, quæ penes vos fere dirimit fraternitatē. Itaque quia animo animaq. miscemur, nihil de rei communicatione dubitamus. Omnia indiscreta sunt apud nos, præter vxores: in isto loco consortium soluimus, in quo solo ceteri homines consortium exercent, qui non amicorum solummodo matrimonia vsurpant, sed & sua amicis patientissime subministrant; ex illa, credo, maiorum & sapientissimorum disciplina Græci Socratis, & Romani Catonis, qui vxores suas amicis communicauerunt, quas in matrimonium duxerant liberorum causa, & alibi creandorum, nescio quidem an inuitas: quid enim de castitate curarent, quam mariti tam facile donaauerant? O sapientiæ Atticæ, o Romanæ grauitatis exemplum. Leno est Philosophus, & Censor: quid ergo mirū si tanta charitas conuiolatur?] hæc Tertullianus: his similia Athenagoras g Philosophus Christianus, Iustinus h, & Minutius Felix i, cum eandem Gentibus calumniam illatam refellunt. Ex Platonis enim Republica erat illa ipsorum fraternitas: qui sicut conciuēs omnes fratres appellat k, sic æque & vxores inter eos voluit esse communes.

Rursum vero, qui olim Christiani, ijdem nominabantur Sancti: vnde Paulus ad Romanos Christianos scribens l: Omnibus, qui sunt Romæ, dilectis Dei, vocatis Sanctis.] et m alibi: Proficiscar Hierusalē ministrare Sanctis.] et illud n: Salutant vos omnes Sancti.] itemq. o Salutate omnem Sanctum.] vel cū ait coram Agrippa Rege p: Multos Sancto-

CHRISTIANI VNDE.

Iust. in orat. ad Anton. Piu.

Tertull. in Apolog. cap. 3.

Sueton. in Claud. cap. 25. Lucian. in Philop.

XIV.

Epiphanius hæres. 29. CHRISTIANO-RVM DIVERSA NOMINA.

Matth. 23. Luc. 22.

Ioan. 20. 21. Tertullian. in Apolog. c. 39.

Athenag. orat. pro Christianis. Iustin. orat. ad Anton. Piu. Minut. in Octauio. Clem. Alex. lib. 5. Strom. c. 1. Ench. lib. 3. c. 21.

XV. Rom. x. Rom. i. 5. 2. Cor. 13. Philip. 4. Act. 26.

a Act. 9. Sanctorum ego in carceribus inclusi.] Lucas itidem ^a: Factum est, vt Petrus dum pertransiret vniuersos, deueniret ad Sanctos, qui habitabant Lyddæ.] Eo etiam nomine vsi sunt posteri, Ignarius, Philo (vt dicemus suo loco, cum de Essenis agemus) Polycarpus, Tertullianus, & alij. At demum obtinuit vsus, vt illi tantummodo Sancti in Ecclesia dicerentur, qui eminentiori probatoriq. fulgerent morum sanctitudine. Apud Græcos autem (vt auctor est Plutarchus ^b) Hosij, hoc est, Sancti, honoris causa dicebantur sacerdotes. Nominabantur etiam olim Christiani, Credentes: cuius nomenclaturæ plura sunt exempla. Itemq. Fideles ^c: quod nomen ad posteros dilapsum est, & frequentius vsurpatum, præsertim Romæ, vbi (vt auctor est S. Ambrosius ^d) qui baptizati sunt, Fideles nominari consueuerunt: videasq. in vsitatis eiusdem Ecclesiæ precibus Christianos fere semper appellari Fideles. Vnde & Pontius diaconus in Vita Cypriani: Quid, inquit, Christiana plebs faceret, cui de fide nomen est?]

XVI. Iudæi vero ignominia causa, quod Dominum nostrum in titulo causæ cruci affixo Nazarenum appellatum nossent, Christianos Nazarenos nominare consueuerunt, a Nazareth oppidulo Galilææ, de quo Nathanael aliquando ^e: A Nazareth potest aliquid boni esse?] Vnde Tertullus ^f causam agens Iudæorum aduersus Paulum coram Felice Procuratore Iudææ, hæc ait: Inuenimus hunc hominem pestiferum, & concitantem seditiones omnibus Iudæis in vniuerso Orbe, & auctorem seditionis sectæ Nazarenorum.] quod nomen cum dimanasset ad posteros Iudæos, ea voce ter in die iisdem maledicebant Christianis, & Christo, vt Hieronymus ^g tradit his verbis: Ipse bonus pastor posuit animam suam pro ouibus suis, & contempsit eam; qui abominationi est genti Iudæorum, cui ter in singulos dies sub nomine Nazarenorum maledicunt in synagogis suis.] licet Epiphanius ^h dicat Iudæos id fecisse in hæreticos, qui Nazareni vocati, legem vna cum Euangelio seruabant; sic enim ait: Non solum Iudæi hos odio habent; sed exurgentes mane & meridie & circa vesperam, ter in die, quando preces perficiunt in synagogis suis, detestantur ipsos, ac execrantur, dicentes: Maledic Deus Nazarenis.] Verumtamen cum ex Apostolorum Actis perspicue appareat, omnes Christianos a Iudæis æque dictos esse Nazarenos; ad ipsos Christianos potius, quam ad hæreticos eo nomine nuncupatos, eam pertinuisse blasphemiam existimamus.

XVII. At sicut credentium Christo fuit nomen peculiare, vt Christiani dicerentur; ita & iisdem cognomen est inditum, vt & Catholici nominarentur. Cum enim (vt vidimus) & hæretici Christiano nomine iactanter gloriarentur: ad distinguendos veros a falsis, Catholicum est cognomen inuentum, & id quidem temporibus Apostolorum: nam eorum auctoritate, vera Dei Ecclesia in eorum Symbolo Catholica est cognominata, vt ea discriminatione nominis ab hæreticorum conuentibus cognosceretur esse distincta. Agens Pacianus ⁱ aduersus Nouatianos, hæc ait de Catholico nomine: Christianus mihi nomen est: Catholicus vero cognomen. illud me nuncupat: istud ostendit. hoc probor: inde significor. Et si reddenda postremo Catholici vocabuli ratio est, & exprimenda de Græco interpretatione Romana: Catholicus, vbique vnum, vel (vt doctiores putant) obedientia omnium nuncupatur.] et paulo post: Ergo qui Catholicus, idem obediens: qui obediens, idem est Christianus: atque ita Catholicus Christianus est.] hæc Pacianus. Sed de Catholico nomine alias sæpe, deq. Christiano nomine modo factis. Iam reliqua prosequamur.

XVIII. Eodem anno quadragesimotertio a Christi natali (vt Eusebius ^k auctor est) Thaddæus, vnus ex septuagintaduobus discipulis, Edessam Syriæ profectus, Abgarum ^{*} Regem, atque populum Edessenum ad fidem conuertit. hæc autem vt facta sint, Eusebius his verbis describit: Postquam Iesus assumptus fuit; Iudas, qui & Thomas dicebatur, Thaddæum Apostolum, vnum ex septuaginta, ad Abgarum misit: qui eo profectus, ad Tobiam Tobia filium diuertit. Vbi vero fama de illo passim manasset, & miraculis ab eo editis esset conspicuus; Abgaro nunciatum est, Apostolum illuc a Iesu, sicut per litteras antea scripserat, aduentasse. Cœpit ergo Thaddæus per virtutem & potentiam Dei, cuius morbo & languori medicari; sic vt omnes in magnam traduceret admirationem. Simulatque Abgarus magnas incredibilesq. res gestas & miracula ab eo edita audiuisset, & quo pacto per nomen & virtutem Iesu Christi quemuis morbum depelleret; confestim secum cogitare cœpit, illum eundem esse de quo Iesus

per

A per epistolam ita significauerat: Postquam receptus fuero ad eum qui misit me, quemdam ex discipulis meis mittam ad te, qui te morbo afflictatum recreet, & ad integram valetudinem restituat. Accersito igitur Tobia, apud quem diuerfabatur, dixit: Accipi virum quemdam præpotentem Hierosolymis huc accessisse, qui domi tuæ iam commoratur, multasq. in nomine Iesu facit curationes. Hic respondit: Sane quidem, domine, hospes qui huc aduenit, apud me est, & multa edit miracula. Tum ille: Adduc eum, inquit, ad me. Tobias autem recta ad Thaddæum se conferens, dixit illi: Abgarus huius loci Princeps, vbi me ad se acciuerat, iussit vt te ad ipsum deducerem, quo morbo, qui eum cruciat, curationem adhibeas. Et Thaddæus: Eamus, inquit, quoniam ad eum re vera missus sum.

Postridie ergo primo mane Tobias, assumpto secū Thaddæo, perrexit ad Abgarum. **B** Vt autem venit, cum iam proceres Abgari ei præsto adfisterent, extemplo in ipso ingressu magnum quoddam & illustre visum in vultu Thaddæi Apostoli elucere, Abgaro cernebatur. quod cum Abgarus conspiceretur, supplex Thaddæum adorauit. Admiratio, omnes qui aderant, amplexa est: illi enim visum, quod soli Abgaro apparuit, minime cernebant. Qui etiam a Thaddæo sciscitabatur: Tu ne vere discipulus es Iesu Filij Dei, qui sic mihi per litteras pollicitus est: Mittam ad te quemdam ex discipulis meis, qui omnem morbi tui ægritudinem leuet, & tibi tuisq. vitam largiatur? Cui Thaddæus: Quoniam, inquit, magnam fiduciam in Domino Iesu, qui misit me ad te, collocaſti; ob eam causam ad te missus sum. Et rursus: Si fides, quam in illum contuleris, magis magisq. creuerit; mentis tuæ postulata tibi, vt credideris, euenient. Ad quem Abgarus: Sic, inquit, in illum credidi, vt vellem maxime Iudæos, qui eum cruci affixerunt, exercitu ad eam rem collecto, prorsus e medio tollere, si Romanorum Imperium non esset meo instituto impedimento. Et Thaddæus: Dominus noster, inquit, & Deus Iesus Christus voluntatem sui Patris expleuit: quod vbi ab illo factum fuit, ad Patrem denuo assumptus est.

Cui Abgarus: Et ego, inquit, in illum credidi, & in Patrem eius. Tum Thaddæus: Propterea, inquit, in nomine ipsius Domini Iesu manum super te pono. Quod, vbi fecerat, euestigio morbo & calamitate, qua diuexabatur, releuatus est. Abgarus igitur magnopere propterea miratus, quod sicut de Iesu auribus acceperat, sic per discipulum eius & Apostolum Thaddæum, qui illum absque medicamentis & herbis integræ valetudini restituisset, re ipsa comperiebat. Atque non modo hunc, sed Abgarum etiam filium Abdi, podagræ doloribus oppressum, ad pristinam valetudinem reduxit. Qui cum Thaddæum adiret, abiecit se ad pedes illius: cuius manum cum corpori suo haberet impositam, quod ei in optatis erat, affecutus, penitus conualuit. Complures item alios illorum conciuēs idem Apostolus ex morborum molestijs eripuit, magnas res gessit & cum primis admirabiles: verbum Dei passim diulgauit. Post ista, Abgarus: Tu Thaddæe, inquit, virtute Dei hæc facis, nobisq. magnam excitas admirationem: verum deinceps de aduentu Iesu, quo pacto contigerit, & de eius potentia, & qua tandem virtute factitauerit ea quæ fama & creber hominum sermo ad nos pertulit, mihi, quæso, oratione explica.

Et Thaddæus: In præsentia, inquit, filebo: sed quoniam ad verbum Dei prædicandum missus sum, cras mihi omnes ciues tuos congrega, & inter illos palam verbum Dei exponam, ipsumq. vitæ sermonem inter eos disseminabo: atque adeo de aduentu Iesu, qua ratione acciderit, de eius ad terras missione, & cur a Patre in mundum missus sit, vberius disseram. Quinetiam de virtute rerum ab illo gestarum, de mysterijs quæ in mundo locutus sit, qua vi & potentia ipsa transegerit, de noua & inaudita eius prædicatione, de abiectione & contemptu sui ipsius, de humilitate exterioris hominis, qui cuiusque oculis patebat; quo pacto etiam se ipsum deiecerit, mortem obierit, atque adeo diuinitatem aliqua ex parte imminuere visus sit; quæ a nefarijs Iudæis perpeſsus, quomodo in crucem actus, qua denique ratione ad inferos descenderit, maceriamq. quæ longo æui spatio integra & immota constitisset, diruperit; vt surrexeritq. post triduum, & mortuos, qui multis sæculis obdormissent, excirauerit; quatenus etiam solus descenderit ille, sed cum ingenti multitudine ad Patrem suum ascenderit; quo pacto ad dexteram Dei Patris cum gloria in cælis affideat; quemadmodum cum splendore & potentia ad sententiam de viuis & mortuis ferendam venturus sit, aperte explanabo. Abgarus

XIX.

CONGRESSVS
THADDÆI
CVM ABGARO.

XX.

THADDÆI
RACVLA.

XXI.

garus ergo præcepit, vt prima luce ciues sui in vnum conuenirent; Thaddæum concio-

Hieronym. in Math. c. 10. ... hunc locū conclusa.] hæc Eusebius, a quo tamen in eo S. Hieronymus diffen-

IESV CHRISTI

A N N V S

44.

CLAVDII IMP.

A N N V S

2.

XIX

... Hieronym. in Math. c. 10. ... Act. 12.

Equitur annus Domini quadragesimusquartus, adnotatus Consulibus Claudio Augusto secundum & C. Licinio Largo: quo Iacobus Apostolus, filius Zebedæi, Ioannis frater ab Agrippa Rege Iudæorum occiditur.

... Breviar. Tol. ... Martyr. Rom. Notat. die 25. Iuly.

Quæ vero martyrium eius præcesserint, ex Clemente Alexandrino libro septimo ... hæc Eusebius: De isto Iacobo Clemens dicto libro historiam plane memorabilem inserit, eamq. narrat, quasi ex traditione maiorum acceptam: nimirum, eum ipsum qui Iacobum in iudicium adduxisset, cum testimonium Christo illum tam libere perhibentem cerneret, ea re commotum, se esse Christianum ingenue confessum esse.

... Passiones Apostol. in Iacob. ... 2. Tim. 1. ... 2.

B

inijt; ita etiam & dicti magi Philetus & Hermogenes fecisse visi sunt, dum primo per Iacobum ad fidem conuersi, inde vero a fide excidentes, aduersus Ecclesiam pugnantes, hæresim statuerunt. Quod vero aliorum relatione sanctus Hieronymus recitat, immolatum Iacobum die secunda Paschatis; haud constare posse videtur: nam ex his quæ sanctus Lucas scribit, erroris arguitur, dum ait, Herodem necis Petri cupidissimum, ab ea tamen abstinuisset usque ad dies Azymorum elapsos.

Hier. in Ezechiel. c. 43. Act. 12.

Act. 12.

Verbis describit: Videns autem Herodes quia placeret Iudæis, apposuit vt apprehenderet & Petrum. Erant autem dies Azymorum. Quem cum apprehendisset, misit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus militum ad custodiendum, volens post Pascha producere eum populo. Et Petrus quidem seruabatur in carcere: oratio autem fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo.

III. PETRVS IN CARCEREM TRVDITVR.

Cum enim (inquit Lucas) producturus eum esset Herodes, in ipsa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, vincus catenis duabus: et custodes ante ostium custodiebant carcerem. Vnde, quæso, tanta hæc diligentia, & tam exquisita custodia? Iam alias ante decennium Iudæi experimento didicerant, Angelum Domini Petrum ac ceteros Apostolos simul vincos eduxisse de carcere.

IV. PETRVS AB ANGELO LIBERTVR.

Psal. 32. PETRVS AB ANGELO LIBERTVR.

Errant, mea sententia, qui putant Herodianum carcerem hunc, in quem detrusus est Petrus, extra Hierosolymitanam ciuitatem fuisse positum in suburbijs, eo quod dicat Lucas de Angelo & Petro e carcere educto: Venerunt ad portam ferream, quæ ducit ad ciuitatem: quæ vltro aperta est eis.

V. BOSVS CARCERIS.

Ioseph. de bel. Iud. lib. 6. c. 6.

velimus (quod magis placet) portam ferream fuisse ostium carceris, non portam ciuitatis: ex quo pateret aditus ad ciuitatem: non quod esset extra ciuitatem positus carcer; sed sicut & Iosephus frequenter ciuitatem solet appellare eam Hierosolymorum partem quæ media est sita inter montem Sion & templum, ita Lucas eodem sensu dicat portam ferream ducere ad ciuitatem, hoc est, in eam ciuitatis ampliolem regionem quæ communi loquendi vsu proprie ciuitas diceretur; carcerq. situs esset vel iuxta templum in ea fortasse munitissima turri quæ dicebatur Antonia, vel alio aliquo loco extra ciuitatem (vt dictum est) non tamen extra moenia totius vrbs posito.

VI. Angelus igitur Petrum e carcere non ad fugam, sed ad triumphum velut educens, non foras, sed intra ciuitatem, per portam quæ ferrea dicta est, quamuis clausam, sed diuina virtute reueratam, perduxit; vt sic liber pastor relictus, sollicitum de se gregem inuiferet. De hac ferrea porta Petro patefacta hæc Arator diaconus^a:

Ferrea quid mirum si cedunt ostia Petro?

Quem Deus aetherea custodem deputat aula,

Ecclesiæq. suæ faciens retinere cacumen,

Infernum superare iubet, &c.]

PETRVS INVI-
SIT SVOS.
Venit ergo (inquit Lucas) ad domū Mariæ matris Ioannis, qui cognominatus est Marcus, vbi erant multi congregati, & orantes. Pulsante autem eo ostium ianua, processit puella ad videndum, nomine Rhode.] moris quidem fuisse antiquis appendi malleum ianuis ad signum dandū, testatur Plutarchus de Curiositate. Sed pergit Lucas: Et vt agnouit vocem Petri, præ gaudio non aperuit ianuam, sed intro currens nunciauit stare Petrum ante ianuam. At illi dixerunt ad eam: Insanis. Illa autem affirmabat sic se habere. Illi autem dicebant: Angelus eius est. Petrus autem perseverabat pulsans. Cum autem aperuissent ostium, viderunt eum, & obstupuerunt. Annuens autem eis manu vt tacerent, narrauit quo modo Dominus eduxisset eum de carcere, dixitque: Nunciate Iacobo & fratribus hæc. Et egressus abiit in aliū locum.] hæc Lucas de liberatione Petri: cuius vincula, velut nobilissimæ victoriæ gloriosa trophæa, omniū fere sanctorum Parrum egregijs celebrata præconijs, in Ecclesia sunt perpetua memoria consecrata.

VII. De Petri enim vinculis Augustinus^b in illa verba: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam] Dignus certe, inquit, qui ædificandis in domo Dei populis lapis esset ad fundamentum, columna ad sustentaculum, clavis ad regnum. De hoc ait sermo diuinus: Et ponebant infirmos suos, vt vmbra saltem transeuntis Petri obumbraret eos. Si tunc opem ferre poterat vmbra corporis, quanto magis nunc plenitudo virtutis? Si tunc supplicanti bus proderat aura quædā pertranseūtis, quanto magis gratia nunc permanentis? Merito per omnes Christi Ecclesias auro pretiosius habetur ferum illud poenaliū vinculorum. Si tam medicabilis fuit obumbratio visitantis, quanto magis catena vincientis? Vt vmbra, inquam, transeuntis Petri obumbraret eos. Si inanjs quædam species vacuæ imaginis habere potuit in se vim salutis; quanto magis de corpore meruerūt attrahere salubritatis ferreo pondere sacris impressa membris vincula passionis? Si ad præidia supplicantium tam potens fuit ante martyrium, quanto magis efficax post triumphum? Felices illi nexus, qui de manicis & compedibus in coronam mutandi, Apostolum contingentes, martyrem reddiderunt. Felices catenæ, quæ nudatis pene ossibus inhærentes, viuas reliquias de sanguinis sudore, iam attrita carne, rapuerunt; tactusq. membrorum cruciatus sui sanctificat instrumentum; in quo dum afflictio crescit ad poenam, causa poenæ proficit ad gloriam. Felicia vincula, quæ reum suum vsque ad Christi crucem non tam condemnatum, quàm consecratum, miserunt.] hæc Augustinus de vinculis Petri: licet non de illis quibus hoc anno vincus est Hierosolymis (nondum enim ea reperta fuerant, quæ temporibus Theodosij Iunioris Aug. in lucem sunt prodita) sed de illis quibus Romæ est detentus in carcere, antequam crucis subiret supplicium.

VIII. At de his quibus vincus est Hierosolymis, tandem Romam translatis, hæc cecinit Arator diaconus^c:

manet omne per auum

Pignoris huius apex, & sideris obtinet instar,

Corpore quod Petrus sacrauit, & Angelus ore.

His solidata fides, istis tibi Roma casenis

EX VINCVLIS
PETRI LIBER-
TAS.

Perpetuata

Perpetuata salus: harum circumdata nexu

Libera semper eris: quid enim non vincula præstant,

Quæ tetigit qui cuncta potest absoluere? &c.]

Quomodo autem hæc ipsa Petri vincula fuerint asseruata, fideliter custodita, ac denique inuenta, Metaphrastes^a ex antiquioribus monumentis in lucem prodidit: ea enim in manus deuenisse cuiusdam ex Agrippæ familiaribus, sed in Christū credentis, sicq. per manus per quatuor delata sæcula fuisse, ac tandem patefacta, tradit. Sed de eorum inuentione agemus suo tempore. Postquam igitur Petrus sic elapsus, Ecclesiam quæ collecta erat in domo Mariæ (vt vidimus) visitasset, aliaq. complura, quæ paulo post recensimus, peregrisset; Romam versus direxit iter; atque hoc ipso secundo anno Claudij Imperatoris, sed in fine ipsius, Romam veniens, ac prædicans Euangelium, eam erigere cœpit Ecclesiam. Sedenim quomodo hæc singula facta sint; enarratis prius quæ antea contigerunt, temporum ordine referemus.

Quid interim sic elusus Herodes? Ait Lucas^b: Facta autem die, erat non parua turbatio inter milites, quidnam factum esset de Petro. Herodes autem cū requisisset eum, & non inuenisset, inquisitione facta de custodibus, iussit eos duci] ad supplicium scilicet: eos enim iussu Herodis fuisse suffocatos, auctor est Petrus^c martyr Episcopus Alexandrinus: Propter quos, inquit, nulla culpa in Petrum refertur: licebat enim eis, viso quod est factum, effugere: sicut nec imputatur Christo mors infantium.] hæc ipse. Quid vero post hæc Agrippa egerit, sic narrat Lucas: Descendensq. a Iudæa in Cæsareā, ibi commoratus est. Erat autem iratus Tyrijs, & Sidonijs. At illi vnanimis venerunt ad eum, & persuaso Blaſto, qui erat super cubiculum Regis, postulabant pacem, eo quod alerentur regiones eorum ab illo.]

Mirabitur certe aliquis eiusmodi appendicem ad historiam de Petro ab Angelo de carcere in libertatem vindicato, a Luca additam; qui causam irarum Agrippæ in Tyrios ac Sidonios ignorarit: quam illam esse existimamus, quod cum Petrus ab Angelo liberatus, Hierosolymis recessisset, in eas Palæstinæ maritimas regiones venit, ac ibi positas inuisit Ecclesias atque composuit; nam & vnum ex his qui ipsum sequebantur, presbyterum Sidonijs dedit Episcopum, aliaq. in alijs eiusdem & adiacentis regionis locis multa tanto Apostolo digna constituit. hæc autem ex antiquioribus chartis Metaphrastes^d in hæc verba descripsit: Liberatus a vinculis, cum ab Hierosolymis venisset Cæsaream Stratonis, & ex ijs qui sequebantur eum presbyteris, Episcopum ei constituisset, venit Sidonem: vbi cum multos curasset, & Episcopum constituisset, venit Berythum: in qua etiam cum vnum eorum qui sequebantur, ordinasset Episcopum, venit Biblym: deinde Tripolim, vbi apud Marsonem virum quemdam prudentem diuertit; quem cum Fidelibus, qui erant Tripoli Phoeniciæ, Episcopum constituisset, venit Orthosiam: deinde Antandrum; deinde in insulam quæ dicitur Aradus; inde Balanæas; & illinc Panta: deinde Laodiceam; in qua cum multos; qui morbis laborabant, & vexabantur a dæmonibus, curasset, Ecclesiamq. congregasset, & Episcopum constituisset, venit Antiochiam Syriæ ciuitatem.] Sicq. in hunc modum relegit auctor loca ad quæ Petrus accessit, cum liber e carcere Hierosolymis egressus, eam Syriæ partem Antiochiam vsque peragrauit: eamq. fuisse causam existimamus, quod Cæsaream se Agrippa contulerit, & in Tyrios ac Sidonios commotus fuerit. Quæ vero post hæc Lucas subinfert de eiusdem Agrippæ obitu, suo quo contigerunt tempore enarrabimus.

Idem qui supra auctor addit, tunc Antiochia profectum Petrum in Cappadociam venisse, Tyanamq. eiusdem prouinciæ ciuitatem diuertisse, indeq. abiisse Ancyram Galatiæ; illic mortuum suscitasse, baptizasse credentes, instituisse Ecclesiam; ordinatoq. Episcopo, Synopem & Amaseam Ponti ciuitates concessisse; ac subinde Gangram Paphlagonum, postea vero Claudiopolim, ac inde Nicomediam & Nicæam Bithyniæ ciuitates petiisse: post hæc rediisse Antiochiam, inde Hierosolymam. At nos quod ad Hierosolymam spectat, secus sentimus; quin potius eum Romam versus iter direxisse, asseueramus. Sed & errat, dum ante festum Paschale, post solum Petrum a vinculis, ea contigisse scribit. Nam post Paschales dies Petrum esse liberatum, Acta testantur. Nec est quod dici possit, hæc sequenti anno facta fuisse: nam (vt omnes consentiunt) hoc anno secundo Claudij Petrus Romam aduenit;

Annal. Eccl. Tom. 1.

Dd 2

Auctor

^a Metaphr. die
1. August. apud
Snr. tom. 3.

IX.
AGRIPPA ANTI-
MADVERTIT IN
CVSTODES.

^b Act. 12.
^c Petr. Alexan.
can. 13. apud
Theod. Bals.

X.
DE PETRI ITI-
NERE.

^d Metaphr. die
29. Iunij. Sur.
tom. 3.

XI.

Auctor ille quidem (mea sententia) quæ diuersis temporibus a Petro sunt facta, in vnum colligens, imprudenter in hoc vnum tempus reiecit. Ceterum nulla est dubitatio, eas prouincias non tantum a Petro fuisse visitatas, sed & Ecclesias in eis institutas, & Episcopos ordinatos: nam & Prochorum Nicomediæ ab eo datum Episcopum, & alios alibi, idem auctor testatur.

XII. Nec prætermittimus dicere, eundem Petrum Apostolum Byzantijs etiam & alijs eiusdem prouinciæ locis primos dedisse Episcopos. Id enim egregie proficitur Agapetus Papa illis litteris, quas de Menna a se ordinato Episcopo Constantinopolitano scripsit ad Petrum, quæ postea fuerunt in Quinta^a Synodo recitata; in quibus hæc leguntur: Et hoc dignitati suæ (Menna scilicet) addere credimus, quod a temporibus Petri Apostoli, nullum alium vnumquam Orientalis Ecclesia suscepit Episcopum manibus nostræ sedis ordinatū. Et forsitan ad demonstrationem laudis ipsius, vel ad destructionem inimicorum, instans res tanta prouenit, vt illis ipse similis esse videatur, quos in his quandoque partibus Apostolorum primi electio ordinauit.] hæc Agapetus: cuius auctoritatem, in Synodo præsertim œcumenica recitatam, maioris esse ponderis existimamus, quam recentiorum Græcorum, vt Nicephori, vel aliorum, qui dixerunt eas Ecclesias ab Andrea Apostolo institutas, ab eodemq. Episcopos illis datos: quod recentiores Græcorum in Menologio, & vterque Nicephorus, ille Episcopus Constantinopolitanus in Chronico, & alter cognomento Callixtus^b, tradiderunt. Porro constat non fuisse Byzantium primam sedem eius prouinciæ institutam, sed Heracleam. Vnde Gelasius Papa ad Episcopos Dardaniæ, agens aduersus Acacium: Cuius, inquit, sedis Episcopus? cuius metropolitanæ ciuitatis Antistes? Nonne parochiæ Heracleensis Ecclesiæ? &c.] Sed de his hæc.

XIII. Antequam vero de Petri Romam agamus aduentu, operæpretium existimamus & de ceterorum Apostolorum in diuersas Orbis prouincias profectio paulo fusius atque accuratius agere: ac primum, quo potissimum anno eadem acciderit, diligentiori studio perquirere. In his peruestigandis plurimum laboris subijimus, multumq. temporis insumpsimus: sed quem secure siue ex Græcis, siue ex Latinis auctoribus sequeremur, inuenimus neminem. Nam nulla in primis ratio habenda est apocryphi illius scripti; quod Melitonis^c Sardensis Episcopi nomine circumfertur, quo proditur, anno secundo ab ascensione Domini, Apostolos per Orbem diuisos, in externis prouincijs Euangelium prædicasse: neque enim hæc nostra confutatione indigent, quæ ex Actis Apostolicis perspicue refelluntur. Apollonij vero, quod Eusebius^d recitat, testimonium, inhibuisse Christum Apostolis, ne ante annum duodecimum a sua ascensione recederent Hierosolymis; an solida firmitate subsistat, superius dixisse meminimus: sed id est diligentius expendendum. Ex eius namque sententia dicendum esset, non ante annum quartum Claudij Imperatoris Apostolos in prouincias abiisse. ceterum omnium testimonio certum exploratumq. habetur, iam anno secundo eiusdem Augusti, Petrum Apostolorum Principem venisse Romam. Rursum eiusdem Apollonij sententia confutari posse videtur Marci Euangelistæ auctoritate: quem cum constet scripsisse Euangelium anno sequenti, vt suo loco inferius demonstrabimus; se illud scriptis consignasse post diuisos in orbem terrarum Apostolos, illis verbis in fine^e positus, satis aperte significat, quibus ait: Illi autem profecti prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & sermonem confirmante, sequentibus signis.] qua ratione saltem biennio ante tempus ab Apollonio definitum, Apostolos in Orbis prouincias esse profectos, liquido satis apparet.

XIV. Cum igitur ante sequentem annum, quo Marcus suum scripsit Euangelium, Apostolos iam per mundum diuisos fuisse constet; nec ante præsentem annum id contigisse ex Actis Apostolorum satis perspectum habeatur: necessario fateri cogimur, hoc ipso secundo Claudij anno id factum esse. Sicut enim post necem Stephani, vniuersi qui erant Hierosolymis discipuli dispersi sunt (vt ait Lucas^f) præter Apostolos: ita etiam secunda hac in Ecclesiam excitata persecutione, occisoq. Iacobo Apostolo, & Petro eodem supplicio condemnato, sed diuina virtute elapso, factam esse Apostolorum dispersionem, seu potius dicere velimus diuisionem, par est credere. cum enim quo loco in Iudæa consisterent, persequente illos Agrippa, non haberent; a Iudæis sic pulsi, ad exteras gentes, vt diuina fuerat reuelatione Petro demonstratum, sunt profecti. Vnde

Ioannes

A Ioannes Chrysostr^g in hanc sententiam: Apostoli, inquit, prædicauerunt Iudæis, longoq. temporis spatio cæsi & flagellati in Iudæa manentes, ac demum ab ipsis propulsi, in Gentes profecti sunt.] Quod ad diem pertinet, decimaquinta Iulij in aliquibus Martyrologijs^b eius rei perpetua memoria consecrata reperitur. His itaque de tempore profectio Apostolorum in prouincias enarratis; quid, cum profecturi essent, communi consilio coeuntes ante statuerint, aperiendum est.

Sane quidem etsi ab Agrippa excitata vexatio Apostolos compulit externas quære re regiones: tamen de prædicando Euangelio Gentibus, iam tunc Apostolos iniisse consilium diximus, cum diuina præuia reuelatione, ostensa Petro lintei cælitus demissi visione, apertum est Ecclesiæ ostium Gentibus. Ea etiam occasione (vt vidimus) Matthæus primus omnium Euangelium Iudæis Palæstinis, quos relicturi essent, Hebraice conscripsit. Tunc etiam Catholicæ fidei consulturi, quid singuli essent prædicaturi Gentibus, ne vlla ex parte aliqua vel apparens inter eos in annunciatione Euangelij diuersitas esset; quosdam fidei canones, quibus vniuersam Christianam fidem perstringentes firmarent ac stabilirent, constituerunt: quos proprio nomine Dei Ecclesia nominare consuevit Symbolum Apostolorum: vel quod singuli ex eis ad eum perficiendum attulerint suum symbolum; qua ratione ante necem Iacobi dicendū est illud esse confectum: Vel quoniam qui Christiani essent, eo Symbolo, velut tessera militari data, dignosci possent. De his enim agens Ruffinus hæc ait^c: Discessuri Apostoli ab inuicem, normā prædicationis in commune constituerunt; ne forte alij ab alijs abducti, diuersum aliquid his qui ad fidem veniebant exponerent. Ergo omnes in vno positi, & Spiritu sancto repleti, breue istud futuræ (sicut diximus) prædicationis indicium, conferendo in vnum quod sentiebat vnusquisque, componunt, atque credentibus hanc dandam esse regulam statuunt. Symbolum autem hoc multis & iustissimis ex causis appellare voluerunt. Symbolum enim Græce indicium dici potest, & collatio, hoc est, quod in vnum conferunt. Id enim fecerunt Apostoli in his sermonibus, in vnum conferendo vnusquisque quod sentit.

Indicium autem vel signum idcirco dicitur, quia illo tempore (vt Paulus Apostolus dicit, & in Actis Apostolorum refertur) multi ex circumcisus Iudæis simulabant se esse Apostolos Christi, & lucri alicuius vel ventris gratia ad prædicandū proficiscebantur, nominantes quidem Christum, sed non integris traditionum lineis nunciantes: idcirco ergo istud indicium posuere, per quod agnosceretur is qui Christū vere secundum Apostolicas regulas prædicaret. Denique & in bellis ciuilibus hæc seruari ferunt: quoniam & armorum habitus par, & vocis sonus, & sermo vnus est, atque eadem instituta bellandi; ne qua doli subreptio fiat, symbola discreta vnusquisque dux suis militibus tradit, quæ Latine signa vel indicia nominantur: vt si forte occurrerit quis, de quo dubitetur, interrogatus symbolū, prodatur si sit hostis, an socius. Idcirco denique hæc non scribi chartulis atque membranis, sed retineri cordibus tradiderunt; vt certū esset, hæc neminem ex lectione, quæ interdum peruenire etiam ad infideles solet, sed ex Apostolorum traditione didicisse. Discessuri ergo (vt diximus) ad prædicandum, istud & vnanimis & fidei suæ indicium Apostoli posuere: non sicut filij Noe discessuri ab alterutrum, turrem ex latere cocto & bitumine constructam, cuius cacumen ad cælum vsque pertingeret: sed munimenta fidei, quæ starent aduersus faciem inimici, ex lapidibus viuus & margaritis Dominicis ædificantes: quæ neque venti impellerent, neque flumina subuerterent, neque tempestatū ac procellarum turbines permouerent. Merito igitur illi ab inuicem separandi, turrim superbiæ ædificantes, linguarum confusione damnati sunt, vt ne vnus quidem posset aduertere proximi sui loquelam: isti vero qui turrem fidei construebant, omnium linguarum scientia & agnitione donati sunt; vt illud peccati, hoc fidei probaretur indicium.] hucusque Ruffinus.

Hieronymus^d de eodem hæc ad Pammachium: Symbolum fidei & spei nostræ, quod ab Apostolis traditum, non scribitur in charta aut atramento, sed in tabulis cordis carnalibus, &c.] Itemq. apud Augustinum hæc leguntur: Quod Græce Symbolum dicitur, Latine Collatio nominatur: Collatio ideo, quia collata in vnum totius Catholicæ legis fides, Symboli colligitur breuitate; cuius textum vobis modo, Deo annuente, dicemus. Petrus dixit: Credo in Deum Patrem omnipotentem. Ioannes dixit: Creatorem cæli & terræ. Iacobus dixit: Credo & in Iesum Christum Filium eius

QVOS EPISCO-
POS PETRVS OR
DINAVIT.

a Quinta Syn.
Act. 2.

b Niceph. Call.
hist. lib. 3. c. 7.

DE DIVISIONE
APOSTOLORVM
TEMPORE.

c Apud Bed. in
retract. in Act.
Apost. c. 8.

d Euseb. hist. lib.
5. c. 27.

e Marc. 16.

f Act. 8.

a Chrysostr. hom.
70. in Matth. c.
22.

b Bed. V. suard.
et alij ea die.

XV.

DE SYMBOLO A-
POSTOLORVM.

c Ruffin. in præ-
fat. expof. Symb.
Apostolorum.

XVI.

SYMBOLVM
TESSERA CHRIS-
TIANITATIS.

XVII.

d Hier. epist. 62.

SINGVLORVM
APOSTOLORVM
SINGVLAR SEN-
TENTIAS.

unicum Dominum nostrum. Andreas dixit: Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine. Philippus ait: Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus. Thomas ait: Descendit ad inferos, tertia die resurrexit a mortuis. Bartholomæus dixit: Ascendit ad cælos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis. Matthæus dixit: Inde venturus est iudicare viuos & mortuos. Iacobus Alphæi: Credo & in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam Catholicam. Simon Zelotes: Sanctorum communionem, remissionem peccatorum. Iudas Iacobi: Carnis resurrectionem. Matthias compleuit: Vitam æternam. Amen.] hæc apud Augustinum^a: quamuis an sit ille sermo S. Augustini, a quibusdam reuocetur in dubium: sed cuius sit, nihil interest, cum de singulis duodecim Apostolorum distinctis elogijs suppetant etiam aliorum testimonia. Nam de iisdem singulorum Apostolorum sententijs hæc etiam S. Leo Papa^b ad Pulcheriam Augustam: Ipsius Catholici Symboli breuis & perfecta confessio, quæ duodecim Apostolorum totidem est signata sententijs, tam instructa sit in munitione cælesti, vt omnes hæreticorum opiniones solo possint gladio detruncari.] eadem Venantius^c Fortunatus, & alij^d tradunt.

^a Aug. de semp. serm. 215.

^b Leo epist. 96. ^c Venant. Fort. in presat. expos. Symboli. ^d Albin. Flac. de Offic. Eccl. c. 22. Raban. de inst. cleric. lib. 2. c. 56. & alij.

XVIII. Hoc ipsum Symbolum Catholica Ecclesia semper adeo est venerata, vt in SS. Concilijs œcumenicis^e quasi basis quædam & fundamentum totius structuræ Ecclesiasticæ consueuerit in primis recitari. De Romana autem Ecclesia, quàm sincere & illibate illud absque alia aliqua additione seruauerit, Ruffinus hæc dicit^f: Illud non importune commendandum puto, quòd in diuersis Ecclesijs aliqua in his verbis, primo scilicet Symbolo inueniuntur adiecta: in Ecclesia autem vrbs Romæ hoc non deprehenditur factum: pro eo, arbitror, quòd neque hæresis vlla illic sumpsit exordium, & mos ibi seruatur antiquus apud eos qui gratiam baptismi suscepturi sunt, publice, id est, Fidelium populo audiente, Symbolum reddere: et vtique adiectionem vnus saltem sermonis eorum quæ præcesserunt, non admittit auditus: in ceteris autem locis (quantum intelligi datur) propter nonnullos hæreticos addita quædam videntur, per quæ nonnullæ doctrinæ sensus videatur excludi.] hæc Ruffinus. Et Vigilius^g contra Euthychem de veritate Symboli citans Romanam Ecclesiam, sic ait: Vniuersitas profitetur credere se in Deum Patrem omnipotentem, & in Iesum Christum Filium eius Dominum nostrum. Huic capitulo ob id iste calumniatur: Cur non dixit: In vnum Deum Patrem, & in vnum Iesum Christum Filium eius, iuxta Nicæni decretum Concilij? Sed Romæ & antequam Nicæna Synodus conueniret, a temporibus Apostolorum vsque ad nunc, & sub beatæ memoriæ Cælestino, cui iste rectæ fidei testimoniū reddidit, ita Fidelibus Symbolum traditur: nec præiudicant verba, vbi sensus incolumis permanet.]

^g Vigil. lib. 4.

XIX. Hoc igitur Symbolum Apostolicum non solum cunctis ad baptismum venire cupientibus, primum omnium traditur, & ab eisdem proxime baptizandis exigitur, sed assidue a quolibet Christiano recitandum esse, admonet Augustinus^h, dum ait: Cum autem tenueritis Symbolum, vt non obliuiscamini, quotidie dicite quando surgitis, quando vos collocatis ad somnum. Reddite Symbolum vestrū, reddite Domino, commemorate vos, vos ipsos non pigeat repetere: bona est repetitio, ne subrepat obliuio. Ne dicatis: Dixi heri, dixi hodie, quotidie dico, teneo illud bene. Commemora fidem tuam; inspice te: sit tamquam speculum tibi Symbolum tuum; ibi te vide, si credis omnia quæ te credere confiteris, & gaude quotidie in fide tua. Sint diuitiæ tuæ, sint quotidiana quodammodo indumenta mentis tuæ. Numquid quando surgis, te vestis? sic & commemorando Symbolum tuum, vesti animam tuam, ne forte eam nudet obliuio.] hæc Augustinus. Ambrosiusⁱ item de eodem hæc in eadem sententiam: Symbolum quoque specialiter debemus, tamquam nostri signaculum cordis, antelucanis horis quotidie recensere: quo etiam, cum horremus aliquid, animo recurrendum est. Quando enim sine militiæ sacramento miles in tentorio, bellator in proelio?] Hactenus de Symboli institutione & eius vsu.

^h Aug. hom. 42. QUANTAE EFFICACIAE SYMBOLVM APOSTOL.

ⁱ Ambros. lib. 3. de virginib. 4. tom. Rom. edit. fol. 357. c.

XX. His igitur sic ab Apostolis institutis, & sicut Symbolo, ita etiam alijs absque scriptis traditionibus Ecclesiæ impartitis, diuiserunt sibi ad quas singuli proficiscerentur orbis terræ prouincias. Omittimus hic recensere quæ de eare in pseudo-Prochoro^k commenta leguntur. ex quo fortasse acceperunt, qui forte prouincias tradunt esse diuisas, vt Socrates^l scribit, & alij. Nec illis assentimur dicentibus, pro ratione linguarum muneris impertiti, cuique illam esse tributam prouinciam: quasi velint Apostolos, et si linguarum

^k Habetur tom. 2. Biblioth. san. ^l Socrat. lib. 1. c. 15. & alij eum secuti.

guarum omnium donum accepissent, peculiari tamen alicuius prouinciæ eorū quemque vsu fuisse sermone. At sicut non admittunt Patres^a, post acceptum Spiritum sanctum, qui illos doceret omnia, ac cuncta suggereret, Apostolos res agendas tantum præsertim ponderis forti commisisse: ita eisdem omnes omnibus linguis æque locutos esse consentiunt. Dicimus ergo, aliarum exemplo rerum quæ ab ipsis sunt gestæ, hæc eadem omnia de diuisione prouinciarum Spiritus sancti speciali instinctu esse peracta. Si enim de Paulo & Barnaba, antequam simul mitterentur ad prædicandum Gentibus Euangelium, dixit (quod habet Lucas^b) Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus, ad quod assumpsi eos] quomodo non magis, cum omnes mittendi essent Apostoli, quo singuli profecturi essent, declarauit idem Spiritus sanctus? Quia etiam cum singulorum ordinationes non nisi præcedentibus prophetijs & specialibus admonitionibus Spiritus sancti (vt suo loco dicemus) ab Apostolis fieri consueuerint: numquid in tanto tantæq. molis negotio eum consulere neglexerunt? Si insuper ad hominem vnum baptizandum missus est Angelus^c ad Philippum, & quo iturus esset admonuit: numquid cum ad totius humani generis salutem mittendi essent Apostoli, quo singuli profecturi essent, Dominus per Angelum, vel aliter diuinitus desijt demonstrare?

SPIRITVS SANCTI INSTINCTU FACTA DIUISIONE Prouinciarum. ^a Chrysof. in Act. Bed. Oecumen. Gloss. & alij.

^b Act. 13.

^c Act. 8.

Omnia diuinus ille Spiritus moderabatur, neque sine illius instinctu aliquis illorum quicquam agere præsumebat, quâuis animo concepisset. Hæc cum pluribus sint exemplis monstrata, adhuc accipe quæ de Paulo ac socijs scribit Lucas^d: Transientes autem Phrygiam, & Galatiæ regionem, vetati sunt a Spiritu sancto loqui verbum Dei in Asia. Cum venissent autem in Mysiam, tentabant ire in Bithyniam: et non permisit eos Spiritus Iesu. Cum autem pertransissent Mysiam, descenderunt Troadem: et visio per noctem Paulo ostensa est: Vir Macedo quidam erat stans, & deprecans eum, & dicens: Transiens in Macedoniam, adiuua nos. Vt autem visum vidit, statim quæsiuimus proficisci in Macedoniam, certi facti quòd vocasset nos Deus euangelizare eis.] His ergo & alijs exemplis admoniti, dicimus, singulos Apostolorum in eas Orbis regiones esse amandatos, ad quas Spiritus sanctus priuato instinctu voluit eos proficisci.

XXI.

^d Act. 16.

SPIRITVS SANCTVS IN OMNIBVS CONSVETOR.

De hac item Apostolorum profectioe hæc Iustinus^e martyr: Hierosolymis duodecim viri profecti sunt in mundum, atque hi quidem indocti, & minime eloquentes: Dei autem virtute humano generi denunciauerunt, a Christo missos se esse qui cunctos Dei verbum docerent.] Et Ioannes Chrysofomus, de iisdem agens, hæc ait^f: Peragrarunt Apostoli orbem terrarum, & infirmum inuenientes, ad sanitatem reducerunt, & in ruina positum ad stabilitatem reuocarunt, non arcus tendentes, non sagittas mittentes, non pecunias largientes, non eloquentia confidentes. Erant nudi quidem sacculo, sed induti Christum; pauperes, sed diuites; pecunia indigentes, sed regnum cælorum possidentes; non habentes humana solatia, habentes autem Dominum Deum suum: Ego enim, inquit, vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi. Peragrarunt vniuersum orbem terrarum oues simul cum lupis. Quis vidit? quis vmquam pastor oues mittit in medio luporum? sed magis si viderit lupos, congregat oues. At vero Christus e contrario fecit: oues ad lupos; & vulneratæ a bestijs non sunt, sed magis lupi ad ouium mansuetudinem conuersi sunt.] et post multa: Mira virtus erat, piscatorem, publicanum, pellionem nudis præceptis mortuos suscitare, morbos expellere, mortem abigere, philosophorum linguam mutam facere, rhetorum ora constringere, apud Principes & Reges versari, barbaris, Græcis, & vniuerso humano generi imperare: nam & hoc illi verbo perfecerunt.] hæc Chrysofomus.

XXII.

^e Iustin. in orat. ad Antonin.

^f Chryf. aduer. Gentiles.

DEI VIRTUS IN PRAEDICATIONE APOSTOLORVM.

Sed quæ essent in totius terrarum orbis vastissima illa filua monstra ferarum atque portenta, quæ nec fingere satis potuit scriptorum Gentilium vanitas, ad quæ perdomanda e Galilæa piscatores sunt missi: vt in præsentia dicere prætermittamus de singularum gentium superstitione, accipe quæ de complurium illarum moribus Theodoretus^g summatim collegit (licet ante eum Hieronymus sit fusius profectus libro secundo contra Iouinianum scripto) Persicæ, inquit, nationes, quæ iam pridem Zaradæ legibus regebantur, matrum, filiarum, sororū connubijs susq. deq. commixtæ, remq. iustissimam arbitrantes id quod erat facinus iniustissimum, audita piscatorum lege & accepta, Zaradæ leges vt iniquitatem maximam conculcarunt, Euangelicamq. protinus temperantiam complexæ sunt: quiq. prius, edocente illo, didicerunt mortuorum

XXIII.

^g Theodoros. de curat. Græcar. affect. lib. 9.

MAE ZVYIRIC
-MTRNI IT
-IO ATDAR VI

SVBACTAE AB
APOSTOLIS GEN
TES CHRISTI
LEGE VIXERE.

XXIV.

a Eusebius in
Chronico.
b Hier. de Scrip.
Eccl. in Petro.
c Iren. lib. 3. c. 1.
d Tertul. de pra-
script.
e Hippol. apud
Pruden. in Pe-
risteph.
f Cyprian. de
unit. Eccles. &
alijs locis.
g Arnob. aduers.
Gentes. & in
Psal. 106.
h Lactant. lib. 4.
c. 21.
i Optat. contra
Parmen. lib. 2.
k Hier. de Scrip.
Eccl.
l Ambros. serm.
in natal. Apost.
m Aug. serm. 7.
in natal. Apost.
n Semer. hist.
lib. 2.
o Prud. in Peri-
steph.
p Philast. de ha-
res. c. 30.

num corpora canibus depascenda volucrisque porrigere; tunc iam, cum coeperunt in Christum credere, ab eiusmodi immanitate abhorrent, & mortuos suos terrae infodiunt: neque curant Principum leges, quibus id fieri prohibetur; neque tortorum saevitiam perhorrescunt: magis enim timent Christi iudicium; cumque praesentia cuncta irrideant, somnare magis gaudent quam non videntur, eaque demum reuerentur & timent. Has itaque novas leges acceperunt a promulgatoribus Galilaeis; qui non timentur Romanorum potentiam, sese vltro crucifixi hominis imperio subdiderunt. Atque ut hi Romanis legibus viuerent, neque Augustus ipse impetrauit, neque Traianus, qui Persarum regna subuertit: et tamen Apostolorum monumenta Persae homines, tamquam caelitus allata fuerint, venerantur.] et paulo post:

Massagetae miserimos esse homines arbitrati, qui alio mortis genere quam violenta nece decumberent; quique idcirco legem de mactandis senibus comedendisque tulerunt: postquam piscatorum leges futurumque acceperunt, abominabiles illas dapes ac hostias pertasi sunt. Tibareni quoque soliti olim seniores de altis rupibus dare praecipites, legem iniquissimam considerunt, Euangelica lege accepta. Neque amplius Hyrcani, neque Caspij ipsi alunt canes hominum cadaueribus, neque Scythae vna cum mortuis hominibus viuos infodiunt, quos olim viuentes illi dilexerant. Tantam morum mutationem piscatorum leges inuehere potuerunt.] haec pauca ex multis insinuasse satis credimus, ut ex his qualis esset tunc orbis terrarum facies intelligatur, magisque Christi potentiam admiremur, qui per paucos abiectosque homines, tot Orbis monstra domuerit, ac suo iugo nec tantum corpore, sed animo ea ipsa subegerit. Cum autem complures ex Gentibus frenum Romani Imperij accepissent; tamen nec vi, nec suasionibus adigi potuerunt, ut Romanis legibus viuerent: Nam (quod idem auctor addit) neque Aethiopes, qui sunt Aegyptijs Thebanisque contermini, neque multae item Ismaeliticae nationes, non Lagi, non Sanni, non Anasgi, non quamplurimi alij barbari, Romanorum dominatu accepto, vllis Romanis legibus in conuentionibus suis vruntur. At nostri illi piscatores, & publicani, sutorque ille noster cunctis nationibus legem Euangelicam detulerunt: neque solum Romanos, & qui sub Romano viuunt Imperio, sed Scythas quoque, ac Sauromatas, Indos praeterea, Aethiopas, Persas, Seras, Hyrcanos, Cymmerios, Germanos, & Britannos (vtque femel dicatur) omne hominum genus, nationesque omnes induxerunt Crucifixi leges accipere, non armis vsi, non infinita vi militum delectorum, non immanitatis Persicae violentia, sed verborum suasu, ostensa legum, quas praedicabant, vtilitate: quod sane ipsum non sine magno quidem sui periculo faciebant, sed in singulis ciuitatibus frequenter passim iniurias, flagraque passim a quouis hominum genere subeuntes.] haec ille, & alia plura id genus.

XXV.

q Oros. lib. 7. c. 6.
r Prosper de
prad. lib. 4. c. 23.
s Max. ser. c. 3.
t in nat. Apost.
u Petr. Chrysol.
serm. in natal.
Apost.
v Arator in Act.
Apost.
x Papias apud
Euseb. lib. 2. c. 13.
y Caius apud
Euseb. lib. 2. c. 24.
z Dionys. apud
Euseb. lib. 2. c. 24.
a Per. Alexand.
can. 3.
b Euseb. lib. 2.
c. 23. 24.
c Chrysol. hom. de
Petro & Paulo.
d Cyril. epist. ad
Calestim.
e Theod. lib. 1.
har. sub. in Si-
mone, & epist.
ad Leonem.
f Sozom. lib. 4.
c. 24.

Sed ut in quas singuli sint profecti prouincias, tandem cognoscamus: quae ea de re a sanctis Patribus vel alijs scripta reperimus, in medium afferemus. Ac in primis de Petro dicendum, quem hoc anno secundo Claudij Imp. venisse Romam, communis omnium sententia est: id enim Eusebius in Chronico in primis testatur, id ipsum S. Hieronymus, ac denique ceteri omnes qui de ea re historiam conscripserunt. haec enim habet Eusebius: Anno secundo Claudij, Petrus Apostolus, cum primum Antiochenam fundasset Ecclesiam, Romam proficiscitur; vbi Euangelium praedicans, viginti quinque annis eiusdem urbis Episcopus perseuerat.] et Hieronymus: Petrus post Episcopatum Antiochenae Ecclesiae, & praedicationem dispersionis eorum qui de circumcissione crediderunt in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia, & Bithynia, secundo Claudij anno ad expugnandum Simonem magum Romam pergat, ibique viginti quinque annis cathedram sacerdotalem tenuit, vsque ad vltimum annum Neronis.] eadem de tempore & reliqui omnes conscripserunt: ut nulla de his relicta sit dubitatio, vel penes eos contradictio. Sicut & de eiusdem Petri Romam aduentu eadem omnes fere rerum Ecclesiasticarum veteres scriptores & confirmarunt, & perpetuis monumentis decorarunt; ut Irenaeus, Tertullianus, Hippolytus, Cyprianus, Arnobius, Lactantius, Optatus, Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, Seuerus, Prudentius, Philastrius, Orosius, Prosper, Maximus Taurinensis, Petrus Chrysologus, Arator, ac ceteri Latinorum, qui de rebus Ecclesiasticis commentarios edidit: ex Graecis vero Papias, Caius, Dionysius Corinthiorum, Petrus Alexandrinus, Eusebius, Chrysofomus, Cyrillus Alexandrinus, Theodoretus, Sozomenus, & ceteri iuniores

niore: ac denique, ne in re toto caelo perspicua laboremus, id ipsum SS. oecumenicae Synodi, idem etiam Romani Pontifices suis epistolis, Imperatores suis edictis: ac (vt vnico tantum verbo rem absoluaui) tanta de Petri Romam aduentu memoria, omni scripturum genere meruit consecrari, adeo vt nec cuiusuis perfrictae frontis haereticus, vel schismaticus, eorum qui ante nostrum saeculum vixerint, ausus fuerit de eo vel leuiter quidem dubitationem mouere.

Sic igitur ad totius mundi principem ciuitatem princeps Apostolorum mittitur, & ad primariam urbem Orbis primus pastor iure dirigitur: de quo haec S. Leo: Cum duodecim Apostoli, accepta per Spiritum sanctum omnium locutione linguarum, imbuendum Euangelio mundum, distributis sibi terrarum partibus, suscepissent: beatissimus Petrus princeps Apostolici ordinis ad arcem Romani destinatur Imperij: vt lux veritatis, quae in omnium gentium reuelabatur salutem, efficacius se ab ipso capite per totum mundi corpus effunderet. Cuius autem nationis homines in hac vrbe non essent, aut quae vsquam gentes ignorarent quod Roma didicisset? Hic conculcandae philosophiae opiniones: hic dissoluendae erant terrenae sapientiae vanitates: hic confurandi daemonum cultus: hic omnium sacrilegiorum impietas destruenda, vbi diligentissima superstitione habebatur collectum quicquid vsquam fuerat vanis erroribus institutum. Ad hanc ergo urbem tu beatissime Apostole Petre venire non metuis; & consorte gloriae tuae Paulo Apostolo aliarum adhuc Ecclesiarum ordinationibus occupato, siluam istam frementium bestiarum, & turbulentissimae profunditatis oceanum, constantior quam cum supra mare gradereris, ingrederis. Nec mundi dominam times Romam, qui in Caiphae domo expaueras sacerdotis ancillam. Numquid autem iudicio Pilati, aut saeuitia Iudaeorum, minor erat vel in Claudio potestas, vel in Nerone crudelitas? Vincebat ergo materiam formidinis vis amoris; nec aestimabas terrori cedendum, dum horum saluti consulis, quos susceperas alendos. Hunc ergo intrepidae charitatis affectum iam tunc profecto conceperas, quando professio tui amoris in Dominum trinae interrogationis est solidata mysterio. Nec aliud ab hac mentis tuae intentione quaesitum est, quam vt pascendis eius quem diligeres, ouibus cibum, quo ipse eras opimatus, impenderes. Augebant quoque fiduciam tuam tot signa miraculorum, tot dona charismatum, atque experimenta virtutum. Iam populos, qui ex circumcissione crediderant, erudieras: iam Antiochenam Ecclesiam, vbi primum Christiani nominis dignitas est orta, fundaueras. Iam Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam, atque Bithyniam legibus Euangelicae praedicationis impleueras: nec aut dubius de prouectu operis, aut de spatio tuae ignarus aetatis, trophaeum Crucis Christi Romanis arcibus inferebas.] haec Leo. Et Arnobius in illud Psalmi: Posuit terram fructiferam in saluginem] haec item ait: Sed per Petrum in salugine litterarum positam Romam, fecit eam fructum afferre.] et infra: Posuit desertum ab aquis, quae peccata lauant: Posuit in stagna aquarum: Abundant aquae baptismatis; martyrum poenitentiae, elemosynarum abundantia in deserto isto, quod ante Petri aduentum siccum fuit & aridum, hoc nunc excultum est, cum constitueretur in eo ciuitas Ecclesiae, in qua quotidie seminantur agri, & plantantur vineae, vt fiat fructus natiuitatis, quos benedixit Deus, & fecit vt multiplicarentur.] haec Arnobius de institutione Ecclesiae Romanae facta per Petrum.

Quod vero ad rei gestae historiam pertinet: quibus itineribus, quibus ve socijs committatus Petrus Romam aduenerit, neminem qui describat, inuenimus, praeter vnum Metaphrastem, qui Petri iter Antiochia Romam relegens, ordinatas etiam ab eo Ecclesias in via summam recensuit. Sed quod certo auctore ea scripta careant, & in multis fide vacillent, haud in omnibus probantur: vt cum ait, ante discessionem Antiochia altercatum esse cum eo Paulum, tumque contigisse quod idem Paulus scribit ad Galatas. Sed eas diffensiones longe post haec tempora factas esse, suo loco dicemus. Sic etiam cum auctor ait, Paulum & Silam a Petro inuentos esse Corinthi: ceterum Paulum & Silam alio tempore simul coisse, ex Actis Apostolorum suo loco monstrabimus: Vel cum dicit, Cornelium Centurionem a Petro Episcopum Ilij ordinatum; cum ex his quae superius dicta sunt, constet ipsum Caesariensi Ecclesiae in Palestina fuisse a Petro praefectum. His igitur alijsque ab eo scriptis offensus, libentius ea hic referre abstinui. Quod vero idem auctor dicit, Petrum a Christo admonitum, venisse Romam ad Simonem mag-

XXVI.
a Leo serm. 1. in
nat. Apost.
DE PETRO ROMANISSIMO.

XXVII.
PETRI ITINERARIUM HAVD CERTAE FIDET.
b Metaphr. die 20. Iulij.

nem magum confutandum; res est quæ altiori indiget inspectione; agemus de ea fuis suo loco inferius. Porro venisse vna cum Petro Antiochia Romam Marcum in primis, qui postea ab eodem Petro acceptum scripsit Euangelium; Apollinarem, qui ab eodem postmodum Rauennati est præfectus Ecclesiæ; Martialem, qui est inde missus ad Gallias; Rufum Capuæ factum Episcopum, Pancratium Tauromenij, Marcianum Syracusis datum Episcopum, & alios cum eis; eorumdem Acta testantur: licet de Marciano & Pancratio iam antea, cum adhuc Petrus moraretur Antiochiæ, in Siciliam fuisse missos, Metaphrastes^a affirmet; cuius etiam testificatione habetur expressum, Petrum in Italiam nauigantem, in Siciliam appulisse.

^a Metaphr. die 29. Iunij.

XXVIII.

De ceteris locis, ad quæ Petrus Romam venturus diuertit; nobilia in ijs remanserunt antiquitatis vestigia, sed traditione potius quàm scriptura firmata. Nã (vt omitramus de singulis dicere, quæ nondum nobis explorata habentur) est Neapoli in Campania percelebris memoria, vbi idem Princeps Apostolorum, cum Neapolim nauigio delatus esset, vna cum suis Missam celebrauit. Tradunt insuper, ipsum Neapoli soluentem, vi ventorum delatum esse Liburnum, indeq. Pisas proxime positas conscendisse, ibiq. ex more incruentum sacrificium obtulisse: quem locum, tantæ rei memoria celebrem, a posteris summo honore habitum esse constat: Inde vero Romam venisse: licet in aliquibus manu scriptis, quibus res gestæ Marci Episcopi Atinæ narrantur, Petrum pedestri itinere Neapoli Romam venisse, & Atinam ad Marcum gentilem suum Galilæum hominem diuertisse, scriptum habeatur. Sed de rebus tam antiquis & incertis quid potissimum affirmare debeamus, non satis constat. De Romana vero Ecclesia a Petro instituta, cui & Episcopus præfuit, dicemus anno sequenti, quo id fieri contigit. His vero sic de Petro narratis, iam de ceteris est agendū Apostolis, & ad quas orbis terrarum partes quisque eorum accesserit (quantum licet antiquorum scriptorum auctoritate) reliquum est vt eo dicamus ordine, quo a Luca^b eorum nomina recensentur in Actis: ac primum de Ioanne est instituenda narratio.

^b Act. 1.

XXIX.

Ioannes igitur Zebedæi filius, frater Iacobi, migravit in Asiam, Minorem scilicet; easq. prouincias, in quibus & Petrus (vt vidimus) Euangelium prædicauerat, & Ecclesias complures erexerat, prædicatione Euangelicæ veritatis excoluit. Vna vero cum Ioanne profectam esse sanctissimam Dei genitricem Mariam Virginem, & Ephesi apud eum habitasse, epistola synodica^c sacrosancti Concilij Ephesini ad Clerum Constantinopolitanum data, non obscure ab illo sancto Episcoporum coetu significatur, dum illic agitur de damnatione Nestorij his verbis: Quare & Nestorius impiæ hæreseos instaurator, in Ephesiorum ciuitate, quam Ioannes Theologus & sacra Virgo Deipara Maria quandoque incoluerunt, constitutus, a sanctorum Patrum & Episcoporum coetu vltro se ipsum abalienans, malæq. conscientie reatu impeditus, ad illum sese adiungere non audens; post trinam citationem, sacre Synodi sententia, diuinoq. sanctorum Patrum iudicio condemnatus, omniq. sacerdotali dignitate exutus est. Magdalenam etiam vna cum Lazaro Ephesi egisse, aliqui^d tradiderunt: sed his de Magdalena repugnant quæ superius dicta sunt. At quæ de migratione Dei genitricis Ephesum sunt narrata, ab Epiphanio^e haud facile admittuntur, qui ait: Equidem cum Ioannes in Asiam instituerit profectionem, nusquam dicit scriptura quod abduxerit secum sanctam Virginem.] hæc ipse. ceterum complura tradita habentur sine scriptis. De profectione vero Ioannis in Asiam meminerunt Origenes^f, Eusebius^g, Gregorius^h Nazianzenus, Ioannesⁱ Chrysofomus, qui & ait^k: Corpore autem habitauit Asiam, vbi antiquitus omnes philosophorum sectæ philosophatæ sunt: idcirco is locus dæmonibus obnoxius est, & admodum formidabilis. In medio autem inimicorum claruit; illorumq. fugata caligine, arcem euertit quammunitissimam.] Complures ibi erexit Ecclesias, quarum sic meminit Tertullianus^l: Habemus & Ioannis alumnas Ecclesias: nã & Apocalypsin eius Marcion respuit; ordo tamen Episcoporum ad originem recensus, in Ioannem stabit auctorem.] Septem enim illæ in Asia positæ, quarum ipse meminit in Apocalypsi, ab eo fundatæ traduntur; nimirum Ecclesia Ephesi, Smyrnæ, Pergami, Thyatiræ, Sardis, Philadelphia, & Laodiceæ.

^c Act. Ephes. to. 2. cap. 26. edit. Felzan.

^d Notation. in Mart. Rom. die 22. Iulij. ^e Epiph. hæres. 78.

^f Orig. lib. 3. in Genes. ^g Euseb. hist. lib. 3. c. 1. ^h Greg. Nazian. ad Arian. ⁱ Ioan. Chrysof. hom. in 2. Apoc. ^k Ioan. Chrysof. hom. 1. in Ioan. ^l Tertull. lib. 4. contr. Marcion. m. lron. lib. 3. c. 3. in fin.

XXX.

ECCLESIA EPHESINA.

Sed quod pertinet ad Ecclesiam Ephesinam: a Paulo fundatam, a Ioanne curatam esse, auctor est Irenæus^m. Multa sunt quæ in pseudo-Prochoro de Ioannis in Asia gestis, ac præsertim Ephesi scripta leguntur, sed prorsus commentitia ac fabulosa, indigna plane

A plane quæ hisce chartis nostris inferantur: vt inter alia plura, quæ habet de templo Dianæ^a Ephesiæ Ioannis virtute prostrato: nam constat integrum permanisse vsque ad Gallieni Imp. tempora, quando (vt auctor est Iulius^b Capitolinus) a Gothis est expilatum & concrematum. Porro res ab eo gestas in Phrygia, ac præsertim Hierapoli, vbi permansit vsque ad Philippi aduentum, recitat Metaphrastes^c. Ceterum Ioannem non semper in Asia permanisse, sed & alias Orientis regiones Euangelium prædicando peragrassè, multa sunt testimonia. Ad Parthos enim ascendisse, titulus suæ ipsius primæ epistolæ, quæ olim ad Parthos inscripta legebatur, facile monstrat. Sed adhuc vltiores Orientis partes penetrassè, & Bassoras Christiana fide imbuissè, accepimus certa ac fide digna relatione religiosissimorū^d Patrum Societatis IESV, qui nostris temporibus ad Indos Euangelicæ prædicationis causa profecti, hæc ex eiusdem populi a maioribus accepta traditione didicerunt. Hæc de Ioanne. De Iacobo autem eius germano nihil est quod dicamus, quem (vt vidimus) ante profectionem Apostolorum ad Gentes, ab Herode Agrippa constat esse necatum.

^a Prochor. c. 7. ^b Iul. Capit. in Gallien. ^c Metaphr. die 5. Septembr.

^d Ex litteris ab ipsis scrips. anno Domini 1555.

^e Orig. lib. 3. in Genes.

XXXI.

Andreas, qui sequitur ordine, ad Scythas missus traditur ab Origene^e & Eusebio^f. In Græciam vero inde descendisse, & in Epirum venisse, testatur Gregorius Nazianzenus^g, atque Chrysofomus^h: sed ex iunioribus Græcis Nicephorusⁱ hæc de Andrea prægrinatione: Sorte, inquit, ea prouincia obtigit, vt ad Gentes mitteretur, in Cappadociam scilicet, Galatiam, & Bithyniam: quibus peragratis, ad eam quoque accessit quæ Anthropophagorum dicitur, & ad Scytharum solitudines, ad vtrumque Pontum Euxinum, orasq. Septentrionales, ad ipsum quoque Byzantij solum; deinceps Thraciam, Macedoniam, Thessaliam, & Achaiam peragravit: in quibus prouincijs omnibus longo tempore sermonibus diuinis, prodigijsq. mirificis Christum glorificans, tandem a Proconsule Ægea in crucem est actus.] et alibi^k: Thraciam, Macedoniam, & Euxinum prouincias sortitus, Byzantij Christum prædicauit: et cum a Zeuzippo tyrannidem ibi tenente ad necem quæreretur, Argypopolim transijt, atque ibi biennium conuentus agens, permultos ad Christi fidem perduxit: ceterum sacra in eo loco fundata æde, & Stachi Episcopo creato, Synopem conscendit.] Sed fide nutant hæc ob apertum mendacium de Zeuzippo tyranno: nullus enim incumberat tempore Claudij tyrannus in Thracia, quam prouinciam Præses summa pace moderabatur. Rursum vero Nicephorus^l Episcopus Constantinopolitanus hæc in eadem sententiam: Primus, ait, Andreas Apostolus præco Byzantijs fuit Euangelij: extruxit ædem, in qua precibus pijs imploraretur Deus, vltra regionem Argypopolis; & ordinauit Episcopum Stachim, cuius meminit Apostolus ad Romanos^m.] Ecclesiam quoque Nicææ in Bithynia fertur erexisseⁿ, illicq. Callixtum primum Episcopum ordinasse. At hæc ex apocryphis accepta sunt; nam eas Ecclesias a Petro esse erectas, superius est demonstratum. Scribit Sophronius^o, Andream non tantum missum ad Scythas (quod testantur ceteri) sed ad Sogdianos, Sacos, & Æthiopas: idq. ipsum affirmat Dorotheus^p.

^f Euseb. hist. lib. 3. c. 1. ^g Greg. Nazian. orat. in Arian. DE ANDREAE PRÆDICATIO NE. ^h Chrysof. hom. de 12. Apoc. ⁱ Niceph. histor. lib. 2. c. 30. ^k Niceph. lib. 2. cap. 6. ^l Nicephorus in Chron. ^m Rom. 16. ⁿ Abdias in Andrea. ^o Apud Hier. de scrip. Eccles. ^p Dorothe. in Synopsi. ^q Niceph. lib. 2. c. 30. Metaphr. di. 25. Nouem. ^r Chrysof. hom. de 12. Apoc. ^s Idem qui supra Niceph. & Metaphr. ^t Isid. de vit. & obitu sanct. ^u Origen. in Genes. lib. 3.

XXXII.

Philippus quintus ordine Asiam Superiore Euangelio traditur excoluisse, demum Hierapoli annos natus octogintaseptem martyrium subijsse; quod & Ioannes Chrysofomus^r tradit: eumdemq. aliquam partem Scythiæ peragrassè, & vna cum Bartholomæo aliquo temporis spatio Euangelium annuciassè ferunt^s. Apud Isidorum^t legitur, Philippum Gallos etiam Christiana fide imbuissè, quod & in Breuiario Toletano institutionis S. Isidori legitur. Sed Galatis, loco Gallis, esse restituendum, diximus in Notationibus ad Romanum Martyrologium.

^u Rom. 16. ^v Abdias in Andrea. ^w Apud Hier. de scrip. Eccles. ^x Euseb. lib. 3. cap. 1. ^y Greg. Nazian. hom. ad Arian. ^z Chrysof. hom. de 12. Apoc. ^{aa} Theodoret. de verit. Euangel. lib. 9. & Clem. recog. lib. 9. c. 8. ^{bb} Niceph. lib. 2. c. 40. ^{cc} Apud Chrysof. hom. 2. in Metaphr. imperf. ^{dd} Apud Hieron. de scrip. Eccles. ^{ee} Oecumen. in Act. Apostol.

XXXIII.

Thomas Apostolus in primis ad Parthos profectus est, vt auctor est Origenes^u, & Eusebius^x. Eumdem Indos penetrassè, tradit Gregorius^y Nazianzenus. In Æthiopiam quoque perrexisse, testatur Ioannes Chrysofomus^z, cum ait: Thomas dealbat Æthiopas.] Thomæ adscribitur^a quod ait Theodoretus, Parthos, Persas, Medos, Brachmanos, Indos, aliasq. nationes finitimas Christi Euangelium suscepisse. Ad Taprobanam quoque insulam venisse, Nicephorus^b tradit: qui tamen apocrypha quædam de Thoma abire ad longe positos populos detrectante, & Domino illi apparente, cum scribat, ab ijs nos abstinuimus. Sunt alia incerti auctoris, tamen Ioannis^c Chrysofomi, sed falso, nomine insignita, quibus fertur, Thomam tres illos magos, qui Christi præsepe adiere, baptismo initiassè, ac socios in prædicatione Euangelij secum duxissè: id ipsum apud Sophronium^d æque legitur & alios. Qui apud Indos reperti sunt Christiani

DE PHILIPPO APOSTOLO. ^{xx} Euseb. lib. 3. cap. 1. ^{yy} Greg. Nazian. hom. ad Arian. ^{zz} Chrysof. hom. de 12. Apoc. ^{aaa} Theodoret. de verit. Euangel. lib. 9. & Clem. recog. lib. 9. c. 8. ^{bbb} Niceph. lib. 2. c. 40. ^{ccc} Apud Chrysof. hom. 2. in Metaphr. imperf. ^{ddd} Apud Hieron. de scrip. Eccles. ^{eee} Oecumen. in Act. Apostol.

ftiani in regione Narfingenfium, firma certaq. traditione affirmant Thomam Apofto- lum in illis regionibus Euangelium prædicaffe, Ecclefiâs erexiffe, ac cetera quæ ad Chri- ftianorum institutionem pertinent, consummaffe. Id ipfum profiteri qui in Indiæ re- gione Chranganore dicta & alijs adiacentibus locis agunt, Oforius Siluenfis Epifco- pus, qui res Indicas luculentiffime fcripfit, teftatur.

XXXIII. DE BARTHOLO- MAEO APOST. b Chryfoft. hom. de 12. Apoft. c Apud Hieron. de Script. Eccl. d Orig. in Ge- nef. lib. 3. e Socrat. lib. 1. c. 15. f Eufeb. hift. lib. 5. c. 10.

XXXV. Matthæum ad Æthiopiâ missum esse, auctor est Socrates, ex Origene i puto, qui id ipsum tradit. Quæ de ipso scribit Nicephorus, vt commenticia prætermittimus.

Qui fequitur nonus ordine Iacobus Alphæi, frater Domini, idemq. Iustus dictus, non legitur in externas profectus esse prouincias: sed qui (vt vidimus) Hierosolymorum creatus esset Epifcopus, ne Iudæi, quorû causa munus illud susceperat, omnino dere- licti haberentur, loco constitit, nec sicut ceteri ad Gentes in diuerfas Orbis partes abire permissus est. Tanta enim eum tamq. conspicua sanctitate effuliffe tradunt, vt quam- uis Iudæorum magistratus in ceteros sequirent Apoftolos, ipsi tamen nullum nego- tium facerent, sed honore potius prosequerentur: id quidem non Hegefippus tan-

tum Apoftolorum temporibus proximus, sed & Iosephus Iudæus testatur, dum ait, tanta eum apud vniuersum populû æstimatione claruisse, vt propter illatam ipsi necem existimauerint Hierosolymam excisam, & Iudaicum populum acerbissima omnium clade afflictatum esse. At de eius vitæ institutione plura inferius, cum de eius marty- rio suo loco agemus.

XXXVI. Sed quod ad præsentem spectat inspectionem: qui putarunt Iacobum Alphæi di- ctum, à fratre Domini esse diuersum: in alias & ipsum, vt ceteros, prouincias amanda- tum tradunt; idq. nullius prorsus auctoris certo testimonio, sed ex animi arbitrio, vt fecisse videtur Nicephorus, et licet ipse primo de duobus tantum Iacobis sententiam astruat; tamen dum de Iacobi Alphæi rebus gestis atque martyrio agit, refert quæ- dam mirum in modum inter se discrepantia, atque prorsus abhorrentia ab his quæ He- gesippus fidelissimus auctor de eodem Iacobo, vno eodemq. cum fratre Domini, scri- ptorum egregijs monumentis posterorum memoriæ commendauit; ac tertium quem- piam Iacobum videtur introducere. Fuit quidem ante Nicephorum quorundam sen- tentia, tres fuisse Iacobos in Euangelio recensitos, Iacobum scilicet Zebedæi, alium dictum Alphæi, tertium vero fratrem Domini, cognomento Iustum, qui hæc tradide- runt, tertium quem diximus Iacobum, extra numerum duodenarium Apoftolorum imprudenter quidem nimis constituunt. Sed satis ad eius sententiæ confutationem ef- se videtur, si vnde est deducta, repetatur origo. Ex reiectis enim illis Clementis nomi- ne scriptis Recognitionum libris de tribus Iacobis auctoritas semel sumpta, in nonnul- los est inconsultissime propagata. Putarunt aliqui eandem sententiam ex eiusdem Clementis Constitutionibus, sed apocryphis, roborari, dum hæc ibi ex persona Apo- stolorum recitata habentur: Nos ergo, qui digni facti sumus vt essemus testes aduen- tus eius cum Iacobo fratre Domini, & alijs septuagintaduobus, & septem diaco- nis, &c.] quibus verbis volunt Iacobum fratrem Domini extra numerum Apoftolo- rum constitutum. Sed mea sententia, magis eadem verba Iacobum monstrant inclu- sum. nam cum extra numerum septuagintaduorum Iacobus illic positus recensetur, plane constat inter duodecim adnumeratum: alioqui (quod absurdum est dicere) non tantum non inter Apoftolos, sed neque inter discipulos Iacobus frater Domini locum haberet. Vnde (vt ex his patet) quod ibi Iacobus singulariter nominetur, non est fa- ctum vt e numero duodenario excluderetur; sed potius secundum energiam quam- dam, quod frater esset Domini, nominatus.

XXXVII. Ceterum si attendamus ea quæ de his Patres dixerunt, omnis dubitationis tolletur scrupulus.

Annal. Eccl. Tom. 1. E

A scrupulus. Nam S. Hieronymus in Isaiam, cum illorum recitat sententiam qui qua- tuordecim numerabant Apoftolos, & post duodenarium numerum Iacobum fratrem Domini & Paulum addebant; agens contra Heluidium, duos tantum fuisse Iacobos, alterum Zebedæi, Alphæi alterum, eisdemq. Maiorem & Minorem dictos, alijsq. dif- ferentijs inter se distinctos, affirmat, ac probat. Sed an non plus satis Paulus Aposto- lus monstrat Iacobum fratrem Domini vnum ex duodecim fuisse, cum scribens ad Galatas ait: Alium Apoftolorum vidi neminem, nisi Iacobum fratrem Domini? Eusebius item ex Clemente Alexandrino non nisi duos Iacobos fuisse tradit, dum sic ait: Duos item Iacobos fuisse ferunt: vnum cognomento Iustum, qui de templi fastigio præceps deiectus, fullonis vecte cæsus occubuit: alterum, qui capite abscisso migravit e vita.] Sed agamus de ceteris.

B Simon Chananæus, qui & Zelotes reperitur dictus, quem & Iudam etiam nomi- natum esse Hieronymus sæpe testatur, in Mesopotamiâ profectus, populis illis Euangelium annunciauit: in Persidem etiam tandem abiisse tradunt: addunt alijs Ægyptum, Africam, & Britanniam; vt Nicephorus & Dorotheus, quos sequi visi sunt Græci in suo ipsorum Menologio: sed hæc absque aliquo antiquorum testimo- nio. Quod vero spectat ad Africanam Ecclesiam: ea contentio inter Catholicos Afri- canos & Donatistas eborta est, quo potissimum tempore Euangelium cœperit in Afri- ca prædicari. Affirmabant isti, post Apoftolos id esse factum; sic enim Petilianus dicebat: De nobis dictum est: Erunt primi, qui erant nouissimi. Ad Africam enim post- modum Euangelium venit; & ideo nusquam litterarum Apoftolicarum scriptum est, Africam credidisse.] Repugnat his Augustinus, necnon Saluianus Massiliensis, qui constanter affirmant Africanos ab Apoftolis Euangelium accepisse. Si qua fi- des adhibenda est Metaphrasti; is Petrum Apoftolum post Romanam Ecclesiam or- dinatam, ceterasq. complures in diuersis locis erectas, Carthaginem tandem venisse tradit: sed cum multa hic admisceat commenta, nullam prorsus in his meretur fidem. In libello qui fertur nomine Hippolyti, de Septuagintaduobus discipulis, nominatur inter alios nescio quis Laudatus, quem dicit creatum Episcopum Car- thaginensem.

C Ceterum Augustinus videtur profiteri Afros a Romana Ecclesia Euangelium acce- pisse: sic enim ait, disputans contra Donatistas: Cum se videret & Romanæ Eccle- siæ, in qua semper Apoftolicæ cathedræ viguit principatus, & ceteris terris, vnde Euangelium ad ipsam Africam venit, per communicatorias litteras esse coniunctum, &c.]

D Innocentius Papa scribens ad Decentium, non nisi a Petro missos esse dicit in Afri- cam, qui populum illum imbuerent Euangelio. Gregorius Papa itidem, ad Domi- nicum Episcopum Carthaginensem scribens, hæc habet in eadem sententiam: Scien- tes præterea vnde in Africanis partibus sumpserit ordinatio sacerdotalis exordium, laudabiliter agitis, quod sedem Apoftolicam diligendo, ad officij vestri originem prudenti recordatione recurritis.] Sed vnde digressi sumus, reuertamur. Quod ad Simonem pertinet: errare certum est illos, qui hunc ipsum in vnum constant cum Simeone, qui Iacobi frater, eidem in sede Hierosolymitana est subrogatus Epifcopus: quem Eusebius ex Hegefippo plane ab illo distinctum esse demonstrat, dum illum Mariæ Cleophæ & Alphæi filium esse dicit. Beda aliquando errore lapsus, quod pu- tasset duos illos vnum esse Simonem, se ipsum correxit. Sed de eadem controuersia, necnon de Iudæ nomine eidem indito a nonnullis, agemus inferius opportuniori lo- co pluribus.

E Iudas vero, qui & Thaddæus est dictus, & ipse in Mesopotamia Euangelium præ- dicasse dicitur, multaq. egisse in Arabia & Idumæa, alijsq. adiacentibus regionibus. Sed sicut de Simeonibus, ita etiam de Thaddæis duobus videtur facta confusio: nam quem in Syriam Edessam ad Abgarum Regem missum tradit Eusebius, illum ex nu- mero septuagintaduorum fuisse affirmat; quem tamen fuisse Apoftolum ex numero duodecim, multi sunt arbitrati, & inter alios Hieronymus, & Beda; qui quod prius dixerat, retractauit. Duos Thaddæos æque ponunt Nicephorus atque Dorotheus.

Matthias, qui in locum Iudæ est subrogatus, in Æthiopiâ post Iudæam Euan- gelij causa profectus esse traditur: id quippe Sophronius, Nicephorus, & alijs hos secuti dixerunt. Sed de diuisione & profectioe Apoftolorum ad prædican- dum

Annal. Eccl. Tom. 1. E

dum Euangelium Gentibus, haecenus: res sane est perdifficilis inuestigatu, ac potius (mea sententia) breuitate tractanda, quam fabulis inuoluenda, atque commentis exaggeranda.

XLII.

ACTA DIVER-
SORVM APO-
STOLORVM.

Quod vero pertinet ad res ab ipsis gestas, postquam ab inuicem semel separati sunt: res quidem aequae perobscura est. Cum enim Apostolorum nomine tam facta quam scripta reperiantur esse supposititia; nec, si quid de illis a veris sincerisque scriptoribus narratum sit, integrum & incorruptum omnino remanserit: in desperationem plane quamdam animum deiiciunt, posse vniquam assequi quod verum certumque subsistat. Age vero, de his pro viribus orationem instituemus, & quae de Apostolis apocrypha, vel omnino reiecta scripta esse probantur, in medium adducamus. Atque in primis inter haec adnumerandum est Itinerarium nomine Petri Apostoli, quod appellatur Clementis, siue quod Recognitionum titulo inscribi solet, aut quod Athanasius in Synopsi Clementina appellat. Rursum extabant Actus nomine Andreae, Actus nomine Thomae, Actus nomine Philippi, Actus Pauli & Theclae: quos omnes Gelasij censura proscripsit. Addit Athanasius Circuitus Ioannis. Agens de his Philastrius, factitatum ab haereticis tradit, vt falsa Acta Apostolorum nomine scripserint: sed & Manichaei, quae ab Andreae discipulis de rebus gestis a Ponto in Graeciam scripta erant, alia addentes, alia vero detrahentes, corruerunt.

a Gelas. in Cōc.
Rom. de lib. apo-
cryphis.
b Athanas. in
Synopsi.
c Philast. de ha-
res. c. 59.

XLIII.

d Innoc. epist. 9.

Tractans Innocentius Papa de his commenticijs Apostolorum Actibus, auctores qui eos confinxerunt, prodit, dum ad Exuperium scribens haec ait: Cetera quae sub nomine Matthiae, siue Iacobi Minoris, vel sub nomine Petri & Ioannis, quae a quodam Leucio scripta sunt, vel sub nomine Andreae, quae a Nexocharide & Leonide philosophis, & sub nomine Thomae, & si qua sunt alia, non solum repudianda, verum etiam noueris esse damnanda.] at de his quae ad dictum impostorem Leucium spectant, haec Gelasius: Libri omnes, quos fecit Leucius discipulus diaboli, apocryphi.] fuisse hunc facta Manichaeum, atque Actus Apostolorum scripsisse, Augustinus eos refellens testatur. Ceterum longe ante tempora Manetis haesiarchae, ab ipsis fere Apostolorum temporibus conficta sunt falsa Acta Apostolorum: nam de Encratitis haec scribit Epiphanius: Vtuntur & scripturis primo loco quae dicuntur Andreae, & Ioannis Actiones, atque Thomae.] Rursum Circuitus Petri ab Ebionitis deprauatos esse, idem auctor testatur: sed non haec tantum praesumpserunt, verum etiam & alia falsa Acta Apostolorum scripserunt, multaque in eis aduersus Paulum Apostolum mendacia coaceruarunt, vt idem Epiphanius scribens contra Ebionaeos tradit his verbis: Actus vero Apostolorum alios esse dicunt, in quibus habentur multa impietate ipsorum referta.] sequitur dicere de his quae in Paulum scripserunt. Priscillianistas haereticos etiam falsa Acta Apostolorum commentos esse, eaq. Memoriae Apostolorum titulo praenotasse, auctor est Orosius.

PSEVDOSI-
STORICI.

e Gelas. in de-
cret. de lib. apo-
cryphis.

f Aug. de fide
contra Manich.
c. 4. & 38.

g Epiph. haesi-
47.

h Epiph. haesi-
30.

i Epiph. ibid.

k Oros. epist. ad
Aug. de errorib.
Priscillian.

XLIV.

Prater autem reiectas illas Recognitiones Clementis, quae haecenus extant, feruntur etiam Abdiae Babylonij nomine Vitae quaedam Apostolorum, itemque sub Prochori nomine Actus Ioannis Euangelistae, necnon incerto auctore Passiones Apostolorum: quo titulo a Seleuco (puto potius Leucio Manichaeo) fertur esse liber conscriptus, de quo haec habentur posita in libello de Natiuitate S. Mariae, qui Hieronymo falso ascribitur: Quidam, inquit auctor, Seleucus (seu Leucius) qui Passiones Apostolorum conscripsit, hunc libellum composuit. Sed sicut de virtutibus eorum & miraculis per eos factis vera scripsit, de doctrina eorum plura mentitus est. Legi manuscriptam epistolam nomine Meliti Episcopi Laodicensis, qua significatur a praedicto Leucio conficta esse trium tantum Apostolorum Acta, nimirum Ioannis, Andreae, & Thomae.]

l in Bibliothec.
Var. nu. 234.

XLV.

HAERETICI LA-
BEFACTARVM
HISTORIAS.

m Aug. contra
aduer. legis lib.
2. c. 20.

n Aug. contra
Faustul lib. 22.
c. 19.

Rursum quae Lini nomine scripta habetur Passio Petri Apostoli, Manichaeismo reperitur infecta, vt suo loco inferius perspicue demonstrabimus. Sed qua ratione ea omnia vel his similia Augustinus refellat, audiamus: disputans enim contra Marcionitam, sic ait: Sane de apocryphis iste posuit testimonia, quae sub nominibus Apostolorum Andreae Ioannisque conscripta sunt: quae si illorum essent, recepta essent ab Ecclesia, quae ab illorum temporibus per Episcoporum successiones certissimas vsque ad nostra deinceps tempora perseuerat.] et alibi contra Faustum agens: Legunt, inquit, scripturas apocryphas Manichaei, a nescio quibus sutoribus fabularum sub Apostolorum nomine scriptas: quae suorum scriptorum temporibus in auctoritatem sanctae Ecclesiae recipi

recipi mererentur, si sancti & docti homines, qui tunc in hac vita erant, & examinare talia poterant, eos vera locutos esse cognoscerent.] Vides igitur, quanto cum periculo prodendae veritatis, absque delectu res gestae Apostolorum legantur ac recitentur: & quam sit difficile e tot mendaciorum lacunis puram defecatumque haurire veritatem: Vt merito os Domini is dicendus sit, qui (vt Propheta ait) mundum ab immundo, & a Hierem. 15. pretiosum a vili nouerit separare: ac iure in his legendis, Apostoli sententia seruanda b r. Thess. 5. sit, dicentis: Omnia probate: quod bonum est, tenete.]

Sed ex quo semel de his agere coepimus: recensitis iam his quae de rebus gestis Apostolorum sunt falso supposita, eas etiam enarremus, quae Apostolorum nomine sunt editae, scriptiones. Et vt ab his quae Principi Apostolorum adscriptae sunt, auspicemur Petri nomine (inquit Hieronymus) feruntur quinque libri, quorum primus Actuum Petri inscribitur, alius Petri Euangelium, tertius Praedicationes Petri, quartus Apocalypsis, quintus Liber Iudicij] recenset eosdem Eusebius: Clemens Alexandrinus tam ex eo qui Petri Praedictio, quam eo qui dicebatur Petri Apocalypsis, fragmenta recitat, & post ipsum Origenes. In aliquibus ecclesijs Palaestinae, in die parasceues, quaedam recitari solita ex Petri nomine edita Apocalypsi, auctor est Sozomenus. Qui inscriptus erat commentarius, Euangelium Petri, primus omnium Serapion Episcopus Antiochenus, quod haereses contineret, & ab haereticis probaretur conscriptus, ipso Fidelibus interdixit. Eum vero librum, cuius erat titulus, Iudicium Petri, Ruffinus existimauit eundem esse cum eo qui inscribitur, Liber Pastoris, de quo fusius suo loco dicendum. Cuius vero est inscriptio, Doctrina Petri, ab Origene reijcitur.

XLVI.
SCRIPTA SYP-
POSITA NOMI-
NE APOSTOLI
PETRI.
c Hier. de Scrip-
Eccl. in Petro.
d Euseb. hist. lib.
3. c. 3.
e Clem. Alex.
lib. 6. Strom.
Orig. in Ioan-
c. 23. apud Eu-
seb. lib. 5. c. 17.
f Sozom. hist. lib.
7. c. 19.
g Euseb. lib. 5.
c. 10.
h Origen. in Pe-
riarch.

Pauli quoque nomine multa fuere supposita: ac primum Euangelium, itemque Apocalypsis, quae damnat Gelasius: ea enim occasione, quod Paulus interdum dicat, Secundum Euangelium meum] falsum nomine Pauli fuit editum Euangelium. Sed & quod scribens ad Corinthios, se a Deo reuelationes accepisse testatus sit, & ad Galatas etiam suam citet reuelationem: eius quoque nomine Reuelationes sunt editae: quae quidem commentarius rursus quasi e terra reuulsus, Theodosij Imperatoris temporibus apparuit; sed quod fabulas contineret haereticorum, est rursus obliuione sepultus. A Casianis haereticis confictum fuisse librum, quem dicebant, Ascensum Pauli, occasione inuenta, quod idem Apostolus se dicat ascendisse vsque ad tertium caelum & audiuisse arcana verba, testatur Epiphanius: quo libro Gnosticos haereticos vsos esse, idem affirmat. Actus insuper Pauli, tamquam ab eo scripti ferebantur, quorum meminuit Origenes. Neque vero haec edita solummodo Pauli nomine sunt; sed & aliae, vltra canonicas, additae fuerunt epistolae, nempe tertia ad Corinthios, tertia ad Thessalonicenses, & rursus alia ad Laodicenses titulo praenotata: sed de hac aliis.

XLVII.
SCRIPTA NOMI-
NE PAULI.
i Gelas. in de-
cret. de lib. apo-
cryphis.
k 2. Cor. 11.
l Galat. 2.
m Sozom. lib. 7.
c. 19.
n Orig. in Ioan-
c. 27.

Ioannis quoque Apostoli nomine editi sunt ab haereticis commentarij, vt aliae Reuelationes longe diuersae ab his quae totius Catholicae Ecclesiae sunt receptae consensu: quas a Cherintho esse confictas, auctor est Caius. Libellus itidem de Transitu Virginiis, eiusdem nomine esse vulgatus traditur, atque refellitur. Andreae Apostoli nomine etiam constat fuisse editum Euangelium, quod Gelasius damnat. Sub titulo Thomae Apostoli item fuit ab haereticis scriptum Euangelium, quod respuit Athanasius & alij. Thomae etiam nomine inditam Apocalypsim, vna cum dicto pseudo-Euangelio, Gelasius aspernatur. Insuper & Bartholomaei Apostoli nomine vsi haeretici, Euangelicam confinxerunt historiam, quam aequae cum ceteris idem Gelasius reijcit. A Dionysio citatur sententia Bartholomaei; vnde autem eam acceperit, ignoramus. Iacobi Alphaei quoque nomine haecenus pseudo-Euangelium circumfertur, quod iam olim ab eodem Gelasio proscriptum est. Adhuc etiam Matthaei titulo editus erat liber de Infantia Saluatoris; qui a Valentinianis haereticis, secundum ea quae scribit Irenaeus, putatur fuisse conscriptus; damnatur & idem a Gelasio. Philippi Apostoli itidem nomine inscriptum fuisse pseudo-Euangelium, quo utebantur Gnostici haeretici, auctor est Epiphanius. Nec vero pepercerunt Thaddaeo, cuius quoque nomine pseudo-Euangelium peruulgarunt, quod aequae cum ceteris Gelasius improbat. Matthiae itidem falso nomine ediderunt Euangelium commenticium, quod idem ille Pontifex merito damnat: eius meminuit Origenes, Eusebius, & Clemens Alexandrinus. eisdem tribuuntur Traditiones illae, quarum meminuit Clemens Alexandrinus, & Eusebius. At vero neque desijt inscribi Barnabae spurium a spurij & obscoenis iisdemque

XLVIII.
ALIORVM APO-
STOLORVM NO-
MINE EDITA
SCRIPTA.
o Caius in dia-
log. disp.
p Aug. sermo 35.
de sanct.
q Gelas. in de-
cret. de lib. apo-
cryphis.
r Athanas. in
Synopsi.
s Gelas. ubi sup.
t Dionysius de
myst. Theolog.
u Iren. lib. 2.
c. 17.
v Gelas. ubi sup.
w Epiph. haesi-
20.
x Orig. hom. 2.
in Lucam.
y Euseb. lib. 3.
c. 25.
z Clem. Alex.
Strom. lib. 7.
c. Clem. Alex.
Sero. lib. 2. & 3.
d Euseb. lib. 2.
c. 23.

^a Clem. Alex. Strom. lib. 3. ^b Epiph. hares. 62. hæreticis Euangelium: quod vna cum eo quo Valentiniani^a hæretici & Sabelliani^b vfi sunt pseudo-Euangelio, quod dicebatur Ægyptiorum, nomine (credo) Marci confictum, detestatur summo iure Gelasius. Ad hæc, Stephani quoque nomine nobilitates Reuelationes ediderunt, quas idem qui supra Gelasius condemnat.

XLIX.

^a Epiph. hares. 26. ^d Epiph. hares. 28. ^e Theol. lib. 1. hares. fabul. ^f Athan. in Synopsi. ^g Cyrill. Catech. 6. ^h Leo serm. 4. de Epiph. ⁱ Idem Leo epis. 99. c. 15. ^k Hieron. in Isa. c. 64. Addiderunt & Gnostici librum titulo Stirpis Mariæ, horrendis confarcinatum mendacijs, vt Epiphanius^c docet. Sed quod omnia superat genera portentorum, Caiani hæretici (vt de his scribunt Epiphanius^d & Theodoretus^e) nomine Iudæ proditoris, quem laudabant, pseudo-Euangelium composuere. At vero non singulorum tantum Apostolorum hæretici sua ipsorum scripta, sed & communi omnium nomine consignarunt: ferebatur enim volumen, cuius erat titulus, Doctrina Apostolorum; quod Athanasius^f damnat: Itemq. liber, qui dicebatur, Sortes Apostolorum; & alius, Laus Apostolorum: quos proscribit Gelasius. ea autem commentos esse Cherinthianos, Ebionitas, Valentinianos, Gnosticos, & alios hæreticos, sed præ ceteris Manichæos, constat: de quibus, præter illa quæ Cyrillus^g, Augustinus sæpius agens contra ipsos, & alij testati sunt, hæc S. Leo^h: Apostolicas paginas, quædam auferendo, quædam inferendo, violauerunt Manichæi ipsi, confingentes sibi sub Apostolorum nominibus, & sub verbis Saluatoris ipsius multa volumina falsitatis.] Idemq. ⁱ de his ad Turibium Episcopum Asturicensem scribens, hæc ait: Apocryphæ autem scripturæ, quæ sub nominibus Apostolorum multarum habent seminarium falsitatum, non solum interdiciendæ, sed etiam penitus auferendæ sunt, atque ignibus concremandæ. Quamuis sint in illis quædam quæ videantur habere speciem pietatis; numquam tamen vacua sunt venenis; & per fabularum illecebras hoc latenter operantur, vt mirabilium narratione seductos, laqueis cuiuscumque erroris inuoluant.] hæc S. Leo de apocryphis ab hæreticis per Hispanias sparsis: quibus etiam adnumerat S. Hieronymus Ascensionem Isaïæ, & Apocalypsin Eliæ, ab ipsidem hæreticis promulgatas, de quibus hæc ait: Apocryphorum deliramenta conticeant, quæ ex occasione huius testimonij ingeruntur Ecclesijs Christi. De quibus vere dici potest, quod sedeat diabolus in insidijs cum diuitibus in apocryphis, vt interficiat innocentem.] Et iterum: Insidiatur in apocryphis, quasi leo in spelunca sua: insidiatur vt rapiat pauperem. Ascensio enim Isaïæ & Apocalypsis Eliæ hoc habent testimonium. Et per hanc occasionem, multaq. huiuscemodi, Hispaniarum & Lusitanæ deceptæ sunt mulierculæ onerata peccatis, quæ ducuntur desiderijs varijs, semper addiscentes, & numquam ad scientiam veritatis peruenientes, vt Basilidis, Balsami, atque Thesauri, Barbelonis quoque & Leusiboræ, ac reliquorum nominum portenta susciperent.] hæc Hieronymus^k.

L. Sed quid amplius? Non tantum (vt vidimus) Apostolorum nomine aspidum oua (quod aiunt) fouenda supposuerunt; sed Christi Redemptoris nostri quoque nomine librum de Magia ad Petrum & Paulum Apostolos scriptum fuisse, quidam, siue hæretici, siue Gentiles fuerint, horrende plane ac nefarie mentiti sunt. quos^l Augustinus turpissimi ac patentissimi mendacij arguit, dum sic ait: Ita isti desipiunt, vt in illis libris, quos eum scripsisse existimant, dicant contineri eas artes, quibus eum purant illa fecisse miracula, quorum fama vbique percrebuit. Quod existimando, se ipsos produnt quid diligant, & quid affectent: quandoquidem Christum propterea sapientissimum putant fuisse, quia nescio quæ illicita nouerat, quæ non solum disciplina Christiana, sed etiam ipsa terrenæ Reip. administratio iure condemnat. Et certe qui tales Christi libros legisse se affirmant, cur ipsi nulla talia faciunt, qualia illum de libris talibus fecisse mirantur? Quid quod etiam diuino iudicio sic errant quidam eorum qui talia Christum scripsisse vel credunt, vel credi volunt, vt eosdem libros ad Petrum & Paulum dicant tamquam epistolari titulo prænotatos? Et fieri potest, vt siue inimici nominis Christi, siue qui eiusmodi execrabilibus artibus de tam glorioso nomine pondus auctoritatis dare se posse putauerunt, talia sub Christi & Apostolorum nomine scripserint: in qua fallacissima audacia sic excæcati sunt, vt etiam a pueris, qui adhuc pueriliter in gradu lectorum Christianas litteras norunt, merito rideantur. Cum enim vellent tale aliquid fingere Christum scripsisse ad discipulos suos, cogitauerunt ad quos potissimum scribere potuisse facile crederetur; tamquam ad illos, qui ei familiaris adhæsisent, quibus illud quasi secretum digne committeretur: et occurrit eis Petrus, & Paulus. Credo quod pluribus locis simul eos cum illo pictos viderunt; quia merita Petri

& Pauli

^a & Pauli etiam propter eundem passionis diem celeberrimum solemniter Roma commendat. Sic omnino errare meruerunt, qui Christum & Apostolos eius non in sanctis codicibus, sed in pictis parietibus quæsierunt. Nec mirum si a pingentibus fingentes decepti sunt. Toto enim tempore quo Christus in carne mortali cum suis discipulis vixit, nondum erat Paulus discipulus eius, quem post passionem suam, post resurrectionem, post ascensionem, post missum de cælo Spiritum sanctum, post multorum Iudæorum conuersionem, & mirabilem fidem, post lapidationem Stephani diaconi & martyris, cum adhuc Saulus appellaretur, & eos qui in Christum crediderant, grauitèr persequeretur, de cælo vocauit, & suum discipulum & Apostolum fecit. Quomodo igitur potuit libros, quos, antequam moreretur, cum scripsisse putari volunt, ad discipulos tamquam familiarissimos, Petrum & Paulum, scribere, cum Paulus nondum fuerit discipulus eius?] hæc & alia Augustinus ad eam imposturam arguendam. Hisce igitur omnibus tam de Christo Domino, quàm de eius Apostolis, hæreticorum quifquilijs simul collectis, & in angulum velut reiectis; iam expeditiori ad reliqua, quæ ad historiam pertinent, parata via, alacrius ad cursum orationis habenas laxemus.

Vt vnde digressi sumus, ad Petri scilicet Romam hoc anno aduentum, reuertamur: Hieronymus^a ea de causa ipsum Romam venisse testatur, vt Simonem magum magijs suis populo illudentem expugnaret. Metaphrastes^b his consentiens, hæc scribit: Visus est ei Dominus in visione, dicens: Surge Petre, vade ad Occidentem: opus enim habet vt tuis illustretur facibus: et ego ero tecum.] De accessu vero Simonis magi ad Urbem, deq. diuino, quem sibi magicis artibus comparauit, honore; Iustinus philosophus pro Christianis coram Antonino Pio Imperatore causam perorans, hæc ait^c: Simon quidam Samaritanus, in vico cui nomen Githon est, natus: hic sub Claudio Cæsare efficacium dæmonum arte in Imperiali vrbe vestra Roma, propter magicas quas exhibuit virtutes, deus habitus est, & statua apud vos veluti deus honoratus: quæ statua in amne Tiberi inter duos pontes est erecta, Latinam hanc habens inscriptionem, SIMONI DEO SANCTO. ac Samaritani prope omnes, ex alijs autem nationibus perpauci illum quasi primum deum esse confitentes, adorant quoque.] et post multa hæc de eodem: Nec satis fuit malis dæmonibus ante aduentum Christi fabulari de filijs quos Ioui affingunt: sed postquam apparuit inter homines natus, & celebratus est iuxta Prophetarum vaticinia, videntes eum expectatum, & per fidem agnitum in omnibus gentibus, rursus (quod supra diximus) commenti sunt alios, quos vulgo adorandos proponerent, vt Simonem & Menandrum Samaritanos: qui magicis artibus multos ad fraudem seduxerunt, etiam nunc huic errori obnoxios. Nam (vt iam diximus) in vestra vrbe terrarum domina sub Claudio Cæsare Simon magus Senatam populumq. Romanum in tantum admiratione sui stupefecit, vt haberetur pro deo, & receptus in deorum numerum honoraretur dicata sibi statua.]

Irenæus^d eadem his affert verbis: Cum adhuc magis non credidisset Deo, & cupidius intendit contendere aduersus Apostolos, vti & ipse gloriosus videretur esse, & vniuersam magiam adhuc amplius inscrutans, ita vt in stuporem cogeret multos hominum: quippe cum esset sub Claudio Cæsare, a quo etiam statua honoratus esse dicitur propter magiam. hic igitur a multis quasi deus glorificatus est, &c.] Rursus etiam Tertullianus^e in Apologetico Romanis exprobrat, quod inter ceteros homines inter deos relatos, Simonem magum statua donatum, Sancti Dei titulo insignita, adorent. sic enim ait: Cum Larentinam publicum sortum, velim saltem Laidem, aut Phrynen, inter Iunones & Cereres ac Dianas adoratis; cū Simonem magum statua, & inscriptione, Sancti Dei, inauguratis, &c.] Post hos Eusebius^f relegens quæ tum a Iustino tum Irenæo sunt dicta de Simonis artibus, Apostoli Petri virtute sæpe repressis, ac demum Romæ, quo eum est persecutus, extinctis, hæc ait: Quapropter neque impia Simonis contra Christum coniuratio, neque alterius cuiuscumque eorum qui tum in lucem prodierunt Apostolorum temporibus, se sustentare poterat: nam illustre veritatis lumen, & diuinus ille sermo, qui modo Dei aspirante numine, in humanum genus splendorem suum effuderat, inq. terris quasi pubescens vigerat, & cum proprijs ac suis Apostolis versatus erat, omnes id genus conatus strenue eicit profligauitque.

Annal. Eccl. Tom. 1.

Ee 3

Etenim

MOS PINGENDI
CVM CHRISTO
APOSTOLO.LI.
Hier. de Scrip-
toribus Eccle-
sias. in Petro.
b Metaphr. dia-
99. Iunij.
DE ADVENTU
SIMONIS MAGI
IN VRBEM.c Iust. Apologi-
pro Christ. ad
Antonin. Pium.LII.
d Iren. lib. 1.
c. 20.
QUANTO IN
VRBE SIMON
HONORE AF-
FECTVS.
e Tertul. in A-
polog. c. 18.f Euseb. lib. 2.
c. 12. 13. 14.

LIII.

Etenim (vt exemplo rē illustremus) præstigiator ille, quem antea posuimus, velut a diuino & admirabili fulgore oculis mentis penitus præstrictis, extemplo (cum iam antea in illis sceleribus, quæ nefarie & perditè consueuerat, a Petro Apostolo in Iudæa manifeste deprehensus fuisset) longissimum iter terra mariq. instituens, ab Oriente ad Occidentem vsque, quasi profugus vagatus est: istumq. viuendi modum solum sibi ex sententia fore arbitratus, sic tandem ad urbem Romam profectus (cum iam ibi diabolica vis & potentia ad hominū perniciem excubans, magno subsidio illi veniret) breui suum institutum eo perduxit, vt ab illis statua in eius venerationem erecta, honoraretur vt deus. Ceterum ista non ad longinquum temporis spatium ex sententia illi processerunt: nam euestigio, sub ipso Claudij Imperio, benigna & propitia Dei totius huius vniuersitatis rectoris erga humanum genus prouidentia, fortem ac præpotentem & reliquorum omnium Apostolorum propter virtutis amplitudinem facile principem Petrum Romam versus, ad eiusmodi pestiferam vitæ humanæ corruptelam delendam, quasi manu deduxit. Qui quidem vt generosus & strenuus Dei dux, diuinis armis obtectus munitusque, eximia & pretiosam tamquam mercaturam veri luminis mente sola comprehensi, ab Oriente ad Occasum vsque deportauit: ipsamq. regni cælorum prædicationem, cælestem scilicet lucem, & salutarem animarum doctrinam palam diuulgauit. Sic ergo cum diuinus sermo ad Romanos peruenisset, vesana Simonis potentia extincta est, & homo ipse actu tum vna penitus profligatus.] hucusque de Simone mago & Petri ad Urbem aduentu Eusebius.

LIV.

Sed licet statim Simonem profligatum dicat; non tamen hæc eo sunt sensu accipienda, vt tunc sub Claudio ex aere, quem volatu petierat, desuper lapsus, cadens in terram extinctus fuerit: sicut ex recentioribus aliquis deceptus esse videtur, scribens Simonis lapsum temporibus Claudij accidisse: quod non aliunde probare nisus est, nisi ex eo (vt diximus) quod Eusebius statim post Petri aduentum ad Urbem, Simonem esse profligatum describit. Sed qui fugatus est tempore Claudij Simon, sub Nerone, qui Magis addictissimus, eos ab extremis vsque Orbis partibus perquirebat, iterum Romam petijt, nouisque artibus, nempe Icario volatu, populum in sui admirationem adducere sibiq. conciliare studuit. Sane Suetonius a Nerone tradit exhibitum in spectaculis Icarium volatum; quem quidem neminem sine magia attentare præsumpsisse, par est credere: quæ enim de Dædali & Icarii volatu a poetis sunt scripta, esse poeticas fictiones, neminem dubitare putamus. Vt hæc vero mortalis homo vsu probaret, non sine magicæ artis experimento adduci potuisse, facile credi potest: sed quod magia pollicebatur, diuina resistente virtute, irritum esse factum, monstrauit euentus. Volatum igitur illum Simonis, tempore Neronis contigisse, & non Claudij, Philastrius^b in primis testatur; id ipsum Seuerus^c, Hegesippus^d ille iunior, qui scribit de excidio Hierosolymorum, Maximus^e, liber^f de Pontif. Rom. qui fertur nomine Damasi, Prosper^g & Aquitanus, Gregorius^h, Nicephorusⁱ, & alij recentiores omnes, vno excepto Metaphraste^k, qui ad Claudij potius quàm ad Neronis tempora rem gestam referre visus est: sed sicut in alijs multis ibi a se positis errare eum certum est, ita & in his esse hallucinatum constat. Porro rei gestæ seriem suo loco narrabimus, eamq. certioribus rationibus declaratam firmatamq. reddemus.

LV.

Hic vero cum actum sit de statua inter duos pontes (nimirum in insula Tiberina, quæ & Æsculapij dicta est) Simonis titulo diuinitatis dicata: opportune occurrendum putamus quorundam virorum, eruditorum tamen, de ea re dubitationi; in quorum mentes irrepit aliquando scrupulus, an quæ a Iustino ac ceteris Patribus de statua Simonis ibidem loci dicata sunt dicta, vere subsistant, ac veritati innitantur. Vt autem res adeo antiqua, tot tantorumq. scriptorum illustrata ac probata testificatione, reuocaretur in dubitationem, eiusmodi præcessit occasio. Ante annos puto quinque, Gregorio XIII. Rom. Pontifice, in eadem insula Tiberina, e ruderibus lapis est effossus, tali inscriptione notatus: seruatur hæctenus idem in horto religiosorum Mendicantium in eadem insula posito:

SEMONI SANGO DEO FIDIO SACRVM
SEX. POMPEIVS S. P. F. COL. MVSSIANVS
QVINQVENNALIS DECVR. BIDENTALIS
DONVM DEDIT

præfert

præfert lapis ipse basim, super quam statua locata esset, sed exigua; nec enim cum valde angusta fit, capax fuisse videtur alicuius simulacri hamanæ staturæ similis. Ex hac igitur inscriptione, tali loco reperta, dubitatio eiusmodi animos illorum pulsauit: num nominis similitudine Iustinus sit lapsus, vt Simoni mago dedicatum esse simulacrum existimaret, quod Semoni Sango deo Fidio legebatur inscriptum. Sed antequam ulterius progrediamur; vt hæc elucidemus, aliqua ad explicationem eiusdem inscriptionis afferamus.

Quinam fuerint dij Semones, ex Varrone Fulgentius^a sic explicat: Semones dici voluerunt deos, quos nec cælo dignos adscriberent ob meriti paupertatem, sicut Priapus, Hipporea, Vertunnus: nec terrenos eos deputare vellent, pro gratiæ veneratione, sicut Varro in Mystag. ait: Semoneq. inferius derelicto, deum depinnato attollam orationis eloquio.] hæc Fulgentius. Sango vero Sabina lingua Hercules dicebatur, vt auctor est idem Varro^b: idemq. in antiquis lapidibus Sango scriptus reperitur, sicut & in inscriptione Reatina: SEMIPATRI SANCO] et Propertius^c:

Sic Sancum Tatia composuere Cures.]

et Ouidius:

Quarebam Nonas Sango Fidio ne referrem.]

Legimus & inscriptionem lapidis nuper reperti in Quirinali, in hortis Clericorum regularium, apud ecclesiam sancti Siluestri, his litteris exaratam, qua Sangum dici, & distinctum esse Sangum a Sancto, quo nomine etiam Herculem dictum volunt, facile potest intelligi:

SANGO SANCTO SEMON.
DEO FIDIO SACRVM
DECVRIA SACERDOTVM BIDENTALIVM
RECIPERATIS VECTIGALIBVS

Sed de sacerdotio Bidentalium consule Gellium^d. De ara erecta Romæ Semoni Sango^e meminit Dionysius^f Halicarnassæus: cui numini (ait Verrius) propter viam fit sacrificium, quod fit proficiscendi gratia: in quo mos erat, vt si quid ex epulis superfuisset, igne consumeretur, vt Macrobius admonet.

Ceterum quod ad diluendam concitatam falsam suspicionem pertinet: nulla quidem vel leuis saltem suspicio Iustini animum mouisse potuit, vt vel coniectura aliqua opinaretur Simoni mago simulacrum illud esse dicatum, quod Semoni Sango ea erat inscriptione sacratum. Et vt omittamus dicere de diuerforum nominum differentijs; iam cunctis notissimum erat, neminem inter deos fuisse recens recipiendum, nisi ex S. C. nec absque eiusdem auctoritate licuisse cuiquam rem sacram facere, statuas vel aras erigere. Quamobrem cum nec nomen Imperatoris, nec Senatus (vt in ceteris) sed cuiuspiam tantum illius collegij sacerdotis magistratu fungentis, donum illud offerentis, esset nomen expressum; nulla potuit in Iustini animum suspicio ascendere, vt Simoni mago in deorum numerum recepto ea fuerit statua consecrata.

Ad hæc: Quonam pacto, quæso, in his Iustinus decipi potuit, qui non tantum Gentilium philosophiæ, sed & ipsorum theologiæ eruditione non leuiter tinctus, vel mediocriter imbutus, sed egregie excultus & apprime eruditus erat, vt plane declarant eius commentarij non modo ad Antoninum Pium, & ad Senatum Romanum, sed ad Gentiles ipsos sermo exhortatorius scriptus? Sed & quomodo idem ipse non ea de Simone mago plus certo Romæ diu multumq. versatus explorata habuit, quæ non in angulo, vel coram eius rei ignaris locutus est, sed ad ipsum Romanum Imperatorem, ac filios Cæsares, necnon Romanum Senatum conscripsit? Vel quonam pacto tam aperte testatus, a Senatu populoq. Romano Simonem deū habitum, & statua honestatū, cum hæc mox subdit? Quocirca vt sacer quoque Senatus & populus Romanus vna vobiscū postulata hæc nostra cognoscant; petimus vt si quis inter eos doctrinis illius detineatur, vero cognito, fraudem erroris effugere valeat; & statuam, si vultis, abolete.] hæc ipse Iustinus. Nunc vero dicant, velim, qui suspicantur eū de statua Semonis Sango esse deceptum: numquid inter duos pontes tantum, an in vno Urbis loco simulacrum eiusmodi visebatur, cuius cultus & superstio ab ipsis fere Urbis cunabulis a Sabinis illata, cum nomine creuerat? certe fuisse etiam in Quirinali eiusdem idoli cultum, secunda, quam posuimus, inscriptio demonstrat. Quid ergo Iustinus vnum ab Imperatore &

Senatu

PETRVS ROMAM
MISSVS AD DE-
BELLANDVM
SIMONEM.

ONVPHRIVM
SVGILLAT AV-
CTOR.

^a Sueton. in Nerone. c. 12.
SVB NERONE
LAPSVS SIMONIS.
^b Philastr. lib. de hæres. in Simone. c. 30.
^c Seuer. lib. 2. hist.
^d Hegesip. lib. 2. c. 2.
^e Max. ser. in natal. Apost.
^f Pösis. in Petro.
^g Prosp. de promiss. c. 13.
^h Greg. Tur. lib. 1. c. 25.
ⁱ Niceph. hist. lib. 2. c. 36.
^k Metaphr. die ap. Iunij.

DE STATVA SIMONIS ET TITVLO.

LVI.
^a Fulgent. de prisco ser.

^b Varro de Ling. Latin. lib. 4.
^c Propert. lib. 4. de Hercule fin.

LVII.

LVIII.

DILVTIO OBSCURVM.

Senatu petit abolendum, cum plura in Vrbe essent eiusdem idola, eodemq. nomine simulacra notata? Sic enim Romæ creuerat superstitio, vt Dio^a de his Claudij temporibus agens, hæc dicat: Omnes iam ædes, omnia opera statuarum & donariorum essent plena, &c.]

LIX.

Hæc ipsa itaque etsi ad tollendam omnem de ea re suspicionem satis superq. videri possint; adhuc tamen & alia subinferimus. Iam vidimus, per Semonem Sancū Gentiles Herculem intellexisse: cuius simulacrum sic consueuisse effigiari, vt a ceteris dijs distinctum absque vlla alia inscriptione, ipso solo intuitu facile cuiusnam esset, ab omnibus cognosci posset, omnes credo etiam intelligere. Ceterum non in imagine Herculis, sed Iouis Simonem, & scortum suum Helenam in Mineruæ effigiem formatam adorari solitos, auctor est Irenæus^b, qui sic ait: Imaginem quoque Simonis habent factam ad figuram Iouis, & Selenæ (aliter Helenæ) in figuram Mineruæ, & has adorant.] Augustinus^c eadem in hæc verba: Iouem se credi volebat, Mineruam vero meretricem quamdam Selenem, quam sibi sociam scelerum fecerat: imagineq. & suam & eiusdem meretricis discipulis suis præbebat adorandas, quas & Romæ tamquam deorum simulacra auctoritate publica constituerat: in qua vrbe beatus Apostolus Petrus eum vera omnipotentis Dei virtute extinxit.] hæc Augustinus: ex quibus omnis plane suspicio tollitur, vt in imagine Semonis Sangi dei Fidij, Herculis scilicet, potuerit Iustus decipi, qui probe nouerat, Simonem gentilem suum (nam & ipse Samaritanus erat) in effigie Iouis coli. Sed de his satis.

LX.

Agens Orosius de Petri hoc anno in Vrbe aduentu, multa simul bona tunc Romæ diuinitus esse concessa testatur: et inter alia admiratione quiddam dignum, scilicet quod hoc ipso anno secundo Claudij (vt auctor est Dio^d) accidit de Camillo Scriboniano Præfecto Dalmatiæ; quo aduersus Claudium rebellante, & milites ad defectionem sollicitante, ipsa signa militaria, Aquilæ dicta, sic solo affixa manserunt, vt nulla vi militum dimoueri loco possent. Quo prodigio immutatus militum animus, in auctorem seditionis arma conuertit: sicq. ingens bellum ciuile excitatum, ex insperato diuinitus fuit sedatum. Itaque (inquit Orosius^e) propter aduentum Apostoli Petri, & tenera Christianorum germina, vixdum adhuc pauca ad sanctæ fidei professionem erumpentia, hanc exorientem tyrannidem, & confurgens istud ciuile bellum neget quiscquam diuinitus fuisse compressum, qui præteritis temporibus de compressione bellorum ciuiliū simile probarit exemplum?] addit & id genus alia: quibus & adijcere potuisset (& ea quidem insignia) quæ hoc ipso anno facta esse Dio^f testatur: nimirum Mauros primum a Suetonio, inde a Gneo Sidio admirabili quodam modo aqua diuinitus impartita (licet magiæ res sit adscripta) fuisse penitus sub Romana ditione redactos: quando eandem Mauritaniā in duas prouincias, Tingitanam, & Cæsariensem, Claudius Imperator diuisit, eisq. equestris ordinis præfecit Romanos homines. Iam & paulo ante Sulpitius Galba Catos vicerat; & inter alia eius victoriæ insignia, Aquilam militarem, quæ sola e Variana clade supererat, ab hostibus vindicarat. Quo item tempore & P. Gabinius Marfos superauit. Hæc omnia Dio^g. Sed his, quasi leuibus, non attendimus.

LXI.

Cum vero Romam peruenisset Petrus; antequam Gentilibus Euangelium prædicaret, ad contribules suos diuertisse Iudæos, existimamus. Incolebant illi regionē Transiberinam iam ab Augusti temporibus, vt auctor est Philo^h, cui & Ethnici scriptores consentire videntur, vt Martialisⁱ, & alij, quorum superius mentio facta est. Ceterum vbi Petrus Euangelium prædicans, Gentilibus Romanis innotuit, non amplius apud Iudæos permissus est agere, sed a Pudente senatore, qui Christo credidit, in domum suam exceptus est, quæ erat in Viminali, vbi postea Titulus est erectus, Pastoris nomine nuncupatus. Quæ autem ab eo post hæc acta sint; quomodo scilicet verbi Dei prædicatione complures ad Christi fidem conuertit, atque Romanam erexit Ecclesiam: sequenti anno, quo id fieri contigit, suo loco fusius enarrabimus; interea vero reliqua hoc anno gesta recensere pergamus.

LXII.

Hoc igitur eodem anno secundo Claudij Imperatoris, vniuersus terrarum orbis ingenti fame vexatur, illa nimirum quam prænuñciarat apud Antiochenos Christianos Agabus propheta, de quo sic scribit Lucas^k: In his autem diebus superuenerunt ab Hierosolymis propheta Antiochia: et surgens vnus ex eis, nomine Agabus, significabat

A cabat per Spiritum famem magnam futuram in vniuerso orbe terrarum, quæ facta est sub Claudio.] hæc Lucas. Scimus Eusebium^a, & qui eum est secutus, Orosium^b, & complures alios asserere, dictâ de fame Orbis cladem incidisse in annum quartum Claudij Imperatoris: re tamen accurate perspecta, secundo potius quàm quarto eiusdem Imp. anno eam contigisse comperimus. Dio enim Cassius^c, qui ex Urbis Fastis Romanam historiam per singulos annos contexuit, nullam aliam sub Claudij Imperio factam esse famem recenset, nisi hoc secundo anno Claudij, quo egregiam ab Imperatore dicit nauatam operam, ne Vrbs fame periret: tunc enim Romanum portum extruendi initium ab eo esse consilium tradit. commendat & Suetonius^d eiusdem Imperatoris in annonâ procuranda solertiam. Sic igitur, Dione auctore, quem magis consentire Actis a Luca conscriptis reperimus, hoc ipso anno secundo Claudij eam ab Agabo propheta anno præterito prædictam totius Orbis famem referimus.

B Meminit & eiusdem tam diræ famis Iosephus^e his verbis: Cum enim per id tempus ciuitas graui fame premeretur, & multi perirent alimentorum inopia; Regina Helena ex suis alios misit Alexandriam, comparaturos vim magnam tritici, alios in Cyprum, qui copiam ficuum passerum inde adueherent: quibus omnibus breui reuerfis, cibos egenis distribuit, atque hoc beneficio memoriam immortalem sibi apud nostram gentem peperit. Filius quoque eius Izates, comperto quanta fame laboraret ille populus, multum pecuniæ misit Hierosolymitanorum primatibus.] hæc Iosephus, qui de eadem Helena, quam Adiabenorum dicit fuisse Reginam, quomodo vna cum filio ad Iudæorum religionem transierit, paulo superius prolixam recenset historiam. Verum quoniam Paulus Orosius^f & alij eum secuti, eandem Reginam eiusq. filium ad Christianam fidem conuersos esse testantur; vtriusnam partis sint potiora iura, est exacte peruestigandum. Vt igitur res ipsa certior habeatur, quomodo a Iosepho^g describatur, in primis hic recitemus.

C Per idē tempus, inquit, Adiabenorum Regina Helena & Izates eius filius ad religionem Iudæorum se contulerunt propter talem causam.] et infra: Eo tempore, quo Izates apud Spasini castrum agebat, Iudæus quidam mercator, Ananias nomine, familiaritatem nactus regiarum mulierum, docebat eas veri Dei cultum ritu Iudaico: per has deinde cum Izatæ innotuisset, ipsum quoque in eandem opinionem traducit: accitumq. a patre in Adiabenam comitatus est, magnis precibus pertractus. Forte autem acciderat, vt etiam Helena ab alio quodam Iudæo instituta, leges diuinitus traditas complecteretur. Izates porro nouus Rex postquam in Adiabenam reuersus offendit

D fratres & cognatos in vinculis, tulit id ægerrime. Et cum occidere hos, aut victos seruare, veraret pietas: contra, affectos iniuria dimittere, parum tutum videretur, ne quando de vindicta cogitarent: partem eorum vna cum proprijs filijs Romam ad Claudium Cæsarem misit, partem ad Arrabanum Parthum, futuros vtrobique obsides. Cognito deinde quod mater multum delectaretur Iudæorum moribus, dedit operâ vt & ipse ad eam religionem transfret. Cumq. existimaret se non esse perfectum Iudæum, nisi circumcideretur, paratus erat & hoc facere. Quod postquâ mater rescituit, conabatur impedire, periculosum esse dicitans: Multum enim eam rem alienaturam subditorum animos, si eum ad externos ritus desciscere cognoscerent; neque vllō pacto laturos Iudæum in regio solio. Sic illa aliquantisper cupiditatem eius retinuit. Rex cum Anania contulit consilium: qui matris sententiâ comprobans, minatus est se eū relicturum, nisi ab hoc proposito desisteret: timere enim se, ne si occulta perferrentur in vulgus, ipse abriperetur, daturus poenas, vt auctor omnium, qui non docenda Regem docuerit. Licere autem etiam absque circumcisione Deum pie colere, si Iudæorum instituta placeant: in hoc magis sitam religionem, quàm in circumcisione corporis: daturumq. Deum veniam, si necessitate coactus signaculum id omitteret, metu ne qua exoriatur subditorum defectio. His verbis tum persuasit Regi quod voluit.

E Aliquanto autem post (nondum enim cupiditas hæc exciderat) alius quidam Iudæus Galilæa profectus, Eleazarus nomine, legis valde peritus habitus, cum ad rem perficiendam impulit: ad salutandum enim Regem admissus, cum eum offendisset legentem sacra Moysis volumina; Nescis, inquit, o Rex, quantam iniuriam legi, & per hanc Deo facias: nec enim satis est decreta eius nosse, sed præstat imperata eius facere. Quamdiu manebis incircumcisus? Si numquam legisti legem circumcidi iubentem, nunc certe lege,

Die lib. 60.

LIX.

SIMON VT IVP
PITER COLI
VOLVIT.
b Iren. lib. 1. c.
20. in fine.
c Aug. ad Quod-
uultdeum de
heres. 1.LX.
QVAE FELICIA
HOC ANNO RO-
MANIS ACCIDE-
RE.d Dio lib. 60.
Suet. in Clau-
dio. c. 13. Plin.
lib. 3. epist. 16.

e Oros. lib. 7. c. 6.

f Dio lib. 60.

g Dio ibid.

LXI.

PETRVS ROMAE
APVD PVDEN-
TEM.
h Philo de le-
gat. ad Casum.
i Martialis. lib. 2.
Epigr.

LXII.

DE FAME TO-
TIVS ORBIS.
k Act. 11.a Eusebius in
Chron.

b Oros. lib. 7. c. 6.

c Dio Cass. hist.
lib. 60.d Sueton. in
Claudio. c. 13.

LXIII.

e Ioseph. antiq.
lib. 20. c. 2.
DE MVNIFICEN-
TIA HELENAR
REGINAE AD I-
ABENORVM.

f Oros. lib. 7. c. 6.

Ado in Chron.

g alij.

h Ioseph. antiq.
lib. 20. c. 2.

LXIV.

QVOMODO HE-
LENA AD IV-
DAEOS TRAN-
SIIIT.

LXV.

DE CONVER-
SIONE REGIS
AD IVDÆISMVM.

lege, vt scias quanta sit impietas eam omittere. His auditis, Rex non distulit negotium; sed secedens in aliud cubiculum, accito chirurgo, fecit quod iussus est. Deinde accersita matre & Anania, indicauit eis quid actū sit: quos continuo stupor ac metus non mediocri corripuit, ne si res perueniret ad vulgi notitiā, Rex principatum amitteret, non ferentibus populis imperium viri alienis religionibus dediti: sibi quoque videbant imminere periculum, vt conscijs & auctoribus eius consilij. Sed Deus prouidit, ne eueniret quod illi timuerant: nam ex multis periculis & ipsum Izatem eripuit, & eius liberos, & in rebus dubijs & desperatis incolumitatem eis expediens; & ostendens quod ad se respicientibus, sibiq. vni fidentibus, pietatis fructus integer maneat.] hęc Iosephus; qui & subdit de accessu eorum Hierosolymam ad templum, hoc ipso anno, quo fames illa magna ingruebat.

LXVI.

Certe dum hęc mecum reputo, & altercationes illas inter eos de circumcissione, necessaria esset nec ne, mente considero; illæ ipsæ mihi visæ sunt, quæ inter Apostolos diu agitæ fuerunt vsque ad Concilium Hierosolymis celebratum, de quo suo loco dicemus. Nec quemquam Iudæorum vniquam reperi, qui absque circumcissione posse saluari quempiam affirmaret, lege^a expresse dicente: Masculus, cuius præputij caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo: quia pactum meum irritum fecit.] Hęc (inquam) ipsa me in eam partem magis adducunt, vt existimem hos (vt scribit Orosius) fuisse Christiana fide imbutos. Verum nec id quidem auferem omnino affirmare; præsertim cum vnde id acceperit Orosius, non inuenerim: eadem enim recitans Eusebius^b, nihil præter quod a Iosepho est dictum, apponit. De eadem Helena idem scribit Iosephus^c, struxisse sibi ac filio honorificum sepulchrum, tribus pyramidibus nobilitatum, tertio stadio ab vrbe Hierosolymitana distitum: quæ (dictu certe mirabile) post tot clades ac funera Hierosolymorum, adhuc temporibus Constantini, immo & Theodosij, extabant integra. Nam de his Eusebius^d: Helenæ vero, cuius apud hunc scriptorē fit mentio, columellæ illustres illæ quidem & eximie in suburbijis Æliæ ciuitatis cernuntur.] et S. Hieronymus^e, cum agit de Paula: Ad læuam, inquit, Mausoleo Helenæ derelicto, quæ Adiabænorum Regina in fame populum frumento iuuerat: ingressa est Hierosolymam.]

SEPVLCHRVM
HELENÆ ET
FILII.
^b Euseb. lib. 2.
hist. c. 1.
^c Ioseph. ant. q.
lib. 20. c. 2.
^d Euseb. lib. 2.
c. 11.

^e Hier. epist. 27.

LXVII.

DE COLLECTA
FACTA ANTI-
OCHIAE.

^f Hebr. 10.

^g Act. 11.

Ea igitur vigente fame, qui erant Antiochiæ Christiani, collectas pecunias ad Christianos qui erant in Iudæa, per Barnabam & Saulum miserunt. Tenebantur quidem maiori inopia adstricti Christiani, qui in Palæstina erant, ceteris omnibus: nam in ea: quæ post necem Stephani in eos est excitata, persecutione, loco pulli; si quæ illis residua erant bona, amiserunt: de his enim meminit scribens Paulus^f ad Hebræos, cum ait: Rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis.] quorum causa idem Apostolus postea, cum esset in Macedonia, ab Ecclesijs collectam item exegit. De hoc itaque pio fraternæ charitatis officio ab Antiochenis exhibitio, hęc scribit Lucas^g, post relatam ab Agabo prænunciatam famem: Discipuli, inquit, prout quis habebat, proposuerunt singuli in ministerium mittere habitantibus in Iudæa fratribus: quod & fecerunt, mittentes ad seniores per manus Barnabæ & Sauli.] Quod vero mox post hęc narrata, de Iacobi martyrio & Petri carcere Lucas subdat historiam; non sic accipiendum quis putet, vt ante aduenerit fames illa: sed quod meminisset de Agabi prophetia; de ea ab illo prædicta, quæ sequenti anno subsecuta est, fame, adiunxit historiam.

LXVIII.

VSVS COLLE-
CTARVM IN
ECCLESIA.

^h Leo ser. 2. 3. 5.
de collecta.
ⁱ Serm. 5.

^k 1. Cor. 16.

Hęc prima pro indigentibus fratribus reperitur in Ecclesia ex multorum collatione ad vsum pauperum facta collecta. Paulus (vt diximus) & in his multus fuit: nam & indicebat, & colligebat, atque (vt hic etiam fecisse traditur) ad fratres perferebat egentes. Ex eiusmodi sacris Apostolicis institutionibus remansit in Ecclesia Romana laudabilis illa consuetudo, vt ipse Romanus Pontifex pro concione ad certā diem faciendas collectas indiceret; quod demonstrant complures S. Leonis^h Papæ sermones, Pro collecta, inscripti: idēq. in vno ex illis hęc ait: Et ideo, dilectissimi, satisfiat Apostolicis institutis: et quia die Dominica prima est futura collectio, omnes vos deuotioni voluntariæ præparate, vt vnusquisque secundum sufficientiā habeat in sacratissima oblatione consortium.] consuevit namque die Dominico collecta fieri in Ecclesia ex Apostolica institutione: Paulus enim eam regulam præscripsit Corinthijs, dicens^k: De collectis autem, quæ fiunt in sanctos, sicut ordinavi Ecclesijs Galatiæ, ita & vos facite. Per vnam sabbati, &c.]

Cum

A Cū vero eiusmodi laudabilis consuetudo Constātinopoli exoleuisset, Ioannes Chrysostomus diligentius restituendam curauit, dum de ea re insignem habuit^a orationem; qua etiam more maiorum Dominico esse faciendam die præcepit: idemq. etiam meminit de antiquo ecclesiarum vsu, qui hætenus perdurabat, vt & in ecclesijs essent Gazophylacia, in quibus oblatæ pecuniæ conderentur, quæ a Cypriano^b Corbona nuncupantur, qui de his ait: Locuples & diues es, & Dominicum celebrare te credis, quæ Corbonam omnino non respicis.] In quos vsus collatæ eleemosynæ infunderentur, subdit his verbis: Cumq. vniuersa quæ dantur, pupillis & viduis conferantur; dat illa, quam oportebat accipere.] Paulinus^c mensam appellat locum in ecclesia positum ad recipiendas Fidelium eleemosynas; qui de earum vsu agit his verbis: Hoc exemplo, dilectissimi, cauere debemus, ne damnum animæ & dispendium salutis adeamus, negligentes in ecclesia positam a Domino mensam indigentibus, quam despicientibus oculis intuemur, aut aridis manibus præterimus.] et paulo post: Non patiamur ergo mensam Domini & nobis vacuam, & egentibus inanem relinqui, & visui stare tantum, non vsui.]

Sed ante hos omnes Iustinus^d martyr hęc quoque de collatæ pecuniæ vsu: Quod ita colligitur, apud Præpositum deponitur, atque ille inde opitulatur pupillis, & viduis, & his qui propter morbum vel aliam aliquam causam egent, quiq. in vinculis sunt, & peregre venientibus hospitibus: et (vt simpliciter dicam) indigentium is omnium curator est.] Sed & Tertullianus^e de iisdem agit in hęc verba: Neque enim pretio vlla res Dei constat. etiam si quod arcæ genus est, non de ordinaria summa, quasi redemptæ religionis congregatur: modicam vnusquisque stipem menstrua die, vel cum velit, si modo velit, & si modo possit, apponit: nam nemo compellitur, sed sponte confert. Hęc quasi deposita pietatis sunt: nam inde non epulis, nec potaculis, nec ingratis voratrinis dispensatur, sed egenis alendis humanisq. & pueris & puellis re ac parentibus destitutis, iamq. domesticis senibus, item naufragis, & si qui in metallis, & si qui in insulis, vel in custodijs, dumtaxat ex causa Dei sectæ, alumni confessionis suæ fiunt. Sed eiusmodi vel maximæ dilectionis operatio notam nobis inurit penes quosdam: Vide, inquit, vt inuicem se diligunt.] hucusque Tertullianus.

Erant itaque (vt dictum est) eiusmodi Gazophylacia in quotidianum pauperū vsum destinata. ceterum si quæ noua necessitas emerisset, quæ consuetarum eleemosynarum collationem excederet: tunc Episcopus nouam inter Fideles collectam indicebat. Est de his exemplum Cypriani^f Episcopi Carthaginensis, qui quantumlibet (vt nuper vidimus) haberet in vsum pauperum in ecclesia paratam Corbonam ad eleemosynas excipiendas, nouo tamen superueniente casu de Christianis a barbaris captis pecunia redimendis, collectam indixit; cuius exemplo id ipsum ceteri collegæ Episcopi præstitere: ex qua ingentem vim pecuniarum collectam misit ad redimendos captiuos, vt eius epistola ad fratres coepiscopos scripta testatur.

Cum vero postea iam ardens illa charitas Christiana tepesceret: cum aliqua vrgeret necessitas, sic indicebatur collecta, vt etiam veluti iure regio exigeretur, compellerenturq. laici ad eiusmodi præstandam collationem. Est enim de his exemplum apud S. Gregorium Papam^g sic ad Constantium Mediolanensem Episcopum pro Philagrio scribentem: Indicauit præterea dictus portitor, quod collecta facta inter alios ciuitatis Ianuensis habitatores, ipse dare pariter compellatur: et miramur, quod qui magis misericordia dignus est, vobis præsentibus prægrauetur. Quod si ita est, denuo ab eo per quemlibet exigi vestra sanctitas non permittat. Quia eum quem cecitas sua grauat, inhumanum nimis est in collatione affligere: cui, si esset magna necessitas, debuit ex collatione misereri.] hęc Gregorius. Ad hęc spectat illud Concilij Turonensis^h decretum, quo Episcopi in hunc modum voluerunt pauperibus esse consultum: Vt vnaquæque ciuitas pauperes & egenos incolas alimentis congruentibus pascat secundum vires: vt tam vicini presbyteri quàm ciues omnes suum pauperem pascant: quo fiet, vt ipsi pauperes per ciuitates alienas non fatigentur.] hęc canon.

Sed vt ad proposita de collecta Hierosolymam perferenda redeamus: perduravit ea pia consuetudo in Ecclesia Catholica, vt maiorum exemplo, Christiani ex pluribus locis ad eos qui Hierosolymis essent egentes, mitterent eleemosynam. Quam quidem laudabilem consuetudinem ad Theodosij tempora perdurantem nequissimus Vigilantius

LXIX.

^a Chrysost. ser. de elemos. & de collat.
GAZOPHYLACIA
IN ECCLESIIS.
^b Cypri. lib. de oper. & elemos.

^c Paulinus epist. 32.

LXX.

^d Iustin. orat. ad Anton. Pib.
PECUNIA OBLATA IN QVEM VSVM EROGABATUR.

^e Tertull. in Apolog. c. 38.

LXXI.

INDICENDÆ
NOVÆ COLLE-
CTÆ CAUSA.
^f Cypriani epist. 60.

LXXII.

COLLECTA AD
INVITIS IVSSA
EXGI.
^g Gregor. regist. lib. 7. epist. ult.

^h Concil. Turon. 265.

LXXIII.

VSVS COLLIGENDI
PECUNIARVM
ET MITTENDI
HIEROSOLY-
MAM.

tius

a Hieron. ad Vigilant. tius est conatus euertere: quem ardenti zelo Hieronymus^a redarguit; qui & inter alia: Hac in Iudæa, inquit, vsque hodie perseverante consuetudine, non solum apud nos, sed & apud Hebræos; vt qui in lege Domini meditantur die ac nocte, & partem non habent in terra nisi solum Deum, synagogarum & totius Orbis foueantur ministerijs.] Sed de collectis iam satis.

LXXIV. Nunc vt ad reliquas res gestas Orientalis Ecclesiæ redeamus: vidimus, auctore Luca^b, tempore ingentis illius famis quæ vniuersum peruasit Orbem (quæ anno secundo Claudij, non autem quarto, vt multi opinati sunt, contigisse, superius demonstraui) Barnabam^c & Saulum in Iudæam Antiochia missos esse, vt collectam deferrent pecuniam Christianis in Iudæa habitantibus: quos eo peracto officio, iterum Antiochiam reuersos esse, assumpto secum Hierosolymis Marco; ac denique admonente Spiritu sancto, communi illius Ecclesiæ consensu, accepta manus impositione, ad prædicandum Euangelium mancipatos, Lucæ Acta testantur. Hæc autem eodem anno secundo Claudij, quo profecti sunt Hierosolymam, contigisse, veritati magis consentaneum esse videtur; nec eos diutius Antiochiæ esse moratos. Nam cum Lucas ibi tradat, eos Antiochiæ annum integrum, antequam Hierosolymam peterent, esse versatos: si redeuntes illuc, longiori tempore ibidem permanissent, æque (quod prius fecerat) id dixisset, vt par est credere. Sed audiamus ipsum: Barnabas, inquit, & Saulus reuersi sunt ab Hierosolymis expleto ministerio, assumpto Ioanne, qui cognominatus est Marcus. Erant autem in Ecclesia, quæ erat Antiochiæ, propheta & doctores, in quibus Barnabas, & Simon, qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manahen, qui erat Herodis Tetrarchæ collataneus, & Saulus. Ministrantibus autem illis Domino, & ieiunantibus, dixit illis Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus ad quod assumpsi eos. **C** Tunc ieiunantes, & orantes, imponentesq. eis manus, dimiserunt illos. Et ipsi quidem missi a Spiritu sancto abierunt Seleuciam, & inde nauigauerunt Cyprum.] hæc Lucas. Eo quidem tunc ipso ritu tum Saulum tum Barnabam initiatos esse Apostolatu, nemo est qui dubitet. vnde Chrysostomus^d de Paulo: Ordinatur in Apostolum, vt cum potestate prædicet.] Quoniam vero iidem super numerum duodenarium ad Apostolatatum fuerunt allecti, ea de causa idem Paulus^e se abortiuum nominat, hoc est, extra numerum: tradit enim Suetonius^f, Senatores illos appellari vulgo solitos abortiuos, qui supra numerum per gratiam in Senatum allegebantur. Cum itaque quibus ritibus initiarentur qui mittendi essent Apostoli, Lucas satis expressisse videatur; necessario nobis & ex instituto incumbit, de eiusmodi Apostolicis institutionibus ab Ecclesia postea vsu receptis atque seruatis, paulo fusius agere.

LXXV. Et quod in primis occurrit: cum eiusmodi ordinationem factam dicat Lucas monente Spiritu sancto; multis constat exemplis, hæc officia non nisi præcedentibus diuinis reuelationibus ab Apostolis peragi solita. vnde Paulus^g ad Timotheum scribens, eadem illa quæ in sua ipsius ordinatione præcesserant, in memoriam reuocans, ait: Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterij.] et iterum: Hoc præceptum commendo tibi, secundum præcedentes in te prophetias.] Cuius quidem gratiæ nec Ecclesia postea expers fuit, quoties humana affectio cessauit & gratia. vnde Ioannes Chrysostomus^h: Tunc quidem nihil fiebat humanum: sacerdotes enim ex prophetia veniebant. et ita quidem vt pridem fiebat, ita & nunc fiet etiã, quoties ab humana passione alieni, huiusmodi electiones celebramus; cum nihil omnino sæculare, nihil temporale intuentes, neque ad gratiam, neque ad odium facimus.]

LXXVI. Iisdem insuper sacris Apostolicis institutis stabilis firmaq. a cunctis regula obseruanda proponitur, quæ & hæcenus in Ecclesia Catholica inuiolabili obseruatione tenetur, qua potissimum Catholici ab hæreticis discriminantur: nimirum, vt cuiusuis meriti atque præstantiæ vir fuerit, non sua sponte prædicationis munus suscipiat; sed donec ab Ecclesia mittatur, ab eaq. sacris functionibus initietur, sicq. initiatus, prædicationi Euangelij mancipetur, expectet. Ecce tibi Paulus (vt modo de Barnaba taceamus) quantumlibet a Deo Patre & Christo eius Filio ad obeundum munus Apostolatus esset electus (quod & ipseⁱ testatur sic dicens: Paulus Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum & Deum Patrem) & vt in eius electione ac probatione vniuersa ostendatur Trinitas operata, vero certoq. Spiritus sancti suffragio ad idem ministe-

g 1. Tim. 5. ORDINATIONES QVALES FIERI SOLITAE A B APOSTOLIS.

h Chrysost. hom. 5. in 1. epist. ad Timoth.

APOSTOLATVS NON SPONTANEVS.

i Galat. 1.

A ministerium assumi iussus: idem ipse tamen qui tantus erat, nisi ab Ecclesia sacris initiatus antea ritibus, ab eademq. missus, non est profectus.

Eiusmodi sacra functio, qua quis in aliquem Ecclesiasticum ordinem cooptatur, Ordine^{LXXVII.} a maioribus dici consuevit, Ordineq. gradus illi, quos sic initiati pro distinctione munerum Ecclesiasticorum assequi consueuerunt: vox ipsa tam in veteri Testamento quàm nouo frequentius vsurpata, & ad discriminationem laicorum adhibita est. Sicut enim olim non tantum apud Iudæos, qui diuina lege regebantur, sed apud Gentiles ipsos, inter sacra atque profana, & inter sacros & non sacros viros distinctio est semper adhibita; ita & in Ecclesia Christi idem naturali & diuino iure probatus vsus permansit, Christi Domini nostri in primis auctoritate firmatus, ac penitus stabilitus, dum e fidei populo Apostolos duodecim, & discipulos septuagintaduos electos, eisdem sacris functionibus mancipauit. Quod & constat ab Apostolis esse factum, dum liquet ab eis ordinatos Episcopos, Presbyteros, atque Diaconos: sicq. vt ministeriorum, ita & nominum est facta distinctio; ac primum generalis illa, laicorum, & clericorum. Laici enim communis populus dictus est: nam λαόν, idem esse apud Græcos quod apud Latinos populum, omnes intelligunt; & κληρον, idem esse quod sortem, nomen ab Apostolis acceptum. nam & Petrus^a de Iuda: Sortitus est, inquit, sortem ministerij huius.] idemq. b ad Simonem magum, munus imponendi manus ab eodem Petro pecunia exposcentem: Non est, inquit, tibi pars, neque sors in sermone isto.] Idemq. clerus, qui est a populo communi distinctus, generali nomine Ordinis appellatur. Vnde Tertullianus^c: Differentiam, inquit, inter ordinem & plebem constituit Ecclesiæ auctoritas, & honor per ordinis confessum sanctificatus a Deo.]

C sanctificatum ait a Deo honorem per ordinis confessum tributum, quod in ordine Ecclesiastico esset secundum diuersos gradus officiorum distinctio, & honoris prærogatiua, adeo vt generalis ordo clericorum in plures esset distinctus ordines, quibus singulis esset specialis adscripta functio, & ministerium attributum. Et licet in noui Instrumentis diuinis scripturis non nisi de Episcopis, Presbyteris, ac Diaconis ab Apostolis ordinatis mentio habeatur; aliorum quoque ordinum ab illis institutos esse ministros, nullus certè negare poterit, qui Ignatij (vt taceam modo de Dionysio, atque Clemente, quorum scripta in controuersiam adducuntur, de quibus alias pluribus) epistolas legerit, quas, nullo prorsus dissentiente, Catholica semper suscepit Ecclesia. Cum enim eodem tempore, quo Apostoli, ipsum vixisse constet; quas recenset institutiones Ecclesiasticas, haud ab alijs quàm ab ipsis Apostolis traditas esse atque probatas, nemo iure inficiabitur.

D Ignatius^d igitur eiusmodi numerat Ecclesiasticos ordines & officia, sic scribens ad Antiochenos: Saluto, inquit, sanctum Presbyterorum collegium; saluto sacros Diaconos.] & paulo post: Saluto Hypodiaconos, Lectores, Cantores, Ianitores, Laborantes, Exorcistas, Confessores: saluto Custodes sacrorum vestibulorum, &c.] hæc q. omnia ministeria ex Apostolica institutione fluxisse, satis demonstrat, dū superius eisdem Antiochenos allocutus, hæc ait: Pauli & Petri fuistis discipuli: ne perdati depositum.] Porro Ignatius inter illa non ordines tantum, sed & officia quædam recensuit Ecclesiastica, nempe Cantorum, & Laborantium: sed sicut non omnes recensuit ordines, ita etiam nec officia; nam idem scribens^e ad Polycarpum, de Curfore eligendo, eiusdemq. ab illis distincto ministerio, hæc ait: Decet, beatissime Polycarpe, Concilium cogere sacrosanctum, & eligere si quem vehementer dilectum habetis & impigrum, vt possit diuinus appellari Cursor, & huiusmodi creare, vt in Syriam profectus, laudibus celebret impigram charitatem vestram.]

E Si tantam videmus esse adhibitam diligentiam in Curfore deligendo, qui Episcoporum ad Ecclesias perferret litteras; quid in sacris ipsis ordinibus Ecclesiasticis ab illis factum putamus esse censendum? Ceterum eiusmodi munus postmodum non fuisse per se distinctum, sed iniunctum Lectoribus, Acolythis, ac Subdiaconis, Cyprianus^f demonstrat, dum ad suos scribens, hæc ait: Quoniam oportuit me per clericos scribere (scio autem nostros plurimos absentes esse, paucos vero qui illic sunt, vix ad ministerium quotidiani operis sufficere) necesse fuit novos aliquos constituere, qui mitterentur. Fecisse me autem sciatis Lectorem Saturum, & Hypodiaconum Opratum confessorem.] idemq. g alibi per Acolythum se ad Cornelium Papam litteras dedisse

DE ORDINIBVS ET OFFICIIS ECCLESIASTICIS.

a Act. 1. b Act. 8.

c Tert. exhort. ad castit.

LXXVIII. d Ignatius epist. 11. ORDINES ECCLESIASTICI.

e Ignatius epist. 11.

LXXIX.

f Cypri. epist. 24. DE MINISTERIIS TABELLARIIS.

g Cypri. epist. 55.

significat. Quodnam vero fuerit Laborantium officium, diximus superius, cum de Diaconis actum est; horum scilicet muneris fuisse curare corpora defunctorum. Addit Gelasius^a alia etiam officia Ecclesiastica, nempe Notariorum, ac Defensorum muneribus, quibus probatis clericis ad superiores ordines aspirare licebat: idemque meminit de Acolythi ordine, qui praetermittitur ab Ignatio: ait enim: Si his omnibus, quae sunt praedicta, fulcitur; continuo Lector, vel Notarius, aut certe Defensor effectus, post tres menses existat Acolythus.]

LXXX. Praeterea vero (vt diximus) ordines Ecclesiasticos constat ab officijs fuisse distinctos, septemque numero stabilitos, videlicet Ostiariorum, Lectorum, Exorcistarum, Acolythorum, Subdiaconorum, Diaconorum, atque Presbyterorum: quos omnes (vt vidimus) excepto illo Acolythorum, recenset Ignatius; de quo non tantum Gelasius, quem nuper citauimus, meminit, sed longe ante ipsum Cornelius^b Papa, scribens ad Fabium Episcopum Antiochenum, aitque in Romana Ecclesia ordinari solitos quadragintaduos Acolythos. Cyprianus^c itidem de Acolytho meminit. Recensentur iidem omnes septem ordines Ecclesiastici in Romano Concilio^d Siluestri Papae tempore celebrato, & Concilio quarto Carthaginensi^e: sed dum ibi vel alibi Cantor seu Psalmista adijcitur, officium potius quam ordinem in Ecclesia designari certum est; dum eum non ordinari ab Episcopo, sed sola iussione Presbyteri illud obire munus posse, Patres qui eidem interfuere Concilio declararunt. Erant iidem septem ordines singulis distincti gradibus, & officijs, minoresque subiecti maioribus, ordinatione hierarchica instituti. vnde idem Ignatius^f ad Smyrneses: Laici Diaconis subijciantur, Diaconi Presbyteris, Presbyteri Episcopo, Episcopus Christo, vt ipse Patri.] et ad Tarfenses^g: Presbyteri subiecti estote Episcopo, Diaconi Presbyteris, populus Presbyteris & Diaconis. Qui hunc ordinis decorem seruauerint, pro eorum animabus ego libens meam commutauero, & Dominus sit cum eis perpetuo.] haec Ignatius; a diaconatu auspiciatus hierarchicum ordinem, quod ceterorum inferiorum licet sit certum officium, nullum tamen in subiectos esset ius atque potestas.

LXXXI. Aduersus autem illos qui omnia promiscue agi volunt in Ecclesia, nullamque adhiberi sexus vel ordinis distinctionem, Tertullianus^h ex antiquis praescriptisque in Ecclesia Catholica institutis, his verbis exclamat: Ipsae mulieres haeretica quam procaces, quae audeant docere, contendere, exorcismos agere, curationes repromittere, forsitan & tingere. Ordinationes eorum temerariae, leues, inconstantes: nunc neophytos collocant, nunc saeculo obstrictos, nunc apostatas nostros, vt gloria eos obligent, quia veritate non possunt: nusquam facilius proficitur, quam in castris rebellium, vbi ipsum esse illic, promereri est. Itaque alius hodie Episcopus, cras alius; hodie Diaconus, qui cras Lector; hodie Presbyter, qui cras laicus; nam & laicis sacerdotalia munera iniungunt.] haec ipse aduersus Gnosticos talia facitantes.

LXXXII. Sacri vero ordinis institutio non a recentioribus tantum, sed ab antiquioribus etiam sacramentum est appellatum. vnde Tertullianusⁱ, cum agit de aemulatione diaboli: Qui ergo, inquit, ipsas res, de quibus sacramenta Christi administrantur, tam aemulanter affectauit.] Apud Cyprianum^k item haec verba leguntur: Docetur quae sit baptismi & ceterorum sacramentorum stabilitas: nam baptismum repeti, Ecclesiasticae prohibent regulae: nemo sacros ordines semel datos iterum renouat.] Augustinus^l itidem in hunc modum, cum agit de baptismo & ordinibus sacris: Si enim, inquit, vtrumque sacramentum est, quod nemo dubitat: cur illud non amittitur, & istud amittitur? Neutri sacramento faciendae iniuria est.] et alibi^m saepius haec repetit. At Gregorius Nyssenusⁿ, dum de vi sacramentorum agit, haec de ordinatione sacerdotum: Eadem item vis etiam sacerdotem augustum & honorandum facit, nouitate benedictionis a communitate vulgi segregatum. Cum enim heri a tempore superiori vnus e multitudine ac plebe esset, repente redditur praceptor, praeses, doctor pietatis, mysteriorum latentium praesul; eaque contingunt ei, cum nihil corpore vel forma mutatus, sed quod ad speciem externam attinet, ille sit qui erat, inuisibili quadam vi ac gratia inuisibilem animam in melius transformatam gerens.]

LXXXIII. Quibus autem ritibus sacris haec fierent, aliqua saltem ex parte adumbrata habentur a Luca^o in ordinatione Pauli & Barnabae, de qua agimus; cum sacrificium in primis atque ieiunium praecessisse demonstrat. Nam quod habet Latina versio, Ministrantibus

^a Gelasii Epistolae. ^b Apud Eusebium. ^c Cyprianus. ^d Concilio Romano. ^e Concilio Carthaginensi. ^f Ignatius ad Smyrneses. ^g Ignatius ad Tarfenses.

SEPTEM ORDINES ECCLESIASTICI.

^b Apud Eusebium. ^c Cyprianus.

^c Cyprianus.

^d Concilio Romano.

^e Concilio Carthaginensi.

^f Ignatius ad Smyrneses. ^g Ignatius ad Tarfenses.

^h Tertullianus. ⁱ Tertullianus. ^k Cyprianus. ^l Augustinus. ^m Gregorius Nyssenus.

ⁱ Tertullianus. ^k Cyprianus. ^l Augustinus. ^m Gregorius Nyssenus.

^m Gregorius Nyssenus. ⁿ Gregorius Nyssenus.

^o Act. 13.

A frantibus illis, Graece (vt scripsit Lucas) legitur, λειτουργούντων, id est, Sacrificantibus. Certe quidem non sine sacrificij incruenti ministerio eiusmodi sacras ordinationes solitas celebrari, antiqui omnium Ecclesiarum Rituales libri significant. Subsecutam ad consummationem mysterij manus impositionem, eadem Acta declarant: quod & in aliorum ordinatione saepius factitatum esse, multis Paulus demonstrat exemplis; vt cum scribit ad Timotheum^a, dicens: Noli negligere gratiam, quae in te est, quae data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterij.] ac rursus^b: Admoneo te, vt resuscites gratiam, quae est in te per impositionem manuum mearum.] itemque cum dicit^c: Manus cito nemini imposueris.] Tradi solere per manus impositionem Spiritum sanctum, nec ignorauit Simon magus, cum Petrum & Ioannem allocutus, sic dixit^d: Date & mihi hanc potestatem, vt cuicumque imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum.]

B Ceterum eiusmodi ritus imponendi manus super eos quos sacris officijs manciparent, exemplum ex antiqua lege Apostoli accepisse videntur. Nam sicut ipsos sacrorum ministrorum ordines ex veteri Testamento mutuatos esse Apostolos Hieronymus docet his verbis^e: Et vt sciamus traditiones Apostolicas sumptas de veteri Testamento: quod Aaron, & filij eius, atque Leuitae in templo fuerunt, hoc sibi Episcopi, & presbyteri, & diaconi vendicant in Ecclesia] ita etiam eos huiusmodi manus imponendi sacramentum inde deduxisse constat: nam imponendas esse manus ab Aaron & filijs eius super eos qui sacerdotio Leuitae initiarentur, in diuinis legibus^f satis habetur expressum. Verum quantum vmbrae atque figurae veritas praestat, tanto vberiori gratiarum affluentia in noui sacerdotij ordine haec sunt ab Apostolis ministrata, & ab Ecclesia Catholica ex Apostolica institutione retenta: sane quidem ex Apostolorum traditione Episcoporum ordinationes in Ecclesia fieri, S. Cyprianus^g confirmat.

C Porro eundem ritum impositionis manus Pontificum, diabolus aemulus operum Dei, in idololatriae superstitionis Pontifices olim transfudit, vt auctor est Liuius^h, qui agit de Numae ordinatione, super caput eius ab Augure sacerdote esse manus impositionem tradit. Vnde iure queritur Tertullianusⁱ, multa quae sunt ex lege diuina statuta, a diabolo in superstitionis cultum esse transfusa, eaque enumerans ait: Huius sunt partes inuertendi veritatem, qui ipsas quoque res sacramentorum diuinorum in idolorum mysterijs aemulatur. Tingit & ipse quosdam vtique credentes & fideles suos: expiationem delictorum de lauacro repromittit, & sic adhuc initiat Mithrae: signat illic in frontibus milites suos, celebrat & panis oblationem, & imaginem resurrectionis inducit, & sub gladio redimit coronam. Quid? quod & summum Pontificem in vnis nuptijs statuit? habet & virgines, habet & continentes? Ceterum si Numae Pompilij superstitiones reuoluamus, si sacerdotalia officia, insignia, & priuilegia, si sacrificalia ministeria, & instrumenta & vasa ipsorum sacrificiorum, ac piaculorum & votorum curiositates consideremus: nonne manifeste diabolus morositatem illam Iudaicae legis imitatus est? Qui ergo ipsas res, de quibus sacramenta Christi administrantur, tam aemulanter affectauit exprimere in negotijs idololatriae, vtique & idem & eodem ingenio gestijt, & potuit instrumenta quoque diuinarum rerum, & sanctorum Christianorum sensum de sensibus, verba de verbis, parabolas de parabolis profanae & aemulae fidei attemperare.] haec Tertullianus: quae descripsisse volumus aduersus eos qui calumniam faciunt Catholicis Christianis, quod a Gentilium superstitione sacros ritus acceperint: quos (vt vidimus) ex diuinis legibus sumptos, Apostolica traditione seruandos accepit Ecclesia. Quod si vero aliqua ex illis non habeantur in antiquis Scripturis diuinis expressa; satis constat non omnia illis esse scriptis tradita, sed complura traditione esse commissa.

D & sub gladio redimit coronam. Quid? quod & summum Pontificem in vnis nuptijs statuit? habet & virgines, habet & continentes? Ceterum si Numae Pompilij superstitiones reuoluamus, si sacerdotalia officia, insignia, & priuilegia, si sacrificalia ministeria, & instrumenta & vasa ipsorum sacrificiorum, ac piaculorum & votorum curiositates consideremus: nonne manifeste diabolus morositatem illam Iudaicae legis imitatus est? Qui ergo ipsas res, de quibus sacramenta Christi administrantur, tam aemulanter affectauit exprimere in negotijs idololatriae, vtique & idem & eodem ingenio gestijt, & potuit instrumenta quoque diuinarum rerum, & sanctorum Christianorum sensum de sensibus, verba de verbis, parabolas de parabolis profanae & aemulae fidei attemperare.] haec Tertullianus: quae descripsisse volumus aduersus eos qui calumniam faciunt Catholicis Christianis, quod a Gentilium superstitione sacros ritus acceperint: quos (vt vidimus) ex diuinis legibus sumptos, Apostolica traditione seruandos accepit Ecclesia. Quod si vero aliqua ex illis non habeantur in antiquis Scripturis diuinis expressa; satis constat non omnia illis esse scriptis tradita, sed complura traditione esse commissa.

E Sed quid? Non licuit quae apud Gentes superstitione cultu impie agerentur, eadem expiata sacro ritu ad pietatem transferre, vt maiori diaboli contumelia, quibus ipse coli voluerit, Christus ab omnibus honoraretur? vt inter alios fecisse constat Magnum illum Gregorium, ob praeclearas ab eo res gestas cognomento Thaumaturgum, qui Gentiliu ferias superstitionibus cumulas, in festa ac celebritates sanctorum martyrum commutauit, vt his verbis Gregorius^k Nyssenus significat, dicens: Descendit rursus ad urbem, & omni circa regione vndique peragrata & perlustrata, ad ditamentum & quasi corollarium studij erga numen diuinum instituebat; apud omnes

ANTIQUVS VSVS IMPONENDI MANUS. Hier. ad Eua. grium epist. 85.

g Cyprianus.

h Liuius.

i Tertullianus.

k Gregorius Nyssenus.

vbique populos fanciens, vt nomine eorum qui pro fide decertassent, dies festi atque solemnes conuentus celebrarentur: cumq. alij in alium locum corpora martyrum deduxissent, per anniuersarium circuli ambitu congregati latabantur, in honorem martyrum ferias agentes.] et paulo post: Cum animaduertisset, quod propter corporis voluptates simplex & imperitum vulgus in errore simulacrorum permaneret: quo maxime id quod praeipuum est interim in ijs assequeretur, nempe vt vanis superstitionibus relictis, ad Deum conuerterentur; permisit eis, vt in memoriam sanctorum martyrum sese exhilararent & oblectarent, atque in laetitiam effunderentur.]

LXXXVII. In eodem sensu Theodoretus de Gentilium ferijs in honorem martyru pie sancteq. translatis haec addit: Dirutorum templorum materia, templis arisq. martyrum excitatis, expiata est: suos enim mortuos Dominus noster in templa pro dijs vestris induxit: ac illos quidem cassos gloria, vanosq. reddidit; suis autem martyribus honorem illum dedit. Pro Pandijs & Diasijs & Dionysijs, hoc est, Iouis, Liberiq. patris solemnitatibus, Petro, Paulo, Thomae, Sergio, Marcello, Leontio, Antonino, Mauritio, alijsq. sanctis martyribus solemnitates populari epulo peraguntur.] Ea quippe licentia, qua deorum delubra in ecclesias Christianorum sunt laudabiliter commutata, alij quoque ritus Gentilium a nobis benedictionibus expiati, diuino sunt cultui consecrati. An non id Apostolorum exemplo? Nonne Paulus Athenis cum esset, superstitionis aram Ignoto Deo dicatam, super quam impietatis victimae caedebantur, in veri Dei cultum (quantum licuit eo tempore) mira quadam prudentia visus est transtulisse? Rursum si quae idolo immolata essent, non vetuit idem Apostolus Fidelibus manducare, nisi cum ex ea re frater infirmus scandalum pateretur: Omnia quidem, inquit, sunt munda: sed malum est homini, qui per offendiculum manducat.] extincto autem penitus iamdiu superstitione idolorum cultu, cum omnis simul cessasse videtur occasio offendiculi; cur aliquibus ex illis vti non liceret: cum praesertim non priuato vsu, sed communi totius Ecclesiae consuetudine aliquid commune cum Ethnicis vsurpatur?

LXXXVIII. Sed quoniam in haec semel incidimus, aliqua obiter dicamus de his quae apud Hebraeos aequae ac Gentiles, ac demum Christianos, aliquando seruata esse reperiuntur. Commune cum his fuit Gentilibus, vt in sacris veste candida vterentur. Cadauera aspicere, sicut antiquae legis sacerdotibus, ita & Pontifici maximo superstitionis Gentiliciae, id testante Dione, vetitum erat. Baculi, annuli, mitrae vsus communis fuit Christianis Episcopis & Orientalibus aliquibus sacerdotibus, quorum meminit Philostratus. Primitias etiam a Gentilibus solitas dijs offerri, sicut a Iudaeis Deo vero, auctor est Censorinus. Nefas fuisse Diali Flamini fermentum farinae admixtum attingere, sicut Paschali tempore Iudaeis, & mortuum tangere, tradit Gellius. Insuper sicut Flamen quotidie feriatum erat; ita & quod clerici quotidie Deo vacare debeant, feriatum sunt dies singuli, ob idq. iisdem Feriae nomine dies singulos nominare consueuerunt. Offerre & vouere decimas apud Gentiles etiam, sicut Iudaeos, obseruatum inuenies apud Dionysium. Ieiunia ab iisdem Gentilibus adhiberi solita ad diuinum numen placandum, idem auctor affirmat: vtq. ipsi quoque haberent regale sacerdotium, constituebant Regem, qui etiam sacerdotio fungeretur, & ea de re Rex sacrificus diceretur. Non licuisse Pontifici aliquem occidere, sicut nec sacerdotibus veri cultus, apud Suetonium testatum reperies. Ne in creandis sacerdotibus fors adhiberetur, vel pretium, vtq. iisdem essent ab vrbis negotijs liberi, aequae a Gentibus ac ab ipsis Christianis obseruari solitum, Dionysius tradit. Auspicari diem a media nocte, iisdem commune fuit. Bigamiam in sacerdotio Pudicitiae fuisse vetitam, auctor est Liuius: laudatam ab iisdem monogamiam, toleratam bigamiam, Valerius tradit. In dedicatione templorum multa fuisse Gentilibus cum pietatis cultoribus similia, ex Suetonio intelliges. Nuptias consensu parentum contractas, esse legitimas, ceteras clandestinas improbatas, sicut apud Christianos seruatur, apud Romanos iudiciali sententia esse definitum, in Liuius facile inuenies. Vigiliis insuper anniuersarias habes apud Suetonium. Lustralem aquam, asperersionem sepulchrorum, lumina in iisdem parare, sabbato lucernam accendere, cereos in populum distribuere, & vt ad sacram mensam accedentes omnes ex animo odia dimitterent, & inimicis reconciliarentur, habetur expressum apud Valerium. Sunt & alia fortasse plura, quae in praesentiarum memoriam effugiunt,

Theodoret. Euang. verit. lib. 3. de mart. QVOMODO PRO-FANA SANCTA FIANT. Val. lib. 1. c. 2. Philostr. lib. 2. Dio hist. lib. 54. Philostr. lib. 3. Censor. de die natal. c. 1. Gell. lib. 10. c. 15. Gell. ibid. Dionys. Halic. lib. 1. m Dionys. lib. 1. n Liu. decad. 1. lib. 2. Suet. in Tit. c. 9. p Dionys. lib. 2. q Censor. de die natal. c. 19. r Liu. decad. 1. lib. 20. s Valer. lib. 2. cap. 1. t Suet. in Vesp. c. 7. u Liu. decad. 1. lib. 10. x Suet. in Vesp. cap. 7. y Iuuenal. satyr. 6. c. alij. z Suet. in Otho. nio, c. 98. a Senec. lib. 14. epist. 15. b Macrob. in Saturnal. c Valer. Max. lib. 4. c. 2. g.

A effugiunt, quae iisdem (vt diximus) rationibus pie sancteq. a Christianis absque vlla superstitione seruantur. Sed de his modo satis. Hoc quoque anno Domini quadragesimoquarto, Claudij vero secundo, quo (vt dictum est) Paulus, monente Spiritu sancto, segregatus in Euangelium, Apostolatus munere insignitus est; raptus ad tertium caelum, mirifica illa, Deo reuelante, cognouit, quae non fas est homini loqui. Haec omnia anno hoc contigisse, ex his quae ipsemet scribit ad Corinthios, colliguntur, dum ait: Si gloriari oportet (non expedit quidem) veniam ad visiones, & reuelationes Domini. Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim, siue in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit, raptum huiusmodi vsque ad tertium caelum. Et scio huiusmodi hominem, siue in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit: quoniam raptus est in Paradisum: et audiuit arcana verba, quae non licet homini loqui.] haec de his ipse. Quae cum facta dicat annis quatuordecim ante id tempus quo posteriorem illam ad Corinthios scribebat epistolam; ipsamq. scriptam constet (vt suo loco fusius explicabimus) anno Domini quinquagesimo octauo, Neronis vero secundo: satis certum exploratumq. habetur, hoc ipso anno Christi quadragesimoquarto, Claudij vero secundo, eundem Paulum tam mirificis esse a Deo auctum muneribus, quibus eum corroborari voluit, antequam tanti ponderis munus obiret. Quanam autem illa fuerint quae audiuit vel vidit: ne frustra inuestigando laboraret humana praesumptio; ineffabilia esse dixit. Verumtamen (quantum ex his quae scribit ad Galatas, consequi possumus) Gentium conuersionem inter alia ipsi esse ostensam putamus, qui ad Gentes ab Apostolis esset mittendus Apostolus: quod postea, cum iterum vna cum Barnaba & Tito Hierosolymam venit, est feliciter adimpletum; vnde merito se illuc ascendisse secundum acceptam reuelationem testatur his verbis: Deinde post annos quatuordecim (a quoniam tempore illi sint numerandi, suo loco dicemus) iterum ascendi Hierosolymam cum Barnaba, assumpto & Tito. Ascendi autem secundum reuelationem: et contuli cum illis Euangelium, quod praedico Gentibus.] Sic igitur eodem anno, quo praedicandi Euangelij munus Paulus suscepit, tam insignes reuelationes accepit.

IESV CHRISTI ANNVS 45. PETRI ANNVS 1. CLAVDII IMP. ANNVS 3.

D S Equenti anno, qui secundum a nobis initam rationem numeratur a Christo nato quadragesimus quintus, Claudio Augusto tertium & L. Vitellio Coss. durante tamen adhuc anno secundo eiusdem Claudij Imperij, decimoquinto Kalend. Februarij a Petro Apostolorum Principe Romana Ecclesia instituitur, ac sedes in ea Pontificia erigitur. Ea quippe dies in tantae rei perennem memoriam anniuersaria celebritate consuevit antiquitus celebrari: qui quidem pristinus vsus non in Vrbe tantum, sed & vniuerso Christiano orbe in annos singulos repetitus (licet interdum alicubi praetermissus, sed restitutus) in hodiernum vsque sanctissime perseverat. In antiquis enim sanctae Romanae Ecclesiae Ritualibus libris haec preces ea die recitari solitae erant: Omnipotens sempiternus Deus, qui ineffabili sacramento Apostolo tuo Petro principatum Romae vrbis tribuisti, vnde se Euangelica veritas per tota mundi regna diffunderet: praesta, quaesumus, vt quod in orbem terrarum eius praedicatione manauit, vniuersitas Christiana deuotione sequatur.] Inerat & priuata sacra praefatio ad eius diei solemnitatem accommodata, in sacris Missis solita recitari. Antiquiora quoque Martyrologia eiusdem rei plenissimam fidem adstruunt: ac denique sanctorum Patrum conciones, quas in eiusdem diei celebritate in Ecclesia perorarunt, tanta rei egregia monumenta, celeberrimum fuisse eiusce diei sacrae cultum apud omnes Christianos, indicant. Vniuersali enim Ecclesiae consuetudine antiquitus praescriptum est, vt eius diei, qua quis alicui sedi fuerat praefectus Episcopus, anniuersaria solemnitas ageretur: eundemq. morem tam in Orientali quam etiam in Occidentali Ecclesia viguisse, plurima de eo scripta exempla testantur, quae alibi adnotauimus. Sed quae die vniuersalis Ecclesiae Episcopus sedi Romanae praeficitur, eadem ab vniuersis quoque Ecclesijs merito celebratur.

LXXXIX. a 2. Cor. 12. b Galat. 2. c Dio lib. 60. d Pauli Papa IV. diplom. e Breuiar. veter. Roman. f In sacra. S. Gregorij. g Aug. serm. 15. de sanctis. & aliorum. h Not. in Martyrolog. Rom. die 18. Ianuarij.

II. Quantumlibet autem a ceteris Apostolis, quin & ab ipso Petro alia pluresq. fuerint **A** in Christiano orbe Ecclesiae instituta; vnam tantum numero omnes efficiunt, eandemq. Catholicam dici debere, Apostoli Symbolo docuerunt; de qua & Ignatius^a: Vna est, inquit, Ecclesia, quam suis sudoribus & laboribus fundauerunt Apostoli a finibus terrae usque ad fines in sanguine Christi.] et Irenaeus^b: Ecclesia in vniuersum mundum dif-

B feminata, quasi vnam domum habitans, & similiter credit his, videlicet quasi vnam animam habens, & vnum cor, & consonanter haec praedicat, & docet quasi vnum possidens os. Nam etsi in mundo loquela dissimiles sunt, sed tamen virtus traditionis vna & eadem est: et neque haec quae in Germania sunt fundatae Ecclesiae aliter credunt, aut aliter tradunt, neque haec quae in Hiberis sunt, neque haec quae in Celtis, neque haec quae in Oriente, neque haec quae in Aegypto, neque haec quae in Libya, neque haec quae in medio mundi constituta: sed sicut Sol creaturae Dei in vniuerso mundo vnus & idem est, sic & lumen seu praedicationis veritatis vbique lucet, & illuminat omnes homines, qui volunt ad cognitionis veritatem venire, &c.] Tertullianus^c de his haec in eadem sententiam: Apostoli primo per Iudaeam contestata fide in Iesum Christum, & Ecclesiae institutis, dehinc in Orbem profecti, eandem doctrinam eiusdem fidei nationibus promulgarunt, & proinde Ecclesias apud vnamquamque ciuitatem condiderunt: a quibus traducem fidei, & semina doctrinae, cetera exinde Ecclesiae mutuatae sunt, & quotidie mutantur, vt Ecclesiae fiant. Ac per hoc & ipsa Apostolica deputantur, vt soboles Apostolicarum Ecclesiarum. Omne genus ad suam originem censeatur, necesse est. Itaque tot ac tantae Ecclesiae, vna est illa ab Apostolis prima, ex qua omnes. Sic omnes primae, & omnes Apostolicae, dum vnam omnes probant vnitatem. Communicatio pacis, & appellatio fraternitatis, & contesseratio hospitalitatis, quae iura non alia ratio regit, quam eiusdem sacramenti vna traditio.] et paulo post de eiusdem vnitatis principio: Si haec ita sunt; constat proinde omnem doctrinam, quae cum illis Ecclesiae Apostolicis matricibus & originalibus fidei conspirat, veritati deputandam, id sine dubio tenentem, quod Ecclesiae ab Apostolis, Apostoli a Christo, Christus a Deo suscepit.] haec ille.

III. Porro licet omnes ab Apostolis Ecclesiae instituta, eo sensu Apostolicae dictae sint, vt Ephesiorum, Corinthiorum, Thessalonicensium, & alia fere innumerata; ac secundum ea quae ab eodem auctore dicta sunt, & cetera quae ab iisdem sunt propagata, etiam Apostolicae dici debeant: tamen eiusdem sententia, quod Ecclesia vna est, Apostolicam etiam vnam esse confiteri necesse est: quae cum sit toto Orbe diffusa, optime diuino consilio prouisum est, vt alicubi eius caput certo loco consistat: ne cum de fide alijsve rebus ad statum religionis Christianae spectantibus oboritur controuersia, in multas scindi, quae vnitatis compagine iuncta vna erat, necesse sit. Si igitur ex Apostolicis omnibus vna est constanda, atque vna demonstranda Ecclesia; eam non alterius esse posse, quam eius qui inter Apostolos primatum gerebat, nemo non videt, nisi qui sua ipsorum malitia excacantur & offunduntur, & (quod est in Psalmis^d) oculos habent, & non vident. Audi quam plane, quam distincte haec omnia tibi suggerit Cyprianus^e:

IV. Hoc erant (inquit) vtique & ceteri Apostoli quod fuit Petrus, pari consortio praediti & honoris & potestatis: sed exordium ab vnitatem proficiscitur. Primatus Petro datur, vt vna Christi Ecclesia & cathedra vna monstraretur. Et pastores sunt omnes, sed grex vnus ostenditur, qui ab Apostolis omnibus vnanimi consensione pascatur. Quam vnam Ecclesiam etiam in Cantico^f canticorum Spiritus sanctus ex persona Domini designat, & dicit: Vna est columba mea, perfecta mea, vna est matri suae, electa genitrici suae. Hanc vnitatem qui non tenet, tenere se fidem credit? Qui Ecclesiae renititur & resistit; qui cathedram Petri, super quam fundata est Ecclesia, deserit; in Ecclesia se esse confidit? quando & beatus Paulus Apostolus hoc idem doceat, & sacramentum vnitatis ostendat, dicens: Vnum corpus, & vnus spiritus, vna spes vocationis vestrae, vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus. Quam vnitatem firmiter tenere & vindicare debemus, maxime Episcopi, qui in Ecclesia praesidemus; vt Episcopatum quoque ipsum vnum atque indiuisum probemus. Nemo fraternitatem mendacio fallat, nemo fidei veritatem perfida prauaricatione corrumpat. Episcopatus vnus est, cuius a singulis in solidum pars tenetur. Ecclesia quoque vna est, quae in multitudinem latius incremento fecunditatis extenditur. Quo modo Solis multi radij, sed vnum lumen: & rami arboris multi, sed robur vnum tenaci radice fundatum: & cum de fonte vno riuus plurimi

A plurimi defluunt, numerositas licet diffusa videatur exundantis copiae largitate, vnitatis tamen seruetur in origine. Auelle radium Solis a corpore, diuisionem lucis vnitatis non capit: ab arbore frange ramum, fractus germinare non poterit: a fonte praecide riuum, praecisus arefcet. Sic & Ecclesia Domini luce perfusa, per Orbem totum radios suos porrigit, vnum tamen lumen est quod vbique diffunditur, nec vnitatis corporis separatur: ramos suos in vniuersam terram copia vbertatis extendit: profluentes largiter riuos latius expandit: vnum tamen caput est, & origo vna, & mater vna, fecunditatis successibus copiosa: illius foetu nascimur, illius lacte nutrimur, spiritu eius animamur.] haec & alia Cyprianus.

Qui & haec eadem vberius profecutus, iterum atque iterum monstrat hanc vnam Ecclesiam in Petri cathedra cognoscendam. Vnde idem scribens ad Cornelium Romanum Pontificem, haec ait^a: Post ista, adhuc insuper pseudo-Episcopo sibi ab haereticis constituto, nauigare audent & ad Petri cathedram, atque ad Ecclesiam principalem, vnde vnitatis sacerdotalis exorta est; a schismaticis & profanis litteras ferre; nec cogitare eos esse Romanos, quorum fides (Apostolo praedicante) laudata est, ad quos perfidia habere non possit accessum.] et ad Antonianum de Cornelij Papae ordinatione^b: Factus est, inquit, Cornelius Episcopus de Dei & Christi eius iudicio, de clericorum pene omnium testimonio, de plebis quae tunc adfuit, suffragio, & de sacerdotum antiquorum & bonorum virorum collegio; cum nemo ante factus esset, cum Fabiani locus, id est, cum locus Petri & gradus cathedrae sacerdotalis vacaret.] haec ipse pluribus.

Rursum vero eum debere dici Catholicum, qui eidem Romanae Ecclesiae, Petri sedi communionem coniungitur; illum vero esse habendum haereticum, qui ab eiusdem cathedra est communionem diuisus, idem Cyprianus saepe testatur: nam ad Cornelium^c Papam haec de his quos optabat eiusdem Pontificis communioni coniungere: Scimus nos hortatos eos esse vt Ecclesiae Catholicae radicem & matricem agnoscerent & tenerent.] et ad Antonianum^d eodem argumento: Scripsisti etiam vt exemplum earumdem litterarum ad Cornelium collegam nostrum transmitterem; vt deposita omni sollicitudine, iam sciret te secum, hoc est, cum Catholica Ecclesia communicare.] quo contra, haereticum habendum esse qui cum eodem Romano Pontifice non communicat, scribens ad Magnum^e, multis significat, & praesertim cum dicit: Ecclesia vna est, quae vna & vnus est & foris non potest. Si enim apud Nouatianum est, apud Cornelium non fuit. Si vero apud Cornelium fuit, qui Fabiano Episcopo legitima ordinatione successit, & quem praeter sacerdotij honorem martyrio quoque Dominus glorificauit; Nouatianus in Ecclesia non est, nec Episcopus computari potest.] Haec ipsa longe ante Cyprianum Irenaeus^f: Quoniam, inquit, valde longum est, in hoc tali volumine omnium Ecclesiarum enumerare successiones: maximae & antiquissimae & omnibus cognitae, a gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romae fundatae & constitutae Ecclesiae, eam quam habet ab Apostolis traditionem, & annunciatam hominibus fidem, per successiones Episcoporum peruenientem usque ad nos, indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquo modo, vel per sui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per caecitatem & malam sententiam, praeterquam oportet, colligunt. Ad hanc enim Ecclesiam, propter potentioris principalitatem, necesse est omnem conuenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt vndique Fideles; in qua semper ab his qui sunt vndique, conseruata est ea quae est ab Apostolis traditio.] haec Irenaeus.

VII. His insuper addimus quae Opatius^g Mileuitanus de cathedra Petri egregie sane in hanc sententiam locutus est: Igitur negare non potes, scire te in vrbe Roma Petro primo cathedram Episcopalem esse locatam, in qua federit omnium Apostolorum caput Petrus, vnde & Cephas est appellatus: in qua vna cathedra vnitatis ab omnibus seruaretur, ne ceteri Apostoli singulas sibi quisque defenderet: vt iam schismaticus & peccator esset, qui contra singularem cathedram alteram collocaret. Ergo cathedra vnica, quae est prima de dotibus. Sedit prior Petrus, cui successit Linus, &c.] et post recensitam successione Romanorum Pontificum, ea ratione conuincit schismaticos esse extra Ecclesiam Catholicam, quod nullus ipsorum Episcopus eidem Romanae cathedrae communicet. Ac tandem haec contra eosdem schismaticos: Vnde est ergo, ait, quod clames regni vobis vsurpare contenditis, qui contra cathedram Petri vestris praesumptionibus & audacijs sacrilegio militatis? et inferius: Igitur de dotibus supradictis cathedra est

^a Ignat. epist. ad Philadelph.^b Iren. lib. 1. c. 3. ECCLESIA VNA.^c Tertul. de praescript. c. 20.

VNA ECCLESIA APOSTOLICA ROMANA.

^d Psal. 113. ^e Cyp. de vnit. Eccles.^f Cant. 6. DE VNITATE ECCLESIAE FIRMA ASSERTIO.^a Cyp. epist. 55. DE ROMANA ECCLESIA.^b Cyp. epist. 52.^c Cyp. epist. 45. CATHOLICVS AB HAERETICO QVO SIGNO DIGNOSCENDVS. ^d Idem epist. 52.^e Cyp. epist. 76.^f Iren. lib. 3. c. 8.^g Opat. lib. 2. contra Parm.

COMMUNICATIO CVM ROMANA ECCLESIA QVEMQVE PROBATA CATHOLICVM.

dra est (vt supra diximus) prima, quam probauimus per Petrum nostram esse.] ac paulo post: Et per cathedram Petri, quæ nostra est, & ceteras dotes apud nos esse.] Eadem quoque ratione S. Hieronymus^a hæc ad Damasum: Ego nullum primum nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri communionem confocior: super illam petram ædificatam Ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est. Si quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante diluuiio.] et paulo inferius: Quicumque recum non colligit, spargit: hoc est: qui Christi non est, Antichristi est.] et sequenti rursus^b epistola: Ego interim clamito: Si quis cathedræ Petri iungitur, meus est.] et aduersus Ruffinum^c: Fidem suam quam vocat? eamne, qua Romana pollet Ecclesia? an illam, quæ in Origenis voluminibus continetur? Si Romanam responderit: ergo Catholici sumus, qui nihil de Origenis errore transulimus.]

^a Hieronymus epist. 17.

^b Idē epist. 28.

^c Hieron. Apolog. aduersus Ruffin.

VIII.

Hæc igitur cum Hieronymus sapius repetat & inculcet, & primatus Petri & Ecclesiæ Romanæ sit fidelis assertor: iam quomodo illa sint eiusdem auctoris accipienda verba, quibus aduersarij struunt calumnias, satis perspicuum esse potest: dum sic^d ait de his quæ ad ordinem spectant: Quid facit, excepta ordinatione, Episcopus, quod presbyter non faciat? Nec altera Romanæ vrbe Ecclesia, altera totius Orbis existimanda est. Et Gallia, & Britannia, & Africa, & Persis, & Oriens, & Iudæa, & omnes barbaræ nationes vnum Christum adorant, vnam obseruant regulam veritatis. Si auctoritas quaeritur, Orbis maior est Vrbe. Vbicumque fuerit Episcopus, siue Romæ, siue Eugubij, siue Constantinopoli, siue Rhegij, siue Alexandria, siue Tanis; eiusdem meriti, eiusdem est sacerdotij. Potentia diuitiarum & paupertatis humilitas vel sublimiorem vel inferiorem Episcopum non facit: ceterum omnes Apostolorum successores sunt.] Sed hæc quidem dicit ipse de his quæ sunt muneris sacerdotij: in qua quidem functione sicut nihil præter ordines plus Episcopus quam presbyter habet, ita multo minus nihil est quod plus alio quilibet Episcopus sibi vendicat. Verum quanto plus ceteris ipse S. Hieronymus Romano Episcopo deferat, superius ipsiusmet loca recitata declarant. Sed institutam de Catholici nominis signo orationem prosequamur.

^d Hier. epist. 85. OBIECTIO SOLVITVR, ET ELVICIDATVR LOCVS S. HIERONYMI.

IX.

S. Ambrosius etiam & ipse vno signo e sede Petri petito, ex ipsius, inquam, Romanæ Ecclesiæ communicatione, qui veri Catholici habendi essent, esse solitum inuestigari, demonstrat, dum hæc de Satyro fratre scribit: Aduocauit ad se Episcopum, nec vllam veram putauit nisi veræ fidei gratiam: percontatusque ex eo, Vtrum cum Episcopis Catholicis, hoc est, cum Romana Ecclesia conueniret? &c.] Augustinus^e item ex Petri cathedra per successionem Romanorum Pontificum demonstratam, Catholicos discriminat ab hæreticis: et id ipsum aduersus schismaticos^f Donatistas, Catholicos occinere docuit. Vna igitur hac tessera, hoc vno symbolo, hoc vno denique rogato & reddito nomine, qui Catholici essent, quive hæretici, semper innotescere consueverunt: nempe, vt ille absque alia controuersia Catholicis censendus esset, qui se Romanæ Ecclesiæ communicare profiteretur; ac ille contra esset conelamandus hæreticus, qui ab eadem Petri cathedra probaretur esse diuisus. Præter illa quæ in eam sententiam sunt ex antiquioribus Patribus recitata, alia plane innumera de his exempla suppetent; sed non patitur instituti ratio, hic ea singulatim recensendo, in his diutius immorari.

^e August. epist. 165. & contra epist. Manich. cap. 4. ^f August. contra par. Don. 1. sal.

X.

Sed illud vnum sic habeto: adeo hæc certa atque explorata haberi, vt antiquo vsu illud esset receptum, tam apud nostros quam apud externos, has voces, Romanus, & Catholicus, absque distinctione vsurpari solitas, ita vt idem esset dicere, Romanus, quod Catholicus: idque monstrari potest, non tantum nostrorum testimonio & exemplo, sed etiam hostium assertione. Ecce quippe Theodosius Iunior Imp. in ea epistola, quam scripsit ad Acacium Episcopum Berœensem, hæc ait: Vosque probatos Romanæ religionis sacerdotes esse, manifesto argumento declarate.] extat hæc epistola in Actis sacrosanctæ Synodi Ephesinæ^g. Addam & de Arianis exempla. Victor Vticensis^h hæc a Iocundo Arianò homine ad Theodoricum Arianorum Regem in Africa refert dicta: Poteris, inquit, eum diuersis afflictionibus interficere: nam si gladio peremeris, incipient Romani martyrem prædicare.] et Gregorius Turonensisⁱ ex persona eorundem: Quid putatis (dicebat vnus ex illis) quod nunc isti Romani dicant?] et alibi de Arianò Principe^k: Cogitauit intra se dicens: Quia ingenium est Romanorum (Romanos enim

ROMANVM NOMEN IDEM QVOD CATHOLICVM.

^g Synod. Ephes. tom. 5. c. 20. d. i. Peltan. ^h Vitz. de persecut. Vuanadal. lib. 1. ⁱ Greg. Turon. de glor. mart. cap. 79. ^k Eod. lib. c. 25.

enim vocitant homines nostræ religionis) vt ita accidat, & non sit virtus Dei.] et inferius^a ex persona itidem Ariani hominis hæc ad suos dicentis: Si consenseritis dictis meis, exercebimus hodie cachinum de hoc Romanorum presbytero] hoc est, Catholico sacerdote. Alia ad hæc addenda essent exempla: sed parcius agimus, quod alio tendat oratio: diuertimus enim ad hæc, occasione Romanæ Ecclesiæ hoc anno (vt dictum est) a Petro Apostolo institutæ, cui præfuit annos vigintiquatuor, menses quinque, & dies vndecim. Sed de his reddemus rationem inferius, cum de eiusdem Petri agemus martyrio.

^a Eod. lib. c. 20.

Ceterum ipsa prima Pontificia sedes Petri, cathedra (inquam) lignea, dignum plane tantæ rei eximiumque monumentum, quam plurimis semper miraculis illustrata, a maioribus asseruata, in eiusdem Petri basilica Vaticana recondita hæctenus custoditur, & certis diebus populo visenda exponitur. Consueuerunt enim maiores, tanti memores beneficij, quod Apostolica prædicatione e tenebris, quibus erant offusi, ad lucem plane diuinam euecti essent, etiam ipsas sedes ligneas quibus Apostoli insedissent, summa omnium diligentia custoditas, veneratione prosequi. Sit satis ad eius rei exemplum Hierosolymorum Ecclesia, quæ licet tot tantisque Iudæorum casibus fuerit exagitata: sedem tamen ipsam, cui ipsorum primus Episcopus Iacobus insedit, vsque ad Constantini tempora integram esse seruata, auctor est Eusebius^b. Id ipsum de sede Marci Alexandria factum esse, suo loco dicemus. Nec tamen illud de his dicere præterimus, quod ad hanc rem etiam spectare videtur: maiores scilicet nostros, egregios pietatis cultores, vt qui probe scirent loco Christi (quod sæpe monet Ignatius) esse habendos Episcopos, sedes illas, quibus illi in ecclesia, cum sacras synaxes agerent, insiderent, vt diuinum thronum, velis egregie ornare consueuisse, easdemque tegere velamento. Id plane innuit Pontius diaconus in Cypriani martyrio, cum ait: Sedile autem erat fortuito linteo tectum, vt & sub ictu passionis Episcopatus honore frueretur.] Et Augustinus^c ad Maximinum Episcopum Donatistam: In futuro, inquit, iudicio nec apsidæ gradatæ, nec cathedræ velatæ adhibebuntur ad defensionem.] Apfides sane gradatas cum dixit, sedes Episcoporum sublimiori attolli fastigio solitas esse significat. Et Pacianus Episcopi sedem linteatam nominat in epistola secunda ad Sympronium. Sed hæc satis ad insinuandos antiquos Ecclesiæ mores, cui plane rei nos ex instituto lectori deuinximus.

XI. DE PETRI CATHEDRA LIGNEA.

^b Euseb. lib. 7. c. 14.

^c Aug. ad Max. Episc. Don. epist. 203.

In hunc igitur modum Romana cathedra stabilita, cessit Petrus Ecclesiæ Antiochenæ, & alium in suum locum Episcopum subrogauit. Id quidem factum esse hoc ipso tertio Claudij Imperatoris anno, ac Domini quadagesimo quinto, Eusebius testatur in Chronico: vbi etiam anno superiori (vt a nobis positum est) Petri Romam aduentum contigisse tradit. Qui vero dixerunt^d, eum tunc cum discessurus esset Antiochia, eidem ciuitati successorem Episcopum ordinasse; eo sensu audiendi sunt, quasi dicere velint, Petrum successorem sibi delegisse, cum sedem Antiochenam reliquit. Non enim putandum est, Petrum antea se abdicasse, nulla existente causa; nisi cum Romæ sibi crexit accepitque cathedram. Nec propterea quod inde recesserit, opus fuit alium sibi sufficere; quod nec alias fecerat, cum (vt vidimus) sæpe recessit, ac iterum redijt: nam & sic inde modo discessit, eo nempe reuersurus. Redijt enim Antiochiã, eam inuisens Ecclesiam, quando inter ipsum & Paulum illæ, de quibus suo loco dicturi sumus, subortæ sunt contentiones. Satis Antiochenæ Ecclesiæ se absente videbatur esse consultum, quod ibi Barnabam reliquisset. Barnabas enim (quod ex Actis^e superius dictum est) Antiochiam profectus, cum vberes fructus ex conuersione Gentium Euangelica prædicatione collegisset, & vberiores se collecturum speraret, tot laboribus impar sibi visus, Tarsum accessit, indeque Saulum adductum secum Antiochiam duxit: quem cum annum integrum, vsque scilicet ad famem illam ingentem obortam, illic permansisse, Lucas^f testatur: sane quidem in annum secundum Claudij eisdem perseuerasse illic constat, atque illuc iterum redijisse, & vsque ad præsentem annum mansisse, vt ex his quæ dicturi sumus in fine præsentis anni, liquido apparebit.

XII.

^d Chrysof. hom. de S. Ignat. & Metaph. die 29. Ianij.

^e Act. 11. BARNABAS CVRAT ECCLESIAM ANTIOCHENAM.

^f Act. 11. Chrysof. hom. de transl. S. Ignat. tom. 5. edit. Paris.

Sed quem potissimum sedi Antiochenæ suum successorem instituerit, Euodium ne, an Ignatium, res non est absque aliqua controuersia: quandoquidem Ioannes Chrysofomus^g, cuius Antiochenus, & eius Ecclesiæ olim clericus, aperte profiteretur, primum omnium a Petro eidem sedi fuisse præfectum S. Ignatium: testatur id ipsum Theodo-

XIII.

EVODIVS AN IGNATIVS FVERIT SVBROGATVS.

Theodo-

*a Theod. in im-
mut. dial. 1.*
*b Quint. Synod.
Act. 1.*
*c Eusebius in
Chron. Ep. hist.
lib. 3. c. 16.*
*d Hier. de Scrip.
Eccl. in Ignat.
e Ignat. epist. 12.*

Theodoretus^a, cum ait: De illo enim Ignatio omnino audisti, qui per magni Petri A dexteram pontificatum suscepit.] Felix quoque Romanus Pontifex in epistola quam scripsit ad Zenonem Imperatorem, quæ est recitata in quinta^b Synodo Constantino- politana, plane testatur S. Ignatium dextera Petri esse ordinatum eiusdem Antioche- næ sedis Episcopum. Porro non Eusebius tantum^c & Hieronymus^d perspicue testan- tur, post Petrum & a Petro institutum primo loco sedisse Euodium, ac Euodio fuisse subrogatum Ignatium; sed & idem ipse Ignatius^e scribens ad Antiochenos, id ipsum firmiter aperteq. demonstrat, cum ait: Mementote Euodij beatissimi patris vestri, qui primus post Apostolos gubernacula Ecclesiæ vestræ sortitus est.] hæc itaque cum ille ipse profiteatur, alijs non opus est testibus. Verum enimvero vnde eiusmodi obor- ta sit occasio controuersæ, exquirere, non otium putamus.

XIV.

*f Clemens Cōst.
lib. 7. c. 46.*
*EVODIVS PRI-
MVS POST PE-
TRVM EPISC.
ANTIOCH.*

Legimus apud Clementis^f Constitutiones, quibus interdum vsi sunt viri sanctissi- mi necnon eruditissimi, Antiochenæ Ecclesiæ a Petro Euodium, a Paulo vero Igna- rium esse creatos Episcopos; nec sane vnum post alium, vt de ceteris ibi dicitur, sed simul. Quod quidem tunc factum fuisse videtur, cum dissensio illa inter Fideles qui ex circumcissione, & eos qui ex Gentibus ad fidem venerant, esset concitata: quocir- ca quamdiu illa perdurauit, illud remedium fuisse adhibitum, vt vterque sederet; al- terq. eorum præflet ijs qui ex circumcissione, alter vero ijs qui ex Gentibus ad Ecclesiã venissent. Ceterum eo tandem sublato distinctionis pariete, ac sub vno eodemq. pasto- re vtraque collecta Ecclesia, non amplius duobus, sed vno tantum fuit opus Episcopo. Tunc igitur in eadē præfectura remansisse videtur Euodius, cui libenter cessisset Igna- tius, vt Clemens Lino: meritoq. ea de causa idem ipse in dicta epistola ad Antioche- nos ipsum Euodium primum post Apostolos fuisse illius sedis Episcopum tradit, nul- lam sui rationem habens, quod ea occasione sedisset, & eidem loco cessisset, quantum- libet a Petro (vt præcitati volunt) institutus esset. Sed quod agamus coniectura, nihil certi de his affirmare audemus. Ceterum præfecturam Ecclesiæ Antiochenæ Euodio hoc anno collatam esse, Eusebius in Chronico tradit. Qua ratione erroris arguitur Sui- das^g, & si qui alij dixerunt tunc discipulis esse inditum nomen Christianum, cum Pe- trus Euodium Antiochenæ Ecclesiæ creauit Episcopum: nam longe ante hæc tempora Christianum nomen esse inuentum, superius est demonstratum.

XV.

*g Suid. verbo
NaCapasos.*

Sicut autē stabilita sede Romana, Petrus Antiochenæ Ecclesiæ Episcopum illi præfi- ciendo prospexit: ita etiã memor Ecclesiarū, quas in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia, scilicet Minori, & Bithynia crexerat, suam primã ad eas scripsit epistolam: quam qui- dem hoc ipso anno, antequam Marcus ab eodem Petro Alexandriam mitteretur, esse D conscriptã, ex eo facile colligi potest, quod in ea hæc posita habeantur in fine: Salutatur vos Ecclesia, quæ est in Babylone collecta, & Marcus filius meus.] quem hoc ipso an- no tertio Claudij Alexandriam amandatum, Alexandrinam collegisse Ecclesiam, Eu- sebius non obscure demonstrat in Chronico. Opportuna enim illa videbatur oblata occasio aduentus Philonis Iudæi Alexandrini in Urbem, qui sub Caio primum (vt vi- dimus) pro Iudæis Alexandrinis legatione functurus, vna cum socijs Romam se contu- lit; ac iterum sub Claudio Romam venit, quando & gentilem suum Petrum Euange- lium prædicantem Romæ cognouit, & familiarissime cum ipso versatus est, vt Hiero- nymus^h his verbis declarat: Aiunt hunc sub Caio Caligula Romæ periclitatum, quod legatus gentis suæ missus fuerat: cum secunda vice venisset ad Claudium, in eadem Vrbe locutum esse cum Petro Apostolo, eiusdemq. habuisse amicitias, & ob hanc cau- sam etiam Marci discipuli Petri apud Alexandriam sectatores ornasse laudibus suis.] hæc Hieronymus de Philonis cum Petro Romæ consuetudine ac amicitia vsu: qua quidem ex re coniectura ducimur, redeuntem Philonem Alexandriam, Marcum sibi a Petro commendatum secum perduxisse. Sed de Marco iterum.

XVI.

*h Hier. de Scrip.
Eccl. in Philone.*
*MARCVS QVAN-
DO A PETRO
MISSVS ALE-
XANDRIAM.*

Quod vero sicut hoc anno, ita etiam Romæ eadem a Petro epistola scripta fuerit, Patres omnes qui de ea re sermonem habuerunt, expresse testati sunt; quod & ex illis eiusdem epistolæ verbis collegerunt, quibus in fine dicitur: Salutatur vos Ecclesia, quæ est in Babylone collecta.] per Babylonem enim Romam intellexisse, absque vlla dubitatione confirmant. Sed ab his dissentiunt Nouatores, quod permolestè accipiant, ex canonicis diuinisq. Scripturis etiam Petri Romam aduentum reddi testatum. Sed primum per Babylonem a Petro Romam significatam esse, maiorum auctoritate mon- stremus;

*a Euseb. hist. lib.
2. c. 14.*
b Apoc. 17.
*c Tert. aduers.
Iud. c. 9. & cōst.
Marcion. lib. 2.
c. 13.*
*d Aug. de Ciuit.
Dei. lib. 18. c. 22.*
e Oros. lib. 7. c. 2.

strems; ac subinde quàm insigniter delirent, qui de alia Babylone ea esse dicta ver- ba contendunt, perspicue aperiemus. Eusebius^a, vbi de Marci Euangelio ex Papiæ & Clementis auctoritate sermonem instituit, hæc addit: Constat Petrum huius Marci mentionem facere in priore epistola, quam Romæ texuisse dicitur: quam quidem epi- stolam ibi perscriptam ostendit, dum ciuitatem illam, verbi translatione, Babylonem appellat, hoc modo: Salutatur vos Ecclesia nostræ electionis consors, quæ est Babylone, & Marcus filius meus.] Eadem Hieronymus de Scriptoribus Ecclesiasticis in Marco his verbis: Meminit huius Marci & Petrus in epistola prima sua, nomine Babylonis si- guraliter Romam significans.] In Apocalypsi^b Ioannis eodem notatam esse nomine, in confesso est apud omnes. vnde & Tertullianus^c: Sic & Babylon apud Ioannē nostrum Romanæ vrbs figuram portat, proinde & magnæ, & regno superbæ, & sanctorum de- bellatricis.] Vnus idemq. Spiritus, quo afflati, locuti sunt sancti viri Dei, eodem sym- bolico nomine Romam significauit: quinetiam & in diuinis Scripturis per Babylonem sæpe Romanum adumbratum esse Imperium, eruditus lector inueniet. In hanc senten- tiam Augustinus^d hæc ait: Ne multis morer, condita est Roma velut altera Babylone, & velut prioris filia Babylonis.] docet enim pluribus, tunc conditam Romam esse, cum intercidit regnum Assyriorum. De his quoque cumulate Orosius^e.

f 2. Tim. 4.
*g Ioseph. Antiq.
lib. 18. c. 12.*
h Strab. lib. 17.

Nec vero me imprudenter dicturum existimo, si his addiderim, Petrum non esse vsu proprio Urbis nomine, quod Hierosolymis fuga lapsus e carcere, vbi ageret, non ab omnibus percipi vellet. Sane quidem studuisse admodum Claudium Impe- ratorem Agrippæ Regi Iudæorum, qui Petrum vinxerat mox coram populo truci- dandum, ea quæ ex Iosepho superius sunt recitata, plane significant. Cum alioqui mu- tatis nominibus homines appellare, vsitatum fuisse videatur apud Apostolos. Vnde Paulus^f, cum ait: Liberatus sum de ore leonis] per leonem significasse Neronem, nul- lus dubitat. Præter hæc etiam, per Babylonem esse Romam significatam, licet quis no- lit, fateri compellitur. Nam cum Petrus dicat: Salutatur vos Ecclesia, quæ est in Babylo- ne collecta] cum de illa quæ est apud Assyrios Babylone nullo modo possit intelligi: quandoquidem (vt vidimus) constat Iosephi^g auctoritate, eodem Caij Augusti tem- pore, quo tam dira Iudæi tum Alexandrini tum Palæstini patiebantur, eos qui age- bant in Babylone, & apud Assyrios, Iudæos fuisse expulsos, ac denique trucidatos: ne- cesse est affirmare, Petrum per Babylonem Romam intellexisse. Nec est alia Babylone, de qua Petrus potuerit dixisse; nam quæ apud Ægyptios Babylone erat, obscurus plane lo- cus, non ciuitatis nec oppidi dignus nomine, castellum a Strabone^h & alijs nomina- tur, sic nempe dictum, quod a quibusdam Babylonijs fuisset erectum, locus natura munitus. At dicere velle, Petrum de hac in Ægypto posita intellexisse, insignis sane fatuitas & nimium absurda res esset: quandoquidem cum multa alia hæc opinari prohibeant, quodammodo id potissimum vetat, quod nullam reperiri constet in Ba- bylone quæ est in Ægypto, Ecclesiam collectam: cum multa enim Concilia edita re- periantur cum adiectione nominum Episcoporum Ægyptiorum, in nullis horum, nec in alijs scriptorum monumentis alicubi reperitur nominatus Episcopus Babylonis in Ægypto.

NA.
*i Hieron. aduer.
Iovin. lib. 2.*

Sed quid Nouatores isti? Licet hic negent per Babylonem Romam intelligi; tamen quod in Apocalypsi de Babylone multa nefanda prodantur, eoq. nomine Romanam urbem significari certissimum sit; cunctas illas blasphemias in Romanam tunc urbem congeatas, quod in ea idololatria & impietatis cultus præ ceteris Orbis locis vigeret, in Romanam conuertunt Ecclesiam, calumniosissime simul & imperitissime, nullam temporum diuerforum nec rerum rationem habentes. Sane quidem dum Petrus ait: Ecclesia quæ est in Babylone] Ecclesiam ibi positam non esse Babylonem ipsam, pla- ne declarat, diuersaq. ratione censerit ipsam Ecclesiam a loco, vbi dicitur esse collecta. Nec per somnium quidem quis vmquam inueniet Romanam Ecclesiam esse Babylo- nis nomine nuncupatam, sed ipsam tantummodo ciuitatem; ac id quidem non sem- per, sed cum impietate referta aduersus ipsam Ecclesiam bellum gereret. Vnde Hiero- nymusⁱ de his agens, hisce verbis Romam compellat: Sed vt ad te loquar, quæ scri- ptam in fronte blasphemiam Christi confessione delesti, Vrbs potens, Vrbs Orbis do- mina, Vrbs Apostoli voce laudata, interpretare vocabulum tuum: Roma aut fortitu- dinis nomen est apud Græcos, aut sublimitatis iuxta Hebræos: serua quod dixeris: Virtus

Virtus te excellam facit, nam voluptas humilem. Maledictionem, quam tibi Saluator in Apocalypsi cominatus est, potes effugere per poenitentiam. Habes exempla Niniuitarum. Cauē Iouiniani nomen, quod de idolo deriuatum est.]

XIX.

Hier. in pref. de Spir. sanct. Hier. in pref. lib. 2. in epist. ad Galat. IMPROBATVR VRBS, LAVDATVR ECCLESIA.

Scimus eundem Hieronymum alibi in eandem Urbem stomachatum, Babylonem appellasse, cum persecutionem in ea passus, inde recedens, Hierosolymam redisset; atque dixisse: Cum in Babylone versarer, & purpurata meretricis essem colonus, & iure Quiritum viuerem, &c.] Sed quid postmodum alibi ille idem, cum agit de Romanæ Ecclesiæ Fidelibus? Romanæ, inquit, plebis laudatur fides, testimonio videlicet Apostolico. Vbi alibi tanto studio & frequentia ad ecclesiæ & martyrum sepulchra concurrunt? Vbi sic ad similitudinem cælestis tonitru, Amen reboat, & vacua idolorum templa quatiuntur? Non quod aliam habeant Romani fidem, nisi hanc quam omnes Christi Ecclesiæ; sed quod deuotio in eis maior sit, & simplicitas ad credendum. Idem ad Marcellam scribens vt Bethlehem migret, post explicatum illud de ciuitate Romana Ioannis in Apocalypsi testimonium; Cecidit enim, cecidit Babylon magna] de Ecclesia ibi posita ista subdit: Est quidem, inquit, ibi sancta Ecclesia, sunt trophæa Apostolorum & martyrum, est Christi vera confessio, est ab Apostolo prædicata fides; & Gentilitate calcata, in sublime se quotidie erigens vocabulum Christianum.] hæc Hieronymus: de quibus satis.

XX.

Euseb. hist. lib. 3. c. 1. Athanas. in Synops. Didym. in epist. canonic.

Cum hæc de tempore primum ac subinde de loco prioris Petri epistolæ sint pluribus disputata: ad quosnam ea scripta fuerit, hic pluribus agere in prima editione prætermisimus; sed absque vlla dubitatione hanc datam esse ad Hebræos, inferius cum de posteriori Petri epistola egimus, affirmauimus. Ne autem hac de re dubitare quis possit, assertam semel sententiam tum Patrum auctoritate obsignatam, tum alijs firmissimis rationibus demonstratam relinquere, æquum putamus. Scriptam quidem hanc fuisse epistolam Petri ad Iudæos iam redditos Christianos, testantur Eusebius, S. Athanasius, Didymus, ac denique (ne in his longius distrahatur) omnes tum Græci tum Latini scriptores, qui ea de re consulto tractarunt: adeoq. vt nec vnum hæcenus inuenerimus, qui ad alios quàm ad Iudæos eam esse conscriptam, asseruisse reperiatur. Sed ad hæc confirmanda, accipe rationes, & quidem firmissimas, vt pote ipsius Petri auctoritate subnixas, quibus refragari non liceat, quod ei contradicere sit religio. Certum quidem est, Petri ipsius assertionem, ad illos priorem a se datam esse epistolam, ad quos posteriorem ipse conscripsit: etenim sic in eadem priori meminit: Hanc vobis, carissimi, secundam scribo epistolam.] Porro eandem posteriorem ab ipso esse datam ad Hebræos, ipsemet ad finem ipsius disertis verbis insinuat, dum mentionem habet Pauli epistolæ ad ipsos Hebræos datæ, prout interpretes omnes ostendunt, & nos inferius demonstraturi sumus; ad quos se quoque eam dare epistolam profiteretur.

XXI.

Act. 8. 11. Act. 8. Act. 11. Act. 9.

Rursum vero cum in ipsa prioris epistolæ inscriptione manifeste declaret Petrus, se scribere Christianis aduenis dispersionis: non nisi Iudæos potuit verbis illis intellexisse: etenim nullam hæcenus Christianorum Gentilium quis inueniet factam esse dispersionem, sed tantummodo Iudæorum (vt superius diximus) tempore martyrij S. Stephani, cuius dispersionis iterum meminit S. Lucas in Actis. Nec est quod obijci possit, dispersionem Iudæorum factam fuisse tantummodo per regiones Iudææ atque Samariæ: nam ex ipsidem Actis satis apparet, eorumdem aliquos perrexisse etiã Antiochiam, atque in Cyprum: immo & constat Ananiam vnum ex illis peruenisse Damascum: vt patens sit, eos egressos esse Iudææ terminos. Verum non hoc sensu accipiendum puto quod scripta sit a Petro illa epistola ad fratres dispersionis, quasi illi aliqua persecutione dispersi fuerint; sed quod soliti sint vocari Iudæi dispersionis illi qui in diuersis Orbis partibus longe a Iudæa habitarent, dispersi dicti, quod non cū alijs in Iudæa degerent, sed in diuersis regionibus pro animi cuiusque libitu loca colerent: quo sensu ab Evangelista dictum de Christo ex Caiphæ prophetia, quod Iesus moriturus erat pro gente, & non tantum pro gente, sed vt filios Dei qui erant dispersi, congregaret in vnum.] Qua etiam ratione Iacobus in suæ epistolæ inscriptione habet: Duodecim tribubus, quæ sunt in dispersione] hoc est, Iudæis omnibus qui in diuersis Orbis regionibus habitarent: nam nulla alia hoc tempore contigit hostilis duodecim tribuum dispersio. Ceterum cum constet nullam legi dispersionem Christianorum Gentilium, sed dumtaxat Iudæorum: cum scribat Petrus ad Christianos dispersionis; ad Iudæos credentes

Ioan. 11.

Iac. 1.

A dentes scribere, certum est. Quod insuper illis vendicet prophetias, quodq. feminas eorum filias Saræ nominet, certe quidem eosdem fuisse Iudæos ostendit. Sed & in eo quod de ipsidem ait: Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei: Qui non consecuti misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti, &c.] de eodem plane populo loqui significat, qui iuxta Osee oraculum (ad quod alludit) Deo fuerat reprobatus, cum sub typo filiorum fornicationum, de eorum altero dictum: Voca nomen eius, Absque misericordia: quia non addam ultra misereri domui Israel] & de altero: Voca nomen eius, Non populus meus: quia vos non populus meus, & ego non ero vester.] Hoc quidem statu Iudæi tunc erant: adueniente autem Christo, eum secuti, ex non populo facti sunt populus eius, ac pariter misericordiam adepti. Cum vero citatur idem locus Osee ab Apostolo Paulo, non solum quæ de reprobatione Iudæorū ab eodem Propheta dicta sunt, ipse recitat, sed & quæ de vocatione Gentium, nimirum quod subditur: Et erit in loco vbi dictū est eis, Non plebs mea vos: ibi vocabuntur filij Dei viui.] secundum quā quidem additionem recte Patres omnes de reprobatione Iudæorū, & vocatione Gentium, tum Oseam, tum Paulū intellexisse tradunt. iuxta quam item considerationem, hæc S. Hieronymus, cum interpretatur Pauli verba ex Osea desumpta: Vocabo non plebem meam, plebem meam. Hoc loco Iudam significat. Et non dilectam, dilectam; & non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam. Israeliticum populum. Et erit in loco vbi dictum est eis, Non plebs mea vos, &c. Gentes demonstrat in Christo credituras.] hæcenus verba S. Hieronymi. Quod vero Petrus non scriberet ad Gentes, sed ad Iudæos, ea tantum citauit Osee verba, quæ dicta de Iudæis erant. Nam Iudæos & Israelitas a Deo reprobatos intelligi per illa verba, Non populus, Non misericordiam consecuta: cum id expresse Propheta testetur, nulla opus est interpretatione. Porro qui per reprobationem non iam populus, neque misericordiam consecuta filia dicebantur: iidem ad Christum conuersi, ait Petrus: Qui aliquando non populus, nunc populus: Qui non misericordiam consecuti, nunc misericordiam consecuti.] Recte igitur omnium rata habetur Patrum sententia asserentium Petri tum priorem tum posteriorem epistolam esse ad Iudæos conscriptam. Oportuit hæc addidisse in hac posteriori editione ad diluenda quæ ab aliquo obijciabantur. Sed prosequamur ex instituto Apostolicas traditiones, quæ ex Apostolicis scriptis tamquam e fonte manarunt.

Quod enim idem Apostolus in fine epistolæ, illos ad quos scribit, admonet vt saluent se inuicem in osculo sancto: nostri instituti ratio postulat, vt de antiqua ab Apostolis instituta Christiana saluatione osculo sancto impartienda (quod pertinet ad antiquos Ecclesiæ mores) paulo fufius agamus. Non enim id Petrus tantum, sed & Paulus faciendum præcepit, vt cum ad Romanos, vel ad Corinthios iterum, aut ad Thessalonicenses scripsit epistolas. Id ipsum etiam facere suis epistolis consuevit Ignatius cum diuersas ad suos daret. Cum vero iidem Principes Apostolorum saluationem multam non osculo tantum, sed sancto plane dandam esse præscripserint; diuersam sane eam ab illa fuisse, quam Gentiles inter se consueuerunt impartire, certum est. Quodam enim vsu receptum erat, quoties sibi obuiarent inter ambulandum amici, se inuicem osculo salutare. quam quidem consuetudinem vt permolestam, & frequentibus occasionibus fastidium afferentem, Tiberius lege sancita tollendam curauit: sed (quod probauit euentus) plus lege valuit inolitus vsus. vnde Martialis, qui vixit temporibus Domitiani, hæc ad Linum: Bruma est, & riget horridus December: Audes tu tamen osculo niuali Omnes obuius hinc & hinc tenere, Et totam, Line, basiare Romam.] Et ad Bassum: Effugere non est, Basse, basiatores: Instant, morantur, persequuntur, occurrunt, Et hinc, & illinc, vsquequaque, quacumque.] et inferius de his plura. Erant quidem eiusmodi oscula, pacis & amoris symbola: quæ non tollenda, sed moderanda inter Christianos curarunt Apostoli, dum eos se inuicem salutare debere osculo sancto, sæpe admonuerunt. Illa plane sancta oscula dicta esse reperiuntur, quæ in sacris

XXIII. SALVATIO IN OSCULO SANCTO. Rom. 16. 1. Cor. 16. 2. Cor. 13. 1. Thessal. 5. Ignat. epist. ad Antioch. & ad Tarsenses. l. Suet. in Tib. c. 34. Martialis. lib. 7. epig. XXIV. DE OSCULO PACIS.

Annal. Eccl. Tom. 1. Gg in sacris

in facris conuentibus illorum verborum adiuncta salutatione, Pax tecum, adhiberi A
 consueuerunt. Agens de his Iustinus^a martyr, hæc ait: Precibus finitis, mutui nos in-
 uicem osculo salutamus.] Post osculum sequi administrationem Eucharistiæ, fufius
 tradit. Origenes^b de eiusmodi Apostolica institutione & Ecclesiæ vsu hæc scribit: Ex
 sermone Pauli (scilicet cum dicit: Salutate vos inuicem osculo sancto) mos in Ec-
 clesia traditus est, vt post orationes osculo se inuicem suscipiant fratres. hoc autem
 osculum sanctum appellat Apostolus: quo nomine illud docet primum, vt casta sint
 oscula quæ in ecclesijs dantur; deinde vt simulata non sint, sicut fuerunt Iudæ. Oscu-
 lum vero fidele primo castum sit, deinde pacem in se simplicitatemq. habeat in chari-
 tate non ficta.] hucusque Origenes. Hæc admonuit^c Athenagoras Christianus phi-
 losophus, his scilicet verbis: Tam accurate temperare osculum, seu potius adoratio-
 nem salutationis oportet: ne si quo modo pauxillum mens polluta fuerit, ab æterna B
 vos vita proscribat Verbum.] Agens de eodem Tertullianus^d, illud appellat signacu-
 lum orationis.

XXV. Cyrillus^e Hierosolymitanus discriminans sacrum osculum a profano, sic ait: Nec
 hoc ita accipias, quasi osculum illud sit huiuscemodi, quale in foro inter omnes ami-
 cos esse consuevit; neque enim tale est. Hoc igitur osculū animos mutuo conciliat, &
 omnem malorū obliuionem illis spondet: signū igitur est hoc osculum reconciliationis
 animorū, vniuersæq. iniuriarū memoriæ deletæ.] et post aliqua: Igitur osculum hoc,
 quo in facris vtimur, reconciliatio est, atque idcirco sanctū, de quo & Paulus dicit: Sa-
 lutate vos inuicem in osculo sancto. Et Petrus inquit, In osculo dilectionis.] Chryso-
 stomus^f post multa in hanc sententiam dicta, hæc addit: Quin de hoc osculo sancto aliud
 quoque afferri potest. Quid tandem? Templū Christi sumus: itaque templi vestibula C
 & aditum osculamur, cū alij alios osculamur. An non cernitis, quotnā homines etiam
 huiusce templi vestibulis osculum figunt, partim inclinato capite, partim manu te-
 nentes, atque ori manū admouentes? Ac per has portas & ianuas ingressus est Christus,
 & ad nos ingreditur, cum communicamus. Nostis enim vos qui mysteriorum parti-
 cipes estis, quid dicam. Neque enim vulgari quodam honore os nostrum afficitur,
 cum corpus Dominicum excipit; eaq. præsertim de causa tū mutua oscula iungimus:
 Audiant qui obscœna loquuntur & qui conuicia proferunt, & horrescant, cogitantes
 quale os deturpent ac dedecorent. Audiant qui obscœne osculantur, &c.] De adiun-
 ctione vero illorum verborum, quibus osculando pax impartitur, hæc Augustinus^g:
 Post orationem Dominicam, quam accepistis & reddidistis, dicitur, Pax vobiscum.
 et osculantur se inuicem Christiani in osculo sancto, quod est signum pacis, si quod D
 ostendunt labia, fiat in conscientia, id est, quomodo labia tua ad labia fratris tui acce-
 dunt, sic cor tuum a corde illius non recedat.] hæc ipse.

XXVI. Nec vero quis putet hæc ita promiscue tunc agi solita esse, vt viri feminas, & femi-
 næ viros sic indistincte se mutuo, impartito osculo, salutarent. Nam (vt suo loco di-
 cemus) in ecclesia seorsum viros a mulieribus agere consueuisse, certissimum est. At
 quoniam ea nihilominus adhibita cautela, adhuc inter se inuicem osculantes siue vi-
 ros, siue feminas, fraus aliqua, arte diaboli, aliquando irrepisse videretur; in nonnul-
 lis ecclesijs sacram osculari tabellam mutauit vsus, & quidem laudabilis. Nam &
 prudentiores Gentiles vitasse dicuntur osculum formosorum, vt de Agesilao Plutar-
 chus tradit eo libro qui De audiendis poetis inscribitur. et apud eundem reperies in
 Amatorio, Cleomachum eiusmodi osculo percitum prodegisse vitam. Quamobrem E
 magna cautela emendata sunt hæc apud Christianos, penes quos omnia sancta, omnia
 pura præstanda erant: quod osculo, quo anima ad laborum progressa ostia, coniun-
 gitur animæ, interdum in alium transfundi contingeret, ac deperire, secundum ea
 quæ ex Platonis versibus recitat Gellius^h. Quod vero ad Ecclesiam Dei pertinet: haud
 recens in mutuis illis osculis, per se sanctis, aliquando se immiscuit libidinis turpi-
 tudo, sed antiquitus etiam: quod non tantum Athenagoræ locus superius citatus in-
 nuuit, sed & Clemensⁱ Alexandrinus, dum acriter in prauum quemdam vsu inue-
 ctus, hæc ait: Dilectio autem non in osculo censetur, sed in benevolentia. Illi autem
 nihil aliud osculo, quam ecclesias conturbant, eū ipsam intus non habeant amiciti-
 am. Etenim hoc vtique turpem mouit suspicionem, & maledicentiam, quod imprudens
 ter osculo vterentur, quod esse oportebat mysticum: id sanctum vocauit Apostolus
 Regno

Infin. orat.
ad Anthoninum
Imp.
Orig. in epist.
ad Rom. 6. 20.
Athenag. orat.
ad Christ.
Tertull. lib. de
orat.
 XXV.
Cyrril. Catech.
mystag. 5.
 DYPLEX OSCU-
 LI GENVS.
Chrysof. hom.
30. in epist. 2. ad
Corinth. 6. 13.
 ADHIBITA CAU-
 TELA PERICU-
 LOSA
Gell. lib. 29.
Clem. Alex.
Padag. lib. 3.

A Regno digne gustato, ore modesto & clauso benevolentiam animi ostendamus, per
 quod maxime se exerit mansuetudo morum. Est autem aliud quoque osculum ince-
 stum, veneno plenum, sanctitatem simulans. An nescitis, quod etiam phalangia si ore
 tantum tangant, graues dolores hominibus afferunt?] hæc ille. Ait autem alibi idem
 Clemens^a de modo osculandi: Non ergo temere pueris præcipimus, auribus eos appre-
 hendentes, vt osculentur eos qui ad ipsos attinent; hoc vtique tacite significantes, inge-
 nerari per auditum sensum dilectionis.] et Plautus^b:

Sine te prehendam auriculis, sine dem suauium.] et Tibullus^c:

natusq. parenti

oscula comprehensis auribus eripiet.]

At hæc remota procul fuisse ab osculo sancto putamus: nullum enim vmquam de his
 B legimus penes Christianos exemplū. Et hæcenus de moribus Ecclesiæ in osculo sancto.

Rursus vero, quod idem Petrus Apostolus in fine eiusdem epistolæ, sicut & in exor-
 dio eius, gratiam impartiendo, salutet; sicut in secunda etiam epistola fecisse constat: APOSTOLICA
 et quod insuper eadem salutatione vtatur sæpe Apostolus Paulus, atque ad Theffalo-
 nicenses scribens, hæc dicat in fine^d: Salutatio, mea manu Pauli: quod est signum in d. 2. Theffal.
 omni epistola: ita scribo. Gratia Domini nostri Iesu Christi cū omnibus vobis. Amen.] c. ult. in fin.
 quodq. etiam Ioannes^e eadem salutatione vtatur: plane significatur, Apostolorum e. 2. Ioan. 1.
 exemplo in Ecclesiam introductum, vt in Apostolicis litteris gratia salutando impar-
 tiatur: nam Ignatius etiam in salutatione eodem vsus est caractere, & ceteri post
 eum Episcopi Antiocheni. Vnde Gregorius^f Papa scribens ad Anastasium Episcopum f. Greg. epist. 37.
 Antiochenum, hæc ait in fine: Amen: Gratia. quæ videlicet verba de scriptis vestris
 accepta, idcirco in meis epistolis pono, vt de S. Ignatio vestra beatitudo cognoscat, C
 quia non solum vester est, sed & noster: sicut enim magistrum eius Apostolorum Prin-
 cipem habemus communem, ita quoque eiusdem Principis discipulum nullus habet
 priuatum.] in epistola enim Ignatij ad Ephesios eadem duo verba scripta reperiuntur,
 a ceteris autem excidisse putantur.

Ex Apostolica igitur traditione & exemplo manauit, vt Romanus Pontifex Apосто-
 licis litteris quempiam salutando, vna cum Apostolica benedictione gratiam impar-
 tiatur. Institutio hæc est quidem Apostolica: nam vsque ad Christi ascensionem, pa-
 cis tantum verbo aliquem salutare moris fuit, vt in antiquo^g Testamento plura exem-
 pla suppetunt, & in^h nouo de Christo, qui eodem pacis nomine salutare consuevit di-
 scipulos; quos, vt eodem etiam modo, cum in alienas domos introirent, in eis agentes
 salutarent, admonuitⁱ. Perseuerauit vero idem vsus apud Iudæos, vt pacis nomine sa-
 lutarent. Vnde Tertullianus^k: Nam & hodie, inquit, Iudæi in pacis nomine appel-
 lant, & retro in scripturis sic salutabant.] Sed (vt idem auctor ait) eidem pacis nomine
 salutationi Apostoli & gratiam addiderunt, immo & præmiserunt: quod videlicet tam
 sublimis gratiæ restitutæ per Christū generationi humanæ annunciatore essent. Hac-
 tenus de Petri epistola; quam absque aliqua dubitatione, totius Catholice consensu
 Ecclesiæ semper receptam fuisse constat; quamq. a Marco Euangelista ex Hebræo fuis-
 se translata, affirmare videtur Hieronymus^l, dum postquam egit de Euangelio a
 Marco conscripto, sed a Petro accepto, hæc ait: Denique & duæ epistolæ, quæ ferun-
 tur Petri, stylo inter se & caractere discrepant, structuraq. verborū. Ex quo intelli-
 gimus, pro necessitate rerum, diuersis eum vsu interpretibus.] Plane dum apud Petrum
 E Marcus fuit, sanctum fuisse munere interpretis, omnes affirmant. Sed de interpretis
 munere agemus paulo inferius.

Marcus igitur, quem, quod vnice eum diligeret, Petrus in dicta epistola filium suum
 appellat, hoc eodem anno, antequam Alexandriam proficisceretur, Euangelium scri-
 psit: Sed qua ratione ad id agendum impulsus, & an Latine vel Græce scripserit, a no-
 bis est exquirendum: at quæ ad rationem temporis ac loci spectant, ex instituto an-
 te omnia examinanda proponimus. Cum enim (vt nuper diximus) Eusebij^m con-
 stet auctoritate, Marcum anno tertio Claudij, Olympiadis ducentessimæ quintæ ter-
 tio anno, Christi vero quadragesimo quinto, Alexandria Euangelium annunciare cœ-
 pisse; eiusdemq. auctoris & aliorum testimonio liqueat, antequam Roma mitte-
 retur Alexandriam, ipsum sacrum Euangelium conscripsisse: plane compellimur di-
 cere, hoc ipso anno, post scriptam a Petro eam epistolam, Marcum id præstitisse.

XXIX. MARCI EVANGELIUM.
 m Eusebii in
 Chron.

Clem. Alex.
Strom. lib. 5.
Plaut. in Pe-
nul.
Tibull. lib. 2.
 XXVII.
 SALVTATIO.
 d. 2. Theffal.
 c. ult. in fin.
 e. 2. Ioan. 1.
 f. Greg. epist. 37.
 indic. 13.
 XXVIII.
 GRATIA ET
 PAX. IN SA-
 LVATIONE.
 g. Genes. 43.
 Ind. 6. c. 19.
 3. Reg. 25.
 1. Paral. 12.
 Tob. 12.
 b. Luc. 2. 24.
 Ioan. 14. 20.
 i. Marc. 10.
 Luc. 10.
 k. Tertull. ad-
 uers. Marcion.
 lib. 5. c. 5.
 l. Hier. epist. 150.
 quest. 11. ad
 Hebræos.

*a Euthym. in
prafat. super
Matth.
b Irenæus lib. 3.
cap. 1.*

*c Hier. de Scrip.
Ecl. in Marco
cap. 8.
d Chryfost. hom.
2. in Matth.*

*e Euseb. hist.
lib. 2. c. 14.
QVAE RATIO
MARCO SCRIBENDI EVANGELIUM.*

XXX.
*f Euseb. hist.
lib. 3. c. 16.*

AB EODEM MARCO INITA SCRIBENDI RATIO.

*g Tertull. lib. 4.
contra Marcion.
h Clem. in epist.
Petri, habetur
rom. 6. Biblio-
thec. fan. 7.
i Hier. de Scrip.
Ecl. in Marco
epist. 150.
quæst. 11.*

XXXI.
*MARCVS E NV-
MERO LXXII.
DISCIPVLO-
RV M.
k Epiph. haresi
51.
l Beda i proem.
comment. super
Marc.*

Cui quidem veritati Euthymius^a & alij adstipulantur, qui tradiderunt, scriptum esse a Marco Euangelium post annum decimum a passione Christi. Vnustantum ab his discrepat Irenæus^b, dum ait, id factum a Marco post obitum Petri & Pauli Apostolorum: cui sane omnes merito aduersantur: potissimum cum certum sit, Marcum Euangelistam ante eosdem Apostolos martyrio esse defunctum, nimirum anno octauo Neronis; quod Hieronymus^c & alij omnes testantur. Sicut autem in his quæ ad tempus spectant, omnes ab Irenæo dissentiunt, ita etiam de loco scribendi omnes Chrysofostomo^d contradicunt, qui ait, Marcum in Ægypto, rogantibus discipulis, scripsisse Euangelium: cui in primis obijcimus Athanasium Alexandriae & totius Ægypti Episcopum diuersa plane ab eo scribentem: ipse enim in Synopsi ad Constantem Augustum hæc scripta habet de Marci Euangelio Romæ edito: Euangelium secundum Marcum Romæ ab Apostolo Petro prædicatum est, editum vero a beato Marco Apostolo, & ab ipso Alexandriae postea in Ægypto, & in Pentapoli, & in Libya prædicatum.] hæc Athanasius, cui ceteri scriptores libenter assentiuntur; cum præsertim alij, qui longe ante Athanasij tempora in Ecclesia floruerant, id egregie testati sint, vt Papias, & Clemens Alexandrinus, qui & causam simul eiusmodi ab eo susceptæ prouinciæ prodiderunt, vt Eusebius^e tradit his verbis, cū agit de prædicatione Petri a Romanis suscepta: Tanta, inquit, pietatis lux eorū mentibus, qui Petrum audiebant, affulsit, vt non eius sermone omnino auscultando, non doctrinæ diuinæ prædicationis minime scriptis proditæ attendendo contenti acquiescerent; sed a Marco Petri comite, cuius Euangelium esse fertur, multis varijsq. precibus contenderent, vt monumentū illud doctrinæ, quam sermone & verbo illis tradidisset, etiam scriptis mandatum apud eos relinqueret. Nec prius hominem ab se dimittunt, quàm ipsorum postulatis obsecutus, opus absoluisset. Hanc igitur Euangelij secundum Marcum scribendi causam præcessisse memorant. Cum ergo Petrus Apostolus, diuina Spiritus sancti reuelatione suggerente, intelligeret illud opus editum esse; ferunt eum propenso & alacri illorum hominum studio magnopere fuisse delectatū, hancq. scripturam auctoritate sua ratam fecisse, quo in ecclesijs pssim perlegeretur. Clemens in sexto libro *Πρωτοκρίτων*, cui etiam testis accedit Papias Hierapolitanus Episcopus, eandem tradit historiam.] hæc Eusebius.

Sed quid insuper a Papias scriptum, quod & a Ioanne presbytero de Marci Euangelio acceperat^f, idem recenseat, audiamus. sunt hæc Papiæ verba ab Eusebio repetita: Illud presbyter mihi dicebat: Marcus, qui fuit interpres Petri, quæcumque tenebat memoria, scripsit quidem accurate, sed tamen non eo ordine quo erant a Domino dicta, postea (vt dixi) comes Petri fuit: qui quidem non Domini sermones & præcepta, ea narrandi serie quam Dominus in illis tradendis tenuisset, dicebat: sed eam in prædicando rationem sequebatur, quam ad auditorum animos instituendos opportunā accommodatamq. censuit. Quare in eo neutiquam errauit Marcus, quod quædam, sicut memorix ea ante mandauerat, litteris prodidit: quandoquidem hoc vnum mente & cogitatione sedulo prospexit, vt nec quicquam eorum quæ audiuiisset, prætermitteret; nec falsi aliquid iisdem omnino interponeret. Ista quidē a Papias narratur de Marco.] hucusque Eusebius. prædicta itaque ratione, Marci nomine editum Euangelium credidisse aliquos fuisse Petri, Tertullianus^g & alij æque testantur. Intexamus & his Clementis^h Alexandrini verba de eodem Marci Euangelio Romæ conscripto: Marcus, inquit, Petri sectator, prædicante Petro Euangelium palam Romæ coram quibusdam Cæsarianis equitibus, & multa Christi testimonia proferente, petitus ab eis, vt possent, quæ dicebantur, memorix commendare; scripsit ex his quæ a Petro dicta sunt Euangelium, quod secundum Marcum vocatur.] hæc ille: iisdem consentientia Hieronymusⁱ tradit.

Epiphanius^k autem in his a Papias discrepat, quod existimauit Marcum vnū fuisse ex sepruagintaduobus discipulis. Ceterum Beda^l Papiæ magis consentiens, ait Marcum natione Hebræum, genere sacerdotali fuisse progenitum, vnumq. ex illis fuisse sacerdotibus, qui post Christi ascensionem crediderunt Domino; de quibus Lucas ait: Multa turba sacerdotum obediebat fidei.] In reliquis Epiphanius consentiens his quæ ad Marci Euangelium spectant, hæc ait: Post Matthæum secutus est Marcus, iussus a sancto Petro Romæ Euangelium edere: et vbi scripsisset, mittitur a sancto Petro in Ægyptio-

A Ægyptiorum regionem. Hic autem vnus erat de septuagintaduobus dispersis ob verbum quod dixerat Dominus: Nisi quis ederit carnem meam, & biberit meum sanguinem, non est me dignus: velut Euangelij verba legentibus clare indicatur. tamen per Petrum reuocatus, dignus euadit impleri Spiritu sancto, & Euangelium tradere.] hæc Epiphanius. Sed quod ait, Marcum fuisse ex numero septuagintaduorum discipulorum, haud receptum videtur ab alijs; qui a Petro eum tradunt genitum in Euangelio, nec vidisse Dominum. Id Hieronymus^a, id ipsum Theodoretus in præfatione historiae sanctorum Patrum, id denique omnes qui locum illum Petri primæ epistolæ sunt interpretati, quo dicit: Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone collecta, & Marcus filius meus.] Quod vero Augustinus^b de Marco dicat, fuisse breuiatorem Matthæi; non ita accipiendum est, vt Euangelium a Matthæo editum Marcus redegerit in com-

B pendium; sed quod multa, quæ a Matthæo essent fufius enarrata, Marcus secundum quod a Petro accepisset, breuiori narratione contracta descripserit; cum alioqui ea quæ a Petro prolixiori sermone, vt suam negationem, prolata audisset, vberius quàm Matthæus, scriptis mandarit.

Quod vero tam Papias^c, quàm Irenæus^d, Hieronymus^e, ac denique recentiores Marcum Euangelistam dicunt fuisse interpretem Petri: quænam functio hæc esset, diligentius sane perquirendum ac inuestigandum est. Adeo enim necessarium esse videbatur Apostolis interpretis ministeriū, vt licet Petrus, a mandato Marco Alexandriam, ipso caruerit, tamen alium adhuc fuerit nactus interpretem, nempe Glauciam, vt auctor est Clemens^f Alexandrinus. Sane quidem apud Apostolum Paulum eodem functum esse munere Titum, S. Hieronymus^g tradit scribens ad Hedibiam: immo eius officio adeo Paulum opus habuisse, vt absentia Titi non modicum detrimentum eiusdem prædicationi attulerit, idem ipse ad Corinthios scribens his verbis testatur:

C Cum venissem Troadem propter Euangelium Christi, & ostium mihi apertum esset in Domino, non habui requiem spiritui meo, eo quod non inuenerim Titum fratrem meum: sed vale faciens eis, profectus sum in Macedoniam.] Hæc non alia causa accidisse putauit Hieronymus, nisi quod sicut Petrus Marco, ita & Paulus Tito vteretur interprete: in cuius aduentu se magnopere gauisum esse testatur, cum ait: Sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus in aduentu Titi.] Quæ autē (inquit Hieronymus^k) fuit tanta consolatio, & quæ requies spiritui in præsentia Titi: quem quia non inuenit, vale faciens eis profectus est in Macedoniam? Aliquoties diximus, Apostolum Paulum virum fuisse doctissimum, & eruditum ad pedes Gamalielis: cumq. haberet scientiam sanctarum Scripturarum, & sermonis diuersarumq. linguarum gratiam possideret, vnde ipse gloriatur in Domino, & dicit: Gratias ago Deo meo, quod omnium vestrum linguis loquor: diuinorum sensuum maiestatem digno non poterat Græci eloquij explicare sermone. Habebat ergo Titum interpretem, sicut & beatus Petrus Marcum, cuius Euangelium, ipso narrante, & illo scribente, compositum est.] hæc Hieronymus.

Sed quid? num qui, docente Spiritu sancto, linguas omnium didicerat gentium, ad explicationem Græci sermonis indigebat interprete? cum præsertim constet Paulum non tantum Hebraicis litteris, sed & Græcis fuisse excultum? nam cum opportunum sibi visum est, Græcos citasse auctores certum est. Sed non imus inficias, Hebræo homini, quantumlibet Græcis litteris erudito, haud licuisse Græcam pronunciationem facile assequi: nam Iosephus^m Iudæus, qui suos commentarios Græce conscripsit, qui & plerosque Græcorū in eo genere antecelluit, hæc de se ipso testatur: Græcanicæ quoque litteraturæ non sine profectu dedi operam: quamuis exquisitam pronunciandi rationem assequi per patriam consuetudinem non licuit. Nostri enim homines non suscipiunt eos qui multas perdidicerunt linguas, quod studium profanum apud eos habeatur, & seruis commune cum ingenuis: solos autem sapientes suo suffragio pronunciant, qui legis & sacrarum litterarum tantam assecuti sunt peritiam, vt eas etiam interpretari valeant.] hæc Iosephus de vsu linguæ Græcorum.

Nunc autem quod pertinet ad Apostolos: cum vna cum ceteris linguis & Græcam fuerint diuinitus assecuti, Deiq. dona perfecta sint; eos nihilominus Græcam linguam ea facilitate qua Hebræam pronunciaffe, mihi facile persuadeo; nec ea de causa quemquam illorum indignuisse interprete iudico. Aliam ergo exquirere causam opus est, Annal. Eccl. Tom. 1.

*a Hier. in Isai.
cap. 65. & de
Scrip. Ecl. in
Marco.
b Aug. de con-
sens. Euang. c. 2.*

XXXII.
*MARCVS IN-
TERPRES PE-
TRI.*

*c Papias apud
Euseb. ubi sup.
d Iren. lib. 3. c. 6.
e Hier. de Scrip.
Ecl. in Marco.
f Clem. Alexan.
Strom. lib. 7.
g Hier. epist. 150.
quæst. 11.
h 2. Cor. 2.*

i 2. Cor. 7.

*k Hier. epist. 150.
quæst. 11.*

l 1. Cor. 13.

XXXIII.

*m Ioseph. antiq.
lib. 20. c. ult.
in fin.*

**DE INTERPRE-
TIS MVNERE.**

XXXIV.
*INTERPRETA-
TIO SERMONIS*

qua verius eos eguisse eiusmodi interpretibus cognoscatur. Adnumeratur inter charif-
 matum dona interpretatio etiam sermonum : nam Paulus^a cum ea recenset , alijs
 dari dicit prophetiam, alijs discretionem spirituum, alijs genera linguarum, alijs inter-
 pretationem sermonum : quæ quidem tunc necessaria esse videbatur, cum quis linguis
 locutus esset : quod idem Apostolus pluribus monstrat, scribens ad Corinthios^b, vt
 cum ait : Maior est qui prophetat, quàm qui loquitur linguis : nisi forte interpretetur,
 vt Ecclesia ædificationem accipiat.] et paulo post : Et ideo qui loquitur lingua, oret vt
 interpretetur.] inutile enim fuisse loqui linguis sine interprete, multis admonet : vnde
 & tacere iubet tales in Ecclesia, cum deesset interpres.

XXXV. Sed qualenam fuerit huiusmodi interpretis munus, assequi minime licet, nisi prius
 quid fuerit loqui linguis, exacte intelligamus. Collatum a Deo linguarum donū fuisse
 non tantum ad vtilitatem audientium, sed etiam in signum, demonstrat Paulus ; qui
 de se ipso eadem ex causa^c : Gratias ago, inquit, Deo meo, quod omnium vestrum lin-
 gua loquor.] scriptum quippe apud Isaiam^d fuisse testatur : Quoniam in alijs linguis,
 & labijs alijs loquar populo huic.] vnde & subdit : Linguae in signum sunt non Fide-
 libus, sed infidelibus.] Ceterum sicut alia miracula non semper, sed cum postularet ne-
 cessitas, erant exhibenda ; ita & linguarum donum non temere ostentandū : aliter lin-
 guæ donum in signum infidelibus datum vt crederent, in ipsorum scandalum versum
 esset : quod his verbis idem Paulus^e significat, dicens : Si ergo conueniat vniuersa Ec-
 clesia in vnum, & omnes linguis loquantur, intrent autem idiotæ, aut infideles : non
 ne dicent : Quid insanitis ?] Rursum si quis Apostolorum, lingua illorum apud quos
 concionaretur, vtputa, coram Romanis Latine, vel inter Græcos Græce loqueretur ;
 eiusmodi potius dicebatur prophetare, quàm loqui linguis ; idq. perinde erat, ac de re-
 bus diuinis pro concione differere, omnibus audientibus. Nam secundum ea quæ tra-
 dit Paulus, tunc quis loqui linguis dicebatur, cum ab his qui aderant, non intelligere-
 tur ; prophetare vero, cū omnes qui adessent, ea perciperent. vnde idem Paulus : Qui
 enim loquitur lingua, non hominibus loquitur, sed Deo : nemo enim audit. Spiritus
 autem loquitur mysteria. Nam qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem,
 & exhortationē, & consolationem. Qui loquitur lingua, semetipsum ædificat : qui au-
 tem prophetat, Ecclesiam Dei ædificat.] Sic igitur loqui linguis, non erat tantum ex-
 ternarum nationum vti sermone, sed & sublimia loqui mysteria, quæ non ab omni-
 bus intelligerentur. vnde & Lucas^f de his qui Spiritu sancto repleti fuerant, & lingua-
 rum donum acceperant : Loquebantur, ait, varijs linguis Apostoli.] sed quid ? magna-
 lia vtique Dei, profunda scilicet & arcana mysteria. Sic Paulus : Sapientiam, inquit, D.

loquimur inter perfectos.]

XXXVI. Porro hac ex parte, linguæ non erant in signum infidelibus, qui non intelligentes
 quæ dicerentur (vt idem ait Paulus) potius scandalizarentur, quàm ædificarentur : sed
 illud potius, quod Iudæi homines, vel alij, qui linguarum dono essent imbuti, om-
 nium gentium idiomate loquerentur. Sed sic loquentibus non erat opus interprete,
 cum proprio illorum quibus loquerentur, vterentur sermone : nisi (quod ait Theo-
 doretus^g) cum inter eos, vtputa, Græcos Græce concionarentur, alij rursus diuersa-
 rum nationum essent in auditorio, qui Græcum ignorarent sermonem ; his tunc satis-
 faciebat interpres. Verum tunc maior interpretum incumbere necessitas, cum quæ
 ab Apostolis dicta essent captu difficilia, interpretes elucidarent. Certe quidem quàm
 sublimis esset Apostolicus sermo, vel ex his aliqua ex parte metiri licet ; quod scriben-
 tes illi epistolas, licet ad hoc scriberent, vt quæ litteris mandarent, ab omnibus intel-
 ligerentur, & opere perficerentur ; tamen multa in eis esse obscura, quæ non vno vel
 altero, sed pluribus interpretibus eguerint, nemo non videt. Quid igitur accidisse pu-
 tandum, cum linguis, hoc est, de Deo sublimia loquerentur ; cum id accideret, quan-
 do humile genus dicendi ex industria affectarent ? nam de se Paulus^h : Non potui vo-
 bis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Tamquam paruulis in Christo,
 lac vobis potum dedi, non escam : nondum enim poteratis.] ac rursusⁱ : Sed in
 Ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui, vt & alios instruam : quàm decem mil-
 lia verborum in lingua.] Verum quantumlibet ipse Paulus ac ceteri Apostoli sic lo-
 quendo, audientium vtilitati consulere ; patiebantur tamen interdum diuina, cum
 diuinus Spiritus eorum mentes attollens, sublimia per eos loqueretur. vnde & idem

Paulus

A Paulus : Qui, inquit, loquitur lingua, non hominibus loquitur, sed Deo : nemo enim
 audit. Spiritus autem loquitur mysteria.]

Ad hæc, neminem puto existimaturum, Apostolos, cū gentibus prædicarent Euan-
 gelium, alijs vsos fuisse linguis ab his quibus gentes illæ vterentur, quibus Dei verbum
 annunciarent : inutilis enim & ostentantium res potius quàm Apostolorum visa fuisset :
 quod vitio dat Paulus Corinthijs ; a quo etiã eos reuocare conatus est. hinc Theodoretus :
 Reprehendit, inquit, Apostolus illorum (Corinthiorum scilicet) gloriæ cupiditatem,
 & deinde vsum docet. Id enim datum erat prædicatoribus propter diuersas hominum
 voces ; vt qui ad Iudæos veniebant, illorum lingua videntes, diuinam afferrent prædi-
 cationem ; & cum Persis rursus differentes, & cum Scythijs, Romanis, & Ægyptijs, sin-
 gularum vocibus videntes, Euangelicam doctrinam prædicarent. Superuacaneum erat

B ergo ijs qui Corinthi differabant, vt voce Scytharum, vel Persarum, vel Ægyptiorum,
 qui illos audire nequibant.] hæc ille. Quod igitur in alijs reprobatur est ab Apostolis,
 ipsos scilicet, turpe est opinari. Sic ergo hac ex parte non fuit illis opus habere secum
 interpretes, cum illorum ad quos profecti essent, vterentur sermone. Vnde (sicut dixi-
 mus) duplici tantū ex causa illis inferuiebāt interpretes : Vel cū alicui genti ipsis loquen-
 tibus, puta Romanis, in auditorio essent alij qui Latinum sermonem, quem illis loque-
 rentur Apostoli, penitus ignorarent ; tunc enim officium desiderari videbatur inter-
 pretis : Vel cum captu difficilia iisdem (vt diximus) Apostoli locuti fuissent, tunc erat in-
 terpretis eadem explanare. His etiam addere possumus interpretationem Apostolica-
 rum epistolarum : nam licet ad vnam vel aliam illæ darentur Ecclesiam, opera tamen
 interpretū communes omnibus reddebantur : vt dictum est nuper de Petri epistolis, quæ
 ex Hebræo a diuersis interpretibus in aliam linguam versæ, sparæ sunt in Ecclesiam : vt
 etiam dicere possumus de epistola Pauli ad Hebræos scripta Hebraice, a Barnaba, vel

Luca (vt auctor est Clemens^a Alexandrinus) Græce reddita. Sed de interpretibus hac-
 tenus : ad Marcum iterum redeamus.

Cum omnium sententia constet Marcum Euangelium scripsisse Romæ dum esset : XXXVIII.
 Græce ne, an vero Latine scripserit, dubitatum est a pluribus. Hieronymus^b scribens
 ad Damasum, eius potius videtur fuisse sententiæ, vt Marcus Græce scripserit, dum
 ait : De nouo nunc loquor Testamento, quod Græcum esse, non dubium est, excepto
 Apostolo Matthæo, qui primus in Iudæa Euangelium Christi Hebraicis litteris edidit.]
 Id ipsum Augustinus^c his verbis : Horum sane quatuor solus Matthæus Hebræo scri-
 psisse perhibetur eloquio, ceteri Græco.] Porro vetus liber de Romanis^d Pontificibus,
 qui fertur nomine Damasi, Marcum Latino sermone Euangelium suum scriptis man-
 dasse, non obscure significat. Itemq. Græci^e & Syri in eam procliuios videntur fuisse
 sententiam : neque aliud voluisse videtur Gregorius Nazianzenus^f, dum ipsum Italiam
 scripsisse Euangelium testatur his versibus :

Marcus at Ausonia Christi miracula genti
 Hac memorat, Petri nixus sermone fideq.]

Suadet hoc ipsum & ea potissimum ratio, quod Marcus cum esset (vt pluribus dixi-
 mus) interpres Petri : si in gratiam Romanorum (quod habetur exploratissimum) Euan-
 gelium scripsit ; quænam suberat causa, vt Græce potius quàm Latine scriberet ? cum
 præsertim Tiberij Imperatoris auctoritate & exemplo eadem Græca lingua Romæ
 apud optimos iam exoleceret ; & Latina (vt satis superius narratum est) Græca post-
 posita, principem locum sibi in omnibus vendicaret : nam & Claudius Imperator, sub
 quo a Marco scriptum est Euangelium, non tantum non permisit Romanis Græco ali-
 quando loqui sermone ; sed & Græcum hominem, Latini prorsus sermonis ignarum,
 Græce loquentem, magistratus abdicatione damnauit : quod Suetonius tradit his ver-
 bis^h : Splendidum virum, Græciæq. prouinciæ principem, verum Latini sermonis igna-
 rum, non modo albo ludicum erasit, sed etiam in peregrinitatem redegit : nec quem-
 quam nisi sua voce, vtcumque quis posset, ac sine patrono rationem vitæ passus est red-
 dere.] Hæc cum scribat Suetonius ; quænam, quæso, causa Marcum mouere potuit, vt
 scribens non solum Romanis, sed Italiam omnibus, Græce potius quàm Latine Euan-
 gelium scriptum tradiderit ? Non igitur Marcus in Senatorum aliorumq. nobilium Ro-
 manorum ciuium, qui Græcas litteras callerent, quos Græce loquentes poenam sequi
 cognosceret, neque etiam in imperiti vulgi gratiam illud Græce scripsisse potuit, penes
 quod

XXXIX.

quod

XXXVII.

MVNERA IN-
TERPRETVM.a Clemens Alex.
in annot. in
epist. Pet. in f.
ro. 6. Bibl. san.b Hieron. epist.
123.MARCVS NVM
GRÆCE VEL LA
TINE SCRIPSE-
RIT.c Aug. de con-
sens. Euang. lib.
1. cap. 2.d To. 1. Concil.
in Petr.e Not. Genebr.
in Chron.f Greg. Nazian-
zen. in carm. de
quat. Euang.g Suet. in Tiber.
cap. 71.GRAECA LIN-
GVA ROMAN
VILESCIT.h Suet. in Clau-
dio cap. 16.

Iuuenalis
Satyr. 10.

IIVXXX

quod Græcus sermo vilescerat, vsu meretricio infamatus. vnde Iuuenalis ^a:*Nam quid rancidius, quam quod non se putat vlla**Formosam, nisi que de Thusca Græcula facta est:**De Sulmonensi mera Cecropis: omnia Græce:**Cum sit turpe magis nostris nescire Latine.**Hoc sermone pauent, hoc iram, gaudia, curas,**Hoc cuncta effutiunt animi secreta. Quid ultra? &c.]*

XL.

NOBILIORES LÂ
TINE POTIVS
QVAM GRÆCÆ
LOQVEBANTVR^b Philostr. in
Apollonio lib. 5.

Apud honestiores secus; qui etiam si Græce loqui vellent, vtp plurimum nescirent; nam quid putandum de ceteris, si, qui Græcorum prouincijs præficerentur magistratus, Græce loqui nescirent? Certe quidem nec omnes ipsos Romanos, qui Græcorum prouincijs administrandis præficerentur, calluisse Græcorum linguam, ea quæ scribit Philostratus ^b in Apollonio, satis declarant; qui ipsum hinc verbis allocutum esse Vespasianum Imperatorem testatur: Nunc de ducibus aliquid restat dicere, qui ad populos gubernandos proficiscuntur, non sane de his quos ipse dedita opera mittis; his enim ex optimorum numero lectis magistratus dabis: sed de his loquor, qui forte magistratus accepturi sunt: hos enim gentibus, ad quas gubernandas eos mittes, accommodatos esse dico oportere; quod fors patitur, vt qui Græce sciunt, Græcis præsent; qui autem Romane loquuntur, his præsent qui eandem locutionem habent. Cur autem id mihi in mentem venerit, explicabo. Dum in Peloponneso versarer, vir Græciæ præsidebat ignarus Græcæ linguæ: ita vt nec ipse Græcos, nec ipsum Græci loquentem vllatenus intelligerent. errabat igitur ipse plerumque, & in multis etiam fallebatur: socij namque, & iudiciorum ministri pecunia corrupti, peruersæ causas iudicabant, calumnias in Præsidem velut in seruum referentes.] hæc ille: quæ recitasse non piguit, vt ex his intelligamus, Græcorum linguam pene exoleuisse in Vrbe; cum qui prouincijs præficerentur Romani, eandem discere non curarent. Ex his itaque perspicuum reddi potest, magis fuisse consentaneum, vt Marcus Romanis scripturus Euangelium, Romana lingua, non Græca vsus fuerit.

XLI.

MARCI EVANGELIUM
LATINO
IN GRÆCVM
TRANSLATVM.

Præterea si (quod dictum est superius, omnium fere antiquorum Patrum testificatione) Marcus ex Petri prædicatione quod excepit Euangelium scripsit: cum certum sit, Petrum Romanos homines non nisi lingua Romana esse allocutum: quo modo esse potuit, vt quæ Latine dicta audiebat, Latinis scribens, Græce potius describeret: cum alioqui, etiam si Petrus alio idiomate, puta Græco vel Hebraico vsus esset, quod ipse (vt dictum est) munere fungeretur interpretis, Latina illa reddere debuisset? Interpretis enim munus est, ea quæ peregrina lingua dicta sunt, in ipsorum linguam, quorum gratia munus subijt, quàm facillime potest, reddere. Ad hæc insuper alia ratione prudens lector, qui Græcas litteras calleat, intelliget Marcum scripsisse Latine: nam si Græcum eiusdem Euangelij textum exacte disquirat, reperiet in eo esse nonnullas Græcas voces improprias, quas cognoscet ex Latino originali esse in Græcum semilatinè translatas; quas singulas enumerare, non est præsentis vel instituti, vel otij, præsertim cum eas disertissimum virum Guiglielmum Sirletum Cardinalem Bibliothecarium adnotasse sciamus. His igitur prope necessarijs rationibus non solum suademur, sed obstricti ferme deuincimur, atque plane cogimur affirmare, Euangelium Marci ab eo Latine potius quàm Græce esse conscriptum. Fertur ^c traditione magis, quàm antiquorum certo testimonio, ipsum Marcum Euangelium suum, quod Romæ Latine scripserat, cum Aquileiæ moraretur, missus illuc a Petro ad eam erigendam Ecclesiam, in Græcum transfuisse; ipsumque originale Aquileiæ diutius asseruatum, Venetias demum esse translatum. Sed de Marci Euangelio satis.

XLII.

^d Act. 12.
^e Coloss. 4.

MARCI PLYRES.

De Marco rursus illud etiam quæritur: num hic, qui Euangelium scripsit, idem sit cum eo qui a Luca ^d dicitur filius Mariæ, Ioannes nominatus, cognomento Marcus, apud quem Hierosolymis Ecclesia colligebatur: ac etiam num ille Marcus, qui a Paulo ^e Apostolo consobrinus Barnabæ est appellatus, vnus idemque sit cum altero eorum: de hoc enim Paulus scribens ad Colossenses, hæc ait: Salutem vos Aristarchus concaptiuus meus, & Marcus consobrinus Barnabæ.] quorum nominum expressione, atque distinctione, redarguitur Nouatoris inscitia, qui legens eundem Paulum ad Philemonem hæc scribentem, Salutem te Marcus, Aristarchus, Demas, & Lucas] ille, expuncto comitate inter Marcum & Aristarchum posito, Marcum alium quempiam introduxit cognomento

agnomento Aristarchi. Item quæritur, an alium præter nominatos sit reperire Marcum.

Ad has perplexas de Marci nomine ambiguitates tollendas, illud primum disquirendum nobis est, num Ioannes cognomento Marcus idem sit cum illo qui dictus est Marcus consobrinus Barnabæ. Vnum quidem eundemque fuisse Ioannem Marcum, & Ioannem consobrinum Barnabæ, satis Lucas persuadet, dum ait ^a, Ioannem adhæsisse

Paulo & Barnabæ, cum illi Antiochiæ accepissent Apostolatam; illumque esse cognominatum Marcum, idem Lucas ^b inferius docet: Cuius occasione, quod semel recessisset

ab eis, & Paulus illum amplius recipere nolisset, orta dissensione inter eos, Barnabas (sic dispensante Spiritu sancto) cum relicto Paulo Marcum assumpserit, eundemque in patriam solum Cyprum secum perduxerit; euidens est coniectura, eundem Marcum Barnabæ consobrinum fuisse. Hæc ex diuinis Scripturis in hunc modum testata, Alexander ^c Græcus auctor, qui Acta Barnabæ est profecutus, confirmat; qui & sanguinis coniunctionem inter ipsos intercedentem recenset.

Ex his plane erroris redarguitur Dorotheus, qui in sua Synopsi quamplurima consarcinavit mendacia, dum distinguens Marcum consobrinum Barnabæ a Ioanne cognomento Marco, illum quidem Ecclesiæ Apollonidis, hunc vero Byblidis præpositum dicit Episcopum. Ex ipsidem igitur (quod obseruatione dignum est) & illud compertum, habetur, eundem Ioannem cognomento Marcum a Paulo aliquando reiectum, ab eodem iterum postea fuisse susceptum; eundemque vna cum Paulo in prædicatione Euangelij egregiam nauasse operam, id Paulo attestante, cum ad Colossenses scribens hæc ait ^d: Salutem vos Aristarchus concaptiuus meus, & Marcus consobrinus Barnabæ, de quo accepistis mandata, & Iesus, qui dicitur Iustus: qui sunt ex circumcissione: hi soli sunt adiutores mei in regno Dei, qui mihi fuerunt solatio.] hæc Paulus, Romæ dum esset. Accersuerat illum Paulus, scriptis item Romæ litteris ad Timotheum his verbis ^e: Marcum assume, & adduc tecum: est enim mihi utilis in ministerio.] Ad Philemonem item ^f Roma scribens, eundem Marcum, vna cum ceteris, adiutorem suum appellat.

His igitur in hunc modum perspicue elucidatis, ea remanet dubitatio inuestiganda, an idem Ioannes cognomento Marcus consobrinus Barnabæ, vnus idemque sit cum Marco, qui Romam proficiscentem Petrum secutus, Euangelium scripsit, quem Petrus filium suum appellat. Equidem qui in his peruestigandis non habuerint exactam in primis temporum ac rerum gestarum rationem, errore labi, licet inuiti, coguntur. Nam Hieronymus in commentario in Pauli epistolam ad Philemonem, vbi de dicto Marco fit mentio: Marcum, inquit, ponit, quem puto Euangelij conditorem.] affirmat hoc ipsum idem qui supra Alexander in Actis Barnabæ, Nicephorus ^g, & si qui alij recentiores. Ceterum cum hoc ipso tempore, quo Marcus Euangelista Romæ agebat, & inde Alexandriam concessit, & in prædicatione Euangelij in Ægypto diutius est commoratus, quin (quod ait Athanasius ^h) & in Libya & Pentapoli Euangelium prædicauit: eodem, quinimmo hoc ipso, vel saltem superiori anno (vt paulo inferius demonstrabimus) Ioannes ille cognomento Marcus Hierosolymis Paulo & Barnabæ adhæserit; eosdemque ad prædicationem Euangelij postea secutus fuerit; indeque Barnaba a Paulo diuiso, Hierosolymam primo, ac inde Cyprum petierit, ac demum (vt dictum est) ad Paulum redierit: plane constat, ex temporum, locorum, ac rerum diuersitate, eosdem inter se esse distinctos. Nouerunt hoc ipsum & maiores: Basilii ^k enim, eo tempore quo Paulus Romæ agebat, quocum (vt diximus) aderat Marcus consobrinus Barnabæ, Marcum Euangelistam Alexandrinam Ecclesiam excoluisse testatur. Apud Isidorum ^l quoque, diuersum esse Marcum Euangelistam a Ioanne qui cognominatus est Marcus, legimus. Ex his igitur corrigendi sunt, qui dixerunt Marcum Euangelistam illum esse, qui filius Mariæ Ioannes dictus, Marcus cognomento est appellatus.

Rursus de eodem Marco idem qui supra Alexander ^m reperitur errasse, cum eum annis tantum nouem Alexandriæ sedisse testatur: nam secundum Eusebij Chronicon, ab hoc anno quo Alexandriam perrexisse ait, vsque ad octauum annu Neronis, quo martyrio occubuit, non nouem, sed decem & nouem interiacent anni. Sed & illa ore vulgi potius decantata, quàm maiorum auctoritate asserta fabella rejicitur, qua dicitur, Marcum adeo repugnasse ne Episcopus fieret, quantumlibet esset rogatus a Petro, vt ea de causa pollicem sibi ipse præciderit: hoc etenim, quod a quodam anachoreta factum esse con-

XLIII.

^a Act. 13.^b Act. 15.DE MARCO COM
SOBRINO BARNABAE.^c And Metaph.
die 11. Iunij.

XLIV.

MARCVS ITERVM
SECVTVS
PAVLVM.^d Coloss. 4.^e 2. Tim. 4.^f Ad Philem.
in fin.

XLV.

MARCVS EVANGELISTA
DIVERSVS A CONSOBRINO
BARNABAE.^g Niceph. lib. 2.
cap. 15.^h Athanas. in
Synopsi.ⁱ Act. 12. &
13.^k Basil. aduers.
Eunom. lib. 5.^l Isid. de vit. &
obitu sancti.

XLVI.

^m Apud Metaphrast.
die 21. Iunij.DE MARCO COMMENTVM
REFEL
LITVR.

^a Niceph. lib. 2. cap. 43. esse constat, Marco Euangelistæ imprudenter nimis adscribitur. Nicephorus ^a etiam A
haud recipitur, dum eundem Marcum Euangelistam, quem Petrus (vt vidimus) no-
minat filium, prognatum dicit ex Petri sorore : haud enim assentiri possumus istæ ab-
que aliqua antiquorum testificatione afferentibus. Quod spectat ad Ecclesiam in Ægy-
pto a Marco collectam, de ea agemus inferius pluribus. Illud in presentiarum præter-
isse non liceat ; Alexandrinam Ecclesiam ea etiam de causa primum locum post Roma-
nam obtinuisse, quòd Marcus eandem Petri nomine id statuentis erexit ; quod Gelasius
^b testatur his verbis : Secunda autem sedes apud Alexandriam beati Petri nomine a Mar-
co eius discipulo & Euangelista consecrata est : ipse enim a Petro Apostolo in Ægyptum
directus, verbum veritatis prædicauit, & martyrium consummauit.] hæc Gelasius. Ac
de Marco hæctenus.

XLVII. Quod ad res profanas attinet ; consideratione quidem dignum existimamus, quòd B
hoc ipso anno, quo Romanam Ecclesiam a Petro erectam fuisse monstrauius, multa
a Claudio Imperatore, non nisi impellente numine, facta esse noscuntur aduersus Gen-
tilium superstitionem : nimirum abrogata fuisse complura sacrificia atque festa in ve-
nerationem deorum solita celebrari. testatur id Dio ^c his verbis : Post hæc Claudius
tertium Consul multa sacrificia, multasq. ferias abrogauit : nam maior anni pars in his
absumebatur, non sine magno Reipubl. detrimento . Igitur eas, & reliqua omnia quæ
poterat, contraxit.] hucusque Dio. Hæc licet ille alia ex causa, quam animo conce-
pisset, fecisse credatur : nihilominus Deo impellente illud videtur opus aggressus, quod
Petrus consummaturus in Urbem aduenerat. Videas itaque, non nisi nutu diuino quo-
dammodo accidisse præfagium, vt cum primum Christiana fides a Petro Romæ plan-
tata coalescere cœpit, idololatria decrefcere atque minui inciperet : accidisseq. vt sicut C
olim apud Philistæos, cum in templo Dagon Arca fœderis est collocata, idolum suam
imbecillitatem cadendo monstrauit ; ita etiam Ecclesia Romæ fundata, mox suorum ri-
tuum superstitione impietas iacturam pati ibi cœperit.

XLVIII. Rursus hoc eodem anno illud idem auctor accidisse testatur : quòd cum antea, man-
dato Imperatoris, omnia Caij simulacra sublata fuissent ; sancito nunc edicto, quæcum-
que numismata viderentur eiusdem Caij effigie consignata, conflare sunt iussa, quorum
materiam Messalina Augusta in statuam Mnestei histrionis transfundi præcepit. Diui-
num plane atque æqua lance pensatum iudicium : nimirum, vt, qui suam statuam titu-
lo Iouis ære conflata in templum Dei inferre parasset, ipse in cunctis suis imaginibus
infame dispendium pateretur. Quantumlibet enim Iudæi ob necem Christo illatam
grauiora pati commeruissent ; tamen quoniam in Dei Hebræorum contumeliam Caius D
ea parabat, digna sententia præsumptum eius facinus punitum fuit.

IESV CHRISTI
ANNVS
46.

PETRI
ANNVS
2.

CLAVDII IMP.
ANNVS
4.

I. Anno, qui sequitur, a Christo nato quadragesimosexto, C. Crispino secundum &
T. Statilio Tauro Consulibus, stabilita iam sede Romana, Petrus Apostolus, cui
vniuersi gregis cura a Domino commissa erat, ad ceteras Occidentalis orbis partes ad-
mouens oculos, vt apud omnes prædicatio Euangelica illucesceret, discipulos, quos E
habebat, in diuersas prouincias amandauit. Velut enim a Sole radij, & e fonte riui, a
sede Petri longe lateq. fides Christiana diffusa, vbique est feliciter propagata : quod
Innocentius ^d Papa ad Decentium scribens his verbis significat : Quis enim nesciat, aut
non aduertat, id quod a Principe Apostolorum Petro Romanæ Ecclesiæ traditum est,
ac nunc vsque custoditur, ab omnibus debere seruari ; nec superinduci, aut introduci
aliquid, quod aut auctoritatem non habeat, aut aliunde videatur accipere exemplum ?
præsertim cum sit manifestum, in omnem Italiam, Gallias, Hispanias, Africam, & Sici-
liam, insulasq. interiacentes, nullum hominum instituisse Ecclesias, nisi eos quos vene-
rabilis Apostolus Petrus, aut eius successores constituerunt sacerdotes ? Aut legunt, si
in his prouincijs alius Apostolorum inuenitur aut legitur dōcuiffe ? Quod si non legunt,
quia nusquam inuenitur ; oportet eos hoc sequi, quod Ecclesia Romana custodit, a qua
COS

PETRVS MIT-
TIT IN PROVIN-
CIAS DISCIPV-
LOS.

^d Innoc. epist. 1.

A eos principium accepisse, non est dubium : ne dum peregrinis assertionibus student, ca-
put institutionum videantur omittere.] hæc Innocentius.

Quinam vero fuerint, qui diuersis temporibus ad diuersas instituendas Ecclesias a
Petro sunt missi discipuli, & ordinati Episcopi : licet scriptorum inopia obscurum pene
remanserit ; aliquot tamen, quos recensitos inuenimus, hic enumerasse voluimus. Ha-
buit ^a a Petro institutos Episcopos Sicilia Pancratium, Marcianum, Berillum, & Philip-
pum ; Capua Priscum ; Neapolis Aspren, aliter Asprenatem ; Tarracina Epaphroditum ;
Equicolæ populi Marcum, alium tamen ab Euangelista ; Ptolemæum Nepe ; Romulum
Fesulæ ; Paulinum Luca ; Rauenna Apollinarem ; Verona Euprepium ; Patauium Pro-
docimum ; Ticinum Syrum ; Aquileia post Marcum, Hermagoram ; in Gallijs Lemo-
uicenses, Tholosani, & Burdegalenses Martialem ; Tungrenses, Colonienfes, & Tre-
uerenses Maternum, necnon Valerium ; Rhemenfes Sixtum ; Arelatenfes Trophimum ;
Senonenfes Sabinianum ; Cenomanenfes Iulianum ; Vienna & Maguntia Crescentem ;
Catalaunum Memmum ; Bituricenfes Vrsinum ; Aruernenfes Austremonium ; Sancto-
nenfes Eutropium ; Germania Eucharium, Egistum, & Marcianum ; Hispania Torqua-
tum, Cresiphontem, Secundum, Indaletium, Cæcilium, Hefychium, Euphratium, &
alios. In Britannia etiam Petri opera Euangelium penetrasse tradunt. haud mirum : ea
enim insula anno superiori a Claudio subiugata, ad prædicationem Euangelij patuit
aditus. Multa his scimus addenda fuisse de compluribus alijs, qui a Petro missi dicun-
tur discipuli : sed temperantius agimus, consultius existimantes ex multis pauca refer-
re, quàm multa incerta, ac nobis non satis explorata coaceruare. Quantum vero tem-
poris Petrus Romæ permanferit, receptior ea videtur esse sententia, vt vsque ad nonum
C Claudij annum, quo eius edicto Iudæi Roma sunt pulsi, ibi prædicans Euangelium,
egerit. Sed de his suo loco fufius agemus inferius.

Hoc eodem anno quarto Claudij inchoato, Agrippa Rex Iudæorum (vt Iosephus ^b
testatur) cum egisset sui regni annum septimum, quorum quatuor sub Caio, tribus ^b
vero sub Claudio regnauit, miserando interitu vita functus est : cuius obitum Lucas ^c
mox post necem Iacobi, & carcerem Petri, recensuit, vt Dei vindictam aduersus eum
in vltionem admissorum facinorum declararet. Sic ergo rem gestam breui compendio
perstringens, ait : Statuto autem die, Herodes vestitus veste regia, sedit pro tribunali,
& concionabatur ad eos. Populus autem acclamabat, Dei voces, & non hominis. Con-
festim autem percussit eum Angelus Domini, eo quòd non dedisset honorem Deo : et
consumptus a vermibus, expirauit.] hæc Lucas. Iosephus vero rem gestam pluribus
D profecutus ^d, sic ait : Agrippa Matthiæ adempto pontificatu, successorem dedit Elio-
neum Cithæi filium. Iamq. tertium Iudææ totius regni (a Claudio enim integrum accepe-
rat) annum exegerat, cum peruenit in urbem Cæsaream, quæ prius Stratonis turris di-
cta est : vbi solemnnes ludos celebrauit pro salute Cæsaris : ad quam festiuitatem magna
multitudo nobilium ac procerum conuenerat ex tota prouincia.

Eius celebritatis die secunda processit mane in theatrum, amictus veste tota ex ar-
gento mirabili opere contexta, quæ radijs orientis Solis percussa, & diuinum quem-
dam fulgorem emittens, venerationem cum honore incutiebat spectantibus : moxq.
adulatores perniciosi alij aliunde acclamantes, Deum consalutabant, rogantes vt faue-
ret propitijs : hæctenus enim vt hominem reueritos, nunc agnoscere & fateri in eo quid-
dam mortali natura excellentius. Hanc impiã adulationē nec ille castigauit, nec repu-
lit : pauloq. post suspiciens, vidit supra caput suum bubonem funi extento infidentem :
moxq. vt sensit hunc esse calamitatis nuncium, qui olim felicitatis fuerat, ex intimis
præcordijs indoluit. secuta sunt ventris tormina statim a principio vehementia. Con-
uerfis igitur in amicos oculis : En, inquit, ego ille vestra appellatione Deus, vitam relin-
quere iubeor, fatali necessitate coarguente vestrum mendacium : et quem immortalem
salutastis, ad mortem rapior. Sed ferenda est voluntas cælestis numinis : neque enim
male viximus, immo tanta felicitate, vt omnes me beatum prædicent. Hæc locutus, cre-
scente dolore, discruciabatur.

Propere igitur relato in regiam, rumor sparsus est, breui esse moriturum : quam-
obrem confestim totus populus vna cum vxoribus atque liberis saecum indutus,
more patrio, supplicabat Deo pro salute Regis, omnia miscens lamentis & eiulati-
bus. Rex autem in cubiliore decumbens cubiliore, & in faciem stratorum humi propi-
ciens,

II.

^a De his omni-
bus diximus in
Not. ad Roman.
Martyrolog.
DISCIPVLI MIS-
SI A PETRO.

III.

^b Ioseph. antiq.
lib. 19. c. 7.
^c Act. 12.
DE INTERITU
AGRIPPÆ RE-
GIS.

^d Ioseph. antiq.
lib. 19. c. 7.

IV.

AGRIPPA V T
DEVS COLITVR.

V.

DIUINA VTRIO-
QUE IN AGRIPPÆ

ciens, non temperabat sibi a lacrymis. Cruciatus deinde per continuos quinque dies nihil se remittente confectus, vitam finiuit, annum natus quartum supra quinquagesimum, postquam regnasset per septennium. Quatuor enim annos sub Caio Cæsare obtinuit regnum; primum in Philippi tetrarchia per triennium, cui quarto demum anno accessit & Herodis tetrarchia: tribus deinde annis sub Claudio Cæsare præter iam dictam ditionem, in Iudæa quoque regnauit & Samaria, simulq. Cæsarea.] et paulo post: Superstitibus autem ei fuerunt filius quidem vnus Agrippa, annum agens decimumseptimum; filiarum vero tres: ex quibus Berenice nupta erat Herodi patruo, nata annos sexdecim: reliquæ duæ tum etiam virgines erant, Mariamne, & Drusilla: hæc septennis a patre desponsata Iulio Archelao Chelciæ filio, illa decennis Epiphani filio Comagenorum Regis Antiochi.]

VI.

AGRIPPÆ RE-
GIS MORS.

Sed antequam cetera prosequamur, quæ contigerunt post mortem Agrippæ; de ipsius moribus, & obseruantia rerum Iudaicarum, hæc quæ idem Iosephus enarrat, audiamus: sic enim ait: Agrippa mitissimo fuit ingenio, in exteros omnes æque beneficus, liberalis, & humanus, in suæ gentis homines benignus, & promptus ad adiuuandos præ ceteris in necessitatibus: quapropter libenter & continue degebat Hierosolymis, institutorum ac rituum patriæ seruator religiosissimus: purus enim erat a contaminamentis omnibus, nec vlla dies ei præteribat absque sacrificio. Accidit aliquando, ut quidam Hierosolymita legis peritus, nomine Simon, aduocata concione per Regis absentiam agentis tum Cæsareæ, criminaretur illum ut impurum, & arcendum templi aditu, quod non nisi dignis pateat. Id ubi Præfectus vrbis illi significauit per litteras, confestim accersiuit hominem: a quo fortuna repertus in theatro, asidere sibi eum iussit: moxq. sedata voce, ac placide, Dic mihi, inquit, quid tibi non probetur ex his quæ facimus? Qui cum nihil haberet quod diceret, precatus est veniam. Tunc Rex, citius quam quisquam opinaretur, reconciliatus est, clementiam magis quam iram decere Reges existimans, & lenitatem magis, quam celsitudinem: itaque dimisit eum non sine munere.] hæc de Agrippæ moribus Iosephus: qui ea quæ post ipsius interitum acciderunt, enarrare pergit in hunc modum:

VII.

NOMINIA AF
FECTAE AGRI-
PÆ FILIAR.

Postquam autem cognitum est excessisse Agrippam, Cæsarienses & Sebasteni (sunt hi Samaritani) beneficiorum eius obliti, pessimam ei retulerunt gratiam, conuicia non dicenda iactantes in defunctum. Militum quoque vulgus, qui tum forte aderant, protractas e palatio filiarum statuas vnanimiter detulerunt in lupanaria, eisq. (ut poterant) illudebant modis, quos turpe sit eloqui: instructisq. per loca publica epulis, conuiuia celebrabant coronis redimiti, & delibuti vnguentis, libantes interim Charonti, & sibi inuicem propinantes præ gaudio quod ex obitu Regis conceperant.] et paulo post: Filius porro defuncti Agrippæ Romæ erat eo tempore, educabaturq. apud Claudium Cæsarem: qui audito Agrippæ obitu, & contumelijs quibus eum Cæsarienses ac Sebasteni post mortem affecerant, illius quidem causa indoluit, ingratis autem populis vehementer iratus est. Confestim igitur voluit successorem paterni regni Agrippam iuniorum mittere, simul ut iureiurando satisfaceret. Sed liberti & amici, qui multum apud eum poterant, dissuaserunt, negantes tutum admodum adolescenti & vixdum egresso pueritiam tantum regnum committere, cui administrando sit impar, quod viriles etiam posset grauare humeros.

VIII.

PRÆSIDES SY-
RIAR.

Cumq. visi essent æquū dicere, Cæsar Præsidem Iudææ totiusq. regni misit Cuspium Fadum, defuncto hoc honoris tribuens, ne Marsum Syriæ Præsidem inimicum in regnum eius induceret. Ante omnia autem Fado iniunxit, ut Cæsarienses & Sebastenos acriter castigaret, propter inflictam mortuo iniuriam, contumeliasq. illatas adhuc iuuenibus: Alam vero Cæsariensium & Sebastenorum cum quinque illis cohortibus ablegaret in Pontum illic militaturas: militesq. e Romanis legionibus Syriam tuentibus delectos in eorum locum substitueret. Nec tamen ei iussioni satisfactum est: missa enim legatione, flexerunt Claudium, ut manere eos in Iudæa permitteret: qui sequentibus temporibus maximarum calamitatum Iudæis fuerunt initium, & seminarium belli exorti. Floro Præside: quamobrem Vespasianus victor (ut paulo post dicitur) eos ex illa regione alio transtulit.] hæc Iosephus; additq. in locum Vibij Marci Syriæ Præsidis subrogatum fuisse Cassium Longinum.

IX.

Ceterum Agrippæ defuncti Regis frater Herodes Rex Chalcididis, ius in templum, quod

quod olim suo germano concessum fuerat, a Claudio obtinuit: quod idem auctor testatur his verbis: Eodem tempore & Herodes Dynasta Chalcididis, defuncti Agrippæ frater, petijt a Cæsare potestatem in templum & sacrum ærarium, iusq. eligendorum summorum Pontificum: impetrauitq. hæc omnia, ita ut etiam posteris eius idem ius manserit vsque ad belli Iudaici exitum. Ipse vero Herodes, Canthara in ordinem redacto, Iosepho Canæi summum pontificatum contulit.] hæc Iosephus; licet mirum in modum confundat ordinem temporum, qui hæc de Herode referat ante annum quinti Consulatus Claudij, qui fuit eius Imperij annus decimus; itemq. ante famem illam toto Orbe grassatam, quæ (ut vidimus) anno secundo Claudij accidit, facta esse ponat. Quamobrem cum auctorem in his quæ temporis sunt, sibi ipsi minus constantem, sed valde contradicentem sequi non liceat; quod coniectura suadet, amplectimur.

Quod enim morte Agrippæ Regis extinctum simul esset cum illo priuilegium de iure templi, nec in Agrippam iuniorum illud esset collatum; Herodem haud diu post fratris obitum illud a Claudio impetrasse putamus. Rursus vero in successione Iudæorum Pontificum idem sibi ipsi Iosephus contraria scribere plane conuincitur, dum Agrippam Regem, antequam moreretur, Matthiam, qui Simoni Cantharæ fuerat subrogatus, in ordinem redegisse testatur, inq. locum eius substituisse Elioneum Cithæi filium: paulo post vero ab Herode Agrippæ fratre in locum Cantharæ ab ipso priuati suffectum esse Iosephum tradit, nulla de Elioneo habita mentione; cum tamen Cantharam constet ante Matthiam pontificatum gessisse. Sed hæc fati de Iudaicarum rerum præsentis anni statu.

Dum hæc agerentur in Iudæa, Paulus & Barnabas, qui (ut diximus) anno superiori solemni ritu ad prædicationem Euangelij Apostolatam acceperant, cum assumpto secum Ioanne, qui cognominatus est Marcus, peragrassent Seleuciam, atque inde Cyprium nauigassent, ac venissent Salaminam, vniuersamq. demum insulam perambulassent; Paphum denique venientes, Sergium Paulum Proconsulem nausti, ad fidem Christi conuertunt. Cum autem hic dicatur Proconsul; & auctore Strabone, & alijs, exploratum habeatur, Cyprium non proconsularem, sed prætoriam factam esse prouinciam: cur a Luca Sergius Paulus non Prætor, sed Proconsul nominetur, ea videtur esse ratio, quod eadem prætoria prouincia sæpe honoris causa data est administranda Ciliciæ Proconsuli, ut inter alios Publio Lentulo: quod non illi tantum, sed & successoribus æque esse concessum, par est credere; nam nullibi me legisse memini aliquem insulæ Cypri Prætozem. Sic igitur Sergium Paulum Proconsulem nominatum esse putamus, quod etiam Ciliciam proconsularem prouinciam administraret. Cum vero sui natura esset per se distincta prouincia, eademq. prætoria dicta, nec alteri cuiquam subiecta: ex eo etiam æque factum est a Patribus, ut Cypri Ecclesia sub nulla alia metropoli censeretur, neque sub Tarsensi Ciliciæ, neque sub Antiochena Syriæ, vel alijs: licet Petrus Fullo hæresiarcha Episcopus Antiochenus eam Antiochenæ Ecclesiæ subijcere conatus sit, nulla alia ratione, nisi quod Euangelium accepisset ab his qui Antiochiæ fuerant ordinati, Paulo & Barnaba: sed frustratus est suo conatu, ut suo loco dicemus.

Quod ad conuersionem Proconsulis spectat, quam attigimus; plenius Lucas his enarrat verbis: Cum perambulassent vniuersam insulam vsque ad Paphum, inuenerunt quemdam virum magum pseudopphetam, Iudæum, cui nomen erat Barieu, qui erat cum Proconsule Sergio Paulo, viro prudente. Hic accersitis Barnaba & Saulo, desiderabat audire verbū Dei: resistebat autem illis Elymas magus (sic enim interpretatur nomen eius) quærens auertere Proconsulem a fide. Saulus autem, qui & Paulus, repletus Spiritu sancto, intuens in eum, dixit: O plene omni dolo, & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiæ, non desinis subuertere vias Domini rectas? et nunc ecce manus Domini super te, & eris cæcus, non videns Solem vsque ad tempus. Et confestim cecidit in eum caligo & tenebræ; & circuiens quærebat qui ei manum daret. Tunc Proconsul cum vidisset factum, credidit, admirans super doctrina Domini.] hæc de his Lucas. Tantum autem abfuit ut Elymas magus cæcitate percussus aliquando respiceret, ut magis ac magis in Euangelicam doctrinam infansiens (quod testatur Dionysius) librum ediderit aduersus Pauli prædicationem & Christi fidem.

Quod ad conuersionem Proconsulis spectat, quam attigimus; plenius Lucas his enarrat verbis: Cum perambulassent vniuersam insulam vsque ad Paphum, inuenerunt quemdam virum magum pseudopphetam, Iudæum, cui nomen erat Barieu, qui erat cum Proconsule Sergio Paulo, viro prudente. Hic accersitis Barnaba & Saulo, desiderabat audire verbū Dei: resistebat autem illis Elymas magus (sic enim interpretatur nomen eius) quærens auertere Proconsulem a fide. Saulus autem, qui & Paulus, repletus Spiritu sancto, intuens in eum, dixit: O plene omni dolo, & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiæ, non desinis subuertere vias Domini rectas? et nunc ecce manus Domini super te, & eris cæcus, non videns Solem vsque ad tempus. Et confestim cecidit in eum caligo & tenebræ; & circuiens quærebat qui ei manum daret. Tunc Proconsul cum vidisset factum, credidit, admirans super doctrina Domini.] hæc de his Lucas. Tantum autem abfuit ut Elymas magus cæcitate percussus aliquando respiceret, ut magis ac magis in Euangelicam doctrinam infansiens (quod testatur Dionysius) librum ediderit aduersus Pauli prædicationem & Christi fidem.

IUS IN TEM-
PLVM HERODES
OBTINET.a Ioseph. antiq.
lib. 1. g. c. vlt.
b Ioseph. antiq.
lib. 2. c. 1. in fin.e Strab. lib. 14.
in fine.d Sigon. collegio
lib. 1. de antiq.
iur. prouin. c. 14.e Alex. in Bar-
naba apud Men-
saphras. dia. 12.
Iunij.XII.
f Act. 13.DE ELYMAS
MAGO.g Dionys. de di-
uin. nom. c. 6.

Cetera autem quæ de prædicatione Pauli & Barnabæ scribit Lucas vsque ad Concilium Hierosolymitanum, quod anno nono Claudij esse celebratum monstrabimus: cum, quo potissimum anno singula sint facta, certa assertione affirmari non possit; ea quam coniectura demonstrat, vtentes ratione, quod singulis annis gestum putamus, quantum fas est ordine temporum prosequemur.

XIII.

Act. 13.

PEREGRINI EPISCOPI INVITARI SOLITI AD CONCIONANDVM.
b Concil. Carthag. 4. c. 36.
c Greg. Nyss. ad Amphilocho.
d Ambr. ser. 48. veter. edit.
e Cyril. hom. 7. c. 8.
f Clemens. Cõf. lib. 2. c. 62.

g Euseb. hist. lib. 5. c. 24.

A Papho^a igitur nauigantes Paulus & Barnabas, Pergen Pamphiliæ venerunt: Ioannes vero, qui eos sequebatur Antiochia, Hierosolymam est reuersus. Inde vero Antiochiam Pisidiæ peruenerunt: vbi ingressi synagogam die sabbati, quo conuentus Iudæorum fieri consuevit, rogantur ab his qui synagogæ præerant, si haberent exhortatorium sermonem, illum dicerent coram populo. Eiusmodi quoque consuetudo, vt peregrini Episcopi ad concionandum inuitarentur ab eius ciuitatis, ad quam venissent, Episcopo, diu permansit in Ecclesia, immo & canone^b legitur stabilita. Vnde de ea re conquestus est Gregorius^c Nyssenus, quod ab Helladio Episcopo Cæsariensi ad id agendum non fuerit inuitatus. Sic inuenies obseruatum^d apud Ambrosium, sic Alexandria^e a Cyrillo eius sedis Episcopo. Ex quibus authentica probantur, quæ in apocryphis apud^f Clementem leguntur in hæc verba, de Episcopo peregrino dum agitur: Si Episcopus vna cum Episcopo sedeat, eundem ab illo obtinens honorem; rogabisq. eum, o Episcope, vt sermones habeat apud populum ad docendum accommodatos (peregrinorum enim exhortatio & admonitio valde accepta & vehementer utilis esse consuevit: Nullus enim propheta, inquit, acceptus est in patria sua) permittes enim ei Eucharistiam offerre: coges eum, vt vel populo benedicat.] hæc ibi. Inde est etiam quod habet^g Eusebius, S. Polycarpum Smyrnæ Episcopum, Romam sub Aniceto Pontifice venientem, ab eo inuitatum, vt sacrificium sacræ Eucharistiæ offerret. Sed reliqua videamus.

XIV.

PAVLVS CONTESTATVS IVDAEOS TRANSIT AD GENTES

h Matth. 10. Marc. 6. Luc. 10.

i Luc. 10.

Concionatus ergo Paulus in synagoga, multos Iudæorum ad fidem Christi perduxit: inuitatusq. in sequens sabbatum de iisdem iterum verba facere, cum id præstitisset, & coram frequentissimo vniuersæ ciuitatis populo perorasset; inuidentes Iudæi quod Gentibus aditus pateret ad fidem, grauiissimas turbas in Apostolos concitarunt. Tunc Paulus & Barnabas hæc contestati coram ipsis dixerunt: Vobis oportebat quidem primum loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad Gentes, sicut præcepit nobis Dominus: Posui te in lucem Gentium, vt sis in salutem vsque ad extremum terræ. Audientes autem Gentes, gauisæ sunt, & glorificabant verbum Domini, & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.] Subdit de Iudæis, qui aduersus Apostolos concitarunt mulieres religiosas, & primos ciuitatis, qui eiecerunt eos extra fines suos: Quare exeuntes (secundum præceptum Domini^h) excusserunt puluerem de pedibus suis in testimonium contra illos. Non enim id tantum faciendum aduersus illos qui eos non recipere, admonuerat Dominus, sed & ritum quemdam, quo agendum esset, præscripsit; vt idem Lucas, qui hæc scripsit, ex verbis Domini recensuit, sic dicentisⁱ: Si non susceperint vos, exeuntes in plateas eius, dicite: Etiam puluerem, qui adhæsit nobis de ciuitate vestra, exterlimus in vos: tamen hoc scitote, quia appropinquauit regnum Dei.]

XV.

k 2. Esdr. 5.

l Act. 22.

Consueuerant Iudæi, maledictionem aliquam imprecando, in aerem puluerem spargere, vel e se excutere. Est de hoc exemplum in primis apud Esdram^k, vbi hæc leguntur: Insuper excussi sinum meum, & dixi: Sic excutiat Dominus omnem virum qui non compleuerit verbum istud de domo sua, & de laboribus suis sic excutiat, & vacuus fiat. Et dixit vniuersa multitudo: Amen.] et in ipsis Actis^l Apostolorum de Iudæis in Paulum clamantibus, & execrantibus, hæc leguntur: Vociferantibus autem eis, & proijcientibus vestimenta sua, & puluerem iactantibus in aerem, &c.] Quid vero significet puluerem de pedibus excutere; cum multæ afferantur causæ, relinquimus interpretibus pertractandum. Nos Actorum historiam prosequentes, & Pauli & Barnabæ itinera relegentes, quid Iconij, quæ Lycaoniæ est ciuitas, quo Antiochia pulsi venerunt, sint passi, in annum sequentem, quem aggredimur, quia tunc ea contigisse putamus, reijcimus.

Sequenti anno Domini quadagesimosextimo, Coss. a M. Vinucio secundum & T. Statilio Coruino, auspicante Claudio iam quintum sui Imperij annum, Paulus & Barnabas pulsi (vt dictum est) Antiochia Pisidiæ, venientes Iconium Lycaoniæ ciuitatem, quid illic egerint, Lucas summam prosequens, & multa præteriens, hæc tantum ait^b: Factum est autem Iconij, vt simul introirent synagogam Iudæorum, & loquerentur, ita vt crederet Iudæorum & Græcorum copiosa multitudo. Qui vero increduli fuerunt Iudæi, suscitauerunt & ad iracundiam concitauerunt animas Gentium aduersus fratres. Multo igitur tempore remorati sunt fiducialiter agentes in Domino, testimonium perhibente verbo gratiæ suæ, dante signa & prodigia fieri per manus eorum. Diuisa est autem multitudo ciuitatis: et quidam erant cum Iudæis, quidam vero cum Apostolis. Cum autem factus esset impetus Gentilium & Iudæorum cum principibus suis, vt contumelijs afficerent, & lapidarent eos, intelligentes confugerunt ad ciuitates Lycaoniæ Lystram & Derben.] hæc Lucas de rebus a Paulo & Barnaba gestis Iconij: qui cum multo tempore eos ibi moratos esse, & in diuersa studia ciues fuisse diuisos testetur, adeo vt omnia vbique turbis plena essent; haud dubium rem attentius consideranti esse potest, plurima ab eodem prætermisâ fuisse. Meminit ad Timotheum^c scribens ipse Paulus, vnico licet verbo, de rebus quas passus est Iconij, cum eas commemorans ait: Tu affecutus es meam doctrinam, institutionem, propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam, persecutiones, passiones: qualia mihi facta sunt Antiochiæ, Iconij, Lystris: quales persecutiones sustinui.] Sed a nullo certius faciliusq. quam ab ipso Paulo monstrari potest, non omnes res eius gestas Lucam esse prosecutum: nam si quis ea quæ ad Corinthios^d scribit de rebus a se per-

I. Dio hist. lib. 60.

b Act. 14. QVID PAVLVS PASSVS ICONII.

c 2. Tim. 3.

d 2. Cor. 11.

Ceterum quod spectat ad res Iconienses, de quibus est sermo: qualia quantave ibidem Paulus sit passus, S. Theclæ res gestæ memoriæ a maioribus perpetuis scriptorum monumentis commendatæ, aliqua saltem ex parte declarant. Sed quoniam Acta quædam Theclæ nomine & Pauli ab Asiano presbytero quodam (vt auctor est Tertullianus^e) constat fuisse conficta, & sua ipsius confessione falsa omnino probata atque conuicta; diligentiori studio, quænam illa fuerint, disquirenda sunt. Sed quid de his Tertullianus scripserit, vt accurate omnia peruestigentur, hic in primis apponamus. sunt hæc igitur eius verba: Quod si quæ Pauli perperam scripta legunt, exemplum Theclæ ad licentiam mulierum docendi tinguendiq. defendunt: sciant in Asia presbyterum, qui eam scripturam construxit, quasi titulo Pauli de suo cumulans, conuictum atque confessum id se amore Pauli fecisse, loco decessisse.] hæc Tertullianus. Hieronymus^f eundem citans auctorem, hæc ait: Igitur *αὐτοῦ* Pauli & Theclæ, & totam baptizati Leonis fabulam inter apocryphas scripturas computamus. Quale est enim, vt indiuiduus comes Apostoli inter ceteras eius res hoc solum ignorauerit?] Hos secutus^g Gelasius, Acta Theclæ & Pauli inter apocrypha iure recensuit. Sed quoniam feruntur Acta passionis Theclæ, quæ passim leguntur: an illa ipsa sint, quæ prædictorum iudicio damnantur, inspiciamus.

II. DE ACTIS S. THECLÆ.

e Tertul. de baptis. c. 17.

f Hieronym. de script. Eccles. in Luc. c. 7.

g Conc. Rom. in decret. de lib. apocryph.

Quantum ad ea, quæ Tertullianus primum, deinde Hieronymus de Actis Pauli & Theclæ scripserunt: satis perspectum habetur, Theclam Euangelium prædicasse & baptizasse, illis Actis spurijis contineri, insuper & (quod addit Hieronymus, qui eadem Acta legisse videtur) baptizati Leonis fabulam: quæ quidem procul abhorrent ab Actis illis quæ passionis Theclæ nomine inscripta leguntur: adeo vt nullam pati calumniam debeant, quasi Ecclesiastica censura censentur esse damnata. Sed si quis ea scilicet ratione, eadem reijcienda esse existimet, quod Lucas nec leuem de his fecerit mentionem, rursusq. Hieronymi^h in eandem sententiam verba velut spicula quædam intorqueat, dicentis: Quale est enim, vt indiuiduus comes Pauli (Lucas videlicet)

III.

h Hieronym. de script. Eccles. in Luca.

inter ceteras eius res hoc solum ignorauerit?] Ad hæc refellenda, satis esse possunt quæ superius dicta sunt; multa eademq. per insignia, quorum ipse de se Paulus meminit, fuisse a Luca prætermissa: adeo ut inanis prorsus reddatur illa argumentatio, sua natura alioqui inualida: Lucas ea non scripsit; igitur non sunt facta. Sed quoniam a nullo æquius ac vehementius quam a Hieronymo poterit Hieronymus refutari; quid idem ipse alibi in contrariam sententiam pro nostra causa dixerit, recitemus. In commentarijs quos scripsit in epistolam ad Galatas, dum agit de peruulgata illa inter Petrum & Paulum oborta Antiochiæ contentione, quam Lucas silentio prætermisit, ut nec per nutum eius meminerit, hæc ait: Nec mirum esse, si Lucas hanc rem tacuerit, cum & alia multa, quæ Paulus sustinuisse se replicat, historiographi licentia prætermiserit: et non esse contrarium, si quod alius dignum putarit relatu, alius inter cetera dereliquit. Denique primum Episcopum Antiochiæ Ecclesiæ Petrum fuisse accepimus, & Romam exinde translatum; quod Lucas penitus omisit.] hæc Hieronymus; quibus non solum in contrarium obiecta refelluntur, sed nostra validius confirmantur. Verum nec illud admittimus, Lucam perpetuū fuisse comitem Pauli: quando enim Lucas Paulo primum inhæserit, suo loco dicemus: ut satis pateat, ipsum his temporibus, quibus Antiochia Syriæ missus, quas idem recenset Lucas regiones perlustrauit, eidem nequaquam adhæsisse: ut nec sit adeo mirandum, si quæ non vidit, generatim tantum complexus, maiore ex parte silentio præterierit.

IV. His igitur in hunc modum obiectionibus satisfactum cum sit; reliquum est, ut quibus testimonijs Theclæ passionis historia fulciatur stabilaturque, in medium adducamus; ordinemque, quo est scripta, sequentes, eandem testatam ac digne probatam reddamus. Habetur in primis in ea mentio de Onesiphoro Pauli hospite: qui quidem

THECLAÆ ACTA GERMANA.

b 2. Tim. 1.

c Rom. 16.

d Greg. Nyss. in Cant. hom. 4.

esse putatur is, quem idem Paulus honorificentissime laudat, ad Timotheum scribens. Præterea agitur in eadem historia de Triphana: quæ & illa creditur, quam, ad Romanos idem Apostolus scribens, salutari mandat. idem enim tunc Romæ agebant, sicut & plerique alij discipulorum, qui ex Oriente eo migrasse noscuntur, ut inter alios Aquila & Prisca, quorum idem Apostolus meminit. Continet etiam eadem historia, Theclam Pauli prædicatione ad fidem Christi esse conuersam. id ipsum a Gregorio Nysseno, atque alijs omnibus qui de ea scripserunt, testatū habetur. hæc enim ille ait: Talem myrrham olim Paulus infundebat ex ore suo mixtam cum puro pudicitiae lilio in sanctæ virginis aures: ea vero erat Thecla, quæ præclare animo suo defluentibus de lilio guttis, hominem externum morte opprimit, omni cogitatione cupiditateq. extincta.] hæc ille.

V. Legitur & in illa, Theclam iam viro desponsatam, amore pudicitiae, sponso nuncium remisisse. Ecce quam belle huic veritati Epiphanius in primis adstipuletur, his verbis: Thecla, inquit, incidit in Paulum sanctum, & a nuptijs exoluitur, cum curatorem siue sponsum haberet formosissimum, primum vrbis, valde diuitem, generosissimum, ac illustrissimum. In vita contemnit terrena Sancta illa, ut cælestium potens fiat.] his in nullo contradicentia loquitur Faustus apud Augustinum in hæc verba: iam timeo Apostolo, ne demoniorum doctrinam intulisse tunc Iconium videatur, cum Theclam oppigneratam iam thalamo, in amorem sermone suo perpetuæ virginittatis incendit.] hæc Faustus: cuius assertiones omnes cum ab Augustino refellantur, nec ad hanc rem (ut alias facere solitus est contra Manichæos) de apocrypha historia quicquam exceperit, ut de Actis Thomæ, Andree, & aliorum; plane eidem non inuitus consensisse videtur.

VI. Quod insuper in prædicta de passione Theclæ historia narratum habes; ipsam, ut custodem carceris, quo Paulus Iconij detinebatur inclusus, sibi conciliaret, gemmis ac muliebri mundo distractis, pecuniam inde acceptam illi donasse, ut ad Pauli colloquium sibi pararet aditum: hoc ipsum Ioannes Chrysostomus & profitetur his verbis: Audi de beata Thecla: Illa, ut Paulum videret, aurum suum dedit: tu autem, ut Christum videas, nec obolum das.] idem alibi: Quare Paulum tamquam Thecla, ut audias quæ per ipsum tibi dicuntur.]

f Aug. contra Faust. lib. 30. c.

g Chryso. in Act. Apost. hom. 25.

h Chryso. ad Antioch. hom. 22.

VII. Rursum vero quæ in eadem historia de ira sponsi in eam concitata leguntur, quod ipso accusante, ac crudeliter urgente, Thecla damnata fuit ad bestias, quæ mansuetæ diuinitus factæ illi blandiebantur; ab Ambrosio egregie descripta habentur, cum his verbis alloquitur virgines: Thecla doceat immolari, quæ copulam fugiens nuptiarum,

THECLA DISTRAHIT GEMMAS.

g Chryso. in Act. Apost. hom. 25.

h Chryso. ad Antioch. hom. 22.

i Ambr. de Vir. lib. 2.

& sponsi

A & sponsi furore damnata, naturam etiam bestiarum virginittatis veneratione mutauit: namque parata ad feras, cum aspectus quoque declinaret virorum, ac vitalia ipsa seuo offerret leoni; fecit, ut qui impudicos detulerant oculos, pudicos referrent. Cerne re erat lingentem pedes bestiam cubitare humi, muto testificantē sono, quod sacrum virginis corpus violare non posset. ergo adorabat prædam suam bestia, & propriæ oblita naturæ, naturam induerat, quam homines amiserant.] hæc ibi: et ad Simplicianum scribens, hæc in eadem sententiam: Inter leones virgo exultauit, & prodeuntes bestias expectauit intrepida.] repetit & eadem de leonibus in epistola ad Vercellensem Ecclesiam, sic dicens: Quo munere venerabilis Thecla etiam leonibus fuit, ut ad pedes prædæ suæ stratae impastæ bestiae sacrum deferrent ieiunium, nec procaci oculo virginem, nec vngue violarent aspero.] hæc omnia Ambrosius.

THECLA A SPONSO ACVSATA DAMNATA.

B Quod præterea & ignes Thecla subiisse, ac illa remansisse, in eadem quoque scribatur historia: Cypriani ea ad Deum obtestatione sic habes testatum: Assiste nobis, sicut Paulo in vinculis, & sicut Theclæ in ignibus.] et alibi: Libera me de medio huius sæculi, sicut liberaisti Theclam de medio amphitheatro.] Itemq. S. Zeno Episcopus Veronensis in sermone de timore, hæc de Thecla: Aduersus Theclam accusator acerrimus linguæ exerit gladium, cum suis sibi ministris publicæ leges inferuunt. Stimulis acuitur feritas in ferocitatem: et tamen mitior hominibus inuenitur. Ne quid scenæ tam diræ inhumanitatis deesse videatur; immittuntur etiam marina monstra. Lacinijs omnibus expoliatur puella, vestitur incendio. Inter tot instrumenta mortis, spectatore metuente, secura calcat genera vniuersa terrorum. Incolumis, quasi Orbe subacta, de illo feralis caueæ loco iam non miserabilis, sed mirabilis funereo habitu excedit, victi sæculi triumphum reportans, quam tot supplicijs omnes crediderant perituram.] hucusque Zeno.

VIII. Cypri. orat. pro mart. & orat. in die passion. THECLA SVPERAT IGNEM.

C Gregorius Nazianzenus de eadem sic dixit: Non te fugit, Theclam ignium & bestiarum impetum euitasse.] Rursum alibi his versibus:

IX. Greg. Nazian. ad virg. exhor. e Idem in precept. ad virgin. THECLA LEONES SVPERAT.

Quis Theclam necis eripuit flammæq. periclo?
Quis validos unguis vinxit, rabiemq. ferarum?
Virginittas. O res omni mirabilis auro!
Virginittas fuluos potuit sopire leones:
Dente nec impuro generosos virginittas artus
Ausu sunt premere, & rigido discernere morsu.]

Hæc eadem Maximus Taurinensis in hæc verba: Theclam flammarum globos euasisse cognoscis.] Addam & illa quæ pertinere ad eandem rem videntur, pia scilicet sanctorum martyrum Terentij & sociorum in hunc modum concepta verba: Qui Danielem de ore leonis eripuisti, & de manu Pharaonis Moysen seruasti, & sancta Theclam ab igne & teatro & feris & bestijs taurinis defendisti, &c.] non tantum leonibus fuisse obiectam, sed & tauris alligatam, ut illis in diuersa actis, sic discerneretur, eadem eius passionis Acta testantur. His similes preces leguntur in rebus gestis S. Iulianæ, in Prato spirituali, ac denique illis precibus quæ ex ritu Ecclesiastico dici consueuerunt, cum quis Fidelis ex præfenti vita est proxime migraturus. Quod insuper in eadem legitur historia, pugnanti Theclæ diuina virtute astitisse personam, puto Angelum, humana imagine vultum Pauli præferentem; id ipsum probatum habes in Actis S. Febronie, quæ S. Brienna accurate conscripsit.

d Max. serm. de S. Agneto. e Apud Metaphrast. die 10. April.

f Metaphr. die 21. Decembr. g Prat. spirit. c. 20.

h Metaphr. die 15. Iun.

E Præter hæc omnia, tandem scias, eundem Hieronymum, quem aduersari vidimus mentitis illis Actis Theclæ & Pauli superius recitatis, eidem historiæ de passione Theclæ egregie adstipulari. In ea enim dum legitur, ipsam Apostoli cupidam Antiochiam Pisidiæ accessisse, quo illum profectum esse audierat, ab eodemq. iussam ad propria reuerti, ne (quod idem ait) poneret offendiculum Euangelio: hæc ipsa, inquam, Hieronymus ad Oceanum scribens, probans, ait: Thecla post tentationem passionis, Antiochiæ a Paulo prohibetur pariter pergere: nemo cum vxore pergit ad bellum, &c.] Sed miramur eam epistolam inconsulte nimis in tomum nostrum vna cum spuris esse reiectam: fortasse quia in ea ex Vita S. Martini sit acceptum exemplum. Sed quid mirum, cum post annos vigintitres ab obitu Martini Hieronymus vixerit? cum præsertim auctore Seuero, certum sit, res ab eo gestas, adhuc ipso Mar-

THECLA CVPI DA PAVLI.

i 1. Cor. 9.

k Hieron. tom. 9.

tino viuente, esse editas. Ex consensione præterea eius epistolæ cum ea quam ad Eusto-
 chium dedit de custodia virginitatis, in qua etiam, sicut in illa, meminit de agapetis
 virginibus, facile quisque poterit intelligere esse Hieronymi; licet non a Hieronymo
 tantum, sed a Sophronio etiam (vt præfert eius titulus) scripta inueniatur.

XI.

ACTA THECLAE
 A BASILIO SCRIP-
 TA.

Adhuc insuper, quæ in eadem de Thecla historia scripta habentur de Falconilla
 (quæ potius irrepsisse in eam, quam originaliter scripta fuisse videantur, iureq. in con-
 trouersiam deduci possint) ne ipsa quidem carent auctoritate sanctissimi arque doctis-
 simi viri Ioannis Damasceni, qui eius meminit in ea oratione, quam de his qui in fi-
 de ex hac vita decesserunt, conscripsit. Quoniam vero is qui habetur præ manibus de
 Theclæ passione scriptus commentariolus, sine nomine fertur; nullum ob id ipsa histo-
 ria solidæ auctoritatis dispendium pati debet: quandoquidem quæ eo continentur,
 tam Græcorum quam Latinorum Patrum, quos recensuimus, pari consensione fir-
 mantur; immo & sunt in omnibus consentientia, quæ Græce scripta habentur a
 Basilio Episcopo Seleuciæ, extantq. Romæ in bibliotheca Sforriana, ac rursus alia
 in Vaticana bibliotheca, descripta vero a Metaphraste ex antiquioribus monumen-
 tis. Si vero de rebus tam antiquis recentiores non spernis, multa de ea testata habes
 ab Aldelmo in suis, quos tam metro quam soluta oratione de Virginitate conscripsit,
 libris. Insuper & Vuitichindus Saxo, monachus Corbeiensis, nobilis suorum tem-
 porum historicus, scripsit (vt tradit Sigebertus^a) egregio poemate eiusdem Theclæ
 passionem.

XII.

THECLA PRO-
 TOMARTYR.

Sunt insignia de Thecla præconia: Protomartyr enim a permultis cognominatur,
 quod prima omnium feminarum pro Christi nomine in certaminis campum fide ro-
 borata descenderit, & impietate aduersariorum prostrata, triumphum reuexerit.

^b Isid. lib. 1. epi-
 stola 87.

^c Isidor. lib. 1.
 epist. 160.

^d Greg. Nazian-
 orat. 1. in Iulian-
 num.

^e Epiphani. ha-
 res. 79.

^f Ambr. de Vir-
 lib. 2.

^g Hieronym. ad
 Eustoch. epistol.
 22.

^h Chrysost. orat.
 in sanct. apost.

ⁱ Seuer. in vit.
 S. Mart. lib. 2.
 c. 16.

Quamobrem Isidorus Pelusiota ad Sandalarias^b scribens, eandem eiusmodi præclaro
 exornat elogio: Adde muliebrium victoriarum ac trophæorum caput, hoc est, illam
 omnibus laudibus celebratam Theclam, quæ tamquam immortalis pudicitia colum-
 na prostat; quæq. e media turbidarum affectionum tempestate, tamquam fax incensa,
 ad portum ab omnibus fluctibus immunem appulit.] hæc Isidorus^c, qui & ad Tara-
 sium scribens, eandem Protomartyrem dicit. Insuper, honoris causa, eadem tamquam
 nobilissimo titulo, Pauli primogenita nuncupatur. Hæc, inquam, in ore omnium Græ-
 corum versatur, a cunctis immensis ac diuinis in cælum laudibus extollitur, cui pri-
 mum locum inter feminas martyres tribuunt: vt inter alios Gregorius Nazianzenus
 facere videtur, dum inuehitur in Iulianum Apostatam: Non victimas, inquit, pro
 Christo cæsas veritus es? Ioannem illum, Petrum, Paulum, Iacobum, Stephanum, Lu-
 cam, Andream, Theclam, &c.] sic & Epiphanius^e, Ambrosius^f, Hieronymus^g, Chry-
 sostomus^h, Seuerusⁱ, & alij.

XIII.

^k Hier. in Chron.

^l Greg. Nyss. in
 vit. S. Macrinæ.

^m Greg. præsb. in
 vit. Gregor.

ⁿ Theodor. hist.
 SS. Patr. c. 29.

DE THECLAE
 MEMORIA FRE-
 QUENTATA.

^o Euagr. lib. 3.
 c. 8.

^p Niceph. lib. 10.
 c. 8.

^q Procop. lib. 1.
 ac adij. Iustin.

^r Prat. spirit. c.
 180.

^s Nican. a. Conc.
 act. 5.

^t Act. 14.

Hinc etiam vsu venit, vt cum quid superexcellens de femina Patres dictum vel-
 lent, eam Theclæ nomine insignirent. Sic videas & Hieronymum^k celeberrimam
 illam, cum adhuc sibi constaret, Melaniam seniore Theclæ nomine decorasse: sic
 quoque videas præstantissimam illam virginem Macrinam, Basilij & Gregorij Nysseni
 germanam, ob egregium sanctitatis meritum, Theclam esse dicendam, per cæleste nun-
 cium^l præmonstratum. Eius vero tumulum, qui erat Seleuciæ, multis miraculis illu-
 stratum, totius Orientis celebri populorum concursu visitari solitum, tum ipsa Acta,
 tum etiam sanctorum Patrum testimonia declarant. Gregorius Nazianzenus^m illuc
 peregrinatus, diutius mansit: sunt & de alijs exempla complura, quæ apud Theodore-
 tumⁿ, Euagrium^o, Nicephorum^p, Procopium^q, Sophronij^r Pratum spirituale, Ni-
 cænam^s Synodum secundam, & alios auctores testata habentur. Hæc de Thecla satis:
 cuius passionis Acta superius citata si quis exacte consideret, facile intelliget Paulum
 cum Barnaba Iconij diutius egisse: et quod dicit Lucas^t, eosdem multo ibi tempore
 commoratos; in his multos menses, & fortassis anni spatium insumptum esse cogno-
 scet. merito igitur cetera, quæ de iisdem Apostolis Lucas scripsit, in sequentem an-
 num enarranda reijcimus.

A Nnus adest qui Domini quadragesimooctauus numeratur, & Coss. ^a C. Valerio ^{1.}
 Asiatico & M. Valerio Messala Fastis adscribitur: quo, secundum superius a no-
 bis initam temporum rationem, Paulus & Barnabas Iconio recedentes, postquam vni-
 uersam Lycaoniæ regionem, Euangelium prædicantes, circuissent, Lystram venerunt:
 vbi Paulus claudum (vt ait Lucas^b) ab vtero matris suæ, sanitati diuina virtute restituit.
 Tantæ tunc rei nouitate populus concitatus; iamq. omnes non homines ipsos, sed esse
 deos existimantes, Barnabam nimirum Iouem, Paulum vero Mercurium; afferentes
 victimas, tauros videlicet coronatos, iisdem sacrificare tentarunt. Id cum Paulus & Bar-
 nabas cognouissent, ingenti dolore percussi, suas sibi tunicas conscindentes (mos enim
 erat Iudæis, vt alias diximus sæpius, cum ingentem audirent blasphemiam, sua præ do-
 lore conscindere vestimenta) vi magna restiterunt: hominesq. se esse mortales, sed qui
 Deum verum illis annunciarent, docentes, vix tandem concitatum populum a cœpto
 reuocarunt studio. hæc omnia pluribus S. Lucas.

B Sedenim quàm facile sit, populum tumultibus agitato, leuibus etiam impulsioni-
 bus in contraria ferri, edocuit ac demonstrauit euentus: nam quos paulo ante vt cæle-
 stia numina victimis venerari voluerant, mox furore & vesana iracundia perciti atque
 correpti penitus, alterum ex ipsis, Paulum scilicet, lapidibus obruere, & ad internecio-
 nem ducere conati sunt. Qua vero id occasione sit factum, Lucas insinuat, rem gestam
 his verbis describens: Superuenerunt enim quidam ab Antiochia & Iconio Iudæi: et
 persuasis turbis, lapidantes Paulum, traxerunt extra ciuitatem, existimantes eum mor-
 tuum esse. Circumdantibus autem eum discipulis, surgens intrauit ciuitatem, & poste-
 ra die profectus est cum Barnaba Derben.] hæc Lucas de his quæ facta sunt Lystræ. Me-
 minit huius suæ lapidationis Paulus, vt de nobilissimo quodam sui Apostolatus insigni,
 cum scribens ad Corinthios^c, ea quæ eatenus passus esset, per singula relegens, ait: In
 laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus
 frequenter: a Iudæis quinquies quadragenas vna minus accepi, ter virgis cæsus sum,
 semel lapidatus sum, &c.]

C Sed accidit quidem quod de se idem Apostolus ad eosdem scribit Corinthios^d:
 Tribulationem patimur, sed non angustiamur: aporiamur, sed non destituimur: per-
 secutionem patimur, sed non derelinquimur: deijcitur, sed non perimus.] Etenim
 diuinitus confortatus, Lystram, vbi fuerat lapidatus, reuersus, illic iterum vna cum
 Barnaba Euangelium prædicauit. Quid vero post hæc ambo egerint, idem Lucas nar-
 rat his verbis^e: Cumq. euangelizassent ciuitati illi (Derben scilicet) & docuissent mul-
 tos, reuersi sunt Lystram, & Iconium, & Antiochiam, confirmantes animas discipulo-
 rum, exhortantesq. vt permanerent in fide, & quoniam per multas tribulationes oportet
 intrare in regnum Dei. Et cum constituissent illis per singulas Ecclesias presbyteros,
 & orassent cum ieiunationibus, commendauerunt eos Domino, in quem crediderunt.]
 hæc Lucas. at quæ post hæc sequuntur, suo loco dicturi sumus. Ceterum in his quæ di-
 ximus, consummandis, colligendis, erigendis, ordinandisq. tot Ecclesijs, non minore
 quàm anni vnus temporis spatio illos opus habuisse, qui cuncta exacte considerarit,
 facile iudicabit.

D Eodem anno a Christo nato quadragesimooctauo, Olympiade ducentesima sexta,
 anno secundo, sanctissimam Dei genitricem Mariam assumptam esse in cælum, Euse-
 bius habet in Chronico his verbis: Maria Virgo Christi mater ad filium in cælum assu-
 mitur, vt quidam fuisse sibi reuelatum scribunt.] Non possumus non vehementer mi-
 rari, tantæ rei historiam, vel saltem tempus migrationis eius sic a scriptoribus præter-
 missum, vt opus fuerit, non quod scriptorum monumentis testatum esset, sed horum
 penuria, quid huic vel illi de ea re fuerit reuelatum, inuestigare, & vt facit Eusebius,
 historicam veritatem incertorum hominum reuelationi committere. Tolerandum ta-
 men esset, si omnes, quibus de ea re diuinitus facta dicitur demonstratio, æque in eam-
 dem sententiam conspirarent, vel si vnus aut saltem alterius anni spatio inter se inu-
 cem

^a Diolib. 60.
 PAVLVS ET
 BARNABAS DII
 HABENTVR.

^b Act. 14.

II.
 PAVLVS LAPIDATUS.

^c 2. Cor. 11.

III.
 2. Cor. 4.
 PAVLVS ITERUM
 LYSTRAS.

^e Act. 14.

INCERTVM
 TEMPVS OBI-
 TVS DEIGENI-
 TRICIS MA-
 RIAE.

cem diffident : at monstrosa quædam inter eos discrepantia reperitur ; cum alij, licet A incerti, quos citat Eusebius, id accidisse dixerint anno (vt vidimus) Domini quadragessimooctauo, post annos scilicet a Dominica passione quatuordecim ; rursus vero cuiquam probatæ sanctitatis demonstratum cælesti visione tradatur, post annum elapsum a passione Christi, & totidem dies quot intercurrent ab eo tempore vsque ad de-

I. Antonin. in 3. parte Bele. cap. 147.

AVCTORES DV- BI MAIORIBVS INCOGNITI. b Niceph. lib. 2. c. 3. & 21. c. Sermone de Deipar. Græc.

d Cedren. in cõ- pend. in Tib.

DE DIONYSII SENTENTIA.

e Dionys. de Di- uin. nom. lib. 1. c. 3.

f Hilduin. in Arcopag.

V. Rursus alij, istæ de reuelationibus præmittentes, certorum auctorum testimo- B nio certum annum eiusdem assumptionis adstruere conati sunt. Sed cum quæ citant, ea- dem scripta nec nobis nec maioribus cognita fuerint, in eadem de impostura suspi- cionem adducuntur : cum præsertim non sit eorum vna eademq. sententia, sed plane diuersa. Siquidem Nicephorus b ex Euodio eam vixisse tradit annos quinquagintano- uem. Epiphanius c presbyter Hippolytum quemdam Thebanum citat, qui dicit eam vixisse annos nouem post Christi passionem, eamq. decessisse anno Domini quadra- gesimotertio, suæ vero ætatis quinquagesimoseptimo (secundum quod dicitur pepe- risse Dominum Redemptorem annum agens decimumquartum) Sed nec his assentiens ipse Epiphanius, eam ex hac vita migrasse tradit annos natam septuagintaduos. Ve- rum enimvero si quæ ab his auctoribus dicta sunt, maioribus nostris cognita & explo- rata fuissent ; non ex incertorum auctorum reuelatione, si certos quos sequeretur habuisset, eius obitus annum Eusebius consignasset ; nec quod mortua fuisset, Epiphanius se affirmare non posse, testatus esset ; vel non fuisse mortuam, aliqui temere tradidissent. Ex iisdem, puto, auctoribus Cedrenus d etiam affirmat, eam ex hac vita decessisse, cum ageret annum suæ ætatis septuagesimumsecundum ; refert tamen aliquorum fuisse sen- tentiam, quod clausisset humanæ vitæ diem anno ætatis suæ quinquagesimooctauo : sunt hæc enim verba ipsius : Tradit sanctam animam Domino ac filio & Deo suo an- nos nata septuagintaduos : quidam tradunt, quinquaginta octo. vixit ergo viginti- quatuor annos post Christi ad cælum ascensum.]

VI. Quemnam autem ex his omnibus potissimum sequamur, ambiguum nobis est. Nam siue Eusebij sectemur sententiam, quod ipsa Dei genitrix diem obierit anno sexagesi- mosecundo suæ ætatis, vel quod alij traditione quadam affirmant, anno sexagesimo- tertio, siue etiam cum alijs sentientes, anno quinquagesimoseptimo, octauo, vel nono : nullatenus ei conuenire possunt quæ scribit Dionysius de Diuinis nominibus, qui præ ceteris auscultandus esset ; dum affirmare videtur, se vna cum Petro, Iacobo, ac cete- ris Apostolis, simulq. Hierotheo, interfuisse funeri eius : cogemurq. ea Dionysij ver- ba in illum accipere sensum, quo Hilduinus accepisse videtur. Ait enim Dionysius e : Apud ipsos diuino spiritu plenos Pontifices nostros, cum & nos (vt nosti) & plerique alij ex sanctis fratribus nostris ad contuendum corpus illud, quod auctorem vitæ Deumq. receperat, conuenissemus ; aderat autem frater Domini Iacobus, & Petrus, supremum decus, & antiquissimum Theologorum culmen : vbi post contutum placuit vt infini- te potentem diuinæ virtutis bonitatem Pontifices laudarent omnes, quisque pro captu suo : Ille denique (Hierotheus videlicet) vt nosti, post Apostolos omnibus alijs docto- ribus superior erat, &c.] Quæ quidem Dionysij verba Hilduinus f non de sacratissimo corpore Dei genitricis, sed de venerando sepulchro quod continuit corpus Iesu, esse di- cta existimauit, sic dicens : Ostendit se apud sanctam ciuitatem penes sepulchrum Iesu ; vitæ principis, a Iacobo fratre Domini, & Petro Theologorum principe, necnon a Theologo Ioanne vna cum præfato Hierotheo, & sancto Timotheo, alijsq. quamplu- rimis sanctis fratribus audisse disputationem, & fidei sacramentum, quomodo ab omnibus tenebatur Theologis de diuinitate & humanitate Domini Saluatoris. sed & ex consequentibus, suppresso nomine, Paulum his interfuisse demonstrat.] hæc ipse.

VII. Si igitur aliquo antedictorum anno Dei genitricem esse defunctam dixerimus, ne- quaquam potuit Dionysius eius funeri interfuisse : ipse enim nedum hoc anno, vel se- quenti, sed nec vsque ad quinquagesimumsecundum annum Domini (vt ex his quæ di- ximus

A ximus, & quæ suo loco dicturi sumus, habita exacta temporum ratione, constabit) cum Paulus Athenas venit, est conuersus ad fidem. Immo ex Luca, qui mira diligen- tia ex eo tempore cuncta loca ad quæ Paulus accessit, & tempora quibus in eis perman- sit, vsque ad eius Hierosolymam aduentum relegit, liquido apparet, ipsum non ante 25. c. 4. annum Domini quinquagesimumseptimum Hierosolymam venire potuisse. cui ætati si b Ioan. Dama- quatuordecim vel quindecim addas annos, quibus (vt dictum est) sanctissima Virgo vi- scen. ser. de dor- mit. S. Deipara. c. And. Cret. ser. de dormit. Dei- par. d Epiph. ser. de eodem. e Metaphr. die 15. Augusti. f Hist. Euthym. citata a Ioan. Damasc. g Max. Abb. in schol. præfat. h Glycasin An- nal.

B ba illa Græci omnes. Iuuenalis enim Hierosolymorum Episcopus, cuius orationem ea de re coram Marciano Augusto habitam Nicephorus a recitat, locum illum Dionysij ad verbum recitans, de Dei genitricis corpore illum esse locutum explicauit : sic & Ioan- nes Damascenus b, Andreas c Cretensis, Epiphanius d presbyter, Metaphrastes e, Euthy- mius f, Maximus g, Glycas h, & alij. Sed rem ipsam paulo accuratius peruestigemus : et quo hæc faciliora & certiora red- dantur, afferamus hic ipsius Dionysij verba, quæ sic Græce leguntur : *Ἐπεὶ καὶ παρ' αὐ- τοῖς τοῖς θεολογικοῖς ἢ ἱεροῦργοῖς ἰνίκα καὶ ἡμῶν, ὡς οἶδα, καὶ αὐτὸς, καὶ πολλοὶ τῶν ἱεροῦ ἢ ἱεροῦ ἀδελ- φῶν ἐπὶ τῷ θεῷ τῆς ζωαρχικῆς, καὶ θεοδόχου σώματος σωτηριώτατου, &c.] Quæ Dionysij vltima verba proculdubio errasse denotant eos, inter quos fuit Anastasius i, qui interpretati sunt carnem Christi diuinitatem continentem : nam eo tempore, quo Christus cruci af- fixus est, & ex mortuis resurrexit, nondum Dionysius, sed nec Paulus ad Christum conuersus erat. Alia fuit interpretatio Hilduini (vt diximus) vt non de corpore Dei ge- nitricis, sed de sepulchro Dominici corporis sint ea verba accipienda : cui magnopere fauet Matthæus Galenus in sua ad Arcopagitica præfatione : licet ipse existimet eadem rectius accipi posse de ædibus Ioannis Euangelistæ, in quas sanctissima Virgo recepta est. Sed dicat, velim, vterque, quænam subfuerit ratio, vt non tantum Hierotheus ac Dionysius, sed & Apostoli antea per Orbem dispersi, ad contuendum sepulchrum Do- minicum, vel Ioannis ædes, conuenerint, atque ad illa contuenda vel laudanda omne tunc studium & vim spiritus adhibuerint ? Numquid non aliàs sæpe viderant, atque vberius laudare potuerant ? Esto quod Hierotheus & Dionysius, vel si qui alij Apосто- lorum discipuli, qui numquam hætenus vidissent, eo conuenerint, & ad eius præco- nia fuerint diuinitus excitati : Quid de Apostolis dixerimus, qui multos annos (vt vi- dimus) post ascensionem Domini Hierosolymis manentes, & sepulchrum Christi & ædes Ioannis præ oculis semper habentes, tunc potissimum ad ea contuenda aduene- rint, & ad laudanda recens excitati fuerint ? Sed & in eo Galenus manifestissime videtur errasse, dum eundem Apostolorum & aliorum conuentum tunc Hierosolymis factum existimat, quando Paulus (vt ipse scribit k) assumpto Tito profectus est Hierosoly- mam : nam eo tempore nondum Paulus Athenas accesserat, nec Dionysium ad fi- dem conuerterat, vt ex iam dictis apparet. Immo consulat ipsa Acta a Luca conscri- pta ; & manifeste videbit, post Dionysij conuersionem numquam Paulum venisse Hierosolymam potuisse, nisi cum collectam deferens, illuc veniens, a Iudæis detentus est atque ligatus.*

E Sed iam cetera, quæ ad rei gestæ historiam pertinent, prosequamur : quæ quidem cum neque ex canonicis scriptis, neque ex antiquorum Patrum testimonijs roboren- tur ; non omnia quæ in eo genere a diuersis sunt scripta, hic recitabimus ; sed delectu habito, ea potius quæ maiorum traditione ad posteros sunt delapsa, eademq. proba- torum auctorum postea scriptorum monumentis consignata, in medium afferemus. Nec quis putet derogatum quicquam gloriæ eius, quod istæ adeo obscura remanse- rint : quippe quæ, vt Sol alter, radiorum suorum fulgoribus splendens, non tantum nulla valuerit offundi ob scriptorum inopiam densa caligine, sed in his tenebris mul- to splendidius iubar eius effulserit. Etenim quænam pars est orbis Catholici, vbi eius transitus & assumptionis celebritas celeberrimo cultu annua quaque die non repe- tatur ? Nam secundum propheticum illud a se dictum, & ab Euangelista scriptum, oraculum, Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes] omnes prorsus superata

Nicephor. lib. 15. c. 4. Ioan. Dama- scen. ser. de dor- mit. S. Deipara. c. And. Cret. ser. de dormit. Dei- par. Epiph. ser. de eodem. Metaphr. die 15. Augusti. Hist. Euthym. citata a Ioan. Damasc. Max. Abb. in schol. præfat. Glycasin An- nal.

VIII. Anast. in præf. ad Carol. LOCVS DIONYSII EXPLORA- TVR.

k Galat. 2.

MARIA VIRGO SVA LVX CLARISSIMA.

superatæ sunt temporum tenebræ, amplissima ipsa sua gloria illustrata: vt eo maioribus appareat cumulata laudibus, & aucta præconijs, quo minus illa acceperit aliunde. Sed iam rem ipsam aggrediamur.

X. De his quæ spectant ad mortem eius a diuersis conscripta: alia sunt vt erronea ab Ecclesia Catholica prorsus reiecta; alia vero vt apocrypha atque delira itidem improbata; alia rursus cum multorum scriptis, tum etiam pia Fidelium traditione recepta. Reijcit S. Ecclesia in primis Collyridianorum deliria, & Antidicomarianitarum commenta: quorum illi putarunt illam non similem nobis humanæ fuisse naturæ consortem, sed diuinæ, sicq. vt Deum fuisse penitus mortis expertem: quos refutat abundantius Epiphanius^a in Panario. Idem tamen agens^b contra Antidicomarianitas, qui sanctissimæ Dei genitricis virginitatem infamare conati sunt, nec illud concedens quod commendata Ioanni apud eum semper manserit (abutebantur plerique ea licentia in occasionem peccati, dum apud se deuotâ aliquam virginem retinere, eo exemplo concessum putarent) in eam incidit disputationem; An ex Scripturis sanctis elici possit, ipsam esse defunctam? cumq. ex illis nec quod mortua, nec quod absque morte fuerit in cælum translata, satis expressum haberetur; ipse rem integram relinquens, neutrum definire præsumpsit.

QVÆ IMPROBATA, QVÆ VERO PROBATA SINT DE S. MARIÆ OBITU.
^a Epiph. heres. 79.
^b Epiph. heres. 78.

XI. Sed reddamus singula ipsius verba, quo eius sententiam facilius assequamur: sic enim ait: Quando hoc factum erat, & assumpsit eam Ioannes ad se ipsum, non amplius mansit apud ipsum. Sed etsi videntur quidam errasse, quærant vestigia Scripturarum, & inuenerint utique neque mortem Mariæ, neque an mortua, vel non mortua sit, neque an sepulta sit, aut non sepulta. Et quidem cum Ioannes in Asiam instituerit profectio- nem, nusquam dicit Scriptura quod abduxerit secum sanctam Virginem: sed simpliciter siluit propter miraculi excellentiam, vt ne ad stuporem perduceret hominum mentem. Ego enim non audeo dicere; sed cogitans, silentium mihi impono. Fortassis enim alicubi etiam vestigia inuenerimus Sanctæ illius ac beatæ, sicut neque inuenire datur mortem ipsius. Alicubi enim Simeon dicit de ipsa: Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, quo reuelentur multorum cordibus cogitationes. Alicubi vero in Apocalypsi dicit, quod draco festinauit ad mulierem quæ genuit masculum, & datæ sunt ipsi alæ aquilæ, & assumpta est in desertum, ne ipsam arriperet draco. Fortassis autem potest id de ipsa accipi & impleri: non autem omnino definitio hoc, & non dico quod immortalis mansit, neque affirmo quod mortua sit: excessit enim Scriptura mentem humanam, & in suspensio reliquit propter vas pretiosum & excellentissimum; vt ne quis in suspicionem veniat carnalium de ipsa rerum. Siue igitur mortua est, non nouimus: siue sepulta est, non copulata fuit carni. absit.] hæc Epiphanius: qui cum ageret aduersus hæreticos carnis spurcitijs illam sanctissimam atque omni labe purissimam calumniantes; ipse contra, quo magis illorum procaciam retunderet, eo excellentiæ efferre conatus est, vt sicut Enoch olim translatus, vel Elias igneo curru in sublime eleuatus est, sic diceret ipsam absque obitu e terrenis ad cælestia assumptam fuisse: cum præsertim visio ab ipso citata ex Ioannis Apocalypsi de muliere, cui, quo alio transuolaret, datæ sunt alæ, eidem sacramento satis esse accommodata videretur.

EPIPHANII SENTENTIA.

XII. Hæc tamen quantumuis aliquo iure, ratione, atque exemplis firmare quoquo modo potuisse videretur; modeste tamen abstinuit; & ad neutram partem inclinans, satis esse censuit, vel hac ex parte sublimem illam Dei genitricis excellentiam hostibus demonstrasse; & quàm illa procul fuerit ab omni carnis illecebra, quæ nec an mortua fuerit, posset ex diuinis Scripturis ostendi, eisdem insinuasse. Ceterum condonandum illi, si (quod & alijs sanctissimis atque eruditissimis viris sæpe accidisse reperitur) dum ardentiori studio in hostes inuehitur, vehementiori impetu in contrariam partem actus, lineam videatur aliquantulum veritatis esse transgressus. Catholica quippe Ecclesia nullam de obitu Dei genitricis dubitationem admittit; sed quam nouit humanæ fuisse naturæ consortem, humanam pariter moriendi necessitatem expertam affirmat. Sic nec recipit quorundam sententiam, qui Simeonis oraculo persuasi, quod ei dixerat, Tuam ipsius animam pertransibit gladius] eam martyrio vita functam tradiderunt. Et reijcit apocrypha illa, quæ de illius transitu & assumptione scripta erant: decreto enim Romani Concilij, cui Gelasius Papa præfuit, inter apocrypha adnumeratur libellus de transitu Mariæ Virginis, sed a quo ille scriptus fuerit, cum non dicatur; sine auctoris titulo

CATHOLICA VERITAS DE S. MARIÆ VIRG. e Apud Ambros. in Luc. c. 2. apud Isidor. de vit. & obit. sanct. c. 68. e Bed. in Luc. cap. 2. d Cap. Sanctæ Roman. dist. 15.

A titulo illum editum fuisse existimamus; cui postea otiosus quispiam præfixerit honestum titulum Melitonis Sardenis Episcopi: qui quidem commentariolus, Bedæ^a etiam iudicio refutatur: sed miratus sum vehementer Tritthemium inter Melitonis lucubrations illum adnumerasse, ac de Melitone plus sibi vendicasse, quàm S. Hieronymum^b, qui illius scripta recensens, nihil prorsus eiusmodi numerat: cum præsertim quæ in eo scripta habentur, tanto viro indignissima iudicentur; quippe qui multa contineat quæ Apostolorum Actis (vt notat Beda) repugnent: et quamuis in edito recenter volumine aliqua ad censuram Bedæ sint emendata, multa adhuc habet fatua, delira, atque auribus Christianis indigna.

^a Bed. in retrac. in Añ. c. 8.

^b Hier. de Script. Eccl. in Melit.

Quod autem pertinet ad libellum illum, seu epistolam^c ad Paulam & Eustochium de assumptione beatæ Mariæ, Hieronymi nomine prænotatam; eam non modo non esse Hieronymi, sed nec Sophronij, cuius idem Hieronymus^d meminit (vt aliqui existimarunt) iudicium omnium eruditorum appello. Videre est enim auctorem eo commentario totum esse in insectando ac impugnando dogmate Nestorij, quem longe post Hieronymi ac Sophronij tempora vixisse, nulla est dubitatio. Sedenim hic auctor post multa contra Nestorij & Eutythij errores disputata, habet hæc verba: Hæc idcirco dixerim tantisper de fide incarnationis Christi, carissimæ; quia, quod plures Orientalium circumeunt suis facibus obuoluti, moneri debuistis, ne suo obnubilare vos velint obscuritatis eloquio, vel Græco turbine Latinam confundere puritatem.] Sed quàm egregie mentiatur, ex eo apparet, quod nullam ætate Hieronymi de incarnatione Christi obortâ hæresim, quam impugnat, esse constet: nam Apollinaris error diuersi generis erat. Hinc videas manifestam hominis imposturam, qui ad promerendam fidem, Hieronymi, Paulæ, & Eustochij nomina est eo opere nundinatus: sed hæc clarius demonstrabunt quæ paulo inferius dicturi sumus. Hæc de his quæ pertinent ad apocrypha scripta: quo etiam iure censenda sunt cetera, quæ licet ab alijs sint relata auctoribus, non aliunde tamen quàm ex dictis noscuntur esse accepta: vt quæ a Nicephoro^e in primis recensentur de palmæ ramo eidem Dei genitrici morienti in victoria signum allato; quæ & in dicto libello Melitonis^f nomine scripto leguntur.

XIII.

^c Tom. 9. epistol. 10.

DE SCRIPTO HIERONYMI NOMINE.

^d Hieronym. de Script. Eccl. in Sophron. c. 134.

^e Niceph. lib. 2. c. 21. & lib. 15. c. 14.

^f Melit. de vrs. Virg. c. 3.

Quæ item ab ipso^g, & olim (vt ipse refert) a Iuuenale Episcopo Hierosolymorum traduntur de Apostolis eodem momento collectis e diuersis Orbis regionibus, Hierosolymam ad obitum eius per aera in sublime delatis, eodem Melitonis^h apocrypho contineri, certissimum est; quod etiam Bedaⁱ cognouit. Rursus etiam quæ habentur de miraculo factò in Iudæam, qui feretrum, quo illa ad sepulturam ferebatur, est conatus euertere, in eodem item apocrypho^k leguntur. Sed hæc cum dicimus, non sic impugnamus, quasi minime vera esse potuerint; quandoquidem non sit impossibile apud Deum omne verbum: sicut nec ob eam causam, quod ibidem^l feratur eadem resurrexisse, & vna cum corpore esse assumpta in cælum, id negamus, vel in dubium reuocamus accidisse; quæ præsertim Iuuenalis Hierosolymorum Episcopus non ex scripto aliquo commentario, sed potius ex antiqua & veneranda maiorum traditione se accepisse testatus^m sit. Quæ autem addit Nicephorus^o, occasione Thomæ absentis referatum fuisse ab Apostolis Dei genitricis sepulchrum; ea quidem apud dictum Melitonem non leguntur, verum eadem ex traditione maiorum a Iuuenale esse relata testatur. Addiderunt alij & de cingulo eidem Thomæ ab eadem Dei genitrice Maria cælitus misso: sed quam fidem mereantur quæ non tantum non in probatis antiquis auctoribus, sed nec in ipsis apocryphis scripta leguntur, quiuis facile iudicabit. Sic videas ipsam, quæ circumfertur historia de transitu Virginis, omni ex parte vacillare, meritoq. a Gelasio, Beda, & alijs eruditis inter apocrypha recensitam. Hæc dixerimus ob nonnullos, qui dum apocrypha mordicus defendenda suscipiunt, nec id quod conantur efficiunt, & veris quæ adstruunt, fidem derogant.

XIV.

^g Niceph. lib. 2. c. 21. & lib. 15. c. 14.

^h Melit. de vrs. Virg. c. 4. 5.

ⁱ Bed. in retrac. in Añ. c. 8.

^k Nicephor. ubi sup. lib. 2. c. 21. & c. 22.

^l Melit. ubi supra c. 2. c. 13. 14. m Eod. lib. c. 17.

ⁿ Apud Niceph. lib. 15. c. 14.

^o Nicephor. lib. 2. c. 23.

Sed ostendam hoc vno exemplo in rebus ipsis de quibus agimus, quanto cum præiudicio sint apocrypha pro veris accepta. Vsuarius^p & Ado in suis Martyrologijs, putantes scriptionem illam de transitu beatæ Mariæ Hieronymi esse germanam; rursumq. id esse ratum in Ecclesia, quod ille sensisset, existimantes; quasi ex sententia Ecclesiæ, hæc in hunc modum descripta posuerunt XVIII. Kal. Septembr. Dormitio sanctæ Dei genitricis Mariæ: cuius sacratissimum corpus etsi non inueniatur super terram, tamen pia mater Ecclesiæ eius venerabilem memoriam sic festiuam agit, vt pro conditio-

XV.

^p Vsuarius. 15. August.

^q Ado eod. die. CORRIGVNTVR VSUARIVS ET ADO.

conditione carnis eam migrasse non dubitet. quo autem venerabile illud Spiritus sancti templum nutu & consilio diuino collocatum sit, plus elegit sobrietas Ecclesie cum pietate nescire, quam quid friuolum & apocryphum inde tenendo docere.] hæc ipsi. Sed dum se apocryphum vitare putant, in deterius lapsi sunt. At vnde tandem hæc ab eis accepta, vnde deducta? Non aliunde certe, quam ex illo non dicam tantum apocrypho libro, sed impostura, Hieronymi nomine peruulgata, vel recens a quibusdam, vt Erasmo, falso adscripta Sophronio: ibi enim hæc eadem fere verba, vel quæ eandem prorsus sententiam reddant, habentur: Propter cautelam, salua fide, pio magis desiderio opinari oporteat, quam inconsulte definire quod sine periculo nescitur.] hæc ibi, & alia plura in eadem sententiam; vt illud supra: Quid horum verius censeatur, ambigimus: anima ne tantum, vel iuncta corpori sit in cælum recepta.] Laudanda forte modestia, nisi esset labefactata mendacio. Si enim, sententia Domini, qui a semetipso loquitur, mendax est; quanto magis qui falso, quo aliquam aucuparetur fidem, sese Hieronymum simulauit; vt quem constat post Nestorij vixisse tempora, tam familiariter Paulam & Eustochium allocutus videatur? Ex his itaque videas, quales sint eius merces, quas non nisi hisce offusas tenebris licuerit venditare, cum sincera veritas luce gaudeat. Non enim tantum (quod ait Dominus^b) qui facit veritatem, sed & qui dicit, venit ad lucem. Itaque ex his plane intelligis, quæ impostor ille, quisquis fuerit, commentus est, non secundum ea quæ sentiret Ecclesia, sed præter illius sententiam conatum esse: cum alioqui magnam commeruisset laudem, si perspicue de his in eadem cum illa consensionem scripsisset.

a Ioan. 3.

b Ioan. 8.

XVI.

Sed Vsuardum & Adonem ad institutam semel orationem iterum reuocemus. Vnde, quæso, vobis ista nomenclatura nouiter vsurpata, vt Dormitionem, non Assumptionem dicatis? cum præsertim pridie eius diei ambo dixissetis, Vigilia Assumptionis; cur non potius vestra sententia, Vigilia Dormitionis? cur hæc inconstantia sermonis? Cogor equidem cum Apostolo dicere^c: Currebatis bene; quis vos impediuit? An fortasse moti estis exemplo Græcorum, qui item Dormitionem dixerunt? Sed nec vobis eiusmodi suffragatur exemplum: cum alioqui Ioannes Damascenus, & alij qui Dormitionem dixerunt, eam tamen vna cum corpore in cælum esse assumptam, aperte testati sint; nec, vt vos, id affirmare dubitauerint. At sane (vt liquido apparet) nihil ad hæc vos impulit, nisi Hieronymi, quam putabatis, auctoritas. Hinc excusatione aliqua digni essetis, quod Hieronymi nomine decepti estis; si Romanæ Ecclesie, quod sequeremini, exemplum defuisset. Annon præcedebant quæ sectari debuissetis, Romani Martyrologij vestigia antiquissima, in quo non Dormitio, sed Assumptio dicitur? qua voce semper Romana Ecclesia vsa est, vt est videre in Ordine Romano, Sacramentario sancti Gregorij, alijsq. antiquis Ritualibus & Missalibus libris. Ecquid, rogo vos, sibi vult, quod dum aliorum omnium recolit Ecclesia sanctorum natiuitatis, nempe migrationis ex hac vita celebritatem, natalē diem nominare consuevit, vel migrationem, vel aliquando dormitionem; cum vero agit de obitu sanctissimæ Dei genitricis Mariæ, non natalitium, non dormitionem, nec migrationem vocat, sed Assumptionem appellat? nisi quoniam non solius animæ ad Deum transitum, sed & corporis simul euectionem voluit significare? Sicut enim cum Christi anima vnâ cum carne cælos propria, non aliena virtute conscendit, Ascensionem vocat; ita Dei genitricis migrationem, quod non suapte virtute, sed filij gratia a mortuis resurrexerit, & in cælum euecta fuerit, proprietate loquendi maluit Assumptionem Ecclesia appellare.

c Galat. 5.

ASSUMPTIO TRANSITVS VIRGINIS NOMINATVS.

XVII.

Porro non hi tantum ea epistola commenticia, Hieronymi nomine scripta, vel Sophronio falso attributa, sed & alij complures eorumdē auctoritate decepti sunt, quod dixerint: Plus elegit sobrietas Ecclesie cum pietate nescire, quam aliquid friuolum & apocryphum inde tenendo docere.] vt inter alios auctor ille sermonis qui hætenus Augustini nomine latuit (est autem trigessimus quintus de Sanctis) sed falso: cum enim citetur ab eo Isidorus, alium ab Augustino esse auctorem, certum est: ille, inquam, eadem Hieronymi auctoritate percussus, nec verbum proferre de assumptione cum corpore ausus est. Sed dicant velim, vbinam, aut quando, vel quo saltem leui signo id quod dicunt, Ecclesia professã sit se nescire; cum alioqui, licet nullum de ea re decretum edixerit, in ipsis sacris Ecclesiasticis precibus, quas ea die publice recitare consuevit, id affirmasse sapius videatur, Versibus, Responsorijs, Antiphonis, & Lectionibus?

In quam

In quam sententiam cum Patres omnes, qui de ea re egerunt, æque conspirent, & Scholasticorum^a classis pariter cōsentiatur, nullus remanet dubitandi de ea re locus: adeo vt perfrictæ frontis & procacis sit animi indicium, Ecclesie vniuersalis vsui & tot Patrum sententijs non acquiescere; maximamq. omnium esse temeritatem his omnibus contradicere. Cum præsertim quæ Hieronymi vel Sophronij nomine inscripta est epistola, quam refellimus, ac proinde Augustino^b sermones de Assumptione falso adscripti, quos merito Louaniensis schola rejicit in angulum, vel quæ id genus sunt aliæ apocryphorum quisquiliæ, quæ potius detrahant, quam probent veritatem, eadem omnia alia adhuc confutentur ratione, vt manifestæ arguantur falsitatis.

Quomodo, quæso, auctor ille, qui se Hieronymum esse mentitus est, dicit Dei genitricis sepulchrum eo tempore, quo viuebat Hieronymus, desuper terram omnibus fuisse perspicuum? Qua enim ratione Epiphanius Hierosolymis sæpe versatus (vt de eo tradit Hieronymus^c) se ambigere ait, an mortua fuerit, si eius sepulchrum ob oculos omnium positum, perspicuum omnibus factum esset? Vel quomodo de eo mentionem facere Hieronymus^d prætermisisset, qui relegens cuncta Palæstinæ loca quæ S. Paula Roma veniens inuisit, & vt taceam de Christi sepulchro, alia cuncta quæ ibi erant memoria digna monumenta recenset, vt duodecim Patriarcharum, Iosue, Eleazari filij Aaron, Elisæi, Abdiæ, Michææ, Ioannis Baptistæ, Lazari, necnon & mausoleum Helenæ Adiabenorū Regina, quæ tempore Claudij populum fame laborantem pauit? Quis adduci potest, vt credat vnum tantum Dei genitricis sepulchrum a Paula spretum, vt non inuiserit; vel Hieronymo mente excidisse, vt non meminerit; cum præsertim agens de Gethsemani in libro de locis Hebraicis, vnam tantum illic erectam ecclesiam, vbi Dominus in horto orauit, affirmet, nec de contiguo eidem loco Dei genitricis sepulchro vel verbum faciat? Ex his igitur manifestior redditur hominis impostura, qui nomine eiusdem Hieronymi dictam epistolam scripsit ad Paulam, dum hæc ait: Monstratur autem sepulchrum eius cernentibus nobis vsque ad præsens in vallis Iosaphat medio, quæ vallis est inter montem Sion & montem Oliueti posita; quod tu, o Paula, oculis aspexisti: vbi in eius honorem fabricata est ecclesia miro lapide tabulata, in qua sepulta fuisse (vt scire potestis) ab omnibus ibidem prædicatur, sed nunc vacuum esse mausoleum cernentibus ostenditur.] hæc egregius ille mendaciorum concinnator; qui non ex his tantum quæ diximus arguitur patentis mendacij, sed etiam ex Eusebio^e & alijs qui egerunt de locis sanctis, Constantini temporibus repertis, & ædificijs illustratis, cum nullus eorum vel leuem saltem de sepulchro Virginis fecerit mentionem.

Quamobrem haud multum ante tempora Iuuenalis, sepulchrum illud fuisse repertum, ex his dictis adducimur vt credamus. Qui^f enim loca illa intuiti sunt, eademq. fideliter describere, sane testantur, post cladem Hierosolymitanam a Romanis illatam, sepulchrum Dei genitricis ruina propinquorum ædificiorum sic fuisse coopertum & obrutum, vt per gradus circiter sexaginta pateat ad illum locum descensus. Et qui nostris temporibus illuc peregrinati sunt, testantur illud in petra excisum esse, & instar sepulchri Domini, natiui lapidis coherentia loco immobiliter inhære: meminit & Beda de Locis sanctis, sepulchrum Dei genitricis suis temporibus vacuum cerni in dicto loco: vnde & miramur, quomodo illud dicatur Constantinopolim fuisse translatum. Cum vero tandem ipsum Dei genitricis sepulchrum inuentum est sine eius corpore: eius inuentionis occasione, quod vacuum sit repertum, de eius in cælum cum corpore assumptione exhibitum est scribendi argumentum: antea autem nemo (quod repererim) eiusmodi scribendi genus attigit. Nam sicut qui fertur esse Augustini sermo, alterius potius auctoris esse putatur, ita qui Athanasij nomine inscribitur, alicui alteri potius adscribendum existimauimus, quam Athanasio: nam cum ibi auctor multus sit in confutando Nestorij dogmate, de quo tunc esset controuersia, & vrgere Monothelitas conetur, plane alius ab Athanasio esse conijcitur. Si enim ea ab Athanasio scripta fuissent, Cyrillus eiusdē Ecclesie Episcopus, & alij Patres qui Ephesino Concilio aduersus Nestorij interfuere, & cuncta quæ a sanctis Patribus scripta essent volumina, vt illius hæresim impugnarent, euoluerunt, nequaquam adeo laborassent, sed nullo negotio quid de incarnatione Verbi sentiendum esset, vna illa tanti Patris edita homilia occlusissent ora omnium blasphemantium.

Non ignoramus Glycam Siculū, recentiore historicum, vt Athanasij homiliam il-

ECCLESIA QVIV PROFESSA.
a Thom. Bonauent. Antonin. Alb. Mag. Riccard. de S. Vitt. Vgo de S. Vitt. & alij omnes recentiores.
b Aug. serm. de sanct. 34. & 35. & tom. 9. tract. 8. & tom. 10. 83. in Append. edit. Louan.

XVIII. SEPVLCHRVM DEI GENITRICIS INCOGNITVM.
c Hier. ad Pamach. epist. 61. d Hier. epist. 27.

e Euseb. in Vit. Cæs. lib. 3. c. 24. & sequentib. Socrat. lib. 2. cap. 13. Sozom. lib. 1. cap. 1. Theodor. lib. 1. c. 15. 16. 17.

XIX. f Burchard. 1. par. c. 7. 5. 47.

g Niceph. lib. 15. c. 14. Ioan. Damasc. ser. 2. de dormit. Deip. prope fin. REPERTVM VACVVM SEPVLCHRVM S. MARIE.

Atban. de Incar. Ver. Cirill. ad Reginas. Vid. in Concil. Ephes. to. 1. c. 5. edit. Pelran. pag. 76.

lam citasse: sed cum auctor eo sermone se ea conari testetur aduersus blasphemias haereticorum; doceat fuisse temporibus Athanasij, vel ante, qui sicut duas naturas, ita duas personas in Christo praedicarent, & negarent Mariam matrem Dei esse dicendam, quos ibi auctor impugnat: cum alioqui sciamus Athanasium, quod non esset suo tempore ea de incarnatione Verbi exorta agitataque controuersia (etsi semper eadem senserit quae in sacrosancto Concilio Ephesino postea reperiuntur esse decreta) non adeo explicite iisdem prorsus vocibus usum esse; quas ad excludendum penitus dogma Nestorij, Patres qui eidem Synodo interfuerunt, oportuit dilucidius declarasse. Cum tamen auctor ille post Synodum ea scripsisse ex hoc ipso manifeste cognoscatur; cum secundum quod definitum fuerat in eodem Concilio Ephesino, duas praedicet in Christo naturas in vna persona inconfuse, indiuisae, & inconuertibiliter simul vnitas.

XXI. Quas quidem voces ad insinuandas naturae diuinae cum carne vnionis proprietates, a Patribus tunc primum inuentas, nemo res illas exactius perscrutatus inficias ierit: sicut aduersus Monothelitas ab eodem auctore illa apposita verba: Duas praedicamus voluntates, sed nequaquam duos volentes, aut duos operantes, sed vnum volentem secundum vnitatem personae: contra, duas voluntates & duas operationes secundum peculiarem vtriusque naturae rationem. hoc igitur modo incarnationis mysterium praedicantes, haereticorum blasphemias repudiamus, in quibus ipsos relinquentes transimus.] Sed quos haereticos, praeter Monothelitas, in quos agit? Doceat, si quis his refragatur, alios tempore Athanasij vel ante extitisse haereticos, qui adeo explicite negarent in Christo duas voluntates atque operationes, vt oportuerit ita distincte ab Athanasio confutari; quos & obstinate in errore persistentes, ita redargutos, in eadem haeresi meritos, vt desperatos ipsum (vt ait) sic opus fuerit reliquisse?

XXII. Sed & illud obserua: Quidnam est, quod ibidem auctor adeo detestetur dici Christum hominem Deiferum; nisi quia Nestorius primum his abusus est vocibus, quibus etiam ante Patres Niceni Concilij, S. Basilius, & alij vsi sunt, vt Theodoretus Anathematismis contra Cyrillum affirmat. Cum igitur vt Christum hominem Theophorum dicere abhorrent postea Patres, Nestorius in causa fuerit, vt pluribus docet Cyrillus in libro de Incarnatione Vnigeniti, capite vigesimo secundo, & vigesimo tertio: necesse est affirmare, auctorem qui in dicta homilia easdem detestatus est voces, ipsum post Nestorium extitisse: cuius causa, nempe vt eius haeresis impugnetur, in quinto Cyrilli Anathematismo vna cum alijs in Concilio Ephesino recepto ita definitum habetur: Si quis Christum Deiferum hominem audet dicere, & non potius Deum secundum veritatem, &c. anathema sit.] Quonam pacto, quaso, exhorruisse potuit Athanasius dicere Christum hominem Deiferum, qui (quod minoris efficaciae est) dixerat Christum hominem Dominicum in expositione Fidei ad finem, & in sermone maiori aduersus Apollinarum, qui citatur in Concilio Lateranensi sub Martino Papa & martyre, secretario quinto? Quibus omnibus videas non esse Athanasium sermonis illius auctorem, sed aliquem alium qui vixit post Nestorij tempora, vigente haeresi Monothelitarum.

XXIII. Consultus de eadem homilia quid sentiret, eruditus vir Antonius Agellius, ad superiora ista addidit: Angelicas Hierarchias in ternos ordines distributas, apud neminem ex illis veteribus reperiatis, nisi apud solum Dionysium, cuius opera Athanasij tempore erant ignota. itaque vbi de Angelis agitur, nomina illi quidem vsurpant quae apud B. Paulum reperiuntur; Hierarchias Angelorum, ternasque distinctiones nusquam commemorant. Deinde illud me maxime permouet, quod etymologia vocis *θειος* leuiter admodum ac pene pueriliter auctor exequitur, vt indignissimum sit eam tanto viro tribuere, sic dictam *θειος* quasi *θειος*. Atqui vox *θειος* nusquam apud Graecos reperitur: dicunt enim *θειος*, cum aequalitatem significant: et *θειος* non *θειος* nisi *θειος*, sed a femineo potius participio *θειος* deducitur. Ferre idem peccat, nisi etiam periculosus, in explicanda appellatione *θειος* *υποστασις*, quali de eo dicatur qui sub alio stat, hoc est, alteri sit subiectus: cum hypostasis etiam de Patre dicatur, qui sub nullo stat, cum a nemine habeat originem.] haec ipse. Licet vero & alij viri eruditi idem sentiant: tamen quod sub nomine Athanasij cufus extet sermo ille, nec cuius auctoris sit, possit facile demonstrari; donec legitimus eius scriptor inueniatur, sub nomine remaneat Athanasij in Breuiario, secundum Praetoris interdictum, Vti possidetis, ita possideatis. Haec idcirco dixisse voluimus, quod existimemus Catholicam veritatem labefactari potius, quam hisce falsis allegationibus adiuuari. Ceterum quisquis fuerit au-

Arit auctor ille, certe constat non extrinsecus vulgarem fuisse hominem, sed plane insigniter eruditum, ac pietate praestantem. sicut & duos illos sermones, qui Augustini nomine editi sunt, licet ipsius non sint, tamen (quod ex illis licet animaduertere, & vt est in praeremia, Ex vnguibus leonem) clarissimorum Theologorum esse opus, non veremur asserere.

Demum vt de his dicendi finem faciamus: sicut tam ex Graecorum quam Latino-
XXIV. Romanae Ecclesiae vsu recepto firmiter constanterque asserimus ac profitemur, ipsam sanctissimam Dei genitricem Mariam vna cum sacratissimo illo corpore, quo impartita est Deo carnem, in caelum esse receptam. Quod quidem haud adeo mirum vel nouum videri debet; cum si cetera in illam collata pensentur beneficia, hoc leuius censendum videatur, quod & alijs plurimis constat fuisse diuina liberalitate concessum. Quod si Christo resurgente ex mortuis, multa subinde (vt ait Euangelista) sanctorum corpora surrexerunt, & introierunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis; quos, penetrans ille caelos, duxit secum in altum, captiuam (vt est apud Paulum) ducens captiuitatem: b Ephes. 4. quid, inquam, tam mirum, tam nouum, vt matri concessum sit, quod compluribus seruis constat fuisse tributum? Sunt & aliae innumerabiles rationes, immo & sanctorum oracula Prophetarum, quae non id suadeant solum, sed & affirmare compellant: quae cum ab alijs pluribus sint recensita, in illis diutius non immorabimur. Haecenus de assumptione Dei genitricis Mariae; quam quidem non sic recensuimus hoc anno, quasi affirmare velimus, hoc ipso anno esse defunctam, & in caelum assumptam; sed quod hoc anno ponatur ab Eusebio, nobisque quonam anno certo decesserit, sit inexploratum. Sed quo tempore coepta sit celebrari in Ecclesia solemnitas Assumptionis Dei genitricis, cegimus in Notationibus ad Romanum Martyrologium.

C fertur eiusdem Dei genitricis epistola ad Ignatium reddita, eiusdemque Ignatij vna ad ipsam scripta, duae vero ad Ioannem Euangelistam de eadem ipsa loquentes. Sed Hieronymus, & alij antiquiores, qui eiusdem Ignatij recensuerunt epistolas, eas non nouerunt. Traduntur & aliae ab ipsa ad alias scriptae ciuitates: quas cunctas, cum careant Ecclesiae auctoritate, non nisi in apocryphorum classem reijciendas esse, omnes facile iudicabunt.

XXV. Describitur Dei genitricis effigies a Nicephoro ex Epiphanio, vt ait, in haec verba: Mores autem, formaeque & staturae eius modus talis (vt inquit Epiphanius) fuit: Erat in rebus omnibus honesta & grauis, pauca admodum eaque necessaria loquens, ad audiendum facilis, & perquam affabilis, honorem suum & venerationem omnibus exhibens: statura mediocri, quamuis sint qui eam aliquantulum mediocrem longitudinem excessisse dicant. Decenti dicendi libertate aduersus homines omnes vsa est, sine risu, sine perturbatione, & sine iracundia maxime. Colore fuit triticum referente: capillo flauo, oculis acribus, subflauas tamquam oleae colores pupillas in eis habens: supercilia erant ei inflexa, & decenter nigra, nasus longior, labia florida, & verborum suauitate plena: facies non rotunda & acuta, sed aliquanto longior, manus simul & digiti longiores. Erat denique fastus omnis expers, simplex, minimeque vultum fingens, nihil molliciei secum trahens, sed humilitatem praecellentem colens. Vestimentis, quae ipsa gestauit, coloris natiui contenta fuit; id quod etiamnum sanctum capitis eius velamen ostendit. Et, vt paucis dicam, in rebus eius omnibus multa diuinitus inerat gratia.] haec ille, qui & superius Domini Iesu describit effigiem. Sed in his non immerito, cum ex pictura aliqua prototypa haec potius descripta, quam ex viuente ipsius imagine esse videantur accepta. Ceterum alibi testatur, S. Lucam Euangelistam Dei genitricis pinxisse imaginem: sed & Saluatoris effigiem ab eodem coloribus esse effigiatam, tradit Metaphrastes.

XXVI. Hoc eodem anno quadragesimo octauo, iisdemque. Coss. Cuspis Fadus Iudaeae Procurator negotium fecit Iudaeis de stola pontificia, olim illis reddita, quam rursus in Romanorum Praesidum ditionem vindicare curauit. Rem gestam in hunc modum Iosephus describit: Accitis deinde Pontificibus, & Hierosolymitanorum primatibus, mandatum Caesaris eis exposuit, vt talarem tunicam, & sacerdotalem stolam quam solum summum Pontificem induere fas est, in castellum Antoniam deponerent, vt esset in Romanorum potestate, quemadmodum olim fuerat. Illi vero non audentes contradicere, rogabant tamen Fadum & Longinum (venerat & ipse Hierosolymam cum copijs, timens ne ad Fadi postulata Iudaei molirentur noui aliquid)

primum vt legatos sibi ad Cæsarem liceat mittere, qui ab eo petant sacræ stolæ seruandæ ius: deinde vt expectetur super postulatione rescriptum illius. Responsum est, permisso vt legati mittantur, si prius darentur obsides: cumq. prompte liberos suos dedissent, legati profecti sunt. Agrippa iunior defuncti filius, qui tum forte apud Claudium agebat (vt diximus) cognito qua de causa venissent, rogauit Cæsarem, vt Iudæis sacræ stolæ custodiam petentibus annuere dignaretur, & Fado super hoc negotio scribere. Tum Cæsar, vocatis ad se legatis, ait se hoc eis concedere, hoc enim se illius donare precibus. cui responso talem epistolam addidit:

XXVIII.
CLAVDII IMP.
EPISTOLA AD
EVDAEOS.

Claudius Cæsar Germanicæ Tribunitiæ potestatis Conf. designatus IIII. Imp. X. PP. Hierosolymitanorum magistratibus, Senatui, & populo, totiq. Iudæorum genti salutem.

Quoniam Agrippa alumnus meus pijsimus, quem ego domi educo, adduxit ad me vestros legatos, gratias agentes quod sedulo genti vestri prouideam; rogantesq. enixe, vt pontificalem stolam & coronam vobis seruare liceat: Concedo quod petitis, quemmodum ante vir optimus & mihi carissimus Vitellius concesserat: vestraq. voluntati annuo, primum motus pietate propria, & quia placet religiosum esse more suæ patriæ: deinde vt gratificer Herodi Regi, & iuniori Aristobulo, quos & mihi deuotissimos noui, & vestri studiosissimos, meritoq. illorum amicitiam plurimi facio. Scripsi autem de hac re & Cuspio Fado Procuratori meo per Cornelium Ceronis, Tryphonem Theudionis, Dorotheum Nathanaelis, ac Ioannem Ioannis filium. Datæ quarto Kalend. Iul. Rufo & Pompeio Siluano Coss.] hætenus Claudij epistola, & de stola pontificia negotium.

XXIX. Porro litteræ Claudij in nomine Consulium & in titulo deprauatæ noscuntur, dum primo Siluanus pro Silano ponitur, & Rufus pro Valerio Asiatico, qui hoc anno Consulatum gesserunt: Pompeius enim & Rufus, qui in eis ponuntur, post hæc tempora creati sunt Coss. nempe Pompeius anno nono Claudij, Rufus vero anno decimo. Ceterum constat, longe ante esse scriptam eam epistolam, nimirum cum Herodes Rex Chalcidis, cuius in ea mentio habetur, adhuc viueret; quem, teste eodem Iosepho, constat vita functum octauo eiusdem Claudij anno. Quod rursus se ad Cuspium Fadum scripsisse, eadem epistola Imperator significet: plane demonstrat, illam hoc anno, dum adhuc esset in magistratu, & non post tres annos, cum alius (vt suo loco dicemus) Iudæam procuraret, scripsisse: hoc enim vel sequenti anno missus est successor Fado Tiberius Alexander, eius Alexandri filius (vt idem Iosephus^a testatur) qui Alabarchiæ magistratum gessit Alexandria, omnium in ea vrbe suo tempore ditissimi, qui etiam erga Deum pietate superauit filium desertorem paternæ religionis. Hæc cum scribat Iosephus, addatq. hoc tempore famem illam ingentem contigisse, quæ anno secundo (vt vidimus) Claudij facta est: quàm toto cælo (vt aiunt) erret, perspicuum est.

^a Ioseph. antiq.
lib. 20. c. 3.
TIBERIVS ALEX.
PROCVRATOR IVDAEAE.

XXX. At quoniam Alexandri Alabarchæ mentio facta est: quod pertinet ad Alabarchiæ functionem; fuit eiusmodi magistratus in Ægypto nobilis, cuius curæ commissa erat salis dispensatio, dicebaturq. Alabarcha, salis præfectus. De homine hoc magistratu fungente, & Romæ statuam inter triumphales habente, sed quæ tamen, vtpote Iudæi hominis, contemptui omnibus esset, Iuuenalis^b putatur satyrice cecinisse his versibus:

*Atque triumphales, inter quas ausus habere
Nescio quis titulos Ægyptius, atque Alabarches,
Cuius ad effigiem tantum non meiere fas est, &c.]*

^b Iuuenalis
Satyr. 1.

DE ALEXANDRO ALABARCHA.

Erat (vt diximus) dictus Alexander Ægypti Alabarcha germanus Philonis Hebræi, qui functus est ad Caium pro Iudæis Alexandrinis legatione: in cuius fortasse honorem illa erat erecta statua: nam quem Tiberius in carcere detinuerat, Caius soluit, atque honorificentissime habuit. Sed ad res gestas sub procuratore Tiberij reuertamur. Hoc tempore (inquit Iosephus^c) Herodes Rex Chalcidis, quem dictum est impetrasse a Claudio ius in sacerdotes & templum, Iosephum Camidæ filium priuauit summo pontificatu, eiq. succedere iussit Ananiam Nebedæi filium. Functus est autem suo magistratu Tiberius biennio, vsque scilicet ad Herodis obitum, annum vero Claudij Imperatoris octauum.

^c Ioseph. antiq.
lib. 20. c. 3.

Circumacto anno Domini quadragésimo octauo, qui sequitur quadragésimus nonus Consules^a habuit Claudium Augustum quarto & L. Vitellium tertio: quo tempore, secundum a nobis institutum temporis ordinem, Paulus^b & Barnabas, peracto peregrinationis suæ circulo, Antiochiam Syriæ redierunt. id Lucas his verbis narrat: Transentes Pisidiam, venerunt in Pamphiliam: et loquentes verbum Dei in Pergen, descenderunt in Attaliam, & inde nauigauerunt Antiochiam, vnde erant traditi gratiæ Dei in opus quod compleuerunt. Cum autem venissent, & congregassent Ecclesiam, retulerunt quanta fecisset Deus cum illis, & quia aperuisset Gentibus ostium fidei. Morati sunt autem tempus non modicum cum discipulis.] hæc Lucas. Quomodo autem oborta Antiochiæ inter Fideles dissensione, Paulus & Barnabas venerint Hierosolymam, dicemus post annum sequentem, quo illorum occasione habitum fuisse Concilium Apostolorum de abolenda circumcissione, certa ratione monstrabimus.

Eodem anno Romæ cum in dies magis magisq. propagaretur Christiana religio, ipsaq. Gentilium superstitione ea de causa non nihil inciperet posthaberi, Claudius Imperator ex S. C. aruspicum disciplinam restituendam curauit. Id enim Tacitus^c his verbis tradit: Retulit deinde ad Senatam super collegio aruspicum, ne vetustissima Italiae disciplina per desidiam exolesceret.] et paulo post: Et quia externæ superstitiones valefcent; & læta quidem in præsens omnia, sed benignitati deum gratiam referendam: ne ritus sacrorum inter ambigua culti, per prospera obliterarentur: factum ex eo Senatusconsultum, viderent Pontifices, quæ retinenda firmandaq. aruspicum.] hæc Tacitus: quem per externas superstitiones, Christianam quoque religionem in Vrbe iam ante quinque annos disseminari coeptam significare voluisse, nullus iure poterit dubitare. Ceterum non sua tantum restituere ac roborare, sed & nostra labefactare ac penitus infringere conatus est, dum vna cum Iudæis Christianos, qui in Vrbe erant, loco expulit, vt inferius post sequentem annum dicemus.

Sequitur ordine annus Domini quinquagesimus, A. Vitellio & L. Vispanio Coss. I. Quo Claudio agente octauum annum in Imperio, Herodes Rex Chalcidis, Agrippæ maioris Regis germanus (vt Iosephus tradit^d) vita functus est. sunt enim hæc Iosephi verba: Tiberio Alexandro successit Ventidius Cumanus: quo tempore idem Herodes Agrippæ magni frater vita excessit, anno octauo principatus Claudij.] et alibi^e: Post obitum, inquit, Herodis, qui regnavit in Chalcide, Claudius Agrippam, Agrippæ filium, in patrii sui regno constituit. Alterius autem prouinciæ suscepit curam post Alexandrum Cumanus, sub quo oriri coeperunt tumultus, & denuo Iudæos calamitas comprehendit. Nam exorta^f seditione Hierosolymis, multi Iudæorū desiderati sunt: cuius causam primum explicabimus. Instante Paschæ festo, per quod nostris hominibus vesci panibus infermentatis mos est, concurrentibus vndique ad solemnitatem turbis plurimis, veritus Cumanus ne inde nasceretur motus aliquis, iussit cohortem vnam armatam stare supra templi porticus, cohibeturam tumultum, si quis forte existeret: nam idem & alij ante illum Præsides factitarunt festiuitatum temporibus. Eius festi die quarta, miles quidam ostendit populo nuda genitalia: qua contumelia furentes vociferabantur, non se affectos iniuria, sed ipsum Deum, quem honoraret ea celebritas: et quidam audaciores in Cumanum iactabant conuicia, dicentes ab illo submissum petulantem illum militem.

His auditis Cumanus & ipse non mediocriter irritatus est; rogabat tamen vt desinerent mouere seditionem festo tempore. cumq. illi adeo non parerent, vt maioribus

^a Dio lib. 60.

^b Act. 14.
PAVLVS ET
BARNABAS
REVERSI AN-
TIOCHIAM.

II.

^c Tacit. lib. 11.

CLAVDIVS PRO-
SPICIT GENTI-
LITATIS SVPER-
STITIONI.

^d Ioseph. antiq.
lib. 20. c. 3.
HERODIS OBI-
TVS, CVM ANI
PROCVRATIO.
^e Ioseph. de bel-
lo Iud. lib. 2.
cap. 11.

^f Ioseph. antiq.
lib. 20. c. 3. 4.

SEDITIONE ET
CLADES IV-
DAEORVM.

etiam impeterent eum conuicij; iubet totum exercitum cum armis conuenire in An-
toniam castellum templo imminens, vt supra docuimus. Vulgaris multitudo, viso ad-
uentu militum, territa, coepit magno impetu fugere: et cum essent angusti viarum exitus,
rati a tergo hostem insequi, comprimebant se inuicem inter fugiendum, & con-
culcabant in angustijs, ita vt perirent plurimi: viginti enim millia extinctorum illo tu-
multu numerata sunt: versaq. in luctum festa lætitia, omnes sacrificiorum & precatio-
num obliuisti, dederunt se lamentis & eiulibus: tantam cladem intulit vnus militis im-
pudentia.] hæc Iosephus: licet parum sibi constans, alibi^a numerans in compressione
necatos, dicat supra decem millia hominum esse extincta. Sed quid ad hæc additum
sit mali, coeptam persequens idem Iosephus^b orationem, ait:

^a Ioseph. de bel-
lib. 2. c. 4.
^b Ioseph. antiq.
lib. 20. c. 4.

III.
NOVA CAUSA
ADDITA.

Vix hic luctus desierat, cum aliud malum accidit. Quidam enim, qui ex illa turba
fugientes euaserant, in publica via, centeno ab vrbe stadio, Stephanum Cæsaris seruum
iter facientem aggressi sunt latrocinio, omnesq. eius diripuerunt sarcinas. Quo audi-
to, Cumanus confestim eo misit milites, iussos vt vicos loco propinquos diriperent.
In hac populatione miles quidam libros Mosaicis in quodam vico inuentos protulit,
eosq. lacerauit in conspectu omnium, multis debacchatus & in legem & in gentem to-
tam conuicij. Hoc vbi ad Iudæos perlatum est, facto concursu agmine magno pe-
tunt Cæsaream, in qua tum Cumanus agebat, supplicantes, vt non suã, sed læti numi-
nis vlsceretur iniuriam. Tum Præses veritus defectionem populi, de amicorum con-
silio, militem illum violatorem legis securi ferijt; atque hoc modo tumultum iam re-
pullulantem sedauit.

IV. Post hæc^c vero inter Samaritas & Iudæos oritur dissidium, iniurijs talibus. Mos erat
Galilæis per dies festos Hierosolymam petentibus, iter facere per Samariam. Aliquan-
do igitur cum transirent vicum Samaritanorum ditionis, qui Nais dicitur, in Magno
campo situs, commissa inter viatores & vicanos pugna, multi Galilæorum desiderati
sunt. Id indigne ferentes eorum primates, Iudæos ad arma concitauerunt, hortantes
vt se in libertatem assererent: seruitutem enim etiam per se molestam, tum vero fieri in-
tolerabilem, si cum subditorum iniurijs coniuncta sit. Cumq. magistratus lenite eos
conarentur, pollicerenturq. se Cumano persuasuros, vt poenas de cædis auctoribus su-
meret: vulgus, contemptis pacificationibus, arma corripit, adscito in auxilium Elea-
zaro Dinæi filio: is ex professo latro, multis iam annis in montibus errans, vicos Sama-
ritanorum incendijs & rapinis vastauerat.

V. At Cumanus, cognitis quæ gesta fuerant, assumit Sebastenorum alam, & quatuor
cohortes peditum, armatisq. iam Samaritanis, contra Iudæos proficiscitur: quos asse-
cutus, multos perimit, plures viuos captos abducit. Tum vero Hierosolymitanorum
primi genere atque honoribus, vt viderunt ad quantam calamitatem ventum esset, in-
duti sacco, & capita sparsi cinere, modis omnibus conabantur flectere multitudinem,
præ oculis ei ponentes diruendam patriam, & templi incendium, liberosq. cum vxo-
ribus captiuos abducendos, vt profanis nationibus seruiant: rogabantq. vt mutato
consilio, abiectis armis, quiescerent in posterum, & suas quisque domos repeterent.
His verbis tandem persuasi, dilapsi sunt: latrones vero ad loca munita reuersi sunt de-
nuo. atque eo tempore vniuersa Iudæa repleta est latronum receptaculis. Porro Sa-
maritanorum primates Vinidium Quadratum Syriæ Præsidem, tunc Tyri agentem,
conueniunt, & Iudæos accusant, quod vicos eorum diripuerint, addentes se non tam
ægre ferre propriam iniuriam, quam contempnam Romanorum potestatem, ad quo-
rum cognitionem spectaret de iniurijs prouincialium decernere: nunc istos, quasi nulli
essent magistratus Romanorum, vicinos infestasse incursionibus: quamobrem nunc se
venisse, vt vindictam impetrarent a Præsidente. hæc fuerunt Samaritanorum querelæ. Iu-
dæi contra & seditionis & pugnae causam in Samaritanos transferebant, sed maxime in
Cumanum, qui muneribus illorum corruptus, tantam cædem dissimulanter tulerit.

VI. His auditis, Quadratus iudicium distulit, dicens se prolaturum sententiã, postquam
præsens apud Iudæam rei veritatem exactius cognouerit. Ita tum infecto negotio, dis-
cessum est. Paulo vero post Quadratus venit in Samariam: vbi cum iussisset reos cau-
sam suam dicere, comperit Samaritanorum culpa tumultum illum excitatum. Cogni-
to deinde quod & Iudæorum quidam res novas moliti sint, in crucem egit quos Cu-
manus viuos ceperat. Inde profectus in vicu Lyddam instar vrbis amplum, sedens pro
tribunali,

IUDAEI CRUCEM
FIXI.

tribunali, Samaritanorum causam audiens, didicit a quodam Samarita, Dorcum Iu-
dæorum primatem cum alijs quatuor socijs Iudæos ad defectionem sollicitasse: quos
Præses affecit supplicio: Ananiam vero summum Pontificem, & Ananum ducem vin-
ctos Romam misit, vt apud Claudium Cæsarem facti sui rationem redderent: primo-
res etiam Samaritanorum, atque Iudæorum, simulq. Cumanum Procuratorem, &
Tribunum Celerem ire in Italiam iussit ad Imperatorem, vt sub eo iudice decerneretur
de his, quas inter se habebant, controuersijs. Ipse veritus ne nouum aliquid Iudæi mo-
lirentur, adiit Hierosolymam: vbi pacata inuenit omnia, populumq. occupatum patrio
festo, & operantem sacrificijs. credens igitur nihil nouaturos, reliquit agentes festa, &
Antiochiam repetijt.

Cumanus porro & Samaritæ Romam missi, statuta die iubentur causam suam dice-
re. comparauerant autem fauorem sibi libertorum & amicorum Cæsaris: quorum ope-
ra vicissent aduersarios Iudæos, nisi Agrippa iunior tum Romæ degens, & Iudæorum
primores premi fauore potentum videns, multis precibus obtinisset ab Agrippina
vxore Claudij, vt marito persuaderet, legitime causam cognoscere, & in deprehensos
tumultus auctores iustam proferre sententiam. Claudius igitur his precibus præmol-
litus, auditis partibus, vt comperit a Samaritanis factum tumultus principium; eos
qui tum ad iudicium venerant, supplicio tradidit, Cumanum vero multauit exilio; Ce-
lerem autem Tribunum iussit perductum Hierosolymam, inspectante toto populo, raptari
per vias, atque ita enecari hominem. Procuratorem deinde in Iudæam misit Claudium
Felicem, fratrem Pallantis.] hæc Iosephus de rebus Iudaicis: quæ tamen non om-
nia hoc anno contigerunt. Cum enim Iudæis dicat adfuisse Agrippinam Claudij vxo-
rem; eam, auctore Tacito^a, constat anno sequenti a Claudio in vxorem acceptam, Mes-
salinamq. Augustam, sed re vera moribus nobile scortum, hoc anno iussu Claudij esse
occisam, Verannio & Pompeio Coss. Immo cum de iudicio inter Iudæos & Samarita-
nos dicat interpellatum fuisse Quadratum Syriæ Præsidem; equidem ex his quæ sub eo
sunt gesta, satis apparet, non ante secundum ab hinc annum fieri potuisse: nam sequen-
ti anno adhuc in magistratu perseuerasse C. Cassium Longinum, auctore Tacito^b, satis
exploratum habetur; nec de Tito Vinidio Quadrato est apud eum vlla mentio, vsque
ad quintum Consulatam Claudij, tertio post hunc anno Fastis adscriptum. Ceterum
cum Iosephus in vnum omnes coniecisset quæ sub Cumano sunt obortæ inter eos cla-
des, licet pluribus re vera diuersisq. annis illæ accidissent; nos tamen, in hoc ipsum se-
cuti, in eundem modum hic ea cuncta descripsimus.

D Sed patentis erroris nihilominus idem Iosephus^c arguitur, dum ait esse damnatum
Romæ Cumanum, ac inde Claudium Felicem Pallantis liberti Claudij Augusti ger-
manum missum esse in Iudæam. Nam Felix (si Tacito fidem præbemus, quem certe
in his præsertim quæ ad Romanos pertinent magistratus, quiuis eruditus Iosepho faci-
le anteferet) simul cum Cumano in eam prouinciam missus est, sic ea inter eos diuisa, vt
Felix Samariam administraret, Cumanus vero reliquam prouinciæ partem: sed (vt
idem auctor tradit) Cumanus a Quadrato Syriæ Præsidente in prouincia est damnatus, si-
mul confidente inter iudices Felice. Sed quo hæc clariora reddantur, libuit hic descri-
bere eiusdem Taciti verba, quæ sunt huiusmodi: Interim Felix intempestiuus remedijs
delicta accendebat, æmulo ad deterrima Ventidio Cumano, cui pars prouinciæ habeba-
tur; ita diuisis, vt huic Galilæorum natio, Felici Samaritæ parerent, discordes olim, &
tum contemptu regentium minus coercitis odijs. Igitur raptare inter se, immittere la-
tronum globos, componere insidias, & aliquando proelijs congregi, spoliaq. & prædas
ad Procuratores referre. Hiq. primo lætari: mox gliscente pernicie, cum arma militum
interiecissent, cæsi milites. Arsissetq. bello prouincia, ni Quadratus Syriæ rector subue-
nisset. Nec diu aduersus Iudæos, qui in necem militum præruperant, dubitatum, quin ca-
pite poenas luerent. Cumanus & Felix cunctationem afferebant: quia Claudius, causis
rebellionis auditis, ius statuendi etiam de Procuratoribus dederat. Sed Quadratus Fe-
licem inter iudices ostentauit, receptum in tribunal, quo studia accusantium deterrerentur.
Damnatusq. flagitiorum, quæ duo deliquerant, Cumanus, & quies prouinciæ red-
dita.] hæc Tacitus sub Coss. Sulla & Orhone, anno Domini secundum initam a
nobis temporis rationem quinquagesimo quarto. Ex his videas Iosephum ignorasse
causam primariam illarum dissensionum, & multos inuoluisse simul errores.

VII.

CUMANVS MVLT
STATVR EXILIO.

Tacit. lib. 22.

Eod. lib. 22.

VIII.

Ioseph. antiq.
lib. 20. c. 5.
IOSEPHI COR-
RIGVNTVR ER-
RORES.

Hoc

IX. Hoc eodem anno (vt idem Tacitus^a est auctor) iussu Claudij Imperatoris conditum **A** ESTVRVM CVM est lustrum, quo censa sunt ciuium LXVIII. centena & XLIII. millia. Hæc CENSU. vero idcirco referimus, vt videas in quantæ vastitatis pelagus Galilæus piscator rete prædicationis immiserit.

IESV CHRISTI
ANNVS
51.

PETRI
ANNVS
7.

CLAVDII IMP.
ANNVS
9.

I. **E** Voluto eius anni circulo, nouis Coss. C. Pompeio & Q. Verannio, nouus incipit annus, qui numeratur Domini quinquagesimus primus, Claudij vero Imp. no- nus: quo (vt auctor est Orosius^b) edicto Claudij, Iudæi Roma pulsi sunt. Id enim Iosephi testimonio se scribere testatur, dum ait: Anno eiusdem nono expulsos per Clau- dium Vrbe Iudæos, Iosephus refert: Sed me (addit) magis Suetonius^c mouet, qui ait hoc modo: Claudius Iudæos, impulsore Christo*, assidue tumultuantes Roma expul- sit. Sed vtrum contra Christum tumultuantes Iudæos coerceri & comprimere iusserit, an etiam Christianos simul, velut cognatæ religionis homines, voluerit expelli, nequaquã discernitur.] hæc Orosius, Suetonium interpretatus, qui subobscurè ea scripsit, vt rerum nostrarum haud satis certus, quòd in eis parum versatus esset. Quoniam vero prædican- tes Apostoli fidem Christi, nullo in populo vehementius quàm a Iudæa gente (quod in Paulo nuper vidimus) sunt impugnati: haud dubium est, eosdem aduersus Petrum Ro- mæ Euangelium prædicantem, illudq. in dies magis inter Gentiles etiam propagan- tem, turbas sæpius concitasse; rursusq. alios Christianæ religioni studentes, eisdem for- titer restitisse. Sicq. inuicem altercantibus, assiduisq. concertationibus dissidentibus, quòd Christi fidei occasione concitatae sunt turbæ, Christo impulsore factum esse, Sue- tonius existimauit: ratus nimirum, eos qui Christi fidem sectarentur, a Christo ad id esse persuasos, quem & sub Pilato in crucem actum, ac post mortem rursus viuere, eius sectatores prædicarent. Ceterum non tantum Suetonio auctore, quem citat, explora- tum habetur, Iudæos a Claudio Roma esse expulsos; sed & Lucae Euangelistæ testi- monio id firmissime comprobatur, ac certum redditur Christianos etiam, qui ex Iudæis Christi fidem sectati essent, ex Vrbe procul abire iussos esse. Dum enim agit de Pauli ad- uentu Corinthum, meminit de Aquila Pontico, Iudæo genere, sed fide Christiano: quem dicit nuper venisse ex Italia cum vxore Priscilla, eo quòd^d præcepisset Claudius discedere omnes Iudæos a Roma.

II. Quod vero ad tempus pertinet: quo potissimum anno eiusmodi aduersus Iudæos fuerit promulgatum edictum, antiquiores omnes^e, quos viderim, Orosio assentientes, factum id tradunt hoc ipso anno nono Claudij imperantis. Qua autem ratione ex recen- tioribus quidam^f, & is quidem primus, aduersus omnium sententiam dicere sit ausus id accidisse anno sexto eiusdem Principis, non inuenimus; cum eiusdem Euangelistæ te- stimonio apertissime redarguatur, dum Aquilam & Priscillam nuper dicit ex Italia occasione Claudij edicti recessisse, & Corinthum venisse. Quo modo ergo anno sexto Claudij, Iudæi Roma sunt pulsi, si eius occasione, qui cū ceteris Vrbe eieci sunt, Aquila & Priscillam nuper ex Italia Corinthum appulisse Lucas testatur, & quidem (vt ponit) post aduentum Pauli Corinthum, quem non ante nonum annum Claudij acci- dere potuisse, nec ipse negat? Qua, inquam, ratione anno sexto Claudij Iudæos Roma expulsos esse tradit, si hoc anno nono Claudij (vt ait^g) Paulus Corinthum veniens, Aquila & Priscillam inuenit illuc nuper (quod ait Lucas) eius edicti occasione ex Italia esse profectos? Hæc itaque licet satis superq. confutata habeantur; tamen & ex his quæ pro- xime dicturi sumus de tempore quo celebratum est ab Apostolis Hierosolymitanum Concilium, magis perspicua fient.

III. Expulsum vero fuisse cum ceteris Iudæis Romæ commorantibus etiam Petrum Apo- stolum (nisi alia aliqua occasio inde eum ante abduxerit) nulla est dubitatio: quem hoc ipso anno Hierosolymorum interfuisse Concilio, Lucae testimonio^h exploratum habetur. Nam quod ait S. Leo in Natali Apostolorum, Petrum non celsisse Claudio, vel Neroni; non sic accipiendum est, vt edicto cum alijs pulsus, illi haud acquiescendum putarit; sed quòd potius, dum Romæ mansit, illis licet inuitis, Euangelium intrepide prædi-

^a Oros. lib. 7. c. 6.
^b Suetonius in Claudio c. 25.
^c Chresto

IUDÆI ROMA EXPULSI AT- QUE CHRISTIA- NI.

^d Act. 18.

DE TEMPORE EXPULSIONIS IUDÆORVM EX VRBE.
^e Bedæ de sex arat.
^f Ado in Chron. Marian. Scot. lib. 2. c. alij. f Pannin. in Fastis.

^g Idem in Fa- stis.

PETRVS REDIT HIEROSOLY- MAN.
^h Act. 15.

A prædicarit. Metaphrastes^a (si qua tamen fides adhibenda est illi sine maiorum aucto- ritate loquenti) tradit, Petrum, cum Roma recessisset, in Africam nauigasse, & Car- thaginensem erexisse Ecclesiam, ac ibidem reliquisse Crescentem discipulum, qui illam administraret: inde Alexandriam concessisse, erectaq. Ecclesia Alexandrina, ibiq. Mar- co instituto Episcopo, ac Thebis Rufo, Hierosolymam profectum esse.

Sed iam de ipso Hierosolymis congregato Concilio agamus. Causam vero, qua istiusmodi Concilium fuerit ab Apostolis celebratum, Lucas^b his verbis sic explicat: **IV.** Quidam descendentes de Iudæa, docebant fratres: Quia nisi circūcidamini secundum morem Moyfi, non potestis saluari. Facta ergo seditione non minima Paulo & Barnabæ aduersus illos, statuerunt vt ascenderent Paulus & Barnabas, & quidam alij ex alijs ad Apostolos & presbyteros in Hierusalem, super hac quæstione. Illi ergo deducti ab Ecclesia, pertransierunt Phœnicen & Samariam, narrantes conuersionem Gentium: et faciebant gaudium magnum omnibus fratribus. Cum autem venissent Hierosolymam, suscepti sunt ab Ecclesia, & ab Apostolis & senioribus.] hæc Lucas de causa eius habendi conuentus; cetera autem postea. Quinam hi fuerint, qui eiusmodi cierunt tur- bas, & de circumcidendis Gentilibus, qui Christo credidissent, acerrime altercarentur; vt cognoscantur, non ineptum est Epiphanium^c citare, atque talia docentem in medium adducere: ait enim, antesignanum horum omnium fuisse Cherinthum hæresiarcham, qui & ipse aduersus Paulum & Barnabam, quasi legem propugnaturus, Hierosolymam petijt: sunt vero hæc Epiphaniij verba:

Verū hæc tunc quidē tractata sunt ac commota a dicto pseudoapostolo Cherintho: quemadmodū etiam alias seditionē tum ipse tū socij eius excitauerunt in ipsis Hieroso- **V.** lymis^d, cum Paulus redijt cum Tito: et hic dixit, quòd viros præputiatos secū adduxisset, & de hoc facto protulit: Inquietauit, inquit, locū sanctum. Quapropter etiam Paulus dicit^e: Sed neque Titus qui mecū erat, cū esset Gentilis, compulsus est circumcidi: sed propter subintroductos falsos fratres, qui subintroierunt explorare libertatem nostram, quam habemus in Christo Iesu: vt nos in seruitutē redigerent. Quibus neque ad horam cessimus subiectioni, vt veritas Euangelij maneat apud vos. Et præputiatis præcipiens, dixit^f: Si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit.] et inferius^g: Antiochiæ, & in alijs locis hi pseudoapostoli prædicabant: Nisi circumcisi fueritis, & legem Moyfi seruaueritis, non poteritis saluari. Tunc non vulgaris turbatio facta est, velut dictum est. Et hi sunt qui a Paulo dicti sunt pseudoapostoli, operarij subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi.] hæc Epiphanius. Hoc ipsum Philastrius^h, sic dicens: Hic sub **D** Apostolis quæstionem seditionis commouit, dicens debere circumcidi homines: cuius causa contra ipsum & hæresim eius decreuerunt de suis Actibus Apostoli sententiam, non debere iam homines Iudaismo, id est, circumcisioni, alijsq. talibus superstitionis vanæ parere carnalibus, qui de Gentibus venientes credebant in Christum Dominum nostrum Saluatorem.] hæc Philastrius.

Sed antequam de his quæ in eodem Apostolorum Concilio Hierosolymis acta sunt, narrationem instituamus; illud in primis peruestigandum nobis est, quo potissimum anno illud fuerit celebratum; & quæ ratio reddi possit, vt hoc anno illud coactum fuisse dicamus. Hoc vt intelligamus, illud scire debemus, cum Epiphanium, tum Hierony- mum, ac denique omnes Ecclesiasticos tractatores absque vlla controuersia pro con- stanti habuisse, hunc ipsum Pauli aduentum Hierosolymam, cuius (vt vidimus) Lucas in Actis meminit, illum ipsum esse, de quo idem Paulus ait, scribens ad Galatasⁱ: De- inde post annos quatuordecim iterum ascendi Hierosolymam cum Barnaba, assumpto Tito. Descendi autem secundum reuelationem, & contuli cum illis Euangelium, quod prædico in Gentibus, seorsum autem ab illis qui videbantur aliquid esse: ne forte in va- cuum currerem, aut cucurrissem.]

Cum enim eadē intercesserit causa, nempe de abolenda circumcisione tractatio; & eodem loco eadem personæ interfuisse dicto conuentui, nimirum Petrus, Iacobus, Paulus, & Barnabas, tum a Luca, tum a Paulo narrentur, qui etiam Ioannem addit: nul- la superest dubitatio, de vno eodemq. Concilio Paulum & Lucam esse locutos. His in- hunc modum stabilitis, quærendum remanet, a quo tempore illi numerandi sint qua- tuordecim anni, post quos Paulus se Hierosolymas ascendisse testatur; an a tempore ipsius Pauli conuersionis, cuius antea ipse meminit; an vero post triennium a sua vo- **VII.** catione

^a Metaphr. dig. 29. Iunij.
^b Act. 15.
^c DE CONCILIO HIEROSOLYMI- TANO.
^d Epiph. hæres. 28.
^e Molitiones Cherinthi. d Galat. 2. e Galat. 2.
^f Galat. 5.
^g 2. Cor. 11.
^h Philastri. de hæres. 87.

DE TEMPORE CONCILII HIE- ROSOLYMITANI

De Galat. 2.

DE TEMPORE ADVENTVS PAU- LI HIEROSOLY- MAN.
ⁱ Galat. 1.

A catione, quando (vt ait) Hierosolymam venit. Equidem ratio suadet, dictum annorum numerum inchoandum esse a suæ vocationis tempore; sicut etiã illud triennium quod dixit, ab eodem tempore esse numerandum, omnes æque consentiunt: huiusq. sententiæ Beda^a & alij eum secuti fuerunt. Si igitur a sui conuersione elapsos dicit annos quatuordecim, cum Hierosolymam ea ex causa venit; constetq. ex his quæ superius dicta sunt, ipsum Paulum ad Christum esse conuersum anno Domini trigessimosexto; dicere opus est, hoc ipso anno, qui numeratur ab eius conuersione decimusquintus, expleto iam (vt vult) decimoquarto, ipsum Hierosolymam concessisse.

VIII. Ceterum quoniam S. Hieronymus^b aliam videtur inijsse eiusdem annorum numeri rationem, existimans principium numeri deducendum ab illo exacto triennio, sicq. ea assertione dicendum, dictum Concilium celebratum esse anno a Christo nato quinquagesimoquarto, Claudij duodecimo, decimosextimo a Pauli conuersione, vt ipse numerat: an autem hæc possint aliquaratione subsistere, exactori studio exquirendum putamus. Si dixerimus post annos decem & septem, ex quo a Domino vocatus est Paulus, Concilium esse Hierosolymis celebratum, sicq. anno Domini (vt dictum est) quinquagesimoquarto, Claudij vero duodecimo: cum constet Claudium regnasse tantummodo annos tredecim, menses octo, & dies viginti: quonam modo cuncta quæ recensentur a Luca ab hoc Actorum capite decimoquinto vsque ad vigesimumprimum, quo Paulus vinculis alligatus describitur, quod contigisse sub Nerone, suo loco dicemus; quo modo, inquam, tot Pauli res gestæ duorum ad summum annorum spatio consummari potuerunt? cum præsertim eiusdem Lucæ^c testimonio constet, post hæc acta Hierosolymis, ipsum permansisse Corinthi anno cum dimidio, rursusq. tres annos egisse Ephesi; quod eiusdem Pauli^d assertione, id ipsum Ephesijs pro concione in memoriam reuocantis, exploratissimum habetur. His igitur compulsi rationibus, a Hieronymi sententia recedere cogimur, ac cum alijs affirmare, quatuordecim illos annos, post quos idem Apostolus se Hierosolymam venisse tradit, non ab illo exacto triennio numerandos esse, sed ab ipsius vocatione: ita vt ab eo tempore vsque ad aduentum eius Hierosolymam ad Apostolos, non anni decem & septem (vt idem vult S. Hieronymus) sed tantum quatuordecim intercesserint. Hæc de his quæ ad tempus pertinent, satis.

IX. Illud insuper, antequam de rebus in Synodo gestis agamus, perquirere, haud otiosum erit: vnde scilicet acciderit, vt cum iam diuisos per Orbis prouincias Apostolos fuisse constet, eosdem hoc anno Hierosolymis statuto Concilio interfuisse Lucas^e testari videatur, cum ait: Conueneruntq. Apostoli & seniores videre de verbo hoc. Sed illud primum monendum, non haberi certum omnes illic præsentis fuisse Apostolos, sed tantum Petrum, Paulum, Ioannem, Iacobum, & Barnabam, qui nominantur. Immo cum idem Paulus^f Apostolus illud dicat: Iacobus, Cephass, & Ioannes, qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt mihi & Barnabæ societatis] nec præter hos aliquem alium nominet Apostolorum; a quibus, si interfuissent, idem pacis symbolum accepisset (nam nullum erat inter Apostolos schisma; vt quod hi fecissent, reliqui agere detrectarent) facile eo adducimur, vt credamus, nominatos tantum Apostolos dicto sacro conuentui interfuisse. Quod autem ad eos, qui recensiti fuerunt, Apostolos spectat: Iacobum, quod esset institutus Hierosolymorum Episcopus, Iosephi Iudæi auctoritate, Hierosolymis confedisse, exploratum habetur. De Ioanne, quem Ephesum migrasse dictum est, inde Hierosolymas aduenisse, haud magnum negotium fuit. De Petro vero, intelleximus eum necessitate ipsa coactum, Romam recedere debuisse.

X. Verum hac in re quod accidit Paulo, id etiam ceteris euenisse putamus: Paulus^g enim scribit, quod reuelatione ante admonitus, Hierosolymam venerit: Ascendi, inquit, secundum reuelationem. Par est enim credere, Petrum ac Ioannem, & si qui alij longe abfuissent, eodem monete diuino Spiritu, Hierosolymam petijisse. Si enim filij Israel (quod habetur in libro Numeri^h) non nisi ad imperium Domini proficiscebantur, & ad imperium itidem Dei figebant tabernaculum: quomodo eos non magis quos Spiritus sanctus impleuerat, eodem moderante atque regente Spiritu, iter agere, loco sistere, ire ac redire consueuissent dixerimus? Tractanda siquidem erat omnium grauissima causa, An scilicet vna cum Euangelio Lex quoque seruanda esset, vt qui ex Gentilibus ad Christianam religionem se transferrent, ex Legis Hebraicæ præscripto circumcidi deberent, & aliorum legalium obseruatione obligari. Aderant (vt vidimus) pseudoapostoli

SENTENTIA S. HIERONYMI EXAMINATVR. c Act. 18. d Act. 20.

e Act. 15. f Galat. 2.

g Galat. 2. h Num. 9.

A stoli pro lege Moyfi acerrime concertantes, & partem aduersam strenue oppugnantes. Apostolico igitur hæc erant discutienda confessu, definienda consensu, atque auctoritate firmanda.

Quoniam vero complures Iudæorum, qui Christi fidem suscepissent, paternæ legis & auitarum æmuli traditionum, ijs qui Moyfi legi patrocinentur, studuisse potius visi sunt: idcirco eodem diuino Spiritu suadente, seorsum ab illis de his agere, consultius, ad vitandas contentiones, Paulus^a æstimauit: ne forte (inquit Hieronymus^b) Fidelibus, qui ex numero Iudæorum Legem putabant seruandam esse, & sic credendum in Dominum Saluatorem, fidei scandalum nasceretur. Aduersus quos adeo obniti visus est Paulus, vt (quod ait) nec ad horam huiusmodi legali subiectioni sibi cedendum esse putauerit: cui & ceteros annuisse Apostolos, certum est: nam quem secum duxit,

B Titus^c Gentilis homo sic in præputio susceptus est, vt nequaquam circumcidi compulsus sit.

Iam vero ipsa Synodica acta, quæ Lucas scriptis consignata reliquit, inspiciamus: ipse enim in primis causam eiusmodi cogendi conuentus præmittens, sic ait^d: Cum venissent Hierosolymam Paulus & Barnabas, suscepti sunt ab Ecclesia, & ab Apostolis, & senioribus, annunciantes quanta fecisset Deus cum illis. Surrexerunt autem quidam de hæresi Phariseorum, qui crediderunt, dicentes: Quia oportet circumcidi eos: præcipere quoque seruare legem Moyfi. Conueneruntq. Apostoli & seniores videre de verbo hoc. Cum autem magna inquisitio fieret, surgens Petrus dixit ad eos: Viri fratres, vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit per os meum audire Gentes verbum Euangelij, & credere. Et qui nouit corda Deus, testimonium perhibuit, dans illis Spiritum sanctum, sicut & nobis, & nihil discreuit inter nos & illos, fide purificans corda eorum. Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere iugum super ceruices discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus? Sed per gratiam Domini Iesu Christi credimus saluari, quemadmodum & illi.] hæc Petri sententia, quam primus, vt Princeps Apostolorum, dixit, immo rem ipsam sui prærogatiua suffragij visus est definisse. Nam (quod ait Hieronymus^e scribens ad Augustinum) in sententiam eius Iacobus Apostolus & omnes simul presbyteri transierunt, nec seruandam ab illis esse circumcisionem, neque cetera quæ pertinent ad legem Moyfi, æque omnes senserunt.

Præceptum namque abstinendi a carne cum sanguine, quod Iacobus addidit, non Iudæis priuatim, sed gentibus omnibus, mox vt Noe egressus ex arca est, a Deo est imperatum^f. Quod vero ad reliquorum immundorum esum spectat: quoniam (vt dictum est superius) per ea Gentes significatæ erant: cum eadem ad Ecclesiam, Domini voluntate, essent admixtæ; nulla amplius habenda erat ratio animalium immundorum, quod iam impleta figura omnino cessasset. Vnde & apud Midraistelim in explicatione illius versus Psalmi, Dominus soluit compeditos] futurum esse dicitur, vt adueniente Messia, Hebræi cibos omnes absque delectu comesturi sint.

Sed quid post hæc factum sit, prosequitur Lucas: Petro ea locuto, Tacuit, inquit, omnis multitudo, & audiebant Barnabam & Paulum narrantes quanta Deus fecisset signa & prodigia in Gentibus per eos. Et postquam tacuerunt, respondit Iacobus, dicens: Simon narrauit quemadmodum primum Deus visitauit sumere ex Gentibus populū nomini suo. Et huic concordant verba Prophetarū, sicut scriptū est: Post hæc reuertar, & reedificabo tabernaculum Dauid, quod decidit, & diruta eius reedificabo, & erigam illud: vt requirant ceteri hominum Dominum, & omnes Gentes super quas inuocatum est nomen meum, dicit Dominus faciens hæc. Notum a sæculo est Domino opus suum. Propter quod ego iudico, non inquietari eos, qui ex Gentibus conuertuntur ad Deum: sed scribere ad eos vt abstineant se a contaminationibus simulacrorum, & fornicatione, a suffocatis, & sanguine. Moyses enim a temporibus antiquis habet in singulis ciuitatibus qui eum prædicent in synagogis, vbi per omne sabbatum legitur. Hæc Iacobus. His auditis, placuit (vt Lucas ait) Apostolis & senioribus cum omni Ecclesia, eligere viros ex eis, & mittere Antiochiam cum Paulo & Barnaba Iudam, qui cognominabatur Barsabas, & Silam, viros primos in fratribus, scribentes per manus eorum. Epistola autem fuit eiusmodi:

XV. Apostoli & seniores fratres, his qui sunt Antiochiæ, & Syriæ, & Ciliciæ fratribus ex Gentibus

XI. a Galat. 2. b Hieronymus in epist. ad Galat. 2.

c Galat. 2. XII. d Act. 15. CONCILIVM APOSTOLORVM

e Hier epist. 89.

XIII. PRAECEPTVM DE SVFFOCATO. f Genes. 9.

XIV. DECRETA LEGATIO AD ANTIQV. CHENOS.

EPISTOLA APOSTOLORUM.

Gentibus salutem. Quoniam audiuius, quia quidam ex nobis exeuntes, turbauerunt vos verbis, euercentes animas vestras, quibus non mandauimus: placuit nobis collectis in vnum, eligere viros, & mittere ad vos cum carissimis nostris Barnaba & Paulo, hominibus qui tradiderunt animas suas pro nomine Domini nostri Iesu Christi. Misimus ergo Iudam & Silam, qui & ipsi vobis verbis referent eadem. Visum est enim Spiritui sancto & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quam hæc necessaria: vt abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione: a quibus custodientes vos, bene agetis. Valet.] hætenus litteræ Apostolicæ ex Concilio Hierosolymitano: quod, ea data epistola, absolutum fuisse, Lucas, qui ad res Antiochenas vertit stylum, significare videtur.

XVI.

a Galat. 2. DISTINCTIONE APOSTOLATVM.

b Ibidem.

Ceterum Paulus ad Galatas scribens addit, eiusdem Concilij decreto sibi & Barnabæ esse iniunctam prædicationem ac patrocinium Gentium, Petro autem, Iacobo, & Iohanni relictam curam illorum qui ex circumcisione ad fidem venissent: id enim idem Paulus his verbis testatur: Cum vidissent, quod creditum est mihi Euangelium præputij, sicut Petro circumcisionis (qui enim operatus est Petro in Apostolatuum circumcisionis, operatus est & mihi inter Gentes) & cum cognouissent gratiam quæ data est mihi, Iacobus, & Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt mihi & Barnabæ societatis; vt nos in Gentes, ipsi autem in circumcisionem: tantum vt pauperum memores essemus. Quod etiam sollicitus fui hoc ipsum facere.] hæc Paulus, qui & ipse post hæc de rebus Antiochiæ gestis narrationem instituit.

XVII.

c Irenæus lib. 3. cap. 12. DE PRÆCEPTO SVFFOCATORVM.

d Tertull. de pudic. c. 12.

e Cyprianus ad Quirin. lib. 3. in fine.

f Pacian. de poenitent. & confess.

Verum antequam ad ea transeamus, in elucidandis nonnullis quæ in dicto conuentu vidimus esse peracta, paulisper necesse est immorari. Ac primum in eo quod spectat ad præceptum de suffocatis non edendis: ea verba fuisse postmodum superaddita, non vero ab Apostolis tradita seu posita, quorumdam antiquorum fuit sententia. Hinc Irenæus in primis eundem locum Actorum bis citans, semper suffocatum prætermittit, sed aliud addit, dicens: Placuit Spiritui sancto & nobis, nullum amplius vobis pondus imponere, quam hæc quæ sunt necessaria: vt abstineatis ab idolothytis, & sanguine, & fornicatione: et quæcumque non vultis fieri vobis, alijs ne faciatis: a quibus vos custodientes, bene agitis, ambulantes in Spiritu sancto.] hæc ipsa itidem paulo superius cum eodem additamento de non faciendo alteri quod quis fieri sibi non vult. Ceterum quod pertinet ad suffocata: Tertullianus in eundem ferme modum, exceptis scilicet dictis verbis, sic legit: Visum est Spiritui sancto & nobis, nullum amplius vobis adijcere pondus, quam eorum, a quibus necesse est abstinere, a sacrificijs, & a fornicationibus, & sanguine: a quibus obseruando, recte agitis, veltante vos Spiritu sancto.] Cyprianus item in eundem pene modum, his verbis: Abstinate vos ab idololatrijs, & sanguinis effusione, & fornicatione.] Pacianus antiquus Theologus, & ipse ita legens, inde sic ait: Hæc est noui Testamenti tota conclusio. Despectus in multis Spiritus sanctus, hæc nobis capitalis periculi conditione legauit, &c.]

XVIII.

g Ambr. in epist. ad Galat. c. 2. ADDITAMENTVM EX INTERPRETATIONE.

h August. contra Faust. lib. 32. cap. 13.

Reperitur & eadem lectio apud Ambrosium, apud quem & hæc leguntur: Hæc tria mandata sophistæ Græcorum non intelligentes, scientes tamen a sanguine abstinendum, adulterarunt scripturam, quartum mandatum addentes, & a suffocato obseruandum: quod puto nunc Dei nutu intellecturi sunt, quia iam supra dictum erat quod addierunt.] hæc ille. Gaudentius Episcopus Brixianus, in tractatu de Machabæis, ea verba, Et suffocato] adiecta esse per interpretationem, significare videtur, dum ait: Beatus Iacobus cum ceteris Apostolis decretum tale constituit in Ecclesijs obseruandum: Vt abstineatis vos, inquit, ab immolatis, a fornicatione, & a sanguine, id est, a suffocatis.] Cur autem hæc potissimum ab Apostolis sint prohibita, pluribus idem prosequitur. Rursum etiam Augustinus, illa de suffocatis esse adiecta per interpretationem, affirmare videtur, dum ait: In Actibus Apostolorum hoc lege præceptum ab Apostolis, vt abstinerent Gentes tantum a fornicatione, & ab immolatis, & sanguine; id est, ne quicquam ederent carnis, cuius sanguis non esset effusus: quod alij non sic intelligunt, sed a sanguine præceptum esse abstinendum, ne quis homicidio se contamine.]

XIX.

i Tertull. in Apolog. c. 9.

At Græci semper eo modo legisse reperiuntur, prout etiam nunc habet communis Editio Latinorum cum verbis illis: Et suffocato.] quinetiã vsu receptum fuisse videtur olim in Ecclesia, vt Fideles ab esu sanguinis abstinere. ynde Tertullianus hæc ait aduersus

Gentes:

Gentes: Erubescat error vester Christianis, qui ne animalium quidem sanguinem in esculentis habemus; qui propterea quoque suffocatis & morticinis abstinemus, ne quo sanguine contaminemur, vel intra viscera sepulto. Denique inter tentamenta Christianorum, botulos etiam cruore distentos admouetis.] hæc Tertullianus. Blandina martyr apud Eusebium hæc in Gentiles: Multum erratis, o viri, quod putetis infantium carnibus vesci eos, qui ne mutorum quidem animalium sanguine vtuntur.] Et Minutius Felix quoque in Octauio hæc in eandem sententiam: Nobis homicidium nec videre fas, nec audire: tantumque ab humano sanguine cauemus, vt nec edulium pecorum sanguinem in cibum nouerimus.]

Sed qua ex causa sint iussi Gentiles æque ac Iudæi a sanguine abstinere: illa affertur potissima: nimirum, vt aliquo, licet in re leuissima, remanente vsu legalium, Iudæi ac Gentiles in vnum Christum, lapidem angularem, facilius necerentur. Origenes vero contra Celsum agens, hanc adducit causam: Suffocata, inquit, fuerunt sanguine non expresso de mortuo: quæ vtique dæmonum esse asserunt cibum, vt ex eius nidore hi pascantur. hæc idcirco prohibet sermo ne in cibum sumantur, ne forte dæmonum cibis enutriamur; proinde ne nobiscum istiusmodi spiritus coalantur, si suffocatis vescamur.] hoc licet commentum sit: tamen quoniam penes Gentiles ea opinio inualuerat, vt sic omnes crederent; iure ac merito, vt idololatriæ quoddam symbolum ab Apostolis vna cum prædictis suffocata fuisse vetita, ipse putauit Origenes: qui inter Gentiles versatus, & in Gentilem hominem rerum illarum peritissimum hæc cum scribat; non quæ essent risu digna & aperti arguenda mendacij (vt fuissent, si quæ apud ipsum, ceterosque Gentiles, aduersus quos omnes commentarios illos elaborabat, aliquid habuissent dubitationis) eum scriptis consignasse, par est credere.

Augustinus contra Faustum cum non ex verbis ipsis, sed potius ex interpretatione (quod diximus) Christianos a suffocatis ea ratione abstiniisse dixisset; hæc in priorem sententiam addit: Et si hoc tunc Apostoli præceperant, vt ab animalium sanguine abstinere Christiani, ne præfocatis carnibus vescerentur: elegisse mihi videntur pro tempore rem facilem, & nequaquam obseruantibus onerosam, in qua cum Israelitis etiam Gentes, propter angularem illum lapidem duos parietes in se condentem, aliquid communiter obseruarent: simul & admonerentur, in ipsa arca Noe, quando Deus hoc iussit, Ecclesiam omnium Gentium fuisse præfigurata: cuius facti prophetia, iam Gentibus ad fidem accedentibus, incipiebat impleri. Tum sancto vero illo tempore, quo illi duo parietes, vnus ex circumcisione, alter ex præputio venientes, quamuis in angulari lapide concordarent, tamen suis quibusdam proprietatibus distinctius eminebant. At vbi Ecclesia Gentium talis effecta est, vt in ea nullus Israelita carnalis appareat: quis iam hoc Christianus obseruat, vt turdos vel minutiores auiculas non attingat, nisi quarum sanguis effusus est? aut leporem non edat, si manu a ceruice percussus, nullo cruento vulnere occisus est? Et qui forte pauci adhuc tangere ista formidant, a ceteris irridentur.] hæc Augustinus.

Ceterum non apud omnes ipsius Augustini tempore exoleuerat eiusmodi vsus abstinendi a sanguine & suffocato: immo a multis, ac præsertim Græcis, veluti ex institutione Apostolica retinebatur; cum illud, Abstinerere a sanguine] etiã si defuissent illa verba in textu, Et suffocato] tamen communi omnium consensu de esu sanguinis animalium esse dictum intelligeretur: nam hæc de eadem re habentur in Apostolico canone sexagesimo secundo: Si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut quicumque ex sacerdotali consortio comederit carnes in sanguine animæ eius, aut a bestijs abreptum, aut suffocatum; deponitor. Si vero laicus sit; a communionem excluditor.] sed de Apostolicis canonibus alias erit nobis disputatio. Certe in Cresconiana Collectione, omnium antiquissima, quinquaginta tantummodo adnumerati habentur canones Apostolorum, quos Dionysius Romanus Abbas, cognomento Exiguus, in Latinum vertit: ceteri enim a Græcis putantur dolose suppositi. Eius canonis auctoritate Theodorus sic more suo in Latinos inuehitur, dicens: Nota, inquit, canonem propter Latinos, qui suffocata indiscriminatim comedunt.] Sed & suffragabatur Græcis auctoritas Gangrensis Concilij, in quo hæc scriptis mandata habentur: Si quis carnem edentem (præter sanguinem, & idolis immolarum, & suffocatum) cum religione & fide, condemnat, velut ipem propter huiusmodi præceptionem non habentem; anathema sit.]

Annal. Eccl. Tom. 1.

Kk

Quam

XXIII. Quam mordicus vero Græci (vt de illis in primis agamus) eiusmodi institutiones de sanguine non comedendo tenuerint, non tantum complures ipsorum canones, sed & sanctiones Imperatoriæ facile monstrant. Leo enim Imp. in hæc verba ad Scilianum sacrorum Officiorum Magistrum rescripsisse legitur: Simul olim legislatori Moyse, sanguine vescendum non esse, mandauit Deus: simul ab istiusmodi cibo abstinere debere, a præconibus gratiæ est constitutum. Et quamquã tum veteris, tum nouæ gratiæ tempore illa res vilis habita sit & nefaria: eo tamen contumaciã, immo vecordiã homines processere, vt neutri legi aurem præstent merigeram. At contra alij lucri, alij gulæ causa, summa cum impudentia mandatum contemnunt; in escamq. qua vesci vetitum est, sanguinem conuertunt. Perlatum est enim ad aures nostras, quod intestinis tamquam tunicis illum infarctum, velut consuetum aliquem cibum, ventri præbeant. Quod tolerari non debere, Imperatoria nostra maiestas rata; neque tam impio, soli gulæ inhiantium hominum, inuento, nunc præcepta Dei diuina, nunc Reipublicæ nostræ honestatem dedecore affici sustinens: iubet, ne quis id scelus, neque ad vsum suum, neque vt emptores detestando cibo contaminentur, vlllo modo exercere audeat. At sciat quicumque dehinc diuinum mandatum contemnere, sanguinemq. in cibum conuertere (sive vendat, sive emat) deprehensus fuerit, se bonorum publicationi subiiciendum, & vbi acerbum in modum flagris cæsus, ac cute tenus foede detonsus erit, perpetuo patriæ exilio mulctandum esse. Quo quidem in iudicio neque ciuitatum magistratus citra criminationem dimittendos censemus: sed vt & ipsi (neque enim, si illi conuenienti alacritate magistratum gessissent, id scelus commissum esset) quod negligenter scorditerq. subditis præfuerint, decem librarum auri mulctam sustineant.] hæc Leo.

Leo Nouel. Const. 58. LEONIS IMP. CONSTITVTIO DE SVFFOCATIS

XXIV. Quod vero ad Latinos pertinet; est canon Concilij Aurelianensis^b secundi, suffocatis vesci prohibens. Ex Concilio Carthaginensi hæc item recitantur in Synodo Vormatiensi^c: Animalia, quæ a lupis seu canibus lacerantur, non sunt comedenda, nisi porcis & canibus: nec ceruus, nec capra, si mortui inueniantur.] et infra: Aues vero & alia animalia si in retibus strangulantur, non comedenda.] Ceterum non tantum ab esu sanguinis Gentiles ad Christum conuersos abstinuissent, sed a quibusdam animalibus, quæ lex interdixit & natura ab horrere solita est, constat; quæ notat Zacharias^d Papa scribens ad Bonifacium. Sed quod pertinet ad suffocata: in antiquo Theodori Pœnitentiario, quod habemus apud nos manuscriptorum, iniunctam pœnam inuenimus his qui vesci præsumpsissent suffocatis. Sed (quod dictum est superius) Christiani, quod instituisent Apostoli compaginationis causa (sicut in parietibus videmus fieri, dum vt superinducendus nouus priori constructo firmiter inhæreat, prominentes relinquuntur lapides, qui velut nexus quidam erectum sibi coniungant) firmiter retinentes, a sanguinis esu laudabiliter omnes æque abstinerunt: ea vero postmodum cessante causa, quidam id ipsum præstare destiterunt; quidam vero, Apostolici culminis reuerentia, illud ipsum institutum aliquandiu retinendum putarunt; quod demum totius Occidentalis Ecclesiæ consensu est æque laudabiliter antiquatum.

APVD LATINOS ABSTINENTIA A SVFFOCATIS. b Concil. a. Aurel. c. 20. c Concil. Vormat. c. 65. d Zach. ad Bonif. som. 3. Cons. noua edit.

XXV. Denique quod eadem epistola Apostoli sint contestati, nihil vltra imponere oneris velle ipsis Gentibus in Christum credentibus, nisi vt ab illis paucis abstineant: non sic accipiendum est, vt in ceteris delinquendi liberas laxarint habenas: Sed (quod Origenes^e ait) quoniam quidem cetera crimina sæculi legibus iudicantur, superfluum videbatur ea nunc diuina lege prohibere, quæ sufficienter humana lege plectuntur: illa sola de quibus lex humana nihil dixerat, religioni videbatur conuenire decernere. ex quo apparet, iudices mundi partem maximam Dei legis implere.] At de his hæcenus, quæ ex instituto (quod pertineant ad mores Ecclesiæ) prætermisisse non licuit.

Orig. in epist. ad Rom. c. 13. lib. 9. ALIA PRÆCEPTA CONIUNCTA.

XXVI. Sed quod in eodem Concilio ab Apostolis statutum fuisse diximus, nempe Paulo ac Barnabæ curam Gentium esse mandatam, Petro autem & ceteris qui aderant Apostolis iniunctam Iudæorum ad fidem venientium sollicitudinem: nihil quis existimet contra diuinam institutionem esse sancitum; quasi cura totius gregis olim (quod vidimus) Petro a Christo commissa, huius decreto Concilij fuerit limitata, vel subtracta prædicatio ad Gentes illi diuinitus impartita, quando ostenso illi cælitus lumine, dictum fuit: Occide, & manduca.] quo signo (vt ipse in hoc eodem conuentu testatus est) accepit a Deo Apostolatam in Gentes: nam ait: Viri fratres, vos scitis quoniam

A B C D E

A niam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit per os meum audire Gentes verbum Evangelij, & credere.] Deliræ plane mentis est, existimare ab Apostolis esse labefactatum, quod a Deo sciuerant institutum. Nulla ergo abrogatio iuris concessi, val prouinciarum facta est in eo Concilio limitatio.

Non enim ea sic est facta diuisio, vt alter ab alterius abstinere Apostolatu: alioqui & transgressor Apostolicæ sanctionis Paulus plane habendus esset, qui non occasione quadam aliquando diuertit ad Iudæos, sed (quod Lucas^a demonstrat) ipso primo ingressu, vbi Iudæi conuentum agerent, requirebat, illisq. Euangelium prædicabat: sic enim Philippis fecisse videmus, sic Thessalonicæ etiam^b sapius, Athenis itidem, & Corinthi^c, itemq. Ephesi^d frequenter; nam tres menses ibi sermones habuit in synagoga cum Iudæis: id ipsum Troade^e, ac denique Romæ; vbi licet minus liberum illi esset

XXVII. IURISDICTIONIS NULLA FACTA DIVISIO. Act. 16. Act. 17. Act. 18. Act. 19. Act. 20.

B ex more synagogas Iudæorum adire, quod retineretur sub custodia, tamen ipse continuo primores Iudæorum accersuit, vt illis Euangelicam gratiam impartiretur. Sicq. videas ipsum, cui cura Gentium credita erat, primum omnium quæsisse Iudæos ad fidem adducere, atque in ea functione non modo (quod lege^f permissum erat) derelictas post messem spicas tantum collegisse, vel transeundo conuulsisse, sed in messem adhuc integram immisisse falcem, atque Iudæis primum, inde vero Gentilibus Euangelium prædicasse. Quod & ipse apud Ephesios^g, pro concione eos alloquens, his verbis professus esse videtur, dum ait: Vos scitis, quomodo nihil subtraxerim vtilium, quominus annunciarer vobis, docens vos publice, & per domos, testificans Iudæis atque Gentibus in Deum pœnitentiam, & fidem in Dominum nostrum Iesum Christum.] Sed hæc ipsa idem Apostolus in omnibus ferme suis epistolis sæpius manifestat. Similiter & Petrus videtur fecisse in Gentibus: nam quo iure Paulus, cui Gentes commissæ erant, id sibi concessum putauit, eodem & Petrus, immo & potiori, vt cui totius Ecclesiæ regimen creditum esset, idem licite vsurpauit.

Act. 20. Act. 20. Act. 20. Act. 20. Act. 20.

Videas ex his igitur, non iurisdictionem, nec populos esse diuisos, sed procuracionem quamdam, atque illorum patrocinium fuisse distinctum atque discretum: ceterum tam Iudæorum quam Gentium prædicationem fuisse inter eos communem constat. Vnde & S. Hieronymus^h in hanc sententiam hæc ait: Occulta hic oritur quæstio. Quid igitur Petrus si inuenisset ex Gentibus aliquos, non eos adducebat ad fidem? Aut Paulus si ex circumcissione aliquos reperisset, non eos ad Christi baptismum prouocabat? Quæ ita soluitur, vt dicamus, principale singulis in Iudæos & Gentes fuisse mandatum; vt qui defendebant legem, haberent quem sequerentur; qui legi gratiam præferebant, non deesset eis doctor & præuius. In commune vero hoc eos habuisse propositi, vt Christo ex cunctis gentibus Ecclesiam congregarent.] hæc Hieronymus.

XXVIII. Hier. in epist. ad Galat. c. 2.

Hoc sensu manifestum est accipienda esse ea quæ dicta sunt; nempe Paulo creditum esse Euangelium Gentium; Petrum vero circumcissionis ministerio, velut honestissimo omnium titulo, nobilitatum. Nam præ excellentia ipse Christus, qui venit omnes homines saluos facere, apud quem non est distinctio Iudæi & Græci, dictus est tamen minister circumcissionis, sic dicente Pauloⁱ: Dico Christum ministrum fuisse circumcissionis.] augustior plane titulus: nam (vt idem ait Paulus^k) horum erat adoptio filiorum, gloria, testamentum, & legillatio, & obsequium, & promissa; Gentes autem super misericordia honorare Deum.] Sed sicut Christus Dominus noster sic dictus est minister circumcissionis, vt tamen esset pastor omnium atque saluator: eodem modo & Petrus sic circumcissionis administer est appellatus, vt tamen a Domino^l constitutus vniuersi gregis pastor esset ac moderator. Vnde & S. Leo^m: De toto mundo vnus Petrus eligitur, qui & vniuersarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis, cunctisq. Ecclesiæ Patribus præponatur: vt quamuis in populo Dei multi sacerdotes sint, multiq. pastores, omnes tamen proprie regat Petrus, quos principaliter regit & Christus.]

XXIX. APOSTOLATVS NOBILIOR IVDAEORVM QVAM GENTIVM. Rom. 15. Rom. 9.

Quod vero de Paulo est dictum a Domino: Vas electionis mihi est iste, vt portet nomen meum coram Gentibus, & Regibus, & filiis Israel] non id quidem, mea sententia, sic dictum est, vt vltimo loco illi iniuncta esset Iudæorum conuersio, primo vero Gentilium: nam aliter sensisse & fecisse videtur idem Paulus, qui (vt vidimus) post hæc, & antea, cum vna cum Barnaba Antiochiam Syriæ profectus est, semper per synagogas primum ingressus, Iudæis Euangelium prædicabat: qui & de hoc ipso Iudæos Antiochiæ Pifidiæ commorantes, & prædicationi resistentes, sic contem-

Act. 9. Leo serm. 2. de sua assumpt. PAVLVS EVR DICTVS APOSTOLVS GENTIVM.

Act. 13. status est: Vobis primum oportebat loqui verbu Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis aeternae vitae, ecce conuertimur ad Gentes.] sed illa verba a Domino sciendum prophetice esse dicta: nimirum quod eius praedicatione magna futura esset ex Gentibus ad Christianam religionem accessio: et hoc esse quod idem ait: Qui operatus est Petro in Apostolatam circumcisionis, operatus est & mihi inter Gentes.] quocumque enim isset, & Euangelium praedicasset, Gentes obsequentes, Iudaeos vero semper sibi aduersantes inuenit: qua ex causa Doctor Gentium, Apostolatam accepisse ad Gentes dicitur: nam ex conuersione credentium nomen Apostolatam se accepisse demonstrat, dum ad Corinthios scribens ait: Non sum Apostolus? Nonne opus meum vos estis in Domino? &c.] haec Paulus Gentiles alloquens. At haec fati: iam cetera prosequamur.

XXXI. Datis ab Apostolis ex Concilio litteris ad Gentiles Christianos, qui erant Antiochia, per Iudam & Silam: Illi, inquit Lucas, dimissi descenderunt in Antiochiam: et congregata multitudo, tradiderunt epistolam. quam cum legissent, gauisi sunt super consolatione. Iudas autem & Silas, & ipsi cum essent prophetae, verbo plurimo consolati sunt fratres, & confirmauerunt. Facto autem ibi aliquanto tempore, dimissi sunt cum pace a fratribus ad eos qui miserant illos. Visum est autem Silae ibi remanere; Iudas autem solus abiit. Paulus autem & Barnabas demorabantur Antiochia, docentes & euangelizantes cum alijs pluribus. Verbum Domini.] haec Lucas: qui cetera quae Antiochia eo tempore facta sunt, ut contentiones inter Petrum & Paulum (ut verbis utar S. Hieronymi) historiographi licentia praetermisit, sicut & alia multa quae Paulus in suis epistolis recitat, ac praesertim ipsas, de quibus agimus, res Antiochenas, in haec verba de his scribens ad Galatas: Cum autem (absoluto scilicet ipso de quo agit, conuentu Apostolorum Hierosolymis celebrato) venisset Cephas Antiochiam: in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat. Prius enim quam venirent quidam a Iacobo, cum Gentibus edebat: cum autem venissent, subtrahebat & segregabat se, timens eos qui ex circumcisione erant. Et simulationi eius consenserunt ceteri Iudaei, ita ut & Barnabas duceretur ab eis in eam simulationem. Sed cum vidissem quod non recte ambularent ad veritatem Euangelij, dixi Cephae coram omnibus: Si tu, cum Iudaeus sis, Gentiliter viuis, & non Iudaice; quomodo cogis Gentes Iudaizare? &c.] ostendit pluribus non ex lege iustificari hominem, sed per fidem Christi.

XXXII. Siste gradum, lector: hic plane est lapis offensionis, hic petra scandali, in quem complures impigisse noscuntur: qui enim historiam captu difficilem, nulla alia adhibita diligentioris studij consideratione, cursim legentes sunt interpretati, eo insaniae progressi sunt, ut vel Paulum temeritatis arguerent, quod in Petrum non tam libere quam procaciter sit inuectus; vel hypocritam nomine sugillant Petrum, quod ageret simulate; vel vtrumque condemnent, quod non in eandem fidei regulam consentirent. Primus igitur reperitur fuisse Marcion haeresiarcha eius sententiae, necnon Valentinus nouae haeresis promulgator. Hic ex dicta contentione ausus est sugillare Apostolorum ignorantiam, quod adhuc aliquid eis defuerit ad perfectam de rebus Christianae religionis scientiam consequendam; aliamque Euangelij formam superinductam a Paulo citra eam quam praemiserant Petrus & ceteri; prout Tertullianus, qui eius confutat temeritatem, & retundit procaciam, testatur. Marcion vero, qui non recipiebat Apostolos, eius occasione contentione, ipsos non incessisse recta via ad veritatem Euangelij, exclamare solitus erat, tamquam in praeuaricatores atque simulatores: quem idem refellit Tertullianus.

XXXIII. Rursum Porphyrius impietatis magister, haec eadem legens, in Paulum inuehitur, eumque procacitatis arguit, quod Principem Apostolorum Petrum ausus est reprehendere, & arguere in faciem, ac ratione constringere quod male fecerit; id est, in errore fuerit, in quo fuit ipse, qui alium arguit delinquentem. Insuper post ipsum Iulianus Apostata, non in Paulum, sed in Petrum effutire eadem ex causa iurgia atque blasphemias non pepercit. Nam de eo inquit Cyrillus: Cauillatur & eximium inter sanctos Apostolos Petrum, quem & hypocritam esse dicit, & per Paulum reprehensum, eo quod interdum Graecorum moribus viuere studuerit, interdum etiam Iudaeorum; ignorans omnino artificiosissimam in illis dispensationem.] Audiuius & recentiores Nouatores iisdem fere verbis infectatos esse eundem Apostolorum Principem Petrum

CALVMNIAE IN APOSTOLORUM. Tertull. de praescript. c. 23. Hier. ad Aug. epist. 89. CVMVLANTVR CALVMNIAB. Cyril. contra Iulian. lib. 9. in fine.

A Petrum, sed non alio certe, quam quo Iulianus, afflatus spiritu. Multo his verecundior, quem iam citauimus, Porphyrius, qui reueritus Apostolicum culmen in Petro, illi ut parcat, in Paulum contumeliarum plaustrum exonerat. Rursum vero Tertullianus, & alij complures inconstantiae vitio iure reprehensum esse Petrum dicunt, quod personarum qualitate victum variaret, timens eos qui erant ex circumcisione Fideles.

At vero non hi tantum a linea Catholicae fidei aberrantes, cum talia de Petro scriberent, in offensionis lapidem offenderunt; sed (quod quisque mirari debet) S. Augustinus, vertex Theologorum, dum exemplo Petri Cyprianum errantem excusat, Petrum in crimen adducit, cum ait: In sanctis Scripturis didicimus Apostolum Petrum, in quo primatus Apostolorum tam excellenti gratia praeminet, aliter quam veritas postulat, de circumcisione agere solitum, a posteriore Paulo Apostolo esse correctum.] et infra: Si potuit, inquam, Petrus contra veritatis regulam, quam postea Ecclesia tenuit, cogere Gentes Iudaizare: cur non potuit Cyprianus contra regulam veritatis, quam postea tota Ecclesia tenuit, cogere haereticos & schismaticos denuo baptizari? haec Augustinus; ubi tamen affirmat, Petri Apostolatus principatum cuilibet Episcopati praefendum: eadem & inferius habet, qui & alibi reprehendit in Petro eius studium non rectum imponendi super humeros Gentium iugum Legis. Rursumque in libro, quem de Agone Christiano conscripsit, eum in superstitiosam prauamque simulationem lapsum esse testatur.

Ex his plane apparet quam scaber sit hic locus, quem nec Augustinus (venia tanti Patris dixerim) inoffenso pede pertransijt. Ceterum complures tam Graecorum quam Latinorum antiqui Patres Petrum ab omni labe peccati immunem reddunt: horumque alij illum etiam ab omni suspitione erroris ea ratione liberant, dum Cepham illum quem Paulus a se reprehensum scribit ad Galatas, non fuisse Petrum, sed vnum dicunt ex numero septuagintaduorum discipulorum, citantes Clementem Alexandrinum huius assertionis auctorem. Eiusmodi Cepham Dorotheus in Caria factum Episcopum tradit. Rursum in epistolis quae Martialis esse dicuntur, auctor ipse Cephas cognominatus habetur, dum ipsis eiusmodi titulus inscriptus legitur: Seruus Dei, & Apostolus Iesu Christi, Martialis Cephas, omnibus fratribus, &c.] Fessent haec quidem de altero Cepha ea adiuuari etiam coniectura, quod in eadem epistola Paulus, cum agit de Petro, eum non Syriace Cepham, sed Petrum tertio nominat. Verum haec non admittimus: nam cum inferius Cepham recenset vna cum Iacobo, & Ioanne, qui (ut ait) videbantur esse columnae; de Petro intellexisse, nulla est dubitatio. Vnde & Hieronymus: Alterius, inquit, nescio cuius Cephae nescire nos nomen, nisi eius, qui & in Euangelio, & in alijs Pauli epistolis, & in hac quoque ipsa modo Cephas, modo Petrus inscribitur.] et inferius: Si propter Porphyrij blasphemiam alius nobis fingendus est Cephas, ne Petrus putetur errasse; infinita erunt de Scripturis emendanda diuinis, quae ille qui non intelligit, criminatur.] haec Hieronymus; quasi velit a Clemente nouum excogitatum esse Cepham, ut Petrum suspitione criminis liberaret. Verum nullius nota imposturae iure potest in Clementem inferri, qui discipulus fuit Panteni, & longe ante Prophyrij aetatem vixit, nimirum sub Seuero, Porphyrius vero sub Diocletiano, ac denique Constantino imperante mortuus est.

Fuit aliorum sententia, Petrum & Paulum ex composito eiusmodi inter se simulasse dissidium, quo vtilitati discipulorum ambo ea arte consulere: nam quia ea de causa (ut ex Luca dictum est) multae obortae essent Antiochiae contentiones inter Christianos qui ex Gentibus credidissent, & eos qui ex circumcisione ad fidem venissent: rati sunt non ausuros amplius mutire eos qui legalia in cibis esse seruanda contenderent, si Petrum ea de causa a Paulo palam reprehensum esse, ac Petrum non contradicentem, sed assentientem illi vidissent: sicque quod alibi de se ait Paulus, Cum astutus essem, doleo vos cepi] ea simulatione prospicerent, ut qui ex circumcisione essent, in officio continerentur. Simulate enim cuncta a Petro acta fuisse, ipsius Pauli verba significare videntur, dum cuncta ab eo gesta, simulationem iterum idem Paulus appellat, sic dicens: Et simulationi eius consenserunt ceteri Iudaei, ita ut & Barnabas adduceretur ab eis in eam simulationem.] Fuerunt huius sententiae assertores Origenes, Didymus, Apollinaris, Eusebius Emesenus, Theodorus Heracleotes, quos omnes sanctus Hieronymus citat: adde his Ioannem Chrysostomum, qui in eandem sententiam abiit.

Tertull. contr. Marcion. lib. 5. cap. 3. XXXIV. Aug. de Bapt. contr. Donatist. lib. 2. c. 1. Aug. lib. 6. c. 2. ibid. d. August. lib. de mend. c. 2. 5. August. lib. de agou. Christian. cap. 30. XXXV. PLVRES CEPHAS INTRODUCTI. Clemens Alex. apud Euseb. lib. 1. c. 12. Dorothe. in Synopsi. Galat. 1. 2. Hier. in epist. ad Galat. c. 2.

*a Theod. in epi-
stol. ad Galat.
cap. 2.
b Cassian. col-
lat. 17.
c Theophyl. in
dict. epist. c. 2.
d Oecumen. in
dict. epist. c. 2.
e Act. 16.
f Act. 18.
g Act. 21.*

itemq. Theodoretum^a, Cassianum^b, Theophylactum^c, Oecumenium^d, & fortasse A
alios, hac nimirum omnes persuasos ratione: Quomodo enim, inquit, fieri potuit,
vt Paulus serio reprehendisset in Petro, quod sæpius ipse, oblata eadem occasione, fa-
cturus esset? vel potius quomodo postea crebrius factitasset, quod in Petro coram Ec-
clesia tam acriter reprehendisset? Ipse quidem Paulus (vt inferius suis quibusque locis
dicemus) Iudaicos ritus, cum sibi ad profectioem Euangelij visum est opportunum,
repetijt, ac sæpius iteravit; vt cum Timotheum ex patre Gentili^e natum circumcidit;
vel cum secundum Iudaicum Nazaræorum morem^f totondit caput in Cenchreis; aut
quando Hierosolymam reuersus, ad conciliandam sibi gratiam Iudæorum, antequam
ingrederetur in templum, se purificauit^g cum illis.

XXXVII. Cum igitur horum sententiam sanctus Hieronymus inter Latinos sectatus, eadem
roborare conatus esset; S. Augustinus eidem vehementissime restitit, vltro citroq. B
datis litteris^h, magnaq. dissensione diu inter vtrosque certatum est: illud Augustino
in primis aduersus Hieronymum contendente, nullum ab Apostolo ad Galatas scri-
bente compositum esse mendacium, nec Apostolo licuisse mentiri, sicut nec cuiuslibet
Christiano absque peccato concessum: quod Pelagiani eodem Augustini tempore inter
alia praua dogmata conabantur asserere, & Pauli testimonio roborare. Certe ex suis
ipsorum litteris mutuo redditis, iterum atque iterum a nobis lectis, cognitiss, & accu-
rate perspectis, numquam satis exploratam habuisse Hieronymi sententiam nobis vi-
sus est Augustinus; quippe qui in eo semper versetur, Apostolum non esse mentitum,
sed eadem epistola quæ vera essent scripsisse ad Galatas. At Hieronymus non hæc dice-
bat, Paulum esse mentitum, & ad Galatas scripsisse mendacia: quod tunc contigisset,
si quæ minime facta essent, ea perinde ac facta scripsisset, vel aliter quam gesta fuissent: C
quorum neutrum Hieronymus impingit Apostolo: sed ipsum, quæ vere facta, & vt
facta essent, scripsisse, nullatenus dubitauit. At longe aliud est, a Paulo vera esse nar-
rata; aliud, ea quæ sunt vera narrata, per simulationem ex composito facta; quod
Hieronymus ac citati omnes affirmabant auctores: quod absque peccati scrupulo fa-
cere licuisse, exemplo Domini comprobarunt: ipse enim vt occultaret quod faceret,
sæpe ea arte laudabiliter vsus esse videtur; vt cum dixit ad suos: Vos ascendetis ad diem
festum hunc, ego autem non ascendam.] sed ascendit nihilominus seorsum ab illis.
Vel cum se simulauit hortulanum cum Magdalena, vel viatorem cum duobus illis disci-
pulis Emmauntem abeuntibus, quando & finxit se longius ire.

XXXVIII. Non igitur inter se pugnant, vt simul vera esse non possint, Paulum vera scripsisse;
eorum scilicet quæ facta essent, puram sinceramq. historiam enarrasse; & ea ipsa quæ D
scripsit atque recensuit, non serio, sed simulate esse peracta. Illud affirmabat Augusti-
nus; hoc contendebat Hieronymus: sed quamdiu alterius sensum alter minus est asse-
cutus, tamdiu mutuis altercati sunt litteris. Sed iidem & in eo inter se dissenserunt, dum
S. Hieronymus & alij superius numerati scriptores inter Petrum & Paulum ea oppor-
tuna simulatione transacta fuisse dixerunt: S. Augustinusⁱ vero nullam intercessisse si-
mulationem, sed cuncta vere ac serio esse facta confirmat; seq. ea in re Cyprianum &
Ambrosium auctores sequi profitetur: eaq. ratione dicit errasse Petrum, quod coram
Gentilibus Iudaice viueret, quo exemplo Gentes ad Iudaicos ritus seruandos adduci
potuissent: licuisse tamen, si fecisset clanculum, seorsum ab illis. Sed id impugnavit
Hieronymus^k, quasi aduersantem Catholicæ fidei sententiam adstruere conaretur: lice-
re nimirum Christianis inter Iudæos Iudaice viuere. Verū id Augustinus^l retractans, E
quod indistincte dixerat, restrinxit temporis limite; nimirum Apostolorum temporibus
Iudaicos ritus ab illis licite vsurpatos, postea seruantibus eos factos esse mortiferos:
et quod alias contra Faustum agens dixerat, iterum professus est.

XXXIX. Cum ergo iidem auctores omnes in alterutram sententiam conspirarint, atque in eo
conuenerint; vel ea cuncta esse simulate peracta, ac sic nullum fuisse Petri peccatum; vel
serio esse facta, ac sic Petrum errasse: nos neutram harum sequentes, dicimus ea nec ex
composito facta, nec ea faciendo Petrum vel minimum deliquisse. Non enim vide-
mus aliqua opus fuisse fictione, vt Petrus a peccato reddatur immunis, cum alijs ijs-
demq. certioribus rationibus eius innocentia testata reddatur. Ad hæc insinuanda, illud
in primis statuumendum, quod exploratum est omnibus, & nemo prudens negare poterit,
cum sit apud omnes in confesso; Apostolos absque leuissima culpa, secundum loci &
temporis

PINGERE LI-
CVIT, MENTIRI
NEQVAQVAM.

*i Epist. 97. apud
Hieronym.
DIVERSA SEN-
TENTIA HIE-
RONYMI ET
AVGVSTINI.*

*k Hieronymus
epist. 10.
l August. epist.
vlt. ad Hieron.*

PETRVS REDDI-
TVR AB OMNI
CVLPA IMMV-
NIS.

A temporis rationem, vt potuisset legalibus; vt & Paulus ipse sæpe fecisse conspicitur:
adeo vt hac ex parte nullum possit Petro adscribi peccatum, si cum Iudæis Iudaice ali-
quando vixisset, dicente de se Paulo^a: Factus sum Iudæis tamquam Iudæus, vt Iu-
dæos lucrifacerem: et ijs qui sub lege sunt, quasi sub lege essem; vt eos qui sub lege
erant, lucrifacerem.] Licentius enim hæc a Petro quam a Paulo vsurpari potuisse, cum
ille Iudæorum, Paulus vero Gentium patrociniū suscepisset, nemo non videt: nam
ea ratione maior Petro quam Paulo intercedebat cum Iudæis consuetudinis vsus. Si ita-
que nullius peccati reus est Paulus, quod sæpe legalibus vsus est; multo minus redar-
guendus est Petrus, qui semel se cum illis immiscuit: non ergo ea ex causa a Paulo re-
prehendi meruit. Vnum illud igitur reliquum est, quod in Petro reprehendi posset;
si fortasse, quod licite facere poterat, minus opportuno loco & tempore fecerit. Hoc
B igitur attentius disquiramus: in hoc enim vno totius quæstionis vertitur cardo, an
quod Petro facere licitum erat, tunc temporis prudenter fecerit. Sane quidem si fa-
ctum ex euentu pensetur, imprudenter nimis illud attentatum fuisse videtur: nam
exemplo Petri (quod redarguit Paulus) Gentes quodammodo cogebantur Iudaizare.
Sed in vnaquaque re aliter quod principaliter geritur, aliter quod inopinato per occa-
sionem oboritur, considerandum est. Videamus igitur causas, quibus ad id agendum
Petrus compulsus sit.

Si vniquam ea licentia illi vtendum erat; nullo quidem opportuniori loco vel tem-
pore id fieri potuisse, facile intelligemus, si exacte rei gestæ historiam exquiramus: quæ
est huiusmodi. Veniens Petrus Antiochiam, compositis iam rebus inter Gentiles & Iu-
dæos, absque aliqua offensione cuiuspiam cum Gentilibus edebat. Post hæc accidit, vt
C cum quidam a Iacobo Hierosolymis venirent Antiochiam, subtraxerit se a Gentilibus
Christianis; & Iudæis Fidelibus inhærens, se Iudaice viuere simulauerit: cui simulatio-
ni & ceteri, qui Antiochiæ erant, consenserunt Iudæi, vsque adeo vt etiam Pauli col-
lega Barnabas id fecerit, & Gentiles ad id faciendum eodem exemplo quodammodo
cogerentur: hæc enim omnia scriptis consignata habentur a Paulo in dicta epistola ad
Galatas, quæ & superius recitauimus. Ex his itaque satis liquet, Petrum institutum
vitæ mutasse occasione Iudæorum, qui a Iacobo Hierosolymis venerant Antiochiam.
Qua autē occasione id fecerit, nulla redditur, nisi quod ait Paulus: Timens eos, qui ex
circumcisione erant] quod Græce habet: φοβούμενος τὸς ἐκ περιτομῆς] quod Latine æque
reddi potest: Timens eos, vel eis. At licet interpretes, eos, & non eis, verterit, quod se-
cundum Latini sermonis proprietatem diuersum sensum habet, nullam tamen debet
D asserre difficultatem: nam, eos, loco, eis, eundem vsurpasse iterum in eadem episto-
la^b constat, dum vertit: Timeo vos, ne forte sine causa laborauerim in vobis.] Vnde
Chrysostomus^c: Non hoc, inquit, metuens, ne veniret in discrimen: namque initio
non metuerat, multo minus tum metuisset. verum illud metuebat, ne deficerent; quan-
doquidem ita & ipse Paulus loquitur Galatis, dum inquit: Timeo vos, &c.] Hæc id-
circo, vt his retundatur temeritas dicentium, Petrum timore irrationali percitum, in
errorem esse lapsum, cuius a Paulo est redargutus.

Timebat igitur Petrus, ne si ab illis nuper aduenientibus Hierosolymis, compertus
esset Gentiliter & non Iudaice viuere, scandalum illis & offensionem inferret, hac nimi-
rum in primis ex causa. Non enim sic quidem in Hierosolymitano Concilio de legali-
bus non vtendis prospectum Iudæis perinde ac Gentilibus fuit, vt eadē lex fuerit vtri-
E que statuta, ne legalibus vterentur; sed illud tantum (quod dictum est) ne Gentiles, qui
ad fidem venissent, cogerentur circumcidi, ac cetera seruare legalia. Quod cum haud
facile fuerit obtineri; nam (vt idem ait Paulus) seorsum ab illis qui videbantur aliquid
esse, & venerant explorare an Paulus Gentiliter viueret, causam agere opus fuit; con-
tendentibus illis, Titum, quem duxerat, circumcidi debere; quibus nec ad horam (vt
ait idem Apostolus) sibi cedendum esse putauit. Si ergo illi non tantum quod optabant,
in Gentiles legalia propagari, concessum sibi minus fuisse, sed & ipsos Iudæos penitus
legalibus spoliatos ad Gentilitatem redactos esse intellexissent: quales turbas, quantas
dissensiones eos fore concituros, par erat existimare? In quam quidem suspicionem
facile adduci potuissent, si Antiochiam venientes, ipsum Principem Apostolorum,
penes quem erat summa rerum, Gentiliter viuentem, vt faciebat, inuenissent.

Rursum si Petrus, qui susceperat patrociniū Iudæorum, sicut Paulus Gentilium,
ab ijs-

XL.
PETRVS AN
OPPORTVNE
SIT VSVS LE-
GALIBVS.

*b Galat. 4.
c Chrysost. in
epist. ad Galat.
c. 2.*

XLI.
PETRI DEFEN-
SIO.

XLII.

ab iisdem repertus esset cum Gentilibus manducare, & communibus cum illis cibis uti: **A** plane non protectoris, sed desertoris partes agere creditus esset. His igitur, qui ad conflandas dissensiones digni iustiq. videri illis poterant esse prætextus, Petrus quamprimum sibi occurrendum existimans: cum hæcenus (quod ait Paulus^a) vixisset Gentiliter, & non Iudaice: post aduentum illorum Antiochiam subtrahebat & segregabat se a Gentilibus, timens eis qui erant ex circumcissione; & Iudæis inhærens, ritu Iudaico vitabat; sed simulate quidem, hoc est, non ex animo, quod videlicet aliud faceret ab eo quod habebat in mente; nimirum ut legalibus illis penitus antiquatis, omnes in libertatem Evangelicam vindicaret. Quam prudens, & sagax, ac denique necessarium videri poterat Petri consilium, cuiuslibet illud accurate intuenti manifestum esse non dubito: adeo ut nec leuioris peccati culpa illi ea de re iuste possit adscribi. Sed & Petri factum qui rem ipsam proxime aspexerunt, ut Gentiles ipsi, in quorum præiudicium res agi **B** videbatur; immo & Barnabas, cuius inter Apostolos ob res ab eo præclare gestas, magna erat auctoritas, non tantum æque probarunt, sed etiam imitati sunt.

XLIII.

Ceterum de his, quæ horum occasione exortæ sunt dissensiones, alia diuersa est habenda ratio, cum non eius voluntate, sed præter spem atque sententiam ea prorsus acciderint: summa enim quæ in Petro erat auctoritas, tam Iudæorum quam Gentilium qui agebant Antiochiæ Fidelium, immo & Barnabæ ipsius, cui vna cum Paulo credita erat Gentilium procuratio, valuit animos ad istam simulationem adducere, cum omnes se id iure facturos existimarent, quod omnium pastoris exemplo actū esse conspicerent: quamobrem per occasionem accidit, ut tam Iudæi, quam Gentiles, ac etiam Barnabas eorum institutor, Iudaizarent. Quibus commotus Paulus, nulla alia ratione excrescentem errorem se posse cohibere existimauit; nisi Perro, cuius exemplum ceteri **C** fecuri essent, resisteret; eumq. ut ceteri cohiberentur, coram omnibus acriter redargueret: præceps enim ac frequens ille omnium ad Iudaizandum concursus non nisi aliquo violento remedio, quasi ex aduerso opposito aggere, contineri posse videbatur. Vnde simulationem illam Petri, rationabili causa (ut vidimus) vsurpatam, in perniciem Gentium conuerti palam aspiciens, eam non amplius dissimulandam, sed detegendam consultius esse ratus, ipsum conueniens, ac coram omnibus redarguens, dixit: Si tu cum Iudæis sis, Gentiliter viuis, & non Iudaice; quomodo cogis Gentes Iudaizare? His enim egit Paulus, ut Gentiles ad Iudaizandum Petri exemplo dilabentes in officio retineret, & Iudæos quid agere de cetero deberent, eiusdem Petri exemplo commonefaceret; ac sic vno remedio vtriusque populi saluti opportune consulere.

XLIV.

His igitur in hunc modum elucidatis, cum a neutro ipsorum admissum fuisse peccatum sit demonstratum: reliquum est ut ipsius Pauli verba consideremus, quibus crimen Petro adscribi videtur, ut cum ait: In faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat. Sed cur esset reprehensibilis, eam quam superius examinauimus causam affert: nimirum quod cum antea ibidem Antiochiæ Gentiliter vixisset, post aduentum illorum qui a Iacobo venerant Hierosolymis, illos timens coepisset Iudaicos seruare ritus, segregans se a Gentilibus. Sed cum superius sit demonstratum, id a Petro factū esse rationabili causa absque vlla leuioris peccati culpa; tantum reliquum est, ut quo sensu sint accipienda Pauli verba illa dicentis, Quia reprehensibilis erat] examinemus: pugnant enim hæc e diametro, Non peccauit: et, Reprehensibilis erat: ut alterutrum videatur esse necesse dicere, vel peccasse Petrum, vel esse mentitum Paulum. Sed priori diluta, de Paulo remanet soluenda quæstio; qua scilicet ratione Petrum reprehensibilem dixerit. **D**

XLV.

In vnaquaque hominis actione duo sunt quæ considerari possunt; intentio, qua aliquid factum est; & opus ipsum, quod quale sit, ab hominibus cernitur. Prioris quidem Deus tantum, qui intuetur cor, est iudex & vindex: opus vero tantum quod videtur, humano iudicio iudicatur. Non potuit ergo Paulus reprehensibilem dixisse Petrum ex eius animi intentione, quam non inspiceret, sed tantum ex facto, quod cerneret. In quo rursus duo adhuc sunt pensanda, opus ipsum, & quod eius occasione prouenit. Sed quod ad opus ipsum spectat: illud quod permissum esset, quod & ipse Paulus sapius facturus esset, nec a Paulo reprehendi poterat, nec eius causa Petrus reprehensibilis dici. Solum ergo restat, ut Paulus reprehensibilem Petrum dixerit, quod occasione operis iure riteq. ex dispensatione patrati, res quæ reprehendenda merito foret, esset oborta; nimirum quod eius exemplo Gentes ad Iudaizandum impellerentur: a quo quidem facto **E**

A cum & animus Petri procul abesset (nā hæcenus Antiochiæ, Paulo ipso testante, Gentiliter vixerat, & dicta occasione ad Iudaicos ritus ad modicum tempus deflexerat) nec peccatum inesse potuisse, certissimum est. Sic igitur Petrus, qui a culpa innocens atque immunis erat, ex dicta occasione Paulo reprehensibilis visus est: sicut & ipse Paulus etiam alijs reprehensibilis videri potuisset; si, cum Timotheum Gentilem hominem circumcidit, vel more Nazaræorum caput rotundit in Cenchreis, vel Hierosolymis se purificauit cum Iudæis; Gentiles Christiani, qui ea vidissent, ad id ipsum faciendum in Iudaismum declinantes eius exemplo fuissent impulsī: de quibus sane idem, quod ipse Paulus de Petrum imitantibus dixit, iure dici potuisset, quod non recte ambularent ad veritatem Evangelij: sed & in ipsum Paulum quoque dici, quod ipse in Petrum, ac multo æquius; quod, cum suscepisset patrocinium Gentium, immiscens se **B** Iudaicis ritibus, suo exemplo cogeret Gentes Iudaizare; & quod in Petro damnasset, inconstanter admitteret: cum alioqui ea omnia Paulus absque vlla leuioris criminis culpa perageret. At hæc satis esse putamus ad obscurissimas illas quæstionum caligines illustrandas: ut iam clara luce, non nisi sciens volensq. errore labatur.

Ecce iam tibi, lector, de antiquissima, atque in ore omnium versata, multisq. chartis tractata quæstione legitimus idemq. germanus sensus historiæ restitutus: ut non sit opus ad veritatem fictionem inducere, vel aliter Petrum vrgere crimine: sed patefacta per quam incedas regia via, ea omnia & serio facta, ac sine Petri culpa admissa esse cognoscas. Habes insuper quod de Principis Apostolorum auctoritate, quanti illa ab omnibus æstimata fuerit, ex rebus gestis mirum in modum admirari possis. Acceperant enim nuper Gentiles Fideles a Hierosolymitano Concilio litteras, easdemq. non tantum **C** Apostolorum sententia, sed diuino suffragio consignatas: scripserant enim sic: Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris. Nihilominus his posthabitis, tanti ponderis exemplum Petri esse duxerunt, ut eundem Petrum Iudaizantem esse potius sequendum existimarent, quam Paulum, licet hunc scirent Gentium curam ac patrocinium suscepisse: et, quod maius videri debet, ipse Barnabas, qui testimonio Spiritus sancti Antiochiæ segregatus erat in Euangelium vna cum Paulo, **D** Petro potius inhærendum putarit.

Hincq. nihil est quod mireris, cum ex iusta causa videas Paulum iusto zelo commotum, adeo libere redarguisse Petrum; ac rursus Petrum, quod ipse eadem sentiret quæ Paulus, licet ad modicum spatium temporis dicta ex causa deflexisset, magna animi summissione Paulo obiurganti celsisse. Vnde Cyprianus^c ad Quintum: Nec Petrus, **E** inquit, quem primum Dominus elegit, & super quem edificauit Ecclesiam suam, cum secum Paulus postmodum de circumcissione disceptaret, vindicauit sibi aliquid insolenter, aut arroganter assumpsit, ut diceret se primatum tenere, & obtemperari a nouellis & posteris sibi potius oportere: nec despexit Paulum, quod Ecclesiæ prius persecutor fuisset; sed consilium veritatis admisit, & rationi legitimæ, quam Paulus vindicabat, facile consensit: Documentum scilicet nobis & concordiæ & patientiæ tribuens, ut non pertinaciter nostra amemus; sed quæ a fratribus aliquando & collegis nostris vtiliter & salubriter suggeruntur, si sint vera & legitima, ipsa potius nostra ducamus. Hæc Cyprianus: citat & recitat eundem locum Augustinus^d agens contra Donatistas. Magna igitur dispensatione Spiritus sancti factum est, ut vehementi morbo eiusmodi violentum adhiberetur remedium, quo perfectius curaretur. Quis enim, nisi hæreticus pertinax, de his vltius disputare præsumpsisset, quibus iam Petrus reprehensione admonitus consensisset? Vel quis sperare potuisset Iudaicos ritus introducere in Ecclesiam perpetuo seruandos, quos nec licuit Petro ad breue tempus, iusta licet ex causa, vsurpasse? Sed de his satis.

His Antiochiæ rebus peractis: Post aliquot dies (inquit Lucas^e) dixit ad Barnabam Paulus: Reuertentes visitemus fratres per vniuersas ciuitates, in quibus prædicauimus verbum Domini, quomodo se habeant. Barnabas autem volebat secum assumere & Ioannem qui cognominabatur Marcus. Paulus autem rogabat, eum (ut qui discessisset ab eis de Pamphiliis, & non isset cum eis in opus) non debere recipi. Facta est autem dissensio, ita ut discederent ab inuicem. Er Barnabas quidem, assumpto Marco, nauigauit Cyprum: Paulus vero, electo Sila, profectus est, traditus gratiæ Dei a fratribus.] Non fuit hæc contentio quæ mutuam scinderet charitatem, cum ambo in **XLVIII.**

PETRI PRVDENS
FACINVS
Galat. 2.

EMERGENS OCCASIO
COMMOVIT PAVLVM.

PAVLI VERBORVM
ELVCIDATIO.

PETRVS PROBATOR
INNOCENTVS.

XLVI.

SVMMA APVD
OMNES AESTIMATA
MATIO PETRI.

Act. 15.

Act. 13.

XLVII.

Cyprianus ad
Quint. epist. xxx.

PETRI COM-
MENDATA HV-
MILITAS.

Aug. de bapt.
contra Donatist.
lib. 2. c. 2.

Act. 15.

vnam eandemq. sententiam conuenirent, nimirum vt quisque eorum id ageret quod A
Deum velle existimaret: licet enim per diuersas vias incederent, attamen in vnū eum-
demq. locum & punctum (vt dicitur) ambo æque tendebant. Sed vnde diuersitas?
Audi Chrysostrum^a: Sic, inquit, & in Prophetis inuenimus varias sententias, & va-
rios mores. Erat Elias austerus, Moyſes vero mitis. Et hic quoque asperior est Paulus.
Sed vide etiam hoc loco eius mansuetudinem. Volebat, inquit, vt ille qui defecerat ab
illis a Pamphilia, ne simul assumeretur. Sic dux quidam belli non vellet aliquem baiu-
lum semper esse sordidum, & inter lixas: ita neque Apostolus. hoc enim & alios do-
cuit; & illum emendauit.]

^a Chrysostr. hom. 34. in Act.

XLIX. MARCVS VAL-
DIOR REDDI-
TVS.

^b Coloss. 4.
^c 2. Tim. 4.

Quod vero ad emendationem Marci spectat: proficuum illi fuisse eiusmodi Pauli se-
ueritatem, certissimum est: nam qui vt defertor militiæ in hunc modum a Paulo re-
iectus est, maioribus deinde assumptis spiritibus, animosior redditus, posthac inter B
primos ordines militauit. Hunc enim illum ipsum esse Marcum superius demonstraui-
mus, qui postea iterum adhæsit Paulo, cuius ipse meminit scribens ad Colossenses^b;
quem & ex Oriente per Timotheum^c Romam, vt sibi valde vtilem in ministerio, ad-
uocauit; quem & ad Philemonem scribens, suum coadiutorem appellat. Paulum igitur
non actum spiritu dissensionis, sed diuino plane afflatum fuisse, dum in Marcum
in presentiarum seuerius agere visus est, probauit euentus.

L. BARNABAS EX-
CVSATVR.

^d Coloss. 4.

Sed quid de Barnaba? Male ne ergo (inquit Chrysostrum) fecit Barnabas? mini-
mè: quoniam valde absurdum esset hoc putare. et quomodo non absurdum, ob leuem
causam dicere illud malum? Sed vide, quia primum quidem malum nullum fuit; nam
quod diuisus sit alter ab altero, magnum inde bonum prouenit. quod si hoc non fuisset,
haud facile relicturus alter alterum fuisset. et infra: Mihi quidem videtur etiam dis- C
te separatio illa facta, & quod inter se dixerint: Quoniam ego non volo, nec tu vis; ne
pugnemus, distribuamus prouincias. Et ita sibi inuicem multum credentes hoc fece-
runt. Volebat enim Barnabas non deijci quod a Paulo erectum: idcirco & secessit. Vo-
lebat similiter & Paulus non infirmari quod illi visum: ea propter & ipse idem facit, ac
secedit. Vtinam & nos tales secessiones faceremus, & sic ad prædicandum abiremus.]
hæc Chrysostrum. Sic itaque in hunc modum Barnabas diuisus a Paulo, assumpto se-
cum Marco, nauigauit Cyprum. Quæ autem ab eodem Barnaba gesta sint, Lucas,
quod Pauli tantum facta sit profecurus, silentio obuoluta reliquit.

LI. DE IMPOSTORE
IOANNIS NO-
MINE FALSA
SCRIBENTE.

^d Coloss. 4.
^e Act. 9. 12.

Quoniam vero quædam Barnabæ Acta, nomine eiusdem qui supra Ioannis cognō-
mento Marci, ab aliquo (vt apparet) nebulone scripta circumferuntur, & ab imperitis
magno applausu accipiuntur; multis quidem & apertissimis sunt coagmentata men- D
dacijs: vt sunt ea potissimum (vt de alijs taceam) quæ Actorum Apostolorum historiæ
a Luca conscriptæ repugnant. Nam auctor esse se comitem illū Pauli & Barnabæ, Ioan-
nem nomine, cognomento Marcum, profiteretur, & addit se non natura Iudæum, sed
Gentilem fuisse, famulum cuiusdam idolorum Pontificis. At quis hanc non videat im-
posturam, cum constet ipsum Marcum consobrinum fuisse Barnabæ^d, natura Iudæum,
filium Mariæ^e, eundemq. prædiuitem Hierosolymis habitasse, eiusq. domum am-
plissimam patuisse Apostolorum ac ceterorum Christianorum conuentibus? De se ipso
rursum affirmat, ab Apostolo Paulo baptizatum esse Iconij. At quonam pacto fieri
potuit, vt antiquus discipulus non adhuc esset initiatus baptisate, cum multa millia
hominum, qui prædicante Petro recens credidissent, omnes pariter baptizatos fuisse;
Lucas testetur? Vel quomodo a Paulo potuit Iconij baptizari, qui antequam illuc Pau-
lus vna cum Barnaba venisset, ex Pamphilia ab eis recedens (vt idem testatur Lucas) E
reuersus sit Hierosolymam? Sed in his non immoramur: reiectum enim prorsus esse
librum illum Abdiæ nomine prænotatum, in quo hæc Ioannis Marci nomine de rebus
gestis Barnabæ scriptis mandata sunt, superius dictum est.

LII. FALSA COM-
MENTA DE
BARNABA.

Sed sicut hæc manifesta arguuntur imposturæ; ita etiam quæ apud Recognitiones
Clementis nomine vulgatas de Barnaba scripta leguntur, haud his fideliora esse no-
scuntur, vt quæ etiam eiusdem Lucæ Euangelistæ historiæ contradicant. Dum enim in
his dicitur, Barnabam Romam venisse, illicq. prædicasse Euangelium, ac demum ab-
ducto secum Clemente inde recessisse, ac redeuntem in Palestinam petijſſe Cæsaream,
illicq. agentem Petrum inuenisse; quam patenter hæc Apostolorum Actis repugnent,
nos perspicue demonstrabimus. Certum est enim non antea Petrum Cæsaream con-
cessisse,

cessisse, quam (vt eadem habent Acta^a) Ecclesias visitans, Ioppæ cum peruenisset, a Act. 9. 16.
Cæsaream a Cornelio Centurione diuina visione admonito accersitur: sed vbi eo tem-
pore, & antea, ac postea Barnabas ageret, eadem Acta significant. Eodem quippe ca-
pitulo^b, quo Petri circuitus in visitandis Ecclesijs a Luca describitur, de eodem Barna- b Act. 9.
ba paulo superius dicitur, aduenientem Saulum Hierosolymam ad Apostolos eum in-
troducisse, ac post inde^c ab Apostolis Hierosolyma missum esse Antiochiam, accer- c Act. 11.
fitoq. Paulo Tarſo, ab eo numquam vsque ad præsentem annum recessisse. Sed etsi
ista cessarent: quonam pacto, quæſo, potuit Barnabas ante Petri aduentum Cæsaream,
Romam abiſſe, illicq. Gentibus Euangelium prædicasse, & Clementem Romanum
Gentilem hominem ad fidem Christi suscipiendam adduxisse; si eiusdem Lucæ testi-
monio exploratissimum est, nondum fuisse apertum fidei ostium Gentibus, quod pri-
mum Cæsareæ, tot præuijs visionibus, a Petro constat fuisse referatum? Vel quomodo
Barnabas nondum initiatus, nec segregatus in Euangelium, Romam, eo non missus,
accedere præsumpsisset; & quod de pseudopropheta queritur Dominus, dicens, Cur-
rebant, & non mittebam eos] ille fecisset?

Hæc cauens Alexander^d Græcus auctor, qui res Barnabæ profecutus est encomiaſti-
ce potius, quam historice, aduentum Barnabæ Romam ad illud tempus retulit, quo
Antiochiæ vna cum Paulo, monente Spiritu sancto, segregatus, prædicandi Euange-
lium munus accepit: sic enim ait: Postquam ille Antiochiam a fratribus, qui erant
Hierosolymis, missus est; Antiochia recedens, exteris ciuitates peragravit, quousque
Romam venit, vbi primus Christum annunciauit.] O commentum insulsum! An non
Lucas in Actis relegit cunctas prouincias, immo & singulas ciuitates, ad quas vna cum
C Paulo in ea peregrinatione Barnabas Euangelium prædicaturus accessit, quousque am-
bo opere consummato Antiochiâ sunt reuerſi, ac inde simul Hierosolymam petierunt,
rurſumq. Antiochiam redeuntes, vsque in hanc diem ibidem permanerunt? Sed etsi
hæc tacuisset Lucas, demusq. non tantum Barnabam, sed Paulum, qui ab eo numquam
in ea peregrinatione diuisus est, tunc cum Antiochia dimissi sunt, Romam petijſſe (quod
ne somniaſſe quidem aliquem, quis reperiet) num propterea dicendus esset Barnabas
primus omnium Romæ Euangelium prædicasse? An non antea Petrus, cum vinculis
solutus est, quibus ab Agrippa Hierosolymis vinctus erat, inde recedens, anno secundo
Claudij (quod in confesso est apud omnes) Romam aduenit; cum tamen Paulus &
Barnabas (vt auctore^e Luca exploratum habetur) non nisi post Agrippæ Herodis obi- e Act. 12. 13.
tum, qui contigit (vt Iosephus^f testatur) anno quarto eiusdem Claudij, Antiochiæ f Ioseph. antiq.
sacris initiati, ad prædicandum Euangelium sint amandati? Faceſſant igitur eiusmo- lib. 19. c. 7. & de
di portentosa mendacia, & insana deliria, quæ ex dicto cenoso gurgite Recognitio- ball. Iud. lib. 2.
num, quæ sunt Clementis nomine insignitæ, deducta, non tantum dictus Alexan- cap. 10.
der; sed & Dorotheus inter ceteras quisquilias suas adlegit; quæ non tantum ab eru-
ditis viris improbanda, sed ab omnibus qui vel leuissime Ecclesiasticarum rerum peri-
tia tincti sint (si modo rerum gestarum attendant tempora) esse procul reiſcienda, non
dubitamus.

Ceterum post hæc tempora, cum Barnabas vna cum Marco Cyprum profectus est,
visitatis confirmatisq. illis quæ ibi erant Ecclesijs, in Italiam nauigasse, non negarim:
Romam vero concessisse, illicq. prædicasse Euangelium, quamdiu Claudius vixit, mi-
nime concessum fuisse videtur, prohibente illo Iudæos Romæ agere. Si igitur quis ve-
E lit, apocryphorū auctoritate, Barnabam aliquando Romam venisse: non nisi ad Nero-
nistempora eius aduentum referri posse, ex iam dictis apparet. Verum ipsum in Ita-
liam venisse, & in Liguria prædicasse Euangelium, nobilissimamq. Mediolanensium
Ecclesiâ erexisse, ac longe lateq. Christi fidem feliciter propagasse, firmæ traditiones,
eiusdemq. Ecclesiæ monumenta, complurium scriptorum testimonijs confirmata, fi-
dem certam atque indubitata faciunt. Sed in his non immoramur: tum quoniam non
est nostri instituti priuatarum Ecclesiarum historiâ prosequi: tum etiam quod hæc ab
alijs compluribus fusius esse tractata sciamus. Quando autem Cyprum reuersus sit,
quandove martyrium consummauerit, nihil inuenimus quod antiquorum scriptorum
testimonijs possimus asserere.

Scripsisse Barnabam epistolam ad ædificationem Ecclesiæ pertinentem, auctor
est sanctus Hieronymus^g: eam ipsam citatam inuenies ab Origene^h, & Clemente
Alexan-

LIII. APUD MEROPT-
21. Iunij.

REFELLVNTVR
FALSA IACTA-
TA DE BARNABA.

^f Ioseph. antiq.
lib. 19. c. 7. & de
ball. Iud. lib. 2.
cap. 10.

LIV.

BARNABAS ME-
DIOLANENSEM
ECCLESIA M
EREXIT.

^g Hier. de Scrip.
Ecl. in Barnab.
cap. 6.
^h Orig. Periar.
lib. 3.

LV. DE BARNABAE
EPISTOLA.

A *Clēm. Alex.* Alexadrino a sapius. Tertullianus b insuper tribuit Barnabæ epistolâ Pauli ad Hebræos: sed errat equidem. cū enim nonnisi vna nomine Barnabæ olim circumferretur epistola; diuersam illâ ab ea fuisse, ex locis ijs quæ ex ea dicti auctores sunt mutuati, manifestissime constar, cum illa nequaquam in Pauli ad Hebræos epistola scripta reperiantur. *Strom. lib. 2. & lib. 5.*
b Terrul. de pu- dic. c. 30.
c Hier. de Scrip. Eccl. in Paulo. & in epist. 129. ad Dardan.
 Constat tamen, nonnullos c auctore Tertulliano permotos, eam existimasse Barnabæ esse: sed plane diuersam fuisse eam ab illa quæ a Paulo scripta est ad Hebræos, apertissime etiam demonstrat Hieronymus, cuius tempore eadem Barnabæ nomine scripta epistola habebatur: nam cum omnia nomina Hebraica, quæ in diuinis Scripturis leguntur, idem sit interpretatus, & inter alia, quæ in epistola Pauli ad Hebræos inserta essent; nouissime d illa quæ in eadem epistola Barnabæ haberentur, exposuit: vt ex his clare atque aperte videas, distinctas inter se fuisse illam Barnabæ, & Pauli epistolam ad Hebræos conscriptam, de qua inferius suo loco prolixior erit sermo.

LVI. His de Barnaba enarratis, præscriptum a Luca ordinem sequentes, quæ post hæc a Paulo gesta esse tradit, per singulos annos distincta recensere aggrediamur. sic enim ait c: Paulus, electo Sila, profectus est, traditus gratiæ Dei a fratribus. Perambulabat autem Syriam & Ciliciam, confirmans Ecclesias, præcipiens custodire præcepta Apostolorum & seniorum.] ad Gentes hæc Paulus: nam de illis tantum (vt vidimus) in Hierosolymorum Concilio id statutum ab Apostolis & senioribus fuerat. Repetit eadem fere verba paulo inferius de illis Lucas, cum ait f: Cum autem pertransirent ciuitates, tradebant eis custodire dogmata quæ erant decreta ab Apostolis & senioribus qui erant Hierosolymis.] Videas in his Paulum & Silam non Euangelij tantum fuisse promulgatores, sed & legum ab Apostolis sancitarum præcones: ex quibus facile possis intelligere, quanti ponderis habitæ fuerint Apostolicæ sanctiones. Porro Apostolorum exemplo, ea ad posteros, qui loco Apostolorum sunt in Ecclesijs eadem auctoritate Episcopi subrogati, dilapsa est consuetudo, vt cum ratio postulat, ad instituendam plebem tibi commissam, vel singuli in suis Ecclesijs, vel cū in sacris conuentibus sunt in Spiritu sancto legitime congregati, tum ea quæ ad Catholicam fidem spectant, tum quæ ad bonos mores seruandos pertinent, legibus sacris edicant.

LVII. At ne hæc, quamuis ab hominibus lata, humana tantum & non diuina esse existimarentur: quàm egregie in iisdem a se sancitis legibus Apostoli hæc apposuerunt s verba, dicentes: Visum est Spiritui sancto; & nobis.] Mira quidem ac diuinitus plane facta verborum coniunctio. Quoniam enim iam pridem de Spiritu sancto libera promissio facta erat, dicente h Christo ad suos, Paraclitus Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcumque dixerero vobis] merito ac summo iure eiusdem Spiritus sancti suffragio suas leges esse institutas ac roboratas ostenderunt. Rursus vero, quoniam non omni spiritui esse credendum, sed an sit ex Deo, probandum esse, admonet Apostolus i: hæc examinare, officij esse Ecclesiæ, vt demonstrarent; ea non tantum Spiritui sancto, sed & sibi visa esse, addiderunt; vt sic admirabilem quamdam sancti Spiritus & Ecclesiæ esse coniunctionem & consensionem, verbis illis significarent. Quæ igitur ab his, qui in Ecclesia vice fungentes Apostolorum ceteris præfunt, leges statuuntur, eæ non tam ipsis quàm primo omnium auctori Spiritui sancto acceptæ ferri debent: sicuti contra, non quælibet quæ quis ex spiritu Dei esse contendit, sunt facile admittenda; sed quæ Ecclesia recipienda esse consenserit, & per eisdem significauerit, de quibus a Domino dictum est k: Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.] ac item l: Qui vos audit, me audit: qui vos spernit, me spernit.] ac rursus m ad eisdem: Quæcumque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælis.] Quibus parendū esse, Apostolus Paulus n vehementissime suis scriptis inculcat: vt & Apostolici viri, & Ignatius sæpissime, vt cum ait o: Decet itaque & vos obedire Episcopo, & in nullo illi refragari: terribile namque est tali contradicere: nec enim hunc fallit qui videtur; sed inuisibilem fallere nititur, qui non potest a quoquam falli.] et ad Smyrnenes p: Omnes Episcopū sequimini, vt Christus Patrem.] et inferius: Honora Deum omnium auctorem & dominum, Episcopum vero vt principem sacerdotum.] Sed de legibus Ecclesiasticis alias

LVIII. Verum quod ad dicta per Paulum & Silam promulgata Apostolorum decreta pertinet: quamdiu eadem vna cum Sila circumijt. loca; quibus olim cum Barnaba Euangelium prædicauerat, de custodiendis quæ ab Apostolis statuta erant, sæpius inculcasse,

A Lucas testatur: postquam vero illos fines sunt egressi, nihil eiusmodi credentes admonuisse, Lucas (vt prius fecerat) refert: Vt ex his perspicue intelligi possit, illis tantū, quorum causa illa statuta erant, Paulum & Silam eadem Apostolorū promulgasse decreta: et vt non mireris, si latuit Corinthios horum cognitio, quibus Paulus ab his diuersa videtur dedisse præcepta; nimirū vt tunc ab immolatis a abstinere, cum inde aliquod inferretur scandalum; quo cessante, licite illis vesci possent. et Thessalonicenses b, vt abstinerent a fornicatione tantum, admonuit, dicens: Scitis quæ præcepta dederim vobis per Dominū Iesum. Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra: vt abstineatis a fornicatione.] hæc Paulus, nullam prorsus de idolothytis & suffocato mentionem faciens.

Ex quibus cognoscas Apostolicarū sanctionū diuersas fuisse rationes, ac illarum aliquas sic esse editas, vt ab omnibus Christi fidelibus pariter seruarientur, vt puta Symbolū Apostolicū; alias vero pro ratione loci & temporis sic ab illis esse statutas, vt non omnes iisdem legibus obligari voluerint, quas alicuius priuatæ causæ occasione certis locis præscripserint: vt de idolothytis dicimus, de quibus Apostoli & cū ipsis Paulus diuersa dederunt præcepta Syriæ ac Ciliciæ populis, diuersa vero tradidit idem Paulus Corinthijs.

Simile quiddam accidit de ieiunio sabbati, & alijs pluribus, quorum vsum diuersum Orientalis ab Occidentalis Ecclesiæ consuetudine absque vlllo fidei præiudicio fuisse, certum est. De quibus hæc est regula c Augustini, vt faciat vnusquisque quod in ea Ecclesia, in qua reperitur, inuenerit. Vnde hæc idem ad Ianuarium d: Miror sane quod ita volueris, vt de his, quæ varie per diuersa loca obseruantur, tibi aliqua conscriberem: cum & non sit necessarium, & vna in his saluberrima regula retinenda sit, vt quæ non sunt contra fidem, neque contra bonos mores, & habent aliquid ad exhortationem vitæ melioris, vbicumque institui videmus, vel instituta cognoscimus, non solum non improbemus, sed etiam laudando & imitando sectemur, si aliquorum infirmitas non ita impedit, vt amplius detrimentum sit.] hæc Augustinus. Gregorius e item hæc ad Leandrum Episcopum Hispalensem in eadem sententiam scribit: In vna fide nihil officit sanctæ Ecclesiæ consuetudo diuersa.] Sed de his hæcenus. iam ad Paulum peragrantes Asiæ prouincias redeamus.

Peruenit autem Paulus (inquit Lucas f) in Derben & Lystram. Et ecce discipulus quidam erat ibi nomine Timotheus, filius mulieris Iudææ Fidelis, patre Gentili. Huic testimonium bonum reddebant qui in Lystris erant & Iconio fratres. Hunc voluit Paulus secum proficisci: et assumens circumcidit eum propter Iudæos, qui erant in illis locis. Sciebant enim omnes quod pater eius erat Gentilis.] Dignum est (inquit

D Chrysostronus g) vt obstupescamus Pauli sapientiam, qui tantopere pugnavit propter circumcisionem; qui omnia mouerat, & non prius destitit, quàm correxisset confirmatum dogma. Circumcidit discipulum: non solum alios non prohibet, sed etiam ipse hoc facit: et ita omnino ad vtilitatem spectabat, & nihil cum animi præcipitatione agebat. Hunc voluit, inquit, secum egredi. Mirabile hoc, quod & illum assumit. Propter Iudæos, inquit, qui erant in illis locis. Hæc est causa circumcidendi: non enim ferebant audire verbum ab incircumciso. Et cur? Vide opus: Circumcidit, vt circumcisionem tollat.] hæc Chrysostronus de Pauli animi consilio in circumcidendo Timotheo. Augustinus h vero hanc causam affert: Ideo, inquit, Timotheus, cum in præputio vocatus esset, tamen quia de Iudæa matre ortus erat, & ostendere cognatis suis debebat, ad eos lucrificandos, non hoc se didicisse in disciplina Christiana, vt illa sacramenta, quæ legis veteris essent, abominaretur, circumcisis est ab Apostolo: vt hoc modo demonstraret Iudæis, non ideo Gentes non ea suscipere, quia mala sunt & perniciose a patribus obseruata; sed quia iam salutem non necessaria post aduentum tanti sacramenti, quod per tam longa tempora tota vetus illa Scriptura prophetis figuratibus parturiuit. Nam & Titum circumcideret, cum hoc vrgerent Iudæi; nisi subintroducti falsi fratres ideo fieri vellent, vt haberent quod de ipso Paulo disseminarent, tamquam eorum veritati cesserit, qui spem salutis Euangelicæ in circumcissione carnis atque huiusmodi obseruationibus esse prædicarent, & sine his nemini Christū prodesse contenderent: cum contra nihil prodesset Christus eis, qui eo animo circumciderentur, vt ibi esse salutem putarent. Vnde est illud i: Ecce ego, Paulus dico vobis, quia si circumcidamini, Christus nihil vobis proderit.] hæc Augustinus de Pauli instituto: sed quæ subdit de Petro, superius suo loco sunt pertractata.

SANXIT PAV-
LVS DIVERSA
PRO DIVERSA
OCCASIONE.

a 1. Cor. 8. 10.
b 1. Thess. 4.

LIX.
APOSTOLICA-
RVM SANCTIO-
NUM DVO GE-
NERA.

LX.
DE IEIUNIO
SABBATI.
c Aug. epist. ad
Ianuar. 118.
d Idem ad Ian.
epist. 119.

e Gregor. lib. 2.
epist. 41.

LXI.
f Act. 16.
PAVLVS CIR-
CVMCIDIT TI-
MOTHEVM.

g Chrysostr. hom.
34. in Act.

h August. lib. de
mend. ad Con-
suls. 6. 5.

i Galat. 5.

LXII.

a 2. Tim. I.
DE TIMOTHEI
GENERE ET OR-
DINATIONE.

At vero quod de Timotheo idem Apostolus scribit^a: fuit hic genitus matre Eunice nomine, fuitq. illi auia Lois dicta, ambæ Fideles, & spectata virtute: in secunda enim quam ad ipsum dedit epistola, hæc ait: Recordationem accipiens eius fidei, quæ est in te non ficta, quæ & habitauit primum in auia tua Loide, & matre tua Eunice, certus sum autem quod & in te.] Vnde quod Augustinus in nuper citato loco ait Paulum circumcidisse Timotheum, vt sic cognatos Iudæos ad Christianam fidem impelleret: non putamus de auia & matre ipsum intellexisse, quæ iam ante crediderant: sed de alijs Iudæis illi coniunctis. Quod vero mox idem Apostolus subdit: Propter quam causam admoneo te vt resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum] ipsum a se sacris initiatum fuisse significat. Manuum enim impositio (de qua superius fusius dictum est) non nudum quoddam fuit ministerium, quo consueuerant Hebræi (vt in Thalmudicis testatur Rabbi Nathan) cum quis ad docendos alios promouendus magister esset, collecto seniorum Concilio, eo prius examinato, idoneoq. reperto, omnes qui aderant, super ipsum manus imponere: sed hoc visibili signo manus impositionis impartiebatur per Apostolos gratia Spiritus sancti, vt aperte de Timotheo illis verbis Paulus ipse testatur, vel cum ad ipsum iam antea scripserat, dicens^b: Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterij.] id enim non obiter factum, sed per prophetiam prius declarato diuino suffragio, a se consummatum esse significat. Quo modo autem postea ab eodem Paulo præfectus sit Ephesiorum Ecclesiæ, suo loco dicemus: interim Pauli itinera persequamur.

b 1. Tim. 4.

LXIII.

c Act. 16.

d Hieron. de lo-
cis Hebraic. &
Plin. lib. 5. c. 30.

Cum hac^c visitatione Pauli, Ecclesiæ fide confirmarentur, & abundarent quotidie numero: Transeuntes (inquit Lucas) Phrygiæ, & Galatiæ regionē, vetati sunt a Spiritu sancto loqui verbum Dei in Asia. Cum venissent autem in Mysiam, tentabant ire in Bithyniā: et non permisit eos Spiritus Iesu. Cum autem pertransissent Mysiam, descenderunt Troadē, ciuitatem maritimam Asiæ, quæ & Antigoniam^d dicta. et visio per noctē Paulo ostensa est. Vir Macedo quidam erat stans, & deprecans eum, & dicens: Transiens in Macedoniā, adiuua nos. Vt autem visum vidit, statim quæsiuimus proficisci in Macedoniam, certi facti quod vocasset nos Deus euangelizare eis. Nauigantes autem a Troade, recto cursu venimus Samothraciā, & sequenti die Neapolim, & inde Philippos, quæ est prima partis Macedoniæ ciuitas colonia.] Ex hoc tempore, & non antea Lucas adhæsisse Paulo videtur: id enim ex mutato ab ipso vsu loquendi facile intelligi potest. Qui enim cunctas, quas hætenus retulit, Pauli res gestas recensuit, semper in scribendo tertia persona est vsus, vt, Fecit, dixit, abiit, & his similibus: ex hoc autem tempore, mutato stylo, quod ipse vna cum ceteris Paulo præsto esset, seipsum cum alijs adnumerans, hæc in prima persona, Quæsiuimus, venimus, & alia id genus plura in his quæ narrare pergit. Irenæus etiam^e, nonnisi ab hoc tempore, cum Paulus venisset Troadem, Lucam illi adhæsisse, monstrare videtur; quod & verius esse existimamus. Vnde ex his Hieronymus est declarandus, dum de Luca agens^f, ipsum totius peregrinationis Pauli comitem appellat indiuiduum: cum tamen nonnisi ex hoc tempore hæc de illo dici possint; nec sic quidem vt illi semper inhæserit; sed aliquando, vt occasio postulauit, abfuerit. Videas posthac ipsum, vt qui præsens esset, res singulas distincte pleneq. narrare: cum alioquin antea, eiusdem Hieronymi testimonio, grauissima prætermiserit, multaq. strictim summamq. narrarit: vnde ex his magis magisq. fides commendetur auctoris, dum a rebus illis conscribendis quibus præsens non fuerit, abstinerit, ac paucioribus agere potius, quàm veritatem ipsam vel in minimum discrimen adduci, aut aliqua ex parte periclitari voluerit.

LXIV.

g Hieron. ibid.
b 2. Cor. 8.

COMES PERE-
GRINATIONIS
PAULI SILAS.

De eodem Luca existimauit ibidē Hieronymus^g intelligere voluisse Paulum, cum ad Corinthios^h scribens ait: Misimus etiam cum illo fratrem, cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias: non solum autē, sed & ordinatus est comes peregrinationis nostræ in hanc gratiā, quæ ministratur a nobis ad Domini gloriā, & destinata voluntatem nostram.] Verum nihil eiusmodi de ipso Luca legitur in Actis, sed potius (vt vidimus eodem Luca auctore) de Sila: qui, cum a Paulo Barnabas recessisset, electus est Antiochiæ Pauli comes in peregrinatione suscepta: cui & conueniunt illa præconia, quibus dicitur, laudem eius in Euangelio fuisse per omnes Ecclesias: nam ad Apostolicam perficiendam legationem ex Concilio Hierosolymitano vna cum Iuda, quod primi essent

A essent (vt idem Lucas^a ait) in fratribus, delectus est. Porro eiusmodi primatus nonnisi ex prædicatione Euangelij comparatus esse videtur: in quo genere si magna cum laude versatus est ante ipsius legationis functionem; quanto celebrior postea factus est, cum omnibus Ecclesijs Syriæ, Ciliciæ, & alijs Asiæ prouinciæ, Macedoniæ etiam, & Achaïæ, vna cum Paulo ablegatus Antiochia, Euangelium prædicauit: vt merito de illo Paulus dixisse videatur: Cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias.] quibus sane verbis non propterea aliquis a Paulo notatus dici potest, qui scripserit Euangelium, immo nec si appellasset eum Euangelistam: nam & Philippus ab eodem Luca^b dictus est Euangelista, non quod Euangelium scripsisset, sed potius prædicasset. b Act. 21. In hanc sententiam, quod ille sic a Paulo descriptus, non fuerit Lucas, Theodoretus accessit^c: qui tamen illum non Silam, sed Barnabam fuisse putauit, qui in prima illa peregrinatione segregatus Antiochiæ cum Paulo in Euangelium, illi vsque ad finem comes adhæsit: qui licet in secunda assumpta ab Apostolo peregrinatione ab eo discessisset; tamen antequam secundam illam ad Corinthios, in qua prædicta narrantur, Paulus scripsisset epistolam, Barnabas iterum ad ipsum rediisse videtur. Nam in prima^d ad eosdem data epistola, eius meminit tamquam collegæ in Euangelij prædicatione, cum ait: Aut ego solus, & Barnabas, non habemus potestatem hoc operandi?] Quid de his quisque opinari velit, fuerit ne Lucas, an Silas, vel Barnabas, relinquimus arbitrio legentium; qui meminisse debent, Hieronymi sententiam non mediocriter roborari Ignatii testimonio, qui ad Ephesios scribens, eodem quo Paulus, Lucam præconij laudat genere, cum dicit, ipsum citans: Vt testatur Lucas, cuius laus est in Euangelio.] Sed de Luca fati: an vero fuerit ex numero septuagintaduorum, vel potius Pauli discipulus, agemus inferius, cum de Euangelio ab eo scripto instituemus narrationem.

Quod vero pertinet ad res gestas Pauli vsque ad eius aduentum Corinthum a Luca descriptas: in eis ordine temporum in Annalibus intexendis, eiusmodi est a nobis inita ratio: Quoniam idem Lucas inferius capite decimooctauo agens de aduentu Pauli Corinthum, inuenisse illic dicit Aquilam & Priscillam Iudæos, qui (inquit) nuper venerant ab Italia, quod Claudius Imperator præcepisset omnes Iudæos Roma discedere: cum vero dictum sit maiorum auctoritate, Claudium hoc ipso anno nono sui Imperij, quæ dicta sunt in Iudæos statuisse: certe aduentū Pauli Corinthum hoc anno, vel ad summum sequentis initio, contigisse, existimari posse videtur. Nos igitur, habitatione ceterarum rerum, quæ a Luca descriptæ, a nobis hoc anno sunt recensitæ, in sequentem annum potius illum reijcimus: cetera vero, quæ ad illud vsque tempus in Actis facta leguntur, hoc ipso anno includimus.

Eramus autem (sequitur Lucas^e) in hac vrbe, Philippis videlicet, consistentes. Die autem sabbatorum egressi sumus foras portam iuxta flumen, vbi videbatur oratio esse: et sedentes loquebamur mulieribus, quæ conuenerant. Et quædam mulier nomine Lydia purpuraria ciuitatis Thyatirenorum, colens Deum, audiuit: cuius Dominus aperuit cor intendere his quæ dicebantur a Paulo. Cum autem baptizata esset, & domus eius, deprecata est, dicens: Si iudicatis me fidelem Domino esse, introite ad domum meam, & manete. Et coegit nos.] Consueuerant Hebræi vltra synagogas, quas intra ciuitates habebant, loca etiam in suburbijis posita, quantum sabbati haberet iter, in quæ deambulantes conuenirent, ac simul Deo preces offerrent, instituire. De eiusmodi locis Epiphanius^f agens, hæc ait: Fuerunt quidam antiquitus orationum loci, tum inter Iudæos extra ciuitatem, tum inter Samaritas, velut etiam in Actibus Apostolorum inuenimus: vbi purpurarum venditrix Lydia Paulo occurrit, & sic quoque diuina Scriptura narrat, quod videbatur locus orationis esse: et accesserunt, & docuerunt Apostoli mulieres, quæ illo tempore conuenerant. Sed & orationis locus est in Sicimis, quæ nunc appellatur Neapolis, extra urbem in campestri regione duorum ferme signorum distantia, speciem theatri præferens, in aere & sub dio constructus a Samaritis, qui omnia Iudæorum imitantur.] hæc Epiphanius.

Quid autem post hæc acciderit, idem Lucas declarat his verbis: Factum est autem, euntibus nobis ad orationem, puellam quamdam habentem spiritum pythone obuiare nobis, quæ quæstum magnum præstabat dominis suis diuinando. Hæc subsequente Paulum, & nos, clamabat dicens: Isti homines serui Dei excelsi sunt, qui annunciant

vobis viam salutis. Hoc autem faciebat multis diebus. Dolens autem Paulus, & conuersus spiritui dixit: Præcipio tibi in nomine Iesu Christi exire ab ea. Et exijt eadem hora. Videntes autem domini eius quia exiuit spes quæstus eorum, apprehendentes Paulum & Silam perduxerunt in forum ad principes: et offerentes eos magistratibus, dixerunt: Hi homines conturbant ciuitatem nostram, cum sint Iudæi, & annunciant morem quem non licet nobis suscipere, neque facere, cum simus Romani.] Erat enim (vt dictum est) Philipporum ciuitas colonia Romanorum, & sic appellat eam Plinius^a. Porro coloni iure Romanorum viuere cogebantur; non sic quidē municipia, quæ suis iuribus & legibus vti possent; quo genere colonijs ea præstasse, Gellius^b pluribus docet. Cum ergo Philippenſes dixerunt se esse Romanos, eaq. ex causa non licuisse sibi peregrinum morem accipere; iure colonorum eos esse locutos constat: nam etsi municipales itidem dicti sint ciues Romani, tamen quos vellent mores admittere, & quibus vellent legibus vti poterant. Cum igitur Paulus & Silas sic ante magistratus ciuitatis sisterentur: Cucurrit (inquit Lucas) plebs aduersus eos: et magistratus scissis tunicis eorum, iusserunt eos virgis cædi. Et cum multas plagas eis imposuissent, miserunt eos in carcerem interiorem, & pedes eorum strinxerunt ligno. Media autem nocte Paulus & Silas orantes laudabant Deum: et audiebant eos, qui in custodia erant.]

LXVIII. Hoc faciebat Paulus vna cum Sila, quod ante ipsos Dauid Rex facere consueuerat, qui media nocte surgebat ad confitendum Domino; & quod Isaiæ^d erat in optatis, cū diceret: Anima mea desiderauit te in nocte.] Hoc item a Fidelibus faciendū esse, Dei Ecclesia, Apostolorum traditione & exemplo, constituit: idq. illa præsertim ratione; quod media nocte Dominum ad iudicandum orbem terrarum ex improviso & quàm citissime venturum esse credebant, secundum quod dixerat^e: Media nocte clamor factus est, Ecce sponsus venit.] Cui veritati ad stipulari videbantur carmina Sibyllina. Quamobrem (quod Dominus admonuerat vigilandū esse) Christiani media nocte surgere ad Dei laudes celebrandas consueuerunt, prout Lactantius^f testatur his verbis, cum de aduentu Domini ad iudicium loquitur: Tunc, inquit, aperietur cælum medium intempeſta nocte & tenebrosa, vt in Orbe toto lumen descendens Dei tamquam fulgur appareat. quod Sibylla his versibus locuta est:

ὄππότε δὲ ἔλθῃ

Πῦρ ἔσται, σκότος ἐν τῇ μέσση νυκτὶ μελαίνῃ. hoc est: Cum veniet, ignis erit, tenebraq. in media nocte obscura. Hæc est nox, quæ a nobis propter aduentum Regis ac Dei nostri peruigilio celebratur: cuius noctis duplex est ratio, quod & in ea vitam tum recepit, cum passus est, & postea orbis terræ regnum recepturus est.] hæc Lactantius.

LXIX. At quoniam nec satis exploratum esse voluit Dominus, qua potissimum hora venturus esset, dicente ipso^g: Vigilate ergo: nescitis enim quando Dominus veniet, sero, an media nocte, an galli cantu, an mane] hac de causa non media tantum nocte (vt diximus) Fideles ad preces Deo fundendas consurgere consueuerunt, sed & alijs eiusdem noctis horis. Vnde Clemens^h Alexandrinus: Quocirca, inquit, sæpe etiam nocte lecto surgendum est, Deusq. est laudandus: beati enim, qui in ipsum vigilarunt, se ipsos assimilantes Angelis, quos nos ἐγρηγόρευς, hoc est, vigilantes vocamus.] His itaque quatuor noctis temporibus expectandi Dominum fortasse respondent tres illæ nocturnæ preces, cum his accedunt matutinæ laudes, quæ tamen vno compendio hodie absoluuntur: licet aliam ab his diuersam rationē inijsse visi sint, qui tribus vicibus nocte orandum esse statuerunt, nimirum ipso exordio, media nocte, & in fine: prout Basiliiⁱ, dum hæc ait: Completo vero iam die, pro ijs omnibus quæ in eo nobis data fuerunt, gratulatio succedet; eorumq. quæ vel prudenter vel imprudenter prætermissa sunt, confessio: ac sicubi latens delictum aliquod admissum fuerit verbis, operibusve, aut etiã corde, pro his omnibus oratione adhibita, veniã nobis a Deo comprecabimur: siquidem ad similia peccata iterum euitanda valde utilis est præteritorū consideratio. Idcirco Dauid dicit: Quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris compungimini. Tum autem primis se iam noctis intendentibus tenebris, sequetur petitio, vt quies, quam sumus capturi, ex omni perturbatione ac vitio libera sit. Qua hora etiam necessario nonagesimus recitari Psalmus debet. De tempore autem dimidiæ noctis, quod id ad orationem necessariū sit, traditū est nobis a Paulo & Sila in Actis. Scriptum est enim sic: Circiter autem mediam noctem Paulus & Silas laudabant Deum. Atque

LXX. Hoc faciebat Paulus vna cum Sila, quod ante ipsos Dauid Rex facere consueuerat, qui media nocte surgebat ad confitendum Domino; & quod Isaiæ^d erat in optatis, cū diceret: Anima mea desiderauit te in nocte.] Hoc item a Fidelibus faciendū esse, Dei Ecclesia, Apostolorum traditione & exemplo, constituit: idq. illa præsertim ratione; quod media nocte Dominum ad iudicandum orbem terrarum ex improviso & quàm citissime venturum esse credebant, secundum quod dixerat^e: Media nocte clamor factus est, Ecce sponsus venit.] Cui veritati ad stipulari videbantur carmina Sibyllina. Quamobrem (quod Dominus admonuerat vigilandū esse) Christiani media nocte surgere ad Dei laudes celebrandas consueuerunt, prout Lactantius^f testatur his verbis, cum de aduentu Domini ad iudicium loquitur: Tunc, inquit, aperietur cælum medium intempeſta nocte & tenebrosa, vt in Orbe toto lumen descendens Dei tamquam fulgur appareat. quod Sibylla his versibus locuta est:

ὄππότε δὲ ἔλθῃ

Πῦρ ἔσται, σκότος ἐν τῇ μέσση νυκτὶ μελαίνῃ. hoc est: Cum veniet, ignis erit, tenebraq. in media nocte obscura. Hæc est nox, quæ a nobis propter aduentum Regis ac Dei nostri peruigilio celebratur: cuius noctis duplex est ratio, quod & in ea vitam tum recepit, cum passus est, & postea orbis terræ regnum recepturus est.] hæc Lactantius.

LXXI. Perseuerauit diutius & ille vsus, vt non clerici tantum, sed & populus simul in ecclesia laudes Deo canerēt: tamen quod modo illi altiori voce, isti summissa in ecclesia orent, ea de causa mutatum videtur, quod laici perdifficile continerentur in officio, vt in voce rhythum, & in statu corporis decorem sacris decentem seruarent; prout pluribus queritur, cum populum obiurgat Ioannes Chrysostomusⁿ, qui inter alia hæc ait: Sunt quidam inter hos qui hic adsunt, quos ne vestra quidem charitati arbitror esse ignotos, qui contemnentes Deum, ac Spiritus eloquia pro vulgaribus ac profanis ducentes, incompositas voces emittunt, nihiloq. meliores se gerunt his quos habet infania; toto corpore tumultuantes circumacti, moresq. præferentes a spiritali statione alienos. Miser & infelix, oportebat te cum tremore & reuerentia angelicam glorificationem resonare, cumq. terrore confessionem reddere conditori, ac per hanc delictorum veniam postulare, &c.] pluribus enim insectatur eorum in orando incompositam vocem, & indecoros mores. Porro de antiquo in Ecclesia sacrarum vsu vigiliarum, de quo agimus; non solum innumerā sanctorum Patrum tam Latinorum quàm Græcorum suppetunt testimonia, sed etiam scriptorum Gentilium. Ecce tibi Plinius^o Iunior scribens ad Traianum, hæc ait: Affirmabant autem hanc fuisse summā vel culpæ suæ, vel erroris, quod essent soliti stato die ante lucem conuenire, carmenq. Christo quasi Deo dicere secum inuicem.] Et Lucianus^p ex persona Christianorum: Ad hymnos tota nocte decantandos vigilantes, talia somniamus.] Rursum Ammianus^q Marcellinus: In statione primis tenebris obseruata custodum absentia, qui die festo Christiani ritus in ecclesia pernoctabant.] Ceterum sacrarum vigiliarum vsum non tantum (vt quidam imperite tradunt) non sublatum esse in Ecclesia ab Ambrosio, sed ab illis temporibus maiori obseruantia celebratum, & quibusdam additamentis nobiliter auctum, diximus in nostris ad Romanum Martyrologium^r Notationibus, iterum quoque dicturi fusius suo loco inferius. Hæc de antiquis Ecclesiæ moribus, quos ex instituto narrandos suscepimus.

hoc qui-

A hoc quidem etiam auctor Psalmorum confirmat, sic dicens: Media nocte surgebam ad confitendum tibi super iudicia iustitiæ tuæ. Post anteuertendū diluculum est, & ad orationem surgendum, cauendumq. ne dies nos in lectulo dormientes opprimat. et ille imitandus, qui dixit: Præuenerunt oculi mei diluculum, vt meditarer eloquia tua.] hæc Basiliius.

Hieronymus^a etiam, scribens ad Eustochium, nocte bis terq. surgendum demonstrat: et ad Demetriadem^b post alias diurni temporis orandi horas: Ad vesperam, inquit, media nocte, & mane semper est exercendum.] et ad Latam^c hæc de eisdem noctis horis: Assueuerat exēplo ad orationes & Psalmos nocte consurgere, mane hymnos canere, accensaq. lucerna reddere sacrificium vespertinum.] ea de causa Epiphanius^d Psalmos, qui ea prima noctis hora cani consueuerunt, lucernales appellat, cum ait: Matutini etiam hymni in ipsa sancta Ecclesia perpetuo fiunt, & orationes matutinæ, & lucernales simul Psalmi & orationes.] De iisdem Basiliius^e ad Amphiloichium de Spiritu sancto: Visum est patribus nostris beneficium vespertini luminis non silentio suscipere, sed statim vt apparuit, gratias agere. At quinam fuerit pater illorū verborum lucernariæ gratiarū actionis, dicere non possumus: populus tamen antiquam edit vocem, & nemini vniquam ipsi impij putati sunt qui dicunt: Laudamus Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum Dei.] hæc ille, insinuans hæc non nisi ex Apostolorum traditione ad Ecclesias esse perlata. De iisdem insuper lucernarijs precibus est mentio apud Clementem^f, & Cassianum^g, qui de nocturno orandi modo librum scripsit^h. Chrysostomusⁱ etiam lucernarium illud appellat officiū, de quo ait^k: Ad Solis occasum, quod etiam lucernarium appellamus, orandum scilicet: quia tū ob diei transitum

B Deo gratias agimus.] hæc ille, cum septem enumerat canonicas orandi horas, de quibus & alij demum omnes tam Latini quàm Græci, qui de Ecclesiasticis sacris ritibus commentarios conscripserunt. Nocturnas conuocationes eas appellat Tertullianus^l; quod scilicet non priuatim in suis ædibus a singulis agerentur, sed publice omnes in vnam conuocarentur ecclesiam. vnde Ignatius^m ad Magnesianos: Omnes, inquit, ad orandum in idem loci conuenite; sit vna communis precatio, vna mens, vna spes.] et paulo post: Omnes velut vnus quifpiam ad templum Dei concurrite, velut ad vnum altare.]

Perseuerauit diutius & ille vsus, vt non clerici tantum, sed & populus simul in ecclesia laudes Deo canerēt: tamen quod modo illi altiori voce, isti summissa in ecclesia orent, ea de causa mutatum videtur, quod laici perdifficile continerentur in officio, vt in voce rhythum, & in statu corporis decorem sacris decentem seruarent; prout pluribus queritur, cum populum obiurgat Ioannes Chrysostomusⁿ, qui inter alia hæc ait: Sunt quidam inter hos qui hic adsunt, quos ne vestra quidem charitati arbitror esse ignotos, qui contemnentes Deum, ac Spiritus eloquia pro vulgaribus ac profanis ducentes, incompositas voces emittunt, nihiloq. meliores se gerunt his quos habet infania; toto corpore tumultuantes circumacti, moresq. præferentes a spiritali statione alienos. Miser & infelix, oportebat te cum tremore & reuerentia angelicam glorificationem resonare, cumq. terrore confessionem reddere conditori, ac per hanc delictorum veniam postulare, &c.] pluribus enim insectatur eorum in orando incompositam vocem, & indecoros mores. Porro de antiquo in Ecclesia sacrarum vsu vigiliarum, de quo agimus; non solum innumerā sanctorum Patrum tam Latinorum quàm Græcorum suppetunt testimonia, sed etiam scriptorum Gentilium. Ecce tibi Plinius^o Iunior scribens ad Traianum, hæc ait: Affirmabant autem hanc fuisse summā vel culpæ suæ, vel erroris, quod essent soliti stato die ante lucem conuenire, carmenq. Christo quasi Deo dicere secum inuicem.] Et Lucianus^p ex persona Christianorum: Ad hymnos tota nocte decantandos vigilantes, talia somniamus.] Rursum Ammianus^q Marcellinus: In statione primis tenebris obseruata custodum absentia, qui die festo Christiani ritus in ecclesia pernoctabant.] Ceterum sacrarum vigiliarum vsum non tantum (vt quidam imperite tradunt) non sublatum esse in Ecclesia ab Ambrosio, sed ab illis temporibus maiori obseruantia celebratum, & quibusdam additamentis nobiliter auctum, diximus in nostris ad Romanum Martyrologium^r Notationibus, iterum quoque dicturi fusius suo loco inferius. Hæc de antiquis Ecclesiæ moribus, quos ex instituto narrandos suscepimus.

C Deo gratias agimus.] hæc ille, cum septem enumerat canonicas orandi horas, de quibus & alij demum omnes tam Latini quàm Græci, qui de Ecclesiasticis sacris ritibus commentarios conscripserunt. Nocturnas conuocationes eas appellat Tertullianus^l; quod scilicet non priuatim in suis ædibus a singulis agerentur, sed publice omnes in vnam conuocarentur ecclesiam. vnde Ignatius^m ad Magnesianos: Omnes, inquit, ad orandum in idem loci conuenite; sit vna communis precatio, vna mens, vna spes.] et paulo post: Omnes velut vnus quifpiam ad templum Dei concurrite, velut ad vnum altare.]

D in voce rhythum, & in statu corporis decorem sacris decentem seruarent; prout pluribus queritur, cum populum obiurgat Ioannes Chrysostomusⁿ, qui inter alia hæc ait: Sunt quidam inter hos qui hic adsunt, quos ne vestra quidem charitati arbitror esse ignotos, qui contemnentes Deum, ac Spiritus eloquia pro vulgaribus ac profanis ducentes, incompositas voces emittunt, nihiloq. meliores se gerunt his quos habet infania; toto corpore tumultuantes circumacti, moresq. præferentes a spiritali statione alienos. Miser & infelix, oportebat te cum tremore & reuerentia angelicam glorificationem resonare, cumq. terrore confessionem reddere conditori, ac per hanc delictorum veniam postulare, &c.] pluribus enim insectatur eorum in orando incompositam vocem, & indecoros mores. Porro de antiquo in Ecclesia sacrarum vsu vigiliarum, de quo agimus; non solum innumerā sanctorum Patrum tam Latinorum quàm Græcorum suppetunt testimonia, sed etiam scriptorum Gentilium. Ecce tibi Plinius^o Iunior scribens ad Traianum, hæc ait: Affirmabant autem hanc fuisse summā vel culpæ suæ, vel erroris, quod essent soliti stato die ante lucem conuenire, carmenq. Christo quasi Deo dicere secum inuicem.] Et Lucianus^p ex persona Christianorum: Ad hymnos tota nocte decantandos vigilantes, talia somniamus.] Rursum Ammianus^q Marcellinus: In statione primis tenebris obseruata custodum absentia, qui die festo Christiani ritus in ecclesia pernoctabant.] Ceterum sacrarum vigiliarum vsum non tantum (vt quidam imperite tradunt) non sublatum esse in Ecclesia ab Ambrosio, sed ab illis temporibus maiori obseruantia celebratum, & quibusdam additamentis nobiliter auctum, diximus in nostris ad Romanum Martyrologium^r Notationibus, iterum quoque dicturi fusius suo loco inferius. Hæc de antiquis Ecclesiæ moribus, quos ex instituto narrandos suscepimus.

E scribens ad Traianum, hæc ait: Affirmabant autem hanc fuisse summā vel culpæ suæ, vel erroris, quod essent soliti stato die ante lucem conuenire, carmenq. Christo quasi Deo dicere secum inuicem.] Et Lucianus^p ex persona Christianorum: Ad hymnos tota nocte decantandos vigilantes, talia somniamus.] Rursum Ammianus^q Marcellinus: In statione primis tenebris obseruata custodum absentia, qui die festo Christiani ritus in ecclesia pernoctabant.] Ceterum sacrarum vigiliarum vsum non tantum (vt quidam imperite tradunt) non sublatum esse in Ecclesia ab Ambrosio, sed ab illis temporibus maiori obseruantia celebratum, & quibusdam additamentis nobiliter auctum, diximus in nostris ad Romanum Martyrologium^r Notationibus, iterum quoque dicturi fusius suo loco inferius. Hæc de antiquis Ecclesiæ moribus, quos ex instituto narrandos suscepimus.

F in ecclesia pernoctabant.] Ceterum sacrarum vigiliarum vsum non tantum (vt quidam imperite tradunt) non sublatum esse in Ecclesia ab Ambrosio, sed ab illis temporibus maiori obseruantia celebratum, & quibusdam additamentis nobiliter auctum, diximus in nostris ad Romanum Martyrologium^r Notationibus, iterum quoque dicturi fusius suo loco inferius. Hæc de antiquis Ecclesiæ moribus, quos ex instituto narrandos suscepimus.

G iterum quoque dicturi fusius suo loco inferius. Hæc de antiquis Ecclesiæ moribus, quos ex instituto narrandos suscepimus.

LXX.

^a Hier. epist. 22. ^b Idem epist. 8. ^c Idem epist. 7.

LV CERNARIAR PRECES.

^d Epiph. in com. pen. ^e Basil. ad Amph. de Spiritu sancto c. 29.

^f Clem. Conf. lib. 2. c. 96.

^g Cassian. lib. 3. c. 3.

^h Cassian. lib. 2. i Chrysost. in Psal. 118.

ⁱ Idem hom. 59. ad pop. Antioch. de laud. monach.

^l Tertull. ad Uxor. lib. 2. c. 4.

^m Ignat. epist. 6.

LXXI.

ⁿ Chryss. in Isa. cap. 8. hom. 6.

VSUS VIGILIARVM.

^o Plin. lib. 10. epist. 97.

^p Lucian. in Philopas.

^q Ammianus Marc. lib. 28. in fine.

^r Die quinta Ianuar.

LXXII.
Act. 16.PAVLVS ET SI-
LAS LIBERATI.

Dio lib. 60.

LXXIII.
Act. 17.d 1. Thess. 2.
QVID THESSA-
LONICAE PAV-
LVS.e 1. Thess. 1.
e 2.

-ANTHONY EVRY

01 41 419

01 41 419

01 41 419

LXXIV.
Act. 17.

f Act. 17.

Prosequitur postea Lucas^a de Paulo & Sila carceri mancipatis hæc scribere: Subito A vero terræmotus factus est magnus, ita vt mouerentur fundamenta carceris. Et statim aperta sunt omnia ostia, & vniuersorum vincula soluta sunt. Expergefactus autem custos carceris, & videns ianuas apertas carceris, euaginato gladio volebat se interficere, æstimans fugisse vinctos. Clamauit autem Paulus voce magna, dicens: Nihil tibi mali feceris: vniuersi enim hic sumus. Petitoq. lumine, introgressus est, & tremefactus procidit Paulo & Silæ ad pedes: et producens eos foras, ait: Domini, quid me oportet facere, vt saluus fiam? At illi dixerunt: Crede in Dominum Iesum, & saluus eris tu, & domus tua. Et locuti sunt ei verbum cum omnibus qui erant in domo eius. Et tollens eos in illa hora noctis, lauit plagas eorum, & baptizatus est ipse, & omnis domus eius continuo. Cumq. perduxisset eos in domum suam, apposuit eis mensam, & lætatus est cum omni domo sua, credens Deo. Et cum dies factus esset, miserunt B magistratus lictores, dicentes: Dimitte homines illos. Nunciauit autem custos carceris verba hæc Paulo: Quia miserunt magistratus vt dimittamini: nunc igitur exeuntes ite in pace. Paulus autem dixit eis: Cæsos nos publice, indemnatos homines Romanos miserunt in carcerem, & nunc occulte nos eijciunt? Non ita: sed veniant, & ipsi nos eijciant. Nunciauerunt autem magistratibus lictores verba hæc. Timueruntq. audito quòd Romani essent: et venientes deprecati sunt eos, & educentes rogabant vt egrederentur de vrbe. Exeuntes autem de carcere, introierunt ad Lydiam: et visis fratribus, consolati sunt eos, & profecti sunt.] hæc Lucas de rebus gestis Philippis. Quòd autem Philippenses magistratus adeo timuerint, cum rescuissent, quos cecidissent ac carceri tradidissent, esse Romanos ciues; atque eosdem postea humaniter tractantes, ipsi venientes rogarint eos vt abirent: illud in causa fuisse existimo, C quòd adhuc recens erat Rhodiorum exemplum, qui cum peccassent in aliquos Romanos ciues, Claudius eos libertate penitus priuarat, vt auctor est Dio^b, qui de his pluribus agit.

Egressi Paulus & Silas Philippis, cum (inquit Lucas^c) perambulassent Amphipolim & Apolloniam, Macedonia ciuitates, venerunt Thessalonicam, vbi erat synagoga Iudæorum. Secundum consuetudinem autem Paulus introiuit ad eos: et per fabulata tria diserebat eis de Scripturis; adaperiens & insinuans, quia Christum oportuit pati, & resurgere a mortuis, & quia hic est Christus, quem annuncio vobis. Et quidam ex eis crediderunt, & adiuncti sunt Paulo & Silæ, & de colentibus Gentilibus multitudo magna, & mulieres nobiles non pauca.] hæc Lucas. At de suo aduentu Paulus ad eosdem Thessalonicenses postea scribens, his verbis meminit^d: Ipsi scitis, fratres, in D troitum nostrum ad vos, quia non inanis fuit. Sed ante passi & contumelijs affecti (sicut scitis) in Philippis, fiduciã habuimus in Deo nostro, loqui ad vos Euangelium Dei in multa sollicitudine.] Quanta autem alacritate animi Thessalonicenses susceperint a Paulo prædicationem Euangelij, idem ipse his verbis significat, dicens^e: Euangelium nostrum non fuit ad vos in sermone tantum, sed in virtute, & in Spiritu sancto, & in plenitudine multa: sicut scitis quales fuerimus in vobis propter vos. Et vos imitatores nostri facti estis & Domini, excipientes verbum in tribulatione multa cum gaudio Spiritus sancti: ita vt facti sitis forma omnibus credentibus in Macedonia, & in Achaia. A vobis enim diffamatus est sermo Domini non solum in Macedonia, & in Achaia; sed in omni loco fides vestra, quæ est ad Deum, profecta est: ita vt non sit nobis neesse quicquã loqui. Ipsi enim de nobis annunciant, qualem introitum habuerimus ad vos, & quomodo conuerfi estis ad Deum a simulacris, seruire Deo viuo & vero.] et inferius: Ideo & gratias agimus Deo sine intermissione: quoniam cum accepissetis a nobis verbum auditus Dei, accepistis illud non vt verbum hominum, sed, sicut est vere, verbum Dei, qui operatur in vobis, & credidistis. Vos enim imitatores facti estis, fratres, Ecclesiarum Dei quæ sunt in Iudæa, in Christo Iesu: quia eadem passi estis & vos a contribulibus vestris; sicut & ipsi a Iudæis.]

Sed quænam fuerit eiusmodi tribulatio, quam passi sunt Fideles Thessalonicenses, Lucas^f ex parte saltem declarat his verbis: Zelantes autem Iudæi, assumentesq. de vulgo viros quosdam malos, & turba facta, concitauerunt ciuitatem: et assistentes domui Iasonis, quærebant eos producere in populum. Et cum non inuenissent eos, traherant Iasonem & quosdam fratres ad principes ciuitatis, clamantes: Quoniam hi qui

Orbem

A Orbem concitant, & huc venerunt, quos suscepit Iason: et hi omnes contra decreta RECESSIT PAV-
Cæsaris faciunt, Regem alium dicentes esse Iesum. Concitauerunt autem plebem, LVS THESSALO-
& principes ciuitatis audientes hæc: et accepta satisfactione a Iasone & ceteris, dimise- NICA.
runt eos. Fratres vero confestim per noctem dimiserunt Paulum & Silam in Berceam.]
hucusque Lucas de rebus Thessalonicæ gestis. Sed & de conuersatione Pauli & Silæ
cum essent Thessalonicæ, nolumus illud præterijisse quod idem Paulus^a ad eos scri- a 1. Thes. 2.
bens inculcat his verbis: Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut
scitis, neque in occasione auaritiæ, Deus testis est: nec quærentes ab hominibus glo-
riam, neque a vobis, neque ab alijs. Cum possemus vobis oneri esse, vt Christi Apосто-
li: sed facti sumus paruuli in medio vestrum, tamquam si nutrix foueat filios suos.
Ita desiderantes vos cupide, volebamus tradere vobis non solum Euangelium Dei, sed
B etiam animas nostras, quoniam carissimi nobis facti estis. Memores enim estis, fra-
tres, laboris nostri, & fatigationis: nocte & die operantes, ne quem vestrum grauare-
mus, prædicauimus vobis Euangelium Dei.]

At non solum hæc, sed & cum apud ipsos esset, omnes quæ in ipsos concitatae sunt LXXV.
postea persecutiones prædixit. commemorat id ipsum Paulus^b eadem epistola, quam b 1. Thes. 3.
ad ipsos scripsit, sic dicens: Nemo moueatur in tribulationibus istis: ipsi enim scitis
quòd in hoc positi sumus. Nam cum apud vos essemus, prædicebamus vobis, passuros
nos tribulationes, sicut & factum est, & scitis.] Hæc omnia cum prætermiserit Lucas,
neque scribens cetera dicat se vna cum illis fuisse, neque in prima pluralis numeri per-
sona loquatur, vt fecerat prius; par est credere (quod & ceteris Pauli discipulis Timo-
theo, Tito, & alijs sæpe accidere consuevit) eundem Lucam a Paulo alio fuisse aman-
C datum prædicandi Euangelij gratia, ad ipsum iterum rediturum. Ex his admirabilem
videas in scriptore modestiam (quod alias dictum est) tum quòd quæ præsens non
vidit, compendio breui perstrinxerit, ne vel in minimo veritas periclitaretur: tum
etiam quòd res a se gestas, rebus tantum Pauli narrandis intentus, obuolutas silentio
præterierit.

Quæ autem acciderint Paulo & Silæ, cum Thessalonica recedentes venerunt Be- LXXVI.
roeam eiusdem prouinciæ ciuitatem, idem Lucas^c in hunc modum recenset: Cum ve- c Act. 17.
nissent, in synagogam Iudæorum introierunt. hi autem erant nobiliores eorum qui QVID BEROEAE
sunt Thessalonicæ, qui susceperunt verbum in omni auiditate, quotidie scrutantes Scri- PAVLVS,
pturas, si hæc ita se haberent. Et multi quidem crediderunt ex eis, & mulierum Gen-
tilium honestarum, & viri non pauci. Cum autem cognouissent in Thessalonica Iu-
D dæi quia & Berceæ prædicatum est a Paulo verbum Dei, venerunt & illuc, commouen-
tes & turbantes multitudinem. Qui autem deducebant Paulum, perduxerunt eum vs-
que ad Athenas: et accepto mandato ab eo ad Silam & Timotheum, vt quàm celeriter
venirent ad illum; profecti sunt.] Ceteræ vero Pauli Arhenis res gestæ quoniam sequen-
ti anno accidisse reperiuntur, suo loco easdem describemus. Hoc anno iisdem Coss.
(inquit Tacitus^d) Ituræi & Iudæi, defunctis Regibus Sohenio atque Agrippa, pro- d Tacit. lib. 13.
uinciæ Syriæ additi sunt: sed obitum Agrippæ ante annos quinque contigisse, Iosepho
auctore, diximus.

IESV CHRISTI
ANNVSPETRI
ANNVSCLAVDII IMP.
ANNVS

E

52.

8.

10.

S Equenti anno Domini quinquagesimo secundo, C. Antistio^e & M. Suillio Coss. I.
Paulus Athenas veniens, in synagoga Iudæorum primum, inde in Areopago Euan- e Tact. lib. 20.
gelium prædicauit, conuertitq. multos ad fidem Christi suscipiendam, & inter alios DE ADVENTU
Dionysium Areopagitam, & nobilem feminam nomine Damarim. Antequam autem PAVLI ATHE-
singula, vt gesta sunt, enarremus; ratio ex more reddenda est, cur hæc in hoc potissi- NAS.
mum tempus a nobis reijciantur. Hæc ita se habere, tum ex antea dictis, tum etiam ex
his quæ sequuntur de Paulo^f, quòd Athenis recedens, moxq. Corinthum veniens, in- f Act. 18.
uenerit illic Aquilam & Priscillam, qui nuper venerant ex Italia, occasione edicti Clau-
dij, quo iusserat omnes, qui erant Romæ, Iudæos ab Vrbe secedere (quod anno supe-
riori, nimirum nono eiusdem Imperatoris anno, promulgatum fuisse vidimus) optime
colligi

colligi potest. Quibus consentiunt quæ de Dionysio traduntur, ipsum anno decimono-
no a passione Domini ad Christum fuisse conuersum. quocirca a trigesimoquarto an-
no Domini inchoato, quo passum fuisse monstrauimus, dictos nouemdecim annos nu-
merare incipiendo, & ad præsentem vsque annum numerum deducendo, fateri oportet
ipsum Dionysium ad Christianæ religionis cultum accessisse hoc ipso anno Domini
quinquagesimosecundo. His de temporis ratione cognitis, rem gestam ex Lucæ ver-
bis, vt se habuit, enarremus.

II. Paulus igitur cum Athenis esset, expectans Silam atque Timotheum: Incitabatur
(inquit Lucas^a) spiritus eius in ipso, videns idololatriæ deditam ciuitatem. Disputa-
bat igitur in synagoga cum Iudæis, & colentibus, & in foro, & per omnes dies ad eos
qui aderant: Quidam autem Epicurei & Stoici philosophi differebant cum eo, & qui-
dam dicebant: Quid vult feminator verborum hic dicere? Alij vero: Nouorum dæmo-
niorum videtur annunciator esse. quia Iesum & resurrectionem annunciabat eis. Et
apprehensum eum ad Areopagum duxerunt.] Erat locus ille iuxta mare, Promontori-
um Martis dictum; a quo nomen deductum, vt Areopagus diceretur: licet de nomi-
ne^b alij aliam afferant causam. Iudices qui eo conuenire consueuerant ad iudicandas
causas, maiores scilicet, nempe sanguinis, morum, ac religionis, a loco nomen acci-
pientes, Areopagita dicebantur, fama integerrimi, virtuteq. spectatissimi, & vsu re-
rum perspicacissimi: nulli enim ad eum magistratum capessendum patebat aditus, ni-
si primum in inferiori magistratu sex virorum Thesmothetæ per annum meruisset: ad
quem nec facilis erat accessus: nam prius de antea vita rationem reddere publice te-
nebatur; irreprehensibilisq. adiuuentus, inter eos adnumerabatur: idemq. rursus in
Areopagitam promouendus, qualis esset, quibus compositus moribus, & in rebus agen-
dis solertia præditus, diligenti peruestigatione probatus, sic tandem inter Areopagitas
profitebatur. Accedebat & illud, quod qui talis visus in eum ordinem obrepisset, nec
qualem præferebat aspectus inuentus esset, nullis meritis, sed tantum Genio (vt aiunt^c)
impellente, ab Areopagitarum numero sponte discedere cogerebatur.

^a Lucian. in Her-
motimo.

III. Cum causam cognituri Areopagita ac iudicaturi in Areopagum ascenderent (id
enim ter tantum in mense faciebant, nimirum quarto Kal. tertio, & pridie) qui erant
causam dicturi, non oratorum more, ornamento verborum ad persuadendum compo-
sito, sed simplici rei gestæ narratione id facere iuebantur; & si quando quid modicum
eiusmodi lineam excessissent, præconis voce cohibiti, tacere cogebantur. ac sicut hæc
faciebant, ne verborum illecebris flecterentur; ita ne reorum miserando commouerentur
aspectu, ipsa nocte, nullis admotis luminibus, iudicia exercebant, summoq. silentio.
tabellarem quisque dabat sententiam: vnde in parœmiam illud venit: Areopagita ta-
citurnior. Adeoq. de illorum integritate fama percrebuit, vt cum quis iustissimum
quempiam, seuerissimum, vita innocentissimum, ac omnibus denique partibus abso-
lutum, optimumq. virum demonstrare voluisset, Areopagitam cognominem diceret^d.
Antiquissimum plane iudicium, quod (vt Eusebius notat in Chronico) coeptum est an-
no mundi ter millesimo sexcentesimo nonagesimoquarto: nec vsque ad præsens tem-
pus, quamuis a diuersis tyrannis oppressi Athenienses fuerint, extinctum est: et quan-
tumlibet a Romanis essent subiugati, nullatenus est intermissum. Quin & Romani Pro-
consules Asiæ perdifficiles causas eorum iudicio definiendas committebant, vt Gaius Do-
labellam fecisse, ex Valerio testatur Gellius^e. Lucianus etiam in Hermotimo, sua quo-
que ætate Areopagitarum iudicio causas definiri consueuisse tradit. Collegit hæc maio-
ri ex parte Budæus^f. Ceterum illucescente orbi terrarum Christi lege omnium perfe-
ctissima, iam ceteras siluisse, & Areopagum cessasse, auctor est Theodoretus^g, verum
non statim, sed, vt cetera alia, suis temporibus.

^a Cic. ad Attic.
lib. 1.

^b Gel. lib. 12. c. 7.
^c Budæus in Pan-
dectis lib. 1. c. 1. de
Sen.
^d Theodoret. de
Euangel. verit.
lib. 9. de legib.

IV. Adductus igitur Paulus in Areopagum, iussus causam dicere: Stans (inquit Lucas)
in medio Areopagi, sic ait: Viri Athenienses, per omnia quasi superstitiosos vos vi-
deo. Præteriens enim, & videns simulacra vestra, inueni aram, in qua scriptum erat:
IGNOTO DEO: Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuncio vobis: Deus
autem qui fecit mundum, & omnia quæ in eo sunt, hic cæli & terræ cum sit Dominus,
non in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur, indigens aliquo,
cum ipse det omnibus vitam, & inspirationem, & omnia: fecitq. ex vno omne genus
hominum inhabitare super vniuersam faciem terræ, definiens statuta tempora, & ter-
minos

PAVLI CONCIO
IN AREOPAGO.

Aminos habitationis eorum, quærere Deum, si forte attrectent eum, aut inueniant:
quamuis non longe sit ab vnoquoque nostrum. In ipso enim viuimus, & mouemur, &
fumus, sicut & quidam vestrorum poetarum dixerunt: Ipsius enim & genus sumus.
Genus ergo cum simus Dei, non debemus æstimare auro, aut argento, aut lapidi, scul-
pturæ artis, & cogitationis hominis, Diuinum esse simile. Et tempus quidem ignoran-
tiæ despiciens Deus, nunc annunciat hominibus, vt omnes vbique pœnitentiam
agant, eo quod statuit diem, in quo iudicaturus est Orbem in æquitate, in viro in quo
statuit, fidem præbens omnibus, suscitans eum a mortuis.] hæc perorauit Paulus in
Areopago.

Perdifficilem sane prouinciam suscepit: qui enim fieri poterat, vt ipsi toto Orbe ce-
leberrimi, a quibus & Romani publica celebriq. legatione leges acceperant, leges in re
maxima, nimirum cultu diuino, a barbaro homine, Iudæo scilicet, acciperent; vt qui
prædicaretur ab eo Iudæus homo crucifixus, idem Deus esse crederetur? cum præsertim
capitis supplicium immineret, si quis vel deos negaret, vel inconsulto Areopago, pere-
grinam religionem induceret. Nam de Anaxagora Clazomenio scriptum est^a, quod
existimantibus Atheniensibus Solem esse deum, ille cum saxum ignitum dixisset, pau-
corum sententia morte damnatus est. Iidemq. aduersus Diagoram Melitum, talentum
decreuerunt, si quis occideret eum, quoniam eorum mysteria deridere ferebatur. Pro-
tagoras autem, nisi cito fugisset, comprehensus occisus fuisset, eo quod de dijs Athe-
niensium, an essent, reuocasset in dubium. nam eius argumenti librum cum scripsisset,
in principio posuit: De dijs, neque vt sint, neque vt non sint, habeo dicere.] quamobrem
cum oportuna fuga sibi consulisset, libri eius sunt in concione combusti. Insuper femi-
nam quamdam sacerdotem interfecerunt, quoniam eam quidam accusauit peregrinos
deos colere. Et de Socrate constat, accusatum fuisse a Melito eodem crimine, dicente:
Iura violat Socrates; quos ex maiorum instituto suscepit ciuitas, deos esse negans, alia
noua dæmonia inducit. quam ob causam morte multatus est ducentis octoginta &
vna sententijs.

V.
ATHENIENSES
TENACISSIMI
DEORVM CVL-
TORES.

^a Ioseph. lib. 2.
contra Apion.

At Paulus admirabili quadam circumspectione diuino afflatus Spiritu causam egit:
nam quoniam sciebat a multis argui, qui nouorum dæmoniorum videretur annuncia-
tor, eo quod Iesum Christum prædicaret; vt ea culpa careret, nec noui numinis vide-
retur inuentor, sed potius antiqui illorum cultus assertor ac prædicator, ex ipsorum
theologia ad insinuandum verum Dei cultum admirabili quadam prudentia sibi adi-
tum patefecit: et licet nequaquam illorum templa esset ingressus, ex his tamen quæ fo-
ris stare simulacra conspexerat, dicendi sumpsit exordium. Nam (vt auctor est Thucy-
dides) Athenis in foro stabant duodecim aræ deorum. has contemplatus haud dubium
Paulus, in eam intendit, cuius inscriptio erat: IGNOTO DEO. Meminit & Phi-
lostratus Ignotis dijs aras fuisse erectas Athenis, Laertius quoque in Epimenide, necnon
& Pausanias ad Phalerum, vt Cælius^b obseruauit. Id genus aram in Gallijs eadem scri-
ptione notatam esse repertam, & in veri Dei cultum translata, mentio habetur in epi-
stola quæ dicitur Martialis ad Burdegalenses inscripta.

VI.
PAVLSVS AB OC-
CASSIONE SVMIT
DICENDI ARGY-
MENTVM.

^b Cal. Rodi. an-
tiq. lib. 2. c. 2.

Sed quod ad Atheniensis aræ inscriptionem pertinet; hæc habet Hieronymus^c: In-
scriptio autem aræ non ita erat vt Paulus asseruit: IGNOTO DEO. sed ita: DIIS
ASIAE, EVROPAE, ET LIBYAE, DIIS IGNOTIS ET PERE-
GRINIS. Verum quia Paulus non pluribus dijs indigebat ignotis, sed vno tantum
ignoto Deo, singulari verbo vsus est, vt doceret illum suum esse Deum, quem Athenien-
ses in aræ titulo prænotassent: et eum recte scientes colere deberent, quem ignorantes
venerabantur, & nescire non poterant.] hæc Hieronymus. Oecumenius^d titulum his
fuisse verbis conceptum tradit: Dijs Asiæ, Europæ, & Libyæ, Deo Ignoto & peregrino.]
Sed hæc haud facile admiserimus, cum apud Lucianum^e Gentilis homo sic iuret,
Per Ignotum Athenis] & non, Per Ignotos: ac rursus ex persona Triphontis: Nos
autem illum Athenis Ignotum inuentum adorantes, & manus ad cælum tollentes, gra-
tias illi agamus, vt qui digni facti fuerimus huiusmodi potestati atque virtuti subiecti
esse.] Ceterum non vnam tantum aram Athenis fuisse Ignoto Deo dedicatam, sed plu-
res, existimamus: ac proinde vtrumque verum esse potuisse; nimirum aram aliquam,
de qua Paulus, extitisse, notatam Ignoti Dei inscriptione, alias vero alijs, & deorum plu-
rium: nam qui his ipsis viuere temporibus, quibus hæc agebantur Athenis, Apollo-
nius

VII.
^c Hieron. in epist.
ad Tit. cap. 1.

DE ARA IGNO-
TI DEI.

^d Oecumen. in
Act. Apostol.
cap. 7.
^e Lucianus in
Philopatr.

nus Tyanæus hæc inter alia locutus est Timasio Ægyptio: Modestius enim est de omnibus dijs bene loqui, præsertim Athenis: vbi etiam Ignotorum deorum aræ dedicatae sunt.] recitat hæc Suidas in suis Historicis in verbo Τιμασιών. Sed quod ait, Præsertim Athenis] plane demonstrat nullos populos perinde atque Athenienses fuisse deos negantium vindices. Vnde Plutarchus de Placitis philosophorum a hæc recte de Euripide de dijs ambiguum ferente sententiam, ait: Et Euripides tragicus poeta aperte quidem profiteri hanc sententiam non est ausus, metuens Areopagiticum iudicium, &c.]

VIII.

DE INSCRIPTI-
ONE RATIO.

Idem qui supra Oecumenius eius inscriptionis duas affert interpretationes, sic dicens: Duas causas referunt, cur apud Athenienses inscripta fuerit ara, IGNOTO DEO. Aliqui dicunt, quod Athenienses Philippidem miserant ad Lacedæmonios nuncios oratum vt venirent latrunculis ipsi auxilium aduersus Persarum exercitum Græciam inuadentem. qui cum in itinere essent, iuxta Parthenium, spectrum apparuit eis, accusantis Athenienses, quod se neglecto, alios deos colerent: affirmabatq. se esse Pana (quem Deum vocant) & pro sua erga eos beneuolentia, auxilio affuturum promisit. Cum itaque victoria potiti Athenienses, templum illi erexissent; timentes adhuc ne aliquis alius Deus incognitus ab eis sine honore prætermitteretur, aram erexerunt cum ea, quam diximus, inscriptione. Alij vero aiunt, pestem quamdam Athenis grassatam fuisse, adeoq. illos exedisse, vt neque sindones tenuissimas possent tolerare. Cum igitur colerent eos qui apud eos dii habebantur, nihil adiumenti senserunt. Intelligentes itaque quemdam fortasse esse Deum, quem ipsi absque honore reliquissent, qui pestem immisisset, nouam extruxerunt aram, cum eadem supra citata inscriptione, IGNOTO DEO. cumq. illi sacrificarent, statim curati sunt. Hunc ergo Christum Iesum esse Deum omnium, dixit Paulus, quem se illis annunciare dicebat.] hæc ille. Sed ante ipsum Chrysostomus^b de eadem ara: Athenienses, inquit, per multa tempora acceperunt deos etiam extraneos, vtpote Pana, & alios. timentes forsitan ne alius quispiam esset, quem ignorarent, ipsis quidem nondum cognitus, qui tamen alibi colatur; etiam illi aram erexerunt. et quoniã non erat manifestus Deus, inscriptum erat: Ignoto Deo.] hæc Chrysostomus.

IX.

QVIS DEVS
IGNOTVS.
d Tertull. in
Apolog. cap. 40.
Clem. Alexan.
aduers. Gentes.
Euseb. de prep.
lib. 8. c. 5. lib. 14.
cap. 8. 9. lib. 14.
cap. 5. 6.

Porro de Ignoto Deo ea magis placet sententia; vt, quoniam placitis antiquorum philosophorum, vt Trismegisti^c & aliorum, quinetiã & Sibyllinis^d oraculis receptum erat, vnum Deum esse inuitabilem, imperceptibilem, eundemq. innominatum & ineffabilem; ne cui numinũ diuinus honor deesse videretur, aram eo titulo illi erexerint. At quantumlibet Deum ipsum sic cognouissent; tamen (vt de his ait Paulus^e) non sicut Deum glorificauerunt: quippe qui & impurissimis creaturis itidem diuinum impartirentur honorem; maioriq. affici videbatur iniuria sic cultus cum ceteris ab ipsis Deus, quàm ab illis qui eum penitus ignorassent.

X.

e Rom. 1.
f Act. 17.

DE DIONYSIO
AREOPAGITA.

Apposite igitur ad eos Apostolus Paulus: Quod vos ignorantes colitis, hoc ego annuncio vobis] ac proinde vos ad veram cultum religionis instituo. At vero quid ad hæc illi? Cum audissent (inquit Lucas^f) resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam vero dixerunt: Audiemus te de hoc iterum. Sic Paulus exiuit de medio eorum. Quidam vero viri adherentes ei, crediderunt: in quibus & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alij cum eis.] Hic ille Dionysius, qui annos natus viginti quinque, Heliopoli dum esset in Ægypto vna cum Apolophane philosopho, admirandum Solis illud deliquiũ quod tempore passionis Christi contigit, videns; causam tamen, quantumlibet rerum naturalium scientia polleret, ignorans; quod res esset quæ omnem excederet naturæ terminum, admiratus est, vt ipse scripsit ad Apolophanem^g, quæ superius suo loco & ordine recitauimus: cuius quidem rei occasione facilius reddita sibi est ad Christianam religionem amplexandam via. Præter illa quæ de rebus Athenis gestis, a Luca sunt scriptis mandata, feruntur alia quædam ab Hilduino^h addita, accepta (vt profitetur) ab antiquioribus, quos recenset, scriptoribus: quæ quidem licet non in omnibus nobis probentur, tamen ne quid subtraxisse ab auidis legentium animis videamur, hic eadem voluimus descripsisse: cum alioqui sic comparati simus, vt velimus pauca potius, sed solida certaq. fide constantia proficere, quàm multa congerere, quæ fide vacillent ac nutent. Accidit enim, vt cum sine delectu cuncta quæ de vnaquaque re possunt inueniri consarcinantur, cetera quoque quæ

sunt

A sunt vera, in discrimen adducantur. Sed quænam ea sint quæ ab eodem auctore sunt scripta, videamus.

Ante omnia Paulum ad fidem Christi capeffendam perduxisse ait Apollinem quemdam nobilissimum pariter & eruditissimum Atheniensem ciuem; eaq. occasione Paulum sisti iussum esse in Areopago: vbi præter illa quæ dicta sunt a Luca, hos sermones inter Paulum & Dionysium habitos esse, idem auctor testatur, sic dicens: Dionysium specialiter coepit interrogare Paulus, quid coleret, & quibus numinibus in tam spatioso & venerabili loco seruiret. Cui respondit Dionysius: Deos quos coluerunt parentes nostri, quorum virtute & solertia mater terra continetur, hos colimus & adoramus. Aras quas vides, Martis, & Herculis, Mercurij, & Priapi nomine & honore sacratae sunt. Dum vero Paulus singula altaria & simulacra falsorum deorum perlustrasset, inter ceteras aras reperit altare vnum cui erat titulus superscriptus: DEO IGNOTO. Et conuersus ad eum Paulus, interrogauit illum, dicens: Quis est ille Deus incognitus? Ad quem Dionysius: Adhuc, inquit, non est ipse Deus demonstratus inter deos, sed est incognitus nobis, & sæculo venturo futurus. Ipse enim est Deus qui regnaturus est in cælo & in terra, & regnum eius non accipiet finem. Subiungens itaque Paulus, ait: Homo ne erit, an spiritus? Respondens Dionysius, dixit: Verus Deus, & verus homo, & ipse renouaturus est mundum; sed adhuc incognitus est hominibus, quoniam apud Deum in cælo eius conuersario est. Et ait Paulus: Illum Deum prædico vobis, quem incognitum appellatis. Natus enim ex Maria virgine, passus sub Pontio Pilato, pro salute humana mortuus, resurrexit: cælosq. ascendens, sedet a dextris Dei Patris, verus Deus, & verus homo, per quem facta sunt omnia: et venturus est in fine sæculi iudex omnium quæ geruntur. Qui notus est iam in Iudæa Deus, & magnum in Israel & sanctum nomen eius. Quamobrem quem incognitum vsque nunc habuistis, modo cognoscite: quia ipse est Deus solus, & præter eum non est alter: qui nos de morte sanguinis sui pretio reduxit ad vitam: qui cælum & terram, hominem scilicet & Angelos, in vnitatem regni sui coniunxit: qui mortificat iustus, & viuificat pius: qui claudit & nemo aperit, aperit & nemo claudit. Hæc & alia plura Paulo prædicante, & templa singula perlustrante, commendando Iesum Christum Dei filium Deum verum esse, quæ amica curiositate Athenienses propter ipsam nouitatem officiosissime acceptabant: Dionysius veram doctrinam & dogma salutis audiens, & nihil esse idola quibus seruiebat, immo magis dæmonia quàm deos esse cognoscens; sanctum vero Spiritum, & verba vitalia in Pauli doctrina euidentissime sentiens, diuino lumine corde tactus, eidem Paulo cessit, & ab illo expetiit quatenus pro illo ipsius Dei, quem prædicabat, misericordiam precaretur, & illius cultor verus & suus mereretur esse discipulus.

Postero autem die, cum Paulus ageret iter, cæcus quidam coepit eum obsecrationis vocibus compellere. Sanctus autem Apostolus crucis signum clausis a natiuitate eius oculis imposuit, dicens: Christus Dominus & magister noster, qui oculis lutum imposuit cæci nati, & lumen restituit ei, ipse te potentia sua illuminet. Quem mox videntem his est verbis affatus: Vade, inquit, ad Dionysium, & dic ei, quia Paulus seruus Iesu Christi ad te me misit, vt memor sponfionis tuæ ad eum venire non differas, quo baptismum salutis accipiens, ab omnibus possis absolui nexibus delictorum. Is autem qui lumen receperat, obediens verba iubentis impleuit, & ad Dionysium properans, Pauli ei verba per ordinem renunciauit. Dionysius vero electionis gratia iam præuentus, vt secum respexit non ante habitis luminibus contuentem, ait ad eum: Es ne tu ille, quem cæcum natum cuncti cognouerunt affines? Cui ille respondit: Ego nempe sum, cui cæco nato hæctenus Sol non luxit: sed ipse Paulus, cuius tibi defero mandata salubria, Iesu Christi magistri sui inuocata virtute, sanitatis mihi lumen indulsit. Qui protinus surgens cum omni domo & Damari vxore sua (quam vt sumeret more terrenæ nobilitatis, propter amorem suscipiendæ caræ sobolis, eum sui coegere parentes) ad mandata properat S. Pauli: credensq. fideliter, & abnegatis erroribus Paganorum, sacri est baptismatis vnda respersus; ac sic demum se tradidit eius magisterio plenius imbuendum; inq. sanctæ Trinitatis fide, & incarnationis, passionis, & resurrectionis Domini nostri, seu cunctis arcanis Ecclesiasticæ sanctitatis affatim vt comes eius inseparabilis, quocumque gressum moueret, a beato Paulo per triennium est institutus. Thessalonica, magistro

XI.

DE REBUS PAV-
LI ATHENIS GR-
STIS.

XII.

PAVLVS ATH-
NIS CÆCVM IL-
LUMINAT.

stro obsequendo, reuertens, ab eodem beato Paulo Apostolo Atheniensium est ordinatus Antistes: ac deinde, ipso iubente, Christi Euangelium predicauit, eandemq. ciuitatem & maximam partem patriae ad fidem veritatis conuertit.] hæc auctor, quorum fidem penes eum relinquimus.

XIII.

DAMARIS CON-
IUX DIONYSII.
a Ambrosi. epif.
ad Vercellen.
b August. de se-
min. serm.
c Chrysof. lib.
de sacerdot.

Ceterum in his quæ ad Damarim feminam, quam ad fidem Christi a Paulo Lucas tradit adductam, pertinent: plurimum sententia Patrum receptum esse videtur, illam fuisse coniugem Dionysij Areopagitæ. Id quidem in primis testatur Ambrosius a, consentit Augustinus b, & confirmat Ioannes Chrysofomus c; quos & ceteri, qui de ea re scripserunt, sectati sunt. Chrysofomus enim hæc ait: Rursus Areopagita ille, superstitionissimæ ciuitatis illius ciuis, nonne vna cum vxore, audita tantum Pauli concione, illum secutus est?] hic videas nullam de miraculo haberi mentionem: sicut & Ambrosius eos simplici Pauli disputatione, non miraculis, victos esse affirmat. Quod vero spectat ad Apollinem, quem primum omnium Atheniensium a Paulo ad fidem perductum idem auctor testatur: si eadem esse vera dixerimus; alium plane diuersum hunc ab illo esse cuius idem Paulus d ac Lucas e meminerunt, certissimum est: nam eodem Luca f auctore, constat illum fuisse natura Iudæum, ciuitate Alexandrinum.

d I. Cor. 1. 2.
e Act. 18.
f Act. 18.

XIV.

g Act. 17.

Dum adhuc Paulus Athenis ageret, Timotheus & Silas, quos ex Luca s vidimus remansisse Berocæ, Athenas ad Paulum venerunt: qui eos in Macedoniam ad eas confirmandas Ecclesias amandauit. Nam de Timotheo, quem misit Thessalonicam, idem Paulus h ad Thessalonicenses scribens, hæc ait: Vos enim estis gloria nostra & gaudium. Propter quod non sustinentes amplius, placuit nobis remanere Athenis solis: et misimus Timotheum fratrem nostrum, & ministrum Dei in Euangelio Christi, ad confirmandos vos, & exhortandos pro fide vestra, vt nemo moueatur in tribulationibus istis: ipsi enim scitis, quod in hoc positi sumus. Nam cum apud vos essemus, prædicebamus vobis passuros nos tribulationes, sicut & factum est, & scitis. Propterea & ego amplius non sustinens, misi ad cognoscendam fidem vestram: ne forte tentauerit vos is qui tentat, & inanis fiat labor noster.] hæc Paulus. Ex his igitur tam Athanasius i, quam etiam Theodoretus k, & si qui alij, existimarunt Paulum, sicut Athenis misit Timotheum Thessalonicam, ita etiam dum ibidem moraretur, scripsisse ad eosdem Thessalonicenses primam epistolam. Verum ex his quæ idem Paulus & Lucas scripserunt, Corinthi potius eam datam a Paulo fuisse, exploratissimum est. Nam cum Paulus eam non prius se scripsisse testetur, quam post Timothei Thessalonica ad se reditum, dum ait l:

h I. Thess. 2. 3.
i TIMOTHEVS
MITTITVR
THESSALONICAM.

j Athanasius in
Synopsi.
k Theodoret. in
præfat. in epist.
Pauli.

l I. Thess. 3.

m Act. 18.

Nunc autem veniente Timotheo ad nos a vobis, & annunciantem nobis fidem & charitatem vestram, &c.] constatq. auctore Luca m, reuertentem Timotheum Thessalonica vna cum Sila, conuenisse Paulum Corinthi agentem: eam non aliunde quam Corintho, vbi mansit annum & sex menses (vt idem scribit Lucas) missam esse, affirmare necesse est. Haud enim multum temporis mansisse Paulum Athenis, putandum est; quod Lucas longas moras aliquibus significare verbis solitus sit: qui discessionem eius Athenis, & aduentum Corinthum, ac cetera ibi ab Apostolo gesta his verbis recenset:

XV.

n Act. 18.

Post hæc, inquit n, egressus Paulus Athenis, venit Corinthum: et inueniens quemdam Iudæum, nomine Aquilam, Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priscillam vxorem eius (eo quod præcepisset Claudius discedere omnes Iudæos a Roma) accessit ad eos: et quia eiusdem erat artis, manebat apud eos, & operabatur: erant autem scenofactoriæ artis.] hæc Lucas. At non tantum Corinthi, sed & alijs in locis vbi Paulus consisteret, manuum suarum artificio victum quærivisse, certum est: id etenim fecisse Thessalonicæ o, eius testimonio superius demonstrauius: hoc ipsum postea Ephesi cum moraretur egisse, etiam ipse testatur, cum eos contestatus p hæc ait: Ipsi scitis, quoniam ad ea quæ mihi opus erant, & his qui mecum sunt, ministraverunt manus istæ.] et ad Corinthios q scribens: Laborabamus, inquit, operantes manibus nostris.] Porro sui instituti rationem hanc aliquando reddidit, cum ait r: Non inquieti fuimus inter vos: neque gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore, & in fatigatione, nocte & die operantes, ne quem vestrum grauaremus. Non quasi non habuerimus potestatem, sed vt nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos. Nam & cum essemus apud vos, hoc denunciabamus vobis: quoniam si quis non vult operari, nec manducet. Audiuimus enim inter vos quosdam ambulare inquiete, nihil operantes, sed

o I. Thess. 2.
p Act. 20.
q I. Cor. 4.
r 2. Thess. 3.

PAVLVS OPERA-
TUR MANIBVS.

curiose

curiose agentes. Iis autem, qui eiusmodi sunt, denunciamus, & obsecramus in Domino Iesu Christo, vt cum silentio operantes, suum panem manducent.] Ne igitur aliquam, vel leuem saltem, occasionem captantibus daret oblatrandi, ac dicendi, Euangelij prædicationem, prætextum quemdam honestum fuisse Orbis circumuolandi, opsonandi, lucri captandi gratia, ac quæstus faciendi; sic sibi temperandum a necessario quoque cibo Apostolus existimauit, idq. ceteris suis discipulis imitandum proposuit: quod non a se tantum, sed & a Barnaba inuolabiliter esse seruatum, scribens ad Corinthios a his verbis declarat, dum eiusdem instituti itidem rationem affert, ac dicit: Numquid non habemus potestatem manducandi & bibendi?] et paulo post: Aut ego solus, & Barnabas, non habemus potestatem hoc operandi? Quis militat suis stipendijs vnquam? Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Quis pascit gregem, & de lacte eius non manducat?] et post multa id genus inculcata: Sed, inquit, non vsi sumus hac potestate: sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Euangelio Christi.]

a I. Cor. 9.

Certe quidem, si antiquo Romanorum iure, nempe lege Titia, cautum erat, ne quis ob causam orandam (vt tradit Tacitus libro vndecimo) pecuniâ donumve acciperet: quanto magis ab his abstinere debuissent qui Christi Euangelium prædicassent, ac præsertim Iudæi, qui (vt vidimus auctore Iosepho b) nuper sub Tiberio, quod pietatis specie ex eis quidam pecuniam corrasissent a Fulvia, fuerant eius criminis insigniter infamati, atque eam ob causam omnes ab Vrbe turpiter eieci? Ceterum iure illis concessum fuisse, sumere victum ab ijs quibus Euangelium prædicarent, cum Paulus pluribus docet, tum etiam ipse Dominus id faciendum monuerat c: Edentes, inquit, & bibentes quæ apud illos sunt. Dignus est enim operarius mercede sua.]

XVI.

ABSQVE MER-
CEDE PRAEDI-
CATIO.
b Ioseph. antiq.
lib. 18. c. 5.

c Luc. 10.

Sed vnde acciderit, vt Paulus nobilitate insignis, & eruditione præclarus, opificium, quod exercebat, didicerit; ex his quæ complures antiqui Rabbinj scripserunt, facile intelligemus. Inter alios enim Scemahaia & Althalion communem quamdam legem præscriptam illis fuisse tradunt, qui sacras vellent litteras profiteri, vt manuale quodpiam opificium addiscerent, quo victum quærerent. Legi enim consueuerunt eiusmodi institutiones in prima lectione primæ hebdomadis Azymorum. Rabbi Gamaliel quoque in doctrina fratrum, quæ inscribitur, Haod, vehementer commendat, vt sacras litteras addiscentes, opus aliquod manuale exercebant; quod qui facere prætermisissent, procliuiiores ad peccandum futuros esse affirmat. Inter alios nobiles antiquos Rabbinos legitur Rabbi Iochanna futoriam, Rabbi Iudam pistoriæ artem exercuisse, & alios alia id genus. Ex eiusmodi igitur institutione provenisse existimamus, vt Paulus sacris litteris excultissimus, aliquod manuum opificium didicerit; quod ad victum sibi comparandum, cum Euangelium prædicaret, vbicumque locorum consisteret, exercuerit. Ceterum apud Ægyptios, Græcos, Lydos, Persas, aliasq. his adiacentes regiones, ignominia adscribi solitum, tradit Herodotus in Euterpe, si quis manuum opificium excoluisset; ac nonnisi ignobiliores apud eos esse mechanicis opificijs mancipatos.

XVII.

PROFESSORES
OMNES OPIFI-
CES,

Sed quodnam istiusmodi fuerit, Lucas d (vt vidimus) aperte docet, dum tradit Paulum, cum venisset Corinthum, ea ex causa apud Aquilam & Priscillam habitare voluisse, quod eiusdem cum illis, nempe scenofactoriæ artis opifex esset. Porro ars illa scenofactoria dicebatur, quæ ex pellibus facienda consueuerat tabernacula, quibus milites vterentur in castris: de quibus Tacitus e: Retentus est omnis exercitus sub pellibus.] Assutis itidem pellibus & nautæ vtebantur ad naues operiendas, vt Cæsar f in suis commentarijs tradit. De eiusmodi Pauli opificio hæc Origenes g: Paulus arte erat fabricator tabernaculorum.] et paulo inferius: Sicut illi ex piscatione piscium piscatores hominum facti sunt; ita & iste a faciendis tabernaculis terrenis ad cælestia construenda tabernacula translatus est.] De eodem Chrysofomus h hæc eleganter: At, inquit, tabernaculorum texendorum artifex hic, non Siciliam modo, atque Italiam, verum vniuersum terrarum orbem, verbum Dei prædicans, peragravit; cum interim artem non intermitteret, sed vel tunc quoque pelles consueret, & officinæ suæ præset. neque enim ea res patricos aut magnates offendebat: idq. iure optimo. Non enim artes ac studia, sed conficta dogmata despiciabiles reddere solent præceptores.] hæc ipse.

XVIII.

d Act. 18.
PAULI OPIFI-
CIVM.

e Tacit. lib. 13.
f Cæsar. comment.
de bell. civil.
lib. 3.
g Orig. hom. 17.
in lib. Num.

h Chrysof. hom.
2. in epistol. ad
Romanos.

Ad hæc, sciendum nec ceteros Apostolos opus manuum prætermisisse, cum locus & tempus id concessisset; qui & alios ad hoc ipsum faciendum hortati sint: nam hæc

XIX.

a Clem. Const. lib. 2. c. 67. apud Clementem ^a leguntur: Qui in Ecclesia iuuenes estis, curate in omnibus rebus necessarijs sedulo ministrare: cum omni sanctitate operi vestro vacate, vt omni tempore & vobis & egentibus suppeditare possitis, ne Ecclesiam Dei oneretis. Etenim nos quoque vacantes verbo Euangelij, subcisiuas operas non negligimus: alij enim ex nobis piscatores sunt, alij scenarum artifices, alij agricolæ, nec vnumquam otiosi sumus.] Ad hoc ipsum spectare videtur quod ait Ignatius ^b: Nemo inter vos otiosus sit.] et Iustinus ^c martyr: Pudor, inquit, ille in vitio est, vt vereamur, si ipsi manibus nostris opus fecerimus, ne quis nos miseros & auxilio destitutos esse suspicetur.] Epiphanius ^d hæc in eadem sententiam: Ex ipsis Dei sacerdotibus quidam vnà cū prædicatione verbi, imitantes sanctum ipsorum post Deum in Christo patrem, Paulum inquam, sanctum Apostolum, etiam ipsi pro viribus, tametsi non omnes, attamen plures proprijs manibus operantur, qualemcumque tandē iuxta proportionē dignitati & Ecclesiasticæ curæ assiduitati conuenientē repererint artem: quo cum verbo & prædicatione conscientia ipsa gaudeat, dū etiam per manus proprias fructum affert, & sibi ipsi suppeditat, fratribusq. ac indigentibus impertit ministerij fructum, ex primitijs inquam, & oblationibus, & ex manuū labore partis, propter excellentem affectionem erga Deum, proximis vltro impartiens. Quamquā ipsi ad hoc non cogantur, neque deputati sint, sed iustitiæ labores & operationem Ecclesiasticam habeant, & secundum iustitiā alantur; verum propter excellentem voluntatis promptitudinem ipsi hoc faciant.] hæc Epiphanius.

XX. Idem & de monachis omnibus id ipsum factitantibus hæc scribit ^e: Laborant proprijs manibus, ad impartendum etiam indigentibus: quemadmodum etiam in singulis monasterijs, tum in Ægyptiorum regione, tum in alijs omnibus sic laborant ad iustitiam, velut apes, in manibus quidem habentes ceram opificij, in ore vero guttas mellis, cum propria hymnifera voce vniuersorum Dominum iuxta proprium sensum laudant.] Sed scripsit de his egregium commentariolum Augustinus ^f, quo acriter inuectus est in vagos ac desides monachos, opera manuum prætermittentes: qui tamen eius videtur esse sententiæ, vt non semper vel vbique Paulus operatus sit manibus suum artificiolum, sed cum a prædicatione verbi daretur otium; cetero autem tempore non tantum ab offerentibus accepisse, id exposcente necessitate, sed etiam litteris suis id præcepisse pro alijs faciendum; vt cum scribit ad Galatas ^g: Communicet, qui catechizatur, verbum ei qui se catechizat in omnibus bonis.] vel cum collectam faciendam indicit Ecclesijs Macedoniae, & Antiochiæ, & Achaïæ pro fratribus, qui in Iudæa agentes, paupertate grauissima premerentur. Agit de iisdem & Cassianus ^h pluribus, & alij.

XXI. Quid interea Paulus prædicans Euangelium Corinthi egerit, Lucas ⁱ sic narrat: Disputabat, inquit, in synagoga per omne sabbatum, interponens nomen Domini Iesu, suadebatq. Iudæis & Græcis. Cum venissent autem de Macedonia Silas & Timotheus, instabat verbo Paulus, testificans Iudæis esse Christum Iesum. Contradicientibus autem eis, & blasphemantibus, excutiens vestimenta sua dixit ad eos: Sanguis vester super caput vestrum: mundus ego, ex hoc ad Gentes vadam. Et migrans inde, intravit in domum cuiusdam, nomine Titi Iusti, colentis Deum, cuius domus erat coniuncta synagogæ. Crispus autem Archisynagogus credidit Domino cum omni domo sua: et multi Corinthiorum audientes credebant, & baptizabantur. Dixit autem Dominus nocte per visionem Paulo: Noli timere, sed loquere, & ne taceas: propter quod ego sum tecum, & nemo apponetur tibi vt noceat te: quoniã populus est mihi multus in hac ciuitate. Sedit autē ibi annum & sex menses, docens apud eos verbū Dei.] hæc Lucas: qua vero occasione inde recesserit, prosequitur dicere: sed nos de his suo loco inferius. Baptizauit Paulus Corinthi dictum Crispum, necnon & Caium, simul & Stephanæ domum, cum alioqui quamplurimos fide Christiana imbuisset: sed (quod ipse ^k testatur) cum eius munus non fuerit baptizare, sed euangelizare, ab ea functione temperauit.

XXII. De ceteris rebus a Paulo tam longo spatio temporis gestis Corinthi, cū Lucas, vt qui (quod diximus) absens esset, vix ea tribus fere verbis perstrinxerit: ex his quæ ipse Paulus ad eosdem Corinthios scripsit, ea in omnibus admiranda ac excellentia fuisse, possumus facile coniectari; sic enim ait ^l: Signa tamen Apostolatūs mei facta sunt super vos in omni patientia, in signis, & prodigijs, & virtutibus. Quid est enim quod minus habuistis

APOSTOLI OPIFICES.

^b Ignat. epist. 7. ad Tarson. ^c Iustin. de vit. Christiana. ^d Epiph. har. 80.

^e Ibidem paulo superius. MONACHI OPEROSI.

^f Aug. de oper. monach. c. 14. 15. 16.

^g Galat. 6.

^h Cassian. lib. 10.

ⁱ Act. 18.

DEREBUS GESTIS PAULI CORINTHI.

^k 1. Cor. 1.

^l 2. Cor. 12. DE 1. EPIST. AD THESSALONICENSES.

A præ ceteris Ecclesijs?] Corinthi dum esset, post aduentum Silæ atque Timothei ex Macedonia, cuius (vt nuper vidimus) meminit Lucas ^a, scripsit Paulus primam epistolam ad Thessalonicenses: in ea enim de eiusdem Timothei aduentu his verbis meminit ^b: ^b 1. Theß. 3. Nunc autem veniente Timotheo ad nos a vobis, & annunciante nobis fidem & charitatem vestram, & quia memoriam nostri habetis, &c.] Inscribitur epistolæ titulus non solū Pauli nomine, sed & Timothei, & Siluani, qui cooperatores erāt Pauli in Euāgelio. Quod vero pertinet ad statum Romani Imperij: hoc anno, iisdemq. Coss. (vt auctor est Tacitus ^c) Agrippina Germanici fratris Claudij filia, quam post interitum Messalinæ idem Claudius Augustus vxorem acceperat, Augustæ titulo augetur; eiusq. filius Domitius ab eodem Imperatore adoptatus in familiam Claudiam, Nero Claudius est appellatus. Quo etiam anno eadem Agrippina Augusta in oppidum Vbiorum, in quo agente illic cum exercitu Germanico patre genita est, coloniam duci iussit; cui nomen hinc est inditum, vt ex ipsius vocabulo Colonia Agrippina sit dicta.

IESV CHRISTI ANNVS

53.

PETRI ANNVS

9.

CLAVDII IMP. ANNVS

11.

A Nno Christi quinquagesimotertio, Coss. Claudio Augusto quintum & Cornelio Scipione Orfito, cum Paulus adhuc Corinthi ageret (annum enim vnum & menses sex illic transegisse, auctor est Lucas ^d) scripsit secundam epistolam ad Thessalonicenses: haud enim multo post primam a Paulo scriptā hanc fuisse (quod eandem cum illa habeat inscriptionem, qua significatur ab iisdem Paulo, Siluano, & Timotheo missam esse) Chrysostomus ^e & Theodoretus ^f testantur; quamuis hic velit Athenis esse scriptam, sicut (vt putat) & primam. Sed quemadmodum illā Corinthi scriptam esse, perspicue demonstrauius, & non Athenis, vnde discesserat; ita etiam secundam Athenis datam esse, impossibile est affirmare: quandoquidem Athenis recedens, & Corinthum veniens (vt vidimus) annum cum dimidio ibi mansit; nec (vt ex Luca apparet) amplius reuersus est Athenas, sed abiit Ephesum. Sic igitur tam primam quam secundam ad Thessalonicenses datas fuisse Corintho, verius existimamus. Sed nec assentimur etiam in hoc Arhanasio ^g, qui eam Roma a Paulo missam fuisse putauit.

C Porro eius scribendæ epistolæ ea præcessit occasio: quod pseudoapostoli quidam ex his quos alibi idem Paulus sugillat, quæstum pietatem putantes, cum audiuisset Thessalonicenses auidius ceteris Euangelium accepisse; quo illos ad sua largienda redderent promptiores, iam instare diem Domini (nouissimū videlicet mundi finem) tradebant: quod etiam sibi diuinitus reuelatum esse affirmabant; immo & mentita epistola nomine Pauli interposito, id facilius eiusdem suadere eiusdem Apostoli auctoritate studebant. Hæc cum accepisset Paulus, malis his quanto citius festinans occurrere, secundam ad ipsos scribens epistolam, cum ad toleranda mala quæ a Gentilibus ac Iudæis paterentur, esset hortatus, mox hæc ipsa subiunxit ^h: Rogamus autem vos fratres per aduentum Domini nostri Iesu Christi, & nostræ congregationis in ipsum: vt non cito moueamini a vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam tamquam per nos missam, quasi instet dies Domini: neque quis vos seducat villo modo.] Denique admonet, vt se subtrahant a fratribus inordinatae ambulantijs, his nimirum, qui nihil operantes, sed curiose agentes, ex Euangelio pecuniarum lucrum captabant.

D At vero non eos tantum sic per epistolam admonitos voluit, sed in memoriam reuocat quæ per sermonem, cum apud illos esset, eisdem tradidisset; moxq. addit ⁱ: Itaque fratres stete, & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram.] Hinc (inquit Chrysostomus ^k) perspicuum est, quod non omnia tradiderunt per epistolam, sed multa etiam sine scriptis, & ea quoque sunt fide digna. Quamobrem Ecclesiæ quoque traditionem censeamus esse fide dignam. Est traditio nihil quæras amplius.] hæc ille. Basilius ante Chrysostomum sic explicans eundem locum, hæc ait ^l: Apostolicum autem arbitror esse etiam in non scriptis traditionibus perseverare. Laudo enim (inquit ad Thessalonicenses) vos, quod omnia mea meministis, & quemadmodū tradidi vobis, traditiones continetis.] hæc Basilius ad Amphilochiū.

XXIII.

^c Tacit. Annal. lib. 12.

COLONIA AGRIPPINA.

I.

^d Act. 18.

DE SECUNDA EPIST. AD THESSALONICENSES.

^e Chrysost. in epist. 2. ad Theß. ^f Theodoret. in præf. epist. Pauli.

^g Arhanas. in Synopsi.

II. PSEUDOAPOSTOLI STVDENTIBUS LVGRO.

^h 2. Theß. 2.

III.

ⁱ Ibidem.

^k Chrysost. in 2. epist. ad Theß. homil. 4.

DE TRADITIONIBUS APOSTOLORVM.

^l Basili. ad Amphilochi. de spiritu sancto. c. 29.

Epiph. Bar. 61. et Epiphanius : Oportet, inquit, & traditione vti : non enim omnia a diuina Scriptura accipi possunt: quapropter aliqua in scripturis, aliqua in traditione sancti Apostoli tradiderunt; quemadmodum dicit S. Apostolus : Sicut tradidi vobis. et alibi: Sic doceo, sic tradidi Ecclesijs. et, Si continetis, nisi frustra credidistis.] Sed & in eundem sensum eadem verba a plerisque alijs accepta esse noscuntur. Porro non ex recitato tantum loco hæc accipiuntur: sed (vt vult Epiphanius) insinuat id ipsum, de traditione scilicet non per scripturam, sed per sermonem accepta, idem Apostolus ad Corinthios^b scribens, cum ait: Laudo autem vos fratres, quod per omnia memores mei estis, & sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.] et post alia: Ego enim accepi a Domino, quod & tradidi vobis: quoniam Dominus Iesus, in qua nocte tradebatur, &c.] Sed quando vel quomodo hæc illis tradidit? certe ijs ipsis temporibus cum apud illos esset; nec per scripturam, sed per sermonem monens ipsos, & ad fidem instituens. Quæ igitur non scriptura, sed sermone tantum seruanda esse commonuisset, traditiones nominauit: quæ etiam, quod fideliter sincereque custodienda essent, alibi scribens ad Timotheum, depositum appellauit, sic dicens^c: O Timothee, depositum meum custodi.] ac iterum^d: Bonum depositum custodi.] Apostolicum depositum traditiones esse, Irenæus^e tradit. Ceterum non tantum aliqua sic suis sermone tradidisse, sed & alia se sermone traditurum, ad Corinthios scribens, sic ait^f: Cetera autem, cum venero, disponam.] Vnde intelligi datur (inquit Augustinus^g) quia multum erat, vt in epistola totum illud agendi ordinem insinuaret, quem vniuersa per Orbem seruat Ecclesia, ab ipso ordinatum esse, quod nulla morum diuersitate variatur.]

IV. Quoniam vero ex his dictis exploratum satis habetur, sanctos Apostolos alia scriptis per epistolas tradidisse, alia sermone tantum, eorum quæ obseruare deberent, Ecclesias admonuisse: ex his accidit, vt Christiana religio ab ipso exordio nascentis Ecclesiæ iure duplici regeretur, nimirum scripto, & sine scripto, legibus videlicet, & consuetudine: quod cuique bene instituta Reipublicæ commune fuit. Lacedæmones enim, Athenienses, Romanos, & alios, ad bene administrandam Rempublicam, tum scriptis, tum non scriptis legibus, & ijs quæ maiorum consensione probatæ, ac communi vsu receptæ essent, vsos esse, perspicuum est omnibus. De iure enim Romanorum cum agit Vlpianus^h I. C. Hoc, inquit, ius nostrum constat aut ex scripto, aut sine scripto, vt apud Græcos, τὸ νόμιμον αὐτὸ ἔγραφοι, αὐτὸ δὲ ἀγράφοον.] immo vt Budæus restituit: τὸ νόμιμον ἀγράφοον, τὸ δὲ νόμιμον.] Et Platoⁱ de legibus, ἀγράφοι νόμιμα appellari dicit a quibusdam: ius non scriptum. Quod si veretur in his quæ ad religionem spectant, morem a Romanis dici solitum, auctor est Sex. Pompeius^k Festus, dum ait: Mos, est institutum patrum pertinens ad religiones moresque maiorum.] inde illa nata locutio, Agi aliquid more maiorum, vel, Esse in moribus, quæ ab antiquis scriptoribus sæpe inuenitur usurpata. Sed enim & Hebræos non tantum legibus diuinitus institutis, sed & traditionibus vixisse, quas dicunt δὲ παραδόσεις, manifestum est.

V. Porro leges non scriptas, scriptis consignatis, antiquitate præstare, nullus dubitat. Si enim cuncta iura ad suum principium reuocemus; a Deo insitas in mente hominum naturæ leges antiquiores esse atque nobiliores, vt primarium quemdam fontem, ex quo omnium optimarum legum fluxere riuus, facile inuenies. Vnde Philo^l hæc in eandem sententiam: Prisci illi ante leges sigillatim proditas, non scripto iure vsi, pari felicitate ac facilitate vixerunt: vt merito quis dicere possit, leges scriptas nihil aliud esse, quam vitarum patrum commentarios, in quibus eorundem dicta factave narrantur. nam illi scholas nullas frequentauerant, nullis præceptoribus vsi fuerant; sed a se ipsis instituti doctique ordinem naturæ sunt secuti: quæ lex est proculdubio antiquissima omnium; quam ipsi ius summum fasque rati esse, totam vitam suam vltro ei subdiderunt.] hæc Philo.

VI. Verum non omnium traditionum atque consuetudinum eadem est ratio, sed plane diuersa: nam secundum quod ex diuersis principijs emanarunt, diuerso etiam iure censendas esse, Evangelica auctoritas admonet. Illæ nimirum, sententia Domini, sunt improbatæ traditiones, quæ aduersus legis diuinæ militarent instituta; vt cum Dominus ait^m: Quare vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram?] In quam sententiam idem Dominus citans Isaiamⁿ: Bene, inquit, prophetauit Isaias de vobis hypocritis, sicut dictum est: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorundem longe est a me: in vanum autem me colunt, docentes doctrinas & præcepta hominum.

ECCLESIAE IVS SCRIPTVM, ET NON SCRIPTVM.
b l. 6. ff. de Inst. & iur.
i Plat. de legib. lib. 6.
k Festus de ver. signific.
IVS NON SCRIPTVM ANTIQVIVS.
l Philo lib. de Abraham.
TRADITIONES QUAE IMPROBATAE.
m Matth. 15.
n Marc. 7.
o Isai. 29.

A Relinquentes enim mandatum Dei, tenetis traditionem hominum, baptisnata vtrorumque & calicem, & alia similia his facitis multa. Et dicebat illis: Bene irritum facitis præceptum Dei, vt traditionem vestram seruetis.] De his similibus, quæ legi Dei repugnarent, loquitur Paulus ad Colossenses^a, cum ait: Videte ne quis vos decipiat per philosophiam & inanem fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum Christum.] et Petrus^b: Scientes, inquit, quod non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis.] non quidem (prout Manichæi garriebant) intelligens de scripturis veteris Testamenti, sed de dictis seniorum traditionibus, quæ superstitione quadam pietatis specie adumbrata irritarent potius, quàm roborarent diuinam legem; de quibus hæc apud Clementem^c leguntur: Quædam sunt in traditionibus seniorum, quæ δὲ παραδόσεις appellantur: solum autem historię causa illa lege, vt cognoscas & glorifices Deum, qui te a talibus & tantis vinculis liberauit.]

B Quando vero Iudæi eiusmodi vanas traditiones subinduxerint, hæc apud Epiphanium^d leguntur: Disce a quo tempore ipsos accusat quod hoc faciunt. Quando vero traditio & inuentio seniorum ipsis contigit? nimirum Danielis post reditum ex Babylone, Achibæ vero etiam ante captiuitatem Babylonicam facta est, filiorum autem Asamonæi temporibus Alexandri & Antiochi, centum nonaginta annis.] hæc ille. At Hieronymus^e in diuersam sententiam hæc, quæ & superius recitauimus, ait: Duas domos Nazaræi, qui Christum ita recipiunt, vt obseruationes legis veteris non amittant, duas familias interpretantur, Sammai & Hillel, ex quibus orti sunt Scribæ & Pharisei, quorum suscepit scholam Achibas, quem magistrum Aquilæ profelyti autumant: et post eum Meir, cui successit Ioannan filius Zachæi, & post eum Eliezer, & per ordinem Delphon; & rursus Ioseph Galilæus, & vsque ad captiuitatem Hierusalem Iosue. Sammai igitur & Hillel, non multo prius quàm Dominus nasceretur, orti sunt in Iudæa: quorum prior, dissipator, interpretatur: sequens vero, profanus: eo quod per traditiones, & παραδόσεις suas, legis præcepta dissipauerint.] et ad Algafiam^f: Quantæ traditiones Phariseorum sint, quas hodie vocant παραδόσεις, & quàm aniles fabulæ, euoluere nequeo: neque enim libri patitur magnitudo; & pleraque tanturpia sunt, vt erubescam dicere.] et paulo post: Præterea quia iussum est^g vt diebus sabbatorum sedeat vnusquisque in domo sua, & non egrediatur, neque ambulet in loco in quo habitat: si quando eos iuxta litteram coeperimus arctare, vt non iaceant, non ambulent, non stent, sed tantum sedeant, si velint præcepta seruare; solent respondere, & dicere: Rab Achiba, & Simeon, & Hillel magistri nostri tradiderunt nobis, vt bis mille pedes ambulemus in sabbato; & de loco, in quo quis fuerit occupatus, non recedendum.] Hæc & alia de seniorum traditionibus.

C Hastum Christus, tum Apostoli redarguerunt; non quia ab hominibus tradita, sed quod contra Dei legem supersticiosa & turpes essent: sed & quod illi sua præcepta Dei legi præponerent. Audi, quæso, quæ apud Thalmud in Gheruure, secundo capite scripta leguntur: Fili mi sollicitior esto, obseruator scilicet, verborum ac præceptorum Rabinorum, quàm legis.] ac item: Quicumque præuaricatus fuerit eorum verba, reus est mortis.] rursusque. Quicumque contemnet vel deridebit Rabinorum verba, bulliente stercore poenas luat.] hæc ibi. At quomodo non execranda ac penitus explodenda eiusmodi seniorum traditiones, immo horrendæ blasphemie? Ceterum quæ piæ fuissent ac sanctæ, Domini sunt ore laudatæ, immo in exemplum adductæ, vt constat de Rechabitis: cuius rei gestæ historiam Hieremias^h Propheta exacte descripsit: qui & in fine quantam ea de re, quod parentum traditioni obedierint, apud Deum gratiam promeruisissent, hæc subdit: Pro eo quod obedistis præceptis Ionadab patris vestri; quod scilicet non biberitis vinum, nec edificaueritis domos ad habitandum, nec vineam agrumve possidere volueritis, nec seminaueritis, sed habitaueritis in tabernaculis: Propterea hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Non deficiet vir de stirpe Ionadab filij Rechab, stans in conspectu meo cunctis diebus.] Sed quid hoc, nisi stabilisse Rechabitarum traditiones, vt perpetuo integræ permanerent? Iam, quod reliquum est, de ipsis Apostolicis traditionibus agamus.

D Vidimus multa ab Apostolis esse tradita, quæ non fuerunt scriptorum monumentis consignata: quæ quidem haud putanda sunt penitus excidisse, sed ministrata ab Annal. Eccl. Tom. 1. M m 3 illis

VII.
d Epiphanius hæresi 42.
DE TRADITIONIBVS IVDÆORVM.
e Hieron. in Isai. cap. 8.
f Hieron. epist. 151. q. 20.
g Exod. 16.
VIII.
DVPLEX GENVS TRADITIONVM IVDÆORVM.
h Hierem. 35.

a 2. Cor. 3. illis (quod ait Paulus ^a) non atramento , sed Spiritu Dei viui , non in tabulis lapideis , sed in tabulis cordis carnalibus scripta esse . Quinetiam si ipsam petamus rerum originem , plane inueniemus Christianam religionem primum omnium traditionibus institutam , inde vero scriptis esse firmatam . nam & Tertullianus ^b : Certe , inquit , prior anima quam littera , & prior sermo quam liber , & prior sensus quam stylus .] Antequam enim Matthæus primus omnium scriberet Euangelium (quod contigisse monstrauimus non ante annum Domini quadagesimumprimum) non alio certe modo , quam traditionibus , Euangelica prædicatio infundebatur in corda credentium . Ac primum quoque fidei Symbolum Apostolicum nequaquam ab Apostolis reperitur fuisse scriptis mandatum , sed (vt superius , cum de eo egimus , demonstrauius) his qui crederent , ore tenus traditum .

b Tertul. lib. de reb. anim. c. 5. ANTE TRADITIONE. QVAM SCRIPTVRA.

X. Errant igitur , qui quodam furore perciti , obstinato ac pertinaci animo negant quicquam esse in Ecclesia recipiendum , quod non fuerit Apostolica scriptione testatum : nam hac sua ipsorum lege adstricti , nec ipsum Symbolum Apostolicum , nisi resiliant a pertinaci mentis proposito , recipiendi habent aliquam facultatem . Fuit sententia ista Arianorum peculiaris , ex quibus Maximus his verbis eam apud Augustinum ^c inculcat : Si quid de diuinis Scripturis protuleris , quod commune est cum omnibus , necesse est vt audiamus : hæc vero voces , quæ extra Scripturam sunt , nullo casu a nobis suscipiuntur .] Qui igitur his se arctant & premunt angustijs , ab omni etiam fidei regula excidant necesse est : nam (vt vidimus) Apostolicum ipsum Symbolum rejicere , sua ipsorum sententia compelluntur : immo nec ipsis Apostolicis scriptis , quibus tantummodo innitendum existimant , aliquo iure vti possunt , nisi prius traditionibus inhæreant . Nã vnde acceperunt hæc illa ipsa esse quæ ab Apostolis & Euangelistis sunt scripta , & non potius illorum nomine dolose supposita , nisi auctoritate Ecclesiæ , quæ sancito tandem canone , quænam illa essent , & a quibus scripta , in Nicæno ^d Concilio promulgauit ? Vnde hac ratione Augustinus ^e : Ego , inquit , Euangelio non crederem , nisi me Catholica Ecclesiæ commoueret auctoritas .] Sed vnde hæc illa adeo firmiter & absque alia dubitatione constituit ? non quidem ex simplici scriptorum titulo : quandoquidem multa alia Euangelia , Epistolæ , Actus , & Reuelationes erant (vt vidimus) Apostolorum titulo prænotata , quæ respuit : sed hæc ipsorum esse germana , non aliunde quam Ecclesiastica traditione potuit didicisse .

d Nicæn. Cõcil. c. 1. Hieron. in prefat. in lib. Iudith. e August. contr. epist. Manich. cap. 5.

XI. Ex his igitur videas quanti ponderis sit ipsa traditio , vt ex ipsa noui Testamenti scripta omnia auctoritatem acceperint : quam qui non admittunt , ab ipsis etiam canonicis scriptis excidant necesse est . Cum itaque scripturarum fundamentum sit ipsa traditio ; eo conuulso , totam desuper structam molem collabi , quis non facillime credet ? Esto igitur firmum ratumque , non tantum scriptis , sed & traditionibus Apostolorum Dei Ecclesiam semel fundatam , coepisse iisdem coalescere & propagari ; ipsosque Fideles , sicut illis , ita & istis pariter obligari ; in eoque istas excellere , quod illa , nisi traditione firmentur , non subsistant , hæc vero etiam sine scriptis suam obtineant firmitatem . Vnde Irenæus ^f : Quid , inquit , si neque Apostoli quidem scripturas reliquissent nobis : nonne oportebat ordinem sequi traditionis , quem tradiderunt ijs quibus committebant Ecclesias ? cui ordinationi assentiunt multæ gentes barbarorum , eorum qui in Christum credunt , sine caractere , vel atramento , scriptam habentes per Spiritum in cordibus suis salutem , & veterem traditionem diligenter custodientes , in vnum Deum credentes fabricatorem cæli & terræ & omnium quæ in eis sunt , per Iesum Christum .] et paulo post : Hanc fidem qui sine litteris crediderunt , quantum ad sermonem nostram barbari sunt ; quantum autem ad sententiam & consuetudinem & conuersationem propter fidem , perquam sapientissimi sunt , & placent Deo , conuersantes in omni iustitia , castitate , & sapientia . Quibus si aliquis annunciauerit ea quæ ab hæreticis adinuenta sunt , proprio sermone eorum colloquens ; statim concludentes aures , longo longius fugiunt , ne audire quidem sustinentes blasphemum colloquium . Sic per illam veterem Apostolorum traditionem ne in conceptionem quidem mentis admittunt quodcumque eorum portentiloquium est : neque enim congregatio fuit apud eos , neque doctrina instituta .] hæc Irenæus .

f Iren. lib. 3. c. 4. IN QVO TRADITIONE SCRIPTVRAE PRÆSTET.

XII. Hæc eadem & Tertullianus ^g in hæc verba : Hæc , inquit , si nulla scriptura determinauit , certe consuetudo corroborauit , quæ sine dubio de traditione manauit . Quomodo enim

g Tert. de coron. milit. c. 3.

A do enim vsurpari quid potest , si traditum prius non est ? Etiam in traditionis obtentu exigenda est , inquis , auctoritas scripta . Ergo quæramus , an & traditio non scripta non debeat recipi . Plane negabimus recipiendam , si nulla exempla præiudicent aliarum obseruationum , quas sine vllius scripturæ instrumento , solius traditionis titulo , exinde consuetudinis patrociniò vindicamus . Denique vt a baptisate ingrediar : A quam adituri , ibidem , sed & aliquanto prius in ecclesia sub Antistitis manu contestamur nos renunciare diabolo & pompæ & angelis eius : dehinc ter mergitamur , amplius aliquid respondentem , quam Dominus in Euangelio determinauit . Inde suscepti , lactis & mellis concordiam prægustamus . Exq. ea die lauacro quotidiano per totam hebdomadam abstinemus . Eucharistiæ sacramentum & in tempore victus , & omnibus mandatum a Domino , etiam antelucanis coetibus , nec de aliorum manu quam præfidentium sumimus . Oblationes pro defunctis , pro natalitijs , annua die facimus . Die Dominico ieiunium nefas ducimus , vel de geniculis adorare . Eadem immunitate a die Paschæ in Pentecosten vsque gaudemus . Calicis aut panis etiam nostri aliquid decuti in terram anxie patimur . Ad omnem progressum atque promotum , ad omnem aditum & exitum , ad vestitum & calceatum , ad lauacra , ad mensas , ad lumina , ad cubilia , ad sedilia , quacumque nos conuersatio exercet , frontem crucis signaculo terimus . Harum & aliarum eiusmodi disciplinarum , si legem exoptules scripturarum , nullam inuenies : traditio tibi prætendetur auctrix , consuetudo confirmatrix , & fides obseruatrice : rationem traditioni , consuetudini , fidei patrociniaturam aut ipse perspicies , aut ab aliquo qui perspexerit , disces .] hæc tamen de his Tertullianus : nec quidem ex officina Montani ; quippe qui ea recenscat quæ longe ante Montani tempora , ab ipso exordio nascentis Ecclesiæ , Ignatij , Iustini martyris , Irenæi , & aliorum antiquorum testimonio constat fuisse vsu recepta , atque obseruatione firmata , prout iam de singulis ipsi diximus suis locis superius , vel inferius dicturi sumus . Immo & eiusdem Tertulliani sententia , videamus vnde ipse Ecclesiæ traditiones deducat : sic enim alibi ait , disputans contra Marcionem ^a : Quod si post Apostolorum tempora adulterium veritas passa est circa Dei regulam : ergo Apostolica traditio nihil passa est suo tempore circa Dei regulam ; & non alia cognoscenda est traditio Apostolorum , quam quæ hodie apud ipsorum Ecclesias editur .]

RITVS ECCLESIAE EX TRADITIONE.

a Tertul. contra Marc. lib. 2. cap. 22.

D Ut igitur non vnus vel alterius antiquorum Patrum esse monstremus de Apostolicis traditionibus , de quibus est sermo , assertionem , sed omnes æque in eandem sententiam conspirasse , pariterque eidem Catholicae veritati adstipulatos esse : ab antiquioribus petamus narrationis exordium , & , vt instituti patitur ratio , singulorum hic testimonia afferamus ; vt e quibus fontibus traditionum riui fluxerint in Ecclesiam , perspicue intelligamus . Res quidem maximi ponderis (vt quæ basis quædam & fundamentum totius Ecclesiasticæ œconomiae esse videatur) est propensiori studio pertractanda . quamobrem a lectore veniam deprecamur , si intercepto cursu narrationis historicae , hic paulo diutius immorabimur : nam & hoc ipsum a nobis ratio instituti exigat .

XIII.

DE TRADITIONIBVS TESTIFICATIO SS. PATRVM.

Dicendum de Matthia Apostolo in primis esset , quem de traditionibus scripsisse volumus , auctor est Clemens Alexandrinus , qui ipsum sæpius citat , nimirum libro secundo Stromatum , necnon tertio , & septimo . sed quoniam excidit liber ille , quo etiam vsi esse noscuntur hæretici ; an germanus Matthiæ fuerit , certum quid affirmare non possumus , sicque libentius abstinemus . At de Ignatio nulla est tergiversatio , cuius epistolæ ^b vt legitimas semper est antiquitas venerata . de eo hæc scribit Eusebius ^c : Cum iter per Asiam faceret , licet attentissima cura a satellitibus , qui illum ductabant , obseruaretur ; Ecclesias tamen cuiusque ciuitatis , ad quam forte proficisceretur , familiaribus colloquijs , pijsque hortationibus confirmauit : ac primum , vt hæreses , quæ iam tum primo nasci & emergere coeperunt , maxime præcauerent , sedulo admonuit : deinde hortatus est , vt Apostolorum traditioni mordicus adhærerent ; quam quidem assuetanter testificatus , quo tutius posteritati seruetur , necessario scriptis mandandam existimauit .] hæc de eo Eusebius . Sed mea quidem sententia , non priuatim aliquem commentarium Ignatius de traditionibus scripsit , sed quod in omnibus illis suis vndecim , quas ad diuersas Ecclesias dedit , epistolis , Apostolicas traditiones in plurimis voluit esse testatas ; vt in primis hierarchicum in Christi Ecclesia ordinem , singulorum

XIV.

TRADITIONES APOSTOLORVM SCRIPTAE AB IGNATIO.
b Eusebius hist. lib. 3. c. 30.
c Hier. de Script. Eccl. in Ignat. c. Eusebius hist. lib. 3. c. 30.

singulorum Ecclesiae ministrorum distincta officia, conuentus publicos, sacratissima Eucharistiae ministracionem, sacrificij immolationem, obseruationem diei Dominici, aliaq. festiuitates, Quadragesimae ieiunium, viduarum coetum venerandum, sacrum collegium earum virginum quae perpetuam virginitatem excolerent, & se ipsas Deo consecrassent, & alia huiusmodi.

XV.

Iren. lib. 3. c. 3. ASSERTORES TRADITIONVM APOSTOLICARVM.

De Polycarpo, & ipso Apostolorum discipulo, haec scribit Irenaeus^a: Polycarpus autem non solum ab Apostolis edoctus, & conuersatus cum multis ex eis qui Dominum nostrum viderunt, sed etiam ab Apostolis in Asia, in ea quae est Smyrnis Ecclesia, constitutus Episcopus, quae & nos vidimus in prima nostra aetate (multum enim perseuerauerat, & valde senex gloriosissime & nobilissime martyrii faciens, exiuit de hac vita) hic docuit semper quae ab Apostolis didicerat, quae & Ecclesiae tradidit, & sola sunt vera.] meminit in fine de eius epistola scripta ad Philipenses. Dionysius Areopagita insuper in his multum versatus est eo libro quem scripsit de Ecclesiastica Hierarchia: at quoniam an eius sit commentarius ille, multi dubitarunt, agemus de ea re pluribus suo loco inferius. De Hegesippo testatur Eusebius^b, ab eo quinque libris scriptas esse Apostolicas traditiones: sic enim ait: Iste enim sinceram & minime fucam Apostolicae praedicationis traditionem quinque libris illo quidem scribendi genere maxime simplici ac summissio litteris persequi aggrediens, tempus quo ipse floruit, aperte indicat.] Sed & apud Iustinum^c martyrem, cum agitur de Christianis, quod ad Orientem versi orare consueuerint, haec leguntur in fine: Porro a quibus orationem Ecclesia accepit, ab iisdem quoque ubi orare solent, consuetudinem accepit, a sanctis nimirum Apostolis.] id ipsum Origenes, Basilus, & (vt paulo post dicemus) ceteri attestantur. Porro Iustinus ipsum ritum sacrae Eucharistiae celebrandae, non aliunde quam ex Apostolica traditione acceptum, in oratione ad Antoninum Pium exacte descripsit.

XVI.

Iren. lib. 3. c. 2. 3. 4. IRENAEVS VINDEX TRADITIONVM APOSTOLICARVM.

Irenaeus^d Iustino fere aequalis (eodem enim saeculo vixit) ceteris locupletius de his visus est agere: nam traditionibus potissimum agens aduersus haereticos, haec tandem habet: Cum autem ad eam iterum traditionem, quae est ab Apostolis, quae per successiones presbyterorum in Ecclesijs custoditur, prouocamus eos qui aduersantur traditioni: dicunt se non solum presbyteris, sed etiam Apostolis existentes sapientiores, sinceram inuenisse veritatem: Apostolos autem admiscuisse ea quae sunt legalia, Saluatoris verbis.] et paulo post: Euenit itaque, neque scripturis iam, neque traditioni consentire eos.] ac sequenti capite sic: Traditionem itaque Apostolorum in toto mundo manifestatam in Ecclesia adest perspicere omnibus qui vera velint audire: et habemus adnumerare eos qui ab Apostolis instituti sunt Episcopi in Ecclesijs, & successores eorum vsque ad nos; qui nihil tale docuerunt, neque cognouerunt, quale ab his deliratur. Etenim si recondita mysteria sciissent Apostoli, quae seorsum & latenter ab reliquis perfectos docebant; his maxime traderent ea, quibus etiam ipsas Ecclesias committebant.]

XVII.

ROMANA ECCLESIA CVSTOS APOSTOLICAE TRADITIONVM.

Agens deinde de successoribus Apostolorum, meminit de Romana Ecclesia, atque traditionibus eidem creditis, in haec verba: Sed quoniam, inquit, valde longum est in hoc tali volumine omnium Ecclesiarum enumerare successiones: maximae & antiquissimae & omnibus cognitae, a gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romae fundatae & constitutae Ecclesiae, eam quam habet ab Apostolis traditionem, & annunciatam hominibus fidem, per successiones Episcoporum peruenientem vsque ad nos, indicantes, confundimus eos qui quoquo modo vel per sui placentiam mala, vel vanam gloriam, vel per caecitatem & malam sententiam, praeterquam oportet, colligunt. Ad hanc enim Ecclesiam propter potentioris principalitatem necesse est omnem conuenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt vndique Fideles; in qua semper ab his qui sunt vndique, conseruata est ea quae est ab Apostolis tradita.] prosequitur enumerare Petri successores vsque ad sua tempora: agensq. de Clemente, eum tradit non tantum scriptis, sed & traditionibus (epistola ad eos scripta) composuisse Corinthiorum dissensiones. Denique haec de Ecclesia Ephesiorum: Sed & quae est Ephesi Ecclesia, a Paulo quidem fundata, Ioanne autem permanente apud eos vsque ad Traiani tempora, testis est verus Apostolorum traditionis. Tantae igitur ostensiones cum sint haec, non oportet adhuc quaerere apud alios veritatem, quam facile est ab Ecclesia sumere: cum Apostoli, quasi in depositoriu diues, plenissime in ea contulerint omnia quae sunt veritatis.] haec Irenaeus.

Qui

A Qui proximus post Irenaeum Tertullianus adnumeratur, quam egregius ad stipulatore eiusdem veritatis extiterit, nuper vidimus: quantum insuper traditioni detulerit, vt sine ipsa Christianus quis esse non possit, haec accipe: hisce enim verbis Marcionem traditiones negantem exagitat: Si, inquit, Propheta es, pronuncia aliquid: Si Apostolus, praedica publice: Si Apostolicus, cum Apostolis senti: Si tantum Christianus es, crede quod traditum est: Si nihil istorum es, merito dixerim, Morere: nam & mortuus es, qui non es Christianus, non credendo quod creditum Christianos facit.] et paulo post: Porro quod traditum erat, id erat verum, vt ab eis traditum, quorum fuit tradere. Ergo quod erat traditum rescindens, quod erat verum rescidisti. Nullo iure fecisti. Sed plenius eiusmodi praescriptionibus aduersus omnes haereses alibi vsi sumus.] nimirum in libro de Praescriptionibus, vbi haec Tertullianus^b: Nunc solum disputandum est, quibus competat fides ipsa; cuius sint Scripturae; a quo, per quos, & quando, & quibus sit tradita disciplina, qua fiunt Christiani. Vbi enim apparuerit esse veritatem disciplinae & fidei Christianae, illic erit veritas Scripturarum, & expositionum, & omnium traditionum Christianarum.] et post multa sequenti capite de his agens haec addit: Quid autem Apostoli praedicauerint, id est, quid illis Christus reuelauerit, & hic praescribam, non aliter probari debere, nisi per easdem Ecclesias, quas ipsi Apostoli condiderunt, ipsi eis praedicando, tam viua (quod aiunt) voce, quam per epistolas postea. Si haec ita sunt, constat proinde omnem doctrinam, quae cum illis Ecclesijs Apostolicis matricibus & originalibus fidei conspiret, veritati deputandam, id sine dubio tenentem, quod Ecclesia ab Apostolis, Apostoli a Christo, Christus a Deo suscepit: reliquam vero omnem doctrinam de mendacio praedudicandam, quae sapiat contra veritatem Ecclesiarum, & Apostolorum, & Christi, & Dei.] haec Tertullianus, qui & aduersus Marcionem^c haec in eandem sententiam: His fere compendijs vtimur, cum de Euangelij fide aduersus haereticos expedimur, defendentibus temporum ordinem posteritati falsariorum praescribentem, & auctoritatem Ecclesiarum traditioni Apostolorum patrocinantem: quia veritas falsum praecedat necesse est, & ab eis procedat, a quibus tradita est.]

C Huic coniungimus Clementem Alexandrinum, qui iisdem cum Tertulliano temporibus Seueri & Antonini eius filij claruit^d: ipse enim haec in Stromatibus^e in primis habet: Qui veram quidem beatam doctrinam seruabant traditionem, statim a Petro, & Iacobo, & Ioanne, & Paulo, sanctis Apostolis, filius a patre accipiens (pauci autem sunt patribus similes) ad nos quoque, Deo volente, peruenerunt, illa a maioribus data & Apostolica deposituri semina.] haec Clemens, non de scriptis ab illis epistolis intelligens, sed & de non scriptis per manus traditis obseruationibus: alioqui his omnibus quatuor Euangelia praeposuisset: nam paulo superius viua voce, & animata (vt ait) oratione magistrorum, qui a maioribus ea acceperant, ea se affectum esse testatur. Idemq. haec libro quarto: Cognitio autem ipsa est, quae per successionem ad paucos ex Apostolis absque scriptis tradita peruenit.] et libro septimo: Quomodo ergo si quis fiat bestia ex homine, similiter atque hi qui fuerant infecti venenis Circes: ita homo Dei esse, & Domino fidelis esse perdidit, qui aduersus Ecclesiasticam recalcitrauit traditionem, & in humanarum haereson desiliuit opiniones.] haec Clemens; de quo etiam haec Eusebius^f: In libro, inquit, quem de Paschate composuit, fatetur se a familiaribus suis compulsus, vt traditiones, quas a veteribus presbyteris accepisset, litteris proderet ad posteritatem.]

E Huius discipulus Origenes haec etiam de traditionibus, quas Ecclesiasticas obseruationes appellat, sic^g dicens: Sed & in Ecclesiasticis obseruationibus sunt nonnulla huiusmodi, quae omnibus quidem facere necesse est, nec tamen ratio eorum omnibus patet. Nam quod, verbi gratia, genua flectimus orantes, & quod ex omnibus caeli plagis ad solam Orientis partem conuersi orationem fundimus, non facile cuiquam putoratione compertum. Sed & Eucharistiae siue perficiendae, siue eo ritu quo geritur, explicandae, vel eorum quae geruntur in baptismo verborum, gestorumq. & ordinum, atque interrogationum & responsionum, quis facile explicet rationem? Et tamen omnia haec operata & velata portamus super humeros nostros, cum ita implemus ea & exequimur, vt a magno Pontifice atque eius filijs tradita & commendata susceptus.] et in Leuiticum ait^h; Secundum Ecclesiae obseruantiam, etiam paruulis baptisimum dari.] Sed per obseruantiam Ecclesiae, intellexisse Apostolicam traditionem,

alibi

a Tert. de carn. Christi c. 2.

QUANTVM DEFERENDVM TRADITIONIBVS EX TERTVLLIANO.

b Tert. de praescript. c. 19. 22.

c Tert. aduers. Marcion. lib. 4. c. 5. in fine.

d Hier. de Script. Eccl. c. 38. 53. e Clem. Alexan. Strom. lib. 1.

EX CLEMENTE ALEXANDRINO

f Euseb. hist. lib. 6. c. 22.

g Orig. hom. 5. in Num. EX ORIGENE.

h Orig. in Leuit. cap. 8.

IIIVX

alibi declarat his verbis : Pro hoc & Ecclesia ab Apostolis traditionem suscepit, etiam A
paraulis baptismum dare.]

XXI.

*a Cyprianus ad
Pomp. epist. 74.*

STEPHANVS PA-
PACVSTOS TRA-
DITIONVM.

Stephanus Papa, idemq. martyr, etsi eius scripta exciderint, tamen ex ipsis fragmen-
tum, quod recitat Cyprianus^a, quam constans assertor Apostolicarum traditionum
& earum acerrimus propugnator extiterit, facile monstrat: sic enim dicebat aduersus
omnes qui ex vniuerso Christiano orbe viri eruditissimi atque sanctissimi impugnabant
baptismum hæreticorum, quod hæctenus ex antiqua traditione Ecclesia non respue-
bat: **NIHIL INNOVETVR: NISI QVOD TRADITVM EST**] agatur scilicet. Hac vna ille sententia & Apostolicæ vocis tonitruo a summa arce culmi-
nis pastoralis intonans, non solum Africanorum omnium, sed & Orientalium Episco-
porum molitiones atque conatus disiecit, & munimenta illorū ex mille Scripturæ di-
uinæ locis coagmentata & male contexta penitus dissipauit: vt tunc potissimum Ec-
clesia Catholica experta sit, qualis quantaq. vis fuerit antiquæ traditionis, cum opus
fuit innumeras diuinæ Scripturæ sententias perperam intellectas, quæ resistere videren-
tur, vni cedere traditioni: de qua hæc Augustinus^b: Consuetudo illa, quæ opponeba-
tur Cypriano, ab Apostolorum traditione exordium sumpsisse credenda est; sicut sunt
multa quæ vniuersa tenet Ecclesia, & ob hoc ab Apostolis præcepta bene creduntur,
quamquam scripta non reperiantur.] Ceterum Cyprianus non adeo vecors fuit, vt Apo-
stolicæ traditioni repugnandum esse censeret; sed quod existimaret eam humanam esse
potius corruptelam, vt quæ sibi videbatur esse diuinis Scripturis aduersa. quare & illa
verba mox subdit: Vnde est ista traditio? vtrū ne de Dominica & Euangelica auctori-
tate descendens, an de Apostolorū mandatis atque epistolis veniens? Ea enim facienda
esse, quæ scripta sunt, Deus testatur.] Quod si Cyprianus certior redditus esset, illam re
vera fuisse Apostolicam traditionem, nec aduersam diuinis Scripturis; sanis sincerisq.
dogmatibus haud dubium acquieuisset; quod & Augustinus affirmat. Verum quam
egregius ad stipulator sit Cyprianus Apostolicarum ac ceterarum Ecclesiæ traditionum,
præsertim in ritu ministrandorum sacramentorum, mille prope locis erudite Pamelius
adnotauit.

XXII.

ATHANASIVS
TRADITIONVM
ASSERTOR.

*a Athanas. de
Synod. Nicæn.
contra Arian.
decret.*

*d Athan. de in-
car. Verb. contr.
Paul. Samosat.*

Ex his vero, qui in Ecclesia claruerunt post Ethnicos Imperatores temporibus Con-
stantini, Magnus Athanasius est facile princeps, qui & traditionum Ecclesiasticarum
est grauisissimus assertor; cum aduersus ingruentes Arianorum turbines, Filij Dei diui-
nitatem labefactantes, traditionis scuto potissimum sit tutatus Catholicam veritatem:
nam quoties de nouitate vocis Ariani calumniam faciebant, ipse mox eos ad traditio-
nem Ecclesiasticam prouocabat; ipsosq. hostes adegit, licet inuitos, veritatem Catho-
licam profiteri. vnde hæc ipse^c de Eusebio Cæsariensi: Quod maioris admirationis est,
Eusebius ex Cæsarea Palæstinæ cum pridie abnegasset, in eandem sententiam postri-
die subscripsit; quam etiam Ecclesiæ legendam misit, dicens eam esse Ecclesiæ fidem,
& patrum traditionem.] post multa vero sic: Ecce, inquit, nos demonstramus istius-
modi sententiam a patribus ad patres quasi per manus traditam esse.] Rursum agens
contra Paulum Samosatensem, hæc ait^d: Qui ea quæ ultra vires suas sunt, indagat, in
præcipiti consistit: qui vero traditionibus inhæret, extra periculum versatur. Suade-
mus igitur vobis, quod & nobis ipsis suademus, vt traditam fidem retineatis, & auer-
sæ profana nouitatis verba, & idem reliquis præcipiatis, vt exhorreant tanti myste-
rij inquisitionem.]

XXIII.

EUSEBIVS TRA-
DITIONVM
PROFESSOR.

*e Euseb. de de-
monst. Euang.
lib. 1. c. 8.*

Ipse item Eusebius^e, qui tunc viuebat, cum sanioris esset mentis, hæc de traditioni-
bus: Moyse in tabulis inanimatis, Christus autem in mentibus vita præditis perfecta
nouī Testamenti documenta descripsit. Eius vero discipuli, ad magistri sui nutum, au-
ribus multorum doctrinam suam commendantes, quæcumque quidem veluti vltra ha-
bitum progressis a perfecto ipsorum magistro præcepta fuerant, ea ijs qui capere pos-
sent, tradiderunt: quæcumque vero ijs conuenire arbitrabantur, qui animas adhuc af-
fectibus obnoxias gererent, curationibusq. indigentes, ea ipsi ad imbecillitatem mul-
torum se demittentes, partim litteris, partim sine litteris, quasi iure quodam non scri-
pto, seruanda commendarunt.] hæc Eusebius. Sed & qui huic proximus tempore ac-
cedit Cyrillus Hierosolymorum Episcopus, cum de sacris mysterijs Ecclesiasticis quin-
que orationes mystagogicas habuisset, hæc ait in fine: Retinete has traditiones, & si
ne vilius offendiculo vosmet seruate.] Sed a quo traditas? legat qui originem earum
scire

A scire cupit, & inueniet eas acceptas esse maiori ex parte ex Missa Iacobi Apostoli eius-
dem ciuitatis olim Episcopi.

Qui eodem vixit tempore Hilarius^a, hæc de Gallis: O vos beatos & gloriosos, qui
perfectam atque Apostolicam fidem conscientia & professione retinentes, conscriptas
fides hucusque nescitis. Non enim eguistis littera, qui spiritu abundatis: neque offi-
cium manus ad scribendum desiderastis, qui quod corde a vobis credebatur, ore ad
salutem profitebamini. Nec necessarium habuistis Episcopi legere, quod regenerati
neophyti tenebatis. Sed necessitas consuetudinem intulit, exponi fides, & expositis
subscribi. Vbi enim sensus conscientia periclitatur, illic littera postulat.] hæc Hila-
rius. Dicant ergo Nouatores, Gallorum sordes (illos compello qui sunt adeo a proge-
nitoribus antiquis degeneres) qua fronte sine scriptis per manus traditas Ecclesiæ tra-
ditiones impugnent & respuant; si amplius trecentis annis, vsque ad Hilarij tempora,
Gallicana Ecclesia, eademq. celebris, totoq. Orbe spectata, sine scripto tradita fide, ac
per manus accepta, absque aliquo religionis præiudicio, immo maximo omnium in-
tegritatis exemplo, vsa est? Intelligent a quibus descuerint, & quibus in eo turpiter
inhæserint, nimirum Arianis, Macedonianis, Acrianis, vel his similibus; qui quod
traditionibus impugnarentur, nullam sententiam, immo ne vocem quidem admitte-
re in animum induxerunt, quæ non reperiretur ex diuinis Scripturis accepta. Sed hæc
omittamus.

Basilium^b iam præstat audiamus, qui hæc habet scribens ad Amphilo-
chium de Spi-
ritu sancto: Dogmata, quæ in Ecclesia seruantur & prædicantur, partim ex scripta
doctrina habemus^c, partim ex Apostolorum traditione ad nos delata in mysterio re-
cepimus: quæ vtraque ad pietatem eandem vim habent; & nemo his contradicit,
qui vel modicam saltem Ecclesiasticorum iurium experientiam habet. Si enim aggre-
dimur non scripto proditas consuetudines veluti non magnam vim habentes reijce-
re, imprudentes etiam ipsis principalibus Euangelij partibus damnum inferemus, im-
mo ipsam Euangelij prædicationem ad nudum nomen contrahemus. Veluti, exempli
causa (vt eius quod primum & communissimum est, primam mentionem faciam) fi-
gura crucis signare eos qui in nomen Domini nostri Iesu Christi spem habent, quis scri-
pto docuit? Ad Orientem conuersos nos esse, dum oramus, quæ scriptura nos docuit?
Inuocationis verba, dum ostenditur panis Eucharistiæ & poculum benedictionis,
quis sanctorum scripto nobis reliquit? Non enim his contenti sumus, quorum Apo-
stolus aut Euangelium meminit; sed & ante & postea alia quædam dicimus, velut
magnum robur ad mysteria habentia, & doctrina scripto non prodita assumpta. Be-
nedicimus aquam baptismatis, & oleum vntionis, insuperq. ipsum qui baptizatur:
ex quibus scriptis? nonne a tacita & arcana traditione? Ipsam vero oleo illitionem quæ
doctrina scripta docuit? aut ter mergi hominem, vnde est? Reliqua item quæ circa ba-
ptisma fiunt, renunciare satanæ & angelis eius, ex qua sunt scriptura? nonne ex hac
non publicata & arcana doctrina, quam in minime oneroso & sollicito silentio patres
nostri conseruarunt? Recte illi, vt pote docti mysteriorum reuerentiam & auctori-
tatem silentio custodire: quæ enim ne aspicere quidem fas erat non initiatis, horum do-
ctrinam quomodo par erat in litteris, velut in triumpho, ostentare?] hæc Basilus;
qui & alia etiam multa in eandem sententiam inculcat: ac tandem hac ipsa non scri-
pto tradita Apostolorum traditione de Spiritu sancto blasphemias Macedonij refellens,
veram sinceramq. a maioribus diuinitatem eius traditam adstruit, atque confirmat,
vt dicendum sit more maiorum: Gloria Patri & Filio cum Spiritu sancto: & non vt
illi dicebant, In Spiritu sancto. Nam & superius: Quicumque enim per morum con-
stantiam antiquitatis auctoritatem nouationibus prætulere, & patrum traditionem
inuiolatam per regiones ac ciuitates conseruarunt, hac voce vsi sunt.] et alibi^d: Nos
confitemur, quod etiam traditum accepimus, cum Patre & Filio locatum esse Spi-
ritum paraclitum.]

Basilio iungimus Gregorium Nazianzenum^e, qui agens in Iulianum Apostatam,
in eundem inuehitur, quod Ecclesiasticas traditiones in Gentilium vsum transferre
saturaret: Quas, inquit, traditione acceptas in hanc vsque diem seruauimus.] Huic
adnectimus Gregorium Nyssenum, qui ad Ablaium hæc scribit: Sin autem nostra
oratio præposita quæstione infirmior arguatur: traditionem quidem, quam a patri-
bus per

XXIV.

*a Hilarij lib. de
Synod. contr. A-
rianos.
HILARIVS TRA-
DITIONVM DE-
FENSOR.*

XXV.

*b Basil. de Spi-
ritu sancto ad
Amphil. c. 27.
c Basil. de Spi-
ritu sancto c. 7.
BASILIVS TRA-
DITIONVM
PRÆDICATOR.*

XXVI.

*e Gregor. Naz.
orat. 1. in Iul.
GREGORIVS
NAZIANZE-
NVS TRA-
DITIONVM PRO-
FESSOR.*

bus per successionem accepimus, seruabimus in perpetuum firmam & immotam.] **A**

XXVII.

a Epiph. haresi
75.
EPIPHANIVS
TRADITIONVM
ADSTIPVLATA-
TOR.

Sed videamus quid de eadem re senserit Epiphanius: ipse enim aduersus Aerium agens, de praescriptorum dierum ieiunio Ecclesiae consuetudine receptorum haec ait: Quis autem magis de his nouit, hic ne seductus homo (*Aerius uidelicet*) qui etiam nunc superest, & hucusque in mundo versatur; aut qui ante nos testes fuerunt habentes ante nos traditionem in Ecclesia, quiq. etiam a patribus suis traditum acceperunt; quemadmodum etiam hi a suis patribus didicerunt, qui ante ipsos fuerunt, quomodo Ecclesia acceptam a patribus suis veram fidem usque huc continet, itemque traditiones? Idem inferius, postquam egit de memoria & precibus pro defunctis ad Deum exhiberi solitis, haec rursus de traditionibus inculcat: Ecclesia necessario hoc perficit, traditione a patribus accepta. Quis autem poterit statutum matris dissoluere, aut legem patris? velut Salomon dicit: Audi fili sermones patris tui, & ne repudies statuta matris tuae: ostendens per hoc, quod & in scriptis & sine scriptis docuit Pater, hoc est, Deus, & Unigenitus, & Spiritus sanctus. Mater autem nostra Ecclesia habet statuta in se posita indissolubilia, quae irritari non possunt. Cum itaque ordinata sint in Ecclesia statuta, & bene se habeant, & omnia mirabiliter fiant, confutatus est rursus etiam hic seductor. Idem haec habet in Compendiaria doctrina: At vero, inquit, de statutis ipsis & traditionibus eiusdem Ecclesiae, rursus necessarium est me breuibus apponere earumdem traditionum formam ex parte, &c.] subinfert de diuersis ordinibus in Ecclesia narrationem, de diebus festis, obseruatione ieiuniorum, mysterijs Ecclesiasticis, & alijs sacris ritibus ex traditione manantibus. Sed non praetermittendum, quod idem agens aduersus Melchisedecianos, haec ait: Termini nobis positi sunt, & fundamenta, & aedificatio fidei, & Apostolorum traditiones, & Scripturae sanctae, & successiones doctrinae, & vndiqueque veritas Dei munita est.] **B**

b Epiph. haresi
55.

XXVIII.

c Hier. epist. 28.
HIERONYMVS
TRADITIONI-
BUS SYFFRAGATVR.
d Hier. aduers.
Luciferian.

Sed & ad tam certam patentemque veritatem adstruendam Hieronymus etiam suum suffragium affert in haec verba ad Lucinium scribens: Ego illud te breuiter admonendum puto, traditiones Ecclesiasticas, praesertim quae fidei non officiant, ita obseruandas, vt a maioribus traditae sunt; nec aliorum consuetudinem, aliorum contrario more subuertit. Idemque alibi, sed ex persona Luciferiani, quae aequae ab Orthodoxo probentur: An nescis, inquit ille, etiam Ecclesiarum esse hunc morem, vt baptizatis postea manus imponantur, & ita inuocetur Spiritus sanctus? Exigis ubi scriptum sit? in Actibus Apostolorum. Etiam si Scripturae auctoritas non subesset, totius Orbis in hanc partem consensus instar praecipui obtineret: nam & multa, quae per traditionem in Ecclesijs obseruantur, auctoritatem sibi scripturae legis usurpauerunt: velut in lauacro ter caput mergitare; deinde egressos lactis & mellis prae gustare concordiam ad infantiae significationem; die Dominico & per omnem Pentecosten nec de geniculis adorare, & ieiunium soluere; multaque alia quae scripta non sunt, rationabilis sibi obseruatio vindicat.] **C**

XXIX.

AMBROSIVS ET
CHRYSOSTO-
MVS TRADI-
TIONVM TE-
STES.

e Chrysostr. in
epist. ad Phi-
lippenf. hom. 3.

Ambrosius insuper, cum agit de celebritate Paschali: Scriptura, inquit, diuina nos instruit, & traditio maiorum. Idemque in libris quos scripsit de his qui inuoluntate diuini mysterijs, ac de Sacramentis, vel alijs locis, quid aliud praestitit, nisi vt quae haecenus sine scripto tradebantur de ea re Apostolicae traditiones, ipse scripturae eadem consignaret? Chrysostomus etiam (quod superius recitauimus) illud ipsum de eadem re statuit axioma: TRADITIO EST? NIHIL QVAERAS AMPLIUS.] Idem sacros illos ritus, qui adhibentur in venerandis mysterijs, ab Apostolis Ecclesiae traditos affirmans, ait: Non frustra haec ab Apostolis sunt legibus constituta; vt in venerandis, inquam, atque honorificis mysterijs memoria eorum fiat qui decesserunt. Nouerant hinc multum ad illos lucrum accedere, multumque utilitatis. Porro quod statuerunt Apostoli, hoc ex Dei voluntate eos fecisse; his, quae mox subinfert, demonstrat: Vult enim, inquit, Deus nos nobis mutuum auxilium afferamus, &c.] **D**

XXX.

AVGVSTINVS
TRADITIONVM
DEFENSOR.

f Aug. de baptis-
m. contra Donat.
lib. 4. c. ult.
g August. lib. 2.
cap. 7.

Multa insuper in hanc eandem consensionem ex Augustini diuersis tractatibus & epistolis essent addenda: sed illam vnam satis putamus esse sententiam, qua velut funiculo quodam Apostolicarum traditionum latitudinem metitur, sic dicens: Quod vniuersa tenet Ecclesia, nec Concilij institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur. haec Augustinus, qui eadem fere saepius repetit, vt cum ait: Quam consuetudinem credo ex Apostolica traditione venientem: sicut multa non inueniuntur in litteris eorum, neque in Concilij posterorum;

& tamen

& tamen quia custodiuntur per vniuersam Ecclesiam, non nisi ab ipsis tradita & commendata creduntur.] et ad Ianuarium: Illa, inquit, quae non scripta, sed tradita custodimus, quae quidem toto terrarum orbe seruantur, dantur intelligi vel ab ipsis Apostolis, vel plenarijs Concilijs, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commendata atque statuta retineri.] **A**

a Ad Ianuar.
epist. 118.

Ceterum quae in sacris sunt Concilij instituta, nec ipsa quidem recens fuerunt inuenta; sed quae & Patres ipsi a maioribus acceperunt sine scriptis, vt accuratius seruantur, scriptis consignarunt. Vnde Vincentius Lirinensis, qui eodem cum Augustino vixit saeculo, haec ait: Denique quid vnquam Ecclesia aliud Conciliorum decretis enixa est, nisi vt quod antea simpliciter credebatur, hoc idem postea diligentius crederetur? quod antea lentius praedicabatur, hoc idem postea instantius praedicaretur? quod antea securius colebatur, hoc idem postea sollicitius excoleretur? Hoc, inquam, semper, nec quicquam praeterea, haereticorum nouitatibus excitata Conciliorum suorum decretis Catholica quid perfecit Ecclesia, nisi vt quod prius a maioribus sola traditione susceperat, hoc deinde posteris etiam per scripturae chirographum consignaret, magnam rerum summam paucis litteris comprehendendo, & plerumque propter intelligentiae lucem non nouum fidei sensum, nouae appellationis proprietate signando? haec ille. at de his haecenus: instituti quippe ratio non patitur his diutius immorari. Satis namque nobis visum de Apostolicis traditionibus Patrum testimonia usque ad Augustini tempora attulisse: omnes enim, qui posterioribus temporibus vixere, cum sit certum eadem sensisse, superfluum videretur alijs testibus eadem consignasse.] **B**

XXXI.

b Vincent. Li-
rin. de haes.
cap. 32.
CONCILIA TRA-
DITIONES SE-
CVTA.

Desiderari adhuc quid posset, vt Nouatores ista impugnantem refelleremus: sed qui plura cupit, ab his petat, qui eius argumenti commentarios conscripserunt, eosque adeat, tum maxime inter alios reuerendissimum Lindanum Episcopum Ruremundensem, quem ob egregiam eruditionem toto Christiano orbi spectatam, & vitae sanctitatem, plurimi facio: viuit adhuc, non sibi, sed Catholicae Ecclesiae, iam mille de prostratis hostibus coronis auctus; aliasque in dies maiores, & fortasse martyrij, vt qui ante aciem quotidie aduersus hostes cominus dimicet, sibi comparaturus. Est & R. P. Robertus Bellarmus Politianus, qui multos annos in his summa cum laude versatus est, Romae publice docens; & hoc ipso anno, quo haec nostra cudimus, suas de Controuersijs Christianae fidei disputationes aduersus haereticos, ab eruditis omnibus auide expectatas, & iam acceptas, & mirifice praedicatas, edidit: nobilissimum plane opus, quod instar turris illius quam Dauid aedificauit cum propugnaculis, ex qua mille pendent clypei & omnis armatura fortium, in Ecclesia habeatur. Haec summatim in genere de traditionibus dixisse fat erit: inferius vero de singulis priuatim pro Apostolicorum scriptorum & rerum gestarum occasione, suis locis ac temporibus plenius agendum erit.] **C**

XXXII.

TRADITIONVM
DEFENSORES.

Sed iam ad ceteras Pauli res gestas Corinthi redeamus, a quibus occasione secunda epistolae ad Thessalonicenses ibi scriptae diuertimus. Curabat tunc Achaiae provinciam L. Iunius Gallio Proconsul (facta enim erat Achaia proconsularis provincia ex lege Clodia, vt Cicero auctor est) erat hic germanus L. Annaei Senecae, vt ipse testatur, qui & de eius ex Achaia profectioe meminit, & alias de eo: nam ad ipsum inscripsit librum De remedijs fortuitorum, ac alterum De vita beata. Cum enim Seneca a Messalina Augusta, Claudij vxore (vt tradit Dio) iniuste damnatus exilio, post illius necem ab Agrippina item Augusta restitutus, & Neroni, quem Claudius (vt vidimus) anno praeterito adoptauit, praceptor datus esset; in eius gratiam Achaia provincia Gallioni eius germano est tributa.] **D**

XXXIII.

DE GALLIONE
PROCONSVLE.

d Cic. orat. in
Pison.

e Senec. in praef.
lib. 4. quat. nat.

f Idem lib. 18.
epist. 201.

g Dio. lib. 60.

Hic igitur cum Corinthi ageret, Iudaei ex more in Paulum turbas excitantes, sistendum eum curarunt ante eiusdem tribunal. Quid autem tunc factum sit, Lucas his verbis significat, sic ab exordio rem gestam narrans: Gallione autem Proconsule Achaiae, insurrexerunt vno animo Iudaei in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal, dicentes: Quia contra legem hic persuadet hominibus colere Deum. Incipiente autem Paulo aperire os, dixit Gallio ad Iudaeos: Si quidem esset iniquum aliquid, aut facinus pessimum, o viri Iudaei, recte vos sustinerem: si vero quaestiones sunt de verbo & nominibus legis vestrae, vos ipsi videritis: iudex ego horum nolo esse. Et minauit

XXXIV.

h Act. 18.

PAVLVS DV-
CTVS AD GAL-
LIONEM.

A eos a tribunali. Apprehendentes autem omnes Softhenem principem synagogæ, percutiebant eum ante tribunal, & nihil horum Gallioni curæ erat.] hæc Lucas de rebus gestis coram Gallione: qui quidem vel in eo laude dignus, quod licet proconsulari auctoritate etiam de religione agere ac iudicare minime prohiberetur (quippe qui plenissimam iurisdictionem haberet, & omnium partes iudicum, qui Romæ quasi magistratus vel extra ordinem ius dicerent, ad ipsum pertinerent, vt Vlpianus^a de officio Proconsulis scripsit) tamen tantum detulit religioni Hebræorum, vt ipse a iudicio abstinens, in illos totam causam refunderet; sed plus quàm decebat: nam licet Softhenem ante tribunal illi percuterent, vim publicam non cohibuit, nec (vt par erat) vltus est: quinetiam (licet Lucas non dicat) affirmat Ioannes Chrysostomus^b, ipsum quoque Paulum coram tribunali, spectante Gallione, fuisse verberatum ab iisdem Iudæis.

^a l. 7. ff. de offi. Proconsul.

^b Chrysost. pres. in 2. epist. Pauli ad Corinth.

XXXV. Act. 18.

* Cenchrus d Strab. lib. 8. e Bed. in retrac. in Act. c. 18.

VOTVM NAZARÆORVM. f Num. 6. g Num. 6.

^b Ioseph. antiq. lib. 4. c. 4.

ⁱ Ioseph. de bello Iud. lib. 2. c. 15.

Post hæc omnia idem Paulus (inquit Lucas^c) cum adhuc sustinisset dies multos, fratribus valefaciens, nauigauit in Syriam (& cum eo Priscilla & Aquila) qui sibi totonderat in Cenchrus caput: habebat enim votum.] Paulum, non Aquilam totondisse ex voto caput in Cenchrus*, Hieronymus & Augustinus affirmant (erant enim Cenchræ, vt auctor est Strabo^d, Corinthiorum Orientem versus nauale.) Beda^e ambiguum esse lectionem cum dicat, hæc addit: Falluntur mendositate codicis, qui dicunt Aquilam cum Priscilla vxore sua esse attonsum: in Græco enim euidenter *κεφαλῶν*, id est, attonsus, numero singulari habetur.] Extant sane in nostra bibliotheca Acta Apostolorum peruetusta litteris grandiusculis exarata, in quibus plurali numero ita legitur: Se totonderant in Cenchrus caput: habebant enim votum.] Attamen inhærendum Vulgatæ nuper restitutæ, quæ (vt posuimus) ducta parenthesi, cum ita legit: Nauigauit in Syriam (& cum eo Priscilla & Aquila) qui sibi totonderat in Cenchrus caput] non-

nisi de Paulo intelligendum esse declarat. Porro caput tondere, & sic votum soluere, erat Nazaræorum, de quibus scribitur in libro Numeri^f. Sed cur id non est factum Hierosolymis in templo? ille fortasse accidit casus, quo ibidem^g illico caput tondendum esset, cum coram Nazaræo aliquis moreretur. Qui sic erant Nazaræi voto obligati, nominabant se ipsos Corban, hoc est, Dei donum (vt Iosephus^h affirmat) quod sic se ipsos Deo dicassent. Porro eiusmodi votum Nazaræorum nuncupare & exoluere quoque mulieres consueuisse, idem Iosephusⁱ affirmat, cum agit de Berenice, de qua nos suo loco inferius agemus.

IESV CHRISTI ANNVS 54.

PETRI ANNVS 10.

CLAVDII IMP. ANNVS 12.

I. Abuit sequens annus Coss. Faustum Sullam & Silium^k Othonem, quibus adnotatur annus Domini quinquagesimusquartus, quo (vt ex iam dictis apparet) Paulus Apostolus Ephesum primum venit, non quidem permanurus: quippe qui in Syriam proficiscendi, soluens Corintho, iniisset consilium: eaq. nauigatione per eam partem Ægei maris, quod Icarium dicitur, appulit (quæ se offerebat in via) Ephesum: vbi diebus aliquot manens, non est passus se diutius detineri; sed in Syriam soluens, Cæsaream Palæstinæ primum, ac inde Antiochiam accessit: postea vero Ecclesias Minoris Asiæ peragrauit: ac tandem his omnibus expeditis, non minori quidem quàm vnus anni spatio (vt ex his, quæ dicentur inferius, facile apparebit) Ephesum rediit.

E Sed audiamus Lucam, qui hæc omnia mira breuitate perstringens, ait^l: Deuenit Ephesum, & illos (Aquilam & Priscillam scilicet) ibi reliquit. Ipse vero ingressus synagogam, disputabat cum Iudæis. Rogantibus autem eis vt ampliori tempore maneret, non consensit: sed valefaciens, & dicens; Iterum reuertar ad vos, Deo volente; profectus est ab Epheso. Et descendens, Cæsaream ascendit, & salutauit Ecclesiam, & descendit Antiochiam. Et factu ibi aliquanto tempore, profectus est, perambulans ex ordine Galaticam regionem, & Phrygiam, confirmans omnes discipulos.] et inferius: Factum^m est autem, cum Apollo esset Corinthi, vt Paulus, peragratis superioribus partibus, veniret Ephesum.] hæc Lucas de Pauli itinere, licet de rebus tunc ab eo gestis omnino fileat. De Cæsareâ & Antiochia ciuitatibus, ad quas Paulus Epheso recedens profectus est, iure existimauit Chrysostomusⁿ de Antiochia Syriæ totius metropoli

^m Act. 19.

ⁿ Chrysost. hom. 40. in Act.

A metropoli esse intelligendum, sicq. non de alia Cæsareâ, quàm ea quæ est in Syria Palæstina, esse accipiendum. Beda^a autem in Acta, Cæsaream Cappadociæ profectum esse dicit Apostolum. sed cum^b Lucas dicat Paulum in Syriam nauigasse; de quanam Cæsareâ & Antiochia intellexerit, nulla videtur esse posse dubitatio.

^a Bed. in Act. c. 18. ^b Act. 18.

Quod vero spectat ad Galatas, quibus & Petrus Euangelium prædicauit: ad hos veniens Paulus, magno ab illis exceptus est plausu, & honorificentissime habitus, pro ut idem Paulus^c ad eos postea scribens his verbis declarat: Scitis autem quia per infirmitatem carnis euangelizauit vobis iam pridem, & tentationem vestram in carne mea non spreuistis, neque respuistis, sed sicut Angelum Dei excepistis me, sicut Christum Iesum.] et paulo post: Testimonium enim perhibeo vobis, quia, si fieri posset, oculos vestros eruissetis, & dedissetis mihi.] hæc Paulus; qui & superius testatur se illis

II. PAVLVS IN GALATIA. Galat. 4.

B Euangelium prædicasse, cū ait^d: Sed licet nos, aut Angelus de cælo euangelizet vobis præterquàm quod euangelizauimus vobis, anathema sit.] Dum vero Paulus Syriam & Asiam peragraret: Iudæus quidam (subdit Lucas^e) Apollo nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, deuenit Ephesum, potens in Scripturis. Hic erat edoctus viam Domini, & feruens spiritu loquebatur, & docebat diligenter ea quæ sunt Iesu, sciens tantum baptisma Ioannis. Hic ergo coepit fiducialiter agere in synagoga. Quem cum audissent Priscilla & Aquila, assumpsere eum, & diligentius exposuerunt ei viam Domini. Cum autem vellet ire Achaïam, exhortati fratres scripserunt discipulis vt susciperent eum. Qui cum venisset, contulit multum his qui crediderant, ostendens per Scripturas, esse Christum Iesum.] hæc Lucas de Apollo. Porro Apostolum Paulum annum integrum in hac peregrinatione insumpsisse, tam ex his quæ dicta sunt, quàm etiam his quæ sequenti anno dicturi sumus, facile apparebit.

d Galat. 1. e Act. 18.

C Hoc eodem anno, Olympiade ducentesima septima, anno quarto (inquit Eusebius^f) Philippus Apostolus Christi apud Hierapolim Asiæ ciuitatem, dum Euangelium populo nunciaret, cruci affixus, lapidibus opprimitur.] Hæc cum scribat Eusebius, diuersa ab his narratur apud Hippolytum, Græce scriptum auctorem, de Septuaginta duobus discipulis. Fertur enim ibi Philippus Apostolus passus sub Domitiano Imperatore. Tradit & Metaphrastes^g ipsum martyrio vita functum esse anno ætatis suæ octogesimo septimo. De mortis genere discrepat ab Eusebio Nicephorus^h, & alibi idem Metaphrastesⁱ: sed nec horum alicui assentitur incertus auctor, qui scripsit Passiones Apostolorum; qui tamen in eo consentit Eusebio, dum affirmat post passionem Domini Philippum annis tantum viginti Euangelium prædicasse, & anno ætatis suæ

III. Eusebius in Chron. DE PHILIPPI MARTYRIO. g Metaph. die 5. Septemb. h Niceph. lib. 2. c. 39. i Metaph. die 25. Nouemb.

D octogesimo septimo (quod non creditur) obiisse, sed de martyrio ne verbum quidem. Ceterum, quod spectat ad theologiam Phrygum: non Martem, nec serpentem (vt citati fabulantur auctores) colebant; sed quos Eusebius^k alibi deos describit. In his igitur præstat pauca dicere, quàm multa commenticia coagmentare. Quod vero auctore Eusebio exploratum habetur, ipsum Hierapoli martyrium consummasse, omnes æque consentiunt: nam & Ioannes Chrysostomus^l ad sepulchrum eius alludens ait: Philippus Hierapolim conseruat miraculis.] Sed quod apud Isidorum^m legitur, eundem Philippum Gallis Euangelium prædicasse; Galatis esse restituendum, diximus in Notis ad Martyrologium Romanum. Quod vero Philippo Apostolo nonnulla adscribantur quæ esse noscuntur Philippi diaconi, differemus inferius, cum de eodem diacono sermo erit.

k Euseb. de præpar. Euang. lib. 2. cap. 4.

l Chrysost. hom. 2. in 2. Apost. m Apud Isid. de vit. & obit. sanctor. c. 75.

E Quod ad res Romanas huius anni pertinet: auctor est Tacitusⁿ, hoc anno iisdem Coss. factum esse Senatusconsultum de pellendis Italia mathematicis, occasione (vt apparet) Iunij Scriboniani, qui finē Principis per Chaldæos scrutatus esset: inuisum plane Principibus genus hominum: sed humana curiositas agebat, vt quos sæpius edicta Imperatorum exagitabant, iisdem reuocarentur in Urbem.

IV. Tacit. Annal. lib. 12. MATHEMATICI PVLSI AB VRBE.

IESV CHRISTI ANNVS 55.

PETRI ANNVS 11.

CLAVDII IMP. ANNVS 13.

A Nno post hæc Domini quinquagesimo quinto, D. Iunio^o & Q. Haterio Coss. Paulus Apostolus^p peragratis superioribus partibus Asiæ, venit Ephesum; vbi

I. Tacit. Annal. lib. 12. Act. 19.

a Act. 20. (vt ipse testatur ^a) docens Ephesios, tribus annis mansit: sic enim, dum ipsos postmodum Miletum accersit, est allocutus: Propter quod vigilate, memoria retinentes quoniam per triennium nocte ac die non cessavi cum lacrymis monens vnumquemque vestrum.] Sed antequam res Pauli Ephesi gestas enarrare aggrediamur; eiusdem triennij temporis spatium quando coeperit ac desierit, vt certa ratio habeatur, primū omnium ex more esse disquirendum, necessarium existimamus: quod assequi facile possumus, si certum tempus, quo Epheso Hierosolymam venturus recesserit, intelligamus. Mansisse Paulum Ephesi etiam post obitum Claudij Imperatoris, & magnam partem primi anni Neronis, certis quidem rationibus tam ex ipsius Pauli quam Lucae scriptis acceptis, satis aperte demonstrari posse videtur. Lucas ^b in Actis, dum agit de rebus Pauli gestis Ephesi, quae contigerunt anno tertio commorationis illius ibi, consilium iniisse Paulum inde proficiscendi, ac Hierosolymam primum, deinde Romam eundi, testatur his verbis: His autem expletis, proposuit Paulus in Spiritu, transita Macedonia & Achaia, ire Hierosolymam, dicens: Postquam ibi fuero (*erant haec verba Pauli*) oportet me & Romam videre.]

II. At haec de petendo Romam Paulus animo decreuisse non potuit viuentē Claudio; nam nec licuit: eius enim edicto (vt vidimus) Iudaei omnes Vrbe sunt pulsi, nec vsque ad eius obitum data est licentia illuc remeandi: quo extincto, liberum fuit cuique Iudaeorum Romam petere, ac ibi agere. Sic igitur anno tertio Pauli commorantis Ephesi, quando haec animo decernebat, extinctum fuisse Claudium, & regnasse Neronem, consentaneum rationi est affirmare. Verum non discessit Paulus Epheso statim vt Nero factus est Imperator: nam ille sequenti die ab obitu Claudij, nimirum pridie Idus Octobris, Imperium adiuit; ipsum autem Paulum decreuisse vsque saltem ad diem sequentis Pentecostes Ephesi commorari, ipsiusmet testificatione habetur expressum; ait enim scribens Epheso ad Corinthios ^c: Permanebo Ephesi vsque ad Pentecosten.] Cum igitur ex his satis liqueat, egisse Paulum Ephesi vsque ad octauum saltem mensem primi anni Neronis Imperij, qui numeratur Domini quinquagesimus septimus: vt illic triennio iam inchoato manserit; hoc ipso anno Ephesum eum venisse, necesse est affirmare. Licet enim ipse dicat Paulus, se triennio Ephesi esse commoratum: non sic intelligendum, vt tribus integris annis ibi permanerit; sed (quod ex Luca colligitur) duobus impletis annis, ac tribus insuper mensibus: nam & ipse totius illius temporis rationem subducens, ait trium mensium spatio docuisse in synagoga, biennio autē in schola Tyranni. Sic igitur qui hoc anno Domini quinquagesimo quinto Ephesum venit, quinquagesimo septimo post Pentecosten inde recessit, anno primo Neronis Imp. Ceterum non vltra illud Neronis tempus, ipsum Ephesi egisse, quae de eo dicturi sumus inferius, declarabunt. Haec satis ad temporis rationem: iam Pauli res gestas Ephesi prosequamur.

III. Cum venisset Paulus Ephesum (inquit Lucas ^d) & inuenisset quosdam discipulos, dixit ad eos: Si Spiritum sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed neque si Spiritus est, audiuius. Ille vero ait: In quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt: In Ioannis baptisate. Dixit autem Paulus: Ioannes baptizauit baptisate poenitentiae populum, dicens: In eum, qui venturus esset post ipsum, vt crederent, hoc est, in Iesum. His auditis, baptizati sunt in nomine Domini Iesu. Et cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis, & prophetaabant, erant autem omnes viri fere duodecim.] Hos putat Ioannes Chrysostomus ^e fuisse aduenas Iudaeos ex Asia, qui Hierosolymam ad diem festum olium cum accessissent, baptisate Ioannis fuerant baptizati, nec de rebus postea ibi gestis quicquam acceperant. Post haec vero ingressus Paulus (inquit Lucas ^f) synagogam, cum fiducia loquebatur per tres menses, disputans, & suadens de regno Dei. Cum autem quidam indurarentur, & non crederent, maledicentes viam Domini coram multitudine; discedens ab eis, segregauit discipulos, quotidie disputans in schola Tyranni cuiusdam. Hoc autem factum est per biennium: ita vt omnes, qui habitabant in Asia, audirent verbum Domini, Iudaei, atque Gentiles.] haec Lucas. Fortasse hic ille Tyrannus sophista, quem scribit Suidas libros decem edidisse de statu & diuisione orationis.

IV. Quod ad res gestas pertinet: ecce tibi Lucas biennij (quod mireris) res gestas Pauli duobus fere tantum verbis summatim perstrinxit: cum constet ipsum quamplurima ibi pas-

A ibi passum esse a Iudaeis: quod non aliunde quam ex ipsiusmet assertionem exploratum habetur. Ephesios enim nouissime allocutus, haec ait ^a: Vos scitis a prima die, qua ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscum per omne tempus fuerim, seruiens Deo cum omni humilitate, & lacrymis, & tentationibus, quae mihi acciderunt ex insidijs Iudaeorum.] Sed quanam haec fuerint insidiae, Lucas scribere praetermisit. Maxima sane illa fuisse certamina, ex eo possumus coniectari, quod Paulus coram Ephesijs suas quas illic est passus aemulas commemorans, nihil eorum meminit quae passus est a Gentilibus per Demetrium argentarium: quae licet grauias fuerint, tamen respectu eorum quae est a Iudaeis perpeffus, vt leuia praetermisit. Si igitur nullam habuit rationem eorum quae a Gentilibus sunt illata, vt nec eorum coram illis meminerit; quanta putanda sunt illa fuisse, quae (vt ait) acciderunt ex insidijs Iudaeorum? Rursus vero idem Paulus in ea quam ad Corinthios scripsit ^b, priore epistola, de his quae Ephesi passus est, vt re-
B memorabili, sic meminit: Si secundum hominem ad bestias pugnaui Ephesi, quid mihi prodest, si mortui non resurgunt?] magnas sane se illic aemulas sustinuisse spe resurrectionis, dictis verbis insinuat.

Fuit quorundam sententia ^c, Paulum Ephesi damnatum ad bestias, sed Dei gratia ab earum dentibus liberatum: rem gestam ex quibusdam Pauli Actis, quae & citat Origenes ^d in Periarcho, Nicephorus ^e his narrat verbis: Verum enimvero qui profectioes Pauli descriperunt, cum quamplurima alia eum simul & fecisse & passum esse, tum hoc quoque, cum Ephesi esset, de eo memoriae mandarunt. Cum ibi principem locum Hieronymus obtineret, multa cum libertate Paulus est concionatus: quare Hieronymus illum bene quidem & diserte dicere, sed orationem eius non esse eorum temporum testatus est. Plebs quidem certe per insolentiam & furorem, Paulo compedibus iniectis, carceri eum includit, vt leonibus vorandus obijceretur. Ibi tum Eubula & Artemilla, clarorum Ephesi virorum coniuges, fidem edoctae a Paulo (notu enim ad eum veniebant) diuini lauacri gratiam ab eo petunt. Itaque virtute diuina, atque angelici satellitij ministerio, caliginem noctis exuberantia splendoris illustrante, Paulus ferreis compedibus liberatus, illas diuino baptismo ad litus maris initiat: et cum id nemo omnium, quibus custodiae cura mandata fuerat, sensisset, ad vincula rursus sua, in quibus leonibus esca afferuabatur, redit. Sed enim ingenti magnitudine & robore intolerando leo contra ipsum immisus, in arenam quidem ille procurrit, sed mox ad Pauli pedes confedit. Et cum itidem aliae immanes ferae immitterentur, ne tangere quidem vlla sacrum corpus ad orationem erectu atque compositum sustinuit. His ita actis, derepente fragore multo vehemens quaedam supra naturae ordinem grando decidens, multorum simul & virorum & ferarum animalium comminuit capita, ipsiusq. Hieronymi aurem amputat: qui deinde cum suis per Paulum Deo conciliatus, salutiferum suscipit lauacrum: leo autem ille profugus in montes proximos euadit, et Paulus inde in Macedoniam & Graeciam transmittit: mox rursus per Macedoniam vadens, Troadem & Miletum contendit, atque ita tandem Hierosolymam proficiscitur. Mirandum vero non est, Lucam hanc Pauli cum belluis pugnam reliquis eius Actis non inseruisse. Nam etsi ex Euangelistis solus Ioannes Lazari resurrectionem commemorat, minus tamen de fide veritateq. eius ambigendum.]

Haec Nicephorus, licet non aliunde quam ex scriptis apocryphis: quorum fides cum vacillet, diligentiori studio, an veritate subsistant, peruestigandum est: cum praefertim Ioannes Chrysostomus ^f, & alij eum secuti, Paulum non de bestiis, sed hominibus ferinos habentibus animos intellexisse existimarint: sic enim & Ignatius huic simili vsus dicendi genere, scribens ad Romanos, ait: A Syria Romam vsque, terra marique cum bestiis depugno, noctu diuq. alligatus decem leopardis, quae est militaris custodia; qui & beneficio affecti, peiores fiunt.] Quin & ipse Paulus alias cum Romae esset, scribens ad Timotheum ^g his verbis: Dominus mihi assistit, & confortauit me, vt per me praedicatio impleatur, & audiant omnes Gentes: et liberatus sum de ore leonis] per leonem significare voluit Neronem, vt interpretes omnes summa consensione confirmant; nec est aliquis qui dicat Paulum Romae ad leonem fuisse damnatum. Rursus vero considerandum est, quod tradat idem Paulus, se Ephesi pugnasse cum bestiis, non autem se traditum bestiis: diuersa quippe ratio vtriusque poenae est habenda. damnari enim dicebantur ad ludum, qui in theatrum immittebantur armati cum bestiis

pugnaturi; bestijs vero absque pugna mox deuorandi alij tradebantur. sunt plura **A** exempla vtriusque supplicij, sed in his modo non immorandum. Cum itaque dicat Paulus se pugnasse cum bestijs; metaphora potius per bestias homines prauos significare voluisse, quam gladio accinctum cum leone in theatro pugnasse, omnes arbitror perspicue intelligere.

VII. Ad hæc, cum constet dictum supplicium vilioribus tantum personis lege^a solitum irrogari: Paulus, qui alias flagellis cædendus, se esse Romanum ciuem^b excepit, quanto iustius & opportunius se ea exceptione liberare potuisset; cum præsertim (vt ipse scribit ad Romanos^c, & Corinthios^d, & Lucas in Actis^e testatur) iam animo concepisset, Hierosolymam primum, ac denique Romam proficisci? Atque demum si Paulus eiusmodi supplicio affectus esset: non putamus ab ipso omitti debuisse, cum scribens post duos annos ad Corinthios^f, suorum certaminum coronas texuit: qui enim cetera, ac **B** multa his minora enumerat, eum non facile credimus, quod esse præclarius videbatur, silentio obuolutum reliquisse. Ex his videas, quanta cautela apocrypha sint admittenda, etiam si ex Scripturis diuinis aliquam sibi videantur fidem adsciscere. Vnde magis placet sententia Tertulliani^g, qui ait Apostolum per ea verba significare voluisse Asiaticas pressuras; & Chrysostomi^h, qui eadem sentire videtur. At vero nec assentimur Theophylactoⁱ, qui existimauit Paulum illis verbis significare voluisse illas pressuras, quas vltimo anno commorationis suæ Ephesi passus est instigatione Demetrii argentarij^k: nam eo tempore quo scripsit primam epistolam ad Corinthios, qua de pugna cum bestijs meminit, nondum ea de Demetrio contigerant: quod ea ratione facile demonstrari posse videtur, quod Lucas, antequam illa recenseat, hæc de eo dicat: His expletis, proposuit Paulus in Spiritu, transita Macedonia, & Achaia, ire Hierosolymam. **C** nec aliter Paulus in dicta prima epistola ad Corinthios^l: Veniam autem, inquit, ad vos, cum Macedoniam pertransiero: nam Macedoniam pertransibo.] et paulo post: Permanebo autem Ephesi vsque ad Pentecosten.] Sic itaque ex his liquet, ea quæ postea subdit Lucas de turbis per Demetrium excitatis, post dictam epistolam scriptam ad Corinthios contigisse vltimo anno commorationis Pauli Ephesi. Ex quibus omnibus inferimus (vt diximus) multa eademque insignia de his quæ Ephesi passus est Paulus, a Luca esse prætermissa. Hæc satis de his quæ Paulus duobus primis annis passus est Ephesi: cetera autem inferius suo loco dicenda erunt.

VIII. Quod vero ad miracula, quæ ibi operatus est, spectat: Lucas^m res magnas paucis perstringens, hæc ait: Virtutes non quasi libet faciebat Deus per manum Pauli: ita vt etiam super languidos deferrentur a corpore eius sudaria & semicinctia, & recedebant ab eis languores, & spiritus nequam egrediebantur.] hæc Lucas. Meritoque non communes ac passim fieri solitas has appellat virtutes, quæ per sudaria & semicinctia, cum Pauli corpus tetigissent, Ephesi edebantur. Mirari visus est & ipse Dominus, quando vestis suæ fimbriæ tactu sensit ex se virtutem exisse, ac rogans dixitⁿ: Quis me tetigit?] Quin & maiores hæc virtutes videri poterant, quæ non vestium tunc corpori Apostoli inhaerentium, sed earum quæ aliquando Pauli corpori adhæsisent, tactu æditæ sunt. Vt merito de suis olim ipse Dominus dixerit^o: Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet.] Appareat & in his, sicut olim, sanctificationis vnguentum, quod (vt est in Psalmo^p) in capite positum descendit in barbam, & defluit vsque ad oram vestimenti eius: eodem modo cum Spiritus sanctus suis charismatibus perfundit animam, non tantum illam ea virtute sanctificari, sed redundantia **E** & excrementa superfluentis mensuræ ac exuberantis gratiæ, quæcumque illi inhaerent, diuina virtute perfundi; & ea quidem, quæ terrenis pariter atque cælestibus imperans, demones cruciet & ad fugam compellat, & supra naturæ vires morbo languentes restituat sanitati; vt de sudarijs & semicinctijs Pauli testatur Lucas, quæ a corpore eius delata languores curabant, & prauos demones abigebant.

IX. Videas in his igitur, tam Domini quam Pauli Apostoli exemplo & auctoritate, cultum sacrarum reliquiarum in Ecclesia institutum, stabilitum, eundemque ab Euangelistis scriptis testatum, atque miraculis comprobatum: vt non sit qui iure calumniâ facere possit, si exemplo hæmorrhoiis, & aliorum, qui (quod ait Marcus^q) tangentes eandem Domini fimbriam sanabantur, atque Ephesiorum credentium, Christi, Pauli, ac ceterorum sanctorum quisque Fidelium reliquias petat, vt ex illis hauriat illam gratiam, quam

quam illi olim sunt fide præuia consecuti. Dicant Hagiomachi (si qua tamen in eis umbra saltem Euangelicæ veritatis reliqua sit) si eadem ipsa Christi vestimenti fimbria extaret hodie, siq. illa ipsa Pauli sudaria & semicinctia haberentur, atque ob ipsorum oculos ponerentur: quid, quæso, facturi essent? auerterentur ne? Si eo temeritatis & procacitæ peruenissent vt execrarentur, certe non aliorum quam malorum dæmonum se participes esse significarent, eorundemque se consortes esse profiterentur, qui eadem sudaria Pauli ac semicinctia exhorrescentes potius quam illa pati sustinentes, ab obsessis diu corporibus fugiebant. Penes quos igitur Catholica veritas, an apud eos qui ex Euangelistarum præscripto, Domini & Pauli auctoritate, hæmorrhoiis & aliorum ac denique maxime piorum Ephesiorum exemplo, sanctorum reliquias, vt aliquam inde salutem hauriant, quo decet cultu & honore prosequuntur; an apud eos, qui eas, vt demones, detestantur? O quam profundo barathro, obscurissima offusi caligine, detinentur, qui hæc tam patentia, ac toto cælo perspicua non intelligunt. An fortasse quæ sunt diuinitus concessa orarijs & semicinctijs, eadem negauerimus Pauli ossibus attributa? vel hæc omnia Paulo priuatim, & non ceteris sanctis omnibus communicata dixerimus? Appello omnium quotquot fuerunt vniquam ab ipso exordio nascentis Ecclesiæ Patrum sententiam, si quid ab his contrarium vniquam senserint.

Ex his vero qui extra classem Catholicorum per diuersarum hæresum abrupta præcipitia se dederunt, primus omnium impugnator diuinitatis Spiritus sancti Eunomius, non alio certe quam satanico spiritu afflatus, diuini Spiritus hostis, cultum sacrarum reliquiarum ausus est impugnare: quem perditissimus Vigilantius, & inde Claudius Taurinensis, ac demum ceteri hæreticorum satellites sunt consecrati. Vnde Gennadius^a: **X.** Sanctorum corpora, & præcipue beatorum martyrum reliquias, perinde ac si Christi membra sincerissime honoranda, & basilicas eorum nominibus appellatas, velut loca sancta diuino cultui mancipata, affectu pijsimo & deuotione fidelissima adendas credimus. Si quis contra hanc sententiam venerit; non Christianus, sed Eunomianus, & Vigilantianus creditur.] At (quod maius est) extant ipsæ fimbriæ Christi, & Pauli sudaria & semicinctia, non quidem in thecis aureis asseruata, sed in diuinæ Scripturæ thesauro fidelius custodita, & æternitati diuinitus consecrata, quorum tantum aspectu ipsa perfidia & impietas refellatur.

Sed his misis, nos interim (quod nostrarum est partium) ipsarum Ecclesiasticarum traditionum fontes aperientes, & vnde illæ primum fluxerint demonstrantes, qui inde purissimi dimanauerint latites, qua possumus breuitate narremus. Cum igitur (vt **D** ait Lucas^b) deferrentur a corpore Pauli eius sudaria & semicinctia, recedebant languores, & spiritus nequam egrediebantur.] Non ferentes tangebant solum (inquit Chrysostomus^c) sed & accipientes apponebant. Idcirco Christus non permittit illum abire in Asiam, obseruans (vt quidem opinor) tempus hoc] nimirum vt Catholicum dogma de cultu sacrarum reliquiarum tanto exemplo & auctoritate stabiliretur. Quod vero idem Chrysostomus^d alibi iterum rem exaggerans, dicat vestibus & umbra Pauli mortuos surrexisse; id quidem in his quæ ad vmbra spectant, more rhetorum amplificando potius, quam vt ex authentica probari posset historia, locutum esse opinamur: nam id Petro tantum fuisse concessum speciali quadam prærogatiua, superius dictum est. Ceterum quod ad vestes pertinet, ac mortuos excitatos: quis dubitat ea contingere facile potuisse? Quid enim tam mirum videri debet, si admotis **E** sudarijs Pauli, mortui ad vitam resurrexissent, cum scribat Gregorius, caligula S. Honorati defunctum puerum esse reuocatum ad vitam? Sed & alia his similia exempla complura suppetunt.

Ex eiusmodi igitur exemplis inhæsit Fidelibus pia ac religiosa traditio, vt cum minus liceret ipsa sanctorum sepulchris condita corpora tangere, sudaria vel aliquod aliud velum eisdem desuper admouerent, quod dicebatur sanctuarium^e, siue brandeum. Quantam autem inde virtutem haurirent eiusmodi vela admota sanctorum tumulis, locuples testis est Gregorius Papa^f scribens ad Constantiam Augustam, & alij. Porro non solum velamina atque panniculos, sed & vestimenta languentium ac defunctorum, sacris altaribus, vbi essent reliquiæ martyris, superposita, ad restituendos incolumitati ægrotantes, & ad vitam defunctos, accepisse virtutem, fidelissimus testis est S. Augustinus, qui ad arguendam Gentilium impietatem, complurium miraculorum suo tempore

^a l. 3. ff. ad l. Corn. de sicar. b Act. 16. c Rom. 15. d 1. Cor. 16. e Act. 19. f 2. Cor. 11.

^g Tertul. de resur. car. c. 48. ^h Chrysost. hom. 40. in Act. A. ⁱ Theophyl. in 1. ad Cor. 15. ^k Act. 19.

^l 1. Cor. 16.

^m Act. 19. DE PAULI SUDARIIS.

ⁿ Luc. 8.

^o Matth. 9.

^p Marc. 5.

^q Ioan. 14.

^r Psal. 132.

SACRARVM RELIQUIARVM VSVS.

^q Marc. 6.

X. IMPUGNATO- RES SACRARVM RELIQUIARVM QVI.

^a Gennad. de Eccl. dogm. c. 78.

XI. MIRACVLA SACRARVM RELIQUIIS.

^b Act. 19.

^c Chrysost. hom. 41. in Act.

^d Chrysost. hom. 6. in epist. 2. ad Corinth. c. hæmil. 2. in epist. ad Roman.

^e Vide notata a nobis in Rom. Martyr. die 15. Iunij.

XII. DE VELIS ADMOTIS RELIQUIIS SANCTORVM. ^f Gregor. lib. 3. epist. 30. Ioan. Diac. in Vis. Gregor. lib. 2. c. 40. Greg. Turon. de glor. marty. c. 28.

tempore in Africa editorum catalogum texuit: eamdemq. gratiam floribus, qui iisdem A
sacrarum reliquiarum loculis admoueri consueuerunt, impartiri solitam, pluribus idem
monstrat^a exemplis.

*a Aug. de Ciuit.
Dei lib. 22. c. 8.*

XIII.

*PVLVIS EX SE-
PVLCHRIS SAN-
CTORVM COL-
LECTVS MA-
GNÆ VIRTU-
TIS.*

*b Greg. Nyssen.
orat. in laud. ma-
gni Theodori.*

*c Greg. dialog.
lib. 3. c. 17.*

XIV.

*DE OLEO LAM-
PADVM INCEN-
SARVM IN SE-
PVLCHRIS SAN-
CTORVM.*

*d Greg. Turon.
de miraculis*

*e. 1. lib. 3. c. 12.
lib. 4. c. 32. 33.*

*f seq. De glor.
martyr. lib. 1. c.
62. lib. 2. c. 24.*

33. 45.

*g Aug. de Ciuit.
Dei lib. 22. c. 8.*

*h Theodoret. in
hist. SS. Patrum*

c. 21. in Iacobo.

*i Venant. Fort.
in Vit. S. Mart.
lib. 4.*

XV.

*CVR SINT RELI-
QVIA SANCTO-
RVM DIVISAE.*

*h Paul. Diacon.
de gest. Longob.
lib. 2. c. 9.*

*i Greg. Nazian.
in Iul. orat. 1.*

*k Greg. Nazian.
in Cygneis de
animi submiss.
edit. Leuenkl.*

l Apocalyp. 6.

*m Dionys. Ha-
lic. lib. 1.*

*n Concil. Afri-
can. c. 50.*

*o Basl. orat. in
40. martyr.*

XVI.

Quod vero ex ratione instituti nobis propositum est: reliquum esse videtur, vt
traditionem de sacrarum reliquiarum cultu ex Christi fimbria in Ecclesia demon-
stratam,

A stratam, de Pauli sudarijs & femicinctijs confirmatam, ac de reliquijs martyrum am-
plissime propagatam, per singula tempora breuiter demonstremus. Quam autem di-
ligenti studio a nonnullis pars aliqua instrumentorum passionis Dominicæ ac sepultu-
ræ eius fuerit asseruata, diximus superius suo loco, dicturi & inferius, quando postula-
bit occasio. Quanta insuper diligentia vincula ipsa, quibus tum Hierosolymis tum Ro-
mæ vinctus est Petrus, recondita fuerint, & in honore habita, consule nostras Notas in
Romanum Martyrologium^a. Si igitur ipsa dirarum instrumenta pœnarum, quod,
licet nonnisi ad cruciatus inferendos, martyrem tetigerint, tantum virtutis & gratiæ ex
eius membris hauserunt, vt ex eis innumera fere miracula edita referantur; quod & de
vno ex lapidibus, quo Stephani protomartyris brachium percussum est, Augustinus
testatur^b: quid dicendum de ipsiusmet martyris reliquijs sacratissimis, quas sub sa-
cro altari, in quo incruentum immolaretur sacrificium, condi consueuisse, & Ioannes
annuit in Apocalypsi^c, & totius Catholicæ Ecclesiæ antiquus vsus demonstrat? In-
de flagrans semper desiderium incessit mentes Fidelium, potiundi sanctorum virorum
reliquijs.

*a Martyr. Rom.
dis. 1. Aug.*

*b Aug. serm. 31.
de diuers.
edit. Louan. pag.
488. 489.*

c Apoc. 6.

XVII.

Sed aliquot id demonstremus exemplis, & quidem Apostolorum, eorundemq.
successorum temporibus. Ipso enim tempore quo Petrus & Paulus Romæ sunt passi,
testatur^d Gregorius Orientales Christianos Romam venisse, vt ipsorum, tamquam
suorum gentilium, reliquias vindicarent; sed diuino miraculo impeditos, eas secum
portare nequiuisset. Rursus etiam cum martyrium in teatro Romæ Ignatius consum-
masset, mox eo quo licuit solemniter ritu Fidelium humeris Antiochiam vsque veneran-
dum corpus eius delatum est: quod non tantum antiqua Martyrologia, & Græcorum
Menologia, sed Ioannes Chrysofostomus^e & ipse Antiochenus, cui hæc certiora esse po-
terant, testatur multis, ac præsertim his verbis: Roma stillantem eius sanguinem excep-
pit; vos reliquias eius suscepistis. vos episcopatu eius gauisi estis; illi martyrio sunt læ-
tati. certantem illi, vincentem, ac coronatum conspexerunt; vos perpetuo illum possi-
detis. Exiguam ad tempus eum vobis ademit Deus, sed maiori cum gratia restituit.]
et paulo inferius: Sanctum illum omnes ex ordine ciuitates ab Vrbe relatum suscipien-
tes, humerisque gestantes, Antiochiam vsque sunt comitatae, martyrem coronatum
concelebrantes, collaudantes victorem, diabolum deridentes.] Idem multa post hæc
de miraculis a sepulchro eius scaturire consuetis enarrat. De reliquijs Polycarpi huic
æqualis hæc Smyrnenis^f Ecclesia: Sic nos postea ossa eius potiora lapillis pretiosis, au-
roq. puriora, ex cineribus selecta, eo loco reposuimus, qui illis erat decorus consenta-
neusque. Vbi sane nobis aliquando in vnū coactis, Dominus præstabit, vt celebrem eius
martyrij diem, instar natalis festi, cum exultatione & gaudio quantum fieri potest ma-
ximo recolamus.]

*d Greg. lib. 3.
epist. 20.*

*e Chrysof. hom.
in laud. Ignatij
tom. 5. col. 1529.*

f edit. Parisien.

*g Apud Euseb.
hist. lib. 4. c. 14.*

*h Eusebius lib.
7. cap. 12.*

*i Euseb. in Vit.
Philosop.*

*k Euseb. in Vit.
Philosop.*

*l Euseb. in Vit.
Philosop.*

*m Euseb. in Vit.
Philosop.*

*n Euseb. in Vit.
Philosop.*

*o Euseb. in Vit.
Philosop.*

*p Euseb. in Vit.
Philosop.*

*q Euseb. in Vit.
Philosop.*

*r Euseb. in Vit.
Philosop.*

*s Euseb. in Vit.
Philosop.*

*t Euseb. in Vit.
Philosop.*

*u Euseb. in Vit.
Philosop.*

*v Euseb. in Vit.
Philosop.*

*w Euseb. in Vit.
Philosop.*

*x Euseb. in Vit.
Philosop.*

*y Euseb. in Vit.
Philosop.*

*z Euseb. in Vit.
Philosop.*

*aa Euseb. in Vit.
Philosop.*

*ab Euseb. in Vit.
Philosop.*

*ac Euseb. in Vit.
Philosop.*

*ad Euseb. in Vit.
Philosop.*

*ae Euseb. in Vit.
Philosop.*

*af Euseb. in Vit.
Philosop.*

licet ob demolitum Serapidis templum, in Christianos infensissimus, dictos martyres multis exagitet contumelijs.

XIX. Ceterum magnam esse a maioribus adhibitam diligentiam, ne quorumlibet, qui fidei causa interfecti viderentur, reliquiae vt martyrum colerentur, sed illorum tantum, quos probasset Ecclesia; egregie expressum habes ab Optato Mileuitano, dum agit de Lucilla famosissima femina Donatistarum patrona, quam a Caeciliano Archidiacono reprehensam dicit, quod ante Eucharistiae sumptionem os nescio cuius hominis mortui, si martyris, nondum tamen vindicati, ori admoueret: hoc est, cultum illum non oportuno tempore exhiberet reliquijs hominis cuiusdam extincti, sed nondum ab Ecclesia inter martyres recepti. Qualiter autem in primis auctoritate Primatis Episcopi, subtilissimaque inquisitione adhibita, quibus cultus martyrum exhibendus esset, diligentissime tractaretur, etiam persecutionis instante procella, habes apud Augustinum de Actis martyrum delatis ad Mensurium Episcopum Carthaginensem temporibus Diocletiani. Insuper sicut a Caeciliano improbatum est cultus martyris nondum recepti, ita & ab Augustino notati sunt circulatorum quidam monachi, qui quaestus causa distraherent reliquias quasdam, quas dicerent esse martyrum. Porro quam accurate atque perspete prouiderint Episcopi Africani, temporibus Augustini, vt non nisi certis sanctorum reliquijs memoriae martyrum consecrarentur, neve inanibus superstitionibus & reuelationibus plebs ignara deciperetur, docet canon Concilij Carthaginensis.

Aug. in bron. collat. die 21. c. 13. Aug. de oper. monach. c. 28.

Concilij Carthagin. quintu. c. 14.

Greg. lib. 12. cap. 9.

ACCVRATA DIS- QVISITIO SACRARVM RELI- QVIARVM.

Concilij Lateran. c. 2.

Seuer. in Vir. S. Mart. c. 8.

Greg. lib. 2. epist. p. Cr. alij.

ANNO DOMINI

I. Adueniente anno Domini quinquagesimo sexto, quo M. Asinius Marcellus & M. Acilius Auiola Coss. creati sunt, Paulus iam annum secundum agebat Ephesi: cum non tantum eius praedicatione, sed noua occasione filiorum Sceuae Principis sacerdotum, in nomine Iesu eijcientium daemona, magna facta est ad Christianam religionem accessio. Rem gestam his verbis Lucas Euangelista describit: Tentauerunt quidam de circumeuntibus Iudaeis exorcistis, inuocare super eos, qui habebant spiritus malos, nomen Domini Iesu, dicentes: Adiuro vos per Iesum, quem Paulus praedicat. Erant autem quidam Iudaei Sceuae Principis sacerdotum septem filij, qui hoc faciebant. Respondens autem spiritus nequam dixit eis: Iesum noui, & Paulum scio: vos autem qui

DE FILIIS SCEVAE CVRANTIBVS IN NOMINE IESV ENERGVMENOS. h. Act. 19.

A qui estis? Et infiliens in eos homo, in quo erat daemonium pessimum, & dominatus amborum, inualuit contra eos, ita vt nudi & vulnerati effugerent de domo illa. Hoc autem notum factum est omnibus Iudaeis atque Gentilibus, qui habitabant Ephesi: et cecidit timor super omnes illos, & magnificabatur nomen Domini Iesu.] haec Lucas. Cum vero Iudaeorum non ignobiles viri, sed filij Principis sacerdotum exorcistas agerent; arcanum fuisse a maioribus traditum ministerium daemones expellendi, nec commune omnibus, facile potest intelligi.

Qui primus omnium haec docuit Hebraeos, Salomonem fuisse, Iosephus affirmat, qui & hac de re mira quaedam scriptis mandauit, sic dicens: Praestitit autem Deus etiam Salomoni, vt contra daemones artem ad vtilitatem hominum & eorum curas edisceret. Incantationes enim instituit, quibus adstricti daemones, ne denuo redeant, effugantur. Et haec cura haecenus apud nos multum praeualere dignoscitur. Vidi etenim quemdam Eleazarum de gente nostra, praesente Vespasiano, & eius filijs, & Tribunis, alioque simul exercitu, curantem eos qui a daemonibus vexabantur, daemoniaci naribus admoto annulo habente sub signaculo radice a Salomone monstrata: deinde per nares odorantis daemonium abstraxit, & repente cecidit homo. Postea id adiuravit ne amplius rediret, Salomonis interim mentionem faciens, & incantationes ab illo inuentas recitans. Volens autem satisfacere ac probare praesentibus Eleazarus hanc se habere virtutem, ponebat ante eos aut calicem aut peluim aqua plenum, & daemone imperabat, vt ab homine egressum ea auerteret, & videntibus praerberet indicium quod hominem reliquisset. Quo facto, sapientia Salomonis cunctis innotuit.] haec Iosephus, qui & alibi de radice quadam admirabilem virtutem habente pellendi daemones pluribus agit. Non tantum vero his utebantur Iudaei artibus ad obsessa a daemonibus corpora liberanda: sed erat apud illos in confesso, per virtutem nominis tetragrammaton, si cui illud scire ac fari licuisset, quemlibet eam facultatem aduersus daemones assequi posse, vt testatur Epiphanius agens aduersus Ebionaeos, cum de Iosepho Iudaeo homine narrat historiam: qui nec adhuc credens (vt fecisse vidimus filios Sceuae) in nomine Iesu a daemone obsessum hominem liberavit. Quod signum (inquit Epiphanius) vt notum factum est Iudaeis qui illic erant, multus rumor sequebatur ex his qui dicebant: Iosephus gazophylacijs apertis, & inuenio nomine Dei scripto, eoque lecto, magna signa facit. Erat quidem verum quod ab ipsis dicebatur, sed non sic velut ipsi suspicabantur.] haec Epiphanius.

II. Ioseph. antiq. lib. 8. c. 2. DE EXORCISTIS IVDARIS.

B effugantur. Et haec cura haecenus apud nos multum praeualere dignoscitur. Vidi etenim quemdam Eleazarum de gente nostra, praesente Vespasiano, & eius filijs, & Tribunis, alioque simul exercitu, curantem eos qui a daemonibus vexabantur, daemoniaci naribus admoto annulo habente sub signaculo radice a Salomone monstrata: deinde per nares odorantis daemonium abstraxit, & repente cecidit homo. Postea id adiuravit ne amplius rediret, Salomonis interim mentionem faciens, & incantationes ab illo inuentas recitans. Volens autem satisfacere ac probare praesentibus Eleazarus hanc se habere virtutem, ponebat ante eos aut calicem aut peluim aqua plenum, & daemone imperabat, vt ab homine egressum ea auerteret, & videntibus praerberet indicium quod hominem reliquisset. Quo facto, sapientia Salomonis cunctis innotuit.] haec Iosephus, qui & alibi de radice quadam admirabilem virtutem habente pellendi daemones pluribus agit. Non tantum vero his utebantur Iudaei artibus ad obsessa a daemonibus corpora liberanda: sed erat apud illos in confesso, per virtutem nominis tetragrammaton, si cui illud scire ac fari licuisset, quemlibet eam facultatem aduersus daemones assequi posse, vt testatur Epiphanius agens aduersus Ebionaeos, cum de Iosepho Iudaeo homine narrat historiam: qui nec adhuc credens (vt fecisse vidimus filios Sceuae) in nomine Iesu a daemone obsessum hominem liberavit. Quod signum (inquit Epiphanius) vt notum factum est Iudaeis qui illic erant, multus rumor sequebatur ex his qui dicebant: Iosephus gazophylacijs apertis, & inuenio nomine Dei scripto, eoque lecto, magna signa facit. Erat quidem verum quod ab ipsis dicebatur, sed non sic velut ipsi suspicabantur.] haec Epiphanius.

Ioseph. de bello Iud. lib. 7. c. 25.

C tantum vero his utebantur Iudaei artibus ad obsessa a daemonibus corpora liberanda: sed erat apud illos in confesso, per virtutem nominis tetragrammaton, si cui illud scire ac fari licuisset, quemlibet eam facultatem aduersus daemones assequi posse, vt testatur Epiphanius agens aduersus Ebionaeos, cum de Iosepho Iudaeo homine narrat historiam: qui nec adhuc credens (vt fecisse vidimus filios Sceuae) in nomine Iesu a daemone obsessum hominem liberavit. Quod signum (inquit Epiphanius) vt notum factum est Iudaeis qui illic erant, multus rumor sequebatur ex his qui dicebant: Iosephus gazophylacijs apertis, & inuenio nomine Dei scripto, eoque lecto, magna signa facit. Erat quidem verum quod ab ipsis dicebatur, sed non sic velut ipsi suspicabantur.] haec Epiphanius.

Epiphanius haes. 30.

D filij, videntesque tum a Paulo, tum a ceteris Christianis in nomine Iesu haec eadem & alia miracula factitari; & ipsi ad daemones expellendos eodem vtendum sibi nomine, vt diuinitus reuelato, existimarunt. Iustinus martyr in ea disputatione disertissima, quam habuit cum Tryphone, haec habet in eadem sententiam: Per nomen siquidem istius ipsius Filij Dei, & primogeniti creaturae omnis, & ex virtute geniti, perpeffionibusque obnoxij hominis facti, & sub Pontio Pilato a populo vestro crucifixi & mortui, qui & a mortuis resurrexit, & in caelum ascendit, daemonium omne adiuratum vincitur, & in ditionem redigitur. Sin vos per nomen quoduis, qui vobis fuere, Regum, aut iustorum, aut Prophetarum, aut Patriarcharum adiuretis, non subijcitur vobis daemonium aliquod. Ceterum si quis vestrum adiuret per Deum Abraham, & Deum Isaac, & Deum Iacob (nam is Christus est) fortasse subijciatur. Exorcistae certe quidem seu adiutores vestri iam arte quadam, dixi, veluti Gentes in adiuratione vtuntur, & thymiamata & vincula adhibent.] haec Iustinus.

III. NOMINIS IESV VIRTVS. Iustin. dialog. de variis Christi relig.

E iutores vestri iam arte quadam, dixi, veluti Gentes in adiuratione vtuntur, & thymiamata & vincula adhibent.] haec Iustinus.

Quod vero Sceuae filij (vt habent Acta) per Iesu nomen adiurantes daemones, non illis absque adiuratione praeciperent: existimauit Origenes, non ex Christi Euangelio, sed potius ex ritu Iudaico adiurationes eiusmodi prouenisse, quibus Christiani etiam vterentur: sic enim ait: Quaret aliquis, si conuenit vel daemones adiurari. Et qui respicit ad multos qui talia facere ausi sunt, dicet, non sine ratione fieri hoc. Qui autem aspicit Iesum non modo imperantem daemonibus, sed etiam potestatem dantem discipulis suis super omnia daemona, & vt infirmitates sanarent: dicet, quoniam non est secundum potestatem datam a Salvatore adiurare daemona: Iudaicum est enim. Hoc et si aliquando a nostris tale quid fiat, simile fit ei, quod a Salomone scriptis adiurationibus solent daemones adiurari. Sed ipsi, qui vtuntur adiurationibus illis, aliquoties nec idoneis con-

IV. Orig. in Mat. traet. 35. DE ADIVRATIONE NE DAEMONVM

neis con-

neis constitutis libris vtuntur, quibusdam autem & de Hebræo acceptis adiurant dæmonia.] Hæc cum deducat Origenes ex eo quod ait: Sicut Christiano homini ex Euangelij præscripto non licet omnino iurare, sic nec etiam quempiam adiurare] sicut falsa est illa propositio, ita etiam quæ inde est deducta conclusio.

V. Verum cum inter credentium signa illud adnumeretur a, vt in nomine Iesu Fideles dæmonia eijciant: consueuisse Christianos, sic adiurando, dæmones pellere; non solum quem nuper recitauimus, Iustinus martyr, sed & ceteri antiquorum Patrum affirmant. Immo non adiurationibus tantum, sed aliquibus maiorum traditione probatis ritibus id legitime fieri posse, Domini nostri in primis admonemur exemplo: quippe qui cum solo nutu (ne dicam verbo) ab obsessis corporibus propria virtute dæmones pellere potuisset; nihilominus aliquando signa quædam, quæ exorcismi vim viderentur habere, adhibenda putauit: vt cum sanaturus esset habentem dæmonium surdum & mutum, apprehendens eum de turba seorsum (inquit Marcus b) misit digitos suos in auriculam eius, & expuens tetigit linguam eius, & suspiciens in cælum, ingemuit, & ait illi: Ephpheta, quod est adaperire.] qui etiam & ad exorcismum spectare ieiunium & orationem monstrauit c, & sine illis id minime licuisse Apostolis, quamuis antea cum missi fuissent ad prædicandum d, accepissent a Domino virtutem & potestatem super immundos spiritus.

VI. At licet non discipulos tantum, sed & credentes omnes pellendi dæmones a Domino gratiam consecutos esse, Euangelica veritas e attestetur; & exemplo sapius monstratum sit, laicos homines dæmones eiecisse, quod & de militibus testatur Tertullianus f, qui & parentes exorcizare filios solitos dicit g: tamen fuisse peculiare munus ordinis ad hoc opus in Ecclesia instituti, sanctorum Patrum attestatone exploratissimum est, & in primis Ignatij h Apostolorum discipuli, qui inter ceteros Ecclesiasticos ordines & officia recenset exorcistas. Cornelius Papa scribens ad Fabium Antiochenum i, in Romana Ecclesia institutos dicit exorcistas & lectores vna cum ostiarijs quinquaginta duos: Concilia præterea Romanum k, Laodicenum l, & Carthaginense m inter ordines Ecclesiasticos adnumerant exorcistas, sicut & Hieronymus n. Insuper in prædicto Concilio Laodicensi o statutum est, ne, qui non sunt ab Episcopis ordinati, tam in ecclesijs quàm in domibus exorcizare præsumant. Immo ne quid superstitionis in exorcismos irreperet, consultum est, vt ordinandus exorcista de manu Episcopi libellum acciperet, in quo scripti essent exorcismi, dicente sibi Episcopo: Accipe, & commenda memoria, & habeto potestatem imponendi manus super energumenum, siue baptizatum, siue catechumenum] vt habetur in Concilio Carthaginensi p, & antiquis Ecclesiæ Ritualibus libris. Inuehitur Tertullianus q in feminas quæ exorcizare præsumerent, sic dicens: Ipsæ mulieres hæreticæ quàm procaces, quæ audeant docere, exorcismos agere, &c.]

VII. Quod vero ad antiquum exorcismorum vsum spectat: Iustinus martyr r non tantum loco superius citato, sed & ante, hæc ait: Eius nominis (Iesu videlicet) potentiam dæmones tremunt & reformidant; & hodie quoque illi per nomen Iesu Christi crucifixi sub Pontio Pilato, qui Iudææ procuracionem egit, adiurati nobis parent.] Item de his Tertullianus s ad Scapulam in hunc modum: Dæmones non tantum respuimus, verum & reuincimus, & quotidie traducimus, & de hominibus expellimus, sicut plurimis notum est.] et alibi t: Edatur aliquis, inquit, sub tribunalibus vestris, quem dæmone agi constet: iussus a quolibet Christiano loqui spiritus ille, tam se dæmonem u confitebitur de vero, quàm alibi Deum de falso. Æque producat aliquis ex his qui de Deo pati existimantur, qui aris anhelantes, numen de nidore concipiunt. nisi se dæmones confessi fuerint, Christiano mentiri non audentes; ibidem Christiani procacissimi sanguinem fundite.] Et Cyprianus u in eadem sententiam: O si audire velles (sic enim compellat Demetrianum Africa Proconsulem) & videre, quando a nobis dæmones adiurantur, & torquentur spiritualibus flagris, & verborum tormentis de obsessis corporibus eijciantur: quando eiulantes & gementes voce humana, & potestate diuina flagella & verbera sentientes, venturum iudicem confitentur. Veni & cognosce vera esse quæ dicimus. Et quia sic deos colere te dicis; vel ipsis, quos colis, crede. aut si volueris & tibi credere; de te ipso loquetur, audiente te, qui nunc tuum pectus obsedit, qui nunc mentem tuam ignorantie nocte cecauit. Videbis nos rogari ab eis quos tu rogas, timeri

a Marc. 16. EXORCISMORVM PROBATVS VRSVS.

b Marc. 7.

c Marc. 9. d Marc. 6.

e Marc. 16. f Terrull. de cor. mil. cap. 12. ORDO EXORCISTARVM. g Terrull. de idolatr. c. 12. in fine. h Ignat. ad Antioch. epist. 12. i Apud Euseb. hist. lib. 6. c. 35. k Concil. Rom. sub Siluest. c. 3. l Concil. Laodic. c. 24. m Concil. Carthag. 4. c. 7. n Hier. in epist. ad Tit. c. 3. o Conc. Laodic. cap. 26. p Concil. Carthag. c. 7.

q Tertullian. ad Scapul. c. 2. r Iustin. de verit. Christi. religionis. s Tertullian. ad Scapul. c. 2. t Tertullian. in Apologet. c. 23.

u Cyprian. ad Demetr.

A meri ab eis quos tu adoras: videbis sub manu nostra stare vincetos, & tremere captiuos, quos tu suspicis & veneraris vt dominos. Certe vel sic confundi in istis erroribus tuis poteris, quando conspexeris & audieris deos tuos, quid sint, interrogatione nostra statim prodere, & præsentibus licet vobis, præstigias illas & fallacias suas non posse celare.] hæc Cyprianus; qui & ad Donatum a: Facultas, inquit, datur, immundos & erraticos spiritus, qui expugnandis se hominibus immerferint, ad confessionem minis increpantibus cogere; conflictantes, eiulantes, gementes, incremento poenæ propugnantis extendere, flagris cædere, igne torrere. Res illic geritur, nec videtur, occulta plaga, poena manifesta.]

Verum aliquando dæmones mendacijs confictis eludere conatos esse exorcistarum assultus, Tertullianus b declarat his verbis: Hanc quoque fallaciam spiritus nequam sub personis defunctorum delitescens, nisi fallor, etiam rebus probamus: cum in exorcismis interdum aliquem se ex parentibus hominem sui affirmat, interdum gladiatorem, vel bestiarium, sicut & alibi Deum, nihil magis curans quàm hoc ipsum excludere quod prædicamus, ne facile credamus animas vniuersas ad inferos redigi, vt & iudicij & resurrectionis fidem turbent. Et tamen ille dæmon postquam circumstantes circumuenire tentauit, instantia diuinæ gratiæ victus, id quod in vero est, inuitus confitetur.] Insuper (sicut experti sunt Apostoli c) dæmones pertinacissime inhærere corporibus solitos, vt nulla exorcismorum vi expelli valeant, Origenes d ostendit, hæc dicens, cum explicat librum Iosue: Tale aliquid intelligere possumus, quia dicit: Permanit habitare Amorrhæus in ipsis. Verbi gratia: Si inimica virtus dæmonis ex amaritudinis turba veniens, obsideat alicuius corpus, perturbet, ac decipiat mentem; adhibeantur autem multæ orationes, multa ieiunia, multæ exorcistarum inuocationes; & ad hæc omnia surdus dæmon in obsesso corpore permaneat & persistat, tolerabilius ferens exorcistarum poenas, & adhibita sibi ex Dei nominis inuocatione tormenta, quàm discedere ab homine quem impudenter obsidet & nequiter: ita etiam hic intelligendum est in istis qui dicuntur Amorrhæi, qui permanent & persistunt habitare in Elom.]

Plurimum vero conferre fidem obsessi, vt exorcismi vim sibi insitam operentur, Cyprianus e in primis his verbis testatur: Adiurati per Deum verum a nobis, statim cadunt, & fatentur, & de obsessis corporibus exire coguntur. Videas illos nostra voce & operatione maiestatis occultæ flagris cædi, igne torreri, incremento poenæ propugnantis extendi, eiulare, gemere, deprecari; vnde veniunt, & quando discedunt (ipsis qui se colunt audientibus) confiteri; & vel exiliunt statim, vel euanescent gradatim, prout fides patientis adiuuat, aut gratia curantis aspirat.] hæc Cyprianus. eadem fere Minutius Felix f, sic dicens: Ipse Saturnus, & Serapis, & Iuppiter, & quicquid dæmonum colitis, victi dolore, quod sunt, eloquuntur; nec vtique in turpitudinem sui, non nullis præsertim vestrum assistentibus, mentiuntur. Ipsi testibus, esse eos dæmonas, de se verum confitentibus credite: adiurati enim per Deum verum & solum, inuiti miseris corporibus inhorrescunt, & vel exiliunt statim, vel euanescent gradatim, prout fides patientis adiuuat, aut gratia curantis aspirat.] Habes apud Prudentium g exorcismi formam quamdam his versibus expressam:

torquetur Apollo
Nomine percussus Christi, nec fulmina verbi
Ferre potest: agitant miserum tot verbera lingua,
Quot laudata Dei resonant miracula Christi.
Intonat Antistes Domini: Fuge callide serpens,
Exue te membris, & spiras solue latentes:
Mancipium Christi fur corruptissime vexas:
Desine, Christus adest, humani corporis vltor:
Non licet vt spoliū rapias, cui Christus inhaesit.
Pulsus abi ventose liquor, Christus iubet, exi.
Has inter voces medias Cyllenius ardens
Eiulat, & notos suspirat Iuppiter ignes.]

Ceterum quantumlibet virtus Christi præ ceteris Iudæorum ac Gentilium ritibus ad pellendos dæmones potentior visa sit: tamen non desierunt impostores & circulatores

a Cyprian. ad Donat. epist. 2.

VIII. b Tertull. lib. de anima. c. 7. DAEMONES RESISTENTES EXORCISMIS.

c Marc. 9. d Orig. in Iosue hom. 24.

IX. e Cyprian. de idolatr. uanis. VIS MAGNA IN EXORCISMIS.

f Minutius in Octauio.

g Prudent. in Apotheosi contra Iudæos.

QVAESTVARI
EXORCISTAR.

tores eandem artem profitentes, circumire vrbes, superstitionibus & incantationibus uti, eoq. exercitio instar medicorum curantium corpora, quaestum facere, & corradere hinc inde pecuniam. De his enim, & non Christianis exorcistis, loquitur Vlpianus, cum ait: Non tamen si incantauit, si imprecatus est, si (vt vulgari verbo impostorum vtar) exorcizauit: non sunt ista medicinae genera: tametsi sint qui hos sibi profuisse cum praedicatione affirmant.] haec ille, cum negat eiusmodi hominibus de eorum mercede ius esse dicendum: ex quo certum est, de alijs potius quam de Christianis intellexisse, qui non nisi gratis, absque aliqua conuentione stipendij, eiusmodi officium impendere consueuerunt.

XI.

CHRISTIANI
GENTILIBVS
DICTI IMPO-
STORES.

b Hier. epist. 10.
ad Fur.
c Hier. epist. 19.
ad Marcell.

Verum quod ait, verbum, Exorcizare, esse impostorum; haud dubium est, sugillare voluisse Christianos, quorum ipse erat insensibilis hostis, vt suo loco dicemus. Gentiles enim sic contumeliae causa nominare consueuissent Christianos, Hieronymus testatur, cum ait: Vbicumque viderint Christianum, vsurpant statim illud de triuio: *Ω γραικος ἐπιδήμιος*, scilicet, O Graecum impostorem.] et alibi: Si tunica non canduerit, statim illud e triuio: Impostor & Graecus est.] Graecos enim Ethnici appellabant Christianos (vt tradit Tertullianus) ea de causa, quod cum Christianam amplecterentur religionem, abiecta toga, pallium, quod erat philosophorum indumentum, superuectiebant. At impostor etiam Christus Redemptor noster a Iudaeis est nominatus: nam apud Matthaeum legitur: Recordati sumus quod seductor ille, &c.] pro seductore, impostorem esse legendum, alij tradiderunt. Multum plane conferunt ad dictum Vlpiani responsum intelligendum, quae sanctus Iustinus martyr scribit in oratione ad Gentiles, qua demonstrat, non Christianos tantum, sed & incantatores ac circulatores exorcizare consueuissent: sed Christianos ceteris omnibus in ea re efficienda virtute praestitisse, monstrat his verbis: Hoc ipsum ex his quae sub aspectu vestro fiunt, intelligere potestis. Complures siquidem daemonum intemperijs correptos homines per Orbem totum & hanc vestram urbem, quos alij incantatores & venefici curare non potuerunt, permulti hominum nostrorum, Christianorum inquam, per nomen Iesu Christi sub Pontio Pilato crucifixi adiurantes, sanarunt, atque etiam nunc sanant, exarmantes & exigentes ab hominibus, quos illi obsederunt, daemones.] haec Iustinus.

XII.

EXORCISMI
ANTE BAPTIS-
MVM.

f Cypr. epist. 76.

g Cyril. catech.
mytag. 2.

h Optat. lib. 4.

i Nazianzen.

orat. de baptis.

k Ambros. de sa-

crum. lib. 1. c. 5.

l Chrysostr. hom.

de Adā et Eua.

m August. de

pecc. orig. lib. 2.

n. 4. & alijs in

locis.

o Gennad. de

Eccles. dogm.

p. 30.

q Dionys. de Ec-

cles. hierar. c. 3.

Verum quod ad Christianae religionis exorcistas spectat: non tantum eorum munus erat, eos qui patenter a daemonibus arriperentur, sed & illos qui latenter haec paterentur, exorcizare. Omnes enim homines, cum natura nascantur filij irae, donec Christi baptismate in nouam transeant creaturam, daemonis detinentur imperio: quam obrem antiquus Ecclesiae vsus fuit, vt omnes, antequam sacro baptismate imbuerentur, expurgarentur exorcismis, ac sic in nouam per baptismum creaturam transferrentur. De huiusmodi exorcismo loquitur Cyprianus, sic scribens ad Magnum: Hodie etiam geritur, vt per exorcistas voce humana, & potestate diuina, flagelletur, & vratur, & torqueatur diabolus; & cum exire se, & homines Dei dimittere saepe dicat, in eo tamen quod dixerit, fallat; & id quod per Pharaonem prius gestum est, eodem mendacio obstinationis & fraudis exercent. Cum autem ad aquam salutarem atque baptismi sanctificationem venitur, scire debemus & fidere quia illic diabolus opprimitur, & homo Deo dicatus diuina indulgentia liberatur.] agunt de iisdem exorcismis baptismum praecedere solitis Cyrillus Hierosolymorum Episcopus, Optatus, Gregorius Nazianzenus, Basilus ad Amphiloichium, Ambrosius, Chrysostr. Augustinus frequentissime, ac ceteri omnes, & praesertim hi qui scripserunt de diuinis officijs: quod quidem in vniuersa totoq. Orbe diffusa Ecclesia seruari solitum, Gennadius testatur his verbis: Illud etiam quod circa baptizandos in vniuerso mundo sancta Ecclesia vniiformiter agit, non otioso contempleremur intuitu: cum siue paruuli, siue iuuenes ad regenerationis veniunt sacramentum, non prius fontem vitae adeant, quam exorcismis & exufflationibus clericorum ab eis spiritus immundus abigatur; vt tunc vere appareat quoniam princeps huius mundi mittatur foras, & quo modo prius aligetur fortis.] At de exorcismi traditione satis.

XIII.

p Cypr. epist. 76.
OB PECCATVM
INTERDV M
NERGYMENTI.

Ceterum illud vnum non praetermittimus, non Gentiles tantum, sed & Christianos, cum praesertim post baptismum in peccatum aliquod capitale incidissent, vexari a demonibus consueuissent, vt Dionysius & Cyprianus testantur. sic enim ait Cyprianus: Saepe

Saepe nonnulli de illis qui sani baptizantur, si postmodum peccare coeperint, spiritu immundo redeunte quatiuntur: vt manifestum sit, diabolus in baptismo fide credentis excludi; si fides postmodum defecerit, regredi.] haec Cyprianus, de his loquens qui per apostasiam exciderunt a fide: cum tamen interdum accidere soleat occulto Dei iudicio, vt innocentes pueri ac puellae, diuino permisso, arripiantur a daemone, vt tum Augustinus agens contra Pelagium, tum Gregorius Papa in Dialogis tradunt. Sed de his modo haecenus. Iam vero quid post filiorum Sceuae casum contigerit (vt res ipsa postulare videtur) narrationis ordine prosequamur.

Non Iudaeos tantum, atque etiam Gentiles, noui casus timore perculos (quod superius dictum est) nomen Domini Iesu praconijs extulisse, sed & Christianos ipsos magnam ex ea re fuisse vtilitatem consecutos, idem Lucas tradit his verbis: Multiq. credentium veniebant confitentes & annunciantes actus suos.] Diuersam plane hanc fuisse peccatorum confessionem ab illa quam ad Ioannis baptismum venientes agere consueuerant, certum est: nam illa praecedebat baptismum, haec autem eorum qui credidissent ac baptizati essent, erat confessio delictorum: Credentium enim nomine, non nisi baptizatos, & Christianos iam factos, Lucam nominare consueuisset, exploratissimum est. Iam eiusmodi confessionis delictorum faciendae Dominus iecerat fundamenta, cum Apostolis dimittendi peccata tradidit potestatem, dicens: Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt.] Immo & in alijs innumeris diuinae Scripturae locis apparent confessionis impressa vestigia; atque etiam ab ipso rerum omnium principio, vt in Adam, cum ab eo est a Deo confessio requisita, videatur quodammodo imperata.

Sed haec omnia referre praetermittentes, antiquissimum vsus eius in Ecclesia (quod nostri instituti ratio postulat) veterum Ecclesiasticorum scriptorum testificatione demonstrabimus. Confessionem igitur delictorum a Deo primitus, cum iure naturae ab Adam, tum etiam postea lege scripta mille modis a populo durae ceruicis exactam, atque a Christo in Ecclesia, tradita hominibus potestate dimittendi peccata, stabilita atque praecipit, Ephesi insuper coram Paulo vsu receptam, ac denique in Ecclesia fuisse omni tempore frequentatam, certissimum est. Cuius probandae rei etsi nulla alia suppeterent testimonia, ipsa necessitas id fateri compellit. Cum enim non sit homo qui non peccet, & tradita sit a Christo hominibus potestas dimittendi peccata; qui vult sibi, quae commisit, peccata dimitti, ea vt aperiat potestatem habentibus absoluendi, necesse est. Incumbit & sacerdotibus necessario eadem singillatim perquirere: quonia non soluendi tantum, sed & retinendi peccata facultatem sunt consecuti: qua vt vtantur, & intelligant quae relaxare, quaeve debeant retinere, singula singulorum opus est peccata audiant. Ceterum non desunt de eiusdem rei vsu innumera Patrum testimonia: nos autem, ex more, quae sunt antiquiora tantummodo recensebimus; reliqua vero, vt cunctis notissima, absque iactura aliqua, silentio libentius praetermitteremus.

Habet in primis Dionysius ad Demophilum scribens (de cuius commentariorum fide agemus postea) haec quae sequuntur verba: Tu vero (vt tuae litterae indicant) procidentem sacerdotem sacerdoti, impium (vt ais) atque peccatorem, nescio quo pacto contra disciplinae ordinem adstans calce abiicisti, ac repulisti: cum ille quidem verecunde (quod oportuit) fateretur se ad peccatorum remedia quaerenda venisse. Neque exhorruisti insuper & sacerdotem optimum lacerare conuicijs, miserabilem eum dicens, qui poenitentem atque impium iustificasset.] Irenaeus de Rhodanensis sibus feminis scribit, quae lapsa in haesim, ad Ecclesiam redeuntes exomologesin facerent; & de Cerdone haesiarcha tradit, saepe exomologesin fecisse, sed iterum sua praua dogmata docuisse. Fecit & exomologesin item Romae coram Zepherino Pontifice Natalius haeticus, vt Eusebius ex antiquioribus scriptoribus recitat. Facturus itidem eam erat & Marcion, nisi morte praeventus, impeditus fuisset; quod Tertullianus asserit. Porro nihil aliud esse exomologesin facere, quam sua confiteri peccata, tum ex eiusdem vi vocis, tum etiam ex antiquo vsu recepto monstratur: non enim Graeci tantummodo, sed & Latinorum plerique, vt Tertullianus, Cyprianus, & alij, exomologesin, pro confessione peccatorum, vsurpare consueuerunt, ab ipsa vocis significatione *ἐξομολογία*: nam *ἐξ*, praepositio, idem est, quod, foris, & *λόγος*, quod

Annal. Eccl. Tom. 1.

O o 2 (vt de-

XIV.

a Act. 19.

CHRISTIANI
CONFITEBAN-
TVR PECCATA.

b Luc. 3.

c Ioan. 20.

XV.

DE CONFES-
SIO-
NE PECCATO-
RVM.

XVI.

d Dionys. epist.
8.

ANTIQUORVM
PATRVM AS-
SERTIO.

e Iren. lib. 4.
c. 9.

f Iren. lib. 3. c.
4. in fin.

g Eusebius lib.
5. c. 27.

h Tertulli de
praescripto.

... Suid. in ver. (vt declarat Suidas) confessio, sic dicta a verbo ἑομολογῆσαι, hoc est, foris dicere, vel fateri. hac igitur voce vsi sunt maiores, quam Lucas in nuper citato Actorum loco in dicta, de qua agimus, historia, pro confessione peccatorum vsurpauit, Græce sic scribens: ἑομολογῆσαι καὶ ἀναγγεῖλαι τοῖς ἀδελφοῖς αὐτῶν.] qua etiã significatione hæc Tertullianus: Exomologesis est petitio veniæ: quia qui petit veniam, delictum confitetur.]

XVII. At idem non solum ipsam peccatorum confessionem nominat exomologesin, sed alibi omnes actus poenitentiae, qui ipsam confessionem sequuntur, dum ait: Tantum re- leuat confessio delictorum, quantum dissimulatio exaggerat. Confessio enim satisfactio- nis consilium est, dissimulatio contumaciæ. Huius igitur poenitentiae secundæ & vnicius, quanto in arcto negotium est, tanto operosior probatio est; vt non sola conscientia præferatur, sed aliquo etiam actu administratur. Is actus, qui magis Græco vocabulo exprimitur & frequentatur, exomologesis est, qua delictum Domino nostrum confitemur, non quidẽ vt ignaro, sed quatenus satisfactio confessione disponitur, confessione poenitentia nascitur, poenitentia Deus mitigatur. Itaque exomologesis, prof- sternendi & humiliandi hominis disciplina est, conuersationem iniungens miseri- cordiæ illicem. De ipso quoque habitu atque victu mandat, sacco & cineri incubare, corpus sordibus obscurare, animum mæroribus deicere, illa quæ peccauit, tristi tra- ctatione mutare: ceterum pastum & potum pura nosse, non ventris scilicet, sed animæ causa: plerumque vero ieiunijs preces alere, ingemiscere, lacrymari, & mugire dies noctesq. ad Dominum Deum tuum, presbyteris aduolui, & caris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis suæ iniungere. hæc omnia exomologesis.] et paulo post (ne putes de confessione Deo tantum secreto faciendâ, & non homini, ipsum intellexisse) hæc subdit: Plerosque tamen hoc opus, vt publicationem sui aut suffugere, aut de die in diem differre, præsumo, pudoris magis memores, quàm salu- tis; velut illi qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione, conscien- tiam medentium vitant, & ita cum erubescencia sua pereunt.] hæc ipse: ac denique cum multis labore, vt eum a bono auertentem tollat pudorem, hæc addit: Ergo cum te ad fratrum genua protendis, Christum contrectas, Christum exoras.] loquitur (sententia omnium) Tertullianus de publico actu, sed tamen secretorum peccatorum confessione, quam absolutio consequatur. vnde & subdit: Grande plane emolumentum verecundiæ occultatio delicti pollicetur. Videlicet (per ironiam) si quid huma- næ notitiæ subduxerimus, proinde & Deum celabimus. Adeo ne existimatio homi- num, & Dei conscientia comparantur? An melius est damnatum latere, quàm pa- lam absolui?]

XVIII. Ex his igitur omnibus constat, ex sententia Pamelij, viri eruditissimi, aliorumq. di- fertorum virorum Orthodoxorum, Rhenani, & aliorum complurium, tres integras par- tes Ecclesiasticæ poenitentiae haberi a Tertulliano expressas; nimirum poenitentiam il- lam, quæ præcedere solet confessionem delictorum, quam contritionem vsitati voca- bulo appellare consueuimus; ac quæ subsequatur, confessionem coram sacerdotibus publicam de publicis, vel secretam de secretis, vt egregie idem notat Pamelius; ac de- nique actus illos poenitentiae, quos exomologesin Tertullianus nominat, communi ve- ro vsu loquendi dicimus satisfactionem. Sed hæc planiora paulo post videbimus in Cy- priano. Est de confessione secreta eiusdem Tertulliani locus in libro de Baptismate, vbi primum agens de confessione peccatorum publica, quæ præcedere solebat baptismum, mox de secreta in Ecclesia vsitata scribit in hæc verba: Ingressuros baptismum, oratio- nibus crebris, ieiunijs, & geniculationibus, & peruigilijs orare oportet, & cum confes- sione omnium retro delictorum, vt exponant etiam baptismum Ioannis. Tingebantur, inquit, confitentis delicta sua. Nobis gratulandum est, si non publice confitemur ini- quitates, aut turpitudines nostras.] hæc ille. At vnde, quæso, calumnia illa a Gentilibus, in Christianos conflata, cum dicerent (vt tradit Minutius Felix) ipsos adorare solitos; virilia sacerdotum; nisi quod illi ad eorum genua procumbentes, suaq. illis confitentis peccata, summissè veniam deprecarentur? ex ea enim secreta verborum facta prolatione, necnon & ex more ad genua inclinatione, penes illos qui non intelligerent, sed res om- nes in deterio- rem partem acciperent, eiusmodi nefanda inualuit existimatio.

XIX. De eadem item confessione peccatorum in Ecclesia fieri solita scribit Cyprianus in libro

Pamel. in Tert. de poenit. c. 9. not. 53. Idem in Tert. not. 1. de poenit. CONFESSIO SE- CRETA IN VSU MAIORIBVS. Tertul. lib. de baptis. c. 20. vi- de & ibi nos. Pamel. 230.

Minut. Fel. in Octauia.

A in libro de lapsis, cum ait: Denique quanto & fide maiores & timore meliores sunt, qui quamuis nullo sacrificij, aut libelli facinore adstricti, tamen quoniam vel hæc co- gitauerunt, hoc ipsum apud sacerdotes Dei dolenter & simpliciter confitentis, exomo- logesin conscientiae faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam paruis li- cet & modicis vulneribus exquirunt.] hoc ipsum est quod alibi dicit: Nam cum in minoribus peccatis agant peccatores poenitentiam iusto tempore, & secundum disci- plinae ordinẽ ad exomologesin veniant, & per manus impositionem Episcopi & cleri ius communicationis accipiant: nunc crudo tempore, persecutione adhuc perseueran- te, nondum restituta Ecclesiae ipsius pace, ad communicationem admittuntur, & of- fertur nomen eorum; & nondum poenitentia acta, nondum manu eis ab Episcopo & clero imposita, Eucharistia illis datur.] Eadem fere alibi in hæc verba: Ante actam poenitentiam, iam ante exomologesin grauissimi atque extremi delicti factam, ante manũ ab Episcopo & clero in poenitentiam impositam, &c.] atque iterum: Exomolo- gesi facta, & manu eis in poenitentiam imposita.] vel cum ait: Nulla exomologesi cri- minis facta, despectis Episcopis atque calcatis.] ac item: Agat poenitentiam plenam: postea exomologesi facta, ad Ecclesiam redeat.] Facit & illud: Apud inferos confes- sio non est, nec exomologesis illic fieri potest. Qui ex toto corde poenituerint, & roga- uerint, in Ecclesiam debent interim suscipi.]

Quæ omnia Cypriani loca, & alia, ex quibus peccatorum confessio coram sacerdo- tibus fieri solita, & eorumdem satisfactio, exomologesis nomine nuncupata, manife- ste monstratur, Pamelius eruditus notationibus illustrauit, atque insigniter locupleta- uit, & ex his omnibus hæc colligens ait: Discimus ex eiusdem sanctissimi martyris scriptis, hunc olim in Ecclesia seruatum ordinem, vt primum fieret confessio crimi- num apud sacerdotes Dei. hanc sequebatur poenitentia, quæ & præcesserat: poeniten- tiam excipiebat exomologesis, quam subsequatur impositio manus Episcopi, aut cleri. hac facta, dabatur Eucharistia sic reconciliato.] Eiusmodi manus impositione absolutionem impartiri solitam, non tantum ex his dictis colligitur, sed ex eo etiam quod idẽ Cyprianus in libro de lapsis sic scribit: Confiteantur singuli, quæso, delictum suum, dum adhuc qui deliquit in sæculo est, dum admitti confessio eius potest, dum satisfactio & remissio facta per sacerdotes apud Dominum grata est.] et alibi scribens ad Cornelium Papam: Ipse, inquit, permisit, qui legem dedit, vt ligata in terris, etiam in cælo ligata essent; solui autem possent illic, quæ hic prius in Ecclesia solueren- tur.] hæc & alia alibi pluribus in eandem sententiam; quibus ostenditur, necessita- tem impendere, vt absolutio delictorum ab Ecclesia impartiat.

Verum quod in aliquibus locis superius citatis habetur expressum de manus impo- sitione Episcopi & cleri: exhibebantur ea in reconciliatione publici poenitentis: non quod omnes absoluerent; id namque muneris fuisse Episcopi, vel eo absente, presby- teri, certum est: sed vt omnes per manus impositionem ratam se habere illius recon- ciliationem ostenderent. De hac reconciliatione idem loquitur Cyprianus, dum defi- cientibus presbyteris, indulget vt diaconus tempore ingruentis necessitatis possit re- conciliare poenitentem, sic dicens: Si incommodo aliquo & infirmitatis periculo occupati fuerint; non expectata præsentia nostra, apud presbyterum quemcumque præsentem; si vero presbyter repertus non fuerit, & vrgere exitus coeperit, apud dia- conum quoque exomologesin facere delicti sui possit, vt manu ei in poenitentiam im- posita, veniat ad Dominum cum pace.] Concedit Cyprianus, vt necessitate expo- scente, diaconus, non quidem propria auctoritate, sed ex mandato Episcopi reconciliet publicum poenitentem: sicut videmus etiam hodie legum auctoritate & vsu receptum, vt ipsum ministeriũ absoluendi ab excommunicatione cuique etiam inferioris ordinis clerico demandetur, vt qui eo argumento scripsere commentarios, pluribus docent. De eadem porro absolutione & Ecclesiae reconciliatione meminit Hieronymus, sic scribens: Sacerdos imponit manum subiecto, reditum sancti Spiritus inuocat; atque ita eum qui traditus fuerat satanae in interitum carnis, vt spiritus saluus fieret, indicta in populum oratione, altario reconciliat.]

Ceterum in eadem cum Cypriano sententiam, de non restituendis lapsis, nisi fa- cta exomologesi, conspirasse in omnibus Romanam Ecclesiam, Clerus Romanus ad illum scribens egregie profitemur; immo ea omnia non vt recenter inuenta & excogi- tata, sed

Cyprian. de lapsis. edit. Pa- mel. pag. 244. Cyprian. epist. 10. Idem epistol. 11. ad Marcell. Cyprian. epist. 15. Cyprian. epist. 62. Cyprian. epist. 54. in fine. Pamel. in Tertul. lib. de poenit. not. 53. ABSOLVTIO PECCATORVM PER SACERDO- TES. Collegit loca Pamel. in Cyprian. epist. 54. not. 27. XXI. MANVS IMPO- SITIO IN PV- BLICA POENI- TENTIA. Ambros. lib. 1. de poeniten. & alij omnes. Cyprian. epist. 23. Hier. aduers. Luciferian.

ABSQVE EXOMOLOGESI NON RECIPIT POENITENTEM

a Euseb. lib. 6. cap. 27.

b Act. 19.

c Orig. in Leuit. homil. 2.

d Orig. in Psal. 28. homil. 2.

PECCATORVM CONFESSIO COMMENDATVR.

e 1. Cor. 11.

f Aug. epist. 54.

tata, sed more maiorum cuncta peragi tradit, sic dicens: Nec hoc nobis nunc nuper A consilium cogitatum est, nec hæc apud nos aduersus improbos modo superuenerunt repentina subsidia: sed antiqua hæc apud nos seueritas, antiqua fides, disciplina legitur antiqua.] et certe quidem: nam de Fabiano Papa haud pridem defuncto recens exemplum præcesserat, qui Philippum Christianum Imperatorem ad exomologesin faciendam adegit; nec prius illi communionem ecclesiasticam est impartitus, quam confessionem fecerit peccatorum, vt Eusebius his verbis testatur: Fama est, hunc, Philippum videlicet Imperatorem (Christianus namque erat) cum precationum in die postremæ vigiliæ Paschatis vna cum multitudine in ecclesia particeps fieri vellet, non prius ab Episcopo, qui Ecclesiæ præerat, permissum esse intrare, quam se confessus fuisset, & inter eos qui peccatorum vinculis adhuc tenebantur adstricti, locumq. poenitentiam agentibus præstitutum occupabant, se sua sponte collocauisset: Episcopumq. B dixisse, eum non alia conditione, nisi istud faceret, propter multa delicta quæ ab illo ferebantur admittenda, aliquando ab ipso in ecclesiam receptum fore. Imperatorem autem alacri animo & lubenti Episcopo morem gessisse, & ingenuam modestiam, ac religiosam piãq. affectionem re ipsa declarasse memorant.] hæc Eusebius. Merito igitur Clerus Romanus, scribens dictam epistolam ad Cyprianum, eadem semper esse obseruata demonstrat; quæ & in futurum illibata custodiri cupiens, hæc addit: Absit ab Ecclesia Romana vigorem suum tam profana facilitate dimittere, & neruos seueritatis euerfa fidei maiestate dissoluere, vt cum adhuc non tantum iaceant, sed & cadant euerforum fratrum ruina, properata nimis remedia communicationum vtique non profutura præstentur.] At vero quid mirum, si quod (vt ex Actorum constat historia) fecerunt Ephesi coram Paulo Christiani, id ipsum vbique locorum coram ceteris Apostolis, vel ab eis ordinatis Episcopis, credentes, culpæ obnoxij factitarent?

XXIII.

Sedenim quid insuper de his scripserit Origenes, qui & ipse ad Decij tempora peruenit, audiamus: agens enim de septem modis, quibus ex diuinæ Scripturæ præscripto remittuntur peccata: Est, inquit, adhuc & septima, licet dura & laboriosa, per poenitentiam remissio peccatorum, cum lauat peccator in lacrymis stratū suum, & fiunt ei lacrymæ suæ panes die ac nocte, & cū non erubescit sacerdoti Domini indicare peccatum suum, & quærere medicinam, secundum eum qui ait: Dixi, pronuntiabo aduersum me iniustitiam meam Domino: et tu remisisti impietatem cordis mei.] et alibi d: Pronunciationem iniquitatis, id est, confessionem peccati frequentius diximus. Vide ergo quid doceat nos diuina Scriptura: quia oportet peccatum non celare intrinsecus. Fortassis enim, sicut hi qui habent intus inclusam escam indigestam, aut humoris aut phlegmatis stomacho grauius & moleste imminet, si vomuerint, releuantur: ita etiam hi qui peccauerunt, si quidem occultant & retinent intra se peccatum, intrinsecus vrgentur, & propemodum suffocantur a phlegmate vel humore peccati: si autem ipse sui accusator fiat; dum accusat semetipsum & confitetur, simul euomit & delictum, atque omnem morbi digerit causam. Tantummodo circumspice diligenter, cui debeas confiteri peccatum tuum: proba prius medicum, cui debeas causam languoris exponere, qui sciat infirmari cum infirmante, flere cum flente, qui condolendi & compatiendi nouerit disciplinam: vt ita demum, si quid ille dixerit, qui se prius & eruditum medicum ostenderit & misericordem, si quid consilij dederit, facias & sequaris: si intellexerit & præuiderit talem esse languorem tuum, qui in conuentu totius Ecclesiæ exponi debeat & curari, ex quo fortassis & ceteri ædificari poterunt, & tu ipse facile sanari; multa hoc deliberatione, & satis perito medici illius consilio procurandum est.] hæc Origenes, qui & paulo inferius inuehitur in eos qui absque peccatorum facta purgatione ad Eucharistiam sumendam temere accedunt, illud facere negligentes, quod Paulus admonuit, dicens: Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat] vel illud: Si nos ipsos dijudicauerimus, non vtique iudicauerimur.] Quibus sane verbis duplicis generis fuisse peccatorum confessionem insinuat, alteram secretam, publicam alteram coram Ecclesiæ conuentu, si criminis qualitas id exigeret. De his etiam alibi in hæc verba: In grauioribus criminibus semel tantum vel raro poenitentia conceditur locus: ista vero communia peccata, quæ frequenter incurrimus, semper poenitentia recipiunt, & sine intermissione redimuntur.] Cur autem publica poenitentia non adeo facile iterari solita esset, declarat Augustinus scribens ad Macedonium,

Ex his

A Ex his omnibus satis certum exploratumq. habetur, ab ipsis Apostolorum temporibus peccatorum confessionem coram sacerdotibus, siue priuatim, siue publice, numquam esse intermissam; vniuersaq. eiusmodi disciplinam in Ecclesia Catholica, maiorum obseruatione vsq. receptam, atque probatam. At Decij temporibus fuisse in ecclesijs presbyteros poenitentiarios, qui confessionem peccatorum audirent, nec negant qui hostes sunt poenitentia: auctoritate enim Socratis ac Sozomeni Græcorum historicorum, sed Nouatianorum, apertissime id testantium, liquet. Ait enim Socrates: Ab illo tempore, quo Nouatiani se ab Ecclesia seiunxerunt, recusaueruntq. cum his qui tempore persecutionis regnante Decio concitata lapsi erant, communicare: Ecclesiarum Episcopi canoni adiunxerunt, vt in singulis ecclesijs presbyter quidam poenitentia præficeret: quo, qui post baptismum lapsi fuissent, coram presbytero ad eam rem designato peccata sua confiterentur] immo (quod ait paulo inferius) particulatim confiterentur.] hæc Socrates. Porro eandem peccatorum confessionem fuisse secretam, Sozomenus his verbis significat: Etenim cum prorsus non peccare, naturæ sit humana diuiniore: poenitentibus autem, quamuis frequenter deliquissent, veniam dare, Deus iusserit; & ad impetrandam denique veniam confiteri peccata, necessarium sit: odiosum (vt credibile est) sacerdotibus ab initio visum fuit, tamquam in theatro audiente Ecclesiæ multitudine, delicta pronuntiare. Presbyterum itaque aliquem vitæ integritate quammaxime spectabilem, secretorum etiam tenacem, ac sapientem huic officio præferunt: cui accedentes qui peccarant, acta vitæ suæ confitebantur. Ille vero pro cuiusque delicto, quid aut facere singulos, aut luere oporteret, interminatus absoluebat, vt a se ipsi commissorum poenas exigerent.] hæc ille, licet aliter ac perperam habeat lectio Sozomeni apud Cassiodorum in Tripartita, dum ait, antiquis Pontificibus visum esse, vt velut in theatro sub testimonio Ecclesiastici populi delicta panderentur. Nam si hoc verum est, quid opus erat (vt subdit) ad hoc opus deligi presbyterum secretum seruantem?

Quod vero pertinet ad tempora Decij: dicendum est potius, tunc excrecente lapsorum numero, poenitentiarios presbyterorum etiam numerum esse auctum, quam tunc recenter institutum: quandoquidem (vt vidimus superius & exemplis & testimonijs) longe ante Decij tempora frequens erat vsus exomologesin in Ecclesia. Consultius quidem Sozomenus, nullum certum definiens eius rei temporis principium, cum agit de Romana Ecclesia: Romani, inquit, sacerdotes ab ipso inde exordio etiam ad nostram vsque memoriam custodiunt, hoc ipsum scilicet.] Sed quod ad numerum spectat: non vnum, sed plures presbyteros poenitentiarios in vna ecclesia ad suscipiendos poenitentes & ipsorum peccatorum confessionem audiendam fuisse præfectos, demonstrat Dionysij Alexandrini epistola ad Fabium Antiochenum, dum Serapionem lapsum, in extremis laborantem, dixisse ait nepoti suo: Aliquem ex presbyteris aduoca ad me.]

In ceteris vero quæ scribit Socrates, a Nectario Episcopo Constantinopolitano sublatum esse presbyterum poenitentiarium, occasione oborti scandali, quod recenset; insuper quod dicit, ab eodem datam esse liberam potestatem, vti pro sua quisque conscientia ad mysteria participanda accederet; ac, quod est maximum omnium, canonem illum de presbytero poenitentiarium in singulis ecclesijs præficiendo, apud alias sectas firmum ratumq. mansisse; eos vero qui fidem Consubstantialis tenebant, necnon Nouatianos presbyterum poenitentiarium reiecisse: hæc omnia nonnulli, quamlibet occasionem captantes, vt Catholicam veritatem impugnent, tam facile admittunt, vt ex his affirmare audeant, poenitentiam per sacerdotes in Ecclesia ministrari solitam, temporibus Nectarij prorsus esse sublatam, ac penitus abrogatam. Sed tanta hæc Socrati testanti præstanda est fides, quanta ceteris hæreticis de suis dogmatibus tractantibus: quippe Nouatianus secta cum fuerit, quam vere ac sincere hæc scripserit aduersus poenitentiam in Ecclesia administrari solitam, quemlibet puto posse facile iudicare.

Ceterum hæc quæ dicimus de Socrate, non esse calumniam, sed apertissimam veritatem; nec tam aliorum testimonio, quam sui ipsius professione probari ipsum fuisse secta Nouatianum; quæ paucis dicturi sumus (haud enim hæc tam manifesta longo indigent sermonis inuolucro) nullo negotio declarabunt. Cum enim nulla eos laudandi,

XXIV.

SOCRATIS ET SOZOMENI ASSERTIO DE PRESBYTERIS POENITENTIARIIS.

a Socrat. lib. 5. c. 19.

b Sozom. lib. 9. c. 16.

c Lib. 9. c. 26.

XXV.

POENITENTIARIORVM AVCTVS NUMERVS.

d Apud Euseb. hist. lib. 6. c. 29.

XXVI.

DE NECTARII FACTO CONTROVERSA.

XXVII.

SOCRATES SECTA NOVIATIANVS.

Socrates el Ecolavico- autor del 5.º libro: Comienzo su historia desde donde se dexa Eusebio.

dandi, & ea quæ iudem Nouatiani dixissent, affirmandi, occasionem prætermiserit: Niphorus^a hæc intelligens, eum esse Nouatianum, non semel, sed iterum iure clamat. Sed istud ipsum sua sponte dilucidius profitentem audiamus. Agens enim de S. Ioanne Chrysofomo Nectarij successore, eum^b fugillat, quòd pro concione sæpe ea verba dixisset: Si millies lapsus poenitentiam egeris, in Ecclesiam ingredi] extant huiusmodi vel alia plura id generis in homilia secunda eiusdem in Psalmum quinquagesimum: quæ redarguens Socrates, se proculdubio eadem cum Sifinnio tum Nouatianorū Episcopo, qui eo argumento aduersus eundem Ioannem Chrysofomum librum conscripsit, sentisse, absque vlla ambiguitate declarat. Verum quoniam & Sozomenum eandem prorsus causam fouisse certum est: quàm manifeste deliret vterque, erit perfacile demonstrare. Cum enim ambo in eam conueniant sententiam, vt sublato a Nectario presbytero poenitentiario, Ecclesia (quod ait Socrates^c) eiusmodi exemplū fuerit imitata, vel (quod ait Sozomenus^d) omnium fere Ecclesiarum Præsules id ipsum sectati fuerint: quàm id a veritate sit alienū, paulo inferius apertissime declarabimus, cū multis exemplis adductis, quid a ceteris Ecclesijs fuerit obseruatū, aperiemus.

XXVIII.

At quoniam ambo rursus in eandem conspirant sententiam, dicuntq. sublato presbytero poenitentiario a Nectario, permissum cuique, vt secundū animi sui consilium ad diuina participanda mysteria posset accedere: licet hæc de Nectario, vt ab hominibus qui faueant Nouatianis dicta, fide vacillent: tamen si velimus esse vera, & fidem de his Socrati adhibendam putemus; Nectarium a Nouatianis fuisse deceptum, affirmare oportet; vt qui illis vteretur familiarissime, quos etiam in rebus quæ spectant ad fidem aliquando consulere, & illorum opem aduersus alios hæreticos imploraret; cum aliqui non deessent in ea Ecclesia Catholici, quos docuisset Gregorius Nazianzenus, in cuius sedem ipse successerat. Iactat hæc idem Socrates^e de suis Nouatianis, Agellio Episcopo, & Sifinnio Lectore, quòd ab eo requisiti, præsto fuerint. Scimus & Gregorium Nazianzenum, cum solutus munere pastoralis, quietus Nazianzi in rure paterno ageret, aduersus eundem Nectarium per litteras acerrime exposulasse, quòd Arianos, Macedonianos, Eunomianos, atque Apollinaristas, quæ vellent, libere Constantinopoli tractare permetteret. Quoniam stomacho de his ille ad eum scripserit, eius epistolæ exordium facile manifestat; est enim huiusmodi^f: Dei cura & prouidentia, quæ ante tempora nostra Ecclesias tueri solebat, vitam hanc deseruisse in vniuersum videtur. Ex his igitur facile potest intelligi, ex quo fonte deductum fuerit, quod dicunt, arbitrio suæ conscientia, absque exomologesi coram presbytero facta, cuique relictum, vt, cum vellet, sacram sumeret Eucharistiam: nec Eudæmonem illum, quin potius cacodæmonem, quem hæc illi consuluisse dicit Socrates, nec alium quàm Nouatianæ sectæ hominem fuisse, credendum est.

XXIX.

Esto igitur hæc fuisse a Nectario Nouatianorū consilio instituta: mendacissime certe addit Socrates, omnes qui essent fidei Consubstāntialis, Catholicos scilicet, cū Nouatianis pari consensione canonem illū de presbyteris poenitentiarijs in singulis Ecclesijs præficiendis abrogasse; sed apud alias sectas, nempe hæreticos, illum firmū ratumq. mansisse. Nam non tantum ex his quæ diximus, aperti mendacij redarguitur, sed alijs certissimis argumentis eiusdē impostura detegitur. Qui enim eodem Theodosij tempore cū Nectario vixerunt, & qui futuris temporibus successerunt, quinā vsus fuerit Ecclesiæ Orientalis in impartienda Eucharistia, suis ipsorū scriptis satis aperte ac firmiter testatū reliquerunt. Ecce tibi in primis Gregorius Nyssenus, qui non modo ijs tēporibus viuebat, quibus ea accidisse idē Socrates narrat^g, nimirū sub Consulatu Titiani & Symmachi, sed etiam adhuc superstes erat vltimo anno eiusdē Theodosij Imperatoris: nā interfuisse reperitur illi Synodo Constantinopolitanæ, quæ celebrata est anno decimosexto & vltimo Theodosij Imperatoris, Arcadio tertiū & Honorio secundum Coss. vt eiusdem Synodi Acta^h declarant: Hic, inquā, Gregorius inter omnes Orientales Episcopos, qui tunc temporis viuebant, insigni eruditione ornatissimus, & ob præclaras res gestas æstimatione facile princeps, egregiam epistolam, quæ a Græcisⁱ inter canonicas est recensita, scripsit ad Latoium Mitilenes Episcopum, qua quosdam canones, quos poenitentiales appellare consueuimus, instituit; vt confitentium peccatorum examinato pondere, ex eorum præscripto illis poenitentia iniungeretur. In vltima quidem sua senectute eam scripsisse videtur Gregorius, quippe qui in fine ad eundem, ad quem scribit Episcopū, hæc dicat:

Debes

Debes enim, vt gratus filius ei qui te secundum Deum genuit in senectute, per tuas orationes alimentare.] Sic igitur, quàm manifeste ex his quæ scribit Gregorius Nyssenus dicti Nouatiani historici mendacij arguantur, nemo non videt.

Sed iam ad Ioannem Chrysofomū veniamus, qui Nectario in Episcopatu successit: & videamus, num & ipse, quod scribit Socrates fecisse Nectarium, suo arbitrio reliquerit omnes, vt absque poenitentia, suæ tantum conscientia testimonio, communicarent; quidq. ipse sacerdotes alloquens, de hac re dicat^a, audiamus: Non parua, inquit, vobis imminet poena, si quem aliqua improbitate teneri scientes, ei huius mensæ participationem permittatis. Sanguis enim eius de manibus vestris requiretur. Si dux igitur quispiam, si Consul ipse, si quis diademate coronatus indigne adeat, cohibe, coerce: maiorem tu illo habes potestatem.] et post multa^b: Si ipse pellere non audes, mihi indica: non permittam ista fieri: animam prius tradam meam, quàm Dominicum aliqui corpus indigne: sanguinemq. meum effundi potius patiar, quàm pretiosissimum illum sanguinem præterquam digno concedam. Quòd si quis venerit cum sordibus ignoranter, nulla vestra culpa est, si multam prius adhibueritis diligentiam: nam hæc mihi de notis & manifestis disputata sunt; quibus emendatis, cito etiam ignotos Deus notificabit.] repetit eadem alibi iisdem ferme verbis. Ex quibus videas quàm aperte refutentur dicta a Socrate, de licentia impartita, vt quiuis suæ conscientia arbitrio ad percipiendam Eucharistiam accederet.

Ceterum fuisse in Ecclesia temporibus Ioannis Chrysofomi presbyteros poenitentiaros, idem Ioannes Chrysofomus sæpe demonstrat: nam cum de poenitentium classe meminisset, presbyteros etiā, apud quos illi agerent exomologesin, in ea Ecclesia fuisse ad illud opus adscriptos, affirmare necesse est: sic enim ait^c: Adstantem audis præconem, atque dicentem: Quotquot estis in poenitentia, omnes orate. Quicumque non participes fiunt, in poenitentia sunt. Quid stas, si es in poenitentia? sumere non debes: qui namque non communicat, est ex poenitentibus.] nec aliud insinuat, cum alibi ait: Causa^d tui presbyter sedet, causa tui rectus stat doctor laboribus & afflictione affectus.] Præcedere consueuisse peccatorum confessionem sacra Eucharistia sumptionem, alio loco demonstrat his verbis^e: Tempus quidem confessionis æque & lotis baptismate, & illotis profanisq. incumbit: illis quidem, vt post patentium criminum vulnera, poenitentia interueniente, curentur, & ad sacra mysteria redire mercantur; his vero, vt absolutis in baptismo maculis, ad Dominicam mensam munda iam conscientia accedant.] Ceterum eiusmodi delictorum confessionem non nisi sacerdotibus fieri solitam, ab eis demq. absolutionem criminum impartiri debere, sæpe demonstrat^f, dum tantā a Deo illis præstitam facultatem dimittendi peccata vehementer exaggerat. Nec aliud significat, cum ait, se non tantum die, sed nocte paratum esse, vt poenitentes peccatores excipiat^g: Si quando, inquit, contigerit ex vobis peccare aliquem, accedite ad me dormientem, &c.] nimirum vt peccatorum soluatur vinculis.

His igitur sic se habentibus, si quando (quod & sæpius est inuenire) idem Chrysofomus hortatur, vt Deo confiterentur peccata, non hominibus, nec velut in teatro panderent ea: non a secreta certe, sed a publica illa absterruit peccatorem propagatione, cuius occasione Nectarius (vt vidimus) poenitentiarium presbyterum in ordinem redegerat: recens quippe erat exemplum; qua ex causa istud ipsum sæpius inculcauit, vt cum ait^h: Admoneo te vt assiduo confiteare: neque enim in theatrum duco confertorum tuorum, nec te cogo peccata tua hominibus nunciare: conscientiam tuam Deo expone, eiq. ostende vulnera tua.] et alibi: Non tantum, inquit, peccatores esse dicamus, sed etiam ipsa peccata specialiter singula computemus. Non tibi dico, vt te prodas in publicum, neque vt te apud alios accuses, sed obedire te volo Prophetæ dicenti: Reuela Domino viam tuam: ante Deum tua confitere peccata. Nunc autem neque necessarium est præsentibus testibus confiteri.] hæc & alia id genus sæpe Chrysofomusⁱ; quæ interdum ex Græco in Latinum ab Erasmo perperam reddita, occasionem erroris ceteris tribuerunt: vt illud, quod habetur in homilia quarta de Lazaro Græce scriptum: μή γδ ἀνθρώπων λέγεις, ἵνα ὁραθῆσσι; μή γδ τῆς συνδούλου ὁμολογῆς, ἵνα ἐκπομπῆσσι;] Erasmus ita: Caue enim homini dixeris, ne tibi opprobrat: neque enim confertio confiteris, vt in publicum proferat.] At qui non vetat Chrysofomus ne homini confiteamur: sed hæc eius sententia est:

Num

^a Nicoph. lib. 6. c. 37. & lib. 9. c. 23.
^b Socras. lib. 6. c. 29.

^c Socras. lib. 6. c. 29.
^d Sozom. lib. 7. c. 26.

NECTARIUS
VSUS NOVA-
TIANIS.

^e Socras. lib. 5. c. 10.

^f Exstat in edit. Billiana post orat. in S. Pen- tessost.

ABSQUE PECCA-
TORVM CONFES-
SIONE EVCHA-
RISTIAM NON
DARI.

^g Socras. lib. 5. c. 28. 19.

^h Apud Theo-
dor. Bals. pag. 890.

ⁱ Apud Theo-
dor. Bals. in ad-
dit. pag. 89.

XXX.

^a Chrysof. in
Mat. hom. 23.
DE SVMENDA
EVCHARISTIA
GENSVRA.

^b Chrysof. ad
popul. Antioch.
homil. 66.

XXXI.

VSUS ECCLIE-
STICÆ CONSTAN-
TINOPOLITA-
NÆ SVB IOAN-
NE CHRYSO-
STOMO.

^c Chrysof. ad
popul. Antioch.
homil. 62.

^d Chrysof. in
Matth. hom. 23.

^e Chrysof. in
Matth. hom. 26.

^f Chrysof. de
sacerd. lib. 3. c.
alijs multis in
locis.

^g Apud Metaph.
in vita Chryf.
ex hom. in Act.
Apostol.

XXXII.

ELVICIDANTVR
LOCA CHRYSO-
STOMI.

^h Chrysof. hom.
de publicana in
Luc. 18.

ⁱ Idem hom. 22.
in epist. ad Heb.
hom. 41. ad pop.
Antioch. Hom.
de poenit. c. 28.
fess. Hom. 2. de
poenit. Hom. 4.
de Lazaro. Ho-
mil. 3. de incip.
Dei natura.

Num enim homini dicis, vt tibi exprobrat? Num conferuo confiteris, vt te apud vulgus traducat?]

XXXIII.

Quamobrem sic & in ceteris (ne dicere cogamur eundem sibi ipsi contraria scribentem esse turpiter hallucinatum) cum tantum Deo esse confitendum affirmat, & hominibus non esse propalanda peccata admonet; non aliud quàm secretam confessionem suadet; & ab illa publica, cuius occasione scandalum obortum erat, absterret. Siquidem secreta confiteri, idem aestimabatur, quod Deo tantummodo eadem propalare; nec homo crederetur, qui vicem Dei potius gereret: nam (vt idem ait Chrysostomus^a) sacerdoti thronus in cælis collocatus est. Sicut e contra palam confiteri, eadem erat hominibus potius quàm Deo propalare. Quam quidem publicam confessionem dicendus est Nectarius dimouisse: nam eandem alicubi adhuc vsu retentâ S. Leo Papa^b amplius exercendam esse prohibuit, de his scribens ad Episcopos Campaniæ in hæc verba: Illam etiam contra Apostolicam regulam præsumptionem, quam nuper agnouit a quibusdam illicita vsurpatione committi, modis omnibus constituo submoueri (de poenitentia videlicet, quæ ita a Fidelibus postulat) ne de singulorum peccatorum genere libellis scripta confessio publice recitetur: cum reatus conscientiam sufficiat solis sacerdotibus indicari confessione secreta. Quamuis enim plenitudo fidei videatur esse laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubescere non veretur: tamen quia non omnium huiusmodi sint peccata, vt ea, qui poenitentiam poscunt, non timeant publicare; remoueat tam improbabilis consuetudo, ne multi a poenitentia remedijs arceantur, dum aut erubescunt, aut metuunt inimicis suis facta referre, quibus possunt legum constitutione percelli. Sufficit ergo illa confessio, quæ primum Deo offertur, tunc etiam sacerdoti, qui pro delictis poenitentium precator accedit. Tunc enim demum plures ad poenitentiam poterunt prouocari, si populi aures non publicetur conscientia confitentis.] hæc Leo, in omnibus consentiens his quæ fecisset Nectarius, & Chrysostomus esse facienda admonuit.

XXXIV.

FACTVM NECTARII MALE INTERPRETATI NOVATIANI.

Certe quidem huic similis fuisse videtur peccatorum illa confessio, quam mulier illa tempore Nectarii fecisse dicitur: quandoquidem non a presbytero eius fuisse propalatum peccatum, sed a se ipsa tantum, Socrates & Sozomenus testantur; sed id eodem sacerdote proculdubio suadente: cuius rei causa ille merito a Nectario est gradu amotus, officioq. depositus. quo facto, Nouatiani (vt mos est hæreticorum) quamcumque licet leuem, vt sinceris dogmatibus detrahant, arripere ausi occasionem (quod est in prouerbio: Muscæ ad vlcus) non tantum presbyterum poenitentiarium in ordinem redactum, sed & poenitentiam ipsam vna cum eo fuisse proscripam, calumniose admodum conclamarunt: cum tamen (vt dictum est) illa potius theatralis fieri interdum solita confessio peccatorum fuerit abrogata, quam & S. Leo prohibuit; non autem secreta, cum sui natura esse soleat silentij tenacissima. Quod si quis adeo scelestus inuentus fuerit presbyter, qui sacri asyli iura violauerit, & sacramento tantam iniuriam irrogauerit: si ob eam causam & sacramentum ipsum quis dixerit auferendum, certe deperiisse necesse erit cetera etiam sacramenta, ipsamq. diuinam Scripturam, sacras & profanas leges, & quicquid denique boni est a Deo concessum hominibus: cum nihil sit, in quod humana præsumptio non deliquerit. quo certe nihil stultius dici posse videtur.

XXXV.

Hier. epist. 90.

Aug. epist. 93.

54.

QVAE EXOMOLOGESIS ABROGATA A NECTARIO.

Ambros. de poenit. lib. 2. c. 10.

Chrysost. hom. 2. in epist. ad Ephes.

Basil. de inlit. monach.

Sic igitur non modo non secreta a Nectario, sed nec publica illa est abrogata exomologesis, quæ ex publico ac omnibus manifesto peccato prouenit; quæ hætenus in Ecclesia perseverat. Habes eius exemplum egregie expressum a S. Hieronymo^c de Fabiola vidua publice exomologesin faciente Romæ in basilica Lateranensi: quam (vt Augustinus^d scribit ad Macedonium, & ante ipsum Ambrosius^e) semel actam iterari non licebat: de qua etiam intelligit Ioannes^f Chrysostomus, dum post semel impartitam reconciliationem, eam iterum tribui non debere testatur. Fuit & in vsu, sed inter monachos, publica quædam confessio, quæ collecta synaxi fieri consuevit, de qua inter alios hæc Basilii^g: Admissum delictum nullo modo occultum teneto, sed in medium audientibus cunctis enunciato, vt per communem orationem sanetur morbus.] At hæc satis de his quæ ex Nectarii facto a poenitentia hostibus sunt solita obijci: quæ licet (si temporis erat habenda ratio) suo loco potius quàm hic fuerant explicanda: tamen, quod nobis de peccatorum confessione agentibus, eiusq. traditiones

insinuan-

insinuantibus, ex Actis Apostolorum suppeditatum est argumentum; ne hæc quæ obijcerentur, consulto, tamquam occulta captata fuga, prætermisisse videremur, de his modo agere operæpretium duximus. Verum dum hæc nostra sub prælo essent, D. Latinius noster, vir cum primis eruditus, totaq. Vrbe spectatus, eodem argumento libellum rogatus edidit, egregium plane suæ senectutis honestissimæ monumentum: quo cum hæc nostra firmantur, tum etiam his nostris illa firmiter roborantur. Vnâ enim cum sit veritas; licet eius studiosi diuersis interdum vijs incedant, necesse est tamen vt in idem loci conueniant.

Quod vero spectat ad confessionem peccatorum sacerdoti faciendam: multa alia suppetunt sanctorum Patrum testimonia, vt Basilij^a id sæpius testantis, ac aperte profitentis, illis faciendam esse peccatorum confessionem, quibus sacra mysteria sunt commissa. Gregorius^b Nyssenus id ipsum. Pacianus^c, qui claruit (vt testatur Hieronymus) temporibus Theodosij, resolutionem peccatorum sacerdotibus a Christo concessam, sacramentum appellat; idemq. in Parænesi quam scripsit de poenitentia, de confessione peccatorum sacerdotibus facienda, pluribus agit. Ambrosius^d aduersus Nouatianos insurgens, multis demonstrat, recte Ecclesiam per sacerdotes vendicare, vt poenitentium peccata dimittat: et duobus libris, quos de poenitentia scripsit, nihil aliud facit, quàm Nouatianos insectari ac redarguere, simulq. ostendere, esse in Ecclesia confitentibus peccata per sacerdotes veram relaxationem & absolutionem delictorum, eamq. passim exerceri solitam: quin & ipse in eadem functione sæpe versatus, cum poenitentium audiret delicta, commiseratione collacrymari solitus erat: quod eius clericus Paulinus, qui Vitâ ipsius scripsit, testatur his verbis: Quotiescumque illi aliquis ad promerendam poenitentiam lapsus suos confitebatur, ita afficiebatur commiseratione, vt flens aliena sicut sua peccata, ad fletum poenitentem etiam commoueret: ac causas criminum, quas illi confitebantur, nulli nisi Domino, apud quem intercedebat, loquebatur; relinquens exemplum posteris sacerdotibus, vt intercessores apud Deum sint magis, quàm accusatores apud homines.] hæc Paulinus. Certe non tantum publice peccantes ac poenitentes Ecclesiæ reconciliare, sed & secreto confitentes audire, muneris fuisse Episcoporum, scribit Nicephorus^e Chartophylax; additq. illos immensis pertæso laboris, eandem functionem delegasse postea monachis sacerdotibus.

Meminit & secretæ confessionis Hieronymus^f, cum ait: Si quem serpens diabolus occulte momorderit, & nullo conscio, eum peccati veneno infecerit: si tacuerit qui percussus est, & non egerit poenitentiam, nec vulnus suum fratri & magistro voluerit confiteri: magister, qui linguam habet ad curandum, facile ei prodesse non poterit. Si enim erubescit vulnus medico confiteri; quod ignorat medicina non curat.] idem & alibi^g, sacerdotes esse qui peccata audiant & diiudicent, tradit. Augustinus quoque de eadem sæpius, vt cum ait^h: Nemo sibi dicat: Occulte ago, apud Deum ago: nouit Deus qui mihi ignoscit, quia in corde ago. Ergo sine causa dictum est: Quæ solueritis in terra, soluta erunt in cælo? Ergo sine causa sunt clauæ datæ Ecclesiæ? Frustramus Euangelium Dei, frustramus verba Christi.] et rursus inferiusⁱ de his qui peccant: Veniant, inquit, ad Antistites, per quos illis in Ecclesia clauæ administrantur.] et paulo post: Si peccatum eius non solum in graui eius malo, sed etiam in tanto scandalo est aliorum; atque hoc expedire vtilitati Ecclesiæ videtur Antistiti, in notitia multorum, vel etiam totius plebis, agere poenitentiam; non recuset, non resistat.] hæc Augustinus de secreta primum, ac de publica poenitentia, cum ratio publici scandali illam exigit. Eademq. alibi sæpius^k inculcat. Cælestinus Papa^l, qui eodem vixit tempore, seuerissimum sanxit decretum aduersus Episcopum, vel presbyterum, si cum muliere, cuius audisset peccatorum confessionem, peccasset; vt Episcopus annis quindecim poeniteret, presbyter vero duodecim; & si factum propalatum esset, deponerentur: quibus certe vsu secretæ confessionis demonstrat.

His addimus post aliorum Græcorum testimonia qui ante Nectarium vixere, quos recensuimus, & aliorum qui post eum vixerunt, nempe inter alios, duos Anastasios, Sinaitâ videlicet Antiochenum, & alterum Nicænū, Episcopos; quorum prior^m hæc breuiter habet: Christo Domino per sacerdotes tua confitere peccata, &c.] posteriorⁿ vero post multa in eadem sententiâ disputata, hæc ait: Qui autem stulte, vel potius impie dicunt, nihil prodesse eam quæ sit hominibus confessionem; propterea quod sint simi-

liter

XXXVI.

R VRSVS DE

CONFESSIONE

PECCATORVM

MAIORVM SEN-

TENTIAE.

Basil. reg. bre-

uio. c. lib. de

ver. virg. epif.

canon. ad Am-

phil. c. 73.

Greg. Nyssen.

homil. 3. in Ec-

clesiast.

Pacian. epist. 1.

ad Sympron.

d. Ambros. de

poenit. c. 12. c.

seq.

e. Niceph. epist.

ad Theodos.

XXXVII.

f. Hier. in Eocl.

c. 10.

HIERONYMI ET

AVGVSTINI AS-

SERTIO.

g. Hier. in Mat.

16.

h. August. hom.

49.

i. Aug. hom. 50.

k. Aug. hom. 12.

Ser. 8. de verb.

Dom. c. 2. in Io-

an. trac. 49. Ser.

66. de tempore.

l. dist. 30. q. 1. c.

non debet. c.

tom. 1. Concil.

m. Anast. Si-

nait. ora. de sa-

cra Synaxi.

n. Anast. Nicæn.

quas. in Script.

q. 6.

liter vitijs obnoxij, & animi perturbationibus: solum enim Deum posse tollere peccata: A
Sciant qui hæc dicunt, primum quidem, quod suæ nequitiae & amentiae prætextu ob-
tendunt: deinde dicta ipsius Domini circumscribunt, qui dicit suis ministris: Quaecum-
que ligaueritis super terram, erunt ligata & in caelo. et rursus: Quorum remiseritis
peccata, remittuntur eis.] et paulo inferius: Etsi ergo sit homo qui audit confessionem,
Deus est tamen qui per se conuertit & donat.]

XXXIX. Sed & longe ante Ambrosius^a hæc in eadem sententiam: Homines, inquit, in
remissionem peccatorum ministerium suum exhibent, non ius alicuius potestatis exer-
cent. Neque enim in suo, sed in Patris & Filij & Spiritus sancti nomine peccata dimit-
tuntur. Isti rogant, Diuinitas donat: humanum enim obsequium, sed munificentia
supernæ est potestatis.] hæc idcirco, quod sacerdos absoluendo, preces præmittit,
dicens: Misereatur, tui, &c.] et cum ipsam peccatorum absolutionem impartitur, B
In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, illam pronunciat. Essent his addenda
quamplurima, sed non patitur ratio instituti vt his diutius immoremur. Ceterum
hæc breuiter sic habeto; cunctos, qui post vixere, Catholicos tam Latinos quàm Græ-
cos rerum Ecclesiasticarum tractatores de confessione peccatorum coram sacerdotibus
facienda in eadem pedibus iuisse pariter sententiam; sicq. quod a Christo Domino
nostro est institutum, & Apostolorum temporibus factitatum, numquam amplius in
Ecclesia Catholica esse intermissum. His igitur quæ ad Apostolicas traditiones & Ec-
clesiæ vsum pertinent (vt suscepti muneris officium postulabat) elucidatis, iam ad ipsam
rerum Ephesi gestarum historiam, vnde digressi sumus, post longas tandem moras ali-
quando reuertamur.

XL. Cum nouo casu irruentis dæmonis in Sceuæ filios exorcistas, Christiani etiam C
timore perculsi venissent ad Paulum, confitentem & annunciantes peccata sua; pœni-
tentia etiam satisfacere studuerunt: Multi enim (inquit Lucas^b) ex eis qui fuerant
curiosa sectati, contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus, & computatis
pretijs illorum, inuenerunt pecuniam denariorum quingentorum millium. Ita forti-
ter crescebat verbum Dei, & confirmabatur.] Fuisse hos magicæ libros, æque om-
nes^c consentiunt. Antiquo quippe vsu receptum fuit, vt libri magicæ artis, qui per in-
uocationes dæmonum, alioq. superstitiosos ritus exerceri consueuerunt, igni traderen-
tur. De his est responsum Pauli Iuriconsulti^d in hæc verba: Libros magicæ artis apud
se neminem habere licet: et si penes quoscumque reperti sunt, bonis demptis, ambu-
stisq. his publice, in insulam deportentur, humiliores capite puniantur.] Sed & Vlpia-
nus^e, improbatæ lectionis libros, magicos scilicet, vel similes, igni protinus esse traden- D
dos, consuluit. Sæpe^f scimus datum negotium magistratibus de eiusmodi libris dili-
genter inquirendis, vt in eos habentes animaduertent. Vsitatum id ipsum apud Græ-
cos, atque Athenis potissimum, vt improbatæ lectionis libri igni traderentur, exem-
plum^g de Protagoræ voluminibus igni traditis declarat. Dicto igitur Ephesiorum
Christianorum exemplo, in Ecclesia itidem obseruatur, vt non tantum magicæ libri, sed
& ceteri omnes qui ab hæreticis aduersus Catholicam fidem scripti fuerint, igne con-
sumantur. De magicæ vero libris hæc Augustinus^h, de mago agens, quem ad fidem
conuertit: Perierat iste: nunc quæsitus inuentus, adductus est: portat secum codices in-
cendendos, per quos fuerat incendendus; vt illis in ignem missis, ipse in refrigerium
transeat.] De comburendisⁱ vero libris hæreticorum, extant Christianorum Imperato-
rum sanctiones.

XLI. Porro æque ac magia, execranda visa est Christianis illa per astrorum aspectum fie-
ri solita diuination, quæ ex iudiciaria, quam vocant, astrologia manare consuevit.
Quamobrem Aquila Ponticus, eruditione interpretandi celeberrimus, ab Ecclesia est
eiectus, quod (vt Epiphanius^k tradit) geniturarum inspectionibus & natiuitatum
horoscopis vacaret. Sed hæc non solum apud Christianos, verum etiam apud Genti-
les: nam (vt Dio^l tradit) Augusti temporibus astrologi, sicut & præstigiatores, sunt
ab Vrbe (quod antea diximus) expulsi. Sane quidem de mathematicis Vrbe pellendis
atrox Senatusconsultum factum anno superiori, ex Tacito^m vidimus; quod tamen
cum irritum fuisse dicat, non aliud significat quàm quod alibi de his ait: Genus homi-
num potentibus infidum, sperantibus fallax, quod in ciuitate nostra vetabitur sem-
per, & retinebitur.] hæc idcirco, quod sæpius iisdem legibus Imperatorum inueniun-
tur esse

^a Ambros. de Spiritu sancto. lib. 3. c. 19. DEVS, NON HO- MO ABSOLVIT.
^b Aug. in Psal. 61. in fine.
^c Chrysost. Be- da. Oecum. in Act. Apost. d Paulus sen- zent. lib. 5. tit. 23. ad l. Corn. de se. v. v. benef. LIBRI MAGIÆ IGNE DAMNATI e Vlpian. l. 4. s. tantumdem. ff. famil. erciscud. f Liu. lib. 20. g Cic. de Nat. deor. lib. 2.
^h Epiph. lib. de ponderib. DE ASTROLOGIS ET MATHEMA- TICIS. l Dio lib. 49. m Tacit. lib. 17.

A tur esse proscripti, iisdemq. rursus in Vrbe semper inuenti. Sedenim quod pertinet ad
Ephesios, de quibus est sermo: genus hominum magicæ addictissimum fuisse, testatur
S. Hieronymus^a: in ea enim ciuitate artium magicarum præstigiæ admodum vige-
runt. Equidem nullibi carius quàm Ephesi Apollonius Tyanæus magicæ suæ mer-
ces est nundinatus, si Philostrato^b credimus. Nam & ipse cum circa hæc tempo-
ra Ephesum venisset, incredibilem sane apud illius vrbis accolas æstimationem aucu-
patus est; adeo vt (quod idem ait) statua donatus ab illis, inter diuos relatus sit. Sed
quæ anni huius reliqua sunt, prosequamur.

Hoc eodem anno, iisdemq. Coss. tertio^c Idus Octobris, circa horam septimam mo-
ritur Claudius Imperator, annum ætatis agens (vt Suetonius tradit) sexagesimum-
quartum, in Imperio vero decimumtertium, menses octo, & dies viginti, vt nume-
rat Dio. Sic igitur defuncto, Agrippinæ dolo, veneno illi propinato; Nero eiusdem
Agrippinæ filius annum attingens ætatis decimumoctauum, in Imperium successit,
tenuitq. annis tredecim, mensibus septem, diebus vigintiocto. Extinctum vero vna
cum Claudio fuit edictum illud aduersus Iudæos, ne in Vrbe agerent, promulgatum:
quamobrem & Christianis etiam, qui ex Iudæis crediderant, in Urbem redeundi,
qua pulsi fuerant, facultas data est. Visus est Nero ipso Imperij exordio erga Iudæos
propensior: nam & ipsorum Regem Agrippam^d mox donauit quatuor ciuitatibus,
nimirum Perea & Iuliade in regione Abilinæ, Tarichæa & Tiberiade in Galilæa
positis: reliquam vero Iudæam Felici, qui (vt vidimus) a Claudio eam administran-
dam acceperat, curandam tradidit; idq. in gratiam Pallantis eius germani, qui ex eo
quod conciliasset nuptias Agrippinæ cum Claudio, quarum occasione Nero subiisset
Imperium, apud Agrippinam & Neronem plurimum posse videbatur.

Sub iisdem Coss. refert Tacitus^e, dolo Agrippinæ sublatum esse veneno Iunium Sila-
num Asiæ Proconsulem, atque Narcissum libertum, qui apud Claudium primum fe-
re locum tenuerat, esse necatum. Porro hæc omnia facta sunt (vt idem auctor ait)
ignaro Nerone, qui sic moribus compositus erat, vsus Seneca præceptore, vt cuius-
uis nocentissimi hominis legibus condemnati supplicium exhorresceret: quod ad
ipsum scribens testatur Seneca^f his verbis: Animaduersurus in latrones duos Burrus
Præfectus tuus, vir egregius, & tibi Principi notus, exigebat a te, scriberes in quos &
ex qua causa animaduerti velles: hoc sæpe dilatatum, vt aliquando fieret, instabat. In-
uitus inuito cum chartam protulisset, traderetque, exclamasti: Vellem nescire litteras.
O dignam vocem, quam audirent omnes gentes quæ Romanum Imperium colunt.]

D hæc idcirco de Nerone, qui ipso biennio sui Imperij in omnes fuit beneficentissimus;
vt non mireris, si rescisso in Iudæos Claudij edicto, eisdem in Urbem redeundi dede-
rit libertatem.

IESV CHRISTI
ANNVS
57.

PETRI
ANNVS
13.

NERONIS IMP.
ANNVS
I.

A Nno deinceps quinquagesimosextimo Domini, Claudio Nerone^g & L. Anti-
stio Coss. cum, morte Claudij, Iudæis redeundi Romam potestas facta esset, &
ipse Paulus tertium iam annum Ephesi ageret, veniendi Romam consilium iniit; sed
prius Macedonia & Achaia Ecclesias visitare, ac Hierosolymam reuerti, demum RO-
mam inde se conferre decreuit: hæc enim Lucas^h in hæc verba testatur: His autem ex-
pletis, proposuit Paulus in Spiritu, transita Macedonia & Achaia, ire Hierosolymam,
dicens: Postquam fuero ibi, oportet me & Romam videre. Mittens autem in Mace-
doniam duos ex ministrantibus sibi, Timotheum & Erastum, ipse remansit ad tempus
in Asia.] hæc Lucas. Ad quodnam vsque tempus Paulus permanerit Ephesi, ipse his
diebus scribens ad Corinthiosⁱ, declarat his verbis: Veniam autem ad vos, cum Ma-
cedoniam pertransiero: nam Macedoniam pertransibo. Apud vos autem forsitan ma-
nebo, vel etiam hiemabo, vt vos me deducatis quocumque iero. Nolo autē vos modo
in transitu videre: spero autem aliquantulum temporis manere apud vos, si Dominus
permiserit: permanebo autem Ephesi vsque ad Pentecosten.] Ac insuper de Timotheo,
Annal. Eccl. Tom. 1. P P quem

^a Hier. in præf. epist. ad Ephes. b Philostr. lib. 4. c Senec. in lud. de obit. Claud. Tacit. lib. 12. d Suet. in Claud. c. 45. Dio lib. 60. NERO IM- PERAT. e Tacit. lib. 13. Dio lib. 60. in fi. f Senec. de clem. lib. 2. g Tacit. lib. 23. IUDÆI REVER- TUNTUR RO- MAM. h Act. 19. i 1. Cor. 16.

a I. Cor. 4. quem in Macedoniam vna cum Erasto, inde Achaiam præmiserat, hæc ait ^a: Misimus **A**
ad vos Timotheum, qui est filius meus carissimus, & fidelis in Domino.] ac rursum
b I. Cor. 16. de eodem inferius ^b: Si autem venerit Timotheus, videte vt sine timore sit apud vos:
opus enim Domini operatur, sicut & ego.]

II. Ex his itaque omnibus clarum perspicuumq. redditur, ipsum Paulum Apostolum
DE EPISTOLA PRIMA AD CORINTHIOS. scripsisse primam epistolam ad Corinthios, cum adhuc Ephesi moraretur, sed iam de
profectione cogitantem. Qua autem occasione ad eam scribendam impulsus fuerit, pau-
cis aperiendum est: ex eius enim argumento satis aperte proditur causa, quam ad re-
rum gestarum notitiam summopere conducere existimamus. Cum Paulus Corintho
profectus, Ephesum veniens, ibi triennio moraretur; & Apollo Corinthum profectus,
illic Euangelium prædicasset; licet non secus ac Paulus vnum Deum & Iesum Chri-
stum eius filium annunciaffet: tamen accidit vt vana quadam iactantia quisque suum **B**
præceptorem, a quo esset eruditus, extolleret: dumq. alij se Pauli, Apollo alij, alij ve-
ro neutrius, sed Cephæ, nempe Petri, vel Christi esse gloriarentur; oborta est inter eos
non parua contentio: quam Paulus vt componeret, aliaq. de quibus dicemus, sedu-
lo admoneret, priorem ad ipsos dedit epistolam, qua in primis agens de eorum alter-
catione, hæc ait ^c: Obsecro vos fratres per nomen Domini nostri Iesu Christi, vt id
c I. Cor. 1. ipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, &
in eadē sententia. Significatū est enim mihi de vobis, fratres mei, ab ijs qui sunt Chloes,
quia contentiones sunt inter vos. Hoc autem dico, quod vnusquisque vestrū dicit: Ego
quidem sum Pauli: Ego autem Apollo: Ego vero Cephæ: Ego autem Christi. Diui-
sus est Christus? Numquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli bap-
tizati estis? &c.] **C**

III. In his quidem aduertendum est, quoniam non sic dicebant alij se esse Cephæ, quod
QVOMODO CEPHAS SE ESSE DICERENT CORINTHIOS. Cephas Corinthi prædicasset: sicut nec qui se dicerent esse Christi, id ob eam causam
profitebantur, quod Christus cum in humanis esset, illis Euangelium annunciaffet:
sed potius quo illam contentionem & scissuram Ecclesiæ declinarent, rem ad suum
principium reducentes (quod sic falli non possent) dicerent alij, se esse primos omnium
post Christum pastoris & Ecclesiæ capitis Petri discipulos, alij vero auctoris omnium
Christi. Idcirco idem Paulus inferius, nulla de Cepha habita mentione, nec de Chri-
sto, sed quia sui tantum causa & Apollo fuerat oborta contentio, subdit ^d: Cum enim
d I. Cor. 3. sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis, & secundum hominem ambula-
tis? Cum enim quis dicat, Ego quidem sum Pauli: alius autem, Ego Apollo: nonne
homines estis? Quid igitur est Apollo? quid vero Paulus? Ministri eius, cui credidistis,
& vnicique sicut Dominus dedit. Ego plantaui, Apollo rigauit: sed Deus incrementū
dedit.] Sicq. videas, cum de ministerio & officio agitur prædicationis, nullam amplius
(secundum nuper dictam sententiam) de Petro haberi mentionem, eo quod nondum
prædicasset ipse, sicut Paulus & Apollo, Corinthijs Euangelium: sed quod in Ecclesia
primatum teneret, esse ab alijs superius nominatum, sicut & Christum; vt quia ille
omnium pastor, hic vero esset Christianæ religionis principium.

IV. Quod autem nondum Petrus Corinthum venisset, cū illuc accedens Paulus Euange-
e Rom. 15. liū prædicauit; eiusdem Pauli testificatione satis videtur declaratū haberi, dum ad Rom.
scribens, hæc de sui animi instituto testatur ^e: Sic prædicauit Euangelium hoc, non vbi
nominatus est Christus, ne super alienum fundamentū ædificarem; sed sicut scriptum
est: Quibus non est annunciatum de eo, videbunt; & qui non audierunt, de eo intel-
PETRVS POST PAVLVM PRÆDICAVIT CORINTHIOS. ligent.] Hæc cum ipse dicat Paulus, plane declarat, neque Petrum, neque alium ante
ipsum prædicasse Corinthijs Euangelium. cumq. merito scribat: Ego plantaui] &
quod subdit: Et Apollo rigauit] non alium quempiam, sed ipsum post Paulum ijs-
dem Corinthijs verbum Dei annunciaffe indicat. Insuper cum post ipsum de nullo alio
aliquo mentionem habeat, sed Deum incrementum dedisse dicat, nec de Petro aliquid
addat; plane demonstrat, se tantum & Apollo, nec alium quempiam ante hæc tem-
pora ijsdem Corinthijs Euangelium prædicasse. Non tamen negamus, venisse post hæc
f Apud Euseb. hist. lib. 2. c. 24. ipsa etiam Petrum Corinthum, atque eosdem ad pietatem instituisse: nam Dionysius ^f
Corinthiorum Episcopus manifeste tradit, eandem Corinthiorum Ecclesiam fuisse ab
vtroque Apostolo stabilitam.

Cur

A. Cur autem inter discipulos Pauli & Apollo ea contentio fuerit concitata: ex his **V.**
quæ Lucas ac ipse Paulus scripserunt, facile est coniectare. De Apollo enim cum pri-
mum agit Lucas ^a, cum ait fuisse virum eloquentem, ac potentē in Scripturis, qui & **a Act. 18.**
feruenti spiritu loqueretur, & diligenter ea quæ sunt Iesu doceret. At cum Paulus in **PAVLVS IN PRÆDICATIO- NE QVALIS.**
prædicando aliam iniisset rationem, & ex composito omnem dicendi ornatum, om-
nemq. scientiæ cultum missum fecisset, visus est respectu illius in dicendo paulo fri-
gidior atque icunior: sicq. cum in eo genere nonnulli Apollo præferrent Paulo, alij
rursus (vt par erat) Paulo primas deferrent; ea, quam diximus, oborta est inter
Corinthios recens ad fidem conuersos dira contentio. Quo autem consilio in præ-
dicatione Euangelij Paulus eam iniisset rationem, ipse ad eos scribens his verbis signi-
ficat ^b: Cum venissem ad vos, fratres, veni non in sublimitate sermonis aut sapien- **b I. Cor. 2.**
tiæ, annuncians vobis testimonium Christi. Non enim iudicavi me scire aliquid inter
vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum. Et ego in infirmitate & timore
& tremore multo fui apud vos: et sermo meus & prædicatio mea non in persuasibi-
libus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione Spiritus, & virtutis: vt fides ve-
stra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei. Sapientiam autem loquimur
inter perfectos.] hæc & alia id genus multa superius. Ceterum ipse Paulus in secun-
c 2. Cor. 11. da ^c, quam ad eosdem scripsit, epistola, se fuisse imperitum sermone, non autem scien-
tia, profitetur.

Certe quidem quod ad sermonis ornatum pertinet: quantum ex eius epistolis Hie- **VI.**
ronymus ^d visus est sibi posse colligere, hæc habet in eandem sententiam: Nos, in- **d Hier. in epist. ad Ephes. c. 3.**
quit, quotiescumque solœcismos, aut tale quid annotamus, non Apostolum pulsa- **PAVLVS QVALIS IN SCRIBENDO.**
mus, vt maleuoli criminantur; sed magis Apostoli assertores sumus, qui Hebræus ex
Hebræis absque rhetorici nitore sermonis & verborum compositione & eloquij ve-
nustate numquam ad fidem Christi totum mundum traducere valuisset, nisi euange-
lizasset eum non in sapientia verbi, sed in virtute Dei: nam & ipse ad Corinthios ait:
Ego cum venissem ad vos, fratres, veni non in eminentia verbi, sed in virtute Dei.]
subdit: Iste igitur, qui solœcismos in verbis facit, qui non potest hyperbaton redde-
re, sententiamq. concludere, audacter sibi vendicat scientiam, & dicit: Quoniam se-
cundum reuelationem cognitum factum est mihi mysterium, &c.] Idem ad Alga-
e Hieron. epist. 151. q. 10. siam ^e: Illud quod crebro diximus: Etsi imperitus sermone, non tamen scientia: ne-
quaquam Paulum de humilitate, sed de conscientie veritate dixisse, etiam nunc ap-
probamus. Profundos enim & reconditos sensus lingua non explicat; & cum ipse sen-
D tiant quid loquatur, in alienas aures puro non potest transferre sermone, quem cum
in vernacula lingua habeat disertissimum, quippe Hebræus ex Hebræis, & eruditus
ad pedes Gamalielis viri in lege doctissimi, se ipsum interpretari cupiens inuoluitur.
Si autem in Græca lingua hoc ei accidit, quam nutritus in Tarso Ciliciæ a parua æta-
te imbiberat; quid de Latinis dicendum est, qui verbum de verbo exprimere conan-
tes, obscuriores faciunt eius sententias, & veluti herbis crescentibus, frugum strangu-
lant vbertatem?]

Ceterum quanti ipse fecerit, ac ceteris æstimandum esse iudicari Pauli genus di- **VII.**
cendi, ad Pammachium ^f scribens insinuat, dicens: Paulum Apostolum proferam; **f Hier. ad Pammach. epist. 50.**
quem quotiescumque lego, videor mihi non verba, sed audire tonitrua. Legite episto-
las eius, & maxime ad Romanos, ad Galatas, ad Ephesios, in quibus totus in certa-
E mine positus est; & videbis eum in testimonijs quæ sumit de veteri Testamento, quàm
artifex, quàm prudens, quàm dissimulator sit eius quod agit: videntur quidem verba
simplicia, & quasi innocentis hominis & rusticani, & qui nec facere nec declinare no-
uerit insidias; sed quocumque respexeris, fulmina sunt.] ac rursum ad eundem ali-
g Hier. ad Pammach. epist. 62. bi ^g: Vbi electionis vas, tuba Euangelij, rugitus leonis nostri, tonitrus Gentium, flu-
men eloquentiæ Christianæ: qui mysterium retro generationibus ignoratum, & pro-
fundum diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei magis miratur, quàm loquitur.] Hactenus
de Pauli eloquentia Hieronymi iudicium.

Sed quod ad hyperbata spectat, quæ sæpe in eius epistolis offenduntur: Irenæus **VIII.**
hanc reddit rationem, dicens ^h: Hyperbata frequenter vtitur Apostolus propter ve- **h Irenæus lib. 8. c. 7.**
locitatem sermonum suorum, & propter impetum qui in eo Spiritus est.] Ceterum **PAVLVS HYPERBATA VNDE.**
Augustinus hæud concedit Paulum imperitum fuisse sermone, sed eloquentissimum

prædicat: aliterq. quàm Hieronymus, eiusdem Pauli explicat verba, dicentis: Etfi imperitus sermone, non scientia.] Id, inquit, quasi concedendo obrectatoribus, sic locutus, non tamquam id verum agnosceret, confitendo. Si autem dixisset: Imperitus quidem sermone: et non addidisset, Et non scientia: nullo modo aliud posset intelligi. Scientiam plane non cunctatus est profiteri, sine qua esse doctor Gentium non valeret. Certe si quid eius proferimus ad exemplum eloquentiæ, ex illius utique epistolis proferimus, quas etiam ipsi obrectatores eius, qui sermonem præsentis contemptibilem putari volebant, graues & fortes esse confessi sunt.^a] hæc Augustinus^b; qui & superius de eiusdem Pauli eloquentia pluribus differens, hæc tandem ait: Sicut ergo Apostolum præcepta eloquentiæ secutum fuisse, non dicimus; ita quòd eius sapientiam secuta sit eloquentia, non negamus.] hæc ille, qui eadem declarat exemplis.

^a 2. Cor. 10.
^b Aug. de doctr. Christi. lib. 4. c. 7.

IX.

c 1. Cor. 3.

STVDIVM PAVLI ERGA CORINTHIOS.

At vero vt reuertamur ad ea quæ dicebantur de Paulo & Apollo: non hæc Paulus agebat, scribens ad Corinthios^c, vt qui se profiterentur Apollo vel Cephæ esse discipulos, eos ab illis auerteret, ac sibi petulanter adscisceret; sed potius id curabat, vt dissensione ac diuisione omni reiecta, omnes (vt par erat) in vnum Christum Dominum ac Deum Patrem vniret, a quo & nomen acceperant Christianum. Vnde & ait: Nemo itaque gloriatur in hominibus. Omnia enim vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephæ, siue mundus, siue vita, siue mors, siue præsentia, siue futura: omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei.] Nec insuper quòd Apollo aliam inijsset in prædicatione Euangelij rationem, eum contemptibilem reddit, aut fugillat, sed æque commendat, ac laudat: quem & sicut se ipsum eisdem imitandū proponit, cum ait: Hæc autem, fratres, transfigurauit in me & Apollo propter vos: vt in nobis discatis, ne supra quàm scriptum est, vnus aduersus alterum infletur pro alio.] quibus quidem verbis magnam inter ipsos fuisse animorum coniunctionem, nec æmulationem aliquam intercessisse, sed pari consensione, licet diuerso modo, Christi fidem prædicasse, declarat. In eo igitur totus fuit Paulus, ne occasione hominum, euacuaretur (quod ait) crux Christi, ab hominibusq. potius quàm a Christo denominari illi deligerent, quod fuit semper proprium hæreticorum. Vnde apud Ambrosium^d hæc leguntur: More hæreticorum dissentientes ab inuicem, hominibus deuoti, Pauliani, & Petriani, & Apolloniaci dici volebant, non Christiani: quod valde exprobrat Apostolus.] et infra^e: Sicuti hæretici, qui se aut Photinianos, aut Arianos, aut Cataphrygas, aut Nouatianos, aut Donatianos, aut Manichæos vocari non abhorrent, ita & Corinthij.] Augustinus de iisdem hæc habet^f: Temporibus Apostolorū, qui dicebant: Ego quidem sum Pauli: Ego quidem Apollo: Ego autem sum Cephæ: quamuis non per impiorum, sed sanctorum nomina, ipsi tamen impia schismata faciebant, hoc ipsorum erat proprium & detestabile vitium.] quod sunt æmulati omnes fere hæretici, vt a suo nomine suos sectarios nominarint: Catholici vero, exemplo Apostolorum, hoc maxime omnium sunt auerfati, ac potissimum insectati.

^d Apud Ambrosium in pref. epist. 1. ad Corinthios.
^e Apud eundem ibid. in c. 1.

^f Aug. de uniu. apt.

X.

g Hier. 1.

DE SCELERE A CORINTHIOS HINC PERPETRATO.

^h Chrysost. hom. 5. in 1. ad Corinthios.
ⁱ Theodoret. in pref. 1. ad Corinthios.

^k 1. Cor. 5.

At quoniam diuisa semel Ecclesia schismate, simul omnia confunduntur, ipsaq. morum disciplina negligitur, & cuncta denique in deterius dilabuntur: multa & quidem enormia in Ecclesia Corinthiorum acciderunt; quæ Paulus, eadem ad eos scripta epistola, maxime laborat vt tollat, emendet, perperam facta corrigat, collapsa restituat, atque recens, quæ illis opus esse videret, instituat: perinde ac Dominus^g Hieremiæ agendum præceperat, vt euelleret, destrueret, disperderet, & dissiparet, ac subinde ædificaret, atque plantaret. Portentosum quoddam facinus, auditu horrendum, a quodam illorum (non quidē ex vulgo, sed, vt existimarunt Chrysostomus^h & Theodoretusⁱ, ab aliquo eorum qui ceteros sapientia antecellere viderentur, quiq. factiose Ecclesiā diuisissent, seq. duces ceteris præstitissent erroris) fuerat perpetrātū; quod Paulus^k cū insectatur, refert his verbis: Omnino auditur inter vos fornicatio, & fornicatio talis, qualis nec inter Gentes: ita vt vxorem patris aliquis habeat. Et vos inflati estis, & non magis luctum habuistis, vt tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit.] Diuisi enim semel ab inuicem, ad suarum laudum accessionem proficere, quod de aliorum æstimatione decresceret, existimantes, aliorum casu magis elati quàm cauti, fastuq. sublimes quàm exemplo humiles reddebantur. Paulus igitur, cum non esset eiusmodi facinus quod dissimulari facile posset, id genus medicamentum vlceri hactenus putrescenti adhibendum præcepit, cum ait: Ego quidem absens corpore, præsens

autem

A autem spiritu, iam iudicauit vt præsens, cum qui sic operatus est, in nomine Domini nostri Iesu Christi, congregatis vobis & meo spiritu cum virtute Domini nostri Iesu Christi, tradere huiusmodi satanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus sit in die Domini nostri Iesu Christi.] Aduersus autem illos, qui inflati essent, sic superius^a comminatus fuerat: Tamquam non venturus sim ad vos, sic inflati sunt quidam. Veniam autem ad vos cito, si Dominus voluerit: et cognoscam non sermonem eorum qui inflati sunt, sed virtutem (non enim in sermone est regnum Dei, sed virtute.) Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate & spiritu mansuetudinis?] a 1. Cor. 4.

Sed quod ad poeniam pertinet in incestuosum hominē Pauli sententia infligendam, vt satanæ traderetur: non modo vt eiusmodi a dæmone obsessus miserabiliter cruciaretur, esse intelligendum; sed etiam, quòd sic traditus satanæ, a communicatione Fidei lium haberetur abscissus, & (quod communi vsu loquendi fertur) excommunicatus, Patres omnes consentiunt: nam tollendum eum de medio eorum dixerat. Id Tertullianus in primis: Illis, inquit^b, traditis satanæ, id est, extra Ecclesiam proiectis.] et alibi^c: Abijcitur extra ciuitatem in locum immundum, deditus scilicet satanæ in interitum carnis, nec amplius reædificatur in Ecclesia post ruinam.] sicq. apparet illud Apostoli, auferri de medio, nihil aliud fuisse, quàm tradere satanæ; & tradere satanæ, istud ipsum, quod de Ecclesia eijcere. Porro ait multū differre, tradere satanæ aliquem, & tradere alicui angelum satanæ, sicut & idem testatur Apostolus. Eodem modo Pauli sententiam explicant Hilarius^d, Hieronymus^e, Ambrosius^f, Augustinus^g, ac reliqui Latinorum, Græci pariter, vt Origenes^h, Chrysostomus, Theodoretus, & alij interpretes in dictum locum Pauli epistolæ ad Corinthios. Ceterum non semel tantum, sed sæpe ad coercendam contumaciam delinquentium, eadem excommunicandi censura vsus est Paulus. Nam Alexandrum & Hymenæum satanæ se tradidisse, ipse testatur ad Timotheumⁱ scribens: nec aliud significare voluit, cum ad Galatas scriberet, dicens^k: Si quis annunciauerit vobis præter id quod accepistis, anathema sit.]

XI.
DE EXCOMMUNICATIONE A PAVLO INFLICTA.

^b Tertul. de pudicit. c. 13.
^c Ibid. c. 20.

^d Hilarius in Psal. 118.

^e Hieronym. in Ezech. c. 17.

^f Ambros. de poenitent. lib. 1. c. 14.

^g August. lib. de fid. & operibus c. 20.

^h Orig. in Iud. hom. 5.

ⁱ 1. Tim. 1.

^k Galat. 1.

XII.

Quòd vero qui ea censura percellitur, ab Ecclesia eijceretur, eaq. excommunicatio dici a maioribus consueuerit, non quidem a Paulo est primitus institutū: nam Iudæis in obseruatione erat, vt cum quis immane aliquod perpetrasset scelus, non a templo tantum, sed a synagogis etiam dimoueretur. vnde apud Ioannem^l legitur, hanc poenam Iudæos comminatos fuisse ijs qui Iesum confiterentur esse Christū; qua & multatus est cæcus, qui a Christo fuit illuminatus: eademq. ab iisdem fore afficiendos Apostolos, Dominus prædixerat, cum ait^m: Absque synagogis facient vos.] Vnde & Cyrillusⁿ: Magnum re vera apud Iudæos opprobrium ducebatur, si quem de synagoga eiecissent. Sicut enim nunc homicidæ, vel adulteri, vel ceteri capitalibus criminibus rei ab Ecclesia pelluntur: ita tunc confessores Christi a synagoga Iudæorum eliminabantur.] Apud Essenos quoque terribile excommunicationis genus in vsu fuisse, Iosephus testatur, cum ait^o: Deprehensos vero in peccatis a sua congregatione depellant; & qui taliter fuerit condemnatus, miserabili plerumque morte consumitur. Illis quidem sacramentis & ritibus obligatus, neque capere ab alijs oblatum cibum potest; herbas vero pecudum more decerpens, & fame exesus per membra corrumpitur. Ob quod etiam plurimos plerumque miserati, extremum spiritum agentes receperunt; sufficientem pro peccatis eorum, quæ vsque ad mortem adduxerit, poenam luisse censentes.] hæc Iosephus.

^l Ioan. 9.
EXCOMMUNICATIONE APVD IUDÆOS IN vsu.

^m Ioan. 16.
ⁿ Cyrill. in Ioan. lib. 6. c. 20.

^o Ioseph. de bello Iud. lib. 2. c. 7.

E Sane & apud Gentiles, & in primis ipsos Romanos, species quædam huius supplicij videbatur esse in vsu, cum videlicet aliquis ob perpetratum nefandum aliquod facinus Diti deuouebatur, siue diris; dictæ enim diræ erant furia infernales. talis vero (vt tradit Dionysius Halicarnassæus^p) poterat a quolibet impune occidi. Apud Gallos si qui eorum sacerdotibus, qui Druydæ dicebantur, non paruissent (penes illos enim erant iudicia tam rerum capitalium, quàm etiam litium & controuersiarum priuatarum & publicarum) & eorum decretis non stetitissent, sacrificijs iisdem interdicebatur. Erat hæc poena apud illos grauissima: nam quibus sic interdictum erat, ij numero sceleratorum habebantur, ab iisdemq. omnes decedebant, aditū sermonemq. fugiebant, rati nimirum quacumque leui cum eis communicatione eorum contagione affici: insuper nec ijs ius petentibus reddebatur, nec etiam honos vllus exhibebatur. hæc omnia Cæsar^q. Sed ad nostra redeamus.

XIII.
EXCOMMUNICATIONE APVD GENTILES.

^p Dionys. lib. 2.

^q Cæsar cōment. de bello Gall. lib. 6.

XIV. Exemplo igitur Apostoli, & Domini auctoritate, qui non tantum soluendi, sed & ligandi suis tradidit potestatem, in Ecclesia Catholica vsus excommunicandi receptus; & frequenter, cum visum est opus, adhibitus, haecenus perseverat: ut grauiorū peccatorum rei, sicut olim de Paradiso Adam, sic modo isti (ait Hieronymus^a) de Ecclesia eijciantur. Idcirco Tertullianus^b eandem animaduersionem modo nominat diuinam censuram, de qua ait: Ibidem etiam exhortationes, castigationes, & censura diuina: nam & iudicatur magno cum pondere, ut apud certos de Dei conspectu: summumq. futuri iudicij prauiudicium est, si quis ita deliquerit, ut a communione orationis & conuentus & omnis sancti commercij relegatur.] modo anathema nominat, ut cum dicit^c: Ibidem Scorpio pro solea anathema inlidito, & relinquito in suo sopore morientem.] modo vero alijs verbis circumscibit, ut cum ait, lanistam^d arcendum ab Ecclesia, vel stupri^e reos arcendos ab omni communione fraternitatis: item relegare^f in perpetuum diffidium, communicatione^g interdiceret, prohibere ne in Ecclesiam recipiatur, communicatione^h depellere, itemq. submouereⁱ a limine & omni tecto Ecclesiae, dare extra Ecclesiam, sacramento benedictionis exauctorare. Sic & ab excommunicatione absolutionem appellat^k largiri postliminium Ecclesiasticae pacis, ad Ecclesiam reuocare, & Ecclesiae concorporare: quae omnia loca Pamelius, de sacris litteris optime meritis, diligenter obseruat. Cyprianus (quod idem saepe^l notat) eandem censuram modo abstentionem nominat, modo alijs periphraibus circumscibit: ut, arcere a communione, non communicare, vel a communicatione cohibere, excludere vel eijcere ab Ecclesia, abstinere a communicatione, depellere, condemnare, & alijs similibus: ut ad Pomponium scribens, excommunicationem gladium spiritualem appellat, cum ait^m: Spirituali gladio superbi & contumaces necantur, dum de Ecclesia eijciuntur.]

EXCOMMVNICATIO QUIBUS MODIS A MAIORIBUS DICTA
^a Hieronym. in Oseam c. 6.
^b Tertul. in A-polog. c. 39.

^c Tertull. in Scorp. c. 1.
^d Tertull. de idol. c. 11.
^e Tertull. ad uxor. lib. 2. c. 3.
^f Tertul. aduer. haeret. c. 30.
^g Tertul. aduer. Marc. lib. 4. cap. 24.
^h Tertul. de monog. c. 15.
ⁱ Tertul. de pudicit. c. 4. & 14.
^k Ibid. cap. 15.
^l Cyprian. epist. 38. not. 10.
^m Cyprian. epist. 02.

XV. Quod vero praeter ceteris alijs nominibus eadem Ecclesiastica censura frequentiori vsu excommunicatio dici soleat, ex eo accidisse videtur, quod qui ea percellerentur sententia, a communicatione Christi corporis potissimum arcerentur. Vnde Cyprianusⁿ: Eucharistiam quotidie ad cibum salutis accipimus: intercedente aliquo grauiore delicto, dum abstenti & non communicantes a caelesti pane prohibemur, a Christi corpore separamur.] et paulo post: Ut manifestum est eos viuere qui corpus eius attingunt, & Eucharistiam iure communicationis accipiunt; ita contra timendum est, & orandum, ne dum quis abstentus separatur a Christi corpore, procul remaneat a salute, comminante ipso, & dicente: Nisi ederitis carnem Filij hominis, &c.] Sed & ea de causa, quod iidem etiam a Fidelium arcerentur communicationis consortio, proprie eadem censura excommunicatio est appellata; quo nomine frequenter vitur Augustinus, ut cum ait^o: Nisi essent grauia delicta, ut etiam excommunicatione plectenda sint; non diceret Apostolus^p: Congregatis vobis & meo spiritu tradere huiusmodi hominem satanae in interitum carnis, &c.]

ⁿ Cyprian. de orat. Dom.
^o August. de fid. & operib. c. 26.
^p 1. Cor. 5.

XVI. Cur autem satanae tradi dicatur qui ab Ecclesia eijcitur, haec Hilarius^q: Omnis enim in quo peccati voluntas est, Deo vacuus est; & vbi Deus non est, illic diaboli locus est; qui insidians atque obsidens, vbi adeundi opportunitatem habuerit, tamquam vacuum domum occupat, quae ei, Deo iam discedente, sit tradita.] et inferius: Qui enim ab Ecclesiae corpore respuuntur, quae Christi est corpus, tamquam peregrini & alieni a Dei corpore, dominatu diaboli traduntur.] haec Hilarius. Et Hieronymus^r in eadem sententiam: In veteri lege quicumque sacerdotibus non obtemperasset, aut extra castra positus lapidabatur a populo, aut gladio ceruice subiecta, contemptum expiabat cruore: nunc vero inobediens spirituali mucrone truncatur, aut eiectus de Ecclesia rabido daemorum ore discerpitur.] idem alibi^s eandem censuram virgam ferream appellans, ait: Miror sanctum Episcopum, in cuius parochia esse presbyter dicitur, acquiescere furori eius, & non virga Apostolica, virgaq. ferrea confringere vas inutile, & tradere in interitum carnis, ut spiritus saluus fiat.]

^q Hil. in Psal. 118.
^r Hier. epist. 1.
^s Hier. epist. 38.

XVII. Gregorius Nyssenus in ea oratione quam habuit aduersus eos qui aegre ferunt reprehensiones: Si, inquit, segregatione a nobis clausae sunt portae Ecclesiae, blasphemij & maledictis infectamur.] et post alia multa de contumacia & damno talia patientium; haec addit: Si haberes oculos apud animae essentiam, ostendissem tibi segregatione figuram & habitum condemnati, cuius collum premitur grauissimis vinculis, & nullum

MALA QUAE PATI COGATVR EXCOMMVNICATVS.

A nullum habet membrum liberum aut solutum. Et vtinam intra huius vitae terminos circumsciberetur supplicium. Nunc autem si quid humanitus contigerit, & mors repente tamquam fur nocte aduenerit; scias tibi, quae illic sunt, esse clausa. Sunt diligentes & non ludentes ianitores regni. Vident animam ferentem signa segregationis, non secus atque quempiam, qui sordida & impexa coma arguit carcerem: eamq. eijciunt a via quae tendit ad ea quae sunt bona & pulchra; nec concedunt ut videat ordines iustorum & angelicam laetitiam. Misera autem tunc saepe conquerens de suo malo consilio, flensque, lugens, & eiulans, perpetuo erit in tetro & maesto loco abiecta, tamquam in angulo, & numquam desinet, & nullam admittet consolationem, luctum extendens in aeternum.] et paulo post: Ne Episcopalis arrogantiae existimes esse segregationem: lex est patria, vetus est regula Ecclesiae, quae coepit a lege, & fuit confirmata in gratia. Considera sanctum Paulum in reos emittentem sententias segregationis, & iuuenem Corinthium eo curantem medicamento, qui satanice nouercae infano erat captus amore.] haec ipse.

B Enimvero quam proficua & utilis haec posita sit censura in Ecclesia^a, Origenes, qui claruit (ut alias diximus) temporibus Seueri vsque ad Gallum & Volusianum, haec ait: Peccauit quispiam, & post peccatum postulat communionem: si ei conceditur quod rogat, in incommodum omnium venia procedit, & laxatis frenis, sceleribus panditur via: Sin vero cum rationabili deliberatione, non ut misericors, nec rursus ut crudelis iudex, sed & quasi vni prouidens, & de omnium salute pertractans, considerauerit populi damnum in vnus venia; haud dubium est quin faciat eijci vnum de Ecclesia, ut multos saluet incolumes. Age nunc considera mihi & medicum, si cessauerit a sectione eius vulneris quod secandum est, si non viderit id quod indiget cauterio, videlicet propter dolores qui ex talibus remedijs consequuntur; quomodo crescat infirmitas, & in deterius verus humor exuberet. Si vero (ut ita dicam) temerarius ad vulnus sector accesserit, & inusserit plagam; curat eum qui secatur & vritur: quia paululum seueritatis absumpsit, licet visus fuerit aegrotanti ad horam non misereri. Ita & Deus, &c.] plura enim in eadem sententiam, sicut & alij complures Ecclesiastici tractatores.

C Hi etiam grauissimum omnium eiusmodi censurae pondus considerantes, non nisi ex grauissima causa eam esse adhibendam tradiderunt, ut inter alios Gregorius Nazianzenus^b atque Chrysostomus^c; qui non sic quidem abstinendum dixerunt ab eadem in meritis infligenda poena, sed omnia primum experienda esse remedia, quam membrum sectione a ceteris diuellatur. Nam & ipse Gregorius^d inuehitur in eos qui omnibus indistincte Ecclesiae aperiunt portas, & passim proijciunt absque delectu margaritas ante porcos. Et Chrysostomus^e haec de se ipso: Nos quidem ad soluendum dumtaxat uti potestate vellemus, quinimmo nec huius necessitatem vellemus habere; nullum enim volumus apud nos esse captiuum: non ita miseri sumus & aermnosi, licet valde simus viles. Si vero coacti fuerimus, ignoscite. Non enim sponte, vel volentes, sed plus vobis dolentes ligatis iniicimus vincula. Si quis autem haec contemnat; iudicij tempus aderit, quod eum doceat: reliquum autem nolo dicere, ne mentem vestram conturberem. Nam nos quidem primum ne trahamur in necessitatem optamus: quod si venerimus, nostrum implemus officium, vincula iniicimus, &c.] haec Chrysostomus: quae autem subduriuscula ab eo dicta videntur ea homilia, cuius est titulus, De non infligendo anathemate; quoniam ex rei gestae occasione verborum sensus accipiendus est, consule quae dicta sunt a nobis suo loco quarto Annalium tomo. Id etiam Ambrosius^f, dum ait: Cum dolore amputatur etiam quae putruit pars corporis, & diu tractatur si potest sanari medicamentis: si non potest, tunc a medico bono abscinditur. Sic Episcopi affectus boni est, ut optet sanare infirmos, serpentina auferre, vlcera adurere aliqua, non abscindere, postremo quod sanari non potest, cum dolore abscindere. Vnde pulcherrimum illud praecipuum magis eminent, ut cogitemus non quae nostra sunt, sed quae aliorum.] haec Ambrosius, ex quo, sicut etiam ex ceteris Patribus, in eadem sententiam multa alia dicta afferri huc a nobis possent, quae vt superflua omittimus.

D Sed quid tunc fiet, si Episcopi non vt decet pastores se gerunt, sed (quod reprehendit Apostolus^g) percussores se exhibent? De his haec Origenes^h: Interdum fit, vt aliqui

XVIII.
^a Orig. in Hier. hom. 9.
VTILIS ANIMADVERSIO.

XIX.
HAUD TEMERE INFLIGENDA EXCOMMVNICATIO.
^b Greg. Nazian. in orat. de moder. in disp. seruand.
^c Chrysost. hom. de anath.
^d Greg. Nazian. Apol. 1.
^e Chrysost. ad popul. Antioch. homil. 90.

^f Ambros. offic. lib. 2. c. 27.

^g 1. Tim. 3.
XX.
^h Origen. in Genit. hom. 14.

non

non recto iudicio eorum qui præsumunt, Ecclesia pellantur, & foras mittantur. Sed si aperte ante non exijt, hoc est, si non egit ut mereretur exire, nihil læditur ab eo, quod non recto iudicio ab hominibus videtur expulsus: et ita fit interdum, ut ille qui foras mittitur, intus sit; & ille foris, qui intus retineri videtur.] hæc ipse. Queritur de his Hieronymus^a sic dicens: Superbia maiorum, & præpositorum iniquitate frequenter pelluntur ab Ecclesia, ut dispergantur a Domino, quos ipse saluauit.] Verum quid alibi^b Non debemus ergo, inquit, si forsitan ob aliquod peccatum de congregatione fratrum & de domo Dei eijcitur, reluctari; sed æquo animo latam in nos ferre sententiam, & dicere cum Propheta: Iram Domini sustinebo, quoniam peccaui ei; donec iustificet causam meam.] ac rursus, ut suæ salutis, qui excommunicatus est, sollicitus esse debeat, quo ad Ecclesiam reuocetur, admonens, ait^c: Desperare non debet, nec se otio & desidia tradere; sed bonis operibus nitens, mille vijs ad Ecclesiam reuerti, satagere debet.] B Et Gregorius^d: Hæc de solutionis ordine breuiter dixerim, ut sub magno moderamine pastores Ecclesiæ vel solvere studeant, vel ligare. Sed vtrum iuste, an iniuste obliget pastor; pastoris tamen sententia gregi timenda est; ne is qui subest, & cum iniuste forsitan ligatur, ipsam obligationis suæ sententiam ex alia culpa mereatur. Pastor ergo vel absoluere indiscrete timeat, vel ligare. Is autem, qui sub manu pastoris est, ligari timeat vel iniuste, nec pastoris sui iudicium temere reprehendat; ne etsi iniuste ligatus est, ex ipsa tumida reprehensionis superbia, culpa quæ non erat, fiat.] hucusque Gregorius. atque de his satis.

XXI.

e 2. Cor. 3.

EXCOMMUNICATIO IN QVOS INFLIGI SOLEAT.

f Aug. epist. 14.

At vero non ignorandum est, Ecclesiam non nisi in publice peccantem, vel quem admonitionibus præcedentibus senserit contumacem, consueuisse eiusmodi poenam infligere, secundum quod Paulus admonuit, dicens^e: In promptu habentes vlcisci omnem inobedientiam.] Vnde & S. Gregorius ad Natalem Episcopum Salonitanum: De excommunicationis articulo, quæ tamen interposita conditione gradus secundo vel tertio iam (ut ita dicam) ex necessitate subiuncta est, beatitudo vestra immerito queritur; cum Paulus Apostolus dicat: In promptu habentes vlcisci omnem inobedientiam.] Cû igitur quædam pertinacia hominem implicauerit, quacumque ex causa illa præcesserit, siue ex fide, quæ omnium maxima iudicatur, siue ex bonis temporalibus, quæ censetur omnium minima, eiusdem seueritate censuræ potest iure percelli. Vnde S. Augustinus de his qui possident aliena bona, hæc ait^f, scribens ad Macedonium: Nolentes autem reddere, quos nouimus & male abstulisse, & vnde reddant habent, arguimus, increpamus, & detestamur, quosdam clam, quosdam palam, sicut diuersitas personarum diuersam videtur posse recipere medicinam, nec in aliorum perniciem ad maiorem infamiam concitari: aliquando etiam, si res magis curanda non impedit, sancti altaris communionem priuamus.] hæc Augustinus. Quibus autem verbis excommunicationis sententia antiquitus proferri solet, ex scripto paulo inferius recitabimus, cum agemus de iudiciali potestate Episcopis concessa. Per multa his addenda essent: sed quæ diximus, ad Ecclesiasticas traditiones (prout nostri muneris est) insinuandas, ac confirmandas, satis roboris habere videntur.

XXII.

DEGRADATIO, SUSPENSIO. g Tertullian. de bapt. c. 17.

h Cyprian. epist. 65.

i August. epist. 235. ad Quirilian.

k Cyprian. epist. 20.

l August. epist. 137.

m August. epist. 236.

n August. epist. 136. & 137.

Id tamen his addere non omittimus, fuisse (ut nunc est) apud maiores Ecclesiasticam illam censuram in obseruatione, quæ dicitur degradatio, seu exauctoratio, vel depositio, cum Ecclesiæ minister ob aliquod facinus perpetratum, ex officio & ordine deijcitur, in quem fuerat sublimatus. Est eius rei exemplum apud Tertullianum^g de presbytero Africano, qui ob eam causam, quod fictitias quasdam Periodos Pauli & Theclæ confinxerat, sacerdotio priuatus, loco decidit. S. Cyprianus^h etiam scribens ad Rogatianum de diacono superbo ac contumaci, hoc ipsum monens, sic ait: Fungaris circa eum potestate honoris tui, ut eum vel deponas, vel abstineas.] Denique ipsa degradationis voce etiam vitur Augustinusⁱ. Erat & in vsu ea censura, quæ suspensio dicebatur, cum clericus ne in ordine sibi collato ministraret, ab Episcopo vetaretur. Vfus est ea Cyprianus^k in suos presbyteros, qui lapsos, nondum peracta poenitentia, suscepissent. meminit & eiusdem Augustinus^l ex Concilio Africano: quam & ipse exercuit^m in presbyterum castitatis & temperantiæ transgressorem. Animaduersio etiam illa vsu frequens erat, ut delinquentis clerici nomen deleteretur ab Ecclesiæ tabulis; vel saltem, cum vehementi alicuius facinoris suspitione laboraret, nomen eius supprimeretur, nec sicut ceterorum publice recitaretur. Vtriusque censuræ meminit idem Augustinusⁿ, &

ante

A ante ipsum Cyprianus^a. Sunt & aliæ poenæ Ecclesiasticæ, quæ tum in Canonibus qui dicuntur Apostolorum, tum etiam in Conciliorum decretis habentur expressæ. Sed de his satis. iam ad eam, de qua susceptus est sermo, Pauli epistolam redeamus.

Cum itaque incestuosum hominem excommunicationis poena perculisset, ac admonuisset ceteros ab eodem seiungi, nec se illi commiscere; & ut eadem magis inculcaret, iterum repetiisset, sic dicens: Scripsi vobis in epistola, ne commisceamini fornicarijs] & paulo post: Nunc autem scripsi vobis, non commisceri, si is qui frater nominatur, est fornicator] subiit in aliquorum mentem, fuisse ab Apostolo aliam adhuc ante hanc ad eosdem Corinthios datam epistolam. Sed verior probatur Ioannis Chrysostomi^b & aliorum sententia, ut ea Pauli verba ad ea potius quæ proxime dixerat, referantur, quàm ad aliam aliquam, cuius nulla est memoria, scriptam epistolam inducantur.

Dum vero Paulus Apostolus eadem epistola non tantum quæ dicta sunt, sed & cetera quæ in Corinthiorum Ecclesia essent collapsa, restituit; miro quodam Dei consilio ac prouidentia, quid in vnaquaque Ecclesia in posterum esset agendum, edocuit. Maximi quidem ponderis erat in Ecclesia iudicij tribunal erigere; quo tamen potius carere posse optasset. Nam si omnes Christi fideles ex æquo, qua semel imbuti essent, Evangelicam pietatem excoluissent; nullum profus ad lites dirimendas opus fuisset iudicium constituere. sed quod essent nonnulli rerum temporalium cupidi, non tantum sua auide possidentes, verum etiam in aliena procaciter inhiantes; opus fuit Apostolum his consulere, & quæ ad optimum Christianæ reipublicæ statum pertinent, ordinare. Ad eos igitur scribens, ac in primis redarguens ait^c: Audet aliquis vestrum, habens negotium aduersus alterum, iudicari apud iniquos, & non apud sanctos? An nescitis quoniam sancti de mundo iudicabunt? Et si in vobis iudicabitur mundus; indigni estis qui de minimis iudicetis? Nescitis quoniam Angelos iudicabimus? quanto magis sæcularia? Sæcularia igitur iudicia si habueritis; contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum. Ad verecundiam vestram dico. Sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit iudicare inter fratrem suum? sed frater cum fratre iudicio contendit, & hoc apud infideles? Iam quidem omnino delictum est in vobis, quod iudicia habetis inter vos. Quare non magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini?] hæc Paulus.

Quod vero ad antiquum eius rei vsum in Ecclesia seruari solitum pertinet, hæc leguntur apud Clementem^d: Præclara Christiani laus est, cum nullo habere negotium. Quod si ex aliqua vexatione & tentatione lis alicui oriatur, curet ut ea transigatur, etiam si detrimentum pati debeat: nec ad Ethnicum iudicium accedat, sed nec patiatur mundanos magistratus de nobis ius dicere: nam per illos diabolus seruos Dei vexat, & nobis notam inurit, quasi non habeamus nos vnum sapientem, qui possit inter fratres ius administrare, & controuersias componere. Non cognoscant ergo Gentes controuersias.] et post multa: Iudicia vestra fiant in secunda sabbati, ut si qua controuersia ex sententia vestra oriatur, vsque ad sabbatum libera sit vobis facultas, qua possitis controuersiam illam componere, & pacem conciliare inter eos qui litigant. Ad sint autem iudicio diaconi & presbyteri, integre iudicaturi, veluti Dei homines, cum iustitia. Cum vtraque persona venerit, prout lex iubet, ambo qui litigant, statuantur in medio tribunali: ijsq. auditis, sancte iudicium pronunciate, studentes ante sententiam Episcopi eos conciliare, ne exeat supra terram iudicium in peccatorem.] habet hæc Clemens & alia^e plura de iudicio Ecclesiastico exercendo ex Constitutionibus Apostolorum, quas Epiphanius^f aliquando citat; ut non sit dubium, illum commentarium antiquissimum esse.

Ex his dictis igitur liquet, mentem fuisse Pauli, non quemlibet ex Christianis infimi ordinis iudicio præficere, sed sapientem. Vnde etiam Theodoretus hæc ait^g: Qui est (inquit Paulus) omnium abiectissimus & Ecclesiæ minimus, est præstantior ijs, qui apud illos intelligentes & doctissimi existimantur. Neque enim iubet eos iudicare, qui sunt in Ecclesia abiectissimi: et hoc significant ea quæ sequuntur: Ad verecundiam vestram dico. Sic non est inter vos sapiens, qui possit iudicare inter fratrem suum?] At non quemlibet ex sapientibus, sed & sacerdotem iudicio præficiendum esse ex sententia Pauli, secundum ea etiã quæ recitauimus ex Clemente, Ioannes Chrysostomus^h affirmat,

mat,

a Cyprian. epist. 10. & 60.

b Chrysost. in 2. ad Corinth. c. 5. Theodoret. istid. & alij.

DE IUDICIO ECCLESIASTICO.

c 1. Cor. 6.

XXV. d Clem. Constit. lib. 2. cap. 49. 50. 51. IUDICIUM ECCLESIASTICVM QVALE.

e Clem. eod. lib. c. 52. 53. 54. 55. 56. 57. f Epiph. hares. 45. & 70.

XXVI. g Theodor. in 2. ad Corinth. 6.

QVIS PRAEFICIENDVS IUDICIO ECCLESIASTICO.

h Chrysost. in 2. ad Corinth. 6. homil. 16.

mat, dum ait : Cum hyperbole & exuperatione nos volens docere, quod quicquid sit, non oporteat externis dare, mota quæ videbatur esse obiectione, ante eam soluit. Nam quod dicit, est huiusmodi: Fortasse dicit quispiam, nullum esse inter vos sapientem, neque qui ad discernendum & iudicandum sit idoneus. Et quid tum? Nam etsi nullus, inquit, sit sapiens, vos minimis permittite.] et post pauca: Est enim admodum turpe, si ne fratribus quidem sacerdos possit esse auctor reconciliationis, sed necesse sit recurrere ad externos. Quamobrem dicens, Contemptibiles qui sunt: non hoc dicit præcipue, quod oporteat eos qui sunt abiecti, constituere; sed eos tangens: nam quod eos ijs qui possunt discernere ac diiudicare, permittere oporteat, significauit, dicens: Sic nec est inter vos sapiens quisquam.]

XXVII.

EPISCOPI IVDI-
CES IN ECCLIE-
SIA.

a August. de
oper. monach.
6. 24.

Augustinus etiam in libro quem scripsit de Opere monachorum, Episcopis eiusmodi iniunctum esse iudicium testatur, cum ait: Testem inuoco super animam meam, quoniam malle per singulos dies certis horis, quantum in bene moderatis monasterijs constitutum est, aliquid manibus operari, & certas horas habere ad legendum & orandum, quàm tumultuosissimas perplexitates causarum alienarum pati de negotijs sæcularibus vel iudicando dirimendis, vel interueniendo præcidendis. Quibus nos molestijs idem affixit Apostolus, non utique suo, sed eius qui in eo loquebatur, arbitrio: quas tamen ipsum perpeffum fuisse, non legimus: aliter enim se habebat Apostolatus eius discursus. Nec dixit: Sæcularia igitur iudicia si habueritis, ad nos deferre, aut nos constituite ad iudicandum: sed eos qui contemptibiles sunt in Ecclesia, hos, inquit, collocate. Ad reuerentiam vobis dico. Sic non est inter vos quisquam sapiens, qui possit inter fratrem suum iudicare; sed frater cum fratre iudicatur, & hoc apud infideles. Sapientes ergo, qui in locis consistebant, fideles & sanctos, non qui hac atque illac propter Euangelium discurrebant, talium negotiorum examinatores esse voluit. Vnde numquam de illo scriptum est, quod aliquando talibus vacauerit, a quibus nos excusare non possumus, etiam si contemptibiles nos simus: quia & hos collocari voluit, si sapientes defuissent, potius quàm negotia Christianorum deferrentur ad forum. Quem tamen laborem non sine consolatione Domini suscipimus pro spe vitæ æternæ, ut fructum feramus cum tolerantia.] hæc Augustinus.

XXVIII.

b Apud Ambros.
in 1. ad Cor. 6.

Sed quod nulla a Paulo de Episcopo mentio habeatur, cum (vt vidimus) ex ipsius mente in Ecclesia Episcopi eiusmodi officium exercerent; ea apud Ambrosium atque omnino vera affertur ratio: Ideo fratrem iudicem eligendum esse dicit, quia adhuc rector in Ecclesia illorum non erat ordinatus.] Ceterum eiusmodi iudiciariam potestatem in Ecclesia Dei collatam Episcopis, non tantum ex dicta (vt vidimus) institutione Apostolica prouenisse, sed ab ipso Domino Iesu Christo duxisse principium, & accepisse auctoritatem, certum est. Christi enim sacerdotium fore secundum ordinem Melchisedec, qui simul Rex fuit atque sacerdos, Dauid olim præcinuerat, & Paulus est dilucidius interpretatus: vt sicut ille dictus est Rex iustitiæ, itemq. Rex pacis, & ab Abraham decimas accepit, cui & benedixit; ita Christus, cuius est nomen a regno, tam hic in Ecclesia, omnia sibi subiiciens, quàm in cælo esset perpetuo regnaturus. Sane quidem Dauidi pollicitus est olim Deus, ex eius semine Regem perpetuo regnaturum. Sed & longe antea hoc ipsum præiudicauerat Iacob; non defuturum scilicet sceptrum de Iuda, & ducem de femore eius, donec veniret cui repositum esset, nempe Christus, vt omnes interpretantur. Sed quale regnum? num tantummodo Iudæorum? quin & omnium Gentium, vt scriptum est: Dabo tibi Gentes hereditatem tuam.] An fortasse nomine tenus? immo vt regat eas in virga ferrea; vt cū opus fuerit, tamquam vas figuli confringat eas.] Aut vero illi tantummodo? sed & posteris: quod ipse liberaliter profitetur, sic dicens: Qui vicerit, & custodierit vsque ad finem opera mea, dabo illi potestatem super Gentes, & reget eas in virga ferrea, & tamquam vas figuli confringentur, sicut & ego accepi a Patre meo.] hæc Angelo, nempe Episcopo Ecclesiæ Thyatiræ, nec illi soli, sed & omnibus, qui de impietate victoriam obtinentes, intelligentes se esse Episcopos, promissionem factam Episcopo consequerentur, eademq. acciperent virgam, de qua alibi dictum est: Virga directionis, virga regni tui.] Duplex quippe est eius virgæ vsus, alter nimirum ad vlciscendum (vt ait Apostolus) omnem inobedientiam; quam idem minatur in hac ipsa epistola, dicens: Quid vultis? in virga veniam ad vos? alter vero ad docendum, vt cum subdit: An in charitate & spiritu mansuetudinis?]

c Psal. 109.
REGNUM CVM
SACERDOTIO.
d Hebr. 6. 7.

e Psal. 88.
f Gen. 49.

g Psal. 2.

h Apoc. 2.

i Psal. 44.
k 2. Cor. 10.
l 1. Cor. 4.

De his S. Augustinus hæc in eadem sententiam: In Christo habet Ecclesia hanc potestatem: sicut dixit Apostolus ad Romanos, cum illo nobis omnia donata fuisset. Sic virgam ferream dixit Ioannes propter iustitiam & propter rigorem: cum virga corrigantur boni, mali vero confringantur] sicq. eadem lupos arceat, & oues dirigat: vt merito dici possit: Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt] cum videlicet omnia ad ædificationem Ecclesiæ conferant. Cum igitur Christus Rex atque sacerdos omne iudicium a Patre acceperit, plenissimam nimirum iudiciariam potestatem; eandem simul cum sacerdotio iungens, instituit (secundum quod Petrus ait) regale in Ecclesia sacerdotium: quippe qui omnem, quam a Patre potestatem accepit, transfudit in suos: quod ipse sic testatus est, dicens: Sicut misit me Pater, & ego mitto vos] atque addens: Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt.] Dans eis quæ Dei solius esse videntur (nam nemo potest peccata dimittere, nisi solus Deus) quæ hominū sunt, nimirū homines iudicare, quomodo putandus eisdem non concessisse? At nec quod dixit: Regnū meum non est de hoc mundo] Regem se esse negauit. Nam & alias interrogatus: Rex es tu? non negauit, sed dixit: Tu dicis, quia Rex sum.] Nec redarguit Nathanaelem eruditissimum virum sibi dicentem: Tu es filius Dei: tu es Rex Israel.] Nec obiurgauit, immo & defendit turbam clamantem, & dicentem: Hofanna, benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Israel.]

Hanc igitur regiam dignitatem vna cum sacerdotio ad posteros in Ecclesiam Dominum transmisisse, Epiphanius erudite his verbis testatur: Rex alienigena Herodes aduenit, & non amplius successores Dauid diadema imponebant, translapsa regia sede in Christo ad Ecclesiam. Et a domo quidem carnali Iuda & Israel, regia dignitas translata est: firmiter autem sedet thronus in sancta Dei Ecclesia in æternum, ex duplici origine dignitatem habens, regia, ac sacerdotali. Et regiā quidem a Domino nostro Iesu Christo, iuxta duos modos; & quia est ex semine Dauid Regis secundum carnem; & quia est Rex maior a sæculo secundum deitatem. Sacerdotalem vero, quia ipse est Pontifex, & Pontificum præfectus.] et paulo inferius: Sacerdos itaque est (velut dixi) Dominus noster in æternum secundum ordinem Melchisedec, simulq. Rex iuxta ordinem ex supernis, vt transferat sacerdotium simul cum lege. Ex semine vero Dauid, propter Mariam, sedens in throno in æternum, & regni eius non erit finis. Oportebat enim ipsum nunc transferre ordinem tum sacerdotij, tum regni. Nam regnum ipsius non est de terra, veluti dixit in Euangelio ad Pontium Pilatum: Regnum meum non est de hoc mundo. Nam cum Christus omnia impleat per ænigmata, argumenta de ipso proposita ad aliquam vsque mensuram peruenerunt. Non enim venit vt regni progressum acciperet, qui semper regnat: largitus est autem sub se constitutis regnum, vt ne diceretur a paruis ad maiora procedere. Manet enim thronus ipsius, & regni eius non erit finis, & sedet super thronum Dauid, ita vt regnum Dauid vna cum pontificatu transfulerit, ac largitus sit seruis suis, hoc est, Pontificibus Catholice Ecclesiæ.] hæc Epiphanius. Sic itaque sacerdotium atque regnum a Christo translatum est in Ecclesiam, in Apostolos primum, ac deinde in eorum successores, vt olim prædixerat Dauid, sic canens: Pro patribus tuis nati sunt tibi filij: constitues eos principes super omnem terram.] Per filios tum Apostolos tum Episcopos intelligendos esse, tam Latini quàm Græci interpretes exposuerunt. Quod si regnum Christi ad hos translatum est, vtique & cum eo iudicandi potestas; quandoquidem (vt scriptum est) Honor Regis iudicium diligit.] quod facilius probatur ex eo quod de regno Christi dixit Psalmista: Illic federunt sedes in iudicio, sedes super domum Dauid.]

Verum non sic quidem regale est sacerdotium institutum a Christo, ac iudiciaria potestas sacerdotibus collata, vt politicum regnum voluerit esse sublatum. Nam & idem ipse Christus, quæ sunt Cæsaris Cæsari, & Paulus Principibus vestigal & tributum esse reddendum admonuit; Titumq. docuit, vt suadeat Christianis subditos esse Principibus & potestatibus; quod & Petrus præcepit, cum dicit: Subditi estote omni humanæ creaturæ propter Deum: siue Regi, quasi præcellenti: siue ducibus, tamquam ab eo missis.] et paulo post: Deum timete, Regem honorificate.] Item & Ignatius, qui vixit temporibus Apostolorum, ad Smyrnenfes scribens, post Deum & Episcopum, tertio loco Regem esse habendum declarat, sic dicens: Honora Deum, vt omnium

XXIX.

a Aug. hom. 2. in
Apocalypf.
b Rom. 8.

c Ioan. 5.
CHRISTVS
TRANSMISIT
IN SVOS RE-
GIAM POTE-
STATEM.
d 1. Pet. 2.
e Ioan. 20.

f Ioan. 18.

g Ioan. 1.
b Ioan. 12.

XXX.

i Epiph. heres.
29.

REGNUM CVM
SACERDOTIO
TRANSLATVM.

k Psal. 44.

l Ang. in Psal.
44. Hieron. eod.
m Psal. Theodoros.
o aliq.

n Psal. 94.
o Psal. 121.

XXXI.

CHRISTVS CON-
SERVATVM VO-
LUIT POLITI-
CVM STATVM.
p Matth. 12.
q Rom. 13.
r Tit. 3.
s 1. Pet. 2.
t Ignat. apist.

XIX

CHRISTI
PAPAE
AMBROSII
IN
THEODOSIUM
SYMMACHUM
IN ANASTASIUM
ET ALIOS
INNUNEROS
SACERDOTES
IN ALIOS
PRINCIPES
VIGORE
SACERDOTALI
FORTITER
ÆQUE AC
LAUDABILITER
INSURGENTES
FACTAS AB
IJS DEO
INIURIAS
VINDICASSE
ATQUE
SEUERE
ADMODUM
OFFENSAM
DISCIPLINAM
ECCLIASTICAM
VLROS
ESSE: SED
ID TAMEN
NONNISI
NECESSITATE
QUADAM
ASTRICTOS
OMNE
REMEDIVM
PRIUS
EXPERIENTES
QUAM
GLADIUM
APOSTOLICAE
AUCTORITATIS
EXERERENT
MEMORES
NIMIRUM
A DOMINO
DICTUM
ESSE: REGES
GENTIUM
DOMINANTUR
EORUM
VOS
AUTEM
NON
SIC.] ET
A PETRO
NON
DOMINANTES
IN
CLERO
(QUOD
GRÆCE
HABET
κατακυριεύοντες
SICUT
& APUD
MATTHÆUM
IURE
VERTIT
INTERPRES
κατακυριεύουσι
QUOD
EST
VIOLENTER
DOMINARI)
NEC
FACTUM
PRÆFERENTES
AC
SUPERBE
INSULTANTES
SED
HUMILIBUS
CONSENTIENTES
AC
CUM
APOSTOLO
DICENTES:
NON
POSSVMS
ALIQUID
ADVERSUS
VERITATEM
SED
PRO
VERITATE.]
ET
ILLUD
NOS
SERVOS
VESTROS
PER
IESVM.]
QUIPPE
QUI
HÆC
OMNIA
FACIANT
VT
ILLORUM
SALUTI
INSERVIANT.
SIC
IGITUR
ETSI
NON
ABSTVLIT
CHRISTVS
POLITICVM
IMPERIVM
VT
REM
A
DEO
OPTIME
INSTITVTAM
SUBIECIT
TAMEN
ILLVD
SPIRITVALLS
ECCLIASTICAE
DOMINIO.
NAM
SICVT
IURE
NATVRAE
EODEMQUE
DIVINO
STATVTVM
ESSE
VIDETVR
VT
INFERIORA
SUPERIORIBVS
SUBIECTA
PARENT
VT
MAGIS
PERFICIANTVR
& FINEM
SVVM
FELICITER
CONSEQUANTVR
ITA
ETIAM
REGNVM
POLITICVM
PARERE
DEBERE
ECCLIASTICAE
PRÆFECTVRAE
VEL
AD
HOC
SALTEM
VT
A
DEO
PROMISSVM
CAELESTE
REGNVM
HOMINES
CONSEQUANTVR
CERTVM
EXPLO-
RATVMQUE
CUIQUE
NI
INFANIAM
ESSE
DEBET.

Chryso. in
Matth. hom. 32.

Seuer. in Vir.
S. Martin. c. 23.

XXXII.
SACERDOTIVM
REGNO
PRAE-
STAT.
Greg. Nazian.
orat. ad iu.
Nazianz.

Ambrosius de
dign. sacerdot.
cap. 2.

Chryso. in
verb. Isaia
homil. 4. & 5.

XXXIII.
VSVS
SACERDOTIVM
TALIS
POTESTAS
STATVS.
f. 2. Cor. 10.
g. Psal. 149.
h. Augustin. in
Psal. 149.

omnium auctorem & Dominum : Episcopum , vt Principem sacerdotum , imaginem Dei ferentem , Dei quidem propter principatum , Christi vero propter sacerdotium . Honorare oportet & Regem : nec enim Rege quisquam praestantior , aut quisquam similis ei in rebus omnibus creatis . Nec Episcopo quicquam maius in Ecclesia , qui Deo consecratus est pro totius mundi salute . Nec inter Principes quisquam similis Regi , qui in pace & optimis legibus subditos moderatur .] At vero longe praestare Christi sacerdotes Regibus atque Principibus , argumento quo vtitur , plane significat , dicens : Si enim iure censetur poena dignus , qui aduersus Regem insurgit , vt qui violet bonas legum constitutiones : quanto putatis grauiori subiacebit supplicio , qui sine Episcopo quid volet agere , concordiam rumpens , & decentem ordinem confundens ? Sacerdotium enim est omnium bonorum , quae sunt in hominibus , apex .] ac demum quo gradu in Ecclesia habendi sint singuli personarum ordines , mox subdit , dicens : Omnia igitur vestra decenti ordine perficiantur in Christo . Laici diaconis subijciantur , diaconi presbyteris , presbyteri Episcopo , Episcopus Christo , vt ipse Patri .] hucusque Ignatius . Cum igitur Rex , quantumlibet Christianus , nonnisi inter laicos adnumerandus sit , sacris ministris minorem gerere ordinem , certum est . Nouit hoc ipsum Chrysostronus ^a , qui diaconos altaris ministros allocutus , haec ait : Si dux igitur quisquam , si Consul ipse , si qui diademate ornatur , indigne adeat ; cohibe ac coerce : maiorem tu illo habes potestatem .] Docuit hoc idem & Martinus exemplo , sed in presbytero , facturus hoc ipsum si adfuisset diaconus sine presbytero : Nam a Maximo Imperatore mensa exceptus , ad medium fere conuiuij (inquit Seuerus ^b) vt moris est , pateram Regi minister obtulit : ille sancto admodum Episcopo potius dari iubet , expectans atque ambiens vt ab illius dextera poculum sumeret . Sed Martinus vbi bibit , pateram presbytero suo tradidit , nullum scilicet existimans digniorem qui post se biberet : nec integrum sibi fore , si aut Regem ipsum , aut eos qui a Rege erant proximi , presbytero praelisset .] haec Seuerus .

Sic itaque , cum quae a Deo sunt , ordinata sint ; politicum principatum sacerdotali esse subiectum , nulla potest esse dubitatio : nam sicut anima praestat corpori , resque diuinæ humanis , sic istum illi praecellere est necesse . Vnde Gregorius Nazianzenus ^c haec pro concione : An me libere loquentem aequo animo feretis ? nam vos quoque potestati meae meisque subfellis lex Christi subijcit . Imperium enim nos ipsi quoque gerimus , addo etiam praestantius & perfectius : nisi vero aequum est spiritum carnis fascibus submittere , & caelestia terrenis cedere . Sed non dubito quin hanc dicendi libertatem in optimam partem accepturus sis , utpote sacri mei gregis ouis sacra , magnique pastoris alumna .] Et Ambrosius ^d : Honor , inquit , & sublimitas Episcopalis nullis poterit comparationibus adaequari : Si Regum fulgore compares , & Principum diademati , longe erit inferius , quasi plumbi metallum ad auri fulgorem compares : quippe cum videas Regum colla ac Principum submitti genibus sacerdotum , exosculatis eorum dextris , orationibus eorum se credunt communiri .] Chrysostronus ^e haec item in eadem sententiam : Alij sunt termini regni , alij sacerdotij : sed hoc illo maius est ; neque enim ex gemmis & auro aestimari debet . Ille , quae sunt in terris , sortitus est : sacerdotij ius a supernis descendit . Regi , quae hic , commissa sunt , mihi caelestia : Regi corpora commissa sunt , sacerdoti animae . maior hic principatus : propterea Rex caput submittit manui sacerdotis .] ac rursum : Expende modum potestatis utriusque traditae , & videbis sacerdotem multo sublimius Rege sedentem : Admirandus videtur thronus regius , sed rerum terrenarum administrationem sortitus est : Sacerdotis thronus in caelis collocatus , de caelestibus negotijs habet pronuntiandi auctoritatem ; cum sacerdotium a supernis descendat , eiusque vinculum animam contingat , atque ad caelos usque peruat .] haec ille . Plura alia essent in hanc sententiam ex alijs Patribus adducenda , sed parcimus , breuitatis causa .

Ad haec namque ipsa respicit quod dicebat Apostolus ^f : Arma nostra non sunt carnalia , sed Deo potentia .] nimirum longe illis praestantiora ad faciendam vindictam (quod habet Psalmus ^g) in nationibus , & increpationes in populis : ad alligandos Reges eorum in compedibus , & nobiles eorum in manicis ferreis , vt faciant in eis iudicium conscriptum .] Tales enim compedes (inquit Augustinus ^h) consolidat vobis Episcopi manus .] sed tum quidem , cum illi quoquo modo in Deum insurgunt , & a recta viuendi

viuendi ratione , & Christiana disciplina desciscunt . Sic videmus Fabianum Papam in Philippum Imperatorem , Ambrosium in Theodosium , Symmachum in Anastasium , & alios innumeros sacerdotes in alios Principes vigore sacerdotali fortiter aequae ac laudabiliter insurgentes , factas ab ijs Deo iniurias vindicasse , atque seuere admodum offensam disciplinam Ecclesiasticam vlros esse : sed id tamen nonnisi necessitate quadam astrictos , omne remedium prius experientes , quam gladium Apostolicae auctoritatis exerere : memores nimirum a Domino ^a dictum esse : Reges Gentium dominantur eorum , vos autem non sic .] et a Petro ^b : Non dominantes in clero (quod Graece ^c habet κατακυριεύοντες , sicut & apud Matthaeum iure vertit interpres κατακυριεύουσι , quod est violenter dominari) nec factum praefereutes , ac superbe insultantes , sed humilibus consentientes , ac cum Apostolo ^d dicentes : Non possumus aliquid aduersus veritatem , sed pro veritate .] et illud ^e : Nos seruos vestros per Iesum .] quippe qui haec omnia faciant , vt illorum saluti inserviant . Sic igitur etsi non abstulit Christus politicum imperium , vt rem a Deo optime institutam ; subiecit tamen illud spiritualis Ecclesiae dominio . Nam sicut iure naturae , eodemque diuino , statutum esse videtur , vt inferiora superioribus subiecta parent , vt magis perficiantur , & finem suum feliciter consequantur ; ita etiam regnum politicum parere debere Ecclesiasticae praefecturae , vel ad hoc saltem , vt a Deo promissum caeleste regnum homines consequantur , certum exploratumque cuique , ni infaniam , esse debet .

At vero haec non tantum apud Christianos firma fixaque diuinæ Scripturae testimonijs , Patrumque omnium stabili consensione esse noscuntur , sed & apud barbaras gentes , ferosque populos ; qui quantumlibet Deum verum ignorassent , ac proinde nec eius cultum , quem deceret , addiscere potuissent ; tamen ex quo semel aliquod diuinum nomen (quod innatum est omnibus ^e) mente conceperunt , perspecta notaque adeo haec ipsis fuerunt , vt perinde ac si omnes vno regerentur imperio , vni que omnes parerent legi , omnes aequae suis sacerdotibus obedirent , eorumque arbitrio regerentur , etiam in his quae ad politicum spectarent imperium , prout exempla quae subijcimus pauca ex multis , facile declarabunt . Ecce tibi quod in primis de Aethiopijs Strabo scribit ^f : Antiquitus Meroe (quae est metropolis ciuitas Aethiopiae regni) summa potestas fuit penes sacerdotes , tantaque auctoritas , vt nonnumquam misso nuncio , mortem Regi imperarent , & ei alium sufficerent .] De sacerdotibus vero Aegyptijs haec Aelianus ^g : Iudices autem apud Aegyptios iidem quondam fuerunt , qui & sacerdotes . In his princeps erat sententia maximus natu , & in omnes statuendi ius habebat .] Magos sacerdotes in Perside olim regnasse , certum est ^h : ceterum postea quo honore sint habiti , haec Agathias ⁱ : Nunc vero Magos huius temporis Persae honorant , & quammaxime venerantur , vt quorum consilio publica omnia & praedictionibus administrantur , seorsumque quid quisque praemij pro re bene gesta promereatur , quidve supplicij qui flagitium fecerit , praesidendo & cognoscendo decernant : nec sane Persis vel legitimum aliquid fore vel aequum videbitur , quod Magorum non sit sententia confirmatum .]

Sed & (quod attigimus superius) apud Athenienses in celeberrimo illo omnium ore laudato iudicio , quod dicebatur Areopagus , sacerdotes itidem iudices erant ; summusque omnium sacerdos rogans sententiam singulorum , suffragia colligebat : id expressum habes ex ipsorum decreto , quod recitat Iosephus ^k historicus . De sacerdotibus item Gallorum (vt paulo ante iam vidimus) qui Druidae dicebantur , haec Caesar ^l : Magno hi sunt apud eos honore : nam fere de omnibus controuersijs publicis priuatisque constituunt ; & si quod est admissum facinus , si caedes facta , si de hereditate , si de finibus controuersia est , iidem discernunt , praemium poenasque constituunt .] ac paulo post : Hi certo anni tempore in finibus Carnutum , quae regio totius Galliae habetur media , confident in loco consecrato : huc omnes vndique , qui controuersias habent , conueniunt , eorumque iudicij decretisque parent .] At in Romana Republ. omnium celeberrima , ac optimis legibus ornatissima , quantum fuerit praeter ceteris magistratibus ius Augurum , Tullius ^m ante alios eleganter his verbis declarat : Maximum autem & praestantissimum in Republ. ius est Augurum , cum est auctoritati coniunctum . Neque vero hoc , quia sum ipse Augur , ita sentio ; sed quia sic existimare nos necesse est . Quid enim maius est , si de iure quaerimus , quam posse a summis imperijs & summis potestatibus comitia tollere ? concilia vel instituta dimittere , vel habita

a Matth. 20.

b 1. Pet. 5.

c 2. Cor. 13.

d 2. Cor. 4.

XXXIV.

Cic. Quatt.
Tusc.
SACERDOTIVM
APVD
OMNES
GENTES
QUANTAE
AESTIMATIONIS.

f Strabo Geograph. lib. 17.

g Aelian. Var. hist. lib. 14. cap. 34.

h Euseb. in Chron. c. 11. & alij.
i Agath. histor. lib. 2.

XXXV.

k Ioseph. Antiq. lib. 14. c. 16.
l Cas. comment. de bell. Gall. lib. 6.

SACERDOTIVM
POTESTAS
APVD
OMNES
SVMMA.

m Cic. lib. 2. de leg.

rescindere? Quid grauius, quàm rem susceptam dirimi, si vnus Augur aliter dixerit? Quid magnificentius, quàm posse decernere, vt magistratu se abdicent Consules? Quid religiosius, quàm cum populo, cum plebe agendi ius aut dare, aut non dare? quid legem, si non iure rogata est, tollere?] hęc & alia multa ibi auctor. Suntq. de his complura exempla apud Liuium, Dionysium, Dionem, & alios, quæ recensere non opus est.

XXXVI.

QVID APVD
HEBRÆOS.

Sed quod ius naturæ cunctos populos docuit, ac ius gentium ratum habuit, apud Hebræos lex diuinitus lata amplius perfectiusq. monstrauit; nimirum vt penes sacerdotes summa rerum esset: et licet aliquando Reges habere cœperint, tamen iidem Reges subiecti erant summo Pontifici, qui suo arbitrio moderabatur magnum illud Concilium septuagintaduorum seniorum, quod Sanedrin dicebatur, cuius (vt superius dictum est) erat officium ac munus, de lege, Rege, atque Propheta iudicare: quamobrem Herodes maior moleste ferens se illi subijci, etsi tyrannus esset, tamen non eo temeritatis peruenit, vt illud abrogare ac penitus antiquare præsumperet; sed eos qui tunc illius essent collegij, amouerit, & alios subrogauerit. Verum hęc superius. Si igitur (quod Socrates dicit in Xenophonte^a) quod ab omnibus gentibus obseruatum est, id non nisi a Deo sancitum esse, dicendum est: profecto etiam si nulla de his in diuinis Scripturis scripta lex appareret, tamen sacerdotum iudiciaria potestas diuino iure concessa, ex dictis iam satis probata atque testata haberetur.

XXXVII.

VSVS IUDICIA-
RIÆ POTESTA-
TIS.

At tandem, vt vnde digressa est, eodem reuertatur oratio: Exercuisse Episcopos, quam Apostolus ad Corinthios scribens, in Ecclesia ordinauit iudiciariam potestatem, vt causas litigantium Christianorum audirent, ac easdem definirent, complura sunt apud antiquos exempla; quorum aliqua, ad rerum Ecclesiasticarum consuetudinem declarandam, hic referre, operæpretium duximus, cetera in Annalibus suis quibusque recensenda locis referuantes. De Magno illo Gregorio cognomento Thaumaturgo, Neocæsareæ in Ponto Episcopo, qui claruit temporibus Decij, his negotijs cognoscendarum causarum, definiendarumq. litium fuisse implicitum, Gregorius Nyssenus^b, qui eius res gestas monumentis egregijs consignauit, satis dilucide his verbis significare videtur; ait enim: Ne sæcularium quidem ac temporalium controuersiarum aliud vllum iudicium sibi magis ratum ac firmum, maiorisve auctoritatis esse probabant: sed omnis quæstio disceptatioq. & omnis intricatus difficilisq. negotiorum nexus illius consilijs & admonitionibus resoluebatur & dirimebatur. Vnde cum communiter vniuersis, tum singulis illius beneficio, tam æquitas rectaq. iuris constitutio, quàm pax erat.] moxq. subdit de lite inter germanos ob diuisionem paternorum bonorum oborta, eiusdemq. arbitrio ex communi partium consensu definienda, deq. miraculo approbata ab eo tunc lata sententia. Extat insuper eiusdem insignis epistola, quam Græci Canonicam vocant, in qua habetur inter alia, quod causam cogniturus eorum qui bonis ab alijs fuerant spoliati, Euphrosynum misit, vt cognosceret ex legibus Ecclesiasticis, quorumnam essent accusationes recipiendæ, quorumve repudiandæ.

XXXVIII.

e Aug. Conf. lib.
6. c. 3.

DVPLEX IVDI-
CIVM.

d Ambros. ad
Marcel. epist.
49. tom. 5. Rom.
edit.

e 1. Cor. 6.

De S. Ambrosio testatur Augustinus^c, adeo fuisse obrutum cognitione alienarum causarum, vt vix daretur ei respirandi facultas: atque adeo, vt toto tempore, quo ipse Augustinus Mediolani resedit, numquam nactus sit Ambrosium ab his liberum & otiosum; vt quod diutius exoptauerat, mentis suæ tricas, quæ animum in diuersa distraherent, proluxiori sermone apud illum exponeret. Duplici vero ex causa contingebat Episcopos causas populi cognoscere, ac iudicare: vel cum a dissidentibus inter se partibus arbitri essent electi: vel vt male a sæcularibus iudicibus iudicata retractarent, atque rescinderent. Extant de vtroque exempla in Ambrosio, qui de causa ex consensu partium sibi delata hęc ait^d: Cognoui autem secundum sacræ formam præceptionis, qua me induit beati Apostoli^e auctoritas, & tuæ doctrinæ & vitæ forma ac disciplina. Nam cum ipse arguerem quod adhuc inter vos maneret veterosum iurgium, cognoscendi mihi necessitatem partes imposuerunt.] Porro necessitatem dicit, quod (vt paulo inferius repetit) Pauli Apostoli hęc præcipientis mandato teneretur adstrictus. Sic igitur liberum fuisse Christianis, cum vellent, ex composito, quas inter se haberent controuersias, Episcopo definiendas sponte committere, apparet. Rursum vero magistratuū praua iudicia, immo & quæ Imperatorū iniusto essent firmata rescripto, se irri-

A se irritasse testatur^a: sed hęc in Vita ipsius a nobis edita fusius dicta sunt, & suo loco narraturi sumus inferius.

De S. Augustino rursus, præter illa quæ ex eius commentario de Opere monachorum recitauimus supra, hęc idem ipse habet in expositione Psalmorum^b: Maligni homines efflagitant, aut certe infirmos premunt, vt causas suas ad nos deferre compellant. Quibus dicere non audemus: Dic homo, quis me constituit iudicem, aut diuisorem inter vos? Constituit enim talibus causis Ecclesiasticos Apostolus cognitores.] et paulo post: Igitur noscât obedientes Fideles, qui pro suis sæcularibus causis non raro nos querunt, & iudicijs nostris facillime acquiescunt, nec nos conterunt litigando, sed obtemperando potius consolantur.] Idemq. scribens ad Proculianum^c de vnitæte & concordia Ecclesiæ procuranda, hęc subdit: Et homines quidem causas suas sæculares apud nos finire cupientes, quando eis necessarij fuerimus, sic nos Sanctos & Dei seruos appellent, vt negotia terræ suæ peragant: aliquando agamus & nos negotia salutis nostræ, & salutis ipsorum, non de auro, non de argento, non de pecoribus, pro quibus rebus quotidie submisso capite salutamur; sed vt dissensiones hominum terminemus.] conqueritur de iisdem sæpius.

Sunt de his aliorum sanctorum querelæ, ac potissimum Synesij: qui ex philosopho Gentili factus Christianus, ac deinde, licet inuitus, creatus Episcopus Ptolemaidis Cyrenensis Pentapolitanæ prouinciæ in Ægypto, cum iudicandarum sæcularium causarum pressus esset onere, se abdicare curauit, si licuisset; prout cum multis alijs, tum præsertim litteris contra Andronicum scriptis^d, quibus missionem petit, declarat his verbis: Priscum sæculum eosdem tulit sacerdotes & iudices: nam & Ægyptij & Hebræo-

C rum gens multo tempore sacerdotes Reges habuerunt. Deinde (vt mihi videtur) cum diuinum opus humano modo perageretur, seiunxit Deus vitæ condiciones, & alius sacerdos, alius dux effectus est: alios enim ad materiam direxit, alios sibi ipsi collocavit. Ordinatum quidem est, vt illi quidem in rerum negotijs, nos autem in precibus versaremur: quod vero bonum est, ab ambobus exigit Deus. Quid igitur reducis? quid separatam a Deo coniungere conaris, qui neque vt gubernemus, sed falso vt gubernemus expetis? qua re quid miserius fieri potest? Opus est tibi Præfecto? ito ad procuratorem legum Reipubl. Opus habes aliqua re Deo? ito ad sacerdotem ciuitatis.] et inferius: Otio opus est ei qui cum philosophia sacerdotio fungitur. Non condemno Episcopos qui in rerum negotijs versantur, sed magis miror eos qui vtrumque possunt: mea facultas non est duobus dominis seruire. Si vero sunt aliqui, qui neque a condensatione læduntur, poterunt sane & sacerdotio fungi, & ciuitatum Præfecti esse. Radius enim Solis si cum stercore versabitur, purus manet, non inquinatur: ego vero cum idem hoc fecero, fontibus & mari opus habeo.] hęc & alia multa id genus in conuentu Episcoporum est locutus Synesius, cum missionem peteret; quam, reclamantibus omnibus, assequi non potuit. At vero licet sæcularia iudicia, quantum posset, declinare curaret; cum tamen necessitas imperauit, non tantum illa suscepit; sed & ipsos prouinciarum Præsides in administratione se inique gerentes iudicauit, atque damnauit. Nam tum in Andronicum Pentapolitanæ Præfectum prouinciæ, quod nouis ac sæuis tormentis reos cruciaret, quodq. edictum pro foribus ecclesiæ affixisset, & sacerdotibus graua comminatus esset, atque alia enormia perpetrasset; tum etiam in Tonantem ibidem magistratum gerentem, excommunicationis sententiam tulit, his ipsis verbis conceptam^e:

Postquam non amplius admonendus est homo, sed velut insanabile membrum a nobis rescandus; vt ne societate, etiam quod sanum est, simul corrumpatur: nam inquinamentum facile distribuitur; & qui tangit scelestum, particeps fit reatus illius: oportet autem mente & corpore puros Deo esse: Propter hęc Ptolemaidis Ecclesia ad omnes vbique terrarum forores suas hęc mandat. Andronico & suis, & Tonanti & suis, nullum templum Dei aperiatur: omnis sacer coetus, omne sacrum templum conclusum sit. Non est diabolo portio in Paradiso. Qui etiam si clandestine ingressus fuerit, expellatur. Admoneo igitur & priuatum quemque & Principem, vt ne sub eodem tecto cum ipso habitet, neque eandem mensam participet: sacerdotes autem præcipue, qui neque viuentes ipsos alloquantur, neque mortuos simul deducant. Si vero quis, velut paruæ ciuitatis Ecclesiam reprobarit, & excommunicatos

a Ambr. de off.
fic. lib. 2. c. 29.

XXXIX.
b Aug. in Psal.
118. concio. 74.
LITES AD EPI-
SCOPOS DEFER-
RI SOLITAE.

c August. epist.
147.

XL.

d Synes. epistol.
57.

EPISCOPORVM
LABORES IM-
MENSES EX LI-
TIBVS.

e Synes. epistol.
58.

XLI.

SYNESIVS DAM-
NAT MAGI-
STRATVS.

ab ipsa susceperit, velut necesse non sit pauperi non obedire: is sciat se scindere Ecclesiam, quam vnam Christus esse vult. Talis autem, siue leuita, siue presbyter est, siue Episcopus, a nobis in Andronici sorte locabitur, & neque porrigemus ipsi dexteram, neque vquam de eadem mensa cum ipso cibum capiemus: multum enim aberit, vt in arcano mysterio communionem habituri simus cum his qui cum Andronico & Tonante sortem habere voluerunt.] hucusque verba sententiæ Synesij in dictos magistratus prolata, tempore Theodosij senioris Imperatoris, cum Alexandrinæ Ecclesiæ præesset Theophilus. agemus de iisdem rebus gestis a Synesio vberius suo tempore: hæc autem modo satis ad propositam causam. Si igitur exiguæ ciuitatis Episcopus hæc in prouinciarum Præsides: quid putandum fecisse ceteros, qui maioribus præessent Ecclesijs, vt Metropolitanos, vel Patriarchas, ac denique ipsum Episcoporum Episcopum, Romanum Pontificem? Sed hæctenus de Christi sacerdotum potestate iudiciaria, de qua locupletius multis in locis (quandoquidem frequens se occasio offert) agemus in posterum. Iam vero ad enarranda redeamus, quæ a Paulo in institutione Corinthiorum Ecclesiæ, ceteris etiam totius Christiani orbis Ecclesijs profutura, salubriter ordinata, & auctoritate Apostolica sunt disposita.

XLII.

Athanas. in synopsi in epist. 1. ad Corinth. b Theodoret. in 1. ad Corinth. c. 7. c 1. Cor. 7. CONIUGATORVM LEGES.

Inter alia multa, quæ Corinthiorum Ecclesia ad Paulum Apostolum scripserat, consuluit etiam (inquiunt Athanasius^a atque Theodoretus^b) num recta esset illorum sententia, qui prætextu continentia vxorem vel dimittere vellent, vel cum ea pure casteq. agere? Ad hæc respondens Paulus, sic scribit: De quibus autem scripsistis mihi: Bonum est homini mulierem non tangere.] hanc enim illi prætexebant suæ ipsorum sententiæ rationem. sed sic respondit Paulus: Propter fornicationem autem vnusquisque suam vxorem habeat, hoc est, retineat, & vnaquæque suum virum habeat. Vxori vir debitum reddat: similiter autem & vxor viro. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Nolite fraudare inuicem, nisi forte ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi. et iterum reuertimini in id ipsum, ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram.]

XLIII.

Strabo lib. 8. CORINTHIUM LIBIDINOSI.

Fuisse enim Corinthios natura salacissimos, cum omnes testentur; illud etiam monstrat, quod Strabo^d scribit his verbis: Fanum Veneris Corinthi ita fuit locuples, vt plures quam mille habuerit sacrorum famulas meretrices, quas deæ viri mulieresq. dedicauerunt. Ob hæc igitur, & magna hominum multitudo in ea vrbe, & diuitiæ fuerunt: naucleri enim sua facile prodigebant. vnde adagio locus: Non est Corinthum adire cuius integrum.] hæc Strabo. Sed & Dio Chrysostomus, qui ijs vivebat temporibus, in sua Corinthiaca ait Corinthum præ ceteris Græciæ ciuitatibus fuisse Veneream. Quam impudicissime vero Venus a Gentilibus coleretur, & quæ eidem vota turpissima nuncupari ab ijs, qui eius implorarent auxilium, consueuissent: quoniã adeo turpia & inhonesta sunt, indigna putamus quæ stylo Christiano scribantur, & Christianis auribus inferantur: libentius itaque temperauimus, relinquentes hæc Ethnicis, & inter alios (vt taceam poetas) Herodoto^e atque Iustino^f Græcis historicis, qui talia enarrarunt. Satis modo illud de Corinthiorum turpitudine dicere, quod ad significandam ipsorum solutissimam in obscœnitates intemperantiam Suidas^g scribit his verbis: Cotys dæmon apud Corinthios colitur, præses effeminatorum & impudicorum: siue illi ob turpem quæstum, siue ob foedam libidinem, aliave de causa pudicitiam prostituunt; cuiusmodi sunt Clifthenes & Timarchi.] hæc Suidas. Nos vero hæc omnia eo consilio voluimus attigisse, quo facilius Pauli Corinthijs incontinentiam exprobrantis, & eadem sæpius admonentis, consilij ratio comperta atque explorata omnibus habeatur: ac insuper insumpti ab eo labores immensi in ea obscœnitarum cloaca exhaurienda, apertius cognoscantur.

XLIV.

CONTINENTIA CONIUGALIS. b Tertul. lib. 1. cap. 6.

Cum vero Apostolus Corinthios monuit, vt abstinentes ex consensu, in id ipsum reuerterentur: ne crederetur hæc velut lex quædam omnibus esse præscripta; mox subdit: Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium.] hæc enim illis indulgere dicit, quorum continentia adhuc esset infirma atque suspecta. Ceterum consueuisse sæpe Christianos coniuges ex mutuo consensu perpetuam castitatem seruare, Tertullianus sic docet^h: Quot sunt qui consensu pari inter se matrimonij debitum tollunt? Voluntarijs spadonibus pro cupiditate cælesti, saluo matrimonio, abstinentia toleratur; quanto magis adempto?] hæc Tertullianus ad vxorem.

rem. Idemq. alibi vocat eiusmodi mutuam de castitate seruanda consensionem, honestam in occulto matrimonij dissimulationem. Ac rursum^b de iisdem coniugibus: Qui, inquit, ex consensu contumeliam communem iam recusauerunt.] Apud Cyprianum hæc amplius^c: Adhuc habeo quid mirari; cum videam de Christianis plerisque maritos pariter & vxores continentiam destinantes, domicilia singularia magis eligere, vt consensu communium votorum sine irritatione præsentia, & concordante secessu valeant obtinere.] et paulo post: Grande miraculum, vt virginum charitas virgines faciat veluti coniuges credi, & coniugum charitas coniuges faciat virgines æstimari. Ecce vera dilectio, quæ in coniugalitate diuidit, vt in castitate coniungat. Ecce sancta dilectio, quæ coniugalibus ad communem laudem inducit absentiam. Hi pro certo sese inseparabiliter diligunt, qui vt triumphos sibi inferant, a se ipsis discedunt; quibus nec crimen, nec natura, nec Dominus, nec Apostolus potestatem vnus interdixit aut tulit, sed pro tuendis paribus votis, semota vnanimitate, absentari charitas persuasit.] hæc ibi auctor.

Porro si in seruandæ continentia proposito, alterius coniugum desit assensus, ab altero id minus licite fieri, præter ea quæ ab Apostolo sunt intimata, Augustinus^d ad Ecclesiam scribens, pluribus docet, necnon Fulgentius^e, qui eodem argumento aliam scripsit epistolam. Si igitur in seruanda in matrimonio continentia vtriusque coniugis accedat assensus, (cum verum matrimonium non carnalis copula, sed animorum consensus faciat) nihil prohibet, quin castitas ab vtroque laudabiliter excolatur. Sunt quidem exempla plura sanctissimorum virorum ac feminarum coniugum, qui in hunc modum ex condito continentiam profitentes, egregia claruerunt sanctitate: id enim sibi esse gratissimum, Deus multis miraculis editis comprobauit: et inter alia illud perinsigne, quod Gregorius^f recitat in libro de Gloria confessorum; quem consulat, qui scire cupit: nã alio tendimus. Sed quod ad Corinthios, de quibus agitur, spectat: cum Paulus iusta ex causa illorum haberet suspectam continentiam, ne obtentu maioris boni in deteriora prolapsi corruerent, apposite ea subdit: Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium.] cum alioqui omnes esse continententes optaret. Rursum etiã ex institutione eiusdem illud dicentis: Nolite fraudare inuicem, nisi forte ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi] manasse atque perseuerasse eam consuetudinem in Ecclesia, vt coniugati certis diebus se temperarent, certum est. de qua Cyrillus^g: Qui, inquit, norunt tempus continendi, vt vacent orationi: qui vna cum vestimentis munda ad conuentus Ecclesiæ afferunt corpora.] et Augustinus certos dies & causas referens, quibus sit abstinentendum, hæc addit admiratione quidem digna: Qui vxorem suam in profluuijs positam agnouerit, aut in die Dominico aut qualibet alia solemnitate se continere noluerit; qui tunc concepti fuerint, aut epileptici, aut etiam forte dæmoniacy nascentur.]

Verum enimvero eundem Paulum audiamus, coniugibus has leges a Christo primitus institutas obseruandas proponentem, atque addentem alias saluberrimas: Quis autem, inquit, qui matrimonio iuncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, vxorem a viro non discedere: quod si discesserit, manere in nuptam, aut viro reconciliari. Et vir vxorem non dimittat. Nam ceteris, ego dico, non Dominus. Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo; non dimittat illam. Et si qua mulier Fidelis habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa; non dimittat virum: sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem Fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per virum Fidelem. Alioquin filij vestri immundi essent: nunc autem sancti sunt. Quod si infidelis discedit, discedat: non enim seruituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi.] hæc Paulus de legibus coniugij. Agit idem de matrimonij excellentia: dumq. illud coniunctioni Christi cum Ecclesia comparat, ad Ephesios scribens, Sacramentum quoque magnum appellat, quod scilicet vinculum, quo Christus cum Ecclesia iungitur, repræsentet. Sic & veteres Pauli interpretes, matrimonium quod inter Fideles contrahitur, Sacramentum congrue appellarunt, vt Clemens^k Alexandrinus, cum ait: Si lex sancta est, sanctum est matrimonium. Sacramentum ergo hoc ad Christum & Ecclesiam ducit Apostolus.] et Augustinus^l: In ciuitate Domini, in monte sancto eius, hoc est, in Ecclesia, vbi nuptiarum non solum vinculum, verum etiam sacramentum ita commendatur, vt non liceat vxorem suam alteri tradere.]

Tertul. de resurr. carn. c. 8. b De vel. uirg. c. 13. c De singulari cleric.

XLV. d August. epist. 199. e Fulgentius epist. 1. EX CONSENSU MUTVO CONTINENTIA.

f Greg. de Glor. confess. c. 32.

g Cyrill. catech. 4.

h Aug. ser. 244. de tempore.

XLVI. i 1. Cor. 7.

MATRIMONIUM SACRAMENTUM.

k Clemens Alex. Stram. lib. 3.

l Aug. de fide & operib. c. 7.

Aug. de bon. et mali. c. 7. **A** *et alibi* : Vsq̄ adeo foedus illud inritum nuptiale cuiusdam inriti sacramenti res est, vt nec ipsa separatione irritum fiat.] et inferius : In nostrarum quippe nuptijs plus valet sanctitas sacramenti, quàm fecunditas vteri.] et Chrysoftomus ^b : An, inquit, non audis Paulum dicentem, quod sacramentum sunt nuptiæ, & imago dilectionis Christi, quam erga Ecclesiam declarauit ?] At non impedit, si aliqui ^c Sacramenti vocem ad coniunctionem Christi cum Ecclesia retulerunt, quo minus & ipsum matrimonium sit sacramentum : sicut nec impedimento est, quo minus sacramentum aliquod in se sit, & alterius rei mysticam habeat significationē : immo id peculiare est omnibus sacramentis, vt sit sacræ rei signum.

XLVII.

Ign. epist. 11. **B** Ceterum quod ad ritum spectat : primum quidem non aliunde quàm ab Apostolica traditione fluxisse, vt non sine sacerdotis præsentia matrimoniū contrahatur, Ignatius ^d, qui his ipsis Apostolorum temporibus viuebat, fidem facit : ait enim scribens ad Polycarpū : Decet vero, vt & ducentes vxores & nubentes, cū Episcopi arbitrio coniungantur; vt nuptiæ iuxta præceptum Domini, non autem ob concupiscentiam coisse videantur.] hoc est enim quod idem Apostolus inferius dicit : Cui vult, nubat, tantum in Domino.] In Domino enim nubere, nihil aliud est, quàm secundum leges & ritus Ecclesiæ ab ipsis Apostolis traditos contrahere matrimonium. De iisdem antiquis Ecclesiæ ritibus hæc Tertullianus ^e : Vnde sufficiam ad enarrandam felicitatem eius matrimonij, quod Ecclesia conciliat, & confirmat oblatio, & obsignatum Angeli renunciant, Pater rato habet ? Nam nec in terris filij sine consensu patrum rite ac iure nubunt.] hæc ipse.

XLVIII.

Tert. ad uxorem lib. 2. in fin. **C** Sed hæc singula explicemus : antiquos enim Ecclesiæ mores Annalibus nostris intertere, ex instituto suscepimus. Quod igitur ad primum pertinet : Ecclesia Fidelium conciliat matrimonium, dum per sacerdotem contrahentium mutuo elicitio prius consensu, iunguntur in vnum illorum dexteræ : quibus accedit osculi sancta libatio, atque velatio. de quibus item ritibus idem auctor hæc ^f alibi : Ad desponsationem velantur, quia & corpore & spiritu masculo mixtæ sunt, per osculum & dexteras, per quæ primum resignarunt pudorem spiritu, per communem conscientia pignus, &c.] Ad dictum ritum iungendi dexteras alludit & Gregorius ^g Nazianzenus ad Anysium scribens, cum ad eius filia inuitatus nuptias, quod esset affectus ægritudine, se excusans, hæc addit : Animo & voluntate adsum, simulq. festum celebros, iuuenilesq. dexteras inter se iungo, atque vtrasque Dei manui.] quod enim iunctis dextris, stolam sacerdotalem eorumdem manibus superponere solet sacerdos; id nempe est quod ait Gregorius : Vtrasque Dei manui iungo.] Hæc subsequitur benedictio, & verborū forma quædam, **D** quæ perficit matrimonium : de quibus hæc in quarto Concilio ^h Carthaginensi : Sponsus & sponsa cum benedicendi sunt a sacerdote, a parentibus suis vel a paranymphis offerantur : qui cum benedictionem acceperint, eadem nocte pro reuerentia ipsius benedictionis in virginitate permaneant.]

XLIX.

Missæ sacrum in matrimonio. **E** Quod insuper addit Tertullianus : Confirmat oblatio] Missæ insinuat sacrificium, quod (vt antiqui Rituales libri Ecclesiastici tradunt) in matrimonij confœderatione offerri a sacerdotibus consuevit. Et quid mirum si hoc facerent Christiani, cum nec Ethnici sine sacrificio nuptias contrahere soliti fuerint ? Post vero eisdem contrahentibus a sacerdote solitam sacram Eucharistiam (vt etiam nunc fit) impartiri, idem Tertullianus alibi docet, dum ait ⁱ : Illi, sacerdotes videlicet, sic dabunt viros & vxores, quomodo buccellas.] Quod præterea idem ait ^k : Et obsignatum Angeli renunciant] per Angelos Tertullianus intelligere sacerdotes consuevit : sacerdotes enim matrimonium inter partes antea pactum in Ecclesia denunciare solent. Siue velimus de cælestibus Angelis hæc intelligi, secundum quod subdit : Pater rato habet] nempe cælestis.

L.

Tert. lib. de pudicitia. **L.** Sed quod addit : Nec filij inter se sine consensu patrum rite ac iure nubunt] plane declarat primum omnium voluntates contrahentium a parentibus esse ratas habendas, ac subinde (vt etiam hodie fit) subsequi per sacerdotem publicam in Ecclesia denunciationem, ac denique ceteros sacros ritus ab eodem antea relatos. Quo autem loco haberentur occultæ nuptiæ a Christianis, idem Tertullianus ^l alibi declarat his verbis : Penes nos occultæ quoque coniunctiones, id est, non prius apud Ecclesiam professæ, iuxta moechiâ & fornicationem iudicari periclitantur.] Ex his videas, non esse nouum, quod a sacrosancto Catholico ^m Patrum conuentu est nuper restitutum potius quam

A quàm institutum, vt non sine explorato per parochum partium consensu, nec clandestine, sed in facie Ecclesiæ sacra nuptiarum foedera contrahantur. Verum ne clandestine & sine parentum assensu matrimonium iniretur, a Gentilibus etiam seruari consueuissse (quod & superius attigimus) scriptores illorum testantur, inter quos & Apuleius ⁿ : *Apul. lib. 6.* Impares, inquit, nuptiæ, & præterea in villa, sine testibus, & patre non consentiente factæ, legitimæ non possunt videri.] Sed enim de his plenius Iurisconsulti ^b, ac Principum placita. Præterea vero non coram vno tantum presbytero matrimonij adstipulatore hæc olim tractabantur, sed (quod alibi idem Tertullianus ^c ait) coram Episcopo, presbyteris, diaconis, interuenientibus etiam in Ecclesia viduis, maiore celebritate.] Romæ ipse summus Pontifex his præfens esse consueuerat. vnde Siricius Papa in epistola quam scripsit ad Mediolanensem Ecclesiam hæc ait : Nos sane nuptiarū vota non aspernanter accipimus, quibus velamine interfuimus : sed virginum nuptias Deo deuotas maiori honorificentia veneramus.]

B His visis, reliquum esse videtur vt aliquid dicamus de sponsali annulo : nam testatur Clemens Alexandrinus ^d, consueuissse Christianas mulieres annulos aureos gestare : dari vero eos solitos a sponsis arrhæ nomine, vsus docet. Quod autem non tantum in nuptijs contrahendis, sed in qualibet pactione loco arrhæ annulus traderetur, testatur Plinius ^e, dum ait : Celebrior annuli vsus cū foenore coepisse debet : argumento est consuetudo vulgi, tracta ab eo tempore, quo nondum erat arrha velocior : vt plane affirmare possimus, nummos ante apud nos, mox coepisse annulos.] hæc Plinius. Porro (quod est obseruatione dignum) non tantū olim apud Romanos, sed antiquissimos Hebræorum dari solitum annulum loco arrhæ, exemplum Iudæ admonet, de quo hæc leguntur in **C** Genesi ^f : Dixit Thamar : Patiar quod vis, si dederis mihi arrhabonem, donec mittas quod polliceris. Ait Iudas : Quid vis pro arrhabone dari ? Respondit : Annulū tuum.] Ex eiusmodi igitur vsu fluxisse videtur, vt cum spondentur nuptiæ, sponsus loco arrhæ sponsæ det annulum. Obseruatū ab antiquis ait Plinius ^g, & adhuc suo tempore apud Romanos in vsu fuisse tradit, vt cum matrimonium constitueretur, sponsus ad sponsam mitteret annulum ferreum, secundum morem pristinū, cum ob auri inopiam Romani (vt tradit) annulū gestarent ferreū. Quod vero semel loco arrhæ datus annulus, ab vxore semper in digito gestaretur ; id non ornatus causa (inquit Clemens Alexandrinus ^h) sed vt obsignaret eodem annulo quæ domi sunt : custodiam enim rerum domesticarum ad vxorem spectare, pluribus docet Xenophon in Oeconomico. Obsignari solitas penuarias arcas, ne surriperentur a seruis, Plinius monstrat, sic dicens ibidem : **D** Quæ fuit illa priscorum vita, qualis innocentia, in qua nihil signabatur : at nunc cibi quoque & potus annulo vindicantur a rapina : hoc profecerunt mancipiorum legiones, & in domo turba externa.]

E Quonam vero signo Christianorum annuli sculpendi essent, idem Clemens Alexandrinus ⁱ admonet his verbis : Sint nobis signacula, columba, piscis, vel nauis, quæ celeri cursu a vento fertur, vel lyra musica, qua vsus est Polycrates, vel anchora, quam insculpebat Seleucus ; & si sit piscans aliquis, meminerit Apostoli, & puerorum, qui ex aqua extrahuntur. Neque idolorum sunt imprimendæ facies, quibus vel solum attendere prohibitum est ; sed nec ensis vel arcus ijs qui pacem prosequuntur ; nec poculi ijs qui sunt moderati & temperates.] Verum apud Christianos antiquus obtinuit vsus, vt sponsalis annulus signo fidei, quod est hieroglyphicū mutui foederis atque concordia, sculperetur : id enim præferunt coniunctæ simul dexteræ, nec apud Christianos tantum, sed Iudæos, Romanos, aliasq. complures barbaras etiam nationes. Porrectione enim dexteræ fidem sponderi solitam antiquitus obseruatam esse, certum est ^k : coniunctione vero manuum simul, ex qua efficitur numerus denarius, qui prima quadratura a Pythagora dicebatur, perfectam animorum consensionem symbolo quodam significari ^l, traditum est. Aptè igitur eiusmodi signo annulos sponsales insculpi debere, pietas Christiana monstrauit, vsusq. probauit, addiditq. & sacerdotalem benedictionem : nam omnia nostra in nomine Domini esse faciendâ, Apostolus admonet. At hæc satis de Ecclesiasticis antiquis ritibus nuptiarum. Ceterum quod ad alios annulos, quos Fideles gestare solent, pertinet : Christi nomine duabus litteris sic sculptos esse consueuissse ✠, ex his quos e ruderibus reffos vidimus, plane didicimus. Sed & signo cruceis annulos Christianorū consignari solitos, habes exemplū de annulo S. Macrinae virginis

ginis, cuius meminit Gregorius Nyffenus in Vita ipsius. Imagine quoque interdum A sanctorum virorum eisdem loco gemmæ exornari solitos esse, docet S. Ioannes Chryso- stomus, dum in oratione habita in laudem Meletij, de Antiochenis tradit, ipsos eius ima- ginem etiam in pala annuli expressam gestare consueuisse. At de his modo satis: reliqua prosequamur.

LIII.

1. Cor. 7.

Cum Paulus Apostolus eiusmodi leges promulgaret, & miro quodam discretio- nis iudicio quædam se illis vt necessaria imperare, quædam vero vt debilibus indul- gere se diceret: quidnam a cunctis præstandum maxime optaret, declarat his verbis: Volo autem omnes homines esse sicut me ipsum: sed vnusquisque proprium donum habet ex Deo: alius quidem sic, alius vero sic.] At quoniam hæc subobscura videri poterant, eadem dilucidius aperiens addit: Dico autem non nuptis & viduis: bonum est illis si sic permaneant, sicut & ego. Quod si non se continent, nubant. Melius est enim nubere, quàm vri.] hæc Paulus; qui & inferius: De virginibus præceptū Domini non habeo: consilium autem do, tamquam misericordiā consecutus a Domino, vt sim fidelis. Existimo autem hoc bonum esse propter instantem necessitatem: quoniam bo- num est homini sic esse.] ac insuper conferens coniugio virginitatem, hæc ait: Volo vos sine sollicitudine esse. Qui sine vxore est, sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum vxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori; & diuisus est. Et mulier innupta & virgo cogitat quæ Domini sunt, vt sit sancta corpore & spiritu. Quæ autē nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro.] ac denique consentientem his omnibus proferens sententiam, ait: Igitur & qui matrimo- nio iungit filiam suam, bene facit: et qui non iungit, melius facit.] atque de viduis statim hæc addit: Mulier alligata est legi quanto tempore vir eius viuit: quod si dor- mierit vir eius, liberata est: cui vult nubat, tantum in Domino. Beatior autem erit, si sic permanferit, secundum meum consilium. puto autem quod & ego Spiritum Dei habeam.] hæcenus de triplici hominum statu Paulus, coniugatis videlicet, virginibus, atque viduis; quorum duos posteriores absque aliqua controuersia priori anteponen- dos esse iudicauit, suamq. de re tanta sententiā diuini Spiritus testimonio ratam ob- signatamq. non tantum Corinthiorū, sed totius Orbis Ecclesiæ Catholicæ tradidit pro- mulgandam; quam olim Dominus, Euangelista b excipiente, dictauerat.

b Matth. 19.

LIV.

c Isai. 35.
CORINTHIORUM
CVM
VIRGINITATE.

Quantum vero Corinthij Pauli Apostoli prædicatione profecerint, ex his quæ Ter- tullianus tradit, satis possumus intelligere. Quæ enim (sic dicam cum Propheta c) erat arida ac sitiens, conuersa est in stagnum, & fontes aquarum: et in cubilibus, in quibus erant dracones, viror calami & iunci exortus est. Vbi, inquam, præ ceteris Orientis D vrbibus, dea impudicissima tot impudicitijs colebatur, & quæ facta erat omnium illuc aduentantium sentina, atque lacuna libidinum, conuersa est, Paulo instituyente, in ca- stitatis asyllum, scholamq. pudicitiae. Ecce de his Tertulliani testimoniū sic dicentis d: Hodie denique virgines suas Corinthij velant. quid docuerint Apostoli, qui didice- rint, approbant.] erat enim (vt idem ait) velum virginitatis insigne. At vero non ipsi Corinthij tantum, verum etiam eorum exemplo complures Græcorum, alia- rumq. nationum Ecclesiæ suas virgines velare consueuerunt; sicq. quod Paulus Co- rinthios primum docuit, in ceteras Christiani orbis Ecclesias est feliciter propaga- tum. Vnde idem Tertullianus e: Consuetudini etiam consuetudinem opponam. Per Græciam & quasdam Barbarias eius plures Ecclesiæ virgines suas abscondunt. Est & sub hoc cælo institutum istud alicubi, ne cui Gentilitati Græcanicæ aut Barbaricæ E consuetudinem illam adscribat. Sed eas ego Ecclesias proposui, quas & ipsi Apostoli vel Apostolici viri condiderunt, vt puto ante quosdam. Habent igitur & illæ eandem consuetudinis auctoritatem; tempora & antecessores opponunt magis, quàm postera ista.] hæc & alia Tertullianus. Mira plane ex Pauli prædicatione facta est rerum mu- tatio, vt qui suas virgines prostituere consueuerunt, eisdē modo velantes Deo dicarent.

LV.

Statim igitur vt sanctæ Ecclesiæ fertilissimus ager sanctum virginitatis & conti- nentiæ semen excepit, Apostolis feminantibus; mox amplissimo foenore multipli- cata germina reddidit: nam statim sanctarum virginum ac viduarum collegia, quæ nos monasteria dicimus, esse coeperunt. Est de his locuples testis S. Ignatius, qui ijs ipsis temporibus (vt vidimus) quibus Paulus Corinthios imbuebat Ecclesiastica di- sciplina, regebat cum Euodio Ecclesiam Antiochenam: hic, inquam, scribens ad

A Philippenfes a, quos idem Paulus ad pietatem instituerat, hæc habet in fine: Saluto collegium virginum, & coetum viduarum.] Porro eiusmodi virgines erant, quæ per- petuam seruarent Deo virginitatem: de quibus idem ad Smyrnenfes b scribens: Salu- to, inquit, & eas quæ in perpetua degunt virginitate, & viduas.] Consueuisse eas se Do- mino consecrare, idem scribens ad Antiochenos c, docet his verbis: Virgines agnoscant cui se ipsas consecrarunt.] quantæ vero essent æstimationis, idem ipse alibi, Heronem Antiochenum diaconum, cui eam Ecclesiam ipse Romam ad martyrium proficiscens commendarat, monet his verbis d: Virgines serua, vt pretiosa Christi monilia.] et ad Tarsenses: Eas, inquit, quæ in virginitate degunt, in pretio habete, velut Christi sa- cerdotes: viduas in pudicitia permanentes, vt altare Dei.] Ecce tibi ad sanctæ virginita- tis præconia satis sufficere potest vnus Ignatius, cuius epistolarum firmissima semper B in Ecclesia fuit fides, nec ab aliquo vmquam in dubitationem vel leuem adducta.

Ad hæc, non tantum Ignatius sparsim diuersis in locis, varijs occasionibus, sic de virginibus Deo sacris meminit; sed & qui iisdem cum Apostolis vixit temporibus, Cle- mens Romanus (vt auctores sunt Epiphanius e ac Hieronymus f) in suis Encyclicis epi- stolis, quæ in Ecclesijs legebantur, de sancta virginitate plura conscripsit. sic enim ille habet: Ipse Clemens ipsos, Ebionæos videlicet, per omnia redarguit in epistolis quas scri- psit Encyclicis, quæ in sanctis Ecclesijs leguntur: quod aliū habeant characterem fides ipsius Ebionis & sermo, ab his quæ ab illis sub nomine ipsius in Circuitionibus corru- pta sunt. Ipse enim virginitatem docet, & illi non admittunt.] et S. Hieronymus: Ad has, nempe virgines, & Clemens successor Apostoli Petri, cuius Paulus Apostolus me- minit, scribit epistolas, omnemq. pene sermonem suum de virginitatis puritate con- textuit: ac deinceps multi Apostolici, & martyres, & illustres tam sanctitate quàm elo- quentia viri, quos ex proprijs scriptis nosse perfacile est.] Sed prætermittimus recensere catalogum antiquorum scriptorum, satis putantes hæc ex Apostolicis fontibus hausisse atque duxisse: vt non dubium sit, Paulum idem quod Christus, eademq. profus Ignatium & Clementem, quæ Petrus & Paulus credentes epistolis instituisent, ac præ- sentes sermone tradidissent, docuisse.

Qui igitur (vt vna sententia rem absoluā) virginitatis sublimem in Ecclesia statum impugnant, eos non Apostolorum, vel Apostolicorum virorū, sed Ebionis, atque eius gregalium partes tenere, quis dubitat? Catholici enim quotquot fuerunt, eiusdem sa- cri germinis foecunditate sunt mirū in modum gloriati. et (vt de antiquioribus loquar) hæc Iustinus martyr ad Antoninū Pium Imperatorem: Permulti profecto sexus vtrius- que, & sexaginta & septuaginta nati annos, qui a pueris disciplinam Christi sunt secta- ti, incorrupti & cælibes perdurant: et gloriatur me per omne genus hominum nostro- rum tales monstrare posse.] et Cyprianus h: Iam, inquit, refertus est Orbis, impletus est mundus eorum qui capere continentiam possunt, more spadonum viuentes, castra- ti ad regnum Dei.] sed quibus præconijs tales efferat, audiamus: Flos est ille Ecclesiasti- ci germinis, decus atque ornamentum gratiæ spiritualis, læta indoles, laudis & hono- ris opus integrum atque incorruptum, Dei imago respondens ad sanctitatem Domini, illustrior portio gregis Christi. Gaudet per illas, atque in illis largiter floret Ecclesiæ matris gloriosa foecunditas: quantoq. plus copiosa virginitas numero suo addit, tanto plus gaudium matris auget.] hæc ipse.

Sed & illud certum atque exploratum habetur, non in Christi Ecclesia tantum post E Euangelij promulgationem, sed & antea, atque adeo vbique Gentium (vt pluribus monstrat sanctus Hieronymus h agens aduersus Iouinianum) virginitatem in pretio fuisse habitam; licet perrarus eiusmodi flos appareret, quo post Christi aduentum foecundo germine abundarunt Ecclesiæ campi. Certe apud Romanos (vt omittamus de Vestalibus dicere, cum nostris alioqui in nullo conferendis, quod earum, vt ait Am- brosius in Symmachum, virginitas esset emptitia, temporaria, ac factu plena) Augu- stum constat ita simulatum cælibatum grauissima oratione & edicto insectatum, vt ta- men maxima cum æquitate eos qui perpetuam virginitatem excolerent, auctore Dio- ne i, summis afficeret præmijs. Sed his omnibus quæ a Gentilibus in laudem virginita- tis sunt scripta vel facta, quoniam non est animus his immorari, adijcimus tantum ve- luti corollarium Naumachij Ethnici antiqui poetæ nobilis præclaram & cum primis memorabilem sententiam:

COLLEGIA SA-
CRARVM VIR-
GINVM ET VI-
DUARVM.a Ign. epist. 8.
b Ign. epist. 10.
c Ign. epist. 12.

d Ign. epist. 13.

LVI.

VIRGINITATIS
ASSERTORES.
a Epiph. her. 30.
f Hier. aduers.
Iouin. lib. 1.

LVII.

VIRGINITATIS
IMPUGNATO-
RES.g Cypri. de han-
bit. virg.

LVIII.

h Hier. aduers.
Iouin. lib. 1.VIRGINITATIS
ETIAM AB
ETHNICIS LAV-
DATA.i Dio histor. lib.
36.

EΚ ΤΩΝ ΝΑΥΜΑΧΙΟΥ

γνωμά.

Καλὸν μὲν, δέμας ἀγνὸν ἔχον, ἀδμήτᾳ τιμίμην
Παρθενικῶ, καθεσῆσι τ' αἰ μὲδ' ἡμασι χαίρειν.
Μήτε βαρυτλήτων λαγόνων πᾶσι φόντον ἀγροῦσαν,
Μήτε πόνον τεθμέεσαν ἀγροῦσον ἀλειθύνειν.
Ἄλλ' ἴδω βασίλειαν ἀφωροῦν θηλυτρεῶν,
Ψυχῆς ὄμμα φαεινὸν ὑπὸ βίοτοιο χέεσαν,
Ἐνθα γάμοι καθνοὶ καὶ ἀληθείες, ἔνθα μαγίστα
Θεωσιόεις ἐπέεσι νοήματ' ἀφάει πύξαι.

EX NAVMACHII SCRIPTIS

sententia.

Pulchrum sane est, corpus castum habere, intactamq. manere
Virginem, & puris semper cogitationibus delectari,
Nec onus circa laboriosa ilia gestantem,
Neque dolores trementem suspiciosos Lucina,
Sed permanere quasi Reginam imbecillum mulierum,
Oculum animæ splendidum ad eam vitam erigendo,
In qua gloriose veræq. sunt nuptiæ, ubi commixta
Divinis verbis lumine plenas meditationes parit.] Sed hæc satis.

LIX. His igitur de virginitate & continentia stabilitis, reliquum est vt de Pauli cælibatu paulo fufius differamus : non quidem, quòd iufta de eo id ipfum profitente aliqua poffit oriri dubitatio (quis enim adeo vefanus ac mente captus hæc de fe Paulo iufte affirmanti non credat , vel alteri cuiquam contrarium falfo afferenti maiorem effe adhibendam fidem exiftimet ?) Sed quòd ex eius fcriptis , quæ male accepta ac perperam funt explicata , ad errorem patefactus eft aditus ; idcirco certis firmifq. rationibus rem certam testatamq. reddere, & absurdum omne, quòd ex aduerfo proponitur, refellere propofuimus. Ipfe enim (vt nuper vidimus) in hac ipfa, quam ad Corinthios dedit, epiftola, sæpe multifq. cælibatum fuum infinuat : quæ hic quoque repetere non grauabimur : id enim exprefse adeo atque patenter profitetur a , vt nihil fupra : Volo autem , inquit, omnes homines effe ficut me ipfum.] et hæc tamen adhuc planius explicans , fubdit : Dico autem non nuptis & viduis : bonum eft illis fi fic permaneant, ficut & ego. Quòd fi non fe continent, nubant. Melius eft enim nubere , quam vri.] Quibus quid manifeftius , quid apertius dici potuit ? qui dum hortatur ipfas virgines ac viduas vt fic permaneant, ficut & ipfe ; licentiam tamen non adimens nubendi, fi non contineant ; fe plane cælibem vitam agere, non ambigue vel obfcure fignificat. Quorum quidem verborum (licet explicatione minus indigeant) illum effe legitimum germanumq. fenfum , Patres plane omnes (ne fingulos enumerando tempus infumam) quotquot fuerunt in Ecclefia Catholica fcriptores Ecclefiaftici , intellexerunt . Texuit quorundam catalogum Hieronymus b , qui in dictam Pauli epiftolam ad Corinthios commentarios edidit , ac de Pierio Theologorū celeberrimo hæc ait : Quorum Pierius cum fenfum Apoftoli ventilaret, atque differeret , & propofuiffet illud exponere : Volo autem omnes effe ficut me ipfum] adiecit : αὐτὸ λέγων ὁ Παῦλος ἀντικεῖς ἀγαμίαν κηρύττειν . quod eft : Sic dicens Paulus, aperte cælibatū prædicat.] hæc Hieronymus . At Epiphanius c : Omnino quidam graffatores, & ad libidinem conuerfi , & corruptam opinionem in fe ipsis habentes , etiam fanctos polluere volunt ad honeftam excufationem prauæ ac infirmæ fuæ opinionis . ad quos dixit Apoftolus : Vellem quidem omnes effe ficut me ipfum. Me ipfum vero quomodo dicit, præter quàm propter caftitatem ?] In hanc fententiam ceteri omnes eam funt epiftolam interpretati .

LX. Sed enim vnus reperitur Clemens d Alexandrinus, qui Paulum coniugatum fuiffe, falſa eius epiftolæ interpretatione deceptus, affirmat, cum ait : Paulus quidem certe non veretur in quadam epiftola fuam appellare coniugem, quam non circumferrebat, quòd non magno ei opus eſſet ministerio. Dicit enim in quadam epiftola e : Non habemus

DE CAELIBATU PAULI.

1. Cor. 7.

Hier. epist. 52.

Epiph. heres. 70.

Clem. Alex. Strom. lib. 3.

1. Cor. 9.

A habemus potestatem sororem mulierem circumducendi, sicut & reliqui Apostoli? Sed hi quidem, vt erat consentaneum ministerio, quod diuelli non poterat, prædicationi scilicet attendentes, non vt vxores, sed vt sorores circumducebant mulieres, quæ vna ministraturæ essent apud mulieres, quæ domos custodiebant; per quas etiam in gynæceum absque vlla reprehensione malave suspicione ingredi posset doctrina Domini.] hæc quidem Clemens, quæ & ex eodem referunt Eusebius a atque Nicephorus b . Periclitari posse videretur fortasse apud nonnullos veritas ex Clementis perperam facta verborum Apoftoli interpretatione; nisi ipsemet Paulus ex his, quæ (vt vidimus) scribit ad Corinthios c, se tanta calumnia liberaret, dum se esse cælibem profiteretur. Verumtamen ne (quod leuioris est animi) ipse sibi contraria scripsisse videatur, locum ipsum, quo agit de circumducenda (vt volunt etiam Nouatores incontinentes) vxore, accuratius expendamus.

Licet ea vox Græca, qua vtitur Paulus, & vxor, & mulier, Latine æque dicatur; tamen dum addit sororem, non de vxore intellexisse liquet. Si enim vxorem significare voluiffet, vtrique qui eam Græce scripsit, Græci sermonis regulam feruiffet, nec simpliciter γυνῆκα dixiffet, sed necessitate adstrictus articulum addidiffet, dixiffetq. τῆς γυνῆκα, vt vxorem exprimeret: cum igitur articulum non addiderit, plane constat non de vxore, sed de sorore intellexisse. Sed & S. Hieronymus d de his agens, hæc ait: Si autem nobis illud opposuerit ad probandum quòd omnes Apoftoli vxorem habuerint: Numquid non habemus potestatem mulieres, vel vxores circumducendi (quia γυνῆ apud Græcos vtrumque fignificat) ficut ceteri Apoftoli, & Cephas, & fratres Domini? iungat & illud, quod in Græcis codicibus est: Numquid non habemus potestatem sorores mulieres vel vxores circumducendi? Ex quo apparet eum de alijs sanctis dixisse mulieribus, quæ iuxta morem Iudaicum magistris de sua substantia ministrabant, ficut legimus ipsi quoque Domino factitatum: nam & ordo verborum hoc fignificat: Numquid non habemus potestatem manducandi, & bibendi, aut sorores mulieres circumducendi? Vbi de comedendo & bibendo, ac de administratione sumptuum præmittitur, & de mulieribus fororibus inferitur; perspicuum est, non vxores debere intelligi, sed eas (vt diximus) quæ de sua substantia ministrabant.] hæc Hieronymus: eadem ante ipsum Tertullianus e. Augustinus f vero hæc in eam sententiam: Hoc quidam non intelligentes, non sororem mulierem, cum ille diceret: Numquid potestatem non habemus sororem mulierem circumducendi? sed vxorem interpretati funt. Fefellit eos verbi Græci ambiguitas, quòd vxor & mulier eodem verbo γυνῆ Græce dicitur. Quamquam hoc ita posuerit Apoftolus, vt falli non debuerint. Quia neque mulierem tantummodo ait, sed sororem mulierem: neque ducendi, sed circumducendi. Verumtamen alios interpretes non fefellit hæc ambiguitas: quia sororem mulierem, non vxorem interpretati funt.] Sic etiam Chrysoſtomus g, ficut Theodoretus, & alij veteres, de sorore, non de vxore dixisse Paulum, intellexerunt. Conſueuerant enim Iudæi suæ gentis feminas sorores nominare, & viros fratres.

Sed quid de hac re scripserit, & eleganter quidem, Isidorus Pelusiota ad Isidorum diaconum, hic describamus: Apoftolorū vnusquisque (vt ita dicam) regionem vnā nactus, eam optimis moribus informauit. At Paulus, tamquam pennatus agricola, vniuersum pene Orbem peragrauit, atque extremos vsque terræ angulos graffatus est, tum auditores suos optimis legibus instituens, tū ijs etiam, quibus eum audire minime contigit, diuinam doctrinam inferens. Quocirca illos quidem mulieres etiam comitabantur, non vt liberos procrearent, aut vna cum ipsis vitæ consuetudinem haberent, verum vt ex suis facultatibus subministrarent, ac paupertatis præcones alerent: hunc autem, qui ad ipsos vsque terræ fines currebat, sequi nec permissæ sunt, nec potuerunt. Quid vero mirum feminas relictas fuisse, cum etiam Barnabas, indiuiduus alioqui comes, ad infinitum illum cursum ac laborem claudicans, primas ipsi concefferit? Siquidem quo tempore cum eo versabatur, hæc verba habebat Paulus: Numquid non habemus potestatem sororem mulierem circumducendi, sicut & reliqui Apoftoli, & fratres Domini, & Cephas? An solus ego & Barnabas non habemus potestatem hoc faciendi? Non quòd ij qui virginitatem suadebant, & caſtitem prædicabant, ac virginum choros moderabantur, cum mulieribus consuetudinem haberent. Quis enim eos virginitatem suadentes tuliffet, siquidem ipsemet in voluptatum coeno

DE VXORE PAULI OBJECTIONE CLEMENTIS.

Euseb. histor. lib. 3. c. 24. Nicoph. lib. 2. c. 44.

1. Cor. 7.

LXI. DE CONIUGIO PAULI DIUINUM OBJECTIONO.

Hier. in adu. lomin. lib. 1.

Tertull. lib. de monog. c. 8. Aug. de opere monach. c. 4.

Chrysoſt. & Theodoret. in 1. Cor. 9.

LXII. LOCVS PAULI ELVICIDATVS.

sefe vo-

sefe volutantes deprehensi fuissent? Non igitur hoc ait. nam alioqui mulierem vxorem dixisset (quemadmodum notarij in ijs contractibus, qui ad dotes pertinent, scribere consueverunt, Alere ac vestire, quemadmodum muliere vxore dignum est, pro facultatum captu: mulierem videlicet ob naturam collocantes, vxorem autem ob vitæ consuetudinem.) sed quia ipsos sequebatur, ex bonis suis paupertatis magistris alentes; idcirco sororem quidem dixit, vt castitatem indicaret; mulierem autem, vt naturam declararet. Mulier quippe virgo quoque appellatur, etiam si intacta sit: mulier ob formam, etiam si integra sit: mulier ob naturam, etiam si masculi congressus experta sit. Quod autem hoc a scopo minime aberret, hinc liquet, quod idem hic Paulus, cuius dictum nonnulli subdola interpretatione deprauare minime dubitant, de eo loquens, quod Saluator secundum carnem ex sancta virgine Maria natus sit, his verbis vsus est: Factum ex muliere. Quid ais Paule? Virginem mulierem appellas? Ita, inquit: mulierem ob naturam appello, virginem autem mente teneo. Mulier enim est virgo, etiam si alioqui a virili contactu aliena sit. Mulier ob speciem & effectionem, virgo propter integritatem & puritatem.] haecenus Isidorus, qui fortasse mente concepit de sanctissima virgine Thecla Paulum intellexisse. Ceterum nihil prohibet eadem Pauli verba non de qualibet externa muliere, sed de sua ipsius sorore, eademq. germana, posse intelligi; cum praesertim testimonio Lucae^a Euangelistæ constet Paulum habuisse sororem, cuius filius ipsum liberavit ab insidijs Iudæorum.

a. Act. 23.

LXIII.
b Philip. 4.REFELLITVR SE-
CVNDA OBIE-
CTIO.c Oecumen. in
epist. ad Phi-
lipp. c. 4.
d Theodoret. in
epist. ad Philip.
c. 4.e Chrysostr. in
epist. ad Philip.
c. 4.

LXIV.

f Ignat. epist. 9.
EX SCRIPTIS
IGNATII CON-
FLATA CALVM-
NIA.

Alium insuper admouent arietem, qui in Pauli cælibatū insurgunt; eiusdemq. Pauli verba in ipsum intorquent, quibus scribens ad Philippenses sic ait^b: Etiam rogo & te germane compar, adiua illas quæ mecum laborauerunt in Euangelio cum Clemente & ceteris coadiutoribus meis.] nouus interpres, euertens potius, quàm vertens, loco germane, germanam est interpretatus. At quis vnumquam Orthodoxorum, etiam si repetas tempora ab initio nascentis Ecclesiæ vsque in praesens sæculum, reperitur, qui germanam putauerit esse legendum? Equidem non tantum de homine intellexisse Græcos omnes certum est, sed & nomen proprium viri cuiuspiam illud esse, Oecumenius^c existimauit. Theodoretus^d eos item refellens, qui vocem illam, compar, eo quod communis sit tam masculo quàm feminæ, coniugem Pauli esse putarent, hæc ait: Comparem, seu coniugem, nonnulli stulte existimauerunt esse vxorem Pauli, non attendentes ea quæ scripta sunt in epistola ad Corinthios; quod scilicet se retulerit in numerum cælibum: Dico enim his qui matrimonio iuncti non sunt, & viduis: bonum, si permanserint sicut ego: quod si non contineant, nubant. Et clarum quidem est, quod siue esset cælebs, siue viduus, vxorem non habebat: vxorem numquã duxisse, verius est. Comparem ergo seu coniugem ipsum vocat, vt qui iugum pietatis secum trahat; et hortatur vt sit optimarum mulierum adiutor.] hæc Theodoretus. Existimauit Ioannes Chrysostr^e, per comparem illum, Paulum significare voluisse fratrem quemdam illarum mulierum quæ ab eo ibidem nominantur, vel fortasse alicuius ex illis virum, puta Synthicis, vel Euodiæ.

Quid insuper? Quod moris est omniū qui pertinaciter rem minus veram iustamq. defendunt, & manifestam veritatem impugnant; vt quo minus veras habent, quibus fulciantur, rationes, eo magis fraudibus nitantur, eoq. dolosius imposturas adhibeant: sic quidem Nouatores, vt quoquo modo suæ ipsorum incontinentiæ Paulum cogant ad stipulari, deprauata Ignatij^f martyris epistola ad Philadelphios, inter eos quos ille recenset fuisse coniugio obligatos, post Petrum, addiderunt Paulum, & alios Apostolos. Sed perfacilis est eiusmodi strophæ atque figmenti detectio: qui enim antiquiores vel Græcos vel Latinos codices peruestigant, quorum alij in bibliotheca Vaticana, & Sfortiana, alij alibi hic Romæ sunt, additum esse Pauli nomen intelligent. At non tantum nostrates codices vetustiores ab omni impostura liberi id aperte demonstrant, sed & peregrini, in quos tamen nulla prauitatis labes irrepsit; vt ille veneranda antiquitate nobilis, qui asseruatur in amplissima bibliotheca inuictissimi Regis Pannoniarum Matthiæ Coruini: haud dubiū quod & alij omnes eidem tempore æquales eandem germanam contineant lectionem. Non negamus, in quibusdam Græcis codicibus, sed haud antiquitate cum alijs conferendis, additum legi Paulum, sed sine dubio ab illis Græcis recens exscriptis, qui, quod vxores retineant cum sacerdotio, Paulum in defensionem suæ ipsorum incontinentiæ velint habere consortem.

Atqui

A Atqui appello iudicium omnium recte sentientium: Quibusnam maior est adhibenda fides, antiquioribus, an recentioribus exemplaribus? Sed etsi deesset eiusmodi de inspectione codicis argumentum; de germana Ignatij lectione prouoco ad antiquiores scriptores, non dico ad Patres tantum, qui pro cælibatu aduersus hæreticos instituerunt defensiones, sed ad ipsos hæreticos, qui eundem acerrime impugnabant. Quis vniquam, quæso, ad adstruendū coniugium Pauli, Ignatium testem adhibuit? non puto certe fuisse eos adeo vecordes ac stupidos (cum prudentiores sint filij tenebrarum filijs lucis in genere suo, & praesertim Iouinianus hæresiarcha, qui omnem lapidem voluit vt Apostolos omnes coniugatos ostenderet) vt præclarissimi viri certissimum atque irrefragabile testimonium, cum ea potissimū, quæ oculis inspexisset, testatus esset, adeo oscitanter prætermiserint. Sed esto, hoc illos præterierit: num eodem quoque torpore, somno, ac letargo potius absorpti sunt ceteri antiquiores, qui pro cælibatu scribentes, & ex cælibatu Pauli probationes instituentes, tam libere firmiterq. id adstruere potuissent, si vnus ipsis instar omnium obstitisset Ignatius?

B At quid in primis Tertullianus^a non tantum de Pauli, sed & aliorum Apostolorum cælibatu? Petrum, inquit, solum inuenio maritum per focum, monogamum praesertim per Ecclesiam, quæ super illum ædificata, omnem gradum ordinis sui de monogamis erat collocatura. Ceteros autem cum maritos non inuenio, aut spadones intelligam necesse est, aut continentes.] hæc ille: plura addit de cælibatu ceterorum Apostolorum, ac de Paulo specialiter superius^b, dum eum in ordine spadonum adnumerat, aitque: Ad quæ spectans & Apostolus, propterea & ipse castratus continentiam mauult.]

C idem^c & alijs plerisque in locis eiusdem Pauli continentiam est firmus ac fortis ad stipulator. Eadem non tantum de Paulo, sed & ceteris Apostolis Hieronymus^d, qui ait: Quoniam, excepto Apostolo Petro, non sit manifeste relatum de alijs Apostolis quod vxores habuerint: et cum de vno scriptum sit, ac de ceteris tacitum; intelligere debemus, sine vxoribus eos fuisse, de quibus nihil tale scriptura significat.] idem ad Eustochium^e: Neque audiendi sunt, inquit, qui eum vxorem habuisse confingunt.] Hæc cum dicat ille, an non nouit quas ipse recenset Ignatij epistolas, eamq. ad Philadelphios, vbi Paulus & ceteri Apostoli coniugati dicerentur? Sed quid de Chrysostr^f dicam, ciue ac presbytero Antiocheno, cuius Ecclesiæ Ignatius fuit Episcopus? Potuit ne ipsum præterisse quod de coniugio Pauli idem scripsisset Ignatius, cum tam intrepidus constansq. sit Pauli cælibatus assertor^f? De Theodoro etiam quid existimandum? qui cum Ignatium sæpe citet, se earumdem epistolarum lectioni assueuisse, sane quidem ostendit: an non rubore saltem suffundi debuisset, tam firmiter Pauli cælibatum attestans, si Ignatij tanto testimonio confutari potuisset? Sed prætermittimus alios, satis superq. existimantes ex his quemque prudentem in Ignatij epistola imposturam latentem detegere, atque perspicue intelligere posse.

D At certe etiam Pauli infensissimus hostis Ebion temporibus Apostolorum hæresiarcha (nam de eo meminit S. Ignatius^h) quantumlibet tam ipse quàm sui Apostolum pluribus calumnijs vehementer exagitent, tamen absque vxore Christianum eum fuisse demonstrant: dum ipsum quidem tentasse vxorem accipere, sed quoniam quam cupiebat non accepisset, idcirco Christianis adhæsisse, ac sic aduersus Iudæorum legem plura scripsisse, tradiderunt. Reddam verba Epiphanijs hæc narrantisⁱ, cum aduersus Ebionæos hæreticos scribit: Paulum, inquit, hic accusare non erubescunt, per conficta quædam verba ex maleficio & errore pseudoapostolorum suorum, Tarsensem quidem ipsum (velut ipse etiam confitetur, & non negat) dicentes; verum ex Græcis ipsum fuisse asserentes, occasione accepta ex loco ob veritatis studium ab ipso dicto, nempe: Tarsensis sum, non ignobilis vrbis ciuis. Deinde asserunt ipsum esse Græcum, & ex patre Græco: ascendisse autem Hierosolymā, & per tempus illic mansisse, concupiuisseq. filiam sacerdotis in vxorem accipere, & huius gratia profelytum & accessorium factum esse, & circumcisum esse: deinde cum puellam assecutus non esset, ira concitatum esse, & contra circumcisionem scripsisse, & contra sabbatum & legem.] hæc de Ebione & socijs Epiphanius.

E Sed etsi proprium sit hæreticorum mentiri; non puto tamen hac saltem ex parte Ebionem adeo fuisse dementem, vt si nouisset Paulum habuisse coniugem, eū cælibem ad Christianos defecisse, fateri voluisset: quippe qui eam ansam in eum obloquendi,

LXV.

DETEGITVR
IMPOSTVRA.

LXVI.

a Tertul. de monogam. c. 8.
ASSERTORES
CAELIBATVS
PAVLI.

b Eod. lib. c. 3.

c Colligitur ex
Pam. in lib. de
monog. nos. 13.
d Hier. aduers.
Iouin. lib. 1.e Ad Eustoch.
epist. 22.f Chrysostr. de
virg. & alijs
multis in locis.
g Theodoret. in
immutab. dial.
1. 2. & 3.

LXVII.

h Ignat. epist. 9.
HOSTES PAVLI
ASSERTORES
EIVS. CAELI-
BATVS.i Epiph. hæres.
90.

LXVIII.

PAULVS SEM-
PER CAELEBS.

a 1. Cor. 7.

b 2. Tim. 2.

LXIX.

EX CONIECTV-
RIS ARGV-
TVM.

c Philipp. 3.
d Galat. 1.

e Epiph. lib. 2.
hars. 16.

f Ioseph. in Vi-
ta sua.

g Ioseph. in Vi-
ta sua.

LXX.

g 1. Cor. 7.

DE IVDÆIS
PRAEPTIVM
ADDVCENTI-
BVS.

h 1. Mach. 1.

i Ioseph. antiq.
lib. 12. c. 6.

LXXI.

ex cælibatu ipsius accepisse credatur. At vero haud tantopere quempiam insanire cre- do, vt velit Paulum cælibem vitam egisse, dum Iudæus permanfit, ad Christum vero conuersum, se coniugio obligasse. Nam cum ipse dicat: Qui sine vxore est, sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo: qui autem cum vxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuisus est] quis adeo mente captus existimet eum, qui ad tam ingentem molem agitandam, nempe Apostolatam Gen- tium omnium administrandum delectus erat, voluisse insolubilibus coniugij vincu- lis deuinciri, ac negotiorum domesticorum cura perstringi; cum ipse etiam Timo- theum monens, dicat: Labora sicut bonus miles Christi Iesu. Nemo militans Deo, implicat se negotijs sæcularibus: vt ei placeat, cui se probauit? Sed faceffant com- menta hæc.

Quod si denique de Pauli cælibatu agere etiam volumus coniecturis: fortissima qui- dem ea est quæ ducitur ex eius vitæ instituto olim inito, antequam Christi fidem ca- pesseret, cum Iudæus inter Iudæos esset. Phariseus quidem secta erat, ac non remissus sane vel mollis, sed (quod & ipse ait) proficiebat in Iudaismo supra omnes coæta- neos suos, abundantius existens æmulator paternarum traditionum. Qualis autem es- set Phariseorum vitæ ratio de continentia sollicitè conseruanda, Epiphanius satis do- cet, nosq. superius recitauimus, cum de sectis Iudæorū egimus: tradit enim inter alia, alios ex ipsis octo, alios decem annorum spatium ad continentiam ab omni labe carna- lis voluptatis sibi solitos esse præscribere. Iosephus Iudæus rerum Iudaicarum historici- cus, & ipse (vt profiteretur) secta Phariseus, de se ipso agens, ac de alio itidem Phari- sæo, qui cum instituebat ad castitatem seruandam, hæc scribit: Cum audissem, in- quit, Banum quemdam in solitudine viuere, amictum sibi parantem ex arboribus, & alimentis sponte prouenientibus vtentem, crebrisq. nocte & die lauacris frigidis vti ad castitatem tuendam: coepi eius institutum imitari: exactisq. in eius contubernio tribus annis, postquam cupitis satis potitus sum, in urbem redij.] addit deinde, se nec postea, licet iam ad suæ ætatis annū trigesimum peruenisset, vllis carnis illecebris esse victum, nec nisi in matura ætate nuptias expetisse. Si hæc agebat Iosephus, siq. his multo ma- iora complures aliorum Phariseorum præstitisse noscuntur; quid de Paulo existiman- dum putamus, qui eo in genere omnes facile superauit, ac æqualibus antecelluit? Esto igitur de cælibatu Pauli firma sententia, sua in primis professione testata, Patrumq. omnium consensione firmata, hostium quoque probata assertione, ac coniectura deni- que ex certis deducta exemplis pariter declarata.

Iam cetera, quæ Paulus Corinthios monuit, videamus: sunt enim hæ sacræ leges, quas non illis solum, sed (quod sæpius diximus) vniuersali Ecclesiæ seruandas propo- suit, & edixit: nam addit: Vnumquemque sicut vocauit Deus, ita ambulet, & sicut in omnibus Ecclesijs doceo. Circumcisus aliquis vocatus est? non inducat præputium. In præputio aliquis vocatus est? non circumcidatur.] Sane quidem apud Iudæos a pra- uis hominibus ea vigeat malis artibus excogitata perfidia, vt ad libitum, cum vellent a patrijs legibus ad Gentiles deficere, præputium super circumcisionem inducerent, sicq. se Iudæos esse negarent, & cum circumcisione etiam Dei cultum abijcerent. Vn- de in libris Machabæorum hæc de iisdem leguntur: Ædificauerunt gymnasia in Hie- rosoly mis secundum leges nationum, & fecerunt sibi præputia, & recesserunt a testa- mento sancto.] quod quidē Iosephus itidem his verbis asserit: Adduxerunt sibi præ- putia, vt nudi quoque non essent Græcis dissimiles: et contemptis omnibus patrijs riti- bus, imitabantur mores externarum gentium.]

Quomodo autem id fieret, Epiphanius, qui res Iudaicas maxime calluit, docet his verbis, cum agit de Symmacho interprete, qui secundo est circumcisus: Accedit, in- quit, ad Iudæos, ac fit profelytus, & circumciditur secunda circumcisione. Et ne mi- reris de hoc, optime auditor: contingit enim hoc. Qui enim a Iudæis ad Samaritas pro- fugiunt, rursus circumciduntur: similiter & qui a Samaritis ad Iudæos transfugiunt. At hoc adhuc grauius est, quod etiam a circumcisione præputiati fiunt, arte quadam medica, per instrumentum attractorium, spathisterem appellatum, infirmam mem- brorum cuticulam attrahi sinentes, futuramq. admittentes, & glutinatorijs circum- datis, præputium rursus superinducunt. Habes & testimonium apud sanctum Aposto- lum, vbi hæc verba hoc modo dicit: Circumcisus aliquis vocatus est? ne attrahatur ipsi præputium.

præputium. Hanc traditionem vero diabolici inuenti Esau fratrem Iacobi reperisse aiunt ad abnegationem Dei, & ad deletionem characteris patrum ipsius. Quapropter aiunt, Deum dixisse: Odio habeo ipsum Esau, Iacob vero dilexi.] hucusque Epipha- nius. Inde putauit interpres apud Martialem, illud explicans: Nec recutitorum fugis inguina Iudæorum] recutitos esse Iudæos dictos: quoniam, inquit, Iudæis pueris cutis inguinis rescindebatur; postea, cum cutis succresceret, dicebantur recutiti, quasi noua cute tecti.] Persius, recutita sabbata, hoc est, Iudaica festa, dicit. vbi interpres: Iudæos, inquit, recutitos, quibus noua cutis restituta est; licet aliàs appellet recutitos, hoc est, circumcisos.] Sic igitur Paulus Apostolus, ne Iudæi credentes in Christū, idem facerent quod ceteri consueuerant cum ad Gentes deficerent; neve Gentiles in Chri- stum credentes, id agerent quod alij ad Iudæorum religionem transeuntes, & inter pro- felytos profitentes (circumcidi hi soliti erant) dictam tam a Iudæis quàm a Gentilibus ad Christum conuersis legem seruandam constituit. Plura deinde subinfert de vescen- dis idolothytis: sed de his superius actum est.

Post hæc vero cum multa differuisset de victu ministrando ijs qui annunciant Euan- gelium; tandem sancitam a Domino legem promulgans, ait: Ita Dominus ordinauit his qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere.] Ex Fidelium oblationibus, Ec- clesiæ ordines & officia solita victum accipere, iam ab ipso Ecclesiæ nascentis exordio, certum est: immo cum adhuc superites Dominus munus prædicationis obiret, ex his quæ dabantur, vna cum suis victum capere consueuerat: Iudas enim (inquit Ioannes) loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat.] Perseuerauit, auctusq. est idem vsus temporibus Apostolorum, ad quorum pedes suorum bonorum credentes oblationem liberam spontaneamq. faciebant, simulq. deferebant; ex quibus cum ipsi, tum ceteri qui egerent, victitarent. At sicut fides est amplioribus spatijs propagata, ac proinde sicut Christianorum, ita etiam iisdem inseruientium coagmentatus est numerus cleri- corum: ita auctus est pariter maior oblationum prouentus; vsque adeo, vt Gentilium inuidiam, & Imperatorum quantumlibet Christianorum in se odia concitarent; qui verentes ne profusioribus viduarum largitionibus illi locupletes nimis, filij vero ipsa- rum pauperes redderentur, eas restringere & cohibere (arbitrio voluntatis potius, quàm recti iudicij ratione) sæpe conati sunt.

Erogabat vero eas Episcopus cuique Ecclesiæ ministro, prout opus esse videbatur: su- mebat quisque mensuram sportulam, de qua hæc Cyprianus: Ceterum presbyteri ho- norem designasse nos illis iam sciatis, vt & sportulis iisdem cum presbyteris honoren- tur, & diuisiones mensuras æquatis quantitatibus partiantur.] Qui hæc capiebant ab Ecclesia victus stipendia, clericos sportulantes idē Cyprianus appellat, cum ait: Hæc nunc ratio & forma in clero tenetur, vt qui in Ecclesia Domini ordinatione clerici pro- mouentur, in nullo ab administratione diuina auocentur, nec molestijs & negotijs sæcularibus alligentur; sed in honore sportulantium fratrum tamquam decimas ex fructibus accipientes, ab altari & sacrificijs non recedant, sed die & nocte cælestibus re- bus & spiritualibus seruiant.] hæc Cyprianus.

Quod vero ad decimas pertinet, quarum meminit: etsi iure diuino in lege veteri primitus imperatæ noscuntur; tamen sicut ante legem scriptam eas Abraham de pu- gna quinque Regum victor persoluit magno sacerdoti Melchisedech, ita etiam & Gen- tiles, quodam religionis impulsu, sæpe in bello de manubijs vouisse decimas & red- didisse, scriptorum veterum monumenta testantur. Id a Posthumio factum, obtenta belli Latini victoria, necnon ab alijs Romanorum ducibus, Romanarum rerum historici tradiderunt. Habes & de decimis illud apud Plautum: Vt decimas Hercu- li solueret] & illud: Decimam partem Herculi pollucere.] et Cicero: Herculi quisquam decimam vouit vniquam, si sapiens factus esset? Herculi namque persol- uere consueuisse decimas Romanos, Plutarchus testatur. Herodotus in Clio: Siste, ait, ad singulas portas aliquot ex tuis satellitibus custodes, qui vetent exportari opes, vt earum decimæ Ioui necessario reddantur. Ita nec tu illorum odium contrahes, vi opes excipiendo; & ipsi agnoscentes se iusta agere, non inuiti facient.] hæc Croe- sus ad Cyrum Regem Persarum. Apud Xenophontem hæc quoque reperimur: Hic etiam pecuniam de captiuis collectam partiri, eamq. quam decimæ nomi- ne aut Apollini aut Ephesiæ Dianæ vouerant, consecrandam Prætores acceperunt.]

Apud Martialem lib. 7. epig. in Celiæ. IVDÆI RECUTITI QVI.

b Pers. Satyr. 5.

LXXII.

c 1. Cor. 9. OB LATIONIBVS SVSTENTATI DEI MINI- STRI.

d Ioan. 12.

e Ammian. Mar. lib. 27.

f 1. 20. de Epif. & cler. C. Theo. l. 26. C. 10. Hier. epist. 2. ad Nepot. Ambros. aduers. Symmachum.

LXXIII.

g Cyprian. epist. 94. ad Cle. in fin. EPISCOPVS DISPENSATOR RE- RV M ECCLESIA- STICARVM. h Cyprian. epist. 66.

LXXIV.

i Genes. 14. DECIMAE ETIAM A GEN- TILIBVS PER- SOLVI SOLI- TAE.

k Dionys. Ha- licar. lib. 6. Linus, & alij.

l Plautus in Stich.

m Cic. de nat. deor. lib. 3.

n Plutarch. in probl. 99. Rom.

o Xenophon in Cyro lib. 5.

a Xenophon de reb. gest. Græc. lib. 3.
b Xenophon de Agesil. laud.
c Leuit. ult. Num. 18.
d alibi.

et alibi ^a: Agis Delphos profectus est, ac decimam Deo obtulit.] ac rursum ^b: Hostium vero ita fructus agro est, vt duobus annis centum talenta & amplius Deo apud Delphos decimam dedicaret.] At vero non immorabor diutius in singulis exemplis recensendis. Constat quidem apud omnes fere gentes, velut quodam iure naturæ exigente, decimas numini deuotas ac redditas: quas (vt diximus) lege lata per Moysem ^c Deus sibi addicto populo imperauit. Porro de ratione decimarum, & denario numero, pluribus agit Philo ^d.

LXXV. At vero licet Christi Ecclesia legalibus non adstringatur (nam ea ex parte lex & Prophetæ vsque ad Ioannem Baptistam) tamen iure quodam naturæ, quo præcepta moralia sunt seruanda, immo & diuino, illæ debentur etiam sacerdotibus Christianæ religionis. Quid enim tam naturale, quàm vt (quod ait Paulus ^e) qui plantat vineam, de fructu eius edat: qui pascit gregem, de lacte manducet: qui seminat spiritualia, saltem metat carnalia: et qui militat, stipendium accipiat? Certe quidem nisi Paulus voluisset eiusmodi legis præcepta in Christianam religionem transferri, nequaquam inde mutuatus esset exemplum & auctoritatem mandato etiã Domini confirmatam, dum ait ^f: Nescitis quoniã qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt; & qui altari deseruiunt, cum altari participant? Ita & Dominus ordinauit ijs qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere.] In necessarium enim vsum Leuitarum decimæ offerebantur in templo, secundum illud Numerorum ^g: Nihil aliud possidebunt, decimarum oblatione contenti, quas in vsum eorum & necessaria separauit.] Quæ sunt igitur ad necessarium vsum sacerdotum, ius naturæ in primis præstanda admonet, lex Dei præcipit, ac Christus denique iubet esse seruanda. Sacerdotibus enim, perinde ac

f 1. Cor. 9.
g Num. 18.

Regibus, Dei iudicio, tributa esse pendenda, Philo ^h declarat his verbis: Alios, inquit, non mediocres redditus iura sacerdotibus tribuunt, dum a singulis exiguntur decimæ frumenti, vini, olei, foeturæ pecudum ex armentis ac gregibus: quanta vero hinc quæque proueniat copia, licet ex numerosissimæ gentis frequentia coniecturam sumere. Ex his rebus liquet iuxta legis iudicium sacerdotes æquiparari honore ac maiestate Regibus. Siquidem illis tamquam Principibus conferri tributa imperat: id quod fit longe aliter quàm in ceteris ciuitatibus sub dynastis degentibus. Nam hæc gementes & coactæ vix tandem conferunt, perosæ quæstores ceu pestem publicam, nunc has nunc illas causationes effingendo, ne ad præstitutum tempus tributa repræsentent. At hæc gens sacerdotibus debitam pecuniam lubens gaudensq. depromit, quasi non daret, sed acciperet; addens faustas ominations, & gratiarum actiones populariter; idq. quotannis, nec viris cessantibus, nec mulieribus, sed alacritate spontanea, quanta nullis verbis exprimi potest, conferentibus; & hæc quidem contribuunt ex priuatis possessionibus.] hucusque Philo.

LXXVI. Si igitur talia tantaq. antiquæ legis sacerdotio debebantur; quanto maiora essent tribuenda Christianæ religionis sacerdotio, quod antonomastice Regale appellatum, tanto est illo excellentius atque sublimius, quanto vmbra veritas, & typo opus magnificentissime absolutum? Sane quidem per Melchisedech Regem ac sacerdotem, Christianæ religionis sacerdotium præfiguratum; & per Abraham, qui illi decimam dedit, laicos omnes adumbratos esse (figura signante nimirum præstandas a laicis Christi sacerdotibus decimas) Ioannes Chrysostomus ⁱ disputans aduersus Iudæos, pluribus docet, atque ait: Considera quanta sit excellentia nostratis sacerdotij: quando quidem Abraham Patriarcha Iudæorum, progenitor Leuitarum, comperitur benedictionem accipere a Melchisedech, illiq. dare decimas.] Sed & longe ante id dixerat Paulus ^k: Intuemini, inquit, quantus sit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham Patriarcha.] quæ in eandem sententiam explicat idem Chrysostomus ^l, locum illum interpretatus. Hæc igitur considerantes primitiæ illius Ecclesiæ Christi fideles, non modo decimam partem frugum, sed ipsas vniuersas, ac etiam rura, ex quibus colligebantur, distrahentes eorum pretia, portabant ^m ad pedes Apostolorum: præstiterunt hoc ipsum, donec infidelium Iudæorum inuidia exagitati, bonis omnibus spoliati, pauperes adeo redditi sunt, vt ipsi aliorum credentium indigerent auxilio: cuius rei causa Paulus bis, Antiochiæ primum, ac demum in Achaia & Macedonia, ad illos iuuandos, pecuniam collegit.

LXXVII. Quod vero ad Gentes pertinet: etsi iure legitimeq. se ab illis eiusmodi debita stipendia

DE DECIMIS
 TYPVS.

i Chrysof. orat. 4. aduers. Iud.

k Hebr. 7.
l Chrysof. in epist. ad Hebr. hom. 12.

m Act. 2.

A pendia requirere posse, Paulus (vt videmus) ad Corinthios scribens, testetur; tamen ne offendiculum aliquod illis inferret, ab eiusmodi exactione temperasse se dicit. Vsi sunt & alij in posterum eadem modestia; ne (quod ait Tertullianus ^a) redempta pretio religio videretur: arbitrio nimirum relinquentes cuiusque, quid & quantum vellet, offerre. Sed profusas illorum fuisse oblationes, ex quibus non modo ecclesiarum ministri, sed pupilli, viduæ, ægrotantes, peregrini, in carcere detenti, exules causa fidei, & ad metallum damnati, copiosissime alerentur, idem auctor testatur; nosq. tum ex ipso, tum ex alijs antiquis scriptoribus superius, cum egimus de collectis, satis aperte monstrauius.

B Ceterum ad hæc subsidia sacerdotibus ceterisq. sacrorum ministris impartienda laicos teneri, non tantum Dominus sua (quod ait Paulus) ordinatione instituit, ac idem Apostolus iure id fieri demonstrat, sed & Patres omnes faciendum admonuerunt. Plura enim de decimis præstandis leguntur apud Clementem ^b, tum maxime Origenem ^c, qui hæc habet de primitijs, ac proinde decimis: Sicut & in hoc sermone quem habemus præ manibus, arbitror conuenire: decet enim & vtile est, etiam sacerdotibus Euangelij offerri primitias. Ita enim & Dominus disposuit, vt qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuunt; & qui altari deseruiunt, de altari participant. Et sicut hoc dignum & decens est, sic e contrario indecens & indignum existimo & impium, vt is qui Deum colit, & ingreditur Ecclesiam Dei, qui scit sacerdotes & ministros assistere altari, & aut verbo Dei, aut ministerio Ecclesiæ deseruire, vt de fructibus terræ quos dat Deus, Solem suum producendo, & pluias suas ministrando, non offerat primitias sacerdotibus: non enim videtur huiusmodi anima habere memoriam Dei, nec cogitare, nec credere quia Deus dederit fructus quos cepit.] et inferius de decimis agens, multo plura a Christianis præstanda in eo genere Dominum voluisse, quàm a Phariseis, qui decimabant mentam & anetum, secundum quod scriptum est: Nisi abundauerit iustitia vestra plusquàm Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum cælorum] demonstrat.

C Eadem & Hieronymus ^d in hæc verba: Quod de decimis primitijsq. diximus, quæ olim dabantur a populo sacerdotibus & Leuitis, in Ecclesiæ quoque populis intelligite: quibus præceptum est, non solum decimas dare & primitias, sed & vendere omnia quæ habent, & dare pauperibus, & sequi Dominum Saluatorem. Quod si facere nolumus, saltem Iudæorum imitemur exordia, vt pauperibus partem demus ex toto, & sacerdotibus ac Leuitis honorem debitum deferamus. Vnde dicit & Apostolus: Honora viduas quæ vere viduæ sunt, & presbyterum duplici honore honorandum, maxime qui laborat in verbo & doctrina Dei. quod qui non fecerit, Deum fraudare, & supplantare conuincitur.] Augustinus sæpius id ipsum inculcat, vt cum ait ^e: Decimas de fructibus vestris ecclesijs reddite.] idemq. ^f alibi eodem argumento de reddendis decimis sermonem integrum perorauit, in quo hæc habet ad finem: Decimæ enim ex debito requiruntur; & qui eas dare noluerit, res alienas inuasit.] ac denique decimarum solutionem non esse recenter in Ecclesiam introductam, sed a maioribus præstari solitam, alibi his verbis inculcat ^g: Maiores nostri ideo copijs abundabant, quia Deo decimas dabant, & Cæsari censum reddebant. Modo autem, quia discessit deuotio Dei, accessit indictio fisci. Nolumus partiri cum Deo decimas: modo autem totum tollitur. Hoc tollit fiscus, quod non accipit Christus.] hæc Augustinus.

D Sed & Ioannes ^h Chrysostomus item hortans primitias decimasq. persolui, ait: Opifex, vt pote calceorū confarcinator, aut sutor, aut faber ærarius, aut quiuis alius artifex, cum aliquid vendiderit ex his quæ sua arte fiunt, det Deo primitias pretij, ibi (in arcam scilicet) paruam partem deiiciat, & ex minori parte cum Deo partiatur. Neque enim magnum quid peto, sed tantum, quantum Iudæorum infantes & mille malis pleni, tantum nos, qui cælum expectamus, iaciamus. Hæc autem dico, non legem ferens, neque prohibens ne plus eroges, sed æquū censens vt non minus deponas, quàm partem decimam. Hoc autem fac non solum vendens, sed etiam emens. Hanc etiam legem feruent qui prædia possident in prouentibus.] hæc & alia plura Chrysostomus. Sed in his amplius non immorandū: liquet enim, ex omnibus qui fuerunt antiqui Catholici Ecclesiæ scriptores, qui de his meminerint, neminem reperiri ab his esse dissentientem, sed æque eosdem illos omnes in eam sententiam conspirasse, eandemq. multorum

CHRISTIANO-
 RVM EFFUSA
 LARGITAS.
*a Tertul. Apo-
 log. c. 39.*

LXXVIII.
b Clem. Conf. lib. 2. c. 29. 30.
c Origen. in Num. hom. 11.
 DECIMAE PRÆSTANDAE CHRISTI LEGE.

LXXIX.
d Hier. in Malach. c. 3.
 PATRVM CONSENSVS DE SOLVTIONE DECIMARVM.

e Aug. de temp. serm. 215.
f Aug. de temp. serm. 219.

g Aug. hom. 48. de SS.

LXXX.
h Chrysof. in 1. ad Corin. hom. 43.
 OPIFICES PERSOLVUNT DECIMAS.

facrorum Conciliorum, de quibus inferius erit mentio, canonibus confirmasse. **A**

LXXXI.

Fuisse quidem profusas Christianorum largitiones in ecclesias, tum ex dictis colligi potest, quod ex his non clerici tantum visitarent, sed & pauperes omnes (vt dictum est) diuersis pressi miseris leuarentur; tum etiam quod ex iisdem pretiosissima ecclesiarum suppellectilia (licet Christianos vexaret persecutio) acquirerebantur. Nam qualia essent cetera ecclesiarum vasa, quae ad sacrificij opus ad altare admouerentur, inde argumentum deduci posse videtur, quod etiam lucernae argenteae erant, vt ex Actis Proconsularibus apud Augustinum^a legitur de temporibus Diocletiani. Abundasse ecclesias vasis ex auro & argento conflatis, Optatus^b etiam tradit, necnon idem qui supra Augustinus alibi^c ex alijs Proconsularibus Actis.

ARGENTEA SV-
PELLECTILIA.
^a August. epist.
265.
^b Optat. contra
Parmen. lib. 1.
^c Aug. contra
Crescon. lib. 3.
c. 29.

LXXXII.

d Num. 35.

Ceterum sicut nec Leuitis olim, licet decimis ditarentur, interdicta erat omnino rerum immobilium possessio, quippe qui ex mandato^d Dei in singulis tribubus vrbes sacerdotales ad habitandum habebant, suburbanaq. earum ad mille passus (nec erant illae numero paucae, cum in ea prouincia non adeo ampla numeratae sint^e Leuitarum ciuitates quadraginta octo) ita etiam nec Christianae legis sacerdotibus eorumdem bonorum possessio interdicta probatur: Ecclesias enim Christianorum etiam possessiones olim sub Gentilibus Imperatoribus possedisse, non tantum Pij^f Papae Primi, & Urbani^g item Primi, quos alij citant, epistolae declarant, sed ipsa Imperatorum edicta, quibus eas illis ablatas reddi mandarunt. In edicto^h enim Constantini atque Licinij haec scripta leguntur: At quoniam ipsi Christiani non solum ea loca in quae conuenire solent, sed etiam alia habuisse cognoscuntur, quae non priuatim ad singulos, sed ad ius totius ipsorum communitatis, id est, Christianorum, spectabant: singulis qui ea possident, mandes velim, vt omnia per legem, quam supra posuimus, absque vlla controuersia Christianis, id est, societati ipsorum & conuentui reddant, &c.] Porro ea omnia loca quae dicit spectare ad Christianorum communitatem, bona Ecclesiastica fuisse, sequens eorumdem edictum ad Annulinum conscriptum manifeste declarat his verbis: Quare volumus, vt simulac haec litteras a nobis acceperis, si quae ex his possessionibus, quae ad Catholicam Christianorum Ecclesiam in quibusque ciuitatibus aut alijs locis pertinent, etiam adhuc a ciuibus aut ab alijs quibusdam retineantur, eas quamprimum eisdem ecclesijs facias restitui: quandoquidem animo instituiimus, vt ea, quae ecclesiae antea possederunt, ad ipsarum ius denuo reuertantur. Cum igitur tua pietas animaduertat decretum hoc absque dubio de nostra sententia esse publicatum: enitere atque labora, vt siue horti, siue aedes, siue aliud quodcumque aliquando ad ius ipsarum ecclesiarum spectarint, omnia illis quamcelerrime reddantur.] haec illi. sublata **D** enim illa fuerant temporibus persecutionis Diocletiani atque Maximiani Imp.

LXXXIII.

i Leuit. ult.

TEMPORALIVM
RERVM VSVS
MINIME VETI-
TVS.

Post haec, reddita pace Ecclesiae, regnantibus iam Principibus Christianis, ecclesias omnes locupletatas esse longe lateq. amplissimis latifundijs, non est, credo, qui dubitet. At sicut olim possessiones, quas alij Deo vouissent, easdem sacerdotesⁱ possidebant, quantumlibet portio eorum tantummodo Deus esse deberet: ita etiam rura, vel alia bona a Fidelibus elargita ecclesijs, in usum cedere sacerdotum, aliorumq. ministrorum, certum est. Nam licet missis a se discipulis Dominus dixerit: Nolite possidere aurum, neque argentum, &c.] tamen cum mox subdit: Dignus est operarius cibo suo] illis quae sunt ad vitam necessaria, Saluatoris sententia, ministrari debere, quis non intelligit? Sic enim illis inhibuit aurum & argentum, non vt eorum usu necessario interdiceret (etenim constat aurum & argentum, ipsa rerum pretia, allata esse ad pedes Apostolorum, illorumq. arbitrio dispensata) sed vt affectum temporalium rerum reprimeret, ne quae sit pietatem putarent. Sicut cum etiam iisdem dixit: Neminem per viam salutaueritis] illis haud inhibuit consueta humanitatis officia; sed vt ad praedicationis opus, ad quod dirigebantur, sollicitiores & attentiores redderet, voluit admonuisse. Sed de his satis dictum putamus; quae quoniam ad Ecclesiasticam oeconomiam spectant, ratio instituti nostri sicut non patiebatur praetermittere, ita in iisdem paulo diutius nos immorari permisit, & pene coegit. Age igitur, iam ceteras ab Apostolo Corinthijs in primis traditas, ac proinde vniuersae Ecclesiae praescriptas leges inuestigemus.

LXXXIV.

Sicut enim optimi legislatoris officium ac munus est, non tantum egregijs moribus rempublicam instituere, sed eiusdem populi decentem corporis habitum simul componere;

A ponere: eodem sane modo Paulus Apostolus illa, quam ad eos primam scripsit, epistola, cum eisdem optimis legibus imbuisset, de mulieribus illud statuit, vt non nisi velato capite in ecclesiam conuenientes orarent: sicut e contra viros aperto capite orare vetuit. Ceterum quod ad mulieres velandas pertinet: licet ipse primus Fideles id agendum monuerit, non tamen eius rei primus est auctor: siquidem tam Iudaeorum quam multarum Gentium feminas olim, etiam ante Christi aduentum, velatas incedere consueuissent, exploratissimum est. De Iudaeis fidem facit Tertullianus^a, qui dum agit de veteribus traditionibus, ait: Apud Iudaeos tam solemne est feminis eorum velamen capitis, vt inde noscantur.] De Gentilibus, vt de Creusa Aeneae vxore, habetur nobile exemplum: dicunt enim^b eam propter insignem honestatem, ne cum Troia quidem caperetur, perterritam, se velamine detexisset; sed etiam dum ab incendio fugeret, mansisse velo tectam. De Romanis mulieribus id aequae docet Valerius^c, dum ait: Horridum C. quoque Sulpitij Galli maritale supercilium: nam vxorem dimisit, quod eam capite aperto foris versaram cognouerat.] Tacitus^d item haec de Poppaea Sabina: Rari in publicum egressus, idq. velata parte oris, ne fatiaret aspectum, vel quia sic decebat.] De Graecis haec Apuleius^e: Mulieres candido splendentes amicimine.] De Arabibus haec Tertullianus^f: Iudicabunt nos Arabiae feminae Ethnicae, quae non caput tantum, sed faciem quoque ita totam tegunt, vt vno oculo liberato, contentae sint dimidia frui luce, quam totam faciem prostituere.] De Lacenis mulieribus omnium laudatissimis illud a Plutarcho^g scriptis mandatum habetur: virgines aperta facie, viris iunctas mulieres velatas prodire solitas: ea nimirum ratione, vt sic illae maritos inuenirent, istae vero viros habentes, alijs placere non curarent. Sed sicut & probro adscribitur^h Lacenis virginibus, quod supra genua tantum vestes deductas induerent, ita nec laudantur, quod sic virgineus pudor quasi venalis expositus proderetur.

DE VELANDIS
MULIERIBVS.a Tertull. de co-
ron. milit. c. 4.b Ex Homero ve-
cit. Clem. Alex.
in Padag. lib. 3.c Valer. lib. 6. c.
3. de seuer. 13.

d Tacit. lib. 14.

e Apul. de asin.
aur. lib. 11.f Tertull. de ve-
land. virg. cap.
17.g Plutarcho. Apo-
phtheg. Lacon.
in Charil.h Clem. Alex.
Padag. lib. 2.
cap. 10.

At quoniam inter Graecos Corinthiae feminae patria lege atque consuetudine cultui Veneris erant addictissimae, ac proinde (vt superius dictum est) omnium impudicissimae, quippe quae pietatem putarent sua corpora prostituere: his cum Apostolus Evangelium praedicaasset, & complures illarum ad meliorem frugem adduxisset; quod olim praesens tradiderat, absens litteris monuit: nimirum vt mulier honesto incedens habitu, capite velato procederet, sicq. in ecclesia oraret cum ceteris. Quam quidem legem non nuptis tantum praescripsit, sed & virginibus: mulierum enim nomine (quod pluribus differit Tertullianusⁱ) etiam virgines fuisse a Paulo comprehensas, certissimum est: nam & sic ipsi Corinthij intellexerunt: Qui, inquit, hodie denique suas virgines **D** velant.] sed de his superius. Ceterum id non tantum in Ecclesia Corinthiorum seruatum est, sed & in ceteris Christiani orbis Ecclesijs, quas vel ipsi Apostoli, vel eorum successores viri Apostolici^k crexerunt.

LXXXV.

CORINTHIAS
VELATAS VO-
LUIT PAVLVS.i Tertull. de ve-
land. virg. cap.
4. 5.k Tertull. eod.
lib. c. 2.

Redarguerunt maiores nostri^l veli genus illud, quod velut aranea tela contextum, vel purpureo colore, reuelaret potius quam velaret pulchritudinem, irritamentumq. esset magis libidinis, quam tegumentum pudoris, Gentilium potius feminarum visu quam Christo credentium comparatum. Reprehendit & illas Tertullianus^m, quae neque tectae, neque nudae incedentes, Mitris, inquit, & lanis non velant caput, sed conligant, a fronte quidem protectae: qua proprie autem caput est, nudae. Aliae modice linteolis, credo ne caput premant, nec ad aures vsque demissis, cerebro tenus operiuntur. Misereor, si tam infirmo auditu sunt, vt per tegmen audire non possint.] ac iterum **E** inferius: Quantam autem merebuntur castigationem etiam illae, quae inter Psalmos vel in quacumque Dei mentione reiectae perseverant? Merito ne etiam in oratione ipsa facillime fimbriam, aut villum, aut quodlibet filum cerebro superponunt, & tectas se opinantur?] Clemens equidem Alexandrinusⁿ sic interpretatur de velandis mulieribus praecipuum Apostoli, vt non tantum velamine capita tegerent, sed eodem in frontem promisso vultum obumbrarent.

LXXXVI.

QVAE VELATIO
IMPROBATA.l Clem. in Pa-
dag. lib. 2. c. 10.m Tertull. de
veland. virg.
cap. 17.n Clem. Alex.
in Padag. lib. 2.
cap. 10.

Ceterum non tantum Paulus haec scribens, Christianarum mulierum sic voluit capita esse composita, vt velamine tectae essent; sed & Timotheum^o monens, omnem illum a feminis superfluum lasciuumq. amputauit ornatum, qui esset concupiscentiae fomes, sic dicens: Volo similiter & mulieres in habitu ornato: cum verecundia & sobrietate ornantes se, non intortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa, sed quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona.] Docuit eadem &

LXXXVII.

o 1. Tim. 2.

A **I. Pet. 3.** Petrus ^a. Sed quid Christianæ religionis Pædagogus ^b quonam modo ornatum temperat, ut luxum euitet? Mulieribus, inquit, crines mollire sufficit, & tenui aliqua fibula comam alligare frugaliter, simplici cultura pudicas comas in veram & germanam pulchritudinem alentibus: meretricij autem pilorum plexus, & catenarum nexus, cum eas deformes reddunt, tum etiam pilos discerpunt, artificiosis infertis vinculis euellent.] probat idem album colorem in vestibus: Quod si, inquit ^c, oportet alium aliquem colorem querere, naturalis veritatis per se tinctura sufficiat.] et post nonnulla: Quocirca Cæum Sophistam iure approbo, qui Virtutis & Improbitalis aptas describit imagines. Quarum hanc quidem, nempe Virtutem, fecit simpliciter stantem, candida veste indutam & puram, sola verecundia ornatam. Talem oportet esse mulierem fidelem, nempe virtute præditam cum verecundia. Alteram autem contra inducit, nempe Improbitalitatem, superflua quidem & varia veste indutam, alieno autem colore exultantem: motus autem & habitus comparatus ad delectationem describitur, non secus ac meretricis.] ac rursus, de vestium prolixitate agens, cum eas ad talos vsque productas velit, eas damnat quæ prolixæ nimium super terram effusæ trahuntur, sic dicens: Trahere autem vestes ad summos vsque pedes demissas, valde est arrogans & superbum: quod ambulandi actionem impedit; cum vestis instar verriculi, quæ in soli sunt superficie fordes secum attrahat; ne fractis quidem & eneruatis his saltatoribus, qui cynædicam turpitudinem mutatam in scenam transferunt, vestem cum tanto dedecore diffluentem conspiciantibus, quibus exquisitæ vestes, fimbriarumq. dilatationes, & curiosi figurarum numeri illiberalem ac sordidam sformatum molliciem indicant.] hæc Clemens.

LXXXV-III. Vix credi potest, quantum post Apostolos, quos recensuimus, laborauerint Apostolici viri, ut Christianas feminas, quod ad ornatum spectat corporis, in modestiæ officio continerent: at nec eas dicimus tantum, quæ (ut ait Paulus ^d) abierunt retro post satanam, sed pudicas & castas: unde & merito de his Hieronymus ^e: φιλοπόσμον, inquit, genus femineum est: multasq. etiam insignis pudicitiae, quamuis nulli virorum, tamen scimus libenter ornari] atque adeo, ut nec persecutionum temporibus ab his nouerint temperare: ut de his merito illud scripserit Tertullianus ^f: Ceterum nescio, an manus spathalio circumdari solita, in duritia catenæ stupefcere sustineat. Nescio, an crus de pericelio in neruo se patiat arctari. Timeo ceruicem, ne margaritarum & smaragdorū laqueis occupata, locum spatæ non det.] Declamat & Iustinus ^g martyr in eas quæ dolosa arte tentarent quæ Christianis essent mulieribus interdicta: sic enim ait: Vsu venit quibusdam se ipsas fallentibus, ut cum aperte vultum pigmentis fingere non audeant, arte id faciant. Nam in vndam aut oleum facie inclinata despicientes, de se ipsis iudicant, an aduersus castitatem belligerare possint.] hæc Iustinus: ex quibus etiam possumus intelligere, Christianas pudicas feminas haud licenter speculo vti solitas; cum illæ, in quas scribit Iustinus, ea arte vsæ præscriptam legem eluderent. Quasi enim pudicitiae nundinatrices eas habet Tertullianus ^h, quæ (ut ait) consilium formæ a speculo petunt.] Reprehendit ⁱ alibi & in viris, speculum omni occasione consulere, anxieq. inspicere.

LXXXIX. Sed tamen ut ad capitis velum, unde digressa est, tandem reuertatur oratio: haud alienum ab instituto putamus, si etiam de sacro velamine, quo Deo dicatæ virgines vti solent, agamus. Non enim erat illud commune cum ceteris mulieribus; quod densioritela contextum, nulla erat ex parte perspicuum; de quo & Ambrosius ^k: Attollant mentis & corporis oculos, videant plebem pudoris, populum integritatis, concilium virginitalis. Non vittæ capiti decus, sed ignobile velamen vsu: nobile castitatis, non exquisita, sed abdicata lenocinia pulchritudinis.] de eiusmodi velaminis genere hæc & olim Tertullianus ^l: Vera, & tota, & pura virginitas nihil magis timet, quam semetipsam: etiam feminarum oculos pati non vult, alios ipsa oculos habet: confugit ad velamen capitis, quasi ad galeam, quasi ad clypeum, qui bonum suum protegat aduersus ictus tentationum, aduersus iacula scandalorum, aduersus suspensiones & susurros.] Illud etiam amplius habuit velamen sacrarum virginum, quod a sacerdote benedici consuevit. hinc Hieronymus ad Demetriadem ^m: Scio ad imprecationem Pontificis flammæ virginale sanctum operire caput.] subinfert & verba nonnulla tunc temporis tum a sacerdote, tum a virgine dici solita. Sic & Ambrosius ⁿ Deo sacrandæ virginitalis ritum

LXXXV-III.

FEMINAE ORNATVS CVPI-DAE.

d 1. Tim. 5.

e Hieron. epist. 12.

f Tertull. de cultu fem. cap. 13.

g Iustinus ad Seren. de Virg. Christian.

h Tertullianus de virg. veland. cap. 12.

i Tertull. de cultu fem. c. 8.

k Ambros. ad mer. Symmach. epist. 12. edit. Roman. tom. 5.

l Tertull. de virg. veland. cap. 15.

m Hier. epist. 8.

n Ambros. ad virg. lapp.

A tis ritum memorans, inter alia hæc de velamine: Sacro, inquit, velamine testata es.] Solemni enim ritu id fieri moris erat, & non nisi certis diebus, ut Gelasius ^a monuit: et ad instar sæcularium nuptiarum, magna erat celebritas velationis Deo dicandæ virginis. Augustinus ^b Demetriadis nobilissimæ virginis dum meminit, post multa hæc adiunxit: Velationis apophoretum gratisime accepimus.] Apophoreta enim non nisi in sumptuosissimis conuiujs, quæ post cœnam conuiuæ domum referrent, exhiberi consueuerunt.

Nuptiæ enim, hæc solemnitas, quod illæ spiritualiter nubent, dici solita erat. Nubere enim Christo eas quæ ipsi dicantur virgines, antiquo in Ecclesia loquendi vsu receptum fuit. Vnde & Tertullianus ^c: Nupsisti enim Christo: illi tradidisti carnem tuam, illi desponsasti maritritatem tuam. Incede secundum sponsi tui voluntatem.] Ea de causa **B** Cyprianus ^d eiusmodi Christo perpetuo dicatas, si fuerint præuaricatæ, Christi aduleras esse dicit: quem dicendi modum Basilius, Gregorius Nazianzenus, Nyssenus, ac Græcorum ceteri, & Latinorum Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, ac denique reliqui sunt imitati. nam de his & Optatus Mileuitanus ^e: Spirituale, inquit, nubendi hoc genus est: in nuptias sponsi iam venerant voluntate & professione sua: et ut sæcularibus nuptijs se renunciafle monstrarent, spirituali sponso soluerant crinem: iam cælestes celebrauerant nuptias.] id ipsum quoque Innocentius Papa ^f ad Victricium: Quæ, inquit, Christo spiritualiter nubunt, & a sacerdotibus velantur, &c.] eaq. ratione Hieronymus ^g eo progressus est, ut matrem virginis Deo sacratæ, Dei socrum nominaret: quod tamen Ruffino ^h nodum in scirpo querenti displicuit.

Porro eius nominis, ut virgo sponsa Christi diceretur, ea potissimum ratio suppetit: **C** quod sicut iuncta coniugio cogitat quæ viri sunt, quomodo (ut ait Paulus) placeat viro; ita ista veluti altero coniugio obligata, Christo nimirum oppignerata, cogitat tantum quæ sunt Dei, nempe ut sit sancta corpore & spiritu. Erant hæc voces Christianarum virginum, quæ ne dispendium paterentur virginitalis, libentius martyrium oppeterent; nefas clamantes, Christo semel desponsatas, hominis cuiuspiam iungi consortio. ex quo hæc Ambrosius ⁱ: Ceterum quæ se sponddit Christo, & sanctum velamen accepit, iam nupsit, iam immortalis iuncta est viro: et iam si voluerit nubere communi lege coniugij, adulterium perpetrat, ancilla mortis efficitur.] Ad hæc, Deo sacratas virgines non tantum tegi sacro velamine, sed nigra indui veste, & operiri pallio, olim in Ecclesia consuetudo fuit. Qua de causa apud S. Asterium ^k de S. Euphemia nobilissima martyre Chalcedonensi, coram iudice assistente, id habes: Adstabat virgo pulla veste & pallio philosophiam professa.] et Hieronymus ^l: Solent quædam, cum futuram virginem spondderint, pulla tunica eam induere, & furuo operire pallio.] et alibi ^m: Vili tunica induitur, viliori tegitur pallio.] et ad Marcellam ⁿ: Pulla tunica minus cum humi iacuerit, sordidatur.] ibi & de cingulo: Cingulum laneum, & tota simplicitate purissimum, quod possit magis adstringere vestimenta, quam scindere.]

In aliquibus item Ecclesijs, præsertim Syriæ & Ægypti, tam virgo quam vidua, quæ se Deo vouissent, & sæculum calcassent (inquit Hieronymus ^o) crinem monasteriorum matribus offerunt desecandum, non intecto postea, contra Apostoli voluntatem, incessuræ capite, sed ligato pariter & velato.] nec id quidem, ut Vestales imitentur Romanorum virgines, quæ incisos sibi capillos ad arborem loton ^p suspendebant: sed alijs ex causis, quas Hieronymus recitat: immo & propter mysterium. Cum enim **E** in signum subiectionis dati sint illis capilli: Christo iam desponsatæ, in libertatem vindicatæ, nequicquam amplius viris debent. Nec de his dicit Apostolus ^q: Mulier si comam nutriat, gloria est illi: quoniam capilli pro velamine dati sunt illi.] de illis enim quæ viro sunt obligatæ, Paulus loquitur. Porro (quod superius ait) si turpe est mulieri tonderi vel decaluari, velet caput suum.] sacro iam velamine illarum cum caput obducatur, capillis, quibus tegantur, non indigent: et cum nec capillorum cultu viris placere cupiant, quæ Christo tantum morum probitate student esse gratæ, eo dispendio pulchritudinis cælesti sponso magis redduntur acceptæ. Quam displiceat Deo ornatus capillorum & corporis cultus in virgine, quæ propositum virginitalis arripuit, afferre possemus pauendum plane exemplum de Prætextata nobilissima Romana femina, quod Hieronymus ^r scribit ad Latam: sed ad eum lectorem remittimus. Quod reliquum est, illud non prætermittimus dicere, de incidendis crinibus non fuisse om-

^a Gelas. ad Epif. Lucan. cap. 14.

^b August. epist. 179. in fine.

XC.

^c Tertullian. de virg. veland. c. 16.

^d Cyprian. epist. 62. & lib. de discip. & habitum virg.

^e Optatus. Mil. lib. 6.

^f Innoc. epist. a. c. 12.

^g Hier. epist. 27.

^h Ruffin. inuest. in Hieron.

ⁱ Ambros. ad virg. lapp.

^k Concil. Nicæn. a. 451.

^l Hier. epist. 12.

^m Idem ad Demetr. epist. 8.

ⁿ Ad Marcellam epist. 29.

^o Hier. epist. 48.

^p Plin. lib. 16. cap. 44.

^q 1. Cor. 11. DE AMPVTATIONE CAPILLORVM RITVS DIVERSI.

^r Hier. ad Latam epist. 7.

Ambr. ad virgin. laps. c. 8. In Capitular. Reg. Franc. lib. 2. cap. 6. In Not. ad Roman. Mart. die 7. Maij B. C. 20. Septemb. E. nium eandem consuetudinem in Ecclesia : nam apud alios in poenam delicti, si lapsa virgo, in poenitentiam redacta esset, crines eidem amputari solitos, testatur Ambrosius, quod & in Capitularibus Francorum habetur expressum. At de his pluribus egimus in Notationibus ad Romanum Martyrologium, obiectionemq. ex Gangrensi Concilio, germanum sensum conciliando, solvimus. De habitu itaque muliebri ex constitutione Pauli primitus composito, haec tenus.

XCIII. Sed quod de femineo cultu actum est; ad institutum pertinere existimauimus, etiam de antiquo Christianorum virorum cultu & habitu, quantum ex veteribus monumentis colligere licuit, narrationem instituere. Atque illud in primis, quod Apostolus monuit, ne viri nutriant comam: quo quidem, eos ab effeminato mulierum cultu remotos esse debere, satis aperte significauit. Proinde barbam, quod sit virorum insigne, more androgynorum vellere, aut cute tenus radere, minus consueuisse olim Christianos, facile persuademur. Nam & Christianus Pædagogus hæc ait: Deus voluit feminam quidem esse glabram ac leuem, sola coma, sicuti equum iuba, sponte naturæ exultantem: virum cum sicut leones barba ornasset, virilem etiam fecit hirsuto pectore, quod quidem est roboris & imperij indicium.] ac deinde: Hoc viri signum, barba scilicet, per quod vir apparet, est Eua antiquius, & signum melioris naturæ. In eo ergo violando, quod est virilis naturæ signum, eo scilicet quod est hirsutum, contra legem facere, est impium.] ac denique post multa: Si quis autem barbæ nonnihil tondeat, ea tamen non est omnino denudanda: est enim turpe spectaculum; barbaq. ad cutem vsque tonsus, non videtur multum abesse a vulsione & leuore.] et post pauca: Qui in superiori labri parte inter comedendum polluantur, pili tondendi sunt, non nouacula (est enim illiberalis) sed tonforum forcibus. Barbæ autem pili, qui nihil molestiæ afferunt, non sunt vexandi, vt qui cultui grauitatem afferant, & quemdam paternum terrorem incutiant.] hucusque Pædagogus Christianus de communi vsu barbæ. Sed quod pertinet ad barbam tondendam secundum antiquum religionis cultum, pluribus agemus suo loco, cum de tonsura capitis erit sermo.

XCIV. Quod vero spectat ad corporis indumentum: Christianos, abiecta toga, vti consueuissent pallio, ex his quæ Tertullianus scribit, satis exploratum habetur. Cum enim veræ sapientiæ Christiani omnes se esse sectatores profiterentur, decentem professioni habitum induebant, nempe pallium, quod sapientiæ studiosi induere soliti essent. Vnde idem Tertullianus: Enimvero cum hanc primum sapientiam vestit, quæ vanissimis superstitionibus renuit, tunc certissime pallium super omnes exuuias & peplos augusta vestis, superq. omnes apices & titulos sacer suggestus deducit oculos. Suadeo reuerenti habitum vnus interim erroris tui renunciatores.] hæc ille, quibus declarat, Christianos homines simul cum impietate togam exuere, atque vna cum pietate pallio amirari solitos: vt merito de illis, paroemiam in dicitur conuertentes, Gentiles dicerent: De toga ad pallium.] Ceterum quod Christianorum genus religione & moribus distinctum esset, indumento etiam placuit debere esse discretum: hinc idem illud exprobrat dicens: Vespillo, leno, lanista tecum vestiuntur.] ac rursus: Verum & cerdones, & omnis gladiatorum ignominia togata producit. hæc nimirum indignitas: Vir de toga ad pallium?]

XCv. Quale autem fuisset eiusmodi indumenti genus, sic in primis describit: In viris autem pallij extrinsecus habitus, & ipse quadrangulus, ab utroque laterum regeffus, & ceruicibus circumstructus, in fibulæ morsu humeris acquiescebat.] ac rursus inferius de quatuor pallij angulis: Omnis, inquit, liberalitas studiorum, quatuor meis angulis tegitur.] Quatuor item angulos habere consueuisse pallium quo utebantur Iudæi, diuina Scriptura demonstrat, dum ait: Funiculos in fimbrijs facies per quatuor angulos pallij tui.] Vnde facile adducimur, vt credamus, Christianos, sicut a Iudæis hominibus, Apostolis nimirum, ad pietatem sunt instituti, ita etiam ab iisdem potius quam a Græciæ sapientibus indumenti formam esse mutatos, illis tamen reiectis quæ ad antiquæ legis cærimonias spectare viderentur. Sed de eiusdem forma pallij rursus idem Tertullianus in hæc verba: At enim pallio nihil expeditius, etiam si duplex, quod Crætis more nusquam vestiendo componitur: quippe tota molitio eius operire est solutum, id est, vno interiectu, licet equidem nusquam inhumano, ita omnia hominis simul contegit. Humerum velans exponit vel includit: cetero qua in humerum ad-

Ambr. ad virgin. laps. c. 8. In Capitular. Reg. Franc. lib. 2. cap. 6. In Not. ad Roman. Mart. die 7. Maij B. C. 20. Septemb. E. Eod. lib. cap. 21. Tertull. lib. de pallio. PALLII VSVS. Tertull. eod. lib. cap. 4. Tertull. eod. lib. cap. 5. Eod. lib. c. 4. XCV. Eod. lib. cap. 1. Tertullian. de pall. c. 6. PALLII DESCRIP. TIO. Deut. 22. Tertull. eod. lib. cap. 5.

hæret, nihil circumfulcit, nihil circumstringit, nihil de tabularum fide laborat, facile sese regit, facile reficit: etiam cum reponitur, nulli cippo in crastinum demandatur. si quid interulæ superest, vacat zonæ tormentum: si quid calceatus inducitur, mundissimum opus est, aut pedes nudi magis, certe viriles magis quam in calceis.] hæc Tertullianus: qui hæc tandem de se ipso, quod relicta Gentilitate, ad Christi fidem se contulerit, abiecta q. toga, pallium sumpserit, ait: At ego iam me illi etiam diuinæ sectæ ac disciplinæ commercium confero. Gaude pallium, & exulta: melior iam te philosophia dignata est, ex quo Christianum vestire coepisti.] hucusque ille.

Quod autem ad calceos pertinet: consueuisse Christianorum nonnullos sine calceis, sed nudis pedibus, vel tantum soleis incedere, demonstrat hæc dicens Clemens Alexandrinus: Viro autem pulchre conuenit nullos habere calceos, præterquam si militet. Calceatum enim esse, non paruam habet affinitatem cum eo quod est esse ligatum. Optimum est exercitationis genus nudis vti pedibus, & ad sanitatem, & ad expeditam facilitatē, vbi non prohibeat necessitas: quod si iter non ingrediamur, nec nudis incedere pedibus pati possimus, soleis vtendum est: eas autem Attici vocant κοίποδας, quod pedes (quantum ego conijcio) terræ appropinquarent. Tenus ac simplicis calceaturæ testis sufficit Ioannes, qui dicebat, se non esse dignum soluere corrigiam calceamentorum Domini. non enim curiosos is habebat calceos, qui veræ philosophiæ typum Hebræis ostendebat.] hæc Clemens. Certe quidē Lucianus, instar horum quæ dicta sunt, habitum Christiani hominis describens, sic ait: Pallium putre, sine calceis & tegmine, capite incedens detonsa coma.] Sed vt redeamus ad pallium: de Porphyrio martyre Eusebius meminit, vti consueuisse habitu philosophico.

XCvii. At vero non tantum antiquitus, sed postea etiā, Christianos incedere solitos palliatos, argumento sunt quæ sic Hieronymus scribit ad Furiam: Vbi cumque viderint Christianum, statim illud de triuio: Ω γραιός ἐπιδήμιος: vocant impostorem, detrahunt.] Idemq. etiam, de illo dicitur Gentilium in Christianos, ad Marcellam sic scribit: Si tunica non canduerit, statim illud e triuio: Impostor & Græcus est.] Sed cur & Græcus? certe & illa ex causa, quod pallium philosophicum furui coloris, qui haud gratus erat vel vsitatus Romanis, induerent. vnde Suetonius de Augusto: Etiam habitum vestitumq. pristinum reducere studuit. ac visa quondam pro concione pullatorum turba, indignabundus & clamitans: En, ait, Romanos rerum dominos, gentemq. togatam? negotium Adilibus dedit, ne quem posthac paterentur in foro, circove, nisi positus lacernis, togatos consistere.] Ceterum videtur pallium paulatim a communi vsu Fidelium desciuisse, & monasticam vitam profitentibus cessasse, sicq. dicta a S. Hieronymo de monacho intelligenda: siquidem hæc in Gangrensi Concilio scripta leguntur: Si quis virorum purauerit sancto proposito, id est continentia, conuenire, vt pallio vtatur, tamquam ex eo iustitiam habiturus, & reprehendat alios, qui cū reuerentia birris vtuntur, & alia veste communi, quæ in vsu est; anathema sit.] Sed quod vestis genus fuerit birrus, dicemus inferius in martyrio Cypriani, vbi locus ille Pontij explicandus venit, quo dicit: Exiit se lacernum birrum, quem indutus erat.] Ceterum & de pallio sæpe inferius dicendum erit. His igitur de antiquo Christianorum habitu enarratis; ad cetera, quæ a Paulo instituta salubriter sunt, pergamus.

XCviii. Compositis iam his omnibus: quod reliquum videbatur, quid cum in ecclesiam conuenirent, agere deberent, instituit: sed redarguit eos ante, quod inuicem dissiderent, sic dicens: Primum quidem, conuenientibus vobis in ecclesiam, audio scissuras esse inter vos, &c.] Tam ex his quæ hic scribit Paulus, quam ijs quæ inferius tradit, cum ait: Si ergo conueniat vniuersa Ecclesia in vnum] satis perspicue intelligitur, fuisse etiam Apostolorum temporibus loca quædam, quæ ecclesias nominarent, in quas Christiani ad synaxim in vnum conuenirent. Antequam autem eas nonas licuisset erigere, priuatæ domus, ampliora videlicet earum membra, quæ coenacula dicebantur, eiusmodi ministerio inseruiebant. Sic in coenaculū nouimus conuenisse primum Ecclesiam post Domini ascensionem: pariter etiam in domum Mariæ matris Ioannis, qui cognominatus est Marcus, collectos esse credentes orationis causa, idem testatur Lucas. Quantumlibet enim templum Dei quiuis dicatur esse Fidelis, & in omni loco puras leuare manus, Apostolus moneat: tamen ad sacros agendos conuentus loca quædam fuisse delecta, tum ex his quæ sunt demonstrata, tum etiam his quæ dicemus inferius de con-

CHRISTIANI PALLIATI. Suetonius in Oct. c. 40. Concil. Gangren. c. 12. Hist. 80. c. 15. Hier. epist. 29. Lucianus in Philopat. Eusebius hist. lib. 8. c. 25. Hier. epist. 29. Cor. 11. Cor. 14. DE ECCLESIIIS CHRISTIANORVM. Act. 1. Act. 12. Cor. 3. Tim. 2.

Act. 29. de conuentu Trôadis; cum Paulus eodem loci in coenaculum cum omnibus Christianis ad fractionem panis, & sermonem habendum, cum populo conuenit, satis superque monstratur.

XCIX. S. Ignatius, qui iisdem Apostolorum temporibus Ecclesiam regebat Antiochenam;

b Ignat. epist. la 6. ad Magnesianos scribens^b, hæc habet: Omnes ad orandum in idem loci conuenite: sit vna communis precatio, vna mens, vna spes in charitate & fide inculcata in Christum Iesum, quo nihil præstantius est. Omnes velut vnus quispiam ad templum Dei concurrite, velut ad vnum altare, ad vnum Iesum Christum sacerdotem.] idemq. frequenter esse conueniendum, scribens ad Polycarpum, admonuit, dicens^c: Crebrius celebrentur conuentus, synodique: nominatim omnes inquire.] et ad Heronem^d: Synaxes ne negligas, omnes nominatim inquire.] Sed etsi de erectis olim ecclesijs nullum aliud suppeteret argumentum, vel ratio; ipsa saltem Imperatorum edicta de demolien-

e Euseb. histor. lib. 8. dis Christianorum ecclesijs, quorum Eusebius^e meminit, promulgata, plane eas iam ante erectas fuisse, certissimam fidem faciunt. Addit idem auctor, iam a Christianis, prout maior in dies numerus augetur creditum, ampliores augustioresq. antiquis illis esse excitas ecclesias, quæ demum edicto Diocletiani sunt demolitæ. Reddam, quo hæc certiora habeantur, eiusdem auctoris verba: Cum in antiquis illis ædificijs non

DE ERECTIONE ECCLESIARVM.

f Tertullian. de idol. cap. 7. Ad uxor. lib. 2. c. 9. De velad. virg. c. 2. & 13. De coron. milit. c. 3. Colligit Pamel. ubi sup. de idol. c. 7. not. 29. satis loci haberent; ampliores ecclesias in vniuersis vrbibus, fundamentis earum ad maiorem laxitatem dilatatis, erexerunt.] hæc Eusebius. Si igitur longe ante Diocletiani tempora antiquitus erectæ ecclesiæ sunt dirutæ, vt eadem amplioribus spatijs auctæ excitarentur; eademq. sic restitutæ, tandem ab ipso Diocletiano sunt prostratæ: quis non intelligit, ab ipsis primordijs exorientis Christianæ religionis, ad Ecclesiasticas ob-

g Deut. 23. Judith. 6. Hier. Thren. I. b Aug. lib. quest. in Leuit. 11. 59. citatur a Beda in epistol. 2. ad Cor. 11. eundas functiones accommodatas, fuisse erectas sacras ædes, quas nominamus ecclesias? Ea quidem voce inter alios frequenter vtitur Tertullianus^f; quæ primitus ab Apostolo Paulo, sed ex antiquiori diuina Scriptura^g, communiq. vsu loquendi tandem est ab omnibus vsurpata, vt nomine ecclesiæ, certus quidam locus, quo ad synaxes celebrandas Fideles conuenirent, significaretur; de qua Augustinus^h: Et hoc, inquit, quotidianus vsus loquendi obtinuit, vt in ecclesiam prodire, ad ecclesiam confugere, non dicatur, nisi ad ipsum locum parietesq. prodierit atque confugerit, quibus Ecclesiæ congregatio continetur.]

C. Sed vt de ecclesijs Vrbs agamus; eo ipso tempore quo fides Christi ibi est prædicata, ecclesias ibidem esse cœpisse, earumq. numerum, vt opus fuit, in dies magis magisq. Christiana religione amplioribus spatijs propagata, auctum esse, exploratissimum est. Nam constat Pudentis Senatorisⁱ Petri discipuli domum in ecclesiam ad fa-

D cra obeunda esse mutatam; is est Titulus Pastoris, de cuius vocis ratione suo loco dicemus pluribus. De Euprepia matrona liquet^k, domum suam in Titulum ad Missas celebrandas eam erexisse. Alias insuper ab alijs eodem tempore erectas ecclesias fuisse constat: nam de Euaristo^l, qui quintus a Petro numeratur Romanus Pontifex, testatum habetur, ecclesias diuississe presbyteris; quos temporibus Cornelij Papæ extitisse numero quadragintafex, eiusdem epistola^m ad Fabium Antiochenum Episcopum fidem facit; totidemq. in Vrbe fuisse ecclesias, Optatusⁿ etiam testari videtur, dum ait, quadraginta, & quod excurrit, in Vrbe fuisse ad Christianum vsu basilicas excitas.

CI. Sed quo olim sumptu, qua impensa & ornatu; ex his certe, quæ Christianis infensissimus hostis (licet res nostras deridens ac carpens) Ethnicus^o auctor, qui Apostolorum temporibus, ac etiam Traiani vixisse ex suis ipsius scriptis cognoscitur, tradit, aliqua saltem ex parte intelligi posse videtur: ac proinde qualis esset cultus rerum nostrarum, quantumlibet persecutio vndique vrgeret, idem auctor, licet aliud agens, penicillo quodam figurare videtur, nec adeo obscure, vt non liceat velut per rimulas quasdam rem ipsam aliqua ex parte cognoscere. Critiam enim quemdam introducit, qui cum ab aliquo Fidelium persuaderetur fieri Christianus, ab eodem, vbi Christianorum

E conuentus ageretur, est deductus: quem quidem locum his verbis describit: Pertransiimus, inquit, ferreas portas, & ærea limina: multisq. iam superatis scalis, in domum aurato fastigio insignem ascendimus, qualem Homerus Menelai fingit esse: atque ipse quidem omnia illa contemplantur, quæ insularis ille adolescens. Video autem non Helenam, sed mehercle viros in faciem inclinatos & pallefcentes, &c.] hæc quidem apud Lucianum & alia de Christianis derisionis causa dicta leguntur.

Sed nec

A Sed nec (quod ad hanc ipsam rem pertinet) prætermittimus, etiam Ethnicum illum historicum, Lampridium^a inquam, testari, Alexandrum Imperatorem, locum in quo a Christianis erigeretur ecclesia, eisdem adiudicasse, pro iisdemq. rescripsisse; nam ait: Cum Christiani quemdam locum, qui publicus fuerat, occupassent, contra popinarij dicerent, sibi eum deberi: rescripsit, melius esse vt quomodocumque illic Deus colatur, quam popinarijs dedatur.] Est & apud Flauium Vopiscum Valeriani Imperatoris de ecclesia Christianorum eiusmodi testimonium, dum hæc ad Senatum rescripsit: Miror vos, Patres sancti, tamdiu de aperiendis libris Sibyllinis dubitasse, perinde quasi in Christianorum ecclesia, & non in templo omnium deorum tractaretis.] hæc ille.

B Cum hæc igitur de ecclesijs Christianorum, tam nostrorum quam etiam externorū testificationibus, adeo certa firmaq. necnon in omnibus exploratissima habeantur: quidnam est, quæso, quod obijci possit ex Origenis libro octauo contra Celsum, dum dicit, Christianos delectari insensibilibus templis, eosdemq. defugere simulacrorum & templorum foundationes; cum hæc ille obijciat contra illum, qui (vt superius ait) arguebat Christianos, quod auersarentur aras, simulacra, & templorum foundationes? ad quem refellendū Origenes pluribus docet, quam præstet templum Dei animatum, demoniorum delubris, quæ auersari merito Fideles ait: ac proinde ibi nonnisi destruendis idolorum templis agi. Nec est etiam, quod hæc ipsa adeo testata vacillent, quod apud Minutium Felicem aduersus Christianos Cæcilius obijciat, dicens: Cur nullas aras habent, templa nulla, nulla nota simulacra, numquam palam loqui, numquam libere congregari? et quod paulo post ait, Iudæos Deum coluisse in templo atque palam, Christianos autem secus. Nam & nos vtique dicimus, caruisse Christianos crebro persecutionibus agitato, templis illis instar fauorum Gentilium, vel templi Iudaici: temporum enim ratio id minus posse fieri permittebat; cum clanculum sæpius, siue in priuatis domibus, siue interdum in cryptis (vt docent fidelia sanctorum martyrum Acta) eos oportuit conuenisse: quibus cessantibus, habuisse eos loca publica, quo æque omnes conuenirent, citata a nobis nuper Principum rescripta testantur: quæ tamen non dicebantur templa, sed more maiorum, & Pauli exemplo, nominabantur ecclesiæ, tunc instar domorum potius quam templorum.

C Sed iam, quæ earum structura esse soleret, inuestigemus. Sicut illarū ad Orientem spectantem disponi solitum, quæ scribit Tertullianus^b manifeste declarant; sic enim ait: Nostræ columbæ domus simplex, etiam in editis semper, & apertis, & ad lucem: amat figuram Spiritus sancti, Orientem Christi figuram.] hæc Tertullianus: secundum quod & apud Clementem^c legitur de ecclesiæ forma, ac de situ in primis, his verbis: Primum sit longa, & ad Orientem conuersa.] vnitatiorem hunc fuisse ecclesiæ situm, vt Orientem versus spectaret, Paulinus^d ad Seuerum scribens asserit. Nam & Salomonis templum ad orientem Solem conuersum fuisse, Aristæas^e testatur: ad cuius fortasse imitationem, sicut & cetera multa, vel quod Christiani ad Orientem conuersi precari consueuerint, cuius antiquæ traditionis vsus rationem inferius suo loco scrutabimur, olim ad Orientem conuersas ædificare maiores nostri consueuerunt ecclesias, in quibus & altaria essent ad Orientem æque conuersa. Hæc quod ad situm. Quod vero ad structuram ecclesiarum pertinet: sic erant earum singula membra disposita, vt quantum licet in re parua maximam omnium repræsentare, similitudinem quamdam Hierosolymitani templi redderent: quippe quæ porticum, atrium, sancta, ac demum sancta sanctorum, membra templi præcipua continerent ad diuersorum ordinum officia accommodata: nimirum vt alicubi essent poenitentes & alij quibus ad ecclesiam non pateret accessus, alibi populus, seorsum ab eo sacerdotes, atque ab his omnibus distinctus locus, vbi ad sancta sanctorum ingrediens sacerdos, incruentum ac per omnia venerandum Deo offerret sacrificium. Hanc quidem formam in iisdem hæcenus intuemur ecclesijs, quæ temporibus Constantini fuerunt a fundamentis extractæ: nam in antiquioribus hæc monstrare non licet, cum (vt nuper dictum est) omnes quotquot in orbe Romano erant Christianæ religionis ecclesiæ, Diocletiani & Maximiani Imperatorum edicto fuerint ad solum prostratæ. Porro etsi reddita sub Christiano Principe Ecclesiæ pæce, aliæ denuo fuerint amplioribus spatijs excitatæ: tamen nonnisi secundum pristinam formam (cum eadem, quæ olim, essent in eis officia obeunda, exercendæ functiones, ac mysteria consummanda) fuisse constructas, per facile vt cre-

Annal. Eccl. Tom. I.

Sf damus,

CII.

a Lamprid. in Alex. Imp.

SOLVTIO ORIGENORVM.

CIII.

b Tert. aduers. Valentin. c. 2. DE STRUCTURA ECCLESIARVM. c. Clement. lib. 2. Constit. c. 61.

d Paul. epist. 2. a. e Arist. lib. de 72. interpret.

damus, inducimur; cum præsertim eadem prorsus forma erigendarum ecclesiarum tam in Oriente quàm in Occidente vbique locorum obseruata noscatur.

CIV.

Sunt de his (præter illa quæ adhuc extant) antiquissima exemplaria a quamplurimis antiquis scriptoribus graphice exarata, quæ cum pristinam illam reddant ipsarum imaginem, easdem ab iniuria temporum, quo omnia consumuntur, facile vindicant. Eusebius enim dum describit ecclesiam Tyri a Paulino Episcopo erectam, eandem quam diximus, formam egregie repræsentat encomiastica illa, quæ ea de causa habuit, oratione: ea etiam, quam a Constantino Hierosolymis excitatam tradit, eandem prorsus reddit imaginem. Gregorius Nazianzenus, & ipse dum a patre nobilissimam ecclesiam Nazianzi extructam, aliqua saltem ex parte, eloquentiæ penicillo quibusdam quasi lineamentis describit, non diuersam ab alijs similitudinem exprimit: quam etiam referunt ceteræ antiquissimæ Orbis ecclesiæ, ac præsertim quæ non mutata in Vrbe visuntur, vel in chartis descriptæ apparent. Paulinus enim tum Petri Principis Apostolorum basilicam in Vaticano a Constantino constructam, tum ceteras alibi formatas eodem plane modo fuisse demonstrat. Idemq. etiam hinc inde cubicula quædam, quæ capellas dicimus, construi in eis solita, orationis causa, tradit.

CV.

Duo præterea pastophoria in eisdem extrui consueuissent, apud Clementem legimus, quæ a Paulino nuncupantur secretaria, hinc inde apud apsidem posita: quorû quis esset vsus, duo hæc disticha ab eodem desuper ipsa inscripta declarant. A dextra apsidis:

Hic locus est veneranda penus, qua conditur, & qua Promitur alma sacri pompa ministerij.]

A sinistra eiusdem:

Si quem sancta tenet meditandi in lege voluntas, Hic poterit residens sacris intendere libris.]

Atque hoc quidem secundum ea quæ habentur apud Clementem, vt ecclesia duo habeat pastophoria: quæ vox (vt explicat Hieronymus) idem est quod thalamus, seu interiorius cubiculum. At vero non omitimus dicere, non indecens visum esse in eadem ecclesia plura constitui altaria. nam cum ea essent sepulchra martyrum; vbicumque esset martyr conditus, illic altare erigi consueuit. Sane de tredecim altaribus in ecclesia vna erectis Gregorius meminit.

CVI.

Nec vero prætereundum putamus, quod sicut olim ad emundationem positum fuisse in templo labrum æneum, hæc leguntur in Exodo: Facies & labrum æneum cum basi sua ad lauandum, ponensq. illud inter tabernaculum testimonij, & altare: et misisa aqua lauabunt in ea Aaron & filij eius manus suas & pedes, quando ingressuri sunt in tabernaculum testimonij, & quando accessuri sunt ad altare] ita etiã præter aquam precibus sacerdotum benedictam, de qua inferius dicturi sumus, pro ecclesiæ foribus positam fuisse aquam ad purificationem, complures antiquorum scriptorum, qui Constantini sæculo claruerunt, testantur, dum structuram antiquarum ecclesiarum suis ipsi scriptis repræsentant, atque ob oculos ponunt: inter quos Eusebius, qui nobile illud a Paulino Tyrionum Episcopo extructum templum describit, hæc de eiusmodi aqua pro foribus posita: Deinceps fontes ex aduersa fronte templi profluenti aqua redundantes positi, quibus omnes, qui in sacros templi ambitus introeunt, sordes corporum abluant: qui fontes sacrosancta baptismatis lauacra repræsentant. Atque hic locus, in quo singuli introeuntium primum, vt se lauent, morantur, sicut cuique ornatum & splendorem affert, sic illis qui primis fidei principijs instituendi sunt, mansio percommoda est ad acquiescendum.] hæc Eusebius.

CVII.

Huic etiam ministerio inferuiebat fons ille in atrio basilicæ Vaticanæ Romæ positus, cuius Paulinus hisce meminit ad Aletium scribens: In vestibulo cantharum ministra manibus & oribus nostris fluenta ructantē fastigiatus solido ære tholus ornat & inumbrat, non sine mystica specie quatuor columnis salientes aquas ambiens: decet enim ingressum ecclesiæ talis ornatus, vt quod intus mysterio salutari geritur, spectabili pro foribus opere signetur.] et ad Seuerum in hunc modum de alia ecclesia.

Sancta nitens famulis interluit atria lymphis Cantharus, intrantumq. manus lauat, amne ministro.]

ac rursus eadem in Natali decimo sancti Felicis. Fluxisse hæc consuetudo videtur e Iudæorum ritibus, sicut & multa alia: nam non tantum (vt dictum est) ipsorum sacerdotes, sed &

sed & ceteros Iudæorum nonnisi manibus lotos adorare consueuissent, tradit Aristeas de Septuagintaduobus interpretibus, hæc scribens: Rege consalutato, ad consueta loca diuertunt; atque (vt mos est Iudæis omnibus) manibus prius in mari lotis, Deo preces effundunt.] et paulo post: Interrogauit equidem & illud quoque: cuius gratia, cum vota facerent, manus prius lauarent? Quærenti talia, demonstrarunt, illud testimonium esse, ne quid perperam agant, sed pie sancteq. perficiant; quædoquidem vniuersa opera manibus exerceantur: recte singula ad iustitiam & veritatem referentes.]

Verum quod naturalis quidam instinctus docet, nonnisi puros ad Deum accedere debere, mundosq. numini supplicare: inde euenit, vt apud Gentiles quoque vsu receptum esset, sapius se aqua mundare, antequam templa adirent, & numina precarentur. De Ægyptijs & Græcis id testatur Herodotus in Euterpe. De Romanis Persius his versibus:

Hæc sancte ut possas, Tiberino in gurgite mergis Mane caput bis terque, & noctem flumine purgas.]

Tradit etiam Tullius, aspersione aquæ labem corpoream tolli, & castimoniam corporis præstari. Sed & illud notum:

Casti placent superis: pura cum veste venite, Et manibus puris scemite fontis aquam.]

Sunt & de his alia complura apud illorum scriptores exempla.

Sed quod ad Christianos pertinet: consueuissent eos ante precationem manus abluere, secundum quod monet Apostolus: Volo viros orare in omni loco, leuantes puras manus] non tantum quæ diximus, docent, sed & antiqua Ecclesiasticorum scriptorum testimonia confirmant. Nam & apud Clementem legitur, vt Christianus lotus oret: sed & Tertullianus hoc ipsum demonstrat, dum ait: Ceterum quæ ratio est, manibus quidem ablutis, spiritu vero sordente, orationem obire? et Chrysostomus: Ingressuri templum, manus lauamus.] et alibi: In nonnullis iam Ecclesijs hunc morem corroboratum videmus, vt diligenter multi studeant, quomodo manibus loti, candidis induti vestimentis in ecclesiam ingrediantur.] ac rursus: In consuetudine nos constitui mus lauandi & orandi; nec illorum hoc facere datur. Ideo libenter non oramus, si non lotis hoc manibus faciamus, tamquam Deum offensuri.] At dicti omnes auctores pariter in eos declamant qui manuum abluitione patant etiam grauius delicta abstergi: in quos hæc & Anastasius Sinaita: Quid enim grauius his quibus vtimur moribus? Etenim rapinis, sceleribus, peccatorum multitudine cooperti, tantula modo aqua ablutis manibus, sanctissimum illud corpus, diuinumq. sanguinem promandi salute largiter olim effusum, impuri sordidique ori admoueamus? et paulo inferius: Nec enim ingredi in ecclesiam, ac diuinas imaginum sanctarum formas, pretiosasq. ac venerabiles cruces etiam salutasse fuerit satis: non frigida manus abluisse, id est, esse purum mundumque: sed sordes peccatorum abluisse, ac fugisse; sed confessione & lacrymis, sed contrito & humiliato animo, & demisso contractoq. vultu, peccatorum, quibus tenemur, catenas exoluisse, & tunc demum ad illa sancta mysteria accedere.] hucusque ipse.

Ad huiusmodi lauacrum alludit Gregorius Papa, dum scribens ad Augustinum hæc ait: Romanorum semper ab antiquioribus vsus fuit, post admixtionem propriæ coniugis, & lauacri purificationem querere, & ab ingressu ecclesiæ paululum reuerenter abstinere.] Ex his facilis patet sensus Hieronymi dicentis: Scio Romæ hanc esse consuetudinem, vt Fideles semper Christi corpus accipiant. quod nec reprehendo, nec probob: vnusquisque enim in suo sensu abundet. sed ipsorum conscientiam conuenio, qui eodem die post coitum communicant, & iuxta Persium,

noctem flumine purgant.

Quare ad martyres ire non audent? quare non ingrediuntur ecclesias? An alius in publico, alius in domo Christus est? Quod in ecclesia non licet, nec domi licet.] hæc Hieronymus, quod adhuc suo tempore vsus ille vigeret, vt sacram Eucharistiam sumendam, domum deferrent. Aperitur adhuc ex his etiam causa, cur (quod idem qui supra Gregorius narrat) matrona illa, quæ cum se a viro suo noctu non tēperasset, ausa matrone ecclesiam ingredi, continuo a dæmone est arrepta: Vel quod idem tradit de curiali sacrilego, qui post turpissimum scelus Paschali festo admissum, aqua male expiatum, ingressus ecclesiam, tandem vltionem diuinam miser expertus est. At postea eiusmodi

FORMA ECCLESIA... CIV. Euseb. histor. lib. 10. c. 4. Euseb. in Vit. Constant. lib. 3. c. 34. & seqq. Greg. Nazianz. orat. in fun. Paul. d Paul. epist. 31. Paul. epist. 12. f Clem. Constit. lib. 2. c. 61. PASTOPHORIA QUAE g Paulin. ead. epist. 12. b Clem. Constit. lib. 2. c. 61. Hier. in Exoch. 4. 42. h Greg. in regist. lib. 5. indic. 14. epist. 50. i Exod. 30. PONS PRÆ FORIBVS ECCLESIAE. m Euseb. histor. lib. 10. c. 4. n Paul. Nolan. epist. 21. MANVS ABLVTI ANTE PRECES. o Paulin. epist. 22.

CVIII. PURIFICATIO APVD GENTILES. a Pers. satyr. 2.

b Tull. lib. 1. do. legib. c Tibull. lib. 2. eleg. 2.

CIX. d 1. Tim. 2. PURIFICATIO ANTE PRECES. e Clem. lib. 8. Constit. c. 38. f Tert. de orat. c. 11. g Chrysost. in Ioan. homil. 2. in fine. h Chrysost. in Mat. hom. 52. i Chrysost. ad popul. Antioch. homil. 36.

k Anastas. orat. de sac. Synaxi. AQVA TANTVM NON EXPIARI DELICTA.

CX. l Greg. Pap. lib. 12. resp. 10. m Hier. epist. 50.

n Gregor. Dial. lib. 1. c. 10. o Idem Dialog. lib. 4. c. 32.

lauacri loco successit, vt aqua sacerdotis precibus benedicta, quæ Fidelibus vsui esse con-

CXI.

ECCLĒSIARVM ORNATVS SACRÆ IMAGINE

Quod vero spectat ad ecclesiarum antiquum ornatum : Christi Redemptoris nostri imagine decorari solitam vnamquamque illarum, vetus canon Synodi Antiochenæ, Apostolorum nuncupatæ, de qua inferius in Clemente dicturi sumus, fidem facit, cuius hæc sunt verba : Ne decipiantur saluati ob idola : sed pingant ex opposito diuinam humanamq. manufactam impermixtam effigiem Dei veri ac Saluatoris Domini nostri Iesu Christi, ipsiusq. seruatorum contra idola & Iudæos : neque errent in idolis, nec similes sint Iudæis.] hæc canon, qui (ne imposturam esse existimes) citatus inuenitur a Gregorio Episcopo Pessinuntis in Concilio Nicæno secundo, licet in editione Latina mutilatus ac perperam translatus habeatur : Græce enim sic scriptus extat : Τοῦ μὴ πλανᾶσθαι τοὺς σωζομένους εἰς τὰ εἰδωλά, ἀλλὰ ἀντιγράψαι τὴν τῶ θεοῦ ἰσοεικῶς ἀρχαίον χριστοῦ καὶ τῶ ἀληθινοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμεῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ τῶ ἀπὸ θεοῦ γεννηθέντος ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἐκείνου καὶ ἡμῶν ἰσοεικῶς, καὶ μὴ εἶναι πλανᾶσθαι εἰς εἰδωλά, μὴ δὲ ὁμοιωθῆναι τοῖς ἰουδαίοις.] hæc canon. Sed hoc non mirabitur, qui nouerit, ipso etiam Christo viuente, eius imaginem (quod superius pluribus dictū est) Panneade a Syrophoenissa muliere ære fusam conflari iussam, eademq. integram ad trecentos & amplius annos, nimirum ad Iuliani Apostatæ tempora, perdurasse, quantumlibet immensis ac prope innumeris Palæstina fuerit deformata cladibus.

a Conc. Nicæn. 2. act. 2. b Apud Tur- vinn. aduersus Magdebur. pro canon. Apostol. 6. 25.

CXII.

Nicēphor. lib. 20. c. 30. d Euseb. lib. 7. c. 14.

Nisi enim pie, sancte, religiosèq. ab ipsis Apostolorum temporibus sacræ imagines in Ecclesia fuissent in vsu; passuri ne fuissent Fideles per tot annorū spatia illam solam sic intactam illibatamq. seruari? & excisa licet bello Iudaico prouincia Palæstinae, post tot nobilissimarum ciuitatum busta, ipsam (nisi magno in honore habuissent, ac fideliter custodissent) integram permanisse? quam in diaconia ecclesiæ Panneadis sitæ collocatam Christiani semper cultu conuenienti prosecuti sunt. Addit Eusebius: Nec plane mirum, eos qui ex Gentilibus prognati, a Salvatore, dum inter homines viuebat, beneficijs affecti fuissent, ista fecisse: cum & nos Petri & Pauli Apostolorum, vel Christi etiam ipsius imagines in picturis colorum varietate expressas, conseruatasq. aspexerimus: idq. propterea, sicut verisimile est, quod maiores nostri ad Gentilis consuetudinis similitudinem quamproxime accedentes, eos qui tamquam saluatores illis fuissent, hoc est, qui aliquid salutis & subsidij illis attulissent, apud se honore in hunc modum afficere consueuerant.] hæc Eusebius. At multo minus quis mirabitur in Christianorum ecclesijs esse effigiatas sacras imagines; cum eas etiam in sacris vasis Catholicos sculpere solitos esse, auctor sit Tertullianus: testatur enim, Christi Domini imaginem præferentem pastoris effigiem, ouem deperditam super humeros gestantis, in sacris calicibus effigiari consueuisse: cuius quidem generis imagines complures inspe- ximus in antiquissimo Priscillæ coemeterio via Salaria anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo octauo, Vrbe teste, eaq. admirante, reffo. Sed & consueuisse ab ipsis Apostolorum temporibus, cum qualibet erigeretur ecclesia, eo in loco primum omnium in memoriâ Christi Redemptoris nostri, qui pro saluando humano genere crucem subiit, quasi nobile trophæum victoriæ, crucem poni in titulum, dicemus suo loco, cum agemus de Titulo.

IMAGINES SACRÆ ETIAM IN VASIS SACRIS.

Tertull. lib. de pudic. 6. 7. c. 20.

CXIII.

DE ECCLESIA S. THOMÆ APVD INDOS.

Modo autem ad eandem Apostolicam institutionem insinuandam, satis est asserre memorabile quidem & plane admirabile illud antiquitatis monumentū, quod de sculpta cruce a S. Thoma Apostolo in ecclesia, vbi preces ad Deum fundere consueuerat, apud quam etiā cæsus, martirium consummauit, Hieronymus Oforius Siluensis Episcopus, qui res Indicas fidelissime est prosecutus, vt rem egregie testatam, & si quam aliam fide sincerissima obsignatā memoriæ prodit. Ad finem enim tertij libri historiæ a se conscriptæ hæc ait: In eadem ciuitate, quam diximus appellari Malipurem, & nunc postquam a Lusitanis frequentari coepit, S. Thomæ ciuitas appellatur, erat in colle sacellum ædificatum; eo quod affirmarent incolæ, in eo loco Thomam fuisse a religionis hostibus interfectum. Erat autem hoc solemniter institutum, vt in eo sacello, octo diebus ante diem natalem Christi, res diuina fieret, & omnes Christiani eo conuenirent.

Fuerat

Fuerat quoque ante quatuordecim annos in illo colle inuenta crux in lapide incisa, in cuius fastigio columbæ imago insidebat: basis vero erat in specie quadam herbarum, quæ diffundi latissime videbantur, collocata; & tam fastigium, quam basis & brachia in liliorum formam definebant. Arcus eam ex eodem lapide factus vndique muniebat. In arcu erant incisæ litteræ, quas nemo legere poterat. Totum hoc opus integrum, quod erat satis magnum, fuit super altare eiusdem sacelli multorum operis statutum. In cruce eminebant notæ sanguinis insignes.

CXIV.

MIRACVLVM DE CRUCE.

Accidit autem, die quo Christiani conueniebant, vt in eo fano salutationem ab Angelo factam sanctissimæ Virgini, octo dies antequam Christi natalis adueniret, celebrarent: cum sacerdos, qui rem diuinam faciebat, Euangeliū inchoaret, vt crux in nigro colore verteretur, & liquor ex illa incredibili copia dimanaret, deinde color ceruleus pro nigro subiret. In locis autem, vbi notæ sanguinis extabant, rosei coloris splendor eluxit. Sequentibus deinde annis eodem die idem semper eueniebat. Nec enim alio die (quod magnam admirationem commouebat) id in illa cruce cernebatur. Fuit tamen aliquo tempore eius rei, quæ admirabilis omnibus videbatur, intermissio. Anno autem M. D. L X I. cum Christiani in eundem locum cum eadem pompa & celebritate conuenirent, eo die quo crux, dum sacrificium fieret, stillare solebat, & sacerdos Euangelium inchoaret (idē etiam admirandum videbatur, quod numquam prius quàm Euangelium legi coepisset, ea crucis mutatio fieret) crux repente nigris maculis, splendidis tamen, infici incipiebat, donec tandem alijs atque alijs subeuntibus, tota nigresceret: ita vero splendebat, atque si fuisset oleo delibuta. Tum instar roris guttæ fluere coeperunt, quæ paulatim grandiores effectæ, totā crucē humore largissimo compleuerunt. Peregit sacerdos cum multis lacrymis & crebro singultu sacrificium. Deinde ascendit in altares & linteis, quibus in rebus sacris de more procurandis vti solebat, crucem extersit. Lintea maculis sanguineis tincta repente sunt. Ciuitatis Præfectus, & reliqua multitudo, quæ conuenerat, manus in cælum tendere, Christi nomen implorare, flagitiorum veniam postulare, & ad studium religionis ardentius excitari. Crux autem postquam multo liquore fluxit, clarius splendere coepit, & color sanguineus euidentius eluxit. Hoc signum commouit & Præfectum vrbis, & primarium sacerdotem, vt diligenter inquirerent ecquis esset qui litteras illas interpretari posset.

CXV.

DE MARTYRIO S. THOMÆ VETVS MONVMENTVM.

Aiunt incolæ, in Narsingæ regno esse Brachmanam inter omnes Brachmanas litteris & eruditione præstantem, qui varias linguas tenebat. Hominem continuo accersunt, & interrogant an illas litteras nosset. Respondit, litteras esse prisca, quibus antiqui sapientes utebantur; negligentia vero hominum factum esse, vt earum cognitio interiret: quinetiam linguam, qua erant descriptæ, a paucis admodum teneri. Admonent illi Brachmanam, vt in altare ascendat. Restitit ille, & nefarium facinus esse dixit, altare in quo res diuina fieret, humanis pedibus conculcari. Inuitus tamen subiit, & litteras perlegit, quarum & vim eam esse dixit, vt vna nota decem & quindecim & viginti litterarum officio fungeretur. Sententia vero litterarum in summa hæc erat: Thomam, diuinum virum, fuisse a Dei Filio, cuius erat discipulus, in eas oras Segami Regis tempore missum, vt Dei summi notitia gentes illas erudiret: ibiq. templum extruxisse, & res admirabiles effecisse: atque tandem, cum genibus flexis ad crucem illam affixus, orationem ad Deum funderet, a quodam Brachmana fuisse hasta transfixū: crucem vero eiusdem viri sanctissimi cruore tinctam, ad memoriam virtutis illius sempiternam, relictam fuisse. Hæc erat sententia quæ litteris continebatur. Fecit autem maiorem fidem alius eiusdem sectæ vir aliunde accersitus, grandis admodum natu, & sapientiæ opinione præstans, qui litteras in eandem sententiam interpretatus est. Huius autem crucis exemplum in eodem ligno, ex quo templum ædificatum perhibent, insculptum, cum litteris publicis multorum virorum testimonio consignatis, retineo: cuius fides tantis tunc argumentis explorata fuit, vt nemo possit de tam claris atque testatis viri diuini monumentis ambigere.] hucusque Oforius: quæ licet prolixiora, tamen haud incongrua videri possunt ad Apostolicas traditiones, tum de ecclesiarum erectione, tum etiam de cruce in ecclesia statuenda, tanti Apostoli exemplo, demonstrandas pariterq. firmandas. Perseueravit in Ecclesia idem pristinus vsus; vt cum nouæ erigerentur ecclesiæ, cruces in titulum ponerentur, eademq. & sacris imaginibus ornarentur.

CXVI. Certe quidem qui ex Redemptoris nostri effigie ærea vsus imaginum, adhuc ipso viuente, est feliciter inchoatus, numquam in Ecclesia Catholica fuit postea intermissus. Quod si in antiquioribus ecclesijs hæc monstrare non liceat, quippe quæ omnes a Diocletiano Imperatore (vt nuper dictum est) demolitæ sunt; in eis tamen quæ tum a Constantino, qui eius Imperio positus est post Maxentium tyrannum, tum ab alijs qui eodem sæculo vixere, instar priorum sunt erectæ, haud difficile erit multis exemplis ostendere. Nam in rebus gestis ipsius^a cum Siluestro, & in libello de eius munificentia^b in ecclesias a se erectas collata, habetur, argenteas complures ab ipso iussas consari statuas, in primis Christi Domini nostri, Ioannis Baptistæ, duodecim Apostolorum, Angelorum, & alia id genus multa. Apud Lactantium^c etiam de imagine Redemptoris cruci affixi, hæc aduertes ecclesiam admonente, hi versus scripti leguntur:

*Quisquis ades, mediq. subis ad limina templi,
Siste parum, in fontemq. tuo pro crimine passum.
Respice me, me conde animo, me in pectore serua.
Ille ego, qui casus hominum miseratus acerbos,
Huc veni.]*

CXVII. Et ne nimis morer singula exempla retexendo: est de his locuples testis sanctus Paulinus^d, qui eodem quo Constantinus, vixit sæculo: ad Seuerum enim scribens, sacras ac venerandas cruces, aliasq. typicas imagines in apside ecclesiæ (eadem enim ipse fecit similes, quas in antiquioribus basilicis musuo opere contextas in hanc diem aspiciamus) pingi solitas, versibus, quos illis suis affixit, exacte declarat; quorum aliquot hic subiicimus, & in primis qui in camera apsidis, musuo opere contexta, erant his verbis conscripti:

*Pleno coruscet Trinitas mysterio:
Stat Christus, agno vox Patris celo tonat,
Et per columbam Spiritus sanctus fluit:
Crucem corona lucido cingit globo,
Cui corona sunt corona Apostoli, &c.]*

Ac sursum de alia in eadem basilica cruce super ingressum ex more picta:

*Cerne coronatam Domini super atria Christi
Stare crucem, duro spondentem celsa labori:
Premia. Tolle crucem, qui vis auferre coronam.]*

In frontibus quoque dextræ læuæq. porticus depictis crucibus hoc erat inscriptum **D**
epigramma:

*Ardua florifera crux cingitur orbe corona,
Et Domini fuso tincta cruore rubet.
Quæq. super signum resident caeleste columba,
Simplicibus produnt regna patere Dei.]*

Et in apside Fundanæ basilicæ eodem ferme argumento:

*Sanctorum labor & merces sibi rite coherent:
Ardua crux, pretiumq. crucis sublime, corona.
Ipse Deus nobis princeps crucis atque corona,
Inter floriferi caeleste nemus Paradisi,
Sub cruce sanguinea niueo stat Christus in agno,
Agnus ut innocua iniusto datus hostia leto:
Alite quem placida sanctus perfundit hiantem
Spiritus, & rutila Genitor de nube coronat.
Et quia præcelsa, quasi index, rupe superstat,
Bis gemina pecudis, discors agnis genus, hedi
Circumstant solium: leuos auertitur hados
Pastor, & emeritos dextra complectitur agnos.]*

CXVIII. At non his tantum picturis ecclesiarum apsidis, sed & ipsos ecclesiarum parietes dextra & sinistra dispositos, diuersis historijs veteris vel noui Testamenti ad pietatem aspicientes instituentibus fuisse egregie exornatos, idem auctor in nono & decimo Natali sancti Felicis, quæ præclaro poemate illustrauit, copiose describit. At cer-

te Augu-

A te Augustinus^a, qui eodem quoque vixit tempore, certissimam fidem facit, in parietibus passim depingi consueuisse Christum hinc inde Petrum & Paulum laterales habentem, atque etiam^b Abrahamum filium suum immolantem. Sed & martyrum fortissimos agones in ecclesijs etiam effigiari solitos, testantur Basilius^c, Gregorius Nyssenus^d, & alij complures^e, qui omnes eodem quo Constantinus vixere sæculo: at per multos taceo, quos enumerare, nimis præ eorum multitudine longum esset, qui sequentibus temporibus claruere. Cum igitur qualis fuerit in exornandis ecclesijs vsus eius sæculi quo imperauit Constantinus, tam in Oriente quàm in Occidente, tot partium testimonijs compertissimum habeatur: quid existimandum sit de illo canone qui in Concilio^f Eliberino sic positus legitur: Placuit picturas in ecclesia esse non debere, nec aliter; ne quod colitur aut adoratur, in parietibus depingatur] qualis inquam

B quantæq. ille sit fidei, eruditos omnes appello.

An ne potuit, vel debuit decem & nouem Episcoporum conuentus in Orbis angulo congregatus aliud statuisse, quàm vbique locorum vniuersalis profiteretur Ecclesia? **CXIX.** Constat quidem dictum Concilium paulo ante Constantini Imperium, cum persecutio nondum penitus vbique locorum extincta esset, esse celebratum. Nam eidem & Osius Cordubensis legitur interfuisse, necnon Liberius Episcopus Emeritæ, qui etiam scriptus reperitur in secundo^g Concilio Arelateni sub eiusdem Imperij anno nono conuocato, Volusiano & Aniano Coss. Porro ipsum in multis esse irritum, multa sunt quæ manifeste declarant: pleraque enim in eo sunt, quæ fines Nouatiani erroris visa sint prope attigisse: dum eis qui capitalia quædam crimina perpetrassent, nec in fine communionem esse dandam, pluribus canonibus^h statuitur. Sapere hæc hæresim Nouatianam, qui Cypriani & aliorum de ea re scripta legerint, facile cognoscent. Ab Ecclesiæ enim Catholicæ vsu illud omnino alienum esse reperitur, quod in eo statutum est, vt nec in fine communicet, qui post poenitentiam mœchatus fueritⁱ. Ceterum quòd sciamus eius conuentus Episcopos fuisse Catholicos, de Nouatiana hæresi nulla suspicio esse debet: cum præsertim hi, licet communionem, tamen poenitentiam non negarent, vt de eo Innocentius Papa tradit scribens ad Exuperium.

Sed nec in eo quod de imaginibus statuisse videtur, aliquam obtinuisse firmitatem, certum est: quandoquidem Prudentius, & ipse etiam Hispanus, & eiusdem sæculi scriptor, quem citauimus, laudat pingi solitas esse venerandas imagines: qui primum in Cassiano hæc ait:

*Erexi ad calum faciem: stetit obuia contra
Fucus colorum picta imago martyris,
Plagas mille gerens, totos lacerata per artus,
Ruptam minutis præferens punctis cutem.
Innumeri circum pueri (miserabile visu)
Consossa paruis membra figebant stylis.]*

Et in Hippolyto:

*Exemplar sceleris paries habet illitus, in quo
Multicolor fucus digerit omne nefas.
Picta super tumulum species liquidis viget umbris,
Effigians tracti membra cruenta viri.]*

E An non Paulinus Nolanus Episcopus, tam egregius sacrarum imaginum testis, quem citauimus, & ipse fuit (quod fatetur^k) presbyter Barchinonensis Ecclesiæ, & in Hispania diu versatus, & tamen imaginibus refertas plures erexit^l ecclesias?

Sed non tantum ex iam dictis adducor vt existimem Concilium illud in his irritum factum esse; sed eo maxime, quòd canonum antiquissimi collectores, Ferdinandus diaconus, Dionysius cognomento Exiguus, & Cresconius, quantumlibet egregiam nauarint operam, vt omnes tam Græcos quàm Latinos canones colligerent, nullus tamen ipsorum eiusmodi Concilij Eliberini canonis vel saltem nomine tenus meminuit. Itaque non nihil suspicor in illo canone imposturam. Qui enim fieri potuit, vt cum non tantum complures Orientalium, sed & Occidentalium turmæ aduersus sacras imagines bellum mouerent, & ad eas impugnandas arma vndique compararent, a potissimo omnium telo, si extitisset, abstinuissent? An ne latuit eiusmodi decretum Concilij Vigilantium, & ipsum Hispanum, sacrarum rituum Ecclesiasticorum euerforem?

qui cum

DEVS SACRA-
RVM IMAGI-
NYM ANTI-
QVAE MEMO-
RIAE.

^a Lib. de Rom.
Pont. in Siluest.
^b Lib. de munif.
Constantini.

^c Lactan. carm.
de pass. Dom.

MYSTICAE IMA-
GINES PINGI
SOLITAE.

MYSTICAE IMA-
GINES PINGI
SOLITAE.

^a Aug. de con-
sens. Euang. lib.
1. c. 10.

^b Aug. contra
Faust. lib. 22.
c. 73.

^c Basl. orat. in
S. Barlaham.

^d Greg. Nyssen.
orat. in Theod.

^e Prud. hym. de
S. Cassi. & alio
de S. Hippolyt.

^f itemque Euod.
V. xalens. lib. 2.
de mirac. S. Ste-
phani.

^g Concil. Arelat.
lat. 2.

^h Concil. Eliber.
c. 36.

EX CONCILIO
ELIBERINO
OBIECTIO.

ⁱ Concil. Arelat.
lat. 2.

^j Concil. Arelat.
lat. 2.

^k Concil. Arelat.
lat. 2.

^l Concil. Arelat.
lat. 2.

^m Concil. Arelat.
lat. 2.

ⁿ Concil. Arelat.
lat. 2.

^o Concil. Arelat.
lat. 2.

^p Concil. Arelat.
lat. 2.

^q Concil. Arelat.
lat. 2.

^r Concil. Arelat.
lat. 2.

^s Concil. Arelat.
lat. 2.

^t Concil. Arelat.
lat. 2.

^u Concil. Arelat.
lat. 2.

^v Concil. Arelat.
lat. 2.

^w Concil. Arelat.
lat. 2.

^x Concil. Arelat.
lat. 2.

^y Concil. Arelat.
lat. 2.

^z Concil. Arelat.
lat. 2.

^{aa} Concil. Arelat.
lat. 2.

^{ab} Concil. Arelat.
lat. 2.

^{ac} Concil. Arelat.
lat. 2.

^{ad} Concil. Arelat.
lat. 2.

^{ae} Concil. Arelat.
lat. 2.

^{af} Concil. Arelat.
lat. 2.

^{ag} Concil. Arelat.
lat. 2.

^{ah} Concil. Arelat.
lat. 2.

qui cum, quæ erant Ecclesiastica economiæ, peruertebat antiquas consuetudines, cessasset ne in sacras imagines potissimum inuehi, si aliqua prætenfa saltem Ecclesiasticorum virorum auctoritate id se posse efficere conspexisset? An non saltem vnus vel alterius eiusdem Synodi canonis auctoritate stabilire sua ac roborare potuisset, vt quæ ipse primus de non incendendis cereis in ecclesia ausus est affirmare? An etiam præterijt canon ille Claudium item Hispanum presbyterum, inde vero Episcopum Taurinensem, maximum omnium Iconoclastam, Felicis Vrgelitani discipulum? Quod vero canon ille eos omnes præterierit (vt qui nec extaret) ex eo etiam exploratissimum redditur; quod Catholici scriptores Ecclesiastici Iconoclastarum commenta refellentes, quod de eo nullum factum esset negotium, ne per nutum quidem eiusdem meminisse reperiuntur.

CXXII. Equidem dum hæc paulo accuratius apud me ipsum perpendo, in eam suspicionem adducor, vt aliquis Claudij discipulus atque sectator (quod proprium est hæreticorum, partus supponere) eiusdem canonis auctor fuerit, & talis imposturæ egregius conuincinator: nec sane qui hæc mecum accurate peruiderit, me falsum coniectorem temere arguet. Sed esto, absit fraus & impostura: Ecquam tandem fidem meretur tam paucorum Episcoporum canon, quem totius Catholice Ecclesie vsus contrarius continuo aboleuit, immo antequam nasceretur extinxit? Scimus & alios eruditos viros aduersus recentiores Iconoclastas pro fide Catholica de canone illo alia dedisse responsa; nimirum sic pingi imagines in pariete S. Synodum vetuisse, vt tamen eas in tabulis effigiari sineret: qui quidem vsus vsque hodie in Hispania dicitur esse retentus. Ratio autem diuersitatis illa prætextitur, quod quacumque urgente persecutione, tabulas illas Christiani possent secum quocumque ferre & occultare: non sic de parietibus, quorum sacra imagines expositæ remaneret iniurijs atque derisioni Gentilium. Sed in his iam diutius nobis immorandum non est. Illud ad postremum non prætermittimus; tantum abesse, vt eo canone sacrarum cultus imaginum infringatur, vt ex eo magis magisque roboretur: nam si non viguisset vsus pingendi sacras imagines in ecclesijs, eas prohibendi nulla fuisset occasio. Etenim si (quod patet) priuatio præsupponit habitum; iam eas in ecclesijs solitas pingi vsque saltè ad illud tempus, liquido apparet: sed & eundem vsus perseverasse post editum canonem illum, satis demonstratū est. At vero tam paucos Episcopos iure damnasse, quod (vt vidimus) tam Orientalis quam Occidentalis Ecclesia maiorum exemplo conseruaret, quis dixerit? vel certe quod iidem quoquo modo statuisent, ceteros, qui tum erant, vel postea fuerunt in Ecclesia Episcopi, contrario vsu potuisse abolere, quis poterit dubitare? Sed de sacris imaginibus pluries agemus inferius: hæc modo, occasione ornatus ecclesiarum, obiter attigisse sufficiat.

CXXIII. Sed quod ad antiquum ecclesie partium vsus spectat: nec illud dicere prætermittimus; sicut olim in templo Hierosolymitano (quod attigimus superius in Apparatu) loco distincti erant sacerdotes a populo, viri a mulieribus, atque a nuptis virgines; ita eodem fere ordine & dispensatione in Christianorum ecclesijs, cum agerentur sacri conuentus, fuisse Fideles ab inuicem locorum distinctione separatos. Id quidem in primis Philo d. Iudæus seruari solitum ab Essenis, qui in Ægypto apud Alexandriam agerent, quos Hieronymus Christianos esse affirmat, de quibus inferius pluribus differemus, tradit his verbis: Commune Semmeum, in quod septimo quoque die conueniunt, septo clauditur duplici, separatis virorum & mulierum coetibus: nam mulieres quoque simul auscultant ex more, dumtaxat quæ institutū idem sectantur. Medius autem paries a solo surgit tribus quatuorve cubitis in modum lorice. Superiora vsque ad tectum patent: vnde gemina prouenit commoditas, & quod pudori feminei sexus consultitur, & quod verba doctoris exaudiunt facile absque vllis obstaculis, quæ vocem eius intercipient.] hæc Philo. Eadem apud Clementem ac magis distincte leguntur: ait enim ecclesiam construi solitam longo situ instar nauis, in cuius medio (quod gremium dicimus) Episcopus vna cum clero ad vtrumque latus posito sedeat; ex altera ecclesie parte viri, ex altera vero manerent mulieres: et sicut loco ab inuicem distincti erant, eodem quoque modo portæ, vt qua viri ingrederentur, discreta esset ab ea quæ feminis tantum pateret: et sicut virorum portæ ostiarius præerat, ita diaconissæ demandata erat cura portæ mulierum: Hæc omnia, inquit auctor, prout etiam disposita erant in templo.] ac subdit: Adolescentulæ rursum, si sit locus, seorsum maneat: ceteræ,

Can. 34. c. 37.
Hier. aduers. Vigilant.
e. Ionas Aurel. in præfat. comment. in Claud. lib. 1.
OMNIS SOLVTIVR DIVERSIS MODIS OBIECTIO.
Phil. lib. de Vit. cōtemplat. Hier. de Scrip. Eccles. in Philone.
Clem. Constit. lib. 2. c. 61.

ceteræ, & quæ post stent nuptæ, & quæ iam liberos habent, seorsum maneat. Virgines, & viduæ, & anus, primæ omnium vel stent, vel sedent.] hæc de locorum ac personarum distinctione & ordine in ecclesia seruari solitis apud Clementem.

Sed Gregorius Nazianzenus ex his quæ scribit in somnio Anastasie, supra ecclesie porticus mulierum locum fuisse demonstrat, cum ait: Sanctæ virgines vna cum grauius matronis e sublimi tecto castissimas sermonibus meis aures inclinabant.] Confirmant hæc ipsa, quæ de S. Ioanne Chryostomo scriptis mandata leguntur: nimirum clericum sacris assistentem, cum mulierem sursum in tabulato manentem procaciter inspexisset, ab altari amouisse. De loco insuper, vbi virgines a ceteris feminis separatæ agerent in ecclesia, Ambrosius meminit his verbis, quibus in virginem lapsam inuehitur: Nonne vel illum locum tabulis separatam, in quo in ecclesia stabas, recordari debuisti, ad quem religiosæ matronæ & nobiles certatim currebant, tua oscula petentes, quæ sanctiores & meliores te erant? Nonne vel illa præcepta, quæ oculis tuis ipse inscriptus paries ingerebat, recordari debuisti? Diuisa est mulier & virgo. Quæ non est nupta, cogitat quæ Domini sunt, quomodo sit sancta corpore & spiritu. Tu autem in contrarium vertens dictum, &c.]

Procopius etiam hæc habet: Sunt duæ vtrinque porticus, quas fastigiata testudo & aurum venustant: harum vna viros orantes, altera mulieres admittit, aliàs nulla re differentes. Quis tabulata, in quibus versantur mulieres, exponet?] hæc ille de locorum differentia, & sexus & ordinis distinctione. In Ecclesia quoque Romana distincta fuisse in basilicis loca virorum ac mulierum, vetera Vaticanæ ecclesie monumenta declarant, quæ incisa marmoribus, descripta legimus in codice eiusdem ecclesie bibliothecæ, ac primum hæc ipsa de inscriptione sepulchri:

AD SANCTVM PETRV M APOSTOLVM ANTE, REGIA IN PORTICV, COLUMNA SECV NDA QV ANDO INTRAMVS, SINISTRA PARTE VIRORVM, LVCILLVS ET IANVARIA HONESTA FEMINA.]

item illud in Vitis Romanorum Pontificum: Symmachus Papa fecit oratorium sanctæ Crucis a parte virorum, &c.] et in Vita Gregorij Papæ Tertij: Hic fecit oratorium intra basilicam sancti Petri iuxta arcum Triumphalem in parte virorum.] et in Sergio Papa: Hic fecit imaginem auream beati Petri Apostoli, quæ est in parte mulierum.] His & alijs memorijs perspicuum redditur, in Ecclesia Romana seruatū esse ordinem, vt in basilicis seorsum a mulieribus orarent viri, iidemq. sinistram basilicæ partem occuparent, dexteram vero femina: digniorem namque partem in sacris sinistram habitam esse, secundo Annalium tomo differuimus.

Sed ad hæc etiam spectat, quod sicut olim in templo pauperes stipem mendicantes pro foribus stabat (vt & ex his quæ scribit Lucas de claudo qui exponebatur a suis ad templi portam Speciosam, est manifestum) ita etiã in ecclesiam ad stipem captandam nefas illis ingredi, sed in exteriori porticu, quæ post atrium ianuis inhæret ecclesie, eos solitos commorari, certum est. Vnde Chryostomus: Propterea, inquit, & ante ecclesias & martyrum monumenta pro foribus pauperes sedent, vt nos ex eiusmodi spectaculo multum capiamus vtilitatis. Considera namque, quod nobis terrenas ingredientibus regias, nihil huiusmodi cernere licet, sed viri honesti & splendidi & diuites & prudentes passim discurrunt: ad veras autem regias, ad ecclesiam dico, & oratorias aedes, & martyrum templa, dæmonibus pressi, truncati, pauperes, senes, cæci, membra ferentes oborta. Quid hoc tandem? Vt tu doceris.] Ad hæc respiciunt quæ Gregorius Nazianzenus in ea celebri oratione, quam habuit de amore pauperum, ait: Ita petitionum clamor internis templi cantibus ex aduerso respondet, atque e regione mysticarum vocum miserabilis luctus excitatur.] Sed non eo quidem is locus pauperibus mendicantibus attributus erat, quod haberentur contemptui; sed ne obstrepentes, sacra agentibus in ecclesia, ac ibi orantibus essent molesti: verum eis æque ac ceteris patebat ecclesia, precum causa; simulq. cum Principibus, nullo habito delectu & personarum acceptione, ad sacram mensam admittebantur. Hinc Chryostomus eadem homilia ad populum Antiochenum hæc habet: Ad suam spiritualem mensam eos vocare, & illud communicare conuiuium non dedignatur: sed claudus & mutilus, senex & pannosus, sordidus & mucosus, cum iuvene pariter specioso, & ipso purpuram induto &

CXXIV. DE LOCO FEMINARVM.
Metaphr. in vit. S. Ioann. Chryost.
Ambr. ad vir. l. 1.
CXXV. Procop. de ed. Iustin. Imp. lib. 1.
CXXVI. d. Act. 3.
Chryost. ad popul. Antioch. homil. 28. PAUPERES EXTRA ECCLESIAM MENDICARE SOLITI.

duto & in capite diadema gestante, futurus mensæ particeps venit, & spirituale petit conuiuium, & ipsæ ambo fruuntur, nec vlla est differentia; & Christus quidem eos ad mensam cum Rege simul vocare non dedignatur; pariter enim ambo vocantur] hæc Chrysostomus.

CXXVII.

DIVERSIS NOMINIBUS ECCLESIA DICTA.

a Marc. 11.

Luc. 19.

b Cypr. lib. de oper. & elem. c Concil. Laod.

c. 28.

d Euseb. orat. de laudib. Costan.

e Operat. contra Parmen. & alij.

f Martyrolog. Rom. die 5. Aug.

g August. de Ciuit. Dei lib. 22.

cap. 5. & alij locis.

h Concil. Afric. can. c. 50.

i Aug. de Ciuit. Dei lib. 22. c. 20.

k Concil. Gangren. c. 20.

l Psal. 8.

Psal. 110.

m Dio 23. Jun.

CXXVIII.

TEMPORE PERSECUTIONIS OMNIS LOCUS ECCLESIA.

n Apud Euseb. lib. 7. c. 10.

o Apud Euseb. lib. 7. c. 17.

p Cypr. epist. 5.

q Extant apud Sur. die 21. Feb.

de quibus consule notitia nobis in Rom. Martyrolog.

r Habentur Rom. Biblioth. Janæ.

Quod reliquum esse videtur; constat locum ipsum, in quem ad sacros celebrandos conuentus Fideles conuenire soliti erant, diuersis esse nominibus appellatum: nam non tantum (vt diximus) diuinæ Scripturæ auctoritate constat esse nominatum Ecclesiam, sed & Domum oratoriam, secundum quod a Domino dictum est: Domus mea, domus orationis vocabitur.] Item aliquando Dominicum: quam vocem vsurpat Cyprianus^b, & alij Latinorum, ac Græci etiam, vt apparet ex Concilio^c Laodiceno, & alijs: de qua re Eusebius^d reddit rationem. Dicitur & Basilica: qua quidem voce Operatus^e vtitur, cum ait Romæ fuisse quadraginta & amplius Basilicas. Sed vnde id nomen Basilicæ deductum sit, pluribus egimus in Notationibus ad Romanum Martyrologium^f. Insuper, Memoria, ecclesia appellata reperitur; quæ nomenclatura apud Augustinum^g frequentior est: ea nimirum occasione, quod ecclesiæ in memoriam sanctorum martyrum erigi & Deo dicari consueuerant: de quibus est canon Concilij Africani^h. Ad idem spectat quod Augustinus de Ciuitate Dei aitⁱ: Nos martyribus nostris non templa, sicut dijs, sed memorias, sicut hominibus mortuis, quorum apud Deum viuunt spiritus, fabricamus.] Dicit etiam ecclesia ea de causa a Græcis, Martyrium, consuevit, vt in Concilio^k Gangrensi, & Chalcedonensi, in cuius quidem Actis frequens est mentio de Martyrio S. Euphemie, vbi est sacrosancta Synodus celebrata. Aliquando etiam idem locus, Concilium sanctorum, nominatus reperitur: eadem sane ratione, qua & ecclesia, quæ licet propria significatione conuentus dicatur, tamen pro loco eum continente (vt vidimus) vsurpatur: sic & Concilium sanctorum, pro loco, vbi congregatur Fidelium multitudo, sæpe positum inuenitur: vox quidem Ecclesiastica, & in diuinis Scripturis vsu recepta, vt apparet in Psalmis^l: Deus qui glorificatur in concilio sanctorum.] ac rursum: Confitebor tibi Domine in toto corde meo, in concilio iustorum & congregatione.] de hac etiam voce pluribus egimus in dictis ad Romanum Martyrologium Notationibus^m, vt non opus sit hic eadem repetere. Dicta etiam ab antiquis ecclesia reperitur & Titulus: de cuius vocis ratione suo loco opportunius ac pluribus differemus. Templum quoque sæpius idem locus dictus est; nequaquam vero a maioribus Delubrum, vel Fanum: licet his vocibus recentiores nonnulli, certe quidem improprie, ne dicam improbe, vsi sint, quippe quæ magis Gentilium templis conueniant: nam & patres nostros ab ijs abstinuisse, D certissimum est.

Ceterum illud non omittimus dicere: quod si quando vehemens adeo persecutio esset oborta, vt Christiani publicis Imp. edictis omnino excluderentur ab ecclesijs atque conuentibus; nihilominus ea parui facientes, quocumque opportunum esset, ad synaxes in vnum conuenire non prætermittebant. Testatur id in primis Dionysiusⁿ Alexandrinus Episcopus, hæc ad Germanum scribens, postquam de edicto Valeriani conuentus inhibentis meminit: Attamen nos, iuuante Deo, non a conuentu consueto inter nos celebrando abstinuimus: quin ipse quidem quosdam in ciuitate fratres, perinde ac si simul cum illis versatus essem, ad conuentus perstudiose agendos impulsi.] Idem & ad Hieracem^o, dum exul esset, hæc scribit: Cum ab omnibus persecutione exagitati essemus, & morte mulctati, festum lætis animis celebrauimus; & singula loca ad singula afflictionum genera nobis præstituta, vt ager siluestris, solitudo deserta, nauis fluctibus iactata, diuersorium publicum, & horridus carcer, opportuna videbantur, in quibus celebres conuentus maximo cū gaudio ageremus.] In carceribus (vtcumque licuisset) sacras a Fidelibus haberi synaxes, & offerri sacrificium consueuisse, testis est Cyprianus^p: sed magis id significant ipsa sanctorum martyrum Acta, ac præsertim illa fidelissima, quæ Proconsularia^q dicta, a publicis notarijs sunt excepta; de quibus agemus suis locis. Certe quidem & ad conuentus publicos celebrandos cryptæ arenariæ, persecutionis tempore, Romæ præsertim, vbi in arena fossili subterranei complures latent perampli recessus, facultatem suppeditabant; licet cum vehementior vrgeret persecutio, ab his quoque excluderentur, vt testantur litteræ^r Cornelij Papæ ad Lupicinum Episcopum Viennensem, cum ait: Publice, neque

in cryptis.

in cryptis notioribus Missas agere Christianis licet.] His igitur de ecclesijs Christianorum & publicis conuentibus ex antiquitatis adytis referatis, iam ad ceteras institutiones Ecclesiasticas ab eodem Paulo in eadem epistola scriptas redeamus.

Perseuerabat adhuc in Ecclesia laudatissimæ rei vsus, vt (quod Christus vltima cœna fecerat, ac in sui memoriam vt facerent, suos monuerat) Christiani conuenientes simul in ecclesia, vna cœnarent, simulq. sacratissimam perciperent Eucharistiam: quod tamen cum Corinthij, non vt decebat, explerent, Paulus iure redarguit, dicens^a: Conuenientibus vobis in vnum, iam non est Dominicam cœnam manducare. Vnusquisque enim suam cœnam præsumit ad manducandum: et alius quidem esurit, alius autem ebrius est, &c.] Quoniam (vt dictum est) vtraque simul mensa iungebatur, communis & sacra; quid in vnaquaque præstare deberent, admonuit. In illa priori nimirum, vt B communitas seruetur, seq. inuicem expectarent, vnaq. discumberent, essetq. frugalitas. Domi enim potius vt comedant, persuadet, qui non mutua charitatis, cuius intuitu res instituta esset, sed ingluuiei causa sic conuenirent. De sacra vero mensa, quod a communi esset distincta, non perfunctorie & absque animi consideratione eam esse adeundam, vt pote quod maximum omnium damnum incurrat qui indigne eo cibo vescatur; sed magna solitudine latebras suæ quemque conscientie disquirere debere, diuinum iudicium interminatus, inculcat.

Porro quod ad vtramque mensam spectat: etsi Christus communem præmisit, inde vero sacram exhibuit; quod sic rerum ordo ferebat, vt legalia primum consummarentur, ac deinde quæ nouæ legis essent, mensæ apponerentur: Apostolorum tamen tempore C primus quidem celebrari solitam sacrâ synaxim, inde communi omnes excipi mensa, Ioannes Chrysostomus^a tradit his verbis: Statis diebus mensas faciebant communes; & peracta synaxi, post sacramentorum communionem, inibant conuiuium, diuitibus quidem cibos afferentibus, pauperibus autem, & qui nihil habebant, etiam vocatis, & omnibus communiter vescantibus.] hæc Chrysostomus. Verum de his diuersam fuisse olim diuersarum Ecclesiarum consuetudinem, superius dictum est. Corinthios autem inter cœnandum miscentes sacra communibus (quod correxit Paulus) Eucharistiam sumere consueuisse, Augustinus^b affirmat; testaturq. communi consensu totius Ecclesiæ actum esse, vt non nisi ieiuni Fideles in ecclesia sacram sumerent Eucharistiam, quam & sacerdotes ipsi, ieiuni cum essent, offerrent.

Sed enim illud etiam totius vniuersalis Ecclesiæ consensione factum est, vt non amplius sacris mensis communes commiscerentur, sed inter se essent sicut mysterio, ita D aliqua diuersitate temporis distinctæ. Fluxit etiam inde consuetudo, vt eadem conuiuia (sicut Apostolorum temporibus agi vidimus) in ecclesia celebrari solerent; de qua Ioannes Chrysostomus in sermone in dictum Pauli, Oporteret hæreses esse] testatur his verbis: Ab hac lege & consuetudine inoleuit in ecclesijs consuetudo quædam admirabilis. Fideles enim omnes in conuentibus suis postquam audissent doctrinas, post preces, post sacramentorum communionem, soluta concione, non mox domum conscendebant; sed diuites & abundantiores alimenta & edulia domibus suis afferentes, pauperes vocabant, communesq. faciebant mensas, communia prandia, communia conuiuia in ipsa ecclesia. Atque ita a communionem mensæ & pietate loci vndiquaque ad charitatem accendebantur, non absque summa voluptate, vtilitateq. maxima. Pauperes enim tum fruebantur consolatione, qualis obtingebat: diuites vero fructum beneuolentiæ & ab his quos pascebant, & a Deo, propter quem illos pascebant, assequabantur; sicq. tandem domum redibant. multa hinc igitur eis proueniebant bona.] hæc Chrysostomus. Quando vero statutum fuerit ne id in ecclesia amplius ageretur, dicemus inferius.

Quo vero ordine, quoque ritu communes cœnæ, mutua charitatis indices atque illicet, a Christianis olim celebrari consueuissent, antiquorum auctorum satis multa suppetunt testimonia, ac in primis Tertulliani^c sic dicentis: Cœna nostra de nomine rationem sui ostendit: vocatur enim ἀγάπη, id quod est penes Græcos, dilectio. Quantificumque sumptibus constat, lucrum est pietatis nomine facere sumptum: siquidem inopes quoque refrigerio isto iuuamus, non qua penes vos parasi affectant, ad gloriam famulandæ libertatis sub auctoramento ventris inter contumelias saginandi, sed qua penes Deum maior est contemplatio mediocrium. Si honesta causa est conuiuij, reliquum

CXXIX.

1. Cor. 11. DE DVPLICI COENA.

CXXX.

SACRA PRIMVM MENSA, DEINDE COMMVNIS. b Chrysost. in 2. Corin. 11. hom. 29. in princ.

CXXXI.

SEORSVM SACRA COMMVNIA.

CXXXII.

d Tert. Apolog. cap. 39. DE AGAPE.

quum ordinem disciplinæ de causâ æstimate, quid sit de religionis officio. Nihil vilitatis, nihil immodestiæ admittit. Non prius discumbitur, quàm oratio ad Deum præguitetur. Editur quantum esurientes capiunt: bibitur quantum pudicis est vtile. Ita saturantur, vt qui meminerint etiam per noctem adorandum Deum sibi esse. Ita fabulantur, vt qui sciant Dominum audire. Post aquam manualementem & lumina, vt quisque de Scripturis sanctis, vel de proprio ingenio potest, prouocatur in medium Deo canere; hinc probatur quomodo biberit. Æque oratio conuiuium dirimit. Inde disceditur, non in cateruas cætionum, neque in classes discursationum, nec in eruptiones lasciuarum, sed ad eandem curâ modestiæ & pudicitia; vt qui non tam coenam coenerint, quàm disciplinam. Hæc coitio Christianorum.] hucusque Tertullianus de publicis conuiujs Christianorum; quæ cum causâ pauperum parari solerent, vt egestate pressi exhilararentur aliquando, magna fiebant impensa.

CXXXIII.

a Hier. de Scrip. Eccl. QVALE CONVIVIVM CHRISTIANORVM.

b Aristeas lib. de 9a. interp.

Cetera vero, quæ inter illos tantum qui arctioris vitæ genus excolerent, certis anni temporibus exercebantur conuiuia, erant omnino frugalissima, verum in reliquo multa habebant cum illis communia. Quod si credimus Hieronymo² affirmanti Philonem sub nomine Essenorum de Christianis Ecclesiæ Alexandrinæ esse locutū, de qua controuersia fusius suo loco agemus: qualia esse solerent dicta conuiuia, perbelle descripsit. Equidem in mensis a Dei laudibus auspicari conuiuium, & eis vaniloquia non admiscere, ex Iudæorum traditione fluxisse, certum est: nam & Aristeas hæc ait^b: Et enim vt a mensis poculisq. incipiamus, recte iussit tum Deum laudare, cum mensæ accumbimus: in qua ne aliquid quidem ad confabulandum concessit, quod diuini numinis memoriam abijceret.] Sed audiamus Philonem sic illorum plenius conuiuia describentem: Vbi vero conuenere candidati & læti (ait) cum summa grauitate ad signum datum a quopiam Ephemereuta (sic huiusmodi ministros nominant) priusquam discumbant, stantes vnâ serie decenti, sublatisq. in cælum manibus atque oculis, his quoniam didicerunt cælestia, illis vt pote incorruptis a muneribus & a quæstu illicito, precantur vt placeat Deo id conuiuium. Absolutis precibus, seniores discumbunt, ac mox alij pro cuiusque dignitate: nec enim seniores ex annis æstimate, sed quantumlibet grandæuos habent pro pueris, si sero institutum hoc complexi sunt: honorem vero senectutis tribuunt his qui exercuerunt se a iuuentute in hac pulcherrima diuinaq. parte contemplatiuæ philosophiæ. Adhibentur mensæ feminae quoque, anus pleræque, sed virgines non coactæ castitatis, sicut apud Græcos quædam sacrificulæ, sed sponte continentis præ amore sapientiæ, cuius studio per totam vitam contempserunt voluptatem corporis; nimirum diuinæ, non mortalis proles cupida, quam solæ Deo claræ animæ ex se ipsis pariunt, excipientes pro semine intelligibiles Patris radios, vt decreta sapientiæ contemplando percipere valeant. Discubitus ita distribuitur, vt seorsum viri dextrum latus, seorsum feminae sinistrum teneant. Quod si quis suspicatur lectisternia etsi non sumptuosa, certe molliuscula parari hominibus ingenuis & philosophiæ deditis: sciat esse tegetes rudes e vili contexta materia, videlicet e papyro indigena, sic humi aggestas, vt eminendo fulciat cubitus.] et paulo post:

CXXXIV.

MIRA FRUGALITAS.

Ceterum in hoc sacro conuiuio nemo (vt dixi) seruus adest; ministrant ingenui, & sponte quicquid opus est faciunt, iussa non expectando, sed præueniendo alacritate voluntaria. Non enim quibuslibet ingenuis delegatur id officium, sed habito delectu ex omni sodalitate huius iuuentute, vt quisque aliquod præclarum indolis ac virtutis specimen edidit: hi tamquam germani filij libenter & certatim ministrant, haud secus ac parentibus publicis, hanc coniunctionem arctiorem ducentes, quàm sanguinis; quandoquidem recte sapientibus virtute nihil est antiquius. Discincti autem, & promissis tunicis accedunt ad ministrandum, vt absit omnis seruilis species in hoc conuiuio. Scio quosdam his auditis risuros, dumtaxat qui deslenda lamentsq. digna faciunt. Vinum per illos dies non præbetur, sed aqua limpidissima, ceteris frigida, calida vero his qui inter seniores tractantur delicatius. Mensa pura est a cruentis dapibus: pro cibo panis apponitur, sal pro opsonio, pro condimento hysopus in delicatorum gratiam: operantur enim vt sacerdotes sacris abstemijs, tota victus ratione castigata ad eandem frugalitatem: nam vinum habent pro veneno afferente dementiam; opiparis autem opsonijs aiunt irritari concupiscentiam, belluam insaturabilem. Hæc sunt exordia conuiujs. Dicat aliquis: Quid tum posteaquam conuiujs ordine suo discumbentibus

tibus adstiterunt ministri decenter parati ad obsequium? nulla ne sequitur compositio? immo silentium maius, quàm antea; ita vt ne mutire quidem cuiquam liceat, aut respirare vehementius.

Proponit quispiam quæstionem e sacris litteris, aut soluit ab alio propositâ, nihil de solutione sollicitus: nec enim caprat laudem argutiarum aut eloquentiæ; hoc tantum agit, vt rem diligentius perspiciat, tum perspectam non inuideat minus perspicacibus, sed non minus discendi cupidis; atque ita immoratur doctrinæ, subinde inculcans imprimensq. animis præclaras sententias: nam expeditâ elocutionem, & vna serie continuam, auditorum mens non valens assequi, a tergo relinquitur, nec satis audita percipit. Totum vero auditorium attentum auscultat in vno eodemq. habitu, intelligere se nutu vultuq. indicans, probare vero hilaritate ac exporrectis frontibus, interdum & dubitare hæreque. moto leniter capite, summoq. dextro digito. nec minori attentione iuniores, qui adstant, audiunt. Enarrationes autem sacrarum litterarū constant ex allegorijs: nam hi viri totam legem existimant habere animalis similitudinem, quod præcepta corpus referant, animam vero sententiæ retrusiores sub velamine verborum abditæ, in quibus rationalis anima egregie se ipsam contemplatur tamquam in speculo, sub ijs ipsis verbis miram sententiarum pulchritudinem conspiciens, & explicans efigurarum inuolucris, atque ita penitentiorem intellectum in lucem producens, dumtaxat apud eos qui per occasionē admoniti sciunt obscura ex apertis colligere. Vbi vero Præses visus est rem bene tractando satisfacisse auditorum desiderio, plausus propalam editur ab omnibus. Tum ille assurgens, hymnum in laudem Dei primus canit, aut recens a se compositum, aut desumptum ab aliquo vatum veterum: extant enim huius generis carmina prisca versu trimetro, & hymni cum suis accentibus inter sacra canendi ante altaria, vel a stantibus, vel a choreas ducentibus moderatas varijs flexibus atque reflexibus. Præfulem mox imitantur ceteri decenti ordine, omnibus intente quieteq. auscultantibus; præterquàm in fine hymni, extremaq. clausula: tum enim vniuersi vocem extollunt sine sexus discrimine.

Absolutis hymnis singulorum, iuniores paulo ante dictam mensam afferunt, in qua rite cibus ille sacratissimus, panis fermentatus cum sale apponitur & hysopo, ob reuerentiam mensæ dedicatæ in templi vestibulo: nam & in ea solent apponi panes cum sale absque condimento alio, sed panes non fermentati, sal sine vlla mixtura: conuenit enim sacris pura simplicitas, egregium diuini cultus præmiū, vt potiores priuilegium habeant. Coenam vero sequitur sacrum peruigilium his ritibus. Vbi omnes confurrexere, duo chori fiunt in medio coenaculo, alter virorum, alter feminarū: cuique suus incentor præficitur, honore præstans, & canendi peritia. Deinde cantant hymnos in laudem Dei compositos varijs metrorum carminumq. generibus, nunc vno ore, nunc alternis, non sine decoris & religiosi gestibus & accentibus; modo stantes, modo prorsum retrorsumve gradum mouentes, vtrumque res postulat. Deinde postquam vterque chorus expleuit se his delicijs, velut amore diuino ebrij, vnum chorum faciunt promiscuum ad imitationem illius olim instituti in Rubri sinus littore post mirandum prodigium.] hæc Philo. Haud valde dissimilis ab hac coena est illa, quam proponit Pædagogus Christianus, & ipse patria Alexandrinus, Clemens² inquam; qui vult coenam debere esse expeditam & tenuem, ad vigilias aptam, carniū & vini prorsus expertem; non tamen ea damnans, si quis his sobrie vtatur. De ijsdem Christianorum conuiujs rursus Minutius^b Felix hæc breuiter habet: Conuiuia non tantum pudica colimus, sed & sobria: nec enim indulgemus epulis, aut conuiuium mero ducimus, sed grauitate hilaritatem temperamus.] Ceterum scriptum a Philone conuiuium sacris videtur admixtum, quale illud Pauli ad Corinthios: non enim expressius licuit externo homini secreta nostra mysteria prosequi.

Triplici vero ex causâ inter Christianos publica conuiuia celebrari solita, tradit Gregorius^c Nazianzenus, cum ait: Non insuper ad sacrum aliquod epulū, vel natalitium, vel funebre, vel connubiale cum pluribus currens.] ad hæc enim & Episcopum inuitari solitum esse significat. Quod ad connubiale spectat, iam superius dictum est. Sed quod ad natalitium epulū attinet; sic dicebantur agapes, quæ in natalitijs sanctorum martyrum in ecclesijs celebrari consueuerant, de quibus hæc Theodoretus^d: At illos (deos scilicet Gentium) Deus cassos gloria vanosq. reddidit, suis autem martyribus honorem

CXXXV.

QVAESTIONES IN MENSA PROPONUNTUR.

CXXXVI.

CANTVS POST COENAM.

a Clem. Alex. Pædag. lib. 2. c. 12. & seq.

b Minutius in Octauio.

CXXXVII.

c Gregor. Naz. de vita dissert. CONVIVIA PUBLICA TRIPLEX EX CAUSA.

d Theod. Enchirid. lib. 8. in fin.

honorem illum dedit. Pro Pandijs enim, & Diasijs, ac Dionysijs, hoc est, Iouis Liberiq. A patris solemnitatibus, Petro, Paulo, Thomæ, Sergio, Marcello, Leontio, Antonino, Mauritio, alijq. sanctis martyribus solemnitates populari epulo peraguntur: proq. illa veteri pompa, pro turpi obscenitate atque impudentia, fiunt modestæ, castæ, ac temperantia plenæ festiuitates, non illæ quidem mero delibutæ, non comestationibus leues, non cachinnis solutæ, sed viuis canticis personantes, sacrisq. sermonibus audiendis intentæ.] Sed hac ratione Faustus Manichæus Christianorū agapes impugnabat, quasi illi sacrificia Paganorū vertissent in agapes: sed eum pluribus redarguit Augustinus².

^a Aug. contra Faust. lib. 20. c. 7. & 20.

CXXX-

VIII.

DE FVNEBRI AGAPE. ^b Orig. in Job lib. 3.

^c Chrysof. in Matth. hom. 32.

^d Paulin. epist. 81.

De funerali vero agape hæc primum ab Origene^b scripta leguntur: Sic itaque nos diem natiuitatis celebramus, quia in perpetuo viuunt hi qui moriuntur: celebramus nimirum, religiosos cum sacerdotibus conuocantes, Fideles vna cum clero inuitantes, adhuc egenos & pauperes, pupillos & viduas saturantes: vt fiat festiuitas nostra in memoriam requiei defunctis animabus, quarum memoriam celebramus, nobis autem efficiatur in odorem suauitatis in conspectu æterni Dei.] hæc Origenes. Ad hanc quippe consuetudinem alludit Chrysofomus, dum ait^c: Cur post mortem tuorum pauperes vocas? cur presbyteros, vt pro eo velint orare, obsecras? Non ignoro te respondurum: Vt defunctus requiem adipiscatur, & propitium iudicem inueniat.] Si in his cupis adhuc de Occidentalis Ecclesiæ consuetudine perdoceri; Paulinus^d ad Aletium scribens de funere vxoris Ruffinæ, filiæ S. Paulæ, id egregie præstat, sic dicens: Itaque patronos animarum nostrarum pauperes, qui tota Roma stipem meritant, multitudinem in aulam Apostoli congregasti. Pulchro equidem tanti operis tui spectaculo pascor. Videre enim mihi videor tota illa religiosa miserandæ plebis examina, illos pietatis diuinæ alumnos tantis influere penitus agminibus in amplissimam gloriosi Petri basilicam, per illam venerabilem regiam cerula eminus fronte ridentem, vt tota & intra basilicam, & pro ianuis atrij, & pro gradibus campi spatia coarctentur. Video congregatos ita distincte per accubitus ordinari, & profuis omnes saturari cibus; vt ante oculos Euangelicæ benedictionis vbertas, eorumq. populorum imago versetur, quos quinque panibus & duobus piscibus, panis ipse verus, & aquæ viuæ piscis Christus expleuit.] et paulo post de iisdem:

CXXXIX.

AGAPES IN ECCLIESIA EXHIBITAE.

MAXEOD

Quàm lætum Deo & sanctis Angelis eius de hac tua (vt dici solet) pera spectaculum facer editor exhibebas? quanto ipsum Apostolum attollebas gaudio, cum totam eius basilicam densis inopum coetibus stipauisses: vel qua sub alto sui culminis medijs ampla laquearibus longum patet, & Apostolico eminus folio coruscans, ingredientium lumina stringit, & corda lætificat: vel qua sub eadem mole tectorum geminis vtrinque porticibus latera diffundit: quæ protento nitens atrio fusa vestibulo est, vbi cantharum ministra manibus & oribus nostris fluentem ructantem fastigiatus solido ære tholus ornat.] ac rursus post pauca: Quàm lætum ergo tunc Deo & Angelis pacis & cunctis Sanctorum spiritibus spectaculum tribuisti? primum de Apostoli veneratione, cuius fidem ac memoriam tam multiplicatam opulentia deuotione celebrasti, sacras nimirum hostias, casta libamina cum acceptissima ipsius commemoratione Deo deferens, deinde munificentia consequenti te ipsum in corde mundo & spiritu humiliato acceptissimum sacrificium offerens Christo, in cuius tabernaculis veræ iubilationis hostias immolasti, reficiens & pascens eos qui benedictione numerosa laudis hostiam sacrificarent Deo. Quàm bono tunc Vrbs nostra tumultu fremebat, cum tu misericordiam viscera reficiendis & operiendis pauperibus effundens, pallida esurientium corpora reformares, aridas sitientium fauces rigares, tremula argentium membra vestires, & omnium consona in Dei benedictionem ora referares?] hucusque de agape in funere exhiberi Romæ solita Paulinus. S. Hieronymus^e de his agens, illos tantum qui iactantia causa id facerent, reprehendens, hæc ait: Cum ad agapen vocauerint, præco-conducitur.]

^e Hier. epist. 22.

CXL.

Greg. Regist. lib. 1. epist. 54. AGAPES IN DEDICATIONE ECCLIESIARVM.

Solitas esse quoque exhiberi agapes in dedicationibus ecclesiarum, satis demonstrant quæ Gregorius Papa^f, dedicaturus oratorium Beatæ Mariæ, pro agape parari mandat, sic ad Petrum subdiaconum scribens: Sed quia cellæ ipsius tenuitas exigit debere nos in ipsa diei festiuitate concurrere; propterea volumus, vt ad celebrandam dedicationem dare debeas ad erogandum pauperibus in auro solidos decem, vini amphoras triginta, annonæ modios ducentos, olei orcas duas, verueces duodecim, gallinæ

centum; quæ tuis possint rationibus postmodum imputari.] hæc Gregorius.

Porro aduersus eiusmodi agapes spernentes, hæc statuerunt Patres in Gangrensi Concilio², temporibus Constantini: Si quis despicit eos, qui fideliter agapes, id est, conuiuia pauperibus exhibent, & propter honorem Dei conuocant fratres, & noluerit communicare huiusmodi vocationibus, paruipendens quod geritur; anathema sit.] In Concilio autem Laodicensi^b veritum est, clericos ad agapen accedentes, partes tollere. Apud Clementē^c vero hæc leguntur: Qui ad agapes, siue (vt Dominus nominauit) ad conuiuium instituerunt vocare presbyteram, quam norunt diaconi oppressam, eā frequenter vocent. Separetur autem in conuiuio quod pastori consuetum est dari: dico autem id quod ad primitias pertinet, veluti sacerdoti, etiam si conuiuio non adsit, in honorem Dei, qui ei sacerdotium commisit. Quantum autem vniciuique seniorum datur, eius duplum detur diaconis in honorem Christi: presbyteris vero, qui laborant in verbo doctrinæ, duplex quoque separetur pars in gratiam Apostolorum Domini, cuius locum sustinent, tamquam consiliarij Episcoporum, & Ecclesiæ corona: sunt hi Senatus & confessus Ecclesiæ. Si lector sit, capiat vnam partem, &c.] Sed quod ad presbyteram spectat: illam consueuisse dici presbyteram, quæ olim nupta viro, qui postea ad presbyteratum assumptus est, cælebs inde remansit, aliàs opportuniore loco pluribus diximus.

CXLI.

Conc. Gangr. c. 11. QUID CONCILIA DE AGAPE. Conc. Laod. c. 27. Clem. Constit. lib. 2. c. 22.

Qui igitur antiquus vsus a temporibus Apostolorum de agape Christianorū viguit in Ecclesia, idem nonnullis in locis in hodiernum laudabiliter perseuerat, mutatis nonnullis; vt (quod primū diximus) ne illæ simul cum tremendo ac sacrosancto sacrificio miscerentur; deinde (quod postea est emendatum) ne in ecclesia celebrarentur. Ambrosio enim in primis id displicuisse, Augustinus^d testatur: Paulinus^e quoque nec ipse probauit, tolerauit tamen; vnde ait:

CXLII.

August. Conf. lib. 6. c. 2. Paulin. in Nat. 9. sancti Felicis. NE FIERET AGAPE IN ECCLIESIA. Concil. Laod. c. 28. Concil. Carthag. 3. c. 50. Gregor. lib. 9. epist. 71.

Verum vtiuam sacris agerent hæc gaudia votis: Nec sua liminibus miscerent gaudia sanctis.]

Displicuit id etiam Patribus Ecclesiæ Orientalis. Prohibuit enim hoc omnino Concilium Laodicenum^f, quod cauit his verbis: Non oportet in basilicis seu ecclesijs agapen facere, & iatus manducare, vel accubitus sternere.] Statuit id similiter Concilium Carthaginense^g. Concessit tamen Gregorius Anglis recens ad fidem conuersis, vt in tabernaculis iuxta ecclesiam positis, eiusmodi conuiuia celebrarent, sic ad Mellitum rescribens^h: Qui boues solent in sacrificio dæmonum multos occidere, debet his etiam hac de re aliqua solemnitas immutari: vt die dedicationis, vel natalitio sanctorū martyrum, quorum illæ reliquiæ ponuntur, tabernacula sibi circa easdem ecclesias, quæ ex fanis commutatae sunt, de ramis arborum faciant, & religiosis conuiujs solemnitatem celebrent, &c.] At de agape satis.

Cum igitur Paulus Apostolus Corinthios redarguisset, quod tam ea quæ ad communem, quàm quæ ad sacram coenam essent statuta, negligerent; & ad legitimam rituum obseruationem, quantum liceret per epistolam, restituere conatus esset: quod res esset, quæ maiori indigeret examine, longioriq. opus esset admonitione; in aduentu suo se omnia quæ ad ea nosset spectare, coram præstiturū pollicetur: Cetera, inquit, cum venero, disponam.] Quænam vero ea fuerint, quæ Paulus circa sacrum Euchariæ ritū præsens Corinthios admonuerit; licet nec ab ipso, nec a Luca, qui Pauli Acta potissimum est profecutus, scriptorum monumentis tradita reperiantur: tamen (quod nefas sit dicere ea penitus excidisse, quippe quæ de re tanta, adeoq. illis necessaria ea esset instructio) illa ipsa fuisse, quæ sine scriptis ex traditione Apostolica vniuersa in posterum Ecclesia obseruauit, pari consensione Patres omnes affirmant, & inter eos Augustinus^k, dum dicit: Cum vero ait Apostolus, de hoc sacramento loquens: Propter quod fratres, cum conuenitis, &c. statim subtexit: Cetera autem, cum venero, ordinabo. Vnde intelligi datur, quia multum erat, vt in epistola totum illum agendi ordinem insinuaret, quem per vniuersum Orbem seruat Ecclesia, ab ipso ordinatum esse, quod nulla morum diuersitate variatur.] et alibi^l (digna quidem quæ sæpe dicta tanti viri repetatur sententia) Quod vniuersa tenet Ecclesia, nec Concilijs institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum, rectissime creditur.]

CXLIII.

I. COV. IT. DE RITIBVS EVCHARISTIAE.

August. epist. 118.

Aug. de bapt. contra Donat. lib. 4. c. 10. sup. lib. 2. cap. 7. Epist. 118. ad IANUAR.

At agamus ex instituto de singulis. Vt in primis in hoc admirabili sacrificio vinum aqua mixtum in calice offeratur, quod vniuersa semper obseruauit Ecclesia, licet de hoc

CXLIV.

VT FIDELES I- nullum expressum in diuinis Scripturis appareat testimonium : tamen non tam ex tra- A
 IUNI COMMV- ditione Apostolica, quam Dominica, Catholica Ecclesia in vniuerso Christiano orbe
 NICENT, ET feruans (vt Cyprianus^a testatur) eam sibi vendicat auctoritatem. Vt item a ieiunis of-
 ALIA. feratur atque sumatur, non aliunde certe quam ex Apostolica traditione vniuersa Ec-
^a Cyprian. epist. clesia admonita custodiuit. Hinc Augustinus^b cum hæc pluribus demonstrasset, sub-
^{63. ad Cecil.} dit hæc verba : Numquid tamen propterea calumniandum est vniuersæ Ecclesiæ, quod
^b Aug. epist. i. 28. a ieiunis semper accipitur ? Et hoc enim placuit Spiritui sancto, vt in honorem tanti sa-
 cramenti in os Christiani prius Dominicum corpus intraret, quam ceteri cibi : nam
 ideo per vniuersum Orbem mos iste seruatur. Neque enim quia post cibos dedit Domi-
 nus, propterea pransi vel coenati fratres ad illud sacramentum accipiendum conuenire
 debent, aut sicut faciebant quos Apostolus arguit & emendat, mensis suis ista misce-
^c Tertul. lib. 2. re.] hæc Augustinus. Moris etiam fuisse Eucharistiam a ieiunis sumi, Tertullianus^c, B
^{ad uxor.} Cyprianus^d, alijq. antiquiores testantur. Sed hæc alias superius. Rursum offerendam
^d Cypri. epist. 63. esse pro viuis atque etiam defunctis, ex Apostolica traditione prouenire, demonstra-
 tum est superius ex auctoritate Patrum : itemq. in azymis potius quam in fermenta-
 to esse conficiendam, Epiphaniij testimonio ab Ecclesiastica traditione dimanare, iam
 diximus. Insuper quænam esse deberet probatio illa, quam ante sumptionem Eu-
 charistiæ præmittendam esse insinuat Apostolus, exomologesin nimirum esse debe-
 re, ipsam videlicet accuratam peccatorum confessionem, Patrum assertionibus de-
 monstrauimus.

CXLV.

Sed vt antiquum ritum in conficienda, offerenda, ac in populum distribuenda sa-
 cra Eucharistia, ordine repetamus : Populus panem & vinum in ecclesia offerebat, sed
 non ad altare ; id enim muneris erat diaconorū. De his Augustinus^e : Oblationes, quæ C
^e Aug. de temp. in altario consecrentur, offerte. Erubescere debet homo idoneus, si de aliena oblatione
^{ser. 215.} communicauerit.] Quæ autem a populo offerebantur oblationes, non continuo ab of-
 ferente in ecclesiam inferebantur, sed foris in loco huic ministerio adscripto poneban-
 tur ; vt disquiri antea posset, an illæ dignæ essent quæ Domino offerrentur : non enim
 omnium recipiebantur oblationes, sed eius tantum qui primum Catholicæ esset com-
 munionis, & vitæ integritate polleret. Locum ipsum, in quem oblationes inferrentur,
 vt inde postea ad altare exportarentur, Gazophylacium, ac etiam Secretarium, Possi-
 dius^f nominat. His igitur per diaconum sacerdoti Deo offerendis ad altare portatis :
^f Possid. in Vis. præmissis precibus, alijq. ritibus, qui in antiquis Liturgijs descripti habentur ; ipse sa-
^{Aug. c. 24.} cerdos Christi personam gerens, præscriptis verbis, quæ Apostolus^g benedictionem
^g 1. Cor. 10. appellat hac ipsa prima quam ad Corinthios scribit epistola, dicens : Calix benedictio-
 nis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est ?] sacrificium confi-
 cit, de cuius veritate iam satis antea dictum est.

CXLVI.

Prolatis igitur his, quæ ad consecrationem spectant, verbis, sacerdos in altum eleuat
 sacrificium. Vnde de his agens Anastasius^h : Postquam, ait, sacrificium tremendum
 illud sanctificauit, panem vitæ sustollit, eumq. omnibus ostendit.] Sic itaque obla-
 to sacrosancto illo ac per omnia admirando sacrificio, sacerdos prius, ac mox deinde
 cuncti Fideles participant atque communicant, secundum illud eiusdem Apostoli ibi-
 dem addentis : Panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est ?] de
 qua participatione hæc egregie Augustinusⁱ : Quando manducatur, reficit, sed non
 deficit : non ergo timeamus, fratres, manducare istum panem, ne forte finiamus illum,
 & postea quod manducemus, non inueniamus. Manducetur Christus : viuunt mandu-
 catus, qui surrexit occisus. Nec quando manducamus, partes de illo facimus. Et qui-
 dem in sacramento sic fit ; & norunt Fideles, quemadmodū manducant carnem Chri-
 sti : vnusquisque accipit partem suam : vnde & ipsa gratia partes vocantur : per partes
 manducatur, & manet integer totus : per partes manducatur in sacramento, & manet
 integer totus in cælo, manet integer totus in corde tuo.] Sumpturis sacram Eucharis-
 tiam tabellæ quædam apponebantur, velut mensulæ, sicut hodie linteamina. De his
 tabellis Ioannes^k Chrysostomus meminit, sic dicens : Nonne vides ministrum spongia
 mensam circumlinientem, & expurgantem domum, & tabellas ponentem ? hoc post
 preces efficitur per præconis vocem, &c.] has quoque intelligit Athanasius^l, cum de
 facinoribus Arianorum agens, hæc ait : Subsellia, thronum, mensam ligneam, tabulas
 ecclesiæ, & cetera quæ poterant, foras elata combusserunt.]

^h Ioan. Chrysof. hom. 5. ad pop. Antioch.
^l Athanas. epist. ad solitar.

Insuper postquam illa, tamquam voce præconis, acclamata essent verba : Sancta CXLVII.
 sanctis] sacerdos sacram Eucharistiam impartiens, quid daret contestabatur, dicens : QUID PROFIT-
 Corpus Christi.] et accipiens, id ipsum verum esse profitebatur, dicens : Amen.] Sed TETVR ACCI-
 quid hoc, Amen ? Audi Ambrosium^a : Dicit tibi sacerdos : Corpus Christi. et tu dicis : PIENS.
 Amen : hoc est, Verum. Quod confitetur lingua, teneat affectus.] Vetus plane erat eiuf-
 modi traditio in Ecclesia tam in Occidente, quam in Oriente. ad hanc plane alludit
 Tertullianus in libro de Spectaculis, cum ait : Ex ore, quo Amen protuleris, gladiato-
 ri testimonium reddere.] et Cornelius Papa^b ad Fabium Antiochenum de Nouatia-
 no : Pro Amen, quod dicere debuerat, accipiens Eucharistiam scilicet, hoc dixit : Non de-
 inceps ad Cornelium reuertar.] De consuetudine vero Orientalis Ecclesiæ fidem facit
 Cyrillus, de quo modo dicemus. Hæc quoque omnia in antiquis Liturgijs, & penes
 B veteres scriptores^c Ecclesiasticos scripta habentur. Dabat sacerdos in manus cuiusque
 sacram Eucharistiam, quam sic ille summa cum reuerentia ori admouebat. Suppetunt
 de ea re quamplurima^d testimonia sanctorum Patrum : sed ne longiores in ijs percen-
 sendis videamur, Cyrilli Hierosolymitani afferre hic sententiam, satis esse existima-
 mus : ea est huiusmodi :

Accedens ad communionem, non expansis manuum volis accede, neque disunctis
 digitis : sed sinistram veluti sedem quamdam subijcias dextræ, quæ tantum Regem sus-
 ceptura est ; & concaua manu suscipe corpus Christi, dicens : Amen. Sanctificatis er-
 go oculis tam sancti corporis contactu, communica : caue ne quid excidat tibi.] Eiuf-
 modi consuetudinem in Ecclesia Orientali diutius perdurasse constat : siquidem Maxi-
 mus, egregius propugnator Catholicæ veritatis aduersus Monothelitas, qui claruit cir-
 ca annum Domini sexcentessimū quinquagesimum, cum de his agit, hæc ait : Omnes
 C viri, qui communicare desiderant, prius lauent manus suas ; vt mente pura, & niti-
 da conscientia, Christi sacramenta suscipiant. Similiter & mulieres nuda exhibeant
 linteamina, vbi corpus Christi accipiāt pura mente, & munda conscientia.] Viris tantū
 nuda manu sumere concessum, feminis vero non nisi linteamine, quod dicebatur Domi-
 nicale, notauimus in Romano Martyrologio a Plantino typis edito. Sed & in Sexta
 Synodo, quæ celebrata est anno Domini sexcentesimo octogesimo primo, hæc statuta
 leguntur : Antequam fiat communio, Eucharistiam accepturus, manus in crucis for-
 mam figurans, sic accedat, & gratiæ communionem accipiat. Eos enim qui ex auro
 vel ex alia materia quædam loco manus receptacula efficiunt ad diuini muneris susce-
 ptionem, minime admittimus, vt qui inanimatam subiectamq. materiam Dei imagi-
 ni præferant. Si quis autem deprehensus fuerit immaculatam communionem eis im-
 partiens qui huiusmodi receptacula afferunt ; & ipse segegetur, & is qui affert.] hæc
 D Synodus^e, seu potius appendix addita. Sed & de his sæpe inferius.

Sed & illud circa vsum sacræ Eucharistiæ introductum fuit, cum minus liceret ad
 sacras synaxes tempore persecutionis Christianos in vnum sæpe coire : vt qui quotidie
 de vita periclitarentur, quotidie sumerent, secundum quod ait Cyprianus^f scribens ad
 Tibaritanos : Considerantes se quotidie calicem sanguinis Christi bibere, vt possint &
 ipsi propter Christum sanguinem fundere] concessum fuit, vt cum in ecclesia, vel
 alijs in locis abditis sacræ peragerentur Missæ, qui ad eas conueniebant Fideles, non
 tantum de ea quæ oblata erat sacratissima Eucharistia communicarent, sed & ex ea-
 dem particulas a sacerdote acceptas domum ferendas sumerent ; quas reuerenter asser-
 uatas, singulis diebus summo mane ieiuni participarent. Sunt de eiusmodi consuetudi-
 ne complura antiquorū Patrum testimonia : nam id Tertullianus^g in primis his mon-
 strat verbis : Non sciet maritus quid secreto, domi scilicet, ante omnem cibum gustes ;
 & si sciuerit, panem non illum credit esse, qui dicitur.] Eucharistiā, quod in partes di-
 uisa esset, Buccellas alibi idem auctor^h nominat ; sed Augustinus & alij, Particulas, vt
 apud nos frequentiori vsu retentū est. Sed hæc euidentius Cyprianus demonstrat, cum
 hæc ait in libro quem de Lapsis inscripsit : Cum quædam arcam suam, in qua Domini
 Sanctum fuit, manibus indignis tentasset aperire ; igne inde surgente, deterrita est, ne
 auderet attingere.] et alibiⁱ : Qui festinans ad spectaculum, dimissus & adhuc gerens
 secum (vt assolet) Eucharistiam, &c.] Gregorius^k Nazianzenus de sua sorore Gorgo-
 nia testatur, eam apud se in cubiculo sacram Eucharistiam asseruatam super altari ha-
 bere solitam : qua venerata, vehementi morbo, quo ægrotabat, dicit esse sanatam.

CXLVII.
 QUID PROFIT-
 TETVR ACCI-
 PIENS.

^a Ambros. de
 Sacram. lib. 4.
 c. 5. in fin.

^b Apud Euseb.
 lib. 6. c. 35.

^c Tertul. lib. de
 idol. cap. 7.

^d Cyprian. lib. de
 laps. Origen. in
 Exod. hom. 13.

^e Euseb. hist. lib.
 6. c. 33.

^f Chrysof. ad pop.
 Antioch. homil.
 61. & alij plu-
 res.

^g Cyrill. in My-
 stagog. 3.

CXLVIII.

ACCIPERE SO-
 LITI MANV EV-
 CHARISTIAM.

^e Sexta Synod.
 can. 111.

CXLIX.

^f Cypri. epist. 56.

MOS FERENDI
 DOMVM EV-
 CHARISTIAM.

^g Tertul. ad u-
 xor. lib. 2. c. 3.

^h Tertul. lib. de
 monog. c. 11.

ⁱ Cypri. lib. de
 spec.

^k Gregor. Naz.
 orat. in funer.
 Gorgonia.

INFREQVENS
VSVS EVCHARI-
STIAE IN ORIEN-
TALI ECCLESIA.

nus est panis, cur post annum illum sumis, quemadmodum Græci in Oriente facere A
consueuerunt? Accipe quotidie, quod quotidie tibi profit: sic viue, vt quotidie merearis accipere. Qui non meretur quotidie accipere, non meretur post annum accipere.] Augustinus vero: De sacramento, inquit, corporis Domini, vt illi non moueant quæstionem, qui plurimi in Orientalibus partibus non quotidie coenæ Dominicæ communicant, cum iste panis quotidianus datus sit.] Vetus est quæstio hæc: De qua (inquit Hieronymus ^a) scripsit quidem & Hippolytus vir disertissimus, & carptim diuersi scriptores e varijs auctoribus edidere. Sed ego illud te breuiter admonendum puto; traditiones Ecclesiasticas, præsertim quæ fidei non officiant, ita obseruandas, vt a maioribus traditæ sunt; nec aliorum consuetudinem aliorum contrario more subuerti.] hæc Hieronymus: eadem & Augustinus ^b, atque Chrysostomus ^c, qui hæc de Græcorum moribus: Multi, ait, huius sacrificij semel toto anno sunt participes, alij autem bis, B
alij vero sæpe, &c.] De his qui sæpe, hæc Basilius in nuper citata epistola ad Cæsariam Patriciam habet: Communicare singulis diebus, & sanctum Christi corpus percipere, præclarum est & vtile: cum ipse aperte dicat: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Quis igitur ambigat vitam assidue participare, nihil aliud esse quàm multifariam viuere? Nos autem quater in singulas hebdomadas diuina sacramenta participamus, Dominica die, quarta feria, in parasceue, & in sabbato, & alijs diebus, si quando Dominica memoria, vel sancti alicuius fuerit.] hæc Basilius.

CLVI. Ceterum abusione fuisse potius quàm laudabilem consuetudinem, in annum Eucharistiæ participationem differre, satis docet idem Ioannes ^d Chrysostomus, dum acerrime inuehitur in illos qui ex consuetudine certis diebus, nimirum Epiphaniarum C
die, Quadragesimæ tempore, nempe in Paschate, & Aduentus Domini solemnitate, nimirum Natali ipsius die, tantum communicarent; atque hæc exclamans ait: O consuetudinem! o præsumptionem! sacrificium frustra quotidianum. In cassum assistimus altari, nullus qui communicetur. Hæc, non vt temere comunicemini, dico, sed vt vos dignos reddatis. Non es hostia dignus, vel communione? igitur nec oratione.] et paulo post: Cum omnibus confessus es de dignis esse, cum indignis non secedendo: quomodo mansisti non participans de mensa?] atque alibi ^e, quod putarent illi, reuerentiæ causa diutius a communione abstinere esse consultius ac minus periculosum, hæc ait: Et quomodo, inquires, ista perpetimur, cum semel tantum per annum ea sacramenta sumamus? Hoc nempe est quod vniuersa perturbat: quia non munditia animi, verum interuallo temporis longiore constare meritum putas; summamq. arbitraris reuerentiam ac religionem esse, si non sæpius cælestem illam adeas mensam. Ignoras quoniam indigne accedere, etiam si semel tantum fiat, te supplicio tradit: digne vero etiam si sæpe accedas, salutem inde conquiris? Non est audaciæ sæpius accedere ad Dominicam mensam, sed indigne accedere, etiam si semel tantum quispiam toto vitæ tempore accedat.] hæc ille.

CLVII. At vero non ipsi tantum Orientalis Ecclesiæ doctores, hæc tractando, redarguerunt infrequentem Eucharistiæ sumptionem, sed & sacri canones grauioribus poenis eos affecerunt qui differrent. Et vt præmittamus dicere de canone Apostolorum ^f, animaduertente in illos, qui ingressi ecclesiam, sacram communionem non percipiunt: est canon Concilij Antiocheni ^g præcipientis itidem ab ecclesia eiciendos, qui accedentes ad eam non communicant. Porro testatur Epiphanius ^h communionem & synaxes ab Apostolis ordinatas, vt fierent feria quarta, profabbato, & Dominica, in quibus populi ad eas conuenientes communicarent. Ex his igitur, alijsque multis quæ in eadem sententiam essent adducenda, liquido constat, non quidem ex laudabili consuetudine, sed oscitantia ac potius negligentia in Orientali Ecclesia egisse illos, qui semel tantum in anno, vel paulo frequentius sacram fumerent Eucharistiam, reclamantibus in eos sacris ipsorum Concilij, & antiquis scriptoribus Ecclesiasticis.

CLVIII. At quod eiusdem argumenti esse videtur, & ad Ecclesiasticas res gestas maxime pertinet: dicere non præmittimus, olim, quo tantæ rei & occultioris mysterij fides certior haberetur, frequentius accidisse, eos qui indigne ad sumptionem sacratissimæ Eucharistiæ accessissent, vel mortem, Deo vindicante, multatos, aut a prauo dæmone arreptos, alijsve miserabilibus cladibus esse affectos, id quidem in primis Apostoli verba indicant,

A indicant, quæ sunt eiusmodi ^a: Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Quod si nos ipsos iudicaremus, non vtique iudicaremur. Dum iudicamur autem, a Domino corripiamur, vt non cum hoc mundo damnemur.] Dionysius quidem in Ecclesiastica Hierarchia. hisce de causis multos solitos esse a dæmonibus vexari, testatur. Sunt de his pleraque exempla apud Cyprianum in libro de lapsis; & de suis temporibus testatur Chrysostomus ^b, complures qui imparati ac indigne ad communionem corporis Christi accessissent, a satana vexatos: sic enim ait: Plurima huiusmodi nunc quoque contingunt. Quia enim sacerdotes ignorant eos qui peccatis obnoxij indigne mysteria veneranda percipiunt; Deus sapius facit, eosdemq. satanæ tradit. Quoties denique morbi, quoties detrimenta, quoties luctus calamitatesq. contingunt, huius rei gratia fiunt: id Paulus quoque signanter expressit: Ideo inter vos, inquit, multi infirmi, &c.] Sed id omne ex Dei misericordia; vt sic correptus, non cum hoc mundo damnetur. Vnde & Pacianus ^c in eadem Apostoli verba: Latere peccator, si in hoc sæculo aut morte interciperis, aut morte consumeris; ne puniaris post sæculum. Intellige quantum sceleris admittat qui ad altare venit indignus, cui pro remedio commutatur, cum aut morbis laborat, aut morte dissoluitur.] Sed de his satis: iam prosequamur cetera.

Aliam adhuc insuper celebrandi conuentus formam iisdem Corinthijs Paulus præscripsit, dicens ^d: Cum conuenitis, vnusquisque vestrum psalmum habet, doctrinam habet, apocalypsim habet, linguam habet, interpretationem habet: omnia ad ædificationem fiant. Siue lingua quis loquitur, secundum duos, aut vt multum tres, & per partes, & vnus interpretetur. Si autem non fuerit interpres, taceat in ecclesia, sibi autem loquatur & Deo. Prophetæ autem duo aut tres dicant, & ceteri dijudicent. Quod si alij reuelatum fuerit sedenti, prior taceat. Potestis enim omnes per singulos prophetare: vt omnes discant, & omnes exhortentur: et spiritus Prophetarum Prophetis subiecti sunt.] Ex conuentibus Iudæorum hanc formam in Ecclesiam Paulus transfudit, ac docuit Gentes. Vnde apud Ambrosium ^e: Hæc traditio synagogæ est, quam nos vult sectari, quia Christianis quidem scribit, sed ex Gentibus factis, non ex Iudæis: vt sedentes disputerent seniores dignitate in cathedris, sequentes in subsellijs, nouissimi in pauimento super mattas.] Eiusmodi erat conuentus ille, cuius Lucas meminit ^f, dicens: Intrauit Iesus secundum consuetudinem suam die sabbati in synagogam, & surrexit legere, & traditus est illi liber Isaiæ Prophetæ, &c.] In iisdem conuentibus sæpius ipsum Paulum concionatum esse, iam diximus; vt cum venit Antiochiam Pisidiæ in synagogam, vbi post lectionem legis & Prophetarum (inquit Lucas ^g) miserunt Principes synagogæ ad Paulum & Barnabam, dicentes: Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebem, dicite.] At quoniam nouis charismatibus aucta fuit Ecclesia, hisce etiam hunc Christianorum conuentum Apostolus voluit illustrari: nimirum vt cum accepissent linguarum munera, necnon datus illis esset sensus per Spiritum sanctum, vt intelligerent Scripturas; eadem Spiritus dona ad ædificationem Ecclesiæ consummarentur: vt tunc linguis loquerentur, cum qui interpretaretur adesset.

At vero eiusdem conuentus ab Apostolo in Ecclesia instituti celebrandi ritum, licet aliqua ex parte sit imminutus, nimirum in linguarum munere, prorsus tamen desistente, nemo, puto, sapiens dixerit; quantumlibet signa potius atque vestigia eius Apostolicæ institutionis in Ecclesia remansisse, Ioannes Chrysostomus testetur his verbis: Nunc illorum donorum symbola ac signa tantum tenemus: nam nunc quoque duo aut tres dicimus & vicissim, & alio tacente, alius incipit. Sed sunt tantum illorum signa & monumenta. Propterea quando inceperimus dicere, populus respondet: Spiritu tuo ostendens quod olim sic dicebant, non sua moti sapientia, sed Spiritu, &c.] Deplorat summopere sua tempora, quibus cum eadem res agerentur quæ olim in illa Apostolorum tempore Ecclesia florentissima; non tamen ea diligentia, eaq. industria; adeo vt potius imago quædam illarum rerum, quàm res ipsa repræsentaretur. Plures enim, sed alternis sermonibus, in conuentibus Ecclesiasticis olim loqui solitos, sermonemq. exhortatorium vnumquemque eorum habere ad populum, iam superius dictum est, dum de conuentu illo Antiocheno, vbi Paulus & Barnabas rogati sunt dicere, historiam recensuimus.

At dum de his agentes, oculos circumducimus ad cuncta officia Ecclesiastica con-templanda,

ADVERSVS EOS
QVI IN AN-
NVM DIFFE-
RVNT SVMP-
TIONEM EVCHARI-
STIAE.^d Chrysost. ad
popul. Antioch.
hom. 61.^e Chrysostom. in
1. ad Tim. ho-
mil. 5.QVI NON COM-
MUNICANT, RE-
HICIVNTVR.^f Can. Apostolo-
rum 10.^g Concil. Antio-
chen. c. 2.^h Epiphanius in
comp. doct.VINDICTA IN
SVMENTES IN-
DIGNÈ EVCHA-
RISTIAM.^b Chrysost. in 1.
ad Tim. hom. 5.^c Pacianus lib.
de panis.CLIX.
d 1. Cor. 14.
DE ALIO CON-
VENTV ECCLE-
SIASTICO.^e Ambros. in 1.
ad Corin. c. 14.
to. 3. Rom. edit.^f Luc. 4.^g Act. 13.

CLX.

PRISTINI RITVS
SIGNA TAN-
TVM RELIQA.

CLXI.

MATUTINUM
OFFICIUM QUID
REPRESENTET

templanda, si quæ reliqua sint quæ ab Apostolo formam conuentus præscriptam referant: occurrit in primis illud quod dicimus Matutinum officium; quod si attentius inspexerimus, plane intelligemus, quod ad formam spectat, eadem in ipso peragi quæ & olim in illo. Sed peruestigemus singula: Cum conuenitis (inquit Apostolus) unusquisque vestrum psalmum habet. A psalmorum enim cantu inchoari dictos qui in ecclesia celebrantur conuentus, omnes norunt. Exhiberi post hæc in illis mandat Paulus doctrinam, nempe (vt vidimus) legis & Prophetarum lectionem, quam quidem post psalmorum concentum recitari hodie in ecclesia videmus. At loco linguarum est noui Testamenti lectio subrogata. Apocalypsis quoque statuto tempore in iisdem officijs recitatur. Et quod Paulus monet, quæ dicta sunt linguis interpretari; huic muneri optime satisfaciunt sanctorum Patrum homiliae, quas itidem post diuinæ Scripturæ lectionem, eam interpretantes recitant. At in eo hi conuentus, qui apud nos fiunt, ab illo potissimum differunt, dum hæc omnia a nobis ex scripto recitantur, ab illis autem non item, præsertim cum linguis loquerentur. Videas insuper, quod docet Paulus, vt spiritus Prophetarum subditus sit Prophetis; quàm egregie huic rei respondeat, quod qui obeunt munera Prophetarum lectiones legentes, non illas antea auspicantur, quàm ab eo qui conuentui præest, tam ipsi quàm ceteris reuerenter submissio capite, accepturi dicendi licentiam, illa verba præstantur, dicentes: sube Domne benedicere. quibus Præpositus benedicens, dicendi facultatem impartitur. Nec his omnino aduersatur, quod eiusmodi conuentus in ecclesia noctu fiant: nam & de Paulo testatur Lucas in Actis, sermonem in eiusmodi conuentu Troade celebrato produxisse vsque ad mediam noctem. Ceterum vt eadem dicamus cum Chrysostomo nuper a nobis citato, sunt hæc potius imago quædam ac signum antiquæ illius Apostolicæ institutionis, quàm res ipsa in omnibus illi similis.

CLXII.

DE ORATORI
INSTITUTIONE
APOSTOLICO
CONVENTUI
HABD DISSIMILI.

Sed diuino plane consilio factum est, vt nostra ætate, ante annos triginta, ad eiusmodi Apostolici conuentus formam, magna ex parte, ea potissimum quæ ad audientium ædificationem ex rerum diuinarum sermonibus comparata, ad profectum Ecclesiæ peragi mandauit Apostolus, in Vrbe fuerint instituta, opera in primis R. P. Philippi Nerij Florentini, qui tamquàm sapiens architectus posuit fundamentum, & eius in Christo alumni R. P. Francisci Mariæ Tarusij Politiani, qui in his videbatur esse dux verbi. Horum igitur studio & industria institutum primitus fuit, vt per singulos ferme dies, qui ardentiori studio Christianam vitam excolerent, ad oratorium S. Hieronymi conuenerent (ex eo namque & nostro collegio nomen est inditum, vt Oratorij congregatio diceretur) vbi hoc ordine religiosus haberetur conuentus: Præmissa in primis silentio facta precatione, ex fratribus aliquis lectionem auspicaretur, ad permouendos animos ad pietatem accommodatam. Inter legendum etiam, idem qui præseter Pater, solitus esset interloqui; ac eadem quæ dicta essent, accuratius explicando, amplificando, & ardentiori studio in audientium corda insinuando, interdum etiam aliquorum ex fratribus, quid de aliqua re sentirent, rogando sententiã, in modum fere dialogi sermonem ad horæ spatium magna audientium alacritate perduceret. Eiusdem iussu postea suggestum gradibus sublimiorem conscenderet ex fratribus aliquis, qui ex Vitis Sanctorum probatis atque receptis, diuinaq. Scriptura, ac SS. Patrum sententijs absque fuco vel pigmentis intextam orationem haberet. Qui huic succederet, eodem plane dicendi genere, sed diuerso argumento sermonem diceret. Demum tertius his accederet, qui historias Ecclesiasticas ordine temporum dispositas enarraret. Quibus dimidiæ horæ spatio singulis ad dicendum concessio, mira audientium vtilitate pariter & voluptate perfunctis, cantato hymno, ac repetitis iterum precibus, iam conuentus absolueretur. Rebus igitur in hunc modum dispositis, atque Romani Pontificis auctoritate firmatis, visa est pulchra illa conuentus Apostolici facies pro ratione temporum reddi: cui adgaudentes probi omnes, complures ex ipsis inde mutuati exemplum, alijs in locis eadem pietatis officia instituere ac propagare conati sunt. Sed hæc obiter: iam ad Paulum Corinthiorum Ecclesiam instituentem redeamus.

CLXIII.

In eodem, qui a Paulo Apostolo conuentus describitur, consueuisse etiam populum audientem & annuentem, respondere, Amen; idem Paulus demonstrat, dum ait: Si benedixeris spiritu; qui supplet locum idiotæ, quomodo dicet, Amen, super tuam benedictionem? quoniam quid dicas, nescit. Ex ea quidem veterrima institutione conuentus

uentus ex Hebræorum fontibus ducta, vna cum ipsa re voces etiam in Ecclesiam transferre, vt Amen. Id quidem esse seruatum antiquitus, vt populus præsens eandem vocem conclamaret, Hieronymus docet, dum ait de Ecclesia Romana: Vbi sic ad similitudinem cælestis tonitru, Amen, reboat? Hanc quidem sicut & alias plures acceptas esse ex Hebræis, omnes intelligunt: siquidem in veteris Testamenti diuinis Scripturis sæpissime ex persona populi aliquid confirmantis reperita legitur. Vnde merito Paulus admonet non esse facultatem alicui dicendi Amen, nisi quod dicatur intelligat. Eadem ratione in Thalmudicis Massecheth Berachot, dum reprehenditur audientium oscitantia, legitur triplex Amen illegitimum: primum videlicet, cum qui Amen respondens, non intellexerit quod dictum sit; quod quidem, Amen pupillum, auctor appellat: secundum, cum antequàm absolueretur oratio, vox illa pronuncietur, quod Amen surreptitium nominat, cum ex oratione nondum absoluta aliquid surripit: tertium vero, cum sic respondens, aliquid aliud agit; quod, sectile Amen, idem dicit, quasi dissectum in duas partes, dum audiens aliud agit. Porro sanctus Ambrosius huius vocis diuersas affert significationes, vt aliquando sit imperantis, interdum precantis, interdum vero confirmantis aliquid: quo sensu hic eam accipit Apostolus. Sed de his satis hæc ad Ecclesiæ veteres ritus insinuandos. Ceterum cum Apostolus his institutis, mox admoneat vt mulieres taceant in ecclesia; non tantum sic eas loqui, vt doceant, nullo modo permittit; sed nec quauis occasione, vel saltem eo prætextu vt discant, de rebus diuinis loquendi tribuit facultatem, afferens pro remedio, vt, si discere volunt, domi viros suos interrogent. Quod quidem semper in Ecclesia obseruatum, sed ab hæreticis tantum Apostolicæ censuræ terminum esse violatum, suis locis dicemus: modo vero rerum gestarum seriem prosequamur.

Inter hæc autem, cum Cherinthus præter alios quos disseminabat errores, impie diceret, Christum non surrexisse; adderet insuper Basilides, nullam futuram resurrectionem mortuorum: Hos namque Ignatius his coloribus egregie pingit, dum eos cauendos admonet, sic dicens: Considerate itaque eos qui aliena sectantur dogmata, & discite quomodo ignotum asserunt esse Christi Patrem, quomodo infidam simultatem inter se exerceant, charitatis nullam habeant rationem: futura negligunt, præsentia & instabilia bona curant, præcepta contemnunt, viduam & orphanum despiciunt, oppressum despuunt, victum rident, crucis illos pudet, passionem subannant, resurrectionem pro fabula traducunt: posterum sunt & nepotes spiritus illius omnis mali inuentoris.] hæc Ignatius ad Smyrneses. hos & taxat scribens ad Trallianos, sic dicens: Partum Virginis calumniantur: et cum pudeat illos crucis, passionem negant, nec resurrectionem credunt, sed ignotum Deum introducunt: Christum ingenitum esse censent, Spiritum vero sanctum nec esse confitentur.] Cum, inquam, hæc pessimi omnium hominum iisdem disseminarent hæresiarchæ: his omnibus prouide Paulus occurrendum putauit; sicq. Corinthios, ad quos scribit, primum de Christi resurrectione tam suo quàm aliorum qui viderant testimonio instruit: demum de ceterorum mortuorum resurrectione copiosissime agit, cum ad eam insinuandam probandamq. multis vtatur argumentis; suis ipsorum factis, qui ea dicerent, arguens, hæc ait: Quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? Vt quid baptizantur pro illis?

Sed quinam esset istiusmodi ludus & fabula velut in scena representata, Epiphanius agit aduersus Cherinthum narrat his verbis: In hac regione, Asia inquam, imo etiam in Galatia, valde viguit horum doctrina: de quibus etiam ex traditione res quædam ad nos deuenit, quod quidam apud ipsos de vita decesserunt, morte præoccupati citra baptismum, alij vero pro ipsis in nomen ipsorum baptizentur; vt ne, vbi resurrexerint illi in resurrectione, poenas dent, eo quod non acceperunt baptismum, & subditi fiant potestati, quæ mundum fecit. Et hac de causa traditio, quæ ad nos deuenit, eundem sanctum Apostolum dixisse ait: Si omnino mortui non resurgunt, cur & baptizantur pro ipsis? Ceterum alij recte hoc dictum interpretantes, dicunt, quod morti vicini si fuerint in pietatis doctrina instructi, ob hanc spem ante obitum lauacro digni sunt: ostendentes quod qui mortuus est, etiam resurget, & ob id indiget remissione peccatorum per lauacrum. Horum vero aliqui Christum nondum surrexisse prædicant, verum resurrecturum esse cum omnibus: alij vero, quod omnino mortui non resurgent. Quapropter Apostolus

VOX AMEN VN-
DE VSRPATA.

Hieron in præ-
fat. lib. 2. in epi-
stol. ad Galat.

1. Cor. 10.

Apud Angel.
Canin. in loci
nomi Test.

Ambros. in
Psalm. 40.

CLXIV.

Epiphani. hæ-
res. 28.

Ignatius ad
Smyr. epist. 10.

Idem ad
Trall. epist. 5.

PAVLVS RESUR-
RECTIONEM
ADVERSVS HÆ-
RETICOS PRÆ-
DICAT.

1. Cor. 15.

CLXV.

DE HIS QUI BA-
PTIZANTUR
PRO MORTUIS.
Epiphani. hæ-
res. 28.

stolus medium se interponens, vtrosque hos, ac reliquas hæreses eadem opera subuertit.] hæc Epiphanius.

CLXVI. Chrysofomus arreptam testatur a Marcionitis occasionem ex verbis Pauli, vt loco defuncti viuentem quempiam illi profuturum baptizent: sic enim ait: An vultis primo dicam, quo modo hanc dictionem adulterantur qui morbo Marcionis laborant? Æque scio quidem fore vt risum multum moueam: verum enimvero etiam propterea maxime dicam, vt eum morbum magis fugiatis. Nam postquam catechumenus quispiam apud eos excefferit, sub lecto mortui abscondo aliquo qui viuunt, accedunt ad mortuum, & alloquuntur, & rogant velit ne baptismum accipere? Deinde illo nihil respondente; qui est abscondus interne, pro illo dicit, se velle baptizari; & sic eum baptizant pro eo qui exceffit, perinde ac si in scena luderent. tantum valuit diabolus in ignaorum animis. Deinde cum accusantur, addunt hoc verbum, dicentes Apostolum dixisse: Qui baptizantur pro mortuis.] hæc ipse. Verum cum Marcion hæresiarcha longe post Pauli tempora emerferit, non potuit ipse, vel eius sectatores esse qui notantur a Paulo, sed alij, qui eadem actarent, e quibus ipsi exemplum fuerint mutuati. At Tertullianus quoque docet, non de Catholicis, sed de hæreticis Paulum esse locutum, id declarans his verbis: Sed qua, inquit, ratione baptizantur pro mortuis? Certe illa præsumptione hoc eos instituisse contendit, qua alij etiam carni vicarium baptismum profuturum existimarent ad spem resurrectionis; quæ nisi corporalis, non alias sic baptismate corporali obligaretur. Anima enim non lotionem, sed responsione sancitur, hoc est, sanctificatur.] hæc Tertullianus, quæ ferme repetit agens contra Marcionem. Sed sunt & aliæ de verbis Apostoli interpretationes, quas in primis Ioannes Chrysofomus affert, & Iñdorus Pelusiota eius discipulus, atque alij: earum vero cupidos ad interpretes remittimus.

CLXVII. Clausurus iam epistolam Paulus, collectam indicit, sicut & in alijs Ecclesijs fecerat. Cum enim (vt alias dictum est) Christiani qui Hierosolymis erant, bonis omnibus spoliati a contribulibus Iudæis, maxima affligerentur inopia, & ex Concilio Hierosolymitano (vt vidimus) sic Paulo Gentium cura fuisset delegata, vt tamen pauperum Iudæorum memor esset: cum alioqui sic comparatus esset, vt quo ipse sibi victum quæreret; manuale opus exercere consueuerit, ne cui molestus esset; pro illorum tamen inopia sollicitus, se a ceteris, quæ in Asia & Græcia erant, Ecclesijs eleemosynam colligere testatur, sic dicens: De collectis autem quæ fiunt in sanctos, sicut ordinaui Ecclesijs Galatiæ, ita & vos facite. Per vnam sabbati vnusquisque vestrum apud se seponat, recondens quod ei bene placuerit: vt non cum venero, tunc collectæ fiant. Cum autem præsens fuero, quos probaueritis per epistolas, hos mittam perferre gratiam vestram Hierusalem. Quod si dignum fuerit vt & ego eam, mecum ibunt.] hæc Paulus de collecta Ecclesiæ Corinthiorum indicta. Sed de collectis satis superius.

CLXVIII. Declarans insuper Apostolus animi sui consilium, quando venturus sit Corinthum, hæc addit: Veniam ad vos, cum Macedoniam pertransiero: nam Macedoniã pertransibo. Apud vos autem forsitan manebo, vel etiam hiemabo, vt vos me deducatis quocumque iero. Nolo enim vos modo in transitu videre: spero enim me aliquantulum temporis manere apud vos, si Dominus permiserit. Permanebo autem Ephesi vsque ad Pentecosten.] Hæc cum scribat Paulus (vt diximus) hoc anno; quidnam est, quod de non recedendo Epheso vsque ad illud tempus visus est inisse consilium? Sed cur tam diu detineretur Ephesi, hanc affert ipse causam, cum subdit: Ostium mihi apertum est magnum & euident, & aduersarij multi.] Ephesus enim, quod totius Minoris Asiæ metropolis esset ciuitas, quoddam illic esset Dianæ templum (de quo paulo inferius dicturi sumus) omnium gentium frequenti concursu celeberrimum; & quod denique Proconsul Asiæ illic agere consueuisset, ad quem necesse esset ex tota prouincia homines conuenire; peropportunos ipsi visus est locus, vbi diutius Euangelium prædicando consisteret. De eadem enim ciuitate hæc quoque Philostratus in Apollonio: Abundat bonarum artium studijs; philosophis, oratoribusque redundat: vt vere dici possit, eam ciuitatem non equitum robore, sed clarorum hominum millibus ceteras superare, in eaq. plurimum vigere sapientiam.] hæc ille, cum Apollonij magi erga Ephesios studium commendat: vt non mireris, si erga eosdem Pauli propensius esset officium. Sed qua occasione inde abire compulsus sit, Lucas exacte describit.

Attamen

Attamen prius videamus quod idem Paulus in calce eiusdem primæ epistolæ ad Corinthios, in salutatione apposita, sua manu conscripta, ait: Si quis non amat Dominum nostrum Iesum Christum, sit anathema, maranatha.] Quoniam vero eadem Pauli verba sacræ Synodi, necnon Episcopi in suis Ecclesijs, cum diuini interminatione iudicij aliquid admonerent, suis ipsorum præceptis affigere consueuerunt; operæpretium ducimus (quod instituti ratio exigit) subobscura hæc elucidare, de iisdemque vocibus pauca disserere. Probe scimus, ex sententia Ioannis Chrysofomi, vocem, Anathema, esse ambiguam, atque in bonam æque ac malam partem vsurpari posse: quandoque enim quod certo loco appensum, & ex voto Deo oblatum, vel in eius templo dedicatum est, significari; quandoque vero quod a Deo seiunctum est per impietatem, intelligi hac voce anathematis, cum complura diuinæ Scripturæ exempla declarant, tum maxime id quod apud Iustinum legitur in hæc verba: Anathema id dicitur, quod Deo est dedicatum atque destinatum, & in communem vsum amplius non conuertitur; aut quod a Deo per malitiam est abalienatum.] Sed iam quo sensu hic accipiat Paulus, habes a Chrysofomo dicente: Quid igitur est anathema? audi ipsum ita loquentem: Si quis non amat Dominum Iesum Christum, is anathema sit, hoc est, ab omnium commercio segregatus, alienus ab omnibus sit. Nam quemadmodum anathema donum, quod Deo oblatum dedicatur, nemo est qui temere manibus contingere audeat, neque ad id propius accedere: sic & eum qui ab Ecclesia separatur, ab omnibus abscondens, actamquam longissime abducens, hoc nomine a contrario scilicet appellat, magno cum terrore omnibus interminatus, ab eo vt separentur, ac pedem referant. Anathemati enim honoris gratia appropinquare nemo audebat: ab eo autem qui ab Ecclesia abscissus erat, ex opposita omnes sententia separabantur. Quapropter separatio quidem tum hæc, tum illa ex æquo vulgo abalienatio erat: separationis veromodum non vnus, sed illi contrarius: ab illo enim abstinebant tamquam a Deo dicato: ab hoc autem decedebant tamquam a Deo abalienato, & ab Ecclesia abscisso.] hucusque Chrysofomus. At non certe hoc modo Paulus optabat anathema esse a Christo pro fratribus suis, ipsa nimirum gente Iudæorum.

Est enim & adhuc alius eiusdem vocis sensus, vt anathema idem importet quod maledictum, secundum quod scriptum est in Zacharia de Hierusalem: Habitabunt in ea, & anathema non erit amplius.] quo loco Hieronymus de Paulo: Pro fratrum salute, inquit, anathema esse cupit, imitari volens Dominum suum, qui & ipse, cum non esset maledictio, factus est maledictio.] Sed hæc fusius in epistola ad Algasiam vbi & de alio vocis sensu hæc verba leguntur: Vult ergo Apostolus perire in carne, vt alij saluentur in spiritu; suum sanguinem fundere, vt multorum animæ conseruentur. Quod autem anathema interdum occisionem sonet, multis veteris Testamenti testimonijs probari potest.] hæc ille.

De Maranatha vero hæc idem auctor ad Marcellam: Maranatha magis Syrum est quam Hebraicum, tametsi ex confinio vtrarumque linguarum aliquid & Hebræum sonet, & interpretetur, Dominus noster venit. vt sit sensus: Si quis non amat Dominum Iesum Christum, anathema sit. et illo completo, deinceps inferatur: Dominus noster venit. quod superfluum sit aduersus eum odijs pertinacibus velle contendere, quem venisse iam constat.] hæc ipse. Verum quod ad causam spectat, quod post anathema ea adderentur verba; illam potius existimamus, quod Hebræi cum proferrent condemnationis sententiam, cum contestatione præsentis diuini iudicij facere consueuerant: sunt de his exempla in diuinis Scripturis, vt in Daniele, qui impudicos & calumniantes senes condemnans, ad priorem dixit: Ecce Angelus Dei, accepta sententia ab eo, scindet te medium.] posteriorem item damnans, sic est allocutus: Manet Angelus Domini gladium habens, vt secet te medium, & interficiat vos.] sic & ceteri iudicantes, & maledictionis sententiam pronunciantes, addentesque Maranatha, Dei præsentiam omnia iudicantis ac punientis adesse contestabantur, sicut habetur in Psalmo: Iudicentur Gentes in conspectu tuo.] vt probaretur esse verum quod est scriptum in Prouerbijs: Per me legum conditores iusta decernunt] & illud: Per me potentés decernunt iustitiam.] Porro anathemati proxima censura erat catathema, quæ erat proprie eorum qui se sic damnatis coniungerent.

Quod vero sicut Maranatha, ita & aliæ Hebræorum voces sint in Ecclesiam illa- Annal. Eccl. Tom. 1. CLXXII.

Vu pfa, &

CLXIX. DEANATHEMATE ET MARANATHA.

a Ionn. Chrysof. hom. de anath. tom. 5. b Ionn. Chrysof. in Ijai. hom. 10.

c Apud Iustin. mart. lib. quæst. 9. resp. 9. 121.

d Chrysof. ad Rom. hom. 10.

e Rom. 9.

CLXX.

QVOMODO PAVLVVS CVPIVVS FIERI ANATHEMA.

f Zach. 14. g Hier. in Zach. 14. h Hieron. epist. 151. 9. 9.

CLXXI.

i Hieron. epist. 157. MARANATHA POST ANATHEMA.

k Dan. 13.

l Psal. 9.

m Prouerb. 8.

n Apud Iustin. lib. quæst. 9. 121.

CHRYSOSTOMVS IN 2. AD COR. HOM. 40. MARGIONITA. RYM LVVVS.

DE TERTULLIANVS DE VERB. CARN. C. 48. e Tertull. contr. Marcion. lib. 5. cap. 10. d Ipsi Pelusiota. 1. epist. 221.

DE COLLECTIS APOSTOLI AD MONITIO.

f 1. Cor. ult.

CVR PAVLVVS DIV MORATVS EPHESI.

g Philostratus lib. 8.

A Hieron. *epist.* 237. **CVR** VOCES **HEBRÆICAE** **TRANSLATAE** **IN ECCLESIAM.** psæ, & frequenti vsu receptæ, hanc Hieronymus ad Marcellam^a scribens affert rationem: Apostolos id curasse, vt quoniam prima Ecclesia ex Iudæis fuerat congregata, nihil ad credentium scandalum innouarent, sed ita vt a paruo imbiberant, traderent: postea vero quàm in vniuersas gentes Euangelij dilatatus est sermo, non potuisse semel suscepta mutari. Licet & illud in libris suis, quos *ἱερατικὰς* vocant, Origenes asserat, propter vernaculæ linguæ cuiusque idioma, non posse ita apud alios sonare, vt apud suos dicta sunt, & multo melius esse non interpretata ponere, quàm vim eorum interpretatione tenuare.] hucusque Hieronymus. Augustinus hæc etiam in eadem sententiam^b: Hebræa, inquit, verba non interpretata sæpe inuenimus in libris, sicut Amen, Alleluia, & Racha, & Hofanna, & si qua sunt alia: quorum partim propter sanctiorem auctoritatem, quamuis interpretari potuissent, seruata est antiquitas, sicut & Amen, & Alleluia; partim vero in aliam linguam transferri non potuisse, sicut alia duo quæ posuimus.] et alibi^c: Sciendum est, Amen, & Alleluia, quod nec Latino nec barbaro licet in suam linguam transferre, Hebræo cunctas gentes vocabulo decantare.] vt ex his videas, quantum venerandæ antiquitati maiores detulerint, & quàm parum ei consulant, qui prætextu quodam exultioris sermonis, passim immutant antiquas voces Ecclesiasticas, vt (quod ad id de quo agimus spectat) cum loco anathematis, vel excommunicationis, more Gentilium potius quàm Christianorum dicere malint, deuouere diris, vel quid simile. Sed tanta (dicam cum Augustino^d) est vis consuetudinis etiam ad discendum, vt qui in Scripturis sanctis quodammodo nutriti educatiq. sunt, magis alias locutiones mirentur, easq. minus Latinas putent, quàm illas quas in Scripturis didicerunt, neque in linguæ aucto-ribus reperiuntur.

CLXXIII. Nouas voces, quantumlibet elegantiores, esse vitandas, nec ad locutionem sacram rerum facile admittendas, maiorum complura docent exempla, de quibus alias. Est enim ornamentum quoddam genus non mediocre, etiam oratorum Latinorum principis testimonio, verborum ornatu contemnere: nempe ait ad amicum scribens^e: Illa tua horridula mihi & incompta visa sunt; sed tamen erant ornata hoc ipso quod ornamenta neglexerant; & vt mulieres, ideo bene olere, quia nihil oleant, videbantur.] Dicebat & qui inter Græcos eloquentissimos. rhetores primum sibi vendicabat locum, non esse in eo fortunas Atticæ eloquentiæ sitas, hoc vel illo scire vti verbo: quin potius rem accuratius perpendere. Quam quidem sententiam tanto auctore dignam, post Ambrosium^f (qui, prout verus interpres, hac eadem ratione maluerat præceptum quàm præsepe dicere) Augustinus^g, cum faceret ei grammaticus magnum de impropria deriuatione negotium, vsurpat his verbis: Si enim Demosthenes clarissimus oratorum, quibus tanta verborum fuit cura, quanta rerum aucto-ribus nostris; cum tamen ei nonnullam locutionis insolentiam obiecisset Æschines, negauit ille in eo positas esse fortunas Græciæ, illo ne an illo verbo vsus fuerit, & an huc an illuc manum porrexerit: quanto minus nos laborare debemus de regulis deriuandorum nominum; quando, siue hoc siue illud dicamus, intelligitur sine ambiguitate quod dicimus; quorum non in expositione sermonis, sed in demonstratione veritatis est maior intentio?] hucusque ille, nobisq. satis: in hæc enim pene insciji incidimus.

CLXXIV. **h. Act. 19.** Quomodo autem in Paulum commorantem Ephesi post hæc concitata sint turbæ, cum Lucas exacte^h describat: nos in primis hic idem (vt rerum gestarum ordo postulat) recitemus: Facta est (inquit Lucas) illo tempore turbatio non minima de via Domini. Demetrius enim quidam nomine, argentarius, faciens ædes argenteas Dianæ, præstabat artificibus non modicum quæstum: quos conuocans, & eos qui huiusmodi erant opifices, dixit: Viri, scitis quia de hoc artificio est nobis acquisitio: et videtis & auditis, quia non solum Ephesi, sed pene totius Asiæ Paulus hic suadens auertit multam turbam, dicens: Quoniam non sunt dii qui manibus fiunt. Non solum autem nobis hæc periclitabitur pars in redargutionem venire, sed & magnæ Dianæ templum in nihilum reputabitur, sed & destrui incipiet maiestas eius, quæ tota Asia & Orbis colit.] Fuit hæc Demetrii oratio ad concitandas turbas in Paulum & armandos in eum opifices accommodata: nec fuit difficile hoc illis persuadere, cum præsertim tum ab vili, tum ab honesto, nempe a religione, fortia argumenta deduceret. Magnum quidem compendium argentarij suo opificio contrahebant, dum argenteas statuas

A ædesq. earum ex argento itidem fabricatas, ijs qui ea vouissent, plurimi venderent. Penes Gentiles etiam fuit in more, hæc pro re aliqua assequenda vouere, pictasq. tabellas, rem ipsam cuius compotes facti fuissent, repræsentantes, in templis suspendere. vnde C. Cotta hæc apud Tullium^a: Tu, qui deos putas humana negligere, nonne animaduertis ex tot tabellis pictis, quàm multi votis vim tempestatis effugerint, in portumq. salui aduenerint?] et Horatius^b:

*Me tabula sacer
Votina paries indicat uuida
Suspendisse potenti
Vestimenta maris Deo.]*

Solebant itidem tabulæ pictæ argento etiam fabricari. hinc Cicero^c: Tabulas pictas etiam argenti bene facti.] et Lucianus in Alexandro: Accedebant, inquit, ad hæc picturæ, imagines, signa deum ferentia, partim ex ære, partim ex argento efficta.] Sed & Dio in Rhodiaca offerri consueuisse ait eiusmodi dijs imagines, non ex terra fictiles, ne numen iniuria afficeretur; sed æreas vel argenteas dijs esse gratas, quæ semel dictæ, perpetuo permanerent. Suas enim, filiorumve, vel nepotum imagines in deorum fanis offerri consueuisse, idem auctor in nuper citata oratione confirmat. At quod etiam ad huiusmodi oblationes spectat, de Philistæis in diuinis Scripturis^d est testimonium, eos ad auertendam plagam per mures & vlcera diuinitus illatam, iuxta numerum suarum prouinciarum fecisse quinque mures aureos, totidemq. aureos anos, quos delicti expiandi causa apud Arcæ foederis in capsella posuerunt. Sic igitur in templum Dianæ Ephesiæ vel pictas tabellas, vel sculptas aut conflatas argento imagines offerentes, vota quæ nuncupauerant, persoluebant; quarum opificio argentarij ingentem sibi vim pecuniæ comparabant.

Ceterum quas Lucas ædes Dianæ argenteas ab argentarijs fieri solitas esse tradit, nihil aliud fuisse existimamus, quàm ipsas argenteas statuas cum suis ædiculis, seu loculamentis: quo sensu etiam apud Ciceronem in Verrem ædes Mineruæ posita dicitur in fano Apollinis. Abundasse hæc donis templum Dianæ, ex eo facile colliges, quod Pompeiano ciuili bello in Orientem translato, Scipio (vt scribit Cæsar^e) pecunias antiquitas in templo depositas, ceterasq. eiusdem deæ statuas indetolli cum iussisset; Cæsar, quo minus fieret voti compos, fuit impedimento: qui iterum postea restitit I. Appio id ipsum conanti. Sed de pecunijs deponi solitis Ephesi in templo Dianæ, hæc Dio^f: Nostis haud dubie Ephesios, apud quos multæ pecuniæ partim priuatorum reconditæ in Dianæ templo, non solum Ephesiorum, sed & hospitem, & hominum vndiquaque venientium, partim & populorum, & Regum. Deponunt autem omnes in eo securitatis gratia, nemine vmquam auro loco inferre iniuriam, tamen plurima bella gesta sint, ciuitasq. sæpius fuerit capta.] hæcenus Dio. Fidem quoque certam fecit eius rei Annibal Carthaginensis, qui velata specie, quod habebat tot proelijs congestum aurum, in eodem Dianæ templo noua arte occulte deposuit^g. Ex quibus omnibus, quantæ esset apud omnes gentes existimationis templum illud, intelligere quisque potest. Adnumerabatur enim inter septem Orbis miracula ipsum Dianæ Ephesiæ sanum, de quo hæc Plinius^h: Magnificentia vera admiratio extat templum Dianæ Ephesiæ, ducentis (vel, vt alibi habet, quadringentis) viginti annis factum a tota Asia. In solo id palustri fecere, ne terræ motus sentiret, aut hiatus timeret. Rursum ne in lubrico atque instabili fundamenta tantæ molis locarentur, calcatis ea substrauere carbonibus, dein velleribus lanæ. Vniuerso templo longitudo est quadringentorum viginti quinque pedum, latitudo ducentorum viginti, columnæ centum vigintiseptem a singulis Regibus factæ, sexaginta pedum altitudine, ex ijs trigintasex cælata.] et paulo post: Cetera eius operis ornamenta plurium librorum instar obrinent.] Talis igitur erat species templi Dianæ Ephesiæ his temporibus, cum alias antea septies fuerit restitutum, vt idem qui paulo ante auctor affirmatⁱ. Simulacrum vero Dianæ alij ex ebe- no compactum tradiderunt; alij vero, vt Mutianus Consul, qui se illud proxime spectasse dicebat, vitigineum fuisse ferunt.

Sed tantæ molis templum, Orbis (vt existimabatur) miraculum & ornamentum, sub Galieno Imp. inuadentibus Gothis Asiam (vt auctor est Iulius Capitolinus^k) spoliatum est penitus & incensum: licet illud ipsum abhinc post septē annos ab eodem Nerone Imp.

QVID PASSVM sub quo hæc in Paulum excitata sunt turbæ, tam quæ in Asia quam etiã quæ in Achaia A in deorum templis dona erant pretiosa ac simulacra fuerint inde sublata: quod quidem Tacitus a sub Consulatu C. Lecanij & Marci Licinij factum testatur his verbis: In eamq. prædam etiam dij cessere, spoliatis templis in Vrbe, egestoq. auro, quod triumphis, quod votis, omnis populi Romani ætas prospere aut in metu sacrauerat. Enimvero per Asiam atque Achaïam non dona tantum, sed simulacra numinum abripiebantur, missis in eas prouincias Acrato ac Secundo Carinate. Ille libertus cuiuscumque flagitio promptus: hic Græca doctrina ore tenus exercitatus, animum bonis artibus non induerat.] hæc Tacitus.

CLXXVIII Opifices igitur argentarij (vt ad orationem propositam reuertamur) auditis his quæ a Demetrio dicebantur (inquit Lucas^b) repleti sunt ira, & exclamauerunt dicentes: Magna Diana Ephesiorum. Et impleta est ciuitas tota confusione, & impetum fecerunt vno animo in theatrum, rapti Gaio & Aristarcho Macedonibus comitibus Pauli. Paulo autem volente intrare in populum, non permiserunt discipuli: quidam autem & de Asiæ Principibus, qui erant amici eius, miserunt ad eum, rogantes ne se daret in theatrum. Alij etiam aliud clamabant. Erat enim ecclesia confusa, & plures nesciebant ex qua causâ conuenissent. De turba autem detraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Iudæis. Alexander autem manu silentio postulato, volebat rationem reddere populo. Quem vt cognouerunt Iudæum esse, vox facta est omnium, quasi per horas duas clamantium: Magna Diana Ephesiorum. Et cum sedasset Scriba turbas, dixit: Viri Ephesij, quis enim est hominum, qui nesciat Ephesiorum ciuitatem cultricem esse magnæ Dianæ, Iouisq. prolis? Cum ergo his contradici non possit, oportet vos sedatos esse, & nihil temere agere. Adduxistis enim homines istos neque sacrilegos, neque blasphemantes deam vestram. Quod si Demetrius, & qui cum eo sunt artifices habent aduersus aliquem causam: conuentus forenses aguntur, & Proconsules sunt: accusent inuicem. Si quid autem alterius rei quæritis: in legitima ecclesia poterit absolui. Nam & periclitamur argui seditionis hodiernæ: cum nullus obnoxius sit, de quo possimus reddere rationem concursus istius. Et cum hæc dixisset, dimisit ecclesiam.] hucusque Lucas.

CLXXIX. In his quidem multa sunt consideranda, & in primis id quod Alexander de Apostolorum modestia his testatur: Adduxistis homines istos neque sacrilegos, neque blasphemantes deam vestram.] Adducendus est ad hæc declaranda locus Iosephi in libro secundo contra Apionem, quo dicitur: Noster enim mos est, propria custodire, non aliena potius accusare: et vt neque ridere neque blasphemare debeamus eos qui apud alios putantur dij, aperte nobis legislator interdixit propter ipsam appellationem.] hæc Iosephus: vt non mireris, si Apostoli ipso ingressu prædicationis Evangelicæ in deos Gentium minime inueherentur: communis enim in dictum illud Exodi; Djs non detrahes] vulgata illa ferebatur interpretatio, vt neque in deos Gentium obloquerentur.

CLXXX. Sed & obseruatione quidem digna res est, quomodo Alexander homo Iudæus tantam ciuitatem adeo tumultuantem, conclamantem, obstrepentem, ac impetu concitatam breui oratione sedauerit, atque in officio continerit: ea nimirum tantum illos deuincens ratione, quod si delictum aliquod a Paulo eiusq. discipulis perpetratum fuisset, agerent de his apud Proconsules in conuentibus forensibus: si vero de re alia esset quæstio, de religione videlicet, in legitima ecclesia causam tractarent. Mira quidem atque plane egregia distinctione, quænam causa ad forenses esset deferenda conuentus, quæ vero in legitima ecclesia tractari deberet, perbelle monstrauit, atque etiam facile persuasit. Tanta enim veritatis est vis, vt concitatos animos ac in furorem actos deliniant, atque nisi contra ius fasq. omnino nitantur, potiora sequi compellat. Quantumlibet autem esset Proconsulum summum ius, summaq. potestas: tamen ea quæ ad cultum veritatemq. religionis spectarent, non in eorum conuentibus, sed in legitima ecclesia decerni debere, omnibus persuasissimum videbatur. Nam & Gallio Achaïæ Proconsul (vt vidimus) ab his, quæ erant de fide obortæ, abstinuit controuersijs, reijciens illarum iudicium ad eiusdem facultatis homines. Sed quinam essent hi forenses conuentus, quæve legitima ecclesia, quorum meminit Alexander; vt historica veritas magis magisq. perspicua reddatur, operæpretium ducimus paucis demonstrare.

A Græ-

A Græcis hanc consuetudinem forensium conuentuum fluxisse, Dionysius Halicarnassæus a his verbis declarare videtur: Tempora construxere impensis communibus, illi Dianæ Ephesiæ, hi Apollinis in Epitropio: quo conuenientes cum coniugibus & liberis, statis temporibus, vna sacris dabant operam & mercimonijs: vbi publico certamine cum equis pernicipibus, tum viris viribus arteve musica præcellentibus proponebantur præmia victoriæ, & dijs ciuitates dicabant donaria. Peractis spectaculis, ac negotiationibus, alijsq. festis & publicis hilaritatibus: si cui ciuitati similtas intercedebat cum altera, præsto erant iudices, qui litem componerent: tum de bello contra barbaros gerendo, deq. mutua gentis concordia consulebatur in medium. Horum & his similitum exempla secutus, animum adiecit Seruius Tullius ad constituendū vnum corpus, &c.] Extant de eiusmodi forensibus conuentibus in Asia fieri solitis egregia duo loca Dionis, & in primis de Cælenis Phrygiæ, sic dicentis: Ad hæc, iudicia alternis annis apud vos fiunt, & congregatur multitudo hominum infinita, iura agere voluntium, iudicantium, rhetorum, Præfectorum, ministrorum, seruorum, lenonum, mulionum, cauponum, meretricum, & opificum: vt venalia, qui habent, maximo distrahant pretio; nihilq. sit otiosum in ciuitate, neque iuga, neque ædes, neque mulieres.] et paulo post: Quamobrem maximum ego reor esse ad ciuitatis robur iudiciorum conuentus: et nullam ob rem omnes tantum adhibuere studium. Illorum autem ius habent insigniores ciuitates vicissim annis alternis.] idem de iisdem in Melancomæ prima hæc habet: Conueniunt autem ad publicos mercatores; hi quidem propter historias, & alia spectacula & certamina. Et ex his si qui valde huius rei sunt studiosi, nihil aliud a summo diluculo faciunt; multi varia afferunt venalia, turba forensis; alij suorum specimen edituri artium & opificij; alij suam proponunt sapientiam: multi quoque poemata ostentant tragædorum & carminum heroicorum: multi vero soluta oratione scripta commentaria legunt otij gratia, venientibus animumq. oblectare voluntibus molesti.] hæc & alia Dio de forensibus conuentibus ea tempestate in Asia fieri solitis: vixit enim ipse, qui hæc scribebat, hac ipsa ætate.

Verum apud Romanos distinctos fuisse forenses conuentus, qui negotiationis causa agerentur, ab illis cum Præses prouinciæ ciuitates vocaret, & de controuersijs earum cognosceret, vel illis in quibus conciones haberentur, vel alia eiusmodi ad Rempublicam spectantia negotia tractarentur, tradit Festus^b. Propterea conuentus forenses, quorum meminit sanctus Lucas, illi erant, cum Proconsul in quibusdam prouinciæ ciuitatibus, quæ sibi ad hoc peragendum commodiores viderentur, certis diebus consistens, per se, vel Legatos, causas comprouincialium cognoscens, iudicia exerceret, atque sententia diffiniret. Meminit horum sapius Cicero^c ad Appium scribens, necnon ad M. Catonem^d. Iosephus Iudæus^e dum agit de Gabinij præfectura in Palæstina, hæc ait: Constitutis quinque iuridicis conuentibus, in totidem æquales partes totam prouinciam distribuit: ita vt alij iura peterent Hierosolyma, alij Gadara, Amathuntem alij, quarti vero Hierichuntem, quinti Saphoram, quod est oppidum Galilææ: sicq. liberati dominis, sub optimatum gubernatione degebant.] Optimates quidem appellat, quos Alexander apud Lucam Proconsules: non quod in Asiam prouinciã Minorem dictam plures cum fascibus Proconsules mitterentur; sed quod qui ab eo dirimendis litibus & ceteris causis cognoscendis præficerentur, Proconsulares iudices dicerentur, ijdemq. aliquando Legati^f, quos fortasse Alexander Proconsules dixit: Vel quod (vt verius credimus) sublato de medio nuper, ipso initio Neronis Imperij, dolo Agrippinæ propinato veneno, Iunio Silano Asiæ Proconsule, duo essent qui loco Proconsulis eam administrarent prouinciam, Publius Celer^g, & P. Ælius: hi enim curantes res familiares Principis in Asia iubente eadem Agrippina Neronis matre, Silano necē intulerant: quo defuncto, nullus alius post ipsum Proconsul in Asia legitur subrogatus, sed ambo eam prouinciam administrarunt: quorum alter, nimirum Publius Celer, post sequentem annum, Nerone secundum & Lucio Pisone Coss. a tota Asia apud Neronem est accusatus: vsque enim ad illud tempus, Tacitus^h hæc scribens, illum eo magistratu esse perfunctum cum P. Ælio collega, demonstrat.

Quod autem pertinet ad conuentum, quem (vt vidimus) idem Alexander legitimam Ecclesiam dicit: Chrysothomusⁱ affirmat, solitos fuisse Iudæos ad dirimendas quas inter se haberent contentiones, ter in mense coire. Erant & apud Iudæos alij quoque,

CLXXX.

^a Dionys. antiq. Roman. lib. 4.

^b DE FORENSIBVS CONVENTIBVS IN ASIA.

^c Festus de verb. significat. FORENSES CONVENTVS A ROMANIS INSTITVTI SOLIT. ^d Cic. lib. 3. opti. ^e Ios. lib. 6. c. 8. ^f Cic. lib. 15. ^g Tacit. lib. 15. ^h Tacit. antiq. lib. 14. c. 10.

ⁱ ff. de offic. Proconsul. per tot.

^g Tacit. lib. 15. in princip.

^h Tacit. eodem.

ⁱ Chrysoth. in Act. homil. 48.

CLXXX. quoque, vbicumque agerent, publici conuentus, qui ab his indicebantur qui a summo Pontifice summa cum potestate ad visitandos Iudæos mittebantur; vt quæ ad morum institutionem, & legis disciplinam spectarent, corrigerent & emendarent. Erat eorum præcipua iurisdictio & imperium: nam principes synagogæ, sacerdotes, aliosq. ministros, si factum exigeret, exauctorare atque in ordinem redigere poterant, vt Epiphanius cum de his agit^a, testatur. Cum igitur ex Iudæis Christiana fides progenita videretur, quiq. Ephesi prædicarent, genere Iudæi essent; Iudæorum conuentum Alexander, & ipse Iudæus, legitimam Ecclesiam nominauit. Iudæi enim habitantes Ephesi, eiusdem ciuitatis municipes erant, ac proinde priuilegijs ciuium potiebantur, & Ephesij dicebantur: testatur id enim Iosephus libro secundo contra Apionem.

CLXXX-III. Postquam autem cessauit tumultus (inquit Lucas^b) vocatis Paulus discipulis, & exhortatus eos, valedixit, & profectus est vt iret in Macedoniã. Fuerunt hæc illæ Pauli angustia, quarum, ad Corinthios^c secundo scribens, his verbis meminit: Non enim volumus ignorare vos fratres de tribulatione nostra, quæ facta est in Asia: quoniam supra modum grauati sumus supra virtutem, ita vt tæderet nos etiam viuere. Sed ipsi in nobismetipsis responsum mortis habuimus, vt non simus fidentes in nobis, sed in Deo, qui suscitatur mortuos; qui de tantis periculis nos eripuit & eruit: in quem speramus, quoniam & adhuc eripiet, adiuuantibus & vobis in oratione pro nobis.]

CLXXX-IV. Præter hæc quæ a Luca & Paulo sunt scripta, si quis adhuc exactam habuerit temporis rationem, proculdubio inueniet hæc circa tempora impostorem illum, Orbis illi forem, circulatorum dico Apollonium Tyanæum venisse Ephesum: Philostratus^d enim eius discipulus, & fabularum egregius concinnator, his primis Neronis annis, Ephesum primo, mox in Græciam, ac inde Romam, eodem imperante, venisse testatur, qui & præstigijs, quas illum operatum esse Ephesi, in alijsq. Asiæ ac Græciæ locis, narrat, vere an falso, describit tamen. Verum conatum fuisse diabolum his artibus Christianæ fidei obseruari, prout olim in Ægypto coram Pharaone magi opera Dei per Moysem facta reddere irrita studuerunt, certum est. Cum enim viderentur eadem fere, quæ a Deo per Paulum signa fierent, ab Apollonio factitari, atque suis ipsius artibus homines demerari; in quale putas veritatem fuisse discrimen adductam? nimirum vt Christianæ fidei hostes qualemcumque occasionem aucupantes, eiusdem generis esse, ex eodemq. fonte prodire quæ a Paulo, ac quæ ab Apollonio agerentur, stulte iactarent; immo huic forte sua gloriosius ostentanti, quàm Paulo submissio animo omnia operati, plus tribuendum esse, impie affirmarent: quod ex eo facile potest intelligi, cum Apollonio ob propulsatam (quod ait Philostratus) pestem, vt deorum alicui, Ephesij statuam erigerent, & sacram rem facerent. Verum, sicut est scriptum in libro Sapientiæ^e: Spuria vitulina non dabunt altas radices, nec stabile fundamentum collocabunt] illius præstigiæ penitus euauerunt; & Dei Ecclesia, vt columna & firmamentum veritatis, licet innumeris sit agitata turbibus, & immensis vexata fluctibus, tamen quia supra solidam firmamq. petram innixa, solide firmiterq. fundata est, inconcussa omni ex parte in perpetuum duratura subsistit. At de Apollonio fufius dicturi sumus inferius.

CLXXXV. Sed quid interea Paulus, postquam Epheso profectus est, vt iret in Macedoniam? Per Minorem Asiam iter faciens, venit Troadem nobilissimam ciuitatem, quæ adiacet Helleponto: vbi quærens Titum, cum non inuenisset, transmissio freto, abiit in Macedoniam. Testatur id quidem ipse Paulus in posteriore quam ad Corinthios scripsit^f epistola, sic dicens post enarratas graues ærumnas, quas in Asia, nempe Ephesi, passus erat: Cum venissem, inquit, Troadem propter Euangelium Christi, & ostium mihi apertum esset in Domino, non habui requiem spiritui meo, eo quod non inuenirem Titum fratrem meum: sed valescens eis, profectus sum in Macedoniam.] Quid vero postquam illuc venit? ait Lucas^g: Cum autem perambulasset partes illas, & exhortatus eos fuisset multo sermone, venit in Græciam:] Breuissima quidem summa res gestas multorum mensium clausit. Nos vero, quid Paulus dum moraretur in Macedonia, Ecclesias eius prouinciæ visitans, egerit, quidve inde recedens, cum venit in Græciam (quantum ex eiusdem Pauli scriptis expiscari licuerit) enarrabimus.

CLXXX-VI. Ac illud in primis, quod venturus in Macedoniam, rationem habens Ecclesiæ Ephesinæ, ne penitus pastore destitutam relinqueret, vt eius necessitati prospiceret, Timotheum discipulum omnium amantissimum inibi remansisse voluit. Id enim Paulus, e Macedonia pri-

A nia primam ad eundem scribens epistolam, testatur his verbis^a: Rogavi te vt remaneres Ephesi, cum irem in Macedoniam: vt denunciare quibusdam, ne aliter docerent, neque intenderent fabulis & genealogijs, quæ quæstiones præstât magis, quàm edificationem Dei, quæ est in fide.] Creatum fuisse Timotheum a Paulo Ephesi Episcopum, auctor est Eusebius^b, qui ait, ipsum primum omnium obtinuisse Episcopatum Ecclesiæ Ephesinæ. Sane quidem fuisse Timotheum, cum ad ipsum Paulus scribit, iam ordinatum Episcopum, nulla est dubitatio; quandoquidem quæ essent Episcopi munera, ab eodem ibi exercenda requirit: nam in eadem prima ad eum hoc anno scripta epistola hæc dicit^c: Aduersus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus.] et paulo post: Manus cito nemini imposueris.] hæc & alia ad ipsum Ephesi agentem Paulus scribit; quibus plane significat, ipsum fuisse iam Episcopum ordinatum.

B Quam nobilis Ephesi collecta esset Ecclesia, quam nobilissimi Apostolorum Paulus & Ioannes erexissent, cuiq. Timotheus præfectus esset Episcopus, ea quæ in hæc verba sanctus Ignatius ad ipsos Ephesios scribit, facile monstrant: Faxit Deus, inquit, vt assequar, & inueniar in sortem Ephesiorum Christianorum, qui & cum Apostolis in virtute Iesu Christi semper conuersati sunt, Paulo, Ioanne, ac fidelissimo Timotheo. Scio qui sum, & quæ scribo: Ego minimus Ignatius similis his qui periculo & iudicio obnoxij sunt: vos autem misericordiam consecuti, firmati in Christo Iesu.] De his vero qui tradunt^d Timotheum post hæc successisse in Episcopatu Ecclesiæ Ephesinæ Ioanni Euangelistæ; quàm manifeste errent, suo loco inferius erit sermo.

Relicto igitur Timotheo Ephesi, cum Paulus (vt dictum est) venisset in Macedoniam, primam ad eundem scripsit epistolam: quod quidem cum ex dictis euidenter satis constat, tum etiam Patres testantur^e: nec enim est quod de Pauli priori in Macedoniam aduentu possit intelligi: nam nondum ad illud tempus in ea Asiæ prouincia Euangelium prædicauerat. Cum multa Paulus eadem epistola Timotheum admoneat, fidemq. operibus iunctam commendat: inde docet, aliquos in errorem esse lapsos, dum fidei non coniunxerunt bonorum operum conscientiam, vt Hymenæus, & Alexander: ait^f enim in primis: Finis præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta: a quibus quidam aberrantes, conuersi sunt in vaniloquium, volentes esse legis doctores, non intelligentes quæ loquuntur, neque de quibus affirmant.] et post nonnulla: Hoc præceptum commendo tibi Timothee, secundum præcedentes in te prophetias, vt milites in illis bonam militiam, habens fidem, & bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragauerunt: ex quibus est Hymenæus, & Alexander, quos tradidi satanæ, vt discant non blasphemare.] Quænam fuerit illorum blasphemia, cum non aperiat; illi notam fuisse iure Theodoretus^g existimat; ad proinde hæc ipsa Ephesi, vbi (vt dictum est) Paulus triennio commoratus est, contigisse. Fortasse hic ille est Alexander, cuius meminit Lucas^h: quem Iudæum fuisse genere, & concitatas Ephesi turbas, habita ad populum oratione, composuisse (quod ante vidimus) narrat: locus enim & nomen ad hæc opinanda cum suffragentur, non a remotis coniectura petita esse videtur. Ceterum quàm facile sit a fide etiam periclitari ac cadere, qui eam non æque optimis vitæ moribus foueant, innumera pene exempla, quæ suis locis narraturi sumus, manifeste declarant: vt vix sit reperiri declinantem a fide hæreticum, qui non prius aliorum peccatorum sordibus fuerit inquinatus.

At non de his tantum qui in illam diem cersissent hæretici, Timotheum Paulus admonuit; sed & de ijs, quæ venturæ essent, hæresibus, diuino Spiritu præmonente, iisdem litteris eum reddidit certiore, sic dicensⁱ: Spiritus autem manifeste dicit, quia in nouissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium suam conscientiam, prohibentium nubere, abstinere a cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione Fidelibus. Quia omnis creatura Dei bona est, & nihil reiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur.] Quinam fuerint eiusmodi hæretici, qui postea hæc docuerint, quorum Paulus doctrinam condemnat: sententia est Chrysofomi^k & aliorum, hos fuisse Encrätitas, Marcionitas, & Manichæos. Verum ante hos, ipsis Apostolorum temporibus, quæ hæc docuerunt, & cibos aliquos detestarentur, hæreses prodire. Nam Ignatius, qui tunc vivebat, eosdem taxat hæreticos, cauendosq. monet, qui nuptias & cibos damnarent: sic enim ait scribens, ad

a Ignat. epist. 9. Philadelphios ^a post damnatam hæresim Ebionis : Si quis vniuersa hæc confiteatur, sed legitimam commixtionem & liberorum procreationem corruptelam & pollutionem appellat, aut cibos aliquos detestandos putat ; talis apostata illum draconem in se habentem fouet. Idemq. eadem ex causa, cum de virginibus agit, quo hos scopulos vitent, easdem hæc monet, sed in primis coniugatas : Vxores, inquit, maritis subditæ sint in timore Dei : virgines Christo in puritate, non abominantes nuptias, sed id quod præstantius est amplectentes, non in calumniâ matrimonij, sed vt liberioribus animis diuinæ legis meditationi vacent.] et cum agit de cibis, ad Heronem ^b diaconû scribens, hæc ait : Ieiunijs & precibus vaca, & caue ne immodice id agas, ne ipse te deiicias : vino & carnibus ne profus abstineas : nec enim abominanda sunt : Bona terræ, inquit, comedetis.] Sed quinam fuerit eiusmodi dogmatistes, Irenæus ^c aperte significat, nimirum impium Saturninum, eiusq. gregales, de quibus hæc scribit, post alios recensitos eorum errores : Nubere, inquit, & generare, a fatana dicunt esse : multi etiam ex his qui sunt ab eo & ab animalibus abstinent, perfecta eiusmodi continentia seducentes multos.] hos igitur signatos esse ab Apostolo, immo a Spiritu Dei (vt ipse testatur) nulla est dubitatio : ipse enim Saturninus primus fuit (inquit Theodoretus ^d) qui matrimonium, diaboli doctrinam nominauit, iuberetq. abstinere ab animatis. Docebat & hæc ipsa Ebion hæresiarcha (vt tradit Epiphanius ^e) aduersus quem idem Ignatius scribit ^f ad Philadelphios.

d Theodoret. bar. lib. 1. c. 11.
e Epiph. in Panar. hæres. 28.
f Ignat. ad Philadelph. epist. 9.

CLXXXIX At nec quemquam moueat, si nouissimis temporibus hæc (prænunciante Spiritu) obuentura fore, idem testetur Apostolus : nam nouissimum hoc esse tempus, Dominus ^g illis verbis significauerat, dicens : Venit hora, & nunc est, quando mortui audient vocem Filij Dei.] et paulo post : Venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem eius, &c.] Sed & ipse Paulus, scribens ad Thessalonicenses ^h, nouissimum diem, quo Christus ad iudicandum venturus esset, iam in propinquo esse, & sua ipsius ætate affore significauit : sed nec ipse tantum id est opinatus, sed & Ioannes ⁱ ad suos scribens, dicebat : Filioli, nouissima hora est : et sicut audistis quia Antichristus venit, nunc Antichristi multi facti sunt : vnde scimus quia nouissima hora est.] quotquot enim recens emergebant hæretici, eosdem credebant Antichristos. sed quod prædictum erat, post illum ad iudicandum Dominum esse venturum ; eadem coniectura ijdem putarunt Apostoli, hæc videntes, iam nouissimum instare diem. Hac eadem ratione Ignatius ^k, cum eadem videret oborta in pia dogmata quæ Paulus nouissimis temporibus euentura prædixerat, scribens ad Ephesios, quos Timotheus, ad quem Paulus scripsit, prædicta ex eius scripto docuerat, hæc ait : Nouissima iam sunt tempora : reuertamur, & timeamus Dei longanimitatē.] Secreto enim arbitrio diuini consilij, quod nefas est mortalem hominem perscrutari, hæc de futuris temporibus Apostolis etiam fuisse abscondita, certum est. Sic nouissimum tempus esse dictum a Spiritu, patet, eodem sensu, quo & Dominus reliquum temporis vsque ad resurrectionem, mortuorum atque iudicium, horam vnâ appellat, nempe nouissimam mundi ætatem.

g Ioan. 5.
h 1. Thess. 4.
i 1. Ioan. 2.

k Ignat. epist. 64.

CXC. Ex his igitur cum luce clarius certum exploratumq. habeatur, quas hæreses, quosque hæreticos Paulus ad Timotheum scribens, monente diuino Spiritu, demonstraerit : quàm impie simul ac stulte, quàm inepte ac pariter inerudite, quàm denique turpiter atque procaciter Nouantes hæretici iisdem Pauli verbis abutantur in fugillationem Catholicæ veritatis, quæ cælibatum nuptijs superextollit, & ciborû commendat abstinentiam, patet. Non sic enim, vt dicti hæretici, Ecclesia Catholica commendat virginatatem, vt venerabiles nuptias thorumq. immaculatum condemnet : neque cum ciborum prædicat abstinentiam, cibos cuiusque generis tamquam malos abominandosq. existimat, quos a Deo oprimo maximo, nec ab alio creatos dicit esse numine, aliove principio : probe sciens (quod dicit Apostolus ^l) omnem creaturam Dei bonam esse, & nihil reijciendum quod cum gratiarum actione percipitur. Sicut enim ingluuias detestanda visa est omnibus, ita etiam ciborum abstinentia fuit semper ab omnibus commendata : quam vt magis magisq. tamquam egregiam temperantiæ virtutumq. aliarum multarum altricem atque parentem, assequi valeamus, delectû quemdam atque discretionem putauit Dei Ecclesia adhibendam esse ciborum, illos scilicet aliquando ad esum adhibens, qui visi sunt ad eam consequendâ magis accommodati ; illosq.

HAERETICI NOVATORES ABVSI VERBIS PAULI.

l 1. Tim. 4.

A illosq. rursus pro tempore reijciens, qui esculentiores cum sint, maius quàm ad institutum par esse videretur, nutrimentum afferant. Non enim illum quidem commendat ac sequitur ciborum delectum, quem falsa ex causa Pythagoras excogitauit, vel Ægyptij inuenerunt ; nec quem lege diuina olim ad statutum tempus præscriptum, post inde iam rancidum superstirio ministravit : sed quem Deus tam in priori quàm in posteriori instrumento probasse cognoscitur. Quanto enim præconio coram omni populo extulit Dominus Rechabitas ^a, qui non ex præscripto instituto alicuius antelatae legis, vel patriæ consuetudinis, sed tantum quod præcepto patris sui Ionadab abstinerent a vino ? Quanta item laude est sublatus a sponso amicus sponsi Ioannes Baptista, qui talem habuisse cognoscitur delectum ciborum, vt de illo testaretur ^b, neque manducasse panem, neque bibisse vinum ? At cui credimus, si Dei testimonium testantis hæc iterum non accipimus ? vel quis improbare audeat, quod Deus commendat ? Nonne & Paulus per eandem lineam ferram deduxit, qui & ad Romanos ^c scribens, ait : Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus scandalizatur, aut infirmatur ?] Ex quibus videas, adeo peculiare fuisse in illa primitiua Ecclesia florentissima, nec carnes manducare, nec vinum bibere, vt quantumlibet Fideles eis legitime vti possent, tamen vt rem insolitam admirati plerique offenderentur : cuius quidem scandali habendam esse aliquam rationem, idem mandat Apostolus.

Temperasse quidem se a carne & vino Apostolos, multa afferri possunt exempla. Vt enim id in primis de Petro Apostolo dicere possimus, facile persuadet Gregorius Nazianzenus ^d, dū scribit, ipsum lupinis minuto asse veneuntibus famem pellere con- sueuisse. De Iacobo fratre Domini, nec carnes vmquam in cibum, nec vinum in potum adhibere solitum, Hegesippus ^e affirmat. De Matthæo etiam hæc eadem Clemens Alexandrinus ^f his verbis : Matthæus Apostolus seminibus, baccis, & oleribus absque carnibus utebatur.] Timotheum a vino abstinuisse, sed occasione stomachi flacciscentis, modicum ex eo sumendum illi Paulum imperasse, tradunt interpretes ^g. Sed & ipsum Paulum a vino se cohibuisse, suo loco dicemus. Deficeret dies, si omnium sanctorum, quorum vita & mors est egregijs miraculis illustrata, de delectu ciborum hic vellemus exempla contexere, vel catalogum sanctorum Patrum, qui eundem Ecclesiæ Catholicæ ritum præclaris elogijs vel etiam commentarijs illustrarunt, hic obiter recensere. Sed satisfactum putamus negotio, si vno verbo dixerimus (quod absque aliqua dubitatione constanterq. asserimus) neminem reperiri sanctorum Patrum Catholicæ fidei professorem, qui, cum de ea re incidere sermo, non tantum fuerit eiusmodi Ecclesiastici ritus firmus assertor, atque egregius prædicator, sed & fidelis imitator, pariterq. sectator.

At quod superest, videamus, num sicuti ciborum delectus Dei testimonio comprobatus, & vsu Christianorum receptus, & omnium Patrum testimonio firmatus habetur, ita etiam certa tempora sint diuina vel Apostolica auctoritate ad ieiunandum Christianis præscripta. Occurrit de his in primis Augustini sententia sic dicentis, cum agit de ieiunio sabbati : Si autem (quoniam huic quantum potui sufficienter respondisse me puto) de hac re sententiam meam quæris : Ego in Euangelicis & Apostolicis litteris, totoq. instrumento quod appellatur Testamentum nouum, animo id reuolvens, video præceptum esse ieiunium. Quibus autem diebus non oporteat ieiunare, & quibus oporteat, præcepto Domini vel Apostolorum non inuenio definitum.] hæc ipse. Sed quod non reperitur diuinis litteris esse mandatum ; an Apostolica auctoritate sine scripto, sicut cetera multa, Ecclesiæ traditum habeatur, diligentiori inuestigatione disquirendum proponimus. Nemo quidem (mea sententia) de his quæ ab Apostolis agerentur, ac per eos inde Ecclesiæ traderentur, S. Ignatio testis fidelior adhiberi posse videtur, qui hæc ipsa est proxime contemplatus : nec est quod quis nedum dicere, sed de tanto viro nec leuiter suspicari vllatenus possit, alia ab ipso fuisse Fidelibus, quos instituit, suis epistolis persuasa, quàm quæ vidisset ab Apostolis vsu probata, atque Fidelibus tradita. Scribens igitur ipse ad Philippeneses ^h, quos Paulus ad fidem instituerat, ne certorum dierum ieiunia negligant, inculcat his verbis : Quadragesimale ieiunium ne spernatis : continet enim exemplum conuersationis Dominicæ. Post passionis Dominicæ hebdomadam ieiunare quartis & sextis ferijs ne negligatis, ciborum reliquias

CXCI. DE CIBORVM RELIGIOSO DELECTV.

a Hierem. 35.

b Luc. 7.

c Rom. 14.

CXCII. APOSTOLORVM ABSTINENTIA.

d Gregor. Naz. orat. de amore paup.
e Hegesipp. apud Euseb. hist. lib. 2. c. 22.
f Clem. Alexan. in Patag. lib. 2. cap. 1.
g Ioan. Chrysof. hom. in ea verba Pauli.

CXCIII. DE CERTORVM DIORVM IeiunijNIS EX APOSTOLICA INSTITVTIONE.

h Ignat. epist. 8.

reliquias pauperibus largientes. Si quis Dominicam diem aut sabbatum (vno excepto) ieiunarit, hic Christi interfector est.] hucusque Ignatius. Sed quod æque ac diei Dominicæ prohibeat ieiunium sabbati, agemus de his vberius paulo post. Sic itaque Apostolorum temporibus, iisdemq. instituentibus, certa ieiunij tempora esse definita, iam nulla remanet dubitatio.

CXCIV.

*Apost. canon
82. apud Theo.
Clem. Constit.
lib. 5. c. 13.
Hier. ad Mar
cell. epist. 54.
DE QUADRAGE
SIMALI IEIUNIO.*

*Leo serm. 9. de
Quadrage.*

*Idem ser. 6. de
Quadrage.
serm. 4.*

*Theophil. Pa
schal. epist. 1. in
fin.
Tertull. ad
uers. P. syche. c.
22.*

CXCIV.

*Basil. de iei
unio. orat. 2.*

*Gregor. Naz.
epistol. 74.
OBSERVANTIA
QUADRAGESI
MALIS IEIUNII.
Aug. de temp.
serm. 62.*

CXCIV.

Hier. epist. 7.

Effet & de his adducendus conscriptus Apostolicus ^a canon, & a Clemente ^b recensita Apostolica constitutio, quæ a Patribus magnæ æstimationis citata reperitur. Sed ne inniti videamur apocryphis, licet iam receptis; satis superq. sit ac veluti instar omnium vnus Ignatius: cuius cum epistolæ nulla vnquam fuerint vel leui saltem labefactatæ suspicione, vt nec eo certior aut dignior testis adduci possit; a prædictis libentius abstinemus. Apostolicam esse institutionem ieiunium Quadragesimæ, absque aliqua controuersia in confesso semper in Ecclesia fuit. Vnde Hieronymus ^c ad Marcellam: Nos, inquit, vnã Quadragesimam secundum traditionem Apostolorum toto anno, tempore nobis congruo, ieiunamus.] Et S. Leo ^d agens de eodem ieiunio: Merito, inquit, a sanctis Apostolis per doctrinam Spiritus sancti maiora sunt ordinata ieiunia; vt per commune consortium crucis Christi, etiam nos aliquid in eo quod propter nos gessit, ageremus.] et alibi ^e: Quod ergo, dilectissimi, omni tempore vnumquemque conuenit facere Christianum, id nunc sollicitius & deuotius exequendum, vt Apostolica institutio quadraginta dierum ieiunio impleatur, non ciborum parcitate tantummodo, sed priuatione maxime vitiorum.] hæc Leo. At Theophilus ^f Alexandrinus non tantum ex Apostolica traditione, sed ex Euangelica, Quadragesimale ieiunium sibi vindicat. Sed ante Tertullianus ^g, Quadragesimæ ieiunium, quod ipse appellat ieiunium Paschatis, tam ex Scriptura quàm ex traditione maiorum esse præscriptum, Catholicam Ecclesiam profiteri solitam, tradit, cum ait: Præscribitis constituta esse solemnia huic fidei Scripturis, vel traditione maiorum; nihilq. obseruationis amplius adijciendum ob illicitum innouationis. State in gradu isto, si potestis. Ecce enim conuenio vos, & præter Pascha ieiunantes, citra illos dies quibus ablati sunt sponsum, & stationum semiieiunia interponentes, & vos interdum pane victitantes, vt cuique visum est. Denique respondetis, hæc ex arbitrio agenda, non ex imperio, &c.]

Ex his quidem perspicue intelligitur, quædam fuisse in Ecclesia Catholica (in quam inuehitur Tertullianus iam Montani factus assecla) ieiunia ex imperio necessitate seruanda, vt ieiunium Quadragesimæ; quædam voluntaria ex arbitrio animi cuiusque pendentia. Quod vero ex imperio erat, tum ex Scripturis, tum ex maiorum traditione dimanans, in Ecclesia inuolabiliter seruari solitum; hoc ipsum necessario seruandum, atque adeo ex imperio, per publicum Ecclesiæ edictum diaconus, præconis vice fungens, publice pronuntiabat. Vnde Basilius ^h: Ieiunium per omne tempus vtile est his qui illud suscipiunt.] et paulo post: Sed multo magis hoc tempore, quo per vniuersum terrarum orbem vndique denunciatur ieiunij præconium; nec vlla est insula, nec terra continens, non ciuitas, non gens vlla, non extremus mundi angulus, vbi non sit auditum ieiunij edictum: quin & exercitus, & viatores, & nautæ, & negotiatores omnes pariter audiunt edictum, & summo gaudio excipiunt.] Ad hæc spectat, quod ieiunij legem non obseruantem Gregorius ⁱ Nazianzenus Eleusium Præfectum redarguit, dicens: Legibus iniuriam facis iudex, qui non ieiunas. Et quomodo leges humanas seruabis, qui diuinas contemnis, ac pro nihilo putas? Purga tribunal tuum.] Appellat enim ieiunij præceptum diuinam legem, quod adeo in Ecclesia sacrosanctum ac penitus inuolabile haberetur. Ob eandem causam Augustinus ^k hæc ad populum: Rogo vos, fratres carissimi, & admoneo, vt in isto legitimo & sacratissimo tempore, exceptis Dominicis diebus, nullus prandere præsumat; nisi forte ille, quem ieiunare infirmitas non permittit. Quia alijs diebus ieiunare, remedium est, aut præmium; in Quadragesima non ieiunare, peccatum est: alio tempore qui ieiunat, accipit indulgentiam; in Quadragesima qui non ieiunat, sentiet poenam.]

Sed & Hieronymus ab huius præcepti censura nec infirmam ætatem patitur esse immunem. Scribens enim ad Latam de institutione filiæ, prohibens in tenella ætate onerã abstinentiæ: In Quadragesima tamen, inquit ^l, continentia vela pandenda sunt, & tota aurigæ retinacula equis laxanda properantibus.] hæc idcirco, quod eiusmodi ieiunium ceteris venerabilius ac maiori obseruantia dignius haberetur. Vnde idem auctor ad

Auctor ad Eustochium scribens ^a: Ieiunium, inquit, totius anni æquale est, excepta Quadragesima, in qua conceditur districtius viuere.] et de Asella sanctissima virgine eiusmodi ad Marcellam ^b scribens affert exemplum, dicens: Cum per omnem annum iugij ieiunio pasceretur, biduo triduoq. sic permanens: tum vero in Quadragesima nauigij sui vela tendebat, omnes pene hebdomadas vultu lætante coniungens: et, quod impossibile forsitan est hominibus ad credendum, Deo autem præstante, possibile est, ita ad quinquagenariam peruenit ætatem, vt non doleret stomachum, non viscerum cruciaretur iniuria.] Mira quidem sunt hæc, sed non noua. Nam de Christianis testatur Lucianus ^c, sic solitos esse seruare ieiunium, vt, quod ait, decem soles sine cibo transigerent. At vero maiora his sunt quæ Gregorius Nazianzenus ^d de habitantibus Ponticam solitudinem monachis sui temporis ad Hellenium scribit, complures ex illis fuisse, qui totos viginti dies totidemq. noctes a cibo abstinerent, dimidia ex parte Christi ieiunium imitantes; ex eisq. vnum sui gregis ouem fuisse testatur. Et Augustinus ^e ad Casulanum, nonnullos suo tempore repertos esse, qui vltra hebdomadam perpetuum seruassent ieiunium, se nouisse tradit; atque addit: Ad ipsum quadragenarium numerum peruenisse quemdam, a fratribus fide dignis nobis asseueratum est.]

At vero non vna erat eademq. omnium Quadragesimalis obseruatio, vt omnes totidem æque dies transigerent ieiunantes: remissior enim quorundam eius temporis erat ieiuniorum perfunctio, quos tamen tolerabat Ecclesia: de quibus hæc Irenæus ^f, scribens ad Victorem Pontificem: Non enim, inquit, de die Paschatis solum, sed etiam de ieiunij ratione & modo ista est constituta controuersia. Quidam namque vnum diem se ieiunare oportere existimant, alij duos, non pauci plures, multi quadraginta; atque diurnis nocturnisq. horis omnibus numeratis, diem suum metiuntur ac statuunt. Atque huiusmodi eorum qui obseruabant ieiunia, varietas ac discrepantia non iam nostra ætate cœpta est, verum etiam longe ante apud maiores nostros, qui (vt coniectura assequi licet) non accurate consuetudinem eorum, vel qui simplicitate quadam, vel priuata auctoritate aliquod in posterum tempus statuisserent, obseruarunt. Atque nihilominus, cum isti inter se pacem tranquillam retinuerunt, tum etiam inter nos retinemus: sicq. varia ac discrepans ieiunij ratio concordiam fidei plurimum commendat.] hucusque de his Irenæus. Consueuisse alios ad quintam diem tempore Quadragesimæ ieiunium remittere, Augustinus ^g testatur scribens ad Laurentium ^h: Iam illam quæ huic præcessit, quæq. appellatur Quadragesima, in qua populus ieiunat, alij in sex dierum septimanas computant, vt Illyrij, qui ad Occidentem siti sunt, necnon & vniuersa Libya, & Ægyptus cum Palæstinis: alij septem, vt Constantinopolitani, & nationes circumiacentes vsque ad Phœnices: alij sparsim tres intra sex aut septem istas ieiunant: alij tres Pascha immediate præcedentes continuant, &c.] sequitur de Montani sectatoribus dicere: sed quia ab Ecclesia exulant, dicere prætermittimus. In Ecclesia Orientali sabbatum diem a ieiunio Quadragesimæ excipiebant: quod in Occidente obseruare consuevit olim Ecclesia Mediolanensis, vt testatur Ambrosius ⁱ, sic dicens: Considera: Quadragesima totis præter sabbatum & Dominicam ieiunatur diebus: hoc ieiunium Domini Pascha concludit.] At de causa cur alij non ieiunarent die sabbati, alij vero secus, dicemus paulo inferius.

Rursus etiam in Ecclesia Mediolanensi illud Ambrosius ^k obseruandum admonuit, CXCVIII. vt integri dies quadragintaduo a Fidelibus ieiunio transigerentur: ea nimirum ex causa, quod sicut populus Israel a captiuitatis Ægyptiacæ iugo liberatus, totidem stationibus seu mansionibus ad terram promissionis peruenit; eodem fere modo, eodemq. numero ieiuniorum, quæ (inquit idem Ambrosius) mansiones quædam nostræ sunt, ad optatum Paschatis festum iisdem peruenirent: vnde & inuenitur vsurpatum apud aliquos ^l, vt ieiunium frequenter Statio diceretur: cui sententiæ idem Ambrosius ^m alibi ad stipulari videtur. Sed de stationibus alias. In Ecclesia Romana eadem ratio habebatur, dum quadragintaduos dies Quadragesima contineret; sed ex eis triginta sex tantum diebus Fideles ieiunabant, alia tamen ratione, quam sanctus Gregorius ⁿ pro concione ad populum his verbis declarat: A præsentem enim die vsque ad Paschalis solemnitatis gaudia, sex hebdomadæ veniunt: quarum videlicet dies quadra-

*DE MIRACULO
SA ABSTINEN
TIA.*

*Lucianus in
Philopatr.
Gregor. Naz.
ad Hellen. de
monach.*

*Aug. ad Ca
sul. epist. 86.*

CXCIV.

*Apud Euseb.
hist. lib. 5. c. 24.*

*DE DIVERSO
SV QUADRAGE
SIMALI IEIUNIO.*

*Aug. epist.
118. c. 4.*

*Sozom. histor.
lib. 7. c. 19.*

*Ambros. lib. de
Elia & ieiun.
c. 10.*

*Ambrosius de
Quadr. serm.
34. ver. edit.*

*Tertul. Cas
san. & alij.
m. Ambros. serm.
25. ver. edit.*

*Greg. hom. 26.
in Euang.*

DE VSV ROM.
ECCLESIAE IN
QUADRAGESI-
MA.

DE VSV ROM.
ECCLESIAE IN
QUADRAGESI-
MA.

Socras. hist.
lib. 5. c. 21.

Hier. epist. 28.
in fine.

August. epist.
118. ad Iannu.
Gregor. lib. 1.
epist. 41. ad
Leandrum.

CXCIX.

DE IEIUNIIS
QUARTAE ET
SEXTAE FE-
RIAE.
Ignat. epist. 8.
Tertul. aduer.
Psychic. c. 12.
Clem. Alexan.
Strom. lib. 7.

Aug. epist. 86.

CC.

Can. Apost.
68.
Clem. Cōst. lib.
5. c. 16. & c. 17.
Orig. in Leuit.
hom. 10.

Cyrill. in Le-
uit. lib. 10.

CCI.

Epiph. in com-
pēd. doct. Eccles.

quadragintaduo fiunt, ex quibus dum sex dies Dominici abstinentiæ subtrahuntur, non plus in abstinentia quam triginta & sex dies remanent. Dum vero per trecentos & sexagintaquinque dies annus ducitur, & nos per triginta & sex dies affligimur, quasi anni nostri decimas Deo damus: vt qui nobismetipsis per acceptū munus viximus, auctori nostro nos in eius decimis per abstinentiam mortificemus. Vnde, fratres carissimi, sicut offerre ex lege iubemini decimas rerum, ita ei offerre contendite & decimas dierum, &c.] Sed eiusmodi vsus alia itidem immutatus est ratione, dum ad explendum numerum quadraginta dierum ieiunij, quatuor ex septima hebdomada dies ad ieiunandum sunt coagmentati; nimirū vt consecratum ieiunio Domini tempus ab omnibus seruetur. Ex quibus omnibus manifesti erroris arguitur Socrates², dum ait, Christianos, qui Romæ essent, tres tantum septimanas ieiunantes ante Pascha consueuisse transigere. At licet de vsu Quadragesimalis obseruationis diuersa fuerint diuersarum Ecclesiarum consuetudines: omnes tamen in id ipsum consenserunt, vt certa anni tempora, quæ sanctum Pascha præcurrunt, eadem ieiunijs celebrarent. Ceterum nec vel in minimo lædi fidem diuersa variaque Ecclesiarum consuetudine, Hieronymus^b, Augustinus^c, atque Gregorius^d tradiderunt.

His de Quadragesimæ ieiunio qua potuimus breuitate contractis, iā de ceteris quæ ex traditione itidem Apostolica in Ecclesia sunt antiquitus obseruata ieiunia, instituumus orationem. Quod igitur ad hæc spectat: ea quæ de certorum dierum obseruatione ieiunij ab Ignatio ad Philipenses scribente tradita reperiuntur, non aliunde quam ex Apostolica obseruatione & traditione manasse, satis dictum est superius. Ipse itaque post inculcatum ieiunium Quadragesimæ, quarta insuper & sexta feria singulis hebdomadis esse ieiunandum admonet^e; quod quidem vsu receptum in Ecclesia fuisse, docet Tertullianus^f, cum ait: Cur stationibus quartam & sextam sabbati dicamus?] stationes enim more suo ieiunia nominat. Itidem Clemens^g Alexandrinus his verbis: Nouit ipse, *Fidelis scilicet*, ieiunij quoque ænigmata horum dierum, quarti inquam, & sexti: Dicitur autem ille quidem Mercurij, hic vero Veneris.] appellat Clemens ænigmata, causam videlicet ac latentem rationem, seu mysterium, cuius intuitu præ ceteris diebus hebdomadæ Ecclesia ex traditione Apostolica dictos dies ieiunandos suscepit: quod quidem Augustinus^h scribens ad Casulanum declarat, sic dicens: Cur autem quarta & sexta maxime ieiunet Ecclesia, illa ratio reddi videtur, quod considerato Euangelio, ipsa quarta sabbati, quam vulgo quartam feriam vocant, concilium reperiuntur ad occidendum Dominum fecisse Iudæi: intermisso autem vno die, cuius vespere Dominus Pascha cū discipulis manducauit, qui finis est eius diei quem vocamus quintam sabbati; deinde traditus est ea nocte, quæ iam ad sextam sabbati, qui dies passionis eius manifestus est, pertinebat.] et paulo post: Passus est Dominus (quod nullus ambigit) sexta sabbati; quapropter & ipsa sexta recte ieiunio deputatur: ieiunia quippe humilitatem significant. vnde dictum est: Humiliabam in ieiunio animam meam.] hucusque Augustinus.

Est de iisdem etiam ieiunijs Apostolicus canonⁱ, & institutio^k; quibus qui non acquiescit, complura habet de eadem re testimonia antiquorum: nam & Origenes hæc ait^l: Habemus Quadragesimæ dies ieiunijs consecratos: habemus quartam & sextam septimanæ dies, quibus solemniter ieiunamus. Est certe libertas Christiano per omne tempus ieiunandi, non obseruantia superstitione, sed virtute continentia: nam quomodo apud eos castitas incorrupta seruetur, nisi arctioribus continentiæ fulta subsidijs?] et paulo post: Sed est alia adhuc religiosa ieiunandi ratio, cuius laus quorundam Apostolorum litteris prædicatur. Inuenimus enim in quodam libello, ab Apostolis dictum: Beatus est qui etiam ieiunat, pro eo vt alat pauperem.] hæc Origenes, cuius homilia etiam descripta habetur apud Cyrillum Alexandrinum^m. Est & de ieiunijs quartæ & sextæ feriæ antiquus canon Petri martyris Episcopi Alexandrini, vtriusque diei causam reddentis in hæc verba: Non reprehendat nos quispiam quartam & sextam feriam obseruantes, in quibus nos ieiunare secundum traditionem præceptum est. Quartam enim propter initium a Iudæis concilium de prodicione Domini; sextam vero, quod ipse pro nobis passus sit.]

De iisdem quoque ieiunij diebus hæc Epiphaniusⁿ: Per totum quidem annum ieiunium hoc seruetur in eadem sancta Catholica Ecclesia, quarta inquam, & profabbato vsque

vsque ad horam nonam, excepta sola Pentecoste, per totos quinquaginta dies, in quibus neque genua flectuntur, neque ieiunium imperatum est.] subdit, solitas his diebus communionem fieri hora nona, ceteris vero diebus Dominicis, matutinis horis. Tertullianus² etiam testatur, in ceteris ieiunijs obseruari solitum, vt producantur vsque ad vesperam, in quarta vero & sexta feria vsque ad nonam tantummodo. Ceterum quod tradit, in Ecclesia Romana eam viguisse consuetudinem, vt & cetera quoque ieiunia solummodo vsque ad nonam producerentur: calumniose hæc dicere, atque Montani spiritus furore percitus visus est effutire. nam etsi in aliorum temporum ieiunijs id, vt alijs in locis, Romæ obseruaretur; in Quadragesima tamen non nisi vespere ieiunia solui consueuerant: quam quidem consuetudinem antiquitus obseruatam, tradunt hi^b qui Ecclesiasticas obseruationes, quæ Romæ potissimum seruentur, suis scriptis memoria commendarunt. Rursum ne quis putet Dei Ecclesiam ieiunando bis in hebdomada, Phariseos esse imitatum, quorum erat institutum, vt ieiunarent bis in sabbato: nam (quod & superius, cum de illis actum est, diximus) alijs illi ieiunabant diebus, nimirum secunda & quinta die; quod non tantum apud Clementem^c legitur, sed & Epiphanius^d idem attestatur. Manichæi etiam^e duos dies hebdomadæ, nempe quem dicunt Solis, & qui sequitur Lunæ, ieiunandos susceperant.

Sed vetus est illa quæstio, de qua (vt tradit Hieronymus^f ad Luciniū scribens) Hippolytus martyr, & alij nobiles, scriptores commentarios edidere: Cur Romæ, ac nonnullis alijs in locis Occidentalis Ecclesiæ, susceptus additusque his est dies sabbati ieiunandus: cum idem ieiunium Orientalis Ecclesiæ execrata esse videatur ab ipsis rerū Christianarum primordijs? Nam (vt vidimus) Ignatius^g ad Philipenses scribens hæc ait: Si quis Dominicam diem, aut sabbatum (vno excepto) ieiunarit, hic Christi interfector est.] Rursus etiā est de eadem re Apostolicus dictus^h canon in hæc verba: Si quis clericus Dominicam diem, aut sabbatum (vno solo dempto) ieiunare deprehendatur; deponitor: sin autem laicus; a communione deijcitor.] eadem & apud Clementemⁱ est quoque canon^k quidam, sed suppositus sextæ Synodo, quo etiam ab Ecclesia Romana proscriptum dicitur ieiunium sabbati: sed de impostura illa suo loco fusius dicturi sumus. Cur vero tanti criminis reus constituatur ex sententia Ignatij, qui die Dominico, vel sabbato ieiunasset, diligenter causa peruestiganda est. Par quidem ratio in vtrisque, licet ex causa diuersa prouenit. Nam hæretici, de quibus nuper diximus, qui Christi resurrectionem negabant, cum Christiani ea potissimum die gauderent, ipsi in mæore eandem diem ieiunantes ducebant. Alij vero, qui Deum Hebræorum Orbis conditorem & legis auctorem malum esse, Christumque ad eum destruendum venisse dicebant; quod ille quieuisset die septima, & in eius honorem Iudæi sabbatum diem colerent, ipsi in eius contumeliam eadem die sabbati ieiunabant. Horum origo a Simone mago semel exorta, in Menandrum, Saturninum, Basilidem, Cherinthum, atque Carpocratem est infeliciter propagata: testatur hæc de his omnibus Irenæus^l, sed latius Epiphanius^m, & alij plures. Vixerunt omnes hi eiusdem Ignatij temporibus, qui suis scriptis eisdem est insectatus, Fidelesque vt ab his cauere, & ne, sicut hi, sabbato ieiunarent, admonuit. Horum impietatis heres factus est Cerdonⁿ, cui Marcion successit. quorum omnium licet essent diuersi circa rectam fidem errores; in eam tamen sententiam æque omnes conspirarunt, vt Deum, quem dicebant auctorem mundi; traderent esse malum, & quod ad hanc partem spectabat, in eiusdem Dei contumeliam sabbato ieiunarent. Nam de Marcione hæc memoria prodidit Epiphanius^o: Sabbatum vero ieiunat ob hanc causam: Quoniam Dei, inquit, Iudæorum est requies, qui mundum fecit, & in septima die quieuit; nos ieiunamus hanc, vt ne officium Dei Iudæorum faciamus.] hæc ex ipsorum verbis recitat Epiphanius de causa eius diei suscepti ieiunij: ex quibus etiam ceterorum, qui eadem de Deo Hebræorum sentiebant, proditur eiusdem ratio instituti. Vnde & manifesta certa que redditur causa, cur Orthodoxi Orientales, penes quos ea inualescebat hæresis, a sabbati ieiunio temperarent, & cur illud Ignatius tantopere execraretur:

At in eorumdem hæreticorum detestationem, non tantum illud penes eos introductum fuit, vt diem sabbati absque ieiunio ducerent, sed etiam vt magna cum hilaritate transigerent, sacrosque conuentus perinde ac ipsa die Dominica haberent. Sunt de eiusmodi institutione complura antiquorum testimonia: et vt incipiamus a Clemente, cuius

At in eorumdem hæreticorum detestationem, non tantum illud penes eos introductum fuit, vt diem sabbati absque ieiunio ducerent, sed etiam vt magna cum hilaritate transigerent, sacrosque conuentus perinde ac ipsa die Dominica haberent. Sunt de eiusmodi institutione complura antiquorum testimonia: et vt incipiamus a Clemente, cuius

Tertul. aduer.
Psychic. c. 10.
DE HORAE SOL-
VENDI IEIUNI-
ANTIQUO MO-
RE.

Microlog. 49.
& alij.

Clem. Conf.
lib. 7. c. 24.
Epiph. haref.
10. & in com-
pend.

S. Leo serm. 4.
in Quadrage-
sim.

CCII.

Hier. epist. 28.

Ignat. epist. 8.

Canon Apo-
stolicus 55.

Clem. Conf.
Apost. lib. 7.
c. 24.
Canon 55.

CVR VETITVM
IEIUNIUM SAB-
BATI.

Iren. lib. 2.
c. 20. 21. 22.
23. 24. 25.
Epiph. haref.
21. 22. 23. 24.
27. 28.
Epiph. haref.
41. & 42.

Epiph. haref.
42.

CCIII.

VERIATIO DIEI SABBATI.
 cuius nomine inscriptum volumen de Constitutionibus Apostolicis e Græcorum pro-
 fluxisse fontibus, qui accurate perspexerit, non inficias ierit: hæc apud ipsum legun-
 tur²: Sabbatum, & Dominicum diem festum agimus: quoniam illud naturæ condi-
 tæ est monumentum, hic resurrectionis. Vnum autem sabbatum seruandum nobis est
 in toto anno, quod pertinet ad sepulturam Domini, in quo ieiunare oportet, non fe-
 stum agere.] hæc ibi. Eadem complures alij: nam id Socrates^b his verbis confirmat:
 Cum, inquit, festa cuiusque septimanæ occurrebant, videlicet sabbatum & dies Domi-
 nicus, in quibus conuentus in ecclesijs fieri solent, &c.] sed longe ante Gregorius Nyf-
 senus in ea oratione quam habuit aduersus eos qui ægre ferunt reprehensiones, hæc
 eadem in hunc ferme modum: Quibus oculis vides diem Dominicum, qui despiciatus
 es sabbatum? An nescis quod hi dies fratres sunt? Quod si alterum probro affeceris, al-
 terum offendis.] Et Anastasius Nicænus^c: Sabbatum, inquit, & dies Dominicus sunt
 dies sancti & festi, neque licet in eis ieiunare.] Sic igitur cum eam diem hæretici (vt
 vidimus) contumelijs afficerent, quod Deus Hebræorum, quem malum dicebant, cum
 mundum creasset, quieuisset; contraria ratione Catholici, non Iudaizantes quidem,
 sed vt Deum patrem omnium, creatorem cæli & terræ, solemni (vt par erat) celebra-
 rate venerarentur, debitisq. tanto numini obsequijs colerent, in eius honorem sab-
 batum, non secus ac Dominicum diem in Christi Redemptoris gloriam, celebra-
 dum esse duxerunt: et sicut nefas ducebant die Dominica ieiunare, ita etiam sab-
 bato, quod celebris dies esset, execrandum plane esse putabant. Sed id pie quidem,
 religioseque, non autem (vt dictum est) Iudaice, quod faciebant (vt scribit Eusebius^d)
 Ebionæi.

CCIV. At cum hæc seruarentur in Oriente; quænam causa subiit, vt in Occidente ac potif-
 simum Romæ Fideles sabbato ieiunarent? Sed quænam a nonnullis allata sint causæ,
 primum omnium in medium afferamus. Augustinus^e scribens ad Casulanum hæc ait:
 Est quidem & hæc opinio plurimorum, quamuis perhibeant esse falsam plerique Ro-
 mani, quod Apostolus Petrus cum Simone mago die Dominico certaturus, propter
 ipsum magnæ tentationis periculum, pridie cum eiusdem Urbis Ecclesia ieiunauerit,
 & consecuto tam prospero ac glorioso successu, eundem morem tenuerit; eumq. imi-
 tata sunt nonnullæ Occidentales Ecclesiæ.] hæc Augustinus; eandemq. causam affert
 Cassianus^f. Alia rursus causa redditur ab Innocentio^g Romano Pontifice in ea quam
 ad Decentium Eugubinum Episcopum scribit epistola: Sabbato, inquit, ieiunandum
 esse, ratio euentissima demonstrat. Nam si diem Dominicum ob venerabilem resur-
 rectionem Domini nostri Iesu Christi non solum in Pascha celebramus, verum etiam
 per singulos circulos hebdomadarum ipsius diei imaginem frequentamus: ac si sexta
 feria propter passionem Domini ieiunamus; sabbatum prætermittere non debemus,
 quod inter tristitiam atque lætiam temporis illius videtur inclusum. Nam vtique
 constat Apostolos biduo isto & in mærore fuisse, & propter metum Iudæorum se oc-
 culuisse: quod vtique non dubium est, in tantum eos ieiunasse biduo memorato, vt
 traditio Ecclesiæ habeat, isto biduo sacramenta penitus non celebrari. quæ vtique for-
 ma per singulas tenenda est hebdomadas, propter id, quod commemoratio diei illius
 semper est celebranda.] hæc Innocentius: quibus non solum Romanæ Ecclesiæ ra-
 tionabilis consuetudo probatur, sed & Orientalis Ecclesiæ vsu rituq. redditur magis
 magisq. firmata. Nam si dicta ex causa, quod sublatus est sponsus, Orientales iti-
 dem (vt dictum est) sabbato maioris hebdomadæ ieiunare soliti sunt: quænam ad-
 duci hæc ex parte potest ratio diuersitatis, si eiusdem hebdomadæ per singulas sequen-
 tes cuiusque mensis septimanas (Quinquagesima tantum excepta) eadem ieiunia quar-
 tæ & sextæ feriæ reuoluerentur, sabbati vero nequaquam? Vnde & Innocentius iu-
 re subdit: Quod si putant semel atque vno sabbato ieiunandum: ergo & Dominica,
 & sexta feria semel in Pascha erit vtique celebrandum. Si autem Domini diei, &
 sextæ feriæ per singulas hebdomadas reparanda imago est; dementis est, bidui age-
 re consuetudinem, sabbato prætermisso, cum non disparem habeat causam, a sexta
 videlicet feriæ in qua Dominus passus est, quando & ad inferos fuit, vt tertiâ die re-
 surgens, redderet lætiam post biduanam tristitiam præcedentem. Non ergo nos ne-
 gamus sexta feria ieiunandum; sed dicimus & sabbato hoc agendum, quia ambo dies
 tristitiam Apostolis, & his qui Christum secuti sunt, indixerunt.] hucusque de ratione
 ieiunij

Aug. epist. 86. CVR OCCIDENTALES IEIUNIVM SVSCEPERINT DIEI SABBATI.

Cassian. Col. l. 3. c. 10. g. Inno. epist. 21. c. 4.

RATIO IEIUNII SABBATI.

A ieiunij diei sabbati Innocentius: ex quibus patentis mendacij Socrates^a redarguitur, a Socrat. hist. lib. 5. c. 21.
 dum ait, Romæ in Quadragesima ieiunare solitos Fideles, sabbato excepto atque Do-
 minica. Sed sicut ea die ieiunare Fideles Romæ consueuerant, ita nefas ducebant eam
 feriare diem, ne quid cum Iudæis hac ex parte commune habere viderentur: satisq.
 Christianæ religioni consultum visum, si (quod Testamentum, ceteraq. mysteria trans-
 lata essent) mutarent etiam sabbatum in Dominicam, cum ea potissimum dies tot tan-
 tisq. esset cumulata sacramentis: de qua translatione hæc Tertullianus^b in Apologeti-
 co: Æque si diem Solis lætitiæ indulgemus, alia longe ratione quàm religione Solis; se-
 cundo loco ab eis sumus, qui diem Solis otio & victui decernunt, exorbitantes & ipsi
 in Iudaico more, quem ignorant.] hæc ipse.

B His sic se habentibus, non est quod quis calumniam facere possit, si in fugillatio-
 nem dictarum hæresum, non æque ac Orientalis, Occidentalis Ecclesia feriat diem
 sabbati, sed ieiunaret: nam tum quod illæ in ipsorum regionibus obortæ essent hæ-
 reses, atque potissimum coaluissent, magis necessarium illis eius antidoti remedium
 videretur; tum etiam quod dum illorum hæresim ea ratione improbasse, alia tamen ex
 parte Ebionæis fauisse ipsa Occidentalis Ecclesia visa esset; nam & hi pariter colebant
 diem sabbatum atque Dominicum, vt de eis scribit Eusebius^c. Est de ieiunio sabbati ca-
 non Concilij Eliberini^d, & alius Agathensis^e, ac pleraque alia testimonia sanctorum
 Patrum. Non enim Romana tantum ac eidem propinquæ Ecclesiæ id ipsum de ieiunio
 sabbati seruare solitæ erant, sed & remotæ etiam, vt tradit Hieronymus^f scribens ad
 Augustinum. In Africa enim apud nonnullas Ecclesias, & inter alias Hipponensem,
 eandem consuetudinem vgnisse, ex his quæ Augustinus^g scribit, satis perspectum ha-
 betur. At præter antiquiores illos, qui eodem argumento tractationes memoriæ man-
 dauere, quæ & excidisse noscuntur, Hieronymus^h & Augustinusⁱ cum de ea quæ-
 stione consulenterentur, in eandem pariter conspirantes sententiam, cuiusque Ecclesiæ
 consuetudinem seruandam esse scripserunt: quod & Ambrosius S. Monicæ eadem quæ-
 renti æque respondit^k. Abundet igitur (quod ait Hieronymus^l) in his vnaquæque
 prouincia in sensu suo; & præcepta maiorum, leges Apostolicas arbitretur. At de iei-
 unio sabbati satis.

C iam de alijs quoque ieiunijs, quæ institutione Apostolica in Ecclesiam sunt dilapsa,
 breuiorem instituamus orationem. Ipsa quidem quatuor anni temporum ieiunia, quæ
 in Ecclesia seruari solent, ex Apostolica institutione sumpsisse principiu, S. Leo absque
 vlla dubitatione confirmat, non autem a Callisto Papa, vt alij tradiderunt: nam ipse si-
 qua de his scripsit, edito decreto firmavit quæ a maioribus ex traditione perceperat.
 Leo igitur post repetitam eius originem, dum eiusdem obseruationis affert rationem,
 hæc ait^m: Ideo enim ipsa continentia obseruantia quatuor est assignata temporibus;
 vt in id ipsum totius anni redeunte decursu, cognosceremus, nos indefinenter purifica-
 tionibus indigere.] At licet nonnihil cum legalibus videantur hæc ieiunia habere com-
 mune: tamen eorum quæ ad optimos mores instituendos pertinere visa essent, nonnul-
 la iure laudabiliterq. esse mutatos Apostolos, idem testatur sic dicensⁿ: Apostolica in-
 stitutio, dilectissimi, quæ Dominum Iesum Christum ad hoc venisse in hunc mundum
 nouerat, vt legē non solueret, ita veteris Testamenti sacramenta distinxit, vt quedam
 ex eis, sicut erant condita, Euangelicæ eruditioni profutura decerperet, & quæ dudum
 fuerant consuetudinis Iudaicæ, fierent obseruantia Christianæ.] et inferius: Quod igi-
 tur, dilectissimi, ex veteris prædicatione doctrinæ ad purificationem animarum cor-
 porumq. nostrorum ieiunium septimi mensis assumimus; non legalibus nos oneribus
 subiicimus, sed vtilitatem continentia, quæ Christi Euangelio seruit, amplectimur.]
 hæc ipse: qui cum agit de ieiunio decimi mensis, fortius eadem inculcat his verbis^o:
 Non ideo negligendum est, quia de obseruantia veteris legis assumptum est ieiunium
 decimi mensis; tamquam hoc de illis sit, quæ inter discretiones ciborum, inter baptis-
 matum differentias, & ouium pecudumq. hostias esse destiterunt. Illa enim, quæ re-
 rum futurarum figuras gerebant, expletis quæ significauere, finita sunt. Ieiuniorum
 vero vtilitatem noui Testamenti gratia non remouit, & continentiam corpori atque
 animæ semper profuturam pia obseruatione suscepit.]

D Ad hæc (ni fallimur) Iudæorum antiqua ieiunia Tertullianus^p videtur alludere,
 dum ait: Aspice Iudaicos Fastos, & inuenies nihil nouū, si quæ patribus sunt præcepta,
 Annal. Eccl. Tom. 1. Xx 2 omnis

CCV.

CONSERVATO ECCLESIA RVM SERVANDA.

Euseb. hist. lib. 3. c. 21. d. Concil. Eliber. c. 26.

Concil. Agath. c. 12.

Hier. epist. 97. g. Aug. epist. 86. h. Hier. epist. 28.

Aug. epist. 86. i. Aug. epist. 86. k. Aug. epist. 86. l. Hier. epist. 28.

CCVI.

IEIUNIVM QVATVOR TEMPORVM EX INSTITVTIONE APOSTOLICA.

Leo in ieiun. mens. septimi serm. 9.

Leo in ieiun. mens. septimi serm. 7.

Leo in ieiun. mens. decimi serm. 4.

CCVII.

Tertul. adu. Pylhæ. c. 23.

QUATUOR TEM-PORA DECRETA TRIVNIIS. *a Leo in ieiun. decim. mens. ser. 8.*
a Zach. 8. omnis deinceps posteritas hereditaria religione custodit.] Quænam essent autem horum ieiuniorum præscripta tempora, ide[m] Leo^a alibi declarat his verbis: Huius obseruantia utilitas, dilectissimi, in Ecclesiasticis est præcipue constituta ieiunijs, quæ ex doctrina sancti Spiritus ita per totius anni circulum distributa sunt, vt lex abstinentia omnibus sit adscripta temporibus. Siquidem ieiunium vernum in Quadragesima, æstiuum in Pentecoste, autumnale in mense septimo, hiemale autem in hoc, qui est decimus, celebramus, intelligentes diuinis nihil vacuum esse præceptis.] At duo priora apud Hebræos alio erant distincta ordine; de quo ait Zacharias^b: Hæc dicit Dominus exercituum: Ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium septimi, & ieiunium decimi erit domui Iudæ in gaudium & lætitiã, & in solemnitates præclaras.] Eadem quatuor temporũ ieiunia celebrari solita in Ecclesia Orientali, Athanasius^c satis monstrasse videtur, dum de æstiuo ieiunio tempore Pentecostes celebrari consueto meminit, dicens: In hebdomade siquidem post sacram Pentecosten populus, completis ieiunijs, ad orandum ad cœmeterium abiit.]

CCVIII. Præter hæc omnia, antiquissimus mos in Ecclesia inoleuit, vt siue cum ab Episcopis essent Concilia celebranda, siue cum aliqua vrgens afflictio immineret, vel alia aliquo modo opportunitas postularer, vnusquisque Episcopus suo populo peculiaria quædam ex animi arbitrio indiceret obseruanda ieiunia. Est egregium de ea re monumentum (vt præmittamus canones de his statutos, & exempla quamplurima) apud Tertullianum^d: agens enim contra Psychicos, ac proinde aduersus Catholicos, qui Catholicæ Ecclesiæ mores essent, his verbis significat: Bene autem, quod & Episcopi vniuersæ plebi mandare ieiunia assolent: non dico de industria stipium conferendarum, vt vestra captura est; sed interdum & ex aliqua sollicitudinis Ecclesiasticæ causa. Itaque si & ex edicto hominis, & in vnum omnes τεινοφρονισι agitatis; quomodo in nobis ipsam quoque vnitatem ieiunationum & xerophagiarum & stationum denotatis?] et paulo post: Aguntur præcepta per Græcias illas certis in locis Concilia ex vniuersis Ecclesijs, per quæ & altiora quæque in commune tractantur, & ipsa representatio totius nominis Christiani magna veneratione celebratur. Et hoc quàm dignum, fide auspicante congregari vndique ad Christum. Vide quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum. hoc tu psallere non facile nosti, nisi quo tempore cum compluribus cœnas. Conuentus autem illi stationibus prius & ieiunationibus operati, dolere cum dolentibus, & ita demum gaudere cum gaudentibus norunt.] hucusque Tertullianus, cum eo exemplo noua a Montano constituta ieiunia validare conatur: sed de illis nos fusius suo loco agemus. Porro quod ad hæc per homines indicta ieiunia spectat; quantum illis Deus fauere visus sit, vt etiam miraculis maximis editis comprobaret, testis est Irenæus^e, dum de hæreticis, qui numquam quid simile facere potuerunt, hæc ait: Nec enim cæcis possunt donare visum, neque surdis auditum, neque omnes dæmones effugare, præter eos qui ab ipsis immittuntur (si tamen & hoc faciunt) neque debiles, aut claudos, aut paralyticos curare, vel alia quadam parte corporis vexatos (quemadmodum sæpe euenit fieri secundum corporalem infirmitatem) vel earum quæ a foris accidunt infirmitatum bonas valetudines restaurare: tantũ absunt ab eo vt mortuum excitent, quemadmodum Dominus excitauit, & Apostoli per orationem; & in fraternitate sæpius propter aliquid necessarium, ea quæ est in quoque loco Ecclesia vniuersa postulante, per ieiunium & supplicationem multam reuersus est spiritus mortuo, & donatus est homo orationibus sanctorum.] hæc ille. Atque satis de antiquis ieiunijs Ecclesiasticis occasione delectus ciborum, cuius (vt vidimus) Paulus meminit scribens ad Timotheum. Sed iam pauca reliqua, quæ a Paulo hoc eodem anno sunt gesta, & a Luca conscripta, suo ordine referamus.

CCIX. Cum igitur Paulus magnam huius anni partem insumpsisset in Macedonia, illas confirmans Ecclesias; quid egerit post hæc, Lucas in Actis^f declarat his verbis: Cum autem pertransisset partes illas, Macedonia scilicet, & exhortatus eos fuisset multo sermone, venit in Græciam] non quidem pedestri itinere, sed vsus nauigatione. Nam per Ægeum mare Cycladas adnauigans, peruenit Cretam, illicq. ad eam curandam Ecclesiam reliquit Titum discipulum amatissimum. Id quidem ex epistola eiusdem Pauli ad Titum^g satis colligitur, dum ait: Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ desunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros.] Quomodo autem scripta ad

A eum epistola, ipsum in Græciam aduocauerit, dicemus suo loco, sequenti anno. Finis iam esto narrationi rerum gestarum præsentis anni, quo (vt vidimus) Paulus recedens Epheso, abiit in Macedoniam, ac tandem in Græciam, scripsitq. diuersis temporibus primam epistolam ad Corinthios, ac aliam itidem primam ad Timotheum.

Quod pertinet ad res Romanas: hoc eodem anno^a Nero Imp. Britannicum Cæsarem Claudij ex Messalina filium veneno sustulit, simulq. ad omnem sæuitiam atque libidinem animum hæctenus continentem profuit: sed hæc pluribus Ethnici historici tractant.

IESV CHRISTI
ANNVS

58.

PETRI
ANNVS

14.

NERONIS IMP.
ANNVS

2.

A Nno iam adueniente Christi quinquagesimo octauo, Q. Volusio^b & P. Cornelio Scipione Coss. Paulus Apostolus cum (vt dictum est ex Luca^c) anno superiori peruenisset ex insula Creta in Græciam, iamq. aditum sibi pararet, vt Euangeliũ prædicaret ceteris gentibus, quæ vsque ad Illyricum interiacent; Titum, quem Cretæ reliquerat, scripsit ad eum epistola, vt Nicopolim quamcitissime se conferret admonuit, dicens^d: Cum misero ad te Artemam, aut Tychicum, festina ad me venire Nicopolim: ibi enim statui hiemare.] est hæc ciuitas iuxta sinum Ambracium posita in provincia Acarnaniæ, qua terminatur Epirus, a Græcia per Achelou flumen diuisa. Cum igitur Titum iubeat venire Nicopolim; putarunt nonnulli, ibidem loci datam fuisse dictam ad Titum epistolam. verum cū in ea dicat Apostolus: Ibi statui hiemare] nondum eo peruenisse, plane declarat. Sed vt de his fusius agamus: quod ad Titum pertinet, ad quem Paulus e Græcia scribit epistolam: fuisse ipsum ab eo ordinatum Cretensem Episcopum, in confesso est apud omnes, licet alij senserint non Cretæ solum, sed & aliarum eiusdem pelagi adiacentium insularum illi esse curam ab Apostolo demandatam: quin & eiusdem Pauli^e testimonio compertum habetur, postea & in Dalmatiam Euangelij causa profectum esse. Est eius epistolæ talis inscriptio: Paulus seruus Dei, Apostolus autem Iesu Christi, &c.]

Sicut Apostolorum res gestas, ita & in scribendo morem obseruare, nostrarum partium esse ducimus. Honoris quidẽ titulum esse Apostolatũ, & qui primum in Ecclesiastica hierarchia sibi vendicet locum, eiusdem testificatione^f expressum habetur. At licet alibi se abortiuum dicat, & indignum hoc nomine: tamen in scribendis litteris eo vtitur honoris titulo, non quidem arrogantia fastu, sed ordine atque decencia muneris: adeo vt cum opus fuerit, illum ipsum gloriæ titulum non tã gloriose quàm libere confueuerit ostentare; vt cū ad Corinthios^h scribens, ait: An non sum Apostolus?] et ad Timotheumⁱ: Positus sum ego prædicator, & Apostolus (veritatem dico, non mentior) doctor Gentium in fide & veritate.] Vnde & S. Hieronymus in hunc locum: Quod Paulus ait: Apostolus Iesu Christi: tale mihi videtur, quasi dixisset: Præfectus prætorio Augusti Cæsaris, Magister exercitus Tiberij Imp.] et infra: Grandem, inquit, inter Christianos sibi vendicans dignitatem, Apostolorum se Christi titulo prænotauit, vt ex ipsa lecturos nominis auctoritate deterreret; indicans, omnes qui Christo crederent, debere esse sibi subiectos.] hæc Hieronymus. Ceterum ne in his multum immorer; consueuimus se maiores nostros non tantum ex munere debitis vti titulis, sed eosdem alijs impartiendo fuisse copiosissimos, vnum de Ignatio testimonium satis superq. poterit admonere: qui ad Heronem diaconum scribens, sic exorditur^k: Ignatius, qui & Theophorus, a Deo honorato, exoptatissimo, ornatissimo, Christo Spirituq. pleno, germano filio in fide & charitate Heroni diacono Christi, famulo Dei.] hic sane Catholicorum mos fuit. At quid hæretici? Audi Chrysostrum^l: Vt diabolus, ita (inquit) etiam quilibet facit hæreticus vehementissimus in tempore persecutionis loquens cum Pontifice; nec eum vocat Pontificem, nec Archiepiscopum, nec Religiosissimum, nec Sanctum. Sed quid? Reuerentia tua, Sapientia tua, Prudentia tua, Iustitia tua, & nomina illi adducit communia, eius negans auctoritatem. Diabolus hoc tunc fecit in Deo.] hæc ille.

Scribens igitur Paulus ad Titum, illud primum admonuit, cuius rei causa eum reli-

CCX. Tacit. Annal. lib. 13.

Tacit. Annal. lib. 13. Act. 20. EX GRÆCIA PAVLVVS SCRIBIT AD TITVM d Tit. 3.

2. Tim. 4.

II. f 1. Cor. 12. Ephes. 4. 2 1. Cor. 15.

h 1. Cor. 9. i 1. Tim. 2.

TITVLI HONORIS COPIOSE IMPARTITL

l Chrysostr. hom. in Psal. 18.

f Act. 20. PAVLVVS VENIT IN GRÆCIAM,

g Tit. 1.

cum epi-

quisset Cretæ; nimirum, ut quæ essent corrigenda, corrigeret, constitueretq. per ciuitates presbyteros. Quales vero esse deberent, qui ciuitatibus præficiendi essent sacerdotes, his verbis velut quibusdam coloribus pingens, ait²: Si quis sine crimine est, vnus vxoris vir, filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos. Oportet enim Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem, non superbū, &c.] Cum ergo quales esse deberent presbyteri, qui præficiendi essent per ciuitates, describat, moxq. eisdem Episcopos nominet; inde Ioannes Chrysostomus^b in eam sententiam adductus est, ut existimaret, non communes quosque presbyteros, sed Episcopos ab eo diuersis ciuitatibus instituendos, Paulum Tito mandasse. Eadem occasione Hieronymus^c eius sententiæ firmus assertor fuisse videtur, ut olim his coalescentis Ecclesiæ primis exordijs, idem esset presbyter qui & Episcopus, & consuetudine potius quàm Dominica institutione factū, ut presbyteris præessent Episcopi. Vtitur ad eandem rem probandā eiusdem ad Titum Pauli testimonio, necnon & epistolæ ad Philipenses, vbi cum in eius inscriptione dicit: Paulus & Timotheus serui Iesu Christi, omnibus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis cum Episcopis & diaconis] per Episcopos significare voluisse presbyteros, certum esse putauit: quandoquidem vnum in ciuitate Episcopum esse oportuit, & non plures. Sic etiam & in Actis, cum Paulus alloquitur presbyteros Ephesinæ Ecclesiæ, eisdem appellat Episcopos, dicens^d: Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos pascere Ecclesiā Dei.] Ad hæc etiam adducitur, quod idem Paulus scribens ad Timotheum^e, cum instruxisset Episcopos, ad diaconos transit, presbyteris prætermittis, quasi illos cū Episcopis comprehensos esse voluerit: sicut etiam cum inferius eundem alloquens ait^f: Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per impositionem manuum presbyterij] nempe Episcoporum, presbyteros dicens Episcopos, quorum (ut idem profiteretur Hieronymus^g scribens ad Euagrium) est muneris ordinare, non autem presbyterorum. His additur, quod & Petrus^h & Ioannesⁱ cum essent Apostoli, se ipsos tamen presbyteros nominant. Hæc cum pluribus in locis^k, itemq. fusius idem auctor pertractet: totam quæstionem hoc ligat nodo conclusionis, ut idē esset Episcopus qui & presbyter; idemq. presbyter qui & Episcopus; ac demum ait^l: Hæc propterea, ut ostenderemus apud veteres eisdem fuisse presbyteros, quos Episcopos: paulatim vero, ut dissensionum seminaria euellerentur, ad vnum omnem sollicitudinem esse delatam. Sicut ergo presbyteri sciunt se ex consuetudine Ecclesiæ, ei qui sibi præpositus fuerit, esse subiectos: ita Episcopi nouerint, se magis consuetudine quàm dispositionis Dominicæ veritate presbyteris esse maiores, & in commune habere Ecclesiam regere, imitantes Moysen, qui cum habuerit in potestate solus præesse populo Israel, septuaginta elegit, cum quibus populum iudicaret.] hæc ille; qui id ipsum habet in epistola ad Euagrium, affirmans nimirum, occasione schismatis tollendi atque vitandi, institutum esse, ut vni ex presbyteris omnes parerent, quem Episcopum nominarent.

III.

EPISCOPVM ET
PRESBYTERVM
IDEM ESSE QVI
DIXERINT.

m Sugillat au-
dior post hære-
cos Michaelem
Medinā in lib.
de sacr. hom.
orig. c. 1.
n Epiph. hæres.
75.

Arripuerunt autem ex his male acceptis occasionem Nouatores, ut Episcopalem dignitatem dicerent mala ex causa in Ecclesiam irrepisse, & non a Christo fuisse institutam. Cum igitur vel hac via hierarchicum ordinem in Ecclesia conentur euertere: ex instituto necessitas nobis incumbit, ut de his attentius, sed tamen quantum breuiter possumus, differamus. Sed illud in primis monendum esse putamus; inconsulte nimis esse locutos, ac prorsus hallucinatos^m, qui hac ex parte Hieronymo alijq. grauissimis Ecclesiæ Catholicæ Patribus adeo temere Aerianismum impingere non sunt veriti. Aerius enim hæresiarcha (ut de eo tradit Epiphaniusⁿ) homo procax, eo quod non potuerit creari Episcopus, sed presbyter semel ordinatus, semper in ea functione permanserit, dicere non est veritus, nihil prorsus inter Episcopum ac presbyterū interesse. Sed quàm impudenter & impie cogantur Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, & Ioannes Chrysostomus (ut præmittamus ceteros eadem cum his sentientes) dictæ hæresi inuiti licet ac sæpius reclamantes adstipulari, apud æquum lectorem iudicium esto. At videamus primum quid Aerius diceret: Erat (inquit Epiphanius) ipsi sermo furiosus magis quàm humanæ conditionis, & dicebat: Quid est Episcopus ad presbyterum? nihil differt hic ab illo: vnus enim est ordo, & vnus (inquit) honor, & vna dignitas. Imponit manus Episcopus, ita etiam presbyter: lauacrum dat Episcopus, similiter & presbyter: dispensationem cultus diuini facit Episcopus, & presbyter similiter: sedet

Episcopus

A Episcopus in throno, sedet etiam presbyter.] hæc de Aerij hæresi Epiphanius: a qua Hieronymus quantum abhorreat, sua ipsius scripta testantur.

Ipsè igitur in primis in eadem, quam ad Euagrium^a scripsit, epistola, certe quidem longe maiori dignitate sublimem, etiam in sedendo, fuisse Episcopum, ampliori q. auctum officio in manus impositione, ut ipsius tantum & non presbyteri esset id muneris, contra Aerij dogma egregie profiteretur: qui de sede sublimiori in primis hæc ait: Nam & Alexandria a Marco Euangelista vsque ad Heraclam & Dionysium Episcopos, presbyteri semper vnum ex se electum, in excelsiori gradu collocatum, Episcopum nominant: quomodo si exercitus Imperatorem faciat.] De manus vero impositione sic excipit: Quid enim facit, excepta ordinatione, Episcopus, quod presbyter non faciat? At quanta hæc est differentia? Audi Epiphanius^b: Dicere, inquit, ipsum Episcopum &

B presbyterum æqualem esse, quomodo erit possibile? Episcoporum enim ordo, patrum generator est; patres enim generat Ecclesiæ. presbyterorum vero, non potens generare patres, per lauacri regenerationem generat filios Ecclesiæ, non tamen patres, aut doctores. Et quomodo possibile erat, presbyterum constituere non habentem manuum impositionem ad eligendum, aut dicere ipsum æqualem esse Episcopo? hæc ille. Agens item S. Hieronymus contra Luciferianos, concessam esse etiam eam manus impositionem Episcopis dicit, negatamq. presbyteris, qua baptizati reciperent Spiritum sanctum: ait enim: Non quidem abnuo esse Ecclesiarum consuetudinem, ut ad eos qui longe in minoribus vrbibus per presbyteros & diaconos baptizati sunt, Episcopus ad inuocationem sancti Spiritus manum impositurus excurrat.] et paulo post: Quod si hoc loco quæris, quare in Ecclesia baptizatus, nisi per manus Episcopi non accipiat Spiritum sanctum, quem nos asserimus in vero baptisinate tribui? Disce hanc obseruationem ex ea auctoritate descendere, quod post ascensum Domini Spiritus sanctus ad Apostolos descendit.] ac denique: Ecclesiæ salus in summi sacerdotij dignitate pendet: cui si non exors quædam & ab hominibus eminens detur potestas, tot in Ecclesia efficiuntur schismata, quot sacerdotes. Inde euenit ut sine charismate & Episcopi iussione neque presbyter neque diaconus ius habeant baptizandi.] hucusque Hieronymus: qui & in citata superius epistola ad Euagrium^c, & ad Nepotianum^d, sic

C Sed quod negaretur presbyteris, Episcopis vero concessum esset (ut aliam ingrediamur differere controuersiam) numquid hoc post oborta in Ecclesia schismata ortum habuerit, ut Hieronymus his verbis videtur asserere: Quod postea vnus electus est qui ceteris præponatur, in schismatis remedium factum est; ne vnusquisque ad se trahens, Ecclesiam Christi rumperet] vel cum alibi^e ait: Idem presbyter quod Episcopus: et atequam diaboli instinctu studia in religione fierent, & diceretur in populis; Ego sum Pauli, ego Apollo, ego vero Cephæ; communi presbyterorum consilio Ecclesiæ gubernabantur] an potius olim ipso initio nascentis Ecclesiæ ante aliquam dissensionem conflatam hæc fuerint ab Apostolis obseruata, diligenter est exquirendum. Qua in re non alium in præsentiarum aduersus Hieronymum valentiorum auctorem, fortiorumq. testem, quàm ipsum sibi Hieronymum obijcere possumus; qui eodem commentario aduersus Luciferianos conscripto aperte demonstrat, manuum impositionem concessam Episcopis, presbyteris vero interdictam, non factum esse post exorta schismata in Ecclesia; sed, quod ait: Disce hanc obseruationem ex ea auctoritate descendere, quod post ascensum Domini Spiritus sanctus ad Apostolos descendit.] eaq. ratione quantumlibet a Philippo baptizati essent Samaritani, tamen ad imponendam super eos manum, ut acciperent Spiritum sanctum, missos esse (ut Acta^f declarant) Petrum atque Ioannem, quod Apostolorum tantummodo hoc esset munus. Non ergo post orta schismata, sed statim ipsa prima Ecclesiæ ætate hæc esse seruata, eiusdem Hieronymi testimonio confirmatur.

Sed ad hæc insuper, an id ipsum ab hominibus factum sit, an vero institutione diuina fuerit ordinatum; & verum ne sit quod ibidem Hieronymus affirmare videtur, ex Ecclesiæ consuetudine potius quàm dispositione diuina fuisse introductum, ut presbyteris Episcopi præessent; est accuratius peruestigandum. nam hæc ipse ait^g: Sicut ergo presbyteri

V.

Hieron. ad
Euagr. epist. 85.

QVAM PRÆ-
STET EPISCO-
PVS PRESBY-
TERIS.

b Epiph. hæres.
75.

c Ad Euagrium
epist. 58. in fin.
d Ad Nepotia-
num epist. 2.

VI.

DE SENTENTIA
S. HIERONYMI.

e Hier. in epist.
ad Tit. c. 2.

f. Act. 8.

VII.

g Hier. in epist.
ad Tit. cap. 1.

presbyteri sciunt se ex Ecclesie consuetudine ei, qui sibi prepositus fuerit, esse subiectos: ita Episcopi nouerint se magis consuetudine quam dispositionis Dominice veritate presbyteris esse maiores, & in commune debere Ecclesiam regere.] hac Hieronymus. Sed cum iam tertiam hanc aggredimur questionem, illud in primis nobis est perquirendum: numquid ut Episcopus in Ecclesia preest, aliunde quam e diuina institutione manarit. ac deinde, quid de hac re vere Hieronymus senserit, quove sensu eius sint verba accipienda, simul inspiciendum. Sed prestat ut de his singulis eiusdem Hieronymi rogemus sententiam: ut hac ratione non tantum veritati consultum sit, sed sensum germanum verborum eius facilius assequentes, ipsum omni ex parte calumnia liberemus. Certe quidem de Episcopatus origine & dignitate quid senserit, non semel suis ipse scriptis testatum reliquit. In eadem in primis epistola ad Euagrium scripta, de Episcopis dum loquitur, omnes Apostolorum successores esse confirmat. et ad Marcellam scribens: Apud nos, inquit, Apostolorum locum Episcopi tenent.] eadem in Michæam, alijsq. in locis: ut ad Heliodorum cum scribit, & de Episcopis loquitur: Absit, inquit, ut de his quicquam sinistrum loquar, qui Apostolico gradui succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt.] Si igitur loco Apostolorum successerunt Episcopi (quod omnium Orthodoxorum sententia receptum est) eadem est origo & dignitas Episcopatus, quæ est etiam Apostolatus: nam & hoc in sæculi magistratibus experimur, ut qui in locum alterius successus est, idem cum illo dicatur deducere principium & potestatem, quo prædecessor est munere auctus, ac dignitate prælatus. At sicut in confesso est apud omnes, dignitatem Apostolicam esse a Christo Domino institutam, id testantibus Euangelistis; in illam Apostolis succedentes Episcopos, ex eodem plane fonte fluxisse, necessario affirmandum esse, compertissimum cuique videri potest. Ex his igitur perspicuum redditur, ipso itidem Hieronymo sæpius attestante, Episcopalem dignitatem non ab hominibus, vel cuiusvis occasionis oborta consuetudine, sed ab ipso Domino Redemptore omnium Iesu Christo, ipsomet eam instituyente, manasse.

EPISCOPI SUCCESSORES APOSTOLORVM.
 a Hier. epist. 85.
 b Hier. epist. 54.
 c Hieron. c. 2. in Mich.
 d Idem epist. 1.

VIII.

Cum ergo de re ipsa constet, non esse recens ab Apostolis adinuentam, sed a Domino institutam: de nomine modo erit peruestigandum, an fuerit recens introductum: ac demum in quem sensum sint Hieronymi verba accipienda. Constat quidem diuinarum Scripturarum testimonio, Apostolatum esse nominatum Episcopatum: quod enim scriptum erat in Psalmo: Et Episcopatum eius accipiat alter] hoc ad Iudæ Apostolatum referendum esse, Petri Apostoli testificatione ratum habetur, dum in ea corona fratrum fere centum viginti (ut habent Acta) de sufficiendo aliquo in locum Iudæ habuit concionem. Si igitur Marthias in Iudæ Episcopatum subrogatus est; plane constat, ipsum æque esse dictum Episcopum, sicut Apostolum: sic etiam & ceteros Apostolos, quod vna esset omnium dignitas atque potestas, esse appellatos Episcopos, ac tunc præferim, cum ipsi alicuius ciuitatis Ecclesiam, in qua functiones Episcopales exercerent, gregisque Dominici curam agerent, administrandam susciperent. vnde constat, eodem auctore Hieronymo, Iacobum Apostolum statim post passionem Domini esse ordinatum Hierosolymorum Episcopum. Transijt quippe in Ecclesiam cum sua significatione atque proprietate vox Græca, Ἐπισκοπος: tali enim nomine (ut auctor est Suidas) dicebantur inspectores & custodes, quos Athenienses in suæ ditionis vrbes ad statum rerum cognoscendum atque instituendum mittebant, quorum apud Græcos historicos frequens mentio est: ad quos etiam, ni fallor, alludit Cicero, dum ait: Vult enim me Pompeius esse, quem tota hæc Campania & maritima ora habeat episcopum.] hæc ipse. et S. Augustinus de Ciuitate Dei, illa Pauli explicans verba: Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat] Exponere, inquit, voluit, quid sit Episcopatus: quia nomen est operis, non honoris: Græcum est enim, atque inde ductum vocabulum, quod ille qui præficitur, eis quibus præficitur superintendit, curam eorum scilicet gerens: quippe, super, σκοπος vero, intentio est: ergo ἐπισκοπεῖν, si velimus, Latine, superintendere, dicere possumus: ut intelligat non se esse Episcopum, qui præesse dilexerit, non prodesse.] hæcenus de Episcopi nomine in Ecclesia antiquissimo.

e Psal. 108.

f Act. 1.

g Hier. de Scrip. Eccl. in Iacobo.

h Suid. in bist.

i Cic. ad Attic. lib. 7.

k Aug. de Ciuit. Dei lib. 19. c. 19
l 1. Tim. 3.

IX.

Ceterum sicut Apostoli dicti reperiuntur Episcopi; ita qui Ecclesijs præficiebantur Episcopi, iidem nominabantur Apostoli. Sunt de his multa in diuinis Scripturis exemplum Philipp. 2. pla. Epaphroditus enim Episcopus Ecclesie Philippensium a Paulo Apostolus appellatur:

pellatur: Andronicus & collega Iunias, eius cognati, eadem ratione nobiles in Apostolis fuisse dicuntur: de alijs his similibus ad Corinthios scribens, eos nominat Apostolos Ecclesiarum. Secundum etiam eandem analogiam, quod & presbyteri præfecti essent Fidelium curæ, iidem & Episcopi ea ex parte dicti reperiuntur, ut superius ex nonnullis Apostolicis scriptis est demonstratum: ut cum Paulus ad Philippensium Ecclesiam Episcopos & alios suam inscripsit epistolam: vel cum alloquens presbyteros Ecclesie Ephesinæ, eosdem appellat Episcopos, & alijs locis superius recitatis. Itemque quod Episcopi ex seniorum collegio eligerentur; eosdem esse nominatos presbyteros, ex hac, de qua agimus, Pauli ad Titum epistola patet.

EPISCOPI NOMINATI APOSTOLIS.
 a Rom. 16.
 b 2. Cor. 8.

Sed quod spectat ad nomen presbyteri: commune videtur olim fuisse vocabulum tam Apostolis, quam ceteris inferioris ordinis sacerdotibus. De Apostolis quidem, iidemque Episcopis, superius dictum est pluribus testimonijs. Ceterum re ipsa distinctos fuisse omnino presbyteros ab ipsis Apostolis, Acta Apostolorum satis superque declarant, dum in eis legitur: Cum autem venissent Hierosolymam, suscepti sunt ab Ecclesia, & Apostolis, & senioribus.] ac rursum: Conuenerunt Apostoli, & seniores videre de verbo hoc.] ac iterum: Tunc placuit Apostolis, ac senioribus cum omni Ecclesia.] In litteris item ab Apostolis ex Concilio Hierosolymitano Antiochiæ missis hæc habetur inscriptio: Apostoli, & seniores fratres his qui sunt Antiochiæ & Syriæ.] eademque iterum alias. Porro quos seniores dicit, eosdem fuisse presbyteros, non tantum nomen, sed & res ipsa demonstrat. Cum enim (quod scribit idem Hieronymus in epistola ad Euagrium) constet institutiones Apostolicas sumptas de veteri Testamento; & quod Aaron & filij eius atque Leuitæ in templo fuerunt, hoc Episcopi, presbyteri, & diaconi essent in Ecclesia: sicut ergo cum Dominus septuagintaduos delegit discipulos post Apostolos, formam illam representasse visus est, qua Moyses septuagintaduos iussu Domini seniores (ut Numeri liber habet) elegit: ita etiam dictos septuagintaduos discipulos nominatos esse seniores, itemque presbyteros, ratio persuadet, quæ Patrū omnium sententia rata habetur; omnibus affirmantibus, eos quos vocamus presbyteros, illos esse, quos numero præscripto delectos, vsus loquendi discipulos nominauit, cum alioqui & Christiani omnes (ut Acta testantur) discipuli dicerentur. At quemadmodum apud Iudæos etiam Apostolorum temporibus pristina illa vigeat consuetudo, ut seniores vna cum Principibus sacerdotum in Concilium conuenirent, ac sententiam rogati dicerent (quod multis in locis Euangelistæ testantur) sic etiam ab Apostolis primis illis temporibus esse seruatum constat, ut seniores etiam ad Concilium admitterentur.

X. NOMEN PRESBYTERI COMMUNE ET PRIVVM.
 c Act. 15.

d Act. 16.

e Hier. epist. 85.

f Num. 11.

g Luc. 10.

h Act. 11.

i Matth. 14.

27. 28.

Luc. 20. 22.

Act. 4.

XI.

k Hier. in epist. ad Tit. c. 1.
 OCCASIONE SCHISMATIS PRESBYTERI DEPRESSI.

l Ignatius ad Trall. epist. 5.

Cum igitur, quod ad sacerdotium spectat, par esset Apostolorum eorumdemque Episcoporum, atque presbyterorum ordinatio, pariterque iidem cum illis in Concilio considerent; cumque communicatio nominum inter eos videretur esse communis, dum Episcopi presbyteri, atque hi Episcopi dicerentur: factum est (quod ait Hieronymus) ut eo perseverante ordine, ante oborta schismata, communi presbyterorum consilio Ecclesie gubernarentur. Postea vero illud euenisse subdit, consuetudine potius quam dispositione Dominica, in administrandis rebus Ecclesiasticis presbyteros fuisse subiectos Episcopis, quibus solis cessisset illarum cura præcipua: nec presbyteri amplius ad communem confessum, in quo de his quæ ad gubernationem Ecclesie pertinent, ageretur, essent admissi, sed illi soli qui ex collegio presbyterorum in Episcopos essent assumpti: sicque factum est, ut qui in nonnullis æquales Episcopis esse viderentur, postea illis in omnibus subiecti essent: satisque sufficere presbyteris visum est, si suis Episcopis assiderent consiliarij in Synodis, quas quisque eorum in suis dioecesibus cogere consueuerit. Vnde & Ignatius ad Trallianos, cum de presbyteris loquitur: Quid vero sacerdotiū est, quam sacer coetus consiliarij & assessoris Episcopi?] Hoc igitur sensu, ne idem ipse sibi contrarius sæpe dicatur, Hieronymi eam accipiendam esse sententiam, qua dicit, non institutione Dominica, sed consuetudine factum ut Episcopi subiectos haberent presbyteros, omnes puto facile intelligere.

Sed quando hæc cœpit seruari consuetudo? certe Apostolorum temporibus, quorum etiam est auctoritate firmata: nam cum Paulus ad Timotheum, quem diximus creatum fuisse Episcopum Ephesinum, scribens dicit: Aduersus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus] plane satis euidenter demonstrat,

XII.

m 1. Tim. 5.

strat, Timothei Ephesini Episcopi fuisse munus, presbyteros iudicare, ac proinde illis & auctoritate ac dignitate praestitisse: Nam quod par in parem imperium non habeat, vulgatum est omnibus. qua ratione etiam in hac ipsa, de qua agimus, epistola ad Titum, quem diximus Cretensem fuisse Episcopum, Paulus ipsum admonet, vt constituat per ciuitates presbyteros, quos ea ratione, quam superius diximus, alibi appellat Episcopos. Ignatius, qui Apostolorum temporibus administrabat Ecclesiam Antiochenam, non aliud scripsit, quam quae essent ab Apostolis in Ecclesia ordinata: qui dum hierarchicum Ecclesiae Catholicae ordinem saepe commemorat, presbyteros esse subiectos Episcopis, absque aliqua dubitatione testatur, ac in primis ad Tarsenses a haec dicens: Presbyteri subiecti estote Episcopo, diaconi presbyteris, populus presbyteris & diaconis. Qui hoc ordinis decorum seruauerint, pro eorum animabus libens animam meam commutauero, & Dominus sit cum ipsis perpetuo.] rursus ad Smyrneneses b eadem inculcans, haec ait: Laici diaconis subijciantur, diaconi presbyteris, presbyteri Episcopo, Episcopus Christo, vt ipse Patri.] haec ille, vbi & superius Episcopum appellat Principem sacerdotum, nec quicquam maius in Ecclesia Episcopo reperiri. qui & ea distinctione, qua dicit: Omnes Episcopum sequimini, vt Christus Patrem; & presbyterorum collegium, vt Apostolos] magnam sane differentiam vtriusque status ac gradus fuisse demonstrat. Idemq. in omnibus fere, quas scribit ad Ecclesias diuersas epistolas, vt Episcopo primum, inde presbyteris, demum diaconis obediant, admonet; vt cum sic scribit ad Trallianos c: Episcopo subiecti estis, velut Domino] & paulo post: Sed & presbyteris subiecti estis, vt Christi Apostolis.] ac rursus post multa: Quid aliud est Episcopus, quam is qui omni principatu & potestate superior est? et ad Philadelphios d: Boni sunt, inquit, sacerdotes, & sermonis ministri; melior autem est Pontifex, cui credita sunt sancta sanctorum, cui soli commissa sunt secreta Dei.] idem & superius eundem ordinem hierarchicum explicans, vt presbyteri Episcopo obediant, admonet. At his quid euidentius dici potest?

PRESBYTERI SUBIECTI EPISCOPI.

Ignat. epist. 11.

Ignat. epist. 7.

Ignat. epist. 9.

XIII. Ex his quidem fati perspicue demonstratum est, Episcopos a Domino in Apostolis institutos, presbyteros itidem esse ab eo in septuagintaduobus discipulis ordinatos; quorum si aliqua ex parte auctoritas in Ecclesiastica administratione videri possit fuisse contracta, id Apostolorum temporibus, & proinde ab ipsis Apostolis esse factum, atque a sanctissimis Patribus, vt Ignatio & ceteris alijs comprobatum: adeo vt nulla prorsus de illapso abusu possit esse calumnia, nec de ablata aut diminuta auctoritate querela. Multa ad haec etiam ex Patrum sententia & sacrorum Conciliorum decretis addenda fuissent: sed quod ad historicam veritatem testandam, quam profiteamur, haec fati esse putamus; breuitati consulentes, illa libentius praetermittimus.

CONCLUSIO DISPUTATAE QVAESTIONIS.

XIV. Quod vero Paulus monens Titum, quales esse deberent qui in presbyteros seu Episcopos eligendi essent, haec ait e: Si quis sine crimine est, vnus vxoris vir, filios habens fideles, non in accusatione luxuriae.] cur non magis caelibem eligendum praecipiat, qui nullam vnquam vxorem habuerit, quam vnus vxoris virum? Sane quidem in Creta, de cuius Ecclesia agitur, nullum caelibem, qui numquam duxisset vxorem, erat possibile reperiri; cogentibus nimirum antiquis Cretensium legibus, vt omnes homines a puero vxores ducerent; quod testatur Strabo f, qui ex Ephoro Rempublicam describit Cretensium: cum alioqui, etiam si ea lex cessasset, haud facile foret inter Gentiles, qui recenter Christo nomen dedissent, adultum hominem caelibem reperiri. quamobrem & ad Timotheum Ephesiorum Episcopum scribens, hoc ipsum monuit. Quod item de filijs admonet, vt qui ordinandus esset, filios haberet fideles, non in accusatione luxuriae: eo respectum videtur etiam Paulus, scribens haec, habuisse, quod apud eosdem Cretenses mos turpissimus atque infamissimus inoleuisset: nimirum vt licite in pueros insanirent, quos etiam quantumuis nobiles licebat rapere, & apud se amatorem ad duos menses retinere, & sic donatum muneribus remittere. Sed quod est deterius; haec non probro, quin potius laudi illis adscribebantur: adeo vt (inquit idem Strabo) formosis & illustri genere ortis turpe esset nullum habere amatorem: moribusq. hoc eorum imputari: haberiq. a cunctis in honore pueros raptos, ait, vt tam in confesso quam in ambulando primarius illis locus tribueretur, splendidioriq. permittetur vt veste ab amatore donata. Haec quantumlibet obscenissima, referre (licet non sine stomacho) non praetermissimus: vt ex his tum sensus verborum Pauli aperiretur s

Strab. lib. 10. CVR NON CAELIBES, SED QUI VXOREM VNAM DVXISSENT, ELIGENDOS PAVLVS PRAECIPIT.

tum etiam, vt quantum putorem atque putredinem sal absterferit Apostolicum, mundo adeo necessarium, intelligeretur.

Paulus igitur, vt turpissimos Cretensium mores Euangelica praedicatione succideret, eos ex illis tantum mandat presbyteros ordinari, qui a tanto scelere abhorrentes, filios (quod ait) haberent fideles, non in accusatione luxuriae: qui scilicet suorum filiorum exemplo, quid ceteris faciendum esset, non verbis tantum, sed facto facile suaderent. Tam prauis affectos moribus in officio contineri posse, haud res leuioris negotij videbatur: vt merito antiquissimi poetarum Epimenidis in eos illam sententiam regerat: Cretenses semper mendaces, malae bestiae, ventres pigri.] Sed haec olim Cretenses: nam Euangelij postmodum exulta legibus, facta est Ecclesia Cretensium nobilissima; vt quae non sicut ceterae Orientales Ecclesiae diuersis haeresibus foedaretur, sed virgo multis saeculis illibata permaneret. Testantur id quidem Martinus Cortynae a & ceteri Cretenses Episcopi ijs litteris, quas post Chalcedonense Concilium ad Leonem Imperatorem scripserunt, his verbis: Dicimus tranquillitati vestrae, quia ab initio totius haereticae blasphemiae inexperta est vestra Creta, decem martyribus prouincialibus passionis tempore deprecantibus Saluatorem Deum, vt libera a tentationibus haeticis, semper ab aestu eorum prouincia seruetur.] Agere praeterea consueuisse in Creta nobiles Iudaeos, Iosephus historicus b, qui inde sibi vxorem accepit, affirmat. Sed hallucinatus profecto est Cornelius Tacitus c, qui de Iudaeorum agens origine, eos e Creta descendisse testatus est, distosq. Iudaeos, quasi Idaeos, ab Ida in Creta monte. Miratus sum, scriptorem alioqui inter Gentiles nobilem, in rebus Iudaicis tantopere delirasse. Verum non ipse solus, sed & complures alij Ethnicorum scriptorum de Iudaeis errore lapsi sunt; vt Strabo d, qui eos ex Aegyptijs tradidit esse prognatos; itemq. Apion Alexandrinus, & alij, quos Iosephus e redarguit. Denique quotquot aliunde, quam ex sacris litteris, Iudaeorum originem sunt profecuti, in maximos esse lapsos errores, facile quis inueniet. Sed de his haecenus.

XV.

DE CRETENSE ECCLESIA.

Tom. 2. Consil. nou. edit.

Ioseph. in Vita sua. Tacit. Annal. lib. 2.

Strab. lib. 10. Ioseph. contr. Apion. lib. 2.

Iam ad Pauli epistolam ad Titum scriptam, vnde est digressa oratio, reuertamur. Quod non tantum, cum ad eum scribit, vt in presbyterum eligendus, vnus tantum sit vxoris vir, admonet, sed a Timotheo f (vt dictum est) id ipsum exposcit: hac quidem in re fuit quorundam sententia, Paulum Apostolum sic ipsos admonuisse ordinare monogamos; vt polygamos, plures scilicet simul vxores habentes, excluderet. Sed quod pertinet ad Gentiles ad Christum conuersos: nec Cretenses, nec Ephesios, hisq. propinquos populos fuisse polygamos, vsquam inuenimus: Athenienses tantum occasione exhaustae belli cladibus iuuuetutis, polygamiam aliquando admisisse reperimus, ceteros numquam. Nam & Euripides in Andromache haec habet: Οὐδὲ γὰρ καλὸν δύοιν γυναῖκων αἰδοῦν ἐν νύκτι ἐχθρῶν] hoc est: Non enim decet, duabus mulieribus virum vnum praesse.] Verum de Iudaeis non inficias imus, consueuisse his etiam temporibus aliquos ipsorum plures simul habere potuisse vxores: Iosephus s enim id testatur, sic dicens: Mos enim nobis est patrius, plures simul vxores habere.] Sed & Iustinus martyr in dialogo cum Tryphone haec ait: Melius fuerit Deum nos, quam insipientes & caecos Rabbinos vestros sequi; qui sane ad hunc vsque diem & quatuor & quinque vxores habere vnumquemque vestrum permittunt: et si quis venustam inspiciens, eam expetierit; cum Iacob, tum aliorum Patriarcharum facta commemorat; nihil iniqui agere talia facientes asseuerant.]

XVI.

1. Tim. 3.

NON GENTILES SED IUDAEI POLYGAMI.

Ioseph. antiq. lib. 17. cap. 1. vsq. 6. 2.

XVII. Ceterum quantumlibet ad excludendos polygamos, Paulum dixerimus monuisse ordinandos esse monogamos: non sic quidem id ab eo quis putet esse dictum, vt vnus vxoris virum potius quam caelibem praeeperit ordinandum; sed quod non facile (vt dictum est) apud Gentiles, Iudaeosve prouecta aetatis esset hominem reperiri, qui non esset coniugio obligatus. Quis enim tam obtusae mentis poterit in animum ducere, vt Paulus ad praecipuam maximamq. omnium Ecclesiasticam functionem, ad ipsum inquam diuinissimum sacerdotium, coniugatos magis quam caelibes instituerit eligendos, cum alias admoneat h, ne Deo militans implicet se negotijs saecularibus; quae quidem obligatus nuptijs, dansq. operam liberis procreandis & educandis, vitare non potuisset, eodem ipso testante, atque dicente i: Tribulationem carnis habebunt huiusmodi.] Si item eiusdem Pauli sententia, coniugium constat esse impedimento, quo minus vir Deo peritus vnietur, sed sit ex parte diuisus, cum dicit k: Qui autem cum vxore est, sollicitus est

XVII.

1. Tim. 2.

1. Cor. 7.

Ibidem.

DE CÆLIBATV
SACROVVM MI-
NISTROVVM.

a Siricius epist.
cap. 9.

XVIII.
CONIUGATI
CREATI EPI-
SCOPI.

b Hier. aduers.
Iouinian. lib. 1.

c Concil. Car-
thag. c. 2.

XIX.

d Hier. aduers.
Iouinian. lib. 1.

CONIUGATI IN-
TERDVM PO-
TIVS QVAM CÆ-
LIBES ELECTI.

XX.

XXI.

XXII.

quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuisus est] contra vero de cælibe: Qui, **A** inquit, sine vxore est, sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo] quis adeo mente captus animo concipere poterit, vt ad præstantissimum omnium munus sacerdotale obeundum, illos potius cooptari maluerit, quos dicit necessitate adstringi cogitare quæ mundi sunt, & vxoribus inferuire; quàm eos, qui his liberi nexibus, non ex parte a Deo diuisi, sed toti illi coniuncti, ea quæ Dei sunt, tantummodo cogitent? Si enim, quod idem ait, bonum est homini sic esse: cur tanto bono priuandus esset sacerdotio initiandus? At in hanc sententiam hæc habet Siricius ^a: Forte creditur quia scriptum est: Vnius vxoris virum. Non permanenti in concupiscentia generandi dixit, sed propter continentiam futuram. Neque enim integros non admisit, qui ait: Vellem autem & omnes homines sic esse, sicuti & ego. Et apertius declarat dicens: Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt. Vos autem non estis in carne, sed in spiritu.] Præ- **B** terea si ad excludendos cælibes, coniugatos viros Apostolus eligendos mandasset: cur singularis vxoris meminit dicens, Vnius vxoris virum] cum omnes, quotquot inter Christianos coniugati essent, vnus tantum vxoris singuli viri essent, nec vllus prorsus inter eos reperiri posset, qui duas vel plures simul haberet vxores, Christianis id legibus prohibentibus: et non potius dixit, Vxorem habentem? Sed quomodo ea ratione Paulus bigamum excludi voluerit, agemus inferius.

At illud, quod ad hæc spectat, in primis dicendum est, coniugatos olim sapius eligi contigisse; ea tamen lege, vt quantumlibet necessitate cogente eiusmodi assumerentur, consentiente primum vxore, sic electi desinerent prorsus vsu coniugij esse viri; atque adeo, vt si inuenti essent liberis operam dare, redigerentur in ordinem. Quod ita Apostolica traditione receptum, vsuq. probatum erat, vt quantumlibet Iouinianus **C** impurissimus esset, affirmaret tamen hoc ipsum. ad quem Hieronymus ^b: Certe, inquit, confiteris non posse esse Episcopum, qui in Episcopatu filios faciat: alioquin si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur.] Adeo, inquam, alta radice fixa in Ecclesia erat continentia sacerdotum; vt eam conuellere ipsi hæretici desperarent; quippe qui non ignorarent, ab Apostolis esse plantatam, ac felicissime propagatam. Quod Patres in Concilio secundo ^c Carthaginensi ingenue sunt professi, testantes id sanctos Apostolos docuisse, & in Ecclesia antiquitus ab omnibus esse seruatum: siq. interdum ad sacros ordines coniugati adsciscerentur, vt a coniugij vsu penitus temperarent.

Accidebat & hoc olim frequenter, vt moribus spectatissimi, quantumlibet vxorem haberent, in Episcopos eligerentur; licet cælibes non deessent, qui omnibus numeris **D** absoluti ad eam prouehi dignitatem mererentur. Sed quibus ex causis id euenire contigisset, Hieronymus ^d declarat his verbis: Euenit interdum, vt tristior vultus, adductum supercilium, incessus pomparum ferculis similis offendat populum, & quia nihil habet quod reprehendat in vita, habitum solum oderit & incessum. Multi eliguntur non amore sui, sed alterius odio. In plerisque suffragium meretur sola simplicitas, & alterius prudentiæ & calliditati quasi malitiæ opponitur. Nonnumquam errat populi plebisq. iudicium; & sacerdotibus comprobandis vnusquisque suis moribus fauet, vt non tam bonum, quàm sui similem quærat præpositum. Euenit aliquoties, vt mariti, quæ pars maior in populo est, maritis quasi sibi applaudant, & in eo se arbitrentur minores non esse virginibus, si maritum virgini præferant. Dicam aliquid, quod forsitan cum multorum offensa dicturus sum: sed boni mihi non irascuntur, quia eos peccati **E** conscientia non remordebit. Interdum hoc & Pontificum vitio accidit, qui non meliores, sed argutiores in clerum eligunt, & simpliciores quosque atque innocentes inhabiles putant: vel affinis & cognatis, quasi terrenæ militiæ officia largiuntur: siue diuitum obediunt iussioni: quodq. his peius est, illis clericatus donant gradum, quorum sunt obsequiis deliniti. Alioqui, si iuxta sententiam Apostoli, non erunt Episcopi nisi mariti, ipse Apostolus Episcopus esse non debuit, qui dixit: Volo autem omnes esse, sicut ego sum. Et Ioannes hoc gradu indignus existimabitur, & omnes virginibus & continentibus, quibus quasi pulcherrimis gemis Ecclesiæ monile decoratur.] hucusque Hieronymus;

Qui igitur (vt dictum est) vxores habentes, in Episcopos assumebantur, tam in Orientali quàm Occidentali Ecclesia, abstinere, si munus assequi vellent, accedente vxorum consensu, ab ipsarum consuetudine cogebantur: quod antiquorum Patrum testi-
monijs

monijs habetur exploratissimum. Nam in primis, quod spectat ad Orientales, Epiphanius ^a hoc ipsum perquam egregie testatur, sic dicens: Sanctum sacerdotium ex virginibus quidem vt plurimum procedens: si vero non ex virginibus, at ex solitariam vitam degentibus. Si vero non suffecerint ad ministerium solitariam vitam degentes; de his qui continent a proprijs vxoribus, aut ab vnis nuptijs viduitatem seruantibus. nam eum qui secundas nuptias contraxit, non licet in ipsa ad sacerdotium suscipere; etiam si is qui ab initio continens viduus fuerit, possit habere locum Episcopi, presbyteri, diaconi, & subdiaconi.] hæc Epiphanius. Rursum de vsu Orientalis Ecclesiæ Hieronymus ^b, qui easdem peragravit & incoluit regiones, hæc tradit, dum inuehitur in nos hæreticos, qui non nisi vxoratos ad ordines promouebant: Proh nefas! Episcopos suis sceleris dicitur habere consortes: si tamen Episcopi nominandi sunt, qui non ordinant **B** diaconos, nisi prius vxores duxerint; nulli cælibi credentes pudicitiam, immo ostendentes quàm sancte viuant, qui male de omnibus suspicantur, & nisi prægnantes vxores viderint clericorum, infantescq. de vlnis matrū vagientes, Christi sacramenta non tribuunt. Quid facient Orientis Ecclesiæ? quid Ægypti, & sedis Apostolicæ, quæ aut virginibus clericos accipiunt, aut continentibus, aut si vxores habuerint, mariti esse deserunt? Hoc docuit Dormitantius libidini frena permittens.] Porro hoc ipsum traditum ab Apostolis, ad Pammachium ^c scribens, docet his verbis: Apostoli vel virginibus, vel post nuptias continentibus. Episcopi, presbyteri, diaconi, aut virginibus eliguntur, aut vidui, aut certe post sacerdotium in æternum pudici.] At de cælibatu Apostolorum, vt Pauli, & aliorum, satis superius dictum est. Est eiusdem veritatis egregius assertor Basilius ^d, qui scribens ad Peragorium, quem licet decrepitæ ætatis sacerdotem, quod presbyteram (de quo vocabulo ante diximus) nempe vxorem suam, quam presbyter cooptatus iussu canonum reliquerat, rursus in domum admisisset, grauissime cum increpauit, excommunicationem, nisi eam dimitteret, acriter comminatus.

Hæc de vsu Orientalis Ecclesiæ, quando illic, cum florentissima esset, vigeat inter Catholicos morum integra disciplina: quæ etiam sacrosanctæ Nicænæ Synodi ^e videntur auctoritate firmata. Dum enim statuit, ne cum Episcopo, presbytero, & diacono subintroducæ mulieres habitarent, sed tantum illæ, quarum nulla prorsus esse possit suspicio, quas & recenset, nempe matrem, sororem, auiam, amitamque, quarum admittat contubernium: cum nec, sicut de reliquis, excipiat de vxore; sane quidem eam, sicut ceteras, non admittendam esse, liquido visa est statuisse. Hæc sane sancita ibi esse a Patribus, non obscure Basilius in citata modo epistola docet. Quapropter cuius sint fidei quæ a Socrate ^f & Sozomene ^g, qui longe post Nicænum Concilium vixere, sunt scripta, ex dictis quibus facile iudicabit. Aiunt enim Paphnutium Episcopum rogationi Episcoporum intercessisse, quo minus legem ferrent, qua ne Episcopi, presbyteri, diaconi, ac subdiaconi vxoribus, quas ante sacros acceptos ordines habuissent, possent **D** vti, prohiberentur. Nam quomodo dicunt, sacrum Patrum confessum acquiescisse Paphnutio, si a contubernio ipsorum constet edito canone vxores exclusas? Vel quomodo his aduersari Paphnutius præsumpsisset; cum constaret, nec ipsos Arianos ordinare consuevisse, quos nouissent coniugio obligatos? quod Epiphanius agens ^h aduersus Ebionæos, in Iosepho demonstrat. Certe si velimus eosdem non esse mentitos, de illis tantummodo totam illam agitatam esse controuersiam dicendum est, qui cum ordinarentur inuiti, contestati essent, non posse se continere: quibus sic nihilominus ordinatis si Ancyranum Concilium ⁱ haud diu ante prospexerat, vt concederet eis ducere posse vxorem; quanto æquius indulgisse visa esset Nicæna Synodus, vt quam ante susceptos ordines habuissent, secum retinere possent? Hos fortasse cum fatagerent aliqui Episcopi in parem cum ceteris continentiarum obseruationem reducere; ne id fieret, iuste Paphnutius intercessit. Sed hæc suo loco alias pluribus.

Ceterum S. Leo ^k nec ipsis subdiaconis Græcorum Ecclesiæ vti permisit vxoribus, sic scribens ad Anastasium Episcopum Thessalonicensem: Cum extra clericorum ordinem constitutis, nuptiarum societati & procreationi filiorum studere sit liberum: ad exhibendam tamen perfectæ continentiarum puritatem, ne subdiaconis quidem carnale connubium conceditur; vt & qui habent, sint tamquam non habentes; & qui non habent, permaneant singulares. Quod si in hoc ordine, qui quartus a capite est, dignum est custodiri; quanto magis in primo, aut secundo, vel tertio quoque seruandum

a Epiphanius in compend.

b Hieron. in vln. gilians.

c Idem ad Pammach. mach. epist. 50. in fine.

d Basil. epistol. 17. in addit.

XXI.

e Conc. Nicæn. can. 3.
DE CÆLIBATV
CLERICORVM
EX NICAENO
CANONE.

f Socr. lib. 2. c. 8.
g Sozom. lib. 6. c. 22.

h Epiph. bar. 30.

i Concil. Ancyran. c. 9.

XXII.

k Leo epist. 82. cap. 4.
DE ARCTO CÆ-
LIBATV ECCLIE
SIAE ORIENTA-
LIS.

est, ne aut Leuitico ministerio, aut presbyteri honore, aut Episcopali excellentia quiscquam idoneus existimeretur, qui se a voluptate vxoria necdum frenasse detegitur? hęc S. Leo ad Gręcos. At quomodo ijs licuisset vxores post ordines retinere, qui quantumlibet cęlibes essent, tamen quod vel viduam duxissent, vel aliter bigami fuissent, illis ex traditione Apostolica Innocentius^a Papa, scribens ad Episcopos Macedonia, Ecclesiasticis ordinibus interdicit?

^a Innoc. Papa
epist. 22.

XXIII.

EX CANONE A-
POSTOLORUM
OBIECTIO SOL-
VITVR.
^b Can. Apost. 5.

His igitur tam omnium Orientalium Ecclesiarum consuetudine, atque sanctorum Patrum testimonio testatis, quę Nicęni Concilij auctoritate firmatis ac stabilitis, scilicet vxoratos in sacros ordines cooptatos iam in posterum ad continentiam seruandam adstrictos fuisse: non est quod de canone Apostolorum^b rursum quis moueat quęstionem, quod eo statutum sit, ne Episcopus, aut presbyter, aut diaconus vxorem suam prętextu religionis abijciat: nam apocryphorum non est tanta auctoritas, vt quę sunt tam certa, rata, atque firmata, conuellant. Verum nec ibi sic ne abijciat admonetur, vt det operam liberis procreandis; nam Apostolos (quod dictum est) quantumlibet coniugatos, post Apostolatam consecutum ab his temperasse, antiquorum testimonio certum habetur: sed quod Paulus admonuit^c: Si quis suorum & maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior] illarum curam agerent. ^d 1. Tim. 5. Nam & Petrum vna secum vxorem circumduxisse tradunt; de quo & Paulus^d: Numquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut ceteri Apostoli fratres Domini, & Cephas?] ^e 1. Cor. 9.

XXIV.

^e Cassiod. in
diuin. lect.
^f Habetur in
Collect. Cresc.
^g 1. Cor. 10.

^h Gregor. lib. 7.
ind. epist. 30.
VETITVM CON-
TUBERNIVM
CVM VXORE
RELICTA.

ⁱ Gregor. lib. 1.
ind. epist. 42.

XXV.

^k Sext. Synod. c.
15. apud Theo-
dor.
IMPOSTVRA
SVB NOMINE
SEXTAE SY-
NODI.

Non aliter quidem canonem illum interpretatos esse maiores nostros, certo argumento est, quod Dionysius Gręcorum scriptorum suorum temporum nobilissimus, qui claruit Iustino seniore imperante, de quo & summa cum laude meminit Cassiodorus^e, in sua Collectione sacrorum canonum, quibus singulis summarij pręfixit titulum, eidem hanc inscriptionem pręposuit^f: Vt Episcopus aut presbyter vxorē suam, quam debet caste regere, non relinquat.] Verum quoniam, quod de se ait Apostolus^g: Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: omnia mihi licent, sed non omnia ædificant] optime consultum est, vt sacris functionibus mancipari, non tantum extranearum, sed & coniugum vitarent contubernium. Quod maiorum exemplo, & sacrorum canonum institutione esse faciendum, S. Gregorius Papa scribens ad Romanum Defensorem^h pluribus docet, qui secundum illum a Dionysio inscriptum illius canonis titulum eadem de Episcoporum vxoribus habet verba, cum ait: Hoc tantummodo adiecto, vt sicut canonica decreuit auctoritas, vxores, quas caste debent regere, non relinquunt.] At quomodo non relinquunt? numquid vt illis vtantur? (quod Nouator quispiam facile ausus erit interpretari) an non magis (quod dictum est) vt illius curam gerant? Nam quomodo, quęso, Gregorius id concedat Episcopis, qui scribens adⁱ Petrum, nec subdiaconos recipiendos esse constituit, nisi qui cum vxoribus antea acceptis vixerint continentes? Sic igitur quantumlibet velimus canonem illum firmissimę esse auctoritatis; tamen secundum vniuersalis Ecclesię vsum ex omnium Patrum consensu, non nisi eam quam diximus, interpretationem recipere, certum est.

At hęc omnia a maioribus firmiter sancita atque firmata, Episcopi illi qui seorsum post absolutam Sextam Synodum^k, vsurpato tamen eiusdem Synodi nomine, priuato conuenticulo conuenere, labefactarunt, ac penitus inuerterunt: statuentes, non tam contra Ecclesię Romanę consuetudinem atque decreta, quę totius simul Catholicę Ecclesię ab Apostolorum temporibus pręscriptum vsum & legibus Ecclesiasticis stabilitum, vt coniugati ad sacros allecti ordines, retinerent quas habebant vxores; quibus, certis tantum diebus exceptis, ad libitum admiscerentur. Adsciscentes insuper ijdem ad suum ipsorum confirmandum conatum aperta mendacia; quasi in Concilio, quod citant, Carthaginensi statutum fuerit vt clerici ab vxoribus abstinerent tempore vicis suę: quę insigniter mentiantur, ipsa de hac re sępius ab Africanis Episcopis sancita decreta testantur. Nam non tantum, quem superius citauimus, canon secundus Concilij secundi Carthaginensis, vt sacris ordinibus mancipati, se abstineant ab vxoribus, cauit: sed & tertius canon quintę Synodi Carthaginensis hoc ipsum vehementer iniunxit absque aliqua temporis distinctione: nec aliter habet antiqua Dionysij nuper citata Collectio longe ante Sextę Synodi tempora edita: vt ex his apertissima illorum appareat impostura, quam vt honesto titulo eadem illa seditionum factio validaret,

validaret, ad conuellenda statuta Patrum, aucupari conata est ex Sextę Synodi nomine auctoritatem: nam Gręcorum trecentorum quinquaginta Orthodoxorum Episcoporum, qui ad Septimam Synodum^a œcumenicam conuenere, testimonio constat, in Sexta Synodo nullum editum esse canonem. Sed de his vberius suo loco: non enim diutius immorandum, cum in his quę sępe sępius inferius dicturi sumus, de clericorum continentia, de qua agimus, multa suppetant argumenta.

XXVI.

Quod vero spectat ad Occidentalis Ecclesię vsum, & antiquam sacris legibus firmatam consuetudinem, vt coniugati in sacros ordines cooptati, ab vxorum contubernio & coniugali coniunctione cessarent: etsi abunde, quę superius ex sancto Hieronymo & alijs sunt dicta, ad id probandum sufficere possint; adijciam tamen aliqua, quę tum a sacris Concilijs, tum etiam a Romanę Ecclesię Pontificibus reperiuntur esse statuta. At in primis meminisse oportet (quod superius dictum est) testimonio sanctorum Patrum, qui ad secundam Synodum Carthaginensem conuenere, id non recens in Ecclesia institutum, sed ex traditione Apostolica antiquitus semper esse seruatum. Quod igitur in sanctis Patrum conuentibus de hac re habentur promulgata decreta: illis quidem non noui quippiam fuit inductum, sed quod semper antiquitas obseruasset, sed tamen vel negligentia prętermisisset, aut temeritas violasset, aut abusus aliqua ex parte corrupisset; vt in re maximi ponderis, ad iterum atque iterum nouos de re veteri edendos canones permoti sunt. In Concilio Eliberino^b, quod vr-

^b Conc. Elibor.
can. 33.

gente adhuc vltima persecutione apparet celebratum fuisse, de coniugatis in sacrum officium cooptatis hęc reperiuntur esse statuta: Placuit in totum prohibere Episcopis, presbyteris, diaconis, & subdiaconis positis in ministerio, abstinere se a coniugibus suis, & non generare filios: quod quicumque fecerit, honore clericatus exterminetur.]

CONIUGATI
ORDINATI AB-
STINERE A
CONIUGIJS-

Arelatensi^c etiam Synodo paulo post, Siluestri Romani Pontificis tempore celebrata, hęc renouata his verbis habentur: Assumi aliquem ad sacerdotium in vinculo coniugij constitutum, nisi fuerit promissa conuersio, non oportet.] hęc ipsa Siricius^d, hęc etiam Innocentius Papa^e suis epistolis decretalibus statuerunt, quas citat Synodus Agathensis^f. Id ipsum Synodus Turonensis^g, cuius Ecclesię Gregorius Episcopus non vt de re statuta recens, sed quę seruaretur antiquitus, hęc ait^h de Urbico Episcopo Aruernensi: Hic fuit ex Senatoribus conuersus, vxorem habens; quę iuxta consuetudinem Ecclesiasticam, remota a consortio sacerdotis, religiose viuabat.] Idemq. alibiⁱ refert, Maclianum Regis Britannorum fratrem factum Episcopum, potiturum post mortem fratris regno, cum vxorem quam dimiserat recepisset, fuisse ab Episcopis

CONIUGATI
ORDINATI AB-
STINERE A
CONIUGIJS-

SI.

^c Conc. Arelat.
2. c. 2.

^d Siric. epist. ad
Himerium c. 7.

^e Innoc. Papa
epist. 3. ad Exa-
per. c. 1.

^f Conc. Agath.
cap. 9.

^g Concil. Turon.
non. 1. can. 1. 2.

^h Greg. Turon.
hist. Fran. lib. 1.
c. 44.

ⁱ Greg. hist. lib.
4. c. 4.

excommunicatum. In secunda enim Synodo Turonensi^k statutum istud etiam reperitur: Si inuentus fuerit presbyter cum sua presbytera, aut diaconus cum diaconissa, aut subdiaconus cum sua subdiaconissa; annum integrum excommunicatus habeatur, & depositus ab omni officio clericali, inter laicos se obsecrare cognoscat.] Presbytera vero mulier, diaconissa, vel subdiaconissa, sic dictę a munere mariti, erant ipsorum coniuges, quas reliquerant: verum earum non dico carnali actu, sed vel leui concupiscentia affici, culpę non mediocri dabatur, vt habetur declaratū exemplo Vrsini presbyteri, quod sanctus Gregorius scribit his verbis^l: Hic ex tempore ordinationis suę, presbyteram suam vt sororem diligens, sed quasi hostem cauens, ad se propius accedere numquam sinebat; eamq. sibi appropinquare nulla occasione permittens, ab ea sibi communionem funditus familiaritatis abscederat.] et paulo post:

^k Conc. Turon.
2. can. 20.

^l Gregor. Dial.
lib. 4. c. 11.

Hic venerabilis vir, cum longam vitę impleisset atatem, anno quadragesimo ordinationis suę, inardescente grauius febre correptus, ad extrema deductus est. Sed cum eum presbytera sua conspiceret solutis iam membris in morte distentum; si quod adhuc ei vitale spiramen inesset, naribus eius apposita curauit aure dignoscere. Quod ille sentiens, cui tenuissimus inerat flatus, quantulo nisu valuit vt loqui potuisset, inferuescente spiritu, collegit vocem, atque erupit dicens: Discede a me mulier: adhuc igniculus viuuit: paleam tolle.] hoc igitur exemplo quisque perpendat, quanto studio coniugati ad ordines semel assumpti, coniugum cauerent consuetudinem. Ad hęc insuper alia complura essent addenda in eam sententiam, sacrorum Conciliorum decreta, Patrum testimonia, ac Sanctorum denique exempla: at quoniam de his millies agendi in Annalibus opportunior occasio aderit, putauimus hęc in presentiarum suffice-

qui vnus vxoris coniugio obligati, ad sacros ordines essent assumpti.

XXVII.

Hæc quantumlibet omni ex parte firmissima sint: tamen quoniam Apostoli verba non de his qui coniugati tunc essent, sed de illis potius qui vnica tantum habuissent vxorem, nec bigami essent, ad sacerdotale munus cooptandis, communi consensione Patres omnes ferme sunt interpretati: quæ de ea re fuerit antiqua Catholice Ecclesie consuetudo, ex instituto nobis agendum incumbit. Equidem si expendamus relictum Pauli verborum sensum; non aliud, quam de non assumendo ad sacerdotium bigamo, visus est statuisse. Nam cur, quæso, ordinandum præcipit vnus vxoris virum? Non certe vt excludi voluerit (quod superius satis perspicue est demonstratum) qui cælibes essent. Si vero vt rejiceret eos qui non vnus, sed plurium haberentur vxorum viri: equidem nullus eiusmodi (vt etiam dictum est) reperiri poterat in Ecclesia; nam vt quis plures simul haberet vxores, prohibebatur Christianis legibus: quandoquidem siue Iudæus, siue Gentilis, quantumlibet antequam Christiana religione initiaretur, plures coniuges habuisset; prima retenta, ceteris nuncium remittere cogebatur, si in Ecclesiam voluisset admitti. Si igitur nullus penitus, qui inter Christianos profiteretur, duarum vxorum maritus poterat inueniri: cum dicit Paulus ordinandos esse vnus vxoris viros, de illis intellexisse necesse est affirmare, qui vnica tantum, & non plures olim habuissent vxores.

XXVIII.

Quanam autem ratione bigami ab Apostolo prohiberentur ne ad Episcopatum promouerentur; res est studiosius exploranda, & eius causa altius repetenda. Diximus sæpe superius, Apostolos ea quæ ad institutionem ac bonorum morum disciplinam spectare vidissent, eadem maiori aucta scenore ex Synagoga in Ecclesiam transferre conatos esse; sicq. eadem non tantum (vt ait Tertullianus^a) reseruata manerent, verum & ampliata; vt scilicet redundare possent mores Christianæ religionis super Scribarum & Phariseorum iustitiam: At si iustitia, inquit, vtrique & pudicitia. Cum igitur (quod idem ait^b) prohiberet lex diuina sacerdotes denuo nubere, vetaretq. summum Pontificem^c ducere in vxorem viduam, vel ab alijs repudiatam, vel meretricem, sed tantummodo virginem permitteret: instituturus Apostolus in Ecclesia sacerdotes, cum constaret ea ratione quam diximus, non facile reperiri virgines Christianos ætate ad sacerdotij munus suscipiendum idoneos, ex viduis eos assumi debere præcepit, qui vnus tantum fuissent vxoris viri. Nec passus est, eos qui assumendi essent in Ecclesiam sacerdotes, esse bigamos, cum sciret in legali sacerdotio fuisse monogamos. Itaque merito Paulus, eum qui fuisset vnus vxoris vir, in Episcopum esse cooptandum, Timotheum primo, ac denique Titum admonuit.

XXIX.

At quidni hæc præstaret Ecclesia Christi, cum & Gentiles in falsa religione pene eadem consueuerint obseruare? de quibus Hieronymus^d: Flamen, inquit, vnus vxoris ad sacerdotium admittitur: Flaminica quoque vnus mariti eligitur vxor: ad tauri Ægyptij sacra semel maritus assumitur.] hæc ipse, eademq. prorsus Tertullianus^e ante ipsum. Sane quidem non tantum Episcopum, sed & viduam in ecclesie ministerium sic eligendam esse, idem Paulus ad Timotheum^f scripsit, dicens: Vidua eligatur non minus sexaginta annorum, quæ fuerit vnus viri vxor.] At quomodo passurus esset assumi in sacerdotium qui duas vel plures successiue habuisset vxores, si viduam eligendam (quod nullus est sacramenti) non nisi eam quæ fuisset vnus viri vxor, admitti voluit? Id ipsum seruatum esse antiquitus in Ecclesia, pluribus docet Tertullianus^g; qui & probro adscribit, quod aliqui bigami reperirentur præsidere. Hæc autem tam in Occidentali quam etiam in Orientali Ecclesia obseruata, Innocentius Papa^h ex traditione Apostolica sibi vindicat: quæ quidem mordicus tenuisse Apostolicæ sedis Antistites, in exemplum est S. Leoⁱ, qui, quantumlibet Ecclesia Mauritanie ob Vuandalicam cladem sacris ministris vehementer egeret, eaq. de causa (vt auctor est Victor Vti-censis^k) ad Romanum Pontificem legatos misisset, nihilominus nullatenus passus est vt ibi bigami ordinati in sacro officio ministrarent.

XXX.

Præter Apostolicas vero seruatas in Ecclesia traditiones, Ambrosius^l de eadem institutione citat Nicæni Concilij canonem, sic dicens: Cognoscimus non solum hoc Apostolum de Episcopo & presbytero statuisse, sed etiam Patres in Concilij Nicæni tractatu addidisse; neque clericum quemquam debere esse, qui secunda coniugia fortitus sit. Quomodo enim potest consolari viduam, honorare, cohortari ad custodiendam viduitatem,

At tatem, seruandam marito fidem, quam ipse priori coniugio non seruauerit? At certe multo minus idoneus est, vt virginitatem eminentissimum in Ecclesia statum quempiam colere persuadeat, qui non vnus tantum, sed duarum coniugum sit fructus voluptate. Sed adhuc eiusdem Apostolicæ institutionis aliæ ab alijs quoque afferuntur rationes. At licet exciderit, sicut & alij nonnulli, canon ille Nicæni Concilij: quidni tamen id in Ecclesia Catholica seruandum esse Patres statuissent, quandoquidem & Ariani id ipsum præstarent, vt nullo pacto bigamum quempiam ordinarent? quod satis aperte Epiphanius^a demonstrat, dum agens aduersus Ebionæos, de Iosepho Comite narrat, quod cum Ariani eum rapere vellent vt ordinarent, se bigamum esse testatus, periculum imminens euitauit. At de his, quod ad institutum pertinet, satis dictum.

Quod vero ad istorum temporum, & rerum de quibus agitur, statum spectat: constat quidem tam ex dicta, quam hoc anno Paulus ad Titum dedit, epistola, quam ex posteriori ad Corinthios scripta, multos in his Græciæ regionibus hoc tempore solitos circumuagari pseudoapostolos: de his enim hæc scribit ad Titum^b: Sunt multi inobedientes, vaniloqui, & seductores, maxime qui de circumcisione sunt: quos oportet redargui, qui vniuersas domos subuertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia, &c.] hos enim fabulas quasdam disseminasse, genealogias & quæstiones nonnullas peruulgasse tradit; quas vt vitet, aliosq. ea cauenda admoneat, ingerit. Horum vero causa, quod multa mentiti essent de Christo, Lucas scribendi Euangelium arripuisse occasionem existimatur. Sane quidem, quod non probaret quæ ab alijs scripta essent, se idcirco Euangelium scribere instituisse, ijs quæ in præfatione ad Theophilum scribit, testari videtur, dum sic ait: Quoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem quæ in nobis completæ sunt rerum, &c.] pseudoapostolos ac pseudoscriptores his fugillatos verbis a Luca, firma est Patrum sententia: id enim Origenes^c, Epiphanius^d, Ambrosius^e, & alij recentiores^f omnes affirmant. Hos fuisse Cherrinthum & Merinthum, aliosq. eiusdem farinae homines, idem Epiphanius^g tradit. Nec est quod adeo facile Græci, quos Paulus & Lucas instituebant, ad hos redarguendos vt potuissent Matthæi vel Marci Euangelij iam ante hæc tempora editis: quippe qui diuersa lingua scripsissent: nam Matthæus Hebraice & Hebræis, Marcus vero Latine atque Latinis (vt pluribus superius dictum est) suum Euangelium tradiderunt. Conueniunt temporibus & loca. nam cum testetur sanctus Hieronymus^h, Lucam in Achaia & Boeotia partibus Euangelium conscripsisse: has regiones his temporibus peragravit Paulus, cui Lucas fideliter inhærebat, vt ea quæ diximus & proxime dicturi sumus, manifeste declarant. Ex his vero Euthymiusⁱ, & si qui alij cum ipso senserunt, mendacij arguuntur, qui dixerunt, scriptum a Luca Euangelium anno decimoquinto postquam Dominus ascendit in cælum: nam nec eo tempore, nec post multos annos Lucam in Achaia cum Paulo venisse, ex his quæ superius dicta sunt, exploratissimum est.

Paulo autem hortante, ipsum scripsisse, deq. Euangelio Lucæ illum intellexisse, cum ait: Secundum Euangelium meum] tradit sanctus Hieronymus^k: ac de eodem intellexisse, cum ait: Misimus cum illo fratrem, cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias.] Verum hæc de alijs diuersis, puta Barnaba, vel Sila, dicta esse, alios existimasse, superius, cum alias de Luca egimus, habuimus mentionem. Sane quidem Tertullianus^l ante Hieronymum, Euangelium Lucæ illud fuisse, quod suum Paulus dicit, affirmat. Dorotheus^m (sed nescio vnde acceperit) iussu Petri a Luca scriptum esse Euangelium tradit. Quisnam vero ille Theophilus fuerit, ad quem Lucas suum scribit Euangelium, neminem hæcenus inuenimus definisse: putantibus nonnullis non esse nomen proprium alicuius viri, sed cognomen Christiani cuiuspiam, qui Theophilus sit cognomento dictus, sicut & Ignatius est cognominatus Theophorus. Verum enimvero si ex apocryphis veritatem aliquando expiscari conceditur; reperimus in libris Recognitionum Clementisⁿ, fuisse Theophilum nobilem ciuem Antiochenum; qui a Petro ad fidem Christianam capeffendam adductus, domum quoque suam vsui Christianorum mancipatam, in ecclesiam mutauit; in qua Petrus conuentus agens, cathedram posuit. Ad hunc igitur a Luca scriptum fuisse Euangelium, ea saltem ratio persuadeat, quod & ipse Lucas, vt ille, patria Antiochenus, ad Antiochenum conciuem, gentilem suum, de Dei Ecclesia optime meritum, illud iure conscripserit.

DE BIGAMIS
NON ORDINAN-
DIS.a Tert. de mo-
nog. c. 7.
CVR VETITIBI-
GAMI PROMO-
VERI.
b Idem ibidem.
c Levit. 21.d Hier. ad Age-
ruch. epist. 11.
ETIAM GENTI-
LES EXCLVDE-
BANT BIGA-
MOS.
e Tert. de mo-
nog. in fin.
f 1. Tim. 5.g Tert. ad vxor.
lib. 2. c. de mo-
nog. c. 10. c. 11. c. 12.
h Innoc. ad E-
piscop. Maced.
epist. 22. c. 1. 2.
i Leo epist. 87.
c. 1. in fine.k Victor de per-
sec. Vnan. lib. 1.l Ambr. ad Ver-
cellens. epistol.
25. edit. Rom.ARIANI ETIAM
BIGAMOS OR-
DINARE REC-
SARVNT.
a Epiph. bar. 30.

XXXI.

b Tit. 1.

EVANGELIVM
SCRIBENDI LV-
CÆ OCCASIO
DATA.c Orig. hom. 2.
in Lucam.
d Epiph. bar. 31.
e Ambrosius in
Luc. 1.
f Bedæ, Euth. et
alij in Luc. 1.

g Epiph. bar. 31.

h Hier. in præf.
in comment.
super Matth.

XXXII.

k Hier. de Scrip-
Eccles. in Luc.l Tertul. contra
Marc. lib. 4.
m Doroth. in Sy-
nopsi.DE THEOPHILO
ANTIOCHENO.n Clem. recogn.
lib. 10. c. 6. vlt.

VXXI

a *Cont. Apost.* Reperimus insuper apud eundem Clementem ^a in libris Constitutionum quemdam **A**
lib. 7. c. 46. Theophilum, quem auctor dicit susceptum esse Zachæo in Episcopatu Ecclesiæ Cæsariensis in Palæstina: an autem idem sit cum Theophilo Antiocheno, non possumus certum quid affirmare.

XXXIII. Sed & illud de eodem Theophilo non prætermittimus dicere, illustrem sane virum fuisse, ad quem non tantum Euangelium, sed & Acta Apostolorum idem Lucas inscripserit: nam illum honestissimo exornat titulo, dicens in præfatione Euangelij:

b *Act. 24. 26.* Optime Theophile.] eo quippe titulo Paulum Apostolum ^b nominasse constat tum Felicem, tum Festum Iudææ Præsides, ut cum ait: Optime Felix, Optime Feste] dum coram ipsis constitutus causam diceret. Sic & Tribunus militum Claudius suas litteras ad eundem Felicem Præsidem datas, quæ apud Acta habentur, eiusmodi titulo

c *Act. 23.* consignavit, dicens ^c: Claudius Lyfias optimo Præsidi Felici.] ut plane liquido appareat, solitum eiusmodi titulum impartiri nobilissimis viris, fuisseque amplissimæ dignitatis indicem, & non personæ laudem; ut absque aliquo mendacij scrupulo quibuscumque magistratibus illis fungentibus consueverit impartiri: alioqui non putandum, Paulum ea adulatione atque mendacio demulcere voluisse scelestissimum omnium Felicem, vel Festum, optimos appellando. Quamobrem accidisse existimamus, ut sicut illis temporibus ille vigeat loquendi usus, ut quique candidati hoc titulo salutarentur, Boni viri: ita magistratum iam adepti, ijdem Optimi dicerentur, unde & Optimates. De candidatis est illud Senecæ ^d ad Lucilium, dum ait: Sic illum amicum vocasti; quomodo omnes candidatos, Bonos viros dicimus; quomodo obuios, si nomen non succurrit, Dominos salutamus.] quantæ enim excellentiæ titulus esset, ut quis, Optimus, salutaretur, Traianus Imperator plane declaravit exemplo: nam (ut de eo

d *Senec. lib. 2. epist. 3.* scribit Dio ^e) cum amplissimis gloriæ titulis appellaretur; nihil tamen eum, inquit, magis quam cognomen Optimi iuuit.]

XXXIV. Sed iam ad Lucam iterum reuertamur. Inter typica ac symbolica illa quatuor Evangelistarum insignia, quæ primum Ezechielii, inde vero Ioanni Evangelistæ fuerunt diuinitus demonstrata, & a Patribus diuino plane spiritu declarata: facies bouis ob ministerium sacerdotij, a quo Lucas Euangelium auspiciatur, ab omnibus ipsi tribuitur: cum alioqui (si licet sacris profana coniungere) antiqua voce in Italia (ut auctor est

f *Varro de lingua Lat. lib. 6. de Lucae nomine et ministerio.* Varro ^f) bos Luca consueverit appellari. Plura de Luca & Euangelio ab eo conscripto summa cum laude meminit Irenæus. Sed quod antea polliciti sumus, dicere non prætermittamus, an Lucas in numerum septuagintaduorum discipulorum sit referendus, vel inter Pauli discipulos adlegendus. Epiphanius ^g expresse testatur, Lucam fuisse vnum de septuagintaduobus. Euthymius in præfatione in Euangelium Lucæ, id ipsum sentiens, nititur testimonio Origenis. Sed ubi id dixerit Origenes, non inuenimus; nisi quod in Euangelij Lucæ exordium hæc dicat: Inculcat & replicat, quoniam quæ scripturus est, non rumore cognouerit, sed ab initio ipse fuerit consecutus.] sed de horum verborum sensu dicemus postea. Dorotheus quoque in Synopsi recenset Lucam inter septuagintaduos discipulos Domini. sed haud constans est fides eius, quem constat adnumerasse inter eos complures discipulos Pauli. Demum quicumque loquentem Lucam de duobus discipulis abeuntibus Emmauntē, interpretati sunt alterum ex eis, cuius nomen non exprimitur (quod id modestiæ causa ipse tacuisse putetur) fuisse Lucam, ijdem omnes æque confirmant, ipsum fuisse ex numero septuagintaduorum discipulorum. Certe quidem si illum Cleophæ comitem in via Lucam fuisse perspicuo monstrari posset, omnis prorsus de ea re controuersia soluta esset: sed quia tantum leuissima, qui hæc agunt, coniectura agunt, res est diligentius exquirenda. Quid antiquitas

XXXV. Quamobrem quid de Luca sentiendum, a nullo securius, sicut neque certius neque verius, quam ab ipso Luca petendum est. Cum enim ipse in sua ad Euangelium præfatione aperte profiteatur, se ea quæ scripturus esset, accepisse ab ijs qui viderant, & ministri sermonis fuerant; plane declarat, se ea non vidisse, vel coram audisse, sed ab

h *Orig. contra Celsum lib. 2.* alijs,

h *Orig. contra Celsum lib. 2.* alijs,

A alijs, qui cum Domino versati essent, accepisse. Sed reddamus ipsius verba: Quoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem quæ in nobis completæ sunt rerum: sicut tradiderunt nobis qui ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis.] Ex traditione igitur, quam acceperat, ea se scribere cum manifeste testetur; certe se alium quam ex septuagintaduobus discipulis, qui cum Domino versati sunt, aliquem fuisse, manifeste significare videtur. Ioannes enim Evangelista, quod cuncta vidisset, alijs usus est verbis, sic dicens: Quod fuit ab initio, quod audiuius, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de verbo vitæ (& vita manifestata est) & vidimus, & testamur, & annunciamus vobis.] At quod prosequitur Lucas: Visum est & mihi, affecuto omnia a principio, diligenter ex ordine tibi scribere, optime Theophile] perinde est, ac si dixisset: Quæ accepimus aliorum traditione, (quod

B dixerat) visum est omnia a principio diligenter ex ordine scribere. Hæc perspicue intelligentes antiqui Ecclesiastici tractatores, absque aliqua dubitatione tradiderunt, Lucam non Domini, sed Apostolorum fuisse discipulum. Hac namque nomenclatura iterum usus est Irenæus ^a, dicens: Lucas sectator & discipulus Apostolorum.] et Tertullianus ^b ait: Porro Lucas non Apostolus, sed Apostolicus; non magister, sed discipulus utique magistrō minor; certe tanto posterior, quanto posterioris Apostoli sectator. Pauli sine dubio.] S. Hieronymus quoque in præfatione super Matthæum, Pauli discipulum Lucam appellat. Idem sentiens Theodoretus ^c hæc habet: Etenim cum non vidisset B. Lucas, in principio operis dicit se ea narrare, de quibus certior factus est. Nos autem etsi audiamus eum non vidisse quæ narrat, sed hanc doctrinam accepisse ab alijs, non minus ei & Marco credimus, quam Matthæo & Ioanni.] Lucam igitur non solum

C Pauli fuisse discipulum, sed ab ipso genitum in Euangelio, S. Hieronymus ^d testatur, dicens: Appellantur filij Prophetarum, quales & in nouo Testamento Apostoli genuerunt, Paulus Timotheum, Lucam, & Titum, multosque alios.] Hac eadem ratione & Origenes ^e existimauit Paulum nominasse inter alios Lucium (Lucam, ut ait) cognatum suum. Sed de his hæcenus: iam reliqua prosequamur.

Nicolim cum Paulus hiemis tempore peruenisset, ibi (ut existimamus) scripsit secundam epistolam ad Corinthios: ea nimirum occasione, quod cum superiori epistola anno præterito Ephesi ad eos data pollicitus esset se ad eos venturum, cum Macedonia pertransisset, nec tamen id præstitisset; se excusans, hanc secundam ad eos scripsit epistolam, qua inter alia ait: Hac confidentia volui prius venire ad vos, ut secundam gratiam haberetis; & per vos transire in Macedonia, & iterum a Macedonia venire ad vos, & a vobis deduci in Iudæam. Cum ergo hoc voluissem, numquid leuitate usus sum? aut quæ cogito, secundum carnem cogito, ut sit apud me, est, & non?] et paulo post: Ego autem testem Deum inuoco in animam meam, qui parcens vobis, non veni Corinthum.] Eadem quoque epistola, cum in primis quæ in Asia passus sit, doceat; quæ postea sit passus in Macedonia, his verbis significat: Non enim volumus ignorare vos, fratres, de tribulatione nostra, quæ facta est in Asia, quoniam supra modum grauati sumus supra virtutem, ita ut tæderet nos etiam viuere. Sed ipsi in nobis ipsi responsum mortis habuimus, ut non simus fidentes in nobis, sed in Deo, qui suscitatur mortuos, qui a tantis periculis nos eripuit.] et post multa: Cum venissemus in Macedonia, nullam requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationem passi sumus: foris pugnae, intus timores. Sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus in aduentu Titi: non solum autem in aduentu eius, sed etiam in consolatione, qua consolatus est in vobis, referens nobis vestrum desiderium, vestrum fletum, vestram æmulationem pro me, ita magis ut gauderem.]

D nire ad vos, & a vobis deduci in Iudæam. Cum ergo hoc voluissem, numquid leuitate usus sum? aut quæ cogito, secundum carnem cogito, ut sit apud me, est, & non?] et paulo post: Ego autem testem Deum inuoco in animam meam, qui parcens vobis, non veni Corinthum.] Eadem quoque epistola, cum in primis quæ in Asia passus sit, doceat; quæ postea sit passus in Macedonia, his verbis significat: Non enim volumus ignorare vos, fratres, de tribulatione nostra, quæ facta est in Asia, quoniam supra modum grauati sumus supra virtutem, ita ut tæderet nos etiam viuere. Sed ipsi in nobis ipsi responsum mortis habuimus, ut non simus fidentes in nobis, sed in Deo, qui suscitatur mortuos, qui a tantis periculis nos eripuit.] et post multa: Cum venissemus in Macedonia, nullam requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationem passi sumus: foris pugnae, intus timores. Sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus in aduentu Titi: non solum autem in aduentu eius, sed etiam in consolatione, qua consolatus est in vobis, referens nobis vestrum desiderium, vestrum fletum, vestram æmulationem pro me, ita magis ut gauderem.]

E Miserat enim Paulus Titum vna cum socijs Corinthum, collectæ causa, quam iam per priorem epistolam intimauerat. Id autem Paulus postea declarat, sic dicens: Ita ut rogaremus Titum, ut quemadmodum cœpit, ita & perficiat in vobis gratiam istam.] et inferius: Gratias autem Deo, qui dedit eandem sollicitudinem in corde Titi. Misimus & cum illo fratrem, cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias: non solum autem, sed & ordinatus est ab Ecclesijs comes peregrinationis nostræ in hanc gratiam, quæ ministratur a nobis ad Domini gloriam.] ac rursum: Misimus autem cum illis & fratrem nostrum, quem probauimus in multis sæpe sollicitum esse, nunc autem multo sollicitiorem.] Cur autem tot tantosque viros tanta sollicitudine misisset, hanc inferius assert ratio-

2. Cor. 9. nem²: Misimus autem fratres, vt ne quod gloriamur de vobis, euacuetur in hac parte, A vt (quemadmodum dixi) parati sitis: ne cum venerint Macedones mecum, & inuenerint vos imparatos, erubescamus nos, &c.] Hilari enim animo omne officiū ac studium ad eam nauandam operam Corinthij polliciti erant Tito ac ceteris discipulis a Paulo missis. Quamobrem hæc eadem epistola ista commemorans idem Paulus ait^b: Scio enim promptum animum vestrum, pro quo & de vobis gloriatur apud Macedones: quoniam & Achaia parata est ab anno præterito, & vestra æmulatio prouocauit plurimos.] Quisnam vero fuerit ille, quem tam egregijs characteribus Paulus describit, nominatq. comitem suæ peregrinationis, Lucas ne, an Barnabas, satis est dictum superius anno Domini quinquagesimoprimo, vt non sit opus eadem hic reperere. Errant autem, mea sententia, qui putarunt Tito datam esse hanc epistolam ad Corinthios perferendam, eo quod in ea dicat Paulus se misisse cum Tito & alios socios: nam B de priori Titi ad eos aduentu Paulum (vt dictum est) intellexisse, quiuis facile peruidere poterit. Nec est quod quis dicat, iterum illuc Titum esse profectum, quem Paulus (vt suo loco est dictum) e Macedonia recedens, ac secum ducens, Cretæ reliquit. Sed iam cetera, quæ ab Apostolo ea epistola ad Corinthios scripta sunt, exacte consideremus.

XXXVIII. Cum eadem epistola Paulus iterum suum ad eos pollicetur aduentum: vt veniens cuncta læta atque tranquilla reperiret; adhuc absens, miseratione commotus, inestuosum illum, quem prioribus litteris tradiderat satanæ, iam indulgens absoluit: quod ab illis ratum haberi rogat, sic dicens^c: Sufficit illi qui huiusmodi est, obiurgatio hæc quæ fit a pluribus: ita vt e contrario magis donetis & consolemini, ne forte abundantiori tristitia absorbeat qui huiusmodi est. Propter quod obsecro vos, vt C confirmetis in illum charitatem. Ideo enim & scripsi, vt cognoscam experimentum vestrum, an in omnibus obedientes sitis. Cui autem aliquid donastis, & ego. Nam & ego quod donavi, si quid donavi, propter vos, in persona Christi; vt non circumueniamur a satana: non enim ignoramus cogitationes eius.] hucusque de indulgentia Paulus. Ad hæc enim scribenda permotus fuisse videtur Titi sermone, iam (vt dictum est) ad Paulum Corintho redeuntis: qui cum omnia, quæ in ea Ecclesia agerentur, ipsum admonuisset, mærorem hominis illius satanæ traditi eidem pariter significasse videtur, pro quo etiam veniam deprecatum esse par est credere. Exemplo igitur Pauli, & auctoritate sibi in Apostolis a Christo concessa, merito sibi Ecclesia vendicat, vt peccantibus interdum indulgentiam largiatur; quam qui loco Apostolorum successerunt Episcopi, eadem ex causa soleant impartiri. Inlicitis semel pro admittis delictis (vt D res postulat) pro arbitrio sacerdotum statutis poenis, vel adhuc forte maioribus lege debitis iniungendis: cum vel ne his affectus, vel maioribus afficiendus (quod Paulum commouit) nimia tristitia poenitens absorberetur; hac, vel alia quacumque ex causa id expedire visum fuerit (vt fecit Apostolus) eas indulgendo remittere iidem Episcopi consueuerunt.

XXXIX. Frequens eius rei vsus in Ecclesia reperitur, cum persecutionum temporibus lapsi Fideles, ad Ecclesiam redeunt, exomologesimq. facientes, indulgentiam vel de iniuncto vel de iniungendo poenitentiae tempore, quo extra communionem in afflictione agere deberent, instanter deprecabantur: et quo minus se eam assequi ob facinorum magnitudinem diffiderent, commendatitijs sanctorum litteris, qui fidei causa in carcere detenti essent, eam promereri studebant. Id quidem est quod E Tertullianus^d ad martyres in carcere positos scribit his verbis, ipsam indulgentiam pacem appellans: Quam pacem quidam in Ecclesia non habentes, a martyribus in carcere exorare consueuerunt.] non quidem quod illi hanc ipsis præstarent indulgentiam, sed quod pro illis libellos supplices ad Episcopos darent, prout Cyprianus multis exemplis declarat: vt in primis cum ad martyres, qui plusquam fas esset, visurparent, ac præpropere peterent pro lapsis indulgentiam, sic scribit^e: Illi (quibus lapsi sunt scilicet) contra Euangelij legem, contra vestram quoque honorificam petitionem, ante actam poenitentiam, ante exomologesim grauissimi atque extremi delicti factam, ante manum ab Episcopo & clero in poenitentiam impositam, offerre lapsis pacem, & Eucharistiam dare, id est, sanctum Domini corpus profanare audeant, &c.] negandam prorsus esse, si vi quadam atque procacia peteretur, tam ipsius Cypriani

A Cypriani^a quàm Cleri Romani^b declarant epistolæ, ac præsertim liber a Cypriano scriptus de lapsis. Sed sicut aliquibus importune vel inofficose petentibus vigor sacerdotalis resistere videbatur, ita humiliter submissequ. indulgentiam efflagitantibus pastoralis commiseratio, cum præsertim temporis ratio postularer, præsto erat: quod sæpius idem auctor demonstrat, dum Nouatianos suis scriptis exagitat, vt ea potissimum epistola docet, quam eius argumenti, nimirum de indulgentia lapsis danda, ad Cornelium scripsit^c. Sed & in Magno Nicæno Concilio^d statutum reperitur, vt pro animi ardore, quo quis susceperit iniunctam peragere poenitentiam, possit Episcopus indulgentiam, ne præstitutum integrum tempus perfoluere teneatur, illi præstare. Sunt & alij de eadem re diuerforum Conciliorum canones; sed de his alias.

At redeamus ad Paulum: qui quantumlibet benignum ac indulgentem cum Corinthio sic nequiter lapso se præberet, quod nimirum ille aliqua saltem ex parte de admisso scelere egisset poenitentiam: aduersus eos tamen, qui luxurijs item essent turpissime inquinati, nec poenitentiam egissent, se vindicem fore minatur, sic dicens^e: Timeo enim, ne forte cum venero, non quales volo, inueniam vos; & ego inueniar a vobis, qualem non vultis.] et paulo post: Ne iterum cum venero, humiliet me Deus apud vos, & lugeam multos ex ijs qui ante peccauerunt, & non egerunt poenitentiam super immunditia & fornicatione & impudicitia, quam gesserunt. Ecce tertio hoc venio ad vos. In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum. Prædixi, & prædico, vt præfens, & nunc absens ijs qui antea peccauerunt, & ceteris omnibus, quoniam si venero iterum, non parcam.] hæc ad eos ille: solutissimos enim in venerem fuisse Corinthios, superius dictum est.

C Iam cetera, quæ ad Pauli res gestas spectare videntur, ordine prosequamur. Eadem quippe epistola, occasione quorundam, qui iactanter nimis in magnum veritatis præiudicium aduersus ipsum se extollebant, sui Apostolatus insignia, quæ nimirum causa Euangelij passus esset, necessitate compulsus & inuitus (quod sæpius protestatur) aspicienda ob illorum oculos ponit. At quoniam quod ad graues ærumnas, quas perpeffus est, spectat, earum maior pars a Luca prætermisfi cognoscitur; eius verbis ipsa recitare, operæpretium ducimus. ait igitur^f: Ministri Christi sunt, & ego (vt minus sapiens dico) plus ego: in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. A Iudæis quinquies quadragenas vna minus accepi. Ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum: ter naufragium feci, nocte & die in profundum maris fui. In itineribus sæpe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex Gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus, in labore & ærumna, in vigilijs multis, in fame & siti, in ieiunijs multis, in frigore & nuditate: præter illa quæ extrinsecus sunt: instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum. Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? &c.]

Horum quidem complura a Luca esse prætermisfa, nemo non videt: idq. non inuidiæ vel oscitantiae causa: sed quod (vt in multis obseruauimus) non nisi ea, quibus præfens fuit, singillatim recenset, cetera vero adeo summatim, vt tribus fere verbis res gestas plurium mensium & annorum perstringat. Nam (vt nuper vidimus) Pauli g Epheso discessionem, in Macedonia commorationem, profectionem in Græciam, & nauigationem Troadem, quæ duorum prope annorum spatio esse peracta epistola eius manifeste declarant, per paucis absoluit. Sed quod ad ea quæ a Paulo recensita sunt pertinet: de Iudaica illa animaduersione, qua vndequadraginta verbera infligebantur, cum quinquies se ea Paulus affectum esse testetur, Lucas ne verbum quidem. Cumq. Paulus ter se cæsum virgis dicat; de vnica tantum virgarum animaduersione facta Philippis idem^h meminit, & de lapidationeⁱ facta Lystris. De naufragio item in hanc diem tertium passo, nihil prorsus. Sed hic & illud breuiter necessario monendum putamus lectorem; nonnullis accidisse, vt temporum ignoratione in maximos errores incidant, putantes nimirum, naufragium apud Melitam passum (quod Lucas^k narrat) vnum e tribus fuisse a Paulo enumeratis: non animaduertentes, secundam epistolam ad Corinthios longe ante illud naufragium esse scriptam. Quamobrem scrupulosa quæ videtur in historia temporum indagatio, quantum conferat ad veram atque germanam diuinæ Scripturæ interpretationem, quisque facile iudicabit. Hæc sentiens Ioannes Chry-

DE INDVLGENTIA IN ECCLESIA CONCEDI SOLITA.

ANTIQUVS INDVLGENTIA-RVM VSVS. d Tertull. ad mart. c. 1.

a Cypri. epist. 11.

XL. COMMINATIO PAULI.

e. 2. Cor. 12.

XLI.

QUAE PASSVS SIT PAVLVS.

XLII.

Act. 20.

PRÆTERMISFA A S. LVCA.

h Act. 16.

i Act. 14.

k Act. 27.

a Chryf. in epif. ad Rom. in prin. Chryfoftomus^a, & ipfe quibus in locis, quando ve Pauli epiftolæ fuerint fcriptæ, perueftigans, hæc ait: Proinde hunc laborem nemo extra rem, neve hanc indagacionem fuperuacaneæ curiositatis effe putet: confert enim nobis non parum ad quæftiones explicandas ipfum epiftolarum tempus.]

XLIII. Quod vero pertinet ad profundum maris, in quo fe nocte ac die fuiſſe Apoſtoluſ tradit: cum multæ de ea re afferantur interpretationes: accipe, ſi non diſplicet, quod apud

b Beda lib. quaſ. 9. 3. tit. 8. col. 301. DE PROFUNDO MARIS. Bedam^b legitur ex Theodoro, fuiſſe eo nomine teterrimum omniũ carcerem Cyzicenum, qui ex eo quod altiffimus eſſet, adeoq. deorſum depreſſus, merito Profundum maris ſit dictus: porro illi ſimilis erat Athenis famoſiffimus carcer, Barathrum appellatus, vel qui Syracuſis, Latomiæ nominatus, & qui Romæ nuncupatus eſt Tullianus, aliqua ex parte eidem comparandus: hi enim nominatiſſimi omnium habentur.

At licet neque in Actis a Luca conſcriptis, nec in epiftolis Pauli habeatur aliqua mentio de Pauli aduentu Cyzicum: tamen cum conſtet eum veniſſe Troadem, Cyzicum itidem in Propontide ſitum conſcendiſſe, par eſt credere. nam cum, Strabonis^c ſententia, ea ciuitas ob magnitudinem, pulchritudinem, & legum bonitatem, bello pauci. accommodata, comparari poſſet cum principibus Aſiæ vrbibus; quæq. (vt idem ait) iſdem eſſet prædita ornamentis, quibus Rhodiorum, Maſſilienſium, & Carthagenenſium nobiliſſimæ ciuitates; a Paulo non fuiſſe eam neglectam, æquum eſt exiſtimare. Quæ ergo ibi grauiffima paſſus eſt, inter eas adnumerat tribulationes, quas

d 2. Cor. 1. omniũ vehementiſſimas in Aſia ſe eſſe perpeſſum, in eadem dicit epiftola^d. Nec quemquam moueat, quod de carceribus ſuperius habuerit mentionem, dicens: In carceribus abundantius.] nam & de plagis acceptis itidem cum meminiffet, quæ generatim complexus erat, poſtea ſpeciatiim enumerat. Sed quod diuerſa ſit de profundo maris diuerſorum ſententia, lector quid velit ſentiat.

XLIV. Poſt recentitas denique quas paſſus eſt poenas; eadem, quam diximus, occaſione,

e 2. Cor. 11. quod ante annos quatuordecim ad tertium cælum^e raptus, viſiones & reuelaciones acceperit, narrat; de quibus nos ſuo loco ſuperius egimus, anno nimirum Domini quadrageſimoquarto, quo contigerunt. Cum vero ad Corinthios epiftola ſcripta, Paulus, quod ſæpe pollicitus erat, iterum ſpondet, Corinthum ſe eſſe venturum: tertium hunc eſſe ſui Corinthum aduentum, ipſe iterum eadem epiftola teſtatus eſt, dicens^f: Ecce tertio hoc paratus ſum venire ad vos.] et in fine iterum: Ecce tertio hoc venio ad vos.] Verum cum neque ex Luca in Actis, nec alibi in eiufdem Pauli epiftolis de ſecundo eius Corinthum aduentu mentio habeatur: fortaffe ſic accidit, vt quem-

g Act. 20. admodum de ſe teſtatur idem Paulus triennio^g maniffiſſe Ephēſi, cum tamen non ſemper ibi conſederit, ſed ad alias Aſiæ ciuitates profectus Euangelium prædicans (quod

h Act. 18. 19. Lucas^h teſtatur) Ephēſum reuerſus, ſic a primo ſuo ad illõs aduentu triennio maniffiſſe: ita etiam, dum ſcribit Lucasⁱ Paulum annum & ſex meſes maniffiſſe Corinthi, non intelligendum ſit, vt numquam per illud tempus inde receſſerit, ſed ad alias propinquiores Achaia ciuitates ipſum migraffe, atque iterum redeuntem, dictum tempus expleſſe: alio enim hæc quam dicto ſenſu accipi non poſſe, qui cuncta exacte perlegerit, æque conſentiet.

i Act. 18.

XLV. De reliquis Pauli rebus geſtis per tres meſes, quibus (vt Lucas^k ait) maniffiſſe in Græcia (intelligens per Græciam regiones omnes quæ ab Achaia vſque in Illyricum interiacent) ea tantum habemus expreſſa, quæ idem ipſe Paulus ſcribens ad Romanos^l his

k Act. 20. *l Rom. 15.* verbis ſignificat: Non enim audeo aliquid loqui eorum quæ per me non effecit Chriſtus in obedientiam Gentium, verbo & factis, in virtute ſignorum & prodigiorũ, in virtute Spiritus ſancti: ita vt ab Hieruſalem per circuitũ vſque ad Illyricum repleuerim Euangelium Chriſti.] ſed quam rationem habuerit in prædicando, mox ſubdit: Sic autem prædicauim Euangelium hoc, non vbi nominatus eſt Chriſtus, ne ſuper alienum fundamentum ædificarem: ſed ſicut ſcriptum eſt: Quibus non eſt annunciatum de eo, videbunt; & qui non audierunt, intelligent.] hæc Paulus, qui proximo iam vere in Syriã recta ſoluere, vt quam collegerat pecuniã, Hieroſolymam ad pauperes illic agentes deferret, in animum duxit: ſed inſidiantibus illi Iudæis, id facere minus licuit: quamobrẽ, vt qua venerat via, rediret in Macedoniã, iter aggreditur vna cum ſuis. hæc enim Lucas^m paucis deſcribit, ſic dicens: Cũ feciſſet mentes tres, factæ ſunt illi inſidiæ a Iudæis nauigaturo in Syriam: habuitq. conſiliũ, vt reuerteretur per Macedoniã.]

m Act. 20. Sed

A Sed antequam Paulus rediret in Macedoniã, Corinthum verſus iter direxiſſe, ac Cencreas (quod eſt nauale Corinthiorum) perueniſſe, ibiq. ſcripſiſſe ad Romanos, Origenes^c exiſtimauit, qui ait: Illud haud abſurde admonebimus, quod videtur hanc epiftolam de Corintho ſcribere: et alijs quidem pluribus indiſijs, euidentius autem ex eo quod dicit: Commendo autem vobis Phœben ſororem noſtram, miniſtram Eccleſiæ quæ eſt Cencreis (Cencreæ enim dicitur locus Corintho vicinus, immo prorfus ipſius Corinthi) et ex hoc ergo apparet de Corintho ſcripta, & alijs quidem pluribus indiſijs: euidentius tamen ex eo quod dixit: Salutatur vos Caius hoſpes meus. de quo Caio ſcribens Corinthijs meminit dicens: At gratias ago Deo meo, quod neminem veſtrum baptizauim, niſi Criſpum & Caium. Simile & deinde datur indiſium, vbi dicit: Salutatur vos Eraſtus arcarius ciuitatis. de quo **B** Eraſto ad Timotheum ſecundam ſcribens dixit: Eraſtus remanſit Corinthi.] hæc Origenes, ex quibus eam epiftolam ad Romanos apud Corinthum ſcriptam eſſe concludit; cui nos etiam aſſentimur. Antequam igitur cetera Pauli itinera relegamus; in his quæ ad Romanos ſcribit, & ad hiftoricam veritatem ſpectare cognoſcuntur, paululum immoremur.

Ad Gentiles potiſſimum, qui Romæ erant credentes, hanc Paulus ſcripſit epiftolam: quod quidem ex verbis ipſius liquido conſtat: ſic enim ait in eius exordio^b: Sæpe propoſui venire ad vos (& prohibitus ſum vſque adhuc) vt aliquem fructum habeam in vobis, ſicut & in ceteris Gentibus. Græcis ac barbaris, ſapientibus & inſipientibus debitor ſum.] et prope finem^c: Audacius autem ſcripſi vobis, fratres, ex parte, tamquam in memoriam vos reducens: propter gratiam quæ data eſt mihi a Deo, vt ſim miniſter Chriſti Ieſu in Gentibus, teſtificans Euangelium Dei, vt fiat oblatio Gentium accepta & ſanctificata in Spiritu ſancto.] At qualis eo tempore eſſet ſtatus Romane Eccleſiæ, eodem prædicante audiamus; hæc enim ait^d: Primum quidem gratias ago Deo meo per Ieſum Chriſtum pro omnibus vobis, quia fides veſtra annunciat in vniuerſo mundo.] ac rurſum^e: Certus ſum autem, fratres mei, & ego ipſe de vobis, quoniam & ipſi pleni eſtis dilectione, repleti omni ſcientia, ita vt poſſitis alterutrum monere.] ac demum^f: Veſtra obedientia in omnem locum diuulgata eſt. Gaudeo igitur in vobis.]

His igitur patet, iam florentiſſimam fuiſſe Romanorum Eccleſiam, ac mirifice propagatam, atque adeo auctam, vt eius fides annuncietur in vniuerſo Orbe, & quod addit, eiufdem obedientia in omnem locum diuulgata eſſet. Hæc non eis blandiens (inquit Theodoretus^g) ſed vera dicens, poſuit Apoſtolus: neque enim fieri poterat, vt quæ Romæ eueniebant, ea illos, qui in toto erant orbe terrarum, laterent. In illa enim Imperatores regiam ſuam habebant, & illinc emittebantur & qui gentibus præſent, & qui vectigalia a ciuitatibus exigent. Iam vero in illam quoque decurrebant omnes qui regalia profitebantur beneficia, & per hos omnes vbi que ſignificabatur quod ciuitas Romanorum Chriſti doctrinam perceperat.] hæc ille. Sanctus Hieronymus^h hæc magna conſideratione a Paulo eſſe dicta cognouit: vnde ait: Vultis ſcire, o Paula & Euftochium, quomodo Apoſtolus vnamquamque prouinciam ſuis proprietatibus denotarit? Vſque hodie eadem vel virtutum veſtigia permanent, vel errorum. Romane plebis laudatur fides. Vbi aliquando tanto ſtudio & frequentia ad eccleſias & ad martyrum ſepulchra concurritur? Vbi ſic ad ſimilitudinem cæleſtis tonitru, Amen reboat, & vacua idolorum templa quatiuntur? Non quod aliam habeant Romani fidem, niſi hanc quam omnes Chriſti Eccleſiæ; ſed quod deuotio in eis maior ſit, & ſimplicitas ad credendum.] hæc Hieronymus. Idem qui ſupra Theodoretusⁱ ſcribens ad ſanctum Leonem Romanum Pontificem hæc habet de Romana vrbe, & fide illius: Accedit his, quod hoc quoque, quod rerum potitur, peperit Imperium, & propria ſua appellatione eos quibus imperat impertijt: præcipue autem & inſigniter eam exornat fides, & fide dignus teſtis diuinus Apoſtolus, qui clamat: Fides veſtra annunciat in vniuerſo mundo. Si autem diuinae prædicationis, ſtatim ſuſceptis feminibus, mirabiles hos fructus & tam vberes tulit; quanam ad eam, quæ nunc in ea verſatur, pietatem laudibus celebrandam ſuffecerit oratio?] hæc ipſe.

Accidit hanc ob cauſam, quod ſicut omnes qui Romano ſubeſſent Imperio, Romanorum

XLVI.

a Orig. in præf. in epif. ad Roman. Theodor. in præf. in epif. Pauli, & alij. PAVLVS AD ROMANOS SCRIBIT.

XLVII.

b Rom. 1.

c Rom. 15.

d Rom. 1.

DE STATV ROMANAE ECCLESIAE.

e Rom. 15.

f Rom. 16.

XLVIII.

g Theodor. in epif. ad Rom. cap. 1.

h Hier. in præf. lib. 2. in epif. ad Galat.

EMINENS FIDES ROMANORVM.

i Habetur rom. 2. in fine nouæ edit.

XLIX.

in Verbo Rom. manorum appellatione nobilitati essent, secundum quod lege^a sancitum est, vt omnes **A** qui sub orbe Romano sunt, Romani ciues appellarentur: ita pariter omnes quotquot Catholica fide pollerent, Romani itidem dicerentur: eo quod fides Catholica, Romana pariter diceretur. Quod licet superius occasione Catholici nominis sit perspicue demonstratum; tamen eadem hic repetere (quod rei exigat argumentum) haud otiosum putamus; & in primis testimonium Theodosij iunioris Imperatoris sic scribentis ad Acacium^b Episcopum Berocensem: Vos probatos Romanæ religionis sacerdotes esse, manifesto argumento declarate.] Sed & ipsos hæreticos consueuisse Catholicos communi loquendi vsu itidem nominare Romanos, plura sunt exempla; vt apud Victorem Vticensem^c, cum Iocundus Arianus Episcopus ad Regis filium, Si gladio, inquit, perneris, incipient Romani martyrem prædicare.] et apud Gregorium Turonensem^d itidem de Ariano Principe: Cogitauit intra se dicens: Quia ingenium est Romanorum (Romanos enim vocant homines nostræ religionis) vt ita accidat, & non sit virtus Dei.] **B** Itemq. inferius^e de Ariano sic dicente: Si consenseris dictis meis, exercemus hodie cachinnum de hoc Romanorum presbytero] hoc est, de Catholico sacerdote: ac rursus de iisdem Arianis qui erant in Gallijs^f: Quid putatis (dicebat vnus ex illis) quod nunc isti Romani dicant.]

L. Data est huius loquendi vsus ea occasio, quod cum Romana Ecclesia Petri peculiari esset; qui (quod monstratum est sapius) sicut caput totius Ecclesiæ a Christo Domino institutus, non tantum eorum qui Romæ vel in Italia essent, sed omnium in orbe terrarum Christianorum pastor diceretur & esset; ita ipsa merito mater omnium diceretur Ecclesiarum. Sed quod insuper supra Petram, eundem & Petrum, a Christo fundatæ Ecclesiæ datum ab eodem esset priuilegium, vt portæ inferi, nempe hæreses (vt Epiphanius & alij sunt interpretati) non præualerent aduersus eam; eadem ex causa qui essent fide sincera, ac probati in omnibus Orthodoxi, iisdem Romani ab omnibus dicerentur. Nam ait Irenæus^g: Ad hanc enim Ecclesiam propter potentioris principalitatem necesse est omnem conuenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt vndique Fideles: in qua semper ab his qui sunt vndique, conseruata est ea quæ est ab Apostolis traditio.] Sicq. quod dicit Paulus de Romanis: Fides vestra annunciat in vniuerso mundo] propheticè dictum esse, Cyprianus in primis existimauit; qui ad Cornelium Papam scribens^h, hæc ait: Dum apud vos vnus animus, & vna vox est, Ecclesia omnis Romana confessa est. Claruit, fratres carissimi, fides, quam de vobis beatus Apostolus prædicauit: hanc laudem virtutis, & roboris firmitatem iam tunc in spiritu præuidebat, & præconio futurorum merita vestra contestans, dum parentes laudat, filios pro-uocabat.] hæc ipse. Sed obseruatione illud quoque, secundum Ióannem Chryso-stomumⁱ, dignum est, quod ait Apostolus: Fides vestra annunciat in vniuerso mundo.] quod scilicet, sicut Ecclesia Romana, Petro prædicante, crediderat, ita credere deberent ceteræ nationes. ait enim ipse: Non dixit, Manifestatur, sed, Annunciat.] et paulo post: Hoc solum ait, Annunciat: ac recte quidem, Annunciat: planum faciens, quod dictis nihil quicquam addendum vel demendum esset. Angeli seu nunciij hoc est opus, quæ dicuntur, ea sola deferre: ob quod & sacerdos Angelus vocatur, quod non sua ipsius, sed ea tantum nunciat, quæ ab eo acceperit, a quo delegatur. Quamquam Petrus inibi etiam prædicauit: sed illius facta, sua esse ducit: vsque adeo (quod antea diximus) inuidencia omni supra modum vacabat.] hæc ipse, exacte considerans, quod quantumlibet idem Apostolus magnis præconijs celebret Ecclesiam **E** Thessalonicensium^k, ad ipsam scribens, nihilominus nequicquam tale de illa locutus fuerit.

LL. Sed cum tam ex nuper dictis, quàm etiam ex superius enarratis de aduentu Petri Romam anno secundo Claudij Imp. constet Romanam Ecclesiam iam primitus erectam atque institutam fuisse: quænam subesse potuit causa, vt ad Romanos Paulus scribens, nullam prorsus de Petro habuerit mentionem? At multæ quidem: sed ea potissima creditur; Petrum scilicet edicto Claudij (vt dictum est) cum Iudæis semel Roma pulsus, ad externas Orbis oras prædicationem Euangelij conuertisse, & in his hactenus laborasse: quippe cum vniuersi gregis curam a Domino sibi demandatam suscepisset, & quod ipse coram Apostolis de se testatur, dicens: Elegit Deus per os meum audire Gentes verbum Euangelij, & credere] non erat eius officij, in vno loco consistere,

A stere, sed quantum homini licuisset, vniuersum peragrarè Orbem, & nondum credentes ad fidem perducere, credentes vero in fide penitus stabilire. Si enim Paulus ad prædicandum itidem Gentibus Euangelium a Deo electus erat, licet nequicquam ei vniuersi gregis cura credita esset; tamen ex his quæ Lucas scribit, vidimus eum tot prouincias circumlustrasse, ac ita (vt de se ipse testatur^a) Hierosolymis in Illyricum vsque longe lateq. Euangelium prædicasse, vt cum locum vltimus non haberet, Hispanias cogitaret: quid de Petro dicendum est, cuius præcipue muneris erat in his præ ceteris insudare? Cum præsertim non sicut in Orientalis orbis partes, sciamus ceteros Apostolos missos esse in Occidentem, vno excepto Barnaba, qui ad breue tempus Ligures docuit; vel Iacobo (si tamen consenserimus ijs qui tradunt eum cito rediturum Hispaniam penetrasse) ceterorum autem neminem esse missum, liquido appareat. Petri igitur muneris erat, vt qui iam complures Orientis prouincias prædicando Euangelium pergrassset, iam (quod reliquum esse videbatur) lustraret orbem Occidentalem, & vsque ad Britannos (quod tradunt Metaphrastes^b & alij) Christi fidem annuncians penetraret. **LII.**

Certe quidem Gregorius^c scribens ad Episcopos Numidiæ, eos ab Apostolo Petro accepisse ordinationum initia testatur. hoc est, quod & ante Tertullianus^d dicebat: Habes Romam, vnde nobis quoque auctoritas præsto est.] et Cyprianus^e Romanam Ecclesiam matricem appellat; quod non tantum Carthaginensis Ecclesia ab ea fidem accepisset, sed quæ sub ipsa continentur Mauritania atque Numidia. Et quis mirabitur hæc, cum idem Paulus hac ipsa epistola testetur, impletum esse quod prædictum in Psalmo fuerat^f: In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum? Merito igitur manifestum fuisse ait Innocentius^g ad Decentium scribens, Ecclesias in omni Italia, Gallia, Hispania, Africa, Sicilia, ac insulis interiacentibus positas, a nullo alio quàm a Petro, vel eius discipulis & successoribus institutas esse. Non est ergo quod iure quis possit de absentia Petri calumniam facere, vel de silentio Pauli mouere quæstionem; cum scribens ad Corinthios, Galatas, Ephesios, Thessalonicenses, & alios, nequicquam de ipsorum Episcopis expresse meminerit. Potuit & illud per facile accidisse (etiam si dixerimus his temporibus Petrum Romæ egisse) vt familiares alias ad ipsum Paulus eidem tabellario dederit litteras; adeo vt non opus esset per alios salutari, cui ipse, suis priuatis litteris monens, salutem plurimam impartitus esset. Hæc enim humanitatis officia inter Apostolos intercessisse, quis tam ab humanitate alienus negare præsumperit? Sed de his satis.

D Quanam autem occasione Paulus permotus scripserit ad Romanos, ex eius epistola argumento facile assequi licet; de quo hæc S. Augustinus^h: Epistola, inquit, quam Paulus Apostolus scripsit ad Romanos, quantum ex eius textu intelligi potest, quæstionem habet, vtrum Iudæis solis Euangelium Domini nostri Iesu Christi venerit propter merita operum; an vero nullis operum meritis præcedentibus, omnibus Gentibus venerit iustificatio fidei, quæ est in Christo Iesu: vt non quia iusti erant, homines crederent; sed credendo iustificati, deinceps iuste viuere inciperent. Hoc ergo docere contendit Apostolus, omnibus venisse gratiam Domini nostri Iesu Christi; quam propterea etiam gratiam vocari ostendit, quia non quasi debitum iustitiæ redditum est, sed gratuito datum.] hæc de epistolæ argumento Augustinus. Sed qua rursus occasione ita scripserit, hanc deinde affert rationem, quæ ex eadem ipsa epistola pariter intelligitur: Coeperant, inquit, nonnulli qui ex Iudæis crediderant, tumultuari aduersus Gentes, & maxime aduersus Apostolum Paulum, quod incircumcisos & a legis veteris vinculis liberos admittebat ad Euangelij gratiam, prædicans eis, vt in Christum crederent, nullo imposito circumcisionis carnalis iugo: sed plane tanta moderatione, vti nec Iudæos superbire permittat, tamquam de meritis operum legis; nec Gentes merito fidei aduersus Iudæos inflari, quod ipsi receperint Christum, quem illi crucifixerunt.] hæc tamen Augustinus. Ex his plane adducimur, vt credamus Petrum Roma absentem fuisse: nam sicut olim in Concilio Hierosolymitano Iudæos Christianos eadem ex causa tumultuantes, Apostolica auctoritateⁱ, reddita de omnibus ratione, compefcuit; haud dubium hæc eadem Romæ idem Petrus, si præsens fuisset, minori negotio præstitisset. Nisi dicere velimus, eadem omnia pro sua defensione Paulum scripsisse, quod de abrogatis legalibus sibi negotium factum esset.

LIV.

ROMANORVM
MORES PAVLV
SVGILLAT.

^a Hier. in prof.
lib. 2. in epist. ad
Rom.

^b Bern. ad Eu-
gen. lib. 4.

At quicquid sit : quantumlibet ad ipsos Paulus scribens, eosdem tantopere laudet, & ad pietatem instituat, & multis argumentis amorem suum erga ipsos testatum red-
dat : tamen non pratermittit, quo minus illos redarguat, facilitatis nimirum atque su-
perbiae, quod (vt notat Hieronymus ^a) haec fuerint peculiaria vitia Romanorum; qua
etiam Bernardus ^b exprobrat, sic dicens: Populus Romanus est. Nec breuius potui, nec
expressius tamen aperire de tuis parocianis quod sentio. Quid tam notu saeculis, quam
proteruia & fastus Romanorum? Gens insueta paci, tumultui assueta; gens immitis,
& intractabilis, & vsque adhuc subdi nescia, nisi cum non valet resistere.] haec ille: qua
nos idcirco retulisse volumus, vt quisque intelligat, non esse Romanorum virtutis, si
Romana Ecclesia semper florentissima, caput extitit omnium Ecclesiarum, & defi-
cientibus ceteris sedibus Apostolorum, ipsa permanferit inconcussa, & sicut olim, ita
& semper illibata fides ipsius in vniuerso orbe Catholico praedicetur: sed potius esse
sedis Petri tam excellentem praerogatiuam, & priuilegium eidem diuinitus impartitum.
Dei enim donum est non ex operibus ^c, ne quis gloriatur.

^e Ephes. 2.

LV.

^d Rom. 16.

Verum vt tandem de illis, quorum idem Paulus ^d in fine suae epistolae meminit, aga-
mus (id enim ad rerum gestarum historiam spectare quis dubitet?) Cum commendat
in primis Phceben ministram ecclesiae quae est in Cenchreis, opinamur eam fuisse dia-
conissam, eiusdemq. muneris & Mariam, de qua inferius ait: Salutate Mariam, quae
multum laborauit in nobis.] similiter Tryphaenam & Tryphosam; quae, inquit, laborant
in Domino.] pariterq. Persidem, de qua itidem ait: Salutate Persidem carissimam, quae
multum laborauit in Domino] quantum scilicet sexui femineo iure concessum esset.
fuisse enim quasdam ecclesiasticas functiones, quae mulierum diaconissarum essent, sa-
tis superius dictum est; ne quis putet has verbi praedicationem administrasse, quam

^e 1. Cor. 14.

FEMINIS QVI
DOCENDI MO-
DVS PERMIS-
SVS.

^f 1. Cor. 7.

^g Act. 18.

iam Paulum illis inhibuisse, cum ad Corinthios scriberet, certum est, cum dixit ^e: Mu-
lieres in ecclesijs taceant.] quibus non tantum ibi docere, immo nec interrogare qui-
dem, vt discerent, illis permisit, dicens: Si quid autem volunt discere, domi viros suos
interrogent. Turpe est enim mulieri loqui in ecclesia.] Sed hoc ipsum Chrysostomus
eo temperamento existimat intelligendum, vt non prorsus feminis Apostolus interdi-
xerit quolibet diuino sermone, sed illo tantum qui publicus haberetur: sic enim ait:
Praesidentiam, quae fit in medio ecclesiarum, illis prohibet, sedemq. in pulpito, non
doctrinae verbum; non eam doctrinae rationem, quae ad priuatum vsu pertinet, am-
putando, sed eam quae in medio fit & in communi teatro, quae ipsis congruit docto-
ribus.] haec ipse; ac merito quidem: nam quomodo vir infidelis per mulierem Fidelem
sanctus efficeretur (quod ait Paulus ^f) nisi illa ipsum docente? Habent & Acta ^g, non
tantum Aquilam Ponticum, sed & vxorem eius Priscillam, Apollo genere Alexandri-
num in fide Christiana instituisse. Sed quod ad hos pertinet: reuersos esse Romam Co-
rintho, quo a Claudio pulsi ab Vrbe abierant, satis apparet: morte enim Claudij (vt
diximus) Romam postliminio sunt reuersi qui fuerant inde illius edicto expulsi Iudaei.
at non tantum illi, sed & alij Christi fideles illinc, Nerone Imperatore creato, Romam
venerunt, & inter alios, quos nominat & salutari mandat, Tryphana & Tryphosa
nobiles Iconienses feminae a Paulo Iconij ad Christum conuersae, quarum est mentio
in Theclae Actis, quae & fidelissima esse monstrauius.

LVI.

^b Dorothe. in Sy-
nopfi.

QVI SALVTATI
SVNT A PAVLO.

ⁱ Graec. Menolog.
die 15. Mart.
& Hippol. de 72.
discip.
^l Martyrolog.
Rom. ea die.

Mandat insuper salutari & Epænetum, quem Dorotheus ^h tradit factum esse Epi-
scopum Carthaginensem; sed nulla eius rei mentio reperitur apud Africanos scripro-
res Ecclesiasticos. Post hos omnes salutem suo nomine dici mandat Andronico &
Iuniae, quos cognatos & concaptiuos appellat, ac nobiles in Apostolis, quod ad illud
munus ante ipsum adsciti fuissent: quamobrem iure creditum est, hos fuisse Christi
antiquos discipulos; quorum Andronicum factum fuisse in Pannonia Episcopum,
idem auctor tradit. Adhuc etiam Urbano & Stachi salutem dicit; quorum hunc ad
Byzantinam Ecclesiam administrandam a Petro fuisse missum, iam superius dixi-
mus. His adiecit Apellem & Herodionem, aliosq. qui ex Aristobuli essent vel ex Nar-
cissi domo. Quod vero ad Aristobulum spectat: missum illum fuisse ad regendam Ec-
clesiam in Britannia collectam, Graeci ⁱ testantur. Narcissum vero Athenarum Ecce-
siam curasse, Ampliatum Odissae, & Vrbanum in Macedonia esse creatum Episcopum,
Hippolytus ^k testari videtur: quorum omnium anniuersaria agitur commemoratio
tam a Graecis quam a Latinis trigesima prima mensis Octobris ^l. Quod ad Narcissum
spectat

A spectat, constat errasse qui putarunt Apostolum intellexisse de his qui erant ex fami-
lia Narcissi potentissimi liberti Claudij Imperatoris, penes quem (vt Suetonius ^a, Ta-
citus, ac Dio testantur) summa rerum erat. Haec facile suaderi possent; nisi consta-
ret ipsum Narcissum odio Agrippinae matris Neronis Imperatoris, ante biennium;
cum primum scilicet Nero creatus est Imperator, fuisse necatum: Tacitus ^b enim mor-
tem eius recenset sub Consulatu Asinij & Acilij. Praeter hos autem addit Rufum, Asyn-
critum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermem, Philologum, Nereum, quibus
ferme singulis certas Episcopatus sedes tribuit Dorotheus: sed quoniam eius fides im-
probatur in multis, referre omittimus. Nouissime autem salutari mandat Iuliam &
Olympiadem.

^a Sueton. in
Claud. c. 28.
^b Tacit. lib. 12.
Dio lib. 60.
^c Tacit. lib. 19.

Rursum vero, qui illis aequae salutem impertiant, recensens, ait: Salutem vos Timo-
theus adiutor meus, & Lucius, & Iason, & Sospater, cognati mei.] Porro Lucium,
quem dicit, eundem esse cum Luca, ea ratio persuadet, quod (vt eiusdem ^c Acta de-
clarant) vna cum his Paulo coniunctus erat. Sed quod eos idem Paulus cognatos ap-
pellat, sicut & paulo superius Iuniam & Andronicum: non propinquitate sanguinis,
eo quod diuersarum essent ac longe distantium regionum; sed quod eosdem in Euan-
gelio genuisset, ita dixisse, Origenes ^d existimauit: sed verius putamus, sic cognatos
eos esse nominatos, quod essent eiusdem gentis, nempe Iudaei. Nam idem superius
Iudaeos omnes cognatos suos appellat, cum ait ^e: Optabam enim ego ipse anathe-
ma esse a Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui
sunt Israelitae.] Certe si quos genuit in Euangelio, cognatos dicere voluisset, ante
omnes Caius, quem baptizauerat, & alij plures eo digni erant nomine. Sed quod
non aequae Aquilam & Priscillam, quos constat fuisse Iudaeos, cognatoru nomine exor-
net, illam puto fuisse causam, quod hi notiores esse videbantur, quippe qui alias tem-
pore Claudij Romae agebant: ceteros vero fortasse aduenas Iudaeos sic speciatim opus
fuerit demonstrasse. Scripsit Tertius Pauli discipulus, qui ei erat a manu, hanc episto-
lam, vt ipse scribens indicat dicens: Saluto vos ego Tertius, qui scripsi hanc episto-
lam in Domino.] Hunc factum esse Episcopum Iconij, Diodorus ^f Tarsensis in pri-
mis, & post eum Dorotheus testantur. Quae autem absoluta epistola, post Amen, ex
more positum, sunt subscripta, manu Pauli (quod in alijs interdum facere consuevit)
esse exarata, & tamquam appendicem addita, existimamus. Sed haec de epistola
ad Romanos.

LVII.

B theus, quem dicit, eundem esse cum Luca, ea ratio persuadet, quod (vt eiusdem ^c Acta de-
clarant) vna cum his Paulo coniunctus erat. Sed quod eos idem Paulus cognatos ap-
pellat, sicut & paulo superius Iuniam & Andronicum: non propinquitate sanguinis,
eo quod diuersarum essent ac longe distantium regionum; sed quod eosdem in Euan-
gelio genuisset, ita dixisse, Origenes ^d existimauit: sed verius putamus, sic cognatos
eos esse nominatos, quod essent eiusdem gentis, nempe Iudaei. Nam idem superius
Iudaeos omnes cognatos suos appellat, cum ait ^e: Optabam enim ego ipse anathe-
ma esse a Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui
sunt Israelitae.] Certe si quos genuit in Euangelio, cognatos dicere voluisset, ante
omnes Caius, quem baptizauerat, & alij plures eo digni erant nomine. Sed quod
non aequae Aquilam & Priscillam, quos constat fuisse Iudaeos, cognatoru nomine exor-
net, illam puto fuisse causam, quod hi notiores esse videbantur, quippe qui alias tem-
pore Claudij Romae agebant: ceteros vero fortasse aduenas Iudaeos sic speciatim opus
fuerit demonstrasse. Scripsit Tertius Pauli discipulus, qui ei erat a manu, hanc episto-
lam, vt ipse scribens indicat dicens: Saluto vos ego Tertius, qui scripsi hanc episto-
lam in Domino.] Hunc factum esse Episcopum Iconij, Diodorus ^f Tarsensis in pri-
mis, & post eum Dorotheus testantur. Quae autem absoluta epistola, post Amen, ex
more positum, sunt subscripta, manu Pauli (quod in alijs interdum facere consuevit)
esse exarata, & tamquam appendicem addita, existimamus. Sed haec de epistola
ad Romanos.

^c Act. 20.

DE COGNATIS
PAVLI.

^d Orig. in epist.
ad Rom. c. 16.

^e Rom. 9.

^f Diodor. Tar-
sen. in epist. ad
Rom. 16.
Dorothe. in Sy-
nopfi.

Antequam autem Pauli ac sociorum iter Hierosolymam versus singillatim, vt a Lu-
ca descriptum habetur, ordine prosequamur, necessarium ducimus, ea primum refer-
re, quae antequam illuc peruenerit Paulus, ibi facta esse noscuntur. Sane quod hoc an-
no (vt dicturi sumus vberius suo loco) Paulus vincus cum ad castra apud Tribunal
ductus esset, rogatus est ab eo ^g, num ipse Aegyptius ille esset qui ante hos dies tumultum
in populo concitasset, & seductos quamplurimos Iudaeos secum in desertum duxisset;
ea de mago illo hoc anno contigisse, euidentis est testimonium: quoniam vero haec
fuerint, Iosepho ea narrante, hic referre operae pretium existimamus. Sed vt sciamus
pariter, quoniam esset primis his Neronis temporibus Iudaeorum status, rem paulo
altius repetere opus esse videtur; idq. ex Iosepho, qui his verbis, vt se habuit, exacte de-
scribit ^h: Ceterum Iudaeae res prolabebantur vsque in deterius: tota enim referta erat la-
tronum receptaculis, & magicis praestigiatoribus, imperitiq. vulgi seductoribus: quo-
rum multos, sicut & latrones, Felix Praeses quotidie comprehensos afficiebat suppli-
cijs; & in his Eleazarum Dinai filium, qui non mediocrem latronum globum circa
se habebat, dolo viuum in suam potestatem redegit: data enim ei fide quod nihil ma-
li esset passurus, persuasit vt ad se veniret, moxq. vincum Romam transmisit. Cumq.
odio prosequeretur Ionatham summum Pontificem, vt admonitus ab eo saepe de ad-
ministrandis melius rebus Iudaicis, ne omnium errorum inuidia publica in ipsum
recideret (ad cuius preces hunc Procuratorem Caesar miserat) rationem excogitauit,
qua liberaretur ab eius molestis interpellationibus. Graue est enim nocendi cupidus,
si admonentur crebrius. Qua de causa Felix amicum Ionathae fidissimum Dorem, Hie-
rosolymitanum genere, induxit promissa pecunia, vt sicarios ipsi Pontifici immitteret.
Quod ille in gratiam Praesidis fecit his artibus. Quidam quasi religionis ergo in
urbem ascenderunt sicis clam succincti sub vestibus: qui permixti Ionathae famulatio,

LVIII.

Antequam autem Pauli ac sociorum iter Hierosolymam versus singillatim, vt a Lu-
ca descriptum habetur, ordine prosequamur, necessarium ducimus, ea primum refer-
re, quae antequam illuc peruenerit Paulus, ibi facta esse noscuntur. Sane quod hoc an-
no (vt dicturi sumus vberius suo loco) Paulus vincus cum ad castra apud Tribunal
ductus esset, rogatus est ab eo ^g, num ipse Aegyptius ille esset qui ante hos dies tumultum
in populo concitasset, & seductos quamplurimos Iudaeos secum in desertum duxisset;
ea de mago illo hoc anno contigisse, euidentis est testimonium: quoniam vero haec
fuerint, Iosepho ea narrante, hic referre operae pretium existimamus. Sed vt sciamus
pariter, quoniam esset primis his Neronis temporibus Iudaeorum status, rem paulo
altius repetere opus esse videtur; idq. ex Iosepho, qui his verbis, vt se habuit, exacte de-
scribit ^h: Ceterum Iudaeae res prolabebantur vsque in deterius: tota enim referta erat la-
tronum receptaculis, & magicis praestigiatoribus, imperitiq. vulgi seductoribus: quo-
rum multos, sicut & latrones, Felix Praeses quotidie comprehensos afficiebat suppli-
cijs; & in his Eleazarum Dinai filium, qui non mediocrem latronum globum circa
se habebat, dolo viuum in suam potestatem redegit: data enim ei fide quod nihil ma-
li esset passurus, persuasit vt ad se veniret, moxq. vincum Romam transmisit. Cumq.
odio prosequeretur Ionatham summum Pontificem, vt admonitus ab eo saepe de ad-
ministrandis melius rebus Iudaicis, ne omnium errorum inuidia publica in ipsum
recideret (ad cuius preces hunc Procuratorem Caesar miserat) rationem excogitauit,
qua liberaretur ab eius molestis interpellationibus. Graue est enim nocendi cupidus,
si admonentur crebrius. Qua de causa Felix amicum Ionathae fidissimum Dorem, Hie-
rosolymitanum genere, induxit promissa pecunia, vt sicarios ipsi Pontifici immitteret.
Quod ille in gratiam Praesidis fecit his artibus. Quidam quasi religionis ergo in
urbem ascenderunt sicis clam succincti sub vestibus: qui permixti Ionathae famulatio,

^g Act. 21.

DE RERVM
IUDAICARVM
STATV.

^h Ioseph. antiq.
lib. 20. c. 6. &
de bello Iud.
lib. 2. c. 12.

peremerunt hominem. Cuius facinoris quia nemo ultor extitit, inuitati hac licentia A
ficarij per singula festa ventitantes, & tela celantes, pari modo immixti turbis, alios
confodiebant propter priuatas inimicitias, alios conducti pecunia: idq. non modo in
reliquis vrbs partibus, sed & in ipso templo; nam & ibi interdum ausi sunt cades pa-
trare, ac si nihil hoc modo pietatem laderent. vnde fas est credere, Deum tanta im-
pietate offensum, auersatum esse Hierosolyma, temploq. vt non amplius puro domi-
cilio Romanos induxisse, purificaturos id flammis lustralibus; gentiq. cum liberis si-
mul & vxoribus seruitutis iugum imposuisse, quo castigatior redderentur hoc infor-
tunio. Et vrbs quidem talibus infestabatur latrocinijs.] prosequitur idem dicere de
magis populum seducentibus, verbis istis:

LIX.

MAGI SEDV-
CVNT POPV-
LYM.

Impostores autem & magi turbas illeceas post se trahebant in solitudines, pollicen-
tes se diuinitus ostensuros eis clarissima signa & prodigia: persuasq. multitudo mox B
pœnas luit dementia: retractos enim eos Felix neci dedit. Eodem tempore quidam ex
Ægypto venit Hierosolymam, vatem se esse profitens, & plebi suadens, vt secuta se in
montem Oliueti ascenderet, qui e regione vrbs ad quintum stadium est: illic enim vi-
suros suo iussu cadere Hierosolymorum moenia, ita vt per eorum ruinas aditus in ciui-
tatem pateat. Quo cognito, Felix iubet milites arma sumere; stipatusq. multis equiti-
bus ac peditibus, erumpens inuadit turbam seductam ab Ægyptio: quorum quadrin-
gentis occisis, ducentos viuos cœpit: Ægyptius autem ipse pugna elapsus disparuit.]
hæc Hierosolymis. Quid autem foris, idem narrat his verbis: Post hæc latrones rur-
sum ad rebellandum Romanis incitabant populum, dictitantes excutiendum illorum
imperium: et non assentientium vicos direptos absumebant incendijs.

LX.

ALTERCATIO
INTER IV-
DAEOS ET SY-
ROS CAESA-
REAE.

Apud Cæsaream quoque inter Iudæos habitatores & Syros de pari iure ciuitatis ri- C
xa exorta est. Nam Iudæi potiori conditione volebant esse, quod vrbs eius conditor
Herodes Rex fuerit Iudæus genere. Id Syri non inficiabantur quidem, sed aiebant vr-
bem turrim Stratonis dictam a principio; quo tempore nullum ibi Iudæum inhabitasse.
Quæ res post peruenit ad cognitionem Præsidentum, correptisq. ex vtraque parte tu-
multus auctoribus, affecerunt eos verberibus, & hoc modo seditionem compresserunt
aliquandiu. Rursus autem oppidani Iudæi freti diuitijs, per contumeliam Syros lacef-
sebant conuicio: qui tametsi inferiores quod ad facultates attinet, ferociores tamen
eo quod plurimi Romanis per ea loca militantium Cæsarienses essent & Sebasteni pa-
tria, aliquantisper & ipsi regerebant in Iudæos conuicia. Deinde ad lapides ventum est,
ita vt multi vtrinque vel sauciarentur, vel caderent: penes Iudæos tamen fuit victoria.
Felix autem vt vidit contentionem progressam vsque ad belli speciem, profiliens roga- D
bat Iudæos vt desinerent: quibus non parentibus, immisit armatos milites; multisq.
cæsis, plures captiuos fecit, & multas eorum domos diuitijs refertas in prædam con-
cessit militibus. Iudæorum vero honoratior, aut modestior, sibi ipsis timentes, ro-
gauerunt Felicem, vt militibus receptui caneret, parceretq. iam, & respiscendi facul-
tatem concederet: idq. Præses indulfit eorum precibus.]

LXI.

DISSIDIUM IN-
TER SACERDO-
TES ET PON-
TIFICES.

Subdit idem de ciuili discordia conflata inter ipsos sacerdotes atque Pontifices, sic
dicens: Per idem tempus Agrippa Rex summum sacerdotium Ismaeli contulit Phabæi
filio: et ipsi summi Pontifices dissidere cœperunt a sacerdotibus & primatibus Hiero-
solymitanorum ciuium: singuliq. incedebant stipati manu audacissimorum & seditio-
forum hominum: conflictantesq. inter se mutuis certabant conuicijs & lapidationibus:
nec erat qui compeferet, quasi vacante vrbe magistratibus. In tantum autem exarsit E
summorum Pontificum impudentia, vt auderent seruos suos in areas mittere, qui au-
ferrent debitas sacerdotibus decimas, ita vt aliqui pauperiores e sacerdotum ordine
alimentorum inopia fame deficerent. Tanto plus tum pollebat violentia seditiosorum,
quàm iustitia.] hæc Iosephus de miserrimo statu Iudæorum huius anni, quo &
Felix (vt suo loco dicemus) e magistratu abiit.

LXII.

DE ADVENTV
PAVLI CVM
EVIS TROADEM.
c. 2. Tim. 4.

Sed iam ad Paulum redeamus: qui (vt vidimus) hoc ipso anno venturus Hiero-
solymam, collectam pecuniam allaturus ad Christianos qui ibi erant paupertate
pressi, recessit Corintho: illicq. remanente^a Erasto, ceteri comitati sunt cum; nimi-
rum (ait Lucas) Sosipater Pyrrhi Berœensis, Thessalonicensium Aristarchus, & Se-
cundus, & Caius Derbeus, & Timotheus, Asiatici vero Tychicus & Trophimus. Hi
cum præcessissent, sustinuerunt nos Troade.] hæc de profectioe Corintho, & de
Pauli

A Pauli comitibus Lucas^a: qui præfens his omnibus, quippe qui erat vnus ex his qui a Act. 20.
Paulum comitabantur, exacte relegens non solum res ipsas in itinere gestas, sed &
dies fere singulos numerans, luculentam satisq. perspicuam eius peregrinationis no-
bis reliquit historiam; quam in hæc verba prosequitur: Nos vero nauigauimus post
dies Azymorum a Philippis, & venimus ad eos Troadem diebus quinque, vbi demo-
rati sumus diebus septem.] Quid vero ibi acciderit, mox subdit his verbis: Vna au-
tem sabbati, cum conuenissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat cum eis,
profecturus in crastinum, protraxitq. sermonem vsque ad mediam noctem. Erant au-
tem lampades copiosæ in coenaculo, vbi eramus congregati. Sedens autem quidam
adolescens nomine Eutychus super fenestram, cum mergeretur somno graui, dispu-
tante diu Paulo, ductus somno, cecidit de tertio coenaculo deorsum, & sublatus est
B mortuus. Ad quem cum descendisset Paulus, incubuit super eum, & complexus di-
xit: Nolite turbari, anima enim ipsius in ipso est. Ascendens autem, frangensq.
panem, & gustans, satisq. allocutus vsque ad lucem, sic profectus est. Adduxerunt
autem puerum viuentem, & consolati sunt non minime.] hæc Lucas de rebus ge-
stis Troade.

Sacram synaxim hunc conuentum fuisse, Augustinus^b in primis fugillans Priscil-
lianistas & Manichæos, testatur his verbis: Nec illud moueat, quod Priscillianista
Manichæorum simillimi ad ieiunandum die Dominico solent testimonium de Apo-
stolorum Actibus adhibere, cum esset Apostolus Paulus in Troade.] et inferius de
ipso Apostolo Paulo sic loquitur: Ascendens autem, inquit, cum fregisset panem, atque
gustasset, satisq. esset allocutus vsque ad diluculum, sic profectus est. Absit vt hoc
C sic accipiatur, tamquam solerent Apostoli Dominico die solemniter ieiunare. Vna
enim sabbati tunc appellabatur dies qui nunc Dominicus appellatur; quod in Euan-
gelij apertius inuenitur: nã dies resurrectionis Domini, Prima sabbati a Matthæo, a
ceteris autem tribus Vna sabbati dicitur; quem constat eum esse qui Dominicus postea
appellatus est. Aut ergo post peractum diem sabbati, noctis initio fuerant congrega-
ti, quæ vtique nox iam ad diem Dominicum, hoc est, ad Vnam sabbati pertinebat:
et ita eadem nocte fracturus panem, sicut frangitur in sacramento corporis Christi,
produxit sermonem vsque ad medium noctis, vt post sacramenta celebrata, rursus
vsque ad diluculum alloquens congregatos, quoniam multum festinabat, vt lucescen-
te proficisceretur Diminico die. Aut certe si in Vna sabbati non per noctem, sed per
diem hora Dominici fuerant congregati: eo ipso quod dictum est, Paulus disputa-
D bat illis exiturus alia die, expressa est causa producendi sermonis: quia fuerat exitu-
rus, & eos sufficienter instruere cupiebat. Non ergo solemniter die Dominico ieiuna-
bant: sed necessarius sermo, qui studij feruentissimi audiebatur ardore, reficiendi cor-
poris causa interrumpendus esse non visus est profecturo Apostolo, qui eos propter
alios suos vsquequaque discursus, vel numquam, vel rarissime visitabat: præsertim
quia tunc ex illis terris (sicut consequentia docent) ita discessurus erat, vt iã non esset
eos in carne visurus. Ac per hoc magis ostenditur Dominicis diebus solita illis non
fuisse ieiunia; quia ne hoc crederetur, curauit scriptor libri causam producendi ser-
monis exponere: vt sciremus, si aliqua necessitas oriatur, vrgentiori actioni non esse
prandium præferendum: quamuis ab istis audiffime audientibus, & ipsum fontem
cogitantibus profecturum, atque ideo magna siti non aquæ, sed verbi, sine satietate
E quicquid influebat haurientibus, non tantum carnale prandium, verum etiam coena
contempra est. Sed tunc, quamuis Dominico die solita illis ieiunia non fuissent, non
erat tamen Ecclesiæ tam insignis offensio, si aliqua tali necessitate, qualem Apostolus
Paulus habuit, die toto Dominico vsque ad medium noctis, vel etiam vsque ad dilu-
culum reficere corpora non curarent.] hæc sunt quæ de eo sacro conuentu disputat
Augustinus, cui Beda^c ac ceteri Orthodoxi scriptores assentiuntur.

Quod autem S. Augustinus eam panis fractionem, non tantum sacræ, sed commu-
nis etiam mensæ vsui applicari posse significat; cum nec de incidendo panem, sed
frangendo dumtaxat, in diuinis Scripturis sit mentio: plane indicatur, viguisse apud
Iudæos eam consuetudinem, vt conficientes panes, eos incisionibus in particulas plu-
res signatos coquerent: quod quidem ex Rabbinis rerum Iudaicarum antiquarum pe-
rito accepimus; eos sic incisos coquere solitos panes, vt sic ad esum non esset opus illos
incidere

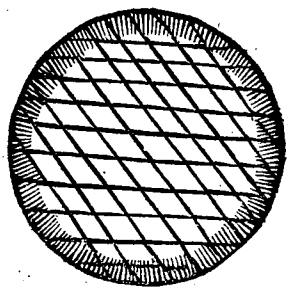
LXIII.

b Aug. epist. 86.
PAVLVS SYNA-
XIN TROADE
HABVIT.

c Beda in Act.

c. 20.
LXIV.

incidere, sed solum frangere; sicuti facere solent etiam hodie in placentis azymis ea plane figura, qua expressas eas hic vides.

Indeq. euenisse putamus quod de buccellis comedendis in iisdem diuinis Scripturis frequens mentio reperitur. Sicut etiam apud Romanos constat fuisse vsu receptum, vt panem quemlibet, placentamve, quadrifida decussatum incisione, ad diuidendum postea in partes quatuor, coquerent; cuius singulae partes, quadræ nominarentur, non quod quadratam figuram referrent, sed quod quarta pars panis esset. Habes enim id in primis a Virgilio in Moreto descriptum his versibus, cum agit de conficiente panem:

Format opus, palmaq. suum dilatat in orbem,
Et notat expressis aquo discrimine quadris.] Sed & de iisdem quadris Horatius a:

Qui dicit & clamat, Victum date. succinit alter,
Et mihi diuiduo findetur munere quadra.] et Martialis b:

Nec te liba iuuat, nec secta quadra placentia.] & alibi c:

Libetur tibi candidas ad aras
Secta plurima quadra de placentis.] et Iuuenalis d:

Vt bona summa putes aliena viuere quadra.] licet pro mensa alij quadram ac-

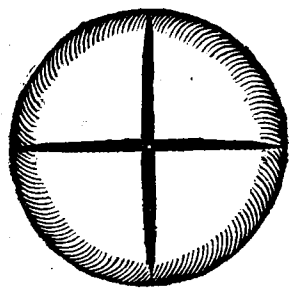
ceperint, sicut & in illo Virgilij e:
patulis nec parcere quadris.]

Ceterum, teste Varrone f, tempore dictorum poetarum mensæ solebant esse rotundæ, & non quadratæ, vnde & complures poetæ orbem posuere pro mensis: quod antiqua marmora docent, exhibentia mensas orbiculares. Sicut & ex iisdem dictis errare mihi videntur, qui discos ad desuper incidendum edulia positos, quadras dictos esse putarunt. Ad ea rursus quæ dicta sunt, Athenæus g locuples testis accedit, dum ait: Blomilios panes vocari dicunt habentes incisiones, quos Romani quadratos vo-

cant.] Adstipulatur egregie & Hesiodus h, vbi hæc habet Græce:

ἀρτον διπνήσας τετρατροφον ὀκτάβλωμον] Latine sic:
Panem quadrifidum cœnatus morsibus octo.]

LXV. Sed describenda hic ex antiquis imaginibus sculptis eiusmodi panis decussati forma, quam sic exhibent quæ hæctenus visuntur Romæ vetera monumenta.

Ita enim sculpta extat in Sigmate illo quod apud S. Chrysogonum est, formis expresso a Fulvio Ursino, vbi astans minister singulis accumbentibus singulos panes ex canistro præbet. In Marmorario apud S. Laurentium in Lucina aliud huic simile spectare licet: sed & in sarcophago operis Christiani in ecclesia S. Sebastiani, in cœmeterio Callisti, cophini sic efformatis panibus pleni habentur insculpti: et alijs in locis memini me vidisse, sicut in ecclesia S. Clementis veteri pictura redditos. Quod igitur in iisdem Christianorum monumentis itidem contingat panes eodem modo efformatos inspi-

cere;

A cere; plane significatur, eundem Gentilium morem illis signis decussandi panes antequam coquerentur, ab ipsis Christianis, quod typus crucis iisdem signis exprimeretur, religiose esse susceptum: id enim ex ijs quæ S. Gregorius a in Dialogis scribit, satis perspicue potest intelligi: ait enim in Martyrio monacho:

a Greg. Dialog. lib. 1. c. 11.

Dum quadam die fratres illius panem subcinericium fecissent, eiq. oblitati essent signum imprimere, sicut in hac prouincia crudi panes signo signari solent, vt per quadras quatuor partiti videantur; idem Dei famulus affuit, eisque referentibus, signatum non fuisse cognouit. Cumq. panis ille prunis esset & cineribus coopertus, dixit: Quare hunc minime signastis? Qui hoc dicens, signum crucis contra prunas fecit. Quo signante, protinus immensum crepitum panis dedit, ac si ingens in ignibus olla crepuisset. Qui dum coctus postmodum fuisset ab igne subtractus, ea cruce signatus inuentus

LXVI.

B est, quam non contactus, sed fides fecit.] hæctenus S. Gregorius. Sed & illud liquet, non solum communes panes ad esum paratos eiusmodi decussatione crucis signum exprimente a maioribus consignari consueuisse, sed & eos ad sacrum Eucharistiæ usum absque fermento confici solitos: cuius tamen diuisæ in fractione partes, non quadras, sed particulas, seu buccellas ob panis illius exiguitatem appellatas esse, superius diximus. Factum vero postea est, vt in iisdem mysticis panibus non crux tantum, sed Christus crucifixus formis redderetur expressus. At de his hæctenus, quæ occasione duplicis fractionis panis voluimus addidisse. Iam vero ad Paulum Troade profectioem instituentem redeamus.

Cum igitur quàm vehementissimo Pauli desiderio Troes affecti essent, adeo vt eius audiendi cupiditate diē noctemq. pendentes ab eius ore transegerent: non sicut Ephesij postea dixit, se non amplius ab illis fore videndū; sed pignus apud illos relinquens, spem reditus tribuit: reliquit enim apud eos penulam, atque libros, quos tamen sequenti anno ad Timotheum scribens, vt ad se mitteret, litteris b significauit, sic dicens: Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, & libros, maxime autem membranas.] Sed quænam esset Pauli penula, instituto obligati, quo glossemata elucidare polliciti sumus, nobis est explicandū. Fuisse in primis penulam, vestem ad frigus ac pluuias expellendas compositam, qua potissimum iter agentes vti consueuissent, satis explicat Ælius Lampridius c, quod & Cicero d ad Atticum scribens æque demonstrat, & Spartianus in Hadriano. Duplicisq. erant generis penulæ; villosa altera, altera vero scortea. de vtraque Martialis e, qui villosam Gaufapinam appellat, agit: sed de penula scortea primum hoc disticho:

LXVII.

D Ingrediare viam celo licet vsque sereno,
Ad subitas nusquam scortea desit aquas.]

et de penula Gaufapina:
Is mihi candor inest, villorum gratia tanta est,
Vt me vel media sumere messe velis.]

Concessisse Alexandrum Imp. senibus Romæ ad frigus pellendum vt penulis, idem qui supra auctor est Lampridius. Cessisse itidem penulas vsui oratorum, dum in foro causas agerent, his traditur apud Tacitum f: Quantum humilitatis putamus eloquentiæ attulisse penulas istas, quibus adstricti, velut inclusi, cum iudicibus fabulamur?]

DE PENVLAR VSV.

d Lamprid. in Alexand. d Cic. ad Attic. lib. 13. e Martial. epigram. lib. 14.

f Tacit. in dial. de Orat.

E Ceterum quod ad Pauli penulam spectat, alia & ab his prorsus diuersa illa erat. Quæ enim, quæso, ratio patitur, vt in itinere ipse positus, iter agentis vestem adeo necessariam ipso ferme initio peregrinationis ibi reliquerit? Rursum, quæ subijt occasio, vt dum Romæ esset in suo conducto, libero detentus carcere, vbi mansit biennio, eadem tunc egeret penula, vt eam secum Romam vt ferret, Timotheum rogarit? Quamobrem aliæ fuerunt de Pauli penula diuersaq. sententiæ: quosdam enim sensisse, eam fuisse loculos seu thecam in qua libri conderentur, tradit Ioannes Chrysostomus g: alij tamen antiquiores, per id quod penulam vertit interpretes, ex eo quod Græce habetur, φαιλόνη, volumen, Paulum significare voluisse senserunt. Vnde h Hieronymus ad Damasum scribens, hæc ait: Volumen Hebræū replico, quod Paulus φαιλόνη iuxta quosdam vocat.] sicq. Paulus ad se deferri mandauit volumen Hebræum, nempe veteris Testamentum, libros, & membranas: licet hæc inter se differant. Nam volumen chartæ in seipsum reuolutæ conficiunt: librum vero dicere consueuerunt, cum multæ papy-

LXVIII.

QUAE PAULI PENULA.

g Chrysost. in 2. ad Tim. 4. hom. 10. h Hieron. epist. 125. q. 2.

raccæ

raceæ chartæ iunctæ simul compaginantur; si autem conficerentur ex pellibus, tunc A
dicerentur membranæ. Volumen autem dici consueuisse vetus Testamentum, diuina
Deut. 17. 28. Scriptura a sæpe testatur: quod sic reuolutum esset, prout & hodie in synagogis vtun-
29. 32. tur Hebræi.
C alijs locis.

LXIX. Rursus vero penulam dici vestem sacram, apud Græcos Christianos scriptores sæ-
pius testatum habetur, sic dictam, quod vno interiectu totum ambiret sacerdotem, a
PENULA VESTIS SACERDOTALIS. φανόλιον & ὄλον, quod tota conspiciatur; quam & Latine planetam dicere consueuimus, a
πλάνης, quod circum errans totum ambiat corpus, sicut esse solent quæ antiquiores in
ecclesijs asseruantur: sunt enim de his complura testimonia, in primis Nicephori^b Epi-
scopi Constantinopolitani, qui scribens ad Leonem Tertium Romanum Pontificem,
& dona mittens, hæc ait: Symbolum autem mediatrix inter nos dilectionis misimus
fraternæ vestræ beatitudini encolpium aureum, *crucem pectoralem scilicet*, cuius vna facies
crystallum inclusum, altera picta nigello, & intus habet alterum encolpium, in quo
sunt partes honorandi ligni in figura crucis positæ; tunicam candidam, & penulam ca-
staneam, inconsutilem stolum, & semicinctia auro variegata.] hæc secundum antiquam
translationem, vt reperimus in codice scripto epistolarum Nicolai Papæ. Vertit penu-
lam interpres, quæ Græce erat φανόλιον; sicut a Philotheo Episcopo Constantinopoli-
no in commentario^c de sacris officijs edito dictum φανόλιον, casulam (quod idem est
quod planeta) vertit interpres, sic dicens: Egreditur retro sacerdos demissam portans
casulam.] et inferius voce Græca: Sacerdos aperiens sanctas portas, demissum phæno-
lium gestas.] Itemq. Metaphrastes^d in Marciano: Habet solam penulam vestem sacer-
dotalem, quæ corpus operiebat.] Verum ex his duabus recitatis sententijs, vel de volu-
mine, vel de sacra veste, alterutram quam velit lector sequatur: sed magis placet vt vo-
lumen sacræ legis intelligi debeat; tum quod Græce legatur φανόλιον, & non φανόλιον;
tum etiam, quod haud magni videretur esse negotij vel impensæ alias sacras vestes eius-
dem generis Romæ conficere, absque eo quod ex Asia eam velit per Timotheum ad se
deferri. Non sic quidem de legis volumine, quod cum sacrosanctum haberetur, haud
facile librarijs describendum committeretur. Sed iam ad ipsam die Dominico celebra-
tam synaxim Troade reuertamur.

LXX. Quantumlibet ad noctis tenebras expellendas copiosum numerum, quem Lucas^e
refert, fuisse lampadum in coenaculo collocatum, quisque iure dicere posse videatur:
tamen exploratissimum est, consueuisse Iudæos non tantum ad lumen inducendum,
tenebrasq. pellendas, lucernas incendere, sed & lætitiæ causa, cum celebritatem ali-
quam agerent, vt docet etiam Persius versibus illis alia occasione a nobis superius reci-
tatis, cum ait^f:

At cum
Herodis venere dies, vnctaq. fenestra
Dispositæ pinguem nebulam vomuere lucernæ.]

Sicq. non tantum lætitiæ causa, sed & religionis ergo, incendi ab eis consueuisse lucer-
nas, exploratissimum est. Et vt prætermittamus de candelabro aureo septem infuso-
ria habente, re omnibus notissima; testatur Iosephus^g, cum seruaretur stola pontifi-
cia in turri cui nomen erat Antonia, ibi quotidie solitam incendi lucernam. Qui quidem
vñsus in Ecclesiam dimanauit: nam non ad lucem tantum inducendam, sed ad pium re-
ligionis cultum amplificandum interdum vel in sacris adhiberi, vel aliter in honorem
numinis accendi lumina, consuetudinis fuisse, complura sunt antiquorum exempla. E
Cum enim ab ipso rerum nostrarum initio ordinem fuisse constet in Ecclesia Cerofer-
ratorum clericorum, qui & Acolythi dicebantur, cuius (vt diximus) mentio est apud
Cyprianum, Cornelium Papam, Eusebium, Romanum Concilium sub Siluestro, nec-
non Synodum quartam Carthaginensem; quorum eo ordine initiatorum clericorum
muneris erat, ad sacram mysteriorum pompam ferre accensos cereos: cumq. eadem sa-
cra, licet aliquando nocte, vt in Vigiljs, tamen clara etiam diei luce peragi consueuisse,
certissimum sit: æque exploratum habetur, adhiberi solita in Ecclesia luminaria non ad
tenebras tantum propellendas, sed ad sacri quoque cultus celebritatem illustrandam. Id
equidem in Orientis ecclesijs fieri solitum, S. Hieronymus agens contra Vigilantium
fidei desertorem, istæ Catholicis exprobrantem, plane testatur his verbis: Absque
martyrum reliquijs, per totas Orientis ecclesias, quando legendum est Euangelium,
accendant

accendant luminaria, iam Sole rutilante, non vtique ad fugandas tenebras, sed ad signū
lætitiæ demonstrandum.] hæc ipse, qui agere pergit de luminum mystico sensu.

De alijs vero locis, quod ad diurnum spectat lumen, sic dicit: Cereos autem non
clara luce accendimus, sicut frustra calumniaris: sed vt noctis tenebras hoc solatio tem-
peremus, & vigilemus ad lumen, ne cæci tecum dormiamus in tenebris. Quod si ali-
qui propter imperitiam & simplicitatem sæcularium hominum, vel certe religiosarum
feminarum, de quibus vere possumus dicere: Confiteor, zelum Dei habent, sed non se-
cundum scientiam: hoc pro honore martyrum faciunt: quid inde perdis? Causaban-
tur quondam & Apostoli, quod periret vnguentum; sed Domini voce correpti sunt.
Neque enim Christus indigebat vnguento, nec martyres lumine cereorum: et tamen
illa mulier in honorem Christi hoc fecit, deuotioq. mentis eius recipitur: et quicumque
accendant cereos, secundum fidem suam habent mercedem, dicente Apostolo: Vnus-
quisque in suo sensu abundet. Idololatrias appellas huiusmodi homines? Non diffiteor,
omnes nos, qui in Christo credimus, de errore idololatriæ venisse: non enim nasci-
mur, sed renascimur Christiani. Et quia quondam colebamus idola, num colere Deum
non debemus, ne simili eum videamur cum idolis honore venerari? Illud fiebat idolis,
& idcirco detestandum est: hoc fit martyribus, & idcirco recipiendum est.] hæc Hiero-
nymus, qui ad Riparium^a scribens, exclamat: Accensi ne, inquit, ante tumulos eo-
rum cerei, idololatriæ insignia sunt?]

Haud equidem est dubium, Gentiles etiam (quod & Iudæi pia religione agebant) in-
cendere consueuisse eadem ex causa lucernas. vnde & Iuuenalis^b:

Et matutinis operantur festa lucernis.]

C Docet hoc ipsum Tertullianus^c sapius, vt in Apologetico: Nec lucernis, inquit, diem
infringimus.] et inferius: Quam elatissimis atque clarissimis lucernis vestibula enu-
bilabat.] et ad vxorem^d meminit de ianua lucernata: necnon etiam in libro de Ido-
latria de eadem re agit; sed de eo loco inferius. De his etiam locuples testis est
Dio in Nerone, cum ait, lætitiæ & honoris causa Urbem repletam fuisse lucernis, &
festa fronde, necnon suffitibus. Sed cum hæc ipsa (vt vidimus) æque Iudæi factita-
rent atque Gentiles: cur non potius a Iudæis ea, sicut & pleraque alia, quam a Gen-
tilibus Ecclesiam mutuata esse dixerimus? Et si velimus accepta ab illis esse; quid
absurdum, si eadem in veri Dei cultum conuersa fuerunt, vt alia multa quæ superius
recensuimus?

Huiusmodi quidem pietatis officia feruentissimo studio a Fidelibus exhiberi solita
constat testimonio etiam Vigilantij dicentis, moles cereorum, Sole fulgente, accendi
solere in ecclesijs; licet ipse pium cultum derideat, perinde ac si id Fideles facerent ad
martyres illuminandos. In quem hæc iure Hieronymus: Cereos non clara luce accen-
dimus (sicut frustra calumniaris) nimirum vt hoc pietatis officio putemus martyres e
tenebris vindicari, quorum lucerna^e est Agnus. Sed mysterium docet, scilicet sic face-
re, vt (quod sequitur) noctis tenebras hoc solatio temperemus: nempe, quod ait Apo-
stolus: Nox præcessit, dies autem appropinquauit: abijciamus ergo opera tenebrarum,
& induamur arma lucis.] ac proinde (quod subdit) vigilemus ad lumen, ne cæci tecum
dormiamus in tenebris.] perstat enim in metaphora, qua superius iam quarto eundem
non Vigilantium, sed Dormitantium nominarat; & paulo superius dixerat: Tu vigi-
lans dormis, & dormiens scribis.] Vel adhuc etiam dicere possumus, quod ait: Cereos
non clara luce accendimus] non ipsum diem per lucem claram intellexisse, sed lumen
ipsum quo cerei accendantur: vt sit sensus: Non fulgenti lumine accendimus cereos (vt
tu dicis) ad illustrandos martyres. sicq. nihil de die esse locutum. Nam quonam pacto
negasse potuit, interdum a Fidelibus accendi lumina, qui paulo post de toto Oriente, vbi
ipse agebat, hæc ait: Per totas Orientis ecclesias, quando legendum est Euangelium,
accendant luminaria, iam Sole rutilante, non vtique ad fugandas tenebras, sed ad si-
gnum lætitiæ demonstrandum.] Immo & id ipsum factitari solitum in Ecclesia Hiero-
solymitana, sub qua viuebat ipse Hieronymus, Epiphanius scribens ad Ioannem tunc
temporis eius sedis Episcopum, demonstrat, dum ait: Cū venissem in villam quæ dicitur
Anablatha, vidissemq. præteriens ibi lucernam ardentem, interrogassemq. quis locus
esset, didicissemq. esse ecclesiam, &c.] accidit id quidem interdum: nam noctu non mirum
multas vidisse vbique ardentes lucernas. At nec rursus potuit Hieronymus ea dixisse
de Ecclesijs

LXXI.

NON SPERNEN-
DVS VSVS
LYMINVM.

Hier. epist. 18.

LXXII.

Iuuen. satyra
12.GENTILIBVS
COMMVNIS
VSVS LYMI-
NVM.Tertullian. in
Apolog. c. 31.
Idem ad vxor.
lib. 2. c. 6.

LXXIII.

FREQVENS EV-
MINVM VSVS.

c. Apoc. 21.

de Ecclesia Occidentali, in qua pariter accendi solita lumina interdum, S. Paulinus ipsius Aequalis docet his verbis:

Clara coronantur densis altaria lychnis, Lumina ceratis adolentur odora papyris, Nocte dieq. micant. Sic nox splendore diei Fulget, & ipsa dies caelesti illustris honore Plus micat innumeris lucem geminata lucernis.]

LXXIV. Sic pariter quod idem subdit Hieronymus: Quod si aliqui propter imperitiam & simplicitatem saecularium hominum, vel certe religiosarum feminarum, de quibus possumus dicere: Confitentur, Dei zelum habent, sed non secundum scientiam: hoc pro honore martyrum faciunt: quid inde perdis? idem est ac si diceret: Esto quod tu dicis, id eo modo quo asseris, faciant simpliciores, ut putent cereis martyres illustrandos, sicq. habeant zelum non secundum scientiam: quid tamen inde perdis? Visitatus est differendi modus Hieronymi, ut adversus haereticos pugnant, nec latum vnguem eisdem loco cedat. Ceterum eiusmodi pietatis cultum a se probari, in eodem commentario paulo inferius, & supra, eodem argumento ad Riparium scribens, aperte aequae ac libere (quod dictum est) proficitur, dum ait: Accensi ante tumulos eorum cerei, idololatriae insignia sunt? hanc ipse, Vigilantij dictum execratus. Commendant & ceteri sanctissimi Patres eius saeculi, eiusmodi a Fidelibus fieri solitas oblationes: et tantum abest ut haec fuerint simplicium officia tolerata, vel habentium zelum non secundum scientiam; ut S. Augustinus ad haec ipsa praestanda pro concione populum sit exhortatus, sic dicens: Qui possunt, aut cereolos, aut oleum, quod in cicindelibus mittatur, exhibeant.] et Paulinus his verbis:

At alij pietis accendant lumina ceris, Multiforesq. canis lychnos laquearibus aptent, Ut vibrent tremulas funalia pendula flammis.]

LXXV. Est & commentarius Euodij Vzalenfis Episcopi, cuius meminit saepius Augustinus, ubi de cereis afferri solitis ad reliquias S. Stephani, iisdemq. diuinitus in visione monstratis agit, de quo qui obtulit candelam argenteam. Deplorat Athanasius cereos a Fidelibus oblatos, sed ab Arianis sublato, & idolis incensos. Quam vero sumptuosa esse solent vasa aurea, vel argentea, vel alterius generis metallorum affabre facta ad lumina incendenda composita, ut pharicantari, lampades cum delphinis, coronae cum lilijs, candelabra, cerofranta, atque lucernae, in quibus non oleum commune tantum, vel cera, sed interdum opobalsamum vel nardinum oleum in honorem Dei vel sanctorum incenderetur, satis expressum ac saepius repetitum habetur in libello de munificentia Constantini, de donis scilicet quae nonnullis a se erectis ecclesijs contulit: quod quidem scriptum ut legitimum atque germanum Ecclesia Romana semper habuit; dicemus nos de ipso suo loco. Perseuerasse noscitur id genus vasorum usus etiam Gregorij Papae tempore: qui ad Anthemium scribens, meminit de coronis cum delphinis, alijsq. lilia habentibus furto sublatis. Nec quis miretur, si haec facta sint tempore pacis Ecclesiae, regnantibus Christianis Imperatoribus: cum constet, urgente adhuc persecutione, ecclesias uti consuevisse argenteis lucernis, atque capitulatis, quae lampades erant multa habentes capita, quibus lumina incenderentur, quorum apud Augustinum est mentio ex Actis proconsularibus.

LXXVI. At vero haec pietatis officia fuisse Deo gratissima, complura miracula, quae tum oleo dictarum lampadum, tum etiam cera e candelabris sumpta peragi consueverunt, quae alibi attigimus, certissimam fidem faciunt. Sed in praesentiarum satis esse putamus, eundem qui supra, Paulinum fidelissimum testem adducere; quem Gregorius Turonensis ex libro eiusdem, quem scripsit de rebus S. Martini, citat his verbis: Factum est autem, ut invidia tentatoris immisissum incendium domum voraci flamma combureret, & sparsum per aridas tabulas cuncta vastaret. Interea clamor ad caelum tollitur, & B. Martini auxilium imploratur. Meminit ille etiam cerae particulae a Sancti templo delatae: quae reperta, & igni iniecta, protinus cunctum restinxit incendium: nouoq. miraculo cera, quae ignem alere est solita, violentias ignis vi sanctitatis oppressit. Haec Paulinus in sexto operis sui libro versu conscripsit, accepto a sancto Perpetuo Episcopo Turonensi de his indiculo.] hucusque Gregorius. Certe quidem hac nostra aetate complura

a Paulin. in Na tal. S. Fel. LXXIV. QVAE HIERONYMI SENTENTIA VERIT.

b S. August. de temp. ser. 215.

c Paulin. in Na tal. S. Felic.

VDNDIQVE PROBATUS SACERVS LVMINARIVM. d Aug. ser. 33. de diuers. iteru. & de Ciuit. Dei lib. 22. c. 8. e Euod. de mirac. S. Steph. lib. 1. c. 2. & lib. 2. cap. 2. f Lib. 1. c. 13. g Athan. epist. ad Orthodoc. cir ca princ. h Extat tom. 1. Concil. in Siluestro. i Greg. lib. 1. in di. 9. epist. 66. k August. epist. 165.

l Greg. Turon. de mirac. sancti Martini. c. 2. prope finem.

Aplura his familia constat edita esse miracula ex ceris illis, quae ex cereo acceptae Paschali, alijsq. puris admixtae, & sacro chrismate delibatae, ac benedictione sanctificatae sunt: quae & eo quod agni, Christi typum praeserentis, haberent impressam imaginem, Agnus Dei dici consueuerunt; quas recens baptizati suspensas ferrent ad collum. Nam cum suis infantibus Gentiles bullas, ad auertendas fascinoes (ut docet Varro) re turpicula consignatas, vel aliter superstitionibus auctas, collo appenderent; ad eas abolendas (ut de multis alijs accidit) placuit, superstitione in religionem mutata, ex eiusmodi sacris ceris bullas confici, quas agni Christum praeserentis imagine insignitas geniti in Christo gestarent. Cordis item imaginem in bullis suis Gentiles ferre consueuerant, quo (ut tradit Macrobius) sic noscerent se esse homines, si corde praestarent: Christiani vero, Christi agni imagine, discerent eius exemplo esse mites & humiles corde. Sed in his non immoramur, quod sciamus R. P. Vincentium Bonardum, Magistrum Sacri Palatii collegam, nouarum ex officio scriptionum cognitorem, eiusdem argumenti eruditum scripsisse libellum.

Ceterum quis prohibet (quod saepius diximus) profana per verbum Dei sanctificata, in sacrum transferri usum? Nonne constat, ex Aegyptiorum auro & argento, Dei iussu, sacra vasa ad diuinum cultum esse conflata? Multa quidem ex superstitione Gentilitia in Christianam religionem laudabiliter esse translata, pluribus exemplis superius, Patrumq. auctoritate sunt demonstrata. Sed quod ad lampades ac cereos, de quibus est sermo, spectare videtur: quis iure calumniatur, si quae olim idolis (ut ait Hieronymus) eadem modo martyribus offerantur? Si quae etiam diebus sabbatis lucernae accenderentur in templis, non quod (ut inquit Seneca) diu egerent lumine, sed pietatis ergo; eadem in Dei genitricis honorem sint translatae? Si insuper qui in Saturnalibus cerei erogabantur, in solemnitate Occursus Domini & sanctissimae eius genitricis fuerint permutati? Quid, inquam, mirum, si inolititas apud Gentiles consuetudines, a quibus eos, quamuis Christiani effecti essent, penitus posse diuelli impossibile videretur, easdem in veri Dei cultum transferri, sanctissimi Episcopi concesserunt? Mirificum illum Gregorium Thaumaturgum id praestitisse, Gregorius Nyssenus testatur; idq. & alios factitasse, & communi Ecclesiae vsu receptum fuisse, Theodoretus affirmat. Facum vsus in sacris origo tribuitur Atheniensibus, de quibus haec apud Suidam: Lampadis tria festa agunt Athenienses, Panathenais, Vulcanalibus, Prometheis. Ister ait, Athenienses primum facibus esse vsos in Vulcani sacris, qui vsus ignis primus deprehenderit, & mortalibus demonstrarit.] haec Suidas. At si quis repetat eius rei antiquiore originem;

Dex Aegyptijs in Graecos, sicut & idolorum cultum, & omnium fere deorum nomina (ut Herodotus auctor est) fluxisse reperiet. Nam (ut idem testatur) ab eisdem Aegyptijs ab eisdem aegebatur anniuersaria die solemnitas, quae nominabatur Accensio lucernarum, cum illi noctu circa domos suas solebant accendere frequentes lucernas. Cum autem ab inolito tot saeculis vsu tam Aegyptij, quam ceteri eos imitati, diuelli vix possent; veneranda antiquitas Ecclesiastica, non sine instinctu diuini numinis, superstitionem in religionem conuertit; effecitq. ut quod impendebatur idolis, prouide in Dei cultum conuerteretur, nimirum ut in ipsa Ascensionis Dominicae nocte in honorem Domini eadem exhiberentur pietatis obsequia: sicq. non tantum in Aegypto, sed in Palaestina, alijsq. Christiani orbis Ecclesijs, ut ea nocte plures lucernae accenderentur, fuit olim pia consuetudine introductum, quod alicubi haecenus perseuerat. Testatur & Beda, de locis sanctis agens, nocte Ascensionis Domini sic montem Oliueti lampadum lumine illustrari, ut mons ardere, & cetera loca supposita viderentur. Quis insuper inique ferat, si quae olim complures Christianorum in natalijs principum consueuerunt factitare, eadem in natalijs martyrum fuerint commutata?

At quam faciles essent Christiani complures, ut haec olim Gentilium more praestando, idololatriae crimen incurrerent, fidem certam facit Tertullianus, qui in eos inuectus, sic ait exprobrans: Sed luceant, inquit, opera vestra. At nunc luceant tabernae & ianuae nostrae. Plures iam inuenies Ethnicorum fores sine lucernis & laureis, quam Christianorum.] haec Tertullianus: ex quibus poterit quisque perspicere, quam bene consultum fuit, & sicut necessario, ita & pie effectum, ut sacer vsus cereorum ac luminum a superstitione Gentilium vindicatus, veri Dei cultui fuerit consecratus; quo pietatis officio Fideles non amplius superstitionem Gentilitiam, sed diuinum numen

DE VSV SACRAE CERAE IN AGNI FORMAM EFFIGIATAE.

a Varro de lingua Latina lib. 6.

b Macrobius Saturnal. lib. 1. c. 6.

LXXVII. GENTILES RITVS CHRISTIANA RELIGIONE DEPVVATI.

c Hier. in Vigilans.

d Seneca lib. 15. epist. 66. e Festus verbo Cerei. Macrobius in Saturnal. lib. 1. c. 7.

f Greg. Nyssenus in vita S. Greg. Thaumaturgi. g Theodoretus de Euang. veritat. lib. 8. in fine. h Suidas. verb. λαμπάδες.

i Herodotus in Eusebio lib. 2. k Idem eod.

l Beda de locis sanctis c. 7.

LXXVIII. Tertullianus de Idol. c. 14.

**DIVINO MIRA-
CVLO VSVSLAM
PADVM COM-
PROBATS.
S. Greg. Dial.
lib. 3. c. 30.**

**S. Greg. Dial.
lib. 3. c. 30.**

LXXIX.

**PAVLI NAVI-
GATIO.**

**b Homer. Iliad.
c Plin. lib. 2. c.
96. & lib. 36. c.
27.**

d Act. 20.

e Strab. lib. 14.

LXXX.

**f Chrysoſtom. in
Act. hom. 43.
PAVLI CONSI-
LIVM VENIEN-
DI HIEROSOLY-
MAM.**

g Act. 21.

h 1. Cor. 9.

numen excolerent. At vt tandem rem diuino testimonio obſignatā relinquamus; hæc **A** pia religionis officia Deo eſſe acceptiſſima, non ſemel, verum multoties ipſe miraculis editis declarauit. Quorum ea breuiter hic tantum referam, quæ S. Gregorius Papa ² de rebus ſuo tempore in Vrbe geſtis ſcribit his verbis: Die vero alio cum in ea lampades ſine lumine dependerent, emiſſo diuinitus lumine ſunt accenſæ. Poſt paucos iterum dies, cum expletis Miſſarum ſolemnijs, extinctis lampadibus, cuſtos ex eadem eccleſia egreſſus eſſet, poſt paululum intrauit, & lampades, quas extinctas reliquerat, lucentes reperit: quas negligenter extinxiſſe ſe credens, eas iam ſollicitus extinxit, & exiens eccleſiam clauſit: ſed poſt horarum trium ſpatium regreſſus, lucentes lampades, quas extinxerat, iterum accenſas inuenit: vt videlicet ex ipſo lumine aperte clareſceret, quia locus ille a tenebris in lucem veniſſet.] hæc ille, cum agit de eccleſia S. Agathæ ab Arianiſ vindicata, & Catholicorū vſui reſtituta. Complura alia ac fere innumera his eſſent **B** addenda exempla diuinitus oſtenſa; ſed quoniam alio tendimus, nempe ad Paulum Troade abeuntem, hic de his finis eſto.

Peractis ſacris, atque ad lucem Paulus producto ſermone, quod opportunum iam adeſſe tempus videretur, relictis ſuis qui nauem conſcenderent, ipſe pedeſtri itinere propinquum locum, qui Aſſon eſt nominatus, peruenit, oppidum celeberrimum, portum habens aggere conſtructum, vt ab Homero ^b deſcribitur, qui & a Plinio ^c Aſſon Troadis nominatur. Qui vero antea nauigio profecti erant diſcipuli, Aſſon appellentes, illic in naui Paulum aſſumpſerunt. Scribit autem hæc Lucas his verbis ^d: Nos autem aſcendentes nauem, nauigauimus in Aſſon, inde ſuſcepturi Paulum: ſic enim diſpoſuerat ipſe per terram iter facturum. Cum autem inueniſſet nos in Aſſon, aſſumpto eo, venimus Mitylenen (*eſt ciuitas maritima in Leſbo inſula portum habens.*) et inde nauigantes **C** ſequenti die venimus contra Chium, & alia applicuimus Samū, & ſequenti die venimus Miletum. Propoſuerat enim Paulus tranſnauigare Ephesum, ne qua mora illi fieret in Aſia: feſtinabat enim, ſi poſſibile ſibi eſſet, vt diem Pentecoſtes faceret Hieroſolymis.] hæc Lucas. Quoniam enim Paulus experimento didicerat, qua in ſe filij, quos genuerat in Euangelio, charitate eſſent affecti, quippe qui ſeptem diebus ab illis Troade retentus eſſet, nec ſibi ceteris abeuntibus vna cum eis nauim conſcendere licuiſſet, ſed ab illis (vt par eſt credere) comitantibus, vix tandem diuelli potuiſſet: Hanc ob rem, ne Ephesum appellens, a Chriſtianiſ illic agentibus, multis pariter diebus detineretur inuitus, Chio nauigans, relinquens Ephesum, primo Samum, inde Miletum peruenit, quæ eſt nobiliſſima vrbs Cariæ ad mare ſita. Sed hic animaduertendum, quod Græca exemplaria aliquid amplius habent a Latinis, nimirum eos, poſtquam **D** appuliſſent Samum, commoratos eſſe Trogyllij, & ſic ſequenti die veniſſe Miletum; hæc enim in Græcis exemplaribus leguntur: *ἔν μείναντες ἐν τρογυλλίῳ.*] quæ quidem lectio haud eſt recens: nam & ijs additis Ioannem Chryſoſtomum legiſſe conſtat, ac Græcorum ceteros omnes. Porro Trogyllium eſt promontorium poſitum contra Samum, habens iuxta ſe paruam inſulam, Trogyllium itidem appellatam. Diſtare a Samo Trogyllium ſtadijs quadraginta, Strabo teſtatur ^e. Sic igitur cum proxime adiaceat Trogyllium Samo: eos primo appuliſſe Samum, ac deinde paulo vltius nauigantes ea die commoratos eſſe Trogyllij, ſequenti vero conſtat veniſſe Miletum. Studebat ille pro viribus nauigationem ſic maturare, vt ſolemnitatem Pentecoſtes ageret Hieroſolymis.

At quid ſibi vult (inquit ^f Chryſoſtomus) iſta feſtinatio? Non propter feſtum, ſed **E** propter multitudinem (interim hæc Iudæis dabat) & rapere volens inimicos, feſtinabat ſermonem annunciare.] Sed & plane declarauit euentus, cur tantopere feſtinaret Pentecoſten peragere Hieroſolymis. Sciebat enim præcurriſſe illuc ex Aſia Iudæos, qui illum accuſarent, calumniantes, ipſum aduerſus legem, templum, & populum agere; ſicq. (quod & ^g fecerunt) in eum vniuerſum populum concitarent. Nec inſuper ipſum latebant, quæ & poſtea ſibi, Hieroſolymam cum perueniſſet, ſunt ſignificata: nimirum, illos ipſos Iudæos qui receperant Euangelium ^h, quorum erat numerus multorum millium, omnes legis æmulos, pene inſenſo animo eſſe in Paulum, quod accepiſſent ipſum prædicare diſceſſionem a Moyſe. Quamobrē vt tempori inferuiret (quod & ipſe deſe teſtatur, factus Iudæis tamquam Iudæus, & ijs qui ex lege eſſent, tamquam & ipſe ſub lege eſſet, vt Iudæos, & eos qui ſub lege eſſent, lucrifaceret) ad ſolemne feſtum Pentecoſtes

A Pentecoſtes Hieroſolymam feſtinat accedere, quo declararet ſe patrias leges non adeo auerſari. Permiſſa enim ad tempus fuiſſe legalia, vt iſſdem opportuno tempore vterentur, ſi vellent, Apoſtoli, ſatis ſuperius dictum eſt: licet Epiphanius exiſtimarit, Paulum Chriſtiano more peregiſſe Pentecoſten. Sed ſi hoc ipſe mente concepiſſet; quid opus habuiſſet, vt illam Hieroſolymis ageret, tantopere feſtinare? nam ſi Chriſtiano more illud feſtum acturus erat; non Hieroſolymis tantum, ſed in omnibus eccleſijs celebrare, liberum erat. Ceterum ea ipſa quæ egit, cum Hieroſolymam perueniſſet, cuius rei cauſa (vt dictum eſt) illuc profectus ſit, aperte declarat.

Verum quod pertinet ad legalia: haud diutius ea permaniſſe, ſed hac ipſa ætate magna ex parte fuiſſe ſublata, manifeſte apparet: quandoquidem Ignatius, qui vndecimo Traiani anno, quo paſſus eſt, ſuas in itinere poſitus Romam veniens ſcripſit epiſtolas, **B** plane id admonet ſcribens ad Philippenſes ^a, ne feſtum Paſchatis agerent cum Iudæis, ſic dicens: Ad hæc conteſtor Epifcopo & preſbyteris in Domino: Si quis cum Iudæis celebrat Paſcha, aut ſymbola feſtiuitatis eorum recipit, particeps eſt eorum qui Dominum occiderunt & Apoſtolos eius.] Porro alias eſſe introductas in Eccleſiam feſtiuitates, eadem epiſtola idem ipſe declarat, ſic dicens: Feſtiuitates ne dehoneſteris.] Meminit & inferius de die Dominico: de quo & ad Magnēſianos ^b ſcribens: Poſt ſabbatum, inquit, omnis Chriſti amator Dominicum celebret diem, diem reſurrectioni conſecratum Dominicæ, reginam & principem omnium dierum.] meminit eiſdem & Ioannes ^c in Apocalypſi. Certe quidem ipſo exordio naſcentis Eccleſiæ obſeruari ceptam ab Apoſtoliſ diem Dominicam, qua ſimul ad ſacram ſynaxim conuenirent, argumento ſunt quæ nuper de conuentu Troade ab Apoſtolo habito vna ſabbati, dicta ſunt; **C** quodq. Paulus ad Corinthioſ ^d ſcribens, vna item ſabbati pecuniam pro collecta aſſeruari præcepit. Porro fieri ſolitas collectas die Dominico, iam ſuperius diximus. Sed de die Dominico paulo inferius plura dicenda ſunt.

Quod autem ad Paſcha pertinet: placuit Petro in primam diem Paſcha transferre: **LXXXII.** non enim Pius Papa, vel Victor (vt alij putant) fuerunt eius rei auctores, cum (quod Beda ^e teſtatur) conſtet Petrum die Dominico Paſcha Romæ celebraſſe, atque id ipſum Marcum, monente eodem Petro, Alexandria docuiſſe. Quod & Proterius Epifcopus Alexandrinus ſcribens ad Leonem Romanum Pontificem ingenuè profitetur, cuius fragmentum epiſtolæ idem qui ſupra recitat Beda ^f. Manifeſte igitur Socrates ^g Nouatianus homo hallucinatur, dum ex decreto Nouatianorū confirmat eſſe debere in cuiuſque voluntatis arbitrio, quando velit Paſcha peragere; quod nulla dicat ratione conſiſtere, quando illud ſit celebrandum. Sed Nouantes Nouatianos libenter auſcultant, **D** captantes quamcumque a quouis oblatam occaſionem, ne vel in his ſubijci videantur Catholice Eccleſiæ. ſed de his alias pluribus. Exploſis igitur legalibus cærimonijs, ſic illa quæ præcipua eſſe videbantur Iudæorum feſta, Paſcha atque Pentecoſten, ex parte Apoſtoli celebrare cœperunt: vt retinenteſ nomina; quæ noua erant in illis & auguſtiora, atque illa ipſa quæ iſſdem ſolemnitatibus typice erant ſignificata, iamq. per Chriſtum impleta myſteria celebrarent. Hæc vero docuiſſe Apoſtolum, cum poſt hæc Romæ agens id ſcripſit ad Coloſſenſes ^h: Nemo vos iudicet in cibo aut potu, aut in parte diei feſti, aut neomeniæ, aut ſabbatorum, quæ ſunt vmbra futurorum, corpus autem Chriſti] complures exiſtimarunt. Non enim penitus feſta Paulum abſtuliffe, ſed (vt dictum eſt) ex parte tantum, Tertullianus ⁱ antiquitatum Eccleſiæ egregius teſtis docet his verbis: Si omnem in totum deuotionem temporum, & dierum, & menſium, & annorum eraſit Apoſtolus; cur Paſcha celebramus annuo circulo in menſe primo? cur quinquaginta exinde diebus in omni exultatione decurrimus?]

At vero nec cum ad Galatas Paulus ſcribens ^k dixit: Dies obſeruatis, & menſes, & tempora, & annos. Timeo vos, ne forte ſine cauſa laborauerim in vobis] aliud quam Iudaicas cærimonias ſugillauit. Nam Origenes, qui & iſſdē cum Tertulliano temporibus claruit, nempe Seueri Imperatoris, haud amplius quam centum quinquaginta annis a temporibus Apoſtolorum, de vtraque Pauli ſententia agens, ac fuſius diſputans contra Celſum ^l hæc ait: Accommodatiſſime, ad feſtos dies Gentilium ſcilicet arguendos, illud apud Paulum dictum videtur: Dies autem obſeruatis, & menſes, & tempora, & annos. timeo forte ne ſine cauſa laborauerim in vobis. Quod ſi quis ad hæc

LXXXI.
**DE FESTIS DIEB.
CHRISTIANO-
RVH.**

a Ignat. epiſt. 8.

b Ad Magnēſ. epiſt. 6.

c Apoc. 1.

d 1. Cor. 16.

LXXXII.
**DIES PASCHAE
TIS A PETRO
PRAESCRIPTVS.**
**e Bed. in Re-
uerſ. in Act. A-
poſt. c. 20.**
**f Bed. lib. de
rat. temp. c. 42.
g Socrat. lib. 3.
cap. 21.**

h Coloſſ. 2.

**i Tertul. aduer.
Eſſeſtic. c. 14.**

LXXXIII.
k Galat. 4.
**QVÆ DIERV
DAMNETVR OB-
SERVATIO.**

**l Orig. contra
Celſ. lib. 8.**

fortasse obiecerit vel Dominicos dies, vel parasceus, & Paschatis, vel Pentecostes tempora, quæ ex diebus utriusque constant: dicendum, perfectiorem quemque, qui pro verbi Domini ac Dei natura, dictis factisque & cogitationibus semper insistat, assiduo in Domini diebus versari, & Dominicos perseveranter agere dies, & ad recte viuendum sedulo paratiorem se reddere, & a mundi suauitatibus abstinere, &c.] pergit enim agere de Paschate, quod celebretur a Christianis, quod eo tempore immolatus sit Christus; & de Pentecoste, quod Spiritus sanctus cælitus effusus sit in Apostolos atque discipulos. Ac denique monstrat pluribus, perfectiores Christianos mente sua semper agere dies festos; esse tamen imbecilliores, qui sensibilibus indigerent exemplis, iisdemque his statutis festis manu ducendi essent ad sublimiorem perfectioremque disciplinam. quamobrem hæc subdit: Istiusmodi arbitror ubi Paulus cognouisset festi diei partem, festum id nominasse, quod præter dies ceteros festos status diebus celebraretur; & ex istiusmodi dicto aperuisse, non in parte aliqua festi diei, sed in integra quadam & indeficiente hunc esse, qui pro verbi doctrina vitam perpetuo duxerit.] De istis festis sic ex parte sublatis hæc & Gregorius Nazianzenus: Festos dies Iudæus etiam agit, verum iuxta litteram: Legem enim corpoream consecrans, ad spiritualem legem non peruenit. Festos quoque dies Gentilis agit, verum iuxta corpus.] et paulo post: Feriamur ipsi quoque, verum ut Spiritui gratum est.] et inferius, cum agit de festo Pentecostes, de quo ratione eius festi diei celebrandi a Christianis inita, hæc addit: Ob has fortasse rationes, vel his proximas, vel etiam sublimiores quasdam, magisque diuinas, Pentecostes diem Hebræorum voce colimus; quemadmodum & alios multos Hebræicos ritus obseruamus, apud illos quidem figura tenuis celebratos, a nobis autem mystice restitutos atque perfectos.] His consentientia scribit Basilus.

LXXXIV. At in his sic ex parte mutandis, ritus etiam Apostolos Ecclesiam docuisse, quibus celebrarentur, Hilarius testatur his verbis: Hæc quidem sabbata sabbatorum ea ab Apostolis religione celebrata sunt, ut his Quinquagesimæ diebus nullus neque in terram strato corpore adoraret, neque ieiunio festiuitatem spiritualis huius beatitudinis impediret: quod id ipsum extrinsecus etiam in diebus Dominicis est constitutum, qui ultra sabbati numerum per plenitudinem Euangelicæ prædicationis accedunt. Namque cum in septimo die sabbati sit & nomen & obseruatia constituta; tamen nos octaua die, quæ & ipsa prima est, perfecti sabbati festiuitate lætamur.] hucusque Hilarius. Sed & Epiphanius agens contra Aerium nebulonem, primum sacrorum statutorum dierum impugnatorem, non aliunde quam ex Apostolica constitutione obseruationem eiusmodi Ecclesiasticam tot sæculis ante præscriptam sibi vindicat.

LXXXV. Sed quam erudite & eleganter Hieronymus hæreticorum obiectiones, qui ex Apostoli verbis captiones quascumque possint calumniose admodum aucupantur, refellat, hæc accipe: Dicat aliquis: Si dies obseruare non licet, & menses, & tempora, & annos; nos quoque simile crimen incurrimus, quartam sabbati obseruantes, & parasceuen, & diem Dominicam, & ieiunium Quadragesimæ, & Paschæ festiuitatem, & Pentecostes lætitiā, & pro varietate regionum diuersa in honore martyrum tempora constituta. Ad quod qui simpliciter respondebit, dicet, non eosdem Iudaicæ obseruationis dies esse, quos nostros. Nos enim non Azymorum Pascha celebramus, sed Resurrectionis & Crucis: nec septem iuxta morem Israel numeramus hebdomadas in Pentecoste, sed Spiritus sancti veneramur aduentum. Et ne inordinata congregatio populi fidem minueret in Christo; propterea dies aliqui constituti sunt, ut in vnum omnes pariter veniremus: non quo celebrior sit dies illa qua conuenimus; sed quo quacumque die conueniendum sit, ex conspectu mutuo lætitiā maior oriatur. Qui vero oppositæ quæstioni acutius respondere conatur, illud affirmat: omnes dies æquales esse, nec per parasceuen tantum Christum crucifigi, & die Dominica resurgere, sed semper sanctæ Resurrectionis esse diem, & semper eum carne vesci Dominica. Ieiunia autem, & congregationes inter dies propter eos & a viris prudentibus institutos, qui magis sæculo vacant quam Deo, nec possunt, immo nolunt toto in ecclesia vitæ suæ tempore congregari, & ante humanos actus Deo orationum suarum offerre sacrificiū. Quotus enim quisque est, qui saltem hæc pauca, quæ statuta sunt, vel orandi tempora, vel ieiunandi, semper exerceat? hæc & alia Hieronymus, ut apparet, in sententiam Origenis, At non hi quidem sic cunctis Christianis dies æquales esse dixerunt, vt festa

Gregor. Naz. orat. in S. Pent.

Basil. in 1. Sai. c. 1. Et ad Amphiloch. de Spir. sancti. c. 27.

DE FESTIS EX PARTE MUTATIS.

Hilar. in prolog. expof. Psal.

Epiph. hæresi. 75.

Hier. in epist. ad Galat. c. 4.

QVOMODO CHRISTIANI FESTOS DIES OBSERVANT.

vt festa dies non præstet non festa: sed quod dies, in quantum dies sunt, omnes ab eodem auctore creati, eiusdem sint considerationis: tamen quod in aliquibus grandia inciderint diuina mysteria, ex his eisdem reddi celebriores constat: sicut de campis accidit, qui cum omnes æque sint terra, ille tamen nobilior habetur ceteris, in quo magis egregia sunt fata semina, vel plantatæ arbores. Quamobrem certi dies his muneribus diuinitus illustrati, celebriori cultu peragi debuerunt: cum alioqui ob immensam Dei erga mortales largitatem effusam, cum sufficere illi dies præscripti ad referendas gratias minime videantur, omnibus diebus eadem meditari omnes æque deberent.

Sed quod spectat ad sensum verborum Apostoli: complures antiquorum, ac præsertim Græcorum, exposuerunt de Iudæorum festis Apostolum agere: alij ad superstitionem Gentilium retulerunt, quod Gentiles passim distinctos haberent dies fastos, atque nefastos. In quam sententiā S. Augustinus scribens ad Ianuarium hæc ait: Non itaque dies obseruamus, annos, & menses, & tempora; ne audiamus ab Apostolo: Timeo ne forte sine causa laborauerim in vobis. Eos enim culpât, qui dicunt: Non proficiscar hodie, quia præposterus dies est, aut quia Luna sic fertur: vel, proficiscar, ut prospera cedant, quia ita se habet propositio siderum. Non agam hoc mense commercium, quia illa stella mihi agit mensem: Non plantem hoc anno vineam, quia bissextus est, &c.] Idem alibi de celebrando in Ecclesia Paschate atque Pentecoste, disputans contra Faustum hæc impugnantem, alijque in locis, ut contra Adimantum, & in Psalmum centesimum decimum, & ad Ianuarium scribens, exactam reddit rationem, consentientem ceteris antiquis rerum Ecclesiasticarum tractatoribus. Nec est quod quis moueat quæstionem, quod præter illa quæ ab eodem Paulo Apostolo dicta sunt, idem ipse rursus scribens ad Romanos sic dicat: Alius iudicat diem inter diem: alius autem iudicat omnem diem.] de cibus enim illic agi, manifestissimum est: id enim communi consensione Patres locum illum explicantes affirmant; licet S. Hieronymus contra Iouinianum agens, aliter locum illum explicare videatur. Verum iure dicere etiam quisque poterit, Apostolum de alijs quam Iudæorum festis esse locutum.

Ex his igitur ex sententia Origenis & Hieronymi recitatis, quibus dicitur, Christianos sanctiores non hanc vel illam ad diuinum cultum præscriptam habere diem, sed cunctis propensius diuinum nomen venerari; inferri posse videtur, ea potissimum ratione in Ecclesia antiquitus institutum, ut dies hebdomadæ omnes, feriæ nomine dicerentur. Non enim recens vel a Siluestro Papa primum huiusmodi est excogitata nomenclatura, quæ ab antiquioribus Ecclesiasticis scriptoribus reperitur vsurpata. Nam & Tertullianus frequenter meminit de quarta & sexta feria. Idemque ait: Nobis certe omnis dies, etiam vulgata, consecratione celebratur.] et alibi: Nos intelligimus, magis sabbatizare vos omni opere seruili semper debere, & non tantum septimo quoque die, sed per omne tempus.] Et Hieronymus ad Algasiam, cum & illud Pauli explicat: Nemo vos iudicet in parte diei festi.] Vt alios, inquit, dies festos putent, alios non festos: nobis enim, qui in Christum credimus resurgentem, iugis & æterna festiuitas est.] Accedit his illa ratio, quod sicut Iudæi Paschalem solemnitatē septem diebus comedentes azyma celebrabant, ita Christi Ecclesiæ placuit totidem dies alia ratione post Pascha solemniter agere, eamque ob causam eos ferias dicere; quarum quoniam prima erat ipsa festiuitas Paschæ, quæ mox sequitur, secunda, ac deinceps ceteræ numerarentur eodem ordine. At quoniam (ut dictum est) quolibet die primo, quem Dominicum appellandum esse maiores censuerunt, eandem Christi resurrectionis memoriam singulis agendam hebdomadis statuerunt: inde factum est etiam, ut sicut in prima Resurrectionis hebdomada dies singuli feriæ nomine dicebantur, ita sequentibus singulis hebdomadis, quod eadem repetita solemnitas videretur, eodem quoque modo ceteri hebdomadæ dies etiam feriæ dicerentur, cum præsertim Fideles horrent eosdem a dijs Gentium nominare, vel Iudaico more a sabbato primam, secundam sabbati, & sic deinceps nomen deducere.

Verum quoniam prima feria, eademque præcipua, præclarissimis insignita mysterijs, dies Dominica meruit nuncupari: idque cum factum reperitur Apostolorum temporibus (ut superius dictum est) non ab alijs quam ab ipsis fuisse statutum, atque seruari mandatum, omnes qui mente valeant, dicturos putamus. Actum est superius de diei Domini prærogatiuis, quarum in Synodo coram Theophilo sexto Antiochenæ

LXXXVI. DE SENSU VERBORVM APOSTOLI. August. epist. 119. Et in Enchir. c. 79.

August. contra Faust. lib. 3. cap. 11. Idem contra Adimant. c. 16. d. Epist. 119.

Rom. 14.

LXXXVII.

Tert. aduers. Psychic. c. 2. Idem eodem cap. 14. h. Idem aduers. Iudas c. 4. Hieron. epist. 152. q. 10.

Exod. 12. Leuitic. 3. Num. 18.

LXXXVIII. DE DIE DOMINICO.

A Ecclesie Episcopo sex a sanctis Patribus sunt recensite. Attigerunt ex his aliquas Origenes^a, Athanasius^b, Hilarius^c, Basilius^d, Hieronymus^e: a S. Augustino^f etiam multae collectae leguntur: sed & S. Leo^g ceteris locupletius de eius diei sacramentis ad Dioscorum scribit, itemq. Sextae Synodi^h adiecti canones. Nec dicere praetermittimus triplici nomine eandem primam diem dictam reperiri: nam non tantum eam dixere maiores Dominicam, vtpote quia de ea illud praedictum videtur: Hae dies, quam fecit Dominus] sed & alijeam nominauere diem panis, alij diem lucis. Sed cur fuerit his tribus nominibus insignita, fusius explicat sanctus Ioannesⁱ Chrysostomus: nobis modo in his non immorandum. Praeter tot antiqua de eius diei cultu monumenta, est & canon Magni Niceni Concilij^k. Sanctus Augustinus^l, qui eiusmodi obseruationem diei ab Apostolis institutam affirmat, de eiusdem cultu haec tradit: Dominicum ergo diem Apostoli & Apostolici viri ideo religiosa solemnitate habendum esse sanxerunt, quia in eodem Redemptor noster a mortuis resurrexit; quiq. ideo Dominica appellatur, vt in eo terrenis operibus vel mundi illecebris abstinentes, tantum diuinis cultibus seruiamus.] et post multa de eiusdem diei insignibus, addit: Ac ideo sancti doctores Ecclesie decreuerunt omnem gloriam Iudaici sabbatismi in illam transferre, vt quod ipsi in figura, nos celebraremus in veritate. Obseruemus ergo diem Dominicum, fratres, & sanctificemus illum, sicut antiquis praecipuum est de sabbato, dicente legislatore: A vespera vsque ad vesperam celebrabitis sabbata vestra. Videamus ne otium nostrum vanum sit; sed a vespera diei sabbati vsque ad vesperam Dominicae diei, sequestrati a rurali opere, & ab omni negotio, solo diuino cultui vacemus. Veniat ergo, cuiusque possibile sit, ad vespertinam atque nocturnam celebrationem, & oret ibi in conuentu ecclesie pro peccatis suis Deum. Qui vero hoc non possit, saltem in domo sua oret, & non neget Deo soluere votum, ac reddere pensum seruitutis. In die vero nullus se a sacrarum Missarum celebratione separet; neque quis domi remaneat, ceteris ad ecclesiam pergentibus; neque in venatione se occupet.] haec & alia de eius diei cultu Augustinus.

LXXXIX. Quod vero primum dicit, ea die Missas audiendas: non tam Augustini sententiam, quam communem totius Ecclesie vsu secuta, hoc ipsum monuit Synodus Agathensis^m. De vigilijs nocte Dominicae celebrandis extat canon Concilij Matisconensisⁿ, necnon nuper citatus canon in appendice ad Sextam Synodum^o, quo etiam iubetur vt ea die oblationes more maiorum offerantur in ecclesia. Sed non res est recens introducta: quandoquidem & Cyprianus inuehitur in mulierem diuitem, quae sine oblatione eadem die ad ecclesiam conueniret, sic dicens^p: Locuples & diues es, & Dominicum celebrare te credis, quae carbonam omnino non respicis; quae in Dominicum sine sacrificio venis; quae partem de sacrificio, quod pauper obtulit, sumis? haec ipse: et licet alio sensu Dominicum alij accipiendum putent, nempe pro ipso sacrificio; tamen illud die Dominica publico conuentu celebrari solitum, alibi diximus. Eadem est querela Augustini^q, dicentis in diuites: Oblationes, quae in altario consecrentur, offerte. Erubescere debet homo idoneus, si de aliena oblatione communicauerit.] Est & de his Paulini^r ad plebem pia admodum exhortatio, & in religiosum officium omittentes iusta obiurgatio. Sed de collectis & oblationibus dictum est superius. haec satis de his quae ad diem Dominicam spectant, quam ex septem ceteris festam nouimus; licet olim (vt dictum est) in Oriente & dies sabbati etiam feriretur.

XC. In eos vero qui feriam quintam absque operatione agerent, Augustinus^s vehementer inuehitur, dicens: Et quia audiuius, quod aliquos viros vel mulieres ita diabolus circumueniat, vt quinta feria nec viri opera faciant, nec mulieres lanificium: coram Deo & sanctis Angelis eius contestamur, quia quicumque hoc obseruare voluerint, nisi per prolixam & duram poenitentiam tale sacrilegium emendauerint, vbi arsurus est diabolus, ibi & ipsi damnandi sunt. Isti enim infelices & miseri, qui in honore Iouis in quinta feria opera non faciunt, non dubito quia ipsa opera die Dominico facere non erubescunt, nec metuunt. Et ideo quoscumque tales esse cognoueritis, durissime castigate. Et si emendari noluerint, nec ad colloquium nec ad conuiuium vestrum eos venire permittite. Si vero ad vos pertinent, etiam flagellis caedite; vt vel plagam corporis timeant, qui de animae suae salute non cogitant. Nos enim, fratres carissimi, cogitantes periculum vestrum, paterna vos sollicitudine admonemus.] hucusque Augustinus:

A nus: quibus videas, quanta vigilantia intenderint Patres ne in feriacionem dierum aliqua irreperet superstitio. His enim similia scripsit S. Gregorius^a aduersus eos qui diem sabbati aequae ac Dominicum feriant, ipsumq. Dominicum Iudaice celebrarent, quod olim vetuerat etiam Concilium Laodicenum^b. Ebionaeos eius erroris redargutos esse, quod aequae sabbatum ac diem Dominicum colerent, testatur Eusebius^c: at de his superius, vbi actum est de ieiunio sabbati, fusius dictum.

B Sed vt summam de ceteris Ecclesie diebus festis agamus: eadem sane ratione qua Apostoli ea seruanda instituerunt, qui iisdem successerunt Apostolici viri, reliqua quae sunt postea superaddita festa introduxerunt, ac posteris tradiderunt. Augustinus enim scribens contra Faustum haec addit^d: Ea quippe anniuersarie in Ecclesia celebrantur, quae insigniter excellentia certis diebus facta sunt; vt eorum necessariam solemnitatibus, festis, & diebus statutis dicamus sacramusq. memoriam, ne volumine temporum ingrata subrepat obliuio.] Hac, inquam, ratione & festa Natalis Domini, Epiphaniarum, necnon Ascensionis celebranda in Ecclesia, sunt salubriter introducta. Sed quonam tempore haec accesserint, haud tutum est definire: nisi qui certam fidem adhibendam esse putarit illis Apostolicis institutis, quae Clementis nomine vulgata habentur. In his^e enim de dictis tribus hisce festiuitatibus habetur mentio, tamquam fuerint ab Apostolis institutae: quod & pie credendum est. nam quo tempore ceterae festiuitates agi coeperint, aliqua est memoria; de his autem antiquioribus atque praeclearioribus nullum inuenitur institutionis exordium. Certe veteres sancti Patres, qui his diebus homilias ad populum habuerunt, de his festis vt de re antiquissima locuti sunt.

C Paulinus^g, qui temporibus Theodosij senioris claruit, ea a Deo accepta, nempe diuinitus instituta esse, testatur his versibus:

*Ergo velut calum stellis, vt floribus arua,
Temporibusq. annos Dominus, sic ipse diebus
Tempora distinxit festis, vt pigra diurnis
Ingenia obsequijs saltem discrimine facto
Post interuallum reduces sollempnia voto
Sancta libenter agant.] haec Paulinus.*

D Qui etiam ibidem relegens sacra festa quae suo tempore in Ecclesia agebantur, non tantum nuper dictorum meminit, sed etiam natalitiorum sanctorum martyrum, de quibus paulo inferius paucis acturi sumus. Sed quod illa a Domino instituta dicit, in eum sensum accipiendum est: Deus qui in Decalogo legem praescriptam dedit, qua festos dies iuberet coli, eosq. illos esse postea declarauit, quibus maxima quaedam ipse contulisset in Hebraeorum populum beneficia; quae ne memoria exciderent, mille alijs monumentis in mentibus voluit esse fixa: cum vero postea longe maiora per Filium suum in hunc mundum missum, vniuerso humano generi elargitus est dona, & immensa addidit beneficia; cur non videretur ab eo pariter esse statutum, vt eorum memoria aequae solemniter celebritate anniuersaria coleretur? Neminem enim haec adeo perspicua negaturum putamus, nisi qui omnis prorsus a Deo inditae homini rationis est expers: cum praesertim (vt pluribus dictum est) illa priora, horum quae postea contigerunt, typum gererent; sicq. ea etiam ratione, illa fore legitima sempiterna, praedicta essent; quod licet typice aliquando & ad tempus illa, postea vero secundum veritatem forent ab omnibus perpetuo celebranda.

E Quod vero spectat ad festa sanctorum, quae a maioribus dici natalitia consueuerunt: etsi haec alibi attigerimus, quoniam tamen id in praesentiarum a nobis exigit ratio argumenti, de iisdem hic paucis agendum putamus. Non negligenda in primis omnino videntur quae de his apud Clementem^h scripta leguntur, manasse haec scilicet ex Apostolicis institutis; cum antiquae traditioni de sanctorum natalitijs celebrandis complures antiquissimi scriptores adstipulentur. Nemo certe, nisi Apostolorum auctoritate, rem tantam in noua Ecclesia absque vlllo diuinae Scripturae exemplo introducere praesumpsisset: neque rursus ab vniuersali Ecclesia recepta esset, nisi id omnes ex Apostolica traditione manasse nouissent. Quonam pacto, quae, cum nondum anni centum ab Apostolorum temporibus lapsi essent, dum ad illud tempus superstites

XC I.

DE INSTITVTIONE ALIORVM DIERVM FESTORVM.

Aug. contr. Faust. lib. 3. c. 12.

De Ciuit. Dei lib. 10. c. 4.

Clem. Constit. lib. 5. c. 13. c. 20. in fine.

XCII.

Paulin. Nol. in Natal. g. 8. Felicit.

DE RATIONE DIERVM FESTORVM.

XCIII.

Clem. Constit. lib. 8. c. 39.

FESTI DIES SANCTORVM

MARTYRVM EX APOSTOLICA INSTITVTIONE.

a Apud Euseb. lib. 4. c. 14. adhuc fuissent nonnulli Apostolorum discipuli, Ecclesia Smyrnenfis, scripta epistola non tantum ad Ecclesiam Philomilij, sed ad omnes Catholicos Christianos vbique gentium, egregie libereq. profiteretur se propediem celebraturam diem festum martyrij Polycarpi solemni celebritate, nimirum cum cessaret dira persecutionis rabies; nisi Apostolorum auctoritate id iure, sancte, pieq. facere licuisset? Sed reddamus (quo hæc planiora fiant) eius epistolæ verba, quæ sunt huiusmodi, post enarratum martyrium Polycarpi: Nos postea ossa eius, potiora lapillis pretiosis, auroq. puriora, ex cineribus selecta eo loco reposuimus, qui illis erat decorus consentaneusque: vbi sane nobis in vnum aliquando coactis, Dominus præstabit, vt celebrem eius martyrij diem, instar natalis festi, cum exultatione & gaudio quantum fieri potest maximo recolamus: idq. cum ad martyrum memoriam, qui antea tale certamen confecerunt, tum ad eorum exercitationem, mentisq. ad talem constantiæ præparationem, qui postea Christum eo genere mortis ingenue confessuri sint.] hæc ibi.

XCIV.

DE DIE NATALITIO CELEBRANDO.

*b Orig. hom. 3. in M. 11th.**c Tert. de coron. milit. c. 3.**d Cypri. epist. 37.**e Idem epist. 34.**f Greg. Nyss. in Vita S. Gregor. Thaumaturg.*

XCV.

CONFESSORVM DIES FESTI.

g Greg. Nyssen. orat. in laud. S. Basilij.

XCVI.

Ex his quidem tum maiorum de ea re traditio declaratur, tum etiam quæ apud Clementem in hæc verba leguntur, probata magis ac magis redduntur: In die (inquit auctor) Stephani protomartyris quiescant, & reliquorum sanctorum martyrum, qui Christum propriæ vitæ anteposuerunt.] Confirmant hæc etiam quæ Origenes, qui sequenti sæculo vixit, nempe sub Seuero, sua in Matthæum homilia *b* de infantibus Innocentibus martyribus ait: Bene & secundum voluntatem Dei eorum memoriam sancti Patres celebrari mandarunt sempiternam in Ecclesijs, veluti pro Domino morientium.] Id ipsum est quod dicit Tertullianus *c* ex antiqua maiorum traditione: Pro natalitijs annua die facimus.] per natalitia, dies obitus sanctorum intelligi, nuper citatus Origenis locus satis expresse significat. His addimus celebrem Cypriani locum *d* in epistola ad Clerum Carthaginensem, qua admonuit, vt dies eorum qui martyrio mortem opterent, Ecclesiasticis tabulis adnotarent, quo eorum memorias celebrare possent. sunt hæc eius verba: Denique & dies eorum, quibus excedunt, adnotate; vt commemorationes eorum inter memorias martyrum celebrare possimus. quamquam Tertullus fidelissimus & deuotissimus frater noster pro certa sollicitudine & cura sua, quam fratribus in omni obsequio operationis impertit, qui nec illic circa curam corporum deest, scripserit, & scribat, ac significet mihi dies, quibus in carcere beati fratres nostri ad immortalitatem gloriosæ mortis ex ista transeunt; vt celebrentur hic a nobis oblationes & sacrificia ob commemorationes eorum: quæ cito vobiscum, Domino protegente, celebrabimus.] hucusque Cyprianus. Idem ipse *e* alias quoque ad eosdem: Sacrificia, inquit, pro his semper (vt meministis) offerimus, quoties martyrum passiones & dies anniuersaria commemoratione celebramus.] Gregorium Thaumaturgum instituisse suos, quos nuper ad fidem conuerterat, vt celebrarent natalitia martyrum, auctor est Gregorius Nyssenus *f*. Denique ne singulos recensendo eius rei fidelissimos testes, molestiam asseram; satis sit vna sententia rem absoluere: nimirum libere affirmare, neminem post recensitos reperiri sanctorum Patrum, rerum Ecclesiæ tractatorum, qui vel homilias in sanctorum martyrum natalitijs non scripserit, vel alia occasione eorumdem non meminerit.

At non tantum martyrio consummatorum, sed & ceterorum sanctorum peragi solitas in Ecclesia anniuersarias celebritates, Gregorius Nyssenus declarat, ordinemq. describens, sic ait: Ordo autem nobis spiritualium celebritatum atque conuentuum is est, quæ magnus Paulus docuit, superne atque cælitus huiusmodi rerum cognitionem adeptus. Ait enim ille, in primis Apostolos & Prophetas constitutos & ordinatos esse, post illos vero pastores & doctores. Conuenit igitur ordo solemni conuentuum & celebritatum cum Apostolica hac ordinatione.] et paulo post recensitam Christi festiuitatem, hæc subdit: Primum nobis Apostoli & Prophetæ spiritualis coetus initium fecerunt: vtraque enim prorsus circa eosdem sunt dona, & Apostolicus spiritus, & spiritus prophetiæ. Sunt autem hi, Stephanus, Petrus, Iacobus, Ioannes, Paulus. Deinde post hos, conseruato ordine suo, pastor & magister præsentem nobis celebritatem auspiciatur.] hæc Gregorius, cum in festo die fratris sui Basilij eum pro concione laudauit. Sicut & Gregorius Nazianzenus, qui pariter Athanasium, iam diu ante vita functum, eadem de causa visus est encomio celebrasse.

Quanta autem animi alacritate essent maiores nostri in celebrandis anniuersarijs festis

a Dionys. Alex. apud Euseb. lib. 7. c. 17. festis diebus, ex his quæ scribit Dionysius Alexandrinus *a* facile potest intelligi, cuius de ea re sententiam superius recitauimus; & cum ipsius, tum etiam aliorum antiquorum testimonio demonsttrauimus, nec tempore cuiusuis maximæ persecutionis vrgentis abstinuisse Fideles, vbicumque agerent, etiam si in carcere essent, vna simul, quantum loci & temporis opportunitate daretur, conuentus agere, festosq. dies celebrare, & sacræ Eucharistiæ participes fieri. Sed consule quæ de his superius dicta sunt, cum de Ecclesia & conuentu ecclesiastico actum est. Reddita autem pace Ecclesiæ, quanto celebriori ac frequentiori conuentu non vnus loci vel ciuitatis, sed totius plane prouinciæ populi in vnum locum conuenientes, festos dies celebrare consueuissent, duo tantum exempla ex antiquioribus monumentis in medium afferre satis sit; quorum alterum Orientalis Ecclesiæ, alterum vero Occidentalis consuetudinem patefaciet. Gregorius Nyssenus *b* in ea oratione quam habuit in natali die S. Theodori martyris, hæc est ad populum pro concione locutus: Vos, qui populus Christi, qui grex sanctus, ac regale estis sacerdotium, qui vndique ex vrbibus & ex agris cateruatim confluxistis, vnde signo itineris accepto, in hunc locum venistis? Quis vobis huc veniendi adeo seriam ac quasi præstitutam necessitatem imposuit, idq. tempore hiberno, quo tempore & a bello quies est, & miles armaturam amouet, & nauta gubernaculum super flumen ponit, & agricola aratores boues in præsepi curans quiescit? An palam est, quod sanctus martyr ex militaribus ordinibus & tuba cecinit, & multos ex diuersis regionibus ad suæ quietis locum & sedem vocauit, non ad bellicum instruens apparatus, sed ad dulcem ac maxime Christianos vtique decentem pacem cogens? hæc Gregorius, qui *c* (ne hoc prætermittamus dicere) in festo die sanctorum Quadraginta martyrum, ob frequentissimum coetum qui conuenerat, hominumq. compressionem & strepitum, coactus est luculentam orationem, quam in laudem martyrum inchoauerat, inabsolutam relinquere, & die sequenti resumere.

Non certe minor vigeat in Occidentalibus fidei ardor in celebrandis festis diebus martyrum. Omittimus dicere de natalitio Apostolorum, a quo abesse, testimonio Gallæ Placidie *d* scribentis ad Pulcheriam, sacrilegium putabatur. Quid in solemnitate ceterorum martyrum peragi consueuisset, ex his quæ Prudentius cecinit in Hippolyto, satis perspicue potest intelligi, dum de frequenti accessu ad eius ecclesiam, quæ erat extra moenia, in die natali ipsius, agit his versibus *e*:

Iam cum se renouat decursis mensibus annus,

Natalemq. diem passio facta refert:

Quanta putas studijs certantibus agmina cogi,

Quæ celebrando vota coire Deo?

Vrbs Augusta suos vomit effundiq. Quirites,

Vna & patricios ambitione pari.

Confundit plebeia phalanx ombonibus aquis

Discrimen procerum, præcipiente fide.

Nec minus Albanis acies se candida portis

Explicat, & longis ducitur ordinibus.

Exultant fremitus variarum hinc inde viarum:

Indigena, & Picens, plebs & Etrusca venit.

Concurrunt Samnitis atrox, habitator & alta

Campanus Capuæ, iamq. Nolanus adest:

Quisque sua letus cum coniuge, dulcibus & cum

Pignoribus rapidum carpere gestit iter.

Vix capiunt patuli populorum gaudia campi,

Hæret & in magnis densa cohors spatys.]

Multi his similia scripta sunt a Paulino in suis quæ edidit S. Felicis Natalibus. Sed ex eo, quænam solerent sic conuenientes ad festa martyrum offerre munera, tantummodo recitabimus; quæ his versibus explicat *f*:

Cado, alij pretiosa ferant donaria, meq.

Officij sumptu superent, qui pulchra regendis

Vela ferant foribus, seu puro splendida lino,

Sine coloratis textum fucata figuris.

a Dionys. Alex. apud Euseb. lib. 7. c. 17.

FREQUENS CONCURSUS AD NATALITIVM SS. MARTYRVM.

*b Gregor. orat. in S. Theod.**c Greg. Nyssen. orat. 1. & 2. in quadr. mart.**d Gallæ Plac. ad Pulch. epist. extat tom. 2. Concil. in præamb. Concil. Chalced. e Pruden. Peristeph. hym. 1. 1. QVAM FREQUENS POPVLYS AD CELLAS BRITATES SANCTORVM.**f Paulinus in Nat. S. Felic. OBLATIONES FIDELIVM AD FESTA MARTYRVM.*

*Hi leues titulos lento poliant argento,
Sanctaq. prefixis obducant limina lamnis:
Ast alij pictis accendant lumina ceris,
Multiforesq. cauis lychnos laquearibus aptent,
Vt vibrent tremulas funalia pendula flammis:
Martyris hi tumulum studeant perfundere nardo,
Et medicata pio referant unguenta sepulchro.]*

Prosequitur dicere de nummis solitis erogari in pauperes. Rursum vero de vnguentis afferri consuetis his diebus ad sepulchra martyrum, meminit & Prudentius itidem vbi supra in Hippolyto, sic dicens:

*Oscula perspicuo figunt impressa metallo,
Balsama diffundunt, fletibus ora rigant.]*

^a Gregor. lib. 7. ^b Gregorius^a scribens ad Secundinum: Aloem vero, inquit, thymiamam, styracem, & balsamum sanctorum martyrum corporibus offerenda, latore praesentiam deferente, transmissimus.] Sed quod ad titulos argento ornatos, ipsaq. laminas ante limina affigi solitas pertinet; liquet eas fuisse tabellas pictas, vel aliter argento incisas imagines, quibus, quae a sanctis martyribus fuissent assecuti beneficia, vota reddentes, iisdem patefacerent.

XCIX.

Ceterum (vt haec ad postremum attingamus) non sic, vt calumniati sunt haeretici, & inter alios Manichaei, haec agentes mutarunt maiores nostri idola in martyres; quasi vt Gentiles deos suos, sic ipsi homines colerent: hanc enim calumniam S. Augustinus saepissime confutasse reperitur; vt in primis cu agens contra Faustum talia in Catholicos inclamantem, haec ait^b: Populus autem Christianus memorias martyrum religiosa solemnitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum conficietur, atque orationibus adiuuetur: ita tamen, vt nulli martyrum, sed ipsi Deo martyrum sacrificemus, quamuis in memoriam martyrum constituamus altaria. Quis enim Antistitum in locis sanctorum corporum assistens altari, aliquando dixit: Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? Sed quod offertur, offertur Deo, qui martyres coronauit, apud memorias eorum quos coronauit, vt ex ipsorum locorum admonitione maior effectus exurgat.] haec Augustinus, qui eadem saepe repetit, vt in libris de Ciuitate Dei^c iterum, & in sermone de Natali sanctorum^d Fructuosi, Augurij, & Eulogij.

^b August. contra Faustum lib. 20. c. 21.
QVAM PIE FIDELIBUS CELEBRANT NATALITIA MARTYRVM.

^c Aug. de Ciuit. Dei lib. 8. c. 27.
^d lib. 22. c. 2.
^e Item ser. 201.
de diuers. c. 10.

C. Quod demum veluti corollarium addimus: sic Christiani celebrare festos dies consueuerunt, vt neque Iudaicae superstitioni communicarent, neque Gentilium sordibus inquinarentur. Vnde Gregorius Nazianzenus^e: Festos dies Iudaeus etiam agit, verum iuxta litteram: legem enim corpoream consecrans, ad spiritualem legem non peruenit. Festos quoque dies Gentilis agit, verum iuxta corpus, deosq. suos & daemones, quorum alij obscenarum rerum sunt architecti, alij ex obscenis rebus honorem consecuti sunt: ac proinde foeda quoque & obscena est eorum festi celebrandi ratio, vt hoc ipsum quod peccant in Dei honorem cedat, ad quem vitium quasi res quaedam honesta & praedicanda confugit. Feriamur ipsi quoque, verum vt Spiritui gratum est.] haec & alia de his Gregorius, dum agit de festo Pentecostes, cuius gratia eiusmodi a nobis est suscepta narratio. At quod pertinet ad festa Gentilium; modestior illa prima apud eos lex sancita videbatur, quae a Luciano recitatur his verbis^f: Ne quid intra festi tempus agito, neque publicum, neque priuatum, nisi quae ad lusum, ad voluptatem, animiq. oblectationem pertinebunt.] Sed quam diuersae ab his sint de diebus festis agendis Christianae leges, omnes intelligunt. At de his haecenus. Iam enim receptui canendum, & quae ad insinuandos ex instituto antiquos mores Ecclesiae digressa est oratio, reuocanda, atque ad rerum gestarum narrationis cursum ordine dirigenda est.

^e Gregor. Naz. orat. in S. Pentecost.
RELIGIOSVS CVLTVS DIERVM FESTORVM.

^f Lucian. epist. Saturnal.

CI. Mileti cum adhuc esset Paulus (inquit Lucas^g) mittens Ephesum, vocauit maiores natu Ecclesiae. (at non tantum presbyteros, sed & Episcopos, qui erant tum Ephesi, tum etiam in proximis ciuitatibus constituti, a Paulo vocatos, Irenaeus affirmat^h) Qui cum venissent ad eum, & simul essent, dixit eis: Vos scitis a prima die qua ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscum per omne tempus fuerim, seruiens Domino cum omni humilitate & lacrymis, & tentationibus, quae mihi acciderunt ex insidijs Iudaeorum: quomodo nihil subtraxerim vtilium, quo minus annuntiarem vobis, & docerem vos publice

^g Act. 20.
^h Iren. lib. 3. c. 14.
PAVLVS ALLOQVITVR PRIMOS ECCLESIAE EPHESI.

A publice, & per domos, testificans Iudaeis atque Gentilibus in Deum poenitentiam, & fidem in Dominum nostrum Iesum Christum. Et nunc ecce alligatus ego Spiritu, vado in Hierusalem, quae in ea mihi ventura sint, ignorans: nisi quod Spiritus sanctus per omnes ciuitates mihi protestatur, dicens: quoniam vincula & tribulationes Hierosolymis me manent. Sed nihil horum vereor: nec facio animam meam pretiosorem quam me, dummodo consummem cursum meum, & ministerium quod accepi a Domino Iesu, testificari Euangelium gratiae Dei. Et nunc ecce scio quia amplius non videbitis faciem meam vos omnes, per quos transiui praedicans regnum Dei. Quapropter confessor vos hodierna die, quia mundus sum a sanguine omnium. Non enim subterfugi, quo minus annuntiarem omne consilium Dei vobis. Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam

B acquisiuit sanguine suo. Ego scio, quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi. Et ex vobis ipsis exurgent viri loquentes peruersa, vt abducant discipulos post se. Propter quod vigilate, memoria retinentes, quoniam per triennium nocte & die non cessauim lacrymis monens vnumquemque vestrum. Et nunc commendo vos Deo, & verbo gratiae ipsius, qui potens est aedificare & dare hereditatem in sanctificationis omnibus. Argentum, & aurum, aut vestem nullius concupiui. Ipsi scitis, quoniam ad ea quae mihi opus erant, & his qui mecum sunt, ministrauerunt manus istae. Omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes, oportet suscipere infirmos, ac meminisse verbi Domini Iesu: quoniam ipse dixit: Beatius est magis dare, quam accipere. Et cum haec dixisset, positis genibus suis orauit cum omnibus illis. Magnus autem fletus factus est omnium, & procumbentes super collum Pauli, osculabantur eum, dolentes maxime in verbo quod dixerat, quoniam amplius faciem eius non essent visuri. Et deducebant eum ad nauim. Cum^a autem factum esset vt nauigarem, abstracti ab eis, recto cursu venimus Coum, & sequenti die Rhodum, & inde Pataram. Et cum inuenissemus nauem transfretantem in Phoenicem, ascendentes nauigauimus. Cum apparuissemus autem Cypro, relinquentes eam ad sinistram, nauigauimus in Syriam, & venimus Tyrum: ibi enim nauis expositura erat onus. Inuenis autem discipulis, mansimus ibi diebus septem: qui Paulo dicebant per Spiritum, ne ascenderet Hierosolymam. Et expletis diebus, profecti ibamus, deducenibus nos omnibus cum vxoribus & filijs vsque foras ciuitatem: et positis genibus in littore, orauimus. Et cum valescissimus inuicem, ascendimus nauem, illi autem redierunt in sua.] haec Lucas.

^a Act. 21.

D Obseruatione dignum putamus, cum Apostolus tam apud Miletum quam etiam in Tyri littore positis genibus orasse dicatur, nequaquam (quod etiam diximus superius) ipsum Christiano more Pentecosten celebrasse. Siquidem (vt Tertullianus^b atque alij omnes testantur) a die Paschae vsque ad Pentecosten nefas erat genu flexo adorare. Ex antiqua enim Ecclesiae traditione (inquit ille) die Dominico ieiunium nefas ducimus, vel de geniculis adorare. Eadem immunitate a die Paschae in Pentecosten vsque gaudemus.] haec ille. Huius rei causa instituti ratio a nobis exigit, vt de antiquis Ecclesiae moribus ac ritibus in precibus adhiberi solitis hic potissimum agamus: ac primum de pristino vsu Fideles in ecclesiam conuocandi: de illis enim agimus ritibus, qui in publicis Christianorum conuentibus, non priuatim adhiberi sunt soliti. Ad cogendum igitur in vnum locum Fideles omnes precum causa, quousque Dei Ecclesia sub

CII.

E Gentium Regibus vndique quasi hostibus obsessa permanit, haud liberum erat populum patenti aliquo signo ad synaxim publicamq. conuocare conuentum. Nec, licet certi statuti essent dies celebrandi conuentus, ipsa dies (quod aiunt) poterat interpellare pro homine. Nam urgente persecutione, haud liberum erat ibidem loci semper conuenire; sed necesse erat frequenter mutare loca, eademq. nec inuentu facilia. Quamobrem priuatim singulos a ministro Ecclesiae id muneris obeunte, qui Cursor dicebatur, Episcopi seu presbyteri monitu vocari opus erat. De Cursoris electione haec habet Ignatius^c scribens ad Polycarpum: Decet, beatissime Polycarpe, Concilium cogere sacrosanctum, & eligere si quem vehementer dilectum habetis & impigrum, vt possit diuinus appellari Cursor, & huiusmodi creare, & in Syriam profectus laudibus celebret impigram charitatem vestram ad gloriam Dei.] ad ministerium enim Antiochenae Ecclesiae eiusmodi Ignatius adsciscendum curauit. Erat & Cursoris munus, ab Episco-

^b Tert. de coron. mil. c. 3.
DE RITIBVS IN PRECATIONIBVS.

^c Ignat. epist.

Episcopo datas litteras ferre : sed de his alibi pluribus . Ceterum ad idem quoque opus & diaconus incumberebat . unde idem Ignatius ad Heronem diaconum Antiochenum scribens, hæc ait :² : Synaxim ne negligas, omnes nominatim inquire .] Sed super omnes, vt hoc propensius ageretur , inuigilabat Episcopus : quam ob causam idem scribens ad Polycarpum^b , Crebrius, inquit, celebrentur conuentus, synodique : nominatim omnes inquire .]

CIII.

^a Amal. de Eccl. offic. c. 21.

His sic habentibus, haud assentimur Amalario^c, qui existimauit, tempore persecutionis Ecclesiæ, sonitu lignorum (vt sit hodie tribus vltimis diebus maioris hebdomadæ) ad synaxim vocari solitos Christianos . Eius enim rei vsus cum nullum prorsus vetus reperitur monumentum litteris consignatum; nec ratio ipsa patiatur, vt cum hæc illi secretius agenda curarent, tanto lignorum strepitu omnium Gentilium aures & oculos in se conuerterent; haud nobis probari potest : cum præsertim nec verum fuisse appareat, solitum esse olim (vt nunc ea sit ratione tribus illis diebus maioris hebdomadæ) mæstitiæ tantum tempore ad conuocandum populum ligna pulsari . Nam in secunda Nicæna Synodo hæc leguntur^d ex libello illi oblato de miraculis martyris Anastasij : Cum sanctæ ciuitati reliquiæ sacræ oppropinquassent, omnibus res ea fuit declarata & significata . Itaque lætitia magna perfunsi omnes, surgentes subito, lignaq. sacra pulsantes inuicem, obuiam facti sunt in veneranda Virginis Deiparæ æde, quæ appellatur Noua . Illinc cum cruce & supplicatione egressi, læti & gaudentes cū gratiarum actione sacris reliquijs accurrerunt .] hæc ibi . At nec apud aliquem me legisse memini, exceptis dictis diebus, aliquam ecclesiam solitam esse populum conuocare pulsatione lignorum, sed tantum monasterij monachos, prout dictum declarat exemplum, & nonnulla alia, vt apud Cyrillum in Actis Theodosij Cœnobiarchæ, & alios . Sed in his etiam diuersa erat inter eos consuetudo; nimirum, vel vt omnes æque vna pulsatione conuocarentur, vel singillatim fores singulorum pulsarentur : vt est de his exemplum apud Palladium in Lausiæ, dum ait : Postquam hoc modo solitum tempus impleffet, signo mallei, quo ceteros fratres excitabat, percutiens fores omnium cellarum, propria oratoria deducebat .] At nec apud omnia pariter monasteria hæc vsu recepta erant, vt pulsatione lignorum omnes conuocarentur : nam testificatione Hieronymi^e exploratum habetur, in monasterio S. Paulæ, vna voce altius decantata, nimirum, Alleluia, omnes ad synaxim vocari solitas moniales : sic enim ait : Post Alleluia cantatum, quo signo vocabantur ad collectam, nulli residere licitum erat : sed prima seu inter primas veniens, ceterarum opperiebatur aduentum, pudore & exemplo ad laborem eas prouocans, non terrore .] hæc Hieronymus .

CIV.

^a Vsv tintinnabulorum.

^f Ioseph. de bello Iud. lib. 5. cap. 9.
^g Martialis lib. 14.

^b Iuuen. sat. 6.

Ceterum reddita Ecclesiæ pace (quo tamen id fieri cœptum sit anno, nobis est incompertum) ex edito loco publico grandioribus tintinnabulis, quæ postea a loco vbi primo grandiora fieri cœperunt, Campanæ sunt appellata, populus ad ecclesiam vocari solitus fuit . Apud Hebræos (vt alias dictum est) sacerdotem ex eminenti turri sonitu tubæ populo sabbata indicare consueuisse, Iosephus est auctor^f . Gentiles vero sonitu tintinnabuli ad thermas & operas consueuisse homines conuocare, certum est . Vnde Martialis^g :

Redde pilam, sonat as thermarum, ludere pergis?]

Et Iuuenalis^h :

Tot pariter pelues, & tintinnabula dicas

Pulsari : iam nemo tubas atque æra fatiget.]

Excubiarum quoque præfectos secū ferre solitos ad explorandos vigiles tintinnabula, vt ijs auditis responderent, testatur Suidasⁱ . Qui primus tintinnabula ad ianuas poni solita, in editiori loco ædis Iouis Capitolini posuerit, apud Suetonium^k Augustus fuisse legitur . Apud Syros quoque in sacris adhiberi solita tintinnabula, Lucianus auctor est^l : cuius etiam auctoritate compertum habetur, nequaquam ea leuem sonum edere solita : nā eorū pulsatione excitari consueuisse tradit seruos & mercenarios ad opera exhibenda, eodemq. sono ad eadem iterum reuocari, cum ait : Deinde mane ad tintinnabulum expergefactus, discussa ab oculis dulcissima somni parte, vna sursum deorsumq. circumcurfas, hesterno luto etiam pedibus inhærente .] et inferius : Dum hæc tecum loqueris, iam sonuit tintinnabulum, iamq. ad eadem tibi redeundum est .] hæc ille : quibus persuademur eadem tintinnabula etiam a Gentilibus solita fieri grandiora, in ecclesia vero

maxima,

maxima, editoq. loco ad populum conuocandum, & ad diuina obeunda opera excitandum exposita, vsu profano in sacrum rite conuerso .

Quod autem ad situm corporis in precatione seruari solitum spectat : ad Orientem conuersos olim maiores nostros adorare consueuisse, certum est ; cum alioqui Iudæi ad Occidentem spectantes (vt ex diuina Scriptura^a S. Hieronymus^b attestatur) adorandi vsu haberent ; quod & ipse templi situs demonstrat : quandoquidem Salomonis templum ad Orientalem plagam spectasse, Aristeas^c, qui illud describit, affirmat . Nam quod maxime omnium deplorandū esse videretur, ostendit Deus Ezechieli^d in ter vestibulum & altare positos viros, qui dorso vertentes contra templum Dei, facies ad Orientem spectantes haberent : sed hæc Hierosolymis . Ceterum qui foris essent (vt ibidem testatur auctor) vbicumque reperirentur, conuersi ad templum orabant, prout diuina Scriptura^e eos admonuisset ; quod etiam Daniele^f, cum Deum precaretur, fecisse constat . Post Christum id etiam faciendum docuit suos Elxai hæreticus, qui vixit Traiani temporibus, vt Epiphanius de ipso testatur, cum de Offenis scribit^g . Gentilium potius quam Iudæorum fuisse consuetudinem vt ad Orientalem plagam spectantes precarentur, satis constat ex templorum situ, de quibus hæc Clemens Alexandrinus^h : Quæ, inquit, erant ex templis antiquissima, respiciebant ad Occidentem ; vt qui stant vultu conuerso ad imagines, docerentur verti ad Orientem .] Pythagorici etiam id facere consueuisse traduntur . Verum de templis Gentilium & adorandi situ aliter scribit Porphyrius ; nimirum templorum statuas & ingressus Orientem spectasse, vti adeuntes templum, ad Occasum conuersi, dijs effunderent precesⁱ . Itidem Lucianus^k de veteribus & ipse tradit, consueuisse ad Solis ortum spectantia templa ædificare .

Quamobrem diuersum, secundum diuersorum populorum ritum, fuisse apud antiquos Ethnicos vsu, dici posse videtur ; cum alioqui Vitruuius^l templorum faciem ad Occidentem ædificandam proponat, quo orantes in eis faciem conuersam habeant ad Orientem . Qui igitur dixerunt Iudæos adorare solitos ad Orientem conuersos, diuina Scripturæ auctoritate arguuntur erroris : nec suffragatur locus qui citatus habetur apud Clementem^m, Paralipomenon capituli quinti in fine : nam ibi non dicitur, Leuitas ad Orientem conuersos precatos esse, sed tantum quod starent ad Orientalem plagam altaris .

Ceterum penes antiquos Christianos quàm inuolabiliter obseruaretur, vt ad Orientem conuersi funderent Deo preces ; ex his in primis, quod Gentiles eam ob causam dicerent Christianos adorare Solem (quod Tertullianusⁿ testatur) affirmari posse videtur . Hunc autem orandi ritum ab Apostolis esse traditum, complurium antiquorum testimonio comprobatur : apud Iustinum^o enim hæc scripta habentur : Quandoquidem apud vos præstantissima quæque ad honorem & venerationem Dei destinamus, opinione autem hominum probabilior est Oriens alijs creaturæ partibus : eam ob causam orationis tempore vultu ad Orientem omnes conuertimur : perinde atque

dextra manu in nomine Christi eos signamus, qui sigillo tali indigent, eo quod præstare sinistrae putetur, quamuis positura & non natura illa differat . Non aliter & Oriens, vt præstantior creaturæ pars ad Deum adorandum est designata . Et quia ad Orientem spectantes precationes agimus, non id prophetis & Apostolicis aduersatur vocibus : in omni enim loco Oriens existit precantibus . Et quia in quam partem videnti sensum conuertimus, in eadem parte adorant, impossibile est autem precum tempore in quatuor creaturæ partes respicere : propterea in vnam partem intendentes, orationem peragimus, non proinde vt ea sola opus sit Dei, nec tamquam in ea habitatio sit Dei destinata ; sed quasi in locum ei, quæ a nobis Deo exhibetur, venerandæ obseruationi ordinatum . Porro a quibus orationem Ecclesia accepit, ab iisdem quoque vbi orare solerent, consuetudinem accepit, a sanctis nimirum Apostolis .] hæc tenus ibi . Basilii^p item eiusmodi institutionem ab Apostolis mansisse confirmat, & ante ipsum Origenes^q in hæc verba : In Ecclesiasticis obseruationibus sunt nonnulla huiusmodi, quæ quidem facere necesse est, nec tamen ratio eorum omnibus patet : nam quod verbi gratia genua flectimus orantes, & quod ex omnibus cæli plagis ad solam Oriētis partem conuersi orationem fundimus, non facile cuique puto ratione compertum .] et paulo post : Et tamen hæc operata & velata portamus super humeros nostros, cum ita implemus ea & exequimur, vt a magno Pontifice & eius filijs tradita &

commen-

commendata suscepimus.] hæc Origenes, per Pontificem & filios eius, Christum & Apostolos intelligens.

CVII. Rursus vero quod ad mysterium pertinet: præter illa quæ ex incerto auctore apud Iustinum sunt recitata, Athanasius tres etiam affert causas: Quarum prima ex diuina Scriptura sibi vindicat auctoritatem, quod scriptum sit in Psalmo: Adorabimus in loco, ubi steterunt pedes eius. iunctis his quæ a Zacharia sunt de Christo dicta: Stabant pedes eius in die illa super montem Oliuarum, qui est contra Hierusalem ad Orientem. qui item ipsum Christum, Orientem appellat iterum. Secundam vero hanc addit causam, quod in diuinis Scripturis Deus dictus lux sit, idemque lucis creator: quam obrem ad eam cæli partem spectare debere precantem, qua potissimum lucis iubar oritur; non quod Christiani lucem creatam colerent, sed ut ex sidere omnium splendidissimo ad eius creatorem mens humana tolleretur. Tertiam vero affert causam, quod cum Paradisus, unde pulsus est homo, in Oriente positus esset, eo reuertendi mens cupida, oculos etiam illo dirigeret. sed hæc ipse pluribus. Quod igitur Oriens fons velut quidam luminis haberetur, atque Occidens esset hieroglyphicum tenebrarum, inde etiam ea vetus fuit in Ecclesia obseruatio, ut baptismate initiandus, diabolo prius renunciaturus, Occidentem versus statueretur, sicque positus, tertio illa renunciantis verba proferret: idemque postea Christum Dominum confessurus, ad Orientem conuersus id toridem vicibus faceret. Idque non tantum Dionysius, sed & Cyrillus testatur, qui ait: Cum Solis occasus apparentium tenebrarum sit locus; diabolus autem cum sit tenebræ, robur in illis suum habet: idcirco symbolice Occasum spectantes, caliginoso illi tenebrarum principi renunciatis. et post multa: Cum itaque satanæ renunciaueris, & omne cum illo pactum rescideris, veteres inquam pactiones cum inferno, aperitur tibi Paradisus Dei, quem ipse ad Orientem plantauit: et huius rei symbolum est, cum ab Occasu conuerteris ad Ortum, quæ lucis est regio. Tum admonebaris ut diceres: Credo in Patrem & Filium & Spiritum sanctum. hæc Cyrillus. Ioannes Damascenus dictas causas retexens, hæc etiam addit: Dominus cum in cruce penderet, ad Occasum prospiciebat; eoque nomine ita adoramus, ut eum obtueamur. Ac rursus cum in cælum reciperetur, ad Ortum efferebatur, sicque a discipulis adoratus est: atque ita venturus est, ut eum in cælum intuentem conspexerunt; quemadmodum ipse quoque Dominus dicit: Sicut fulgur exit ab Oriente, & paret usque in Occidentem, ita erit aduentus Filij hominis. Quocirca aduentum eius opperientes, ad Orientem oramus. Est autem Apostolorum hoc institutum, litteris sacris haudquaquam proditum: complura enim illi, nulla scripturæ auctoritate nixa, nobis tradiderunt.] hucusque Damascenus.

CVIII. Porro cum eiusmodi occasione in nonnullos clanculum superstitio irrepsisset, Leo Romanus Pontifex quamcitissime, ne latius serperet malum, occurrit, hisque verbis pro concione populum admonuit: De talibus institutis (Priscillianistarum videlicet) illa etiam generatur impietas, ut Sol inchoatione diurnæ lucis exurgens, a quibusdam insipientioribus de locis eminentioribus adoretur. Quod nonnulli etiam Christiani adeo religiose se facere putant, ut priusquam ad beati Petri Apostoli basilicam, quæ vni Deo viuo & vero est dedicata, perueniant; superatis gradibus, quibus ad suggestum aræ superioris ascenditur, conuerso corpore ad nascentem se Solem deflectant, & curuatis ceruicibus in honorem se splendidi orbis inclinent. Quod fieri partim ignorantia vitio, partim Paganitatis spiritu, multum tabescimus & dolemus: quia etsi quidam forte creatorem potius pulchri luminis, quam ipsum lumen, quod est creatura, venerantur; abstinentium tamen est ab huiusmodi specie officij.] hæc ille idcirco, ne quid commune cum Priscillianistis atque Gentilibus Fideles haberent. Sed de his satis.

CIX. Quod item ad habitum corporis in fundendis precibus spectat: stantes aliquando, aliquando vero genibus flexis adorare Christianos debere, veterrima est in Ecclesia institutio. Et sicut distincta sunt tempora pro ratione diuinorum mysteriorum, ita pariter peculiare cuiusque temporis adscripti reperiuntur precandi ritus: nimirum ut quoniam dies Dominicus resurrectioni Domini est consecratus, ut nonnisi stantes Fideles orarent, antiquitas docuit; sic etiam Quinquagesimæ tempore, quod a Paschate usque ad Pentecosten interponitur. Eiusmodi communes omnibus Christianis obseruationes esse in Ecclesia antiquitus obseruatas, tradit Tertullianus, quem superius citauimus.

A Athan. lib. 9. q. 14. CAUSAE INSTI- TVTI DIVER- SAB REDDYN- TVR. b Psal. 131. c Zach. 14. d Zach. 3. & 6.

e Dionys. Arcop. de Eccles. hier. lib. 2. p. 2. c. 2. f Cyrill. in My- sag. 1.

g Ioan. Damas. Orthodox. fid. lib. 4. c. 13.

h Leo de Nati- uit. serm. 7. SUPERSTITIO IRREPENS AM- PVTVR.

STANTES ORA- RE SOLITI CHRI- STIANI.

i Tertul. de co- ron. milit. c. 3.

A citauimus. Cuius institutionis rationem & causam hanc affert auctor, qui apud Iustinum ad hæc rogata respondit: Si genuum inclinatio in precationibus magis peccatores Deo commendat, quam si stantes orent, magisque ea res diuinam permouet misericordiam: quapropter diebus Dominicis, & a Paschæ ferijs ad Pentecosten usque, precantes genua non flectunt? Unde autem talis etiã in Ecclesia consuetudo? Est ad hæc responsio: Quia vtriusque nos oportuit iugem obtinere memoriã, & ipsius per peccatum lapsus nostri, & gratiæ Christi nostri, per quam a lapsu resurreximus: eapropter genuum per sex dies inclinatio symbolum & nota est lapsus per peccata nostra. Quod vero die Dominico genua non flectimus, signum est & designatio resurrectionis, per quam gratia Christi & a peccatis & a morte, quæ ab illo interfecta est, liberati sumus. A temporibus autem Apostolorum consuetudo talis accepit initiũ, prout ait beatus Irenæus martyr & Episcopus Lugdunensis in libro de Paschate, ubi quoque mentionem facit Pentecosten, in qua genua non inflectimus; quoniam pari est cum die Dominico potestate, iuxta eam, quæ de illa est dicta, causam.] hæc apud Iustinum.

Si hæc igitur rata habentur, & ex Apostolorum traditione testificatione Irenæi, qui Polycarpi Ioannis Euangelistæ discipuli fuit auditor, fluxisse constat, fuerintque non ab alijs quam ab Apostolis instituta: tamen post hæc tempora, de quibus modo historiam teximus, non ante id esse factum oportuit: nam hoc anno (ut vidimus) Paulus tempore quod interlabitur a Paschate in Pentecosten, in Tyri littore positus genibus adorauit. Porro eiusdem in Ecclesia ritus ceteri antiquorum Patrum etiam meminerunt, nec est opus recensere singulos. Videas interim Paulum absque vlla etiam necessitate Iudæorum moribus inseruendo, inter suos positum, patrios in deprecando ritus seruasse: genua enim in precibus flectere, Iudæi consueuerunt. Nam & de Salomone ait diuina Scriptura: Vtrumque genu in terra fixerat, & manus expanderat in cælum.] Stratos in terra insuper, si qua sæua vrgeret calamitas, Fideles precari consueuisse, tota exemplo est Christianorum legio, quæ sub Marco Aurelio Antonino sic Deum precata, hostibus internecionem, & Romanis militibus vltimo discrimine laborantibus salutem obtinuit: quod eiusdem Imp. ad Senatum Romanum epistola scripta significat. Manus item expandere, & in altum tollere, cum precarentur, Christianos consueuisse, exempla sunt plurima: idque non aliunde, quam ex institutione Apostolica, Ecclesia sibi vindicat. Paulus enim ad Timotheum scribens: Volo, inquit, viros orare in omni loco, leuantes puras manus.] De eodem ritu hæc habet Tertullianus: Nos vero non attolimus tantum, sed etiã expandimus, & Dominica passione modulantes & orantes confitemur Christo.] et inferius: At qui cum modestia & humilitate adorantes, magis commendamus preces nostras, ne ipsis quidem manibus sublimius elatis, sed temperate & probe elatis; ne vultu quidem in audaciam erecto, &c.] Sedendo autem adorare, extra disciplinam esse testatur. Sed & eiusdem Apostoli scribentis Corinthijs, ut viri detecto capite Deum adorarent, est institutio; qui & eiusdem ritus rationem affert. Cur vero Romani nonnisi tecto capite deos precarentur, Saturno excepto, & Honore, quibus nonnisi aperto capite sacrificare licebat, Plutarchus pluribus differens, causas diuersas adducit; quas, ut ab instituto alienas, prætermittimus recensere.

Ceterum in omnibus situ & corporis habitu verecundiam, modestiam, animique demissionem præferre debere Fideles omnes, cum Deum precantur, tum Tertullianus tum Cyprianus inculcant. Ut etiam in precationibus aliquando suum quis pugnatus, Publicani a Christo adeo commendati probat exemplum: quo signo animi poenitudinem declarari, factum illorum qui post Christi passionem reuertebantur percutientes pectora sua, significatur. Quod & Nicolaus Rom. Pont. ad consultationes Bulgarorum rescribens, docet his verbis: Pectus percutimus, significantes videlicet, quod nequiter gessimus, displicere nobis, & ideo antequam Dominus feriat, & antequam vltio extrema veniat, commissum poenitentia digna punire.] Idem & de ritu iungendi manus in adoratione, hæc ad eosdem: Dicitis quod Græci fateantur, quod in ecclesia qui non constrictis ad pectus manibus steterit, maximum habeat peccatum. Hoc ut fieret, præceptum fuisse, nusquam, ni fallor, inuenitur: ac per hoc nisi fiat, peccatum non est: nam quidam faciunt hoc, quidam illud genus humilitatis: nec istud est peccatum, nisi forte quis pertinaciter recusauerit facere quod omnes viderit facientes. Verum & hoc cum fit, nonnisi humilitatis gratia fit: ut re vera

Annal. Eccl. Tom. I. Bbb scriptum

Apud Iustin. lib. quasi. 9. 115.

CX. ORARE GENV FLEXI VEL STRATI.

Apud Iustin. mart. post orat. ad Antonin.

c. 1. Tim. 2. d Tertul. de ora. c. 11. 12.

e. 1. Cor. 11.

f Plutarch. p. blem. qua. Rom. 10. 11. 12.

CXI.

DE ALIIS IN ORANDO RITIBVS.

g Cyprian. lib. de orat.

h Luc. 23.

scriptum est: Oratio humiliantis se nubes penetrat. Proinde siue hoc, siue aliud quid A humilitatis excogitare potest homo, non est reprehendendus.] ac post pauca: Quia in Euangelio, reproborum ligari manus & pedes reperiuntur: quid aliud isti agunt, qui manus suas coram Domino ligant, nisi Domino quodam modo dicant: Domine ne manus meas ligari præcipias, vt mittas in tenebras exteriores; quoniam ecce ego iam eas ligauit, & ecce in flagella paratus sum.] hæc Nicolaus, secundum illud Pauli: Si nos ipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur.]

1. Cor. 11.

CXII.

DE RITV PRO-
CEDENDI.

b Tertull. ad

vxor. lib. 2. c. 4.

c Hier. epist. 22.

d Idem epist. 12.

e Idem epist. 7.

f Concil. Laod-

nicens. c. 17.

g Basl. epist. 63.

h Act. 21.

CXIII.

DE FILIABVS
PHILIPPI.

i Hier. epist. 27.

k Idem aduers.

Iouin. lib. 1.

l Clem. Strom.

lib. 3. c. 24.

m Hieronym. de

Script. Eccl. in

Polycrate.

n Euseb. hist.

lib. 3. c. 23.

CXIV.

QVAE PHILIP-
PI DIACONI ET
QVAE PHILIPPI
APOSTOLI FI-
LIAE.

Sed illud quoque ad ritum precandi spectat, procedentes aliquando consueuisse Fi- deles publico conuentu fundere ad Deum preces. De procedendo meminit Tertullia- nus^b, dum ait: Si procedendum erit, numquam magis familiaris occupatio adueniat.] Et Hieronymus ad Eustochium^c: Martyres tibi quarantur in cubiculo tuo: numquam causa deerit procedendi, si semper, quando necesse est, progressura sis.] hoc idem ad Gaudentium^d, necnon ad Latam^e, ne suas filias procedere patiantur. Est mentio de processione in Concilio Laodicensi^f: easdem a Patribus dictas esse Litanias, quod expiationis causa indici publice consueuerint, multa exempla declarant. Has ipsas in ecclesia Magni Gregorij, cognomento Thaumaturgi, peragi solitas, auctor est Basi- lius^g scribens ad Neocæsarienses. Frequentatas easdem tam in Orientali quam in Oc- cidentali Ecclesia fuisse, in diesq. magis illustratas, constat. dicemus de his pluribus in- ferius suis locis: interim quæ a nobis dicta sunt in Notationibus ad Romanum Marty- rologium, consulere cuique liberum erit. At hæc iam satis de diuerso ritu in precando seruari solito, occasione Pauli Apostoli, qui (vt vidimus, auctore Luca) in littore Tyri positus genibus, Deum precatus est. Quæ autem post hæc secuta sint, idem Lucas eius- dem Pauli comes narrat^h his verbis:

Cum, inquit, valefecissemus inuicem, ascendimus nauem, illi autem redierunt in sua. Nos vero nauigatione explicita, a Tyro descendimus Ptolemaidem, & salutatis fra- tribus, mansimus die vna apud illos. Alia die profecti, venimus Cæsaream: et intrantes domum Philippi Euangelistæ, qui erat vnus ex septem, mansimus apud eum. Huic autem erant quatuor filiae virgines prophetantes.] Extabant adhuc Hieronymi tem- poribus Cæsareæ Palæstinæ domuncula & cubicula filiarum Philippi, quæ S. Paula Hierosolyma itura, Cæsaream cum venisset, pio inuisit affectu: Hieronymusⁱ enim eius relegens iter, sic ait: Mirata est Stratonis turrim ab Herode Rege Iudææ in honorem Cæsaris Augusti Cæsaream nuncupatam; in qua Cornelij domum, Christi vidit eccle- siam, & Philippi ædículas, & cubicula quatuor virginum prophetarum.] Idem^k agens contra Iouinianum hæresiarcham, in his quatuor filiabus Philippi post crucem Christi D consecratas esse primitias virginitatis demonstrat, hæc dicens: Post crucem Christi, statim in Actis Apostolorum vna domus Philippi Euangelistæ quadriga producit virginum filiarum: vt Cæsarea, in qua ex Gentibus Ecclesia per Centurionem Cornelium fuerat dedicata, etiam virginum puellarum præberet exempla.] Quod autem tradit Clemens Alexandrinus^l, Philippum filias suas nuptui dedisse; non de Philippo diacono manife- stum est loqui, sed de Philippo Apostolo: nam aduersus eos agens, qui nuptias repro- barent, hæc ait: An etiam reprobant Apostolos? Petrus enim & Philippus filios pro- crearunt: Philippus autem filias quoque suas viris tradidit.] Verum Philippi Apostoli quoque filias fuisse virgines, & obdormisse Hierapoli, Polycrates^m auctor est; qui (si- cut habetur a Hieronymo recitatus) hæc ad Victorem Romanæ Ecclesiæ Pontificem scripsit: Philippum loquor de duodecim Apostolis, qui dormiuit Hierapoli, & duas fi- lias eius, quæ virgines senuerunt, & aliam eius filiam, quæ Spiritu sancto plena in Ephe- so occubuit.] hæc Polycrates apud Hieronymum. Apud Eusebiumⁿ autem textus Poly- cratis diuersæ lectionis reperitur: nam dicitur Philippus ille fuisse ex septem diaco- nis, duasq. filias eius virgines vsque ad obitum permanisse, quarum alteram Ephesi in Domino obdormisse tradit.

Sed idem Eusebius ex Caij antiqui Theologi disputatione subinfert testimonium de Proclo, dicente, quatuor filias Philippi diaconi Hierapoli cum patre in Domino re- quiescere: sic enim ait: Porro in disputatione Caij, quam paulo ante recitauit, Proclus, contra quem disputationem instituit, de morte Philippi & filiarum eius his a nobis ex- positis admodum consentiens, sic loquitur: Post Hierapoli in Asia quatuor filiae Philippi prophetissæ fuerunt; ibidemq. tum patris sepulchrum locatum est.] hæc illas ipsas

A ipsas esse, quarum in Actis Lucas meminit, profitetur. Sed mira diuersitas in eodem Eusebio, dum quas dicit Philippo diacono natas, inferius^a cum agit de Papiæ, qui il- las nouit, & multa ab illis tradita accepit, Philippi Apostoli filias dicit. Verum in ver- sione Ruffini^b, non Philippi Apostoli, sed Euangelistæ fuisse leguntur. Ceterum Doro- theus^c (si qua fides adhibenda est auctori) Philippo Apostolo dicit fuisse filias, easq. Hierapoli vna cum patre quiescere. Quid in his ambiguis dicendum sit, non habemus; nisi quod quæ dicuntur de Philippi diaconi filiabus, iisdemq. virginibus, ex diuina Scri- ptura sibi vendicant auctoritatem: quæ autem de filiabus Apostoli ab alijs sunt relata, ex incerto feruntur auctore, & nominis errore iactata putantur, dum, quæ sunt Philip- pi diaconi, Philippo Apostolo sunt adscriptæ; cum præsertim ingenue profiteatur Hieronymus^d, nullam haberi certitudinem, præter Petrum, aliquem alium Apostolorum coniugio obligatum fuisse. Porro Clementis de nuptijs filiarum Philippi assertio, om- nium attestatone, reijcitur; cum quotquot de his agunt scriptores, omnes ex æquo easdem virgines nominent. Legimus in Menologio, vnam ex quatuor filiabus Philippi, Hermionem dictam, sub Traiano Imp. grauissima passam, in Domino quiesuisse pridie Nonas Septembris.

Sed reliquum est, vt quæ Papias, Ioannis auditor, inter alia ab iisdem virginibus se accepisse testatur, quæ recenset Eusebius^e, hic & nos exscribamus: sic enim ait: Verum quemadmodum Papias, qui temporibus iisdem vixit, historiam permiram a Philippi filiabus se excepisse asserat, in præsentia exponendum videtur. Mortuum enim suo tem- pore narrat excitatum. Aliud etiam, quod non minus habet admirationis, Iusto, co- gnomento Barsabæ contigisse: nimirum, vbi venenum mortiferum ebiberat, eum pro- pter gratiam ipsi a Domino tributam, molestiæ nihil aut incommodi pertulisse. Hunc autem Iustum post Saluatoris ascensionem sanctos Apostolos cum Matthia statuisse, & precatos vt alter ex illis duobus in Iudæa proditoris locum sortito delectus, numerum ipsorum suppleret, Acta Apostolorum declarant.] hæc & alia de his ex Papiæ Eusebius. Quod vero Philippus hic vnus ex septem diaconis dicatur Euangelista, non id accidit (vt alias diximus) quod scripsisset Euangelium (licet spurium quoddam Philippi no- mine olim ferretur editum Euangelium) sed id cognomen inditum est ob Euangelij prædicationem. sic enim & Paulus, cum ad Timotheum scribens ait: Opus fac Euan- gelistæ] nequaquam voluit admonuisse vt scriberet Euangelium, sed vt, quod ad Euangelij prædicationem spectaret, esset omnibus numeris absolutus. At iam redea- mus ad Paulum.

D Cum Cæsareæ ageret, & ibi (inquit Lucas^f) moraretur per dies aliquot, superue- nit quidam a Iudæa Propheta, nomine Agabus. Is cum venisset ad nos, tulit zonam Pauli, & alligans sibi pedes & manus, dixit: Hæc dicit Spiritus sanctus: Virum, cuius est zona hæc, sic alligabunt in Hierusalem Iudæi, & tradent in manus Gentium. Quod cum audissemus, rogabamus nos & qui loci illius erant, ne ascenderet Hierosolymam. Tunc respondens Paulus dixit: Quid facitis flentes, & affligentes cor meum? Ego non solum alligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum propter nomen Domini Iesu. Et cum ei suadere non possemus, quiescimus, dicentes: Domini voluntas fiat. Post dies autem istos præparati ascendebamus in Hierusalem. Venerunt autem & ex discipu- lis a Cæsarea nobiscum, adducentes secum, apud quem hospitaremur, Mnasonem^g quemdam Cyprium, antiquum discipulum.] hæc Lucas. Hunc ex numero fuisse Septua- gintaduorum, omnes æque consentiunt. At cum Hierosolymis idem hospitium, ac proinde domum habuisse dicatur; satis apparet, persecutionem illam, cuius superius facta est mentio, Hierosolymis in Christianos illatam, qua inter alia quæ passi sunt, bonis omnibus spoliati fuerunt, ciues tantummodo attigisse, peregrinos nequaquam. Mnason enim (vt dicitur) antiquus discipulus, genere Cyprius, non tantum domum, sed & illa illic (vt par est credere) bona possedit, quibus Fideles Hierosolymam venien- tes fraternam charitate foueret. Nec enim de antiquo discipulo, ac prædiuite licet opi- nari, occultum tam diu agere Hierosolymis licuisse: nisi fortasse accidit, vt post per- secutionem illam, distractis ille paternis bonis quæ Cypri habuerat (quod viuo adhuc parente ante facere non potuisset) ex illis pararet, quod Christianorum vsui pateret ho- spitium: Porro si Iasonem pro Mnasonem (vt nonnulli codices habent) legi placet; di- uersum hunc esse ab illo, qui Thessalonica eundem hospitio excepit Paulum, de quo

^a Euseb. hist. lib. 3. c. 33.

^b Euseb. lib. 3. c. 34. ^c Doroth. in Synopsi.

^d Hier. aduers. Iouin. lib. 1.

CXV. ^e Euseb. hist. lib. 3. c. 33.

DE BARSABA MIRACVLVM.

CXVI. ^f Act. 21.

^g Iasonem DE MNASONE ANTIQVO DISCIPVLO.

a Act. 17. idem Lucas ^a scribit, facile persuademur; illumque esse credimus Iasonem, cuius idem **A**
b Rom. 16. Paulus ad Romanos ^b scribens habuit mentionem. Horum alterum in Syria, alterum
vero in Cilicia, nempe Tarsi, ordinatum fuisse Episcopum, ex Græcorum Menolo-
gio alijsq. auctoribus alibi notauimus.

CXVII. Sed institutam semel narrationem de rebus Pauli Hierosolymis gestis, ut a Luca sunt
scriptæ, ordine prosequamur. Ante tamen hæc omnia, accuratius inuestigemus (quan-
tum fas est assequi) an Paulus, ut in animum duxerat, peruenerit Hierosolymam tem-
c Act. 20. pore Pentecostes ^c. Non enim superflua & inanis hæc erit disquisitio temporis, sed quæ
plurimum (ut inferius apparebit) conferat ad rerum gestarum veritatem certius conse-
quendam. Constat in primis, Luca ^d testante, Paulum vna cum suis post dies Azymo-
d Act. 20. rum soluisse Philippis, & diebus quinque Troadem appulisse, septemque dies ibi egisse,
RECAPITVLA- TIO NAVIGA- TIONIS PAVLI. indeque tribus diebus peruenerit prospera navigatione Miletum. Ibi cum aliquantum
temporis constitisset, quod properaret (ut ait) Pentecosten agere Hierosolymis, quam-
primum inde recedens, prima die Coum, sequenti vero Rhodum peruenit, ac inde
Pataram Lyciæ: vbi nactus nauem onerariam Phoenicem versus soluentem, Tyrum ap-
pulis, vbi septem peregit dies, Ptolemaide autem diem vnam: inde Cæsareâ profectum,
egisse illic dies aliquot cum tradit, ac inde Hierosolymam concessisse. Habita igitur
horum omnium ratione, considerataque prospera vbique navigatione Dei fauore con-
cessa, & Pauli animo cupiente, & ob hoc festinante Hierosolymis agere Pentecosten;
facile ut existimemus adducimur, eadem iam solemnitate instante, ipsum Hierosoly-
mam peruenerit. Quinquaginta enim dies numerandi a sequenti Azymorum die, cum
manipulus offerretur, vsque ad festum Pentecostes intercedebant, nimirum (ut diuina
e Leuit. 23. lex ^e præcepit) septem hebdomadæ plenæ. Opportune igitur Paulum ad solemnita-
tem Pentecostes Hierosolymam peruenerit, ibique vna cum Nazaræis purificatum, eam
solemnitatem ex legis Moyfi præscripto sanctissime peregrisse, ex his quæ sunt dicta, af-
firmari posse videtur. Confirmat hæc ipsa, eandem fere rationem dierum iniens, Ioan-
nes Chrysofomus ^f; Paulumque peruenerit Hierosolymam, instante solemnitate Pente-
f Chrysof. in Act. hom. 45. costes, testatur his verbis: Vide, inquit, obsecro, nunc & dies. Post Azyma in Troa-
dem venerunt diebus quinque, deinde ibi fecerunt dies septem; & habes duodecim dies.
deinde Asson & Mitylenem contra Chium, & Trogyllium in Samum, & Miletum; &
sunt decem & octo dies. postea in Coum & Rhodum, in Pataram: en viginti & vnum
dies. deinde illinc per dies quinque in Tyrum; ut sint dies vigintifex. mox illic mora-
tur diebus septem, colligunturque triginta & tres dies. et postea Ptolemaidem vna die
pertingunt, & fiunt dies trigintaquatuor. deinde Cæsareâ manent pluribus alijs die-
D bus, & sic complentur dies Pentecostes; & ibi, nimirum Hierosolymis, illam facit.]
hucusque Chrysofomus.

CXVIII. Quæ autem acta sint postquam Paulus Hierosolymam peruenerit, Lucas his ver-
bis singillatim recenset ^g: Cum autem venissemus Hierosolymam, libenter accepe-
g Act. 21. runt nos fratres. Sequenti autem die introibat Paulus nobiscum ad Iacobum, om-
QVID PAVLVS HIEROSOLYMIS. nesque collecti sunt seniores. Quos cum salutasset, narrabat per singula, quæ Deus fe-
cisset in Gentibus per ministerium ipsius. At illi cum audissent, magnificabant Deum,
dixeruntque ei: Vides, frater, quot millia sunt in Iudæis, qui crediderunt? & omnes
æmulatores sunt legis. Audierunt autem de te, quia discessionem doceas a Moyse eo-
rum qui per Gentes sunt Iudæorum, dicens non debere eos circumcidere filios suos,
neque secundum consuetudinem ingredi. Quid ergo est? Vtique oportet conuenire mul-
E titudinem: audierunt enim te superuenisse. Hoc ergo fac, quod tibi dicimus. Sunt enim
viri quatuor, votum habentes super se. His assumptis, sanctifica te cum illis: et impende
in illis, ut radat capita: et scient omnes, quia quæ de te audierunt, falsa sunt, sed ambulas
& ipse custodiens legem. De his autem, qui crediderunt ex Gentibus, nos scripsimus, iu-
dicantes ut abstineant se ab idolis, & immolato, & sanguine, & suffocato, & forni-
catione.] hæc in conuentu fratrum a senioribus Paulus accepit. Quartam hanc non-
nulli nominant Synodum Apostolorum: sicque eas numerant ex his quæ in diuina Scri-
ptura notata habentur. Prima fuit Synodus, in qua actum est de electione Matthiæ;
secunda, de diaconorum electione; tertia, de non cogendo Gentes circumcisionem ac-
cipere; nouissima vero hæc, in qua ne credentes Iudæi vti legalibus prohiberentur, ro-
gatio facta est. Verum hæc familiaris potius fuit admonitio, quam synodica constitutio;
atque

A atque ea occasione adhibita, magis dispensatio, quam dogmatis definitio.

At quod ad huiusmodi conuentus Apostolicos pertinet: satis superque exploratum **CXIX.**
habetur, Apostolorum exemplo laudatissimum antiquum illum usum in Ecclesia Ca-
tholica inuolabilem permansisse, ut, cum quid ad fidem, vel ad bonos mores & disci-
plinam Ecclesiasticam pertinens consultandum esset, in vnum Patres coirent, sicque
simul collectis, singulorum sententia rogaretur, ac denique quid ab omnibus seruand-
um esset, sancte ac legitime communibus suffragiis firmaretur. Verum si quis eius rei
ipsum exordium repetat, inueniet non tam ab Apostolis quam ab ipso Christo duxisse
principium, atque sumplisse auctoritatem: quando scilicet (ut diximus suo loco su-
perius) de summa rerum Christus agens, suos rogauit, quem dicerent homines esse fi-
lium hominis. Sic igitur tam Domini exemplo, quam etiam Apostolorum frequen-
B tiori vsu, eiusmodi cogendi conuentus, quibus quæ essent agenda tractarentur, mansit
stabilita atque firmata consuetudo in Ecclesia, quæ eiusmodi conuentus vsitati vo-
cabulo consuevit nominare Concilia, de quibus hæc scite Vincentius Lirinensis ^a:
Ipsa Catholica Christi Ecclesia sedula & cauta dispositorum dogmatum custos, nihil
in his vnumquam permutat, nihil minuit, nihil addit: non amputat necessaria, non ap-
ponit superflua, non omittit sua, non vsurpat aliena: sed omni industria hoc vnum stū-
det, ut vetera fideliter sapienterque tractando, si quæ sunt illa antiquitus informata &
inchoata, accuret & poliat: si quæ iam expressa & enucleata, consolidet & firmet: si
quæ iam confirmata & definita, custodiat. Denique quid vnumquam aliud Concilio-
rum decretis enisa est, nisi ut quod ante simpliciter credebatur, hoc idem postea dili-
gentius crederetur? quod antea lentius prædicabatur, hoc idem postea instantius præ-
C dicaretur? quod antea securius credebatur, hoc postea sollicitius excoleretur? Hoc, in-
quam, semper, neque quicquam præterea hæreticorum nouitatibus excitata, Conci-
liorum suorum decretis Catholica perfecit Ecclesia, nisi ut quod prius a maioribus sola
traditione susceperat, hoc deinde posteris etiam per scripturæ chirographum signa-
ret, magnam rerum summam paucis litteris comprehendendo, & plerumque propter
intelligentiæ lucem, non nouum fidei sensum nouæ appellationis proprietate signando.]
hucusque Vincentius.

Sic igitur & in præsentis seniorum conuentu rata firmaque decernuntur quæ de Gentili-
bus credentibus in superiori Synodo statuta fuerant. De Iudæis vero qui Euangeliū su-
scipissent, quorum multa millia essent qui Hierosolymis agerent, omnesque ex æquo legis
æmulatores existerent: cum eos legalibus interdiceret, minus opportunum tempus es-
D se conspiceretur: in præsentiarum id illis esse cedendum, & sic cum infirmis infirmari,
visum est esse consultius. Quamobrem ut Paulus cum Nazaræis, hac vtens dispensatio-
ne, votum exoluturus in templo, quo se legis Moyfi obseruantissimum probaturus erat,
se se sisteret, eidem persuaserunt. Admiranda plane res est & consideratione dignissima;
Paulum, qui non ab homine, sed a Christo acceperat Euangeliū, quique ea de causa An-
tiochiæ restiterat in faciem Petro, qui insuper sæpius suis antehac scriptis epistolis de
legalibus ablegandis aperta suffragia dederat, ac sententiam stabilierat, tantum senio-
rum modo conuentui detulisse, ut illorum se subiiciens voluntati, eorumdem arbitrio
per dispensationem in seruandis legalibus impenderet officium; ea nimirum præstans, quæ
non nisi a sanctioribus Iudæicæ legis obseruatoribus exhiberi munera consueuerant.

His igitur Paulus volens lubensque in omnibus obsequens, assumptis viris (inquit **CXXI.**
E Lucas ^b) postera die purificatus cum illis intravit in templum, annuncians expletio-
nem dierum purificationis, donec offerretur pro vnoquoque eorum oblatio.] Quæ au-
tem essent eius officij caerimoniam, & sacra a lege ritus præscripti, liber Numeri ^c satis do-
cet, nimirum ut abstinerent a vino, caput raderent, & finito tempore agnum, ouem,
& arietem offerrent in templo, capillosque deponerent, qui cremarentur vna cum sa-
crificio pacificorum. Sed quoniam certum tempus, quo abstinerent Nazaræi a vino,
lege definitum minime reperitur: quid his temporibus ex consuetudine communiter
ageretur, Iosephus ^d docet his verbis: His autem, qui morbo, vel alijs necessitatibus im-
plicantur, mos est orare per triginta dies, antequam immolarent hostias, abstinerere
quoque a vino, & capillos radere.] At quomodo vna cum Nazaræis Paulus ea omnia
in templo exhibuisse officia potuit, cum inopinato & ante diem tantum, ut id faceret
cum alijs admonitus esset? quoniam vero pacto triginta diebus perseueravit abstemi-
us?

Ex his igitur colligi plane posse videtur, Paulum, qui magna ex necessitate Timotheo languenti stomacho prohibuit aquam bibere, & vt modico vino vteretur, præcepit, a vino penitus temperasse; sicq. haud impossibile ei fuisse (quod abstemius semper esse soleret) Nazaræorum in templo munus explere: alioqui fuisset hæc potius quædam legis illusio, & simulata sanctitatis effectio, & tamquam in scena fabula, ac in re gesta affectatum mendacium: indigna profus omnia, quæ non tantum de Apostolo, sed nec de quolibet Christiano dicantur. At nec seniores legem æmulantes Paulo Nazaræorum numeros suafissent explere, nisi in omnibus compertum habuissent, ea omnia faciendi illi pariter facultatem in promptu fuisse.

CXXII.

a Act. 21.

b Hier. epist. 89.

Hæc cum agerentur; vna insuper cum Nazaræis & Paulum capillis abrasum esse, immo & vt etiam ceterorum capilli raderentur, curam impendisse, satis Acta^a declarant. Vnde & Hieronymus^b hac eum interpellat apostrophe: O Paule, & in hoc te rursum interrogo: Cur caput raseris, cur nudipedalia exercueris de carimonijs Iudæorum? Cur obtuleris sacrificia, & secundum legem pro te hostiæ fuerint immolata? Vtique respondebis: Ne scandalizarentur qui ex Iudæis crediderunt.] hæc ipse. Ex his etiam, quod Nazaræi, qui ceteris sanctiores haberentur, religionis ergo in templo capita radenda offerrent, Apostolica traditione in Ecclesiam deriuatum traditur, vt qui a communi hominum vitâ recedentes, exquisitius viuendi genus affectarentur, ac per omnia sese diuino cultui manciparent, deberent eorum capita radi. Id Isidorus his verbis testatur^c: Tonsuræ Ecclesiasticæ vsus a Nazaræis, ni fallor, exortus est: qui prius crine seruato, denuo post vitæ magnam continentiam, deuotione completa, caput radebant, & capillos in ignem sacrificij ponere iuebantur, scilicet vt perfectionem deuotionis suæ Domino consecrarent. Huius ergo exempli vsus ab Apostolis introductus est, vt qui diuinis cultibus mancipati, Domino consecrantur, quasi Nazaræi, id est, sancti Dei, crine præciso innouentur. Hoc quoque & Ezechieli^d Prophetæ iubetur, dicente Domino: Tu fili hominis, sume tibi gladium acutum, & duces super caput tuum & barbam. Videlicet quia ipse sacerdotali genere Deo in ministerio sanctificationis seruiebat. Hoc & Nazaræos Priscillam & Aquilam in Actis Apostolorum primos fecisse legimus, Paulum quoque Apostolum, & quosdam discipulorum Christi, qui huiusmodi cultu imitandi extiterunt.

DE TONSURA
IN ECCLESIAM
INTRODUCTA.c Isid. de diuin.
ojus. in Concil.
Aquisgran. c. 1.

d Ezech. 5.

CXXIII.

CLERICORVM
TONSURA QVOD
MYSTICE

Est autem clericis tonsura signum quoddam, quod in corpore figuratur, & in anima agitur: scilicet vt hoc signo & religione vitia refecentur, & criminibus carnis nostræ quasi crinibus exuamur; atque inde innouatis sensibus, vt comis rudibus enitescamus; expoliantes nos, iuxta Apostolum, veterem hominem cum actis suis, induentes nouum, qui renouatur in agnitione Dei: quam renouationem in mente oportet fieri, sed in capite demonstrari, vbi ipsa mens noscitur habitare. Quod vero detonso capite superius, inferius circuli corona relinquatur; sacerdotium, regnumq. Ecclesiæ in eis existimo figurari. Tiara enim apud veteres constituebatur in capite sacerdotum: hæc ex bysso confecta, rotunda erat, quasi sphaera media; & hoc significabatur in parte capitis tonsi: corona autem latitudo aurei circuli est, quæ Regum capita cingit. Vtrumque itaque signum exprimitur in capite clericorum, vt impleatur corporis etiam quadam similitudine, quod scriptum est, Petro Apostolo prædocente: Vos estis genus sanctum, regale sacerdotium. Quæritur autem, cur sicut apud antiquos Nazaræos, non ante coma nutritur, & sic tondetur? Sed qui hæc exquirunt, animaduertant quid sit inter illud propheticum velamentum, & hanc Euangelij reuelationem, de qua dicit Apostolus: Cum transferis ad Christum, auferetur velamen. Quod autem significabat velamen interpositum inter faciem Moyse, & aspectum filiorum Israel, hoc significabat illis temporibus coma sanctorum. Nam & Apostolus comam pro velamento dicit esse: proinde iam non oportet vt velentur crinibus capita eorum qui Domino consecrantur, sed tantum vt reuelentur: quia quod erat occultum in sacramento prophetiæ, iam in Euangelio declaratum est.] hucusque Isidorus.

CXXIV.

DE TONSURA
IYDAEORVM
AC GENTILIVM.

Quod igitur non integra clericorum vel monachorum capita raderentur: præter hæc quæ ab Isidoro sunt dicta, illa etiam causa suppeditari posse videtur; ne scilicet secundum Iudaicum vel Gentilitium ritum nos facere videremur: nimirum Iudaizare cum Nazaræis, & superstitionem sectari Isis, Serapidis, & aliorum Gentilium sacerdotum,

A cerdotum, qui omnes corporis pilos & capillos capitis penitus abradebant^a. Scimus & apud Græcos, Tragenios, & Assyrios, Iudæis confines, æmulatos esse eiusmodi ritum tondendi capillos, eosdemq. in templo offerendi^b numini, sicut & abstinentiam ab esu porcinæ carnis, & alia. Sed & apud Romanos, cum primum barbam raderent atque crines, ea numini dedicare, moris fuisse, apud Suetonium^c in Nerone notatum habes. Alia insuper affertur causa, cur capillorū corona, reliquo raso capite, integra consueuerit remanere: nimirum ob iugem memoriam spineæ coronæ impositæ capiti Domini nostri Iesu Christi. idq. ab Apostolis factitatum, & Ecclesiæ traditum, certa assertione apud Bedam^d legitur, vbi post alia: Inter omnes, inquit, quas in Ecclesia, vel in vniuerso hominum genere reperimus tonsuras, nullam magis sequendā amplectendamq. iure dixerim, ea, quam in capite suo gestabat ille, cui se confitenti Dominus ait: Tu es Petrus.] et paulo post: Neque ob id tantum in coronam attondemur, quia attonsus ita est Petrus: sed quia Petrus in memoriam Dominicæ passionis ita attonsus est; idcirco & nos, qui per eandem passionem saluari desideramus, ipsius passionis signum cum illo in vertice, summa videlicet corporis nostri parte, gestamus. Sicut enim omnis Ecclesia, quæ per mortem sui viuificatoris Ecclesia facta est, signum sanctæ crucis in fronte gestare consuevit, vt crebro vexilli huius munimine a malignorum spirituum defendatur incurfibus, & crebra huius admonitione doceatur, se quoque carnem cum vitij & concupiscentij crucifigere debere: ita etiam oportet eos, qui vel monachi votum, vel gradum clericatus habentes, arctioribus necesse habent pro Domino se continentiae funibus adstringere, formā quoque coronæ, quam ipse in passione sua spineam portauit in capite, vt spinas ac tribulos peccatorum nostrorum portaret, id est, exportaret ac auferret a nobis, suo quemque in capite per tonsuram perferre; vt se irrisiones & opprobria pro illo libenter ac prompto animo sufferre, ipso etiam frontispicio doceant: vt coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se, semper expectare, proque huius perceptione & aduersa mundi & prospera contemnere designarent.] hæc ille ibi; quæ & alij^e tradiderunt.

^a Hieron. in Ezechiel. c. 40. ^b Ambros. ad Sab. bin. epist. 30. ^c Sueton. in Nerone cap. 12. ^d Beda de gestis Angl. lib. 5. c. 22. ^e Albinus Flaec. de diuin. offic. Raban. de instit. cleric. c. 11. ^f Germanus in theor. rer. Eccles. ^g Philostr. in Apollon. lib. 7. ^h Cypri. epist. 77.

Sed & alia ab his diuersa de clericorum tonsura adducitur causa a Germano^f Episcopo Constantinopolitano, his verbis: Duplex corona circumposita capiti sacerdotis, capillorum significatione imaginem refert venerandi capitis Apostoli Petri; qui cum missus esset ad prædicationem Domini & magistrum, ei tonsa est ab his qui eius sermoni non credebant, vt illuderetur ab ipsis; eiq. Christus magister benedixit, & infamiam in honorem, illusionem in gloriam conuertit, & posuit super caput eius coronam non ex lapidibus pretiosis, sed lapide & petra fidei eius fulgescentem super aurum & topatium & lapides pretiosos.] Hæc cum scribat Germanus, quantumlibet vnde acceperit auctorem non citet, ex maiorum tamen traditione eum mutuatum esse, credendum est. cum enim sciamus consueuisse eiusmodi ludibrio Romæ affici sapientes viros, qui philosophi dicerentur; eandem in Petrum illatam esse contumeliam, haud vanum erit existimare. Sane de Apollonio Tyanæo philosopho Pythagoreo, qui eius sectæ suo tempore erat facile princeps, scribit Philostratus^g, a Domitiano esse detrusum in carcerem, ab eodemq. missum esse tonsorem, qui comam capitis & promissam philosophicam barbam amputaret; cum alioqui criminum rei intonsa barba atque capillo agere solerent. Sed & si qua fides apocrypho est adhibenda, legitur in pseudo Prochoro, Ioannem Euangelistam iussu eiusdem Domitiani ignominie causa capite attonsum esse. Testatur & Cyprianus^h similia de damnatis ad metalla, cum ait: Semitonsi capitis horrescit capillus.] et in responsione: Semitonsi capitis capillaturam adæquasti. Solebat eiusmodi abrasio capitis signum esse hominis turpissimi & scelestissimi. vnde illud Ciceronis pro Roscio Comoedo: Nonne ipsum caput, & supercilia illa penitus abrasa olere malitiam, clamitare calliditatem videntur?] et infra: Qui idcirco capite & supercilijs semper est rarus, ne vnum pilum boni viri habere dicatur.] hæc Cicero de leuissimo homine, qui sic se raserat.

^d Beda de gestis Angl. lib. 5. c. 22.

^e Albinus Flaec. de diuin. offic. Raban. de instit. cleric. c. 11. ^f Germanus in theor. rer. Eccles. ^g Philostr. in Apollon. lib. 7. ^h Cypri. epist. 77.

CXXV.

f Germanus in theor. rer. Eccles. ^g Philostr. in Apollon. lib. 7. ^h Cypri. epist. 77.

Verum quæ ab alijs ignominie causa hisce hominibus fieri solebat abrasio, diuersi generis erat: nam præter illas de quibus est dictum, alia erat, quæ a Luciano sic describitur, dum agit de morione: Moxq. ingressus deformis quidam, derafo capite, pauculos capillos in vertice gestans, eosq. cristæ in morem erectos.] hæc in Conuiuio Luciano. Idem in epistola ad Saturnum: Vertex illius asperis & pungentibus setis sit hirtus, re-

CXXVI.

A tus, reliqua capitis parte nuda.] Tertullianus^a etiam sic attonderi consueuisse Numidas testatur, cum ait: Apud aliquos Numidas etiam equis caesariatos, iuxta cutem tonfor, & cultri vertex solus immunis?] hæc ille. Addimus illud, quod Caius Imp. occipitia adolescentulorum ludibrii causa radere consueuerat: de quo Suetonius^b: Pulchros & comatos, quoties sibi occurrerent, occipitio raso deturpabat.] Moris fuisse etiam apud Romanos, seruatorum radi capita, Tacitus & alij plures testantur. Sicq. videas non vnus generis fuisse capillorum abrasiones, licet omnes fere ad inurendam ignominiam notam ab alijs pro animi cuiusque sententia excogitarentur. Erat enim & capitis abrasio manumissionis nota, sicut & pileus, vt indicat Plautus^c illis verbis: Vt ego hodie raso capite caluus capiam pileum.] Itemq. qui maris tempestatem euasissent, rasis capitibus vota dijs persoluere consueuisse, auctor est Lucianus^d: de quo vsu etiam Pomponius Arbiter his verbis: Notauit sibi ad Lunam tonsorem intepestiuo inhærentem ministerio; execratusq. omen, quod imitaretur naufragorum vltimum votum, in cubile reiectus est.] et post pauca: Audio enim non licere cuiquam mortalium in mari neque vngues, neque capillos deponere, nisi cum pelago ventus irascitur.] agit enim de ijs qui nouacula caput & supercilia radebant. existimatur^e autem vtraque abrasio ab eadem causa profecta, quod scilicet sicut seruituri obnoxij ea abrasione libertatem se consecutos esse testabantur, ita tempestatem maris qui euasissent, se liberatos esse eo signo profiterentur. Ceterum id ex nuncupato voto naufragos facere solitos, idem qui supra Petronius Arbiter tradit; & hac in re Nazaræis^f consimiles, qui exoluentes votum emissum, caput raderent, vt paulo superius dictum est. Sed iam ad clericorum tonsuram, cuius causa eiusmodi facta est digressio, reuertamur. Ea igitur quæ Principi Apostolorum derisionis & ignominiam causa illata est infamiam nota, totius Ecclesiam honori cessit. Et quid mirum, cum ipsa quoque poenarum instrumenta pietas Christiana in amplissimam gloriam commutare, & habere consueuerit in honore? idq. virtute ac merito Crucis Christi, quæ mundi contemptibilia, ignobilia, & infirma ad maximum omnium gloriæ culmen euexit.

CXXVII.

TONSVRA CLERICORVM EX APOSTOLICO RI TV.

Sed antiquum eius rei vsu inspiciamus. Præter illa quæ de Apostolica institutione atque traditione sunt ex dictis nuper auctoribus recensita, non aliunde id certe quam ab Apostolico fonte fluxisse, Oriens Occidensq. pariter, ac omnes denique regiones, in quibus Christiana fides est aliquando propagata, pari consensione visæ sunt non solum hoc esse testatæ, sed æque omnes id ipsum firmissima eius rei obseruatione probasse. Doceat quis, velim, prouinciam Orbis aliquam, quæ Christi nomen acceperit, eiusdem fuisse tonsuræ clericalis expertem. Quoniam alio, quæso, quam Apostolorum præconio, rem tam nouam, atque adeo inusitatam, ac penitus ab alijs intentatam, radendi in modum sphaeræ vel coronæ capitis, Christianus orbis potuit suscepisse, ac firmiter tenuisse, nullo præcedente maiorum exemplo? Nam si Iudæos spectes, vnde fluxit Christiana religio: diuina lege radere caput sacerdotibus interdictum fuisse reperies, dicente atque^g monente: Sacerdotes nec radent caput, nec barbam.] et communiter omnibus veritum^h in rotundum attondere comam, & radere barbam; licet verborum illorum diuersa lectio habeatur. De Gentilibus diximus, plane diuersum a nostro fuisse illorum ritum; quippe qui non tantum capitis capillos omnes vsque ad supercilia, sed totius corporis pilos, Isis præsertim sacerdotes, radere consueuissent. Et quis existimet, Christianos voluisse illos imitari, quorum non tantum sacra, sed & sacerdotes eam præsertim ob causam tantopere deriderent? Consulat, qui de his dubitat, antiquorum Patrum aduersus Gentes scriptas apologias, in quibus vtique hæc omnia fusius inueniet explicata. Nemo igitur sanæ mentis leuiter dixerit esse introductum atque seruatum absque exemplo, quod Catholica vbique Ecclesia custodiuit.

CXXVIII.

i Ammianus Marcell. lib. 22.

Certe adeo peruulgata in Orbe res fuit, vt nec scriptores Ethnici de ea tacuerint. Nam Ammianus Marcellinusⁱ testatur, temporibus Iuliani Apostatæ, Theodorum quemdam ecclesiam ædificandam præfectum, ab Ethnicis supplicio affectum, quod (vt ait) cirros puerorum licentius detondebat:] nihil aliud significans, nisi quod poenas dedit eo prætextu, quod complures pueros in clericos cooptaret: capillorum enim tonsura eiusmodi initiari (vt etiam modo fit) antiquitus consueuisse, satis est exploratum. Sed & exemplum habes in Orreio Episcopo Melitensi, sanctitate & doctrina celeberrimo, qui claruit temporibus Theodosij senioris, cuius & sanctionibus^k commendatur, cum

k De fide Cathedral. l. 3. Cod. Theod.

S. Euthymium

A S. Euthymium ordinauit lectorem. hæc enim de eo Cyrillus^a in rebus gestis Euthymij scribit: Cum eum baptizasset, & pilos, qui ex lege tondentur pueris, totondisset, in gradum lectorum eum cooprat.] Sed quod amplior esset illorum tonsura, qui maioribus initiarentur ordinibus; hinc Euagrius^b Scholasticus ait: Coma abrasa, presbyter designatus est.] Mentio est eius ritus apud Dionysium^c, cum agitur de his qui in monachos cooprantur; eiusq. rei spiritalis sensus declaratur. Ad hoc pertinet, quod in libro de Romanis Pontificibus peruetusto, qui fertur nomine Damasi, de Aniceto habetur; instituisse scilicet secundum præceptum Apostoli, ne clerici comam nutrent. Multa enim, quæ ab Apostolis siue scripto, siue sine scripto statuta essent, decretis iterum editis, ea accuratius esse seruanda, sæpe Romani Pontifices præcepere. Sed quod illic breuiter notatur, vt secundum Apostoli^d præceptum clerici comam non nutriant: haud

B de communi illa viris omnibus a Paulo præscripta lege, ne videlicet illi mulierum exemplo comam nutrent, significare voluit auctor illis verbis: sed vt qui sanctioris vitæ mancipantur ordinibus, excultioris etiam vitæ characterem in capite ferrent. Hocq. idem habetur in Concilio Carthaginensi^e & Agathensi^f, ne clerici comam nutriant, sed tondeant. At si non de tonsura in modum sphaeræ fieri solita Patres intellexerunt: quid tam instanter clericis faciendum esse mandarunt, quod Apostolica lege quiuus laicus facere teneretur, nempe comam non nutrire, sed capillos deponere? Quod igitur clericis id faciendum præcipitur, quia alia ratione videretur esse mandatum, alio etiam ritu erat implendum; nimirum vt in summo vertice depressius caput tonderent, aut raderent.

Cum vero multæ eius rei allatæ sint causæ, illam adiucimus, nempe, vt mancipatæ semel vitæ diuino cultui per capillorum oblationem, eo signo sæpius iterato, assidue meminisse deberent; & quod solemniter semel præstitissent, sæpe repeterent. Licet de his non fuerit vna consuetudo omnium Ecclesiarum. Nam in Hispania postmodum accidit, vt occasione quorundam hæreticorum, qui eandem cum Catholicis vsurparent capillorum tonsuram, ac proinde eo signo vellent videri Catholici: eius regionis Episcopi, conuentu habito, dilatandam eiusmodi capitis tonsuram statuerint. Est de his canon in hæc verba descriptus^g: Omnes clerici, vel lectores, sicut Leuitæ & sacerdotes, detonso superius capite toto, inferius solam circuli coronam relinquunt: non sicut hucusque in Gallicia partibus facere lectores videntur, qui prolixis, vt laici, comis, in solo capitis apice modicum circulum tondent. Ritus enim iste in Hispanijs hucusque hæreticorum fuit. Vnde oportet pro amputando ab Ecclesijs scandalo, hoc signum dedecoris auferatur, & sit vna tonsura vel habitus, sicut totius Hispaniæ est vsus. Qui autem hoc non custodierit, fidei Catholice reus erit.] Porro eandem coronæ formam in S. Nicetio Episcopo Treuerensi habes diuinitus efformatam: sic enim de eo scribit Gregorius Turonensis^h: Sanctus Nicetius Episcopus ab ipso ortus sui tempore clericus est designatus: nam cum partu fuisset effusus, omne caput eius, vt est consuetudo nascentium infantium, a capillis nudum quidem cernebatur, in circuitu vero modicorum pilorum ordo apparuit, vt putares ab eisdem coronam clerici fuisse signatam.]

Ceterum & in his, sicut in alijs multis, diuersa fuit diuersarum Ecclesiarum consuetudo: vbi vero nihil corruptum est ab hæreticis, nulla alia mutatio intercessit. Non enim fuit recens æmulatio hæreticorum, vt & ipsi incederent tonsura decori. Nam si fidem adhibemus his quæ ab erudito auctore scripta recitantur, dico a Bedaⁱ: iam ipsis Apostolorum temporibus etiam Simon magus tonsuræ genus quoddam excogitauit. Sed hæc a maioribus scripta non produntur: nam & de eadem epistola, quam recitat Beda, locutus esse videtur Amalarius^k, qui eam haud tantæ fidei fuisse dicit, vt recipetur ab omnibus. Ipse enim dum de tonsuræ origine disputat, hæc scite quidem atque prudenter affirmat: Interrogatur, inquit, ab aliquibus, quis primus tonsus sit nostro more? Legi in epistola cuiusdam viri, Petrus: sed quia non tantæ auctoritatis est, vt ex illa firmare valeamus nostram sententiam; maluimus eam silentio præterire. Non tamen abs re est, si dixerimus, illum, aut aliquem successorem eius, primo fuisse tonsum nostro more: quoniã ab illa Ecclesia sumptus est talis vsus, in qua illi sederunt. Sed quid ad nos? cum multa agamus ex consuetudine præsentis Ecclesiam, quorum auctores non perferuntur specialiter: sicut nec obseruationes Quadragesimalis temporis ante Pascha;

scimus

CXXIX.

CORONA CLERICORVM VSV DIVERSA.

g Concil. Toledo. 4. c. 40.

h Greg. Turon. in vita Sancti. Patr. c. 17.

CXXX.

i Beda hist. Anglic. lib. 5. cap. 22.

k Amal. de Eccl. offic. c. 5.

AB ECCLESIA ROMANA PROBATA TONSVRA

scimus tamen ex demonstratione S. Augustini, consensione Ecclesie eam esse roboratam: sic & nos dicimus, tonsuram nostram ex auctoritate & consuetudine Romanæ Ecclesie esse roboratam.] hæc & alia Amalarius. Sed quod ait, etsi non a Petro, saltem ab aliquo Petri successore, tonsuræ usum antiquam sibi originem vindicare: certe de nullo alio, quam de Aniceto est testimonium; qui cum tam proximus fuerit Apostolorum temporibus, quod ipse statuit, æque ab Apostolis traditum esse potuit. Nam, quod Irenæus^a testatur, ad sua tempora, nempe sub Eleutherio, in Romana Ecclesia traditiones Apostolicæ illibatæ atque incorruptæ servatæ sunt: ut merito eam ob causam idem appellet ipsam Romanam Ecclesiam diues depositarium Apostolicarum traditionum.

^a Iren. lib. 3. c. 3. & 4.

CXXXI. Verum distinctam fuisse tonsuram monachorum, ab ea quæ est clericorum, certum est: cum illi non tantum verticem capitis, sed totum fere caput radere consueverint; ut sic nimirum, quod esset ipsorum vitæ studium, declararent. Abrasionem quippe capitis, solum ac hieroglyphicum fuisse lugentis atque mærentis hominis, non solum proditur testimonijs diuinæ Scripturæ, sed assertionibus etiam externorum. Quod ad illam spectat; de Iob^b habetur testatum, cum suarum cladiû nuncios accepisset, tonso capite adorasse. Et Isaias^c: Vocabit Dominus Deus exercituum in die illa ad fletum & ad planctum, ad caluitium & ad cingulum.] et illud Michææ^d: Decaluare & tondere super filios deliciarum: dilata caluitium tuum.] Quod vero ad Gentiles pertinet barbaros, hæc Suetonius^e: Regulos quosdam barbam posuisse, & vxorum capita rasisse in indicium maximi luctus.] Facere id consueuisse Argiuos mæroris causa, testatur Herodotus^f: affirmat id ipsum Lucianus^g de Syris, qui funera raso capite celebrarent. Solum apud Romanos, quod tonsa barba ac capite solerent incedere, in maximo luctu capillum & barbam promittere mos fuit, ut Suetonius^h de Iulio Cæsare sic tradit: Diligebat usque adeo, ut audita clade Tituriana, barbam capillumq. submiserit, nec antea ademerit, quam vindicasset.] et de Augusto, cum audisset cladem Varianam in Germania acceptam: Adeo, inquit, consternatum ferunt, ut per continuos menses barba capilloq. submisso, caput interdum foribus illideret.] ostendit eadem in Caioⁱ. Reos quoque apud Romanos mæroris causa capillos demittere solere, testatur Plinius^k. At non reos tantum, sed & reorum amicos & affines id facere solitos, colligitur ex Vlpiano l. C. l. & Seneca^m, atque alijs.

MAERORIS SIGNVM TONSURÆ CAPITIS.

^b Iob. 2.

^c Isai. 22.

^d Mich. 1.

^e Suet. in Caio Caligula c. 5.

^f Herodot. lib. 1. hist.

^g Lucianus de Dia Syria.

^h Suet. in C. Iulio c. 67.

ⁱ Idem in Caio c. 24.

^k Plinius lib. 7. epist. 27.

^l l. vestem ff. de iniurijs.

^m Seneca lib. 9. declamat. 4. resp. 27.

CXXXII. Ut igitur, quod monachorum erat officij, solitariam vitam agere ac lugere peccata, hoc etiam corporis cultu profiterentur; optime iureq. consultum est, ut ipsa initiatione monasticæ conuersionis, capita raderent. Hæc etiam Basilus in Regula monachorum suorum, quam scripsit, nuper Romæ excusa, demonstrat. De eadem monachorum tonsura Paulinusⁿ ad Seuerum scribens, agit his verbis: Nos adeant & reuisant conseruuli & compallidi nostri, non vestibus pictis superbi, sed horrentibus cilicijs humiles: nec chlamyde curta lini, sed sagulis palliati: nec balteo, sed veste succincti: nec improba attonsi capitis fronte criniti, sed casta informitate capillum ad cutem cæsi, & inæqualiter semitonsi, & destituta fronte prærafi, & ornatu pudicitia inornati.] Itemq. de monachis cute tenus attonsis loquitur Saluianus Massiliensis^o, dum deplorans Africanæ Ecclesie acerbissimum statum, hæc ait: Non sine causa itaque istud fuit, quod intra Africæ ciuitates, & maxime intra Carthaginis muros, palliatum & pallidum & recisis comarum fluentium iubis ad cutem tonsum videre, tam infelix ille populus, quam infidelis, sine conuicio atque execratione vix poterat. Et si quando aliquis Dei seruus, aut de Ægyptiorum cœnobijs, aut de sacris Hierosolymorum locis, aut de sanctis eremi venerandisq. secretis ad urbem illam officio diuini operis accessit; simul ut in populo apparuit, contumelias, sacrilegia, & maledictiones excepit. Nec solum hoc, sed improbissimis flagitiosorum hominum cachinnis, & detestantibus ridentium sibilis, quasi taureis cædebat: vere ut si quis ea incius rerum fieri videret, non aliquem hominem ludificari, sed nouum inauditumq. monstrum abigi atque exterminari arbitraretur.] et post multa, exaggerando contra monachos gesta, demum hæc ait: Et miramur si nunc barbaros illi perferunt, cum videamus quod sancti viri in illis barbaros pertulerunt? Iustus ergo est Dominus, & iustum iudicium suum, &c.] Itaque ex his videas in derisores tonsuræ manasticæ feuerissime Deum vltum esse, qui Vandalis eam prouinciam per centum annorum spatium dederit deuastandam.

ⁿ Pauli. epist. 7.

^o Saluian. lib. 8. de vero iudic. & prouid. Dei in fine.

CXXXIII. Quod vero (ut vidimus ex Saluiano) monachi tonsurati deriderentur ab Afris; inde fortasse

A fortasse accidit, ut quidam in eadem prouincia pseudomonachi, abiecta tonsura, comam remitterent: aduersus quos Augustinus^a hæc ait: Sed alij sunt quos isto sermone corripimus, illos autem qui hoc vno vitio capillorum contra præceptum Apostolicum demissorum offendunt & perturbant Ecclesiam.] Redarguit & Epiphanius^b illos, qui in Mesopotamia agerent, monachos, quod comam prolixam gererent: Nam alienum est, inquit, a Catholica Ecclesia faccus conspicuus, & coma extensa.] Fertur, sed extra numerum aliorum, canon Nicænus de tonsura monachorum in hæc verba: Monachi alia habeant indumenta & mores, quam habent laici, ac caput tondeant in modum coronæ.] Protulit hæc & alia (vtcumque sint) ex Arabicis exemplaribus Turrianus, & edidit a se Latinitate donata: quæ tamen cum fulciantur innumeris fere aliorum testimonijs, prorsus contemnenda non sunt. Nam ad hoc respicit, quod Socrates^c de Iuliano Apostata scribit, ipsum abrafa cute, vitam monasticam simulasse.] Sic igitur, quod caput radere, esset velut hieroglyphicum lugentis hominis; ea de causa statuit tertia Synodus Toletana^d, ut publice pœnitentibus in primis Episcopus vel presbyter caput raderent, ut sic in cinere & cilicio pœnitentiam agerent.

^a Aug. de oper. monach. c. 33. INTONSI MONACHI REPREHENSI.

^b Epiph. har. 80.

^c Socr. hist. lib. 3. c. 1.

^d Toler. Synod. cap. 12.

Episcopos etiam magna saltem ex parte capitis abrafos fuisse, satis expressisse visus est Gregorius Nazianzenus^e, qui agens aduersus Maximum ex Cynico philosopho mox factum Episcopum, hæc ait: Cum ad pastoralis muneris administrationem nihil aliud omnino contulerint, quam quod comam, cui alendæ & ornandæ turpiter studuerant, raserint.] Porro quoniam eiusmodi capitis rasionem consueuisse a maioribus dici coronam, ea quæ dicta sunt superius, satis aperte significant: ad huiusmodi coronam vel aliud ornamentum capitis (de quo dictum est superius) alluisse videtur Eusebius Pamphili^f in ea oratione panegyrica quam habuit in dedicatione ecclesie a Paulino Tyri Episcopo ædificatæ, cum sic exorditur: Amici Dei, & sacerdotes, qui sacrosancto poderis indumento, cælesti gloriæ corona, diuina vnctione, & sacrata Spiritus sancti stola circumuestiti, &c.] Inde etiam prouenit, ut consueto more loquendi soleret populus, cum Episcopum interpellaret, & ab eo aliquid enixius peteret, per coronam ipsius obtestari: quod Augustinus^g scribens ad Proculeianum Episcopum docet his verbis: Honorant nos vestri, honorant vos nostri. Per coronam nostram nos adiurant vestri, per coronam vestram vos adiurant nostri.]

CXXXIV.

^e Gregor. Naz. orat. in Max.

^f Eusebius hist. lib. 10. c. 4.

^g August. epist. 147.

CXXXV. His igitur adeo manifeste certoq. probatis, non tantum sanctorum Patrum, sed Ethnicorum, immo omnium hominum, etiam hæreticorum, per coronas sacerdotum tamquam quid sacrum obtestantium, testimonijs; quid est quod obijci possit ex sancto Hieronymo, quasi ipse minus probarit capitis ac barbæ rasuram; cum citati nuper auctores de vtraque re aperte testantes, ipsius Hieronymi vixerint temporibus, vel haud multo post; qui quidem eam quæ esset eius temporis Ecclesie consuetudo, plane declarant? Sed ex his omnibus quæ idem Hieronymus^h scribit in Ezechielem, vel in Isaiam, tres eliciuntur positiones, ac ea in primis: ipsum non probare capillorum siue barbæ tonsuram solitam fieri more Gentilium. Sed in hoc nulla est discrepantia cum his quæ superius dicta sunt, cum idem ipse Gentium ritus ab omnibus æque damnetur. Secunda positio ea est; quod & ipse pariter cum ceteris consentit, capillos esse tondendos, sed sic tamen, ut operta, quod ait, sit cutis. Sicq. videas nec in his ipsum a dictis auctoribus differre; nisi quod non nouacula ad cutem vsque radi velit capillos, sed forficibus, atque depresso, dummodo tamen non appareat nuda cutis. Sed quàm leuis hæc sit differentia, nemo non videt. Tertia demum eius conclusio est, qua barbæ non probat tonsuram. At ipse in Oriente agens, quid mirum si Orientalium clericorum & monachorum consuetudinem comprobarit?

CXXXV.

OBIECTIO EX S. HIERONYMO.

His dictis atque euidenter elucidatis, iam ad rerum gestarum narrationem reuocanda esset oratio; nisi suscepti semel argumenti ratio admoneret, ac pene cogeret, ut etiam de barbarum tonsura aliqua saltem leuiter attingamus. Et in primis quod ad eos qui foris sunt pertinet: sicut capita, ita & barbam radere, commune fuisse quibusdam sacerdotibus idolorum, præter illa quæ dicta sunt, Baruchⁱ de Babylonijs sacerdotibus testatur, cum ait: In domibus eorum sacerdotes sedent, habentes tunicas scissas, & capita, & barbam rasam; quorum capita nuda sunt.] quamobrem in diuina Scriptura hæc eadem prohibentur. In Leuitico^k enim secundum Vulgatam hæc leguntur: Non radent caput, nec barbam, nec in carne sua facient incisuras.] eadem quoque apud Ezechie-

CXXXVI.

Baruch 6.

CYR IVDAE PRÖHIBITI RADERE BARBAM.

^k Leuit. 21.

Ezechie-

a Ezech. 4. Ezechielem leguntur. Apud Syros eandem consuetudinem viguisse apud sacerdo-
b Lucianus de Dea Syria. tes Dea Syriae, Lucianus eorum gentilis, qui eius argumenti libellum scripsit, testa-
 tur. Quapropter tota vis legis in eo versatur, vt Iudaeos prohiberet ea facere, quae proxima
 prouincia facerent idolorum sacrifici, qui eo modo caput ac barbam tonderent, ac
c Leuit. 29. cultris suas sibi carnes incidere: sicq. ea quae illi faciebant, lex Iudaeis vetuit sacerdoti-
 bus. Haec vt clariora fiant, reddamus hic verba, quae ex eodem Leuitici libro superius
 citata sunt: Neque in rotundum attondebitis comam, nec radetis barbam, & super mor-
 tuo non incidetis carnes vestras, neque figuras aliquas aut stigmata facietis vobis.]

CXXXVII At videamus, quam vere haec eadem a sacerdotibus Dea Syriae, Iudaeis proximis,
 factitari solita esse, idem Syrus auctor, ibiq. versatus, egregie memoriae tradat. Nam in
 primis agens de antiquitate templi eius atque cultu, multorum refert fuisse sententiam,
B vt a Deucalione fuerit excitatum: et licet alias referat de ea re opiniones, antiquissi-
 mum tamen plane illud fuisse, vna omnium erat assertio. In eo exectos viros glabros
 sacrificare consueuisse, eosdemq. se cultris incidere inter immolandum, testatur; quod
d Apul. de Asino. & Apuleius d, dum de eadem Dea Syria agit, affirmat. Rursum illuc accedentes, capita
 radere & supercilia, necnon & barbam deponere solitos, ibidem Lucianus enarrat. In-
 super quod item in Leuitico est praecipuum, ne barbam radant, neque incidant carnes;
 atque quod mox additur: Neque figuras aliquas aut stigmata facietis vobis.] haec
 eadem ab illis factitari solita, idem Lucianus eodem in loco tradit his verbis: Certis
 autem notis compunguntur omnes, alij quidem in vola manus, alij autem in cerui-
 ce: et inde est, quod cuncti Assyrij notas iniustas habent.] haec Lucianus, qui &
 multa ibi recenset de illorum ritibus cum Hebraeis communibus. Quam igitur, qua-
 lemve capillorum & barbam tonsuram prohibuerit lex diuina, ex dictis nulla rema-
C net penitus dubitatio: vt ex his plane videas, quam inuidiose atque iniuste pariter ca-
 lumniantur, qui legis diuinam praetextu in clericos ac monachos Catholicae Ecclesiae
 inuehantur.

CXXXVIII Quod vero deducunt Nouantes ex Epiphano, quasi ex Apostolorum institutione,
 non licere nec caput nec barbam radere, ipso affirmante, ac sic dicente: De barba qui-
 dem in Constitutionibus Apostolorum dicit diuina scriptura ac doctrina: Non corrup-
 pas, hoc est, non feces pilos barbam, neque meretricio more ob comam efferaris.] vn-
 de accepta haec sint, exacte perquirendum est. Nullus certe de his canon est Apostoli-
f Const. Apost. lib. 1. c. 4. in fi. cus, sed tantum quae in Constitutionibus Clementis nomine sic scripta leguntur: Fi-
 delis cum sis & homo, non licet tibi nutrire capillum, & in vnu complicare, quod est
 delicatum & molle; vel discerniculo discriminare, vel flauum facere: quoniam quidem
D lex vetat, inquit: Non faciatis vobis rotunditatem ex coma capitis vestri, neque in-
 cisiones. Neque vero licet barbam pilos corrumpere, neque hominis figuram praeter na-
 turam mutare. Non scindetis, inquit lex, superficiem barbam vestram. Hoc enim mulieri-
 bus decens, creator Deus statuit, viris indecorum esse iudicauit.] hucusque Clemens.
 Ex his vero satis perspicuum redditur, tum ex his quae Clementis nomine habentur Con-
 stitutionibus, tum etiam ex Epiphanius sententia, qui eas citat: sicut diuinam legem
 (si modo eam sequendam dixerimus lectionem) ita & Apostolos (vt demus authenti-
 cum esse librum) vetuisse tunc barbam pilorum incisionem, cum comam capitis non tan-
 tum promittantur, sed & feminarum more crispentur, vel aliter in rotundum artificio
 componantur; adeo vt sic culti, feminae repraesentarent effigiem potius quam viri.
 Hinc & illa iusta eiusdem Epiphanius querela de monachis, quos diximus, Mesopotamia
E mae, qui muliebres (vt ait) producerent comas: cum e contra laudet Ecclesiae filios in
 tonsura reuerendos: reprehensibilis enim habebatur illa barbam rasio, cum capilli mo-
 re mulierum promitterentur.

CXXXIX. Ceterum sicut nec viri capitis comam radi, ita nec etiam barbam, non tantum diui-
 nam Scripturam non prohibere, sed etiam praedicare, atque aliquando praecipere,
 complura Prophetarum loca s demonstrant: barbam enim vna cum capite radere, erat
 maximi omnium maioris ac luctus hieroglyphicum: adeo vt haec recte monachis con-
 uenire, nullus iure negare possit. Si autem ex capillorum promissione vel tonsione Pau-
 lus Apostolus item hieroglyphicum signauit, cum ait: Vir si comam nutriat, ignomi-
 nia est illi: mulier si comam nutriat, gloria est illi: quoniam capilli pro velamine ei da-
 ti sunt.] quis prohibet ex barbam tonsura mysterium itidem consignare? nimirum si cum
 a natura

a Epiphanius haeresi 80. OBLECTIO EX EPIPHANIO.
f Const. Apost. lib. 1. c. 4. in fi.
g Isai. 7. 15. Hierem. 41. c. 48. Ezech. 5. b 1. Cor. 11.

A a natura barba data sit homini ob decorem & gloriam; lugens ac mærens, ac proinde
 monachus, qui se perpetuae poenitentiae mancipauit ergastulo, ea etiam a natura sibi da-
 ta velit carere gloria? cum praesertim eiusdem rei alia atque alia mysteria esse possint,
 quae inter alios Beda pluribus declarauit. Quod vero his aduersantes non admittant
 haec, esse turpe existimantes amputare barbam, nimirum quod barbam hieroglyphicum,
 ex auctoritate scriptorum Gentilium, dicerent esse virtutem: cur apud eosdem Apollo,
 Saturnus (quod ait Tertullianus b) & Bacchus imberbes esse finguntur? Adeo vt fatean-
 tur necesse sit, vnus eiusdemq. rei plures esse posse significationes atque mysteria: ni-
 mirum, qui pilos consideret esse excrementa naturae, eos qui refecet atque radat, ab-
 ijcere se superflua, necessarijsq. contentum esse, profiteri.

At quoniam non aequè monachi omnes, nedum clerici, abrafis barbam incidere consue-
B uerunt; nec Pædagogus Christianus c barbam nouaculae subiecit, sed tantum forficibus:
 aliam prorsus diuersamq. Orientalium ab Occidentalibus consuetudinem moremque fuisse,
 certum est. Nam in Ecclesia Orientali numquam barbam ramos inuenimus monachos, vel cle-
 ricos; secus autem in Ecclesia Occidentali: cuius rei diuersitatis origo est accuratius per-
 uestiganda. Et vt primū dicamus de clericis, qui in Ecclesia praesertim Occidentali lon-
 ge antiquiores sunt monachis: inuenimus hac ex parte, secundum morem diuersarum pro-
 uinciarum, tam laicos quam clericos inter Gentiles viuentes agere consueuisse: et in
 primis, quia in Oriente tam Iudaei quam Graeci, barbati incederent, Christianos in-
 ter ipsos positos idem factitasse. In Occidente vero, atque potissimum Romae, quoniam
 qui praesertim maturioris aetatis (vt auctor est Gellius d) essent, tamquam quoddam
 nobilitatis insigne, radere barbam consueuerant (notatus est enim a Dione e & alijs

C Hadrianus, qui primus omnium barbatus incessit, vel alij pauci post eum, sed non sic
 tamen, vt ceteri Romanorum ipsos imitarentur) Christiani Romae agentes, cur non sic
 cut ceteri, abrafis incederent barbam, cum honestus spectatusq. haberetur eiusmodi com-
 munis omnium cultus, nec aliqua vel leuis saltem esset eius obseruationis superstitio?
 nam alia ratio erat Isidis sacerdotum radentium etiam supercilia. Sic igitur Clemen-
 tem, sic Pudentem Senatorij ordinis homines, sic denique siue Romanos, siue ceteros
 Romae agentes, exceptis Orientalibus, attonfos barbam fuisse, nulla dubitatio esse de-
 bet. Certe vestitu tantum, non barbam, ab Ethnicis fuisse Christianos distinctos, vt
 qui pallio amicti solerent incedere, Tertullianus saepe testatur. cumq. non sicut pal-
 lium Christianorum, illi sugillarent & barbam; eos constat more ceterorum barbam at-
 tonfos incedere consueuisse. Verum affectata illa nimis barbam non attonfio, vel abra-
 sio, sed auulsio potius dicenda, ab ipsis Gentilibus etiam condemnatur, vt de Iulio
 Caesare & Othone Suetonius memoriae prodidit. Tertullianus f etiam huiusmodi

D notat, cum ait: Barbam acius cadere, interuellere, circumdare capillum & compo-
 nere, &c.] chirurgi enim instrumento, quod dicebatur volsella, & alijs medicamentis
 (vt idem s auctor testatur) femineum vultum penitus affectabant. Ceterum barbam illa
 abrasio, quae more maiorum absque fuco arteve simpliciter facta esset, aequè communis
 Romanis omnibus erat. Quinetiam inter Graecos nonnullos in suis ipsorum regionibus,
 quo se Romanorum studiosos esse signo aliquo praeserrent, testatur Dio h, con-
 fucuisse contra Graecorum omnium suorumq. gentilium consuetudinem, barbam ramos
 incedere more Romano: quod plus ceteris, qui Romae agerent, praestitisse, nullus iure
 poterit dubitare.

E Verum istud ipsum quod agerent Romanae Ecclesiae Christiani, praestitisse etiam ce-
 teros orbis Occidentalis Fideles, eosdemq. libenter esse imitatos vnde descenderent, fa-
 cile existimare quis poterit. Nam de sacerdotibus Galliarum perspicuum est, barbam ra-
 sos fuisse. Est de ea re manifestum exemplum in Sidonio Apollinari i, qui de Germani-
 ci Episcopi Cantillanensis corporis cultu sic scribit: Vestis adstricta, tonsus cothurnus,
 crinis in rotam speciem accisus, barbam intra rugarum latebras mersis ad cutem secta forfi-
 cibus.] Seruare igitur in his locorum consuetudinem, vt secundum cuiusque provin-
 ciae mores, vel barbati, vel attonsi barbam incederent sacerdotes, velut lege quadam
 fuisse praescriptum, ex eo saltem potest facile perspicui, quod cum saepissime Occidenta-
 les vna cum Orientalibus sacerdotibus ad publicos conuentus Episcopi conuenissent,
 nullum vmquam de his aduersus se inuicem negotium factum, neque vlla prorsus
 exorta eius rei gratia controuersia reperitur: ratis nimirum omnibus id esse legitimum,
 quod

a Beda in 1. E/dr. 9.
b Tertull. lib. de Spectac. c. 23.
CXL.
c Clem. Alex. in Pædag. lib. 3.
d Gell. lib. 3. cap. 4.
e Dio in Hadr.
 ROMANI CLERICI BARBA RASI.
f Tertull. lib. de cultu fem. c. 8.
g Idem lib. de pallio c. 4.
h Dio Chrysost. orat. 36.
CXII.
 OCCIDENTALES CLERICI BARBA RASI.
i Sidon. lib. 4. epist. 13.

quod quisque pro more suorum gentiliū facere videretur. Qui primus omnium hæc de barba exprobrare Latinis sacerdotibus ausus est, Photius schismaticus Episcopus Constantinopolitanus fuit, de his scribens ad Nicolaum Rom. Pontificem: hæc, inquam, præsumpsit homo schismaticus, cum alioqui ipse esset eunuchus glaber.

CXLII.

BARBARADEN
DI MOS DIV IL-
LIBATVS PER-
MANSIT.

Ad quodnam vero tempus apud Romanos eiusmodi usus radendi barbas perseverarit, haud est facile definire. Constat tamen, regnantibus etiam Gothis in Italia, eundem morem esse servatum: quamobrem Ennodius Ticinensis suis versibus vehementer exagitaui hominem, qui more Gothorum prolixam gestaret barbam, & secundum Romanorum consuetudinem lacernam indueret: hæc enim habet in Iouinianum his versibus:

*Barbaricam faciem Romanos sumere cultus
Miror, & in modico distinctas corpore gentes.]*

ac iterum:

*Romuleam tegetem vox oris nubila fuscet:
Oppressit vestes tenebroso tegmine vultus.]*

idemq. rursus:

*Nobilibus collis genium male compta lacernis,
Discordes miscens inimico fœdere proles.]*

hæc Ennodius in Iouinianum, quod haberetur loco prodigij lacernatum hominem gestare barbam. Porro etsi sensim pristinus ille immutatus est usus, cum barbari Romæ atque in Italia diutius morarentur: tamen quod ad clericos spectat, sic viguit eius rei observantia, ut non vivere more maiorum, fere religio haberetur; sicq. factum est, ut penes eos eiusdem rei usus inuiolatus & constans plurimis sæculis perduravit, monentibus id præsertim Romanis Pontificibus. Extant enim eo argumento scriptæ litteræ Gregorij Papæ Septimi ad Iacobum Episcopum Calaritanum, iubentis ut clericos suos omnes barbam radere cogeret, idq. ex maiorum consuetudine vindicantis, affirmantis nimirum ab ipso exordio nascentis Ecclesiæ id illibate esse servatum: idemq. de ipsodem etiam ad Ducem Sardinia dedit epistolam: hæc q. omnia anno Domini millesimo octuagesimo, tertio Non. Nouembr. Indictionis quartæ. Sed his iam pene contrarius irrepit usus, nec constans habetur vbiq. ritus; cum alij tondeant, radant alij, alij rursus barbam promittant, absque iactura fidei unusquisque abundans in sensu suo. Sed iam ad Paulum, cuius tonsuræ occasione ad hæc elucidanda digressi sumus, agentem Hierosolymis reuertamur.

CXLIII.

a Act. 21.
DE PERIATIONE
PENTECOSTES.

b Exod. 12.
Leuit. 23.
Deut. 16.
c Philo. in Decalog.

Post oblatum sacrificium Nazaræorum, septem intercessisse dies vsque ad Pauli vincula, Lucas^a testatur: qua in re illud necessario admonendum putamus, complures errore lapsos existimasse, sicut in Paschali festo atque solemnitate Tabernaculorum, ita & in Pentecostes celebritate septem dies sequentes feriari solitos esse: quod quidem in Paschate & Scenopegia esse verum, diuina Scriptura testatur^b; de Pentecoste autem nulla vsquam habetur mentio. Nec est quod dici possit, id his Apostolorum temporibus ex consuetudine seruari solitum: quandoquidem Philo^c horum æqualis plane testatur, duabus illis solemnitatibus tantummodo, & non in alijs festis addi septimanam dierum; rationemq. mysterij reddit his verbis, postquam locutus est de festo Pentecostes, non nisi diem vnum habente: Septenario vero, inquit, attributa sunt festa maiora, quæ plures dies postulant: tunc cum annus distinguitur duobus æquinoctijs, verno, autumnalique, & septeni dies festi aguntur: verno tempore, ut segetes ad maturam frugem perueniant: autumnali, ut omnes arborei fructus colligantur, conuehanturq. feliciter. Septeni autem dies dantur his festiuitatibus propter menses septenos vtriusque æquinoctij; ut cuique mensi honor suus contingat otio hilaritateq. vnius diei.] hæc Philo: ex quibus magis ac magis Actorum locum illum habes elucidatum, quo dicitur: Dum complerentur dies Pentecostes.] quæ verba perperam aliqui interpretati, intellexerunt de septem diebus Pentecosten sequentibus. Sed de his superius satis.

CXLIV.

d Act. 21.

Cum igitur (inquit Lucas^d) septem dies consummarentur; hi qui de Asia erant Iudæi, cum vidissent Paulum in templo, concitauerunt omnem populum, & iniecerunt ei manus, clamantes: Viri Israelitæ, adiuuate: hic est homo, qui aduersus populum, & legem, & locum hunc, & omnes vbiq. docens, insuper & Gentiles induxit

in tem-

A in templum, & violauit sanctum locum istum. Viderant enim Trophimum Ephesium in ciuitate cum ipso, quem æstimauerunt quoniam in templum introduxisset Paulus.] Sed quod ad Trophimum pertinet; magna suboritur dubitatio, quomodo Trophimus Hierosolymis erat cum Paulo, quem ipsius Pauli testimonio^a constat relictum fuisse infirmum Mileti. Sequenti enim anno, cum ipse Paulus Romam venisset, secundam ad Timotheum scribens epistolam, testatur se reliquisse Mileti Trophimum ægrota-^bntem: nec dubium quin in hac nauigatione, qua hoc anno ex Macedonia Troadem, & inde in Syriam nauigauit, quando & cum ceteris adfuisse Paulo Trophimum Lucas^b affirmat. Nam in nauigatione posteriori, qua Paulus Hierosolymis vinc-^bctus est Romam, quam exacte per cunctas stationes Lucas^c recenset, Miletum nullo modo appulisse ponit, nec potuit. Vnde in eam sententiam ire cogimur, ut dicamus, vel hunc Trophimum esse diuersum ab illo (quod non credimus: non enim nisi vnus Trophimus ab omnibus Pauli discipulis ponitur, idemq. qui Ephesus & Asianus ab eodem Luca^d nominatur) vel in epistolæ locum illum irrepisse mendum: ut quod dicit, Trophimum reliqui infirmum Mileti] dicere velit, Melitæ: sicut & restituendus videtur locus ille Actorū^e, vbi quod in aliquibus codicibus legitur: Cognouimus quia Mitylene insula vocaretur] sit legendum, Melita. Sed iam cetera contra Paulum a Iudæis Hierosolymis acta persequamur.

Commota post hæc (ait Lucas^f) ciuitas tota, & facta est concursio populi. Et apprehendentes Paulum, trahebant eum extra templum, & statim clausæ sunt ianæ. Quarentibus autem eum occidere, nunciatum est Tribuno cohortis, quia tota confunditur Hierusalem. Qui statim assumptis militibus & Centurionibus, decurrit ad illos. Qui cum vidissent Tribunal & milites, cessauerunt percutere Paulum. Tunc accedens Tribunus, apprehendit eum, & iussit eum alligari catenis duabus: et interrogabat quis esset, & quid fecisset. Alij autem aliud clamabant in turba. Et cum non posset certum cognoscere præ tumultu, iussit duci eum in castra. Et cum venisset ad gradus, contigit ut portaretur a militibus propter vim populi. Sequebatur enim multitudo populi, clamans: Tolle eum. Et cum coepisset induci in castra Paulus, dicit Tribuno: Si licet mihi loqui aliquid ad te? Qui dixit: Græce nosti? Græce enim Paulum esse allocutum Tribunal apparet. Quamobrẽ admiratus ille, hæc subdit: Nonne tu es Ægyptius, qui ante hos dies tumultum concitasti, & eduxisti in desertum quatuor millia virorum sicariorum?] hæc Lucas. At nemo miretur si intra templum Paulus esse comprehensus dicatur: nam adeo infelicia erant illa tempora, ut aucta in immensum sicariorum multitudine, non vererentur in ipso templo cædes patrare, prout superius, cum actum est de Ægyptio mago, cuius nomine Tribunal Paulus in suspicionem adducitur, ex Iosepho^g est historia recitata. Ut igitur ea calumnia de mago Ægyptio Paulus se ipsum purgaret, mox defensionem instituens, se non Ægyptium, sed Cilicem, Tarso oriundum esse aperuit, dicens^h: Ego homo sum quidem Iudæus a Tarso Ciliciæ non ignobilis ciuitatis municeps.] Mira quidem Apostoli modestia, dum sic se illata calumnia liberat, ut nihil tamen se efferat: nã cum se esse ciuem Romanum, & in Iudæos, qui eum verberassent, crimen retorquere potuisset, hæc tacuit, & non nisi extrema cogente necessitate aperuit.

Rogata interim a Tribuno loquendi ad populum facultate, sic Hebraica Paulus orsus est linguaⁱ: Viri fratres & patres, audite, &c.] Describit eam orationem integre Lucas: qua in primis Paulus cum de suis natalibus populum ad monuisset, suamq. educationem sub Gamaliele eos pariter docuisset, ac simul declarasset studium & officium suum erga Moyse legem & paternas traditiones: quomodo tandem ad Christum conuersus sit admirando ac manifesto Dei consilio, eosdem qui aderant reddidit certiores. Cumq. dicere coepisset, quomodo & a Domino iussus esset prædicare Euangelium Gentibus: statim ad hæc verba excitatus est furor & impetus Iudæorum: Et leuaerunt (inquit Lucas) vocem suam, dicentes: Tolle de terra huiusmodi: non enim fas est eum viuere. Vociferantibus autem eis, & proijcientibus vestimenta sua, & puluerem iactantibus in aerem (erant hæc enim signa furentium & implacabilium penitus animorum, vindictam verbis factisq. poscentium) Tribunus iussit adduci eum in castra, & flagellis cædi, atque torqueri eum, ut sciret propter quam causam sic acclamarent ei.] hæc Lucas.

Cum igitur Paulus implacabiles Iudæorum animos, atque adeo obduratos, ut nul-

DE TROPHIMO.

a 2. Tim. ult.

b Act. 20.

c Act. 27.

d Act. 20. &

e Act. 28.

CXLV.

f Act. 21.

PAVLVS A IV-
DABIS CAPITVR

g Ioseph. antiq.
lib. 20. c. 6.

h Act. 21.

CXLVI.

i Act. 22.

PAVLVS AGIT
CAVSAM SVAM
CORAM TRIBV-
NO.

CXLVII.

la possent ratione permoueri, conspiceret; Tribunalumq. erga eos propensioem videret, atque paratum ex illorum sententia experiri: iam flagellis cædendus, atque eius iussu torquendus, opportune se ciuem esse Romanum aperuit. Rem gestam his paucis Lucas describit: Cum adstrinxissent eum loris, dicit adstanti sibi Centurioni Paulus: Si hominem Romanum & indemnatum licet vobis flagellare? Quo audito, Centurio accessit ad Tribunalum, & nunciauit, dicens: Quid acturus es? hic enim homo ciuis Romanus est. Accedens autem Tribunalus, dixit illi: Dic mihi, si tu Romanus es? At ille dixit: Etiam. Et respondit Tribunalus: Ego multa summa ciuitatem hanc consecutus sum. Et Paulus ait: Ego autem & natus sum. Sed quam ratione Paulus se natum dicit ciuem Romanum? Non alia quidem, nisi quod nuper ad Iudæos pro concione dixerat, se Tarfi Ciliciæ ortum esse: Ego, inquit, sum vir Iudæus, natus Tarso Ciliciæ.] et paulo ante coram Tribuno, se municipem Tarsensem esse professus erat. Porro ille dicebatur municeps, qui in eodem municipio (vt Vlpianus docet^a) natus esset. Tarsus enim Ciliciæ metropolis ius municipale a Romanis fuerat consecuta, ac ea de causa colonijs quoque præstabat (erant in Cilicia duæ tantum coloniæ, Selinus, & quæ postea accessit, Traianopolis, vt idem auctor affirmat^b) Municipes enim non tantum vt coloni dicebantur ciues Romani, sed etiam (vt idem Vlpianus tradit^c) munerum honorariorum participes esse poterant. Præstabat insuper (vt auctor est Gellius^d) colonijs municipia, quod illæ legibus Romanorum cogentur viuere, municipia vero suis legibus antiquis patrijsq. moribus agere sinerentur.

PAVLVS CLAMAT SE CIVEM ROMANVM.

^a l. Munis. ff. de verb. sig.

^b l. 1. in fin. ff. de Cens. c. 1. ff. ad Municip. d. Gell. lib. 6. c. 13.

CXLVIII.

TARSVS MVNICIPIVM.

^c Dio lib. 47.

^f Strabo lib. 14.

^g Valer. Max. lib. 4. c. 1.

CXLIX.

^h Cic. pro Rabir.

Vide Sigon. de iure antiq. Rom.

lib. 1. c. 6.

Vt autem Tarsus municipium diceretur Romanorum; eam ciues promeruerant dignitatem, quod in bello ciuili Cæsari primum ac deinde Octauio studuissent, multaq. ea de causa passi essent: adeo enim Cæsarianis partibus ciuitas fauit, vt pro Tarso, mutato nomine, tunc dicta fuerit (quod testatur Dio Cassius^e) Iuliopolis. Ad hæc plane alludit alius Dio cognomento Chrysothomus, dum in sua Tarsica posteriore hæc ait: Vobis, viri Tarsenses, obtrigit, vt primi sitis in hac gente: non solum quod maximam omnium in Cilicia inhabitatis ciuitatem, & metropolim ab initio; verum etiam quod Cæsarem secundum super omnes habuistis, optime vobis volentem & familiarem. Infortunium enim, quod ciuitati illius causa acciderat, merito eum vobis beneuolum fecerat, vtq. daret operam, quo maiora in vos sua apparerent beneficia, quam calamitates propter eum acceptæ. Quapropter ea omnia quæ quis amicis vere, & socijs, & tantam ostendentibus alacritatem præstaret, ea & ille vobis præstitit, terras, leges, honorem, potestatem, &c.] hæc Dio: ex quibus apparet Tarsenses amplissimis iuribus cum ciuitate Romana fuisse donatos. Sed nec de Tarsensibus dicere prætermittimus, quæ tradit Strabo^f de eorum ardentissimo studio erga liberales disciplinas, quas præ ceteris excolere viderentur: vt non mireris, si Paulus Tarsensis ciuis adeo insigniter excultus fuerit Græcorum litteris. quo enim hæc planius accipiantur, addemus verba Strabonis sic dicentis: Tantum autem Tarsensibus studium rerum philosophicarum & disciplinarum, quas Encyclias dicunt, incessit, vt superauerint Athenas & Alexandriam, & si quis alius nominari potest locus, vbi philosophorum & artium ad humanitatem pertinentium scholæ haberentur. Id interest, quod Tarfi qui studia ista colunt, fere sunt indigenæ, peregrini non facile eo ventitant. At indigenæ domi non desident, sed vt perfectionem consequantur, peregre abeunt: profectiq. libenter in alienis versantur locis: domum redeunt pauci.] hæc Strabo, qui & post multa hæc addit: Maxime autem Roma docere potest, quam multos Tarsus protulerit litteratos, cum sit Tarsensium & Alexandrinorum plena.] Paulus itaque Tarfi natus, cum Gentilium illic scientias, quibus non leuiter tinctus, sed apprime imbutus erat, affecutus plene fuisset; quod gente Iudæus esset, ad Iudæorum metropolim, vt (quod ipse testatur) sacris disciplinis a Gamaliele abundantius erudiretur, profectus est. Fabulam autem illam (sic enim eam nominat Hieronymus in suo commentario in epistolam ad Philemonem) de Paulo nato Giscalæ, superius satis superq. refellimus, cum de eius natalibus egimus.

Paulus igitur cum se ciuem esse Romanum docuisset, a præparatis sibi flagellis eximitur: antiquo enim iure Romanorum nefas erat ciuem Romanum subijcere flagellis, seu virgis. Id primum statuit lata lege Valerius Publicola^g; id ipsum lege Porcia^h, ac postea lege Sempronia est magis magisq. firmatum. Eadem apud Ciceronem querelæ

relæ reperiuntur expostulantium in Verrem, atque clamantium se esse ciues Romanos, cum in municipes itidem ab illo virgæ admouerentur. Testatur enim id Cicero, cum ait: Nulla vox audiebatur, nisi hæc: Ciuis Romanus sum.] A flagellis ergo in hunc modum Paulo libero, postera die idem Tribunalus (ait Lucas) volens scire diligentius qua ex causa accusaretur a Iudæis, soluit eum, & iussit sacerdotes conuenire, & omne Concilium: et producens Paulum, statuit inter illos.] erat nempe coactum magnum Concilium, quod Lucas dicit omne Concilium: illud Sanedrin semigræce Iudæi, Græci vero Synedrin appellabant. Quid autem ibi sit factum, Lucas^a his verbis enarrat: Intendens autem in Concilium Paulus ait: Viri fratres, ego omni conscientia bona conuersatus sum ante Deum vsque in hodiernum diem.] Ita exorsus, antequam vltius produceret orationem, Princeps sacerdotum Ananias (inquit Lucas) præcepit adstantibus sibi, percutere os eius. Tunc Paulus dixit ad eum: Percutiet te Deus, paries delibate. Et tu sedens iudicas me secundum legem, & contra legem iubes me percuti? Et qui stabant, dixerunt: Summum sacerdotem Dei maledicis? Dixit autem Paulus: Nesciebam, fratres, quia Princeps est sacerdotum. Scriptum est enim^b: Principem populi tui non maledices.] hæc Lucas.

Sed quam, rogo, prætexere potuit Paulus excusationis causam, quod nescisset Ananiam esse summum Pontificem? nunquid in magno illo Septuagintaduorum confesso prima sedes non erat summi sacerdotis? Sed hæc cum illa, de qua superius actum est, iungitur quæstione: cur videlicet idem Lucas^c primores eiusdem confessus recensens, primo loco Annam, secundo vero Caipham summum Pontificem, ac demum ceteros alibi ponat? Meminisse itaque debemus quæ & ibidem & alias præfati sumus; non tantum summum Pontificem interesse consueuisse, primumq. locum sibi vendicasse post Septuaginta illos duos; sed & summum magistratum illum, qui præesset Concilio, dictum Principem sacerdotum, & ipsum tenuisse principem locum: sicq. hos duos, summum sacerdotem, & Principem sacerdotum, se habuisse eo confesso, vt olim in prima institutione ipsius Moyse & Aaron: non sic tamen, vt ante summum sacerdotem Princeps sacerdotum assideret, sed duobus confessibus dispositis in vtrisque lateribus, quisque horum primo loco sederet. sicq. merito Paulus, quod numquam hætenus in eo conuentu causam dixisset, recensq. Hierosolymam aduenisset; vter nam duorum summus sacerdos esset, ignorasse facile potuit. Videas insuper, ex his quæ Lucas, qui tunc aderat Hierosolymis (venerat enim vna cum Paulo & alijs discipulis ex Asia) hic scribit, manifesti erroris Iosephum redargui, dum summum pontificatum Ananiæ non sub Nerone, sed sub Claudio ponit^d; nimirum quem ante annum octauum eius Imperij creatum tradit, reumq. seditionis a Quadrato Syriæ Præsidente vincum fuisse missum Romam a Claudio iudicandum. Sub Nerone autem idem auctor^e ponit Ionatham, quem Felix arte sicariorum e medio sustulit: quo sublato, tradit^f suffectum fuisse Imaelem, quem vult his vltimis Felicis temporibus præfuisse Pontificem maximum. At quis æquus arbiter non magis Lucæ consentiat, qui hæc præsens oculis spectauit (erat enim ipse, vt dictum est, Hierosolymis vna cum Paulo) quam Iosepho, qui vltimis Domitiani temporibus (vt ipse testatur in fine librorum Antiquitatum Iudaicarum) suam conscripsit historiam? Nec enim est quod dici possit, Annam, siue dixerimus Ananiam, Principem sacerdotum, fuisse præfectum illi Concilio, non autem summum Pontificem. Nam re vera summum fuisse Pontificem, adstantes Iudæi testati sunt verbis illis, quæ recitat S. Lucas: Summum sacerdotem Dei maledicis? sed hæc satis. Prosequitur Lucas^g:

Sciens autem Paulus, quia vna pars esset Sadducæorum, & altera Phariseorum, exclamauit in Concilio: Viri fratres, ego Phariseus sum, filius Phariseorum: de spe & resurrectione mortuorum ego iudicor. Et cum hæc dixisset, facta est dissensio inter Phariseos & Sadducæos, & soluta est multitudo.] Res accidit ex sententia: nam altercantibus mutuo Phariseis ac Sadducæis de proposita quæstione, Paulus e Concilio abiit indemnatus. Facta autem die (idem subdit Lucas) collegerunt se quidam ex Iudæis, & deuouerunt se: dicentes, neque manducatuos, neque bibituos, donec occiderent Paulum. Erant autem plusquam quadraginta viri qui hanc coniurationem fecerant: qui accesserunt ad Principes sacerdotum & seniores, & dixerunt: Deuotione deuouimus nos nihil gustatuos, donec occidamus Paulum. Nunc ergo vos notum facite Tribuno

CL.

DR SVMMO PONTIFICA-TV ANNAB.

^d Ioseph. antiq. lib. 20. c. 3.

^e Ioseph. antiq. lib. 20. c. 6.

^f Idem ibid.

^g Act. 23. CLI.

IYDÆORVM INSIDIÆ IN PAVLVM.

cum Concilio, ut producat illum ad vos, tamquam aliquid certius cognituri de eo. Nos vero, priusquam appropiet, parati sumus interficere illum. Sed cum audisset filius sororis Pauli insidias, venit & intravit in castra, nunciauitq. Paulo. Vocans autem Paulus ad se unum ex Centurionibus, ait: Adolescentem hunc perduc ad Tribunal; habet enim aliquid indicare illi. Et ille quidem assumens eum duxit ad Tribunal, & ait: Vincit Paulus rogauit me hunc adolescentem perducere ad te, habentem aliquid loqui tibi. Apprehendens autem Tribunus manum illius, secessit cum eo seorsum, & interrogauit illum: Quid est quod habes indicare mihi? Ille autem dixit: Iudæis conuenit rogare te, ut crastina die producas Paulum in Concilium, quasi aliquid certius inquisituri sint de illo. Tu vero ne credideris illis: insidiantur enim ei ex eis viri amplius quam quadraginta, qui se deuouerunt non manducare, neque bibere, donec interficiant eum: & nunc parati sunt, expectantes promissum tuum. Tribunus igitur dimisit adolescentem, præcipiens ne cui loqueretur quoniam hæc nota sibi fecisset. Et conuocatis duobus Centurionibus, dixit illis: Parate milites ducentos, ut eant usque Cæsaream, & equites septuaginta, & lancearios ducentos a tertia hora noctis: et iumenta præparate, ut imponentes Paulum, eum saluum perducerent ad Felicem Præsidem. Timuit enim, ne forte raperent eum Iudæi, & occiderent, & ipse postea calumniam sustineret, tamquam accepturus pecuniam. scribens epistolam continentem hæc:

CLII. Claudius Lysias optimo Præsidi Felici salutem. Virum hunc comprehensum a Iudæis, & incipientem interfici ab eis, superueniens cum exercitu, eripui, cognito quia Romanus est. Volensq. scire causam quam obiciebant illi, deduxi eum in Concilium eorum. Quem inueni accusari de quæstionibus legis ipsorum, nihil vero dignum morte aut vinculis habentem crimen. Et cum mihi perlatum esset de insidijs quas paraerant illi, misi eum ad te, denunciatis & accusatoribus, ut dicant apud te. Vale.]

CLIII. Quæ vero post hæc sint secuta, idem Lucas sic describit: Milites vero secundum præceptum sibi, assumentes Paulum, duxerunt per noctem in Antipatridem: et postera die dimissis equitibus, ut cum eo irent, reuersi sunt ad castra. Qui cum venissent Cæsaream, & tradidissent epistolam Præsidi, statuerunt ante illum & Paulum. Cum legisset autem, & interrogasset de qua prouincia esset, & cognouisset quia erat de Cilicia: Audiam te, inquit, cum accusatores tui venerint. Iussitq. in prætorio Herodis custodiri eum. Post quinque autem dies (subdit Lucas^a) descendit Princeps sacerdotum Ananias cum senioribus quibusdam, & Tertullo quodam oratore: qui adierunt Præsidem aduersus Paulum. Et citato Paulo, coepit accusare Tertullus, dicens: Cum in multa pace agamus per te, & multa corrigantur per tuam prouidentiam: semper & vbique suscipimus, optime Felix, cum omni gratiarum actione. Ne diutius autem te protraham; oro breuiter, ut audias nos pro tua clementia. Inuenimus hunc hominem pestiferum, & concitantem seditiones omnibus Iudæis in vniuerso Orbe, & auctorem seditionis sectæ Nazaræorum: qui etiam templum violare conatus est: quem & apprehensum volumus secundum legem nostram iudicare. Superueniens autem Tribunus Lysias, cum vi magna eripuit eum de manibus nostris, iubens accusatores eius ad te venire: a quo poteris ipse iudicans de omnibus istis cognoscere, de quibus nos accusamus eum. Adiecerunt autem & Iudæi, dicentes hæc ita se habere.

CLIV. Respondit autem Paulus (annuente sibi Præsidi dicere:) Ex multis annis te esse iudicem genti huic sciens, bono animo pro me satisfaciam. Potes enim cognoscere, quia non plus sunt mihi dies quam duodecim, ex quo ascendi adorare in Hierusalem. Et neque in templo inuenerunt me cum aliquo disputantem, aut concursum facientem turbæ, neque in synagogis, neque in ciuitate: neque probare possunt tibi, de quibus nunc me accusant. Confiteor autem hoc tibi, quod secundum sectam, quam dicunt hæresim, sic deseruio Patri Deo meo, credens omnibus quæ in lege & Prophetis scripta sunt, spem habens in Deum, quam & hi ipsi expectant, resurrectionem futuram iustorum & iniquorum. In hoc & ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere ad Deum & ad homines semper. Post annos autem plures, elemosynas facturum in gentem meam veni, & oblationes, & vota: in quibus inuenerunt me purificatum in templo, non cum turba, neque cum tumultu. Quidam autem ex Asia Iudæi, quos oportebat apud te præsto esse, & accusare, si quid haberent aduersum me: aut hi ipsi dicant, si quid

A si quid inuenerunt in me iniquitatis, cum stem in Concilio; nisi de vna hac solummodo voce, qua clamaui inter eos stans: Quoniam de resurrectione mortuorum ego iudicor hodie a vobis.] hucusque Paulus. Distulit autem (inquit Lucas) illos Felix, certissime sciens de via hac, dicens: Cum Tribunus Lysias descenderit, audiam vos. Iussitq. Centurioni custodire eum, & habere requiem, nec quemquam de suis prohibere ministrare ei.

Post aliquot autem dies veniens Felix cum Drusilla vxore sua, quæ erat Iudæa, vocauit Paulum, & audiuit ab eo fidem quæ est in Christum Iesum. Disputante autem illo de iustitia & castitate, & de iudicio futuro, tremefactus Felix respondit: Quod nunc attinet, vade: tempore autem opportuno accersam te. simul & sperans quod pecunia ei daretur a Paulo; propter quod & frequenter accersens eum, loquebatur cum eo.] Conceperat hanc de pecunia spem Felix, quod audierat ingentem pecuniarum vim Paulum secum attulisse Hierosolymam, ut erogaret in pauperes: quamobrem eum prædiuitem fuisse hominem est opinatus. Quod vero idem ipse iudex, hominis rei verbis auditis de castitate atque futuro iudicio, fuerit tremore affectus; mala sua ipsius conscientia formidante & expauescente immensa a se patrata crimina, id accidisse, certissimum est. Mulierosus nimis vir erat: quippe qui, ut in his animi sui libidini satisfaceret, nullam prorsus religionis vel legum rationem habebat. Et ut non longe de ea re petamus exemplum: ipsa quæ aderat Drusilla vxor eius, cuius causa puramus Paulum eam de castitate & futuro iudicio orationem instituisse, filia senioris Agrippæ Regis, & iunioris Agrippæ soror, cum nupta olim fuisset Emessenorum Regi circumciso, Azizo nomine; Felix Præses, audita eius egregia pulchritudine, ipsius amore captus, sollicitauit eam per quemdam Iudæum Cyprium, Simonem nomine, egitque, ut marito relicto, sibi nuberet: sicq. illa nihil verita patriam religionem, Ethaico homini concubina, nomine tamen vxoris adhæsit. Porro rem gestam Iosephus^a pluribus narrat, additq. ex eodem Felice illam filium genuisse, cui nomen, Agrippa, imposuit. Tacitus^b vero hæc de eodem habet: Felix per omnem sæuitiam & libidinem ius regium seruili ingenio exercuit, Drusilla Cleopatras & Antonij nepte in matrimonium accepta, ut eiusdem Antonij Felix progener, Claudius nepos esset.] hinc est quod Suetonius^c eundem Felicem trium Reginarum maritum appellat: quem ex liberto Claudij ad amplissimos fuisse prouectum honores tradit; quippe qui Pallantis illius, penes quem temporibus Claudij summa rerum erat, germanus esset. meminit & amborum Seneca^d.

C Quid insuper his diebus vltimis magistratus Felicis ibidem Cæsareæ contigerit de Iudæis atque Gentilibus simul digladiantibus, rem gestam verbis Iosephi descripsimus, qui & subdit^e: Ceterum postquam Felici successor Porcius Festus a Nerone missus est, primores Iudæorum Cæsaream incolentium, Romam profecti sunt, Felicem accusaturi: dedissetq. poenas iniuriarum, quibus Iudæos affecerat, nisi Nero eum donasset Pallantis fratris precibus, qui tunc in pretio erat apud Principem.] hæc ille: sed an hæc de Pallante vera sint, relinquimus lectoris arbitrio. Nam auctore Tacito^f, qui res gestas per annos singulos, Consulum ordine, summa industria est profectus, exploratum habetur, Pallantem Felicis fratrem, ipso primo anno Neronis, quod ab eius gratia excidisset, sublatum esse a cura rerum, redditumq. penitus iam cum ipsi Neroni tum etiam Agrippinæ infensum: quippe qui (ut idem ait Tacitus) tristi arrogantia modum liberti egressus, tædium sui mouisset.

D Cum vero adhuc Felix esset in magistratu, contigit ipsius Iosephi Iudæi historici peregrinatio Romam: causam autem cur eam suscepit, sic ipse scribit in Vita sua: Quo tempore Felix in Iudæa Procurator erat, sacerdotes quosdam mihi familiares, viros honestos & bonos, ob leuem quamdam culpam vincetos Romam misit, acturos causam suam apud Cæsarem. Quos ut aliquo pacto eriperem periculo, præsertim cum audirem ne in calamitate quidem constitutis curam pietatis excidisse, & ficis & nubibus eos vitam sustentare: veni Romam, multis in mari haustis periculis. Mersa enim nostra nauis in medio mari Hadriatico, circiter sexcenti per totam noctem nauimus: et diluculo demum Cyrenaicam nauem, Deo fauente, conspicati octoginta ferme nostrum, feliciore vsi natatu, in eam recepti sumus. Ita seruatus, Dicæarchiam, siue Puteolos (ut Itali vocare malunt) veniens, familiaritatem contraxi cum Alituro mimorum actore, qui Iudæus genere, Neroni carus erat: per quem vbi Poppææ vxori Cæsaris innotui,

CLV.

OPPORTUNA
PAVLI CON-
CIO.^a Ioseph. antiq.
lib. 20. c. 5. & de
bello Iud. lib. 2.
c. 10.
^b Tacit. lib. 21.
^c Suet. in Clau-
dio c. 28.
^d Seneca in lu-
do de morte
Claudij.

CLVI.

^e Ioseph. antiq.
lib. 20. c. 7.^f Tacit. Annal.
lib. 13.

CLVII.

IOSEPHI NAVI-
GATIO ROMAN

innotui, confestim per eam impetraui absolutionem illis sacerdotibus: magnifq. præte-
rea donatus ab ea muneribus, in patriam reuersus sum.] hucusque de se Iosephus. Sed
subijt in animum non leuis suspicio, num illi ipsi, quos tradit ficis & nucibus vitam su-
stentasse, vinctosq. Romam a Felice missos ad dicendam causam, ijdem sint qui iuran-
tes deuouerunt se non manducatuos neque bibituos, donec interficerent Paulum: in
quos delatos animaduersurus Felix (sicut de multis alijs accidisse idē testatur Iosephus)
eos puniendos Romam miserit: sicq. qui iurassent non manducare; cum minus voti
compotes facti essent, abstinentes a pane, tantum arida comederent, ne penitus interir-
rent. Sed quòd agamus coniectura, nihil certi affirmare præsumimus.

CLVIII. Sed quærendum, cum id contigerit vltimo anno præfecturæ Felicis (nam, vt proxi-
me dicturi sumus, subrogatus est hoc anno Festus in locum eius) quanam, quæso, ratio-
ne Iosephus hæc scribens, tempore sui aduentus Romam sub Felice se egisse testatur an-
num suæ ætatis supra vigesimum sextum: cum idem ipse in exordio suæ Vitæ, se natum
dicat anno primo Caij Imperatoris? nam ab eo tempore vsque ad annum vltimum præ-
fecturæ Felicis, qui est secundus Neronis Imperij, viginti tantummodo numerantur an-
ni. Sicq. videas, in his etiã quæ suæ ætatis sunt, suo ipsius testimonio ipsum conuinci
annorum sex numero turpiter errantem. Si igitur in suæ ætatis annis, eos ad calculum
redigendo, adeo immemor reperitur: quis est qui admiretur, si in ceteris scribendis tem-
poribus, sæpe sæpius a nobis patenter, immo & testimonio sui ipsius, sit deprehensus er-
rasse? Quòd vero Felix hoc ipso anno suæ functionis munus absoluerit, successorem ac-
cipiens Porcium Festum, Acta in primis testantur, dum hæc habent de eiusdem Felicis
præfectura: Biennio autem expleto, accepit successorem Felix Porcium Festum.] Porro
hoc biennium intelligendum est de Neronis Imperio, ad quod vsque tempus Felix eam
administrauit prouinciã: non autem quòd idem tantum biennio eo perfunctus sit mu-
nere; quippe qui (vt vidimus) iam a Cumani temporibus, a Claudio Imp. in eandē pro-
uinciã missus fuerat: vnde ipsum alloquēs Paulus merito dixit ^a: Ex multis annis te esse
iudicem genti huic sciens, &c.] Sic igitur expleto biennio eius functionis sub Nerone,
qui hoc anno sub dictis Coss. pridie Idus Octobris exacto sui Imperij biennio, iam ter-
tium inchoarat annum, Festus successit Felici. Verum nec ratio aliqua persuadet, ampli-
us biennio Neronis, Felicem in prouincia remansisse: redacto enim semel in ordinem
Pallante fratre, penes quem erat summa rerum, cuius (vt ex Tacito vidimus) patrocini-
o ac studijs fouebatur, nec res Felicis diutius substituisse, facile est opinari, cum Iudæo-
rum præsertim accusationibus assidue esset exagitatus. Nulla ergo auctoritate suffra-
gante vel ratione, immo his omnibus contradicentibus, Iosephus de annis suæ ætatis af-
firmat, se nimirum agentem annum ætatis supra vigesimum sextum, sub Felice Iudææ
Præside Romam venisse: nam ea ratione vsque ad octauū Neronis annum perseuerasse
Felicem in prouincia, dicere oporteret: cum id falsum esse, sua ^b ipsius assertione mani-
festum sit: nam ait Cestium Florū anno Neronis decimo in eandem prouinciã Præ-
sidem missum esse, quem præcessit Albinus, & ante eum Porcius Festus Felicis succes-
sor: quos plures annos in eodem magistratu insumpsisse, certum est; nimirum (vt au-
ctor est Eusebius) Festum annos quatuor, & Albinum fere totidem, vsque scilicet ad
Neronis annum decimum, quo subrogatus est Florus. Post extinctum igitur Claudium,
cum nondum sub Nerone mutatus esset status Pallantis, litteris noui Imperatoris pro-
rogatam fuisse Felici prouinciã ad biennium, certo constat: quo (vt numerat Lucas)
expleto, successorem idem accepit Porcium Festum. Hæc vero tam exacte oportuit ex-
quisisse, non tam vt Iosephus adeo patentis arguatur erroris, quàm vt in omnibus con-
sultum sit historicæ veritati a Luca descriptæ.

CLVIII. IOSEPHI ÆTAS.

Act. 24.

Ioseph. antiq. lib. 20. c. 9.

CLIX. DE BIENNIO FELICIS.

CLIX. Ex his enim omnibus etiã illi erroris arguuntur, qui biennium illud, quod Lucas
ponit, referendum esse dicunt ad tempus quo ante Festi aduentum Paulus Cæsareæ sub
Felice egit; putantes nimirū tot annos illic a Felice Paulum esse detentum, quem illuc
venisse putant ante biennium, ac denique anno secundo Neronis Romam missum esse.
Verum cum ante biennium Claudium mortuum esse, Neronemq. illi successisse, supe-
rius sit aperte satis demonstratum; ac Paulum quoque non ante hunc annum Hieroso-
lymam aduenire potuisse, sit pariter declaratum: satis patere videtur, nec Paulum ante
præsentem annum venisse Hierosolymam, nec tardius quàm hoc ipso anno eum, quòd
appellasset Cæsarem, missum fuisse Romam. Alioqui secundum priorem assertionem,
dicendum

A dicendum esset, non anno secundo Neronis Paulum a Festo esse dimissum ad Cæsarem,
sed eiusdem Imperij anno quarto: quod repugnat his quæ tum a Hieronymo ^a scribun-
tur in Chronico, tum ab alijs; id nempe contigisse secundo Neronis anno, a passione ve-
ro Christi vigesimo quinto. Suadet hoc ipsum & illud maxime: nam si quis exacte con-
sideret, Lucam ipsum, quòd præsens esset, adeo distincte & exacte scripsisse res gestas
Pauli, ex quo venit Hierusalem, vt nec diem vnum præterisse videatur, narrans quid
per singulos ferme sit gestum: quænam ratio subijt, vt idem auctor, qui tam quæ supe-
rius gesta sunt, quàm quæ postea sunt subsecuta, per dierū pene singulorum distinctio-
nem recenset, sicq. faciat vsque ad eiusdem aduentum Romam; idem inquam ipse eo-
dem historiæ contextu relinqueret duorum annorū spatium prorsus obuolutum silen-
tio; cum præsertim in enarrandis non tantum rebus gestis, sed etiã singulis verbis, tota
ea narratione sit intentissimus? At de his hætenus.

Hier. de Scrip. Eccles. in Paulo.

B Quæ vero acciderint ^b postquam Porcius Festus in locum Felicis successus est, Lucas
singillatim recenset, sic dicens: Festus ergo cum venisset in prouinciã, post triduum
ascendit Hierosolymam a Cæsarea. Adieruntq. eum Principes sacerdotum & primi
Iudæorum aduersus Paulum, postulantes gratiam aduersus eum, vt iuberet perducere
eum in Hierusalem: insidias tendentes, vt interficerent eum in via. Festus autem respon-
dit, seruari Paulum in Cæsarea, se autem maturius profecturū. Qui ergo in vobis, ait,
potentes sunt, descendentes simul, si quod est in viro crimen, accusent eum. Demora-
tus autem inter eos dies non amplius octo aut decem, descendit Cæsaream: et altera die
sedit pro tribunali, & iussit Paulum adduci. Qui cum perductus esset, circumsteterunt
eum qui ab Hierosolyma descenderant Iudæi, multas & graues causas obijcientes, quas
C non poterant probare; Paulo rationem reddente: Quoniam neque in legem Iudæo-
rum, neque in templum, neque in Cæsarem quicquam peccaui. Festus autem volens
gratiam præstare Iudæis, respondens Paulo, dixit: Vis Hierosolymam ascendere, & ibi
de his iudicari apud me? Dixit autem Paulus: Ad tribunal Cæsaris sto, vbi me oportet
iudicari. Iudæis non nocui, sicut tu melius nosti. Si enim nocui, aut dignum morte ali-
quid feci, non recuso mori. Si vero nihil est eorum quæ hi accusant me, nemo potest me
illis donare. Cæsarem appello. Tunc Festus cum Concilio locutus, respondit: Cæsarem
appellasti? ad Cæsarem ibis.]

CLX. FESTI PRÆFECTURA. Act. 25.

Considerans hæc omnia quæ coram Felice ac Festo suæ defensionis causa Paulus egit,
Augustinus ^c, hæc ait: Neque enim Apostolus Paulus vitæ suæ transitorie consulebat,
sed Ecclesiæ Dei; quando contra illos qui eum occidere conspirauerant, consilium illo-
rum Tribuno vt proderetur, effecit. Vnde factum est, vt eum ad locum, quo fuerat
produendus, deduceret miles armatus, ne illorum pateretur insidias. Romanas enim
leges implorare minime dubitauit, ciuem Romanum se esse proclamans, quos tunc af-
fligi verberibus non licebat. Itemq. ne Iudæis eum interimere cupientibus traderetur,
Cæsaris poposcit auxilium, Romani quidem Principis, sed non Christiani. Vbi satis
ostendit, quid facere deberent postea Christiani dispensatores, quando Imperatores
Christianos, periclitante Ecclesia, reperirent.] hæc Augustinus, pluribus inculcans, legi-
time agere Episcopos, qui aduersus hostes Ecclesiæ, Principum secularium implorant
auxilium.

CLXI. DE PAULI APPELLATIONE. c. Aug. epist. 50. circa medium.

His coram Festo peractis: cum dies aliquot (inquit Lucas ^d) transacti essent, Agrippa
Rex & Berenice descenderunt Cæsaream ad salutandum Festum. Et cum dies plures
E ibi demorarentur, Festus Regi indicauit de Paulo, dicens: Vir quidam est derelictus a
Felice vinctus; de quo, cum essem Hierosolymis, adierunt me Principes sacerdotum, &
seniores Iudæorum, postulantes aduersus illum damnationem. Ad quos respondi: Quia
non est Romanis consuetudo damnare aliquem hominem, priusquam is qui accusatur,
præsentem habeat accusatores, locumq. defendendi accipiat ad abluenda crimina. Cum
ergo huc conuenissent, sine vlla dilatione, sequenti die sedens pro tribunali, iussi addu-
ci virum. De quo, cum steterent accusatores, nullā causam deferebant, de quibus ego
suspiciabar malū. Quæstiones vero quasdam de sua superstitione habebant aduersus eum,
& de quodam Iesu defuncto, quem affirmabat Paulus viuere. Hæsitans autē ego de eius-
modi quæstione, dicebam, si vellet ire Hierosolymā, & ibi iudicari de istis. Paulo autem
appellante vt seruaretur ad Augusti cognitionem, iussi seruari eum, donec mittam eum
ad Cæsarem. Agrippa autem dixit ad Festum: Volebam & ipse hominem audire. Cras,
inquit,

CLXII. Act. 25.

CLXII. QUID AGRIPPA REX CVM FESTO.

inquit, audies eum. Altera autem die, cum venissent Agrippa & Berenice cum multa ambitione, & introissent in auditorium cum Tribunis & viris principalibus ciuitatis, iubente Festo adductus est Paulus. Et dicit Festus: Agrippa Rex, & omnes qui simul adestis nobiscum viri, videtis hunc, de quo omnis multitudo Iudæorum interpellauit me Hierosolymis, petentes & acclamantes, non oportere eum viuere amplius. Ego vero comperi nihil dignum morte eum admisisse. Ipso autem hoc appellante, ad Augustum iudicauit mittere. De quo quid certum scribam domino, non habeo. Propter quod produxi eum ad vos, & maxime ad te, Rex Agrippa, vt interrogatione facta, habeam quid scribam. Sine ratione enim mihi videtur, mittere vincitum, & causas eius non significare. Agrippa vero ad Paulum ait: Permittitur tibi loqui pro temetipso.

a Act. 26.

CLXIII. Tunc Paulus, extenta manu, coepit rationem reddere.] Mos iste omnibus erat, extenta manu perorare causas: quod nec tacuisse Lucas voluit, omnia singillatim recensens. Apud Apuleium^b etiam legimus, causas orantes extentam manum sic componere consueuisse, vt duobus infimis digitis conclusis, ceteros eminus porrigerent. Paulus igitur suam agens causam, quam Lucas recitat, habuit orationem grauissimis ornatam sententijs: qua in eo potissimum versatus est, vt qualem legis semper zelum habuisset, significaret; eiusque causa etiam acerbissimo odio & diris cladibus infectatus fuerit Christianos: sed tandem diuinitus a Christo vocatus, aliam a prima prorsus diuersam inierit vitæ rationem: nimirum, vt a quo iussus fuerat, Christum Iesum vbique gentium prædicaret. Hæc eo loquente (inquit Lucas^c) & rationem reddente, Festus magna voce dixit: Insanis Paule: multæ litteræ te ad insaniam conuertunt. Et Paulus: Non insanio, inquit, optime Feste: sed veritatis & sobrietatis verba loquor. Scit enim de his Rex, ad quem & constanter loquor: latere enim eum nihil horum arbitror: neque enim in angulo quicquam horum gestum est. Credis Rex Agrippa Prophetis? Scio quia credis. Agrippa autem ad Paulum: In modico suades me Christianum fieri. Et Paulus: Opto apud Deum, & in modico, & in magno, non tantum te, sed etiam omnes qui audiunt, fieri tales, qualis & ego sum, exceptis vinculis his. Et exurrexit Rex, & Præses, & Berenice, & qui assidebant eis. Et cum secessissent, loquebantur ad inuicem, dicentes: Quia nihil morte aut vinculis dignum quid fecit homo iste. Agrippa autem Festo dixit: Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Cæsarem.] hucusque Lucas.

c Act. 26.

CLXIV. Opino quidem, prauis dæmonis inuidia factum, vt Agrippa Paulum dicentem non fuerit ulterius progredi; ne (quod fecerat apud Felicem) de iustitia, castitate, & iudicio futuro, qua Agrippam Regem potissimum ac Berenicem perstringeret, institueret orationem; sed citius quam oportuit, idem Rex conuentum soluerit. Berenices enim fororis contubernio Agrippa vehementer est infamatus, de qua hæc Iosephus^d: Porro Berenice post Herodis obitum, qui idem maritus eius & patruus fuerat, aliquanto tempore in viduitate acto, cum spargeretur rumor cum fratre eam congregari, suasisit Polemoni Regi Ciliciæ, vt circumcisus prius se duceret: rata sic se coarguturam mendacium. Nec recusauit ille, inductus maxime mulieris diuitijs. Id tamen coniugium diuturnum non fuit, propter intemperantiam (vt fertur) discedente ab eo Berenice: qui mox desertus ab vxore, ipse Iudaicæ religionis desertor factus est.] Eiusdem meminit Iuuenalis^e, occasione pretiosissimi adamantis, his versibus:

e Iuuen. sat. 6.

deinde adamas notissimus, & Berenices
In digito factus pretiosior: hunc dedit olim
Barbarus incesta, dedit hunc Agrippa sorori,
Observant ubi festa mero pede sabbata Reges,
Et vetus indulget senibus clementia porcis.] hæc ille, qui quidem alludere videtur pretioso lapidi illi, quem prius dedit Ptolemæus Ægypti Rex vxori simul & matri. verum Plinius tradit^f fuisse topazion. Sed de Agrippa & Berenice satis.

f Plin. hist. nat. lib. 37. c. 8.

CLXV. At priusquam de Pauli nauigatione Romam agamus, operæpretium ducimus, demonstrare quis in præsentiarum esset rerum Iudaicarum status: ac in primis, quod ad Iudæos Cæsareæ habitantes spectat, quomodo contra eos Nero rescripserit, ius adimens ciuitatis: quæ Iosephus sic narrat^g: Cæsariensium etiam Syrorum duo præcipui, Beryllum, qui pædagogus Neronis fuerat, tunc vero Græcis scribendis epistolis præerat, magna pecunia corruperunt, vt impetraret ab Imperatore litteras, quibus abrogaretur

NERO RESCRIPTIT CONTRA IUDÆOS.
g Ioseph. antiq. lib. 20. c. 7.

A garetur Iudæis eius ciuitatis ius, hætenus commune ex æquo cum Syris cohabitatoribus: id quod ille facile obtinuit. Ex his litteris postea calamitatum nostrarum omnium causa orta sunt. Iudæi enim Cæsarienses vbi cognouerunt quæ scripta sunt, magis etiam perstabant in seditionibus, donec initium belli constat. Cum autem venisset (vt dictum est) in Iudæam Festus, offendit totam afflictam a latronibus vicis passim populantibus: quorum ferocissimi appellati sicarij, tunc ad maximum numerum excreuerant, vtentes gladiolis instar acinacis Perfici, incuruis, quales ficas Romani nominant, vnde latronibus ipsis cognomen est inditum multorum cæde infamibus: qui (vt iam dictum est) festis diebus admixti turbæ vndique in urbem confluenti religionis gratia, nullo negotio, quotquot collibuisse, tollebant de medio: aliquando etiam armati inuadebant inimicorum vicos, direptosque tradebant incendio. Festus autem equestres & pedestres copias misit contra quemdam impostorem magum, qui homines post se trahebat in solitudinem, deceptos vanis promissis, quasi ope eius incolumes euasuri essent a malis omnibus. Hi vniuersi vna cum seductore ab immissis militibus oppressi sunt.] hucusque Iosephus. En quàm iusto rectoque Dei iudicio, qui Christum primo spreuissent ac crucifixissent, quiq. & eius Apostolos sibi prædicantes in templo persecuti essent, Iacobum occidissent, ac Paulum eorum salutem tot periculis redimere conantem infensissimo odio prosequentes, in templo item comprehendentes, in eiusque mortem conitantes, mille modis perdere conati essent; nunc tam dira tamque aspera ac sæua a sicarijs, etiam in templo pati cogantur; & post magos illudentes abire, & in mortem malo impellente spiritu ferri, velut mutæ pecudes, compellantur. Sed leuia quædam hæc videri possunt præludia ingentium malorum, quæ sunt postea subsecuta, de quibus suis locis agendum fusius. Nunc vero (quod ad hæc ipsa spectat tempora) agendum nobis est de diffensione inter Regem Agrippam & sacerdotes templi conflata, quam Iosephus^a describit his verbis:

a Ioseph. antiq. lib. 20. c. 7.

Eodem tempore Agrippa Rex extruxit insigni amplitudine domum prope porticum in regia Hierosolymitana, quæ Assamonæorum fuerat, sitam in edito loco, vnde amoenissimus prospectus patebat contemplari urbem volentibus: cuius voluptatis Rex cupidus, e cubiculo spectabat quicquid circa templum fieret. Id vbi viderunt Hierosolymitani proceres, tulerunt indignissime: neque enim leges nostræ concedunt spectari quid agatur in templo, præsertim sacrificia. Quamobrem altum parietem excitarunt supra exedram, quæ erat in interiore templo versa ad Solem occiduum: hæc non solum regij triclinij prospectum arcebat opposita, verum etiam Occidentalis extra templum sitæ porticus, vbi festis diebus Romani stationes habebant ad templi custodiam. Quo facto tam Rex offensus est, quàm Festus Præses prouinciæ; qui etiam iussit parietem dirui. Ciues autem rogauerunt vt liceret sibi legatos ea de re ad Neronem mittere, negantes se posse viuere, si quid demoliretur de templi ædificijs. Quo impetrato, miserunt ad Imperatorem decem viros eximios, & Ismaelem summum Pontificem, & Chelciam custodem sacri ærarij. Qui audita legatione, non solum ignouit, sed permisit etiam sic manere parietem, gratificatus in hoc vxori suæ Poppææ piæ feminae, quæ pro Iudæis deprecatrix fuerat: quæ decem illos viros redire permisit, Chelciam vero & Ismaelem apud se detinuit tamquam obsides. Id postquam Agrippa rescieuit, pontificatum detulit Iosepho cognomento Cabi, Simonis quondam summi Pontificis filio.] hæc Iosephus. At vero quod ad Poppæam Sabinam spectat: nequaquam temporibus superioribus, sed nec ad tertium vsque Neronis Consulatum, cum ageret in Imperio quartum annum, cognita Neroni fuit, vt Tacitus^b tradit. Quamobrem si vera sunt quæ de Poppæa scribit, ea post sequentem annum facta esse, secundum ea quæ superius dicta sunt, necesse est affirmare.

CLXVI.

DISCORDIA INTER REGEM ET SACERDOTES.

E Sed iam vt ad Paulum redeamus: facta sunt hæc de ipso narrata, Cæsareæ sub Festo Præside, & Agrippa Rege, hoc anno, æstiuo tempore, prope mensem Augusti: vt tam ex his quæ superius dicta sunt, quàm his quæ de Pauli nauigatione dicturi sumus, patebit; quam sic Lucas describit^c: Vt autem iudicatum est nauigare eum in Italiam, & tradi Paulum cum reliquis custodijs Centurioni nomine Iulio cohortis Augustæ (meminit Dio in Nerone de quinque millibus militum, qui Augustales dicti erant) ascendentes nauim Adrumetinam, incipientes nauigare circa Asiæ loca, sustulimus, perseuerante nauigare nobiscum Aristarcho Macedone Thessalonicensi. Sequenti autem die deuenimus Sidonem.

b Tacit. Annal. lib. 13.

c Act. 27. PAVLI NAVIGATIONE ROMAM.

Sidonem.] hæc Lucas de prima die nauigationis Pauli. Sed quod habet Vulgata: Circa A Asiæ loca] Græce sic ponitur, κατὰ τῆς ἀσίας τόποις, hoc est, Versus Asiæ loca.] vt sit sensus totius Lucæ sententiæ, Paulum nauem conscendisse nauigaturam ad proxima Asiæ prouinciæ loca. quod perfacile intelligitur, dum idem paulo inferius tradit, eam ap- pulisse Lystram * Lyciæ ciuitatem. Est enim Lycia Minoris Asiæ prouincia, sita inter Cariam & Pamphiliam. Eo enim nauis illa, & non alio, velificatione tendebat; nimirum vt ad propinquiora loca Minoris Asiæ perueniret. nam cum illuc appulisset Paulus cum socijs, aliam oportuit nauem quæri, quæ in Italiam solueret: cum opportune accidit, vt nauem Alexandrinam naçti, illam conscenderent; prout Lucas, simul cum eis nauigans, his verbis exacte describit a: Sequenti autem die deuenimus Sidonem. Humane autem tractans Iulius Paulum, permisit ad amicos ire, & curam sui agere. Et inde cum sustuliffemus, subnauigauimus Cyprum, propterea quòd essent B venti contrarij. Et pelagus Ciliciæ & Pamphiliæ nauigantes, venimus Myrã, quæ est Lyciæ.] Græce enim sic: μύρα τῆς λυκίας.] sicut & legit Ioannes Chrysofostomus: equidem Lystra nequaquam est in Lycia, nec est maritima ciuitas, sed (vt ex Luca b etiam superius vidimus) in Lycaonia, cui assentiuntur omnes cosmographi.

* Myra

a Act. 27.

b Act. 14.

CLXVIII. Sed prosequamur Lucæ Acta c: Ibi inueniens Centurio nauem Alexandrinam nauigantem in Italiam, transposuit nos in eam. Et cum multis diebus tarde nauigarem, & vix perueniffemus contra Gnidum (que est insignis ciuitas in extrema parte Carie promontorij, seu magis peninsula Doris dicta) prohibente nos vento adnauigauimus Cretæ iuxta Salmonem (est Salmone, siue Salmonium d, Cretæ Orientale promontorium e) et vix iuxta nauigantes, venimus in locum quemdã qui vocatur Boniportus, cui iuxta erat ciuitas Thalassa.] loco Thalassæ, Græci legunt, πόλις λατσία, Lafæa, quæ est ciuitas maritima Cretæ C iuxta modo dictum locum: in multis autem codicibus legitur f Thalassa. Sed pergit Lucas: Multo autem tempore peractò, & cum iam non esset tuta nauigatio, eo quòd ieiunium iam præteriffet; consolabatur Paulus, dicens eis: Viri, video quoniam cum iniuria & multo damno non solum oneris & nauis, sed etiam animarum nostrarum incipit esse nauigatio. Centuriò autem gubernatori & nauclero magis credebat, quàm his quæ a Paulo dicebantur.] Quodnam anni tempus id esset, a Luca Hebraico more describitur; nimirum quòd iam ieiunium præteriffet. Celebrabantur apud Iudæos plura ieiunia, de quibus Zacharias g: Hæc dicit Dominus exercituum: Ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium septimi, & ieiunium decimi erit domui Iudæ in gaudium, & lætitiã, & solemnitates præclaras.] At Lucam de ieiunio decimi mensis intellexisse, satis certum esse videtur. Nam (vt vidimus) non nisi absoluto Neronis bien- D nio, a Festo successum est Felici: adeo vt nullo modo intelligi possit de ieiunio septimi mensis; cum præsertim non nisi hiberno tempore cessare consueuerit nauigatio. Consilium ergo Pauli fuit, ne vltius progredere- E

c Act. 27. d Plin. lib. 4. e. 12. e Strabo lib. 2. f Apud Hieron. de locis Hebraicis in Act. Apo. sol.

TEMPVS NAVIGATIONIS PAVLI.

g Zachar. 8.

CLXIX. At cum (inquit Lucas h) aptus portus non esset ad hiemandum; plurimi statuerunt consilium nauigare inde, si quomodo possent, deuenientes Phœnicem, hiemare, portum Cretæ respicientem ad Africum & Corum.] videbatur enim portus hiemis tempore esse omnium tutissimus, sic nominatus a ciuitate ibi in promontorio ædificata, dicta i Phœnix Lampei. Aspirante autem Austro, æstimantes propositum se tenere; cum sustuliffent de Asson, legebant Cretam.] Errant quidam, qui putarunt k Asson, quæ hic ponitur, illam esse eodem nomine dictam apud Troadem nobilem ciuitatem. At quidnam commune Cretæ cum Troade? De loco enim insulæ Cretæ sic dicto Lucam intellexisse, nulla potest esse dubitatio. Nam cum a parte Septentrionalis insulæ eos soluisse constet, vt (quod conceperant animo) in eius insulæ portum, Phœnicem dictum, ad Meridiem positum adnauigarent: quid est quod de Asson Troadis tam longe posito in Phrygia possit intelligi: vt sic ex Creta nauigassent per Cycladas insulas mare Myrtoum, inde Icarium, ac demum Ægeum, vt Asson Phrygiæ peruenirent; atque postea inde soluerent, vt in Cretam iterum redirent, & in portum eius ad Meridiem positum possent appellere? Constat igitur Asson fuisse locum haud longe positum a prima statione, vbi primum appulerunt in insulam; vt inde Occidentem versus eandem præterlegentes insulam, ad portum Phœnicem ad Meridiem positum, quod in animum duxerant, peruenirent.

h Strab. lib. 10. k Apud Hier. de nom. interpr. in Act. Apo. l Act. 27.

CLXX. Cum itaque hoc inito consilio nauigarent: Non post multum (ait Lucas l) misit se contra

A contra ipsam nauem ventus Typhonicus, qui vocatur Euroaquilo. Cumq. arrepta esset nauis, & non posset conari in ventum, data nauē flatibus, ferebamur. In insulam autem quamdam decurrentes, quæ vocatur Cauda (posita hæc est in extrema parte Cretæ contra montem Album spectantem ad Meridiem) potuimus vix obtinere scapham. Qua sublata, adiutorijs vtebantur, accingentes nauem, timentes ne in Syrtim incidere, summissa vase (τὸ σκιδός) sic ferebantur. Valida autem nobis tempestate iactatis, sequenti die iactum fecerunt, & tertia die suis manibus armamenta nauis proiecerunt. Neque autem Sole, neque sideribus apparentibus per plures dies, & tempestate non exigua imminente, iam ablata erat spes omnis salutis nostræ. Et cum multa ieiunatio fuisset, tunc stans Paulus in medio eorum, dixit: Oportebat quidem, o viri, audito me, non tollere a Creta, lucriq. facere iniuriam hanc & iacturam. Et nunc suadeo vobis bono animo esse: amissio enim nullius animæ erit ex vobis, præterquam nauis. Adstitit enim mihi hac nocte Angelus Dei, cuius sum ego, & cui deseruio, dicens: Ne timeas Paule, Cæsari te oportet adlittere: et ecce donauit tibi Deus omnes qui nauigant tecum. Propter quod bono animo estote viri: credo enim Deo, quia sic erit, quemadmodum dictum est mihi. In insulam autem quamdam oportet nos deuenire. Sed posteaquam quartadecima nox superuenit, nauigantibus nobis in Adria circa mediam noctem, suspicabantur nauæ apparere sibi aliquam regionem, Qui summittentes bolidem (est perpendicularum quo utuntur nauæ ad maris altitudinem explorandam) inuenerunt passus viginti: et pusillum inde separati, inuenerunt passus quindecim. Timentes autem ne in aspera loca incideremus, de puppi mittentes anchoras quatuor, oprabant diem fieri.

NAVIS IN SYRTIM DISCRIMEN ADDVCTA.

C Nautis vero quærentibus fugere de nauē, cum misissent scapham in mare, sub obtentu quasi inciperent a prora anchoras extendere; dixit Paulus Centurioni & militibus: Nisi hi in nauē manserint, vos salui fieri non potestis. Tunc absciderunt milites funes scaphæ, & passi sunt eam excidere. Et cum lux inciperet fieri, rogabat Paulus omnes sumere cibum, dicens: Quartadecima die hodie expectantes, ieiuni permanetis, nihil accipientes. Propter quod rogo vos accipere cibum pro salute vestra: quia nullius vestrum capillus de capite peribit. Et cum hæc dixisset, sumens panem, gratias egit Deo in conspectu omnium; & cum fregisset, cœpit manducare. Animæ quiores autem facti omnes, & ipsi sumperunt cibum. Erasmus autem vniuersæ animæ in nauē ducentæ septuaginta sex. Et satiati cibo, alleuiabant nauem, iactantes triticum in mare. Cum autem dies factus esset, terram non agnoscebant; sinum autem quemdã considerabant habentem littus; in quem cogitabant, si possent, eijcere nauem. Et cum anchoras sustuliffent, mittebant se mari, simul laxantes iuncturas gubernaculorum: et leuato artemone secundum auræ flatum tendebant ad littus. Et cum incidiffemus in locum dithalassum (διθάλασσον, quod duplex mare Latine redditur; dicebatur enim littus a intra mare protensum, eodem mari se hinc inde diuidente circumdatum) impegerunt nauem: et prora quidem fixa manebat immobilis, puppis vero soluebatur a vi maris. Militum autem consilium fuit, vt custodias occiderent; ne quis cum enataffet, effugeret. Centurio autem volens seruare Paulum, prohibuit fieri: iussitq. eos qui possent natate, emittere se in mare primos, & euadere, & ad terram exire: et ceteros alios in tabulis ferebant, quosdam super ea quæ de nauē erant, fragmenta scilicet. Et sic factum est vt omnes animæ euaderent ad terram.

CLXXI.

ADVENTVS PAVLI IN MELITAM INSVLAM.

E Et cum euasiffemus b, tunc cognouimus quia Melita insula vocabatur (que posita est contra Pachynum Sicilia c promontorium.) Barbari vero præstabant non modicam humanitatem nobis. Accensa enim pyra reficiebant nos omnes propter imbrem, qui imminebat, & frigus. Cum congregasset autem Paulus sarmentorum aliquantam multitudinem, & imposuisset super ignem; vipera a calore cum processisset, inuasit manum eius. Vt vero viderunt barbari pendentem bestiam de manu eius, ad inuicem dicebant: Vtique homicida est homo hic, qui cum euaserit de mari, vltio non finit eum viuere. Et ille quidem excutiens bestiam in ignem, nihil mali passus est. At illi existimabant eum in tumorem conuertendum, & subito casurum, & mori. Diu autem illis expectantibus, & videntibus nihil mali in eo fieri, conuertentes se, dicebant eum esse Deum.] Hæc de vipera & barbaris admirantibus adeo exacte & distincte Deus a Luca describi voluit, vt virtus Pauli gratia insulæ illi concessa magis magisque

CLXXII. b Act. 28. c Strab. lib. 6. QUID PAVLVS PASSVS MELITAE.

innotesceret; nec naturali eius loci proprietati adscriberetur, quod ex eo tempore fuit A loco diuinitus impertitum, nimirum vt serpentes omnes veneno carerent, & quantumlibet aliquem momorderint, nihil prorsus inferant detrimenti. Si enim olim a natura, sicut alijs locis, id datum fuisset; cur loci incolæ tam certi erant de interitu Pauli? Sed & terra ibi eiusdem merito contra venena parat antidotum.

CLXXIII. Mansit Paulus cum ceteris Melitæ tribus mensibus, illic hiemantes. Quid autem, dum ibi esset, acciderit, idem Lucas his verbis enarrat: In locis autem illis erant prædia Principis insulæ, nomine Publij: qui nos suscipiens, triduo benigne se exhibuit. Contigit autem patrem Publij febribus & dysenteria vexatum iacere. Ad quem Paulus intrauit; & cum orasset, & imposuisset ei manus, saluauit eum. Quo factò, omnes qui in insula habebant infirmitates, accedebant, & curabantur: qui etiam multis honoribus nos honorauerunt, & nauigantibus imposuerunt quæ necessaria erant.] hucusque Lucas de B rebus a Paulo gestis hoc anno: cetera autem, quæ ad nauigationem sequenti anno post hiemem institutam pertinent, suo loco dicemus. Verum non tantum ea Melitensibus Paulus præstitit, vt ægritudine laborantes omnes curarentur: sed & Christiana eodem religione imbuit, ipsumq. Publium ad fidem Christi conuersum eisdem præfecit Episcopum. Id quidem vetera quæquæ Martyrologia attestantur. Immo & eundem Publium inde postea euocatum, in locum Dionysij, Atheniensi Ecclesiæ esse subrogatum Episcopum tradunt; putantes nimirum vnum eundemq. esse cum hoc illum Publium, quem Dionysius Alexandrinus affirmat Dionysio Arcopagitæ Athenarum Episcopo successisse; quem & martyrio coronatum fuisse, etiam S. Hieronymus tradit d.

Martyrolog. Rom. & alia 21. Ianuar. ibi Not. b Ado in Martyrolog. eadē die c Alij. d Dionys. Alex. apud Euseb. lib. 4. c. 22. d Hier. de Scrip. Eccles. in Quædrato.

IESV CHRISTI ANNVS 59.

PETRI ANNVS 15.

NERONIS IMP. ANNVS 3.

I. Anno Christi quinquagesimonono, Nerone Imperatore secundum & Calpurnio Pisone Consulibus e, Paulus Apostolus e Melita insula victus ductus est Romam. Sed antequam eius nauigationem a Luca descriptam prosequamur, Pauli focios qui eandem cum eo conscenderunt nauim, recensamus. Erat ex his vnus Lucas, qui hæc ipsa conscripsit, vt ex eiusdem scriptis quis facile colliget: Aristarchum Macedonem eidem inhæsisse, idem affirmat f: Trophimum etiam, qui Epheso cum Paulo Hierosolymam venerat, vna cum alijs Paulum comitaturum, nauem conscendisse; sed hunc mala valetudine laborantem ab eodem Paulo Melitæ fuisse relictum. Sic enim legendum esse, & non Mileti s, quæ superius a nobis sunt dicta, plane significant; dum Lucæ testimonio demonstratum est, Trophimum Ephesium ex Asia secutum esse Paulum anno præterito Hierosolymā, ac proinde non potuisse ægrotum remansisse Mileti. Sed his & hanc addimus rationem: Quidnam opus fuit, Paulum de Trophimo Mileti relicto (quæ est ciuitas iuxta Ephesum posita) Timotheum in iisdem locis agentem in Asia reddere certiore? nam hoc eum tamdiu latuisse, neminem puto existimare posse. Nec est quòd hæc intelligi possint de Mileto, quam Plinius h fuisse ait in Creta: nam ipse omnes simul ciuitates, quæ olim erant in ea, recenset: auctor est enim Strabo i, eam ciuitatē amplius non extare, quam Gnosij olim euerterant, & agrum eius occupauerant. Ceterum quòd Vulgata emendata lectionem non mutauerit, sed Mileti reliquerit; alia potius ratio quærenda est, quàm contra receptam lectionem obniti. Sed quòd ad Trophimum spectat: in hoc certe admirabile Dei consilium in eo perspicitur, quòd cum datum Paulo esset (vt vidimus) omnes qui essent in insula infirmos curare; tamen Trophimum amantissimum ac plane pernecessariū amicum atque discipulum reliquerit infirmum. quod & de Timotheo, ad quem scribit, vidimus accidisse: quem stomacho male habentem, non miraculo restituit sanitati, sed in remedium, vt modico vino vteretur, admonuit. Reperiuntur & alij Pauli discipuli hoc eodem anno, quo Paulus Romam venit, ibidem cum Paulo egisse: an autem cum eo venerint eodem nauigio, vel seorsum, incertum est. Sunt enim hi quos idem Paulus recenset in epistola secunda quam hoc ipso anno dedit ad Timotheum, nimirum Demas,

Tacit. Annal. lib. 13. COMITES NAVIGATIONIS PAULI. f Act. 27. g 2. Tim. 4. h Plin. lib. 4. i Strab. lib. 10.

A mas, Crescens, Titus, & Tychicus, & si qui alij, de quibus erit sermo inferius. Sed iam ipsum Paulum vna cum suis Romam nauigantem prosequamur. Relegit Lucas exacte satis e Melita nauigationem Pauli Puteolos vsque: primum enim sic ait: Post menses autem tres nauigauimus in naui Alexandrina, quæ in insula hiemauerat, cui erat insigne Castorum] quod sic erat effigiatum: Erant Castor & Pollux duo iuuenes, vnique cui pars dimidia, & stella superne eminens, & iaculū in manu, & equus candidus. hæc apud Lucianum a habes expressa. Credebantur hæc numina superstitione Gentilium propitia nauigantibus: eos esse putantibus, qui tempestate iactatis, ac in vitimo discrimine positis, luce insolita bonæ spei præfagia solerent apparere. Quamobrē sic liberati (idem inquit Lucianus) cum essent nauæ, templa adeuntes de-raso capite b, immanes vndas, procellas, sublatos in altum fluctus, iactus, malos fractos, b gubernacula reuulsa narrabant, ac in primis Castorem & Pollucem apparentes: nam hi peculiariter ad hanc tragœdiam pertinent.] hæc ille. Sed quòd ad vocem Castorum spectat; vsu quodam factum est, vt ob admirabilem quamdam eorū in omnibus rebus similitudinem, vno eodemq. nomine sæpe vterque atque ambo Castores (quod habet hic Lucas) fuerint appellati. Vnde illud apud Suetonium c de Ædilitate M. Bibuli & Cæsaris: Vt enim geminis fratribus ædes in foro constituta, tantum Castoris vocaretur; ita suam & Cæsaris magnificentiam vnus Cæsaris dici.] quo sensu & illud Plinius d: Super ædem Castorum genitus pullus in oppositam sutrinam deuolauit.] sed de his satis.

DE INSIGNE CASTORVM. a Lucianus in Deor. dialog. in fine. b Lucianus de merced. cōduñ. c Suet. in C. Tullio Cæs. c. 10. d Plin. lib. 26. c. 43.

Prosequitur Lucas nauigationem quam ipse cum Paulo iniit, sic describens: A Melita soluentes, cum venissemus Syracusam, mansimus ibi triduo. Inde circumlegentes, C deuenimus Rhegium (sunt hæc omnibus notissima loca.) et post vnum diem, flante Austro, secunda die venimus Puteolos: vbi inuentis fratribus, rogati sumus manere apud eos diebus septem: et sic venimus Romam. Et inde cum audissent fratres, occurrerunt nobis vsque ad Appij Forum, & Tres Tabernas.] Erat Appij Forum (vt colligitur ex Plinio e) in agro Setino, in via Appia locus positus: Tres Tabernæ vero contra Antium; vnde & Cicero ad Atticum f: Emersimus commode ex Antio in Appiam ad Tres Tabernas.] Distans erat ab Vrbe Forum Appij quinquaginta & vnum millia passuum: Tres Tabernæ vero positæ erant ad trigessimum tertium lapidem. Sic enim Antoninus Appiæ viæ numerat milliaria, nimirum ab Vrbe ad Ariciam sexdecim millia passuum, ab Aricia ad Tres Tabernas decem & septem, inde vero ad Appij forum decem & octo. Sicq. colliges (vt dictum est) ab Vrbe ad Forū Appij milliaria quinquaginta & vnum, ad Tres Tabernas vero trigintatria. De Foro Appij nulla sunt vestigia, vel si qua extant, palude Pontina facta sunt inaccessa: Tres vero tabernas illam esse ferunt, quæ hodie vulgo dicitur, corrupto vocabulo, Cisterna.

III. NAVIGATIONIS PAULI ROMAM. e Plin. lib. 24. c. 6. f Cic. ad Attic. epist. 29. lib. 2.

Videas ex his Christianorum Romæ agentium officia & studia erga Paulum: cum non quasi victo homini, sed in Urbem cum triumpho aduenienti, vltra lapidem quinquagesimum obuiam ierint. Dies autem, qua Paulus in Urbem ingressus est, tã apud Bedam quàm Vsuardum in eorum Martyrologijs consignata habetur sexta Iulij. verum si tempus quo ex Melite insula hoc anno Paulus recessit, atque dies in nauigatione insumpti considerentur, haud tam sero Romam potuit peruenisse: quippe qui soluta hieme, cum nauigandi tempus est redditum opportunum, nauim Alexandrinam, quæ illic hiemauerat conscendit: quæ enim ibi egerat in hibernis, absque dubio post ortum Pleiadum, cum opportuna solet esse nauigatio, Melita soluisse putanda est. Certe quidem veris tempore eam esse nauigationem institutam, Arator diaconus h notat versibus:

IV. ADVENTVS PAULI ROMAM TEMPVS. g Arat. in Ad. 6. 28.

Pullulat interea nitidi coma frondea veris, Quo inuenescit humus senio, fugente pruina: Suscipiensq. ratem velis cedentibus Auster Præbuit aligeras placidis in fluctibus vndas.]

Sed licet daremus, eos non soluisse Melita ante mensem Maij: cum nulla sit facta in via mora, nisi quod idem scribit Lucas, eos Syracusis tres dies, Rhegij vnum, & Puteolis septem constitisse, prosperoq. flante vento, spatio tantummodo duorum dierum, Rhegio peruenisse Puteolos: certe eodem mense Romam ingressum esse, affirmare necesse videtur. Porro quòd Apostolus Paulus Alexandrina naui dicatur ad-

Senec. epist. 77. uectus : hic opportune in medium adducenda sunt , quæ scribit Seneca a ad Lucilium de nauibus Alexandrinis cum Puteolos appellunt, quam præ ceteris illa nobilitatæ es-

Alta procelloso speculatur vertice Pallas,

ceteræ velo iubentur esse contentæ : supparum Alexandrinarum insigne est.] hæc ipse. Porro quod testificatione Lucæ certum sit Puteolis fuisse Christianos ; ipsos cum ceteris auide expectasse in portu, & auidius spectasse nauem Alexandrinam, cum longa hie-

Eusebius in Chronico. Hier. de Scrip. Eccl. in Paulo.

V. Act. 28. RES GESTAE PAULI ROMAE.

Sed iam quod reliquum est gestorum Pauli Romæ , quæ sunt a Luca d descripta, ab- soluamus : Cum , inquit , venissemus Romam, permissum est Paulo manere sibi met cum custodiente se milite. Post tertium autem diem conuocauit primos Iudæorum . Cumq. conuenissent, dicebat eis: Ego, viri fratres, nihil aduersus plebē faciens, aut mo-

MAMOR 1774

rem paternum , vincētus ab Hierosolymis traditus sum in manus Romanorū : qui cum interrogationem de me habuissent , voluerunt me dimittere, eo quod nulla causa esset mortis in me . Contradicientibus autem Iudæis , coactus sum appellare Cæsarem, non quasi gentem meam habens aliquid accusare . Propter hanc igitur causam rogavi vos

videre & alloqui : propter spem enim Israel catena hac circumdatus sum . At illi dixe- runt ad eum : Nos neque litteras accepimus de te a Iudæa, neque adueniens aliquis fra- trum nunciauit, aut locutus est quid de te malum . Rogamus autem a te audire quæ sentis : nam de secta hac notum est nobis, quia vbique ei contradicitur . Cum consti- tuissent autem illi diem, venerunt ad eum in hospitium plurimi: quibus exponebat, te- stificans regnum Dei, suadensq. eis de Iesu ex lege Moyfi & Prophetis, a mane vsque ad vesperam . Et quidam credebant his quæ dicebantur, quidam vero non credebant . Cumq. inuicem non essent consentientes, discedebant, dicente Paulo vnum verbum: Quia bene Spiritus sanctus locutus est per Isaiam Prophetam ad patres nostros, dicens: Vade ad populū istum, & dic ad eos: Aure audietis, & non intelligetis; & videntes vide- bitis, & non perspicientis . Incrassatū est enim cor populi huius, & auribus grauitè au- dierunt, & oculos suos comprefserunt : ne forte videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & sanem eos. Notum ergo sit vobis, quoniam Gen- tibus missum est hoc salutare Dei, & ipsi audient. Et cum hæc dixisset, exierunt ab eo Iudæi, multam habentes inter se quæstionem . Mansit autem biennio toto in suo con- ducto: et suscipiebat omnes qui ingrediebantur ad eum, prædicans regnum Dei, & docens quæ sunt de Domino Iesu Christo, cum omni fiducia, sine prohibitione.] huc- usque Lucas Apostolorum Acta perduxit . Vbinam Romæ fuerit eiusmodi, cuius Lu- cas meminit, Pauli hospitium; in antiquis monumentis Diaconia S. Mariæ in Via lata memini me legisse, illic primum hospitio exceptum fuisse Paulum. At de reliquis a Pau- lo Romæ hoc primo aduentu rebus gestis, nihil est quod edere quid possimus ex Actis; quæ feruntur a Lino conscripta: nam ea ab vltimo Pauli Romæ aduentu sumunt exor- tum : cuius vero sint fidei, suo loco dicemus.

Sed

A Sed quid coram Nerone, quem appellauerat, Paulus egerit; ex sui ipsius epistolis, quas tunc scripsit, possumus aliqua ex parte saltem intelligere. Iam (vt vidimus) cum Hierosolymis in maximo vitæ discrimine versaretur, apparuerat illi Dominus, atque dixerat a: Constans esto: sicut enim testificatus es de me in Hierusalem, sic te oportet & Romæ testificari.] Adeo difficile, asperum, ac plane pauendum fuit existimatum iudicium coram sæuissimo Principe, nihil ratione, sed pro libidine animi omnia facien- te, vt Paulum in eo discrimine positum, omnes discipuli atque amici, quantumlibet er- ga ipsum studiosi, tunc temporis tamen timore correpti, penitus dereliquerint. Tra- dit enim id Paulus, cum ad Timotheū b hoc eodem anno scribens ait: In prima mea de- fensione nemo mihi adfuit, sed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur.] Verum in tanta Pauli concussione, non solum qui aderant, ab eo recesserunt; sed & qui lon- ge positi, pariter ab eo tunc temporis defecerunt. Affirmat enim hoc ipse ad eundem sic scribens c: Scis, inquit, hoc, quod auersi sunt a me omnes qui in Asia sunt: ex qui- bus est Phigellus & Hermogenes.] Par est credere, Iudæos Hierosolymis misisse viros insigniores, qui apud Neronem gratia possent, & mille artibus causam prosequen- tes, Neronem concitarent in Paulum, vt alias in alios sæpe fecisse vidimus. Erat enim inter ceteros Aliturus quidam Iudæus mimorum actor, cuius opera (vt vidimus) Iosephus d reos quos defendebat, curauit absolui. Eiusmodi genus hominum apud talem Principem in pretio erat. Aderat & Poppæa Sabina noua Neronis concubina, quam Iudæi adeo sibi conciliauerant, vt (quod dictum est superius) eius ope & gratia, qui missi fuerant legati pro templo aduersus Agrippam Regem, a Nerone rescriptum acceperint e.

VI. Act. 23. DVROVM NERO- NIS IVDICIVM ADVERSVS PAULVM. b 2. Tim. 4.

C At Paulo sic ab omnibus derelicto, atque in maximo omnium periculo constituto, Christus Dominus (vt alias consueuerat) adfuit, & ab imminente discrimine libera- uit. Profitetur enim hoc ipsum Paulus, eadem, quam ad Timotheum scripsit, episto- la, dicens: Dominus autem mihi adstitit, & confortauit me, vt per me prædicatio im- pleatur, & audiant omnes Gentes. Et liberatus sum de ore leonis (sic enim Neronem appellat, ob immanem ac prorsus feralem Principis sauitiam.) Liberauit me Dominus ab omni opere malo, & saluum faciet in regnum suum cæleste.] At non sic est libera- tus, vt omnino liber abire sit iussus, sed quod in suo conducto, catena tamen vincētus, cum custodiente se milite libere agere permissus sit; vbi eo modo ad biennium man- sit. Porro non tantum coram Nerone, sed & in Senatu, & apud collegium Pontifi- cum (quod ad religionem causa spectare videretur) Pauli causam actam esse, ex his

c 2. Tim. 1. d Ioseph. in Vi- ta sua. e Ioseph. antiq. lib. 20. c. 7. VII. CHRISTVS AP- PARVIT PAULO ET LIBERAVIT EVM.

D quæ idem ipse dū item Romæ esset, scripsit ad Philippenses f, certo posse affirmari vide- tur: siquidem in omni Vrbe prætorio eam cognitam fuisse testatur, cum ait: Scire autem vos volo, fratres, quia quæ circa me sunt, magis ad profectum venerunt Euan- gelij: ita vt vincula mea manifesta fierent in Christo, in omni prætorio, & in ceteris omnibus: vt plures e fratribus in Domino, confidentes in vinculis meis, abundantius auderent sine timore verbum Dei loqui. Quidam quidem & propter inuidiam & con- tentionem (putantur hi fuisse Iudæi sibi aduersantes) quidam autem & propter bonam vo- luntatem Christum prædicant. Quidam ex charitate, scientes quoniam in defensio- nem Euangelij positus sum. Quidam autem ex contentione Christum annunciant, non sincere: existimantes pressuram se suscitare vinculis meis. Quid enim? Dum omni modo, siue per occasionem, siue per veritatem Christus annuncietur, in hoc gaudeo, sed & gaudebo.] Hæc autem post primam quam dicit defensionem suam, accidit se videntur.

f Philip. 1.

E Eodem vero tempore, cum in Orientem, vbi Euangelium prædicauerat, hæc de Paulo Romæ in vinculis agente perlata essent; Philippenses inter alios legationem ad eum miserunt vna cum subuentione pecuniarum per Epaphroditum suum ipsorum Episcopum. Testatur id quidem Paulus ad ipsos scribens g his verbis: Habeo autem omnia, & abundo: repletus sum, acceptis ab Epaphrodito quæ misistis, odorem sua- uitatis, hostiam acceptam, placentem Deo.] Venit quoque Iconio Lycaonica ciuitate Onesiphorus, qui & ipse Paulum solícite perquisiuit, eo potissimum tempore, quo a suis fuerat derelictus: de quo idem ipse ad Timotheum h scribens, hæc ait: Det mi- sericordiam Dominus Onesiphori domui: quia sæpe me refrigerauit, & catenam meam non erubuit: sed cum Romam venisset, solícite me quæsiuit, & inuenit. Det illi

VIII. LEGATIO PHI- LIPPENSIVM AD PAVLVM. g Philip. 4.

IV Dominus inuenire misericordiam a Domino in die illa . Et quanta Epheſi miniſtrauit , tu melius noſti.]

IX. De rebus inſuper Romæ geſtis a Paulo , hæc Chryſoſtomus a : Dicitur ſalutaſſe Neronis pocillatorem , & concubinam . Quanta putatis contra illum tunc dicta eſſe ? ſed non iuſte . Nam ſi quidem ob laſciuiam ſalutaſſet , vel ob mala opera ; merito : Si autem ob vitam rectam ; quare ?] Sane quidem nonnullos ex Neronis familia ad Chriſtum eſſe conuerſos , ex his quæ idem Paulus poſtea ſcripſit ad Philippenſes b co- gnoscere certo poſſumus , dum ait : Salutant vos omnes ſancti , maxime autem qui de Cæſaris domo ſunt .] inter alios autem vnum fuiſſe Torpetem , qui poſtea martyrio co- ronatus eſt , Romanum Martyrologium c atteſtatur : ſed de eo inferius . Porro concubi- na illa Neronis , cuius Chryſoſtomus meminit , creditur fuiſſe Poppæa Sabina , quæ præ ceteris ab eo in delicijs haberetur . de ea enim hæc ſcribit Tacitus d : Erat in ciuitate Sabina Poppæa T. Ollio patre genita ; ſed nomen aui materni ſumpſerat , illuſtri memoria Poppæi Sabini Conſulari & triumphali decore præfulgentis . Nam Ollium honoribus nondum ſunctum , amicitia Seiani peruertit . Huic mulieri cuncta alia ſuere præter honeſtum animum . Quippe mater eius , ætatis ſuæ feminas pulchritudine ſuper- greſſa , gloriam pariter & formam dederat : opes claritudini generis ſufficiebant : ſer- mo comis , nec abſurdum ingenium , modeſtiam præferre , & laſciuia vti : rari in pu- blicum egreſſus , idq. velata parte oris , ne fatiaret aſpectum , vel quia ſic decebat .] hæc Tacitus . Sic igitur Romæ poſitus Paulus , quod ante (vt ipſe ad Romanos ſcribens te- ſtatur erat e) diu multumq. exoptauerat Romam venire , ac Euangelium prædicare : factus iam voti compos , licet in vinculis poſitus , licet hoſpitij conducti ſpatio circum- ſcriptus , licet adhuc militari cuſtodia tentus , Chriſti Euangelium magna animi fidu- cia & alacritate prædicauit , atque (quod pollicitus erat) in abundantia benedictionis annunciauit .

X. At nec ſatis ſibi eſſe putauit , ad ſe confluentes homines imbuere Euangelio ; ſed & ad abſentes complures , cum adhuc in vinculis eſſet , dedit epiſtolas . De quibus ſingulis eſt propoſitum agere , ac in primis de ea quæ prima ibi ſcripta iure putatur , quæ eſt ad Timotheum ſecunda . Scribens enim ſtatim poſt primam ſuam deſenſionem apud Ne- ronem habitam , ad Timotheum diſcipulum amatiſſimum , de his quæ proxime acci- diſſent , eum reddidit certiore . Nam præter illa quæ dixerat de ſua deſenſione , de diuerſo ſtatu ſuorum hæc ait f : Demas enim me reliquit , diligens hoc ſæculum , & abiit Theſſalonicam , Creſcens in Galatiam , Titus in Dalmatiam : Lucas eſt mecum ſolus .] et paulo poſt : Alexander ærarius multa mala mihi oſtendit . reddet illi Dominus ſe- cundum opera eius : quem & tu deuota , valde enim reſtitit nobis .] ac in fine : Eraſtus remanſit Corinthi , Trophimum autem reliqui infirmum Mileti * .] Sed quod ad Tro- phimum ſpectat , ſatis ſuperius dictum eſt . Quod autem dum de ſuis comitibus agit Paulus , inter alios de Creſcente dicat in hac ipſa epiſtola : Creſcens in Galatiam] pro Ga- laria , Gallia , legendum eſſe , Epiphanius firmiſſime aſſeuerat , cum ait : Creſcens in Gal- liam , non autem in Galatiam , vt quidam decepti putant ; ſed in Galliam , legendum eſt .] Ceterum ait Ammianus Marcellinus g , cum agit de Gallorum origine , eos Græco ſermone Galatas eſſe dictos . Sic & Theodoretus h ait , Paulum in ſecunda quam ſcripſit ad Timotheum epiſtola , per Galatiam , Gallias intellexiſſe ; ſicq. antiquitus illas gen- tes nominari conſueuiſſe affirmat . Creſcentem certe fuiſſe in Galliam amandatū , Vien- nenſemq. erexiſſe Eccleſiam , necnon & Moguntiam veniſſe , ac longe lateq. fidem Chriſtianam propagari conſtat : ſed & in Galatiam quoque eſſe profectum , negari omnino non poteſt : at de his pluribus actum eſt in noſtris ad Martyrologium Roma- num i Notationibus .

XI. De Dema vero dicere non prætermittimus , quod etſi ad tempus Paulum relique- rit , non tamen vt Chriſtianam fidem & ipſum Apoſtolum ſit penitus auerſatus . Nam Romam iterum rediſſe , ac Paulo adhuc in vinculis agenti vna cum alijs miniſtraſſe , idem Paulus ſcribens ad Philemonem teſtatur , cum ait : Salutat te Epaphras conca- ptiuus meus in Chriſto Ieſu : Marcus , Ariſtarchus , Demas , & Lucas , adiutores mei .] Quamobrem erroris plane arguitur Dorotheus aliter ſomnians in Synopſi , dum De- mam olim Pauli diſcipulum , cum ab eo reſceſſiſſet , tradit factum eſſe Theſſalonicæ ſi- mulacrorum ſacerdotem . Vnde hæc acceperit , non inuenimus : quæ ſi vera eſſe di- xerimus ,

a Chryſ. in Act. hom. 54. EX FAMILIA NERONIS CON- VERSI AD CHRIS- TVM. b Philip. 4. c Martyr. Rom. die 17. Maij. d Tacit. lib. 13. e Rom. 1. 15. f 2. Tim. 4. g Ammian. lib. 15. h Theodoret. in epiſt. 2. ad Tim. cap. 4. i Die 27. Iunij. DE EPISTOLA SECUNDA AD TIMOTHEVM. DE DISCIPULO DEMA.

A xerimus , duos eiufdem nominis Pauli fuiſſe diſcipulos eſſingere . opus erit . Nam com- pertiſſimum eſt , eam ad Philemonem epiſtolam datam eſſe longe poſt ſecundam ad Timotheum ſcriptam , vt tum ex his quæ dicta ſunt , tum etiam ijs quæ dicturi ſumus inferius , perſpicue apparebit . Demam igitur , quem ſe reliquiſſe , & abiſſe poſt ſæcu- lum , Paulus deplorat ; poſtea ſcribens ad Philemonem , eum ad meliorem frugem eſſe conuerſum , & gnauiter vna cum ceteris Chriſtianæ militiæ anteſignanis collaboraſſe teſtatur . Sed ad ipſam epiſtolam redeamus .

Cum multa quæ ab eo præſtari cupiebat Paulus , Timotheum ea epiſtola admo- niſſet ; multaq. de his quæ obuentura eſſent mala , prænunciaſſet : denrum quod ve- hementer optabat , rogat ſemel atque iterum , vt ſe Romam quamcitiffime conferat ; nimirum ante hiemem ; atque vt vna ſecum Marcum ducat , expoſcit : ſic enim ait a : Fe- ſtina ad me venire cito .] et paulo poſt : Marcum aſſume , & adduc tecum : eſt enim mi- hi vtilis in miniſterio .] ac in fine : Feſtina ante hiemem venire .] Illud etiam ab eo pe- tit , vt penulam quam reliquerat Troade apud Carpum , veniens ſecum afferret , nec- non & libros , maxime autem membranas . Sed quid per penulam intellexerit , ſupe- rius actum eſt ſatis , cum de Pauli aduentu Troadem narratio incidit opportuna . Mar- cum hunc , cuius vna cum Timotheo aduentum exoptat , quem & in prædicatione Euangelij ſibi vtilem fore tradit ; fuiſſe illum conſobrinum Barnabæ , Ioannem dictum , cognomento Marcum , de quo plura ſuperius , ex eo perſpectum habetur , quod in epiſtola quam poſt aduentum ipſorum (Timothei ſcilicet atque Marci) Romam , ſcri- pſit ad Coloffenſes , eiufdem Marci cum meminit , ait : Salutat vos Ariſtarchus con- captiuus meus , & Marcus conſobrinus Barnabæ .] Hunc porro apud Paulum ſemper manſiſſe vſque ad Barnabæ obitum , inde vero in Cyprum ad eam Eccleſiam curandam vna cum Epaphra & Tychico a Paulo abire iuſſum eſſe , auctor qui res Barnabæ eſt pro- ſecutus , affirmat b , licet perperam Marcum hunc cum illo Euangelifta confundat .

Ex his igitur ſatis euidens eſt , hanc de qua agimus , Pauli ad Timotheum ſcriptam epiſtolam , ante illam ad Philemonem , & ad Philippenſes , necnon ad Coloffenſes , eſſe datam : ſiquidem omnes illas ſcriptas eſſe conſtat poſt Timothei aduentum Romam : quandoquidem in illis ſingulis vna cum Paulo in titulo inſcribitur & Timotheus . Im- mo & ipſam haud multo poſt eius Romam aduentum eſſe ſcriptam , intelligi facile po- teſt , nimirum ſtatim poſt primam ſuam coram Nerone deſenſionem , cuius in ea me- minit . Sed & cum illud admonet , vt ante hiemem ſe Romam conferat : certe ſi quis exacte conſideret tempus , & locum ipſum , Timotheumq. agentem in Aſia , vt eiuf- modi illi reddi poſſet epiſtola , & ipſe Troadem ad ſumendam penulam proficiſceretur , ac Romam ante hiemem ſe conferret : plane inueniet , hoc ipſo anno , ineunte æſtate , hanc ad Timotheum ſcriptam eſſe epiſtolam . Hæc vero idcirco a nobis tam exacte ſunt diſquiſita , quod nonnulli exiſtimarunt , hanc ipſam ſecundam ad Timotheum datam epiſtolam , omnium nouiſſimam eſſe ſcriptam ; ea nimirum ratione perſuaſi , quod in ea Paulus dicat ad finem c : Ego enim iam delibor , & tempus reſolutionis meæ iſtat . Bonum certamen certavi , curſum conſummaui , fidem ſeruavi . In reli- quo reſoſita eſt mihi corona iuſtitia .] eo enim ſenſu hæc putant accipienda eſſe ver- ba , quaſi proxime eſſet Paulus martyrio coronandus , ſicq. ab eo ſpiritu prophetico eſ- ſe prænunciata .

Sed dicant velim : Nonne idem ipſe Paulus in eadem teſtatur , ſibi Dominum apparuiſ- ſe , dum in ſummo illo discrimine verſaretur , hortatumq. eſſe , ac fore prædixiſſe , vt per ipſum in omnes Gentes prædicatione impleteretur ? Quomodo igitur hæc ſibi cohærent , vt inſtans Pauli conſummatio eſſet ; idemq. ipſe ſic a periculo liberandus , in omnes Gentes prædicationem Euangelij propagaturus eſſet ? Sed eadem quæ tunc ſibi a Do- mino dicta ſunt , & in eadem epiſtola ſcripta , repetere in animo eſt : ea ſunt huiusmo- di d : In prima mea deſenſione nemo mihi adfuit , ſed omnes me dereliquerunt : non il- lis imputetur . Dominus autem mihi adſtitit , & confortauit me , vt per me prædica- tio impleatur , & audiant omnes Gentes .] hæc ipſe . Sicut enim cum a Iudæis Hiero- ſolymis ad mortem expeteretur , Dominus illi adfuit , ac dixit e : Conſtans eſto : ſicut enim teſtificatus es de me in Hieruſalem , ſic te oportet & Romæ teſtificari] ita & Ro- mæ in eodem ſerme periculo conſtituto , propagationem Euangelij ab eo faciendam in omnes Gentes prædixit . At ſicut illud impletum eſſe certum eſt , ita iſtud præſtandum eſſe ,

XII. DE MARCO AD PAVLVM RE- DEVINTE. b Metaphr. die 19. Februarij in Auxilio. XIII. DE TEMPORE PAVLI EPISTO- LARVM . c 2. Tim. 4. d 2. Tim. 4. e Act. 23.

DE DISCIPULO DEMA.

esse, quis poterit dubitare? Rursus vero, quomodo eo sensu accipi possunt ea verba **A** Pauli dicentis: Iam delibor, & tempus resolutionis meae instat] quasi nosset se proxime martyrium consecuturum, veluti si de ea re diuinitus fuisset admonitus; si in ea epistola, quam postea (vt diximus) scripsit ad Philippenses, suum ad eos pollicetur aduentum, cum ait ^a: Confido autem in Domino, quoniam & ipse veniam ad vos cito? Immo se certo scisse in vita diutius permanurum, affirmat, cum post haec sic scribit ad eosdem Philippenses ^b: Nunc magnificabitur Christus in corpore meo, siue per vitam, siue per mortem. Mihi enim viuere Christus est, & mori lucrum. Quod si viuere in carne, hic mihi fructus operis est: et quid eligam, ignoro. Coarctor autem e duobus, desiderium habens dissolui, & esse cum Christo, multo magis melius: permanere autem in carne, necessarium propter vos. Et hoc confidens, scio quia manebo & permanebo omnibus vobis, ad profectum vestrum & gaudium fidei: vt gratulatio vestra abundet in Christo Iesu in me, per meum aduentum iterum ad vos.] haec ipse. Idemq. olim ad Romanos cum scriberet, se Roma in Hispaniam profecturum praedixerat, inquit ^c: Per vos proficiscar in Hispaniam.]

Philipp. 2.

Philipp. 1.

Rom. 15.

XV.

ELVCIDANTVR PAULI VERBA.

Hebr. 10.

2. Tim. 4.

Ephes. 6.

XVI.

Dionysius ad Demophil. epistola 8. DE CARPO CRETENSI HISTORIA.

Quamobrem non in alium sensum atque sententiam ea Pauli verba de instanti suo obitu intelligi posse videntur; nisi quod fortasse fuerat sibi diuinitus reuelatum, se sub Nerone capite plectendum esse. Satis enim tempus illud instans videri poterat, quod sub eodem Principe fore nosset implendum. At quomodo non videri poterat breue ac pene momentaneum nouem, quod reliquum erat, vitae suae annorum spatium, si eadem plane mensura Saluatoris ad iudicandum aduentum post modicum tempus affore praedixit, ad Hebraeos ^d sic scribens: Adhuc modicum aliquantulumq. qui venturus est, veniet, & non tardabit? Sic igitur ante dictas omnes Romae datas scriptam esse secundam Pauli epistolam ad Timotheum, satis perspectum videtur. Verum eidem tabellario, nempe Tychico, dedit etiam tunc Paulus epistolam ad Ephesios: nam licet in ea ad Timotheum dicat ^e: Tychicum misi Ephesum] tamen praeteritum tempus pro praesenti vsurpasse videtur, sicut cum ad Ephesios de eodem scribens ait ^f: Vt autem & vos sciatis quae circa me sunt, quid agam: omnia vobis nota faciet Tychicus carissimus frater, & fidelis minister in Domino: quem misi ad vos in hoc ipsum, vt cognoscatis quae circa nos sunt, & consoletur corda vestra.] Haec cum ita sint; nos tamen primum egimus de ipsa ad Timotheum scripta epistola, eo quod multa in ea de rebus suis Romae gestis ipse significet, ex quibus intexeretur historia; quarum nulla est mentio in epistola ad Ephesios, eo quod ea Paulus Tychico coram significanda, minime litteris tradidisset: agemus autem paulo post de eadem epistola ad Ephesios. **D**

Interim, ex quo semel de ea ad Timotheum epistola suscepta est narratio, cetera quae in ea sunt, & ad veritatem historicam insinuandam spectare videntur, in medium afferamus. Cum Paulus, post illa scripta de Tychico, agit de penula Troade deposita apud Carpum: licet de penula satis superius actum sit: tamen quod ad Carpum spectat, Pauli Troade (vt videtur) hospitem: de alio quoque Carpo eadem charitatis officia erga Fideles praestante, suscipiendo hospitio qui apud se diuerterent Christianos, apud Dionysium habetur mentio; possetq. ex eodem officio ab utroque exhiberi solito, vnum atque eundem esse, existimari, nisi alter Troade, alter vero in Creta id ipsum officium exhibuisse reperiretur. Verum quid de Cretensi illo Carpo memoria dignum Dionysius scribat ad Demophilum, hic interim describere, non absurdum existimamus: Cum aliquando, inquit, in Cretam venissem, sanctus Carpus me suscepit hospitio, vir ob eximiam animi munditiam ad Dei speculationem vltra ferme omnes aptissimus. Denique numquam sancta mysteria celebrare coepisset, nisi prius inter eas preces quae antea consummantur, sacra illa ac propitia visio apparuisset. Hunc igitur (vt ipse referebat) infidelis quispiam contristauerat aliquando. Erat autem causa tristitiae, quod ille quemdam ab Ecclesiae fide ad impietatis errorem adduxerat. Cumq. eius celebritatis, quam vulgus Hilaria vocat, agerentur dies: qui debuerat pro vtriusque benignissime orare, atque Dei Saluatoris auxilio alterum ab errore conuertere, alterum bonitate superare, nec desistere quin eos admoneret per omnem viam, donec poenitentiae tempus superesset, & ita eos ad Dei cognitionem attrahere; vt iam tandem quae illis erant ambigua & obscura, patefcerent, & ab ijs quae praeter rationem audacter admiserant, resipiscere legitima seueritate cogerentur: nescio quo pacto (cum in-

tra se-

tra semetipsum id antea passus non esset) tunc vehementem indignationem imbiberat animo. Sic itaque affectus, obdormiuit; erat enim vespera. Circa vero mediam noctem, quo tempore consueuerat ipse semper apud se ad diuinos euigilare hymnos, expergitur quidem & surgit, cum somnos parum quietos & crebro interruptos, nec absque perturbatione cepisset. Stans tamen ad diuinam precem & collocationem non satis intente, irreligiose tristabatur, & ferebat grauiter; iniquum esse dicens, si impij homines, & qui vias Domini peruerterent rectas, adhuc viuerent: et haec dicens, precabatur Deum, vt amborum vitam turbine aliquo & fulmine prorsus extingueret.

His dictis, repente se vidisse referebat, domum in qua consistebat, primum vehementer agitari, ac demum a summo culmine per medium diuidi, & quemdam ante se ingentis luminis rogam, eumq. (videbatur enim iam sub dio esse locus) a caelo ad se velle deferri. Caelum vero istud patere conspiciebat, eiusq. cardini Iesum insidere, innumeris illi humana specie adstantibus Angelis. Et ista quidem vidisse, cum superne aspiceret, & se esse admiratum memorabat. Vbi vero ad inferiora deflexit obtutus Carpus, ipsum quoque solum instar vasti ac tenebrosi cuiusdam profundi discissum se vidisse ait, atque viros illos, quibus mala imprecatus fuerat, ante se ad os illius profundae voraginis stare tremenres ac miserabiles, & qui ipsa pedum suorum labilitate iam mergendi viderentur. Porro ab inferiori parte voraginis serpentes cernebat emergere; qui circa illorum pedes ita instabiles ac nutantes, interdum quidem in globum colligi & grauari vna atque pertrahere, interdum vero dentibus, & caudis, ore, gutture, linguis, ac toto corporis motu vim immensi pauoris viderentur incutere, vt qui modis omnibus deorsum illos praecipitare molirentur. Fuisse autem & viros quosdam in medio, qui contra eos vna cum serpentibus impetum facerent, exagitantes vna & impellentes atque ferientes. Videbantur autem illi lapsui proximi partim vi, partim etiam inuiti, partim etiam sponte, cum a malo sensim & cogerentur simul & inducerentur. Referebat autem Carpus, dum inferiora aspiceret, fuisse delectatum, atque superiora neglexisse, grauiter autem & indigne ferentem, quod illi nondum cecidissent: et cum saepius desiderij ferretur impetu, eosq. ipse niteretur impellere, semperq. frustra moliretur, molestissime tulisse, & contra eos imprecatum esse. Cum ecce vix tandem reuocatis ad superna luminibus vidit caelum sicut prius apexerat, Iesumq. miseratum quod fiebat, de caelesti illa sede confurgentem ad eos vsque descendere, & porrigere clementissimam manum, Angelosq. vna opem ferentes aliunde alium tenuisse viros; ac dixisse Iesum Carpo stanti porrecta adhuc manu: Ia percute aduersum me. Paratus enim sum etiam iterum pro saluandis hominibus pati: gratum mihi istud est, dum non alij homines peccent. Tu autem inspicere an tibi vtile sit, hanc istius profundi & cum serpentibus mansionem, Dei ac bonorum clementiumq. Angelorum praefere consortio. Haec sunt quae ego audita, vera esse credo.] hucusque Dionysius. Quod vero hoc contigisse festis Hilarijs dicat; celebrari ea solita erant octauo Kalend. Aprilis, vt ex Gentilium Romanorum Kalendario patet. Meminit eiusdem celebritatis Vopiscus in Aureliano, & Lampridius in Alexandro, qui Matris deum fuisse solemnia tradit, non autem Panis, vt alij putarunt. Ipsa etiam die, qua haec diuinitus accidisse Dionysius tradit, passum esse Saluatorem nostrum, opinio multorum fuit.

XVII.

VISIO AD ARGVENDAM NIAMIAM SEVERITATEM DEMONSTRATA.

Sed ad Paulum redeamus; qui in eadem epistola ad Timotheum salutationem Fidelium subiiciens ait ^a: Salutatur te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes.] Quod ad Pudentem pertinet; hic ille vir est clarissimus Senatorij ordinis ciuis Romanus, pater Nouati, atque Timothei, Praxedis & Pudentianae virginum: huius domus ad radicem Viminalis posita prope Exquilinum patuit omnibus Christianis, vbi & sacra agebantur synaxes; conuersaq. deinde penitus in ecclesiam, eadem Pastoris Titulus dicta est, de qua alibi pluribus. Linus vero, cuius hic item habetur mentio, ille ipse videtur, cui (vt superius dictum est) Petrus ab Vrbe recedens, Fidelium qui in Vrbe essent, commisit curam; quem antea Paulo ministrasse, Ignatius scribens ad Trallianos testari videtur, sic dicens, cum agit de diaconis: Quid vero diaconi, quam imitatores angelicarum virtutum? qui purum & inculpatum ministerium illi exhibent, vt S. Stephanus B. Iacobo, Timotheus & Linus Paulo, Anacletus & Clemens Petro.] sed haec olim. Ceterum sicut Timotheus ex diacono est factus Episcopus, ita & Lino pastoralis cura est a Petro Romae commissa: cui etiam post mortem in sede successit, vt suo loco dicemus.

XVIII.

2. Tim. 4. DE PVDENTE ET EIVS FILIIS.

Ignatius epistola 5.

Vt igitur

XIX. Ut igitur de ceteris ab Apostolo Romæ scriptis epistolis agamus : iam diximus, vna **A** cum illa ad Timotheum eam ad Ephesios esse conscriptam. Quod vero aliqui illam primo a Paulo scriptam esse contendunt^a quæ ad Galatas missa est: libentius in his Chrysofomo^b assentimur, qui eam ante epistolam ad Romanos esse conscriptam existimauit: nullus enim, sicut in ceteris, character in ea reperitur, quo demonstrari possit eam Romæ esse conscriptam; cum in reliquis nulla sit Pauli epistola Romæ scripta, in qua de vinculis suis non habuerit mentionem: at in ea ad Galatas data, de his nihil prorsus: quæ si Romæ prima omnium (vt aiunt) scripta esset, certe eorum meminisse, necessaria data videretur occasio. Vno itaque eidemq. tabellario, quem dicit se Ephesum misisse, quippe Tychico, Paulus tum eam ad Ephesios, tum etiam ad Timotheum secundam dedit epistolam: haud enim existimandum, easdem tunc scriptas singulas litteras dedisse singulis tabellarijs. Dans igitur Tychico litteras ad Ephesios, multa etiam sine **B** scripto de rebus suis ore communicanda tradidit^c: meminit frequenter in ea suorum vinculorum, vt cum ait^d: Ego Paulus vincus Iesu Christi.] ac iterum: Obsecro itaque vos ego vincus in Domino.] ac rursus: Legatione fungor in catena.]

XX. Huius autem tanto citius scribendæ epistolæ occasio inde manasse videtur, quod Ec- **C** clesia Asiatica fere penitus pessumdata videretur. Nam in secunda, quam tunc ad Timotheum scripsit, epistola, de his sic queritur, dicens^e: Scis hoc, quod auersi sunt a me omnes qui in Asia sunt, ex quibus est Phigellus & Hermogenes.] Quinam autem fuerint Hermogenes & Phigellus, siue Philetus (vtraque enim lectio reperitur) nihil certi reperire potuimus, nisi quæ in apocryphis Apostolorum Passionibus leguntur in Iacobo Ioannis fratre: hos nimirum fuisse maleficos, verum Iacobi opera ad fidem Christianam esse conuersos. Sed sicut Simon magus, & ipse aliquando Christianus, sed a Christiana religione deficiens, aduersus Dei Ecclesiam omnia tela conuertit; ita & hos ipsos **C** ex Fidelibus infideles, & e Christianis apostatas factos, maximas in Ecclesiam turbas concitare, & Paulo in omnibus auersari studuisse credendum est. Apud Metaphrastem in sermone de Petro & Paulo legimus, Phigellum a Petro factum (quod non credimus), Episcopum Ecclesiæ Ephesinæ, cumq. Iudæos credentes a fide auertisse. Hac nempe illa ipsa videntur esse tempora, quæ Paulus nouissime Ephesios ad se Miletum vocatos allocutus prædixerat, inquiens^f: Ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi. Et ex vobismet ipsis exurgent viri loquentes peruersa, vt abducant discipulos post se. Propter quod vigilate.] Iam vero antea, qui ex Asia erant Iudæi, primi fuerunt qui Hierosolymis aduersus Paulum populum concitarunt, & in ipsum manus (vt vidimus^g) iniecerunt. **D**

XXI. Quod igitur dixerat, eos qui in Asia essent, a se auersos; haud dubium est, de Iudæis intellexisse. quamobrem ad eos, qui in fide constantes erant ex Gentibus Christiani iam facti, eam dedit epistolam: ad hos enim scripsisse, eius verba declarant, quibus ait^h: Huius rei gratia ego Paulus vincus Iesu Christi pro vobis Gentibus.] et iterumⁱ: Propter quod memores estote, quod aliquando vos eratis Gentes in carne, qui dicebamini Præputium, ab ea quæ dicitur Circumcisio.] Scribit igitur ad hos Paulus, vt eos contineat in officio: quod & fideliter præstiterunt. Ignatius enim Ecclesiam Ephesinam mirifice prædicat, commendatq. ipsorum zelum, quo adeo auersati essent hæreticos, vt nec illos audire, nec illac transitum habere permiserint; sic enim ait^k: Noui nonnullos per vos transeuntes habere peruersam doctrinam peregrini & maligni spiritus: quibus negastis transitum ad spargendam zizaniam, obturatis auribus, ne reciperetis **E** errorem quem docent.] Et vnde hoc Ephesij? nempe, quod superius dixerat: Vos itaque estis eiusmodi, a talibus instructoribus eruditi, a Paulo Christi pleno, & fidissimo Timotheo.] et rursus: Honestissimum supra modum laudat ille vestrum decentem compositumq. ordinem, quodq. omnes secundum veritatem viuitis, & quod nullus sit inter vos hæresi locus, sed nec auditur nomen vilius quam solius Iesu Christi, veri pastoris & magistri: et estis (vt Paulus vobis scripsit) vnum corpus, & vnus spiritus: propterea quod vocati estis in vna spe vocationis vestræ.] hæc Ignatius.

XXII. Cum eam ad Ephesios Paulus dedisset epistolam Tychico discipulo; & ad Timotheum (vt dictum est) secundam scribens, inter alia eum admonuisset^l, vt suum Romanam versus ante hiemem acceleraret aduentum, secumq. Marcum assumeret; hæc omnia ab ipso esse præstata, certum est, siquidem (vt superius est enarratum) de aduentu

DR. EPISTOLA AD EPHESIOS SCRIPTA. a Lthanas. in Syracis. Theodor. in presat. in epist. Paul. & alij. b Chrysost. in presat. in epist. Paul. c 2. Tim. 4. Ephes. 6. d Ephes. 3. 4. e 6. f Act. 20. g Act. 21. h Ephes. 3. i Ephes. 2. AD EPHESIOS EX GENTILIBUS CHRISTIANOS DATA EPISTOLA. k Ignatius epi. Hols. 14. l 2. Tim. 4.

A uentu Timothei Romam reliquæ a Paulo Romæ scriptæ epistolæ, quibus sicut Pauli, ita & Timothei inscriptus legitur titulus, facile monstrant. Marcum insuper secum duxisse, exploratum habetur: nam eiusdem secum Romæ agentis idem meminit Paulus scribens ad Colossenses^a, necnon etiam ad Philemonem. Tychicum etiam, quem ad Ephesios miserat, Romam iterum rediisse, ac postea eundem in Asiam denuo ad Colossenses missum, eadem ad ipsos scripta epistola significare videtur. Verum cum hieme aduentante, nauigandi iterum hoc anno in Asiam minus data videatur facultas: anno sequenti potius, qui numeratur secundus carceris Pauli, dictæ litteræ scriptæ fuisse creduntur, eademq. opportuno tempore nauigationis Tychico in Asiam esse datæ: de his itaque agemus anno sequenti.

Quod autem pertinet ad res Romanas: eas referimus tantum, quæ ab instituto minime abhorrent. Auctor est Tacitus, hoc anno iisdemq. Coss. Nerone secundum & Calpurnio Pisone, laudabilem illam legem a Nerone sancitam, nimirum: Ne quis Magistratus, aut Procurator, qui prouinciam obtineret, gladiatorum vel ferarum spectacula ederet: ne ea de causâ (quod factitari sciebat) a prouincialibus immensam Præsides vim pecuniarum corradere. Idem scribit de Pomponia Græcina nobilissima femina, ream esse constitutam externæ religionis acceptæ: quamobrem non leuis est suspicio, eam, vt complures alias, Christianam fidem esse sectatam. Rem vero gestam in hæc verba Tacitus scribit: Pomponia Græcina insignis femina, Plancio, qui ouans se de Britannijs retulit, nupta, externæ religionis rea, mariti iudicio permessa. Isq. prisco instituto propinquis coram de capite fama. coniugis cognouit, & in fontem nunciauit. Longa huic Pomponiæ ætas & continua tristitia fuit: nam post Iuliam Drusi filiam docto Messalinæ interfecit, per quadraginta annos non cultu nisi lugubri, non animo nisi mæsto egit.] Agit insuper hoc anno Tacitus de iudicio Romæ acto in Celerem Asiæ Proconsulem, qui occiso Silano, illi successerat primo anno Neronis Imperij, quo tempore Paulus (vt vidimus) in ea prouincia Ephesi grauissima passus est. Hunc igitur (inquit Tacitus) accusante Asia, quia absolvere nequibat Cæsar, traxit senectam, donec mortem obiret.] ob mortem enim Silani deuinctus illi Nero videbatur.

IESV CHRISTI ANNVS 60. PETRI ANNVS 16. NERONIS IMP. ANNVS 4.

A Nno Christi sexagesimo, Nerone Imp. tertium & Valerio Messala^b Coss. Paulus **I.** Apostolus secundum agens annum in vinculis, plures ad diuersos scripsit epistolas; quibus omnibus sicut suum, ita & Timothei, quem litteris accersitum, ante hiemem anno præterito diximus venisse Romam, nomen inscripsit. Censetur earum illa prima quæ data legitur ad Philippenes, ea nimirum occasione conscripta, quod illi Pauli studiosissimi, mox cum audissent illum Romæ vinculis detineri, Epaphroditum ipsorum Apostolum (sic enim eum Paulus^c appellat) Romam miserunt, qui non tantum illum inuideret, sed & munera accepta perferret^d. Huic quidem Romæ agenti, morboq. ad mortem vsque laboranti, cum tandem conualuisset, has ad Philippenes dedit litteras: id enim Paulus iisdem significat, quibus etiam suum ad eos pollicetur aduentum, sic dicens^e: Confido autem in Domino, quoniam & ipse veniam ad vos cito. Necesarium autem existimaui, Epaphroditum fratrem & cooperatorem & commilitonem meum, vestrum autem Apostolum, & ministrum necessitatis meæ, mittere ad vos: quoniam quidem omnes vos desiderabat, & mæstus erat, propterea quod audieratis illum infirmatum. Nam & infirmatus est vsque ad mortem: sed Deus misertus est eius, non solum autem eius, verum etiam & mei, ne tristitiam super tristitiam haberem. Festinantius ergo misi illum; vt viso eo, iterum gaudeatis, & ego sine tristitia sim. Excipite itaque illum cum omni gaudio in Domino, & eiusmodi cum honore habetote: quoniam propter opus Christi vsque ad mortem accessit, tradens animam suam, vt impleret id quod vobis deerat erga meum obsequium.] Existimauit Theodoretus^f hunc ipsum Epaphroditum fuisse Episcopum, ea potissimum ratione, quod Paulus appellet eum Apostolum: eo enim nomine tunc confuetum appellari eos quos dicimus Episcopos, multis ostendit; & Episcopos tunc eos dictos esse,

RECAPITVLATIO DICTIONVM a Coloss. 4. DE POMPONIA GRÆCINA. DE EPAPHRODITO. Theodor. in epist. ad Philip.

ctos esse, quos nunc vocamus presbyteros, manifeste demonstrat ex initio eiusdem A
epistolæ, dum ait: Paulus & Timotheus serui Iesu Christi, omnibus sanctis in Christo Ie-
su, qui sunt Philippis, cum Episcopis & diaconis.] sed de his superius pluribus actum est.
Cum igitur Theodoretus ac ceteri etiam consentiant fuisse Epaphroditum Episcopum
Philippensium; vnde Dorotheus acceperit, ipsum præpositum Ecclesiæ Hadriæ, seu
Hadrianæ in Syria, non inuenimus. Quamobrem sicut diuersum illum putamus Epa-
phroditum ab eo de quo hic agitur; ita ex sententia Metaphrastis, fuisse tres Epaphro-
ditos, dicendum esset; nimirum Philippensem hunc vocatum Apostolum; alium quem
diximus Episcopum Hadrianæ; ac denique tertium (vt idem ait) a Petro Apostolo
Ecclesiæ Tarracinenſi præfectum Episcopum, cuius in Romano Martyrologio habetur
mentio: nisi dicere velimus vnum eundemq. in diuersa loca translatum fuisse, quod
non putamus.

III.

Sed ad Paulum redeamus, qui multis Philippensium erga se studium commendat,
suumq. erga illos officium propensius multis etiam argumentis significat; atque eo
potissimum, quod ad ipsos iterum suum pollicetur aduentum. An autem vinculis li-
ber in Orientem iterum statimq. remearit, suo loco dicemus. Inter alias autem eadem
epistola impartitas eis admonitiones, in primis illud inculcat, vt omnes idem sapiant,
eamdemq. inter se mutuam charitatem exercent, vtq. vnanimis id ipsum a sentiant
omnes. Istud ipsum ad eosdem Philippenses scribens postea Ignatius^b, eadem rememo-
rans, ait: Idem dicatis omnes, vnanimis in eadem fidei regula gradientes, vt Paulus
vos admonebat, &c.] Polycarpus etiam ad eosdem scribens Philippenses, eisdem in
mentem reuocat eandem epistolam scriptam a Paulo, aitque: Propterea quia neque
ego, neque aliquis similis mei poterit sequi sapientiam beati & gloriosi Pauli, qui fuit C
apud nos, & visus est secundum faciem illis, qui tunc erant, hominibus: qui docuit cer-
tissime atque firmissime verbum veritatis, & qui absens scripsit vobis epistolas, ad
quas deflectimini, vt possitis edificari in fide, quæ data est vobis, quæ est mater om-
nium nostrum.] et post multa: Ego autem nihil tale sensi in vobis vel audiui, in quibus
laborauit B. Paulus, qui estis in principio epistolæ eius: de vobis enim gloriatur in om-
nibus Ecclesijs, quæ Deum solæ tunc cognouerant.] hæc Polycarpus.

IV.

Quod vero eadem epistola idem Apostolus de hæreticis cauendis inculcet, sic di-
cens^c: Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem] quos & inferius his
coloribus pingens, ait: Multi enim ambulant, quos sæpe dicebam vobis (nunc autem
& flens dico) inimicos crucis Christi, quorum finis interitus, quorum Deus venter est,
& gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt] haud dubium illos signat hæreti- D
cos, qui Christum vere crucifixum esse negabant; addentes, imaginem solum eius ea
visam esse pati, Christum vero se subtraxisse: cuius hæresis (vt vidimus) primus auctor
fuit Simon magus; quæ in eius discipulos est infeliciter propagata, vt Irenæus^d, Epipha-
nius^e, & alij tradiderunt. Eandem & Cherinthus docebat, qui diuidens Iesum a Chri-
sto, Iesum passum ac surrexisse dicebat, Christum autem nequaquam, sed impassibilem
perseuerasse, ipsumq. tēpore passionis a Iesu recessisse. Scribunt hæc de Cherintho idem
qui supra Irenæus^f, Epiphanius^g, Theodoretus^h, & alij, qui de antiquis hæresibus
commentarios edidere. Addebat Basilides Simonis discipulus hanc ad commentum
fabulam, Iesum qui portabat crucem, transformasse suam speciem in Simonem Cyre-
næum, eumq. esse crucifixum, Iesum autem sic eo modo a passione esse subtractū. Sed
hæc pluribus Epiphaniusⁱ. Hos igitur a Paulo sugillatos esse, cum eos nominat ini- E
micos crucis Christi, nullus iure poterit dubitare: cum præsertim Ignatius^k ad eosdem
Philippenses epistolam scribens, pluribus admoneat, vt hos ipsos caueant, qui Christi
crucem negarent, dicens: Princeps enim huius mundi gaudet, cum quis crucem nega-
rit: cognoscit enim crucis confessionem suum ipsius esse exitium. Id enim trophæum
est contra ipsius potentiam; quod vbi viderit, horret, & audiens timet, &c.]

V.

Plura deinde in eadem sententiam subdens, hæc quoque ait: Ideo & in quibusdam
id efficit, vt crucem negent, vt passionis illos pudeat, & mortem opinione tantum
illum gustasse asseuerent: partum Virginis circumcidant, & mutilent] videlicet diui-
dentes Iesum a Christo, sanctissimam Dei genitricem Mariam matrem dicerent Iesu
fuisse, non autem Christi. Hoc est igitur, quod tam instanter Paulus Philippenses ad-
monuit, illis verbis ad extremum positus: Videte concisionem] hoc est, eos qui sic
conci-

ADMONITIO
DE PACE CV-
STODIENDA.

a Philip. 2.

b Ignat. epist. 8.

HAERETICI I-
NIMICI CRVCIS
CHRISTI QUI
FVERINT.

d Iren. lib. 1.

e. 20. circa finē.

e Epiphanius

hæresi 21.

f Iren. lib. 1.

cap. 25.

g Epiph. hæres. 28.

h Theod. hæret.

fabul. lib. 2. c. 4.

i Epiphanius

hæresi 24.

k Ignat. epist. 8.

DE HAERETI-
CIS CONCIDEN-
TIBVS IESVM A
CHRISTO.

A concidunt ac diuidunt Iesum a Christo, quos inferius nominat inimicos crucis Christi,
quod a Christo crucem auferrent. Id est etiam, quod in eadem epistola superius dixe-
rat, tam clarum & patens de Christi cruce proferens testimonium in hæc verba^a: Exi-
naniuit semetipsum formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & ha-
bitu inuentus vt homo. Humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortē, mor-
tem autem crucis.] Hinc etiam videas; quoniam non tantum Philippis in Macedo-
nia, sed & in Asia, itemq. in Græcia, & vbique fere gentium Christiani orbis eadem
hæresis ab iisdem scelestissimis nebulonibus vulgabatur; eundem Paulum in omnibus
suis epistolis ad diuersas Ecclesias scriptis, de cruce Christi sæpe sæpius repetere ac in-
gerere testimonium, contestariq. b se non nisi Christum, & hunc crucifixum prædica- b 1. Cor. 12.
re; nec aliud se scire profiteri, nisi Christum, & hunc crucifixum; nec aliud conari,
B nisi vt crucis prædicatio effulgeret, & ne quauis occasione crucis Christi gloria minue-
retur, aut aliquando tolleretur: hinc etiam illa de morte Christi & passione & san-
guine ab eodem crebrior facta mentio. Aduersus eos etiam pugnans idem Igna-
tius^c scribens ad Trallianos, postquam de dictis hæreticis & alijs crucem Christi
negantibus est locutus, hæc addit: Si furculi non fuissent, patris diaboli scilicet, non
fuissent hostes crucis Christi, sed eorum qui occiderunt Dominum gloriæ. Nunc vero
cum crucem negent, & illos passionis pudeat, tegunt Iudæorum scelus.] hæc Ignatius.

Illud tunc insuper factum est, vt contra dictos hæreticos ipso exordio nascentis Chri-
sti Ecclesiæ emergentes, & Christi crucis memoriam penitus abolere conantes, ipsa
Catholica Ecclesia cum aduersus eos vehementius obniteretur, non tantum Christi
crucem verbis profiteretur, sed signis & factis. Inde est ductum principium, vt instar
C crucis, in qua passus est Christus, ligno compactæ cruces erigerentur in titulum, quas
Fideles venerarentur, easdemq. diabolus exhorresceret, velut (quod dicit Ignatius^d) tro-
phæum erectum contra ipsius potentiam; quod vbi viderit, horret, & audiens timet.]
Sed quid est, quod ait, Vbi viderit, horret] nisi quod tunc crucis vexilla erigi solita es-
se significat? Moris fuisse, cum locus quispian diuino cultui manciparetur, illic fige-
re crucem in titulum, artigimus superius, pluribusq. inferius dicturi sumus, cum age-
mus de Titulo. Inde etiam Apostolica in Ecclesiam traditio fluxit^e, vt Fideles tam in sa-
cris, quàm in ceteris rebus quibus benedicerent, manu ducta, crucis signum exprime-
rent, quo remedio saluberrimo ad pellendos dæmones potissimum vterentur, atque
in omnibus rebus illud adhiberent. Vnde Tertullianus^f non vt de re quapiam recens
adinuenta, sed cuius antiquitatis nullum inueniatur exordium, atque adeo vna cum
D Ecclesia coalescere cœperit, hæc ait: Ad omnem progressum atque promotum, ad om-
nem aditum & exitum, ad vestitum & calceatum, ad lauacra, ad mensas, ad lumina,
& cubilia, ad sedilia, quacumque nos conuersatio exercet, frontem crucis signaculo te-
rimus. Harum & aliarum huiusmodi disciplinarum si legem exoptules Scripturarum,
nullam inueniens: traditio tibi prætendetur auctrix, consuetudo confirmatrix, & fides
obseruatrix.] hæc ille.

Sed & Cyrillus Hierosolymorum Episcopus^g: Non pudeat igitur nos, inquit, crucifi-
xum confiteri: sed in fronte confidenter signaculū crucis digitis imprimatur, & in alijs
omnibus crux fiat: in panibus comedendis, & in poculis bibendis, & in egressu, & in-
gressu, ante somnum, recumbendo, & surgendo, eundo, & quiescendo. Magna hæc est
custodia, quæ propter pauperes gratis datur, sine labore propter infirmos; cum a Deo
E fit hæc gratia, & signū Fidelium, & timor dæmonū: triumphauit enim de illis hoc signo.
Ostenta illud audacter: quando viderint crucem, recordantur crucifixi: metuunt enim
eum qui contriuit capita draconis.] hucusque Cyrillus, idq. ex antiqua institutione Fi-
delium. Habes apud Theodoretum^h præclarum de his militum Christianorum exem-
plum, qui cum ad omnem potum signarent poculum cruce, eo signo, quod Christiani
essent, detecti sunt. Admonet istud ipsum Hieronymusⁱ scribens ad Eustochium, sic
dicens: Ad omnem actum & ad omnem incessum manus pingat crucem.] Sed nec
illud prætermittendum antiquæ Fidelium consuetudinis; cum Symbolum fidei recita-
rent Fideles, in verbis illis postremis, Carnis resurrectionem] consueuisse frontem crucis
signaculo communire. testatur id Ruffinus in expositione Symboli, & eius rei myste-
rium docet. Porro signare frontem crucis signo, tam frequens & vsitatum apud Fideles
omnes semper fuit in Ecclesia Dei, atque iugiter perseuerare necesse est, vt S. Hippolytus

martyr in libello quem scripsit de consummatione sæculi, illud firmiter asseueret, Antichristum inter alia sui aduentus ostenta & signa, prohibitorum, ne quis Fidelis sanctam crucem pingat in fronte. Ex his intelligere, lector, potes, ipsum iam appropinquare, qui nunc operatur in filios diffidentia. Rursum vero non tantum se, sed & sua cuncta signo crucis notare Fideles consueuerunt: nam & in singulis quoque cubiculis & alijs habitaculis singulas esse cruces pingendas, S. Nilus^a ad Olympiodorum Proconsulem scribens, admonuit. At præmittimus de his innumeras hic aceruare sanctorum Patrum auctoritates, & recitata ab iisdem exempla, quæ sese nobis suis locis enarranda opportunius offerent.

^a Apud Nicen.
² Concil. act. 4.

VIII.
VIRTUTEM
CRUCIS HOSTES
ETIAM PRO-
FESSI.

^b Theodor. hist.
lib. 3. cap. 3.
^c Lucian. in Phi-
losof. d.
Act. 19.

^e Act. 8.

^f Plin. lib. 23.
cap. 4.

IX.
DE EPISTOLA A
PAULO AD CO-
LOSSENSES DA-
TA.

^g 2. Tim. 4.
Ephes. 6.
^h Tit. 3.

X.
TABELLARIUM
VSUS.
ⁱ Ignat. epist.
lib. 11.
^k Cyprian. epist.
16. & 24.

^l Coloss. 4.

Res adeo perspicua atque omnibus manifesta longiori non indiget ambitu orationis: nam & ipsi Christianorum hostes, quantum aduersus daemones virtus crucis potestate præualeat, sæpius, licet inuiti, testati sunt; quod de Iuliano Apostata scribit Theodorus^b. An non Lucianus^c, Epicureus licet, & cuiusuis numinis ritus illusor, tradit, Eucratem dignum plane virum cui fides adhiberetur, cum annulum accepisset ex ferro (vt ait) ex quapiam cruce facto, aduersus prauos daemones redditum esse securum? Accidisse putamus, vt sicut (quod Lucas^d tradit) Iudæi exorcistæ, licet in Iesum Christum non crederent, tamen quod scirent a Paulo & alijs Christianis in nomine Iesu pelli daemones, & ipsi eodem nomine ad dimouendos eos ab obsessis hominibus utebantur; ita & magi, quod a Christianis feliciter factitari conspicerent, nimirum crucis virtute eos daemones imperasse; & ipsi ad coercendos, cum opus esset, impetus daemones, signo crucis vsi fuerint: nam & eodem Luca^e auctore, vidimus Simonem magum æmulatum esse in Petro gratiam impartendi Spiritum sanctum: quam si habere ipsi licuisset, magno vtique pretio redemisset. Inde fortasse de iisdem magis, quod scribit Plinius^f, contigit, vt fragmento clauis a cruce sublatis, vel sparto a cruce accepto vterentur ad morbos pellendos. Sed de his satis: ac finis esto eorum quæ spectant ad Pauli scriptam epistolam ad Philipenses, quatenus ad rerum gestarum historiam & traditiones spectare videbantur.

Eodem quoque anno, iisdem Coss. scripsisse Paulum ad Colossenses epistolam, ex ijs quæ superius dicta sunt, facile demonstratur. Inscriptio enim illius, eadem cum illa quæ ad Philipenses est scripta, nempe Paulus & Timotheus, satis significat, post Timothei Romam aduentum esse datam. Ceterum quod adhuc a se in vinculis agente sit scripta, ipse in fine declarat, dum ait: Memores estote vinculorum meorum.] Cum ergo nonnisi biennio dicatur Paulus detentus fuisse in vinculis: hoc ipso anno, qui secundus eius carceris numeratur, datam eam epistolam esse oportuit, non autem prius. Nam Timotheus, qui inscribitur in ea, nonnisi prope finem anni superioris Romam venisse potuit, nec Tychicus rediisse, quem miserat Ephesum. Dedit igitur ipsam epistolam Paulus Tychico, quem anno quoque superiori Ephesum mittens (vt vidimus) eidem ad Ephesios epistolam^g dederat. Quamobrem Tychicum perfunctum esse apud Paulum munere tabellarij, ex iam dictis satis conijci posse videtur: eodem enim nuncio Titum^h quoque olim Paulus acersisse visus est: eidemq. Tychico dedisse epistolam primam ad Timotheum, argumentum eius epistolæ, quod in antiquis Græcis exemplaribus legitur eidem præfixum, satis aperte demonstrat.

Non enim cuique se offerenti olim Apostoli & eorum successores Episcopi, sed certis hominibus, iisdemq. optimis moribus præditis, ac probe notis, dare litteras consueuerant, vt apparet ex his quæ superius ex Ignatij litterisⁱ ad Polycarpum scriptis, alijsq. a Cypriano ad diuersos datis^k, dicta sunt. Ceterum hi non tantum munere tabellariorum, sed & legatorum fungebantur officio: nam illis multa ore tenus communicanda credebantur, quæ coram illis, ad quos mitterentur, explicaturi essent; vt de Tychico vidimus, cum Ephesum missus est, & cum in præsentiarum ab eodem Paulo ad Colossenses legatur; ait enim ad eos scribens^l: Quæ circa me sunt, omnia vobis nota faciet Tychicus carissimus frater, & fidelis minister, & conseruus in Domino: quem misi ad vos ad hoc ipsum, vt cognoscat quæ circa vos sunt, & consoletur corda vestra, cum Onesimo carissimo & fideli fratre, qui ex vobis est. Omnia quæ hic aguntur, nota facient vobis.] Eidem quoque videtur Paulus dedisse epistolam ad Philemonem, vt suo loco dicemus. Rursum etiam per eundem nuncium aliam misisse epistolam ad Laodicenses, ea quæ in fine dictæ epistolæ ad Colossenses Paulus habet, nonnullis persuaserunt; sunt autem hæc

^A hæc eius verba²: Cum lecta fuerit apud vos epistola, facite vt in Laodicensium Ecclesia a Coloss. 4. legatur, & eam quæ Laodicensium est, vos legatis.]

Antiqua hæc est quæstio, an Paulus scripserit quoque ad Laodicenses. De qua acturi, in primis qui fuerint Colossenses, paucis agendum putamus; vt de qua Laodicea hæc quæ Paulus scribit, sint intelligenda, pariter cognoscamus. Colossas igitur, vnde Colossenses, auctore Strabone^b, Plinio^c, & alijs, constat fuisse oppidum in Maiori Phrygia, haud longe positum a Laodicea: ex quo certum redditur, Apostolum non esse locutum de Laodicea quæ dicitur Syriæ, nec etiam de ea quæ est in Media, sed de ea quæ est in Phrygia contra Hierapolim, iuxta flumen Mæandrum, a quo Lycus amnis manat. Liqueat ex his, hallucinatos esse, qui dixerunt Colossenses dictos esse Rhodios, ob ingentem illum ab eis Solis colossum erectum, quod Suidas & alij plures recentiorum

XI.

^b Strabo lib. 12.
cap. 13.
^c Plin. lib. 5.
cap. 32.

DE COLOSSEN-
SIBVS, AD QVOS
SCRIBIT PAULVS.

^B Græcorum & Latinorum dixerunt. Præfectus olim Colossensibus Epaphras, sollicitus pariter erat tam Laodicensium quam etiam Ecclesiæ Hierapolis illis proximæ: vnde eadem ad Colossenses data epistola, de eodem Epaphra sic scribit Paulus^d: Testimonium enim illi perhibeo, quod habet multum laborem pro vobis, & pro ijs qui sunt Laodiceæ, & qui Hierapoli.] Hic enim Romæ agens, vinculis pariter tenebatur adstrictus: vnde in eadem quam hoc item anno eidem Tychico ad Philemonem Paulus dedit, epistola, Salutate te, inquit, Epaphras concaptiuus meus in Christo Iesu.] sicut & Aristarchus, quem hac ipsa ad Colossenses scripta epistola concaptiuum appellat. Confutauimus superius commentum illud, quod iure Hieronymus^e nominat fabulam, de Epaphra & Paulo, quod pueri olim ambo vinciti ducti sint Giscala Iudææ oppido Tarsum. Post Epaphram, qui Colossenses instituit, Archippus illis datus videtur Episcopus, de quo Paulus in fine eius epistolæ hæc subdit: Dicite Archippo: Vide ministerium quod accepisti in Domino, vt illud impleas.] Hæc de Episcopatu Epaphræ & Archippi licet apud Ambrosium^f scripta habeantur, tamen nulla alibi de Archippo, quod fuerit Episcopus Colossensium, habetur mentio, sed tantum de Epaphra in antiquis Martyrologijs hoc expressum habetur. Primasius autem negat omnino Archippum fuisse Episcopum, sed diaconum fuisse tradit.

^d Coloss. 4.

^e Hier. in epist.
ad Philem.

^f Apud Ambros.
in epist. ad Co-
loss. in fine.

His visis, an re vera Paulus scripserit epistolam ad Laodicenses, quam mandat legi in Ecclesia Colossensium, quid ab antiquioribus scriptum sit, in medium afferamus. Hæretici (vt auctor est Tertullianus^g) eidem quam nos ad Ephesios scriptam habemus, ad Laodicenses, titulum præfixerunt: Marcionem id etiam præstitisse, idem affirmat, cum ait: Ecclesiæ quidem veritate epistolam istam ad Ephesios habemus missam, non ad

XII.

^g Tert. contra
Marcion. lib. 5.
cap. 11. & 17.

^D Laodicenos: sed Marcion titulum aliquando interpolare gestijt, & quasi in isto diligentissimus explorator.] Sicq. cum aliquid ille citaret, quod ex epistola ad Ephesios esset acceptum, titulo epistolæ ad Laodicenses edebat, vt Epiphanius^h aduersus ipsum agens edocet. Verum ne vel leuis suspicio eius mendacij pulset legentis animum; habetur Ignatij testimonio egregie testatū, epistolam ad Ephesios vere ad Ephesios esse conscriptam: citat enim eam ipse ad ipsos Ephesios scribens, sicq. dicitⁱ: Estis (sicut Paulus vobis scripsit) vnū corpus & vnus spiritus, qui vocati estis in vna spe vocationis vestræ.] Alij vero dixerunt, scriptam fuisse a Paulo ad Laodicenses priuatam epistolam, ab ea quæ ad Ephesios data est plane diuersam; quæ etiam circumferebatur inter Fideles, non tamen vt legeretur, sicut ceteræ, in Ecclesijs: nā inter canonicas non erat adnumerata; de qua agens S. Hieronymus^k ait: Legunt quidam & ad Laodicenses epistolam,

AN PAVLVS AD
LAODICENSIS
SCRIPSERIT.

^h Epiph. heres.
lib. 42.

ⁱ Ignatius ad
Ephes. epist. 24.

^E sed ab omnibus exploditur.] Cur autem in Ecclesia non legeretur, hanc affert causam Philastrius^l: Aiunt epistolam ad Laodicenses scriptam: et quia addiderunt in ea quædam non bene sentientes, inde non legitur in Ecclesia; & si legitur a quibusdam, non tamen in Ecclesia populo legitur.] Itaque ex Philastrij sententia, non sic apparet eam fuisse explosam, quod non esset Pauli, sed quod additis ei nonnullis haberetur adulterata. Quamobrem quæ edita apud Xystum^m habetur epistola ad Laodicenses, nequaquam illa quæ olim circumferebatur, fuisse videtur: quippe cum perbreuis sit, nec quid habeat adulterinum, additamentum etiam nullum acceperit extrinsecus, sed potius eorum quæ perperam posita viderentur, vel haberentur ambigua, fuerit mutilatione contracta. Nec etiam placet, quod tradit Theophylactus, intellexisse Paulum de epistola prima ad Timotheum scripta; quod (vt dictū est) eadem scripta fuerit Laodiceæ. Nam quæ subest ratio, vt epistolam ante plurimos annos scriptam legi voluerit in

^k Hier. de Script.
Ecc. in Paulo.
^l Philast. de ha-
res. cap. 90.

^m Xyst. Senens.
Biblioth. lib. 2.
in Paulo.

Ecclesia Colossensium? vel cur illam magis, quam reliquas ad diuersas Ecclesias datas A epistolas?

XIII.

QVOD NVLLA SCRIPTA FERIT A PAVLO EPISTOLA AD LAODICENSES. a Chrysof. in epist. ad Coloss. homil. 12. b Theodoret. in epist. ad Coloss. in princ.

Chrysofomus^a nullam putat a Paulo datam esse epistolam ad Laodicenses, ea scilicet ratione, quod Græca editio habeat: *καὶ τὴν ἐκ λαοδικίας*] hoc est: Et illam quæ ex Laodicea scripta est.] sicq. intelligendum putauit, vt quæ a Laodicensibus missa fuisset ad Paulum, ab iisdem Colossensibus legeretur. Hanc ferme secutus sententiam Theodoretus^b, hæc ait: Quidam existimant Paulum etiam scripsisse ad Laodicenses epistolam: itaque fictam eam epistolam proferunt. Diuinus autem Apostolus non dixit, Eam quæ ad Laodicenses; sed, Eam quæ est ex Laodicea. illi enim de aliquibus rebus ad eos scripserant. Verisimile est autem, eos vel ea accusasse quæ fiebant Colossis, vel eodem morbo cum eis laborasse: et ideo dixit hanc quoque epistolam esse legendam.] hæc Theodoretus. Sane nullam eidem tabellario ad Laodicenses fuisse a Paulo datam epistolam, satis constat; dum in ea quam tum scripsit ad Colossenses, salutari mandat eos qui Laodiceæ essent Fideles, sic dicens: Salutate fratres, qui sunt Laodiceæ, & Nympham, & quæ in domo eius est, Ecclesiam.] Si enim ad Laodicenses tunc scripsisset, ipse sua epistola eiusmodi functus esset officio, nec opus habuisset illud Colossensibus delegare. Si vero antea ad Laodicenses Paulus scripsisset; illis vtique (vt modo fecit scribens ad Colossenses) vt suas litteras legendas traderent Colossensibus, in mandatis dedisset. Libentius igitur Chrysofomo ac Theodoro inhæremus, quam ceteris, vt nulla a Paulo scripta fuerit epistola ad Laodicenses; cū præferim quæ ad Laodicenses Pauli nomine spuria fertur, nequaquam sit ab antiquioribus cognita. Nam qua ratione Marcion (vt vidimus) illam quæ habetur scripta ad Ephesios, ad Laodiceanos datam fuisse putauit, si ea quæ ad Laodiceanos erat, extabat? Vel si & ipse illam esse spuriam cognouisset, vir acerrimus ac pugnacissimus disputator, suam firmans sententiam, cur non illam potius quam istam ad Laodicenses scriptam fuisse conuinceret, cum nec vllam prorsus de ea habuerit mentionem? Immo & Tertullianus, Marcionem impugnans, nullam nisi ad Ephesios scriptam, existimatam fuisse dixit epistolam ad Laodicenses falso vulgatam.

XIV.

c Coloss. 2. d Theodoret. in epist. ad Coloss. cap. 2.

Quod vero Paulus eadem epistola ad Colossenses^c hæc habeat: Volo vos scire, fratres, qualem sollicitudinem habeam pro vobis, & pro ijs qui sunt Laodiceæ, & quicumque non viderunt faciem meam in carne] nonnulli sunt arbitrati tam a Colossensibus quam etiam Laodicensibus Paulum numquam visum, fuisseq. illis ipsum faciem prorsus incognitum. At hæc minime probantur Theodoro^d; qui ea verba declarans ait: Oportebat considerare verborum sententiam. Vult enim dicere: Non solum vestrum, sed & eorum qui me non viderunt, maximam curam gero.] Sane (quod & hæc ad historię veritatem spectare noscantur) dicere non prætermittimus, ac breui compendio hic repetere Pauli peregrinationem in Asiam. Constat Lucæ^e testificatione, Paulum vna cum socijs, cum descendisset in Phrygiam, in qua prouincia erant Laodicea atque Colossæ, absque aliqua verbi prædicatione prætereuntem venisse in Mysiam: Verati sunt enim (inquit Lucas) a Spiritu sancto loqui verbum Dei in Asia.] Quamobrem tum Paulum nondū illis fuisse cognitum existimamus. Verū post aliquot annos (vt superius notatum est) Paulus iterum est reuersus in Asiam. Id enim est quod Lucas alibi^f ait: Factum est, cum Apollo esset Corinthi, vt Paulus peragratis superioribus partibus (Asia scilicet) veniret Ephesum.] vbi ipso manente factum est (vt idem ait) vt omnes qui habitabant in Asia, audirent verbum Domini, Iudæi, atque Gentiles. Hac igitur vltima in Asiam peregrinatione Paulum Laodicensibus & Colossensibus Euangelium prædicasse, illisq. probe notum fuisse, iure existimandum putamus.

XV.

g Coloss. 2. DE RELIGIONE ANGELORVM QVAM PAVLVVS DAMNAT.

h Hieron. epist. 151. q. 10.

Nec illud insuper ab instituto alienum existimamus (nam ad historiam etiam pertinet) scire causam, cur Paulus inter alia hæc admonuerit Colossenses^g: Nemo vos seducat, volens in humilitate, & religione Angelorum, quæ non vidit, ambulans, frustra inflatus sensu carnis suæ, & non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus & coniunctiones subministratum & constructum crescit in augmentum Dei.] Haud facilis captus est locus iste, sed perdifficilis quidem, qui & absque exacta peritia rerum gestarum illorum temporū superari non possit. Consultus de ea re S. Hieronymus^h ab Algasia, multa disserens, singillatimq. verba cuncta diligenter expendens, eius videtur fuisse sententiæ, vt quod spectat ad religionem Angelorum, Paulus fugillare voluerit eos qui erant

erant ex circumcisione colentes astra cæli, simul & Angelos: nec fuisse recens hæc apud eos illapsam hæresim, sed peruetustam, a Prophetisq. sapius exagitatam, multis declarat. In eandem quoque sententiam hæc Clemens Alexandrinus^a: Neque colite Deum vt Iudæi: etenim illi soli se Deum nosse putantes, nesciunt se adorare Angelos & Archangelos, mensẽ & Lunam: et nisi Luna apparuerit, non agunt sabbatum quod dicitur primum, neque agunt neomeniam, neque azyma, neque magnum diem, &c.] Certe his respondent quæ non multo ante idem Paulus Apostolus de Iudaicis festis monuerat Colossenses.

a Clem. Alex. Strom. lib. 6.

Quomodo autem hæc cohæreant, vt Iudæi errore lapsi, astra simul & Angelos colerent; non aliunde putamus accidisse, nisi quod (vt de Phariseis tradit Epiphanius^b) ipsa cæli astra fuisse animata existimarent; quamobrẽ & iisdem (vt ait) indidissent nomina Hebraica: et Angelos esse, sensisse videntur. æque enim ac Angelos, militiam cæli dixerunt astra, secundum illud Deuteronomij^c: Nec adorent Solem, & Lunam, & omnem militiam cæli, quæ non præcepi.] et illud Regum^d: Adolebant incensum Baal, Soli, & Lunæ, duodecim signis, & omni militiæ cæli.] proprie vero militiam cælestem a diuina Scriptura constat nominatos Angelos, sicut & ipse Dominus Deus exercituum dictus est: sicut etiam apud Lucam^e: Facta est cum Angelo multitudo militiæ cælestis laudantium Deum.] Porro vt sic Iudæi astra colerent, non fuit tunc tantum apud eos error, sed & in posteros est infeliciter propagatus: adeo vt quoniam eiusmodi errori essent addicti, Cælicolæ dicerentur: quo contumeliæ nomine notati sunt Honorij Imperatoris^f edicto omnes Christiani, qui a religione transfugæ in Iudaismum deficerent, vt suo loco dicemus vberius.

XVI.

IVDAEI CVLTORES ASTROVM.

b Epiph. in Pa. nar. lib. 1. c. 16.

c Deut. 17.

d 4. Reg. 23.

e Lucæ 12.

f De Iudaic. Cælicol. l. 19. Cod. Theod.

Hæc quantumlibet vera sint, & Pauli sensui æque possint accommodari, & ab alijs nonnullis recepta videantur: tamen quoniam Apostolum nouimus suis epistolis solum insectari illos hæreticos, qui Christiano nomine in Ecclesiam Catholicam grassabantur; accuratius exquirendum est, quænam hisce temporibus hæresis sit debacchata, quæ religionem institueret Angelorum, cuius pseudoapostoli ad decipiendos Colossenses venirent in humilitate & religione Angelorum. Theodoretus^g hunc locum explicans, testatur his temporibus hæresim fuisse exortam, quæ diceret Deum vniuersorum nec cerni, nec comprehendi, nec ad eum posse perueniri, & oportere per Angelos diuinam sibi beneuolentiam conciliare: affirmaretq. legem per Angelos esse datam. At quoniam eiusmodi Theodoreti sententia a Nouatoribus in deteriorem partem accipitur: diligentiori studio hæc cuncta examinanda proponimus. Quænam fuerit dicta hæresis, ipse non indicat, nec in suis, quos scripsit, libris hæreticarū fabularum, explicat: quamobrem mirati sumus, errorem eiusmodi tribui Simoni mago; cum quæ de Angelis ipse dixerit, longius ab his discrepent: quippe qui traderet (vt referunt Irenæus^h, Epiphaniusⁱ, idemq. Theodoretus^k, & alij) se esse diuinam potentiam, quæ Iudæis vt Filius apparuisset; seq. per mentis suæ primam comprehensionem, quam Helenam esse dicebat, creasse Angelos, a quibus mundus esset effectus: porro Angelos ægre ferentes se eo modo esse creatos, in ipsam Helenam fuisse commotos, ipsamq. affecisse ignominia: ad quam redimendam, & ab Angelis vindicandam, ipsum descendisse, ac in Iudæa hominem apparuisse tradebat. Sic igitur nullus a Simone Angelorum cultus introductus habetur; qui dicebat se in mundum descendisse, vt Angelos male moderantes terrarum orbem corripere. Nec his insuper aptari possent, quæ Simonis discipuli dixerit de Angelis; quibus licet creationem rerum tribuerint, tamen quod perperam agerent, Christum ad eos debellandos missum esse iactarunt; quod Basilidis proprium dogma fuit. Porro tantum abest, vt hi Angelos adorandos esse docuerint; quod pugnandum esse suaderent aduersus Angelos mundi fabricatores, idq. horum afinis Carpocras tradiderit.

XVII.

g Theodor. in epist. ad Col. 2.

DE RELIGIONE ANGELORVM FALSO INTRODVCTA.

h Iren. lib. 2. c. 20.

i Epiph. hæres. ref. 22.

k Theod. hæres. fab. lib. 1. c. 2.

Potius igitur ad Cherinthi peruersum dogma id spectasse videri potest: quippe qui cum adeo humiliter de Christo sentiret, vt omnem ab eo diuinitatem auferret, hominem tantummodo esse confirmans, super eum Angelos extollebat, per quos mundum esse creatum traderet, Deumq. Hebræorum vnum ex illis esse Angelum prædicaret. id de eo cum citati auctores, tum etiã Tertullianus^l affirmant. Cum igitur Cherinthus Christum deprimeret, & Angelos exaltaret; merito Paulus admonet Colossenses, dicens: Nemo vos seducat, volens placere in humilitate (Christi videlicet, cum

XVIII.

QVAM CHERINTHVS RELIGIONEM ANGELORVM INTRODVXIT.

l Tertull. de præscr. c. 48.

ob scandalum crucis illum fuisse tantum hominem prædicaret, adeo illum humilem reddens) & religione Angelorum: cum Angelos scilicet naturæ opifices esse iactaret. Et quod subdit, Quæ non vidit] utique alludere videtur ad id quod de eodem Cherintho Theodoretus scripsit, sic dicens: Confinxit autem etiam quasdam reuelationes, tamquam ipse eas esset contemplatus.] illis enim utebatur ad captandam audientium fidem, multa se diuinitus vidisse mentiens, quæ (vt inquit Paulus) non vidit. Sane quidem aduersus huiusmodi hæresim de Angelorum excellentia, & de Christo Cherinthi abiectâ sententiâ frequenter admodum Apostolus est visus iacula intorquere; vt in primis cum ad eosdē Colossenses scribens, hæc ait de Christi super Angelos excellentia: In ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter; qui est caput omnis principatus & potestatis.] et ne per scandalum crucis putarent Christi amplitudinem diminutam, paulo post addit: Delens quod aduersus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci: et expolians principatus & potestates, traduxit confidenter palam, triumphans illos in semetipso.]

*a Theodoretus
heres. fabul. lib.
2. c. 4.*

b Coloss. 2.

XIX.

c Hebr. 1.

Eodem plane argumento scripsisse videtur epistolam ad Hebræos, in cuius exordio hæc de Christi excellentia super Angelos sic dicit: Locutus est nobis in Filio, quem constituit heredem vniuersorum, per quem fecit & sæcula: qui cum sit splendor gloriae, & figura substantiæ eius, portansq. omnia verbo virtutis suæ, purgationē faciens, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis: tanto melior Angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hereditauit. Cui enim dixit aliquando Angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te?] in fine autē eius capitis post multa de inestimabili Christi super Angelos excellentia, quodnam re vera sit Angelorum ministerium demonstrans, sic ait: Nonne omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos qui hereditatem capient salutis?] Multa præterea eodem argumento scripta habentur sequenti capite. Ad hæc etiam spectare videtur, quod idem Apostolus scribens ad Galatas, in Asia populum, vbi agebat Cherinthus, qui & illis circumcisionem prædicabat; eo cogitur vt dicendi genere: Sed licet nos, aut Angelus de cælo euangelizet vobis præter quam quod euangelizauimus vobis; anathema sit.] et in hanc sententiam etiam ad Corinthios: Nescitis, inquit, quoniã Angelos iudicabimus?] Ad hoc item spectat, quod non tantū Paulus & alij Apostoli ad dictam hæresim confutandam labores immensos subiere; sed, sic Deo agente, & Angeli ipsi id sponte professi sunt. Nã Ioanni ad pedes eius accidenti, vt adoraret vnum ex ijs, mox ille ait: Vide ne feceris: conseruus enim tuus sum & fratrum tuorum.] quod & iterum factum est, quando Angelus subdidit: Deum adora] plane significans, non sibi, sed Deo præcipuam illam omnium maximam adorationem deberi: idq. non tantum vt Ioannem instrueret, sed in Ioanne potius vniuersam Ecclesiã aduersus eosdem hæreticos commoneret. Pertinet ad hoc ipsum, quod idem Ioannes monens Laodicensem Ecclesiã eiusdem prouinciæ metropolim, ait: Hæc dicit testis fidelis & verus, qui est principium creaturæ Dei] nimirum per quem omnes creaturæ sunt factæ, vt sic confutaret dogma Cherinthi dicentis, Angelos mundum creasse. Et quod idem eiusdem prouinciæ præcipuos Episcopos appellet Angelos; plane significat, instar hominum Angelos hominibus ministrare, nec tantæ esse excellentiæ, vt quæ diuina sunt, iisdem tribuantur.

*PAVLVS MULTIS
CONFUTAT
CHERINTHI
HÆRESIM.*

d 1. Cor. 6.

e Apo. 19. 22.

Verum licet Cherinthus ea sentiret de Angelis: quod tamen eos suaferit adorandos, nusquam inuenimus, nec quempiam alium dictorum hæreticorum, qui mundi creationem æque Angelis tribuebant: nam super Angelos Virtutem esse diuinam omnium supremam, quam Deum dicerent, omnes affirmabant. Quinetiam tantum abest, vt Cherinthus (nam de alijs dictum est) Angelum Iudæorum, quorum legem ipse coleret, adoraret; vt potius (quod Epiphanius de eo scripsit) eum malum esse diceret, ac detestaretur. Ex his videas (quod necessario dicendum est) Theodoretum haud feliciter (eius pace sit dictum) affectum esse Pauli verborum sensum: cum in huius ad Colossenses epistolæ commentarijs dicit, hæc a Paulo esse scripta, quod tum grassarentur hæretici, qui Angelos colendos esse iactarent. Quinam hi fuerint, dicat ipse, qui omnium antiquorum hæreticorum fabulas egregie perpetuæ memoriæ commendauit. Sic ergo errore semel lapsus, in alium grauiorem impedit, vt diceret, canonem trigessimum quintum Laodicensi Concilij de his hæreticis esse intelligendum, qui Angelos colendos esse docerent,

XX.

*f Epiphanius
heres. 28.*

*g Theodoretus ad
Coloss. 2. 2.
CORRIGITVR
THEODORETVS
ET REDARGVVR
TVR NOVATORVS.*

E

docerent, quiq. in eadem regione Asiæ oratoria erexissent sancto Michaeli Archangelo: incaute nimis, quæ a Catholicis essent antiquitus instituta, hæreticis, quorum nulla esset memoria, tribuens. Quænam vero essent in ea prouincia Asiæ antiquiores memoriæ Michaelis Archangeli, & a quibus fuerint institutæ, repetere operæpretium ducimus. Haud enim frustra hæc propensiori studio tractanda suscipimus, cum Nouatores hæretici aduersus Catholicam veritatem Theodoreti sententiam vsurpent simul cum testimonio Concilij Laodicensi, quo ab Ecclesia Catholica Angelorum pium cultum abijciant. Sane quidem nullum a Cherinthianis hæreticis erectum fuisse in honorem S. Michaelis Archangeli oratorium, ex nuper dictis satis superq. liquet. Cum enim ipsum Iudæorum Deum Cherinthus diceret fuisse Angelum, haud de alio quàm de Michaele potuit intellexisse, quem ex Daniele fauisse populo Iudæorum, optime nosset: verum cum illum ipsum, quem affirmaret esse Deum Iudæorum, malum diceret; nulla prorsus subest ratio, cur in honorem Michaelis erexerit oratoria: at nec alios hæreticos, de quibus est facta mentio, id præstare potuisse, quæ iam sunt dicta, demonstrant.

Ceterum Angelos venerari, non hæreticorum, sed Catholicæ Ecclesiæ mos fuit: quæ præsertim in honorem sancti Michaelis Archangeli, quem patronum nouit & protectorem ob insignia eius ope accepta beneficia, memorias erigere, illumq. precari, sic & ceteros, vt apud Deum intercederent, consuevit. Id vero quàm pure, quàm sancte, religiose, atque frequenter in vniuerso Christiano orbe præstari sit solitū, satis demonstrant quæ in nostris Notationibus ad Romanū Martyrologium nuper diximus: itaque eas consulat lector qui hæc cupit. Sed vt modo agamus de prouincia & loco vbi ea facta esse dicuntur: certum est Colossis sub Laodicensi metropoli positis antiquum viguisse cultum Michaelis Archangeli; non quidem vt eum tamquam Deum colerent, sed vt præcipuum Dei ministrum, eo cultu quem sanctos Angelos decet, afficerent: idq. non hæreticorum persuasione, sed ostensione immensi prodigij, atque adeo celebri, vt in Orientali Ecclesia anniuersaria de ea re memoria ageretur sexta die Septembris: quod Græcorum antiquum Menologium in primis testatur his verbis: Die sexta Septembris, commemoratio miraculi ostenti a principe militiæ cælestis Michaele in vrbe Colossensium, quæ postea dicta est Conc.] sic enim Colossensem ciuitatem dictam esse, Oecumenius item affirmat. Eiusdem celebritatis meminit Emanuel in sua constitutione de ferijs. Quas poenas dederit pseudo-Alexius Iconoclasta, qui ausus est violare dictam ecclesiã S. Michaelis in Conis, scribit eiusdē vrbis ciuis Nicetas Coniata. Res gesta historiæ de Michaelis manifestatione Conis facta, ex antiquioribus monumentis descripta extat apud Metaphrastem. Magna quidem Dei prouidentia esse factum apparet, vt in cubilibus (quod ait Isaias) vbi dracones habitabant, Angelorum princeps Michael miraculorum operatione refulgens, illic congruo coleretur honore; nimirum vt Colossenses in primis sanctissimæ Trinitati, secundum institutionem Catholicam, primum omnium illi decentem ac proprium cultum impartirentur; ac deinde Angelos, quo deceret, prosequerentur honore.

XXI.

*DE RELIGIOSO
ANGELORVM
CVLTV.*

*b Martyr. Rom.
die 8. Maij.*

*COLOSSENSES
CVLTORVS
MICHAELIS
ARCHANGELI.*

*c Oecumen. in
epist. ad Colos.
d Apud Theod.
Bals. in Nomoc.
Phot. rit. 7.
e Nicet. Con. in
Annal. pag. 48.
f Metaphr. die
6. Septemb.
g Isai. 35.*

Synodus igitur Laodicensis nequaquam rectum Angelorum cultum imminuit; sed eum qui ex Gentibus erat contra diuinitatis numen, eiecit: sicut cum in superiori canone illos damnat, qui relicto cultu sanctorum martyrum, falsos adirent hæreticorum martyres, sic dicens: Non oportet omnino Christianum, derelictis martyribus Christi, abire ad falsos martyres, & (vt habet prior versio) hæreticorum, quos ipsos constaret hæreticos extitisse: hi enim alieni a Deo sunt. Quicumque autem abire voluerit, anathema sit.] Ita etiam sequenti canone, Gentilium idolorum sectantes errores condemnat, sic dicens: Non oportet Christianos derelicta ecclesia abire, & ad Angelos idololatriæ abominandæ congregationes facere. Quicumque autem inuentus fuerit occultæ huic idololatriæ vacans, anathema sit: quoniam relinquens Dominum nostrum Iesum Christum filium Dei, accessit ad idola.] hæc canon: quo, sicut superiori quæ essent hæreticorum damnat, ita quæ Gentilium idololatriarum essent, omnino proscribit.

XXII.

*b Concil. Laod.
c. 34.*

*DE CANONE
CONCILII
LAODICENSIS.
c. 35.*

At neque vlla subesse suspicio potest, vt sacrosancta Synodus Angelorum pium cultum dixerit idololatriam. Nam si eadem Synodus cultum veri martyris recipit, vt superiori vidimus canone, & alio, quo agi festa martyrum, præterquam in Qua-

XXIII.

in Quæ-

a Concil. Laod. in Quadragesima^a, monuit; multo magis Angelorum cultū oportuit recepisse: nam **A** vt sublimiori naturæ, potius debetur cultus Angelis, quàm hominibus. Vnde expresse patet, quòd sicut superiori canone recipiens Synodus cultum veri martyris, a pseudo-martyrum cultu Fideles cohibuit; ita & sequenti, falsorum Angelorum, eorum nimirum quos venerarentur idololatræ, venerationem prohibuit: alludens fortasse ad Genij cultum, cuius gratia Gentiles^b diem natalitium celebrantes, affines & amicos conuocarent: et hoc sit quod ait canon: Ad Angelos idololatræ abominandæ congregationes facere.] vel (quod verius existimamus) quòd magi ad suas magias perficiendas, non tantum dæmones, sed & Angelos se inuocare profiterentur, hocq; honesto nomine velarent turpissimas imposturas. testatur hæc de his Tertullianus in Apologetico^c. Quapropter Patres in ea Synodo congregati occultam hanc dixerunt idololatram, quæ nimirum honestissimo prætenso Angelorum nomine patraretur. Quamobrem **B** & his consentiens consequitur canon^d, prohibens ne clerici vlllo pacto magiæ operam darent. Hisigitur de germano sensu illius canonis elucidatis, satis Theodoretū perperam facta interpretatio remanet confutata: cum alioqui in his quæ spectant ad dogmata, non sit dubium, ipsum recta sensisse de Angelis: nam ipsos non tantum veneratur, sed & æternæ salutis administratos nobis a Deo concessos, & in eo præsertim vt apud Deum intercederent, nostramq; causam agerent, constanter affirmat^e. Sed de his satis.

XXIV.

Iam quod superest de Ecclesiasticis traditionibus, quæ eiusdē Pauli epistola ad Colossenses remanent consignatæ, ex instituto demonstrare prosequamur. Quod enim inferius eisdem admonens ait^f: Verbum Christi habiter in vobis abundanter in omni sapientia; docentes & commonentes vosmetipsos psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus, in gratia cantantes in cordibus vestris Deo.] Ephesios^g quoque iisdem fere verbis, scripta ad eos epistola, alloquens, ad hæc eadem faciendæ est vehementer hortatus: quibus Apostolus Ecclesiastici cantus formam præscribit: nimirum vt in gratia, quod ait, cantarent Domino in cordibus suis; scilicet vt musicos modulos cordis chorda concinerent. Illud enim cantare in cordibus dicit (vt interpretes omnes^h elucidant) pro eo quod est, non ore tantum. At hæc de cantu non solum Paulus admonuit; sed & Virtutes Angelicæ docuerunt, quomodo psallendum esset in Ecclesia. Socratesⁱ enim hæc de Ignatio testatur: Ignatius Antiochiæ, quæ est in Syria, tertius a Petro Apostolo Episcopus, qui cum Apostolis ipsis multum versatus est, visionem vidit Angelorum, sanctam Trinitatem hymnis alterna vice decantatis collaudantium; & formam canendi in ea visione expressam Ecclesiæ Antiochenæ tradidit. vnde illa traditio ab omnibus **D** Ecclesijs recepta est.] hæc Socrates. Sed altior atque certior eius rei fides habetur, cum de Seraphim stantibus supra thronum, atque clamantibus, & alternis vicibus canentibus, sublimis^k facta est illa manifestatio Isaiæ.

XXV.

Eodem plane modo ab Essenis, quorum res gestas Philo^l illustri memoriæ commendauit, Deo laudes alternatim cani solitas, eiusdē auctoris testimonio expressum habetur, cuius hæc sunt verba: Vbi omnes confurrexere, duo chori fiunt in medio cœnaculo, alter virorū, alter feminarū: cuique suus incentor præficitur honore præstans & canendi peritia. Deinde cantant hymnos in laudem Dei compositos varijs metrorū carminumq; generibus, nunc vno ore, nunc alternis, non sine decoris & religiosi gestibus & accentibus, modo stantes, modo prorsum retrorsumq; gradum mouentes, vtcumque res postulat. Deinde postquam vterque chorus seorsum expleuit his se delicijs, velut **E** amore diuino ebrii vnum chorum faciunt promiscuum, ad imitationem illius olim instituti, quando mare, Deo iubente, alteris salutem, alteris perniciem attulit, præcinnente viris Moysē, Maria vero prophetide feminis.] hucusque Philo: qui dum ait, non accentibus tantum, sed & religiosi gestibus se mouentes, illos occinere solitos esse, haud dubium est intellexisse de canticis dramatis, qui non tantum in voce, sed & in actione consistenter, quorum vulgata est illa mentio in Ecclesiasticis officijs: Ante thorum huius virginis frequentate nobis dulcia cantica dramatis] nimirum vt coram virgine recumbente in thoro eiusmodi acroamata agerentur. De quibus & Plutarchus^m, cum de his agit: Nostis nimirum Platonis dialogos partim narratione, partim actione quadam constare; qui ideo dramatici dicuntur: de his facillimos pueri ediscunt, ita vt memoriter recitent: adiunguntur autem gestus conuenientes personarum moribus, & vocis **effictio**

A effictio atque forma, & affectiones dictis congruæ.] Sed exoleuerunt iam hæc: cetera vero non tantum non sunt prætermittenda, sed aucta. At quod ad feminas spectat, ne in ecclesia vna cum viris canerent, legibus Ecclesiasticis^a est postea interdictum. De antiquo vsu Christianorum, vt in vnum ad ecclesiam conuenientes, dies noctesq; cantu ducerent; Ethnicorum etiam testificatione, nempe de his quæ Romæ agerentur, Luciani^b; & de his quæ in Oriente, Plinij^c, qui vixere temporibus Traiani, expressum habetur.

Iustinus martyr in oratione ad Antoninum Pium, hymnos Deo a Christianis decantari solitos tradit, cum ait: Gratos nos illi exhibentes, rationalesq; pompas & hymnos celebramus atque decantamus, &c.] et Clemens Alexandrinus ad Gentes oratione: Hic, inquit, est mons Deo dilectus, mons sobrius castis vmbrosus materijs. In eo autem **B** bacchantur non fulmine ictæ Semelis sorores Mænades, quæ in incesta visceratione carniū iniantur, sed Dei filia, pulchræ agnæ, quæ veneranda Verbi orgia concelebrant, chorum moderatum congregantes: chorus sunt iusti, canticū est hymnus Regis omnium: psallunt puellæ, gloria afficiunt Angeli, Prophetæ loquuntur, editur sonus musicus.] et paulo post: Si velis tu quoque, initiare; & chorum duces cum Angelis circa eum qui est ingenitus, & ab interitu alienus, & qui solus est vere Deus: vna nobiscum canite Deo Verbo.] et Tertullianus^d ad uxorem: Quid maritus suus illi, vel marito quid illa cantabit? Audiatur sane, audiatur aliquid Dei cœna, &c.] Id ipsum Cyprianus quoque, dum ait^e: Et quando in vnum cum fratribus conuenimus, & sacrificia diuina cum Dei sacerdote celebramus, verecundiæ & disciplinæ memores esse debemus, non passim ventilare preces nostras inconditis vocibus.] Ceterum eiusmodi hymnos canendi in ecclesia consuetudinem, non aliunde quàm ab ipso Domino & Apostolis acceptam dicit Augustinus^f, dum inter illa quæ ex diuina Scriptura defendi possunt, ait esse hymnorum atque psalmodiarum cantum: cuius, inquit, ipsius Domini & Apostolorum habemus documenta, & exempla, & præcepta.] et paulo post: Quando autem non est tempus, cum in ecclesia fratres congregantur, sancta cantandi; nisi cum legitur, aut disputatur, aut Antistites clara voce deprecantur, aut communis oratio voce diaconi indicitur?] hæc ille.

Id denique in vniuersa Ecclesia fieri consueuisse, Basilius^g aduersus hæreticos hæc improbantem sic asserit, scribens ad Neocæsarienses: Ad id vero quòd propter psalmodias accusamur: quare potissimum simpliciores perterrefaciunt, qui vos traducunt: hoc habeo quod dicam: quòd videlicet, qui iam obtinuerunt ritus, omnibus Ecclesijs **D** Dei concordem sunt & consoni. De nocte siquidem populus confurgens, antelucano tempore domum preceationis petit: inibiq; labore & tribulatione ac lacrymis indeficientibus facta ad Deum confessione, tandem ad orationem surgentes, ad psalmodiam instituantur. Et nunc quidem in duas partes diuisi, alternis succincentes psallunt: atque ex eo simul eloquiorū Dei exercitationem ac meditationem corroborant, & cordibus suis attentiores, reiectis vanis cogitationibus mentis, soliditatem suppeditant. Deinde vni ex his hoc muneris dato, vt quod canendum est, prior ordiatur, reliqui succinunt: atque ita in psalmodiæ varietate, precibusq; subinde interiectis, noctem superant. Illucescente iam die, pariter omnes velut vno ore, ac corde vno, confessionis psalmum Domino offerunt: ac suis quisque verbis resipiscentiā profitentur. Horū gratia si nos fugitis; fugietis simul & Ægyptios, fugietis Libyam vtramque, Thebæos, Palæstinos, Arabes, **E** Phoenices, Syros, & qui ad Euphratem habitant, & (vt semel dicam) omnes apud quos vigiliæ, ac preces, communescq; psalmodiæ in pretio sunt.] hucusque Basilius. Innumera in hanc sententiam afferenda essent testimonia sanctorum Patrum, sed breuitatis causa temperamus.

Illud autem non prætermittimus dicere de vsu pristino, olim promiscue vna cum clericis in ecclesia cantasse & populum, simulq; sacerdoti orationem danti vel colligenti respondere consueuisse. Ad hæc spectat illud S. Hieronymi^h: Ad similitudinem cælestis tonitru, Amen reboat.] et illud Ausonij in Ephemeride:

*Consona quem celebrant modulati carmina David,
Et responsurus ferit aera vocibus, Amen.]*

Verum quoniam imperitia canentium sæpius accidebat, vt harmonicam illam Ecclesiasticæ dignitati congruentem cantionem in composito vocum sono corrumperent; in quos

a Concil. Laod. in Quadragesima^a, monuit; multo magis Angelorum cultū oportuit recepisse: nam vt sublimiori naturæ, potius debetur cultus Angelis, quàm hominibus. Vnde expresse patet, quòd sicut superiori canone recipiens Synodus cultum veri martyris, a pseudo-martyrum cultu Fideles cohibuit; ita & sequenti, falsorum Angelorum, eorum nimirum quos venerarentur idololatræ, venerationem prohibuit: alludens fortasse ad Genij cultum, cuius gratia Gentiles^b diem natalitium celebrantes, affines & amicos conuocarent: et hoc sit quod ait canon: Ad Angelos idololatræ abominandæ congregationes facere.] vel (quod verius existimamus) quòd magi ad suas magias perficiendas, non tantum dæmones, sed & Angelos se inuocare profiterentur, hocq; honesto nomine velarent turpissimas imposturas. testatur hæc de his Tertullianus in Apologetico^c. Quapropter Patres in ea Synodo congregati occultam hanc dixerunt idololatram, quæ nimirum honestissimo prætenso Angelorum nomine patraretur. Quamobrem

b Confor. de die natal. & Macrobr. Saturnal.

c Tertul. in Apolog. c. 23.

d Concil. Laod. c. 36.

e Theod. diuin. decret. lib. 5. de Angelis. & in Daniel. c. 4.

f Coloss. 3.

g Ephes. 5. TRADITIO DE CANTU ECCLESIASTICO.

h Chrysostom. Theod. & alij in c. 3. ad Coloss. & ad Ephes. c. 5. i Socrat. hist. lib. 6. c. 8.

k Isai. 6.

l Philo de vita contemplatiua. DE CANTU SENORVM.

m Plutarch. in Sympo. 7. 9. 8.

a Synod. Antiochena.

b Lucianus in Philoparr. c Plin. lib. 10. epist. 97.

XXVI. DE CANTU QUID PATRES.

d Tertull. ad uxorem. lib. 2. c. 6.

e Cyprian. de orat. Dom.

f August. epist. 119. c. 18.

XXVII. Basil. epist. 69.

IN VNIVERSA ECCLESIA VSUS CANTVS PSALMORVM.

XXVIII. Hier. in pref. in epist. ad Gal. lib. 2.

POPVLVS CVR IN ECCLESIA CANTARE VE- TITVS. quos (vt superius dictum est) Ioannes Chrysofomus^a iure declamat: idcirco necessa- rio Ecclesiasticis institutis prouisum est, ne præter certos ad hoc opus adscriptos quis in ecclesia psalleret. Canon enim Laodicensi Concilij^b id prohibens ait: Non licere præter canonicos psaltes, id est, qui regulariter cantores existunt, quiq. pulpitem ascen- dunt, & de codice legunt, alium quemlibet in ecclesia psallere.]

XXIX. Magnam certe sanctissimi Patres adhibuerunt diligentiam, vt perquam religiosus, modestus, ac denique omnibus numeris ad pietatem compositus cantus Ecclesiasticus esset: quod ex eo facile colligi potest, quod constet & in ipsis a charitate deductis Christianorum conuiujs, Agape nuncupatis, tam pia tam sobria adhiberi cantica con- sueuisse. Vnde Christianus Pædagogus apud Clementem^c hæc ait: Quemadmodum autem antequam sumamus alimentum, laudare nos conuenit factorem vniuersorum: ita etiam in potu nos ei decet psallere, cum eius creaturarum efficiamur participes. Est enim psalmus numerosa & modesta laudatio: canticum spirituale, psalmum dixit Apo- stolus.] et paulo inferius: Sunt enim admittendæ modestæ & pudicæ harmoniæ: a for- ti & neruosa nostra cogitatione vere molles & eneruatas harmonias amandando quàm longissime, quæ improbo flexuum vocis artificio vtentes, ad delicatam & ignauam vitæ agendæ rationem deducunt: graues autem, & quæ ad temperantiam pertinent, modulationes ebrietati & proteruiæ valedicunt. Chromaticæ igitur harmoniæ, im- pudenti in vino proteruiæ floribusq. redimitæ, meretriciæ musicæ sunt relinquendæ.] hæc Clemens. De iisdem canticis in conuiuio Christianorum adhiberi solitis hæc Ter- tullianus^d: Post aquam manulem & lumina, vt quisque de Scripturis sanctis, vel de proprio ingenio potest, prouocatur in medium Deo canere: hinc probatur quomodo biberit.] et Cyprianus ad Donatum: Nec sit vel hora conuiuij gratiæ cælestis immu- nis: sonet psalmos conuiuium sobrium; & vt tibi tenax memoria est, voce canora ag- gredere hoc munus ex more: magis carissimos pasces, si sit nobis spiritualis auditio, prolectet aures religiosa mulcedo.]

XXX. Si igitur in Christianorū conuiujs adhiberi solita cantica tali fibula disciplinæ erant adstricta, quæ nihil penitus sineret esse fluxum atque solutum: quanto maiori solertia putandum illas institutas fuisse, quæ in ecclesia publice adhiberi solitæ erant sacræ in sacris diuinisq. mysterijs cantiones? Sed & Gentiles ipsi, qui recte saperent, damnabant illos canendi modos, qui mollibus fractisq. vocum inflexibus animos itidem molles fractosq. atque eneruatos penitus redderent. Nec alia de causa Pherocrates comicus Musicam introduxit figura muliebri totū corpus verberibus foede mulctatam, ipsamq. Iustitiam quarentem de causa huius foeditatis; illamq. respondentem carmina in ac- cusationem eorum, qui candorem illum suum pristinum, & cum suauitate maiestatem coniunctam, chromaticis modulis foede corruerint. Sed & Aristophanes de iisdem queritur, & alij plures, quod quidam Musicam in minuta quasi fragmenta concide- rint. hæc & alia plura id genus apud Plutarchum^e. At quanto hæc cum detrimento animorum accidere soleant, Cicero^f in libris quos scripsit de legibus, his verbis erudi- te demonstrat: Assentior enim Platoni, nihil tam facile in animos teneros atque mol- les influere, quàm varios canendi sonos: quorū dici vix potest quanta sit vis in vtram- que partem. Nam & incitat languentes, & languefacit excitatos; & tum remittit ani- mos, tum contrahit. Ciuitatumq. hoc multarum in Græcia interfuit, antiquum vo- cum seruare modum; quarum mores lapsi in molliciem, pariter sunt immutati cum cantibus, aut hac dulcedine corruptelaq. deprauati, vt quidam putant; aut cum seue- ritas eorum ob alia vitia accidisset, tum fuit in auribus animisq. mutatis etiam huic mutationi locus. Quamobrem ille quidem sapientissimus Græciæ vir, longeq. doctis- simus, valde hanc labem veretur: negat enim mutari posse musicas leges sine muta- tione legum publicarum.] hæc & alia plura ille: qui & in canendo non vocum tantum modum, sed & situm corporis modestiæ attemperatum monet esse seruandum: quam- obrem illos potissimum, qui canendo ceruices oculosq. pariter cum modorum flexio- nibus torquent, reprehendit.

XXXI. At si hæc etiam Ethnicorum sententia cauenda sunt, quæ apud Christianos nec in conuiujs olim admittebantur; quid, quæso, ab illis factum esse putandum in sacris? Aduersus ergo eiusmodi disciplinæ transgressores est vehemens illa, sed iusta, ex Pau- li verbis S. Hieronymi obiurgatio^g, dicentis: Audiant hæc adolescentuli; audiant hi quibus

A quibus psallendi in ecclesia officium est: Deo non voce, sed corde cantandum; nec in tragædorum morem guttur & fauces dulci medicamine colliniendas, vt in ecclesia theatrales moduli audiantur & cantica, sed in timore & opere in scientia Scripturarum. Quamuis sit aliquis (vt solent illi apparere) καλόφωνος; si bona opera habuerit, dul- cis apud Deum cantator est. Sic cantet seruus Christi, vt non vox canentis, sed verba placeant, quæ leguntur: vt spiritus malus, qui erat in Salue, eiciatur ab his qui simili- ter ab eo possidentur, & non introducatur in eos qui de domo Dei scenam fecere popu- lorum.] hæc ille, reprehendens prauum vsu qui suo tempore apud nonnullos irrepse- rat. Verum si, vt decet, ad pietatem musici modi compositi sint, nihil vtilius, nec grā- tius quicquam audiri potest. Vnde & apud Iustinum martyrem^a hæc eodem argu- mento conscripta habentur de simplici cantu Ecclesiastico: Excitat hæc cantio cū vo- luptate quadam animum, & flagrans ad eius quod carmine celebratur, desiderium: affe- ctiones & concupiscentias carnis sedat: cogitationes malas inimicorum, quos cernere non est, suggestionem oborientes, amolitur: mentem ad fructificationem diuinorum bo- norum rigat: pietatis decertatores generosos & fortes per constantiam in rebus aduersis efficit: omnium rerum quæ in vita tristes & luctuosæ accidunt, pijs affert medicinam.] hæc & alia plura ibi. His consentientia paucis expresserat Philo Iudæus^b his verbis: Cantus, verbaq. sanitatem & salutem afferunt: cantus quidem excantando passiones animi; vt quicquid in nobis dissonat, in concentum quemdam redigendo, reprimen- doq. immodicos affectus certis modulis componat.]

Huius igitur rei causa a Spiritu sancto institutum esse psalmorum concentum, S. Ba- filius^c his verbis declarat: Quando Spiritus sanctus nos vidit ægre persuaderi ad com- plexum virtutis, ac proinde ad ineundam vitæ rectitudinem per hoc lentescere, quod toti ad consecretandam voluptatem propenderemus; quid fecit? Nimirum Scripturæ suæ dogmatibus mixtim insperfit concinnam istam numerorum modulationem, vt auribus permulctis ac delinitis, mellico vocum concentu, clam, velut aliud agentes, sincerius in animos nostros irrepere eloquiorum vtilitatem.] hæc & alia plura id genus Basi- lius. Sed melius hæc docent, qui didicerunt experimento, vt Augustinus^d, qui hæc de se scribit: Quantum fleui in hymnis & canticis tuis, suaue sonantis ecclesiæ tuæ vo- cibus commotus acriter. Voces illæ influebant auribus meis, & eliquabatur veritas tua in cor meum, & ex ea æstuabat affectus pietatis, & currebant lacrymæ, & bene mi- hi erat cum eis.] Et inferius^e, cum se mirum in modum affici solere Ecclesiastico can- tico dicat; dolere tamen, quod eo raptus interdum, quæ canerentur verba minus atten- deret; ac de his secum differens, hæc tandem ait: Ita fluctuo inter periculum volu- pratis & experimentum salubritatis, magisq. adducor, non quidem irretractabilem sententiã proferens, canendi consuetudinem approbare in Ecclesia: vt per oblectamen- ta aurium infirmior animus in affectum pietatis assurgat.] Idem Augustinus in sua Ecclesia Hipponensi sic amauit sacram canendi consuetudinem, vt interdum de nimia illius prolixitate aliqui rerum diuinarum parum studiosi quererentur, de quibus hæc ait^f: Adhuc quoque, quod valde dolendum est, conqueri vobiscum volo; quia sunt aliqui, & maxime potentes istius mundi, qui cum veniunt ad ecclesiam, non sunt deuo- ti ad laudes Dei celebrandas, sed cogunt presbyterum vt abbreviet Missam, & ad eo- rum libitum cantet: nec ei licet morem Ecclesiasticum sequi, propter illorum gulam & avaritiam.] hæc ipse.

E Ceterum licet in vniuerso Christiano orbe canendi in ecclesia semper vigerit vsus: tamen non idem vbique est seruatus canendi modus: nam hæc de Athanasio Episcopo Ecclesiæ Alexandrinæ Augustinus testatur^g: Tutius mihi videtur, quod de Alexandrino Episcopo Athanasio sæpe mihi dictum commemini: qui tam modico flexu vocis fa- ciebat sonare lectorem psalmi, vt pronuncianti vicinior esset, quàm canenti.] hæc ipse: Verum in Oriente, vnde etiam Mediolanensis Ecclesia sub Ambrosio Ecclesiastici for- mam cantus accepit, suauiori vocum concentu, qui audientium animos licet tristes eri- gere atque mulcere posset, hymnos psalmosq. concini solitos esse, idem qui supra Au- gustinus affirmat^h. Non sic Romana Ecclesia (vt aliquis existimauit deceptus com- menticijs scriptis Damasi nomine peruulgatis) ab Orientali Ecclesia mutuata est modū psallendi: cum iam ab ipso institutæ sedis exordio psalmorum cantus in eadem coaluif- set Ecclesia: nam Damasus non canendi ritum, sed psalterium ex translatione Septua- gintaduo-

OBIVRGATIO IN CORRUM- PENTIS CANTI- CORVM MODE- STIAM.

^a Apud Iustin. mart. q. 107.

^b Philo de vi- dim. offerend.

XXXII. ^c Basil. homil. in psal. 1.

QVAM PROFI- CVVS CANTVS RELIGIOSVS. ^d Aug. Confess. lib. 9. cap. 6.

^e Aug. Confess. lib. 10. cap. 33.

^f Aug. de semp. ser. 256.

XXXIII. ^g Aug. Confess. lib. 10. cap. 33. DIVERSARVM ECCLESIA RVM DIVERSI CANEN- DI MODI.

^h Aug. Confess. lib. 9. cap. 7.

gintaduorum ex Oriente, a Hieronymo scilicet Hierosolymis agente, accepit. Quantum autem ex antiquis monumentis colligere licet, Romana Ecclesia mediam secuta viam, nec simplicitatem Alexandrinam, nec Orientalis Ecclesiae suauiori concentu compositos numeros in omnibus amplexata, sic temperauit vtrumque, vt miram quamdam cum suauitate adiunxerit grauitatem. Africanæ autem Ecclesiae ritus, quantum ex Augustino colligitur, Romanæ atque Alexandrinæ Ecclesiae potius quam Orientali similis fuisse videtur: nam ait^a: De hac re tam vtili ad mouendum pie animum, & accendendum diuinæ dilectionis affectum, varia consuetudo est; & pleraque in Africa Ecclesiae membra pigriora sunt: ita vt Donatistæ nos reprehendant, quòd sobrie psallimus in ecclesia diuina cantica Prophetarum; cum ipsi ebrietates suas ad canticum psalmodiarum humano ingenio compositorum, quasi tubas exhortationis inflamment.] haec tenus Augustinus.

XXXIV.

CORRUPTORES
ECCLESIASTICI
CANTVS.
^b Athan. orat.
2. contr. Ariam.
^c Theod. lib. 4.
haeret. fabul.

Execratur pariter Catholica Ecclesia modos illos musicos atque cantus, qui a Gentilibus suis ipsorum ritibus adhiberi consueuerunt; sed & illos, qui relictis Dauidicis psalmis, concinerent (vt de Donatistis tradit Augustinus) proprio ingenio hymnos excogitatos, ad nouosq. compositos musicos modulos: cuiusmodi erant & ab Ario ad Sotadis numeros compositæ cantiones, quas tantopere Athanasius^b redarguere consueuit: sicut etiam de Meletianis tradit Theodoretus^c, solitis cum plausu manuū & quadam saltatione hymnos concinere, & multa simul tintinnabula funi appensa mouere, & his similia: Qua de causa, inquit, Magnus ille Athanasius perpetuo cum eis bellum gessit.] In eandem impietatis classem allegendus & Paulus Samosatensis, de quo hæc Synodus Antiochena ad Dionysium Romanum Pontificem scripsit: Psalmos vero, qui in Dominum nostrum Iesum Christum dicebantur, cessare fecit, velut neotericos & nuper inuentos: in semetipsum vero compositos, diebus Paschæ in medio ecclesiae canere mulieres, maxime quas ipse prius ad canendum pro more instituerat, faciebat; ita vt horresceret si quis audiret.] Non ab his segregandus Apollinaris Laodicenus hæresiarcha, qui item a se compositos psalmos canendos quibuscumque tradidit; quos Synodus Laodicensis^d proscripsit, statuens ne Fideles canerent in ecclesia plebeios, vel (vt alia habet editio) vulgares psalmos, nimirum ad vulgaris musicæ modos attemperatos: horum auctorem fuisse Apollinarem, non idiotam quempiam, suo loco dicemus. Hieracem etiam hæresiarcham longe ante Apollinarem quosdam recens scripsisse psalmos, Epiphanius^e tradit: quos omnes Ecclesia respuit.

XXXV.

QUOMODO EC-
CLESIA RECI-
PIAT NOVOS
HYMNOS.

Ceterum novos pioſq. conscribere atque cantare sacros hymnos ad modos Ecclesiasticos attemperatos, non crimini sed laudi datum est a maioribus nostris, ab ipsis Apostolorum temporibus: quo nomine Hierotheus ille magnus excelluit, vt Dionysius testatur in Ecclesiastica Hierarchia, & de alijs Philo de Vita contemplatiua. Quamobrem diuinos hymnos quantumlibet recens conscriptos, si præsertim pietatem præferant, & ad modestos musicæ numeros sint accommodati, Ecclesia nequaquam respue- re consuevit: vt constat in primis de hymnis a Nepote olim conscriptis, quos a nonnullis solitos fuisse decantari, Dionysius tradit, dum ait^f: Quamquam non modo pro multis alijs rebus Nepotem amplector & diligo, vt pro fide, pro studio in doctrina posito, pro assidua in Scripturis exercitatione, pro nonnullis quoque & varijs psalmis hymnisq. ab eo compositis, quibus hucusque nonnulli fratres libenter vtuntur, &c.] Accidit id ipsum de sacris hymnis compositis ab Ambrosio, Prudentio, & alijs, quos in celebriorem vsum recepit Ecclesia, Arianis tantummodo reclamantibus in Ambrosium, quòd suis hymnis populum seduxisset.

XXXVI.

^g Ambros. ad
Innoc. in sine.

Quod autem spectat ad musica instrumenta (ne id prætermisisse videamur) iisdem Christum Dominum a Christianis laudandum esse, Prudentius aduersus Iudæos agens in Apotheosi his versibus docet:

*Quicquid in are cauo reboans tuba curua remugit,
Quicquid in arcano vomit ingens spiritus haustu,
Quicquid casta chelis, quicquid testudo resultat,
Organa disparibus calamis quod consona miscent,
Aemula pastorum quod reddunt vocibus antra,
Christum concelebrat, Christum sonet, omnia Christum,
Muta etiam fidibus sanctis animata loquantur.]*

Porro

Porro Christianus Pædagogus^a, quantumlibet ea quæ scripta sunt in Psalmis, Deum laudandum esse musicis instrumentis, ad spiritualem sensum inflectat, nolitq. ea quibus Gentilitas in suis ipsius ritibus vti consueuerit, Christianis esse communia: tamen si eadem recte pieq. vt Christianam modestiam decet, exercentur, non prohibet, sed liberaliter indulget, cum ait: Et si ad lyram vel citharam canere & psallere no- ueris, nulla in te cadet reprehensio: Hebræum iustum Regem imitaberis, qui Deo est gratus & acceptus. Exultate iusti in Domino; rectos decet collaudatio: dicit Prophe- ta. Et: Confitemini Domino in cithara, & psalterio decachordo ei psallite.] Ceterum constat testimonio Augustini^b, citharam ab ecclesiae modulatione fuisse proscrip- tam, cum ait: Nonne id egit institutio in nomine Christi vigiliarum, vt ex isto loco ci- tharæ pellerentur? Sane quidem musica instrumenta haud antiquitus in Ecclesiam introducta & recepta esse videntur: quod auctor apud Iustinum^c martyrem affir- mare videtur, dum ait: In ecclesijs non vsus carminum per eius generis instrumen- ta & alia insipientibus congruentia receptus est, sed simplex cantio in eis manet.] cuius rei ratio illa videtur adscribi, quòd eiusmodi musica instrumenta a Gentilibus adhiberi consueuerint in turpibus ac fordidis vsibus, nimirum in theatris, conuiujs, ac sacrificijs. Verum quòd post multa sæcula vsu receptum sit, vt in ecclesia adhi- berentur organica instrumenta disparibus canis simul iunctis confecta, haud iu- re quis poterit improbare, cum omnem in sono præferant cum grauitate & suauitate modestiam.

His de canticis & musicis instrumentis in ecclesia publice adhiberi solitis pertra- ctatis; haud prætermittendam putamus laudatissimam antiquorum Christianorum consuetudinem: qui in priuatis canticis animi causa concini solitis, nequaquam ama- torias cantiones vulgo communes, sed dignas Christo Domino laudes canerent. Reperiuntur eius antiquitatis vestigia in primis apud Basilium, dum tradit hymnum glori- ficationis, nimirum quo Patri & Filio simulq. Spiritui sancto gloria impartitur^d, a ru- sticis etiam cantari solitum. Sed id magis explicite S. Hieronymus sic ad Marcellam scribens^e: In Christi, inquit, villula tota rusticitas, & extra psalmos silentiū est. Quo- cumque te verteris, arator stiuam tenens, Alleluia decantat: sudans messor psalmis se auocat; & curua attondens vitem falce vinitor aliquid Dauidicum canit. hæc sunt in prouincia carmina; hæc (vt vulgo dicitur) amatoriarum cantiones; hic pastorum sibilus; hæc arma cultura.] Imbuebatur etiam tenella infantia, vt in Alleluia vocem lingua balbutiens primum erumperet. Vnde idem Hieronymus^f ad Latam scribens, hæc ait: Quis hoc crederet, vt Albini Pontificis neptis de repromissione martyris nasceretur; vt præfente & gaudente auo, paruulæ adhuc lingua balbutiens, Christi Alleluia resona- ret? et inferius: Cum auum viderit, in pectus eius transfiliat, de collo pendeat, nolen- ti Alleluia decantet.]

Ad hæc facienda Chrysostomus^g vehementer exhortatus est suos: ac diserte qui- dem a naturalibus principijs deducens orationem, sic ait: Nihil animam æque eri- git, & elatam quodammodo efficit, & a terra liberat, & exoluit a vinculis corporis, & amore sapientiæ afficit, & vt res omnes ad hanc vitam pertinentes irrideat perficit, vt versus modulatus, diuinum canticum numero compositum. Nostra certe natura vsque adeo delectatur canticis & carminibus, & tantam cum eis habet necessitudi- nem & conuenientiam, vt vel infantes ab vberibus pendentes si fleant & afflicten- tur, ea ratione sopiantur. Nutrices quidem certe, quæ eos gestant in vlnis, sæpe ab- euntes & redeuntes, & quædam puerilia eis carmina decantantes, supercilia eorum ita sopiunt. Quocirca sæpe quoque viatores meridie agentes iugalia animalia, hoc faciunt, canentes, itineris molestiam illis canticis consolantes. Nec solum viatores, sed etiam agricolæ vuas in torculari calcantes, vindemiantes, & vites colentes, & quod- cumque aliud opus facientes, sæpe cantant. Nautæ quoque remos impellentes hoc faciunt. Iam vero mulieres quoque textentes, & confusa stamina radio discernentes, sæpe quidem & per sæpe singulæ, sæpe autem omnes concorditer vnâ quamdam me- lodiam concinunt: hoc autem faciunt mulieres, & viatores, & agricolæ, & nautæ, qui ex opere faciendo suscipitur, laborem caute consolari volentes: vtpote quòd ani- ma, si carmina & canticum audierit, molesta & difficilia sit facilius toleratura. Quo- niam ergo hoc genus delectationis est animæ nostræ valde cognatum & familiare: ne

Annal. Eccl. Tom. I.

F ff

dæmones

III. **A** demones lasciuia meretricia cantica introducentes, omnia euerterent; psalmos Deus confluxit, ut ex ea re simul caperetur voluptas & utilitas.] et post multa de utilitate psallendi, hæc addit: Hæc dico, non ut vos tantum laudatis, sed ut filios & uxores doceatis talia cantare cantica, non solum in texendo, aliove opere faciendo, sed maxime in mensa. Quando enim diabolus ut plurimum insidiatur conuiujs, cum & ebrietatis & ingluuiei risuq. profusi & remissi animi auxilio utitur: tunc maxime oportet & ante mensam & in mensa se munire psalmodum præsidio, & simul cum uxore ac liberis surgentes a conuiuio hymnos sacros Deo canere.] hæc & alia plura Chrysostomus in eadem sententiam, reuocare cupiens Christianos ad illum pristinum laudatissimumq. usum, cuius facta est mentio. Plura ad hæc addenda essent ex Ecclesiasticis regulis recentius restitutis; sed hæc satis ad institutum. Nunc itaque ad Paulum redeamus.

XL. **B** His publicis ad Colossenses litteris datis, priuatas Paulus addit eodem tempore scribens ad Philemonem nobilem Colossensem; cuius domum Colossis ad sua tempora integram permanisse, tradit Theodoretus: quæ enim temporibus Pauli esse cœpit ecclesia, eidem cultui mancipata perseverauit in posterum. Apud Philemonem Fideles colligi soliti, eiusdem fouebantur auxilio; quod idem Paulus testatur, cum ait: Viscera sanctorum requiescunt per te frater.] Sic itaque (quod fecerat scribens ad Colossenses) Timothei nomen (ut in alijs hoc anno Romæ datis) æque ac suum inscripsit epistolæ; & quibus daretur, non tantum Philemoni, sed & Appiæ eius (ut putatur) uxori, & Archippo, ac denique Ecclesiæ quæ in domo eius collecta esset, expressit. Harum vero scribendarum litterarum occasio eiusmodi intercessit. Philemon Onesimum seruum habebat; qui a domino fugiens (non tamen ut quique scelestissimi facere consueuerunt, sed amore Pauli, cuius prædicationem in Asia positus paululum degustasset) Romam se contulit; ubi factus auditor Pauli, vehementi ardore animi fidem Christianam est penitus amplexatus: quod quidem ipsa Pauli verba significant, quibus ait: Obsecro te pro filio meo, quem genui in vinculis, Onesimo.] Idem cum subdit: Quem ego volueram mecum detinere, ut pro te mihi ministraret in vinculis] plane declarat hanc eandem epistolam, sicut ceteras, Romæ datam a se esse in vinculis constituto. Hunc itaque (ut æquum esse videbatur) Paulus vna cum Tychico (ut habet epistola ad Colossenses) ad suum dominum mittens, datis hisce litteris, eidem plurimum commendauit.

XLI. **D** Quod autem Paulus hunc iam ad Christum conuersum, tam secundum carnem, quam secundum Deum, Philemonis fratrem appellet, sic dicens: Forsitan enim ideo discessit ad horam a te, ut æternum illum reciperes iam non ut seruum, sed pro seruo carissimum fratrem, maxime mihi, quanto autem magis tibi & in carne & in Domino?] manifestum est argumentum, tam Philemonem quam Onesimum fuisse Gentiles. Nam si Iudæi fuissent, utriusque æque Pauli ac Philemonis frater dicendus erat, & non magis isti quam illi: cumq. lege etiam vetitum esset, ne Iudæus homo mancipium Iudæum haberet, hi potius videntur fuisse Gentiles, & hac ex parte fratres secundum carnem: eadem quippe ratione qua Iudæi inter se fratres dicebantur secundum carnem, sic & Gentiles Paulus fratres dixit secundum carnem. Annuisse vero Philemonem votis Pauli, ut redeuntem Onesimum non ut seruum, sed ut fratrem susceperit, ac libertate donarit, perspicue ex eo colligi potest, quod constat, Onesimum post Timotheum esse factum Episcopum primatis Ecclesiæ quæ esset in Asia, nempe Ephesi. Ad Ephesios enim scribens Ignatius, summa cum laude meminit Onesimi tunc apud eos agentis Episcopi, sic dicens: Posteaquam itaque numerosam vestram multitudinem in Onesimo, viro numquam satis ob charitatem prædicando, vestro autem Episcopo, exceperim; quem opto iuxta Christum Iesum vos amare, omnesq. vos illius similes esse: Benedictus Deus, qui donauit vobis, qui tales estis, talem habere Episcopum.] meminit rursus eiusdem scribens ad Antiochenos, necnon ad Heronem diaconum. Porro hunc Onesimum Ephesiorum Episcopum, eundem esse cum eo de quo agit Paulus apud Philemonem, tam Græcorum Menologium, quam Latinorum Martyrologium, fidem faciunt. Quomodo vero idem Onesimus, sicut Ignatius, vincetus Romam perductus sub Traiano martyrium consummauerit, suo loco dicemus.

XLII. **E** Quæ superest omnium nouissima Pauli epistola ad Hebræos, hoc eodem anno scrip-

DE EPIST. AD PHILEMONEM. a Theod. in præfat. in epist. ad Philem.

DE ONESIMO FACTO EPISCOPO EPHESENQ.

b Ignat. epist. 24.

c Ignat. epist. 24. c. 13.

A ptam esse, multæ persuadent coniecturæ. Nam hoc anno (ut vidimus) scribens ad Philipenses, de mittendo in Orientem Timotheo, quem superiori anno Romam accerserat, consilium se inijsse tradit: immo & se eo venturum pollicitum esse, scribens quoque ad Hebræos hæc habet eodem prope argumento: Cognoscite fratrem nostrum Timotheum dimissum: cum quo, si celerius venerit, videbo vos.] Rursus vero, sicut fecerant Philipenses, mittentes ad Paulum Romam certum hominem, quod eius vinculis compassi essent: Iudæos etiam eodem erga Paulum animo fuisse affectos demonstrat, ut & ipsi sint compassi eius vinculis: quod enim in Vulgata legitur: Nam & vinculis compassi estis] ex Græco sic legitur: Nam & vinculis meis compassi estis, καὶ ὁ θεὸς θεοῦ μοῖς με συνέπεσθησάτε.] atque ita apparet, hanc eandem epistolam, sicut reliquas in vinculis datas, Romæ esse scriptam: quod Ioannes Chrysostomus & alij plerique confirmant. Ex his igitur, alijsq. signis, eam germanam esse Pauli epistolam, facile potest intelligi. Sed quoniam de ea re a nonnullis est dubitatum; operæpretium ducimus, quod nostro est instituto consentaneum, de ea re paulo accuratius agere.

B Quam in primis extra classem Catholicorum vagantes hæretici eam non esse Pauli dicere ausi sint, seriatim recensēbimus. Marcion hæresiarcha hæc primus reperitur esse commentus; Tertullianus id ipsum affirmavit, tribuens illam Barnabæ; Ariani præterea omnes, ut de his testatur Epiphanius; quod nimirum de diuinitate Filij Dei certum exploratumq. haberetur ex ea testimonium: aduersus quos ea de re disputat Theodoretus in præfatione eiusdem epistolæ ad Hebræos. Eusebius horum gregalis, aliorum nomine eandem adducit in controuersiam, dum ait a quibusdam affirmari, dictam epistolam ad Hebræos a Romana Ecclesia quasi non legitimam Pauli im pugnatum fuisse. Reddam eius verba, quo cuncta planius elucidentur; ait enim Pauli autem quamquã quatuordecim testata & notã dicuntur epistolæ: tamen quoddam illi epistolæ quæ est ab eo ad Hebræos scripta, perinde ac si Pauli non sit, fidem abrogare studuerint, affirmauerintq. eidem ab Ecclesia Romana contradici, in obscuro relinquere, neuiquam consentaneum existimaui.] hæc ille; qui item agens de Caio, ait eam a Romanis Pauli non credi. Idem tamen alibi ait, Clementem citare solitum eandem Pauli epistolam ad Hebræos: at nonne ipse erat Romanæ Ecclesiæ Pontifex? Quomodo hi dixerunt ab Ecclesia Romana eidem epistolæ contradici, si ex illa sententias tamquam pretiosissima quædam emblemata in suis scriptis Clemens Papa intexere consuevit? Sed inspiciamus Eusebij verba. Agens enim de epistola a Clemente Romano Pontifice ad Corinthios scripta, & ab omnibus æque accepta, hæc ait: In ea quoniam multa nonnumquam eodem sensu ex epistola ad Hebræos sumpta inferit, & interdum ijsdem etiam verbis ex eadem petitis utitur; apertissime quidem declarat, illud opus non recenti memoria hominum editum. Vnde merito quidem reliquis Apostoli scriptis videtur adnumerata. Nam cum Paulus epistolam ad Hebræos erudiendos patri sermone litteris mandasset, eam alij quidem Lucam Euangelistam, alij istum ipsum Clementem Græcis litteris interpretatum esse affirmant: quod plane est verisimilius: præsertim cum & Clementis epistola, & ea quæ est ad Hebræos a Paulo missa, eandem dictionis & loquendi formam accurate integreq. seruet, atque adeo sensus in utroque scripto expressi non longe inter se discrepent.] hucusque Eusebius. Ex his igitur dictis constat, S. Romanam Ecclesiam, apud quam ea epistola (ut diximus) scripta est, nequaquam ipsam impugnasse, vel in controuersiam adduxisse, sed alios, quos superius nominauimus. At vero de Romanæ Ecclesiæ constanti fide in ea recipienda agemus inferius. Præterea idem auctor alibi Caium citat numerantem tantummodo tredecim Pauli epistolas, ac proinde Pauli ad Hebræos epistolam non admittentem.

D Permoti autem videntur eam negantes duabus potissimum rationibus: tum quoniam non sicut in ceteris ipsi eius exordio præfixus est titulus Pauli: tum etiam quod diuersum a ceteris videatur dicendi genus. Sed quod ad primum: causam quam afferat Clemens Alexandrinus, qui eam esse Pauli defendit, ex Eusebio, qui eum citat, hic describere non erit otiosum: ait enim: Epistolam item ad Hebræos scriptam, Pauli esse affirmat, & Hebræico sermone ad Hebræos ab eo editam: Lucam autem eam accurate in Græcum, ut Græcis traderet, conuertisse: illudq. plane ex interpretatione ipsa

XLIV. **E** Permoti autem videntur eam negantes duabus potissimum rationibus: tum quoniam non sicut in ceteris ipsi eius exordio præfixus est titulus Pauli: tum etiam quod diuersum a ceteris videatur dicendi genus. Sed quod ad primum: causam quam afferat Clemens Alexandrinus, qui eam esse Pauli defendit, ex Eusebio, qui eum citat, hic describere non erit otiosum: ait enim: Epistolam item ad Hebræos scriptam, Pauli esse affirmat, & Hebræico sermone ad Hebræos ab eo editam: Lucam autem eam accurate in Græcum, ut Græcis traderet, conuertisse: illudq. plane ex interpretatione ipsa

SCRIBIT PAVLVS AD HEBRAEOS. a Philip. 2. b Hebr. 13.

d Ioan. Chrysost. in præf. epist. Pauli.

QVI NEGANVT EPISTOLAM AD HEBRAEOS ESSE PAVLI. e Epiph. hæres. 42. c. Hier. in præf. epist. ad Titum. f Tertul. de pu. dicit. c. 20. g Epiph. hæres. 49. h Euseb. lib. 3. c. 3.

i Euseb. hist. lib. 3. c. 24.

k Euseb. hist. lib. 6. c. 24.

l Idem eodem. c. 11. DEFENDITVR ESSE PAVLI EPISTOLA AD HEBRAEOS.

facile intelligi posse, quod epistola & Acta Apostolorum eundem orationis stylum habeant. Atque hanc inscriptionem (Paulus Apostolus) non sine causa in epistolae principio fuisse praetermissam. Nam cum Paulus ad Hebraeos epistolam scriberet: quia illi praedudicatum animis sententiam & suspectam opinionem contra eum eiusque doctrinam combiberant; nomen consulto admodum non scripsisse, ne in ipso exordio animos illorum prorsus ab epistolae lectione auerteret. Deinde longius aliquanto progressus, haec addit: Iam vero (sicut beatus quidam presbyter dicebat) quoniam Dominus ipse Apostolus Patris sui omnipotentis ad Hebraeos missus fuit: Paulus, qui ad Gentes missus erat, modeste admodum, cum ad Hebraeos scriberet, se Apostolum Hebraeorum non inscripsit, partim propter honorem, quem Domino Hebraeorum Apostolo tribuebat: partim, ne cum Gentium praeco & Apostolus esset; praeter officium ad Hebraeos scribere videretur.] haec Eusebius ex Clemente: eandemque de titulo non apposito Hieronymus^a rationem affert, necnon Theodoretus, & alij.

XLV. Quod vero ad styli diuersitatem spectat, non est mirum si a ceteris differat: nam cum aliae ad Graecos sint datae, Graece quoque sunt scriptae; hanc autem ad Hebraeos ipse Hebraeus Hebraico sermone disertissime scripsit: quam & eloquentius conuerterunt in Graecum, siue Clemens, siue fuerit Lucas. Quamobrem & Origenes haec ait: Ego constanter affirmabo, sensus esse Apostoli, phrasim autem & constructionem verborum alterius cuiusdam conciones Apostoli in commentarios redigentis; & velut dictata praceptoris ore scribentis. Proinde si quae Ecclesia istam habeat epistolam, eam ipsa approbet ut Pauli, idque hac ratione persuasa: non enim temere veteres eam esse Pauli tradiderunt. At quis scripsit epistolam, Deus vere nouit: nos autem a quibusdam accepimus, Clementem Romanae Ecclesiae Episcopum eam epistolam perscripsisse: ab alijs, Lucam, qui Euangelium & Acta Apostolorum litteris mandauit, illam contexuisse.] haec Origenes apud Eusebium^b.

XLVI. Inanis prorsus & illa additur his obiectio, quod Paulus (ut est apud Hieronymum^c) Hebraeus ex Hebraeis scribens ad Hebraeos non citet Scripturas secundum Hebraicam veritatem, sed secundum Septuaginta. Immo ex hoc ipso non leue deducitur argumentum, eam esse Pauli, qui idem scribens ad Galatas^d, cum Hebraeis disputans, locum Isaiae (ut idem notat S. Hieronymus) secundum editionem Septuaginta citauit. Nec est quod hoc adscribatur exceptori vel interpreti, qui eam sibi licentiam arrogasset, ut quod secundum Hebraicam veritatem Paulus dictasset vel scripsisset, interpres secundum editionem Septuaginta posuisset: neminem namque puto talia praesumpsisse.

D Sed illud considerandum est, hoc ipso Apostolorum tempore, apud ipsos Iudaeos etiam, in usum frequentiore receptam esse editionem Septuaginta. Hinc videas (ut de nostris taceamus) Iosephum historicum, natura Iudaeum, secta (ut ipse de se tradit) Pharisaeum, tam Hebraicis quam Graecis litteris excultissimum, in suis quos scripsit commentarijs, potius Septuaginta editionem, quam Hebraicam veritatem esse sectatum, & in eo praesertim quod est maximi ponderis, nimirum in supputatione annorum ab origine mundi. Nam dum in praefatione operis de Iudaicis antiquitatibus numerat ab origine mundi usque ad cladem Hierosolymorum annos quinquies mille, quod etiam affirmat scribens contra Apionem^e; plane significat, secundum ea quae superius dicta sunt, se editionem Septuaginta esse secutum. Philonem idem praestitisse, nulli est dubium; quod alibi demonstrabimus. Quamobrem Paulum diuinas Scripturas citasse secundum Septuaginta, nulla esse debet admiratio; cum secundum visitatorem eorum temporum editionem id eum fecisse appareat.

XLVII. His visis, reliquum est ut illos redarguamus, qui negantes eam esse Pauli, Clementi potius, vel Barnabae, aut Lucae adscribendam esse putarunt. Certe quidem Clementis fuisse, dici non potest, ex eo quod (ut dictum est) ipse eandem saepius suis scriptis intexens, alterius plane auctoris quam suam esse declarat. Barnabae vero nec tribui posse, ex eo certum exploratumque redditur; quod cum non nisi vna dicatur ab eo esse scripta epistola; quanam illa fuerit, & quam plane diuersa ab epistola ad Hebraeos, Clemens Alexandrinus, qui in libris Stromatum^f ex ea frequenter sententias recitat, aperte significat. A Luca vero aliquam vnumquam fuisse scriptam epistolam, neminem antiquorum vel recentiorum dixisse reperimus: nec certe eius munus fuisse videtur, cum non esset Apostolus, ut eam sibi ad Hebraeos scribendi arrogaret auctoritatem.

^a Hier. de Scrip. pror. Eccles. in Paulo. Epist. ad Galat. c. 1.

^b Euseb. hist. lib. 6. c. 19. in fi.

^c Hier. in Isai. c. 6.

^d Galat. 4.

EDITIO SEPTUAG. ETIAM A IUDAEIS FREQUENTIORI VSV RECEPTA.

^e Ioseph. contra Apion. lib. 1. in princ.

FALSO ALIIS QVAM PAVLO TRIBVITVR EPISTOLA AD HEBRAEOS.

^f Clem. Alex. Strom. lib. 2. saepe lib. 5.

A ritatem. Aequius igitur, & quod est veritati magis consentaneum, alij dixerunt, eandem ab eo fuisse potius translata, quam scriptam. Non enim quae ad Hebraeos, sed quae dicebatur scripta ad Laodicenses, a quibusdam Lucae adscribebatur, ut testatur Philastrius^a. Nihil dicimus de Tertulliano, cuius eam esse a quibusdam tradi, miramur quod Xystus affirmet^b: nam cum idem Tertullianus eandem adscribat Barnabae, omnis prorsus de ea re suspicio cessat.

B Sed & illud est accuratius examinandum: Quid est, quod & a S. Hieronymo scriptum esse legatur, dictam epistolam ad Hebraeos non recipi a Latinis, sicut a Graecis? Reddam primum verba Hieronymi sic scribentis ad Dardanum^c: Illud nostris dicendum est, hanc epistolam, quae inscribitur ad Hebraeos, non solum ab Ecclesijs Orientis, sed ab omnibus retro Ecclesijs, & Graeci sermonis scriptoribus, quasi Pauli Apostoli suscipi: licet plerique eam vel Barnabae vel Clementis arbitrentur; & nihil interesse cuius sit, cum Ecclesiastici viri sit, & quotidie Ecclesiarum lectione celebretur. Quod si eam Latinorum consuetudo non recipit inter Scripturas canonicas; nec Graecorum quidem Ecclesiae Apocalypsim Ioannis eadem libertate suscipiunt, & tamen nos vtraque suscipimus.] haec ille; qui item^d de Latinorum consuetudine alibi testatur, sic dicens: Vnde Paulus Apostolus in epistola ad Hebraeos, quam Latina consuetudo non recipit.] Sed an haec tam facile sint admittenda, magna opus est consideratione; & an re vera ita se habeant, diligentius exquirendum est. Et in primis, a Graecis absque ambiguitate aliqua recipi epistolam Pauli ad Hebraeos, Amphilocheus in carmine ad Seleucum, quo scribit seriem librorum canonicorum, testatur his iambis:

Qua vero ad Hebraeos, notha esse dicitur Plerisque; sed male: nam germana gratia est. Numerat eandem Gregorius Nazianzenus item in carmine de libris authenticis.

C Quod vero ad Latinos spectat, quos ait Hieronymus illam non recipere: si de antiquioribus temporibus agitur, dicemus paulo post: si autem de recentioribus intelligit, illud animaduertendum, quanam potuerit esse differentia inter Graecos & Latinos scriptores Catholicos post Nicenum Concilium absque praedudicio violatae fidei sinceritatis, quae quis scripta reciperet, vel rejiceret, si (quod ipse^e testatur) in sacrosancto Niceno Concilio statutus est certus numerus Scripturarum canonicarum? Post illud quidem tempus, si inter alias recensita haberetur dicta epistola ad Hebraeos, certe religio erat si non reciperetur aequae ab omnibus tam Latinis quam Graecis. Quod vero eadem in dicta Synodo accepta fuerit, non tantum ea ratione libere affirmari posse videtur, quod

D Catholici omnes ea vsi essent aduersus Arianos, qui eam abiecerant; sed eo etiam argumento, quod Athanasius rogatus a Constante Imperatore, ut totius diuinae Scripturae compendium ad se mitteret, ille Synopsim conscripsit, qua distinguens authentica ab apocryphis, inter canonicas ab Ecclesia receptas sanctas Scripturas adnumerat Pauli epistolam ad Hebraeos. Nec quidem putandum est, Athanasium, qui Niceno Concilio praesens fuit, diuersum diuinarum Scripturarum catalogum ab eo qui in Synodo editus esset, scribere praesumpsisse, cum esset eiusdem Synodi praeter ceteris acerrimus propugnator. Sed & Patres qui interfuerunt Concilio Laodicensi, seriem canonicorum librorum recensentes, aequae cum ceteris epistolam Pauli ad Hebraeos adnumerant. Si igitur in Concilio Niceno (ut dictum est) inter alia scripta canonica ea fuit epistola adnumerata: magnus profecto error fuisset, si (quod ait S. Hieronymus) a Latinis non fuisset accepta.

E Sed quosnam per Latinos intellexerit, adhuc subtilius exquiramus. Si de antiquioribus quaeritur: iam dictum est Clementem Romanum Pontificem epistolam ad Hebraeos saepius suis interfere consueuisse scriptis: adde, si placet, in his qui ab eo conscripti feruntur Apostolici canones, eandem inter scripta canonica adnumeratam esse. Verum non Clemens tantum, sed & alij Latinorum, quorum ipse meminit de scriptoribus Ecclesiasticis, & qui inter Latinos fuerunt celebriores, eandem epistolam saepe citantes, Pauli quoque titulo praenotarunt; ut inter eos Hilarius, qui in libro quarto de Trinitate haec habet: Facturam autem, per id quod Paulus^f ad Hebraeos dixerit: Tanto melior factus est Angelis, quanto excellentius ab his possidet nomen.] idemque alijs in locis. Gregorius Baeticus, cuius idem Hieronymus meminit, in libro quem scripsit de Fide, aequae Apostoli nomine citat epistolam ad

^a Philastr. de haes. c. 90. ^b Xyst. Biblioth. lib. 7. c. 8.

XLVIII. ^c Hieron. epist. 129.

A GRAECIS RECEPTA EPISTOLA AD HEBRAEOS. ^d Idem in Isai. c. 6.

XLIX.

^e Hier. epist. 7. EPIST. AD HEBRAEOS RECEPTA IN CONCILIO NICENO.

L. LATINI OMNES RECIPIVNT EPISTOLAM AD HEBRAEOS.

^f Hebr. 1.

a Hebr. 9. Hebræos, vt cum ait: Alibi docet Apostolus ^a de Filio Dei esse scriptum: Et adorent eum omnes Angeli Dei.] Opratus Mileuitanus, quem idem inter ceteros scriptores Ecclesiasticos recenset, Apostoli Pauli nomine allegat, cum ex eiusdem epistolæ capitulo octauo testimoniū adducit contra Parmenianum ^b. Item quoque Philastrius ^c Episcopus Brixianus, qui tantum abest vt respuat, vt inter hæreses adnumeret opinionem illorum qui eam non sicut ceteras Pauli epistolas amplecterentur. Gaudentius ^d eiusdem Ecclesiæ Episcopus eandem Apostoli Pauli nomine citat quoque epistolam. Chromatius ^e hoc itidem præstitit, & Ruffinus ^f eiusdem Ecclesiæ presbyter, Paulinus, Ambrosius, ac Augustinus ^g creberrime, qui licet non neget eidem ab aliquibus contradici, a plurimis tamen affirmari esse Pauli tradit ^h: idemq. ipse texens seriem scriptorum canonicorum, eam adnumerat cum ceteris. Cum igitur Galli, Hispani, Afri, Itali, iidemq. omnes qui Latine scribentes, ante Hieronymi tempora floruerunt, vel saltem illius æquales extiterunt, citasse reperiantur nomine Pauli epistolam ad Hebræos: quidnam sit quod S. Hieronymus ait, eam a Latinis non recipi, expendendum est.

LI. Non equidem puto, quia (quod ipse ait ⁱ) Tertullianus eam non recepit vt Pauli, sed vt Barnabæ; ob eam causam dixerit non recipi a Latinis. Nam absit, vt vnus a ceteris omnibus discrepans Tertullianus, Catholicæ Latinæ Ecclesiæ canonem canonicorum scriptorum præscripserit; cum præsertim non nisi in libro ^k, quem scripsit postquam est factus hæreticus, id sua sententia testatū reliquerit. Sed ad alios potius quam ad Tertullianum Hieronymus videri posset habuisse respectum, nimirum ad S. Cyprianum, qui ea minime vsus esse reperitur; nisi Cypriani quis illud opus esse contenderit, quod titulo de Operibus cardinalibus eiusdem nomine consignatur. Verum de Cypriano haud mirandum, si qui semper præ manibus Tertullianum habuit, eumq. magistrum **C** nominare consuevit ^l, Tertulliano in eo fuerit obsecutus. De Arnobio, Minutio Felice, & Lactantio, nihil est, quod licet eam non citarint, ab eis reiecta dici possit; quippe qui cum scripserint aduersus Gentes, nequaquam vsi sunt diuinæ Scripturæ, cui illæ minime crederent, testimonijs, sed Gentilium potius scriptis, ac rationibus: nam & Lactantius ^m Cyprianum fugillasse visus est, quod agens aduersus Demetrianum Proconsulem, aliosq. Gentiles, nifus sit testimonijs diuinæ Scripturæ: sic enim ait: Materia non est vsus vt debuit: non enim Scripturæ testimonijs, quam ille vtique vanam, fictam, commenticiam putabat, sed argumentis & ratione fuerat refellendus.] Nullum ergo affert præiudicium veritati, si dicti auctores contra Gentiles agentes non citauerint epistolam ad Hebræos. At in alijs nonne Arnobius interpretatus psalmum centesimum quartum (nisi velit quis alium esse illum Arnobium) citat capitulum sextum **D** Pauli epistolæ ad Hebræos? sic dicens: Paulus clamat Hebræus ex Hebræis.]

LII. Verum nec ad hos quidem Hieronymus videtur habuisse respectum; sed alijs credens, existimauit eam ab Ecclesia Romana non recipi. Nam idem ipse ⁿ in Caio hæc scribit: In eodem volumine epistolas quoque Pauli tredecim tantum numerans, decimam quartam, quæ fertur ad Hebræos, dicit non esse eius. Sed & apud Romanos vsque hodie quasi Pauli Apostoli non habetur.] Sed obseruandum diligenter est, hæc non esse verba Hieronymi, sed Eusebij, ex quo se plurima accepisse præfatur ^o. Agens enim de Caio, nihil videtur aliud præstitisse, quam ad verbū descripsisse quæ ab Eusebio de eodem scriptore dicta erant. Sed vt hæc facilius cognoscantur, reddam & Eusebij verba de Caio sic dicentis ^p: Tredecim solum memorat epistolas diui Pauli Apostoli: epistolam autem ad Hebræos reliquis non adnumerat. Nam illa apud quosdam Romanos, etiam adhuc, Apostoli epistola esse non existimatur.] hæc Eusebius ex versione Christophoronia. Ruffinus autem sic transtulit ^q: Pauli Apostoli tredecim epistolas asserit: eam quæ ad Hebræos scripta est, non commemorans; quæ etiā nunc apud Latinos putatur non esse Apostoli Pauli.] Hæc igitur cum ex Eusebio Hieronymus exscripserit, maiorem illi quam par erat fidem tribuit, dum putauit Latinos dictam epistolam non recipere.

LIII. Sed an hæc omnia veritate subsistant, vtriusque auctoris appello sententiam. Primum enim de his quæ antiquioris sunt temporis, eiusdem Eusebij hic esset referenda sententia de Clemente epistolam ad Hebræos approbante, atque suis ipsius scriptis intextente; sed eam superius recitauimus. De nouissimis vero temporibus, quibus Hieronymus vixit; quid de his sentiret Romana Ecclesia, epistola Innocentij Papæ ad Exuperium

LIV. Quod si extarent monumenta prædecessorum Romanorum Pontificum, in quibus de eadem epistola opportuna mentio incidisset, haud dubium eorumdem testimonio de eadem epistola fides obsignata mansisset. Scimus tamen, in epistola secunda Euaristi, & in prima Higini (vt prætereamus eam quæ Clementis nomine inscripta habetur ad Iacobum fratrem Domini) ex eadem epistola ad Hebræos citari sententias: sed quoniam haud adeo firma certaq. fide subsistunt, perinde ac cetera quæ a nobis ad hanc rem probanda sunt allegata, libentius modo abstinuimus: satis superq. esse existimantes quæ diximus, ad repellendam de epistola ad Hebræos ab Eusebio illatam calumniam in Romanam Ecclesiam; quam sanctus Hieronymus (rogata venia dixerim, inuitus enim nolensq. licet, pro veritate ad ei obnitendum adducor) facile nimis, quod miramur, admisit.

Quid vero posthac senserit eadem Romana Ecclesia, Gelasius ^b fidem facit, & alij Romani Pontifices, itemq. Cassiodorus ^c Senator: Quid etiam Gallia, Alcimus Auitus Episcopus Viennensis, qui heroico carmine texens omnia scripta canonica, hoc versu recolat quatuordecim epistolas Pauli:

Bis septena p̄ quod spargit epistola Pauli.]

Quid præterea Hispaniæ, demonstrat Isidorus ^d Episcopus Hispalensis. Quid Ecclesia **D** Africana, Concilium Carthaginense tertium ^e atque etiam Augustinus ^f declarat. Quid denique totus Oriens, satis docuisse diximus Concilium Magnū Nicænum, Laodicenum, Athanasium, Gregorium Nazianzenum ^g, Amphilochem ^h: atque (vt vno verbo dicam) quotquot postea extiterunt rerū Ecclesiasticarum Catholici tractatores, eadem de epistola ad Hebræos pari consensione firmarunt; Latinis pariter omnibus id ipsum de eadem profitentibus, exceptis tamen quibusdam Nouatoribus, quos vel ingens temeritas arguit, vel hæresis infamat, atque condemnat.

At quidni vniuersus Christianus orbis, vno excepto Caio ex classe Catholicorum, eam germanam Pauli nouerit epistolam, quæ in primis Petri Apostoli testimonio (si quis eius verba exacte consideret) appareat comprobata? sic enim ait: Propter quod, carissimi, hæc expectantes, satagite immaculati & inuolati ei inueniri in pace: et Domini nostri longanimitatē, salutem arbitremini, sicut & carissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis.] hæc ad Hebræos Petrus, ad quos suam primam epistolam scripserat, vt ipse in eadem testatur, sic dicens: Hanc ecce vobis, carissimi, secundam scribo epistolam.] Porro eo argumento esse a Paulo scriptam epistolam ad Hebræos, vt mala sustinentes, fide constantes, beatorum retributionem expectarent, quis non videt? cum præsertim in his admonendis, ab illis verbis ^k: Habentes itaque fratres fiduciam] vsque ad finem totus versetur? At quoniam nulla alia fere est eius epistola, in qua hæc ipsa idem Apostolus non inculcet: merito idem Petrus ea verba mox subdit ^l: Sicut in omnibus epistolis, loquens in eis de his, &c.]

At eam non esse Pauli, quis poterit affirmare, si his adiunxerit ea quæ de tempore eius scriptæ epistolæ præfati sumus? Vel saltem ex sigillo Pauli, eius esse germanam quis

A Exuperium ^a (ambo hi viuebant Hieronymi tempore, nam vtriusque meminit) satis superq. declarat, dum texens in ea Romanus Pontifex catalogū diuinorum librorum, inter eos numerat quatuordecim epistolas Pauli Apostoli. Sed ante Innocentium Papam extat decretum Romani Concilij, quod ad damnandam hæresim Apollinaris est celebratum sub Damaso Romano Pontifice; vbi nouissimo loco actum est de libris canonicis in hæc verba: Item dictum est: Nunc vero de Scripturis diuinis agendum est: Quid vniuersalis Catholica recipiat Ecclesia, & quid vitare debeat. Incipit ordo veteris Testamenti: Liber Genesis, &c.] inferius vero in ordine noui Testamenti, inter epistolas Pauli recensita habetur epistola ad Hebræos his verbis: Ad Hebræos vna.] habentur hæc in Collectione Cresconiana omnium antiquissima atque verissima, & in nostro codice, qui antiquitate nemini cedit, ponitur pagina ducentesima trigesima-

B quinta. Porro dictum Concilium sub Damaso Romæ est celebratum, antequam Hieronymus scripserit librum de Scriptoribus Ecclesiasticis: nam cum se illum scripsisse dicat anno decimoquarto Theodosij Imperatoris; Damasus, qui auctor decreti illius fuerat, iam anno sexto eiusdem Imperatoris ex hac vita decesserat. Sicq. in re tam patenti de Romana Ecclesia nulla remanet amplius dubitatio. Quod si extarent monumenta prædecessorum Romanorum Pontificum, in quibus de eadem epistola opportuna mentio incidisset, haud dubium eorumdem testimonio de eadem epistola fides obsignata mansisset. Scimus tamen, in epistola secunda Euaristi, & in prima Higini (vt prætereamus eam quæ Clementis nomine inscripta habetur ad Iacobum fratrem Domini) ex eadem epistola ad Hebræos citari sententias: sed quoniam haud adeo firma certaq. fide subsistunt, perinde ac cetera quæ a nobis ad hanc rem probanda sunt allegata, libentius modo abstinuimus: satis superq. esse existimantes quæ diximus, ad repellendam de epistola ad Hebræos ab Eusebio illatam calumniam in Romanam Ecclesiam; quam sanctus Hieronymus (rogata venia dixerim, inuitus enim nolensq. licet, pro veritate ad ei obnitendum adducor) facile nimis, quod miramur, admisit.

Quid vero posthac senserit eadem Romana Ecclesia, Gelasius ^b fidem facit, & alij Romani Pontifices, itemq. Cassiodorus ^c Senator: Quid etiam Gallia, Alcimus Auitus Episcopus Viennensis, qui heroico carmine texens omnia scripta canonica, hoc versu recolat quatuordecim epistolas Pauli:

Bis septena p̄ quod spargit epistola Pauli.]

Quid præterea Hispaniæ, demonstrat Isidorus ^d Episcopus Hispalensis. Quid Ecclesia **D** Africana, Concilium Carthaginense tertium ^e atque etiam Augustinus ^f declarat. Quid denique totus Oriens, satis docuisse diximus Concilium Magnū Nicænum, Laodicenum, Athanasium, Gregorium Nazianzenum ^g, Amphilochem ^h: atque (vt vno verbo dicam) quotquot postea extiterunt rerū Ecclesiasticarum Catholici tractatores, eadem de epistola ad Hebræos pari consensione firmarunt; Latinis pariter omnibus id ipsum de eadem profitentibus, exceptis tamen quibusdam Nouatoribus, quos vel ingens temeritas arguit, vel hæresis infamat, atque condemnat.

At quidni vniuersus Christianus orbis, vno excepto Caio ex classe Catholicorum, eam germanam Pauli nouerit epistolam, quæ in primis Petri Apostoli testimonio (si quis eius verba exacte consideret) appareat comprobata? sic enim ait: Propter quod, carissimi, hæc expectantes, satagite immaculati & inuolati ei inueniri in pace: et Domini nostri longanimitatē, salutem arbitremini, sicut & carissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis.] hæc ad Hebræos Petrus, ad quos suam primam epistolam scripserat, vt ipse in eadem testatur, sic dicens: Hanc ecce vobis, carissimi, secundam scribo epistolam.] Porro eo argumento esse a Paulo scriptam epistolam ad Hebræos, vt mala sustinentes, fide constantes, beatorum retributionem expectarent, quis non videt? cum præsertim in his admonendis, ab illis verbis ^k: Habentes itaque fratres fiduciam] vsque ad finem totus versetur? At quoniam nulla alia fere est eius epistola, in qua hæc ipsa idem Apostolus non inculcet: merito idem Petrus ea verba mox subdit ^l: Sicut in omnibus epistolis, loquens in eis de his, &c.]

At eam non esse Pauli, quis poterit affirmare, si his adiunxerit ea quæ de tempore eius scriptæ epistolæ præfati sumus? Vel saltem ex sigillo Pauli, eius esse germanam quis

^b Optat. lib. 7.
^c Philast. hæres. 90.
^d Gaudent. tractat. 2.
^e Chrom. lib. de s. beate.
^f Ruffin. in expof. symboli.
^g Aug. de Ciuit. Dei lib. 6. c. 22.
^h De doctrina Christi. lib. 2. c. 8.

ⁱ Hier. de Scrip. Eccle. in Paulo.
^k Tertul. lib. de pudicit. c. 20.
QVI LATINI ABSTINERVNT AB EA EPISTOLA.

^l Hier. de Scrip. Eccle. in Tertul. c. 58.

^m Lact. lib. 5. c. 4.

ⁿ Eusebij, non Hieronymias Tertio.

^o Hier. in præf. de Scrip. Eccle.

^p Euseb. hist. lib. 6. c. 14. in fine.

^q Ruffin. hist. lib. 6. c. 15.

^a Innoc. epist. 9. QVOD ROMANA ECCLESIA RECEPIT VT PAVLI EPISTOLAM AD HEBRÆOS.

^b Gelasius Concil. Rom. de lib. canon.

^c Cassiod. lib. 1. diuin. lect. c. 14.
^d Isidor. lib. 6. Origin.
^e Conc. Carth. 3. can. 47.

^f Aug. de doct. Christi. lib. 2. c. 8.
^g Gregor. Naz. in carm. de lib. canonice.

^h Amphil. in carm. de lib. canonice.

ⁱ 2. Petr. 3.

^k Hebr. 10.

^l 2. Petr. 3.

^m LVI. SIGILLVM PAVLI QVODNAM.

quis poterit iure negare? Et quodnam qualeve Pauli sigillum? Ipsum hæc scribentem **A**
ad Thessalonicenses attendamus: Salutatio mea manu Pauli: quod est signum in omni
epistola. ita scribo: Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis. ad Hebræos
itidem hæc eadem: Gratia cum omnibus vobis. Amen.] Sed videas & alias eiusdem
Pauli epistolas sic eodem consignatas esse sigillo, ut gratiam impartiendo non eadem
prorsus semper verba conscribat: quamobrem in eo tantum appareat consistere cha-
racterem, quod in fine litterarum gratiam illis, ad quos scribit, impartiat: nam in fi-
ne epistolæ ad Colossenses habet: Gratia vobiscum.] et ad Timotheum: Gratia tecum.]
Porro (quod alias diximus) in eo priuatum eius sigillum cognoscitur, quod salutando,
gratiam pro salute conscribat: quandoquidem (ut superius dictum est ex Tertul-
liano ^b) Iudæi salutando, pacem deprecarentur, Paulus vero gratiam. Sunt enim hæc
verba Tertulliani: Nam & hodie Iudæi in pacis nomine appellant, & retro in Scripturis
sic salutant.] et paulo post: Euangelizator enim bonorum, id est gratiæ Dei, paci-
eam præferendam sciebat.] At de eiusmodi salutatione gratiæ nomine superius fu-
sus, cum de prima a Petro scripta epistola actum est. Itaque hæc iam satis (quod no-
strarum partium est) de epistolæ Pauli ad Hebræos certæ fidei attestacione, tam ex
Romana, quam ex ceteris Occidentalis ac Orientalis orbis Ecclesijs comprobata. Si
quæ leuissimæ reliquæ sunt Nouatorum obiectiones; eas ab alijs ^c, qui aduersus illos
commentarios scripsere, egregie confutatas inuenies. Ceterum hæc ipsa epistola Pau-
li, quæ ad Hebræos est titulo consignata, idcirco vltimo loco in codice ponitur, quod
omnium nouissima scripta habeatur; licet in ceteris disponendis, non semper ratio
temporis videatur esse seruata.

^b Tert. contra
Marcion. lib. 5.
cap. 5.

^c Xyst. Semen.
Biblioth. lib. 7.
c. 8. Belarmia.
controu. lib. 1.
c. 17. & alij.

LVII.

DE SANCTIS
ANTIQUAE LE-
GIS:

^d Hebr. 11.

Sed illud monendum, quod idem Paulus in eadem ad Hebræos ^d epistola multa re- **C**
ferat, quæ ad antiquam historiã pertinent; de his scilicet quæ in priori Testamento pas-
si sunt viri sancti, nec habentur scriptis canonicis veteris instrumenti comprehensa; ut
cum de antiquioribus sanctis ait: Alij autem dissentiunt, non suscipientes redemptionem,
ut meliorem inuenirent resurrectionem. Alij vero ludibria & verbera experti, insu-
per & vincula, & carceres: lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui
sunt, circuierunt in miclotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiiati, afflicti, &c.] Hæc,
inquam, etsi ex veteri Testamento non in omnibus sibi vindicant fidem; ex nouo cer-
te, tum ex sententia Domini, tum etiam Stephani (quod obseruat Origenes scribens
ad Africanum) firmam sibi conciliant auctoritatem: ut cum apud Matthæum ^e Do-
minus inuehitur in Scribas & Phariseos, dicēs: Væ vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ,
qui ædificatis sepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta iustorum, & dicitis: Si fuis- **D**
semus in diebus patrum nostrorum, non essemus socij eorū in sanguine Prophetarum.
Itaque testimonio estis vobismetipsis, quia filij estis eorum qui Prophetas occiderunt.
Et vos implete mensuram patrum vestrorum.] Ad hæc & illud spectat, quod ab eodem di-
citur ^f. Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui mittuntur
ad te.] vel quod Stephanus in Iudæos item declamat his verbis ^g: Quem Prophetarum
non sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt eos, qui prænuñciabant de aduentu Iusti.]
Immo & idem Paulus ad Thessalonicenses ^h: Eadem, inquit, passi estis & vos a contri-
bulibus vestris, sicut & ipsi a Iudæis, qui Dominum occiderunt, & Prophetas.]

^e Matth. 23.

^f Luc. 13.

^g Act. 7.

^h 1. Thess. 2.

LVIII.

SVBLATA MVL-
TA E DIVINA
SCRIPTVRA.

Sed cur hæc veteris Testamenti non sunt mandata historijs? Dicam quæ idem Ori-
genes, pluribus de his agens, ad Africanum post multa scribit his verbis: Ad hæc di-
cendum, quod ex ijs quæ presbyterorum, magistratum, & iudicum continebant vi- **E**
tuperationem, Iudæi sustulerunt a cognitione populi: quæ quidem seruantur in arca-
nis; ut de Isaiæ nece, qui serra sectus fuit, atque alijs.] eadem ratione affirmat ab He-
braico textu historiã de Susanna esse sublatam: quam ex adytis edidit Septuaginta
interpretēs, atque Theodotio item diuinarum Scripturarum interpretes. Sed de episto-
la Pauli ad Hebræos, simulq. alijs omnibus ab eo conscriptis, hic esto iam finis: illud
vnum addendo, consueuisse maiores nostros, cum in ecclesia Pauli ad diuersas Eccle-
sias scriptæ epistolæ legerentur, easdem legenti lectori dicere: Pax tecum.] quod erat
symbolum Catholicæ communionis. Vnde S. Augustinus ⁱ scribens ad Generosum,
hæc ait: Quid autem peruersius & infanians, quam lectoribus easdem epistolas legenti-
bus dicere: Pax tecum: et ab earum Ecclesiarum pace separari; quibus ipsæ epistolæ
scriptæ sunt?] hæc ipse.

ⁱ August. epist.
263.

A Quod ad res Romanas pertinet: multa quæ ad institutum minus faciunt, omitten-
tes, satis sit illud meminisse, quod Tacitus ^a scribit in hæc verba: Hoc eodem anno
Ruminalem arborem in Comitio, quæ super octingentos & quadraginta ante annos
Remi Romuliq. infantiam texerat, mortuis ramalibus, arescente trunco, diminutam;
prodigij loco habitum est.] Sed prodigium hoc quidnam portenderet, si & nobis in-
terdum coniectari licet, & ex eo quod in sacris litteris habetur exemplum, hæc eadem
interpretari: dicere haud incongrue posse videmur; sicut olim in arefacta ad Christi
imperium apud Hierosolymam ficus arbore, Synagogæ infructuosæ est præmonstra-
tus interitus; ita quoque non sine Dei consilio exiccata Romulea ficu, veteris super-
stitutionis abrogationem eo prodigio esse significatam, cum id manifesto experimen-
to probarit euentus. Sicq. bene versa vice rerum, magno sane prodigio fatalis ar-
B bor, eademq. illis felicissima, Remi & Romuli cunabulis consecrata, tunc aruit,
cum aridum crucis lignum a Petro Pauloq. Romæ plantatum virescens fecundo ger-
mine propagatur.

LIX.

^a Tacit. Annal.
lib. 13.

DE AREFACTA
FICV ROMV-
LEA.

IESV CHRISTI
ANNVS
61.

PETRI
ANNVS
17.

NERONIS IMP.
ANNVS
5.

H Oc, qui ordine sequitur, anno Domini sexagesimo primo, adscribuntur Fastis **I**
Coss. ^b C. Vispanius & Fonteius Capito: quo Paulus, biennio in vinculis iam exa-
cto, liber abire sinitur. Reliquæ autem res gestæ Pauli vsque ad martyrium remanse-
C runt prorsus obscuræ. Quæ vero dicebantur Acta Pauli, de quibus diximus, reiecta
sunt inter apocrypha. Ex eis Origenes ^c recitat illam tamquam a Salvatore dictam sen-
tentiam: Denuo debeo crucifigi.] alludens ad ea quæ Paulus dixerat scribens ad Co-
lossenses ^d: Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi, in carne mea.] Quoniam autem
post hæc abierit: ex his, quas scripserat, litteris superiori anno datis, facile colligi posse
videtur; quippe qui scribens ad Philipenses, his vsus est verbis: Confido autem in Do-
mino, quoniam & ipse veniam ad vos cito.] ad Philemonem vero sic: Simul autem &
para mihi hospitium: nam spero per orationes vestras donari me vobis.] et in nouissi-
ma, quam ad Hebræos (ut vidimus) scripsit: Cognoscite, inquit, fratrem nostrum Ti-
motheum dimissum: cum quo, si celerius venerit, videbo vos.] Vt ex his appareat,
Paulum haud in sententia perstitisse, post Romam aduentū proficiscendi in Hispanias,
D sicut olim ad Romanos scribens ^e his verbis significauerat: Cum in Hispaniam profici-
sci cœpero, spero quod præteriens videam vos, & a vobis deducar illuc.] et paulo post:
Per vos proficiscar in Hispaniam.] Cum igitur Paulus dum Romæ teneretur in vincu-
lis, propositum consilium proficiscendi in Hispanias mutasse visus sit, & profectionem
in Orientem instituisse: an id ipsum quod conceperat animo, omnino præstitit, haud
ruto possumus affirmare: non quidem eius animi leuitate, ut paruo momento nec sa-
tis graui causa huc & illuc impelleretur; sed quod aliter quam statuisset, Deo monente,
agere cogeretur; id ipsum eo testante, dum ad Corinthios ^f scribens, quibus spon-
E derat suum aduentū, ait: Hac confidentia volui prius venire ad vos, ut secundam gra-
tiam haberetis; & per vos transire in Macedoniam, & iterum a Macedonia venire ad
vos, & a vobis deduci in Iudæã. Cum ergo hoc voluissem, numquid leuitate vsus sum?
aut quæ cogito, secundum carnem cogito, ut sit apud me, est, & non?] Quamobrem
an profectus sit in Orientem, haud certe affirmari posse videtur: cum præsertim olim
Mileti Ephesios allocutus, numine diuino afflatus illis prædixisset, eos non esse visu-
ros amplius faciem suã; quod certe haud potuisse contingere existimamus, si in Orien-
tem Paulus, & in Asiam (ut pollicitus fuerat scribens ad Philemonem) iterum redisset,
quin ad optatissimam Ecclesiam Ephesinam Asiæ totius metropolim concessisset.

^b Tacit. lib. 14.

^c Orig. in Ioan.
tom. 27.

^d Coloss. 1.

^e Rom. 15.

PAVLVS AN RE-
DIERIT IN O-
RIENTEM.

^f 2. Cor. 1.

II.

PAVLVS PROFE-
CTVS NE FVE-
RIT IN HISPANIAM.

Hæc idcirco dixerimus, quoniam complurium antiquorum Patrum sententia tra-
ditum videtur, Paulum solum vinculis esse profectum in Hispaniam. At nec ob eam
causam, quod nunc (si velimus) redisset in Orientem, videri potest elapsum tempus,
quo minus potuerit proficisci postmodum in Hispanias: nam octo illi qui intercedunt
anni vsque ad ipsius consummatum martyrium, non tantum fuisse illi satis ad Hispa-
nias peragrandas, sed vniuersum plane orbem Romanum ac barbarorum externas
regiones

regiones adeundas. Hæc dicentes, operæpretium ducimus hic intexere seriem antiquorum Patrum, qui profectionem Pauli in Hispaniam suis ipsorum scriptorum monumentis egregie testatam posteris memoriæ commendarunt. Præstitisse id ipsum nos meminimus in Notationibus in Martyrologium Romanum: sed hic iterum, ut opportuniori ac decentiori loco, eadem repetere, fufiusq. profequi, instituto consentaneum arbitramur. Sed primo quod in contrariam partem Gelasius^a Papa scripsisse videtur, nimirum Paulum nequaquam ut antea animo instituerat, permissum esse in Hispanias proficisci, Deo aliter decernente, cuius monitu alio fuerit amandatus; inspiciamus, reddamusq. eius verba: sicut enim ait: Beatus Paulus Apostolus non ideo (quod absit) sefellisse credendus est, aut sibi extitisse contrarius; quoniam cum ad Hispanos se promississet iturum, dispositione diuina maioribus occupatus ex causis, implere non potuit quod promissit. Quantum enim ipsius voluntatis interfuit, hoc pronunciauit, quod re vera voluisset efficere. Quantum enim ad diuini secreta consilij (quæ ut homo omnia non potuit, licet Spiritu Dei plenus, agnoscere) superna prætermisit dispositione præuentus.] hæc Gelasius: cuius sententia non eo quidē tendit, ut penitus neget Paulum aliquando in Hispaniam esse profectum; sed potius affirmet voluisse, sed minime tunc impleisse quod esset pollicitus: quippe qui ad Romanos scribens, se propediem, simulac collectam pecuniam Hierosolymam pauperibus detulisset, Romam venturum, ac subinde in Hispanias proficisci decreuisse testatur: attamen quo minus id, præstare potuerit, quas a Iudæis est passus Hierosolymis, graues ærumnæ, & quas Romæ sub Nerone biennio detentus in carcere, fuerunt impedimento.

III.

TESTES DE PRO
FECTIONE PAU
LI IN HISPANIAS.

At licet Gelasius contrariæ sententiæ esset assertor: tamen si numero testium eadem definienda sit controuersia; pro vno Gelasio complures sunt ei eruditione non impares, qui profectioni Pauli in Hispanias libentius adstipulantur. At quid in primis de ea rescripserint Græci veteres Patres, quid demum Latini, in medium adducamus. Hippolytus in libello de Septuagintaduobus discipulis, aduentus Pauli in Hispanias est firmus assertor. Athanasius ad Dracontium scribens, hæc ait: Studium fuit sancto viro, nempe Paulo, vsque ad Illyricum Euangelium prædicare, neque segnescere, neque omittere quin Romam iret, & in Hispanias ascenderet, ut pro grauiori labore, maiore frueretur mercede laboris.] Cyrillus^b Hierosolymorum Episcopus hæc in eadem sententiam: Ab Hierosolymis vsque ad Illyricum disseminauit Euangelium: qui regiã quoque Romam instituebat, & in Hispaniã vsque prompitudinem prædicationis extendit.] Epiphanius^c hæc etiam: Paulus, inquit, in Hispaniam profectus est, Petrus vero sæpe Pontum & Bithyniam visitauit.] Ioannes Chrysostomus^d id ipsum sæpius profitetur; ac in primis: Postquam, inquit^e, Romã ingressus est, ibi quoque quanta cum modestia annunciat veritatem, quanta etiam cum libertate obstruit ora impiorum? Verum nec ibi stare contentus, etiam in Hispaniam percurrit.] et alibi^f: Videas eum Hierosolymis ad Hispaniam vsque currentem.] ac rursus: Cum igitur biennium Romæ exegisset in vinculis, tandem dimissus est: deinde in Hispanias profectus, inuisit illic Iudæos quoque; ac tunc fortasse Romam reuersus est, quando & supplicium iussu Neronis pertulit.] Theodoretus idem affirmans, ait^g: Quando appellatione vsus, Romam a Festo missus, defensione audita, fuit absolutus, & in Hispaniam profectus est; & ad alias gentes excurrens, eis doctrinæ lucem attulit.] item^h: Quæ Actorum nos docuit historia, quod duobus annis primum Romæ per se degit, per se habitans in suo conducto: cum autem illinc profectus esset in Hispaniam, & illis etiam diuinum Euangelium tradidisset, reuersus est, & tunc fuit truncatus capite.] insuper alibiⁱ: In Italiam venit, & in Hispanias peruenit; & insulis, quæ in mari iacent, vtilitatē attulit.] Rursum Sophronius Episcopus Hierosolymitanus in sermone de Natali Apostolorum id ipsum asseuerat. Post recensitos alij complures recentiorum Græcorum idem sunt testati.

IV.

k Hier. in Isai.
c. 11.

l Greg. Moral.
lib. 31. c. 22.

Ex Latinis vetustior sanctus Hieronymus eius sententiæ grauissimus reperitur assertor, ut in primis cum ait^k: In Hispaniam alienigenarum portatus est nauibus.] et alibi: Vsque ad Hispaniam tenderet, & a Mari rubro, immo ab Oceano vsque ad Oceanum curreret.] Gregorius^l Papa id ipsum his verbis confirmat: Ecce ipse, quem ad testimonium iam sæpe deduximus, Paulus, cum nunc Iudæam, nunc Corinthum, nunc Ephesum, nunc Romam, nunc Hispanias peteret, ut in peccati morte iacentibus æternæ vitæ gratiam nunciaret, quid se aliud quàm esse aquilam demonstrabat?] Apud

Isidorum

A Isidorum^a (quisquis sit ille auctor) id ipsum testatum inuenies. Beda insuper^b, Ado^c Viennensis^c, & alij complures hoc ipsum professi sunt. Id denique Romanum Martyrologium^d egregie proficitur, cum agit de Paulo Episcopo Narbonensi: quem secum Paulus ducturus in Hispaniam, reliquit Narbonæ. Quin & addit Ado^e Viennensis Episcopus, eodem itinere Paulum reliquisse Trophimum discipulum Arelate, Viennæ vero Crescentem. Verum de Crescente Paulus ipse ad Timotheum scribens^f, anno primo sui carceris perijisse Galatiam (siue, ut alij legunt, Gallias) tradit: sed potuit vel ad ipsum redijisse, vel in via occurrisse, atque eo modo quo scribit Ado, eius Ecclesiæ Episcopus, Viennæ relictus esse. Porro res gestæ Pauli in Hispania, sicut & alia eius acta postquam solutus vinculis Roma egressus est, remanserunt inopia scriptorum prorsus obscuræ; licet in Græcorum Menologio^g mentio habeatur de Xantippe & Polixena a Paulo ad fidem conuersis in Hispania: quæ vero de his apud Metaphrastem^h leguntur conscripta, & Eusebij (ut ait) auctoritate testata; quoniam nusquam Eusebium hæc scripsisse reperire est, cetera etiam quæ subinfert, in suspicionem adduci posse videntur: verum qualiacumque sint, qui ea cupit, habet auctorem quem consulat.

At licet hæc de aduentu Pauli in Hispanias tot tantisq. consignata sint testibus: Innocentiusⁱ tamen Romanus Pontifex, neminem Apostolorum, excepto Petro, Hispanias & alias Occidentalis orbis prouincias docuisse, firmiter videtur asseuerasse, cum ait: Legant si in his prouincijs alius Apostolorum inuenitur aut legitur docuisse. Quod si non legunt, quia nusquam inuenitur; oportet eos hoc sequi quod Romana Ecclesia custodit, a qua eos principium accepisse, non dubium est: ne dum peregrinis assertionibus student, caput institutionum videantur omittere.] hæc Innocentius. Sed haud putandum est eum a Petro Paulum diuidere voluisse, sicut ceteros Apostolos, quos iure negat Occidentales oras docuisse: nam Pauli causa diuersa esse videtur a ceteris; quippe qui & ipse, sicut Petrus, Romæ docuerit. Cum igitur idem Innocentius agens de traditis in Occidente Apostolicis institutis, eos in quos scribit, prouocet ad Romanæ Ecclesiæ ritus: cum satis constat tam Petrum quàm Paulum eam sacris institutis imbuisse; certe quidem de Paulo quid exciperet, non habebat; cum eadem tam Romæ quàm in remotis prouincijs Ecclesiasticas traditiones eum impartitum esse, dicere opus sit. At quod tantum de Petro meminit: recte id quidem, quod primæ sedis esset Episcopus, ex qua ceteræ deriuentur Ecclesiæ, eidemq. vnitæ Catholica compaginentur. Quamobrem haud putandum, Romanum Martyrologium, cum de profectione Pauli in Hispanias meminit, a sententia Innocentij discrepasse. At de his satis: iam cetera profequamur.

Hoc eodem anno S. Lucas Euangelista scriptionem eam absoluit, cuius est titulus, Acta Apostolorum. Cum enim in fine eius commentarij biennium egisse Paulum in suo conducto scribat, plane post illud tempus extremam manum operi se imposuisse significat. Quandoquidem, mea sententia, eam ipsum in scribendo inijsse rationem affirmari posse videtur, ut interpolatis temporibus eadem Acta conscripserit: quippe qui res, quibus præsens fuerit, continuo scriptis commendarit, omniaq. singillatim, ut gesta essent, distincte admodum fuerit profectus: cetera autem quæ se absente acta fuissent, ea vel breui compendio comprehensa, summatim scripserit, vel prorsus intacta reliquerit. Quod vero S. Hieronymus dicat biennium Pauli Romæ agentis extendi vsque ad quartum Neronis annum, nos autem quinto ponamus: vnde id acciderit, iam satis superq. superius dictum est; nimirum quod ipse vno eodemq. anno ponat eius discessionem Hierosolymis, & Romam aduentum; quæ tamen duobus annis esse peracta, nec quo inde recessit anno, venisse Romam, sed sequenti, eiusdem Lucæ testimonio est declaratum. Si igitur tertio Neronis anno addas biennium quo Paulus in suo conducto vincus permanfit; haud dubium inuenies ipsum hoc anno Neronis quinto liberum esse dimissum: quo (ut dictum est) Lucas Actorum opus absoluit. Præterea vero Lucam iterum Romam redijisse eo tempore, quo Paulus nouissime Romam rediens, martyrium consummauit, tradunt Acta passionis eius, quæ feruntur Lini nomine; de quorum fide inferius dicturi sumus.

Quoniam autem Lucas abierit, postquam Roma discessit, incertum est; hæc tamen de eo tradit Epiphanius^k: Prædicat primum quidem in Dalmatia, ac Gallia, & in Italia, ac Macedonia.] Scimus etiam legi apud Oecumenium^l, eundem, Roma cum discessisset,

VII.

k Epiph. bar. 31.
l Apud Oecum.
in Lucam.

discessisset,

discessisset, in Orientem esse reuersum, rursumq. Libyam petijisse, Thebanos Christiana instituisse religione, atque in vltima senectute reddidisse Deo spiritum. Sane quidem & Hieronymus^a eum vita calibem ad aetatis annos octuagintaquatuor peruenisse testatur. Verum alij complures antiqui probataq. fide auctores eum martyrio vitam functum testantur. Nam in primis Gregorius Nazianzenus^b aduersus Iulianum Apostatam agens, eum martyribus adnumerasse visus est, cum ait: Non victimas pro Christo caesas reueritus es? non magnos pugiles extimuidisti, Ioannem illum, Petrum, Paulum, Iacobum, Stephanum, Lucam, Andream, Theclam, eos qui & post illos & ante illos capitis sui periculo veritatem protexerunt: qui cum igni & ferro & belluis & tyrannis & praesentibus malis & denunciatis, alacri animo, veluti in alienis corporibus, immo quasi corporum expertes dimicarunt?] Paulinus Nolanus^c his item versibus ipsum nominat martyrem:

*Hic pater Andreas, & magno nomine Lucas
Martyr, & illustris sanguine Nazarius.*

Rursum Gaudentius^d Episcopus Brixianus, qui claruit eodem quo Ambrosius saeculo, haec habet: Horum quatuor habemus in praesenti reliquias; qui regnum Dei & iustitiam praedicantes, ab incredulis & iniquis occisi, Deo semper viuere operationum suarum virtutibus demonstrantur: Ioannes in Sebaste Palaestinae, Thomas apud Indos, Andreas & Lucas apud Patras Achaiae ciuitatem consummati referuntur.] De eodem haec Nicephorus^e, breui compendio vitam illius describens: Lucas Antiochia, quae est in Coelestria, ortus, medicus simul & pictor egregius, Thebis ad Paulum venit: atque ibi nuncio patrio errori remisso, ad Christum accessit: pro corporum curatione, animarum medicus factus, Euangelium suum Paulo praecipiente scripsit, atque itidem Acta Apostolorum. Cum Paulo autem Romae cum fuisset, in Graeciam est reuersus, plurimosq. ibi diuinae doctrinae & cognitionis luce illustrauit: et tandem a diuini verbi contemptoribus ex fructifera olea arbore suspensus, quod aridi ligni, vnde crux fieret, copia non esset, Deo spiritum commendauit, cum octoginta (vt dicitur) annos natus esset, &c.]

VIII. Sed hic obiter praeterisse nolumus, quod siue hic ex Nicephoro, siue alio auctore recitauimus in Martyrologio, positam Antiochiam in Coelestria; a quodam recenti cosmographo nos esse reprehensos. Sed quod ea ad verbum ex certis auctoribus exscriptimus, satis ad nostram excusationem esse possit. Verum haud consenserimus, Nicephorum, vel alios id dicentes esse hallucinatos, sed tantummodo improprie locutos: cum satis exploratum sit, tum ex antiquis cosmographis, tum ex diuinae Scripturae testimonijs, illam proprie dictam esse Coelestria, quae iuncta Phoeniciae montibus, Libano & Antelibano clauditur. Ceterum (inquit Strabo^f) nonnulli totam Syriam in Coelestria & Phoenices partiuntur.] et post multa: Tota iraque regio vltra Seleucidem in Aegyptum & Arabiam recedens, Coelestria appellatur: proprie ea quae Libano definitur & Antelibano.] haec Strabo. Secundum igitur illorum descriptionem non tantum apud Nicephorum legimus Antiochiam positam in Coelestria, sed & apud S. Hieronymum in libro de locis Hebraicis in Acta Apostolorum. Immo idem auctor, cum ibidem agit de Cilicia, eam a Coelestria diuidi ait Aman monte.

IX. Sed ad Nicephorum de Luca alia addentem redeamus. Agit ibidem & de miraculis ad eius monumentum edi solitis, deq. Christi, & sanctissimae matris eius, necnon Petri & Pauli imaginibus ab eodem coloribus effigiatis. De translatione autem eius reliquiarum Constantinopolim, cuius meminit, agemus suo loco. Eadem de martyrio in olea consummato testatur Michael Glycas^g Graecus historicus; sed & de vnguento medico, quod ex membris eius scaturijt, quo etiam signo repertas reliquias eius tradit; eadem & Georgius^h Cedrenus. Quid praeterea de Luca dicamus, non habemus, nisi quod Origenesⁱ eundem hunc esse Lucam cum Lucio, cuius Paulus meminit scribens ad Romanos, existimauit. Plura autem de eo superius.

X. Hoc ipso anno Nero Imperator scelestissimum omnium facinus meditatus, vt Agrippinae matri mortem inferret, naufragio id semel tentatum cum non successisset; misso Aniceto liberto cum socijs, eam occidendam curauit, mense Martio, festis Quinquatrijs. Reliquum vero anni tempus turpissimis est ab eo infumptum luxurijs. Sed haec pluribus Tacitus^k. Cumq. (vt idem ait) publica adulatione, laetitia quoque publica

^a Hier. de Scrip. Eccl. in Luca.

^b Greg. orat. 1. in Iulian.

^c Paulin. epist. 12.

^d Gauden. tra. de deo. Rasil.

^e Niceph. lib. 2. 6. 43.

VIII. COELESYRIAE AMBITVS.

^f Strab. lib. 16.

IX. DE REBUS LVCAE RELIQA.

^g Glycas lib. 3. Annal.

^h Georg. in compend. hist. ⁱ Orig. in epist. ad Rom.

X. DE AGRIPI-NAENECE.

^k Tacit. lib. 14.

publica omnium esset, vt de salute parata Imperatoris: fortasse ea ex causa accidit, vt Paulus in carcere iam infumpto biennio, vna cum ceteris vinculis solutus vinculis, liber iuberetur abire.

IESV CHRISTI
ANNVS
62.

PETRI
ANNVS
18.

NERONIS IMP.
ANNVS
6.

S Equitur annus Domini sexagesimus secundus, qui Consulatu Neronis quarto & Cornelij notatus habetur in Fastis^a: quo Festus Iudae Praeses in prouincia diem obiit, cui successor a Nerone designatur Albinus^b, qui tamen nonnisi sequenti anno profectus est in Iudaeam. Quid interim Rex Agrippa de abrogatione & substitutione summi Pontificis egerit, Iosephus^c sic scribit: Caesar autem de Festi morte accepto nuncio, Albinum in Iudaeam misit Praesidem. Rex vero Iosepho summo Pontifice iusso priuatam vitam agere, sacerdotium eius dedit Anani filio, & ipsi vocato Anano, eodem quo pater nomine. Seniores istum Ananum aiunt fuisse omnium felicissimum, vt qui liberos habuerit quinque, omnes potitos summi Dei pontificio, cum prius ipse ad satietatem hac dignitate esset perfunctus: quod ad eam aetatem nulli antea summorum Pontificum contigerat.] haec Iosephus. Quod ad ipsum Ananum seniores spectat: haud dubium est, ipsum illum esse quem idem^d Iosephus a Quirino Syriae Praefide substitutum ait in locum Ioazari, rursumq. depositum a Valerio Grato anno primo Tiberij^e: sicq. secundum initam a nobis superius rationem de tempore praefecturae Quirini, inuenitur hic sedisse annos circiter quindecim: cui successus eius filius Eleazarus nomine: rursumq. alio tempore eiusdem Anani secundus filius Ionathas subrogatus est Caiphae, cuius idem^f auctor meminit: tertius vero dictus Theophilus summo etiam pontificatu potitus^g est: eodemq. perfunctum munere quartum filium Matthiam nomine, idem Iosephus^h tradit: vltimo demum loco, quintus filius eius Ananus iunior, de quo agimus, est subrogatus; de quo haec Iosephusⁱ: Iunior autem Ananus, qui hoc tempore pontificatum accepit, audax erat, & ferox ingenio, secta Sadducaeus; quod hominum genus apud Iudaeos in iudicando est feuerissimum.] Cetera autem quae ad ipsum spectant, dicemus anno sequenti. Qui igitur tradunt^k Annam, vt Caipham, male perijisse; quod ad seniores Annam spectat, longe a Iosepho discrepare noscuntur.

D Sub iisdem Coss. Romanam urbem varijs exagitata prodigijs, vulgi opinione male interpretatis, testatur Tacitus^l; quippe quae tum ob ortum recentis cometae, tum ob fulmen illapsum in mensam Neronis, quasi certior reddita esset de eius morte, omnia studia conuertit in Rubellium Plancum, quod ex Iulia gente per matrem originem duceret: qui Neronis iussu solum vertere, & in Asia proficisci coactus est. Haec licet praeter institutum a nobis posita videantur; tamen praeterijisse nolumus, quo eiusmodi saltem exemplo innotescat, quam fallax & vanum plerumque esse soleat ex prodigijs huiuscemodi futura praenoscere.

Eodem item anno (vt idem Tacitus narrat) nobilis in Asia vrbs Laodicea, cuius (vt vidimus) Paulus in epistola ad Colossenses ante biennium scripta meminit, tremore terrae collapsa prostratur: sed a ciuibus iterum breui restituitur; nam opulentissima erat. Eius namque diuitiarum occasione Ecclesiam ibi positam tepuisse, conqueritur Dominus apud Ioannem^m, sic dicens: Et Angelo Ecclesiae Laodiceae scribe: Haec dicit: Amen, testis fidelis & verus, qui est principium creaturae Dei. Scio opera tua, quia neque frigidus es, neque calidus. Vtinam frigidus esses, aut calidus: sed quonia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo. Quia dicis: diues sum, & locupletatus, & nullius egeo: et nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & caecus, & nudus. Suadeo tibi emere a me aurum ignitum probatum, vt locuples fias; & vestimētis albis induaris, vt non appareat confusio nuditatis tuae: et collyrio inunge oculos tuos, vt videas. Ego quos amo, arguo & castigo. Aemulare ergo, & poenitentiam age.] Quod autem suadet Laodiceanos indui vestimentis albis, & emere aurum ignitum: alia ab illis esse comparanda vestimenta, aliasq. diuitias esse quaerendas, diuersasq. ab ijs quas Laodicea ex pretiosis velleribus possiderent, insinuat. Facta enim videtur allusio ad ea,

^a Tacit. Annal. lib. 14. ^b Eusebius in Chron. ^c Ioseph. Antiq. lib. 20. cap. 8. DE ANANO SENIORI, ET EIVS FILIIS.

^d Ioseph. Antiq. lib. 18. cap. 3.

^e Ioseph. ibid.

^f Ioseph. Antiq. lib. 18. c. 6. ^g Ioseph. Antiq. lib. 19. cap. 15.

^h Ioseph. Antiq. lib. 19. cap. 6.

ⁱ Ioseph. Antiq. lib. 20. cap. 2.

^k Niceph. lib. 2. cap. 10. in fine, & alij eum secuti.

II. ^l Tacit. lib. 14.

III. DE LAODICEA TERRAEMOTV PROSTRATA.

^m Apoc. 3.

Strabo lib. 12. quæ in hæc verba de Laodicensibus scribit Strabo^a: Loca quæ sunt circa Laodiceam, A
quæ sunt excellentes, non mollicie modo lanarum, qua etiam Milesijs præstant, sed
etiam ad coruorum nigredinis æmulum colorem, unde amplos quoque habent reddi-
tus.] Tradit idem auctor inferius, eadem loca esse terræmotibus vehementer obnoxia.
Eusebius vero in Chronico, anno Neronis decimo, eiusmodi cladem Laodicensem pon-
nit, additq. non tantum Laodiceam, sed & Hierapolim, necnon & Colossas eiusdem
prouinciæ nobiles ciuitates terræmotu esse prostratas. At in his quæ sunt temporum,
Tacito æquius assentimur.

IESV CHRISTI
ANNVS
63.PETRI
ANNVS
19.NERONIS IMP.
ANNVS
7.

B

S Equitur annus Christi sexagesimustertius, Coss. C. Cæsonio Pæto & Petronio Tur-
piliano: qui Iacobi Iusti fratris Domini glorioso martyrio, vt nobilissimo monu-
mento, insignis redditur. Rem adeo celebrem Iosephus Iudæus etiam suis ipsius scri-
ptis egregie testatam reliquit: quippe qui tanti ponderis Iacobi necem existimauit, vt
ob tam infandum scelus, Iudæorum populum perditum, ciuitatem excisam, templum
incensum, ac cetera denique mala illis obuennisse, fuerit opinatus. Sed quid ipse de Iaco-
bo a Iudæis necato conscripserit, enarremus; sic enim ait^b: Talis igitur cum esset Ana-
nus, summus scilicet Pontifex, audax, sæuus, ingenio ferox, & secta Sadducæus; tem-
pus opportunum se nactum ratus, mortuo Festo, Albino adhuc agente in itinere, Con-
cilium iudicum aduocat: statutumq. coram eo fratrem Iesu Christi Iacobum nomine, C
& vna quosdam alios reos impietatis peractos, lapidandos tradit. Quod factum omni-
bus in ea ciuitate bonis & legum studiosis vehementer displicuit: missisq. ad Regem
clam nuncijs, rogauerunt, mandaret Anano, ne quid tale posthac ageret: nam ne nunc
quidem recte egisse. Quidam etiam Albino occurrentes venienti ab Alexandria, do-
cuerunt eum, non licuisse Anano sine ipsius consensu aduocare Concilium. Horum
verbis ille persuasus, iracunde scripsit Pontifici, daturum sibi pœnas minitans: et Agrip-
pa Rex eam ob causam post tertium mensem ablatum ab eo pontificatum Iesu Dan-
næi filio concessit.] hæc Iosephus.

*b Ioseph. antiq.
lib. 20. cap. 8.*

DE IACOBI EPI-
SCOPI HIERO-
SOLYM. MAR-
TYRIO.

II. Sed antequam cetera antiquorum scriptorum testimonia de nece Iacobi hic infe-
ramus: quod spectat ad temporis rationem, omnes pari consensione confirmant acci-
disse anno septimo Neronis Imperatoris: id Eusebius^c, S. Hieronymus^d, ac denique D
ceteri omnes pariter asseuerant. Eusebius enim Olympiade ducentesima decima, anno
primo, & Neronis Imperij septimo, hæc ait: Iacobus frater Domini, quem omnes Iu-
stum appellant, a Iudæis lapidibus opprimitur: in cuius thronum Simeon secundus
summittitur.] hac igitur ratione eum sedisse oportuit non annis triginta (vt complu-
res dixerunt) sed vigintinouē tantummodo: quippe qui anno trigesimoquarto, quo &
Dominus passus, eius Ecclesiæ est institutus Episcopus.] Error insuper in notam numeri
apud Nicephori Chronicon irrepsisse videtur, dum loco annorum vigintinouem, vi-
gintifex sedis Iacobi notati habentur. At nec prætermittimus hic etiam confutare illo-
rum sententiam, qui vt quoquo modo defenderent epistolam Clementis Romani ad
Iacobum fratrem Domini inscriptam, & monstrare possent Iacobum hunc etiam
post Petrum fuisse superstitem, affirmarunt contra sententiam omnium asserentium E
eum consummasse martyrium anno Neronis septimo; annos sedis Iacobi non esse nu-
merandos ab anno passionis Christi, sed ex quo facta est in prouincias Apostolorum
discessio, nempe (vt dicebat Apollonius^e) a duodecimo anno post Iesum passum.
Sed hæc omnia non tantum Eusebij, Hieronymi, & aliorum testimonio confutantur,
verum ipsius quoque Iosephi: qui dum ait, tunc occisum fuisse Iacobum, cum Albi-
nus veniret in prouinciam; cumq. eiusdem testificatione probetur, ante annos septem
& menses quinque ab obsidione Hierosolymorum Albinum fuisse in eo magistratu
& (quod idem scribit de bello Iudaico^f) plane certum est, hoc anno Iacobum Iustum
esse martyrio coronatum. Ceterum Epiphanius^g licet ad decrepitam ætatem Iacobum
peruenisse testetur, nempe ad annos nonaginta sex: tamen post ascensionē Saluatoris vi-
xisse tradit annis plus minus viginti quatuor. Sed & de ætatis annis ipsius quoque fides
redditur

*c Eusebius in
Chron.
d Hier. de Scrip.
Ecl. in Iacobo.*

TEMPVS SEDIS
IACOBI.

III
ΑΝΝΟΙ ΤΩΝ
ΥΠΕΡΒΑΡΒΑΡΩΝ
ΑΤΑΡΤΩΝ

*e Apud Euseb.
lib. 5. c. 27. in
fine.*

*f Ioseph. de bel.
Iud. lib. 7. c. 12.
g Epiphanius
lib. 78.*

A redditur dubia; cum haud facile cuiquam persuaderi possit, Iacobum fratrem Domini
tempore passionis Christi egisse annum ætatis septuagesimumsecundum, & ante an-
nos quinque (quod falsum est) martyrium consummasse.

Quæ autem post Iosephum de Iacobi martyrio Hegesippus & Clemens Alexandri-
nus conscripserint, Eusebius^a simul colligens, narrat his verbis: Iudæi ergo, cum Pau-
lus prouocasset ad Cæsarem, & ad urbem Romam a Festo missus esset; spe penitus; qua
Concilium in eius necem comparassent, excidentibus, in Iacobum fratrem Domini, cui
ab Apostolis sedes Hierosolymitana delata fuit, omnem suam maleuolentiam conuer-
tunt: contra quem ea scelera, quæ sequuntur, comparata fuere. Primum illum in me-
dium adducunt; & vt fidem Christi coram omni populo denegeret, vehementer sollicitant.
Verum cum præter omnium opinionem liberiori ore voceq. quam expectarent, præ-
sente vniuersa multitudo, Filium Dei Saluatorem & Dominum nostrum Iesum inge-
nue & fidenter confessus fuisset: hominis testimonium (nam propter summum sapien-
tiæ & pietatis studium, quod in vita assidue excoluerat, ab omnibus iustissimus puta-
batur) amplius tolerare non poterant. Eum igitur tum neci dant, cum ad illud facinus
impune obeundum, interregni opportunitatem arripuissent. Quippe Festo per id tem-
pus mortuo, summa rerum in Iudæa administratio principe & gubernatore penitus erat
desertita. Ceterum quamquam Iacobi necis ratio & modus ex verbis Clementis supra
citatis satis constare poterit (qui a templo præcipitatum, ac fuilonis vecte percussus,
mortem oppetiuisse narrat) Hegesippus tamen Apostolorum ætati proxime succedens,
in quinto historiae suæ libro, ea quæ ad illum spectant, accuratissime tradit ad hunc
modum.

III.
*a Euseb. histor.
lib. 2. cap. 22.*

IVDAEORVM IN
IACOBYM ODI-
VM.

C Iacobus frater Domini, qui a Saluatoris temporibus ad nostram vsque ætatem Iu-
stus (Iacobi enim nomine multi donati erant) ab omnibus appellatus fuerat, Ecclesiæ
administrationem vna cum ceteris Apostolis suscepit. Hic ab utero matris suæ sanctus
fuit; vinum & ficeram non bibit; animalium carnibus se abstinuit: nouacula caput eius
numquam rasum fuit, neque corpus oleo perunctum, aut balneis lotum. Huic vni li-
cebat in Sancta sanctorum ingredi: vestibus enim utebatur non laneis, sed lineis dum-
taxat. In templum solus intrare solitus est, atque ibi genibus humi positus, pro populi
peccatis veniam postulare: cuius genua, quod tam assidue, tum ad Deum auguste san-
cteq. adorandum, tum ad veniam precibus populo exposcendam, procumbebat, came-
li instar tuberculis contractis, obduruerunt. Qui propter singularem iustitiæ præstan-
tiam, Iusti, & Oblia (quod Latine, populi præsidium dici potest, & iustitia) nomen,
sicut Propheta de eo memorant, inuenit. Quibusdam igitur ex septem sectarum fau-
toribus in populo sparfarum, & a me in historia ante declaratarum, ab eo sciscitantibus,
quodnam esset ostium Iesu? respondit, Iesum esse Saluatorem. Ex quorum numero
nonnulli crediderunt quod Iesus esset Christus. Sectæ autem supradictæ, neque carnis
resurrectionem fore, neque vllum venturum, qui cuique sit pro his quæ recte aut secus
gesserit in vita, mercedem redditurus, omnino crediderunt. Verum quotquot credide-
runt, Iacobi prædicatione & hortatu crediderunt.

IV.
INSTITVTVM
VITAE IACOB-
I.

Ergo cum plerique etiam ex principibus viris fidem essent amplexati: nonnulli ex
Scribis, Phariseis, & reliquis Iudæis tumultuari atque adeo vociferari cœperunt, quod
vniuersus fere populus Iesum existimabat verum esse Christum. Qui etiam ad Iacobum
profecti, sic eum compellarunt: Te obnixè oramus, vt quoniam populus fide in Iesum,
perinde ac si vere esset Christus, collata, in grauem errorem delapsus est, eum ab hac
opinionem auoces: atque vt omnes etiam, qui hodie ad festum diem Paschatis celebra-
ndum conuenerunt, de Iesu recte vereq. erudias, te etiam atque etiam obtestamur:
tibi enim omnes fidem adhibemus; nec nos solum, sed tota multitudo perhibet testi-
monium, quod iustus sis, quodq. personam non respicias. Persuadeas igitur populo
de Iesu, ne erret: etenim & vniuersus populus & nos omnes tibi credimus. Idcirco
statue te ipsum super pinnam templi, vt de superiori loco cunctis perspicuus sis, at-
que adeo tua verba a tota multitudo facile & sine impedimento audiantur. Propter
festum namque Paschatis, non solum omnes Iudæorum tribus, sed multi etiam ex Gen-
tibus conuenerant. Proinde Scribæ & Pharisei, quos supra posuimus, Iacobo supra
pinnam templi collocato cœperunt exclamare & dicere: O iuste, cui merito omnes
debemus fidem adiungere: quoniam populus Iesum crucifixum imitando aberrauit;

V.

IACOBI GLO-
RIOSA CONFES-
SIO.

tu idcirco nobis commonstra quod sit ostium Iesu crucifixi. Qui clara voce sic respondit: Quid me interrogatis de Iesu filio hominis? Ipse sedet in caelo a dextris magnae virtutis & potentiae Dei, & in nubibus caeli venturus est.

VI.

Atque cum multi plene essent persuasi, & ob Iacobi testimonium Deum laudibus in caelum ferrent, dicerentq. Osanna filio David: Scribae & Pharisei de integro coeperunt primum ita inter se colloqui: Male certe & infeliciter cecidit, ut istud testimonium nostra opera Iesu tribueretur. At conscensis gradibus, illum deiciamus praecipitem: ut homines inde perterrefacti, nullam fidem eius doctrinae adhibeant. Deinde clamare, ac dicere: Oo, Iustus etiam erravit. In quo eloquia sacra apud Sapientiam^a scripta plane expleta fuere: Tollamus e medio Iustum, quoniam nobis molestiae est & incom-

^a Sapien. 2.IACOBVS IN
PRAECEPTIS
TYR.

modo. Quocirca fructus operum suorum comedent. Tandem ergo adolescentes Iustum praecipitem dederunt: dixeruntq. ipsi inter se, Iacobum Iustum obruere oportere lapidibus. Et quoniam deiectus in praecipitem, non statim mortem obiit, sed vultu sursum sublato, genibusque flexis dixit, Obsecro Domine Pater, da illis veniam, nesciunt enim quid faciant: coeperunt saxa in eum conijcere. Cumq. lapidibus illum obruere pergerent, vnus ex sacerdotibus ex filijs Rechab, filij Rechabim, qui sunt Hieremiae testimonio commendati, voce emissa contentius dixit: Quid agitis? Iustus pro vobis Deum deprecatur.] hominem vero qui haec dixit, fuisse Simeonem eius nepotem ex sorore, filium Cleophae, tradit Epiphanius^b. Prosequitur Eusebius: Attamen vnus ex illis, qui fullo erat, arrepto veste, quo vestes solebat premere, in caput Iusti impigrit. Ita vitam beato & felici martyrij cruciatu affectus afflictusq. amisit. In quo loco prope templum, vbi columella eius nomine inscripta adhuc manet, corpus tumulo mandatum est. Iste Iacobus tum Iudaeis, tum Graecis carus & incorruptus fuit testis, Iesum vere fuisse Christum. Non multo post Vespasianus Iudaeam obsedit, Iudaeosq. redegit in seruitutem. Haec Clementis historiae mire consentientia Hegesippus vberius pleniusq. explicauit.] hucusque Eusebius de nece Iacobi ex dictis auctoribus.

^b Epiphanius. ha-
res. 78.

VII.

^a Hieronymus. de
Script. Eccl. in
Iacobo.IYDAEORVM
MALA EX NECE
IACOBI ADVE-
NISSE CREDITA.^d Orig. contra
Cels. lib. 1.

Quod vero ad sepulchrum eius spectat, haec addit S. Hieronymus^c: Eius sepultura titulum vsque ad obsidionem Titi, & vltimam Hadriani, notissimum habuit. Quidam e nostris in monte Oliueti eum putarunt conditum: sed falsa eorum opinio est.] Addit post haec Eusebius, Iudaeorum testimonio facile creditum ac diuulgatum, eius execrandi facinoris causa talia tantaq. obuennisse, quae post haec secuta sunt mala: immo & Iosephi idem haec addit verba: Iudaeis quidem ad scelus vindicandum in Iacobum Iustum fratrem Domini, qui dicitur Christus, ab illis admissum (illum namque iustitiae facile primas ferentem impie neci dederunt) ista obuennere calamitates.] Citat & Origenes^d eiusmodi Iosephi de Iacobo testimonium in haec verba; agens contra Celsum: Iosephus enim, etsi minus in Christum credidit, causam tamen conquirens Hierosolymitani excidij, & cur esset templum deletum; cum debuisset dicere, conspiracyonem quam Iudaicus populus aduersus Iesum fecisset, fuisse omnium causam, & quia Christum per Prophetas iam denunciatum sustulerant: ipse vero tamquam inuitus, haudquaquam longe a vero aberrans, eo inquit haec accidisse Iudaeis, ut Iacobus Iustus ille vindicaretur, qui Iesu & frater esset, qui dictus est Christus: hunc enim, cum esset iustissimus, trucidarunt: et sane non magis ob hanc sanguinis propinquitatem, quam ob morum similitudinem, & sermonis mutui cum Iesu commercium, ut Iustus diceretur, effectum est. Si igitur ob Iacobi gratiam Hierosolymorum desolationem contigisse Iudaeis ille affirmat: cur non aequius fuerit fateri, ob Christum id factum fuisse, cuius diuinitatem tam multi hominum conuentus testificantur?] haec Origenes. Sed cur Iacobi neci potius quam Christi tributa fuerit Hierosolymitana clades; illam causam fuisse putamus, quod haud diu post necem Iacobi coeperunt de venturis malis diuinitus ostendi prodigia; quibus illi perterriti, ea recentiori sceleri adscribebant. Agemus autem paulo inferius de singulis suo loco.

VIII.

DE MIRA IACO-
BI SANCTITATE
^e Epiphanius. ha-
res. 29.
^f Epiphanius. ha-
res. 78.

Sed quod ad eundem Iacobum spectat: praeter illa quae de eius vitae sanctitate a Iosepho, Clemente, Hegesippo, & Eusebio sunt recitata; S. Epiphanius^e iisdem consentiens, aequae affirmat, permissum illi fuisse ob egregiam spectatamq. omnibus virtutem ingredi in Sancta sanctorum semel in anno: additq. ipsum semper virginem permansisse: putauitq. hunc illum fuisse, qui relicta sindone, nudus passionis Christi tempore aufugit: haec idcirco opinatus, quod eum lineam sindonem semper induere solitum, dicti

dicti auctores affirmant. sed de his superius pluribus actum est. Tradit praeterea, nudis pedibus incedere consueuisse: Insuper siccitate magna instante, eleuantem ad caelum manus, Deum precatum esse, ac mox pluuiam impetrasse. haec ille & alia multa. S. Hieronymus^a de eodem haec habet: Vir fuit tantae sanctitatis & rumoris in populo, ut simbram vestimenti eius certatim cuperent attingere.] Chrysostomus^b addit etiam, non tantum eius genua, sed & frontem ob iugem in pavimento prostrationem callo obductam fuisse. Sunt de eo alia ferme innumera Patrum elogia, quae breuitati consulentes omittimus, cum praesertim de eo superius non nihil sit dictum. Sed his omnibus hic de Iacobo addimus, ista legi in Thalmud Hierosolymitano, in Sciabath capite decimoquarto: Rabbi Eligazer filio Dama colubri morsu aegrotante, venisse ad eum Iacobum e castello Samma, ut in nomine Iesu fabri eum curaret: sed a Rabbi Ismaele prohibitum. cumq. contra eum obniteretur ipse Eligazer, affirmans id fieri potuisse, inter altercandum, serpente veneno, coram ipso Ismaele extinctus est; qui tunc exclamauit, haec dicens: O te felicem filium Dama, qui ex hoc mundo in pace migrasti, nec transgressus es materiam sapientum.] haec ibi: eadem quoque leguntur in Thalmud Babylonico de IdolatRIA capite secundo, in omnibusq. enarratis similia, nisi tantum quod castelli nomen non Samma, sed Sauania nominatum habetur. Porro alij in locis eiusdem Thalmud Babylonici, cum mentio habetur de Iacobo, semper nominatur discipulus Iesu fabri, contemptus gratia: eadem quoque apud Rabbi Salomonem leguntur: ut iure credatur hic fuisse Iacobus Apostolus, de quo agimus, Hierosolymorum Episcopus, qui peregrinantibus in diuersas prouincias ceteris Apostolis, ibi remansit.

^a Hier. in epist.
ad Galat. cap. 2.
in fine.
^b Chrysost. in
Matth. hom. 50.

Reliquit Iacobus Ecclesiae Dei & illud insigne sui Apostolatus monumentum, nempe epistolam ad duodecim Tribus, quae erant in dispersione: de qua haec Eusebius^c: Ab eo prima epistolarum, quae Catholicae nominantur, dicitur scripta esse. Illud tamen minime praeterire decet, quod licet a quibusdam tamquam adulterina & minime germana propterea iudicetur, quod non adeo multi ex veteribus illius epistolae, sicut nec eius quae dicitur Iudae, quae etiam in septem Catholicarum epistolarum numero ponitur, vllam omnino mentionem faciunt: tamen nos istas cum reliquis in quamplurimis Ecclesijs publice receptas approbatasq. cognouimus.] haec Eusebius. Hieronymus^d etiam ab eodem Iacobo eam esse scriptam epistolam testatur, sic dicens: Vnam tantum scripsit epistolam, quae de septem Catholicis est.] at quid de ea aliqui senserint, mox subdit: Quae ipsa ab alio quodam sub nomine eius edita asseritur, licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem.] haec Hieronymus, declarans tam suam quam aliorum de epistolae Iacobi auctoritate sententiam. Quae cum adeo clara atque etiam patentia habeantur; miratus sum Nouatorum mentis stupiditatem, qua volunt Hieronymum dixisse Iacobi epistolam alterius cuiuspiam esse potius, sed ex tempore obtinuisse auctoritatem. Quis non videat, hac perperam facta interpretatione, Hieronymum hisce tribus verbis ipsum contrarium sibi constitui; quippe qui dixerat a Iacobo scriptam epistolam, indeq. mox ab alio eius nomine addat esse compositam, & a tempore obtinuisse auctoritatem? At quod ait, Asseritur, quid aliud quam aliorum esse opinionem insinuat? Sed & si quis velit, vltima illa verba: Licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem] non ex aliorum, sed S. Hieronymi sententia esse dicta: nihil praedicti his asserit quae ab eodem prius dicta fuerant, eam a Iacobo esse conscriptam: nimirum, ut quae prius esse Iacobi, traditione ferebatur, sic a tempore obtinuerit (ut ait) auctoritatem, ut eadem ratione suadente, demum canonicae Scripturae monumentis fuerit consignata. An dubitandum est de Hieronymi sententia, saepius eam Iacobi esse testantis? nam in epistola ad Paulinum^e eamdem absque aliqua ambiguitate Iacobo tribuit. idemq. aduersus Pelagianos agens^f: Iacobus, inquit, Apostolus scribit: Si iudicas legem, &c.] et supra^g: Nonne Iacobus Apostolus scribit: Qui in vno offendit, &c.]

IX.
DE EPISTOLA
IACOBI.
^c Euseb. lib. 2.
cap. 22. in fine.^d Hier. de Scrip.
Eccl. in Iacobo.^e Epist. 103.
^f Hier. aduersus
Pelag. lib. 2.
^g Idem lib. 1.
aduersus Pelag.

Ex antiquis autem, quorum extant scriptorum memoriae, Tertullianus^h citasse reperitur eandem Iacobi epistolam, Cyprianus itidem, necnon Origenesⁱ, atque recentiores. Epiphanius^k certe dum eam citat, non satis sibi visus est Iacobum, qui eam scripsit, nominasse; sed & Apostolum, & fratrem Domini, ut quis esset auctor, certius significaretur, adiecit. Si insuper ex iudicio vniuersalis Ecclesiae antiquioris institutionis res agitur; Concilij Niceni calculo eam fuisse probatam & cognitam ut Iacobi germanam, quis poterit dubitare? Nam si (quod alias diximus auctoritate Hieronymi

X.
^h Tertull. ad-
uersus Iud. c. 2.
ⁱ Orig. hom. 7.
in Iosue.
^k Epiph. in Ioan.
Episc. Hierosol.

^a Hier. in pref. in Iudib. ronymi^a) in eo catalogus scriptus est librorum canonicorum: certe ibi adnumeratam esse epistolam Iacobi, firmam fidem facit Athanasius, qui cum interfuisset Nicæno Concilio, texens Synopsin omnium Scripturarum sanctarum, eiusdem epistolæ Iacobi meminit: quod certe non præsumpsisset, si secus in Nicæna Synodo actum esset; sicut nec Patres, qui in diuersis Concilijs congregati, contrariū ab his quæ Nicææ statuisent Patres, aliquid tentasse dicendi sunt, dum & ipsi eandem epistolam Iacobi nouerunt esse legitimam: prout fecisse certum est Damasum in Romano Concilio, in quo damnata est hæresis Apollinaris, vt habetur in Collectione Cresconij; itemq. Gregorium Nazianzenum^b, Innocentium Papam^c, Augustinum^d, Cassiodorum^e, Isidorum^f, ac denique ceteros omnes qui postea intexuerunt canonicorum scriptorum catalogum, quorum meminimus, cum superius egimus de Pauli epistola ad Hebræos.

XI. Videas insuper ac perfacile recognoscas Apostolicum characterem in ipso eius ingressu, cum eandem sere præferat inscriptionem, quæ ponitur in epistola data a Hierosolymitano Concilio, cui idem Iacobus interfuit, & pars eius magna fuit, ad Ecclesiam Antiochenam; cum in eadem, sicut in Iacobi epistola, qui scripserunt, salutem impertiunt. Videas etiam (sicut loci & temporis ratio postulabat) ad confutandam Simonis hæresim, quæ præsertim Samariæ, non longe ab vrbe Hierosolymitana, infelici germine (vt Iustinus testatur) coalescens, in dies magis grassabatur, ab eodem Apostolo summa prudentia multa dicta; dum in ea plurimum in operum commendatione versatur, sine quibus fidem esse prorsus inanem affirmat. Nam (quod & superius dictum est, dum de erroribus Simonis narratio est instituta) prædicabat ille fidem satis esse, nec operibus esse opus. Sed hic iterum Irenæi^h hæc de eo testantis verba opportune reddamus: ait enim: Hi qui in eum & Selenem eius spem habebant, & vt liberos agere quæ velint: secundū enim ipsius gratiam saluari homines, sed non secundum operas iustas.] hæc Irenæus de Simone mago, qui dicebat se ipsum esse Christum, qui pati visus est Hierosolymis; cuius hæresim Iacobus sua epistola egregie confutauit:

XII. Qui nec ob id hæc de operibus dicens, aduersatur Pauloⁱ ad Romanos scribenti, atque dicenti hominem ex fide sine operibus iustificari. Egregie enim Augustinus^k Iacobum cum Paulo conciliat; vt non sit nobis in his amplius laborandum. Sane de eadem opinione tempore Apostolorū exorta, qua Simon & gregales eius dicerent satis esse ad salutem fidem sine operibus, hæc Augustinus^l post multa: Quoniam ergo hæc opinio tunc fuerat exorta; aliæ Apostolicæ epistolæ Petri, Ioannis, Iacobi, Iudæ, contra eam maxime dirigunt intentionem, vt vehementer adstruant fidem sine operibus nihil prodesse: sicut etiam ipse Paulus non quamlibet fidem, qua in Deum creditur, sed eam salubrem, planeq. Euangelicam definiuit, cuius opera ex dilectione procedunt: Et fides, inquit, quæ per dilectionem operatur.] hæc Augustinus. Iure ergo aduersus fluxum carnis libertate late fluentem agentes Apostoli, ac Iacobus præsertim, fortissimum opposuerunt aggerem. In quos enim campos non exundasset ea male accepta viuendi libertas, si scelestis quibuscumque absque labore, perinde ac vilissima merces, sic esset prostituenda potius quam præstanda felicitas; cum longe aliter Apostolica prædicatio laboribus, & ærumnis, & mille denique mortibus (vbi postularer occasio) cælestem gloriam proponeret comparandam? Habeant hunc sibi ipsis auctorem & patrem (quod iterum dico) Nouatores hæretici nostri temporis, atque tanto principe gloriantur, hæresiarcha primario, & perditissimo impostore.

XIII. Sed quod spectat ad diuinitus tradita sacramenta, eorūdemq. Apostolicam traditionē: idem Iacobus de inungendis ægrotantibus oleo sancto, eadē epistola hæc tradit his verbis^m: Infirmatur quis in vobis: inducat presbyteros Ecclesiæ, & orēt super eū, vngentes eum oleo in nomine Domini: et oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eū Dominus; & si in peccatis sit, remittentur ei.] Apostolos etiam Christi tempore consueuisse infirmos vngere, & sic restituere sanitati, testatur Marcus his verbisⁿ: Euntes prædicabant vt poenitentiam agerent: et dæmonia multa eijciebāt, & vngebāt oleo multos ægrotos, & sanabant.] Nullum certe Prophetarum, vel aliorum sanctorum virorum antehac usum esse oleo ad inungendos & curandos infirmos, vsquam inuenimus: adeo vt manifeste appareat eiusmodi institutionem a Christo Domino nostro sumpsisse originem. Porro vntionis, quæ ad curandos infirmos a Christianis adhiberi consuevit, duplex genus reperitur; alterum, quod ab Episcopo solemniter benedicatur, & per presbyteros ministratur

▲ ministratur infirmis; quod cum & vim habeat dimittendi peccata, sacramentum dictum a maioribus habetur, nec alijs quam Fidelibus, sicut cetera sacramenta, tribui solet: alterum vero, quod passim a quibuscumque Fidelibus ad sanandos quoscumque ægrotos, supra vim naturalem diuina adiuuante gratia, adhiberi solitum fuit, cuius tamen nulla sit virtus sacramenti, sed quod contineret virtutem, quam fides vel merita dantis vel suscipientis, præuia benedictione signo crucis impertita, soleant imperrare. Horum alterum in Iacobo, in Marco alterum testatum habetur.

Quod vero ad prius vntionis genus spectat; sacramentum esse a maioribus nuncupatum, satis ea quæ scripta sunt ab Innocentio Romano Pontifice^a ad Decentium, & Innocentij^b monstrant, cum ait: Sane quoniam de hoc sicuti de ceteris consulere voluit dilectio tua; adiecit etiam Cælestinus filius meus diaconus in epistola tua, esse a tua dilectione positum illud, quod in beati Apostoli Iacobi epistola conscriptum est: Infirmatur quis in vobis, &c. quod non dubium est de Fidelibus ægrotantibus accipi vel intelligi debere, qui oleo sancto chrismatismatis perungi possunt; quo ab Episcopo confecto, non solum sacerdotibus, sed omnibus vti Christianis licet in sua aut suorum necessitate inungendo.] hæc ille: quæ passim accipi debere, idemq. esse ac si diceret, Quilibet Christiani eo possunt inungi, eiusdem Innocentij verba declarant, cum subdit per presbyteros debere administrari, vel per Episcopum, si velit, sic dicens: Ceterum illud superfluum videtur adiectum, vt de Episcopo ambigatur, quod presbyteris licere non dubium est. Nam idcirco de presbyteris dictum est; quia Episcopi alijs occupationibus impediti, ad omnes languidos ire non possunt. Ceterum si Episcopus aut potest, aut dignum ducit aliquem a se visitandum, & benedicere & tangere chrismate sine cunctatione potest, cuius nempe est ipsum chrisma conficere. Nam poenitentibus istud infundi non potest, quia genus est sacramenti: nam quibus reliqua sacramenta negantur, quomodo vnum genus putatur posse concedi? hucusque Innocentius, non quidem ex aliqua recenter oborta institutione, sed secundum ea quæ a maioribus tradita accepisset.

XV. Diuinam plane virtutem ex sacerdotali benedictione oleum consequi, Cyrillus Hierosolymitanus^b pluribus docet. Augustinus^c item de oleo spiritali, nempe sacramento, hæc ait: Oleum enim visibile in signo est, oleum inuisibile in sacramento est. Oleum spirituale intus est, oleum visibile exterius est.] qui & alibi tam egregie hæc de oleo sancto infirmorum testata reliquit, sic dicens^d: Quoties aliqua infirmitas superuenerit, corpus & sanguinem Christi, ille qui ægrotat, accipiat; ac inde corpusculū suum vngat: vt illud quod scriptum est, impleatur in eo: Infirmatur quis in vobis, &c. Videte, fratres, quia qui infirmitate ad Ecclesiam cucurrerit, & corporis sanitatem recipere, & peccatorum indulgentiam merebitur obtinere. Cum ergo duplicia bona possint in Ecclesia inueniri: quare per incantatores, & aruspices, & diuinos, vel fortilegos multiplicia sibi mala miseri homines conantur inferre? hucusque Augustinus. At quis dixerit commune fuisse oleum quod post sacramentum corporis & sanguinis Christi infirmans acciperet ab Ecclesia, ex quo non tantum bonam valetudinem, sed & remissionem peccatorum consequeretur? Arbitror tamen communi vsu eiusmodi sacramentum idcirco dictum Extremam vntionem, non quod in extremis posito tantum debeat impertiri, cum dicat Apostolus: Infirmatur quis in vobis, &c.] sed quod post peccatorum confessionem & acceptam Eucharistiam, nouissimum sacramentorum homini Christiano conferri soleat. In eadem quoque sententiā Cyrillus^e, admonens suos ne in curandis morbis a magis implorarent auxilium, hæc addit: Mementote & eius qui dicit: Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, orent super eum, vngentes ipsum oleo in nomine Domini, &c.] Merito igitur impudentiū ora Nouatorum occulsi SS. Concilium Tridentinum, his verbis eos condemnans^f: Si quis dixerit Extremam vntionem non esse vere & proprium sacramentum a Christo Domino nostro institutum, & a Iacobo Apostolo promulgatum, sed ritum tantum acceptum a Patribus, aut figmentum humanum; anathema sit.]

Quod vero ad alterum vntionis genus spectat: commune illud potius, aliqua tamen benedictione sanctificatum, quam sacramentum dici posse videtur: quandoquidem non ad infirmorum dimittenda peccata, & inuisibilem gratiam consequendam fuerit institutum, & a quolibet Christiano in nomine Christi, & in quemlibet, etiam a fide alienum, ad sanitatem corporis consequendam sit solitum adhiberi. Eiusmodi plane

IACOBI EPISTOLA CONTRA SIMONIS HAERESIM.

g Iacob. 2.

h Irenæus lib. 1. cap. 20.

XII.

i Rom. 3. k August. in Psal. 31.

l Aug. de fide & oper. cap. 14. CVR IACOBVS OPERVM INCVL CARIT NECES-SITATEM.

XIII.

m Iacob. 5. DE OLEO SANCTO INFIRMORVM.

n Marc. 6.

XIV.

a Innoc. epist. 1. cap. 8.

SACRAMENTVM VNTIONIS.

XV.

b Cyril. catech. myst. 5. c Augustinus in Psal. 44.

d Aug. de temp. serm. 215.

QVID CONFERRAT HOC SACRAMENTVM.

e Cyril. lib. de ad. in spir. ci. 1. et eū Anastasius Nican. q. 23.

f Conc. Trident. sess. 14. can. 1.

XVI.

DE OLEO AD MIRACVLA ADHIBERI SOLITO.

erat,

a Tert. ad Scap. pul. c. 4.
b Sozom. histor. lib. 6. c. 20. 29.
c Rufin. histor. lib. 2. c. 4.

d Clem. Constit. lib. 8. c. 35.

XVII.
DE MISSA IACOBI.
e Cyril. mystag. 5.

erat, quod ad curandos morbos per Proculum Christianum administrari solitum scribit Tertullianus^a. Erat & id genus, quo sanctissimi Ægypti monachi ad sanitates impartendas (quod scribit Sozomenus^b, & ante ipsum Ruffinus^c) uti consueverant: de eodem Seuerus in Martino, S. Hieronymus in Hilarione, & alij qui res gestas sanctorum scripsere, frequentissime meminere. Solitum erat eiusmodi, sicut alia species ad humanum usum comparata, precibus præscriptis sanctificari (nam & apud Clementem^d scripta habetur benedictio aquæ & olei) sicq. signo tantum crucis illud benedixisse, & in nomine sanctissimæ Trinitatis sanctificasse, atque ægrorantibus admouisse sufficeret. Insuper & oleum sacrarum lampadum, quæ ad martyrum sepulchra ardere solitæ essent, ad morbos curandos, aliaq. edenda miracula virtutem sæpius esse diuinitus consecutum, quæ superius ex Theodoro sunt dicta & alijs, plenissimam fidem faciunt, atque satis superq. demonstrant. Sed de his hætenus.

B Extat ab eodem Iacobo suæ Ecclesiæ tradita sacrificij forma, nempe Missa. Idq. non ex apocryphis testatum referimus, sed maiorum auctoritate: certe si quis cum ijs conferat quæ Cyrillus^e eiusdem Ecclesiæ Hierosolymorum Episcopus in suis Mystagogicis orationibus habet, plane cognoscet ea ab ipsa Iacobi Missa esse accepta: ut illud quod sacerdos alta voce diceret: Sursum corda] & quæ de immensa gloria Dei præfari soleat ante sacra mysteria, vel quod idem diceret: Orate pro viujs & defunctis.] deq. eo quod in clamaret diaconus ante sumptionem diuinorum mysteriorum: Osculamini inuicem in osculo sancto.] atque ea accepturis, illud intonaret: Sancta sanctis.] et de populo respondente: Vnus est sanctus, &c.] ac rursus quod cantores inter sumptionem sacræ Eucharistiæ, illud psalmi trigesimaltertij concinerent: Gustate, & videte quoniam suavis est Dominus.] et alia huiusmodi. Quæ omnia idem Cyrillus non aliunde quàm ex Iacobi Liturgia cognoscitur accepisse. Sed illud accidit (quod etiam apud Latinos factum esse constat) ut in sacratissima Missa alijs superadditis precibus, alijs vero breuiori summa contractis, ritibusq. non nihil auctis aut mutatis, rei tamen substantia integra permanente, paulo diuersior ab illa pristina habeatur. Sed hæc satis.

XVIII.
DE BRITANNIS VICTIS.

f Tacit. lib. 14.

At de rebus Romanorum pauca attingamus. Hoc eodem anno rebellantes, iustis tamen (ut videbatur) ex causis, Britanni, per Paulinum Suetonium iterum profligantur, occisq. sunt ex eis in bello ad octoginta millia virorum: sed æmulantiū magistratum inuidia hostibus fuit magnopere adiumento; nimirum cum misso qui succederet Suetonio, in ignauos est translata militia. Hæc pluribus Tacitus^f.

IESV CHRISTI
ANNVS
64.

PETRI
ANNVS
20.

NERONIS IMP.
ANNVS
8.

I.
MARCVS EPISCOPVS ALEXANDRINVS MARTYR OBIT.
g Hier. de Scrip. Eccl. in Marco.
h Euseb. histor. lib. 2.

Q Vi modo sequitur Christi Domini annus sexagesimusquartus, qui & numeratur Imperij Neronis octauus, Coss. P. Mario Celso & L. Asinio Gallo, Marcus Euangelista primus Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopus glorioso martyrio vitæ finem accepit. Auctor est enim S. Hieronymus^g, ipsum octauo Neronis anno ex humanis esse sublatum. Successisse illi Anianum sequenti anno, tenuisseq. eam sedem annos vigintiduos, Eusebius habet in Chronico; sed in historia^h hæc verius: Octauo anno Imperij Neronis, Anianus vir tum Deo propter pietatem carus, tum in omnibus rebus admirabilis, primus post Marcum Euangelistam in ministerium Ecclesiæ Alexandrinæ successit.] Sed de Aniano alibi. Tam igitur Eusebij quàm Hieronymi testimonio erroris arguuntur, qui dixeruntⁱ Marcum sub Traiano martyrium subijisse. At quoniam Hieronymus de exitu Marci agens, de martyrio ne verbum quidem: nonnullos scimus dubitasse, an martyrio fuerit vita functus. Sed cum antiquum Romanum Martyrologium, tum etiam vetus Græcorum Menologium eum occubuisse martyrio æque testantur: dumq. huic veritati adstipulatur Gelasius^k, cum ait: Ipse a Petro Apostolo in Ægyptum directus, verbum veritatis prædicauit, & gloriosum consummauit martyrium] nefas ducimus de ea re amplius dubitare: vnus namque ipse est nobis instar omnium, qui de Apostolis ac ceteris martyribus, quæ essent apocrypha, perspicaci considerauit obtutu.

i Doroth. in synopsi. & alij.

k Gelas. in Concil. Rom. decr. de lib. aurbens.

II.

Porro martyrij eius Acta paucis conscripta habentur in hæc verba: Marcus primus omnium

DE MARCI MARTYRIO.

l Strab. lib. 17.

m Bed. & Ado. Martyrol. die 25. April.
n Metaph. 25. Aprilis.
o Nicophor. lib. 2. cap. 43.

III.
p Hier. de Scrip. Eccl. in Marco.
ECCLESIA ALEXANDRINAE OPTIME INSTITUTA.

q Hier. eod. lib. in Philone.

r Euseb. hist. lib. 2. c. 15. 16.

IV.
s Epiphani. hæresi 29.
DE ESSENIIS, SVB IESSÆIS.

t Cassian. lib. 2. c. 5. de instit. cenob.
u Sozom. lib. 2. c. 12. in fine.
v Nicoph. lib. 2. cap. 15.
w Beda in præf. in Marcum.

x Chryf. hom. 44. in Act.

A omnium Alexandriae Christi annuncians Euangelium; cum instituisset Ecclesiam Alexandrinam, insuper & alias collegisset ex Libya, Marmarica, Pentapoli, & Armonica regione, Thebaide, ac vniuersa prope Ægypto: tandem Dominico die, cum Missam ageret, Gentiles in eum irruentes atque tenentes, ligato fune ad collum eius, trahebant eum, raptantes per saxa ad locum Bucolij iuxta mare (erat hic locus apud Alexandriam positus, sic dictus a bocolis, hoc est, ut habet Strabo^l, a bubulcis, quibus olim fuerat traditus habitandus.) Sicq. carne eius vndique lacerata atque contusa, pene spiritum redditurus, in carcerem detrusus, apparente sibi Domino vna cum Angelis, ad futurum certamen instauratur. Mane autem facto, rursus de carcere eductus, pariterq. ut ante, per scabra loca pertractus, cum ageret Deo gratias, atque diceret: In manus tuas commendo spiritum meum: impollutum Deo reddidit spiritum; sepultusq. est cum honore a discipulis suis.] hæc ex Menologio Græcorum accepta, a Latinis æque probantur, scribentibus hæc eadem, iisdemq. pene verbis ex antiquioribus monumentis Beda^m, ac etiam Adone: Metaphrastesⁿ vero rem est paulo latius profecutus, eademq. Nicephorus^o, ceteriq. recentiores Græcorum, qui eam rem attigerunt: atateq. iam prope matura ac semicana, passum tradunt mense qui apud Ægyptios Pharmutus, ab Hebræis Nisan, a Romanis Aprilis dicitur, vigesimaquinta eiusdem.

His visis, decet ut quæ de Ecclesia Alexandrina ab eo instituta scribit S. Hieronymus^p, recenseamus; eademq. an in omnibus vera consistant, diligentiori examine disquiramus: sic enim ait: Constituit Ecclesiam tanta doctrinæ & vitæ continentia, ut omnes sectatores Christi ad exemplū sui cogeret. Denique Philo disertissimus Iudæorum, videns Alexandria primam Ecclesiā adhuc Iudaizantem; quasi in laudem gentis suæ, librum super eorum conuersatione scripsit. et quomodo Lucas narra. Hierosolymæ credentes omnia habuisse communia; sic ille, quod Alexandria sub Marco fieri doctore cernebat, memoriæ tradidit.] hucusque Hieronymus. Est hic Philonis liber, de Vita contemplatiua, siue, de Supplicibus, inscriptus. Idem S. Hieronymus^q de Philone hæc quoque habet: Philo Iudæus, natione Alexandrinus, de genere sacerdotum, idcirco a nobis inter scriptores Ecclesiasticos ponitur, quia librum de prima Marci Euangelistæ apud Alexandria scribens Ecclesia, in nostrorum laude versatus est: non solum eos ibi, sed in multis quoque prouincijs esse commemorans, & habitacula eorum dicens monasteria. Ex quo apparet, talem primam in Christo credentium fuisse Ecclesiam, quales nunc monachi esse nituntur & cupiunt, ut nihil cuiusquam proprium sit, nullus inter eos diues, nullus pauper, patrimonia egentibus diuidantur, orationi vacetur & psalmis, doctrinæ quoque & continentia; quales & Lucas refert primū Hierosolymis fuisse credentes.] hæc ipse, sectatus haud dubie Eusebium^r, qui ea de Christianis sub Essenorum nomine a Philone scripta esse contendit, pluribusq. id ipsum probare conatus est.

Epiphanius quoque in eadem plane conspirat sententiā, qui ait^s: Reperies autem studiosè etiam hoc argumentum in commentarijs Philonis, in libro de Essæis ab ipso inscripto: qui horum conuersationem & laudes eorum exequens, & monasteria ipsorum in vicinia circa Mariam paludem recensens, non de alijs quibusdā narrauit, quàm de Christianis.] hæc & alia plura Epiphanius, insinuans Philonem de Essæis, hoc est Iessæis, esse locutum, non de Essenis: Iessæos enim a Iesu, siue a Iesse, ex quo Christus secundum carnem, affirmat nominatos esse Christianos ipso exordio nascentis Ecclesiæ. Eosdem, qui erant in Ægypto, Essenos fuisse Christianos, Cassianus^t etiam existimasse videtur, dum asserit Ægyptios monachos a sancto Marco esse institutos. Id ipsum affirmat Sozomenus^u, necnon Cedrenus, qui & citat in testimonium epistolam Eusebij ad Marinum. Nicephorus^v fatetur hoc ipsum, Beda^w, & alij recentiores, Nouatoribus exceptis, eo quod monachorum instituta summo odio prosequantur. Quod vero ad nomen spectat; ait Suidas verbo Essæi, sic eos dictos esse a contemplando; idemq. esse Essæos, quod contemplantes; qui & genus Rechabitarum fuisse putauit. sed de his infra. Porro quod ad ipsum nomen pertinet: Essenos a vitæ sanctitate esse dictos, Chrysofomus^x testatur, cum ait: Esseni, qui etiam Hosij, id est, Sancti, dicuntur: hoc enim vult nomen Essenorum a vitæ honestate.] Id & Philo quoque in libro cuius est titulus, Quod liber sit probus; Essæos sanctos significare, atque a sanctitate illud eos nomen accepisse, non obscure declarat. Verum omnes Christianos ipso exordio nascentis Ecclesiæ Sanctos esse nominatos, satis superius dictū est, cum egimus de nomine Christiano.

Sed

V. Sed quoniam (vt diximus) negant Nouatores, Essenos a Philone conscriptos, fuisse A Christianos: nos, ne maiorum dumtaxat auctoritate atque numero testium agere videamur potius quam rationibus ac historica veritate, rem ipsam accuratius prosequemur. Tradunt autem illi, non de Christianis locutum esse Philonem, sed de ea Iudæorum secta historiam contexuisse quæ Essenorum dicta esset, quam Iosephus^a ante Christi tempus extitisse demonstrat, cum de Herode agit^b eiusdem nonnihil fauente. Sane si Plinium atque Solinum auscultemus; dicere necesse est, fuisse Essenos plane antiquissimos. Plinius^c enim in suis Naturalis historiae libris hæc de Essenis & eorum antiquitate conscripsit: Gens, inquit, sola in toto orbe præter ceteras mira, sine vlla femina, omni venere abdicata, sine pecunia, socia palmarum. In diem ex æquo conuenarum turba renascitur; large frequentantibus, quos vita fessios ad mores eorum fortunæ fluctus agitat. Ita per sæculorum millia, incredibile dictu, gens æterna est, in qua nemo nascitur: tam fecunda illis aliorum vitæ poenitentia est.] hæc Plinius, qui eos in Iudæa ad Occidentem posita habitasse tradit. Solinus^d, vt qui post Plinium scripsit, & ex Plinio fere omnia accepisse cognoscitur, eadem de Essenis cum Plinio scribit, atque iisdem propemodum verbis, sic dicens: Interiora Iudææ Esseni tenent, qui præditi morali disciplina, recesserunt a ritu gentium vniuersarū, maiestatis (vt reor) prouidentia ad hunc morem destinati. Nullæ ibi feminae, venere se penitus abdicant, pecuniam nesciunt, palmis victitant: nemo ibi nascitur, nec tamen deficit hominū multitudo. Locus ipse additus pudicitiae est: ad quem plurimi licet vndique gentium properant, nullus admittitur, nisi quem castitatis fides & innocentiae meritum prosequatur: nam qui reus est vel leuis culpæ, quamuis summa ope adipisci ingressum velit, diuinitus submouetur. Itaque per immensum spatium sæculorum, incredibile dictu, æterna gens est, cessantibus puerperijs.] hucusque Solinus. Meminit & Essenorum non sine laude Porphyrius, cuius de illis sententiam Cyrillus Alexandrinus recitat^e.

^a Ioseph. antiq. lib. 18. c. 2. & de bell. Iud. lib. 2. c. 7.

DE ESSENIIS ANTE CHRISTVM VIXERUNT.

^b Ioseph. antiq. lib. 15. c. 13. ^c Plin. lib. 5. c. 17.

^d Solin. Polyhist. c. 26.

^e Cyrill. Alex. lib. 5. cont. Iud.

DE ANTIQVITATE ESSENO- RVM.

^f Hierem. 35.

^g Ioseph. antiq. lib. 18. c. 2.

^h Hier. epist. 18.

ⁱ Hier. 35.

^k Apud Euseb. hist. lib. 4. c. 22.

VII.

VIII.

IX.

X.

XI.

XII.

XIII.

XIV.

XV.

XVI.

XVII.

XVIII.

XIX.

XX.

XXI.

XXII.

XXIII.

A Iudæos ab Apione congestas, totis viribus nisus impugnat atque refellit, simulq. quicquid nobile dignumve de gente sua ex quibuscumque antiquis scriptoribus venari potuisset, ex abditissimis etiam locis gloriose admodum in medium profert, de Essenorum instituto omnium celeberrimo tacuit, cum eorum gymnasium tam celebre apertum esset Alexandria, vbi Apio degere consuevit? Certe vnico illo Essenorum Iudæorum vitæ institutionis exëplo satis poterat procacis hominis refellere in Iudæos congesta mendacia, & oblatrantem retundere impudentiã. Rursum si (quod ad hæc pertinet) Ethnicos scriptores consulas, qui ante Christum vixerunt, & gentium diuersarum mores laudatissimos profecuti sunt: eos laudasse reperies Gymnosophistas atque Brachmanas, & si quos alios qui vitæ moribus excellentes in Orbe fuissent, licet in remotissimis regionibus positos: de Essenis vero, qui eos omnes facile antecellerent, quicquid plane ob oculos omnium essent in medio terræ constituti, ne verbum quidem fecisse reperies. Sit in exemplum in primis Trogius Pompeius, & eius abbreviator Iustinus^a, qui agens de origine & moribus Iudæorum, de Essenis ne meminit quidem. Insuper & Strabo cosmographorum clarissimus, qui ex instituto non tantum Orbis situm, prouinciarumq. ciuitates & loca, sed & gentium mores suis scriptis est exactissime profecutus; cum agit de Iudæis, eorumq. origine atque moribus, de Essenis, qui claritate sua obscuri esse non poterant, nihil penitus refert. Aristæas item in commentario quem scripsit de Septuagintaduobus interpretibus, cum Iudæorum instituta summa cum laude recenset, nullam prorsus mentionem fecit de Essenis.

DE ESSENIIS ANTE CHRISTVM EXISTENTIBVS SILENTIVM.

^a Iustin. lib. 37.

Verum nec in his contentiosum funem trahimus, vt negemus ante Christum fuisse Essenos. Demus nihilominus Iosepho, siue alijs, vt Essenos dicamus fuisse Iudæos ex Iudæis, eosdemq. etiam ante Christum Herodis maioris tempore claruisse (nulla enim antiquior apud Iosephum de eis habetur memoria) ac iisdem, quos ait, vitæ institutionibus claruisse: quis prohibet dicere, eosdem prædicatione Apostolorum conuerfos, inter Christianos profectos esse? Nam si (quod natura insitum est) habentium symbolum sit facilis communicatio: quomodo non magis ex his quam aliarum sectarum Iudæis Christiana religio potuit propagari? Equidem omnes sectas, quæ erant in Palæstina, Christum Dominum aliquando auersatas esse, nempe Phariseos, Sadducæos, Herodianos, & Samaritas, Euangelica attestacione exploratum habetur. De Essenis vero, quod aliquando vel Domino, vel eius Apostolis atque discipulis vel minimum negotium fecerint, nusquam legitur. Immo quo magis hi Phariseis ac Sadducæis dissentirent, eo facilius Christianis consensisse, quos illi vehementer auersarentur, facile credi potest. Non ita tamen hæc dicimus, vt velimus omnes Essenos Christi fidem esse sectatos (nam ex his complures in sua perfidia remansisse, Philastrius^b testatur) sed quod ex Iudæis credentibus Esseni potius quam Pharisei vel Sadducæi Christianam religionem fuerint amplexati; cū præsertim in perscrutandis Prophetis illos intentos fuisse, ac ob eam causam veritatem rerum futurarū attigisse, Porphyrius^c de illis testatur.

IX.

ESSENI REDDITI CHRISTIANI.

^b Philastr. de hares.

^c Apud Gyrill. in Iud. lib. 5.

X.

Est & de his illud non leue argumentum: nam antiquiores Esseni, qui a Iosepho describuntur, ab his qui a Philone sunt positi, nonnihil differunt: vt appareat, hos ex illis prouenientes, non tamen eosdem esse cum illis: quippe qui Christianam religionem consecrati, pristinum vitæ genus, vbi Christiana religio non contradiceret, non reliquerint, sed perfectiorem nacti legem, excultiorem quoque vitæ institutionem sint professi. Hinc videas, Essenos quorum meminit Iosephus, in Iudæa agentes, eorumq. rigidiores (nam idem^d de alijs Essenis item agit, qui molliores essent, ducerentq. vxores) in multis remissiores illis fuisse qui agerent in Ægypto, quorum Philo texit historiam. Nam de suis Essenis testatur Iosephus, agere solitos in ciuitatibus: qui vero a Philone scribuntur, foris in hortis ac villis viuere consueuerant. Insuper illos prandere quotidie atque cœnare, scribit Iosephus: istos vero nonnisi semel in die post occasum Solis cibum fumere consueuisse, tradit Philo; qui ex his aliquos ad tertium vsque diem ieiunos durasse, & alios sex diebus sic itidem permanisse testatur. Rursum illis per singulos pulmentum apponebatur a coquo: istis vero pro opsonio, licet conuiuarentur, sal tantum cum pane & hyssopo satis erat. Sunt & aliæ complures inter eos in ritibus differentiae: vt plane perspicuum sit, eos, etsi nomine conuenirent, compluribus institutis inter se fuisse distinctos; ac proinde Essenos Alexandrinos, alios diuersosq. fuisse ab his, quos in Iudæa agere solitos Iosephus affirmat.

DIFFERENTIA INTER ESSENO-

XI. Sed & illud magnopere considerandum, Essenos non alibi quam in Iudæa, numeroque fuisse supra quatuor millia, ut Iosephus^a testatur: quod quidem & Philo confirmat in eo libro, quem inscripsit, Quod liber sit omnis sapiens. At cum idem Philo in libro quem de Vita contemplatiua conscripsit, dicat eiusmodi genus hominum apud Alexandriam magno esse numero, immo & in alijs Ægypti regionibus agere, quin insuper & in multis Orbis partibus; ac etiam addat, idem vitæ genus a Græcis & barbaris esse receptum: satis manifeste declarat, nonnisi de Christianis esse locutum, qui ybique terrarum & ex omnibus gentibus eiusdem vitæ, his primis Ecclesiæ temporibus, in eundem ferme modum institutum excolerent. Quis enim vnumquam legit, Græcos vel barbaros factos Essenos, vel Iudæos Essenos in alijs Orbis prouincijs reperiri? Sic igitur cum post Christi aduentum Essenos, quos Philo describit, ab antiquis Iudæis Essenis differre certum sit; alios hos diuersosq. ab illis iure esse censendos, nempe Christianos, qui augustiorem sublimioremq. vitam a suis maioribus fuerint amplexati, merito iureq. dici posse videtur. Et vnde, rogo, tantopere post Euangelij prædicationem, testante Philone, longe lateq. per Orbem auctus est numerus Essenorum; nisi quod iidem erant Christiani, prædicatione Apostolica vbiq. gentium propagati? Quod si & obseruationem diei sabbati Philo in Essenis commendat; haud mirum est, cum & Apostolos etiam Iudaizasse, eorum Acta testentur. hocq. est quod prouide S. Hieronymus ait: Videns Philo Iudæorum disertissimus primam Ecclesiam adhuc Iudaizantem, quasi in laudem suæ gentis, librum super eorum conuersatione conscripsit.] Siue ergo velimus, dictos Christianos apud Alexandriam agentes, quod ex Essenis ad fidem Christi venissent, esse nominatos Essenos, vel a Philone sic appellatos, quod magna ex parte Essenorum vitam viderentur esse imitati, vel quod non Essenos, sed Iesæos, vel Iesæos a contemplatione, vel sanctitate, eo nomine (vt diximus ex Philone, Epiphano, & Suida) libuerit nominare Christianos: satis ex his omnibus constare arbitror, ipsum Philonem, secundum Eusebij, Epiphaniij, Hieronymi, & aliorum sententiam, nonnisi de Christianis esse locutum; ita tamen, vt licuit externo homini, rerum nostrarum secreta inexplorata habenti, & quæ essent Iudæorum Christianorum, Iudæis prorsus adscribere cupienti.

XII. Haud enim est dubitandum, magna ex parte Ecclesiam Alexandrinam a Marco ex Iudæis potius quam Ægyptijs esse collectam: tum quod (vt idem testatur Philo in libro quem scripsit in Flaccum) constet Ægyptios antiquo odio fuisse in Iudæos infensissimos, atque eos maxime omnium auersatos, ijs præsertim temporibus, quibus (vt vidimus) tam immaniter sub Caio in eos fuerant debacchati: ac proinde Marcum Iudæum hominem ab eis spererum, contumelijs affectum, ac denique fuisse occisum: Tum etiam quod præ ceteris Orbis nationibus Ægyptij essent suarum superstitionū tenacissimi. hinc Cicero^b in Tusculanis: Ægyptiorum morem quis ignorat? quorum imbutæ mentes prauitatis erroribus, quamuis carnificinam prius subierint, quam ibim, aut aspidem, aut felem, aut crocodilum violent.] Verum etsi daremus (quod nullo pacto faciendum putamus) neminem Gentilium Ægyptiorum ad religionem Christianam amplectendam esse conuersum: tamen nullo id esset impedimento, quin abundans florensque Ecclesia in Ægypto ex Iudæis indigenis, atque aliarum nationum hominibus illic agere solitis, colligi potuisset: affirmat enim idem Philo incitato nuper libro, quem scripsit in Flaccum, non minus quam decies centena millia Iudæorum hoc ipso tempore Ægyptum habitasse.

XIII. De externis vero ibidem agentibus, præstat hic recitare Dionis^c cognomento Chrysofomi, qui his ipsis temporibus scribebat, de Alexandria ciuitate ad Alexandrinos hæc verba: Et nunc hæc dixi de ciuitate, ostendere vobis cupiens, quod si inhoneste geratis, hoc clam fieri non possit, neque inter paucos, sed inter omnes homines. Video enim ego non solum Græcos apud vos, neque Italos, neque a propinquis regionibus, Syria, Libya, Cilicia, neque qui supra illos Æthiopes habitant, neque Arabes, sed etiam Bactrianos, Scythas, & Persas, & Indorum quosdam, qui concurrunt, & semper apud vos versantur.] hæc ille. Merito igitur Ammianus^d verticem omnium ciuitatum appellat Alexandriam. Herodianus^e autem æque primum locum eidem post Romam tribuit, nisi quod de secunda palma cum ea tradit certasse Carthaginem. Quod autem ab Ausonio^f quarto loco post Romam constituatur, nempe post Constantinopolim,

^a Ioseph. antiq. lib. 18. c. 2. QVOD ESSENT VERB FVERINT CHRISTIANI.

ALEXANDRINA ECCLESIA COLLECTA EX IUDÆIS.

^b Cicer. Tuscul. lib. 5.

^c Dio Chrysof. orat. 32. ad Alexandr. DE ALEXANDRINA CIVITATE.

^d Ammianus lib. 22.

^e Herod. lib. 7.

^f Auson. de ord. nob. urb.

A polim, Carthaginem, & Antiochiam; id inde accidit, quod (vt tradit Ammianus^a) sub Aureliano Imp. bellis ciuilibus, disruptis moenibus, perdidit regionum maximam partem. Porro hoc tempore Alexandria florentissima erat, principem facile vendicans sibi locum. Merito igitur, id agente diuino numine, subiit in mentem Petri pastoris omnium, vt dilectissimum discipulum Marcum, quem immensi amoris causa filium suum appellat^b, mitteret Alexandriam, vt ibi Euangelium prædicaret, vbi velut in quodam Orbis teatro ex Asia, Africa, & Europa tot gentes essent simul collectæ: idemque iure effecerit, vt ex tot nationibus Ecclesia nobilissima suo ipsius nomine congregata, post Romanam haberetur omnium facile princeps: quam (vt vidimus) a Marco primum fundatam, stabilitam, ac demum sanguine consecratam, post ipsum administrandam consensu omnium Anianus accepit, tenuitque (vt dictum est) annis vigintiduobus.

B Romæ interim Neronis sæuitia vnà cum impudicitia in dies magis grassata, optimos quoque e medio tollere cœpit: idemque Octauiam vxorem calumnijs circumuentam, in insulam relegatam, mori tandem balnei vapore compulit. Sed & avaritia Principis his coniuncta flagitijs, ditissimos quoque libertorum, & inter alios Pallantem, penes quem fuerat summa Imperij tempore Claudij, e medio sustulit. Sed hæc & alia Tacitus^c & alij pluribus. Cum vero hæc Romæ agerentur, Romanus exercitus sub Parthorum Rege Pacoro sub iugum turpiter mittitur.

IESV CHRISTI ANNVS 65.

PETRI ANNVS 21.

NERONIS IMP. ANNVS 9.

A Nnus Christi sexagesimus quintus adscribitur Fastis sub Consulatu Memmij Reguli & Virginij Rufi, idemque annus quartus ante bellum Iudaicum cœptum, octauus vero ante Hierosolymorum obsidionem numeratur; quando venturam cladem Deus ab hoc anno voluit innotescere, & assiduo prædici, vt de patris facinoribus populus ageret poenitentiam. Quisnam fuerit vates iste, & quid ea causa passus sit, Iosephus^d his verbis describit: Quod autem his horribilius fuit, Iesus quidam filius Anani, plebeius & rusticus, quadriennio prius quam bellum gereretur, in summa ciuitatis pace atque opulencia, cum ad festum diem venisset, quo ategias in honorem Dei componi in templo ab hominibus mos est, repente clamare cœpit: Vox ab Oriente: Vox ab Occidente: Vox a quatuor ventis: Vox in Hierosolymā & templum: Vox in maritos novos, nouasque nuptas: Vox in omnem hunc populum. Atque hæc interdiu noctuque clamitans, omnes ciuitatis vicus circuibat. Nonnulli autem virorum insignium, aduersum omen indigne ferentes, corripiunt hominem, multisque verberibus afficiunt. Ille autem neque pro se, nec ad eos qui se multabant, secreto quicquam locutus, eadem quæ prius vociferans perseuerabat. Magistratus autem rati, quod erat verum, magis diuinum esse hominis motum, ducunt eum ad Romanum Præfectum: vbi plagis vsque ad ossa laceratus, neque supplex cuiquam fuit, neque lacrymauit; sed vt poterat, inclinans maxime flebiliter vocem, ad singulos ictus respondebat: Veh veh Hierosolymis.

E Albino autem interroganti (is namque iudex erat) quis esset, vel vnde ortus, aut cur ista diceret; non respondit. Non prius autem cessauit a luctu miseræ ciuitatis, donec eum Albinus furere iudicatum dimisit. Ille autem ad belli vsque tempus neque adibat quemquam ciuium, neque loqui visus est: sed quotidie velut orationem quamdam meditatus, Veh veh Hierosolymis, querebatur. Sed neque imprecatus est cuiquam, cum in dies singulos multaretur, nec victum offerentibus benedicebat. Sola vero responsio ad omnes erat triste præsagium. Maxime autem diebus festis vociferabatur: idque per annos septem & quinque menses continuos faciens, neque voce rauior fuit, neque delassatus est, donec obsidionis tempore, ipsa re perspectis augurijs, ipse quieuit. Supra murum enim circumiens iterum, Veh veh ciuitati, ac templo, ac populo, maxima voce clamitabat. Cum vero ad extremum addidit, Veh etiam mihi, lapis tormento missus eum statim peremit, animamque adhuc illa omnia lugentē dimisit.]

^a Ammian. lib. 22. in fine.

^b I. Petr. 1.

XIV. NERONIS SÆUITIA.

^c Tacit. lib. 15.

I.

^d Ioseph. de bello Iud. lib. 7. c. 12. DE CLADE VENTURA HIEROSOLYM. A IESU ANANI PRÆDICTA.

II.

fic Iosephus ; & mox subdit : Hæc si quis reputet , profecto inueniet Deum quidem hominibus consulere , modisq. omnibus præmonstrare quæ sint eorum generi salutaria , ipsos autem ob dementiam suam malis voluntarijs interire.] Cetera autem prodigia , quæ eandem cladem præcesserunt , suis locis ordine temporum recensēbimus.

IESV CHRISTI
ANNVS
66.

PETRI
ANNVS
22.

NERONIS IMP.
ANNVS
10.

I.

VRBIS INCEN-
DVM OBOR-
TVM.

a Tacit. lib. 15.

C Vrrēte iam anno Christi Domini sexagesimosexto , Coss. C. Lexanio & M. Licinio , Christiani , qui Romæ erant , de incendio Urbis calumniam passi , sæuissimis iisdemq. diuersis mortis generibus enecantur . Rem gestam in hæc verba describit Tacitus ^a : Sequitur clades , forte , an dolo Principis , incertum : nam vtrumque auctores prodidere : sed omnibus quæ huic Vrbi per violentiam ignium acciderunt , grauior atque atrocior . Initium in ea parte Circi ortum , quæ Palatino Cælioq. montibus contigua est . Vbi per tabernas , quibus id mercimonium inerat quo flamma alitur , simul coeptus ignis , & statim validus , ac vento citus longitudinem Circi corripuit . Neque enim domus munimentis septæ , vel templa muris cincta , aut quid aliud moræ interiacebat . Impetu peruagatum incendium plana primū , deinde in edita assurgens , rursus inferiora populando anteiit remedia velocitate mali , & obnoxia Vrbe arcibus itineribus hucq. & illuc flexis , atque enormibus vicis , qualis vetus Roma fuit . Ad hoc lamenta pauentium seminarum fessa ætate , aut rudis pueritiæ ætas , quiq. sibi , quiq. alijs consulebant , dum trahunt inualidos , aut opperiantur , pars morans , pars festinans , cuncta impediēbant ; & sæpe dum in tergum respectant , lateribus , aut fronte circumueniebantur : Vel si in proxima euaserant , illis quoque igni correptis , etiam quæ longinqua crediderant , in eodē casu reperiebantur . Postremo quid vitarent , quid peterent ambigui , complere vias , sterni per agros : quidam amissis omnibus fortis unis diurni quoque victus , alij charitate suorum , quos eripere nequiuerant , quamuis patiente effugio , interire . Nec quisquam defendere audebat , crebris multorum minis restinguere prohibentium ; & quia alij palam faces iaciebant , atque esse sibi auctorem vociferabantur ; siue vt raptus licentius exercebant , seu iussu.

II.

NERO CREDI-
TVS INCEN-
DIARIVS.

Eo tempore Nero Antijagens , non ante in Urbē regressus est , quàm domui eius , qua Palatium & Mecœnatis hortos continuauerat , ignis propinquaret . Neque tamen sisti potuit , quin & Palatium , & domus , & cuncta circum haurirentur . Sed solatium **D** populo exturbato & profugo , Campum Martis , ac monumenta Agrippæ , hortos quin etiam suos patefecit . Et subitaria ædificia extruxit , quæ multitudinem inopem acciperent . Subuectaq. utensilia ab Ostia & propinquis municipijs : pretiumq. frumenti minutum vsque ad ternos nummos . Quæ quamquam popularia , in irritū cadebant ; quia peruaserat rumor , ipso tempore flagrantis Urbis , inijsse eum domesticam scenam , & cecinisse Troianum excidium , præsentia mala vetustis cladibus assimulantem . Sexto demum die apud imas Esquilias finis incendio factus , proruptis per immensum ædificijs , vt continuæ violentiæ campus & velut vacuum cælū occurreret . Necdum posito metu , redibat . Lewis rursus grassatus ignis , patulis magis Urbis locis , eoq. strages hominum minor . delubra deum , & porticus amœnitati dicatæ latius procidere . Plusq. infamiæ id incendium habuit , quia prædijs Tigillini Æmilianis proruperat . Videbaturq. Nero **E** condendæ Urbis nouæ , & cognomento suo appellandæ gloriam quærere . Quippe in regiones quatuordecim Roma diuiditur : quarum quatuor integræ manebant , tres solo tenus deiectæ : septem reliquis pauca tectorum vestigia supererant , lacera , & semiuista . Domuum , insularum , templorum , quæ amissa sunt , numerum inire haud promptum fuerit : sed vetustissima religione , quod Seruius Tullius Lunæ , & Magna ara fanumque , quæ præsentis Herculi Arcas Euander sacrauerat , ædesq. Statoris Iouis vota Romulo , Numæq. regia , & delubrū Vestæ cum penatibus populi Romani , exusta . iam opes tot victorijs quæsitæ , & Græcarum artium decora , exin monumenta ingeniorum antiqua & incorrupta : quamuis in tanta resurgenti Urbis pulchritudine , multa seniores meminerant , quæ reparari nequibant . Fuere qui annotarent decimoquarto Kal. Sextiles principium incendij huius ortum , quo & Senones captam Urbem inflammauerant.

A uerant.] hæc Tacitus , qui post multa de Neronis ædificijs enarrata hæc subdit :

Mox petita a dijs piacula , aditiq. Sibyllæ libri , ex quibus supplicatum Vulcano , Cereri , Proserpinæque , ac propitiata Iuno per matronas , primum in Capitolio , deinde apud proximum mare : vnde hausta aqua templum & simulacrum deæ prosperum est ; & lectisternia & peruigilia celebrare feminæ , quibus mariti erant . Sed non ope humana , non largitionibus Principis , aut deum placamentis decedebat infamia , quin iussum incendium crederetur . Ergo abolendo rumori Nero subdidit reos , & exquisitissimis pœnis affecit , quos per flagitia inuisos vulgus Christianos appellabat . Auctor nominis eius Christus , qui Tiberio imperante per Procuratorem Pontium Pilatum supplicio affectus erat . Repressaq. in præsens exitiabilis superstirio , rursus erumpebat , non modo per Iudæam , originem eius mali , sed per Urbem etiam , quo cuncta vndique **B** atrocita aut pudenda confluunt , celebranturque . Igitur primo correpti qui fatebantur , deinde indicio eorum multitudo ingens , haud perinde in crimine incendij , quàm odio humani generis conuicti sunt . Et pereuntibus addita ludibria , vt ferarum tergis contacti , laniatu canum interirent , aut crucibus affixi , aut flammandi ; atque vbi defecisset dies , in vsum nocturni luminis vrerentur.]

Sed quomodo id fieri soleret , accipe in primis ex Iuuenale , cum ait satyra prima :

Pone Tigillinum : tæda lucebis in illa ,

Qua stantes ardent qui fixo gutture fumant.]

vbi vetus glossographus a Pithæo editus hæc habet : Tigillinū si læseris , viuus ardebis , quemadmodum in munere Neronis , de quibus ille iusserat cereos fieri , vt lucerent spectatoribus , cum fixa essent guttura ne se curarent . Nero maleficos tæda , papyro , & cera superuestiebat , & sic ad ignē admoueri iubebat.] hæc ibi : sed per maleficos auctorem intellexisse Christianos , ex his quæ recitata sunt ex Tacito , quisque per facile potest intelligere . Seneca , qui Neronis vixit temporibus , cum plura recenset genera tormentorum ^a , ait : Illam tunicam alimentis ignium & illitam & intextam.] et Iuuenalis ^b :

Ausi quod liceat tunica punire molesta.]

Sed quomodo ait Iuuenalis : *Fixo gutture fumant ?]* numquid (quod ibidem ait Seneca) per adactum per medium hominem , qui in os emergat , stipitem ? Vt cumque id fieri contigerit , his adeo acerbissimis cruciamentis tunc accidit quamplurimos Christianorum vita defungi.

Subdit autem Tacitus : Hortos suos ei spectaculo Nero obtulerat , & Circense ludicrum edebat , habitu aurigæ permixtus plebi , vel circulo insistens . Vnde , quamquam **D** aduersus fontes & nouissima exempla meritos , miseratio oriebatur , tamquam non vtilitate publica , sed in sæuitiam vnus absumerentur.] hucusque Tacitus : qui quidem , quod Christianos ob flagitia dicat fuisse inuisos ; vel id accidit , quod deos constantissime detestarentur , eaq. ratione impij haberentur ; vel quod nomine Christiano complures vagarentur hæretici obscœnissima perpetrantes : sicq. factum esse videtur , vt Christianum nomen infamaretur . quæcumque enim essent turpia hæreticorū , quæq. etiam conficta de Iudæis essent ab Apione , vel alijs , ea omnia in Christianos , quod ex Iudæis progeniti essent , calumniose admodum redundabant . Sanctissimi enim Patres , qui pro Christianis scripserunt ad Imperatores apologias , hæc sunt plenius profecuti . Sed de his nos alias fufius.

Quod olim suis prædixerat Christus , dicens : Eritis odio omnibus hominibus propter nomen meū] satis hoc & alijs exemplis plurimis declaratur : nimirū quod ipsum nomen esset in crimen . quamobrem verum illud Taciti : Haud perinde in crimine incendij , quàm odio humani generis conuicti sunt.] sed mendaciter illud : horum aliquos crimen esse confessos , atque alios ab his esse delatos . Eadem enim plane constantia , qua Christiani veritatē mille pœnis subiecti profitebantur , eadem prorsus , ne mendaciū loquerentur , fortiter perflare consueuerant . At quis certius Neronis artes nouit , quàm idem ipse Tacitus , qui hæc scripsit ? nimirum (quod proxime in Octauiam honestissimam feminam suam vxorem fecerat) cum quis sibi inuisus e medio tollendus esset , falsa mox crimina , nouæq. excogitata calumniæ , nactis euestigio accusatoribus , erant in promptu . At Tacitus odio , quo & ipse flagrabat in Christianos , quo vacare debent omnes qui res gestas scribendas suscipiunt , parum liberalis historici , sed hominis qui permoueretur affectibus , specimen edidit : quippe qui , cum tam sua

Annal. Eccl. Tom. I.

Hhh 2

ipsum

III.

CHRISTIANI DE
INCENDIO CA-
LVMNIAM PAS-
SI.

IV.

CHRISTIANO-
RVM TORMEN-
TA.

*a Senec. epist.
14.
b Iuuenal. sa-
tyr. 8.*

V.

CHRISTIANI
INFAMATI .

VI.

REDARGVITVR
ERRORIS TACI-
TVS.

Tacit. lib. 15. Annal.

Suet. in Nerone. c. 38.

CVR NERO VRBEM INCENDERIT.

Dio in Neron.

VIII.

TEMPVS QVO DVRAVIT INCENDIVM.

d Descripta habetur ab Ald. in lib. de Orbograph. pag. 312.

IX. PRIMA PERSECVTIO.

Tertull. in Apolog. c. 5.

f Tert. in Scorp. c. 14.

g Suet. in Nerone. c. 26.

X.

CHRISTIANI VT IMPOSTORES DERISI.

ipsum sententia quam totius populi opinione Nero auctor haberetur incendij, nihilominus fontes Christianos appellat. At nonne idem ipse Tacitus a Subrij Flauij Tribuni militum ipsi Neroni coram palamq. Urbis incendium exprobrantis recitat verba: Odisse coepi, postquam parricida matris & vxoris, auriga, histrio, & incendiarius extitisti. An non se id facturum Nero ante praedixerat? sic de eo affirmante Suetonio b: Sed nec populo, aut moenibus patriae pepercit. Dicete quodam in sermone: εμὲ δάκνοντος γαῖα μὴ χθρῶ πυρὶ: Immo, inquit, εμὲ ζῶντος. planeq. ita fecit.] Latine autem sic ex quodam versu: Me moriente terra misceatur igni.] sed ex se addidit: Me viuento.]

VII. Cur autem id fecerit, hanc idem Suetonius affert causam: Nam, inquit, quasi offensus deformitate veterum aedificiorum, & angustijs flexurisq. vicorum, incendit Urbem, tam palam, vt plerique Consulares cubicularios eius cum stupra tædaq. in praedijs suis deprehensos non attigerint; & quaedam horrea circa domum Auream, quorum spatium maxime desiderabat, vi bellicis machinis labefactata atque inflammata sint, quod saxeo muro conftructa erant.] haec Suetonius: eadem ferme Dio c, & alij, quorum nullus habetur auctor, qui audeat Christianos vel leuiter in crimen adducere.

VIII. Quod vero Tacitus sex dies incendium perdurasse testetur, totidemq. Suetonius affirmet, ac septem noctes: haec de vehementiori incendio eos intellexisse certum est. Etenim (vt idem addit Tacitus) leuius rursus grassatus est ignis: quamobrem nec antequam nouem dies fuisse extinctum, vetus inscriptio docet, cuius haec sunt verba d:

EX. VOTO. SVSCEPTO. Q. DIVERAT. NEGLECTVM. NEC REDDITVM. INCENDIOR. ARCENDORVM. CAUSA. QVANDO VRBS. PER. NOVM. DIES. ARSIT. NERONIANIS. TEMPORIBVS. ET. HAC. LEGE. DEDICATA. EST. NE. CVI. LICEAT INTRA. HOS. TERMINOS. AEDIFICIVM. EXTRVERE. MA NERE. NEGOTIARI. ARBOREM. PONERE. ALIVDVE. QVID SERERE. ET. VT. PRAETOR. CVI. HAEC. REGIO. SORTI. OBVENERIT. LITATVRVM. SE. SCIAT. ALIVSVE. QVIS. MAGISTRATVS. VOLCANALIB. X. K. SEPTEMB. OMNIBVS. ANNIS VITVLO. ROBIO. ET. VERRE

IX. Quod autem ad Christianos Romae agentes spectat: haec persecutio prima dicenda est, licet (vt ex Tacito vidimus) repressa cum esset, iterum (vt ait) erumpebat Christiana religio: Neroni quidem omnes tribuunt primam; de quo haec Tertullianus e: Consulite commentarios: illic reperietis primum Neronem in hanc sectam tum maxime Romae orientem Caesariano gladio ferocisse. Sed tali dedicatore damnationis nostrae etiam gloriamur: qui enim scit illum, intelligere potest nonnisi grande ali-quod bonum a Nerone damnatum.] et in Scorpiano f: Vitas Caesarum legimus. orientem fidem Romae primus Nero cruentavit.] alludens nimirum ad Suetonium g haec de Nerone scribentem: Afflicti supplicijs Christiani, genus hominum superstitionis nouae & maleficae.]

X. Eiusmodi plane a Gentilibus censebantur Christiani, quos modo praestigiatores, modo impostores, atque sophistas execrabiles, Critias apud Lucianum appellat in Philopatro, apud quem & leguntur de ipsis derisiones illae eiusdem Critiae, praedicationem Euangelicam subsannantis, & in hunc modum deridentis, ac detestantis: Phy, Phy, Phy, nugas illas. Heu, Heu, Heu, Heu, consultationes malas. Vae, Vae, Vae, Vae, spei inani.] Insuper quod Apostolici viri egentes esse viderentur atque pauperrimi, & secundum illud Apostoli: Sicut egentes, multos autem locupletantes] ex sacris ac diuinis Scripturarum oraculis, Gentilibus fidem Christianam capeffentibus, summam gloriam atque felicitatem, ac denique bonorum omnium pollicerentur affluentiam: eos irrisor Critias & alij nugaces illi similes deridebant, scommatibus atque dictarijs pariter subsannabant; iactantes nimirum homines aduenisse, qui vias auro essent inundaturi, cum tamen ipsi pannosi essent, atque carerent obolo: eaq. omnia nonnisi leuissima esse somnia, quibus populum deciperent, atque anicularum inuenta dictabant. Hisce igitur cachinnis atque ludibrijs soliti erant Gentiles traducere religionem Christianam. Ex his videas, nonnisi diuini numinis potentia factum esse, vt Christiana religio, quae infamis ac prorsus execrabilis haberetur, atque inanis prorsus & vana, quae & insuper furenti Caesarum gladio saepe compesceretur, nihilominus in dies magis ma-

A gis magisq. longe lateq. in Vrbe & Orbe feliciter lata foecunditate & foetu amplissimo germinaret. Sed de his superius, & alias inferius saepe. Quod autem ad necatos a Nerone Christianos pertinet, agitur in Martyrologio Romano eorum omnium memoria annua octauo Kal. Iulij; ibiq. iisdem Primitiae martyrum, quod passi Romae essent primi, dicuntur.

At nec illud dicere praetermittimus, extare Senecae nomine epistolam ad Paulum de incendio Neroniano: sed mea sententia ab alio quopiam potius ficta videtur, quam a Seneca scripta; cum tam aperta in ea afferantur mendacia, nimirum centum tantum trigintaduas arsisse domos, & quatuor insulas: nam cum ex quatuordecim Urbis regionibus quatuor tantummodo integras remansisse testetur Tacitus, longe quidem maiorem exustarum domorum & insularum numerum extitisse oportuit. Rursum cum eadem epistola data habeatur V. Kal. Aprilis, sub Aproniano & Capitone Consulibus; plane dicendum esset, eam quinque annos ante incendium scriptam esse; quin to enim Neronis anno hi Consulatum gessere: cum alioqui, teste Tacito, qui res gestas Neronis per annos singulos accurate digessit, hoc anno, sub Consulibus Memmio Regulo & Virginio Rufo, ea de Urbis incendio accidisse, exploratum habeatur. Quamobrem & reliquae illae tum ad Paulum conscriptae, tum a Paulo ad eum redditae, aequae nobis suspectae redduntur: quauis sciamus eas non recens esse excogitatas, sed antiquitus scriptas, & a S. Hieronymo a cognitas atque probatas, sic dicente: Non ponerem eum in catalogo sanctorum, nisi me illae epistolae prouocarent, quae leguntur a plurimis, Pauli ad Senecam, & Senecae ad Paulum.] Citat ex vna earum locum Senecae ad Paulum scribentis, optare se eius esse loci apud suos, cuius sit Paulus apud Christianos.

C est in epistola decimasecunda.

Novit eas & S. Augustinus b, qui item earumdem meminit, sic dicens: Merito ait Seneca (qui temporibus Apostolorum fuit, cuius etiam quaedam ad Paulum leguntur epistolae) Omnes odit, qui malos odit.] licet idem Augustinus c ex his quae scribit de Seneca in libris de Ciuitate Dei, nullam prorsus fidem dictis epistolis tribuisse videatur. ait enim: Hic, nempe Seneca, inter alias ciuilibus theologiae superstitiones reprehendit etiam sacramenta Iudaeorum, & maxime sabbata: inutiliter id eos facere affirmans, quod per singulos septem interpositos dies, septimam fere partem aetatis suae perdant vacando, & multa in tempore vrgentia non agendo laedantur. Christianos tamen iam tunc Iudaeis inimicissimos in neutram partem commemorare ausus est, ne vel laudaret contra suae patriae veterem consuetudinem, vel reprehenderet contra propriam forsitan voluntatem. De illis sane Iudaeis cum loquitur, ait: Cum interim vsque eo sceleratissimae gentis consuetudo conualuit, vt per omnes iam terras recepta sit, victi victoribus leges dederunt. Mirabatur haec dicens, & quid diuinitus ageretur ignorans.] haec ille de Seneca. Si ergo ex sententia Augustini Seneca de Christianis numquam meminit: quomodo erit, vt dictae epistolae, in quibus de Christianis & religione Christiana saepe agitur, & cum Christiano homine Christi Apostolo, Senecae adscribantur?

Vnde autem ea de dictis epistolis opinio fluxerit, facile est demonstrare. Extant enim Acta quaedam passionis Pauli, Lini nomine consignata; in quibus haec leguntur de Seneca & Paulo: Institutor Imperatoris adeo est illi amicitia copulatus, videns in eo diuinam scientiam, vt se a colloquio illius temperare vix posset: quo minus si ore ad os alloqui illum non valeret, frequentibus datis & acceptis epistolis, ipsius dulcedine & amabili colloquio atque consilio frueretur.] haec ibi. Sed qualia haec sint, ea quae dicta sunt, lectorem admonere posse videntur. Quod insuper spectat ad Senecam: iam ante biennium timens ille calumniam delatorum, & Imperatoris crudelitatem, cum nec affinibus parceret nec amicis, missionem instanter petens, rogansq. reliquum vitae tempus ruri agere sibi licere, cum non obtinuisset, simulata mala valetudine, domi mortem opperiens miser agebat. Sed haec pluribus Tacitus d: de Senecae vero obitu anno sequenti.

Hic vero obiter de obitu Senecionis agendum, quem idem Seneca scripsit epistola ad Lucilium, monumentum egregium miserrimae conditionis humanae, vt pote quae vitam hanc per momenta singula precaria e ducat, quam & longe contraria conceptae spei euenta perturbent. ait enim: Omnis dies, omnis hora, quam nihil simus, ostendit, & aliquo argumento recentem admonet fragilitatis oblitos, cum aeterna meditantur

XI. DE EPISTOLIS SENECAE AD PAVLVM.

a Hier. de Scrip. Eccl. in Seneca.

XII. b Aug. epist. 14.

c Aug. de Ciuit. Dei lib. 6. c. 11. DE FIDE EPISTOLARVM SENECAE AD PAVLVM.

XIII. VNDE COMMENTVM DE EPISTOLIS.

d Tacit. lib. 14. c. 15.

XIV. e Senec. epist. 101.

DE REPENTINO
OBITU SENE-
CIONIS.

ditantes respicere cogit ad mortem. Quid sibi istud principium velit, quæris. Senecionem Cornelium, equitem Romanum splendidum & officiosum, noueras. ex tenui principio se ipse promouerat, & iam illi decliuus erat cursus ad cetera. Facilius enim crescit dignitas, quam incipit: pecunia quoque circa paupertatem plurimam moram habet, dum ex illa ereptat. Hic etiam Senecio diuitijs imminerebat; ad quas illum duæ res ducebant efficacissimæ, & quærendi & custodiendi scientia, quarum vel altera locupletem facere potuisset. Hic homo summæ frugalitatis, non minus patrimonij quam corporis diligens, cum me ex consuetudine mane vidisset, cum per totum diem amico grauius affecto & sine spe iacenti, vsque ad noctem assedisset; cû hilaris conasset, genere valetudinis præcipiti abreptus, angina, vix compressum arctatis faucibus spiritum traxit in lucem. Intra paucissimas ergo horas, postquam omnibus erat sani ac valentis officijs functus, decessit. Ille qui & mare & terra pecuniam agitabat, qui ad publica quoque, nullum relinquens inexpertum genus quæstus, accesserat, in ipso actu bene cedentium rerum, in ipso procurantis pecuniæ impetu raptus est, &c.]

Luc. 12.

Quam similis hic diuiti illi, ad quem sententia illa ex Euangelio: Stulte, nocte ista animam tuam repetent a te: hæc quæ congregasti, cuius erunt? Vt hæc tibi de Gentili homine adderemus, illud impulit, quod accidit vt Romæ his diebus e ruderibus effoderetur eiusdem Senecionis, cognomento Cornelij, lapis sepulchralis inscriptionis,

Extat venalis
apud lapidam
iuxta S. Ma-
riam super Mi-
strum.

D. M.
CORNELIAE.
PROCVLA. ET
PLACIDA. FECER.
Q. CORNELIO. SENE
CIONI. PROCVLO.
PRAETORICIO. LE
GATO. PROVIN
CIAE. ASIAE. FRA
TRI. BENE. MEREN
T I

XV. Hoc item ipso decimo Neronis anno in Iudæa procurationem Albino subrogatus est Gessius * Florus, vt colligitur ex Iosepho^c, dum ait egisse hunc biennium in magistratu, cum Nero ageret in Imperio annum duodecimum. Eusebius^d etiam hoc anno substitutum Florum Albino tradit. Porro hic adeo scelestus fuit, vt Albinus licet pessimus, sui faceret omnibus desiderium. Nam de ingressu Flori hæc Iosephus: Gessius * autem Florus Albino successor a Nerone missus, pluribus Iudæos repleuit calamitatibus. Is Clazomenus erat genere, adduxitq. secum Cleopatram coniugem non minus improbam, per quam, vt Poppææ Augustæ amicam, Iudææ administrationem impetrauerat: adeo vero potestate violenter abusus est, vt Albinum Iudæi desiderarent, quasi beneficum. Nam ille quantum poterat, clam erat malus & nocens; Florus contra, quasi ad ostentandam missus malitiam, publice traducebat nostræ gentis iniurias, nihil sibi ad summam de rapinis & supplicijs iniquitatem reliquum faciens. Erat enim inflexibilis ad misericordiam, nullis vmquam lucris satiabilis, vndecumque parua æque captans & magna, vt etiam latronum esset particeps.] hæc & alia multa Iosephus de homine scelestissimo: qui quomodo tandem ad defectionem Iudæos compulerit, suo loco dicemus.

* Cestius
Ioseph. antiq.
lib. 20. c. 9. &
de Bell. Iud. lib.
2. c. 14.
Eusebius in
Chron.
* Cestius
CESTIVS FLO-
RVS PRAESES IV-
DAEAE MISSVS.

IESV CHRISTI
ANNVS

PETRI
ANNVS

NERONIS IMP.
ANNVS

I. Anno, qui sequitur, sexagesimo septimo, Coss. Silio Nerua & Attico Vestino, vel (vt habet Plinius^e) Appio Iunio & P. Silio, persecutio in Christianos a Nerone occasione incendij semel excitata, datis ab ipso edictis, magis ac magis in eos saeuijt. Testatur id Seuerus^f, cum ait, postquam de incendio locutus est, & de Christianis ea de causa saeuissime trucidatis: Hoc initio in Christianos sauari coeptum. Post etiam

Plin. lib. 8.
c. 40.
PERSECUTIO IN
CHRISTIANOS
PROPAGATA.
f Seuer. hist.
lib. 2.

dati

A. datis legibus, religio vetabatur; palamq. edictis propositis, Christianum esse non licebat.] Perdurauit hæc persecutio vsque ad Apostolorum eadem: quibus temporibus Dei Ecclesia sanctorum coronis est mirifice illustrata; tantumq. abfuit vt ea causa fides tepuerit, vel remissa ex parte aliqua fuerit, vt potius noua propagatione sit aucta. Quinam autem sub eadem persecutione Romæ sint passi, complurium nomina suppeditat Romanum Martyrologium, licet ex immenso numero vix paucorum; quod (vt suo loco dicemus) inuidia Diocletiani perierint Acta martyrum. Agemus autem inferius de eadem persecutione suo loco pluribus.

Inter hæc autem Simon magus, qui his temporibus (vt dicemus) Romæ agebat, ne occasione eiusmodi concitatae persecutionis, suorū discipulorum, quos collegerat, quibus & persuaserat (vt vidimus) se Christum esse, dispendium pateretur; eos docuit lam negare, & si opus esset, etiam idola colere. Testatur enim id Origenes^a, dum contra Celsum agens, sic dicit: Tametsi multos falleret Simon, a capitali tamen supplicio & morte, quæ religionis gratia vltro Christiani subirent, ex discipulis suis vnum quempiam subtraxerit, quos vtrique docuisset vt indifferenter ad idolorum se cultum haberent. Sed nihil tunc primum Simoniani illi insidiarum perpessi sunt: callebat enim sagax ille & improbitissimus dæmon, qui & Iesu doctrinæ moliretur insidias, eorum animos, quos sub eius Simon ditione haberet, sua ex disciplina haudquaquam solum iri.] hæc Origenes: ex quibus etiam significatur, Simonem hæc docuisse tempore Neronianæ persecutionis, quæ prima a Gentilibus pro idolis tuendis illata censetur: antehac enim cum nullus (quod certo sciatur) Gentilium ad eorum cultum adigeret Christianos, nulla suberat occasio vt sic ille suis consuleret sectatoribus. Ex quibus patet, Simonem ad hæc vsque Neronis tempora fuisse superstitem, & non (vt alij dicunt) sub Claudio decessisse. Sed de his supra, ac rursus inferius.

II.
SIMON MAGVS
QVOD PERSEC-
TIONIS TEM-
PORE DOCVIT
SVOS.
a Orig. contra
Celsum lib. 6.

Res vero Iudaicæ inter hæc in deterius prolabantur, Cestio * Floro Iudææ Procureto Iudæos grauius affligente, & ad defectionem penitus perurgente: quæ anno sequenti, secundo nimirum a tempore quo in Iudæam ipse aduenerat Procurator (vt Iosephus^b testatur) est coepta. Quæ autem hoc anno contigerint, idem Iosephus^c sic narrat: Cestius * vero iniquitates suas in vniuersam gentem, iam palam quasi gloriaretur, exercuit; ac velut non ad regendam prouinciam, sed ad damnatorum pœnas carnis missus, neque rapinarum vllum modum, neque afflictionum prætermisit. In miseris autem crudelissimus erat, in turpibus vero impudentissimus: neque enim quis illo amplius offendit fallacia veritatem, neque commentus est callidiores nocendi vias. Huic siquidem, viritim illatis dispendijs lucra quærere, exiguum visum est; sed totas simul dispoliabat vrbes, & labes populis inferebat: tantum non voce per totam regionem edicens, liberum esse hominibus latrocinari, dum ipse prædarum acciperet portionem. Denique ob illius avaritiam contigit totam pene deserere regionem; ita vt plurimi sedes patrias relinquentes, ad externas prouincias commigrarent.] hæc Iosephus. cetera de eo, anno sequenti.

III.
* Gessio
QVAE CESTIVS
IN IYDAEOS.
b Ioseph. antiq.
lib. 20. c. 9.
* Gessius
c Ioseph. de bell.
Iud. lib. 2. c. 13.

Eodem anno, dum hæc in Iudæa agerentur, Romæ detecta coniuratione in Neronem a compluribus Romanorum nobilium diu agitata atque composita: idem Nero cum ceteros, tum Senecam inter coniuratos a proditore nominatum, occidi iussit; concessit tamen illi, vt quam vellet mortem sibi deligeret. Gallio eius germanus, qui olim, (vt dictum est) cum Paulus in Græcia degeret, Proconsulem agebat in Achaia, ex nece fratris pauidus, supplex vitam obtinuit. Inter alios pene innumeros occisus est quoque Annæus Lucanus Senecæ nepos: necatus ante omnes Romanorum clarissimus Plautius Lateranus Consul designatus, cuius nobilis illa erat basilica in Cælio monte, quæ postea vsui cæsit Christianorum, & aucta in primariam conuersa est ecclesiam, quæ est appellata Lateranensis: de qua S. Hieronymus^d ad Oceanum: Ante diem Paschæ in basilica quondam Laterani, qui Cæsariano truncatus est gladio, &c.] sed de ea suo loco inferius. Post cladem coniuratorum, velleorum qui aliqua leui suspicione vel fitione odio Principis pulsarentur, subsecuta est mors Poppææ Augustæ; quam licet amatissimam, Nero iracundia percitus, ictu calcis percussam occidit. Sed hæc Tacitus, Dio, & alij pluribus.

IV.
DE SAEVITIA
NERONIS IN
CONIVRATOS.
d Hieronymus
epist. 30.

IESV

I. **C**hristi Domini nostri anno sexagesimo octavo, Coss. Suetonio Paulino & Pontio Telesino, Petrus^a & Paulus diuino consilio, vt afflictatæ nimis gladio Neronis Ecclesiæ Romanæ succurrerent, e diuersis Orbis partibus Romam se iterum contulerunt, atque collabentem pene Ecclesiam instaurarunt. Neronis enim gladio in Romanos occasione dictæ coniurationis conuerso, a sanguine Christianorum aliquantum temperatum fuisse videtur. Hac igitur bene vsi opportunitate Petrus & Paulus, Romæ (vt licebat) rursus Euangelium prædicarunt. Horum prædicationis nobile fragmentum recitat Lactantius, de prænunciata his diebus ab eisdem Apostolis futura clade Hierosolymitana, cuius bellum hoc ipso anno, occasione quam dicemus paulo inferius, est inchoatum. Cum enim (vt accidit) de Iudæorum defectione frequens sermo esset inter Romanos; inde suppeditatum est argumentum de his agere, quæ his verbis Lactantius^b memoriæ commendauit: Futura aperuit illis omnia, quæ Petrus & Paulus Romæ prædicauerunt: et ea prædicatio in memoria scripta permansit; in qua cum multa alia mira, tum etiam hoc futurum dixerunt, vt post breue tempus immitteret Deus Regem, qui expugnaret Iudæos, & ciuitates eorum solo æquaret, ipsos autem fame sitiq. confectos obsideret. Tum fore, vt corporibus suorum vescerentur, & consumerent se inuicem: postremo vt capti venirent in manus hostium, & in conspectu suo acerbissime coniuges suas vexari cernerent, violari & prostitui virgines, diripi pueros, allidi paruulos, omnia denique ferro igniq. vastari, captiuos in perpetuum terris suis exterminari: eo quod exultauerant super amantissimum & probatissimum Filium Dei.] hucusque Lactantius.

II. Rursus etiam de Pauli Romæ prædicatione est insignis memoria, licet apud scriptorem impium^c: quidam enim Triephton Romæ agens, cum Critiam Christianæ fidei derisorem catechumenum facere cuperet, hæc inter alia de se refert: Quando autem me Galilæus ille conuenit recaluafter, naso aquilo, qui in tertium vsque cælum per aerem ingressus est; quæ optima & pulcherrima sunt, inde didicit: per aquam nos renouauit, in beatorum vestigia insistere fecit, & ex impiorum regionibus nos reduxit.] hæc ille, quibus equidem non alium quempiam quam Paulum Apostolum describi, omnes puto facile intelligere. nominat eum Galilæum, quod sic Apostoli, immo & ceteri Christiani dicerentur; vel ex antiqua eius origine, vt superius dictum est. Cum igitur Triephton (vt vidimus) se Pauli discipulum profiteretur; eam ipsam artem in instituendo Gentili homine ad fidem capeffendam, quam ipse didicisset a Paulo, tum adhibuisse viderur: quippe qui deorum falsitate primitus demonstrata, subinde de rerum principijs, ac Dei operibus, non ex diuina Scriptura, cui ille non crederet, sed ex auctoribus Ethnicis petijt testimonium, non secus ac Paulus fecisset Athenis. Demum ea, quam a magistro de vno trinoq. Deo didicerat, fide illum imbuit in hunc modum: Cum enim ille rogaret, dicens: Quem nā igitur tibi iurabo? Ad eum Triephton: Deum alte regnantem, magnum, ætherium, atque æternum, Filium Patris, Spiritum ex Patre procedentem, vnum ex tribus, & ex vno tria: hæc tu Iouem puta, hunc tu existima Deum.] hæc ille ibi, quantum tamen licuit tantam rem tanta breuitate describere, vel quantum externus homo & Christianis insensissimus Lucianus eadem potuit fideliter retulisse. Sed missis his, ad Petrum redeamus.

III. Cum ageret Petrus Romæ, non satis sibi visum, Ecclesiæ Romanæ prospicere: sed quod vniuersi gregis creditā sibi curam a Domino accepisset, ac præcipue Iudæorum patrociniū in Concilio Hierosolymitano sibi sumpsisset; iam secundam ad eos scribit epistolam, in qua hæc ipse^d: Hanc ecce vobis, carissimi, secundam scribo epistolam, in quibus vestram excito in commonitione sinceram mentem, vt memores sitis eorum quæ prædixi.] Ceterum haud longe ante consummatum martyrium eam a se datam esse, illis ipse verbis significat, quibus ait^e: Iustum autem arbitror, quamdiu sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in commonitione: certus quod velox est depositio tabernaculi mei; secundum quod & Dominus noster Iesus Christus significauit mihi.

Dabo

A Dabo autem operam, & frequenter habere vos post obitū meum, vt horum omnium memoriam faciatis.] hæc ibi.

Quod autem pertinet ad eiusdem epistolæ firmitatem: eam certe vt Petri legitimam antiquiores Theologi agnouerunt; quorum eruditissimus Hippolytus^a Episcopus eam citat: sed audi quo præconio: Princeps Petrus, inquit, fidei petra, quem beatum iudicauit Christus Deus noster, ille doctor Ecclesiæ, ille primus discipulorum, ille qui regni clauis habet, docuit nos, dicens^b: Hoc primum scientes, quod venient in nouissimis diebus in deceptione illusores iuxta proprias concupiscentias ambulantes. Et erunt^c ex vobis, qui introducent sectas perditionis, &c.] citant eam & alij. Sed quod crederetur esse deprauata, licet publice legeretur; non fuisse in canone, ait^d Didymus eam interpretatus; dubitatumq. de ea tradit Eusebius^e. Sed id factum esse ob diuersitatem interpretum, S. Hieronymus^f affirmat, sic dicens: Denique & duæ epistolæ quæ feruntur Petri, stylo inter se & caractere discrepant, structuraq. verborum. ex quo intelligimus, pro necessitate rerum diuersis eum vsū interpretibus.] ac recte quidem: nam non tantum eo munere apud eum functus est Marcus, sed (quod & alias diximus ex Clemente Alexandrino^g) & Glaucias quidam, quem Basilides falso iactabat suum fuisse magistrum. Porro non tantum quotquot sacra Concilia contexuere canonicorum librorum catalogum, vt Romanum sub Damaso, quod habet Collectio Cresconiana, Laodicenum, Carthaginense tertium, alterum Romanum sub Gelasio, omnes insuper sanctissimi Episcopi id ipsum suis scriptis præstitere, vt Athanasius in Synopsi, Gregorius Nazianzenus, Amphilochius, Augustinus de doctrina Christiana, & qui eodem vixit tempore Ruffinus Aquileiensis, quiq. insuper his præstat auctoritate Innocentius ad Exuperium, Cassiodorus, Isidorus, & alij Orthodoxi recentiores, omnes æque eam esse Petri epistolam profitentur: quorum testata fide, Nouatorum quorundam eam impugnantium temeritas inferius arguetur.

B sitatem interpretum, S. Hieronymus^f affirmat, sic dicens: Denique & duæ epistolæ quæ feruntur Petri, stylo inter se & caractere discrepant, structuraq. verborum. ex quo intelligimus, pro necessitate rerum diuersis eum vsū interpretibus.] ac recte quidem: nam non tantum eo munere apud eum functus est Marcus, sed (quod & alias diximus ex Clemente Alexandrino^g) & Glaucias quidam, quem Basilides falso iactabat suum fuisse magistrum. Porro non tantum quotquot sacra Concilia contexuere canonicorum librorum catalogum, vt Romanum sub Damaso, quod habet Collectio Cresconiana, Laodicenum, Carthaginense tertium, alterum Romanum sub Gelasio, omnes insuper sanctissimi Episcopi id ipsum suis scriptis præstitere, vt Athanasius in Synopsi, Gregorius Nazianzenus, Amphilochius, Augustinus de doctrina Christiana, & qui eodem vixit tempore Ruffinus Aquileiensis, quiq. insuper his præstat auctoritate Innocentius ad Exuperium, Cassiodorus, Isidorus, & alij Orthodoxi recentiores, omnes æque eam esse Petri epistolam profitentur: quorum testata fide, Nouatorum quorundam eam impugnantium temeritas inferius arguetur.

C Ad hanc ipsam Petri secundam epistolam, ea quæ a Iuda Iacobi fratre scripta habetur, relationem quamdam videtur habere, cum eodem ferme scripta sit argumento, iisdemq. sententijs atque etiam verbis interdum videatur intexta: vt plane appareat, prius Petri secundam, quam Iudæ esse scriptam epistolam. Ex quo certo signo erroris arguuntur, qui absque vilo antiquorum Patrum testimonio, ex propria animi sententia, vel falsa aliqua coniectura persuasi, dixerunt Iudam & Simonem Apostolos abhinc ante triennium fuisse martyrio in Perside coronatos; cum ex his dici posse videatur, Iudam post hæc tempora fuisse superstitem. Sed quonam anno vna cum collega martyrium subierit, fateri malumus hoc nos ignorare, quod a maioribus non sit traditum, quam temere quid certum in re dubia statuere. Ceterum quod ad Iudæ epistolam pertinet; eam esse legitimam germanamq. Iudæ Apostoli, citata modo sacra Concilia, atque Patres qui canonicorum librorum numerum recensuerunt, firmiter profitentur.

D Citat eam idem qui supra Hippolytus^h martyr, doctrina nulli antiquorum secundus; Tertullianusⁱ etiam, ac insuper alij recentioris classis scriptores Ecclesiastici; Nouatoribus quibusdam exceptis, qui leuioribus eam impetunt obiectionibus: quasi probro adscribendum esset Apostolo, quod ex Enoch libro apocrypho citauerit auctoritatem; cum & Gentiles poetas Paulus, & aram idololatriæ inseruientem, cum Athenis concionaretur, in summæ Theologiæ conuerterit testimonium, & sincerissimæ veritatis argumentum. Ceterum liber Enoch apud maiores haud erat vulgaris auctoritatis, cum non defuerint^k qui dixerint ipsum esse canonicum, atque adeo, vt etiam qui in eodem libro essent errores, in Catholicum dogma sint conati transferre. Sed de his alias.

VI. Quoniam vero occasione Petri epistolæ, de ea etiam quæ post illam eodem argumento est a Iuda conscripta, agere opus fuit: hic opportune incidit, vt qui irreperunt errores de Iudæ & Simonis nomine, confutemus. Cum autem Luca^l testimonio exploratum habeatur, Simonem tantum inter Apostolos cognomento dictum fuisse Zelotem: quomodo factum est, vt Hieronymus^m Iudam Iacobi fratrem Zelotem appellet? sic enim ipse scribit in suis in epistolam Pauli ad Galatas commentarijs: Iudæ Apostoli, sed non proditoris, qui ob insignem zeli in se virtutem, & Zelotis nomen accepit.] et alibiⁿ: Iudas Zelotes in alio Euangelio Thaddæus dicitur.] Ceterum in commentario in Matthæum^o de singulis agens, Zelotæ cognomen Simoni tantum tribuit;

Iudam

IV.

^a Hippol. de Antichrist.^b 2. Petr. 3.^c 2. Petr. 2.^d Didymus in epist. Petr. c. 3.

EPISTOLA SECVNDA PETRI RECEPTA.

^e Euseb. hist. lib. 3. cap. 3.^f Hieron. epist. 150. q. 11.^g Clem. Alex. Strom. lib. 7.

V.

DE IUDAE EPISTOLA.

^h Hippolyt. de Antichrist.ⁱ Tertul. lib. de habit. mul. c. 3.^k Tert. lib. de habit. mulier. c. 3. et ibi Pamel. not. 30.

VI.

DE IUDAE ET SIMONE.

^l Luc. 6.^m Act. 1.ⁿ Hieron. in epist. ad Galat. cap. 4.º Idem contra Heluid.^p Hier. in Mat. cap. 10.

Iudam vero dictum Thaddæum, & Lebæum, tradit. Cum autem in citatis locis ipsum A Iudam fratrem Iacobi, Zelotem, & Thaddæum appellet, sane videtur nomina confudisse, nempe cum utroque Simone Iudam: sicut visus est fecisse Sophronius apud ipsum^a, cum ait: Simon Cananæus, cognomento Iudas, frater Iacobi Episcopi, qui & successit illi in Episcopatum post obitum Iacobi cognomento Iusti, vixit annos viginti supra centum: crucifixus autem sub Traiano Præfecto, mota persecutione graui, dormiuit.] hæc ipse: eadem apud Isidorum leguntur, & alios. Dorotheus autem in Synopsi duos Simones distinctos ponit: putat tamen Simonem sub Traiano passum, cognomento dictum esse Iudam. Verum Hegesippus^b diuersos plane ponit Simonem & Iudam; quorum priorem sub Traiano passum tradit, Iudam vero nec sub Domitiano fuisse superstitem, quorum nepotes tantum tunc vixisse perhibet. Adhuc insuper Simonem Zelotem a Iuda fuisse distinctum, satis Euangelistæ demonstrant. Lucas^c B enim dum iterum Apostolos numerat, sic eos nominando discriminat: Simonem, qui vocatur Zelotes, & Iudam Iacobi.] et alibi: Simon Zelotes, & Iudas Iacobi.] Verum hunc, quem Lucas dixit Iudam Iacobi, Matthæus^d Thaddæum nominat: cum enim numerat Apostolos omnes; vbi Iudas ponendus erat, Thaddæum ponit: quod & Marcus^e fecisse liquet: vt nulla prorsus sit ambiguitas, Iudam cognomento dictum esse Thaddæum. Adeo vt dilucide satis Euangelica veritate testatum habeatur, Simonem & Iudam, non vnum, sed duos fuisse Apostolos, cognomenq. Zelotes solius esse Simonis, Thaddæi vero Iudæ.

VII.

VNDE OBORTA NOMINVM CONFUSIO. f Apud Euseb. hist. lib. 3. g Ioan. 19.

Rursus cum Iudas frater Iacobi dicatur, qui frater Domini, & Iustus cognominatus est: et ipsum inter eos qui fratres Domini dicti sunt, ab Euangelistis esse adnumerandum, Hegesippus^f affirmat. Sed cum nouissimus ille Simeon, qui crucifixus est sub C Traiano, & ipse frater Domini dictus fuisse tradatur; qui appellatus sit Simeon Cleophæ, qui dicitur fuisse Mariæ maritus, quæ a Ioanne^g nominata est Maria Cleophæ, eademq. ab eo soror Dei genitricis dicta: inde accidisse putamus, vt cum tam Simeon quam Iudas dicti fuerint fratres Domini, vnus idemq. fuisse ab his creditus sit. Cumq. Simonem Zelotem vnum quoque fuisse cum Simeone Cleophæ iudem existimarint: hinc etiam factum est, vt hi tres quasi vnus idemq. sint habiti, dictusq. sit Simeon Iudas Zelotes. Ceterum, sicut aperte monstratum est diuersos esse inter se Simonem & Iudam, itemq. Iudam a Simeone successore Iacobi; ita etiam patet Simonem Cananæum distinctum fuisse a Simeone Cleophæ passio sub Traiano. Idq. tam Græci quam Latini pariter profitentur, dum illi in Menologio, isti in Martyrologio diuersis diebus diuersisq. notis eos distinctos ponunt, cum singulorum anniuersariam proponunt memoriam celebrandam. Beda^h, qui eodem fuerat lapsus errore vt hos duos vnum putaret esse Simonem, sententiam retractauit. Quod vero spectat ad Iudæ atque Simonis martyrium, ceterasq. ipsorum res gestas: descriptas eas fuisse a Cratone Apostolorum discipulo, easdemq. ab Africano historicorum Christianorum antiquissimo Latinitate donatas, testatur auctor qui scripsit Passiones Apostolorum. sed quoniam illæ a Gelasio inter apocrypha reijciuntur, certum quid de his affirmare non possumus; cum præsertim S. Hieronymusⁱ de Iulio Africano tantum testetur, quinque de Temporibus libros ab eo esse conscriptos. Verum quæ de ipsorum passione ab eodem incerto auctore scripta esse reperiuntur, non penitus vt falsa reijcienda esse putamus, cum (vt dictum est nuper exemplo Iudæ Apostoli) in apocryphis multa insint, quæ vera esse probentur. At de his hæc tenus.

h Bed. in retractat. in Act. Apostol.

i Hier. de Scrip. Eccl. 6. 63.

VIII.

PETRVS ET IVDAS EXAGITAVNT NICOLAITAS. k 2. Petr. 2.

Vt vero tandem, vnde oratio digressa est, reuertatur: tam Petrus, quam etiam post eum Iudas, in dictis quas scripserunt epistolis, in vno eodemq. versati sunt argumento, vt illis eosdem fuerint insectati hæreticos, qui luxurijs dediti, turpissimi haberentur. De quibus in primis Petrus^k: Hi, inquit, velut irrationabilia pecora, naturaliter in captionem & perniciem in his quæ ignorant blasphemantes, in corruptione sua peribunt, percipientes mercedem iniustitiæ, voluptatem existimantes Dei delicias, coinquinationis & maculæ delicijs affluentes, in conuiujs suis luxuriantes vobiscum, oculos habentes plenos adulterij, & incessabilis delicti.] hæc Petrus, & alia plura. et Iudas item de iisdem: Sicut Sodoma & Gomorrha & finitimæ ciuitates simili modo exfornicatæ, abeuntes post carnem alteram, factæ sunt in exemplum ignis æterni pœnam sustinentes: similiter & hi carnem quidem maculant, dominationem autem sper-

nunt,

nunt, maiestatem autem blasphemant.] Sed quinam fuerint hi omnigenæ luxuriæ inquinati sordibus: etsi tam Simon, quam qui eius sectam profiterentur, Menander, Basilides, Carpocras, & alij horum gregales haberentur impurissimi; hos tamen turpitudine superatos esse a Nicolaitis, nemo dubitat: de quibus quidem vehementer Ignatius^a admonet, dicens: Fugite quoque impuros Nicolaitas, falsum sibi nomen sumentes, voluptatum amatores, & sycophantas.]

a Ignat. epist. 5. ad Trall.

Hos dictos esse Nicolaitas a Nicolao diacono, vno ex septem primis, omnes æque consentiunt. Sed qua occasione id acciderit, diuersæ reperiuntur antiquorum sententiæ; aliorum videlicet affirmantium, ab ipso Nicolao praua horum dogmata esse excogitata. dixerunt hæc in primis Irenæus^b, Tertullianus^c, Hilarius^d, Epiphanius^e, Hieronymus^f, & alij complures, asserentes ipsum ab Ecclesia Catholica descisuisse, & in sordidissimas hæreses turpiter lapsum esse: ea nimirum ex causa, quod ordinatus diaconus, cum ad imitationem eorum (inquit Epiphanius^g) quos Deo ad dictos videbat, ab vxore, quam formosam habebat, se continuisset, & a concupiscentia superatus eam iterum superinduxisset, arguereturq. ab Apostolis, quod vxore quam antea dimisisset, vteretur; indignum nimirum ratis, vt sacris iam officijs atque ordinibus mancipati, adhuc carnis tenerentur illecebris: illum mox hæresim excogitasse, necessariumq. ad salutem consequendam esse affirmasse, quotidie inquinari luxurijs.

IX. DE NICOLAITIS

b Iren. lib. 1. cap. 27.

c Tert. de praescript.

d Hilarius in Matth. c. 25.

e Epiph. her. 25. f Hieron. epist. 1. c. 48.

g Epiph. her. 25.

Fuit aliorum ab his diuersa sententia, dicentium sic Nicolaitas a Nicolao diacono esse dictos, vt tamen ipse culpa vacaret. Sed qua occasione id acciderit, Clemens Alexandrinus sic scribit^h: Cum Nicolaus formosam haberet vxorem, & post ascensionem Saluatoris ei ab Apostolis fuisset exprobrata zelotypia; in medium adducta muliere, permisit cui vellet, eam nubere. Aiunt enim hanc actionem illi voci consentaneam, quæ dicit, carne vti oportere. Eiusq. factum & dictum absolute sequentes, qui eius hæresim sequuntur, impudenter effuseq. fornicantur. Ego autem audio, Nicolaum quidem numquam vlla alia, quam ea quæ ei nupserat, vxore vsum esse, & ex illius liberis filias quidem consensuisse virgines, filium etiam permansisse incorruptum. Quæ cum ita se habeant, vitij erat depulsio atque expurgatio in medium Apostolorum circumactio vxoris, cuius dicebatur laborare zelotypia: et continentia a voluptatibus, quæ magno studio parantur, docebat illud vti carne oportere, hoc est, exercere carnem: neque enim (vt existimo) volebat, conuenienter Domini præcepto, duobus dominis seruire, & voluptati, & Deo. Dicam itaque, Matthiam quoque sic docuisse, cum carne quidem pugnare, & ea vti, nihil ei impudicum largiendo ad voluptatem, augere autem animam per fidem & cognitionem.] hucusque Clemens: quæ sane & Eusebiusⁱ recitat ac probat, itemq. Theodoretus^k: quibus vt consentiam, persuadet Ignatius, dum falso nomine hos dictos esse Nicolaitas, iterum tradit, nimirum cum in primis ad Trallianos scribens ait: Fugite impuros Nicolaitas, falsum sibi nomen sumentes.] et ad Philadelphios: Finem, inquit, beatitudinis constituat voluptatem, vt hi qui falso nomine Nicolaitæ dicuntur.] Ad quid igitur hæreticos illos falso nomine Nicolaitas esse dictos inculcat, nisi quia illi (vt mos est hæreticorum) honesto nomine hæresim suam quolibet quæsito prætextu velare cupientes, se Nicolaitas, quasi a Nicolao descenderent, mendaciter ac iactanter nominarent? Eandem quoque nomenclaturam inuenies apud Clementem^l, dum ait: Alij inuerecunde, quod nunc faciunt falsi nominis Nicolaitæ.] quod verum putamus. Ceterum Nicolaum diaconum, vt virum fide Catholica probatissimum, augustiori auctum honore, factumq. ab Apostolis Episcopum Samaritanorum, Hippolytus, cuius fertur liber de Septuagintaduo-

X. DE NICOLAO EXCVSATIO.

h Clem. Alex. Strom. lib. 3.

i Euseb. histor. lib. 3. c. 23.

k Theodor. her. fab. lib. 3.

l Clem. Constit. lib. 6. c. 8.

XI. NICOLAITARVM HAERESSES.

m Ignat. epist. 9.

n Iren. lib. 3. cap. 11.

Sed vt quænam essent praua dogmata Nicolaitarum cognoscamus: Ignatius^m (vt ab antiquiori exordiar) ipsos negasse ait Christum fuisse Deum, sed in eo Deum habitasse. Meminit & Irenæusⁿ de Nicolaitis Christi diuinitatem negantibus; quos Ioannes Euangelista æque atque Cherinthianos, scribendo Euangelium, confutauit. In hos (vt dictum est) Iudas in sua epistola sententias iaculatur, dum ait: Subintroierunt quidam homines; qui olim præscripti sunt ad hoc iudicium, impij, Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam, & solum Dominatorem & Dominum nostrum Iesum Christum negantes.] Subdit Ignatius, eorundem eam esse assertionem, vt dicerent illegitimos

timos concubitus bonum esse; iidem finem ac beatitudinem constituerunt voluptatem. Irenaeus praeter licentiam in moechando, nulla habita distinctione, idolothya, ut Gentes, comedere consueuisse tradit.

XII.

Epiph. bar. as.

At portentosa plane hos excogitasse commenta, ut aliquo saltem quaesito praetextu obscena ac impudica posse licite perpetrari docerent, Epiphanius^a refert: additq. noua & haecenus inaudita ad incuriendum terrorem simul cum admiratione adinuenisse nomina numinum, nempe Barbelo, Prunicum, Ialdabaoth, Caulauchauch, atque Metran; diuisosq. ab iniuicem, ex singulis dictis nominibus sectas singulas instituisse.

Euseb. lib. 3. c. 23.

Sic etiam intelligendum est quod Eusebius^b ait, Nicolaitas ad modicum spatium temporis perdurasse: nimirum quod pertasi falsi nominis, non amplius se nominarent Nicolaitas, quod facile imposturae conuinci potuissent; sed alio rursus ad rem turpissimam obtegendam, omnium pulcherrimo quaesito nomine, se ipsos a sapientia Gno-

NICOLAITARUM GNOSTICI NOMINATI.

Epiph. bar. as.

Aug. de bar. cap. 5.

sticos nuncuparunt. Sed cum horum alij alia superaddiderint ad haereseum noua monstra, nouis sunt appellati nominibus^c: ut non tantum Gnostici dicerentur^d, sed & Phibionitae, Stratiotici, & Leuitici: itemq. alij Borboritae, qui a coenosa turpitudine sic dicti reperiuntur. Propaginem Nicolaitarum fuisse Cleobolum & Theodorum, qui eos fugiendos admonet, testatur Ignatius scribens ad Trallianos. Sed de Gnosticis inferius pluribus. Aduersus autem Nicolaitas, sententia etiam Domini^e condemnatos, scripserunt Irenaeum, Hippolytum martyrem, Clementem Alexandrinum, & Origenem, Theodoretus^f affirmat.

Theod. haeret. fabul. lib. 3.

XIII.

NERO STUDIO SVS MAGORVM.

Plin. lib. 30. cap. 2.

Iam vero, ut ad res gestas Petri, cuius secundae scriptae ab eo epistolae occasione ad haec narranda digressi sumus, redeamus: dum his (ut dictum est) temporibus Romae ageret; simul qui carissimus Neroni esset, Simon magus Romae itidem morabatur, qui diuinos iam (ut diximus) ex magia sibi honores compararet. Incredibili quidem magia studio tenebatur Imperator, ut non modo eiusmodi circulatores, sponte artes suas offerentes, ac vili pretio venditantes, penes se habere curaret: sed e remotis plane regionibus accersiret, quos nouisset eius artis insigniter eruditos. Vnde merito de eo Plinius^g testatur, ea aetate omnis magiae generis Neronem fuisse principem, vera falsaq. simul comperta habuisse. sed addit haec insuper: Idem Nero primum imperare dijs concupiuit, *magia scilicet*, nec quicquam generosius voluit. Nemo vniquam vlli artium validius fauit: ad haec non opes ei defuere, non vires, non discendi ingenium, aliaq. non patiente mundo.] et post alia: Magus ad eum Tyridates venerat, Armeniacum de se triumphum afferens (erat hic enim Rex, quem Corbulo Romani dux exercitus superauit) & ideo prouincijs grauis. Nauigare noluerat; quoniam expuere in maria, alijsq. mortalium necessitatibus violare naturam eam, fas non putant. Magos secum adduxerat. Magicis etiam scenis eum initiauerat: non tamen cum regnum ei daret, hanc ab eo accipere artem valuit.] haec & alia de eo Plinius. Magnis utique pollicitationibus Tyridatem a Nerone sollicitatum ut in Urbem veniret, magnificentissimeq. ab eo exceptum, scribit Suetonius^h.

Sueton. in Neron. c. 13.

XIV.

SIMON MAGVS POLLICETVR VOLATVM.

Dio Chrysof. orat. 21.

Simon igitur magus cum ea occasione sese in Neronis amicitiam insinuasset, atque de se mirifica praedicasset; nempe se virtutem Dei magnam, quae Angelis dominaretur, & alia humanum captum transcendentia, esse iactaret: ut de his aliquod exemplum proderet, atque exhiberet experimentum, per aera volatum illi pollicitus est. His ergo fidem adhibuisse Neronem, non tantum nostrorum suppetunt testimonia, sed etiam externorum. Siquidem Dioⁱ cognomento Chrysofostomus, in ea oratione quam habet de pulchritudine, haec de Nerone: Hoc vero maxime superabat Nero; & nemo illi vlla de re quam diceret contradicebat, neque impossibile aiebat quod iusserat: ita ut, cum quemdam volare iussisset, ille & promiserit: multoq. tempore nutriebatur intus apud eum in aula, tamquam volaturus.] haec Dio. Porro editum fuisse in theatro eiusmodi sub Nerone spectaculum, ut in eo Icarus exhiberetur volatus, auctor est Suetonius^k, qui ait: Icarus primo statim conatu iuxta cubiculum eius decidit, ipsumq. cruore resperxit.]

Sueton. in Nerone. c. 12.

XV.

Verum enimvero Simonem magum haec ausum, sed Petri Apostoli precibus esse prostratum, quae dicemus, facile demonstrabunt. Hoc itidem per magiam ab alijs factitari solitum, testatur Lucianus in Philopseudo, sic dicens: Ludis tu quidem, inquit Cleodemus. At ego, qui & ipse olim minus talia credebam, quam nunc tu (putabam

tabam enim nulla ratione fieri posse ut ea crederem) tamen cum volantem primum conspicerem peregrinum illum barbarum (erat enim, ut ferebant, ex Hyperboreis) credidi, ac victus sum, cum tamen diu multumq. repugnassem. Nani quid facerem, cum eum cernerem in aere volantem, atque id interdiu, ac super aquam ingredientem, atque per medium ignem incedentem, idq. lente ac sensim? Tu ne, inquam ego, ista videbas, virum Hyperboreum volantem, aut super aquas ambulantem? Et maxime, inquit ille, carbatinas indutum, quo calciamenti genere illi potissimum vtuntur.] haec Lucianus. Ad haec spectare videtur quod Iuuenalis item de magico volatu ait:

magus omnia nouit.

Graculus esuriens in caelum, iusseris, ibit.

Ad summam non Maurus erat, non Sarmata, nec Thrax,

Qui sumpsit pennas, medijs sed natus Athenis.]

B

His igitur de magicis volatibus, Simonis occasione, narratis; iam reliquum est, ut quod de eius volatu ac lapsu rerum nostrarum scriptores memoriae prodiderunt, in medium afferamus. Qui ceteris habetur antiquior Clemens^a Romanus ex persona Petri rem gestam narrat: cui cum Graeci & Latini quoque historici consentiant; quod videri posset apocryphum, iam prope authenticum redditur. sic enim ait: Romam Simon cum venisset, Ecclesiam vehementer perturbauit, multos euertens, atque in suam adducens sententiam; gentes vero commouebat magicis artibus. Itaque quadam die in theatrum in meridie processit; iussitq. suis operis, ut me in theatrum arriperent, pollicitus se in aere volaturum. Cumq. omnes hac de re erecti essent, ego seorsus orabam. Itaque sublatus a daemone, volabat sublimis, dicens in caelum se ascendere, vnde illis bona suppeditaturus esset. Populo illi, veluti Deo, acclamante optima; attollens ego manus in caelum, tota mente supplicabam Deo, ut per Iesum Christum Dominum frangeret scelestum illum, & daemone vim labefactaret, in fraudem & perniciem hominum illa vtentium; illumq. perfractum non occideret, sed comminueret. Tuncq. Simonem intuitus: Si Dei, inquam; homo ego sum, Apostolus vero Iesu Christi verus, doctorq. pietatis, non erroris, cuiusmodi tu Simon: impero improbis virtutibus apostatis pietatis, quibus vehitur Simon magus, ut remittant suas vires, & ab alto hic decidat in risum eorum qui ab ipso decepti sunt. Cumq. haec dicerem, desertus a virtutibus Simon, cum magno fragore corruit, vehementerq. concussus fregit coxendicem, & pedum talos: clamorq. plebis ortus est, quo ferebatur vnum Deum esse, quem iuste Petrus nunciaret tantum veritate fretus. multiq. ab eo defecerunt.] haec ille.

XVI.

Clem. Const. lib. 6. cap. 9.

DE VOLATV ET CASV SIMONIS.

D

Arnobius^b, qui claruit temporibus Diocletiani, aduersus Gentiles scribens, haud putandus ea attulisse quae aliqua saltem ex parte de leui mendacio argui potuissent, vnde & quaerentibus occasionem quamcumque res nostras deridendi, ansam tribuisset, haec de his scribit: Viderant enim (Romani scilicet) cursum Simonis magi, & quadrigas igneas Petri ore difflatas, & nominato Christo, euanuisse. Viderant, inquam, fidentem dijs falsis, & ab iisdem metuentibus proditum, pondere praecipitatum suo, & curibus iacuisse perfractis; post deinde perlarum Brundam, cruciatibus & pudore defessum ex altissimi culminis se rursus praecipitasse fastigio. Quae omnia vos gesta neque scitis, neque scire voluistis, neque vniquam vobis necessaria iudicastis.] Haec, inquam, cum Arnobius scribat aduersus omnes Gentes, nec ut de re aliqua in angulo facta testetur, sed Romae in Orbis vniuersi theatro tam libere ac ingenue fateatur; sane quidem rem haud dubiam, quae in controuersiam deduci vel a fidei hostibus posset, se memorasse significat. Cyrillus^c Hierosolymorum Episcopus, qui Constantij temporibus vixit, haec in eadem sententiam scripsit: Dilatato autem Simonis errore, par amicorum bonorum illam calamitatem correxit, Petrus & Paulus, cum essent praefides Ecclesiae; & ostentantem sese iustum Simonem statim extinxit. Cum enim praedicaret Simon in caelos se ascensurum, & vehiculo daemone in aerem esset sublatus: flexis genibus serui Dei, & concordiam ostendentes, de qua dixit Iesus: Quod si duo ex vobis consenserint, de quacumque re quam petierint, fiet ipsis: concordiae hoc telum per orationem emittentes in magum, deiecerunt illum in terram. Nec mirum est: Petrus enim erat qui clauis regni caelorum portabat. Non est mirandum: Paulus enim erat, qui in tertium caelum raptus fuerat, & in paradysum, & audierat arcana verba;

XVII.

Arnob. aduers. Gent. lib. 2.

PATRVVM ASSERTIO DE VOLATV ET LAPSV SIMONIS.

Cyrillus caes. chef. 6.

quæ non licet homini loqui. Ex aere in terram depresserunt eum, qui se appellabat A Deum, deinceps ad inferos detrudendum.] hucusque Cyrillus.

XVIII.

a Epiph. heres. 21. b Eusebius hist. lib. 2. c. 14.

Epiphanius^a item: Naturæ, inquit, debitum in Romanorum vrbe Simon persoluisse reperitur, quando in media Romanorum vrbe miser ille collapsus, mortuus est.] Ad hæc sane Eusebius^b quoque propemodum alluisse videtur, dum ait: Cum diuinus sermo iam ad Romanos peruenisset, vesana Simonis potentia extincta est, & homo ipse actutum penitus profligatus.] licet hæc tempore Claudij accidisse visus sit aliquibus affirmasse: sed superius eam opinionem confutauimus. Neque vero ab his aliud significare Philastrius^c voluit, cum hæc dixit de eodem Simone: Cum fugeret beatum Petrum Apostolum de Hierosolymitana ciuitate, Romamq. veniret, ibiq. pugnaret cum beato Apostolo apud Neronem Regem; deuietus vndique oratione beati Apostoli, atque percussus ab Angelo, sic meruit interire, vt eius magiæ euidentis mendacium B

c Philast. de heres. cap. 8.

d Aug. epist. 86.

cunctis hominibus patefieret.] Sane etiam S. Augustinus^d scribens ad Casulanum, ea occasione Romæ esse institutum ieiunium sabbati, multorum relatione testatur, sic dicens: Est quidem & hæc opinio plurimorum, quamuis eam perhibeant falsam plerique Romani; quod Apostolus Petrus cum Simone mago die Dominico certaturus, propter ipsum magnæ tentationis periculum, pridie cum eiusdem vrbe Ecclesia ieiunauerit, & consecuto tam prospero gloriosq. successu, eundem morem retinuerit, eumq. imitata sint nonnullæ Occidentis Ecclesiæ.] hæc Augustinus; qui tamen opera Petri Simonem extinctum atque necatum certo confirmat, cum ait^e: In qua Vrbe beatus Apostolus Petrus cum vera omnipotentis Dei virtute extinxit.] Rursus^f apud eundem: Petrus Ananiam & Saphiram eius vxorem mendaces occidit; & Simonem magum tandem persecutus est, donec morte perimeret.] hæc ipse. C

e Aug. de heres. 2. f Contra Fulgent. Donatist. cap. 23.

XIX.

g Seuerus hist. lib. 2. DE EODEM VOLATV ET LAPSV ASSERTIONES. h Prosper de promiss. dimid. temp. cap. 13. i Theodoret. heres. fabul. lib. 1. cap. 1.

Sulpitius Seuerus^g hæc eadem testatus, ait: Tam illustis illa aduersus Simonem Petri & Pauli congressio fuit. Qui cum magicis artibus, vt se Deum probaret, duobus suffultus dæmonijs euolasset, orationibus Apostolorum fugatis dæmonibus, delapsus in terram, populo inspectante, disruptus est.] Ad hæc haud dubium Prosper Aquitanus alludit, dum ait^h: Contra Neronem duo Petrus & Paulus Apostoli: at contrario Simon magus, qui & se perdidit, & Neronem decepit.] affirmat eadem Theodoretusⁱ, in hunc plane modum: Rursum Romam veniens diuinus Petrus, fraudis eum pennis nudauit. Qui cum eum tandem in miraculorum certamen prouocasset; omnibus Romanis videntibus, eum ex magna altitudine derurbauit, cum orasset: et qui miraculum viderant, eos cepit ad salutem.] Sed & Isidorus^k Pelusiota id ipsum disertis verbis, cum ait: Quamobrem si te Simonis exemplum non terret, qui cum baptizatus fuisset, ac ministris Christi comitem se præbuisset, rursus ad eas res quæ ex materia constant, reuersus est, (ob idq. etiam ex alto miser in mortem sermone multorum celebratissimam præcepit: vt ex vna ipsius ruina perspicuum omnibus fiat, quibus supplicij digni sint, qui cæleste curriculum mentiuntur) Simonis vestigijs animiq. instituto hære.] hæc Isidorus ad Lampetium scribens.

k Isidor. Pelus. lib. 1. epist. 23.

XX.

l Max. Taurin. serm. 3. in Natal. Apost.

At Maximus Taurinensis^l de his copiosius differens, dum causam necis Apostolorum declarat, hæc ait: Sed videamus causam quare ista perpeffi sunt: scilicet quod inter cetera mirabilia etiam magum illum Simonem orationibus suis de aeris vacuo præcipiti ruina prostrauerunt. Cum enim idem Simon se Christum diceret, & tamquam Filium ad Patrem assereret volando se posse conscendere; atque elatus subito magicis artibus volare cœpisset: tunc Petrus fixis genibus precatus est Dominum, & precatione facta, vicit magicam leuitatem. Prior enim ascendit ad Dominum oratio, quàm volatus; & ante peruenit iusta petitio, quàm iniqua præsumptio: ante Petrus in terris positus obtinuit quod petebat, quàm Simon perueniret in cælestibus, quod tendebat. Tunc igitur Petrus velut vincit illum de sublimi aere deposuit, & quoddam præcipitio in saxa illidens, eius crura confregit; & hoc in opprobrium facti illius, vt qui paulo ante volare tentauerat, subito ambulare non posset; & qui pennas assumpserat, plantas amitteret. Sed ne forte hoc mirum videatur, quod magus iste præfente Apostolo per aerem aliquandiu volitauerit; hoc patientia Petri fecit: permisit enim illi sublimius ascendere, vt altius caderet: voluit eum in excelsum leuari ad conspectum omnium, vt ruentem illum de excelsu oculi omnium peruiderent. Hæc igitur iniquitatis est elatio, vt in altum se ferat, in sublime se erigat: sed sancta oratio omnem humiliat

A humiliat superbiam, & vniuersam deiicit vanitatem.] hucusque Maximus.

XXI.

His omnibus adstipulatur liber de Romanis Pontificibus, inscriptus nomine Damasi, in Petro. His essent addenda quæ ab Hegeffippo^a Iuniori fusius habentur descripta: qui addit & de mortuo a Petro resuscitato; quæ narrantur etiam a Marcello presbytero in Actis^b Nerei & Archillei, quæ & in his recepta fuisse videntur: nam de ea alteratione de mortuo resuscitando inter Petrum atque Simonem magum habita, meminit Leo Secundus in epistola ad Constantinum Imp. quæ recitata habetur in Sexta Synodo, actione decima octaua. Sed ad hæc de lapsu Simonis, iungendi dictis auctoribus videntur Metaphrastes^c, Nicephorus^d, Cedrenus^e, Glycas^f, & alij Græcorum recentiores, Latinorum Gregorius Turonensis^g, Isidorus, & alij his posteriores fere innumeri: adeo vt de re quæ in confesso est apud omnes, nefas sit amplius dubitare. Quamobrem monachi Orientales in libello oblato Agapeto Papæ aduersus Seuerum ac Zoaram nequissimos hæreticorum, inter alia hac obtestatione sunt vsi: vt sicut Petrus Apostolus Simonem magum deorsum prostrasset, ita ipse vellet deponere dictos hæreticos. habentur hæc in actione prima quintæ Synodi Oecumenicæ. Sic igitur cum tam Latinorum quàm Græcorum testimonio de lapsu Simonis testata habeatur historia; haud curandum nobis est, si in minimis quibusdam ad inuicem discrepent, cum in re gesta omnes æque consentiant. Quorum sententia pariter declaratur, ea de causâ Neronem in Petrum acerbe commotum, iussisse vt in vincula conijceretur.

a Hegeffip. lib. 2. cap. 2. b Apud Sur. 10. 3. die 12. Maij. FIRMANTVR DICTA SVPERIVS. c Metaphr. die 29. Iunij. d Niceph. lib. 2. cap. 30. e Cedren. in cōpend. f Glycas. Annal. lib. 2. g Greg. Turon. histor. Franc. lib. 1. cap. 23.

Hic igitur finis fuit Simonis magorum omnium scelestissimi, qui præstigijs sic oculos spectantium mentemq. omnium perstringebat, vt in sui admirationem omnes pene conuerteret. Quænam autem hæc fuerint, quæ cum re vera non essent, tamen ab hominibus videri videbantur; referam quæ Anastasius Nicænus^h scribit: Statuas faciebat ambulare, & in igne volutatus non exurebatur: in aere volabat, & ex lapidibus panes faciebat. Serpens fiebat, & in aliquas alias bestias transformabatur: duas habebat facies: in aurum conuertebatur: fores clausas aperiebat: vincula ferrea soluebat: in conuiujs exhibebat spectra formarum omnis generis. Vasa quæ erant in ædibus, faciebat videri tamquam quæ sua sponte mouerentur ad ministerium, ijs qui portabant non visis: efficiebatq. vt multæ vmbrae eum præcederent, quas dicebat esse animas mortuorum. Multos autem tentantes eum dicere præstigiatores, cum eos esset allocutus, & inde conuiuij prætextu bouem sacrificasset, & conuiuio excepisset, varijs morbis & dæmonibus subiecit. A Cæsare aliquando quæsitus & territus aufugit, sua forma alij imposita.] hucusque Anastasius de Simonis imposturis, quibus hæc per imaginem ostendebat & visum, cum nulla veritate consistenter.

XXII.

h Anast. Nicæ. quæst. 23. SIMONIS PRÆSTIGIAE.

Sed ad Petrum & Paulum reuertamur: quos quidem occasione lapsus Simonis a Nerone in carcerem (vt iam diximus) fuisse detrusos, citati superius auctores testantur. Hæc autem de casu Simonis & Apostolorum carcere facta esse Romæ mense Octobris, ex eo facile colligi potest, quod cum Romanumⁱ Martyrologium, cui Beda & Vsuarius assentiuntur, tradat Petrum & Paulum carceri mancipatos post casum Simonis, nouem in eo mensibus vsque ad mortem fuisse detentos; satisq. exploratum sit, eosdem consummasse martyrium vigesima nona Iunij: opus est, vt dicamus eosdem hoc anno, dicto mense, esse detrusos in carcerem: licet sciamus, scriptum haberi in Actis Nerei & Archillei, nec ad septem menses Apostolorum carcerem perdurasse. Sed cum ea Acta in aliquibus fide haud integra habeantur; longeq. præstet Martyrologij ab Ecclesia recepti auctoritas, consignata pariter testimonio diuersorum; illi merito assentimur magis. Carcerem autem, quo sanctissimi Apostoli detenti sunt, Mamertinum dictum esse, tum citata nuper ex Martyrologio fidem faciunt, tum etiam Acta^k sanctorum martyrum Processi & Martiniani probant. Sed quinam & vbi ille fuerit, consule quæ a nobis fusius notata sunt in Martyrologio Romano^l, vbi tum de Mamertino, tum etiam Tulliano, atque alijs carceribus abundantius egimus.

XXIII.

i Rom. Martyr. & alia. die 14. Martij. Beda, Vsuar. ead. die. TEMPVS CARCERIS PETRI ET PAVLI.

k Apud Sur. 10. 4. die 2. Iulij.

l Die 14. Martij. B.

Ceterum in eodem carcere Processus & Martinianus milites, Apostolorum custodes, a Petro ad fidem conuersi, ab eodem sacro baptismate ibidem initiati sunt, erumpente diuina virtute ex petra fonte, vt eorundem res gesta declarant^m. Admiratio- ne enim digna res est, eundem illic fontem in hanc vsque diem perseuerare, non tantum rerum ibi gestarum memoria nobilem, sed perenni illustrem miraculo: quippe posi-

m Apud Sur. 10. 4. die 2. Iulij. DE FONTE CARCERIS.

tus in medio carceris strati prægrandibus lapidibus Tiburtinis sibi inuicem inhærentibus, e perforato saxo altitudine cubitali tantummodo, & palmi vnus vel circiter latitudine, sic aqua scaturit, vt nec foras exundet, nec, quantumlibet hauriatur, vnuquam siccat. Notissimum est eius rei experimentum, dum certis anni diebus, quibus carcer ille religionis ergo inuisitur totius Urbis concursu, & Fideles inde hauriant aquam, & potent, & tamen fons indeficiens perseueret. In eo igitur carcere cum ad tam longum temporis spatium detinerentur Apostoli, & a Christianis Romæ agentibus atque alijs inuiserentur, Euangelium prædicare, maleq. se habentes curare, atque alia plura operari miracula non desierunt: nec enim tantum dictos duos milites in carcere positi Apostoli genuerunt per Euangelium, sed & alios quadragintasetem: in quos simul omnes gladius Neronis sæuijt, illustriq. sic sunt coronati martyrio, quorum memoria annua celebritate recolitur^a, illorum duorum secunda Iulij, horum decima-quarta Martij, qui natalis illis dies idemq. sempiternus illuxit in cælo. Hæc autem quomodo se habuerint, ipsorum Acta^b declarant; quæ eo fideliora esse putamus, quo breuiora noscuntur. Sed quæ post hæc secuta sint, sequenti anno, quo sunt facta, dicentur.

^a Mart. Rom. 6. alia.

^b Apud Sur. 10. die 2. Iulij.

XXV.

^c Chrysa. aduers. vituper. vit. mox. lib. 1. ca. demq. Metaphrast. die 29. Iunij. CAUSA CARCERIS PAVLI.

Iam quod ad Paulum spectat: vt a Nerone conijceretur in carcerem, hanc etiam Chrysofomus^c affert causam, cum ait: Neronem prorsus ex fama nouistis: vir enim impudicitæ sceleribus omnibus insignis fuit: primusq. ac solus in tanto Imperij culmine novos quosdam lasciuiæ, flagitij, ac turpitudinis modos excogitauit, exquisiuit, inuenit. Hic itaque Paulo beatissimo (vno enim eodemq. tempore vitam istam agebant) huiusmodi ac prorsus similia crimina obijciens his quæ vos modo sanctis obijcitis: Pellicem enim eius, quam ille deperibat atque in delicijs habebat, cum induxisset fidei ac religionis sacramenta suscipere, persuaserat vna incestum illum impurumq. congressum declinare: Hæc, inquam, ille crimina obiectans, corruptoremq. nequam, flagitiosum, ac nebulonem, & his similia, quæ vos modo perstrepitis, Paulum vocitans, primum coniecit in vincula: cum vero, vt puellæ eiuscemodi monita atque consilia dare desineret, persuadere non posset, necauit eundem.] hæc Chrysofomus. At nihil obstat, vt alia causa Paulus, alia vero Petrus ab eodem Nerone conijcerentur in carcerem; nempe iste propter consternatum Simonem; ille, quod Neronis pellicem ad Christianam religionem conuertisset, & ex impudicissima castam atque pudicam reddidisset: licet & in Actis passionis eius, quæ Lini nomine sunt peruulgata, de quorum fide agemus inferius, alia etiam afferatur causa, nimirum quod Proculum Neronis pincernam conuertisset ad fidem Christi suscipiendam. Sed cetera de Paulo, anno sequenti.

XXVI.

At quod spectat ad reliquas huius anni Neronis res gestas: is cum improborum omnium vitia in se ipsum studiose imitatione congestisset, atque in immensum cumulasset: proborum omnium integritatem pariter insectatus, in eos quoque bellum gefit implacabile. Scribit de duobus Tacitus, quorum bonitas atque seueritas domi forisq. spectata, atque ore omnium prædicata, Neronis concitauit inuidiam, & excitauit immane odium, quo eosdem ad necem vsque est crudeliter persecutus. Hæc haud ab instituto prorsus aliena, saltem paucis attigisse sufficit. Facta sunt hæc iisdem Coss. aduersus viros clarissimos Consulares, ac moribus honestissimos, Baram Soranum, atque Thraseam Patum: scribit ea Tacitus pluribus, qui in primis quantæ iæstimationis essent, his significat verbis^d: Trucidatis tot insignibus viris, ad postremum Nero virtutem ipsam excidere concupiuit, interfecto Barea Sorano, & Thrasea Pato, olim vtrisque infensus.] addit a Torio Sabino Baram reum esse factum ex proconsulatu Asiæ, quem administrauerat, non quidem ex crimine aliquo quod patrasset, sed (vt idem ait) ex iustitia atque industria; quia scilicet portui Ephesiorum aperiendo curam insumpserat; vimq. ciuitatis Pergamenæ prohibentis Acratem Cæsaris libertum statuas & picturas auertere, inultam remisit. Contigit aduentus Acratis a Nerone missi ad expilanda Asiæ templa (vt idem testatur Tacitus^e) sub Consulatu Lecanij atque Licinij, anno Domini sexagesimosexto, Urbis incendio memorabili: quo tempore (vt ex his apparet) Bareas Soranus Proconsulem agebat in Asia, abhinc ante biennium.

QVID NERO IN BAREAM SORANVM ET THRASEAM.

^d Tacit. lib. 16.

^e Tacit. lib. 13.

XXVII.

Sed & quæ de nece Seruiliæ eiusdem Barea filia iussu Neronis illata idem scribit Tacitus,

A Tacitus, obseruatione sunt digna, vt quæ ad res nostras nonnihil spectare videantur. Sic enim ait: Ultra hæc, sed recens, discrimini patris filiam connectebat, quod pecuniam Magis largita esset. Acciderat sane pietate Seruiliæ (id enim nomen pullæ fuit) quæ caritate erga parentem, simul imprudentia ætatis, non tamen aliud consultaerat, quàm de incolumitate domus, & an placabilis Nero, an cognitio Senatus nihil atrox afferret. Igitur accita est in Senatum: steteruntq. diuersi ante tribunal Consulium, grandis æuo parens, contra filia intra vigesimum ætatis annum, nuper marito Annio Pollione in exilium pulso viduata, desolataque, ac ne patrem quidem intuens, cuius onerasse pericula videbatur. Tum interrogante accusatore, an cultus dotales, ac detractum ceruici monile venumdedisset, quo pecuniam faciendis magicis sacris contraheret? Primum strata humi, longo fletu & silentio, post altaria & aram complexa: Nullos, inquit, impios deos, nullas deuotiones, nec aliud infelicius precibus inuocauit, quàm vt hunc optimum patrem, tu Cæsar & vos Patres, serualetis incolumem. Sic gemmas, & vestes, & dignitatis insignia dedi, quomodo si sanguinem & vitam poposcissent. Viderint isti antehac mihi ignoti quo nomine sint, quas artes exercent: nulla mihi Principis mentio, nisi inter numina, fuit. Loquentis adhuc verba excipit Soranus: proclamatq. non illam in prouinciam secum profectam, non Plauto per ætatem nosci potuisse, non in criminibus mariti connexam, nimis tantum pietatis ream: separarent a se, quamcumque fortem subirent. Simul in amplexus occurrentis filia ruebat, nisi interiecti lictores vtrisque obstitissent.] damnatos tandem eosdem morte, idem auctor affirmat. Meminit & Iuuenalis de nece Barea illata, nequissimi hominis Egnatij calumnia, qui ad gloriam captandam, inter Stoicos (vt idem dicit Tacitus) profitebatur, si dicens:

*Stoicus occidit Baram delator amicam,
Discipulumq. senex.]*

Quod vero ad Seruiliam spectat: non leuis quidem, ex his quæ dicta sunt, suspicio mentem agitat, hanc fuisse Christianam, sed magis ream factam dici a Tacito, quod Christiani (vt superius vidimus) his præsertim temporibus magi esse a Gentilibus dicerentur. Sed ab his interim nos distrahit, quod altaria complexa dicatur & aram: si tamen auctoris Christianis infensi, atque calumnijs eosdem (vt vidimus) insectantis, de rebus nostris scribentis fides tuta sit. Nam si quis rursus rem gestam altius considerando scrutetur, & quid sibi velit exacte consideret; iuenculam atate teneram monile, ceruicis nobile ornamentum, quo nihil eius ætatis feminis carius esse potest, ad magos consulendos, distraxisse; quasi Consulari femina clarissimo loco nata, nullius alterius domesticæ rei distractione tantum pecuniarum contrahere licuisset, quæ ad pretium sordidorum hominum satis essent: is nihil aliud puto dicet, nisi (quod verius fortasse erit) ipsam Christiana fide semel imbutam (vt in alijs compluribus accidit) hisce peccatorum illecebris sponte carere voluisse, ac distraxisse mundum muliebrem, eiusq. pretium ad Fideles pauperes alendos contulisse, quos auctor Christianis infensissimus magos appellat. Humi insuper illa prostratio iuncta silentio, speciem sane refert Christianæ femina Deum animo enixius deprecantis. At hæc nos tantummodo coniectura, haud tamen penitus improbanda, dixisse voluimus, atque rem per transennam ostendisse; sicut alia plura de Christianis ob eodem auctore obscuritate velata potius, quàm perspicue narrata esse noscuntur.

E Ceterum Nero (vtar Taciti verbis) cum conaretur in Vrbe virtutes ipsas excidere, ac penitus profligare; non tantum (quod dictum est) Principes Apostolorum neci tradendos carceri mancipauit, atque dictos honestissimos Senatores e medio sustulit, sed & promulgato edicto sub iisdem Coss. philosophos exegit ab Vrbe. Testatur id ipsum Philostratus^a, cum ait: Eo tempore Nero philosophari non sinebat homines; inanem operam sibi videri philosophiam dicens, quæ diuinandi peritiam adumbraret. Et philosophi aliquot accusati fuerant, quia diuinandi artem exercere dicerentur. Sed vt alios omittam, Musonius Babylonius, qui sapientia secundus ab Apollonio putabatur, in carcerem detrusus, in summo vitæ periculo versabatur; & nisi valido robustoq. corpore extitisset, in carcere proculdubio mortuus fuisset.] Sed quod Nero nunc primum homines callentes diuinandi peritiam, nempe magos, cuiusmodi arti proximos putauit esse philosophos, adeo sit detestatus; nulla alia causa illi oblata cognoscitur,

DE SERVILIA FILIA BAREAE.

XXVIII. DE SERVILIA VISA CHRISTIANA.

XXIX. PHILOSOPHI AB VRBE PVLSE.

^a Philostr. lib. 4.

gnoscutur, nisi quod (vt vidimus) cum a Simone mago se, licet fero, intelligeret esse de-
lusum, ceteros quoque magos, quos antehac magno pretio redemisset, immenso est
odio persecutus: repentina enim eiusmodi Neronis in contrarium facta mutatio, hæc
opinari suadet.

XXX. Sed quid inter hæc hostis humanæ naturæ diabolus? Simone iam extincto, nouum
rursus infert magum in Urbem. Nam hoc ipso anno, dum hæc in hunc modum Romæ
se haberent, Apollonius Tyanæus Romam se contulit: erat hic magia excellens, licet
foris philosophum Pythagoreum ostentaret. Hic cum Romam venisset, sequenti die
(vt Philostratus^a testatur) innotuit Telefino, hoc anno Consulatum agenti, cuius fo-
uebarur patrocinio: addit insuper ab eodem Apollonio tunc puellam feretro imposi-
tam a mortuis excitatam: licet ipse auctor, qui hæc scribit, an vere mortua esset, se affir-
mare non audere testetur. Sed tam vera hæc esse puto, quam quod ait, hoc anno sub
Consulatu Telefina eundem prædixisse de fulgure in Neronis mensam decidente: quod
ante sex annos accidisse, nempe anno Domini sexagesimosecundo, Nerone quartum &
Cornelio Cossio Coss. auctor est Tacitus^b, qui exactius ceteris per annos singulos ex
Consularibus Fastis diligenter res gestas est persecutus. Cum igitur in his leuioribus
Philostratus de Apollonio mendacij arguatur; cuius fidei cetera sint, quæ adeo miran-
da ab eo de eodem impostore sunt prodita, facile quis intelligere poterit.

XXXI. Vix quisquam satis digne valeat vniquam exprimere, quantum humano generi ob-
fuerit Philostratus, scribendo res gestas Apollonij Tyanæi, easdem amplificando men-
dacijs: vt videatur plane inuentum fuisse diaboli. Quod enim non valuit perficere in
Simone mago nuper extincto, id in Apollonio implere conatus est: quippe qui æmulus
Christi gloriæ; sicut scripto iam Euangelio, longe lateq. per Orbem innotescabant
Christi res gestæ; suum ipse statuens Antichristum, pseudoeuangelium quoque acto-
rum ipsius per mendacissimum hominem scribendum curauit; cui fidem præstantes
homines, nihilo Christo minorem fuisse Apollonium existimarent; vel, sicut istum ea
perfecisse magia complures compertum haberent, eadem quoque arte Christum vsum
esse falso ac absurde effutirent. Commentario namque edito in Christianos, Hierocles
philosophus, vnus ex Areopagi iudicibus, nihil magis monstrare conatus est, quam
Apollonium æqualem fuisse Christo. Porro eius insanias Eusebius aduersus eum scri-
bens egregie confutauit: quem consulat, qui hæc plenius scire cupit. de eo, tacito eius
nomine, Lactantius^c hæc tradit: Alius eandem materiam mordacius scripsit, qui erat
e numero iudicum, qui auctor in primis persecutionis faciendæ fuit: quo scelere non
contentus, etiam scriptis eos, quos afflixerat, infecutus est.] et post multa: Item cum
facta eius mirabilia destrueret, nec tamen negaret; voluit ostendere Apollonium vel
paria, vel etiam maiora fecisse. Mirum quod Apuleium prætermisit.]

XXXII. Sic igitur Apollonius commentarijs Philostrati illustratus, eam consecutus est glo-
riam, vt complures eum vt Deum colerent; vt de Ephesijs idem Hierocles testatur^d, il-
los eum coluisse sub nomine Herculis Alexicaci: sed & Alexander Imperator eo illum
honore persecutus est, vt æqualem illum faceret Christo, ac dijs suis, cum in suo La-
rario (quod scribit Lampridius) inter deorum imagines, Christi æque & Apollonij col-
locasset. Testatur & Dio in Caracalla, ab eodem Imperatore Antonino Caracalla Apol-
lonium in honore habitum, atque adeo ipsi nobile monumentum extruendum curas-
se. Scribit de eiusdem cultu hæc Anastasius Nicænus^e: Apollonij autem in hodiernum
vsque diem in nonnullis locis peraguntur sacra: alia quidem ad auerendas bestias qua-
drupes & volucres, quæ possunt homines lædere: alia autem ad sistendos fluxus flu-
minum, quæ cursu feruntur inordinato: alia autem ad auertenda illa quæ sunt ad per-
niciem & interitum hominum comparata. Non solum autem in vita eius hæc per
ipsum fecerunt dæmones: sed etiam post eius mortem ad eius monumenta manentes,
quædam fecerunt signa in eius nomine, ad eos decipiendos, quos dæmon facile sedu-
cit & pellicit ad res huiusmodi.] hæc ille. Verum de statua eius, operatione dæmonum
responsa dante, hæc scripta habentur apud Iustinum^f: Dæmonis ipsius in illius statua
insidentis, & homines oraculis edendis in errorem, vt Apollonium sicuti Deum hono-
rarent & colerent, inducentis, os Dominus obturauit, responsis eius abolitis.] hæc ibi.

XXXIII. At quoniam (quod habet paroemia) fur furcæ probe nouit: Lucianus Samosatensis,
qui eodem sæculo vixit, cum imposturas detegit Alexandri, qui & ipse vt Deus
coli stu-

A coli studuit, ipsum in schola alterius Tyanæi, Apollonij huius discipuli, turpiter pro-
fessum esse in primis demonstrat; additque: Erat videlicet ex eorum numero, qui
cum egregio Apollonio Tyanæo illo versati, totam illius tragœdiam pernouerant. Vi-
des quanam e schola tibi hominem refero?] hæc ille, primam Alexandri vituperatio-
nem instituens a schola, ex qua homo ille omnium scelestissimus prodijisset. Cumq.
Apollonij vitam, tragœdiam nominet, plane innuit alio fine vitam clausisse, quam ali-
quo ex his, qui a Philostrato, vt de re ambigua, sunt descripti. at de his infra. Addit au-
ctor, Apollonium hoc eodem anno, Consule Telefino, ab Vrbe recessisse, atque in Hi-
spaniam esse profectum. Instar Christi, diabolus suos eodem quoque tempore in orbem
terrarum pseudoapostolos misit, quorum coryphæus Apollonius videretur. de ceteris
vero suo loco dicturi sumus inferius: nunc ad res gestas Neronis redeamus. Nero igitur
B Imperator hoc ipso anno (vt idem tradit auctor^a) Achaiam, vt Isthmum foderet, nauiga-
uit. Porro Isthmi fossione reddita irrita; idem Nero in Olympijs certans, omnes supe-
rans citharædos & aurigas, laureis certamine meritis coronatur. Sed hæc pluribus Lu-
cianus^b, Suetonius^c, & alij. Huius putamus occasione Neronis absentia, & longioris
in Achaia factæ moræ, accidisse vt Petrus & Paulus Apostoli semel carceri mancipati,
ad nouem mensium spatium (vt dictum est) eodem detinerentur ergastulo: ne, nisi re-
deunte Nerone Romam, mortis supplicio afficerentur.

Quod vero spectat ad res Iudaicas; hoc eodem anno, octaua Aprilis, cum vndique
Iudæi Hierosolymam ad diem festum conuenissent, magna prodigia de futura clade
Iudæorum apparere. quænam hæc fuerint, Iosephus sic describit^d: Ante defectio-
nem, primiq. belli motus (id enim hoc anno contigisse, modo dicemus) ad diem festum
C Azymorum populo conueniente, octauus erat dies Aprilis mensis, hora nona noctur-
na, circum aram itemq. templum tantum lumen effulsit, vt clarissimus dies putaretur;
& hoc vsque ad mediam permansit horam: quod imperitis quidem bonum augurium
esse videbatur; sacrorum vero peritis, priusquam eueniret, statim dijudicatum est.
Eodem quoque festo die, etiam bos, cum ad hostiam duceretur, agnum in medio tem-
pli peperit. Orientalis autem porta interioris templi, cum esset ænea atque grauiissima,
& sub vesperam vix a viginti viris clauderetur, serisq. ferro vinctis obseraretur, pestu-
losq. altos haberet in saxum limen demissos, vno perpetuo lapide fabricatum, visa est
noctis hora sexta sponte patescere. His autem curriculo per custodes templi magistra-
tui nunciatis, ascendit ille, vixq. eam potuit claudere. Verum & hoc iterum ignaris
quidem signum optimum videbatur; Deum namque bonorum portam aperuisse dice-
D bant. prudentiores vero templi tutamen sponte sua dissolutum iri cogitabant; & ho-
stium donum esse portas aperiri, solitudinemq. illo ostenso signari, inter se pronuncia-
bant. Post dies autem festos, diebus paucis, vicesimo primo mensis Maij, visio quædam
apparuit fidem excedens. Pro fabula autem fortasse, quod dicturus sum, haberetur, ni-
si qui viderunt superessent, & clades dignæ prælagijs secutæ fuissent. Namque ante So-
lis occasum visi sunt per inane ferri currus totis regionibus, & armatæ acies tranantes
nubila, & ciuitati circumfusæ. Festo autem die, quam Pentecosten vocant, nocte sa-
cerdotes intimum templum more suo ad diuinas res celebrandas ingressi, primum qui-
dem motum quemdamq. strepitum senserunt, postea vero subitam vocem audire, quæ
diceret: Migremus hinc.] hucusque Iosephus de rebus quæ hoc anno ante defectio-
nem Iudæorum contigerunt: cetera autem quæ recenset prodigia, alio tempore facta sunt.

E Narrat ex his aliqua Tacitus^e paucis: Visæ per cælum concurrere acies, rutilantia ar-
ma, & subito nubium igne collucere templum. Expansæ repente delubri fores: et audi-
ta maior humana vox excedere deos, simul ingens motus excedentium.] hæc ille.
Verum quoniam ex sententia Augustini scribentis ad Hefychium^f, & aliorum san-
ctorum Patrum, constat a Domino prænunciatum esse apud Matthæum^g, Marcum^h,
& Lucamⁱ, Hierosolymorum excidium, & quæ antea essent manifestanda prodigia
pariter declarata; ea ipsa omnia his temporibus accidisse, haud erit difficile demonstra-
re. At quoniam (vt est apud Matthæum) non tantum signa consummationis ciuitatis,
sed & aduentus eius Dominum Apostoli rogauerunt: eorum quæ ab ipsis narrantur,
alia signa Hierosolymorum excidium, alia vero Domini præcedere debebant aduen-
tum: quæ autem ante Hierosolymorum cladem minus apparuisse noscuntur, eadem
ad secundum Domini aduentum esse referenda, nemo poterit dubitare. Quod igitur ait
Euangeli-

QUALIS APOL-
LONIVS.a Philostratus
lib. 4. in pnc.b Lucianus in
Neron.
c Suet. in Neron.
ne cap. 22.

XXXIV.

d Ioseph. de bel.
Iud. lib. 7. c. 12.DE PRODIGIIS
CLADIS IVDÆI-
CÆ.e Tacit. hist.
lib. 5.

XXXV.

f Aug. epist. 80.
g Matth. 24.
h Marc. 13.
i Luc. 17.DE PRODIGIIS
A DOMINO
PRAENUNCIA-
TIS.

Euangelista: Confurget gens aduersus gentem, & regnum aduersus regnum:] si quis A
dixerit per ea demonstrata esse bella ciuilia, quæ vno & dimidio anno quatuor occis
Imperatoribus, sunt conflata; equidem puto scopum veritatis attinget. quàm vero im-
mania & plane portentosa illa fuerint, Tacitus^a significat. Sed & quod subdit Mar-
thæus: Erit tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vsque modo, neque fiet]
*a Tacit. lib. 1.
hiff.*
Iosephus^b plane testatur, numquam aliam gentem talia passam esse, qualia tunc per-
pessa est gens Iudæorum. Testatur id ipsum in nuper citata ad Hesychiū epistola Au-
gustinus, nimirum Dominum illis verbis, Iudæorum, de qua agimus, cladem signifi-
care voluisse. De fame vero & pestilentia prædictis a Domino, satis sunt ipso experi-
mento declarata: quæ sibi inuicem fuisse coniuncta, Iosephus^c testatur. De terræmo-
tibus per diuersa loca futuris; tradit Eusebius in Chronico, temporibus Neronis tum
Romam, tum Asiam ingentibus terræmotibus esse vexatam, tresq. nobilissimas Asiæ B
ciuitates esse prostratas, eodemq. tempore Solem passum esse deliquium. De pseudo-
prophetis, qui his temporibus surrecturi erant, vt multos deciperent; hæc etiam ac-
cidisse ante cladem Hierosolymitanam, suo loco monstrabimus. Si qua autem narran-
tur ab Euangelistis, quæ ante eius vrbis excidium minime euenisse dicuntur; ea (vt di-
ximus) referenda sunt ad Christi aduentum, de quo etiam Apostoli Dominum roga-
uerunt. quæ enim Dominus singillatim atque distincte ventura prædixit, mixtim &
diuerso inter se ordine ab Euangelistis sunt recensita.

XXXVI. Hoc igitur anno duodecimo Imperij Neronis, & septimodecimo Agrippæ Regis,
mensis Maio, Iudæis deficientibus a Romanis, coeptum esse bellum Iudaicum, Iose-
phus^d est auctor: qui & singulas causas quæ præcesserunt, quibusve temporibus con-
tigerunt, exacte conscribit. In primis^e enim cum iam biennio intolerabilem plane Ce- C
stij Flori Procuratoris tulissent tyrannidem; spe etiam quam conceperant de Cestio Sy-
riæ Præsidente, hoc anno Paschæ tempore Hierosolymam veniente (apud quem Iudæi
omnes supplices egerant, vt tam nefandis mederetur malis) cum iam erga Florum vi-
derent eum propensiori animo esse, spe omni penitus exciderunt. At nouis insuper,
ijsdemq. deterioribus superadditis causis, eo sunt desperationis adacti, vt præcipuorum
quorundam factione obstinatissimo animo aduersus Romanos penitus rebellauerint.
Sed inspiciamus singula.

XXXVII. Quid Cæsareæ maritimæ his diebus acciderit, Iosephus^f narrat his verbis: In Cæ-
sareæ habitantes Iudæi habebant synagogam prope locum cuius erat dominus qui-
dam Gentilis Cæsariensis: et frequenter quidem egerant, vt ad eorum ius illa posses-
sio iungeretur, multis partibus maius pretium, quàm res meruerat, offerentes. Do- D
minus autem loci, preces eorum despexisse non contentus, ad maiorem dolorem ædi-
ficauit in loco tabernas, ita vt angustum eius transitum & profus coarctatum relin-
queret. Primum igitur feruentiores aliqui iuuenum profluentes, ædificationem veta-
bant. Cum vero Florus hos a prohibendo cohiberet; non habentes Iudæorum nobi-
les quid agerent, inter quos erat Ioannes Publicanus, inflectunt Florum oblatione octo
talentorum, vt ædificationem veraret. Ille autem, ob capiendum tantummodo, pro-
mittens se cuncta facturum, accepta pecunia, de Cæsareæ egressus est, venitq. Sebasten,
seditioni facultatem tribuens, quasi qui pugnae spatium Iudæorum primatibus ven-
didisset. Sequenti vero die, Iudæorū sabbato, cum plebs ad synagogam coisset; seditio-
sus quidam Cæsariensis vas Samium ante ingressum eorū ponens, alites immolabat. E
Hoc factum Iudæos incoercibiliter accendit: quippe & legem suam contumeliam per-
tulisse, & locum ipsum dicebant esse pollutum. Pars autem Iudæorum, quæ erat con-
stantior atque modestior, denuo apud iudices esse conquerendum rebatur. Seditiosi
autem & iuuentute turgentes Iudæi effundebantur in rixam. Stabant autem ad con-
fligendum parati etiam Cæsariensium tumultuosiores: ex composito quippe missus
fuerat, qui pro synagogæ foribus immolaret. sicq. continuo est pugna commissa.

XXXVIII. Interueniens autem lucundus, qui ad prohibendum erat relictus, præfectus equi-
tum; vas illud quidem, quod positum fuerat, iussit auferri, & tumultum sedare per-
gebat. Cum vero superatus esset præ Cæsariensium violentia: Iudæi statim libros le-
gis rapientes secesserunt in Narbata: regio quædam eorum hoc nomine appellatur, di-
rempta a Cæsareæ stadijs sexaginta. Primates autem eorum duodecim cum Ioanne in
Sebasten ad Florum venerunt, de his quæ acciderant conquerentes, & vt auxilio esset
rogabant

A rogabant, quamuis reuerenter, tamen eum & de octo talentis admonentes. Ille vero
illico comprehensos eos vinciri iussit, arguens cur leges de Cæsareæ auferre ausi fuissent.
Ob hoc igitur apud Hierosolymitas grauissima indignatio nascebatur, verumtamen
adhuc iram suam frenabant. Florus vero, quasi ad hoc operam suam locasset vt bellum
inflammaret, misit ad sacrum thesaurum, vt inde decem & septem talenta auferrentur,
quasi eam pecuniam impensæ Cæsaris flagitaret. Tunc vero statim inuasit populum
multa confusio: concurrentes ad templum, maximis vocibus nomen Cæsaris appella-
bant, vt a tyrannide Flori liberarentur, orantes. Quidam vero seditiosorum in Florum
maledicta iaciebant vltima; & canistrum circumferentes, stipem eius nomine postula-
bant, quasi inops & miserimus talibus indigeret auxilijs. His autem omnibus nihil est
a cupiditate deterritus, sed multo magis ad prædandum irritatus est. Denique cum de-
beret Cæsaream veniens, ignem belli illic nascentis extinguere, causasq. tumultus sub-
mouere, pro quo etiam mercedem acceperat pactus: tamen cum exercitu equitum at-
que peditum Hierosolymam contendit, vt Romanis armis, ad quod volebat, vteretur,
ac timore ac minis vrbem circumdaret. Tunc populus lenire eius imperum volens, ob-
uiam militibus processit cum solitis vtique fauoribus, & Florum honorare officijs para-
tus. Ille autem præmittens cum equitibus quinquaginta Centurionem nomine Capi-
tonem, discedere eos iussit: neve eum, in quem tam graua maledicta iecissent, falso
denuo honore deluderent: oportere quippe eos, si viri sunt fortes, animiq. constantis,
etiam in præsentem effundere contumelias, nec solum in verbis, sed etiam in armis
amorem libertatis ostendere. His dictis exterrita multitudo, simul etiam militibus,
qui cum Capitone venerant, in medium vulgus irruentibus, diffugerunt, antequam
C Florum salutarent, aut militibus officia consueta redderent. Discedentes igitur in do-
mos cum metu atque humilitate, peruigilem duxere noctem. Florus quidem tunc
degit in regia.

Postridie autem aduersus eos extructo tribunali sublimius resedit: conuenientesq. sa-
cerdotum Principes, & ciuitatis vniuersa nobilitas, adstiterunt tribunali. His præce-
pit Florus, vt omnes qui maledicta in eum succlamassent, protinus dederent; edicens,
in ipsos esse, nisi reos producerint, vindicandum. Ad hæc respondent Iudæi: populum
quidem pacifica quæque sentire: illis vero qui errauissent in verbis, veniam conferen-
dam postulabant: In tanta siquidem multitudine, nihil esse mirandum, offendi aliquos
temerarios, & per ætatem insipientes: esse autem impossibile, eorum qui deliquerint,
discrimen agitari, cum & singulos nimium poeniteat, & præ timore ad negandum sint
parati: debere autem illum, si consuleret gentis quieti, & veller Romano Imperio ser-
uare vrbem, magis propter multos innoxios dare veniam paucis delinquentibus, quàm
propter paucos improbos turbare multitudinem tantam bonorum. Ad hæc ille magna
indignatione inflammatus, militibus exclamauit, vt forum rerum venalium, quod
erat in superiori parte ciuitatis, diriperent, & passim obuios trucidarent. Illi vero ad
lucris sui cupidinem addita auctoritate rectoris, non solum illum diripuerunt locum in
quem fuerant immissi, sed in vniuersas insipientes domos, interficiebant habitatores.
Fuga autem erat per angustias omnes, & cædes eorum qui comprehendebantur; di-
reptionis quoque nulla species præteribatur. Multos autem etiam nobilium compre-
hendentibus, adduxerunt ad Florum, qui illos verberibus laniatos in crucem sustulit. De-
nique omnis numerus illo interfectorum die cum paruulis & mulieribus (neque enim
E vel lactentibus pepercerant) fuit sexcenti triginta. Grauiorem autem faciebat calami-
tatem videri nouitas Romanæ calamitatis: quod enim nemo vquam prius, tunc Flo-
rus ausus est, vt viros scilicet equestris ordinis pro tribunali flagellis cæderet, & patibu-
lis affigeret; quorum etsi origo Iudæa, tamen Romana dignitas erat.] hæc de primis
incitamentis ad defectionem Iosephus.

Quæ qui diligenter obseruat, & Iudæorum præterita in Iesum Salvatore commis-
sa facinora memoria repetens, mente considerat; plane intelliget, diuinam vindictam
lentis passibus gradientem, ex æquo supplicia compensare delictis, & ab ipso nomine
auspicari punitionem. Qui enim olim Iesum Nazarenum, ac proinde Floridum nun-
cupatum, & ab Isaia^a floris nomine demonstratum, recipere contempserunt, spreui-
sent, ac denique occidissent, in præsentia Florum omnium scelestissimum spernentem,
diripientem, occidentem, & in omnibus immanissime sæuientem ferre, honorare, &
in omni-

FLORVS PROVO
CAT IYDAEVS
AD REBELLIO-
NEM.

XXXIX.

FLORVS IMMISIT
TIT MILITES
IN IYDAEOS.

LIIIX

FLORVS PROVO
CAT IYDAEVS
AD REBELLIO-
NEM.

XL.

a Isaia II.

DE CHRISTO ET
FLORO ANTI-
THESE.

in omnibus obsequi, & quibusvis officijs profequi compelluntur. Quod abiessent, inquam, florem, nacti sunt Florum. At qualis ille, & qualis iste? De illo enim sanctus Propheta prædixerat: Flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis: et replebit eum spiritus timoris Domini: et non secundum visionem oculorum iudicabit, neque secundum auditum aurium arguet: sed iudicabit in iustitia pauperes, & arguet in æquitate pro mansuetis terræ.] sic denique quod summam allaturus pacem esset flos iste, mox subdit: Habitabit lupus cum agno, & pardus cū hædo accubabit: vitulus, & leo, & ouis simul morabuntur.] Quam vero in his omnibus admiranda quadam antithesi contrarius Florus extiterit; quæ modo diximus, & superius de eodem ex Iosepho recitauimus, & quæ etiam suis locis in posterum dicturi sumus, facile demonstrabunt: haud enim opus est verbis describere, quem sua ipsius facta viuis coloribus quodammodo exprimunt. Satis hic tantum sit dixisse; illum venisse, vt saluaret; hunc, vt perderet: illum, vt pacem abundantius impertiret; hunc vero, vt pacem inuentam profligaret, conflaret bellum, ac Iudæos funditus deuastaret; quiq. inde auspicaretur vindictam, vnde immane ipsorum delictum fuerat consummatum. Aegerant illi tandem Christum in crucem; sed per Florum in primis eorum nobilissimi patibulis affiguntur. At hæc quidem leuia videri possunt, si cetera quæ a Floro, ac demum Flori occasione sunt subsecuta, pensentur.

XLI.

DE BERENICE
ROGANTE FLORUM.
a Ioseph. de bel.
Iud. lib. 2. c. 15.

Cum autem Berenice Agrippæ Regis germana tunc Hierosolymis ageret, quo nuper voti, quod nuncupasset, explendi causa venerat, Florumq. deprecaretur vt a cæde milites reuocaret: Ille (inquit Iosephus^a) neque in multitudinem interfectorum, neque in nobilitatem precatricis, sed tantum ad lucra sua, quæ de rapinis congregantur, aspiciens, contempsit annuere. Impetus autem militum etiam aduersus Regnam efferatus est. Non solum quippe sub oculis eius obuios quosque mulcabant ac trucidabant, sed etiam ipsam, nisi confugisset in aulam, interfecissent. Ibi autem per uigilem noctem cum intenta custodia egit, verens utique irruptionem militum. Venerat autem Hierosolymam, vt vota Deo solueret. His enim, qui morbo, vel alijs necessitatibus implicantur, mos est orare per triginta dies, antequam immolent hostias: abstinere quoque vino, & capillos radere. Quem morem Berenice Regina illis exercens diebus, nudipes etiam ad tribunal stetit, deprecans Florum: et præterquam quod ipsi nihil honoris habitum est, etiam de vita sua periclitata est. Hæc autem facta sunt sextodecimo die mensis Maij. Postridie autem conueniens multitudo in forum, quod erat in superiori parte ciuitatis, magnis clamoribus de his qui interfecti fuerant, querunt. Potissimum autem inuidiosæ in Florum voces erant. Quod veriti primates quique & Pontifices, disruptis vestibus, & viritim singulos comprehendentes, postulabant, vt ab his verbis, quorum causa tanta mala pertulerant, desisterent, neque in maiorem indignationem Florum mouerent. Sicq. sedata est multitudo, tam reuerentia precantium, quam spe quod nequaquam Florus ultra in eos sæuiret.

XLII.

IVSSI OCCUR-
RERE IVDÆI
MILITIBVS.

Ille autem videns multitudinis tumultum fuisse compressum, angebatur; & denuo eam inflammare cupiens, Pontifices cum nobilibus aduocauit. Itaque vnum ait argumentum fore, quod nihil ulterius de nouandis rebus cogitaret, si populus obuiam procederet militibus de Cæsarea venientibus: veniebant autem duæ cohortes. Qui cum conuocasset populum ad occurrendum, mandat Centurionibus, vt nullam salutationem redderent obuiantibus Iudæis. Ad quod si offensi petulanter quippiam essent locuti, statim in eos vterentur armis. Pontifices ergo, collecta multitudine in templo, precabantur vt occurrerent Romanis, & ante graue incommodum cohortes solemniter salutarent. His hortationibus seditiosi quique abnuebant, & ob interfectorum dolorem reliqua multitudo iungebatur audacibus. Tunc vero omnes sacerdotes, omnesq. Leuitæ sacra vasa proferentes ornatumq. templi, citharistæ etiam & cantores cum musicis organis procidebant ante multitudinem, & obnixissime deprecabantur vt illum templi honorem custoditum esse vellent, neque ad direptionem vasorum sacrorum Romanos contumelijs incitarent. Erat autem videre sacerdotum Principes sparsis cinere capitibus, & pectora disruptis vestibus nuda monstrantes, nominatim singulos quosque nobilium compellere, ac denuo in commune multitudinem precari, ne ob modicum peccatum patriam suam proderent his qui direptioni eius inhiarent.] Cum tandem

A tandem id ægre, vt obuiam irent militibus venientibus, suassissent; quid post hæc secutum sit, idem Iosephus narrat his verbis:

Obuiam prodierunt, iamq. cominus factos salutauerunt. Illis autem nihil respondentibus, seditiosi Iudæorum aduersus Florum, cuius hæc fierent consilij, succurrerunt: confestimq. milites comprehendentes eos, cædere fustibus adorti sunt, atque in fugam versos persequentes equites proculcabant. Corruebant multi quidem, cum a Romanis cæderentur; plures autem, cum se mutuo propellerent. In ipsis autem portis grauis facta est compressio; & vnoquoque alterum præuenire cupiente, tardior fuga cunctis fiebat. Collabentium autem durus erat interitus: suffocatu enim & proculcatu miseri disperibant, neque ad sepulturam quisquam proximis suis cognoscendus remanebat. Irruebant etiam pariter milites immoderate, eos quos comprehendissent cadentes; & per ingressum, qui Bezetha vocatur, detrudebant multitudinem, transire cupientes, vt Antoniam & templum obtinerent. Quos etiam Florus consecutus, eduxit de regia eos qui secum erant, & in arcem transire nitebatur. Frustratus tamen est eius impetus. Conuersus quippe aduersus eos populus repugnauit, & per tecta euadentes obruebant saxis Romanos: qui cum superne venientibus sagittis vincerentur, nec possent defendere multitudinem, quæ per angustos arctabatur ingressus, ad reliquum se exercitum, qui erat in regia, receperunt. Seditiosi autem verentes ne superueniens denuo Florus templum occuparet, per Antoniam ex templo ascendentes, porticus a templo ad Antoniam continentes interciderunt, quatenus auaritiâ Flori desperatione compescerent.] hæc Iosephus de occurso a populo facto militibus. At quam pro antiquo delicto iusta ultionis statera noua poena pensatur! Cum enim olim (vt habet Matthæus^a) Prin-

XLIII.

IVDÆI CÆSI
A MILITIBVS.

C cipes sacerdotum & Scribæ ægerrime accepissent, Iesum, qui Saluator Hierosolymam veniebat, faustis puerorum & plebis acclamationibus excipi: modo miserandis plane modis & artibus persuadere populo compelluntur, vt exeant obuiam, & saluent milites, qui eos perdituri venirent.

Discessit^b post hæc Florus Hierosolymis, Cæsaream proficiscens; haud tutum sibi ratus, licet cum militibus, Hierosolymis agere, populo tantopere in eum exacerbato: deditq. litteras ad Cestium Syriæ Præsidem, quibus defectionis arguebat Iudæos.

XLIII.

b Ioseph. de bel.
Iud. lib. 2.
cap. 16.

E contra vero eidem a senioribus Iudæorum sunt redditæ litteræ de perpetratis a Floro in Iudæos sceleribus. Tunc Cestius, vt rem cognosceret, Politianum Tribunum Hierosolymam misit: qui cum inspexisset Iudæos tantummodo esse concitatos in Florum, Romanis vero præstare fidem & obseruantiam, est regressus ad Cestium. Interea Rex Agrippa, vt deploratis rebus consulere, conuocans populum ad concionem, diserta habita oratione, persuadere nisus est, nihil eos debere innouare, sed quiescere, & ferre, vt possent, Florum, donec qui ei succederet a Cæsare mitteretur. Populus autem cum in ceteris acquievisset Agrippæ; cū de subiiciendo se Floro audisset, vehementer incensus, nec a verborum in Regem contumelijs temperauit: sed eum protinus e ciuitate pepulerunt: in quem & procaciores nonnulli etiam lapides coniecerunt: qui sic contumelijs affectus decessit in regnum. Nec id tantum: sed cum ceteros hominum conflaretur in vnum exercitus, inde Romanorum iisdem occulte aggressi præsidium, quod vocabatur Massada, eo potiti, Romanos omnes qui ibi erant, interfecerunt.

DEFECTIO IV-
DÆORVM.

His addidit Eleazarus Ananiæ Pontificis filius vi militum valens, vt suaderet sacerdotibus non nisi pro Iudæis hostias immolare. Quamobrem consuetæ hostiæ pro Imperatore & Romanis offerri, sunt reiectæ, quamuis reclamantibus Pontificibus & Pharisæis: qui videntes arbitrio seditiosorum omnia misceri, & iam defectionem multis esse argumentis declaratam; quo se ab ea innocentes esse significarent, ad Florum & Agrippam legatos miserunt, eorum implorantes auxilium ad compescendum seditiosorum furor. Contempsit hæc Florus, videns iam, quod diu cupiebat, adesse. Agrippa autem ad seditiosos coercendos ter mille equites misit. Hi cum venissent, in duas partes diuisa est ciuitas: in alteram, eamq. superiorem ad arcem Sion conuenere nobiles & optimates vallati præsidio equitum: inferiorem vero vrbis partem seditiosi coeuntes occuparunt, & templum, quod profanarunt, missilibus & fundis a longe aduersus inuicem assidue certantes. Sed prævalentibus tandem seditiosis, & superiorem ciuitatis occupantibus partem, incenderunt regiam Agrippæ, & Ananiæ Pontificis domum, simulq. in

XLV.

BELLVM CIVILEM
CONFLATVM
INTER IV-
DÆOS.

Archuis

Archivus ignem iniecerunt. Facta sunt hæc decimaquarta mensis Augusti: decima-
quinta vero inuadentes Antoniam munitissimam turrim, ceperunt; & qui in ea sunt
inuenti, pariter occiderunt. Impetum inde facientes in regiam, vbi Romanorum mi-
litum erat præsidium iunctum Agrippæ militibus, obsidione diutius fatigatos eo ade-
gerunt Agrippæ milites, vt sponte recedentes, relictis Romanis, reuertentur ad pro-
pria: quibus sic destituti Romani, locum relinquentes, sese receperunt in tures Hyp-
picos, Phaselum, & Mariamnem. hæc. sunt acta (vt idem testatur Iosephus) sexta
die mensis Septembris.

XLVI. Septimo autem die^a Ananias Pontifex, qui hæcenus latitauerat, capitur, & cum
Ezechia germano trucidatur. Omnium dux post Eleazarum erat Manahemus sectæ
Galilæorū hæresis auctoris filius, de quo sæpe superius mentio facta est. Hic tamquam
eo scelere nobilitatus insigniter, regali incedens habitu, mouit ad inuidiam socios Elea-
zari; qui eum interfecerunt: ijdemq. in Romanos milites exarmatos, & iuramento
præstito, iussos abire liberos, insipientes interfecerunt, idq. sabbati die, contra patriæ
instituta religionis. Dum hæc Hierosolymis a Iudæis rebellantibus agerentur; eodem
die, eademq. hora (inquit Iosephus^b) quasi aliqua cælesti prouidentia, Cæsarienses
Gentiles habitantes apud se Iudæos trucidarunt omnes: ita vt vno tempore super vi-
ginti millia hominum cæderentur, & a cunctis Iudæis vacuata Cæsarea remaneret.
Tunc & in tota fere Palæstina Iudæis & Syris digladiantibus ad inuicem, omnis fere
ciuitas in duos contrarios diuidebatur exercitus. Porro vbi maior pars Gentilium es-
set, ijdem Iudæos qui apud se agerent, nulla habita ratione ætatis vel sexus, singulos
occiderunt; quorum non fuit exiguus numerus. nam Scythopolitæ (vt idem testatur
auctor) occiderunt Iudæorum tredecim millia: Acalonitæ duo millia quingentos:
Ptolemais ciuitas duo millia: Tyrij, complurimis occisis, reliquos vinculis mancipa-
runt: Alexandria vero quinquaginta millia numerata sunt Iudæorum corpora occiso-
rum: idque, omnia procurante Augustali Præfecto Tiberio Alexandro, Alexandri olim
Alabarchæ filio, Iudæo homine, sed Romanorum studiosissimo, atque religionis pa-
trix desertore.

XLVII. Interea vero Cestius Syriæ Præses^c, exercitu valido comparato, veniens in Palæsti-
nam, oppida Iudæorum, quantum licuit, deuastauit, & inter alias ciuitates Ioppen
captam incendit, occisq. in ea sunt Iudæi numero octo millia quadringenti. hæc.
& alia in Iudæa & Galilæa facta sunt anno eodem circa tempus Scenopægiæ, cum reli-
quus populus Iudæorum ascendisset ad diem festum. Mense autem Octobris a Cestio
Hierosolyma obsidetur. cumq. eius potiri illi sæpius offerretur occasio, ab eo fuit præ-
termissa atque neglecta, sic Deo disponente; tum ne qui in ea adhuc erant Christiani,
pari pœna cum impijs afficerentur, sed egrediendi ex vrbe opportunitas & spatium
temporis concederetur; tum vt etiam longe grauioribus obsessi intus Iudæi pœnis af-
flicterentur. Sed milites Cestius reuocans, in magnum discrimen Romanum adduxit
exercitum: adeo vt plurimis ab insequentibus Iudæis ex suis cæsis, ceteros non nisi tur-
pi fuga valuerit liberare; desideratis ex Romanis militibus quinque millibus atque tre-
centis peditibus, & nongentis octuaginta equitibus: hæc. facta sunt hoc anno duo-
decimo Neronis Imperatoris, die octauo mensis Nouembris, cum interim Nero age-
ret in Achaia, vnde postea misit in Iudæam Vespasianum. Nam ea accepta clade, Ce-
stius transfugas Iudæos nobiles misit ad Neronem in Achaia, vt declararent quanti
ponderis esset bellum Iudaicum. Tunc Damasceni^d, audita clade Romanorum a Iudæis
illata, decem millia Iudæorum reclusa prius in thermis, mox sæuissime iugularunt.
His peractis, Ananus Pontifex pater Elezari seditiosorum ducis eligitur, vt vna
cum Iosepho Gorionis filio, omnia quæ in ciuitate gerenda essent, administraret. hi dis-
positis in diuersis prouincijs ducibus, qui eas aduersus Romanos defenderent, ad resi-
stendum Romanis omnia collocant studia, & vires comparant.

XLVIII. Cum hæc autem Hierosolymis agerentur (inquit Iosephus^e) quamplurimi Iudæo-
rum futurorum malorum non falsi coniectores, Hierosolymis elapsi, in alias emigra-
runt regiones. Ex his autem fuisse Christianos, qui Hierosolymis agebant, testatur
Epiphanius^f. Porro illi inde fugientes, in exteriorem prouinciam recessere, atque
maiori ex parte Pellam incolere; quod sic eos Christus, vt antequam obsidione cin-
gerentur, alio se reciperent, olim admonisset. Hic quippe annus, hoc plane tempus
est a

A est a Domino in Euangelio præsignatū, cum de ventura Iudæorū clade verba faciens
apud Matthæū^a hæc ait: Cum ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est
a Daniele Propheta, stantem in loco sancto (qui legit, intelligat) tunc qui in Iudæa sunt,
fugiant ad montes, &c.] Sed quid per abominationē desolationis Dominus intellexerit,
Lucas^b de iisdem agens, videtur his verbis significasse, quibus a Domino ea fuisse expli-
cata videri possunt: Cum autem videritis circumdari ab exercitu Hierusalem, tunc sci-
tote quia appropinquauit desolatio eius. Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes.]
Est hæc interpretatio S. Augustini^c: sed id ante ipsum Origenes^d dixerat. Quam adiu-
uat, quod sicut per Romanū exercitum videtur abominatio designata, ita per locū san-
ctū potest tota intelligi Palæstina: nā auctoritate Philonis in libro de legatione ad Ca-
riam, constat ipsam prouinciā dictam esse Terriam sanctam. At vero qua de causa Roma-
nus exercitus abominatio a Domino dictus sit, exactiori est diligentia perquirendum.

B Cum abominationis nomine idolum in diuinis Scripturis debere intelligi, multis
pateat testimonijs: non plane illa quæ ab alijs affertur causa fuisse videtur, vt exercitus
abominatio dicta sit, quod scilicet ex Gentilibus constaret hominibus, qui idola cole-
rent: nam semper Iudæis, vbicumque agerent, eiusmodi ob oculos posita erat abomi-
natio: siquidem (vt Iosephus^e sæpius tradit) tempore dierum festorum Romani mili-
tes pro foribus templi adstabant armati ad comprimendos subitaneos, qui occasione in-
gruentis multitudinis & compressionis exoriri possent, tumultus. Alia igitur eius no-
minis est ratio afferenda ab ea diuersa, nempe illa quæ Iosephi testimonio plus satis
testata redditur; nimirum quod in exercitu Romano militaria essent insignia imagini-
bus effigiata. Quantum hæc autem Iudæi abominarentur, Iosephus^f illo plane decla-
rat exemplo, cum ait: Vitellius Syriæ Præses ad bellum paratus Arabicum, assum-
ptis duabus legionibus, & leuis armaturæ atque equitum auxilijs missis a socijs Regi-
bus, properans versus Petram, peruenit Ptolemaidem. Cumq. vellet per Iudæam exer-
citum ducere, occurrerunt eius regionis principes, deprecantes transitum: neque enim
patrios ritus permittere vt inferantur vllæ imagines, quales Romana signa habebant
pleraque. Quorum precibus flexus, mutauit sententiam de itinere proposito.] hæc
Iosephus; quibus plane liquido declaratur, Romanos milites qui agerent Hierosoly-
mis, nequaquam vti solitos insignibus militaribus imaginibus exornatis, ac illos præ-
sertim qui diebus festis apud templum excubias agerent: qui enim Iudæi passuri essent
ea a militibus Hierosolymis ostentari, quæ nec per regiones transire suas sunt passi? Ad
hæc quoque spectare videtur, quod ait Suetonius in Tiberio, solas Syriacas legiones
nullam Seiani imaginem inter signa coluisse: qua etiam ex causa idem in Iudæos erat
animo insensibilis. At vero cum Romani iam hostes effecti ad Hierosolymorum ob-
sionem mœnibus inhæssissent; haud dubium est, eosdem consueta signa imaginibus
effigiata vexisse, ac pariter ostentasse. quamobrem illud iam tempus aduenisse vide-
retur a Domino præmonstratum; vt, cum viderent abominationem desolationis stan-
tem in loco sancto, sibi fuga consulerent: quæ non tantum abominatio, sed & abomi-
natio desolationis idcirco dicta, quia idem exercitus iterum rediturus, plane compla-
natus, ac funditus desolaturus erat Hierosolymorum ciuitatem.

C Hoc igitur primo aduentu exercitus Romani, ipso eius aspectu, suos, vt fugam
captarent, videri potest Dominus admonuisse, quod posthac non amplius liberum
esset Iudæis Hierosolymis agentibus inde recedere. Nam sequenti anno sic ciuitas
Zelotarum est arctata custodijs, vt nulli amplius egrediendi fuerit data facultas, nisi
qui forte ingenti vi pecuniarum eam redemisset, vt & testatur idem Iosephus. Ve-
rum Christianos Hierosolymis agentes fuisse pauperrimos, eosdemq. omnibus iam
diu spoliatos bonis, eleemosynarum collectione indiguise, multa quæ sunt superius
dicta significant. Et quoniam iam non Hierosolymæ tantum excidendæ essent, sed
circumposita prouincia deuastanda, quod coeptum est agi anno sequenti, cum a Ne-
rone Vespasianus in Iudæam est missus: idcirco non solum Dominus suos admonuisse
voluit, vt Hierosolymis egredierentur; sed omnes, inquit, qui sunt in Iudæa, fugiant
ad montes.

D At nimis certe aliena illa videtur interpretatio^h; vt illis verbis Dominus volue-
rit, eostantum qui in Iudæa essent, præmonuisse, & non qui Hierosolymis: eaq.
de abominatione desolationis intelligi velit, non cum a Cestio ad modicum tempo-
ris spa-

ris spatium ciuitas est obfessa, sed cum postea a Tito Vespasiano est arctissima obfisione vallata. Quomam modo, quæso, post obsidionem Hierosolymorum, iam a Vespasiano deuastata Iudæa, fugæ amplius locus erat? Quidve opus erat fuga illis in Iudæa agentibus, qui iam penitus vastati essent? Illa certe Domini verba fugam tantopere inculcantis, eamque iterum atque iterum admonentis, atque exemplo fici arboris insinuantis, quid aliud visa sunt significasse, nisi ipsum maxime monere voluisse, ne sui in tam grandia inciderent mala? Nam sicut olim, ne innocens Lot periret cum Sodomitis, maxime cauit; ita ne innocentissimi Christiani scelestissimorum supplicio inuoluerentur, ea longe antea prædicendo commonuit. Sed frustra hæc omnia, si tunc illis fugiendi nullus amplius locus superesset, vel quod consumpti iam essent, vel quod nullus fugæ pateret exitus. Quis insuper dixerit, vindictam illam immanissimam ad vlciscendum grauissimum omnium scelus in Iudæos immisam, nimirum ob illatam necem Christo Iesu omnium Redemptori, comprehendisse etiam nobilissimam illam Ecclesiam, non Iacobi tantum, sed omnium Apostolorum alumnam; illos, inquam, ea poena constrictos, qui Christum colentes, iam tot tantaque a Iudæis, quorum ad eos scribens Paulus meminit, passi essent? & non potius eos liberos abijisse, secundum quod habetur in Psalmo: Dedisti metuentibus te significationem, vt fugiant a facie arcus, vt liberentur dilecti tui.] Fugisse plane Christianos qui erant Hierosolymis (nisi fortasse per paucis quibusdam exceptis, qui segniter agentes, quæ prædicta a Domino erant, minus cauisent) antequam obstructus & interceptus penitus esset exitus egrediendi, non tantum ea quæ sunt superius Epiphano auctore dicta declarant: sed perspicuum illud de his est argumentum, quod Simeon Hierosolymorum Episcopus, qui Iacobo fratri successerat, nequaquam cum ceteris Iudæis, qui ibi sunt inuenti, necatus est; quem constat ad tempora Traiani fuisse superstitem, & sub eodem Imperatore consummasse martyrium. Nec est quod quis dicat, eum non occisum, sed ductum fuisse captiuum: nam Iosephus firmiter asseuerat, omnes occisos esse, seruatis tantummodo factionis principibus, qui ducti sunt in triumphum, & certis quibusdam corpore valentiore potentibus viris, quorum alij ad opera damnati sunt, alij vero ad pugnandum in theatris cum bestiis. Certe horum numero comprehensum esse Simeonem iam centenarium, neminem dicturum puto: at nec ex numero eorum esse potuit qui venditi sunt; nam illos tantum qui infra annum ætatis decimumseptimum essent, occisis ceteris, venum expositos, idem Iosephus tradit.

LII.

SYMPLECTILIA
QUOQUE SAL-
VATA.
b Euseb. hist.
lib. 7. c. 14.

At non tantum ipsum, & ceteros quibus præerat Episcopus, liberos fuisse foras egressos, verum etiam Ecclesiæ illius suppellectilia in tuto esse collocata, quæ scribit Eusebius de Iacobi cathedra ad suam vsque ætatem integra seruata, plane declarant; quæ quidem si Hierosolymis remansisset, absque dubio cum ceteris conflagrasset. Ex dictis igitur necessaria assumptione consequitur (cum manifeste appareat, Christianos Hierosolymis agentes, inde egressos sibi fuga consuluisse, quod eis minus facere licuisset in secunda validiori obsidione) affirmandum esse id ab eis actum post primam sub Cestio obsidionem: ac proinde abominatio illa desolationis a Matthæo descripta, si ad Romanum exercitum referenda est, secundum quod a dictis auctoribus ex Lucæ verbis declaratum videtur, intelligenda est non de alia quam de hac prima inuasionem & obsidione facta per Cestium. Sed in his admirari non satis possumus admirabile plane Dei consilium: nam & hoc vehementer admiratus est ipse Iosephus historicus. Cum multis vijs daretur Cestio aditus ingrediendi cum exercitu ciuitatem, nobilibus portas aperire spondentibus, & precibus inuitantibus, alijsque etiam occasionibus ciuitatem capiendi se dantibus; Deo tamen id omne agente, neglexit: Sed ob id nempe, ne qui intus adhuc erant Christiani, poenis ob impietatem Iudæis debitis, vna cum illis afficerentur.

LIII.

At licet eiusmodi interpretatio de abominatione desolationis (quasi a Luca fuerint declarata illa Domini verba dicta esse de exercitu Romanorum hoc anno primū Hierosolymam obsidente) multis a nobis stabilita esse videatur atque firmata: tamen re magis magisque perspecta, haud adduci possumus in eam sententiam, vt existimemus Lucam Euangelistam sic ea de exercitu dixisse, vt quæ a Domino dicta est abominatio, declararet: quin potius, sicut in ceteris sæpe accidit, immo in eodem narrationis contextu factum apparet, vt quod a Domino dictum esset, sed ab alio Euangelistarum præter-

prætermisum, alius superadderet; ita euenerit, vt quod Matthæus omiserat, Lucas apponeret, adderetque non tantum datam esse in signum futuræ cladis abominationem desolationis stantem in loco sancto a Matthæo conscriptam, sed prædictū quoque fuisse a Domino, & in signum additum, cum viderent Hierosolymam ab exercitu circumdari. Hæc autem vt potius opinemur, nec priori a nobis recitatae ac illustratae sententiæ assentiamur, illud potissimum persuadet, immo & affirmare compellit, cum non qualemcumque abominationem fore aspiciendam, sed quæ scripta esset a Daniele Propheta, Dominus inculcarit: ex quo quidem, quid per locum sanctum intellexerit, satis expresse declaratum esse videretur, dicente Daniele: Et erit in templo abominatio desolationis.]

Sic igitur quod dixit Dominus de loco sancto, non de alio quopiam loco quam de templo esse intelligendum, fateri quisque necessitate compellitur; ac proinde nihil est quod ea abominatio ad exercitum Romanorum ciuitatem obsidentem aptari possit. Quamobrem cum ea signa eodem tempore futura dicat, nimirum abominationem visum iri in templo, & ciuitatem simul ab exercitu obsidentem: dicere pariter compellimur, non aliam fuisse abominationem illā desolationis tunc in templo inspiciendam, nisi profanationem templi, hoc ipso anno (vt vidimus) a seditiosis factam, cum illud more castrorum munissent, vt inde aduersus suos contribules Iudæos ferocius dimicarent. Non enim exteriorem tantum templi partem ab eis occupatam fuisse, Iosephus testatur; sed cingente Cestio ciuitatem obsidione, eosdem seditiosos in interiorem partem templi se recepisse, idem auctor tradit; prioremque inuasionem templi ab eis factam significat hoc anno, mense Augusto; posteriorem vero hoc itidem anno, mense Octobri, affirmat. Sic igitur eodem plane tempore vtrumque signum prædictum videtur, nempe abominatio illa facta in templo, & ciuitas ab exercitu obfessa. Abominatio quidem omnium sordidissima ac funestissima videri poterat, scelestissimos ac perditissimos homines armatos, sanguine madentes ciuium occisorum, non atrium tantum, sed interiorem quoque templi partem (horrendum dictu) impudentissime occupasse. Execranda enim quædam ac detestanda peccata abominationem dici consueuisse, innumera diuinæ Scripturæ exempla testantur.

At quod non tantum abominatio dicta sit, sed desolationis; id factum esse putamus, quod ea abominatio in signū data sit futuræ desolationis; neque id tantum a Gabriele, Daniele, & a Domino discipulis suis: sed & (quod scribit Iosephus) vetus quidam sermo ferebatur, tunc demum ciuitatem capiendam, sancta quoque flammis exurenda esse lege belli, cum seditio fuisset exorta, templumque Dei propriæ Iudæorum manus violassent. quæ (vt sæpius dictum est) hoc anno facta esse, cum exploratissimū sit; plane desolationis signū fuisse, omnes intelligunt. Quo inspecto, memores hæc omnia a Domino fuisse in signum data, Christiani (vt diximus) Hierosolymis recesserunt. Sed quoniam eadem iactare solitos inter se Iudæos, ex antiquo quodam oraculo, auctore Iosepho cognouimus; inde etiam accidit, vt non Christiani tantum, qui his signis sic fuissent a Redemptore nostro præmoniti, sibi fuga consulendum putarint: sed (quod scribit Iosephus) complures Iudæorum tum his permoti, tum etiam ea coniectura persuasi, quod adeo Iudæi deliquissent, insectando & cædendo Romanum exercitum; rati nimirum hæc ipsa grauiori fore multa luenda, hisque magis magisque exasperatis animis Romanorum, nullum esse relictum amplius locum veniæ, se libentius fugæ mandarint. Tantum igitur abest, vt eo successu prospero, Iudæi, qui inter eos prudentiores erant, animo elati sint, vt potius viderentur penitus consternati; quod humano etiam iudicio mala, quæ ex ea causa a Romanis obuentura essent, potuissent facile coniectari. Nam ait Iosephus: Post Cestij vero casus aduersos, nobilium Iudæorum multi, tamquam e naui pessum itura, ex ciuitate enatabant.] addit & de quibusdam Iudæorum primarijs, qui iisdem temporibus magis delegerunt confugere ad Cestium profligatum, quam cum seditiosis victoria elatis agere Hierosolymis. At de his quæ ad Iudaicas res gestas hoc anno pertinent, satis: cetera suis locis inferius dicemus.

I. Anno Redemptoris nostri sexagesimonono, L. Fonteio Capitone & C. Iulio Rufo Coss. cum iam Nero ex Achaia Romam rediisset, Petrus & Paulus Principes Apostolorum, cum eadem qua semper eidem restitissent constantia, vna eademq. die tertio Kalend. Iulij, eius iussu diuerso mortis genere gloriosum subire martyrium. Sed quomodo hæc se habuerint, agendum exacte de singulis. Atque in primis quod ad rationem temporis spectat; illi redarguendi videntur, qui ipsorum necem in annum decimumquartum Neronis referunt; quos in manifestum esse lapsos errorem, certum est. Nam cum Neronis Imperium cœperit mense Octobri, Coss. Marcello & Auiola; nullum est dubium, hunc esse eius Imperij annum decimumtertium, qui terminetur eodem mense Octobri, quo & quartusdecimus inchoatur. Sed cum æque perspicuum sit, ipsum anno sequenti, quarto Idus Iulij occisum esse, nec peruenisse ad tertium Kalendas Iulij, quo die Apostoli necati sunt: impossibile plane reditur, vt ijdem dici possint anno sequenti decimoquarto Neronis Imperij martyrio vita functi esse. Sic igitur affirmare necesse est, eodem hoc anno, ijdemq. Coss. ac Neronis Imperij decimotertio, Petrum & Paulum Apostolos coronatos esse martyrio.

II. Corrigenda est ergo lectio Eusebij in Chronico, quam alij videntur esse secuti, qui anno decimoquarto Neronis, quo & occisus est, ponunt dictorum Apostolorum martyrium, Olympiade ducentesima vigesima, anno quarto: sicut & Hieronymus quoque Eusebium secutus; dum tam de Petro quàm de Paulo ait, a Nerone occisos esse decimoquarto eius Imperij anno. Sed diuersa ab his omnibus fuit Epiphaniij^b sententia, affirmantis tam Petri quàm Pauli obitum contigisse duodecimo Neronis anno. At inter duo hæc extrema, media sententia, eos passos esse anno Neronis decimotertio, verior esse probatur. Sed ab his omnibus discrepat Cassiodorus, cū ponit post bienniū a dictorum Consulatu necem Apostolorum; cum longe ante illud tempus Nero esse in humanis desisset. verum ne audiendus quidem ipse; cum omnium sententia exploratum habeatur, ipsos sanctos Apostolos consummasse martyrium sub Nerone. Sed verius existimatur in Cassiodori Chronicon mendam irrepsisse. At hæc satis de his quæ ad annum passionis spectant. Ceterum eadem a nobis firmata sententia de nece Apostolorum anno decimotertio Neronis, grauisimos habuit assertores, nimirum Caium antiquum Theologum, Zephyrinum Romanum Pontificem, & Dionysium Corinthiorum Episcopum; quos omnes citans Metaphrastes^c, ipsorum sententiæ adstipulatur atque concordat, dum anno trigesimo sexto (numerando ab anno Domini trigesimo tertio) post passionem Domini eos necatos affirmat, nimirum hoc anno Domini sexagesimonono.

III. Quod vero ad diem vtriusque martyrij attinet: cum omnes æque in vnam eademq. conspirent sententiam, vna eademq. die, nempe tertio Kalendas Iulias, martyrio vita functos esse: diuersa tamen inter eos intercedit opinio; existimantibus quibusdam ex ipsis, sic vna eademq. die mensis Iulij vtrumque ductum ad mortem, vt tamen non eodem anno contigerit. Qui hoc sensit inter alios reperitur Prudentius^d, eodem sic hymno cecinit:

*Vnus vtrumque dies, pleno tamen innouatus anno,
Vidit superba morte laureatum.]* hæc ille, quem etiam secutus videtur Arator^e, dum item occinit:

*Cum natura dedit, geminos quos addidit astris
Non eadem, tamen vna dies, anniq. voluto
Tempore sacrauit repetitam passio lucem.]*

Id etiam affirmasse S. Augustinus^f videtur, cum ait: Currunt itaque vterque ad palmam martyrij, & vterque perueniunt ad coronam, non quidem eodem temporis cursu, sed anni vertentis occurfu.] hæc ipse.

IV. Verum magis vera atque probata illorum esse videtur assertio, dicentium eodem anno

A anno ambos vna die martyrij palmam adeptos esse: quam sententiam, qui nuper sunt recensiti antiquiores Patres, Caius, Zephyrinus, & Dionysius Corinthiorum Episcopus, a dicto citati auctore sequuntur: his adde Eusebium^a, Epiphanium^b, Hieronymum^c, Maximum^d, Cassiodorum^e, & alios recentiores fere innumeros. Id quidem tam Romanæ Ecclesiæ Martyrologium, quàm Græcorum Menologium tradunt. His pariter Acta quæ de passione ipsorum habentur scripta (qualiacumque sint, & quouis edita auctore) assentiuntur. Sed eiusmodi opinionem de diuerso anno a quibusdam hæreticis fuisse vulgatam, Concilium Romanum sub Damaso, quod continet Cresconiana Collectio (est in nostro codice pagina 236.) post canonem de libris apocryphis, testatur his verbis: Post has omnes Propheticas, & Euangelicas, & Apostolicas, quas superius deprompsimus, scripturas, quibus Ecclesia Catholica per gratiam Dei fundata est: etiam intimandum putauimus, quod quamuis vniuersæ per Orbem diffusæ Catholica Ecclesiæ quasi vnus thalamus Christi sit, Sancta tamen Romana Ecclesia nonnullis synodicis constitutis ceteris Ecclesijs prælata est: sed & Euangelica voce Domini Saluatoris nostri primatum obtinuit: Tu es Petrus, inquit, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam; & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Et tibi dabo clauas regni cælorum: et quæcumque ligaueris super terram, erunt ligata & in cælo; & quæcumque solueris super terram, erunt soluta & in cælo. Addita est etiam societas beatissimi Pauli Apostoli, vasis electionis: qui non diuerso (sicut falso hæretici garrunt) sed vno eodemq. die gloriosa morte cum Petro in vrbe Roma sub Cæsare Nerone agonizans, coronatus est, & pariter supradictam S. Romanam Ecclesiam Christo Domino consecrarunt.] hæc ibi; quæ pene omnia repetita sunt a Gelasio in decreto Concilij septuaginta Episcoporum. Verum de tempore hætenus.

B Quænam vero obitum ipsorum præcesserint, ex probatis auctoribus pauca nobis potius, quàm ex incertis apocryphisq. multa narranda proponimus. Ex Achaia Romam rediens Nero ea pompa triumphali quam Suetonius^f scribit, Apostolos, quos Simonis magi causa vel alijs vinxisse diximus, noua superaddita accusatione, vltimo supplicio condemnauit. Quænam autem ea fuerit, ex S. Ambrosio^g & alijs facile intelligitur: datum enim illis crimini tradunt, quod feminas ad meliorem frugem & præcipue castitatem seruandam conuertissent. Multum enim in his versati sunt Apostoli, vt quas ad Christianam fidem capeffendam inducerent, easdem in primis caste & pudice viuere suaderent. Nam Tacitus, Suetonius, Dio, & ceteri, qui Neronis historias conscripserunt, testantur in nobilissimas quasque feminas eius libidinem absque aliquo pudoris freno impudentissime esse grassatam. Dum vero (vt de Petro primum agamus) expectabatur executio feralis sententiæ: indignissime ferentes Christiani, sic a se pastorem omnium abripi Petrum; vt fuga sibi suisq. consuleret, instantissimis precibus & obtestationibus admonentes, vix tandem vt id faceret persuaserunt, immo potius compulerunt. Non deerat ad hæc præstanda carceris custodum officium Processi & Martiniani, quos (vt dictum est) idem Petrus initiauerat sacro baptisate. Quomodo autem egressus, ac iterum Domino admonente sit reuocatus ad carcerem; sanctum Ambrosium hæc accurate scribentem audiamus. In Auxentium enim dum inuehitur, hæc ait:

Idem Petrus postea, victo Simone, cum præcepta Dei populo seminare, doceret castimoniam, excitauit animos Gentilium. Quibus eum quærentibus, Christianæ animæ deprecatae sunt vt paulisper cederet. Et quamuis esset cupidus passionis, tamen contemplatione populi precantis inflexus est: rogabatur enim, vt ad institutum & confirmandum populum se reseruaret. Quid multa? nocte muro egredi cœpit: et videns sibi in porta Christum occurrere, vrbemq. ingredi, ait: Domine, quo venis? Respondit Christus: Venio iterum crucifigi. Intellexit Petrus ad suam crucem diuinum pertinere responsum. Christus enim non poterat iterum crucifigi; qui carnem, passione suscepta mortis, exuerat: Quod enim mortuus est, mortuus est semel; quod autem viuit, Deo viuit. Intellexit ergo Petrus, quod iterum Christus crucifigendus esset in seruulo. Itaque sponte remeavit; interrogantibus Christianis responsum reddidit: statimq. correptus, per crucem suam honorificauit Dominum Iesum.] hucusque S. Ambrosius. Hæc ipsa de Petro fugam arripiente, & Domino illi occurrente pariter & admonente, habentur etiam in Actis passionis eius, quæ feruntur a Lino con-

SS. APOSTOLORUM PETRI ET PAULI MARTYRIUM.

VII
MARTYRIUM

DE TEMPORIBUS

DE TEMPORIBUS MARTYRII APOSTOLORUM.

DE TEMPORIBUS

DE TEMPORIBUS

DE TEMPORIBUS

DE TEMPORIBUS

DE TEMPORIBUS

DE TEMPORIBUS

VNA DIE EODEM ANNO PASSI APOSTOLI.
^a Euseb. in Chron.
^b Epiph. hares.
^c Hier. de Scrip. Eccl.
^d Maxim. ser. de S. Petro.
^e Cassiodor. in Chron.

V.
^f Suet. in Nerone. c. 25.
NOVA ACCUSATIO IN APOSTOLOS.
^g Ambros. in Auxent. de Bas. nou. trad. ser. in med. edit. Rom. tom. 5.

VI.
FUGA PETRI E CARCERE.

scripta : quæ quidem fuere aliquando fortasse sincera ; quæ autem modo extant, Manichæorum reperiuntur tincta fuligine, sicut & de Actis illis Andreae queritur Augustinus a : nam sicut in illis Andreae, ita & in istis Petrum habes non tantum castitatem recte suadentem, & concubinas ab hominibus diuellentem, sed male docentem etiam ne viris suis uxores debitum redderent : quæ quidem a sincera Apostolica prædicatione procul abhorrent. Germana illa quidem olim extitisse noscuntur, e quibus ea quæ scribit, idem qui supra est mutuatus S. Ambrosius, qui ait Petrum tantum castimoniam prædicasse : sed ea quæ diximus, vel adiecta, vel diuersa (quod verius putamus) ab illis fuisse, nulli dubium esse posse videtur.

Aug. de fid. contra Manich. c. 38.

VII. b Apud Sur. tom. 3. die 2. Julij. c Hegesip. de ex. cid. Hierosol. lib. 3. c. 2.

d Greg. in Psal. 4. panit. DE PAVLI FV. GA. e Orig. in Ioan. tom. 27.

VIII. APOSTOLI VIR. GIS CAESL.

Habentur eadem, quæ ex Ambrosio recitauimus de fuga Petri e carcere Mamertino, æque testata ex Actis b sanctorum martyrum Processi atque Martiniani, necnon ab Hegesippo Iuniore c, & alijs. Sed illa est tantum inter eos discrepantia : dum alij ipsorum dixerunt hæc contigisse statim post lapsum Simonis, antequam Petrus esset detrusus in carcerem : alij vero, postquam carceri mancipatus, iam ad supplicium peteretur : quod & verius ea potissimum ratione existimamus : Nam cum ijdem affirmant, eum, statim vt reuersus est, ad supplicium duci iussus ; nullum plane datur spatium nouem mensium carceris, quod (vt dictum est superius) illic, antequam martyrism consummarent ijdem Petrus & Paulus, intercurrisse certum habetur. Citat eandem quoque historiam S. Gregorius d, his verbis : Et Petro ait ; Venio Romam iterum crucifigi. Qui enim in se ipso iam pridem crucifixus fuerat, in Petro iterum crucifigendum dicebat.] Paulum etiam vna cum Petro fugam arripuisse, citata nuper Acta Processi & Martiniani tradunt. Legimus Origenem e ex quibusdam Pauli Actis recitare eadem ferme verba Paulo dicta esse a Domino, quæ idem perhibetur Petro dixisse ; sic enim ait : Quod si cui placet admittere quod in Actis Pauli scriptum est, tamquam a Salvatore dictum : Denuo debeo crucifigi.] verum hæc ille ex apocryphis.

Porro antequam mortis supplicio ijdem afficerentur, ambo more Romano virgiscæsi fuisse traduntur. De Petro, quod vilis haberetur persona, nulla potest esse dubitatio ; cum more maiorum, qui vltimo supplicio damnati essent, antea virgis cæderentur. De Paulo vero, quod ciuis Romanus esset, & lege Valeria primum, ac deinde lege Porcia haberetur immunis, addubitari posset. Verum constat tam ex lege duodecim tabularum, quam etiam lege sacra, cum aliquod ab his immane fuisset perpetratum delictum, tunc eisdem centuriatis comitijs condemnatos, affectos verberibus primum, capite deinde truncandos. Cum igitur apud omnes grauissimum omnium scelus haberetur impietas ; Paulum eius criminis iudicio postularum & condemnatum, D antequam vltimo supplicio subijceretur, virgis cæsum fuisse, nullus iure poterit dubitare : cum præsertim adhuc Romæ in ecclesia S. Mariæ Trans pontem extent & in honore habeantur columnæ illæ, quibus ambo Apostoli alligati & virgis cæsi feruntur.

IX. DE PORTA TRIGEMINA.

Habet insuper traditio potius quam certa assertione antiquorum scriptorum veritas confirmata (nam quæ de his legitur a quibusdam Dionysij Areopagitæ nomine edita scriptio, non probatur) ipsos Apostolos supplicium mortis subituros e carcere simul eductos, extra portam Trigeminam perductos esse. more siquidem maiorum id actum fuisse videtur : nam reos extra Urbem percuti solitos, in Martyrologio Romano notauimus. Cur autem extra illam potius portam ad subeundum supplicium ducti sint, quid certi affirmare possimus, nihil est, nisi quod coniectura tenuibus quibusdam rimulis monstrat. Certum est enim, extra portam Trigeminam, quæ & Ostiensis dicitur, agere consueuisse mendicos, vilesq. personas, illicq. eisdem accipere stipem : quod quidem Plautus non obscure significat, dum ait :

Vel extra portam ire Trigeminam ad sacculum licet : Quod mihi ne eueniat, nonnullum periculum est.]

f Plin. lib. 34. c. 5.

g Ammian. lib. 27.

Id ipsum demonstrat Plinius f sic dicens : Item P. Minutio Præfeto annonæ extra portam Trigeminam vnciaria stipe collata.] In Vaticanum postea horum sedem fuisse translata, Ammianus g annuere videtur, dum ait : Accitos a Vaticano quosdã egen- tes, opibus ditauerat magnis.] sic dicens de Lampadio Urbis Præfeto, qui pecuniam quam alij expendere consueuerant in publicorũ munerum editionem, ipse in pauperes erogasset : Contingere itaque facile potuit, vt exagitati vehementer a Nerone Christiani, non amplius intra Urbem, sed foras inter viles personas agere iussi essent : sicut au-

ctore

A ctore Philone a & alijs vidimus, Iudæis Transiberinam regionem ad habitandum fuisse traditam. qua etiam consideratione dicere possumus, Apostolos extra portam Trigeminam simul esse ductos, sed non simul in eodem loco supplicio affectos : immo ab illis qui eos ducebant, mutato consilio, esse ab inuicem separatos, quod Petrum in gratiam Iudæorum in ea regione, vbi Iudæi degerent, voluerint crucifigi : Paulum vero inter Christianos, non tamen crucifigi, sed (quod ciuis Romanus esset) placuerit subijci gladio. Sed hæc (vt diximus) coniectura potius, quam certa assertione affirmando proponimus.

a Philo de leg. ad Caium.

Quod vero in primis ad Paulum spectat : cum a Petro, mutua prius salutatione impartita more Christiano in osculo sancto, in hunc modum diuisus esset, ad præscriptum supplicij locum recta perducitur. Inter eundem quid acciderit, in Actis passionis eius, quæ nomine (vt sæpius antea diximus) Lini feruntur, magna ex parte habentur expressa. At quoniam, sicut multa in eis esse vera facile suademur, ita eadem multis mendacijs esse obuoluta cognoscimus : idcirco illa tantum quæ antiquorum scriptorum testimonio probata, vel traditione firmata esse noscuntur, nostris chartis intexamus, & in primis quæ in eis de Plautilla clarissima femina scripta habentur. Traditur ergo Paulus, cum ad locum pergeret passionis, comitantibus populorum turbis innumeris, venissetq. ad portam Urbis, habuisse obuiam nobilissimam matronam, nomine Plautillam (licet alij alio nomine eam dictam esse velint) quam illam fuisse putamus matrem Flauiae Domitillæ, cuius habetur mentio in Romano b Martyrologio, atque in Actis sanctorum Nerei & Archillei ; eamq. a Petro fuisse baptizatam, ac demum hoc anno post Apostolos vita functam, eadem Acta tradunt. Hanc cum flentem intuitus esset Apostolus, ab ea velum petijt, quo feriendus gladio ex more obduceret oculos. consueuisse etiam Iudæos fascia velare oculos eorum qui capite truncandi essent, Iosephus c demonstrat, dum ait : Is autem eum, reuinctis post terga manibus, oculisq. fascia obstrictis, in conspectum Romanorum veluti capite cæsurus produxit.] Cum igitur ad illud opus velum Paulus ab illa petijisset : libenter illa parens, liberaliter tradidit, illud ipsum, vt erat pollicitus, postea receptura. Locus ille vbi hæc facta sunt, dicitur esse prope portam Ostiensem, huius rei gratia veteri memoria consecratus.

X.

DE PLAVTILLA CLARISSIMA FEMINA.

b Martyrolog. Rom. 20. Maij.

c Ioseph. de bel. Iud. lib. 7. c. 14.

Cum autem sic Paulus duceretur, tres milites ex his qui ex apparitura erant, ad Christi fidem conuertit ; quos in confessione Christianæ religionis constantes, eiusdem Imperatoris gladius martyres fecit die secunda Julij, quæ anniuersaria celebritate recolitur d. Horum nomina fuisse, Longinum, Acestum, & Megistum, nuper citata Acta e testantur. Vbi vero tandem ad locum supplicio destinatum Paulus perductus est, fufis ad Deum precibus, alacri animo (quod id diutius exoptasset) iugulum præbuit. Locus ille dictus ad Aquas Saluias, tertio ab Vrbe lapide distans, alio nomine Gutta iugiter manans, est appellatus e, vbi Christianorum carnificina est aliquando habita : nam & Zenonem ac decem millia militum illic fidei Christianæ causa fuisse obruncatos, tum loci illius vetera monumenta, tum Romanum Martyrologium f attestantur. Illic igitur cum ictu carnificis Paulus capite truncaretur, non tam sanguinis fluentia e sectis venis, quam lactis (res plane miranda) largiter fluxerunt.

XI.

d Martyrolog. Roman. Bod. vsuard. & alij ea die. PAVLVS TRVNCATVR CAPITE. e Martyrolog. Rom. 9. Julij.

f Eodem die 9. Julij.

Res quidem adeo insignis non tantum ex dictis Actis, sed & alijs compluribus habetur testibus confirmata. Nam & S. Ambrosius g de re tam celebri & clara, nec dubitatione aliqua obscurata, his verbis meminit : De Pauli vero ceruice, cum eam persecutor gladio percussisset, dicitur fluxisse lactis magis vnda quam sanguinis, & mirum in modum sanctum Apostolum baptisimi gratia in ipsa cæde extitisse splendidum potius quam cruentum. Quæ quidem res in sancto Paulo stupenda non est. Quid enim mirum, si abundat lacte nutritor Ecclesiæ, sicut ipse ad Corinthios ait h : Lac vobis potum dedi, non escam ? Hæc est plane promissionis illa terra, quam Deus patribus nostris promisit, dicendo : Dabo vobis terram fluentem lac & mel. Non enim de hac terra locutus est, quæ dimanantibus aquis coenum inuoluit, lutumq. permiscet ; sed de illa tum Pauli, tum similibus Pauli, quæ iugiter purum suaueq. distillat. Quæ enim Pauli epistola non melle dulcior, & lacte candidior ? quæ epistolæ tamquam vbera Ecclesiarum populos enutriunt ad salutem. De ceruice ergo Apostoli pro sanguine lac manauit.] hucusque Ambrosius. Sed & sanctus Ioannes Chrysofostomus i, eiusdem veritatis grauissimus assertor, sic ait : Beatus autem Paulus, cui caput ense præcisum est, vir cuius

XII.

LAC CVM SAN- GVINE EX PAVLI COLLO FLVXIT.

g Ambr. serm. 68.

h 1. Cor. 3.

i Chrysof. orat. in Princ. Apost. tom. 5. Nich. edit.

cuius

cuius laudes verbis exprimi nequeunt. At cuiusmodi ensis illius guttur, Dominicum inquam instrumentum cælo suscipiendum, & terræ tremendum, peruasit? Qualis locus tuum, Paule, sanguinem excepit, qui lacteus apparuit in eius veste qui te percussit? qui quidem sanguis barbaricum illius animum reddens melle dulciorem, vt ipse vna cum socijs ad fidem traduceretur, ita affecit.] hæc de lacte.

XIII.

Subdit de alijs tunc eo miraculo ad fidem Christi conuersis; ac demum quorum ætatis suæ annum martyrij tempore ageret, his docet: Sit mihi instar coronæ gladius ille, qui triginta & quinque viros summa ad seruiendum Deo alacritate Domino mancipauit.] ita quidem Vossius in Latinum transtulit: sed quæ versio non probetur Herbipolensibus Academicis, cū textus Græcus post priorem editionem satis mihi exploratus, ita habeat: *Ἐξήκοντα πέντε ἰδούλευσε τῷ κυρίῳ μετὰ πάσης παρρησίας*] hoc est: Trigintaquinque, *annis scilicet*, seruiuit Domino cū promptitudine animi.] pergit vero Chrysostomus: Perfecto itaque octo & sexaginta annorū vitæ cursu, quæ pro pietate institutum tenuerat, quieuit.] hæc ipse. Sunt etiam de his alia complura, sed recentiorum testimonia. Porro & locus ipse de alijs quoque nos admonet: quæ etsi minime scriptis consignata habeantur, fideli tamen maiorum traditione testata redduntur. Tres enim ibi scatent fonticuli dulcis aquæ, qui tunc primum erupisse dicuntur, cum Pauli caput excisum tribus se saltibus vi quadam spiritus diuinitus agitauit: quorum primus dulcior lactis saporem aliqua ex parte reddat; ceteri, quamuis haud longe a primo distent, paulo diuersum gustui saporem afferant. cuius rei ea ratio solet afferri, quòd ipso primo fluxu lac venæ dederunt, ac inde sanguinem. Qui quidem locus plane celeberrimus, Trium fontium dictus, frequenti Christianorum visitatur concursu. Sudarium vero Plautilla recepit, cum ministerio expleto, Apostolus eidem per visum apparuit. illudq. esse putatur, quod Constantina Augusta, magna instantia apud sanctum Gregorium Romanum Pontificem agens, ad se mitti postulauit: qui haud sibi concessum esse, quòd vna cum corpore eodem clauderetur sepulchro, quod aperire nefas esset, litteris ad eam redditis, excusauit. Corpus vero Apostoli a Lucina clarissima femina senatoria sublatum, in suo prædio via Ostiensi honestissimo tumulo locatum fuit. At de Pauli martyrio hætenus.

DE MIRACULO
TRIVM FON-
TIVM.

a Greg. v. g. lib.
8. epist. 3.

XIV.

PAVLI APOSTO-
LI EFFIGIES.

b Lucianus in
Philop.

c 2. Cor. 10.

d Chrysost. hom.
de Princip. A-
postol. rom. 5.
e Niceph. lib. 2.
cap. 27.

f Euseb. hist.
lib. 7. c. 14.

De effigie vero eiusdem atque statura, operæpretium nos facturos existimamus, si quæ ab antiquioribus scriptoribus memoriæ commendata habentur, his addamus. Nam in primis hic repetenda ducimus, quæ Triphon Critiam catechumenum instituens apud Lucianum sic loquitur^b: Ego, inquit, docebo te quid sit vniuersum, & quid fuerit ante omnia, & quæ item constitutio, quodve corpus vniuersi. Quando enim me Galilæus ille conuenit recaluaster, naso aquilo, qui tertium vsque ad cælum per aerem ingressus est, quæq. optima & pulcherrima sunt inde didicit; per aquas nos renouauit, in beatorum vestigia insistere fecit, & ex impiorum regionibus nos reduxit.] hucusque ille; quem equidem his coloribus atque notis non alium quàm Paulum descripsisse, omnes credimus facile intelligere: nam aliquem alium Apostolorum, vel aliorum Christianorum, tertium cælum conscendisse, nouimus neminem. Staturam vero ipsius haud proceram fuisse, sed potius breuiorem, tum ea quæ ipse de se, tum quæ Chrysostomus scribit, facile ostendunt. Ad Corinthios^c enim secundo scribens, quæ de se aliqui dicerent, refert his verbis: Epistolæ, inquiunt, graues sunt & fortes, præsentia autem corporis infirma.] Quamobrem haud grandiori eum fuisse statura, interpretes æque consentiunt: his enim alludit Ioannes Chrysostomus^d dicens: Qui tricubitalis est, & cælum attingit.] His omnibus ea consentiunt, quæ demum a Nicephoro^e his verbis narrantur: Paulus autem corpore erat paruo & contracto atque incuruo & paululum inflexo, facie candida, annosq. plures præferente, & capite modico: oculis multa inerat gratia, supercilia deorsum versus vergebant; nasus pulchre inflexus, idemq. longior; barba densior, & satis promissa, eaq. non minus quàm capitis coma canis resperfa erat.] hæc ipse: quæ haud aliunde putamus quàm ab antiquioribus imaginibus esse accepta. A Christianis enim, qui ex Gentilibus credidissent, Petri & Pauli imagines olim fuisse, viuentibus illis, effigiatas coloribus, eademq. ad posteros per manus traditas, Eusebius^f testatur sic dicens: Nos Petri & Pauli Apostolorum, & Christi etiam ipsius imagines in picturis colorum varietate expressas conseruatasq. aspeximus: idq. propterea (sicut verisimile est) quòd maiores nostri

ad Gen-

A ad Gentilis consuetudinis similitudinem quàm proxime accedentes, eos qui tamquam saluatores illis fuissent, id est, qui illis aliquid salutis & subsidij attulissent, apud se honore in hunc modum afficere consueuerant.] hæc Eusebius. At de Paulo satis: ad Petrum iam redeamus.

Quod in primis ad locum martyrij pertinet: cum nulla sit dubitatio, eum Transiberim, vbi Iudæi agere consueuerant, ad supplicium crucis subeundum fuisse transmissum: quo potissimum loco eius regionis fuerit affixus cruci, est diligentius exquirendum. In Actis passionis eius, quæ Lini nomine scripta feruntur, hæc scripta habentur: Peruenit denique vna cum Apostolo & apparitoribus populus infinitus ad locum qui appellatur Naumachia, iuxta obeliscum Neronis in monte.] Rursus vero in libro de Romanis Pontificibus, qui fertur nomine Damasi, dum agitur de sepultura Petri, hæc scripta habentur: Sepultus est via Aurelia ad templum Apollinis, iuxta locum vbi crucifixus est, iuxta palatium Neronianum, in Vaticano, iuxta territorium Triumphale.] hæc ibi: Sed plane loca esse confusa noscuntur, vt locus sepulturæ credatur idem cum eo vbi est crucifixus: at certe diuersum fuisse, quæ dicturi sumus, facile declarabunt.

Enimvero antequam de Petri crucis loco agamus, necessarium ducimus de ipso Vaticano colle atque Ianiculo pauca disserere, atque etiam elucidare. Scimus complures, licet eruditos, errore lapsos esse, putantes Vaticanum collem illum tantum dici debere, vbi nunc cernitur posita nobilissima basilica Vaticana: et Ianiculum modico illo contineri spatio, quo trans viam Triumphalem leui tumulo exurgens, atque ad sublimiora scandens, terminatur illa planicie quæ vergit ad Auentinum. Hos insigniter decipi, perspicue demonstrabimus. Et in primis quanto amplioribus spatijs maiores Ianiculum mensi fuerint, Dionysius Hallicarnassæus^a his verbis indicat: Venientes percurrerunt populando vsque ad Tiberim & montem Ianiculum, ad vigesimum ab Vrbe stadium & ulterius.] quibus sane demonstrat, totum illum vsque ad pontem Miluium porrectum montem appellatum esse Ianiculum. Nam quonam pacto, quæso, ad viginti stadia distare ab Vrbe Ianiculum ait, cum eius montis pars illa propinquior, quam hi putant tantum dici Ianiculum debere, vix duobus stadijs distet ab ea? Omnes igitur colles illi, qui modicarum vallium interstitio sibi coniuncti, ab eo termino qui est proximus Auentino atque Vaticano, continuantur, & super prætutia porriguntur, ac prope pontem Miluium terminantur, Ianiculus a maioribus dicebantur. Sed hæc omnia etiam clariora redduntur ex his quæ Martialis^b habet de hortis suis, quos cum dicat positos in Ianiculo, tamen prope pontem Miluium sitos esse, his versibus declarat:

Longo Ianiculi iugo recumbunt.] ac inferius:
Cum sit tam prope Miluius, sacrumq.
Lapsæ per Tiberim volent carinæ.]

His & alijs quæ eodem auctor habet epigrammate, manifeste errasse noscuntur qui hortos Martialis in ea parte Ianiculi posuerunt, quæ erat Vrbi vicinior, respiciens contra theatrum Pompeij. At mea quidem sententia, descriptus a Martiale ceteris eminentior collis ille videtur, qui (vt ipse scribit) propinquior ponti Miluio, reliquis vicinioribus collibus altior supereminet: cui quidem assertioni cetera etiam, quæ a Martiale ibidem illis versibus sunt scripta, respondent.

E Præterea vero sicut Ianiculus longe porrectus protenditur (vt dictum est) vsque ad pontem Miluium; ita Vaticanus non illa tantum Ianiculi parte continetur, in qua est hodie basilica Vaticana: sed Vaticanum quoque appellatam esse eam Ianiculi regionem, quæ versus Auentinum in longum porrecta, a latere trans flumen oppositum habebat theatrum Pompeij, Horatius^c his versibus demonstrare videtur:

— datus in teatro
Cum tibi plausus,
Care Mæcenæ eques, vt paterni
Fluminis ripe, simul & iocosa
Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago.]

Vbi Porphyrio: Vaticanum, inquit, montem non longe esse a teatro Pompeij scimus;

XV.
DE LOCO MAR-
TYRII S. PETRI.

XVI.
VATICANVS
COLLIS ATQVE
IANICVLVS.

a Dionys. Halicarn.
lib. 9.

b Martialis. epi-
gram. de hortis
suis lib. 4.

XVII.

c Horat. lib. 2.
carm. oda 20.

mus; quem resonuisse simul cum ripis populi plausus dicit.] hæc ille: eadem & Macro. A
Ex quibus declarari videtur, partem eam Ianiculi, quam hodie frequentius Latine
ipsum Ianiculum nominamus, Vaticanum quoque esse dictam: vt ex his iam liquido
appareat, nequaquam a veritate aberrasse eos qui dixerunt passum esse Petrum in Va-
ticano; nec tolli quo minus æque verum sit, ipsum in ea Ianiculi parte, vbi eius rei ex-
tat memoria recens honorifice restituta, fuisse cruci affixum; quæ & pariter (vt vidi-
mus) Vaticanus diceretur: idemq. locus postea, puto honoris causa, ob nobilem Pe-
tri triumphum, Mons aureus dici meruit; quod nomen frequentiori vsu hactenus per-
seuerat. Certe inter alia Urbis loca, in quibus Christianos martyrio affici consueuisse
Prudentius^a scribit, Ianiculus adnumeratur. sic enim canit his versibus:

*Ianiculum cum iam madidum, fora, rostra, Suburram
Cerneret elunie sanguinis affluere.]*

ea enim loca potissimum Christianorum carnificina in Vrbe nobilitata fuisse videntur; cum alioqui (vt dictum est) extra Urbem mortis reos duci consueuisse, more maiorum, certum sit.

XVIII.

^b Tacit. lib. 15.
^c Hieronym. de
Script. Eccl. c. 1.
DE LOCO SEPUL-
CRÆ PETRI.

^d Dio in Neron.
^e Tacit. lib. 15.

^f Martialis lib.
1. epigram. 2.

Ceterum in ea quoque Vaticani parte, in qua Circus Neronis erat, simul & horti, iussu eiusdem Imperatoris quamplurimos Christianos sæuissime fuisse necatos, ex Tacito^b superius demonsttrauimus. Verum locum illum sepulturæ potius quam martyrii fuisse putamus: siquidem Hieronymus^c ait, sepultum fuisse in Vaticano iuxta viam Triumphalem. Distinctus plane fuisse videtur locus sepulturæ ab eo vbi martyrium subijt: nam non vnum eundemq. fuisse, ipse nuper citatus liber de Romanis Pontificibus docet, dum ait sepultum fuisse iuxta locum vbi crucifixus est: qui quod in eodem monte situs esset, satis propinquus esse videri poterat: ac sic ille vere (quod diximus) locus martyrii fuisse dicatur, qui in summo Ianiculo positus, eiusdem rei gestæ memoria est insigniter illustratus. cui quidem loco & cetera superius recitata, præter illa quæ habentur de obelisco, aptari posse videntur: nam ibidem haud procul a monte deorsum in plano prope Tiberim posita Naumachia erat, quæ ab alijs Iulio Cæsari, ab alijs vero Augusto adscribitur: nam auctor est Dio^d, Naumachiam ab Augusto factam: Tacitus^e vero eundem locum nominat stagnum Agrippæ, vbi in nauibus Nerone epulum lautissimum exhibuit. Ceterum a Nerone nonnisi Circum ad agitandos equos in Vaticano fuisse constructum, Tacitus tradit: nec quempiam antiquorum inuenimus, qui Naumachiam a Nerone in Vaticano factam esse meminerit: siquidem (vt idem qui supra auctor est Dio) Naumachiam cum exhibuit, bellum videlicet Persarum cum Atheniensibus, illam non in Circo, sed in theatro ab eo editam tradit. Vbi nam autem fuerint stagna Neronis, ab eodem ædificata ad eiusmodi exhibenda spectacula, satis expressum habetur a Martiale^f, qui describens ingentem molem amphitheatri Domitiani Cæsaris, inter alios habet hos versus:

*Hic vbi conspicui venerabilis amphitheatri
Erigitur moles, stagna Neronis erant.]*

meminit & in fine eiusdem libri primi Epigrammatum de eodem Neronis stagno. Ex his igitur hæc summatim colligimus, passum esse Petrum supplicium crucis in ea summitate Ianiculi, seu Vaticani montis, quæ esset imminens Naumachia deorsum iuxta Tiberim positæ: sepultumq. in ima Vaticani parte, apud quam Neronis horti essent, & Circus cum obelisco. hæc de loco.

XIX.

DE CRUCIS SVPP-
PLICIO.
^g Hier. de Scrip.
Eccl. c. 1.

^h Orig. in Ge-
nes. apud Euseb.
lib. 3. c. 1.
ⁱ Aug. serm. de
sanct. 28.

Quod ad supplicium crucis spectat: omnium sanctorum Patrum sententia liquet, ipsum capite deorsum verso, & in sublime pedibus eleuatis, cruci confixum fuisse; idq. factum ex animi sui sententia, cum assereret se indignum (vt verbis^g Hieronymi vtar) qui sic crucifigeretur vt Dominus suus. Prætermittimus referre, quæ in dictis Actis passionis eius, Lini nomine inscriptis, de eiusmodi inuersæ crucifixionis mysterio fusius differuntur: sed quæ tantum ab antiquis Patribus memoriæ sunt commendata, velut quædam passionis eius trophæa nobilissima, recensemus: et in primis quæ Origenes^h ceteris antiquior scribit in hæc verba: Petrus ad extremum Romæ cum versaretur, capite deorsum statuto (sic enim perpeti cupiebat) cruci affixus est.] S. Augustinusⁱ de his agens, hæc ait: Currunt itaque vterque ad palmam martyrii, & vterque perueniunt ad coronam.] et paulo post: Petrus pro Christo capite deorsum verso in ligno suspenditur: Paulus pro Christo gladio trucidatur. Ille proprijs gressibus profici-

scabatur

A scabatur ad Christum; oculisq. ad superiora respiciens, beatum spiritum deducebat ad cælum.] At Chrysostomus^a: Gaudeas, inquit, Petre, qui ligno crucis fruitus es, & ad Magistri similitudinem recta quidem figura sicut Dominus noster crucifigi noluit, sed magis inuerso capite, veluti e terra ad cælum iter parans. O clauos illos beatos, qui membra illa sanctissima pertransierunt.] Sed & Prudentius^b hæc quoque his versibus:

*Prima Petrum rapuit sententia, legibus Neronis
Pendere iussum præminente ligno.
Ille tamen veritus celsæ decus amulando mortis
Ambire tanti gloriam Magistri,
Exigit vt pedibus mersum caput imprimant supinis,
Quo spectet inum stipitem cerebro.
Figitur ergo manus subter, sola versus in cacumen,
Hoc mente maior, quo minor figura.]*

B

Maximus^c præterea: Hic est, inquit, Petrus, qui dum ad crucem tamquam Christi discipulus duceretur, verso se poscens corpore crucifigi, passionem non timuit, sed æqualitatem crucis Dominicæ declinavit; vt ostenderet vniuersis, admirandæ se humilitatis virtutem, nouiq. mysterij disciplinam & inter tormenta seruasse.] Theodoretus aliam quoque affert causam, sic dicens^d: Cum ad mortem crucis a Nerone damnatus esset, rogauit carnifices, ne similiter atque Dominus trahi affigeretur, sed contrario modo. Veritus (quod est verisimile) ne eadem passio eundem sibi ab insipientibus honorem conciliaret; ideo rogauit vt manus inferius, superius autem pedes affigerentur.] hæc ille. Sunt de his aliorum sanctorum Patrum testimonia, atque etiam præconia: sed hæc satis pro instituti ratione.

C

Cum in cruce sic affixus martyrium consummasset, a Marcello presbytero^e eius corpus curatum, aromatibusq. conditum magnificentissime more regio, nedum Iudaico traditur sepulturæ. Alia enim ab his diuersa erat Romanorum consuetudo: nam de his Neronis temporibus, cum agitur de Poppæa Augusta defuncta, hæc Tacitus^f: Corpus eius non igni abolitum, vt Romanus mos, sed Regum externorum consuetudine differtum odoribus conditur.] Sepultum fuisse Petrum in Vaticano, non tantum citata a nobis superius testimonia, sed & Prudentius^g monstrat his versibus:

*Aut Vaticano tumultum sub monte frequentat,
Quo cinis ille latet genitoris amabilis obfes.]*

Sed quod ad loci faciem spectat; fuisse illam partem Vaticani oliuis feracem, & fonte irriguam, idem ipse Prudentius docet his versibus^h:

*Dextra Petrum regio tectis tenet aureis receptum,
Canens oliua, murmurans fluento.
Namque supercilio saxi liquor ortus excitauit
Fontem pereannem chrisnatis feracem.]*

Sic igitur gloriosissimo martyrio tam Petrus quam Paulus vita functi sunt; locaq. ipsa vbi eorum sacra corpora sepulta fuerunt, non quidem obscura, sed (quod mirandum est) inter persecutores absque iactura vel contumelia aliqua, clarissima remanserunt, eademq. velut nobilissima trophæa victoriæ a Christianis summo honore sunt habita. Est de his testis locupletissimus Caius antiquus Theologus, quem temporibus Zephyrini Papæ vixisse, Eusebiusⁱ tradit, qui & hæc ipsum dicentem inducit: Ego, inquit, Apostolorum trophæa perspicue possum ostendere. Nam si lubet in Vaticanum proficisci, aut in viam quæ Ostiensis dicitur, te conferre; trophæa eorum, qui istam Ecclesiam suo sermone & virtute stabilierunt, inuenies.] hæc ipse. Consueuisse Christianos, etiam persecutionis tempore, non tantum qui Romæ erant, sed ex remotioribus tã Orientalis quam Occidentalis orbis partibus Romam venire, vt veneranda Apostolorum sepulchra inuiserent ac venerarentur, historiæ complurium sanctorum martyrum declarant. Nam ex Perside venisse constat Martham, Mariam, & Audifacem temporibus Claudij Iunioris, sub quo etiam martyrio sunt coronati, vt ipsorum Acta demonstrant^k: idq. & Maurus, qui etiam martyrium subijt, fecisse reperitur, & alij^l. Verum locum Petri fuisse miraculis quoque celebrem, verba illa^m nunticis Hermetis significant, quibus ait: Tu si ad limina Petri duxisses eum, & Christo credidisses, hodie filium tuum haberes incolumem.]

Porro

^a Chrysost. hom.
in Princ. Apost.

^b Prud. Peri-
Heph. hym. 12.

^c Max. in Nat.
Apost. serm. 1.
MYSTERIVM
CRUCIFIXIO-
NIS PETRI.

^d Theod. orat.
de charis.

XX.
^e Act. Lini.

^f Tacit. lib. 16.

^g Prud. aduer.
Sym. lib. 1.
LOCVS IN VA-
TICANO VBI
PETRVS SE-
PULTVS.

^h Prud. Peri-
Heph. hym. 12.

XXI.
CLARISSIMA A-
POSTOLORVM
MEMORIA.

ⁱ Euseb. lib. 2.
cap. 24.

^k Sur. tom. 1.
14. Febr. & Ro-
man. Martyrol.
19. Ianuar.
^l Martyrol.
Rom. 22. Nou.
m Extant apud
Sur. in Actis
S. Alex. Papæ,
die 3. Maij.

XXII.

ORIENTALES
CONATI SVR-
RIPERE COR-
PORA APO-
STOLORVM.
a Gregor. lib. 3.
epist. 30.

Porro tentasse Orientales Christianos hoc eodem anno surripere sacra corpora Apo-
stolorum, & in Orientem transferre, ac vti suos gentiles sibi vendicare, Gregorius Pa-
pa ad Constantinam Augustam scribens, testatur his verbis: Eo tempore quo passi
sunt, ex Oriente venerunt, qui eorum corpora, sicut ciuium suorum, repeterent: qua
ducta vsque ad secundum Urbis miliarium, in loco qui dicitur ad Catatumbas, collo-
cata sunt: sed dum ea inde leuare omnis multitudo eorum conueniens niteretur, ita
eos vis tonitruu atque fulguris nimio metu terruit atque dispersit, vt talia denuo nulla-
tenus attentare praesumerent. Tunc autem exeuntes Romani, eorum corpora, qui hoc
ex pietate Domini meruerunt, leuauerunt, & in locis quibus nunc sunt condita, po-
suerunt.] haec Gregorius.

XXIII.

CVLTVS S. PE-
TRO EXHIBI-
TVS AB IMPE-
RATORIBVS.
b Augustin. de
Sanct. serm. 28.
in fine.
c Aug. epist. 42.
d Chrysof. in 2.
ad Cor. 11. hom.
26.

At reddita Ecclesiae pace, Christiani Imperatores eadem inuisere, venerari, & de-
bitio religionis obsequio colere, studiosius quaesierunt, ac propensius curauerunt. De
his enim haec S. Augustinus: Nunc, inquit, ad memoriam piscatoris flectuntur ge-
nua Imperatoris: ibi radiant gemmae diadematis, vbi fulgent beneficia piscatoris.] et
alibi scribens ad Madaurenses: Videtis & Imperij nobilissimi eminentissimum cul-
men ad sepulchrum piscatoris Petri, submisso diademate, supplicare.] Et Chrysosto-
mus: Seruorum Christi splendida sunt sepulchra, quae Urbem maxime regiam occu-
pauerunt, & dies perspicui sunt: diem festum terrarum orbi facientes, non aedificio-
rum amplitudine & splendore (hac enim parte excellent) sed, quod amplius est, con-
uenientium studio. Nam & ipse ille purpura indutus peregre proficiscitur, sepulchra
illa complexurus; & fastu deposito, contingit sanctos, rogans vt sibi apud Deum pa-
trocinentur; & tabernaculorum opificem & piscatorem patronos etiam mortuos de-
precatur ille diadema gestans.] hucusque Chrysostomus. Haec quam sint vera, ipse

e Habentur in
praamb. Conc.
Chalced.

Gallae Placidiae Augustae litterae ad Pulcheriam Augustam restantur his verbis, dum
sui in Urbem aduentus ad limina Apostolorum causam reddit, sic dicens: Vt Romam
frequentibus concursibus adaeque desideremus inspicere, causa est nobis amplecten-
dae religionis, vt terminis sanctorum nostram exhiberemus praesentiam: quos certum
est pro sua virtute in caelestibus constitutos, neque inferiora despiciere. Nos itaque fa-
crilegium esse credimus, si solemnum ordinem denegemus.] haec ipsa. In hanc eam-
dem sententiam idem qui supra f Chrysostomus: Relictis omnibus, ad sepulchra pisca-
toris & pellionis currunt & Reges, & Praesides, & milites. Et Constantinopoli Reges
nostri magnam gratiam putant, si non prope Apostolos, sed si vel extra eorum vesti-
bula corpora sua sepeliantur, fiantque piscatorum ostiarij Reges.]

f Chrysof. hom.
Quod Christi-
sit Deus.

XXIV.

DE PAVLI SE-
PVLCHRO.
g Chrysof. in
epist. ad Rom.
homil. 32.

Idem alibi cum agit de eorundem sepulchris, haec de Pauli theca: Quis mihi nunc
dabit circumfundi corpori Pauli, affigi sepulchro, videre puluerem corporis illius, quae
adhuc in Christo deerant implentis, stigmata illius gestantis, praedicationem Euange-
lij vbique seminantis; puluerem, inquam, oris illius, per quod Christus locutus est?]
et paulo post: Vellem videre sepulchrum, quo recondita sunt arma iustitiae, arma lu-
cis, membra nunc viuentia, tunc vero cum in hac vita essent, mortua.] et alibi h: Nul-
lus ex Romanis Regibus tanto in honore fuit, quanto hic est. Ceterum Imperator fo-
ris alicubi iacet abiectus: hic autem velut viuens & regnans tenet.] Idem de Petri
sepulchro: Quot Reges vrbes euerterunt, portus extruxerunt, & nominibus suis in-
scriptis decesserunt; nec tamen eis quicquam profuit, sed silentio & obliuioni mandati
sunt? Piscator autem Petrus, qui nihil fecit eorum, quoniam virtutem est profecutus, &
ciuitatem maxime regiam occupauit, etiam post mortem resplendet Sole clarius.]

h Chrysof. in
2. ad Tim. hom.
4.

i Chrysof. hom.
in Psal. 48.

XXV.

VRBIS MVNI-
TIO CORPORA
APOSTOLORVM
k Idem in epist.
ad Rom. homil.
32.

Hoc corpus plebem hanc munit, quod quauis turri, innumerisq. moenibus ac vallis
est tutius: et cum ipso corpus etiam beati Petri, &c.] Eadem & Christianus nobilis poe-
ta Venantius Fortunatus versibus cecinit; quae velut sepulchrorum ipsorum hic epi-
taphium sunt:

l Venant. Fort.
lib. 3. carmin.

Calorum porta, lati duo lumina mundi,
Ore tonat Paulus, fulgurat arce Petrus.
Inter Apostolicas radianti luce coronas
Doctior hic monitu, celsior ille gradu.
Corda per hunc hominum reserantur, & astra per illum:
Quos docet ipse stylo, suscipit ille polo.

Pandit

A

Pandit iter calis hic dogmate, clauibus alter:
Est via cui Paulus, ianua fida Petrus.
Hic petra firma manens, ille architectus habetur:
Surgit in his templum, quo placet ara Deo.
A facie hostili duo propugnacula praesunt,
Quos fidei turres Vrbs caput Orbis habet.
Hi radiant oculi pretioso in corpore Christi,
Lumine qui proprio cetera membra regunt.]

Quam autem haec de protectione Urbis sint vera; cum innumera sint exempla suis locis
inferius recitanda, vnum modo satis habeatur Gregorij Romani Pontificis testimo-
nium ex his quae experimento didicit: sic enim scribit ad Rusticianam Patriciam, ro-
gans vt Romam veniret: Si gladios Italiae & bella formidatis; solcite debetis aspicere,
quanta beati Petri Apostolorum Principis in hac Vrbe protectio est; in qua sine magni-
tudine populi, & sine adiutorijs militum, tot annos inter gladios illaesi Deo auctore ser-
uamur.] haec Gregorius.

a Greg. lib. 7.
epist. 33.

At quis eruditus ac prudens, velut e sublimi specula mentis oculis iustrans Orbem,
& omnes qui vmquam fuerunt principatus & regna considerans, non intelligat ea om-
nia Principum in eis regnantium sceleribus esse conuulsa, ac funditus periisse, Roma-
num vero Imperium sub tot tantisque illud regentibus feralibus monstris nonnisi diuina
virtute potuisse subsistere? Quo enim potissimum tempore sub omnium scelestissimo
Imperatore ipsum Romanum Imperium in maiori videretur positum esse discrimine:
eidem, veluti collabenti parieti trabe suffulto, crucis virtute succurritur; & duabus

XXVI.

VRBS ROMA
AB APOSTOLIS
SERVATA.

hisce viuus columnis in medio nutantis molis erectis, Vrbi cum Imperio pariter casu-
rae opportune consulitur. Iam enim saeculum ipsum aduenerat, quando antiquo oracu-
lo Tiberij Imperatoris temporibus peruulgato, finem Romani imminere Imperij dice-
batur. Recitans illud Dio, sic ait: In primis omnes commouebat recordatio oraculi,
quod decantatum fuerat Tiberij temporibus. id erat:

b Dio in Neron.

Τεις δὲ ἑικοσίων περὶ τελλομένων ἐνιαυτῶν
Ρωμαίης ἔμφορος ὄλεθ' ἔσσις.] Latine sic redditur:
His tertrecentis circumuoluentibus annis
Seditio perdet Romanos.]

Quae autem, quantave post Neronis occubitus concitata fuerint bella ciuilia, vt anno
vno tres occisi fuerint Imperatores, paulo inferius dicturi sumus. Sicq. aduenisse iam
tempus oraculi, aequae omnes non immerito existimarunt.

Verum haec visa sunt nonnullis portendere prodigia numquam antea praeteritis saeculis
visa: quae Plinius, qui tunc viuebat, eaq. videbat, sic scribit: Non minus mirum osten-
tum cognouit aetas anno Neronis Principis supremo, sicut in rebus eius exposuimus; pra-
tis, oleisq. (intercedente via publica) in contrarias sedes transgressis in agro Marrucino,
praedijs Vettij Marcelli equitis Romani, res Neronis procurantis.] Refert haec idem ite-
rum alibi his verbis: Super omnia, quae vmquam audita sunt, erit prodigium in nostro
aero Neronis Principis ruina, factum in agro Marrucino Vettij Marcelli e primis eque-
stris ordinis, oliueto vniuerso viam publicam transgresso, aruis inde e contrario in locum
oliueti profectis.] At quid idem Plinius amplius? Amnes, inquit, retro fluere, & nostra
vidit aetas, Neronis Principis annis postremis, sicut in rebus eius retulimus.] Haec cum
scribat Plinius, nemo dubitet fuisse verissima. Nam qua ratione mentiri eum oportuit,
cum viuentes adhuc extarent testes, qui eum mendacij turpiter arguissent?

XXVII,
PRODIGIA IM-
MENSASVB NE-
RONE.
c Plin. lib. 2. c.
83. & lib. 17. c.
25.

d Plin. lib. 2. cap.
103.

Cum igitur haec sic se habeant, & rerum in meliorem statum mutationem porten-
disse visa sint illis: interpretetur haec, qui velit, Neronis praemonstrasse interitum. Nam
qui, rogo, melior secutus est rerum status, cum sub tribus, qui successerunt, Imperato-
ribus, Galba, Othone, & Vitellio, tribus bellis ciuilibus visum sit Romanum Imperium
penitus conflagrasse, & alia complura deploranda plane ab omnibus accidisse, quae bre-
ui compendio Tacitus collegit? Quod si postea Vespasiani Imperio cuncta visa sint
floruisse: cito tempus illud, velut dies Alcyonij, est praeterlapsum: nam qui illi successit
Domitianus, tempora Neroniana restituit. His igitur consideratis, verior visa est illa
prodigiorum interpretatio; nimirum, vt per ea signa, religionis in melius mutatio
monstraretur, de qua Prudentius hisce versibus:

XXVIII.

e Tacit. lib. 2.
hist.

MVTATIO RE-
LIGIONIS PRO-
DIGIIS ANNUN-
CIATA.

f Pruden. Peri-
steph. hym. 2. de
S. Laurenti.

Annal. Eccl. Tom. 1.

LII

Discede

A

*Discede adulter Iuppiter
Stupro sororis oblite,
Relinque Romam liberam,
Plebemq. iam Christi fuge.
Te Paulus hinc exterminat,
Te sanguis exturbat Petri:
Tibi, id quod ipse amaueras,
Factum Neronis officit.]*

XXIX.

*Tertullian. de
prescrip.
ROMA ILLV-
STRATA SAN-
GVINE APOSTO-
LORVM.
b Idem in Scor-
piaco.*

*Theodoret. in
epist. ad sancti
Leon. Pont.*

*Ioan. Chrysof.
in epist. ad Ro-
man. hom. 32.*

Sed quàm egregie Romana Ecclesia perfusa Apostolorum Principum sanguine fue-
rit illustrata, Tertullianus^a his explicat: Felix, inquit, Ecclesia, cui totam doctrinam
Apostoli cum sanguine profuderunt: vbi Petrus passioni Dominicæ adæquatur: vbi
Paulus Ioannis exitu coronatur: vbi Ioannes Apostolus, postquam in oleum igneum
demersus nihil passus est, in insulam relegatur.] et alibi^b: Orientem fidem primus Ne-
ro cruentavit. Tunc Petrus ab altero cingitur, cum cruci affigitur. Tunc Paulus ci-
uitatis Romanæ consequitur natiuitatem, cum illic martyrij renascitur generosita-
te.] Rursum de eadem Romana Ecclesia hæc Theodoretus^c: Habet autem commu-
nium quoque Patrum & veritatis doctorum Petri & Pauli sepulchra, quæ Fidelium
animas illuminant. Horum autem beatissimorum par plane diuinum exortum qui-
dem est in Oriente, & radios in omnem partem emisit: in Occidente autem prompto
& alacri animo vitæ suscepit occasum, & nunc illinc orbem terræ suis radijs illustrat: ij
vestram sedem effecere magis illustrem: ea est vestrorum bonorum colophon.] hæc il-
le. At non omittimus quæ itidem de illustrata Vrbe Apostolorum sepulchris Ioannes
Chrysostomus^d scribit; nosq. ea velut corollarium, licet omnibus pene vulgata, hic ad
postremū addimus: Ego, inquit, Romam propterea diligo; tamen & aliunde queam
illam laudare, nempe a magnificentia, ab antiquitate, a pulchritudine, a multitudine,
a potentia, a diuitijs, & a rebus in bello fortiter gestis: sed relictis omnibus istis, ob id illā
beatam prædico, quòd erga illos Paulus, dum viueret, adeo fuit beneuolus, adeo illos
amauit, coram differuit, & postremo vitam apud eos finiuit. Vnde & ciuitas ista hinc
facta est insignis plusquam a reliquis omnibus: et quemadmodum corpus magnum ac
validum, duos habet oculos illustres, sanctorum videlicet illorum corpora. Non ita ca-
lum splendescit, quando radios suos Sol ex sese dimittit, quemadmodum Romanorum
Vrbs duas illas lampades vbique terrarum effundens. Hinc rapietur Paulus, hinc Pe-
trus: considerate & horrete, quale spectaculum visura sit Roma, Paulum videlicet re-
pente ex theca illa cum Petro resurgentem in occursum Domini sursum ferri. Qualem
rosam Christo mittet Roma? Qualibus coronis duabus ornatur Vrbs ista? Qualibus ca-
tenis aureis cincta est? Quales habet fontes? Propterea celeberrima hanc Urbem, non pro-
pter copiam auri, non propter columnas, neque propter aliam phantasiā, sed propter
columnas illas Ecclesiæ.] hucusque ipse.

XXX.

*DE VINCVLIS
PETRI.
e Acta Alexā.
Pap. apud Sur-
3. Maij.*

*f S. Leo ser. 1. in
Nazari. Apost.*

Ad hæc etiam addimus, quòd non tantum sepulchra Apostolorum magno sunt
honore habita, sed & ipsa passionis instrumenta. Siquidem vincula, quibus Petrus in
carcere vincitus fuit, perquisita atque inuenta, Balbina virgo^e filia Quirini Tribuni est
summopere venerata. Quæ custodita, & ad posteros per manus transmissa, indita eis
diuina virtute, miraculis coruscant: qua de re a Patribus mirificis præconijs sunt
prædicata: ex illis enim tenuia ramenta Christianissimos Principes ad collum religio-
nis causā gestare consueuissent, suo loco dicemus. Ac demum (quod vltimo loco dicimus)
tantum abfuit vt Principibus Apostolorum glorioso martyrio vita functis, credentium
fides tepuerit, vt magis magisque fuerit propagata: eorum enim exemplo incensa
sunt corda credentium, magnoq. scenore numerus martyrum est Romæ auctus, vt san-
ctus Leo^f his explicat verbis: Non minuitur persecutionibus Ecclesia, sed augetur; &
semper Dominicus ager segete ditiori vestitur, dum grana, quæ singula cadunt, multi-
plicata nascuntur. Vnde duo ista præclara diuini germina feminis in quantam sobolem
germinarint, beatorum millia martyrum protestantur: qui Apostolicorum æmuli
triumphorum, Urbem nostram purpuratis & longe lateq. rutilantibus populis ambie-
runt, & quasi ex multarum honore gemmarum conferto vno diademate coronarunt.]
Sed de his modo satis.

XXXI.

His itaque de martyrio Petri postremo loco narratis; qualis eiusdem corporis effigies
atque

A atque statura fuerit (nam de Paulo superius actum est) quæ ab alijs scripta inuenimus,
recitabimus. Diximus nuper Eusebij^a auctoritate, eos qui ex Gentibus ab Apostolis
prædicatam Christi fidem accepissent, accepti tam immensi beneficij memores, illorum
imagines coloribus vel alio modo exprimendas curasse. testaturq. idem auctor, se in
hunc modum Christi Domini & Apostolorum Petri & Pauli pictura expressas imagi-
nes a maioribus conseruatas aspexisse. Affirmat & Augustinus^b, effigiari consueuisse
Christi imaginem hinc inde Petrum & Paulum (quod & alias diximus) pictos habentem.
Ex his igitur haud difficile fuit, vt ipsorum vultus quibusdam lineamentis, ma-
iori saltem ex parte, hisce imaginibus haberentur expressi: quæ etiam scriptorum mo-
numentis fuerunt ab alijs memoriæ commendata. Nam & Nicephorus^c his verbis Pe-
tri imaginem reddit: Petrus quidem haud crassa corporis statura fuit, sed quæ aliquan-
to esset erectior, facie subpallida & alba admodum: capilli & capitis & barbæ crispæ &
densi, sed non admodum prominentes fuere: oculi quasi sanguine respersi, nigri: super-
cilia prope euulsa: nasus autem longior ille quidem, non tamen in acumen desinens,
sed pressus, simusq. magis.] hæc ille. Sed ea de oculis sanguineis sic accipe, quòd assiduo
plorasse feratur.

At non Petrus tantum, sed & vxor Petri perstans in fidei Christianæ confessione,
& ipsa quidem digna tanto viro vxor, adepta est palmam martyrij. Quando autem
id acciderit, non satis constat; licet compertum habeatur, ante Petrum eam illud obijf-
se certamen, cum de vtroque hæc scribat Clemens Alexandrinus^d: Aiunt certe, bea-
tum Petrum, cum vidisset vxorem suam duci ad mortem, lætatum quidem esse pro-
pter vocationem, & quòd domum reuerteretur: valde tamen exhortando & conso-
lando, proprio nomine eam compellantem dixisse: Heus tu, memento Domini. Tale
erat beatorum matrimonium.] hæc Clemens. Verum qui coniugem habuit Petrus,
filiam quoque ex ea genuisse traditur, eandemq. susceptam antequam ad supremam
Apostolatus dignitatem assumeretur a Domino. nam constat tum Tertulliani, tum
S. Hieronymi (vt alias fusius dictum est) sententia, coniugatos Apostolos, ex quo a
Christo vocati sunt, fuisse ab vxoribus continentes. Ceterū quòd Petronilla sit dicta, in
baptismate potius, more maiorum, cum renata, quā cum nata est, oportuit contigisse:
nam eo tēpore Simon, & non Petrus, parens eius, ex quo ipsa nomen accepisse videtur,
appellabatur: cum præsertim haud vsu frequenti receptum esset apud Hebræos, vt fi-
lij a parentibus nomen sumerent deriuatum, ac molli vocis inflexione ac desinentia
diminutum; nisi a Romanis illud mutuati essent, vt Drusilla & Priscilla, quarum me-
dimit Lucas^e in Actis. Quinetiam magis proprie Petronilla a Petronio, quàm a
Petro deducta videri posset: nam a Petro Petrilla, vt a Prisco Priscilla, a Druso
Drusilla, dicenda potius videretur. Erat autem Romæ nobilis familia Petronia^f,
licet olim equestris tantum ordinis, ex qua Petronij complures viri clarissimi, vt
ille qui nuper sub Caio Caligula missus est Præses in Syriam, vir egregia probita-
te spectatus, de Iudæis optime meritus, cuius opera templum Hierosolymitanum
ab eiusdem Imperatoris immani impietate seruatum est (vt diximus superius) im-
pollutum.

Qua ratione sæpe in mentem venit dubitare, num sic dicta fuerit Petronilla filia Pe-
tri, sicut ab eodem Apostolo^g nominatus est Marcus filius suus, cum ait: Salutet
vos Ecclesia quæ est in Babylone, & Marcus filius meus.] cum præsertim Marcelli
presbyteri epistola, qua agitur de eadem Petronilla Petri filia, eam dicat adeo fuisse
formosam, vt Flaccus vir nobilis eam ardentissime adamarit: nam cum Petri filia an-
te Apostolatū (vt diximus) nata, iam prouectioris esset ætatis, haud putandum tam
excellens formæ fuisse, vt eam homines deperirent. Nam si obitus Petronillæ tunc
contigit, quando Nicomedes presbyter, qui a Flacco teneri iussus est, statim vt corpus
Feliculæ sepulturæ mandauit, martyrium consummauit (quod Vsuardus in Nicomede
accidisse tradit sub Domitiano Imp.) plane dicendum esset, eam tunc fuisse sexagena-
riam: sin vero eam sequenti anno a Petri martyrio esse defunctam dixerimus (quòd
nemo tradit) fuisse eam iam quadragenariam affirmandum esset: cui ætati si iugem
morbum addas, quo eam afflictatam esse Acta tradunt; plane haud eiusmodi potuit esse
præstantis formæ, vt Flaccus eam tam vehementer amaret. Quamobrem ea quæ
Marcelli nomine scripta habetur epistola, non nihil fide minuitur. Sed & de fide il-

*a Euseb. hist. lib.
7. c. 14.*

*b Aug. de con-
sens. Evang. lib.
2. c. 20.*

*c Niceph. lib. 2.
c. 37.
PETRI EFFI-
GIES.*

XXXII.
Vxor PETRI
MARTYR.

*d Clem. Alex.
Strom. lib. 7.*

*e Act. 18.
c. 24.*

*f Valer. lib. 4.
c. 7.*

XXXIII.
g I. Pet. 4.
DE PETRONIL-
LA.

a August. contr. Adim. c. 17. lius epistolæ nos ambiguos pariter reddit S. Augustinus^a, dū agens contra Adimantum A Manichæum, historiam de Petri filia paralytica precibus patris sanata, cum apocryphis recenset. Sed quicquid sit, hæc de illa redduntur certa firmaq. maiorum traditione, compluribusq. illustrata monumentis; Petronillam sanctissimam virginem extitisse, eademq. a maioribus nominatam esse, quavis ex causa, filiam Petri; cuius nomine constructum fuerit vetus ac nobile cœmeterium^b, eiusq. natalis anniuersaria commemoratione sit celebris, omnibus Martyrologijs^c ac pariter Kalendarijs illustrata. Sedit autem Petrus Romanæ sedis Episcopus (vt ex his quæ de sedis eius institutione sunt dicta, per facile colligi potest) annis vigintiquatuor, mensibus quinque, & diebus vndecim. Si qui autem aliter annos sedis Petri numerasse videantur; ex inita a nobis superius ratione institutæ sedis eius, erroris arguuntur ac conuincuntur. Nam cum durante adhuc anno secundo Claudij, Christi vero quadragesimo quinto, die decima octaua Ianuarij Romæ sedere ipsum cœpisse, sit demonstratum; atque superius itidem manifestissima ratione declaratum, hoc anno sexagesimonono, vigesimanona Iunij martyrio diem obiisse; absque dubio sedisse præscripto annorum, mensium, atque etiam dierum numero reperitur.

XXXIV. Postquam autem hic de Petri martyrio, atque vxoris, necnon filiæ ad Deum transitu actum est: de germani ipsius, Andreæ scilicet glorioso per crucem quoque consummato martyrio vt dicamus, instituti ratio a nobis videretur exigere: sed cunctabunda diu hæsit oratio, apocryphorum præpedita timore, quo minus libere, vt assolet in rebus certa fide exploratis ac veris, hæctenus profilierit. Quod enim in primis ad tempus spectat; quo potissimum anno passus sit, apud antiquiores nulla prorsus mentio reperitur: quid autem ex recentioribus aliquis pro animi arbitrio dixerit absque vlla testificatione maiorum, fides incerta sequatur auctorem: haud enim libenter illius vestigia affectamur, quem in obscuro atque inuio tramite dux certior actutior non præcedat. Illud tantum de Andreæ martyrij tempore in Passionibus Apostolorum (quas, qualescumque sint, ante Gelasij Papæ tempora lectitari consueuisse, certū est) licuit reperisse: ipsum scilicet post Petrum coronatum esse martyrio; licet, quoto Domini anno, vel sub quo Imperatore, inexploratum penitus relinquatur: illic enim ipsi a Ioanne Apostolo per visum dictum habetur post ascensum Petri^d: Andrea, poculum Petri bibiturus es.] hæc ibi. De reliquis autem, quoniam passionis Andreæ Acta a Manichæis corrupta, ab eisdemq. citari solita fuerunt, remansit eorum (vt Augustinus^e declarat exemplo) in Ecclesia dubia fides. Quæ vero de Andreæ martyrio in epistola presbyterorum Achaia habentur expressa, digna existimata sunt vt in Ecclesia D recitentur: quæ cum publica lectione nota sint omnibus, hic ea describere prætermisimus.

XXXV. Sed ad Romanæ Ecclesiæ statum describendum redeamus, quam Petri martyrio afflictatam reliquimus. Verum enimvero ne tam Vrbs, quàm Orbis vniuersalis Ecclesia, summo truncato capite, pastoreq. orbata, destituta penitus remaneret; mox in locum Petri subrogatus est Linus natione Tuscus, patria Volaterranus: qui sedit annos vndecim, menses duos, dies vigintitres. Sed quoniam alij tradiderunt post Petrum sedisse Clementem; de his omnibus exactiori diligentia est nobis agendum. Inualuit penes nonnullos ea sententia, Linus nequaquam post obitum Petri, illi successorem susceptum, Romanæ Vrbs Episcopum sedisse; sed tantum viuentem adhuc Petro, dum illum vniuersalis Ecclesiæ sollicitudo ab Vrbe in diuersas Christiani orbis prouincias euocaret, ordinatum esse coadiutorem Episcopum vna cum Cleto; qui ambo simul loco ipsius Petri obirent Ecclesiasticas functiones: Linus vero, vrgente Neronis persecutione, martyrio esse sublatum anno sequenti sub Consulatu Capitonis & Rufi. Hæc accepta esse noscuntur ex libro vulgato nomine Damasi de Romanis Pontificibus, sed a diuersis auctoribus (vt verius puto) collecto: nam demonstrabimus pluribus locis continere repugnantia inter se, fere in vnoquoque Pontifice, in annis cuiusque consignandis: vt satis perspicue intelligi possit, e duobus saltem auctoribus librum illum esse confarcinatum, nulla habita a collectore ratione eorum quæ inter se pugnantia esse viderentur. Eamdem de Lino sententiam secutus est Metaphrastes^f, qui tamen in eo ab illa discrepat, quod ante martyrium Petri, immo ante annum duodecimum Neronis Imperatoris, Linus fuisse defunctum affirmat. Scimus alios, neminem tamen ex antiquis,

a Pass. S. Andrea, c. 20.

e Aug. de fide contr. Manich. c. 38.

LINVS SVBROGATVS PETRO.

f Metaphrast. ap. Iunij.

A antiquis, eiusdem libri de Pontificibus auctoritate permotos, neutrum, nec Linum, nec Cletum inter Romanos adnumerasse Pontifices Petri successores, sed corepiscopos tantum eos fuisse, dixisse. At in re tanta non quid auctor incertus, quidve aliqui ex recentioribus dixerint, attendendum putamus, sed innitendum antiquioribus certis probatisq. rerum Ecclesiasticarum scriptoribus, quibus potissimum & certa ratio suffragetur.

Sed in primis accuratius est disquirendum, an solida veritate consistant anni Romanorum Pontificum in eo libro numerati per Consules: quantumlibet enim auctor ignoretur; si in eo veritas nulla ex parte vacillet, maiorem ipsa sibi quouis alio eo nomine vindicat auctoritatem. Equidem tempora adnumerata per Consules libentioribus sunt accipienda auribus; cum ceteris illa frequentior, liberalior, & verior noscatur esse chronographia, atque in vsum frequentiore accepta, quæ a Fastis deducta est Consularibus. Certe quidem cum vetera monumenta in antiquis scriptoribus interdum inuenimus esse Consulibus consignata, magno afficimur gaudio, perinde ac si in tenebris oberranti fax aliqua ex opato perfulgeat. Verum sicut ad tempora elucidanda nihil his posset accidere opportunius; ita si ab aliquo falso coniectore vel impostore commenticij Consulatus affigantur, omnia simul confundi, ac luce patentia mox obscurissima reddi necesse est. Sed agedum, cuius sint fidei Consulatus in Lino positi, videamus. Hæc ibi scripta habentur: Fuit autem temporibus Neronis a Consulatu Saturnini & Scipionis vsque ad Capitonem & Rufinum, vel Rufum Coss.] Hac habita per Coss. ratione; quidnam est, quod ab alijs post Petrum successor ponitur Cletus, vel Clemens; cum ex notatis Consulibus, Linum constet post Petrum quoque sedisse vsque ad nonum Kalen. Octobris? An duos simul sedisse volunt? aut Linum non sedisse, quem idem citatus liber sedisse ponit? Sic igitur videas eiusdem scriptionis auctoritate ratum haberi, post Petrum sedisse Linum, continuantem sedem suam, qui olim non vt Pontifex, sed vt corepiscopus, dum vixit Petrus, sedere cœpit: dicendumq. esse ea ratione, sedisse Linum saltem annum vnum, menses duos, & dies vigintiquatuor.

Rursum vero cum auctor post Linum ponat Cletum, eiusdemq. sedis annos his signet Consulibus, dicens: Fuit temporibus Vespasiani & Titi, a Consulatu Vespasiani septimo & Domitiani quinto, vsque ad Domitianum nono & Rufinum Consules:] si (vt vult) Cletus Lino successit; quomodo ponit eum post illos nouem annos, qui intercurrunt a Consulatu Capitonis & Rufi, quo Linum vult esse morte sublatum, vsque ad septimum Consulatum Vespasiani sedere cœpisse; cum secundum eam rationem dicendum esset, nouem illis annis sedem vacasse? Verum secundum Consulatum rationem auctor errore lapsus conuincitur; dum post Linum, Cletum recenset: nam ex Coss. ab eo notatis in Clemente, quem ponit post Cletum, Clemens immediate post Linum fuisset recensendus: nam eum sedisse ait sub Galba & Vespasiano a Consulatu Thrachali & Italici vsque ad nonum Vespasiani Consulatum: sicq. ipsum sedere cœpisse sequenti anno ab obitu Lini, perseuerasseq. vsque ad annum duodecimum: cum alioqui idem auctor dicens sedisse tantum annos nouem, sibi ipsi minus consentiat; sicut etiam a se ipso discrepat, dum Cletum annis duodecim sedisse ponit & amplius; qui secundum Consules a se positos, annis tantum septem inchoatis sedisse dicendus esset. Immo cum idem auctor ponat Clementem martyrio occubuisse anno tertio Traiani Imperatoris, longius a se ipso disseatit, dum primo habet eum sedisse annos nouem, vel secundum positos Coss. annos duodecim; ac denique numerando a tempore institutionis, nimirum a Consulatu Thrachali & Italici vsque ad tertium Traiani annum, trigintatres annos sedisse, videatur asserere. Sed & absurdus illud esse videtur, quod ea habita ratione annorum sedis Clementis, nullum tempus sedis Cleti videatur esse relictum, immo nec Anacleti, quem intra illud tempus sedisse, Consules ab eo positi docent. Ex his videas, per quos anfractus, & quanto cum discrimine prodendæ veritatis, rerum Ecclesiasticarum narratio ducenda esset, si quæ in eo scripta sunt libro, absque diligenti peruestigatione quis esse suscipienda contenderet; vt necessario sibi ipsi contraria dicere opus esset.

Hæc igitur in ipso limine narrationis successionis Romanorum Pontificum voluimus posuisse; quo lector intelligat, libro illi, cū in singulis fere Pontificibus anni notati

XXXVI.

EXQUIRENDA
VERITAS TEM-
PORVM PER
CONSULES.

XXXVII.

ERRORES EX
CONSULATIBVS
DEPREHENDI.

XXXVIII.

per Consules diuersi habeantur ab illis, qui in singulorum fronte ipso narrationis exordio habentur adscripti, haud facile innitendum esse, sed illi potius inhærendum Romanorum Pontificum chronographiæ, quæ antiquiorum scriptorum & Romanæ Ecclesiæ potissimum testimonio confirmetur. Quod igitur ad veteres rerum Ecclesiasticarum scriptores pertinet: cum S. Ignatius^a, qui eodem sæculo vixit cum Apostolis, dicat Clementem successisse Cleto (sic enim legendum esse pro Anacleto, postea demonstrabimus) plane declarat ipsum Clementem tertio loco, nempe post Linum & Cletum, Romanæ Ecclesiæ Pontificem præfuisse. Et cum addit: Cui nunc successit beatissimus Clemens, Petri & Pauli auditor] quænam illa essent tempora, idem his quæ eadem epistola superius dixerat, significare videtur, dum ait: Multorum aduersariorum arbitrio exagitor, partim exilijs, partim custodijs, partim vinculis.] hæc ipse, qui & in custodia positus, dictam epistolam scripsit ad Mariam Cassobolitem, ut idem ibi post multa testatur, sic dicens: Vehementer concupiui venire ad vos, & vna vobiscum requiescere & refici. Verum non est in hominis potestate via eius: impedit enim meam voluntatem militaris custodia, quæ non permittit vltra progredi.] Quibus sane intelligitur (nisi velimus dicere, quod ratio non patitur, hæc accidisse in vltimis eius vinculis, cum Traiani tempore, ut dicemus, Romam vinctus perductus est) sub Domitiano ea contigisse, esse affirmandum. Nam a morte Neronis nulla alia excitata est in Ecclesia persecutio vsque ad Domitianum. Sic igitur ex Ignatij sententia iam exploratum habetur, Clementem non ante Domitiani tempora Romanæ Ecclesiæ curam pontificiam suscepisse post Cletum. Ceterum eam epistolam Ignatij esse legitimam, ex his quæ habentur in epistola ab eodem scripta ad Heronem diaconum, facile cognosci potest, vbi & de Cassiano suo hospite, cuius in dicta epistola meminerat, habuit mentionem, ibidemq. de eadem Maria præclarum ab eodem Ignatio elogium scribitur. Sed de his tuo loco pluribus.

XXXIX.

^b Euseb. lib. 3. c. 12.

Rursus vero ex ijs quæ ex Hegesippo proximo Apostolorum temporibus Eusebius^b in suam historiam transfulisse visus est, dum habet anno duodecimo Domitiani Imp. Clementem sedere cœpisse, non solum citatum Ignatij testimonium roboratur, sed etiam manifestissimi erroris redarguuntur qui eum substitutum fuisse Petro dixerunt. His accedit Tertullianus, qui libro tertio carminum, quæ scripsit in Marcionem, non tantum tertio loco post Petrum ponit Clementem, sed adiuc etiam quarto, nimirum post

Anacletum, his scilicet versibus:

*Ex quibus electum magnum, plebiq. probatum
Hac cathedra Petrus, qua sederat ipse, locatum,
Maxima Roma Linum primum considerare iussit:
Post quem Cletus & ipse gregem suscepit ouilis:
Huius Anacletus successor sorte locatus;
Quem sequitur Clemens, &c.]*

hæcille, numerans Romanos Pontifices vsque ad Anicetum tantum, quando opus illud ipse Tertullianus scribebat, quo tempore Marcion (ut suo loco dicemus) Romam ad Anicetum venit. Ex his itaque tantum abest ut concedamus post Petrum statim successisse Clementem; ut non mediocris animi suspicio pulset ex his quæ habent Ignatius, Tertullianus, & ex Hegesippo Eusebius, & alij, Clementem non tertio loco, sed quarto post Petrum sedisse, ac post Linum, Cletum, ac etiam Anacletum, cui successisse tradunt, sedere cœpisse. Verum post Cletum, sed ante Anacletum esse ponendum, verius esse putamus.

XL.

^c Euseb. hist. lib. 3. c. 28. Niceph. lib. 1. c. 18. ^d Hier. de Scrip. Eccl. in Clem. cap. 15.

Insuper cum Eusebius^c, ac ceteri omnes tam Græci quàm Latini auctores testentur, Clementem subisse martyrium tertio anno Traiani Imperatoris, idq. S. Hieronymus^d firmiter asseueret, immo & ipse liber de Romanis Pontificibus aperte doceat: qua ratione, quæso, dicere possumus Clementem sedisse statim post Petrum, cum ab eo tempore vsque ad tertium Traiani annum intercurrat trigintatium annorum spatium? At quis vmquam somnauit tam longo tempore Clementem sedisse, immo & quis dixit ipsum amplius nouennio Ecclesiæ Rom. præfuisse, id Eusebio, idq. nuper citato libro, id denique ceteris recentioribus attestantibus? Et, si semper dicto tempore a Nerone vsque ad Traianum sedit Clemens: quisaam, rogo, locus assignabitur Cleto? ut dicere præmittamus de Lino, quem volunt eadem persecutione Neronis absque honore Romanæ sedis Pon-

dis Pontificatus martyrio esse præreptum. Vel si non Clementem, sed Cletum successisse Petro dixerimus: eum quidem oportuit sedisse annos viginti quinque, ut eius successor Clemens sedens annos nouem, decessisse ex hac vita dicatur anno Traiani tertio. Sed quis vmquam reperiri possit, qui eidem ad summum plusquàm annorum duodecim numerum aliquando tribuerit? His igitur exactius consideratis; necessario dicendum est, ante Clementem, Lino, Cletoq. esse sedis certa tempora tribuenda.

Id quidem & maiores cognouisse, certum est: qui enim numerarunt primam illam Romanorum Pontificum successionem, omnes semper Clementem tertio loco posuerunt; licet plerique, siue vitio scriptoris acciderit, siue alia ex causa, Anacletum pro Cleto posuisse inueniantur. Ecce tibi Irenæus^a in primis quàm exacte est re profecutus, sic dicens: Fundantes igitur & instruentes beati Apostoli Ecclesiam, Lino Episcopatum administrandæ Ecclesiæ tradiderunt. Huius Lini Paulus in his quæ sunt ad Timotheum epistolis meminit. Succedit autem ei Anacletus: post eum tertio loco ab Apostolis Episcopatum sortitur Clemens; qui & vidit Apostolos, & contulit cum eis, cum adhuc intonantem prædicationem Apostolorum & traditionem ante oculos haberet.] hæc Irenæus. Optatus Mileuitanus^b, & ipse retexens catalogum Romanorum Pontificum vsque ad sua tempora, sic exorditur: Cathedra vnica, quæ est prima de dotibus: sedit prior Petrus, cui successit Linus, Lino successit Clemens, Clementi Anacletus, &c.] hæc ille, Clerum præteriens, utpote quem existimasset vnum eundemq. esse cum Anacleto. Sed Epiphanius^c contra prætermittens Anacletum, tantum ponit Cletum, sic dicens: Episcoporum in Roma successio hanc consequentiam habuit: Petrus & Paulus, Linus, Clerus, Clemens, Euaristus, &c.] S. Augustinus^d secutus Optatum, Cletum ratus eundem cum Anacleto, illum prætermisit. S. Hieronymus, Romanæ alumnus Ecclesiæ, hæc ait^e: Clemens, de quo Apostolus Paulus ad Philippenses scribens ait, Cum Clemente & ceteris cooperatoribus meis, quorum nomina scripta sunt in libro vitæ: quartus post Petrum Romanus Episcopus; siquidem secundus fuit Linus, & tertius Cletus: tametsi plerique Latinorum, secundum post Petrum Apostolum putent fuisse Clementem.] hæc ille; qui secundum eorum fortasse sententiam^f, alibi dixit Clementem sedisse post Petrum. Sed hæc ille tunc obiter; verum cum de Clemente ab eo diligens est instituta narratio (ut vidimus) post Linum & Cletum sedisse ipsum affirmat.

Porro hanc fuisse Romanæ Ecclesiæ ea de re traditionem, satis locuples testis est Romanum Martyrologium^g: nam in Lino hæc habet: Romæ S. Lini Papæ & martyris, qui primus post beatum Petrum Apostolum Romanam Ecclesiam gubernauit.] et in Cleto: Natalis beati Cleti Papæ, qui secundus post Petrum rexit Ecclesiam in persecutione Domitiani.] ac denique in Clemente: Natalis S. Clementis Papæ, qui tertius post B. Petrum Apostolum Pontificatum tenuit.] In ipso etiam sacro canone Missæ, eodem ordine quo sederunt, iidem Linus, Cletus, & Clemens positi esse videntur, secundum antiqua diptycha, dum post Apostolos primi hi tres recensentur Romani Pontifices. Idem quoque alij fere omnes tam Græcorum quàm Latinorum æque senserunt, tertio loco post Petrum numerantes Clementem; & primo loco post Petrum, Linum ponentes. Enimvero & id ipsum in Hispaniarum ecclesijs sacro hymno constat antiquitus decantatum: nam in antiquo illo Breuiario Toletano S. Isidori, in sacro hymno quo laudes S. Clementis in ecclesia canebantur, hæc inter alia habentur expressa:

*Romana sedis tertium Antistitem,
Quem Christus sibi consecrauit martyrem, &c.]*

Quamobrem quæ habentur in epistola Ioannis^h Papæ Tertij nomine inscripta, & alia Leonis Papæ Secundi, quam citat Marianus Scotus cum agit de Clemente, quibus declaratur non fuisse a Petro Linum & Cletum institutos Romanæ sedis Episcopos, sed tantummodo coadiutores, non aliter quidem sunt intelligenda, nisi quod sic sederint dum Petrus vixit, ut non æquale Petro Pontificium nacti sint, sed coadiutores tantummodo illius extiterint; quod & nos profiteamur. nam aliter illa accipi verba, quæ nuper dicta sunt, prohibent. Quod vero addit auctor ibidem, successori suo Clementi summum Pontificatum a Petro esse collatum, eundemq. post Petrum Pontificiam potestatem tenuisse; ad illud fortasse voluit alluisse, quod Tertullianusⁱ, licet (ut dictum

LINVS ET CLETVS SEDERVNT ANTE CLEMENTEM.

XLI.

^a Iren. lib. 3. cap. 3. ^b QVO ORDINE NUMERATI ROM. PONTIFICES.^b Optat. lib. 2.^c Epiph. hares. 27.^d August. epist. 161.^e Hier. de Scrip. Eccl. in Clem. c. 15.^f Hier. in Isai. c. 52. in fin.

XLII.

^g Roman. Mart. 25. Septemb. 26. April. 23. Nouemb.

XLIII.

^h Ioan. ij. ad. Episcop. Germ. ⁱ QVOMODO LINVS ET CLETVS COREPISCOPI.ⁱ Tertul. de præscrip. c. 22.

dictum est) quarto loco Clementem ponat, tamen eum a Petro ordinatum fuisse tradit. Nam & sic Epiphanius^a quoque de Clemente ait, viuentē adhuc Petro ab eo manus impositionem accepisse, sed Episcopatu recusato, remoratum esse ad vtriusque obitum: recitatq. fragmentum eiusdem Clementis epistolæ, sic dicentis: Secedo, abeo, erigatur Ecclesia Dei.] affirmat id ipsum Ruffinus^b, sed ex epistola, quam in Latinum vertit, falso inscripta eiusdem Clementis nomine ad Iacobum fratrem Domini: quam si Clementis esse germanam dixerimus, ad Simeonem potius tunc Hierosolymorum Episcopum, eundemq. fratrem Domini, quam ad Iacobum, quem (vt diximus) longe ante hæc tempora martyrio functum vita cognouimus, scripta fuit. Sed de his inferiori suo loco. Satis igitur ex his narratis stabilis firmaq. remanet Ecclesiæ Romanæ sententia de Petri successoribus, consensuq. antiquorum Patrum tam Græcorum quam Latinorum stabilita: Lino & Cleto, etsi tempore sedis Petri, eo absente, munere pontificio vt coadiutores sint functi, ac etsi Clemens a viuentē Petro fuerit Episcopus Romanæ Ecclesiæ præelectus & ordinatus, eundem Clementem cessisse; iisdemq. altero post alterum vsque ad obitum Pontificatu summo perfunctis, & (vt tradit Epiphanius) Romanum Episcopatum duodecim annis tenentibus, demum tertio loco susceptum esse Clementem. Hæc licet pluribus dicta videantur, necessario tamen tractata: nam si in ordine & tempore primorum Romanorum Pontificum quempiam errare contigerit, in multos alios errores ferri omnino cogetur.

XLIV.

MARTYRES ROMANAE POST PERTRVM.

Sed vt ad cetera quæ post necem Apostolorum & Lini successionem contigerunt (quod instituti ratio postulat) redeamus: tantum abfuit, vt necatis Apostolis, excitata semel a Nerone in Christianos persecutio extincta fuerit, vt potius vehementioribus flammis exarserit, & impetu grauiori reuixerit. Nam in eos in primis qui sibi familiarius adhæssissent, rabies Imperatoris incenditur, simulq. gladius persecutionis exeritur: id quidem Acta superius citata testantur. Erant enim ex his complures ex ipsius Neronis familia, quorum meminit Paulus Romæ scribens ad Philippenses^c his verbis: Salutant vos omnes sancti, maxime autem qui de domo Cæsaris sunt.] Ex his vnum fuisse Torpetem, Euellium alterum, Romanum^d Martyrologium docet: ceterorum nomina vna cum Actis ipsorum in obscuro manserunt. Passi & tunc feruntur duo milites custodes carceris Processus & Martinianus: itemq. Herodion & Olympas, sed ante Petri martyrium; quorum quidem meminit Metaphrastes^e. passæ item sub Nerone feruntur religiosissimæ feminæ Basilissa^f & Anastasia, Apostolorum discipulæ, & aliæ complures. At non longe ab Vrbe in Thuscia eodem tempore passi sunt Prolemæus Episcopus a S. Petro ad prædicandum Euangelium illuc missus, necnon Romanus Episcopus Nepesinus, ac triginta Christiani ad fidem per Prolemæum conuersi: quod vero Acta habeant sub Claudio subiisse martyrium, de Nerone Claudio intelligendum est, secundum ea quæ superius in Claudio dicta sunt.

XLV.

MARTYRES ALII DIVERSIS IN LOCIS.

g Oros. lib. 7. cap. 7.

At non Romæ tantum & locis iuxta Urbem positis, sed & in alijs ciuitatibus atque prouincijs sub eodem Nerone passi martyres reperiuntur: nam tradit Orosius^g per omnes prouincias pari persecutione Christianos vexari a Nerone mandatum esse: horum vero magna ex parte nomina exciderunt, exustis Ecclesiasticis monumentis a Diocletiano Imperatore, vt suo loco dicemus: adeo vt vix paucorum habeatur mentio in Romano Martyrologio. Sed omisissis ceteris (non enim nostri est instituti omnium Ecclesiarum martyres omnes prosequi) quæ pertinent ad ea quæ Romæ sunt gesta, tantummodo nunc prosequamur. Commendantur in hac persecutione studia inter alias duarum sanctissimarum mulierum, Lucinæ, atque Perpetuæ: quarum prior hoc elogio celebratur in Romano Martyrologio^h: Hæc de facultatibus suis sanctorum necessitatibus communicans, Christianos in carcere detentos visitabat, & martyrum sepulturæ inseruiebat: iuxta quos & ipsa in crypta a se constructa sepulta est.] De Perpetua vero hæcⁱ: Baptizata a B. Petro Apostolo, Nazarium filiū, & Africanum virum ad fidem Christi perduxit, & multa sanctorum martyrum corpora sepeliuit, ac tandem bonorum operum meritis cumulata migravit ad Dominum.]

XLVI.

Ceterum sæuisissimam fuisse non Romæ tantum, sed toto orbe Romano Neronis persecutionem, vetus illa inscriptio facile persuadet, quam secundo Annalium tomopositam hic suo loco in recentiori hac editione restituendam putamus. Eiusmodi enim tunc fuit titulo, quod Christianos omnes occidendos mandasset atque latrones, sculpro

h Martyrolog. Roman. die 30. Iunij.

i Martyrolog. Roman. die 4. Augusti.

A sculpro lapidi commendatus:

NERONI CL. CAES. AVG
PONTIF. MAX. OB PRO
VIN. LATRONIB. ET HIS
QVI NOVAM GENERI HVM
SVERSTITIONEM INCVL CAR
PVRGATAM

Potes ex ijs quoque lector probe conijcere, fuisse Hispaniarum Ecclesiam (nam in Hispania hæc inscriptio reperta est^a) his temporibus florentissimam, dum tamquam ingens quoddam ab impijs æstimatum est collatum a Nerone beneficium, quod Christianis eam prouinciam expurgasset, ob idq. memorabile facinus eo velut eximio gloria titulo honorassent. At licet hac inscriptione nulla expressa sit mentio nominis Christiani, quod ipsi Ethnici & nomen ipsum exhorrent; tamen non nisi de Christianis ea posse intelligi, necessarium illud est argumentum, quod nulla Neronis tempore, nec ante diu, vel postea alia noua in Orbē inuecta est religio, quam Christiana: nec certe Nero omnium supersticiosissimus aliam quamlibet superstitionem Gentiliã potuit persecutus esse, qui etiam magicis ritibus addictissimus erat. Sed & illud verborum illorum obserua, SVERSTITIONEM INCVL CAR. quod Christianorum proprium fuit, religionem omni studio, totis viribus, verbis factisque, cunctis denique neruis suscipiendam omnibus Gentibus ingerere. Considera & ex his, vehementissimam Neronis persecutionem fuisse; vt creditum fuerit, Christianam religionem ab eo penitus extirpatam.

C Quiuissæ autem Neronem a Christianorum persecutione, a Petro & Paulo in visu

perterritum, eadem sæpius citata Acta testantur. Nec mirum. Si enim (quod Dio^b scribit) post illatam matri, quamuis omnium scelestissimæ, necem, sic terroribus est exagitatus, vt non valeret loco consistere; quanto magis hæc ipsum passum esse putandum est, cum præcipuos Dei amicos, eosdemq. sanctissimos, morte multatos, e medio sustulisset? His igitur, & alijs, quæ ex diuersis Orbis partibus ab ipso in Christianos ceteros pararentur, sæuisissimus homo perterritus, reliquum quod in stomacho coquebat iræ, in Christianos haud euomere potuit, cum sibi rebusq. suis sollicitus consulere cogere. His accessit (quod etiam nolentem inuitumq. a persecutione Christianorum abstraxit) Romani exercitus iam in Gallia facta defectio: nam hoc anno cum adhuc moraretur in Achaia, audita est Caij Iulij Vindicis, qui Proprætorem agebat in Gallijs,

D cum exercitu facta rebellio: quando prætermissa (vt ait Lucianus^c) Isthmi fossione, se, vt de bello decerneret, recepit in Urbem: licet Suetonius^d ipsum de motu illo Galliarum ex Achaia redeuntem, cum Neapoli in Campania esset, certiorum factum esse testetur eo die quo matrem occiderat, ipsis festis Quinquatrijs, mense Martio. Sed hæc licet magni ponderis esse viderentur, nec contemnenda; tamen non tanti ab eo existimata sunt, quæ elatum eius animum consternare penitus valuissent: verum (quod post illatam necem Apostolis accidit) Hispaniarum quoque defectione nunciata, animo penitus collapsus est: quod Suetonius^e declarat his verbis: Postquam etiam deinde Galbam & Hispanias descuissæ cognouit, collapsus, animoq. male fracto, diu & sine voce & prope intermortuus iacuit.] Sed quid post hæc Neroni acciderit, sequenti anno pro gestæ rei ordine & tempore dicemus: cetera vero de clade in Britannia Romanis illata, & de his quæ passus est Romanus exercitus in Armenia, quæ hoc anno contigisse Orosius^f tradit, præteritis temporibus, quo ea a nobis sunt recensita, accidisse, scriptorum Gentilium assertionem monstrauimus: quos consulat, qui ea accuratius nosse desiderat.

Dum hæc Romæ agerentur, Vespasianus, qui, cum adhuc Nero degeret in Achaia, ab eo cum exercitu aduersus Iudæos missus fuerat, grauissimis cladibus eos affecit: quas hic summatim ex Iosepho^g eas prolixius persequente, collectas, eo quo illatae sunt ordine referemus. Et illud in primis quod ait, Acalone Iudæorum decem millia fuisse perempta; quibus etiam haud post multum temporis spatium tradit fuisse superaddita occisorum octo millia: expugnasseq. deinde Vespasianum tradit Gadarenensium ciuitatem, quam, occisis puberibus omnibus, iussit incendi: obsessaq. præterea Iotapata munitissima ciuitate, quinta Maij, ea positum esse prima Iulij, occis

a Habet Aldus post schol. in comment. Cæs. in descript. prouin. Hispan. ex ruinis pagi Maramejar.

XLVII.

b Dio in Neron. CVR NERO A PERSECUTIONE CESSAVIT.

c Lucianus de Isth. foss. d Sueton. in Neron. c. 40.

e Sueton. ibid. c. 42.

f Oros. lib. 7. c. 7.

XLVIII.

g Ioseph de bello Iud. lib. 3. 4.

CLADES IV-
DAEAE PRO-
VINCIAE A VE-
SPASIANO IL-
LATAR.

sis in ea quadraginta millibus Iudæorum, captiuis vero ductis mille ducentis, & inter alios Iosepho Matthiæ duce, qui hæc scribebat. Expugnataq. est deinceps ab eodem Iapha Galilææ ciuitas, peremptis quindecim millibus Iudæorum: quos autem captiuos cepit, fuit numerus duorum millium centum triginta. Samaritanorum, qui se munierant in monte Garizin, desiderata sunt vndecim millia atque sexcenti; quod accidisse auctor tradit vigesima septima mensis Iunij. Ioppe vero cæsa addit Iudæorum quatuor millia ducentos. Sexto post hæc Idus Septembris, expugnata Tarichæa ciuitate munita ad stagnum Genezaret posita, occisaq. sunt Iudæorum sex millia quingenti, & eorum qui foris erant mille ducenti: captaq. iuuenum robustorum sex millia, reliquæ vero multitudinis triginta millia & quadringenti sunt venditi. Gamala quoque vigesimatertia Octobris in potestatem redacta, quatuor millia Iudæorum in ea perempta, reliquorum quinque millia voluntario præcipitio periit. Hisce atque alijs cladibus Iudæis affectis, Vespasianus hoc anno Galilæam prouinciam omnium potentissimam, ac pariter munitissimam, refertamq. gentibus robustissimis, penitus debellauit. Illi igitur, qui primi omnium atque frequentius Christi Iesu prædicationem audierunt, nec tot tantisq. visis miraculis crediderunt, ante omnes diuino iudicio Romanis vlciscentibus, perfidiæ & impietatis dedere pœnas. Tunc etiam in ciuitates Capharnaum atque Corozaim deplorata atque a Domino prædicta mala euenisse putantur.

XLIX.

HIEROSOLYMA
A ZELOTI EX-
AGITATA.
a Ioseph. de bel.
Iud. lib. 2. c. 25.
b Idem eodem
lib. 4. c. 5. & seq.
c Ioseph. antiq.
lib. 2. c. 8.

His sic se habentibus in Galilæa, Hierosolymitana ciuitas, mutuo inter se Iudæis ciuili bello digladiantibus, ingenti clade domesticorum afficitur. Nam cum data esset belli administratio a Anano Pontifici (hunc cum Iosephus dicat fuisse senioris Anani filium, haud dubium illum esse demonstrat Ananum, quem, cum alias summus Pontifex esset, Iacobum fratrem Domini occidisse tradit) qui in Galilæa Romanorum gladium euaserant, ingenti plane numero Hierosolymam, tamquam ad locum tutiorem confugientes, ciuitate excepti, non tantum ciuibus necessariam insumebant annonam, sed tumultuabantur, eisdemq. deprædabantur, atque etiam occidebant: seq. receperunt in templum, vt munitissimum aduersus ciues, ex industria velut exædificatum castellum: adsciueruntq. sibi nomen, Zelotæ^d, vt qui profiterentur præ ceteris zelare, ardentem scilicet amare, & præ ceteris tutari Dei legem, & patria instituta; & ad hoc venisse, vt horum causa vitam profunderent. Horum factione & illud perfectum est, vt sortito summum eligerent sacerdotem: vnde obtigit fors Phano cuidam homini rusticano obscurissimo & rerum sacrarum imperitissimo. Excitante interea Anano Pontifice Iudæorum animos in Zelotas ad vindicandas iniurias templi, & illis ex æquo in ciues incensis; cum ventum esset ad proelium, & crebris insultibus magnæ vtriusque partis cædes fierent: ciuibus tandem præualentibus, amissa illi exteriori templi parte, in interiorem, vt munitiorem locum, se receperunt.

L.
DE NECH PONTIFICVM.

Cum interim sic essent obsessi; dolo Ioannis e Giscalii, qui simulabat se Anano ciuibusq. studere, re vera fauens Zelotis, cum in Ananum, quod ciuitatem daturus esset Romanis, rumorem sparsisset, factum est vt Idumæi, quasi vindices patriæ libertatis, Hierosolymam vocarentur: qui cum venissent, & non sine labore tandem clanculum in ciuitatem essent admissi, ingentem stragem fecere ciuium, occisis ex illis octo millibus & quingentis: nec id illis fatis; sed in Pontifices odio exardescentes, eos quæsitos occiderunt, eorumq. corpora infepulta abiecere: fuitq. inter alios Ananus Pontifex maximus in ciuitatis medio iugulatus. Miserandum plane spectaculum (inquit Iosephus) erat videre Pontifices sacris paulo ante indumentis amictos, & toto Orbe celeberrimæ religionis auctores, quiq. vndique in ciuitatē commeantibus venerabiles habebantur, iacere nudos in prædam canibus & feris expositos.] Sed ex his etiam videas, æqua lance pensari vindictam. nam sicut a sacerdotibus, Pontificibus cogentibus Concilium, de inferenda morte Christo sumptum est exordium; ita ab ipsorum nece in primis ad Hierosolymitanum excidium ianua est patefacta.

LI.
e Ioseph. de bel.
Iud. lib. 5. c. 1.
IDUMÆI CVM
ZELOTIS IVN-
CTI AD NECEM
CIVIUM.

Post occisionem Pontificum, Zelotæ simul Idumæis coniuncti, in plebem grassati sunt, ac reliquum vulgus; ex eisq. peremere quamplurimos, quorum nullus est numerus. Rursus in nobiliores gladium conuertentes, eisdem captos & diris cruciatus exagitatos, diuerso modo necarunt: fuitq. numerus duodecim millium nobilium occisorum. Zacharias etiam, vir sublimis, & in rebus agendis potens, in medio templo est

A plo est occisus: quod displicuit Idumæis, qui indignati ad propria reuersi sunt. Hæc autem ipso hiemistempore facta esse, quo Idumæi Hierosolymam aduenerunt, Iosepho auctore, comperta habentur. Quamobrem cetera quæ post hæc secuta sunt, in narrationem rerum gestarum anni sequentis reijcienda esse videntur. Porro si quis ea quæ hoc anno in Iudæa tum a seditiosis, quos diximus, tum a Romanis sub duce Vespasiano sunt facta, altiori consideratione disquirat: plane intelliget, imaginē quamdam repræsentasse illorum quæ fuerant de ventura Iudæorū clade a Christo olim prædicta. Nam quod dixerat apud Lucam^a: Cum audieritis proelia & seditiones, nolite terreri: oportet primum hæc fieri, sed nondum statim finis:] proelia illa videntur intelligi posse, quæ a Romanis sunt illata: et per seditiones, quæ a seditiosis (sic enim a Iosepho nominantur) agitari coeptæ sunt turbæ, quæ nec finem aliquem habuere, neque vsque ad eiusdem vrbs excidium esse desierunt. Sed quoniam hæc dolorum initia forent; idcirco Dominus subdit: Sed nondum statim finis.] Verum tum hæc, tum alia de clade Hierosolymitana a Domino fuisse prædicta, eademq. omnia suis ipsis temporibus euenisse, perspicue monstrabimus, suis locis singula recensentes.

IESV CHRISTI
ANNVS

70.

L I N I
ANNVS

1.

NERONIS IMP.
ANNVS

14.

A Dueniente iam Christi anno septuagesimo, Consules creati sunt C. Silius Italicus & Galerius Trachalus Turpilianus. meminit huius Consulatus Plinius Iunior^b, huicq. nostræ assentitur chronologiæ, sic dicens de Silio Italico: Nouissimus a Nerone factus est Consul: ita postremus ex omnibus, quos Nero Consules fecerat, decessit. Illud etiam nobile, quod vltimus ex Neronianis Consularibus obiit, quo Consule Nero periit: quod me recordantem fragilitatis humanæ miseratio subiit. Quid enim tam circumcisum, tam breue, quam hominis vita longissima? An non videtur tibi Nero modo fuisse; cum interim ex ijs qui sub illo gesserunt Consulatum, nemo iam superest? hæc Plinius ad Caninium Rufum scribens philosophatur. At nec tacendum quod de iisdem Consulibus Suetonius^c scribit his verbis: Consules ante tempus priuauit honore, atque in vtriusque locum solus iniit Consulatum; quasi fatale esset, non posse Gallias debellari, nisi a Consule, ac susceptis fascibus.] Extat quoque epigramma^d Martialis de Consulatu Silij Italici: sed sub Domitiano iam tertium puto susceptum.

Inter hæc autem cum C. Iulius Vindex, qui defectionem in Gallijs excitat, a militibus Rufi, qui Germaniam obtinebant, occideretur, idemq. Rufus Imperator designatus esset: cumq. his omnibus infaustis illud etiam adderetur, quod Rubrius Gallus, quem contra rebellantes mittebat, defecerit: nec, quod ipse Nero conceperat, vniuersum Senatam interficere posset; quodq. a Prætorianis etiam militibus desertus esset: desperatione melioris status omnino deficiens, vili indutus veste, fugam arripens, vna cum tribus vel quatuor libertis, in prædium vnus ex his, Phaontis nomine, inter viam Salariam & Nomentanam, quarto ab Vrbe lapide positum, venit: vbi in spelunca delitescens, cum equites se quærentes aduentare cognouit, sibi ipse, licet pauidus, intulit manus: quem ægre morientem vnus ex libertis Epaphroditus confecit, quarto Idus Iunij (ea die qua olim Octauiam coniugem interfecerat) agens suæ ætatis annum trigessimum secundum, cum imperasset annos tredecim menses septem, & dies vigintiocto, numerando a die sequenti obitus Claudij Imperatoris. De his fusius agunt Suetonius^e, Dio^f, & alij complures, simulq. de funere eius ac sepultura.

Illud tamen haud prætermittendum, ex nostris nonnullos scriptores non ignobiles erroris opinionem quamdam sectatos esse, Neronem fuisse Antichristum, ea nimirum ex causa, quod Paulus ad Thessalonicenses^g secundo scribens, & de Antichristo verba faciens, quasi tunc viueret Antichristus, illud adiecisset: Mysterium iam operatur iniquitatis.] Sed si diligenter attendissent tempus quo a Paulo illa scripta fuit epistola, nullo negotio eiusmodi errorem, ne in eum laberentur, declinassent. Nam cum ex his quæ superius dicta sunt, constet, non sub Nerone, sed sub Claudio eam a Paulo fuisse scriptam

a Luc. 21.

b Plin. lib. 9. epist. 7.

c Sueton. in Nerone. c. 43.

d Martialis. epig. lib. 8.

II. DE OBITU NERONIS.

e Sueton. in Nerone. c. 43. 44. 45. usque 49. f Dio in Nerone.

III.

g 2. Thess. 2.

scriptam epistolam ; nulla potuit esse suspicio , Paulum illis verbis Neronem significare voluisse . Ex quo videas (quod sæpius inculcamus) quantum conferat exacta in rebus peruestigandis temporum ratio, sine qua interdum labi in portentosos errores necesse sit . De Nerone esse locutum Paulum, opinatus est inter alios S. Ioannes Chryostomus^a, sic dicens : Neronem mysterium iniquitatis vocat, dicens : Mysterium enim nunc agit iniquitatis.]

^a Chryost. ser. de elemos. & oblat.

IV. NERO CREDITVS ANTICHRISTVS. ^b Aug. de Ciuit. Dei, lib. 20. c. 19.

Sed concepto feruel errore, in alijs deformiores necesse est incidere: nam ex his deterior illo fluxit, vt Nero adhuc viuere crederetur. Reddam verba sancti Augustini^b de his referentis duas opiniones: Vnde, inquit, nonnulli illum resurrecturum & futurum Antichristum suspicantur. Alij vero nec eum occisum putant, sed subtractum potius, cum putaretur occisus, & viuum occultari in vigore eius ætatis, in qua fuit cum crederetur extinctus; donec suo tempore reueletur & restituatur in regnum. Sed multum mihi mira est hæc opinantium tanta præsumptio.] hæc Augustinus. Eius autem ab eo recitata posterioris sententiæ Seuerus etsi non auctor, tamen assertor habetur, dum ait^c: Vnde creditur, etiam si se gladio ipse transfixerit, curato vulnere eius, esse seruatus, secundum illud quod de eo scriptum est: vt plaga mortis eius curata est, sub sæculi fine mittendus, vt mysterium iniquitatis exercent.] hæc ille. Sed quod magis displicet in Seuero, hæc eadem ipse impingit sancto Martino, cum ait^d: Ceterum cum ab eo de fine sæculi quæreremus, ait nobis: Neronem & Antichristum potius esse venturos: Neronem in Occidentali plaga, Regibus subactis decem, imperaturum; persecutionem hæcenus exercendam, vt idola Gentium coli cogat. Ab Antichristo vero Orientale Imperium esse capiendum: qui quidem sedem & caput regni Hierosolymam esset habiturus: ab illo urbem & templum esse reparandum. Illius eam persecutionem futuram esse, vt Christum Dominum cogat negari, se potius Christum esse confirmans: omnesq. secundum legem circumcidi iubeat. Et ipsum denique Neronem ab Antichristo esse perimendū, atque sub illius potestate vniuersum Orbem cunctasq. gentes esse redigendas.] hæc & alia Seuerus in dialogis: qui etsi non alia, hac certe de causa iure a Gelasio^e adnumerati sunt inter apocrypha, hoc titulo: Opuscula Posthumiani & Galli apocrypha.] sic enim commentarius ille inscriptus habetur, quòd in dialogis illis Posthumianus & Gallus interloquantur. Ceterum si velimus ea vere a sancto Martino esse dicta: haudquaquam illa prophetico putanda sunt spiritu pronuntiata; sed quæ ab alijs narrata vel scripta accepisset, ea his expositis enarrauit.

^c Seuer. histor. lib. 2.

^d Seuer. dialog. lib. 2. in fine. DE NERONE FABVLA VVLGATA.

^e Concil. Rom. sub Gelasio in decret. de libris apocryph.

V. NERONEM ADHVC VIVERE IACTATVM INTER GENTILES. ^f Sueton. in Nerone. c. 57.

At non ea tantum occasione, quòd a Paulo hæc de Antichristo & Nerone esse dicta putauerint, in eum errorem sunt lapsi: sed accessit ad ea confirmanda, quòd inter Gentiles etiam vulgata esset quædam opinio, Neronem fuisse subductum, & non occisum; quod Suetonius^f his indicat verbis: Non defuerunt, qui per longum tempus vernis æstiuisq. floribus tumulum eius ornarent, ac modo imagines prætextas in Rostris proferrent, modo edicta quasi viuentis, & breui magno inimicorum malo reuersuri. Quinetiam Vologeses Parthorum Rex, missis ad Senatum legatis de instauranda societate, hoc magnopere orauit, vt Neronis memoria coleretur. Denique cum post viginti annos, adolescente me, extitisset conditionis incertæ, qui se Neronem esse iactaret; tam fauorabiliter nomen eius apud Parthos fuit, vt vehementer adiutus, & vix redditus sit.] hæc Suetonius. Sed eadem dilucidius Tacitus^g his verbis: Sub idem tempus Achaia atque Asia falso exterrita, velut Nero aduentaret, vario super exitu eius rumore, cumq. pluribus viuere fingentibus, credentibusque.] Idemq. addit de seruo arte & vultu simillimo, qui se esse Neronem fingens, & flagitiosos colligens, sollicitabat ceteros ad defectionem: quem Calpurnius Asprenas, qui eo tempore regebat sub Galba Galatiam atque Pamphiliam, occidit, caputq. sectum oculis comaq. toruum, ac vultu truci, ad abolendam de Nerone falsam opinionem & liberandas timore prouincias, in Asiam, indeq. Romam peruehendum curauit. Immo & Parthos non leuiter ea fama permotos, idem auctor superius testatus est his verbis^h: Mota etiam prope Parthorum arma falsi Neronis ludibrio.] Sed de his hæcenus.

^g Tacit. histor. lib. 2.

^h Tacit. histor. lib. 1.

VI. GALBA IMPERIVM ARRIPIT.

Cum sic igitur Nero spontanea nece ex hac vita migrasset, extinctaq. prorsus progenies Cæsarum esset; Seruius Sulpitius Galba a militibus, quibus præerat, acclamatus

A matus est Imperator; tenuitq. Imperium menses septem, & dies septem. De cuius genere, ortu, magistratibus, rebus gestis per ætates singulas etiam ante Imperium, moribus, & disciplinis, necnon studio militari, aduentuq. in Urbem, Suetonius, Plutarchus, Tacitus, Dio, & alij scripsere; quos consulat qui ea cupit: nos autem instituti memores, ea tantummodo attingemus, quæ suscepti muneris esse nouerimus. Dum hæc aguntur in Occidente, iisdem Coss. cum Vespasianus anno præterito Romano exercitu Galilæam in Palæstina prouinciam, quæ ab Imperio Romano defecerat, magno labore tandem feliciter debellasset; ad Hierosolymam, quæ reliqua esse videbatur, expugnandam, omnem comparat apparatus. Verum cum quæ in ciuitate agerentur percepisset, diras illas & implacabiles ciuiles discordias, quibus Iudæi consumerentur; obsidionem distulit: ratus nimirum, si foris illi bello premerentur, mox inter se concordiam inituros, viresq. aduersus Romanos pro urbis defensione iuncturos.

Interea Iudæis Hierosolymis habitantibus cum nec intus manere tutum esset, in ea flagrante intestina discordia, nec foras egredi, custodijs vbique positis prohibentibus ac pariter sæuientibus; miserimus omnium reddebatur status, miserandaq. in omnibus eius ciuitatis facies videbatur. Nam (quod ait Iosephus^a) ab illis ius hominum calcabatur, ridebatur etiam diuinitas, Prophetarumq. responsis tamquam vulgari- bus fabulis illudebant. Cum vero multa contempnissent de virtute ac vitijs statuta maiorum; etiam quæ de patria olim prædicta fuerant, vera esse exitu probauere. Vetus enim quidam sermo ferebatur, tum demum ciuitatem captum iri, sancta quoque exurenda esse lege belli, cum seditio fuisset exorta, templumq. Dei propriæ manus ante violassent. Quibus Zelotæ, nihil de eorum fide dubitantes, ministros se præbuerunt.] hæc Iosephus.

VII. HIROSOLYMA BELLO CIVILI DIRE AFFLICTATA. ^a Ioseph. de bel. Iud. lib. 5. c. 2. 3.

Sic igitur laborante intus seditione; quæ foris erant, haud pacatiora videri poterant: nam factio sicariorum, duce Ioanne homine factiosissimo, & tyrannidem meditante, insignem Romanorum munitionem Massada cepit: iisdemq. in alia loca grassantes, cuncta rapina ac cæde miscebant. Hæc agebant illi temporibus Azymorum; nullaq. pars videbatur Iudææ prouinciæ esse relicta, quæ non vna simul cum Hierosolymis interiret. Cum hæc agerentur ab illis, Gadareni, Transamnanæ regionis populi, sibi timentes a gentilibus suis Iudæis, quem per legationem secretam acciuerant Vespasianum, quarta die mensis Martij in ciuitatem recipiunt: qui vero seditiosi erant Romanis infensi, ex ciuitate fugerunt: sed perstricti a Magistro equitum Placido, ad tredecim millia cæsa sunt: maior tamen numerus fuit eorum qui se in Iordanem dedere præcipites. Expugnata sunt ab eodem Placido alia loca, inter quæ Iulias, olim dicta Bethsaida, Petri Apostoli patria. Sicq. Galilæa similiter Transamnana rursus est a Romanis subacta. Dum vero hæc & alia aduersus Iudæos mala in dies sæuiora exercerentur, iamq. Vespasianus profecionem pararet, vt Hierosolymam obsideret; nunciata morte Neronis, & Galbæ Imperio, a coeptis desijt. Cumq. quid esset acturus ambigeret; nihil melius sibi visum est, quàm Titum filium suum legare ad nouum Imperatorem salutandum. Profectus est Titus, & cum eo etiam Rex Iudæorum Agrippa, qui aduersus suos Romanis adhæserat, nauigauit. Quæ vero post hæc acciderint, sequenti anno suo loco dicturi sumus.

VIII. IOANNES DVX SICARIORVM IN SVOS INSVRGIT.

E IESV CHRISTI ANNVS 71. L I N I ANNVS 2. OTHONIS IMP. ANNVS 1.

A Dueniente Christi Domini nostri anno septuagesimoprimo, Ser. Sulpitio Galba Augusto & T. Vinio Rufino Coss. decimasexta Ianuarij, idem Galba in foro a militibus occisus est, cum imperasset (vt dictum est) mensibus septem, & diebus septem, annum natus septuagesimumtertium^b. Arripuit mox Imperium fauore militum, quos in Galbam concitauerat, M. Siluius Otho, Neroni olim carissimus, a quo in Hispaniam missus fuerat Quæstor; tenuitq. menses tres ac dies quinque. Nam exercitus Romanus in Germania haud ratam habens eius electionem, aduersus eum creauit Imperatorem A. Vitellium; qui in Italiam præmisit exercitum, de summa re-

I. ^b Suet. in Galba c. 20. & seq. OTHO IMPERATOR, ET VITELLIVS.

rum cum Othone ipse postea dimicaturus: cum ille, siue rerum desperatione, vel ne sui causa (vt tradunt) bello ciuili inter se milites necarentur, sibi ipse prudens volensq. mortem consciiuit die vigesima Aprilis, anno suæ ætatis trigesimo octauo, nonagesimo quinto Imperij die. Cui succedens Vitellius, tenuit menses octo & dies quinque. Fuit hic ille **A** Vitellius, Lucij Vitellij illius filius, qui sub Claudio Syria præuinciam administrauit, de Iudæis (vt dictum est) optime meritis, præfuitq. illi præuinciae vsque ad Caium Caligulam, qui in eius locum substituit Petronium, de quo plura superius.

II.

Vespasianus^b interea, quinta mensis Iunij, Cæsarea profectus, quæ reliqua esse videbantur loca Iudææ, Romano subiecit Imperio, tribus exceptis castellis, quæ a latronibus tenebantur, Herodio, Massada, & Macherunte, ac ipsa Hierosolymorum ciuitate: cum tamen interim longe his grauiora Iudæi paterentur a contribulibus suis. Nam **B** Simon Gerasenus^c, dux factus eorum qui foris erant, latronum Idumæorum, ac quorumcumque poterat, loca alia depopulabatur; & aduersus Zelotas, tã qui foris, quam qui agerent Hierosolymis, ciens proelia, quoscumque inueniebat Iudæorum, funesta morte, vel crudeli membrorum obtruncatione afficiebat: indeq. magno comparato exercitu, Hierosolymam obsedit. Sic igitur Zelotæ intus in ciues, foris Simon in ceteros quos inueniret, omni crudelitatis genere grassabantur. Mira Dei vindicta, vt eo tempore, quo gladius Romanorum in Iudæos sæuire cessasset, latronum & factiosorum agmina in eosdem intus & foris crudelius essent armata. Ciues autem quo aduersus Zelotas viribus præualerent, Simonem cum suis receperunt in ciuitatem, nescientes inde sibi maiorem prouenturam cladem. Ingressus itaque cum suis in urbem Simon, Zelotas, qui se in templo munierant, continuo est aggressus: sed resistentibus illis ex editis locis, opus frustra tentauit; sicq. conatus eius redditus est plane irritus. Sed quæ post hæc Hierosolymis facta sint, suo loco dicemus paulo inferius. **C**

III.

Interea Romæ cum Vitellius turpissime imperaret, tam Senatam ac populū, quam etiam milites nouandarum rerum cupido incesit. Sed opportune (quod erat in optaris) accidit, vt Vespasianus^d Urbis cladem commiseratus, iraq. simul incensus, de liberanda Vrbe ipsoq. Orbe deliberarit. Hæc cum apud milites loqueretur, omnibus annuentibus, ab iisdem acclamatus est Imperator: cui recusanti, rectores legionum magis instabant, circumfusiq. milites cum gladijs eidem mortem minitantes, nisi quod ab omnibus nomen esset oblatum acciperet. Iurasse postea in ipsum exercitum qui in Iudæa erat, quinto Nonas Iulij, auctor est Tacitus^e; Suetonius^f vero quinto Idus factum tradit. Ceterum ceptum esse numerari annum primum Vespasiani ab ipsis Kal. Iulij, idem Suetonius tradit^g. Præsto illi fuit Mucianus Syria Præses cum quatuor legionibus, sperans se illi fore collegam in Imperio. Cupiens insuper duas, quæ in Ægypto erant, legiones sibi coniungere, dedit litteras Alexandriam ad Præfectum Augustalem, qui tunc erat Tiberius Alexander, ex Iudæo factus Gentilis, & Romanorum studiosissimus: qui primus ante alios legiones, vt in Vespasianum Imperatorem iurarent, adegit Kalend. Iulij. Hæc vero omnia ei ex animi sententia successerunt. Quin etiam & duæ aliæ legiones, quæ in Mysia erant atque Pannonia, iusiurandum ei præstiterunt. Insuper & qui in Africa erant milites (vt Tacitus^h tradit) eidem adhæserunt. Post vero, cum Alexandria rediisset in Palæstinam, diuersarum præuinciarum ac ciuitatum adfuerunt legationes, salutantes eum Imperatorem, coronasq. simul aureas offerentes.

IV.

Præmissis interim pedestri itinere Muciano cum copijs, ipse Vespasianus Alexandriam abiit, inde nauigaturus in Urbem. Horum omnium prior, qui cum legionibus Mysiæ atque Pannoniæ in Italiam aduersus Vitellianos pugnans, rem bene gessit, fuit Antonius. Cum interea Sabinus Vespasiani frater moræ impatiens, simulq. Domitianus filius eiusdem Vespasiani vna cum compluribus alijs nobilibus, adiunctis sibi cohortibus vigilum, occupant Capitolium: quos cum oppugnare studerent Vitelliani, ab his qui intus erant, incensum est templum Iouis Capitolini. tunc & Domitianus insperata sibi fuga consuluit; Sabinus vero retentus occiditur. Aduentante vero postera die Antonio cum exercitu, resistentibus Vitellianis, tertio intra Urbem inter eos commissum est proelium: sed tandem illis cedentibus, Vitellius sapius fugam captans, ac rediens, demum se occultans, a militibus perquisitus & inuentus sæuissime trucidatur sui Imperij (vt tradit Iosephusⁱ) octauo mense, die quinto, mensis Octobris **E** die ter-

BELLO CIVILI
ROMAE OCCIDITUR VITELLIVS.

ⁱ Ioseph. de bel. Iud. lib. 2.9.

^e Tacit. lib. 2. histor. ^f Sueton. in Vespas. c. 6. ^g Suet. ibid.

^h Tacit. lib. 1. histor.

^d Ioseph. de bel. Iud. lib. 5. c. 20. 21. 22. VESPASIANVS ACCLAMATVS IMPERATOR.

^b Ioseph. de bel. Iud. lib. 5. c. 8. ^c Ioseph. de bel. Iud. lib. 5. c. 7. SIMON IV. DAEVS DVX IN SVOS ARMATVR.

^a Ioseph. antiq. lib. 18. c. 11.

die tertio, anno suæ ætatis quinquagesimo quarto (vt Dio) vel septimo, vt Suetonius & Tacitus tradiderunt.

Sequenti autem die Mucianus cum ceteris copijs in Urbem ingrediens, grassantes milites in ciuium domos repressit. Hæc omnia fufius Iosephus, qui tamen in his quæ sunt temporis, tum a Græcis tum a Latinis dissentit historicis: nam Dio^a Vitellium regnasse dicit annum vnum, decem minus diebus, quod & apud Tacitum^b confirmatum reperitur. Verum vt hos conciliemus: qui eius Imperio tribuunt annum vnum, certum est non numerare ab obitu Othonis, sed ex eo tempore, quo a militibus Imperator est acclamatus. Sed a Iosepho idem dissentit Tacitus, dum ille tradit Vitellium occisum esse mensis Octobris die tertia, Tacitus^c vero mense Decembri. His rebus gestis, ac vix tandem post cædes & prædas compressis ac ad officium redactis militibus, **B** ex S. C. d. T. Flauio Vespasiano miro consensu omnium est decretum Imperium, qui id tenuit annos decem, minus sex diebus, numerando ab eo tempore, quo primum Alexandria a militibus (vt tradit Suetonius in Vespasiano^e) Imperator est salutatus ea qua diximus die. Verum enim vero quod diuersi diuersum ponant numerum annorum Imperij Vespasiani, inde euenisse videtur, quod alij numerant a tempore necis Vitellij, alij ex quo per Senatusconsultum est illi decretum Imperium, alij rursus a tempore quo ab exercitu salutatus est Imperator hoc anno, mense Iulio, vt facit Suetonius, qui ait: Tiberius Alexander Præfectus Ægypti primus in verba Vespasiani legiones adegit Kal. Iulij: qui principatus dies in posterum obseruatus est. Iudaicus deinde exercitus V. Idus Iulij apud ipsum iurauit. hæc Suetonius^f. Interea vero Vespasianus expectato opportuno tempore nauigandi, Alexandria soluens, Romam se contulit.

Quænam admiratione digna Vespasiano contigerint, dum Alexandria esset, his verbis Tacitus^g enarrat: Per eos menses, quibus Vespasianus Alexandria statos æstiuis flatibus dies, & certa maris opperiebatur, multa miracula euenere, quis cælestis fauor, & quænam in Vespasianum inclinatio numinum ostenderetur. Ex plebe Alexandria quidam oculorum tabe notus ad genua eius aduoluitur, remedium cæcitatibus exposcens gemitu, monitu Serapis dei, quem dedita superstitionibus gens ante alios colit: precabaturq. Principem, vt genas & oculorum orbis dignaretur respergere oris excremento. Alius manu æger, eodem deo auctore, vt pede & vestigio Cæsaris calcaretur, orabat. Vespasianus primo irridere, aspernari: atque illis instantibus, modo famam vanitatis metuere, modo obsecratione ipsorum & vocibus adulantium in spem induci: postremo existimari a medicis iubet, an talis cæcitas & debilitas ope humana superabiles forent. Medici varia differere: huic non exesam vim luminis, & redituram, si pellerentur obstantia: illi elapsos in prauum artus; si salubris vis adhibeatur, posse integrari. id fortasse cordi deis, & diuino ministerio Principem electum. denique patrati remedij gloriam penes Cæsarem, irriti ludibrium penes miseros fore. Igitur Vespasianus cuncta fortunæ suæ patere ratus, nec quicquam vitra incredibile, læto ipse vultu, erecta quæ adstabat multitudine, iuste exequitur. Statim conuersa ad vsu manus, ac cæco reluxit dies. Vtrumque qui interfuere nunc quoque memorant, postquam nullum mendacio pretium. hucusque Tacitus: hæc eadem narrat Suetonius^h, atque etiam alij.

Verum hæc altiori digna sunt indagine. In primis enim præsentia Tyanæi magorum omnium celeberrimi, & Vespasiano amicitia coniunctissimi, non nihil mouerunt, vt existimem ea omnia fuisse eiusdem Apollonij Tyanæi arte excogitata. His enim diebus aderat Alexandria, ac pluribus alijs imposturis, quas recenset Philostratusⁱ, in sui admirationem conuerterat Alexandrinos, aliarumq. præuinciarum, qui illic versari soliti erant, homines. Sed & in his quæ sunt visa miracula, illud etiam considerandum: eas non fuisse eiusmodi ægritudines, quæ (quod refert Tacitus) a medicis curari minime valuissent. Si igitur medici ea præstare potuissent, multo certe facilius demones valere, quorum illud fuit plane consilium, ad obscurandam Christi gloriam, vt quæ olim a Prophetis de Christi regno prædicta essent, tribuerentur Vespasiano. Quod enim de Messia venturo sacris erat litteris consignatum, nempe quod vniuerso dominaretur Orbi, vt de Vespasiano intelligeretur, plurimis persuasit: Nam (quod Tacitus ait^k) pluribus persuasio inerat, antiquis sacerdotum litteris contineri, eo ipso tempore fore vt valesceret Oriens, profectiq. Iudæa rerum potirentur: quæ ambages

V.

^a Dio in Vitellio. ^b Tacit. lib. de Oratore.

^c Tacit. hist. lib. 5.

EX S. C. VESPASIANVS IMPERATOR.

^d Tacit. hist. lib. 4.

^e Sueton. in Vespas. c. 6.

^f Sueton. in Vespas. c. 6.

VI.

^g Tacit. lib. 4. histor.

MIRACVLA TRIBVTA VESPASIANO QUALIA

^h Suet. in Vespas. c. 7.

VII.

QVÆ CHRISTI SVNT, VESPASIANO ADSCRIPTA.

ⁱ Philostr. in Apollon. lib. 5.

^k Tacit. hist. lib. 5.

a Suet. in Vesp. c. 4.

b Ioseph. de bel. Iud. lib. 7. c. 22.

Vespasianum ac Titum prædixerant.] hæc Tacitus. Suetonius^a vero eadem habet in hæc verba: Percrebuerat Oriente toto vetus & constans opinio, esse in fatis, vt eo tempore Iudæa profecti rerum potirentur.] Id ipsum & Iosephus^b, cum dicit: Quod maxime eos ad bellum excitauerat, responsum erat ambiguum, itidem in sacris libris inuentum: quod eo tempore quidam esset ex eorum finibus orbis terræ imperium habiturus. Id quidem illi quasi proprium acceperunt; multiq. sapientes interpretatione decepti sunt. Hoc autem plane responso, Vespasiani designabatur Imperium, qui apud Iudæam creatus est Imperator.] hæc Iosephus: qui impietatis caligine offusus, ea esse de Messia intelligenda vel non nouit, vel dissimulans quod sciebat, temporibus inseruiens, sic est Vespasiano adulatus, vt olim alij Iudæi maiori Herodi, affirmantes illum esse quem Deus pollicitus fuerat per Prophetas; vnde Herodiani sunt dicti.

VIII.

c Euseb. lib. 9. c. 11.

VESPASIANVS A IVDÆIS PLVRIBVS CREDITVS MESSIAS.

At si prophetica vaticinia de Vespasiano locuta erant; cur ab eodem postmodum tam exacta facta est peruestigatio de stirpe Iuda, & familia Dauid, & (vt tradit Eusebius^c) quos inuenit occidit: nisi quod in comperto esset, non aliunde quam ex ea progenie Christum venturum esse? Sed qui errauerunt ab vtero, & locuti sunt falsa, & legitimum germanumq. Messiam contempserunt; non hunc solum, sed & factiosissimos homines principatui inhiantes, seq. illum esse Orbis Principem iactantes, miserrime sunt passi. Sic igitur decepti Iudæorum complures, & inter eos idem Iosephus, in eam prorsus conspirarunt sententiam, vt ea non de Iesu, quem crucifixissent, sed de Vespasiano essent intelligenda. Id quippe iam ante Iudaica superstitio in monte Carmelo, idq. Iosephus historicus (quod ipsemet testatur) eidem Vespasiano prædixerat; quod & Suetonius his verbis significat: Apud Iudæam Carmeli Dei oraculum consulentem, ita confirmare fortes, vt quicquid cogitaret, volueretq. animo, quantumlibet magnum, id esse prouenturum pollicerentur. Et vnus ex nobilibus captiuus Iosephus, cum conijceretur in vincula, constantissime asseueravit fore vt ab eodem breui solueretur.] hæc Suetonius^d. Et quoniam, qui huiusmodi esset, ab Isaia^e prædictum erat, fore vt multa operaretur miracula: hac quoque ex parte prouisum fuit, vt idem quasi per laruam quamdam Rex ille maximus appareret, nempe Messias. At illud certe in Vespasiano impleri non valuit, quod de Christi regno prædictum erat, ipsum futurum æternum, nec finem aliquando accepturum; cum nec ad decennium eius Imperium potuerit propagari.

IX.

f Polyb. hist. lib. 10. MIRACVLA GEN TILIVM QVALIA.

Sed quod pertinet ad miracula, quæ non tantum hominibus, sed dijs ipsis a diuersis historicis Gentilibus sunt adscripta: cuius sint fidei, sincerissimus testis est Polybius^f, inter eos clarissimus auctor: cuius sententiam rebus his, de quibus agimus, valde accommodatam, hic recitare operæpretium ducimus. sic enim ait: Fama autem est, & creditur apud Vargelietas, quod statua Dianæ Cindyadis, quamuis sub dio sit, neque nebulam neque pluuiam patiatur; sicut & statua Vestæ apud Iassæos. Et ista etiam historiographi nonnulli dixerunt. Ego vero, nescio quomodo, eiusmodi historiographorum sententijs toto hoc tractatu constanter repugno, & succenseo. Videntur autem mihi talia prorsus puerilem sensum recipere, qui citra considerationem non modo absurda, sed & impossibilia complectitur. Etenim si quis corpora quædam sic illuminari posse diceret, vt vmbram non constituent, id animi prorsus esset insensati: quod Theopompus fecit, dicens, eos qui Iouis templum, quod in Arcadia est, ingrediuntur, haud adumbrari. Huic autem conforme est quod iam dicitur. Itaque in omnibus quidem illis quæ plebis pietatem erga numen conseruant, condonandum est nonnullis historiographis, qui de talibus monstris loquuntur: in eo vero quod modum hunc excedit, ignoscendum non est.] hæc Polybius; quæ quidem ad verbum hic voluimus excerpisse, quo appareat, quantæ sint fidei, quæ ab Ethnicis scriptoribus multis charis de portentis & miraculis, scriptis sunt prodita.

X.

TRIPlici FACTIONE DIVISI IVDÆI GRASANTVR IN SE INVICEM. *g Ioseph. de bel. Iud. lib. 6. c. 11.*

Dum hæc Alexandria aguntur, vbi Titus vna cum patre Augusto vsque ad tempus commodioris eius nauigationis agebat: licet a Romanorum armis Iudæi aliquanto temporis spatio quieuisent; nihilominus bellis ciuilibus mutuo digladiantes, longe deteriora, quam ab externis hostibus, a suismet gentilibus patiuntur. Nam præter illa quæ sunt a nobis summatim superius recensita, addit Iosephus^g, seditionem Hierosolymis inter duas partes, nempe populum ciuitatis atque Zelotas, auctam esse trifariam: primamq. factionis, eorum scilicet qui ex latronibus collecti erant, Simon

- A** Gioræ filius princeps erat: secundæ vero, nempe Zelotarum, dux erat Ioannes, de quo superius facta est mentio: tertiæ autem, quæ ab his est dirempta, factionis præfex erat Eleazarus Simonis filius, qui interiorem templi partem occupans communiuit, exteriorem vero Ioannes tenebat. Ex quo etiam admirari possumus tantam amplitudinem & magnitudinem templi, in quo duo exercitus sibi ipsis contrarij habitarent absque violatione tertiæ eiusdem partis, quæ dicebatur Sancta sanctorum. Simon vero superiorem ciuitatis partem occupauerat. His igitur in hunc modum diuisis trifariam, digladiantibusq. inter se, templi atrium sanguine inundauit; & quod vltimum illis exitium attulit, frumentariæ cellæ, in quibus ad plures annos frumentum reconditum erat, incendio sunt absumptæ. Sed hæc omnia Iosephus pluribus describit; quæ a nobis breuitate contracta sunt, quod auctor ille in manibus omnium habeatur. Quapropter hoc
- B** fati sit dicere, adeo miserrimum populum triplicibus his dilaceratum ac compressum fuisse hostium factionibus, vt pro Romanis, quo citius ciuitate potirentur, vota nuncuparent; rati nimirum, illos licet infensissimos hostes, & acceptas sub Cestio contumelias vlcisici paratos, tamen respectu præsentis, quem experiebantur, infelicissimi rerum status, habendos fore amicos carissimos, atque optatissimos seruatores. Reliqua de his anno sequenti.

- Hoc eodem anno, Olympiade ducentesima duodecima, anno primo (vt numerat Eusebius^a) Euodio Episcopo Antiocheno ex hac vita sublato, subrogatur qui aliquando collega sedisset Ignatius. Hic (vt idem auctor tradit^b) sedit annos quadraginta, nimirum vsque ad vndecimum Traiani annum. Ea controuersia, quod alij successum Petro ab Euodio in sede Antiochena, alij vero dixerunt ab Ignatio, superius a nobis est fusius pertractata. Sed & testatur Origenes^c, post Euodium absque vlla dubitatione eundem Ignatium tertio loco rexisse Ecclesiam Antiochenam. Quod autem ad obitum spectat Euodij: cum tam Latini^d quam Græci^e æque testentur, illum martyrio ex hac vita esse sublato; non id accidit, quod his temporibus a Vespasiano vel Tito aliqua fuerit in Christianos persecutio excitata, quos tradunt moribus fuisse placidos & humanos: nam & Titus sequenti anno Antiochiam pergens, Gentilium tumultum & iras in Iudæos concitatas repressit, ac Antiochenos continuit in officio. Quamobrem quod ad martyrium eius spectat, alia potius causa exquirenda esse videtur: quam quidem eam esse putamus, quæ a Iosepho^f de rebus Antiochenis agente describitur. Ipse enim dum recenset quæ hoc anno, quo Vespasianus perrexit Antiochiam, Iudæi in ea ciuitate a Gentilibus passi sunt, rem gestam in hunc modum enarrat: Cum Antiochenus populus concionaretur in teatro, Antiochus Iudæus, tum patri suo tum ceteris Iudæis infensus, progressus in medium, patrem suum & ceteros deferebat; insimulans eos, quod vna nocte totam ciuitatem incendere statuisset: et velut huius consilij participes quosdam hospites Iudæos tradidit. His autem auditis, populus iram cohibere non poterat: sed in eos quidem qui traditi fuerant, ignem iussit afferri; statimq. omnes in teatro concremati sunt. In multitudinem vero Iudæorū properabant irruere; si eos celeriter vlti essent, patriam suam seruatū iri existimantes. Antiochus autem iracundiam magis accendere, mutata voluntatis argumentum, quod Iudæorū mores odisset, exhibere se credens, si Paganorū ritu sacrificaret; idemq. iussit ceteros compelli facere: renuendo enim, manifestos insidiatores fore. Huius autem rei periculo ab Antiochenis facto, pauci quidem consenserunt: alij vero, qui noluerunt, perempti sunt.]

- E** Hæc & alia Iosephus de cladis in Iudæos illata instigatore Antiocho Iudæo cum scribat, facile adduci possumus, vt complures ex Iudæis qui fidem Christi amplexi essent, eiusdem fuerint criminis insimulati, eodemq. experimento tentati, ac ob eam causam martyrij coronam, tum maxime inter eos Euodius, acceperint. Quomodo enim Antiochus pepercisset Iudæis Christianis, qui se in parentem ceterosq. gentiles suos tam ferum atque scelestum exhibuit? Vel quonam pacto, qui erant ex circumcissione Christiani, Petri & Pauli discipuli, beatissimæ Ecclesiæ illius alumni, non prius millies subiissent mortem, quam idolis Gentilium immolarent? Sicq. iure meritoq. existimare possumus, eadem fere ex causa Iudæos Christianos Antiochiæ subiisse martyrium, qua similibus insimulati calumnijs a Nerone Fideles Romæ sunt cæsi. At non hic finis Antiochenis Iudæorum occisionis: siquidem haud multo post, cum scelestissimorum quorundam opera iniecto igne, quamplurima nobilissima loca

XI.

a Eusebius in Chron. & hist. lib. 3. c. 16. IGNATIVS EPISCOP. ANTIOCHENSIS. b Euseb. ubi sup. c Orig. hom. 6. in Lucam. Ignat. epist. 12. d Martyrolog. Rom. & alia die 6. Maij. e Menolog. die 7. Septemb.

f Ioseph. de bel. Iud. lib. 7. c. 22. IVDÆI QVID PASSI AB ANTIOCHENSIS.

XII.

CHRISTIANI NEGATI CVM IVDÆIS.

publica incendio conflagrassent, in Iudæos ex priori calumnia culpa conuersa, ne vnus quidem ex eis superfuisset, nisi Præses magna vi illorum impetum repressisset. Sed de causa Euodij martyrij, quam opinamur, hæc satis.

XIII.

a Igna. epist. 12.
EVODII NOMI-
NE SCRIPTA.
b Niceph. hist.
lib. 2. c. 3.

Eiusdem Euodij Ignatius^a scribens ad Antiochenos meminit hoc elogio: Memen-
tote Euodij beatissimi pastoris vestri, qui primus post Apostolos gubernacula Ecclesiæ
vestræ fortitus est: ne simus pudori patri.] Citatur a Nicephoro^b Euodij nomine scri-
pta epistola, cuius erat titulus, Lumen: quam tamen ab antiquioribus nec citatam, ne-
que aliter cognitam esse reperimus. Idem auctor de eius successore Ignatio olim puero
hæc scripsit: Ignatium tenellum adhuc tamquam simplicem & sincerum manibus suis
Christus sublatum exhibuit; atque simplicitatem & integritatem discipulis ostendere,
aut commendare volens, Nisi efficiamini sicut paruuli, inquit, non intrabitis in regnum
cælorum.] hæc Nicephorus: sed vnde acceperit, non inuenimus.

IESV CHRISTI

ANNVS

72.

L I N I

ANNVS

3.

VESPAS. AVG. IMP.

ANNVS

I.

I.

Transacto anno tot cladibus ac malis memorabili, dissolutisq. tot tantisq. ci-
uilibus bellis Romanorum Imperium afflictantibus, feliciori velut aura flante
respirat Orbis, Iudæis tantummodo in deteriora labentibus. Præsenti igitur anno, qui
est Domini septuagesimus secundus, Vespasiano Augusto^c & Tito Cos. idem Imperator
Alexandria Romam nauigaturus, Titum filiū in Iudæam reuerti iubet^d, vt quod
reliquum esset belli Iudaici, absolueret. Hic Casaream primum veniens, omnem, qui
ad expugnandam ciuitatem opus esset, comparat apparatus. Instabat dies Paschatis,
cuius occasione ingens numerus peregrinorum ex more Hierosolymam ad diem fe-
stum conuenit, putantes fortasse Vespasianum & Titum, quod ad bella ciuilia arma
diuertissent, de Hierosolymis in præsentiarum minus fore sollicitos, sed ad stabiliendum
Imperium omne studium ac operam nauaturos, ac proinde hoc saltem anno ab Hiero-
soly morum obsidione temperaturos. At hæc eos sefellit opinio: nam collectis vndique
legionibus, quas Iosephus^e recenset, auctoq. exercitu pluribus copijs, Titus decima-
quarta die mensis Aprilis (quod idem auctor testatur^f) prope Hierosolymam castra
posuit in monte Oliueti, qui ελαιον Græce^g dictus est: vnde Dominus (quod dictum est
superius) olim respiciens ciuitatem, fleuit super eam^h, vt qui præ oculis haberet diris-
simam omnium cladem, quam his perditissimis temporibus a Romanis suscepturi es-
sent Iudæi omnium hominum infelicissimi.

II.

Sed antequam res gestas recensere aggrediamur, hic de diei Paschatis huius anni
tempore difficultas, quæ ex Iosephi textu oboritur, primum omnium elucidanda pro-
ponitur. Quidnam est quod Iosephusⁱ anno obsidionis & excidij Hierosolymæ incidisse
dicat diem Azymorum in decimam quartam mensis Aprilis: quod cum nullo pote-
rit conuenire nec astronomico, nec cyclico, neque Iudaico computo, neque Christiano:
cum hoc anno Domini septuagesimo secundo, quo & secundus annus Vespasiani
incipit (secundo namque eius Imperij anno & Iosephus & Tacitus cladem Hierosoly-
mitanam accidisse affirmant) dies decima quinta mensis Nisan secundum omnem mo-
tus lunaris computum vigesima secunda die Aprilis, vel certe modo ciuili tardius con-
tigisse probetur. Quapropter cum apertissime demonstrari possit cladem Hierosoly-
mitanam in hunc annum incidisse, facile inducimur in sententiam Roberti Ardenij vi-
ri eruditi Societatis I E S V, vt existimemus hunc locum Iosephi esse corruptū, conti-
gisseq. librorum incuria vt numerus XIV. pro XXII. vitiose scriberetur. quod qui-
dem (vt ille optime adnotauit) in Græco facile potuit euenire, si pro α cum β simul
iunctis & continuatis, quæ litteræ numerū XXII. significant, α & β exarentur. scripto-
ris nāque velocitate facile hæ litteræ ita separantur partim, partim inter se confundun-
tur, vt prima pars litteræ α, videatur α, & pars secunda cum β coniuncta appareat β.
hoc enim modo solent continuari αβ, atque hoc pacto rite scribitur hic numerus: at
facile diuiditur & confunditur sic, αβ. cernis quā facilis calami sit flexus, quāmq.
facilis scriptoris sit lapsus, præsertim scribentis velociter. Sed iam coeptam prosequa-
mur historiam.

Cum

Cum igitur (vt dictum est) Hierosolyma conferta esset indigenis & peregrinis; qui
intus erant, cum in Romanos progrediendum esset, omni semoto inter se odio, pari-
bus animis, magnaq. audacia id præstitere, adeo vt sæpe Titum cum suis in discrimen
adduxerint. Ceterum dum intus essent, ciuile rursus inter eos bellum incalcescebat:
nam ipsa die Azymorum a Ioanne^a immixtis clanculum suis militibus armatis in tem-
plum, quotquot ibi reperti sunt Zelotæ, omnes ad vnum ab illis sunt interfecti; sicq.
ex tribus factionibus duæ tantummodo remanserunt, Ioannis altera, altera vero Si-
monis. In templo itaque Dei ita cædi meruerunt, qui veluti templi honorem amu-
lantes, tot cædes ibidem perpetrassent.

Inter hæc cum pugnando Titus Iudæum hominem captum audiuit, in crucem
agi pro muro iussit^b, vt eo spectaculo ceteri territi cederent. Post hæc autem admoue-
ri ad murum machinas iubet: sicq. quinto Nonas Maij primum murum expugnat^c.
Deinde quinto die post Romani sunt secundo potiti^d, atque aggressi tertium. Cumq.
ex Iudæis complures quotidie caperentur, nimirum saltem quingenti per singulos dies,
interdum plures: eos omnes ante oculos ciuium Titus crucibus suffigi iussit; adeoq.
multiplicatus est eorum numerus, vt (quod Iosephus^e ait) iam spatium crucibus dees-
set, & corporibus cruce. Erant hi, qui ex ciuitate, fame vrgente, foras egredi coacti
sunt. Crucifixi ex illis ipsi sunt, vel absque dubio illorum filij, qui clamauerant in
Christum: Crucifige, crucifige] quiq. dixerunt: Sanguis eius super nos, & super fi-
lios nostros.]

Cumq. fames magis magisq. in dies inualesceret, eoq. necessitatis ciues compelleret,
vt foras potius optarent egredi, seq. dedere Romanis crucis supplicium subituros, quam
intus fame perire: Titus hæc sciens, quo magis eadē via eos perurgeret, omnem exitum,
ne quis vel ad herbas pascendas egredi posset, occlusit, aggeribus quinque contra urbem
extructis; quod opus coeptum duodecima mensis Maij, vigesima nona eiusdem mensis
perfectum est. Sed iisdem a Iudæis dissipatis, Titus nouum opus aggressus est, nempe
morum construere circum ciuitatem, quo omnis penitus interceptus esset exitus. Quan-
ta autem celeritate consummatum sit opus, plane superat humanum captum: quod
Iosephus admirans, in hæc verba descripsit: Murus quidem vno minus quadraginta sta-
dijs numerabatur. Totum autem opus triduo constructum est, vt tamen dignum
mensibus videretur, celeritas vero fide careret.] Sic igitur videas iam diuinitus imple-
tum esse, quod illis verbis Dominus prædixerat, dum Hierosoly morum desieret inte-
ritum^f: Venient dies in te: et circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te,
nempe muro, & coangustabunt te vndique, & ad terram prosternent te, & filios tuos qui
in te sunt.] hinc & alia mala, eo quo prædicta sunt ordine, impleta fuerunt, de quibus
inferius est agendum.

Sic ergo muro septi Iudæi, adeo fame vexati sunt, vt innumera hominum multitu-
do sit morte consumpta; quorum corpora ab illis proieciabantur extra moenia: quæ
circuiens Titus, vbi plena cadaueribus omnia vidit, altamq. saniem tabefactis corpo-
ribus defluentem, ingemuit, & extensis manibus Deum testabatur, factum illud suum
non esse. His accessit noua calamitas. Eorum namque, qui vrbe egressi ad Romanos
confugerent, cum alij auido stomacho cibo gustato protinus interirent, alij vero accu-
ratijs, moniti aliorum exemplo, cibum lente capientes euaderent: hos Syri atque Ara-
bes milites noctu venati, putantes intus habere in visceribus auri depositum, occide-
bant, foedeq. eorum viscera scrutabantur, an aurum deglutitum reperirent: increbue-
rat enim rumor, eos vrbe egressos, quod haberent aurum, ne ab hostibus auferretur,
voratum in visceribus collocasse. Quorum viscera sic sunt patefacta, vna tantum nocte
duo millia hominum fuerunt reperta, vt idem auctor affirmat. sed eiusmodi immane
facinus Titus mox cohibuit, comminatus supplicium his qui ea deinceps tentarent. Hæc
Iosephus ipse, qui tunc aderat, conscribens, exclamans ait: Deus enim damnauerat
populum, & omnem viam salutis ad interitum verterat.] ac paulo post^h: Puto, si Ro-
mani contra noxios venire tardassent, aut hiatu terræ deuorandam fuisse ciuitatem,
aut diluuiū perituram, aut fulminum ac Sodomæ incendia passuram.]

Quis autem fuerit numerus eorū qui intus fame consumpti periere a decima quarta
mensis Aprilis, qua coepit obsidio, vsque ad Kalend. Iulij; custos vnus portæ Man-
naus

VII.

naus

III.

ZELOTÆ OM-
NES OCCISI.*a* Ioseph. de bel.
Iud. lib. 6. c. 4.

IV.

IYDAEI A TI-
TO IVSSI CRV-
CIFIGI.*b* Ioseph. de bel.
Iud. lib. 6. c. 7.*c* Eod. lib. c. 8.*d* Eod. lib. c. 9.*e* Ioseph. de bel.
Iud. lib. 6. c. 12.

V.

TITVS CINGIT
MVRO CIVITA-
TEM.

VI.

IYDAEI VEN-
TRE EXECTI.*g* Ioseph. de bel.
Iud. lib. 6. c. 14.*h* 15.*h* Ioseph. de bel.
Iud. lib. 7. c. 7.

FAME NECATO- naus Lazari filius transgressus ad Titum, testatus est, per eam portam sibi creditam **A**
RVM NUMERVS elata fuisse cadauerum centum quindecim millia & octoginta, absque illis quæ pro-
pinqui sepelissent. Post hæc nobiliores profugi, mortuorum egenorum sexcenta mil-
lia portis eiecta nunciabant, aliorum vero numerum minime potuisse comprehendi:
nam cum pauperibus efferendis non sufficerent, congesta dicebant in maximis ædibus
cadauera esse inclusa.

VIII.

Porro cum populum tanta inuassisset fames, vt nec essent herbæ, quibus vesci pos-
sent; ex stabulo fimum quærebant in cibum, collectoq. stercore vescabantur. Sed ea
magis in dies inualefcente, eos nec ab humanis carnibus temperasse, Iosephus testa-
tur^a. Iam enim calceamentis, cingulisque, ac insuper corijs quibus scuta tegebantur,
detractis, insumptis, veterisq. fœni laceramentis magno pretio venditis; quæ his care-
ret, eo immanitatis redacta est, fame improba compellente, nobilis ac prædiues mu-
lier, Maria nomine, filia Eleazari, a seditionis iam exuta vitæ subitantijs, vt quo sibi con-
fuleret, fame rabida impulsâ, lactentem filium occiderit, quem comestura mox coxit:
cuius nidoris odore illecti milites, qui sibi victum, quacumque possent, raptu quære-
bant, cum eius peruassissent domum, partem assati filij, quæ supererat, intuiti, dete-
stati facinus, abiire. Moxq. repleta est eius sceleris fama tota ciuitas, & vnusquisque
(inquit auctor^b) ante oculos sibi cladem illam proponens, tamquam hoc ipse admisisset,
horrescebat.

IX.

Hæc ipsa haud dubium longius spectans tempora Dominus Iesus, cum perducere-
tur ad crucem, & mulieres ipsum lamentantes præ commiseratione vidisset^c, ait: Fi-
liæ Hierusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, & super filios vestros:
quoniam ecce venient dies, in quibus dicent: Beatæ steriles, & ventres qui non genuerunt,
& vbera quæ non lactauerunt. Tunc incipient dicere montibus: Cadite super
nos: et collibus: Operite nos.] Dixisse credimus hæc illas, his præsertim temporibus,
cum tam horrendum Mariæ facinus accepissent; insuper & eadem quæ addit Dominus
verba repetisse, videlicet: Si hæc fiunt in viridi, quid fiet in arido? nimirum, Si mulier
nobilis ac prædiues eo est necessitatis impulsâ, vt ex carnibus filij victum sibi com-
parare sit coacta, quid erit de ceteris nec diuitijs nec nobilitate pollentibus? Quin &
quod nullum malorum esset effugium, intus fame magis magisq. in dies fauiente, &
circumseptis hostili pariete foras egrediendi omni facultate prærepta, desperatione
extrema compulsas easdem illas verisimile est tunc dixisse hæc a Domino prædicta
verba: Montes cadite super nos, & colles operite nos: easdemq. lamentantes sæpius
lugubres nœnias iterasse.

X.

Cum hæc miserima, qui intus erant Iudæi, cogentur perpeti mala, ipsidemq. lon-
ge deteriora imminerent: licet a Tito per se^d, perq. suos ipsorum gentiles, qui ad ca-
stra Romanorum confugerant, ad deditionem honestam sæpius inuitarentur; quin
etiam rogarentur, vt si non sui, templi saltem rationem haberent, ne irruentes illud
milites inflammarent: tantum abfuit, vt ipsorum saluti Romanos vel Iudæos consu-
lentes audirent, vt his omnibus spretis, obstinato animo se omnia libentius expertu-
ros mala iactarent, quam se dederent Romanis. Titus igitur contestatus Deum & ho-
mines, se ad vrbis & templi excidium inuitum compelli, validius turrim nomine An-
toniam, quæ erat iuxta templum, oppugnat^e: quam tandem expugnat^f vigesima-
quarta die mensis Iulij, cum milites iunctam turri ab Aquilone partem porticus tem-
pli incendio concremarunt: Occidentalem vero porticum ipsi Iudæi, qui intus obsessi
erant, quo Romanos, qui occupauerant illam, perderent, incenderunt vigesima-se-
ptima die^g eiusdem mensis Iulij. Octaua autem die mensis Augusti, Titus ad tem-
plum expugnandum machinis comportatis, igni ferroq. oppugnationem aggreditur;
commiseratus tamen nobilissimi omnium templi incendium, quod interiora por-
ticus depascebat, restingui iussit. Inde ad consulendum vocatis proceribus, quid de
templo esset agendum, singulorum sententias rogat: cumq. complures in eam sen-
tentiam irent, templum esse incendio consumendum; ipse sui prærogatiua suffra-
gij, illi parcendum esse decreuit: sicq. iussi sunt milites quiescere, & a templi excidio
temperare.

XI.

Sed licet hæc Titus decreuisset, eiusq. dicto refragari nullus auderet; vi tamen Nu-
minis compellente (quod Christus olim prædixerat) factum est, vt cum Iudæi, qui
intus

intus detinebantur obsessi, in Romanos, qui foris erant, irruerent: cum eorum furori
Romani resisterent, ac tandem illos intro regredi facta compressione compellerent:
militum quidam (inquit Iosephus^a) non expectato cuiusquam edicto, neque tantum
facinus veritus, sed diuino quodam motu impetu, a contubernali suo sustollitur, &
ex ardente materia raptum ignem in fenestram inserit auream, vnde ad membra cir-
cum templum ædificata de Septentrionali regione aditus erat. Flâma vero excitata, lu-
dæorum quidē calamitate dignus clamor exoritur, & ad subueniendum properabant;
neque iam vitæ parcendū rati, neque viribus temperandū.] hæc Iosephus. Absens, dum
hæc agerentur, Titus erat: qui his acceptis, ad locum properat, vtq. restingueretur
incendium iubet, clamat, vrget, instatque, nec ob clamantium strepitum valuit ex au-
diri: sicq. magis magisq. flamma inualefcente, nulla amplius valuit humana ope re-
stingui. Facta est huiusmodi templi conflagratio (vt idem testatur Iosephus^b) decima die
mensis Augusti, qua etiam alias a Rege Babylonis fuerat concrematum: a prima stru-
ctione templi, quam Salomon Rex inchoauerat, annis mille centum triginta, mensibus
septem, & diebus quindecim; a posteriori vero per Cyrum facta, annis sexcentis trigin-
tanouem, & quadragintaquinque diebus, secundum suppurationem a Iosepho colle-
ctam. Sed cū dicat, eam accidisse anno secundo Imp. Vespasiani: plane significat, se non
numerare ab hoc anno, quo, extincto iam Vitellio, cœpit Imperium administrare, sed
præterito; cum (vt dictum est) idem Vespasianus ab exercitu salutatus est Imperator.

At vero quid interea Romæ? O rerum humanarum vices contrariæ! Dum in Iudæa
templum olim sanctissimum exuritur, prorsusq. disijcitur, ac solo penitus adæquatur:
Romæ Capitolium bello ciuili nuper concrematum, a Vespasiano sumptuosissime re-
stituitur: cuius aræ dedicatio facta est magna pompa vndecimo Kalend. Iulij. Scribit
rem gestam Tacitus^c: addit autem Suetonius^d, Imperatorem suo collo extulisse ruda-
rem ex veteri ædificio refoffum. Sicq. reuulsis fundamentis, exportatq. rudere, inie-
ctoque in eis primum auro atque argento, primarius lapis a Pontifice maximo Gentili-
ciji ritibus consecratus locatusq. est^e. Vnde magis etiam flagrans Dei ira in Iudæos
ostenditur; dum in eorum odium atque inuidiam, non tantum ipsorum templum mi-
serissime deiici, sed delubrum Iouis eodem tempore in sublime magna gloria exadifica-
ri permittit, secundum quod olim dixerat per Isaiam^f: Heu consolabor super hosti-
bus meis, & vindicabor de inimicis meis.]

Ad tam immensa Iudæorum mala & illud non leue his diebus accessit^g, quod pseu-
dopropheta iactaret, decipiens populum infelicem, salutem Deum polliceri omnibus
qui in templum ascenderent: qui eidem præstantes fidem, eo se contulerunt, & ad sex
hominum millia omnes æque incendio sunt insumpti. Addit insuper Iosephus, a sedi-
tiosis illis tyrannis, qui his temporibus aderant Hierosolymis, superinductos fuisse pseu-
dopphetas multos, qui denunciarent populo, vt expectarent auxilium Dei, ne fu-
gerent, aut deditionem facerent; vt sic vana spe alitos intra moenia continerent. Hæc
quidem, mea sententia, præmonstrasse certo modo visus est Dominus^h, cum de eius-
modi clade agens cum suis, quos, vt fugerent, admonuit; ne hisce falsis pseudopro-
phetarum promissis deciperentur, hæc est effatus: Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic
est Christus, aut illic; nolite credere: Ecce in deserto; nolite exire: Ecce in penetrabi-
bus; nolite credere. Surgent enim pseudochristi, & pseudopphetæ, & dabunt signa
magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.] At licet
de prodigijs nihil Iosephus dicat, rebus bellicis totus intentus; tamen par est credere,
eos, vt tam ingentem populum vana spe in officio continerent, aliquid esse malis arti-
bus operatos. Ea enim a Domino prædicta, ad Hierosolymam pertinuisseⁱ, Augusti-
nus ad Hefychium scribens, pluribus declarauit.

Verum & (quod ex Iosepho^k superius recitauimus) cum esset in oraculis, appro-
pinquasse iam tempus, quo ex Iudæa proditurus homo summa rerum potiturus esset,
& dominaturus toti orbi terrarum; quisque illorum seditionis principum, vt se esse
illum ipsum persuaderet, adsciuerat sibi pseudopphetas, qui eadem in populū diuul-
ganda curarent; quo sibi hac etiam arte populi gratiam conciliantes, eo modo velut
diuinitus sibi concessum auspicarentur imperium. Hæc ipsa erant, quæ Dominus, ex-
cidium illius vrbis prædicens, inter alia signa posuit, cum apud Lucam^l ait: Videte
ne seducamini. Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Quia ego sum; & tempus
appro-

INCENDITVR
TEMPLVM.
a Ioseph. de bel.
Iud. lib. 7. c. 10.b Idem eodem
lib. 7. c. 9. 10.XII.
VESPASIANVS
CAPITOLIVM
RESTITVIT.c Tacit. histor.
lib. 4.
d Sueton. in Ve-
spas. c. 8.e Tacit. histor.
lib. 4.

f Isai. 1.

XIII.

g Ioseph. de bel.
Iud. lib. 7. c. 11.
DE IVDÆIS IN
TEMPO CON-
CREMATIS.h Matth. 24.
Marc. 13.
Luc. 17.

i Aug. epist. 80.

XIV.

QVO PRÆTE-
XTV FACTIOSI
SIBI REGNVM
ADSCISCERE
STVDENT.
k Ioseph. lib. 4.
cap. 12.

l Luc. 18.

appropinquauit. Nolite ire post eos.] vel quod est apud Matthæum: Si ergo dixerint vobis: Ecce in deserto est: nolite exire.] per hæc enim Simonem sæpius dictum significasse visus est: qui in deserto collectis latronibus, alijsq. perditissimis superadditis, ad quadraginta millia virorum sibi exercitum comparauerat. Quod vero mox addit, dicturos esse, Ecce in penetralibus] non alium præsignasse putamus, quàm Ioannem, quem, eodem Iosepho auctore, vidimus, nedum porticum templi cum Zelotis sibi vendicasse, sed ipsum secundum templum, quod Sanctum dicebatur, occupasse. Sicut igitur intra urbem diuersarum erant factionum tyranni, qui singuli vniuersi Orbis decantatum oraculis æmularentur imperium: ita etiam diuersi erant pseudoprophetae, quorum alij alijs studentes, prophetantes in populo dicerent: Ecce hic est Christus: Ecce illic: Ecce in deserto: Ecce in penetralibus, templi videlicet. Qui vero illis auscultassent, qui sic dicerent: Ecce in penetralibus: eo abeuntes, omnes æque cum factiosis

(vt diximus) consumpti sunt. Sed iam cetera prosequamur, quæ post templum excisum secuta sunt: quæ quidem Iosephus^a, qui aderat, sic describit:

XV. Romani quidem, postquam seditiosi ad ciuitatem confugere, templo itemq. omnibus circum locis ardentibus, signa in templo posuere contra portam Orientalem: ibiq. celebrato sacrificio, maximis cum clamoribus declarabant Titum Imperatorem. Vsq. adeo vero præda satiati sunt milites, vt in Syria, dimidio quàm pridem fuerat, pretio pondus auri veniret.] hæc ille. Assentire libenter his qui putarunt abominationem desolationis, quam in templo visendam esse Dominus prædixerat, hanc aram ad sacrificium a Romanis recenter erectam, vbi Titus more Gentium immolauit, esse intelligendam; vel signa militaria ibidem affixa, eodem esse nomine nuncupata: nisi Dominus ea prædicens, & ad fugam parandam eadem signa ponens, suos, cum hæc vidissent, ad montes fugiendum esse, admonisset: nam his diebus, neque his qui in Iudæa erant, quod excisi prorsus essent, nec his qui Hierosolymis agerent, quod iam hostium essent, locus aliquis videretur fugæ esse relictus. Ne igitur eam Domini admonitionem fuisse prorsus inanem dicere cogamur; aliam a Domino abominationem esse prædictam, necesse est affirmare; eam nimirum, quam superius, cum de his fusius actum est, longiori habita disputatione, posuimus.

XVI. SACERDOTES OCCISI. Post hæc autem sacerdotes omnes, qui intus latebant in templi recessibus, cum vix tandem se dederunt Tito, eiusdem iussu omnes sunt ad supplicium ducti. Inceso iam templo, inflammandæ etiam ciuitatis a Tito militibus licentia data est: cum filij Izatæ Regis, Helenæ Adiabenorum Reginae filij, eiusq. fratres cum multis alijs, supplices ad Titum venientes, ab eo suscepti atque seruati, Romamq. sunt ducti. Porro tam Helenam quàm filium Christianos fuisse, superius diximus Orosium non leuiter opinatum esse. His respondent quæ S. Augustinus^b ad Hefychium scribens tradit his verbis: Non enim debemus ambigere, quando euerfa est Hierusalē, fuisse in illo populo electos Dei, qui ex circumcisione crediderant, siue fuerant credituri, electi ante constitutionem mundi, propter quos breuiarentur dies illi, vt tolerabilia mala fierent.] hæc Augustinus, illum Euangelistæ explicans locum: Nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro: sed propter electos breuiabuntur dies illi.]

XVII. QUOMODO ET CVR BREVIATI DIES ILLI. At quomodo fuerint breuiati, complures sententias ibidem recitat Augustinus: sed nobis illa maxime probatur, qua dicitur, Dei consilio munitiones inexpugnabiles a Tito esse citius expugnatas. Nam si tardius Romani Hierosolymis potiti essent, sic illi obsessi atque arctati miseri absque dubio fame penitus consumpti fuissent: sed ea breuitate, seu dicamus potius paucitate dierum id factum est, vt ex plebe immensus plane numerus, ex populo autem (vt idem Iosephus^c tradit) seruata sint plusquàm quadraginta millia: ex quorum numero aliquot saltem paucos repertos fuisse Christianos; vel si hæcenus non fuissent, demum admonitos his tam manifestis signis ac malis perpessis (licet sero) tandem Christi fidem suscepisse, nemo prudens (vt credimus) negarit. Horum ergo causa dies esse abbreviatos a Domino, omnes facile dicturos esse putamus, maxime qui considerant, ab obsidione vsque ad expugnationem ciuitatis nec quatuor integros menses esse interlapfos: quippe quæ decimaquarta Aprilis a Tito est obfessa, & octaua mensis Augusti in eam primo sunt ingressi Romani, atque decima tandem incensum est templum. Sed reliqua prosequamur.

XVIII. Exusto penitus templo, capta & incensa etiam ciuitate, superior illa pars urbis integra

A tegra habebatur^a, quæ superiori eminens loco, Sion dicta, ceteris ciuitatis partibus munitionior erat. In eam seditiosi ingressi, in primis octo millia Iudæorum & quadringentos ibi inuentos occiderunt, ipsamq. regiam prædari sunt: rursus etiam ceteri Iudæorum, qui ab eis inuenti sunt in cuniculis latitare, crudeliter necati sunt. Titus igitur, vt hos expugnaret, vigesima die mensis Augusti, Sion oppugnaturus, machinas bellicas parat; illisq. absolutis, septima die Septembris aggreditur, & diuino instinctu potius quàm humanis viribus (quod ipse Titus testatus est) ea potitus est: sicq. octaua die mensis eiusdem urbem integram cum munitionibus cepit, ipso die sabbati (vt auctor est Dio in Nerone) proditaq. tunc sunt a sacerdotibus templi sacra vasa, & Pontificis ornamenta. Qui ex Iudæis se Romanis suppliciter dedidissent, in ambitu templi asservati iussi; & antequam de eis quid esset agendum decerneretur, duodecim millia fame consumpta sunt.

B Demum Iosephus^b colligens interemptorum & captiuorum numerum (vt qui præfens facile inuenisse potuit) hæc ait: Captiuorum quidem omnium, qui toto bello comprehensi sunt, nonaginta & septem millium comprehensus est numerus, mortuorum vero per omne tempus obsidionis vndecies centum millia. Horum plerique gentiles fuere, sed non indigenæ: ab omnibus enim regionibus ad Azymorum diem festum congregati, bello subito circumfusi sunt: vbi primo quidem illis pestifera lues ex loci angustia nasceretur, deinde citius fames.] hæc & alia ille; qui ex hostijs eo Paschatis tempore cædi solitis, & numero per contubernia epulantium, eorum qui tunc Hierosolymis essent, deducit numerum, atque subdit, saltem numerum eorum qui puri essent, quibus liceret solum vesci azymis, fuisse ad vicies centena ac septingenta millia: porro ingentem oportuit fuisse illorum numerum, qui necessitate naturæ, vel alia ex causa puri minus essent. Tunc ergo, inquit, velut in carcerem tota gens fato conclusa est, & facta hominibus ciuitas obsidebatur.] Eorum qui erepti sunt^c, alij ad opera damnati, missi sunt in Ægyptum; alij qui formosiori essent corpore, triumpho seruati sunt: plurimos robustos viribus elegit Titus per prouincias pugnatorios in theatris cum bestijs. Qui vero infra decimum & septimum annum agerent, simul cum feminis venditi sunt, sed vilissimo pretio, eo quod non reperirentur emptores, & qua aleretur deesset annona.

C Sic igitur capta ciuitas, non tantum inflamata, sed solo tenus prostrata est: id namque prædixerat Dominus^d, dum flens miserabilem urbis casum, inter alia hæc prælocutus addidit: Et in terram prosternent te.] ac item^e: Non relinquetur in te lapis super lapidem, qui non destruat. Hæc de templo dicta sunt, cuius lapides & structura adeo admirabantur Apostoli: cum alioqui tam ingentes simul plumbo ferroq. conexi iidem lapides essent (quod superius iam dictum est) vt impossibilis plane eius videretur demolitio. Verum adeo collapsum, contritum, atque conuulsum fuit templum cum ceteris immensæ molis ædificijs, vt nec ipsius saltem vestigia, quod illic aliquando fuissent, reliqua viderentur; sicut nec reliquæ ciuitatis, cuius tantum pars muri ad castrorum munitionem relicta esset, tribusq. solummodo permanentibus turribus, quæ essent quasi indices, vt qualis Hierosolyma tunc fuisset, nescientibus demonstraretur. quod Iosephus^f his potissimum verbis significat: Postquam vero quos occideret, quidve raperet, non habebat exercitus, quod iratis animis omnia decerant (neque enim parcendo, si esset quod agerent, abstinuissent) iubet eos Casar totam funditus iam eruere ciuitatem, ac templum, relictis quidem turribus, quæ præter alias eminentes, Phaselo, & Hippico, & Mariamne, muriq. tanto, quantum ciuitatem ab Occidente cingebat: id quidem, vt esset castrum illic custodiæ causa relinquendis: turres autem, vt posteris indicarent, qualem ciuitatem, quàmve munitissimam Romanorum virtus obtinuisset. Alium vero totum ambitum ciuitatis ita complanauere diruentes, vt qui ad eam accessissent, habitata aliquando esse vix crederent.] hæc Iosephus.

D Ipse tamen in his considerandis, in eo se obtusum potius ac minus veri amantem, quàm ingenio perspicacem atque disertum præbuit, dum causam disquirens, cur tanta mala Iudæos inuasissent, adscribens ea omnia seditiosorum illorum criminibus, hæc addit, dum de clade Hierosolymitana agit: Nulla alia re tantis infelicitatibus digna, nisi quod talem progeniem, qua subuerfa est, edidit.] hæc ille; sed humiliter & abiecte nimis rem tantam perpendens atque considerans, quæ esset poena peccati, eandem existimauit causam esse supplicij; immemor & quod superius dixisset, existimatum

^a Ioseph. de bel. Iud. lib. 7. c. 13.

TITVS SACRIFICAT IN TEM- PLO.

SACERDOTES OCCISI.

^b Aug. epist. 80.

QUOMODO ET CVR BREVIATI DIES ILLI.

^c Ioseph. de bel. Iud. lib. 7. c. 15.

XIX. Ioseph. de bel. Iud. lib. 7. c. 17. NUMERVS OCCISORVM ET CAPTIVORVM.

^e Idem eodem lib. 7. c. 16.

XX. Luc. 19. Luc. 21. CIVITAS DIRUTA, PAUCIS MEMORIAE CAUSA RELICTIS.

^f Ioseph. de bel. Iud. lib. 7. c. 18.

XXI. Idem eodem lib. 7. c. 19.

EX QVONAM DELICTO TALIA PATI MERERE IYDAEI.

tum ob necem illatam Iacobo Iusto tanta mala infelices apprehendisse Iudæos. Ceterum si quis huius sæculi Iudæorum peccata consideret, menteq. reuoluat maximum omnium existimatum esse peccatum impietatem, cum scilicet relicto Dei cultu, populus idola Gentium coleret (hoc enim nullum immanius videbatur posse scelus existimari) cuius rei causa captiuitatem Babylonicam, & alia grauissima olim passi essent mala: rursusq. attendat, a nullo magis quam ab hoc Iudæos præfenti sæculo abhorruisse peccato: nam nonnisi de Tiberio filio Alexandri Alabarchæ testatur Iosephus defecisse a ritu patrio ad Romanorum superstitionem, & si qui forte ex iisdem illi adhæserunt: adeo vt dici non possit crimen fuisse publicum omnibusq. commune, vt alias factum a Iudæis reperitur: nec par sit credere, ob leuiora delicta maximam omnium esse a Deo cladem inflictam: inducat ipse Iosephus in animum necesse est, ab eis admissam fuisse impietatem, ac crimen maximum omnium, & quod superet idololatriam. At quodnam illud esset, a nobis est perspicue declarandum. Id certe non potuit peccatum esse in Iacobum scelestissime perpetratum: nam & aliās sæpius, testimonio Domini, certum est a Iudæis occisos esse sanctissimos viros atque Prophetas; nec tamen vmquam talem, ob eam causam, tantamq. eos expertos esse vindictam. Ex vindictæ igitur pondere cum iure quisque dixerit immanitatem pensandam esse delicti; non aliud quidem quod illis adscribat, inueniet, nisi horrendum illud & maxime omnium execrandum facinus, quod in Christum Dei Filium a Patre missum, tot oraculis Prophetarum prænunciatum, ac etiam tot tantisq. miraculis illustratum, ac testimonij declaratum, ante annos triginta octo iniquissime atque immanissime adferant. Quod si defuisset, cetera ab eis admisa delicta eius generis fuisse videbantur, quæ etsi captiuitate fuissent expianda (vt alias factum erat) temporanea, non tamen perpetua & omnium immanissima desolatione plectenda.

XXII.

IVDAEORVM
SCRVPVLOSA
LEGIS OBSER-
VATIO.

Verum quod spectat ad exactum Iudaicæ religionis huius temporis cultum: mecum ipse præfens sæculum ac etiam præteritum mente contemplans, ipsos video, in his quæ ad externa pietatis officia pertinent, religiosiores suis maioribus atque præstantiores fuisse. Nunc enim ante oculos ponamus quæ pluribus superius dicta sunt, sed hic breui compendio repetenda; quanto propensiora erga legis obseruationem fuerint studia Iudæorum: vt cum idolorum subiecti essent cultoribus, ne leui quidem eorum impietatis macula foedarentur, & idololatriæ vel leui vmbra attingerentur. Meminisse igitur in primis debemus (vt ex his quæ post Christum natum sunt facta, exordiamur exempla) nobilissimos iuuenes, vitæ dispendio, sæuisima suscepta morte, aquilam auream, quam pro foribus templi Herodes affixerat, detraxisse, ac securibus concidif-

a Ioseph. antiq.
lib. 17. c. 8.
b Philo de leg.
ad Caium.

c Ioseph. antiq.
lib. 18. c. 7.

d Philo de leg.
ad Caium.

e Ioseph. antiq.
lib. 19. c. 6.

f Idem antiq.
lib. 20. c. 4-5.

g Ioseph. antiq.
lib. 20. in fine.

se^a. Quanta constantia insuper Pilato restiterunt, qui non in templo, sed in suo palatio scuta, eademq. (vt ex Philone^b superius docuimus) sine imaginibus in regia ipsa tantum, domicilio Præsidi, dedicaturus erat? Quo vero ardore etiam Vitellium Syriæ Præsidem, ne cum exercitu Romano, quod haberet militaria insignia imaginibus ornata, per Iudæorum regionem transiret (quod nefas esse ducerent in terra sancta quauis occasione imagines inspicere) fuerint enixius deprecari, idem sane Iosephus^c est auctor. Quali quantave animi fortitudine Caio Imperatori tum in Ægypto, tum in Iudæa restiterint, quantasq. clades subierint, cum ipsi soli in vniuerso orbe Romano ipsum Caium Deum dicere nollent, satis superq. Philo^d scripto de ea re commentario declarauit. Quas pugnas, quæue subierint pericula, cum Cæsariensibus atque Dorensibus non patientes vel fumo idololatriæ pollui, ex Iosepho^e satis dictum est superius. Quam insuper acerrimi fuerint violatæ religionis ultores, Cumana^f tempora testata sunt. Quot religionis seruandæ causa diuersis temporibus insigniores Romanam ad Imperatores legauerint, haud erit facile recensere. Quam etiam obseruantes fuerint legis patriæ, vel ex eo saltem potest quisque colligere, quod patria lingua loquentes, execrarentur eos qui Gentibus vel saltem idiomate communicarent^g. Quam denique ipsi quoque Iudæorum principes his diebus patriæ religionis fuerint studiosi, de Agrippa Rege satis superq. & admiratione quidem ac stupore digna recitauimus ex Philone: et de Berenice vidimus ex Iosepho, eam adeo fuisse piam, vt inter Nazæos profiteri non erubuerit.

XXIII.

Ceterum tantum abfuit vt ob idololatriæ peccatum Iudæi tot cladibus fuerint exagitati, vt vnus ex eis nobilissimus (cuius sæpe mentio facta est superius) Tiberius Alexander

A xander a Iudaismo deficiens, cum ad superstitionem Gentilium abiisset, non tantum aliqua poena diuinitus affectus sit, quin potius non sine diuino consilio summis honoribus a Romanis auctus fuerit, qui & his diebus nobilissimum omnium magistratum ageret, Augustalem præfecturam Ægypti; eidemq. aduersus Iudæos vna cum Vespasiano & Tito egregiam nauanti operam, ex animi sententia cuncta succederent. Sicq. videas, Iudæorum peccatum vsque adeo immane fuisse, vt ex eis qui esset idolorum culturæ insigni impietate notatus, visus sit dignus præmio, eoq. vsus fuerit Deus vindice omnium scelestissimi criminis Iudæorum.

Contra vero si quis horum temporum consideret Iudæorum animum erga Dei cultum propensiorum: dicit certe non eius neglectu eos tot incurrisse mala. Sane quidem haud satis digne admirari valeo, dum mecum ipse recogito, ac mente diutius voluo, quod hoc ipso anno, cum Romanorum hostilis ageret in Palæstina aduersus Iudæos armatus exercitus; cumq. a seditiosis trifariam inter se diuisis, immanissimis cladibus ciuitas vrgeretur, quam & depopularetur simul (vt vidimus) crudelissima fames: nihilominus, hoc inquam ipso anno, eo ipso tempore, perinde ac si summa esset rerum tranquillitas, & affatim abundaret annona, nihil prorsus remittentes officij legitimi, omnes ex more ex diuersis Orbis regionibus ad celebrandum Pascha se Hierosolymam contulerunt, immo & concluderunt. Quis hæc considerans, non admiratione tantum, sed plane stupore mentis extra sensus corporis efferatur? Ex his sane perspicue videas quam iniqua lance Iosephus expendat iudicium diuinæ vindictæ: dum vult recentioribus factioforum quorundam Iudæorum sceleribus, innocentes omnes, quotquot ex diuersis Orbis partibus ad diem festum venissent, talia passos esse; & quotquot insuper post illos ex eodem germine nascituri essent, omniū dirissimam eandemq. perpetuam experturos esse vindictam. Illorum quippe nequitia, velut quadam virga furoris ad infligendas Iudæis meritas poenas, vsus est Deus; quos tali perfunctos munere æque puniuit. Sed de his modo satis.

Quod autem ad tempus tantæ cladis illatæ spectat: idem qui hæc omnia prædixit Redemptor humani generis Iesus Christus, malorumq. omnium causam quam diximus, suis discipulis referauit; & non tantum signa quæ præcederent demonstrauit, sed & vt se res esset habenda pariter significauit; idem inquam, & tempus quo hæc essent implenda, voluit declarasse: quippe qui dixit^a: Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant: cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Vidit utique ea ætas & generatio, quæ ab ipso prædicta sunt; cum nonnisi triginta octo annorum spatium (vt dictum est) ab eo tempore intercesserit. Ea igitur cum necessario referenda sint ad Hierosolymitanum excidium, cuius facta est rogatio, ac data responsio: miramur nonnullos interpretes vehementissime laborare, vt ad Domini aduentum ad iudicandum ea verba possint accommodare: cumq. quantumuis laboris insumpserint, id haud feliciter sibi ipsis assecuti videantur, mystice potius, vel aliquo alio sensu eadem fuerint verba interpretati: cum re vera ille sit historicus sensus, idemq. germanus, vt de Hierosolymorum excidio ea a Domino fuerint verba prolata.

Obseruandum quidem ex verbis illis, quæ tum a Matthæo & Marco, tum etiam a Luca sunt recitata (quod & superius memini me dixisse) ea responsione Dominum duplici Apostolorum rogationi satisfacere voluisse: nimirum, quod illi de tempore quo esset templū excidendum, & quando ad iudicandū venturus esset, Dominum rogassent, dicentes: Quando hæc erunt, & quod signum aduentus tui? ipse cum in primis quæ rem vtramque signa atque prodigia præcessura essent, aperuisset; quod ad tempus pertinet, priori tantum illorum petitioni sic satisfaciendum putauit, vt palam faceret quod petierant, nempe vt eadem ætate omnia illa, quæ scilicet ad eam rem spectabant, euentura fore significaret: posteriori vero petitioni nequaquam. Nam quod ad sui aduentus tempus spectat, hæc habet Marcus^b Christum dixisse suis: De die autem illo vel hora nemo scit, neque Angeli in cælo, neque Filius, nisi Pater. Itemq. rogantibus iisdem de his alias, dixit^c: Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate. Quamobrem nihil est quod dici possit, ea verba de excidio Hierosolymæ dicta, ad aduentum Domini debere referri. Ceterum tam Apostoli, quam discipuli, simulq. omnes Christiani (vt ex Pauli, Petri, Iacobi, atque Ioannis epi-

TIBERIVM APO-
STATAM SECY-
TA SVNT MVLT-
TA FELICIA.

XXIV.

IVDAEI LEGITI-
MORVM OBSER-
VANTISSIMI.

XXV.

a Luc. 21.
TEMPVS CER-
TVM GLADIS
HIEROSOLYMI-
TANAE PRÆ-
MONSTRATVM.

XXVI.

TEMPVS DIEI
IYDICII OCCVLTVM
RELICTVM

b Marc. 13.
c Act. 1.

stolis compertum habetur) æque existimabant breui affore Domini aduentum ad iudicandum: quod tamen (vt dictum est) eos penitus latere voluit. Nec quemquam moueat, quod vltimo loco ea verba a Luca sint posita, quasi ob eam causam referenda essent ad Domini indicandum aduentum: nam cum ea quæ sunt a Domino dicta, ab Euangelistis diuerso referantur ordine, satis aperte declaratur, ipsos (vt alias sæpe accidit) non quo ordine ea a Domino sunt narrata, sed potius quæ dicta essent, scriptis mandasse, sicq. mixtim ea signa ab eisdem esse diuerso ordine recitata. Prudens igitur lector quæcumque a Domino prædicta cognouerit, quæ Hierosolymorum excidium non præcesserint, certo sciat in aduentu Domini eadem fore implenda: eoq. certius id accipiat, quod sicut ea quæ de Hierosolymitana clade fuerant prænunciata, esse in omnibus adimpleta iam videt; cetera quoque quæ de suo aduentu eodem orationis contextu sunt asserta, æque euentura non dubitet.

XXVII.

Quod rursus ad tempus spectat: Hierosolymorum ciuitatis excisæ [annos Iosephus sic numerat: A Rege Dauid vsque ad Titum annos mille centum septuagintanouem: ex quo autem est condita, vsque ad excidium, annorum duo millia centum septuagintaseptem.] Porro eiusmodi historia non a Iosepho tantum scriptis memoriæ prodita est; sed vt rem omni æuo memorabilem, scriptores etiã Ethnicis sua historia sunt fusius prosecuti, vt inter alios Tacitus^b, cuius tamen fides in recensendis Iudaicis rebus sic vacillat, vt merito Tertullianus^c eundem mendaciorum loquacissimum appellet; quem & nos superius, alia oblata occasione, cum opus fuit, refellimus. Attigerunt eadem Suetonius, Plutarchus, & Dio: sed & in Chronicis Phlegon Hadriani libertus (vt auctor est Origenes^d) eiusdem cladis templi & ciuitatis meminit, atque accidisse ait circa annum quadragesimum a decimoquinto Tiberij Cæsaris: re vera autem ab eo tempore vsque in præsens quadraginta & vnus numerantur. Auctor est Minutius Felix in Octauio, eandem Iudæorum cladem scriptam quoque fuisse ab Antonio Iuliano, sic dicens: Scripta eorum relege: vel si Romanis magis gaudes (vt transeamus veteres) Flauij Iosephi, vel Antonij Iuliani de Iudæis requirere: iam scies nequitia sua hanc eos meruisse fortunam; nec quicquam accidisse, quod non sit his, si in contumacia perseverarent, ante prædictum.] Verum non tantum lucubrations Antonij Iuliani exciderunt, sed nec nomen eius apud alium aliquem veterem memini me legisse, nisi apud vnum^e Gellium in Noctibus Atticis, vbi egregium rhetorem magnopere laudat. Post hos omnes Hegesippus, non maior ille vicinus temporibus Apostolorum, sed alius longe iunior, quem constat vixisse post tempora Constantini, eandem rerum gestarum historiam Græce conscripsit. Fertur alia eiusdem argumenti tractatio, auctore Iosepho quodam, qui inscribitur filius Gorionis, qui eodem vixit tempore dictæ cladis, a quo dictus Hegesippus nonnulla mutuatus aggregat, & inter alia lamentationem illam de Hierusalem, adinstar Hieremiæ Lamentationum lugubrium: verum cum in multis auctor ille reperiatur errasse, nec illum esse putemus auctorem qui habetur inscriptus, libentius abstinuimus.

XXVIII.

Subactis in hunc modum Iudæis a Tito, imperatum est illis tributum, nimirum vt quod in templum inferre quotannis soliti essent didrachma, illud ipsum penderent Ioui Capitolino. Affirmat Iosephus^f hoc ipsum de didrachmate a Tito imperato Iudæis tributo. Agens etiam Origenes de eodem tributo Iudæis indicto, vt persoluerent Romanis, idem ipsum sua ætate ab eis pendi solitum testatur in epistola quam scripsit ad Africanum. Sic igitur hoc anno Iudæi subacti a Romanis, numquam amplius post hæc feruire desierunt, aut desinent aliquando, vsque ad mundi finem: nec enim est spes aliqua restituendæ iterum Hierosolymæ, vel templi denuo excitandi: nam secundum quod a Daniele^g prædictum est, vsque ad consummationem & finem perseverabit desolatio. Experimentum quidem eius rei est hætenus demonstratum, cum sub Ethnicis Imperatoribus semper eos constet fuisse vexatos: sed & cum Christianæ fidei apostata in inuidiam & odium Christianorum, omnibus Romani Imperij viribus conatus est templum iterum restituere, territi opifices prodigijs atque portentis, terra etiã euomente ignes, a coeptis desistere coacti sunt. sed de his suo loco plenius. At nec certe quæ passi sunt Iudæi ab Ethnicis, ea contigerunt instigatione Christianorum: nam si quis cuncta exacte peruestigarit, inueniet profecto illos semper Gentilium Imperatorum fuisse exagitados edictis, Christianorum vero Augustorum (vt quæ de

his

his extant editæ sanctiones declarant) fuisse officijs & beneficijs affectos.

Tanta igitur clade exagitata gens Iudæorum, omnibus Gentibus est reddita odiosa: sicq. exuta templo, sacrificijs, & ciuitate, per diuersas Orbis partes (vt olim Cain, quod interfecisset fratrem suum, vagus factus est & profugus super terram) semper aberrans, cunctis nationibus est reddita abominabilis: vbique & in omnibus proterue se gerens. vnde Rutilius^a Clementianus:

*Atque utinam numquam Iudæa subacta fuisset
Pompeij bellis, imperioq. Titi.*

*Latius excisa pestis contagia serpunt,
Victoresq. suos natio victa premit.]*

Hæc de Iudæis esse intelligenda, & non de Christianis, qui a Gentilibus sæpe sæpius Iudæi dicti reperiuntur, fidem faciunt ea quæ ab Augustino^b de Seneca dicta sunt, & in primis de Christianis, his verbis: Christianos tamen iam tunc Iudæis inimicissimos in neutram partem commemorare Seneca ausus est: vel ne laudaret contra suæ patriæ veterem consuetudinem, vel reprehenderet contra forsitan suam voluntatem. De illis sane Iudæis cum loquitur, ait: Cum interim vsque eo sceleratissimæ gentis consuetudo conualuit, vt per omnes iam terras recepta sit, victi victoribus leges dederunt.] hæc & alia ibi S. Augustinus de Iudæis. Sed & Prudentius:

extirpata per omnes

Terrarum pelagiq. plagas tua membra feruntur.

Exilijs vagus huc illuc fluitantibus errat

Iudæus, postquam patria de sede reuulsus,

Supplicium pro cæde luit, Christi q. negati

Sanguine resper sus commissa piacula soluit.

En quo priscorum virtus defluxit auorum.]

Sic itaque etsi secundum propheticum oraculum illud, quod præcinuit Dauid^d, acciderit: Ne occidas eos, ne quando obliuiscantur populi mei: sed disperge illos in virtute tua, & depone eos] iusta vltione e terra penitus meruissent auferri: misericorditer tamen actum est, ne penitus consumerentur; verum tamen sic viuerent, vt vbique essent in opprobrium Gentibus, & in derisum omnibus nationibus. Quam impar ceteris populis a Romanis deuictis fuerit fors Iudæorum, considerans Augustinus^e ceteras gentes a Romanis subiugatas, eisdemq. sic fuisse Romanis compaginas, vt Romani æque dicerentur: Omnes, inquit, Romani facti sunt, & omnes Romani dicuntur: Iudæi tamen manent cum signo, nec sic dicti sunt, vt a victoribus absorberentur. Non sine causa Cain ille est, qui cum fratrem occidisset, posuit in eo Deus signum, ne quis eum occideret: hoc est signum, quod habent Iudæi.] hæc ipse: qui omnia in Christianorum vtilitatem multipliciter a Deo permessa esse, pluribus explicat. Enimvero quod ad Romanorum nomen pertinet, Iosephus Iudæus hæc ait: Romanorum clementia cunctis non paruulum donum appellationis suæ concessit, non solum viris singulis, sed etiam maximis gentibus in communi: Hispani denique antiqui, & Tyrrheni, & Sabini, Romani vocantur.] Iudæi vero vbicumque locorum sint, Iudæi semper nominati habentur, nec vmquam Romano dignati nomine.

Porro non tantum ex nomine (quod plane tetrum Imperator^f appellat) sed & alijs innumeris plane signis, quibuscumque sæculis Iudæos fuisse notatos, facile quis inueniet: quippe qui a militia, magistratibus, alijsq. publicis officijs, & ijs quæ alijs pluribus nationibus, licet barbaris, concessa fuerunt, priuilegijs, reperiuntur fuisse discreti. An non perpetuæ illis infamiæ nota iniusta videtur, cum eorum corporibus tam grauis foetor inhæserit? ex eo enim & nomen sunt affecti, vt foetentes Iudæi nomine dicerentur. vnde Ammianus Marcellinus^g hæc scribit de Marco Imperatore: Ille enim cum Palæstinam transfret, Ægyptum petens, foetentium Iudæorum & tumultuantium sæpe tædio percitus, dolenter dicitur exclamasse: O Marcomanni, o Quadi, o Sarmatæ, tandem alios vobis deteriores inueni.] hæc Ammianus. Sic igitur videas, non dicam Christianorum sententia (quorum est omnium misereri, & nemini insultare) sed Ethnicorum omnium per singula sæcula de Iudæorum infelicitate elogia esse decantata, natura ipsa in eos inclamante, vnaq. omnium sententia confirmante, eos cunctorum mortalium esse miserrimos.

Annal. Eccl. Tom. 1.

Nnn 2

At ve-

XXIX.

^a Rutil. in Itinerar.^b Aug. lib. 6. de Ciuit. Dei. c. 11.^c Prudent. in Aportheo. contra Iud.

XXX.

^d Psal. 51.^e Aug. in Psal. 58.

IUDÆI RELICTI IN SIGNVM PATRATI SCERIS.

XXXI.

^f l. 19. de Iud. Cod. Theod.

IUDÆI ETIAM FOETORIS SIGNO INFAMES.

^g Ammianus Marc. lib. 2.

XXXII. At vero nec illud dicere prætermittimus; Iudæos, noscentes se templo ac ciuitate penitus spoliatos, omniumq. esse infelicissimos; vt saltem lacrymis, quod aliunde non possent, solamen aliquod inuenirent; consueuisse anniuersaria die, perfoluto tamen pretio (cum aliter non liceret) ea adire loca, lacrymas fundere, & misere lamentari. Vnde S. Hieronymus^a: Vsq. ad præsentem, inquit, diem perfidi coloni, post interfectionem seruorum, & ad extremum Filij Dei, excepto planctu, prohibentur ingredi Hierusalem: et vt ruinâ suâ eis flere liceat ciuitatis, pretio redimunt: vt qui quondam emerant sanguinem Christi, emant lacrymas suas. Videas in die quo capta est a Romanis & diruta Hierusalem, venire populum lugubrem, confluere decrepitas mulierculas, & senes pannis annisq. obsitos, & in corporibus & in habitu suo iram Domini demonstrantes: congregatur turba miserorum, & patibulo Domini coruscante, ac radiante *ἀναστροφή* eius, de Oliueti monte quoque Crucis fulgente vexillo, plangere ruinas templi sui populum miserum, & tamen non esse miserabilem. Adhuc fletus in genis, & liuida brachia, & sparsi crines, & miles mercedem postulat, vt illis flere plus liceat. Et dubitat aliquis, cum hæc videat, de die tribulationis & angustiae, de die calamitatis & miseriae, de die tenebrarum & caliginis, de die nebulæ & turbinis, de die tubæ & clangoris? Habent enim & in luctu tubas; & iuxta prophetiam, vox solemnitatis versa est in planctum. Vlulant super cineres sanctuarij, & super altare destructum, & super ciuitates quondam munitas, & super excelsos quondam angulos templi, de quibus quondam Iacobum fratrem Domini præcipitauerunt. Hæc de captiuitate dicta sint Iudæorum.] hucusque Hieronymus. Atque hæc de Iudæorum clade & excidio Hierosolymæ.

XXXIII. Titus vero his rebus magnifice gestis, nequaquam animo se extulit, neque ea victoria insolenter vsus est: quippe qui optime nosset, non humana virtute, sed Dei iusta vindicta, Iudæorum regionem & ciuitatem esse deletam. Quamobrem oblata sibi corona aurea a prouincijs proximis noluit coronari, testatus se prorsus indignum. Idq. Philostratus^b his verbis affirmat: Interea Titus captis Hierosolymis, omnia circum loca cadaueribus compleuerat. Finitimæ autem gentes ob victoriam coronare ipsum voluerunt: ille vero tali honore indignum se esse respondit: non enim se talium operum auctorem, sed Deo iracundiam contra Iudæos demonstranti manus suas præbuisse.] Quomodo autem Apollonij monitis non nihil perfecit, idem auctor pluribus narrat.

XXXIV. Hoc ipsum namque erat in diuinis oraculis, nempe in Daniele^c: Ciuitatē & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo: et finis eius vastitas, & post finem belli statuta desolatio.] Populus namque Iudaicus (licet alij Romanum intelligant) in se ipsum (vt vidimus) arma conuertens, cæde & incendio perdidit ciuitatem, quam Titus dux exercitus solo penitus adæquauit, ita vt fieret plane vastitas & desolatio. Eiusmodi vaticinio certo annorum præscripto numero declarato, satis perspicue Iosephus intellexit Iudæos per Vespasianum ac Titum profligandos atque sternendos. Sed errore lapsus est, dum quem ducem venturum agnouit, eundem ipsum esse putauit de quo est scriptum in Genesi^d: Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est (seu, cui repositum est:) ipse erit expectatio Gentium.] ac proinde eidem vaticinatus est Orbis imperium, confundens simul ducem qui venturus esset ad saluandum, cum eo qui demoliturus esset ciuitatem & sanctuarium. Cetera vero de triumpho Titi dicemus anno sequenti, quo exhibitus est: nam reliquam huius anni partem, & sequentis principium vsque ad nauigationis opportunum tempus, Titus egit in Palæstina; postea vero Antiochiam pergens, parteq. Syriae peragrata, tandem se contulit Alexandriam, vnde postea Romam solueret. sed quæ in singulis memoratis locis ab eodem sint laudabiliter gesta, Iosephus^e pluribus narrat.

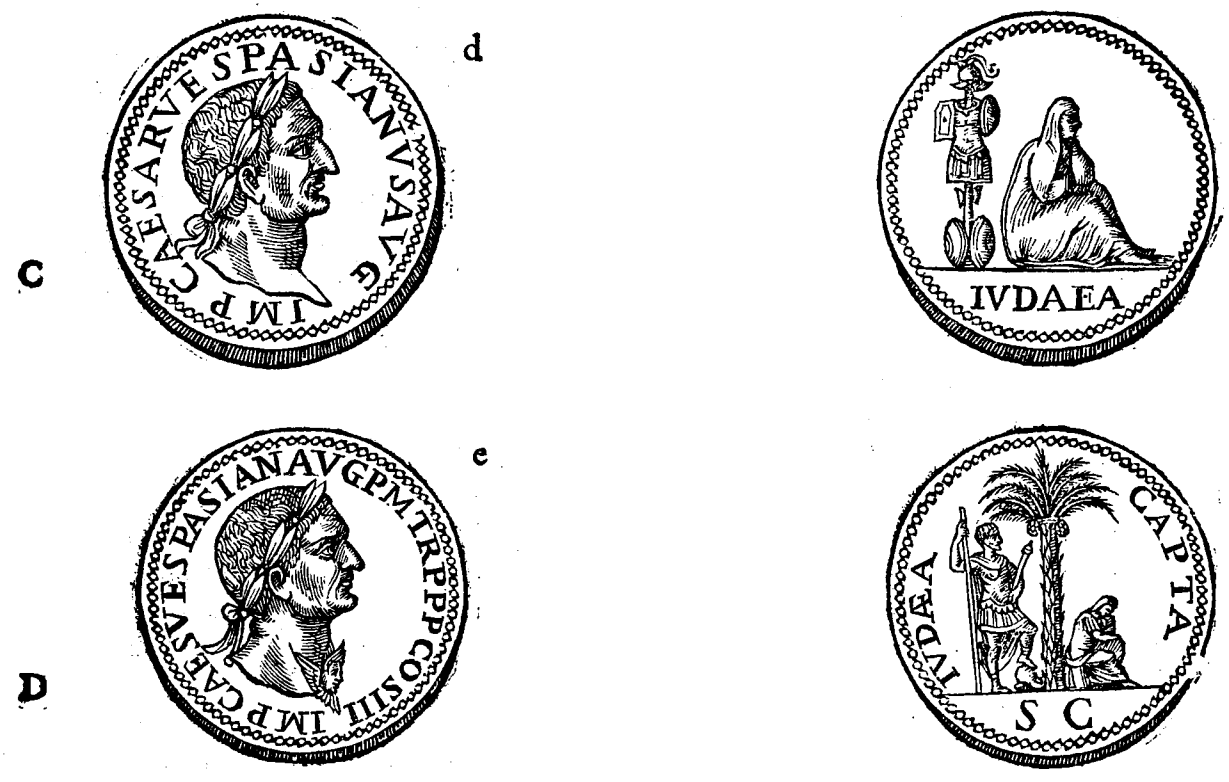
^a Hieron. in Sophoniam c. 1.
^b Philostratus lib. 6.
^c Daniel. 9.
^d Genes. 49.
^e Ioseph. de bello Iud. lib. 7. c. 19. 20. 24.

IESV CHRISTI ANNVS LINI ANNVS VESPAS. IMP. ANNVS

A Dueniente Christi anno septuagesimotertio, Vespasianus Augustus secundo & M. Cocceius Nerua Consulatum gesserunt. Qui autem ordinarijs Consulatus etiam

A etiam suffectos adnectunt, ponunt hoc anno Consulatum tertium Vespasiani, vt Iulius Frontinus^a. Verum qui olim in Fastis Consularibus fuerit ordo seruatus, dicemus anno sequenti. Hoc igitur anno Titus cum manubijs Iudæorum ex Ægypto Romam veniens, de parta gloriosa victoria nobilissimum triumphum egit, qui a Iosepho^b describitur. At ex his pauca tantummodo (quod instituti ratio exigit) attingemus. Ducti sunt in triumphum Ioannes & Simon, illarum factionum, quarum causa tot mala sunt oborta & consummata, præcipui duces, & cum his alij insuper septingenti viri, electi robore, & forma præstantes, ad hoc delecti atque seruati. Hinc videre est in antiquis compluribus numismatibus^c Titi Imperatoris, trophæum cū duobus captiuis assidentibus effigiatum; similiter & triumphalem quadrigam, quam duo itidem captiui præcederent. Sunt & alia Vespasiani signo notata numismata, quorum alijs inest mulieris figura sedens humi ad trophæum, alijs eadem mulieris effigies mæstæ sedentis sub palma, quæ erat Iudææ prouinciæ hieroglyphicū; hac inscriptione signatis: IVDAEA CAPTA. S. C. quorum subiecimus tibi, has quas intueris, expressas formas.

^a Tul. Fro. lib. 2. de aquil. luct.
^b Ioseph. de bello Iud. lib. 7. c. 24.
^c Collegit, & edidit Adolphus Occon. lib. de Rom. Imp. numism.

^d Ex num. argent. Lelij Pausqualini Rom.
^e Ex num. auro Lelij Pausqualini Rom.

Quis, amabo te, ista videns, consideransq. Iudææ sub mæroris confectæ forma mulieris imaginem repræsentari, non continuo illud Hieremiæ^f lamentationis in memoriam reuocet de Hierosolyma ab hostibus capta: Quomodo sedet sola ciuitas plena populo: facta est quasi vidua domina gentium: princeps prouinciarum facta est sub tributo. Plorans plorauit in nocte, lacrymæ eius in maxillis eius: non est qui consoletur eam ex omnibus caris eius, &c.] vel illud funestum atque lugubre indignationis Dei in eam effusæ: Quomodo obtexit caligine in furore suo Dominus filiam Sion: proiecit de cælo in terram inclytam Israel, & non est recordatus scabelli pedum suorum in die furoris sui?]

^f Thren. 1.
^g Thren. 2.

E Quod rursus ad triumphum Titi Vespasiani pertinet: adhuc visitur Romæ ad radices Palatini in arcu triumphali marmore sculptum candelabrum cum alijs victoriae insignibus, quæ perducta sunt in triumphum; atque ex aduerso Titi triumphantis quadriga; hacq. inscriptione fornix in frontispicio consignatus: SENATVS. POPVLVS QVE. ROMANVS. DIVO. TITO. DIVI. VESPASIANI. F. VESPASIANO AVGVSTO. Sed & in lapide seorsum posito hæc etiam^h:
IMP. TITO. CAESARI. DIVI. VESPASIANI. F. VESPASIANO. AVGVSTO. PONTIFICI. MAXIMO TRIBVN. POT. X. IMP. XVII. COS. VIII. PP. PRINCIPI. SVO. S. P. Q. R. QVI. PRAECEPTIS. PATRIS. CONSILII. QVE. ET
Annal. Eccl. Tom. 1. Nnn 3 AV-

^h Describit Marnusius in Orthogr.

AVSPICIIS. GENTEM. IVDÆORVM. DOMVIT. ET
VRBEM. HIROSOLYMAM. OMNIBVS. ANTE. SE
DVCIBVS. REGIBVS. GENTIBVS. QVE. AVT. FRVSTRA
PETITAM. AVT. OMNINO. INTENTATAM. DELEVIT

III. Sed cum clarissimi triumphii pompam quamplurima ornamenta redderent celeberrimam: quæ tamen templo ablata sunt sacra vasa, in triumphum perducta, maiori admiratione in se oculos omnium conuertebant; de quibus sic Iosephus^a: Spolia vero alia quidem passim ferebantur: eminebant autem ea quæ apud Hierosolymam in templo reperta sunt, mensa aurea ponderis talenti magni, & candelabrum similiter quidem auro factum, sed opere commutato ad vsus nostri consuetudinem: nam media quidem columna basi inhærebat, tenues autem ab ea cannulæ producebantur, formatæ ad similitudinem fuscinae, ad summum quæque in lychni speciem fabricatæ: erant autem numero septem, septimi diei, qui apud Iudæos est, indicantes honorem. Post hæc autem portabatur lex Iudæorum, nouissima spoliolum.] hæc & alia Iosephus, qui tamen dicere prætermisit de præclarissimis templi vasis, quæ in triumphum deducta, ac deinde in templo Pacis ædificato, vna cum alijs ornamentis (vt idem testatur auctor) sunt collocata: Quorum, inquit, visendorum studio, per totum Orbem, qui ante nos fuerant, vagabantur; quomodo aliud apud alios situm esset, videre cupientes. Illic repositis, quæ Iudæorum fuerant, instrumentis, his se Titus magnifice efferens, legem eorum & penetralium vela purpurea in Palatio condita seruari præcepit.]

^a Ioseph. de bel. Iud. lib. 7. c. 24.

DE TEMPLI SPOLIIS IN TRIUMPHVM DEDUCTIS.

IV. Quam ampla fuerint dona & vasa aurea e templo a Tito sublata, licet Iosephus non dicat; ex his tamen quæ idem alibi testatur auctor, dum de expilato a Crasso templo historiam narrat, aliqua saltem ex parte facile assequi possumus. Si enim direpto olim templo Olympiade centesima quinquagesimatertia ab Antiocho Epiphane, cum post Olympiadas tantum vigintiocto, nimirum (vt Eusebius ponit) Olympiade centesima octuagesima prima, annis intercurrentibus centum atque duodecim, cum a Crasso idem templum est iterum expilatum, tam ingens ac pene incredibilis est ibi thesaurus repertus, quantumlibet parum felicia illa fuerint tempora quæ inter vtrumque spatium intercesserunt, semper fere bellorum agitata turbiniibus, quibus Iudæi diuersis afflicti sunt cladibus: quibus putandum diuitijs fuisse templum locupletatum ab eo tempore vsque in præsentem annum, Olympiade ducentesima duodecima, maiori annorum numero, nempe centum vigintiquatuor annis interlabentibus, quibus vsque ad Neronis tempora nullo prorsus bello Iudæa vexata fuit?

QUAM AMPLO THESAURO TEMPLVM REPERTVM.

^b Ioseph. antiq. lib. 14. c. 12.

DE TEMPLI DIUITIIS CVM EXPILATVM A CRASSO.

V. Sed quid de expilatione a Crasso facta idem Iosephus scribat, vt ex illa hanc considerare possimus, hic recitare operæpretiū esse ducimus: sic enim ait^b: Crassus autem expeditionem contra Parthos parans, in Iudæam peruenit, & pecuniam sacram, quam Pompeius non attigerat, duo millia talentorum abstulit, totoque reliquo auro, cuius summa accedebat ad octo talentorum millia, templum spoliavit. Tulit etiam trabem ex auro solidam, trecentas minas pendentem: mina autem apud nos constat duobus libris & dimidia. Hanc ei trabem tradidit sacerdos sacri thesauri custos Eleazarus, non præ malitia, nam erat vir bonus & iustus: sed cum concreditam haberet aulæorum templi custodiam ex hac trabe pendentium, quorum admiranda pulchritudo erat & apparatus pretiosissimus; videretque Crassum totū esse in colligendo auro; timens omnibus templi ornamentis, trabem hanc redemptionem pro omnibus ei dedit; cum prius cum iureiurando obstrinxisset, nihil aliud loco moturum, contentū eo quod ipse traderet, æstimatum plurimis aureorum millibus. Hæc trabs inferta erat trabi cavae lignæ; quod ceteris omnibus ignotum, solus sciebat Eleazarus. Crassus tamen & hæc pro reliquo templi auro accepit, & mox violato iureiurando, totum quantum intus erat, egressit. Nec est mirandum tantas diuitias in nostro templo fuisse, cuius Deum cum omnes vbiq; terrarum Iudæi venerentur & colant, tam ex Europa quam ex Asia longo tempore huc eas contulerant.] hæc Iosephus, qui eam rem alio adhuc testimonio, nempe Strabonis Cappadocis, testatam reddit.

VI. Ceterum templi diuitias huius temporis antiquioribus illis longe præstitisse, ex his quæ dicta sunt, facile possumus intelligere; cum præsertim muneribus etiam priorum Romanorum Imperatorum templum ipsum fuisse locupletatum, Philo^c testetur. Quomodo

^c Philo de legat. ad Caium.

A modo autem postea ex templi vasis nonnulla a Genferico Vandalorum Rege, cum Urbem deprædatus esset, in Africam sint translata, & inde ad Hierosolymitanam ecclesiam perlata, suo loco dicemus. Demum (vt vno iam verbo rem absoluaui) quicquid decorum apud Iudæos potuit inueniri, a Tito sublatum, Romam allatum est: vsque adeo (quod testatur Plinius) vt tunc etiam balsami arbuscula translata fuerit Romam: sed non ipse primus eam attulit; quandoquidem Pompeius olim eadem cum ceteris hostium spolijs ornauerat triumphii pompam. sunt vero hæc verba Plinij^a: Ostendere arbusculam hanc Imperatores Vespasiani (vterque enim simul pater & filius de Iudæis debellatis triumphum duxere) clarumque dictum a Pompeio Magno: In triumpho arbores quoque duximus.] et paulo post: Sæuere in eadem Iudæi, sicut in vitam quoque suam: contra defendere Romani, & dimicatum pro frutice est. Serit nunc eam fiscus, & numquam fuit numerosior aut procerior.] hæc Plinius: eadem Solinus^b de redundantia balsami tempore Vespasiani: qui post triumphum de Iudæis exhibitum, Iano clauso, pace vbiq; terrarum composita, construere templum Pacis aggressus^c est, de quo suo loco, nimirum eo quo dedicatum fuit anno, dicemus.

ARBOR BALSAMI PERLATA IN TRIUMPHO.

^a Plin. hist. nat. lib. 12. c. 25.

^b Solin. in Poly. hist. c. 38.

^c Ioseph. de bello Iud. lib. 7. c. 24.

Inter hæc vero a Lucilio Basso Legato duo castella munita, quæ in Iudæa residua erant, Herodion & Mencherus, fortissime expugnantur; tertium vero, quod reliquum erat omnium munitissimum, Massada nuncupatum, magno cum labore tandem a Flauio Silua captum atque excisum est: cum, qui illud propugnarent Iudæi, ne in manus Romanorum venirent, se inuicem mutuis vulneribus confecerunt. Hæc omnia extrema funera Iudæorum idem Iosephus historicus^d pluribus prosecutus est. Dum hæc aguntur, dat in mandatis Vespasianus Augustus Liberio Maximo procuratori^e, vt omnem terram vendat Iudæorum. sic enim fieri oportebat, deserta habitatoribus terra, relicta ei custodia octingentorum tantummodo militum, quibus Emmaus traditur incolenda; quæ mutato antiquo nomine, & nouo ex parta victoria consecuto, Necopolis est appellata.

VII. CASTELLA RELIQUA EXPUGNATA.

^d Ioseph. de bello Iud. lib. 7. c. 25. 28.

^e Ioseph. de bello Iud. lib. 7. c. 26.

Cæsarea vero maritima, olim Turris Stratonis dicta, vbi necatis antea Iudæis, Gentiles qui eam incolebant, summa rerum potiebantur, remansit totius Palæstinae metropolis: quæ ob egregiam a ciuibus nauatam operam contra Iudæos, a Vespasiano Imperatore facta est colonia Romanorum, & immunis a censu capitis & possessionum, vt Paulus^f I. C. testatur his verbis: Diuus Vespasianus Cæsarienses colonos fecit, non adiecto vt & iuris Italici essent; sed tributum his remisit capitis: sed diuus Titus solum etiam immune factum interpretatus est.] Sed quid de Rege Iudæorum Agrippa? Hic^g ex quo tempore nauigauit Romam ad Galbam, non amplius reuersus est in Iudæam: nec post eum aliquis successus est in locum ipsius Rex Iudæorum, Romanis tantummodo Iudææ dominantibus. Berenice etiam soror eius Romæ agens, Tito erat in delicijs: amabat enim eam vehementissime, atque adeo, vt nuptias ei esse pollicitus diceretur; tamen simulatque se huiuscemodi amore a populo ignominia notis fugillari cognouit, se ipsum generosa animi virtute cohibens, inuitus licet (vt ait Suetonius) ab Vrbe dimisit inuitam. Eam quippe Titi vxorem Sextus Aurelius nominat, quod coniugali affectu ab eo eadem tractaretur. Ex his de Agrippa Rege narratis, mendacij redarguitur auctor, qui Iosephi Gorionis nomine scribit triennio cum dimidio ante Hierosolymorum excidium Agrippam Regem a Vespasiano fuisse necatum; cum etiam Iosephi testificatione constet, cum a Vespasiano fuisse amicissime habitum.

VIII. CAESAREA FACTA COLONIA.

^f I. vit. ff. de censib.

^g Ioseph. de bello Iud. lib. 3. c. 6.

IX. IVDÆI VBIQVE PERDITI.

Quod vero ad ceteros Iudæos spectat; mirum quidem dictu: qui gladium obsidionis euaserant, quocumque perrexerunt, eos Dei vindicta secuta, miserabiliter perdidit ac deleuit. Tria enim millia Iudæorum, qui in nemus Iardes dictum confugerant, a Lucilio Basso Legato sunt interfecta^h. Rursum, qui in Ægyptum fuga lapsi se contulerant, æque male perierunt. Erant enim Galilæi secta; qui non satis habuerunt, periculum euasisse, sed nouas illic ciere turbas coepere, & veteres adhuc renouare quæstiones, & praua dogmata stabilire, affirmareque vnum tantum dicendum Dominū esse Deūm, nec eo nomine Romanos Imperatores esse nuncupandos; sicque (vt fecerant in Iudæa) gentiles suos ad defectionem sollicitabant; vsque adeo, vt qui contradiceret, enecarent. Quamobrem seniores Iudæorum execrantes horum temeritatem, ceteros Iudæorum in eos

^h Ioseph. de bello Iud. lib. 7. c. 29.

GALILÆI OBSTINATISSIMI.

in eos concitarunt : qui tandem omnes capti sunt : cumq. omni genere tormentorum eos exagitarent , quo hoc solummodo extorquerent , vt Cæsarem dominum faterentur ; nemo cessit , neque dicere velle visus est , sed omnes illa necessitate validiorem sententiam conseruauere , tamquam brutis corporibus , non animis etiã , cruciatus ignemq. susciperent . Maxime vero puerorum ætas miraculo spectantium fuit : nec enim eorum quiquam commotus est , vt dominum Cæsarem nominaret : vsque adeo corporum infirmitatem vis audaciæ superabat .] hæc Iosephus^a ; qui addit & de Iudæis ter mille , qui in Cyrene Ægypti prouincia , a Catulo eius regionis Præfecto , eodem nomine sunt trucidati , inter quos plures etiam innocentes oppressos fuisse tradit . Cum hæc & alia accepisset Vespasianus de Iudæis tumultuantibus in Ægypto , nunciante hæc omnia Lupo Augustali Præfecto ; eidem in mandatis dedit , vt eorum templum , quod habebant in ea prouincia , Onion appellatum , demoliretur .

^a Ioseph. de bel. Iud. lib. 7. c. 29. § 2.

X. TEMPLVM IV-DAEORVM IN ÆGYPTO.

Quod autem ad Onion spectat ; hoc nomen sumpserat ab Onia Pontifice , tempore cladis ad Antiocho illatæ : hic enim cum confugisset ad Ptolemæum , obtinuit ab eo apud Heliopolim templi fabricandi gratia octoginta stadiorum aream : vbi in modum castelli circumquaque munitum templum ædificauit in schismate aduersus ceteros Iudæos Hierosolymis agentes : qui hæc contra legem agi , indigno animo ferebant ; licet hi hanc , quæ ipsis iusta videbatur , obtenderent causam , fuisse nimirum ante annos nongentos septuaginta ab Isaia prænunciatum , ædificandum templum in Ægypto . Quod ædificatum sic perseverauit integrum annis trecentis trigintatribus : sed hoc tempore a Præfecto clausum , nulla data locum adeundi facultate , derelictum omnino remansit , atque alteri vsui cessit , adeo vt ne-vestigium quidem amplius in eo cultus religiosi reliquum esset . Hucusque Iosephus^b de cladibus sub Vespasiano & Tito Iudæis illatis .

^b Ioseph. de bel. Iud. lib. 7. c. 30.

XI. ^c Euseb. hist. lib. 3. c. 12.

Sed eodem tempore quid itidem Iudæis acciderit , his tradit Eusebius^c : Fertur , inquit , præterea Vespasianum post vastationem Hierosolymorum mandasse , vt omnes ex Dauidis genere prognati , diligenter conquirerentur ; quo nemo apud Iudæos ex illa regia stirpe omnino in posterum superesset : indeq. in Iudæos maximam denovo cladem & persecutionem fuisse concitatam .] hæc ipse . At hæc de familia Dauidis abolenda , vnde in mentem Vespasiani venerunt ? nisi , quod eidem significatum esset , oraculis Prophetarum esse prædictum , ex Dauid progenie regnaturum hominem , cuius imperium esset æternum ? Cum enim ei adulantes , cetera quæ erant in oraculis , quasi de eo prædicta essent , Iosephus & alij illi accommodassent ; hoc quod aduersari videret , in hunc modum irritum reddi curauit .

XII. IOSEPHVS QUANDO ET VBI HISTORIAM SCRIPSIT. ^d Ioseph. contra Apion. lib. 1.

Hic igitur finis esto rerum Iudaicarum , quæ sunt a Iosepho conscriptæ , Romæ dum ageret otiosus post triumphum Titi ; obtulitq. commentarium Vespasiano ac Tito , & cum alijs pluribus , tum etiam Agrippæ Iudæorum Regi tunc ibidem , Romæ scilicet , agenti : quod & ipse quidem testatur scribens contra Apionem^d his verbis , cum de sua captiuitate & Romam aduentu agit : Deinde Romæ tempus vacationis habens , omniam negotio præparato , vsus aliquibus cooperantibus , mihi propter eloquentiam Græcam & rerum eruditionem , exhibui . Tantaq. mihi securitas adfuit veritatis , vt primos omnium Imperatores belli Vespasianum & Titum testes non expauescerem . Primum namque illis obtuli libros , & post illos multis quidem Romanorum , qui bellis interfuere : plurimis vero nostrorum eos etiã venum dedi , qui Græca eruditione videbantur imbuti , quorū est Iulius Archelaus , Herodes honestissimus , & ipse admirabilis Rex Agrippa . Isti siquidem vniuersi testimonium perhibuere , quod veritatem diligenter excolui .] hæc Iosephus .

^d Ioseph. contra Apion. lib. 1.

I. ^e Plin. hist. nat. lib. 2. c. 23.

Vi ordine sequitur annus Domini septuagesimusquartus , consignatur in Fastis Coss. Vespasiano Aug. tertium & Tito Vespasiano Cæsare secundum . Sic enim se habuisse veteres Fastos Consulares , Plinius^e non obscure significat , dum (vt posuimus) hunc annum dictis describit Consulibus , tot vicibus utroque ipsorum Consulatu perfuncto

A perfuncto , nimirum (vt dictum est) patre tertium , & filio Tito secundum . Quamobrem plane constat eos^a errare , qui hoc anno Vespasiani quartum & Titi secundum ponunt ; sicut dum adiungunt quintum eiusdem Augusti Consulatum cum Titi tertio : sumpto nimirum errore , quod primum annum Imperij Vespasiani notant eiusdem Imperatoris Consulatu secundo , cum tamen de primo eius Consulatu nulla mentio habeatur in Fastis , in quibus sint adscripti Consules ordinarij . Nam antea Vespasianus fuerat tantum Consul suffectus : quamobrem cum creatus est postea ordinarius , non bis Consul in Fastis adscribendus erat , sed semel : quam consuetudinem Romæ vsque ad Seueri Imperatoris tempora perdurasse , auctor est Dio^b .

CONSULES ORDINARIJ HVIVS ANNI. ^a Panu. Oleãd. & alij in Fast. Conf.

^b Dio lib. hist. 46.

Idq. idem necessario admonuisse oportuit , tum ad horum conuincendos errores , tum etiam vt in omnibus rationi temporum sit consultum : sunt enim hæc verba Dionis , dum agit de Cæsaris primo Consulatu : Tamen si , inquit , iam ante Consularibus ornamentis decoratus fuerat ; non tamen hunc suum Consulatum secundum nuncupauit : idq. in simili re ab omnibus deinceps vsque ad nostra tempora obseruatū est . Primus enim omnium Seuerus Imp. cum Plautiano honores Consulares tribuisset , cumq. deinde in Senatū adscriptum , eum Consulem postea faceret , iterum Consulem esse dixit ; idq. exemplum alij deinde sunt secuti .] hæc Dio . Quamobrem cum Suetonius^c de Vespasiani Consulatu ait : Consulatus octo veteri addidit ;] haud dubium , ipsum cum ceteris adnumerasse etiam primum Consulatum eius non ordinarium , sed honorarium , quem suffectus duobus mensibus anni^d nouissimis gessit tempore Claudij . Qua etiam ratione errore labi certum est , qui Consulatum Domitiani , quem gessit cum Messalino anno sequenti , secundum ponunt ; cum constet eodem auctore Suetonio^e , ipsum ante

II.

^c Sueton. in Vespas. c. 8.

^d Sueton. in Vespas. c. 4. RATIO HABITA IN NVMERANDIS CONSVLATIBVS.

^e Sueton. in Domit. c. 2.

C Imperium adeptum gessisse sex Consulatus , sed ex his vnum tantummodo ordinarium , de quo suo loco dicendum . Sed eadem Dionis sententia complures alij corrigendi essent errores , in quos chronographi , ea quæ ab ipso sunt dicta ignorantes , sunt lapsi , dum in Fastis Consularibus intexendis , ex suffectis etiã Consulatu ordinarios numerarunt : quos nos bona fide , ne omnia inuertere videremur , interdum secuti sumus ; cum alioqui nullum afferatur rationi temporis præiudicium , cum non suffectos , sed ordinarios tantum Consules in suis ipsorum Fastis posuerint , licet auctos numero suffectorum . Insuper ne quis errore labatur ; illud etiam monendum putamus , reperiri diuersam rationem esse habitam diuersorum Consulatum : nam ad annorū numerum consignandum ordinarij tantum (vt diximus) adscribebantur in Fastis ; in alijs vero monumentis etiam publicis , vt in nummis , vel alijs inscriptionibus , obseruauimus notatum reperiri numerum suffectorum , simulq. etiam ordinariorum Consulatum . Hæc qui non considerat , in errorem ferri sæpissime necesse erit . His vero ad temporis rationem elucidandam ex instituto narratis : iam quæ hoc anno facta habentur , in medium adducamus .

Excisa his temporibus (vt diximus) secta Galilæorum , quæ in Ægypto coeperat coalescere : nec reliquæ diutius subsistere valuerunt : profligatis enim Iudæis , praua etiam illorum dogmata extingui coeperunt . Vnde Epiphanius^f : Post expugnationem , inquit , Hierosolymorum , permansit tum hæc , *Offenorum videlicet* , tum aliæ modico tempore , quæ appellantur hæreses , Sadducæorum inquam , Scribarum , Phariseorum , Hæroboraptistarum , Nazaræorum , Offenorum , & Herodianorum : donec singulæ pro occasione & tempore dissipatæ & solutæ sunt .] hæc ipse . Verum potius mutata sunt , quam extincta : siquidem nequaquam omnino esse desierunt : nam complures ex illis pertæsi Iudæorum infamiæ , & gloriam Christianorum e contrario æmulantes , illis adhæserunt ; sed ita tamen , vt non crederent sicut illi ; sed commixtione quadam , tamquam ex diuersis generibus animantium , horrendum monstrum conflarent . Dicemus de singulis , sed ante omnes de Samaritis , de quibus sæpius antea .

III. SECTAE IVDÆORVM DESTRUCTAE , VEL MUTATAE. ^f Epiphani. hæres. 19.

Quod igitur pertinet ad Samaritas : sicut illis natura insitum erat , vt quod semel in errorem adducti suscepissent , semper pertinacissime retinerent ; sic complures illorum , quamuis fidem Christianam fuerint amplexati , tamen priorem errorem non dimiserunt vsque ad Iustiniani tempora ; cum in Palæstina tumultuantes , immisso milite , sæuissime sunt trucidati^g . Rursus vero etsi Nazaræi , qui ante Christi aduentum erant^h , esse desierint ; noua tamen eiusdem nominis secta his ipsis diebus post Hierosolymorum cladem emerit ; de qua hæc Epiphaniusⁱ : Est autem hæc Nazaræorum hæresis in Ber-

IV. DE SAMARITIS ET NAZARABIS. ^g Procop. de adif. Iust. Imp. ^h Epiphani. hæres. 18. ⁱ Epiphani. hæres. 29.

rhæorum

rhœorum regione circa Cauam Syriam, & in Decapoli circa Pellæ partes, & in Bafanitide, quæ Cocaba appellatur, & Cocaba Hebraice dicitur. Illinc enim initium factum est, post discessum ab Hierosolymis, omnibus discipulis in Pella habitantibus, cum Christus iussisset relinquere Hierosolymam ac secedere, quoniam passura esset obsidionem. Et hac de causa Berrhœam habitantes, illic (vt dixi) vitam degebant. Hinc Nazaræorum hæresis initium habuit. Errauerunt autem & hi, circumcisionem iactantes, & adhuc sub maledictione sunt.] Hi igitur quod Christo credidissent, nacti sunt Matthæi Euangelium, de quo superius facta est mentio; licet Theodoretus^a dicat hos vsos esse Euangelio apocrypho secundum Petrum.

^a Theod. lib. 2.
har. fab.

V. Tolerati sunt Nazaræi in Ecclesia per illud tempus, quo legalibus vsi sunt interdum etiam Apostoli, cum aliqua nimirum occasio id postularet; nec ab Ecclesia eiekti sunt: immo nec a ceteris eo nomine distinguebantur, cum (vt dictum est superius) Christiani omnes etiam Nazaræi dicerentur, vt habent Apostolorum Acta^b, atque Epiphanius pluribus docet^c: quo nomine adhuc sancti Hieronymi tempore utebantur, cum Christianos dicere vellent Hebræi. Nam (vt idem Hieronymus^d ait) sub nomine Nazarenorum ter in die Christianis maledicebant: licet Epiphanius^e velit nonnisi dictos hæreticos, Nazarenos appellando, eos intelligere voluisse. Sed de his superius. Eiusmodi secta diutius perdurauit in Oriente, cuius affecta alio nomine Minæi dicti reperiuntur: de quibus hæc sanctus Hieronymus^f scribens ad sanctum Augustinum: Vsq̄ hodie, inquit, per totas Orientis synagogas inter Iudæos est hæresis quæ dicitur Minæorum, & a Pharisæis vsque damnatur: quos vulgo Nazaræos nuncupant: qui credunt in Christum Filium Dei natum de Maria virgine, & eum dicunt esse, qui sub Pontio Pilato passus est, & resurrexit, in quem & nos credimus. Sed dum volunt Iudæi esse & Christiani, nec Iudæi sunt, nec Christiani.] hæc Hieronymus. Scripserunt & aduersus huiusmodi hæreticos Iustinus martyr, Irenæus, Origenes, & alij complures, qui texuerunt catalogum hæreticorum, vt Epiphanius, Philastrius, Augustinus, Theodoretus, Ioannes Damascenus, & alij recentiores. Porro Nazaræi confortio Ebionæorum, a quibus (vt Epiphanius^h tradit) nonnulla mutuati, vehementer sunt infamati.

^g Theod. haret.
fab. lib. 2.

^h Epiph. har. 50.

VI. Eodem etiam tempore, nimirum post excidium Hierosolymæ, emerfit impostor scelestissimus, Ebion nomine, ex quo nefanda Ebionitarum hæresis est exorta, cuius primordia sic idem describit Epiphaniusⁱ: Initium autem huius coepit post Hierosolymorum captiuitatem. Quandoquidem enim omnes in Christum credentes eo tempore in citeriori regione habitabant; maiori ex parte in Pella ciuitate quadam Decapolis, quæ in Euangelio scripta habetur, prope Batanæam & Bafanitidem regionem, tunc eo digressis, & ipsis istic vitam agentibus, ex hoc occasio contigit Ebioni. Et incepit quidem habitationem habere in Cocaba, vico quodam in partibus Carnaim, Arnen, & Astaroth, in Bafanitide regione, velut fama ad nos perlata habet. Hinc sane malam suam doctrinam auspicatur, vnde & Nazaræi supra mihi indicati sunt. Hic enim coniunctus illis, & illi huic, vtraque pars de propria improbitate alteri impartiuit. Et differunt quidem altera ab altera in aliqua re, verum in mentis peruersitate se mutuo expresserunt.]

DE EBIONE HAB
RESIARCHA
ⁱ Epiph. ibidem

VII. Sed & Ebionæis paulo post coniunctus est^k Elxai Offenorum antiquæ hæresis facile princeps; ex quo accidit, vt (quod est in prouerbio, aspis a vipera mutuata venenū) magna facta sit accessio impietati, dū ex pluribus portentis vnum est monstrum effigiatur, in vnū coeuntibus Samaritis, Iudæis, Offenens, Nazaræis, Cherinthianis, Carpocratianis, & alijs; quos Ebion simul iungens, vnū ex his corpus componens, omne turpitudinis & impietatis prodigium superauit. Vnde Epiphanius^l: Quemadmodū, inquit, si quis copulasset sibi ornamentum ex diuersis lapillis pretiosis, & vestem variegatā, & splendide se exornasset: sic hic vice versa, quicquid horrendum est, & perniciosum, & abominabile, informeq. ac incredibile & odio plenum, id a singulis sectis accepit, & se ipsum in omnes efformauit. Samaritarum enim habet abominationem, Iudæorum nomen, Offenorum vero & Nazaræorum opinionem, Cherinthianorum formam, Carpocratianorum improbitatem, & Christianorum vult habere appellationem.] hæc Epiphanius, qui & inferius de Ebione eiusmodi enarrat historiam: Hic, inquit, Ebion etiam ipse in Asia habuit prædicationem, & Romæ. Radices autem spinosarum propaginum

^k Epiph. haret.
19. 30.
HÆRESVM
MIXTVRA DE-
FORMIS.

^l Epiph. har. 50.

A paginum habet in Nabathæa, & Paneade.] Ac post multa de eius dogmatibus dicta, hæc addit:

S. Ioannes prædicans in Asia, mirabile opus fecisse narratur ad veritatis delineationem. Cum enim vitam degeret admirandam, & dignitatem veritatis ipsius decentem, & penitus non lauaretur, coactus est a Spiritu sancto progredi vsque ad balneum, dixitque: Accipite mihi quæ pertinent ad balneum. Et cum comites ipsum sequentes mirarentur, venit ad ipsum balneum: et vbi peruenisset ad eum qui lauantium vestes suscipere solet, interrogauit: Quis est intus in balneo? At olearius seruandis vestibus inseruiens (in gymnasijs enim hoc officium est aliquorum, quotidiani alimenti acquirendi gratia) ad Ioannem dixit: Ebion intus est. Ioannes vero statim intelligens Spiritus sancti ductum, ob quam causam impulisset ipsum vsque ad balneum venire (velut dixi) memoriae videlicet gratia, vt relinqueret nobis veritatis argumentū, qui sint serui Christi, & Apostoli, ac filij eiusdem veritatis, qui vero vasa diaboli & portæ inferni, non valentes contra petram, & ædificatam super ipsam sanctam Dei Ecclesiam: statim vbi se turbasset, & leuiter fleuisset, vt omnes audirent, in testimonium ac declarationem impollutæ veritatis doctrinæ: Festinate, inquit, fratres, egrediamur hinc, ne cadat balneum, & pereamus cum Ebione, qui intus est in balneo, propter ipsius impietatem. Et nemo miretur de eo quod audit, Ioannem cum Ebione congressum esse. Multo enim tempore beatus Ioannes in vita permanit, & vsque ad Traiani regnum durauit.] hæc Epiphanius.

VIII.
DE S. IOANNE
ET EBIONE.

Verum hæc de Ioanne & Ebione recitata, Cherintho potius abscribuntur ab alijs auctoribus, vt Irenæo^a, Eusebio^b, Theodoro^c, & alijs. At ne dicamus Epiphanium esse hallucinatum; haud inconueniens erit existimare, vtrumque simul in balneis repertum esse: siquidem magna necessitudo, ex impietatis similitudine comparata, intercedebat inter eos. cum enim multi dicant occasione Cherinthi a Ioanne scriptum esse Euangelium: S. Hieronymus^d Ebionis causa id factum affirmat, quod scilicet communicatione hæresis eadem vtrisque censerentur esse communia; licet (quod Tertullianus^e ait) non fuerint: omni ex parte Ebion & Cherinthus inter se consentientes; cum ille a Deo mundum esse creatum, Cherinthus vero ab Angelis diceret esse factum. Hic ipse Ebion in primis, quo minus veritate polleret, calumnijs fouere mendacia aggressus est: quippe qui cum in docendo Paulum primas ferre videret, in eum maledicta iacere, contumelijsq. eum proscindere orsus est: idq. eo consilio, vt nutantes Iudæorum animos ab eo redderet penitus alienos. Aiebat enim ipsum esse Græcum, non natura Iudæum, sed factum ex Gentibus profelytum ea occasione, quod Hierosolymis agens adamasset filiam sacerdotis, quam cuperet ducere in vxorem; vtq. fieret voti compos, circumcisionem accepisse: sed cum nec ita quod optasset, fuisset affectus, ad impugnandam circumcisionem & legem esse conuersum. Sic igitur existimans hac ratione Pauli prædicationem & scripta se conuulsisse, falsa Acta nomine Apostolorum edidit, in quibus vna cum impietate multa coagmentata essent mendacia.

IX.

^a Iren. lib. 3.
c. 4.

^b Euseb. hist. lib. 3. c. 22.

EBIONIS CVM
CHERINTHO
CONNEXIO.

^c Theod. haret.
fabul. lib. 2.

^d Hier. de Scrip.
Eccl. in Ioanno.

^e Tertullian. de
prescript. c. 48.

EBION HOSTIS
PAULI, MVLTA
IN EVM.

Insuper (quod idem tradit Epiphanius) Circuitus Petri per Clementem scriptos corrumpens, & pauca admodum vera relinquens, ad suas hæreses confirmandas viam aperuit. Id quidem testatum reddi ex eiusdem Clementis Encyclicis, idem auctor tradit, sic dicens: Idem Clemens ipsos per omnia redarguit in epistolis, quas scripsit, Encyclicis, quæ in sanctis ecclesijs leguntur, quod alium habeant characterem fides eius & sermo ab his quæ sub nomine ipsius in Circuituibus corrupta sunt. Ipse enim (nempe Clemens) virginitatem docet, at illi non admittunt.] De eodem Clemente idem tradit auctor, quod dum vixit Iacobus frater Domini, qui virginitatem excolebat, tanti viri ductus exemplo, virginitatem extollere, seq. eius cultorem exhibere coepit: addit etiam, ipsum insuper laudibus celebrasse Eliam, & Danielem, & Sampsonem, & omnes Prophetas, quos illi abominantur. Sed hæc etiam: Itaq. in Circuituibus in totum se ipsos transfulerunt, mentientes contra Petrum multis modis; quasi ipse quotidie se in aquam mergeret purificationis gratia, velut etiam ipsi: ab animatis item & carnibus ipsum abstinuisse, & ab omni edulio alio ex carnibus facto dicunt, velut etiam ipsi faciunt: nam & ipse Ebion & Ebionitæ penitus ab his abstinent.] multa tamen eisdem facere, quæ rite fieri nosset, vt baptisate initiari, idem affirmat, qui addit:

X.

addit : Myſteria (nempe ſacram Euchariftiam) faciunt ad imitationem ſanctorum in eccleſia, ab anno in annum per azymos, hoc eſt, panes non fermentatos : at alteram myſterij partem per aquam ſolam.] Quinetiam (vt tradit Euſebius^a) diem Domini-cum rite, vt nos, celebrabant.

^a Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 21.

XI.

ARTES EBIO-NIS.

Sed & ad conciliandam ſibi maiorem fidem, dici voluit Ebion, idcirco, quod volens libenſq. eſſet pauper effectus ; teſtans ſe fuiſſe vnum ex illis qui pretium ſuarum rerum poſuiſſent ad pedes Apoſtolorum. In hunc igitur modum Ebion, exploſo Paulo, Petrum ſibi adſtipulari mentitus, nomenq. Chriſtianum aucupans, & aliquos Eccleſiaſticos ritus uſurpans, hiſq. iactis ad erigendam ſtructuram impietatis fundamentis, horrendum eſt dicere, quales abominationes ſuperſtruxerit. A Deo enim duos dicebat fuiſſe ad rerum dominiū ordinatos, Chriſtum videlicet, & diabolum, illumq. accepſiſſe in fortem futurum ſæculum, huic vero mundū fuiſſe concreditum : porro illū velut vnum ex Angelis, ſed ceteris maiorem eſſe creatum ; & quod pertinet ad carnem aſſumptā, ex viri ſemine procreatū ; eundemq. Adā primo ſe induiſſe, ac poſtea exuiſſe.

XII.

EBIONIS ER-RORES.

^b Iren. lib. 1. c. 26.

^c Tertul. de praſcrip. c. 48.

^d Iren. lib. 1. c. 26.

^e Tertul. de praſcrip. c. 48.

^f Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 21.

^g Epiph. hæreſ. 30.

^h Philaſtr. de hæreſ. c. 38.

ⁱ Aug. de hæreſ. ad Quoduult-deum.

^k Theod. hæreſ. fab. lib. 2.

Quod ſpectat ad politiam ; Ebionæi, vt Nazaræi, æque Legem cum Euangelio tradebant eſſe ſeruandam ; vtebantur autem Matthæi Euangelio, ſed decurtato, ſicut & ceteris diuinis ſcriptis : quinetiam (vt auctor eſt Irenæus^b) Hieroſolymam adorabant, quaſi eſſet domus Dei. Sed & (quod Tertullianus^c ait) adeo Ebion Iudæis fauit, vt Legem præferret Euangelio, ad illud ſane excludendum, & Iudaïſmum vindicandum. Cogi inſuper voluit omnes vxorem ducere, etiam impuberes ; liberum quoque relin-quens, vt quot quis pro arbitrio vellet, vxores acciperet. De Ebione inſuper, eum damnans, meminit Ignatius ad Philadelphios ſcribens his verbis : Si quis dicat vnum eſſe Deum, & confiteatur Chriſtum Ieſum, ſed eum nudum eſſe hominem putet, non autem Deum vnigenitum, Sapientiam, & Verbum Dei, ſed ſolum anima & corpore conſtare cenſeat ; huiuſmodi ſerpens eſt, fraudem & errorem prædicans in exitium hominum, & eſt eiufmodi inops ſenſu, cognomento Ebion.] Clemens Romanus etiam (vt nuper vidimus) ſuis Encyclicis eiufdem Ebionis impietatē damnauit. Inſuper Irenæus^d, Tertullianus^e, & Origenes etiam ſuis ſcriptis Ebionem & Ebionæos ſæpe exagitarunt ; quod & fecerunt Euſebius^f, Epiphanius^g, Philaſtrius^h, Auguſtinusⁱ, Theodoretus^k, ac demum ceteri recentiores, qui de hæreſibus commentarios conſcripſerunt. At de Ebione fatiſ.

XIII.

DE MENANDRO DISCIPVLO SIMONIS.

Sed his ipſis item temporibus, quibus Ebionæi vigeabant, diſcipuli quoque complures Simonis magi, Dei Eccleſiam, non habentem maculam neque rugam, turpiter infamabant ; dum Chriſtianum nomen nundinantes, blaſphemias ac impietates veluti calice aureo propinabant. Horum præcipuus erat Menander, idemq. Samaritanus & magus, eiufdemq. Simonis diſcipulus primogenitus ; de quo Iuſtinus martyr, qui & ipſe patria Samaritanus illum optime noſſet, in oratione ad Antoninum Pium hæc habet : Deinde (poſt Simonem videlicet) Menandrum quemdam, & ipſum Samaritanum, in vico Caparetaia ortum, Simonis diſcipulum, & a dæmonibus ipſum quoque exagitatum, Antiochiæ multos arte magicā ſeduxiſſe ſcimus ; qui ſectatoribus etiam ſuis minime morituros eſſe perſuaſit. Sunt vero nunc quoque ab eo reliqui nonnulli, qui hoc profitentur.] hæc Iuſtinus. De eodem hæc breuiter poſt Irenæum Tertullianus^l : Poſt Simonem magum Menander diſcipulus ipſius, ſimiliter magus, eadem dicens, quæ Simon ipſe : quicquid ſe eſſe Simon dixerat, hoc ſe Menander eſſe dicebat, negans habere poſſe quemquā ſalutem, niſi in nomine ſuo baptizatus fuiſſet.] Dicebat enim (vt idem^m alibi ait) mortem ad ſuos non modo non pertinere, ſed nec peruenire. At egregie ſalibus ſuis eidem Tertullianus illudit ; quod, licet tot tantaq. Menander ipſe ſuis polliceretur diſcipulis, perpaucos tamen habuit ſectatores : vnde hæc idem auctor ſubſannans ait : Quod hoc Menandri balneum ? Comicū credo : Sed cur tam infrequens, tam occultum, quo pauciſſimi lauant ? ſuſpectam enim faciam tantam raritatem ſecuriſſimi atque rutiſſimi ſacramenti.] Porro cum eius dogmata ea eſſe quæ erant Simonis, teſtetur : cum de Simone iam ſatis ſuperius dictum ſit, haud opus eſt eadem recenſere. Agunt præterea de eodem omnes nuper recenſiti auctores. Sectati ſunt tamen eum inter alios Baſilides & Saturninus, quos condiscipulos fuiſſe Epiphaniusⁿ tradit : verum diutius vixiſſe ferunt, nimirum ad tempora Hadriani Imperatoris. Sed de his ſuſius alias.

^l Tertul. de praſcrip. c. 46.

^m Tertul. lib. de anim. c. 50.

ⁿ Epiph. hæreſ. 29.

Meminit

A Meminit in eadem epiſtola Ignatius de Cleobulo atque Theodoto horum temporum hæreticis, ſed eorum, quos diximus, potius ſectatoribus, quàm nouarum hæreſum inuentoribus : ſic enim ait, poſtquam de Simone, Menandro, Baſilide, & Nicolaitis verba fecit : Fugite præterea maligni illius nepotes Theodotum & Cleobulum, qui gignunt mortiferum fructum, quem qui guſtarit, continuo moritur, non temporalem hanc, ſed æternam mortem.] Porro diuerſus eſt hic Theodorus ab illo Byzantino coriario hæreſiarcha, de quo ſuo loco. In his omnibus illud conſiderandum eſt, hiſ qui ex circumciſione prouenerunt hæreticis peculiare fuiſſe, nouos velut a ſanctis ſcriptos effingere commentarios, eiſdemq. tamquam recens in lucem editis ad ſuas hæreſes confirmandas vti ſolere : de quibus hæc appoſite Origenes^a : Oportet ergo caute conſiderare : vt nec omnia ſecreta quæ feruntur in nomine ſanctorum ſuſcipiamus, propter Iudæos qui forte ad deſtructionem veritatis ſcripturarum noſtrarum quædam ſcripſerunt, confirmandes dogmata falſa : nec omnia abiiciamus, quæ pertinent ad demonſtrationem ſcripturarum noſtrarum. Magni ergo viri eſt audire & adimplere quod ſcriptum eſt : Omnia probate ; quod bonum eſt, tenete. Tamen propter eos qui non poſſunt quaſi trapezitæ diſcernere inter verba quæ vera habeantur, vel falſa, & non poſſunt ſemetipſos cautos ſeruare, vt verum quidem teneant apud ſe, & ab omni etiam ſpecie mali abſtineant ; nemo vti debet ad confirmationem dogmatum libris qui ſunt extra canonizatas ſcripturas.] hæc Origenes. Sed admirabile plane fuit in his Dei conſilium, qui tum falſa dogmata, tum etiam improbata atque commenticia ſcripta ſic in lucem prodi permittit, vt iſdem cognitio ab Eccleſia atque reiectis, quæ vera quæve germana atque legitima eſſent, magis elucidata, patentius innotefcerent, probataq. veritas ſolidiori firmitate ſuſſisteret.

XIV.

DE CLEOBVLO ET THEODOTO.

^a Orig. in Mat. traſt. 23.

IVDÆI CORRVP-PTORES DIVINAE SCRIPTURAE.

C Eodem anno tertio Veſpaſiani Imperatoris, S. Martialis Epicoſopus Lemouicenſis, Galliarum dictus Apoſtolus, qui ex Oriente Romam cum Petro venerat, & ab eodem in Gallias fuerat amandatus, cum Lemouicenſes, Tolofanos, Burdegalenſes, Cadurcenſes, & Aquitanos populos ; eoſq. qui a Rhodano in Oceanum vergunt, ad pietatem Chriſtianam inſtituiſſet, honeſtiſſimo labore perfunctus, hoc ipſo anno (vt eius Acta teſtantur) ex humanis ſublatus eſt. Porro (vt & hic eius exordia repetantur) tradunt hunc illum fuiſſe puerulum, de quo Andreas olim Domino roganti dixerat : Eſt puer hic habens quinque panes & duos piſces.] Verum cum dicant, ipſum vnum fuiſſe ex ſeptuagintaduobus diſcipulis ; opus eſt vt aſſerant, non ſic ætate fuiſſe puerum nominatum, ſed more Hebræorum, qui & homines etiam grandioris ætatis eo modo **D** pueros nuncupabant. Feruntur eius res geſtæ, ſcriptæ ab Aureliano eius ſucceſſore : leguntur etiam eius nomine duæ ſcriptæ epiſtolæ, quarum altera eſt ad Burdegalenſes, altera vero ad Lemouicenſes & Tolofanos conſcripta. ſed de his alias. Illud etiam memoria dignum de Martiale traditur, ſuſcitariſſe mortuum, admoto ei baculo S. Petri, quem ab eo ſibi datum Romæ acceperat : meminit eius hitoriæ & Innocentius Papa^b.

XV.

DE S. MARTIALE EPISCOPO LEMOVICEN.

^b Innoc. extr. 1. de ſacr. unct. in ſine.

IESV CHRISTI
ANNVS

75.

L I N I
ANNVS

6.

VESPAS. IMP.
ANNVS

4.

E Sequens hic Chriſti annus ſeptuageſimus quintus notatur ab alijs Conſulatu Domitiani Cæſaris iterum, & M. Valerij Meſſalini. Verum cum (vt anno ſuperiori dictum eſt) nonniſi numerus ordinarij Conſulatus in Faſtis^c ſit deſcribendus ; primus hic, & non ſecundus Domitiani Conſulatus dicendus eſſet. Sed in eo etiam error ineſſe videtur, dum in iſdem Faſtis anno primo Titi Imperatoris Domitianus Conſul ſeptimum ponitur ; cum conſtet Suetonij^d auctoritate, eundem Domitianum ante adeptum Imperium ira ſexies Conſulatum geſſiſſe, vt ex eis vnus tantummodo fuerit ordinarij ; ac proinde vnus tantum adſcribendus eſſet in Faſtis. Quamobrem errore poſitum numerum Conſulatum, ex antea dictis exoritur non leuis ſuſpicio tantum, ſed vera certaq. ſcientia. Eadem igitur ratione ex Dione allata, & Plinij (vt vidimus) teſtimonio roborata ; cum annus ſuperior ſit conſignatus Coſſ. Veſpaſiano tertium & Tito ſecundum, cumq. rurfus idem Dio^e dedicationem

I.

^c Cuſpi. & Pan- nin. & alij.

EMENDATVR

ERROR DE NV- MERO CONSV-

LATVVM.

^d Suet. in Do- mit. c. 2.

^e Dio in Veſpaſ.

Annal. Eccl. Tom. 1.

000

templi

templi Pacis factam esse dicat Vespasiano sextum & Tito quartum Consulibus, ex ipso superius recitato notandorum Consulatum ordine affirmare necesse est, tam praesenti quam sequenti anno eundem Vespasianum Consulatum gessisse, nempe hoc anno quartum, sequenti vero quintum, ac demum sextum. Quapropter praesenti anno dedisse putamus nomen Consules Vespasianum Augustum quartum & Valerium Messalinum, qui a Iulio Frontino^a ponitur: Consulatus vero Domitiani, quem ponit Suetonius ordinarium, in alium annum reijciendus erit.

^a Iul. Front. de aquaduct. lib. 2.

II. Hoc tempore Vespasianum de pellendis ab Vrbe philosophis dedisse edictum, Dio testatur his verbis^b: Cum alij multi excitati ex Stoica disciplina, in quorū numero fuit Demetrius Cynicus, multa inutilia his qui audiebant, publice differerent occasione philosophiæ, atque ita multos occulte in varias sententias traherent; Mucianus Vespasiano persuasit, vt omnes qui essent eius sectæ, ex Vrbe expelleret; dixitq. in eos multa, ira magis incitatus, quam studio doctrinæ. Itaque Vespasianus statim philosophos præter Musonium Roma expulit.] hæc Dio. Ceterum non id nouum Romæ videri poterat: neque licet & Nero id fecerit, vel alij ei similes, optimo Principi adeo ignominia vertebatur, cum id fieret more maiorum: nam (vt auctor est Gellius^c) iam longe ante, florente Republica, sub Consulatu Fannij Strabonis & Valerij Messalæ promulgatum fuerat Senatusconsultum de philosophis & rhetoribus Vrbe pellendis: quod scilicet adolescentes earum scientiarum addiscendarum cupidi viderentur ab armis auocari, & vitam agere otiosam ac plane inertem.

^c Gell. lib. 13. c. 11.

III. Porro hæc facta sunt a Vespasiano, non quidem quod odio prosequeretur philosophiam, vtpote bonorum morum conciliatricem, cuius (vt Philostratus ait) plurimum amans fuit; sed quod sic persuasus a Muciano ob solutam nimis dicendi libertatem. Ceterum Suetonius^d auctor est ipsum Vespasianum lenissime tulisse philosophorum contumaciam. Ex his vnus erat (vt ait Dio) ille Demetrius, qui (vt testatur Philostratus) socius erat Apollonij Tyanæi, qui eum Tito Cæsari proficiscenti ex Ægypto dederat monitorem. Hæc cum dicat Philostratus^e in Apollonio; idem^f meminit de Musonio Babylonio, qui sub Nerone carceri mancipatus, grauissima passus erat: licet auctor duos videatur Musonios recensere, alterum Babylonium, alterum vero Tyrrhenum, eodemq. sub Nerone grauiter exagitados. Sed cum de Babylonio agit, eum secundum ab Apollonio sapientia fuisse testatur. Sed & Vespasianus ad id faciendum compulsus est, licet inuitus (quod sic iam necessitas postularet) ad compescendam garrulam ipsorum linguam, & petulantem potius quam ingenuam philosophoq. dignam dicendi libertatem, qua passim proscindentes Imperatorem, indeq. apud abiectum vulgus gloriam aucupantes, idem in Principem commouebant. Quamobrem vt famæ Imperatoris, ipsiusq. Reipublicæ tranquillitati consultum esset; æquum visum est, eosdem tali edicto percelli, & ab Vrbe longius ablegari.

^d Suet. in Vespas. c. 13.

^e Philostr. in Apoll. lib. 6. f Idem lib. 4. c. 7.

IV. Reprehenditur & a Seneca^g huiusmodi philosophorum in quoscumque, ac potissimum in Principes dicendi temeritas potius, quam libertas. nam ad Lucilium scribens hæc ait: Errare mihi videntur, qui existimant philosophiæ fideliter deditos, contumaces esse, ac refractarios, & contempores magistratuum, aut Regum, eorumve per quos publica administrantur.] Damnat & Dio in suis Ægyptiacis philosophorum Cynicorum in eo genere dicendi procaciam. At quantum his præstat Christiana modestia, quæ leuissimam quampiam contumeliam in priuatum etiam hominem dictam, perpetuo gehennæ igne dignam esse intelligit; quæ parendum esse Principibus etiam discipulis, eosdemq. in honore habendos, scit esse lege diuina præscriptum? Numquam enim in tot acerbissimis ab Imperatoribus illatis in Christianos persecutionibus, quempiam illorum ob dicacitatem conuentum esse iudicio, quis poterit inuenire: quod, qui scripserunt pro Christianis Apologias, vt Tertullianus, & alij, facile demonstrarunt. Quamobrem philosophorum complures, qui veræ sapientiæ amantes essent, & veritatis studiosi, sublimissimam omnium Christianorum philosophiam esse considerantes, admirantesq. apud eos non paucos quosdam illud vitæ culmen attingere, sed æque omnes eo nomine esse dignos; pedestri, quam sectati fuerant, philosophiæ nuncium remittentes, delegerunt in schola piscatorum discipulos esse potius, quam Athenis magistros profiteri.

^g Senec. lib. 20. EXCELLENTIA CHRISTIANAE PHILOSOPHIAE

V. Primum omnium sapientum, qui cunctis philosophorum scientijs Christianæ religionis

A gionis prætulit sapientiam, fuisse vidimus Dionysium Areopagitam: alios item plures eundem imitatos, licet praesentis quoque vitæ dispendio, Christi fidem esse sectatos, complura demonstrant exempla; de quibus singulis suo loco dicemus. Sed quod ad hæc pertinet tempora, Eleucadius Platonius philosophus a S. Apollinare Episcopo Rauennate ad Christi fidem conuersus, eidem his temporibus Vespasiani Imperatoris martyrio vita functo, cum sedisset annis vndetriginta, in Episcopatu post Abderitum successit. De tempore sedis Apollinaris & eius martyrio Petrus Damiani his testatur verbis: Apollinaris quanta gloria, quanta sit excellentia, admirari digne non possumus, cuius martyrium per viginti & nouem annorum spatium per innumerabilia fuerit tormenta productum, &c.] hæc & alia plura in sermone quem habuit de S. Eleucadio, cuius mentio facta est. Vespasiani namque temporibus passum esse Apollinarem, cum eius vitæ Acta, tū Romanum Martyrologium^a, aliaq. Bedæ, Vsuardi, & Adonis, testantur. Sed id quidem non accidit, quod aliqua a Vespasiano fuerit in Christianos persecutio excitata: sed cū Apollinaris Christi fidem prædicans, ab idolis Gentes auertisset, & eorumdem sacerdotum in se odium concitasset; illorum exagitatus calumnijs, subrepto ab Imperatore rescripto, tamquam seductor quispiam & facinorosus homo iussus est ab vrbe pelli, nisi dijs immolare assentiretur: quod ipse facere recusans, non tantum expulsus est, sed etiam sæuissime trucidatus, martyr occubuit. Plura de eo dicenda essent, atque etiam de Rauennatibus successoribus Pontificibus: sed quoniam (quod sæpe professi sumus) nostri non est instituti, priuatarum Ecclesiarum, nisi inter dum Patriarchalium, facta prosequi, satis esse putauimus ex his aliqua vel leuiter attingisse. Quocirca ad institutam semel de philosophis narrationem redeamus.

^a DE S. APOLLINARE EPISCOP. RAVENN.

^a Martyrolog. Rom. 25. Iulij c. alij.

C Consideratione illud profecto dignum est; hoc ipso sæculo, quo Apostoli Domini, ac Apostolici viri, ad imbuendos Christiana religione populos vniuersos, totum orbem terrarum peragrarunt; complures e contra philosophos, perinde ac si eandem inijsissent instituti rationem, itidem circumeundo prouincias peruagatos in Orbem, adijisse nobilissimas ciuitates, eoq. prætextu vt mores labefactatos corrigerent, habuisse de prauis moribus corrigendis ad populum conciones: sed sic eos ad meliorem frugem conatos esse (vt videbatur) inducere, vt tamen Gentiliæ auitæ superstitionis cultum seruandum potissimum inculcarent. Fuerunt, qui id præstiterunt, complures: et vt præmittamus dicere de Apollonio, de quo fufius alibi, præstitit hoc insigniter Dio, cuius mentio est apud Philostratum in Tyanæo^b: sed eo licet tacente, ipsius Rhodiæ, Corinthiæ, Tarsicæ, Borysthenicæ, & aliæ a diuersis locis, in quibus eas habuit, denominatæ orationes, quam multus in his fuerit, satis aperte declarant. His Euphratem Apollonij pernecessarium adde, atque Demetrium, Musonium etiam coniunge. Eiusdem etiam professionis erat Damis Pythagoreus, Epicetus Stoicus, Lucianus Epicureus, sed non cum his comparandus; & alij, ex quibus eos qui in Vrbe erant, Domitianus est infectatus. Sed non silendus Diogenes Iunior, qui cum populum vexasset multis contumelijs, in theatro eum obiurgans, virgis cæsus est. Erat etiam eiusdem classis ille, cuius meminit Dio, qui eandem sibi vendicans libertatem dicendi in populum, capite truncatus est^c.

VI. DE PHILOSOPHIS ORBEM CIRCUMEVNTIBVS.

^b Philostr. lib. 5.

D Hos igitur aduersarios passos esse qui Christianæ religionis fundamenta iacerent, nemo iure poterit dubitare: nam cum ex sententia Pauli, Græci sapientiam quærent, hancq. istiusmodi verborum phaleris ipsdem gloriosissime ostentarent, quorum (inquit Iuuenalis^d)

^c Dio in Vesp.

VII.

^d Iuuenal. Satyr. 3.

Ingenium velox, audacia perditæ, sermo

Promptus, & Iso torrentior] haud dubium audientes horum sermones,

pronis eos auribus accepisse: e contra vero barbaros, quos dicerent Iudæos homines, nouam ac peregrinam inuehentes religionem, eandemq. superantem humanum captum, dum hominem cruci affixum Deum esse contenderent, habuisse contemptui. Sed & quod Christiana fides Iudaica censeretur esse religio, vt quæ a Iudæa & Iudæis hominibus, & de Iudæo homine, quem dicerent esse Deum, prædicaretur; Romanis, his præsertim temporibus, exosa admodum & execrabilis reddebatur. Antiquum hoc erat odium: quo enim animo Romani olim erga Iudæorum religionem esse soleant, sententia Ciceronis in oratione pro Flacco, ad hæc quoque tempora valde accommodata, declarat his verbis: Stantibus Hierosolymis, pacatisq. Iudæis, tamen istorum

CVIVS ABSTINENTIA CHRISTIANA RELIGIO.

religio sacrorum a splendore huius imperij, grauitate nominis nostri, maiorum institutis abhorrebat: nunc vero hoc magis, quod illa gens quid de imperio nostro sentiret, ostendit armis: quam cara dijs immortalibus esset, docuit; quod est victa, quod elocata, quod seruata.] hæc Cicero, cum a Pompeio tantum debellati Iudæi essent. At quid de Iudaica religione, ijs potissimum temporibus, cum immanissima omnium clade affecti essent, ijsdem existimasse potuerunt? Quid Græci? Plutarchus, Lucianus, & alij multis in locis reliquere testatum. Quid Ægyptij? Apio Alexandrinus duobus libris de ea re editis patefecit, dum vniuerso terrarum orbi, tamquam in scena, Iudaicam religionem exhibuit risu ac sibilis insectandam. His adde (quod diximus) inhærentem religioni Iudaicæ ignominiam crucis, cum Iudæi homines in Urbem & Orbem inferrent crucifixi hominis Iudæi cultum: hoc plane omne illis videri poterat portenti genus excedere.

VII.

Sed & in his omnibus & contra omnia superexcellens vis atque potentia crucis enituit: quæ radijs ac fulgoribus diuinitatis effulgens, omnes mox humanæ sapientiæ disijciens tenebras, diuinaque potentia omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei humi prosternens, omnem intellectum (mirabile dictu) redegit in obsequium Christi: vt virtus (quod idem ait Apostolus^a) non esset ex homine, sed ex Deo. Quis enim videns nouella germina fidei, suo ipsius ortus principio, cum semen Apostolicum e terra nascens erumperet, continuo ipsorum Iudæorum rabiem implacabilem experiri, furore Gentilium concuti atque percelli, & adhuc insuper humanæ sapientiæ artibus radicitus prope conuelli; non omni spe caderet, atque animo omnino deficeret? Sed qui vocat ea^b quæ non sunt, tamquam ea quæ sunt; delegit ea quæ mundi esse viderentur infirma, vt fortia quæque confunderet; & ad confutandos sapientes, stulta quæsiuit, & quæ ignobilia essent & contemptibilia, vt (quod ait Apostolus) tam ea quæ non sunt, quam ea quæ sunt, destrueret; ne gloriaretur aduersus eum omnis caro, hæcque omnia non humanarum esse virium, sed Dei plane potentia, omnes ex æquo cognoscerent.

IX.

DE PEREGRINO PHILOSOPHO.

Sed quoniam de philosophis semel est instituta narratio; hic opportune accidit (nam & temporis etiam ratio postulat) vt quæ ab impostore quodam, Peregrino philosopho nominato, sub nomine Christiano sunt gesta, narremus: quæ quantumlibet a Christianorum hoste & blasphemio homine scripta sint, ex eis tamen nonnulla vtilia elici possunt, quæ antiquos illos laudatissimos Christianorum mores, ac præsertim erga fratres peregrinos, vel carcere detentos propensiorē curam ac studiū charitatis insinuent: sicque (secundum illud de Ennio dictum) aurum ex stercore seligentes, relinquentes blasphemias, cetera scitu digna narrabimus. Resigitur in hunc modum se habuit: Impostor quidam scelestissimus ex Paro insula oriundus, immanissimorum criminum reus (patrem enim suum necauerat, & amore puerorum erat turpiter infamatus) patriam solum vertens, poenæ timore perterritus, in regionem, in qua minime cognitus esset, proficisci in animum duxit. Sed quo omnia ad vitæ usum sibi suppeditarentur abunde prospiciens, lustransque mente vniuersum terrarum orbem; cum nulla sibi gens visa esset, quæ alios libenter ad se venientes susciperet, & peregrinos beneuolentiæ prosequeretur officijs, quos præsertim suæ esse sciret religionis homines; nec aliam quamlibet nationem tanta liberalitate prosequi egentes ac miserabiles quasque personas, perinde ac Christianos: mox ad eos proficiscendi consilium inijt. Ad hos cum peruenisset impostor, eos conueniens, se Christianæ religionis cupidissimum simulauit. Quid plura? dedit nomen, initiatur baptismate, ad eumque loci gradum prouectus est tandem, vt (quod ait auctor) profiteretur inter prophetas ac ceteros rerum sacrarum principes: quippe qui se & magistrum præberet, qui alios fidem Christianam doceret, ac sacros libros interpretaretur, necnon & alios a se conscriptos legendos traderet.

X.

At ne quid sibi deesse videretur, quod ad culmen Apostolicæ perfectionis spectare nosset; operatus est, vt pietatis causa detruderetur in carcerem, vbi velut nouus Paulus vincus, gloriose sua vincula ostentaret. Sed eo consilio hæc omnia faciebat, vt ex oblationibus Christianorum sponte ac largiter dantium ingentem pecuniæ vim ea arte corraderet: qui cum in his præstandis officijs munificentissimi haberentur, quæ non profudissent eius causa, quem nondum sibi perspectum, velut Apostolum alterum

iam

iam haberent? Sed quæ fuerint erga impium hominem piorum studia, ex eodem auctore, qui hæc scriptis mandauit, in medium afferamus. Cum primum enim eum e carcere liberare, & nulli parcentes impensæ redimere conati essent, nec voti compotes facti, hisce eum quotidie prosequerentur officijs, & colebant obsequijs: Mane, inquit, quidem illico videre erat iuxta carcerem præstolantes anus, viduas quaspiam, & orbos puerulos: illorum enim pars etiam vna intus cum illo somnum capiebant, corruptis pecunia custodibus. exinde omnis generis coenæ inferebantur variæ, & sacriter se sermones dicebantur. Quinetiam in Asia pleraque vrbes fuisse constat, ex quibus venerunt quidam laturo auxilium, Christianis mittentibus ex publico, neque non collocaturi, & virum consolaturi. Incredibile vero est, quantum studium & celebritatem ad hoc ostendant, si quid tale vulgo innotuerit: illico enim nulli rei par-

CHRISTIANO-
RVM CHARITA-
TIS OFFICIA.

CHRISTIANI SPB
VITAB ABTER-
NAB OMNIA
PRAESTANT.

RELIQVA PERE-
GRINI, AC FINIS
HVS.

a 2. Cor. 11.
b Matth. 7.

c Gellius Noct.
Attic. lib. 12.
c. 11. & Am-
mian. lib. 29.

OFFICIA CHRIS-
TIANORVM
ERGA VIN-
CTOS.

cunt.] hæc ipse.

Addit his vero auctor causam, cur sic affecti essent Christiani, vt nec bonis, nec vitæ parcerent, sed omnia libentissime profunderent, sic dicens: Proinde Peregrino quoque multæ tunc opes ab illis mittebantur sub vinculorum prætextu; nec vulgarem rerum prouentum lucrificiebat. Etenim haud dubitanter sibi persuaserunt, se omnino immortalitate potituros, perpetuoque victuros esse: quamobrem & mortem magno contemnunt animo, ac non pauci sua sponte semetipsos occidendos offerunt. Deinde primus illorum quoque legillator eorum persuasit animos, quemadmodum inter se omnes fratres essent. Postea vero quàm semel a nobis descuerunt, Græcorum deos constanter abnegant, solum crucifixum illum colentes.] Addit hæc insuper: Proinde apud illos omnia ex æquo habentur contemptui, præter fidem, quam exacte exploratam a quocumque deferente suscipiunt; quod facile sit eos ab impostoribus seduci, eosque breui fieri opulentos.] Subdit auctor de eodem Peregrino, quod tandem dimissus fuit a Syriæ Præsede, cum alioqui ille se libenter mortem oppetere demonstraret, seu potius fingeret.

Post hæc autem eundem Peregrinum auro suffarcinatum in patriam rediisse, auctor ipse testatur, ac subinde de secunda ab eo inita peregrinatione hæc ait: Secunda itaque suscepta peregrinatione, egreditur vagaturus, satis sibi viatici in Christianis repositum esse existimans, a quibus quaquauersum incedebat stipatus, in omni agebat rerum abundantia: atque in hunc modum aliquantum temporis alebatur. Tandem admissio nescio quo aduersus illos flagitio; siquidem visus erat (vt opinor) nescio quid ex interdicitis comedisse; non recipientibus amplius illis, magna est rerum difficultate perplexus.] At prætermittimus cetera recensere: nam satis putamus hæc esse ad ea quæ ad res nostras pertinent. Prosequitur enim auctor narrare ceteras eius peregrinationes, Romamque aduentum: et quomodo edicto Imperatoris, philosophis ex Vrbe proscrip- tis (factum enim id fuit rursus a Domitiano Imp. paucos post annos) tam ipse, quam ceteri qui erant Romæ philosophi, nempe (vt ait) Musonius, Dio, Epictetus, & alij, Vrbe egredi sunt coacti. At hic tandem noua arte immortalem sibi gloriam paraturus, re vera tamen scelerum suorum supplicium luiturus, in Olympijs solemnibus pompis sese dedit incendio exurendum: cuius rei gestæ, qui præsens vidit, historiam ipse Lucianus conscripsit. Hæc summam ex Luciano ad Chronium accepta voluimus enarrasse, vt huiusmodi exemplo, quæ a nostris de ea re scripta sunt, planius innotescerent, suisque coloribus velut in tabula cernerentur expressa: vt illud in primis, quod se passum Paulus^a dicit: Periculum in falsis fratribus.] de quibus & Dominus dixerat^b: Venient ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.] Quales igitur eiusmodi esse solerent, ipsum exemplar ex vero redditum vidimus in Peregrino; qui merito dictus est cognomento Proteus, quod omnem, quam sibi vellet, formam suaperinduceret^c.

Ex his insuper facile intelligimus, quæ de Mensurio Episcopo Carthaginensi recitat S. Augustinus^d: nimirum quod prudenter agens, nolisset recipere quosdam pseu- domartyres, qui lucri gratia sese inter martyres coniecissent, vt pecunijs ditarentur, vel lautius ibi viuerent. Sic enim ait: Quidam etiam in eadem epistola facinorosi arguebantur, & fisco debitores, qui occasione persecutionis, vel carere vellent onerosam multis debitis vita, vel purgare se putarent, & quasi abluere facinora sua, vel certe acquirere pecuniam, & in custodia delicijs perfrui de obsequio Christianorum.] Sicque

ex his videas, quæ ipso initio exurgentis Ecclesiæ detentis in carcere causa fidei a Fidelibus compluribus præstari consueverunt officia, eadem etiam exhibita reperiri in vltima persecutione sub Diocletiano, de qua ea quæ nuper sunt recitata ab Augustino, intelliguntur: sicq. semper eundem in Ecclesia morem esse seruatum. vnde merito Tertullianus^a sic scribit ad martyres in carcere constitutos: Inter carnis alimenta benedicti martyres designati, quæ vobis & domina mater Ecclesia de vberibus suis, & singula fratres de operibus suis proprijs in carcerem subministrant, capite aliquid & a nobis, quod faciat ad spiritum quoque educandum.] et post aliqua de iisdem: Immo & quæ iusta sunt, caro non amittit per curam Ecclesiæ, & agapen fratrum.]

XIV.

Sed videamus quæ ad hæc spectantia S. Cyprianus^b habet, cum absens clerum admonet, vt confessorum, qui detinerentur in carcere, propensioem curam gererent, eisdemq. omnis impenderetur humanitas. Adeo namque frequens esse solebat, confessores detentos in carcere visitare, vt ad euitandam inuidiam persecutorum, oportuerit eundem S. Cyprianum^c suos litteris cohibere, sic scribentem: Peto quoque, ad procurandam quietem, solertia & sollicitudo vestra non desinat. Et si fratres pro dilectione sua sunt cupidi ad conueniendum, & visitandos confessores bonos, quos illustrauit iam gloriosis initijs diuina dignatio: tamen caute hoc, & non glomeratim, nec per multitudinem simul iunctam puro esse faciendum: ne ex hoc ipso inuidia concitetur, & introeundi aditus denegeretur; & dum infatiabiles multum volumus, totum perdamus. Consulite ergo, & prouidete, vt cum temperamento hoc agi tutius possit; ita vt presbyteri quoque, qui illic apud confessores offerunt, singuli cum singulis diaconis per vices alternent: quia & mutatio personarum, & vicissitudo conuenientium, minuit inuidiam.] hæc Cyprianus, plane significans, solitos esse presbyteros illic in carcere offerre sacrificium, quod Missam dicimus, ex quo haud dubium confessores communicarent: quæ quidem omnia pietatis officia Fideles vt sibi præstare liceret, erogata (vt vidimus in Peregrino) in carceris custodes pecunia collectitia, redimere consueverant.

XV.

Rursus vero, quod pertinet ad descripta a Luciano Christianorum charitatis studia in suscipiendis hospitibus, in quibus præstandis satis sibi esse viatici Peregrinus existimauit, ita vt non tantum ab illis aleretur, sed etiam in via deduceretur, atque sic (vt ait) quaquauersum stipatus incederet: commendat hoc immensam Christianorum erga fratres dilectionem, atque illam ipsam, quam hisce puto temporibus Ioannes Euangelista^d laudat in Gaio, sic scribens: Carissime, fideliter facis quicquid operaris in fratres, & hoc in peregrinos, qui testimoniū reddiderunt charitati tuæ in conspectu Ecclesiæ: quos, bene faciens, deduces digne Deo. Pro nomine enim eius profecti sunt, nihil accipientes a Gentibus. Nos ergo debemus suscipere huiusmodi, vt cooperatores simus veritatis.] hæc Ioannes per omnia his consentientia, quæ ex Luciano sunt recitata. Porro Tertullianus^e adeo frequentem ac necessariam inter Fideles intercessisse mutuam hospitalitatē significat, vt inter Catholicæ communicationis symbola illam adnumeret, dicens: Itaque tot ac tantæ Ecclesiæ, vna est illa ab Apostolis prima, ex qua omnes. Sic omnes primæ, & omnes Apostolicæ, dum vnam omnes probant vnitatem. Communicatio pacis, & appellatio fraternitatis, & contesseratio hospitalitatis, quæ iura non alia ratio regit, quam eiusdem sacramenti vna traditio.] hæc Tertullianus, qui per contesserationem hospitalitatis, certum quoddam signum intelligit, quod qui ferret, vt Ecclesiæ Catholicæ legitimus filius, quocumque pergeret, a Fidelibus æque Catholicis honorifice reciperetur hospitio. Quod quidem signum cum adulterassent hæretici, a Catholicis noscitur sæpe mutatum, ac litteris tandem commissum, quas Patres in Nicæno Concilio nominauerunt Formatas.

XVI.

Iure igitur Lucianus de Peregrino ait, satis sibi esse viatici ipsum existimasse in Christianorum hospitalitate repositum: nam non recipere, nec coniungere oblatam tesseram, idem erat, quod a Catholica communione seiungere. Verum & apud Gentiles illud vsurpatum erat, vt idem esset confringere tesseram, ac amicitiam dissoluere. vnde apud Plautum^f:

Hic apud nos iam Alcesimarche confregisti tesseram.]

Pactæ namque etiam apud illos erant per tesseram mutuæ hospitalitates, eoq. foedere mutuæ pariter amicitia fouebantur: quæ sic sancte ac inuiolate cultæ, manabant ad posterios. vnde apud eundem auctorem^g:

Si ita

^a Tertul. ad Martyr. c. 1.

^b Cypr. epist. 37. FREQUENS VISITATIO CONFESSORVM. ^c Cypr. epist. 5.

^d Ioan. epist. 3. HOSPITALITAS QUAM CVSTODITA ET FREQUENTATA A CHRISTIANIS.

^e Tertul. de præscrip. c. 20.

^f Plaut. in Cist. Hel. DE TESSERA HOSPITALITATIS APVD GENTILES. ^g Plaut. in Pænulo.

A

*Si ita est, tesseram
Conferre si vis hospitalem, eccam attuli.
Agedum ostende. est par probe: nam habeo domum.
O mi hospes salue multum. nam mihi tuus pater,
Pater tuus ergo hospes Antidamas fuit:
Hæc mihi hospitalis tessera cum illo fuit.]*

At si hæc mutuæ charitatis officia adeo insolubiliter inter Gentiles ipsos excolebantur; quid putandum factum esse inter Christianos; cum, etiam eiusdem Luciani testimonio, hi præ ceteris mutua inter se charitate coniunctissimi essent? Sed hæc satis ad insinuandos de ea re antiquos Ecclesiæ mores.

B IESV CHRISTI
ANNVS
76.

L I N I
ANNVS
7.

VESPAS. IMP.
ANNVS
5.

S Equens ordine temporum annus Christi septuagesimus sextus, adscribitur anti-
S quis Fastis Vespasiano Augusto quintum & Tito Cæsare tertium Consulibus; qui-
bitum est nouissimum lustrū: nam exinde a Consulatu Domitiani duodecimo & Cor-
nelij Dolabellæ, per Capitolinos agones anni cœpti sunt numerari, vt suo loco dice-
mus. Quod autem spectat ad hoc vltimum lustrum; haud alienum ab instituto esse
putamus, si de longa ætate complurium qui eodem lustro censi sunt, quæ scribit
Plinius, hic describamus; ne pro monstro habeatur, quod Simeon, frater Domini
dictus, centum & viginti annos natus, cruci affixus martyrium consummarit; siue
quod alij his ipsis temporibus ex Apostolorum discipulis centenarij, vel maiori æta-
te decesserint.

Plinius^b enim hæc ait: Accedunt experimenta, & exempla recentissimi census, quem
intra quadriennium Imperatores Cæsares Vespasiani, pater filiusq. Censores egerunt.
Nec sunt omnia vasaria excutienda: mediæ tantum partis inter Apenninum Padumq.
ponemus exempla. Centum viginti annos Parmæ tres edidere, Brixelli vnus CXXV.
Parmæ duo CXXX. Placentiæ vnus CXXXI. Fauentiæ vna mulier CXXXII. Bononiæ
L. Terentius Marci filius, Arimini vero Marcus Aponius C. & L. Tertulla CXXXVII.
Circa Placentiam in collibus oppidum est Velleiacium, in quo CX. annos sex detule-
re, quatuor centenos vicenos, vnus CXL. Marcus Mutius Marci filius, Galerius Felix.
Ac ne pluribus moremur in re confessa, in regione Italiæ octaua centenum annorum
censi sunt homines quinquaginta quatuor, centenum denum homines quinquaginta
septem, centenum vicenum quinum homines duo, centenum tricenum quinum aut
septenum totidem, centenum quadragenum homines tres.] hucusque ex tabulis cen-
sus Plinius: qui decipi non potuit, cum in iisdem censibus ex Consulibus notis quisque
annus, quo quis natus esset, describi solitus, manifestior appareret. Hæc igitur qui
attenderit, haud mirabitur, si præter Simeonem, quem diximus, Dionysium, Igna-
tium, Quadratum, Hermam, Polycarpum, & alios omnes Apostolorum discipulos,
qui & Dominum viderunt, vel vidisse potuerunt in humanis agentem, ad Traiani &
Hadriani tempora, vel vltius, vitam duxisse legat; qui diuina etiam agente dispen-
satione, tam longævam ætatem vixerunt, vt ita Dei Ecclesiæ consultum esset aduersus
hæreticos tunc emergentes. Quid enim Apostoli credidissent, & quæ alios docuissent
seruanda, huiusmodi grauissimi ac veracissimi testes rogantibus certo certius trade-
re, & quæ oculis aspexissent, verissime affirmare potuerunt.

IESV CHRISTI
ANNVS
77.

L I N I
ANNVS
8.

VESPAS. IMP.
ANNVS
6.

S Equenti anno Domini septuagesimo septimo, Vespasiano sextum & Tito quar-
tum Coss. templum Pacis augustissime ædificatum (vt auctor est Dio^c) dedica-
tum est; inq. eo, præter alia hinc inde toto terrarum orbe quæsita ornamenta, ea præ-
fertim,

^{I.} VLTIMUM LVSTRVM. ^a Censor. de die natal. c. 15.

^{II.} DE ÆTATE LONGARVA MVLTORVM. ^b Plin. lib. 7. cap. 49.

^{I.} Dio in Vespas.

TEMPLVM PA-
CIS DEDICA-
TVM.
a Ioseph. de bel-
lo Iud. lib. 7. c.
24. in fine.

fertim, quæ e templo Hierosolymitano sublata, ducta fuerant in triumphum, sunt re-
posita. Iosephus enim de eodem templo ageas, hæc scribit: Vespasianus Pacis tem-
plum ædificari decreuit. Itaque mira celeritate, quæ hominum cogitationem supera-
ret, effectum est. Magna enim diuitiarum largitate vsus, insuper perfectis id picturæ
ac figmentorum operibus exornauit. Omnia namque in illud sanum collecta ac de-
posita sunt, quorum visendorum studio, per totum Orbem, qui ante nos fuerant, va-
gabantur; quomodo aliud apud alios situm esset, videre cupientes. Hic etiam reposuit
quæ Iudæorum fuerant instrumenta, his se magnifice efferens. Legem vero eorum &
penetralium vela purpurea in Palatio condita seruari præcepit.] hæc Iosephus.

II.

STVDIVM VE-
SPASIANI.

Cur autem Vespasianus, nullo maiorū exemplo, Paci primum templum erexit (vt
superius fusius demonstratum est) cum alias sæpius hostibus grauioris momenti supe-
ratis, Vrbiq. tranquilla pace donata (vt Augusti præsertim temporibus accidit) nullus
vmquã repertus sit, qui ei numini templum extruxerit; non leuis admirationis occasio
exoritur. Sed certe eam huius rei gerendæ causam coniectura haud contemnenda signi-
ficat: nimirum quod (vt superius dictum est) Iudæorum, ac Iosephi præsertim histo-
rici adulatione, ipsum illum se esse Regem persuasus, qui ex Iudæa proditurus, vni-
uerso dominaretur Orbi (quod de Christo dictum a Prophetis erat) omnia pariter quæ
de illo prædicta erant, in se transferre curauerit. Nam quod ad eam rem spectare vide-
batur, etiam (vt vidimus) miracula operandi virtutem se affecutum esse adeo palam
ostentauit, vt ab omnibus ferme eius temporis historicis, vt fuit creditum, sic etiam
tamquam res probe testata atque confessa, memoriæ fuerit commendata. Porro eam
ipsum gloriam affectasse, manifestum illud fuit argumentum, dum (quod & antea di-
ctum est) eos qui erant ex familia Dauidis, conquiri iussit, atque conatus est tollere,
ne quis ex ea stirpe, qua tamen Christus dicebatur nasciturus, extaret: id enim vnum
sibi videbatur obstare, quo minus in omnibus fieret voti compos.

III.

b Isai. 9.
ERIGENDI TEM-
PLI PACIS RA-
TIO.

Sic igitur in hunc modum (vt vidimus) Vespasianus affectus animo, quod audisset
in oraculis^b esse, illum ipsum Regem, pacis Principem nominandum, & in immen-
sum fore ab eo propagandum imperium, pacisq. inde nullum futurum esse finem, sic
dicente Isaias: Vocabitur nomen eius, Princeps pacis: multiplicabitur eius imperium,
& pacis non erit finis] eadem perinde ac de se dicta essent, a Iosepho oblata sibi sumens,
celeberrimum omnium templum erigens, Paci æternæ dicauit: eo enim titulo templi
porticus faciem fuisse notatam, numismata antiqua declarant. sed & vetus inscriptio,
quæ Romæ in ædibus Farnesianis lapidi insculpta legitur, in qua & descriptæ sunt
Tribus quæ ad templi structuram pecuniam contulerunt, hæc habet primo loco nota-
ta verba: PACI AETERNÆ. cetera quæ sequuntur, prætermittimus, quod sit alias
eadem inscriptio a nobis superius recitata. In nummo etiam argenteo in hunc modum:
PACI AE^c, deest TERNÆ. Hisce igitur monumentis, quod esset Princeps pacis, &
auctor pacis æternæ, quæ in prophetis oraculis docente Iosepho sciret expressa, ea de
se esse prænunciata voluit credi, & reddi manifeste testata. Hæc vero licet sint a nobis
(vt superius diximus) ex coniectura deducta; nihilominus haud facile ab alijs, omnia
simul exacte considerantibus, contemnenda fore putamus.

c Adolph. lib. de
Numis.

IESV CHRISTI
ANNVS
78.

L I N I
ANNVS
9.

VESPAS. IMP.
ANNVS
7.

A Nnus Domini septuagesimoseptimus Coss. Vespasiano septimum & Tito quin-
tum adnotatur in Fastis: quo, sicut & alijs huic coniunctis, nulla reperimus Ec-
clesiastica gesta, quæ horum nota Consulium consignentur: cum alioqui sciamus, huius
pacis opportunitate, veluti diebus Alcyonijs, bene vsos esse Christianos ad propagan-
dam longe lateq. per Orbem Christianam religionem. At quoniam, quid quolibet an-
no gestum sit, ex antiquis verisq. Ecclesiasticis monumentis vti certum exploratumq.
tradi nequit: consultius existimamus, hos Consules, atque etiam alios plures rerum
nostrarum vacuos præterire, quàm pro arbitrio, quid hoc vel illo anno sit factum, vel-
le diuinare, ac fingere; quod contra Ecclesiasticæ scribendæ historiæ perfectos numeros
a quibusdam recentioribus factitatum inuenimus, dum his annis Thomæ, Bartholo-
mæi, Nathanaelis, vel aliorum sine auctore ponunt martyria contigisse.

IESV

IESV CHRISTI
ANNVS
79.

L I N I
ANNVS
10.

VESPAS. IMP.
ANNVS
8.

C hristi Redemptoris nostri anno septuagesimonono Consulatum gessisse repe-
riuntur Vespasianus octauum, & Domitianus primum: sed si suffectum eius Con-
sulatum cum hoc primo ordinario numeres, hic sextus ordine ponetur. Atque adeo
hic est ille ipse Domitiani ordinarius Consulatus, cuius Suetonius meminit; ita dicens
cum agit de eius temporibus ante adeptum Imperium: In sex Consulatus non nisi
vnum ordinarium gessit, eumq. cedente & suffragante fratre] nempe Tito. Quamob-
rem errare mihi videntur, qui hunc annum signant Consulatu Vespasiani octauo, ac
Titi sexto: nam & in antiqua^a inscriptione octauus Consulatus Vespasiani iungitur
cum sexto Domitiani. Est enim huiusmodi: T. VESPAS. AVG. VIII. FLAV. DO-
MIT. VI. COSS. Q. CLAVD. SER. OFF. FEC. CASTR. PRAET.] Quod igitur
Suetonius ait, cedente fratre & suffragante, gessisse Domitianum Consulatum or-
dinarium; sic intelligendum, vt, cum hætenus ipse Titus semper ordinarius creatus
Consul esset, & e contra Domitianus semper suffectus, hoc anno vice versa (id agente
Tito) Domitianus ordinarius, Titus vero suffectus Consul esset, sicq. sexies & ipse Con-
sul creatus esset, nempe quinquies ordinarius, ac semel suffectus. Hic ille quippe annus,
quo Plinius nominat Titum sexies Consulem. Porro hunc eundem esse annum quo ea
scribebat, certum argumentum elicitur ex his quæ alibi idem auctor scribit^b, dum nu-
merat quatuor annos a tempore census Vespasiani: nam (vt dictum est auctore Censo-
rino) habitus est census ille, eodem Vespasiano quintum, & Tito tertium Coss. a quo
numerari incipiunt quatuor anni vsque ad tempus præsens, quo ea scribebat, cum (vt
dixerat in præfatione) ageret Titus sextum Consulatum.

a Apud Panob.
comment. Fast.
lib. 2.

b Plinius lib. 7.
cap. 49.

IESV CHRISTI
ANNVS
80.

L I N I
ANNVS
11.

VESPAS. IMP.
ANNVS
9.

A nno Domini octuagesimo, Commodo & Prisco Coss. Linus Romanus Ponti-
fex, cum sedisset annos vndecim, menses duos, & dies vigintitres, nono Kalendas
Octobris, Saturnini Consularis iussu, martyrio coronatur. At cum tam Eusebius,
quàm etiam Epiphanius tribuant Lino annos duodecim; non sic dixisse putamus, qua-
si eos expleuerit, sed quod ipso anno suæ sedis duodecimo mortuus sit. Verum cum
Eusebius duodecim annos Linum sedisse velit, affirmerq. euoluto anno secundo Titi
ipsum decessisse; nulla hæc ratione sibi cohærent. nam a tempore Petri martyrij vsque
ad secundum Titi annum, quatuordecim saltem voluntur anni. Nos vero, cum non
appareat quot diebus alicuius Pontificis sedes vacauerit, a die sequenti obitus præce-
dentis, annos eius qui subrogatus est, cogimur numerare. Sicq. recensentes Lini annos
a die post martyrium Petri, deducentesq. annos vsque ad diem qua anniuersaria eius
commemoratio in Ecclesia antiquitus fieri consuevit; non tantum annos, sed & men-
ses & dies hac ratione tutius putamus esse ponendos: cum præsertim diuersa a diuersis
scribantur, nec quicquam certi habeatur, quod omni ex parte subsistat. Hac igitur
ratione habita annorum, non tantum Lini, sed & Cleti eius successoris, & Clementis,
qui tertio loco post Petrum successit, hoc potissimum anno Lini obitum, & Cleti in-
gressum ponere, satius visum est.

I.
DE LINI PAPAE
MARTYRIO ET
SEDIS TEMPORE

c Eusebius in
Chron. & hist.
lib. 3. c. 12.

Certe sub Vespasiano potius quàm sub Tiro Linum consummasse martyrium, ea
etiam ratione persuademur, quod de eodem Tito scribat Suetonius^d, ea fuisse hu-
manitate præditum, vt etiam a fontium supplicio abhorruerit, eaq. ex causa Ponti-
fex Maximus creari voluerit, vt se a sanguine temperaret. Sunt enim hæc Suetonij
verba: Pontificatum Maximum ideo se professus accipere, vt puras seruaret manus, fi-
dem præstitit: nec auctor posthac cuiusquam necis, nec concius, quamuis interdum
vliciscendi causa non deesset; sed periturum se potius quàm perditurum adiurans.
Duos patricij generis conuictos in affectatione Imperij, nihil amplius, quàm vt de-
sisterent

II.
TITI MANSVE-
TVDO.
d Sueton. in Ti-
to. c. 2.

sisterent, monuit; dicens, Principes fato dari: si quid præterea desiderarent, promittens se tributurum.] hæc & alia Suetonius. Sed & Dio hæc de Tito: Non modo Senatorem, quamdiu principatum tenuit, nullum interfici iussit, sed nec alius quispiam sub eius Imperio morte affectus est. De crimine impietatis numquam cognouit, nec permisit alijs vt cognoscerent.] Sed quid hoc, nisi eum Christianos iure suo quiete agere voluisse, ac proinde nullum sub eius Imperio ea de causa morte multatum esse? Non sic sub Vespasiano: nam etsi non aliorum, saltem delinquentium punita sunt crimina; innocentium vero nemo ductus, ipso sciente: nam & hæc de eodem scribit Suetonius: Non temere quis punitus insons reperitur, nisi absente eo, & ignaro, aut certe inuito, atque decepto.] Ceterum Christiani rei violatæ religionis in crimen adducebantur, ac etiam puniebantur.

III. Sed etsi (quod scribit Dio) philosophi libere nimium obloquentes, ab eo ex Vrbe exacti sunt, & ex illis vnus ea de causa securi subiectus est, alius vero virgis publice cæsus: haud putamus absque poena illos esse dimissos, qui deos Gentium dicerent non nisi malos dæmones esse, omnemq. simul Urbis idolorum superstitionem esse submo- uendam, veritate Euangelica testarentur. Quamobrem ea de causa non Linus tantum, sed & alij sub Vespasiano martyrium subiisse narrantur, vt Apollinaris Rauennæ Episcopus, de quo supra mentio facta est, & Leontius d, Hypatius, Theodolus milites, & si qui alij, ob eam nimirum causam supplicio affecti, quod in deos esse impij visi sint. Errorem vero, qui ex appositis Consulibus irrepsit in librum qui nomine Damasi vulgatur a multis, de Romanis Pontificibus, quo Lini martyrium accidisse ponitur sub Consulatu Saturnini & Scipionis, superius cum egimus de ingressu Lini, refellimus.

IV. De eius Pontificatu, cuius exordia in miserima tempora inciderunt, cum bellis ciuilibus Vrbs & Orbis conflagrare viderentur, nulla prorsus alia videtur memoria esse relicta, acerrimis persecutionibus Ecclesia deuastata, præter pauca illa quæ in eodem commentario descripta ponuntur in hæc verba, post factam de martyrio mentionem: Item ex præcepto B. Petri constituit, vt mulier velato capite in ecclesiam introiret. Hic fecit ordinationes duas, Episcopos quindecim, presbyteros decem & octo: qui sepultus est iuxta corpus B. Petri in Vaticano, nono Kal. Octobr.] hæc ibi. Scripta fuisse a Lino fertur historia de altercatione Petri cum Simone mago, sed non extat. Acta vero passionis Petri & Pauli, quæ itidem Lini nomine inscripta habentur, multis esse refer- ra erroribus, superius est demonstratum. Post Linum subrogatus est Cletus Romanus, patre Æmiliano, ex Vico Patricij.

Thysem. de vir. illustr. & Sixtus Senens. CLETVS SVCCES- SIT LINO.

IESV CHRISTI ANNVS 81.

CLETI ANNVS I.

VESPAS. IMP. ANNVS 10.

I. S Equenti anno Domini octuagesimoprimo Vespasianus nonum & Titus septimum Consulatum adierunt; tamen re vera hic sextus habeatur Titi ordinarius Consulatus: nam licet ex Suetonio constet eum vna cum patre septem Consulatus gessisse, vnus ex his tamen suffectus habetur, quo (vt ex eiusdem auctoris sententia dictum est) fratri Domitiano cessit ordinarium Consulatum: sicut pariter octauus hic censetur Consulatus ordinarius Vespasiani; sed nonus erit, si primus ille pariter adnumeretur, quem suffectus gessit temporibus Claudij. Hoc igitur anno idem Vespasianus Augustus annum agens ætatis sexagesimumnonum, mensẽ vnũ, & diem septimum, octauo Kalend. Iulij, ex hac vita morbo sublatus est, cum imperasset annos decem minus sex diebus, ducendo annorum numerum ab ea die, qua in Ægypto a militibus primum Imperator acclamatus, est auspiciatus Imperium, nimirum a Kal. Iulij, Galba & T. Vinio Rufino Coss. is enim dies (vt idem Suetonius ait) vt initium ac velut natalis dies Imperij fuit in posterum obseruatus. Cur autem alij alium eiusdem Imperij ponant annorum numerum; inde euenit, quod exordij suscepti ab eo Imperij alij aliam inierunt rationem, vt satis superius dictum est.

Sueton in Tito. c. 6. OBIVS VESPASIANI, ET ANNI EIVS IMPERII. g Suet. in Vesp. cap. 8.

Sueton in Vesp. cap. 6.

II. Defuncto itaque Vespasiano, Titus filius eius statim capessit Imperium, quod tenuit

A nuit annos duos, menses duos, & dies viginti; de quo quidem hæc Dio: Titus ex quo tempore principatum solus obtinuit, nec cædes fecit, nec amoribus inferuuit; sed comis, quamuis insidijs peteretur, & continens, Berenice in urbem reuersa, fuit: adeo mores statim mutauit.] Neque vero tacebo quod scribit de eo Suetonius: adeo enim ait fuisse animo in omnes beneficentissimo, vt non permitteret quempiam a se minus voti compotem factum tristem abire: Et aliquando, inquit, recordatus super coenam quod nihil cuiquam toto die præstitisset, memorabilem illam meritoq. laudatam vocem edidit: Amici, diem perdidisti.] quam quidem sententiam hic voluimus recitasse, quod eam sanctus Hieronymus vehementer admiratus, in suis in epistolam Pauli ad Galatas commentarijs hæc dicat: Breue est vitæ istius curriculum. Hoc ipsum quod loquor, quod dico, quod scribo, quod emendo, quod relego, de tempore meo mihi aut crescit, aut deperit. Titus filius Vespasiani, qui in vltionem Domini sanguinis subuersis Hierosolymis, Romam victor ingressus est, tantæ dicitur fuisse bonitatis, vt, cum quadam nocte sero recordaretur in coena quod nihil boni die illa fecisset, dixerit amicis: Hodie diem perdidisti. Nos putamus non perire nobis horam, diem, momenta, tempus, ætates, cum otiosum verbum loquimur, pro quo reddituri sumus rationem in die Iudicij? Quod si hoc ille sine lege, sine Euangelio, sine Saluatoris & Apostolorum doctrina naturaliter & dixit & fecit; quid nos oportet facere?] hæc ipse.

TITVS IMPERATOR. Sueton. in Tito. c. 11. Dio in Tito. cap. 8.

Hier. in epist. ad Galat. c. 6.

At vero nec præterisse volumus quod hoc anno accidit immensum veluti mox casuri mundi prodigium: nimirum cum facta est admiranda illa ex monte Vesuuio flammaram eruptio, quæ a Suetonio summam scribitur, sed a Dione fusius enarratur. Accidisse enim ait vehementem illam Vesuij eruptionem hoc ipso primo anno Titi Imperij sub tempus autumnus: Plinius Junior coepisse ait Kalendis Nouembris, hora septima. At quoniam prodigij loco res est habita, quæ & imaginem quamdam præferret diei nouissimæ: eandem recensere, haud inutile arbitramur. sic enim ait: Eo tempore magnus numerus hominum inusitata magnitudine, quales gigantes finguntur, in eodem monte, regioneq. finitima, ac proximis ciuitatibus interdum vagari, versariq. in aere visus est. Post hæc consecuta est maxima siccitas, ac repente ita graues terræmotus facti, vt ea omnis planicies feruida esset, & culmina montium subsiderent. Ad hæc sonitus subterranei, tamquam tonitrua, & super terram mugitibus similes extiterunt. Deinde mare simul fremere, omne cælum resonare; ingenq. & repentinus fragor, quasi montes simul conciderent, exaudiri. Tum exiliere primum immensi lapides, & ad summos vertices peruenere: deinde magna copia ignis fumique, ita vt omnem aerem obscuraret, occultaretq. Solem, non aliter quàm si defecisset.

III. DE MONSTROSA ERUPTIONE FLAMMARVM EX VESVIO. Sueton. in Tito. c. 8. Dio in Tito. Plinius epist. ad Tacit.

Igitur nox ex die, & tenebræ ex luce factæ erant; putantibus nonnullis, gigantes seditionem inter se facere, quod multæ imagines eorum in fumo conspicerentur, quodq. clangor tubarum audiretur. Alij existimabant, aut mundum in chaos redigi, aut igne consumi: ob eamq. causam properabant alij ex ædibus in vias, alij de vijs in ædes confugere, atque e mari in continentem, & e continenti in mare se recipere; alij turbari, & quæ nondum venerant, existimare tutiora rebus præsentibus. Tanta vero erat copia cineris, vt terram mareq. atque adeo ipsum aerem completeret: quæ res multa damna, vt cuique fors tulit, importauit non solum hominibus, prædijq. ac pecoribus, sed etiam pisces volucresq. omnes peremit; duasq. vrbes, Herculanium & Pompeios, populo sedente in teatro, penitus obruit. Postremo tantus fuit cinis, vt inde peruenerit in Africam, Syriam, & Ægyptum, introieritq. Romam, eiusq. aerem compleuerit, & Solem obscurauerit. Id Romæ accidit paucis post diebus, cum omnes ignorarent id quod factum erat in Campania, nec quid esset, coniectura assequi possent. Itaque etiam ij putare coeperunt omnia sursum deorsum ferri, Solemq. in terram cadere, aut terram in cælum conscendere. Quamquam autem hic cinis non attulit statim graua incommoda populo Romano, tamen postea morbum pestilentem & grauem im- misit.] hucusque Dio.

IV. IMAGO VLTIMI CASVS MVN- DI.

Hæc autem & alia id genus a Deo viua exempla data esse hominibus ignis æterni quo peccantes in inferis punirentur, Tertullianus in primis declarat his verbis: Non uerunt & philosophi diuersitatem arcani & publici ignis: ita longe alius est qui vsui humano,

V. Tertull. in Apolog. c. 48.

CVR PERENNES
IGNES HOMI-
NIBVS DEMON-
STRATI.

humano, alius qui iudicio Dei apparet, siue de caelo fulmina stringens, siue de terra per vertices montium eructans. Non enim absumit quod exurit; sed dum erogat, reparat: adeo manent montes semper ardentes, & qui de caelo tangitur saluus est, vt nullo iam igni decinerefcant. Et erit testimonium ignis aeterni, hoc exemplum iugis iudicij poenam nutrientis. Montes vruntur, & durant: quid nocentes & Dei hostes?] hanc Tertullianus. Sed enim Minutius Felix in Octauio, dum de gehennae ignis incendio, ab his ipsis etiam mutuatus exemplum, verba facit, haec habet: Illic sapiens ignis membra vrit, & reficit, carpit, & nutrit: sicut ignes fulminum corpora tangunt, & absumunt: sicut ignes Aetnae, & Vesuuij montis, & ardentium vbique terrarum, flagrant, nec erogantur: ita poenale illud incendium non damnis ardentium pascitur, sed inexesa corporum laceratione nutritur.] Et Pacianus^a: Si de cruciatu exomologesis retractatis, gehennam recordemini, quam vobis exomologesis extinguet. vim eius & de praesentibus aestimate, cuius fumariola quaedam maximos montes subterraneis ignibus decoquunt. aestuat indefensis flammarum globis Aetna, & Lisaniculus, & Vesuuius Campanus: et quo nobis iudicij perpetuitatem probent, dissiliunt, deuorantur, nec vllis tamen saeculis finiuntur.] hanc ipse. Quamobrem eiusmodi terrae fauces, ex quibus iugiter ignis exhalare solet, veluti quaedam inferni portae, per quas delinquentium animae inferrentur, apposite in visu monstratae sunt sanctis viris, vt de anima Theodorici Ariani Regis Gothorum Gregorius^b tradit.

a Pacian. de
pauis. & conf.

b Greg. Dialog.
lib. 4. c. 30.

VI.
DE CASV MVN-
DI OPINIO VVL
GATA APVD
GENTILES.

Sed quod ad ea quae dicta sunt spectat: illud Dionis elucidandum est, dum ait, hisce tam insolitis visis prodigijs, complures existimasse mundum in chaos redigi, aut igne consumi. Id enim non aliunde in eorum mentem venisse potuit, quam quod vulgatum erat ex carminibus Sibyllinis, mundum incendio periturum. Recitantur autem a

c Lactant. de
ira Dei, c. 23.

Lactantio^c eiusmodi oracula in haec verba:

Και ποτε τλω θεω εν ετι περινοντα,
Αλλ' εζεμβειδοντα, και εχολυοντα τε γενναυ
Αυρωπων απασαν υπ' εμπρησμεν περιδοντα. hoc est:

Et tunc Deus iram non amplius placantem, sed aggrauantem, & perdentem genus hominum, & totum id incendio depopulantem.] At haec quidem haud recondita erant in penetralibus sacrarum aedium, vt paucis cognita essent; sed omnibus nota, vtpote a poetis publice decantata: nam idem Lactantius haec ea de re Nasonis carmina recitat:

Esse quoque in fatiis reminiscitur affore tempus,
Quo mare, quo tellus, correptaq. regia caeli
Ardeat, & mundi moles operosa laboret.]

VII.
d Plutarch. de
Pythia oracul.

Ad haec etiam quae apud Cumas his diebus acciderunt, referenda esse Sibyllae vaticinia existimauit etiam Plutarchus^d, qui post illa recensita haec addit: Haec verq, quae recens apud Cumas & Dicarchiam acciderunt, nonne pridem decantata carminibus tempus veluti debens persoluit? eruptionem, inquam, montani ignis, feruorem maris, saxorum & massarum flagrantium venti vi eiectionem, tot tantarumq. simul vrbium interitum, vt hodie qui ad ea loca accedunt, non possint cernere vbinam conditae fuerint.] hanc Plutarchus, qui his temporibus Romae clarebat inter eruditos. Eiusdem plane argumenti Sibyllina illa quoque erant carmina, quae dicebantur Αεροσχαδ, quorum meminit Cicero^e, & quae recitauit Constantinus^f in confesso Patrum. Sed quid sequenti anno Romae acciderit, non minori existimamus esse admiratione dignum, quam quae ab eodem Dione conscripta, & ab alijs confirmata, hic intexuimus.

e Cic. de diuin.
f Apud Euseb.
in orat. Const. ad S. caelum.
cap. 21.

IESV CHRISTI
ANNVS
82.

CLETI
ANNVS
2.

TITI IMP.
ANNVS
2.

Anno Christi octuagesimosecundo, Tito Augusto octauum & Domitiano Caesare septimum Coss. Roma incendio diuinitus immisso, tribus diebus, totidemq. noctibus magna ex parte conflagrauit: qua quidem inflammatione qualis quantaq. fuerit facta iactura aedium priuatarum, ex publicis, quae sunt exusta, facile potest intelligi: haec enim ait Dio: Anno sequenti, Tito ad visendam calamitatem Campaniae profecto

g Dio in Tito.

A profecto, multa Romae conflagrarunt: quod incendium tamen non extiterat ex terra. INCENDIUM VRBIS. Nam Serapium, Septa, Isium, templum Neptuni, balnea Agrippae, Pantheon, Diribitorium, theatrum Galbae, scena Pompeij, Octauiana aedificia vna cum libris, templum Iouis Capitolini cum proximis templis, igni consumpta sunt. Ita id malum diuinum potius quam humanum fuit. Licet enim ex his quae commemorauimus, cetera quae eo incendio perierunt, conijcere.] hucusque Dio. Meminit eiusdem quoque incendij Suetonius^a, perdurasseq. ait per triduum.

a Sueton. in Ti-
to, c. 8.

At quis haec attente agitans animo, non obstupescat ad inscrutabilia Dei iudicia, cum sub aequissimo Principe peste & incendio intus forisq. Vrbs & finitimae regiones adeo fuerint afflictatae; si mente repetens, illud quoque consideret, temporibus scelestissimi omnium Imperatoris, nimirum Caij Caligulae, omnibus bonis, licet inuito Principe, B Romanam abundasse Rempubicam? Nam de illis temporibus haec Suetonius^b: Conqueri palam Caius de conditione temporum suorum solebat, quod nullis calamitatibus publicis insignirentur: Augusti principatum clade Variana, Tiberij ruina spectaculorum apud Fidenas, memorialem factum. Atque identidem exercituum caedes, famem, pestilentiam, incendia, hiatum aliquando terrae optabat.] hanc de Caio Suetonius. Sed cur tam contrariae vices in Principibus contrarijs plane moribus imbutis, illius solum est nosse, qui (quod est in Psalmo) terribilis est in consilijs super filios hominum.

II.
DEI IUDICIA
INSCRUTABI-
LIA.

b Suetonius in
Caio, c. 34.

Verum enim vero haec omnia ad profectum Euangelij prouenisse, intelligere facile possumus, eaq. bene vsos esse occasione Fideles, qui (vt saepius dictum est) prope aduentum Domini affuturum existimabant, & praedicabant: nam Hierosolymis iam excisis, impletisq. de iisdem quae Dominus praedixisset, reliqua etiam quae de futuro suo ipsius aduentu signa adiunxerat, iam impleri putabant. Rursus etiam Gentiles his perterritos malis, & Sibyllinis oraculis mundi per ignem interitum praedicentibus monitos, id ipsum iam imminere existimasse: cumq. in eandem sententiam multa etiam a Christianis afferrentur, non tantum non contempsisse, sed pronis eos auribus accepisse, ac subinde non praetermississe quae ab illis salubria afferrentur consilia, est opinandum. sicut & alias vidimus Constantinopoli accidisse; cum imminente nube ignea desuper, multa millia hominum ad ecclesiam, vt baptismo initiarentur, confugerunt: quod cum alij, tum etiam Ioannes Chrysofostomus^c scribit. sed de his suo loco. Consueuisse namque Christianos de extremo mundi casu cum Gentilibus verba miscere, monere videtur illud Senecae^d ad Polybium: Mundo, inquit, quidam minantur interitum: et hoc vniuersum, quod omnia diuina humanaq. completitur (si fas putas credere) dies aliquis dissipabit, & in confusionem veterem tenebrasq. demerget.] At haec non tantum Christiani ex diuinae Scripturae oraculis, sed ex carminibus etiam Sibyllinis (vt diximus) inferebant, quibus & aliqui sapientes essent adstipulati.

III.
CHRISTIANI BE-
NE VSI OPPOR-
TUNITATE.

c Chrysofostom.
in Aet. hom.
40.

d Senec. de con-
solat. ad Polyb.

Certe quidem naturali quodam instinctu docentur homines, vt cum aliqua necessitate premuntur, quantumlibet Gentilicis superstitionis cultores sint, nihilominus eo tempore parentes primis illis naturalibus impulsione animi, non deos, sed Deum protinus inuocent. Vnde Lactantius^e: At, inquit, si qua necessitas grauius presserit, tunc Deum recordantur: si belli terror infremuerit, si morborum pestifera vis incubuerit, si alimenta frugibus longa siccitas denegauerit, si saeva tempestas, si grando ingruerit; ad Deum confugiunt, a Deo petitur auxilium, Deus vt subueniat oratur. Si quis in mari vento saeuente iactatur, hunc inuocat: si quis aliqua vi afflicatur, hunc protinus implorat: si quis ad extremam mendicandi necessitatem ductus, victum precibus exposcit; non solum obtestatur; sed per eiusdem diuinum atque vnicum numen, hominum sibi misericordiam quaerit. Numquam igitur Dei meminerunt, nisi dum in malis sunt. Postquam vero deferuit, & pericula recesserunt; tum vero ad deorum templa concurrunt, his libant, his sacrificant, hos coronant: Deo autem, quem in ipsa necessitate implorauerunt, ne verbo quidem gratias agunt.] hanc ipse: qui & superius multis demonstrat, cogente (vt ait) natura, etiam ab inuitis pectoribus erumpere veritatem. quod & Tertullianus in libro quem scripsit de testimonio animi aduersus idola, & in Apologetico^f pluribus demonstrauit, & post eum Minutius Felix^g, & alij. At de his haecenus. In tanta autem rerum Ecclesiasticarum

IV.
NATURA DO-
CET VERAM RE-
LIGIONEM.
e Lactant. lib. 2.
cap. 1.

f Tertull. Apo-
log. c. 27.
g Minut. Felix
in Octauio.

solitudine, magnarum rerum breues tantum lineas, eisdemq. pertenuis, ducere potius, A quam presentis temporis Ecclesie statum coloribus representare, conceditur. Nam (quod sapius diximus) sic comparati sumus, ut ieiuniorum interdum lectorem potius abire sinamus, quam ea ingerere, quae certae probataeque veritati assueti non recipiant.

IESV CHRISTI ANNVS 83. CLETI ANNVS 3. TITI IMP. ANNVS 3.

I. **H**ic qui sequitur Christi annus octuagesimustertius, Flauium & Pollionem (ut habet Dio^a) habuit Coss. licet loco Flauij habeant alij Sextum Annum Siluanum: sed praestat auscultare Dionem potius, quam quosuis e latebris recens erutos Fastos. B Hoc igitur anno Idibus Septembris, Titus Imperator summo dolore optimorum omnium, veneno per Domitianum fratrem (ut fama fuit) mortem oppetit, annos natus quadragintaunum, cum imperasset post patrem biennio, mensibus duobus, & diebus viginti. Haec ex Suetonio^b atque Dione.

II. Successit in locum eius Domitianus ipsius germanus, homo natura saeuus, ingenio ferox & uaser: quem nec multis officijs Titus clementissimus ualuit demereri. Verum ipso principatus initio ipsum ab omni caede abstinuiffe, idem tradit^c Suetonius. Laudatasq. fanciuit leges; ut illam in primis, ne quis in posterum intra fines Romani Imperij castraretur: quippe qui sciret huiusmodi homines solere esse in delicijs dominorum, & hoc (ut ait Dio^d) quo se sanctiorem Tito esse demonstraret. Meminit eiusdem legis Suetonius^e, laudaturq. mirifice ab Ammiano, & alijs. Addidit etiam, ut legem C Iuliam de adulterijs restitueret, & grauissimis poenis exagitaret nobiles potissimum feminas, quae pudicitiae uiolatae conuincerentur: probrosi^f autem lecticae usum ademit, iusq. capiendi legata & hereditates. Ad haec spectant adulatoria illa, quae his temporibus Marrialis scribebat, ut illud^g in primis:

Lusus erat sacra connubia fallere tade,
Lusus & immeritos executisse mares.
Viraque tu prohibes, Caesar, populisq. futuris
Succurris, nasci quos sine fraude iubes.
Nec spado iam, nec maechus erit, te praeside, quisquam:
At prius, o mores, & spado maechus erat.]

III. His igitur legibus editis, uideri sane poterat Urbis mutata facies, & ex turpissima facta pudica. Nam metu Principis, quem nosset animo ferocissimum, complures continebant se ab alieno toro: unde idem ille, cum complura ab eo facta egregia praediceret, hoc tandem uersu apponit coronidem:

Plusq. tibi debet Roma, pudica quod est.]

Sed cum haec agerentur non amore uirtutis, sed timore seuerae legis; omnem fictam fuisse speciem illam pudicitiae, tradit Iuuenalis, qui his uixit temporibus, & secunda satyra Urbis turpissimas effusasq. libidines infectatur. Certe nec ipse legislator erat purus, quippe qui nepti Iuliae^h stuprum intulit, ac uelut pro coniuge habuit, libidinosusq. (ut ait Dio) non in mulieres tantum, sed & in pueros fuit. Sic igitur cum ipse moribus turpissimus esset, pudicitiae legum seuerissimus vindex erat, usque adeo ut de Vestalibus uirginibus dirissimam habuerit quaestionem, in quas more maiorum animaduertit, quem scribit Plurarchus in Numa, Liuiusⁱ, Dionysius^k Halicarnassens, & alij. Sed de his post duos sequentes annos agendum.

IESV CHRISTI ANNVS 84. CLETI ANNVS 4. DOMIT. IMP. ANNVS 1.

DE IOSEPHO HISTORICO. Iosephus in Vita sua in fine. **C**hristi Redemptoris anno octuagesimoquarto Domitianus octauum iniit Consulatum una cum Flauio Sabino. Agebat adhuc Romae hisce temporibus Iosephus historicus: quem (ut de se ipse testatur^l) aequae ac uespasianus & Titus, Domitianus etiam est profectus officijs & beneficijs. nam ait: Post Titum Domitianus maioribus etiam

A etiam me cumulauit honoribus: nam & accusatores meos Iudaeos capite puniuit, & feruum eunuchum filij mei paedagogum, meum calumniatorem, puniri mandauit: et, quod est honorificentissimum, immunitatem praediorum, quae in Iudaea habeo, mihi concessit. Domitia porro Caesaris uxor numquam mihi benefacere destitit.] haec ipse: qui Romae agens, bene usus hoc otio, ad res patrias conscribendas, nempe de Antiquitatibus Iudaicis, adiecit animum: quando autem absoluerit, & quae alia idem Romae scripserit, dicemus suo loco opportunius.

IESV CHRISTI ANNVS 85. CLETI ANNVS 5. 6. DOMIT. IMP. ANNVS 2. 3.

Anno Christi octuagesimoquinto, Domitiano Augusto nonum & uirginio Rufo Coss. idem Imperator, quam hactenus simulauerat humanitatem atque clementiam exuens, immani feritate in ciues saeuire coepit; quorum^a diuersis praetextibus alios relegauit, alios uero ultimo affecit supplicio. Sed haec pluribus, qui res ab eo gestas scripserunt, Suetonius, Philostratus, Dio, & alij. At uero non haec tantum, sed & postea philosophos persequi aggressus, praconis edicto illos ab Urbe discedere iussit. Tunc enim Musonium, de quo superius est facta mentio, Dionem cognomento Chrysothomum, Epictetum Stoicum, & Peregrinum Urbe exactos, auctor est Lucianus^b; licet, quod ad Peregrinum attinet, ab alio potius quam a Domitiano expulsum esse demonstrat. De se ipso idem testatur Dio^c, non amplius nisi eo mortuo, re-

Cgnanteque Nerua, se in Urbem reuersum. Exactus est & Demetrius^d iterum, qui ceteris audacior Puteolis mansit; licet non tantum Roma, sed (ut Suetonius^e tradit) lib. 7. ex Italia quoque omnes abire imperasset. Fit quoque mentio a Philostrato^f de philosophis a Domitiano eiectis; qui, habitu mutato, partim in Hispaniam, partim in Libyae, Scythiae uersa defuguerunt. Quidam uero uiuendi ratione mutata, sese illi scelerum consiliarios adiunxerunt; ut inter alios Euphrates, qui ex philosopho assentator est factus atque delator, ut idem Philostratus^g de eo scribit. Addit his & Dio^h, plures a Domitiano occisos esse, quod philosophiae operam darent, & inter ceteros Rusticum Arulenum, Maternum etiam sophistam, ceteris (ut ait) iterum ex Urbe pulsus: ut non mireris si Eusebius de his iterum agat, nimirum nono eius Imperij anno, ac rursus decimoquinto. Meminit eiusdem Domitiani edicti ex Senatus-

Dconsulto Gelliusⁱ, additq. Epictetum Stoicum ea de causa Roma Nicopolim discessisse. Quid uero post haec in Iudaeos, ac quid demum in Christianos edicto sanxerit, suo loco non reticebimus.

IESV CHRISTI ANNVS 86. CLETI ANNVS 6. DOMIT. IMP. ANNVS 3.

Anus Domini octuagesimus sextus Coss. habuit Domitianum decimum, & Iulianum Sabinum: quo ipse Domitianus templa incendio exusta temporibus Titij & inter alia delubrum Iouis Capitolini iterum concrematum intra annos duodecim, summa impensa restituenda curauit^k. Adiecit & noua: sub ipso namque maxime aucta est superstitio Gentilicia, ut docet Martialis^l epigramma, cuius est exordium: Sanctorum nobis miracula reddis aurosum.]

Addidit insuper templum Flauiae gentis, Flauioq. instituit sacerdotes. Ad haec etiam spectat Martialis^m item epigramma adulatorium, quod sic habet: Quantum iam superis Caesar, caloq. dedisti, Si repetas, & si creditor esse uelis: Grandis in aetherio licet auctio fiat Olympo, Coganturq. dei uendere quicquid habent.] et in fine, in eadem persistans sententia, haec addit: Expectes, & sustineas Auguste, necesse est: Nam tibi quod soluat, non habet arca Iouis.] Annal. Eccl. Tom. 1.

ita vt non mirum sit, si Christianos odio sit profecutus, etiam affines; quando cultui A
deorum sic penitus erat addictus.

II. Eodem prætextu etiam religionis illibatæ seruandæ, hoc eodem anno tertio eius Imperij; (vt Eusebius a auctor est) tres virgines Vestales ob stuprum damnatas, idem Imperator, more maiorum, viuas infodi iussit. Quænam istæ fuerint, & quæ causa præcesserit eiusmodi iudicij iam propemodum antiquati, iterum instituendi, Plutarchus b narrat, dum detestatur immane facinus, quod perpetratum Romæ esset, cum ex Sibyllinis (vt ferebatur) oraculis, duos viros totidemq; feminas innoxios viuos defodissent; sic dicens: Ipsi autem (Romani videlicet) non multis ante annis, duos viros, totidemq; mulieres, in foro Boario, alteros Græcos, alteros Gallos, viuos defoderunt.] sed qua occasione id factum sit, paulo inferius declarat his verbis: Narrant enim, Heluiam quamdam virginem equo vehentem, fulmine ictam, re- B
pessumq; fuisse equum nudum iacentem, nudam quoque virginem ipsam, tamquam dedita opera vestibus sceleris patranda causa reductis, calceis, annulis, capit-
tisq; redimiculo hinc inde dispersis, lingua extra os exerta. Tum vates respondisse, ingens opprobrium sacris virginibus oblatum, foreq; vt publice id innotesceret: sed & equitum coniunctum fore quoddam dedecus. Ibi barbari cuiusdam equitis seruum indicium detulisse de tribus Vestalibus virginibus, Æmilia, Licinia, & Marcia, sub idem tempus vitiatis, & quæ iamdiu cum viris incestam consuetudinem habuissent, de quibus viris esset etiam Butetius indicis dominus. Et Vestales quidem criminis con- uictas, dedisse pœnas: ceterum vt atrociori in re, placuisse vt a sacerdotibus Sibyllini libri consulerentur. Ibi inuenta fuisse oracula, quæ euentura hæc & malum publicum allatura prædicerent: cuius auertendi causa, peregrinis quibusdam & alienis genijs C
duos Græcos, totidem Gallos homines, viuos eo in loco defossos, Romani iuebantur dedere.] hucusque Plutarchus.

III. Ceterum si recenti exemplo Neronis, Christiano sanguine incendij piaculum ex-
pianis, agenda res est; siq; testimonio Tertulliani, & aliorum affirmantium, Ro-
manos omnia prodigia, atque mala quæ obuenerent, Christianorum causa (quod im-
pij dicerentur & deorum contemptores) ab irato numine immitti solere existimasse,
ob eamq; causam eosdem ad pœnas quæsiuisse, æstimanda res est: equidem puto ve-
ritatis scopum attinget, si quatuor illos innoxios infossos viuos numinis placandi cau-
sa in foro Boario, Christianos fuisse quis dixerit. Nam qualiter in Christianos Genti-
les affecti essent, hæc ait Tertullianus c: Christianum hominem, omnium scelerum
reum, deorum, Imperatorum, legum, morum, naturæ totius inimicum existimas.] D
ob idq; habitos tradit d publicos hostes.: Quos, inquit e, existiment omnis publicæ cla-
dis, omnis popularis incommodi esse causam. Si Tiberis ascendit, si Nilus non ascen-
dit in arua, si cælum stetit, si terra mouit, si fames, si lues; statim Christianos ad leonem.]
hæc Tertullianus. Ac de his hæcenus.

a Eusebius in Chron.
b Plutarchus probl. Ro. q. 83.
c Tertull. in A-
polog. cap. 2.
d Tertull. in A-
polog. cap. 33.
e Tertull. in A-
polog. cap. 40.

IESV CHRISTI CLETI DOMIT. IMP.
ANNVS ANNVS ANNVS
87. 7. 4.

ANIANVS MO- RITVR, ABILIY SVBROGATVR. f Eusebius in Chron. g Euseb. hist. lib. 3. cap. 12.
Q Vi sequitur annus Domini octuagesimusseptimus, adscribitur in Fastis Consu-
latu vndecimo Domitiani Augusti, & Aurelij Fuluij: quo, defuncto S. Aniano Epi- R
scopo Alexandrino, in eius locum (vt Eusebius f auctor est) subrogatus fuit Abilius,
quem eidem sedi præfuisse tradit tredecim annis. hæc ipse in Chronico, & in historia
his verbis g: Quarto anno Domitiani, Anianus, qui primus (post Marcum scilicet) Ec-
clesiæ Alexandrinæ præfuit, cum annos vigintiduos in eo munere compleuisset, exijt
e vita: in cuius locum successus est Abilius.]

Christi Redemptoris anno octuagesimo octauo, Domitiano Augusto duodecimum I.
& Cornelio Dolabella Coss. idem Imperator (vt auctor est Censorinus a) per Ago- ANNIAGONA-
nes Capitolinos annos esse in posterum numerandos instituit: sicq; ab hoc anno primus LES.
Agonalis coeptus est numerari. Porro instar Olympiadum, Agonem vnumquemque a Censor. de die
annos quatuor continuasse, idem auctor docet ex eo quod numerat trigintanouem natal. c. 14.
Agonas ab hoc anno vsque ad Consulatum Vlpij Criniti & Proculi Pontiani, quo illa
scribebat b. Verum sic instar Olympiadum Agon quilibet continet annos quatuor, vt b Censor. c. 16.
non tamen vna cum Olympiade ijdem incipiant numerari: nam ille a fine mensis Iunij,
Agonalis vero post sex menses, nepe a mense Ianuarij inchoatur: qua ratione hic ipse qui
numeratur ducentesima decimæ sextæ Olympiadis annus primus, coeptus tamen anno
superiori, Agonalis est primus: quod quidem ex his quæ de numero Olympiadū idem
auctor scribit, apparet. Videtur enim Domitianus æmulatus esse Græcorum gloriam,
dum obtinuisset vsus, vt ex Olympicis certaminibus superiora sæcula fuerint numerata:
cum ipse, vt ab Agonalibus secutura tempora numerarentur, instituit. Sed sciendum
quoque est, quolibet Agonali exacto, anno quinto, qui sequentis Agonalis primus
diceretur, certamen quod Quinquennale vocabatur, edi solitum: de quo hæc scri-
bit Suetonius c in Domitiano: Instituit & Quinquennale certamen Capitolino Io- c Suetonius in
ui triplex, Musicum, Equestre, & Gymnicum, aliquanto plurimum, quam nunc est, Domit. c. 4.
C coronatorum.]

Sed hic obiter & illud considerandum proponimus, errare eos qui periodum nume- II.
randi annos per Indictiones coeptum esse dixerunt Augusti temporibus. Nam Censori- PER INDICTIONES SVPPVTAL-
nus egregius scriptor, & annorum supputator nobilissimus, dum agit de antiquis om- TIO.
nibus quæ in vsu fuissent annorum supputationibus, Indictionum nullam prorsus fecit
mentionem. Sed de Indictionibus alias. Quod ad Agonalia spectat; Clemens Alexan-
drinus, dum libro primo Stromatum numerat a primo Agonali Domitiani vsque ad
mortem Commodi annos centum & vndecim, quatuor annorum spatium (nisi error in
notam numeri irrepperit) errore lapsus videtur, cum tantum centum & septem anni eius
temporis numerentur. At de ratione Agonalium fati.

IESV CHRISTI CLETI DOMIT. IMP.
ANNVS ANNVS ANNVS
89. 9. 6.

Annus Domini octuagesimus nonus, Domitiani Augusti Consulatu decimoter-
tio & Volusij Saturnini consignatur in Fastis: quo Eusebius notat in Chronico DOMITIANVS
Domitianum eo vesaniæ peruenisse, vt se Deum & Dominum iusserit appellari. de VVLT COLI
quo hæc Suetonius d: Pari arrogancia, cum procuratorum suorum nomine forma- DEVS.
lem dictaret epistolam, sic coepit: Dominus & Deus noster sic fieri iubet. Vnde insti- d Sueton. in Do-
tutum post hæc, vt ne scripto quidem ac sermone vsquam appellaretur aliter.] Hinc mit. c. 13.
assentator ille poeta e:

En hic est Deus, hunc iubet beatis
Pro se Iuppiter imperare terris.] et Martialis:
Edictum Domini Deiq; nostri.] et illud f:
Poste Deum rebus pariter musiq; vacare
Scimus.] sic Martialis, Deum Domitianum appellans. Sed magna plane
insania, dum idem Imperator deæ virginis filius dici voluit, nempe Palladis: quod
si quis facere detrectasset, tamquam magni criminis reus detrudebatur in carcerem,
prout apparet ex his quæ Philostratus scribit g. Sed cur filius virginis dici voluit? num- g Philostrat. in
quid a Iosepho Iudæo eius lateri inherente suggestum ex oraculis Prophetarum ita fo- Tyanao lib. 7.
re qui in perpetuum regnaturus esset Rex, quod antea suggererat idem Iosephus Ve-
spasiano? Sane quidem Domitianum eandem spem concepisse, vt quod Vespasianus
fuerat consecutus, ipse acciperet: inde potest coniectura sumi, quod sicut ille, ita & iste
inquiri fecit si qui reliqui essent ex familia Dauid, vt suo loco dictū est. Inani igitur tali
Annal. Eccl. Tom. 1. Ppp 3 sublatus

e Statius Siluay. lib. 4.

f Martialis lib. 8. epigr. ult.

g Philostrat. in Tyanao lib. 7.

sublatus spe, diuinum sibi adsciuit honorē, vt Deus & Virginis filius diceretur. Sed hæc omnia opportune de nouo Deo contingebant; quo Christianis, ad confutandam superstitionem Gentium de dijs reliquis, noui Dei exemplo, quinam illi fuissent, certum patensq. suppeteret argumentum.

IESV CHRISTI
ANNVS
90.

C L E T I
ANNVS
10.

DOMIT. IMP.
ANNVS
7.

I. Eusebius in Chron.

ANNO Domini nonagesimo, Domitiano decimumquartum & Minutio Rufo Coss. idem Imp. pugnaturus aduersus Dacos, Roma discedit. Res ab eo gestas conscripsit Dio, in omnibus ostendens in superbissimo Principe magnam cum animi torpore coniunctam ignauiam.

IESV CHRISTI
ANNVS
91.

C L E T I
ANNVS
11.

DOMIT. IMP.
ANNVS
8.

I. Eusebius in Chron. & Philostratus lib. 7. & 8. APOLLONIUS REVS VOCATVR ROMAM.

NONAGESIMO primo anno Domini, Aurelio Fulvio & Sempronio Atracino Coss. ex Dacica expeditione reuersus Domitianus, in ciues gladium vertens, complures ex illis occidit, ac plerosque in exilium misit, & inter alios Cocceium Neruam, qui postea in Imperium eidem successit. Hunc cum audisset Imperator vti consuetudine Apollonij Tyanæi, quem sciebat magum; timens Imperio, ipsum Tyanæum Romam accersit horum criminum reum factum; nimirum, quod vaticinandi causa de Neruæ futuro Imperio puerum occidisset; quodq. nouo genere indumenti, nouaq. vteretur viuendi consuetudine; insuper quod incantator esset, & Deus haberi vellet, & alia id genus; sed tum maxime, quod eos coleret homines, quos ipse Imperator odisset.

APOLLONIUS QVID CORAM DOMITIANO.

VENIENS ille Romam, ab Æliano Urbis Præfecto, qui olim in Ægypto familiariter eo vsus fuerat, comiter est exceptus: nam pro munere magistratus eum non nisi laxiori carcere adstringi voluit. Perductus vero ad Domitianum, ab eodem coma barbaq. contemptus causa, coram se radi, ac inter sceleratos vinciri iuberetur. Qui enim in philosophos bellum iurasset, quod philosophiam ostentantium videbatur insigne, amputari illi in primis mandauit. Nihil plane his indignius hisce hominibus accidere posse, illud ab Horatio in Damasippum Stoicum imprecatum demonstrat:

*Dij te Damasippe, deeq.
Verum ob consilium donent tonsore.]*

d Horat. ser. lib. 2. satyr. 3.

III. APOLLONIUS EVANVIT AB OCVLIS DOMITIANI.

Sic igitur Apollonius nudatus barba, e carcere vocatus iterum, & causam suam agere iussus; post defensionem habitam, cum eum inuitum Domitianus retinere vellet, inuisibilis ille factus euauit, & Puteolis, vbi focij expectabant, improuisus apparuit, non auxilio (vti ipse profitebatur) deorum, sed magia. Huiusmodi ludum, a Philostrato descriptum, Romæ incantator & magus exhibuit, quo omnes in admirationem conuertit. Ipse vero Ephesum est reuersus, vbi mansit vsque ad interitum Domitiani. Quod vero Cedrenus tradat eundem Apollonium Roma recedentem profectum esse Byzantium, inde vero Antiochiam, in ijsq. ciuitatibus suas exercuisse præstigias, magnamq. sibi existimationem ob eam causam comparasse: miramur, si hæc vera sunt, Philostratum, qui singulas res ab eo gestas est profecutus, hominemq. mirifice coluit, præterire potuisse; cum præsertim nullam laudandi hominis reliquerit occasionem. fides igitur sit penes auctore. At de his quæ subdit ex Anastasio Antiocheno, tu consule quæ de eodem Apollonio a nobis superius dicta sunt. Post hæc autem Domitianus Cocceium Neruam, Romam reuocatum, Consulem designauit, de quo plura inferius.

IESV CHRISTI
ANNVS
92.

C L E T I
ANNVS
12.

DOMIT. IMP.
ANNVS
9.

ANNO Christi Redemptoris nonagesimosecundo, Domitiano Augusto decimumquintum & Nerua Cocceio secundum Coss. Ioannes Euangelista, qui Asianas Ecclesias curabat, atque Ephesi morabatur (siue inuidia Apollonij, quem fuisse in Christianos infensissimum, omnes puto facile intelligere; vt qui vbicumque locorum esset, neminem suis aduersantē studijs magis quam Christianos haberet: siue fortasse Euphratis philosophi desertoris apud Domitianum agentis, his officijs assueti, aut opera Ebionis hæresiarchæ eiusdem Ioannis hostis acerbissimi; quem Romam venisse, superius dictum est: vel aliter quoquo modo acciderit) ipse, inquam, Ioannes ad Domitianum Imperatorem reus impietatis a Proconsule Asiæ Romam vincetus mittitur. Id enim hoc potissimum anno accidisse, ipso exordio persecutionis per Domitianum excitatæ, cum nondum vsque ad gladium progressa esset, existimamus, hæcque de Ioanne velut præludia præcessisse. Feruntur quædam epistolæ Domitiani, & Proconsulis Asiæ, vltro citroq. datæ, de Ioanne reo impietatis constituto Romam mittendo, de eius gestis coram Domitiano, nomine Procori scriptæ. Sed quoniam in multis mendacissimus hic auctor fuisse conuincitur; si qua vera in eis insunt, sicut esse credimus, eadem haud tuto possumus affirmare.

I. IOANNES APOSTOLVS REVS ROMAM VENIRE IVBETVR.

CETERUM inter alia ab eodem auctore relata, verum illud esse credimus (exemplo eorum quæ nuper diximus Apollonium passum esse a Domitiano) quod ait iustum esse inter alia ab eodem Domitiano, Ioannem quoque ignominie causa tonderi. Sed illa etiam certa veraque esse noscuntur, quæ idem auctor scribit, Ioannem Romæ immisum esse in feruentis olei dolium, siue potius solium: nam eiusdem veritatis grauissimi sunt adstipulatores. Siquidem Tertullianus, qui ceteris præstat antiquitate, hæc eadem his verbis testata reddit, dum agit de Romana Ecclesia: Habes Romam, vnde nobis quoque auctoritas præsto est. statum felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt: vbi Petrus passioni Dominicæ adæquatur: vbi Paulus Ioannis exitu coronatur: vbi Apostolus Ioannes, posteaquam in oleum igneum demersus nihil passus est, in insulam relegatur.] hæc Tertullianus. Sed & S. Hieronymus eadem refert, Tertullianum citans, dum scribit aduersus Iouinianum; & in Matthæum his verbis: Si legamus Ecclesiasticas historias, in quibus fertur quod & ipse propter martyrium sit missus in feruentis olei dolium, & inde ad suscipiendam coronam Christi athleta processerit, statimq. relegatus in insulam sit, &c.]

II. IOANNES QUARANTENARIUS ROMAE PASSVS.

a Tertullian. de præscript. c. 36.

b Hieron. in Iouin. lib. 1. c. Hier. in Mat. c. 20.

QUOD vero idem in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis hæc de Ioanne dicat: Quartodecimo igitur anno secundam post Neronem persecutionem mouente Domitiano, in Patmos insulam relegatus, scripsit Apocalypsim] apparet ipsum S. Hieronymum non tam annum Ioannis relegationis consignare voluisse, quam exordium Imperij Domitiani, a quo est persecutio excitata, monstrasse. Etenim non simulatque in Imperium ingressus est, Christianos vexare coepit: nam Ethnicorum scriptorum testimonio dictum est, Domitianum, fratris gloriæ æmulum, qui benignitate & clementia summam sibi laudem comparauerat, tunc ab omni prorsus cæde abstinuisse. At licet Eusebius prope finem eius Imperij eam persecutionem permotam dicat: tamen cum Cletum sequenti anno gladio persecutoris adeptum esse coronam martyrij constet; iam hoc anno, Ioannis confessione persecutionem coeptam esse putamus: quæ tamen ipso sui exordio non fuit adeo sæua, vt postea visa est; cum videamus Ioannem non mortis supplicio esse affectum, vt ceteros, sed in insulam relegatum. Verum quod spectat ad Ioannis res Romæ gestas; extat ibi vetus ac nobile Ioannis martyrij, & tam insignis editi miraculi monumentum apud Portam Latinam, vbi sæuum illud contigit illatum esse supplicium: immo & ipsa dies qua hæc facta sunt, pridie Non. Maij, perpetua est memoria illustrata, dum eadem recurrente quolibet anno Romæ & alibi annua celebritate recolitur.

III. DE PERSECUTIONE DOMITIANI.

De relegatione autem Ioannis in Patmo, non solum ex antiqua traditione, sed ex ipsiusmet

IV.

a Orig. in Mat- zhanm. 12. 12. IOANNES RELE- GATVR IN IN- SVLAM.

ipsummet Ioannis testimonio certam fidem sibi vendicans Origenes^a hæc ait: Imperator Romanorum (sicut docet traditio) condemnauit Ioannem dantem testimonium verbi Dei, in insulam Patmos, sicut ipse de suo martyrio docet, non dicens quis eum condemnauerit, sed vbi condemnatus fuerit. Dicit enim in Reuelatione sua hoc modo: Ioannes frater vester & socius in tribulatione & in regno & in patientia Iesu, sui in insula quæ vocatur Patmos, propter verbum Dei, & propter testimonium Iesu Christi.] Ceterum hæc sub Domitiano esse facta, tam Latini quam Græci Ecclesiastici scriptores affirmant, excepto Epiphano^b; qui quidem, nescimus quomodo errore lapsus, sub Claudio iam Patmo reuersum dicit. sicut etiam errasse reperitur Aretas Cæsariensis, qui in suis in Apocalypsim commentarijs Ioannis exilium sub Nerone accidisse testatur; ex eo, puto, deceptus, quod vna simul Tertullianus martyrium Petri, Pauli, atque Ioannis in nuper citato loco recenset. Victorinus Pictauiensis, necnon Primasius, in commentarijs quos ediderunt in Apocalypsim, tradunt Ioannem illuc a Domitiano esse relegatum ad effodienda metalla. Est illa insula vna ex Sporadibus, habens in circuitu (vt scribit Plinius^c) triginta mille passus, ab Icara (vt tradit Strabo^d) versus Occasum sita. At vero non simulatque illuc accessit, eam quam scripsit Apocalypsim accepit; sed ad finem Imperij Domitiani eam vidisse, Irenæus^e testatur, sic dicens: Neque enim ante multum temporis visum est, sed pene sub nostro sæculo ad finem Domitiani Imperij.] quamobrem de ea suo loco agemus. Cum illic exul moraretur Ioannes, ad pietatem instituisse omnes eiusdem insulæ accolæ, ex antiquioribus monumentis Metaphraustes affirmat^f.

b Epiph. har. 51.

c Plin. lib. 4. cap. 12. d Strabo lib. 10. e Iren. lib. 5.

f Metaphras. in Ioanne. apud Occumen. in Apocalypsim.

IESV CHRISTI
ANNVS
93.

CLEM.
ANNVS
12.

DOMIT. IMP.
ANNVS
10.

I. Anno Christi nonagesimotertio, Vlpio Traiano & Acilio Glabrione Coss. sæuiente magis Domitiani persecutione in Christianos, Cletus Romanus Pontifex vigesimasexta mensis Aprilis martyrio coronatur, cum sedisset annos duodecim, menses septem, & dies duos, numerando Cleti annos a sequenti die ab obitu Lini. De eodem Cleto hæc leguntur in libro de Romanis Pontificibus, qui a multis citatur nomine Damasi: Hic ex præcepto beati Petri vigintiquinque presbyteros ordinauit in vrbe Roma: qui etiam sepultus est iuxta corpus beati Petri in Vaticano, sexto Kalend. Maij: et cessauit Episcopatus dies viginti.] Post Cletum successit Clemens Romanus e regione Cælij montis, patre Faustino natus, antiquus Petri & Pauli Apostolorum discipulus: hunc enim illum esse, cuius Paulus meminit ad Philippenses^g, omnes existimant. Quod vero a Græcis nonnullis dicitur Clemens successisse Anacleto, errore putamus factum librariorum, vt pro Cleto scripserint Anacletum: nam (vt apparet) Græci decepti nominum similitudine, sicut Marcellum & Marcellinum, ita etiam Cletum & Anacletum vnum eundemque putantes confuderunt. At de his alias satis dictum.

g Philip. 4.

II. Sedenim & de anno institutionis Clementis corrigendus est Eusebius, nec ab alio quam a seipso; quippe cum dicat Clementem sedisse annos nouem, rursusque affirmet ipsum^h obiisse anno tertio Imperij Traiani, ponatque eius ingressum anno duodecimo Domitianiⁱ Imperatoris; hæc sibi non cohærent. nam si annis nouem sedi præfuit, peruenisset saltem ad annum quartum Traiani, vel quintum: vel si dixerimus anno tertio Traiani (vt ait) martyrium consummasse, non nisi ad summum octo annis eum sedisse oportuit. Quamobrem habito respectu ad annos Cleti, cui successit, & annos nouem Clementis, & menses, quibus sedit, hic iure ponimus eius ingressum. Quod vero non primo loco post Petrum, sed tertio fedit, superius satis demonstratum in ordinatione Lini.

III. His igitur exordijs, Ioannis exilio, & Cleti Romani Pontificis nece, secunda in Christianos a Domitiano est persecutio excitata, de qua hæc Eusebius^k: Cum Domitianus multum in multos crudelitatis & nequitie declarasset, & non exiguam patriciorum & illustrium virorum multitudinem Romæ temerario & iniquo iudicio interemisset; alioque infinitos dignitate præstantes non solum patrijs finibus eieptos, exilio

h Euseb. histor. lib. 3. c. 13. DE PERSECUTIONE DOMITIANI IN CHRISTIANOS.

A multasset, sed etiam omnibus facultatibus, & fortassis immerito & sine causa exuisset: tandem in sceleratam Neroniani in Deum odij & impietatis hereditatem successit. Secundus namque erat, qui contra nos Christianos (licet pater eius Vespasianus nihil iniuriæ aut mali in nos animo aliquando excogitasset) persecutionis incendium excitauit.] hæc Eusebius: qui iure eum heredem nominat Neronianæ sæuitiæ: nam & ab Ethnicis Domitianus Nero est appellatus. vnde Iuuenalis^a:

a Iuuen. Satyr. 4.

*Cum iam semianimum laceraret Flavius Orbem
Vltimus, & caluo seruiret Roma Neroni.]*

Certe Nerone sæuiorem Tacitus^b Domitianum fuisse testatur, dum post cædes nobilissimorum recensitas, addit: Nero tamen subtraxit oculos, iussitque scelera, non spectauit. Præcipua sub Domitiano miseriarum pars erat, videre & aspici, cum suspiria nostra subscriberentur: cum denotandis tot hominum palloribus sufficeret sæuus ille vultus & rubor, a quo se contra pudorem muniebat.] hæc Tacitus: qui & de eodẽ hæc superius: Domitiani natura præceps in iram, & quo obscurior, eo irruocabilior.] Testatur & Tertullianus in Apologetico^c Domitianum similem fuisse Neroni, sic dicens: Tentauerat & Domitianus, portio Neronis de crudelitate: sed qua & homo facile cooptum repressit, restituit etiam quos relegauerat. Tales semper nobis infecutores, iniusti, impij, turpes, quos ipsi damnare consueuistis, & a quibus damnatos restituere soliti estis.] hæc Tertullianus.

IV.
SIMILIS NERONI DOMITIANVS.
b Tac. in Vita Iulij Agricola.

Sed plane errore lapsus cognoscitur, dum vult eum quasi facti poenitentem exules reuocasse: id siquidem non ab eo, sed ab eius successore Nerua esse factum, omnes affirmant, Dioque^d expresse demonstrat, hæc dicens: Nerua autem eos, qui rei facti erant impietatis, absoluit, exuleque restituit.] Reos enim, more Gentilium, eos dicit impietatis, qui deos negarent: cuius criminis idem Domitianus, vt vanæ superstitioni addictissimus, acerrimum vindicem se præbuit. Verum hæc Tertullianus scripsisse videtur Hegesippi auctoritate; sed (vt apparet^e) loquitur ille de ea persecutione quæ mota est in Iudæos, cum mandauit inquiri illos qui ex stirpe Dauid progeniti essent: quos cum inuenisset pauperrimos, culturæ agrorum addictos, contempsit, sicque animo conceptam in eos persecutionem repressit. sed de ea re suo loco dicemus. Ceterum qui ab eodem Christianitatis causa in insulas relegati fuerunt, certum est eos mansisse vsque ad eius successorem Neruam; vt Ioannis Euangelistæ, atque Flauie Domitillæ, & aliorum, de quibus dicturi sumus, exempla declarant.

c Tertull. in Apolog. 6. 5.

V.
d Dio in Nerua.
DOMITIANVS INQUIRIT HOMINES STIRPIS DAVIDICAE.
e Apud Euseb. lib. 3. c. 5.

D At vero tantum abest vt in Christianos excitatam persecutionem Domitianus represserit; vt, cum primum eius religionis summos vertices exilio vel morte sustulisset; postea maiori rabie sæuiens, etiam in propinquos sibi carissimos, nempe Clementem Consulem patrielem, inq. eius vxorem & neptem Flauias Domitillas, vltimo sui Imperij anno persecutionis furorem conuerterit, illum occidendo, has in insulas relegando, vt inferius suo loco dicemus. Quamobrem verius dici posse videtur, persecutionem in Christianos a Domitiano hoc anno morte Romani Pontificis coeptam, & aliquando posteris temporibus intermissam, acerbiori iterum sæuitia reuixisse, ac immanius debacchatam esse: quod plane perspicuum erit, cum nouissima eius Imperij gesta narrabimus.

VI.
PERSECUTIO IN CHRISTIANOS ACRIVS SÆVIIT.

At quoniam (vt dictum est) his ipsis persecutionis exordijs, qui præ ceteris in Ecclesia esse videbantur illustres, primi ad supplicium quæsi sunt: apparet & S. Ignatium Antiochenum Episcopum hoc eodem anno eadem esse clade vexatum. Scribens^f enim ipse ad Mariam Cassobolitem, spectatissimam sanctitate feminam, de Clementis creatione hoc anno facta, hæc habet: Mihi autem in mentem venit, & dicam verum fuisse sermonem quem de te audieram, cum Romæ apud beatum Anacletum^{*} Papam esses, cui nunc successit beatissimus Clemens, Petri & Pauli auditor, &c.] Idem de persecutione, quam tunc pateretur, hæc narrat: Ego vero, o beata, non tam meus quam aliorum nunc factus, exagitor partim exilijs, partim custodijs, partim vinculis. At nihil eorum curo; verum eorum iniurijs erudior, vt Iesum assequar, fruar supplicijs mihi paratis.] et post multa: Vehementer concupiui venire ad vos, & vna vobiscum requiescere & refici. Verum non est in hominis potestate via eius: impedit enim meam voluntatem militaris custodia, quæ non permittit vltra progredi. At pro statu rerum in quo versor, nec facere nec admittere quicquam possum.] hæc Ignatius.

VII.
f Ignat. epist. 4.

** Cletum IGNATIVS PERSECUTIONE AGITATVS.*

Porro

VIII. Porro eam epistolam, scriptam ab eo Antiochiæ, antequam in exilium duceretur, esse germanam, ostendunt ea quæ in fine eiusdem leguntur, iunctis his quæ tû ad Antiochenos, tum ad Heronem suum diaconum postea sub Traiano, cum Romam duceretur, conscripsit. Ait enim ad Mariam Cassobolitem scribens: Salutant te presbyteri, & diaconi, & ante omnes facer Hero. Salutat te Cassianus hospes meus, & soror mea, & vxor eius, & carissimi eorum liberi.] Ad Antiochenos^a sic: Saluto Cassianum, & coniugem eius, & carissimos liberos illius.] et ad Heronem^b diaconum Ecclesiæ Antiochenæ de eodem Cassiano hæc habet: Saluta Cassianum hospitem meum, & pudicissimam eius coniugem, & carissimos eorum liberos.] et paulo post de ipsa Maria Cassobolite, quæ tunc temporis agebat Antiochiæ: Saluta quoque pudicissimam Mariam filiam meam eruditissimam, & quæ in domo illius est, Ecclesiam: pro cuius anima libens meam commutem: quæ specimen est piarum feminarum.] hæc Ignatius; ex quibus etiam, velut contestatione quadam, intelligere possumus, eam ad Mariam scriptam germanam esse epistolam. De qua quidem dubitarem, an vno eodemque tempore, cum ad leones Romam sub Traiano ducendus esset, vna cum reliquis tunc ad diuersas Ecclesias datis, cum eiusdem esse plane videatur argumenti, scripta hæc fuerit: nisi manifeste appareret ex verbis ipsius, hanc scriptam esse simulatque Clemens est creatus Romanus Episcopus; illas vero certo constaret datas esse Traiani tempore, cum iam Clemens ex hac vita migrasset. quod perspicuum apparet eiusdem testimonio scribentis ad Philadelphios, dum adnumerat Clementem inter eos qui virgines usque ad obitum permansissent: sic enim ait, dum alloquitur virgines: Fruar vestra sanctimonia, vt Iesu filij Naue, vt Melchisedech, & Elisei, vt Hieremiæ, & Baptistæ Ioannis, vt dilectissimi illius discipuli, vt Timothei, vt Titi, vt Euodij, vt Clementis, qui in puritate exegerunt hanc vitam.] hæc Ignatius. Atque de his hæctenus.

^a Ignat. epist. 12.
^b Ignat. epist. 23.
DE IGNATII
EPISTOLA AD
MARIAM CAS-
SOBOLITEM.

IX. His prope temporibus Pergami in Asia Antipas illustris martyr passus est; de quo in primis Ioannes^c meminit his verbis: In diebus illis Antipas testis meus fidelis occisus est apud vos, vbi sedes est satanæ.] hæc Ioannes: qui cum dicat, scribens Apocalypsim, iam diu ante Antipam passum esse; constetq. ex Actis eius sub Domitiano esse martyrio coronatum; plane datur intelligi, Antipam ipso initio persecutionis Domitiani subijisse martyrium. Ioannem enim constat, ex Irenæo, vltimo tempore Domitiani scripsisse Apocalypsim. Cetera autem, quæ ab eodem Domitiano Imperatore in Christianos sunt facta, suis locis inferius sunt dicenda.

DE MORTE ACILII GLABRIONIS.

^d Dio in Domit.

^e Suet. in Dom. 12.

IESV CHRISTI
ANNVS
94.

CLEM.
ANNVS
2.

DOMIT. IMP.
ANNVS
II.

I. Christi Redemptoris anno nonagesimoquarto, Coss. Domitiano Augusto deciessepties, & Volusio Saturnino, persecutio in Christianos ab eodem Imperatore semel excitata, & in ipsos præcipue Christianæ religionis Antistites sæuire ausa, & ad Consulares viros, aliosq. nobilissimos Romanos ciues progressa, Acilium Glabrimonem, qui superiori anno (vt vidimus) gessit Consulatum cum Traiano, e medio sustulit, simulq. alios complures reos factos impietatis, quod deos patrios non colerent. Dolemus vehementer, tam illustrium martyrum Acta penitus excidisse, nec (sicut de alijs multis accidit) vllam prorsus reliquam esse memoriam, nisi quæ in Gentilium historicorum commentarijs subobscura est consignata. Periere omnia scriptorum monumenta, inuidia Diocletiani, iubentis ea (vt suo quoque loco dicemus) penitus inflammari. At quod spectat ad Glabrimonem: scribit Dio^d, eum vna cum nonnullis alijs, illato crimine ἀθεόματος, quod ad Iudæorum mores transfisset (sic enim, vt sæpius dictum est, quod ex Iudæis descenderent, Christianos Ethnicici appellabant) primo quidem adhuc agentem Consulem vocatum in Albanum ad Iuuenalia, & in sententia persistentē, in theatrum esse immissum, vt cum immani leone pugnaturus, ab eo discerperetur: sed ab illo non tantum non est læsus, sed eum egregie ipse confecit. Quamobrem postea, eadem ex causa, quod Romanos deos non coleret, iussus est interfici. Hæc ex Dione. Quomodo autem postea eadem persecutio ad domesticos vsque atque propinquos Imperatoris grassata sit, suo loco dicemus.

D

E

II. Suetonius^e auctor est, Iudæos etiam Romæ agentes a Domitiano vexatos esse no-

uis &

A uis & grauissimis exactionibus. Sunt hæc verba ipsius: Præter ceteros Iudæus fiscus acerbiissime actus est: ad quem deferebantur, qui velut professi Iudaicam intra Urbem viuere vitam, vel dissimulata origine, imposita genti tributa non pependissent. Interfuisse me adolescentulum memini, cum a procuratore frequentissimoq. concilio inspiceretur nonagenarius senex, an circumsectus esset.] hæc Suetonius. Et Martialis^a itidem de Iudæo occultare se volente, ne tributum penderet, epigramma scripsit, vbi hæc in fine:

DE IVDÆIS A DOMITIANO VEXATIS.

^a Mart. lib. 7. ad Menophilū.

*Dum ludit media, populo spectante, palestra,
Delapsa est misero fibula: verpus erat.]*

De eodem item tributo a Domitiano Iudæis indicto Martialis^b etiam his versibus meminuit in epigrammate in Christum:

^b Mart. lib. 5.

B *Sed quæ de Solymis venit perustis
Damnata modo mentulam tributis.]*

Rursus etiam dicta persecutione tributi Iudæos fuisse Romæ vexatos, vt pro singulis arboribus ruris, quod conduxissent, tributum pendere cogentur, Iuuenalis declarat his versibus^c:

III.

^c Iuuen. sat. 3.

*Nunc sacri fontis nemus, & delubra locantur
Iudæis, quorum cophinus, fœnumq. supellex.
Omnis enim populo mercedem pendere iussa est
Arbor, & eiectis mendicat silua Camænis.]*

hæc ille de Iudæis, quod nemus Egeriæ conduxissent. Sed de eodem cophino & fœno idem agit, dum malis artibus lucrum captare solitos demonstrat his versibus^d:

^d Iuuen. sat. 5.

C *Cum dedit ille locum, cophino fœnoq. relicto
Arcanam Iudæa tremens mendicat in aurem,
Interpres legum Solymarum, & magna sacerdos
Arboris, & summi fida internuncia cali:
Implet & illa manum, sed parcius are minuto:
Qualiacumque voles Iudæi somnia vendunt.]*

Sed quidnam est, quod idem auctor de Iudæis iterum agens, de cophino vt peculiari eorum supellectile meminit, necnon & fœno? Putarunt alij, res Iudæorum ab origine repetentes, Iudæos munus illud, cui in Ægypto Pharaoni seruietes, fuerant adscripti, postea vbiicumque gentium agerent, numquam amplius deseruisse: nimirum, vt de eis est testatum in Psalmo^e: Manus eius in cophino seruierunt.] eodem vase hominibus ipsos deseruire consueuisse. Quisnam autem esset eiusmodi vasis vsus, Augustinus^f sic scribendo declarat: Per cophinum, inquit, significantur opera seruilia. Mundare stercora, terram portare, cophino fit, &c.] Alij etiam recentiores illum locum interpretati, eiusmodi ministerio Iudæos in Ægypto mancipatos esse tradunt. Meminit de eodem cophino Sidonius Apollinaris^h ad Basilium scribens: nam ait: Ordinis res est, vt dum in hac allegoria versamur, Ægyptius Pharaon sedeat cum diademate, Israelita cum cophino.] Huiusmodi cophini occasione, de Iudæo homine dictum vult intelligi interpres illud Martialisⁱ de cistifero, dum ait:

IV.

DE FOENO ET COPHINO IVDAEORVM SVPELLECTILE.

^e Psal. 80.

^f August. in Psal. 80.
^g Nicol. de Lyræ ibid.

^h Sidon. Apoll. lib. 7. epist. 6.

ⁱ Martialis lib. 5. epig. in Gell.

*Dum te posse negas nisi lato Gellia clauo
Nubere, nupsisti Gellia cistifero.]* Certe quidem miscuisse se illam Iudæo homini, idem alibi^k scribit.

^k Martialis lib. 7. in Gell. epig. 30.

E Hæc cum alij senserint, non improbamus; sed afferimus nostra. Quod igitur ad fœnum & cophinum spectat; per ea Iuuenalem sordidam Iudæorum mendicitatem significare voluisse, existimamus: nam in primis per fœnum intelligi debere vilissimum quoddam tomentum ad recumbendum compositum, distichon illud eiusdem Martialis^l declarat, cuius est titulus, Fœnum.

V.

MENDICANTES IVDÆI PER COPHINVM ET FOENVM DESCRIBVNTVR. l Martialis lib. 14.

*Fraudata tumeat facilis tibi culcitra pluma,
Non venit ad duros pallida cura toros.]*

hisce plane significans, per fœnum intelligi stratum pauperiorum. Per cophinum autem, vas vimineum, seu cistam, qua Iudæi mendicantes vterentur, intelligi debere, quæ scribit Iosephus^m de Iudæis Hierosolymis Flori auaritiæ illudentibus, persuadent, dum ait: Canistrum circumferentes, stipem eius nomine postulabant, quasi inops & miserimus talibus indigeret auxilijs.] hæc Iosephus. Iudæos sane Romæ

^m Ioseph. de bel. Iud. lib. 2. c. 14.

mendicare

a Martial. lib. 22. mendicare confueuisse, illud Martialis^a in epigrammate ad Sparsum demonstrat:

*A matre doctus nec rogare Iudæus,
Nec sulphurata lippus institor mercis.]*

Docent & hoc ipsum quæ superius ex Iuuenale sunt recitata, vt illud:

*Eiectis mendicat silua camænis.] et illud:
Iudæa tremens mendicat in aurem.]*

Sic igitur ab eodem de Iudæis miserrimis mendicantibus egregie ea dicta sunt:

*Quorum cophinus, fœnumq. supellex.] et illud de iisdem:
Cophino, fœnoq. relicto.]*

quod scilicet ea paupertate premerentur, vt eorum supellex fœnum esset ad recumbendum, & cista seu cophinus ad mendicandum.

VI.

*IUDÆVS SOLI-
TVS PERMVTA-
RE SVLPHVR
VITRO.
b* Martial. lib. 2. epigr. in Cal.
c Martial. lib. 20.

Nisi per cophinum velimus intelligi cistam illam, qua Iudæus institor mercis sulphurata (sic enim eum nominat Martialis) ad vendenda illa, vel (vt alibi^b ait) ad permutanda fracto vitro, gestare soleret, prout hodie quoque eisdem æque miserrimos facere videmus. Rupta quidē vitra sulphuratis permutari solita, non Martialis tantum in alias citatis locis a nobis, sed & in epigrammate ad Priscum^c his versibus indicat:

*Quæ sulphurato nolit emptæ ramento
Vatiniorum proxeneta fractorum.]*

Itemq. Statius^d sic dicens:

*Illic agmina confremunt Syrorum:
Hic plebs scenica, quiq. comminutis
Permutant vitreis gregale sulphur.]*

e Iuuen. satyr. 5. Insuper & Iuuenalis^e testatur eo versu:

Quasatum, & rupto poscentem sulphura vitro.]

Sed de Iudæorum ludibrijs a poetis Ethnicis decantatis, iam satis: itaque ad ea quæ hoc eodem anno sunt gesta, orationem conuertamus.

VII.

f Eusebius in Coron.
DE CORNELIA
VESTALIVM
MAXIMA VIVA
DEFOSSA.
g Plinius lib. 4. epist. 11.

Hoc ipso anno vndecimo Domitiani Imp. (vt auctor est Eusebius^f) Cornelia virgo Vestalis Maxima, absens & inaudita a Domitiano obiecti stupri damnata, miserando modo, more maiorum, viua sub terram defossa, morti adigitur. Rem plane miseratione dignam Plinius^g Iunior ad Minutianum exacte describit his verbis: Cum Domitianus Vestalium Maximam defodere viuam concupisset, vt qui illustrari sæculum suum huiusmodi exemplo arbitraretur: Pontificis Maximi iure, seu potius immanitate tyranni, licentia domini, reliquos Pontifices non in regiam, sed in Albanam villam conuocauit. Nec minore scelere, quàm quod vlcisci videbatur, absentem inauditamq. damnauit incesti; cum ipse fratris filiam incesto non polluisset solum, verum etiam occidisset: nam vidua abortu periit. Missi statim Pontifices, qui defodiendam necandamq. curarent. Illa nunc ad Vestam, nunc ad ceteros deos manus tendens, multa, sed hoc frequentissime clamitabat: Me Cæsar incestam putat; qua sacra faciente, vicit, triumphauit. Blandiens hæc, an irridens, ex fiducia sui, an ex contemptu Principis dixerit, dubium est. Dixit, donec ad supplicium, nescio an innocens, certe tamquam nocens ducta est. Quinetiam, cum in illud subterraneum cubiculum demitteretur, hæsissetq. descendente stola, vertit se ac recollegit: cumq. ei carnifex manum daret, auersata est, & resiliuit; fœdumq. contactum quasi plane a puro castoq. corpore nouissima sanctitate reiecit: omnibusq. numeris pudoris, πολλὰ πρόνοιαν ἔχεν ἐν χημῶσι ποσῶν. quod est Euripidis in Hecuba de Polyxena, ac sic Latine redditur: Magnam cautionem adhibebat, vt decenter caderet.] hætenus Plinius. Hæc igitur ex Plinio de Cornelia Vestalium Maxima voluimus retulisse, ad insinuandam Domitiani Imperatoris immensam immanitatem atque sæuitiam, indeq. sumendum argumentum existimandi quàm crudelis fuerit persecutio ab eodem in Christianos excitata. Si enim in eos quos reos violatæ religionis aliqua leui coniectura putasset, tam vehementer est exacerbatus: quid eum fecisse credendum in illos qui auersarentur penitus deos, ac pariter detestarentur? In quos adeo est cæco furore bacchatus, vt nec sibi sanguine coniunctorum, quos solos haberet heredes Imperij, vllam prorsus rationem habendam esse putarit, quin in eos quoque animaduertent, vt suo loco dicemus. At de his satis: iam ad ea quæ anno sequenti facta sunt, nos conferamus.

Q Vi sequitur ordine annus Domini nonagesimusquintus, Coss. Sex. Pompeio Collega & Cornelio Prisco, Fastis adscribitur: horum Consulum Tacitus meminit in Vita Iulij Agricola, quem hoc anno diem obiisse tradit. Hoc tempore, laborante diro schismate Corinthiorum Ecclesia, Clemens Papa, ad quem spectabat vniuerso Christi gregi prospicere, scripta ad eos egregia, qualis pastorem omnium deceret, epistola, ad pacem & mutuam concordiam ineundam conseruandamq. adducere conatus est. Celebris & præclara admodum ea fuisse prædicatur; cum eam auctoritatem obtinuerit, vt perinde ac Apostolicæ epistolæ publice in aliquibus ecclesijs legeretur: quod scribit Eusebius^a, qui eam mirifice laudans, & ex Hegefippo omnium antiquissimo testimonium adducens, Huius, inquit, Clementis vna fertur esse epistola, omnium iudicio approbata; illustris illa quidem, & digna plane admiratione, quam tamquam ex Romanæ Ecclesiæ persona ad Corinthiorum Ecclesiam tunc quidem exarauit, cum iam Corinthi grauis esset conflata seditio. Hanc sane cum veterum, tum nostra ipsorum memoria, plurimis in ecclesijs publice lectam, vsurpatamq. cognouimus. Quod autem (vt docuimus) id temporis Corinthiorum seditio concitata sit, Hegefippus locuples testis est.] hæc Eusebius.

C De eadem agens Irenæus^b; cum eam plurimum laudat, quo scripta esset argumento, declarat, atque etiam hæc de ipso Clemente ait: Post eum, tertio loco ab Apostolis, Episcopatum sortitur Clemens; qui & vidit ipsos Apostolos, & contulit cum eis, cum adhuc infonantem prædicationem Apostolorum & traditionem ante oculos haberet. Non solus enim, sed adhuc multi supererant ab Apostolis docti. Sub hoc igitur Clemente, dissensione non modica inter eos qui Corinthi erant fratres facta, scripsit quæ est Romæ Ecclesia potentissimas litteras Corinthijs, ad pacem eos congregans, & reparans fidem eorum, & annuncians quam in recenti ab Apostolis receperant traditionem, annunciantem vnum Deum omnipotentem, factorem cæli & terræ, plasmatorum hominis, qui induxerit cataclysmum, & aduocauerit Abraham, qui eduxerit populum de terra Ægypti, qui collocutus sit Moyse, qui Legem disposuerit, & Prophetas miserit, qui ignem præparauerit diabolo & angelis eius. Hunc Patrem Domini nostri Iesu Christi ab Ecclesijs annunciari, ex ipsa Scriptura, qui velint, discere possunt, & Apostolicam Ecclesiæ traditionem intelligere; cum sit vetustior epistola his qui nunc falso docent.] hæc Irenæus de Clementis epistola, cuius compendium summatim perstrictum recitasse visus est, dum in ea ipsum egisse de illa quæ in Deum esset, fide, & Ecclesiæ traditionibus, affirmat.

At quoniam maximo Ecclesiæ damno, iniuria temporum ea penitus excidisse videtur: operæpretium existimauimus, ex ipsa, quæ possunt inueniri a maioribus, qui eam legerunt, citata fragmenta, atque sententias suis ipsorum verbis redditas in vnū coniungere; & perinde ac nobilissimi artificis simulacrum contractum, etsi non ex integro, ex parte saltem, quantum licet, ob oculos repræsentare. Atque vt a Clemente^c Alexandrino sumamus exordium, hæc ipse in primis habet: Porro autem Clemens quoque Apostolus in epistola ad Corinthios, ipse quoque nobis quamdam formam eius qui est præditus cognitione describens, dicit: Quis enim apud vos versatus, omni virtute perfectam firmamq. ac stabilem fidem vestram non probauit? temperatamq. ac moderatam vestram in Christo pietatem non est admiratus? & vestri in hospites amoris magnificos vestros mores non prædicauit? & perfectam firmamq. ac stabilem cognitionem non beatam esse censuit? nam citra personarum acceptionem omnia fecistis, & in Deo legitime ambulastis.] hæc autem (vt facile conijci potest) erant in ipsius exordio epistolæ; eo modo pie sancteq. ab eis captans in primis beneuolentiam, vt sic suauiter delinitos, in eam quam optabat, pacem adduceret.

His ex epistolæ exordio recitatis, mox subinfert eiusdem narrationem, eo ordine cuncta referens, secundum breuiorem summam ab Irenæo præscriptam; in qua nonnulla habentur (quod alibi testatur Eusebius^d) ex epistola Pauli ad Hebræos; sicq. ait

Clem. Alex. Strom. lib. 4. SERIES NARRATIONIS.

ex Clementis verbis: Fixis ergo oculis eos intueamur qui magnificæ eius gloriæ perfecte seruiuerunt. Accipiamus Enoch, qui in obedientia iustus inuentus, fuit translatus: et Noe, qui cum credidisset, fuit seruatus: et Abraham, qui propter fidem & hospitalitatem, Dei amicus, pater autem Isaac est appellatus. Propter hospitalitatem, veramque religionem, Lot fuit seruatus ex Sodomis. Propter fidem & hospitalitatem seruata est Raab meretrix. Propter patientiam & fidem, in pellibus caprinis & ouinis, & ex camelorum pilis contextis vestibus ambulauerunt præcedentes regnum Christi: dicimus autem Eliam, & Eliseum, Ezechielem, & Ioannem Prophetas. Qui enim Dei amicus propter fidem liberam vocatus est Abraham, non fuit gloria elatus; sed magna vtens modestia, dixit: Ego autem sum terra & cinis. Et de Iob sic scriptum est: Iob autem erat iustus, & reprehensionem non obnoxius, Deum rite colens, abstinens ab omni malo. Is sua patientia superauit tentatorem, & simul fuit testis, & a Deo accepit testimonium: humilitatem amplectitur, & dicit: Nullus est mundus a forde, nisi sit quidem vnus diei vita eius. Moyses fidelis seruus in tota domo eius, dixit ad eum qui ex rubo dabat responsa: Quis ego sum, quod me mittis? Ego autem sum vocatus, & lingua tardiori, vt Domini vocem ministrem per linguam humanam. Et rursum: Ego sum vapor ex olla. Deus autem superbis resistit, humilibus dat gratiam. Iam vero Dauid quoque, de quo testimonium ferens dicit Dominus: Inueni hominem secundum cor meum, Dauid Iesse filium, oleo sancto unxi eum. Sed ipse quoque dicit ad Deum: Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam: et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. Amplius laua me ab iniquitate mea, & a peccato meo munda me. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum in conspectu meo est semper. Deinde tacite significans peccatum, quod legi non subijcitur; scite suam ostendens modestiam, subiungit: Tibi soli peccaui, & malum coram te feci. Dicit enim alibi Scriptura: Spiritus Domini lucerna scrutans ventris penetralia. Et quo quis se iuste gerens euadit maiori cognitione præditus, eo est ei propinquior spiritus lucidus. Sic iustis appropinquat Dominus, & nihil eorum latet in nostris cogitationibus, & quas facimus, dispensationibus: Dominum Iesum dico, qui omnipotenti sua voluntate corda nostra intuetur, cuius sanguis fuit pro nobis sanctificatus.] hæc ibi.

V. At de aduentu Christi hæc ex eadem epistola S. Hieronymus: Clemens vir Apostolicus, qui post Petrum Romanam rexit Ecclesiam, scribit ad Corinthios: Sceptra Dei Dominus Iesus Christus non venit in iactantia superbiæ, cum possit omnia; sed in humilitate: in tantum vt verberatus a ministro sacerdotis, responderit: Si male locutus sum, argue de peccato: sin autem bene, quid me cædis? habens duodecim Angelorum millia, qui illius nutibus obedirent.] Insuper de aduentu Filij Dei ad iudicium, de quo igne, quo impij sunt plectendi, tam ex Prophetis quam Apostolis, insuper & Sibyllæ vaticinijs, Clementem in dicta ad Corinthios epistola egisse, apud Iustinum martyrem testatum habetur. Sed & inferius idem qui supra Clemens: Scriptum est, inquit, in epistola ad Corinthios: Per Iesum Christum insipiens & obscurata mens nostra in lucem pullulat. Per eum voluit Dominus nos immortalem gustare cognitionem. Vnde etiam euidentius ostendens proprietatem cognitionis, subiunxit: Cum hæc ergo sint manifesta, vel procumbentes in profundum diuinæ cognitionis, debemus omnia rite & ordine facere, quæ nos iussit Deus peragere ordinatis temporibus. Sapiens ergo suam ostendat sapientiam, non verbis solum, sed in bonis operibus. Humilis ferat testimonium non sibi, sed in eo quod ipse testimonium accipiat ab alio. Qui carne castus est, non insolescat, sciens esse alium qui ei suppeditat continentiam. Videte fratres: quo maiori cognitione digni habiti sumus, eo maius subimus periculum.] hæc ibi. Idemque alibi: Idem Clemens in epistola ad Corinthios, his verbis inquit, exponens differentiam eorum qui sunt probati in Ecclesia: Sit aliquis fidelis, sit potens in explicanda cognitione, sit sapiens in discretionem sermonum, sit stupendus in operibus.] ac rursum eadem alibi repetens, hæc addit: Sit castus & mundus: Eo enim debet esse magis humilis, quo videtur esse maior, dicit Clemens in epistola ad Corinthios.] Sed sunt hæc pauca ex multis: nam de traditionibus ipsum in ea egisse, satis superius est demonstratum.

VI. Quod vero testatur Hieronymus Clementem in suis epistolis omnem pene sermonem

Clem. Strom. lib. 7.

Clem. Alex. Strom. lib. 6.

Hier. aduers. Iovin. lib. 1.

A nem de virginitatis puritate contexuisse; demonstrat plures etiam a Clemente esse scriptas epistolas. Meminit & S. Epiphanius de pluribus Clementis epistolis, quæ legi solent in ecclesijs, quibus inter alia ait ipsum conquestum de hæreticis, quod Petri Circuitus a se scriptos deprauassent. dumque addit, iuxta S. Hieronymi sententiam, eisdem litteris Clementem prædicasse virginitatem; plane constat diuersas ab his fuisse, quæ hodie habentur titulo Clementis inscriptæ. Posteriorem autem illam, quæ Clementis etiam nomine ad Corinthios vulgata ferebatur epistola, nequaquam perinde ac priorem approbatam scribunt Eusebius & S. Hieronymus. cuius cum meminit Photius in sua Bibliotheca, eam ad Corinthios quoque fuisse titulo prænotatam ait; sed quod quædam haberet noua & inusitata, & incongruas Scripturarum interpretationes, iure explosam ab omnibus monstrat. Citat idem S. Hieronymus ex quadam Clementis epistola locum de mundis trans Oceanum positis, quem Origenes interpretatur. Sed quod ad epistolam, de qua est sermo, ad Corinthios scriptam pertinet: testatur Dionysius eiusdem Ecclesiæ Episcopus, eam ab illis esse asseruatam ab antiquis temporibus, ibique in ecclesia legi solitam. Sed de his hæcenus: de reliquis vero quæ nomine Clementis scripta feruntur, dicemus inferius.

At qui (vt dictum est) vniuersæ per orbem Christianum diffusæ Ecclesiæ Clemens, vt Petri successor, pastoralis cura præerat, non tantum sollicitus fuit vt dissidentes inter se Corinthios in concordiam reuocaret; sed, vti opus esse videret, plures etiam ordinavit Episcopos, nempe Taurinum, quem dedit Ebriocensibus, Lucianum Bellouacensibus, Dionysium Parisiensibus, Santonensibus Eutropium, Nicasium Rhotomagensibus, & alios alios, cum nouas erigeret diuersis in locis Ecclesias.

Table with 3 columns: IESV CHRISTI ANNVS 96., CLEM ANNVS 4., DOMIT. IMP. ANNVS 13.

Christi Redemptoris annus nonagesimus sextus scribitur in Consularibus Fastis L. Nonio Asprenate & M. Arricino Clemente Coss. adnumeraturque annus Domitiani Imperij decimustertius, quo Iosephus Iudæus historicus commentarium de Antiquitatibus Iudaicis, viginti libris distinctum, absoluit. Testatur id ipse sic dicens: Atque ita concludetur harum Antiquitatum tractatio comprehensa viginti voluminibus, versus sexaginta millibus. Quod si Deus concesserit, compendio rursus referam belli casus, & quæ nobis in præsentem vsque diem euenerunt, quæ incidit in decimum tertium annum principatus Domitiani Cæsaris, ætatis vero meæ sextum & quinquagesimum. Promisi etiam scripturum me quatuor libros de Iudæorum opinionibus, quas habent de Deo, eiusque essentia, & de legibus: quare per eas alia liceat nobis facere, alia non liceat.] hæc ipse (vt in Vita sua testatur) Romæ agens: vbi cum videret Christi Ecclesiam florentissimam, quæ in dies magis vbiq; gentium, ac potissimum Romæ, & apud nobiles, ipsosque (vt dicitur) affines Cæsaris feliciter propagabatur, licet Christianus non esset, tamen ne inofficiosi historici querela tam iusta vrgeri posset, quod rem toto Orbe perspicuam obuolutam silentio reliquisset, illud superius dictum de Christo elogium suis scriptis intexuit.

Cum enim Iudæorum res inspiceret penitus esse collapsas, Vespasianumque defecisse, cui vaticinatus tribuerat quod Christo re vera oraculis Prophetarum prænunciatum erat Imperium; iamque tempus Messie aduentus præterisse videri posset: prudentis potius quam pij hominis partes agens, illud de Iesu, quod Christus haberetur a plurimis tam Iudæis quam Gentilibus, protulit testimonium. de quo quidem illud tantummodo monuisse sufficiat (nam de his superius actum est) aliter se habuisse eius lectionem S. Hieronymi temporibus, ab ea quæ legitur in præsentiarum. Nam quod Latina versio habet: Christus hic erat] S. Hieronymus sic ex Græco reddidit: Et credebatur esse Christus.] quæ lectio nobis magis probatur, vt quæ consentiens videatur auctoris studio & professioni; quippe qui se esse Iudæum, & non Christianum, in omnibus præferret: licet in ceteris quæ in eam sententiam de Christo scribit, numine ipsum cogente, professus sit veritatem. Sed illud de Iosepho dicere non prætermittimus, quod in fine eius commentarij, quem se absoluisse testatur hoc anno decimo-

Epiph. hæres. 30. PLVRES CLEMENTIS EPISTOLAR.

Euseb. hist. lib. 3. c. 32. Hier. de Scrip. Eccl. in Clem.

Hier. in epist. ad Ephes. c. 2. Orig. periarth. lib. 2.

Apud Euseb. hist. lib. 4. c. 22.

VII. PLVRES EPISCOPI A CLEMENTE ORDINATI. Martyrolog. Rom. & alij die 11. Aug.

Ioseph. antiq. lib. 20. c. 112. IOSEPHI HISTORICI LVCVBRATIONES.

Ioseph. antiq. lib. 18. c. 4.

II. QVAE DATA IOSEPHO OCCASIO VT DE CHRISTO MEMINERIT.

Hier. de Scrip. Eccl. in Ioseph. c. 13.

tertio Domitiani Imperatoris, pollicetur se rursus scripturum compendio bella quæ A
Iudæis obuenerint vsque ad illud ipsum tempus: cum alioqui idem ipse, tum ibi, tum
aduersus Apionem^a agens, manifeste profiteatur, se temporibus Vespasiani & Titi scri-
pisse bella Iudæica. An vero id præstiterit, vt eadem rursus compendio scriberet, igno-
ratur: commentarius enim ille non extat, sicut nec quatuor illi libri, quos de Iudæo-
rum opinionibus scribere instituisset.

^a Ioseph. contra
Apion. lib. 1.

IESV CHRISTI

ANNVS

97.

CLEM.

ANNVS

5.

DOMIT. IMP.

ANNVS

14.

I. **A**nno autem Domini nonagesimo septimo Domitianus Augustus decimum septi- B
mum vna cum Tito Flauio Clemente iniit nouissimum Consulatum, de quo hæc
Suetonius^b: Consulatus decem & septem cepit, quot ante eum nemo: ex quibus septem
medios, continuos; omnes autem pene titulo tenus gessit, nec quemquam vltra Kal.
Maij, plures ad Idus vsque Ianuarias.] De iisdem Consulatibus toties iteratis hæc Au-
sonius^c Gallus: Scis septem & decem Domitiani Consulatus, quos ille inuidia alteros
prouehendi, continuando conseruit, ita in eius auiditate derisos, vt hoc eum pagina
Fastorum suorum fecerit insolentem, neque potuerit præstare felicem.] hæc Ausonius
ad Gratianum. Quo ipso anno Ioannes Euangelista, quam vidit, scripsit Apocalypsim,
in ea vbi exul agebat, insula Patmo; quo amandatum fuisse decreto Domitiani anno
decimo eius Imperij, non autem præfenti (vt multi sunt opinati) iam diximus. Prope
finem vero eius Imperij commentarium illum scripsisse, auctor est Irenæus^d, qui eum C
est interpretatus, sic dicens: Nomen eius per ipsum vtique editum fuisset, qui & Apo-
calypsim viderat: neque enim ante multum temporis visum est, sed pene sub nostro
sæculo, ad finem Domitiani Imperij.] hæc Irenæus.

^b Suet. in Do-
mis. c. 13.

^c Auson. de suo
Consul. grat.
actio.

IOANNES SCRIBIT
APOCALYPSIM.

^d Iren. lib. 5.

II. Ioannes enim post necem Petri & Pauli Apostolorum, quorum prædicatione Ecclē-
siæ Asiæ fuerant fundata, & ad pietatem optime instituta; ne, quod in ea regione
(vt dictum est) complures hæretici agerent, eorum artibus a sincera fide, quam semel
accepissent, exciderent; eas idem ipse protinus administrandas curandasq. suscepit.
Magis enim assentimur Epiphano^e, dicenti, cum in senectute curasse Asiaticam Ecclē-
siam, his verbis: Illic enim S. Ioannes post ætatem senectam iubetur a Spiritu sancto præ-
dicare, & reflectere errantes in via.] hæc ille: cui, inquam, magis assentimur, quam
S. Hieronymo^f dicenti, totas Ecclesias Asiæ a Ioanne esse fundatas. Nam ex his quæ D
dicta sunt superius, constat, Ecclesias Minoris Asiæ magna ex parte a Petro esse erectas,
a Paulo autem alias plures: quippe qui Ephesi (vt vidimus) triennio docuerit, & com-
plures Asiæ partes Euangelium prædicando (vt ex Luca notauimus) peragraverit: sed
sic tamen (vt ipse de se testatur scribens ad Romanos^g) ab Hierosolymis vsque ad Illy-
ricum omnia repleuerit Euangelio, vt nequaquam illud prædicaret vbi ab alijs idem
fuisset annuntiatum. sunt enim hæc eius verba: Ita vt ab Hierusalem per circuitum
vsque ad Illyricum repleuerim Euangelium Christi: sic autem prædicauit Euangelium
hoc, non vbi nominatus est Christus, ne super alienum fundamentum ædificarem: sed
sicut scriptum est: Quibus non est annuntiatum de eo, videbunt; & qui non audierunt,
intelligent.] Hæc igitur cum de se testetur Paulus (vt omittamus de singulis Asiæ Ec-
clesijs dicere) Ephesinam Ecclesiam, quæ est metropolis totius Minoris Asiæ, vbi (vt sæ- E
pe dictum est) ipse Paulus triennio docuit, a nullo alio quam ab ipso fuisse fundatam,
necessaria assumptione deducitur.

IOANNES POST
NECEM APO-
STOLORUM CV-
RAVIT ECCLĒ-
SIAS ASIAE.
^e Epiph. hæres.
5.

^f Hier. de Scrip.
Eccl. in Ioan.

^g Rom. 15.

III. Quamobrem etsi (quod multi testantur) cum Hierosolymis iussi sunt abire Fideles,
Ioannes vna cum Dei genitrice Ephesum venit; non tamen illum ibi Euangelium
prædicasse, atque Ephesinam Ecclesiam erexisse constat. Consultius ergo Ignatius in
ædificatione Ecclesiæ Ephesinæ Paulum Ioanni præponit, sic dicens, ad Ephesios scri-
bens: Inueniar in sorte Christianorum, qui cum Apostolis in virtutem Iesu Christi
semper conuersati sunt, Paulo, Ioanne, & fidelissimo Timotheo.] Verum quod ad Ti-
motheum pertinet, non sic putamus vltimo loco positum, quod post Ioannis obitum
ipse illam curasset Ecclesiam, quem constat ab Apostolo Paulo adhuc in illis regio-
nibus agente fuisse præfectum ipsi Ecclesiæ Ephesinæ; sed honoris causa potius ante
Timotheum

TIMOTHEVS A
PAVLO CREA-
TVS EPISCOPVS
EPHESINVS.

A Timotheum ab eo nominatum esse Ioannem. Qui vltimis temporibus, cum post ne-
cem Apostolorum Asiæ Ecclesias ab hæreticis vexari cognosceret, in Asiam profectus
est, ac in ea positas curauit Ecclesias: quarum, licet exul, cum sollicitudinem maximam
gereret; ad easdem, quæ de septem præcipuis eius prouinciæ Ecclesijs, ac demum de alijs
a Domino sibi fuissent diuinitus reuelata, conscripsit, quæ non tantum scriptorum mo-
numentis consignata, sed grauissima etiam contestatione ad finem posita, firmata at-
que roborata reliquit. Sicq. hac ex parte dici posse videtur, haud mentitum esse S. Hie-
ronymum dicentem, Ecclesias Asiæ a Ioanne esse fundatas, cum ille eas adhuc nouel-
las verbis atque scriptis firmiter stabilisset.

Sed eamdem Apocalypsim, sicut alios complures diuinæ Scripturæ canonicos libros,
cum Cerdon^a, Marcion^b, & Alogi (sic dicti hæretici) impugnarunt, tum etiam com-
B plures antiquarum rerum Ecclesiasticarum scriptores in controuersiam adduxerunt, an
ab ipso Ioanne Apostolo scripta fuerit: affirmantes potius ab alio quopiam Ioanne pre-
sbytero eam scriptis mandatam esse. Verum temeritatem atque procaciam Cerdonis
& Marcionis eam omnino improbantium, & aliorum qui eandem Cherintho nimis
inconsulte tribuerant^c, cum alij plures, tum Epiphanius^d de his vberius agens, refel-
lit. Sed primum videamus quomodo intelligendum sit, quod S. Hieronymus^e scri-
bens ad Dardanum sic ait: Quod si eam (epistolam scilicet ad Hebræos) Latinorum consue-
tudo non recipit inter scripturas canonicas; nec Græcorum quidem Ecclesiæ Apocaly-
psim Ioannis eadem libertate suscipiunt: et tamen nos vtraque suscipimus; nequaquam
huius temporis consuetudinem, sed veterum scriptorum auctoritatem sequentes, qui
plerumque vtriusque abutuntur testimonijs, non vt interdum de apocryphis facere
C solent: quippe qui & Gentilium litterarum raro vtantur exemplis, sed quasi canonicis
& Ecclesiasticis.] hæc Hieronymus: cuius sententia duo hæc affirmari videntur: in
primis, veteres scriptores Ioannis Apocalypsim vt canonicam scripturam probasse:
deinde temporibus suis, Græcarum Ecclesiarum consuetudine illam minus habitam esse
ratam, nec cum ceteris canonicis scripturis fuisse receptam. At an hæc & quomodo in
omnibus vera haberi debeant, inuestigemus.

IV.

^a Tertull. de
praescrip. c. 51.
^b Tertull. aduer-
sus Marcion. lib. 4.
c. 5.

APOCALYPSIS
IMPUGNATA.

^c Euseb. hist. lib.
3. c. 23. & Phi-
lastri. lib. de ha-
eres. 29.

^d Epiph. hæres.
51. & 45.

^e Hieron. epist.
129.

Quod ad primum pertinet: certe verum esse probatur, tam Græcos quam Latinos
Patres, qui sæculum S. Hieronymi præcesserunt, eandem Apocalypsim inter canoni-
cas scripturas adnumerasse, vt ex Græcis auctoribus sunt Dionysius^f, Irenæus^g (ipse
enim Græce scripsit) Iustinus martyr^h, Hippolytusⁱ item martyr, Theophilus^k An-
tiochenus, Meliton, Clemens^l Alexandrinus, Origenes^m, Dionysiusⁿ Alexandri-
nus, Athanasius^o, & si qui alij Hieronymo antiquiores: ex Latinis vero Tertullianus^p,
D Cyprianus^q, Hilarius^r, quos secuti sunt postea recentiores, vt Seuerus, Prosper, &
alij. Quod si ex horum numero aliquis existimauit eam esse alterius Ioannis, quam
Euangelistæ; nihilominus idem eam vt canonicam scripturam habuit. Sic igitur ve-
rissima esse probatur Hieronymi assertio, qua affirmat antiquos scriptores eandem
Ioannis Apocalypsim vt germanam canonicamq. scripturam cognouisse, sicut & Pa-
tres omnes qui interfuerunt Concilio Ancyrano^s, quod ante Nicænum Magnum
Concilium celebratum esse constat.

V.

VETERES AS-
SERTORES APO-
CALYPSIS.

^f Dionys. Ecclē-
siarum c. 3.
^g Iren. lib. 5.

^h Iust. dialog.
cum Tryphon.
ⁱ Hippolyt. de
consummat.
mundi.

^k Euseb. lib. 4.
c. 23. 25.

^l Clem. Alexand.
in Pedagog.

^m Orig. hom. 7.
in Iosue, &
Psal. 1.

Quod vero idem auctor affirmat, suis temporibus Græcorum Ecclesias non recipere
Ioannis Apocalypsim: videamus apud quosnam Græcos, Orientalesq. omnes, aut
Ægyptios, vel alios quibus diuinæ Scripturæ Græcis litteris traditæ haberentur, inter
E scripta canonica Apocalypsis non recenseretur. Certe inter Græcos scriptores Ecclē-
sticos, eosdemq. Catholicos, qui Hieronymi ætate vixere, Epiphanius^t, qui licet Hie-
ronymo ætate senior, tamen eodem cum illo viuebat sæculo, non tantum huic veri-
tati adstipulatur, sed non ab alijs quam hæreticis Alogis & Theodosianis tradit im-
pugnata esse Ioannis Apocalypsim. Ceterum nequaquam putandum S. Hierony-
mum ea temere effutisse, aut Græcorum Ecclesias calumniatam esse: sed ea in re visus est
habuisse respectum ad S. Basilium, Amphilochem, Gregorium Nazianzenum, atque
Nyssenum, qui visi sunt ab ea interdum abstinuisse. nam ipse Gregorius Nazianze-
nus, dum texuit catalogum librorum canonicorum, nullam penitus de Apocalypsi
Ioannis habuit mentionem; sicut nec Conciliū & Laodicenū, ea de causa fortasse, quod
qui Clementis nomine habetur canon Apostolorum octuagesimus quartus, nihil pro-
sus de Apocalypsi. Quamobrem & Amphilochem, æqualis Basilij atque Gregorij, in
Annal. Eccl. Tom. 1.

VI.

ⁿ Dionys. Alex.
apud Euseb. lib.
4. c. 24. 26. &
lib. 7. c. 23.

^o Asban. in Sy-
nopsi.

QUI NON RE-
CEPERINT A-
POCALYPSIM.

^p Tertull. de pra-
scrip. c. 33. & in
Scorpia c. 12.
& alijs locis.

^q Cypr. aduers.
Iudæos.

^r Hilary. prefat.
in Psal.

^s Concil. Ancyr.
can. 11.
^t Epiph. hæres. 54.

carminē ad Seleucum, quo textit catalogum canonicorum librorum, hæc in fine habet: **A**

Aut Apocalypsim Ioannis aliqui

Iis inserunt: rursus sed longe plurimi

Adulterinam dicunt.] Sicigitur videas manifestam rationem, cur S. Hieronymus dixit Græcorū consuetudinem non recipere inter Scripturas canonicas Apocalypsim, quod scilicet Græcorum plurimi illam non admitterent, aliquibus tamen ex his eam recipientibus. Verum sic dicit a plurimis haberi adulterinam, quod scilicet inter canonicos libros ijdem non intexuerint.

Sed horum diuersa est ratio ab his quos diximus eam impugnasse, nempe Alogos & Theodosianos, quos in classē hæreticorum Epiphanius reijcit: nam dicti Patres etſi eam recensere prætermiserunt, non tamen pertinaciter impugnarunt. Absque enim iactura fidei tunc temporis ea non vti, liberum fuisse, idem ipse Epiphanius eodem in loco testari videtur, cum aduersus eosdem hæreticos ait: Et si quidem suscepissent Euangelium, *Ioannis scilicet*, Apocalypsim vero reiecerunt; dixissemus utique: Numquid iuxta exactam rationem hoc faciunt, apocryphum non admittentes, propter ea quæ in Apocalypsi profunde & obscure dicta sunt? Quando vero non suscipiunt libros a Ioanne prædicatos, manifestum est, &c.] ex quibus inducimur, vt opinemur nullam factam esse mentionem Apocalypsis in Concilio Nicæno, in canone quem S. Hieronymus editum vult de libris authenticis. Nam si Apocalypsis inter alios canonicos libros adnumerata fuit: quomodo a tantis Ecclesiæ Orientalis doctoribus eadem valuit præteriri, atque silentio sepeliri?

VII.

Ex quo autem cuiusque arbitrio relicta res est: in his omnibus Hieronymi præstat sequi sententiam, qua profiteretur se in ea re antiquorum magis sectari velle auctoritatem; quam etiam Græcorum Catholica Ecclesia secuta esse videtur. Nam & post citatos auctores, Ioannes Chrysostomus, qui eodem tempore multa scripsit, Ioannis Apocalypsim citasse reperitur; & qui postea secuti sunt, eandem absque aliqua controuersia receperunt, ac Latini similiter, vt in primis qui Hieronymi tempore viuebat, Damasus: nam in Romano Concilio sub ipso celebrato, quod habet Cresconiana Collectio, in canone de libris canonicis adnumeratur æque cum ceteris Apocalypsis Ioannis: rursusq. Innocentius Papa^a ad Exuperium Tolosanum, & Gelasius in canone de libris canonicis, eodem ipsam iure censuerunt habendam. Id Ruffinus in expositione Symboli: Augustinus itidem de Doctrina Christiana, Cassiodorus, Isidorus, & omnes hi qui texuerunt seriem librorum canonicorum, demum reliqui omnes Orthodoxi Patres, qui postea in Ecclesia floruerunt, in eandem sententiam pari consensu dedere suffragia: vt de ea re amplius dubitare, plane nefas atque religio videatur.

VIII.

Sed & illa antiqua de duobus Ioannis nomine nuncupatis, Apostolo scilicet, & alio quem presbyterum dixerunt, est obscuritas elucidanda. Primum auctorem, qui duos Ioannes introduxerit, constat, teste Eusebio^b, fuisse Papiam, Ioannis discipulum, de quo hæc ipse ex eiusdem Papiæ verbis: Si quis presbyter mihi fortasse occurrebat, qui cum Apostolis versatus fuisset; dicta Apostolorum ab eo diligenter sciscitabar: nempe quid Andreas dixisset, quidve Petrus, quid Philippus, quid Iacobus, quid Ioannes, aut Matthæus, aut quis alius Domini discipulus; quæ denique Aristion, & Ioannes presbyter, qui in numero discipulorum Domini habebantur, locuti fuissent. Neque enim ea quæ ex libris petebantur, tantum mihi subsidij allatura existimaui, quàm ea quæ exceperam ex hominum voce & sermone, qui adhuc in vita manebant.] hæc Papias; ex cuius sententia videas in primis traditiones ab eo plures quàm scripta æstimatas esse. Pergit Eusebius: Quo in loco est operæpretium animaduertere, Ioannes ab eo duos enumerari. Priorem, quem cum Petro, Iacobo, Matthæo, & reliquis Apostolis percenset, declarat manifesto fuisse Ioannem Euangelistam: alterum, oratione variata, alijs extra numerum Apostolorum associat: quem, cum Aristionem illi ordine præposuerit, ipsum presbyterum vocat: sic vt ex his narratio eorum vera esse ostendatur, qui dixerunt duos eodem nomine nuncupatos fuisse in Asia, duoq. illorum Ephesi esse sepulchra, & vtrumque ad hanc vsque ætatem Ioannis nomine appellari. Quibus animaduertere est in primis necessarium: nam videtur valde probabile, posteriorem Ioannem Apocalypsim, quæ eius titulo inscribitur (si quis priori non censcat tribuendam) oculis peruidisse. Quinetiam Papias (quem modo

APOCALYPSIS
TEMPORIS EPI-
PHANII FIDES.

APOCALYPSIS
AB VNIVERSA
ECCLESIA RE-
CEPTA.

^a Innoc. epist. 3.

^b Euseb. hist. lib.
3. c. 33.
DE DVOBVS
IOANNIBVS AM-
BIGVITAS.

A modo posuimus) dicta Apostolorum, ab his qui cum illis versati fuissent, fatetur se accepisse, Aristionem item & Ioannis presbyteri se fuisse auditorem. Nam sæpenumero illorum memoriam vsurpat nominatim, & traditiones eorum in sua scripta illigat.] hucusque Eusebius de duobus Ioannibus ex Papiæ; sed tamen in Chronico, scriptam esse Apocalypsim a Ioanne Euangelista, firmiter asseuerat.

At quod de Ioanne Seniore, altero ab Euangelista, ex Papiæ recitat; cum ille ipsum dicat fuisse antiquum discipulum, non Apostolorum, sed Domini: hunc illum esse existimamus Ioannem Mariæ filium, cognomento Marcum, consobrinum Barnabæ, cuius habetur mentio in Actis^a Apostolorum. quod si diuersum hunc ab eo esse dixerimus: a Act. 12. 13. affirmare necesse erit, non duos eodem tempore, sed tres Ioannes in Ecclesia claruisse. Sed haud concedit Seniore Ioannem fuisse illum cognomento Marcum Dionysius

Alexandrinus^b, qui ea potissimum ratione permouetur, quam sic exprimit: Est item alius Ioannes in Actis Apostolorum, cognomento Marcus: quem Barnabas & Paulus sibi in societatem adsciuerant. Vtrum sit hic qui Apocalypsim scripserit, non possum pro certo affirmare: nam non est scriptis a Luca proditum, cum in Asiam vna cum illis aduentasse: sed soluentes (vt ipse ait) a Papho, Paulus, & qui cum eo erant, venerunt Pergem Pamphiliæ: Ioannes vero ab illis decedens, reuertitur Hierosolymam.] hæc ille. Sed quæ est hæc ratio? quasi minus posthac licuerit ei descendere in Asiam, & Euangelium prædicare. Immo & in Asiam descendisse, & illic nauiter se gessisse, superius est demonstratum, cum de Paulo egimus; qui Romæ in vinculis cum esset, Timotheum in Asia agentem, secundam ad eum epistolam scribens, rogat, vt Romam venturus, secum Marcum ducat: quem illum fuisse, qui proprio nomine est dictus Ioannes, satis alibi a nobis declaratum est. Quamobrē in eam libentius adducimur sententiam, vt Ioannes Senior ille fuerit Mariæ filius cognomento Marcus, a Timotheo ex Asia ad Paulum perductus Romam: de quo idem Paulus ad Philemonem agentem in Asia sic scribit: Salutat te Epaphras concaptiuus meus in Christo Iesu, Marcus, &c.] quippe qui in Asia versatus, Asiano homini optime notus esset.

Porro Ioannis Senioris esse Apocalypsim, existimauit idem Dionysius, qui eam vindicat a calumnia dicentium fuisse a Cherintho conscriptam (sed quomodo potuit opus illud esse ipsius, quo in multis locis de Filio Dei Cherinthi dogma destruitur?) hæcquæ addit^c: Verum ego librum ipsum nullo modo audeo abrogare; præsertim cum adeo multi fratres eum tam magni æstiment: sed hanc mecum de eo opinionem concipio, longe abstrusorem in eo esse materiam, quàm mens mea facile consequi queat; & in singulis prope sententijs sensum quemdam mysterijs inuolutum & valde admirabilem delitescere, plane existimo. Et quamquam eum ipse non intelligo, suspicor tamen intellectum quemdam reconditiorem verbis ipsis inclusum: atque istas res non propria ratione metior ac pondero, sed fidei potius tribuo; & altiores diuinioreſq. profecto arbitror, quàm quas ipse vilo pacto cogitatione comprehendere valeam: atque non eas improbo, quas non intelligo; sed ideo potius admiror, quod mentis acie lustrare non queo.] hæc Dionysius, ac digna plane Catholico tractatore sententia, qua ceteri merito erudiantur, in diuinis Scripturis ea quæ non intelliguntur, non tantum non spernenda esse, sed maiori ea nos debere reuerentia prosequi. Sed qui ea fugillant atque despiciunt, haud dubium illis associantur, de quibus ait Iudas Apostolus: Hi autem quæcumque ignorant, blasphemant: quæcumque autem naturaliter tamquam muta animalia norunt, in his corrumpuntur.] At post hæc Dionysius multa deducit, quibus sibi persuasum ait, Ioannis presbyteri illud fuisse opus: sed ea ab alijs^d facile refelluntur.

Certe quidem neminem Græcorum inuenire est, qui Dionysium sit secutus, vt alterius Ioannis quàm Euangelistæ, illud esse opus affirmarit. Sed rursus cum titulum, Ioannis Theologi, commentario Græci præfixerint; plane non alterius Ioannis, quàm Euangelistæ esse significarunt; Athanasium nimirum secuti, qui hæc ait in Synopsi: Est præterea Apocalypsis Ioannis Theologi a priscis sanctis & Spiritu Dei imbutis Patribus, velut quæ illius sit, accepta & approbata, cuius est principium: Apocalypsis, &c.] Et in fine, quem Ioannem per Theologum intellexerit, sic declarat: Apocalypsis Ioannis. hoc nomine vocatur hic liber, propterea quod hanc reuelationem ipse Ioannes Euangelista & Theologus in insula Patmos dicta, Dominico die vidit.] Porro eadem nomenclatura vsos esse maiores, vt Ioannem Euangelistam, Theologum cognomento dice-

X.
IOANNES SENIOR QVIS.

^b Apud Euseb. hist. lib. 7. c. 20.

XI.
APOCALYPSIS
IOANNIS SENIORIS CREDITA.
^c Apud Euseb. hist. lib. 7. c. 20.

^d Xyst. Senens. in Bibliob. & Belarm. controuers. lib. 1. c. 10.

XII.

IOANNES THEOLOGVS IDEM EVANGELISTA.

A *Dionys. Areop.* -to dicerent, quamplurima sunt exempla, vt in primis Dionysij^a ad eum scribentis, Hippolyti martyris de consummatione mundi, dum ait: Secundū hanc consonat Ioannes Theologus dilectus Christo. Id ipsum Cyrillus Hierosolymitanus^b, Epiphanius^c, Ioannes Chrysofomus^d, Cyrillus Alexandrinus^e, & alij: vt ex his videas, ex Græcorum Patrum nomenclatura sic affixum illum titulum a Græcis, Theologi, quo cerius affirmarent non alium quàm Ioannem Euangelistam esse operis auctorem. Ad hæc Dionysius Alexandrinus cum de pluribus eiusdem nominis viris agit, antiquum illum referat morem, quo Christiani olim solebant filijs suis indere nomen alicuius Apostolorum; sic enim ait: Ceterum Ioannis Apostoli *ἡμεῖς* arbitror: qui propter singulariorem amorem quo erga illum affecti erant, propter admirationem quam de eo haberent, & propter imitationem qua ad illum imitandum flagrabant, & quod a Domino pari ratione diligi cupiebant, etiam istam appellationem amplexati sunt: quemadmodum nomina Pauli & Petri Fidelium liberi crebro ferunt.] hæc Dionysius.

XIII.

CHERINTHVS
SCRIPSI RE-
VELATIONES.

Rursum quod ad Ioannis spectat Apocalypsim: sparsa olim calumnia, a Cherintho hæresiarcha eam esse conscriptam, vnde emerferit, dicere ac simul confutare non præmittimus. Id quidem vt apertius cognoscamus; quod superius dictum est, breuiter est repetendum: hæreticos, quo minus veritate agere posse confiderent, eo magis ad imposturas esse conuersos, & inter alia complures falsas reuelationes, quasi sibi diuinitus allatas excogitasse, eademq. interdum Apostolorum, vel aliorum insignium virorum titulo nobilitasse, vt reuelationes Pauli, Petri, Thomæ, Stephani, & aliorum, quorum superius facta est mentio: eiusmodi generis commentum excogitasse Cherinthum veternosum hæresiarcham, Caius^f antiquus Theologus tradit his verbis: Cherinthus, qui per adumbratas reuelationum, tamquam a magno quodam Apostolo conscriptarum, species, absurda portenta, præstigiaq. quasi per Angelos sibi ostentatas, nobis falso comminisceretur, hæc asseueranter introducit; Post resurrectionem carnis humanæ, regnum Christi terreste futurum, & apud Hierusalem homines in carne cupiditatum & voluptatum blanditijs inseruituros. Qui cum sacrosanctis Dei eloquijs esset infensus, numerum mille annorum (habuit enim in animo homines in fraudem illicere) in nuptiarum festis & celebritate dicebat consumptum iri.] hæc Caius: eadem prope ex Dionysio Alexandrino idem Eusebius excerpit; sed de Cherintho hanc alibi refellit opinionem.

^f Apud Euseb.
hist. lib. 3. c. 22.

^g Euseb. lib. 7.
cap. 20.

XIV.

CHERINTHI
HAERESIS.
^h Iren. lib. 1.
cap. 25.

Verum enim vero, vt hæc magis elucescant; necesse esse putamus, vt quæ essent Cherinthi dogmata, in primis inuestigemus; ac subinde inspicimus, an ea consentientia sint doctrinæ Apocalypsis. Irenæus^h insanias eius summam complexus, ait in primis Cherinthum negasse a Deo factum esse mundum, sed a virtute quadam separata ab ea principalitate distante: Iesum natum vt ceteros homines, sed descendisse in eum Christum post baptismum in figura columbæ: Christumq. tempore passionis recessisse a Iesu, sicq. Iesum tantū passum esse, & surrexisse, Christum vero immortalem perseuerasse.] hæc de illo Irenæus: eadem Tertullianusⁱ; addens illum dixisse, Deum Hebræorum non Dominum, sed Angelum fuisse. Propugnatorem insuper Cherinthum se exhibuisse aduersus Apostolos pro obseruatione legalium, superius dictum est; cum alioqui legislatorem Hebræorum non esse bonum ipse iactaret. Insuper eundem Christi resurrectionem negasse, sed in die Iudicij resurrectionem eius futuram, vt ceterorum, affirmasse, Epiphanius^k tradit. Ad hæc addit Philastrius^l, Cherinthum martyres blasphemasse, Iudam proditorem in honore habuisse, ac demum ex diuinis Scripturis non nisi Matthæi Euangelium ex parte tantummodo recepisse; ac denique (quod superius dictum est) turpem illum millenarium, legaliumq. obseruationem Iudaicam excogitasse. His igitur omnibus quàm egregie aduersetur liber Apocalypsis, nemo non videt. In eo namque omnium Deus creator prædicatur, Christusq. eius filius ante sæcula, ipseq. Principium nominatur; ac ipsum esse passum, & se ipsum resuscitasse, in eodem affirmatur; commendantur & sancti martyres summopere, vt Antipas illustris martyr Ecclesiæ Pergamensis. Ac denique apparet quàm diuersus sit millenarius Ioannis ab illo Cherinthi: licet verius sit, pro mille annis Ioannem intellexisse gloriæ perpetuitatem: quod omnes, qui eum legunt, puto facile intelligere; præsertim si, quæ de ea re scripta ibi sunt ab interpretibus, exquirantur. Sed in his non amplius immorandum: iam cetera quæ sunt: historiæ prosequamur.

ⁱ Tert. de præ-
script. c. 48.

^k Epiph. har. 28.
^l Philastr. de
heres. c. 47.

His

A His vltimis temporibus relegationis Ioannis in Patmo, Dionysius Areopagita^a per breuem scribens epistolam, inter alia de eius liberatione in proximo futura prænunciat, secundum quod postea contigit statim post obitum Domitiani, qui sequenti octiduum est anno. Sunt hæc eius verba: Post paululum vero (dicam enim, etsi audax dictu videatur) tibi carissima societate iungemur. Ero autem prorsus dignior cui fides habeatur, si quæ tibi præcognita sunt, quæ & ex Deo didici, hæc loquar: quod scilicet ex Patmi custodia dimittendus es liber, & in Asiaticam terram reuersurus, illicq. perages boni Dei imitationes, easq. posteris trades.] hucusque Dionysius. Meminit eiusdem epistolæ Metaphrastes^b, additq. insulanos omnes illic agentes a Ioanne ab impietate ad veram Christi religionem esse conuersos. Nicephorus^c insuper, & alij complures, vt Michael Syncellus, Suidas, Ilduinus, & alij, cum Dionysij relegunt commentarios, de eadem epistola ad Ioannem exulem in Patmo, fecere mentionem.

XV.
^a Dionys. epist.
10.
DIONYSIVS AD
IOANNEM.

^b Metaphr. in
Ioan. apud Or-
cumen.
^c Niceph. hist.
lib. 2. c. 20. vide
Lipom. rom. 4.

Rursum vero his item vltimis Domitiani Imperij annis, cum persecutio in Christianos excitata magis magisq. sæuere; in eos etiam Iudæos, qui reperti essent ex Dauid familia progeniti, conuersa est: idq. tum odio Christi, tum etiam ea ex causa, quod Iudæorum attestatone ratum firmumq. haberetur, testatum oraculis Prophetarum, venturum hominem ex progenie Dauid, qui regnum assumeret, & in immensum propagaret, atque perpetuo retineret. Hæc autem quomodo se habuerint, Eusebius^d ex Hegesippo illorum temporum scriptore sic narrat: Cum Domitianus ipse omnes ex Dauidis stirpe & familia profeminatos e medio penitus tolli iussisset; vetus fama est, Iudæ posteros (hunc fratrem Saluatoris secundum carnem fuisse liquet) vt pote qui non a Dauide solum suum genus, sed etiam ab ipso Christo sanguinis coniunctionem ducerent, a quibusdam Iudaicarum sectarum fautoribus in iudicium esse vocatos. Idq. Hegesippus explicat hoc modo: Alij ex genere Domini Saluatoris nostri orti, nepotes Iudæ (qui frater illius secundum carnem dicebatur) adhuc erant superstites: quorum nomina maleuoli detulerunt, tamquam ex stirpe Dauidica genus suum deriuantium. Istos vero quidam nomine Locatus ad Cæsarem Domitianum deduxit. Hic enim de aduentu Christi, vt Herodes iam olim, metu erat non exiguo percussus. Qui cum ab illis rogasset, vtrum essent ex genere Dauidis procreati, ita rem se habere plane confessi sunt. Tandem ei ab ipsis sciscitanti, quot & quantas haberent possessiones, & quantam pecuniarum summam: vterque responsum dedit, solum nouem millia denariorum sibi suppetere, & dimidiatam tantummodo partem ad singulos ipsorum spectare: istaq. facultates non in argento se possidere dicebant, sed in censu agrorum, qui solum continebant iugera trigintanouem; ex quorum fructibus se non modo vectigalia pensitare, sed etiam suam ipsorum vitam in iisdem labore & industria colendis sustentare asseruerunt. Suas denique manus, quæ pro ipsis laborum suorum testimonium dicerent, ostendere coeperunt: corporis item duritiem, & callum ab opera assidua & diligentia contractum, qui in eorum manibus tamquam vestigia laborum susceptorum impreserat, demonstrare. Rogati etiam, vt de Christo & regno eius, quodnam esset, & quando, quo loco existeret, rationem redderent: illud non mundanum & terreste esse, sed cæleste & angelicum, quod in ipsa sæculi consummatione declarandum foret; quando Dominus cum gloria & maiestate e cælo descendens, de viuis & mortuis esset sententiam dicturus, & cuique mercedem secundum opera & vitæ officia redditurus. Vnde Domitianum nihil mali contra eos decreuisse: sed tamquam abiectos & simplices aspernatum, liberos illos dimisisse, atque adeo destituisse a persecutione, quam ex decreto contra Ecclesiam instituerat. Istos ita periculo & crimine solutos deinceps, tum quod testes Domini erant, tum quod ex eius stirpe generari putabantur, Ecclesijs præfuisse; & pace iam in Ecclesia constituta, ad Traiani vsque tempora vitam propagasse.] hæc Hegesippus.

XVI.
PERSECVTIO IN
IUDÆOS FA-
MILIAE DAVID.

^d Euseb. histor.
lib. 3. c. 15.

C Addit & Eusebius de eadem persecutione represa Tertulliani sententiam. Quæ omnia nos superius sic interpretati sumus, non vt vbique locorum quicquid gladius persecutionis in Christianos semel exertus: nam quomodo cessasse dicere poterimus, cum ille magis sæuiens, ad domesticos quoque peruenerit, & sequenti anno (vt proxime dicturi sumus) ipse Imperator cognatos etiam, ea de causa, alios nece, alios vero exilio multarit? sicq. quod in infimos quosque Christianos eadem persecutio recrudesceret (vt suo loco dicemus) idem Imperator occidi meruit anno sequenti, vt vna cum

XVII.
PERSECVTIO
AN ET QUAN-
DO REPRESSA.

persecu-

persecutione finierit quoque vitam. Quamobrem vel oportuit Hegeſippum intellexiſſe de perſecutione in eam tantum Eccleſiam quæ in Iudæa erat, atque ex ea cauſa tantummodo permota eſſet: Vel ſi de vniuerſa Eccleſia intellexit; dicendū, eam non hoc penultimo Domitiani anno factam eſſe, ſed antea, eandemq. perſecutionem ſemel extinctam, iterum his temporibus reuiſiſſe, atque ad obitum vſque Domitiani perſeueraffe: quod tum quæ a nobis ſuperius dicta ſunt, tum quæ modo dicturi ſumus, facile declarabunt.

IESV CHRISTI
ANNVS
98.CLEM.
ANNVS
6.DOMIT. IMP.
ANNVS
15.

I.

FLAVIUS CLEMENS
OCCIDENTVR.Sueton. in Do-
mit. c. 15.Tert. in Apo-
log. c. 42. 43. 44.
45.Euseb. histor.
lib. 3. c. 14.

DE FLAVIA DOMITILLA.

Plinius lib. 10.
epist. 10.Idem de eod.
lib. 2. epist. 9.
f. Plinius lib. 6.
epist. 22.

Christi anno nonageſimo octauo, Fulvio Valente & Antiftio Vetere Coſſ. Flauius Clemens Conſularis, vix perfunctus munere Conſulatus anni ſuperioris, quod Chriſtianam religionem amplexus eſſet, ab eodem Domitiano iuſſus eſt occidi. hæc ex Dione. Sed antequam eius de hac re ſententiam recitemus; quæ de eius nece a Suetonio^a rem obſcurius inuolente potius quàm explicante, ſunt ſcripta, narremus. ſic enim ait: Denique Flauium Clementem, patruem ſuum, contemptiſſimæ inertie, cuius filios etiam paruulos ſucceſſores palam deſtinauerat, & abſolito priore nomine, alterum Veſpaſianum appellari iuſſerat, alterum Domitianum; repente ex tenuiſſima ſuſpicionem, tantum non ipſo eius Conſulatu interemit: quo maxime facto maturauit ſibi exitum.] hæc Suetonius: qui & immenſa prodigia, quæ octo ſequentibus menſibus, quibus vixit, contigerunt, proſequitur recenſere. Sed quod ignauie atque inertie nomine Flauium Clementem fugillet, ex eo accidit, quod Chriſtiani tranquillioris vitæ cupidi, ac proinde pacifici, vrbanos ſtrepitus & Palatii ac curiarum tumultus vitare ſolerent. Vetus enim ac frequens hæc erat in Gentilium ore in Chriſtianos ſolita iactari contumelia, nimirum quod eſſent inertes: quam quidem reſellens Tertullianus^b hæc ait: Sed alio quoque iniuriarum titulo poſtulamur, & infructuoſi in negotijs dicimur.] ſed in prauis operibus Chriſtianos omnino frigidus inerteq. ſe habere, in bonis autem ſtudioſos ac ſedulos eſſe, pluribus monſtrat. Quamobrem, quod erat ſummæ virtutis ſpecimen in Clemente; quod, cum filios Imperatores poſſet habere, dummodo eadem quæ Domitianus numina coleret, prætuliffet his omnibus ignominiam crucis; Suetonius contemptiſſimæ adſcribit inertie.

II. Ceterum non tantum eam ob cauſam in ipſum Clementem Exconſulem, ſed & in vxorem, & neptem, atque alios eius domesticos Chriſti religionem profitentes, a Domitiano excitatam perſecutionem ſeuiſſe, ſed multo acrius in alios Chriſtianos tunc Romæ agentes graſſatam eſſe, Ethnicus hiſtorici quoque teſtantur. Sed quæ ab vno eorum eſſent memoriæ commendata, ſic ſcribit Eusebius^c: Tantopere vero temporibus illis, quæ ſupra demonſtrauimus, noſtræ fidei doctrina ſplendeſcebat, vt iſt etiam ſcriptores, qui a ſermone & diſciplina religionis noſtræ videntur proſus alieni, hiſtoriarum ſuarum monumentis cum perſecutionem, tum martyria, quæ id temporis geſta erant, tradere, minime grauati fuerint. Qui etiam temporū ordinem accurate & tamquam ad amuſſim obſeruabant; narrabantq. Flauiam Domitillam, ex ſore Flauij Clementis (qui vnus ex Conſulibus tum Romæ fuit) prognatam, cum alijs plerisque ob Chriſti teſtimoniū anno decimo quinto Domitiani, in inſulam Pontiam ſupplicij & mulctæ cauſa extruſam.] hæc Eusebius: qui & vnde hæc acceperit, in Chronico declarat, ſic dicens: Scribit Brutius plurimos Chriſtianorum ſub Domitiano feciſſe martyrium; inter quos & Flauiam Domitillam, Flauij Clementis Conſulis ex ſore neptem, in inſulam Pontiam relegatam, quia ſe Chriſtianam eſſe teſtata eſt.] hæc Eusebius (vt ait) ex Brutio, ſeu (vt verius legendū putamus) ex Erutio Claro illuſtri viro, ad quem extant litteræ Plinij^d Iunioris: nam de Brutio nullam reperimus mentionem. Ceterum Erutius ab eo ſummopere cum multis alijs, tum etiam eruditione laudatur, dum ſcribit ad Apollinarem^e. Niſi velimus Brutium hunc, quem citat Eusebius, eſſe Brutianum illum virum clariſſimum, cuius idem Plinius meminit ſcribens ad Tyronem^f, quem conſtat his diebus vixiſſe: ſed is an aliquid, quod ad hiſtoriam pertinet, memoriæ commendarit, incertum eſt. At ſiue ex his aliquis, alijsve quis fuerit, haud curandum eſt.

Sed

A Sed & in hoc illud conſiderandum: ſi Ethnicus auctor hiſce noſtris rebus & præclaris admodum facinoribus ſuam ipſius hiſtoriam illuſtrari arbitratus eſt: haud putandum, tam ſegnes ac deſides fuiſſe Chriſtianos, vt ea ſcriptis mandare neglexerint. Etenim cum aliorum, tum Clementis Papæ potiſſimum in his inuigilaſſe ſtudium, certum eſt: nam ab eo ad hoc opus fuerunt inſtituti ſeptem Notarij, quibus & ad id præſtandum regiones Vrbs diuiſit: qui (quod habet liber de Romanis Pontificibus nomine Damasi) Acta martyrum ſolicite & curioſe per regiones quiſque ſuas perquirerent, atque conſcriberent. Quod plane argumento eſt, non vno tantum in loco Vrbs de Chriſtianiſ carnificinas exerceri ſolitas, ſed multis, ſecundum illud^a Prudentij, etiam ſuperius recitatum:

Non contentus humum celsa intra mœnia Roma

B Tingere iuſtorum cædibus aſſidujs;

Ianiculum cum iam madidum, fora, roſtra, Suburrant

Cerneret eluuię ſanguinis eſſuere.]

At non Brutius tantum (ſiue dicere malimus, Erutius) ea de Chriſtianiſ ſcriptorum monumentis teſtata reliquit; ſed & Dio de Flauio Clemente, Flauie Domitillæ patruo, & eius vxore Flauia item Domitilla dicta, iſdemq. Chriſtianæ fidei fortiſſimis teſtibus (vt qui eius teſtandæ cauſa ſpreuere Imperium, & ſubiſſe martyrium) hæc paucis ſcribit: Eodem anno Domitianus cum multis alijs, tum vero Flauium Clementem Conſulem (eſſi nepos eius erat, duxeratq. vxorem Flauiam Domitillam propinquam ipſius) morte affecit, illato ambobus crimine *ἀθεότροτος*: cuius rei cauſa, multi, qui in mores Iudæorum tranſierant, damnati ſunt; quorum pars occiſa eſt, pars ſpoliata facultatibus. Domitilla tantummodo in Pandatariam relegata eſt.] hæc Dio, haud dubiū de Chriſtianiſ intelligens: ludibrii enim cauſa in mores Iudæorū tranſire dicebantur, qui abiecta deorū ſuperſtitione, Chriſtianam religionem inciperent profiteri: tum quod e Iudæis Chriſtianiſ deſcenderent; tum etiam quod ſicut illi, idola omnia execrantes, ab illis æque impij dicerentur. Quis enim ſibi perſuadeat, Romanorum nobiliſſimos, hoc potiſſimum tempore, quo Iudæorum ciuitas & templum a Romanis ipſis eſſet exciſum, & ipſi penitus proſtigati, & infames vbique redditi, tam cupidos fuiſſe Iudæicæ ſuperſtitionis, vt eius aſſequendæ cauſa, bonorum omnium ac vitæ etiam diſpendium ſubire vellent? Quibus vero contumelijs, Romæ præſertim, proſcinderetur Iudæica ſuperſtitio, Martialis & Iuuenalis locupletes teſtes ſunt. Ceterum frequenter Iudæico nomine Chriſtianam religionem Gentiles eſſe ſolitos conſignare, multis alijs in locis ante demonſtrauimus.

D Sed quod pertinet ad Flauiam Domitillam (niſi in citatis modo hiſtoricis error inſit) iam duas habemus Flauias Domitillas diuerſis in locis pro Chriſtiana religione exules, nempe amitam, atque neptem. Ad hæc etiam ſpectare perſpicuum eſt, quod ait Tacitus in Vita Iulij Agricolæ ante funera ciuium vita functi, his verbis: Non vidit Agricola obſeſſam curiam, clauſum armis Senatū, & eadem ſtrage tot Conſularium cædes, tot nobiliſſimarum ſeminarum exilia & fugas.] Eiuſdem nominis atque familiæ aliæ quoque fuerant, nempe Flauia Domitilla vxor Veſpaſiani, ex qua (vt Suetonius^b tradit) nati ſunt Titus & Domitianus Imperatores, & horum ſoror alia Flauia Domitilla: ſed tam mater quàm filia deſunctæ ſunt cum Veſpaſianus adhuc priuatus ageret: maior autem Flauia Domitilla, Cæſarum mater, relata fuit inter diuos, & in eius honorem inſtituti ſunt ſacerdotes, qui dicerentur Flauie Domitillæ; vt vetus docet inſcriptio^c; colebaturq. in templo gentis Flauie^d, quod in ſexta regione ad Malum punicum, ſic dictum vicum, poſitum erat. Sed de Flauia Domitilla Clementis vxore Philoſtratus^e eſt hallucinatus, dum eam dicit fuiſſe ſorem Domitiani Imperatoris: nam eius ſorem ita dictam, ex Veſpaſiano & Flauia Domitilla matre genitam, deſunctam eſſe (vt diximus) cum adhuc pater priuatus eſſet, Suetonius^f & alij tradiderunt.

E Quæ vero celebrior ceteris habetur Flauia Domitilla Clementis Conſulis neptis virgo, primum (vt dictum eſt) in Pontiam inſulam relegata, ac demum (vt dicemus) egregio martyrio nobilitata ac illuſtrata, illa ipſa eſt, cuius annua celebritas agitur ſeptima die Maij. Hæc igitur matre Plautilla, Clementis Conſulis ſore (vt habet Eusebius) & non vxore, genita eſt: quæ baptizata a S. Petro principe Apoſtolorum, eodem prope

III.

CLEMENTIS PA-
PÆ OPVS.Prudent. Pe-
riſtoph. hym. 11.

IV.

FLAVIA DOMI-
TILLA RELEGA-
TA IN INSY-
LAM.

V.

FLAVIAE DOMI-
TILLÆ PLVRES
Suetonius in
Veſpaſ. c. 3.Apud Panuin.
Vrb. Rom. pag.
300.Suetonius in
Domit. c. 1.

Philoſtr. lib. 8.

Suetonius in
Veſpaſ. c. 3.

VI.

FLAVIA DOMI-
TILLA VIRGO
ET MARTYR.

prope anno quo crucis supplicium subijt, ex hac vita subducta est. Verum Flauiam Domitillam eius filiam ad pietatem instituit Clemens Romanus Episcopus: qui eandem, cum virginitatem suam Deo vouisset, sacro velamine consecrauit. Eo enim desiderio dedicandæ Christo virginitatis accensa fuit in primis sermonibus Nerei & Archillei eunuchorum, quos S. Petrus ad fidem Christianam amplexandam conuerterat. Sed cum ijdem secuti essent eam in insulam, inde abstracti, & Tarracinam missi, ibi sub Memmio Rufo Consulâri, post tormenta suscepta, poena capitis damnati sunt. Verum Flauia Domitilla post exilium, tandem sub Traiano (vt suo loco dicemus) nobile martyrium consummauit. Sed hæc omnia fusius in dictorum martyrum Actis^a. De Pontia insula, exilio Flauia Domitilla egregie illustrata, S. Hieronymus^b, cum de Paula agit Roma Hierosolymam nauigante, hæc ait: Delata ad insulam Pontiam, quam clarissimæ quondam feminarum sub Domitiano Principe pro confessione nominis Christiani Flauia Domitilla nobilitauit exilium: vidensq. cellulas, in quibus illa longum martyrium duxerat, sumptis fidei alis, &c.] hæc Hieronymus. Atque de Flauia Domitilla modo satis.

^a Apud Saurium 7. Maij.
^b Hieron. epist. 27.

VII. Sed quod pertinet ad Clementem Consulem eius patruum: cum ex Dionis sententia superius recitata, quasi impius, quod Christianus cum esset, deos non coleret, occisus esset; ac proinde martyrij titulo meritisimus iure cenferi debeat: quod eius mentio nulla in Martyrologio vel alijs antiquitatis monumentis habeatur; iniuria temporum id euenisse putamus; factumq. esse, vt si qua eiusdem Clementis nobilissimi martyris memoria reliqua esset post nostrarum scripturarum Diocletiani tempore facta naufragia, omnes Clementem Romanum Pontificem mente concipientes, vnum eundemq. nominibus confusis atque personis, Clementem esse existimarint. At quantum in Christianos ceteros furens illa persecutio fuerit debacchata, quæ tam caros ipsius Imperatoris sustulit, quiuis facile intelligat.

DE CLEMENTE CONSULARI MARTYRE.

VIII. Sed quod ad sæuitiam Domitiani significandam spectat: nec illud prætermittendum est silentio, consueuisse etiam Domitianum præ nimia crudelitate, casus tragicos in miserorum corpora in theatro ex vero representare: quod epigramma Martialis de vera cruce Laureoli^c & alijs aperte significat, & Iuuenalis^d hæc eadem deplorans tempora his versibus:

*Qua fornace graues, qua non incude catena?
Maximus in vinculis ferri modus: vt timeas, ne
Vomer deficiat, ne marra & sarcula defint. &c.]*

^c Martialis lib. 1. epigram. 7. de poena Laureoli.
^d Iuuenalis satyr. 3. in fine.

^e Herod. lib. 2. Vnde merito de eo ait Herodianus^e: Nihil sibi ad extremam crudelitatem reliqui fecit.]

IX. Verum cum tam atrociter in Christianos persecutionis impetus fureret, meruit Domitianus, vlciscente iam numine, tandem gladio tolli. Quod egregie Iuuenalis^f versibus cecinit: licet more Gentilium, ignominia causa Christianos, perinde ac vilissimas personas, cerdones appellet; sic dicens:

*Atque vtinam his potius nugis tota illa dedisset
Tempora sæuitiæ, claras quibus abstulit Vrbi
Illustresq. animas impune, & vindice nullo.
Sed perijt, postquam cerdonibus esse timendus
Cæperat. Hoc nocuit Lamiarum cade madenti.]*

^f Iuuen. satyr. 4. in fine.

hæc ille, qui propter effusum Christianum sanguinem Domitianum fuisse necatum putauit. nam cum ait, tunc illum perijisse, cum cerdonibus timendus esse cæperat; haud dubium alludit ad necem ipsi illatam a Stephano Flauia Domitilla Christiana femina, quam in insulam ab eo diximus relegatam, procuratore: qui simulans se de coniurationis indicio illi offerre libellum; e brachio, quod ad collum appensum, fractam manum fingens, dolose gestabat, exerens gladium, atque percutiens, fortiter agens, illum se defendentem confodit, atque necauit. Sed hæc pluribus Suetonius^g, Philostratus^h, Dioⁱ, & alij, licet diuerso modo rem gestam referant. Occisus est igitur Domitianus (vt idem Suetonius tradit) decimoquarto Kalendas Octobris, anno ætatis suæ quadragesimoquinto, Imperij decimoquinto, ac die præterea quinto.

DOMITIANVS OCCIDITVR.
^g Sueton. in Domit. c. 17.
^h Philostr. lib. 8.
ⁱ Dio in Domit.

X. Flagrabant (inquit Dio in Nerua) odio in Domitianum ciues: quare statuae omnes tum aureæ, tum argenteæ, in illius honore constituta, subito in massam conflatæ fuerunt. Arcus

Arcus præterea in eiusdem vniustitulum & nomen substructi euertuntur.] Nomen insuper ipsius e saxis radi iussu, Macrobius^a testatur, sic dicens: Octobrem vero suo nomine Domitianus inuaserat: sed vt infaustum vocabulum ex omni ære vel saxo placuit eradi, mensis quoque vsurpatione tyrannicæ appellationis exutus est.] At hæc, cum Nerua Imp. designatus esset, sunt a ciuibus facta.

DOMITIANI MEMORIA DELETA.
^a Macrobi. Saturnal. lib. 1. c. 12.

Sed antequam de Nerua, eius in Imperium successore, agamus, præstat hic summum relegere præclarissimos martyres, qui sub eadem Domitiani Imp. persecutione diuersis in locis glorioso martyrio Dei Ecclesiam suo sanguine illustrarunt. Inter eos enim in primis S. Eutropius Episcopus Santonenfis, ad Gallias ordinatus Episcopus a Clemente missus; quem ferunt Hierosolymis olim versatum, Christum vidisse, ipsumq. allocutum esse. Hic igitur a Galliarum Præfecto, quod aduersus Gallorum superstitionem, nouam videretur religionem inducere, necari iubetur^b. Eadem grassante persecutione, in Gallijs itidem Lucianus^c Episcopus Bellouacensis, Maximianus & Iulianus presbyteri occisi sunt: Carnoti vero Caraunus^d, item Nicasius Episcopus Rotomagensis, Quirinus presbyter, Scubiculus diaconus, Patientia virgo, & alij. Passus etiam eadem Domitiani persecutione S. Romulus Fesulanus in Tuscia Episcopus, qui illuc a Petro Apostolo ad prædicandum Euangelium missus fuit, & alij fere innumeri, quorum nomina exciderunt: hi enim clariores habitus sunt.

XI. MARTYRES PASSI SVB DOMITIANO.

^b Martyrolog. Rom. & alib. 30. April.
^c Ibid. 8. Ianu.
^d Ibid. 28. Maij.

Sublato iam Domitiano Imperatore, Nerua Cocceius, tam Senatus consensu quam militum, suscepit Imperium, tenuitq. annum vnum, menses quatuor, & dies nouem: cuius egregias laudes historici, qui res ipsius gestas scripserunt, mirifice prædicarunt. Nono enim Principe, qui respectu Domitiani visus est optimus, cum Vrbs ipsa in primis, tum Orbis quoque Romanus Domitiani sæuitia fatigatus, respirare paululum coepit. Hic igitur cum primum liberat Imperij habenas moderari coepit, nihil antiquius habuit, quam Christianos a Domitiano impietatis titulo condemnatos, atque exules factos, postliminio restituere: vetare insuper, ne quis vlterius, qui deos non coleret, Christianamq. religionem sectaretur, vt impietatis reus accusaretur; hæc enim Dio his verbis testatur^e: Ceterum Nerua, omnes qui impietatis in deos rei fuerant, absolui voluit, & exules in patriam reduxit.] et paulo post: Edicto vetuit, ne liceret, aut impietatis, aut Iudaicæ sectæ (eo enim nomine, vt alias dictum est, Christianos significabant) quempiam dehinc insimulari.] hæc Dio. Quamobrem tum Flauiam Domitillam seniore, atque iuniorem, tum alios suos a Domitiano in insulam relegatos, Romam esse reuersos, affirmare opus est, licet quæ extant ipsorum Acta de his nihil habeant; immo sub Nerua passos tradunt ex illis Maronem, Eutychem, & Victorinum: sed sub Nerua Traiano accidisse, Romanum Martyrologium^f restitutum affirmat. Quomodo vero ijdem omnes sub Traiano subierint martyrium, suo loco dicemus. Sustulit & Nerua Imperator grauissima illa tributa, quibus Iudaicus populus (vt dictum est) sub Domitiano grauissime pressus erat: argenteus enim nummus id exprimit huiusmodi inscriptione atque imagine: FISCI IVDAICI CALVMNIA SVBLATA S. C. palmaq. est in medio posita, prout hic ex nummo vides expressum.

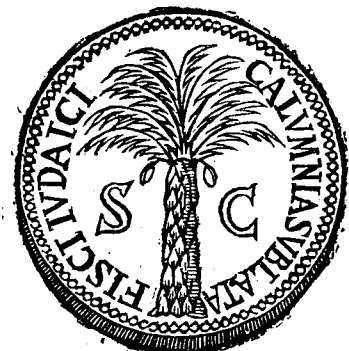
XII. NERVA IMPERAT AC RESTITVIT CHRISTIANOS EXVLES.

^e Dio in Nerua.

^f Rom. Martyr. die 15. April.

g

g Lelij Pasquallini Rom.

Sed quod ad palmam spectat: Iudæam prouinciam eo signo exprimi solitam, tum ex his, tum ex alijs veteribus monumentis, omnes æque consentiunt. Sed cur ita? quod ferax sit prouincia illa palmis; quod non solû diuinæ Scripturæ testificationibus compertum habetur, sed etiam scriptorû Gentilium assertionibus, Plinij^h, Strabonisⁱ, & aliorû: et si quidem

^h Plin. lib. 5. c. 17.
ⁱ Strab. lib. 16.

*a Plin. lib. 23.
c. 4.
b 3. Reg. 67.
2. Paral. 3.
Ezech. 40. 41*

dem alia prouincia in Oriente palmis abundant, Iudæam ceteris præstare, ob eamq. A
rem esse inclytam Plinius^a æque tradit. Sed & ab ipsis Iudæis palmæ figuram intra tem-
pli ornamenta frequenter receptam esse, docent diuinæ^b Scripturæ. Erat & apud Ægy-
ptios palma figura hieroglyphica anni, quod (vt Orus Apollo testatur) ipsa sola arbor
ex omnibus ad singulos Lunæ ortus singulos etiam ramos procreet, ita vt duodecim
ramorum productione annus expleatur. fortasse & hanc ob causam apud Iudæos, Lu-
narium mensium obseruantissimos, maiori quàm ceteræ arbores in pretio habita. Quod
autem ad tributum Iudaicum sublatū: quàm calumniose a Domitiano Imp. impositum
fuerit, & quàm acerbissime exactum, suo loco superius dictum est ex Suetonio & alijs.

XIII.

*IOANNES APO-
STOLVS REVER-
SVS EPHESVM.
c Eusebius hist.
lib. 3. c. 15.
d Eusebius hist.
lib. 3. c. 17.*

Sed quod ad edictum pertinet de restituendis exulibus; eiusdem vigore Ioannes
Apostolus, qui in Patmon a Domitiano fuerat relegatus, exilio soluitur, atque Ephe-
sum reuertitur: vbi tradit Eusebius^c denuo sedem ac domicilium rerum suarum col- B
locasse, atque Asiæ Ecclesias gubernasse. Sed de rebus ab eo gestis in Asia, postquam
exilio liber illuc accessit, hæc ex Clemente Alexandrino Eusebius recitat^d, sic dicens:
Posterior autem testis, Clemens scilicet, in eo opere quod inscripsit: Quis sit ille di-
ues, qui saluetur: vt primum ipsum tempus commonstrauit, historiam pariter cum
primis necessariam, his præsertim qui ex honestis vtilibusq. rebus audiendis aliquid
capiunt oblectationis, adiungit. Sumamus igitur in manus historiam, & legamus. Sic
vero se habet:

XIV.

Audite fabulam: quid dixi fabulam? immo veram & certam historiam de Ioanne
Apostolo memoratam, quæ nobis constanter tradita est, & memoria firme custodita.
Vbi vero tyranno mortuo, ex insula Patmo erat Ephesum reuersus, quorundam rogatu
ad finitimas gentes proficiscitur, hic Episcopus constituturus, illic integras Ecclesias rite C
dispensaturus, alibi certos homines, sibi Spiritus sancti instinctu demonstratos, in
clerum delecturus. At cum ad urbem quamdam non longe inde distantem, cuius etiam
nomen nonnulli memorant, se contulisset; & alia quoque officia, quæ ad animos fra-
trum inter se dissidentium conciliandos pertinebant, obiisset: ad extremum adolescen-
tulum, corporis viribus valentem, vultu & oris conformatione venustum, animi impe-
tu flagrantem, forte conspicatus, statim in eum, qui ibi Episcopus erat constitutus, o-
culos conuertit, eumq. sic affatus est: Hunc adolescentulum omni studio, cura, & cogi-
tatione, coram Ecclesia & Christo teste, tibi tuæq. fidei commendo. Quem cum Epi-
scopus in suam tutelam accepisset, & omnia se facturum fuisset pollicitus; Ioannes ea-
dem iterum atque iterum illi edisserit, eiusq. fidem contestatur. Ephesum deinde re-
dit. Episcopus ille adolescentulum sibi concreditum in domum suam recipiens, educa- D
uit pro suo, in officio continuit, fouitq. humaniter; ad extremum baptismi sacramento
illuminat.

XV.

Postea vero vbi sigillo Domini (nempe sacramento confirmationis, vt addit interpre-
tamquam perfecta tutaq. eius animæ custodia ob signasset, non nihil de cura & obser-
uatione in eo instituendo suscepta remisit. Quem quidem non solum liberior viuendi
potestas, quam fuerat paulo ante tempus adeptus, verum etiam quidam adolescentes
eius æquales otio languidi, inertia dissoluti, & omni malorum genere assuefacti corru-
perunt. Et primum exquisitis conuiuiorum opiparorum delicijs alliciunt, inuitumq.
noctu deinde educentes, ad furti societatem coeundam attrahunt: tum maiora moliri
flagitia hortantur. Ille pedetentim assuescit; & propter generosam animi magnitudi-
nem, tamquam equus effrenatus, & nimium sibi suisq. viribus præfidens, extra re- E
ctam viam impetu fertur; frenaq. acriter præmordens, procliuius in profundum vitio-
rum gurgitem se præcipitat. Atque cum iam in desperationem salutis in Deo sitæ veni-
ret, deinceps non de exiguis noxis cogitauit; sed maximis quibusdam ac nefarijs faci-
noribus admissis, vbi semel omni improbitate & nequitia perditus euaserat, nullā non
sceleris labem ex æquo cū alijs contrahere secum statuit. Illis igitur in familiaritatem
adscitis, & magna latronum turba collecta, animo prompto paratoq. se ducem manu
violentissimum, sanguinis effusione crudelissimum, seueritate denique acerbissimum
præbuit.

XVI.

Interea temporis, vbi necessaria ad rem incidebat occasio, Ioannes accersitur. Ille
vbi alias res, quarum gratia venerat, recta ratione disposuisset: Age, inquit, Episco-
pe, depositum nobis redde, quod ego & Christus Ecclesia teste, quam gubernas, tibi
commi-

A commissum. Hic vero primo attonitus obstupuit, arbitratus pecuniam, quam num- IOANNES RE-
quam acceperat, a se per fraudem & dolum malum repeti: et tamen neque facile crede- QUIRIT MALA
re poterat ea a se reposci per calumniam, quæ nequiquam habuisset; neque Ioanni de- CVSTODITVM
positum repetenti omnino diffidere. Verum simulatque Ioannes dixerat: Adolescen- DEPOSITVM.
tulum repeto, & animam fratris: senex demisso vultu ingemiscens, & item lacrymans:
Ille, inquit, mortuus est. Quomodo & quo genere mortis? Deo, inquit, mortuus est:
nam nequam, & perditus, & vno verbo, latro euasit; & iam pro ecclesia, in qua versa-
batur, montem cum nefaria hominum sui similibus turba occupat. Apostolus ergo ve-
ste dilacerata, ingenti cum gemitu caput feriens: Bonum, inquit, custodem animæ fra-
tris tui te reliqui. Equus iam iam mihi adsit, & dux aliquis itineris. Inde ab ecclesia,
ita vt erat, cum festinatione se proripuit. Profectus autem ad locum, a primis latronum
B excubitoribusprehenditur: qui neque fugam parans, neque euitare studens, sed vociferans
admodum, dixit: Huc huius rei causa accessi; me ad principem vestrum deduce-
cite. Qui quidem ad tempus, vt erat armatus, expectabat.

Verum vt Ioannem aduentantem agnouerat, præ pudore fugam capeffit. Hic vero
ætatis suæ oblitus, illum pro viribus prope insequitur; atque clamans: Quid, inquit, XVII.
fili, me tuum ipsius patrem inermem & ætate confectum fugis? Miserere laboris mei, REVOCATVR
fili; ne formides: adhuc tibi salutis spes reliqua est: ego Christo pro te reddam ratio- DEVIVS ADOL-
nem; & si sit opus, pro te lubens mortem oppetam, sicut Dominus pro omnibus no- SCENS A IOAN-
bis: pro tua anima meam dabo: consiste, crede: Christus me misit ad te. Ille vbi hæc NE.
audiuerat: primum oculis humi defixis, constitit; deinde arma abiecit: tum horrore
perfusus grauit & acerbe lamentatus est: senem ad se aduentantem complectitur:
C fletu & mæore, quoad poterat, pro culpa satisfacit: et dextera sola occultata, la-
crymarum vnda secundo baptizatur. Apostolus rata & constanti asseueratione, ei se
a Salvatore veniam & remissionem peccatorum precibus suis impetraturum pollice-
tur: atque ad genua accidens, ipsam manum dexteram, tamquam aqua poenitentia
ablutam purgatamq. osculatus, illum ad ecclesiam reducit. Crebris item precibus
Deum pro illo inuocat, continuis ieiunijs vna cum eo se macerat, varijs diuinæ sapien-
tiæ sententijs eius animum, quasi quibusdam blanditijs mitigat, tranquillatque; neque
prius (vt fertur) inde decessit, quàm illum ecclesiæ ministerio præfecisset. Cuius con-
uersione magnum veræ poenitentia exemplum, præclarum secundæ regenerationis
specimen, illustre denique trophæum a peccatis resurrectionis, per exteriora poeniten-
tia signa hominibus proposuit ad imitandum. Ista a Clemente hoc modo præscripta,
D tum ad rei gestæ cognitionem, tum ad vtilitatem legentium accommodata, istum lo-
cum obtineant.] hucusque Eusebius.

Ioannes Chrysofomus ad Theodorū lapsum scribens, eiusdem adolescentis exem- XVIII.
plo eum ad meliorem frugem reuocare conatus, hæc ait: Quæ gesta sunt cum illo iu- TESTES VERITA-
uene, qui pridem discipulus fuit Ioannis illius filij Zebedæi, deinde longo tempore TIS HISTORIAL.
ducem egit latronum; iterum a sanctis manibus beati senis interceptus, in superiorem
virtutem e lustro, e spelunca latronum, penetrauit; ipse non ignoras: nosti enim
non minus quàm ego. Sæpenumero te admirantem audiui referre beati viri conde-
scensum, & mansuetudinem, & suauitatem illicem: quoniam prior cruentam dexte-
ram exosculatus est, hærens in amplexu adolescentis, & ea via reduxit ad amissam vir-
tutem.] hæc Chrysofomus, vt rem absque vlla dubitatione testatam, summatim re-
E tulit. Citat eandem historiam Cassianus^a, & alij plures. Sed & Antiochus^b monachus
scriptor nobilis, qui claruit Zenonis Imp. temporibus, eandem recitans, Irenæum^c
ipsius allegat auctorem.

Adduntur ad hæc alia multa miranda a Ioanne peracta, vt mutatio virgarum in au- XIX.
rum, & saxorum in gemmas: sed quia sunt apocrypha, æque reijcienda putamus. Fe- DE MIRACVLIS
runt & viduam necnon adolescentem defunctos ab eodem Ioanne esse reuocatos ad IOANNIS.
vitam: sed hæc ex Pseudoprochoro, vel alijs, quorum fides in omnibus non probatur.
Illud vero de mortuo homine ad vitam restituto, firmū habetur, & testimonio Apol-
lonij antiquioris Theologi, quem citat Eusebius^c, comprobatur. Confirmat hoc ipsum
Sozomenus^d sic dicens: Non solum Petrus Apostolus mortuum suscitauit, sed &
Ioannes Euangelista Ephesi, Philippi filia Hierapoli; & eadem a multis tum veteri-
bus, tum nostri temporis pijs viris (nempe ab Epiphania inter alios) esse gesta reperies.]

Plura sane eademq. magna edita esse a Ioanne miracula, cum reuersus est Ephesum, vt credamus, illud magnopere persuadet; quod Apollonius Tyanæus, magus illorum temporum (vt dictum est) famosissimus, ei ob oculos positus erat: qui cum se exemisset e manibus Domitiani, qui eum Romæ detinuit vinctum in carcere, ab Vrbe recedens, & per Græciam se in Asiam conferens, Ephesi morabatur. Oportuit igitur, vt olim Petrum aduersus Simonem magum, sic Ioannem magna virtute in magum obniti, ne, qui credidissent, eius malis artibus in præceps adducerentur; & eo magis, cum præsertim recens esset exemplum, quo Apollonius magnam de se apud Ephesios existimationem concitauerat. Quodnam vero id fuerit, breuiter enarrare, operæpretium ducimus.

APOLLONIUS NECEN DOMITIANI NVN-CIAT EPHESIIS. Philostratus lib. 8.

XX. Hoc ipso anno, quo diximus Domitianum a Stephano liberto Clementis esse necatum, idem Apollonius eiusmodi factu Ephesios in admirationem adduxit. Nam ea ipsa die & hora, qua Imperator gladio a Stephano impetebatur, Apollonio concionem habenti ad populum, in media oratione (inquit Philostratus) nouum quid & incredibile occurrit. Nam concise magis quam consueuerat, verba proferens; tandem quasi horum, quæ dicere vellet, oblitus, conticuit, toruis oculis in terram aspiciens. Tres inde aut quatuor passus e loco vbi constiterat progressus; Percute tyrannum, percutite tyrannum, clamabat: non vt qui e speculo veritatis imaginem traheret, sed qui res ipsas ante se fieri videret, & auxilium afferre conaretur. Cum stupere Ephesij, qui frequentes aderant: subsistens Apollonius, sicut facere solent, qui rem aliquam, dum fit, videntes, quo tandem euasura sit expectant: tandem, Confidite, inquit, o viri; Tyrannus namque occisus est hodie; quid autem dixi, hodie? immo potius hoc ipso temporis momento, ita me Pallas adiuuet. Cumq. illum insanire putarent Ephesij, cuperent tamen vera esse quæ diceret, sed propter periculi magnitudinem talibus verbis aures præbere metuerent: Non miror, inquit Apollonius, vos mihi non adhibere fidem, iam nunc ea narranti apud vos, quæ nondum omnes qui Romæ sunt cognouere, sed iam ecce cognoscunt.]

EPHESI ERGA APOLLONIUM PROPENSIORES.

XXI. Hæc vera esse, quæ ab Apollonio dicta erant, cum postmodum tabellarij cum litteris festinantes, certo firmarent; vix credi potest, ad quantam ille de se Ephesios admirationem ac pariter æstimationem adduxerit; vt tum his, tum ceteris ibidem rebus ab eo gestis, eundem vt quempiam deorum colerent. nescientes enim, vnde hæc occulta scire Apollonio suppeditaretur, eum, proinde ac si plus quam homo esset, plurimi faciebant; quippe qui Ephesi agens, quæ Romæ fierent, spectare oculis videretur. At hæc haud mirabitur, qui considerauerit, peculiare id fuisse magorum, vt per parhædos ipsos, quos vocant, familiares dæmones, imagines rerum quæ longe abessent, ob oculos mentis repræsentatas inspicerent. Nam, vt de multis alijs taceamus, Iulianus Apostata (quod suo loco dicturi sumus fusius) eiusmodi arte, quæ Romæ vel alibi in Occidentali Imperio agerentur, ipse, cum esset in Oriente, nosse curabat. Ceterum apud rerum ignaros magna hæc in Ecclesia Ephesina potuit esse tentatio: quamobrem ne eiusmodi Tyanæi imposturis Christiana religio dispendium aliquod pateretur, opportune his diebus reuersus Ioannes ad Ephesios, mortuum quem diximus, suscitauit, & alia complura (vt par est credere) mirabilia est operatus.

XXII. Dionysius epist. 10.

XXII. Cum vero de restitutione Ioannis nuncium accepisset Dionysius Athenarum Episcopus, sicut ad eum olim exulem in insulam relegatum scripserat fore, vt breui mutuo congressu inuicem iungerentur: illum mox Ephesum conuenisse, æquum est opinari. At hæc tempora Dionysium egisse in Oriente, facile omnes consentiunt: post hæc vero, fortasse Ioannis consilio, Romam ad Clementem Pontificem se contulisse, ab eodemq. vna cū Rustico & Eleuterio in Gallias esse amandatū, fidem faciunt, qui ex antiquioribus monumentis eius res gestas scriptis memoriæ prodiderunt. Mittendi in Gallias tam insignem totaq. Ecclesia spectatum virū, ea fere necessitas incumberebat; quod primi illi a Petro ad prædicandum ibidem Euangelium missi discipuli, vita functi erant, quorum aliquos (vt dictum est) gladius sæuiantis Domitiani sustulerat. Martialis enim antiquus discipulus vita functus erat. Sub eodem Domitiano pariter obiisse diem Eutropium, Lucianum, & alios, iam nuper est dictum. Quamobrem nobilissimæ Gallicanæ iam coalescenti Ecclesiæ pastoribus destitutæ, Clemens, qui alios eodem miserat, opportune consuluit, vt Dionysium in Gallias mitteret.

DIONYSIVS MITTITVR IN GAL-LIAS.

XXIII. Hæc cum plurimorum auctoritate testata habeantur: qui de his dubitant, dicant, velim,

A. velim, quæ ratio esse potuit, quæve causa intercessit, vt viuente adhuc Dionysio, Publius daretur Episcopus Atheniensibus, & post eum Quadratus? Nam cum (vt suo loco dicemus) Dionysius sub Hadriano Imp. consummarit martyrium, ad illud plane constat tempus Quadratum rexisse Ecclesiam Atheniensium, & ante eum Publium: quinimmo & Nareissus Domini discipulus ante hos omnes post Dionysium ab Hippolyto ponitur: vt satis ex his appareat, illos, viuente adhuc Dionysio, creatos esse Athenarum Episcopos, nimirum quod ille fuisset alio amandatus: Sed quoniam? certe ad alias ciuitates vel prouincias, quam in Galliam missum esse, nulla prorsus vel leuis memoria extat, vel coniectura. Nec existimare fas est, eum hisce temporibus, omnibus Apostolis, vno excepto Ioanne, morte sublatis, cum maxima omnium incumberet necessitas Euangelij prædicandi, suæ Ecclesiæ nuncio remisso, segnem ac otiosam vitam sibi constituisse. Sicut igitur postea factum scimus a Polycarpo Ioannis Euangelistæ discipulo, vt ex Asia complures in Gallias (vt suo loco dicemus) ad Euangelium prædicandum, illudq. pariter propagandum missi fuerint: ita nunc putamus, persuasione Ioannis Dionysium Romam primum ad Clementem, inde eiusdem consilio in Galliam esse profectum. At de Dionysio inferius suo loco nobis fusius agendum erit.

EPISCOPI ATHENIENSES. Euseb. lib. 4. c. 22. Hier. de Scrip. Eccles. in Quadrato. Hippol. de 72. discipulis.

IESV CHRISTI AN NVS 99.

CLEMENTIS AN NVS 7.

NERVÆ IMP. AN NVS 1.

C. Anno Christi Redemptoris nonagesimonono, Nerua Augustus tertium iniit Consulatum, adsciuitq. sibi collegam Virginium Rufum, quem (inquit Dio) Romanæ legiones olim Imperatorem nominauerant, minime veritus cum vel in collegam assumere.] laudatissimus hic a Plinio prædicatur, quod Imperium recusasset a militibus oblatum, quod eruditus & optimus ciuis esset; eiusq. obitum deporat, vt amantissimi patris. Quomodo autem vita functus sit in hoc suo Consulatu, agens annum octogesimum tertium, idem describit; laudatumq. ait funebri oratione a Cornelio Tacito, horum temporum viro eloquentissimo.

Plin. lib. 2. epist. 1.

His item temporibus, secundum ea quæ ab Athanasio & alijs testata habentur, S. Ioannes Euangelista suum Euangelium edidit. sunt enim hæc verba Athanasij: Euangelium secundum Ioannem prædicatum est a Ioanne Apostolo & dilecto, cum exul esset in Patmo insula, & postea ab eodem Ephesi editum per Caium dilectum Apostolorum hospitem; de quo Paulus ad Romanos scribens dicit: Salutem vos Caius hospes meus, & tota Ecclesia.] Fertur de eadem re sententia Hippolyti Episcopi Portuensis & martyris in hæc verba: Ioannes Iacobi frater, cum in Asia verbum Dei propagaret, imperante Romæ Domitiano, in Patmum insulam est deportatus. Inde a Nerua reuocatus Ephesum, conscripto Euangelio, & patefactione quam conspexerat, vita excessit, annos natus centum & sex.] Post restitutionem itaque ab exilio, incerto tamen anno, ab eo scriptum esse Euangelium, Epiphanius quoque testatur, sic dicens: Cogit sanctus Spiritus Ioannem recusantem Euangelium annunciare ob metum & humilitatem in senecta ipsius post nonaginta annos vitæ eius, post reuersionem ipsius a Patmo.] Sed quod addit: Quæ facta est sub Claudio Cæsare] memoria lapsum puto, vel in codicem mendum irrepsisse: nam haud facile probari potest, quod Ioannes sub Claudio nonagenarius saltem ætate fuerit. Consentit Ireneus, scriptum fuisse Ephesi a Ioanne Euangelium; licet quo tempore id acciderit, minime dicat. In eandem sententiam complures alij tum Græcorum, tum etiam Latinorum abiere.

II. Athanas. in Synopsi. EVANGELIVM IOANNIS EDITVM. Recitat Cedren. in Nerua.

Dixerunt alij conscriptum ab eo fuisse Euangelium in insula Patmo, editum vero Ephesi. Addit autem qui hæc scribit Metaphrastes, tonitrua, fulgura, atque terrores complures esse factos, cum Ioannes opus aggressurus esset, perinde ac olim acciderat, cum Moyse in vertice Sina montis legem accepisset; sic dicens: Cum solutus lege exilij Ephesum esset reuersurus, insulani precibus agunt, ne recedat: quod cum persuadere non possent, secundæ faciunt petitionis initium; ne scilicet totum se ipsum auferret, sed se ipsum loquentem assiduo suis scriptis relinqueret; vtq. Christi Euangelium, & ea quæ ipse viderat de Christo, scriberet. Annuit ille; &

III. Metaphrastes. apud Lip. 10. 1. Dorothe. in Synopsi. SIGNA DIVINITVS OSTENSA.

antequam opus aggredere, tum sibi, tum alijs indixit ieiunium: et Prochorum A sequi iubet, ac cum eo montis ascendit verticem, & more Samuelis rectus erigitur, & sicut Moyses manibus eleuatis effigurat, & mentem a sensibus abstrahit. Tuncq. horrenda tonitrua, terrores, & fulgura his similia, quæ antea Moyse legem recipienti contigerant, facta sunt. Ad extremum tonitrua in vocem exprimuntur, atque resonat: In principio erat Verbum.]

IV. At non putet quis hæc contemnenda, quòd ab auctore haud admodum antiquo, cuius interdum fides vacillet, tradita habeantur; vel quòd apud Pseudoprophorum hæc fere eadem scripta sint^a. Nam vt primum ratione agamus: si ex sententia Pauli^b ministratio mortis litteris deformata in lapidibus fuit in gloria, ita vt non possent intendere filij Israel in faciem Moyse propter gloriam vultus eius, quæ euacuatur: quomodo non magis ministratio spiritus erit in gloria? Quamobrem hæc haud adeo incredibilia videri debent, etiam si scripta habeantur in apocryphis: in eis enim multa vera interdum inesse admixta, neminem existimamus negaturum. At vero non ex apocrypho aliquo, quæ ipse scribit, sibi vendicat S. Hieronymus^c; sed ex antiqua veraq. historia, quam citat, ab alijs fusius explicata, sic summatim recenset: Co-

CONFIRMATIO DICTORVM. tus est ab omnibus pene tunc Asiæ Episcopis, & multarum Ecclesiarum legationibus, de diuinitate Saluatoris altius scribere; & ad ipsum (vt ita dicam) Dei Verbum non tam audaci, quàm felici temeritate prorumpere. Vnde & Ecclesiastica narrat historia, cum a fratribus cogere vt scriberet, ita facturum se respondisse, si indicto ieiunio, in commune omnes Deum deprecarentur. Quo expleto, reuelatione saturatus, illud proœmium e caelo veniens eructauit: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.] hucusque Hieronymus; ex quibus quæ sunt dicta, ex parte firmantur. Ceterum norunt omnes qui in eius scriptis versati sunt, ipsum præ ceteris apocrypha auerfari solitum, nec adeo facile absque delectu, inconsulto palato, rancida vel insipida deglutire. Quòd insuper idem

Epiph. hares. 78. Ioannes a Domino dictus sit filius tonitruui: Epiphanius^d id causa Euangelij dictum putat, cum de Ioannis Euangelio hæc ait: Ioannes re vera tonitruui filius per propriam suam grandiloquentiam, velut ex quibusdam nubibus, a sapientiæ ænigmatibus piam nobis de Filio intelligentiam iuxta similem modum persuasit.] Sed idem est, nominatum esse filium tonitruui, quod fulmen: sicut apud Hieremiam^e, vilitata Hebræorum phrasi, filix pharetræ, sagittæ dicuntur.

V. Quod vero ad causam spectat, qua Ioannes permotus, eiusmodi scribendi Euangelium subierit prouinciam: præter illam de Patmos insulæ habitatoribus nuper D assertam, idem Hieronymus^f duplicem assert, sic dicens: Nouissimus omnium scripsit Euangelium, rogatus ab Asiæ Episcopis, aduersus Cherinthum, aliosq. hæreticos, & maxime tum Ebionitarum dogma consurgens, qui asserunt Christum ante Mariam non fuisse: vnde & compulsus est diuinam eius natiuitatem edicere. Sed & aliam causam huius scripturæ ferunt: quòd, cum legisset Matthæi, Marci, & Lucæ volumina; probauerit quidem textum historiæ, & vera eos dixisse firmauerit; sed vniustantum anni, in quo & passus est post carcerem Ioannis, historiam texuisse. Prætermisso itaque anno, cuius acta a tribus exposita fuerant, superioris temporis, antequam Ioannes clauderetur in carcerem, gesta narrauit; sicut manifestum esse potest his qui diligenter quatuor Euangeliorum volumina legerint.] hæc ipse. Porro illam potissimam fuisse causam, vt hæreticos, qui Christi diuinitatem omnino negassent, scripto Euangelio confutaret, Irenæus^g, Epiphanius^h, & alij omnes affirmant.

VI. Scriptum verò fuisse ab eo Euangelium Græce, omnes consentiunt: translatum autem antiquitus in Hebraicum, & Tiberiade in gazophylacio Iudæorum asseruatum temporibus suis, auctor est Epiphaniusⁱ: ac illud fortasse intelligit Papias, Euangelium secundum Hebræos nuncupatum: nam de Papiæ hæc habet Eusebius^k: Aliam porro narrat historiam de muliere, quæ multorum criminum apud Dominum esset insimulata: quam quidem Euangelium secundum Hebræos complectitur.] nisi intelligere velimus de Euangelio Matthæi, quo Nazaræi utebantur. Illud enim secundum Hebræos nominare consuevit Epiphanius, & Hieronymus, qui illud in Latinum conuertit, in quo tunc inesset eiusmodi historia, quam putamus fuisse diuersam ab ea quæ narratur a Ioanne^l de muliere a Pharisæis rea adulte-

A rij constituta. Nam cum Papias multorum criminum dicat illam feminam accusatam; Ioannes vero habeat vnus tantum facinoris, nempe quòd deprehensa esset in adultério, insimulatam: plane diuersam ab illa fuisse, cuius nulla esset mentio apud Euangelistas, significare videtur. Quòd si vnam eandemq. fuisse mulierem dicere magis placeat; tunc illud affirmare necesse est, per Euangelium secundum Hebræos, ea ratione quam diximus, Euangelium Ioannis Papiam intellexisse.

At sicut idem Ioannes, scripto Euangelio, Cherinthum, Ebionem, & alios Christi diuinitatem negantes hæreticos visus est confutare voluisse; ita etiam duabus prioribus, quas scripsit, epistolis, aduersus Basilidem^a & alios Christi carnem negantes, eam certo testimonio adsignatam & egregie testatam voluit reliquisse. Basilidem igitur, & gregales eius, dicentes Christum non vere carnem assumpsisse, sed per phantasiam apparuisse, sicq. nec vere esse crucifixum, sed omnia in imagine facta, negantesq. Christi causa esse subeundum martyrium, iisdem Ioannes sigillat epistolis: vt in primis cum ipso exordio primæ epistolæ aduersus eos eiusmodi fortissimum testimonium ponit^c: Quod fuit ab initio, quod audiimus, quod vidimus oculis nostris, quod percipimus, & manus nostræ contrectauerunt de Verbo vitæ, & vita manifestata est, & vidimus, & testamur, &c.] ac demum: Omnis spiritus, qui confitetur Christum in carne venisse, ex Deo est: et omnis spiritus, qui soluit Iesum, ex Deo non est; hic Antichristus est, de quo audistis, quoniam venit; & nunc iam in mundo est.] ac rursus in secunda epistola eodem argumento, sed breuius scripta: Multi, inquit, seductores exierunt in mundum, qui non confitentur Iesum Christum venisse in carnem: hic est seductor & Antichristus.] Et quod ad martyrium spectat, aduersus venenum illorum dogmatum eiusmodi propinat antidotum, dicens^d: Quisquis confessus fuerit, quoniam Iesus est Filius Dei; Deus in eo manet, & ipse in Deo.] ac rursus^e: Tres sunt qui testimonium dant in terra, Spiritus, aqua, & sanguis.]

Sed quod pertinet ad fidem trium Ioannis epistolarum: primam quidem vt Ioannes germanam ab omnibus receptam esse, S. Hieronymus^f tradit: reliquas duas, quòd in inscriptione vtriusque ponatur Ioannes Senior, alterius Ioannis, quem Seniore esse dictum testatur Papias^g, fuisse, nonnullos existimasse, idem affirmat; eadem & Origenes^h. Ceterum quid de his ipse senserit, ad Euagriumⁱ scribens, hisce verbis ingenue profitetur: Clangit tuba filius tonitruui, quem Iesus amauit plurimum, qui de pretore Saluatoris doctrinarum fluentia potauit: Presbyter electæ Dominæ, & filijs eius, quos diligo in veritate. Et in alia epistola: Presbyter Caio carissimo, quem diligo in veritate.] Hæc Hieronymus inculcat, cum de Episcopi & Presbyteri nominibus agit, de quibus nos superius. Ostendit enim Presbyteri nomen commune fuisse Episcopis, atque adeo ipsis Apostolis; idq. non tantum ex citatis Ioannis epistolis, sed & Petri dicentis^k: Seniores, qui in vobis sunt, obsecro consenior & testis Christi passionum.] Certe quidem si quando ex facierum similitudine filios eodem parente genitos licuit iudicare; tres illas epistolas verbis, sententijs, stylo, caractere vnam eandemq. præferentes imaginem, ab vno eodemq. auctore esse conscriptas, quiuis facile poterit intelligere.

In primis enim quod ad verba atque sententias spectat, in multis id contigit demonstrari: vt cum ait^l in prima: Non mandatum nouum scribo vobis, sed mandatum vetustum.] in secunda item: Non tamquam mandatum nouum scribens vobis, sed quod habuimus ab initio.] Rursus in prima^m: Omnis qui negat Filium, nec Patrem habet: qui confitetur Filium, & Patrem habet.] et in secunda eandem plane his verbis sententiam reddit: Qui recedit & non permanet in doctrina Christi, Deum non habet: qui permanet in doctrina Christi, hic & Patrem & Filium habet.] Quod item in primaⁿ: Omnis qui ex Deo natus est, peccatum non facit.] in tertia idem his verbis: Qui bene facit, ex Deo est: et qui ex Deo natus est, peccatum non facit.] Et quod in prima^o habet: Vt diligamus opere & veritate.] eadem in secunda & tertia de diligendo in veritate frequenter inculcat. Dum item in prima hæc habet^p: Multi pseudoprophetae exierunt in mundum. In hoc cognoscitur Spiritus Dei: Omnis spiritus qui confitetur Christum in carne venisse, ex Deo est: et omnis qui soluit Iesum, ex Deo non est; & hic Antichristus est.] In secunda iisdem pene verbis eandem reddens sententiam, ait: Multi seductores exierunt in mundum, qui non confitentur Iesum venisse in carne: hic est seduc-

CAUSA SCRIBENDI EUANGELIUM.

f Hier. de Scrip. Eccles. in Ioan. 5. p.

g Iren. lib. 3. c. 21.

h Epiph. hares. 51.

i Epiph. hares. 51.

k Euseb. lib. 3. in fine.

l Ioan. 8.

m Ibidem.

n Ibidem.

o Ibidem.

p Ibidem.

q Ibidem.

r Ibidem.

s Ibidem.

t Ibidem.

u Ibidem.

v Ibidem.

w Ibidem.

x Ibidem.

y Ibidem.

z Ibidem.

aa Ibidem.

ab Ibidem.

ac Ibidem.

ad Ibidem.

ae Ibidem.

af Ibidem.

ag Ibidem.

ah Ibidem.

ai Ibidem.

VII.

SVIS EPISTOLIS

IOANNES BASILIDEM CONFV

TAT.

a Epiph. hares. 24.

b Ibidem.

c 1. Ioan. 1.

d 1. Ioan. 4.

e 1. Ioan. 5.

f Hieronymus.

g Apud Euseb. lib. 3. c. 11.

h Apud Euseb. lib. 9. c. 19.

i Hier. epist. 85.

k 1. Petr. 5.

l Ibidem.

m Ibidem.

n Ibidem.

o Ibidem.

p Ibidem.

q Ibidem.

r Ibidem.

s Ibidem.

t Ibidem.

u Ibidem.

v Ibidem.

w Ibidem.

x Ibidem.

y Ibidem.

z Ibidem.

aa Ibidem.

ab Ibidem.

ac Ibidem.

ad Ibidem.

ae Ibidem.

af Ibidem.

ag Ibidem.

ah Ibidem.

ai Ibidem.

aj Ibidem.

ak Ibidem.

al Ibidem.

am Ibidem.

an Ibidem.

ao Ibidem.

ap Ibidem.

aq Ibidem.

ar Ibidem.

as Ibidem.

at Ibidem.

au Ibidem.

av Ibidem.

aw Ibidem.

ax Ibidem.

ay Ibidem.

az Ibidem.

ba Ibidem.

bb Ibidem.

bc Ibidem.

bd Ibidem.

be Ibidem.

bf Ibidem.

bg Ibidem.

bh Ibidem.

bi Ibidem.

bj Ibidem.

bk Ibidem.

bl Ibidem.

bm Ibidem.

bn Ibidem.

bo Ibidem.

est seductor, & Antichristus.] Rursum in prima: Hæc est charitas, vt mandata eius custodiamus.] et in secunda: Hæc est charitas, vt ambulemus secundum mandata eius.] At quæ frequens in tribus illis epistolis facta est charitatis, dilectionis, veritatis inculcatio, plane declarat in duabus illis epistolis eandem, quæ in prima, genuinam elucere, atque perspicue conspici Ioannis imaginem.

X. Sed & eiusdem eas esse partes Ioannis, qui Euangelium scripsit, maiores qui canonicorum librorum contexere catalogum, tam Græci, quam Latini, æque consentiunt omnes, dum tres numerarunt semper Ioannis Apostoli & Euangelistæ epistolas: vt de his dubitare, summæ videatur esse stultitiæ. Verum quod primæ epistolæ nullus inscriptus sit titulus; non ita factum putamus, vt ea sic absque alia inscriptione eius qui scripsit, & ad quos data sit, vt se habet, fuerit exarata: sed potius existimamus eius titulum excidisse; quippe quæ a maioribus eo titulo consignata reperitur, vt sic ab eis citaretur: B Ioannes ad Parthos. Quomodo enim scissent eam ad Parthos datam esse; nisi titulus eum qui dedit, & ad quos fuerit data, monstrasset? Apud Higinum enim & Augustinum eo titulo ea citata epistola habetur. Cum autem apud Parthos Ioannes prædicauerit Euangelium, ad eisdem eam ipse epistolam scripsisse puratur. Hæc iam satis de Ioannis epistolis. Quando autem ex humanis desierit, suo loco dicturi sumus..

DE TITULO PRIMAE EPISTOLAE.

a Higin. epist. 1. b Aug. lib. quest. noui test. q. 39.

XI. Hoc eodẽ anno impostor ille Apollonius Tyanæus, de quo sæpe antea mentio a nobis facta est, qui magicis artibus vniuersi Orbis oculos in se conuerterat, honesta capta occasione mittendi legationem ad Neruam Imp. quo exule familiariter vsus erat, discipulum Damidem, quem conscium ac testem haberet suarum actionum, a se ablegans, ne vltimi sui finis testis esset, occultam oppetens mortem (quo immortalis crederetur in cælum esse translatus) incerto exitu clausit diem extremum. Sed hæc his verbis Philostratus ex Damide: Vt igitur a se Damidem amoueret, & ne coram testibus moreretur, occasionem epistolæ meditatus est, qua illum Romam mitteret ad Neruam Imperatorem: et Damis quidem cum ab eo discederet, vehementer se turbatum dicit, quamuis futurorum esset ignarus. Apollonius autem quamuis optime sciret quid euenturum esset, nihil tamen abeunti dixit, quale dicere solent, qui se numquam amplius mutuo sint visuri: adeo persuadendi cupidus erat, se semper esse victurum. Discedentem autem his verbis admonuit: O Damis, quamquam satis in te ipso habeas philosophiæ: me ramen respice. Et de Apollonio quidem Tyanæo hæcenus ab Assyrio Damide scriptum est. De mortis autem genere, si modo mortuus est, nihil est a Damide scriptum. Sermones autem multi varijque circumferuntur.] hæc Philostratus Apollonij studiosissimus: qui & varias de eius interitu subdit opiniones vulgo iactatas: quas cum nec ipse certa assertione confirmet; merito, vt inanes ac plane ridiculas, prætermittimus.

DE OBITU APOLLONII TYANAEL.

e Philost. lib. 8.

XII. Verum non nisi malo exitu eum vita functum esse, per facile conijci potest ex Luciano, dum vitam Apollonij, tragœdiam appellat, & cum de alio mago Tyanæi discipulo, Erat, inquit, ex eorum numero, qui cum egregio Apollonio Tyanæo illo versati erant, totamque illius tragœdiam pernouerant. Vides quam e schola tibi hominem refero.] hæc Lucianus, vt de re omnibus nota, & amicum alloquens, qui ea omnia optime nosset. Idemque dum agit de discipulis Apollonij, qui imposturis, incantationibus, magijsque, & alijs malis artibus operam dabant, iisdemque vita turpissimis, & amore puerorum infamissimis; qualis eorum magister fuerit, facili coniectura poterimus assequi. Eant igitur impij, qui eo impudentiæ peruenere atque blasphemæ, vt non erubuerint Christum Dominum Redemptorem nostrum cum Tyanæo conferre: nam etsi non aliunde, certe ex fructibus vtriusque (quo nihil est naturalius) qualis vterque fuerit, perspicue cognosci potuerit. Sed de his alias.

d Lucian. in Alexandro. MALVS EXITVS TYANAEL.

XIII. Eodem anno, iisdemque Coss. Nerua Imperator cum se iam senio fatiscentem, & continuis morbis in dies magis magisque languescentem, ac deficientem viribus conspexisset, consulturus Romano Imperio, nulla habita ratione sibi sanguine coniunctorum, quem putauit virum frugi dignumque ad habenas Imperij moderandas, M. Vlpium Traianum, Hispanum hominem, agentem tunc in Germania cum exercitu, adoptauit in filium, ac Cæsarem nominauit. hæc cum Dio, tum Plinius pluribus prosecutus est ea oratione, quam pro gratiarum actione habuit in suo Consulatu. sed nos de eodem plura inferius.

e Dio in Nerua. TRAIANVS ADOPTATVS A NERVA.

Centesimo iam adueniente Christi anno, Nerua Aug. quartum & Traiano Cæsare secundum Coss. idem Nerua Imp. sexto Kal. Februarij morbo consumptus, ætatis annos sexagintaquinque, menses decem, & dies totidem agens, cum imperasset annum vnum, menses quatuor, ac dies nouem, vita functus est, successitque Traianus. At hic finis esto Annalium tomi primi: auspiciaturis secundum ab anno primo eiusdem Imperatoris: vt idem annus centesimus finis sit primi Annalium tomi, & secundi principium.

OBITU NERVAE. a Dio in Nerua.

C Menso igitur primi sæculi quasi laborioso vasti maris itinere, opportunam stationem iam nacta, contrahens vela oratio conquiescat: ita tamen, vt non otiosa consistat; sed his, quorum auspicio e portu soluit, eorumdemque ope altum pelagus enauigauit, gratias immensas agat, easdemque iugiter repetat; ipsi nimirum Deo Patri, auctori omnium bonorum, ac Filio, humani generis Redemptori, simulque donorum omnium largitori Spiritui sancto, necnon & sanctissimæ Virgini Dei genitrici Mariæ, vt conciliatrici diuini Numinis: ipsi namque sicut hæc omnia nostra accepta ferimus, ita pariter & offerimus; vt ipsa eadem, qualiacumque sint, dilecto Filio suo porrigat, vt impartita benedictione sanctificet, illamque pro munere gratiam poscat, vt ipse sit nobis portio in terra viuentium. Amen.

ANNALIUM TOMI PRIMI FINIS.

I N D E X
I N T O M V M P R I M V M
A N N A L I V M E C C L E S I A S T I C O R V M .

A

A , pro I, vsi Syri. 115.e	Abstinere a sanguine cur & Gentiles iussi sunt. 385.b
Aaron benedixit populum extendens manum. 213.b	Abstinere a sanguine præcipitur in Can. Apost. 384.e
Aaron uxorem de tribu Iuda Elizabeth accepit. 12.c	Abstinere Christianos a sanguine, Ecclesie Occidentalis consensu antiquatum est. 385.f
Aaronis virga ubi posita esset in tabernaculo. 25.b	Abstergentia a sanguine quid significaret. 384.e. 385. a
Aaronis virga magorum virgas deuorauit, quid mystice in præf. pag. 2.	Abolutio peccatorum per sacerdotem. 437.c
Abagarus, siue Augarus, vel Agabarus Rex Edesse Syriæ ciuitatis. 104.d	Abolutio a Deo, non ab homine. 444.a
Abagarus pictorem misit, vt Christi imaginem exprimeret. 105.d	Abusio differendi in annum sumptionem Eucharistiæ. 500.c
Abagari & Iesu epistolarum fides, & sententia Gelasii. 105.b	Accensio lucernarum Aegyptiorum solemnitas. 551.d
Abagarus Thaddæum accersit, & ab eo curatur. 310.e	Acceptabilis annus qui. 111.1
Abagari, & Thaddæi collocutio. 311.c. d. e	Accubitus Tobie. 151.
Abbas Dionysius cognomento Exiguus canonicos Apostolicos in Latinum vertit. 385.e	Accumbere per contubernia. 125.
Abdiæ Babylonij nomine Vita Apostolorum. 326.d	Accumbere Iudæos more Romanorum. 151.
Abdiæ nomine liber reiectus. 394.e	Accumbere cum veste cœnatoria. 152.e
Abiæ vices quota. 26.e	Acetum fasciculo hyssopi conditum sistendi sanguinis vim habere. 179.e
Abilina prouincia. 86.d	Acetum solitum propinari cruci affixis ad quid. 179.d
Abila ciuitas. 86.d	Acetum propinari solitum ad accelerandam mortem, commentum est. ibid.
Abilius post Anianum Episcopus Alexandrinus. 724.e	Aceto sumpto Dominus expirauit, cur. 180.c
Ablutio pedum quando facta a Domino. 151.e	Achaia proconsularis prouincia facta. 421.d
Ablutio pedum ante conuiuium Iudæis & Romanis solita. 152.a	Achaia Proconsul Gallio frater Senecæ. 421.d
Abominatio desolationis a Domino prædicta quid. 661.b. 662.e. arguuntur de ea errores complures.	Acheldema ager sanguinis. 163.e. 164.
Abominatio cur exercitus Romanorum. 663.a	Achiabus Herodem se ipsum interfecturum cobibuit. 68.e
Abraham decimas sacerdoti persoluit. 471.d	Achibas doctor Phariseus. 4.d
Abraham amicus Dei dictus, & non dissoluetur, epitheto vocatus. 45.b	Achior Amanitis. 13.d
Abraham Cariatharba habitauit. 26.e	Achilij Glabronis mors. 730.d
Abrahæ tres Angeli ubi visi. 27.b	Acme a Cæsare occiditur propter quid. 67.a
Abraham ex Catura filij Iexan & Madian. 51.d	Acolythi quot olim in Romana Ecclesia. 338.b
Abraham ex Catura & Agar filios heredes cum Isaac non instituit. 51.e	Acolythorum ordinem prætermittit Ignatius. 337. d. 338.a
Abraham donatos filios Caturæ dimisit. 51.e	Acolythorum officium. 338.b
Abraham quinque Reges, id est, dominos oppidorum debellauit. 53.c	Acta Iesu a nece Ioannis. 125.c
Abraham in quo monte filium immolare iussus. 175.e	Acrates a Nerone missus ad expilanda Asia templa. 652.e
Abraham uxorem sororem nominans non est mentitus. 15.b	Acta Pilati conficta a Maximino Imperatore. 83. c. eaque duplicis generis. ibid.
Abrasio capitis diuersi generis, sed omnis in contumeliam. 571.e	Acta Pilati falsitatis manifeste arguuntur. 83.e
Abrasio capitis lugentis symbolum. 574.a	Acta Pilati descripta Romæ afferuabantur. 216.e
Abstemium fuisse Paulum vnde probetur. 570.c	Acta Apostolorum nascentis Ecclesie infantiam texunt. 218.e
Abstinere a sanguine fuisse olim in Ecclesia receptum. 384.e	Acta Apostolorum quo anno absoluta. 623.d
	Actibus Apostolorum libri apocryphi. 218.e
	Acta SS. Samonis, & Guria. 105.d
	Acta diuersorum Apostolorum. 326.a
	Acta Bedæ a Basilio scripta. 366.b
	Acta Barnabæ scripta nomine Marci. 394.c
	Acta Barnabæ de cœnaculo Domini. 219.a
	Acta Theclæ & Pauli apocrypha. 363.d
	Acta

Acta passionis Theclæ an apocrypha. 363. d.e
Acta Petri a Lino conscripta non sincera. 665. e
Acta Andreæ corrupta. 666. a
Actorum Apostolorum nomen. 218. e
Actorum locus cap. x. elucidatus. 221. e
Actiaca pugna 40. ante annos, quam describeretur Orbis ab Augusto. 28. c
Actiaca pugna victus Antonius. 35. b
Actiaca victoria quando contigit. 36. a
Adam sepultum esse in Hebron, de quo intelligendum. 176. e
Adam formatus eo ipso die, quo contigit incarnatio Verbi. 26. c
Adam maximus quis. 176. e
Adæ corpus ibi sepultus, ubi crucifixus est Christus. 175. c
Adam in Golgotha sepultus. 175. d
Adam primus non fuit sepultus in Hebron. 175. d
Adam vnus e numero gigantum. 176. e
Adamas Berenices pretiosissimus. 586. e
Adagium, Camelus per foramen acus, quomodo intelligendum. 137. e
Adagium, Non est adire Corinthum cuius integrum. 460. c
Ader turris distans mille passus a Bethlehem. 48. a
Adiabeni. 264. e
Adiurare Christianis licitum. 432. a
Adiuratio demonum. 431. e
Adiurationis probati ritus adhiberi possunt. 432. b.c
Ado Episcopus Vienna. 290. b
Adolescens deuius a Ioanne reducitur. 747. b
Adonidi vulnerato spongia admota videtur. 180. b
Adonidi & Veneri templum ab Hadriano erectum ad abolendam præsepis memoriam. 44. e
Adoptionis Christi generationes. 11. d
Aduentus Pauli Romam tempus. 591. d.e
Aduentus Vitellij Hierosolymam. 268. d
Aduentus Filij Dei Iudæis & Gentilibus prænunciatus. 7. d.e
Aduentus Christi præsentia Augusto tributa. 10. d
Aduentu Christi tantum defecerat sceptrum Iudæ. 3. d
Aduentus Christi opportunum tempus. 2. c
Aduenæ dispersionis Hebræi qui dicerentur. 250. e
Aedes Dianæ argenteæ Ephesi quæ. 506. d
Aedes Mineræ in fano Apollinis quæ dicantur. 507. d.e
Aedes plurimæ dijs dicatæ. 47. b
Aegyptum Simon Petrus petit. 325. d
Aegypti Prætor Flaccus. 278. e
Aegyptij abstinent ab esu ouium. 302. c
Aegyptij suarum superstitionum tenacissimi. 636. c
Aegyptiorum Orthodoxorum opinio de die natalis Christi. 40. e
Aegypti simulacra prostrata aduentu Christi. 58. a.b
Aegyptus illustrata aduentu Christi. 58. a
Aegypti desertus illustratur transitu Domini. 58. e
Aegyptus fons idololatriæ. 58. d
Aegyptij sacerdotes in crucem acti. 82. c
Aegyptij detestantur pastores ouium. 302. c
Aegyptij ouem, hircum, & bouem mactari non patiebantur, & cur. 302. c
Aegyptij sexta Ianuarij aquam hauriunt, & reponunt. 95. e
Aegyptiorum opinio de tempore Christi nati. 40. e
Aegyptij volumi Christum natum, & baptizatum eodem die. 40. e
Aegyptiorum sacerdotum immane scelus aduersus Pauli nam. 82. e

Aegyptij Christum quando natum dicerent. 34. b
Aegyptiorum mos cadauerum condiendorum. 195. a
Aegyptij monachi manibus laborabant. 410. b
Aegyptij sacerdotes iudices erant. 457. c
Aegyptij mundabant se aqua, antequam templa adirent. 483. a
Aegyptij suarum superstitionum tenacissimi. 636. d
Aegyptius vatem se simulans Iudæos seducit. 544. b
Aegyptij frequentes lucernas accendere soliti. 551. d
Aegyptij monachi a S. Marco instituti. 633. e
Aegyptios antiquo odio fuisse in Iudæos. 636. c
Aelianus Urbis Præfectus Apollonio familiariter vsus. 726. c
Aelia Episcopus honoratus. 271. d
Aelius Asiae administrator. 509. e
Aelius Seianus Sej Strabonis filius. 83. a
Aemulatio diaboli in Simone mago. 258. d
Aeneæ sepulchra multis in locis monstrantur. 428. e
Aeneas paralyticus sanatus a Petro. 283. d
Aeneatores & tibicines adhibiti in funere nobilium apud Græcos & Latinos. 110. d
Aennon idem quod Aenan. 99. d
Aennon pro Salem iuxta Sicher. 99. b
Aequinoctium obseruatum in Paschate, & Azymis. 148. a
Aera numeri nota, quando & ubi ab ea cæpti anni numerari. 32. c
Aerius Episcopus insensus, & cur. 522. e
Aerius hæresiarcha. 522. e
Aerius festorum dierum impugnator. 522. e
Aerium Hieronymus impugnat. 522. e
Aerianismum hæretici Hieronymo falso impingunt. 522. e
Aeschines quid Demostheni obiecerit. 506. d
Aestimatio Petri summa apud omnes. 393. b
Aestimatio sacerdotalis quanta apud omnes gentes. 457. c
Aetas Christi cum baptizatur. 306. e
Aetas Christi de sententia sanctorum Patrum. 185. d. 186. a. b. c. d
Aetas Herodis. 66. b
Aetas Ioseph. 75. e
Aetas Pauli post conuersionem. 262. a. & ante conuersionem. 262. d.e
Aetas multorum longæua. 715. e
Aetas Augusti. 77. e
Aethicus de geometrica descriptione nominatus ab auctore. 33. b
Aethiopus ab Aegyptijs, id est, a Iudæis, qui Aegyptum habitabant, circumcisionem didicisse. 259. e
Aethiopus doctus colere Deum immortalem, ac rursus aliter mortalem. 259. e
Aethiopia feminas regnare consueuisse. 260. a
Aethiopiæ Regiæ Candaces appellata. 260. a
Aethiopia præueniet manus eius Deo, quando impletum. 260. b
Aethiopiæ sacerdotes Reip. imperabant. 457. c
Aethiopiæ Erythra. 260. d
Aethiopum religio. 259. e
Aetnae montis eruptio admiranda. 720. a
Affinium Regis vestis qualis. 160. a
Africanus Theologus. 12. c
Africanum Simon Petrus petit. 325. d
Africana Ecclesia a Petro erecta. 325. e
Africani ab Apostolis Euangelium acceperunt. 325. e
Africanos a Romana Ecclesia Euangelium habuisse proficitur Augustinus. 325. c
Afri

Afri monachos attonfos derident. 574. e
Africanæ Ecclesiæ ritus in psallendo. 611. e
Agabus Paulum vincula Hierosolymis passurum prophetat. 567. d
Agabus famem sub Claudio Imperatore futuram prædicit. 332. e
Agape Christianorum quid. 491. e
Agape funeralis. 494. a. b. c. d
Agapes in dedicationibus ecclesiarum. 494. e
Agapes quando exhiberi solita. 494. e
Agapes in ecclesijs exhiberi solita. 494. c
Agapes Concilio Gangrensi probata. 495. a
Agapes diuidendi ratio. 494. b
Agapes extra ecclesiam faciendæ. 495. c
Agapes quomodo Gregorius Anglis concessit. 495. c
Agapeti Papæ litteræ. 316. a
S. Agathæ ecclesia ab Arianis vindicata. 252. a
Ager figuli qui. 144. b
emptus ad sepulturam peregrinorum. ibid.
quanti constiterit, ampla disputatio. ibid.
Agis Delphos profectus decimas Deo soluit. 447. a
Agnus innocentissimus Christus ipso Paschatis die immolatus in cruce. 151. b
Agnus Dei origo & miracula. 651. a
Agni Paschalis comedendi a stantibus vsus intermissus. 153. b
Agnorum esus Thebanis interdictus. 302. c
Agnorum nomine Gentiles designantur. 285. e
Agon Capitolinus quot annos contineret. 725. a
Agonalis annus. 725. a
Agri Hieremie pretium. 145. c
Agricolæ Consul obitus. 742. d
Agrippa Aristobuli filius ex Mariamne. 3. c
M. Agrippa tam Syriæ, quam toti Orienti præfectus. 29. b
235. d
Agrippa primus nomine Romano apud Hebræos vocatus. 265. d
Agrippæ Iudæi carcer. 267. d
Agrippa a Tiberio vinculis mancipatus. 368. e
Agrippa, mortuo Tiberio, regnum Iudæorum consecutus est. 367. e
Agrippa Herodem Tetrarcham apud Tiberium iudicio postulat. 267. e
Agrippæ Regis in Iudæam reditus. 377. d
Agrippa Rex ab Alexandrinis ludibrio habitus. 278. c
Agrippa catenam auream suspendit in templo. 307. b
Agrippæ reditus Hierosolymam honoribus augetur. 307. b
Agrippa cognomento Herodes occidit Iacobum fratrem Ioannis. 312. d
Agrippa accepit a Claudio regnum, & ius in sacerdotium. 313. b
Agrippa Petrum magna diligentia custodit in carcere, & cur. 313. b
Agrippa Tyrus & Sidonis iratus, & cur. 315. b
Agrippæ ad Caium libellus supplicis. 297. b
Agrippæ filius Romæ apud Claudium educatur. 360. d
Agrippæ filius Iudæis pontificiæ stolæ custodiam retinendam impetrat. 376. a
Agrippæ filius in regno Herodis patris sui Rex constituitur a Claudio. 377. d
Agrippa Berenices contubernio infamatur. 586. d
Agrippa summum sacerdotium Ismaeli Phabæi filio contulit. 544. d
Agrippa Iosepho Cabi pontificium detulit. 587. d
Agrippa & sacerdotum dissensio. 587. c

Agrippa Iosepho abrogato Ananum Pontificem substituit. 625. e
Agrippa Hierosolymis pellitur. 659. d
Agrippa ad seditiosos coercendos ter mille equites Hierosolymam mittit. 659. e
Agrippæ regiam seditiosi inuadunt. 659. e
Agrippæ non successit alius Rex Iudæorum. 660. e
Agrippa post excidium Hierosolymitanum superstes. 703. e
Agrippæ Iudæi carcer. 267. d
Agrippa Roma discendi facultatem petit. 277. d
Agrippa Romam aduenit iterum Caium salutaturus. 296. c
Agrippæ filia ignominia affecta. 360. b
Agrippæ sensus deficit. 296. d
Agrippæ dolor pro ritibus patrijs conseruandis. 297. a
Agrippa religione abstinet a Petri nece. 313. b
Agrippa tertium murum adiungit Hierosolymis. 313. e
Agrippa filius Aristobuli accusator Herodis. 85. b
Agrippæ vexatio in Apostolos. 317. a
Agrippæ Regis mores. 360. b
Agrippæ Regis interitus. 359. e
Agrippa Rex a Nerone donatus quatuor ciuitatibus. 445. b
Agrippa Præses Syriæ. 29. b
Agrippina filius Nero Imperator. 445. b
Agrippina Claudij Imp. vxor. 379. c
Agrippina venenum Claudio propinat. 445. b
Agrippina Colonia. 411. c. d
Agrippina Augusta. 411. a
Agrippina Claudij vxor pro Iudæis. 379. b
Agrippina Neronis mater. 445. e
Agrippina dolo Sillanus interemptus. 509. e
Agrippina iussu Neronis interempta. 624. e
Alabarchæ functio quæ. 376. d. e
Alabarchæ staua Romæ. 376. d
Alabastrum lapidem ad vasa vnguentaria excuari. 121. e
Alabastrum vnguenti, regale donum. 121. e
Alabastrum vnguenti capiens libram vnam. 121. e
Alabastrum vas sic appellatum propter fragilitatem. 121. e
Alba vestis annulo ornata. 165. c
Alba veste induitur Christus ab Herode. 165. e
Albinus Præfectus iudex. 584. d
Albinus iudex. 637. e
Aldelmus libros de Virginitate metro scripsit. 366. b
Alexander pater Tiberij gradus in templo fecit. 74. e
Alexander filius Herodis. 60. c. 619. c
Alexander Tiberij pater portas templi ornauit. 226. d
Alexander omnium Iudæorum ditissimus, & maxime pius. 229. e
Alexander Lysimachus Alabarcha cognomento dictus. 229. e
Alexander & Hymeneus satanæ traditi a Paulo. 449. c
Alexander tumultum Epbesinum sedat. 508. d. e
Alexander Imp. adiudicat locum ecclesiæ edificandæ. 481. a
Alexandria quando debellata. 35. b
Alexandria vertex omnium ciuitatum appellata. 636. e
Alexandrina præfectura Augustalis dicta. 271. b
Alexandrina Ecclesia, & sedes. 274. c

<i>Alexandrina Ecclesia cur primum locum post Romanam obtinuit.</i>	358. a	<i>Aminadab filia Elizabeth.</i>	12. c
<i>Alexandrina nauis vsus Paulus.</i>	591. e	<i>Anmaus idem quod Emmaus.</i>	504. b
<i>Alexandrina naues quæ.</i>	592. a	<i>Ammiani error de septem Magis.</i>	51. b
<i>Alexandrina Ecclesia a Marco optime instituta.</i>	633. c	<i>Amnes retro fluere visi sub Nerone.</i>	673. d
<i>Alexandrina Ecclesia collecta ex Iudæis.</i>	636. d	<i>Amorrhæus permansit habitare in Elim, quid significet.</i>	433. c
<i>Alexandrini in Agrippam Regem inuidia commoti.</i>	276. a	<i>Amphipolim Macedoniae ciuitatē petunt Paulus & Silus.</i>	402. c
<i>Alexandrini tumultus sedati.</i>	306. a	<i>Amphitheatro collapsō quot millia hominum contrita.</i>	85. d
<i>Alexander Iudæus patriæ religionis defensor.</i>	686. d	<i>Anabaptistæ de Magorum historia dubitant, quod nec fecerunt Manichæi.</i>	50. a
<i>Alexander ex Iudæo Gentilis I'espasiano fauet.</i>	229. e	<i>Anacletus idem cum Cleto falso creditus.</i>	680. a
<i>Alexander & Ioannes, qui interfuerunt Concilio inter Apostolos habito, qui.</i>	229. d	<i>Anacletus & Clemens Petri diaconi.</i>	237. a
<i>Alexander & Hymenæus in errorem lapsi cur.</i>	511. d	<i>Analogia de corona spinea Domini, Isidori Pelusiota.</i>	107. e
<i>Alexander Imp. ut deus coli voluit.</i>	654. e	<i>Ananelus ignobilis Iudæus ab Herode ad pontificiam dignitatem elatus.</i>	4. a
<i>Alexander Imp. in schola Apollonij versatus.</i>	637. a	<i>Ananias vi publica depositus.</i>	24. e
<i>Alexandria quondam Orbis theatrum.</i>	ibid.	<i>Ananias post necem Stephani Damascum profectus Ecclesiam collegit.</i>	251. d
<i>Alexandria habitabant decies centena millia Iudæorum.</i>	279. a	<i>Ananias vnus ex septuaginta.</i>	136. c
<i>Alexandria quinquaginta millia Iudæorum occisa.</i>	660. c	<i>Ananias & Saphira morte puniti, cur.</i>	231. a
<i>Alexandrina Ecclesia presertur Antiochene.</i>	271. c	<i>Ananias Pontifex cum Ezechia germano trucidatur.</i>	660. a
<i>Alexandri Alabarchæ statua Rome.</i>	376. d	<i>Ananias Nebedæi filius succedit in pontificatu Iosepho Camidæ filio.</i>	376. e
<i>Alexandri Imp. rescripta pro Ecclesia Christianorum.</i>	481. a	<i>Ananias summus Pont. & Ananus dux Romanæ vincti mittuntur.</i>	379. a
<i>Alexandri Herodis filij impostura pro regno obtinendo.</i>	71. c	<i>Ananus Pont. Max.</i>	16. b
<i>Alexandrum Alabarcham a Caio vinctum Claudius dimittit.</i>	306. a	<i>Ananus senior quinque habuit filios, omnes Pontifices.</i>	625. b
<i>Alexander monachus res gestas S. Barnabæ persecutus.</i>	146. b	<i>Ananus iunior, & ipse Pontifex.</i>	625. c
<i>Alexius Iconoclasta punitus.</i>	607. c	<i>Ananus senius, audax, & secta Sadducæus.</i>	625. c.
<i>Aliturus mimus Neronis. 583. e. contra Paulum agit.</i>	593. b	<i>Ananus post tres menses deponitur, & cur.</i>	626. c
<i>Alleluia signum conuocandi moniales.</i>	562. c	<i>Ananus Iacobum & quosdam alios lapidandos tradit.</i>	626. c
<i>Allusio in Christo eligente septuagintaduos ad numerum seniorum, quos Deus præcepit Moyse ut eligeret.</i>	135. e	<i>Ananus proditiōnis accusator, & in medio ciuitatis iugulatur.</i>	682. e
<i>Alphæi Iacobus nominatus.</i>	22. d	<i>Anastasius Imperator a Symmacho Papa multatus.</i>	457. a
<i>Alphæi Maria an eadem vna sit cum Maria Cleophæ.</i>	25. b	<i>Anastasius Sinaita Episcopus Antiochenus.</i>	40. a
<i>Altare e faxis impoliitis extructum.</i>	25. a	<i>Anathema vox ambigua.</i>	505. a
<i>Altare incensi quod, & quando incensum adolebatur.</i>	25. a	<i>Anathema dicitur quod Deo dicatum est,</i>	505. b
<i>Altare aureum in penetralibus.</i>	25. a	<i>Anathema fieri quomodo Paulus cupiebat.</i>	505. c
<i>Altercatio Petri & Pauli quomodo accipienda, ut vterque a peccato vindicetur.</i>	391. b	<i>Anathema idem quod maledictum.</i>	505. c
<i>Altercatio de templo Hierosolymitano apud Alexandrum Magnum.</i>	102. e	<i>Anathema interdum occisionem sonat.</i>	505. d
<i>Aluerniæ mons quando scissus terræ motu.</i>	181. b	<i>Anaxagoras Clazomenius.</i>	405. b
<i>Amalarij opinio de sonitu lignorum non probatur.</i>	562. a	<i>Anconæ ciuitatis Italiae nomen vnde ductum.</i>	243. b
<i>Amasea Ponti oppidum.</i>	315. e	<i>Anconæ miracula per Stephanum operata.</i>	243. a
<i>Ambiguitas trium mysteriorum in die Epiphaniæ.</i>	96. c.	<i>Ancyra Galatiæ.</i>	315. e
<i>M. Ambiuus Syria Præfes.</i>	29. e	<i>Ancyranum Concilium ante Nicænum.</i>	529. c
<i>Ambrosius confitentium peccata deslebat.</i>	443. b	<i>Andreas Cretensis.</i>	16. d
<i>Ambrosius in causis iudicandis occupatus.</i>	458. d	<i>Andreas primus venit obuiam Iesu, deinde Petrus.</i>	92. c
<i>Ambrosij vita ab auctore edita.</i>	459. a	<i>Andreas & Petrus Ioannis discipuli.</i>	92. b
<i>Ambrosij hymni in Ecclesia recepti.</i>	612. d	<i>Andree cur Simon Petrus prælatus.</i>	92. d
<i>Ambrosius traditionum testis.</i>	420. d	<i>Andree martyrij tempus.</i>	676. d
<i>Amen illegitimum triplex.</i>	503. a	<i>Andreas celibem vitam duxit.</i>	92. d
<i>Amen quid significet.</i>	507. b	<i>Andreas senior Petro.</i>	92. e
<i>Amen respondet populus.</i>	502. e	<i>Andreas a Petro baptizatus.</i>	98. e
<i>Amen vox vnde vsurpata.</i>	503. a	<i>Andreas ad Scythas missus.</i>	323. b
<i>Amen triplex.</i>	503. b	<i>Andree que prouincia ad prædicandum obtigerit.</i>	323. b
		<i>Andree prædicatio.</i>	323. b
		<i>Andri insula templum Libero patri dicatum, & fons vini sapore.</i>	96. a
		<i>Andronicus dicit pro templo Hierosolymitano.</i>	102. d
		<i>Andronicus</i>	

<i>Andronicus Messalami filius, Iudæorum patronus.</i>	102. d	<i>Anna vidua.</i>	7. b
<i>Andronico & Tonanti excommunicatio a Synesio Episcopo infertur.</i>	459. e	<i>Anna filia Mathan sacerdotis, & Maria.</i>	14. e
<i>Andronicus Apostolus appellatur.</i>	525. a	<i>Anna vbi nupsit.</i>	15. a
<i>Andronicus Episcopus in Pannonia.</i>	542. e	<i>Annam tertio nuptam esse dicentium error.</i>	15. a
<i>Angelus Dei Centurionis visus.</i>	285. b	<i>Annam ex eodem viro tres filias peperisse dicentium error.</i>	15. a
<i>Angeli in Scriptura dicuntur Cælestis militia.</i>	605. a	<i>Anna ex genere sacerdotali.</i>	15. c
<i>Angeli Episcopi appellati.</i>	606. d	<i>Anna prisca genuit Samuelem per orationem.</i>	15. d
<i>Angeli præsides templi, tempore mortis Domini auditi.</i>	181. c	<i>Anna prophetissa filia Phanuel de tribu Aser.</i>	57. b. c
<i>Angeli apparitio ad Christi sepulchrum.</i>	195. b	<i>Anna prophetissa in templo habitauit.</i>	18. d
<i>Angelus Ioseph monens ut fugeret in Aegyptum, quando apparuit.</i>	57. d	<i>Anna prophetissa religiosissima monialis appellata.</i>	57. c
<i>Angelo Laodiceæ quæ scribantur in Apocalypsi.</i>	625. e	<i>Anna idem quod Ananus, vide, Ananus.</i>	
<i>Angelorum religio quæ.</i>	604. e	<i>Anna si ut Caiphas male perierit.</i>	625. c
<i>Angelorum cultus religiosus.</i>	607. b	<i>Anna & Caiphas quomodo simul Principes sacerdotum dicantur.</i>	87. c
<i>Angelorum cultus ex Synodo Laodicensi.</i>	608. a	<i>Anna mittit Iesum ligatum ad Caipham, & cur.</i>	162. d
<i>Angelus mundum creasse, Cherinthi hæresis.</i>	606. d	<i>Annæ primum presentatur Christus, & Apostoli, & cur.</i>	88. b
<i>Angelorum idololatria quæ intelligenda.</i>	607. e	<i>Annæus Lucanus Senecæ nepos a Nerone occisus.</i>	643. e
<i>Angelus a dextra altaris incensi visus est Zachariæ.</i>	25. d	<i>Annano Pontifici sacerdotium ademptum.</i>	79. e
<i>Angelus Iudæorum.</i>	606. e	<i>Annales in quibus differunt ab historia. in præfat. pag. 4.</i>	
<i>Angelorum cultus in Ecclesia.</i>	606. e	<i>Annales non requirunt verborum ornamentum. in præfat. pag. 4.</i>	
<i>Angelos esse astra putauerunt Iudæi, & cur.</i>	605. a. b	<i>Annalium scribendi ratio. ibid.</i>	
<i>Angelos adorabant, id est, astra celi.</i>	605. a	<i>Annalium basis est verus annus natiuitatis Christi.</i>	35. e
<i>Angelos negabant Sadducæi, sed contra Pharisei.</i>	5. d	<i>Annalibus Ecclesiasticis non sunt incertæ res inferendæ. in præf. pag. 2.</i>	
<i>Angelus supra Christum Cherinthus exaltauit.</i>	606. a	<i>Anni natiuitatis Christi ignoratio fuit multis errandi causa in ceteris.</i>	33. e
<i>Angelum apparuisse mulieribus, & Euangelistarum concordantia.</i>	195. c	<i>Anni in Hispanijs ab æra numeri nota quando capiti sunt numerari.</i>	32. c
<i>Angelus nuncius Verbi incarnati.</i>	26. b	<i>Anni Augusti numerati a nece Cæsaris.</i>	35. b
<i>Angelus ad Petrum: Surge descende: locus explicatus.</i>	221. e	<i>Anno trigesimo expleto Christus baptizatur.</i>	36.
<i>Angelus Petrum de carcere liberat.</i>	313. d	<i>Anni ab Vrbe condita varij.</i>	37. c
<i>Angelus confortat Dominum.</i>	161. c	<i>Anni ab origine mundi ex veris sententijs.</i>	40. b
<i>Angelus ad Ioseph, ut redeat in terram Iuda.</i>	69. e	<i>Anni quinquies mille sexcenti octogintaquinque a mundi principio vsque ad obitum Lucij Veri.</i>	40. b
<i>Anglis quomodo Agapes a Gregorio concessæ.</i>	495. c	<i>Anni enumerati ab Adam vsque ad mortem Commodi.</i>	40. b
<i>Anianus Marco Alexandria succedit.</i>	632. d	<i>Anni a mundi origine vsque ad Synodum Oecumenicam numerantur sex mille centum nonagintanouem.</i>	40. b
<i>Aniani obitus.</i>	724. d	<i>Anni exordio ipsum integrum denominare consueuisse maiores.</i>	189. b
<i>Anicetus de coma clericis non nutrienda.</i>	573. a.	<i>Anni prædicationis Christi quomodo distinguendi.</i>	111. a
	574. a	<i>Anni per Olympiadas vtiliter supputantur.</i>	33. e
<i>Anicetus Neronis libertus Agrippinam interimit.</i>	624. e	<i>Anni ab origine mundi diuersimode supputantur.</i>	39. d
<i>Animalia immunda Iudæis prohibita quid signabant.</i>	383. d	<i>Anni secundum supputationem Septuaginta interpretum.</i>	40. b
<i>Animaduersio vtilis.</i>	451. a	<i>Anni secundum supputationem Hebræorum.</i>	39. e
<i>Animaduersio Agrippæ in custodes carceris Petri.</i>	315. d	<i>Anni Imperatoris Augusti.</i>	77. e
<i>Animas cum corporibus interire putabant Sadducæi.</i>	5. d	<i>Annibal Carthaginensis velata facie aurum in templo Dianæ deposuit.</i>	507. b
<i>Animalia nefanda quæ apud Iosephum.</i>	108. b	<i>Annio tribuit quidam Chronicon Philonis.</i>	60. a
<i>Animarum transmigratio apud Phariseos.</i>	4. e	<i>Annus Rufus.</i>	29. e
<i>Animas defunctorum inquietare quid.</i>	245. b	<i>Annius Pollio in exilium pulsus.</i>	653. a
<i>Animosa Petri promissio.</i>	161. a	<i>Anniuersaria dies defunctorum.</i>	245. d
<i>Anna mater Virginis Mariæ.</i>	14. e	<i>Anniuersaria dies Cathedræ Romanæ antiquitus celebrata.</i>	341. d
<i>Anna de qua stirpe nata.</i>	15. a	<i>Anniuersaria solemnitas in cuiusque Episcopi præfectura.</i>	341. e
<i>Anna sorores.</i>	15. a	<i>Anniuersaria solemnitas a Græcis celebrata de imagine</i>	
<i>Anna gratiam significat.</i>	15. d. 16. c		
<i>Anna vnum tantum virum, & vnâ filiam habuit Mariam.</i>	15. a. b		
<i>Anna sterilis in senectute per orationem concepit Mariam ex Ioachim.</i>	15. b. d		
<i>Anna mater Virginis comparata Annæ matri Samuelis.</i>	15. d. 16. a		

Saluatoris. 105.d
 Anniversarie sanctorum celebritates. 558.d
 Annorum singulorum habenda ratio in historia conscribenda. in praef. pag. 5.
 Annorum sex millia ab origine mundi enumerat Cyprianus. 40.b
 Annorum ab Vrbe condita supputandi ratio diuersa. 37.c
 Annorum regni Herodis supputatio quae falsa, quae vera. 38.a
 Annorum calculus secundum Romanam Ecclesiam, iuxta Septuagintaduos interpretes. 40.a
 Annos Christi numerare a conditae Urbis tempore, neque tutum, neque certum. 37.e
 Annos ab origine mundi aliter Hebraei, aliter Romanae Ecclesiae traditio supputat. 40.a
 Annos Herodis Ioseph supputat. 38.a
 Annos regni Herodis quomodo enumerant aliqui, ut Iosephum Euangelistae concilient. 38.d
 Annus passionis Christi. 139.b
 Annulus sponsalis. 463.b
 Annulo obfignabantur arca. 463.c
 Annulorum qualia signa. 463.d
 Annulus zone alligatus, sine annuli vel zone fractura elapsus. 56.c
 Annulus in veste candida quid. 155.e
 Annulus dari solitus pro arrha in qualibet pactione. 463.b
 Annulum ferreum Romani gestabant. 463.c
 Annulum ferreum dabat sponsus sponse apud Romanos. 463.c
 Annulum sponsus cur dat sponsae loco arrhae. 463.b
 Annulum semper vxor in digito portabat, ad quid. 463.c
 Annuli insculpti Christi nomine duabus litteris. 463.b
 Annuli Christianorum quo signo sculpendi. 463.d
 in Annulis sanctorum virorum imagines. 464.a
 Annulus sponsalis quo signo sculperetur apud Christianos. 463.c
 Annulus S. Macrinae cruce insculptus. 463.c
 Annus quo natus est Christus. 33.c
 Annus natalis Domini idem qui et descriptionis Quirini. 34.c
 Annus Consulatus Lentuli et Messalinij quotus Imperij Augusti. 35.b
 Annus et dies institutionis Triumuiratus. 85.d
 Annus Tiberij quintusdecimus, annus placabilis. 85.e
 Annus primus praedicationis Christi a Ioanne digestus, ab alijs praetermissus. 97.d
 Annus natalis Christi deducitur a tempore baptismi. 36.a
 Annus Augusti Imperatoris, quo natus est Christus. 97.d
 Annus primus Agonalis quando coeptus numerari. 725.a
 Annus ab origine mundi quo natus est Christus. 38.c
 Anthropomorphitae. 18.b
 Antichristi qui dicantur a Ioanne. 751.b
 Antidicomarianitae haeretici. 370.a
 Antigonus Assamonaeus ultimus Rex Iudaeorum. 3.e. M.
 idem favore Parthorum eiecit Hyrcanum. ibid.
 Antigono Assamoneo cruce alligato, et fustibus caeso Antonius caput truncari mandauit. 3.e
 Antigono in crucem acto regnum Iudaicum extinctum. M. 4.a

Antigonus regnum Herodis inuasit. 29.d
 Antiochena cathedra dies festus. 271.c
 Antiochena Ecclesia praefertur Hierosolymitanae, et cur. 271.b
 Antiochena Ecclesia collecta primum fuit ex Iudaeis. 272.b
 Antiochena Ecclesiae dissensio. 381.a
 Antiochena sedes quando fundata. 272.b
 Antiochenus Episcopus primus Euodius post Petrum. 274.b
 Antiochena Ecclesia primus Episcopus Petrus, inde Romanam translatus. 270.d
 Antiochena Ecclesiae praefertur Alexandrina, et cur. 271.c
 Antiochensium Iudaeorum occisio. 689.e
 Antiocheni in Iudaeos grassantur. 689.e
 Antiochena Ecclesia a Petro et Paulo fundata. 273.d
 Antiochena Ecclesiae fundamenta. 270.d
 Antiochena Ecclesiae profectus. 308.b
 Antiochenam Ecclesiam curat Barnabas. 345.e
 Antiochia Iudaei habitantes. 272.b
 Antiochia dissensio oborta inter Fideles. 377.b
 Antiochiam missus Barnabas. 242.e
 Antiochiam reuersi Paulus et Barnabas. 377.a
 Antiochia facta contentio inter Paulum et Petrum. 388.b
 Antiochia fit collecta. 334.c
 Antiochia primum discipuli Christiani cognominantur. 308.c
 Antiochus Iudaeorum scelestissimus. 689.d
 Antiochus cognomento Pius Hyrcanum obsedit. 222.d
 Antiochus Iudaeus Antiochensium instigator. 689.c
 Antipas martyr quo tempore passus. 730.c
 Antipas Galilaeae ac Peruae Tetrarcha constitutus. 69.a
 Antipas Herodes sceptrum Iudaeae quomodo habuit. 3.b
 Antipas Galilaeae Tetrarcha Romam profectus, ut contra Archelaum ageret. 69.e
 Antipas et Philippus alteram dimidiam regni partem ab Augusto consequuntur. 71.a
 Antipater Herodis pater. 30.a
 Antipater filius Herodis. 60.c
 Antipater a C. Iulio Casare procurator est institutus. 66.b
 Antipater patris arbitrio a Casare relictus. 68.c
 Antipater obscuro funere conditus. 69.a
 Antipater Herodis filius in spem regnandi venit. 69.a
 Antipateris filius profelytus Herodes Idumaeus ex S. C. Romanae regnum Iudaeorum accepit. 3.e
 Antipater, Aristobulus, et Alexander filij Herodis occisi. 60.d
 Antipatrum filium iussit Herodes occidi. 49.a
 Antiquitas Ecclesiae. 1.d
 Antiqui discipuli Christi. 136.c
 Antistitem electum non minus quam a tribus Episcopis consecrari debere Petrus instituit. 239.a
 Antonia turris. 80.a. expugnata a Tito. 692.d
 Antoninus Rom. Consul nullus repertus Fastis adscriptus ante Christi aduentum. 14.d
 Antonij Acta rescissa. 39.c
 Antonius Iudaeam debellauit. 3.e
 Antonius res Orientales administrat. 29.a
 Antonius Iulianus egregius rhetor. 698.c. eius lucubrationes exciderunt. 698.c
 Antonius quid in Antigonom Regem Iudaeorum. 3.c

Antonius Carafa Cardinalis Bibliothecarius Gracam Septuagintaduorum interpretum editionem in lucem vindicauit. 40.c
 Antonius vitae monasticae illustrator. 90.b
 Anulinus bona Ecclesiastica restituenda curauit. 474.c
 Apelles tragadus Caij consiliarius contra Iudaeos, et eius mors. 291.a.b
 Apion grammaticus ad Caium contra Iudaeos pro Alexandrinis legatus. 303.b
 Apion Iudaeos falso calumniatur. 292.d
 Apion qualis, a Iosepho confutatur. 303.c.d
 Apocalypsim Ioannis qui non recipiant. 737.c
 Apocalypsis a quibusdam tributa Ioanni presbytero. 737.a
 Apocalypsis Ioannis cur Cherintho tribuatur. 740.b
 Apocalypsis Ioannis Euangelistae scriptura canonica, et vere Ioannis Apostoli. 737.c
 Apocryphorum librorum catalogus. 326.327
 Apocrypha mordicus defendi non debent. 371.e
 Apocrypha nomine Pauli. 327.c
 Apocrypha de Actis Apostolorum. 326.a
 Apocrypha de obsterice Mariae Virginis. 45.d
 Apocrypha caute admittenda. 425.e
 Apocrypha scripta de B. Maria. 371.a
 Apollinaris Laodiceus haeresiarcha. 612.c
 S. Apollinaris Episcopus Rauen. martyr longissimum, et quando. 711.a
 Apollinaris cum Petro Romam venit. 322.a
 Apollinem ciuem Atheniensem Paulus conuertit. 408.b
 Apollinis studiosissimus Augustus quale ab eo responsum accepisse dicatur. 10.a.b
 Apolline genitus traditur Augustus. 10.a
 Apollini templum in Palatio ab Augusto erectum. 10.b
 Apollinis Delphici de Christo oraculum. 10.b
 Apollinis Delphici oraculum obmutuit. 10.a
 Apollo Alexandrinus ab Aquila et Priscilla instituitur, et potens in Scripturis. 423.b
 Apollo commendatur a Paulo. 446.d.e
 Apollo praedicationis qualis. 447.a
 Apollonij testimonium de tempore diuisionis Apostolorum. 316.d
 Apollonij Theologi sententia de discessu discipulorum Hierosolymis. 275.d
 Apolloniaci qui. 448.c
 Apolloniam petunt Paulus et Silas. 402.c
 Apollonius Tyanaeus magus. 406.a
 Apollonius Tyanaeus Romam vocatur reus. 726.c
 Apollonius Tyanaeus Romam venit. 654.a
 Apollonij Tyanaei de fulgure in Neronis mensam decidente falsum uaticinium. 654.b
 Apollonius Tyanaeus an mortuam puellam suscitauerit. 654.a
 Apollonius Tyanaeus pro deo habitus. 654.d
 Apollonij statua daemone operatione dabat responsa, quae tandem obmutuit. 654.e
 Apollonius Tyanaeus discipulos suos per Orbem misit. 655.a
 Apollontus Tyanaeus in Hispaniam profectus. 655.a
 Apollonius Tyanaeus an bene finierit. 655.a
 Apollonius Tyanaeus Romam accersitur, in carcerem truditur, illudatur. 726.c
 Apollonius inuisibilis factus euauit. 726.d
 Apollonius Roma recedens quo profectus sit. 726.e
 Apollonius Tyanaeus Ephesi acceptus. 445.a. et inter diuos relatus. ibid.
 Apollonij Tyanaei aduentus Ephesum. 510.b

Apollonij Tyanaei praestigia a Philostrato scripta. 510.c.d
 Apollonius mortem Domitiani absens cognouit. 748.a
 Apollonij quales discipuli. 655.a
 Apollonij exitus. 752.e
 Apollonius antiquus Theologus. 250.b
 Apolliphanes philosophus. 406.e
 Apolliphanis uerba ad Dionysium. 406.e
 Apophoreta quando exhiberi consueuerunt. 477.a
 Apophoreta conuiniis abeuntibus grata et pretiosa conferbant Romani. 159.a
 Apophoretica uelationis uirginum. 477.a
 Apostolatus Pauli, et Barnabae. 336.a
 Apostolatus non debet esse spontaneus. 336.e
 Apostolatus nobilior Iudaeorum, quam Gentium. 387.d
 Apostolatum distinctio. 338.b
 Apostoli apud Hebraeos qui, et quod eorum munus. 112.e
 Apostoli ex quibus tribubus. 113.e
 Apostoli omnes Galilaei. 64.b
 Apostoli missi ad praedicanum Euangelium, redeunt ad Christum. 125.c
 Apostoli partim ex tribu Iuda, partim ex tribu Zabulon, et Nephtalim. 113.a
 Apostoli a Christo cur electi. 113.a
 Apostoli quomodo loquebantur linguis. 221.b
 Apostoli in templo docent. 232.e
 Apostoli conijciuntur in carcerem. 233.e
 Apostoli caesi. 234.b
 Apostoli Hierosolymis remanserunt, facta dispersione aliorum omnium Christianorum. 250.e
 Apostoli quando diuisi per totum Orbem. 316.e
 Apostoli in quas singuli regiones profecti. 120.d
 Apostoli nominati Episcopi in Ecclesijs praefecti. 599.e
 600.a
 Apostoli sacerdotes a Domino facti. 154.d
 Apostoli reprehenduntur, quod spicas euulsiissent sabbato. 111.e
 Apostoli in Galileam abeunt post resurrectionem. 208.b
 Apostoli manum, opus exercebant. 410.c
 Apostoli uxore caruerunt praeter Petrum. 469.b
 Apostoli ad fidem conuersos caste uiuere suadebant. 665.c
 Apostoli uel uirgines, uel post nuptias continentes. 528.b
 Apostolis linguarum donum datum, et quomodo. 220.e
 Apostolica saluatio Romani Pont. ex Apostolorum traditione. 351.b
 Apostolica auctoritate traditum, quod uniuersa tenet Ecclesia. 14.c
 Apostolica traditio orare ad Orientem. 563.e
 Apostolicarum sanctionum aliae omnibus communes, aliae priuatae. 397.d
 Apostolici salis necessitas. 527.a
 Apostolicum depositum quod. 412.b
 Apostolicum munus imponere manus. 254.a
 Apostolicus ordo. 113.a
 Apostolis mandatum a Salvatore, ne Hierosolymis discederent usque ad certum tempus. 250.b
 Apostolis omnibus communia. 206.c
 Apostolis excutiendus erat puluis de pedibus contra non recipientes eos. 362.e
 Apostolorum electio. 212.e
 Apostolorum ordinis functio quamdiu perseuerauit. 113.a
 Apostolorum temporibus proximus Hegepsippus. 23.d
 Apostolorum et Petri paupertas qualis. 229.a

<i>Apostolorum genus.</i>	113. d	<i>Aræ deorum duodecim stabant Athenis.</i>	450. d. e
<i>Apostolorum princeps Petrus.</i>	113. b	<i>Aradus insula.</i>	315. d
<i>Apostolorum stirps.</i>	113. e	<i>Aratoris carmina de umbra Petri.</i>	233. c
<i>Apostolorum sacrificia.</i>	156. c	de Petro venatore.	233. c
<i>Apostolorum discipulus Ignatius.</i>	156. e	de carcere, & catenis Petri.	314. c
<i>Apostolorum Ecclesia.</i>	220. a	de tempore martyrii Petri, & Pauli.	664. e
<i>Apostolorum nomine multa edita.</i>	327. d	de porta Petro patefacta.	314. b
<i>Apostolorum discubitus in cæna.</i>	153. a	de visione Petri.	286. c
<i>Apostolorum contentio unde orta.</i>	153. c	de tempore nauigationis Pauli.	591. e
<i>Apostolorum diuisio non nisi Spiritus sancti instinctu facta est.</i>	319. b	<i>Arabes Magi.</i>	51. c
<i>Apostolorum diuisionis veritas inuestigatu difficilis, breuius tractanda.</i>	325. e	<i>Arabia contra Iudæam in Oriente.</i>	54. e
<i>Apostolorum leges barbaros domant.</i>	319. e	<i>Arabia Syria Damasci nominata.</i>	52. b
<i>Apostolorum quædam procuratio distincta.</i>	387. c	<i>Arabie femine velata.</i>	475. b
<i>Apostolorum canon de non abiicienda uxore declaratus.</i>	530. a	<i>Arabie loca nomina ex filijs Abraham sortita sunt.</i>	51. d
<i>Apostolorum litteræ ex Concilio Hierosolymitano.</i>	384. a	<i>Arabie Damascus.</i>	52. b
<i>Apostolorum sepulchra venerationi habita.</i>	674. d	<i>Arabum origo.</i>	52. c
<i>Apostolorum officia apud Hebræos.</i>	113. a	<i>Arabicum bellum Herodis aduersus Aretam.</i>	125. b
<i>Apostolus Iosephus apud Iudæos.</i>	113. a	<i>Arbor fici arefacta.</i>	141. d
<i>Apparitio facta Dei genitrici.</i>	199. e	<i>Arbor ex qua primi parentes post peccatum pudenda texerunt.</i>	141. e
<i>Apparitio Christi Petro ante ceteros facta.</i>	199. c	<i>Arbor inflexa Christum adorauit Hermopolim aduenientem.</i>	57. e
<i>Apparitio Christi facta Iacobo post resurrectionem.</i>	210. b	<i>Arbor Hermopoli morbos depellens.</i>	57. e
<i>Apparitio Domini facta Mariæ Magdalene.</i>	202. d	<i>Arbor propter magnitudinem lege Gentilitia culta.</i>	58. a
<i>Apparitio Domini facta duobus discipulis euntibus Emmaus.</i>	230. e	<i>Arbor terebinthus antiquissima.</i>	27. a
<i>Apparitio Domini facta Thomæ.</i>	205. e	<i>Arbor prinus.</i>	94. a
<i>Apparitio Domini omnium celeberrima.</i>	210. a	<i>Arbor Persis in Aegypto miraculis clara.</i>	57. e
<i>Apparitio Domini nouissima.</i>	211. a	<i>Arbor Persea Isidi consecrata.</i>	58. a
<i>Appellatione Iudææ duæ tantum tribus includuntur.</i>	99. c	<i>Arbori suffigi aliquem non licebat apud Iudæos.</i>	183. a
<i>Appensi in patibulo eadem die ante occasum Solis sepeliebantur.</i>	182. a	<i>Arbor in Arbore fici Iudas suspensus.</i>	164. b
<i>Appia uxor Philemonis.</i>	614. b	<i>Arbuscula balsami ex Iudæa Romam translata.</i>	703. a
<i>Appij forum quantum ab Vrbe distaret.</i>	591. c	<i>Archelaus & Philippus filij Herodis aduerant legationi Iudæorum Romæ.</i>	71. a
<i>Aprides gradatæ Episcoporum.</i>	347. c	<i>Archelai ditio Syriae contributa.</i>	76. c
<i>Apulei locus correctus.</i>	173. a	<i>Archelai tyrannidem timuit Ioseph.</i>	77. b
<i>Aqua benedicta loco lauacri successit in Ecclesia.</i>	484. a	<i>Archelaus Regis nomine abstinet.</i>	69. d
<i>Aqua tantum non expiantur delicta.</i>	483. d	curat patris funus.	69. c
<i>Aqua in vinum mutatur pluribus in locis.</i>	95. e	Romam adnauigat pro regni stabilimento ad Augustum.	69. e
<i>Aquæ ad baptismum miraculum pluribus in locis in Occidente.</i>	96. c	confirmatur ab Augusto.	69. e
<i>Aquæ in vinum versa miraculum quando contigit.</i>	96. c	seditiones credit immisso equitatu.	69. d
<i>Aqua vino miscenda in sacrificio Missæ.</i>	495. e	<i>Archelaus ab Herode Idumæo patre regnum cepit.</i>	3. b
<i>Aqua in Christi præsepe miraculo creuit.</i>	44. d	<i>Archelao absente multi sibi Regis nomen usurpant.</i>	70. d
<i>Aquæ calidæ in agro Gadareno.</i>	108. a	<i>Archelao regnum largitum.</i>	69. a. d
<i>Aquæ calidæ non longe ab Emmaus.</i>	79. b	<i>Archelao crimina obiecta.</i>	77. a
<i>Ad Aquas Saluias locus dictus qui.</i>	667. d	<i>Archelai cohortales milites occisi.</i>	69. d
<i>Aquila aurea in templo ab Herode posita, eademq. excisa.</i>	67. a	<i>Archelai regni anni nouem.</i>	70. a
<i>Aquila Ponticus Iudæus genere, fide Christianus.</i>	380. d	<i>Archelai tempore defectio Iudæorum.</i>	70. c
<i>Aquila Ponticus ab Ecclesia eiectus.</i>	414. e	<i>Archelai ditio Syriae contributa.</i>	76. e
<i>Aquila & Priscilla Nazaræi.</i>	399. c	<i>Archelao dimidiam partem ditiois Herodis concedit Augustus.</i>	71. a
<i>Aquile & Priscille adheret Paulus.</i>	408. d	<i>Archelaus natus ex alienigena Malibace Samaritide.</i>	3. c
<i>Aquila & Priscilla Apollo genere Alexandrinum instituunt in fide.</i>	542. d	<i>Archelaus consequitur Transjordanam regionem, & ducenta talenta.</i>	70. b
<i>Aquila & Priscilla an caput sibi totonderint.</i>	422. b	<i>Archelaus damnatus exilio.</i>	76. b
<i>Aquila & Priscilla ex Italia Corinthum.</i>	403. e	<i>Archelao obiecta crimina.</i>	77. a
<i>Aquile & Priscæ mentio.</i>	364. c	<i>Archelaus in conuiuio repertus Cæsaris mandato Romam ducitur.</i>	ibid.
<i>Aquilarum militarium solo affixarum prodigium.</i>	332. c	<i>Archelaus Hyrcani filius & successor.</i>	267. a
<i>Ara Ignoto Deo inscripta Athenis, in Gallijs item.</i>	405. d	<i>Archelaus Tetrarcha, non Rex instituitur.</i>	71. a
<i>Ara Primogeniti Dei ab Augusto erecta in Capitolio.</i>	10. b	<i>Archelaus Pontifices instituit & abrogat.</i>	71. d
<i>Ara celi.</i>	10. b. c	<i>Archelaus in exilium actus.</i>	76. e. 77. a
<i>Ara dedicata in nomine Dei, & Stephani testis eius.</i>	243. c	<i>Archippus an Colossensium Episcopus.</i>	603. c
		<i>Archisynagogus rogat Iesum.</i>	109. d
		<i>Archisynagogi controuersia cum Domino de sabbato.</i>	136. a

<i>Architriclinus apud Iudæos quis.</i>	94. e	<i>Aser benedictio impartita.</i>	76. a
<i>Archua Romanorum de natali Christi.</i>	30. e	<i>Asiani Iudæi a Paulo deficiunt.</i>	598. b
<i>Archuis Hierosolymarum ignis iniectus.</i>	660. e	<i>Asia Ecclesia an a Ioanne fundata.</i>	736. c. d
<i>Archuum Romanorum depositorium tabularum censuum.</i>	32. e	<i>Aspersio sepulchrorum.</i>	240. e
<i>Arcus triumphalis Titi.</i>	701. e	<i>Aspis a vipera mutuatus venenum, proverbium.</i>	706. d
<i>Arelatensis Synodus de celibatu sacerdotum.</i>	531. e	<i>Assamonei ex genere sacerdotali, tribu Leuitica.</i>	2. d. e
<i>Areopagus quid esset.</i>	404. b	<i>Assamonei fœdere nuptiarum iuncti tribui Iudæ, & familie David.</i>	2. a. 3. a. b
<i>Areopagita subteritior, proverbium.</i>	ibid. d	penes ipsos fuit aliquandiu summa rerum apud Hebræos.	2. c. d. e
<i>Areopagitarum munera & mores.</i>	404. c. d	in ipsis defecit sceptrum de tribu Iuda, cum post ipsos Herodes regnare cepit.	2. c. 3. b
<i>Areopagitarum iudicium quo anno captum, & quamdiu durauit.</i>	404. e	<i>Assamoneorum regnum quamdiu permansit.</i>	2. d
<i>Areopagite iudices quales essent, & de quibus iudicarent.</i>	ibid. c	<i>Assamonei e tribu Leuitica ex filijs Ioarib.</i>	2. d
<i>Areopagite ter in mense iudicia exercebant.</i>	404. c	<i>Assamoneus sacerdos ex vice Ioarib.</i>	ibid.
<i>Areopagite cognomine Optimi viri dicebantur.</i>	404. e	<i>Assamonei ex tribu Leuitica cur dicti viri Iudæ, & ubi.</i>	3. a
<i>Areopagitis difficles cause committebantur a Romanis.</i>	ibid. d	<i>Assertio antiquorum Patrum de confessione.</i>	435. e
<i>in Areopago Paulus causam dicit.</i>	404. e	<i>Assertores traditionum Apostolicarum.</i>	416. a
<i>in Areopago iudices sacerdotes erant.</i>	457. d	<i>Asson Troadis.</i>	552. b
<i>Areopagus unde dictus.</i>	404. b	<i>Asson vrbs diuersa ab ea, quæ est Troadis.</i>	552. b
<i>Aretæ filia redit ad patrem Macheruntem.</i>	100. d	<i>Assueri Regis conuiuium.</i>	151. d
<i>Aretæ filia ab Herode quando dimissa propter Herodiadem.</i>	100. c	<i>Assumptio Virginis quo anno facta.</i>	367. e
<i>Aretæ bellum cum Herode.</i>	ibid.	<i>Assumptionem Virginis caligine non obnubilari.</i>	309. e
<i>Aretæ Rex Petreæ Arabiæ.</i>	101. d	de Assumptione Virginis epistolam ad Paulum & Eustochium non esse Hieronymi, sed Sophronij.	371. a
<i>Aretas Cæsariensis corrigitur.</i>	728. a	de Assumptione Virginis sermones falso Augustino adscripti, & Athanasio.	373. a
<i>Argentarij in Paulum quid fecerint.</i>	506. d	de Assumptione Virginis scribendi occasio quæ.	ibid. e
<i>Argentariorum lucrum ex imaginibus.</i>	560. e	<i>Assumptionem Virginis Ecclesia profitetur cum Patribus, & Scholasticis.</i>	375. e
<i>Argentariorum Ephesinorum clamores.</i>	508. b	<i>Assumptionis Virginis tempus ex reuelationibus diuersis.</i>	368. a
<i>Argenteæ imagines in templo Gentilium.</i>	507. a	<i>Assumptionis solemnitas quo anno cepit celebrari.</i>	375. c
<i>Argentea suppellectilia ecclesiæ.</i>	474. a	<i>Assumptio Virginis transitus nominatus.</i>	372. d
<i>Argentens quid.</i>	143. e. 144. 145. a. b	<i>Astra cæli animata esse Pharisei putabant.</i>	605. b
<i>Argentei dati Iudæ.</i>	143. e	<i>Astronomiæ cultu additi erant Pharisei, & Scriba.</i>	4. e
<i>Argento tectum præsepe Domini.</i>	45. a	<i>Astrologia iudiciaria damnata.</i>	53. a
<i>Argumentum dicendi ab occasione sumit Paulus.</i>	405. c	<i>Astrologia iudiciariæ execratio.</i>	444. e
<i>Argumentum epistolæ Pauli ad Romanos.</i>	541. d	<i>Astutia Phariseorum.</i>	4. c
<i>Aræ Montani dictionarium Syrochaldaicum.</i>	144. e	<i>Athanasii sermo de assumptione falso illi adscribitur.</i>	373. e
<i>Aræ, & Raphanæ Palestinæ ciuitates.</i>	135. a	<i>Athanasius traditionum assertor.</i>	418. e
<i>Ariani bigamos ad sacerdotium non admittebant.</i>	533. a	<i>Athenagoras philosophus Christianus.</i>	350. a
<i>Ariani corruerunt Euangelium.</i>	253. a	<i>Athenarum Episcopus Dionysius.</i>	749. a
<i>Arianorum sententia peculiaris.</i>	414. b	<i>Athenas Paulus aduenit.</i>	403. e
<i>Aridam manum habens sanatur, & cuius artis homo esset.</i>	112. d	<i>Athenis Paulus quid egerit.</i>	407. a
<i>Aristeas, & Iosephus de numero sacerdotum a Theodosio Iudæo differunt.</i>	13. d	<i>Athenis in foro stabant duodecim aræ deorum.</i>	405. d
<i>Aristeas de septuagintaduobus interpretibus.</i>	13. d	<i>Athenis Ignotis dijs aras erectas fuisse.</i>	405. d
<i>Aristeas de portis templi Hierosolymitani.</i>	227. a	<i>Athenis Paulus non diu permansit.</i>	408. d
<i>Aristarchus conceptiuus Pauli.</i>	603. b. 690. d	<i>Athenis improbatæ lectionis libri igni traditi.</i>	444. d
<i>Aristion vnus ex septuaginta discipulis.</i>	136. c	<i>Athenienses quid contra negantes deos eorum.</i>	405. e
<i>Aristobulus iunior.</i>	376. b	<i>Athenienses sacerdotes itidem iudices.</i>	457. c
<i>Aristobulus filius Herodis.</i>	60. c	<i>Athenienses tenacissimi deorum cultores.</i>	405. b
<i>Aristobulus auream vitem Pompeio donat.</i>	191. a	<i>Athenienses cur aram inscripserint Ignoto Deo.</i>	
<i>Aristobulus ab Herode Pontifex factus, mox necatus.</i>	4. a	<i>Athenienses aliquando polygamiam admisisse, & cur.</i>	527. d
<i>Arrogantia Phariseorum</i>	4. e	<i>Athenienses primi facum in sacris vsus inuectores.</i>	551. c
<i>Arrhæ loco dabatur annulus sponsæ in qualibet pactione.</i>	463. c	<i>Atheniensium templa non est ingressus Paulus.</i>	405. d
<i>Artes Phariseorum ne profunde dormirent.</i>	5. b	<i>Atheniensium summus sacerdos.</i>	128. e
<i>Arthemias & Tybicus Pauli ministri.</i>	521. b	<i>Athenienses Episcopi qui.</i>	749. b
<i>Ascalone quot millia Iudæorum interempta.</i>	681. e	<i>Atime Marcus Episcopus.</i>	322. b
<i>Ascalonitarum similtas cum Iudæis.</i>	291. b	<i>Attilius duumuir in mare proiectus, & cur.</i>	9. e
<i>Ascalonitæ duo millia Iudæorum trucidant.</i>	660. c	<i>Atroges pastor affectat regnum Iudæorum.</i>	70. d
<i>Ascensio Isaiæ ab hæreticis promulgata.</i>	328. c	<i>Auctoris institutum, etas, candor.</i>	
<i>Ascensionis Domini locus.</i>	213. c. 217. e	<i>Auctoritates de Eucharistia frequenter sumenda.</i>	499. d. e
<i>Ascensionis Domini meminit Marcus tantum, & Lucas.</i>	213. e	<i>Auctoritas</i>	

- Auctoritas Pharisæorum apud populum.* 4. c
Auctoritas septuaginta interpretum retinetur. 40. a
Augurum auctoritas in Romana Republica. 457. e
Augustini & Hieronymi altercatio de Petri simulatione, &c. in qua Augustinus Hieronymum non videtur assensit. 389. c. 390. a
Augustini verba male intellecta de Ioannis nuptiis. 95. b
Augustini versus de primatu Petri in Ecclesia decantari soliti. 130. e
Augustino falso adscripti sermones de Assumptione. 372. e
Augustinus canticis Ecclesiasticis delimitus. 611. c
Augustinus de sanctis ante Christum natum quid dicat. 1. b
Augustinus traditionum defensor. 420. e
Augusti studium circa carmina Sibyllina. 8. c
Augusti quo anno sit natus Dominus. 34. e
Augusti Imperij anni numerati a nece Cæsaris, & cur. ibidem.
Augusti Imperij annorum diuersa ratio. 35. c. d. e
Augusti victoria in Aethiaca pugna, quo anno, & quo die. 35. b
Augusti nomen inditum est Cæsari VIII. Idus Ianuarij. 11. c
Augusti filius adoptiuus C. Cæsar. 29. d
Augusti mentio singulis lustris fiebat. 32. d
Augusti Imperatoris annos a nece Iulij Cæsaris numerare cepit Horatius. 35. a
Augusti Imperatoris anno 42. natum Christum qui dixerint. 35. c
Augusti anni a triumuiratu. ibid. d
Augusti facta ante obitum. 78. a
Augusti obitus. 77. e
Augusti mutata sententia de Iudeorum cultu. 48. b
Augusti tributum pro restituendo Palatio. 142. c
Augusto quomodo Christus per Sibyllam innotuisse potuit. 10. c
Augusto suprema ac maxima omnium potestas ex S. C. delata. 35. c
Augusto Imperium delatum a Cicerone extraordinarium dictum est. ibid.
Augusto Urbem ingresso quod signum apparuit. 10. c
Augustus Christi typus, sicut & Cyrus Persarum Rex. ibid. d
Augustus censum imposuit, & cur. 32. c
Augustus cur Orbem describi voluit. 32. b
Augustus noua & multiplicia inuenit relictalia. 32. c
Augustus Domini nomen oblatum recusauit, quo tempore. 46. a
Augustus nullam sibi statuam posuit, sed publicæ Concordiæ & Paci. ibid. c
Augustus Apollinis studiosissimus quale ab eo responsum accepisse dicatur. 10. a. b
Augustus erigit aram Primogeniti Dei. 10. b
Augustus quando natus. 9. c
Augustus pro Apolline ornatus. 10. a
Augustus sacrificauit Apollini hecatombem. 10. b
Augustus de Rege venturo responsa tulit. ibid.
Augustus in Syriam venit, parua victoria. 29. b
Augustus circumferebat orbi terrarum præsentia suæ bonæ. ibid.
Augustus quando mortuus. 29. e
Augustus quindecim annos superuixit a Christo nato. 31. b
Augustus relictalia omnia prouinciarum sustulit. 32. b
Augustus primus omnium uniuersum Orbem Romano subiectum Imperio censuit. 33. d
Augustus tributa ordinaria instituit. 32. b
- Augustus quinquaginta & octo annos imperauit.* 35. b
Augustus heres a Cæsare institutus. 35. c
Augustus in Antonium armatur. ibid.
Augustus Antonij gesta ex S. C. rescidit. 39. c
Augustus ne Dominus diceretur edicto retuit. 46. a
Augustus Domini nomen oblatum quando recusauit. 46. b
Augustus Caium nepotem laudauit, quod apud Hierosolymam non supplicasset. 48. b
Augustus Iudeis fauit. 48. c. 299. b. c
Augustus rationem habuit Hebræorum. 4. d
Augustus equitum Romanorum numerum recensuit. 72. e
Augustus exagitauit cælibatum, coniugium laudauit. 73. a
Augustus Iudeorum religionem in pretio habuit. 48. c
Augustus vetat Aegyptiaca sacra. 48. e
Augustus iussit offerri quotidie victimas in templo Hierosolymorum ex suis redditibus. 299. c
Augustus quæ dixerit audito Herodis infanticidio. 59. e
Augustus Tiberium adoptat. 65. d. 59. e. 60.
Augustus cælibatum pœnis notari voluit. 73. a
Augustus cælibatum simulate colentes damnat. ibid.
Augustus virginibus perpetuis præmia largitur. 73. a
Augustus quomodo adorauit Dei filium. 10. b
Augustus audit legatos Iudeorum in Apollinis templo. 71. a
Augustus quid in Archelaum. 77. a
Augustus quo Christi anno e vita excessit. ibid.
Augustus legem posuit de pallio, & lingua Græca. 78. a. b
Augustus togæ usum reducere studuit. 479. c
Augustus tintinnabula in editiori loco adis Ionis Capitolini posuit. 562. e
Augustus de Variana clade consternatus. 574. c
Augustus quomodo monitus a Sibylla. 10. c
Augustus refudit Herodi iudicium filij Antipatri. 68. e
Augustus tradit regnum Archelao. 69. e
Augustus Orbis descriptionem geometricam a Iulio Cæsare inchoatam absoluit. 33. b
Aurea mensa in templum missa a Ptolemæo Philadelpho. 191. b
Aurea vitis Pompeio donata. ibid. a
Auream fibulam in veste gestabant Regis affines. 165. e
Aureum thuribulum in templo Salomonis. 25. b
Aurum & argentum ferre secum Apostoli non erant prohibiti. 228. e
Ausonij Galli supputatio annorum Urbis. 37. c
Ausonij figura de Cruce. 169. e
Azyna & Pascha post æquinoctium agebatur Christi tempore. 148. a
Azyna in Azymis mysteria quid. 154. e
Azyna manducare quando inciperent Iudæi. 191. e
Azymas placentas qua figura Iudæi conficiant. 145. e. 146. a
Azymas dies septem, a qua die numerare necesse est. 147. e
Azymo pane confici solita Eucharistia. 154. e
Azymorum die primo occidebatur Pascha. 145. e
Azyna dies septem comedebant Iudæi. 147. e
Azymorum usus. 153. e

B

- B**abylon apud Aegyptios locus ignobilis. 347. d.
 348. a
 Babylonis nomine Romam significari, non Romanam Ecclesiam. 347. a. b
 Babylonis in Aegypto nullus Episcopus. 347. d
 Babylonem adducta est tribus Iudæi. 2. c
 Bacchi sacra celebrare Iudæi coacti. 191. a

Bacchum

- Bacchum Iudæos colere falso existimauit Plutarchus, & erroris occasio.* 19. c
Bacchum Iudæos colere Tacitus etiam calumniatus est. 19. c. 190. e
Bal myrrha ab Aegyptijs nominata. 173. c
Balaam Mesopotamenus Haran incolens. 51. d
Balaam prophetias Moysis habuit. 50. d
Balaam prophetae notæ Gentilibus. 50. e
Balaam discipuli Magi. ibid.
Balaam ubi de stella vaticinatur. 51. d
Balaam genus. 51. d
Balac Rex Moabitarum. 51. d
Balbina virgo. 674. d
Balnea Callirhoes. 68. b
Balsamum pro oleo in ecclesia incensum. 150. d
Balsami hortus irriguus. 58. e
Balsami arbuscula Romam a Tito translata. 703. a
Banus solitarius Pharisæus. 470. c
Baptismata superstitiosa ac frequentia. 6. d
Baptismi ritus. 415. a
de Baptismi Christi anno multiplex opinio. 35. e. & de eodem error. 85. e
Baptismi Christi tempus. 36. c
Baptismus Christi. 36. a. 90. d
Baptismi Christi dies. 91. a
Baptismi Christi locus. 91. b
de Baptismo Christi Ignatij sententia. 36. e
Baptismus Christi, & miraculum de aqua in vinum mutata eodem anno contigerunt. 397. c
Baptismum in nomine tantum Christi collatum. 222. e. 223. a
Baptismum non esse ad trigesimum annum prorogandum. 160. a
Baptismum paruulis dari ex antiqua traditione. 418. a
Baptizari pro mortuis quomodo solerent Marcionitæ. 504. a
Baptizari pro mortuis quomodo intelligendum. 504. b
Baptizat Christus manibus suis Petrum tantummodo. 98. e
Baptizat Ioannes in Aenon iuxta Salim. 99. a
Baptizati a Christo qui fuerint. 98. e
Baptizatos manus impositionem ab Episcopis, sicut olim ab Apostolis, accipere consueuisse. 254. c
Bar Ieu pseudopropheta magus. 264. d. e
Barabbas a Iudæis Christo præponitur. 166. b
Barabbas dimittitur. 166. c
Barachias pater Zachariae. 61. e
Barathrum famosissimus carcer Athenis. 538. a
Barba signum melioris naturæ. 478. a
Barbe cultus. 478. a
Barba superioris pili tondendi sunt. 478. c
Barbe & capillorum tonsura qualis in lege prohibita. 576. c
Barbe incisio quæ improbetur. 576. d
Barbe nimis affectata attonso damnata. ibid.
Barbe rasio quid significet. 577. a
Barbam tondere Christianos olim minus consueuisse. 478. b
Barbam radere Scriptura sacra non prohibet. ibid. c
Barbas radendi usus quousque apud Romanos perseuerauit. 178. a
Bareas Soranus Proconsul in Asia a Nerone necatur. 653. c. 652. e
Bareæ Sorani Seruilia filia a Nerone damnatur, & an Christiana. 653. d
de Barnaba iactata falsa refelluntur. 395. b. c
de Barnaba Recognitiones Clemētis multa mentiuntur. 394. e
- Barnabas Cyprius latifundium Christi causa vendidit.* 230. c
Barnabas Tarsum profectus. 308. c
Barnabas a Gamaliele simul cum Saulo & Stephano literis imbutus. 230. d
Barnabas una cum Marco Cyprum profectus. 395. d
Barnabas cognominatus Iustus. 219. c
Barnabas alius a Barsaba. 219. d
Barnabas excusatur, quod a Paulo diuisus sit. 394. b
Barnabas perducit Paulum Antiochiam. 308. a
Barnabas a Paulo diuisus. 394. c
Barnabas an aliquando Romam venerit, & quo tempore. 395. d
Barnabas Mediolanensem Ecclesiam instituit, & in Liguria predicauit Euangelium. ibid. e
Barnabas vnus ex septuaginta discipulis. 136. c
Barnabas & Paulus manibus operantur. 408. e
Barnabas præsto fuit Paulo. 270. a
Barnabam primum Romæ Euangelium prædicasse, falsum esse conuincitur. 394. e
Barnabæ & Pauli nauigatio. 264. d
Barnabæ epistola. 395. e
Barnabæ corpus repositum. 289. d
Barnabæ Acta, Marci nomine scripta, falsa monstrantur. 394. c
Barnabæ epistola desideratur. 395. e
Barnabæ falso a quibusdam tribuitur epistola Pauli ad Hebræos. 396. a
Barrabas idem fortasse quod Carrabas. 278. e
Barsabas locum Iudæ sortitur cum Matthia. 167. c
Barsabas Iustus venenum ebibat sine lesione. 167. b
Bartholomæus profecturus ad Indos Matthæi Euangelium secum detulit. 288. e
Bartholomæus in maiorem Armeniam profectus. 324. a
Basilica quid. 490. b
Basilica Ascensionis. 218. a
Basilica erecta in honorem fasciarum Iesu. 485. e
Basilica Vaticana fontem habebat in atrio. 482. e
Basilica Transtiberim ad Fontem olei erecta. 11. b
Basilides negauit mortuorum resurrectionem. 503. c
Basilides & Saturninus Simonis magi discipuli. 708. e
Basilissa & Anastasia Apostolorum discipulæ martyrio coronatæ. 68. c
Basilius traditionum prædicator. 419. c
Basis Annalium verus annus a natiuitate Christi. 35. e
Bassanther filius Panther genuit Ioachim. 15. c
Bassore & Parthi a Ioanne Euangelista fide imbuti. 325. a
Bataneæ regio. 69. a
Bataneam cum Trachonitide, &c. Philippus consequitur. 69. a
Battologia potius quam polylogia in oratione damnatur. 115. d
Beatus est dare quam accipere, dictum Domini. 561. b
Bede error de viris & mulieribus ad festa venientibus. 74. e
Belli Iudaici veritas a Iosepho scripta. 704. d
Bellum Iudaicum quo anno ceptum. 656. b
Pellum Aretæ cum Herode. 100. d
Benedicere Deo in secundis mensis, Iudæorū & Gentilium mos. 213. b
Benedicti Pererij opinio de tempore baptismi Christi. 36. c
Benedicti Pererij opinio de abominatione desolationis. 661. e
Benedictio quomodo traderetur apud Hebræos. 213. b
Benedictio cum signo crucis ex traditionibus Apostolicis. 213. c
Benedictio sponsi, & sponse. 462. d

Canon Nicæni Concilij aduersus bigamos.	36.c	Carcere Petri & Pauli tempus sub Nerone.	651.d
Canon Sextæ Synodi spurius.	237.b	Cariath oppidum in tribu Iuda.	114.b
Canon Concilij Toletani de tonsura dilatanda, & cur.	537.b	Cariatharbe, id est oppidum virorum quatuor.	176.b
Canon Synodi Laodicenæ de Angelorum adoratione declaratur.	484.a.607.e	Cariatharbe, idem quod ciuitas Arabe.	176.b
Canon de imaginibus non receptus.	487.c	Carmen Prudentij de Petri crucifixione.	671.a
Canon Synodi Antiochenæ pro imaginibus.	484.a	de stella Magorum.	55.d
Canon Eliberini Concilij contra imagines irritus.	487.a.e	de Cassiano & Hippolyto martyribus.	487.d
Canonum Græcorum & Latinorum collectorum nomina.	487.e	de exilio Iudeorum.	699.a
Cantabris rebellantibus portæ Iani aperta.	46.b	de carnificinis Christianorum.	743.a
Cantandi ritus diuersarum Ecclesiarum.	611.e	Carmen Paulini de amictu Ioannis Baptistæ.	89.c
Cantare in ecclesia populus cur vetitus.	610.a	de usu pastophoriorum in ecclesia.	482.b
Cantare in cordibus apud Paulum quid.	608.c	de cantharo in atrio ecclesiæ Vaticanæ.	482.e
Cantharus in atrio ecclesiæ Vaticanæ.	482.e.494.d	de Cruce, & imaginibus basilicarum.	486.c
Cantici dramatis qui.	608.e	de Epiphania.	96.e
Canticorum modestiam corrumpentes obiurgati.	611.a	de cereis in ecclesia accensis.	550.c
Cantiones Christianorum priuatæ quales.	613.c	Carmen Persij de lotione Romanorum ante ingressum in templum.	483.b
Canticis gestus olim fieri soliti exoleuerunt.	609.a	Carmen apud Lactantium de imagine Christi cruci affixi.	486.b
Cantus Ecclesiasticus vnde ortus.	608.c	Carmen Horatij de tabella voto suspensa.	507.a
Cantus post cœnam.	493.d	Carmen Plauti de tessera hospitalitatis.	714.e.715.a
Cantus Essenorum.	608.d	Carmen Gregorij Nazianzenij de Thecla.	365.c
Cantus sententia Patrum probatus.	609.b	Carmine Martialis & Iuuenalis de Iudeis.	11.b
Cantus psalmodum in vniuersa Ecclesia.	609.d	Carmine Sibyllina de tempore futuri Iudicij.	400.c
Cantus religiosus quàm proficiuus.	611.c.613.d	Carmine Sibyllina prædicebant affore Regem, a quo tantum speranda salus esset.	46.c
Cantus Christianorum qualis.	610.b	Carnificina Christianorum locus dictus ad Aquas Saluas.	667.d
Cantor, seu Psalmista, officium potius, quàm ordo.	338.c	Carnificinæ Christianorum in Vrbe diuersis in locis.	667.d
Cantor sola iussione presbyteri munus obire poterat.	338.b	Caro nostra corpore Christi nutritur.	156.e
Cantus Ecclesiastici traditio.	608.c	Carpi Cretenensis visio.	596.e.597.b
Cantus seminarum cum viris interdicti.	609.a	Carpocratiani.	309.c
Cantus Ecclesiastici corruptores.	612.b	Carpus Pauli an idem cum Carpo Dionysij.	596.d
de Cantu Ciceronis sententia.	610.b	Carrabas infans ludibrio in Regem transformatus ab Alexandrinis.	278.c
Cantus die & nocte in ecclesia.	609.a	Caspj canes alebant hominum cadaueribus.	320.b
Cantus molles reprehenduntur.	610.b.e	Cassius tributum Iudeis imperauit.	30.a
Capernaum fons apud Genesareth.	107.a	Cassius, Chereas, & Cornelius Sabinus in Caium coniurant.	305.e
Caphargamala villa Gamalielis interpretatur.	244.a	Cassius clade & depopulatione Iudeos afficit.	3.d.e
Capharnaum vna ex decem ciuitatibus Galilææ.	103.d	Cassianus hospes Ignatij.	730.a
Capharnaum Christi ciuitas appellata, & cur.	104.a	Cassiodori sententiam de anno, quo Christo natus est, ceteris præstare.	34.a
Capharnaum vnde dicitur.	107.a	Cassiodori liber de computo Paschali.	34.b
Capharnaum & Corozain quando euenerint mala prædicta a Domino.	682.a	Casula quid.	548.b
Capitis abraſto omnis in contumeliam.	571.e	Castitatem excolebant Pharisei vsque ad certum tempus.	5.a
Capillorum ornatus. vide, Ornatus.		Castorum insigne quale.	591.a
Capillorum defecatio in virginibus Deo dicandis quid signet.	477.d	Castores cur dicti Pollux & Castor.	591.b
Capillorum amputandorum diuersi ritus.	477.e	Castor & Pollux propitij nauigantibus credebantur.	691.a
Capito Flori Centurio.	657.b	Catalogus testantium Petrum Romam venisse.	320.e
Capitonis opera Caius in Iudeos impellit.	290.e	Cataphrygæ heretici.	250.b
Capitolium concrematum restituitur a Vespasiano.	693.d	Catathema quid.	505.e
Capitonis Quæstoris litteræ ad Caium contra Iudeos.	290.d	Catena ferrea Agrippæ a Caio donata & suspensa quid significaret.	307.a
Cappadociam Petrus petit.	315.e	Catenarum Petri laudes.	514.b.d
Capitiorum & occisorum numerus in excidio Hierosolymitano.	128.b	Cathedra vna monstratur.	307.c
Caput vnum visibile in Ecclesia statuendum.	128.a	Cathedra Antiochenæ festa dies.	271.e
Caput Ecclesiæ Dei Filius.	2.b	Cathedra Romanæ anniuersarius dies.	341.d
Carcer Mamertinus.	666.a.651.e	Cathedra Petri lignea Romæ venerationi habita.	345.a
Carcer Apostolorum Romæ.	651.e	Cathedra linteata.	345.c
Carcer Cyzicenus in quo Paulus fuisse creditur.	538.a	Cathedra primæ in synagogis.	74.a
Carcer Tullianus.	538.a	Cathedra Iacobi.	239.c
Carcer Petri Hierosolymis.	313.d	Catholici nominantur Christiani ad distinctionem hereticorum.	311.d
Carcer Ioannis Baptistæ.	100.b.c	Catholicus ab heretico quo signo dignoscendus.	343.c
Carcere Petri non fuisse extra ciuitatem.	313.e		
Carceres famosissimi.	538.a.b		
Carcere Petri custodes ab Herode suffocati.	315.b		

Catholicum quid significet.	310.a.b	Cereorum in ecclesia accensorum significatio.	549.e
Catholicus & Romanus idem.	344.e	Cereos in populum distribuere mos fuit.	340.e
Cato Minor pallio vsus.	78.a	Cerofrariorum ordo.	548.e
Catulus ter mille ex Iudeis in Cyrene trucidat.	740.a	Cerostata.	550.c
Cauda insula vbi posita.	589.a	Certamen quinquennale a quo institutum, & quando.	725.c
Cautes Cephæ nomine significatur.	93.c	Cestius Florus Præses in Iudeam missus.	642.d
P. Celer apud Neronem accusatus.	599.c	Cestius in Iudeos quæ.	643.c
P. Celer & P. Aelius Silano necem intulerunt.	509.e	Cestius Hierosolymam obsidet.	660.d
Cellæ nonaginta in templo Salomonis.	17.c	Cestius Ioppen deuastat.	660.c
Cellæ frumentariæ Hierosolymis incendio absumptæ.	689.a	Cestius Hierosolymam capere neglexit miro Dei consilio.	660.d
Celsus Epicureus hereticus.	32.e.178.c	Cestius nobiles Iudeos transfugas mittit ad Neronem.	660.d
Cenchrea portus, & nauale Corinthiorum.	422.b	in Chalcedonensi Concilio orationem Latine prius, postea Græce habuit Marcianus Imp.	78.e
Censabant Romani populum quolibet lustro.	30.b	Chalcidius Platonius de Magis meminit, & de ortu stelle.	51.a
Censendi populi tempus.	30.a	Cariath oppidum in tribu Iuda.	114.b
Censeri qui solerent, & quoto die infantes.	31.d	Chebron idem quod Hebron.	26.e
Censor morum Architrachinus.	94.e	eius antiquitas.	26.e
Censorinus scriptor egregius.	725.c	Chebron antiquior, quàm Themis.	26.e
Censu Cæsaris descriptus Iesus Christus accepto nomine.	49.b	Chebron ab Hierosolymis quantum distaret.	27.b
Census sub Saturnino.	30.d	Chephira vicus.	107.a
Census tabulæ Consulium nomine notabantur.	31.c	Cherinthus primus post Simonem hæresiarcha.	287.b
Censum soluebant omnes cuiuscumque ætatis, & sexus.	31.d	Pseudoapostolus dictus, contra Petrum & Paulum inuehitur.	287.d
Census sub Quirino bis actus.	29.e	Cherinthus hæresiarcha quæ molitur.	381.b
Census sub Quirino cur Ethnici non meminerint.	33.a	Cherinthus, & Merinthus.	533.c
Census diuersi ab Augusto imperati.	31.e.32.a	Cherinthus hereticus resurrectionem negat.	503.c
Census lustralis quolibet quinquennio.	31.e	Cherinthus pseudoapostolus.	287.d
Census descriptionis forma sepe mutata.	32.a	Cherinthi hæresis consuetudo a Paulo.	606.b
Census lustralis exactio quousque perseuerauerit.	32.a	Cherinthus Christi resurrectionem negabat.	503.e
Census Tertulliani temporibus.	32.a	Cherinthus & Ebion inter se consentientes.	707.c
Census causa viri viginti delecti, & in prouincias missi ab Augusto.	32.b	Cherinthus Reuelationes sub nomine Apostolorum edidit.	740.b
Census plures ab Augusto exacti.	32.b	Cherinthus & Carpocras heretici Matthæi Euangelium descripserunt.	290.a
Census Senatus ab Augusto.	32.c	Chlamydem coccineam fuisse vestem militarem.	167.e
Census tribus Gallijs imperatus.	32.c	Chreston Latine bonum & commodum significat.	390.a
Census primi Augusti cur nullus historicus meminerit.	32.d	Christum Gentiles Chrestum appellabant, & Christianos Chrestianos.	390.a
Census tabulæ in Romanis archiuis asseruabantur.	32.e	Chrysmatis sacramentum.	255.b.c.d.e
Census ab Augusto impositi ratio multiplex.	32.a	Chrysmatis ampullæ miraculum.	255.c
Census occasione exorta secta Galileorum.	62.e	Chrysmatis sacramentum nuncupari consuevit Sacramentum confirmationis.	254.b
Censuræ Ecclesiasticæ degradationis, & suspensionis.	452.e	Christi genealogia varie describitur.	11.d
Centumuirum collegium apud Romanos.	135.e	Christi aduentus prophetijs Gentilium obscure prædictus.	9.e
Centuriatorum conatus. in præf. pag. 1.		Christi aduentus quæ præcesserint prodigia.	9.e
Centurio Vitellius Proculus.	307.e	Christi aduentus tempus opportunum.	2.a
Centurio Longinus nomine martyr.	182.b	de Christi die natali diuersæ sententiæ.	40.b
Centurio ab Angelo traditur Petro imbuendus.	213.a	Christi natalis.	43.e
Centurio a Domino commendatus cuius legionis.	115.e	Christi præsepe.	44.b
Cephas primarius lapis.	92.e	Christi nascentis prodigia.	46.a
Cephas Petrus vocatus a Domino.	92.c	Christi circumcisio.	49.a
Cephas vox Syriaca.	92.e.93.c	Christi typus Melchisedech.	156.a
Cephas Syriace petram durissimam significat.	92.c	Christi interitum Herodem & alios procurasse.	68.a
Cephas nomen Græcum, & Syriacum.	93.e	Christi fuga in Aegyptum.	57.d
Cephas dixit interpret, Petrus, & non Petra, cur.	93.a	Christi prædicationis tempus.	97.e
Cephas quidam alius a Petro ponitur a Clemente Alexandrino.	389.c	Christi prædicationis anni vnde auspicandi, & quomodo distinguendi.	100.a
sed a Hieronymo non probatur.	389.d	Christi opera diuersa.	136.d
Cephas vnus ex septuaginta.	136.c	Christi parabole.	122.b
Cephæ Græca interpretatio.	93.e	Christi mora in Iudea.	99.e
Cephæ plures introducti.	389.c	Christi primum miraculum.	95.d
Cera sacra mirabiliter ignem extinguens.	150.e	Christi baptismus.	90.d
Cerei Paschalis mysterium.	551.a		
Cerei accensi in honorem martyrum.	548.d		

- Christi predicatio quando cepit. 86. a
 Christi reditus ex Aegypto. 70. b
 Christi aduentus praefigia Augusto tributa. 10. d
 Christi sorores, & fratres nominati. 15. b
 Christi regia persona a Mattheo insinuat. 11. d
 Christi aduentus Iudeis & Gentilibus praenunciatus. 7. d. e
 Christi aduentus praenuncia oracula male tributa Imperatoribus. 9. d
 Christi genealogia quibus mendacijs deprauata ab impijs. 13. a. b. c
 de Christi vita & passionis tempore diuersae opiniones. 185. b
 Christi praedicationis annus primus a Ioanne digestus. 97. c
 Christi passionis annus. 185. a
 Christi corpus offertur pro sacrificijs omnibus veteris Testamenti. 158. c
 Christi genealogia cur diuerso ordine retulerint Mattheus & Lucas. 11. d. e
 Christi crucem negantes. 600. c
 Christi sanguine qui sint abluti. 1. e
 Christi excellentia super Angelos cur inculcata. 605. e
 Christi passio futura salutem dedit. 2. a
 Christi imago a Syrophoenissa erecta. 109. d. 484. b
 Christi incarnationis futurae fide salui facti sunt homines, ut in praeterita. 2. a
 Christi adulteras esse praenunciantes virgines. 477. a
 Christi natalis ex libris Sibyllinis notus. 48. b
 Christi circumcisio. 49. a. b
 Christi venturi typum gerebat Salomon. 52. e
 Christi miracula, cum ad festum Scenophaeiae profectus esset. 134. c
 in Christi aduentu paucorum religio. 7. b
 Christi aduentu tantum defecerat sceptrum Iudae. 3. d
 Christi tempore nondum erectum templum Pacis. 47. a
 Christiani a Christo, Christi a chrismate nomen deductum. 308. a
 Christiani apud Alexandriam habitantes. 18. b
 Christiani Nazarei dicti. 72. b. 310. b
 Christiani Galilei nominati. 72. b
 Christiani Fratres appellati, & Sancti. 309. c
 Christiani vocati Credentes, & Fideles. 310. a
 Christiani a Gentilibus impostores dicti. 433. e
 Christiani Sibyllistae dicti, & cur. 7. e
 Christiani vetiti a lectione Prophetarum & Sibyllarum poena mortis. 8. b
 Christiani Iudaeorum inuidia bonis spoliati. 472. e
 Christiani ad Orientem conuersi orabant. 481. d
 Christiani sine calceis orabant. 479. a
 Christiani manibus lotis orabant. 483. e
 Christiani in priuatis domibus, vel in cryptis conueniebant. 481. c
 Christiani Hierosolymis abscedunt iuxta praecipuum Domini, quando. 660. d
 Christiani quo anno Romae pulsi a Claudio. 380. b. d
 Christiani dicti Chrestiani. 309. a
 Christiani suppellectilia saluant in abominatione desolationis. 662. d
 Christiani sub Essenorum nomine a Philone laudantur. 636. b
 Christiani non barba rasa, sed pallio ab Ethnicis distinguebantur. 577. b
 Christiani de incendio Urbis calumniam passi. 638. a
 Christiani a calumnia incendij Urbis liberantur. 639. e
 Christiani sub Nerone passi primitiae martyrum dicti. 641. a
 Christiani ferarum tergis contecti a feris laniantur. 639. b
 Christiani qua spe operibus misericordiae incubunt. 713. a
 Christiani sub Caesio recedunt Hierosolymis. 660. e
 Christiani qui nominandi. 2. a
 Christiani, id est, Vncti. 11. e
 Christiani omnes Hierosolymis pulsi, Apostolis ibi permanentibus. 250. a
 Christiani primum pulsi Hierosolymis. 250. e
 Christiani dicti Sancti. 310. a
 Christiani dicti Catholici. 310. d
 Christiani ut impostores derisi sub Nerone. 640. d
 Christiani cum Iudeis necati. 689. e
 Christiani spe vitae aeternae omnia praestant. 713. b
 Christiani sub Neronis Imperio infamati. 639. d
 Christiani primi diu vixerunt, & cur. 715. e
 Christiani praeter fidem omnia habent contemptui. 713. b
 Christiani sub Titi Imperio securi. 718. a
 Christiani quid in calamitatibus Iudaeorum. 295. a
 Christiani laus, cum nullo habere negotium. 453. c
 Christianis omnia communia praeter uxores. 309. d
 Christianis soleis vtendum. 479. b
 Christianis persuasum, omnes inter se fratres esse. 713. b
 Christianitas prima. 223. b
 Christianorum annuli quo signo sculpendi. 463. d
 Christianorum conuiuia qualia. 492. e
 Christianorum effusa largitas. 473. a
 Christianorum conuiujs cantica etiam adhiberi solita qualia. 493. c
 Christianorum legio victoriam precibus obtinuit. 565. e
 Christianorum nomen cur infamaretur. 639. a
 Christianorum Pontificum corona. 240. e
 Christianorum qui Hierosolymis expulsi sunt enumeratio. 251. a
 Christianorum religio a Claudio inter superstitiones numeratur. 377. e
 Christianorum Apologia. 639. d
 Christianorum irrisiones. 640. d
 Christianorum sub Nerone necatorum quo die memoria agitur. 641. b
 Christianorum Agapes. 491. e
 Christianorum studium in legendis libris Sibyllinis. 8. b
 Christianorum studium inuandi peregrinos, ac miserabiles personas. 335. e. 712. d. 713. b
 Christianorum erga Iudaeos officia. 295. a
 Christianorum nomen vbi inchoatum. 308. c
 Christianorum diuersa nomina. 309. c
 Christianorum persecutio ab Agrippa. 312. b
 Christianorum modestia. 710. d
 Christianorum carnificinae locus ad Aquas Saluias, & alibi. 667. d
 Christianorum hospitalitas. 714. d
 Christianorum causa omnia mala imminere existimabant Gentiles. 724. c
 Christianorum religionem Iudaico nomine Gentiles solitos consignare, & cur. 743. e
 Christianos etiam haeretici suos sectatores appellare consueuerunt. 809. c
 Christianos ab Apostolis indumenti formam mutatos. 478. c
 Christianos bene vsos pacis temporibus ad dilatandam fidem. 716. e
 Christo diuinus honor exhibitus quando. 140. d
 Christo nubere Deo dicatas virgines recipit Ecclesia. 464. e. 477. a
 Christo Aegyptum aduenti qua contigerint. 57. e
 Christo nemo contradixit anno primo suae praedicationis. 111. b
 Christo parantur insidiae ex tributi pensione. 141. e
 in Christo & per Christum sancti omnes salute consecuti. 1. e
 Christo in cuius domo caena paratur. 146. a
 Christum adorat arbor inflexa. 570. e

- Christum passum esse anno quadragesimo sexto suae aetatis quidam leuiter opinati sunt. 185. d
 Christum passum esse post annum suae aetatis quinquagesimum, nonnulli arbitrati sunt, & vnde moti. 185. d
 Christum passum esse post annum suae aetatis quinquagesimum, scripsit Irenaeus, sed aliud alibi sentire videtur. 185. c
 Christum passum esse anno suae aetatis trigesimo, & quindecimo Tiberij, falso arbitratus est Tertullianus, & ante ipsum Valentinus haeresiarcha. 185. e
 Christum passum esse sub Coss. Rubellio Gemino, & Fusio Gemino, asserit Tertullianus, ex quo multi errandi occasionem acceperunt viri praecipui. ibid.
 Christum trigesimo impleto anno passum tradit Clemens Alexandrinus. 186. a
 Christum saltem tangere omnes optabant. 112. e
 Christum passum esse anno trigesimotertio suae aetatis per tres menses inchoato, falsum. 186. e
 Christum annum tantum Euangelium praedicasse opinati sunt Gnostici. 186. a
 Christum qua sectae non receperunt. 4. d
 Christum passum esse anno decimo septimo Tiberij affirmat Orosius. 186. c
 Christum vixisse vno & triginta annis, tradit Philastrius, & Gaudentius Brixianus. ibid.
 Christum duobus annis praedicasse sentit Apollinaris Laodicenus. 186. b
 Christum fuisse tribus diebus & tribus noctibus in corde terrae, quomodo intelligitur. 198. c
 Christum professi, abiecta toga, pallium induebant. 434. e
 Christum non vere passum primus Simon magus disseminauit. 600. d
 Christum mortuum anno aetatis suae quadragesimo sexto, falsum. 185. b
 Christum quomodo innotuit Augusto per Sibyllam. 10. d
 Christus Ecclesiae fundamentum. 1. b
 Christus, id est, Vnctus. 11. a
 Christus ex stirpe regia & genere sacerdotali. 11. d. e. 12. a. b. c. d
 Christus quid sit. 1. e
 Christus quoto ab origine mundi anno natus. 39. e
 Christus quoto anno ab Vrbe condita natus. 37. e
 Christus quo Herodis anno natus. 39. d. 41. d
 Christus quo anno Augusti natus. 34. c
 Christus quo tempore conceptus. 26. c. 40. b
 Christus quo die natus. 26. b. 40. e
 Christus nocte nascitur. 41. c. 43. e. 44. c
 Christus quo mense & die sit natus. 40. d. 41. a. b
 Christus qua Olympiade natus. 33. d. 34. c
 Christus quibus Consulibus natus sit. 34. a
 Christus fascijs inuolutus. 45. e
 Christus vbi circumcisus. 49. a
 Christus offertur in templo. 56. a
 Christus nascens Virginis claustra non violauit. 56. c
 Christus describitur in censu sub Quirino. 32. e
 Christus in infantia miracula non fecit, & cur. 75. b
 Christus non modo filius fabri, sed & faber dictus. 75. c
 Christus iugi & aratri similitudine vtitur, & cur. ibid.
 Christus annorum duodecim. 73. d
 Christus quo anno baptizatus. 90. e
 Christus Nazarenus dictus. 72. b
 Christus Galileus nominatus ab impijs. 72. c
 Christus ex stirpe Dauidica. 11. e
 Christus eam feminam, in qua formam serui accepit, esse liberam voluit. 20. d
 Christus sacras nuptias probauit. 91. e
 Christus virginem non nisi virgini commendauit. 22. c
 Christus vnus ex duabus naturis eodem momento & perfectus Deus, & perfectus homo. 26. c
 Christus Princeps pacis. 46. c
 Christus existimatur ab Herode Ioannes Baptista. 61. a
 Christus quanto tempore in Aegypto mansit. 76. b
 Christus & Apostoli Galilei. 64. b
 Christus cur primum ad Annam perductus. 162. d
 Christus petra. 93. a
 Christus pendente descriptione sub Quirino natus, circumcisus, descriptus. 35. d
 Christus montem ascendens elegit mox duodecim Apostolos. 112. e
 Christus qua patitur a suis. 122. a
 Christus mittit Apostolos binos. 122. b
 Christus de sua passione praedicit. 130. d
 Christus Ecclesiae fundamentum. 1. d
 Christus quomodo super pinnaculum templi delatus sit. 91. e
 Christus quid cum inuaditur. 165. b
 Christus exiit chlamyde, & proprijs induitur vestimentis. 176. a
 Christus quasi hortulanus apparet Mariae Magdalene. 201. d
 Christus nouissime Apostolis manifestatur. 210. d
 Christus eleuatus in caelum, cuius figuram manipulus exprimebat. 220. c
 Christus Rex & sacerdos. 453. e
 Christus transmittit in suos regiam potestatem. 455. b
 Christus magiae insimulatur. 216. d
 Christus curat demoniacum, & socrum Simonis. 107. b
 Christus increpat demonia. ibid.
 Christus in Iudaea quamdiu mansit. 99. e
 Christus imperat vento, & mari. 107. c
 Christus abiit Ephren. 139. e
 Christus quo anno & quo mense suae aetatis cruci affixus. 187. d
 Christus vbi orauit. 161. c
 Christus quo anno Tiberij passus. 188. d
 Christus quo die passus. 189. d
 Christus quo die resurrexit. 189. c
 Christus ibi crucifixus, vbi Isaac immolatus. 175. c
 Christus quotidie Fidelibus immolatur. 163. c
 Christus falso dicitur fuisse in templo sacerdos. 455. a
 Christus quando abstulit spolia Damasci, & Samariae. 52. b
 Christus a nonnullis falso putatus Herodes. 5. a
 Christus creditus a multis Vespasianus. 9. a
 Chronicon Philonis an ipsius sit. 60. a
 Chronicon Ioannis Antiochiae Episcopi mendacijs scatet. 110. b
 Chrysoptomi locus explicatus de praesepse Domini. 45. a
 Chrysoptomus traditionum assertor. 420. d
 Ciborum delectus. 512. e
 Cibos non damnat Ecclesia, sed abstinentiam commendat. ibidem.
 Cibos & nuptias detestantes qui. 511. e
 Cibyres vrbis Cariae fons. 95. e
 Cicero multa vaticinia adducit ex Sibylla Cumana. 9. b
 Cilicia sub prouincia Syriae redacta. 29. c
 Cineris copia ciuitates obruit. 719. d
 Cinis Vespasianij vsquequo peruenerit. 719. e
 Cingulum laneum sponsarum Christi. 477. d
 Circulus Solem ambiens visus Augusti tempore. 10. d
 Circuitus, seu. Periodi libri appellati. 286. a

Circumcidit Paulus Timotheum, & cur.	397. c
Circumcisio Christi in spelunca.	49. b
Circumcisio Domini sub quibus Consulibus.	49. a
Circumcisio an in templo facienda.	49. b
Circumcisio fiebat etiam in sabbato.	150. d
Circumcisionem necessariam fuisse in lege veteri.	334. b
Circumcisionis minister dictus Christus.	387. d
Circus Neronis in Vaticano.	670. c
Cisson torrens.	132. c
Cithara ab ecclesie modulatione proscripta.	612. e
Cives Romani qui.	31. e
Civitas nobilior, exceptis Hierosolymis, in Palaestina qua.	26. e
Civitas David Beithlehem.	27. c
Civitas Iuda qua dicta. 26. e. prima obtigit sorte familiae Caath.	26. e
Civitates diuise ad habitandum tribui Leuiticae.	26. d
Civium Romae censitorum numerus tempore Claudij.	380. a
Clades Iudaeorum Alexandrinorum.	279. a
Clades Variana.	70. b. 574. c
Clades Hierosolymitana & bellum neci Iacobi attributa a Iosepho.	215. c. 692. 693. 694.
Clandestina matrimonia prohibita.	462. e
Claudij Imperium.	305. e
Claudij edicta pro Iudaeis.	306. b. c. d
Claudij litterae ad Fadum. 376. a. eiusdem litterae ad S. P. Q. Iudaeorum.	376. b
Claudij Lysiae litterae de Paulo ad Praesidem Felicem.	582. b
Claudij solertia in annona procuranda.	333. a
Claudij tempore fames in toto Orbe, quo anno.	332. e
Claudio mortuo Iudaei Romam redeunt.	445. b
Claudiopolis Bithyniae civitas.	315. e
Claudius Imperium cepit.	305. e
Claudius Latini sermonis ignarum iudicem albo erasit.	78. c
Claudius Agrippa regnum confirmat & auget.	306. d
Claudius quo tempore, & qua occasione Romanum Portum extruxit.	333. a
Claudius multa sacrificia Romae abrogavit.	558. b
Claudius retinenda stolae pontificiae Iudaeis potestatem facit.	376. b
Claudius Aruspicum disciplinam restituendam curat, & qua occasione.	377. b
Claudius Agrippae ius in res sacras tribuit.	313. b
Claudius Agrippam Agrippae filium constituit in regno patrum.	377. d
Claudius Iudaeos Urbe pellit, quo anno.	380. d
Claudius Neronem adoptat.	411. a. 421. e
Claudius quando obiit.	445. a
Claudius Iconoclasta.	488. a
Claudius reliquiarum impugnator.	427. c
Claudius a Petro sanatus in qua parte templi esset.	226. c.
228. e. Mysterium ex miraculo.	229. b
Claudius sanatus a Petro ante diaconorum electionem.	228. d.
Claui cruci affixi Domini an quatuor.	177. e
Clauos extractos a Christi manibus ac pedibus in sinu suo Dei genitrix accepit.	182. d
Clemens Stromateus.	99. a
Clemens post Petrum tertius, vel etiam quartus Pontifex.	678. d
Clemens post Linum & Cletum sedit.	678. a. 679. d
Clemens non ante Domitiani tempora sedit.	678. b

Clemens & Linus quomodo sedisse dicantur vivente Petro.	679. e
Clemens a Petro ordinatus.	680. a
Clemens quot annos sedit.	728. d
Clemens virginitatem docet.	707. e
Clemens perpetuam virginitatem coluit.	730. b
Clemens quos instituit Episcopos.	735. b
Clemens quando creatus Pontifex.	728. c
Clemens patruelis Domitiani, vir Consularis.	729. d
744. b	
Clemens potuit habere filios Imperatores, si Domitiano in cultu idolorum adhaesisset.	742. b
Clemens inertiae culpatur propter quid.	742. b
Clemens a Domitiano iussus occidi quo anno.	742. b
Clemens Alexandrinus de traditionibus.	417. c
Clementis Encyclica contra Ebionem.	707. e
Clementis Paulus meminit.	679. c
Clementis scripta de rebus Petri gestis ab haereticis depravata.	733. b
Clementis scripta corrumpit Ebion.	707. d
Clementis epistola ad Corinthios illustris in ecclesiis legi solita. 733. b. ex diuersis auctoribus integrata. 733. d.	
eiusdem epistolae narratio.	734. a. b. c
Clementis epistola plures.	735. a
Clementis Alexandrini error de annis Agonalibus.	725. c
Clementis commentarium antiquissimum esse.	453. e
Cleobolus & Theodorus haereticarum.	648. b
Cleopatra Albinus vxor.	642. b
Cleopatra Lysaniam necat.	87. a
Cleopham Emmauntis fuisse indigenam.	203. e
Cleophas cum comite qua hora noctis Hierosolymam peruenit.	203. e
Cleophae Maria consobrina Mariae Virginis.	23. d
Cleophae comes quis fuerit.	534. d
Cleophas frater Ioseph.	23. d
Cleophen & Alpheum diuersos fuisse.	23. d
Clericalis tonsura quid significet.	570. d
Clerici immunes a Principum vectigalibus, contra Nouatores.	133. b
Clerici nomen delere aut suppressere in poenam.	452. e
Clerici sportulantes.	471. d
Clerici differunt tonsura a Nazaraeis.	570. e
Clerici comam tondeant, quomodo intelligendum.	573. b
Clerici monachis antiquiores.	577. b
Clerici in Occidente an vsi barba.	577. b
Clericorum celibatus.	529. e. 530. 531.
Clericorum stipendia.	471. b
Clericus ab altari amotus propter impudicum aspectum.	489. a
Clerus unde dicatur.	337. b
Cleto Clemens subrogatur.	728. c
Cletum & Anacleum eundem esse putantes decipi.	679. b. 728. d
Cletus & Linus quomodo vivente Petro sedisse dicantur.	679. e
Cletus Lino subrogatus.	718. c
Cletus quot annos sedit, & quando martyrio coronatus.	728. c
Coccineam chlamydem, vestem militarem fuisse.	167. e
Codorlabomor, & Bersa.	52. a
Cena pura sine animalibus.	190. a
Cena pura sexta feria appellata.	189. d. e. 190. 192. a
Cena pura, de qua apud Festum, ad Iudaeos non pertinet.	189. e

Cena

Cena pura inter dies celebres Fastis adscribitur.	191. e
de Cena pura meminit Tertullianus.	189. e
Cena pura qua appellari solita apud Iudaeos.	192. a
Cena pura qua apud Augustinum.	ibid.
Cena pura cur sic nominata.	192. b
Cena pura non est in ieiunijs.	192. a
in Cena togati & palliati accumbere interdum soliti.	152. c
Caenaculum in quo erant Apostoli, cuius domus.	219. a
in Caenaculis conuenire solebant Christiani.	479. e
Cena facta ante sex dies Paschae distincta ab ea qua facta est biduo ante Pascha.	121. a
Cena Paschalis duplex mensi.	152. a
Cena Christo parata in cuius domo.	146. a
de Cena Domini aliquorum errores.	554. b
Cena Domini distincta a cena agni Paschalis.	491. a
in Cena bis de proditore sermo habitus.	154. c
Cena Dominica qua hora coepit.	159. c
in Cena caros collocandi vsus Romanorum.	152. e
Caenatibus eis, idem quod, Recumbentibus eis, apud Mattheum.	154. a
Cena duplex.	491. a
Cena facta in Bethania cum Lazaro.	139. e
Cena facta in domo Simonis in Bethania.	143. b
Cena Paschae Domino in domo Ioannis Euangelistae parata.	146. a. b
Cena Dominicam manducare quid.	154. d
Cenare more Romano Iudaei didicerunt.	151. d
Cenatoria vestis apud Iudaeos.	152. c
Cena Dominica voce abutuntur Nouatores.	154. d
Cena Dominica vsus.	159. c
Cena Dominica hymnus.	161. b
Caelesyria proprie qua.	624. c. d
Caemeterij Eunuchi Candacis Reginae, & miracula. 260. d	
Caemeterium Priscillae nuper refossum.	484. d
Collatio, Graece Symbolum.	317. e
Collegia sacrarum virginum, & viduarum.	465. a
Collectam indicit Paulus non pro se, sed pro alijs.	504. b
Collecta Antiochia Hierosolymam transmittuntur.	334. c
die Dominico fieri consueuerunt.	334. e
in vsu pauperum distribuebantur.	335. a
a Pontifice Romano indicta.	334. c
Collecta noua dicebatur, vbi noua emerisset necessitas.	335. d
Collectas mittendi Hierosolymam mos, & vsque ad Theodosium perdurauit.	335. e
de Collectis admonitio Pauli.	504. c
Collegij seniorum princeps Anna.	88. b
Collecta pecuniarum fieri solita die Dominico.	335. a
Collyridiani haeretici de Virginitate Mariae natura mentiuntur.	15. e
Colonia iure Romanorum viuere cogebantur.	400. a
Colonia Agrippina qua, & quando extructa.	411. a
Colonia Romanorum Caesarea.	303. d
Coloniae municipia praestabant.	580. b
Colossenses qui.	603. b
Colosse oppidum in maiore Phrygia.	603. a
Colosse sub Laodicensi metropoli.	607. c
Colosse vrbs Cone dicta.	607. b
Colossensibus an Paulus praedicauit.	604. c
Columba ex templo egredi visa, cum velum templi scissum est.	181. a
Columba aurea super altaria poni solita.	499. a
Columna in qua Dominus flagellatus est, vbi posita.	219. e
Columnae alligatus Christus.	167. b
Columnam esse Hierosolymis, qua aestiuo solstitio vrbram non faciat, falsum esse monstratur.	177. b
Columnarum magnitudo in templo.	142. e
Columnarum numerus in templo ab Herode structo.	142. e
Comam tondere ignominiae causa.	571. d
Comam clerici tondeant cur.	573. c
Comedendi astantibus agni Paschalis vsus intermissus.	153. b
Comes peregrinationis Pauli quis.	398. e
Cometa.	55. b
Cometa Romae tempore Neronis.	525. d
Commenta falsa de Barnaba.	394. e
Commentarius de Operibus Cardinalibus probatae fidei liber.	157. e
Commentarij editi nomine Pauli.	327. d
Communicare cenam Dominicam quid.	154. d
Communicare sub vtraque specie Fideles numquam solitos extra tempus sacrificij.	499. c
Communicare quotidie non sunt soliti Occidentales.	499. e. 500. d
Communicatio, & excommunicatio.	450. c
Communio sub vna specie.	499. b
Comparatio Christi ad lucem.	1. e. 2. a
Compressiones fieri solita in templo.	377. e
Concilia traditiones secuta.	421. a
Concilij celebrandi typus.	127. e
Concilia de Agape quid.	495. a
Concilij Hierosolymitani tempus.	382. b
Concilium aduersus Christum coactum qua causa.	139. c
Concilium Apostolorum Hierosolymis celebratum, & eius causa. 381. a. quo anno. c. an omnes Apostoli interfuerint. 382. c	
Concilium seniorum biduo ante Pascha factum.	143. d
Concilium Gangrense a suffocatis abstinentiu mandatum. 385. e	
Concilium Aurelianense idem iubet.	386. c
Concilium Carthaginense de sacrificio a ieiunijs offerendo.	159. d
Concilium Agathense de Missis vespertinis.	159. d
Concilium Eliberinum irritum in multis.	487. b
Concilium Matisconense de vigilijs Dominicae diei.	556. c
Conciliorum vsus in Ecclesia vrbe.	569. a
Conciliorum institutum quod.	569. b
Concilium septuaginta seniorum sublatum, & ex alijs suffectum ab Herode.	60. a
Concilium sanctorum pro Ecclesia.	490. c
Concisio apud Paulum quid.	600. e. 601. a
Concordantia Euangelistarum de hora passionis Domini. 192. c	
Concordantia Marci & Matthaei de miraculo facto in terra Gadarenorum.	107. c
Concordantia Euangelistarum de aduentu mulierum ad monumentum.	195. a
Concordantia Euangelistarum de Galli cantu.	162. e
Concordiae simulacrum.	46. c
Concordiae publicae, Salutis, & Paci imagines ponit Augustus.	46. c
Condere aromatibus corpora defunctorum ab Aegyptijs Iudaei mutuati.	195. a
Confessio Petri de Christi diuinitate.	127. c
Confessio peccatorum instituta apud Christianos.	435. b. c
Confessio post baptismum.	435. b
de Confessione auctoritates.	443. a. b. c. d
Confessio, & satisfactio.	436. a
Confessio cui fieri debeat.	436. b. c
Confessio peccatorum publica.	436. d
Confessio peccatorum commendata.	438. d
Confessio praecedere solebat baptismum.	436. e
Confessio ante communionem.	438. a
Confessio peccatorum vomitui comparata.	438. d
Confessio peccatorum duplex, publica, & priuata.	438. e
Confessio etiam priuata a temporibus Apostolorum. 439. a	

Confessio secreta in usu maioribus. 436.d
 Confessio addita ad primam horam diei. 400.e
 Confessio ante baptismum, & post baptismum. 441.c
 Confessio peccatorum publica prohibita, & a quibus. 442.a
 Confessio publica inter monachos qualis. 442.e
 Confessio peccatorum sacerdotibus faciendā. 443.a
 Confessio ante orationem. 609.d
 Confessiones audire, munus Episcoporum fuisse. 443.c
 Confessorum, qui in carcere detinerentur, frequens visitatio. 714.b
 Confirmationis sacramentum, sacrum chrisma nuncupatum. 254.d
 Confutatio illius opinionis, quod Petrus fundauerit prius Ecclesiam Romanam, quam Antiochenam. 271.e
 Coniugalis continentia. 459.e
 Coniugati cur frequentius eligerentur Episcopi. 528.b.e
 Coniugati si ad sacros ordines adfiscerentur, ab usu coniugij temperabunt. 529.a
 Coniugati ordinati abstinere a coniugibus iussi. 531.c
 Coniugium fuisse Paulum, falsum est. 466.e. 467.a.b.c
 Coniugij leges. 460.c. 461.d. 462.d
 Coniuratio in Paulum. 581.e
 Coniuratio in Caium. 305.a
 Coniecturis interdum procedendum. 196.c
 Connubia apud Iudæos non fiebant nisi inter eiusdem tribus viros & mulieres. 11.e. 12.a. sacerdotibus tantum licebat uxorem ducere feminam ex alia tribu. 12.c.d
 Consuetudo Hebræorum, diebus festis ante horam sextam non prandere. 221.d
 Confessus Iudæorum ordo. 73.e
 Consilium Petronij Iudæis utile. 395.d
 Constans Imp. Athanasium quid rogauit. 617.d
 Constantia Augusta sudarium Pauli a Gregorio petijt. 668.c
 Constantini edictum de bonis Ecclesie restituendis. 474.b
 Constantini dona Ecclesie facta. 550.d
 Constantinopoli nube ignea desuper imminente multi baptizati. 721.c
 Constantinus Imperator plumbatarum ictibus primus exemit debitores. 134.b
 Constantinus Magnus uiceum uingenti, quo Christum inuictus fuit, cum alijs reliquijs in foro Constantinopolitano deposuit. 122.a
 Constantini & Licinij edictum. 474.b
 Constitutiones Apostolorum liber Clementis nomine inscriptus, apocryphus. 117.a
 Constitutio Apostolorum de ieiunio quartæ & sextæ feriæ. 193.d
 Consuetudo Iudæorum, cum malum imprecarentur. 302.e
 Consuetudo Ecclesiarum seruanda. 519.b
 Consuetudo interpretandi uoces plurimum linguarum communes probata. 94.a
 Consuetudo Iudæorum iterum pedes ac manus in conuiuio lauandi. 152.a
 Consuetudo damnatis aliquod solatium impendendi. 170.b
 Consuetudinis uarietas Ecclesie non obest. 516.b
 Consulatus ignoratio, quo natus est Christus, multis causa errandi fuit. 33.c
 Consulatus sub quo natus est Christus. 34.b
 Consulatus duplex, ordinarius, & honorarius: ex quo multi arguuntur erroris circa tempora. 705.a. 709.e
 de Consulatu numero error emendatus. 709.e
 Consulatus Domitiani sextus cum octauo Vespasiani. 8.a
 Consulibus tempora feliciter supputantur. in præf. pag. 4.
 in Consulatus numerandis ratio habita. 705.c

Consultor Apostolorum Spiritus sanctus. 318.b
 Conuentus forma a Paulo præscripta. 501.b
 in Matutinis exprimitur. 501.e. 502.a.b
 Conuentus forma in Vrbe primum erecta. 488.b
 Conuentus crebrius celebrandi. 488.d
 Conuentus Iudæorum in synagoga ordo. 488.d
 Conuentus in templo. 74.a
 Conuentus in domo Caiphæ. 143.d
 Conuentus Corinthijs Paulus præscripsit. 501.b
 Conuentus sacri die sabbati, perinde ac ipsa die Dominica. 517.e
 Conuentus forenses apud Græcos qui. 509.a
 Conuentus ter in mense ad tollendas lites. 510.a
 Conuentus forenses apud Romanos. 509.d
 Conuersio ad Christi fidem quinque millium hominum. 229.c
 Conuersio Eunuchi Candacis Regine. 260.c
 Conuersio Pauli quo anno etatis sue. 261.c.d
 Conuiuandi modus apud præcos Romanos. 151.b
 Conuiuandi modus Iudæorum, Romanorum similis. 151.b
 Conuiuinarum pedes lauari solitos. 151.c
 Conuiuia duo, quibus a Magdalena uictus est Iesus. 121.e.
 ubi facta. 121.c
 Conuiuia Christianorum qualia. 492.e
 Conuiuia pauperibus Agapes nominata. 495.c
 Conuiuia in ecclesia celebrari solita post sacra. 491.a
 Conuiuia triplici de causa a Christianis celebrari solita. 493.e
 Conuiuia Christianorum. Vide, Agapes.
 in Conuiuio Paschali Iudæos bis lauari solitos. 151.e
 Conuiuium Christianorum a Dei laudibus auspiciari. 492.b
 Conuiuium Christianorum a Thilone descriptum. 592.b
 Contentio Apostolorum unde orta. 153.c
 Contentio oborta Ephesi inter Christianos præceptorum causa. 446.b
 Contentio Pauli, & Barnabæ. 393.e
 Contesseratio hospitalitatis inter Christianos. 714.d
 Continentia coniugalis. 459.e
 Continentia ex consensu mutuo. 461.b
 Continentia mutua miracula. 461.d
 Contubernium cum uxore relicta uetitum presbytero. 530.d
 Continentia perpetua etiam ante Christum seruata. 21.e
 Contradictionis libri a Simone mago editi. 258.b
 Controuersia Petri & Pauli quomodo intelligenda, ut neuter errasse dicatur. 388. 389. 390. 391.
 Coponij magistratus quando. 77.b
 Coponius eques Romanus in Iudæam missus. 77.b
 Corban sacer thesaurus. 422.c
 Corbona a Pilato expilata. 335.a
 Corinthia porta in templo erat, quæ Speciosa dicebatur. 226.d
 Corinthiæ feminæ impudicissima. 475.c
 Corinthi Paulus quamdiu permansit. 480.d
 Corinthij primum a Paulo instructi. 445.e
 Corinthij hominis scelus a Paulo reprehensum. 448.e
 Corinthij quomodo se Cephæ esse dicerent. 446.e
 Corinthij aliorum casu inflati arguuntur. 446.b
 Corinthij ex impudicissimis pudicissimi effecti. 464.d
 Corinthias mulieres uelari uult Paulus. 475.e
 de Corinthijs Paulus gloriatur apud Macedones. 536.a
 Corinthiorum incontinentia. 460.c
 Corinthiorum uirgines uelatae. 464.d
 Corinthiorum schisma, & eius causa. 446.a
 Corinthiorum errata a Paulo reprehensa. 438.c. 447.e
 Corinthiorum Ecclesia schismate laborat. 733.b
 Corinthios tertio inuisit Paulus. 538.c
 Corinthios Paulus de resurrectione instruit, qua occasione

castione. 503.d
 Corinthios ultra modum Veneri addictos. 460.c
 Corinthum adire non cuius integrum. 460.c
 Cornelia Maxima uirgo Vestalis a Domitiano damnata. 732.c
 Cornelij Iansenij Concordantiam sequendam sibi auctor proponit, non tamen semper. 806.d
 Cornelij Iansenij studium in contexendis Euangelijs in unum. 86.d
 Cornelij Iansenij expositio super illud Euangelij: A bimatu, & infra. 54.d
 Cornelij Iansenij opinio de tempore Christi baptismatis. 36.b
 Cornelij Centurionis pietas. 285.b
 Cornelij Centurionis domus ecclesia facta. 286.e
 Cornelium Centurionem Episcopum Cæsariensem fuisse testatur Martyrologium Romanum. alibi fertur Episcopus Ilij. 286.e
 Cornelius cum suis baptizatur. 286.d
 Cornelius Centurio Ilij Episcopus. 321.e
 Cornelius Centurio a Petro imbuitur. 213.a
 Cornelius Centurio primus ex Gentibus baptizatur. 259.e
 Cornelius cuius cohortis Italice Centurio fuerit. 284.d
 Cornelius Tacitus de origine Iudæorum hallucinatur. 527.b
 Corona & circulus Solem ambiens. 10.d
 Corona capitis summi Pontificis qualis. 240.b.e
 Corona aurea triplici ordine ducta mitram ornat summi Pontificis. 240.b
 Corona sacerdotalis. 239.d
 Corona aurea Pontificum. 240.e
 Corona spinea coronatus est Iesus, ad quid significandum. 167.c
 Corona in capite clericorum quid significet. 570.d
 Corona clericorum inter alia spineam Christi coronam refert. 571.a
 Corona spineæ Domini fentes reuirescentes. 167.d
 per Coronam Episcopi obtestari, quid. 575.c
 Coronas gestare Christiani exhorruerunt. 167.c
 Corozaim proximus Capharnaum. 107.a
 Corpora Petri & Pauli ab Orientalibus requisita, ut ea asportarent. 429.b
 Corpus Ioannis Baptistæ ubi sepultum. 124.b
 Corpus Christi. 155.b
 Corpus Christi offertur pro omnibus sacrificijs ueteris Testamenti. 158.c
 Corpus Christi uir tantum concessum nuda manu sumere, feminis non nisi linteamine. 497.c
 Corruptores Euangelij Matthæi. 290.a
 Cotys demon apud Corinthios in honore habitus. 459.d
 Crassus templum Hierosolymitanum expilat. 3.d. 702.e
 Crassus iuramentum uoluit. 702.d
 Craton Apostolorum discipulus. 646.d
 ex Creta Iosephus historicus uxorem duxit. 527.b
 Cretæ nobiles Iudæi agebant. ibid.
 Cretæ Episcopus Titus. 521.c
 Cretenses semper mendaces. 527.a
 Cretenses nequaquam fuisse polygamos. ibid.
 Cretenses a pueris uxorem ducebant ex legibus. 526.d
 Cretensis Ecclesia fidelis. 527.a
 Cretensium lex celibatum prohibebat. 526.d
 Cretensium Ecclesia nobilissima. 527.a
 Cretensium infans luxuria. 526.e
 Creuse honestas. 475.b
 Crinem uirginibus amputari multis ex causis. 477.d

Crimibus uirginum incidendis non eadem apud omnes consuetudo. 477.c
 Critia derisiones in Christianos. 640.d
 Crispus Archisynagogus. 410.d
 Crispus baptizatus a Paulo. 410.e
 Cromaticæ harmoniæ relinquendæ. 610.b
 Cruce frontem signare Christianis semper fuit in usu. 601.d
 Cruce poculum signare soliti multi Christiani. 631.d
 Crucem post Christum gestat Simon Cyrenæus. 170.a
 Crucem Christi negantes. 600.d
 Cruces ligno compactæ in titulum erigi solite. 601.c
 Cruciatu Herodis. 68.a
 Crucifixæ Iudæorum duo millia a Vero. 70.e
 Crucis supplicium. 169.a.b.c.d. 670.e
 Crucis pœna homicidæ afficiebantur apud Iudæos. 169.b
 Crucis figuram fuisse salutis insigne. 169.c
 Crucis signi usus qua occasione ceptus. 415.b. 601.c
 Crucis signo mulier Christiana a lasciuo iuueni liberata. 107.e
 Crucis signum apud Aegyptios quid significaret. 170.d
 Crucis signum manu ducta expressum contra demones. 601.d
 Crucis uirtus etiam infidelium testimonio comprobata. 602.b
 Crucis descriptio. 169.d
 Crucis Christi inimicos quos intellexerit Paulus. 600.d
 Crucis frequens usus. 601.d
 Crucis signo frontem signare. 601.e
 Crurifragium post crucem. 180.d
 Crurifragium omnium pœnarum maxima. 180.d
 Crurifragium non est passus Dominus Iesus. 182.c
 Crux an fuerit in usu apud Iudæos. 169.b
 Crux in titulum poni solita. 484.d. 486.a
 Crux, & terra Sepulchri. 184.d.e
 Crux Domino cuius formæ parata esset. 169.d
 Crux Barrabæ multis nominibus debita, tributa Christo. ibid.b
 Crux a sancto Thoma in ecclesia sculpta. 484.e
 Cryptæ arenariæ ecclesiarum loco. 481.c
 Ctesias rerum Indicarum scriptor parum fide dignus. 96.b
 Cultus Bethlehem. 44.e
 Cumanæ Sibyllæ carmina haud extincta. 9.b
 Cumanæ Sibyllæ carmina a Quindecim uiris inspicere consueuerunt. ibid.
 Cumanus contra Iudæos. 278.c
 exilio multatur. 379.b
 Cumis quid acciderit primo anno Titi. 720.a
 Curate a fluxu sanguinis monumentum. 109.e
 Cursores Picentes. 166.e
 Cursores officium in Ecclesia quod. 337.c
 Custodes carceris Petri, iussu Herodis suffocati. 315.a
 Cuspis Fadus Iudææ Procurator. 63.b. 234.b
 Cuspiniani ad Cassiodorum commentaria. 34.e
 Custodia posita in singulis porticibus templi. 25.e
 Custodia & munitio sepulchri Domini. 183.d
 Cydari uel mitra uti sacerdotibus commune erat. 240.b
 Cyprianus Tertulliani discipulus. 618.e
 Cyprianus sex millia annorum ab origine mundi enumerat. 40.b
 Cyrimus Syriæ Præfes descriptionem facit. 27.d
 Cyrimus quousque superuixerit. 33.a
 Cyricenus

Cyrenus carcer terribilissimus, in quo Paulus fuisse creditur. 338. a
Cyrenum Paulum peruenisse, verisimile est. 338. b
D
Daemon. Vide infra, Diabolus.
Dæmones quando attriti. 30. c
Dæmones perterriti in die natali Domini. 48. b. 50. c
Dæmones Christianis mentiri non audent. 432. e
Dæmones aduentum Christi in Aegypto turbati. 58. c
Dæmones peccantes post baptismum vexare soliti. 434. d
Dæmoniæ curatus a Domino. 107. d
Dæmonum adiuratorum confessio. 432. e
Dæmonum execrationes a Magis fieri solite. 50. e
Dæmonum simulacra collapsa. 58. b
Dæmonum pertinacia manendi in obsessis corporibus. 433. a
Dæmonum auxilijs res longe positas videri. 748. c
Dalmatiam petit Titus. 521. c
Damaris credit Paulo. 407. d
Damaris uxor Dionysij conuertitur. 406. d. 408. d
Damasceni decem milia Iudeorum iugulant. 660. e
Damasci locus, ubi Christus apparuit Paulo. 265. e
Damasci Rex Areta Herodis inimicus. 262. d
Damasci spolia quando abstulit Christus. 52. b
Damascus olim posita in Arabia. 52. b
Damascus non instituit canendi ritum in Ecclesia. 611. e
Damis Pythagoreus. 711. d
Damnati ad bestias an cum illis pugnarent. 426. a
Damnatorum supplicia quousque differenda. 168. e
Daniel ter in die orabat. 224. a
Darius Comes commendat epistolam Abagari ad Iesum. 105. b
David uinctus est Cariatharbe. 26. e
David sceptrum quando defecit. 2. c
David familia a Vespasiano aboleri mandatur, & cur. 704. c
ex David familia inuenti pauperrimi contemnuntur. 729. d
Davidis sepulchrum. 222. a
Debitorum pænæ olim atrocissimæ. 134. a
Debitorum duorum consensuum exemplum. 133. e
Debitorum sectio, & nex. 134. b
Decapoleos provincia Galilææ, & unde dicta. 87. b
Decij temporibus fuisse in Ecclesia pœnitentiarios. 439. a
Decimarum solutio probata consensu Patrum. 473. c
Decimæ sacerdotibus debitæ etiam iure naturæ. 472. a. b
Decimæ Christi lege præstandæ. 473. b
Decimæ etiam a Gentilibus dîs offerebantur. 471. e
Decimæ debitæ sacerdotibus Christianis. 472. a
Decimas persoluunt opifices. 473. e
Decimas offerre apud Gentiles obseruatum. 340. d
Decreta per Paulum & Silam promulgata. 396. a
Defensio Petri de legalibus, & de Iudaizando. 392. e
Defensio Petri in vitendo legalibus. 390. e
Defensorum manus in Ecclesia. 338. a
in Defuncti memoria, exemplo resurrectionis Dominicæ, vnus tantum dies integer numeratur, duorum vero partēs. 198. e
ad Defuncti sepulchrum, olei accensio, & hostiæ oblatio. 244. d
Defunctorum corpora aromatibus condire ab Aegyptijs mutuati sunt Iudæi. 195. a
Defunctorum animæ quomodo effingi solitæ. 110. d
in Defunctorum corporibus curandis laudabilis in Ecclesia mos exemplo Apostolorum. 244. d

Defunctorum Christianorum corpora quomodo sepelirentur. 244. b
ad Defunctorum sepulchra a Gentilibus faces accendi consueuissent. 244. e. 245. a
Defunctorum memoriam agi consueuisse statis diebus. 245. e
Defunctos incenso thure honorari consueuisse. 245. e
Defunctos inquietari, quid sit. 245. d
Defunctorum memoriæ repetitæ. 245. e
Dei Filius cur homo factus. 2. b
Deiferus homo Christi dictus. 374. c
Dei Filij aduentus Iudæis & Gentilibus prænunciatus. 7. d
Dei genitricis epistola apocrypha. 375. c
Dei genitricis effigies, & mores. 375. c
Dei genitrix in morte Christi quomodo se gessit. 182. d
Delectus ciborum probatur. 512. e
Delphon doctor Pharisæus. 4. d
Delubra deorum in ecclesias commutata. 340. b
Demas Pauli discipulus vnus, an plures. 594. e
Demetrius argentarius. 506. e
Demetrius Cynicus Apollonij discipulus Vrbe pellitur. 723. c
Demothenes in rebus potius quam in verbis eloquentiam positam esse ait. 506. d
Denarium valebat numisma census. 142. c
Derben Paulus petit. 367. c
Derisores monasticæ tonsuræ seuerissime a Deo puniti. 574. e
Describi qui solent in censu. 31. e
Descriptio quolibet lustro fiebat. 30. b
Descriptio census facta a Quirino. 37. e
Descriptio Crucis. 169. d
Descriptio geometrica Augusti. 33. b
Descriptio geometrica a Cesare inchoata. 33. b
Descriptio facta sub Quirino quo tempore. 27. d
Descriptio vniuersalis. 35. d
Descriptio Quirini prima secundam arguit. 29. c
Descriptio prima quæ & quomodo accipiendæ. 29. e
Descriptione in chartis censuum quis arguebatur ciuis esse Romanus. 31. e
Descriptione promulgata, Palæstinam bellis vexatam falso dicitur. 28. e
Descriptionem non esse factam a Quirino, falsum. 27. d
Descriptionis Orbis tempus non verum apud Iosephum. 28. b
Descriptiones census plures. 30. d
Descriptionis ab Augusto factæ certa fides. 32. b
Desertum Aegypti illustratum aduentu Domini. 58. d
Desides monachi qui. 410. c
Deuoti homines Deo, certo tempore olim nubebant. 18. e
Deum invocare, naturale homini. 721. d
Deuteronomij locus desideratus. 63. d
Dextera manu in nomine Christi signamus, cur. 563. d
Dexteræ porrectione fides solita polliceri. 463. e
Diabolus tentat impedire passionem Christi. 166. d
Diabolus propinquare passionem Christi suam perniciem sentiebat. 166. c
Diabolus æmulus operum Dei in superstitione. 339. c
Diaconi septem ex quibus electi hominibus. 136. a
Diaconi dispensatores bonorum ecclesiarum. 237. a
Diaconi opponebant se Episcopis dilapidantibus bona ecclesiarum. 237. d
Diaconi sacre mensæ ministri. 236. d
Diaconi imitatores angelicarum virtutum. 237. a
Diaconi mensis etiam communibus præsecti erant, & quomodo. 236. c
Diaconissarum munera quæ. 237. e

Diaconissa manus impositionem non accipiebat. 238. b
Diaconissas inter laicas adnumerat Synodus Nicæna. 238. b
Diaconisse ministerium. 238. a
Diacono commissæ erat cura rerum ecclesiæ. 237. c
Diaconorum electio prima. 236. a
Diaconorum munus. 236. c
Diaconos habuisse alios sub se positos ministros. 237. d
Diaconus moribus equalis esse debet Episcopo. 236. e
Diaconus in tremendo sacrificio clamat, Pro ijs qui defuncti sunt in Christo. 247. a
Diagoras Melius. 405. b
Dianæ Ephesiæ templum. 506. e
Dianæ edes argenteæ. 507. e
Dianæ Ephesiæ templi magnificentia. 323. a. 507. d
Dianæ Ephesiæ templi securitas. 507. d
Dianæ Ephesiæ spoliatum & incensum templum. 507. e
Dianæ Ephesiæ templum quot annis factum. 507. d
Dianæ Ephesiæ templum septies restitutum. 507. e
Didius Præses Syriae. 29. b
Didragma quid. 132. e
Didragma solutum a Christo, in cuius usum cedat. 133. a
Didragma iussi sunt Iudæi in Capitolium ferre. 132. e
Didragma, dragma, uncia, stater, siclus, vel quadrans, & libra quid. 132. d
Didragmatis valor. 132. c
Die sexta hebdomadis passum Dominum, quæ a diuersis diuersimode appellatur. 189. d
de Die natali Domini diuersæ sententiæ. 40. d
Diem iudicare quid. 555. c
Dierum obseruantia quæ prohibita. 553. e. 555. a
Dies lustrici. 31. e
Dies natalis Mariæ Virginis quando contigit. 17. b
Diem a media nocte auspiciari apud Gentiles & Christianos mos fuit. 340. e
Dies reditus Domini ex Aegypto in Palæstinam, olim celebris in Ecclesia. 71. e
Dies naturalis & legalis. 148. d
Dies festus apud Iudæos quando inciperet. 150. b
Dies Paschalis certus apud Iudæos. 150. d
Dies in quatuor horas diuiditur apud Iudæos. 192. d. e
Dies illi quomodo & cur breuiati. 694. e
Dies pro tempore accipitur. 234. e
Dies festi Cathedræ Antiochenæ. 271. e
Dies Cathedræ Romanæ. 341. d
Dies Christianis quomodo omnes æquales. 554. e
Dies festos impugnat Aerijs. 554. c
Dij habentur Paulus & Barnabas. 366. a
Dîs non detrahes, quomodo intelligebant Iudæi. 508. d
Dio philosophus. 711. d. Vrbe pulsus. 723. d
Diocletiani & Maximiani temporibus sublata bona Ecclesiastica. 474. d
Diogenes Iunior. 710. d
Dionis historia per decem annos perijt. 32. d
Dionysii insula vnde nominata. 96. a
Dionysii Areopagitæ conuersio. 404. a. 406. d. 407. e
Dionysii Areopagitæ verba de funere Mariæ Virginis male a quibusdam interpretata. 369. c
Dionysii locus explicatus. 369. c
Dionysii epistola ad Ioannem exulem in Patmo. 741. a
Dionysius de Solis defectu tempore passionis Dominicæ. 178. e
Dionysius quo anno a Christo passus a Paulo conuersus. 404. a
Dionysius quo anno suæ ætatis vidit Solis deliquium.

406. e
Dionysius per triennium a Paulo instituitur. 407. e
Dionysius funeri beatæ Virginis interfuit. 368. d
Dionysius Ioannem ab exilio reuersum conuenisse putandus est. 740. d
Dionysius in Gallias amandatur. 848. e
Dionysius Romanus Abbas canones Apostolicos in Latium vertit. 385. e
Dionysius Halicarnassæus Romæ agens scripsit historiam. in præf. pag. 3.
Dionysius Exiguus. 262. b
Diræ furie infernales. 448. e
Discessus Iudæ. 160. d
Discessus Pauli Thessalonica. 403. e
Discessio Pauli a Barnaba secundum Deum facta. 394. b
Discipuli duodecim quando Apostoli dicti. 112. e
Discipuli Domini septuagintadu. 135. b
Discipuli Domini spicas vellentes sibi cibum captarunt. 112. d
Discipuli in eadem patinam manus porrigunt. 153. d
Discipuli dispersi per totum terrarum orbem. 250. e
Discipuli missi a Petro. 359. a
Discipuli dicti omnes Christiani. 308. d
Discipuli proditoris bis meminit Iesus in cœna. 154. e
Discipuli post ascensionem Domini quid egerunt. 219. a
Discipuli omnes relicto Domino fugerunt. 161. e
Discipuli in Pella habitabant, relictis Hierosolymis. 706. a
de Discipulorum numero disputatio. 135. c
Discipulorum discubitus in cœna. 152. e
Discipulorum loco presbyteri sunt. 525. b
Discipulus notus Pontifici cur. 146. e
Discipulis duobus euntibus Emmaus Christus apparet. 203. e
Discordia prima in Ecclesia. 235. c
Discrimen inter sacerdotum vices. 25. e
Discubitus in mensa Domini. 152. e
Dissipatorem Sammai significat. 4. c
Dissidium inter Samaritanos & Iudæos. 102. b. 378. e
Dissidium inter Paulum & Petrum vtrum ex composito simulatum. 390. a
Dissidium Barnabæ & Pauli. 393. e
Distinctio locorum & personarum in Ecclesia. 488. e
Dispersio Christianorum facta post lapidatum Stephanum. 250. d. quanta fuerit. 250. e. 251. a
Disputatio Pauli cum Dionysio Areopagita Athenis. 407. a
Ditalassum quid. 589. d
Diti deuouere quid. 448. e
Diuersitas rituum non improbanda. 397. b
Diuina providentia ostenditur in Iesu Anani filio. 632. d
Diuisio Apostolorum quo anno contigerit. 316. e
Diuisio Apostolorum non nisi Spiritus sancti instinctu facta est. 319. c
Doctores sacri, dum errores arguunt, plerumque nimis in contrariam partem declinant. 374. a
Doctrina ex traditione deducenda. 248. a
Dolabella causam ad Areopagitas desert. 404. d
Dominica cœna qua hora cœpta. 159. c
Dominica cœnæ voce abutuntur Nouatores. 154. d
Dominica celebrandum Pascha quis instituit. 553. c
Dominica die Christus natus. 41. b
Dominica die a nuptijs abstinendum. 461. d
Dominica die non ieiunandum. 545. d
Dominica die Missa audienda. 556. d

Dominica dies est appellata dies resurrectionis Domini ab ipsis Apostolis. 199.c. 553.b. 556.b
Dominica dies prima feria appellata. 555.e
Dominica est, quae dicebatur una sabbati, vel prima sabbati. 545.c
Dominica dies loco sabbati. 556.b
Dominica dies quibus alijs nominibus appellata. 556.a
Dominicale, linteamen, quo olim feminae corpus Christi sumebant. 497.c
Dominicae diei prerogatiuae. 555.e
Dominicis diebus genua non flectimus, & cur. 165.a
Dominicus homo Christus dictus. 374.d
Domitia Domitiani uxor Iosepho fauet. 723.a
Domitiani persecutio in Christianos. 727.d
Domitiani libido inquirendi de stirpe David. 14.a
Domitiani Consulatum ordo. 709.e
Domitiani dolo Titus creditur obiisse. 722.b
Domitiani crudelitas. 744.c
Domitiani statu constata, arcus euersti, nomen erasum. 745.a
Domitiani patruelis Clemens. 742.d. 744.b
Domitiani occisionem Apollonius praedixit Ephesius. 748.b
Domitiani edictum contra philosophos. 723.b.c.d
Domitiani persecutio. 727.d
Domitiano occiso, Ioannes exilio soluitur, & in Asiam reuertitur. 746.b
Domitianus Ioannem Euangelistam per ignominiam radi iussisse fertur. 571.e
Domitianus Vespasiani filius fuga sibi consuluit, quando.
Domitianus genus David persequitur, & de medio tollendum curat. 741.b
Domitianus Apollonium Tyanicum in carcerem trudit. 571.e
Domitianus in sex Consulatus non nisi unum ordinarium gessit. 726.c
Domitianus leges sancit de seruanda pudicitia. 722.d
Domitianus in virgines Vestales animaduertit. 722.e. 724.a
Domitianus moribus turpissimus. 722.d
Domitianus Corneliam Maximam virginem Vestalem damnat absentem. 732.c
Domitianus philosophos Vrbe pellit. 723.b
Domitianus vult videri pius. 723.e
Domitianus humanitatem exuens seuire cepit. 723.b
Domitianus Gentilitiam superstitionem auxit. 725.d
Domitianus, Deus & Dominus dici & scribi voluit. 725.e
Domitianus Neruum in exilium mittit, inde reuocat, & Consulem designat. 726.c
Domitianus Indeos tributis grauat. 731.a
Domitianus persecutionem in Christianos nequaquam repressit. 728.c. 741.e
Domitianus Consul quoties. 736.b
Domitianus ob seuitiam Nero dictus. 728.a
Domitianus mensem Octobrem suo nomine inuaserat, sed eo exiit. 745.a
Domitianus occiditur, a quo, & quo aetatis suae anno, quo Imperij. 744.e
Domitilla. Vide, Flauia Domitilla.
Domitius a Claudio adoptatur, Nero Claudius postea appellatus. 411.a
Domus in Scriptura quae etiam dicta. 55.a
Domus, quam habitauit Deipara in Aegypto, a Sarracenis honoratur. 72.a
Domus in qua perseuerabant Apostoli in oratione. 219.a

Domus Lauretana. 71.a
Donatistarum scelus in ampullam Chrifti. 255.c
Dorcus, idem quod Tabitha. 283.e
Dorcus Iudeorum Primas ad defectionem sollicitasse Iudeos arguitur. 379.a
Dores Hierosolymitanus. 543.e
Dores peninsula. 588.d
Dorensis tumultus. 307.d
Dormitio sanctae Dei genitricis dicitur Assumptio Virginis, & cur. 372.d
Dorotheus Tyri Episcopus falso inscriptus. 136.a
Dorotheus Episcopus alius a Dorotheo Tyrio. 136.a
Dorotheus Tyrius multa passus sub Iuliano Apostata. 136.a
Dorotheus errat circa Demam Pauli discipulum. 594.e
Dorotheus in sua Synopsi mendacij arguitur. 357.b
Dosithei sectarij. 6.a
Dotes Ecclesiae concessae duae. 211.a
Dramatis cantica. 608.e
Dromedariorum velocitas. 54.e
Druidae sacerdotes, & indices. 457.e
Druidae sacerdotes Gallorum, & sapientes. 448.e
Drusi filius Tiberius, Tiberij Imp. nepos, a C. Caligula nece sublatus. 281.e
Drusilla Felicis uxor cur a Paulo de castitate monetur. 583.b
Drusus Praetor magiae accusatus. 81.a
Duo altaria in templo Hierosolymorum. 25.a
Duos viros, totidemq. feminas viuos defossos a Domitiano, quae ex causa. 724. a. an essent Christiani. 724.c

E

E *Bion Romae etiam praedicauit.* 706.e
Ebion & Cherinthus in eadem haeresi communicabant. 707.c
Ebion aduersus Paulum mentitur. 707.c.d
Ebion falsa Apostolorum Acta edidit. 707.d
Ebion Clementis scripta corripit. 707.d
Ebion Petro imponit falsa. 708.a
Ebion cur sic dici voluit. 708.a
Ebion ab Ignatio arguitur. 708.c
Ebion Pauli hostis infestissimus. 469.d
Ebion multas haereses simul iunxit. 706.e
Ebion primus post Simonem magum haeresiarcha. 706.c
Ebion quando emerfit. 706.d
Ebionem Ioannes fugiendum docet. 707.a
Ebionis peruersa dogmata. 707.c. 708.b
Ebionis artes. 708.a
Ebionitarum primordia vbi. 706.d
Ebionaei haeretici Apostolorum temporibus. 154.e
Ebionaei haeretici res a Petro gestas deprauant. 287.a
Ebionaei vsi Matthaei Euangelio. 289.e
Ebionaei Elxai iungitur. 706.d
Ecclesia quid professa de assumptione Mariae Virginis. 373.a
Ecclesia Christi una, & Cathedra una monstratur. 207.c
Ecclesia suis incrementis aucta. 1. a. c
Ecclesia quomodo sit super Petrum. 129.b
Ecclesia sine ordinum distinctione qualis. 338.c
Ecclesia quomodo obseruat numerationem annorum mundi. 39.a
Ecclesia domus orationis erecta super tumbam Lazari. 136.b
Ecclesia trium pastorum in Turri Ader. 48.a
Ecclesia

Ecclesia super locum Ascensionis Domini concamerari non potuit. 317.e
Ecclesia illustratus locus, vbi Paulo Christus apparuit. 266.a
Ecclesia caput vnum visibile statuendum. 128.a
Ecclesia Mauritaniae ob Vandalicam cladem ministris egebat. 532.e
Ecclesia quadrifida, hoc est, in modum crucis facta. 103.b
Ecclesia custos Apostolicarum traditionum. 416.d
Ecclesia persecutionibus augetur. 673.e
Ecclesia nauis comparatur, & cur. 106.c
Ecclesia Cypri sub nulla metropoli, & quomodo id contigerit. 361.d
Ecclesia columna & firmamentum veritatis. 231.c
Ecclesia in Episcopo, & Episcopus in Ecclesia, quando. 126.c
Ecclesia simul orandum. 224.e
Ecclesia pro Petro orat. 313.b
Ecclesia neque nuptias neque cibos prohibet tamquam res malas. 312.e
Ecclesia diuersis nominibus appellata. 490.a
Ecclesia legitima apud Iudeos quae. 510.a
Ecclesia S. Thomae apud Indos. 484.e
Ecclesiae Christianorum mentio in Valeriani Imperatoris rescripto. 481.a
Ecclesiae primordia. 92.c
Ecclesiae vnitas. 342.a.c
Ecclesiae membra ante Christi aduentum. 2.a
Ecclesiae vnum semper ab initio corpus. ibid.
Ecclesiae Antiochensae subrogatus Euodius. 271.a
Ecclesiae nomen. 480.c
Ecclesiae dotes quae. 211.a
Ecclesiae quot in Vrbe temporibus Cornelij Papae. 480.d
Ecclesiae Vaticanae monumenta de locorum distinctione. 489.c
Ecclesiae iussu Diocletiani demolitae, & quid inde habeatur. 480.b
Ecclesiae non obest varietas consuetudinum. 516.b
Ecclesiae cuiusque consuetudo seruanda. 519.b
Ecclesiae mos fuit, vt peregrinus Episcopus ad concionandum inuitaretur. 562.
Ecclesiae caput Christus. 2.b
Ecclesiae auctoritas. 116.e
Ecclesiae fundamentum primum. 1.d
Ecclesiae vniuersalis vetus vsus Eucharistiam non nisi ieiuniis tradere. 159.d
Ecclesiae antiquitas. 1.d
Ecclesiae ordo hierarchicus. 254.a
Ecclesiae magna persecutio die qua lapidatus est Stephanus. 249.d
Ecclesiae Christianorum ad instar templi Salomonis. 481.d
Ecclesiam primitiuam vasis aureis & argenteis abundasse. 474.a
Ecclesiam ex Gentibus collendam, significatum linteo Petro ostenso. 285.c
Ecclesiarum sedes instituta secundum prerogatiuas a Romanis antea stabilitas. 271.b
Ecclesiarum exemplaria descripta. 482.a
Ecclesiarum priuatarum facta non persequitur auctor, nisi forte Patriarchalium. 711.b
Ecclesiarum dedicatio Agapen habebat. 494.e
Ecclesiarum pro foribus fons. 482.d
Ecclesiarum erectio. 480.b
Ecclesiarum Christianorum qui situs, & quae structura. 481.c

Ecclesiarum Christianorum ornatus, Ethnicorum testimonij comprobatur. 480.e
Ecclesiarum Patriarchalium instituendarum quae ratio habita. 271.b
Ecclesias etiam Apostolorum temporibus fuisse. 479.e
Ecclesias Thraciae a Petro primos Episcopos accepisse, non ab Andrea. 315.d
Ecclesias Christianorum etiam sub Imperatoribus Gentilibus possessiones habuisse. 472.b
Ecclesias Asiae an Ioannes fundauerit. 322.e
Ecclesiastica historia haecenus neglecta, vel corrupta. in praef. pag. 2.
Ecclesiastica locutio. in praef. pag. 3.
Ecclesiastica iudicia. 453.d
Ecclesiasticarum oblationum copia. 472.b
Ecclesiastica monumenta a Diocletiano exusta. 680.d
Ecclesiasticae historiae utilitas, & delectatio. in praef. pag. 1.
Ecclesiasticae historiae scopus. in praef. pag. 2.
Ecclesiasticae disciplinae rigor. 479.b
Ecclesiastici prouentus Gentilium inuidiam mouebant. 471.c
Ecclesiasticis Annalibus non sunt sine auctore res incertae inferendae. 716.e
Ecclesiastico iudicio sapientes praeficiendi. 453.e
Ecclesiasticum iudicium exercere, graue visum est Augustino, licet necessarium. 454.b
Eclipsis, quae contigit patiente Domino, in archiuis Romanis relata. 178.c. 179.
Eclipsis, qua dies conuersus in tenebras, in noctis vnus numerus recepta. 197.e
Eclipsis, quae facta est tempore passionis Domini, meminit Phlegon Hadriani Imperatoris libertus. 178.e
Edeffa Syria ciuitas, eius Rex Abagarus. 104.d
Edeffeorum conuersio. 310.e
Edictum Claudij pro Iudeis. 306.b
Edictum Constantini de bonis Ecclesiae restituendis. 474.b
Edictum de philosophis & rhetoribus Vrbe pellendis quando promulgatum est, & cur. 710.e
Edictum Domitiani contra philosophos. 723.e
Edicto Claudij Iudaei Roma pulsi. 380.e
Edicto Septuaginta interpretum a Iudeis frequentiori vsu recepta. 616.d
Efficacia Symboli Apostolorum. 317.d
Effigies Dei genitricis. 275.c
Egnatij calumnia Bareas Soranus damnatus. 553.b
Eleazarus frater Ioazari in summum sacerdotium prouectus ab Archelao. 71.d
Eleazarus Anani Pontificis filius summus sacerdos. 79.e
Eleazarus curabat eos, qui a demonibus vexabantur. 431.b
Eleazarus Ananiae Pontificis filius. 659.e
Eleazarus Simonis filius tertius factionis Iudeorum dux. 686.a
Eleazarus Iunior summus Pontifex abrogatus. 79.e
Eleazarus Pontifex sub Archelao instituitur. 80.d
Eleazarus Dinei filius laico caput seditioforum. 378.c
Eleazarus Dinei filius vnctus Romam mittitur. 547.e
Eleazarus exorcista. 431.b
Eleazarus pro Iudeis tantum hostias immolari suadet. 659.e
Electio Apostolorum. 212.e
Electio Matthiae. 219.b
Elephantem per foramen acus, adagium Hebraeorum. 437.c
Eleu-

Eleucadius Platonicus philosophus S. Apollinaris discipulus, & eiusdem successor. 710.a
 Eliberini Concilij canon exploditur. 519.c
 Eliberini Concilij obiectio diluta de imaginum ornamento. 487. b
 Eliberinum Concilium de celibatu sacrorum ministrorum. 531. b
 Elia Leuita Iudaei liber Tisebi. 144.e
 Eliezer doctor Pharisaeus. 4. d
 Elizabeth filia Aminadab. 12. c
 Elizabeth coniux Zachariae. 7. b
 Elizabeth cum Ioanne fugit ab Heredis infanticidio. 62. d
 Elizabetha mors. 62.e
 Eloquentia Pauli qualis. 447. b
 Elxai haereticus. 706. d
 Elymas magus librum scripsit contra Pauli praedicationem, & fidem Christi. 361. e
 Emmauntis castellum, nobile olim oppidum. 204. a
 Emmauntis fons. 204. a
 Emmaus igne cremata. 70.e
 Emmaus castellum, ex quo Cleophas. 204. a
 Emmaus Nicopolis appellata. 703. c
 Emmaus Aqua calida. 204. a
 Enac fuisse gigantem, & parentem gigantum. 176.e
 Enceniorum dies quando erat. 136. b
 Encolpium quid. 548. b
 Encratite haereticus. 311. e
 Energia Pauli. 447. d
 Energumeni interdum ob peccatum. 434. e
 Encyclica epistola. 465. b
 Encyclica Clementis contra Ebionem. 707. e
 Encyclica disciplina. 580. d
 Enmodij Ticinensis carmen. 571. b
 Enmodius de mitra S. Ambrosij. 141. a
 Enoch liber apud maiores haud vulgaris auctoritatis. 645. a
 Epenetus an Episcopus Carthaginensis. 542. d
 Epaphras concipiens Pauli. 603. b
 Epaphras Colossensium Episcopus. 603. c
 Epaphroditus tres. 600. a
 Epaphroditus Paulum Romae in vinculis visitat. 593. e
 Epaphroditus aegrotat ad mortem. 599. e
 Epaphroditus ad Philippenses a Paulo remittitur. 599. e
 Epaphroditus Episcopus Philippensium Apostolus appellatur. 599. e
 Epaphroditus Episcopus Tarracensis. 600. a
 Epaphroditus Neronem morientem conficit. 686. d
 Epha filius Madian. 51. d
 Ephemere ministri. 492. c
 Ephesi quamdiu Paulus commoratur. 424. a
 Ephesi cur Paulus diutius immoratur. 504. d
 Ephesi Iudaei municipales erant. 510. a
 Ephesi templum Dianae quale. 606. e
 Ephesii laudantur ab Ignatio. 598. d
 Ephesina Ecclesia. 322. e
 Ephesini magiae addictissimi. 445. a
 Ephesiorum ciuitatem Ioannes & Virgo Maria quandoque incoluerunt. 322. c
 Ephesum deuenit Paulus. 422. e. 425. a
 Ephesus metropolis Asiae Minoris. 504. e
 Ephesus bonarum artium studijs abundans. 504. e. 505. a
 S. Ephraem de epistolis Abagari & Iesu meminit. 105. b
 Epictetus & Peregrinus a Domitiano Vrbe pulsi. 723. c. d.
 Epictetus Stoicus. 723. d

Epicurei & Stoici cum Paulo disputant. 404. e
 Epiphania trium miraculorum memoria. 96. d. e
 Epiphania festum celeberrimum. 55. d
 Epiphania festo Valens Imp. interfuit. 55. e
 Epiphania festo Iulianus interfuit. 55. e
 Epiphania opinionem de baptismo Christi Ecclesia respuit. 91. b
 Epiphaniae sententia de die natalis Domini. 34. e
 Epiphaniae error de tempore martyrij Ioannis. 91. b
 Epiphanius contra Gnosticos. 13. b
 Epiphanius de annis Herodis. 38. d
 Epiphanius claruit temporibus Constantij Imp. 15. e
 Epiphanius traditionum ad stipulator. 420. a
 Episcopalis sublimitas nulli comparanda. 456. d
 Episcopalis dignitas a Domino, non ab hominibus instituta. 524. d
 Episcopalis dignitas a Nouatoribus impugnatur. 522. d
 Episcopalis dignitatis ornamentum a Iacobo Apostolo gestatum, & quod. 239. d. e
 Episcopatus Apostolatus dictus. 524. d
 Episcopae nomen saepe repertum. 238. b
 Episcopi loco Apostolorum. 524. b
 Episcopi & presbyteri differentia. 522. c. d
 Episcopi maiores presbyteris. 526. a
 Episcopi Apostoli nominati. 524. d. 599. d
 Episcopi de presbyteris ab initio indicabant. 525. e
 Episcopi peregrini inuitari soliti ad concionandum. 362. c
 Episcopi vox a Cicerone usurpata. 524. e
 Episcopi presbyteris praesunt. 525. e. 526. a
 Episcopi nuptijs celebrandis interueniebant. 463. a
 Episcopi iudices in Ecclesia. 454. b
 Episcopi causas populi indicabant duplici ratione. 458. e
 Episcopi indulgentiam concedunt de poenitentiae tempore. 536. d
 Episcopi vnius uxoris viri quomodo ordinandi. 527. e
 Episcopi & presbyteri quales esse debeant. 522. a
 Episcopi Angeli appellati. 606. d
 Episcopi nomen in Ecclesia antiquissimum. 524. d
 Episcopi Apostolorum successores. 524. b
 Episcopi ordinati a Petro. 316. a
 Episcopo contradicere, terribile est. 596. e
 Episcoporum ordinationes ex Apostolica traditione. 339. c
 Episcoporum munus iudicare. 454. b
 Episcoporum munus est ordinare, non presbyterorum. 522. c
 Episcoporum ordo patrum generator. 523. b
 Episcoporum electio quam male apud populum habetur. 528. c
 Episcoporum percussores. 452. e
 Episcoporum immensi labores ex litibus. 459. c
 Episcoporum arbitrio ianua sanciri solita. 520. b
 Episcopos capite abrafos fuisse. 575. b
 Episcopos mitras gestare ex traditione & usque Apostolorum. 240. e
 Episcopos legitime implorare auxilium Principum secularium contra hostes Ecclesiae. 58. d
 Episcopos bigamos reperiri, probrium. 532. e
 Episcopus an idem quod presbyter. 523. e
 Episcopus ordinandus cur non celebs sed qui uxorem unam duxisset. 526. e
 Episcopus medico comparatur. 406. d
 Episcopus Regi praefertur. 456. d
 Episcopus in Ecclesia, & Ecclesia in Episcopo. 126. c
 Episcopis subiecti presbyteri. 525. e. 526. a
 de Epi-

de Episcopis primis Byzantiorum a Petro creatis, ex Agapeto Papa. 316. b
 Epistola Pilati ad Imperatorem de rebus Christi non improbabilis. 216. e
 de ea meminit Gregorius Turonensis, & Orosius. 216. c
 Epistola Pilati ad Caesarem in titulo certum continet errorem. 215. e
 Epistola Apostolorum ex Hierosolymitano Concilio. 384. a
 Epistola Abagari ad Iesum. 104. d
 Epistola Iesu ad Abagarum. 104. e
 Epistola de inuentione corporis S. Stephani protomartyris. 244. a
 Epistola prima Pauli ad Thessalonicenses vbi scripta. 410. e
 Epistola secunda ad Thessalonicenses vnde data sit, & eius scribendi occasio. 411. c. d
 Epistola prima ad Corinthios vbi scripta, & qua scribendi occasio. 446. a
 Epistola secunda ad Corinthios vbi scripta, & qua occasione. 535. c
 Epistola secunda ad Corinthios nequaquam per Titum lata. 536. b
 Epistola ad Romanos vbi scripta, & ad quos. 539. a. 540. e
 Epistola ad Romanos qua occasione scripta, & quod eius argumentum. 539. b. c
 ab Epistola ad Romanos qui abstinerint. 618. b
 Epistola prima ad Timotheum e Macedonia scripta. 511. c
 Epistola ad Titum non est scripta Nicopoli. 521. b
 Epistola Gregorij Thaumaturgi. 458. c
 Epistola ad Ephesios quando & qua occasione scripta. 598. b
 Epistola ad Ephesios, & epistola secunda ad Timotheum simul Romae a Paulo scriptae. 594. c. 598. a. b
 Epistola ad Philippenses qua occasione scripta, a quibus, & vbi. 599. d
 Epistola ad Colossenses quo anno scripta. 602. c
 Epistola Pauli ad Laodicensis a Xysto Senensi edita, qualis. 603. e. 604. a
 Epistola Pauli ad Philemonem quando & vbi scripta. 614. b
 Epistola ad Hebraeos vbi scripta. 615. b
 Epistola ad Hebraeos an sit Pauli. 615. c
 a quo sit conuersa. 615. d
 cur in ea non scribitur Pauli nomen. 615. e
 & de styli ratione. 616. a
 Epistola ad Hebraeos ab ipso Petro citatur. 619. d
 Epistola ad Hebraeos omnium nouissime scripta. 615. b
 Epistola ad Hebraeos falso alijs quam Paulo tribuitur. 616. e
 Epistola ad Hebraeos a Graecis recepta. 617. c
 Epistola ad Hebraeos a Latinis omnibus recepta. 617. e
 Epistola ad Hebraeos a Romana Ecclesia recepta vt Pauli. 619. a
 Epistola ad Hebraeos ab omnibus vt Pauli cognita. 619. c
 Epistola Catholica Iacobi esse probatur. 629. c
 Epistola prima Petri quo anno scripta, & vbi a Marco translata. 346. d. e
 Epistola secunda Petri Romae scripta ad Hebraeos paulo ante eius martyrium. 644. e
 Epistola Clementis ad Ecclesiam Corinthiorum graui schismate laborantem celeberrima. 733. b

ex diuersis auctoribus collecta. 733. b. c. d
 Epistola Iudae canonica. 645. c
 Epistola Dionysij Areopagite ad Ioannem exulem in Patmo. 741. a
 Epistola Ioannis ad Parthos. 730. a
 Epistola Ignatij ad Mariam Cassobolitem. 730. a
 Epistola Gregorij Nysseni inter canonicas recensita. 440. e
 Epistola ad Paulam & Eustochium de Assumptione Virginis non esse Hieronymi, sed neque Sophronij, aperte monstratur. 372. a. e
 Epistola Dei genitricis apocrypha. 375. c
 Epistola Ignatij in Ecclesia recepta. 465. b
 Epistola Ignatij de Maria Virgine. 275. e
 Epistola Encyclica. 465. b
 Epistola Pauli ad Colossenses locus variae lectionis, & qua potior. 604. a. b
 Epistola ad Colossenses locus declaratus de religione Angelorum. 604. e
 Epistola Ioannis Euangelista tres quod germanae sint, probatur. 751. e
 Epistola Domitiani, & Proconsulis Asiae de Ioanne Euangelista. 727. a
 Epistola Senecae ad Paulum, & Pauli ad Senecam quales. 641. b
 de Epistolis Senecae ad Paulum commentum vnde. 641. d
 Epistola Pauli quot. 615. c
 Epistolarum Pauli styli diuersitas. 616. b
 Epitaphium Petri & Pauli. 672. e
 Epulum connubiale. 493. e
 Epulum natalitium. 493. e
 Epulum funebre. 493. e
 Epulum populare. 494. a
 Epulonis diuitis historia. 137. c
 Equi Nyssaei velocissimi. 55. a
 Erasmus male Chrysostomum interpretatur. 441. e
 Erasmus Corinthi remanet. 539. b
 Erastus & Timotheus missi in Achaiam. 446. a
 Eruptio montis Vesuuij. 711. c
 Erythra Aethiopiae. 260. d
 Error dicentium Christum natum mense Aprili, vel mense Maio. 40. e. 187. 188. a. b. c. d. 189. a
 Errores varij de tempore quo passus est Christus. 185. 186.
 Errores de genere Mariae Virginis confutati. 14. b. c
 Error eorum, qui dixerunt S. Annam tertio nuptam, &c. 15. a
 Error Collyridianorum de Maria Virgine. 15. c
 Error dicentium Isachar summum Pontificem fuisse tempore quo nata est Virgo Maria. 16. b
 Error dicentis Mariam Virginem ortam esse sub Consulatu Liuji & Pisonis. 17. b
 Error eorum, qui putant miracula Romae facta accidisse ipso Christi natali die. 11. c
 Error dicentium per ciuitatem Iuda in montanis positam Hierosolymam esse intelligendam. 27. b
 Esau inuentum de attrahendo praepotio. 471. a
 Essaei Christiani, & Marci discipuli. 194. a
 Essaei genus Rechabitarum. 634. e
 Esseni qui. 4. c
 Esseni vnde dicti, siue Iessaei. 633. d
 Esseni qui etiam Hofij. 633. e
 Esseni sine uxore vitam ducebant. 20. e
 Esseni in omnem regionem dispersi, & ex omni gente, & non nisi Christiani esse possunt. 635. c. d. 636. c. d
 Esseni a ceteris sectis diuisi. 5. e
 Esseni moribus conspicui. 5. e

Esseni, licet Christiani, sabbatum tamen custodiebant, & cur. 636. b
Esseni diuersi a *Rechabitis*. 634. d
Esseni a *Rechabitis* descendere. 634. e
Esseni ante Christum diuersi ab *ijs* qui post Christum a *Philone* describuntur. 635. d
Esseni paula ante Christum. 634. a
Esseni redditi Christiani. 635. c. 636. a
de *Esseni*, qui ante Christum, silentium. 635. a
de *Esseni* nihil loquitur Euangelium. 634. e
Essenorum antiquitas. 634. e
Essenorum nomine Christiani a *Philone* laudantur. 636. b
reiciuntur obiecta. 633. e
Essenorum dogmata. 5. e
Essenorum excommunicationis genus terribile. 448. d
Essenorum vita, & laudes. 634. a
Essenorum cantus. 688. d
Essenorum institutum quando coeperit, non ex *Gentilibus* scriptoribus, sed ex *Iudeis* probandum. 634. c
Essenos, qui erant in *Aegypto*, fuisse Christianos. 693. d
Essenos facie Christianis consensisse. 635. d
Esther & *Thamar* filias fuisse *Iosephi* viri *Mariae*, falsum. 21. d
Ethnici scriptores in rebus *Hebraicis* facile errore lapsi sunt. 634. c
Euaristus quintus a *Petro* Pontifex ecclesias diuisit presbyteris. 480. d
Euagrii testimonium de idolis collapsis ad *Saluatoris* ingressum. 58. d
Euagrius de imagine *Christi* ad *Abagarum* missa testatur. 105. c
Euangelica concordia. 86. c
Euangelicae historiae dignitas. 86. a
Euangelij prerogatiua, & excellentia. 86. c
Euangelio credendum praeter ceteris historijs. 212. c
Euangelio credendum propter *Ecclesiae* auctoritatem. 213. a. 414. e
Euangelistas de rebus *Christi* scripsisse quantum satis esset ad fidem adstruendam. 214. a
Euangelista praestantissimi omnium historicorum. 28. b
Euangelista singulas res gestas enarrandas non susceperunt. 214. a
Euangelium *Matthaei* quo anno scriptum. 288. a
Euangelium *Nazaraeorum* an apocryphum. 290. a
Euangelium *Marci* quo anno scriptum. 353. b
Euangelium *Marci* a *Petro* confirmatur. 352. b
qua occasione scriptum. ibid.
an *Latine* vel *Graece* scriptum. 355. c. 750. d
Euangelium ad *Hebraeos* quodnam intelligendum. 751. a
Euangelium *Nazaraeorum* a *Hieronymo* translatum. 112. d
Euangelium *Lucae* scribendi occasio. 533. c
Euangelium virtute diuina, non humana propagatum. 712. b
Euangelium editum nomine *Andrae* *Apostoli* apocryphum. 327. d
Euangelium nomine *Petri* apocryphum. 22. a
Euangelium nomine *Thome* ab hereticis scriptum. 327. d
Euangelium a *Thecla* praedicatur. 362. e
Eucharistia instituta post caenam. 154. d
Eucharistia primum in *azymis* consecrata. 154. e
Eucharistia sub specie tantum panis asseruari solita. 449. a
Eucharistia frequentanda. 499. d. e. 500. d
Eucharistia ex duabus rebus constans. 156. d
Eucharistia caro etiam nostra alitur. 156. e
Eucharistia non nisi a ieiunio sumenda, vetus *Ecclesiae* mos. 159. e. 496. a. b
Eucharistia non datur ante confessionem. 440. d
Eucharistia in iunere ferri solita. 494. c
Eucharistiam sumendi ritus infrequens *Ecclesiae Orientalis*. 500. a
Eucharistia intra cymbalam auream reponi solita. 494. d
Eucharistiam veteres mysteria nominabant. 154. a
de *Eucharistia* *Patrum* asseriones. 157. a. b. c. 158. a. b. c. d. e
Eucharistiae sacramentum in qua recte instituit *Domini*. 152. d
Eucharistiae institutio post esum agni *Paschalis*. 499. e
Eucharistiae diuersa nomina. 155. a. b. c
de *Eucharistiae* veritate *Patrum* auctoritates. 155. e. 156. 157.
de *Eucharistiae* sacrificio sententia *Ignatii*. 157. a. b
Eucharistiae fructus. 156. d
Eucharistiae susceptores qualos. 157. e
Eucharistiae participatio. 496. d
Eucharistiae ritus. 495. d
Eucharistiae similitudo. 157. c
Eucharistiae ritus a *Paulo* instituti. 415. e
Eucharistiae consocienda, offerenda, & distribuenda ordo recitatur. 496. c. 497. 498.
Eucharistiae consecratio, & institutio. 151. b
Eucharistiae eleuatio. 496. d
Eucharistiam non consentium non recipiebantur oblationes. 157. a
Eucharistiam accipiens quid profitetur. 497. a
Eucharistiam manu accipere soliti qui. 497. b
Eucharistiam sumptibus tabellae apponi solita. 496. e
Eucharistiam non vt communem panem sumimus. 157. c
Eucharistiam suae conscientiae arbitrio sumere numquam permillum. 441. b
Eucharistiam domum deferre mos fuit. 497. c. 498. a
quando prohibitum. 498. c
Eucharistiam in manus cuiusque dari solitam, & quomodo. 497. b
Eucharistiam quotidie sumere. 499. c
Eucharistiam asseruandi mos. 498. e
Eucharistiam indigne sumentibus poena a *Domino* irrogata. 500. e
Eudoxia *Augusta* nobilissimam ecclesiam edificauit. 242. e
Euellius de domo *Neronis* martyrio coronatur. 680. c
Eunapius *Sardianus* de cultu reliquiarum testatur. 429. e
Eunice mater *Timothei*. 398. a
Eunomius cultum reliquiarum impugnat. 427. b
Eunuchum *Reginae Candacis* *Philippus* diaconus instituit, & baptizauit. 259. d. 260. a
Eunuchum *Candacis* *Reginae* fuisse profelytum, & non *Gentilem*. 259. e
Eunuchum *Reginae Candacis* in *Arabia Felici*, & in insula *Taprobana* *Euangelium* praedicasse, & martyrem obijisse. 260. a. d
Euodij nomine scripta. 690. a
Euodio *Episcopo* *Ignatius* subrogatur. 689. b
Euodius *Episcopus Antiochenus* *Apostolorum* successor. 274. b
Euodius *Antiochenus* *Episcopus* martyrio coronatur, qua occasione. 16. e. 346. b
S. Euphemia *Chalcedonensis* martyr quomodo vestita. 477. c
Euprepia matrona domum suam in titulum ad *Missas* celebrandas

Brandas erexit. 480. d
Euphrates *Apollonij* pernecessarius. 711. d
*Euroa*quilo ventus. 589. a
Eusebij historia quam fidelis. in praef. pag. 2.
Eusebij error de relatione *Pilati*. 216. d
Eusebij error de censu. 27. e
Eusebius longe aliter a *Iosepho* annos *Herodis* enumerat. 38. d
Eusebij sententia de epistola *Iesu* ad *Agabarum* Regem. 105. a
Eusebius *Episcopus* *Casariensis* *Euangelia* in vnum opus contexit. 86. c
Eusebius traditionum professor. 418. e
Euthymius erroris arguitur de tempore quo scriptum est *Euangelium* *Lucae*. 533. d
Eutropiae matronae domus in titulum ad *Missas* celebrandas erecta. 480. c
Eutropius *Episcopus* *Santonensis*. 735. b
Eutychus de tertio caenaculo cadit. 545. b
*Exam*en conscientiae laudatur. 400. e
Exauctoratio, degradatio, depositio. 452. d
Excidij *Hierosolymitani* causa. 696. a. 697.
Excidij *Hierosolymitani* causa non fuit neglectus religionis. 696. c
ab *Excidio* *Hierosolymitano* seruati quam sortem habuerint. 695. c
Excommunicat *Paulus* incestuosum. 448. e
Excommunicati *satanae* traduntur. ibid. b
Excommunicatio apud *Hebraeos* & *Gentiles* in usu fuit. 448. d. e
Excommunicatio a *Paulo* inflata. 449. a
Excommunicatio apud *Gallos* qualis. 448. e
Excommunicatio quibus modis dicta a maioribus. 449. a
Excommunicatio semper timenda. 452. c
Excommunicatio iniusta humiliter ferenda. 451. e
Excommunicatio in contumaces ferenda. 452. c
Excommunicatio etiam pro rebus temporalibus inferri potest. 274. a
Excommunicationis forma. 459. e. 460.
Excommunicatio non nisi ex graui causa inferenda. 451. c
Excommunicationis nomina diuersa. 449. a
Excommunicationis utilitas. 451. b
Excommunicatorum poena. 448. c
Excommunicatus traditur *satanae*. 450. d
Excommunicatus quae mala patitur. 450. e
Exercitia *Iesu* quae. 75. b
Executores ultimi supplicij qui essent. 167. a
Exempla multorum qui longam vitam duxerunt. 715. d
Exempla ignis aeterni. 720. a
Exemplum annuli ad zonam ligati, & sine sui vel zone fractione elapsi. 56. e
Exilium *Archelai* in *Gallia* quo tempore. 76. e
Exomologesis quid. 436. a
Exomologesis quae abrogata a *Nectario*. 442. e
Exomologesis facere quid. 436. a
Exorcismi *Salomonis*. 431. a
Exorcismi forma versibus explicata. 433. e
Exorcismi ante baptismum. 434. d
Exorcismi aliqui ritus addi possunt. 432. a
Exorcismorum probatus usus. 432. a
Exorcismorum antiquorum usus. 432. d
Exorcista *Eleazarus*. 431. b
Exorcista *Christiani*. 434. c
Exorcistarum ordo. 432. b
Exorcista circulatores. 434. e
Exorcista *Iudeorum* non ignobiles viri. 431. a
Exorcista *Iudeorum* quales. ibid.
Exorcistas quomodo daemones fallere conantur. 433. a
Exorcizare quibus lege prohibitum. 434. e
Exorcizare, peculiare munus ordinis ad hoc constituti. 432. a
Exorcizati fides plurimum confert. 403. e
Exules togam abijciebant. 178. a
Ezechias Rex scidit vestimenta, & cur. 163. e
Ezechiel iubetur caput radere. 570. e
Ezechiel *Hierosolymam* raptus. 91. e
Ezechielis visio. 86. a
F
Faber tabernaculorum *Paulus*. 409. e
Faber lignarius *Iesus*, & *Ioseph*. 75. e
Fabianus *Papa* *Philippum* Imperatorem ad exomologesin faciendam adegit. 438. a
Fabiola vidua publice exomologesin facit. 442. e
Fabula de homine formam asini habente. 14. e
Fabulae *Iudeis* cognitae. 294. d
Fabulosum commentum cuiusdam auctoris, qui probare conatur tribus diebus & noctibus expletis *Christum* in sepulchro fuisse. 198. a
Facibus primi vsi in sacris *Athenienses*. 551. c
Factio *Iudeorum* triplex. 688. e
Factiosi quo praetextu sibi regnum adsciscere conati apud *Iudeos*. 693. e
Fadus *Iudae* Praefes post mortem *Agrippae*. 360. e
Fadus *Iudeis* de stola pontificia negotium facit. 375. e
Fadus *Theodam* interimit. 63. e
Fama insanticidij *Herodis* *Romam* perlata. 59. e
Fama miraculorum *Iesu* per totam *Syriam* diuulgata. 104. d
Fames in toto Orbe sub *Claudio*, ab *Agabo* praedicta. 332. e
Fames *Iudeorum* quo progressa. 692. a. b
Familia *Dauid* a *Vespasiano* aboleri curatur, & cur. 692. a
Fanum *Vestalium*, non templum dicebatur. 47. b
Fascia relare oculos capite truncandorum solitum esse apud *Iudeos*. 667. c
in *Fasciarum* *Iesu* honorem basilica erecta. 45. e
Fasti *Cassiodori* de tempore *Christi* nati veriores. 34. a. di 37. b
Fasti *Panuinij* anno vno discrepant. 37. b
e *Fastis* nomina *Consulum* quantumuis criminoforum expungi haud solita.
Fato omnia tribuerunt *Pharisei*. 4. e
Fausti *Manichei* liber de *Ioachim* reijcitur. 16. d
Faustus *Manicheus* mentitur de stirpe *Virginis*. 14. d
Felix *Procurator* *Iudae*. 379. b
Felix *Ionatham* Pontificem e medio tollit. 543. e
Felix turbam ab *Aegypto* impostore seductam inuadit. 544. b
Felix *Iudaeam* administrat. 445. b
Felix in *Iudeos* rixantes armatos mittit. 554. b
Felix e magistratu abit. 544. c
Felix tremefactus ex praedicatione *Pauli*. 583. b
Felix cur speraret pecuniam sibi a *Paulo* dandam. 583. b
Vuu 2
Felix

<i>Felix vir mulierosus nimis.</i>	583. b	<i>Fides historię Magorum.</i>	49. e
<i>Felix quomodo Drusillam uxorem accepit.</i>	583. c	<i>Fides Ecclesię fundamentum.</i>	130. b
<i>Felix trium Reginarium maritus.</i>	583. c	<i>Fides sine bonis moribus facile periclitatur.</i>	511. d
<i>Felix coniuurantes in Paulum an Romam miserit.</i>	584. a	<i>Fides Romanorum & deuotio.</i>	539. e
		<i>Fides Christianorum quantę virtutis, & estimationis.</i>	711. e
<i>Felix quamdiu prouinciam administravit.</i>	584. b	<i>Fides Romana annunciat in vniuerso Orbe.</i>	539. c. e.
<i>Felix Vrgelitanus.</i>	488. a		540. b. c
<i>Feminam, quę vnxit pedes Iesu, Iudeam fuisse.</i>	119. a	<i>Fide incarnationis Christi futurę salui facti sunt homines, vt pręterite.</i>	2. a
<i>Feminas caput velare, Iudeis & Gentilibus commune.</i>	475. d	<i>Fide & miraculum Gregorij Thaumaturgi.</i>	72. a
		<i>Figuli ager emptus triginta argenteis qualis.</i>	144. c.
<i>Feminarum libido Romę coercita.</i>	82. a		169. c
<i>Feminarum locus in ecclesiā.</i>	489. a	<i>Figura Crucis.</i>	169. d. e
<i>Femine in ecclesiā a viris separata.</i>	18. b. 488. e. 489. a. b. c	<i>Filię Philippi diaconi quatuor virgines.</i>	566. c
<i>Femina ornatus cupide.</i>	476. c	<i>Filię Hierusalem quando dixerunt, Beata steriles: & montibus, Cadite super nos.</i>	692. c
<i>Femine Corinthię impudicissimę.</i>	475. c	<i>Filia Seiani a carnifice constuprata.</i>	138. d
<i>Feminis cum viris in ecclesiā canere interdictum.</i>	18. b.	<i>Filius Dei cur homo factus.</i>	2. b
	74. c. 608. c	<i>Filius viduę Naim a mortuis reuocatur.</i>	116. a
<i>Feminis cur myrrhina vna concessa.</i>	175. a	<i>Filius pre fame a matre comestus.</i>	692. b
<i>Ferdinandus diaconus canonum collector.</i>	487. e	<i>Fimbrię Phariseorum.</i>	5. b
<i>Feria quarta initum consilium de morte Iesu.</i>	194. d	<i>Fingere licitum, mentiri nequaquam.</i>	390. c
<i>Feria quinta non vacandum ab operibus.</i>	556. e	<i>Fisci Iudaici calumnia sublata a Nerua.</i>	745. e
<i>Feriarum nomen cur diebus inditum.</i>	340. d. 555. d	<i>Flaccus Aegypti Prętor.</i>	278. e
<i>Feriatio superstitiosa diei sabbati.</i>	6. b		Iudeis insensus. 281. e
<i>Ferię nomine omnes dies appellati ante Siluestrum.</i>	555. c	<i>Flacci crudelitas in Iudeos.</i>	280. 281
<i>Ferię quartę & sextę religio.</i>	193. d	<i>Flaccus in Andrum insulam a Caio relegatur, deinde occiditur.</i>	282. c
<i>Feritas in conuiujs detestanda.</i>	123. e	<i>Flagellatio Iesu.</i>	166. c
<i>Fermentum quicquid impurum significat.</i>	192. b	<i>Flagellis multii interiere.</i>	166. d
<i>Festa dies reditus Iesu in Palęstinam.</i>	71. e	<i>Flagellorum genus duplex apud Romanos.</i>	166. e
<i>Festa non abstulit Paulus.</i>	553. d	<i>Flagrorum duplex genus.</i>	280. e
<i>Festa dies pręstit non festę.</i>	555. a	<i>Flamen apud Gentiles vnus vxoris vir ad sacerdotium admittebatur.</i>	532. d
<i>Festa antiquissima quę.</i>	557. c	<i>Flamen quotidie feriatu.</i>	340. d
<i>Festa Sanctorum.</i>	557. d	<i>Flaminica vnus mariti vxor.</i>	532. d
<i>Festa deorum Gentilium in honorem martyrum commutata.</i>	560. b. c. d	<i>Flaminus Placentię discumbenti meretriculę in quo morem gessit.</i>	123. e
<i>Festa dies ab hora nona incipiebat.</i>	150. c	<i>Flamma ex adytis templi erumpit contra Herodem.</i>	222. c
<i>Festi dies in Ecclesia cur introducti.</i>	554. b. e.	<i>Flammaram eruptio ex Vesuuiio monstruosa.</i>	719. c
	557. a	<i>Flauia Domitilla Clementis neptis in Pontiam insulam relegata.</i>	742. e. 743. c
<i>Festis diebus prandere non licebat ante horam sextam.</i>	221. d	<i>Flauia Domitilla mater Titi & Domitiani relata inter diuos.</i>	742. e
<i>Festiuitates in Ecclesia introductę.</i>	552. e	<i>Flauia Domitilla Clementis vxor.</i>	743. b
<i>Festorum Gentilium lex.</i>	560. d	<i>Flauia Domitilla a Clemente instructa, & velata.</i>	744. a
<i>Festorum dierum impugnator Aerius.</i>	554. c	<i>Flauia Domitilla Nerei & Archillei sermonibus accensa.</i>	744. a
<i>Festos dies denunciandi mos apud Hebręos.</i>	148. c	<i>Flauia Domitilla virgo & martyr.</i>	743. e
<i>Festos dies agunt Christiani diuersa ratione a Iudeis, & Gentilibus.</i>	554. b. 560. c	<i>Flauie Domitillę procurator Stephanus Domitianum occidit.</i>	744. e
<i>Festos dies vnde auspicabantur Iudei.</i>	147. e	<i>Flauius Vopiscus.</i>	481. a
<i>Festum Innocentium.</i>	60. d. 558. b	<i>Flauius Clemens occiditur a Domitiano.</i>	742. b
<i>Festum Polycarpi.</i>	558. a	<i>Flauius Silua Massadam capit, & excidit.</i>	703. b
<i>Festum Epiphanię in Ecclesia celeberrimum.</i>	55. e	<i>Florus Albino substituitur.</i>	642. d
<i>Festus successor Felicis.</i>	584. d	<i>Florus homo scelestissimus.</i>	642. d
<i>Festus quot annos in prouincia.</i>	584. e	<i>Florus Iudeos ad defectionem concitat.</i>	643. c. 657. a
<i>Festus impostorem magum persequitur.</i>	587. b	<i>Florus a Iudeis octo talenta accipit.</i>	656. d
<i>Festi mors.</i>	626. c. 627. b	<i>Florus Iudeos nobiles patibulis affigit.</i>	657. e
<i>Fibulam auream gestabant in veste Regum affines.</i>	165. e	<i>Florus maledictis a Iudeis appetitur.</i>	655. a
		<i>Florus Hierosolymam cum exercitu contendit.</i>	657. b
<i>Fici arbor arefacta.</i>	141. e	<i>Florus honorem Iudeorum respuit.</i>	657. b
<i>de Fici arbore Iudas se suspendit.</i>	164. b	<i>Florus forum rerum venalium diripiendum militibus tradit.</i>	657. d
<i>Fictilia myrrhina vbi fiant.</i>	172. c		
<i>Ficum esse arborem transgressionis.</i>	141. d		
<i>Ficus Romulea quot annos superstes.</i>	164. d. 621. a		
<i>quando excicata, & quid significauerit.</i>	621. a		
<i>Ficum folia sumperunt primi parentes ad se tegendum.</i>	141. d. e		
<i>Fidei signum in annulis Christianorum.</i>	463. e		
<i>Fidelium fuga Hierosolymis.</i>	662. d		
<i>Fides porrectione dextere solita polliceri.</i>	463. e		

<i>de Floro & Christo antithesis.</i>	658. a	<i>Gabinij prętura in Palęstina.</i>	509. d
<i>Florus nouam querit occasionem irritandi Iudeos ad seditionem.</i>	557. e. 658. d	<i>Gabrielis Archangeli nuncium.</i>	26. c
<i>Florus in arcem transire nititur, sed non potuit.</i>	659. b	<i>Gadara & Gerasa ciuitates.</i>	71. b. 107. d
<i>Fluuius Sabbaticus a Vespasiano visus, & quando fluat.</i>	135. b	<i>Gadara vnde dicta.</i>	107. d
		<i>Gadareni agri aquę calidę.</i>	ibid. e
<i>Fœnum & cophinus Iudeorum supellex.</i>	731. c	<i>Gadareni Vespasianum recipiunt.</i>	585. c
<i>Fons, in quo Dominus pedes lauisse fertur, vbi.</i>	204. a	<i>Gadarensium ciuitas a Vespasiano capta, & incensa.</i>	681. e
<i>Fons, in quo baptizatus est Eunuchus Regina Candacis, vbi.</i>	260. c	<i>Galatę qui fuerint.</i>	250. d
		<i>Galatiam Paulus petit.</i>	423. a
<i>Fons olei Romę erupit.</i>	11. a	<i>Galba Imperium arripit.</i>	684. e
<i>Fons Iesu in Aegypto.</i>	58. e	<i>Galba quamdiu tenet Imperium.</i>	685. a
<i>Fons Arabię in vinum conuersus.</i>	95. e	<i>Galba in foro a militibus occisus.</i>	ibid. e
<i>Fons in Palęstina Sabbaticus dictus.</i>	135. a	<i>Galilęa contermina Iudęę.</i>	72. c
<i>Fons carceris Apostolorum Romę.</i>	651. e	<i>Galilęe in Palęstina duę.</i>	72. c
<i>de Fonte lapideo aquę exundare solitę.</i>	96. c	<i>Galilęe caput Sephori ciuitas.</i>	79. c
<i>Fontem fluere vini sapore.</i>	96. a	<i>Galilęi Cęsarem dominum appellare recusant.</i>	64. b
<i>Fontes & fluuij in vinum conuersi.</i>	95. e	<i>Galilęi diuersa a Iudeis lingua viebantur.</i>	220. d
<i>Fontes ad lauandum fuisse pro foribus ecclesiarum.</i>	482. e	<i>Galilęi statuerunt non esse pro Ethnicis sacrificandum.</i>	64. b
		<i>Galilęi ab infantia pugnaces.</i>	113. d
<i>Fontium trium miraculum in morte Pauli.</i>	668. c	<i>Galilęi a Pilato occisi, quod negarent tributum pendendum Romanis.</i>	136. e
<i>Forenses conuentus.</i>	590. a. d	<i>Galilęi Christiani dicti.</i>	644. d
<i>Formata litterę quę.</i>	714. e	<i>Galileorum secta.</i>	4. c
<i>Fortunatus Agrippę libertus Romam missus ad Caium Imp.</i>	283. a	<i>Galileorum natura.</i>	72. d
<i>Fortunatus de sepulchro Petri & Pauli.</i>	672. e	<i>Galileorum secta in Aegypto.</i>	703. e
<i>Forum Appij quantum ab Vrbe distaret.</i>	691. c	<i>Galileorum secta quando exorta.</i>	6. d. 63. a
<i>Fossarij qui.</i>	237. e	<i>Galileorum secta in Simone reuixit.</i>	77. d
<i>Fratres Domini qui putati.</i>	21. d	<i>Galileorum sectę impugnator Christus, & Apostoli.</i>	64. c
<i>Fratres Domini dicti cur germani putati.</i>	22. d	<i>Galileorum constantia contra Cęsarem.</i>	64. b
<i>Fratres Domini quinam essent, ex Hieronymo.</i>	21. e	<i>Galileorum secta excisa.</i>	704. d
<i>Fratres appellati Christiani, & Fratrnitas eorum cętus.</i>	309. c. d	<i>Galileos diuersa a Iudeis lingua vti consueuisse.</i>	72. c
		<i>Galilęus dictus Iesus.</i>	72. c
<i>Fratres Domini a quo geniti.</i>	22. c	<i>Galle Augustę litterę ad Placidiam Augustam.</i>	672. c
<i>Fratrum & sororum nomine propinquos intelligi.</i>	15. b	<i>Galli sacerdotes rasi Romanorum exemplo.</i>	577. e
<i>Frontem cruce signandi ritus.</i>	415. b	<i>de Galli cantu concordant Euangelistę.</i>	162. e
<i>Fuga Iesu, ne Rex fieret.</i>	125. e	<i>Gallicinium duplex.</i>	ibid.
<i>Fuga Petri e carcere Herodis.</i>	313. c. 314. c	<i>Gallia & Galatia idem.</i>	594. d
<i>Fuga Petri e carcere Mamertino quando.</i>	666. a	<i>Galliam pro Galatia legendum esse, falsum.</i>	594. d
<i>Fulgor e sardonice emitti desit.</i>	80. c	<i>in Gallijs ara inuenta cum inscriptione, Ignoto Deo.</i>	405. d
<i>Fulmen in mensam Neronis illapsum.</i>	625. d	<i>in Gallijs defectio Romani exercitus a Nerone.</i>	681. c
<i>Fulua sub Tiberio pecuniam corradit.</i>	409. b	<i>Gallio Achaie Proconsul.</i>	421. d
<i>Fulua nobilis mulier Romana a Iudeis decepta.</i>	82. a	<i>Gallio de religione iudicare noluit.</i>	421. e. 422. a
<i>Fulue insultatio in Ciceronem.</i>	124. a	<i>Gallio germanus Senecę.</i>	421. e
<i>Fundamenta Ecclesię.</i>	129. a	<i>Gamala capta a Vespasiano.</i>	63. d
<i>Funerales Agapes.</i>	494. a	<i>Gamaliel apud Lucam.</i>	63. e
<i>Funera Iudeorum.</i>	183. d	<i>Gamaliel pro Apostolis loquitur in Concilio seniorum.</i>	234. a
<i>in Funere nobilium apud Gręcos & Latinos adhibiti aeneatores, & tibicines.</i>	110. d	<i>Gamaliel Christianus fuit, & cum Stephano sepelitur.</i>	235. a
<i>item & apud Iudeos. in pręf. pag. vlt.</i>		<i>Gamaliel Stephani, Sauli, & Barnabę pręceptor.</i>	230. d
<i>Funeris pompam accensis cereis prosequi apud Christianos antiquo vsu receptum est.</i>	244. e	<i>Gamaliel legis peritus.</i>	234. a. 235. a
<i>Fures suat quotquot ante Christum venerunt, & de quibus intelligatur.</i>	234. b	<i>Gamaliel in Concilio inter Senatores permansit, & cura</i>	234. c
		<i>Gamalielis de Theoda & Iuda vera narratio.</i>	63. a
		<i>Gamalielis epistola de inuentione sancti Stephani.</i>	243. e
		<i>Gamalielis sententia non fuit, vt Apostoli flagellis cade- rentur.</i>	235. b
		<i>Gangra Bithynię ciuitas.</i>	315. e
		<i>Gangrense Concilium prohibet suffocatum.</i>	385. e

Gangrense Concilium Agapes probat.	495. a
Garizim montem adeunt Samaritæ.	259. c
Garizitani templi religio inducta.	102. c
Garizitanum templum sub quo ædificatum.	102. b
Gaudentius Brixianus Episcopus de nuptijs in Cana Galilee.	94. e
Gaulanica regio.	69. a
Gausapina penula quæ.	547. d
Gaza urbs.	71. b
Gazophylacia quæ, & Corbona.	496. c
in Gazophylacium oblationes primo offerebantur, & cur.	496. c
Γεωργια.	13. c
Gelasius epistolam Abagari recenset inter apocrypha.	105. b
Gelasius non videtur affirmare Paulum in Hispanias numquam profectum.	622. b
Gemma duodecim rationali Pontificis insutæ.	80. c
Genealogia Christi aliter a Matthæo, aliter a Luca describitur, & cur.	11. d
Genealogia Mariæ Virginis.	ibid. e
de Stirpe Mariæ liber reiectus.	13. c
Genealogia Christi a Iudeis ficta.	13. b
Genealogiarum Iudeorum libri periclitati.	13. d
Genealogiæ conscriptæ Hierosolymis asseruabantur.	12. b
Genealogiæ sacerdotum duorum millium annorum seruatæ.	14. a
Genealogiæ Iudeorum virorum tantum nominibus describebantur.	12. a
Generaciones Christi naturales.	11. d
Generaciones adoptionis Christi.	ibid.
Generationum numerus in Matthæo & Luca diuersus.	11. d
Genesar, & Genezareth lacus idem.	106. d
Genezareth lacus descriptio.	ibid.
Genezareth lacus, & terra.	106. d. e
Genezareth terræ pulchritudo, & vbertas.	79. b
Genij cultus qui apud Gentiles.	608. a
Centricis Dei parentes.	14. a
Genfericus Vandalorum Rex.	703. a
Gentes ab Apostolis subactæ Christi lege vixere.	320. a
Gentibus ad fidem Christi ostium apertum.	287. e
a Gentibus leges Romanæ numquam acceptæ, Romano dominatu accepto.	320. c
Gentiles martyrum reliquias disijciebant.	429. d
Gentiles Christianos impostores vocabant.	434. a. b
Gentiles dijs suis decimas soluebant.	471. e
Gentiles quadrifida incisione in modum crucis panes decussabant, antequam coquerent.	546. b
Gentiles mundabant se aqua ante ingressum in templum.	483. a
Gentiles tabellas pictas in templo suspendere solebant.	507. a
Gentiles etiam in festis lucernas incendebant.	549. b
Gentiles bullas ad collum appendebant.	551. a
Gentiles cordis imaginem in bullis ferebant, & cur.	ibidem.
Gentiles Solem adorare Christianos dicebant, & cur.	563. b
Gentiles multi raso capite funera celebrabant.	574. b
Gentiles cuius rei causa diem natalitium celebrarent.	680. a
Gentiles etiam cantus molles damnabant.	610. c
Gentiles diuinæ dispensationis mysterium ignorarunt.	9. e
Gentiles homines apud Philippum agunt, vt viderent Ie-	

sum.	141. d
Gentiles per bestias significati.	286. b
Gentiles mundum per ignem interituum formidabant quando.	721. c
Gentiles omnium malorum causas in Christianos refundebant.	724. d
Gentilitiæ superstitioni Claudius prospicit.	377. b
Gentilicij ritus in Ecclesiam aliquando translati.	339. e
Gentilium status & mores teterrimi.	7. c
Gentilium impiæ leges, antequam Euangelium reciperent.	319. e
Gentilium ritus multi communes Iudeis, & Christianis.	340. d
Gentilium calumnia in Christianos orta ex peccatorum confessione.	436. e
Gentilium superstitiones in religionem Christianam commutate.	551. b. 552.
Gentilium festorum lex.	560. d
Gentilium sacerdotes omnes pilos corporis radebant.	571. a. 527. d
Gentilium cantus ab Ecclesia damnati.	613. a
Gentilium idololatria ab Aegypto.	50. e
Gentilium prophetæ, & prophetisse.	7. e
Gentium vocatio cum desolatione Iudeorum.	305. b
Gentium vocatio in Magorum aduentu expressa.	53. d
Genua inclinandi ratio.	564. e
Genua in precibus flectere Iudei solebant.	565. e
Genu flectere, & ad Orientem orare, traditio Apostolorum.	563. d
Genus Ioseph viri Mariæ.	15. e
Georgius Cedrenus.	624. e
Gerasa Arabiæ fons in vinum conuersus.	95. e
Gerasa, & Gadara ciuitates.	107. d
Gergesa viculus.	ibid.
Germania a Varo ad defectionem impulsæ.	73. b
Germanicus Cæsar a patruo Tiberio in filium adoptatus in Syriam mittitur.	81. d
Germanici Cæsaris Præsidis Syriæ interitus.	82. e
Germanicus Episcopus Cantillanensis.	577. e
Germanus Episcopus Constantinopolitanus.	15. b
Gestus olim fieri soliti in canticis exoleuerunt.	690. a
Gischale oppidi Galilææ natum esse Paulum, fabula videtur.	263. e
Gethsemani vlla.	161. c
Glaucias Petri interpres.	353. b
Glycas Siculus historicus recentior.	373. e
Gnidum insignis ciuitas.	588. b
Gnostici quid de Zacharia patre Ioannis.	62. c
Gnosticorum liber de stirpe Mariæ portentosissimus.	13. b
Gnostici omnium hereticorum scelestissimi.	14. c
Gnosticorum opinio, qua affirmabant Christum anno tantum predicasse.	186. a
Golgotha Caluarie locus supplicij.	175. c
Golgotha eundem montem esse, in quo Abraham iussus est sacrificare Isaac.	170. a
Golgotha adhuc monstrat vbi propter Christum petra scissæ sunt.	181. h
Gorgonei capitis vis.	294. d
Gorgonia soror Gregorij Nazianzeni Eucharistiam in cubiculo asseruabat.	497. e
Gorgonia mirabiliter sanata.	497. e
Gortheni heretici.	6. a
Gothi templum Dianæ Ephesinæ spoliarunt.	507. e
Græca lingua communis cum Romanis.	78. a
Græca lingua vsus apud Romanos.	71. b

Græcam

Græcam linguam Paulus Tarfi Ciliciæ a prima ætate imbiberat.	447. d
Græce loqui Romani nobiles non solebant.	356. a
Græca lingua Romæ vilescit.	355. e
Græci ab Aegyptijs acceperunt idololatriam.	58. d
Græci diem festum agunt de imagine Christi.	105. e
Græci tenaciores antiqui præcepti.	385. e
Græci de non comedendo sanguine institutionem mordicus tenent.	585. d
Græciam Paulus petit.	520. e
Græcorum murmur aduersus Hebræos factum est, & qui per Græcos intelligendi.	235. c
Græcorum scientiæ, & nationum linguæ Hierosolymis publice non tradebantur.	242. d
Græcorum nomine Hebræi nominati.	235. e
Græcorum viduæ a quo ministerio exclusæ.	235. e
Græcorum scientias, & nationum linguas haud licuisse publice tradi apud Hebræos.	242. e
Græcorum nonnulli barbas radebant, vt Romanos imitentur.	577. d
Græcorum vti lingua & pallio Romanos ex Augusti lege.	78. a
Græcos etiam ieiunos Eucharistiam sumere.	159. e
Græcos Ethnici appellabant Christianos, & cur.	434. c
Græcos auctores non citasse Apocalypsim, de quibus intelligendum.	737. c
Gratia Spiritus sancti in Gentes effusa.	286. d
Gratia & pax in salutatione adhibita.	351. c
Gratiam deprecari, Pauli sigillum in epistolis.	619. c.
Gratiarum actio in mensa, exemplo Domini inducta est.	493. c
Gregorij Nazianzeni carmen de Thecla.	365. c
Gregorij Nysseni epistola inter canonicas recensita.	440. e
Gregorij Papæ VII. litteræ de radendis barbis clericorum.	578. c
Gregorij Thaumaturgi fides, & miraculum.	72. a
Gregorij Thaumaturgi epistola insignis.	458. d
Gregorius Thaumaturgus causis litigantiũ indicandis implicatus.	458. c
Gregorius Thaumaturgus Gentilium superstitiones in veri Dei cultum transtulit.	551. c
Gregorius Nazianzenus traditionum professor.	419. e
Gregorius Episcopus Nicomediæ.	17. c
Gregorius Beticus.	617. e
Gregorius Papa quomodo Anglis Agapes concessit.	495. c
Gutta iugiter manans dictus locus ad Aquas Saluias.	667. e
ibi Christianorum carnificina.	ibidem.
Gymnosophistæ ab Ethnicis scriptoribus celebrati.	635. a

H

Habitatio Virginis Mariæ in honore habita.	59. a
Habitatio feminarum in templo.	18. c. d. e
Hadrianus Imp. loci, in quo natus est Iesus, memoriam abolere conatus est.	44. e
Hadrianus Papa meminit de imagine Saluatoris non manu facta.	105. d
Hæccadi Rabini antiqui de parvibus Virginis historia confutata.	14. d
Hæreses Iudeorum omnes extinctæ Hierosolyma excisa, vel potius mutata.	705. d
Hæreses & sectæ Iudeorum ex Tertulliano.	6. e
Hæresis Phariseorum de animarum transmigratione propagata.	127. d
Hæresis prima quæ.	258. b
Hæresis Galilæorum.	64. b. c. d
Hæresis Nazæorum.	72. c
Hæresis Iudeorum de adoratione militiæ caelestis.	605. a
Hæretici inimici crucis Christi qui.	600. d
Hæretici diuidentes Iesum a Christo.	600. e
Hæretici nuptias & cibos damnantes qui.	511. e
Hæretici tonsuram clericalem emulati sunt.	573. e
Hæretici confutati de Virgine Maria.	20. b
Hæretici ab hominibus potius, quàm a Christo denominantur.	448. c
Hæretici Pontificem titulis debitis non honorant.	521. e
ab Hæreticis miraculum numquam factum reperitur.	211. b
ab Hæreticis Cherinibianis Angelorum adoratio concedi non potuit.	606.
Hæretici ex circumcisione prouenientibus quid peculiare.	709. a
Hæreticorum libros comburendos lege sancitum.	444. d
Hæreticorum proprium partus supponere.	488. b
Hæreticorum mentiri proprium.	469. e
Hæreticorum novos psalmos execrata est Ecclesia.	612. b
Hæreticos ad prauum Scripturæ intellectum ex superbia rapi.	212. d. e
Hagiomachi heretici.	427. a
Halleluia vox non translata, & cur.	506. a
Hebdomada maior, siue pænosa.	193. e. 194. a
Hebdomada pænosa passione Domini consecrata.	ibid.
Hebraica vox in Græcam significationem sæpe translata.	93. e
Hebraica nomina cur in Ecclesia retenta.	506. a
Hebræi Deum adoraturi, loca superiora conscendebant.	285. c
Hebræi & Gentiles in sacris veste candida utebantur.	340. c
Hebræi aduenæ dispersionis qui.	256. e
Hebræi proprie qui.	235. e
Hebron ciuitas antiquissima.	26. e
nobilior ceteris Palestinae vrbibus, exceptis Hierosolymis.	ibidem.
dicta etiam Chebron, & Chariatharbe.	ibid.
Abrahæ domicilium.	27. a
quantum distet ab Hierosolymis.	27. e
Adam ibi conditum autumant.	27. d
quam incolebat Zacharias.	27. c
ab omni gente reuerentioni habita.	27. b
Hegesippi duo.	698. c
Hegesippus proximus Apostolorum temporibus.	23. d
Hegesippus de traditionibus scripsit.	416. b
Hegesippus Iunior.	666. b
Hegesippus de persecutione Domitiani in stirpem Davidis.	741. b
Hegesippus iuste in Iosephum historicum quædam expostulat.	14. a. 215. d
Heldad, & Medad propheta.	88. a
S. Helena locum nuptiarum Canæ Galilææ ecclesia nobilitat.	97. e
Helena Regina Adiabænorum an fuerit Christiana.	333. a
Helena eadem fame laborantibus subuenit.	333. a
quo modo ad Iudeos transiit.	333. c
Helena filij ad Titum supplices venientes suscepti sunt, ab-	
que	

que seruari, & Romam ducti.	694.c
Helena & filij eius mausoleum.	334.c
Heli & Iacob uterini fratres.	12.e
Heli, Heliachim, & Ioachim esse synonyma.	13.a
Heli nominis dubitatio.	12.e
Heli filius Melchi ex uxore Mathan.	10.d
Heli pater Ioseph, non est Ioachim pater Virginis.	13.a
Heliconis consilium contra Iudæos.	291.a
Heliconis Caij consiliarij mors.	291.a.b
Heliopolis Aegypti urbs.	406.e
Heluia virgo fulmine icta.	724.b
Heluidius infamis heresiarcha.	22.a
Hemerobaptista.	6. b. 126.c
Heraclea sedem prius institutam, quam Byzantijs.	316.b
Herbae species inusitata ad statuam Saluatoris.	110.b
Herbipolenses Academici.	261.d
Herculanum & Pompeios urbes cinere obrutas.	719.d
Hermetis nutricis dictum de Petri sepulchro.	671.e
Hermion una ex quatuor filiabus Philippi.	566.e
Hermogenes, & Philetus, seu Phigellus, a Iacobo ad Christum conuersi.	313.a
Hermogenes & Phigellus a Paulo deficiunt.	598.b
Hermion, & Hermonius mons.	132.c
Hermopoli arbor morbos depellens.	57.e
Hermopolis in Aegypto illustrata Christi aduentu.	57.e
Herodem intelligendum per Regem Assyriorum.	52.b
Herodem & alios Christi interitum procurasse.	68.a
Herodem Christus vulpem nominat.	127.d
Herodes Idumæus, homo Gentilis, postea profelytus.	3.b
Herodes pontificiam dignitatem largitur, & aufert.	4.b
Herodes Romam veniens Pollione vititur hospite.	9.c
Herodes creditus Christus.	3.c
Herodes igni tradidit tabulas genealogiarum Iudæorum cur.	13.d
Herodes quando cognouit se illusum esse a Magis.	59.c
Herodes qua occasione non statim in infantes seuit.	59.b
Herodes cur a bimatu & infra infantes præcepit occidi.	54.c
Herodes post præsentationem Christi in templo in infantes seuit.	57.d
Herodes fauit Antonio contra Octavianum.	39.a
Herodes inferendi sibi necem cupidus.	68.e
Herodes Rhodum se contulit supplex ad Augustum.	39.b
Herodes quomodo regnum promeruit.	39.b
Herodes ius summi sacerdotij sibi arrogauit.	4.b
Herodes Antigonum debellauit.	38.a
Herodes M. Antonij ope in regnum restitutus.	38.a
Herodes vixit vsque ad annum nonum ætatis Christi.	38.e
Herodes ciuitates, theatra, templa Augusti nomine dedicauit.	39.b
Herodes calidis aquis se fouebat apud Callirhoen.	68.b
Herodes omnia in gratiam Augusti.	39.c
Herodes occidit Zachariam sacerdotem.	61.b. 62.b
Herodes cur in Zachariam commotus.	61.b
Herodes cogit Iudæos in suum regnum iurare.	60.c.
64.e	
Herodes quo anno templi ædificationem auspiciatur.	98.e
Herodes stolam pontificiam, custodiri iussit.	4.b
Herodes Palestinus nominatus Archelaus.	76.e
Herodes Tetrarcha iudicio postulat, ab Agrippa filio.	267.e
Herodes vlsciscitur in aurea aquile excisores.	67.d
Herodes necat filios.	60.c
Herodes post necem infantium in multas incidit calamitates.	60.e
Herodes necat Scribas, & legis interpretes.	60.e
Herodes Salomen sororem & virum eius interficit.	65.a
Herodes iubet occidi Antipatrum filium.	69.a
Herodes vita sanctus quinta die postquam Antipatrum filium occidit.	69.b
Herodes Christum cur nescierit.	125.b
Herodes Rex Chalcidius ius in templum Hierosolymitanum obtinet a Claudio.	361.a
Herodes nominatus Agrippa.	312.b
Herodes Antipas qua ratione regnum in Iudæa habuit.	3.b
Herodes Antipas ad Tiberium.	79.b
Herodes Antipas natus ex alienigena Malibace Samaritide.	3.d
Herodes Matthiæ Pontifici sacerdotium adimit.	67.b
Herodes an Romam abiit post Magorum aduentum.	50.d
Herodes Antipas Romam proficiscitur.	69.e
Herodes quando & quoties Romam abiit.	59.d
Herodes quot annos legitime regnauerit.	64.e
Herodes testamentum mutat.	69.a
Herodes in concione de Iudæis conqueritur.	67.c
Herodes quot annorum fuerit, cum pater eius Iudæam accepit regendam.	38.e
Herodes iudicio Synedrim postulat.	87.e
Herodes Tetrarcha existimat Christum esse Ioannem.	124.e
Herodes quomodo Christi miracula ignorauerit.	125.a
Herodes Iesum ad Pilatum remittit.	165.d
Herodes quali veste Iesum illudit.	165.e
Herodes Agrippa religiosior Iudæis.	147.c
Herodes Agrippa percussus, & cur.	163.c
Herodes cur Ioannem occidit, ex Iosepho.	100.e
Herodes in sepulchro Dauid quid inuenerit.	222.c
Herodes perpetuo damnatus exilio.	283.b.c
Herodes marore animi consumptus perijt.	283.c
Herodes Rex Chalcidius, Agrippæ frater a Claudio honoratur.	306.b
ius in templum obtinet post mortem Agrippæ.	361.a
Ananiam summum sacerdotem esse iussit, Iosepho abrogato.	377.a
quando moritur.	377.d
Herodi a filio venenum paratur.	68.e
Herodi plaga diuinis insidit.	67.e
Herodi venenum paratur ab Acme.	68.e
Herodi refundit Augustus iudicium de Antipatro filio.	68.e
Herodis regni exordium.	3.d
Herodis filius occisus in infanticidio.	60.a
Herodis & aliorum studium de perdendo Christo puero.	68.a
Herodis seuitia de occidendis nobilibus Iudæorum.	68.a
Herodis filij.	101. b.c.d
Herodis regni anni quo modo supputandi.	39.c
Herodis cum Pollione amicitia.	9.c
Herodis vitæ anni ex Iosepho.	38.e
Herodis oratio ad Iudæos.	67.f
Herodis regni annus primus vnde numerandus.	39.b
Herodis studia in Tiberium.	79.d
Herodis regni quo anno Christus natus.	39.c
Herodis filiorum occisio ante Christum.	60.e
Herodis principatus violentus a legitimo distinguitur a Philone, & cur.	60.b
Herodis mares.	69.e
Herodis legitimum regnum.	60.b
Herodis opinio de Christo.	124.e

Herodis opinio contemptus.	66.d
Herodis desperatio.	66.d
Herodis Tetrarchæ insidia in Agrippam Regem Iudæorum. 282.e. idem regno priuatur, & relegatur.	283.b
Herodis seuitia incomparabilis in suos.	60.a 66.a
Herodis morbus & diri cruciatus.	65.e. 66.c. 68.a
Herodis domesticæ calamitates.	66.a
Herodis testamentum.	66.c. 69.b
Herodis facinus execrabile, & mandatum.	68.c
Herodis obitus.	38.b
Herodis funus sumptuosissime ab Archelao curatum.	69.b
Herodis temporibus sacerdotium venale.	24.e
Herodis Regis Chalcidius obitus.	377.d
Herodis & Herodiadis casus.	283.c
Herodis exercitus ab Areta profligatus, & cur.	100.d
Herodiani heretici.	3.c
Herodiani Herodem Christum esse dicebant.	6.d
Herodianorum gregales contra Christum conspirant.	6.d.
112.e. Vespasiano adulantur.	688.a
Herodias cuius filia.	100.c. 101.d
Herodias soror Agrippæ Regis Iudæorum.	283.b
Herodias linguam Ioannis acu perforauit.	124.a
Herodiadis saltatricis filie mors prodigiosa.	124.d.
283.c	
Herodianus carcer ubi esset Hierosolymis.	313.e
Herodion & Olympas martyres sub Nerone.	680.c
Herodion & Mencherus castella expugnata.	703.b
Herodium stirps persueuerat vsque ad Vespasianum Imp.	3.c
Hierapoli in Phrygia res gestæ a Ioanne.	323.a
Hierapoli martyrium subit Philippus.	323.d
Hierapoli quiescere Philippum Apostolum.	666.e
Hierapolis terræmotu concussa.	626.a
Hierarchicum ordinem in Ecclesia seruari voluit Christus.	274.e
Hierarchicum ordinem in Ecclesia euertere conantur heretici.	522.e
Hierocles philosophus commentarium in Christianos edidit.	654.c
Hieroglyphica de ignis significatione.	549.a.b.c
Hieroglyphicum signum mutui fœderis.	493.d
Hieronimi opinio de anno, quo celebratum est Hierosolymis Concilium Apostolorum, non probatur.	382.c
Hieronimi epistola inconsulte inter spurias reiecta.	365.e
Hieronimi & Augustini altercatio de Petri simulatione.	390.d
Hieronimi opinio reijcitur de epistola ad Hebræos, quod a Latinis recepta non sit.	617.b. 618.
Hieronimi sententia de epistola Iacobi.	629.c
Hieronimo falso attributa scriptura ad Chromatium & Heliodorum.	16.b
Hieronimus pulchre a Nazianzeno eluditur.	112.c
Hieronimus quid senserit de cereis in honorem martyrum accendi solis, defenditur.	148.e
Hieronimus traditionum suffragator.	420.c
Hierosolyma peregrinis referta.	144.c
Hierosolyma a Cestio obsidetur.	643.c
Hierosolyma rebellat aduersus Romanos.	656.c
Hierosolyma civili bello afflicta.	659.e. 685.b
Hierosolyma triplici factione interius vexatur.	688.e
Hierosolyma sub Archelao.	71.b
Hierosolyma a Zelotis exagitata.	682.b
Hierosolyma ciuitas diruta, paucis memoriæ causa relictis.	695.d
Hierosolyma quantum durauit.	697.c
Hierosolyma excisa, omnes sectæ Iudæorum extinctæ, aut mutata.	705.d
Hierosolymæ excidenda vaticinium.	685.d
Hierosolymæ duplici muro circumdata.	313.e
Hierosolymitana obsidio.	690.c
Hierosolymitana clades a Iesu filio Anani prædicitur.	637.d
Hierosolymitana clades cur attributa neci Iacobi.	628.c.e
Hierosolymitanam cladem prædicunt Petrus & Paulus.	644.c
Hierosolymitani excidij a Iosepho causa allata refellitur.	695.e
Hierosolymitanæ cladis annus, & error in Iosepho.	690.d
Hierosolymitanæ cladis tempus certum demonstratum.	697.c
Hierosolymitani excidij vera causa inuestigatur.	696.a.b.
697.	
Hierosolymitani excidij scriptores qui.	698.b
Hierosolymitano excidio superstites quam sortem nacti sint.	695.c
Hierosolymitanum templum incenditur.	693.a.b.c
Hierothei hymni.	612.e
Hierotheus interfuit funeri Mariæ Virginis.	368.e
Hierusalem urbs regia potius, quam sacerdotalis.	27.c
Hierusalem vmbilicus terræ.	177.b
Hierusalem sita in media terræ quomodo intelligatur.	177.a.c
Hierusalem ciuitas igni tradita.	694.c
Hierusalem solo æquata.	696.d
Hilarius traditionum defensor.	419.a
Hilduinus male exponit Dionysii verba.	368.e
Hilduinus quæ de Dionysio Areopagita refert.	406.e.
407.	
Hillel & Sammai auctores Scribarum & Phariseorum paulo ante Christum.	4.c. 413.c
Hippolyti martyris celebre festum.	559.c.d
Hippolytus martyr de Anna matre Virginis quæ. 15.a eiusdem de epistola secundæ Petri testimonium.	645.a
Hippolyti Thebani sententia de tempore necis Stephani.	241.e
Hippon urbs Græciani instituti.	71.b
Hispaniarum Ecclesiæ Iacobum sibi primum prædicasse profitentur.	312.c
Hispaniarum defectio a Nerone.	681.d
in Hispanias proficiscendi videtur Paulus mutasse sententiam.	621.d
in Hispanias Paulum profectum multi testantur.	622.c
in Hispanijs ab æra cæpti sunt anni numerari quo tempore.	32.c
Hircanium castellum, in quo iussus est tumulari Antipater obscuro funere.	69.e
Hircanorum mores impij de alendis canibus carnibus mortuorum hominum.	320.b
Hircanus redactus in ordinem necatus ab Herode.	3.e
Hircanus Pontifex auctor seruandæ stolæ. 80. a. in Antonia turri degebat.	267.a
Hircani Pontificis prope templum turris.	80.a
Hircanus a sepulchro Dauid abstulit tria millia talentorum.	222.b
Historiæ ab hereticis labefactata.	326.e
Histriones legibus Tiberij exagitati.	81.e
Historia de Maria Virgine.	14.b
Historia Ecclesiastica vel breuitate contracta, vel mendacijs deprauata. in præf. pag. 2.	
Historia Eusebij quam fidelis. in præf. pag. 2.	

Historia Socratis & Sozomeni in quibus vacillet. in præf. pag. 2.
 Historia Ecclesiastica hæcenus neglecta, vel corrupta. in præf. pag. 1.
 Historia est narratio de diuine epulone, & cur. 137.c
 Historia de Tramo Aegypto. 181.d.e
 Historie Ecclesiasticæ nihilitas. in præf. pag. 1.
 Historie differentia ab Annalibus. in præf. pag. 4.
 Historie Ecclesiasticæ scopus. in præf. pag. 4.
 Historie scriptor frustra conatur sine diuini numinis ope. in præf. pag. 3.4.7.
 Historie Ethnicorum magna ex parte mutilatæ. 32.d
 in Historica veritate perquirenda quorum auctorum maxime habenda est ratio. 198.a
 Homo primus vbi sepultus. 175.d
 Homonadensium castella debellata. 29.c
 Honoratus Archidiaconus Ecclesiæ Salonitanæ 237.d
 Honoris titulus Apostolatus, quo vitur Paulus. 521.d
 Hora tertia, sexta, & nona quid passus Iesus. 193.b
 Hora duodecima Dominus ad inferos descendit. 224.d
 Hora nouissima quæ. 512.c
 Hora comedendi die ieiunij. 517.d
 Hora diei tertia, sexta, nona, & vesperum Domini operibus consecratæ. 224.c
 Horæ nocturnæ tres. 400.d
 Horæ canonicæ. 193.c. 223.e
 Horæ orandi septem. 224.d. 225.a
 de Horis quatuor frequens habetur mentio in Scripturis, per raro de ceteris. 193.c
 Horatius numerat annos Augusti a nece Iulij Cæsaris, & cur. 55.a
 Horatij locus de Ianiculo. 669.d
 Horatij locus de tabella suspensa in templo. 107.a
 Horti Martialis vbi. 669.d
 Hortus balsami irriguus. 58.e
 Hofanna duabus dictionibus quid significet. 140.b.c
 Hofanna vna dictione quid significet. 140.c
 Hofanna filio Dauid quid significet. 140.d
 Hofanna vox non translata, & cur. 140.b
 Hofanna dicentem turbam Christus non redarguit. 455.b
 Hofu idem qui Essenii. 633.e
 Hofpitalitas frequentata a Christianis. 714.c
 Hofpitalitatis symbolum inter Christianos. 714.d
 Hofpitalitatis tessera etiam inter Gentiles. 714.c
 Hofpitiu Pauli vbi Romæ fuerit. 592.e
 Hofstia non nisi pro Iudæis immolatæ. 659.e
 Hoftiarum & comedentium numerus in die Paschatis. 148.b.c
 Hofmilitas Petri commendata. 393.d
 Hofdaspes Gentilium vates. 7.e
 Hofdropicus sanatus a Iesu apud Phariseum discumbente. 136.a
 Hofmenæus & Alexander in errorem lapsi, & cur. 511.c
 Hofmenæus & Alexander satana traditi. 449.c
 Hofmni Hierothei. 612.d
 Hofmni Nepotis. 612.d
 Hofmni Ambrosii & Prudentij in Ecclesia recepti. 612.e
 Hofmni & Psalmi passim ab omnibus decantabuntur. 690.e
 Hofmodia ad corpora defunctorum ex Apostolica traditione. 244.e
 Hofmnos cantandi in Ecclesia consuetudo vnde orta. 609.c
 Hofmnos novos canere quos laudat Ecclesia. 612.d
 Hofmnos novos hæreticorum. execratur Ecclesia. 612.b.c

Hymnus post cœnam a Domino dictus qui. 161.b
 Hofyperbata Pauli. 447.e
 Hofyperbole vsus est Ioannes Euangelista veterem Scripturam secutus. 224.b
 Hofyperbole Ioannis mitigata. 244.c
 Hofyperbole Ioannis, hyperbole non est, si ad diuina Christi opera referatur. 214.a.b.c.d.e
 Hofyperbole Ioannis ad excellentiam Euangelicæ prædicationis referri potest. 214.c.d
 Hofypocrisis Phariseorum damnata. 142.c
 Hofypocrisis nomine Petrus sugillatus. 388.d
 Hofypodiæconi qui. 237.d
 Hofypostasis de quo dicatur. 374.e
 I
 Iacob & Heli fratres veterini. 15.d
 Iacob pater Iosephi viri Mariæ, filius Nathan. 15.d
 Iacob Israel dictus. 45.b
 Iacob paut greges suos iuxta Turrim Ader. 48.a
 Iacob frater Domini consobrinus, filius Cleophæ. 22.c
 Iacobi martyrium. 312.d
 Iacobi Iusti mors ab Eusebio recitata. 628.b
 Iacobi mors, & vita ab Hegeippo recitata. 628.c
 Iacobi genua in callum obducta. 629.a
 Iacobi testimonium de Iesu. 627.a.a
 Iacobi sepulchrum. 628.c
 Iacobi sanctitas. 628.e
 Iacobi epistola Catholica. 629.c
 Iacobi epistola canonica esse probatur. 629.c
 Iacobi Missa. 632.b
 Iacobi locus elucidatus. 165.e
 Iacobi epistola contra Simonis hæresim. 630.b
 Iacobi ordinationis dies quæ. 239.c
 Iacobi cathedra a successoribus asseruata, & in veneratione habita. 239.c
 Iacobi cathedra Hierosolymis ablata ante Vespasiani obfessionem. 662.d
 Iacobi neci cur attributa sit clades Hierosolymitanæ. 628.c.e
 Iacobi dignitas, & nex Hierosolymis. 324.c
 Iacobi nomine pseudoeuangelium refellitur. 14.d
 Iacobos tres fuisse quidam falso autumant. 324.c
 Iacobos Apostolos duos tantum fuisse. 239.b
 Iacobum a Petro Hierosolymorum ordinatum Episcopum. 238.e
 Iacobum fratrem Domini e numero Apostolorum cur eximant aliqui. 324.e
 Iacobum Hierosolymorum Episcopum gestare in capite consueuisse laminam, seu bracteam auream. 239.d
 Iacobum fratrem Ioannis profectum in Hispaniam, ibiq. predicasse. 312.c
 Iacobum immolatum esse die secunda Paschatis, falsum est. 313.a
 Iacobus semper virgo permansit. 628.e
 Iacobus frater Domini vocatus, sed non Iosephi filius. 22.c
 Iacobus frater Domini nec carnibus, nec vino vsus. 513.a.b
 Iacobus frater Domini vocatus, fuit filius Cleophæ. 22.c
 Iacobus Alphæi nominatus. 22.d
 Iacobus frater Ioannis occisus ab Agrippa. 307.c
 Iacobus Apostolus Hierosolymitanus cultus ab omnibus. 241.b
 Iacobus in præceptis agit. 627.b
 Iacobus in epistola cur inculcarit operum necessitatem. 630.d

Iacobus agit de oleo sancto infirmorum. 630.e
 Iacobus frater Ioannis Hispanias penetrasse creditur. 541.a
 Iacobus Iustus, frater Domini, quo anno martyrio coronatus, & sub quo Pontifice, ex Iosepho. 162. b. 626. d
 quo supplicio affectus. 626. d
 quot annos sedit. 626. d
 quamdiu vixerit. 627. a
 ob eius necem Hierosolyma excisa credita. 628. c
 Iacobus Iustus in honore habitus etiam ab hostibus. 627. b
 Iacobus ingrediebatur in Sancta sanctorum. 628. e
 Iacobus frater Ioannis primus ex Apostolis martyrium consummat. 312. d
 Iacobus cum alio, quem ipse ad fidem conuertit, occiditur. 512. e
 Iacobus supra pinnam templi sublatu. 627. e
 Iacobus conuertit Philetum & Hermogenem magos, qui ad magiam reuersi sunt. 312. e
 Iacobus necatus ante projectionem Apostolorum ad Gentes. 323. d
 Iacobus frater Domini permansit Hierosolymis, abeuntibus non alijs Apostolis. 629. b
 Iacobus minor & Ioseph fratres Domini cuius Mariæ filij. 22. d
 Iacobus putatur fuisse qui tempore passionis Domini nudus aufugit, & an verum sit. 628. e. 629. e
 Iamnia vrbs Iudææ. 290. e
 Iamniam, Azotum, & Phaselidam Salome sorori tribuit Herodes. 69. a
 Iani templum ter ab Augusto clausum. 46. a. b
 Iani poræ post Actiacum bellum clausæ. 46. a. b
 Ianus clausus tempore Vespasiani. 703. b
 Ianiculi pars dicta Vaticanum. 669. c
 Ianiculus quibus spatijs protenditur. 669. c. e
 Ianiculus illustratus nece Petri. 670. a
 Ianuarij Kalendæ expiata. 49. c
 Iapha Galilææ ciuitas a Vespasiano expugnata. 682. a
 Iasonis dialogi. 57. b
 Icarus volatus sub Nerone exhibitus. 330. c
 Iconij Paulus quid passus. 362. a
 Idola in martyres mutata calumniabantur Manichæi. 560. a
 Idola destructa in Aegypto. 58. c
 Idololatria ex Aegypto ad Græcos. 58. d
 Idololatria Angelorum in Synodo Laodicensi damnata quæ dicta, & cur. 607. e
 Idololatria decreuit Romanæ Ecclesiæ fundatione. 358. b. c
 Idumæi cum Zelotis coniuncti ad necem ciuium. 682. e
 Idumæa Transammana regio. 112. e
 Ieiunare sabbato Iudæis reitum qua pana. 190. c
 Ieiunare bis in sabbato soliti Pharisei. 5. b
 Ieiunare sabbato Iudæos falso arburati sunt scriptores Ethnici. 190. a
 Ieiunare sabbato cur putabantur Iudæi. 190. c. d
 Ieiuni Fideles communicare debent. 496. a
 Ieiunia Iudæorum abstinentissima. 190. a
 Ieiunia humilitatem significant. 194. e
 Ieiunia ob Christi passionem suscepta. 194. a
 Ieiunia a Gentilibus adhiberi solita. 340. d
 Ieiunia ad quam horam produci solita a Christianis. 517. a
 Ieiunia qualia apud Iudæos. 190. a. c. d
 Ieiunia necessaria, aut voluntaria. 514. c. d
 Ieiunij edictum. 514. d. e

Ieiunij soluendi hora antiquo iure. 510. a
 Ieiunij legem non seruantem Eleusium Præfectum Gregorius Nazianzenus redarguit. 514. d
 de Ieiunio Quadragesimali diuersæ consuetudines. 515. d. e
 de Ieiunio maioris hebdomadæ. 193. d. e
 Ieiunium a Iudæis celebratum. 67. d
 Ieiunium Quadragesimæ. 514. b. c. d. e. 515. 516. e
 Ieiunium Ambrosianum. 515. e
 Ieiunium sabbati vbi seruandum. 397. b
 Ieiunium frequenter statio dicitur. 515. e
 Ieiunium quartæ & sextæ seriæ. 294. b
 Ieiunium magni sabbati qua hora soluere soliti sint Fideles. 194. b. c
 Ieiunium diei sabbati cur ab Occidentalibus susceptum. 518. c. d
 Ieiunium sabbati cur reitum. 517. e
 Ieiunium a Deo præscriptum, tempus ab Ecclesia. 513. d. e
 Ieiunium quatuor temporum. 519. e. 520. e
 Ieiunium ab Episcopis indici solitum. 520. b
 Ieiunium ante Pascha etiam a Regibus impletum. 194. b
 Ieiunio bis in sabbato, dicebat Phariseus, quibus diebus. 190. d
 Ieiunos reitum Eucharistiam sumere. 159. e
 Iesu fuga in Aegyptum. 58. a
 Iesu nominis virtus. 431. b
 Ie. reditus in Palestinam. 69. e
 Iesu resposio ad Abagarum. 104. e
 Iesu imago ad Abagarum missa. 105. b
 Iesu parabola diuersæ. 122. b. 136. 137. b. 141. e
 Iesu nominis potentia contra demones. 49. e
 Iesu fons in Aegypto. 58. e
 de Iesu infantia apocrypha. 75. b
 Iesu nullum miraculum in pueritia. 75. c
 Iesus natus, circumcisus, & descriptus sub Quirino. 31. d
 Iesus vere & solus Christus. 31. d
 Iesus describitur in tabulis census Quirini. 27. e
 Iesus censu Cæsaris descriptus. 49. b
 Iesus circumcisus eo loco, quo natus. 49. a
 Iesus erat incipiens quasi annorum triginta: multiplex horum perborum sensus, & quis potior. 36. b. c. d
 Iesus cur Kal. Ianuarij circumciditur. 49. b
 Iesus oblatu in templo. 56. b
 Iesus a Simeone susceptus. 57. a
 Iesus ducitur in Aegyptum. 57. d
 Iesus quamdiu manserit in Aegypto. 70. b
 Iesus Nazareth reducitur. 71. e
 Iesus ab Aegypto reuertitur. 70. a
 Iesus Hierosolymam ducitur ad diem festum Paschalis. 73. d
 Iesu parentes Hierosolymam reuersi, ut ipsum quærent. 75. a
 Iesus inuentus in templo. 73. d
 Iesus quando, quo modo, & ad quid a Patre missus. 1. d
 Iesus Iudæis & Syris cognitus tribus annis. 75. e
 Iesus agnus ab origine mundi occisus. 1. e
 Iesus puer vbi se a parentibus subduxit. 74. e
 Iesus Iosepho nutricio sabro inferuuit ab adolescentia. 75. d
 Iesus in Iudæa quamdiu manserit. 99. e
 Iesus a Galilæis humanissime exceptus. 103. e
 Iesus in Galileam cur profectus. 103. e
 Iesus predicat, & curat infirmos. 104. e
 Iesus suos docet orare. 115. d
 Iesus docet se esse Christum ex prophetia. 127. c
 Iesus de Eucharistia differit. 128. a
 Iesus

Iesus Ephren ciuitatem quando abiit.	139.d	Imagines sacre etiam in vasis sacris.	484.d
Iesus cum matre ad nuptias.	94.c	Imagines mystice pingi solite.	486.c
Iesus sua presentia nuptias sacrat.	95.b	Imagines in cœmeterio Priscillæ nuper effosso visæ.	484.d
Iesus penitentiam prædicat post Ioannem.	100.a	Imaginum cultus in umbra Petri consecratus.	233.d
Iesus apud Samaritanos biduum agit.	103.b	Imagines argenteæ templis Gentilium offerri solite.	507.b
Iesus non baptizabat, sed discipuli eius.	98.e	Imagines Petri & Pauli a primis Christianis effigiate.	688.e
Iesus docet turbas de nauicula.	106.a. 122.b	Imaginis Christi Græci solemnem diem agunt.	105.d
Iesus in furorem versus putatur a suis.	122.a	Imago Iesu ad Abagarum.	105.d.e
Iesus demonstrat prophetiam in se ipso impletam.	122.c	Imago Iesu pallio impressa.	105.b
Iesus a suis extra ciuitatem eijcitur.	122.c.d	Imago Christi sub specie pastoris.	484.d
Iesus an sub rupe latuerit.	122.d	Imago Christi a Syrophœnissa erecta.	484.b
Iesus audita nece Ioannis secedit.	125.e	Imago ultimi casus mundi.	719.d
Iesus ambulans super mare.	125.e	Immunda animalia Iudæis prohibita quid significant.	286.a
Iesus carnem suam manducandam proponit.	126.b	Imperator futurus tantum Cæsar dicebatur.	136.b
Iesus quo die intrat Hierosolymam.	140.b	Imperatores tres vno anno occisi.	673.d
Iesus Malco auriculam restituit.	161.e	Imperium politicum non ablatum a Christo.	457.b
Iesus cur primo ad Annam ductus.	162.d	Impositio manuum super ordinandos ex veteri Testamento.	339.a
Iesus bis illusus.	163.a	Impositio manuum Apostolicum munus.	254.a
Iesus non lapidandus, sed crucifigendus erat.	165.b	Impostor Christus a Iudæis nominatus.	434.b
Iesus cur ad Pilatum ductus.	164.d	Impostor & Græcus quid significet.	479.e
Iesus ad Herodem a Pilato mittitur.	165.c	Imposturæ in celibatum Pauli.	469.a
Iesus ab Herode ad Pilatum remittitur.	165.c.d	Imposturæ Simonis magi.	649.b.c
Iesus quali veste ab Herode indutus.	165.d	Impugnatores sacrarum reliquiarum.	427.b
Iesu crura cur non fracta.	182.c	Incarnatio Verbi.	26.b.è
Iesus cur in nouo sepulchro conditus.	183.a	Incarnationis Christi futuræ fide salui facti sunt homines, vt præteritæ.	2.a
Iesus dictus Nazareus.	72.b	Incendio Christiani calumniam passi.	639.a
Iesus faber dictus.	75.c	Incendium Vrbs sub Nerone.	638.b
Iesus iuga bouum consciebat, & aratra.	75.d	Incendium sub Nerone quamdiu durauerit.	640.c
Iesu passio. 183. vsque ad 179.		Incendium Vrbs sub Tito.	721.a
Iesus sepelitur.	183.a	Incensum quando adolebatur in templo.	25.d
Iesus. Vide supra, Christus.		Incestuosum Paulus excommunicat.	449.a
Iesus Siæ filius sacerdos ab Archelao instituitur.	71.d	Insolatus Christi Capharnaum.	103.a
Iesus Anani filius Hierosolymitanam eadem prædicando conqueritur.	637.d	Indorum vsus epulandi.	151.d
Iessæi a Iesu, vel Iesse.	633.d	Indulgentia exemplo Pauli peccatoribus conceditur.	136.c
Ignatij auctoritas omnibus præferenda circa tempus baptismi Christi.	36.e	Indulgentia in Ecclesiis concedi solita.	536.c
Ignatij epistolæ ad Trallianos locus vitiosa translatione citatus.	36.e	Indulgentia lapsis danda, habita ratione temporis, & personæ.	536.c
Ignatij sententiæ de Eucharistiæ sacrificio.	157.a.b	Indulgentiæ ab Episcopis per martyres exorata.	609.e
Ignatij de Christi ætate firmissima sententia.	187.b	Indulgentiarum antiquus vsus.	536.c
Ignatij testimonium de resurrectione Christi.	204.d	Infantes ab Herode pro Christo necatos semper vt martyres Ecclesia coluit.	60.d
Ignatij epistolæ semper antiquitas venerata est.	415.e	Infans in census tabulas adscribebatur natus non absoluta descriptione.	31.d
Ignatij epistolæ fides.	465.a	Infanti nomen quando a Gentilibus imponebatur.	31.d
Ignatij epistolæ ad Philadelphios locus ab hæreticis deprauatus.	468.e	Infanticidij Herodis Macrobius meminit.	59.e
Ignatij testimonium de Quadragesimali ieiunio.	514.b	Infanticidij Herodis fama Romam perlata.	59.e
Ignatij reliquiæ Antiochiæ relatæ.	429.b	Infanticidium Herodis quando ceptum.	59.b
Ignatius Apostolorum discipulus.	156.e	Infantium pro Christo occisorum ad Deum intercessio.	60.d
Ignatius de anno baptismi Christi.	36.e	Inferni portæ quæ.	720.a.b
Ignatius de traditionibus sepe meminit.	415.e	Innocentes infantes pro Christo occisi, vt martyres habiti, & eorum solemnitas.	60.d
Ignatius Christi manibus attackus.	690.a	Innocentius neminem Apostolorum nisi Petrum Hispanias docuisse affirmans, non videtur excludere Paulum.	623.b
Ignatius Euodio Episcopo Antiocheno subrogatur quo anno.	689.b	Inscriptio templi Pacis Aeternæ in marmore.	47.c
Ignatius quando exagitatus.	729.d	Inscriptio arcus triumphalis Titi.	71.e
Ignatius quot annos sedit.	689.b	Insidiæ Iudæorum in Paulum quando.	425.a
Ignis a Thecla superatus.	365.b	Insidiæ parantur Christo a Iudæis ex tributi pensione.	141.c
Ignis æterni exempla.	720.a		
Ignorantia Consulatus quo natus est Christus coegit multos errare.	33.e		
Ignotis Dijs aræ erectæ Athenis.	406.a		
Ignoto Deo Atheniensis aræ inscriptio.	406.a.c		
Illustrones Iesu bis illatas.	163.a		
de Imagines Christi oratio Constantini Porphyrogeniti.	105.b		
Imagines sacre sunt ecclesiarum ornatus.	484.a		

Institutio Romanæ Ecclesiæ quando.	345.d	Ioannes Euang. ornamentum episcopale gestauit in capite.	239.e
Instrumenta, quibus mors illata esset, separatim sepeliebantur.	183.a	Ioannes Euang. primum locum cur accepit in carnæ.	153.a
Insula Dionysias vnde dicta.	96.a	Ioannes esse putatur, qui relicta sindone aufugit.	161.e
Insula Pontia Flauia Domitillæ exilio illustris.	744.a	Ioannes non semper in Asia permansit.	323.a
in Insulam Patmos Ioannes relegatus, ad quid ibi damnatus.	727.e. 728.a	Ioannes Ebionem & hæreticos omnes suo exemplo vitandos docuit.	707.a
Insulæ Patmos descriptio.	728.a	Ioannes vinculus ad Domitianum ex Asia mittitur, quo instigante.	727.a
Intentio & opus in actione considerantur.	392.c	Ioannes Romæ in feruentis olei dolium missus.	727.e
Interpretatio sermonum distincta a dono linguarum.	354.b	Ioannes in oleo feruenti illæsus.	674.b
Interpretes Septuagintadu.	135.e	Ioannes relegatus in insulam Patmos, ad quid ibi damnatus.	727.e. 728.a
Interprete Apostolis quando opus erat.	354.d	Ioannes instituit omnes incolas insulæ Patmos.	728.b
Interpretum necessitas quando maior.	353.d	Ioannes quo loco scripserit Apocalypsim.	728.b. quo anno. 736.b
Interpretum duplex aut triplex munus.	353.e. 355.b	Ioannes Euangelista an Ecclesiæ Asiæ fundauerit.	736.c
Intinctus panis datus Iudæ, non fuit Eucharistia.	166.a	Ioannes Euang. cognomento Theologus dictus.	739.e
Inuentio Crucis Christi.	184.d	Ioannes Euang. ab exilio in Asiam reuocatur.	746.c
Inuocare Deum hominibus a natura est.	721.d	Ioannes in Asiam reuersus, a Dionysio Areopagita conuenitur.	740.d
Ioadis Regis filius regali pompa tumulatus.	183.c	Ioannes Euang. iuuenem perditum ad penitentiam reuocat.	746.d. 747.b
Ioachim pater Mariæ Virginis.	15.e	Ioannes quæ mirabilia operatus esse dicatur post reuersionem in Asiam.	746. 747.
Ioachim genealogia.	14.b	Ioannes mortuum Ephesti suscitauit.	747.e
Ioachim tres filias genuisse, falsum.	15.a	Ioannes requirit male custoditum depositum.	747.a
Ioachim Angelus in deserto vaticinatus est ortum Mariæ.	15.e	Ioannes in Asiam reuertitur pugnaturus cum Apollonio Tyaneo, sicut Romæ Petrus cum Simone mago.	748.a
Ioachim, Anna, & Maria Trinitati sacrificium laudis offererebant.	16.c	Ioannes quo anno Euangelium scripserit.	749.d
Ioachim interpretatur preparatio Domini.	16.c	Ioannes cum scripturus esset Euangelium, quid iusserit, & quæ acciderint.	749.d.è
Ioachim, Heli, & Heliachim esse synonyma.	13.a	Ioannes cur dictus filius tonitrui.	750.b
Ioanna vxor Cusæ, & Susanna ministrabant Iesu.	122.d	Ioannes qua ratione inducitur ad scribendum Euangelium.	750.a.b
Ioannan doctorem Phariseorum.	4.d	Ioannes suis epistolis Basilidem consutat.	751.b
Ioannes Annæ Principis sacerdotum filius.	229.e	Ioannes Senior quis.	739.a
Ioannes Baptista quo tempore in vtero conceptus.	24.a	Ioannes quot annos vixit.	750.d
quo die natus.	41.a	Ioannes cognominatus Marcus.	146.b. 219.a
ab Angelo in deserto nutritur.	62.e	Ioannes Zebedæi filius in Asiam migravit.	322.c. Ephe- sum incoluit. d
eius victus. 89. c. eius habitatio.	88.d	Ioannes & Simon factiosi ducti captiui in triumpho Titi.	701.a
eius vestitus. 89. b. eius prædicatio.	88.c	Ioannes Apostolus, & Ioannes presbyter diuersi.	738.d
ab Herode occidi infanticidio iussus.	61.b	Ioannes e Gischali Zelotis fauet.	682.d
in speluncis a matre conseruabatur.	62.d	Ioannes Zelotas in templo interficit.	686.b
a nece subductus.	62.d	Ioannes tyrannidem meditatur Hierosolymis.	685.c
ab Herode Christus existimatur.	61.b	Ioannis Apostoli epistolæ tres, & omnes germanas esse aperte monstratur.	751.e
nec seminibus, nec oleribus vsus est.	89.d	Ioannis epistolæ primæ titulus.	752.b
duos ex discipulis ad Iesum legauit.	92.a	Ioannis epistola ad Parthos.	752.b
cur dicatur neque manducans, neque bibens.	89.d	Ioannis cognomento Marci impostor falsa scribens.	394.d
de abstinentia a Domino commendatur.	113.b	Ioannis Euang. possessio vendita Caiaphæ Pontifici.	146.a
Princeps monasticæ vitæ.	90.b	Ioannis Euang. martyrij monumentum habetur apud portam Latinam.	727. e
eius ecclesia prope Iordanem.	91.c	Ioannis Antiocheni Episcopi Chronicon mendacijs refer- tum.	110.b
legatio ad eum mittitur ex Synedrino.	91.c	Ioannes idem quod Ionas apud Hebræos.	128.d
confessus est se non esse Christum.	92.a	Ioannes publicanus Iudæus nobilis.	656.d
confessionem eius de Christo Iudæi spreuerunt.	92.b	Ioas filius Regis Ioram.	18.c.d
vbi occisus. 123.b. eius apparitio.	88.e	Ioazarus summus Pontifex.	67. d
eius carcer. 100.b.c. mittit ad Christum.	116.a	Ioaida Pont. Max. filiam Ioram Regis Iudæ in vxorem duxit.	12.c
resurrexisse putatur.	124. e	Ioaiar inter viginti quatuor vices sacerdotales principem locum tenuit.	12.d
Ioannes baptizans in Aennion iuxta Salim.	99.a	Ionadab pater Rechabitarum.	513.a
Ioannes Baptista quo anno Christi ab Herode occiditur.	100.d. e	Ionam fuisse tribus diebus & noctibus expletis in ventre celebrati, cuius sensum multi male distorquent.	147.d
corpus eius vbi sepultum.	124.b		
caput eius cum corpore sepeliri nõ est concessum.	124.b		
Ioannes Euang. an sponsus in nuptijs Canæ Galilææ.	94.e		
Ioannes & Iacobus cælibes.	95.b		
Ioannes & Iacobus sequuntur Iesum.	104.c		
Ioannes Euang. in domum suam post passionem recepit Dei genitricem.	146.b		
Ioannes Euang. ab alijs prætermissa suppleuit.	111.d		
Ioannes Euang. cur Pontifici notus.	146.a		
Ioannes Euang. domum habuit Hierosolymis.	146.a		
Ioannes Apostolus cur plus amatus.	95.b		
Ioannes Euang. consentit alijs de die Paschatis a Domino celebrati, cuius sensum multi male distorquent.	147.d		

ceci, quomodo accipiendum.	198. c
Ionatha Anani Pontificis filius in Caiphæ locum subrogatur.	267. b
Ionatha summus Pontifex occisus.	543. e
Ionathæ Pontificis litteræ ad Senatū Lacedæmoniorū.	235. d
Ioppe urbs sub Archelao.	71. b
Ioseph Galileus doctor Pharisæorum.	4. d
Ioseph natura filius Iacob, lege vero Heli.	12. e
Ioseph sponsus Mariæ ex regia stirpe Dauid.	7. b. 12. e
Ioseph vir iustus in maritum Virginis delectus.	19. a
Ioseph quomodo dicatur nunc filius Iacob, nunc Heli.	12. e
Ioseph opificio faber.	75. e. 19. a
Ioseph custos & testis Mariæ virginitatis.	21. b
Ioseph cuius ætatis cum Virgo illi desponsata est.	75. d
Ioseph cur timuit Archelai tyrannidem.	77. b
Ioseph non legitur interfuisse nuptijs in Cana Galilææ.	75. e
Ioseph sponsum Virginis Mariæ virginem fuisse.	21. e.
duas uxores habuisse, falsum.	21. b. c. d. e
Ioseph sponsus Virginis quamdiu vixit.	75. e
Ioseph obitus.	76. b
Ioseph germanus Iacob.	22. d
Ioseph ab Arimathia nobilis decurio, & diues.	230. d
Ioseph ab Arimathia hortatu Deiparæ Dominum sepeliuit.	182. d
Ioseph ab Arimathia a sacerdotibus apprehensus, ab Angelo liberatur.	203. c
Ioseph ab Arimathia ubi diem clausit extremum.	251. d
Ioseph qui vocabatur Barsabas, diuersus a Ioseph Barnaba, & ab alio qui dictus est Iudas.	219. d
Iosephi historici errores diuersi.	28. a. c
nouem Herodis annos prætermittit.	28. e
Iosephi erroris causa in enumerando Herodis annos.	39. a
Iosephi error, & varietas.	65. a
Iosephi error de Pilato ex Philone arguitur.	84. c
Iosephi error de Præsidiis Syriæ.	30. c
Iosephi error de annis regni Herodis conuincitur ex suis ipsius scriptis.	38. b. c. d
Iosephi error de tempore descriptionis Quirini.	39. d
Iosephi error de Vari temporibus.	28. e
Iosephi error de tempore exilij Archelai.	76. e
Iosephi error de rebus Theodæ.	234. b
Iosephi errores de historia S. Ioannis Baptistæ confutati.	101. a
Iosephi error de annis, quibus regnauit Philippus Tetrarcha.	267. d
Iosephi errores circa tempora.	361. b
Iosephi errores corriguntur de tempore Agrippinæ, & Quadrati.	379. c
Iosephi error de fame.	376. d
Iosephi error de gestis Caij, atque Petronij.	303. e
Iosephi a Philone discrepantia.	304. a
Iosephi lucubrations.	735. c
Iosephi error de tempore Coponij Procuratoris.	77. c
Iosephi inconstantia de tempore Vari Præsidis.	28. e
Iosephi error de tempore pontificatus Ananiæ.	581. c
Iosephi error de numero Legatorum Iudeorum ad Caium.	292. e
Iosephi error vnde ostenditur.	39. a
Iosephi errores varij in eadem narratione.	303. b
Philoni non consentit.	303. c
Iosephi error, dum numerat Herodis annos in ædificatione templi.	98. e
Iosephi inconstantia.	28. c. 98. c
Iosephi testimonium de Iesu.	215. a

Iosephi testimonium de Iesu in codice peruetusto abrasum.	215. b. c.
Iosephi historia fides.	215. c
Iosephi historia de seipso.	407. b
Iosephi qui libri non extent.	786. a
Iosepho quæ data occasio, vt de Christo meminerit.	735. e.
Iosepho plus tribuunt Nouatores, quam Euangelistis.	27. e
Iosepho historico quàm parum tribuendum.	215. b
Iosephus historicus Flauius dictus.	265. c
Iosephus refellitur.	28. d
Iosephus historicus contradicit Euangelistæ.	27. d
Iosephus ignorauit Fastos Consulares.	28. d
Iosephus quomodo numerat annos Herodis.	28. e
Iosephus nouem annis errore lapsus est in numero annorum Herodis.	28. e
Iosephus mendaciæ arguitur de causa morbi Herodis.	49. e
Iosephus hallucinatus de tempore Theodæ.	63. e
Iosephus tempora confundit.	82. d
Iosephus Iudæus historiam Magorum silentio præterit.	50. a
Iosephus apud Hebræos Apostolus.	113. a
Iosephus, Græcus Liuius appellatur.	215. c
Iosephus Camidæ filius summo pontificatu priuatus.	376. e
Iosephus quando & ubi historiam scripserit.	704. d
Iosephus Romæ quando ageret.	722. e
Iosephus erroris arguitur a suis gentilibus.	75. e
Iosephus ab auctore iure sepe arguitur, non inuidia.	215. b
Iosephus vacillat de tempore templi Herodis.	98. c
Iosephus errat circa historiam Herodiadis.	101. c
Iosephus ad quod tempus refert prodigia templi.	181. b. c.
626. b	
Iosephus cui tribuat causam excidij Hierosolymitani.	215. c
Iosephus de portis templi videtur sibi contraria dicere, & quomodo conciliari possit.	228. a
Iosephus erroris arguitur, qui confundit tempora.	361. a.
379. d	
Iosephus historicus ex Creta uxorem duxit.	527. b
Iosephus an de Pallante vera narrauerit, & de Cestio Floro.	584. d
Iosephus in mari periclitatur.	583. e
Iosephus errat in enumerando suæ ipsius ætatis annos.	584. b
Iosephus quo anno natus.	584. b
Iosephus sequitur translationem Septuaginta.	616. d
Iosephus Vespasiano adulatur.	688. a
Iosephus vsque ad Domitianum Romæ erat, & honoribus ab illo auctus.	722. e
Iosephus quo tempore scripserit de Antiquitatibus Iudaicis.	723. a
Iosephus quo anno absoluerit libros de Antiquitatibus Iudaicis.	735. e
Iosephus cur voluerit de Christo meminisse.	735. d
Iosephus cognominatus Caiphas summus sacerdos factus.	81. c
Iosephus occultus discipulus Christi.	182. e
Iosephus & Aristæas de numero sacerdotum a Theodosio Iudæo differunt.	13. c
Iosephus Mathathia a Vespasiano captus.	682. a
Iosue doctor Pharisæorum.	4. d
Iothapata a Vespasiano capta, & quot millia Iudeorum occisa.	681. e
Iouem colere Iudeos Varro putauit.	191. b
Iouinianus heresiarcha.	95. a
Iouimiani heresiarchæ conatus in ostendendo omnes Apostolos habuisse uxores.	469. a

Irenæus traditionum Apostolicarum vindex.	416. c
Irenæi filij cadauer reuocatur ad vitam vinctum oleo.	428. b
Isaac ubi immolandus, ibi postea Dominus crucifixus.	175. c
Isachar summus Pontifex.	16. b
Isaiæ sepulchrum apud Siloam.	134. e
Isaiæ prophetia de solitudine Aegypti.	58. e
Isaiæ prophetia de aqua in vinum mutanda.	95. e
Isaiæ precibus fons Siloæ erupit.	134. e
Isarioth vicus.	114. b
Isidori Pelusiotæ solutæ dubitationes, quomodo Christus dicitur fuisse tribus diebus & tribus noctibus in ventre terræ.	198. c. d
Isidorus Pelusiotæ diu monasticam vitam duxit.	89. e
Isidorus scyphanta amarulentus.	301. e
Isidi arbor Persea consecrata.	58. a
Isidis statua in Tiberim proiecta, & templum dirutum.	82. d
Ismael summus Pontifex citatus.	79. e
Ismaeli a matre proiecto Angelus adstitit.	62. e
Ismaelem & Chelciam Nero tamquam obsides detinet.	586. a
Israel idem qui Iacob.	45. d
Israelitice meretrices permissæ.	119. a
Itabyrion appellatus mons Tabor.	132. b
Italica legio a Nerone instituta.	285. a
Itinerarium Petri haud certæ fidei.	321. e
Ituræi & Iudæi prouinciæ Syriæ additi.	86. e. 403. d
Iucundus Præfectus equitum Flori.	656. e
Iuda mons.	26. e
Iuda viri quinam dicti.	3. a
Iuda tribus qua ratione regnasse dicitur vsque ad Herodem.	3. b
Iuda sceptrum quando visum est cessasse.	3. b
Iuda tribus Babylonem adducta.	2. c
Iudæ filij Iacobus, & Simeon.	64. a
Iuda quid Papias Ioannis discipulus.	163. e
Iudaicarum rerum status tempore Christi.	6. e
Iudaicum bellum quo anno coeptum.	656. b
Iudas Ezechie filius ductor latronū regnum affectat.	70. d
Iudas Machabæus ramis palmarum diem solemnem constituit.	141. b
Iudas Galileus populum ad defectionem sollicitat.	62. e.
63. d	
Iudas Galileus post Theodam.	234. a. e
Iudas Gaulanites sectæ auctor.	63. d. 77. c
Iudas Sariphei filius doctissimus Iudeorum.	66. d
Iudas Ezechie affectat regnum.	70. d
Iudas & Mathias doctissimi Iudeorum.	69. c
ab Herode viui exuruntur.	49. d
iuuenes inflammant ad auream in templo aquilam excidendam.	66. e
Iudas Galileus post Theodam extitit, quomodo intelligi debeat.	234. c
Iudas Isarioth vnde dictus, & cuius tribus.	114. b
Iudas Mariæ Magdalene infensus.	117. c
Iudas e conuiuio discessit ad principes sacerdotum.	121. d
Iudas non interfuit Concilio sacerdotum.	143. d
Iudas an sumpsit corpus Christi.	160. b
Iudas intinctum panem accepit, antequam daretur Eucharistia.	160. d
Iudas prodigionem parat.	143. c
Iudas orationem post cœnam habitam a Domino non expectauit.	160. d
Iudas laqueo se suspendit.	164. b
Iudas quando sibi manus intulerit.	163. e
Iudas toto corpore inflatus.	163. e
Iudæ interitus.	163. a
Iudas e qua arbore suspensus.	164. b
Iudas dat annulum Thamar pro arrhabone.	463. b
Iudas Apostolus cognomento Thaddæus.	646. a
Iudas Apostolus citatus.	32. e
Iudas Thaddæus dictus in Mesopotamia Euangelium prædicauit.	325. e
Iudas idem qui Simon Chananeus.	225. b
Iudas & Silas multos confirmant.	388. b
Iudæ filij addicti supplicio.	64. a
Iudæ duo.	325. e
Iudæ sceptrum quando defecit.	2. c
sceptrum in Iuda ad Herodem vsque permanisse, quomodo intelligendum.	2. e
Iudæ nomen cur communicatum tribui Leui.	3. a
Iudæ corporis sator post mortem.	164. a
Iudæa per Scaurum & Gabinium administrata est a Pompeio Magno.	3. d
Iudæa in prouinciam redacta quando.	77. c
in Iudæa quamdiu Iesus mansit, antequam per Samariam transiret.	99. c
Iudæa palmæ signo expressa.	746. a
Iudæa a Pompeio subacta.	263. c
Iudæa in prouinciam redacta, nullus in ea castellum habuisse putatur.	139. c
Iudææ Præsides.	28. e. 29. a
Iudæa appellatione duas tantum includi tribus.	99. c
Iudæa situm ex Orientali parte Arabiam spectare.	52. c
Iudæa procuratores Romanorum militum legionibus valabantur.	169. a
Iudæa contemina Galilæa.	72. c
Iudæa captæ forma.	701. b
Iudæi quando dicti.	2. c
Iudæi quæ olim nomina habuerint.	2. c
Iudæi de Christi genealogia.	13. b
Iudæi Romæ habitabant Transiberim.	11. b. 48. c
Iudæi Romanis tributa penderunt vigintinouem annis ante Anipatrum.	30. a
Iudæi genus Abraham ex libera liberos se esse profitebantur.	109. c
Iudæi quicquam alijs non debebant, nisi decimas Deo.	109. c
Iudæi Romanis didyagma soluerunt.	132. e
Iudæi in Asia, Africa, & Europa habitabant magno numero.	220. d
Iudæi dispersionis qui.	250. e
Iudæi in nuptijs genus, non pecuniam spectabant.	19. a
Iudæi inuidet Gentibus.	362. c
Iudæi nobiles in Creta agere consueuerunt.	527. a
Iudæi dicti quasi Idæi ab Ida monte, ex Tacito.	527. d
Iudæi polygami.	527. c
Iudæi sine circumcissione saluari non poterant.	334. b
Iudæi sub tributo a Romanis redacti.	29. e. 30. e
Iudæi sacerdotio spoliatur legitimo.	4. a
Iudæi a sinceris dogmatibus deuiant.	4. b
Iudæi ab Augusto odio habitati, inde post natum Christum bene accepti.	48. b. e
Iudæi Romæ immunitatibus gaudebant.	48. d
Iudæi permutant sulphurata vitro.	11. b. 732. b
Iudæi adacti iurare in regnum Herodis.	64. e
Iudæi omnes nobiles cædendi iussu Herodis.	68. c
Iudæi a Varo male mulctati.	70. c
Iudæi cur male accepti ab Herode.	60. b
Iudæi regno priuantur.	71. a
Iudæi legatos Roman mittunt, vt suis legibus viuerent, nec amplius sub Regibus essent.	70. e
Iudæi Essen. Vide, Essen.	70. e

Iudæi cito filias nuptui tradebant.	17.a
Iudæi quando facti vestigales.	30.a
Iudæi sedentes disputabant.	74.a
Iudæi Roma pulsi.	82.c
Iudæi cuiusdam impostura.	82.e
Iudæi in Sardiniam amandati.	82.b
Iudæi Seiani calumnia vexati.	82.d
Iudæi a Pilato fustibus cæsi.	85.a
Iudæi & Samaritani cur tam infensi inter se hostes.	102.c.d
Iudæi bonum agrum ubique incolentes.	114.a
Iudæi dispersi liberi remanserunt.	113.e
Iudæi non tenebantur sabbatis ad præstanda vadimonia.	448.d
Iudæi comitia facere in die festo non prohibebantur.	150.b
Iudæi appensos patibulo eadem die sepeliebant.	150.d
Iudæi ante conuiuium pedes lauabant.	151.b
Iudæi in secundis mensis Deo benedicebant.	154.b
Iudæi an vterentur crucis supplicio.	169.e
Iudæi quando conclamauerunt: Crucifige.	169.b
Iudæi Deum deprecaturi, loca superiora conscendebant.	285.c
Iudæi non tantum in synagogis, sed etiam in templo de lege diserebant.	73.e
Iudæi coram Caio multum irrisi.	302.a
Iudæi supra quinquaginta millia ex improviso occisi.	304.e
Iudæi ter in die sub nomine Nazæorum maledicunt Christianis, & Christo.	310.b.c
Iudæi linguas externas non suscipiebant.	353.d
Iudæi puluerem in aerem iactabant, cum maledicentes imprecarentur.	362.e
Iudæi Roma pulsi quo anno. 380. b. & quæ causa edicti. c. an etiam Christi. ni pulsi sint. ibid.	471.a
Iudæi recutiti dicuntur, cur.	69.d
Iudæi contra Archelaum ad rebellionem sollicitati.	70.c
Iudæi tumultuantes comprimuntur.	70.d
Iudæi Hierosolymam religionis ergo conueniebant.	70.d
Iudæi Romanos oppugnare parant, Romæ agente Archelao.	70.d
Iudæi Romæ a Tiberio vexati.	82.b
Iudæi per Orbem sparsi.	114.a
Iudæi ad Petronium loquuntur.	294.a
Iudæi Romæ cohibiti.	306.e
Iudæi municipes Ephesi.	510.a
Iudæi cum Syris Cæsareæ rixantur.	544.c. 583.d
Iudæi ad Occidentem conuersi orabant.	563.a.b.c.d
Iudæi solebant in precibus genua flectere.	565.a
Iudæi quibus festis feruari solerent septem diebus, & cur.	578.d
Iudæi Antiochiæ habitantes.	274.e
Iudæi Claudij edicto Roma pulsi.	274.b
Iudæi Agrippa nouo Rege sunt aucti.	268.e
Iudæi diebus festis crucifixi.	281.a
Iudæi Roma pulsi a Claudio.	380.a
Iudæi Romam reuertuntur tempore Neronis.	445.c
Iudæi vtebantur excommunicatione.	448.c
Iudæi ad Samaritans profugientes iterum circumcidebantur.	470.e
Iudæi Flori militibus occurrere iussi.	658.e
Iudæi cæsi a militibus Flori.	659.b
Iudæi triplici factione distincti grassantur in se inuicem.	688.e
Iudæi ab Antiochenis quid passi.	689.d
Iudæi concremati in templo.	693.d
Iudæi legitimorum obseruantissimi.	697.b

Iudæi relictæ in signum patrati sceleris.	699.c
Iudæi ubique perditæ.	703.e
Iudæi corruptores diuinæ Scripture.	709.c
Iudæi Cæsarienses ius ciuitatis amittunt.	586.e
Iudæi astra & angelos adorabant, quomodo intelligendum.	605.a
Iudæi Cælicolæ dicti.	605.b
Iudæi salutando pacem deprecantur.	620.a
Iudæi mortuo Claudio Romam reuertuntur.	545.b
Iudæi a cognitione populi susulerunt necesse sanctorum.	620.e
Iudæi libros legis rapientes, Cæsarea secesserunt Nabata.	656.c
Iudæi nobiles a Floro patibulis affixi.	657.d
Iudæi in duas partes diuisi.	659.e
Iudæi & Syri in diuersis ciuitatibus digladiantur.	660.b
Iudæi ad templum confugientes incensi.	593.d
Iudæi ab Imp. Christianis beneficijs affecti, a Gentilibus vexati semper.	698.e
Iudæi tetri & fatentes appellati.	699.e
Iudæi quomodo lacrymas emebant.	700.a
Iudæi tributis a Domitiano grauati.	331.a
Iudæi somnia vendunt.	731.c
Iudæi an liberi a tributo esse debeant.	63.c
Iudæi aurum in visceribus condidisse putati, misere occiduntur.	691.e
Iudæi fame vexati.	691.d
Iudæis quæ regiones plenæ.	114.b
Iudæis præputium non adducendum.	470.d
Iudæis omnis via salutis ad interitum versa.	691.d
Iudæis ex vna tribu in aliam fœdere nuptiarum transfere licitum.	2.e
Iudæorum confessio de aduentu Christi.	3.c
Iudæorum genealogiæ per virorū seriem texebantur.	12.b
Iudæorum consuetudo in nuptijs contrahendis.	19.a
Iudæorum ordo seruandus in publico conuentu.	74.a
Iudæorum frequentia ad festum Paschale.	73.d
Iudæorum mos adeundi templum diebus festis, & manendi in eo.	73.d. 74.c
Iudæorum & Samaritanorum contentio de templi primatu.	102.c
Iudæorum domus quales.	108.c
Iudæorum mos a loco habitationis nomen accipere.	119.c
Iudæorum pura religio.	696.c
Iudæorum Reges quomodo sacerdotibus subiecti.	458.a.b
Iudæorum turba supplex ad Petronium pro templo.	294.b
Iudæorum mos scindere vestimenta, cum blasphemiam audiunt.	367.b
Iudæorum ad viginti millia extincta ex compressione.	778.a
Iudæorum epulandi modus Romanorum similis.	151.c
Iudæorum clades ex quo peccato.	696.e. 697. 698.
Iudæorum mos edendi agnum stando, quando antiquatus.	153.b
Iudæorum mores egregie descripti.	165.c
Iudæorum consuetudo festis diebus ante sextam non comedere.	221.e
Iudæorum præsumptio in Romanos milites.	70.c.d
Iudæorum hereses extinctæ quomodo.	705.d
Iudæorum sectæ.	4.c
Iudæorum Pontificum series a Iosepho descripta.	26.a
Iudæorum de genealogia Christi commenta.	113.b
Iudæorum seditiones post obitum Herodis.	69.e
Iudæorum regnum multi affectabant.	70.d
Iudæorum legatio ad Augustum sub Varo.	70.e
Iudæorum ad duo millia a Varo crucifixa.	70.e
Iudæorum regnum in tetrarchias diuisum.	71.b

Iudæo-

Iudæorum zelus pro integritate religionis, de aquila excisa.	660.e
de clypeis a Pilato dicatis.	84.d
Iudæorum sincera doctrina plurimis erroribus obscurata.	4.b
Iudæorum testimonia de Herode in Senatu Romano.	69.c
Iudæorum tria millia occisa ab Archelao, equitatu immisso.	69.d
Iudæorum defectio tempore Archelai.	70.c
Iudæorum supplicatio ad Tiberium pro tributorum releuatione.	81.d
Iudæorum iuuentus distributa in prouincias grauioris cæli.	82.b
Iudæorum aliqui de vnaquaque tribu quomodo remanserunt.	114.b
Iudæorum prouinciæ agri magni pretij.	145.d
Iudæorum Rex Agrippa ab Alexandrinis illusus.	167.c
Iudæorum decies centena millia Alexandriam habitabant.	279.a
Iudæorum Alexandrinorum fames, & cædes.	280.a
Iudæorum vltio numquam desitura.	282.d
Iudæorum consuetudo spargendi pulueris.	362.e
Iudæorum remissio animi in calamitate.	378.d
Iudæorum ritus patrij.	291.e
Iudæorum calamitas in statua Caij locanda in templo.	293.e
Iudæorum pænæ pro flagitijs.	295.b.c
Iudæorum legati ad Caium.	301.c
Iudæorum clades.	304.e
Iudæorum defectio sub Nerone & Floro.	659.c
Iudæorum occisorum & captiuorum numerus in clade Titi.	695.b
Iudæorum anniuersarius luctus in memoriam cladis Hierosolymitanæ.	700.a
Iudæorum studia circa cultum religionis quæ.	696.c
Iudæorum origine falluntur Ethnici scriptores.	527.b
Iudæorum & Gentilium Cæsariensium rixæ occasio.	656.c.d
Iudæorum legati auditi ab Augusto in æde Apollinis.	71.a
Iudæorum circiter duo millia a Varrone acta in crucem.	70.e
Iudæorum fuga.	70.e
Iudæorum quinquaginta legati ad Augustum missi, Vari permisso.	70.e
Iudæorum viri ac mulieres seorsum ab inuicem procedentes, mari Rubro transmissi, laudem Deo cecinerunt.	74.d
Iudæorum quatuor millia in insulam Sardiniam amandata.	85.b
Iudæorum domus quales.	108.b
Iudæorum funera.	183.d. 244.c
Iudæorum templum in honore ab omnibus habitum.	297.a
Iudæorum dispersio in varias partes.	297.c
Iudæorum ciuile bellum.	659.e
Iudæorum scrupulosa legis obseruatio.	696.c
Iudæorum Romanis militibus occurrentium interitus.	659.a
Iudæorum decies centena millia Aegyptum habitasse.	636.d.e
Iudæorum decem millia therms inclusa a Damascenis ingulantur.	660.e
Iudæorum clades diuersis in locis.	660.c.d
Iudæorum multiplices clades a Vespasiano illatæ.	681.e
Iudæorum quinque millia præcipitio perempta.	682.b
Iudæorum supplex foemina & cophinus.	731.c.d
Iudæorum insidiæ.	581.c
Iudæorum fame consumptorum numerus.	692.a

Iudæorum mendicitas.	731.b.e
Iudæos Saturnum colere existimauerunt Gentiles, & cur.	191.b
Iudæos malis artibus lucrum captare solitos.	731.c
Iudæos cibos omnes absque delectu comesturos in aduentu Messie.	383.d
Iudæos non nisi manibus lotis orare consueuisse.	483.a
Iudæos, quasi Idæos dictos, falsum est.	527.b
Iudæos plures uxores habere potuisse.	527.d
Iudæos in Paschali conuiuio bis lauari solitos.	152.a
Iudæus otiosus in naui sedit die sabbati mira superstitione.	6.b
Iudæus Transiberinus ambulator.	11.b
Iudæus homo mancipium Iudæum habere non poterat.	614.d
Iudæus populus, spreto vero Rege, multa damna & plures tyrannos subiit.	71.c
Iudæus pessimus gerebat se pro Mosaicæ legis interprete.	82.c
Iudæus populus Romanos faxis deturbat.	659.b
Iudæus se occultans detegitur rerpus.	731.a
Iudæus institor mercis sulphuratæ.	732.b
Iudæus vt Cain profugus.	699.a
Iudæicarum rerum status sub Nerone.	656.c
Iudicare, Episcoporum officium.	454.c
Iudices quomodo suam innocentiam contestari soliti.	168.c.d.
Iudices mundi, partem maximam legis Dei implent.	386.e
Iudices Aegypti, sacerdotes.	457.d
Iudices Episcopi in Ecclesia.	453.b
Iudicia Dei inscrutabilia.	721.a
Iudiciaria astrologia damnata.	53.a
Iudiciaria sacerdotum potestas diuino iure concessa.	458.b
Iudiciaria potestatis vsus.	458.c
Iudicij Ecclesiastici exercendi modus.	453.d
Iudicio Ecclesiastico sapientes præficiendi.	453.e
Iudiciorum apud Hebræos genera duo.	114.d. 458.e
Iudicium pecuniarum & capitalium quæstionum apud Hebræos.	114.d
Iudicium Ethnicum adire, Christianis prohibitum.	459.d
Iudicium Ecclesiasticum.	452.b.d
Iudicio Ecclesiastico quis præficiendus.	452.e
Iudicium quare Episcopis competit.	454.c
Iudith omnibus diebus vitæ suæ ieiunabat præter sabbata.	190.e
Iudith secretum cubiculum sibi fecerat ad orandum.	285.d
Iuga bouum conficiebat Iesus.	75.d
Iulia ex Bethsaide dicta.	107.d
Iulia Drusi filia interempta.	599.c
Iulia Augusta ornat templum aureis phialis & calicibus.	299.e
Iulidis ciuitas in regione Abilinæ.	445.b
Iuliani Apostatæ error.	13.a
Iulianus Apostata quid de Christo descripto.	28.c
Iulianus Apostata quid a Christianis acceptum seruauerit.	246.a
Iulianus Apostata interfuit Epiphaniæ festo.	55.e
Iulianus Apostata templum restaurare conatur.	698.e
Iulianus Apostata exequiarum honorem in suas partes transferre studuit.	246.a
Iulianus Episcopus Toletanus falso cognominatus Pomerius.	40.a
Iulius Centurio Paulum humaniter tractat.	588.a
Iulius Centurio Paulum seruat.	589.d
Iulius vindex rebellat contra Neronem in Gallijs.	681.d
Iulius Archelaus.	704.e
Iulius Marathus.	709.d

Xxx

Iulij

<i>Iulij Africani libri de Temporibus.</i>	646.d	<i>Lanae Laodicenses praestantissime.</i>	625.e. 626.
<i>Iunias appellatur Apostolus.</i>	525.a	<i>Languens in piscina quando curatus.</i>	111.c
<i>Iunius Scribonianus finem Principis per Chaldaeos scrutatus.</i>	423.e	<i>Laodicea triplex.</i>	603.a
<i>Iunius Sillanus veneno sublatus.</i>	445.c	<i>Laodicea terrae motu prosternitur.</i>	625.d
<i>Iupiter creditus Barnabas.</i>	367.b	<i>Laodiceae oues.</i>	626.b
<i>Iure antiquo Romanorum omnes censum soluebant cuiuscumque aetatis & sexus.</i>	31.c	<i>Laodiceae Ecclesiae Angelus cur in Apocalypsi de vestimentis admonetur.</i>	625.e
<i>Iurisdictionis nulla facta diuisio apud Apostolos.</i>	387.a	<i>Laodicea Synodus qualem Angelorum cultum prohibuit.</i>	607.d
<i>Ius Ecclesiae scriptum, & non scriptum.</i>	412.c	<i>Laodicenum Concilium de Agape.</i>	495.d
<i>Ius non scriptum antiquius.</i>	412.d	<i>Laodicensibus an scripserit Paulus.</i>	603.a
<i>Ius Romanorum.</i>	412.c	<i>Laodicensibus an Paulus praedicaerit.</i>	604.e
<i>Iustificatio hominis non ex lege, sed per fidem Christi.</i>	388.c	<i>Laodicensium lanae Milesis praestant.</i>	626.a
<i>Iustinianus Imperator ieiunium seruat.</i>	194.b	<i>Laods apud Graecos, populus apud Latinos, vnde Laici.</i>	337.b
<i>Iustini & Origenis sententia de Magis.</i>	50.b	<i>Lapidatur Paulus.</i>	367.b
<i>Iustini locus de Simone mago.</i>	331.e	<i>Lapidem sepulchro Christi superpositum seruare vestigia ferreorum vinculorum.</i>	184.b
<i>Iustinus martyr Apostolorum temporibus vicinus.</i>	157.b	<i>Lapides templi indelebili nota sanguis Zachariae conserpsit.</i>	62.b.c
<i>Iustinus philosophus ab incognita persona Christianam fidem edoctus.</i>	212.a	<i>Lapides, quibus lapidatus est Stephanus, ubi positi.</i>	242.e
<i>Iustinus martyr quid de descriptione census sub Quirino.</i>	32.e. 33.a	<i>Lapidibus obrutus qui sabbatum violauit, in exemplum aliorum.</i>	232.a
<i>Iustinus martyr fuit gentilis Simonis magi.</i>	257.a. 332.b	<i>Lapis, super quem panni Christi exiccati.</i>	58.e
<i>Iustinus martyr de sanctis ante Christum quid dicat.</i>	1.b	<i>Lapis, qui Domini continebat impressa vestigia, a quibus sublatus.</i>	218.d
<i>Iustinus martyr Samaritana.</i>	257.a	<i>Lapis, super quem Stephanus lapidatur, in magno honore habitus.</i>	429.a
<i>Iustinus decipi non potuit de Simonis statua.</i>	331.e	<i>Lapis vnus, quo Stephanus percussus est, Anconam translatus.</i>	242.d
<i>Iuuenalis quid de Iudeis.</i>	731.b	<i>Lapis inuentus in insula Tiberina Pont. Gregorio XIII. inscriptus Simoni Deo Sancto.</i>	329.c
<i>Iuuenalis de magico volatu.</i>	649.b	<i>Lapsus multorum in diuinis Scripturis vnde.</i>	212.d
<i>Iuuenalis de tormentis Christianorum.</i>	639.b	<i>Lasea ciuitas maritima Cretae.</i>	588.b.c
<i>Iuuenalis de Domitiano & Christianis.</i>	748.c	<i>Lateranensis ecclesia vnde dicta.</i>	643.e
<i>Iuuenalis Hierosolymorum Episcopus.</i>	369.b	<i>Latina lingua vtebantur potius Romani nobiliores, quam Graeca.</i>	356.a
<i>Iuuenalis carmen de Berenice.</i>	586.e	<i>Latina lingua sententiae ferebantur.</i>	78.c
<i>Iuuentus contra Herodem concitata.</i>	66.e	<i>Latina lingua recitari solite Pontificiae litterae.</i>	78.e
<i>Iuuenes in Herodem conspirantes capti fortiter agunt.</i>	67.b	<i>Latina lingua loqui soliti legati.</i>	78.c.d
<i>Izate Regis filij a Tito seruantur.</i>	694.c	<i>Latina lingua primum locum obtinet in sacris.</i>	78.e
<i>Izates filius Helena Reginae Adiabenorum, Iudeorum fami subuenit.</i>	333.b	<i>Latina lingua vtebantur magistratus.</i>	78.d
<i>quomodo ad Iudaismum conuersus.</i>	334.a	<i>Latine Graecis Romani responsa dabant.</i>	78.c
		<i>Latinae linguae honos per omnes gentes diffusus.</i>	78.c
		<i>Latini abstinent a suffocatis.</i>	386.c
		<i>Latinius laudatur.</i>	443.a
		<i>Latoniae carceres Syracusarum.</i>	538.a
		<i>Laudare Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, ex Apostolica traditione.</i>	401.b
		<i>Laudatus Episcopus Carthaginensis.</i>	325.c
		<i>Laudes canendi vsus.</i>	609.e
		<i>Laudes virginitatis.</i>	465.d
		<i>Lauretana domus.</i>	72.d
		<i>Lazari mendici historia.</i>	137.e
		<i>Lazaro pauperi ecclesiae erecta.</i>	137.c
		<i>Lazarus diaconus.</i>	232.c
		<i>Lazarus resuscitatus.</i>	139.b
		<i>diuinus vixit.</i>	140.a
		<i>Lazarum, Mariam Magdalenam, & Martham cum socijs Marsiliam appulisse.</i>	251.d
		<i>Lectiones in Missis Graecorum primum Latine, tum Graece recitatae.</i>	79.a
		<i>Legalia ad tempus permissa.</i>	553.d
		<i>Legalia quando sublata.</i>	553.a.h
		<i>Legalibus an sit opportune vsus Petrus.</i>	390.h
		<i>Legata ab Herode relicta diuersis.</i>	66.d
		<i>Legati loqui soliti Latina lingua.</i>	78.c.d
		<i>Legati Iudeorum ad Tiberium contra Pilatum.</i>	84.e
		<i>Legati</i>	

<i>Legati Romanorum missi Erythras ad quaerenda carmina Sibyllina.</i>	8.d	<i>Liber Damasi de Pontificibus contradictionis arguitur.</i>	677.c
<i>Legati decem a Iudeis ad Neronem missi.</i>	253.e	<i>Liber de Infantia Saluatoris reiectus.</i>	59.b. 75.b
<i>Legatio Samaritanorum & Iudeorum aduersus Archelaum.</i>	77.a	<i>Liber Enoch cuius auctoritatis.</i>	646.d
<i>Legatio Iudeorum sub Varo ad Augustum.</i>	70.e	<i>Liber de Stirpe Mariae reiectus.</i>	13.a
<i>Legatio Titi Corinthum.</i>	535.e	<i>Liber Recognitionum Clementis ab omnibus Patribus proscriptus.</i>	289.a
<i>Legatio Concilij Synedrin ad Ioannem.</i>	91.e	<i>eundem librum alij Circuitus & Periodos appellant.</i>	387.a
<i>Legatio ad Antiochenos in Concilio Hierosolymitano decreti.</i>	383.e	<i>Liber nullus contemnendus, si alia requisita adsint in pres. pag. 5.</i>	
<i>Lege Titia quid cautum.</i>	409.b	<i>Liberi homines fustibus caedebantur, serui flagellis.</i>	166.e
<i>Lege prohibita spectacula gladiatorum & ferarum.</i>	599.b	<i>Liberius Maximus Iudeorum terram vendit.</i>	703.c
<i>Leges Augusti contra celibatum.</i>	73.a	<i>Libo Drusus Praetor Vrbanus se ipsum necat.</i>	81.a
<i>Leges Tiberij aduersus magos & diuinatores.</i>	80.e	<i>Librarium error circa annum natalis Domini in Eusebio.</i>	34.e
<i>Leges Tiberij de vestibus sericis.</i>	80.e	<i>Librae triginta argenti fuit summa argenteorum quibus venditus est Iesus.</i>	145.a
<i>Leges Apostolorum barbaros domant.</i>	319.e	<i>Libri ex auctoritate Ecclesiae approbandi.</i>	326.e. 327.
<i>Leges Ecclesiasticae non humano tantum, sed Spiritus sancti suffragio institutae.</i>	396.c	<i>Libri Petro & Paulo & alijs Apostolis falso adscripti.</i>	327.a
<i>Leges non scriptae scriptis praestantiores.</i>	412.d	<i>Libri apocryphi. 327. per totum.</i>	
<i>Leges coniugij.</i>	460.c. 461.d. 462.d	<i>Libri hereticorum comburendi.</i>	444.e
<i>Leges prohibentes ciuem Romanum flagellari quae.</i>	580.e	<i>Libri magiae igni traditi.</i>	444.c
<i>Legibus scriptis & non scriptis Respublicae administratae.</i>	412.b.c	<i>Libri magiae lege prohibiti.</i>	ibid.c.d
<i>Legio Christianorum orando victoriam reportauit.</i>	565.c	<i>Libri de magia ad Petrum & Paulum apertissimi mendacij conuincuntur.</i>	328.d.e
<i>Legio sexta Ferrea cognomine dicta.</i>	116.a	<i>Licinij edictum de bonis Ecclesiae restituendis.</i>	474.b
<i>Legionis Italicae milites non omnes Itali.</i>	284.e	<i>Lignorum sonitus quod signum, quando, a quibus, & quomodo vsurpatus.</i>	562.a.b
<i>Legis interpretatio apud Hebraeos triplex.</i>	116.a	<i>Liguriae Barnabas Euangelium praedicauit.</i>	395.e
<i>Legitima ecclesia apud Iudeos quae.</i>	510.a	<i>Lindanus Episcopus Ruremundensis insigniter laudatus.</i>	421.c
<i>Legitimum templum vnde dignoscitur.</i>	103.a	<i>Lingua Graeca, & Latina promiscue.</i>	78.a
<i>Leo Papa nec subdiaconis Graecorum vti vxoribus permittit.</i>	529.e	<i>Lingua Latina vtebantur magistratus.</i>	78.d
<i>Leonis Imp. decretum contra comedentes sanguinem.</i>	386.a	<i>Linguarum confusio.</i>	317.e
<i>Leprosi viri decem Domino occurrunt.</i>	134.c	<i>Linguarum genera quae.</i>	220.e
<i>Leui ex stirpe David genuit Melchi & Panther.</i>	15.c	<i>Linguarum donum datum Apostolis, & quomodo.</i>	354.b
<i>Leuitarum apud Iudeos ciuitates septuaginta octo.</i>	474.b	<i>Linguarum omnia genera omnibus Apostolis data.</i>	220.d
<i>Leucius Manicheus, siue Seleucus, Actus Apostolorum falsos descripsit.</i>	22.a	<i>Linguarum donum propter duo.</i>	354.a
<i>Lex de vsu linguae Graecae non recepta.</i>	78.a	<i>Linguae exteras Iudei non admittebant.</i>	353.e
<i>Lex Tiberij de pudicitia seruanda.</i>	82.a	<i>Linguae Latinae prerogatiuae.</i>	78.d
<i>alia Domitiani.</i>	722.c.e	<i>Linguis loqui, & prophetare quid differant.</i>	354.c.d
<i>Lex Tiberij aduersus histriones.</i>	81.e	<i>Lini Paulus meminit.</i>	597.e. 679.b
<i>Lex Tiberij de damnatorum morte proroganda.</i>	81.e	<i>Lini & aliorum Pontificum anni quomodo numerandi.</i>	717.d.e
<i>Lex de non castrandis maribus.</i>	722.c	<i>Lini ordinationes, & sepultura.</i>	718.e
<i>Lex de comedendo agno.</i>	146.e	<i>Lini nomine Acta Petri & Pauli descripta erroribus referta.</i>	665.e. 666.a
<i>Lex de non ducendo vxores in prouincias elusa est.</i>	85.c	<i>Linus Paulo ministrat, & Petro succedit.</i>	597.e
<i>Lex de caducis hereditatibus Poppaei nomine.</i>	32.c	<i>Linus cuius nationis & patriae.</i>	676.d
<i>Lex naturae omnium antiquissima.</i>	412.e	<i>Linus an Petro successerit in Pontificatu.</i>	ibid.
<i>Lex scripta quid.</i>	412.d	<i>Linus an Petri corepiscopus.</i>	676.d
<i>Lex festorum Gentilium.</i>	561.d	<i>Linus primus post Petrum sedit.</i>	670.e
<i>Lex de pallij vsu inter Romanos.</i>	78.a	<i>Linus & Cletus sederunt ante Clementem.</i>	679.e
<i>Lex Cretenisium celibatum non admittebat.</i>	326.d	<i>Linus & Cletus corepiscopi.</i>	ibid.
<i>Lex duodecim tabularum de pennis debitorum.</i>	134.a	<i>Linus & Cletus quomodo viuente Petro sedit dicantur.</i>	679. 680.b
<i>Lex duodecim tabularum quid contra legem Valeriam, & legem Porciam.</i>	666.c	<i>Linus quo anno Domini martyrio coronatus.</i>	617.d
<i>Lex Iudeorum & vela in Palatio Vespasiani condita.</i>	702.b. 716.a	<i>& quo anno suae sedis.</i>	717.d
<i>Libellus manuscriptus de translatione sudarij Veronicae in bibliotheca Vaticana asseruatur.</i>	184.c	<i>eius Pontificatus.</i>	718.c
<i>Libellus de Septuaginta duobus discipulis Hippolyto tributus.</i>	325.c	<i>Linteam Petro in visione ostensum quid significet.</i>	286.a
<i>Libellus de Transitu Mariae Virginis apocryphus.</i>	371.a	<i>Linteam quatuor summisum inijt.</i>	286.a. 386.e
<i>Liber de Pontificibus nomine Damasi qualis.</i>	676.e	<i>Lita</i>	

Litaniarum usus.	566. d	Lucæ consilium in scribendis Actis Apostolorum.	272. d
Lites ad Episcopos deferræ solitæ.	459. a	Lucæ ratio in scribendo.	403. c
Litteræ Abigari ad Iesum.	104. d	Lucæ nomen, & ministerium.	534. d. 535. a
Litteræ Capitonis ad Caium contra Iudeos.	290. d	Lucam Christi, & matris eius, ac Petri & Pauli imagines effigiasse.	375. d. 624. e
Litteræ Agrippæ Regis ad Caium pro templo & ciuitate.	297. b	Lucam eundem esse cum Lucio, Crigenes existimauit.	624. e
Litteræ Claudij ad Fadum de stola sacra Iudeis relinquenda.	376. b	Lucam iussu Petri Euangelium scripsisse quidam ait.	533. d
Litteræ Claudij ad Senatum & populum Iudeorum, quæ deprauatæ noscuntur.	376. c	Lucam martyrium consummasse multi testantur.	624. a
Litteræ Apostolorum ex Concilio Hierosolymitano.	383. e.	Lucas non omnia quæ fecit Petrus in Actis recenset.	238. e
384. a		Lucas multa acta Pauli prætermittit.	537. c. 364. a. 398. a. 537. d
quid ab aliquibus illis additum, quid demptum sit.	384. c	Lucas in Actis Apostolorum res, quibus interfuit, exacte conscribit.	272. a. 363. e. 364. a
Litteræ Claudij Lyfiæ ad Præsidentem Felicem.	582. b	Lucas quando Paulo adhaeserit.	398. c. d
Litteræ Cornelij Papæ ad Lupicinum Viennensem Episcopum.	490. e	Lucas pseudoapostolos sugillat.	533. c
Litteræ Formasæ quæ.	714. e	Lucas ubi Euangelium scripsit.	ibid.
Liturgia Iacobi.	632. c	Lucas bouis similitudinem gerit.	534. c
Locatus Iudæ nepotes ad Domitianum deduxit.	741. c	Lucas iterum Romam rediit.	623. e
Loca in ecclesia distincta.	487. d	Lucas quo anno Acta Apostolorum absoluit.	623. e
Locorum & personarum distinctio, & ordo in ecclesia.	488. d	Lucas Lucius a Paulo dicitur.	543. a. b
Locus nobilior.	178. a	Lucas quo abierit, postquam Roma discessit.	623. e
Locus in quo Christus restimenta, ut baptizaretur, deposuit, ecclesia nobilitatus.	91. c	Lucas medicus, & pictor egregius.	218. e. 614. c
Locus, in quo Dominus a Ioanne baptizatus, miraculis clarus.	91. b	Lucas octogenarius ex oleæ arbore suspensus.	624. c
Locus nuptiarum Canæ Galilææ ecclesia nobilitatus.	97. e	Lucas medicus, & scriptor Actorum quid mystice.	218. e
Locus ubi virgines manebant, erat inter altare & templum.	61. c	Lucas non fuit perpetuus comes Pauli.	363. b
Locus orationis Domini in borto ecclesia nobilitatus.	161. d	Lucas an ex septuaginta discipulis.	634. c
Locus, in quo erant Apostoli in die Pentecostes, basilica illustratus.	219. b	Lucas non Domini, sed Apostolorum discipulus.	544. e
Locus orationis etiam extra ciuitatem Iudeis & Samaritis.	399. e	Lucas in Actis multa magnaq. prætermisit.	270. d. e
Locus ad Aquas Saluias insignis morte Pauli, & aliorum.	667. d	Lucas an ille, de quo dicitur, Cuius laus est in Euangelio, &c.	398. e
Locus ubi Pascha a Christo celebratum.	145. e. 146. a	Lucas quando Acta scripsit, quo ordine, & consilio.	623. d
Locus Caluarie.	175. d	Lucæ auctoritas Iosepho præstat, etiam Ethnicorum arbitrio.	28. b
Locus Ascensionis Domini.	218. c. d	Lucæ scribendi Euangelium occasio.	398. d. e. 533. d
Locus Pauli elucidatus de comitatu mulierum.	467. e	Lucæ Euangelium quod suum Paulus affirmat.	533. e
Locus omnis ecclesiæ persecutionis tempore.	490. d	Lucæ cap. 20. Actuum Græca exemplaria plus habent a Latinis.	552. d
Locustæ & mel siluestre quid sint, opiniones diuersæ.	89. d. e. 90. a	Lucæ vita compendio descripta.	624. b. c
Locustæ herbarum summitates.	90. a	Lucæ martyrium.	624. a
Locustæ in cibum Aethiopicis, & Partibus.	89. e	Lucæ miracula apud suum monumentum.	624. e
Locustæ inter munda comestibilia.	89. d	Lucæ membræ unguentum medicum scaturiit.	ibid.
Lois auia Timothei fidelis.	398. a	Lucæ reliquiarum translatio.	624. e
Longa ætas complurium.	715. d. e	Lucerna accensa ante stolam pontificiam.	80. a. 267. a
Longinum cæcum fuisse, apocryphum est.	182. b	Lucernæ in die sabbati accensa.	340. e
Longinus Centurio conuersus, martyrij palmam obtinuit.	182. b. 268. a	Lucernæ interdum accense.	549. d
Longinus testis resurrectionis Christi cum duobus militibus.	202. d	Lucernæ in ecclesia ad quem usum.	548. d
Longinus Centurio qui.	202. e. 203. a	Lucernales psalmi qui.	401. a. b
Loti Romani accumbebant.	151. c	Lucernas etiam Gentiles in festis accendebant.	549. b
Lotio pedum quando in cæna facta.	147. a	Lucernarum preces.	401. a. b
Lotio in cæna duplex.	151. b. e	Lucernarum accensio festum.	551. d
Lotio pedum ante conuiuium apud Iudeos.	151. b	Lucianus Christianorum irrisor.	640. d
Loton arbor.	477. d	Lucianus Paulum describit.	644. d
Lotus prius in balneo accumbere consueuisse Romanos.	151. c	Lucianus de Trinitate breuiter & aperte meminit.	644. d. e
Lotus fuisse discipulos Domini, cum cæna accumberent.	152. a	Lucianus de Peregrino loquens, Christianorum charitatem ostendit.	712. c. d. 713. 714.
Luca voce antiqua in Italia bos appellari consuevit.	534. c	Lucianus Bellouacensis Episcopus.	735. b
de Luca obiectionis solutio.	535. a	Lucianus Epicureus.	710. d. e
		Lucifer stella, & serpens a Græcis, ab Hebræis Seruba Eued dicta.	196. b
		Lucina clarissima femina corpus Pauli honorifice sepeliuit.	668. c
		Lucilius Bassus Herodion & Mencheri expugnat.	703. b
		Lucilius	

Lucilius Bassus tria millia Iudeorum incendit.	703. e	Magdalenas tres fuisse, falsum.	117. b
Lucilla Donatistarum patrona.	430. a	Magna Diana Ephesiorum per duas boras conclamatum.	580. b
Lucina elogium.	680. e	Magnus dies sabbati quis, & cur ita dictus.	149. d. e
Lucius Cyrenensis.	336. b	Magi stellæ signum habuerunt ex Balaam.	50. e
Lucius Pituanius magiæ reus.	81. a	Magi qui fuerint.	50. a. b. c
Lucullus Græcis barbara admiscens, Romanum se probabat.	78. c	Magi duo Reges post Cambyssem.	51. b
Ludibria quæ Iesus expertus.	163. a	Magi vnde venerint.	52. d
Lugduni Herodes exulat.	283. b	Magi ex semine Abrahamæ de filiis Caturæ.	51. e
Lumen titulus epistolæ cuiusdam.	16. e	Magi an Reges fuerint, & quot.	53. b. c
Lumina in sepulchris.	340. e	Magi visa stella iter susceperunt.	54. e
Lumina, & cantus in funere.	244. e	Magi populi in Media.	51. b
Luminaria. Vide supra, Lucernæ.		Magi cuius magiæ studiosi.	53. c
Luminaria in Ecclesia propter quid.	548. e	Magi Mesopotamiam incolentes.	50. e
Luminaria in funere quid.	244. e	Magi quo tempore venerint post Christum natum.	53. e
Luna decimaquarta & quinta Pascha.	147. e	Magi in itinere dromedaris vsi.	54. e
Lunæ defectus.	67. d	Magi cur illa dona Christo obtulerint.	52. a
Lupicinus Episcopus Viennensis.	490. e	Magi ubi Christum inuenerint.	55. a
Lupus Augustalis Præfectus.	704. b	Magi per aliam viam reuertentes ubi sunt hospitati.	55. e.
Lustralis aqua.	340. e	56. a	
Lustralis census vsque ad Vespasianum.	300. a. b.	Magi tres, qui Christi præsepe adiere, a Thoma baptizati dicuntur.	323. e
Lustrici dies qui.	81. d	Magi, & magia a Tiberio proscripta.	80. e
Lustrum cum censu conditum iussu Claudij.	308. a	Magi tertij generis legibus Romanorum damnati.	53. a
Lustrum post annos quinque a Christo nato.	31. d	Magi sacerdotes in Perside regnarunt.	457. d
Lustrum vltimum.	715. b	Magi res absentes quomodo videant.	748. c
Lustrum quolibet Romani populum censebant.	30. b	Magia vera scientia quæ.	53. a
Lustrum nouissimum sub Vespasiano.	715. c	Magia quæ punitur.	53. a. b
Lydda vicus instar vrbis.	378. e	Magia Iesu aduentu profligata.	50. b
Lydda Diospolis appellata.	283. d	Magici volatus.	649. a
Lyddæ sancti habitantes.	274. c	Magiæ libri Ephesi combusti.	444. d
Lydia purpuraria.	399. d	Magis stellam apparuisse ante biennium, falsum.	54. b
Lympha exigua Isaïæ precibus scaturiit.	134. e	Magis stella quando apparuit.	53. e
Lyncæstis vena vinosa in Macedonia.	96. a	de Magis & ortu stellæ meminuit Chalcidius Platonius.	51. a.
Lysaniæ tetrarchia.	87. a	53. c	
Lysaniæ duo.	87. a. b	Magistratus viri optimi dici soliti.	534. b. c
Lysaniæ Abilina Tetrarcha non Herodis filius.	87. a	Magistratus Romanorum vii soliti Latina lingua.	78. d
Lysaniæ arte Cleopatras necatus.	87. a	Magodia regio.	53. d
Lysimachus Alabarcha.	306. a	Magog, & Magusei Persæ appellati.	51. b
Lystra ciuitas.	367. a	Magos septem regnasse, falsum.	51. b
Lystram venit Paulus, & Barnabas.	366. a	Magorum aduentus.	49. c
Lystram reuertitur Paulus.	367. d	Magorum historia cur adeo diligenter a Matthæo describitur.	49. e. 50. a
		Magorum genus in partibus Orientis ex Balaam.	50. e
		Magorum historiam Macrobius persecutus.	50. a
		Magorum nomen vnde deriuatum.	52. e. 53. d
		Magos fuisse Chaldeos instructos a Sibylla.	51. a. e
		Magos fuisse Persarum sapientes.	51. b
		Magos fuisse Reges Persarum, falsum est.	51. b
		Magos ab Histaspæ Rege sapientiam didicisse.	51. b
		Magos cur ex Oriente venisse dicant Euangelistæ.	52. c
		Magos ex Arabia potius venisse vnde conicitur.	51. c
		Magos triplicis generis fuisse apud antiquos.	53. a
		Maiores natu in Ecclesia qui.	560. e
		Malcho Iesus auriculam restituit.	161. e
		Malleus appensus ianuis ad signum dandum.	314. b
		Maltacæ vxor Herodis Idumæi.	3. b
		Mambre quercus famosa.	27. b
		Mamertinus carcer.	651. e
		Mammona quid.	114. d
		Mammonoth apud Hebræos quid.	114. d
		Manabem Herodis Tetrarchæ collectaneus.	336. b
		Manabemus regali habitu incedens occiditur.	660. a
		Manasses frater Iaddi summi Pontificis.	102. b
		Manna quo die pluit in eremo.	41. b
		Mannæus Lazari filius ad Titum transgreditur.	692. a
		Manducare	

M

Macedo vir Paulum in somnijs deprecatur.	319. c
Machabei fratres ab Antiocho cruciati.	62. a
Macherontem Ioannes ab Herode mittitur, atque ibi occiditur.	398. c
Maclianus Regis Britannorum frater ab Episcopis excommunicatur, & cur.	531. d
Macrina virgo Thecla dicta.	366. d
Macrobius de adoratione Magorum loquitur.	50. a
Madian & Ephra nationes trans Arabiam.	51. c
Metianus tempore Vespasiani claruit.	96. b
Magdalel oppidum.	119. b
de Magdalena commentarium Rossensis.	121. d
Magdalena an vna fuerit, an plures, prolixè disputatur.	116. c. duas fuisse, falsum. 117. b
Magdalena foror Lazari, & peccatrix eadem.	118. c
Magdalena quoties vnxit Iesum.	117. c. 120. d. e
Magdalena cur demum vnxit caput Iesu.	123. b
de Magdalena obiectiones solutæ.	119. d
Magdalena cum suis Massiliam appulit.	251. d
Magdalenam vnam tantum Ecclesia celebrat.	121. d
Magdalenam cum Lazaro Ephesi egisse, falsum.	322. d
de Magdalena Patrum sententiæ.	118. a

Manducare Pascha usquequo protendebatur.	143. e	Marcus quot annos Alexandriae sederit.	357. e
Manducatio Christi sacramentalis.	496. e	Marcus negationem Petri suscipiens narrat.	353. b
Manetes haresiarcha.	326. c	Marcus cur dicitur Matthæi abbreviator.	ibid.
Manibus iunctis orare quid significet.	365. a	Marcus Evangelista an idem fuerit cum Marco filio Mariæ, & consobrino Barnabæ.	356. e. 358. c
Manichæi a Paulo fugillati.	511. e	Marcus Evangelista diuersus a consobrino Barnabæ.	357. d
Manichæi Apostolicas paginas noluunt.	328. b	Marcus Evangelista filius a Petro appellatur.	458. c
Manichæi duos hebdomadæ dies ieiunabant, & quos.	517. b	Marcus Evangelista an Petri consanguineus.	358. c
Manichæi aduersus nuptias.	95. a	Marcus Alexandriam missus quando.	346. d
Manichæi cur sabbato ieiunabant.	517. c. d	Marcus iterum secutus Paulum.	357. b
Manichæorum scripturæ apocryphæ.	326. e	Marcus Romam cum Petro venit.	322. a
Manifestatio Christi post resurrectionem.	81. a	Marcus Episcopus Atinæ Galileus.	322. b
in monte Tabor.	210. a	Marcus ad Paulum Romam redit.	595. b
Manus attollere solebant orantes.	565. c	Marcus Alexandrinam Ecclesiam Petri nomine erexit.	632. d
Manus lauandi ritus innocentie signum.	168. b	Marcus ubi martyrium consummauit.	358. a
Manus impositio in penitentia.	437. d	Marcus quo anno mortuus.	352. a
Manus impositio quæ sit tantum Episcopi.	254. c	Marcus consobrini Barnabæ.	357. a
Manuum impositionis usus super ordinandos ex veteri Testamento.	339. b	Marcus proficit ex seueritate Pauli.	394. b
Manu premissi nonnulli Patriarchæ nati.	2. b	Marcus ex Iudæis potius quam ex Aegyptijs Alexandrinam collegit Ecclesiam.	636. c
Manuum ablutione grauius peccata non abstergi.	484. a	Marcus Evangelista quo anno martyrio coronatur, sub quo Imperatore.	632. e
Manus abluendi ritus ante preces.	482. e	ubi, quo genere martyrij.	633. a
Manuum coniunctione perfectam animorum consensionem significari.	463. e	qua atate, quo mense, quo die.	633. b
Maranatha magis Syrum, quam Hebraicum.	505. d	Mare aquarum congregatio qualibet.	108. a
Maranatha quid significet.	505. a	Maria Syriaca voce Dominam significat.	15. e. 278. d
Maranatha quid addat ad anathema.	ibid. e	Maria non sine coniugio concepta.	15. e
Marci lapsus.	126. c	Maria ex repromissione.	14. e
Marcellus de horis canonicis.	150. d	Maria, celum, templum, & thronus.	16. c
P. Marcius extra portam Exquilinam ob magiam punitus.	81. a	Maria quo anno in templo presentatur, & quamdiu ibi mansit.	17. a
Marci Euangelij caput vltimum male in discrimen reuocatur.	200. d	Maria sacerdotum manibus tradita Ioseph ad custodiam.	ibidem.
Marci Euangelium Romæ editum.	552. b	Maria cur Angelo respondit: Quomodo fiet istud?	19. d.
Marci Euangelium ex Petri predicatione exceptum.	356. d	20. a. 21.	
Marci Euangelium e Latino in Græcum translatum.	356. d.	Maria quo anno suæ atatis peperit.	17. a
Marci Euangelij originale Venetias translatum.	356. e	Maria Virgo nuptui tradita, sacerdotum consilio.	19. a
Marci plures.	ibid.	Maria Virgo diuino consilio desponsata.	20. e
Marci Euangelium a Petro confirmatum, & qua occasione scriptum.	351. e. 352. b	Maria quo tempore ab Angelo salutatur.	19. b
Marci Euangelium creditum fuisse Petri.	552. d	Maria Virgo non liberorum causa ducta a Ioseph.	20. a
Marci emendatio proficua.	394. e	Maria Virgo XV. suæ atatis anno tradita est sacerdotum manibus Ioseph ad custodiam.	17. a
Marcianus Imperator Græcus Latina oratione usus.	78. e	Maria Virgo in templo traduxit annos vndecim.	ibid.
Marcion & Valentinus haresiarcha fugillant Petrum & Paulum.	388. d	Maria Virgo ubi nata.	17. b
idem fecerunt Porphyrius & Iulianus Apostata, & recentiores Nouatores.	ibid. e	Maria Virgo cur in templum allata.	17. c
Marcionite heretici.	504. a	Maria a perpetua virginitate consecuta est cognomentum.	45. a
Marcionite quomodo pro mortuis baptizabantur.	ibid.	Maria Virgo lege soluta.	56. e
de Marco commentum refellit.	357. e	Maria Virgo sanguinem & aquam, quæ e Domini latere fluxerat, collegit.	182. d
Marco Evangelistæ falso tribuitur præcisio pollicis, quod in Marco anachoreta factum est.	357. e	Maria Virgo Nazareth habitat.	97. e
Marcus Antonius Iudæam debellauit.	3. e	Maria soror Marthæ ad pedes Domini sedens.	136. d
Marcus a Petro genitus in Euangelio.	353. a	Maria Magdalena cur caput Domini vnxit.	123. b
Marcus cognominatus Ioannes.	219. a	Maria matertera Domini quæ.	21. e
Marcus an vnus ex Septuaginta.	352. e	Maria mater Iacobi minoris, & Ioseph, & Iudæ.	21. e
Marcus discessit a Domino, & cur.	126. c	Maria Virgo parentibus scientibus nec contradicentibus votum virginitatis nuncupauit.	20. d
Marcus a Petro reuocatur.	156. d	Maria ubi desponsata est, parentibus redditur.	19. b
Marcus num Græce, vel Latine scripserit Euangelium.	355. c	Maria salutatur ab Angelo in domo paterna.	19. b
Marcus Petri interpres.	353. b	Maria abiit in Montana.	26. c
Marcus quo anno scripserit Euangelium.	351. e	Maria post partum an orauerit in templo in loco virginum.	182. a
Marcus primam epistolam Petri ex Hebræo transfulit.	351. d	Maria Virgo nata de stirpe sacerdotali.	12. b
		Maria Virgo ex Dauidica stirpe progenita.	11. e
		& Aaronica.	12. c

Maria prima omnium votum virginitatis emisit.	20. b	Mariam Virginem non arcet Zacharias a loco virginum in templo.	61. c
& quando.	20. c	Mariam Virginem vna cum Ioanne in Asiam profectam.	322. c
Maria Virgo post nuptias Canæ Galilææ redijt Nazareth.	97. e	Mariam Virginem cum Ioanne Ephesi habitasse.	322. d
Maria sine dolore peperit, & absque obstetrice.	40. b	Mariam Virginem collegisse sanguinem & aquam, quæ e Domini latere fluxerant.	182. d
Maria Virgo ante partum, in partu, & post partum.	45. a	Mariam Virginem constanter egisse in morte filij ab initio usque ad finem.	182. d
Maria Virgo virgini Ioseph commendata.	22. a. b	Mariam Virginem sexagesimotertio etatis suæ anno diem obiisse, traditio habet.	368. d
Maria Virgo in deponendo filio de cruce inseruit.	182. d	Mariam Virginem velut Enoch & Eliam translata Epiphanius insinuat.	370. d
Maria Virgo quo anno etatis suæ mortua fuerit, variæ opinionones.	368. c	Mariam Iacobi matrem & Ioseph fuisse uxorem Ioseph Mariæ sponsi, falsum.	23. a
Mariæ Virgo Iosepho sudarium tradit, vt sepeliat Iesum.	182. d. e	Mariani Scoti & Cuspiniani de anno Natalis Domini sententia.	34. c
Maria Virgo sua luce clarissima.	369. e	Marcianus Syracusis datus Episcopus.	322. a
Maria Iacobi vxor Alphæi.	23. b	Marij crudelitas.	124. a
Maria Iacobi minoris & Ioseph mater.	22. e	Maro ex Sibylla Cumæa quæ acceperit.	9. c
Maria mater Iacobi & Ioseph longe a cruce stetit.	23. b	Maro ab Hebræis aliqua accipere potuit.	9. c
Maria Alphæi an eadem sit cum Maria Cleophæ.	23. b	Marrucinus ager.	673. d
Maria Cleophæ alia a Maria Iacobi.	23. d	Marson vir prudens.	315. d
Maria Cleophæ nuncupata, quod fuerit filia Cleophæ.	23. b	Marsus in locum Petronij in Syriae prouincia subrogatus.	308. a
Maria Cleophæ cum Maria Virgine iuxta crucem stetit.	23. e	Martha Mariæ soror sanguinis fluxum passa, & a Christo sanata, falso dicitur.	109. d
Maria Cleophæ consobrina Mariæ Virginis.	23. a	Martialis discipulus vnus ex Septuaginta.	709. c
Maria Cleophæ & Maria Salome non sorores germanæ.	23. b. c	Martialis fuit puer ille, qui habebat quinque panes, & duos pisces.	709. c
Maria soror Moyse virum habuit Vr.	ibid.	Martialis Apostolorum discipulus.	243. c
Maria, & Martha, & aliæ mulieres ad sepulchrum Domini.	200. e	Martialis a Petro in Gallias amandatur.	709. c
Maria palus circa quam Essæi habitabant.	633. d	Martialis Galliarum dictus Apostolus.	709. c
Maria Cassobilita laudatur.		Martialis quot populos ad fidem conuertit.	ibid.
Maria Eleazari filia fame impulsæ filium comedit.	692. b	Martialis mortuum suscitauit, & quomodo.	709. d
Mariæ virginitatis integritas.	45. a	Martialis epistolæ duæ.	ibid.
S. Mariæ in Via lata Diaconia hospitium primum Pauli Romæ.	592. e	Martialis, qui ad Gallias missus est, Romam venit cum Petro.	322. a
Mariæ Virginis votum virginitatis.	19. c. 20. a	Martialis quando moritur.	709. c
Mariæ vox, Virgo, & non mutabitur.	40. b	Martialis poetæ carmina in laudem Domitiani.	723. e.
Mariæ Virginis vndecimo anno parentes obierunt.	20. e	731. b. c	
de Mariæ voto sententiæ diuersæ.	21. b	Martialis horti ubi.	669. d
Mariæ Virginis obitus.	367. e. 368. a. b. c	Martinianus & Processus a Petro baptizati.	651. e. 665. d
Mariæ Virginis historia.	14. b	Martinus Regi presbyterum prætulit.	456. b
Mariæ Virginis auxilium ab auctore imploratur. in præf. pag. 5.		Martinus a Maximo Imperatore conuiuio exceptus.	456. e
Mariæ impolluta virginitas.	56. d	Martyres cur sub altari clamare dicantur.	429. a
Mariæ epitheton Virgo.	45. a	Martyres sub Domitiano insigniores qui.	745. b
Mariæ parentes.	14. a	Martyribus non sacrificamus.	560. c
de Mariæ ortu Seleuci Manichæi insana commenta.	14. d	Martyribus facinorosi miscbantur, vt ditarentur.	713. d
Mariæ sorores cur dictæ.	15. a	Martyres sub Nerone post Petrum.	680. c. d
Mariæ voto virginitatis consensisse Ioseph, facile est credere.	21. b	Martyres sub Domitiano qui.	745. b
Mariæ purificatio.	56. b	Martyrij S. Thomæ vetus monumentum.	485. d
Mariæ Virginis ad Dominum verba post mortem filij.	182. c. d	Martyrium quid.	490. b
Mariæ Virginis affectus male expressi in tragædia inscripta, Christus patiens.	182. e	Martyrium Eunuchi Candacis Reginae, & miracula.	260. d
Mariæ Virginis domus Nazareth Lauretum translata.	72. a	Martyrum agones in ecclesiis effigiari soliti.	486. b
Mariæ Virgini prius quam ceteris apparuisse Dominum post resurrectionem.	199. e	Martyrum corpora quomodo in diuersis locis vere esse dicantur.	428. d
de Mariæ Virginitate morte quædam scripta apocrypha, quædam improbata.	369. a	Martyrum reliquæ a Gentilibus dispersæ.	429. d
Mariæ Virginis epistolæ quæ feruntur apocryphæ.	375. c	Martyrum cultus loco falsorum deorum institutus.	339. e
Mariæ, quam Ioseph, genealogie cur non potius descriptæ.	12. a	Martyrum dies anniuersaria.	559. c
Mariæ Virginis effigies, & mores.	375. c	Martyrum solemnitas.	558. e
Mariam Virginem virginitatem vouisse multi testantur.	20. a	Martyrum primitiæ dicti sunt Christiani sub Nerone passi.	641. a
Mariam Virginem virginitatem vouisse conuincitur.	19. c	Masizel tyrannus in Africa a Theodosio profligatus.	240. e
		Massada castrum munitissimum expugnatur.	793. b

Massada praesidium Iudaei capiunt, Romanis occisis.	703. c	Mel siluestre summe amarum.	90. a
Massagetarum ferinus mos de maclandis senibus, & comedendis.	320. b	Melania senior Thecla nomine decorata.	366. e
Mater virginis Deo sacrata, socrus Dei appellata.	477. b. c	Melania Romana clarissima femina.	89. b
Mater necat filium ad cibum.	692. b	Melchi filius Leui, frater Pantheris.	15. d
Maternus sophista a Domitiano occisus, & cur.	723. c	Melchisedech ubi regnaret.	99. b
Mathan sacerdotis filiae Maria, Sobe, & Anna.	15. a	Melchisedech typus Christi.	156. a
Mathematici pulsus Vrbe.	423. e	Melchisedech Regis dignitas.	472. d
Matribus honor habitus.	16. a	Melchisedechiani haeretici.	420. c
Matrimonia clandestina prohibita.	462. e	Melita serpentes veneno carent, non natura, sed gratia.	590. a
Matrimonij sacri ritus.	462. b	Melita Paulus hiemauit tribus mensibus.	590. a
Matrimonij Misse sacrum.	462. d	Melita quid passus Paulus.	589. e
Matrimonio iungere non licebat nec feminae alterius tribus virum, nec viro alterius tribus feminam.	12. a	Melita Pauli miracula.	590. a
Matrimonium sacramentum.	461. e	Melita Paulus venit.	589. c
Matrimonium non sine sacerdotis praesentia contrahi.	462. a	Meliton Sardensi Episcopo libellus de Transitu Virginis falso tributus.	371. a
Matrona dum ingreditur ecclesiam non purgata, a demone arrepta est.	483. e	Melitonis Sardensis Episcopi liber apocryphus.	316. e
Matthaei Euangelium quo anno scriptum.	289. a	Membra Ecclesiae ante Christi aduentum quae.	2. a
& qua occasione.	288. e	Memoria ecclesiae dicta.	490. b
quibus expositentibus.	289. b	Memoria Christi in Aegypto.	58. e
initium cur ita sumptum.	289. c	Memoriae antiquae de usu sacrarum imaginum.	486. c
exscriptum ab Apostolis.	289. d	Memphi vrbs Aegypti.	26. e
a Iacobo fratre Domini Hierosolymis explanatum.	289. c	Menander Simonis magi discipulus quid suis polliceretur.	708. d
cum Barnaba sepultum, & quo anno inuentum.	289. d	Mencherus & Herodion castella expugnata.	703. b
a Hieronymo translatum.	289. e	Mendicantes Iudaei quomodo descripti.	731. d
a Nazaraeis deprauatum.	ibid.	Menna Constantinopolitanus Episcopus.	316. b
Matthaei Galeni error in expositione Dionysii Areopagite.	369. c	Mendum de voce Hieremiae in textum Matthaei illapsum.	145. c
Matthaeus sequitur Dominum.	108. d	Menologium Graecorum.	41. a
Matthaeus Apostolus carnibus abstinebat.	513. c	Mensa quadra apud poetas quae.	546. b
Matthaeus in Aethiopiis missus.	324. b	Mensa in templo Hierosolymitano.	25. b
Matthias summus sacerdos rem diuinam facere vetitus.	87. c	Mensa in ecclesia quae.	335. a
Matthias Mesopotamiam petit.	325. e	Mensa pura quae.	492. e
Matthias Apostolus librum de traditionibus scripsisse dicitur.	415. d	Mensa communis & sacra temporibus Apostolorum simul iungebantur.	236. b. c
Matthias Margalothi legis emulatores.	66. e	Mensa duplex apud Apostolos.	236. b
Matthias seditionis auctor viuis exustus ab Herode.	67. d	Mensa sacra distincta a communi.	491. b. c. d
Matthias Theophili Pont. Max. apud Iudaeos.	26. a	Mensa quas quaestiones apud Christianos haberet.	493. a
Matthias Pont. nocte pollutus somnio, vicarium substituit in sacris obeundis.	67. d	Mensam communem Christus sacrae praeposuit, & cur.	491. c. d
Matthias abrogatus summo pontificio.	67. d	Mense quibus diaconi inseruiebant, fuerint ne sacra, an communes.	236. b
Matthiae Apostoli electio.	219. c	Mense Christianorum descriptio.	492. e. 493.
Maturea appellatur Virginis habitatio in Aegypto.	59. a	Mense Martio Dominum passum, communis sententia.	189. b
Matutinæ horæ conuentum referunt a Paulo praescriptum.	224. c	Mensis & dies quo Christus est passus.	189. b. c
Matutinæ laudes.	400. e	Mensurarius Episcopus Carthaginensis.	430. b. 713. e
Matutinum officium quid representet.	502. a	Mercurius Trismegistus.	7. e
Mauritania in duas partes diuisa.	332. d	Mercurius creditus Paulus.	367. b
in Mauritanica Ecclesia bigamos ordinari non est permissum, etiam urgente necessitate.	532. a. b	Meretrices apud Israelitas permissae.	119. a
Maximus Episcopus Syracuse.	494. c	Meretrices vaga.	ibid. b
Maximus hostis Monothelitarum.	497. b	Meritoria Taberna typus Ecclesiae.	11. a
Medi nocte surrexit Dominus, & Patrem hymnis celebravit, atque idem nos tunc facere docuit.	224. e	Meroe metropolis regni Aethiopiae.	457. c
Media nocte venturum Dominum ad iudicium.	400. c. d	Meroe summa potestas penes sacerdotes.	457. c
Medico non est opus bene habentibus.	108. d	Mesopotamensis Balaam.	51. d
Medicus animae diligenter inquirendus.	435. c. d	Mesopotamiam Simon petit.	325. b
Mediolanensis Ecclesiae consuetudo in psallendo qualis.	611. e	Messala Praeses Syriae.	29. b
Mediolanensem Ecclesiam erexit Barnabas.	395. e	Messalina Augusta vxor Claudij.	379. c
Meir doctor Pharisaorum.	4. d	Messalina Augusta quo anno occisa.	379. c
		Messalini Consulatu nascitur Christus.	34. a. 35. c. e
		Messias haberi voluit Vespasianus, & unde colligitur.	716. c
		Metallotheca Vaticana.	171. c
		Metaphrastes erroris arguitur de tempore Simonis magi.	321. e. 325. c. 330. d

Metellus Creticus nomen familiae suae reportauit.	264. e	Missa Iacobi.	632. b
Michael Archangelus Ecclesiae protector.	607. b	Missa quid significet.	158. e
Michael Glycas de S. Luca.	624. e	Missarum vespertinarum usus.	159. d
Michael Imp. calumniator linguae Latinae.	78. d	Missas agere Christianis neque in cryptis permittatur.	159. b. c. 491. a
Michael Mercatus celeberrimus aetate nostra philosophus.	171. b	Missa nomen a quibus auctoribus usurpatum.	158. e
Michaelis Mercati studio Metallotheca Vaticana constructa.	171. c	Missa vocis usus in Romana Ecclesia.	159. b
Michaelis Imp. temporibus extabat epistola integra Iesu ad Abagarum.	105. c	de Misse longitudine conquereutes qui.	611. d
Michaelis Archangeli cultores Colossenses.	607. e	Mitra sacerdotalis qualis fuerit.	240. d
Michaelis Archangeli oratorium a pijs erectum.	607. a	de Mitra S. Ambrosij epigramma Emodij.	241. a
Michaelis manifestatio in Conis facta.	607. d	Mitrae sub noua lege diuersae ab ijs quae siebant in veteri, & diuersum representant mysterium.	241. a. b
Michaeas loquitur de turre Ader.	48. a	Moab ciuitas in Arabia.	51. d
Midraustelium omnes cibos adueniente Messia Hebraeos comesturos dixit.	383. d	Moabitarum Rex Balac.	51. d
Miletum pro Melita.	579. b. 590. c	Modestiae officio contineri haud patiuntur mulieres.	476. c
Miletum in Creta euersum a Gnosijs.	590. e	Modestia Apostolorum.	508. d
Miletum Cariae vrbs.	552. e	Monachi comiti arguuntur.	574. e. 575. a
Miliaresium donatiuum militare.	145. a	Monachi desides qui, & qui operosi.	410. c
Militares tesserae quae.	317. d	Monachi qui nunc sunt, antiquam Ecclesiam emulantur.	633. c
Milites cohortales Archelai occisi.	69. d	Monachorum princeps Ioannes Baptista.	90. b
Millenarius Ioannis gloriae perpetuitatem significat.	741. a	Monarchia Petro collata, & in eius successores propagata.	129. a
Minaeorum haeresis.	706. b	Monasticam vitam Anna vidua excoluit.	57. c
Ministerium quotidianum quod.	236. c	Monasticae torurae deuiores seuerissime a Deo puniti.	574. e
Ministerium sepulturae non prohibitum Iudaeis die festo.	150. c. d	Moniales Alleluia signo conuocari solite, ubi.	562. c
Ministerium diaconiae.	238. a	de Monogamia haeresis Montanistarum, & Tertulliani.	101. d
Ministerium, a quo Graecorum viduae videbantur excludi, quodnam fuerit.	235. e	Monogamos fuisse sacerdotes in lege veteri.	532. c
Ministrare, pro sacrificare, apud Lucam.	339. e	Monogamos Paulus cur ordinandos monuit.	527. e
Ministri sacrae mensae diaconi.	236. d	Monothelita haeretici in Christo duas voluntates negantes.	374. b
Ministri tabellarij.	337. e	Mons Aeternae scissus in terrae motu facto patiente Domino.	181. e
Ministri laborantes dicti.	237. e	Mons Caelius Romae conflagravit.	85. d
Ministri inferioris ordinis in templo sortiebantur ministeria.	25. e	Montana Iudae quae.	26. c
P. Minutius Praefectus annonae.	666. e	Montanistarum error & falsitas.	101. e
Minutius Felix pro Christianis.	385. a	in Monte Oliueti primum castra sunt posita contra Hierusalem, ubi Iesus fudit lacrymas.	141. c
Miraculum olei cur Transiberim factum.	11. e	in Monte Tabor creditur facta esse apparitio plusquam quingentis fratribus.	209. e
Miracula tria in Epiphania recoluntur, an eodem die facta.	97. e	Montis Vesunij eruptio.	719. c
Miracula Christi quae non videntur scripta.	124. e	Montes e loco in locum transfulerunt plures sancti.	72. a
Miracula Romae facta accidisse ipso Christi natali die, falsum.	11. e	Moralia ex Synagoga translata in Ecclesiam cum fauore.	532. c
Miracula edita in loco Ascensionis.	218. c	Moralia praecipua seruata ab Apostolis apud Iudaeos.	223. e
Miracula praecleariora a Petro edita.	233. b	Morbus Herodis qualis.	68. a
Miracula de oleo lampadarum.	550. e	More maiorum quid significat.	412. d
Miracula de ceris Agnus Dei.	551. a. b	Mores Iudaeorum incompositi in psalmis decantandis.	41. c
Miracula facta in Aegypto, illuc Iesu allato.	57. e	Mores puerorum turpissimi apud Cretenses.	526. e
Miracula Vespasiani ex praestigijs Tyanae.	687. c	Mors prodigiosa Herodiadis filiae.	124. c
Miracula Vespasiano tributa, miracula non sunt.	687. e	Mortem sibi conscium Varus Germaniae Praefectus.	73. b
Miracula de umbra Petri quid mystice.	223. b. c	Mortuus suscitatur a Petro.	315. e
Miracula diei Dominici.	97. c	Mos quid.	412. d
Miracula ex reliquijs.	427. d	Mos edendi agnum apud Hebraeos, ex antiquo eorum rituali.	153. d
Miracula dijs Gentilium attributa qualia.	688. d	Mos Iudaeorum differendi de lege.	73. d
Miracula Anconae per Stephanum facta.	243. a	Mos Apostolos cum Christo pingendi.	329. a
Miraculis Petri praedicatio adiuncta.	223. c	Mos antiquus sanctorum Christianorum.	230. e
Miraculo translatae domus, & montes.	71. e. 72. a	Mos fuit Ecclesiae, ut Episcopus peregrinus ad concionandum inuitaretur.	362. a
Miraculorum Iesu per totam Syriam fama diuulgata.	103. d	Mosaici libri inuenti & lacerati.	378. b
Miraculorum gratia, & intelligentia Scripturae, sunt dotes Ecclesiae.	211. a. b	Moyssi prophetias habuit Balaam.	50. e
Miraculum de mutatione aquae in vinum quo die.	95. e	Moyssi libros lacerans miles, securi percussit.	378. b
Miraculum primum Christi, mutatio aquae in vinum.	97. d	Mucianus Syriae Praeses Vespasiano adhaeret.	687. a
Miraculum de mutatione aquae in vinum, & baptismus Christi eodem anno.	96. c	Mucianus Vespasiano persuadet, ut philosophos Vrbe pellat.	710. c
Miraculum secundum Iesu, curatio filij Reguli.	103. d	Mulier Christiana signo Crucis ab arte demonum liberata.	107. e. 108. a
Miraculum ab haereticis nunquam factum reperitur.	211. b	Mulier a fluxu sanguinis liberata quae.	109. d
Miraculum de cruce S. Thomae apud Brachmanos.	485. a		
Missa sacrificium dicitur.	159. b		

Mulier peccatrix eadem Iudæa. 118. e
 Mulier in adulterio deprehensa oblata Christo. 134. d
 Mulier a profuuiio sanguinis sanata æneam statuam erexit Saluatori. 109. e. 110. a
 Mulieres ministrantes Iesu quæ. 122. d
 Mulieres quæ excubabant ad ostium tabernaculi, quales fuerint. 18. d
 Mulieres ad sepulchrum Domini quæ. 200. e
 Mulieres hæreticas exorcismos ausas docere. 432. d
 Mulieres in modestiæ officio continere, difficile. 476. c
 Mulieres Christianas nequaquam speculo vti solitas. 476. d
 Mulieres in ecclesia a viris separatae. 18. b
 Mulieres in ecclesia omnino taceant. 503. b
 Mulieres bene olere, cum nihil olent. 506. c
 Mulieres Hierusalem quando dixerint : Beatae steriles. 692. c
 Mulieri in ecclesia loqui turpe. 542. c
 Mulieribus quæ doctrinæ ratio prohibita. 542. c
 Mulierum profectio ad sepulchrum Domini quando. 196. c
 Mulierum locus in ecclesia supra tabulatum. 489. b
 Multiloquium in oratione damnatum quale. 115. d
 Multitudo populi foras erat in templo hora incensi, id est, extra primum velum. 25. c
 Mundi origenis anni. 39. e
 Mundi restitutio per Christum. 43. c
 Mundi finis etiam Gentilibus creditus. 721. c. d
 Mundi trans Oceanum positi, ex Clementis epistola. 735. b
 Mundum igne consumendum Sibyllina carmina prædicunt. 720. c
 Munera donata ab Abraham filijs Cætura. 51. e
 Munera Magorum eadem. 51. e
 Municipia non cogebantur viuere iure Romanorum. 400. a
 Municipia colonijs præstabant. 580. b
 Munus diaconorum. 236. c
 Mures aurei apud arcam fœderis. 507. b
 Murus Hierusalem cingens tridua a Tito construitur. 691. d
 Muscæ ad vlcus, prouerbium. 442. c
 Musica quæ damnata. 610. d. e. 612. d
 Musica instrumenta diuersi generis in ecclesia. 613. a
 Musicas leges sine mutatione publicarum legum mutari non posse. 610. e
 Musica vis. 610. b
 Musica laudes. 611. a
 Musonij dno. 710. c
 Musonius philosophus Vrbe pulsus. 711. d. 723. b
 Musonius Babylonicus magus in carcerem a Nerone detrusus. 653. e
 Myrrhæ vsus probatus. 171. b
 Myrrham esse quam Indi Benzui vocant. 171. c
 Myrrhati vini loco, vinum felle mixtum Iesu exhibitum. 170. b
 Myrrhatum vinum minime amarum. 170. c
 Myrrhatum vinum vnde dictum. 170. c
 Myrrhatum vinum pretiosum. 170. c
 Myrrhatum vinum noluit Iesus bibere. 175. c
 Myrrhatum vinum cur Christo datum. 170. b
 Myrrhatum vinum ab ebrietate præferuat. 171. a
 Myrrhæ natura. 173. b. 174. a. b. c
 Myrrhæ odore vina condita lautissima. 170. d
 Myrrhina vasa olim in magno pretio. 170. e
 Myrrhina vasa apud Orientales ex myrrhâ confecta. 172. c
 de Myrrhinis auctoris iudicium. 171. c
 Myrrhina vasa vnde materiam habent. 171. b
 Myrrhinum vinum inter dulcia numeratum. 174. d
 in Mysiam venit Paulus. 319. b

Mysteria nominabant veteres Eucharistiam. 158. e
 Mysterium non est quod ad populares & vulgares effertur. 265. c
 Mysterium Petri visionis. 285. e
 N
 Naason tribus Iudæ princeps. 12. c
 Naim viduæ filius a mortuis excitatur. 116. a
 Nenia, funebre carmen, quod canebatur ad tibiam. 110. e
 Nenia & pectoris tunsiones attemperabantur ad modos tibie. 110. e
 Narcissus Domini discipulus, Athenarû Episcopus. 542. e
 Narcissus Claudij libertus necatus. 542. e
 Nardi vnguentum maximi pretij. 121. e
 Nardinum oleum incensum in ecclesiis. 550. d
 Nardum piscicum vnguentum quale. 120. c
 Nascitur Christus in spelunca. 43. e
 Nascetes Patriarchæ manu præmissa quid significarent. 2. b
 in Natali Domini demones perterriti. 48. b
 Natalis Christi quomodo. 43. e
 de Natali die Domini diuersæ sententiæ. 38. 39.
 Natalis Domini tempus. 40. d. e
 Natalis dies Domini quis apud hæreticos traditus. 40. d
 Natalis dies Christi quis apud omnes Catholicos. 41. b
 Natalis Domini post mortem Herodis contingeret, si Iosephum sequeremur. 38. a. b
 Natalis dies Herodis. 123. c
 Natalis Herodis Persius meminit. 123. d
 Natalis Virginis quibus Consulibus, qua Olympiade contigit. 17. b
 Natalis S. Theodori martyris. 559. b
 Natalis S. Felicis. 559. e
 Natalitia sanctorum. 557. e
 Natalitio Apostolorum interesse debere. 659. c
 Natalis hæreticus quomodo confessus. 435. e
 Nathanael an idem cum Bartholomæo. 94. c
 Nathanael non fuit inter Apostolos, & cur. 94. c
 Nathanael a Cana Galilææ. 95. e
 Nathanaelem eruditissimum virum. Christus non redarguit. 455. b
 Natiuitas Domini. 43. e
 Natiuitas Virginis priuilegijs aucta. 14. e
 Natura docet veram religionem. 721. d
 Nasfragium Melite a Paulo passum, non esse vnum ex tribus in epistola secunda ad Corinthios enumeratis. 537. e. 538. a
 Nauigans Iudæus superstitiose clauum sabbato reliquit. 6. c
 Nauigatio Barnabæ & Pauli. 264. d
 Nauigatio Pauli in Syriam. 422. d
 Naumachia ab Augusto facta. 670. e
 Naumachij Ethnici poetæ nobilis de virginitate præclara sententia. 466. a
 Nauta Iudæus superstitiosus. 6. c
 in Naxo insula fons vini suauissimi. 96. a
 Nazareei qui. 6. d
 Nazæorum secta, & ritus. 6. d
 Nazareei corruptores Euangelij Matthæi. 289. d
 Nazareei Christiani olim. 72. c
 Nazareei, id est, sancti Dei. 570. e
 Nazareei certo tempore a vino abstinebant. 569. e
 Nazareei voto obligati, se Corban nominabant. 422. c
 Nazareei capita radabant. 570. b. e
 Nazareei consortio Ebionæorum infamati. 706. e
 Nazareei quousque tolerati sunt in Ecclesia. 706. e
 Nazare-

Nazæorum Euangelium ex Hebræo a Hieronymo in Græcum translatum. 112. d
 Nazæorum nomen remansit hæreticis. 72. c. 706. b
 Nazæorum hæreticorum duplex genus. 72. c
 Nazæorum, id est, Christum Iudæi spernentes, Florum merentur. 657. e
 Nazærenus Christus dictus. 72. b
 Nazærenorum & clericorum differentia. 570. c. d
 Nazærenorum votum. 422. c
 Nazærenorum hæresis vnde, & vbi initium habuit. 706. a
 Nazareth viculus in Galilæa iuxta montem Tabor. 71. e
 in Nazareth duæ celebres ecclesiæ. 71. e
 Nazareth in qua sit ex duabus Galilæis. 72. d
 Nazareth relicta, venit Iesus Capbarnaum. 104. a
 Nazareth Christus reducitur. 71. a
 in Nazareth domus S. Mariæ. 71. e
 Lauretum miraculose translata. 71. e. 72. a
 Nectarius a Nonatiani deceptus, vt Socrates refert. 440. b
 Nectarij factum male interpretati Nouatiani. 442. c
 Nectarius pœnitentiarium deposuit, non pœnitentiam proscriptit. 439. d
 Nectarij vox quid significet. 262. e
 Negatio Petri. 162. d
 Negatio Petri vbi. 162. e
 Nephaisib apud Hebræos quid. 114. d
 Nepotis hymni. 612. d
 Nereus & Archilleus a Petro conuersi. 744. a
 Nero a Claudio adoptatus. 411. a
 Nero in Imperio succedit Claudio. 445. b
 quot annis imperauit. ibid.
 Nero vestigia pedum vnguentis vnguebat. 120. d
 Nero per leonem significatur. 347. c
 Nero erga Iudæos propensior. 445. b
 Nero Agrippam Regem quatuor ciuitatibus donat. 445. b
 Nero exordio Imperij mansuetissimus. 445. c
 Nero Claudij filium Britannicum veneno sustulit. 521. a
 Nero quando incontinens factus est. 521. a
 Nero Ismaelem & Chelciam detinet. 587. d
 Nero Agrippinæ matri mortem infert. 624. e
 Nero Pallantem interimit. 637. b
 Nero quid in incendio Vrbs. 638. d
 Nero Christianos persequitur. 638. b
 Nero nouæ condendæ vrbs gloriam quærere videbatur. 638. e
 Nero parricida matris, & vxoris, auriga, histrio, & incendiarius. 638. d
 Nero ad necandos quos vellet calumnijs vsus. 639. e
 Nero creditus incendiarius. 638. d
 Nero se Vrbs incensurum prædixerat. 638. d
 Nero cur Vrbs incenderit. 638. e. 640. a
 Nero Senecæ concedit, vt quam sibi vellet mortem pararet. 643. e
 Nero dijs imperare per magiam concupiuit. 648. c
 Nero Poppæam vxorem ictu calcis percussam occidit. 643. e
 Nero Tyridentem magum ad se vocat. 648. c
 Nero omnis magiæ generis princeps. 648. c
 Nero probos omnes insequitur. 652. d
 Nero Baream Soranum cum filia Seruilia & Thraseam Patrum interficit. 652. e
 Nero philosophos ab Vrbe exegit. 653. e
 Nero magos mutata sententia odio prosequitur, & cur. 653. e
 Nero Musonium Babylonium magum in carcerem trudit. 653. e
 Nero vt Isbthum foderet, in Achaiam nauigauit. 655. b

Nero in Olympicis certans, superans omnes aurigas & etharædos, coronatur. 655. b
 Nero ex Achaiâ Romam redijt. 665. c
 Nero impudicissimus. 521. a. 652. b
 Nero Antichristus fuisse creditus, sed falso. 684. d
 Nero adhuc viuere falso creditus. 684. d
 Nero perterritus, a nece Christianorum se abstinit. 681. c
 Nero in visu perterritus. 681. c
 Nero quando animo consternatus. 681. d
 Nero templum Dianæ Ephesinæ spoliat. 683. c
 Nero sub quo Consulatu obiit. 683. c
 Nero quibus ex causis Petrum & Paulum in carcerem coniecit. 652. b. e
 Neronem in fine seculi venturum, & ab Antichristo occidendum, quidam fabulantur. 684. b
 Neronem se esse fingens seruus multos exterret. 684. e
 Neronis in mensam fulmen illapsum. 625. b
 Neroni Simon magus carissimus. 648. c
 Neronis domesticos nonnullos ad fidem conuersos. 594. a
 Neronis stagaum vbi. 670. d
 Neronis clementia. 445. c
 Neronis tempore lapsus Simonis magi. 330. c
 Neronis durum iudicium aduersus Paulum. 593. a
 Neronis Circus in Vaticano ad equos agitando. 670. b
 a Neronis tempore vsque ad Domitianum nulla in Ecclesijs excitata persecutio. 678. e
 Neronis seuitia. 637. b
 Neronis in coniuratos seuitia. 643. d
 Neronis tempore quæ prodigia. 673. d. quid significarent. 673. e
 Neronis fuga. 683. d
 Neronis obitus. 683. d
 Neronis studiosus Rex Parthorum. 684. d
 Nerua a Domitiano in exilium mittitur. 726. b
 Nerua Romam reuocatus, a Domitiano Consul designatur. 726. e
 Nerua Apollonij Tyanæi consuetudine vsus. 727. a
 Nerua Imperium cepit. 745. c
 Nerua optimus Imperator respectu Domitiani. 745. d
 Nerua Christianos relegatos reuocat. 745. d
 Nerua tributa Iudæis relaxat. 745. e
 Nerua Traianum adoptat. 753. a
 Neruæ edictum, ne liceret impietatis accusare qui deos non coleret. 745. d
 Neruæ obitus. 753. a
 Nestorius hæreticus. 322. d
 Nicanor vnus ex septem diaconis. 249. d
 Nicanor diaconus vbi & quando occisus. 249. e
 Nicasius Rhotomagensis Episcopus. 548. a
 Nicæna Synodus Symbolo Apostolorum quæ addidit, & cur. 317. c
 Nicæni Concilij canonis, mulierum cum clericis habitationem prohibentis, explicatio. 529. c
 Nicæni Concilij canon aduersus bigamos. 533. a
 Nicephori error de tempore Euangelij Matthæi. 288. e
 Nicephori Chronici error de numero annorum, quibus sedijt Iacobus. 626. d
 Nicephorus Episcopus Constantinopolitanus ad Leonem Tertium dona mittit. 548. a
 Niceta Choniata quid de Alexio Imp. 607. d
 Nicetius Episcopus Treuerensis nascitur cum corona clericali. 573. d
 Nicodemus Christi discipulus a Iudæis anathematizatur, de ciuitate eicitur, & a Gamaliele suscipitur. 249. e
 Nicodemus ad Iesum nocte venit. 98. e
 Nicolaitarum errores. 646. e. 647. e
 Nicolaitæ impurissimi a Petro & Iuda exagitati. 646. e
 Nicolaitæ

Nicolaitæ falso sibi nomen Nicolai assumebant. qua occasione.	647. a ibid. c	Nudis pedibus incedere Christiani consueverunt.	479. a
Nicolaitæ beatitudinem in voluptate constituiebant.	648. a	Numa Pompilij ordinatio.	339. c
Nicolaitæ se Gnosticos nominabant.	648. b	Numeratio annorum mundi quomodo ab Ecclesia obseruata.	40. b
Nicolaitæ in varias sectas diuisi.	ibid.	Numeri abbreviandi vsus.	135. e
Nicolaus Papa Michaellem reprimit in Latinam linguam insulantem.	78. d	Numerum ciuium Romæ censitorum sub Claudio.	380. a
Nicolaus orator pro Archelao & Herode.	71. a	Numerus hostiarum, & comedentium in die Paschatis.	148. b. c
Nicolaus diaconus, Episcopus Samaritanorum.	647. e	Numerus Iudeorum fame consumptorum.	697. a
Nicolaus falso in crimen adducitur.	ibid. c	Numerus occisorum & captiuorum in bello Iudaico.	695. b
Nicomedes presbyter.	675. e	Numidæ Episcopi a Petro ordinati.	541. b
Nicomedia & Nicæa Bithyniæ oppida.	315. e	Numidius Quadratus Syriæ Præses.	378. d. e
Nicopolis ciuitas Emmaus nuncupatur.	204. a	Ananiam summum Pontificem, & Ananum ducem Romam mittit.	379. a
Nicopolis ciuitas iuxta sinum Ambracium.	521. b	Numisma census quid differat ab vsuali moneta.	142. a
Nissei equi.	55. a	Numisma census quanti pretij.	142. b
Nocte nascitur Christus, & qua hora.	41. c	Numisma Titi Imp. quale.	142. b
Noctem flumine purgare quid.	483. e	Numismata tributorum a ceteris vsualis pecuniæ nummis differebant.	142. a
Nocturnarum vigiliarum quis modus.	401. c	Nuptias non sine Missa & communionem celebrari.	662. d. e
Nocturnæ conuocationes quæ.	ibid.	Nuptias & cibos detestantes qui.	511. e
Nomen Iesu super omne nomen admirabile.	49. c	Nuptiæ occultæ & clandestinæ.	340. e. 463. a
Nomen quando indebatur infanti a Gentilibus.	31. d	Nuptiæ occultæ a Christianis damnatæ.	463. a
Nomen diuitis epulonis.	137. c	Nuptiæ Christi presentia sacratæ.	95. b
Nomen tetragrammaton quid posset.	431. c	Nuptiæ spirituales.	477. b
Nomen presbyteri etiam Apostolis commune.	525. a. b	Nuptiis Ioannis Euangelistæ sententia ridicula.	95. c. d
Nomina Euangelistæ.	155. a. b	Nuptiis Canæ Galilææ quis sponsus.	95. d
Nomina Iudeorum que fuerint.	2. c	Nynensis appellatus dines epulo.	137. c
Nomina diuersa excommunicationis, & absolutionis.	450. b		
Nomina septuagintaduorum discipulorum.	136. a		
Nomina quatuor partium diei apud Iudeos.	192. c		
Nomina diuersa quibus ecclesia appellatur.	490. a		
Nomina Hebraica cur in Ecclesia retenta.	506. a		
Nomina martyrum insigniorum sub Domitiano.	745. b		
Nominatim in synaxi Christiani requirebantur.	480. a		
Nomini proprio filij nomen patris subijciebatur.	22. d		
Nominum nouorum inducendi forma, cum res exigit, ab Apostolis Ecclesiæ tradita.	308. d		
Nonis Ianuarij fontem aquam fluere vini sapore.	95. a		
Norbanus Consul Romanus.	29. a		
Norbani Flacci litteræ pro Iudeis.	299. c		
Notariorum munus in Ecclesia.	338. a		
Nouatianus hereticus non fuit chrismate signatus.	256. b		
Nouatiani baptizatos non inungunt sacro chrismate.	ibid.		
Nouatores plus tribuunt Iosepho, quam Euangelio.	27. e		
eorum consuetudo.	ibid.		
Nouatores Ioannem Baptistam deliciose vitæ infamant.	90. c		
Nouatores quæcumque ignorant, blasphemant.	32. e		
Nouatores nostri seculi.	ibid.		
Nouatores consutati de bonis in comune reducendis.	232. e		
Nouatores abutuntur, vt alijs, voce Dominicæ cenæ.	154. d		
Nouatores hæretici Chrismatis sacramentum negantes.	256. b		
Nouatores odio prosequuntur monachos.	633. e		
Nouatorum intentio in conscribenda historia Ecclesiastica. in præf. pag. 1.			
Nouatorum vesania de tempore descriptionis facta a Quirino.	27. d		
Nouatorum insania de Ioanne Baptista.	90. b		
Nouatorum error de S. Petro consutatus.	129. b		
Nouatorum error de vestigalibus a sacerdote pendendis.	133. d		
Nouatorum hallucinatio consutata.	253. c		
Noui Iouis illustris Caij titulus.	301. b. c		
Nouissima hora quæ.	512. c		
Nox in quatuor partes diuidebatur etiam apud Iudeos.	192. c		
Nubere in Domino quid.	462. b		

Octauus. Vide supra, Augustus.		Oratio Herodis ad Iudeos.	67. c
Olei & aquæ benedictio.	632. a	Oratio Domini in horto.	161. c
Oleo ad inungendos infirmos nullus antiquorū Prophetarum vsus.	630. e	Oratio Pauli in Areopago.	404. e
Oleum e Taberna Meritoria.	11. a	Oratio Gregorij Nysseni populi frequentia intermissa.	559. c
Oleum e terra Romæ erupit.	11. a	Oratio in Cathedræ Petri festiuitate ex Ritualibus antiquis.	341. d
Oleum lampadū quàm mirabilia operetur.	428. b. 550. e	Oratione legio Christiana victoriam reportauit.	565. c
Oleum sanctum duplex.	630. e	Orationis horæ tres.	224. a. b. c
Oleum infirmorum.	630. e	quinque & septem.	ibid. d
Oleum sacerdotali benedictione virtutem diuinam consequi.	631. a. c	Orationis locus.	215. e
Oleum ad diuina miracula adhiberi solitum quod.	631. e	Oratorij congregatio.	502. c
Oliueti mons lampadibus plenus quando.	552. a	Oratorium.	502. c
in Oliueti monte contra Hierusalem primum castra posita.	141. c	Oratorium in Vrbe erectum, & eius forma.	502. c
Oliueti mons adiacet Hierosolymis a plaga Orientali.	134. d	Oratorium S. Hieronymi.	502. c
in Oliueti monte ecclesia aperto cacumine.	217. e	Oratorium sanctæ Crucis in basilica sancti Petri.	489. d
Oliueti mons quantum distet ab Hierosolymis.	213. d	Oratorium S. Michaelis Archangeli nequaquam ab hæreticis erectum.	607. a
Ollula Rhodiaca quæ.	171. a	Oratorium S. Michaelis Archangeli Colossis.	607. a. b
Olympas & Herodion martyres.	680. c	Oratorum mos, manum extendere, & quomodo.	586. b
Olympiade qua natus sit Dominus.	34. c. 38. c	Orbis in institutione quæ facta, ea in eiusdem restitutione adimpleta.	43. d
Olympiades ad supplicanda tempora peruitiles.	34. c	Orbis status tempore Christi.	7. b
Olympiadum anni vnde numerari soliti.	37. d. e	Orbis descriptio facta ab Augusto, & eius causæ.	31. e
Onesimus Gentilem fuisse.	614. c	Orbis descriptio geometrica cepta a Iulio Cesare, absoluta ab Augusto.	33. b
Onesimus Philemonis seruus a Paulo commendatur.	614. c	Orbis terrarum quando metiri cœpit.	33. b
Onesimus post Timotheum Episcopus Ephesus.	614. d	Orbis continentia ad Senatam perlata.	33. c
martyrio coronatus.	614. e	Ordinandi cur non bigami.	532. c
Onesiphorus Pauli hospes.	364. c	Ordinatio, & ordo quid.	337. a
Onesiphorus Paulum Romæ inuisit.	593. e	Ordinationis mysterium.	239. a
Onias summus Pontifex.	18. e	Ordinatione Catholici ab hæreticis discriminantur.	336. e
Onion templum ab Onia edificatū, & qua occasione.	704. b	Ordinationes quales fieri solitæ ab Apostolis.	336. d
Onion templum Iudeorum in Aegypto demolitum.	704. a	Ordinationes ex prophetia veniebant.	336. d
Onusrii Panuini Fasti vno anno discrepant a Fastis Cassiodori.	37. c	Ordinationes apud hæreticos quæ.	338. c
Onusrius Panuini erroris arguitur.	330. c	Ordinationes non sine sacrificio & ieiunio fiebant ab Apostolis.	338. e
Onychina vasa.	171. d	Ordinationes Episcoporum ex Apostolorum traditione.	339. c
de Opificio manuum.	408. e	Ordines Ecclesiastici septem.	337. d
Opificum exercebant discipuli Iudeorum.	409. c	Ordines inferiores non habent ius in subiectos.	538. c
Opificum apud quos ignobile.	409. d	Ordines Ecclesiasticos ab officijs distinctos.	338. a
Opificum Pauli quod.	409. d	Ordo Iudeorum in synagogis.	74. a
Opinio illa, quod Petrus fundauerit Ecclesiam Romanam priusquam Antiochenam, refellitur.	271. e	Ordo seruari solitus a Iudeis in publico conuentu.	57. e
Opinio vulgata de mundi casu.	720. c		
Opiniones de causa deperditi Iesu.	74. d		
Opinioni ab Ecclesia receptæ inhærendum.	116. d		
Opportunitate bene vsi Christiani.	721. b		
Optatus Mileuitanus.	93. e. 617. a		
Optimates vnde.	534. b		
Optimi viri titulus in magistratibus constitutis impartiri solitus.	534. a. b. c		
Optimi cognomen quantæ olim excellentiæ.	534. a		
Oracula de Vrbe interitu tamquam falsa Tiberius redarguit.	81. c		
Oraculum, seu logion.	80. c		
Oraculum Apollinis Delphici quando & cur occlusum.	10. a		
Orando peccus tundere vnde tractum, & quid significet.	565. e		
Orans Dominus ab Angelo confortatur.	161. c		
Orantes manus extollere, & expandere solebant.	565. c		
Orare ad Orientem, Apostolica traditio est.	563. d		
Orare genibus flexis quid significet.	564. e. 565. a		
Orare stantes solent Christiani quando, & cur.	565. a		
Orare sedendo, extra disciplinam est.	565. d		
Orare detecto capite, Apostoli institutio est.	564. d		
Orare iunctis manibus quid significet.	565. e		

<i>Orientalis Ecclesiae consuetudo in psallendo qualis.</i>	611. e	<i>Pallium ab Apostolis accepisse Christianos potius, quam a Graecis.</i>	478. e
<i>in Oriente positus paradysus terrestris.</i>	564. b	<i>Pallium quatuor angulos habebat.</i>	478. e
<i>Origenes de traditionibus.</i>	417. e	<i>Pallium Graecum ad Romanos illapsum.</i>	78. a
<i>Origenis sententia de Magis.</i>	50. d	<i>Palma quae ad multa secula perdurauit.</i>	141. b
<i>Ornamentum capitis summi Pontificis quale fuerit.</i>	240. b	<i>Palma hieroglyphico Iudaea expressa.</i>	746. a
<i>Ornatus capillorum quantum Deo displiceat in virgine.</i>	477. e	<i>Palmorum ramos ferendi mos.</i>	140. b. d
<i>Orosij error de tempore cladis Varianae.</i>	76. b	<i>Pamelius scholiasies.</i>	47. a
<i>eiusdem error de tempore Seiani.</i>	138. d	<i>Pan mortis historia ab Eusebio ex Plutarcho recitata.</i>	181. d
<i>Orthosia oppidum.</i>	315. d	<i>Pan vel hominem fuisse, & iamdiu mortuum, vel demonem, & mori non potuisse.</i>	182. b
<i>Osculi genus duplex.</i>	350. b	<i>Pan, quem colebant Gentiles, ex Mercurio & Penelope natum.</i>	182. a
<i>Osculi usus apud Romanos, Tiberij lege prohibitus.</i>	349. c	<i>Pan mortuus, Christus Dominus a quibusdam intelligitur.</i>	181. 182. a
<i>Osculi sancti usus in osculum tabellae mutatus.</i>	350. d	<i>Pancratius Tauromenij Episcopus venit cum Petro Romanam.</i>	322. a
<i>Osculum sanctum quale.</i>	349. e	<i>Pandia, Diasia, Dionysia populari epulo celebrantur.</i>	340. b
<i>Osculum pacis.</i>	349. e	<i>Panes propositionis.</i>	25. b
<i>Osius Cordubensis.</i>	487. b	<i>Panis post consecrationem in Eucharistia efficitur corpus Christi.</i>	158. b. c
<i>Osius de cruce S. Thomae apud Brachmanos.</i>	484. e	<i>Panis frangendi mentio in Scripturis tantum, cur.</i>	545. e
<i>Ossa gigantum in Hebron.</i>	177. a	<i>Panis decussatus quid.</i>	546. d
<i>Ossa humana sparsa a Samaritis per porticus Salomonis, & per totum templum.</i>	102. e	<i>Panis decussati forma.</i>	546. e
<i>Ossendorum haeresis.</i>	706. d	<i>Panis quadrifida incisio.</i>	546. b
<i>Ostiensis porta, eadem Trigemina dicta, ubi pauperes stipem accipere soliti erant.</i>	666. e	<i>Pantænus philosophus Christianus.</i>	324. a
<i>Otho Imperium arripit, occiso Galba.</i>	685. e	<i>Paneada Caesaream dici voluit Philippus Tetrarcha.</i>	79. c
<i>Otho sibi ipse mortem conscivit nonagesimo quinto sui Imperij die.</i>	686. a	<i>Paneada Phoenices Caesaream Philippi vocabant.</i>	109. e
<i>Otreius Episcopus Melitenensis.</i>	572. e	<i>Paneade a Syrophœnissa Christi imago erecta.</i>	109. e.
<i>Ovis unde dicatur.</i>	374. e		484. b
<i>Quem & hircum mactari non patiebantur Aegyptij.</i>	302. d	<i>Panther filius Leui genuit Barpantherem.</i>	15. e
<i>Quidij carmina de conflagratione mundi.</i>	720. d	<i>Papias Ioannis discipulus.</i>	163. e. 164. a. c

P

<i>Paci simulacrum positum.</i>	47. c	<i>Parabolæ Iesu diuersae.</i>	122. b. 136. d. 137. b. 141. e
<i>Paci Aeternae, inscriptio templi, & nummi.</i>	47. c	<i>Parabolæ de decem virginibus, & talentis distributis.</i>	143. a
<i>Pacianus antiquus Theologus.</i>	384. d	<i>Parabolarum usus.</i>	115. b
<i>Pacianus quo Imperatore claruit.</i>	443. b	<i>Paradysus terrestris in Oriente positus.</i>	564. b
<i>Pacis templum, commentum de eo refellitur.</i>	46. d. e	<i>Paragorius Episcopus uxorem iussu canonum reliquerat.</i>	529. c
<i>Pacis templum quando erectum.</i>	47. a. 716. a	<i>Paralyticus cur demissus per tegulas.</i>	108. c
<i>Pacis templum quando collapsum.</i>	46. e	<i>Parasceue, licet Graeca vox sit, ea tamen uti consuevere Iudaei.</i>	189. d
<i>Pacis templum quando incendio conflagrauit.</i>	47. d	<i>Parasceue quando desinebat.</i>	148. d. e
<i>Pacis templum cur voluerit Vespasianus adificare.</i>	716. a. b	<i>Parasceue dies, qui Pascha praecedat, dictus est caena pura.</i>	191. c
<i>in Pacis templo reposita ornamenta templi Hierosolymitani.</i>	716. a	<i>Parasceue Paschae, id est, Sabbati, quia cum Paschate incidit in die passionis Domini.</i>	149. b
<i>Pacis osculum. Vide supra, Osculum.</i>		<i>Parasceue quid esset.</i>	149. b
<i>Pacorus Parthorum Rex contra Romanorum exercitum quid.</i>	637. b	<i>Parasceuen Christiani Graeci diem Veneris appellant.</i>	189. d
<i>Palaestina pacem habuit, Herode & Archelao regnante.</i>	28. a	<i>Parthi & Bassorae a Ioanne fide imbuti.</i>	323. a
<i>Palaestina quando dici Iudaea cepit.</i>	2. c	<i>Parthi locustis vescuntur.</i>	89. e
<i>Palaestina sub Syria continebatur.</i>	30. a	<i>Parthos adiit Ioannes Apostolus.</i>	323. a
<i>Palaestina diuisa in tetrarchias.</i>	71. a. b	<i>Particulas, quas nos dicimus, buccellas dici solitas.</i>	497. e
<i>Palaestina & Hierosolyma Antiochia subiacebant.</i>	271. b	<i>Partitio Iudaeorum regni facta ab Augusto.</i>	71. b
<i>Palaestina totius fines.</i>	145. d	<i>Pascha quando a Domino celebratum.</i>	147. c
<i>Pallas germanus Felicis Iudaeae Praefidis.</i>	445. c	<i>Pascha Christo ubi paratum.</i>	146. b
<i>Pallas Claudij libertus a Nerone de medio tollitur.</i>	637. b	<i>Pascha & Azyma eadem die celebrata.</i>	147. e
<i>Palliatique togati conuiuia accumbere soliti.</i>	152. c	<i>Pascha & Azyma circa Christi tempora post equinoctium agebantur.</i>	148. a
<i>Palliatique incedebant Christiani.</i>	479. c	<i>Pascha qua die mensis celebraretur.</i>	148. a
<i>Pallij nomen.</i>	78. a	<i>Pascha manducare quousque extendebatur.</i>	148. e
<i>Pallij usus inter Romanos a quo tempore.</i>	478. c	<i>Pascha idem quod Phase.</i>	149. a
<i>Pallij forma describitur.</i>	478. e		
<i>Pallio uti Romanis non votitum.</i>	78. b		
<i>Pallio non necessario Christiani utebantur.</i>	479. d		
<i>Pallium Pharisaeicum.</i>	5. c		
<i>Pallium, abiecta toga, Christiani induebant.</i>	478. c		
<i>Pallium a communi usu ad monachos cessasse.</i>	479. d		

Pascha

<i>Pascha item dicebatur singuli septem dies Azymorum.</i>	149. b	<i>Pauli peregrinationis comes quis dictus sit.</i>	398. e
<i>Pascha & parasceue Paschae quomodo simul incidunt.</i>	150. b. c	<i>Pauli oratio in Areopago.</i>	404. e
<i>Pascha translatum tempore Ezechiae Regis.</i>	150. e	<i>Pauli sudaria quid, & semicinctia.</i>	426. c
<i>Pascha in sabbatum translatum mere fictitium est.</i>	147. a. c.	<i>Pauli eloquentia qualis fuerit.</i>	447. per totum
	149. c. d. 150. a. b	<i>Pauli calibatus multis probatur.</i>	469. 470. a. b. c
<i>Pascha Iudaeorum non nisi in plenilunio.</i>	148. a. b	<i>Pauli penula quid.</i>	547. c
<i>Pascha a Domino celebratum cum alijs Iudaeis commune.</i>	151. a	<i>Pauli admonitio de pace ad Philippenses.</i>	600. b
		<i>Pauli oratio ad maiores natu Ecclesiae Ephesi.</i>	550. e
<i>Pascha intercisum fuisse, falsum est.</i>	151. a	<i>Pauli oratio ad populum Hierosolymis.</i>	579. d. e
<i>Pascha primum a Ioanne recensitum, incidisse in annum Domini trigesimum primum, & quid inde sequatur.</i>	187. b	<i>Pauli nepos insidias detegit.</i>	182. a
<i>Pascha die Dominico celebrandum, Petrus instituit.</i>	553. c	<i>Pauli gratia, virtus Melitae concessa.</i>	589. e
<i>Pascha & Pentecostes nomina retinuit Ecclesia.</i>	ibid. d	<i>Pauli causa coram quibus acta Romae.</i>	590. c
<i>Paschae festum non agendum ut Iudaeis.</i>	553. b	<i>Pauli peregrinatio in Asia bis.</i>	604. d
<i>in Paschali conuiuio Iudaeos bis lauari solitos.</i>	151. e	<i>Pauli cum Sila peregrinatio.</i>	396. b
<i>Paschali tempore quisque hostiam mactabat.</i>	148. b. c	<i>Pauli sigillum quod.</i>	619. e. 620. a
<i>Paschalis solemnitas diuersa ab ea, quae est Azymorum.</i>	147. e	<i>Pauli Acta apocrypha quae fuerint.</i>	621. c
<i>Paschali tempore obfessa Hierosolyma.</i>	690. c	<i>Pauli res gestae in Hispania obscurae remanserunt.</i>	623. a
<i>Paschali festo curialis homo impurus diuinam vltionem expertus.</i>	483. e	<i>Pauli fuga e carcere.</i>	666. c
<i>Paschata quatuor post baptismum Christi per annos singulos deuoluta.</i>	187. a	<i>Pauli cernice abscissa lac pro sanguine fluxit.</i>	667. e
<i>Paschate solum epulari non licebat.</i>	148. b	<i>Pauli aetas post conuersionem.</i>	262. a
<i>Paschate a nona hora usque ad undecimam mactabant hostias.</i>	148. b	<i>& ante conuersionem.</i>	262. d. e
<i>Paschata numeranda a primo post nuptias in Cana Galilaeae celebrato quot.</i>	112. c	<i>Pauli praedicatio.</i>	263. d
<i>Paschatis die Christus in cruce immolatur.</i>	151. b	<i>Pauli mors quo anno eius vitae acciderit.</i>	263. a
<i>de Paschatis die a Domino celebrato sententiae diuersae.</i>	146. d. e. 147. c. d. e	<i>Pauli natiuitas quo anno fuerit.</i>	ibid. b
<i>Paschatis die hostiarum numerus, & comedentium.</i>	148. b. c	<i>Pauli visionis tempus.</i>	264. b
<i>Paschatis dies certus apud Iudaeos.</i>	150. d. e	<i>Pauli praedicatio Damasci.</i>	265. e
<i>Paschatis celebrandi ritus.</i>	148. a	<i>Pauli in Arabiam profectio.</i>	ibid.
<i>Passio Christi sacrificium.</i>	156. c	<i>Pauli reditus Damascum.</i>	266. d
<i>Passio Theclae qualis.</i>	365. c. 366.	<i>Pauli res gestae Antiochia.</i>	388. b
<i>de Passione Domini meditationes pie, & reuelationes.</i>	182. e	<i>Pauli verba elucidata, cum ait: In faciem ei restitit.</i>	392. d
<i>Passionis Christi instrumenta.</i>	184. b	<i>Pauli & Silae preces nocturnae.</i>	400. b
<i>Pastophorium quid significet.</i>	482. b	<i>Pauli & Silae e carcere liberatio.</i>	402. a
<i>Pastophorium quem in ecclesia usum haberet.</i>	482. b	<i>Pauli pugna cum bestijs.</i>	425. e
<i>Pastores ad praesepse Domini quot.</i>	47. d. 48. a	<i>Pauli res gestae Romae.</i>	592. e
<i>Pastoris nomine titulus erectus in Viminali.</i>	597. e	<i>Pauli hospitium ubi Romae fuerit.</i>	592. e
<i>Pastorum trium nomine ecclesia erecta.</i>	48. a	<i>Pauli sepulchrum.</i>	672. d
<i>Patula quadra quae.</i>	546. b	<i>Pauli effigies, & statura.</i>	668. c
<i>Pateram Maximus Imperator Martino ante se dare iubet.</i>	456. b	<i>Pauliani qui.</i>	448. e
<i>Patibulo appensus, eodem die sepeliebatur apud Iudaeos.</i>	150. d	<i>Paulini carmen de amictu Ioannis Baptistae.</i>	89. e
<i>Patmos insulae descriptio.</i>	728. a	<i>Paulini carmen de tribus miraculis in Epiphania.</i>	96. e
<i>Patres vsi Sibyllarum testimonijs.</i>	8. c	<i>Paulini carmen de cantharo in atrio ecclesiae Vaticanae.</i>	482. e
<i>Patriarchae non capita Ecclesiae, sed membra.</i>	2. b	<i>de martyrio Lucae.</i>	624. b
<i>Patrocinium Iudaeorum susceptum a Christo.</i>	390. e	<i>Paulini carmen de pastophorij ecclesiae.</i>	482. b. c
<i>Patrum auctoritates de veritate corporis Christi in sacramento Eucharistiae.</i>	156. 157.	<i>Paulinus presbyter Barchinonensis.</i>	487. e
<i>Paula in spelunca Saluatoris quae considerauerit.</i>	44. e	<i>a Paulino Tyriorum Episcopo nobile templum erectum.</i>	482. d
<i>Paulae funus.</i>	245. d	<i>Paulo creditum esse Euangelium praeputij, sicut Petro circumcisionis, quomodo intelligendum.</i>	384. b
<i>Paulae monasterium.</i>	562. c	<i>non propterea limitata potestas.</i>	387. a
<i>Pauli natale solum.</i>	263. b. c	<i>Paulo donantur animae omnes, quae secum erant in nauis.</i>	589. b
<i>Pauli conuersio quando.</i>	242. a. 261. b	<i>quot numero.</i>	589. e
<i>Pauli nomen a quo inditum, quando, & cur.</i>	265. a. b. c	<i>Paulo etiam dictum a Domino ferunt: Denuo debeo crucifigi.</i>	666. c
<i>Pauli cognomen Aemiliorum familiae.</i>	265. a	<i>Paulo ubi Christus apparuit, locus ecclesiae nobilitatus.</i>	266. a
<i>Pauli raptus quo anno contigerit.</i>	341. a	<i>Paulum in Hispanias profectum, quinam auctores testantur, multisq. haec firmatur opinio.</i>	622. c
<i>Pauli & Barnabae contentio.</i>	393. e	<i>Paulus Stephani partus.</i>	243. c
<i>Pauli peregrinatio, ubi soluit Corinbo.</i>	422. d	<i>Paulus quid de Sibyllis.</i>	8. a
		<i>Paulus ante conuersionem quid.</i>	261. d
		<i>Paulus impugnator sectae Galileorum.</i>	64. e
		<i>Paulus Hierosolymam venit Damasco.</i>	268. e
		<i>Paulus qua occasione commotus Petro restitit.</i>	392. e
		<i>Paulus & Silas praecones legum ab Apostolis sancitarum.</i>	396. b

Paulus

Paulus & Silas virgis caesi.	400.b	Paulus abiit in Macedoniam.	516.e
Paulus ubi nascitur, an Gischali.	263.e	Paulus Ephesi Timotheum Episcopum relinquit.	511.e
Paulus mittitur ad Ananiam.	213.a	Paulus in Macedonia quid.	511.c
Paulus in Hebraeo mirabilem sonat.	264.e	Paulus ubi primam ad Timotheum scripserit epistolam.	511.c
Paulus de se testatur, ante abijisse in Arabiam, quam ad Apostolos Hierosolymam veniret.	268.e	Paulus praedicat Timotheo venturas haereses.	511.e
Paulus per murum in sporta demittitur.	269.b	Paulus apud Macedones de Corinthijs gloriatur.	536.a
Paulus cur ab Aretae Regis Praeposito ad mortem quaereretur.	269.b	Paulus incestuosum excommunicat.	449.a
Paulus Hierosolymam ascendit videre Petrum honoris causa.	269.d	Paulus incestuosum indulgens absoluit.	536.b
Paulus ascendit Hierosolymam, ut Euangelium cum Petro conferat.	270.a	Paulus quae passus sit.	537.c
Paulus, Stephanus, & Barnabas Gamalielis discipuli.	270.a	Paulus ter Corinthum venit.	538.c
Paulus a Barnaba ad Apostolos introducit.	270.b	Paulus Corinthi quid.	410.d
Paulus & Barnabas legati missi Hierosolymam.	253.e	Paulus super alienum fundamentum non aedificavit.	538.e
Paulus e Saulo quando dictus.	264.e	Paulus commendat Ecclesiam Thessalonicensem.	540.e
Paulus contestatus Iudeos transit ad Gentes.	362.c	Paulus cur in epistola ad Romanos non meminit Petri.	540.e
Paulus & Petrus simul in fundatione Romanae Ecclesiae nominantur.	288.d	Paulus quos cognatos appellet.	543.b
Paulus una cum Petro Romanam Ecclesiam consecravit.	288.e	Paulus multos nominatim salutatur.	542.d.e
Paulus in quo minor Petro.	208.e	Paulus Troade quid.	545.a
Paulus cur se abortivum appellat.	336.c	Paulus penulam & libros Troade reliquit.	547.c
Paulus linguis omnium loquebatur.	353.d	Paulus Samum pervenit, inde Miletum.	552.c
Paulus Ioannem cognominatum Marcum, olim reiectum, iterum secum assumit.	357.c	Paulus a suis vix diuellitur.	552.c
Paulus & Barnabas Sergium Paulum ad fidem conuertunt.	361.d	Paulus Trogylij commoratur.	552.d
Paulus & Barnabas pro dijs habentur.	367.b	Paulus cur tantopere festinaret Pentecosten Hierosolymis agere.	552.d.e
Paulus lapidatur.	367.c	Paulus festa non abstulit.	553.d.e
Paulus an interfuerit funeri Virginis Mariae.	368.e	Paulus Coum, Rhodum, & Pataram venit.	561.c
Paulus non solum Euangelij praeco, sed & Apostolicarum sanctionum.	396.b	Paulus orat in littore.	561.c.d
Paulus & Silas carceri mancipantur, custodem carceris ad fidem conuertunt & baptizant cum omni domo eius.	402.a.b	Paulus abstemius fuisse probatur.	569.e
Paulus Ephesum venit.	422.d	Paulus venit Hierusalem ante Pentecosten.	552.d.e
Paulus Athenas venit.	403.e	Paulus in magno Concilio orat.	581.a
Paulus manet cum Aquila & Priscilla.	408.d	Paulus senioribus morem gerit.	569.d
Paulus ubique manibus operatur.	408.e.409.a	Paulus Nazaraeorum munus explet.	569.e
Paulus conuertitur ad Gentes.	410.d	Paulus captus Hierosolymis.	579.b
Paulus Crispum baptizat.	410.e	Paulus a Tribuno esse putatur Aegyptius magus.	579.d
Paulus an ex voto caput totonderit.	422.b	Paulus se civem Romanum esse, non nisi cogente necessitate, aperuit.	579.d
Paulus tribus annis Ephesi moratur, & eorum ratio.	424.a	Paulus Ananiae iussu percutitur.	581.b
Paulus Ephesi quid.	424.a.d. 425.a.b.c.d.e	Paulus quomodo ignorare potuerit Ananiam esse principem sacerdotum.	581.b.c
Paulus an Ephesi ad bestias damnatus.	425.b	Paulus inter Phariseos & Sadduceos miscet discordiam.	581.e
Paulus an umbra mortuos suscitauerit.	427.d	Paulus insidijs Iudeorum appetitur.	581.e
Paulus quomodo sermone imperitus.	447.c	Paulus ad Felicem ducitur.	583.a
Paulus Graecos poetas citare consuevit.	8.a	Paulus ad Gallionem ducitur.	421.e
Paulus aere titulum ad sui argumenti rationem accommodavit.	8.b	Paulus in profundo maris, & eius interpretatio.	538.a
Paulus cur dictus Apostolus Gentium.	387.e	Paulus coram Felice agit.	73.d
Paulus Marco assumpto Cyprum nauigat.	394.c	Paulus quo anno Romam missus.	584.e
Paulus tertium iam annum Ephesi agens consilium in Romam veniendi.	445.e	Paulus quo anno Hierosolymam venit.	381.e
Paulus qualis in scribendo.	447.c	Paulus Caesarem appellat.	585.c
Paulus Corinthijs comminatur.	537.b	Paulus causam suam orat, Agrippa & Berenice praesentibus.	586.a
Paulus quando raptus ad tertium caelum.	341.a	Paulus semper caelebs.	470.a
Paulus quam religionem Angelorum damnat.	604.e	Paulus erat Phariseus ante Apostolatam.	470.b
Paulus Ecclesiasticarum causarum cognitores instituit.	458.e	Paulus quando electus Apostolus.	336.c
Paulus se caelibem aperte profitetur.	466.c	Paulus Romam nauigat.	424.b. 590.d
Paulus habuit sororem germanam.	468.b	Paulus tempestatem praedicat.	588.a.b
Paulus recedit Epheso.	510.b	Paulus a vipera inuaditur.	589.e
		Paulus quamdiu Melitae mansit.	590.a
		Paulus Publij patrem sanat.	590.a
		Paulus Publium ad fidem conuertit, & Episcopum Melitensibus praefecit.	590.b
		Paulus e Melita insula Romam ductus.	590.c
		Paulus non suos sanat, sed externos.	590.e
		Paulus quo die Urbem ingressus, quo anno Domini.	592.c
		Paulus	

Paulus Romae Iudeos alloquitur.	592.e	Penulam Paulus Troade reliquit.	595.b
Paulus quid coram Nerone egerit.	593.a	Penulas oratorum vsui cessisse.	547.d
Paulus a suis derelictus.	593.a.b	Penula senibus Romae concessa.	547.d
Paulus de ore leonis liberatus.	593.c	Perea ciuitas in regione Abilinae.	445.b
Paulus a Philippensibus Romae in vinculis inuisitur.	593.e	Perge Pamphiliae.	264.e
Paulus Timotheum Romam vocat.	595.e	de Peregrino quae Lucianus.	712.d.e. 713.a.b.c
Paulus an scripserit ad Laodicenses.	604.a	Peregrinus Luciani Proteus dictus, & cur.	713.e
Paulus Onesimum Philemoni commendat.	614.d	Peregrinus Vrbe pulsus.	723.b
Paulus e carcere liberatur, quo anno.	693.c	Peristeria pientissima femina.	245.d
Paulus solutus a vinculis an in Hispanias profectus, & quo ierit.	621.d.e. 622.c	Perpetua a Petro baptizata.	680.e
Paulus, sicut & Petrus, docuit Occidentales.	623.b	Perseae arboris fructus & folia qualia.	58.a
Paulus spondit Corinthijs suum aduentum, sed videtur prohibitus.	621.d	Perseae a popularibus suis appellati Magog, & Magusae.	51.a
Paulus quantum supervixerit post liberationem a vinculis.	621.e	Perseae Zoradae leges conculcant.	319.e
Paulus qua ex causa post biennium liberatur.	623.d.e	Perfarum Reges olim Magi.	53.c
Paulus a Luciano describitur.	644.c	Perfarum Principes nihil agebant nisi de Magorum sententia.	51.b
Paulus capite truncatur, & quid in via.	667.b.c.d	Perfarum Reges esse non poterant, qui Magorum disciplinam non percepissent.	51.c
Paulus tres milites ad fidem conuertit, cum ad martyrium ducitur, & quae eorum nomina.	667.d	Perseae a Septentrionali plaga contra Iudeam positi.	52.c.d
Paulus quot viros in sua passione ad fidem conuertit.	667.c. 668.a	Persecutio Christianorum sub Nerone.	640.d
Paulus quot annorum esset, cum martyrium consummauit.	668.b	Persecutio prima Christianorum an sub Nerone.	640.d
Paulus a Plautilla velum petit ad oculos obducendos.	667.c. 668.c	Persecutio sub Nerone in Christianos propagata, occasione incendij.	642.e
Petri & Pauli clarissima memoria.	671.d	Persecutio secunda Domitiani contra Christianos.	728.e
Paulus ubi sepultus.	671.d. 672.d	Persecutio secunda Hierosolymis in Ecclesia excitata, occiso Iacobo.	316.e
Paulus Episcopus Narbonensis comes Pauli.	623.a	Persecutiones in veteri Testamento contra sanctos, cur non litteris mandatae.	620.d
Paulus Samosatensis haesiarcha.	612.c	Persecutionis etiam tempore Ecclesia argenteis lucernis vti consuevit.	550.d.e
Pauperes animarum patroni.	494.b	Persecutionis tempore Christianos conuentus celebraffe.	557.b
Pauperes extra ecclesiam mendicare, & cur.	489.d	Persecutores Christianorum quales.	728.e
Pauperes ad mensam spiritualem cum Rege vocantur.	490.a	Persecutores Christianorum Damascum missi alij praeter Paulum a Iudeis.	266.a
Pauperes extra portam Ostiensem agere consueuisse.	666.e	Perfidem Simon Apostolus petit.	325.b
Pauperibus post sacra mensae parabantur communes.	491.d	Perfidem Paulus salutatur.	542.b
Pax indulgentia dicta.	536.e	Perfidem an ex Oriente Iudeam spectet.	52.c.d
Pax tecum, signum Catholicae communionis, idemque legentibus epistolas Pauli dici consuevit.	620.e	Perfidis arbor illustrata aduentu Christi in Aegyptum.	57.e
Peccata dimittendi potestas suis Christus impertitur.	205.e	Persona vnde dicta.	110.d
Peccata mortalia quaecumque purgatorio purgari posse, falsum.	249.b	Personarum ordo in ecclesia.	456.a.b
Pecuniae depositae in fanis.	507.d	Personarum & locorum distinctio in ecclesia.	488.d
Pedes sanctorum tangendi.	231.a. 230.e	Personati tibicines caneabant in funere.	110.d
Pedum lotio post ingressum conuiuiarum.	151.c	Petra super quam Dominus oravit in horto.	161.d
Pedes conuiuiarum lauari solitos.	152.a	Petra Christus.	93.a
Pedum lotio in caena facta quando.	152.b	Petri nomen vnde.	93.d
Religia panitens.	120.a	Petri principatus exprimitur ex suo nomine.	94.b
Pellam incoluere Christiani, Hierosolyma relicta.	660.e	Petri, & Andreae vocatio, & filiorum Zebedaei.	140.b
in Pentecoste nec genua flectuntur, nec ieiunium imperatur.	517.a. 561.d	Petri nauiculam ingreditur Iesus, & cur.	106.c
in Pentecoste cur genua non flectimus.	565.b	Petri insignis modestia.	287.d
Pentecosten Hierosolymis agere cur Paulus festinaret.	552.d.e	Petri nomen Cephas.	92.d
Pentecostes, & Paschae nomina Ecclesia retinuit.	553.d.	Petri cura familiaris ante conuersionem.	92.d
554.a		Petri, Andreae, & Philippi Apostolorum patria Bethsaida.	79.c
Pentecostes dies.	220.a	Petri primatus.	128.c
Pentecostes non nisi unum diem celebrem habebant Iudei.	70.d. 578.d	Petri animosa promissio.	161.a
Penula quid.	547.c. 548.a	Petri & Iacobi pseudoeuangelia.	22.d
Penula duplicis generis.	547.c.d	Petri modestia.	287.d
Penula Pauli quid.	547.e	Petri cathedra lignea.	345.a
Penula vestis sacra.	548.a.b	Petri prima epistola quo anno scripta, & ubi.	346.b.c
		Petri secunda epistola ubi & quando scripta.	644.e. 645.a
		Petri vincula. 314.c. ubi custodia.	315.a
		ex Petri vinculis libertas.	314.e
		Petri martyrij locus.	669.b
		Petri	

Petri primatus multis probatur. 128. d. 129.
 Petri primatus versus Augustini decantari soliti. 130. e
 Petri primatus insinuatur. 133. a. c. 207. b. c. d. 208. a
 Petri confessio. 126. c. 127. c
 Petri negatio. 162. e
 Petri aduentu ad Urbem Romanis multa felicia accide-
 runt. 332. c. d
 Petri praesectura transfusa in Romanos Pontifices. 208. b
 Petri piscatio post resurrectionem Domini. 206. d
 Petri successor etiam si malus fuerit, non praecudat Ecclē-
 siae. 209. e
 Petri successores usque ad Anastasium recenset Augusti-
 nus. ibid. c
 Petri solius fuisse languentes umbra curare. 233. c
 Petri praedicatio qualis. 223. a
 Petri potestas propagata ad posteros. 208. b
 Petri gesta Caesarea praetermissa. 286. e
 Petri catenarum encomium, & inuentio. 674. d
 Petri & Pauli contentio, in qua neuter errasse monstra-
 tur. 389. a. b. c. d. e. 390. 391.
 Petri oculi sanguinei praelacrymis. 675. b
 Petri uxor martyrio coronata. ibid.
 Petri effigies, & statura. 675. b
 Petri praedicatio & laus. 223. a
 Petri miraculis praedicatio adiuncta. 223. c
 Petri umbra curati egroti. 233. b
 Petri umbra sacrarum imaginum cultum expressit. 233. c
 Petri & Ioannis nobilissima legatio. 253. c
 Petri & Pauli corpora Urbis munitio. 672. e
 Petri Alexandrini Episcopi regulae Ecclesiasticae. 61. a
 Petri Damiani titulo homilia praenotata. 46. d
 Petriani qui. 448. c
 Petro primatus collatus, at non propter etatem. 92. e
 Petro cur primatus inter Apostolos delatus. 113. c
 Petro & non Ioanni primatus delatus, & cur. 113. c. d
 Petro cultus exhibitus ab Imperatoribus. 772. b
 Petro quaedam cum reliquis Apostolis communia, quaedam
 sibi tantum propria. 207. b
 Petro summam omnium potestatem collatam a Domino in
 posteros dimanasse. 209. b
 Petro cur dicatur creditum Euangelium Circumcisionis,
 Paulo Gentium. 387. c. d
 Petro Christus occurrit. 665. e
 Petro non adscribens interitus Ananiae. 231. d
 Petronilla Petri filia. 675. d. e
 Petronij litterae ad magistratus Dorensum. 307. d
 Petronia nobilis Romae familia. 290. c. d
 Petronia in Syria Marfus subrogatus. 308. a
 Petronius a Caio Syriae praeficitur post Vitellium. 290. c
 Petronius anceps consilij an Caio obediat. 291. c
 & πέτρος apud Graecos idem est quod ἡ πέτρα. 92. e
 Petrum sibi prelatum non sunt indignati Apostoli. 153. d
 Petrum prius Romanam Ecclesiam fundasse, quam Antio-
 chenam, noua & inaudita res est, & falsa esse conuin-
 citur. 721. e
 Petrum sedisse Antiochia annis septem, Romae annis vi-
 gintiquinque, quomodo intelligendum. 276. e
 Petrum anno secundo Claudij Romam venisse. 315. e
 Petrum Romam venisse certissimum est. 320. d
 Petrum in Italiam nauigantem, Siciliam appulisse. 322. a
 Petrum videndi studio Paulus Hierosolymam petijt. 269. d
 & cur videre voluit. 270. a
 Petrum Paulus Antiochia conuenit. 274. b

Petrum alijs prelatum quod senior esset, falsum. 92. e
 Petrum Neapoli atque Pisis fuisse, antiqua traditio est. 322. b. c
 Petrum Romae recedentem, in Africam nauigasse. 381. a
 Petrum etiam Byzantinis primum Episcopum dedisse. 316. a
 Petrum & Paulum ex composito dissidium simulasse aliqui
 dixerunt. 389. e
 Petrus a Domino Cephas vocatur. 92. d
 Petrus non deriuatiue a Petra. 93. c
 Petrus apud nos idem quod Petra. 92. e
 Petrus non a Petra, sed ipse Petra. 92. e
 Petrus deriuatiue a Petra Petrus dicendus esset. 93. c
 Petrus cur sic dictus. 93. c
 Petrus per Andream vocatus. 92. c
 Petrus ab alijs Apostolis quid differat. 208. c
 Petrus in renuntiatione Andream praecessit, in confessione
 omnes. 92. c
 Petrus a Christo baptizatus. 98. e
 Petrus etate minor Andrea. 92. c
 Petrus & Ioannes septuagintaduos discipulos baptizant. 98. e
 Petrus & Ioannes currunt ad monumentum. 201. a
 Petrus & Ioannes detrusi in carcerem. 229. c
 Petrus & Ioannes iudicio sistuntur. 230. a
 Petrus & Ioannes Samaritanam missi. 252. d
 Petrus opus difficillimum consummauit. 253. a
 Petrus Apostolus Roma Hierosolymam redit. 380. e
 Petrus ab omni culpa redditur immunis in contentione,
 quam habuit cum Paulo. 390. c
 Petrus in carcerem truditur ab Herode Agrippa. 313. b
 liberatur ab Angelo. ibid.
 Petrus e carcere liberatus suos inuist. 314. b
 Petrus post liberationem ab Angelo quo se contulit. 315. c
 Petrus baptizat Andream, & filios Zebedaei. 98. e
 Petrus Christum Filium Dei esse profitetur. 126. a
 Petrus tributum pendere iussus a Christo. 64. c
 Petrus cur a Domino Iatan appellatur. 131. e
 Petrus primus lotus a Domino. 153. d
 Petrus promittit se Dominum secuturum. 161. a
 Petrus quantumlibet Christum negasset, non propterea a
 primatu excidit. 199. c
 Petrus primum membrum sanctae & vniuersalis Ecclesiae. 408. d
 Petrus Malchum percutit. 161. e
 Petrus bono unitatis omnibus praefertur Apostolis. 208. c. d
 Petrus vniuersi gregis pastoris nomen est consecutus. 208. c
 Petrus eos potissimum, qui ex circumcissione erant, eru-
 diendos suscepit. 209. a
 Petrus primus verbum Dei praedicat. 222. d
 Petrus sanat Aeneam paralyticum. 283. d
 Petrus Tabitham a mortuis reuocat. 283. c
 Petrus primus omnium primum Gentilem hominem Cor-
 nelium Centurionem baptizat. 284. d
 Petrus piscator, idemq. renator. 286. c
 Petrus instituit, Antistitem non minus quam a tribus
 Episcopis consecrari. 239. a
 Petrus lupinis famem urgentem expellebat. 513. c
 Petrus quae mutuatus a Iudaeis. 223. d
 Petrus discipulos in prouincias mittit. 358. d
 Petrus die sabbati cum Simone mago certaturus ieiunat. 518. c

Petrus princeps Apostolorum, Antiochia principi Orien-
 tis ciuitati preponitur. 270. d
 Petrus Apostolorum princeps ad Urbem totius Orbis ca-
 put missus. 321. a
 Petrus in Italiam nauigans, Siciliam appulit. 322. a
 Petrus ubi Missam celebrauit, memoria Neapoli. 322. b
 Petrus Liburnum, indeq. Pisas conscendit. 322. b
 Petrus Episcopus Urbis viginti quinque annos perseuerat. 320. d
 Petrus primum claudum sanat, & quid significet. 229. c
 Petrus etiam in iudiciaria potestate, quam exercuit con-
 tra Ananiam & Saphiram, primatum praefert. 231. a. b
 Petrus ad cognoscendam causam Samaritanorum cum Ioan-
 ne mittitur. 252. d
 Petrus Samaritanis & Gentibus Ecclesiae ostium referat. 252. d. e
 Petrus ad Samaritanos mittitur, quo modo. 253. b. c
 Petrus Ecclesias uisitat, quod sui muneris erat. 270. c. d
 Petrus Ecclesiam Antiochenam instituit, & quo anno. 270. e
 Petrus Antiochenae Ecclesiae primus Episcopus, inde Ro-
 mam translatus. 271. b. 275. c. 276. d
 Petrus an caluitium haberet. 269. d
 Petrus quot annos sedit Antiochia, quot Romae. 676. a
 Petrus e carcere per Angelum liberatur. 313. c. d. e. 314.
 Petrus e carcere liberatus quae fecerit. 315. b. c
 Petrus quibus comitantibus Romam uenerit. 321. e
 Petrus a Domino monitus in Occidentem uenit. 329. b
 Petrus a Pudente Senatore Romae exceptus domi suae, quae
 erat in Viminali. 332. e
 Petrus confirmat Euangelium Marci. 552. d. e
 Petrus Romae praedicat Euangelium Caesarianis equitibus. 552. e
 Petrus Roma discipulos undique mittit, quos, & ad
 quos. 359. a
 Petrus reprehensione admonitus, Paulo consentit. 393. d
 Petrus etiam Galatis praedicauit. 423. a
 Corinthijs etiam, sed post Paulum. 446. d. e
 Petrus ad Britannos usque penetravit. 541. b
 Petrus an fuerit Romae cum Paulus scriberet ad Romanos. 540. e. 615. d
 Petrus ad expugnandum Simonem magum Romam per-
 git. 320. e. 330. b
 Petrus Pascha die Dominico celebrauit. 553. c
 Petrus in coronam attonsus. 571. b
 Petrus & Paulus iterum se Romam contulerunt. 644. a
 Petrus & Paulus praedicunt cladem Hierosolymitanam. 644. c
 Petrus Simonem magum de sublimi deiecit. 649. b. c
 Petrus & Paulus cur a Nerone carceri mancipantur. 651. d. 652. b. d
 Petrus & Paulus multos in carcere ad fidem conuertunt,
 & male habentes curant. 651. e. 652. a
 Petrus & Paulus cur in carcere diutius detinentur. 651. d
 Petrus fuga sibi suisq. consulit. 665. d
 mox ad carcerem reuertitur. 665. e. 666. b
 Petrus in regione Iudeorum Romae crucifixus qua parte. 667. a
 Petrus & Paulus quo Neronis anno martyrium subie-
 runt. 664. a. c
 quo die, & an eodem uterque anno. 664. b. d. 665. a
 Petrus & Paulus a Nerone cur & quando condemnati. 665. c

Petrus Processum & Martinianum baptizat. 651. e
 Petrus & Paulus ante martyrium casi uerberibus. 666. c
 Petrus & Paulus ad mortem ducti, ab inuicem separan-
 tur. 667. a
 Petrus quomodo in Ianiculo passus & in Vaticano dictus. 669. e. 670. a
 Petrus cur in uerso capite crucifigitur. 670. e.
 a Marcello presbytero magnificentissime sepelitur in
 Vaticano. 671. c
 Petrus Gentiles ad gratiam quomodo admitteret. 224. b
 Petrus Romam quando profectus. 274. c
 Petrus Lyddae miraculum de Aenea paralytico patrat. 283. d
 Petrus ubi sepultus. 669. b. 670. b. 671. c
 Petrus Damiani. 22. c
 Petrus Canisius de Domo Virginis in agro Lauretano. 72. b
 Petrus Ciacconus de modo conuiuandi apud priscos Ro-
 manos. 151. c. d
 Petrus Fullo haeresiarcha. 361. d
 Phanus quidam rusticus Pontifex apud Hebraeos forte de-
 lectus. 682. c. d
 Phaniel pater Annae prophetissae. 18. d
 Pharacones sacerdotes absque tributo liberos agere uoluit. 133. b
 Pharisei cur sic dicti. 5. c
 Pharisei communi nomine dicebantur sectatores Sammael
 & Hillel. 4. d
 Pharisei quidam quid de transmigratione animarum in
 Christum. 4. e
 Phariseis potius quam Sadduceis populus obediebat. 5. d
 Phariseis multa perfoluit Herodis uxor Phoroce. 64. e
 Pharisaicum pallium. 5. c
 Pharisei uirginitatem ad tempus excolebant. 5. a
 Pharisei iurare Herodi & Caesari negant. 60. b. c
 Pharisei ab Herode occisi. 60. b. e. 65. a
 Pharisei Christum tentant, & cur. 64. c
 Pharisei anno primo praedicatio uis Christi non grauius con-
 tendunt. 111. b
 Pharisei Apostolos reprehendunt, quod spicas in sabbato
 uulsiissent. 112. b. c
 Pharisei Dominum calumniantur de eiectione demonum. 122. a
 Pharisei bis in sabbato ieiunabant, quibus diebus. 5. b.
 517. b
 Phariseorum secta. 4. c
 Phariseorum origo, & auctoritas. 4. c. 5. e
 Phariseorum pertinacia, caecitas, superstitiones, dogmata. 4. d
 Phariseorum larua. 5. c
 Phariseorum continentia, & sanctitas. 4. c. 5. a
 Phariseorum uita durissima. 5. a
 Phariseorum ad sex millia Herodi iurare noluerunt. 60. b
 Phariseorum inuidiae Christus cedens in Galileam redit. 99. e
 Phariseorum uita qualis. 470. b
 Phariseorum hypocrisis. 5. c
 Phariseorum genus quale. 68. c
 Phariseorum prima cathedra. 74. a
 Phariseorum haeresis de transmigratione animarum pro-
 pagata. 4. e. 127. d
 Phariseorum artes ne profunde dormirent. 5. b
 Phariseorum auctores qui. 4. c. 413. b. c
 Phariseorum simbrae. 5. b
 in Phariseos Ioannes Baptista inuehitur. 5. d
 Phasae idem quod Pascha. 149. d

<i>Phafe in Deuteronomio quomodo præceptum.</i>	149.a	<i>Philonis Chronicon, seu liber de Tēporibus, an ipsius sit. 66. a</i>	477.c
<i>Pherecrates comicus Musicam introduxit figura muliebri</i>		<i>φλοκοσιμων femineum.</i>	477.c
<i>teum corpus verberibus sæde multatam.</i>	610.c	<i>Philosophi eo tempore quo Apostoli Orbem docentes circa</i>	711.c
<i>Pherore fratris Herodis Regis vxor.</i>	64.c	<i>cumierunt.</i>	711.c
<i>Phigellus (seu Philetus) & Hermogenes qui. 590.e. 598.b</i>		<i>Philosophi Vrbe pulsi sub Nerone.</i>	653.e
<i>Philemon nobilis Colossensis.</i>	614.b	<i>Philosophi orbem terrarum circumeuntes quid.</i>	711.e
<i>ad Philemonem epistola Pauli quando & ubi scripta.</i>	614.b	<i>Philosophi a Domitiano Vrbe pulsi quo abierunt.</i>	723.c
<i>Philemonis domus in ecclesiam conuersa.</i>	614.b	<i>Philosophia Christiana excellentia.</i>	710.d
<i>Philemonis seruus Onesimus cur ab eo aufugerit.</i>	614.c	<i>Philosophorum temeritas damnatur.</i>	710.d
<i>Philomenis vxor Appia.</i>	614.b	<i>Philosophos aduersarios passi sunt Christiani præter Iudæo-</i>	
<i>Philetus (seu Phigellus) & Hermogenes qui. 509.e. 598.b.</i>		<i>rum & Gentilium furorem.</i>	711.d.e
<i>eorum conuersio.</i>	312.e	<i>Philostrati liber de gestis Apollonij valde noxius.</i>	654.b
<i>Philippenses Paulo Romæ in vinculis subueniunt.</i>	593.e	<i>Philostratus Apollonij Tyanæi discipulus.</i>	654.b
<i>Philippenses vnitatis & charitatis admonentur.</i>	601.b.c	<i>Philostratus de Apollonio mendacij arguitur.</i>	654.b
<i>Philippensium magistratuuum timor, quod Paulum & Si-</i>		<i>Phinees missus legatus.</i>	253.d
<i>lam cecidissent.</i>	402.c	<i>Phlegontis Gentilis scriptoris verba de eclipsi facta patien-</i>	
<i>Philippi Herodis fratris obitus.</i>	267.c	<i>te Domino.</i>	178.c
<i>Philippicus Dux sub Mauritio Imp.</i>	105.e	<i>Phlegon Hadriani libertus.</i>	698.c
<i>Philippi diaconi quatuor filie virgines.</i>	566.d.e	<i>Phlegontis & Eusebij dicta conciliantur.</i>	188.e
<i>Philippi martyrium.</i>	423.c	<i>Phœbe, quam Paulus commendat, quæ.</i>	542.b
<i>Philippi Apostoli vocatio.</i>	94.b	<i>Phœnix portus Cretæ.</i>	588.d
<i>Philippo quæ regio ad prædicandum obtigerit.</i>	333.d	<i>Pholes talentum vocatur, & est duplex.</i>	145.b
<i>Philipporum ciuitas colonia Romanorum.</i>	398.c. 400.a	<i>Photius eunuchus, Episcopus Constantinopolitanus, pri-</i>	
<i>Philippum diaconum Hierapoli quiescere.</i>	566.e	<i>mus de barba rafa Latinis exprobrauit.</i>	578.a
<i>Philippus filius Herodis succedit in partem.</i>	69.a	<i>Phryges quos deos adorabant.</i>	423.d
<i>Philippus & Antipas alteram dimidiam regni partem ab</i>		<i>Phrygum theologia.</i>	423.d
<i>Augusto consequuntur.</i>	71.e	<i>Picentes Romana ciuitate priuati, cur.</i>	167.a
<i>Philippus Tetrarcha Romæ.</i>	71.a.b	<i>Picentes ad quid damnati, quod ad Annibalem dese-</i>	
<i>Philippus ædificat Cæsaream.</i>	79.c	<i>cissent.</i>	167.a
<i>Philippus Apostolus quibus verbis a Christo vocatus.</i>	94.b	<i>Pij Primi, & Urbani temporibus possessio Ecclesiastica bo-</i>	
<i>Philippus Nathanaelem ad Christum perduxit.</i>	94.b.c	<i>norum immobilium.</i>	474.b
<i>Philippus vir Herodiadis laudatur a Iosepho.</i>	101.d	<i>Pilati Acta a notario excepta in publicis tabulis.</i>	216.e
<i>Philippus primus omnium post ascensionem Domini præ-</i>		<i>Pilati Acta commenticia quæ.</i>	216.e
<i>dicat Euangelium Samaritis.</i>	252.b	<i>Pilati epistola ad Imperatorem de Christo probatur. 215.e.</i>	
<i>Philippus Asiam Euangelio excoluit.</i>	323.d	<i>216.a</i>	
<i>Philippus diaconus credentes baptizat.</i>	254.a	<i>Pilati præfectura.</i>	84.a
<i>Philippus Herodis frater, Simonis Pontificis filia natus.</i>	100.c	<i>Pilati scelus aduersus Iudæos.</i>	85.a
		<i>Pilati milites permixti populo sustibus vtuntur.</i>	85.a
<i>Philippi viri Herodiadis laudes.</i>	101.d	<i>Pilati delictum in leges Romanas.</i>	168.e
<i>Philippus Herodis frater quando diem suum obierit.</i>	267.c	<i>Pilati excusatio propter mortem Iesu.</i>	216.e
<i>Philippus Imp. a Fabiano Papa multatus.</i>	457.a	<i>Pilati varia delicta.</i>	268.a
<i>Philippus Imp. exomologesin fecit.</i>	438.a.b	<i>Pilatam de nece Christi a Maria Magdalena Romæ iudi-</i>	
<i>Philippus Nerius auctor Oratorij in Vrbe.</i>	502.c	<i>cio postulatum, vt commentum refellitur.</i>	290.b
<i>Philippus Galatis, non Gallis Euangelium prædicauit.</i>	323.d	<i>Pilatam cur miscuit Galilæorum sanguinem cum eorum sa-</i>	
		<i>crificijs.</i>	64.b
<i>Philippus Apostolus quo anno cruci affixus, & ubi.</i>	423.d	<i>Pilatam Valerij Grati successor.</i>	84.a
<i>Philippus diaconus Samaritam adiit.</i>	252.b	<i>Pilatam de Hierosolymis aufert imagines Cæsaris.</i>	84.c
<i>Philippus Apostolus an filias habuerit, incertum.</i>	566.c	<i>Pilatam Corban expendit.</i>	85.a
<i>Philippus diaconus cur dictus Euangelista.</i>	567.c	<i>Pilatam Iudæos cædi iubet sustibus.</i>	85.a
<i>Philippus Simonem magum baptizauit.</i>	252.e	<i>Pilatam inuitus damnat Christum.</i>	168.b
<i>Philippus presbyter legatus in Concilio Ephesino.</i>	78.e	<i>Pilatam contra Samaritas prælium committit.</i>	259.c
<i>Philippus diaconus Euanuchum Candacis Reginæ conuertit.</i>	259.d	<i>Pilatam Iesum ad Herodem amandat.</i>	165.c
		<i>Pilatam coram populo manus lauat.</i>	84.b. 168.b
<i>Philistæorum oblatio Deo Israel.</i>	507.b	<i>Pilatam Christi mortem prorogare iure debuisset.</i>	168.e
<i>Philo vixit temporibus Christi. 12. c. mendacij arguitur.</i>	85.a	<i>Pilatam patræ cædis accusatus.</i>	267.e
		<i>Pilatam quæ gesserit, ex Philone.</i>	84.c
<i>Philo pro Iudæis publica ad Caium legatione fungitur.</i>	292.d.e	<i>Pilatam Iudæos vexat.</i>	84.b
<i>quo anno.</i>	292.c	<i>Pilatam in prouinciam vxorem secum duxit.</i>	85.c
<i>quomodo a Caio exceptus.</i>	293.a. 302.c	<i>Pilatam legationem Iudæorum impedit.</i>	84.c
<i>Philo bis Romam legatus mittitur, primo ad Caium, secun-</i>		<i>Pilatam de Christo Tiberio nunciauit.</i>	216.b
<i>do ad Claudium.</i>	282.c. 346.d	<i>Pilatam a Vitellio in ordinem redigitur, & in eius locum</i>	
<i>Philo Petri amicitiam habuit.</i>	346.e. 304.c	<i>Marcellus mittitur.</i>	268.a
<i>Philo germanus Alexandri Alabarchæ.</i>	304.c	<i>Pilatam Romam mittitur a Vitellio, vt coram Imperatore</i>	
<i>Philo an fuerit Christianorum studiosus.</i>	304.c	<i>suam causam agat.</i>	268.a
<i>Philo cur inter Ecclesiasticos auctores ponatur.</i>	633.c	<i>Pilatam Viennam relegatus.</i>	290.b
<i>Philo de Christianis sub nomine Essenorum.</i>	633.c	<i>Pilatam sibi ipsi mortem conscium Viennæ relegatus.</i>	290.a

<i>de Piscatione & venatione Apostolorum propheta Hieremie.</i>	286.d	<i>Pontia insula exilio Domitillæ illustrata.</i>	744.b
<i>in Piscina Bethsaidæ languens quando sanatus.</i>	111.d	<i>Pontifex fieri optauit Titus, & cur.</i>	165.a
<i>L. Pitanius magiæ reus e saxo Tarpeio deiectus.</i>	81.a	<i>Pontifex maximus apud Romanos.</i>	128.c
<i>Pisticum nardum vnguentum quale.</i>	120.c.d	<i>Pontifex summus quantum sibi apud Iudæos vindicaret.</i>	262.d
<i>Pius Papa Missam sacrificium appellat.</i>	159.b	<i>Pontifex Romanus, Gentilium tempore, corona aurea vsus.</i>	240.e
<i>Placenta secta quadra quæ.</i>	546.b.c	<i>Pontificatu legitimo Iudæi spoliantur.</i>	4.b
<i>Placidus magister equitum quid in Gadarenos.</i>	685.c.d	<i>Pontificatus e domo Leni sublatus.</i>	4.a
<i>Placitum magnum factum in morte Stephani.</i>	243.c	<i>Pontifices instituit & abrogat Archelaus.</i>	71.d
<i>Placitum magnum funeris amplitudinem significare.</i>	244.b	<i>Pontifices etiam apud Ethnicos a cæde hominum tempera-</i>	
<i>Planetæ vestis sacerdotalis inde dicta.</i>	548.a	<i>bant.</i>	165.a
<i>Platonis Respublica communes etiam vxores esse voluit.</i>	309.e	<i>Pontifices Iudæorum a sacerdotibus dissident.</i>	544.d
		<i>Pontifices disruptis vestibus populum sedare conantur.</i>	658.e
<i>Platonis dialogi dramatici dicti cur.</i>	608.e	<i>Pontifices occisi, & eorum corpora feris exposita.</i>	682.d.e
<i>Plauti locus de tessera hospitalitatis.</i>	714.e. 715.a	<i>Pontifici occidere quemquam non licebat.</i>	340.d
<i>Plautilla Paulo occurrit ad martyrium ducto.</i>	667.b	<i>Pontificiam stolam Herodes in loco munitissimo custodiri</i>	
<i>Plautilla velum a Paulo recipit.</i>	668.b	<i>iussit.</i>	4.b
<i>Plautilla Clementis soror, Domitillæ mater, a Petro bap-</i>		<i>Pontificis summi functio forti non subiecta.</i>	24.c
<i>zata, quando moritur.</i>	743.e	<i>Pontificis Iudæorum auctoritas etiam apud ceteros Reges.</i>	262.c
<i>Plautius Lateranus.</i>	643.e	<i>Pontificis vxor qualis apud Iudæos.</i>	12.c
<i>Plumbi & animæ in purgatorio degentis similitudo.</i>	248.c	<i>Pontificum summorum catalogus apud Iosephum.</i>	26.a
		<i>Pontificum Iudæorum series olim descripta.</i>	26.a
<i>Plutarchus Iudæos Bacchum colere falso existimauit.</i>	191.a.b	<i>Pontificum Gentilium ornatus.</i>	240.e
		<i>Pontificum Romanorum germana successio.</i>	678.c
<i>Pœnæ debitorum atrocissima.</i>	133.e. 134.a	<i>Pontina palus.</i>	591.d
<i>Pœnæ debitorum mitigata.</i>	134.a.b	<i>Populi frequentia ad festa martyrum.</i>	558.e
<i>Pœnæ Ananiæ & Saphiræ ad salutem.</i>	231.d	<i>Populi ac sacerdotum sedes in templo.</i>	25.c
<i>Pœnæ virginum Vestalium in crimine deprehenfarum.</i>	724.a	<i>Populi iudicium falli in comprobandis sacerdotibus.</i>	528.d
		<i>Populus a primo & secundo tabernaculo seclusus.</i>	25.b
<i>Pœnitens non recipitur sine confessione satisfactoria.</i>	438.a	<i>Populus cum clericis olim in ecclesia laudes Deo canebat.</i>	401.c.d
<i>Pœnitentia publica a quibus sublata.</i>	442.a	<i>Populus olim in ecclesia cum clericis canebat, cur, & a quo</i>	
<i>Pœnitentia publica prohibita quæ.</i>	442.e	<i>prohibitus.</i>	610.a
<i>Pœnitentia non iteranda quæ.</i>	ibid.	<i>Poppæa Sabina velo vtēbatur.</i>	475.b
<i>Pœnitentiarij quando in ecclesijs constituti.</i>	439.a	<i>Poppæa Neronis vxor pro Iudæis.</i>	593.b
<i>Pœnitentiariorum auctus numerus.</i>	439.c	<i>Poppæa a Paulo salutatur.</i>	594.a
<i>Pœnitentiæ partes tres.</i>	436.d	<i>Poppæa Augusta a Nerone occiditur.</i>	643.e
<i>Politicum statum Christus conseruatum voluit.</i>	455.e	<i>Poppæa Sabina honestas.</i>	594.b
<i>Politicum principatum sacerdotali subiectum.</i>	456.c.	<i>Porcellana fictilia.</i>	171.d
	457.	<i>Porcina offa apposita in cæna pura.</i>	189.e
<i>Politianus Tribunus militum a Cestio mittitur Hierosoly-</i>		<i>Porcius Festus Felicitis successor.</i>	584.b.c
<i>mam.</i>	659.c	<i>Porcorum miraculum a Domino factum, ubi, & cur.</i>	107.c
<i>Pollio hospes Herodis Regis.</i>	9.d	<i>Porphyrius martyr.</i>	479.b
<i>Pollio Virgilij amicissimus.</i>	9.c	<i>Porphyrius hereticus.</i>	32.e
<i>Polybius de miraculis deorum Gentilium quid.</i>	688.d	<i>in Paulum inuehitur.</i>	388.e
<i>Polycarpi epistola ad Philippenses.</i>	600.b	<i>Porphyrij stultitia conuicta de morte Ananiæ & Saphiræ.</i>	231.c
<i>Polycarpi festum.</i>	558.a	<i>Porta nomine S. Stephani appellata Hierosolymis.</i>	242.e
<i>Polycarpi reliquie pretiose.</i>	ibid.	<i>Porta Corinthia in templo.</i>	74.b
<i>Polycarpus Smyrnæ Episcopus.</i>	416.a	<i>Porta templi quot cubitorum fores habuit.</i>	ibid.
<i>Polycarpus Apostolorum discipulus.</i>	416.a	<i>Porta templi Speciosa quæ.</i>	227.a
<i>Polycretus Meridianam partem dimensus est.</i>	33.c	<i>Porta Orientalis.</i>	56.d
<i>Polycrates Ephesiorum Episcopus.</i>	239.e	<i>Porta Trigemina, & Ostiensis eadem.</i>	666.e
<i>Polycrates vsus lyra musica in annulo.</i>	463.d	<i>Portarum templi Hierosolymitani descriptio ex Iosepho.</i>	74.b. 227.d.e
<i>Pompeij & Herculæ urbes cinere obrutæ.</i>	719.e	<i>Porticus Salomonis descriptio.</i>	226.c.d.e
<i>Pompeius fecit Iudæos velligales.</i>	3.d. 29.e	<i>in Porticum templi exteriorem qui ingrederentur.</i>	25.e
<i>Pompeius Magnus Iudæam debellauit.</i>	ibid.	<i>in Porticum secundam, tertiam, quartam qui ingrederentur.</i>	25.c.d
<i>Pompeius a Regibus Asiæ & Syriæ pecuniam corrasit.</i>	29.e	<i>Possessiones vsque ad annum Iubilæi vèdi solite apud He-</i>	
		<i>bæros.</i>	1440
<i>Pompeius Magnus donatam sibi vitem auream ab Aristobulo Rege Iudæorum posuit in templo Iouis Capitolini.</i>	191.a.b	<i>Posthumius obtenta belli Latini victoria decimas persoluit.</i>	471.c
<i>Pompeius arborem balsami in triumphum duxit.</i>	703.a.b		
<i>Pompeius Hierosolymam capit obseruato ieiunij die.</i>	190.b		
<i>Pomponia Græcina nobilissima femina externæ religionis rea iudicio viri permessa.</i>	599.b		

Querela Samaritanorum apud Vinidium.	378. e
Quinquaginta tantum Apostolicos canones enumerat Dionysius Abbas Romanus.	385. e
Quinquaginta millia Iudeorum occisa Alexandriae.	660. c
Quinque Anani filii omnes Pontifices.	625. b. c
Quinque millia hominum obruta apud Fidenas.	85. d
Quinque millia Romanorum a Iudeis caesa sub Cestio Praefide.	660. d
Quinque millia hominum ad fidem conuersa praedicatione Petri.	229. d
Quinquennale certamen quando & a quo institutum.	725. b
Quinquennale certamen triplex.	725. b. c
Quinta feria non vacandum ab operibus.	556. e
Quintilius Varus Praefes Syriae.	29. d
Quirini Consulatus.	30. d. e
Quirini census occasione, exorta secta Galilaeorum.	62. e
Quirino censum bis actum.	29. e
Quirinus Praefes in Syria describit censum.	27. e. 29. c
Quirinus Praefes in Syria post suum Consulatum.	29. c
meruit insignia triumphi.	ibid.
quomodo remansit Syriae Praefectus.	29. d
Quirinus Syriae Praefectus moritur.	83. b
eius res gesta.	33. a. 83. b
Quirinus, Quirinitus, Cyrinus, Cyrinius, idem nomen.	29. d
Quotidie Eucharistiam sumere.	499. e. 500. d
Quotidie communicare non sunt soliti Orientales.	483. e.
	499. e. 500. d. e

R

Rabbini Pharisei, & eorum origo.	4. d. 5.
Rabbini qua interpretatione legis vterentur.	115. b
Rabbini Christum natum scientes, & non venerantes merito poenis affecti.	67. e
Rabbini manuale opificium laudantes discentibus sacram Scripturam, qui.	409. c
Rabbini artes exerceverunt.	409. d
Racha vox non interpretata cur.	506. b
Racha quid significet.	115. b. c
Radix quaedam demones expellens.	431. c
Rama ciuitas in sorte Benjamin.	59. e
Rama in Arabia.	59. e
Ramos portare non nisi in honorem Dei solebant Iudei.	140. d
Ramos quando Iudei praecidebant.	141. a
Ramis palmarum diem solemnem constituit Iudas Machabeus.	141. b
Raptus Pauli quo anno contigerit.	341. b
Rationale summorum Pontificum, & miracula ex eo.	80. a. b. c
Rechabitarum traditiones probatae.	634. d
Rechabitarum instituta quando cessauerunt.	634. e
Rechabite diuersi ab Essenis.	634. e
Recognitiones Clementis multa de Barnaba mentiuntur.	395. b
Recognitionum libri apocryphi nomine Clementis.	286. e
Recumbere in sinu quid sit.	152. e
Recutita sabbata quae.	471. a
Recutiti Iudei cur dicebantur.	190. b
Recutitos dictos esse Iudeos a circumcissione.	471. e
Redemptio libera.	17. c
Redemptor. Vide supra, Iesus Christus.	
Reditus Agrippae in Iudaeam.	277. e
Reditus Domini ex Aegypto.	69. e. 70. d.
Reditus Domini ex Aegypto in Palaestinam qua die.	70. e.
	71. e
Regale sacerdotium non tollit politicum regnum.	455. e
Reges Persarum non nisi sapientes.	51. c
Reges Orientales Magi.	53. c
Reges Iudeorum quomodo sacerdotibus subiecti.	458. a
Reges piscatorum ostiarij.	762. c. d
Regi presbyter a Martino praelatus.	456. b
Regia persona Christi a Matth. eo insinuat.	11. d
Regia potestas a Christo in suos transmissa.	455. a
Regij unum diem constituit Paulus.	591. e
Regina Saba ex Cetur. e filiis oriunda.	52. e
Regina Saba, & Magi cur Israel Regem inuestigarint.	52. e
Reginas Aethiopiae Candaces appellatas, eisdemq. feminas.	260. a
Regis affines aurea fibulam in veste gestabant.	165. e. 166. e
Regium indumentum quale.	165. d. e
Regium nomen qui sibi assumpserint apud Iudeos.	70. d
Regium sceptrum Iudae in quo defecerit.	2. c
Regni Herodis exordium.	3. d
Regni Iudeorum diuisio in tetrarchias.	71. b
Regni cum sacerdotio in Christum translatio.	455. c
Regni ac sacerdotij mysterium in Christo.	11. e
Regnum Iudeorum multi ex Iudeis affectant.	70. d
Regnum Iudaicum extinctum, acto in crucem Antigono.	4. a
Regnum, sacerdotium, lex, firmissima columna collapsa apud Iudeos.	6. e
Regnum sacerdotio coniunctum.	453. b
Regnum Christi consequitur iudicandi potestas.	3. d
Regnum Christi quale.	453. e
Regulae Ecclesiasticae S. Petri Alexandrini.	61. a
Reguli nomen quid importet.	103. e
Reguli filius, qui infirmabatur Capharnaum.	103. c
Reliquiae sanctorum in Rhodanum proiectae.	429. d
Reliquiae S. Polycarpi pretiosae.	429. c
Reliquiae S. Ignatii Antiochiam relatae.	ibid.
Reliquiae false non diu latuere.	430. a
Reliquiae sanctorum cur diuisae.	428. d
Reliquiae sanctorum a maioribus probatae.	430. a
Reliquiarum sacrarum usus in Ecclesia.	426. e
Reliquiarum cultus unde probetur.	429. d
Reliquiarum sanctorum accurata disquisitio.	430. c
Reliquiarum delectus.	430. a
Reliquiarum impugnator Eunomius.	427. b
Reliquias martyrum Gentiles disciiebant.	429. d
Religio Angelorum quae.	605. a. b. c. d. e
Religio Christiana. Vide supra, Fides, Ecclesia Christiana.	
Rei impietatis Christiani dicti.	730. d
Renunciatio bonorum non omnibus Christianis necessaria.	232. b
Renunciatio bonorum facta apud Apostolos.	ibid.
Reos solitos capillos demittere apud Romanos.	574. c
Reos extra portam percuti solitos.	667. d
Reprehensiones Pauli.	393. a
Responsio Iesu ad Abagarum.	104. d
Resurrectio Domini quomodo facta tertia die.	198. e
Resurrectionem mortuorum Paulus probat Corinthijs.	503. e
Resurrectionem mortuorum negauit Basilides.	503. c
Resurrectionem Christi negauit Cherinthus.	503. c
Resurrectionis Domini dies, Dominica ab Apostolis appellata.	199. b
Resurrectionis hora.	196. d. e. 197. a
de Resurrectione quaestio.	142. c
de Resurrectione loca elucidata.	201. b
Resurrexisset	

Resurrexisset Dominum ea ipsa nocte quae lucebat in prima sabbati.	195. c. 196. d
Resurrexisset Dominum post mediam noctem.	196. e
Resurrexisset Dominum in primo gallicinio.	197. a
Resurrexisset Dominum Dominico die diluculo, Ecclesiae profuerit.	196. d. e. 197. a
Reuelationes Petri, & Pauli a Cherintho confictae.	327. c
Rex sacrificus apud Gentiles.	340. d
Rex alienigena quando susceptus in Iudaea.	3. d
Rex, & sacerdos, atque legifer Emmanuel.	7. b
Rex sacrorum apud Romanos primum locum in mensa tenebat.	152. e
Rex in Scriptura appellatur cuiusque oppidi dominus.	53. c
Rex Christus.	454. d
Rex post Deum & Episcopum honorandus.	455. e
Rhodanenses feminae ad Ecclesiam redeunt.	435. e
Rhode puella.	314. b
Rhodiaca ollula quae.	171. a
Rhody libertate priuati a Claudio.	402. c
Richa idem quod Racha.	115. c
Rituale antiquum, vel Ordo Romanus.	36. e
Rituale Hebraeorum quid de ritu seruando in conuiuio Paschali.	153. b. c
Ritibus precationum.	561. d
Ritus institutionis Eucharistiae.	153. e
Ritus ferendae sententiae.	168. d
Ritus excutiendi pulueris.	262. d
Ritus oblationum pro defunctis.	415. b
Ritus pristini signa tantum.	501. e
Ritus sacri in ordinatione exhibiti.	338. e
Ritus sacros emulatus diabolus.	339. c
Ritus multi communes Iudeis, Christianis, & Gentilibus.	340. c. d. e
Robertus Bellarminus Politianus laudatus.	421. c
Roffensis commentarium aduersus Nouatores.	121. d
Roma quando condita.	347. b
Roma possidet praesepse Domini.	45. a
Roma sanguine & sepulchris Apostolorum illustrata.	672. b. c. 674. b
Roma in quatuordecim regiones diuisa.	638. e
Roma incendio constagnauit, quo anno.	638. b
Roma ab Apostolis seruata.	673. b
Roma & Italia philosophi abire cur iussi.	723. b
Romae fons olei erupit.	11. e
Romae Caelius mons conflagravit.	85. d
Romae Fideles quotidie communicabant.	483. e. 499. d
Romae cathedra Petri lignea venerationi habita.	345. b
Romae incendium sub Nerone.	638. e
Romae incendium sub Tito.	721. a
Romam Babylonis nomine significari, non Romanam Ecclesiam.	347. a. b
Romam usque peruenit cinis Vesuuij.	719. d. e. 720. e
Romam Petrus quando profectus.	275. c
Romam Petrus aduenit.	315. e
Romam peruenit fama infanticidij Herodis.	59. e
Romana Respub. & optimi eius mores collapsi.	7. c
Romana archiuua de natali Christi.	30. e
Romana Ecclesia Apostolica vna.	342. c
Romana Ecclesia quid de Christi etate baptismi tempore.	36. e
Romana Ecclesia florentissima Pauli tempore.	539. c. d
Romana Ecclesia Mater appellata.	541. b
Romana Ecclesia cur inconcussa.	542. a. b
Romana Ecclesia epistolam ad Hebraeos constanter recipit.	617. d. e
Romana Ecclesia Apostolicarum traditionum depositoria.	
188. c. 574. a	
Romana Ecclesia suis cereorum indiculis demonstrat quo anno Christus sit passus.	187. e
Romanae Ecclesiae consuetudo in psallendo qualis.	611. e
Romanae Ecclesiae prerogatiua.	539. a
Romanam Ecclesiam ante Antiochenam a Petro fundatam, est noua & falsa opinio, cuius rationes diluuntur.	271. e
Romana fides eadem quae Catholica.	539. e
Romana fides annunciat in vniuerso Orbe.	539. c. d.
	540. a. b. c
Romanarum feminarum libido coercita a Tiberio.	82. a
Romani qui Iudeos sub tributo redegerunt.	3. d. 29. e
Romani ciues qui.	31. e
Romani multis bonis donati propter aduentum Petri in Urbem.	332. c
Romani ob contemptum veri numinis quanta sint passi.	260. d
Romani dicuntur Imperatores usque ad nostra tempora.	264. e
Romani non raro quini in mensa discumbent.	153. a
Romani Brutios destinant ad poenas inferendas.	177. e
Romani Pontificis Apostolica salutatio ex Apostolica traditione.	351. b
Romani annulo ferreo utebantur.	463. b. c
Romani tecto capite deos precabantur, Saturno & Honore exceptis.	565. d
Romani Pontifices praeeperunt traditiones.	573. a
Romani tonsa capite & barba incedebant.	574. b
Romani viderunt casum Simonis magi.	649. b
Romani milites a Iudeis caesi.	660. c. d
Romani milites aduersus Iudeos pugnant Sabini Procuratoris tempore.	70. d
Romani milites exarmati occiduntur die sabbati.	660. b
Romani milites pro foribus templi adire solebant ad comprimendos tumultus.	661. b
Romani milites, capti Hierosolyma, praeda satiat.	694. b
Romani magistratus in prouincia vsi lingua Latina.	78. d
Romani vsi lingua Graeca iussi.	78. d
Romani Imperij finis sub Tiberio praenunciatus.	673. c
Romani Imperij incolarum cense sub Augusto myriades quatuorcentum decem mille, & tredecim viri.	32. b
Romani in signum luctus capillos & barbam promittere soliti.	574. b. c
Romanorum Respublica quando fuit maxime vitiosa.	7. c
Romanorum quinquaginta millia obruta apud Fidenas.	85. d
Romanorum fides eminens.	539. e
Romanorum Principum erga templum Iudeorum officium.	298. b
Romanorum Imperatorum muneribus templum locupletatum.	702. e
Romanorum fides, & deuotio.	539. d. e
Romanorum odiorum prima germina contra Christianos.	216. c
Romanorum fastus.	542. a
Romanorum clades in Britannia.	681. d. e
Romanos prius lotos accumbere consueuisse.	151. c. d
Romanos ciues peccantes Claudius libertate priuauit.	402. c
Romanos barbam radere consueuisse, & numini dedicare.	571. a
Romanos seruorum capita radere consueuisse.	572. a. b
Romanus Pontifex. Vide supra, Papa, Pontifex.	
Romanus, & Catholicus idem.	344. d. 540. a
Romanus exercitus cur abominatio appellatus.	661. a

Romanus orbis qui.	31. e	Sacerdotalis potestatis usus.	436. e
Romanus exercitus quæ passus sit in Armenia.	681. e	Sacerdotali tribui concessum, ut cum regia stirpe possit inire nuptias.	12. e
Romanus civis ne flagelletur quæ leges prohibent.	580. e.	Sacerdos sacrificatus.	61. d
581. a		Sacerdos summus sancta sanctorum ingredi quando debet bat.	24. c
Romulea ficus quamdiu superstes.	621. a	Sacerdotem summum non nisi unum apud Iudeos fuisse.	87. e. 88. a
Romulea ficus quando aruit, & quid significauerit.	621. a	Sacerdotes quot in templo ministrabant quotidie.	135. e
Romuli tugurium diu conseruatum.	45. a	Sacerdotes semper introibant in priori tabernaculo.	25. b
Romphea ignea.	248. e	Sacerdotes disponebant de his, quæ semel Deo essent oblata.	19. a
Romulus legationibus admittendis præfectus apud Caium Imperatorem.	293. a	Sacerdotes immunes a tributis apud Aegyptios.	133. b
Rubellius Plancus ex gente Iulia.	625. d	Sacerdotes apud Romanos ex ærario sumptus accipiebant.	133. b
Rufina filia Paulæ.	494. b	Sacerdotes Apostoli a Domino facti sunt, & quando.	154. d
Rufus vnus ex septuaginta discipulis.	136. c	Sacerdotes Christiani corpus Christi consueunt.	157. e
Rufus Capuæ factus Episcopus, & cum Petro Romam venit.	322. d	Sacerdotes in Ecclesia potestatem habent dimittendi peccata.	205. b. 206. 207. 455. a. b. c
Ruina templi a Domino prædicitur.	142. d	Sacerdotes Christi ad soluenda peccata potestatem acceperunt, & quid inde sequatur.	206. 207. 455. a. b. c
Ruminalis arbor siccata quid significaret.	62. a	Sacerdotes Christi Regibus præstant.	456. c
Rusticus Arulenus a Domitiano occiditur, cur.	723. c	Sacerdotes in Aethiopia Regibus imperabant.	457. c
		Sacerdotes Aegyptij idem & Iudices.	457. d
		Sacerdotes in Perside regnasse.	457. d
		Sacerdotes Gallorum iudicabant.	457. e
		Sacerdotes in quo Regibus equiparentur.	472. b. c
		Sacerdotes in lege veteri denuo nubere prohibebantur.	532. c
		Sacerdotes legis veteris nec caput nec barbam radebant.	571. c
		Sacerdotes Deæ Syriae barbam & capillos radebant.	576. a. b
		Sacerdotes pro locorum consuetudine, vel barbati, vel attonsi barbati incedebant.	577. e
		Sacerdotes Gallos barba rasos fuisse.	577. e
		Sacerdotes occisi in templo.	694. c
		Sacerdoti apud Hebræos meretricem uxorem ducere prohibitum.	119. a
		Sacerdotibus vetitum vestes scindere.	163. d
		Sacerdotibus inferioribus licebat cum ceteris tribubus inire coniugium.	12. d
		Sacerdotibus Christianis debita sunt decimæ.	473. b
		Sacerdotis summi cum stirpe sua tantum coniunctio.	12. d
		Sacerdotij vicaria præfectura nemini concessa, nisi urgente necessitate.	87. e
		Sacerdotium Christi ad posterum propagari.	165. b
		Sacerdotium Zachariæ.	24. b
		Sacerdotium omnium bonorum apex.	456. b
		Sacerdotium regno præstat.	456. c
		Sacerdotium simul & regnum Assamoneis iunctum.	2. e.
		3. a	
		Sacerdotium summum a Christo constitutum.	128. a
		Sacerdotium & regnum tempore Christi defecerat apud Iudeos.	4. a
		Sacerdotum antiquorum coniugia olim qualia.	12. d. e
		Sacerdotum singulæ vices quomodo sortiebantur inter se.	25. e
		Sacerdotum principes soli ingrediebantur in adytum templi.	25. d
		Sacerdotum plusquam quinque millia cuiusque vicis.	25. e
		Sacerdotum principes qui.	87. e
		Sacerdotum officia.	25. c
		Sacerdo-	

Sacerdotum numerus in templo ministrantium.	13. c	Salutatio Hebræorum in pacis nomine.	620. b
Sacerdotum successiones in publicas tabulas relatae.	2. e	Salutis simulacrum.	46. c
Sacerdotum vices viginti quatuor.	13. c	Samaritæ tributorum quarta pars remissa a Cæsare.	71. b
Sacerdotum vices singulæ habebant hominum plus quam quinque millia.	ibid.	Samaritæ & Damasci spolia quando abstulit Christus.	52. a. b
Sacramenti virtus.	256. a	Samaritani non appellabantur Gentiles.	252. b
Sacramentum Baptismi.	210. b. 222. e	Samaritani Spiritum sanctum negabant, Gentiles ignorabant.	252. d. e
Sacramentum Confirmationis sacrum Chrisma nuncupatum.	254. d	Samaritanorum querelæ contra Iudeos.	101. e
Sacramentum Pœnitentiæ.	205. b. c. d. 435. 436. 437.	heresis.	252. e
Sacramentum Eucharistiæ.	154. d. 155. 156. 496. d. e	Samaritæ heretici qui.	705. e
Sacramentum Ordinis.	338. d	Samaritæ credentes in Christum.	252. a
Sacramentum Matrimonij.	461. e	Samaritæ distincti in quatuor sectas.	6. a
Sacramentum Extremæ vñctionis.	630. e. 631. a	quinque tantum Moysis libros recipiebant.	5. e
Sacramentum Extremæ vñctionis cur sic dictum.	631. d	Samaritæ adhaerunt Simoni mago.	259. b
Sacrarium imaginum in Ecclesia usus.	484. c	Samaritæ Hierosolymitanum templum noctu profanant.	102. e
Sacrificio corporis Christi oblato, vexatio cessauit.	158. c	Samaritarum pertinacia.	102. e
Sacrificium passio Christi.	156. c	Samaritarum & Iudeorum dissidium sub Cumano.	378. b. c
Sacrificium a ieiunis offerendum.	159. d	Samaritarum sectæ diuersæ.	5. e
Sacrificium soli Deo offerimus.	560. c	a Samaritanis prohibetur hospitio Christus.	134. c
de Sacro velo.	476. d	Samaritanos a Simone mago seductos Pilatus dissecit.	259. a. b
Sacrum velum quale.	476. d	Sammai auctor Scribarum & Phariseorum.	4. c
Sadducæi cum Samaritis sentiebant.	5. d	Sammai & Hillel Rabbini paulo ante Christum.	4. c.
Sadducæi a Sadoch sacerdote dicti.	ibid.	413. c	
Sadducæi de resurrectione.	142. c	Samuel seruire Deo, quam annuam pecuniam soluere maluit.	17. e
Sadducæi qui.	4. c	Samuel uxorem duxit, ac liberos suscepit.	19. e
Sadducæorum dogmata.	5. d	Sanaballath a Dario Rege missus in Samariam, in monte Garizim templum edificauit.	102. b
Sadoch Phariseus auctor sectæ Galilæorum cum Iuda.	63. d	Sancta sanctorum semel tantum in anno summum Pontificem penetrare fas erat.	24. b
Sal Apostolicum mundo necessarium.	527. a	Sancta sanctis.	497. a
Salamina Cypri, Constantia dicta.	264. d	Sancti monachi tamquam germina producti in solitudine Aegypti, per quam Iesus transiuit.	58. e
Salem dicta Hierusalem.	99. d	de Sanctis antiquæ legis.	620. c
Salem villa.	ibid.	Sanctiones Apostolicas Paulus obseruandas inculcat.	396. a. 397. e
Salmanazar Rex Assyriorum expugnauit Samariam.	102. a	Sanctiones diuersæ Pauli pro diuersa occasione.	397. a
Salmon, siue Salmonium Cretæ promontorium.	588. b	Sanctos nominatos esse Christianos.	309. a
Salome obstetrix.	15. a	a Sanguine abstinere quid sit.	385. e. 386. a
Salome quænam fuerit.	22. e	a Sanguine abstinere, fuisse olim in Ecclesia receptum.	385. c
Salome soror Herodis.	60. b	Sanguis fluens spongia continetur.	180. a
Salome ad monumentum Christi venit.	200. e	Sanguis Zachariæ indelebilis in lapide templi.	62. b
Salome non Ioseph, sed Zebedæi uxor.	21. d	Sanguis iustorum a Deo vindictam exposcit.	62. a
Salome est eadem quæ & mater filiorum Zebedæi.	23. a	Sangum a sancto distinctum esse.	331. b
		Sangus, siue Sancus, Sabina lingua Hercules dicebatur.	331. b
		Sardonix lapis in Rationali.	80. b
		Saron non est nomen oppidi, sed regionis.	283. d
		Sarraceni venerantur Christi cunabula in Aegypto.	59. a. b
		Sarraceni domum in Aegypto, quam habitauit Deipara, venerantur.	59. a
		Satan aduersarium significat.	131. e
		Satanæ tradere quid sit.	448. b
		Saturni census.	31. b
		Saturninus hereticus matrimonium & cibos damnauit.	512. b
		Saturninus Fuluiæ maritus, amicus Tiberij.	82. c
		Saturnum colere existimati Iudæi.	191. b
		Satyrus frater S. Ambrosij.	498. c
		Sauli persecutio.	251. c. 252. a
		Sauli mutatio in Paulum cur facta.	264. f
		Saulus	

Saulus Tarsensis .	242.d	Seclæ Iudæorum tres præcipuæ.	4.c
Saulus audiuit verba Stephani dum oraret.	243.d	Seclæ Iudæorum destructæ vel mutata.	205.d
Saulus adolescens dicitur non atate, sed audacia, & vnde probetur.	262.d	Seclæ quæ Christum non receperint.	4.d
Saulus ad vexandos Christianos Damascum mittitur.	565.e	Seclio & nex debitorum.	134.b
Saulus conuertitur.	261.a	Secunda pedum ablutio.	152.b
Saulus & Barnabas collectas pecunias Hierosolymam deferunt.	334.e. 336.a	Secundum signum Iesu, curatio filij Reguli.	103.c
Saulus & Barnabas quo tempore ad prædicandum ordinati.	336.b	Sedes primorum Episcoporum asseruatæ.	345.b
Saulus dictus est Paulus, quando, & quæ causa inditi nominis.	265.a	Sedes Episcoporum linteata, seu velata.	345.c
Saxa aspersa sanguine Zachariæ.	62.b	de Sede Antiochena.	274. 275. 276.
Scaurus præest Iudæis.	3.d	Sedes Pontificia quando Romæ erecta.	341.d
Scemahia & Althalion Rabini.	409.c	Sedes Antiochena quando fundata.	273.b. & quomodo.
Scenofictoria ars quæ.	409.e	273.b.c.d. eidem præfuit Petrus.	274.d
Scenopægia Iudæorum.	141.a. 163.e	Sedis Antiochena erectio certa.	276.a
Sceptra David quando defecerit.	2.c	Seditio exorta Hierosolymis sub Cumano.	377.e. 378.b
Seclæ Iudæi filij exorcistæ.	430.e	Seditio Demetrii contra Paulum.	506.e. 508.a
Schinus arbor.	94.a	Seditiones Iudæorum post mortem Herodis.	69.d
Sceptra Iudæi quando visum est cessasse.	3.b	Secretarium quid.	496.c
Scijsi vestimentorum apud Hebræos quando.	163.c	de Seiani tempore Orosii & Eusebij error.	138.d.e
Schisma apud Iudæos abortum.	102.c	Seiani odium in Iudæos, & eius causa.	138.e
Schisma Corinthiorum.	446.c	Seiani felicitas immensa, & obitus miserandus.	138.c
Scipio pallio vsus in gymnasio.	78.b	Seiano erectæ statuæ.	138.e
Scribas Herodes necat.	60.a	Seianus Consul toto Orbe celeberrimus.	138.b
Scribæ qui dicerentur.	4.d	Seianus aduersus Iudæos.	138.e. 81.d
Scribæ & Pharisei quando exorti.	4.c	Seianus impulsor & administrator Tiberij.	83.a
Scribæ & Pharisei legem vitiosa interpretatione corrumpunt.	4.e	Seianus cur Iudæis insensus.	138.e
Scribæ occisi ab Herode.	60.c	Seleuci Manichæi de Mariæ ortu delira commenta.	14.c
Scribarum & Phariseorum genus qui singulis annis baptizarentur.	126.c	Seleucus anchoram sculpebat in annulo.	463.d
Scripta Christi nomine conficta.	328.d	Semitonsum caput.	571.e
Scripta Petri nomine supposita.	327.a	Semneum commune apud Aegyptios, in quod septimo quoque die conueniebant.	488.d
Scriptores omnes proficui, si recto iudicio legantur. in præf. pag. 6.	698.e	Semones dij.	331.a
Scriptores excidij Hierosolymitani qui.	212.a	Senatores abortiui qui dicerentur.	336.c
Scripturæ diuinæ intelligentia.	211.e	Senatores Romæ a Tiberio interfecti, & cur.	260.d
Scripturæ sacræ quædam aperta sunt, quædam obscura.	211.e	Senatus a Tiberio rogatus, vt Christus Deus haberetur.	138.d
Scripturæ diuinæ difficultas.	211.d. 212.c	Senatus Iudæorum oratio ad Petronium pro templo.	294.b
Scriptura diuina multa sublata.	620.e	Seneca præceptor Neroni datus.	421.e
Scripturæ sacræ latitudo, sublimitas, & profundum.	212.a	Seneca numquam de Christianis loquitur, ex Augustini sententia.	641.c
Scriptura diuina intelligitur tantum reuelatione Spiritus sancti.	212.a	Seneca Neronem laudat.	445.c
Scripturarum intelligentia Apostolis peculiariter cõcessa.	211.a	Seneca damnatus exilio a Messalina.	421.e
Scytharum mos de infodiendis hominibus viuis vna cum mortuis.	320.b	Seneca licentiam secedendi non obtinet.	641.e
Scythopoli tredecim millia Iudæorum occiduntur.	660.c	Senecæ epistolæ ad Paulum quales.	641.c
Scythopolis Tiberiadi vicina ciuitas maxima.	127.a	de Senecæ litteris ad Paulum, vnde fluxit opinio.	641.d
Sebastæ vrbs sub Archelao.	71.b	Senecæ mors eligenda proponitur, & cur.	643.e
Sebastæ sepultum corpus Ioannis Baptiste.	124.b	Senecionis obitus.	641.e
Sebasteni puniri iussi propter iniurias illatas Agrippæ, & filiabus.	360.e	Senecionis sepulchralis lapidis inscriptio.	642.b
Sebuei heretici.	6.a	Seniores ydem qui presbyteri.	525.c
Secretarium in ecclesia quid.	482.b	Seniorum septuagintaduorum primus, Princeps sacerdotum dicebatur.	88.b
Secliones viles quæ.	394.c	Seniorum traditiones apud Hebræos.	413.d
Seclæ Phariseorum.	4.d.c. 5.a.b.c	Sententia Christi de persoluendo didragmate.	132.c
Seclæ Sadducæorum.	5.d	Sententia de Christo occidendo lata.	139.c
Seclæ Essenorum.	5.e	Sententia de primatu templi vnde vim habuit.	107.a
Seclæ Galileorum.	63.d.e	Sententiæ damnatorum executio proroganda edicto Tiberij Imp.	81.e
Seclæ Herodianorum.	3.c	Sententiæ mortis executio sacerdotibus interdicta.	164.d
Seclæ Nazaræorum.	72.b	Sententiæ diuersæ de reditu Domini ex Aegypto.	70.a
Seclæ Samaritanorum.	5.e	Sentius Saturninus Præses Syriæ.	29.c
		Sepeliendi mos apud Hebræos.	183.c
		Sephorî ciuitas cincta mœnibus.	79.c
		Septem diaconi ex quibus electi.	136.b
		Septem dies feriari in quibus festis solerent Iudæi.	578.d
		Septem dies comedebatur Pascha, vel Phase.	149.b

Septem-horis canonicis quidam addunt octauam.	224.c	Sibyllis quantum tributum sit.	7.e
Septimi diei principium & finis quomodo significabatur.	148.c	Sibyllini libri retenti, crematis supra duo millia.	9.a
Septuagintaduorum iudicium Deus Moyse instituentum mandauit.	114.e	Sibyllini libri reconditi honorifice.	9.a
Septuagintaduo discipuli designati, & bini missi.	135.b	Sibyllinos libros cur Deus voluit studiose curari.	9.a
Septuagintaduo interpretes.	135.e	ex Sibyllinis carminibus Lentulus quid.	9.c
missi ad Ptolemæum.	136.a	ex Sibyllinis carminibus M. Antonius quid.	9.c
Septuaginta interpretum anni ab origine mundi.	40.c.d	Sibyllinum vaticinium de Rege venturo, ex Cicerone.	9.b
Septuaginta interpretum editio in vsu apud veteres tam nostros, quàm Iudæos.	616.d.e	Sibyllina carmina exscripta priuatim.	9.b
Septuaginta interpretum Biblia restituta.	40.d	Sibyllina carmina prædicebant affore Regem, a quo tantum speranda salus esset.	46.c
Sepulchra Patriarcharum Cariatharbe.	26.e. 373.b	Sibyllina carmina quibus temporibus Romam allata.	8.d
Sepulchra habere in speluncis excavata, moris fuisse Iudæis.	201.b	tribuebantur Sibyllæ quasi viuenti.	10.c
Sepulchra tumbæ nuncupata.	201.b	quo anno examinata.	217.b
Sepulchra Apostolorum in honore habita.	671.d.e	Sibyllina carmina concremata.	8.d
Sepulchri Christi munitio in honore habita.	671.e.	restituta.	9.b
672.		recognita, & examinata.	9.a
Sepulchri Christi descriptio.	201.b.d.e	ab Augusto purgata.	9.c
Sepulchri Christi lapidis color albo & rubicundo permixtus.	201.d.e	recitata a Constantino.	9.c
Sepulchrum Christi in petra excisum, cuius longitudinis.	201.c	Sibyllinorum librorum lectio Christianis interdicta.	8.c
ferro a Iudæis obsignatum.	138.e	Sibyllinos libros suadet Paulus legi.	18.a
vna tantum spelunca continebatur.	201.e. 202.a	Sibyllistæ Christiani dicti.	107.d
Sepulchrum David & Salomonis sponte corruit, ad quid significandum.	222.a	Sicarij vnde dicti.	587.c
in eo magnam vim auri a Salomone reclusam.	222.b	Siccorum eduliorum vsus.	193.e
Sepulchrum David ab Herode apertum.	222.b	Sichem ciuitas, nunc Neapolis.	103.b
Sepulchrum Virginis quando repertum.	373.b.d.e	Siclus & quadrans idem.	132.e
Constantinopolim translatum ferunt.	373.	Sidonij Apollinaris error corrigitur.	81.e
Sepulchrum Isaia apud Siloam positum.	135.a	Sidonij Episcopus datus a Petro.	315.c
Sepulchrum Helenæ Adiabænorum Reginae, & filij.	334.b	Sigilli nomine quod sacramentum dicitur.	255.e
Sepultura Gamalielis.	244.c	Sigillum Pauli in epistolis scribendis quod.	619.c
Sepultura ministerium non prohibitum Iudæis die festo.	150.c	620.a	
Serapidis monitu quidam cæcus lumen a Vespasiano poscit.	687.c	Sigillum Domini dictum sacramentum Confirmationis.	258.d
Serapidis templum demolitum.	430.f	Signa visa de Christi aduentu.	10.c
Sergius Paulus a Paulo ad fidem conuertitur, & cur Proconsul nominatus.	264.d. 361.c	Signa & prodigia per Apostolos facta.	233.b
Series Præsidum Syriæ.	29.e	Signa in annulis Christianorum quæ sculpenda, & quæ non.	463.d.e
Series genealogiæ veterum tantum texebatur.	12.a	Signa aduentus sui cur simul a Domino explicata cum signis excidij Hierosolymitani.	655.e. 666.a.b
Sermo Apostolicus sublimis.	354.d	Signare se cruce, Apostolica traditio.	419.a
Sermonis interpretatio.	353.e	Signaculi sacramentum.	254.e
Seruiliam Baræ Sorani filiam Christianam fuisse suspicari possumus.	652.c	Signo crucis mulier liberata a demonis illusionem.	107.e.
Sessio prima cathedræ.	74.a	108.a	
Sethiani heretici, & eorum figmenta.	55.e	Signo Tau qui signati.	169.b.c
Sethianorum de stella refellitur figmentum.	55.d	Signum crucis quid significaret apud Aegyptios.	169.c
Seueri Cecinæ oratio.	85.c	Signum crucis salutis hieroglyphicum.	169.c
Seuerus hereticus abstulit columnas argenteas.	499.a	Signum hieroglyphicum mutui fœderis.	464.c
Sexta Synodus nullos canones edidit.	531.a	Signum fidei in annulis Christianorum.	464.c
Sexta dies passione Domini consecrata, & tota hebdomada pœnosa.	193.d	Silas peregrinationis Pauli comes.	599.a.b
Sexta sabbati appellata non est cœna pura.	191.c	Silas & Paulus carcere mancipati.	402.a
Sexti & Pyrrhones qui dicti.	116.d	Silas & Paulus Beræam dimissi.	403.a
Sibylla Erythraea.	9.b	Silas & Timotheus Athenas ad Paulum veniunt.	408.b
Sibylla quomodo de Christo Augustum docuit.	10.b	Silæ & Pauli coitio.	321.e
Sibylla Cumana carmina haud extincta.	9.b	Silæ & Paulo quæ acciderunt Beræe.	403.e
Sibylla monita a Augusto quæ.	10.c	Siloe fons precibus Isaia erupit ad radices montis Sion.	134.d
Sibyllæ carmen de vniuersali iudicio.	490.c	Siloe turris collapsa.	136.e
Sibyllæ quot, quando, cuius fidei.	7.e. 8.d	M. Sillanus spontanea morte necatus.	282.a
Sibyllæ vnde dictæ.	7.e	Sillanus dolo Agrippinæ interfectus.	509.e
Sibyllæ cur appellatæ prophetissæ Gentilium.	7.e	Siluanus cooperans Paulo in Euangelio.	411.a
		Siluester omnes dies feriæ nomine appellauit, sed non priuimus.	555.c
		Simeon Iacobo minori in ecclesia Hierosolymitana successit.	592.d
		Simeon iustus.	7.b. 56.c
		Simeon inter Prophetas.	57.a
		Simeonem fuisse cæcum falsum.	57.b

Simeoni ut visa Maria in templo.	56.c	Simonis magi scelera.	258.a.b
Simon summus Pontifex Iudaeorum.	16.b. 26.a	Simonis magi fabula.	257.c.d
Simon Boethi filius ab Agrippa Pontifex creatus.	307.b	Simonis magi volatus, & casus.	649.b
Simon recuperata Hierusalem cum ramis palmarum ingreditur arcem.	141.b	Simulacra sponte collapsa, Christo Aegyptum intrante.	58.b
Simon Herodis affectat regnum.	70.d	Simulacra collocari Hierosolymis nefas.	84.b
Simon cur Petrus dictus.	93.c	Simulatio Petri.	389.a
Simon Galilaeus sectarius sectae Iudae Galilaei.	77.b	Simulatio venenum molestum & infausum in Ecclesia.	231.c.d
Simon Galilaeus defectionis arguitur.	77.b	Sindon vestis caenatoria.	152.c
Simon Camithi Pontifex.	80.d.e	Sindon, qua inuolutum est corpus Domini in sepulchro, aservatur in ecclesia Taurinensi.	184.c
Simon priuatus.	81.b	Sindonem abiicit adolescens, id est, vestem caenariam.	160.b
Simon Cananaeus, Zelotes dictus.	325.b	Sinopis Ponti oppidum.	315.c
Simon Zelotes sponsus in nuptiis Canae Galilaeae.	95.d	Sinesius a Iudaeo superstitioso nauta delusus.	6.b
Simon Zelotes, & Iudas Iacobi.	646.b	Sion Davidis ciuitas.	222.c
unde confusi nomine.	ibid. c	Sion omnium ecclesiarum maxima.	219.b
Simon Cyrenaeus crucem Christi portare cogitur.	170.a	Sirletus Cardinalis Bibliothecarius.	356.d
Simon Apostolus alius est a Simeone fratre Iacobi.	325.d	Sisara Barach vincente prostratus vbi.	132.c
Simon Apostolus cognomento Zelotes.	646.c	Situs Bethlehem.	44.b
Simon Apostolus alius a Simeone Iacobi successore.	646.c	Situs ecclesiarum ad Orientem.	481.d
Simon Apostolus per quas prouincias praedicauit Euangelium.	325.d	Sixti martyris corpus incertum.	430.c
Simon, & Iudas martyrio in Perside coronati, sed annis incertis.	645.c	Sixtus Quintus Graecam Septuagintaduorum interpretationem Latine redditam comprobauit.	40.d
Simon, & Iudas vnus & idem putatur a Sophronio.	646.a	Smaragdus lapis in Rationali.	80.c.d
Simon magus vbi natus.	257.a. 329.c	Sobe Bethlehemitica soror S. Annae.	15.a
Simon magus quid de se, & de sua femina doceret.	257.a	Sobe mater Elizabeth.	15.a
Simon magus quid est admiratus in Apostolis.	253.a	Soceri sunt loco parentum.	12.c
Simon magus Samaritanorum seductor.	252.d	Socrates a Melito accusatus.	405.c
Simon magus primogenitus satanae.	258.a	Socrates cur morte damnatus.	405.c
Simon magus primus haeresiarcha.	258.b	Socrates historicus Nouatianus fuisse ostenditur.	439.c
Simon magus dicebat se esse Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum.	258.c	Socrates de abrogata poenitentia mentitur.	440.d
Simon primus omnium haeresiarcha a Petro damnatur, ad quid significandum.	259.a	Socrates erroris arguitur de Quadragesima Ecclesiae Romanae.	516.a
Simon magus haereticorum princeps, & auctor.	258.e	& de ieiunio sabbati.	519.a
Simon magus Romae statua donatus, & adoratus.	257.e.	Socrates & Sozomenus in historia de Paphnutio quomodo a mendacio liberentur.	529.d
329.c.		Socrates & Sozomeni assertio de presbyteris poenitentiarum.	439.a
Simon magus in imagine Iouis adorabatur.	332.a	Socratis historia quam fidelis.	in praef. pag. 1.
Simon magus quid persecutionis tempore docuit suos.	643.b	Socratis error de die Paschatis.	553.c
573.c		Socrus Simonis Petri curata.	107.b
Simon magus tonsurae quoddam genus excogitauit.	573.c	Solaria in domibus Iudaeorum qualia.	108.c
Simon magus quid de Angelis dixerit.	605.d	Sol intra tres circulos visus apparere quibus Coss.	10.a
Simon magus se in Neronis amicitiam insinuauit.	648.d	Sol arcu caelesti circumdatus.	46.a
Simon magus pollicetur volatum.	648.d	Sol circulo obsignatus.	10.c
Simon magus offert pecuniam Petro ad Spiritum sanctum emendum.	256.e. 257.a.b	Sole obscurato cum Iesus est cruci affixus, & de magnis terrae tunc motibus factis scripsit Phlegon auctor Gentilis.	178.c
Simon filius Cleophae.	23.d	Solem obscuratum tempore passionis Domini in vniuerso Orbe.	178.c
Simon Hierosolymita legis peritus.	360.b	Solem in plenilunio non posse naturaliter deficere.	179.c
Simon qui vocabatur Niger.	336.b	Solem ignitum lapidem dicebat Anaxagoras.	405.b
Simon Iudaeus dux in suos armatur.	686.b	Solem adorabant Priscillanistae.	161.b. 564.d
Simon Gerasenus dux Iudaeorum.	686.b	Solem adorari a Christianis cur dicerent Gentiles.	563.c.d
Simon Giorae filius primae Iudaeorum factionis dux.	688.e	Soleis Christiani utebantur.	479.b
Simon Gerasenus aduersus Zelotas in Hierusalem recipitur.	686.b	Solemmitas anniuersaria in cuiusque Episcopi praefectura exordio.	341.c
Simoniaci heretici.	257.c	Soles tres visi Romae quibus Coss.	111.a
in Simone mago diaboli emulatio.	258.b	Soles decem sine cibo transigere Christianos.	515.a
Simonis magi insaniae opinionem.	257.a.b	Soli nascenti inclinare, Christianis vetitum.	564.e
Simonis magi Helena.	257.c	Solitudo ex transitu Domini benedictionem suscepit.	58.e
Simonis magi discipuli qui.	257.e. 258.a	Sophronij historia de S. Ioanne Baptista.	88.d
Simonis magi prima vox fuit, per gratiam tantum sine operibus saluari homines.	258.e. 630.b		
Simonis magi praestigiae.	651.c		
Simonis magi opera & praestigiae quae.	651.b		

Sorores Annae.	15.a	bebantur.	19.b
Sorores Mariae.	15.b	Sponsas Christi nigra veste indui solitas.	477.d
Sorores appellabant Iudaei gentis suae feminas.	467.b	Sponsi dexteris iungunt ad quid.	462.c
Sors quae cecidit super Matthiam.	219.d	Sponsus ad sponsam anulum ferreum mittebat apud Romanos.	463.c
Sors diuina quid sit.	219.e	Sponsus & sponsa benedicendi.	461.d
Sorte numquam delectum summum sacerdotem apud Hebraeos.	24.e	Sportulantes clerici.	471.d
Sorte quae definirentur.	24.c	Stachis Episcopus ordinatus ab Andrea.	323.d
Sorte semel tantum summum sacerdotium a factiosis collatum.	24.c	Stagna Neronis vbi.	670.d
Sortem mittere quibus conditionibus liceat.	219.e	Stantes aliquando oramus, aliquando genuflexi, & cur.	565.a
Sortes Apostolorum, liber sic dictus, reiectus.	219.e	Stater quid sit.	132.d
Sospiter comes Pauli.	544.c	Staterem impendi pro se & Petro cur voluit Christus.	133.b
Sosius Syriae Praeses.	29.a. 38.a	Statio ieiunium appellari solitum.	515.e. 516.a
Sosthenes vnus ex septuaginta discipulis.	136.c	Statua Saluatoris, & mulieris ab eo liberatae.	110.a
Sosthenes synagoga princeps.	422.a	Statua Simoni mago Romae erecta cum titulo, Simoni Deo sancto.	329.c. d. e
Sozomeni historia quam fidelis.	in praef. pag. 2.	Statua Alexandri Alabarchae Romae.	376.d
Spathephori, Alexandrini lictores.	280.e	Statua Apollonij Tyanaei operatione demonum dabat responsum.	654.
Speciosa porta quae.	227.a	Statua Caij locanda in templo.	290.d
Spectacula ferarum, & gladiatorum, lege prohibita.	599.b	Statuae Aegyptiorum aduentante Christo concussa.	58.a
Speculo vi nequaquam solebant Christianae mulieres.	476.d	Statua in profuechis dicatae Caio in Aegypto.	282.a
Speculo saepe vi in viris reprehensum.	476.d	Statua Caij Imp. dedicatio apud Hebraeos.	291.b
Spelunca in qua Christus nascitur, vbi posita, celebris etiam apud infideles.	44.a	Statua Caij in templo ponenda dilationis praetextus.	295.e
in ea fluxit e petra aqua indeficiens: mirifico opere excavatur.	44.c	Statuam Dianae & Vestae non pati pluuiam, puerile.	688.d
sanctae Mariae ecclesiam continebat.	44.d	Statuas de Hierosolymis auferri iussit Pilatus.	84.c
Spelunca illustis Magorum hospitio.	55.e	Statuas vel aras erigere non nisi ex S. C. licitum erat.	331.d
Spelunca Ioannis Baptistae a Domino visitata.	89.a	Statuas Christi & sanctorum a Constantino factas.	486.a
Spicarum manipulus quando & quomodo a Iudaeis offerretur.	99.c. 220.b	Statu Iudaeorum tempore aduentus Christi.	3.d. e. 4. 5. 6.
Spinas coronae Iesu, & alia passionis instrumenta diligenter asseruata.	184.b	Statu Gentilium quando Christus venit.	7.c
Spinea corona coronatur Iesus ad quid innuendum.	167.b	Status in Ecclesia triplex.	464.c
Spinea corona Domini sentes reuiuere.	167.d	Status virginalis viduali & coniugali praepositur.	464.b. c
Spirituale nubendi genus.	477.b	Stella oriatur ex Iacob, & exurget ex Israel: propheta etiam apud Magos.	50.c
Spiritum sanctum Iesus suis impertitur.	203.a	Stella Magis visa quae, qualis re.	51.a
Spiritum sanctum datum esse Apostolis die Dominico.	220.b	Stella Magorum cuius substantiae.	55.b
Spiritum sanctum in Samaritas descendisse, magis mirum, quam in Gentiles.	252.e	Stella Lucifer Vesperugo appellata.	196.a
Spiritus sancti & Ecclesiae mira consensio.	396.d	Stellam Magis visam, Angelum fuisse.	55.e
Spiritus sanctus cur Petri opera in Samaritas descendit.	253.b	de Stellae Magorum eximio fulgore Ignatius & Prudentius.	55.d
Spiritus sancti gratia in Gentes effusa.	286.d	Stephanus domus baptizata a Paulo.	410.c
Spiritus sancti dona eadem absque miraculis.	256.d	Stephani martyrium quo anno, quove die acciderit.	241.d
Spolia Damasci quando abstulit Christus.	52.b	Stephani necis occasio.	242.c
Spolia Iudaeorum in triumpho Titi.	702.a	Stephani diem natalem inter Christianorum serias adnumerari.	243.f
Spongia Domini olim Hierosolymis visebatur.	160.e	Stephani partus Paulus.	243.c
Spongia Domini, quae Romae in basilica Lateranensi asseruatur, cuius coloris.	180.c	de Stephani sepultura ex relatione Gamalielis.	243.f
Spongia veteres conglutinabant vulnera.	179.d	Stephani memoria.	243.b
Spongiae vulnerato gladiatori ministrabantur ad succandum sanguinem.	180.a	Stephani corporis inuentio.	243.e
Spongia admodum Adonidi vulnerato.	180.b	Stephani funus.	ibid.
Sponsa Christi dicitur virgo Deo dicata, & cur.	477.c	Stephanus B. Iacobo ministrabat.	237.b
Sponsa velatur in desponsatione.	462.c	Stephanus primicerius diaconorum, & archidiaconus appellatus.	238.f
Sponsa apud Hebraeos delinquens plectebatur vt nupta.	19.b	Stephanus vbi lapidatus.	242.d
Sponsalis annulus.	463.b	Stephanus pro lapidantibus orat.	243.f
Sponsalis annulus quo signo apud Christianos sculperetur.	463.c	Stephanus si non orasset, Ecclesia Paulum non haberet.	ibid. e
Sponsalia apud Hebraeos non minoris momenti, quam ipse nuptiae.	19.b	Stephanus non ea die sepultus, qua necatus est.	243.e
in Sponsalibus apud Hebraeos mariti & vxoris nomina descri-		Stephanus vbi sepultus.	244.a

Stephanus Papa cognoscit historiam de imagine Domini ad Abagarum missa.	105.e
Stephanus Papa traditionum custos.	418.a
Stephanus procurator Flaviae Domitillae Domitianum occidit.	744.e
Stephanus Domitiani occisor, libertus Clementis.	747.c
Stipendia clericorum.	471.b
Stirps Herodum quousque perseverauerit.	3.c
Stirps Mariae, liber apocryphus.	14.c
Stirps Apostolorum.	113.e
Stoici & Epicurei cum Paulo disputant.	404.a.b
Stola pontificia Iudaeis ablata.	4.b
a Vitellio restituta.	266.e
Stola pontificia in potestatem Iudaeae Praesidum redacta.	80.a
Stola cum ornatu pontificio permixta in templo asseruari a Vitellio.	266.e
Stola Pontifex induebatur ieiunii tempore.	80.b
Stola pontificia seruata in turri Antonia.	80.a. 548.d
Stola Pontifici exhibebatur a Praefecto castelli.	267.b
Stola sacerdotalis super dexteram nubentium.	462.b
Stola pontificia causa Iudaeis negotium factum.	375.e
Stolum pontificiam Herodes custodiri iussit.	4.b
Strages exercitus Herodis ab Areta illata.	100.d
Stratonis turris urbs sub Archealo.	71.b
Stratos in terra orare interdum Fideles consueuissent.	565.c
Structura templi ab Herode erecti firmissima.	142.e
Structura templi penitus demolita.	695.c.d
Studium Iudaeorum contra Christum.	164.c
Studium Pauli erga Corinthios.	448.b
Suaris ars apud Hebraeos illicita.	108.b
Suaris multa concessa privilegia a Romanis.	108.b
Sues ali in Palestina consueuerunt.	108.b
Subductio Iesu.	74.e
Successio Praesidum Syriae.	29.e
Successionis vis magna.	103.a
Succesor Petri in sede Antiochena quis fuerit.	345.e
Sudaria Pauli mira operantur.	426.d
Sudarium Veronicae.	184.c
Sudarium, quo caput Domini est inuolutum, ab incendio remansit illaesum.	184.b
Sudarium Plautillae.	668.c
Sues Iudaei proprio nomine non appellant.	108.b
Suetonij locus declaratus de Christo impulsore.	380.c
Suetonius nullum temporis ordinem seruat.	32.d
Suffocata quae sint.	385.b.c
Suffocatis abstinere, non fuisse omnibus & semper ab Apostolis praecipuum, quidam affirmant.	384.c
Suffocatis abstinere quae Concilia iubent.	386.c.d
Suffragia pro defunctis exhibere, ab Apostolicarum traditionum fontibus manare, multis auctoritatibus comprobatur.	246.b
Sulphurata vitro rupto iam olim permutare soliti Iudaei.	732.b
Sulpitius Galba Catos uiciorum.	332.d
Sulpitij Galli seueritas.	475.b
Sulpitius Seuerus de vestigijs Domini.	218.b
Summa triginta argenteorum Iudae.	144.a. b. c. d. e
Summa rerum penes sacerdotes apud Hebraeos.	558.a
Summi Pontificis coronae.	241.b
Summum sacerdotium homini rustico Phani nomine obtulisse.	247.e
Summum sacerdotem non nisi unum apud Iudaeos fuisse.	87.e
Summum sacerdotem in omni religione semper fuisse.	123.b
Summus sacerdos nunquam forte delectus apud Hebraeos, nisi semel per vim.	247.e

Summus Pontifex virginem tantum ducere poterat in lege veteri.	532.c
Superliminare templi collapsum terramotu, qui in morte Domini factus est.	181.b
Superstitiones Gentilitiae in religionem Christianam conuersae sanctificatae.	319.e
Supplicium capitis truncationis an esset apud Hebraeos.	176.d
Susanna Christum sequitur.	122.d
Susannae historia cur a Iudaeis suppressa.	620.e
Suspensi patibulo ante occasum Solis sepeliebantur, & cru-ris fragio necabantur.	182.c
Suspensio, censura Ecclesiastica.	452.d
Sylanus occisus.	599.c
Syllaeus propinquioris Iudaeae Arabiae Rex.	53.c
Symbolum Apostolorum quando editum, & qua occasione.	317.b. c. d
Symbolum quid significet.	317.b
Symbolum collatio.	317.e
Symbolum singulorum Apostolorum sententijs comparatum.	317.e
Symbolum quotidie recitandum.	317.e
Symbolum Romae semper sincere & illibate seruatum.	318.b
Symeon inter Prophetas numeratur.	57.d
Symeon sine honore humatus propter inuidiam sacerdotum.	57.a
Symeon Iacobo succedit.	626.d
Symeon ex Cleophae genitus.	628.b
Symeon Cleophae passus sub Traiano, alius a Simone Cananaeo.	646.b. c
Symeon cum alijs Christianis Hierosolymis discessit ante obsidionem Vespasiani.	662.c
Symeon centum & viginti annos natus cruci affixus.	715.d
Symeonis praemeditatio.	56.e
Symmachus interpres secundo circumcisus.	470.e
Symmachus Papa fecit oratorium sanctae Crucis.	489.d
Synagoga Iudaeorum a Caio violata.	279.a
Synagoga conuentus ordo.	74.a
Synaxim ante communem mensam celebrari solitam tempore Apostolorum.	491.b. c
Synaxim sacram fecit Paulus Troade.	545.b
Synaxes etiam in persecutionibus frequentari solitas.	490.c. d. e
Synaxes etiam in carceribus habitas.	490.e
Synedrin apud Iudaeos collegium quale.	88.a
sublatum ab Herode.	60.a
ex nouis hominibus suffectum.	88.c
Synedrin concilium legationem mittit ad Ioannem Baptistam.	91.e
Syneus Episcopus Ptolemaidis.	459.d
Syneus damnat magistratus.	459.e
Syneus Andronicum excommunicat.	459.d
Synodica acta Concilij Apostolorum.	385.b
Synodus Apostolorum quatuor fuisse.	536.e
Synodus sexta nullos canones edidit, unde impostura quorundam Episcoporum detegitur.	530.d
Synodus Turonenfis secunda contra clericos incontinentes.	531.c
Synodus Laodicena cultum Angelorum non imminuit.	606.e
Syracus tres dies constitit Paulus.	591.e
Syri & Iudaei per totam Palaestinam digladiantur.	660.b
Syria Damasci, Arabia nominata.	52.b
Syriae citior, & alia cognominata Coele.	114.a
Syriace locutus est Dominus, cum ait, Tu es Cephas, id est, Petrus.	93.e
Syria-	

Syriacas legiones nullam Seiani imaginem inter signa coluisse.	138.e
Syriacus Papa nuptijs celebrandis & virginibus sacrandis interfuit.	526.e
Syriam totam fama Iesu peruasit.	104.c
Syriam Deam circumferentes phanaticae multa iactabant.	115.d
Syriae Dea templum antiquissimum.	576.a.b
Syriae Dea sacerdos mitra usus.	240.c
Syriae Praefes Cuspius Fadus.	360.c
Syriae Praesidum tempora.	29.e
Syriae Praesides Antiochia agebant.	70.c
Syriae concessa immunitas, ut non nisi puberes describerentur.	31.e
Syriae praefectura nobilitas.	271.c
Syriae contributa Archelai ditio.	76.e
Syrophoenissa Cananea appellata.	127.a
Syros prius solitos A, pro I.	115.e
T	
T littera fures notari soliti, & cur.	169.b
Tabellarij usus.	602.e
Tabellarij Episcoporum qui.	602.e
Tabellas pictas pro voto suspendere solebant Gentiles.	507.a
Tabellae pictae pro voto a Christianis appensa.	560.b.c
Taberna Meritoria, ex qua oleum fluxit.	46.a
figura Ecclesiae.	11.a
Tabernaculum tres ubi posita.	597.c
Tabernacula duo in templo Salomonis.	25.b
Tabernaculum Sancta sanctorum nemini erat perspicuum, nisi sacerdotibus functionis suae tempore.	25.c
Tabernaculum Sancta sanctorum quae asseruaret.	25.b
Tabernaculum Sancta sanctorum intra secundum velum.	25.b
Tabitha a Petro suscitatur.	283.e
Tabor mons Itabyrion a Iosepho dictus.	132.a
Tabor montis situs & figura.	132.b
quantum distet a Diocæsarea, Naim, & Nazareth.	132.b
inuisit a Christianis religionis gratia.	132.c
planiciem habet in vertice, in qua tres sunt ecclesiae fabricatae.	132.b
in Tabor facta existimatur apparitio plusquam quingentis fratribus.	209.c. 210.a
Tabulae Testamenti.	25.b
Tacitus Iudaeos Bacchum colere calumniatur, in Christianos odio flagrans mendax in historia reperitur.	639.e
mendaciorum loquacissimus appellatus.	698.b
Tamquam, dictio aliquando expletiva.	37.a
Tanis urbs Aegypti antiquissima.	26.e
Taprobana insula Aethiopiae.	260.d
Taprobanam petit Thomas.	323.e
Tarichea ciuitas a Vespasiano expugnata.	445.b
Tarsenses rerum philosophicarum studiosissimi.	580.d
Tarsus Ciliciae Saulum cum parribus commigrasse, falsum.	263.c
Tarsus Ciliciae metropolis.	580.b
Tarsus ius municipale a Romanis fuerat consecuta, & qua ratione.	580.b
Tarsus Caesariensis partibus & Octauio fauit.	580.b
Tarsus Iulio polis dicta, & cur.	580.b
Tatianus & Ammonius de concordia Euangelistarum.	86.c
Taurinus Ebriocensis Episcopus.	735.b
Telestinus Consul fauet Tyanæo.	654.b
Tempestat Pauli prope Melitam.	589.a.b
Templa quae dicerentur.	47.b
Templi Dianae Ephesiae magnificentia.	570.d
Templi Hierosolymitani partium usus.	25.c
Templi situs, & ordo ingredientium.	74.b. c. d
in Templi adytum soli Principes sacerdotum ingrediebantur.	74.b
Templi structura facta ad Herode firmissima.	17.c. 142.e
Templi portae, quibus mulieres intrabant.	18.a
Templi portae maioris descriptio.	228.e
Templi portae descriptae.	226.c. 227.d. e
Templi porta maior quae.	74.c
Templi ruina praedicitur.	142.d
Templi interiora mulieribus nefas ingredi apud Hebraeos.	227.d
Templi Hierosolymitani descriptio, & portarum eius.	225.d. e. 226.a. per totum.
Templi & Memoriarum differentia.	490.b
Templi Hierosolymitani magnitudo unde probatur.	226.b
Templi profanatio a Samaritis facta.	102.e
Templi superliminare collapsum tempore mortis Domini.	181.c
Templi atrium sanguine inundauit.	689.a
Templi thesaurum quale.	702.b
Templi conflagratio quo die.	693.a. b
Templi structura funditus demolita.	695.c
Templi depradatio a Craffo.	702.d
Templi velum quale.	180.e
Templi uasi in templum Pacis translata.	702.b
Templi diuitiae.	702.b. c. d
in Templo locus orationis seminarum.	18.a
in Templo plura fuisse thuribula.	25.d
in Templo fuisse uirgines deputatas.	18.e
in Templo alius orationis, alius habitationis locus.	18.a
in Templo foras erat multitudo populi hora incensi, id est, extra primum velum.	25.c
in Templo uirgines a nuptijs seorsum orare consueuissent.	18.b
in Templo thuribulum aureum non unum tantum.	25.c
in Templo comedere fas non erat.	18.a
in Templo feminae a uiris segregatae.	17.c. d
in Templo locus, ubi feminae, quae se Deo uouerant, simul agerent.	17.c
in Templo quot cellae.	17.c
in Templo loca distincta.	25.a
in Templo habitasse aliquando feminas.	18.d
in Templo duo erant altaria.	25.a
in Templo quot sacerdotes ministrabant.	13.c
in Templo Pacis ornamenta templi Hierosolymitani reposita.	716.a
Templum primum quod.	226.c
Templum Salomonis quoties aedificatum.	226.b
Templum Salomonis Orientem versus spectabat.	487.d
Templum sub Zerobabel instar prioris restitutum.	17.e. 98.a
Templum ab Herode excitatum.	17.e
Templum quatuor porticus habuit.	25.c
Templum Pacis corruisse nocte qua natus est Dominus, falsum.	46.d
Templum Pacis nondum erectum Christi tempore.	47.a
a quibus constructum.	ibid.
quo tempore conflagrauit.	47.c
quo anno aedificatum.	716.a
Templum Pacis Vespasianus aedificauit, & cur.	ibid.
Templum legitimum unde dignoscitur.	103.a. b
Templum Hierosolymitanum exurit.	693.a. b
Templum Dianae Ephesiae.	507.c. d. e
inter septem Orbis miracula.	507.e

foliatum & incensum. 693. b
sepe restitutum. 693. b
Templum Deae Syriae antiquissimum. 576. a. b
Templum Iudaeorum in Aegypto. 704. b
Templum sibi extrui non passus Tiberius. 79. d
Temporalium rerum usus minime vetitus. 474. d
Temporum indagatio a Scripturae interpretationem quantum conferat. 537. e
Temporum veritas per Consules exquirenda. 677. a
Temporum errores per Consules deprehendi. 677. d
Temporum ratio quantum valeat in rebus peruectigandis. 684. d
Tempora quatuor ieiunij decreta. 520. a
Tempus quo Christus Pascha celebrauit. 146. d. e
Tempus praedicationis Christi. 186. b
Tempus diei Iudicij occultum relictum. 697. e
Terebinthus arbor antiquissima prope Chebron. 27. a
Terentius Varro se in Publicanorum societatem contulit. 109. d
Terentius & socij martyres. 365. d
Terra, quae Domini adiacet sepulchro, virtutem hausit. 184. e
Terra sancta de sepulchro Domini allata venerationi habita. 184. e. 185. a
ex Terra sancta, aqua admixta, formari consueuisse tortulas. 185. a
Terrae motu duodecim ciuitates excisas in Asia sub Tiberio. 181. b
Terrae motu Laodicea prosternitur, & finitima ciuitates. 625. d
Terrae motus factus Spiritu sancto super Apostolos veniente. 230. c
Terrae motus tempore passionis. 181. b
Tertia die, non post tres dies, se Dominus resurrexerunt praedixit. 199. e
Tertia, sexta, & nona hora potissimum obseruata. 224. c
Tertius Pauli discipulus, Episcopus Iconij. 543. c
Tertulliani locus officis explicatur. 31. a
cur agens de censu non vitur Euangelij auctoritate. 31. b
ius pinio, quo anno suae aetatis passus sit Christus. 185. d
error de Publicanis. 108. e
Tertulliani loca explicata. 31. a. b
Tertulliani error de epistola Pauli ad Hebraeos. 396. a
in Tertulliano magis propria locutio non est requirenda. 31. c
Tertullianus de veritate carnis Christi aduersus Marcionem. 31. d
Tertullianus sub quibus Coss. Christum passum aferit, & eius error. 185. e
Tertullianus epistolam ad Hebraeos Barnaba tribuit. 617. b. c
Tertullianus Cypriani magister dictus. 618. c
Tertullus pro Iudaeis contra Paulum. 582. d
Tessera Christianitatis, Symbolum Apostolorum. 317. d
Tessera hospitalitatis inter Christianos & Gentiles. 714. e. 715. a
Testamenti arca. 25. b
Testamenti tabulae. ibid.
Testamenti noui ministri. 86. a
Testamentum Herodis. 66. c
Testimonia contra Iesum non conuenientia. 163. b
Testificatio SS. Patrum de traditionibus. 415. d
Tetragrammaton Dei nomen quid possit. 431. c
Tetrarcha, non Rex instituitur Archelaus. 71. b
Tetrarchiarum Palaestina diuisio. 86. e
Tetrarchiae vocis significatio. 87. b

Tetrarchie regnorum instar. 87. b
de Tetrarchijs Iosephus Et angelistis consentit. 86. e
Thaddaei cum Abagaro collocutio. 311. b
miracula. ibid.
Thaddaeo Apostolo quae regio ad praedicandum obtigerit. 325. e
Thaddaeos duos fuisse. 325. e
Thaddaeus vnus ex septuaginta ad Abagarum missus. 310. e
Apostolus a Hieronymo creditur. 312. a
Thaddaeus curat Abagarum. 311. b
Thalassa ciuitas. 58. c
Thamar a Iuda annulum petijt pro arrhabone. 485. c
Thau signa qui signati. 169. c
Thaumaturgus Gregorius ius dicit. 458. c
Thecla sponsum relinquens, adhaeret Christo. 564. d
Thecla protomartyr dicta. 366. d
Thecla superat ignem. 365. b
Thecla leones superat. 365. b
Thecla Pauli cupida. 365. e
Thecla distribuit gemmas. 364. e
Thecla Acta. 362. d
Thecle & Pauli Acta apocrypha quae. 363. e
Thecle Acta germana. 364. b. c. d
Thecle passio. 364. e
Thecle pugnati Angelum astitisse imagine Pauli. 365. d
Thecle passione obsecratio fieri solita. 365. b
Thecle nomen insigne. 366. d
Theclae roboret Paulus secum pergere. 365. e
Theodas seductor quando. 62. c
Theodas facinus, & mors. 63. b
Theodae praestigiatori viri circiter quadringenti consentiunt. 234. a. d
Theodae caput abscissum. 63. c
Theodoretus expositio in epistolam ad Colossenses de religione Angelorum improbat. 606. e
Theodoretus bene ienit de Angelorum cultu. 680. b
Theodori penitentiarium n. anu scriptum. 386. d
Theodorus studita meminit de epistola Abagari ad Iesum. 105. c
Theodorus ab Ethnicis supplicio affectus, quod clericos tonderet. 572. c
Theodorus contra Latinos, qui a sanguine non abstinebant. 385. e. 386. c
Theodosius Magnus vrcum unguenti quo Christus immunctus fuit, in foro Constantinopolitano a Constantino depositum, inde sublatum honestiori loco recondidit. 121. e
Theodosius Iudaeorum princeps. 13. c
Theodosij Iudaei de Christi sacerdotio impostura. 13. c
Theodosij Iudaei inuentum de obstetrice Deiparae Virginis. 13. d
Theodosij lex de proroganda morte damnatorum. 81. e
Theodosius exnobiarcha. 56. a
Theodosius Imp. ab Ambrosio multatus. 457. i
Theodotus Septentrionalem partem dimensus est. 33. c
Theophilum Anani filium a summo sacerdotio summouit Agrippa, & Simonem substituit. 307. b. c
Theophilus Antiochenus. 533. e
Theophilus iussus Zachaeo in Episcopatu Ecclesiae Caesariensis in Palaestina. 533. a
Theophilus Ecclesiae Antiochenae Episcopus. 410. b
Euangelia in vnum compegit. 86. c
Theophilus, ad quem Lucas scribit, quis fuerit. 533. e
Theophilus pontificatum a Ionatha accipit per Vitellium. 268. d
Theophorus homo, Christus dictus. 374. c
Theopotesia magistratus Athenis. 404. b
Thessalonicenses alacriter a Paulo verbum suscipiunt. 404. b

Thomae passio. 402. d. e
The salonica quid egit Paulus. ibid.
Thessalonicensium tribulatio qualis. 402. e
Thomae Apostolo quae regio ad praedicandum obtigerit. 323. e
Thomae Apostoli crux in ecclesia sculpta. 484. e
Thomam neutquam fuisse expertem Spiritus sancti, licet praesens non fuerit, cum Dominus insufflauit in discipulos. 205. e
Thomas Apostolus vidit Iesum resuscitatum. 206. a. b
Thomas ad Paribos profectus, ad Indos penetrauit. 323. e
Thomas Taprobanam insulam petit. ibid.
Thramni Aegyptij historia. 181. d
Thramnus a Tiberio accersitus. ibid. e
Thrasea Petus a Nerone interficitur. 652. e
Thrasillo mago vtebatur Tiberius. 80. e
Thuribula plura fuisse in templo. 25. d
Tiara ex quibus olim confecta. Vide supra, Corona. 320. b
Tiberienorum mos de praecipitandis senibus. 79. b
Tiberiadis lacus. 107. a
Genezareth appellatus. ibid.
Tiberias in lacu Genezareth. 79. b
Tiberias edificata. 79. a
Tiberij Imperium. 79. d
Tiberij laus. 79. d
Tiberij primordia felicia. ibid.
Tiberij studium erga Iudaeos. 298. c
Tiberij littera pro Iudaeis. ibid. e
Tiberij edicto magi profligati. 80. e
usus sericorum ablatus. ibid.
Tiberij lex aduersus histrones. 81. e
Tiberij lex de poena damnatorum proroganda. ibid.
Tiberij comminatio accusatoribus Christianorum. 216. b
Tiberij annus quintusdecimus, annus placabilis. 85. e
Tiberij crudelitas. 83. a
Tiberij crudelitas in Senatores. 260. d
Tiberius Nero ab Augusto adoptatur, & quando. 65. d
Juliae Augustae filius. 79. a
Iudaicos ritus compestuit. 82. b
Iudaeos Vrbe pellit. 81. e
res Iudaeorum restituit. 81. d
coerces libidinem feminarum Romanarum. 82. a. d
in deterius mutatus. 83. a
ferme biennio usus pallio. 78. b
sermone Graeco abstinit. ibid.
magiae intentus. 80. e
coerces Pilatum. 84. e
oblatus respuit honores. 79. d
de Christi diuinitate ad Senatum retulit. 216. b
quo anno suae aetatis obiit. 268. b
Tiberius Alexander diuissimus. 376. d
Tiberius Alexander Fadi successor. ibid. c
Alexandri Alabarcha filius, desertor paternae religionis. 229. d
Tibicines ad luctum adhibebantur. 110. d
Timon vnus ex septuaginta discipulis. 136. b
Timor discipulorum, viso Paulo, quid arguit. 269. c
Timotheus presbyter Hierosolymitanus. 56. e
Timotheus Gentilis homo circumcisus a Paulo. 395. a
397. c
Timotheus Thessalonicam missus. 408. b. c
Timothei & Pauli nomine scriptae epistolae quae. 599. a. 602. c
Timothei genus. 398. a
Timotheus cur a Paulo circumcisus. 397. c
quibus parentibus genitus. ibid.

a Paulo sacris initiatus, & Ephesiorum Ecclesiae praefectus. 736. e
Timotheus & Linus Paulo ministrabant. 237. b
Timotheus a Paulo creatus Episcopus Ephesi. 511. b
vino temperabat. 513. c
Timotheus & Titus virgines permanserunt. 730. c
Tintinnabula primum ab Augusto in editiori loco posita. 562. e
Tintinnabula etiam apud Syros in sacris adhibita. ibid.
Tintinnabulis vsi praefecti excubiarum, & cur. 562. e
Tintinnabulorum usus in Ecclesia. 562. e
Tirathebim vicum infederunt Samaritae. 259. c
Tyrijs & Sidonij iratus Agrippa. 315. b
Titus Imperatoris numisma quale. 701. a
eius modestia. 700. d
mansuetudo. 717. e
clementia. 717. e
beneficentia. 719. d
arcus triumphalis. 701. e
obitus. 722. b
Titia lege quid cautum. 409. b
Tituli argento ornati in ecclesijs. 559. e
in Titulis impartiendis Catholici copiosi. 521. e
Titulis debitis haeretici Pontificem non honorant. 521. e
Titulus crucis Christi quo ordine scriptus. 78. d. 177. e
Titulus Pastoris. 332. e. 480. d
Titulus honoris primus in Ecclesia Apostolatus. 521. e
Titulus & statua Simonis magi. 330. d
Titulus Optimi viri magistratum gerentibus dari solitus. 534. a. b. c
Titus Pauli interpret. 352. e
Titus Cretenfis Episcopus. 521. b
Titus Imp. optauit fieri Pontifex, & cur. 165. d
in Iudaeam a Patre mittitur. 685. d
Hierosolymam obsidet, qua die, qua parte. 690. d
Iudaeos captos ante vrbe cruci affigi iubet. 691. a
Hierosolymam aggeribus cingit. 691. c
Hierosolymam muro cingit iuxta praedictionem Domini. 691. d
euiserantes Iudaeos propter aurum cobibet. 691. e
ad deditionem Iudaeos miseratus frustra inuitat. 692. d
Antoniam turrim expugnat. 692. e
templum oppugnat. 692. e
templo parcere statuit. ibid.
frustra templum ab incendio liberare conatur. 693. d
sacerdotes in templo latentes ad supplicium duci iubet. 694. c
dat licentiam militibus inflammandi ciuitatem. 794. c
Sion oppugnat, & capit. 695. d
in templo more Gentium immolauit; non tamen haec intelligi potest abominatio a Domino praedicta. 694. b
Alexandriam se confert. 700. e
quo anno triumphat. 701. d
a Daniele praemonstratus. 700. d
arborem balsami in triumphum duxit. 703. a
solus imperat. 718. e
quando obiit. 722. b
sexies Consul. 717. b
Tobie accubitus. 151. e
de Toga ad pallium, prouerbiu. 474. d
Tonsura clericalis quid significet. 576. c. d
Tonsura ex Apostolica traditione in Ecclesiam deriuata. 570. b. 571. b
Tonsura prima antiquitus etiam initiabantur clerici. 572. e

Tonsura puerorum. 572. e
Tonsura maior ijs, qui maioribus ordinibus initiabantur. 573. a
Tonsura Ecclesiastica vsus vnde ortus. 570. b
Tonsura vsus vnde. 573. e
Tonsura monachalis & clericalis differentia. 574. b
Tonsuram Petrus gestabat. 571. b
Tonsuram monasticam deridentes seuerissime puniit. 575. a
Tonsuram barbæ non probat Hieronymus. 575. d
Tormenta Christianorum. 639. b
Torpetes de domo Cesaris a Paulo conuersus. 594. a
martyrio coronatus sub Nerone. ibid.
Tortula ex terra sepulchri Domini & aqua admixta formata. 185. a
Trabem ex auro solidam Crassus a templo abstulit. 702. e
Trasbonitica regio. 69. a
Traditio quid. 142. b
Traditio scripturæ præstat. 474. d
Traditio antiquior scriptura. ibid. a
Traditio scripturarum fundamentum. 414. d
Traditio Apostolica orare ad Orientem. 563. a
Traditione ritus Ecclesiæ. 415. a
Traditiones & scripta ab Ecclesia probantur. 414. c
Traditiones esse Apostolicum depositum. 412. b
Traditiones improbate quæ. 412. e. 413. a. b
Traditiones Rechabitarum. 413. e
Traditiones multæ numerantur. 415. a. b
Traditiones citra scriptum ab Apostolis relictæ propter quid. 256. c
Traditiones Apostolorum scriptæ ab Ignatio. 415. e
Traditiones Apostolorum. 411. e. 412. a. b
Traditiones de obitu Mariæ Virginis. 371. d
Traditiones Iudeorum. 413. b
Traditiones seruandas, vt a maioribus traditæ sunt. 500. a
Traditiones sub Eleuthero illibatæ. 574. b
Traditiones plusquam scripta esse æstimatæ. 417. a
Traditionibus. 411. e. 412. a
Traditionum defensores. 421. c
Tragediæ inscriptæ, Christus patiens, quis auctor. 146. c
Tranmanus adoptatus a Nerua. 753. a
Transammana regio quæ. 108. b
Transamnanam regionem & ducenta talenta consequitur Archelaus. 70. b
Transanimatio Pythagorea quo temperamento astrueretur a Pharisæis & Scribis. 4. e
Transsephratenses copiæ Iudeorum. 291. e
Transfiguratio Domini. 132. a
Translatio corporum SS. Petri & Pauli. 429. b
Translitterim habitabant Iudei. 11. b. 48. c
Translitterim erumpentis olei significatio. 11. a. c
Translitterim ecclesiæ Dei genitrici prima omnium erecta. 11. b
Translitterim Romæ fons olei erupit. 11. a
Translitterinus ambulator Iudeus dictus. 11. b
Transubstantiatio in Eucharistia. 154. d
Tres diuersæ sententiæ antiquorum, sub quibus Coss. natus est Christus. 33. e
Tres dies fuit Dominus in ventre terræ. 197. e
Tres dies resurgere Dominum quomodo intelligatur. 198. c
Tres horas, tertiam scilicet, sextam, & nonam, solemniores fuisse in orationibus diuinis. 224. a
propter mysterium Trinitatis. 224. b
Tres Tabernæ quantum ab Vrbe distarent. 591. c
Tres virgines Vestales a Domitiano puniitæ. 724. a
quæ earum nomina. 724. b
Tribui Leuiticæ an liceret cum ceteris inire nuptias. 12. b
Tribunalia iudicum tria apud Hebræos. 114. c

Tribus Iuda Babylonem adducta. 2. e
Tribus Iuda qua ratione regnasse dicitur vsque ad Herodem. 3. b
Tribus singulæ in ædificationem templi Pacis pecuniam contulerunt. 47. d
Tribus sacerdotalis cum regia stirpe poterat inire nuptias. 47. c
Tribus Iudeorum matrimonio non miscebantur. 47. a
Tributa sacerdotibus alacriter pendebatur, non ita Regibus. 472. c
Tributa sacerdotibus pendenda, perinde ac Regibus. ibid. b
Tributa alia in agros, alia in capita ab Augusto imposita. 32. b
Tributi numisma quale. 142. b
Tributum sæpe Augustus imperauit. 32. c
Tributum Reges a filijs exigere non solent. 133. b
Tributo qui sint liberi. 133. b
Tributum non dandum Romanis, Iudæ Galilæi decretum. 62. e. 63. d
Tributum Iudeorum Romanis dari solitum. 698. d
Tributum Augusti pro restituendo Palatio. 142. c
Triclinij nomen apud Iudeos. 151. d
Triephon Pauli discipulum se nominat. 644. c
Trigemina porta, quæ & Ostiensis, quid ibi. 666. e
Trinitas trium horarum mysterio declarata. 224. b
Triopolis oppidum. 315. d
Trium miraculorum memoria in Epiphania, licet non eodem die facta. 96. d
Trium fontium locus celeberrimus. 668. b. c
vnde ibi tres fontes. ibid.
Triumphus Titi. 701. a
Triumuiratus instituiti tempus. 35. d
Troade Paulus quid. 544. e
Troas ciuitas nobilissima. 510. d
Troadis Asson. 552. b
Trogylly commoratur Paulus. 552. d
Trogyllyum quid. 552. d
Trophimus Pauli discipulus. 590. c
Melitæ infirmus a Paulo relinquitur, an Mileti. 590. d. e
Trophimus vnus, an plures. 579. a
Trophimus Hierosolymis cum Paulo. 579. a
Tryphena a Paulo salutatur. 542. b
Tryphon Iudeus. 52. b
Tryphosa a Paulo salutata. 542. b
Tuba dies festi denunciabuntur apud Hebræos. 148. c
Tuba significabatur septimi diei principium, & finis. 148. c
Tube sonitu certæ horæ Hebræis significatæ. 562. e
Tugurium Romuli ad multa sæcula conseruatum. 45. a
Tullianus carcer cui comparandus. 538. a
Tumultus Ephesini propter templum Diane. 508. b. c
Tundere pectus in oratione quid significet. 565. e
Tunica Christi desuper contexta qua arte a matre facta. 177. d
Tunicam inconsutilem Iesu a Christianis redemptam, & conseruatam. 184. b
in Galatia repositam. ibid.
Turres quadam, euersa Hierosolyma, relictæ cur. 695. d
Turrim ædificarunt Noe filij ab alterutrum discedentes. 317. c
Turris quarta supra verticem Pastophoriorum condita Hierosolymis. 148. c
Turris erecta Hierosolymis ad delinquentes coercendos. 313. c
Turris Stratonis Casarea. 703. c
Turris Ader, id est, gregis. 48. a

Turris

Turris Ader, iuxta quam pavit Iacob greges suos. 48. a
& iuxta quam pastores audierunt, Gloria in excelsis Deo: de qua locutus est Michæas. 48. a
in qua est ecclesia trium pastorum. 48. a
mille passus distans a Bethlehem. ibid.
Turris nebulosa. 48. a
Turris Antonia dicta. 80. a
Turris in Siloe collapsa. 136. e
Tyanæ oppidum Cappadociæ. 315. c
Tychicus Pauli tabellarius. 596. c. 598. a. 599. a. 602. b
Typhonicus ventus, qui & Euroaquilo. 589. a
Typus Concilij celebrandi a Domino monstratur. 127. e
Typus decimarum. 472. d
Typus Ecclesiæ. 286. a
Tyranni sophistæ scholam Paulus adiit. 424. e
Tyridates magus. 648. c

V

VALE, v. Hierosolymis, vox Iesu filij Anani. 637. c
Valens Imperator Epiphania festo interfuit. 55. e
Valentini commenta de infantia Saluatoris. 75. b
Valentiniani heretici opobalsamo vnguebant baptizatum. 75. b. 256. b
Valentinus hæresiarcha. 185. e. 388. d
Valeriani Imperatoris testimonium de Ecclesia Christianorum. 481. d
Valerij Grati præfectura in Iudæa. 79. b
Valerij Grati præfecturæ finis. 84. a
Valerius Gratus, Pilati præcessor. 30. b
Vandali quot annos Africam deuastarunt. 577. e
Vari Consulatus. 30. d
Variana clades in Germania. 76. b
Varus Præses Syriæ. 70. c
Hierosolymam contendit. 70. d
ex Syria euocatur. 70. e
in Palestinam ad comprimendos Iudeos mittitur. 70. e
Iudeos agit in cruce. ibid.
ad administrandam Germaniam amandatur. 73. b
Germanos aspere tractans ad defectionem impulit. 73. b
sibi ipse mortem conscium. 73. b. 76. b
Syriam pauperem reliquit. 76. b
Varrone doctior rerum antiquarum nullus. 37. c
Vasa myrrhina in magno pretio olim habita. 170. c
vnde materiam habent. 171. b
Vide, Myrrhina vasa,
Vasa templi in templum Pacis translata. 702. a
Vates Gentilium qui fuerint. 7. e
Vaticana metallotheca. 171. c
Vaticana basilica fontem habuit in atrio. 482. e
in Vaticano Petrus sepelitur. 670. b
Vaticanum, locus pauperum. 666. e
Vaticanum Ianiculi pars dicta. 669. c
Vaticinia Gentilium de Christo venturo. 9. c
Vaticinia Domini impleta. 692. b
Vaticinia de Christo Vespasiano Augusto tributa. 9. d
Vaticinium de piscatione Apostolorum. 286. d
Vestigat fructuum venalium remissum Iudeis a Vuellio. 266. e
Vestigal & tributum Principibus pendendum. 455. e
Vestigalia ab Augusto imposita. 32. b. c
Vela duo in templo Salomonis. 25. b
Vela admota reliquij sanctorum. 427. e
Velamen mulierum quale esse debeat. 475. d

Velamen sacrarum virginum a sacerdotibus benedictum. 476. d
Velandi oculos capite truncandorum mos. 667. c
de Velandis mulieribus Pauli consilium. 475. a
Velatæ mulieres Iudææ. ibid.
Velatæ mulieres Lacænæ. 475. b
Velatio improbata quæ. 475. d
Velationis virginum apophoretica. 477. a
Velationis celebritas Deo dicandæ virginis. 476. e
Velo Poppea Sabina vtebatur. 475. b
Velum primum templi sacerdotibus tantum patebat. 25. a. b
Velum primum & secundum quid. 45. a
Velum sacrum quale. 476. d
Velum scissum in morte Domini quod. 181. a
Velum templi duplex, interius, & exterius. 189. e
Velum templi quale esset temporibus Iosephi. 180. e
Velum virginitatis insigne. 464. d
Velum mulierum quale reprehenditur. 475. d
Venantij Fortunati carmen de sepulchris Apostolorum. 672. e
Venantius Fortunatus gratiam consecutus ex oleo lampadis. 428. b
Venditionis Iudicæ typus in Zacharia expressus. 145. b
Veneri & Adonidi templum erectum ab Hadriano Imp. ad abolendam præsepis memoriam. 44. e
Veneris sanum Corinthi. 460. c
Ventidius Cumanus Tiberij Alexandri successor. 377. d
Verba consecrationis quàm efficacia. 158. e
Verba aliquot Domini Iesu ab Euangelistis non scripta. 215. c
Verbi incarnatio quo anno facta. 76. c
Verbo vnita humana natura indiuisæ & inconsuse. 76. c
Verbum in vterum Virginis quo modo delapsum. 26. c
Verbum carnem assumens, quod fuit, esse non desit. 26. c
Veritas non labefactatur, si hereticus eam teneat. 248. b
Veritas Catholica de S. Maria. 370. e
Veronica Berenice dicta. 184. c
Veronica sudarium. 184. b. c
Vespasiani Imperij anni varie numerati, & cur. 718. e
Vespasiani miracula ex impostura Tyanæi. 687. e
Vespasiani iustitia. 718. a
Vespasiani mors. 718. d
Vespasiano ex S. C. decretum Imperium. 687. b
Vespasiano cur tributa sint ea, quæ de Christo prænnunciata fuerant. 687. e
Vespasiano competere non possunt quæ de regno Messie dicta sunt a Prophetis. 688. b
Vespasianus a Nerone aduersus Iudeos missus. 681. e
Vespasianus Augustus a multis creditus Christus. 687. d
688. b
quot & quales clades Iudæis intulerit. 682. a
Galilæam debellat quando. ibid.
vna cum Tito triumphat. 9. d
Titum ad Galbam nouum Imp. legat. 685. e
tribus exceptis castellis, & Hierosolyma, omnia loca Iudææ subiecit. 686. a
ab exercitu Imperator acclamatur. 686. e
omnes ex familia David necat. 704. c
Alexandria soluens Romam venit. 687. c
cæcum & manu egrotum sanat Alexandria. 687. e
Capitolium concrematum restituit. 693. d
Cæsarienses colonos fecit. 703. c
Christus haberi affectauit. 716. c
philosophos præter Musonium Vrbe expulit, qua occasione. 710. b
Vesper stella. 196. a
Vespere pro sero accipitur. 195. c
Vespera quid significet. 196. a

Aaaa 3

Vesper-

Vespertinae Missae.	159. d	Vini myrrhati natura.	170. e. 171. c. 172. e
Vesperugo stella.	196. a	Vinidius Quadratus Syriae Praeses.	378. d
Vestae statuam non pati pluuiam, commentum.	688. d	Vinum aqua mixtum in sacrificio offerendum.	495. e
Vestales virgines incisos sibi capillos ad arborem suspendebant.	477. d	Vinum felle mixtum gustasse Dominum.	170. a
in Vestales virgines Domitianus animaduertit.	722. e.	Vinum myrrhatum noluit bibere Dominus.	170. a
724. d		Vinum myrrhatum. Vide, Myrrhatum vinum.	
Vestaliu[m] virginu[m] crimine damnataru[m] poena.	732. c	Vinum felle mixtum cur Iesus gustauerit.	175. c
Veste nigra indui solitas virgines Deo sacratas.	477. c	Vir in uxorem habet potestatem.	21. a
Vestes sacerdotales.	80. b	Virga ferrea.	450. e
Vestes hominum in Oriente a feminis confici solitae.	177. d	Virga Aaron.	25. b
Vestes scindere, sacerdotibus vetitum.	163. c	Virga lupos arcet, & oues dirigit.	455. b
Vestes & ornatus mulierum qualis.	476. a	Virga directionis vsus duplex.	455. e
Vestigia pedum Domini.	161. d	Virgilius ex Sibyllinis carminibus futura tribuit Salonino filio Pollionis.	9. c
Vestigia Domini Iesu in monte Oliueti impressa, dum in caelum ipse ascenderet.	217. e. 218. b	Virgines olim reclusas in templo.	18. d
per Vestigia vestra, summissis animo dici, vel scribi solitum a Christianis sacerdotes obtestantibus.	230. e	Virgines pretiosa Christi monilia.	465. d
de Vestigijs Domini terrae impressis, & de excussis solo respuente marmoribus, quae manus adornandi studio tentasset apponere, & de calcatis pulueris direptione, qui auctores meminerint.	218. c	Virgines suas Corinthijs velabant.	475. c
Vestiliae Romanae impudicitia.	82. a	Virgines Lacrae aperta facie prodibant.	475. b
Vestimenta Christi ubi seruata, dum baptizaretur.	91. e	Virgines Vestales supplicio damnatae.	724. a
Vestimenta sua recepit Iesus in caena.	152. d	Virgines Deo dicatas nigra veste indui solitas.	477. c
Vestis Christi inconsutilis nequaquam pretiosa.	177. c	Virgines seorsum a nuptis orare solitas in ecclesia.	18. b
Vestis nuptialis quae.	152. c	Virgines ut plurimum ad sacerdotium assumptos.	529. a
Vestis Regis affinium qualis.	166. a	Virginibus crines amputari diuersis ex causis.	477. e
Vestis, qua Iesus delusus.	166. a	Virginitas Mariae illibata.	45. a. 56. d
Vestis caenatoria quae.	155. c	Virginitas per Christum exaltata.	73. a
de Vestitu mulierum.	475. a	semper & ab omnibus commendata.	73. b
Vesuuij montis eruptio.	719. c	etiam apud Gentiles in pretio habita.	465. c. 466. d
Vettius Marcellus equestris ordinis.	673. d	ab Augusto privilegij ornata.	73. a
Vices sacerdotum incensum adolentium quot numero.	25. e	Virginitatem ad tempus colebant Pharisei.	5. b
Vices Abiae quota.	45. e	Virginitatis cultores Corinthijs.	464. c
Viam disciplinae quis inuenit, & cui tradita.	2. c	Virginitatem perpetuam qui coluerunt.	730. b
Victor Episcopus Capuanus.	86. c	Virginitatis votum ab haereticis impugnatur.	20. b
Victorini Pictauiensis carmen de Golgotha.	177. b	Virginitatis insigne velum.	464. d
Victoriam in bello Deus praenunciare solebat per duodecim gemmas infitas in rationali summi sacerdotis.	80. c	Virginitatis merito diuinationem adeptae Sibyllae.	7. e
Vidua in Ecclesiae ministerium cuius aetatis eligenda.	532. d	Virginitatis assertores.	465. b
Vidua offerens duo minuta a Domino laudatur.	142. d	Virginitatis impugnatores.	465. c
Viduae Naim filius a mortuis reuocatur.	116. a	Virginitatis & continentiae seruandae consilium Pauli.	464. b
Viduarum collegia antiquissima.	464. e	Virginitatis laudes.	73. a. 465. e
Viduis septem discipuli praefecti, & eorum nomina.	136. c	Virginus Rufus a legionibus Romanis Imperator nominatur.	749. d
Viennae Paulus Crescentem relinquit.	623. a	laudatur a Plinio.	749. d
Viennam Galliae in exilium mittitur Archelaus.	76. e	Virginum locus in ecclesia antiquus.	489. a
Vigilantius contra cultum sacrarum reliquiarum.	427. c	Virginum collegia antiquissima.	464. a
Vigilantius Hispanus, vere Dormitantius.	487. e	Virginum Vestalium in crimine deprehensarum poena.	732. a
Vigiliarum nocturnarum vsus & modus.	401. d. e	Virgo desponsata in templo parentibus reddebatur.	19. b
Vigiliarum vsus ab Ambrosio auctus, non ablati.	401. e	Virgo Deo dicata, sponsa Christi cur dicta.	477. c
Vigiliae anniuersariae.	340. e	Virginis Deo sacratae mater, socrus Dei vocata.	477. b
de Vigilijs Christianorum etiam Ethnici scribunt.	401. d	Virgo Maria virgini commendatur.	22. c
de Vigilijs nocte Dominicae celebrandis.	556. c	Virgo, est Mariae epithetum antiquissimum.	45. a
Vincentius Bonardus, Magistri Sacri Palatij collega.	551. b	Viri a mulieribus separati in templo.	74. a
Vincentius Lirinensis.	421. e	Viri Iuda, non Iudae legendum.	3. b
Victimae Paschales quo tempore caedi inciperent.	143. b	Viri Galilaei cur dicti Apostoli ab Angelo.	113. b
Vina quae permissa mulieribus Romanis.	175. a	Viros pios interdum a demonibus vexatos.	120. a
Vincula ferrea in sepulchro Domini imposta.	184. e	Visibile caput in Ecclesia statuendum.	128. b
Vincula Petri in honore habita.	664. d	Visio Petri.	285. d
eorum praconia.	314. b	Visitare omnes Ecclesias, Petri munus.	277. b
Vindicta in quosdam Herodis amicos ab Archelao petita.	69. d	Vitae longae aliquot exempla in primo Christi saeculo.	715. d
Vindicta in sumentes indigne Eucharistiam.	500. e	de Vitellij Imperij tempore opiniones diuersae conciliatae.	787. a

Vitellius

Vitellius sacerdotibus Iudeorum cum ornatu pontificio stolam restituit.	266. e	Vox in templo audita: Migremus hinc.	655. d
Vitellius Iudeorum populum in fidem Caii noui Principis sacramento adiecit.	268. d	Vr Mariae sororis Moysi vir.	23. c
Vitellius a Syria praefectura amouetur.	290. c	Vr sustinebat Moysis orantis manus.	ibid.
Vitellius per Iudeam exercitum non ducit, cur.	661. c	Vrbanus Episcopus in Macedonia.	542. e
Vitellius ad Imperium prouectus.	685. e	in Vrbe quot ecclesiae tempore Cornelij Papae.	480. d
turpissime imperat.	686. c	Vrbicus Episcopus Aruernensis.	531. c
imperat menses octo, dies quinque.	687. a	Vrbis conditae annus haud satis exploratus.	347. b
occiditur.	686. e	Vrbis incendium tempore Neronis.	638. b
Vitis magnitudo in superliminari portae templi.	191. b	quo die.	ibid. e
Vitis aurea in templo.	191. a	unde inceperit.	638. b
Vitro rupto sulphurata permutare soliti Iudaei.	11. b.	quamdiu durauerit.	638. d
732. b		Vrbis incendium iussu fuisse creditur.	638. b. 639. a
Vlpianus Christianorum hostis.	434. a	Vrbis protectio a Petro Apostolo.	673. b
Vlpio diuina in Herodem.	65. a	Vrbs per nouem dies arsit Neronis temporibus.	640. b
Vlpio diuina in Agrippam.	359. e	Vrbs Roma diuersa ab Ecclesia Romana.	347. e
Vmbra Petri languore curante, cultus imaginum, & vis miraculorum praefiguratur.	233. d	Vrbs Romana improbat, Ecclesia laudatur.	348. a
Vmbra Pauli a mortuis suscitauerit.	427. d	Vrbs vnguenti, quo Christus inunctus, ubi depositus.	121. e
Vna fuerit, an plures Magdalena, fuse disputatur.	116. c	Vrna habens manna.	25. b
Vna sabbati appellatus dies qui nunc Dominicus.	545. c	Vrsini presbyteri castitas, & cautela.	531. d
Vncia quid.	132. c	Vsua vnde dicatur.	374. e
Vnctio pedum cur feret.	120. d	Vsuarius & Ado Assumptionem Virginis dormitionem appellant, & cur.	371. e
Vnctio Iesu a Magdalena ter iteratur.	120. e	Vsuarii Martyrologium.	591. d
Vnctionem pedum M. Otho Neronem docuit.	120. d	Vsus in Ecclesia diu viguit, ut seorsum viri a mulieribus, & virgines a nuptis in templo orarent.	18. b
Vnctio capitis biduo ante Pascha facta.	143. d	Vsus flagellorum duplex apud Romanos.	166. d
Vnctio extrema cur sic dicta.	631. d	Vsus truncandi capita damnatorum non fuit apud Romanos.	176. d
Vnctionis extremae sacramentum.	631. a	Vsus dandi anulum in nuptijs vnde.	463. b
Vnctio cadauerum cur iteraretur.	195. a	Vsus annuli sponsalis apud Romanos.	463. c
Vnctionis duplex genus.	630. e	Vterini fratres Iacob & Heli.	12. e
Vnctionis mysterium, qua presbyteri recenter baptizatos inungunt, aliud est a sacramento confirmationis.	256. e	Vtilitas ex dispersione discipulorum, quae facta est sub Stephano.	250. c
Vnguenta offerri solita ad sepulchra martyrum.	560. a	Vuitichindus Saxo monachus, nobilis historicus.	366. b
Vnguento pedes vngere, res inusitata.	120. c	Vulcano litatur propter Vrbs incendium.	640. c
Vnguento pedes virgines Athenis vngabant.	120. d	Vxor Pilatum monet.	166. c
Vnguentum Nardi pistici quale.	120. c. 121. e	Vxor in prostiuijs & diebus solemnibus non cognoscenda.	461. d
Vnguenti alabastrum regale donum.	121. d	Vxor semper in digito anulum habet, & cuius gratia.	463. c
de Vnitate Ecclesiae assertio firma.	342. e	Vxor Sulpitij Galli dimissa propter apertum caput.	475. b
Vnius uxoris vir in Episcopum cooptandus quomodo.	532. a	Vxorati tantum ab haereticis ad sacros ordines olim promoti.	528. e. 529. a
Vnum visibile caput in Ecclesia statuendum.	127. e	Vxorem ducere quid sit.	95. d
Vocatio Petri, & Andreae, & filiorum Zebedaei.	104. c	Vxores Apostolos habuisse non reperitur, excepto Petro.	469. c
Voces cultiores non curandae.	506. c	Vxores post ordines retinere nec Graecis olim permissum.	529. b. 531. a
Voces quaedam Hebraicae cur in Ecclesia retentae.	ibid.		
Voces nouas in sacris non facile admittendas.	506. c		
Voces pluriu[m] linguarum communes interpretandi consuetudo probata.	94. a		
Volatus magici a Luciano descripti.	649. a		
Volatus Simonis magi quo tempore.	649. e		
de Volatu Simonis Patrum assertio.	649. d		
Volatus Icarus sub Nerone exhibitus.	330. c		
Vologeses Parthorum Rex Neronis memoriam honorat.	684. d		
Volusianum a Pilato Romam missum, falso traditum.	217. b		
Vota puellarum irrita.	20. c		
de Voto virginitatis sanctae Mariae Patrum sententiae.	20. a		
Votum puellare quomodo seruandum mandauit Deus.	20. c		
Votum virginitatis impugnatur ab haereticis.	20. b		
Votum uxoris contradicente viro non tenebat.	20. d		
Vox sanguinis Abel, & omnium iustorum clamat de terra.	62. a		

Z

Z Antippe & Polyxena a Paulo in Hispania ad fidem conuersae dicuntur.	623. b
Xerophagia erat caena pura.	189. e
Xerophagias, idest, siccorum eduliorum vsus, ab Apostolorum temporibus coepisse.	193. e
Xystus affirmat epistolam ad Hebraeos Tertulliano a quibusdam attributam.	617. a

Aaaa 4

Zacha-

Zacharias pater Ioannis an summus Pontifex. 12. d. e.	de Zachariae nece sententia confirmatur.	61. e
24. b. c. 26. a	de Zachariae sanguine codex manuscriptus in bibliotheca Vaticana.	62. b
Zacharias sacerdos de vice Abia. 24. a	de Zachariae nece meminit Valentinianus Imp.	62. c
Zacharias in qua parte templi adolens incensum de filij conceptione accepit oraculum. 24. b	Zachariae Prophetae corpus repertum.	183. c
Zacharias incensum ponens fungitur munere vicis suae. 24. c	Zanedrin deleuit Herodes.	60. a
Zacharias moriens quae dixit. 62. d	Zarada Persis leges iniquas dedit.	319. e
Zacharias Ioiaedae filius. 61. e	Zebedaei filiorum mater pro filijs rogat.	139. e
Zacharias a Ioas Rege interfectus. 61. d	Zelotarum Hebraeorum factio.	24. e
Zacharias pater Ioannis, filius Barachiae. 61. e	Zelotarum custodijs arctata Hierusalem.	661. e
Zacharias Christi tempore interfectus. 62. c	Zelotae in interiorem templi partem se recipiunt.	682. c. d
Zacharias mutus redditus. 61. b	Zelotae Hierosolymam exagitant.	682. b
Zacharias erat intra primum velum ad incensum adolendum. 25. c	Zelotae summum sacerdotem forte deligunt.	682. c
Zacharias filius Baruch in templo occisus. 62. e	Zelotae contra ciues dimicant.	682. d
Zacharias sacerdos sortito incensu adolendi functionem perfecit. 25. e	Zelotae in plebem grassantur.	682. e
Zacharias Papa de quibusdam animalibus non comedendis statuit. 386. c	Zelotae omnes in templo a Ioanne occiduntur.	691. a
Zachariae Angelus apparuit sub quo summo Pontifice. 26. a	Zeno Episcopus Veronensis quae ex apocryphis mutuatus. 45. c	
Zachariae sacerdotium. 24. b. 25. a	Zeno cum decem millibus militum obtruncatus ad Aquas Saluias.	667. d
Zachariae ciuitas Chebron. 27. c	Zenodori domus quid esset.	71. b
Zachariae domus fuit in Campestribus. 27. c	Zephyrinus Papa quid de tempore martyrij Petri & Pauli.	664. d
Zachariae sanguis in silicibus templi. 62. a. b	de Zeuzippi tyrannide apertum mendacium.	323. b
	Zona Heliae & Ioannis Baptistae pellicea.	89. e

FINIS.

SCRIPTURARVM SACRARVM QVAE IN HOC PRIMO ANNALIVM TOMO CITATAE ELVCIDANTVR:

	GENESIS.			
Cap. 1.	Ixit Deus: Fiat lux.	46. c		
25.	Peperit ei Caetura Madian.	51. e		
35.	Non auferetur sceptrum de Iuda.	2. c		
	EXODI.			
Cap. 7.	Deuorauit virga Aaron virgas eorum. in praf. pag. 2.			
8.	Abominationes Aegyptiorum immolabimus.	302. c		
12.	Quartadecima mensis huius ad vesperam Phafe Domini est.	147. e		
28.	Stringebatur rationale annulis suis.	165. e		
35.	Tabernaculum factum est primum.	25. b		
	LEVITICI.			
Cap. 19.	Neque in rotundum attondebitis comam.	576. a		
20.	Separate ergo vos iumentum mundum ab immundo.	286. c		
21.	Non radent caput, nec barbam.	575. e		
23.	Mense primo quartadecima die ad vesperam Phaese Domini.	147. e		
	DEUTERONOMII.			
Cap. 17.	Nec adorent Solem, & Lunam, & omnem militiam caeli.	605. b		
23.	Non sit meretrix in Israel.	118. d		
23.	Non erit vectigal pendens in filijs Israel.	63. c		
	IOSVE.			
Cap. 14.	Adam maximus ibi inter Enacim sepultus est.	177. a		
	REGVM III.			
Cap. 10.	Regina Saba audita fama Salomonis.	52. c		
4. 23.	Adolebant incensum Baal, Soli, Lunae, duodecim signis, & omni militiae caeli.	605. a. b		
	ESDRAE II.			
Cap. 5.	Excusi sinum meum.	362. c		
	PSALMORVM.			
Pfal. 44.	Pro patribus tuis nati sunt tibi filij.	455. d		
57.	Manus suas lauabit in sanguine peccatoris.	168. c		
58.	Disperge illos in virtute tua.	699. c		
65.	Transiuimus per ignem & aquam.	248. e		
67.	Principes Iuda duces eorum.	113. e		
80.	Manus eius in cophino seruerunt.	731. d		
109.	Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech.	156. a		
132.	Sicut unguentum in capite quod descendit in barbam.	426. d		
	ISAIAE.			
Cap. 8.	Accipiet spolia Damasci.	52. a		
9.	Secundum lxx. Hoc primum bibe terra Za-			
	bulon.	96. a		
11.	Delectabitur infans ab vberibus in foramine aspidis.	49. b		
22.	Vocauit Dominus ad caluitium.	574. a		
28.	Alijs linguis & labijs loquar populo huic.	354. b		
35.	Germinans germinabit sicut lilium.	58. e		
60.	Dromedarij Madian & Ephra.	52. a. 54. c		
60.	Surge illuminare Hierusalem.	52. a		
61.	Vt praedicarem annum acceptabilem Domino.	85. e		
62.	Vocabitur tibi nomen nouum.	308. c		
	HEREMIAE.			
Cap. 16.	Mittam venatores.	286. d		
31.	Vox in Rama audita est.	59. e		
	EZECHIELIS.			
Cap. 4.	Non radent caput, neque barbam.	575. e		
	DANIELIS.			
Cap. 9.	Vngetur Sanctus Sanctorum.	4. b		
9.	Ciuitatem & Sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo.	700. d		
9.	Erit in templo abominatio desolationis.	663. a		
9.	In finem perseuerabit desolatio.	698. e		
	AMOS.			
Cap. 9.	Suscitabo tabernaculum Dauid, quod cecidit.	7. a		
	MICHAELAE.			
Cap. 1.	Decaluare & tondere.	574. b		
4.	Et tu Turris gregis nebulosa.	48. a		
	ZACHARIAE.			
Cap. 11.	Proijce illud ad statuarium, pretium decorum.	145. b		
14.	Stabunt pedes eius supra montem Oliueti.	217. d		
	MACHABAEORVM I.			
Cap. 1.	Fecerunt sibi praepudia.	470. d		
5.	Viri Iuda magnificati sunt valde in conspectu omnis Israel.	3. a		
	MATTHAEI.			
Cap. 2.	Natus in diebus Herodis Regis.	37. e. 39. d		
2.	Ecce Magi ab Oriente venerunt Hierosolymam.	49. d. 50. 51. 52. 53. 54. e		
2.	Vidimus stellam eius in Oriente.	49. c		
	exponitur.	55. b		
2.	Per aliam viam reuersi sunt in regionem suam.	55. c. 56. e		
2.	Accipe puerum, & fuge in Aegyptum.	57. e. 58. 59.		
2.	Occidit omnes pueros qui erant in Bethlehemi, ab imatu, & infra.	59. b. 60. 61. e		
	Habi-	20.		

3. Habirauit in ciuitate quæ vocatur Nazareth. 71. e
3. Habebat vestimentum ex pilis camelorum. 8. d. 89. - Elca autem eius erat locusta & mel siluestre. 89. c
3. Venit a Galilæa in Iordanem, vt baptizaretur ab eò. 90. d
4. Ductus est in desertum a Spiritu. 91. d
4. Abijt opinio per totam Syriam. 104. c
5. Qui dixerit fratri suo Racha. 114. d
8. Occurrerunt ei duo habentes dæmonia de monumentis exeuntes. 107. c
8. Exeuntes abierunt in porcos. 107. c
9. Cum vidisset tibicines & turbam. 110. c
10. Nolite possidere aurum. 229. a
13. Quadraginta & sex annis ædificatum est templum hoc. 98. b
13. Fratres eius Iacobus & Ioseph. 22. d
14. Herodes enim tenuit Ioannem. 100. b. 101.
14. Saltauit filia Herodiadis. 123. b. e. 124.
16. Quem dicunt homines esse filium hominis? 156. c
16. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. 129. d. 130.
16. Vade post me satana. 131. e
17. Solue pro me & pro te. 64. c
17. Ducit illos in montem excelsum seorsum. 132. b
17. Accesserunt qui didragma peterent. 132. c
17. Ergo liberi sunt filij. 133. a
18. Tradidit eum tortoribus. 133. c
21. Arefacta est continuo ficulnea. 141. d
21. Cuius est hæc imago, & superscriptio? 141. c
23. Implete mensuram patrum vestrorum. 620. d
23. A sanguine Abel iusti vsque ad sanguinem Zachariæ. 49. a
24. Cum videritis abominationem desolationis. 661. a. 662.
24. Ecce in deserto est, nolite exire. 693. d
26. Vespere autem factò discumbebat cum duodecim. 151. a
26. Cœnantibus illis, accepit Iesus panem. 154. c. 155. 156.
26. Et hymno dictò. 161. a
26. Quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam? 141. d. 142.
26. In villam quæ dicitur Gethsemani. 161. c
27. Abiens laqueo se suspendit. 163. d. 164.
27. Chlamydem coccineam circumdederunt ei. 167. c. 168.
27. Accepta aqua lauit manus. 168. b
27. Acceptam spongiam impleuit aceto. 179. d. 180.
27. Terræ motus factus est magnus, & petreæ scissæ sunt. 181. a
27. Quod exciderat in petra. 183. a
27. Recordati sumus quòd seductor ille. 434. b
27. Illi abeuntes munierunt sepulchrum. 183. e
28. Vespere autem sabbati, quæ lucefcit in prima sabbati. 195. c. 196. c
- M A R C I.**
- Cap. 2. Nudauerunt tectum eius. 108. d.
3. Erat ibi homo habens manum aridam. 112. d.
5. Mulier quæ erat in profusio sanguinis. 109. d
6. Cum introisset filia Herodiadis, & saltasset. 123. b. e. 124.
6. Audiuit Herodes opera quæ faciebat Christus. 124. c
6. Præcepit illis vt accumberent per contubernia. 124. c
7. Nisi crebro lauerint manus, non manducant. 126. c
8. Post tres dies resurgere. 198. c
9. Assumpsit Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioannem. 132. a. 133.
9. Abi, laua in natatoria Siloe. 134. d
10. Camelum per foramen acus. 137. c
14. Vespere autem factò, venit cum duodecim discipulis, & discumbentibus, & manducantibus. 151. b
14. Manducantibus illis, accepit Iesus panem. 152. b
14. Et hymno dictò. 161. b
14. Amictus sindone super nudo. 161. c
14. Summus sacerdos scindens vestimenta sua. 163. c
15. Maria Iacobi Minoris. 22. c
15. Magis Barabbam dimitteret. 166. c
15. Dederunt ei bibere myrrhatum vinum. 170. a. 171.
15. Tenebræ factæ sunt super vniuersam faciem terræ. 178. b. 179.
15. Implens spongiam aceto, circumponens calamo. 180. d. 181.
15. Velum templi scissum est in duo. 180. d
15. Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum. 192. c
16. Cum transisset sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Iacobi emerunt aromata. 194. c
16. Valde mane vna sabbatorum venerunt ad monumentum orto iam Sole. 194. c
16. Dicite discipulis eius, & Petro. 199. c
16. Signa autem eos qui crediderint hæc sequentur. 210. c
16. Illi autem profecti prædicauerunt vbique. 223. d
- L U C Æ.**
- Cap. 1. Tibi scribere optime Theophile. 533. c
1. Sacerdos quidam nomine Zacharias. 24. a
1. Ecce Elisabeth cognata tua. 11. c
1. Ecce concipies. 19. c
1. Abijt in Montana. 26. c
2. Hæc descriptio prima facta est a Præsidente Syriæ Cyrino. 27. d. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34.
2. Peperit filium suum primogenitum, & panis eum innoluit. 43. c
2. Pastores erant in regione eadem. 47. d
2. Postquam consummati sunt dies octo. 49. b
2. Postquam impleti sunt dies purificationis Mariæ. 56. b
2. Remansit puer Iesus in Hierusalem. 73. c.
2. Erat subditus illis. 75. b
3. Anno quintodecimo Imperij. 85. e
3. Sub Principibus sacerdotum Anna & Caipha. 87. c. 88.
3. Ipse Iesus erat incipiens quasi annorum triginta. 36. a. 37. 38. 39.
5. Ascen-

5. Ascendens in vnam nauem quæ erat Simonis. 106. a
6. Vidit Publicanum nomine Leui. 108. c
6. Factum est in sabbato secundo primo. 111. c
6. Elegit duodecim, quos Apostolos nominauit. 112. e
6. Indam Iscariothem. 113. b. 114. b
7. Ecce mulier quæ erat in ciuitate peccatrix. 116. b. 117. 118. 119.
7. Attulit alabastrum. 121. d
9. Tertia die resurgere. 199. d
10. Designauit Dominus & alios lxxij. 135. c
11. Ficus, cui maledixisti, aruit. 141. d
12. Sicut Ionas fuit in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus. 197. e
13. Quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificijs eorum. 64. b
16. Erat quidam mendicus nomine Lazarus. 137. c. 138.
19. De Zachæo Publicanorum principe. 136. d
19. Videns ciuitatem, fleuit super eam. 141. c. 690. c
19. Circumdabunt te inimici tui vallo. 691. d
19. Ad terram prosternent te. 605. d
21. Non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant. 697. c
21. Cum audieritis proelia & seditiones. 683. a
21. Dicentes: Quia ego sum. 693. c. 694. a
22. Euntes parate nobis Pascha. 145. c. 146.
22. Facta hora discubuit cum duodecim. 151. b
22. Accepto calice gratias egit. 154. d
23. Illufit indutum veste alba. 165. d
23. Super vos ipsas flete, & super filios vestros: quia venient dies. 170. a. 692. a
23. Venerunt ad locum qui vocatur Caluariæ. 175. d. 176.
23. Scripsit super eum litteris Græcis, & Latinis, & Hebraicis. 78. d. 177. e
23. Obscuratus est Sol. 178. a. 179.
23. Velum templi scissum est medium. 180. d
23. Erat autem hora fere sexta. 192. b
23. Erat autem parasceue, & sabbatum illucescebat. 195. d. 196.
24. Vna autem sabbati valde diluculo. 195. d
24. Petrus procumbens vidit linteamina. 202. c
24. Duo ex illis ibant ipsa die in castellum. 203. e
24. Aperuit illis sensum, vt intelligerent Scripturas. 212. d. 213. 214.
- I O A N N I S.**
- Cap. 1. Tu es qui venturus es. 91. c
1. Vocauit Andream. 92. c
1. Vocaberis Cephas. 93. c
1. Inuenit Philippus Nathanael. 94. c
2. Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ. 94. c. 95. 96.
2. Soluite templum hoc, & in tribus diebus. 198. e
3. Erat Ioannes baptizans in Aennon iuxta Salim. 99. b
4. Erat quidam Regulus. 103. b
6. Ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes. 126. a
12. Clamantes, Hofanna. 140. e
13. Aspice quales lapides, & structura templi. 142. d
13. Ante diem festum Paschæ. 147. b. 148. d
13. Surgit a cœna, & ponit vestimenta sua. 150. c
13. Quidam enim putabant, quia oculos habebat Iudas, quòd dixisset ei Iesus: Eme. 147. b
13. Erat recumbens vnus ex discipulis in sinu Iesu. 152. e
18. Erat mane, & ipsi non introierunt in prætorium. 147. a. 148. c
19. Tunica inconsutilis. 177. c
19. In eum qui dicitur Caluariæ locum. 175. d. 178. 179.
19. Erat scriptum Hebraice, Græce, & Latine. 78. d. 177. e
19. Erat autem parasceue Paschæ. 147. a. 149. b
19. Erat quippe magnus dies ille sabbati. 147. b. 149. d
19. Illi autem spongiam aceto plenam hyssopo circumponentes. 179. d. 180.
19. Sicut mos est Iudæis sepelire. 183. a
19. Parasceue Paschæ hora quasi sexta. 192. b. 193.
20. Venit mane, cum adhuc tenebræ essent, ad monumentum. 195. c. 196.
21. Inclinauit se, & vidit linteamina. 201. a. 202. b
20. Thomas vnus de duodecim non erat cum eis. 205. a
20. Et cum hæc dixisset, insufflauit, & dixit. 205. a
21. Pasce oues meas: pasce agnos meos. 206. d
21. Nec ipsum mundum arbitror posse capere eos, qui scribendi sunt, libros. 214. a. 215.
- A C T O R V M.**
- Cap. 2. Dum complerentur dies Pentecostes. 220. a
2. Cœperunt loqui varijs linguis. 220. c
2. Cum sit hora diei tertia. 221. c
2. Sepulchrum eius est apud nos vsque in hodiernum diem. 222. a
2. Baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi. 222. c
2. Frangentes circa domos panem. 223. c. 236. c
3. Petrus & Ioannes ascenderunt ad horam orationis nonam. 223. d
3. Quem ponebant quotidie ad portam. 488. b
3. Ad portam templi, quæ dicitur Speciosa. 225. c. 226. 227.
3. Consolidatæ sunt bases eius. 229. a
4. Annas Princeps sacerdotum, & Caiphas. 229. d
4. Inter alios Barnabas Cyprius genere. 230. c
4. Ponebant ad pedes Apostolorum. 230. e
5. Vir quidam nomine Ananias. 231. a. 232.
5. Vt veniente Petro, saltem vmbra illius obumbraret. 233. a
5. Ante hos dies exitit Theodas. 234. a. & seq.
6. Factum est murmur Græcorum. 235. b
6. Eo quòd viduæ eorum despicerentur in ministerio quotidiano. 235. e. 237.
6. Non est æquum nos relinquere verbu Dei, & ministrare mensis: considerate viros. 235. e. 236. 237.
6. Stephanus autem plenus gratia & fortitudine. 238. e. 239. 240. 241.
7. Deposuerunt vestimenta secus pedes adolescentis. 262. d
7. Domi-

7. Domine, ne statuas illis hoc peccatum. 243. d
 8. Curauerunt autem Stephanum viri timorati. 243. c. 244.
 8. Facta est persecutio magna in Ecclesia. 249. d
 8. Omnes dispersi sunt per regiones. 250. c. 251.
 8. Saulus dea stabat Ecclesiam. 251. e
 8. Miserunt ad eos Petrum & Ioannem. 252. d. 253.
 8. Imponebant manus super ipsos, & accipiebant Spiritum sanctum. 254. a
 8. Pecunia tua sit tecum in perditionem. 256. c. 257.
 8. Non erit tibi fors in sermone isto. 337. a
 8. Vir Aethiops, Eunuchus Candacis Reginae Aethiopum. 259. d
 9. Audini a multis de viro hoc. 262. d
 9. Omnes timebant eum, non credentes quod esset discipulus. 269. b
 9. Petrus dum transfret vnuerfos. 270. c. 271. 272. 273.
 10. Cornelius Centurio cohortis quae dicitur Italica. 284. d. 285.
 10. Ascendit ad superiora, vt oraret, circa horam sextam. 221. e. 285. c
 10. Vidit caelum apertum, & descendens vas quoddam velut linteum magnum. 285. d. 286.
 11. Quare introistis ad viros praeputium habentes. 287. b
 11. Ita vt cognominarentur primum Antiochia discipuli Christiani. 308. c
 11. Agabus nunciauit famem magnam. 332. e. 333.
 11. Posuerunt singuli in ministerium mittere habitantibus in Iudaea. 334. d. 335.
 12. Statuens post Pascha producere cum populo. 313. a
 12. Venerunt ad portam ferream. 313. c. 314.
 12. Erat autem iratus Tyrijs & Sydonijs. 315. b
 12. Statuto die Herodes vestitus veste regia. 359. c. 360.
 12. Assumpto Ioanne, qui cognominatus est Marcus. 355. e. 356.
 12. Et ministrantibus illis, dixit Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam. 319. a. 386. e
 13. Inuenerunt quemdam virum magum, pseudopphetam. 361. d
 13. Saulus, qui & Paulus. 264. b. 265. 266.
 13. Viri fratres, si quis in vobis est sermo exhortationis ad plebem, dicite. 362. a. 501. d
 13. Illi excusso puluere pedum. 362. e
 14. Multo autem tempore commorati sunt, fiducialiter agentes. 363. a
 15. Nisi circumcidamini secundum legem Moysi, non potestis saluari. 381. a
 15. Conuenerunt Apostoli & seniores audire de verbo hoc. 382. c
 15. Vt abstineatis ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione. 384. a. 385. 386.
 15. Facta est contentio inter Paulum & Barnabam. 393. e
 15. Praecipiens custodire praepcepta Apostolorum. 396. a
 15. Visum est Spiritui sancto & nobis. 396. c
 16. Assumens circumcidit eum propter Iudaeos. 397. d. e
 16. Recto cursu venimus Samothraciam. 398. c
 16. Vbi videbatur esse oratio. 399. d
 16. Prima partis Macedoniae ciuitas colonia. 399. d
 16. Media autem nocte Paulus & Silas orantes. 400. b
 17. Venerunt Thessalonicam. 402. c
 17. Ad Areopagum duxerunt. 403. c
 17. Ara in qua scriptum erat, Ignoto Deo. 405. d
 17. In quibus Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris. 406. d. 407.
 18. Quia eiusdem erat artis, manebat aptid eos, & operabatur: erant autem scenofactoriae artis. 408. d. 409. 410.
 18. Gallione autem Proconsule Achaiae. 422. d
 18. Qui sibi totonderat in Cenchreis. 422. b
 18. Et discedens, Caesaream ascendit. 423. a
 18. Iudaeus quidam Apollo nomine. 446. d. 447.
 19. Disputans in schola Tyranni. 425. a. 426.
 19. Ita vt etiam super languidos deferrentur a corpore eius sudaria & semicinctia. 426. c. 427.
 19. Tentauerunt quidam de circumeuntibus Iudaeis exorcistis. 430. e. 431.
 19. Multiq. credentium veniebant confitentis & annunciantes actus suos. 436. 437. 438. 439.
 19. Multi ex his, qui fuerant curiosa sectae, contulerunt libros. 444. c
 19. Faciens aedes argenteas. 506. e. 507.
 19. Per horas duas clamantium: Magna Diana Ephesiorum. 508. a
 19. Conuentus forenses aguntur. 508. c. 509. 510.
 20. Locutus esset vsque ad diluculum. 545. b
 20. Erant autem lampades copiosae in cenaculo. 548. c. 549. 550. 551. 552.
 20. Vt diem Pentecostes faceret Hierosolymis. 553. e. 554. 555.
 20. Quos Spiritus sanctus posuit Episcopos. 522. b. 523. 524.
 21. Positis genibus in littore, orauimus. 561. d. 562.
 21. Intrans domum Philippi Euangelistae. 565. c. 567. c
 21. Omnes collecti sunt seniores. 568. d
 21. His assumptis, sanctifica te cum illis. 568. e
 21. Et impende in illis, vt radant capita. 570. a. 571. vsque ad 575.
 21. Dum autem septem dies consummarentur. 578. d
 21. Viderant Trophimum Ephesium. 578. g
 22. Ego sum vir Iudaeus, natus Tarso Ciliciae. 261. d. 262.
 23. Nesciebam, fratres, quia Princeps est sacerdotum. 581. b
 24. Tremefactus Felix respondit. 314. b
 24. Auctorem seditionis sectae Nazarenorum. 310. b
 24. Expleto autem biennio, successorem accepit

- cepit Felix Porcium Festum. 584. c
 25. Caesarem appello. 585. b
 26. Tunc Paulus extenta manu cepit rationem reddere. 585. c
 26. Exurrexit Rex, & Praeses, & Berenice. 586. e
 27. Incipientes nauigare circa Asiae loca. 587. e
 27. Venimus Lystram, quae est Lyciae. 587. e
 27. Cum non esset tuta nauigatio, eo quod ieiunium praeterisset. 588. b
 27. Cum sustulissent de Afion. 588. d
 27. Cum incidissemus in dithalassum. 589. e
 28. Excutiens bestiam, nihil est passus. 589. e
 28. Accurrerunt nobis ad Appij Forum, & Tres Tabernae. 591. c
 EPIST. AD ROM.
 Cap. 1. Gratias ago Deo meo per Iesum Christum pro omnibus vobis, quia fides vestra annunciat in vniuerso mundo. 539. b. 540. c
 14. Alius iudicat inter diem & diem. 555. c
 15. Per vos proficitur in Hispaniam. 621. d. 622. 623.
 16. Obedientia enim vestra in omnem locum diuulgata est. 539. a
 16. Phoebe sororem nostram, quae est in ministerio ecclesiae quae est in Cenchris. 542. c
 16. Salutate Andronicum & Iuniam cognatos meos. 543. d
 16. Salutate eos qui sunt ex Narcissi domo. 542. d
 EPIST. I. AD CORINTH.
 Cap. 1. Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cephae, ego Christi. 446. c. 448. a
 2. Cum venissem ad vos, non veni in sublimitate sermonis. 447. b
 5. Tradere huiusmodi satanae in interitum carnis. 448. e. 449. 450.
 6. Contemptibiles qui sunt in Ecclesia, huiusmodi constituite ad iudicandum. 453. c. 454. 455.
 7. Iterum reuertimini in idipsum, ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram. 460. b
 7. Iis autem qui in matrimonio sunt, praecipio vxorem a viro non discedere. 461. e. 462.
 7. Volo omnes homines esse sicut me ipsum. 464. a. 465. 466. 467.
 7. De virginibus praepceptum Domini non habeo; consilium autem do. 464. b. 465. 466.
 7. Circumcisus est? non inducat praeputium. 470. d
 9. Ita Dominus ordinavit his qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere. 471. b. 472. 473.
 9. An non habemus potestatem circumducendi mulierem sororem nostram? 466. e. 467.
 11. Omnis mulier orans, aut prophetans non velato capite, deturpat caput suum. 475. a. 476. 477.
 11. Vir quidem non debet velare caput. 478. a
 11. Conuenientibus vobis in ecclesiam. 479. e. 480. 481.
 11. Iam non est Dominicam cenam manducare. 490. d. 491.
 11. Probet autem se ipsum homo. 138. e
 11. Cetera, cum venero, disponam. 495. d
 14. Cum conuenitis, vnusquisque vestrum psallimum habet, doctrinam habet, &c. 501. b. 502.
 14. Quomodo dicet, Amen. 503. a
 15. Nouissime autem omnium tamquam abortiuo. 336. d
 15. Quid facient qui baptizantur pro mortuis, si mortui non resurgunt? 503. b
 15. Ad bestias pugnaui Ephesi. 425. b. 426.
 16. De collectis quae fiunt in sanctos. 504. c
 16. Sit anathema maranatha. 505. d. & seq.
 EPIST. II. AD CORINTH.
 Cap. 1. Hac confidentia volui prius venire ad vos. 535. c
 2. Si quid donavi, propter vos in persona Christi. 536. b
 2. Non habui requiem spiritui meo, eo quod non inuenissem Titum. 353. b. 354.
 8. Misimus cum illo fratrem nostrum, cui laus est in Euangelio per omnes Ecclesias. 398. e
 10. Epistolae graues sunt & fortes, praesentia autem corporis infirma. 668. d
 11. A Iudaeis quinquies quadragenae, &c. 537. c
 11. Ter naufragium feci. 537. c
 11. Nocte & die in profundo maris fui. 537. c
 11. Semel lapidatus sum. 367. c
 11. Scio hominem ante annos quatuordecim. 264. b. 341. a
 12. Ecce tertio paratus sum venire ad vos. 538. c
 AD GALATAS.
 Cap. 1. Abij in Arabiam, & iterum reuersus sum Damascum, deinde post annos tres reuersus sum Hierusalem. 266. d
 1. Veni Hierosolymam videre Petrum. 268. e
 2. Ascendi secundum reuelationem. 382. d
 2. Creditum est mihi Euangelium praeputij, sicut Petro circumcisionis. 386. c. 387. 388.
 2. Reprehendi eum, quia reprehensibilis erat. 388. 389. 390. 391. 392. 393.
 4. Dies obseruatis & mensis. 553. c
 AD EPHESIOS.
 Cap. 6. Nota vobis faciet Tychicus. 598. c. 602. e
 AD PHILIPPENSES.
 Cap. 1. Vincula mea manifesta fierent in omni praetorio. 592. c
 2. Mortem autem crucis. 601. a. 602. 603.
 3. Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem. 600. c
 4. Etiam rogo & te germane compar. 468. b
 4. Qui de domo Caesaris sunt. 594. a
 AD COLOSSENSES.
 Cap. 2. Nemo vos iudicet in cibo aut potu, aut in parte diei festi. 553. d
 2. Nemo seducat vos, volens in humilitate & religione Angelorum, &c. 605. d. 606.
 3. Docentes & commententes vosmetipsos psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus. 608. b. 609. vsque ad 614.
 4. Et

4. Et eam quæ Laodicensium est, vos legatis. 603. 604. 605.
- I. AD THESSALON.
- Cap. 1. Ipsi scitis, fratres, introitum nostrum ad vos. 402. d
2. Memores enim estis, fratres, laboris nostri, & fatigationis, nocte & die operantes, &c. 408. e. 409. 410.
3. Nunc autem veniente Timotheo ad nos a vobis. 411. a
- II. AD THESSALON.
- Cap. 2. Itaque stete, & tenete traditiones, quas didicistis. 411. vsque ad 421.
2. Mysterium iam operatur iniquitatis. 683. e
3. Salutatio mea manu Pauli: quod est signum in omni epistola: Gratia Domini. 693. b
- I. AD TIMOTHEVM.
- Cap. 1. Det Dominus misericordiam Onesiphori domui. 593. e
4. Spiritus manifeste dicit, quia in nouissimis temporibus, &c. 511. e
4. Quia omnis creatura Dei bona est. 512. d. 513. 514. 515.
5. Quæ data est tibi per prophetiam. 336. d
- II. AD TIMOTHEVM.
- Cap. 1. Ex quibus est Phigellus, & Hermogenes. 593. e. 594. e
1. Det misericordiam Dominus Onesiphori domui. 593. e
3. Quales mihi factæ sunt Antiochiæ, Iconij, & Lystris. 363. b
4. Ego enim iam delibor. 595. d
4. Demas me reliquit, diligens hoc sæculum. 594. d
4. Crescens in Galatiam. 594. d
4. Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, & libros. 547. b
4. Marcum assume, & adduc tecum. 595. d
4. Salutat te Eubulus, & Pudens, & Linus. 597. e
- AD TITVM.
- Cap. 1. Si quis sine crimine est, vnus vxoris vir, filios habens fideles, non in accusatione lu-
- xuriz. 515. b. 516. vsque ad 522.
2. Sunt multi inobedientes, vaniloqui, & seductores, maxime qui de circumcisione sunt. 533. b
- AD PHILEMONEM.
- Paulus senex, nunc autem vincus Iesu Christi. 262. e. 263.
- Quanto magis tibi & in carne, & in Domino. 614. d
- Simul autem & para mihi hospitium. 621. c
- AD HEBRÆOS.
- Cap. 1. Tanto Angelis excellentior effectus. 606. b
11. Lapidati sunt, secti sunt, &c. 620. c
13. Cognoscite fratrem nostrum Timotheum dimissum. 620. c
- IACOBI.
- Cap. 2. Si introierit in conuentum vestrum vir aureum annulum habens in veste candida. 165. d
5. Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ. 630. e. 631. a
- I. PETRI.
- Cap. 2. Regale sacerdotium. 277. c
5. Salutatur vos Ecclesia, quæ est in Babylone. 346. d. 347.
5. Marcus filius meus. 351. e
5. Salutate inuicem in osculo sancto. 349. d. 350.
5. Gratia vobis omnibus. 351. b
- II. PETRI.
- Cap. 1. Velox est depositio tabernaculi mei. 644. b
- I. IOANNIS.
- Cap. 3. Carissime, fideliter facis quicquid operaris in fratres, & hoc in peregrinos, &c. 714. c
- IVDÆ.
- Prophetavit autem de his septimus ab Adam Enoch, dicens, &c. 645. d
- Similiter & hi carnem quidem maculant, &c. 646. d. 647.
- APOCALYPSIS.
- Cap. 3. Angelo Ecclesiæ Laodiceæ scribe: Hæc dicit, Amen, &c. 625. c

FINIS

OCCASIONE RECENTIORVM OBJECTIONVM

ista sunt addita.

Pag. 3. B 7. perseveret.] *adde.* Licet aliquando senserimus ex paterno etiam genere Machabæos ex tribu Iuda descendere: secus tamen sensimus in edicione Plantiniana, & secunda Romana, antequam sua cuderet, qui illa redarguit: quod proculdubio non fecisset, si posteriores nostras editiones inspexisset.

Pag. 12. B 10. filiabus Aaron.] *adde.* Licet cognatæ nomen genericum apud Hebræos fuerit, secundum illud Apostoli de Iudæis loquentis^a: Qui sunt cognati mei secundum carnem.] iuxta quem sensum scio S. Ambrosium^b eius fuisse sententiæ, ^{a Rom. 9. b Ambros. in Luc. 6. 3.} vt dixerit beatam Elizabeth æque ac Mariam Deiparam de tribu Iuda progenitam: qui quidem etsi in ceteris, vtpote excellens doctrina ac pietate Pater, diuini instar oraculi mihi habendus sit; in hoc tamen ei minime inhærendum, neque a communi omnium tum Latinorum, tum etiam Græcorum sensu & consensu esse recedendum putavi: cum præsertim allata ab eo ratio de ciuitate Iuda, nimirum quod cum dicat idem S. Euangelista eam habitasse in ciuitate Iuda, ex hoc inferri debeat, fuisse de tribu Iuda, non adeo solida & firma sit; cum constet ex diuina Scriptura^c, Leuiticæ tribui quadraginta octo ^{c Ios. 31.} ciuitates non seorsum positas, sed inter alias tribus collocatas, diuina fuisse voluntate tributas: et illam ipsam ciuitatem Iuda, de qua est sermo, in qua Zacharias cum Elizabeth habitabat, extitisse vnã ex illis ciuitatibus sacerdotalibus, dictam nomine Chebron, in Montanis Iudææ, suo loco inferius demonstratur. Dicimus ergo cum S. Augustino^d id sæpe testante & aduersus hæreticos validius inculcante, & cum reliquis Latinis atque Græcis Doctoribus, Elizabeth fuisse ex tribu Leuitica; cuius cognatione cum Dei genitrice, Saluatorem nostrum sicut ex tribu Iuda, ita ex Leuitica, & sicuti ^{d Aug. in Iudic. quest. lib. 7. q. 77. De consens. Euang. lib. 6. cap. 3. Lib. octog. quest. 9. 61.} ex regia stirpe, ita ex genere sacerdotali descendere.

Pag. 463. B 2. veneramur.] *adde.* Quod autem obiectum est a viro erudito, tam hoc in loco, quam superius anno Domini quadagesimo quarto, numero LXXXVIII. videri me iureconsultorum ac Tertulliani potissimum probasse sententiam, qua dixerunt inualida esse matrimonia illa, quæ contrahuntur absque consensu parentum. In re quidem adeo comperta, meridianaq. luce perspicua, decreto sacrosancti Concilij Tridentini Solis instar illucescente, quis Catholicorum potuit errore lapsus esse? Quod ergo a me instituti ratio exigebat, e thesauro noua veteraq. proferre, sic primo loco dixi apud Gentiles nuptias absque consensu parentum esse illegitimas, ceu clandestinas apud Christianos: quod quidem nulla reprehensione dignum est. Hic vero quod in eo argumento versarer, vt locum Tertulliani elucidarem, quo ipse ait: Nec filij inter se sine consensu patrum rite ac iure nubunt] haud hæc verba esse simpliciter intelligenda monstrari, sed cum fuerint penitus clandestina, secundum alia eiusdem Tertulliani verba ex alio loco nuper recitato, quibus ait: Penes nos occultæ quoque coniunctiones, id est, non prius apud Ecclesiam professæ, iuxta mœchiam & fornicationem iudicari periclitantur.] Ex quibus intuli, non esse nouum, quod a sacrosancto Concilio Tridentino sancitum est, Clandestinas nuptias absque præsentia parochi in facie Ecclesiæ minime celebratas, haberi nullas. cuius quidem tantummodo canonis citatione satis persuasum cuique videri poterat, cuiusnam essem ipse sententiæ: Cum alioqui firmato semel in eo pede, licuerit ad externa respicere, & quid de his Gentiles sensissent, in medium afferre: licet mox ad nostra reuersus, docuerim ex eodem Tertulliano, etiam coram Episcopis consueuisse Christianorum matrimonia celebrari; quin & Romæ item coram ipso summo Pontifice interdum peragi solita, Siricij Rom. Pontificis testimonio confirmauerim. Sed in re adeo perspicua non amplius immorandum.

ERRATA.

Pag. 37. D 9. viginti *corrigere* tredecim
Pag. 625. A 5. Cornelij *adde* Cossi

R E G E S T V M.

a b A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vv Xx Yy Zz
Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr
Sss Ttt Vuu Xxx Yyy Zzz Aaaa

Omnes sunt Terniones, præter a, b, Aaaa Quaterniones.

R O M A E Excudebat Aloysius Zarnettus. M. D. XCIII.

CONCESSIONE PRÆSENTIVM.

